E
181/27-2

GRADUATE THEOLOGICAL UNION
GTU LIBRARY
1962

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 1. **V Praze, dne 31. ledna 1896.** **Ročník XXII.**

OBSAH: Vyšívaná roucha bohoslužebná na Národopisné výstavě Československé 1895. (Pokračování 4.) — Domažlice. (Dokončení.) — Grafenried. — Gotická monstrance v Mýtě u Rokycan. — Pokleslí křesťané a církevní kázeň vůči nim. — Jak se měla ku státu Církev ve III. století. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc prosinec 1895 a leden 1896.

Vyšívaná roucha bohoslužebná na Národopisné výstavě Československé 1895.

Podávají Ed. Šittler a Dr. Ant. Podlaha. (Pokračování 4.)

Krásná vyšívání figurální století XIV. a XV. jsou z pravidla provedena zvláštním stehem, jenž podobá se stehu řetízkovému velice jemnému a velmi hustému.

Vyšívač, maje vyšíti obličej lidský, počal ve středu tváře, a učiniv prvý drobný steh, píchl ze spodu do prostřed stehu již hotového, takže nit stehu tohoto rozštěpil, rozeklál, nití pak protaženou učinil steh druhý, jehož nit opět ze spodu rozštěpil stehem třetím, a tím způsobem pokračoval dále, veda stehy v hustých liniích soustředných po tváři, kolem očí, v liniích více vodorovných po čele, a konečně všemi libovolnými — vždy však soustřednými — směry, jak toho svalstvo, jež naznačiti chtěl, právě vyžadovalo. Podobně počínal sobě vyšívač i při provádění jiných údů těla, jakož i při vyšívání architektury a rouch.[1]) Zejména při naznačování oděvu vyplňovati mu bylo soustřednými stehy pečlivě jednotlivá nepravidelná pole, vytvořená záhyby řasnatých rouch.[1])

Tento steh nazývají Francouzi »point fendu ou refendu tourné en rond« (steh rozeklaný nebo rozštěpený zatáčející se do kruhu), poněvadž nit předchozího stehu, jak jsme pravili, jehlou takořka se rozštěpí, prve než učiní se steh druhý. Jiní, zejména Angličané,[2]) nazývají krásný tento steh »opus angelicum« (steh anglický), domnívajíce se, že výrazem tímto, jenž často ve starých inventářích se nalézá, míněn jest tento zvláštní způsob vyšívání, jehož původ proto také do Anglie kladou. Zdá se však, že sestavovatelé starých inventářů chrámových nemínili názvem »opus angelicum« označiti určitý nějaký způsob provedení předmětu, nýbrž že chtěli jím konstatovati pouze, že předmět ten z Anglie pochází. Uží-

[1]) Viz na obr. 4. a 5. v předcházejícím čísle »Methoda«.

[1]) Srov. Louis de Farcy, La Broderie, Angers 1890, pag. 15.

[2]) Na př. Daniel Rock, Textile fabrics in the South Kensington Museum, Introduction, str. XCVIII.

F-135
10

vajíť názvu toho také o předmětech z kovu zhotovených; tak na př. v letopisech Monte-Kassinských jest řeč o reliquiáři »de opere anglico«, a v inventáři z r. 1380 činí se zmínka o dvou pozlacených číších »de opere Angliae«.[1]) Ostatně již z toho, že stehem tímto prováděna byla vyšívání figurální nejen v Anglii, nýbrž současně i v jiných zemích evropských, zejména v Italii, vysvítá, že steh tento nebyl výhradní specialitou anglickou. I budeme tudíž nazývati jej po způsobu francouzském: »soustředný steh rozeklaný«.

Základní půda, na níž provedeno bylo zmíněným stehem rozeklaným figurální vyšívání, pokrývána bývala z pravidla zlatou nití, která přišita byla na kraji základní půdy a vedena pak k protějšímu okraji, tu rovněž přišita, ohnuta a těsně podél stehu předešlého položena atd, až celé pole bylo těsně vedle sebe položenými zlatými nitkami pokryto. Potom upevněny byly tyto dlouhé stehy drobnými příčnými stehy nití hedvábnou, a to tak, aby povstaly geometrické vzorky (malé čtverečky, klikatky a p.)[2]) Tato technika vyšívání zlatem nazývá se francouzsky »couchure, or couché«, německy »Anlege-Manier«; my nazývati ji budeme »zlatý steh přiložný«. Zhusta bylo vyplňováno pozadí figurálních výšivek malými spirálovými kotoučky ze zlaté niti s prohnutými paprsky od středu vybíhajícími. Způsob tento, jímž prováděny byly leckdy i aureoly kolem hlav osob posvátných, nazývati budeme »přiložný steh spirálový« (franc. »couchure spirale«).[3])

Vynikající příklad dovedného užití rozeklaného stehu soustředného i zlatého stehu přiložného vidíme na kasulovém kříži Rokycanském, jejž jsme v předešlém čísle tohoto časopisu vyobrazili i popsali. Jest zajímavo i poučno stopovati stehové linie na tváři Bohorodičky a sv. Alžběty (viz obr. 4. a 5. na str. 136. a 137. předešlého ročníku). Vidíme tu, kterak jednotlivé anatomické části vyplněny jsou koncentrickými liniemi stehovými, a kterak se části tyto zručnými přechody ladně a nenápadně k sobě pojí, takže všeliká tvrdosť a hranatosť tu jest vyloučena. Všimneme-li si blíže draperie rouch, vidíme, kterak záhyb po záhybu soustředným stehem tak jest vyplňován, že směr stehové linie stále se mění podle obrysu dotyčného záhybu. Přechody barevných tónů a stínů jsou provedeny nadmíru měkce a ladně. Rovněž i podružné partie architektonické a jiné provedeny jsou tu jemným stehem rozeklaným. Pozadí vyplněno jest zlatým stehem přiložným, a aureoly přiložným stehem spirálovým. Od zlatého tohoto pozadí odrážejí se jemně barvité obrazy figurální velice effektně.

Figurální výzdobou rovněž velice bohatou honosí se také jiná kasule z Rokycan, zhotovená z temně fialového sametu s vetkaným zlatým vzorkem granátového jablka, jejíž obraz (číslo 6.) přikládáme. Bohužel i tato kasule utrpěla valně neblahým ostřižením a opravami. Na přední straně spatřujeme dokonce zbytek kříže z jiné kasule mladší, o němž bude nám při rouších z poslední doby gotické pocházejících jednati.

Zadní strana zmíněné kasule honosí se skvělou ozdobou: křížem rovným (†), jenž pokryt krásným figurálním vyšíváním na půdě vyšité zlatým přiložným stehem spirálovým. Ve středu kříže, kde břevna přes sebe jsou položena, spatřujeme Krista přioděného nachovým pláštěm modře podšitým, s trnovou korunou na hlavě, an ruce zbodené pozdvihuje a rány svoje ukazuje. Jest to ve středověku velmi oblíbený a zhusta i u nás se vyskytující[1]) způsob vyobrazovati Krista jako »Ecce homo«.

Postava Kristova u velebném klidu stojí na podlážce sestrojené ze čtverců v úhlopříčně rozdělených, z nichž hoření polovičky fialové, dolení pak zelené jsou. Tělo Kristovo, pokud pláštěm přioděno není, není vyšíváno tak, aby stehy celou plochu pokrývaly, nýbrž plátěný podklad, na němž celý kříž vyšíván, lze spatřiti, a jen tam, kde stínování třeba, použito hedvábí tělové barvy, jež droboučkými svislými stehy jemně jest naneseno.[2]) Tvář podobně jen stínována; vlas i vous jsou hnědé. Svatozář tvoří kříž v kruhu.

---

[1]) Louis de Farcy, o. c., pag. 16.

[2]) M. Knoblauch, Das Nothwendigste über die kirchliche Paramentenstickerei, Kempten 1895, str. 48.

[3]) Farcy, II., 58.

[1]) Viz na př. krásnou gotickou sochu téhož pojetí na radnici staroměstské v Praze.

[2]) Poněvadž všecko ostatní vyšívání výborně jest zachováno, nedá se mysliti, že by právě na těchto místech již bylo vypadalo. Spíše se zdá, že tak k vůli úspoře schválně učiněno.

Obr. 6.

Po obou stranách i nad postavou Kristovou vznáší se klečící andělé ve dlouhých řízách, nesouce nástroje umučení. Hořejší (v šatě zahnědlém) nese kříž, druhý po pravici (v šatě modrém) kopí a žerď s houbou), třetí po levici (v šatě zeleném) metlu a bičík.

(Pokračování.)

DOMAŽLICE.

Napsal Fr. Lang, farář v Dolilavčích. (Dokončení.)

Kaple sv. Jana Nep. na předměstí Týnském.

Na předměstí Týnském zřízen r. 1614 nový hřbitov, na němž r. 1699 tehdejší děkan Jan Ludvík Steyer založil kapli tu, v níž umístěna socha sv. Jana Nep. od sochaře Františka Ringelhahna. V pravo od vchodu do kaple nalezá se kamenná kazatelna opatřena znakem Domažlickým a letopočtem 1562. Pochází bezpochyby ze zrušeného kostela sv. Jakuba.

Filiální kostel sv. Vavřince na Veselé hoře.

Když dne 19. června 1683 zuřil zhoubný požár v městě Domažlicích, slíbila rada postaviti ke cti sv. Vavřince na Veselé hoře kapli. Poněvadž pak pro stísněné poměry slib svůj vyplniti nemohla, postavila na té hoře Zuzana Veselá r. 1695 ze slibu kapli s oltářem sv. Vavřince. Syn její přistavěl malou loď. Když pak město z nesnází vybředlo, postavilo na tom místě nynější kostel, který r. 1775 od Seb. Lounského z Tiefenthalu byl posvěcen.

Za císaře Josefa II. r. 1786 však kostel zrušen a prodán za 400 zl. P. Jakubovi, Augustinianovi z Domažlic rodilému, který jej obci daroval. Do r. 1851 používalo se ho jako skladiště. V té však době znova opraven a 19. října 1851 o posvícení od Jana Fastra, děkana Domažlického, znova posvěcen. Hned při zřízení první kaple postavena sem poustka, v níž bydlíval poustevník z III. řádu sv. Františka. Nadace ta přenesena pak do špitála.

Přifařená místa:

1. Půl hod. Bořice, 38 d., 204 ob. č. Náležela ves ta pod panství Domažlické od starodávna. Od r. 1547 sdílí osudy se vsi Milavčemi, jakož i Nevolice a Petrovice.

2. 1 hod. Draženov část vsi a sice 4 sedláci a 1 chalupník, kteří kdysi náleželi k panství kláštera Pivoňského a odtud nazváni konventuálními. Ostatní náležejí do fary Klenečské.

3. Tři čtvrtě hodiny. Havlovice, 53 d., 343 ob. č. Ves novějšího původu, která vznikla kolem mlýna Havlova.

4. Půl hod. Chrastavice, 62 d., 358 ob. č. Připomínají se v listině, jíž Chotěbor z Heršteina Domažlickým r. 1324 prodává ves Milavče. Náležela ves ta od nepamětných dob pod panství Domažlické. V konfiskaci r. 1623 prodány spolu s oběma Luženicemi Maxmil. hrabětí z Trautmannsdorfu za 3687 k. gr. míš., od které doby náležely pod panství Týna Horšovského. Když r. 1753 povstaly jakési spory o kostel v Milavčích, vzal tehdejší držitel Týna, hrabě Norbert, vsi Chrastavice a obě Luženice od fary Domažlické a připojil je k Třebnicům, kdežto Milavče s Božkovem od Třebnic se dostaly do Domažlic. Teprv v letech sedmdesátých opět přifařeny k Domažlicům.

5. Tři čtvrtě hod. Nevolice, 38 d., 194 ob. č. Před nedávnem postavena tu mešní kaple sv. Martina. Ostatní viz Bořice.

6. Jedna a půl hodiny. Pažešnice Stará, 65 d., 373 ob. č. a Nová, 39 d., 250 ob. č., 2třídní obec. škola.

7. Tři čtvrtě hod. Petrovice, 28 d., 145 ob. č. Viz Bořice.

8. Půl hod. Smolov, 14 d., 59 ob. č.

9. Tři čtvrtě hod. Spáňov, 39 d. 176 ob. č. Odtud psávali se Spáňovští ze Spáňova.

10. Tři čtvrtě hodiny. Stráž, 60 d., 363 ob. č., 1třídní obec. škola. Ves ta je na Chodech.

GRAFENRIED.

Píše Fr. Lang, farář v Dolilavčích.

Grafenried, okres Ronšperk, hejtmanství Týn Horšovský, 36 domů, 337 obyv. něm., 3třídní obecná škola.

Doba vzniku vesnice té jest neznámá, domněnky však jsou, že jest prastará. Dle pamětí Mnichova za lesy a Astu Bavorského vedla přes Grafenried stará silnice do Bavor, při níž roku 1041 dne 22. srpna utrpěl Jindřich III. velikou od Čechů porážku. V Grafenriedu dle těch pamětí stávala falcká celnice zvaná Warthaus, a na české straně v Mýtnici (Mauthaus), při níž pohraniční stráž usazena byla. Snad byla místa ta i opevněna, čemuž zdá se nasvědčovati tak zvaná pohanská zeď nedaleko Grafenriedu. Skutečného vývoje dosáhl Grafenried teprv tehdy, když hutě sklářské od Mnichova více ku hranici přeloženy byly. To stalo se mezi lety 1490—1510. Když pak lesy kolem hutí byly pokáceny, postaveny hutě v jiné místo a domky při staré huti postavené pronajaty aneb prodány. Paseky povstalé lid vzdělal v pole a jiné obrátil v louky. Takovým způsobem povstaly vesnice Grafenried, Anger, Seeg, Haselberk a j. Přifařeny byly v těch dobách do Astu a Mnichova za lesy.

V první polovici 17. stol. postavena tu kaple zasvěcená sv. Jiří, jak v matrikách Mnichovských k r. 1678 se připomíná. Ku přání tehdejšího držitele Františka Xav. z Wernerů dovoleno r. 1750, aby při této kapli držel si zámeckého kaplana pro rodinu a čeleď, a později i pro všecky své poddané. Poněvadž pak stará kaple byla již chatrná i pro lid malá, dal ji r. 1753 přestavěti v nynější své podobě a velikosti. Roku 1770 zřízena expositura se všemi právy farními. Zatím regulací hranic roku 1756 přidělen Grafenried se třemi svrchu jmenovanými vesnicemi k zemi České a připojen k Nemanicům, odkud kaplan filiálku Grafenried měl spravovati. S tím však osadníci ani vrchnost nebyli spokojeni, a proto žádali o zřízení samostatné duchovní správy. Žádosti té bylo vyhověno, a dne 21. března 1786 dvor. dekretem zřízena tu lokalie, k níž Anger, Seeg a Haselberk připojeny. Prvním lokalistou stal se Jan Šimon Pösl, jenž od r. 1781 psal matriky a také r. 1808 prvofarářem se stal. Po něm stal se farářem Antonín Krammer od r. 1818 do 1842, byl rodič ze Zelnavy (Salnau). Do r. 1874 působil tu pak František Sal. Steinhäusl z Budějovic. Nástupcem jeho stal se do r. 1879 František Palm a do r. 1887 Lambert Ludvík. Nyní tam koná duchovní správu Michael Ring. Když r. 1874 prodáno panství Grafenriedské, koupili je sami osadníci a nabyli spolu i právo podací. Jest tudy patronů 89, kteří vykonávají své právo voleným výborem šestičlenným.

Přifařená místa:

a) 5 min.: Anger, 35 domů, 274 obyvatelů něm.

b) $^3/_4$—1 hod.: Haselberg, 33 domů, 294 obyv. něm.

c) $^1/_2$ hod.: Seeg, 26 domů, 221 obyvatelů něm.

Gotická monstrance v Mýtě u Rokycan.

Sdělují Ed. Šittler a Dr. Ant. Podlaha.

Nový svátek Božího Těla roku 1264 zavedený a spojené s ním procesí zavdalo podnět ku hotovení zvláštní bohoslužebné nádoby, jíž bylo zapotřebí, aby v ní Nejsvětější Svátosť mohla býti vystavována i nosena tak, aby ji viděti bylo.

Ježto pak svátek Božího Těla teprve během století XIV. všeobecně se slavil, spadá původ monstrance do období gotického. A skutečně nejstarší na nás dochované monstrance pocházejí vesměs z druhé polovice řečeného století.

Tehdejší umělci brali sobě při konstruování nové této bohoslužebné nádoby motivy ze starých relikviářů,[1]) jež přetvořili ve skvostné věžovité schránky pro Nejsvětější Svátosť, nápodobujíce

[1]) Relikviáře nazývaly se taktéž »monstrantiae« nebo »ostensoria«.

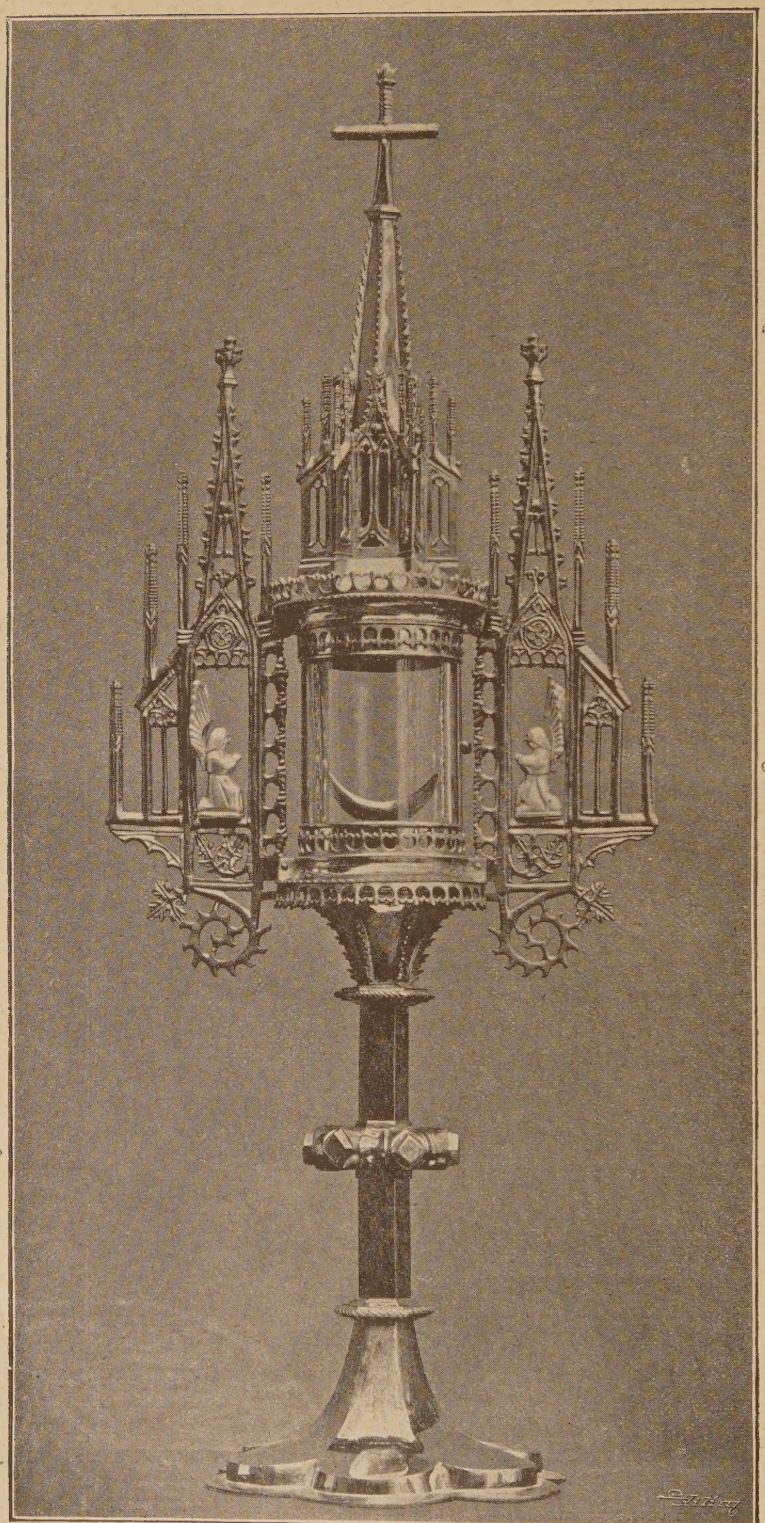

při tom také v malém tehdejší věžovitá tabernakula kamenná.[1]) Proto také v rituálu římském i v ceremoniálu biskupském označuje se takováto monstrance případně »tabernaculum« (scilicet parvum).[2])

Stereotypní[3]) disposici gotických monstrancí z konce XIV. a z počátku XV. století vidíme na monstranci Mýtské. Široká, do šestihranu konstruovaná noha přechází šesti mírně prohnutými lupeny znenáhla se súžujícími ve štíhlý dřík, ozdobený uprostřed vkusným ořechem (lat. »nodus«). Dřík rozšiřuje se nahoře v pěkný podstavec pro schránku na Nejsvětější, která skládá se z křišťálového válce nahoře i dole pěkným gotickým ornamentem kovovým na způsob korunky opatřeného. Ve válci tom umístěn jest poloměsícový melchisedech.[1]) Nad křišťálovým válcem vypíná se šestiboký hranol utvořený malými gotickými prolamovanými okénky, který na hranách vkusnými pilířky opěrnými jest ozdoben, a svrchu pak v šestihrannou věžovou helmici křížkem korunovanou vybíhá. Ke hlavní této části střední připojují se po obou stranách široká plochá křídla nebo postranice, z nichž každá skládá se z gotického okénka se štíhlou lomenicí a kružbou, a z několika úměrně rozestavených opěrných pilířků s fiálami. Hrany fiál, štítků a vížky posázeny jsou gotickými lupénky (kraby). Ve zmíněných gotických okéncích klečí po obou stranách dvě stříbrné sošky andělů Nejsvětějšímu se kořících. Konsolem postranních křídel jest prostý sice, nicméně však vkusný listový ornament spirálovitě zahnutý.[2])

Monstrance tuto popsaná ulita jest z bronzu. Jest 64 *cm* i s křížkem na helmici vysoká a 24 1/2 *cm* široká. Ačkoliv provedení není příliš jemné, přece vyniká zejména lahodou a přesností komposice, a dobře za vzor sloužiti může, zejména i proto, že zcela s pravidly liturgickými se shoduje.

[1]) Při konstruování věžovitého tvaru monstrance tanula jim zajisté na mysli idea, že Eucharistie jest »turris fortitudinis a facie inimici«. Takovýto tvar monstrancí prohlásil sv. Karel Boromejský (»Instruc. supell. eccl.« v »Acta Eccl. Mediolan.«) za nejpřiměřenější. Provinc. synoda Pražská z r. 1860 (tit. V., kap. 7.) mluvíc o monstrancích, praví: »Rovněž i starobylý tvar velkého ostensoria, na způsob tabernakula věžovitého sestrojený, zvláště odporoučíme (admodum commendabilem censemus).«

[2]) Srov. Dr. Valentin Thalhofer: »Handbuch der kath. Liturgik«, I., pag. 852—855; K. Schrod v »Kirchenlexikon« s. v. Monstranz; Jacob: »Die Kunst im Dienste der Kirche«. Landshut 1870, str. 197 sqt.

[3]) Vyskytáť se v době té ve všech zemích evropských; viz na př. »L'art pour tous« 10e anné nro. 276, »Bayerisch. Nationalmuseum«, Blatt 114. Nowak a Kachník »Památky Olomoucké«, list XVII. mosazná monstrance (nyní v relikviář proměněná). Jacob, o. c., příl. XIV. I u nás zachovaly se dvě téměř na vlas stejné, a sice: při chrámu v Železném Brodě (již někdo v době barokové nevkusnými skly ověsil), a jiná nyní v museu Litomyšlském chovaná, nehledě ku množství jiných — daleko umělejí provedených, o nichž bohdá udá se nám příležitost jindy pojednati.

[1]) Tak nazýván jest zlatý nebo alespoň ze zlaceného stříbra zhotovený poloměsícový výkrojek (odtud se také jinak »lunulla« nazývá) ze dvou plochami na sebe přiléhajících destiček sestrojený, mezi něž sv. Hostie dolejším okrajem se vkládá.

[2]) Monstrance Mýtská byla r. 1878 dle návrhu J. Mockra opravena; viz »Method«, roč. IV., str. 25.

Pokleslí křesťané a církevní kázeň vůči nim.*)

Dle prof. M. Armelina podává J. V.

V předešlé stati viděli jsme neohrožené a duchaplné svědky sv. víry; nyní zmíníme se o těch křesťanech, kteří z bázně před mučidly, trápením a smrtí víru opustili.

S tímto zjevem dříve nebývalým potkáváme se hlavně za pronásledování Deciova. Tato persekuce přišla na církev po dlouho trvajícím pokoji, takže zastihla křesťany duchovně velice ochablé. Ký div tedy, že opouštěli víru nejen prostí věřící, ale i kněží. Něco podobného dosud nebylo lze viděti. Se všech stran slyšíme křesťany rouhati se tomu, čemu dříve kořili se, odpřísahající svou víru, — těm přezdělí blasphemati (rouhači). Jiní zase pálili před modlami kadidlo — thurificati, neb súčastnili se jen obětí pohanských — sacrificati, nebo alespoň, aby zachránili svůj život, kupovali si vysvědčení, že jsou

*) Srov. Martigny: Dictionaire des Antiquités Chrétiennes. Paris 1865.

nevěřící, ačkoliv srdcem byli nevěry dalecí — libellatici.

To jsou jak známo čtyři hlavní třídy křesťanů pokleslých (lapsi), ale ne všecky. Neboť to, co jedni učinili ze strachu a z násilí, jiní konali bez velkého donucení, ano někdy ani nebyvše tázáni, jak dí sv. Cyprian: »vojíni přemožení bez boje«.[1])

Sv. Dionys Alexandrijský ve svém listě k Fabiovi, biskupu Antiochenskému, dí, že běželi k pohanským oltářům hlasitě volajíce, že nikdy nebyli křesťany.[2]) O jiných dokonce dí sv. Cyprian, že vidouce se odkázány na druhý den, nutkali úředníky, aby vyslechli odpřísahu a kletbu jejich ještě večer, ano že si sami docházeli na kapitol, aby tím dříve uskutečnili své odpadlictví.[3])

Tito a podobní lidé byli církvi ku veliké obtíži nejen svým odpadnutím, ale tím, že působili samé roztržky a velké nesnáze. Neboť sotva že pronásledování přestalo neb poněkud umírnilo se, jak jsme svrchu častěji viděli, žádali naléhavě za smíření a chtěli býti ihned do církve zase přijati.

Sv. Cyprian ve svých listech častěji mluví o bouřích, které způsobili pokleslí křesťané v městech, a o násilí, jakým se domáhali na biskupech rozřešení a prominutí trestů kanonických, chtějíce býti zase na roveň postaveni s ostatními věřícími.

Nápis, jejž dal sv. Damasus papeži Eusebiovi na pohřebišti Kallixtově, svědčí, že tento sv. biskup zemřel ve vyhnanství na Sicilii, protože mu císař za vinu kladl všecky vzpoury, bouře a pře, do jakých se dostala města z velké části křesťanská k vůli těmto pokleslým počátkem IV. století:

SCINDITVR IN PARTES POPVLVS GLISCENTE FVRORE — SEDITIO CAEDES BELLVM DISCORDIA LITES.

Drzá odvážlivost jejich opírala se o doporučovací listy, které si vymohli na mučennicích a vyznavačích. Byloť prastarým zvykem v Církvi, že vyznavači odsouzení k smrti dávali provinilcům, kteří je za to žádali, doporučovací listy k jejich biskupům, aby jim byla brzo odpuštěna vina a prominuty církevní i časné tresty.[1]) To jsou odpustky v nejstarší podobě a ve svém vlastním počátku. Není divu, že Tertulianisté a Montanisté zavrhovali a odsuzovali toto právo, jež jest Církvi zcela přirozené, vždyť později ve svém rigorismu zašli tak daleko, že vůbec nešťastných pokleslých křesťanů zpět nechtěli do Církve ani přijati.

Utvořily se tedy v příčině pokleslých křesťanů jaksi dvě protivné strany; jedna jim rigorosně odmítala rozřešení (Novatian), druhá pak laxní, která je naváděla, aby se ho domáhali beze všeho dostiučinění (Felicissimus). Církev však šla prostřední cestou[2]) mezi oběma výstřednostmi, rigorismu i laxismu, či jak dí římský klerus ve svých listech k sv. Cyprianu, mezi »přílišnou povolností a naší téměř tvrdou ukrutností.«[3])

Sv. Cyprian nám zachoval i formuli, jaké užívali vyznavači, dávajíce pokleslým listky odpustkové (libelli martyrum — libelli indulgentiarum):

»Všichni vyznavači papovi Cyprianovi posílají pozdravení![4]) »Věz, že jsme udělili pokoj (pacem = odpuštění) všem těm, kteří nám byli poručeni pro viny, jichž se dopustili. Chtěli jsme, abys byl o tom uvědoměn ty i ostatní biskupové. Žádáme si, abyste měli pokoj se svatými mučenníky.« — Toto psal Lucian u přítomnosti kněžstva, exorcisty a lektora.«[5])

Někteří pokrytci někdy oklamali laskavé nic zlého netušící vyznavače, takže na nich vymohli lístky odpustků, které se jim nemohly tak snadno uděliti. Sv. Cyprian a biskupové afričtí, hlavně po Deciově persekuci, aby zamezili příliš snadnému odpouštění některých vyznavačů, zapověděli, aby se nedávali odpustkové lístky všeobecného znění beze všeho označení, ale aby zevrubně byla uvedena jména, jimž svědčily, a to jen, jsou-li toho opravdu hodni.

Toto doporučení však nemělo dříve výsledku aniž pokleslý odpustků došel, dokud ti, od nichž list pocházel, nebyli korunováni korunou mučennickou, aniž

[1]) De lapsis, p. 183.
[2]) Euseb., Hist. eccl. VI., 41.
[3]) Sv. Cyprian, tamže.

[1]) »Credimus quidem posse apud iudicem plurimum martyrum merita et opera iustorum«. S. Cypriani, ep. XIII.
[2]) »Ubi lapsis nec censura deest quae increpet, nec medicina, quae sanet«. S. Cypriani, ep. LI.
[3]) Ep. cleri rom. ad Cyprianum, XXXI. 2.
[4]) Jméno papa až do III. stol. bylo dáváno nejen biskupu římskému, ale všem ostatním biskupům.
[5]) S. Cypriani, ep. XVII.

vykonával biskup vůli mučenníků v těchto listech naznačenou o své újmě, ale s vědomím sousedních biskupů (konprovinciálů), takže nemohli-li se biskupové sejíti pro nastalé bouře a pronásledování, nebyli pokleslí zproštěni svých trestů, dokud zase příhodný k tomu čas nenastal.

Zvláštní zmínky zasluhuje, že pokleslí byli sice připuštěni k pokání, ale s jakýmsi omezením, totiž že nesměli býti přijati do kleru,[1]) aneb byli-li již před tím ordinováni, cti kněžské neměli více byli účastni.[1]) Tak prý ustanovili biskupové v Římě, v Africe a v celém katolickém okršku.

Konečně sluší podotknouti i toho, že i pokleslí někdy potěšili Církev svým mučennictvím. Ano mnoho z těch, kteří podlehli bázni neb násilí za Decia (prima acie), později snad za pronásledování Gallova (secundo praelio) vedli si velkodušně.[2])

[1]) »Nec detur tamen locus in clero.« S. Athanas, Ep. ad Rufinianum.

[1]) »Ejusmodi homines ad poenitentiam quidem agendam posse admitti, ab ordinatione autem cleri atque sacerdotali honore prohiberi.« S. Cypriani, ep. LXVIII.

[2]) S. Cypriani, Append., p. 17.

Jak se měla ku státu Církev ve III. století.

Dle prof. M. Armelina podává J. V.

Teprve před 30 lety byl nalezen v antické Caesarei v Mauritanii nápis[1]), důležitý v dějinách afrických pohřebišť křesťanských, jakož i s ohledem na stav Církve v III. století.

Praví se tam, že jakýs Evelpius, ctitel Slova či křesťan, zanechal Církvi odkazem pohřební místo; z celého nápisu vysvítá dále, že původní kámen, na němž bylo zaznamenáno ono věnování, byl postaven péčí Církve Bratří (ECCLESIA FRATRUM). To jest tudíž jedno z nejstarších pojmenování Církve, kterouž také rádi jmenovali Církví Svatou (ECCLESIA SANCTA).

Marini[2]) a po něm Rossi[3]) dokázali z nápisů, že věřící ne zřídka ctili se jménem bratří (fratres), t. j. v Kristu.

Tak v úhledném nápisu pohřebiště Priscilinina čteme následující dojemný pozdrav: »Leontovi pokoj od bratří« (Leonti pax a fratribus). Rovněž v Africe byla nalezena podobná formule: »Toto místo všem bratřím jsem zřídil« (Hunc locum cunctis fratribus feci).[4])

Tento titul z afrického nápisu (Ecclesia Fratrum) jako pojmenování Církve, tomu podobná jména v nejstarších nadpisech pohřebních, smysl téhož slova v římském právu, postavení Církve ve III. století a mnohá jiná fakta z téže doby objasňují nám stav Církve před Konstantinem.

Ze všech tuto uvedených věcí lze souditi, že morální osoba věřících hierarchicky spořádaná a spojená páskami nejdokonalejší jednoty skrývala se pod jménem pohřebních spolků, berouc na se tvářnost alespoň v Římě podobnou, jakou měly jednoty pohřební. Neboť ještě dnes spatřujeme nad římskými katakombami zbytky budov (scholae), byť na polo rozbořené, mající půdorys kruhovitý neb čtverhranný s jedním neb více polokruhovitými výstupky, kde se křesťané příležitostně shromažďovali, nebylo-li jim to možné pod zemí v katakombách samých.

Míní se tu totiž ony schůzky a hody lásky (ἀγαπη, agape), jimiž končívali slavíce svatá tajemství ve dnech narozenin mučenníků.

Tam se také odváděl měsíční poplatek, jímž každý z bratří přispíval do pokladny, která živila chudé, kněze, mučenníky, vyznavače, panny, odsouzené.

Z týchž peněz zapravovaly se výdaje za kopání v pohřebišti, kupovalo se posvátné nářadí a nádobí, udržovaly a opravovaly budovy, a konečně platilo se i vojínům a osobám zvědavým, aby nerušili shromáždění křesťanských svým udáváním, křikem a násilím.

Proti tomuto zařízení vystoupil Tertulianský rigorism (montanism), protože prý se nesluší, aby křesťané konali ve

[1]) V. Renier, Inscriptions l'Algerie n. 4025. Rossi, Bull. arch. crist., 1864, p. 28.

[2]) Arvali, prof., p. XX.

[3]) Bull. arch. crist., 1864, p. 13

[4]) V. Renier, l. c., n. 4026.

svých shromážděních sbírky a penězi chtíti odvrátiti od sebe nebezpečí, aby nebyli od nepřátel zaskočeni.

V čele všech těchto schůzí stál papa či ἐπισκοπος, předseda Církve bratří. Ve svém rozsáhlém a obtížném úřadě, hlavně ve spravování časných statků, byl podporován diakony, jichž bylo v Církvi římské 7. Jeden z těchto byl účasten správy církevní více než ostatní, byl jaksi prvním mezi nimi i v úřadě. Jemu byla svěřena správa církevního jmění, církevní pokladna, z níž měl obstarávati všecky svrchu uvedené potřeby. Proto mu byly svěřeny i knihy, v nichž byl zaznamenán všecek příjem i jmění církevní, jakož i seznamy těch, kterým byla udělována podpora. Z volebních akt sv. Kornelia dovídáme se celou statistiku jak kněží tak i chudých, počtem 251, jež Církev živila; celkový však jich počet převyšoval 1500.[1])

Není tudíž divu, že nástupcem zesnulého biskupa v prvních třech stoletích obyčejně býval takový první či osobní jeho diakon, jenž později dostal titul archidiakona; tento zajisté býval v Církvi první osobou po biskupovi nejen svým čestným postavením, ale i důvěrou, jaké u něho požíval, jakož i mocí, jíž zasahal v klerus i mezi lid křesťanský.

Tak Eleuther byl diakonem Anicetovým, Sixtus Štěpánovým, sv. Vavřinec touž službu prokazoval Sixtu II. a byl by nepochybně i jeho nástupcem, kdyby mučennická smrt nebyla ukrátila jeho života. Zeffirin byl archidiakonem u Viktora, Kalixt zase u Zeffirina.

Ano tento zvyk se zachoval částečně i v století V., jakž čteme o Symmachovi, že byl zvolen nástupcem Anastaziovým, kdyžtě byl jedním ze 7 diakonův.[2])

Eulogius Alexandrinský praví, že který archidiakon Církve římské byl ordinován za kněze, tímto posvěcením měl již jaksi zamezenou cestu a ztracenou naději na nejvyšší stupeň církevní hierarchie či důstojnost papežskou,[3]) takže postupem času diakonové tak mocní nejen cítili se uraženými, měli-li býti ordinováni na kněze, ano počali i zneužívati své veliké moci, začež byli pokáráni zvláštním kanonem na velkém sněmu Arelatském.[1])

Těmto sedmi diakonům nejpozději od časů papeže Fabiana bylo svěřeno 14 městských okresů, ve které byl Řím od Augusta rozdělen; tedy každý měl na starosti 2 čtvrti.

Rovněž staré bylo zřízení titulů či farností v městě, kteréž dle pisatele Libri pontificalis byly lépe upraveny papežem Marcellem (as r. 300).

Účelem tohoto druhého rozdělení bylo postarati se o duchovní potřeby věřících, k čemuž při každém titulu byl ustanoven (incardinatus) klerus, sestávající ze 2 neb 3 členů se svým převorem (prior) v čele, který udílel svátosti křtu a pokání, a pečoval o pohřeb věřících neb mučenníků na hřbitově patřícím k jeho titulu.

Tyto farnosti či místa určená ku shromažďování věřících, s nimiž nutně byly ve spojení příbytky kleru a služebnictva, nebyly snad nějaké budovy zvláště k tomu účelu stavěné, které se snad lišily formou od budov jiných, nýbrž byla to část domu neb skupiny domů, v nichž přebývalo kněžstvo se svými služebníky. Tam se slavila sv. tajemství, tam byli ordinováni biskupové i kněží, tam se dály volby papeže, a každý z těchto domů podržel jméno (titulus) pána či majetníka, který jej měl nejdříve v držení. Jména ta pak zachovala se až na časy naše.

Kolem kněží ustanovených v jednotlivých titulech scházívali se křesťané celého okresu k slavení sv. tajemstev.

Papež Zeffirin pak, aby zůstala auktorita biskupova neotřesena, ustanovil, aby sv. Eucharistie, která se v titulech rozdávala věřícím, nebyla tamtéž konsekrována, nýbrž papežem samým. Toto ustanovení časem vybledlo, takže papež Innocens I. je obnovil na některých místech italských, jak čteme ve slavném dekretálu: »Presbyteri... quia die dominica propter plebem sibi creditam nobiscum convenire non possunt, idcirco fermentum a nobis collectum per acolythos accipiant, ut se a nostra communione, maxime illa die non iudicent separatos.«

Ze slov výše uvedeného ustanovení Zeffirinova dovídáme se, že akolité při bohoslužbě papeži podávali chléb k po-

[1]) Rossi, Bull. arch. crist., 1860, p. 8.
[2]) Rossi, l. c., p. 9.
[3]) Photii Bibl cod. 172, 280.

[1]) Conc. Arelat. can. 18 de diaconibus urbicis (římských), ut non sibi tantum praesumant.

svěcení na skleněných miskách (patena) a že ten chléb měl podobu i jméno věnce (corona). Malby v Lucinině kryptě potvrzují, že chléb eucharistický v prvních stoletích opravdu měl takovou podobu, kdyžtě tam spatřujeme, jak živá ryba (plovoucí na vlnách) nese v koši posvátné chleby (věncovité) s vinným pohárem (cyathus).

Tento způsob života prvních křesťanů a především jejich schůze byl by velmi nebezpečný, ba téměř nemožný, kdyby mu nebyli dali jakousi legální tvářnost. Toho docílili tím, že konali svá shromáždění jako bratrstva či jednoty pohřební, zřízené v každé provincii a městě. Takových jednot či korporací (collegia) bylo v pohanském Římě několik druhů; jedny byly rázu čistě náboženského (augurů), jiné byly podpůrnými spolky, jež měly za úkol postarati se svým členům o slušný pohřeb, jakož i vésti péči o hroby.

Těmto a takovým jednotám z počátku než se rozmnožily, žádný zákon nebo císařský dekret neupíral právo shromažďovati se (ius coeundi), konati sbírky, pokud nevzbudily svým velikým počtem podezření a nedůvěru některých císařů, zvláště Trajana. Ten byl důsledným pronásledovatelem takových collegií a bratrstev, takže Plinius vidí velikou povolnost téhož Augusta v tom, že v kterémsi městečku strpěl spolek 150 strážníků.[1]) Přece však byl laskavým a shovívavým k jednotám chudých, které se měsíčně shromažďovaly k placení svých dávek na pohřeb a obstarávání hrobů.

Údové těchto bratrstev, jak víme od právníka Marciana, nepotřebovali ani zvláštního schválení, kdyžtě dle jeho slov taková společnost byla státem dovolena (permittebatur).

Z toho si vysvětlujeme, jak mohli křesťané přese všecky zákony a edikty persekuční konati své obřady, scházeti se, jak mohli míti v držení v městě domy (tituly) a za městem své hřbitovy. Chopili se císařských reskriptů vydaných ve prospěch pohřebních kollegií a nějaký čas vzali na se také takovou tvářnost. Na doklad, že tomu tak skutečně bylo, dostačí srovnati slova Marcianova o povaze kollegií pohřebních se slovy Tertulianovými[1]): »Modicam unus quisque stipem menstrua die, vel quum velit, et si modo velit, et si modo possit, apponit..., nam inde non epulis..., sed egenis alendis humandisque.«

Právě tak se dělo i v každém bratrstvu, že platili měsíčně svůj obol (stipem menstrua die), jak se dovídáme z kteréhos pohanského nápisu, který byl nalezen počátkem tohoto století ve zříceninách lázní Lanuviových.[2])

Tyto okolnosti dávaly tedy Církvi ve III. století jakousi oprávněnost, poskytujíce jí tím jakési ochrany, a to tím více, ježto řečená kollegia funeraticia nesla se směrem velice podobným jako Církev, která úzkostlivě chrání vše, co se nepříčí její sv. víře.

[1]) Plinii, ep. X., n. 42.

[1]) Apolog. 39.
[2]) Orelli, Inser., n. 6033.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc prosinec 1895.

Práce kovové. Kalichy: stříbrný bohatě ozdobený: pro sl. městskou radu v Hoře Kutné; hladký: pro dp. Lohela Schmidta, sekretáře na Strahově. — Ciboria stříbrná: pro kníž. patronátní úřad v Boru a pro dp. Theod. Smičku, faráře v Brodku na Moravě. — Pozlacení kalicha a ciboria: pro vp. Jos. Rybáka, kaplana v Kraslicích. — Patenky k zaopatřování: stříbrné: pro dp. Theodora Smičku, faráře v Brodku na Moravě, pro dp. Fr. Jenče, faráře v Chotusicích, pro dp. Ant. Kubíčka, faráře v Běhařovicích a pro dp. Jos. Schiffnera, faráře v Třebušíně. — Nádobky na sv. oleje: pro dp. Theod. Smičku, faráře v Brodku; tři pohromadě: pro dp. Jos. Kohna, faráře v Osoblaze na Moravě a pro dp. Fr. Jenčeka, faráře v Chotusicích; jednotlivé: pro dp. Ant. Kubíčka, faráře v Běhařovicích a pro dp. St. Blažka, faráře v Žerčicích. — Stříbrné malé lžičky ku kalichu: pro dp. Ant. Kubíčka, faráře v Běhařovicích. — Kanonické tabulky: pro dp. Jak. Krále, beneficiáta v Kutné Hoře a pro sl. hospodářský úřad v Praze. — Křížky oltářní: pro dp. Jak. Krále, beneficiáta v Kutné Hoře. — Kaditelnice: pro dp. Jos. Šoukala, faráře v Radkovicích a pro dp. Cyr. Dočkala, administr. v Paršové. — Kropenka: pro sl. hospodářský úřad v Praze. — Stroj na pečení hostií: pro dp. Ant. Kubíčka, faráře v Běhařovicích.

Rozličné. Dva oltáře: pro dp. Vincence Krátkého, faráře v Lovčicích. — Dvé velká Těla Páně: pro dp. Loh. Schmidta, sekretáře na Strahově. — Missaly: pro důst. farní úřad v Noutonicích, pro dp. Jak. Krále, beneficiáta v Kutné Hoře, dva pro vp. A. Wohlmanna, kaplana na Hradčanech a pro sl. hospodářský úřad

v Praze. — Pultíky pod missaly: pro vp. Jos. Teplého, kaplana v Borohrádku, pro dp. Jak. Krále, beneficiáta v Kutné Hoře, pro důst. farní úřad ve Voticích, pro sl. hospodářský úřad v Praze a pro dp. Cyr. Dočkala, administr. v Paršově. — Harm. zvonek: pro sl. hospod. úřad v Praze.

Paramenty. Kasule: zelená a bílá skvostná: pro dp. Jakuba Krále, beneficiáta v Kutné Hoře; bílá, červená a černá: pro dp. Theod. Smičku, faráře v Brodku; bílá: pro nejd. p. Arn. Miebesa, provinciála řádu piaristského v Praze; bílá s vyšívanými obrázky: pro dp. Jana Vychodila, kons. radu, místoděkana a faráře v Želechovicích na Moravě; bílá: pro J. Excellenci paní hraběnku Thunovou v Praze; zelená: pro dp. Fr. Jireše, faráře v Žimi; bílá: pro blahorodou paní Šantrouškovou na Vinohradech a pro dp. Fr. Kašťáka, faráře v Sobčicích; bílá, červená, fialová a černá: pro sl. hospodářský úřad v Praze; červená: pro dp. Jos. Řezníčka, kníž.-arcib. vikáře v Česticích. — Pluvialy: bílý skvostný: pro dp. Jana Páva, faráře v Libni; černý: pro důst. farní úřad ve Voticích; bílý, černý a fialový: pro nejdůst. pana generálního opata na Strahově; bílý: pro sl. kníž. patronátní úřad na Zbirově; černý: pro farní chrám Panny Marie Vítězné v Praze. — Dalmatiky černé: pro farní chrám Panny Marie Vítězné v Praze. — Zlatá mitra: pro důst. řád benediktinský v Praze. — Střevíce pontifikální: pro vys. dp. kanovníka dra Václ. Frinda na Hradčanech. — Štoly: pro vys. dp. Karla Vorlíčka, arciděkana v Kutné Hoře, pro dp. Fr. Jenče, faráře v Chotusicích, tři pro dp. Fr. Kašťáka, faráře v Sobčicích a pro hospodářský úřad v Praze. — Vela: pro J. Excellenci paní hraběnku Thunovou, pro dp. Jana Páva, faráře v Libni a pro dp. Fr. Kašťáka, faráře v Sobčicích. — Pláštíky na ciboria: pro důst. farní úřad v Dobřanech a pro dp. Fr. Kašťáka, faráře v Sobčicích. — Korouhve: pro blahorodého pana Karla Jagra v Kralupech a pro dp. Ad. Pažouta, faráře v Sadské. — Bursy k zaopatřování nemocných: pro vys. dp. Karla Vorlíčka, arciděkana v Kutné Hoře, pro dp. Antonína Kubíčka, faráře v Běhařovicích a pro dp. Fr. Kašťáka, faráře v Sobčicích. — Záslonky do tabernaklu: pro dp. Jana Šoukala, faráře v Radkovicích. — Antipendium: pro blahorodého pana dra Chliskovského, advokáta v Nov. Strašecí. — Komže pro ministranty: pro dp. Jak. Králě, beneficiáta v Kutné Hoře, pro nejd. pana dra Václ. Horáka, velmistra ryt. řádu křížovnického v Praze, pro ctih. šedé sestry v Praze a pro sl. patronátní úřad na Zbirově. — Birety: 4 pro dp. Fr. Kašťáka, faráře v Sobčicích.

Zpráva za měsíc leden.

Práce kovové. Kalichy stříbrné: pro J. Jasnost pana knížete z Oettingenů na Zbraslavi a pro blahorodého p. Karla Seiferta, c. k. finančního komisaře v Litoměřicích. — Pozlacení a postříbření v ohni: kalichů: pro důst. farní úřad v Krsích, pro vdp. Jana Brichtu, kníž.-arcib. vikáře v Manetíně a pro dp. J. Schmida, faráře v Plané; dvou kalichů, patenky k zaopatřování a dvou kaditelnic: pro vdp. J. Šrámka, děkana v Nov. Bydžově. — Náčiní k zaopatřování nemocných: pro vp. Jos. Komedu, kaplana v Ruprechticích. — Tři nádobky na sv. oleje: pro důst. farní úřad v Bošíně a pro vdp. Jana Brichtu, děkana v Manetíně. — Jednotlivou nádobku: pro ctihodnou paní představenou kláštera křesťanské lásky v Nelahozevsi. — Patenky k zaopatřování nemocných: pro ctih. pí. představenou kláštera křesťanské lásky v Nelahozevsi a pro důst. farní úřad v Radovezicích. — Svícny oltářní: 6 pro dp. Cyrilla Dočkala, administr. v Paršovicích na Moravě, a 2 pro blahorodého pana Jelínka, ředitele městského musea v Praze. — Kropáčky: pro dp. Karla Hüttnera, faráře v Ojstrici v Korutansku a pro vdp. Jana Brichtu, kníž.-arcib. vikáře v Manetíně. — Stroje na pečení hostií: pro dp. Fr. Oheru, expositu v Nýřanech a pro dp. Edm. Langra, bibliotekáře.

Rozličné. Obraz oltářní: pro vdp. Jos. Pekárka, arcikněze a děkana v Blatné. — Pultík pod mešní knihu: pro blahorodého pana Jindř. Grünfelda, stříbrníka v Praze. — Kříž: pro blahorodého pana Jelínka, ředitele městského musea v Praze.

Paramenty. Kasule: bílé: pro sl. obecní úřad v Libni a pro vys. dp. Ign. Bergra, kanovníka a professora v Jihavě na Moravě; černé: pro sl. c. k. patronátní úřad v Praze a pro vdp. J. Šrámka, děkana v Nov. Bydžově; fialová: pro J. Jasnost pana knížete z Oettingenů na Zbraslavi. — Vela: pro vys. dp. Mich. Hornsteinera, kanovníka na Hradčanech a pro dp. Al. Hlavínku, faráře v Kučerově na Moravě. — Štoly: 4 pro ctih. paní představenou kláštera křesťanské lásky v Nelahozevsi; vyšívaná: pro blahorodou paní Marii Zavadilovou ve Vršovicích. — Pláštíky na ciborium: pro vysokorodou paní baronku Gemingenovou v Michelsfeldu v Bádensku a pro J. Jasnost paní princeznu Rosu Lobkowiczovou v Praze. — Bursy k nemocným: pro ctih. paní představenou kláštera křesťanské lásky v Nelahozevsi. — Antipendium: pro blahorodého pana Luksche, c. k. zemského radu v Praze. — Korouhve: pro dp. Innoc. Střelce, faráře ve Stráni a pro důst. farní úřad v Ruprechticích. — Baldachyn na tabernakl: pro dp. dra Karla Řeháka, faráře u sv. Ducha v Praze. — Polštáře oltářní: pro blahorodého pana Jos. Hrabáka v Praze. — Pokryvky na pulty: pro dp. Ant. Špaleho, faráře v Cerhovicích a pro vp. Stanisl. Hlínu, kaplana ve Chvalkovicích u Č. Skalice. — Birety: 4 pro vdp. J. Šrámka, děkana v Nov. Bydžově a 2 pro důst. farní úřad v Hředle. — Záclonu do zpovědnice: pro dp. Gerlacha Dvořáka, faráře ve Kmetňovsi. — Záclona do kazatelny: pro blahorodého pana Jos. Protzkara, měšťanostu v Uh. Hradišti na Moravě. — Koberec na stupně oltářní: pro dp. Ant. Trnkala, faráře v Plesné, rak. Slezsko.

Prádlo kostelní. Alba, korporale, humerale, cingulum, 12 purifikatorií a 12 ručníčků: pro slav. obecní úřad v Libni; alba: pro vysokorodou paní kontessu Olgu Chotkovou ve Velkém Březně; 4 rochety: pro důst. farní úřad v Hořelicích; 6 korporalií, 6 humeralií, 6 pall a 6 purifikatorií: pro ctih. paní představenou kláštera křesťanské lásky v Nelahozevsi; alba: pro důst. farní úřad v Budkově; 12 purifikatorií: pro sl. správu c. k. trestnice na Pankráci; 6 korporalií, 6 pall, 6 humeralií a 6 purifikatorií: pro vdp. J. Šrámka, děkana v Nov. Bydžově.

»METHOD« vychází vždy 30. každého měsíce. **Předplatné**, které činí poštovní poukázkou na celý rok **2 zl. 20 kr.**, přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech. Reklamace** budtež zasílány do **expedice v Akademii křesťanské v Praze** (Řetězová ulice č. 223).

Knihtiskárna »Politiky« v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 2. **V Praze, dne 29. února 1896.** **Ročník XXII.**

OBSAH: Klášter bl. Anežky Přemyslovny a obnova jeho. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc únor 1896.

Klášter bl. Anežky Přemyslovny a obnova jeho.

Napsal Ferdinand Lehner.

I. Dějepisný nástin kláštera.

Jsouť osobnosti v dějinách národa českého, při jejichž pouhém vyslovení tvář se ti vyjasňuje. Jsouť památníky na půdě vlasti české, při jejichž pouhém jmenování srdce v těle poskočí. Jednou z osobností národu nejdražších jest blahoslavená Anežka Přemyslovna, jedním z památníků vlasti nejvzácnějších jest klášter její v Praze na břehu Vltavy.

Anežka, dcera krále českého Přemysla I., roku 1208 narozená, již za útlého mládí zaslíbena jest Jindřichovi, prvorozenému synu císaře Fridricha II. Nevinné srdce její netoužilo však po lesku koruny, nýbrž po věnci z lilií. Oblíbivši si v řádu před nedávnem sv. Klárou dle řehole sv. Františka zřízeném, zatoužila po zátiší klášterním. Když otec její zemřel (r. 1230), zbudovala za pomoci bratra svého Václava na Starém městě Pražském klášter sv. Františka, jehož stavbu tak rychle provedla, že papež Řehoř IX. splnomocnil již r. 1234 dva bratry řádu menšího, aby Anežku v klášteře za abatyši dosadili. V sousedství kláštera svého zřídila první abatyše špitál sv. Františka blíže kostela sv. Haštala, svěřivši správu jeho bratrstvu, z něhož později se vyvinul řád křižovníků s červenou hvězdou. Špitál přenesen jest odtud v krátké době ku kostelu sv. Petra na Poříčí, jakmile ovdovělá královna Konstancia, matka Aneščina, jej i s hojnými statky špitálu darovala (r. 1235), načež Anežka r. 1238 práva svého nad ním se zřekla. Odtud přesídlil se špitál r. 1252 k břehu Vltavy blíže mostu Pražského, kde až dosud stojí hlavní sídlo řádu.

Kostel konventní sv. Františka Anežkou zbudovaný skládal se z choru a poněkud širší lodi, v níž vystavěna byla kruchta jeptišek. K severnímu boku kostela přiléhala kapitolní síň s kaplí, dále pak k západu ambit klášterní s cellami a kuchyní. Na velkém prostranství západně od stavení klášterního rozkládala se zahrada, na polední pak straně byl hřbitov s kaplí sv. Michala.

Blahoslavená zakladatelka kláštera panen sv. Kláry zamýšlela slavení služeb Božích, jakož i duchovní správu svěřiti nejblíže příbuznému řádu menších bratří sv. Františka. Za tou příčinou připojila k budovám kláštera panenského druhý klášter mužský s druhým kostelem sv. Panny Barbory, který stojí

na východní straně kostela sv. Františka a průčelní stěnou svou západní spojen jest s klášterem panenským, odkud nádherným portálem do druhého tohoto kostela se vcházelo. Klášterní stavení menších bratří stálo východně od kláštera jeptišek a severně od konventní síně a kostela sv. Barbory. Také mužský klášter měl malý ambit, refektář s kuchyní vedle něho a nad kuchyní světnici guardianovu, síň a dvě malé komory pod ní, okolo kterých se přicházelo k síni letní, hraničící s domem pro čeládku guardianovu, vedle něhož byl dvůr se studní a s malou zahrádkou před dveřmi. Jelikož jmenovaný klášter mužský roku 1251 již stával, byl Anežkou zbudován hned anebo brzy po dostavění kláštera panenského. Ostatně stavitelský sloh kostela sv. Barbory zřejmě tomu nasvědčuje, že počato se stavbou jeho ne-li současně, dojista v krátké lhůtě po skončené stavbě kostela sv. Františka, v němž mnozí mužští i ženští členové královské rodiny Přemyslovské pohřbeni jsou, zejména též již král Václav I. (r. 1253) a sestra jeho Anežka, zakladatelka obou klášterů (r. 1282).

První velká pohroma potkala oba kláštery r. 1420, když po bitvě na Žižkově Táboři pustili se na boření klášterů. Tehdáž jeptiškám bylo vystěhovati se do kláštera sv. Anny na Starém městě, kdežto bratři bezpochyby již dříve opustili město. Klášter sv. Františka byl sice ušetřen, budov však použito jest za zbrojnici děl a praků, nějaký čas bily se zde také peníze z kalichů a monstrancí pobraných a slitých. Jednotlivé části budov dány v nájem, některé pak a to zejména část kláštera mužského i prodány. Po skončených válkách vrátily se sice jeptišky asi po r. 1436 od sv. Anny do kláštera svého, pro nedostatek důchodů byl zde však na dále jen skrovný počet panen přijímán. Vrátivší se pak členové kláštera mužského vyžádali si r. 1445 odporučovací list od administratora arcibiskupství Pražského, Václava z Krumlova, k vyššímu duchovenstvu, k šlechtě a jiným stavům s žádostí o almužnu, kterou sbíral bratr Jan na obnovu a zvelebení kláštera sv. Barbory.

V napotomních zmatcích náboženských jeptišky skoro vymřely. Jen několik zde posud pozůstalých přesazeno jest do kláštera téhož řádu sv. Kláry v Panenském Týnci. Klášter menších bratří byl pak již úplně opuštěn. Když tudíž král Ferdinand I. zřizoval v Praze katolické učení, nabídnul Jesuitům za tímže účelem klášter Dominikánů u sv. Klimenta, anebo dle libosti klášter bl. Anežky. Když Jesuité klášter sv. Klimenta si zvolili, postoupen jest klášter bl. Anežky Dominikánům, kteří se sem přesídlili začátkem roku 1556. Noví držitelé však na rozmnožení důchodů svých rozkouskovali stavení kláštera menších bratří, postoupivše částky poplatníkům k vystavění malých domků, čímž povstala na severní straně obou kostelů ulička klášterská. Když napotom i velká zahrada na západní straně kláštera zrušena a za staveniště vykázána jest, utvořila se ze dvou řad domků slepá ulička, jíž dostalo se významného názvu »Myší díry«.

Po bitvě na Bílé Hoře vrátily se sice jeptišky z Panenského Týnce do mateřského kláštera svého, Dominikánům pak dostalo se r. 1625 v náhradu kostela sv. Jiljí na Starém městě. Po odprodání bývalé zahrady klášterní postrádal však klašter místa řeholnicím k pobytu nezbytného. Když následkem toho chřadly, rozkázal kardinál Arnošt hrabě Harrach, aby opětně do Panenského Týnce se navrátily, odkud však pro bouře válečné vypuzeny, v klášteře svém trvale se usadily (r. 1638). Po padesáti letech způsobena však klášteru veliká pohroma požárem francouzskými paliči založeným (r. 1689), který velikou část Starého i Nového města zničil. Oheň byl tak zhoubný, že i zvony se rozlily, které na věži se nacházely. Že s věží sousedící loď kostela sv. Františka, z něhož dosud pouze levá stěna zachována jest, tehdáž asi pohromu vzala, lze domysliti si. Na choru téhož kostela sv. Františka a na kostele sv. Barbory shořel však jen krov, jak stará klenba z prvotní doby stavební neporušeně zachovaná zřejmě nasvědčuje. Dle tehdejších pamětí nacházel se v kostele sv. Barbory náhrobník Jaroslava ze Šternberka z roku 1277.

V letech napotomních se však klášter za pomoci dobrodinců zase zveleboval. Opětný rozvoj byl však náhle přerušen a na vždy zastaven zrušením kláštera za času císaře Josefa II. dekretem dvorským ze dne 26. června 1782. Oba kostely i budovy klášterní jsou rozprodány různým majitelům. Velebný památník, Anežkou, dcerou krále českého, zbudovaný, který se klene nad hrobkou její,

prodejem proměněn jest v doupě špiny. Ohavnost spuštění straší na místě posvátném.

Sto let po zrušení kláštera zastkvěla se náhle jasná záře nad teskným památ-

Blahoslavená Anežka Přemyslovna postavena jest na oltář. Svatozář rozptyluje znenáhla mlhu, která po celé století zahalovala klášter nejnovější české světice.

Obr. I.

níkem zašlé slávy. Ku veliké radosti národa českého prohlásil r. 1874 papež Pius IX. Anežku, zakladatelku a první abatyši kláštera, za blahoslavenou. Pocta, již lid český od pradávných dob světici prokazoval, došla schválení církevního.

II. Umělecký i archaeologický význam kláštera.

Nástin dějepisný právě uvedený jest klíčem, abychom pochopili rozvrh a soustavu stavební, jaká na půdorysu zde

vyobrazeném se spatřuje. Díváme-li se na půdorys budov klášterních dosud stávajících (viz obr. 1.), bývá nesnadno dopátrati se základní myšlénky, kterou zakladatelka kláštera na mysli měla. Víme-li však, že jest to klášter podvojný, ženský a mužský, tudíž vlastně dva kláštery přesně oddělené, přece pak soustavně v jedno spojené, a že obytné budovy kláštera mužského kromě kostela dosud zachovaného zcela zmizely, pochopujeme ihned celou soustavu rozvrhu. Jsouť to dva kláštery s dvěma kostely v jedno sdružené, — architektonické unicum v zemích koruny české.

Panenský klášter sv. Františka v podstatě své stojí celistvě, jak bl. Anežkou byl zbudován. Má svůj kostel, s nímž organicky v souvislosti jsou veškeré prostory, bez kterých žádný klášter mysliti si nelze. A jelikož to byl hlavní klášter, jest kostel jeho větší a prostory klášterní jsou rozsáhlejší. Ze druhého kláštera sv. Barbory, zbudovaného pro mužský konvent menších bratří, zachoval se pouze kostel, klášterní budovy však naprosto zmizely. Měl význam podřízenější a za tou příčinou byl kostel jeho menší, a budovy konventní s ním související byly drobnějších rozměrů. Veškerý rozvrh plánů však ukazuje, že oba kláštery založeny jsou současně, byť i prvnější dříve, druhý pak o něco později byl dokončen. Tomu nasvědčuje zejména poloha obou kostelů k východu čelicích a se svými konventy řádně souvisejících.

Klášter panenský sv. Františka dochoval si přes nepřízeň věků dosud vše, co klášter klášterem činí. Kostel sv. Františka skládá se z choru a lodi. Chor (4) o dvou klenbových čtvercích má závěrek polygonální, sestrojený na základě pravidelného osmistěnu, jehož pěti stranami jest zakončen. Vítězný oblouk slohově článkovaný spojuje chor s lodí (5), která čítala tři klenbové obdélníky, jak dosud zřetelně se spatřuje na severní stěně boční, na které do dnešního dne zachovaly se přípory s hlavicemi, jakož i rysy lomených oblouků nástěnných. Jižní stěna boční však zmizela bezpochyby po požáru, jímž klášter r. 1689 zachvácen byl, když střitivším se krovem proražena jest klenba, kterou jeptiškám pro nedostatek opětně sestrojiti nebylo lze, za kteroužto příčinou později poškozená stěna jižní odstraněna jest. Věž kostelní však na západním průčelí lodi zbudovaná dosud stojí (6). Kruchta jeptišek sklenuta byla v lodi a to přímo za obloukem vítězným, jak ze stop na zdech pozůstalých jest patrno. Ku kostelu sv. Františka přiléhá zcela pravidelně klášter opírající se po celé délce o severní stěny choru i lodi a pokračující v téže čáře směrem západním. K boční stěně choru přiléhá celou délkou síň konventní (3), na třech klenbových rovnoúhelnících sklenutá a s domácí kaplí sv. Maří Magdaleny (1) spojená. K boku lodi a věže přistavěn jest ambit (9) do čtverce založený, nad jehož sklenutým ochozem zbudovány byly celly jeptišek. K jihozápadnímu rohu ambitu druží se klášterní kuchyně (8) na čtverci zbudovaná, vysokou klenbou na mohutných žebrech krytá, z jejíhož středu zdvíhá se komín. Jelikož v klášteřích z důvodů přirozených s kuchyní sousedíval refektář, lze souditi, že v těch místech bývala prostorná jídelna konventní. Z architektonického rozvrhu právě uvedeného zřetelně se objevuje, že klášter byl řádně založen dle pravidel řeholí předepsaných.

Jestliže panenský klášter sv. Františka v podstatné celistvosti až na naše doby se dochoval, zbyl z druhého kláštera sv. Barbory pro konvent menších bratrů zbudovaný pouze kostel. Kostel sv. Panny Barbory (2) souvisel západní svou stěnou průčelní s konventní síní kláštera panenského, odkud nádherným portálem do něho se vcházelo. Skládal se ze dvou klenbových čtverců vítězným obloukem oddělených od polygonálního choru pěti stranami osmiúhelníku zakončeného. Šířka kostela rovná se šířce lodi sv. Františka. Je-li však kostel sv. Františka zbudován bez opěrných pilířů, jest jich zde důsledně užito nejen v závěrku východním, nýbrž i na obou stěnách bočních, čímž zřetelně se naznačuje, že stavba kostela sv. Barbory připadla již do posledních let stavebních na sklonek první polovice 13. věku, čemuž i ostatní články dekorativní nasvědčují. Nádherný portál, jímž z panenského kláštera do kostela sv. Barbory se vcházelo, vyzdoben jest na přípořách pravého i levého ostění na místě hlavic skutečnými hlavami korunovanými, mužskými po jedné a ženskými po druhé straně, které jsou podobiznami rodičů a předků blahoslavené zakladatelky kláštera, znázorňující pla-

sticky nejbližší rodokmen její, vzácný to a v dějinách umění českého ojedinělý příklad dekorace, jímž se nám představuje královský rod Přemyslovců.

Jako ku kostelu sv. Františka dosud, přidružoval se též ku kostelu sv. Barbory na téže straně severní a tudíž východně od budov panenského kláštera ambit kláštera menších bratří rozměrů skrovnějších, refektář s kuchyní vedle něho, jako v klášteře panenském, nad kuchyní světnice guardianova, síň zimní i letní, dům pro čeládku, hraničící se dvorem, se studní a malou zahrádkou před dveřmi. Kdybychom si nakreslili na prázdné místo půdorysu severně od kostela sv. Barbory i síně konventní a východně od kláštera panenského veškeré místnosti mužského kláštera právě vyjmenované, shledali bychom, jak krásně a soustavně by se doplnil obraz podvojného kláštera bl. Anežky, jehož rozvrh byl za účlem svým výtečně rozluštěn. Veškeré budovy jsou sice vesměs jen menších rozměrů, za to však účelně a řádně rozvrženy.

Klášter bl. Anežky v letech 1330—50 zbudovaný vystavěn jest slohem, který obecně přechodním slove, čemuž však nelze rozuměti v ten smysl, jako by sloh tento byl přechodem od slohu románského do gotického. Vliv nového slohu gotického ve Francii náhle se objevivšího architektonickými výhodami svými, jakých poskytoval, počal se totiž jeviti záhy na stavbách českých v době rozkvětu románského slohu větší nebo menší měrou. Na budovách domáhaly se platnosti slohy oba, starý sloh románský a nový gotický. Zajímavá smíšenina obou dospěla v Čechách a na Moravě k rozkvětu tak znamenitému a národně rázovitému, že poměrně krátkou dobu od poslední čtvrti 12. začínaje do polovice 13. věku právem považovati lze za nejskvělejší období samostatného stavitelství českého. A poněvadž v bouřích válečných, jimiž vlast naše ve stoletích následujících zachvácena byla, valná část památníků a to právě nejvelikolepějších v době přechodní zbudovaných zanikla, jsou zbylé památníky dvojnásobně vzácné pro monumentální dějiny architektury české. V Praze jediným, zároveň však nejznamenitějším památníkem slavné doby této jest klášter blahosl. Anežky, jako by zázrakem v podstatě své dosud neporušeně zachovaný. Sestrojení architektonické jest již vesměs gotické, detail však přidržuje se starých zásad románských. Na veškerých budovách kláštera protkávají se oba slohy rovnoprávně a rovnocenně. A právě na tom zakládá se neobyčejná vnada a neocenitelná krása monumentálního památníku tohoto. Zbořiti klášter bl. Anežky znamenalo by vytrhnouti nejdůležitější list z knihy dějin umění českého. Při zdánlivě nepatrné ceně, jakou zevnějšek spuštěný oku poskytuje, jest uvnitř budov v architektonickém detailu na příporách, patkách, hlavicích, krycích deskách, žebrech, pásech, svornících, kružbách a jiných článcích tolik krásy, tolik rozmanitosti, tolik bohatství, jakého by se tam nikdo nenadál. Vše zhotoveno jest s podrobnou znalostí architektonickou, pokročilou, vytříbenou technikou řemeslnou, s podivuhodným vkusem obrazotvornosti. Jest to jeden z nejzralejších plodů českého ducha, české ruky a české obrazotvornosti, slovem — výkvět české svéráznosti umělecké.

Aby tak zralý plod samorostlé a dávné vzdělanosti české zmizel s povrchu země, vzdělaný národ český nedopustí.

III. Jednota pro obnovu kláštera bl. Anežky.

Aby tak vzácný památník historický i umělecký zachráněn a příštím věkům dochován byl, podalo si ruce několik přátel památek starožitných, kteří se shodovali v tom, že cíle vytčeného nejlépe docíliti lze zřízením Jednoty pro obnovu kláštera bl. Anežky v Praze, jejíž účelem by bylo zachránění a postupné obnovování památného svatostanu. Jakmile stanovy vypracovány a úředně schváleny jsou, konala se dne 10. května 1893 ustavující valná hromada, v níž zvoleno jest ředitelstvo Jednoty, skládající se z přátel starožitných památek, odborných znalců, jakož i výkonných umělců. Jelikož zrušením kláštera za císaře Josefa II. kostely a budovy klášterní tehdáž rozprodané přešly v majetek osob soukromých, nastal Jednotě pro obnovení kláštera bl. Anežky úkol, aby klášter po částech skoupila, zakoupené pak budovy posloupně obnovovala. Vznik Jednoty byl v kruzích vlasteneckých po celé Praze a v širých končinách království českého srdečně vítán. Všeobecná přízeň jevila

se hojným přistupováním členů k Jednotě, v jejichž řadách zastoupeny jsou všeliké stavy a vrstvy národa. Velice potěšitelno jest, že předměstí Pražská, jakož i jiná města v království, okresní zastupitelstva, záložny a jiné ústavy staly se členy různých kategorií, podporujíce ročními příspěvky vlastenecký podnik, v jehož provedení se Jednota uvázala. Největší naději skládalo však ředitelstvo Jednoty v blahovolnost slavného zastupitelstva matičky Prahy, které velkodušně podporuje vše, co jest ku oslavě a cti jména českého. A naděje ta nebyla sklamána. Již první žádost, kterou ředitelstvo podalo k slavné městské radě, aby při provádění assanace měla zření k zachování kostelů a kaplí, jakož i ambitu klášterního, byla příznivě vyřízena přípisem ze dne 27. října 1893, č. 98.006, jímž městská rada poukázala ku schválenému plánu polohy ohledně dotyčné části Prahy, při jehož projednávání bylo přihlíženo k možnosti zachování veškerých budov v žádosti Jednoty pro obnovu kláštera bl. Anežky jmenovitě uvedených. Podobný výsledek měla i druhá žádost za udělení pravidelné podpory roční. Přípisem ze dne 30. ledna 1894, č. 6512, oznámila rada král. hlav. města Prahy Jednotě naší, že sbor obecních starších schválil, aby v praeliminář obce Pražské pojat byl příspěvek roční 1000 zl. na obnovu kláštera. Když pak Jednota, pomýšlejíc na praktické řešení úkolu svého, hodlala se odvážiti k prvnímu kroku zakoupením kostela sv. Barbory a za tou příčinou s novou žádostí na městskou radu se obrátila, povolilo městské zastupitelstvo k jmenovanému účelu *20.000* zl., splatných v deseti ročních lhůtách po 2000 zl., rokem 1896 počínaje. Obou značných obnosů dostalo se Jednotě jednomyslným schválením slavného zastupitelstva městského. Královský dar jednomyslně věnovaný na zachránu velebného památníku bude jí ustavičnou pobídkou, aby všemožně usilovala o uskutečnění toho, co za účel si vytkla. Velkolepým darem tímto se Jednotě umožnilo, že bylo lze bez průtahu přikročiti k vyjednávání s nynějším majitelem, který průběhem několika minulých let kostel po částkách od několika podílníků téže budovy posloupně skoupil. Po docílené shodě vyhotovena jest tržní smlouva, dle níž vdp. Dr. Václav Horák, generál a velmistr řádu křižovnického s červenou hvězdou, jakožto předseda a Monsignore Ferdinand Lehner jakožto jednatel jménem Jednoty pro obnovu kláštera bl. Anežky koupili kostel sv. Panny Barbory za 23.500 zl., vyplativše v den sv. Sylvestra r. 1895 bývalému držiteli, JUDru Hugovi Tomanovi, zemskému advokátu, hotově 15.251 zl. 71 kr., zbytek pak obnášející 8255 zl. 32 kr. převzali jakožto hypotekární dluh na budově váznoucí, který Jednota splatí hypoteční bance v obnosu 4955 zl. 32 kr. a malostranské záložně v obnosu 3300 zl.

Zakoupením kostela sv. Barbory, co do umělecké ceny z veškerých budov klášterních nejvzácnějšího a co do architektury takměř neporušeně zachovaného, dodělala se Jednota teprve neúplné tři roky stávající výsledku zdárného a potěšitelného. Přikročivši ke skutečnému řešení úkolu stanovami vytknutého zabezpečila si zároveň naději ku podpoře sněmu království českého, a jak doufati lze, i říše, aby takto dílo šťastně zahájené vydatnější podporou zemskou i říšskou v celém rozsahu zdárně bylo lze provésti. Odpověděl totiž k žádosti ředitelstva Jednoty za poskytnutí podpory zemské slavný výbor zemský, že mu bude lze o žádosti Jednoty pro obnovu kláštera bl. Anežky s nadějí na úspěch jednati teprve tehdáž, až mu bude poskytnuta záruka zdaru velikého díla, jehož provedení Jednota za účel si vytkla, jakož i pomoci, kterou stát zamýšlenou obnovu podporovati bude. Jednota, která v době poměrně krátkého trvání svého stala se majitelkou nejdůležitějšího předmětu celého kláštera, prokázala se býti nejen života schopnou, nýbrž i způsobilou ku provedení díla, jehož uskutečnění za úkol si obrala. Stojíc již jednou nohou na svém majetku, přičiní se s veškerým úsilím, aby za pomoci hlavního města Prahy, království českého, říše a veškerých členů i dobrodinců svých také dalšímu úkolu svému zadost učinila, a znova získaný i důstojně obnovený klášter bl. Anežky české vlasti opětně v oběť podala. Oč doba nepříznivá národ oloupila, doba přítomná všestrannou obětovností národu vrátí. Historický a umělecký klenot zůstane majetkem národa českého.

Z vroucné lásky k zakladatelce kláštera, bl. Anežce Přemyslovně, kterou za živa a po její smrti jakožto světici ctil a miloval národ český, k jehož pro-

sbám papež Pius IX. přičetl ji k řadám blahoslavených, račiž každý, kdo tyto řádky přečteš, přiřaditi se k přispívatelům na obnovu díla jejího i našeho ročním příspěvkem, který ti neublíží, obnově však ctihodného památníku prospěje. Vždyť jest to podnik skutečně vlastenecký v nejkrásnějším slova smyslu. Příspěvkem svým, byť i skromným, uctíš památku blahoslavené dcery krále českého z rodu Přemyslova, a zachráníš i obnovíš jeden z nejkrásnějších památníků umění českého, kterýž zbudovala.

IV. Návrh na obnovu.

Dle schváleného polohopisného plánu (viz obr. II.) pro příští úpravu této části Prahy vyhraženo jest pro klášter bl. do nejširší příští ulice obrácenou. Proměnou touto nastane potřeba, aby celá strana tato přiměřeně a slohově se oživila. K uvedenému dlužno ještě uvážiti, že kolkolem kláštera třímetrovým násypem utopeného povstanou obrovsky vysoké domy palácového vzezření. Jsou tudíž veškeré okolnosti pro příští obnovu kláštera velmi nepříznivy, nemá-li starožitná úhlednost celkem skromných budov v nádheře příštího okolí zaniknouti. Architektu obírajícímu se příští obnovou kláštera bl. Anežky dlužno tudíž počítati s celou řadou poměrů vesměs nepříznivých, jimiž věru neusnadňuje se úkol jeho. K rozluštění nesnadného úkolu uvolil se velelaskavě člen ředitelstva, profesor Jan Koula.

Jakmile počal pracovati na perspek-

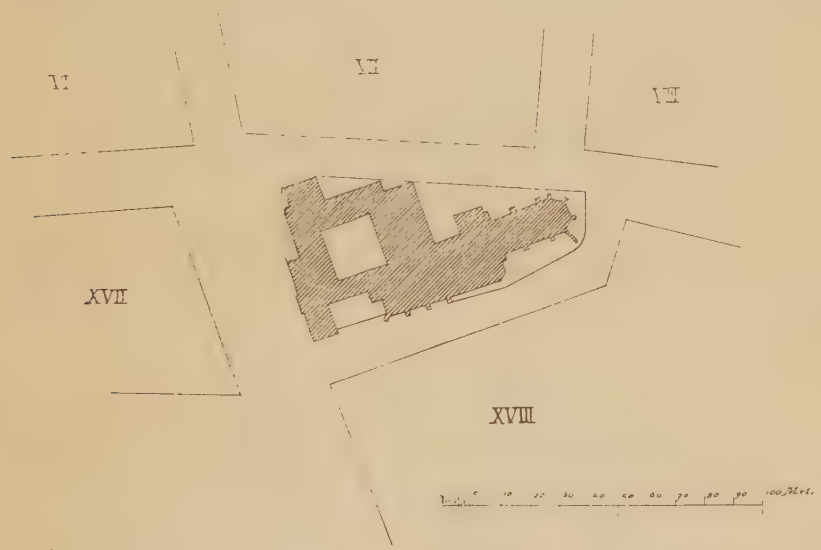

Obr. II.

Anežky malé náměstí, na kterém státi budou veškeré budovy, jejichž zachování z příčin uměleckých a archaeologických nezbytným býti se jevilo. Jest to panenský klášter s kostelem sv. Františka, s nímž souvisí konventní síň, kaple sv. Maří Magdaleny, ambit a kuchyně klášterní, pak kostel mužského kláštera menších bratří sv. Barboře zasvěcený. Ulice kolkolem kláštera nasypou se však o 3 *m* nad úroveň nynější dlažby, čímž již původně nízké budovy při pohledu z ulic ještě více budou sníženy. K nepříznivé poloze příští přidružuje se i druhá nehoda. Západní strana ambitu s kuchyní, holými stěnami, o které druhdy jiná stavení klášterní se opírala, stane se nyní průčelní stěnou západní

tivě obrazu, jaký poskytovati bude klášter obnovený, poznal, že jest mu především rozluštiti půdorys, aby se malebný zevní celek kláštera s oběma kostely přizpůsobil okolí. Za tou příčinou upravil vše tak, že ambit s prostorami k němu přiléhajícími nečiní dojem budov 3 metry v zemi zapadlých, jelikož na venek jsou spojeny s úrovní dlažby zvýšené, jaká tam pro regulaci nastane, a pouze kolem obou kostelů provedena bude ohradní zeď se zahradním přízemím o 3 *m* prohloubeným.

Dle návrhu profesora Kouly přistaví se na severní a západní stranu ambitu úzká chodba, (obr. I., 10) aby jednak vlhko neničilo slušnou úpravu klášterního ambitu, jehož arkady nyní zazděné a pře-

pažené se opětně otevřou, jednak aby umožněna byla kommunikace cel v prvním patře nad podloubím se vyskytujících (obr. III., 13). K oživení severní strany přistaví se na západním konci řečené

Obr. III.

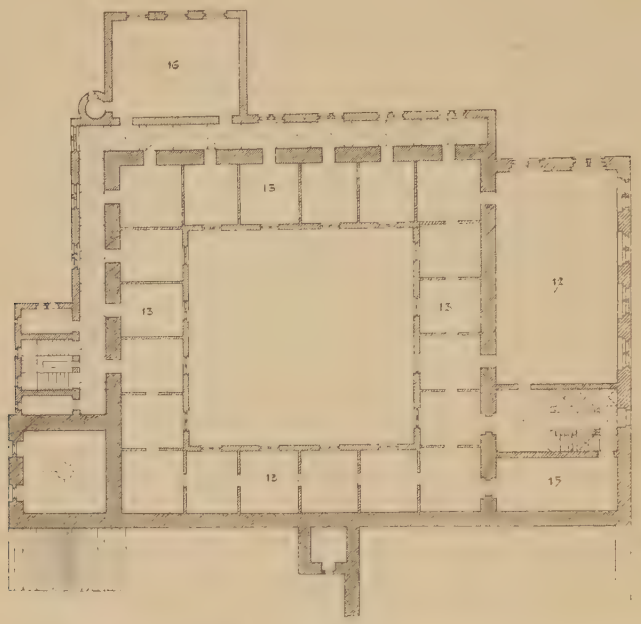

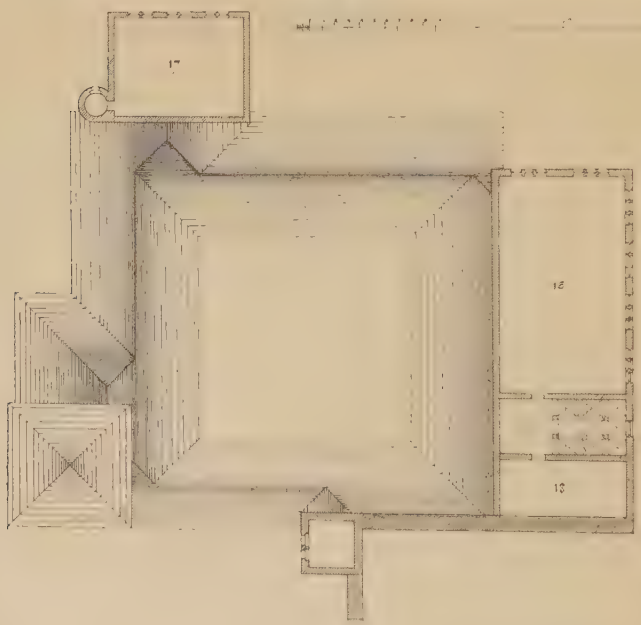

Obr. IV.

chodby menší stavení dvoupatrové, které poskytne v přízemku (obr. I, 11), v patře prvním (obr. III., 16) i druhém (obr. IV., 17) vhodné místnosti, pro venkovský pak pohled dvoupatrovou výškou větší zajímavosti, jakou straně západní dodávati bude klášterní kuchyň (obr. I., 8) přiměřeně zvýšená a strmou střechou krytá. Z téže příčiny, aby totiž nízké budovy v příštím okolí příliš nezanikaly, zvýšena bude i věž (obr. I., 6) o západní průčelí lodi kostelní sv. Františka se opírající. S kuchyní sousediti bude k straně jižní domek vrátného (obr. I., 7), který k stávajícímu

stavu kláštera bude nutno přidati, vedle něhož se vystaví malebný portál slohový, jímž z ulice vcházeti se bude do kláštera. Mezi domkem vrátného a kostelem sv. Františka, jehož zbořená loď se zase vystaví, povstane dvorek, ve kterém se dá provésti monumentální schodiště sprostředkující spojení budoucí zvýšené dlažby uliční se starou o 3 *m* nižší dlažbou. Západní část dvorku tvořiti bude totiž terasu s úrovní příští dlažby souhlasící, s které úpravným schodištěm sestoupí se do dvorku nižšího, z něhož po levé straně vcházeti se bude do ambitu, přímo pak do kostela sv. Františka.

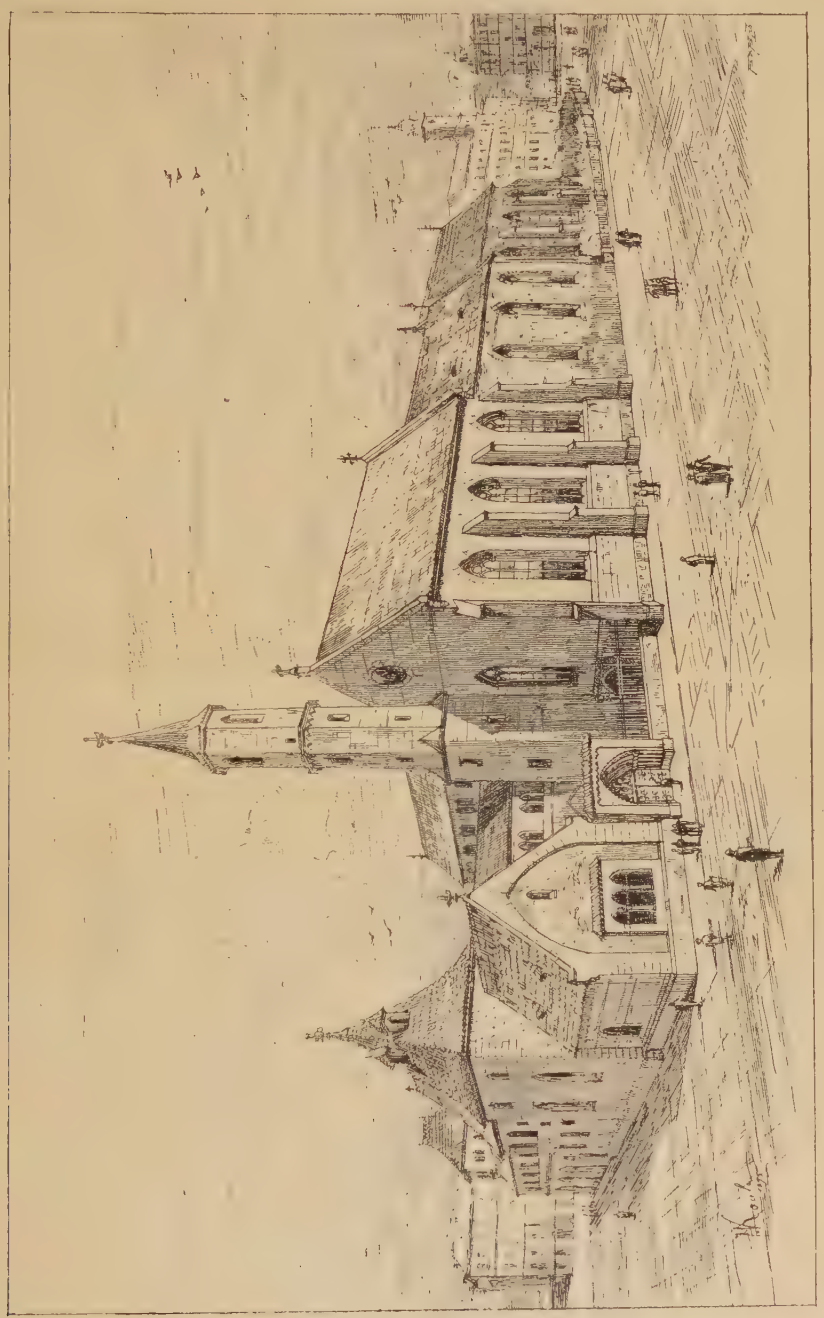

Obr. V.

Navrhl a nakreslil prof. Jan Koula.

Uvedenými přístavky docílilo se dvou výhod, že totiž celý vnitřek kláštera i kostelů zůstane neporušen, což ze stanoviska uměleckého i archaeologického neocenitelným se býti jeví, vnějšek však s novou úpravou ulic vůkolních, v souhlas uveden bude. Pouze kolem obou kostelů provede se ohradní zeď se zahradním přízemím o 3 *m* prohloubeným, jehož zelení obě ctihodné svatyně obroubeny budou.

Perspektivní pohled (obr. V.), na základě důmyslně řešeného půdorysu profesorem Janem Koulou nakreslený a Jednotě obětovně darem věnovaný, poskytuje příští obraz kláštera po obnově se strany západní. Rovněž zajímavě rozřešeny jsou i ostatní tři strany kláštera.

V. Postup práce.

Nezbytným podkladem obnovy jsou plány stávajícího kláštera podrobně provedené, na jejichž základě lze jednak vypracovati správné návrhy na slohovou obnovu, jednak i vzdělati potřebné rozpočty, z nichž by bylo zjevno, jakého nákladu vyžadovati bude úprava požadavkům doby, jakož i příštím poměrům místním přiměřená. Plánů bude však třeba též jakožto příloh a dokladů, až Jednota pro obnovu kláštera bl. Anežky domáhati se bude peněžité pomoci království českého a říše, bez jejichž přispění nebylo by lze dílo tak nákladné ve skutek uvésti. Vzdělání plánů přesně provedených bylo tudíž prvním krokem, k němuž ředitelstvo Jednoty přikročilo, s vděkem přijavši nabídku člena svého, architekta Jana Zeyera, který se uvolil, že celý klášter vyměří, jakož i plány v přiměřeném měřítku nakreslí a to za pouhé uhražení výloh s prací nezbytně spojených. Nakreslil zároveň v malém měřítku profesorem Janem Koulou vyřešené půdorysy přízemku, prvního i druhého patra nového rozluštění, jak tuto se spatřují.

Zakoupením kostela sv. Barbory umožnilo se Jednotě, že plánů zhotovených bude lze užiti ihned k praktickému řešení obnovy kláštera, kterou ještě během letošního roku Jednota zahájí ohledáním základů a usazením scházejících kružeb do oken, které na štěstí ve dvou oknech částečně se zachovaly. Kružby tyto výtečně charakterisují sloh přechodní, nejsouce sestrojeny z kruhových součástí, jako pozdější sloh gotický činíval, nýbrž z rovnočárných hvězd o pěti paprscích. Okna v závěrku chorovém byla však nádherněji provedena, jelikož kružba jejich nespočívala na pouhých prutech, jako v době gotické, nýbrž na útlých k prutům přistavených sloupkách slohovými patkami a hlavicemi opatřených, které rovněž na jednom z oken se zachovaly, tak že k usazování nových kružeb nebude třeba žádných nových nákresů, nýbrž pracovati se budou prostě dle zachovaných vzorů. Architektonické články uvnitř kostela, hlavice, pásy, žebra a svorníky, jsou celkem výtečně zachovány a bude třeba pouze doplniti, co zde a onde jest na ornamentice poroucháno. Na hlavicích zachovaly se stopy zlacení a na stěnách pozůstatky nástěnných maleb a polychromie, z nichž bude snad lze sestrojiti soustavu bývalé polychromie, která by se pak v témž duchu opětně provedla. V souhlasu s polychromií vrátilo by se též oknům barevné zasklení dle vzorů jinde z doby přechodní zachovaných. Do svatyně, polychromní výzdobou stěn a oken v souhlasu s bohatou architekturou okrášlené, postaví se pak do choru oltář slohu odpovídající na oslavu blahořečení zakladatelky kláštera bl. Anežky zbudovaný, načež kostel na jméno nové světice překřtěný slavným posvěcením odevzdá se opětně po stoletém znesvěcení prvotnému účelu svému, aby v něm slavila se posvátná bohoslužba. Bude to veliký den a národní slavnost stověžaté Prahy a celého království Českého, až zastkví se v srdci vlasti na Františku první kostel nové světice bl. Anežky Přemyslovny.

Prve než první dílo toto Jednota pro obnovu kláštera bl. Anežky dokoná, postoupí regulace Prahy v této končině tou měrou, že nezbytně bude třeba přikročiti k nasypání veškerého uličního pozemku kolkolem celého kláštera a tudíž ku koupi všech zbývajících budov klášterních, čímž Jednotě nastane teprv vykonati hlavní úkol svůj, aby totiž kromě nezbytné obnovy ambitu, konventní síně, a kaple sv. Maří Magdaleny a choru kostela sv. Františka, od základu zbudovala sbořenou část lodě, téhož kostela, jakož i projektované chodby na severní a západní straně ambitu, domek vrátného s portálem a schodištěm, jakož i zvýšení věže kostelní

a klášterské kuchyně. Přistaví-li se k východní zevní stěně ambitu prostorná síň společná co refektář (I., 12), anebo druhý, menší ambit, jak původně býval při mužském klášteře menších bratří, ukáže příští potřeba. Jednotě pro obnovu kláštera bl. Anežky nastává tudíž úkol nejen vděčný, nýbrž i rozsáhlý, jehož se však neděsí, spoléhajíc na účinnou pomoc veškerých povolaných i dobrovolných činitelů. Odvahou a vytrvalostí vše se překoná, jako bojácností a nestálostí všeliký podnik se ničí. Zkušenost jest toho dokladem. Když spisovatel těchto listů před dvanácti léty zahajoval dokonání monumentálního chrámu sv. Cyrilla a Methoda v Karlíně, aby vnitřek výzdobou svou odpovídal velkolepostí architektury románské a sestaviv umělecký program vypočetl také náklad vnitřní úpravy na 100.000 zl., nelekl se této cifry, ačkoli z opatrnosti ani s jedinou duší na světě s ní se nesdělil. Znal své zlaté Karlíňany a v pomoc jejich doufal. A Karlín úkolu svému plnou měrou dostál. Za dvě léta bude s pomocí Boží vnitřek Karlínské svatyně úplně dokonán. Jednota pro okrášlení chrámu Páně sv. Cyrilla v Karlíně vydala dosud hotově 80.000 zl. pouze v Karlíně sebraných, po odečtení 8.000 zl. na obrazy votivní redaktorem »Methoda« od čtenářů téhož časopisu složených, a k úplnému dokončení potřebných 20.000 zl. máme již v pokladně Jednoty Karlínské pohotově.

Co Jednota pro okrasu chrámu svatého Cyrilla a Methoda zdárně vykonala, podaří se bohdá! také Jednotě pro obnovu kláštera bl. Anežky. K vykonání úkolu, v jehož uskutečnění Jednota se uvázala, jest ovšem třeba nepoměrně většího nákladu. Patronkou však díla započatého jest královská Praha, přispívateli jsou města, okresní zastupitelstva, záložny a dobrodincové po celém království českém a budou bohdá! i sněm a říše vydatnou pomocí. Dlužno tudíž národ český pouze seznámiti i s úkolem, jaký Jednota naše za cíl si vytkla. Lásku jeho k vykonání díla vlasteneckého není třeba teprve probouzeti. Ta bdí nade vším, co k srdci národa přirostlo. Štědrá ruka česká jest stále otevřena, jde-li o památníky naší minulosti. Účelem těchto listů jest pouze upozornění, že záchrana velikého památníku historického i uměleckého jest nutna. To ostatní národ sám vykoná. Čím vydatnější bude pomoc Jednotě pro obnovu kláštera poskytovaná, tím rychleji dosažen bude vytknutý pak cíl:

Důstojná obnova kláštera bl. Anežky Přemyslovny.

Podivuhodné vzkříšení slavil národ český. Kéž obnovou kláštera naší světice z rodu královského vrátí se nám na její přímluvu staré, zlaté časy slávy české. Až z nynějšího ponížení a spuštění, s prachu a rumu obrozený památník její zaskvěje se opětně v bývalé kráse a záři, jakož za přispění krále Václava vzdělán byl dcerou Přemysla krále, obrozená svatyně bude věštkyní obrozené slávy národa českého.

V klidné velebě zadumán rozkládati se bude na náměstí Svato-Anežském, obklopen pyšnými budovami dvacátého století, skromný sice, avšak dojemný a významný klášter bl. Anežky Přemyslovny, — zkamenělá pohádka dávnominulých dob slávy české.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc únor.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: pro J. Excellenci paní hraběnku Thunovou v Praze, pro dp. Jos. Hasíka, faráře ve Smolnici a pro vdp. Ant. Kupku, děkana v Borové. — Pozlacení a postříbření v ohni: dvou kalichů: pro dp. Jos. Eiselta, faráře v Chřibské; dvou patenek ku zaopatřování nemocných: pro veledůst. děkanský úřad v Rokycanech; dvou kalichů a jedné patenky: pro vdp. Al. Majera, převora ve Lnářích; lampy: pro J. Jasnost pana Mořice knížete Lobkovice v Praze; Těla Páně: pro vdp. Fr. Matošovského, kníž.-arcib. vikáře na Zbraslavi; kalicha: pro dp. Flor. Lužného, faráře v Jelení (rak. Slezsko); pacifikálu, kaditelnice, kropenky a dvou konviček: pro dp. Karla Kotrbelce, faráře v Babicích. — Náčiní k zaopatřování nemocných: pro J. Jasnost pana Mořice knížete Lobkovice v Praze. — Patenka k zaopatřování nemocných: pro dp. Jos. Hasíka, faráře v Smolnici. — Nádobky na sv. oleje: pro dp. Jos. Hasíka, faráře v Smolnici. — Mešní konvičky: pro dp. Jos. Hasíka, faráře v Smolnici, pro důst. farní úřad v Újezdě a pro vp. Jana Čerovského, kaplana v Č. Prusnici. — Kaditelnice: pro dp. Jos. Hasíka, faráře ve Smolnici, pro veledůst. děkanský úřad v Rokycanech a pro dp. Al. Ličmana, faráře v Popovicích. — Solnička: pro dp. Jos. Hasíka, faráře ve Smolnici. — Troje kanonické tabulky: pro vp. Ant. Scherzra, kaplana v Ludicích.

Rozličné. Missaly: pro dp. Jos. Hasíka, faráře ve Smolnici, pro dp. Karla Kotrbelce, faráře v Babicích a pro dp. Jos. Kurze, faráře ve Zlonicích. — Dva kříže na stěnu: pro vdp. Fr. Matošovského, kníž.-arcib. vikáře na Zbraslavi.

Paramenty. Celý bílý ornát z brokátu: pro nejd. p. generálního opata Sigm. Starého na Strahově. — Kasule: bílá a fialová: pro dp. Jos. Hasíka, faráře ve Smolnici; červená: pro veledůstojný děkanský úřad v Rokycanech; černá: pro vysokorodou paní hraběnku Wratislavovou v Praze; fialová: pro sl. ředitelství c. k. české státní reálky v Karlíně; bílá, zelená a fialová: pro vdp. msgra Františka z Zottmannů v Castui (Istrie); bílá: pro důst. farní úřad v Újezdě; dvě fialové a bílá: pro sl. zádušní úřad v Praze; dvě bílé a zelená: pro dp. Fr. Kašťáka, faráře v Sobčicích; bílá ze zlatého brokátu a fialová: pro dp, Jos. Kurze, faráře ve Zlonicích. — Pluvialy: bílé: pro dp. Jos. Hasíka, faráře v Smolnici a pro blahorodého pana Jindř. Libše, správce kostela v Bubnech; dva červené: pro dp. Edm. Langra, bibliotekáře v Děčíně; fialový a černý: pro sl. zádušní úřad v Praze; červený a černý: pro dp. Fr. Kašťáka, faráře v Sobčicích. — Velum: pro sl. zádušní úřad v Praze. — Velum do Božího hrobu: pro dp. Jos. Kurze, faráře ve Zlonicích. — Nebesa skvostná s bohatým zlatým vyšíváním: pro dp. Karla Bilčíka, faráře v Roketnici na Moravě; jednoduššídvoje: pro sl. zádušní úřad v Praze, a jedny: pro dp. Fr. Kašťáka, faráře v Sobčicích. — Baldachyn nad Nejsvětější: pro J. Excellenci paní hraběnku Waldštýnovou v Praze. — Antipendium: pro nejmenovanou dobroditelkyni v Praze. — Prapor pro školní mládež: pro vdp. Fr. Matošovského, kníž.-arcib. vikáře na Zbraslavi. — Záslonky do tabernaklu: pro dp. Karla Kotrbelce, faráře v Babicích. — Fialové záslony k zahalení obrazů: pro vdp. Ant. Suchánka, rektora bisk. semináře v Král. Hradci. — Šatičky pro Jezulátko: pro ctih. školské sestry v Peltre a v Britschi v Lotarinkách. — Biréty: pro dp. Jos. Hasíka, faráře v Smolnici a pro důst. farní úřad v Újezdě. — Příkrov: pro důst. farní úřad v Újezdě. — Koberec na stupně oltářní: pro důst. farní úřad v Újezdě.

Prádlo kostelní. 3 korporalia, 3 purifikatoria, 3 ručníčky a 1 humerale: pro sl. správu ústavu pro slepce na Smíchově; 6 purifikatorií, 3 korporale. 3 ručníčky a 1 cingulum: pro dp. Jos. Hasíka, faráře v Smolnici; alba: pro vp. Karla Hrdinu, kaplana v Č. Prusnici; 24 korporalií, 24 purifikatorií a 6 pall: pro dp. Ant. Scherzla, faráře v Ludicích; alba: pro dp. Fr. Kuřila, faráře v Chotěšicích; korporale, palla, humerale a ručníček: pro vp. Cyrilla Souška, kooper. v Mor. Nové Vsi; alba a 2 pally: pro dp. Jos. Hasíka, faráře v Smolnici; 6 cingulí: pro vdp. Fr. Matošovského, kníž.-arcib. vikáře ve Zbraslavi; 3 plachty oltářní, 2 purifikatoria, korporale a humerale: pro slavné ředitelství české státní reálky v Karlíně; alba a cingulum: pro dp. Karla Kotrbelce, faráře v Babicích.

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ na Král. Vinohradech.

»METHOD« vychází vždy 30. každého měsíce. **Předplatné**, které činí poštovní poukázkou na celý rok **2 zl. 20 kr.**, přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech. Reklamace** budtež zasílány do **expedice v Akademii křesťanské v Praze** (Řetězová ulice č. 223).

Knihtiskárna »Politiky« v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 3. **V Praze, dne 31. března 1896.** **Ročník XXII.**

OBSAH: Románské exkurse na Moravě. 26. Biskupský kostel sv. Václava v Olomouci. — Vyšívaná roucha bohoslužebná na Národopisné výstavě Československé 1895. (Pokračování.) — Smaltovaný kalich z Lipnice. — Různé zprávy.

Románské exkurse na Moravě.

26. Biskupský kostel sv. Václava v Olomouci.

Napsal F. J. Lehner.

Když roku 1063 za panování Vratislava krále papež Alexandr II. založil biskupství Olomoucké, stal se kostel sv. Petra v Olomouci bezpochyby již dávno stávající kostelem biskupským, jejž sedmý biskup, Jindřich Zdík, v listině své z roku 1131 právem nazývá matkou kostelů veškeré Moravy.[1]) Jako kostel svatého Víta na hradě Pražském sv. Václavem zbudovaný, když později na biskupský povýšen jest, v brzku objevil se býti nedostatečným skromnými prostorami svými, byl též kostel sv. Petra v podhradí Olomouckém příliš malý, takže nemohl pojmouti zástupy lidu věřícího odevšad sem putujícího, zároveň však veškerou výstavností i úpravou méně způsobilý za svatyni stoliční, která důstojností má vynikati nad všeliké jiné chrámy diecése,[2]) jak biskup Jindřich Zdik v listině právě uvedené právem podotýká. Nedostatečnost tuto záhy pociťovali knížata Olomoucká, pomýšlejíce na stavbu velkého a biskupského sídla důstojného chrámu v bezprostředním sousedství hradu knížecího, hodlajíce zasvětiti přední svatyni země slavnému předku rodu svého, sv. mučenníku Václavu, jehož mocné ochraně nová diecése měla býti odporučena. Že již roku 1107 pomýšlelo se skutečně na brzké započetí stavby kostela sv. Václava, ukazuje věnování, které Mstěj, syn Předův,[1]) a Olomoucký kníže Otto[2]) na stavbu darovali (ad opus ecclesiae b. Wencezlai in castro Olomucensi) za úchvaly českého

[1]) (*Listina biskupa Zdika z r. 1131*, již stolec biskupský s kostelem sv. Petra převádí do nově zbudovaného kostela sv. Václava.) — *Erben. Regesta, č. 214, str. 95:* Dux Uaceslaus — ecclesiam beati Petri, in civitate Olomuc sitam, quae ejusdem provinciae ecclesiarum mater erat...

[2]) *Erben. Regesta, č. 214, str. 95:* ... pro sui parvitate ad capiendum populum confluentem non sufficere conspiciens, eamque, quae pontificalis sedis fastigio super alias polleret, minus aptam esse...

[1]) *Erben. Regesta, 1107. In Olomuc, p. 86:* Dedi etiam ad opus ecclesiae S. Wencezlai, laudante domino Zuatopluk, glorioso duce Bohemorum: V topolanech de terra ad unum aratrum...

[2]) *Erben. Regesta, 1107, p. 87:* Otto, dux (Olomucensis) contulit ad opus ecclesiae b. Wencezlai in castro Olomucensi, laudante id fratre suo Zuatopluk, de Boemia duce illustri, terram ad octo mansos super fluvium V zablaze...

knížete Svatopluka, jejž Jindřich Zdík přímo zakladatelem nazývá.[1]) Nepokojné doby nebyly však příznivy stavbě, která buď přerušováním anebo nedostatečnou podporou příliš se protahovala, takže ani kníže Václav, syn zakladatelův, který všemožně o dokončení usiloval, dovršení kostela se nedočkal. Roznemohlť se na sklonku roku 1129. Předzvídaje blížící se smrt, povolal k sobě biskupa Jindřicha Zdíka a veškeré velmože země, s nimiž o dokončení díla se radil; věnovav nadání jakožto oběť bohumilou, skroušeně prosil biskupa, aby po jeho smrti stavbu svatyně dokonal a dokonanou přenesením biskupského stolce udůstojnil a za matku veškerých kostelů povýšil.[2]) Když brzy potom kníže Václav zemřel (1130), biskup s veškerým úsilím jal se dokonávati kostel rozestavěný jednak z odkazu knížecího, jednak z vlastních prostředků i darův věřícími obětovaných[3]) a to s tak vroucnou horlivostí provázenou zdarem, že pouze o půl století po něm dosednuvší nástupce na prestol biskupství Olomouckého, biskup Robert, jej přímo budovatelem chrámu svaté paměti nazývá.[4])

V Jindřichu Zdíkovi objevuje se na jevišti dějin českého umění výtvarného rázovitá osobnost, v níž spatřujeme vtělenou povahu českou vzácné ryzosti a vznešenosti, která bezděčně srdce jímá a jasností oslňuje. Ačkoli nebyl umělcem výkonným, činností požehnanou řadí se přece mezi přední pěstitele umění výtvarného za doby románské ve vlasti naší české i moravské. Čím byl opat Silvester, osobní přítel Zdíkův, klášteru Sázavskému, tím stal se sedmý biskup Olomoucký zemím koruny české. Stejná snaha, stejná láska, stejné nadšení sdružilo dvě srdce spřízněná, zasvětivší celý život vroucně milovanému národu a to činností rovněž obsáhlou a všestrannou, jako vznešenou a ušlechtilou. Podivuhodné schopnosti, jimiž od přirození nadán byl, vlastním přičiněním dovedl vypěstovati a uzpůsobiti k činům nejušlechtilejším. Prvním dílem uměleckým, jemuž hned od počátku veškeré úsilí věnoval, byla vlastní osobnost jeho. Nepřestával na pouhé učenosti, nýbrž od mládí až do šedin vznešený duch čelil ku svatosti. Z vysoké strážnice mravní dokonalosti uměl pak ovládati nejen sebe, nýbrž i veliké stádce velepastýřské péči svěřené. Byltť mravním původcem všeho, cokolivěk vznešeného, krásného a ušlechtilého za živobytí jeho se dálo, a to netoliko ve vlastní diecési, nýbrž i v Čechách. Šlechetné srdce jeho lnulo stejnou láskou k Moravě, jako k Čechám. Moudrou radou jeho řízeno jest vše, co ku prospěchu a na oslavu vlasti tehdáž bylo podnikáno. V Čechách i na Moravě nikdy nescházel biskup Jindřich Zdík, kde se jednalo o rozkvět milovaného národa českého. Jest jednou z nejznamenitějších, nejosvícenějších a srdci českému nejmilejších osobností, jejichž památku dějiny vlastenecké nám dochovaly. V duši jeho horoucí zbožnost, která i po mučenické koruně prahla, zasnoubila se s hlubokou učenností a uměleckou znalostí.

Nadšení náboženské, které usilovalo o vysvobození svaté země z rukou nevěřících, vedlo jej roku 1123 v průvodu župana Dluhomila, Humperta a Gilberta do Jerusaléma,[1]) ještě dříve, než povolán jest na prestol biskupství Olomouckého. Po návratu, když biskup Jan II. zemřel, zvolen na jeho místo Zdík, načež dne 2. října téhož roku 1126 posvěcen jest od Muhučského arcibiskupa, jemuž se jméno Zdík nelíbilo a které za tou příčinou vyměnil za jméno Jindřich.[2]) První biskupský obřad, který

[1]) *Erben. Regesta, 1131, p. 95:* Dux Uacezlaus... utpote verus dei cultor, perpendens, beati Uacezlai martyris ecclesiam, quam in praedicta civitate pater ejus fundaverat, sed morte praepeditus imperfectam reliquerat...

[2]) *Erben. Regesta, 1131, p. 95:* ... communicato nobiscum et cum omnibus terrae primatibus consilio, cum jam aegritudine detineretur, cum omnibus appendiciis per nostrae humilitatis manus deo omnipotenti hostiam placentem obtulit, eamque ut perficiendam ad curam nostram, si quid de eo humanitus accidisset, susciperemus, et perfectam ac episcopalis sedis dignitate decoratam omnium ecclesiarum matrem constituere studeremus, humiliter postulavit.

[3]) *Erben. Regesta, 1131, p. 95:* Praefato duce — viam universae carnis ingresso, tam ex ejus impensis, quam ex ceterorum fidelium oblationibus, additis etiam propriis — facultatibus... — *Letopis Vincenciův, FRB. II., p. 409:* ... in ipsa ciuitate Olomuc monasterium in honore sancti Wenzlai martyris Christi in ipsa arce a primis eiusdem terre ducibus inceptum ad unguem honorifice perduxit...

[4]) *Erben. Regesta, 1232, p. 374:* Ecclesiam Olomucensem, quam vir sanctae memoriae Sdiko aedificavit, nos per incendium, sicut hodie apparet, reparavimus: cujus patronis corpus et animam et iter nostrum commisimus, amen.

[1]) *Cosmas. FRB. II., 183.*

[2]) *Cosmae Cont. Kanovník Vyšehradský. FRB. II., 204:* Eodem anno V. Nonas Octobris Zdik ad

nový velepastýř vykonal, bylo vysvěcení každému Čechu velepamátného kostela na hoře Řipu nákladem a péčí knížete Soběslava obnoveného.[1]) Pamětliv jsa podání, které k hoře a svatyni zde zbudované se víže, vykonal posvátný úkon s největší uctivostí, zahájiv způsobem velevýznamným požehnanou činnost svou pastýřskou na půdě důležitými vzpomínkami posvěcené.

Když Zdik vracející se od konsekrace biskupské z Wurmsu do vlasti své po vysvěcení kostela Řipského do sídla svého zavítal, shledal, že stoliční kostel v podhradí Olomouckém jest rozměrů skromných a kromě toho i chudobně zařízený, nový pak chrám v hradě teprvé nedokončený, jehož stavba bezpochyby z nedostatku prostředků hmotných jen zvolna pokračovala. Spravoval tudíž diecési svou za přispění čtyř kanovníků kapitolních, které však i později po přesídlení se z úcty ku starému kostelu stoličnímu při kostele sv. Petra ponechal, aby i tam bohoslužba bez ustání se konala.[2]) Zatím však pečoval o urychlení stavby jak nové kathedrály sv. Václava tak i ambitu, kolem něhož rozkládaly se podobně, jako při stoličním kostele sv. Víta a Václava na hradě Pražském, příbytky kněží a jiné nezbytné prostory.[3]) Když pak zbožný kníže Václav umíraje dovršení díla péči jeho svěřil, přičinil se s veškerým úsilím, aby stavbu co nejrychleji dokonal, což průběhem jediného roku se mu zdařilo.[1]) Architektonickou stránku nového kostela sv. Václava, rozměry, rozvrh půdorysu, výstavnost, detail a j. nemohl Zdik již měniti a dokončil pouze, co knížata Olomoucká, kteří budovu chrámovou stavěli, v létech minulých byli provedli. Za to však veškerá úprava vnitřku byla vlastním dílem jeho, který dle vkusu svého zařizoval, vyzdobiv chrám stoličný, jakmile stavba byla dovršena, jak v listině nadační z roku 1131 sám dokládá, všemi předměty potřebnými a prospěšnými.[2])

K věcem potřebným dlužno připočísti vše, bez čehož kostel vůbec a biskupskou kathedrálu zvlášť si mysliti nelze, jako jsou v choru hlavní oltář s veškerým příslušenstvím, trůn biskupský, stalla kanovnická a sedadla ostatního duchovenstva, ambona na rozhraní choru a lodí, oltáře boční u pilířů anebo u stěn lodí pro četné duchovenstvo stoličného chrámu, baptisterium, prostranná sakristie potřebnými rouchy a nádobami bohoslužebnými hojně opatřená a j.

V čem záležela výzdoba chrámu věcmi prospěšnými, dokládá příležitostně letopisec vypravující, že biskup Zdik, jehož zbožnost a moudrost ukazují skutkové, kostel sv. Václava chvalně ozdobil dřevem ze svatého kříže, jež byl s sebou z Jerusaléma přinesl, a mnohými přeskvostnými rouchy a zlatým rationálem.[3]) Stručnou poznámkou poučuje nás kronikář dostatečně, v čem záležela skvostná výzdoba biskupské kathedrály, kterou Zdík ve skromnosti, jaká veleduchy zdobívá, pouze prospěšnou nazývá. Jako ve všem ostatním mělť i zde především na mysli vzdělání věřících, kteří krásou svatyně, bohoslužby a předmětů při ní užívaných vzděláváni a k vroucné pobožnosti rozněcováni bývají. K nejvzácnějš-

---

sedem Olomucensem episcopus secundum instituta cononum electus, ab archiepiscopo suo Magontino (Moguntino) ordinatur, et in ordinatione, ablato nomine barbaro, Henricus appellatur. — *Cosmae Cont. Mnich Sázavský. FRB. II., 257:* Eodem anno XI Kal. Martii Johannes, episcopus sextus sanctae Olomucensis ecclesiae, vinculis carnis absolutus, talentum sibi creditum Christo reportavit centuplicatum. Post hunc Sdico praesul successit in ordine septimus, et eodem anno ordinatus est VI Non. Octobris.

[1]) *Kanovník Vyšehradský. FRB. II., 205:* Eiusdem etiam temporis curriculo capellam in monte Rzip nuncupatam Sobieslaus dux serenissimus destructam reconstruxit, quam Zdik, sanctae Olomucensis ecclesiae venerabilis episcopus, pristino dotis iuri restauratam cum summa reverentia consecravit.

[2]) *Letopis Vincenciův. FRB II., 409:* ... ab ecclesia sancti Petri nichil inde ablatis... — *Erben. Regesta, 1131, p. 95:* ... in priori vero ecclesia deo sedula exhibituros obsequia quatuor canonicos ordinavimus. — *Erben. Regesta, Cc. 1131, 7 Mart. Olomucii, p. 97:* ... quatuor scilicet (canonicos) praeter hos relictis, qui in priori ecclesia sedulo deo exhiberet obsequia, sollicite elaboravi.

[3]) *Letopis Vincenciův. FRB. II., 409:* ... in ipsa etiam ciuitate Olomoc monasterium in honore sancti Wenzlai martyris Christi in ipsa arce a primis eiusdem terre ducibus inceptum...

[1]) *Erben. Regesta, 1131, p. 95:* ... nos eandem dei ecclesiam et perficere... elaboravimus... — *Letopis Vincenciův. FRB. II., 409:* ... ad unguem honorifice perduxit... sc. monasterium.

[2]) *Erben. Regesta, 1131, p. 95:* ... et perfectam rebus necessariis ac utilibus exornare — elaboravimus...

[3]) *Letopis Vincenciův. FRB. II., 409—410:* Qui (Heinricus) quante religionis et quanti fuerit consilii, opera eius indicant... Monasterium sancti Wenzlai martyris Christi... de ligno etiam uictoriosissimae sancte crucis per eum de Hierosolimis apportato et plurimis ecclesiasticis indumentis preciosissimis et rationali aureo honestissime decorauit.

ším pokladům a skvostům stoličného chrámu svého čítal věhlasný biskup na prvním místě svaté ostatky, které po světě sbíral a v klenotnici své diecése, za jakou právem chrám sv. Václava považoval, zbožně ukládal, jako o dvě století později spatřujeme způsobem přímo dojemným na jiném velikánu a miláčku národa českého, Karlu IV. Z pouti své Jerusalémské přinesl sobě Zdík památku nad jiné vzácnou, ostatek z posvátného dřeva kříže, na němž obětoval se za člověčenstvo Kristus Pán, skládající se ze čtyř částeček, které darem obdržel od Jerusalémského patriarchy Villalina. Nejvzácnější skvost uložil zbožný biskup Olomoucký do zlatého pacifikálu, dvěma safíry, jinými drahokamy a perlemi vyzdobeného, a obdařil klenotem tím přední svatyni své diecése, přiloživ k tomu zvláštní list, v němž důtklivě prosil nástupce své, aby vzácnou relikvii pečlivě opatrovali.[1]) Že vedle této památky obohatil svatyni svou i četnými ostatky svatých a světic Páně, sv. Václava,[2]) jehož poctě chrám zasvěcen byl, sv. Ludmily,[3]) sv. Vojtěcha,[4]) slavného předchůdce na biskupském stolci Pražském, k němuž před zřízením samostatného biskupství i nynější diecése jeho moravská náležela, jakož i četných jiných oslavenců Páně, přirozenou měrou lze domysliti si, byť by i inventář chrámu Olomouckého dle staršího inventáře r. 1413 sepsaný a novými předměty doplněný o tom zřejmě se nezmiňoval, jelikož se to zakládá na nařízení Církve, která nedopouští sloužení mše svaté, leč na oltářích, v nichž uloženy jsou ostatky svatých. A jelikož oltáře, jaké za doby románské se stavívaly, postrádaly vysoké výstavnosti, jaká nyní obyčejem se stala, takže jedinou výzdobou nízké praedelly oltářní byly nádherné relikviáře zlaté a stříbrné, kříšťálem, smaltem a drahokamy zdobívané, opatřil dojista Zdík nejen hlavní oltář sv. Václava kromě jmenovaného relikviáře, v němž uložena byla část kříže Páně, nýbrž také ostatní oltáře v kryptě a v lodích vzácnými relikviáři, takže snadno lze sobě představiti krásnou výzdobu jejich.

Další nevšední ozdobou a chloubou kathedrály Olomoucké byla bohoslužebná roucha, která letopisec přeskvostnými nazývá, jimiž co nejhojněji stoliční chrám zásoben byl. Veliká skvostnost jejich jevila se jednak vzácností látky, jednak uměleckou prací, jakou paramenty byly vyšívány. Jako ostatek kříže Páně byl památkou poutě do Jerusaléma podniknutou, získal Zdík i v oboru paramentiky na daleké cestě této nevšedních zkušeností. Za tehdejších věků dovážely se k nám právě z Byzancie nejskvostnější látky hedvábné, jejichž krásu i rozmanitost naučil se oceňovati na půdě, kde se vyráběly. Byzancie dodávala totiž po několik věků do veškeré západní Evropy těžké látky hedvábné, bohatě dessinované, které obecně »orientalia« nebo »byzantea« nazývány jsou. Inventář náčiní kostelního, rouch, skvostů a knih velechrámu Olomouckého, sepsaný 24., 25. a 27. března roku 1413, zřejmě uvádí mešní roucho bílé barvy s příslušenstvím řeckým písmem ozdobené[1]) a jiné se zlatými orly vně i vnitř,[2]) jak na látkách byzantských se spatřuje, které bývaly vzorkovány stylisovanými ptáky, lvy, slony a j. Že mezi dvaceti kasulemi staršího inventáře, z nichž při zdělávání nového seznamu roku svrchu uvedeného pouze

[1]) *Inventář náčiní kostelního, rouch, skvostů a knih velechrámu Olomouckého z r. 1413:* Item septem cruces juxta antiquum inventarium, quarum una non est, prima videlicet crux parva aurea cum pede argenteo deaurato habens gemmas in se, videlicet duos saphiros cum aliis lapidibus preciosis et margaritis, cui impositum est lignum sancte crucis habens quatuor particulas, duas videlicet albas et duas nigriores, sed maior particula est nigrior, apportata est per venerabilem virum dominum Henricum dictum Sdyk episcopum huius ecclesie cum cedula verborum suorum sic sonantium: »istud est vere de illo precioso ligno sancte crucis, quod dominus patriarcha Villalinus coram me de illa sanctissima cruce, que est Jerosolimis et quam ipse in processione et contra paganos manibus suis portat; ipsam videlicet particulam accepit cum magno timore et mihi indigno dedit et ego rogo successores meos, ut eam bene custodient.« Sed illa cedula non est hic inventa. — »Method«, XV., 116.

[2]) *Inventář Olomoucký z r. 1413:* Item quatuor imagines argentee; prima videlicet sancti Wenceslai deaurata, facta per capitulum cum lapidibus preciosis, tenens in manibus ossa sua. Item alia imago sancti Wenceslai, quasi armis bellicis induta et illa in antiquo inventario non est scripta. »Method«, XV., 117.

[3]) *Týž inventář:* Item brachium sancte Ludmille deauratum cum tribus lapidibus et quartus est perditus. »Method«, XV., 117.

[4]) *Týž inventář:* Item ciphus ligneus vulgariter Korczac beati Alberti episcopi et martiris. »Method«, XV., 117.

[1]) *„Method", ročník XVI., str. 8.:* ... alia vero alba casula cum literis grecis cum suo apparatu...

[2]) Tamže: ... quinta casula ruffa cum aquilis intus et extra aurea cum suo apparatu. .

jedenácte se našlo,[1]) většina od Zdika pro chrám sv. Václava byla zjednána, lze důvodně si domysliti. Obětovný znatel a přítel umění, jakým biskup Zdik byl, nepřestal však na paramentech zhotovených ze skvostných látek v Byzancii setkaných, maje právem za to, že umělé vyšívání dovednou rukou ženskou zhotovené vzácností i cenou daleko vyniká nad pouhou práci průmyslně prováděnou, jakou látky byzantské, byť i vzácné a nádherné, byly. Družila se k tomu i láska k domovině, která k bohoslužebným účelům ráda užívá věcí doma vyráběných. A ustavu ku zhotovování vyšívaných rouch způsobilého vlast česká měla od drahných let pohotově. Panny řádu sv. Benedikta v klášteře sv. Jiří na hradě Pražském, kde dcery z předních rodů českých přijavše závoj, s modlitbou a kázní řeholní spojovaly i bohumilou práci na oslavu posvátné bohoslužby, slynuly chvalnou pověstí, jejíž oprávněnost biskup Olomoucký z vlastního názoru znal i oceňoval.

Jsa se ctihodným konventem Svatojirským ve přátelském styku, vkusem svým dovedl říditi umělecké práce paramentní řeholních panen, které vyšívaly drahocenná roucha pro nový biskupský jeho chrám. Když pak týž byl již hojně zásoben, poděloval štědrý biskup skvostnými rouchy od panen s nevšední umělostí vyšívanými osoby mu zvláště milé, k nimž buď úctou Inul anebo něžným přátelstvím poután byl, což nejvýmluvněji vyjádřil závětí, jíž různými dary obmyslil i vzdálené osoby, s nimiž na dalekých cestách svých se byl seznámil, odvděčiv se jim dojemným a něžným způsobem za lásku, jakou za živobytí mu prokázaly. Tak odkázal papeži Eugenovi III. ozdobná roucha bohoslužebná, dovednýma a zkušenýma rukama panen Svatojirských zhotovená, jimž papež za zdařilou práci vroucné díky vzdává.[2]) Z vděku obdaroval pak na vzájem papež Eugenius stoličný kostel sv. Václava v Olomouci na památku slavného biskupa blahoslavené paměti albou a dalmatikou, jíž nápotom užíval jáhen na bílou sobotu, když prozpěvoval praeconium velkonoční: »Exultet jam angelica turba coelorum«.[1])

Jako na papeže Eugenia III., pamatoval umírající Zdik v závěti i na patriarchu Jerusalémského, od něhož darem obdržel čtyři částečky kříže Páně,[2]) převzácným mešním rouchem, které župan Hroznata, syn župana Heřmana, muž dobrého a svatého života, když roku 1152 do Jerusaléma putoval, tam donesl k prosbě biskupa Jana III., a tehdejšímu patriarchovi řádně odvedl.[3]) Ačkoli se zřejmě nepodotýká, od koho roucho toto zhotoveno bylo, lze míti za to, že vyšito bylo od týchž rukou, které dar papeži určený pracovaly, a to tím spíše, jelikož kasule z byzantské látky zhotovená v Jerusalémě nebyla by měla té ceny, jako roucho z dalekého západu zbožnými pannami uměle vyšité.

Že i jiné předměty textilní inventáře právě uvedeného v seznamu rouch pořízeny byly biskupem Zdikem, lze dovtípiti se z popisu ač stručně, přece dosti určitě vyjádřeného, jako na př. krásná infule posetá perlami a dvěma safíry svrchu, v předu monogramem »Jesus«, na zadní pak straně jménem »Christus« ze zlatých kuliček a pendili-

---

[1]) Tamže: Item viginti casule secundum antiquum inventarium, quarum solum XI undecim reperte sunt, relique vero date sunt pro mortuis...

[2]) *List papeže Eugena III. z r. 1151*, jímž těší abatyši a jeptišky u sv. Jiří v Praze nad úmrtím bisk. Zdika. — *Erben. Reg., č. 286, r. 1151, 15 Apr. Ferentini, p. 128:* Obitus venerabilis fratris nostri Henrici, bonae memoriae Moraviensis episcopi, benigni patroni et benefactoris vestri, animum nostrum plurimum contristavit. Cujus nimirum commendabilis vita nobis gaudium, et vobis in vestris necessitatibus solatium conferebat. — Nos vero animae ipsius inter missarum sollempnia immemores esse non possumus nec debemus, qui non solum, dum viveret, apostolicae sedi ac nobis devotus exstitit, et suis nos exeniis visitavit, sed positus in extremis, illa idonea ornamenta, quae per instructas et peritas manus vestras ad altaris ministerium studiosius operari fecit, pia nobis cum devotione obtulit, et ad nos deferri praecepit. Quae nos benignitate debita suscipientes, et pro ejus anima divinam majestatem attentius exoramus, et de labore et exercitio vestro vobis multimodas gratiarum actiones referimus, monentes vos, ut in proposito professionis vestrae juxta mandatum et doctrinam praedicti patris vestri attentius perduretis.

[1]) *Inventář kostela Olomouckého z r. 1413:* Item alba una cum dalmatica, quam dedit Eugenius papa, in qua canitur: »exultet jam angelica turba celorum«. »Method«, roč. XVI., str. 8.

[2]) Viz »Method«, XV., 116.

[3]) *Letopis Vincenciův. FRB. II., 420:* Anno dominice incarnationis MCLII comes Groznata, filius Ermanni comitis, bone et sanctae conuersationis uir, Jerosolimam proficiscitur et casulam preciosissimam et multa donaria patriarchae et aliis sanctis patribus, archiepiscopis, episcopis, que domnus Heinricus, Moraviensis episcopus, moriens destinauerat, rogatv domni Johannis, Morauiensis episcopi, fideliter deportat et eodem anno uoto, quod domino deo uouerat, fideliter expleto ad propria feliciter reuertitur.

emi se zlatými třásněmi ozdobená,[1]) anebo humeralia plna perel[2]) a j.

[1]) *Inventář Olomoucký*: Item infula pulcra plena margaritis et duobus saphiris in vertice ipsius et in medio illius ab ante Jesus, retro vero Cristus literis quasi perlis aureis decorata et pendilibus et cimboriis aureis. »Method«, XV., 127.

[2]) *Týž inventář*: Item quator humeralia plena margaritis et quintum aureum eciam cum margaritis; item unum humerale ultra antiquum inventarium.

Vyšívaná roucha bohoslužebná na Národopisné výstavě Československé 1895.

Podávají **Ed. Šittler** a **Dr. Ant. Podlaha.** (Pokračování 5.)

Dolejší pole[1]) nese obraz Bolestné Matky Boží, kterýž prostým pojetím, nehledaným, za to však tklivým výrazem bolu hluboce dojímá. Hlava Bolestné Matky, stranou nachýlená, pokryta jest bílou, slabě modře stínovanou šatkou. Oči plné žalu pozdviženy jsou vzhůru. Ruce sepjaty jsou na prsou, do nichž zatknut je dlouhý meč. Oděna jest rouchem zlatočerveným. Celou pak postavu halí modrý, fialově stínovaný plášť, v malebných řasách s ramen splývající. Tvář i ruce vyšity jsou opět jen z části, totiž tak, že plátěná podložka proniká, oči, ústa a svalstvo pak hedvábím jsou nanešeny.

Půda, na níž obraz je vyšit, jest i tu zlatá, příložným stehem spirálovým vyšitá.

Pod tímto obrazem spatřují se ještě nepatrné zbytky obrazu anděla.

Způsob vyšívání obrazů, jehož při této kasuli použito, nazýván obecně stehem Kolínským (opus Coloniense). Kolínský steh došel zvláště v pozdně gotickém období (XVI. století) veliké obliby a vytlačil v době renaissanční steh anglický docela. Kolínský cech vyšívačů užíval tohoto stehu nejdříve a zdokonalil jej velice; odtud uvedený název tohoto stehu. Jinak nazývá se také »broderia altae lissae«, nebo prostě »alta lissa«, z čehož vznikl francouzský název »point hautelisse«. Jiný francouzský název jest: »point de bouture«. Vlaši nazývají jej »tavella«, z čehož utvořeno francouzské »tavelle«. Vyšívač maje obraz, jenž vyšíti chtěl, na plátěné podložce v konturách nakreslený, činil všechny stehy — na obličeji, na šatě i na záhybech roucha jedním směrem, buď kolmo, nebo vodorovně, aneb i šikmo, a to tak, že nanášel stehy vždy rovnoběžně vedle sebe, k tomu přihlížeje, aby pokud možno stejně dlouhé byly; stehy následující činil pak vždy mezi dva předcházející, zase je všechny (celou řadu) rovnoběžně klada. Tato stejná poloha všech stehů a pravidelnosť dávají celému vyšívání vzhled jemné tkaniny. Kladením následujících stehů mezi stehy předcházející docilují se jemné přechody stínové. Kontury a markantnější čáry stínové vyšity jsou tak zvaným stehem konturovým (point de contour).[1])

Týmž způsobem vyšita jest kasule chovaná v musejních sbírkách Akademie křesťanské v Praze. Akademii daroval ji † J. Rojek, děkan v Budyni n. Ohří.[2]) Bývala druhdy majetkem tamějšího filiálního kostelíka sv. Petra a Pavla v Kostelci.

Kasule tato jest poměrně velmi dobře zachována. Zhotovena jest ze zeleného, krásným vyhloubeným vzorkem granátového jablka[3]) ozdobeného aksamitu. Na straně dorsální zachoval se rovný kříž (†), pokrytý pestrým figurálním vyšíváním.

Uprostřed spatřujeme na zeleném, sukovatém kříži (jehož kolmé břevno maličko jen nad břevno příčné vyniká) vyšitý obraz Ukřižovaného. Postava Kristova přibita na oblá břevna kříže čtyřmi hřeby. Nad hlavou připevněna zabodnutým ostnem do kulatého průřezu kříže blánka s nápisem. U paty kříže stojí skupina postav. Po pravici spatřujeme Matku Boží bolem klesající, s rukama sepjatýma, v modrém plášti, jenž hlavu

[1]) Viz obraz 6. v č. 1.

[1]) Louis de Farcy, o. c., pag. 11; Knoblauch, o. c., pag. 33—35.

[2]) Vyobrazení viz na str. 124. minulého ročníku »Methoda«.

[3]) Srovnej popis na str. 126. lonského ročníku »Methoda«.

i celou postavu zahaluje. Jiné dvě postavy ženské v dlouhých, s hlavy splývajících rouších Ji podpírají. Po levici stojí sv. Jan Miláček, plavovlasý, ve světle hnědém plášti, se zelenou aureolou kolem hlavy, an, ruce maje sepjaty, ke Kristu vzhlíží. Sv. Jan vypodobněn jest bosý; Matka Boží pak v černých, špičatých střevících. Za sv. Janem stojí stařec se šedivými vlasy i vousy, v modré, na ledví přepásané suknici, se špičatou čepicí na hlavě, jenž k Bohorodičce jsa obrácen, pravici jako ku napomínání nebo k útěše pozdvihuje. Za postavou touto spatřujeme vojína (snad sv. Longina), jenž, oděn jsa ocelovou zbrojí, přilbicí a brněným čepcem, drží v ruce vztyčené kopí s praporcem.[1])

Ve příčných polích kříže vyšity jsou poprsní obrazy sv. Petra s pleší a krátkým vousem, v plášti hnědém až ke krku těsně upjatém, an v rukách knihu a veliký klíč nese, a sv. Pavla s dlouhým vousem i vlasem, rovněž v těsně upjatém zeleném plášti (se žlutým límcem) s mečem a knihou. Nad křížem vyšito jest poprsí sv. Bartoloměje s knihou a nožem v rukou. Plášť má modrý, hnědě podšitý. V nejspodnějším poli spatřujeme obraz sv. Štěpána v sivé dalmatice se dvěma třapci na prsou; v pravici nese knihu, na níž složeny jsou kameny. Kolem hlavy (s velikou tonsurou) má zelenou svatozář.

Všecky obrazy tyto jsou na zlaté půdě spirálovým stehem přiložným vyšité. Zlaté nitě přiložného stehu, po starém způsobu pozlacené, připevněny jsou ke spodní látce hojnými červenými stehy příčnými.

Výše a umělecká dokonalosť v jednotlivých odvětvích umění kráčela ve středověku často ruku v ruce s přehánění m, čímž znenáhla přivozeno bylo jejich zbujnění i úpadek. Tak tomu bylo i v umění vyšívačském. Jakmile jal se vyšívač svými prostředky pokoušeti se o formy, které s prostředky jeho byly v odporu, nevyhovovalo již dílo jeho požadavkům pravého umění a nezkaženého vkusu. Takovéto pokusy, jež k tomu směřovaly, aby vyšívacím hedvábím docíleno bylo resultátů, které ušlechtilé umění to znenáhla s pravé cesty svádělo a k poblouznění m v umění vyšívačském vésti musily, počaly se právě tenkráte jeviti, když umění vyšívačské ve druhé polovici XV. století na výši své dokonalosti dospělo.

Vyšívači nespokojovali se totiž více tím, že ve svých obrazných znázorněních stáli jakožto zdatní soupeři oproti malířům, nýbrž oni chtěli dokonce dáti se v zápas se skulpturou, s uměním sochařským, snažíce se, aby vypuklými výšivkami plastických effektů dosáhli.[1])

Nejdříve počali někteří vyšívači kontury vyšívaných obrazů mírně provázkem podkládati, aby polovypoukle z rovné plochy povystupovaly. Jiní, snad proto, aby práce rychleji ubývalo, tím, že mezi více pracovníků rozdělena býti mohla, a aby pohodlněji konána býti mohla, nežli to dovolovaly na velikých rámcích napjaté kříže, sestavovali obrazy z menších o sobě vyšitých dílků v (na př. jednotlivých postav, nebo jen hlav, rukou a pod.), jež, podle kontur je vystřihavše, na kasulový kříž našívali. Okraje zakrývali potom vypouklými šňůrkami, zlatou nebo stříbrnou nití obtáčenými.

Příklad prvé z právě uvedených novot, jež do umění vyšívačského se vlu zovaly, vidíme na kříži z kasule kdysi chrámu Petrovickému u Sedlčan náležející (viz obr. 7.), jenž jest nyní majetkem Umělecko-průmyslového musea v Praze. Jest sice na mnoho dílů rozstříhán, ale žádný z nich neschází, takže možno celý si jej, jak kdysi býval, složiti. Zmíněné novotářství jeví se na něm tím, že kontury podkládány jsou provázkem, čímž docíleno při nich polovypuklosti.

Na kříži tomto spatřujeme na prostředním poli vyšitý obraz P. Marie s korunou na hlavě, v celé postavě, ana stojí na stříbrném půlměsíci a Ježíška na ruce drží. Oděna jest modrým rouchem a zlatým pláštěm. Ježíšek oděvu nemá. Béře z ruky matčiny hrušku. Z postavy P. Marie vybíhají jazykovité zlaté paprsky, silně podložené. Nad postavou Matky Boží vyšito jest v červenomodrém varhánkovém obláčku poprsí sv. Voršily s korunou, v zelené aureole, rusých vlasů, kteráž v ruce jakožto at-

[1]) Katalog retrospektivní výstavy z r. 1891, str. 240. spatřuje nedopatřením ve dvou těchto postavách Josefa z Arimathie a Nikodéma, což, pokud se vojína týče, dlužno ovšem opraviti.

[1]) Bock, I., 297; Dr. Otto von Schorn, Die Textilkunst, str. 137.

Obr 7.

tribut drží šíp. Po pravici (v příčném břevnu) spatřujeme poprsí sv. Kateřiny se stříbrným kolem a mečem, v hnědém plášti, s korunou a modrou aureolou; po levici sv. Barboru s kalichem, v zelenavém rouše, zlatém plášti, rovněž s korunou na hlavě v červené aureole. Pod obrazem Panny Marie jsou ještě dvě pole od sebe širokou portou ze zlatých, červených a zelených trojúhelníků sestavenou oddělená.

(Pokračování.)

Smaltovaný kalich z Lipnice.*)

Sdělují Ed. Šittler a Dr. Ant. Podlaha.

Farní chrám sv. Víta pod staroslavným hradem Lipnicí (u Něm. Brodu) může se honositi velkým uměleckým skvostem, jehož vyobrazení tuto přikládáme.

Jest to kalich z tepaného stříbra, 20 *cm* vysoký, co do formy věrně podle tradic gotických zhotovený. Noha jest okrouhlá (14·5 *cm* v průměru), zdobená při okraji pěknou, prolamovanou, z kruhových čtyrlistův sestrojenou galerií. Vybíhá v šestihranný dřík. Spatřujeme na ní šest smaltových okrouhlých obrázkův, osazených ve kruhových šestilistech, jejichž rámce při vzájemném doteku se proplétají, a jichž polokruhové výkroje zdobeny jsou pěkně vytepanými růžicemi. Obrázky ryty jsou do stříbra, takže plochy jsou vhloubeny, kontury pak na způsob úzkých proužků kovových na povrch vynikají, tvořice hráze, mezi něž do vyhloubených důlků sklovina barevných smaltů jest vložena. Smalt takový nazýváme emailem přehrádkovým nebo důlkovým (émail cloisonné, Grubenemail).

Obrázky tyto rozloženy jsou ve dvou skupinách. V prvé spatřujeme Ukřižovaného, po pravici Matku Boží, po levici Miláčka Páně sv. Jana. Ve druhé skupině vypodobněn mezi sv. apoštoly Petrem a Pavlem, typicky podanými a mečem a klíčem charakterisovanými, světec v kosmatém, okolo beder přepásaném rouše a plášti, s dlouhými vlasy i vousy, nepochybně sv. Jan Křtitel.

Všechny obrázky vyvedeny jsou na modré půdě (kteráž při obrázku Ukřižovaného poseta jest drobnými hvězdičkami), červeným úzkým proužkem ovroubené. Postavy samy nejsou emailovány; jen stíny vehloubené vyplněny jsou emailem. Podivuhodna jest při nich mistrnosť rytcova, jakož i přímo realistická výraznosť jejich, která zejména při postavách Bolestné Matky a Janově výtečně podaným výrazem bolu překvapuje.

Plochy mezi jednotlivými rámci obrázkův zbývající vyplněny jsou při okraji z hruba sice, ale za to u velmi živých a věrných posách vytepanými, naturalisticky koncipovanými obrazy zvířat symbolických: lva, psa (dvakrát), jelena, noha a draka. Mírné hrany, jimiž ovál nohy přechází v šestihran dříku, ozdobeny jsou stilisovaným dubovým listem.

Přechod ke hranolovitému dříku tvoří rovněž šestihranná páska, jemnými lisenkami při obou krajích ozdobená, na níž vryt jest a smaltem vyplněn ornament, sestrojený z kosočtvercův modrých s vytepanou růžičkou uprostřed. Půda této pásky jest červená s drobnými zlatými tečkami.

Z dříku, jehož červeně smaltované strany ozdobeny jsou mistrně podanými (vždy v jiné postavě) obrázky symbolického ptáka noha nebo orla, jež vystupují z modré půdy ohraničené čtyrlistem ze segmentů sestrojeným, vyrůstá pěkný okrouhlý nodus, jenž nese na seříznutém okraji rovněž šest ku podivu krásně rytých obrázkův. Zejména mistrně proveden jest obraz Madonny s Ježíškem známého typu »Maria Maggiore«, po jejichž boku sv. Lukáš a sv. Matouš s blánkami, na nichž jména jejich jsou napsána, se spatřují. Naproti opakuje se týž obrázek Ukřižovaného, jejž jsme již viděli dole, po jehož stranách dva klanějící se andělé. I tyto obrázky smaltovány jsou podobně jako dolejší. Zbývající plochy nodu zdobeny jsou rovněž z hran vybíhajícím listem dubovým.

Koflík kalichu, silně po způsobu gotickém se rozvírající (12·5 *cm* v průměru) — jest prost vší ozdoby.

*) Za laskavé zapůjčení kalichu tohoto ku reprodukci vzdáváme upřímné díky p. t. vdp. děkanovi tamnímu, Dom. Králíkovi.

Kalich z Lipnice.

Původ krásného tohoto díla,*) jehož se nyní za ciborium užívá, není znám. Ani pamětní kniha, ani umělecká naše literatura (stručnou zmínku K. V. Zapa v Pam. archaeol., V., str. 80., vyjímaje) o něm mlčí. Způsob provedení, jakož i komposice obrázků v a ornamentů svědčí však na určito, že dílo toto vyšlo z ruky umělce renaissančního, jenž (snad starší vzor před očima maje) podle starých tradic pracoval. Dle toho přísluší skvost tento přechodní době z gotiky do renaissance, totiž konce XVI. století.

Bylo by velmi žádoucno, aby vynikající toto dílo dovednou a svědomitou rukou pečlivé opravy došlo, a tak dlouhým budoucím věkům bylo zachováno.

*) Nacházíme sice na něm vyražený punz z konce minulého století; svědčí to o kterési opravě, při níž bezpochyby také se stalo, že opravce neuměje s emaily zacházeti při pozlacování do ohně je vložil, čímž pozbyly lesku, ano leckde i oprýskaly.

Různé zprávy.

Jednatelská zpráva „Historického spolku v Praze“, přednesená jednatelem Dr. Vojtěchem Nováčkem o valné hromadě dne 19. března 1896.

Maje čest podati Vám, velectění pánové, za období od poslední valné hromady uplynulé zprávu jednatelskou, dovolím si nejprve oznámiti změny, které se udály v členstvu našeho spolku. Spolek náš ztratil dlouholetého člena a věda historická nad jiné zdatného pěstitele úmrtím pana prof. Jana Řeháka, ze spolku vystoupili dva pánové, naproti tomu za člena skutečného se přihlásil pan ředitel Frant. Sobek. Má tedy spolek náš toho času 4 členy zakládající, 65 členů skutečných a 40 přispívajících, dohromady 109 členů, z nichž jako korporace zapsány jsou: c. k. gymnasium v Jindřichově Hradci a městská musea v Jindř. Hradci a v Plzni.

Publikaci v roce uplynulém nevydal spolek náš žádnou, ač pomýšleno na vydání svazku akt

konsistorních, jejž k tisku připraviti hodlal vysoce důstojný pan prelát Dr. Kliment Borový. Bohužel dlouhá nemoc bránila mu do té chvíle. Jsme té pevné naděje, až se vrátí zdraví vysoce důstojnému pánovi, že bude moci přípověď tu uskutečniti a že bude moci dlouhou řadu svých velecenných prací historických rozmnožiti pracemi novými. Vedle toho připravují se práce Marka Bydžovského z Florentinu k tisku, aby během příštího roku mohl býti podán pp. členům svazek čtení historického.

S potěšením mohu oznámiti, že konečně učiněn rázný krok ku předu s prací pro všecky historiky a milovníky dějin českých vysoce důležitou. Již před více než 20 lety k popudu p. prof. dra J. Emlera pomýšlel výbor »Historického spolku« na sebrání materialu pro bibliografii historickou, totiž pokud možno úplné a přehledné sestavení všech spisů samostatných i článků týkajících se dějin českých v nejširším smyslu a sepsaných kterýmkoli jazykem. Práce ta nesnadná s podporou spolku, pokud to skrovné prostředky jeho dovolovaly, již tenkráte zahájena často, a po víceleté přestávce z ochoty vrátil se k ní pan dr. Václ. Řezníček a po delší dobu pro ni sbíral látku; konečně však jsa zanesen pracemi jinými také se jí zřekl, odevzdav, co sebral, »Historickému spolku«, začež mu vzdány výborem písemné díky. Výbor spolku byl tak šťasten, že nalezl sílu, o níž lze předpokládati, že nesnadnou a namáhavou práci přivede v čase poměrně krátkém k zdárnému konci. Je to pan dr. Čeněk Zíbrt, který v pracích podobných osvědčil již svou vzácnou píli a vytrvalost. Z prostředků spolkových na sbírání látky, které pod dohledem a dle návodu p. dra Zíbrta konají mladí historikové, povoleno 200 zl. na rok letošní a zároveň požádány I. a III. třída Akademie, aby po stu zlatých na práce ty přispěly, které zahájeny byvše počátkem letošního roku již tou měrou pokročily, že p. dr. Zíbrt doufá, že během dvou let bude moci celou bibliografii dějin českých připraviti pro tisk.

Pokud se týká péče spolku o získání přepisů listin v cizích archivech, měl jsem loni čest oznámiti, že v té příčině hlavním pramenem je nám státní archiv v Drážďanech. Také o prázdninách roku minulého vypraveni tam dva badatelé: pp. Gustav Fridrich a dr. Václav Novotný, kteří se vrátili s hojným počtem přepisů akt veřejných z počátku XVI. století; pan Fridrich vedle toho v státním archivu ve Vídni přepisuje diplomaticky nejstarší listiny týkající se dějin českých.

»Pramenů dějin českých« vydávaných z nadání Palackého, svazek VI. dospěl v tiskárně pro churavost vydavatele sice teprv k archu 14.; ale rukopis na dalších 15 archů úplně hotový odevzdán již také tiskárně. Svazek ten vedle 17 drobnějších kronik z XV. století obsahovati bude kroniku Eneáše Sylvia a oba její české překlady, Jana Húsky, téměř současný a ještě netištěný, a Mikuláše Kunáče, sice již vytištěný, ale v tak málo výtiscích zachovaný, že nesnadno se ho dopídíti; konečně kroniku Beneše minority, Bartoše, písaře Pražského, již k vydání připravil pan prof. dr. Ant. Rezek. Pro svazek VII., který bude vyplněn Starými letopisy českými, pan prof. dr. Jos. Emler skonferoval již přepisy všech 28 rukopisů, takže valná část nesnadných a zdlouhavých příprav ku vydání tohoto důležitého pramene dějin českých šťastně překonána.

Loni měl jsem čest oznámiti, že mohutný svazek II. Pramenů práva městského péčí pana prof. dra Jaromíra Čelakovského vydávaných, obsahující Privilegia měst královských v Čechách do r. 1419, blíží se svému ukončení; letos s potěšením mohu oznámiti, že předúležitá publikace ta již od prázdnin je v rukou čtenářů a že potkala se s všeobecným souhlasem znalců, kteří dovedou oceniti skvělý ten výsledek dlouholeté neunavné práce pana vydavatele. Nově přispěla k fondu pro vydávání Pramenů práva městského slavná zastupitelstva: král. města Hradce Králové částkou 400 zl. a král. města Rokycan částkou 50 zl., kteréžto peníze odevzdány panu JUDru Tom. Černému jakožto správci téhož fondu.

K přednáškám sešel se spolek náš v roce uplynulém 7krát (20. března, 27. března, 28. května, 22. července, 28. října, 18. prosince 1895 a 26. února 1896); pětkráte četl neunavný náš pan předseda vybrané kusy ze svého pokračování Dějin města Prahy, mimo to přednesl pan ředitel dr. Vilém Gabler svou práci: »O Ludvíkovi XVII.«, a pan Ig. Kollmann: »O jednání Waldšteina s císařem Ferdinandem, když měl po druhé se uvázati ve vrchní velení nad vojskem.

Na konci své zprávy nemohu opomenouti vzdáti povinné díky našim denním listům (»Čech«, »Česká Politika«, »Hlas Národa«, »Národní Listy« a »Politik«), že vždy ochotně uveřejňovaly naše oznámení.

Poslední valná hromada (dne 27. března 1895) zvolila k řízení spolku již po třicáté za předsedu pana vládního radu W. W. Tomka, za místopředsedu p. školního radu K. Tieftrunka; do výboru zvoleni pp.: prelát Th.-Dr. Kl. Borový, prof. dr. Jaromír Čelakovský, archivář Fr. Dvorský, farář Fr. Eckert, prof. dr. Jos. Emler, ředitel dr. V. Gabler, prof. dr. Jarosl. Goll, prof. dr. Z. Winter, dr. Č. Zíbrt a dr. V. J. Nováček. Z nich výborem zvoleni za pokladníka prof. Jaromír Čelakovský, za účetního farář Fr. Eckert a za jednatele dr. V. Nováček, kterýž dovoluje si prositi za schválení této zprávy.

Valnou hromadou konanou dne 19. března 1896, zvolení k řízení spolku titéž pánové kromě pana prof. dra Jaroslava Golla, který oznámil, že nemůže na dále ve výboru »Historického spolku« zasedati. Na jeho místo zvolen vys. dp. Monsignore Ferd. Lehner, farář na Král. Vinohradech.

»METHOD« vychází vždy 30. každého měsíce. **Předplatné**, které činí poštovní poukázkou na celý rok 2 zl. 20 kr., přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech. Reklamace** buďtež zasílány do **expedice v Akademii křesťanské v Praze** (Řetězová ulice č. 223).

Knihtiskárna »Politiky« v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 4. **V Praze, dne 30. dubna 1896.** **Ročník XXII.**

OBSAH: Románské exkurse na Moravě. 26. Biskupský kostel sv. Václava v Olomouci. (Pokračování.) — Vyšívaná roucha bohoslužebná na Národopisné výstavě Československé 1895. (Pokračování.) Renaissanční monstrance Prostějovská. — Různé zprávy. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc březen a duben.

Románské exkurse na Moravě.

26. Biskupský kostel sv. Václava v Olomouci.

Napsal **F. J. Lehner.** (Pokračování.)

Dle svědectví letopisce Vincencia ozdobil biskup Zdik velechrám svůj biskupský kromě svatých ostatků, jakož i mnohých přeskvostných rouch bohoslužebných též zlatým racionálem, t. j. sponou, kterou pluvial se zapínal.[1]) Inventář Olomouckého chrámu uvádí skutečně starožitné racionale neporušené se čtyřmi pendiliemi, zlatem a perlemi ozdobené[2]) v řadě bohoslužebných nádob a jiných skvostů od zlata a stříbra, jichž chrám biskupský velmi mnoho měl, jak inventář vypočítává.

Jsou to kalichy, monstrance, konvičky, nádoby na křížmo, kaditelnice, kropenky s kropáčky, umývadla, skříňky na ostatky, náprsní kříže, prsteny, koule na způsob jablka s četnými dírkami, celá řada vzácných křížů drahokamy vykládaných, stříbrné hlavy s ostatky různých světců, relikviáře v podobě ruky, prsteny a vzácnými kameny okrášlené, stříbrná poprsí různých světců, desky skvostně vyzdobené s ostatky, berly biskupské, svícny pozlacené a křišťálové, relikviáře na způsob sarkofagů plastickou prací vyzdobené a j. Že valná část klenotů v inventáři zevrubně, zde však jen přehledně uvedených, namnoze od biskupa Zdika pocházela, dosvědčují poznámky zhusta se opakující, že ten nebo onen předmět vřaděn jest ze starého inventáře (juxta antiquum inventarium); při jiných původ starý zřejmě se podotýká, jako při kříži Zdikově a při skříňce na ostatky, která se prastarou nazývá,[1]) anebo konečně z popisu se to poznává.

Štědrý a umění milovný biskup měl zajisté vždy v zásobě různé klenoty ku podělování kostelů i osob. Toho druhu asi byly četné dary (multa donaria), jimiž umíraje podělil arcibiskupy a biskupy, s nimiž na dalekých cestách svých se byl seznámil, aby se odvděčil za laskavost a služby jemu prokázané.

[1]) *Letopis Vincenciův, FRB. II., 410:* ... rationali aureo honestissime decorauit.

[2]) *Inventář Olomoucký z r. 1413:* Item racionale integrum habens quatuor pendilia auro et margaritis decoratum. »Method«, XV., 116.

[1]) *Inventář Olomoucký:* Item duo plenaria argentea magna et deaurata et unum parvum ligneum modici valoris et valde antiquo... »Method«, XV., 116.

Dary tyto závětí odkázané doručil obdarovaným župan Hroznata do Jerusaléma putující.[1])

V inventáři Olomouckém uvádějí se posléze i knihy, jednak bohoslužebné, jako missaly, gradualia, antifonáře, matutinaly, viatika, žaltáře, kollektaria, knihy epištolní a evangelní, jednak spisy bohoslovecké a právnické, z nichž některé zejména starými se nazývají, a to z řady knih liturgických starý missal vázaný,[2]) dva staré passionaly,[3]) pět starých žaltářů,[4]) čtyři kollektaria dle starého inventáře, z nichž jedno se našlo a tři se hledají,[5]) a starý regulář;[6]) z druhé pak řady knih bohosloveckých moralia Řehořova ve dvou svazcích,[7]) různé řeči učitelů církevních ve 4 částech,[8]) homilie a řeči,[9]) a posléze homilie poškozené.[10]) Nemineme se s pravdou, jestliže větší část starých knih bohoslužebných i bohosloveckých připíšeme na vrub učeného biskupa Zdíka, který jak o knihy liturgické, jichž k bohoslužbě nezbytně třeba bylo, se postaral s touže pečlivostí, s jakou knihovnu biskupského chrámu svého potřebnými spisy opatřil. Že vznácnější z nich bez drobnomaleb asi nebyly, snadno lze se domysliti.

Opatřil-li biskup Zdik kostel usilovnou péčí svou dokončený vedle věcí nezbytně potřebných též nádhernou výpravou svatých ostatků, drahocenných paramentů a ostatního náčiní vyrobeného ze zlata a stříbra, drahokamy posázeného, jakož i potřebnými knihami, není ani třeba zřejmě podotýkati, že vedle drobného umění nepostrádal vnitřek stoličného chrámu podstatné výzdoby monumentálním uměním výtvarným, malbou totiž nástěnnou a skulpturou, pokud za doby románské v užívání byla. Okrašlování stěn a stropu malbami dílem figurálními, dílem ornamentálními zobecnělo tou měrou, že letopisec pokládal za zbytečnost, aby výslovně se zmiňoval o věci, bez které vnitřek kostela románského si ani mysliti nelze. Že pak mensám a praedellám oltářů alespoň čelnějších nescházela výzdoba plastická, za to ručí nám umělecká povaha Zdíkova, který si zvláště obliboval v předmětech drobné skulptury, takže míval v zásobě nejen paramenty a různé klenoty, jimiž důvěrné přátely poděloval, jak tomu nasvědčuje příklad letopiscem Jarlochem jmenovitě uvedený. Jako totiž umírajeda dary vzácnými pamětliv byl papeže Eugena, patriarchy Jerusalémského a jiných arcibiskupů i biskupů, nezapoměl ani na Gotšalka, opata Želivského, jemuž leže na smrtelném loži poslal na památku přátelství nejvroucnějšího diptychon ze slonové kosti zhotovené, na jehož jedné destičce byl drobný relief figurální práce mistrné, druhá pak vyplněna byla voskem ku psaní. Dar sprovázen byl listem, jímž šťastnou hodinku smrti i duši svou poroučel modlitbě jeho i bratří řeholních, jejichž předním dobrodincem byl.[1])

Jakmile stavba nového kostela sv. Václava úsilím Zdíkovým byla šťastně dokonána a vnitřek obětovností jeho vším potřebným a prospěšným důstatečně opatřen, nevěsta svatebně okrášlená důstojně chystala se k sňatku svému. Nejvelikolepější obřad Církve, slavné posvěcení na jméno předního světce národního a patrona diecése sv. Václava, mělo se důstojně oslaviti, jak toho právem vyžadoval přední chrám Moravy. Biskup rozradostněný konal rozsáhlé přípravy, rozeslav pozvání na vše strany. Z pozvaných dostavili se všichni. Ku slavnosti zavítal kníže Soběslav s manželkou v průvodu množství velmožů a bezčetné množství duchovenstva a lidu.[2])

---

[1]) *Letopis Vincenciův, FRB. II., 420:* Groznata... multa donaria... sanctis patribus, archiepiscopis, episcopis, que domnus Heinricus, Moraviensis episcopus, moriens destinauerat... fideliter deportat.

[2]) *Inventář Olomoucký:* Item antiquus liber missalis circumdatus cum panno serico. »Method«, XVI., 8.

[3]) *„Method" tamže, XV., 128:* Item duo paria novi passionalis et unus liber antiquus passionalis. *129:* Item passionale antiquum.

[4]) *Tamže, 128:* Item septem psalteria, quorum quinque sunt antiqua et duo nova.

[5]) *Tamže, 128:* Item quatuor collectarii secundum antiquum inventarium, quorum unus dicitur esse notatus et ille repertus est et alii tres querendi sunt.

[6]) *Tamže 129:* Item antiquum regularium.

[7]) *Tamže, 128:* Item moralia Gregorii in duobus voluminibus de antiqua litera.

[8]) *Tamže, 128:* Item libri in quatuor partibus diversorum sermonum doctorum de antiqua litera.

[9]) *Tamže, 128:* Item omelie et sermones doctorum de antiqua litera.

[10]) *Tamže, 129:* Item liber omeliarum de antiqua litera destructus et modici valoris.

[1]) *Letopis Jarlochův, FRB. II., 490.*

[2]) *Letopisy Hradištsko-Opatovické, FRB. II., 394:* Anno 1131 gloriosissima et famosissima dedicacio (scilicet Sancti Wenceslai martyris) a revendissimo provisore suo Hein-

Posvěcení vykonalo se 30. června 1131 v nejkrásnější době roční. Jestliže přítomnost knížete a předních velmožů českých i moravských dodala slavnosti zvláštního lesku, četným duchovenstvem a nesmírnými zástupy lidu z veškerých končin Moravy do Olomouce připutovavších stal se památný den velkolepou a nezapomenutelnou slavností národní, takže letopisec neupřílišňuje, nazývá-li vysvěcení kostela sv. Václava dnem nejslavnějším a velepamátným. Byl to den v životě Zdikově dojista nejblaženější. A jestliže hluboce dojat světil před pěti roky kostel Řipský, lze snadno si představiti, s jakou vroucností konal vznešený obřad po druhé a to ve svatyni vlastní prací dokončené a vlastní oběti okrášlené.

Kostel vysvěcený povýšil pak bez průtahu s přivolením papeže Innocence [1]) a metropolity svého Adalberta, arcibiskupa Mohučského, jakož i za souhlasu knížete Soběslava za stoličný, čímž svatyně sv. Václava stala se matkou ostatních kostelů veškerého biskupství, zůstaviv při kostele sv. Petra na památku dřívější důstojnosti odtud přenešené čtyři kanovníky.[2])

Při novém kostele biskupském zřídil Zdik kapitolu, rozmnoživ počet kanovníků na dvanáct, neztenčiv důchod biskupský, nýbrž nadal ji statky za tím účelem spravedlivě získanými.[3])

A jelikož dřívější výsady kostela biskupského dílem stářím zničeny, dílem bouřemi válečnými a jinými příhodami ztraceny jsou, zhotovil Zdik novou listinu, v níž zaznamenal veškeré vesnice a nemovitosti kostelu patřící, které buď jeho předchůdci anebo jím samým jsou získány a v listině zachované jmenovitě uvedeny.[1]) Moudrým opatřením tímto stal se věhlasný biskup téměř druhým zakladatelem biskupství Olomouckého.

Jakmile Zdik vlastní kostel stoličný dokonal a vysvětil, v pastýřské péči své jal se stavěti jiné kostely, a to především na osadách, které patřily kostelu sv. Václava. V listině své již dříve jmenované z r. 1131 uvádí v řadě osad stoličnému chrámu náležejících též Blansko,[2]) kde chtěl stavěti kostel. Ale Vratislav, jeden z knížat moravských, jak zvěděl o dobrém předsevzetí dobrého biskupa, počal jest pilně pracovati, jak by mohl to předsevzetí zkaziti. Nejvíce pak o to usiloval, protože byl zvěděl, že bylo velmi mnoho jmění uloženo ve skladišti biskupově v té vsi, o které dychtivě stál, aby je jakýmkoli způsobem pobrati mohl. I stalo se, že řečený biskup a knížata Konrád a Vratislav v klášteře Rajhradském se sešli, aby spolu o některé věci radu vzali. Když pak bylo dojednáno, kníže Vratislal zakazoval jest biskupu Jindřichovi Zdiku, aby kostela ve vsi řečené nestavěl, tvrdě, že ves spíše jemu patří než biskupu. Konečně po mnohých radách tam vzatých položivše příměří a nedokonavše míru, jedenkaždý domů jsou se navrátili.[3]) Letopisec odsuzuje toto neoprávněné jednání knížete, nazývaje to věcí ohavnou a málo kdy slýchanou.[4])

rico episcopo II Kal. Julii facta est presente serenissimo principe Sobezlao et coniuge sua necnon et pluribus proceribus et inequiparabile multitudine cleri et populi.

[1]) *Letopis Vincenciův, FRB. II., 409:* ... sedem episcopatus ab ecclesia sancti Petri nichil inde ablatis licentia domini Innocentii pape transtulit.

[2]) *Erben. Regesta, 1131, p. 95:* ... quam etiam consensu ac promissu domini metropolitani nostri Adalberti, sanctae Moguntinae ecclesiae archiepiscopi, assensu etiam ducis Sobezlai, pontificalis sedis dignitate decoratam, ceterarum in eadem provincia ecclesiarum matrem constituimus, in priori vero ecclesia deo sedula exhibituros obsequia quatuor canonicos ordinavimus. — *Erben. Regesta, č. 213, r. 1131, str. 95:* Adalbertus, Moguntinus archiepiscopus, Heinrico (Zdico) episcopo Moraviensi concedit, ut sedes episcopalis Olomucii ad ecclesiam S. Wenceslai transferatur.

[3]) *Erben. Regesta, Cc. 1131, 7. Mart., Olomucii, p. 97:* Numerum canonicorum — non ex rebus episcopii diminutis, sed ex bonis ecclesiae dei, nostro tempore deo opitulante juste acquisitis, devotus augere volui, et ut eadem dei ecclesia, quae ejusdem provinciae ecclesiarum mater appellari meruit, duodenario canonicorum polleret numero ...

[1]) *Erben. Regesta, 1131, p. 95:* Et quoniam priora ecclesiae nostrae privilegia partim vetustate consumpta, partim bellorum tumultibus aliisve occasionibus amissa sunt, in hujus scripti nostri serie, quae vel praedecessorum nostrorum vel nostris sunt acquisita temporibus, cuncta, quae in villis et possesionibus ad eandem pertinent ecclesiam, denotari volumus ...

[2]) *Erben. Regesta, p. 96:* Hae sunt villae ad Olomucensem ecclesiam pertinentes ... Blanzko cum rayc.

[3]) *Kanovník Vyšehradský. FRB. II., 223:* Anno dominicae incarnationis 1136... Quodam tempore episcopus Olomucensis Henricus in villa, quae Blansko vocatur, ecclesiam constructurus erat; haec enim villa multo ante tempore sub potestate praedecessorum eius fuerat ... *str. 224:* Paractis autem negotiis dux Wratizlaus praesuli Henrico interdixit, ne ecclesiam in supradicta villa construeret, asserens eam sibi magis quam pontifici attinere.

[4]) L. c. 223.

Že Blanský kostel, o jehož stavbě kanovník Vyšehradský jen příležitostně se zmiňuje, nebyl jediným od biskupa Z lika zbudovaným kostelem, zřejmě vypravuje letopisec Vincentius, dokládaje, že slovutný biskup na tomto světě co dědice po sobě zůstavil přemnohé kostely, které vyčítati dlouhé by bylo, hodinky, almužny a jiné dobré skutky, jež svědectví o něm vydávají.[1]) Právem lze míti za to, že mnohý z oněch četných kostelů byl dílem jeho, jak zřejmě jest zaznamenáno o kostele Strahovském.

[1]) *Letopis Vincenciův, FRB. II., 410:* . . . plurimas ecclesias, quas enumerare longum est, uigilias, elemosinas et cetera bona opera, que sibi testimonium perhibent, post se heredes in hoc seculo reliquit. (Pokračování.)

Vyšívaná roucha bohoslužebná na Národopisné výstavě Československé 1895.

Podávají Ed. Šittler a Dr. Ant. Podlaha. (Pokračování 6.)

V horním poli vyšity jsou dvě postavy: sv. Alžběty s květníkem v ruce (srv. podobné vyobrazení téže světice na kasuli Rokycanské, obr. 5.), v červeném rouše, zlatém plášti, s aureolou tmavě zelenou; naproti ní sv. Markéta v modrém plášti, v hnědé aureole, mající při sobě svůj attribut: žlutězeleného draka.

Ve spodním poli konečně spatřujeme sv. Apollonii ve žlutozeleném plášti, červenavé aureole, s kleštěmi v levici, a naproti ní sv. Kristinu v hnědém rouše, zlatém plášti, v modré aureole, s mlýnským kamenem v pravici. I tyto postavy jako všechny ostatní vůbec ozdobeny jsou korunami, jež tvoří úzká obruč, z níž tři (u P. Marie pět) tenké křížky vybíhají.

Pokud se způsobu vyšívání týče, provedeno jest, pokud hedvábí bylo užito, vesměs stehem Kolínským ve směru svislém. Záhyby, jakož i stínování jsou dosti nedbale prováděny. Rovněž i dlouhé stehy svědčí o tom, že ruka vyšívačova příliš chvátala. Na obličejích i rukou naneseny jsou — rovněž pro úsporu — jen světla, kontury úst, očí atd. Částky pak zlatem vyšívané, vyšity jsou hrubým stehem přiložným, směrem vodorovným vedeným. Kontury, jak již vzpomenuto, podloženy jsou motouzem, přes nějž přepínají se zlaté stehy. Jinou ještě novotu spatřujeme na způsobu, jímž vyšity jsou na obraze Ježíškově vlasy. Každý steh totiž, prve nežli zatažen do půdy, skroucen jest v kličku a uzlík, jež z povrchu půdy ovšem vystupují, takže celá půda jest zkadeřena, jakoby z vlny byla zhotovena.

Základní půda obrazů vyšita jest rovněž zlatem v hrubých stezích kolmo nanášeným. Stehy tyto však jsou vedeny přes vodorovně našité řádky motouzu, takže několik stehů vždy dvě řádky motouzu překračuje, vedlejší rovněž, ale o jednu řadku níže začínajíce. Takovýmto střídáním, jakož i tím, že nitě nejsou těsně ku látce přitahovány, ale volně od ní odstávají, tvoří se bohatý, vlnitý obrazec. Jeví se i zde snaha, aby při rychlé práci a značné úspoře času docíleno bylo pokud možno největšího effektu.

Kontury vyšívaných obrazů provázkem podložené spatřujeme také na kasuli Rokycanské, jejíž obraz (č. 2.) podali jsme v lonském ročníku »Methoda« na stránce 125. Zhotovena jest z olivového sametu, do jehož jemně srstnatého povrchu vhlouben jest žlutý vzorek granátového jablka. Střední část rovného dorsálního kříže vyplňuje figurální vyšívání, znázorňující známou scénu pod křížem. Na sukovitém hnědém kříži pní Spasitel s hlavou na stranu hluboko skloněnou; u paty kříže klečí Rodička Boží se sepjatýma rukama; za ní na pravé straně stojí sv. Jan, po levé Marie Magdalská. Nad křížem jest poprsí Boha Otce; po obou stranách příčného břevna kříže, na němž Spasitel pní, a zároveň při koncích příčného břevna kříže dorsálního jsou poloviční postavy 2 světců-biskupů s mitrami na hlavách a s pedem, z nichž jeden sekyru (sv. Rufus), druhý kámen na knize položený (sv. Liborius) nese. V dolejší části kříže na obdélníkovém poli, jež od části hořejší rovnou páskou, jednoduchým trojúhelníkovým vzorcem

Obr. 8.

ozdobenou, jest odděleno, vyšit jest obraz ve středověku velice oblíbený: sv. Krištof, nesoucí na levém rameni Ježíška, v pravici pak místo hole strom s košatou korunou. Vypravovalať legenda středověká, že silný obr pohanský Offero (jinak Reprobus nebo Adokymos), rodem Kananejský, toužil sloužiti tomu, kdož nejmocnějším jest na světě. Poněvadž král jeho ďábla, jakožto mocnějšího se bál, nabídl Offero služby své ďáblovi. Když však viděl, kterak ďábel před křížem se chvěl, umínil sobě, že Krista vyhledá, aby jemu, jakožto nad ďábla mocnějšímu sloužil. Zbožný poustevník poučil ho o víře křesťanské a uložil mu, by pocestné přes řeku zdarma přenášel z lásky ke Kristu. Kdysi nesl v noci malé dítko rozvodněnou řekou. Dítko stávalo se na rameni Krištofově těžším a těžším. Byl to Kristus, jenž ke Krištofovi pravil: Neseš dnes na rameni svém toho, jenž svět stvořil. Pod tíhou Kristovou musel skloniti se obr pod hladinu vodní, a takž byl pokřtěn od Krista samého. Od toho dne zval se Offero nosičem Kristovým, Christoforem. Potom zarazil Krištof mohutnou hůl svoji, o kterou se byl podpíral, na břehu do země, a ta suchá hůl ihned se zazelenala a v krásný strom vypučela. Výjev ten hlubokým mystickým svým významem jímal velice mysl středověkou, jakž o tom svědčí obrovské malby na stěnách chrámových, znázorňující obra Krištofa;*) také vyšívání, o němž mluvíme, pěkné o tom vydává svědectví.

Figurální vyšívání provedeno jest na tomto kříži veskrze stehem Kolínským; kontury draperii rouch, jakož i aureoly jsou vyvýšeny podloženými provázky. Půdu základní tvoří pěkný vzorec kosočtvercový. Obličeje, jakož i ostatní částky tělové vyšívány jsou plně. Barvy rouch jeví podobnou pestrosť, jakouž jsme i na všech předešlých shledali.

Na připojeném obraze (č. 8.) spatřujeme novou, věrně podle způsobu starých v Křesťanské Akademii Pražské letošního roku zhotovenou červenou kasuli, k níž použito zachovaného kříže, jenž jest rovněž majetkem děkanského chrámu v Rokycanech. Jest na něm vyobrazena uprostřed sv. Kateřina s kolem a mečem v rukách, stojící na čtvercové podlážce. U nohou jí leží přemožený král. Světice má hlavu ovitu pěkným turbanem s korunkou. Po pravici při koncích příčného břevna spatřuje se vyšita poloviční postava sv. Barbory s kalichem a věží, po levici sv. Markéty s příznakem zeleného draka. Nad hlavou sv. Kateřiny vznáší se pěkně vyšité poprsí Madonny s Ježíškem, jenž v náručí košíček s květinami drží.

Na spodním břevně kříže shledáváme ve dvou polích páskou oddělených obrazy sv. Apolonie s kleštěmi (nad jejíž postavou klene se pěkný, ve známý oslí hřbet prohnutý, fialami a kraby ozdobený baldachyn), a sv. Voršily s šípem v ruce (nad níž fiálová galerie vyšita jest). Obě tyto postavy stojí rovněž na čtvercových podlážkách.

Při tomto kříži provedeno jest vyšívání skoro výhradně nití zlatou, vodorovně kladenou, jíž dodáno různobarvým hedvábím, kterým jest našívána na plochu kříže, žádaného přibarvení. Kontury tvoří zlatem obtáčená anebo hedvábná šňůrka. Obraz sv. Kateřiny zvlášť jest vyšit, podle kontur vystřižen a na kříž tento našit. Půda jest ze zlatých kotoučův sestrojena.

Z kostela v Mezihoří u Opočna vystavena byla kasule z tmavozeleného sametu, do něhož jest rovněž jemnými konturami granátový vzorek vehlouben. I tato kasule ozdobena jest na dorsální straně figurálně vyšívaným křížem rovným. Viděti na něm uprostřed vyšitý obraz Panny Marie s Děťátkem, jejíž šat vyšit jest zlatými nitěmi, na nichž zejména starý způsob pozlacování (jak jsme jej na str. 115., pozn. 3. v lonském ročníku »Methoda« byli popsali) jest patrný. Nějakým barvivem, jež na nitě tyto naneseno, dodáno jest zlaté barvě nádechu fialového.

Ostatní obrazy světic, jež plochu kříže tohoto pokrývají, nelze více přesně rozeznati (až na postavu sv. Barbory podle věže, již v rukou nese znatelnou), protože již valně jsou poškozeny.

Přední strana — pektorální — této kasule zajímavou má ozdobu. Přišit na ni totiž zcela prostý křížek, složený ze dvou úzkých (4 *cm*) přes sebe křížem přeložených proužků kdysi červené látky, na níž vetkány jsou v pravidelných kosočtvercích, páskami přehražených drobné osmilisté růžičky. Křížek

*) Na př. v kapli hradu Zvikovského, v kostelíku Libišském atd.

Renaissanční monstrance Prostějovská.

tento ovrouben úzkým žlutým prýmkem, na němž vetkány drobné červené růžičky, třemi červenými páskami od sebe oddělované. (Pokračování.)

Renaissanční monstrance Prostějovská.*)

Sdělují Ed. Šittler a Dr. Ant. Podlaha.

Monstrance farního chrámu sv. Kříže v Prostějově na Moravě náleží ušlechtilými formami a podrobnostmi svými mezi lepší výtvory zlatnického umění doby renaissanční. Jest stříbrná, částečně pozlacená, 420 dekagr. těžká, 75 *cm* vysoká a 32 *cm* široká. Noha její ozdobena jest pěkně tepanými hlavičkami andílků v velikými ornamenty rostlinnými. Oblý zprvu dřík, přerušen jsa úzkým prostým lisenovým nodem, přechází ve tvar šestihranný, a jest druhým ještě, bohatě vytvořeným ořechem obepjat. Hrany stvolu jsou velmi vkusným prolamováním zdobeny, jež pod nodem — nepochybně že při nošení monstrance překáželo — bylo odstraněno. Nahoře rozšiřuje se dřík v šestiboký, jehlancovitý podstavec, který nese schránku na Nejsvětější. Ozdoben jest na přední straně vytepanou okřídlenou hlavičkou andělskou.

Obdélníková schránka na Nejsvětější jeví — přesně podle tradic — formy »tabernakula«, stánku, domečku, nad nímž se zvedá stříška pěkným tepáním a veraikonem ozdobená. Podélné stěny schránky této prolomeny jsou zaskleným okéncem, polokruhem zakončeným, skrze něž lze na Nejsvětější Svátosť v lunulle zasazenou patřiti.

Orámování tohoto okénka pokryto jest pěknou tepanou ornamentikou. Dva sloupky na střišce stojící nesou úzký baldachýnek, pod nímž jest z perleti vyřezané poprsí Rodičky Boží s Ježíškem, a nad ním malý křížek s jemně modelovaným tělem Spasitelovým.

Po obou stranách schránky na Sanktissimum vybíhají pěkně konstruovaná křídla, pěknou prolamovanou galerií zdobená, v nichž mezi dvěma sloupky stojí po jedné sošce s obou stran: v pravo jest soška sv. Václava, v levo soška sv. Leopolda (?).

Slohem svým hlásí se pěkná tato monstrance do sklonku století XVI. Roku 1663 byla opravena, jakž o tom svědčí nápis do okraje nohy vrytý: »Hanc monstranciam eccl. Prostannensis Jacobus Laur. Capricius et Augustinus Veminco consul Prostannensis curarunt reparari. 1663.« Na počátku tohoto století byl dán nad zasklenný otvor schránky pro Sanktissimum zlatý medaillon (v podobě květu slunečnice) s drahokamem uprostřed, na němž vyryto jest hebrejské jméno Boží »Jehova«. Jest to dar c. k. majora Güttlera, šlechtice z Pückenkampfu, který medaillon ten nosíval ve francouzských válkách jako amulet. Roku 1842 dán byl pod melchisedech drahocenný prsten s diamanty, jejž Karel Růžička byl kostelu odkázal.

*) Vdp. Ludvíku Hofmanovi, faráři v Prostějově, za sdělení potřebných udajů vzdáváme vroucí díky!

Různé zprávy.

Jednota pro vyzdobení chrámu sv. Cyrilla a Methoda v Karlíně. Zpráva o činnosti výboru od r. 1893 do r. 1895, přednesená ve valné hromadě, konané dne 28. prosince 1895.

Velectěné shromáždění!

Bylo tomu letos dne 8. února právě deset let, co valný počet občanů Karlínských poprve se shromáždil, aby základ položil k naší Jednotě.

Dvaadvacet roků bylo již tehda uplynulo od posvěcení našeho chrámu Páně, avšak po všecku tu dobu nic se nestalo, aby v plné kráse a dokonalosti vnější i vnitřní zastkvěla se velebná naše svatyně.

Až tu tisíciletá památka smrti jednoho z našich patronů — sv. Methoděje — vzbudila k životu vznešenou myšlénku, Karlínský dům Boží v částech i v celku dokončiti.

Byl to dobrý sluha Páně, jenž první snažil se úmyslu tomu nejprve perem, potom i živým slovem raziti cestu a získati myšlénce své přátel.

I zdařilo se mu, neboť dovedl udeřiti na pravou strunu srdcí zbožných a obětavých mužů a žen Karlínských. A dne 8. února 1885 — v první valné hromadě naší Jednoty — dostalo se Karlínskému chrámu Páně horlivých pěstounů, kteří s láskou i nadšením podali si ruce ke společné práci, aby ze síroby a opuštěnosti jej osvobodili a povznesli.

Kterak úkolu tomu Jednota po všechnu dobu svého trvání snažila se dostáti, o tom již ve třech hromadách valných složeny byly účty. Dnes pak opět jsme se shromáždili, abychom na sklonku čtvrté periody rozhlédli se po činnosti Jednoty v posledním tomto období.

Od poslední valné hromady bylo třináct schůzí presidia, ve kterých od počátku Jednoty všechny přípravné práce se konají, a dále čtyry schůze výborové, kde přednášeny a ke konečnému rozhodnutí předkládány byly návrhy předsednictva.

Z vykonaných prací dlužno na prvním místě uvésti zřízení nové dlažby chrámové. Již hned při zahájení činnosti Jednoty před desíti lety konaly se přípravy k nahražení granitové dlažby novou dlažbou hlazenou, a ve schůzi výborové dne 1. května 1885 konané předložen byl již i rozpočet na položení nové dlažby od firmy Maschovy v Karlíně, která nabízela se, že vydláždí kostel tříbarevnou dlažbou terazzovou za částku 6476 zl. r. č.

Než ku provedení nedošlo, ježto tehda jednak všecka pozornost Jednoty obrácena byla k předmětům přednějším a naléhavějším, jednak také opatření tak značného nákladu nebylo té doby bez obtíží.

A tak teprve před dvěma roky usnesl se výbor dne 31. ledna 1894 k návrhu předsedy pana Jos. Srnce přistoupiti k vykonání úmyslu již dávno pojatého. I pečoval výbor především o to, aby opatřeny byly prostředky hmotné v částce náležité, neboť dalo se předvídati, že položení dlažby takové, která by provedenou již výzdobu vnitřní patřičně a důstojně doplňovala, vyžadovati bude nákladu nemalého. A tu osvědčilo se v Karlíně opětně, že v potřebách takových jest »Občanská záložna« ku vydatné pomoci vždy »nejbližší«, neboť věnovala táž k žádosti výboru Jednoty 8000 zl. r. č. k účelu řečenému.

Když po ruce byl potřebný peníz, dal si výbor od několika osvědčených firem předložiti návrhy a rozpočty, a vyžádav si dobrozdání znalců vynikajících, usnesl se na tom, aby chrám Páně vydlážděn byl bílým terazzem mosaikovým, a zadal práci firmě Luigi Toffola v Praze za úhrnečnou částku 6596 zl. 90 kr., která firma byla právě dokončila takovouto dlažbu v kostele Vinohradském k plné spokojenosti tamní obce. S kladením nové dlažby počalo se dne 19. července 1894 a v druhé polovici m. listopadu t. r. byla dlažba z hruba hotova. Nelze zatajiti, že nepodařilo se řečené firmě provedením dlažby v našem chrámu Páně výbor Jednoty tou měrou uspokojiti, jak bylo lze se nadíti, pro kterou příčinu jednání mezi výborem Jednoty a p. Toffolem není dosud ukončeno.

Poněvadž prováděním nové dlažby vnitřní výzdoba chrámová valně utrpěla, dal výbor poškozené předměty opraviti a v dobrý stav uvésti.

Především vyčištěna byla polychromie stěn a pilířů, poškozené části na kazatelně a zpovědnicích, zvláště předměty řezbářské, doplněny a opraveny a zpovědnice na nová podia postaveny. Také hlavní vrata ozdobená uměleckými výtvory mistra Jos. Manesa, která prodlením doby vlivem povětrnosti a působením městského vzduchu zčernala a neúhlednými se stala, byla dovednou rukou řádně vyčištěna, takže lze se nadíti, že bronzové jejich části svým časem zdobnou patinou se pokryjí. Také oboje vrata postranní i do obou věží byla v dobrý stav uvedena. Kamenná schodiště u obou vchodů do věží byla vkusnými mřížemi opatřena, ku kterému účelu zdejší firma Breitfeld, Daněk a spol částku 300 zl. r. č. byla věnovala.

K ochraně figurálních oken byly nahrazeny staré drátěné mříže, které okna před znečišťováním náležitě nechránily, mřížemi novými. V době poslední byly pak na kamenná zábradlí u hlavního schodiště postaveny úhledné kandelábry k osvětlení elektrickému, které Hanavský kníže, majetník slévaren Komárovských, obci byl daroval.

Aby také vnější stav chrámu Páně byl náležitý, byly stěny opraveny, střecha v dobrý stav uvedena, nové lávky na půdách zřízeny a veliký počet okének zasklen.

Dále zakoupil výbor nový parament smutkový za částku 420 zl. r. č. a dal do sakristie postaviti nová kamna Heimova za 118 zl. 50 kr.

K dokonalému pak udržování čistoty a pořádku ve všech vnitřních prostorách chrámových usnesl se výbor přispívati roční částkou 60 zl. r. č.

Tisíciletá památka smrti sv. Methoděje dala vznik drahocenné výzdobě našeho chrámu Páně, a proto všecku tu viditelnou krásu uměleckou přináší Jednota naše v oběť tomuto svatému patronu, umělci-malíři.

Než jako krása Boží přírody nebyla by úplná, kdyby pod blankytem nebes a v hájích a sadech nerozléhaly se sbory opeřených pěvců, tak bylo by i v domě Božím, kdyby ke vnější, oku libé kráse nedružila se i krása dokonalého a důstojného zpěvu chrámového. Neboť ten jest, jenž lidskou duši pohne, vroucí modlitbu na rty vyloudí, potěchu dá srdci trpícímu, a klid a mír vnese v mysl zkroušenou. A ku pěstování takových zvuků nebeských neváhá také Jednota naše hřivnou svou přispívati, posvěcujíc toto snažení své památce druhého patrona našeho, sv. Cyrilla.

Toť jest stručný výčet, co Jednota naše v uplynulém období vykonala a kterak o dosažení svého účelu se přičiňovala.

V malbě votivních obrazů nebylo

v poslední době pokračováno hlavně z té příčiny, že kladení nové dlažby nedopouštělo postaviti lešení potřebného. Než co v této příčině bylo omeškáno, v nejbližší budoucnosti hojně bude nahrazeno.

Národové rakouští chystají se totiž ke slavnosti nad jiné významné. R. 1898 uctí padesátiletou památku nastoupení na trůn nejmilostivějšího císaře a krále Františka Josefa I.

Také Karlín nezůstane zajisté za ostatními. Připojíť k významnému jubileu císařskému neméně pro Karlín významnou oslavu jiné události, kterou památka našeho mocnáře v dějinách naší obce, ale zvláště v dějinách našeho chrámu Páně na všechny budoucí časy zůstane zaznamenána. Neboť dne 10. června 1854 uprostřed předních a vznešených hodnostářů církevních a světských stanul na staveništi zdejšího chrámu Páně mladistvý císař a král náš s milostivou choti svou Eliškou, aby účastnil se posvěcení a uložení základního kamene k naší svatyni. I může-li tudíž býti v obci naší vhodnějšího, případnějšího a krásnějšího způsobu oslavy císařské, než když bude moci dne 2. prosince 1898 Karlín zvolati: »Nejmilostivější císaři a králi náš! Dnes k oslavě nejpamátnější a nejvýznamnější chvíle v životě Tvém i v životě všech národů rakouských k u k o n c i p ř i v e d l i j s m e d í l o, k jehož kolébce před čtyřiceti čtyřmi léty jsi zavítal!«

A výbor Jednoty naší těší se z toho, že může říci: A s l o v a t a t o s t a n o u s e s k u t k e m! neboť významná tato shoda nemohla ujíti a neušla v Karlíně pozornosti zasloužené. Výbor Jednoty vzal na se úkol tlumočníka této myšlénky ušlechtilé, u dvou prahů se zastavil a oboje dvéře ochotně se mu otevřely, na dvou místech zaklepal a nikde nebyl oslyšán.

Slavná obec naše a Občanská záložna zdejší podaly pomocnou ruku ku provedení velikolepé myšlénky a značnými částkami — Občanská záložna 10.000 zl. a obec 6.400 zl. — usnesly se ochotně přispěti k nejdůstojnější zajisté oslavě jubilea císařského. I neváhá výbor oběma těmto dárcům při této příležitosti vysloviti vroucí díky nejen naší Jednoty, ale i všech katolíků osady zdejší.*)

Po tak šťastném vyřízení důležité otázky hmotné neváhal výbor zahájiti ihned všecky přípravné práce, aby kýžené ukončení vnitřní výzdoby chrámové v čas bylo ukončeno. Hlavní část úkolu toho jest dokončení malby velikých obrazů nástěnných, jichž bude úhrnem dvacet, a sice 4 lunetní a 16 obrazů nástěnných. Z obrazů těch vymalovány jsou již p. prof. Frant. Sequensem dva lunetní a dva nástěnné, i zbývá tudíž ještě malba dvou obrazů lunetních a 14 obrazů nástěnných. Ježto doba jubilejní jest dosti blízká, vidělo se výboru Jednoty požádati k malbě obrazů ještě jednoho umělce-malíře, a to p. Rudla. Stalo se pak dohodnutí takové, že p. prof. Fr. Sequens vymaluje zbylé dva obrazy lunetní a 6 obrazů nástěnných na straně evangelijní, malíř p. Rudl všech 8 obrazů nástěnných na straně epištolní, jejichž obsahem budou výjevy ze »skutků apoštolských«.

Ježto dále prodlením doby v a r h a n y valně utrpěly a porouchány jsou, budou nahrazeny varhanami novými a mimo ně postaveny budou k potřebám školní mládeže m a l é v a r h a n y dole v lodi, poblíž oltáře sv. Václava.

Také o definitivní zřízení e l e k t r i c k é h o o s v ě t l o v á n í všech prostor chrámových zahájeno bylo jednání.

Velectěné shromáždění! Ráčili jste právě vyslechnouti, co výbor Jednoty od poslední hromady valné vykonal i co jest úkolem Jednoty naší pro nejbližší budoucnost. Nebude však od místa, když v této chvíli, majíce za sebou již deset let trvání Jednoty naší, přehlédneme také uplynulou její činnost desítiletou.

Před desíti léty stál sice již chrám náš jako dobrý pastýř uprostřed osady naší ve své zevnější kráse a imposantnosti. Ale jak bylo uvnitř? Stěny a pilíře prázdné a špinavé, okna šerá, dlažba vyšlapaná, všechen vnitřek chudý, zasmušilý. Jen nádherné malby v hlavní apsidě byly jako jediný plod na stromě rozložitém.

Jak rozdílný jest stav dnešní od stavu tehdejšího! Prodlením desíti let výzdoba a úprava křestní kaple dokončena, celý vnitřek nádherně polychromován a obrazy svatých patronů českých okrášlen, dva veliké obrazy českého obrazu votivního a dva obrazy lunetní provedeny, 16 velikých nádherných oken figurálních zasazeno, 16 menších oken hořenních nahrazeno okny chrisailovými, hlavní oltář dokončen a vzácně ozdoben, drahocenný tabernakl s bohatou praedelou jako důstojný svatostánek Krále všech králů upraven, troje veliké dvéře skleněné zhotoveny, počet lavic rozmnožen, nová klekátka upravena, kostel nově vydlážděn, osvětlení nejprve plynové, potom elektrické opatřeno a veliké množství drobnějších předmětů a opatření k okrášlení i zachování chrámu Páně vně i vnitř provedeno. A veliké to dílo vykonala Jednota naše za dobu dosti krátkou. Mohla je vykonati, ježto konala dílo svaté, jehož zdar zajisté Pán nebes provází svým požehnáním, mohla je vykonati, poněvadž pochodeň sv. víry, kterou svatí patronové naši ve vlastech našich vznítili, v duších Karlínských osadníků živě plane, a poněvadž v obci naší jest domovem smysl i štědrá obětovnost pro vše dobré, krásné a vznešené.

A tak mohla Jednota naše dáti Bohu, což božího jest, neboť všichni členové její s láskou a ve svornosti ujali se té práce vznešené, všichni ke společnému dílu Páně horlivé srdce i pilnou ruku přiložili.

*) K vyzvání předsedově vyjádřilo valné shromáždění slavné obci a Občanské záložně Karlínské díky povstáním.

Proto s plným upokojením může úplynulou dobu přehlédati zvláště ten muž, jenž před desíti léty horčičné seménko, myšlénku dokončiti výzdobu našeho chrámu, vložil v úrodnou půdu zdejší, neboť z tohoto nejmenšího seménka vzrostl v krátkém čase strom, o němž také možno říci, že ptáci nebeští přilétající bydlí na jeho ratolestech.

Od založení Jednoty jest stále v čele jejím horlivý předseda, který po všech deset let po příkladu svého patrona s pravou pěstounskou láskou o zdar svatého toho díla se přičiňoval a přičiňuje. Jemu, jako i všem, Jednotě naší a jejímu úkolu dobře činícím vzdány budte díky nejvroucnější a projeveno upřímné přání, aby všickni dočkali se toho velikého svátku v roce 1898, kdy s věží Karlínských hlasy zvonů zvěstovati budou světu se Šalamounem:

»Vystavěli jsme dům jménu Hospodinovu, aby tam bydlil na věky.« A tomu přání popřejž Bůh svého požehnání! **František Kneidl.**

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc březen.

Výbor sv. Václavské záložny věnoval jako předešlá léta i letos z čistého zisku 300 zl. Akademii křesťanské.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Pozlacení v ohni a postříbření: kalicha: pro dp. Jana Kalába, faráře ve Hrušce; dvou kalichů a ciboria: pro dp. Jana Studeného, faráře v Borešicích; kalicha, monstrance, lampy a lustru: pro dp. Ign. Papáčka, faráře v Tvrdonicích; dvou oltářních křížů: pro dp. Jana Krystýnka, faráře v Loukově; kalichů: pro dp. Jana Kouřila, kooper. ve Zdounkách na Moravě a pro dp. Tom. Pelnáře, faráře v Ronsperku; kalicha, monstrance a pacifikalu: pro sl. patronátní úřad ve Spál. Poříčí. — Nádobky na sv. oleje: pro důst. farní úřad v Želeticích a pro dp. Jana Sedláčka, faráře ve Špičkách. — Patenky k nemocným: pro dp. Fr. Chudáčka, faráře ve Vel. Ořechovém na Moravě a pro vp. Jana Pirkra, kooper. ve Wolfsbergu v Korutanech. — Kaditelnice: pro dp. Ed. Buchlovského, faráře v Horce na Moravě a pro dp. Jos. Eiselta, faráře v Chřipské. — Kříž oltářní: pro dp. Jana Sedláčka, faráře ve Špičkách. — Lampy oltářní: pro dp. Fr. Trnku, faráře v Piňovicích a pro dp. Jana Šuchu, faráře v Popovičkách.

Rozličné. Soška Vzkříšení Páně: pro dp. Ign. Papáčka, faráře v Tvrdonicích. — Missaly: pro důst. farní úřad v Dušníkách a pro vdp. Jana Bergra, děkana v Hnojicích. — Pultík pod missal: pro vdp. Václ. Oplta, děkana v Libochovicích. — Dva harmonické zvonky: pro vdp. Václ. Oplta, děkana v Libochovicích.

Paramenty. Kasule: bílá, skvostná: pro vys. dp. Mich. Hornsteinera, kanovníka na Hradčanech; dvě bílé, dvě červené, fialová a zelená: pro vdp. Václ. Oplta, děkana v Libochovicích; bílá s vyšitým křížem: pro dp. Václ. Ublíře, faráře v Jesenici; bílá: pro dp. Ign. Papáčka, faráře v Tvrdonicích; bílá a fialová: pro sl. patronátní úřad ve Spáleném Poříčí; bílá: pro důst. farní úřad v Nehvizdech. — Pluviály: bílé, skvostné: pro dp. Jana Kalába, faráře v Hrušce na Moravě a pro dp. Fr. Hroneše, faráře v Bohuslavicích; dva červené a dva černé: pro vdp. Václ. Oplta, děkana v Libochovicích; černé: pro dp. Jana Sedláčka, faráře ve Špičkách a pro sl. patronátní úřad ve Spál. Poříčí. — Pontifikální střevíce a rukavičky: pro vys. dp. Mich. Hornsteinera, kanovníka na Hradčanech. — Pláštíky na ciboria: pro dp. Ant. Seidla, faráře v Nové Dubici, pro dp. Fr. Hroneše, faráře v Bohuslavicích, pro dp. Ign. Papáčka, faráře v Tvrdonicích a pro sl. patronátní úřad ve Spál. Poříčí. — Vela: pro dp. Ant Dittricha, faráře ve Štědré, pro dp. Fr. Hroneše, faráře v Bohuslavicích, pro dp. Ign. Papáčka, faráře v Tvrdonicích, pro dp. Fr. Dospivu, faráře v Přímětičích a pro dp. Jana Sedláčka, faráře ve Špičkách. — Vela do Božího hrobu: pro důst. farní úřad v Nehvizdech, pro vdp. Karla Vorlíčka, arciděkana v Kutné Hoře a pro dp. Fr. Hroneše, faráře v Bohuslavicích. — Bursy ku zaopatřování nemocných: pro dp. Jos. Eiselta, faráře v Chřibské, pro blahorodého pana c. k. notáře Jos. Lepšíka v Dobříši, pro dp. Fr. Chudáčka, faráře ve Vel. Ořechovém a pro dp. Jana Pirkera, kooper. ve Wolfsbergu. — Štoly: pro vdp. Václ. Oplta, děkana v Libochovicích a pro vp. Karla Tannerle, kaplana v Boru. — Korouhve: pro dp. Ign. Papáčka, faráře v Tvrdonicích, pro vp. Ervína Forejta, kaplana v Sepekově a pro sl. patronátní úřad ve Spál. Poříčí. — Spolkové prapory skvostné, bohatě zlatem vyšité: pro vys. dp. Fr. Herolda, arciděkana v Plzni a pro blahorodého p. B. Hanáka, učitele ve Chvalkovicích u Olomouce. — Polštáře oltářní: pro blahorodého pana Karla Krause v Čížkovicích a pro blahorodou paní Šilhovou v Praze. — Pokryvky na missal: pro nejd. kapitolu na Hradčanech a pro vp. Aem. Pauknera, kaplana u sv. Františka v Praze. — Nebesa: pro blahorodého pana Fil. Bečváře, správce kostela v Milevsku a pro sl. městskou radu v Kralupech. — Birety: 21 pro ctih. pana Jos. Vítka, bohoslovce v Litoměřicích a 2 pro vdp. Václ. Oplta, děkana v Libochovicích. — Komže pro ministranty: 4 pro vys. dp. dra Mik. Karlacha, kanovníka na Vyšehradě a 2 pro dp. Ant. Špale, faráře v Cerhovicích.

Prádlo kostelní. 2 alby, 2 rochety a 2 humerale: pro důst. farní úřad ve Slivenci; 6 korporalií a 6 purifikatorií: pro vdp. Václ. Oplta, děkana v Libochovicích; 12 korporalií, 12 humeralií, 12 purifikatorií a 12 ručníčků: pro dp. Ign. Papáčka, faráře v Tvrdonicích; 2 humerale a 6 purifikatorií: pro dp. Jana Sedláčka, faráře ve Špičkách; alba a tobalie: pro sl. patronátní úřad ve Spál. Poříčí; 8 alb a 8 rochet: pro vys. dp. Karla Vorlíčka, arciděkana v Kutné Hoře.

Zpráva za měsíc duben.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: gotický: pro vdp. Jos. Bindra, vicerektora kníž.-arcib. semináře v Praze; hladké: pro dp. Jos. Ludvíka, faráře na odpoč. v Malé Skalici, pro vdp. Fr. Jirečka, os. děkana v Dol. Újezdě a pro veledůst. děkanský úřad v Hořicích. — Ciborium: pro veledůst. děkanský úřad v Hořicích. — Pozlacení a postříbření v ohni: kalicha: pro vdp. Jana Kleina, arcikněze v Činěvsi; pacifikálu: pro dp. Jana Vaníčka, faráře ve Vrbici; kalicha: pro dp. Ant. Willa, faráře v Mutěnicích; dvou kalichů, pacifikálu a nádobek na sv. olej: pro dp. Jana Jelínka, faráře v Bojkovicích na Moravě; kalicha: pro důst. farní úřad v Roveříně. — Hostiarium: pro důst. farní úřad v Podčáplích. — Dvě nádobky na sv. oleje: pro vdp. Jos. Moce, děkana v Budyni nad Ohří. — Patenky stříbrné k zaopatřování nemocných: pro dp. Vojt. Kameše, faráře v Bohdanči, pro dp. Tom. Kubíčka, faráře v Bilovicích na Moravě, pro veledůst. děkanský úřad v Rokycanech a pro dp. Jana Jelínka, faráře v Bojkovicích; pozlacené: pro dp. Ferd. Vodičku, faráře ve Výmyslicích; dvě: pro vdp. Jos. Moce, děkana v Budyni n. Ohří a pro dp. Ot. Schmidta, faráře v Oudrči. — Kadidelnice: šest: pro sl. paramentní spolek na Hradčanech, a jedna: pro dp. Fr. Oheru, faráře v Nýřanech. — Kropenka: pro dp. Ant. Willa, faráře v Mutěnicích. — Konvičky mešní: pro dp. Ant. Willa, faráře v Mutěnicích. — Kropáčky: pro dp. Ferd Vodičku, faráře ve Výmyslicích, pro důst. lužický seminář v Praze, pro sl. patronátní úřad v Oumění a pro dp. Ondř. Wagnera, faráře v Nahořečicích. — Svícny oltářní: 8 pro sl. paramentní spolek na Hradčanech; 2 tříramenné: pro vdp. Jana Vychodila, kons. radu a faráře v Želechovicích. — Kříž k průvodům: pro veledůst. děkanský úřad v Hořicích. — Kříž pro sakristii: pro dp. Jos. Stýblo, faráře v Lošanech. — 3 garnitury kanonických tabulek: pro dp. Jos. Stýblo, faráře v Lošanech. — Schránka na hostie: pro dp. Gerl. Dvořáka, faráře v Kmetnovsi. — Umyvadlo do sakristie: pro důst. farní úřad v Podčáplich. — Stroj na pečení hostií: pro dp. Gerl. Dvořáka, faráře v Kmetnovsi.

Rozličné. Hlavní oltář a vedlejší oltáře: pro vdp. Jana Vychodila, kons. radu a faráře v Želechovicích. — Soška Vzkříšení Páně: pro vdp. Jana Vychodila, kons. radu a faráře v Želechovicích. — Missaly: sedm: pro sl. paramentní spolek na Hradčanech, a jeden: pro důst. farní úřad v Čluňku. — Pultíky pod missal: pro dp. Cyr. Dočkala, administr. na Zděchově, pro dp. Ondř. Wagnera, faráře v Nahořečicích a pro vdp. Jos. Moce, děkana v Budyni n. Ohří. — Zvonek harmonický: pro dp. Fr. Oheru, expositu v Nýřanech.

Paramenty. Celý bílý ornát (kasule, dalmatiky a pluvial) s bohatou úpravou: pro vdp. msgra Jos. Kandlera, kníž.-arcib. vikáře a děkana v Slaném. — Kasule: červená s křížem, zlatem vyšitým: pro blahorodého pana dra Ludv. Fritsche v Plzni; zelená: pro vysokorodou pí. baronku Bedřišku Ringhofferovou v Praze; červená skvostná: pro ctih. milosrdné sestry v Sulzbachu (Hor. Rakousy); zelená: pro důst. farní úřad v Krumsíně a bílá: pro dp. Václava Dejla, faráře v Drahobudicích. — Pluvialy: červený: pro dp. Tomáše Blažka, faráře v Libici; bílý: pro blahorodou pí. Jandovou v Praze; fialové: pro veledůst. děkanský úřad v Brandýse n. L. a pro dp. Jos. Stýblo, faráře v Lošanech. — Nebesa: pro dp. Innocence Jaworka, sakristiána v Oseku, pro dp. Václ. Zelenku, faráře v Kosové Hoře, a skvostná: pro dp. Josefa Kašpara, faráře v Rudoměři na Moravě. — Štoly: pro dp. Jak. Ludvíka, faráře v Ounětících, pro dp. Pavla Vondráčka, faráře v Hodušíně, pro dp. Pavla Habrle, faráře v Hor. Kosolupech a pro důst. farní úřad na Kladně. — Pláštíky na ciboria: pro vysokorodou paní hraběnku Kinskou v Praze a pro dp. Ant. Janíka, c. k. vojenského kuráta v Praze. — Bursy k zaopatřování nemocných: pro dp. Tom. Kubíčka, faráře v Bilovicích, pro vp. Jana Hájka, kaplana v Jenišovicích a pro dp. Ant. Willa, faráře v Mutěnicích. — Vela: šest: pro sl. paramentní spolek na Hradčanech, jedno: pro důst. farní úřad v Dublovicích a pro dp. Jos. Stýblo, faráře v Lošanech. — Vela do Božího hrobu: pro dp. Jak. Ludvíka, faráře v Ounětících, pro dp. Jana Beneše, rektora piaristské koleje v Benešově, pro dp. Václ. Mikuláška, faráře v Markvarticích, pro dp. Innoc. Jaworka, sakristiána v Oseku a pro důst. farní úřad v Bestvíně. — Tři antipendia: pro dp. Jos. Stýblo, faráře v Lošanech. — Záclony k Božímu hrobu: pro dp. dra Karla Řeháka, faráře u sv. Ducha v Praze. — Prapor pro školní mládež: pro vp. Fr. Melicha, kaplana v Hořicích. — Biret sametový: pro dp. dra Václ. Feierfeila, katechetu v Žatci. — Komže pro kostelníky a pro ministranty: pro dp. Karla Krausa, faráře v Čížkovicích a pro dp. Jos. Čamru, administr. v Miloticích. — Tři pokryvky na pultíky: pro vdp. Jana Vychodila, kons. radu a faráře v Želechovicích. — Koberce na stupně oltářní: dva: pro dp. Innoc. Jaworka, sakristiána v Oseku.

Prádlo kostelní. 4 rochety: pro J. Eminenci nejdůst. pana kardinála knížete-arcibiskupa hrab. Schönborna v Praze; 6 plachet oltářních: pro dp. Ant. Willa, faráře v Mutěnicích; 2 rochety, 3 korporale a 1 cingulum: pro dp. Karla Hüttnera, faráře v Ojstrici v Korutanech; 4 alby: pro důstojný farní úřad v Krumsíně.

Valná hromada konati se bude dne 18. května 1896.

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ na Král. Vinohradech.

»METHOD« vychází vždy 30. každého měsíce. **Předplatné**, které činí poštovní poukázkou na celý rok **2 zl. 20 kr.**, přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech. Reklamace** budtež zasílány do **expedice v Akademii křesťanské v Praze** (Řetězová ulice č. 223).

Knihtiskárna »Politiky« v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 5. **V Praze, dne 30. května 1896.** **Ročník XXII.**

OBSAH: Románské exkurse na Moravě. 26. Biskupský kostel sv. Václava v Olomouci. (Pokračování.) — Vyšívaná roucha bohoslužebná na Národopisné výstavě Československé 1895. (Pokračování.) Tajná kázeň (disciplina arcani). — Z Akademie křesťanské: Dvacátá výroční zpráva za rok 1895. — Zpráva za měsíc květen.

Románské exkurse na Moravě.

26. Biskupský kostel sv. Václava v Olomouci.

Napsal F. J. Lehner. (Pokračování.)

Když totiž věhlasný biskup po vysvěcení svého chrámu stoličného a zřízení kapitoly i v jiných osadách diecése byl učinil, čeho prospěch věřících vyžadoval, vydal se s přítelem svým, Sázavským opatem Silvestrem, s nímž stejná snaha jej združila, v průvodu četných velmožů českých r. 1136 podruhé na pouť do Jerusaléma, kdež zůstal až do druhých velikonoc.[1]) Druhá tato pouť stala se pro vlasť českou velevýznamnou uvedením do Čech a brzy potom i na Moravu nového řádu Praemonstrátského. Přijav totiž za delšího pobytu ve svatém městě roucho praemonstrátské a navrátiv se potom do vlasti přinesl s sebou nový řád, založiv za pomoci knížete Vladislava a biskupa Jana klášter královského díla na hoře Strahově, kterou Sionem pojmenoval.[2]) Jestliže stoličný kostel v Olomouci dávno před příchodem jeho založený pouze dokončil a vyzdobil, na Strahově naskytovala se příležitost, aby dle vlastního vkusu založil a zbudoval od základů novou svatyni. Zvolil za tím účelem tutéž soustavu chrámové budovy trojlodní, velikolepějších však rozměrů než kostel sv. Václava. Praví-li letopisec, že to bylo stavení královského díla (regalis operis), budova velekrásná (fabrica venustissima)[1]), velkolepost chrámu Strahovského, ač pouze ve zdivu, dob románských zachovaného, jest toho výroku dosud zřejmým dokladem.

Nadšený biskup Zdik přilnul k řádu Praemonstratskému s takovou vroucností, že po zbudování prvního kláštera řádového za pomoci téhož knížete Vladislava založil roku 1145 druhý klášter Praemonstratský na hradě Litomyšlském, kam před půlstoletím kníže Břetislav benediktiny uvedl,[2]) nazvav jej horou Olivetskou. Byl-li kostel Panny

[1]) *Kanovník Vyšehradský, FRB. II., 227. — Mnich Sázavský, FRB. II., 260.*

[2]) *Cosmae Cont. Výpisky z Vincencia, Gerlacha a j., FRB. II., 271. — Letopis Jarlochův. FRB. II., 485. — Letopis Vincenciův, FRB. II., 410:* Qui ... monasterium regalis operis in monte Ztragov ... construxit.

[1]) *Letopis Jarlochův, p. 485.*

[2]) *Letopis Vincenciův, FRB II., 410:* Qui... (Heinricus) aliud quoque (monasterium) in introitu Boemie Lutomisl, ei nomen montem Oliueti imponens, construxit.

Marie s klášterem blíže paláce knížecího v dobách benediktinských stávavší nyní biskupem Zdikem přestavěn anebo vkusem i obětovností jeho pouze důkladně obnoven, nesnadno lze dovoditi. Praví-li letopisec o Zdikovi, že druhý tento klášter Praemonstratský zbudoval (construxit), předpokládalo by se tím velmi značné přestavování, ne-li alespoň částečné zbudování. Že při nejmenším zakladatel kláštera Praemonstratského učinil pro kostel svého štípení asi tolik, kolik před patnácti léty pro chrám svůj stoličný, který dostavil a uvnitř nádherně zvelebil, při lásce jeho k řádu vroucně milovanému lze bezpečně se nadíti.

Z lásky, s jakou Zdik lnul k řádu Praemonstratskému, snadno lze pochopiti, že po uvedení řádu do Čech přání jeho neslo se k tomu, aby řád i na Moravě se usílil a zakotvil. Založil-li první sídlo v Čechách v srdci země, a to v bezprostředním sousedství hlavního města, druhý na pomezí země české, na hradě Litomyšlském, vyhlídnul kanovníkům řeholním třetí klášter přímo u sídla svého biskupského v Hradišti pod hradem Olomouckým, kde při kostele sv. Štěpána od roku 1077 benediktíni byli usazeni. Kterak se stalo, že odtud vypuzeni jsou, není povědomo. Biskup Zdik uvedl sem v polovici XII. věku Praemonstraty, od nichž kostel sv. Štěpána za jeho účinné pomoci ihned obnoven jest.[1])

Maje péči o své tři kláštery vlastním úsilím zřízené, nezapomínal prokazovati dobrodiní též čtvrtému klášteru Praemonstratskému v Želivě, jakmile pomoci nezbytně potřeboval. Když šlechetný biskup narození Páně slaviti se strojil v Jeníkově, dozvěděv se o jeho chudobě od bratří, které opat Gotšalk k němu vypravil, ihned milosrdenstvím hnut jsa zásobu svou, již tam přehojnou měl, celou jim poslal a velmi štědře je obmyslil. Učinil to jednou a častěji.[2]) Za tuto pomoc v nouzi největší odvděčili se mu Želivští trvalou památkou. Když zemřel, ustanovil opat Gotšalk na jeho šťastnou upomínku bratřím svým slavné anniversarium, a to netoliko službami Božími, nýbrž i přilepšením při stolování v týž den.[1])

Přízeň k řádu Praemonstratskému nebyla však nikterak na úkor starší řeholi benediktinské v Čechách a na Moravě již dříve rozvětvené. Byl důvěrným přítelem Sázavského opata Silvestra, jejž i za průvodčího při druhé pouti do Jerusaléma si zvolil,[2]) a nemineme se asi daleko s pravdou, jestliže i napotomní zvolení Silvestra na biskupský stolec Pražský mocnému vlivu Zdikově připíšeme. A když později (1144) Guido, kardinál a legát stolice apoštolské, pro nějaké liché naříknutí Silvestra z úřadu opatského sesadil, přítel jeho, biskup Zdik, stal se prostředníkem smíření, skrze nějž hned roku následujícího dal vrátivší se kardinál Silvestra k hodnosti opatské opětně dosaditi.[3])

Jestliže Zdik s klášterem Sázavským žil v poměru přátelském, byl jeptiškám Svatojiřským nejen příznivcem, nýbrž i největším dobrodincem. Zkušeností a uměleckou znalostí svou řídil práce sester, jejichž ruce zhotovovaly umělecky vyšívané paramenty, které, jak již zprvu uvedeno bylo, u nich objednával jednak pro potřeby svého vlastního chrámu stoličného, jakož i kostelů řeholních i světských od něho buď vystavěných anebo podporovaných, jednak na dary, jimiž přátele své obmýšlel, a to nejen ve vlasti, nýbrž i v cizině daleké, ani na papeže nezapomínaje, který v děkovacím listu svém jej největším dobrodincem jejich nazývá, jímž také skutečně byl v nejušlechtilejším slova smyslu. Když roku 1142 kostel i klášter sv. Jiří vyhořel, a po požáru ostatky sv. Ludmily neporušené v rumech nalezeny byly, které jeptišky z hradu chtěly odnésti, hledaly rady u biskupa Zdika, když biskup Pražský Otta žádosti jejich nevyhověl.[4]) Že při obnově chrámu Zdik byl jim nápomocen, lze od takového dobrodince jejich přirozeně se nadíti.

Zakladatel klášterů řádu Praemonstratského, přítel i dobrodinec řehole benediktinské, byl však i mecenášem Cisterciaků Sedleckých.

Jako s kláštery udržoval Zdik přátelské styky i s biskupy Pražskými.

[1]) *Letopis Jarlochův, FRB. II., 491:* ... insuper et (ecclesia) Gradissensis in Olomucz restaurata (est) per ordinem nostrum, quem (Henricus, qui est Zdico) illic introduxit.

[2]) *Letopis Jarlochův, FRB. II., 490.*

[1]) *Týž, 491.*

[2]) *Mnich Sáz., 260.*

[3]) *Mnich Sáz., 262.*

[4]) *Kanovník Vyšehradský, FRB. II., 237.*

Biskup Jan I., s nímž Zdík poután byl vroucným svazkem přátelským, s radostí vítal založení kláštera Strahovského a věnoval na zbudování příbytků kanovníků řeholních veškerý statek svůj po rodičích zděděný.[1]) Když Menhart, biskup Pražský, zemřel, Zdik s příslušnou poctivostí jej pohřbil v kostele svatých mučenníků Víta, Václava a Vojtěcha, prosloviv při té příležitosti úchvatnou řeč pohřební nad rakví jeho, v níž se slzami zapřísahal jest knížete Soběslava a všecky přítomné duchovní i světské, jestliže, co spíše zlomyslným popudem než nějakým oprávněním vedeni, s ubohým cizincem, pokud živ byl, měli nějakou nevoli, aby aspoň mrtvému odpustili.[2]) Když pak při obléhání hradu Pražského roku 1142 chrám svatých Víta, Václava a Vojtěcha ohněm valně poškozený byl zase opraven a roku následujícího dne 20. září slavně posvěcen od tří biskupů, nacházíme mezi nimi kromě biskupa Pražského Otty a biskupa Babenberského též Olomouckého biskupa Zdika,[3]) který dojista tehdáž při opravách nečinným nebyl. A obdaroval-li při různých příležitostech kostely méně důležité, lze předpokládati, že hlavní chrám země české choval asi mnohou památku a mnohý skvost, jímž jej obdařila štědrá ruka jeho.

Obsáhlá, všestranná a požehnaná činnost znamenitého knížete církevního, kterou s podivuhodným zdarem a neoblomnou vytrvalostí v Čechách i na Moravě rozvíjel, nebránila velikému duchu, aby byl činným též na jiném poli, a to směrem, který byl pravým opakem ideálního vzletu jeho. Jest věru s podivením, že nadšenému pěstiteli života církevního zbývalo ještě času a chuti ku činnosti politické. Úsilím jeho povýšen jest Vladislav II. na stolec knížecí a Zdik za všech poměrů zůstal věren knížeti, který si ho vážil jako duchovního otce svého,[4]) jehož rada velmi u něho vážila.[5]) Věrnost jeho nebyla zvyklána ani tehdáž, když velmožové čeští s knížaty moravskými proti knížeti se zbouřili. Doprovázel jej i do bitvy u Vysoké, i na ústupu z nešťastné seče[1]) do Prahy a potom i ku králi Kunrátovi, s nimiž společně přišel, aby osvobodil hrad Pražský.[2]) Pro tuto věrnost uměl statečný biskup i protivenství snášeti, i neohroženě se hájiti. Když knížata moravská prohlásivše biskupa za nepřítele vlasti, zmocnili se jeho statků, vyobcoval je i jejich společníky z Církve, zakázal pohřby, služby Boží a udílení svátosti křtu po celé diecési své, posléze pak i klatbu vynesl,[3]) kteráž od papeže Innocentia II. stvrzena byla, načež kardinál Guido od papeže (1143) do Moravy vyslaný zjednal biskupovi zadostiučinění. Knížata moravská však hněv dále živila a očekávala pouze vhodné příležitosti ku pomstě, která se v brzku naskytla. Jakožto biskup stolici apoštolské oddaný putoval Zdik již roku 1139 do Říma pozdraviti prahy apoštolské.[4]) Nyní, když prostřednictvím papeže mír byl zjednán, vydal se na cestu do Říma podruhé (r. 1145). Byl však od knížat Kunrata a Vratislava zrádně napaden, obrán a ušel jako zázrakem úkladné smrti, byv polozmrzlý nalezen a od sedláka Hvozdli v převlečení na soumaru s velikým namáháním a závějemi sněžnými na hrad Litomyšlský dopraven.[5]) Biskup vedl si za tou příčinou stížnost u papeže Eugenia, který klatbu důrazně obnovil,[6]) až posléze působením knížete Vladislava zjednáno jest konečné narovnání.

Při tolikeré a tak různotvarné činnosti v oboru církevním i politickém v Čechách i na Moravě všestranně plodný veleduch, jakým Zdik byl, neobmezoval se jen na domov. Vroucná horlivost apoštolská vábila jej i do ciziny k národům pohrouženým dosud v temnotách pohanských, aby i jim rozžehl pochodeň víry křesťanské. Po příkladu sv. Vojtěcha vzav r. 1141 kříž se svatého oltáře, slze radostí a zpívaje antifonu: »Kdo chceš za mnou přijíti, vezmi kříž svůj!« vsedl na kůň se svými a odebral se k pohanským Prusům, aby jim vpra-

[1]) *Erben. Regesta I., č. 241, Cc. 1143, p. 106*: Hic (venerabilis praesul Johannes) praedia tectaque ad construendum fratrum ejus ordinis habitationem necessaria deo devotus primus obtulit.

[2]) *Kanovník Vyšehradský, FRB. II., 220.*

[3]) *Mnich Sázavský, FRB. II., 262.*

[4]) *Letopis Vincenciův, FRB. II., 416*: ... eum tamquam virum bonum et patrem spiritualem diligebat...

[5]) *Tamtéž, str. 411*: ... in quo plurimum eius pendebat consilium.

[1]) *Tamtéž, 411.*

[2]) *Tamtéž, 236.*

[3]) *Letopisy Hradištsko-Opatovické, FRB. II., p. 397.*

[4]) *Mnich Sázavský, FRB. II., 260.*

[5]) *Letopisy Hradištsko-Opatovické, 399. Letopis Vincenciův, 414, 415.*

[6]) *Letopis Vincenciův, 416.*

vil víru ve svatou Trojici a pokřtil jich.[1]) A ačkoli tehdáž marně pracoval, po šesti létech (1147) vydal se opětně s Jindřichem, děkanem kostela Pražského, do Pomořan kázat pohanům.[2]) Takovou měrou doplnil i dovršil v každém směru vzorný biskup činnost svou, která se tak skvěle osvědčovala na půdě umění výtvarného, jakož i v životě církevním i politickém, posléze i vznešenou prací missionářskou. Běh života leskem ozářeného nakloňoval se již k západu, když podruhé se vydal na dalekou cestu missionářskou, aby výmluvnými ústy[3]) hlásal nevěřícím evangelium lásky. Den se nachýlil a slunce spělo k západu.

Jak utěšená byla pouť, tak krásný byl sklonek života. Co nerozdal za živobytí, rozdal umíraje. Nezapomněl na nikoho, koho miloval. Miloval chrámy, které druhdy budoval, anebo okrašloval. Závětí zůstavil přemnohé z nich po sobě co dědice, založiv a nadav při nich hodinky, almužny i dobré skutky.[4]) Nezapomněl na žádného, kdo za živobytí nějakou laskavost mu prokázal, anebo s nímž v přátelství žil, poděliv dary na památku papeže Eugena,[5]) patriarchu Jerusalémského, arcibiskupy a biskupy,[6]) opata Gotšalka[7]) a jiné osoby, které letopiscové jmenovitě neuvádějí. Krásný život skončil blahoslavenou smrtí. Mnozí bratří kolem něho stáli a k Bohu za něj se modlili, když ducha svého odevzdal Hospodinu 25. dne měsíce června l. P. 1150[8]) v požehnaném věku. A jakož si přál, v pokoji pochován jest slavnostně v kostele Strahovském, kterýž zbudoval a nejvíce miloval, a kde až posud odpočívá.[9]) Na nejoblíbenějším díle rukou jeho spočinulo požehnání nebes. Chrám, který se klene nad hrobem jeho, nezanikl v bouřích věkových. Řád, který sem uvedl, bdí jako věrný strážce dosud u hrobky[1]) jednoho z nejlepších a nejušlechtilejších synů národa českého.

Pomníkem nad žulu i kov trvalejším jest chvála současníka i svědka života jeho, nejvyšší a nejpovolanější auktority světa katolického, papeže Eugenia III., který, jakmile smutná zpráva o úmrtí biskupa Zdika jemu zvěstována byla, v listu k abatyši a jeptiškám Svatojiřským, hluboce zarmoucen nad odchodem jeho, krásné svědectví vydal o zvěčnělém, dokládaje, že následování hodný život jeho byl mu k radosti, jako jim ve všelikých potřebách útěchy poskytoval. A jestliže on pro oddanost a laskavost zvěčnělého nepřestane býti pamětliv při oběti mše svaté, napomíná jich, aby bedlivě vytrvaly v předsevzetí slibů řeholních vedle příkazu i naučení otce jejich zesnulého.[2])

Letopisec pak český, Jarloch, chválu jeho vyjadřuje slovy: »Ten jest Jindřich, jinak Zdík, sedmý kostela Olomúckého biskup, květ biskupů oné doby, muž Bohu milý a známý na obojím dvoře, papežském i císařském, sloup a světlo Čech i Moravy za dnů svých, kterému zajisté ve zbožnosti a počestnosti Morava podobného neměla biskupa.«[3])

(Pokračování.)

---

[1]) *Kanovník Vyšehradský. FRB. II., 235. — Letopisy Hradištsko-Opatovické, 397.*

[2]) *Mnich Sázavský, 262. — Letopis Vincenciův 417.*

[3]) *Mnich Sázavský, 262:* ... verbiger Sdico...

[4]) *Letopis Vincenciův, 410.*

[5]) *Erben. Regesta, 128.*

[6]) *Letopis Vincenciův, 420.*

[7]) *Letopis Jarlochův, 490.*

[8]) *Dudík, Mährens allgem. Geschichte, III., 264, nota 3.* jmenuje četné samostatné prameny na důkaz, že Zdík zemřel 25. června 1150, proti čemuž chybuje jediný Vincenc (1151).

[9]) *Letopis Vincenciův, 419:* Anno dominice incarnationis MCLI dominus Heinricus, Moraviensis episcopus, in senectute bona, plenus operibus bonis et elemosinis, circumstantibus fratribus plurimis et pro ipso deum orantibus, VII. Kal. Julii reddit deo spiritum feliciter. Qui prout optauerat, in monasterio montis Syon cuius constructioni et tam religiosorum uirorum in ipso collocationi operam adhibuerat, sicut usque nunc rei probat exitus, cum diuersis precum exhibitionibus in pace sepelitur. — *Mnich Sázavský, 263:* A. dom. 1150 vir clarus vita Sdico, septimus episcopus Olomucensis ecclesiae, subtrahitur ab hoc mundo, victurus perpete vita.

[1]) *Letopis Jarlochův, 491:* Praefuit autem ecclesiae sanctae dei pastor et episcopus annis viginti quatuor et beato fine dormivit cum patribus suis sepultusque est in ecclesia montis Sion, sicut semper optaverat.

[2]) *Erben. Regesta, 128, 129:* Obitus venerabilis fratris nostri Henrici, bonae memoriae Moraviensis episcopi, ... animum nostrum plurimum contristavit. Cujus nimirum commendabilis vita nobis gaudium, et vobis in vestris necessitatibus opportunum solatium conferebat... monentes vos, ut in proposito professionis vestrae juxta mandatum et doctrinam praedicti patris vestri attentius perduretis.

[3]) *Letopis Jarlochův, 491.*

Vyšívaná roucha bohoslužebná na Národopisné výstavě Československé 1895.

Podávají Ed. Šittler a Dr. Ant. Podlaha. (Pokračování 7.)

Na kasuli Rokycanské (obr. 6.), již jsme na str. 2. tohoto ročníku popisovali, zachoval se na straně pektorální zbytek kříže, na němž patrny jsou počátkové snahy umění vyšívačského: dáti se v zápas s plastikou, oné snahy, která umění toto zavedla na scestí.

Pás tento (viz obr. 9.) není úplný. Zachovalať se ho jen spodní část. Spatřujeme na ní vyšitu skupinu pod křížem, jehož svrchní část jest odstřižena a schází. Uprostřed vidíme Bolestnou Matku Boží v modrém svrchním rouše splývajícím s hlavy, ana bolem klesá. Jan ji podporuje, Maria Magdalská přimlouvajíc těší. Ve spodním poli vyobrazeni jsou: sv. Vavřinec s rožněm, a sv. Štěpán s kameny na knize, oba v dalmatikách jáhenských. Pod nimi spatřuje se velezajímavý obraz kardinála v červeném hávu, bez svatozáře, v kardinálském klobouce, držícího blánku s nápisem dnes již nečitelným.*)

Postavy tyto všechny vyšity jsou samy o sobě, podle kontur vystřiženy — aby plasticky působily, poněkud vycpáním podloženy — a na místa svá v obraze našity. Že tím správnosť komposice i provedení valně utrpěla, netřeba doličovati. Technika vyšívačská jest shodna s technikou rouch předcházejících: při hedvábí kolmý steh Kolínský (velmi hrubý), při nitích zlatých steh přiložný, vodorovně vedený. Vlasy postav mužských jsou vyšity stehem zkadeřeným nebo uzlíčkovaným (point d' armé ou noé, point des noeuds, der Knopfstich).**)

Přesně datovati lze kasuli z královské kaple Vlaského Dvora v Hoře Kutné (obr. 10.), neboť známi jsou určitě dárcové její: mincmistr Horstorfer z Malesic (1496—1499) a manželka jeho, která snad při zhotovení pozoruhodného tohoto díla sama měla účastenství rukama svýma. Kasule tato zhotovena jest sice z prostého rudého sametu, nižádným vzorkem nezdobeného, za to však rovný kříž na straně dorsální stkví se bohatým vyšíváním figurálním. Plocha kříže rozvržena jest rovnými čarami ve čtvercová a obdélníková pole, na nichž vyšity jsou výjevy ze života Panny Marie a z mládí Krista Pána. V levém čtvercovém poli příčného břevna zobrazeno jest Zvěstování Panny Marie, v nejhořejším čtvercovém poli břevna kolmého spatřujeme Navštívení Panny Marie; pod ním ve středu kříže na obdélníkovém poli ze všech největším, jež nahoře v rozích ozdobeno jest úhlopříčnými vyšívanými pásy, znázorněno jest Narození Páně (Panna Maria klečí před Ježíškem na zemi ležícím; v pozadí sv. Josef se svíčkou v ruce). V kolmém břevnu následují pak dva výjevy na postavy velice bohaté a pěkně seskupené: Klanění tří králů a Obětování P. Ježíše ve chrámě. V pravém čtvercovém poli příčného břevna vyobrazen jest konečně Návrat z chrámu Jerusalemského. Patrno, že obrazy tyto illustrují tajemství radostného růžence.

Komposice všech těchto obrazův jest znamenitá a svědčí o značné zručnosti a umělosti kreslířově. Za to však umělosť vyšívačská daleko menší jest a nemůže se nikterak rovnati ušlechtilé práci, již jsme pozorovali na př. při kasulích Rokycanských. Stehy jsou sice způsobem Kolínským dělány, ale jsou příliš veliké a nepravidelné. Hedvábí bylo použito příliš silného; mezi zlatými nitěmi pozoruje se již leckde (na př. při všech svatozářích) drát plíškový. Kontury rouch jsou podvlečeným motouzem povýšeny, čímž stávají se velice markantními. Nicméně pestrost barev dosud velmi dobře zachovaná, bohatosť obrazů a zejména rozmilá naivnosť pojetí těchto obrazů poutají diváka a zakrývají menší dovednost provedení.

V dolejších rozích po obou stranách dorsálního kříže spatřujeme šikmo umístěné znaky mincmistra Horstorfera a manželky jeho.

Další stadium úpadku techniky vyšívačské, domáhající se effektů plastických, jevilo se od počátku XVI. stol. v tom, že vyšívači kladli pod jedno-

*) Toliko prvé dvě litery se zachovaly: »*S. G.*....«

**) Jako jsme viděli při obrazu Ježíškově na kříži Petrovickém (srovn. str. 40.). Srovn. o stehu tom Louis de Farcy, o. c. 31, Knoblauch, o. c. 41.

Obr. 9.

tlivé figury a ornamenty podložky plátěné nebo kožené ve vrstvách tak silných, že vznikaly polovypukliny, ano i vysoké reliéfy, jež měly vzhled loutkovitých figur. Tímto neuměleckým způsobem, který nezřídka v malicherné hračky a umělůstky vybujel, spustilo vyšívání svůj ideál, malířství, se zřetele, jalo se obtěžovati bez potřeby roucha liturgická plasticky vyšívanými obrazy, a odňalo liturgickým rouchům takto obtíženým jejich pohyblivosť a řasnatosť.

Příklad toho spatřujeme na kasuli Královéhradecké*) z prvé pol. XVI. stol. (obr. 11.), kdež ve křížovém pásu kasulovém architektonicky rozčleněném umístěny jsou v silném reliéfu podoby Boha Otce, Spasitele na kříži rozpjatého, Panny Marie, sv. Jana Ev., sv. Petra a Pavla, a konečně sv. Václava.

Pozoruhodna jest také látka této kasule: žluté, hnědým ornamentem protkané hedvábí. Jestiť na ní znamenati stylistickou změnu, která nastala ve vzorkování tkanin na sklonku období gotického a na počátku renaissance. Granátové jablko ztratilo počátkem XVI. stol. samostatnosť vystupování ve vzorku tkacím, a vyskytuje se již jen jakožto ozvěna na prvotní dominující tvar v malé a různě pozměněné podobě, kdežto různým způsobem utvářené síťovité rámce nabývají nyní ve vzorkování látek převahy. Současně vyskytají se uvnitř takovýchto orámování větší, rostlinným ornamentem naplněné plochy.**) Vypovědělať ve druhé čtvrti XVI. století z Italie přišlá renaissance tradicionellním formám uměleckým vyhlazovací válku, a od té doby mizí znenáhla ve tkaninách hedvábných i reminiscence na bývalou ornamentaci gotickou. V období tom byly vybírány vzory brzo byzantského, brzo arabského, perského i egyptského tvaru. Korintské, étruské a římské ornamenty rostlinné střídají se neustále s nepodařenými po většině nápodobeninami byzantských, arabských, maurských a jiných orientálních předloh. Zkrátka: dessinateurům doby renaissanční chyběl pro jejich koncepci sebevědomý, v sobě uzavřený systém, z něhož ušlechtilé formace gotické a románské byly se vy-

*) Za výborně provedenou fotografii vzdáváme vroucí díky dp. Vladislavovi Sekerovi v Hradci Králové.

**) Otto von Schorn, o. c. 47.

Obr. 10.

Obr. 11.

prýštily, a místo dřívějšího produktivního tvoření trápili se duchaprázdným napodobováním cizích, nedobře pochopených útvarů. Čím bohatší pak na sklonku století XVI. byly hedvábné látky co do materiálu a volby barev, tím duchaprázdnější stávaly se vzhledem k volbě dessinů.*) — Kasulí Královéhradeckou, jež náleží vyšíváním svým době pozdně gotické, látkou svou pak již době renaissanční, ocitáme se již na prahu nového období slohového.

*) Bock, o. c. I., 90.

(Pokračování.)

Tajná kázeň (disciplina arcani).

Dle prof. M. Armelina podává J. V.

Kázeň, která svírala Církev v prvních stoletích, vyžadovala sama té opatrnosti, aby učení o sv. svátostech a o sv. tajemstvích nesdělovalo se leč s pokřtěnými, a i těm aby se vykládalo z počátku zahaleno v obrazech a podobenstvích.

Tento způsob vychovávací, tato »tajná kázeň« (disciplina arcani) ovládala i křesťanské umění, takže lze pozorovati na památkách z oné doby jakousi přísnou, zdrželivou a tajnou úsečnost, ze které stalo se zvykem i později obrazně znázorňovati sv. tajemství víry křesťanské (křesťanská symbolika).

Tatáž kázeň panuje i v náhrobních nápisech, na nichž se vyjadřuje účastenství sv. Svátostí tajnými formulemi (percipere, consequi, consecutio, acceptio).*)

A když i Církev došla pokoje a oddechu po přestálém pronásledování, ani tu nezašla i zmíněná kázeň, ano zachovala se po celé IV. a i částečně v V. století. Tak víme z listu Innocence I. k Decentiovi, v němž papež odpovídá na kterés otázky o sv. biřmování, neuvádí »formu« z bázně, aby se nedostala na veřejnost (ne prodere videretur).**)

Sv. Cyrill Jerusalemský nám dává v té příčině zprávy ještě určitější. On totiž praví, že nejen pohanům nebylo sděleno tajemství nejsv. Trojice, ale ani samým katechumenům nemluvilo se o něm zjevně. On sám ve svých katechesích ani slovem nezmínil se o sv. tajemstvích a sv. svátostech, Eucharistii a biřmování, kdežto v řečech, jež přednášel věřícím (ad fideles), t. j. k pokřtěným, ničeho nezamlčoval.

Podobně sv. Augustin stále a stále napomíná, aby věřící nesdělovali učení o sv. svátostech s katechumeny, protože oni neví, co věřící přijímají.*) Jinde pak sám dí, otáže-li se kdo katechumena, věří-li v Ježíše Krista, odpoví, že ano; vyzvídá-li kdo na něm dále: »Jíš Tělo Syna člověka?« tu neví, co pravíme.**) K vůli těmto sepsal sám spis (De catechizandis rudibus), v němž, byv o to dožádán, vykládá jáhnu z Kartaga, jménem Deogratiovi, jakým pořádkem, k jakému konci a s jakou obezřelostí má katechista poučovati své svěřence.

Ti, kteří toužili buď z pohanstva neb ze židovstva vstoupiti do Církve a vřaděni býti mezi věřící (fideles), sluli katechumeny, dělíce se na tři třídy podle pokroku, jaký učinili v přípravě na sv. křest. V první třídě zvali se slyšící (audientes); z této pak postoupili do druhé mezi klečící (prostrati, orantes), kteří již bývali přítomni bohoslužbě až do slov »Propouští se katechumeni« (»Fit missa catechumenis«) nebo dle sv. Augustina: »Zůstanou zde pouze věřící« (»Manebunt fideles«). Ve třetí třídě pak nazývali se žadatelí (competentes) nebo také illuminandi, kteří měli býti pokřtěni při nejbližší velikonoci. Proto také prvních 18 katechesí sv. Cyrilla jest nadepsáno »ad illuminandos«. Tyto vyplňují celou dobu čtyřicetidenního postu, vyjma soboty a neděle; poslední pak měl v »Anastasi« (chrámu vzkříšeného Vykupitele) na bílou sobotu.

Ostatních pět (jménem mystagogicae) proslovil v následujících dnech velikonočního týdne k těm, kteří v noci z bílé soboty na hod Boží byli pokřtěni, biřmováni a přijali sv. přijímání. Jmenují se mystagogické, protože v nich právě odhaluje zásloužu »tajné kázně« a vykládá jim všecka sv. tajemství víry křesťanské.

(Pokračování.)

*) Rossi: Bull. arch. crist., 1869, p. 22 et seq.
**) V. Constant: Epist. Rom. Pont., p. 855.

*) Tract. in Johan., XCVI.
**) Tract. in Johan., II.

Z Akademie křesťanské.

Dvacátá výroční zpráva za rok 1895.

Ředitelstvo Akademie křesťanské v Praze podává výroční zprávu o své činnosti u vědomí, že dávná snaha Akademie o rozkvět církevního umění ani v dvacátém období jejího trvání neutuchla.

Valná hromada, od níž tuto zprávu počíti jest, konána byla za předsednictví p. t. pana praeláta scholastika dra Klementa Borového u přítomnosti 37 členů dne 8. července 1895. Shromáždění vyslechnuvši sdělení jednatelovo, projevilo své potěšení z uzdravení p. předsedy, poctu vzdalo památce členů v Pánu zesnulých a ku konci vykonalo volbu, jíž opětně do ředitelstva povoláni jsou p. t. pp. ředitel dr. Josef Doubrava, prof. Jan Drozd, kanovník metrop. dr. Václav Frind, velmistr řádu křížovníků dr. Václav Horák.

Pozdější volbou, kterou vykonalo ředitelstvo v souhlase s uměleckým odborem, ustanoven gymnasijní professor náboženství p. dr. Antonín Podlaha knihovníkem Akademie.

Ač poměrně krátký čas uplynul od valné hromady tuto zmíněné, lze vykázati se Akademii nejedním úspěchem snah svých. Budiž tu vzpomenuto na prvním místě potěšitelného styku, jehož se nabylo s diecésí Litoměřickou. — Ku přání p. t. p. dra Vincence Luksche v Litoměřicích, jenž ceně po zásluze činnost Akademie v zájmu umění církevního, za účel si obral, její výrobky šířiti, ustanovilo totiž již loni ředitelstvo, zříditi při diecésním museu v Litoměřicích, professorem Lukschem spravovaném, stálou výstavu posvátných nádob a rouch, aby duchovenstvo tamní, častěji do biskupského sídla přicházející, seznalo blíže Akademii a přednosti děl její.

Ovoce tohoto zařízení osvědčilo se již hojnými objednávkami, které prostřednictvím prof. Luksche Akademie došly.

Zásluze Akademie svědectví vydává též pamětní deska, která v Uherském Hradišti v opraveném chrámu Páně zasazena byla a vděčně připomíná, že nádherná oprava za auspicií Akademie dle plánů slovutného professora c. k. vládního rady Josefa Schulze se stala. Nad jiné výmluvno jest však uznání, jehož dostalo se Akademii čestným diplomem výstavním po rozhodnutí generální poroty Národopisné výstavy československé v Praze r. 1895.

K těmto důkazům uznání druží se mnohé vzácné projevy přízně a přátelství, jichž se ústavu našemu dostalo. Zejména jest tu připomenouti vděčné ochoty sl. svato-Václavské záložny, kteráž majíc zření ku zprávě ředitelstva o potěšitelném vzmáhání se objednávek, propůjčila paramentnímu ústavu další jednu místnost, aby zjednána byla možnost přibrati pracovné síly. Poznamenati sluší dále, že p. t. pp. architekt Barvitius, prof. dr. Podlaha, farář dr. Řehák a docent dr. Jos. Tumpach vzpomenuli Akademie cennými dary; veledůstojný kněz jubilár Vojtěch Hlinka — čtenářům milý spisovatel František Pravda — svěřil jí zlaté péro a stříbrný kříž, dary to Pražských bohoslovcův a kněží kollegů k jeho jubileu, aby dochovala je budoucímu museu církevních památek.

Ovšem želí Akademie též vzácných členů; ztratila z řad svých odchodem Jeho Excellenci hraběte Ledebura a smrtí akademického sochaře Jindřicha Čapka, člena uměleckého odboru.

Stav členský vykazuje nyní 2 členy čestné, 42 zakládající, 59 činných, 508 přispívajících.

Na peněžních darech dostalo se Akademii od Jeho Veličenstva 100 zl., od sl. svato-Václavské záložny 300 zl., od sl. spořitelny české 200 zl.

Bohudík, dílo naše se daří a s pomocí Boží i v budoucnu vzkvétati bude.

Dr. Jos. Doubrava, t. č. jednatel. — Dr. Klement Borový, t. č. předseda.

Zpráva odboru pro výtvarná umění a archaeologii.

Odbor tento utrpěl v období uplynulém bolestnou ztrátu úmrtím zasloužilého člena svého, akad. sochaře p. Jindřicha Čapka († 20. října r. 1895).

Pokud se umělecké činnosti našeho odboru týče, možno i letos s upřímnou radostí říci, že činnosti této vždy širší a širší pole se rozevírá, takže nutno bylo rozšířiti značně paramentní ústav Akademie přibráním dovedných a pečlivých pracovnic, zvětšením místností i rozhojněním skladu látek a ostatních potřeb vyšívačských. Tu pak dlužno vzdáti zasloužený dík slavné svato-Václavské záložně i velezasloužilému předsedovi jejímu — osvědčenému příznivci Akademie, vdp. Janu Drozdovi, za laskavou ochotu, s kterou nové místnosti jakož i nutnou adaptaci obstarati ráčila.

Podávajíce stručný přehled činnosti své v tomto období, uvádíme čísly počet zhotovených předmětů během r. 1895 a sice: celých ornátův 12, kasulí 205, pluvialů 45, dalmatik 12 párů, tunicelly 4, miter 5, pontifikálních rukavic 2 páry, pontifikálních střevíců 3 páry, antipendií 25, štol 78, pláštíků na ciboře 36, vel ku sv. požehnání 63, vel do Božího Hrobu 7, burs k zaopatřování nemocných 39, sáčků na nádobky se sv. olejem 51, chrámových korouhví 29 párů, spolkové prapory 4, školní prapory 2, baldachynů k průvodům 7, záclonek do svatostánku 7, příkrovů 7, alb 78, rochet 113, plachet oltářních 120, baldachyn k oltáři 1, okrasy na kazatelnu 4, koberce oltářní 4, komží 64, biretů 90 atd., mimo veliké množství mešního prádla a oprav starých paramentů.

Kovových předmětův a ostatních chrámových potřeb zhotoveno bylo: monstrance 4, hostiarií 6, kalichů 35, ciborií 7, patenek k zaopatřování 37, nádobek na sv. oleje 47, relikviářů 7, oltářních lamp 11, oltářních svícnů 156, lustry 2, kaditelnic 24, kropenek 19, křtitelnice 3, missálů 38, pultíků k nim 42, křížů 22, oltářní obrazy 3, křížová cesta 1, nástrojů na pečení hostií 5, soch 8, oltáře 2, mešních tabulek 16 atd., mimo veliké množství drobnějších předmětů a mimo opravy a zlacení předmětů starých.

Úhrnná suma všech předmětů v období tomto zhotovených a dodaných obnášela 56.453 zl. 37 kr., tedy o 7000 zl. více nežli v období předcházejícím.

Zvláštní zmínky po stránce umělecké zasluhují z prací vyšívaných:

Bílá kasule gotického vzoru s palliovým křížem a vyšitým obrazem sv. Hiacynta. Na hladké půdě kříže proplétají se bohatě rozložené haluze, zeleným hedvábím zlatem stínovaným vyšité, obepínajíce nádherně stylisované květy granátové. Kde jsou pásy kříž tvořící přes sebe přeloženy, vložen je Kolínským stehem plně vyšitý obraz sv. Hiacynta v celé postavě v cisterciáckém hávu, s monstrancí v rukou. Komponována jest kasule tato p. architektem Mockrem; zhotovena pro Milosrdné sestry v Krakově Polském.

Spolkovy prapor Svatováclavské družiny katolických jinochův a mužů v Sedlčanech. Na červené půdě vyšito na něm prof. Sequensem komponované poprsí sv. Václava v tradicionelním líbezném podání s praporcem v pravici, s levicí o štít opřenou. Významná slova: »Sv. Václave, nedej zahynouti nám, ni budoucím!« tvoří orámování.

Prapor Marianské Jednoty ve Slavoňově u N. Města nad Met. s obrazem Panny Marie, rovněž v medaillonu Kolínským stehem vyšívaným.

Z prací kovových uvádíme:

Bohatou stříbrnou monstranci, zhotovenou podle návrhu architekta A. Barvitia pro vdp. faráře Fr. Heidera v Remotách na Moravě. Ze čtyrlisté nohy vyrůstá vrábkovaný stvol, přerušený kulatým nodem, jenž čtyřmi z něho vyrůstajícími pruty jest ozdoben. Stvol tento nese bohatou, paprskovou svatozáří obklopenou schránku na Nejsvětější. V okolku bohatě smaltovaném spatřujeme symboly čtyř evangelistův a v polokruhových listech anděly nesoucí guirland s křížem. Smalty jsou azurové, tyrkysové a granátové barvy. Monstrance tato stála 450 zl.

Stříbrná monstrance, jednodušší, s věncem smaltových hvězdiček a granátů okolo schránky na Nejsvětější, bohatě na noze i nodu rytými a nielovanými obrázky ozdobená. Zhotovena pro dp. Aug. Krčmáře, faráře v Halsu. Stála 240 zl.

Stříbrný kalich gotický, komponovaný architektem Mockrem, zhotoven pro chrám Panny Marie na Náměti v Kutné Hoře (munificencí sl. městské rady Kutnohorské). Šestilistá noha (výkroje zdobeny jsou tepanými lístky) nese šest vypuklin a přechází v bohatě profilovaný dřík, na němž jest šesti pruty prolomený a bohatě tepaný ořech. Prostý košíček, granátky zdobený, jenž však končí ve velmi bohatě vytepanou galerii, obepíná silně konickou číši. Velmi ladný tento kalich stál 200 zl.

Pro nový románský chrám v Kraslicích zhotoveny byly přičiněním vp. J. Rybáka, tamního kaplana, tepaný kalich a ciborium stříbrné. Na kruhové noze vytepány jsou symboly evangelistů v bohatém románském orámování. Nodus i číše jsou ozdobeny rovněž hojným románským ornamentem vytepaným.

Nejnádhernějším předmětem kovovým v tomto období zhotoveným byl gotický kalich, ozdobený na noze šesti obrázky, sklípkovým smaltem provedenými a přebohatým tepáním. Byl to jubilejní dar vsdp. kanovníku dru Pospíšilovi v Brně.

V období tomto věnoval odbor náš mnoho péče i archaeologii. Do komisí pro soupis a probádání uměleckých i historických památek po vlastech našich, zřízených při zemském výboru a při obci Pražské, vyslal na došlé vyzvání ze středu svého Monsignora Ferdinanda Lehnera. Na opatření fotografií předmětů církevního umění snesených na Národopisné výstavě československé věnoval 150 zl. Stejnou sumu poukázal i pánům dru Podlahovi a Ed. Šittlerovi jakožto příspěvek, aby mohli referát svůj v orgánu odborovém »Methodu« o vyšívaných rouších na výstavě národopisné illustrovati.

Předměty staršího církevního umění k opravám svěřované byly s velikou pílí restaurovány. Budiž alespoň vzpomenuto nádherných zlatohlavovych rouch, arcibiskupem Janem Moricem Gustavem z Manderscheidu Pražskému arcibiskupství věnovaných, jež nám byly J. Em nejdp. Františkem de Paula kardinálem Schönbornem do opravy dány, jakož i dvou velmi bohatě v rokokovém slohu vyšívaných bílých kasulí (z počátku minulého století) — majetek to rytířského řádu Křížovnického v Praze — jichž vyšívání na novou látku přeneseno a obnoveno bylo.

Obvyklá svato-Janská výstava nebyla letos pořádána proto, že se Akademie naše súčastnila Národopisné výstavy československé, vystavivši přehlednou sbírku bohoslužebného náčiní v církevním oddělení katolickém, kdež i všechny shora popsané předměty vyloženy byly.

Výstava tato poskytla uměleckému odboru příležitosť utvrditi skvělou pověsť založenou úspěchem na všech výstavách, jichž se Akademie až dosud súčastnila.

Uznánať i tentokrát umělecká hodnota děl našich přisouzením čestného diplomu.

V uznání tomto shledává umělecký odbor svoji odměnu, a zisk svůj hledá v prospěchu a rozkvětu ryzího církevního umění.

Prof. **Frant. Sequens**, t. č. starosta.

Zpráva za měsíc květen.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: pro dp. Innoc. Jaworka, sakristiána v Oseku a pro farní chrám Páně v Kozlech. — Ciborium a monstrance: pro farní chrám Páně v Kozlech. — Pozlacení a postříbření v ohni: kalicha: pro dp. Mart. Sperku, faráře v Kurluppech; kalicha a ciboria: pro vdp. dra Fr. Krásla, kanovníka na Hradčanech; kalicha: pro dp. Jos. Ševelu, faráře ve Fryšavě na Moravě; monstrance, ciboria a pacifikalu: pro dp. Jana Bílého, faráře v Sulkovci na Moravě; kalicha: pro dp. Jana Studeného, faráře v Boršicích. — Patenky k zaopatřování nemocných: pro J. Eminenci nejdůst. pana kardinála knížete-arcibiskupa Františka de Paula v Praze a pro farní chrám Páně v Kozlech. — Nádobky na sv. oleje: pro dp. Ad. Horáka, faráře ve Zdounkách a pro farní chrám Páně v Kozlech. — Pacifikal: pro farní chrám Páně v Kozlech. — Kaditelnice: pro veledůst. děkanský úřad v Toužími a pro farní chrám Páně v Kozlech. — Kropenka: pro farní chrám Páně v Kozlech. — Kříž k průvodům: pro dp. Jana Sedláčka, faráře ve Špičkách na Moravě. — Svícny oltářní: 8 pro důst. farní úřad v Hodušíně a 6 pro dp. Václ. Brůhu, faráře v Malé Chýšce. — Svícen pro paškál: pro farní chrám Páně v Kozlech. — Mešní konvičky: pro farní chrám Páně v Kozlech. — Kanonické tabulky: pro farní chrám Páně v Kozlech. — Křtitelnice z mramoru: pro farní chrám Páně v Kozlech — Mramorová kropenka: pro farní chrám Páně v Kozlech. — Stroj na pečení hostií: pro farní chrám Páně v Kozlech.

Rozličné. Soška Vzkříšení Páně a do Božího hrobu: pro farní chrám Páně v Kozlech. — Missaly: pro vdp. dra Fr. Krásla, kanovníka na Hradčanech a pro farní chrám Páně v Kozlech. — Pultíky pod missal: pro vdp. Jos. Bindra, vicerektora kníž.-arcib. semináře v Praze, pro důst. farní úřad v Košticích a pro farní chrám Páně v Kozlech. — Harmonické zvonky ku sakristii: pro důst. farní úřad v Záhřehu na Moravě a pro farní chrám Páně v Kozlech.

Paramenty. Kasule: červená: pro vysokorodou pí. baronku Gabrielu Hennetovou; černá: pro vp. Jos. Hammeršmida, kaplana u Panny Marie Vítězné v Praze; bílá skvostná: pro blahorodou paní Marii Mládkovou v Janských Lázních; dvě bílé, dvě červené, fialová, černá a zelená: pro farní chrám Páně v Kozlech; červená: pro J. Jasnost paní kněžnu Schwarzenbergovou v Praze. — Pluvialy: fialový: pro veledůst. děkanský úřad v Brandýse n. L.; černý: pro blahorodou paní baronku Schäffrovou v Olomouně; bílý a černý: pro vdp. dra Fr. Krásla, kanovníka na Hradčanech; černý, fialový a bílý: pro farní chrám Páně v Kozlech. — Štoly: zlatem vyšitá: pro paní N. N. v Praze; hedvábím vyšitá: pro blahorodého pana Jana Pacáka, lékárníka ve Stodě; jednoduché: pro farní chrám Páně v Kozlech, pro dp. Václ. Dejla, faráře v Drahobudicích a pro dp. Václ. Čermáka, beneficiáta v Baumgartenu v Bavorsku. — Pláštíky na ciboř: pro sl. správu král. zemsk. ústavu choromyslných v Hor. Beřkovicích, pro farní chrám Páně v Louňovicích, pro vdp. dra Fr. Krásla, kanovníka na Hradčanech, pro farní chrám Páně v Kozlech a pro dp. Václ. Čermáka, beneficiáta v Baumgartenu. — Bursy k zaopatřování nemocných: pro vdp. Jos. Moce, děkana v Budyni n. Ohří, pro farní chrám Páně v Kozlech a pro dp. Huga de Pauli, faráře v Kolinci. — Vela: pro blahorodou paní Marii Mládkovou v Janských Lázních, pro vdp. dra Fr. Krásla, kanovníka na Hradčanech a pro farní chrám Páně v Kozlech. — Antipendium: pro farní chrám Páně v Kozlech. — Nebesa: pro farní chrám Páně v Kozlech. — Příkrov: pro farní chrám Páně v Kozlích. — Koberce oltářní: pro dp. Innoc. Jaworka, sakristiána v Oseku a pro farní chrám Páně v Kozlech. — Komže pro kostelníky a ministranty: pro důst. farní úřad v Hodušíně a pro farní chrám Páně v Kozlech. — Birety: pro veledůst. děkanský úřad v Brandýse n. L., pro dp. Václava Uhlíře, faráře v Jesenici, pro dp. Jos. Ševelu, faráře ve Fryšavě, pro dp. Ad. Skřivana, kaplana v Plzni; 14 pro ctih. p. Jos. Vítka, bohoslovce IV. r. v Litoměřicích.

Prádlo kostelní. 2 rochety: pro vysokorodou paní baronku Gabriellu Hennetovou v Praze; 4 rochety: pro důst. farní úřad v Hodušíně; alba: pro blahorodou paní Marii Mládkovou v Janských Lázních; 24 plachet oltářních, alba, rocheta a j.: pro vdp. dra Fr. Krásla, kanovníka na Hradčanech; 2 alby, 2 rochety, 3 plachty oltářní, 2 cingula a j.: pro farní chrám Páně v Kozlech; 6 rochet: pro vp. Ad. Skřivana, kaplana v Plzni.

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ na Král. Vinohradech.

„METHOD“ vychází vždy 30. každého měsíce. **Předplatné**, které činí poštovní poukázkou na celý rok **2 zl. 20 kr.**, přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech. Reklamace** budtež zasílány do **expedice** v **Akademii křesťanské v Praze** (Řetězová ulice č. 223).

Knihtiskárna »Politiky« v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 6. **V Praze, dne 30. června 1896.** **Ročník XXII.**

OBSAH: Románské exkurse na Moravě. 26. Biskupský kostel sv. Václava v Olomouci. (Dokončení.) Úvaha o žádoucím zachování starobylých památek, též o žádoucím novověkém zvelebování Prahy. — Z Akademie křesťanské: † František Sequens. — Zpráva za měsíc červen.

Románské exkurse na Moravě.

26. Biskupský kostel sv. Václava v Olomouci.

Napsal **F. J. Lehner.** (Dokončení.)

Velepamátný kostel stoliční sv. Václava v Olomouci, biskupem Zdikem dokončený, nádherně vyzdobený a s nevídanou slavností posvěcený, pozbyl záhy románské tvářnosti své. Jelikož však celá západní část dosavadního velechrámu nejen na témž místě, nýbrž i na původním zdivu spočívá a bývalé věže průčelní teprve za našich dnů zbořeny jsou, lze netoliko soustavu architektonickou a rozměry, nýbrž podstatnou tvářnost jeho zcela jasně si přestaviti. Bylať to pravidelně založená budova trojlodní, na jejímž průčelí západním vypínaly se dvě románské věže, k východu zakončená chorem s polokruhovou apsidou, pod kterým sklenuta byla krypta románská. Když v letech 1883—1891 velechrám se přetvořoval, bylo lze staré zdivo důkladněji ohledati a o původní stavbě zevrubněji se přesvědčiti.

Jak na půdorysu se spatřuje, měl kostel v průčelí dvě věže, které stály až do května roku 1886, kdy počaly se bourati, jelikož prý se shledalo, že by staré zdivo neuneslo tlak věží gotických, jejichž výška měla obnášeti 64 *m*. Při bourání se však zdivo románské jako skála tvrdé výtečně osvědčilo, jelikož i zde, jako vesměs při románských budovách vápno s kamenem tak se spojilo, že snáze bylo rozbíti kámen než uraziti maltu.[1]) Nároží věží vzděláno bylo od základů z kvádrů výborně zpracovaných. Stěny byly zděny z kamene lámaného, který se neskládal do pravidelných vrstev, za to však velmi silnou vrstvou malty řádně se zaléval a spojoval, zvenčí pak po obou stranách vně i vnitř pravidelně se obkládal vrstvami drobných kvádrů kostkových a obdélníkových, takže na jeden kvádr nárožní šly dvě anebo tři vrstvy kvádříků ku obložení vnitřního zdiva sloužících. Pří-

[1]) Zbořiti stavbu půl osma sta let starou, výtečně zachovanou, historicky i architektonicky velepamátnou z neodůvodněné libůstky po gotických věžích bylo vandalismem, kterému se mělo zabrániti, a to tím spíše, jelikož obnovené věže románské byly by zůstaly skutečnou okrasou a zároveň archaeologickým památníkem prastarého chrámu stoličného. Provinění toto má stavitel na svědomí, který měl věděti, že různodobé částky věkových památníků budovu neznešvařují, nýbrž cenu její zveličují, jelikož názorným a monumentálním způsobem staletou historii chrámu vypravují.

zemek věží byl křížovou klenbou opatřen, jako vesměs na věžích románských přicházívá, a nebyl sklípek tento z venčí přístupný, nýbrž pouze z vnitřku, odkud do bočních lodí otvíral se arkádou polokruhově sklenutou. Severní věž byla nad sklípkem sklenutým přístupna přímo ze hradu, odkud do ní se vcházelo dveřmi zde objevenými po můstku krytém, který ji spojoval s komnatami knížecími, takže rodině knížecí bylo lze z příbytku přímo do kostela vcházeti a na empoře bohoslužbě obcovati, jako na hradě Tetínském a v kostele Vrouteckém a Neustupovském se shledává. Mezi oběma věžmi sklenuto bylo podkruchtí, sloužící zároveň za předsíň, kudy lid do kostela vcházel portálem dojista druhdy nádherně zbudovaným, jak toho biskupský chrám vyžadoval. První tři patra věží nejsou vyznačena žádnými okny, nýbrž pouze malými otvory na způsob střílen, a zdivo vystupovalo v neztenčené síle bez všelikých ústupků. Teprve patro následující mělo jedno prosté okno polokruhovým obloukem sklenuté a to pouze na straně východní. Následující tři patra byla však po způsobu věží románských oživena okny na veškerých čtyř stranách způsobem, jaký se vyskytuje na věžích bohatou architekturou provedených, kde s rostoucí výškou též oken přibývalo, takže nad jednoduchým oknem následuje okno sloupkem na dva, výše pak dvěma sloupky na tři otvory rozvržené. Dle toho pak i zdivo vnitřní ustupuje. Sloupky postrádaly patek i hlavic, spočívajíce na prosté čtverhranné desce. Dříku do výše značně ubývalo, svrchu pak na něm spočívalo bezprostředně sedlo při dvojáku trapecové, při trojáku polokruhové, vybíhající do šířky zdiva. Že však na zevní straně do plné síly zdiva 90 *cm* ještě 10 *cm* vybývalo, byla přímo nad sedlem, kde oblouky se sbíhaly, hrana sražena na způsob krakorečků, o které oba kruhy se opíraly, což světlem a stínem takto povstávajícím dobře účinkovalo. Že nad vrchními okny obíhal kolkolem obloučkový vlys a římsa svršek zakončovala, netřeba zřejmě podotýkati. Okna byla pracována z téhož Opatovského pískovce, jako až dosud zachovaná okna sousedního hradu knížecího.

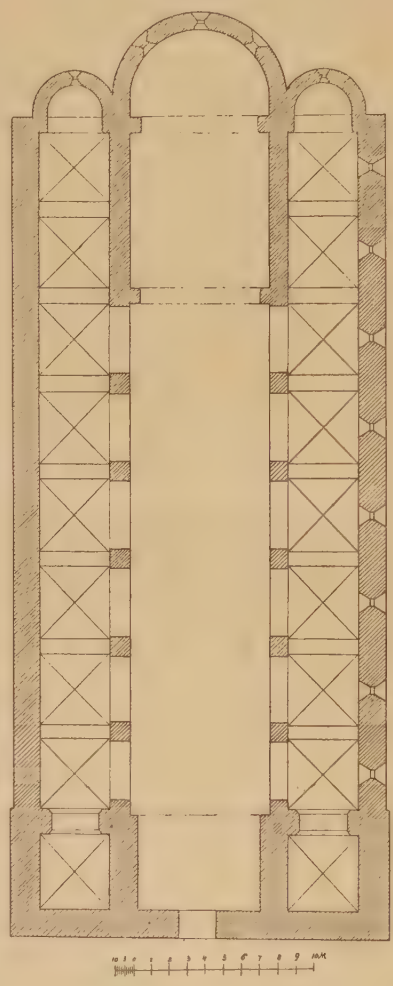

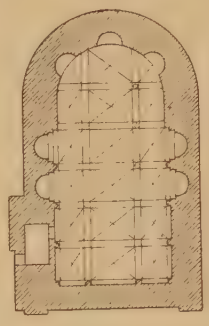

K průčelním věžím družila se organicky v celé šířce budova chrámová o tří lodích. Šířka věží určovala šířku lodí bočních, prostora mezi nimi se vyskytující šířku lodi střední. Jelikož lodi boční zcela přesně mají polovinu lodi hlavní, byl půdorys sestrojen dle pravidel slohu románského, jako vůbec ve všech jiných kostelích trojlodních, ze čtverců. Jest tudíž pouze zdivo stěn lodních v doleních částech dosud původní, pilíře však dělicí nyní stejnolodní kostel pocházejí z druhé doby stavební, kdy lomený oblouk slohu gotického dopouštěl, aby v bočních lodích bylo právě tolik klenbových polí, jako v lodi hlavní, kdežto kostel románský míval v lodích bočních dvojnásobný počet klenbových čtverců. Že i v kostele sv. Václava tak

bylo, pochybovati nelze. Lodi boční u nás z pravidla a téměř vždy se klenuly klenbou křížovou, což vyžadovalo tolik pilířů, kolik klenbových čtverců loď boční čítala, a to z té i oné strany.[1]) Pilíře románské, jimiž lodi od sebe se dělily, nebyly obdélníkové, nýbrž čtvercové, jelikož sloh románský jiných nedopouští. Hlavní loď kryta byla stropem dřevěným a zakončovala se čtvrtým čtvercem, kde počínal chor povýšený nad kryptou, do něhož se vystupovalo po schodech tuto upravených. Chor tento, určený pro kapitolu a duchovenstvo chrámu biskupského, byl za tou příčinou delší nežli čtverce hlavní lodi a oddělen plnými stěnami od lodí bočních, které po obou stranách jeho se pokračovaly, jsouce bezpochyby zakončeny polokruhovými apsidami v souhlasu s hlavní apsidou, která za vítězným obloukem chor zakončovala, jejíž základy při novém upravování roku 1886 objeveny jsou, kdežto závěrek východní obou lodí bočních odbourán jest bezpochyby roku 1619 i se základy, když kardinál Dietrichstein prostornou kryptu pod rozšířeným novým chorem budoval.

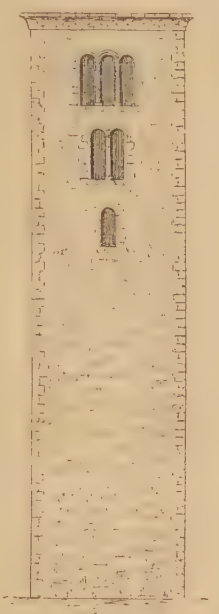

Pod celým chorem a apsidou rozkládala se krypta sklenutá na sloupech, stojících po pěti s pravé i levé strany a rozvrhujících prostoru na tři lodi, sklenuté vesměs klenbou křížovou. Jmenovanou kryptu objevil stavitel Gustav Meretta. Sloupy byly sice poraženy, místo však, kde stávaly, dalo se na podlaze čtverhrannými kameny vydlážděné bezpečně určiti, takže bylo lze staviteli přesný nákres vyhotoviti. Sloupy spočívající na čtverhranné desce měly attické patky nárožními patničky opatřené; na dříku spočívala hlavice krychlová, svrchu pak náběžníková římsa, na níž spočívaly polokruhové pásy, jimiž utvořeny jsou klenbové čtverce, do nichž křížová klenba zasazena jest. Svobodně stojícím sloupům odpovídaly nástěnné polosloupy stejnými patkami i hlavicemi opatřené. Takovou měrou povstalo 16 klenbových čtverců, jimiž krypta sklenuta byla. Architektonické sestrojení shoduje se s úpravou krypty Svatojirské na hradě Pražském a krypty sv. Kosmy a Damiana v kostele sv. Václava ve Staré Boleslavi. Čím však krypta kostela Olomouckého nad obě vyniká, jest 7 výklenků na způsob polokruhových apsid v síle zdiva provedených, z nichž čtyry v bočních stěnách, tři pak v apsidě se vyskytují a kryptě k neobyčejné okrase jsou, čímž krypta tato všecky dosud zachované krypty české malebností předčila. Dveřmi v severní stěně krypty prolomenými vystupovalo se odtud vzhůru do kostela, jako v témž místě se objevuje v kryptě kostela sv. Jiljí v Poříčí. Bylo to však jen boční schodiště, kdežto hlavním sestupovalo se sem přímo z předu z hlavní lodi chrámové. Zvýšený dojem malebnosti řadou apsid, jakož i správným provedením architektonického detailu na sloupkách, výzdobou attických patek s nárožními lístky, jakož i hlavic ověnčených náběžníkovými římsami pěkně článkovanými, lze důvodně souditi, že kostel sv. Václava nepostrádal přiměřené architektonické výzdoby, jak toho právem kostel stoličný vyžadoval.

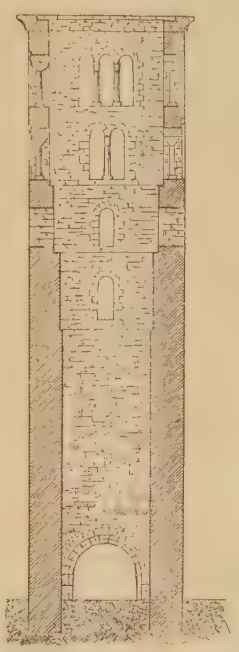

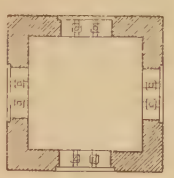

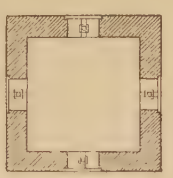

Jako každý trojlodní chrám románský, byl vnitřek kostela osvětlen spodním i vrchním světlem; světlo spodní vnikalo okny v jižní stěně prolomenými, jichž čítalo se tolik, kolik klenbových čtverců loď boční čítala, kdežto

[1]) Není tudíž půdorys v »Mittheilungen«, Jahrg. XIX., Neue Folge, k popisu na str. 55—57 správný, jelikož by tím vyloučena byla křížová klenba bočních lodí, která z pravidla se vyskytuje.

protější stěna severní oken za příčinou přistavěného k ní ambitu a sakristie postrádala; hlavní apsida měla okna tři, boční po jednom okně. Světlo vrchní vnikalo okny ve vysoké lodi střední přímo pod stropem v obou stěnách bočních prolomenými, které počtem odpovídaly oknům spodním, jenže nízký ambit nepřekážel, aby i na straně severní

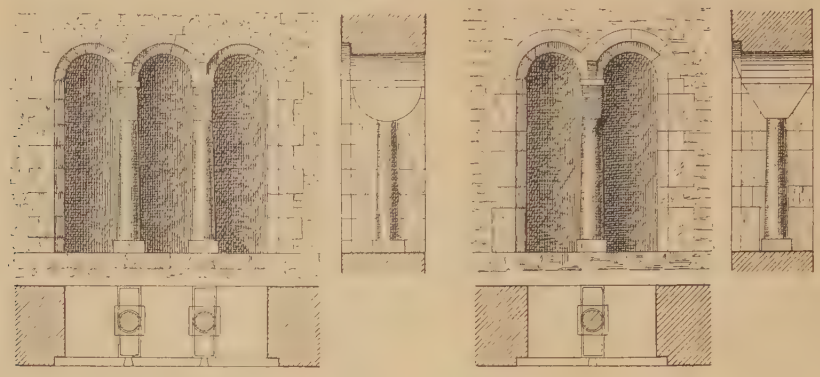

upraveny byly; v západním štítu průčelním bylo veliké okno kulaté.

Rozměry svými řadil se kostel sv.

pochoval v něm předního budovatele, knížete Václava, který se nedočkal ani dokončení ani slavného vysvěcení milované svatyně, jakož i strýce jeho a dobrodince chrámu, Ottu II., uloživ těla jejich uprostřed kostela a vzdělav nad hrobkami sarkofág z bílého pískovce, ornamentem románským vyzdobený. Když za dob Dietrichsteinových hlavní apsida za příčinou rozšíření kostela zbourána jest, byl i sarkofag z prostředku kostelního odstraněn a rozbit. Většího

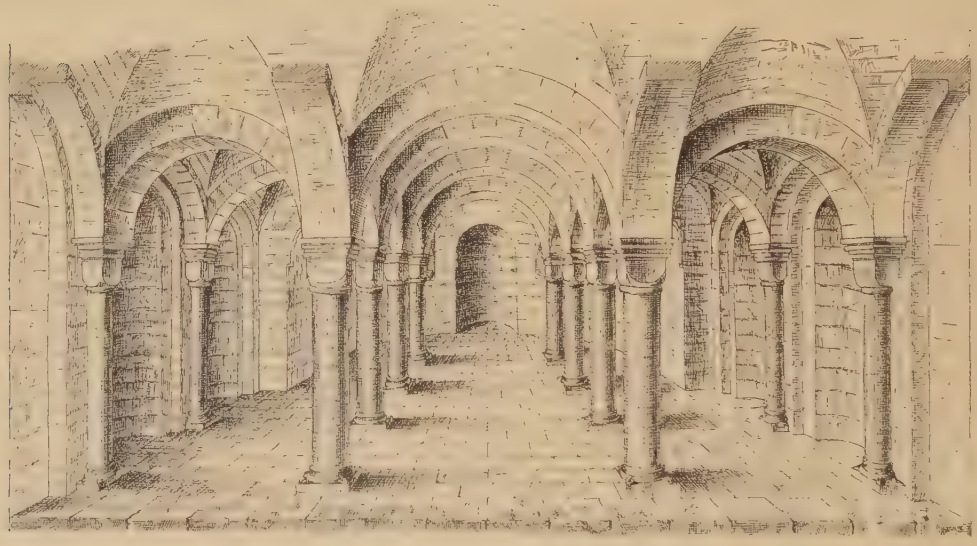

Václava k větším chrámům zemí českých; úhrnná šířka obnášela 17·2 *m*, z nichž na hlavní loď připadalo 7·2 *m*, na boční lodi po 4 *m*, na pilíře po 1 *m*; úhrnná délka obnášela 53·2 *m*, z níž připadalo na podkruchtí 6 *m*, na loď 28 *m*, na chor 10·5 *m*, na apsidu 5 *m*.

Jakmile biskup Zdik dokončil a vysvětil velechrám stoliční sv. Václava,

kusu kamene použilo se k opravě bočních dveří, jimiž z kostela do ambitu se vcházelo, kdež při nejnovější obnově byl nalezen a v diecésním museu uschován. Na místě náhrobku dal kardinál kníže Dietrichstein před vchodem do nového choru zhotoviti nápis: D. O. M. Venceslao Marchioni Moraviae, qui obiit anno 1130, et Břetislao ejus filio, qui

obiit anno 1148, piis hujus templi fundatoribus, Franc. Cardin. a Dietrichstein posuit anno 1603.[1]) Kamenný sarkofag stával přímo před bývalým chorem zbudovaným nad kryptou v těchže místech, kde v kostele sv. Jiří na hradě Pražském dosud se nacházejí sarkofagy zakladatelů kostela i kláštera. V náhradu za zbořený náhrobník dal bezpochyby jmenovaný kardinál zhotoviti jiné dva náhrobníky z červeného mramoru, na nichž oba Přemyslovci v přirozené velikosti vyobrazeni jsou v brnění s knížecími korunami na hlavách, držící v rukou meče a stojíce na štítech s českým lvem a moravskou orlicí, jak dosud na stěně kostelní se spatřují.

Poněkud stranou od sarkofagu knížecího pochován jest r. 1157 Olomoucký biskup Jan III. před vchodem do choru povýšeného u lavic, kde se responsoria a versikule od kněží a kleriků zpívaly,[2]) kdež hrobka jeho pokryta byla deskou z bílého mramoru.[1])

Na sklonku 12. věku pečoval biskup Engelbert (1194—1199) o stoličný chrám svůj, jejž obnovil, uvnitř okrášlil a veškerou střechu olovem pokryti dal,[2]) zvelebiv jej v duchu Zdikově. Nádhera a krása neměla však dlouhého trvání. Velebný památník Zdikův zničen jest r. 1204 zhoubným požárem, který kromě vnitřní výzdoby i budovu hrozně poškodil, stráviv nad to i mnohé listiny a skvosty zde uložené,[3]) načež biskup Robert škodu způsobenou dle možnosti napraviti hleděl.[4])

[1]) Že jméno Břetislavovo na nápisu není správné, viz *Ziegelbauer*, Olomutium sacrum; kapitulní bibliotéka Olom. č. 538, díl II., str. 82—84; *Dudík*, Děj. Mor., III., 27.

[2]) *Ziegelbauer*, Olom. sacrum, I., 225.

[1]) *Richter*, Series episcoporum Olom., 37.

[2]) Tamže, str. 51.

[3]) *Richter*, Series episc. Olom., 58: Anno Domini MCCIV. VI Idus Maji Olomucensis ecclesia ruit per incendium et multis privilegiis et rebus damnificata est. — *Dudík*, Nekrol. 54: VI. Idus Maji Anno Domini MCCIV. Olomucensis ecclesia combusta est.

[4]) *Erben. Regesta, 1232, p. 374:* (Robertus, Olomucensis episcopus, praeposituram in Olomuc instituit). — Ecclesiam Olomucensem, quam vir sanctae memoriae Sdiko aedificavit, nos per incendium, sicut hodie apparet, reparavimus: cujus patronis corpus et animam et iter nostrum commisimus, amen.

ÚVAHA

o žádoucím zachování starobylých památek, též o žádoucím novověkém zvelebování Prahy.

Mnoho se nyní mluví a píše o zachování starobylého rázu města Prahy. Stačilo dáti heslo a k radě městské hrnou se přípisy, žádosti a návrhy v tom smyslu, aby se postarala o zachování starobylého rázu matičky Prahy. Pohnutky tohoto ruchu nejsou nové, měly vždy své přímluvce ve vzdělaných vrstvách národní společnosti naší, ale nikdy z nich nevycházel ruch tak živý a čilý, jako nyní.

Ruch tento jest jednak úkazem potěšitelným, zvláště že přišel právě v této době. Na první pohled vypadá jako zdravá reakce naproti upřílišněnému heslu o modernosti, které již po leta bývá s dotěrnou neomaleností vykřikováno tu na poli vědy, tu zase v poesii, dílem i ve výtvarném umění. Jsou vědci, kterým jde modernost nade všechno; že by účelem vědy bylo hledání a šíření pravdy, a že pravda jest něco rozdílného od subjektivného mínění, okamžitého nápadu, ledajakého zdání, to vše jest u nich přemoženým stanoviskem. Jim jest vědcem jenom ten, kdo hlásá nejnovější výroky, nechť jsou správné nebo nesprávné; a co jest lidmi od dávna poznáno a za pravdu dokázáno, to u nich nepatří do vědy, to jest staré haraburdí. Podobně o umění někteří mudrují — zrovna jako pařížští krejčové — že vše záleží na modernosti, na novosti, na nezvyklosti a nic na kráse; dle nich chváliti se může jenom to, co jest nejnovější; ale co v oboru umění stvořilo starší pokolení neb dokonce dřívější věkové, to u nich nestojí za nic. Jest jistě na čase, aby naproti tak přemrštěné chvále modernosti položila se váha jednou také na přednosti, které náležejí starobylosti. Jest záslužno vzbuzovati úctu k tomu, co zachovalo se nám pěkného nebo památného ze starých časů;

jest to záslužno, i když ta úcta vzbuvaná vztahuje se prozatím jednostranně toliko k stavitelským památkám.

Krajnosti se dotýkají. Vedle extremu modernosti nebo novomódnosti vzniká extrem druhý, krajní staromilovnost, aspoň na oko. Že ve vydaném hesle o zachování starobylého rázu Prahy jest mnoho přemrštěného, nesnadného i nemožného k provedení, ukázala krátkým přesvědčivým rozborem paní Renáta Tyršová v letošní »Osvětě« (str. 456—458), kteroužto znamenitou recensentku z oboru výtvarného umění zajisté nikdo nebude viniti z nedostatečné znalosti umění anebo z nedostatečné lásky k minulosti vlastenské. Také architekt Polívka obmezuje heslo o zachování starobylého rázu Prahy na snahu po zachování starých uměleckých nebo jinak památných staveb, a s důrazem upozorňuje, že napodobováním starých fasád nebylo by věci posloužено. Z některých však stran vede se počatý rozhovor do krajnosti; město Norimberk klade se za jediný vzor ku následování a beze všeho ohledu na ohromný rozdíl mezi vzezřením Prahy a Norimberka požaduje se, aby v Praze uložilo se za zákon, že, kdo přestavuje dům, musí zevnějšek postaviti u nového domu zrovna tak, jaký byl u starého domu, a jen vnitřek že může si v něm zařídíti dle své chuti nebo potřeby.

Dovolte, abych pronesl několik námitek proti takovýmto přílišnostem.

Předně upozorňuji, že v Němcích a jinde na světě jest mnoho měst, ale Norimberk jest mezi nimi jediný svého druhu. Nikde jinde nezachovalo se celé město i s hradbami v podobě skoro středověké, zastavěné vesměs budovami ve vkusu 14. až 17. století; nikde jinde neučinilo se v našem století za včasu opatření od vlády, aby vše, co nového se staví, stavělo se ve vkusu starobylém, v tom městě již obvyklém. Jest pravda, že Norimberk bývá od cizinců mnoho navštěvován právě proto, že vzezření jeho jest tak starobylé. Výdělky, jež tudy přicházejí mnohým obyvatelům toho města, a sláva, že to město jest ve svém způsobu dokonalé a jediné, dávají jim snáze snášeti mnohá a rozmanitá nepohodlí a břemena, která jsou s tímto stavem věcí spojena, a kterých by ne každé druhé město sneslo.

Aby z Prahy počal se nyní dělati druhý Norimberk, to jest věc zhola nemožná. Jest to věc nemožná proto, že Praha nemá toho starobylého a ve všech částkách uceleného vzhledu, jakého Norimberk poskytuje a poskytoval ovšem již tehdáž, když král bavorský spolu s měšťanstvem počal se starati o zachování tohoto starobylého rázu města. Praha nemůže v té stránce rovnati se Norimberku, poněvadž zde starobylý ráz zachoval se jenom u menší části budov; veliká většina budov pražských není rázu starobylého, nýbrž novodobého. Co jest starobylého v nejkrásnější části Prahy, na Františkově nábřeží? Krom vodárny u mlýnů staroměstských nic. Ovšem krása nábřeží pochází nejvíce z toho, co odtamtud jest viděti za vodou. Podobně málo starobylého vykazuje pražské korso, třída Ferdinandova a Příkopy, též třída Eliščina v posledních 30 letech tak ve lice zvelebená. Nové město pražské vůbec má málo budov starobylých. O předměstích pražských, které počtem obyvatelstva již se vyrovnají Praze, netřeba v tom ohledu šířiti slov; vše v nich je nové. Zachovati se může jenom to, co jest, nikoliv to, co není; a ježto v Praze jenom menší část budov má ráz starobylý, nemůže se slušně mluviti o zachování starobylého rázu Prahy vůbec, nýbrž jen o zachování starobylého rázu této menší části. A také v této menší části najdou se ještě důležití rozdílové.

Jako nebylo vše pravdou, co lidé za starých časů za pravdu přijímali, tak také není a nebylo vše krásné, co zedníci za starých časů vystavěli. Jako jest dobře, když starý omyl se napraví novým lepším poznáním, tak také nemá se haněti, nýbrž má se chváliti, když na místě starých ošklivých nebo nevhodných staveb provádějí se stavby pěknější a našemu věku přihodnější. Ne vše dlužno zachovati, co jest staré. Všeobecně však nelze o tom rozhodnouti, nýbrž dlužno každý případ uvažovati zvlášť.

Norimberku jsou hradby okrasou. O pražských hradbách, nyní již větším dílem zbořených, sotva kdo bude tvrditi, že by byly bývaly městu na okrasu a že by se stanoviska estetického bylo si přáti, aby se nebořily. Z příčin praktických všecko obyvatelstvo si přálo, aby hradby pražské se odstranily, a r. 1866 s radostí uvítalo zprávu starostou Bělským vyhlášenou, že se tak stane. Zdaž obyvatelstvo pražské toto mínění své

nyní změní? Zdaž jest valně Pražanů takových, kteří by si přáli, aby na místě nynějších sadů a nových částek města na bývalých pevnostenských pozemcích opět stály hradby a vedle nich rozkládaly se příkopy? Chceš-li někdo opravdu v tomto kuse zachovati starobylý ráz Prahy, jaký býval do roku 1866? Koňská brána v nich vypadala dosti slušně; ale je-li v Praze člověka, jenž by si k zachování starobylého rázu přál, aby tam nestálo Museum království českého, nýbrž raději opět stará Koňská brána?

Praha stojí před asanací, kteráž podstatně znamená přestavění Židovského města a některých nejníže položených částek Starého a Nového města pražského. Jsou to vesměs částky hlavního města, které mají vzezření po výtce starobylé, špinavě romantické. O této asanaci mluví se mnoho let, obec pražská velice se namáhá, aby ji provedla. Mnozí po té asanaci velice touží, nemohou se jí dočkati. Že by měla nějakých zásadních protivníků, neukazovalo se dosud nikde. Touto proměnou města mají na místo starobylých částek přijíti částky města dle vkusu novověkého; valná částka toho, co starobylého v Praze zbývá, má ustoupiti místo ulicím a budovám novodobým. Z těch, kdo nejvíce horují o zachování starobylého rázu města, tuším, nikdo ještě nevyslovil se, jak smýšlí o asanaci. Ale měli by tak učiniti. Měli by říci, zdaž si přejí, aby ta romantická špína se starou nezdravotou v Praze zůstala, či hlasují-li pro asanaci a tudy pro odklizení starobylého rázu z těch míst. Měli by se o tom vysloviti, sice dokud se tak nestane, ostatní obecenstvo neví, pronáší-li se heslo o zachování starobylého rázu Prahy k tomu, aby se provádělo s tou příkrostí, s kterou se pronáší, či jen k tomu, aby se mluvilo. Zde jest zkušební kámen na opravdovost toho hesla.

Zhola nemožný jest požadavek výše vzpomenutý, že by v každém přestavovaném domě fasáda se měla udělati taková, jako byla v domě dřívějším. V Norimberce jest nádraží vystavěno ve slohu gothickém, ale při zdělávání jeho fasády dokonce se neohlíželi na to, jak vypadaly domy a domky, které tam stály dříve. Takový požadavek byl by ve mnohých případech přímo směšný. V Praze před klášterem uršulinským ještě před 40 lety stála cihelna, tam, kde je nyní široká ulice mezi tím klášterem a Českou spořitelnou. Tato cihelna byla posledním zbytkem velkých cihelen a vápenic, které již před 500 lety stávaly v tom okolí. Zevnějším vzhledem svým byla, jako všecky cihelny staré i nové, nepěkná, pro velké město pravá ohyzda a kouř z ní vycházející činival chůzi v té straně velmi nepříjemnou. Když potom Česká spořitelna tuto cihelnu koupila, kus pozemku postoupila obci za ulici a na ostatku vystavěla si nynější svou budovu, k jejíž ladné fasádě stavitel vzal si vzor z Vlaských Benátek: mělo se snad spořitelně zakázati, aby tak nestavěla, nýbrž aby si dala udělati fasádu zrovna takovou, jakou měla starobylá cihelna, a uvnitř nového domu aby si udělala kanceláře, jaké potřebuje?

Příkladů podobných jest na výběr. Naproti městské vyšší dívčí škole do nedávna stál dům nevysoký, slohu asi josefinského, totiž beze všech okras; Hlávka si na tom místě vystavěl nynější palác; mělo se snad žádati, že nový dům musí zvenčí vypadati znovna tak, jako vypadal dům dřívější? Národní museum bylo do nedávna na Příkopech v bývalém paláci Nostickém, domě dosti pěkném, slohu barokového; ale budova Zemské banky, která se tam nyní dostavuje, jest stavba nesrovnale krásnější; není již o tom pochyby, že budova tato bude jednou z nejkrásnějších stavitelských ozdob Prahy. Mělo se tomu snad zabrániti podle zásady, že k vůli zachování starobylého rázu musí nový dům míti fasádu zrovna takovou, jakou měl dům dřívější?

Mělo-liž Národní divadlo vzíti na sebe zevnější podobu starého skladiště soli, které na tom místě dříve stávalo? Klášter uršulinský ještě před nemnohými lety měl zevnějšek starobylý, totiž holou pustou stěnu, až úzko bylo na ni patřiti; pročež o tom šla jedna chvála, když před lety dělala se nynější fasáda, sice novomódnější, ale slušná. Až se někdy bude přestavovati nynější nárožní dům Václavského náměstí a Můstku, pod Pressburgovou modrou kravatou, zdaž by někdo hlasoval v ten smysl, aby tam budoucí dům opět vypadal zrovna tak? A zdaliž si někdo přeje, aby jeho jednopatrový soused naproti Spinkům s modrou střechou při budoucí své přestavbě obdržel opět tuto starobylou podobu? atd. atd.

Není tedy pravda, že by vše starobylé bylo pěkné nebo zachování hodné, anebo že by vše, co se starobylého zachovalo, mělo se při nezbytném přestavování napodobovati. Není pravda, že by bylo záhodno zachovávati starobylý ráz Prahy ve všem, kde se zachoval. Ale záhodno jest zachovávati to, co ze starých časů zůstalo nám pěkného, co slouží městu k okrase nebo k zajímavosti, co jest památného. V podrobnosti musí každý případ vždy zvláště se uvážiti, než možno rozhodnouti, zdali staré stojící stavbě dlužno dáti přednost před novou, která se tam zamýšlí. Všeobecně možno říci jenom tolik, že věc pěkná jest vždy pěkná, nechť jest původu starého nebo nového; ale při stejné kráse stoupá hodnota stářím: čím starší jest krásná stavba, tím jest vzácnější, a tím více dlužno o to dbáti, aby se zachovala také budoucím věkům. Stářím a někdy i jinými okolnostmi tolik přibývá ceny, že i předměty, které nejsou krásné, stávají se vzácnými, a lidé slušně dávají si na tom záležeti, aby se zachovaly. Takovou vzácností bez zvláštní umělosti jest tak řečená Libušina lázeň, kus zříceniny na skále vyšehradské nejspíš z času Karla IV.; jistě každý citlivý člověk by litoval, kdyby ta malá zřícenina měla vzít za své. Vzácností bez krásy jest zbytek brány prvotního hradu kyjevského, tak řečených Zlatých vrat. Avšak takovýchto starobylostí pouhých bez vlastní krásy není mnoho a nesmí jich ve velkých městech býti mnoho, neboť by omrzely a překážely. Z pravidla se žádá, aby starobylá stavba byla na svou dobu dílem uměleckým, má-li náš věk dávati si na tom záležeti, aby ji zachoval.

Jako není pravda, že by všechno staré bylo krásné, tak také není pravda, že by všechno nové bylo nepěkné. Komu jde o to, aby Praha lákala k sobě cizince svou výstavností, ten má nejen starati se o to, aby staré památné stavby se tu zachovaly, nýbrž má také k tomu pracovati, aby město se okrašlovalo stavbami novými. Obojího jest potřebí. Jisto jest, že mnohým turistům Praha, Vídeň i Krakov jsou zajímavější než město zcela novodobé, na příklad Berlín, a to proto, že tu máme také krásné stavby starožitné. Ale vedle ctihodných památníků ze starých časů každý také rád se podívá na Národní divadlo, na Rudolfinum, na pomníky Františkův, Karlův, Radeckého, Jungmannův. Cizinci navštěvují nejen starobylé svatyně na hradě, v Týně a v Emausích, ale i nové krásné kostely tří rozdílných slohův v Karlíně, na Smíchově a na Vinohradech. Chloubou jest Praze vnitřek městské spořitelny; nové okrasy přibývají městu zemskou bankou a Strakovskou akademií (jen zadky vysokých domů v blízkosti se k ní nehodí).

Čeho mnoho, všecko škodí, jak přílišná chvála modernosti, tak i nemírná záliba v starobylosti. Škodlivo jest vesměs opovrhovati minulostí a jejími pozůstatky, a rovněž chyba jest venkoncem tupiti přítomnost a její potřeby a snahy. Náš věk stará se ovšem nejvíce o sebe tak, jak to činil každý věk předešlý. Ale není pravda, že by náš věk vesměs choval se k památkám minulosti tak barbarsky, jak o něm bývá naříkáno. Náš věk opravil kostel sv. Víta a dostavuje ho, což předkové naší za minulého půl tisíce let opomíjeli. Obec pražská značným nákladem dala dostavěti a doplniti Prašnou bránu, nejpřednější okrasu Prahy z doby Vladislavské, též věže mostecké a ovšem znova vystavěla zbořenou část mostu Karlova. Kostely pražské nehynou, jako jindy, ale opravují se, byť ne veskrze, ale kus po kuse, podle požadavku prvotního slohu jejich. Vyšehrad svatý za naší paměti povstává ze zbytků svých v kráse po věky nebývalé.

Tím nechci říci, že k zachování starobylých památek děje se vše, co se díti má a že by se bylo nic zlého nestalo, co se státi nemělo. Náš věk dopustil se několika těžkých hříchů rušením starých památek. Někdy stala se chyba z pouhého nerozumu, z pouhé nevědomosti o ceně starobylých památek umění, z pouhé novotářské bezohlednosti k varovným hlasům lidí obeznalejších. S náměstí Staroměstského před 30 lety pojednou zmizela mramorová kašna z doby Rudolfinské, která tam nikomu nepřekážela a mohla tam ve spustlosti své ještě státi několik let, až by se bylo znalcům podařilo poučiti obecenstvo o veliké umělecké ceně její; ale purkmistr dal ji náhle v noci rozebrati a rozvážeti právě proto, aby pojednou zmařil všeliké snahy po jejím zachování. Novověký Smíchov měl jedinou památku z pradávných dob, kostelíček sv. Jakuba z bývalé vsi Újezda; opět nikomu nepřekážel, jest tam prázdné

prostranství, jemuž by ten kostelíček byl idylickou okrasou, kdyby ho byli pozdních přístavků zbavili a v prvotní stav přivedli; i ač to vše bylo zjevno, a ve veřejnosti ozývaly se hlasy ve prospěch zachování této románské stavbičky, přece obec dala ji zbořiti beze všeho milosrdenství, bez milosrdenství ku kostelíku i k své vlastní pověsti u potomstva! Rovněž zbůhdarma dala obec pražská zbořiti kostel sv. Bartoloměje z doby Vladislavské; nejen z úcty k starým památkám, ale i z ohledu na pohodlí a zdraví ošetřovanců v městském chudobinci byl by se ten kostelík lépe hodil k bohoslužbě, než kaple potom vystavěná v hořejším patře nového domu.

V posledních letech velká nesnáz vznikla o otázku zachování nebo zboření kostelů sv. Václava a sv. Karla v Resslově ulici; na jedné straně o zachování bojují ohledy umělecké, historické i skutečná potřeba kostelů k bohoslužbě v těch stranách; na druhé straně za zboření mluví technická obtíž, aby kostely učinily se přístupnými a nesesuly se do vyhloubené vedle nich ulice; též ukazuje se na nedostatek peněz. Nikdo neví, jak Praha z této nesnáze vybředne; sotva to dopadne k její cti. A celá ta nesnáz byla způsobena jen zbytečným prodlužováním ulice Resslovy k nábřeží a tudy prohlubováním jejím, čehož nebylo potřebí, ježto byla jistota, že se otevře nová jízdná cesta z Karlova náměstí k Palackého mostu, a na druhé straně, že bývalá příkrá cesta vedle trestnice k Náplavce se učiní sjízdnou; při tom Resslova ulice i Václavská mohly zůstati ve své výšce a od kostela sv. Václava k nábřeží mohly se udělati schody pro pěší.

Jest potěšitelno, že při zamýšleném přestavění páté čtvrti pražské ustanoveno zachovati starou synagogu neporušenou; jestiť to jedna z nejstarších gotických staveb v Čechách. Též nemálo mne těší, že se zachová starý židovský hřbitov, ne-li celý, aspoň z větší části; hřbitov ten jest v Praze nejstarší, ba jediný, který se tu zachoval zúmyslně, kterého se nikdy nedotkla ruka všetečných reformátorů; nepochází sice ze šestého století, nebyl tedy zřízen dříve, než Libuše založila Prahu, jak židé říkají, ale pochází ze století šestnáctého a sedmnáctého. Jest štěstí, že jest to hřbitov židovský a ne křesťanský, neboť kdyby byl křesťanský, byl by jistě již dávno zmizel s povrchu země, jako za minulých sto let zmizely všechny hřbitovy při farních kostelích pražských.

Naproti tomu jest věc velice politování hodná, že v nedávných letech byl zbořen kostel sv. Kříže Většího blíže kláštera milosrdných bratří, pěkná stavitelská památka ještě o něco starší než stará synagoga Jest velice litovati, že v našich dnech beze vší možné záchrany přichází na zmar kostel sv. Jana Křtitele na zábradlí, stavba románská toho půdorysu (kostel podlouhlý se třemi apsidami při konci východním) v Čechách jediná a přes všechnu nepřízeň minulých věků skoro úplně zachovaná i s klenbami. Těžko však ukázati na někoho, že by on byl vinen tímto smutným bořením, nebo že by jemu náležela povinnost kostely tyto zachrániti. Ohlížíme-li se po takové osobě, nejbližší jest obec pražská; ale může-li se žádati, aby velikými náklady, jichž by vyžadovala záchrana těchto dvou kostelů, rozmnožovaly se dluhy obecní? Proti tomu ozvalo by se nepochybně mnoho poplatníků. Kéž by se aspoň podařilo zachovati a obnoviti budovy kláštera bl. Anežky, ku kterémužto účelu působí zvláštní spolek. Spolek tento jest praktickým příkladem opravdové péče o zachování starobylých památek pražských. Bez velké pomoci obce ovšem by účelu svého sotva dosáhl, a chystaná asanace — největší novotářství v blízké budoucnosti — zdá se, že šťastnou náhodou bude přízniva tomuto dílu zachovávacímu.

Až regulační činnost dostane se na Malou Stranu, bude v nebezpečenství kostel sv. Jana pod Petřínem, nyní sloužící za prádelnu na Újezdě. Kostelík ten měl by se zachovati a obnoviti, potvrdí-li se bližším ohledáním domněnka msgra Lehnera, že jest to stavba prvotní v románském slohu.

Podivný zjev jest, že vedle horlivého, někdy až příliš horlivého volání o zachování starobylého rázu Prahy vystupuje neméně horlivě, ba zrovna vášnivě snaha, aby staré umělecké památky se neobnovovaly, nýbrž raději odstraňovaly. Nejkrásnějšími sousošími na mostě Karlově byli sv. Ignác a sv. František Xaverský. Po poslední povodni tyto dvě skupiny nebyly ještě na svá stará stano-

viště postaveny, ač přípravy k tomu se staly. Ale tu ozval se na radnici odpor proti obnově a postavení těch skupin na most; odpor ten vycházel, tuším, jenom z té příčiny, že dotčení světci byli zakladateli řádu jesuitského. Proti uměleckému provedení nenamítá se nic a nemůže se nic namítati; jsouť tyto dvě skupiny soch snad nejzdařilejší díla znamenitého pražského umělce Brokova z počátku 18. století. Sv. Ignác v rouše mešním stojící na zeměkouli a držící v ruce jméno Jesus zobrazuje katolický názor světa; brojiti proti tomuto zobrazení jest nesnášenlivost náboženská, a to nesnášenlivost politování hodná i z ohledu uměleckého a historického zrovna tak, jako bylo kažení soch pohanských, provozované od křesťanů v pátém století, anebo jako bylo kalvinské kažení obrazů a soch v kostele Svatovítském, jehož nařízením nebo dopuštěním zimní král Fridrich popudil proti sobě mysli Čechův. A sv. František stojící na desce, nesené představiteli národů od něho na víru obrácených, toť jest šťastná umělecká myšlénka, kterouž přeloženou do mluvy rakousko-vojenské spatřujeme na Malé Straně v pomníku Radeckého, a líbí se každému nepředpojatému pozorovateli. I nekatolík, má-li umělecký cit a šetrnost k náboženství veliké většiny národa českého, musí nacházeti zalíbení v těchto sousoších, a nikdo by neměl proti nim brojiti, tak jako nikdo nebrojí na př. proti jinému pěknému dílu Brokova, proslulému Turkovi na mostě pražském, hlídajícímu křesťanské zajatce v žaláři. Snad žádný chodec po mostě pražském neschvaluje událost zde zobrazenou — žalářování křesťanů od Turků — ale každému se líbí toto umělecké zobrazení.

Pronáší se také návrh, aby sloup Marianský byl odstraněn s náměstí Staroměstského, nebo aspoň pošinut jinam. Tento návrh rovněž neshoduje se se snahou po zachování starobylého rázu Prahy, neshoduje se s úctou k předmětům památným a uměleckým. Krom toho rozumí se samo sebou, že katolická většina obyvatelstva pražského bez velkého odporu by nedopustila, aby tak znamenitý památník byl se svého místa pošinut. Snaha po odstranění staré sochy Marianské odůvodňuje se také vypravováním, že prý ten sloup stojí na tom místě, kde roku 1621 byli odpravováni někteří účastníci povstání stavovského, i že byl postaven právě na znamení a na památku této smutné exekuce. To jsou domněnky docela mylné: stínání r. 1621 dálo se na lešení při věži radnice Staroměstské, a šibenice nestála uprostřed náměstí, nýbrž dál severněji na tom náměstí. Sloup Marianský nebyl postaven jako znamení vítězství nad povstáním českým, nýbrž zřízen teprve r. 1650 a postaven byl výslovně na památku a na poděkování za vytoužené skončení války třicitileté uzavřeným mírem westfalským.

Mnoho se hřešilo proti starobylému rázu Prahy také zavrhováním starých názvů ulic a náměstí a vymýšlením nových jmen starým ulicím a náměstím. V tom oboru nahromadilo se v Praze od roku 1848 mnoho daremných novot, z nichž některé zase za své vzaly, některé musí se odstraniti jmenovitě, až předměstí budou se slučovati s Prahou, některé pak nepochybně zůstanou na dlouho v užívání, ježto se již vžily. Obecní správa Wankovská pod Bachem, která jinak proslula zpátečnictvím a nehybností ve věcech potřebného pokroku, v tom ohledu vyznamenávala se moderním novotařením. Židovskou zahradu, jakž se od časů nepamětných jmenoval židovský hřbitov, na němž se pochovávali židé až do času krále Vladislava II., nazvali tehdáž Sonnengasse, Sluneční ulice; to jméno již ustoupilo jménu ještě novějšímu: Vladislavova ulice, což jest aspoň oprávněno upomínkou na krále Vladislava, že za jeho panování hřbitov proměnil se v ulici. Židovské město překřtili na Josefov, ačkoliv po dnešní chvíli jest tam viděti více židovského než josefovského. Starobylé Smečky, tak jmenované již v době předhusitské, předělaly se na Zahradní ulici, snad proto, že tam žádná zahrada není; tu se nověji podařilo obnoviti staré jméno Smečky.

(Pokračování.)

Z Akademie křesťanské.

† FRANTIŠEK SEQUENS.

Muž ducha prostomilého a povahy ušlechtilé, umělec v oboru svém znamenitý a osvědčený, malíř církevní v zemích koruny české první odešel na věčnost. Náležel k nečetnému hloučku umělcův českých zasvětivších štětec a paletu výhradně službám Církve. Když před jedenadvaceti roky založili jsme Akademii křesťanskou, přihlásiv se s několika znamenitými umělci bez průtahu za člena, vstoupil s nimi do odboru pro výtvarná umění, v němž věrně a neúnavně vytrval a pracoval, až posléze jakožto předseda odboru uměleckého dne 14. června neočekávaně a na vždycky nás opustil. Jak klidný byl život jeho, tak klidná byla jeho smrt. Usnul bez smrtelného zápasu. Navštívil naposled své žáky na malířské Akademii, aby se s nimi rozloučil, a neuplynulo ani 24 hodin, když se světem se rozloučil. Čítaje věku 60 let, zůstal mladým tělem i duchem. My šedivěli, na hlavě jeho neobjevila se ani jediná stříbrná nitka. Mládí pozemské vyměnil náhle za věčné mládí, které mu Pán Bůh dá údělem za krásné obrazy nebešťanů, světců a světic, které nám zde zůstavil. Světci a světice jeho na stěnách, v oknech a na oltářích nejpřednějších svatyň českých dýší životem nadpřirozeným, k němuž duch umělcův se uměl povznášeti. Velechrám sv. Víta na hradě Pražském, chrám sv. Cyrilla a Methoda v Karlíně, sv. Ludmily na Král. Vinohradech, sv. Václava na Smíchově, kaple v Staroměstské radnici a četné svatyně Pražské a venkovské jsou toho dokladem. Byl mistrem monumentálního i drobného malířství církevního. Týž duch vanul z toho i onoho. Nástěnné malby jeho jímají posvátnou velikolepostí, obrazy tabulové dojemnou zbožností, drobné komposice na emailech oltářů a nádobách bohoslužebných, jakož i na vyšívaných paramentech ušlechtilou jemností, veškerá pak díla vesměs církevně slohovou stylisací, kterou se na první pohled jakožto plody štětce jeho poznávají a od jiných podstatně rozeznávají. Byl zvěčnělý mistrem stylisace, jíž každá malba a každá plastika církevní vynikati má, aby souhlasila se slohem architektury kostelní. Jest to zvláštní druh askese umělecké, k níž jen velicí a zbožní geniové se povznášejí. A geniem takovým byl umělec, který nás právě opustil. Bez velkého sebezapření nelze dospěti k tak vzdušným výšinám. A že toho se nelekal, v čem oko světské si nelibuje, jest největší jeho zásluhou. Byl umělcem svérázným, celým, jednolitým, všestranným, v pravém slova smyslu církevním, jak se objeví z úvah životopisných, které v listě tomto následovati budou. Akademie křesťanská ztrácí v něm jednoho z nejzasloužilejších spolupracovníků, odbor umělecký svého veleochotného předsedu, redaktor starého přítele a věrného pomocníka, jemuž štětec bohužel z ruky vypadl dříve, než bylo lze dokonati památníky zdárně započaté. Světcové a světice, které vídal a maloval, doprovodili jej k trůnu Hospodinovu. Nebe, jehož krásu barvou líčil, se mu již otevřelo a oko jeho zírá na vtělené obrazy nadpřirozenou září oslněné.

Requiescat in pace!

Zpráva za měsíc červen 1896.

Výroční valná hromada konala se dne 18. května za předsednictví presidenta nejd. pana prelláta dra Klem. Borového při hojném účastenství členů, ve které jak protokol z předešlé valné hromady, tak jednatelská a pokladniční zpráva, dále zprávy jednotlivých odborů schváleny byly, načež ředitelstvu absolutorium uděleno. Všichni dle stanov vystupující členové z ředitelstva byli opět

jednohlasně zvoleni, a to: pp. ředitel kůru J. Bílý, kanovník Fr. Brusák, kanovník dr. Fr. Krásl a inf. převor Ferd. Warter. Velmi poučná a zajímavá přednáška vdp. msgra Ferd. Lehnera, faráře Vinohradského, »O románské basilice sv. Václava ve Staré Boleslavi« byla s největší pozorností a s napjetím vyslechnuta, začež se mu od nejd. p. předsedy a celého shromáždění vřelých díků dostalo.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Monstrance gotická: pro vdp. Václ. Oplta, děkana v Libochovicích. — Pozlacení a postříbření v ohni: kalichů: pro vdp. Fr. Kondelíka, kníž.-arcib. vikáře ve Mšeně, pro dp. Fr. Drašara, faráře v Německém na Moravě a pro vys. dp. Mat. Musila, kanovníka v Král. Hradci; lampy: pro dp. Ferd. Vodičku, faráře ve Vejmyslicích; ciboria: pro vp. Jana Olivu, kaplana v Chroustovicích. — Skvostný relikviář: pro vdp. Ant. Kropobauera, děkana v Děčíně. — Nádobky na sv. oleje: pro dp. Jos. Vepřka, kooperatora ve Velké Hrabové na Moravě. — Patenky k nemocným: pro vdp. Ant. Brichtu, děkana v Manetíně a pro dp. Jos. Vepřka, kooperatora ve Velké Hrabové. — Svícny oltářní: dva pro blahorodého pana Jana Hájka v Milíně; šest pro slavný městský úřad na Smíchově, a čtyry pro blahorodého pana Fr. Seiferta v Kvalích. — Lustr: pro dp. Rud. Čapka, katechetu v Karlových Varech. — Stříbrný kropáček: pro dp. Ant. Ciganka, faráře v Hroznové Lhotě na Moravě. — Mešní konvičky: pro sl. městský úřad na Smíchově a pro důst. piaristskou kolej v Mladé Boleslavi. — Kaditelnice: pro důst. farní úřad ve Vendolí. — Kanonické tabulky: pro sl. městský úřad na Smíchově a pro sl. záduší úřad v Praze. — Umyvadlo do sakristie: pro sl. městskou radu na Smíchově. — Dvě stříbrné korunky: pro dp. Fr. Porazila, faráře v Moravici v rak. Slezsku.

Rozličné. Čtyry missaly: pro vdp. Václ. Oplta, děkana v Libochovicích; jeden pro veledůst. děkanský úřad v Příboře na Moravě a pro vdp. Ed. Rausa, děkana v Rokycanech. — Pultíky: pro dp. Drahotína Haldu, faráře na odpoč. v Mořicích na Moravě, pro sl. městský úřad na Smíchově a pro dp. Vladim. Bečváře, faráře v Mirošově. — Harmonický zvonek k sakristii: pro sl. městskou radu na Smíchově.

Paramenty. Celý bílý ornát (kasule, dalmatiky a pluvial): pro nejd. pana dra Václ. Horáka, velmistra ryt. řádu křížovnického v Praze. — Kasule: bílé: pro vysokorodého pana Vikt. Poráka rytíře z Vrany v Třebnici, a pro vysokorodou paní hraběnku Czapskou v Praze; červená, bílá, černá a zelená: pro vdp. Fr. Kondelíka, kníž.-arcib. vikáře ve Mšeně; bílá: pro blahorodou paní Kristinu Strnadovou v Boskově; bílá, červená a černá: pro sl. městský úřad na Smíchově; bílá a červená: pro důst. farní úřad v Malé Bukovině; červené: pro paní N. N. v Praze a pro vdp. Jos. Moce, děkana v Budyni n. Ohří; bílé: pro J. Jasnost paní princeznu Vilemínu Lobkowiczovou v Eisenbergu, pro J. Jasnost paní kněžnu Lobkowiczovou v Praze a pro ctih. paní představenou Milosrdných sester v Sulzbachu v Horních Rakousích; 2 bílé, červená a zelená: pro nejdůst. pana dra Václ. Horáka, velmistra ryt. řádu křížovnického v Praze. — Pluvialy: bílý: pro nejdůst. pana velmistra dra Václ. Horáka v Praze; fialový a černý: pro důst. farní úřad v Malé Bukovině a bílý: pro dp. Fr. Soukala, faráře v Rovečíně. — Štoly: zlatem vyšitá: pro vys. dp. dra Frant. X. Kryštůfka, kanovníka a profesora bohosloví v Praze a pro důst. farní úřad v Malé Bukovině. — Vela: pro dp. Drahot. Haldu, faráře na odpoč. v Mořicí, pro J. Jasnost paní kněžnu Schwarzenbergovou v Praze, pro vdp. Fr. Řezníčka, kníž.-arcib. vikáře v Češticích. — Bursy k zaopatřování nemocných: pro dp. Josefa Vepřka, kooper. ve Velké Hrabové, pro ctih. školské sestry v Příbrami, pro důst. farní úřad v Malé Bukovině a pro ctih. školské sestry v Nové Pace. — Plášťík na ciboř: pro dp. Karla Škodu, protokolistu v Král. Hradci. — Antipendia: pro dp. Jos. Čamru, administr. v Maloticích, pro blahorodého pana Karla Wesselého, představeného ve Vltavotýně a pro ctih. školské sestry v Praze. — Polštáře oltářní: pro důst. farní úřad ve Lstibořicích. — Birety: 2 pro Jeho Eminenci nejdůst. pana kardinála kníže-arcibiskupa Frant. hraběte Schönborna v Praze, 3 pro sl. městskou radu na Smíchově, pro dp. Fr. Maráta, sekretáře ryt. řádu křížovnického v Praze, 2 pro vp. Ant. Libische, kaplana ve Svébořicích, 2 pro důst. piaristskou kolej v Mladé Boleslavi a 6 pro vdp. Ed. Rausa, děkana v Rokycanech. — Komže pro ministranty a kostelníky: 4 pro J. Jasnost paní kněžnu Schwarzenbergovou v Praze, 3 pro sl. městskou radu na Smíchově, 2 pro vdp. Jos. Bindra, vicerektora kníž.-arcib. semináře v Praze. — Koberec na stupně oltářní: pro důst. farní úřad v Malé Bukovině.

Prádlo kostelní. 2 cingula: pro dp. Václ. Mikuláška, faráře v Markvarticích; alba: pro ctih. školní sestry v Plzni; 2 rochety: pro dp. Fr. Blažka, faráře v Krásné Hoře; 2 alby: pro vp. Jana Pirkra, kaplana ve Wolfsbergu v Korutanech; alba: pro vp. Ad. Skřivana, kaplana v Plzni; alba, 3 humerale a 3 purifikatoria: pro dp. Jos. Nesswethu, faráře v Donavicích; 3 cingula: pro vdp. Ed. Rausa, děkana v Rokycanech; 3 pally a 3 vložky do missálů: pro dp. Jos. Tangla, faráře ve Chválenicích.

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ na Král. Vinohradech.

»METHOD« vychází vždy 30. každého měsíce. **Předplatné**, které činí poštovní poukázkou na celý rok **2 zl. 20 kr.**, přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech. Reklamace** buďtež zasílány do **expedice v Akademii křesťanské v Praze** (Řetězová ulice č. 223).

Knihtiskárna »Politiky« v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 7. **V Praze, dne 30. července 1896.** **Ročník XXII.**

OBSAH: Vyšívaná roucha bohoslužebná na Národop. Výstavě Českosl. r. 1895. (Pokrač. 8.) — Úvaha o žádoucím zachování starobylých památek, též o žádoucím novověkém zvelebování Prahy (Dokonč.) — Tajná kázeň. (Dokonč.) — Hlohová. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za červenec

Vyšívaná roucha bohoslužebná na Národopisné výstavě Českoslovanské 1895.

Podávají Ed. Šittler a Dr. Ant. Podlaha. (Pokračování 8.)

III. Roucha bohoslužebná z doby renaissanční a barokové.

Začátek období tohoto vhodně charakterisován byl na výstavě naší rouchem přesně datovaným a nadto i jinak velmi památným, totiž mešním rouchem bl. Jana Sarkandra z Příbora na Moravě (obr. 12.). Byloť při kasuli této možno sledovati na hnědé sametové látce zlatem protkané jednak zřetelné ještě reminiscence na vzorek gotický: vidímeť tu rámce větvové vkusně prohnuté a při vzájemném styku svém ornamentem květovým (místo bývalých korunek) spojené; jednak však projevuje se tu již patrná náklonnosť ke klassické antice v široce stylisovaném akanthovém listu, který uprostřed ploch rámci obepjatých zaujímá místo bývalého granátového jablka.

Vypuklé vyšívání kasule Sarkandrovské, kteráž dle pověsti vlastníma rukama zbožné mateře Sarkandrovy byla zhotovena, nevyniká obzvláštní dovedností. Spatřujemeť tu pouze sukovatý holý kříž vypukle vyšitý, při třech hořejších koncích třemi bobulemi ozdobený, a z obou jeho stran po jedné loutkovité postavě, jež představují Pannu Marii a sv. Jana Ev. U paty kříže jest znak a letopočet 1583.[1])

Že ve století XVI. bývaly dorsální kříže zdobeny i velikými, nadmíru vypukle vyšitými podobami Ukřižovaného, toho ukázky spatřovali jsme na kasulových křížích z chrámu Svatovítského a z chrámu Týnského v Praze. Těmto reliéfovitým pracím, které teprve, jak již řečeno, ze XVI. stol. pocházejí, přičítáno bylo dříve vysoké stáří, ovšem neprávem. O kříži Týnském dokonce se vypravuje, že zhotovila jej sv. Ludmila![2])

Vyšívačské umění v době renaissanční porušilo v kresbě i technice přesnou pravidelnosť, kterouž vyšívání v době gotické se vyznačovalo. Anglický steh upadl skorem zcela v zapomenutí, a Kolínský steh ustupoval znenáhla tak zv. stehu atlasovému (point satiné), o němž níže šíře se zmíníme.

Slabá ozvěna krásného stehu angli-

[1]) Srvn. Procházka: Bl. Jan Sarkander, str. 810—811, »Vlast«, 1896, str. 680.

[2]) Srvn. Zap o kasulovém kříži z chrámu Týnského v Pam. archaeol., I., 109.

Obr. 12

Obr. 13.

Obr. 14.

ckého vyskytá se sice ještě na kasuli z Těšína,[1]) na jejíž dorsální straně vyšito jest na zeleném aksamitu veliké tělo Kristovo na kříži rozpjaté, avšak jest tu již příliš zjevný úpadek bývalé technické zručnosti.[2])

Za to vzkřísila renaissance dávný způsob applikační (námětkový nebo našívací), který v románské době převládal, v době gotické však byl zatlačen. Applikační tento způsob záležel v tom, že byly z různobarevných látek vystřihovány jednotlivé součástky ornamentů, jež pak na základní látku byly přišívány a šňůrkami vroubeny.

Tohoto způsobu užito jest částečně, vedle vyšívání stehového, na kasuli dioecésního musea v Budějovicích. Kasule tato zhotovena jest ze zeleného damašku, pokrytého vzorkem skládajícím se z kvítků rozhozených (Streublumenmuster). Nabyltť uprostřed století XVI. — nejdříve na tkaninách severoitalských — převahy tento vzorek a převládá po celé půlstoletí (1550 až 1600).[3]) Dorsální strana této kasule ozdobena jest vzadu rovným křížem, v jehož středu jest beránek (obr. 13.). Tvář i nožky provedeny jsou dosti obratně stehem anglickým, tělo známým nám již stehem uzlíkovým, vlnu pěkně napodobujícím. Na ramenech kříže střídají se štítky s pětilistou růží (applikace) a štítky vodorovným břevnem na dvé rozdělené. Štítky ty vkomponovány jsou vesměs do známého gotického čtyřlistu, čtvercem proťatého, jenž vyšit jest rovněž pěkným stehem anglickým a jeví se jako trojbarevná páska, pokaždé jinak kombinovaná. Přední strana kasule ozdobena jest rovným pruhem, na němž v pěkném listovém ornamentu (trochu tuze stylisovaný vinný list) spatřujeme opět pětilisté růže (obr. 14.). Listí ornamentu vyšíváno jest již stehem atlasovým (point satiné, der Atlasstich).

Atlasový steh mění polohu svou dle libosti a vůle vyšívačovy. Vyšívač píchá brzo mezi nitě předchozích stehů, a dělá brzo dlouhé, brzo krátké stehy, jak se mu zlíbí. Neváže se žádným pravidlem; jeho snahou jest, aby listy, květy nebo ovoce byly správně vystínovány, aby stínové a barevné přechody byly nenáhlé a přirozené, a aby nepěkné shluky stehů (tak zv. „hnízda“) nepovstávaly, nýbrž aby vše pěkně hladce vyhlíželo. Vyšívač snaží se docíliti dojmu plastického a užívá k zvýšení dojmu jako světel rád stříbra a zlata. Umělecké vyšívání počíná si tu tedy beze všech pravidel, podobně jako moderní štětec malířský, jenž zná toliko jediný cíl, totiž, aby vzbudil co možno veliký efekt, a jediný ideál, totiž přírodu. Nicméně vyšívání stehem atlasovým prozrazuje nezřídka nevšední dovednost a vyvinutý smysl pro barevný účinek vyšívacího hedvábí, jakož i pro jemné, měkké přechody stínové, a konečně i bedlivé studium přírody. Shledáváme zejména na rouších z XVIII. stol. vyšívání stehem atlasovým nejjemnějším hedvábím s ohromnou pílí provedená.[1])

Na kasuli Budějovické stopovati lze snahu vyšívačovu, docíliti přechody stínovými a barevnými dojem, jako by listy byly prohýbány, ačkoliv jeho dovednosť v této příčině jeví se býti dosti skrovnou.

Výhradně užito jest applikace na kasuli Bartošovické (obr. 15.). Střed celé kasule vyznačen jest listovým věncem čtyřmi růžicemi ozdobeným. Uprostřed tohoto věnce jest celá postava svatého Václava s praporem a znakem uprostřed dvou andělů, z nichž jeden drží palmu, druhý kříž. Tváře sv. Václava i obou andělů nejsou vyšívány, nýbrž na hedvábí malovány. Ostatek plochy kasulové vyplněn jest pěkným ornamentem rostlinným.

Kasulí takto (applikaturou) zdobených, jichž zajisté hojně dosud se po chrámích našich zachovalo, bylo na N. V. Č. více. Z musejních sbírek Kutnohorských zapůjčena byla podobná, arciť bez obrazu, jejíž celá plocha pokryta byla pestrými, přece však mile harmonujícími listy, květy a růžicemi. Poutní chrám ve Frýdku ve Slezsku zapůjčil rovněž podobnou kasuli, při níž však volba barev byla poněkud méně šťastna.

[1]) Látka této kasule jest hnědá, pruhovaná s řídkým kvítkováním; kříž byl na ni patrně ze starší kasule přešit.

[2]) Srvn. podobný kříž domněle anglickým stehem vyšitý v díle Farcy-ho, III., 91.

[3]) Otto v. Schorn, o. c. 47. Ostatně neužívá »rozhozený« vzorek výhradně motivů rostlinných, nýbrž jest neobyčejně bohatý na nejrozmanitější variace, klada mezi lístky ratolesti květové a květové stonky, dílem volně podané, dílem jemně stylisované, nezřídka i geometrické figury, routy, spleté ornamenty liniové, orly, koruny a j.

[1]) Srvn. Knoblauch, o. c., str. 36—38.

Obr. 15.

Obr. 16.

Za to velikou elegancí vyniká jiná kasule, museem Kutnohorským zaslaná, která výborně za vzor hodný napodobení sloužiti může. Plocha kasule z bledě červené hedvábné látky ovroubena jest při okraji napodobenou krajkou z polokruhových výkrojkův sestrojenou. Prostřední pás a kápě okolo hrdla pošity jsou velmi pěkně komponovanou ozdobou stonkův nesoucích pestré květy a lístky.

Této velmi podobna byla kasule vyložená v oddělení okresu Slanského (obr. 16.), o níž nám pohříchu není známo, kterému chrámu náleží. Zhotovena jest z hedvábné látky červené, pěkným renaissančním ornamentem (palmetové květy v listovém orámování) ozdobená. Při obrubě rovněž napodobena jest krajka, a pás i kapi pokrývají stonky s lepými květy.

Mistrným dílem applikačního vyšívání jest koberec či spíše gobelin z Libíše, lemovaný pěkně komponovaným ornamentem rostlinným, a uprostřed znakem Slavatů ozdobený (obr. 17.). Velice vkusný jest i úzký, lalokovitě vystřihovaný pás, jenž hořejší část gobelinu zastírá. Vzácná tato památka pochází nepochybně z let 1666—1693, kdy Slavatové byli patrony kostela Libíšského. Celkem jest gobelín Libíšský poměrně ještě dobře zachovaný, až na to, že jeden z medvědů znak držících chybí.[1])

Obr. 17.

(Pokračování.)

[1]) Srvn. Pam. archeol., XIV., str. 562; K. B. Mádl ve »Světozoru« 1892, str. 450.

ÚVAHA

o žádoucím zachování starobylých památek, též o žádoucím novověkém zvelebování Prahy.

(Dokončení.)

V pozdějším českém zastupitelstvu obecním činěny bývaly časté pokusy, aby se pokračovalo v těchto šlépějích Wankovských, totiž ve zbytečném měnění jmen ulic; nastal při tom jen ten rozdíl, že chtívali a chtívají ulice jmenovati po spisovatelích, malířích a vůbec po osobách nějak vynikajících, jež navrhovatel chce tudy uctíti. V.V. Tomek, dokud zasedal mezi obecními staršími, překazil nejednu takovou zbytečnou novotu, ale také byl zhusta v komisi přehlasován. V této módě, která z novověké darmomluvné Italie rozšířila se po světě, vynikla pražská předměstí nad Prahu. V posledních letech, kdy úřadové na Starém městě i na Malé straně svůj důvtip a moc veřejnou soustřeďovali v uličních tabulkách, tyto úspěchy předměstské nedaly některým zástupcům obecním spáti; chystali na kopy jmen spisovatelských, jimiž chtěli překřtiti ulice a náměstí pražská. Jest ku podivu, že i se strany, která sice ráda přimlouvá se za zachování hmotných starožitností v Praze, bylo s horlivostí, hodnou lepší věci, usilováno o valné odstranění uličních jmen starých a o uložení jmen nových, vzatých od osob. Na štěstí, jak slyšeti, plán tento se rozbil a sice rozbil se o důvod praktický, který v krajním nebezpečenství přišel na pomoc důvodu starožitnickému; a důvod ten zní, že na Vinohradech, kde skoro všechny ulice mají jména spisovatelská, nikdo si jich nemůže pamatovati, tak že na to jest reptání všeobecné.

Stará jména ulic jsou podstatnou částkou starobylého rázu měst; tato částka starobylého rázu, pokud se nám v Praze zachovala, má býti šetřena, a ona může býti snadno zachována, snadněji než kterákoli památka hmotná, neboť její zachování nestojí nic. Zde není omluv ani výmluv, že není dost peněz. Kdo jsi milovníkem starobylosti důsledně a ve skutku, a ne jen ve slově, přičiň se, aby přestalo vypuzování starých jmen uličních jmeny novými! Jmena vlastní vůbec bez velké potřeby nemají se měniti. To platí o místech rovněž jak o osobách. Houfné měnění jmen rodinných, jaké se provozuje nyní v Uhrách, jest neplecha, třeba že se polepuje falešným pozlátkem vlastenectví. Jmeno vlastní má sloužiti k určitému označování osoby nebo věci pojmenované, a mění-li se jmeno, nekoná této služby náležitě. Již z této příčiny jmena ulic nemají se měniti, leda někdy někde výminkou, když jest toho nějaká nalehavá potřeba. Taková potřeba jest na příklad tu, když v obci jsou dvě nebo více ulic stejného jmena. Proto až předměstí se spojí s Prahou, musejí mnohá spisovatelská jmena zase zmizeti z ulic pražských, nemá-li se každou chvíli opakovati zmatek, na jakém Šamberk založil svou frašku »Palackého třída č. 28.«

Nové ulice, když to místo nemá starého jmena, musejí ovšem dostati názvy nové. A tu jest nejlépe, dávati ulicím a náměstím jmeno po nějaké případnosti, kterou ta ulice se vyznamenává; na takový způsob lid skutečně jmena ulic tvořil a dosud tvoří, a pak si snadno pamatují. Když silnice vede do Vršovic, lid ulici tam vzniklou nazval Vršovickou; když ulice jest vystavěna nad tunelem a k vůli tunelu jest zakřivlá a širší i zahrádkami před domy opatřená, lid ji pojmenoval Tunelovou; když na náměstí stojí kostel sv. Ludmily, přirozené jmeno toho náměstí bylo by Kostelní nebo Ludmilské. Po znamenitých mužích nebo ženách také některá ulice může dostati jmeno, ale to má býti řídké vyznamenání. Nazvou-li se všechny ulice po osobách, které nemají žádného vztahu k těm ulicím, nastane jednotvárnost a nesnadnost k pamatování, zrovna tak, jako kdyby všechny ulice nazvány byly po barvách, kterých tam není viděti, nebo po řemeslech, která se tam neprovozují.

Chtěl jsem vysloviti souhlas svůj se snahou, aby zachoval se starobylý ráz Prahy, pokud dosud trvá a pokud jest záhodno a možno jej zachovati; zároveň však chtěl jsem položiti důraz na to, že dlužno také Prahu zvelebovati novými stavbami, které mohou býti neméně pěkné, než stavby staré, i někdy pěknější. Ctitelé starobylosti mají pamato-

vati, že i nová doba má své potřeby, přednosti a zásluhy, a že co nyní jest nové, po čase bude starobylým a je-li to pěkné, jest to pěkné již nyní, nikoli teprv až to sestárne.

Starobylost a krása, vůbec půvaby, které lákají cizince do města, nejsou však jediným cílem při upravování měst. Obyvatelé velkého města nemohou býti živi od samých turistů. Jsou tu ještě jiné úkoly života, a tudy také jiné úkoly při upravování města. Obchod a průmysl mají jiné potřeby a musí se k nim také hleděti. Každý stavebník z pravidla si přeje, aby peníze do stavby vložené nesly mu slušný úrok. Hygienisté všemu tomu kladou meze, kde by lidské zdraví bralo ujmu. A bydlejí tu lidé nejen rozdílného povolání, ale také rozdílné zámožnosti i rozličných vkusů. Zámožný větším dílem hledá si byt pohodlný, v široké vzdušné ulici, v domě novém. Musejí tu však také býti příbytky pro lid chudý, a to nemůže býti v domech umělecky okrášlených. Každý zájem hlásí se k slovu se svými požadavky a žádnému nemůže se vyhověti úplně a veskrze, nýbrž každý musí ustupovati poněkud druhému, a všichni na vzájem se obmezují. Důležitý jest ohled nejen na starobylost, ale i na krásu; a dlužno přihlížeti nejen k starobylému rázu a ku kráse, ale i ku pohodlí, k zdravotě, k výnosnosti, k láci, k potřebám obchodu a průmyslu, A jako na příklad zástupcové zdravotnictví svému úkolu jistě nedobře posloužili, když požadavky jeho stupňovali až k podivínským choutkám o všeobecném povinném spalování mrtvol a výmětů, tak také ani žádnému jinému oprávněnému zájmu se neprospěje, když tužby jednoho pronášejí se bez rozumného obmezení, které mu nezbytně nastává stykem a potykem se zájmy ostatními.

J. Kk.

Tajná kázeň (disciplina arcani).

Dle prof. M. Armelina podává **J. V.** (Dokončení.)

Ti, kteří měli co nejdříve býti pokřtěni a učiniti vyznání víry (regula fidei et veritatis), učili se na paměť modlitbu Páně a symbolum, kteréž odříkávali věřící po tichu a ve veřejných shromážděních.

I v této věci napomíná sv. Cyrill věřící, aby nepsali nikdy symbolum na papír,[1]) ale odříkávali je z paměti.

Bílá sobota a sobota před hodem B. Svatodušním, ve kterých competentes bývali připuštěni ku přijetí sv. křtu, nazývaly se »dies acceptionis« (dny přijetí do Církve).

Katechumeni bývali ponořeni do nádoby křestní a nadto ještě lila se jim voda na hlavu, jak lze viděti na prastarých malbách v kobkách Kalixtinských, takže křest vlastně dál se obojím způsobem, a sice trojnásobným ponořením i politím, provázeným rovněž trojnásobným vzýváním nejsv. Trojice.

Někde lívali vodu na hlavu křtěncovu z nádoby tvaru rourovitého, zavěšené ve stropě; takové baptisterium (křestní kapli) postavil počátkem VI. století Eustorgius mladší, biskup Milánský.[1])

Biskupovi při křtu pomáhali ponořovati a vyzdvihovati (levare) křtěnce z nádoby kmotři (susceptores), kteří jakožto ručitelé víry křtěncovy nazývali se také sponsores. Při křtu žen posluhovaly diakonky a kmotry (susceptrices).

Bezprostředně po křtu sv. udělovalo se sv. biřmování, o čemž máme nesčetná svědectví v starobylých památkách křesťanských. Připomenu toliko slova sv. Cypriana v listě k biskupu Januariovi, kdež dí: »Nutno jest i pomazati křtěnce, aby křižmem, t. j. pomazáním mohl (opravdu) býti Pomazaným Božím a mohl v sobě míti (podržeti) milost Kristovu.«

Tertullian vypravuje (což potvrzuje i sv. Jeroným),[2]) že pokřtěným dávali okusiti mléka a medu, znamení to pravé země zaslíbené,[3]) na niž dostal v duchu nově zrozený právo křtem svatým.

Někde dávali křtěncům peníz, který

[1]) »Non chartis mandantes«.

[1]) Rossi, Bull. Arch. crist., 1876, pag. 12.
[2]) Adv. Lucifer.
[3]) II. Mojžíšova III.; 8.

připomínají v IX. století bohoslužebné knihy pod jménem siliqua. Tímto darem nechtěli snad dáti pomoc hmotnou, spíše připomenouti drahocenný »talent«, jejž obdržel křtem sv., totiž milost. Sv. Zeno Veronský popisuje tentýž peníz temnými slovy: »Aureum triplicis numismatis unione signatum.« [1])

Po IV. století počal šířiti se zvyk dnes všeobecný, dávati křtěnci nové jméno, při čemž však podrželi i jméno staré, asi jako u těch, kdož za našich dnů vstupují do řehole. První jméno jmenovali nomen patrium (otecké, vlastní), druhé pak nomen spirituale, jak se dočítáme v popisu mučenictví sv. Balsama.

Dospělí křtěnci (ačkoliv již v prvních stoletích byly i dítky křtěny), vzhledem k jejich duchovnímu obrodu nazývali se také »dítky« (pueri, infantes); a toto jméno podrželi i staří novorozenci až do bílé soboty či po celou velkonoční oktávu (ad octavas Paschae; usque ad albas depositas).

Sv. Augustin praví o souvěkém slavném řečníku římském Viktorinu, jehož obrácení divil se veškerý římský svět, že se nestyděl ač stařec za toto jméno »dítka«.[2])

Jak známo, tyto dny duchovního »dětství« nazývaly se bílé (in albis) podle bílých štol, které nosívali. O této bílé štole zmiňují se nápisy na hřbitově sv. Kalixta, kde byla pohřbena kterás zesnulá právě v dnech svého duchovního obrození;[3]) na jiném nápise z roku 463 čteme cosi podobného »albas suas octavas Paschae ad sepulcrum deposuit.«

Ostatně i mimo tento čas uděloval se sv. křest dítkám v čas nutné potřeby již v prvních čtyrech stoletích.

Tak na př. čteme, že kterás babička prosila o křest svému vňoučátku ani ne 2letému (petivit de ecclesia, ut fidelis de saeculo recederet), a žádosti její bylo vyhověno.

Totéž vypráví o sobě sv. Augustin, že jeho matka sv. Monika, když ve svém dětství upadl do smrtelné nemoci, vyžádala mu sv. křest.[4])

Přemnoho však bylo takových lidí, kteří nechtěli vstoupiti v řady katechumenů a se sv. křtem odkládali; byli to lidé buď velice přísní (rigoristé) nebo s druhé strany velice nedbalí o svoji spásu (laxisté).

Hlavou prvních byl Tertullian, který stále zrazoval mladíky, aby se nedávali pokřtíti, dokud se nezmírní tělesná žádostivost se všemi vášněmi, říkaje, že kdo z takových lidí žádá sv. křest, že nezná obtíže, jaké jsou s ním spojeny.[1])

A opravdu tato přepjatá slova zdržovala od křtu i některé muže cnostné, kterým se zdálo, že nebudou moci srovnati život křesťanský s mravy a způsoby, naskrze pohanskými, které panovaly v Římě.

Tak víme, že sv. Ambrož nedal se pokřtíti pokud byl radou v praetuře a konsularem v Horní Italii, až teprve, když byl zvolen za biskupa po smrti Auxentiově. Totéž vypravuje dějepis o jeho bratru Satyrovi a mnohých jiných vysoce postavených osobách.

Někteří ovšem zkažení a neřestem všeho druhu oddaní odkládali s křtem sv. až na konec svého života jen proto, aby mohli svobodně hověti svým vášním a umříti jako světci. Těmto však kázala církev a uváděla jim na mysl tytéž důvody, které slýcháme s kazatelen našich vůči těm, jižto odkládají na konec života se sv. pokáním.

Sv. pokání nazývali řeckým slovem exomologesí. Tertullian[2]) sám, dříve ještě než upadl do bludu Montanistického, mluví o exomologesi, jako o kázni, kterou bývá člověk pokořen, která vyžaduje, aby kajícník svou lítost dal na jevo také vším svým zevnějškem, postem, modlitbou, slzami, ku knězi aby se přivinul a přátele Boží vzýval. Týmž názvem jmenuje řečenou svátost i sv. Irenej[3]) ve svém vypravování o ženách svedených kacířem a čarodějem Markem. Ano u sv. Cypriana dočítáme se, že věřící vyznávali se knězím nejen ze zlých skutků, ale i z toho, že svolili k hříšným myšlénkám.[4]) Zdá se však,

[1]) Rossi, Bull. Arch. crist., 1869, p. 57.

[2]) »Senex non erubuit esse puer Cristi, et infans fontis Dei.« Confessiones VIII., 2.

[3]) Rossi, Roma sotter., T. III., p. 406.

[4]) Confess. I; 11.

[1]) Innupti procrastinandi, in quibus tentatio praeparata est. Si qui intelligant pondus baptismi, magis timebunt consecutionem quam dilationem.« De bapt., c. XVIII.

[2]) Itaque exomologesis prosternendi et humilificandi hominis disciplina est. De ipso quoque habitu atque victu mandat, jejunis preces alere, lacrimari, presbyteris advolvi et caris Dei adgeniculari.«

[3]) Adv. haereses l. I., c. 9.

[4]) »Hoc ipsum apud sacerdotes Dei dolenter et simpliciter confiteri animique sui pondus exponere.« De lapsis.

že věřícím nedávno pokřtěným nemluvilo se hned o této svátosti alespoň ne zjevně.

Nevíme sice, vedla-li si takto Církev všude, ale slova sv. Paciana, biskupa Barcelonského zdají se tomu nasvědčovati. »Dejž Bůh, tak dí,[1]) aby nikdo po obrodu ze svatého pramene neklesl v smrtelnou propast, aniž aby kněží byli nuceni odkazovati (hříšníky) k prostředkům posledním; my nezjevujeme toto milosrdenství Boha našeho (svátost pokání) spravedlivým, ale hříšníkům, ne dříve, leč až když zhřešili.«

Hříšníků ujímala se církev po příkladu dobrého pastýře s velikou láskou. Tak starobylý řád kající předpisuje i knězi, aby se postil a plakal s kajícníkem, aby mu takto pomáhal zadostučiniti za jeho viny.[2])

Za nejtěžší hříchy platily modloslužba, smilstvo a vražda, proto nazývali je s Tertullianem smrtelnými (peccata ad mortem).

Těm, kdož se provinili některým ze jmenovaných těžkých hříchů, ukládalo se velmi přísné a pokořující pokání (zadostučinění) i veřejné. Spisovatel knihy »Filosofumena« horší se na papeže Kallixta, že zmírnil tyto přísné zákony církevní, neprávem však. Neboť v listě římského kněžstva k sv. Cyprianu[1]) čteme o něm, že nechtěl nijakž, aby církevní zákony jakousi sesvětštělou mírností pozbyly své platnosti, aniž aby bývalá přísnost vzala za své, tak aby víra tím utrpěla pohromy.

Sám Tertullian, který také církvi neprávem vytýkal, jakoby úplně byla opustila bývalou přísnost vůči kajícníkům, píše o papeži, že přivedl kajícníka přísného vzezření do chrámu v smutečním rouše, posypaného popelem, kdež mu kázal, aby se vrhl k nohám vdov a kněží, aby je objal, zlíbal jejich stopy, mezitím co sám, jako dobrý pastýř (to praví sarkasticky) o něm mluvil jako o ztracené ovci.

Již tato slova sama usvědčují, že se Tertullian unáhlil, když tvrdil, že Církev v kázni vůči kajícníkům ochabla. Ostatně ani Tertullian ve svém přepjatém rigorismu neupírá Církvi moc odpouštěti hříchy, žádného nevyjímaje, ačkoliv sám činil velké obtíže s rozhřešením při těch, kdož se provinili smilstvem[2]), žádaje na nich, aby se slzami v očích dovolávali se pokoje, a na Církvi, aby rozhlásila jejich hnusný hřích.[3])

[1]) Ad Simpron, ep. T. 5.
[2]) Gallandi, T. III.; p. 371.

[1]) Epist. cleri rom. inter Cypr., XXX., 2.
[2]) »Spiritus veritatis potest quidem indulgere fornicatoribus veniam, sed cum plurium malo non vult.«
[3]) De pudicitia, c. I., in fine.

HLOHOVÁ.

Píše Fr. Lang, farář v Milavčích.

Hlohová, okres a hejtmanství Týn Horšovský, 87 d., 522 obyv. česk., nyní filiální kostel od Staňkova, patron sv. Jiljí.

Asi ½ hod. k jihu od Staňkova leží ves Hlohová nyní zvaná Lohová, a na severním návrší stojí kaple sv. Jiljí. Dle pověsti prý sv. Vojtěch navraceje se z Říma kostelík Hlohovský posvětil a v něm mši sv. sloužil.[1]) Jisto jest, že tu bývala plebánie od nepamětných dob. V pamětech se dočítáme, že před r. 1357 tu byl farářem Oldřich, jenž t. r. vyměnil si faru v Blatné s Žibřidem, kterého sem uváděl plebán z Osvračína.[2]) Právo podací na řečený kostel měli vladykové Hlohovští, z nichž r. 1368 Jan řečený Hložek z Hlohové přivolil ku směně faráře Žibřida se Štítarským farářem Lvem.[1]) Plebán Lev pobyl tu do r. 1372 a měnil pak do Semněvic, odkudž sem přišel farář Křištan neboli Častolar, ovšem ve srozumění s Hložkem z Hlohové.[2]) Častolarovi se zde asi nelíbilo, neboť již r. 1373 vzdal se fary a Jan z Hlohové dosazoval sem Pertholda z Částkova, klerika diecése Pražské,[3]) který osvědčoval ještě 1374, že by se dal na kněze posvětiti, kdyby se ordi-

[1]) Invent. Eccl.
[2]) Lib. conf., I., 46.

[1]) Lib. conf., II., 3.
[2]) Lib. conf., II., 82.
[3]) Lib. conf., II., 88.

novalo.[1]) Synové Jana Hložka Oldřich Hložek, potomní farář v Srbicích, a Otík z Hlohové vykonávali společně právo podací, když r. 1384 Perthold zatím již na kněze posvěcený měnil s Hodislavem na faru Třebnickou.[2]) Fara ta asi příliš výnosná nebyla, anať r. 1384 platila půlletního papežského desátku 16 gr.[3]) Otík, který bezpochyby sídlil na tvrzi Hlohovské, odňal kostelu chalupu zvoníkovu nad kostelem ležící a potok Žubřinu, poznav ale bezpráví, jež spáchal, r. 1386 opět ke kostelu to vrátil. Žil ještě r. 1394,[4]) ale 1410 byl již mrtev. Nástupce jeho byl Zdimír ze Sedlce, purkrabě na Lokti, který r. 1397 s farářem Hodislavem od Michálka z Orle, jenž držel Osvračín, dvůr kmetcí v Osvračíně koupil a ke kostelu zdejšímu připojil.[5])

Když pak r. 1402 Hodislav měnil s Petrem do Janovic, vyskytuje se patronem Bušek z Hlohové,[6]) snad potomek onoho Zdimíra, po jehož smrti asi jako poručníci jeví se Sulek, probošt Chotěšovský, Jan z Hrádku jinak Jičovan, Sezema z Hrádku jinak z Robčic, Černín z Chudenic a Petr z Dolní Kamenice, kteří r. 1404 přivolili ku směně s Mikulášem, farářem Mlázovským.[7]) Již před tím měl tu nějaká práva Jiří řečený Jiřink starší z Běšin, neboť r. 1388 daroval kostelu Hlohovskému $2^1/_2$ kopy gr. úroku ročního v Drslavicích[8]) za to, že farář slíbil každou sobotu mši sv. zpívanou sloužiti a chalupu někdy zvoníkovu určil za byt nového kaplana; r. 1410 zřídil pak oltář sv. Prokopa, k němuž dosadil kaplana Jana z Týna[9]) a věnoval opět 8 kop 15 gr. a louky nějaké.[10]) On také sám jediný r. 1408 a 1409 vykonával právo podací, když s Mikulášem měnil nejprvé Sigmund, farář Kvášňovický, a pak se Sigmundem Jan, plebán Žďárský.[11]) Ještě r. 1429 prodával tu Jiří z Běšin jakýsi plat v Drslavicích, jenž měl být obrácen ke kostelu Hlohovskému. Kolem r. 1450 byla patronkou kostela Anna Chřínovská, vdova po Sezemovi ze Sedlce, která postoupila plat v Hradšti k božímu domu na Hlohové u sv. Jiljí, kterého i s lesíkem byla od Viléma z Čachrova na Kanicích nabyla.[1]) Po r. 1464 dostal statek Hlohovský Břeněk z Ronšperka, bratr Dobrohosta z Ronšperka na Týně Horšovském, jenž r. 1468 držel i Pušperk a Týn Horšovský, ale po r. 1475 Hlohovou prodal Janovi z Roupova, od jehož synů Volfa, Adama a Kryštofa okolo r. 1540 vše koupil Bohuslav Vidršperkár z Vidršperka.[2]) Po smrti jeho r. 1571 uvázal se v Hlohovou s Kamenicí Jan starší Vidršperkar z Vidršperka, syn jeho, jenž r. 1606 zemřel a tu v kostele před oltářem pochován jest, jak kámen náhrobní hlásá. Tato větev Vidršperkárů byla protestantská, a proto lze za to míti, že v těch dobách i protestantští kazatelé tu bývali.

Fara asi zanikla po konfiskaci roku 1622., kdy Krištofovi Vidršperkárovi, jenž jako komisař za vzpoury činným byl, zkonfiskována jeho polovice a dána r. 1624 Maxmilianovi z Trauttmansdorffu v náhradu za některé statky klášteru Chotěšovskému postoupené. Aspoň ve sčítání obyvatelstva r. 1651 připomíná se uprázdněná s 227 obyvately.[3]) Druhou polovici statku držel strýc Kryštofův Bohuslav mladší Vidršperkár, jemuž taktéž zkonfiskována, koupila ji však manželka jeho Anna Vidršperkárová z Kadova. Pro nedostatek peněz prodala svou část r. 1626 Anně Alžbětě Příchovské z Janovic, vymínivši rodině Vidršperkárů pohřeb v kostele Hlohovském. Tři leta později odkoupil tu polovici statku Maxmilian hrabě z Trauttmansdorffu a připojil zcelený statek k panství Týnskému.[4]) Fara se tu více nezřídila, neboť již r. 1676 připomíná se jako filiální kostel u Staňkova.[5])

[1]) Acta jud., I., fol. 50. č. 378.
[2]) Lib. conf., III., 166.
[3]) Mardet. 235.
[4]) Sedl., IX., 114.
[5]) Sedl., IX., 114. Acta Žitav., K. 6.
[6]) Lib. conf, VI, 82.
[7]) Lib. conf., VI., 115.
[8]) Lib. erect., VIII., K. 10.
[9]) Lib. conf., VII., 3.
[10]) Lib. erect., IX., H. 9.
[11]) Lib. conf., VI., 251 a 278.

[1]) Sedl., IX., 114. Relat. tab., II., 217.
[2]) Sedl., IX., 114, D. Z. 4, D 26.
[3]) Pam. archaeolog., X., 671 seq.
[4]) Bílek, Děj. konf., 871, 873.
[5]) Pam. archaeolog., X., 671 seq.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc červenec.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalich skvostný: pro sl. ředitelství Akademie hrab. Straky v Praze. — Ciborium, bohatě ozdobené: pro sl. ředitelství Akademie hrab. Straky v Praze. — Monstrance skvostná: pro sl. ředitelství Akademie hrab. Straky v Praze. — Pozlacení a postříbření v ohni: relikviáře: pro dp. Karla Vodičku, minoritu v Česk. Krumlově; kalicha: pro dp. Fr. Špačka, faráře v Roštíně. — Patenky stříbrné k zaopatřování nemocných: pro vp. Jos. Fanfulu, kaplana v Hradešíně a pro sl. ředitelství Akademie hrab. Straky v Praze. — Nádobky stříbrné na sv. oleje: pro vp. Jana Hájka, kaplana v Jenišovicích a pro sl. ředitelství Akademie hrab. Straky v Praze. — Pacifikal: pro sl. ředitelství Akademie hrab. Straky v Praze. — Hostiarium: pro důst. farní úřad v Počernicích. — Mešní konvičky: pro J. Excellenci paní hraběnku Waldštýnovou v Praze a pro sl. ředitelství Akademie hrab. Straky v Praze. — Svícny oltářní: 8 pro J. Excellenci paní hraběnku Waldštýnovou v Praze, a 9 pro sl. ředitelství Akademie hrab. Straky v Praze. — Kaditelnice: pro J. Excellenci paní hraběnku Waldštýnovou v Praze, pro nejd. p. msgra Ant. Horu, kapit. děkana v Praze a pro sl. ředitelství Akademie hrab. Straky. — Schránka na hostie: pro sl. ředitelství Akademie hrab. Straky v Praze. — Kanonické tabulky: pro sl. ředitelství Akademie hrab. Straky v Praze. — Dvě klekátka: pro sl. ředitelství Akademie hrab. Straky v Praze. — Stroj na pečení hostií: pro dp. Jana Kotka, faráře ve Stříb. Horách.

Rozličné. Missaly: 2 pro J. Excellenci paní hraběnku Waldštýnovou v Praze a pro sl. ředitelství Akademie hrab. Straky v Praze; jeden pro důst. farní úřad v Radimi. — 32 breviářů: pro vdp. Jos. Bindra, vicerektora kníž.-arcib. semináře v Praze. — Pultíky pod missaly: pro J. Excellenci paní hrab. Waldštýnovou v Praze, pro vysokorodou paní baronku Ringhoffrovou v Č. Kamenici a pro sl. ředitelství Akademie hraběte Straky v Praze. — Kříže pro sakristii: pro dp. Jos. Stýblo, faráře v Lošanech a pro sl. ředitelství Akademie hrab. Straky v Praze. — Zvonek harmonický k sakristii: pro sl. ředitelství Akademie hrab. Straky v Praze. — Harmonické zvonky oltářní: pro kostel Všech Svatých na Hradčanech a pro sl. ředitelství Akademie hrab. Straky v Praze.

Paramenty. Ornát celý bílé barvy: pro důst. farní úřad v Brozanech. — Kasule: bílá: pro ctih. p. Jos. Neumanna, bohoslovce v Hradci Králové; zelená: pro ctih. ústav Marianský v Krakově; bílá skvostná: pro blahorodou sl. Terezii Kašparovou v Radoměři na Moravě; dvě bílé, dvě červené, jedna fialová, černá a zelená s bohatým vyšíváním: pro sl. ředitelství Akademie hrab. Straky v Praze. — Pluvial bílý, skvostný: pro sl. ředitelství Akademie hrab. Straky v Praze. — Štoly: pro vp. Jos. Fanfulu, kaplana v Hradešíně, 3 pro veledůst. děkanský úřad v Lokti, 2 pro vdp. Jos. Tangla, kníž.-arcib. vikáře ve Chválenicích a pro N. N. v Praze; vyšité: pro dp. Kajet. Mascha, kněze řádu piaristského v Praze, 4 pro sl. ředitelství Akademie hrab. Straky v Praze. — Pláštíky na ciborium: pro J. Excellenci paní hraběnku Waldštýnovou v Praze, pro blahorodého pana K. Schwarzera v Praze, pro dp. Jos. Stýblo, faráře v Lošanech, a pro sl. ředitelství Akademie hrab. Straky v Praze. — Bursy k zaopatřování nemocných: pro vp. Jos. Fanfulu, kaplana v Hradešíně, pro dp. Jos. Stýblo, faráře v Lošanech, pro dp. Jos. Kříže, faráře v Tuchoměřicích a pro sl. ředitelství Akademie hrab. Straky v Praze. — Vela: pro nejd. pana dra Al. Frýdka, kapit. děkana v Hradci Králové, pro sl. ředitelství Akademie hrab. Straky v Praze, pro paní N. N. v Praze a pro vdp. Jos. Tangla, kníž.-arcib. vikáře ve Chválenicích. — Antipendia: 3 pro dp. Jos. Stýblo, faráře v Lošanech. — Korouhve: pro dp. Jana Navrátila, faráře v Kurdějově. — Komže pro kostelníky a ministranty: 3 pro důst. farní úřad v Loděnicích, a 5 pro dp. Jos. Stýblo, faráře v Lošanech. — Pokryvky na pultík: 2 pro dp. Jos. Stýblo, faráře v Lošanech, pro dp. Vladimíra Bečváře, faráře v Mirošově, a 3 pro sl. ředitelství Akademie hrab. Straky v Praze.

Prádlo kostelní. Rocheta: pro dp. Kajet. Masche, kněze piaristského řádu v Praze; 6 pall: pro J. Jasnost pí. princeznu Rosu Lobkowiczovou v Hořině; 6 cingulí a 2 korporale: pro dp. Jos. Stýblo, faráře v Lošanech; alba: pro slav. patronátní úřad v Šichovicích; rocheta, 9 purifikatorií, 4 pally a 2 humerale: pro dp. J. Nováka v Kostelci; alba: pro ctih. p. Jos. Neumanna, bohoslovce v Hradci Králové; 12 purifikatorií a 2 humerale: pro důst. farní úřad v Plaňanech; alba: pro vysokorodou paní baronku Meusshengenovou v Doln. Počernicích; 12 korporale a 12 pall: pro vys. dp. Karla Vorlíčka, arcidékana v Kutné Hoře; rocheta: pro dp. Jos. Žáčka v Praze; 3 alby, 3 rochety, 6 plachet oltářních, 12 humeralií, 18 korporalií, 36 purifikatorií, 12 ručníčků, 6 pall a 6 cingul: pro sl. ředitelství Akademie hrab Straky v Praze.

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ na Král. Vinohradech.

„METHOD“ vychází vždy 30. každého měsíce. **Předplatné**, které činí poštovní poukázkou na celý rok **2 zl. 20 kr.**, přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech. Reklamace** budtež zasílány do **expedice v Akademii křesťanské v Praze** (Řetězová ulice č. 223).

Knihtiskárna „Politiky“ v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 8. **V Praze, dne 30. srpna 1896.** **Ročník XXII.**

OBSAH: Vyšívaná roucha bohoslužebná na N. V. Č. r. 1895. (Pokrač. 9.) — Sv. svěcení a manželství. zaměstnání a otroctví věřících ve III. století. — Renaissanční kalich kathedrály Králové-Hradecké. — Hora sv. Václava. — Horšov. — Kdýň. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za srpen.

Vyšívaná roucha bohoslužebná na Národopisné výstavě Československé 1895.

Podávají **Ed. Šittler** a **Dr. Ant. Podlaha.** (Pokračování 9.)

Přemnohé jiné ještě způsoby, jimiž umění vyšívačské v době renaissance mimo vzkříšenou applikaturu zdobilo roucha bohoslužebná, bylo lze na N. V. Č. ve valném a mnohotvarném výběru stopovati. Povšechný ráz jejich v tom se spatřuje, že ozdoby, jež vyšívač pro výrobky svoje volí, poskytuje mu ornamentace.

ní vyšívání, jež v období gotick a na rouších církevních dominovalo, ustoupilo v době této z větší části »renaissanční arabesce, jejíž vábné a plynoucí linie v bohatém, rozvážném i pružném zároveň vinutí« [1]) pokrývaly skorem celé plochy rouch chrámových, ponechávajíce vyšívání figurálnímu toliko místo podružné.

Na předním místě sluší uvésti kasuli ze Starče na Moravě,[2]) jež skutečně nade všechny vynikala nad míru vkusným a bohatým podkládaným vyšíváním ornamentálním. Spatřujeme tu oblíbené motivy mušlové, »rohů hojnosti«, vkusně stylisované listoví atd. Ve střední části dole umístěno jest v oválovitém rámci vypukle vyšité poprsí sv. Norberta; tvář a ruce tohoto poprsí vyřezány jsou ze dřeva a obarveny. Na podšívce napsáno jest: »Zhotovil Šimon Marek, frater prem. na sv. Kopečku u Olomouce. Kostel obce Starče. R. 1640.«

Velmi podobna kasuli této jest kasule z Církvice u Kutné Hory, na bílé látce (ve středu růžové) bohatě zlatem a stříbrem vyšívaná.

Bohnice u Prahy honosí se podobným skvostem z r. 1671, jehož součást: přikrývka na kalich byla vystavena. Zhotovena jest z červeného atlasu a různobarevným květinovým ornamentem vyšitá.

Chrám v Pelhřimově zapůjčil podobnou kasuli bílou, zlatem vyšitou. Při konci spatřuje se erb pod biskupskou mitrou, písmeny B. K. P. P. a letopočet 1595.

Nejmladším tohoto druhu, avšak rovnocenným jest ornát z Frýdku ve Slezsku, zelený, pestře vyšitý, jehož velum (přikrývka na kalich) a bursa byly k výstavě zapůjčeny. Na velu spatřují se v rozích vyšity: orlice, tři hvězdy, studnice a křížek, kolem něhož

[1]) K. B. Mádl v Pam. archaeol., XIV., str. 286.

[2]) Vyobrazení její viz na 59. tabuli publikace Brněnské výstavy církevně-průmyslové z r. 1884-85.

Obr. 18.

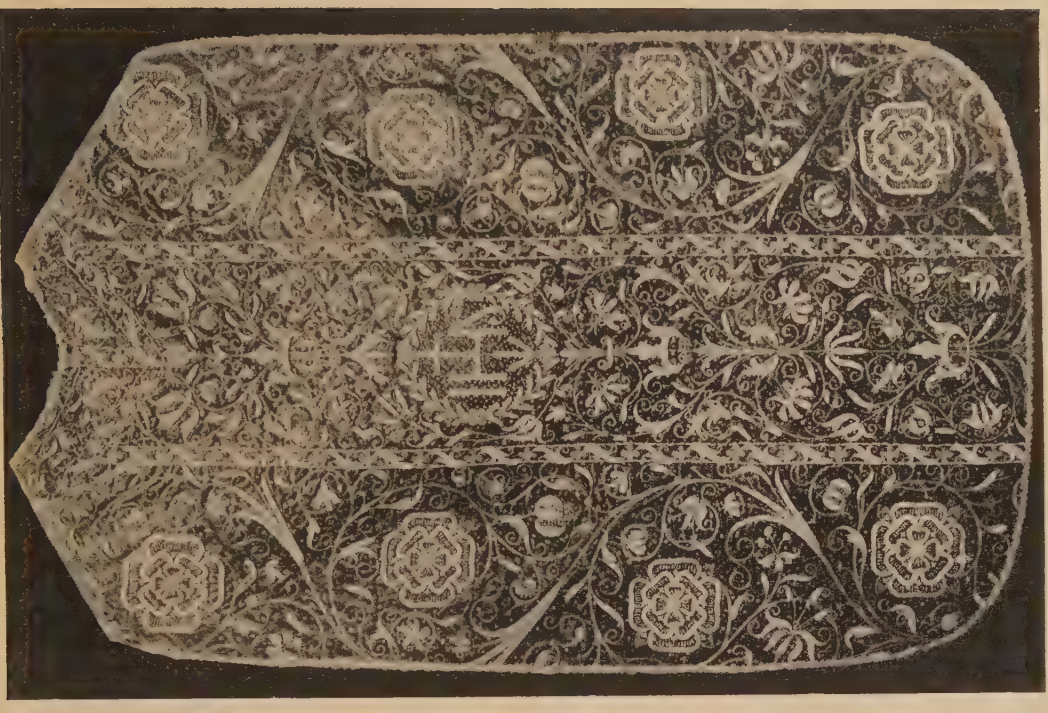

Obr. 20.

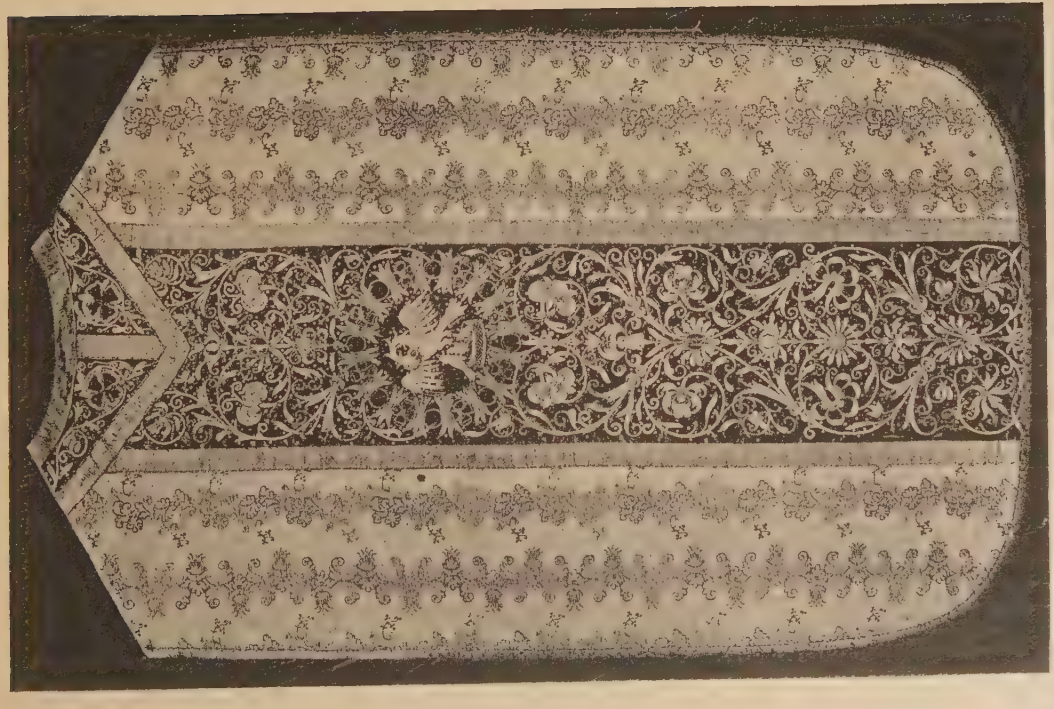

Obr. 19.

čísti lze písmeny: M. O. R. S. Na burse pak spatřuje se v renaissančním věnci opatský znak s těmitéž značkami i písmenami a letopočtem 1727.

Jiný způsob renaissančního vyšívání spatřujeme na připojené reprodukci překrásného antependia (obr. 18.) z chrámu ve Stupné u Pecek, ozdoby to, jíž se při slavnostech ověšuje oltářní stůl. Vyšívání toto značnou má podobu s aplikační technikou. Jest výhradně ploché, varujíc se všeho reliefového podkládání. Zhotoveno jest z dracounu přiložným stehem, jenž listy, květy cele vyplňuje, a ovroubeno (podobně jako jsme to u applikatury viděli) dracounovou šňůrkou, která tvoří kontury celého výkresu.

Antependium Stupenské[1]) rozděleno jest na pět polí, bohatou bordurou nahoře olemovaných. V prostředním poli vyšit jest monogram I H S v bohaté svatozáři, v postranních pak rozvíjejí se z pěkných váz vyrůstající kytice.

Tímtéž způsobem vyšívané kasule, a sice obě úplně stejné, sešly se na N. V. Č. dvě, prvá ze Slánska, druhá z Domašína.[2]) I kasule z Českého Brodu, na jejíž dorsální straně se spatřuje pozoruhodný zbytek figurálního vyšívání: Madonna s Ježíškem typu Vyšebrodského,[3]) jeví vyšívání téhož druhu.[4])

Opět jiný způsob vyšívání jeví se nám na skupině mešních rouch, již zastupuje zobrazená kasule z chrámu sv. Mikuláše na Malé Straně v Praze. (Obr. 19.)

Vyšívač užívá tu zlata spirálového (canetillu, jinak bouillonu), zvláštního to druhu zlatých nebo stříbrných cetek, jež hotoví se ze zlaceného drátu spirálovitě stočeného, že dutým rourkám se podobá. Cetek těchto jemným třpitivým leskem se vyznačujících výhodně bylo lze užiti zejména při komposicích konturovaných, kde nebylo třeba pošívati širší plochy. Tak tomu jest i při kasuli sv.-Mikulášské.

Zhotovena jest ze stříbrného brokátu, v němž vetkány jsou ozdoby zlaté jakoby okolo prutů se vinuly (reminiscence to na bravurní výplody pozdní gotiky, u nás zejména Vladislavovým oratoriem u sv. Víta na Hradčanech representované.[1])

Střední pás i kápě jsou na červené látce vyšívány. Pokryty jsou přeladně komponovaným symetrickým ornamentem, jenž obepíná medailon (pelikána) svatozáří ovroubený. Na přední straně, kdež se táž komposice opakuje, vložena jest (při dolejším okraji) do prostřed květu stříbrná destička se znakem (na němž letopočet 1644) vyrytým. Okolo erbu obíhá opis: »ILLMA HERVLA IOHANNA DE PRVMICZ.«

Technikou i lepostí komposice družila se k rouchu tomuto kasule Uměleckо-průmyslového musea Pražského (obr. 20.), spirálovým stříbrem na červeném hedvábí vyšitá.

Z Volyně zaslána byla kasule na červeném sukně podobně vyšívaná; z Mělníka pak dvoje šatečky na sošku Marianskou: zelené a černé.

Z Tuřan u Slaného vystavena byla kasule podobného druhu, cele krajkovým ornamentem pošitá.

Zajímavým způsobem vyšívána jest na stříbrné látce kasule z Klementina v Praze, bohatou komposicí palmet, arabesek, květů i jablíček celá pokrytá. Vyšívač, aby nádherného docílil efektu, napjal na plochy lístků, květů, větvic atd. prve nežli vyšívati počal přes příč rovnoběžné šňůrky, přes něž pak teprve zlaté nitky našíval. Jeví se tudíž všecko vyšívání jakoby ze samých vypouklých čtverečkův a důlkův složeno bylo. Poněvač pak použito bylo při vyšívání i plochých (plíškových) nití, docíleno takovýmto způsobem skutečně velikého lesku a nádhery.

Přechod ku století osmnáctému tvořily: kasule Staro-Boleslavská z červeného hedvábí, zlatem i stříbrem vyšívaná, jejíž střed pokryt jest ornamentem z vinných listů a hroznů, strany pak ozdobou z květův a jablíček; jiná kasule z Klementina, bílá, bohatou komposicí, jakož i souladem pestrých barev vynikající,[2]) a pluvial z růžo-

[1]) Antependium toto uloženo jest nyní v Pražském městském museu.

[2]) Podobných mešních rouch mnoho se ještě u nás zachovalo. Tak na př. chrám na památné Libici má celý červený parament (ornát, dalmatiky i pluvial) tohoto druhu. Parament tento byl před 2 lety Akademií křesťanskou restaurován.

[3]) Srovn. »Vlast«, 1896, str. 777 sqt.

[4]) Obnova kasule této provedena byla pod dozorem prof. Kouly v Praze.

[1]) Pěkný doklad podobného druhu poskytovala kasule z hnědého hedvábí, protkaného zlatými lístky okolo kolmých — po látce rovnoběžně rozestavených větví se vinoucími — zhotovená. Jedinou její vyšívanou ozdobou jest erb (orlice) s korunou a nápis: Maximilianus Krakovský. 1647. Kasule tato jest majetkem městského musea v Sušici.

[2]) Vyobrazení obou těchto kasulí viz v Katalogu Památek výtv. a odboru církv., na listu 47 a 48.

vého hedvábí, velmi jemně komponovanými i vyšívanými arabeskami při okraji, motýlky, kvítečky a tečkami po ostatní ploše rozloženými ozdobený (jest majetkem Akademie křesťanské v Praze).

Vyšívání figurální ze století 17. zastupovaly — mimo zmíněný již obrázek Madonny na kasuli Česko-Brodské — dvě mitry vyšitými obrázky ozdobené, a sice: prvá ze St. Boleslavi, druhá z kláštera Břevnovského.

Na mitře Staroboleslavské (jejíž nynější úprava jest z doby nedávné) zachovaly se dva reliefy, z originálu na ni přenesené. Z jedné strany spatřujeme poprsí sv. Václava, provedené dle starobylého (XIV. stol.) obrazu, pocházejícího ze zrušeného kostela sv. Václava na Malé Straně,[1]) z druhé strany pak obraz P. Marie Staroboleslavské. Oba obrázky jsou mírně vypoukle zlatem vyšity. Přeškoda, že nezachovaly se nám v původním svém orámování.

Mitra Břevnovská ozdobena jest po jedné straně poprsím sv. Vojtěcha v černém benediktinském hávu, po druhé pak obrázkem sv. Markéty. Mitru tuto zhotoviti dal opat Tomáš Sartor (1662—1700), jehož znak opatský na pasu s mitry splývajícím se spatřuje.

[1]) Srovn. »Vlasť«, 1896, str. 175.

Velice oblíbeno bylo v době renaissanční i barokové vyšívání erbů na pohřebních štítech a mešních rouších. Mistrnými kusy toho druhu byly dva veliké okrouhlé pohřební štíty, dílem hedvábím a stříbrnou nití, dílem námětkovou prací vyšívané, z doby Rudolfinské, jež jsou majetkem dómu Svatovítského.[1]) Na jednom z nich spatřujeme znak Jiřího Bořity z Martinic, tajného rady císaře Rudolfa II. a kancléře království Českého († 1598), a na druhém znak Krištofa Popela z Lobkovic, tajného rady císaře Rudolfa II. a nejvyššího hofmistra král. Českého († 1609). Na některých kasulích tvoří erby šlechtické mnohdy jedinkou vynikající ozdobu, tak mimo vzpomenutou již kasuli Kolovratovu na kasuli chrámu v Týnci u Klatov z r. 1605 dva erby: Jana Widerspergara z Widerspergaru a jeho choti Aleny Widerspergarovy z Běšín, na kasuli Mělnické z r. 1639 dva znaky označené písmeny A L Z R a E E, a na jiné ještě kasuli Sušické ze zeleného hedvábí, z r. 1642, na níž spatřují se znaky Václava Kocze z Dobrše a na Hlavňovicích a manželky jeho Markéty roz. Ježovské z Lub.

(Dokončení.)

[1]) Srovn. vyobrazení jich v publikaci Uměleckо-průmyslového musea o retrospektivní výstavě na tab. 10. a 11.

Sv. svěcení a manželství — zaměstnání a otroctví věřících ve III. století.

Dle professora M. Armelina podává J. V.

Církev, jak jsme viděli, aby se chránila před státem, vzala na sebe tvářnost jakéhosi spolku či bratrstva pohřebního po způsobu pohanských bratrstev pohřebních, zákonem chráněných, tím však nijak nezměnilo se staré vnitřní zařízení Církve, ustanovené samými sv. apoštoly a jejich prvními žáky.

Někteří (i učení katolíci) pokoušeli se vícekráte dokázati, že nebývalo v Církvi podstatného rozdílu mezi jednotlivými třídami věřících, aniž jakých posvátných řádu (svěcení) vyšších neb nižších (hierarchia ordinis), ale toliko řádové nižší neb vyšší právní moci (h. iurisdictionis).

Hojné sbírky nápisů však vyvracejí samy sebou tuto domněnku a všecky důsledky z ní odvozené. Než na tom není dosti; neboť se nám zachovaly některé prastaré malby ze hřbitovů sv. Hermeta, sv. Priscilly, sv. Nerea a Achilea a sv. Demetilly, jež představují biskupa světícího (udělujícího svěcení).

Na hřbitově sv. Hermeta na staré silnici Salarské nalezl se následující obraz: Uprostřed sedí osoba na katedře či na povýšeném křesle, k němuž se vstupuje po několika stupních, v levici drží otevřenou knihu, kdežto jeho pravá ruka spočívá na hlavě mladíka stojícího před ním a k němu zády obráceného, jakoby od něho obdržel své poslání (missio).

Ostatně nesmíme mysliti, že tehdy bylo možno přesně ustanoviti dny určené ku svěcení; toto dálo se podle potřeby Církve, ačkoliv již od nejstarších dob slavným způsobem bývala svěcení pravidelně v prosinci, jak poznamenal spisovatel Libri pontificalis. O sv. Cyprianu víme, že 1. prosince posvětil na kněze lektora Aurelia, kdežto v srpnu ordinoval Optata na podjáhna.

Ve čtvrtém století bylo ustanoveno »Čtvero suchých dnů«, o něco později, totiž za času sv. Gelasia a Lva papeže snad z nařízení jednoho či druhého konávala se svěcení na počátku a v půli postu vedle soboty svatého téhodne.

I přes to, že se nám zachovalo málo památek na obřady, místa a podrobné okolnosti při svěcení prvních tří století, přece, jak jsme již řekli, vysvítá nepochybně již i z nápisů, že svěcení i vzhledem k původu i vzhledem k roztřídění pochází od sv. apoštolů.

I pomineme-li tolik svědectev sv. Otců a církevních spisovatelů prvních tří století, dostačí, obrátíme-li se k těmto památkám a přesvědčíme se o pravdě.

Ano jeden znamenitý nápis (epigraf) uveřejněný od Laba a jiných,[1]) naráží na svěcení, jež byla komusi udělena před posvěcením na biskupa, a zároveň udává čas, jaký prodlel v jednotlivých řádech (svěceních). Biskupem byl as 3 léta a 7 měsíců, knězem 15 a exorcistou 12.

V kteréms listě papeže Kornelia[2]) čteme, že v Církvi římské za jeho vlády byli 22 akoliti, 2 lektoři a 42 ostiáři.

Tertullian a sv. Cyprian činí zmínku ne jednou o lektorech jakožto nižším stupni svěcení.[3]) Z toho Bingam a mnozí učení protestanté soudí, že řád lektorů není původem mladší III. století.

Avšak jeden pamětihodný nápis nalezený v nejstarší části hřbitova sv. Anežky vyvrátil tuto domněnku; jest to náhrobní nápis kteréhos lektora, který žil nejméně o století dříve nežli sám Tertullian.[4])

Okolo IV. století bylo nižších řádů (svěcení) na západě, hlavně v Římě šestero, t. j. podjáhenství, které se stalo později řádem vyšším (ordo major), lektorát, exorcistat, accolitat, ostiariat, a vedle těchto byli i hrobaři (fossores).[1]) Tito poslední měli na starosti vykopávati hroby a podzemní chodby jak ku pohřbívání mučenníků, tak i prostých věřících.

Když v pronásledování z r. 303 byla oloupena Církev v městě Cirtě, tu soupis věcí odňatých dál se, jak máme zaznamenáno v zaručených zprávách, u přítomnosti biskupa, několika kněží, jáhnů, podjáhnů a fossorů (hrobařů).[2])

Z těchto slov odvozuje Rossi, že hrobníci za času pronásledování tvořili část kněžstva (kleru). Sv. Jeroným nazývá je kleriky, jichž úkolem bylo zaobaliti mrtvolu v plátno a upraviti ji hrob.[3])

Rossi má za to, že původně nerůznil se řád fossorů od ostiářů (strážců kostelů a hřbitovů), třebas ve zprávách ze IV. stol. se od nich úplně líšil.

Na některých křesťanských pomnících nalézáme názvy diakonissa (jáhenka), presbytera (kněžka) i episcopa (biskupka). První, jenž dal titul episcopy své matce, byl papež Paskál (r. 817), a sice mosaikovými písmeny v kapli od něho zřízené ke cti sv. Zenona při chrámě sv. Praxedy, a každý snadno pochopí, že pochází ze synovské lásky k rodičce.

Jméno »kněžky« (presbytera) vyskytlo se mezi hroby křesťanskými ve Tropeji v Kalabrii.[4]) Tento nápis platí kterémusi knězi jménem Monsis a kněžce Létě. Ze souvislosti plyne, že se tu jedná o pravdu o choť knězovu. S Rossim však připomínáme, že věci kněží ženatých na západě a i v Římě před stol. V. nesmíme posuzovati podle zvyku, jaký zavládl v této příčině na Východě. Kněžka Tropejská patří do třídy oněch osob, o nichž mluví sv. Řehoř, že jí totiž kněz po svém vysvěcení toliko jako sestru u sebe měl, ale ne jako manželku. »Ex tempore ordinationis acceptae, presbyteram suam ut sororem diligens, ad se propius accedere numquam sinebat.«[5])

Diakonky pak byly nábožné vdovy, které stály v čele panen a vdov ve shromážděních, v chrámech, hlavně pak při křtu ženských posluhovaly biskupovi. Koncil Sardický jmenuje je přesedkyněmi (presidentes, sedes), a na kterémsi

[1]) Fasti della Chiesa, I., XI., pag. 580.
[2]) Eusebius: His. eccl. Ep. ad Fab. Antioch.
[3]) Praescript. XLI. Ep. XXXIII.
[4]) Armelini: Il cimitero di s. Agnese, p. 106.

[1]) Conc. Carthag, IV. a 398.
[2]) Gesta purgationis Caeciliani, ed. Dupin, p. 168.
[3]) Ep. 49 ad Innoc.
[4]) Rossi, Bull. arch. crist., 1877, p. 92.
[5]) Dialog. IV., 2.

nápise činí se i zmínka, kolik let diakonka v úřadě svém seděla (sedit).

Zbývá nám ještě promluviti o nejčetnější třídě lidu křesťanského, t. j. o prostých věřících, s ohledem na jich zaměstnání, na manželství a otroctví.

Mám za zbytečné nejen vyvraceti, ale i zmíniti se o pomlouvačné domněnce, jakoby křesťané prvních věků bývali úplně nečinnými a k ničemu rukou nepozvedali leč stále k modlitbě, jakoby byli těkali sem a tam v pustinách a v temnostech podzemních.

Vždyť oni, jakožto část lidu římského sdíleli s ostatními mravy a zvyky, plnili povinnosti, zachovávali zákony, zastávali úřady, které jim nepřekážely zachovávati jejich náboženství.

Celsus ve svém jedovatém záští proti křesťanům, jež líčí jako zástupce dělnického lidu, zmiňuje se s neupřímnou útrpností o nich jako o řemeslnících pracujících s vlnou, o obuvnících, o lidu nevědomém, prostém, který mlčí před otci a starci, ale svádí ženy a děti, aby je přemluvil o svých zázracích.

Téhož dovídáme se i od Tertulliana, jenž ve své obranné rozpravě naříká si, že jsou utiskováni ti křesťané, mající účastenství jako každý jiný občan ve společenském životě; dí: »I my s vámi se plavíme, s vámi sloužíme ve vojště, vzděláváme půdu, vedeme obchod a pracujeme ve váš prospěch.« [1])

A opravdu; není úřadu a zaměstnání jak nejvznešenějších tak nejnižších, které by nebyli zastávali křesťané, jak tomu nasvědčují nápisy denně na světlo vycházející z podzemních hřbitovů, mezi nimiž mnohé patří vojínům různých oddílů císařského vojska.

Druhou důležitou věcí a k poznání Církve za času pronásledování nevyhnutelnou jest znáti jejich svazky manželské. Ze spolehlivých pramenů (knihy Filosofumena) dovídáme se, že tyto věci působily Církvi počátkem III. stol. veliké obtíže. Tyto nesnáze vznikly z části z toho, že tou dobou již vzrostl velice počet křesťanů a tedy i dívek, jimž se kladlo na srdce, aby si braly za manžely křesťany a ne pohany, z části i tím, že římské právo činilo samo překážky sňatkům mezi jednotlivými společenskými třídami.

Římský zákon neuznával za platné manželství mezi ženami ze vznešených rodin (clarissimae feminae) a otroky neb propuštěnci vůbec; za M. Aurelia a Komoda pak byly sice uznávány sňatky urozených (patricijských) žen s muži rodu nižšího (plebejského), ale nevěsta ztrácela na svojí původní důstojnosti — přicházela o titul a řád senatorský.

Rossi však poznamenává,[1]) že mnohé patricijské (urozené) ženy, aby si zachovaly senatorský titul a výsady (privileje) s ním spojené, vcházely raději v manželství nezákonitá s otroky neb propuštěnci, nežli by uzavřely zákonitě sňatek s některým plebejem, čímž ztrácely svůj řád (clarissimatus).

Papež Kalixt drže se křesťanské zásady proslovené po sv. Pavlu Tertullianem, dle níž je volno ženě vdáti se toliko v Pánu, t. j. za křesťana, prohlásil za platné před Církví sňatky, které římský senát neuznával, t. j. manželské svazky otroků neb propuštěnců se senatorkyněmi, a to proto, aby zamezil sňatky těchto s pohanskými senatory.

Toto ustanovení Kalixtovo jest velice důležité tím, že z něho vidíme, jak Církev již v nejstarších dobách neohroženě a nezávisle, ano i přese světské zákony římského práva vykonávala svoji svrchovanou moc.

Nad to v témž církevním zákoně jeví se duch pravé rovnosti a bratrství, kterým jest Církev vedena, a to tím jasněji, čím bídnější bylo tehdejší postavení otroka v římské společnosti. Tato Církev jako s hůry, t. j. po stránce duševní začala osvobozovati lidstvo, navracejíc otroku jeho důstojnost či mravní svobodu, a tak ponenáhlu připravovala osvobození úplné, t. j. i po stránce hmotné.

Rázem však zrušiti otroctví nebylo lze bez násilných a krvavých převratů veškeré společnosti lidské. Teprve potom, když takto prohlásila mravní rovnost všech společenských vrstev, hleděla Církev čím dál tím více učiniti otroctví snesitelnějším, ačkoliv ho ještě i po Konstantinovi snášela, pánům vnukajíc lásku k otrokům, těmto pak kladouc na srdce, aby pánům byli podřízeni, při čemž však vždycky přála svobodě a podporovala otroky, jak by se jí domohli.

To dosvědčovala četná propouštění (emancipatio, manumissio) otroků mezi křesťany den co den se množící, která však dála se dobrovolně beze všeho krveprolévání.

[1]) Apolog. XI.

[1]) Bull. Arch. crist., 1866, p. 22.

Renaissanční kalich
kathedrály Králové-Hradecké.

Sdělují Ed. Šittler a Dr. Ant. Podlaha.

V pokladu krásného chrámu sv. Ducha v Králové Hradci zachovalo se poměrně velmi málo kovových předmětův, jimiž původně tento chrám pro bohoslužebné potřeby byl nadán. Téměř vše, čeho se nyní užívá, jest z period novějších. Doba pozdní renaissance zůstavila mu v upomínku pěkný stříbrný kalíšek 22 *cm* vysoký, jehož noha pěkným ciselováním jest ozdobena.

Noha tato (13·5 *cm* v průměru), sestrojená ze šesti okrouhlých lupenů, okrášlena jest vytepanými obrázky: sv. Kateřiny s knihou a mečem, u jejíž nohou zlomené kolo a přemožený král; sv. Barbory s palmou a věží; P. Marie sedící, s Ježíškem na klíně; »Ecce Homo« — Kristus s trnovou korunou, v potupném plášti, s třtinovou metlou v ruce. Na čtvrtém listu jest připevněn obrázek

Ukřižovaného s postavami sv. Jana a Matky Boží.

Na listu šestém vytepán jest znak dárce, Martina Karasa z Rosenfeldu:[1]) na štítě ve čtyři pole rozděleném, dvě ryby.[2]) Štít přepásán jest kosmo pruhem, na němž tři plané růžičky lze viděti. Růžičky tyto spatřují se i nad okřídlenou helmicí. Nad znakem jest kanovnický klobouk.

Ořech kalichu jest litý a má podobu hruškovitou. Ozdoben jest třemi okřídlenými hlavičkami. Číše (nahoře 9 *cm* v průměru) zasazena jest v prolamovaný košíček, na němž rovněž tři hlavičky andělův a emblemy Kristova umučení jsou vytepány. Galerie při okraji košíčku obíhající jest při letošní důkladné opravě v Kresťanské Akademii Pražské slohově doplněna.

Kalich tento datován jest nápisem na okraji nohy obíhajícím:

MARTINVS ✻ KARAS ✻ A ✻ ROSENFELD ✻ CANONICVS PRAGENSIS ✻ A ✻ D ✻ 1643.

Při kterési opravě vyražena jest při nápisu značka pasířova: I K.[1])

[1]) Martin Karas z Rosenfeldu, od r. 1637 kanovník chrámu sv.-Vítského v Praze, spolu se starším bratrem svým Kašparem, světícím biskupem Pražským, správce rozsáhlého arcijáhenství Hradeckého, od r. 1643, kdy se bratr jeho stal administrátorem biskupství Olomouckého, arcijáhen Hradeckého kraje, byl z nejznamenitějších mužův truchlivé doby vojny třicetileté. O tichou katolickou reformaci v kraji Hradeckém získal sobě zásluh velikých. I naše umění církevní za mnohé mu vděčno býti musí. Chrám Králové-Hradecký, v němž po 7 měsíců Švédové a remigranti zle byli hospodařili, opravil a věnoval mu nadto stříbrnou lampu a vzácný obraz Marianský, jejž dal prý malovati na poděkování, že do zajetí švédského neupadl. I kalich tuto vypodobněný jest svědkem otcovské jeho péče o chrám sobě svěřený. Zemřel okolo r. 1650. Srovn. P. Jos. Svoboda, S. J.: »Z kraje Hradeckého«, str. 73 a násl. — Dr. F. Krásl: »Arcibiskup hrabě Harrach«, str. 453. — Solař: »Dějepis Hradce Král.«, str. 376.

[2]) Narážka to na rodné jméno: »Karas«.

[1]) Za laskavé zapůjčení kalicha tohoto k reprodukci děkujeme veledůst. p. kanovníku M. Musilovi, děkanu Králové-Hradeckému.

Hora sv. Václava (Berg).

Píše Fr. Lang, farář v Milavčích.

Hora sv. Václava (Berg), okres Ronšperk, hejtmanství Týn Horšovský, 24 domů, 168 obyv. něm.

Severozápadně od Ronšperka asi hodinu vzdálenosti zdvihá se nevysoká hora s prastarým opevněným farním kostelem sv. Václavu zasvěceným, jenž náležel ku zboží biskupskému. Před rokem 1359 byl tu farářem Dětřich, jenž toho roku s dovolením kolátora, biskupa Pražského, měnil s Matějem, plebánem in Wessels na Vyšebrodsku.[1]) Farář Matěj r. 1365 vyplatil podúročné grunty, jichž až dosud užívali Jan, Václav a Bartoloměj, osadníci z Hory. Pozemky ty blízké dobře se hodily pro vlastní vzdělávání. Za to pak podúročně zastavil vzdálenější pozemky Blažejovi ve Drahotíně osedlému, tak, aby mu dával ročně 32 gr., 2 fůry sena, 4 dní žatvy, 4 kuřata a 25 vajec.[2]) I jiné pozemky u vsi Truskova ležící, které dlouho pro války a marše zpustly a část jich právem českým někteří rolníci ze vsi Drahotína se svolením jeho předchůdce ve 3 kopy gr. drželi, vyplatil a právem německým zastavil tak, aby mu ročně 3 hřivny, 24 slepic a 4 husy dávati, potom louku jednu blízko té vsi Truskova ležící na vlastní náklad a práci pokositi, usušiti a na vlastních vozích do stodoly farní odvézti povinni byli.[1]) Fara ta platila půlletního desátku papežského r. 1384 14 gr.[2]) R. 1378 měnil Matěj s povolením patrona arcibiskupa s Janem, plebanem v Zdebořicích.[3]) Kolem r. 1390 byl tu farářem Václav, jenž r. 1399 měnil s Dětochem do Lipoltic.[4]) Za dob válek husitských připadla asi ke klášteru Pivoňskému, ač Trajer uvádí, že od nepamětných dob ji klášter ten administroval. Myslím, že se to stalo teprv tehdy, když arcibiskup statek svůj Týn Horšovský ztratil. Po zrušení kláštera Pivoňského dne 25. ledna 1788 povýšena administratura na faru,[5]) a právo podací přešlo na panství Týna Horšovského.

Přifařená místa:

a) 1/4 hod. Drahotín, 67 domů, 436 ob. n., panství býv. Týn Horšovský.

b) 1/4 hod. Načetín, 27 domů, 166 ob. n., panství býv. Týn Horšovský.

c) 1/2 hod. Schiefernau, 12 domů, 82 ob. n., býv. panství Pivoňské.

d) 1/2 hod. Šidlakov, 42 domů, 261 ob. n., býv. panství Hostouňské.

[1]) Lib. conf., I., 88.
[2]) Lib. erect., I., 52.

[1]) Lib. erect., I., 108.
[2]) Mardet. 235.
[3]) Lib. conf. III., 95.
[4]) Lib. conf. VI., 5.
[5]) Trajer, 787.

HORŠOV.

Píše Fr. Lang, farář v Milavčích.

Horšov, okres a hejtmanství Týn Horšovský, jednotřídní obec. škola něm., 24 domů, 269 ob. něm., kostel Všech svatých.

Ves Horšov stal se středem biskupského panství od dob nepamětných. Snad hned při založení biskupství od Boleslava II. r. 973 vykázán biskupovi statek tento. Tu bývala kdysi tvrz, na níž mívali biskupové nápravníky (vasal), kteří při Týně později zřízeném jisté služby konati povinni byli. Také fara tu záhy byla zřízena, stavši se středem arcijáhenství Horšovského. Právo podací náleželo biskupovi a pozdější arcibiskupovi. Jakým právem r. 1355, kdy Jan v Horšově vzdal se fary, sem opat sv. Korunský Otika, klerika Havlova z Mečic, dosazoval, nevysvítá.[1]) Kolem r. 1371. zemřel tu farář Jan a ustanoven sem Wolfard,[2]) který však ještě nebyl ani podjáhnem a r. 1376 a 1377 ani knězem.[3]) Proto byl asi jeho zástupcem onen Jan, jenž r. 1374 odešel do Avignonu nepostarav se ani o to, aby tu někdo místo něho přisluhoval, takže za to trestán 20 librami vosku.[4]) Fara ta platila půlletního desátku papežského 34 gr.[5]) Wolfrad

[1]) Lib. conf. I, 32.
[2]) Act. jud. II., 60.
[3]) Act. jud. I., 142., 150.
[4]) Act. jud. I., 83.
[5]) Mardet. 235.

stav se zatím knězem dostal se r. 1388 za faráře k sv. Jakubu do Domažlic měniv se Zvěstonem, jejž uváděl plebán z Týna Horšovského. Však již příštího roku měnil za souhlasu arcibiskupa s Velikem do Krthen.[1]) Velik tu také dlouho nepobyl, neboť r. 1394 byla plebanie neosazena, ač sem měl z Hor přijíti za faráře Ondřej.[2]) Potom se sem dostal za faráře Petr, jenž r. 1414 tu zemřel a tehdy arcibiskup sem sázel faráře Kříže.[3]) Tehdy tu také byly jisté školy, jichž rektor mistr Mikuláš r. 1417 stal se vikářem v Týně Horšovském.[1]) Jaké osudy potom faru tu stihly, pro nedostatek pramenů nemohl jsem vyšetřiti. Vypráví se sice, že potrvala fara do r. 1648, kdy kostel byl od Švedů zbořen a osada k Týnu připojena, leč nevím, je-li zpráva ta spolehliva. Kaple nynější, filiální od Týna Horšovského, byla dne 6. dubna 1745 od Pražského suffragana Zdeňka Jiřího Chřepického z Modliškovic vysvěcena.[2])

[1]) Lib. conf. III, 203., 215.
[2]) Lib. conf. VI., 90.
[3]) Lib. conf. VII., 103.

[1]) Lib. conf. VII., 238.
[2]) Trajer, 764.

K D Ý Ň.

Píše **Fr. Lang**, farář v Milavčích u Domažlic.

Kdýň město, okres Nová Kdýň, hejtmanství Domažlice, 221 domů, 2070 ob. č., šestitřídní obec. škola.

Kostel sv. Mikuláše ve Kdýni býval již v dobách nepamětných. Z původní stavby zbyla jen presbyteř, k níž r. 1768 přistavěna loď.[1]) V druhé polovici XIV. stol. připomíná se farář Martin, jenž r. 1385 zemřel. Právo podací náleželo pánům Ryžmberským, v jichž jménu asi t. r. dosazoval sem svého kaplana Ulmanna Hynčík řečený Pluh z Orlíka na Předslavě aneb tu měl jakási práva.[2]) V té době platila r. 1384 fara Kdýnská 19 gr. desátku papežského půlletního.[3]) Již před r. 1390 byla při kostele na hřbitově zřízená kaplanka sv. Petra a Pavla, u níž kaplanoval kněz Bohuslav.[4]) Když pak zemřel, podával sem r. 1390 týž Hynčík společně s Ojířem z Ryžmberka kaplana Budislava z Kydlin. Však Budislav zemřel sotva nastoupiv, pročež jimi sem podán Tomáš Templinův z Černotína.[5]) Syn Ojířův Břeněk z Ryžmberka nedlouho potom prodal své zboží Rackovi z Janovic, jenž potom s bratrem svým Bohuslavem a s švagrovou svou Eliškou Ryžmberkovou provdanou za Jana Pajreka z Janovic r. 1409 vykonává právo podací. Tehdá totiž farář Ulmann pobyv tu od r. 1385 zemřel a jimi sem podán Sudivoj Veleslavův z Myslovic.[1]) Když pak kaplan Tomáš žádal si směniti místo své, svolili k tomu oba patronové a tak r. 1415 dostal se za kaplana Ondřej, farář z Němčic, a Tomáš nastoupil kaplanku v Zdemilech.[2]) Však Ondřej již r. 1418 dostal se za faráře do Plané směniv si místo s tamním farářm Jakubem. Při této směně objevuje se Racek z Janovic jinak z Ryžmberka jako patron sám.[3]) Tento Racek nepokojný byl horlivým katolíkem a tou svou horlivostí dal se svésti, že Němcům vydal Jana Nekvasu, kněze pod obojí, kteří jej ukrutně upálili.[4]) Po jeho smrti r. 1420 vykonávají podací bratři jeho Bohuslav, Jan a Půta z Janovic, když r. 1425 poslední kaplan Jakub zemřel, a oni sem kaplana Martina dosazovali.[5]) Syn toho Racka, též jménem Racek zemřel 16. září 1461 a pohřben byl v klášteře Domažlickém.

Co se dělo v osudné té době s farou a kostelem, není známo. Soudě však dle držitelů zboží Ryžmberského, kteří věrni zůstali víře katolické, možno skoro s určitostí tvrditi, že vyjma snad jednotlivce zůstala i osada katolickou až do polovice XVI. století.

(Pokračování.)

[1]) Pam. kn. Kdýň.
[2]) Lib. conf. III., 174.
[3]) Mardet. 235.
[4]) Lib. conf. III., 218, 219.
[5]) Lib. conf. V., 33.

[1]) Lib. conf. VI., 215.
[2]) Lib. conf. VII., 159.
[3]) Lib. conf. VII., 267.
[4]) Arch. říš., Mnichov.
[5]) Lib. conf. IX., 100.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc srpen.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy stříbrné, ozdobené: pro dp. Fr. Kroutilíka, faráře ve Vyškově, pro dp. Fr. Drašara, faráře v Německém na Moravě, pro vp. Jindř. Skopce, novosvěcence na Vinohradech a pro dp. Valentina Appela, faráře v Čermné. — Monstrance: pro dp. Štěp. Halušku, faráře v Hladovke (Uhry) a pro vdp. Ant. Procházku, děkana na odpoč. v Kodani. — Ciborium: pro dp. Bohumila Strommera, kooperatora v Hannsdorfu. — Pozlacení a postříbření v ohni: ciboria: pro vdp. Dom. Králíka, děkana v Lipnici; monstrance: pro dp. Flor. Švrdlíka, duch. správce na Měrově; dvou pacifikálů: pro dp. Fr. Chudobu, faráře v Cetechovicích; kalicha a patenky k zaopatřování nemocných: pro dp. Tom. Dadáka, faráře v Hradisku na Moravě, a ciboria: pro důst. farní úřad v Bosni. — Patenky stříbrné k zaopatřování nemocných: pro dp. Jana Limberského, faráře v Bučicích, pro dp. Tom. Dadáka, faráře v Hradisku, pro vp. Ant. Oesera, kaplana v Liberci a pro veledůst. děkanský úřad v Duchcově. — Nádobky stříbrné na sv. oleje: pro vp. Ant. Oesera, kaplana v Liberci, pro veledůst. děkanský úřad v Duchcově a pro dp. Tom. Dadáka, faráře v Hradisku. — Berla: pro nejd. pana probošta Jos. Bernáta na Mělníku. — Pektorální kříž s řetězem: pro nejd. pana Jos. Bernáta, probošta na Mělníku. — Náčiní ku křtu: pro vdp. Jos. Kandlera, děkana ve Slaném a pro veledůst. děkanský úřad v Duchcově. — Kaditelnice: pro dp. Jos. Gürlicha, faráře v Jiřetíně. — Stroj na pečení hostií: pro důst. farní úřad v Lošovicích.

Rozličné. Křížová cesta: pro dp. Štěp. Halušku, faráře v Hladovke (Uhry). — Missaly: pro dp. Fr. Dvořáka, katechetu v Praze, pro veledůst. děkanský úřad v Příboře, pro J. Excellenci paní hraběnku Waldštýnovou v Praze, pro důst. farní úřad v Boru, pro důst. farní úřad ve Vinoři a pro sl. správu král. zemsk. ústavu choromyslných v Horních Beřkovicích. — Pultíky pod mešní knihu: pro vdp. dra Jos. Doubravu, ředitele kníž.-arcib. semináře v Praze a 3 pro veledůst. děkanský úřad v Lounech. — Harmonický zvonek: pro dp. K. Janečka, administr. v Plaňanech.

Paramenty. Celé ornáty: černý: pro vdp. Jos. Kandlera, děkana ve Slaném, a bílý: pro vdp. dra Fr. Kordáče, ředitele bisk. semináře v Litoměřicích. — Kasule: černá: pro blahorodého p. Fr. Borovského, kustoda uměl.-průmysl. musea v Praze; bílá skvostná: pro dp. A. Lysického, faráře v Žalkovicích na Moravě; červená: pro dp. Loh. Schmidta, sekretáře na Strahově; bílá: pro vysokorodou paní hraběnku Černínovou ve Vidimi; bílá, červená, černá a zelená: pro důst. farní úřad ve Vinařicích; bílá: pro blahorodou paní Annu Ferbasovou v Č. Skalici; červená: pro dp. J. B. Beneše, rektora piaristské koleje v Benešově. — Pluvialy: černý: pro blahorodou paní Terezii Kuprovou v Praze; bílý skvostný: pro blahorodou paní Marii Mládkovou v Janských Lázních a pro dp. Leop. Hrubého, faráře v Kdousavě (Morava). — Dalmatiky bílé: pro sl. městskou radu v Kralupech. — Mitry: pro vys. dp. dra Mik. Karlacha, kanovníka na Vyšehradě a pro nejdůst. pana Jos. Bernáta, probošta na Mělníku. — Tunicelly, pontifikální střevíce a rukavičky, vela, gremiale červené a bílé barvy: pro nejdůst. pana Jos. Bernáta, probošta na Mělníku. — Štoly: pro vys. dp. Karla Kmocha, čestn. kanovníka a ředitele ústavu hluchoněmých v Praze, pro vp. Jos. Vlasáka, kaplana v Lokti, pro veledůst. děkanský úřad v Duchcově, pro důst. farní úřad v Ostružně a pro důst. farní úřad v Heinersdorfu. — Pláštíky na ciborium: pro blahorodou paní Marii Stříbrnou v Lysé a pro důst. farní úřad ve Vinařicích. — Vela: pro důst. farní úřad v Bělé, ve Vinařicích a ve Vinoři. — Záslonka do tabernaklu: pro důst. farní úřad v Březových Horách. — Bursy k zaopatřování nemocných: pro vysokorodou paní baronku Beustovou v Chnielově v Haliči a pro vp. Ant. Oesera, kaplana v Liberci. — Antipendia: pro dp. Jos. Schmida, faráře v Plané, pro důst. farní úřad ve Vinařicích a pro vp. Karla Lísku, kaplana v Dobříši. — Korouhve: pro sl. c. k. patronátní úřad ve Svoleňovsi, pro důst. farní úřad v Lenešicích a pro dp. Aug. Klevetu, faráře v Pratci. — Prapor pro školní mládež: pro blahorodého pana Jana Krčala v Ostrovačicích. — Stuhy s nápisy, zlatem vyšitými: pro blahorodého pana Ant. Zbořila, účetního v Čechách u Prostějova. — Birety: pro blahorodého pana Fr. Borovského, kustoda uměl.-průmyslového musea v Praze a pro důst. farní úřad v Ostružně. — Koberec na stupně oltářní: pro důst. farní úřad ve Vinařicích.

Prádlo kostelní. 2 alby: pro dp. Jana Limberského, faráře v Bučicích; 6 cingul: pro vdp. dra Jos. Doubravu, ředitele kníž.-arcib. semináře v Praze; 6 rochet a 6 humeralií: pro veledůst. děkanský úřad v Lounech; alba: pro dp. Leop. Hrubého, faráře v Kdousavě; rocheta: pro veledůst. děkanský úřad v Duchcově; 2 alby, rocheta a 3 tobalie: pro důst. farní úřad ve Vinařicích.

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ na Král. Vinohradech.

»METHOD« vychází vždy 30. každého měsíce. **Předplatné**, které činí poštovní poukázkou na celý rok **2 zl. 20 kr.**, přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech. Reklamace** budtež zasílány do **expedice** v **Akademii křesťanské v Praze** (Řetězová ulice č. 223).

Knihtiskárna »Politiky« v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 9. **V Praze, dne 30. září 1896.** **Ročník XXII.**

OBSAH: Kostely s věží mezi lodí a presbytáří. — Kdýň. (Pokračování a dokončení.) — Klenčí (Kleneč). — Různé zprávy. (Výroční zpráva Jednoty pro dostavění hl. chrámu sv. Víta na hradě Pražském za čas od 1. ledna do 31. prosince 1895. Převzetí malířské akademie do správy státní.) — Z Akademie kresťanské: Zpráva za měsíc září.

Kostely s věží mezi lodí a presbytáří.

Sděluje prof. J. Braniš, c. k. konservátor.

Při zevrubném studiu staveb jihočeských, jímž v poslední době se obírám, shledal jsem v našich končinách mnohé velice zajímavé a svérázné disposice, k nimž patří i umístění věže mezi lodí a presbyteří, které v některých končinách jižních Čech od nejstarších dob až do 15. století bylo zvláště oblíbeným a na celé řadě staveb románských, přechodních i gotických posud sledovati se dá. Ze svrchu uvedených tří kostelů jsou Zborovský a Mouřenecký rovněž jihočeské, a sice románské, k nim pak podobným umístěním věže druží se ještě následující:

Farní kostel sv. Mikuláše v Stropnici za Novými Hrady v bývalé bráně zemské skládá se z obdélné románské lodi, k níž druží se rovněž románský čtverečný kůr, nad nímž vypíná se dobře zachovaná, valbovou střechou krytá věž, jejíž sdružená okénka na dvou stranách mají již oblouky lomené. Původní oltářnice ustoupila později gotické, polygonálně zakončené presbyteři.

V Černicích u Zlaté Koruny má starobylý farní kostel, jehož zdivo částečně ještě z doby románské pochází, mezi lodí a pozdější gotickou oltářnicí věž umístěnou tak, že mezi dvěma triumfálními oblouky jest valenou klenbou krytý obdélný prostor, nad nímž vysoká čtverečná věž se vypíná.

Podobně při farním chrámě sv. Bartoloměje ve městě Vyšším Brodě vsunut jest mezi kvadratické kněžiště a loď chrámovou obdélný prostor, nad nímž čtverhranná věž se pne. Detail jest přechodní z polovice 13. věku.

V Strakonicích při znamenitém děkanském chrámě sv. Prokopa vypíná se mezi starou lodí a pozdně gotickou oltářnicí mohutná vysoká věž se sdruženými okénky, jichž oblouky jsou hrotité. Jest to jedna z nejzajímavějších památek slohu přechodního.

Gotické kostely v Štěpánovicích, Slověnicích, Bukovsku, Bošilci, Zahájí a Nákří mají rovněž věž založenou mezi lodí a oltářnicí, a sice tak, že někde jsou dva silné více méně od sebe vzdálené oblouky triumfální, jinde opět jen jeden, ale za to velmi mohutný, aby tíži hmotné věže snesl.

Zajímavá tato disposice jest tedy u nás Prosek vyjímaje, pokud mi známo,

jen v jižních Čechách rozšířena a dobře musí se rozlišiti od jedné skupiny středočeské, kde některé z počátku 14. věku pocházející kostely mají věže nad čtverečnou oltářnicí (Sv. Kateřina, Sv. Mikuláš [Bor] a Církvice v okresu Kutnohorském).

Založení věže mezi lodí a presbyteří praktickým nebylo, neboť zvonění před oltařem se pěkně nevyjímá a zvonice jest těžko přístupnou i otřes zdiva značný. Proto asi některé z takových věží byly později sneseny a ustoupily věžím průčelným, na př. v Zahájí již v 15. stol., v Nákří a v Bošilci v minulém věku.

Na uvedenou disposici lze uvésti i zděné nad triumfálním obloukem se vypínající vížky, jaké se v jižních Čechách posud zachovaly u sv. Jana Kř. v Jindřichově Hradci, v Soběslavi a v Rožmitále (v polit. okr. Kaplickém).

KDÝŇ.

Píše Fr. Lang, farář v Milavčích u Domažlic. (Pokračování a dokončení.)

Potomci Rackovi prodali kolem r. 1497 panství své Rýžemberské Jindřichovi Prušenkovi ze Štetenberka, pánu rakouskému, jemuž však jako cizozemci nebylo ve dsky zemské zapsáno. Proto r. 1508 přešlo i s podacím v Kdýni na Břetislava Švihovského z Ryžmberka a na Rábí. Syn jeho Jan Půta nabyv let prodal r. 1535 městečko Kdýni manželce své Evě Švihovské ze Sudoměře, která r. 1548 je prodala Anně z Říčan pro děti nebožtíka Jana z Gutenšteina, jimž byla poručnicí. Před tím již koupila i ostatní zboží Ryžmberské, jež nyní opět zcelila. Po dětech Jana z Gutenšteina r. 1597 přešlo dědictvím Ryžmbersko na Jindřicha Burjana z Gutenšteina na Štědré, jenž se r. 1618 přidal ke stavům odbojným, ale r. 1620 zemřel. Nedloho předtím soudil se r. 1615 tehdejší farář u sv. Mikuláše a sv. Petra Kryštof Fikenbirt [1]) s Janem Šebestianem z Vidršperka. Od nepamětných dob dáván farářům zdejším z Nové Kdýně, z Prapořiště a Starce desátek 81 kbelců obilí suchého na rovné díly žita, ječmene a ovsa, ale za leta 1610—1614 nedán žádný a po šetrné žádosti farářově ještě lidem v tom zápověď učiněna.[2])

Dědicové Jindřichovi propadli celým statkem a r. 1623 koupil panství celé Jan Filip Krace z Šarfensteina s manželkou Annou Eliškou Kolonovou z Felzu. Když potom r. 1633 Krac přešel k Švédům, pobrány statky jeho a jen Rýžemberk zůstal Vilémovi Kolonovi z Felzu, bratru Anny Elišky, za pohledávky, které za ní měl. R. 1648 dne 6. dubna přitrhlo oddělení Švédův do Kdýně a přepadlo Kouto, kde právě Vilém Kolona na tvrzi meškal. Utekl sice do sklepa, byl však nalezen a zavražděn. Německý nápis náhrobní v Kdýňském kostele hlásá, že tu byl pohřben. Panství Rýžmberské držela potom sestra zavražděného Anna Eliška Kracová do své smrti r. 1670. Dcera její Eleonora Barbora Marie jsouc v Němcích provdána za Jana Augusta hraběte ze Solmus pro vzdálenost je spravovati nemohouc, postoupila t. r. vše Jiříkovi Václavovi Černínovi z Chudenic na Osvračíně a Nahošicích. Jiřík však pro dluhy nemohl panství to udržeti a proto r. 1676 padlo panství na hlavního věřitele Volfa Maxmiliana svob. pána z Lamingenu a Albenreitu na sv. Kříži. Z pozdějších farářů připomíná se Nával r. 1654 mrtvý, který snad potom, když Jiří Nassal, farář Loučimský a Kdýnský, r. 1630 zemřel, tu farářem se stal.[1]) Připomínají se i jiní farářové jako Vrasťavský, Bohemius a Koltwein však, bez letopočtu.[2]) V té době, kdy panství bylo již Lamingenovské, byl tu farářem od r. 1680—1695 Václav Slámka. Rok na to zemřel Lamingen a manželka jeho Kateřina Lamingenová z Lobkovic dne 14. června 1697 prodala celé to rozsáhlé panství Jiřímu Jindřichovi svob. pánu ze Stadionu,[3]) čímž přešlo právo podací na Stadiony a zůstalo při nich až na naše dny. Když farář Václav r. 1695 zemřel,

[1]) Křištof Fikenbirt byl knězem lutheránským a dostal se pak do Klenčí. Viz tam.
[2]) Reg. Komor. soudu, Sedl. IX. 73.

[1]) Pam. kn. Kdýň. a Loučim.
[2]) Pam. kn. Kdýň.
[3]) Sedl. IX. 62.—72.

dosadil sem Jiří ze Stadionu Jana Detsche, jenž r. 1698 počal matriky od r. 1635 latinsky psané psáti česky, v čemž jej následovali i ostatní faráři František Neuhofer od r. 1700, Václav Freydner od r. 1704 a Vít Pusch od r. 1717. Za něho však r. 1720 počato matriky německy psáti, v čemž pokračovali všichni následující faráři: Šebestian Schmucker od roku 1725, Bernard Petirka od r. 1751 a Ignác Schuster od r. 1798. Za něho r. 1806 povýšena fara Kdýňská na děkanství.

I následující faráři či děkanové psali matriky německy Vojtěch Šiman od r. 1828, Matěj Pitner z Potžekova od r. 1841, Vincenc Sauer od r. 1851 a Antonín Heinz od r. 1863. Za něho r. 1875 opět započato podle práva a spravedlnosti psáti matriky česky. Po smrti Antonína Heinze stal se děkanem r. 1887 Václav Tůma. Zvony na věži pocházejí z r. 1550.

Přifařená místa:

a) 3/4 hod.: Branišov (Brančov), 17 domů, 103 ob. č., býv. panství Dobříkov-Bystřice. Odtud se psal v 15. stol. vladycký rod Vojslavu Branišovských z Branišova, z nichž Vojslav r. 1454 držel statek Nahošický u Blížejova, kdež o tom rodu více poznamenáno.

b) 1/4 hod.: Brnířov 44 domů, 312 ob. č. Ves ta náležela k panství Rýžmberskému. R. 1853 postavila si obec na svůj náklad kapli sv. Martinu zasvěcenou, která dne 12. listopadu 1854 byla benedikována.

c) 1 hod.: Dobříkov 41 domů 228 ob. č., s mlýnem a 4 staveními v Nové hospodě, býv. panství Bystřické.

d) 1/2 hod.: Hluboká 83 domů 614 ob. č., s Vítovkami 4 domy, čís. 4. náleželo k panství Bystřickému, ostatní Koutskému, dvoutřídní obecná škola.

e) 3/4 hod.: Kouto (Kouty), 138 domů, 1128 ob. č., Starý dvůr, 5 domů, 36 ob. č. Nový dvůr, 6 domů, 67 ob. č., Nový a Váchalovský mlýn, kaple sv. Jiří založena r. 1704, škola obec. čtyřtřídní. — V 16 stol. držel Kouto Mikuláš z Branišova jsa majitelem statku Nahošického. V Domažlicích měl vedle hradu dům a na hořejším předměstí při potoce dvůr.[1]) Po něm zůstali dva synové: r. 1543 Jan Vojslav dorostlý a Václav Vojslav ještě nezletilý. Tito zůstávajíce nedílní zapsali sobě do desk zemských l. 1544 panství Koutské, ves Kouto s krčmou a mlýnem a vším příslušenstvím, též dva dvory v Oprechticích, jeden osedlý a druhý pustý, »jak toho po otci a předcích svých od mnoha let v pokojném držení a užívání byli«.[1]) To dědictví zapsali v pondělí po sv. Jiří r. 1556 své matce Konstanci z Vidršperka v dluhu 25 kop gr. česk., pro případ smrti vyminivše si právo odkazu do 500 kop gr. česk.[2]) R. 1561 píše se Jan Vojslav ve vsi Koutě jako svědek na zápisu o jistého člověka poddaného Jana Vidršperkára na Muteníně.[3]) Bratří zůstali v nedílnosti bezpochyby až do smrti matky své někde r. 1573, kdy Jan Vojslav koupil od Viléma z Rožmberka panství Frimburské u Sušice za 3250 kop gr. česk. a Václav Vojslav sám se v držení Kouta uvázal. Brzo po r. 1583 koupil to zboží od Václava Vojslava Jiří z Gutšteina a připojil je k Ryžemberku. Jiří z Gutšteina zemřel r. 1597, odkázal poslední vůlí tvrz Koutskou s příslušenstvím Jindřichovi Burjanovi hraběti z Gutšteina na Štědré, jenž r. 1618 přidal se k stavům odbojným, konce však se nedočkav r. 1620 zemřel. Potom když vzpoura potlačena, obesláni dědicové Jindřichovi, aby na hradě Pražském stáli, a když se nepostavili, dne 26. dubna 1621 odsouzeni všeho jmění a památka Jindřichova vyhlášena za proklatou a nepoctivou na věčné časy.[4]) Statek pak r. 1623 prodán Janovi Filipovi Kracovi ze Šarfenšteina, a manželce Jindřichově Sibile ze Švamberka ponechán dům v Nové Kdýni, dvůr v Staré Kdýni a mlýn Váchalovský. Jan Krac opustiv Ryžmberk zplundrovaný usadil se s manželkou v Koutě. Ostatní příběhy nalezneš v předu u Kdýně. Nedlouho potom, když rod Stadionů panství toho nabyl, r. 1704 na podnět tehdejšího hejtmana Koutského postavena kaple sv. Jiří, která byla 17. Augusti 1704 benedikována. V této kapli v nedávné době rekonstruované konají se služby Boží pro uředlnictvo. Prozatímně sídlí zde jako zámecký kaplan realní farní administrator od sv. Anny na Tannaberku. První byl Alois Strassberger, který zde s povolením biskupským se usadil, když při vichru tuším r. 1869 fara Tannaberská střechu ztratila.

f) 3/4 hod.: Nová ves, 54 domů

[1]) Strér Progr. 1889., kn. trh., V., 96, při městě.

[1]) Tamtež, D. Z. 1, Communit. 250, G. 25. a 251., A. 31.

[2]) Tamtež, D. Z. menší zápisné 230, M. 12.

[3]) List u P. Hájka.

[4]) Sedl., IX., 71.

304 ob. č., s mlýnem pode vsí, jednotřídní obec. škola, která dříve bývala u sv. Anny, odkud pak sem přenesena.

g) ½ hod.: Podzámčí či Ryžmberk, 26 domů 193 ob. č. Na vrchu nad Podzámčí zvaném Rýžmberk nalezají se zříceniny stejnojmenného hradu, který kdysi v 13. stol. byl založen. Starý Ryžmberk stával dříve na hoře »Příkopy« zvané, kdež dosud se spatřují troje příkré náspy a troje příkopy. Potomci Břetislava z Plzně (1193—1238), jenž tehdy úřad královský v tom kraji držel a později se ze Zbiroha psal, založili tento hrad. Syn nebo vnuk jeho Děpolt počal se psáti z Ryžmberka kolem r. 1279 a stal se vlastně zakladatelem rodu Švihovských z Ryžmberka. Po něm rozdělili se synové jeho jsouce nejprve v nedílnosti r. 1310 tak, že Vilém seděl na Skále, Břetislav na Ryžmberku a Děpolt, v Malesicích. Synové Břetislavovi byli Břeněk a Děpolt, jenž r. 1360 podával kaplana do Zdemil.[1]) Některého z nich synem byl Ojíř z Ryžmberka, jenž r. 1372 a 1390 vykonával právo podací v Staněticích a Kdýni.[2]) Syn Ojířův Břeněk prodal r. 1403 Ryžmberk se vším příslušenstvím Rackovi z Janovic, jenž r. 1407 podával kaplana do Zdemil[3]) a totéž právo s bratrem Bohuslavem a Eliškou z Ryžmberka v Kdýni r. 1409 vykonával.[4]) Racek byl velice nepokojný a horlivý katolík, proto prý byl r. 1420 pod Vyšehradem od sedláků umlácen. Zbylý po něm syn Racek byl velice bojovný, jsa v ustavičných potyčkách s Bavory, kdež plenil a pálil zrovna zuřivě. Zemřel r. 1461, pohřben byl v klášteře Domažlickém.

Synové jeho Smil a Volf nemíchali se do půtek jsouce mírumilovní. Volf, jenž po bratru Smilovi se dostal v držení hradu, prodal r. 1497 celé panství za 16.000 kop gr. česk. některým městům a rytířům »pro lepší upokojení krajiny a zvláště stavení loupeží a vražd silničních.« Jelikož koupě ta neobyčejná nedošla schválení, prodán hrad s příslušenstvím rakouskému pánovi Jindřichovi Prušenkovi ze Štetenberka, jemuž však jako cizinci nebyl ve dsky vložen. Proto r. 1508 prodal opět to zboží Břetislavovi Švihovskému z Ryžmberka a na Rábí, čímž opět rodu zpět se dostalo. Syn Václava bratra Břetislavova Jan Půta dosáhl lét r. 1524 a tehdy ujal hradu. Manželce své Evě ze Sudoměře r. 1535 prodal městečko Kdýni a v Staněticích dvůr pustý, ostatní panství Rýžmberské Adamovi Řepickému ze Sudoměře a paní Evě, poručníkům dětí po Janovi Ryžmberském z Janovic postoupil. Postup ten vložil Půta teprv r. 1541 Volfovi Ryžmberskému z Janovic ve dsky zemské a sice hrad Ryžmberk se dvorem, dvůr ve Kdýni, vsi Prapořiště, Brnířov, Novou ves, Starec, Lipkov, Modlice Zimoběžice, Mlynářice, Markvartice celé, osedlé i pusté, v Smržovicích, Říchovicích a Staněticích, co tu měl. Volf pak hned panství to vložil ve dsky Anně z Říčan, poručnici dětí někdy Jana z Gutšteina. Ona také r. 1548 přikoupila zase Kdýň od Evy ze Sudoměře. Annini synové zůstali pod poručenstvím do r. 1552, kdy Jiří a Albrecht z Gutšteina společně Ryžmberk drželi. Jich synové Jiřík Volf a Jan Vilém rozdělili se r. 1581 o zboží to tak, že Jiřík dostal hrad Ryžmberk s dvory Modlickým a Novým dvorem, půl městečka Kdyně, vsi Brnířov, Hlubokou, Novou ves, tři sedláky v Smržovicích a grunty, na nichž Hiršov a Springenberg buď již stály nebo později povstaly, a Jan Vilém dostal na svůj díl Zahořany tvrz, dvůr a ves, louky některé od Ryžmberka, chmelnici pod zámkem, druhý díl městečka Kdyně, Stanětice dvůr a ves, vsi Sedlec s ovčínem, Hřichovice, Prapořiště, Starec, Hájek, v Oprechticích poustku, městečko Neumark, před tím založené a ves pustou Kojetice za Starou Kdyní.[1])

Jiří z Gutšteina odkázal r 1597 svůj díl Jindřichovi Burjanovi hraběti z Gutšteina na Štědré. Když Jindřich súčastnil se povstání a posádku Mansfeldskou na hradě držel, přitáhl r. 1620 Don Baltazar de Maradas a v noci dne 12. října hradu dobyl. Potom když r. 1623 zboží to prodáno, opuštěn hrad a jen kanceláře a byty úředníků v něm zůstaly. Konec a úplnou zkázu vzal roku 1641 od Švédského generalmajora Pfuhla, jenž se zmocniv hradu tolik zničil, že nebyl více vyzdvižen.[2])

h) ½ hod.: Prapořiště, 82 domů, 553 ob. č. n., k tomu náleží jednoty Hamličky, horní Prant a Seidlův dvůr.

[1]) Lib. conf., I., 118.
[2]) Lib. conf., III., 219., V. 33., 41., 46.
[3]) Lib. conf., VI., 197.
[4]) Lib. conf., VI., 275.

[1]) D. Z. 253, A. 10.
[2]) Sedl., IX.

Dvoutřídní škola ob. něm. a jednotřídní česká.

i) ¾ hod.: Starec, 36 domů, 221 ob. č. s panským dvorem Bělohradem.

KLENČÍ (KLENEČ).

Píše Fr. Lang, farář v Milavčích.

Klenčí (Kleneč), okres a hejtmanství Domažlice, město, 183 domů, 1166 obyv. česk., třítřídní obec. škola.

V které době první kostel Klenečský byl založen, nelze určiti. Farní kniha pamětní vypravuje, že tu stával malý bezpochyby dřevěný kostelík, jenž během času tolik sešel, že v r. 1737 sesutím hrozil. Byl proto zbourán. Při tomto bourání prý nalezen na jednom trámu letopočet 1258, z čehož se soudilo, že snad v tom roce kostel ten byl založen. Uvádím toto bez poznámky. Nynější kostel zasvěcený taktéž sv. Martinu založen byl v zmíněném r. 1737 od tehdejšího patrona Filipa hraběte ze Stadionu u vigilii sv. Jana Křt. V témž roce, kdy kostel r. 1746 byl dostavěn, o sv. Janě Nep. v odpoledních hodinách udeřil blesk do věže dosud nedostavěné a částečně ji poškodil.

Kdy fara v Klenčí byla zřízena, nelze pro nedostatek zpráv udati, jistě ale před XV. stol. tu fary nebylo; ba i tvrzení, že r. 1434 se určitá zpráva o kostele a faře vyskytá, není tak bezpečné. Zpráva o onom Ondřeji de Clenicz, který t. r. dosazen do Starého Sedla, nepřipouští toho výkladu, jakoby tu býval farářem, nýbrž správný výklad jest, že byl zdejším rodákem. V knihách konfirmačních, z nichž tato zpráva čerpána,[1]) důsledně by stálo »data est crida d. Andreae plebano ecclesiae nebo altaristae scti Martini in Clenicz.«

Tehdy asi ještě Klenčí s okolními Chody náleželo k Chodské faře u Matky Boží na předměstí. Fara tu zřízena asi teprv na sklonku první polovice XV. stol. Určitá zpráva o knězi v Klenčí nalezá se teprv r. 1481, kdy Petr z Potřekova ten čtvrtek po sv. Stanislavu dal louku svou svobodnou v Chodově pro Bůh a dobrovolně, a to pod knězem Petrem, t. č. Klenečským farářem tak, aby drželi po jeho smrti do Klenče kostela půl, k matce Boží také půl, buďto, že by se o seno dělili anebo prodadouc seno o peníze, a to aby bylo tak věčně.[1]) Že tehdy již byla fara ta utrakvistická, tomu zdá se nasvědčovati paměť Klenečská, vyprávíc, kterak Domažličtí zástavou Chodů na 60 let stali se kollatory a patrony nad farou a kostelem ve vsi Klenčí. Obyvatelstvo později přecházelo k lutheranismu aneb k českým bratřím, jak vysvítá z toho, že z Oujezda r. 1524 v pondělí po Všeh svaých 6 českých bratru v Boru od Švamberka, když se bludného učení nechtěli vzdáti, bylo upáleno.[2])

O kněžích, kteří v Klenčí působili, do r. 1616 nemáme mnoho zpráv. Toho roku na žádost Domažlických od konsistoře podobojí dán sem kněz Daniel Algin Bobrovský, kaplan u sv. Mikuláše v Menším městě Pražském, však s tím nařízením, aby se řídil řádem církevním pod obojí přijímajících.[3]) Farář Daniel Algin byl Chodům velice milý, proto nebyli spokojeni, když roku 1619 dán jim byl Krištof Fikenbert, dosud farář v Kdýni a žalovali naň u kollatorů konšelé a přidání tří vesnic osady Klenečské, že prý si službu hledá v Ronšperce a tam se na místo svého otce — faráře — tlačí, že nedbale slovo boží hlásá, že za večeři Páně po 2 krejcarech vybírá. Z toho všeho se farář dosti trpce proti osadě vymlouvá u Domažlických, a praví, že by se osadníkům líbil, kdyby jejich neřády schvaloval.[4])

Krištof Fikenbert byl asi poslední kněz podobojí na faře Klenečské, neboť po bouři stavovské ihned nastala protireformace. Domažlickým Chodové skonfiskováni a dne 31. července 1621 zastaveni Volfovi Vilémovi svob. pánu z Lamingenu a Albenreuthu na sv. Kříži. Zástava ta dne 24. dubna 1628 král. majestátem jemu potvrzena a dne 2. prosince 1630 za 56.000 zl. rýn. dědičně

[1]) Lib. conf., X., 238.

[1]) Kn. záduš. Domažl. z r. 1675.
[2]) Gind., I., 119.
[3]) Arch. Dom.
[4]) Tamtež. Kleneč.

i s úřadem Domažlickým prodána a ve dsky vložena.[1])

Hned v té době zasazoval se Lamingen, že Chody za 7 let obrátí, ale opravdu provedena reformace teprv po 20 letech.

Kolem r. 1623 zde působil první katolický farář Matouš Longolius, jenž spolu držel i faru Loučimskou. Stav se pak děkanem v Domažlicích spravoval i déle ještě faru Klenečskou a proto zdá se, že méně působil na Chody. Tomu i nasvědčuje dopis arciděkana Týna Horšovského, jejž r. 1627 psal Flaxius z Čenkova arcibiskupovi Arnoštovi Harachovi, že Chodové, rod to venkovanů pyšný, tvrdošijný a nesnášenlivý, sešli se v mlejně jakémsi a u přítomnsti Matouše Longolia, tehdá už faráře Domažlického, a před svým pánem Lamingenem všickni jedním hlasem se zařekli, že spíše všech svých statkův ano i samého života ztrátu vytrpí a všeho nejhoršího raději okusí, než aby byť i nejmenší změnu v tom náboženství, které právě vyznávají, připustili.[2]) Však po 20 letech r. 1647 byli již Chodové horlivými katolíky.

Longolius ještě r. 1629 držel faru Klenečskou a tehdy asi se jednalo o to, aby do Klenčí farář dán byl, neboť žádá na radě, kdyby Klenečskou faru měl odstoupiti, aby mu za to Lštínská puštěna byla. Však r. 1647 již tu byl farář František Maxmilián Paretius, jenž t. r. počal psáti matriky a sice česky. Již tehdá nebo nedlouho potom byla osada Klenečská velice rozsáhlá čítajíc 19 obcí, a sice: Kleneč, Postřekov Dražinov, Oujezdo, Trhanov, Schneidwerk, Pec a Chodov české, Mlýnec, Ždánov, Capartice, Neubau, Heinrichsberg, Kreuzhütten, Nemanice, Mýtnici, Starou huť, Nimmvorgut a Herštýn.

Nástupce jeho Kašpar Rotter psal r. 1656 matriky německy, potom pak od r. 1657— 1784 latinsky. R. 1669 stal se farářem Krištof Vojtěch Peška, jejž asi r. 1688 vystřídal Jan Ludvík Steyer Litomyšlský, potomní děkan Domažlický a kanovník Pražský. Od r. 1692 spravoval faru tuto Jiří Antonin Lenk.

Za něho r. 1696 zemřel Volf Maxmilian z Lamingenu a manželka jeho Kateřina z Lobkovic r. 1697 statky veškeré prodala Jiřímu Jindřichovi svob. pánu ze Stadionu, který r. 1705 dosazoval sem faráře Křišťana Leonharda. Za jeho nástupce Jana Valeriana Heidla, jenž tu působil od r. 1709—78, zřízena exponovaná kaplanka v Nemanicích roku 1718.

Potom tu působili faráři Jan Šváb do r. 1776, Krištof Pachmaier do r. 1780, Volfgang Traurig do r. 1790. Mikuláš Slavík do r. 1800, Martin Strádal, z kláštera Pivoňského, do r. 1845, Šimon Reišek do r. 1870, Jan Kundrad do r. 1873, Josef Vondroušek do r. 1882, a od té doby Václav Šanda.

Přifařená místa:

a) 1 1/4 hod.: Capartice (Nepomuk), 20 domů 140 ob. n., s myslyvnou a hostincem na Výnledích. Ves novějšího původu.

b) 1 hod.: Draženov (Draženova), 74 domů, 433 ob. č., s býv. klášterním dvorem Rejkovice zvaným a Dlouhým mlýnem. Čtyři dvory a jedna chalupa, tak zvané konventní přislušice dříve do Pivoně, přifařeny jsou s Rejkovicemi do Domažlic. Jest tu jednotřídní obec. škola česká. Ves ta náležela mezi Chodské vesnice a připomíná se v majestátu krále Jana ze dne 16. března 1325.[1])

c) 1 hod.: Mlýnec (Linz), 40 domů, 271 ob. n. Ves tato má nyní jednotřídní ob. školu něm. V XIV. stol. náležela ke zboží kláštera Pivoňského. R. 1421 listem daným v Stříbře v neděli v postě zapsal císař Sigmund tuto ves kláštera Pivoňského s jiným ještě zbožím Janovi z Gutšteina a Matějovi z Mrhlice bratřím z Otova ve 400 kop gr. za jistou službu.[2]) Obec Domažlická koupila od Bohuslava z Vidršperka r. 1572 mlýn v té vsi za 700 kop gr. čes.[3]) a ještě r. 1660 kladlo město mlýn ten Jiřímu Laugovi do kněh veských.[4]) Dle matrik Šitbarských přifařena byla ves tato do r. 1780 k té faře, a od té doby náleží ku Klenčí.

d) 3/4 hod. Potřekov (Postřekov) Starý, 165 domů, 1155 ob. č., s býv. papírnou Trhanovskou a dvorem Podhamry, třítřídní obec. škola.

Postřekov náleží do počtu starých chodských vsí a připomíná se ve svrchu zmíněném majestátu na prvním místě a po něm teprve Clenitsch. Má-li se to

[1]) Bílek, děj. kon., D. Z., 297., C. 26—28, 297. G. 16.
[2]) Pam. kn. Kleneč.

[1]) Reg. III., 404., 405.
[2]) Arch. čes. II., 451.
[3]) D. Z. 17., O. 25.
[4]) Kniha ves. X., u c. k. soudu v Domažl., 76.

vykládati v ten smysl, že již tehdy ves ta bývala největší a proto i na prvním místě se uvozovala, těžko rozhodovati. Zdá se tomu ovšem nasvědčovati, že na té části vsi, kde se říká »na Příkopě«, stávalo jakési pevnější stavení (tvrz?). Již význam na Příkopě jest zvláštní. R. 1831 zakoupeno místo na chalupu a při kopání základů a studně uhodilo se na staré základy pevné zdi a nalezeny rozličné nástroje, jako malá sekerka zvláštní podoby, kopí a j. v. Předměty ty se však pohodily a ztratily. Též shořelá dřeva tu nalezena v místech, kde nyní stojí domek u Kubíčků.

Při této příležitosti zmíním se krátce o Chodech vůbec a poukazuju ostatní Chodské vesnice celkovými dějinami sem.

Příroda sama chránila naši milou vlast, obklíčivši ji vysokými horami a neprostupnými lesy zejména na západě. K vůli obchodu se západní Evropou v lesích těch proklestěny stezky, které jsouce jen úzké snadno daly se hájiti. Proto při těch stezkách osazení obyvatelé měli povinnost tyto stezky hlídati, v čas potřeby, totiž vpádu nepřátelského, zásekami zahraditi a tak nepříteli cestu zameziti. To mohlo nemnoho lidí vykonati i proti velikému vojsku, které síly své nemohlo rozvinouti. Z těch hlídačů hranic vynikli Chodové Domažličtí zvláště roku 1040 v boji proti Jindřichovi III. v těchto končinách svedeném.

Až do XIV. věku Chodové Domažličtí neměli asi psaných výsad. Nejstarší písemné obdarování jest asi svrchu zmíněné od krále Jana ze dne 16. března 1325, v němž se připomínají vsi Postřekov, Klenič, Draženov, Újezd, Dlumačov, Mrdákov, Kyčov, Podsinovice a Lhota a jinde blíže Domažlic a lesa osedlí. V tom listu vymanil král Jan Chody z práva župního a svolil k tomu, aby užívali téhož práva jako město Domažlice s doložením, že pro vzdálenost a zvláštní službu svou toliko ve čtyřech nedělích k soudu v Domažlicích voláni býti mají.

Na počátku 14. věku byli zároveň s městem Domažlickým zastaveni Vilémovi z Lanšteina, však před r. 1325 ještě vyplaceni. Později r. 1328 dostali se věnem Markéty, dcery krále Jana, Jindřichovi, vévodě barvorskému, jenž jim 18. dubna 1332 práva výše naznačena potvrdil.[1]) Když pak ku koruně byli vráceni, vyprosili si na markraběti Karlovi dne 4. října 1342 privilej, aby toliko 20 hřiven těžkých denárů praž. berně a 4 hřívny těchže grošů zámazného (delentiales) platiti povinni byli.[2]) Rovněž jim stvrdil starodávný obyčej, aby v jich území žádný pán ani vladyka nemohl statků nabýti aneb v nich sídleti.

Když Karel IV. přišel r. 1370 s Bavory do sporu o Braniborsko, vpadli Bavoři r. 1373 do Čech a spálili 13 vesnic na větším díle Chodských. Beneš z Veitmile připisuje nehodu tu zřejmě nedbalosti Chodův. Za krále Václava IV. byli Chodové od purkrabí Domažlických silně obtěžováni, tak že král k jich ochraně tři listy jim vydal.

Správci Chodův byli v nejstarší době župané, později purkrabí Domažličtí, kteří předsedali soudu, k němuž Chodové příslušeli. Jich nepřístojné jednání bylo asi příčinou, že si vyprosili na králi Janovi právo města Domažlic Soud ten skládal se pak z jistého počtu konšelův, jimž předsedal rychtář. Toto rychtářství aneb užitky z něho plynoucí pronajímal, prodával aneb z milosti zadával král sám. (Pokračování.)

[1]) Reg. III., 737.
[2]) Reg. IV., 468.

Různé zprávy.

Výroční zpráva Jednoty pro dostavění hl. chrámu sv. Víta na hradě Pražském za čas od 1. ledna do 31. prosince 1895.

Ředitelstvo Jednoty pro dostavění chrámu sv. Víta na hradě Pražském podávajíc výroční zprávu za minulý rok 1895 doufá, že na základě poslední části zprávy té, jež obsahuje vyličení postupu stavby za ten rok, oprávněno jest zprávu svou zahájiti zvěstí radostnou, že nás minulý rok značně přiblížil k cíli, jehož konečného dosažení všickni žeháme vroucně.

Jednota Svatovítská r. 1895 čítala zakladatelův 16, podporovatelů 2, členů skutečných 547, přispívajících 190 a konečně členův s příspěvkem ročním níže 5 zl. 1031. U porovnání s rokem předcházejícím (1894) shledáváme, že ubylo v třídě členů posléz řečené 25, v třídě 2. (přispívajících) 5, kdežto v třídě 1. (skutečných) přibyli 2.

Část výroční zprávy, týkající se hmotných prostředků, jichž dostalo se Jednotě Svatovítské r. 1895, ředitelstvo i tentokráte zahájiti může zvěstí radostnou, že neztenčila se obětovnosť, jížto Jednota naše těší se od drahně let, a tudíž možno s důvěrou očekávati, že snahy Jednoty Svatovítské i nadále doznají podpory zasloužené netoliko v míře dosavadní, nýbrž, bude li toho potřeba, v míře vydatnější. Naproti tomu však ředitelstvu tentokráte již není dopřáno potěšiti zprávou, že, jak tomu bylo ještě roku předcházejícího, všecek náklad ovšem velmi značně vzrostlý uhraditi se dal jen z hotovosti, a to sice ani do úplného jich vyčerpání. Po odečtení všeho nákladu, obnášejícího 133.669 zl. 86 kr. od součtu všech příjmův obnášejících 163.587 zl. 42½ kr., objevil se sice koncem prosince 1895 ještě zůstatek 29.917 zl. 56½ kr., avšak zůstatek tento v niveč se obrací, zvíme-li, že r. 1895 muselo se také sáhnouti na zásobu až do té doby netknutou papírův cenných, jež následkem toho ze 129.820 zl. sklesla na 88.120 zl. Na konci této zprávy výroční ředitelstvo poukáže k úvahám, k nimž vyzývá tento stručný přehled rozvahy, tuto pak považuje předně za povinnosť svou, všem šlechetným a spanilomyslným podporovatelům vznešené úlohy Jednoty naší vysloviti díky nejhlubší, přesvědčeno jsouc, že v plné míře jim přisvědčí. Aby tuto položila se jména všech šlechetných podporovatelův, zajisté každý schválí jako požadavek slusnosti vděčné.

Vedle stálých podpor a sice od Nejjasnějšího rodu císařského (6000 zl.), říše (15.000 zl.) a země (50.000 zl.) dostalo se spolku našemu:

I. Na příspěvcích:

1. od členů zakládajících, a sice od král. hlavního města Prahy 1000 zl., od záložny Svatováclavské 500 zl.;

2. od podporovatelů, a sice od c. k. českých vyšších škol reálných v Praze 105 zl., od c. k. českého státního gymnasia na Malé Straně (jako 16. a 17. lhůta) skrze p. prof. P. Jana Drozda 100 zl.;

3. od členů skutečných, a) skrze kancelář Jednoty 1855 zl. 44 kr., b) skrze pány jednatele 3674 zl. 56 kr.;

4. od členů přispívajících, a) skrze kancelář Jednoty 132 zl. 94 kr., b) skrze pp. jednatele 1563 zl. 97 kr.

II. Na darech, jak v účtu podrobně vykázáno, 1068 zl.

III. Na odkazech dle seznamu v účtu 1914 zl. 78 kr.

IV. Sbírkami: a) prostřednictvím kanceláře Jednoty 2221 zl. 49 kr., b) sbírky vykonané od jednatelů 319 zl. 4 kr.

Přicházíme nyní k odstavci výroční zprávy, jenž vykazuje pokroky stavby r. 1895 vykonané, a je na bíledni, že k odstavci tomu obracíme se s pozorností obzvláštní, neboť vysvítá z něho, oč minulý rok sblížil nás konečnému cíli, od nás všech vroucně vyžadovanému.

Jako každého roku také i r. 1895 v prvních dvou měsících, kdež počasí nepřipouští prací stavebních pod širým nebem, omezovala se činnost v hutích kamenických na zpracování kusův kvádrových.

Tak zejména pracováno o šesti vrstvách patek klenbových, pásův oken profilovaných pilířův nárožních pro severní schodiště, jakož i o točitých schodech.

Jakmile nastalo v měsíci březnu počasí příznivé, přikročeno hned k vlastním pracím stavebním, i týkaly se práce ty hlavně následujících částí velechrámu strany jižní a severní vysoké lodi, týchž stran lodi křížové a konečně vysoké věže. Na průčelních věžích na západní straně pracováno poměrně málo. Počátkem roku dokonáno tam osazování růží křížových na štítech volných pilířův nárožních, v obou pak schodištích tamějších zábradlí se zapustila a zalila olovem. Dále podotknouti dlužno, že v r. 1895 rozebrala se dvě patra lešení tamtéž, a sice první na jaře, druhé pak na podzim a že dříví takto získaného, pokud se hodilo, užito na lešení jinde potřebné.

Na jižní straně vysoké lodi hned záhy z jara se lešení zvýšilo o patro a dne 17. dubna započalo se s osazováním patek klenbových, s nimiž v roce předcházejícím dospělo se až k VI. vrstvě, 30. dubna pak při všech pilířích (mimo pilíř lodi křížové) osazena byla vrstva XI., počítajíc od hlavic. Dne 1. května 1895 započalo se na jižní straně vysoké lodi se zřizováním podkladních obloukův, jichž zapotřebí bylo při zaklenutí pásův okenních. Práce tyto poměrně rychle se dařily; neboť první pás poblíž jižní věže průčelní uzavřen byl dne 8., druhý dne 11. května a třetí dne 21. téhož měsíce; dále podepřen pás 4. a potom veliký pás při pilíři lodi křížové a oba současně se zaklenuly. Když se kameny obloukův okenních usadily v míře dostatečné, uvolnily se oblouky podkladní a vykonalo se dozdění obloukův okenních až k hlavní římse níže gallerie vysoké lodi.

S osazováním hlavní římsy na jižní a severní straně vysoké lodi započalo se dne 12. října a po dokončení práce té přikročilo se k podrobnému vypracování osazených částí jen z hruba zdělaných, rovněž vykonaly se práce při výběžcích žeber gallerie vysoké lodi s hlavní římsou spojených. Jednotlivé kusy mezi sebou spojeny za pomoci měděných skob, olovem zalitých.

Potom přikročilo se k osazování I. vrstvy kamenné nad hlavní římsou a již dne 29. listopadu práce tato nad hlavní zdí jižní úplně byla dokonána. Kromě toho pracovalo se o částech ozdobných fial nad hořejšími oblouky při jižní lodi vysoké.

K vůli zaklenutí obou nových pásův ve čtverci křížové lodi jakož i k vůli ohledání starého pásu

lodi křížové nad prozatímní zdí závěrečnou lešení jižní zdi lodi vysoké v prosinci 1895 prodloužilo se až k pilíři lodi křížové a ono při jižní lodi o patro se zvýšilo.

Při severní vysoké lodi, kdež práce osazovací roku předcházejícího (1894) poněkud se zdržely, započalo se z jara 1895 s osazováním II. vrstvy kamenné patek klenbových a vykonala se práce ta průběhem měsíce dubna až do dovršení vrstvy VI.

Také v této výši železné kleště se zapustily a zakotvily do tělesa pilíře. V létě pak osazeny klenáky a sice podobným způsobem, jak na straně jižní. Když totiž na jižní straně lodi vysoké vykonána byla práce ta, přeneseny podkladní oblouky na stranu severní lodi vysoké. S osazováním klenáků započalo se dne 28. července a již dne 22. srpna dovršeno bylo všech pět pásů. Potom i zde přistoupilo se k dalšímu budování pásův okenních a dospělo se v září pod hlavní římsu.

Dne 12. října započalo se s osazováním hlavní římsy na severní straně vysoké lodi a po dokončení práce této prováděno podrobné vypracování dříve osazených částí jen zhruba zpracovaných, podobně jako na straně jižní. Také zde jednotlivé kusy spojeny byly mezi sebou měděnými skobami, olovem zalitými.

Potom osazována I. vrstva kamenná nad hlavní římsou a kromě toho díla pracováno na ozdobách fiál nad hořejšími oblouky opěracími při severní straně vysoké lodi.

Velmi značnou část práce stavební r. 1895 vyžadovalo zbudování severní lodi křížové. Hned z jara zřídilo se lešení až do výše triforií pro postavení zdi závěrečné a usadily se v tamějším schodišti točité schody až do prvního otvoru schodiště. Se stavbou zdi zevnitřní, jež spojuje oba zevnější opěrací pilíře, počalo se dne 2. května, dříve bylo však zapotřebí odkryti zeď základní, kteráž zasypána byla do hloubky 0·63 *m*. Když potom usazeny vrstvy kvádrové I. a II., ponechán byl v ose pod oknem prostředním otvor 2·68 *m* široký, aby se zachovalo spojení mezi staveništěm a hutí kamenickou. Poněvadž tato zeď jest 1·50 *m* silná, tedy zevnitřní i vnitřní líc obložila se kvádry pískovcovými, vnitřek pak vyzděn byl kamenem lomovým. Ve výši 2·50 *m* osazena první římsa pásková, potom osazován bankál i ostění oken a již dne 20. července uzavřeny byly tři dolejší pásy. Dne 8. srpna tři hořejší okna dovršena až do výše pásův okenních, dne 20. srpna zaklenuly se pásy a dne 3. září úplně dokonána byla závěrečná zeď 16 *m* vysoká až k zevnější římse gallerie. Dále osadily se římsa vnitřní i zevnější v triforiích a vyrovnala se nad nimi zeď parapetová pod oknem lodi křížové.

Dohotovením obou pilířův opěracích při severní lodi křížové a mezi nimi se nacházejícího prolomeného schodiště vykonán zajisté znamenitý kus práce. Opěrací pilíře tyto tvoří zde plná tělesa, i opatřeny jsou na straně zevnější žebrama, kružbou, prolomenými štítky a fiálami.

Na východní straně připojeno jest ostění okna lodi křížové. S osazováním prvního práhu a náležejících k tomu stupňův špičatých z tvrdého pískovce Hořického započalo se dne 15. července a již dne 6. září uzavřena byla čtvrtá otáčka; také i oba pilíře opěrací dokončeny byly do té výše. Osazování žeber stupňových a kusův ležení se skružím jakož i stupňův špičatých v stupnice vykonáno na měkké olovo. V dalším průběhu jeseni osadily se ještě kusy ležení páté otáčky i se všemi stupni špičatými a tak oddíl tento s oběma připojenými pilíři opěracími vyrovnán byl až do výše hlavní římsy.

Po postavení nového patra lešení a podepření obou pásů okenních mezi pilířem lodi křížové a novým schodištěm dne 20. září přepásána obě okna.

Do konce září dovršeno bylo v celku přepásání 12 oken vysoké lodi a zbývalo ještě okno na straně jižní blíže vysoké věže. Když ostění jihozápadního okna lodi křížové na severní straně vysoké lodi bylo zasazeno, upravil se pás scházejícího ještě 13. okna a započalo se tam hned s osazováním kusův obloukových. Pás obloukový uzavřen byl dne 7. října a hned potom přikročilo se k dozdívce až do výše hlavní římsy. Kromě toho pracovalo se také na vyzdívce ozdobných fiál pod hořejšími oblouky opěracími, jakož i ve schodišti.

Pro zaklenutí velikého pásu mezi oběma k západu položenými pilíři ve čtverci křížové lodi zapotřebí bylo zříditi nové lešení, po jehož zdělání postaven dvojitý oblouk podkladní a započato s osazováním pásu obloukového dne 2. listopadu 1895. Pás ten uzavřen byl dne 6. listopadu a vykonala se pak dozdívka cihlová až do výše hlavní římsy.

Práce restaurační při vysoké věži vyžadovaly r. 1895 mnoho času i nákladu.

Ještě před započetím vlastní činnosti stavební zvýšilo se lešení na jižní straně věže vysoké o dvě patra, a za počasí příhodného v měsíci březnu přikročilo se k pracím. Poněvadž při ohledávání ostění okna na jižní straně věže ve výši zvonice ukázalo se, že zasazeno bylo teprve při opravě po velikém požáru r. 1541 a četné vady na něm se objevily, započalo se dne 4. března s jeho odstraněním. Jednotlivé části ostění toho byly velmi nedostatečně osazeny, neboť mnohé části spočívaly jen na $^1/_2$ *cm* silných loučkách dřevěných a kolmé spáry jen nuzně zality byly maltou. Také pokud se týká spojení, všude znamenati bylo málo pečlivosti, celé ostění i s příslušným pásem okna bylo takřka jen vsunuto beze všeho spojení do starší zdi. Dne 20. března celé ostění okna až k výběžkům pásu bylo osazeno, při čemž vzat byl zřetel k náležitému spojení kamennému. Také značně zvětralá římsa na výši gallerie vysoké lodi se odklidila a novou nahradila.

S přípravami k osazování pásu okna při zvonici na jižní straně vysoké věže započalo se dne 5. května a osadily se profilované klenáky. Potom byly kružby gallerie vysoké lodi na měkké olovo osazeny a skobami bronzovými se zdivem spojeny.

Týž postup práce zachovával se také při okně na západní straně vysoké věže s tím toliko rozdílem, že toto celé porouchané článkování pásové muselo se vyjmouti a novým nahraditi.

Na severní straně věže dne 17. června zřídilo se lešení za účelem restaurace strany této a pokračovalo se v pracích na hladké zdi nad klenbou věže postranní až pod kameny okapové. Současně zasadily se desky okapové s příslušným svahem od triforia k západnímu opěracímu pilíři věže.

Aby se prozkoumalo, v jakém stavu nachází se severní strana věže, odklidila se tam omítka až do výše gallerie vysoké lodi, a teprve nyní bylo možno tam z lehkého lešení postříci všecky škody a vady. Strana tato nacházela se ve stavu nejhorším; jednotlivé kvádry byly rozpraskané, z článkování, kružeb, přípor a štítkův, kteréž se tu druhdy vyskytovaly, nezbylo takřka ani známky. Ostění oken scházejí úplně, a toliko vnitřní část ostění přiložena byla beze vší vazby, jako na stranách jižní a západní. Veliké trhliny a odtržené části kvádrův se při opravování po požáru r. 1541 jen nuzně ucpaly a nahradily se zlomky cihel a silná vrstva omítky z velké části upevněna byla na drátěné pletivo. Aby se docílila poněkud rovná plocha, muselo se na některých místech zdivo až na 25 *cm* ubrati. Chatrný stav severní strany věže vysoké vysvětluje se tím, že v čas ohně panoval vítr jižní, pročež také strana jižní poměrně nejlépe zachována jest.

S opravováním plochy této zdi, pokud se týká s novým obkládáním jejím pomocí zdiva kvádrového započalo se dne 20. července. Dne 20. srpna osadila se římsa pásková pod oknem v celé šířce a obložení ploch i s ostěním oken dokončeno dne 23. září až do výše 7·5 *m* nad kameny okapovými, při čemž bedlivě šetřilo se všude starého zdiva dobře zachovaného.

Jako v měsících letních, také i v jeseni roku 1895 bez přestávky pokračovalo se v opravních pracích na severní straně věže vysoké a bylo zapotřebí opravovati skoro celé staré obložení kvádrové téměř veskrz chatrné a nahraditi novým. Obložení to sahá 25—60 *m* hluboko a vnitřní těleso zdi vyplněno jest zdivem z lámané opuky.

Samo sebou se rozumí, že všecko článkování, skruží a štíty, jež vesměs byly otlučeny, jakož i některé přípony znova byly pořízeny. Opravní práce na této straně vykonány jsou do výše 16 *m* od dolejších kamenů opukových počítaje.

Mráz dne 11. prosince nastalý zastavil další práci a osazovány pouze na měkké olovo některé článkování a římsy.

Na západní straně věže vysoké a sice na severozápadním pilíři opěracím osadily se dva štíty, ve slepém pak okně u výši zvonice porouchané žebro střední vyňalo se a nahradilo se novým.

K vůli rozbourání chatrného schodiště točitého uvnitř věže vysoké vyňala se v prosinci příčka v obydlí zvoníkově a odklidila se pod podlahou nasypaná vrstva rumu. Shledáno, že trámy podlažní, položené směrem od jihu k severu, silně byly nahnilé a podepřené již v některé době dřívější rošty, v témž směru položenými.

Ukončený právě přehled prací stavebních při chrámě sv. Víta r. 1895 vykonaných, jenž neobsahuje nic jiného, než stručný soubor podrobných zpráv velezasloužilým stavitelem p. Mockrem v každé schůzi ředitelstva Jednoty podávaných, postačí bohdá, aby nabylo se přesvědčení, že práce restaurační při staroposvátném chrámě sv. Víta ve správním roce 1895 značný učinily pokrok a že tudíž úspěchy toho roku dosažené nestojí níže než úspěchy kteréhokoli roku předcházejícího.

Z dáli ovšem nelze toho tak snadno posouditi, peněvadž nynější pokroky na staveništi nepůsobí do dálky tou měrou, jak tomu bylo dříve při stavbě obou věží průčelních. Aby se mohlo posouditi, oč práce stavební pokročily v době poslední, zejména pak aby se nabylo ponětí o tom, co vykonalo se v roce právě minulém, nezbytně zapotřebí přesvědčiti se z blízka, k čemuž ředitelstvo Jednoty uctivě vyzývá každého vůbec, jemuž na srdci leží zdar posvátného podniku našeho. Neračiž nikdo litovati ani času ani namáhání, zajisté nepatrného, ale ovšem vděčného, aby udal se na hrad královský a obešel ty části chrámu, na nichž se nyní pracuje.

Již z uličky vikářské, ještě více však z třetího nádvoří zámku královského objevuje se zrakům našim, až do jaké výše povznáší se již k nebesům posvátná budova, kteroužto veliký náš otec vlasti Karel zbudovati kázal jako přední ozdobu hlavního města říše své.

Kdo pak vkročí na samé staveniště, teprve tam působiti bude naň celou mocí skutečnosť. Vkročiv na staveniště každý užasne nad tím, co naskytuje se zraku jeho, a když se oko poněkud vyznalo v labyrintě lešení na všech stranách do výše se vypínajícího, každý (i nezasvěcenec) může si utvořiti náležité ponětí o pokroku stavby a v předtuše nadšené dovede vmysliti se v dobu, kdy velebné dílo dokončené v celé své kráse i velkoleposti působiti bude mocí úchvatnou. Již nyní každý host octnuv se na staveništi dospívá k pevnému přesvědčení, že dřívější přípovědi o dostavění chrámu sv. Víta již nejsou pouhými přípověďmi, nýbrž již oděly se v hmotné tvary, kteréž zapuzují všecku pochybnosť, že, budou-li další práce při ctihodné svatyni pokračovati měrou, jako tomu bylo r. 1895, veliká úloha Jednoty naší uskutečněna bude v čase nepříliš odlehlém.

Výminka právě vyslovená, že, abychom dosáhli cíle vznešeného, zapotřebí jest, aby práce další pokračovaly v té míře jako r. 1895, ukládá ředitelstvu povinnosť, aby sdělilo úvahy následující. Pro rychlejší postup prací při chrámě sv. Víta r. 1895 potřeba bylo užiti prostředkův hmotných v míře značnější, než bývalo v dobách dřívějších, a poněvadž, hledí-li se k tomu, co konati se má v době nejbližší, rozpočty stavební let příštích vykazovati budou náklady velmi značné (a sice roku 1896 náklad 146.476 zl. 25 kr., roku 1897 náklad 127.524 zl. 61 kr., r. 1898 náklad 135.619 zl. 53 kr.): tedy nikoho překvapiti ani zaraziti nemůže, nýbrž jest na bíledni, že kdežto za dřívějších let rozvaha vykazovala značné přebytky, dosti brzy nastati mohou poměry, že všecka hotovosť i všecky zásoby peněžní úplně budou vyčerpány, a nestane-li se dříve opatření náležité, objevila by se nemilá potřeba, v dalším postupu stavby šetřiti jistých mezí zajisté nikomu nevítaných.

Nastává tudíž Jednotě naší péče opravdová záhy o to míti péči, aby vznešené dílo naše neuvázlo pro překážky hmotné, nýbrž dařilo se způsobem i měrou, jako dosud.

Ředitelstvo Jednoty zajisté dává průchod netoliko blahé naději, nýbrž důvěrnému přesvědčení, že podaří se dosíci, čeho zapotřebí, totiž získati pomůcek vydatnějších, aby mohlo se vyhověti zvýšeným požadavkům nastávajících v příští době rozpočtů stavebních.

Vmyslíme-li se v dobu, když oba zbožní zakladatelé Jednoty naší kanovník Václav Pešina z Čechorodu a hrabě František Thun ml. v nadšenosti své pro spanilý cíl, jenž jim tanul na mysli, nedali se zastrašiti nijakými obtížemi a překážkami téměř odevšad v cestu jim se stavícími, nýbrž ve spolku s muži stejně šlechetně smýšlejícími, důvěřujíce účinnému uvědomělých krajanův přispění, podjali se díla velkolepého, mohli-liž bychom my nyní o tom pochybovati, že když s poukázáním k úspěchům dosavadním učiníme vyzvání ke všem upřímným synům krásné vlasti naší, podaří se roznítiti jich obětovnosť ku podpoře nejvznešenějšího podniku doby naší, aby staroposvátný metropolitní chrám sv. Víta stal se skutkem v původně zamýšlené velkoleposti a nádheře.

Převzetí malířské akademie v Praze do správy státní. Nejvyšším rozhodnutím ze dne 21. t. m. bylo převzetí pražské malířské akademie ve státní zprávu a její přeměna v akademii uměleckou dnem 1. října 1896 nejmilostivěji schváleno a profesory na tomto ústavě jmenováni: Josef Myslbek, František Ženíšek, Julius Mařák a Max Pirner. Na ústavu tomto bude se konati vyučování v obou zemských jazycích. — Společnost vlasteneckých přátel umění, která pražskou malířskou akademii zřídila, slavila letos stoletou památku svého založení. Bylo to 5. února 1796 v době nejhlubšího úpadku umění českého, když sestoupilo se osm šlechticů českých, hrabě František Kolovrat-Novohradský, hrabě František Šternberk, hrabě Rudolf Černin, hrabě František z Vrtby, kníže Antonín Isidor Lobkovic, hrabě Bedřich Nostic-Rienek, hrabě Kristian Clam-Gallas a hrabě Josef Čejka, za účelem, aby klesající vkus umělecký vůbec byl povzbuzen, aby se zamezilo vyvážení z vlasti zbývajících ještě děl uměleckých a aby byla založena obrazárna i zřízena škola umělecká. Obrazárna zřízena ještě téhož roku, k založení umělecké školy došlo však teprve roku 1800, když císař František I. propůjčil vlastenecké společnosti potřebné místnosti v koleji Klementinské. Za prvního ředitele nové školy získán byl komorní malíř biskupa pasovského mistr Josef Bergler, který ústav řídil až do roku 1829. Pak následovali ředitelé František Waltherr, roku 1836 František Tkadlík, roku 1841 Christian Ruben, odchovanec slavného Cornelia, za kterého vzrostl počet žactva až na 186. Za Rubena vyučovali krajinářství prof. Haushofer, architektuře prof. Guttensohn, dějinám umění Springer a anatomii slavný anatom Hyrtl, který letos zemřel ve Vídni. Tehdy počalo se na ústavě tom vyučovati také malbě figurální, architektuře a sochařství. Pověsť akademie pražské v tu dobu byla tak výtečná, že dle ní po vyslyšení ředitele Rubena byla znovuzřízena akademie vídeňská a Ruben sám povolán za jejího ředitele. Pak následovali ředitelé Engerth, Trenkwald a r. 1874 proslulý belgický mistr Jan Swerts, který po sobě zde zachoval velice čestnou památku. Po něm seznala společnost, že pro nedostatečné její prostředky nelze jí získati vynikajícího umělce ku řízení akademie umění výtvarných i svěřila na dále řízení její vždy dočasnému rektoru sboru profesorského. Prvním rektorem zvolen r. 1877 mistr Antonín Lhota. Roku 1885 počato s reorganisací akademie hledící k požadavkům doby nynější; k úplnému provedení její nedošlo pro nedostatek učebných místností akademii od vlády v nové budově na Rudolfově nabřeží propůjčených a pro nedostatek peněžitých prostředků. Tomuto značně odpomohl zemský sněm český, který povolil společnosti na dobu pěti let roční subvenci po 5000 zl. k zařízení dvou odborných škol pro náboženské a dějinné, pak pro krajinné malířství s podmínkou, že při šetření národní rovnoprávnosti výboru zemskému příslušné zastoupení ve správním výboru malířské akademie zajištěno býti má. Následkem toho a s použitím dotčené zemské subvence někdejší »akademie výtvarných umění« proměněna byla v akademii malířskou skládající se z malířské školy všeobecné, a ze tří malířských škol odborných a sice pro malířství náboženské a dějinné, pro malířství genrové a pro malířství krajinné. Školy ty uvedeny byly v život školním rokem 1887—1888. Na stolici učitelskou pro obor krajinářský povolán mistr Julius Mařák, pro obor genrový prof. Maxmilian Pirner, pro ma-

lířství náboženské a dějinné prof. Frant. Sequens, jenž r. 1888 byl i rektorem. Žáků odchovaných na pražské akademii malířské čítá se na sta, mezi nimiž mnozí dosáhli i jména evropského. Kromě toho vychoval ústav velký počet kandidatů učitelství kreslení pro školy střední, z kterých mnozí zdatně působí netoliko v naší vlasti ale i v zemích balkánských a v Rusku. Znamenité působení pražské akademie malířské o rozkvět umění přiměly konečně vládu, že počala vyjednávati již od delší doby o převzetí akademie ve správu státní, zásluhou vrchního stavebního rady pana Hlávky, vynikajícího mecenáše českého, pak nyní vyjednávání to dospělo k cíli kýženému.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc září.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: pro sl. správu vychovatelny Olivových v Říčanech, pro vdp. Jos. Kvapila, děkana ve Skuči, pro vdp. Ant. Kropsbauera, děkana v Děčíně a pro vp. Stanisl. Hlínu, kaplana v Č. Skalici. — Ciborium: pro slav. správu vychovatelny Olivových v Říčanech. — Pozlacení v ohni: ciboria: pro důst. farní úřad v Bohuslavicích; monstrance: pro důst. farní úřad v Kostelní Lhotě. — Hostiarium: pro důst. farní úřad v Dolní Lhotě. — Patenky k zaopatřování nemocných: pro vdp. Štěp. Pittnera, kníž.-arcib. vikáře v Libeznicích a pro vp. Jos. Schmidta, kaplana v Litoměřicích. — Nádobky na sv. oleje: pro dp. Fr. Svobodu, faráře v Kláštero-Hradisku u Olomouce, pro vdp. Štěp. Pittnera, kníž.-arcib. vikáře v Libeznicích a pro vp. Václ. Weinharta, kaplana v Teplicích. — Náčiní k zaopatřování nemocných: pro vdp. Štěp. Pittnera, kníž.-arcib. vikáře v Libeznicích. — Pacifikal: pro vdp. Štěp. Pittnera, kníž.-arcib. vikáře v Libeznicích. — Lampa v ohni pozlacená: pro důst. farní úřad v Kozlích. — Konvičky mešní: pro sl. správu vychovatelny Olivových v Říčanech. — Kaditelnice: pro veledůst. děkanský úřad v Karlových Varech a pro sl. správu vychovatelny Olivových v Říčanech. — Kanonické tabulky: pro sl. správu vychovatelny Olivových v Říčanech. — Svícny oltářní: 4 pro vp. Jos. Hammršmída, kaplana v Praze a 4 pro důst. farní úřad v Kostelní Lhotě. — Křtitelnice mramorová: pro vdp. Štěp. Pittnera, kníž.-arcib. vikáře v Libeznicích.

Rozličné. Oltář hlavní: pro farní chrám Páně v Kozlích a pro farní kostel v Jestřabicích na Moravě. — Missaly: pro sl. správu ústavu choromyslných v Hor. Beřkovicích, pro sl. správu vychovatelny Olivových v Říčanech a pro blahorodého pana Ed. Fleissiga, knihaře v Praze. — Dva pultíky pod missal: pro důst. farní úřad ve Vršovicích. — Tělo Páně kovové: pro sl. správu ústavu choromyslných v Hor. Beřkovicích. — 10 křížů na stěnu: pro sl. správu vychovatelny Olivových v Říčanech, a 11 pro sl. správu Akademie hrab. Straky v Praze. — Stříbrný oltářní zvonek: pro vp. Jos. Schmidta, kaplana v Litoměřicích. — Harmonické zvonky: pro sl. správu vychovatelny Olivových v Říčanech a pro vdp. Štěp. Pittnera, kníž.-arcib. vikáře v Libeznicích.

Paramenty. Kasule: bílá skvostná a černá: pro vys. dp. Karla Vorlíčka, arciděkana v Kutné Hoře; černá: pro vysokorodou paní baronku Dobrzenskou v Preitenhofu na Moravě; bílá, červená, černá a fialová: pro sl. správu vychovatelny Olivových v Říčanech; dvě bílé a červená: pro důst. farní úřad ve Velízi; červená: pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě; bílá: pro veledůst. děkanský úřad v Rakovníku; dvě bílé: pro důst. farní úřad v Tejnici; bílá skvostná a fialová: pro důst. farní úřad v Kostelní Lhotě. — Pluvialy: bílý: pro sl. správu vychovatelny Olivových v Říčanech, a černý: pro vys. dp. dra Fr. Krásla, kanovníka na Hradčanech. — Štoly: pro veledůst. děkanský úřad v Rakovníku, pro vp. Karla Aignera, kaplana v Raspenavě, pro vp. Václ. Weinharta, kaplana v Teplicích a pro sl. správu všeob. zemské nemocnice v Praze. — Vela: pro dp. Jos. Kašpara, faráře v Rudoměři na Moravě, pro sl. správu vychovatelny Olivových v Říčanech, pro důst. františkánský klášter v Hájku a pro důst. farní úřad v Tejnici. — Pláštíky na ciborium: pro sl. správu vychovatelny Olivových v Říčanech, pro důst. farní úřad v Stochově, pro vdp. Štěp. Pittnera, kníž.-arcib. vikáře v Libeznicích a pro vp. Karla Aignera, kaplana v Raspenavě. — Bursy k zaopatřování nemocných: pro sl. správu vychovatelny Olivových v Říčanech a pro vp. Jos. Vlasáka, kaplana v Lokti. — Antipendia: pro blahorodou paní Bertu Otrubovou, choť c. k. notáře v Nymburce, pro N. N. v Praze, pro sl. správu vychovatelny Olivových v Říčanech, pro blahorodého pana Mihalovského v Krakově a pro důst. farní úřad v Býčkovicích. — Birety: pro sl. správu vychovatelny Olivových v Říčanech, pro vp. Ed. Vaisa, kaplana v Hostivařích a pro důst. farní úřad v Býčkovicích. — Komže pro kostelníky a ministranty: pro sl. správu vychovatelny Olivových v Říčanech, pro důst. farní úřad v Býčkovicích a pro sl. správu ústavu choromyslných v Hor. Beřkovicích.

Prádlo kostelní. 12 purifikatorií a 12 ručníčků: pro Její Excel. paní hraběnku Thun-Hohensteinovou v Praze; 2 alby, 4 rochety, 2 cingula, 2 humerale, 2 korporale, 2 pally, 3 plachty oltářní a j.: pro sl. správu vychovatelny Olivových v Říčanech; dvě alby, rocheta, 6 korporalií a 6 purifikatorií: pro vys. dp. dra Fr. Krásla, kanovníka na Hradčanech; 3 plachty oltářní: pro dp. Fr. Košuta, faráře v Loděnicích; alba, rocheta, 12 purifikatorií, 6 korporalií a j.: pro důst. farní úřad v Býčkovicích; 6 humeralií, 4 korporale, 4 pally a 24 purifikatorií: pro důst. farní úřad v Budišově; 3 alby: pro veled. děkanský úřad v Rakovníku.

»METHOD« vychází vždy 30. každého měsíce. **Předplatné**, které činí poštovní poukázkou na celý rok **2 zl. 20 kr.**, přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech. Reklamace** budtež zasílány do **expedice v Akademii křesťanské v Praze** (Řetězová ulice č. 223).

Knihtiskárna »Politiky« v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 10. **V Praze, dne 30. října 1896.** **Ročník XXII.**

OBSAH: Vyšívaná roucha bohoslužebná na Národopisné výstavě Československé 1895. (Pokračování 10. a dokončení.) — Bohoslužba, bohoslužebný jazyk, roucha, nářadí. — Různé zprávy. — Z Akademie kresťanské: Zpráva za měsíc říjen.

Vyšívaná roucha bohoslužebná na Národopisné výstavě Československé 1895.

Podávají **Ed. Šittler** a **Dr. Ant. Podlaha.**

(Pokračování 10. a dokončení.)

Jak asi vypadala mešní roucha chudých kostelů na počátku XVII. století, ukazovala palliová kasule ze šedého plátna s bílým prostým křížem, s našitými jmény dárců »Jakub« a »Alžběta«, s letopočtem 1609.

Pozornosti zasluhovalo také několik plátěných kasulí (z Jičína, Vejvanovic, Chlumce n. C., ze Slánska, z Církvice u Kutné Hory a j.), vyšitých »národním« vyšíváním: známými jablíčky, tulipány, hvězdovitými kvítky atd. Kasule Vřetovická (u Kladna) ozdobena jest nadto uprostřed figurálně vyšitým obrazem P. Marie s děťátkem.

Kostelní prádlo století XVII. zastupovaly mezi jinými: korporale ozdobené v rozích pestrým vyšíváním slovanského rázu a označené nápisem »Womáčková z Těšína. Tento šátek daruje Jan Malej, soused městis Železic, Mandalena do chrámu Páně ke cti a chvále Boží, všem svatým atd.« (majetek musea Jičínského),[1]) a velice zajímavé prostěradlo oltářní z roku 1662, modře potištěné prostonárodními ornamenty, českým věnovacím nápisem[1]) a obrazem Ukřižovaného s dvěma postavami (P. Marie a sv. Jan) pod křížem. Byloť užíváno tisku odedávna všeobecně k ozdobení méně cenných tkanin bavlněných a lněných. Kdy asi první potištěné látky se vyskytly, nelze s určitostí stanoviti.[2]) V umělecko-průmyslovém museu Berlínském nalézají se

[1]) Srovn. Ant. Šolta, Památky starobylého vyšívání českého na rouchách kostelních, 1896, str. 9., pozn. 1.

Rouch podobných zasláno bylo na výstavu značné množství. Byly však — k vůli příbuznosti — vyloženy ve sbírkách »výšivek«. Srovn. V. Schwanz v díle: »Národopisná Výstava Československá v Praze 1895«, str. 312.

[1]) »Já Dorota Hlavova z města Jaroměře nad Labem toto prostěradlo jsem na památku P. Matky do chrámu Páně Velichovského obětovala a jenž při něm odpočívá a veselého vzkříšení očekává.«

[2]) Mezi nedávnými nálezy v Egyptě, jež učinil Theodor Graf k podnětu prof. Karabáčka ve Vídni, nalézá se na oděvu loutky, která spolu se zemřelým dítkem do hrobu byla vložena, kus lněné látky, kterouž prof. Karabáček jako nejstarší ukázku potisku tkanin pomocí ornamentového modelu označil.

Obr. 21.

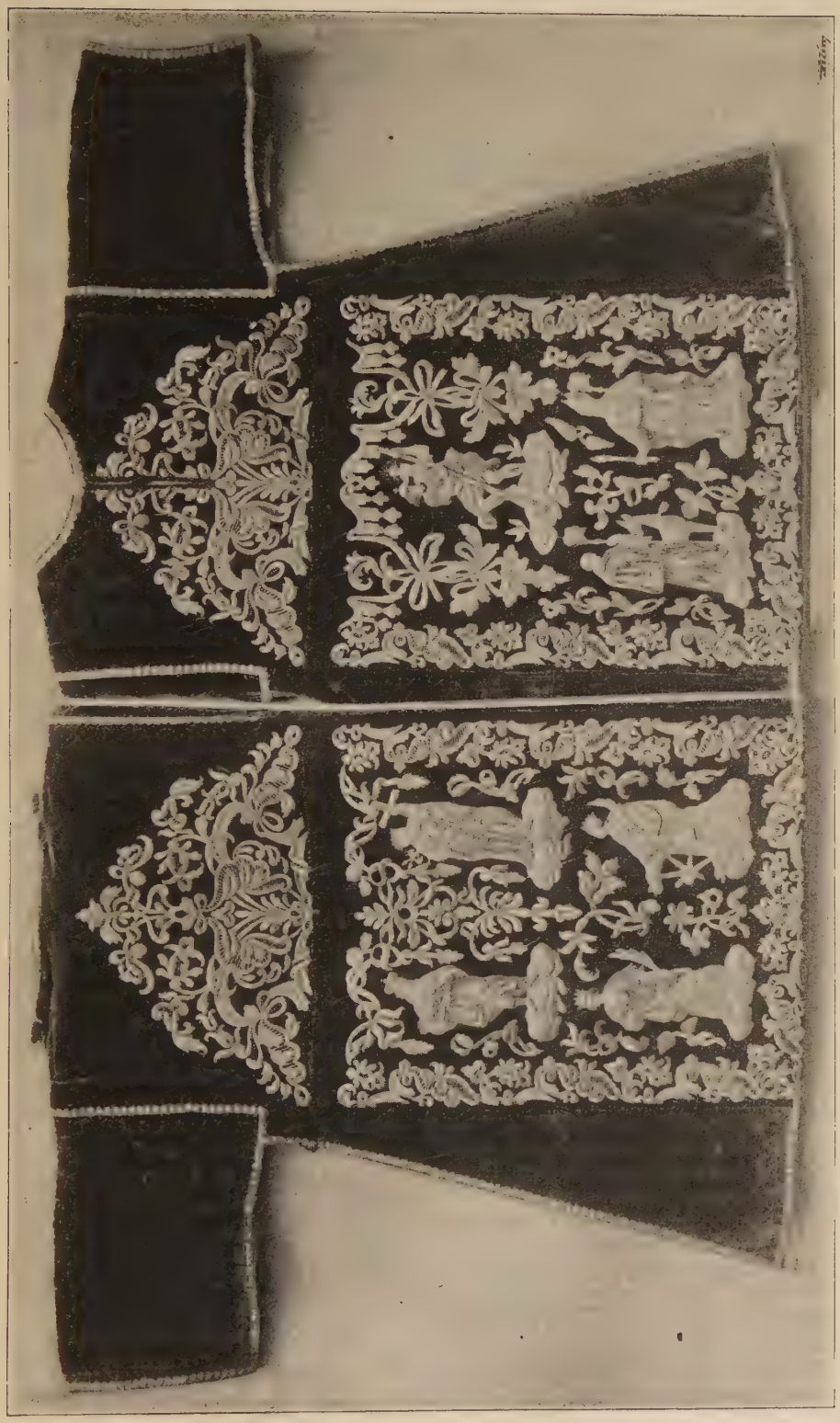

Obr. 24.

Obr. 22.

potištěné tkaniny ze VI.—VII. a XI.—XII. století. Největší počet dosud zachovavších se starších tisků látkových spadá do doby po XIV. stol. Řadu ukázek jich podal T. O. Weigel ve spise »Anfänge der Buchdruckerkunst in Bild und Schrift« ve výborných barvotiscích. Mezi nimi nalézá se s velikou ostrostí na plátně tištěné znázornění Krista P. na kříži s P. Marií a sv. Janem, o němž lze souditi, že tisk jeho proveden byl pomocí lisu knihtiskařského. Potiskování látky pomocí forem vedlo k vynalezení knihotisku, a naopak zase, po vynalezení lisu knihtiskařského bylo zajisté jeho užíváno také k nátisku vzorů na látky.[1])

Do století XVII. klásti dlužno také kožené kasule (majetek Křesťanské akademie v Praze, p. Q. M. Klementa v Praze, chrámu v Lučicích u Golč. Jeníkova, klášterního chrámu v Opočně a j. v.) s vytlačenými velikými ornamenty, jež zlatem, stříbrem a různými barvami jsou olíčeny. Ježto hrubá ornamentika tato valné umělecké ceny nemá, zajímají roucha tato pouze látkou a technikou.[2])

Ve století XVIII. rozvinul barokový sloh také v oboru vyšívačském pyšnou nádheru; bujná jeho ornamentace byla však celkem duchaprázdna a pro liturgické účely často nevhodna. Roucha chrámová byla pokrývána po celé ploše bohatým ornamentem, jenž vyšit byl zlatou a stříbrnou nití, jejíž stehy vedeny mnohdy přes pevný podklad ze sukna, kůže, nebo lepenky, čímž dán byl vyšívání ráz reliéfový. Kromě zlatých nití bylo užíváno také hojně zmíněného již zlata spiralového, (bouillonu) jakož i zlata soukaného (t. zv. cordonnetu, vyráběného soukáním z několika nití) a nití plíškových.

Tento způsob vyšívání nazývá se francouzsky »le guipé« nebo »la guipure«, německy »die Sprengarbeit«.[1]) Doba copová užívala nadto ještě falešných drahokamů, perlí, zlatých plíšků, penízků a cetek; nezřídka i plechových paprsků a klásků. Vyšívání barevným hedvábím neřídilo se již bývalou určitou pravidelností, nýbrž vyšivačské umění doby copové snažilo se ještě více nežli vyšívání století XVII. podati květiny, ovoce a jiné předměty, jimiž krášlilo v hojné míře roucha chrámová, nikoliv přiměřeně stylisovány, nýbrž co možno dle přírody věrně, k čemuž užíváno zmíněného již stehu atlasového, jímž dovedlo vlásti s úžasnou obratností. Výmluvným toho dokladem byl na NVČ. gremiál z chrámu Svatovítského v Praze, jenž budil pozornosť svým bizzarním seskupením postav lidských a zvířecích (namnoze téměř v drobnohledných miniaturách podaných), uprostřed pestrých květů. Velice uměle vyšity byly též ozdobné roušky hedvábné z Křižovnického chrámu v Praze, jakož i dvě stejné kasule témuž řádu náležející, z nichž jedna Akademií křesťanskou v loni opravena byvši (vyšívání přeneseno na novou látku), sloužila za vzor, jak předměty takové mají býti restaurovány.

Přeskvostný byl úplný ornát biskupský: mešní roucho, pluviál, mitra a štola, darovaný kathedrálnímu chrámu Páně v Hradci Králové od biskupa Vratislava z Mitrovic (1733—1753).

[1]) Otto v. Schorn, o. c., str. 59—60, 63.

[2]) Srovn. K. B. Mádl v Pam. archaeol. XIV., str. 287.

[1]) Srovn. Knoblauch, o. c., str. 51—53.

Na stříbrné půdě vyšity jsou porůznu kytice velikých pestrých květů, jež ladně se vinoucími pestrými stuhami navzájem jsou spojeny. Ornát tento oslňující nádherou ještě předčila dvě úplná paramenta mešní (kasule, dalmatiky, pluviály atd.) z Augustiniánského kláštera ve Starém Brně. Jsou vyšity jednak na červeném sametu[1]) (obr. 21.), stříbrným ornamentem, jednak na stříbrném brokátu ornamentem zlatým. Znamenitá jsou též paramenta mešní a antipendia z chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře (obr. 22, 23.) z temně červeného sametu, zlatem bohatě vyšívané; na dalmatikách (obr. 24.), jež jsou nyní majetkem chrámu Sedleckého, vyšity jsou hedvábím drobné postavy čtrnácti svatých Pomocníků.

Z ostatních rouch chrámových ze stol. XVIII. uvádíme ještě: úplný mešní ornát zlatem a hedvábím vyšitý z chrámu sv. Jindřicha v Praze, zelenou kasuli s drobným květováním na mřížkované půdě z kostela sv. Štěpána v Praze, bílou kasuli ze St. Boleslaví široce rozloženými pestrými květy cele pokrytou, a podobnou ji kasuli z Ústí nad Orlicí.[1])

Že i prádlo kostelní ve století XVIII. vkusně bývalo zdobeno, toho doklad měli jsme na výstavě v plátěné albě, na jejíž široké dolejší obrubě jest zlatem konturován pěkný ornament. Alba tato patřívala druhdy klášteru Plasskému, jak dokazují vyšitá písmena »P. E. T. A. P. 1714,« t. j. »P. Eug. Tyttl, abbas Plasensis;« nyní náleží chrámu Žebráckému a uložena jest ve sbírkách křesťanské Akademie v Praze.

Zvláštní zmínky zasluhuje ještě bohatá sbírka infulí a pontifikálních rukavic z Pražských klášterů: Strahovského, Křižovnického a Maltézského, vesměs ze stol. XVIII., bujnou komposicí, jakož i nádherným barokovým provedením se vyznamenávajících.

Tím končíme již popis starobylých rouch církevních vystavených na NVČ., hodlajíce v »Methodu« i dále uveřejnovati popisy a vyobrazení cenných rouch bohoslužebných, jež po vlastech našich hojně jsou roztroušeny, i prosíme veledůstojné duchovenstvo, jakož i přátele archaeologie, aby nás ráčilo na roucha taková laskavě upozorniti![2])

[1]) Původně vyšito bylo na hladké hedvábné látce barvy bledší. Teprve nedávno přeneseno bylo ve Vídni stříbrné vyšívání na srstnatý aksamit barvy mnohem sytější. Na kápi pluvialu spatřují se pod opatskými odznaky slova: »ANDREAS ZIRKEL PST« (= posuit) t. j. Ondřej Zirkel pořídil.

[1]) Velmi pěknou kasuli podobného druhu má chrám v Drohoňově Újezdě u Zbirova.

[2]) Adressováno budiž laskavě Akademii křesťanské v Praze.

Obr. 23.

Bohoslužba, bohoslužebný jazyk, roucha, nářadí.

Dle professora M. Armelina podává J. V.

Mluvíce o starobylé bohoslužbě křesťanské, nemíníme tuto jednati o její podstatě — neboť nejsvětější oběť mše sv., která tvoří jádro veškeré bohoslužby křesťanské, se nijak nezměnila, aniž může se měniti. Chceme jen na-

značiti způsob, jakým se bohoslužba konala, řád modliteb a úkonů, které se vyvíjely podle místa a času.

Prastarý spis, odkrytý od Mona,[1]) pocházející ještě z dob pronásledování, obsahuje starobylé mše, modlitby a obřady, které známe z mnoha jiných obřadních knih (t. zv. sakramentářů), byť také prastarých, přece však pozdějších. Z těchto dovídáme se, že jáhen při bohoslužbě četl z dyptich,[2]) t. j. seznamu jmen mučenníků, vyznavačů a zemřelých věřících, za něž se přinášela nejsv. oběť.

Po tomto čtení vykonal kněz modlitbu (kollektu, collectio post nomina), kteráž dle Rossiho byla jakýmsi slavným zakončením modliteb, jež přednášeli věřící soukromě.

V uvedené listině zní tato modlitba asi takto: »Slavné zásluhy Tvých Svatých nechť nám prospějí; duše zesnulých věřících, které požívají slávy nebeské, nechť za nás orodují, které pak potřebují útěchy, kéž jsou zproštěny trestů na prosby Církve.«

Bohoslužba konala se podle potřeby; nejčastěji ale v kryptách podzemních hřbitovů a později ve hřbitovních chrámech, řídčeji však v titulech či kostelích uvnitř městského obvodu. Tu pak slavila se s velikou slávou, za zpěvu žalmů, za přítomnosti kněžstva a lidu, jemuž kázal sám biskup.

Tato slavná bohoslužba za času sv. Augustina někde konala se každý den, jinde v sobotu a v neděli,[3]) jinde toliko v neděli.

Dny, ve kterých se konala bohoslužba, jmenovaly se bohoslužebné, ty pak, ve kterých se nekonala, sluly nebohoslužebné (dies aliturgici); dnové konečně, ve kterých se slavila bohoslužba vícekráte na různých místech, nazývali se mnohobohoslužební (polyliturgici). Tak na př. v Římě na slavnost sv. Petra a Pavla sloužila se mše sv. vícekráte; totiž na jejich hrobech ve Vatikáně, na silnici Ostijské a na památném místě u katakomb na silnici Apijské.

My máme jediný den v roce, v němž se neslouží žádná mše sv. (nebohoslužebný), totiž Velký pátek; obřady toho dne jsou z velké části tytéž, jako za prvních časů.

Vícekrát denně sloužiti mši sv. jednomu a témuž knězi jest dovoleno toliko na Hod Boží vánoční, ten jest tedy jediným u nás mnohobohoslužebným dnem.

Věřící scházívali se k bohoslužbě za časů pronásledování buď před svítáním, nebo po západu slunce; někdy zdrželi se při ní celou noc až do rána, jak vysvítá ze zpěvů na bílou sobotu. Mezi tím, co se lid scházel, zpívaly se žalmy; asi ve IV. stol. po způsobu východním střídavě ve dvou sborech. Lektor či kantor ku osvěžení mysle a přerušení jednotvárného nápěvu žalmů, zpívával některý žalm sám (solo) nápěvem pestřejším, uchu lahodnějším. Náhrobní nápisy připomínají, že nejen jáhnové, ale i biskupové konávali tuto službu. Tak na př. prozpěvoval[1]) sv. biskup Lev, jak tomu nasvědčuje nápis, nalezený na hřbitově Ciryačině na poli Veranském.

Tyto nápěvy (sola) však časem se zvrhly, sesvětštěly tak, že sv. Řehoř je vymítil a církevní zpěv opravil, k čemuž on sám založil školy (scholae cantorum).

Při vcházení lidu ostiáři střežili kostelní bránu, kdežto ostatní nižší služebníci ukazovali různým třídám věřících příslušná místa, mužům[2]) odděleně od žen,[3]) jak nás poučují nápisy ze staré basiliky vatikánské.

Netoliko však dvě pohlaví bylo odděleno, ale i všecky jednotlivé třídy věřících, mezi nimiž matky (matrony), panny a vyznavači měli čestná místa; rovněž tak byli kajicníci odděleni ve tři třídy. Při bohoslužbě neseděli,[4]) ale stáli s rukama rozpjatýma a k nebi pozdviženýma na znamení ukřižovaného a vzkříseného Spasitele. Ve dnech postních, zvláště ve 40denním postě klečeli.

Biskup, když věřící lid zaujal svá místa, obklopen kněžími, kteří spolu s ním obětovali, obrácen tváří k lidu, oddělen však od něho, říkal modlitby (kollektu) po přečtení dyptich, modle se za papeže, za různé řády, za vyznavače, za odsouzené do dolů[5]) (ad metalla), za panny, za vdovy i za pohany, za židy

---

[1]) Mone: Lateinische und griechische Messen.

[2]) Od řeck. $\delta\iota\varsigma$ = 2krát a $\pi\tau\acute{\upsilon}\sigma\sigma\omega$ = skládám, dvojatý seznam t. j. živých a mrtvých.

[3]) »Alibi nullus dies omittitur quod non offeratur, alibi sabato tantum et dominico, alibi tantum dominico.« Aug. Ep. ad Jan.

[1]) »Psallere et in populis volui modulante profeta.«

[2]) Na straně mužské (pars virorum).

[3]) Na straně ženské (pars mulierum).

[4]) »Nos stantes oramus manibus expansis.«

[5]) Viz výše.

a i za císaře.[1]) Po modlitbě usadil se v kruhu svého kněžstva na trůně, načež jeden z lektorů vystoupiv na povýšené místo předčítal úryvek z písma sv. Po skončeném čtení biskup ze svého křesla kázal přítomnému kněžstvu i lidu slovo Boží (ὁμιλια) při otevřených dveřích, hlavně v časech pokojných, takže měli přístup všichni katechumeni, kajicníci i nevěřící.

Po kázání však vyzvali jáhnové tyto poslední, aby se vzdálili a biskup pozdravil shromážděné apoštolským pozdravením »Pokoj Vám«, k němuž všechen lid odpověděl. Po tom za hlubokého ticha vykonal modlitby (kanon) k proměnění chleba a vína, pozdvihl obě sv. způsoby zároveň a nastalo sv. přijímání. I prostí věřící přijímali pod oboji; způsoby chleba kladly se jim na ruce, jež podkládali zkřížené, z velkých pak kalichů, jež nosili jáhnové, přijal každý několik kapek nejsv. krve.

Sv. hostii, která nepřechovávala se v kostele, mohl si každý z věřících vzíti sebou domů v pouzdře dřevěném (arca, arcula lignea) aneb jakémkoli jiném, někdy drahocenném. Ponenáhlu, když věřící zvlažněli a začali vzdalovati se sv. přijímání, brávali si alespoň sebou domů místo chleba posvěceného chleb pouze žehnaný, zvaný eulogia, který byl jakýmsi obrazem sv. hostie. I tento zvyk zanikl téměř docela; v Římě a i leckdes jinde zachovaly se jeho stopy v tom, že o velikých svátcích se rozdávají mezi lid požehnané bochánky.

Uprostřed presbyteria stál oltář osamělý (stůl), nad nímž na 4 sloupech se vznášelo přístřeší (nebesa, tegurium, ciborium). Od jednoho sloupu k druhému na tyčích byly zavěšeny záslony, jimiž býval oltář v některých částech bohoslužby zahalen. Podobné záslony visívaly (a visí dosud v chrámech římských) i ve dveřích i u vchodu do chrámového nádvoří.

Pod oltářem byla confessio či hrob mučenníkův nebo schránka se sv. ostatky za zamřížovaným okénkem (fenestella, ostium), jímž mohli věřící sv. ostatky uctívati a i drobnými předměty ze zbožnosti jich se dotýkati.

V nádvoří chrámovém zasluhuje zmínky předsíň (paradisus) s nádržkou svěcené vody, jížto se věřící vcházející do chrámu znamenali (sv. křížem na čele).

[1]) Jak svědčí Tertullian.

V sousedství chrámu byly příbytky kněžstva, chudiny, poutníkův a neduživců.

Po sv. přijímání modlil se opět kněz jménem věřících, kteříž přednášeli své prosby soukromě, mnohonásobné kolekty, a na konec jáhen propouštěl shromážděné známými slovy (ite missa est), od nichž nejsv. Oběť pojmenována jest.

V nejstarších bohoslužebných řádech činívá se často rozdíl mezi mší veřejnou (missa publica) a soukromou (ad corpus). Prvá sloužívala se v basilikách a chrámech nad zemí za velikého účastenství lidu, kdežto druhou konávali v kryptách neb menších posvátných budovách, kde se přechovávalo tělo některého sv. mučenníka, mající ráz více soukromý.[1])

V prvních třech stoletích užívala Církev při bohoslužbě jazyka řeckého. Řecké jsou nápisy na hrobech papežů na hřbitově sv. Kalixta, většina názvů jednotlivých řádů (svěcení) církevních jest řecká, řecká jsou i jména nejpřednějších svátostí.

Tertullian[2]) vyčítá křesťanům, kteří se súčastnili her v amfiteatru, že nesluší se jedněmi a týmiž ústy odpovídati v chrámě ἀμην a v divadle volati εἰς αἰωνας vítězícímu zápasníku (gladiatoru). Ano Rossi upozorňuje na některé římské sakramentáře z IX. stol., v nichž otázky ku katechumenu začínaly slovy: »Kterým jazykem vyznává Pána našeho Ježíše Krista?« a jeden z akolitů odpovídal »Řeckým«, po kteréž otázce následuje vyznání víry řeckým sice jazykem, ale psáno latinkou. To jest zřejmým důkazem, že původní jazyk bohoslužebný byl řecký, jehož se užívalo i tehdy, kdy se jím více nemluvilo; písmeny latinské sloužily k snazšímu odříkávání od těch, kdož řecky neuměli.

Z téže doby pochází rovněž zvyk zpívati epištolu a evangelium při slavné mši papežské latinským i řeckým jazykem, jakož i improperia při uctívání sv. kříže na Velký pátek.

Bohoslužebná roucha neměla v prvních 3 neb 4 stoletích různého střihu a podoby než šat obyčejný, jediné, že byla bohatější a výhradně k tomuto účelu užívána.

Jejich barva byla bílá dle svědectví

[1]) Rossi. Roma sotteranea. T. III., p. 293.
[2]) De spectaculis, c. XXV.

sv. Jeronyma;[1]) někdy byla ozdobena purpurovými neb zlatými proužky. Teprve po IX. stol, as kolem XI. ponenáhlu vešly v obyčej ostatní barvy.

Mezi bohoslužebnými rouchy uvádí se:

1. Tunika (u Řeků poderis), šat to obyčejné lněný s rukávy, jejž si podkasávali pásem (cingulum, zona, baltheus), či stuhou dosti širokou, někdy ozdobenou vyšíváním a i drahokamy. Tunika (dnešní alba) bývala druhdy u Římanů výhradným šatem šlechty až do časů Aurelianových, který dovolil nositi ji všem.

2. Kasula (paenula, casibula, planeta) bylo roucho bez rukávů, větší a bohatější nežli prvé, do něhož se zahalila osoba celá od hlavy až k patě.

3. Humeralem (superhumerale, anaboladium, anabolagium) zakrýval si kněz hlavu, jako dosud činí řeholníci.

Manipul (mapulla, phanon, sudarium) ztratil dnes úplně svoji podobu; bývalť původně jakousi brašnou na šátek. Asi v VI. stol. počali jej užívati výhradně klerikové jako roucha posvátného. Z listu sv. Řehoře k arcibiskupu Ravenskému vysvítá, že až po tu dobu užíval římský klerus manipulu jako vlastní ozdoby.

Štola (u Řeků στολη) byla vlastně roucho ženské, na způsob velmi široké tuniky bez rukávů končící, vzadu vlečkou (instita) a v předu ozdobené dvěma úzkýma purpurovými neb zlatými pruhy (fasciolae), které sahaly od krku až k zemi.[2]) Z této stoly nezbylo leč dvé pruhů, jež ji druhdy zdobívaly; než tato změna jest velmi stará, pocházejíc z doby mezi VI. a VII. stoletím.

Kapa (cappa) byl šat, jehož užívali společně jak kněží tak i nižší klerikové při obřadech mimo chrám především při procesích; jest tudíž nejmladší ze všech bohoslužebných rouch.

Okolnosti, kdy se ho nejvíce užívalo, aby totiž chránil kněze při bohoslužbě proti dešti a nepohodě, daly mu jméno »pluvial.« Týž má jakous podobu se starým římským pláštěm (lacerna), který byl také z předu otevřen a zapínal se u krku přeskou. V zadu byl opatřen kápí (cucullus), z niž zbyly dnes pouze ozdoby na kasuli i našem pluvialu.

Kolobium (colobium od κολοβος dalmatica, levitonarium) byla úzká krátká tunika bez rukávů, kterou nosívali levité, přisluhujíce knězi při oltáři. Odtud i jméno livitonarium, protož byla jejich rouchem vlastním.

Reusens[1]) míní, že až do VII. století podjáhni na západě neužívali při bohoslužbě jiného roucha leč humeralu, alby, a cingula. Teprve v té době zdá se, že začali oblékati se v jakous menší tuniku (tunicella), která byla také jednodušší a užší než dalmatika, s kratšími a užšími rukávy.

Dalmatika, v níž bývá oděna bl. Panna Maria na malbách prvních tří století, byla v užívání již v Římě od II. století; ve III. pak nosili ji biskupové vůbec, dle toho, co čteme o sv. Cyprianu, že, když byl veden na smrt, oděn byl dalmatikou.

Ve IV. století ustanovil papež Silvestr, aby dalmatiky užívali jáhnové.[2])

Rich vysvětluje jméno těchto tunicel dle země Dalmacie, z niž se přivážela vlna na zhotovování těchto posv. rouch. Všecka bohoslužebná roucha z dob pronásledování vyznamenávala se bohatým vyšíváním, jehož vzory však nelišily se od souvěkých ozdob na způsob hvězdic (calliculae od κάλλος) z kovu neb purpurové látky.

Později však, když Církev domohla se pokoje, na místo těchto jednoduchých ozdob nastoupily okrasy vzaté z biblických dějin Star. i Nov. Zákona. Tak víme od sv. biskupa Asteria,[3]) že za dob Juliana odpadlíka nejen kněží ale i matrony nosívaly šaty ozdobené vyšíváním některých událostí ze života Krista Pána.

Zmíním se ještě několika slovy o tonsuře, která pochází jistě z dob po Konstantinovi. Sluší však rozeznávati postřižiny světského kleru od mnišských; neboť tito holívali si hlavu úplně, kdežto onino vystřihovali vlas na způsob věnce či koruny (corona). Tato byla zprvu odznakem papeže a biskupů, kteří ji začali nositi již od první polovice IV. století a kteří byli nazýváni dle ní čestným jménem »koruna«.[4])

Od biskupů přešla na kněze a kle-

[1]) »Ordo ecclesiasticus in administratione sacramentorum Candida veste utitur.« Contra Pelag. lib. I. ad Heliodor. ep. III.

[2]) Reusens. Elem. d' arch. chrett., p. 226.

[1]) Viz výše, p. 232.

[2]) »Hic constituit, ut diaconi dalmatica uterentur in ecclesia.« Lib. Pontific.

[3]) Hom. de div. et Laz. ed. Ruban, 1615, p. 4.

[4]) »Fratres tuos ut nomine salutes precor Coronam Tuam« sv. Jeronym ep. 81.

riky, od těchto pak i na mnichy posvěcené za kněze; u některých však z nich podržely svůj původní tvar.

Přecházím k líčení posvátného bohoslužebného nářadí.

1. Oltář po dokonané bohoslužbě byl zbaven veškerého nářadí i všech okras, jakž se dosud děje na Velký pátek, o němž jsme již svrchu řekli, že podržel z veliké části starobylý bohoslužebný řád. Teprve počátkem IX. století z rozkazu papeže Lva IV.[1]) počala se přechovávati na oltáři schránka s Eucharistií pro nemocné.

Tato schránka měla rozmanitou podobu, dle níž měnila i své jméno; nejčastěji vysívala nad oltářem v podobě holubice (columba, περιστερα) zavěšené řetízkem na oltářním přístřešku[2]) (ciboriu, tuguriu); jinde stávala v podobě věžičky (turris, turricula) na samém oltáři.

2. Prastarý jest zvyk rozsvěcovati při bohoslužbě svíce, nejen k zapuzení temnoty v katakombách a v basilikách polopodzemních a tudíž temných, ale i k oslavení bohoslužby. V katakombách zhusta přicházíme na hroby, před nimiž jsou umístěny hliněné hrubě zhotovené lampy, jež tu rozsvěcovali asi tak, jako my činíváme na sv. poli; u hrobů pak slavných mučenníků nalézáme i zbytky velkých mramorových nádob na olej, který tu hořel a který si brávali po kapkách s sebou poutníci jako drahou památku. Tak bývalo ve zvyku nejen v Římě a v Italii, ale hlavně u věřících v Africe a na Východě.

Mluvíme-li pak o světlech, jichž se užívalo při bohoslužbě, jest jisto, že svícny a svíce nezůstávaly stále na oltáři, nýbrž že je drželi akolyti, obyčejně 7.

Tvar těchto svícnů se nám zachoval nejen na mnohých vzorech starořímských, ale i v četných malbách a řezbách na hrobech křesťanských z prvních čtyř století; byla to jednoduchá tyč ze železa neb jiné dražší látky, na třech nohách, jak lze viděti v náhrobním nápise ze IV. století na podlaze chrámu sv. Felixe z Ogleje (Aquileia).[3])

Tyto svícny nestavěli akolyté v některých částech bohoslužby na oltář, ale buď na zem nebo na oltářní stupně.

O velkých pak slavnostech a při četnějším účastenství věřících rozsvěcovaly se visací svícny a svítilny (canthari, canthara, phari), kteréž dávaly veliké světlo (phara canthara). Množství svící bylo na nich rozestaveno buď do kola na kovovém kruhu (phara coronata), na způsob kříže nebo v jiné symbolické podobě. Po skončené bohoslužbě však nezůstalo jiných světel u oltáře vyjma ta, která hořela u okénka konfesse,[1]) ke cti Svatých tam odpočívajících.

Z dalšího náčiní chrámového sluší uvésti džber (hama, hamulla), do něhož věřící přinášeli víno určené k nejsv. oběti.

Nejdůležitější posvátnou nádobou však byl kalich (calix). Na počátku býval ze dřeva, nejčastěji skleněný, stříbrný (nalezený na silnici Salarské[2]), měděný i cínový, někdy drahocenný, ze zlata, z onyxu a pod. Od kalichu obětního dlužno rozeznávati větší kalichy ku sv. přijímání lidu (calices magni). Jich velikost řídila se počtem věřících, a bývaly ozdobeny nápisy, jakž víme o jednom, který daroval Honorius II. či III. basilice Ostijské. Slova na něm vyrytá vztahovala se na sv. Pavla, jenž se zove v Písmě »nádobou vyvolenou« (»Paule, vas nobile, suscipe vas.«)[3])

Nejčastěji vyskytá se nápis »De donis Dei«, jak čteme také na kalichu nalezeném r. 1875 v místě Zamon (v Tyrolech). Tyto kalichy, jimiž se podávalo lidu sv. přijímání, byly opatřeny k snazší službě dvěma uchy. Od Tertulliana[4]) víme, že na mnohých byl vyobrazen »Dobrý Pastýř«; tyto byly nejspíše skleněné, jakož většina bohoslužebných nádob alespoň ještě v celém IV. století.

Víme také od pisatele Libri Pontificalis, že byly skleněné i mísky (pateny), jež kněží podávali biskupovi naplněné sv. hostiemi v podobě věnečků (coronae consecratae).

(Pokračování.)

[1]) Viz: Labbe Conc., ed. Ven. 1729, p. IX., col. 1631.
[2]) Viz výše.
[3]) Bertolli: Le antichita di Aquileja, p. 334.

[1]) Viz výše.
[2]) Boldetti: Osservazioni sopra i cimiteri 1720 Roma, p. 190.
[3]) Rossi: Bull. arch. crist., 1878, p. 162.
[4]) De pudicitia, cap. VII.

Různé zprávy.

Zrušení kláštera Sázavského. Laskavostí pana Josefa Friče byl redaktoru zapůjčen rukopis mnicha Sázavského, Benedikta Chvalkovského, který jakožto očitý svědek zaznamenal poslední výjev, jímž bohužel zakončily se slavné dějiny památného kláštera sv. Prokopa na Sázavě. Rukopis svůj dal jmenovaný mnich Sázavský přivázati k životopisu sv. Prokopa, tiskem vydaného roku 1764, jehož název zní: »Požehnaná památka velikého světa divotvorce Sv. Prokopa, opata kláštera Sázavského a obzvláštního patrona království Českého, v životě, při smrti i po smrti mezi svatými podivného Svatého, všem ctitelům svato-Prokopským ku potěšení a dobrému vzdělání v příjemný pořádek uvedená a v líbezné krátkosti sepsaná skrze kněze Hugona Fabriciusa, kláštera téhož sv. Prokopa nad řekou Sázavou, sv. a starožitného řádu sv. arciotce Benedikta mnicha. V Praze, vytištěna u Johanny Prušové, vdovy, skrze Leopolda Kamenického, p. t. faktora.«

Rukopis zní doslovně, jak následuje:

„Za časů sedícího na trůnu apoštolském Lva VI., nejvyššího římského a celé církve svaté papeže. Na trůnu císařském Josefa II., císaře římského, krále českého, uherského atd. atd.

Léta Páně 1785, dne 3. listopadu na odpoledne okolo hodiny druhé přijeli do vévodského kláštera Rodičky Boží Marie Panny a sv. Jana Křtitele, říkaje obecně: do kláštera sv. Prokopa, patrona českého, řádu svatého patriarchy Benedikta nad řekou Sázavou, vysoce urozený rytíř pan pan Karel Binner z Binnenburgu, císařsko-královský kraje Kouřímského hejtman, urozený pan Tomáš Vítek ze Salcbergu, ihned jmenovaného kraje komisař, a urozený pan Antonín Hein, téhož krajského úřadu sekretář. Po ohlášení téhož kláštera jemnostpanu opatu svého příjezdu a přítomnosti jménem nejvyššího pána země, nařídili: By všechny osoby duchovní v tom klášteru sliby řeholními zavázané do jistého místa se sešly, jenž takové místo byl velký pokoj k požívání pokrmů a nápoje odhodlaný, aneb refektář. Do kterého jak medle osoby řeholní všechny se shromáždily, ihned vysoce urozený císařsko-královský pan hejtman prohlásil císařsko-královský spis a ustanovení, moci kterého se oznámilo: že klášter tento od té chvíle ihned se zdvihuje a ruší; kterémužto královskému ustanovení že všechny přítomné osoby řeholní náležitě porozuměly a s takovým královským ustanovením (ačkoliv bolestně) jsou spokojeny; na nově vyhotovený spis všichni osobně se podepsat museli. Potom nařízeno bylo: Aby všichni otcové duchovní v ouřadech kláštera postavení, počínaje od jemnostpana opata svého ouřadu znamení, jako pečovty a klíče složili, ku kterému složení po vyjití z toho místa povolaní světští hospodářští úředníci též potaženi byli. Nařízeno bylo: Aby jedenkaždý téhož kláštera duchovní vyznání písemné učinil, zdaliž má úmysl v tom řádu řeholním zůstati aneb do jiného též kláštera nebo jiné řehole vejít, a to sice buď v zemích císařsko-královských dědičných, buď v jiných cizích zemích? zdaliž ten svůj řád řeholní míní proměnit a řád církevní světský na sebe vzít?

Poněvadž jeho císařská-královská Milost každému na vůli zanechala jedno neb druhé svobodně vyvolit, nařízeno bylo: aby jemnostpan opat a ostatní též všichni řeholníci ve třech dnech písemné poznamenání učinili zcela všech věcí, které v každého pokoji se vynacházely. Oznámeno bylo: Že všichni otcové duchovní v témž klášteře pospolu setrvat jsou zavázáni až do čtvrtého dne měsíce dubna roku budoucího, a až do toho dne dle královského ustanovení, že jedenkaždý otec duchovní denně čtyřicet krejcarů obdrží; jemnostpan opat denně čtyry rýnské zlaté k zaopatření jak denního pokrmu a nápoje, tak také potřebného oděvu.

Druhého dne, jakožto 4. listopadu, ráno okolo hodiny osmé k pánům pánům královským komisarům povoláni byli jemnostpan opat a ostatní řeholní otcové, v úřadech kláštera postavení, jakožto i také světští hospodářští úředníci, kdežto veřejně osobně přísahali, kterážto přísaha pozůstávala v tom, totižto: že zcela všechno ku klášteru a k chrámu Páně přináležející proukázat a vydat chtějí, ani nejmenšího nezamlčíce, tím méně sobě ničehož nepřivlastňujíce. Nad to císařsko-královský pan Jan Wernhle, officiant při císařsko-královské Buchhalterii, který u večer pozdě téhož dne nápodobně do kláštera přijel, nařídil klášterním hospodářským ředitelům: aby účty hospodářské ihned spořádali, je zavřeli a potom složili; sám ale s některými hodnověrnými pomocníky do dvorů kláštera se odebral, tam stavení prohlédl, dobytek spočítal a na sýpkách obilí přeměřil. Císařsko-královský pan krajský hejtman se svými a některými otci duchovními do chrámu Páně všel, kdežto proukázané k chrámu Páně patřící zcela všechny věci spočítal, na papír poznamenal, stříbro převážil, mimo tří kalichů, jednoho ciborium, jedné monstrance, tří sprostých od každé barvy mešních oděvů, potřebných každodenně k obětí mše svaté, na oltáři zanechaných svícnů, ubrusův atd. do šuplat složit nechal a zapečetil, které všechny kostelní věci, jakož i také jemnostpana opata všechny pontifikální za několik dní do truhel zhotovených složené, zapečetěné do Prahy jsou odeslány.

Šestého téhož měsíce mimo v klášteře vynacházející se pokoje hostinské, jakož i také kuchyni

a sklepy prohlídli, v nich se nacházející věci nápodobně všechny spočítali, na papír zaznamenali, jako cín, měď, peřiny, a mimo zanechaných z nich některých k největší duchovním potřebě; ostatní všechny do dvou pokojů snésti nechali a zapečetili.

V druhý nad to den císařsko-královský pan hejtman krajský se svými zase do kláštera šel, tam všechny pokoje spočítaje, na každém počet napsal; který řeholníci za své obydlí nepotřebovali, nápodobně v nich všechny věci se vynacházející sepsat nechal, a mimo pokojů pro služebné kláštera odhodlaných, mimo refektáře, lékárny, všechny nápodobně zapečetil. Při tom jsouce od slavné komise povolaný pan František Třebický, kraje Kouřimského physicus aneb veřejný lékař, lékárnu klášterskou bedlivě prohlédl, v ní léky a nástroje všecky sepsal a vyšacoval. Několik ještě dní v klášteře se zdržujíce císařsko-královští p. p. komisaři skrze rozličné kláštera jednání, zejména skrze náležité účtův hospodářských složení, nad to do vesnice Střeboul nazvané odjeli, ve které velký polní dvůr s velikými štěpnicemi a se skvostným obydlím ku klášteru patřícím se vynacházel; tak tam jako v klášteře a při klášteru nápodobně všechno prohlídli a sepsali, při kterézto příležitosti jedni z nich do města královského Českého Brodu vyjeli, a v tom městě zůstávajícím velebným řeholníkům svatého Františka, řádu kapucínského, nápodobně jejich obydlí aneb residence zdvižení a zrušení oznámili; potom na pátek do Prahy se zase navrátili.

V následujícím druhém roku 1786, dne 26. února od jmenovaných císařsko-královských p. p. komisařův jak k jemnostpanu opatu tak také na kancelář kláštera bylo vysláno psané prohlášení: že u večer 28. téhož měsíce zase v klášteře se nechají nalézti, a hned druhý nad to den zcela všechny věci ku klášteru patřívající mimo stavení, polí, luk, štěpnic a lesův k veřejnému prodání vystavějí, což skutečně také se vyplnilo a zcela všechny věci mimo knih v knihárně kláštera se vynacházejících, které do truhel složeny za několik neděl do Prahy se odeslaly, a mimo v chrámu Páně ještě pozůstalých věcí tržně veřejně prodány byly, a tak ten bývalý někdy klášter přeslavný zase vzal své zrušení a skončení.

Poněvadž ale po vyprodání všech kláštera věcí dle královského nařízení otcové duchovní přece všichni v tom klášteře až do 4. dne měsíce dubna shromážděni setrvat museli; tehdy dne 21. měsíce března na den a slavnost řádu zakladatele svatého Benedikta v chrámu Páně klášterním slavně celé služby Boží držány byly, při jejichžto skončení slavně vykonávající oběť mše svaté počal prozpěvovat chvalozpěv ambrosianský »Tě, Boha, chválíme«, kterýžto zpěv v prozpěvováním svým obyčejným řeholním otcové duchovní pospolu shromáždění následovně vykonávali Bohu našemu na poděkování za všechny milosti v tom místě obdržené, jak pro sebe, své předky, tak také skrze duchovní posluhování od otcův duchovních řeholních pro syny všechny. Co se dotýče v městečku Sázavě fary a v ní farního posluhování, jakož i také míst k faře Sázavské přináležejících, ve svém předešlém stavu všechno zůstalo, a velebný otec duchovní, Václav Martinek, téhož bývalého kláštera professus, který od jemnostpana opata již dříve před několika lety za faráře Sázavského byl ustanoven, v takové duchovní hodnosti aby budoucně setrval, od slavného královského Pražského gubernium, jakož i také od slavné Pražské konsistoře byl potvrzen, jemužto za pomocníka aneb kaplana byl zřízený velebný otec Philibert Rokosník, řeholník svatého Františka řádu kapucínského; svůj ale oděv řeholní musel svléci a oděv církevní světský obléci.

Toho času, když klášter byl zdvižený a zrušený, vynacházeli se v něm otcové duchovní sliby řeholními zavázaní, jenž svého věku a svého v tomž klášteře řeholního závazku let počítali následovně:

Vysoce důstojný jemnostpan opat Leander Kramář, Jeho císařsko-královské Apostolské Milosti rada a království Českého prelát infulovaný, jenž tenkráte věku svého počítal let 67, svého v tomž klášteře řeholního závazku 47, opatské pak důstojnosti 22.

Ostatní velební otcové duchovní a kněží:

	věku svého	řeholního závazku
1. Edmund Chvalkovský	68	49
2. Hugo Fabritzius	72	48
3. Norbert Housenka	63	44
4. Maurus Mejstřík	60	41
5. Benedikt Chvalkovský	55	32
6. Vojtěch Petter	56	32
7. Prokop z Hartlieb	48	30
8. Václav Martinek	52	30
9. Damian Kročak	53	29
10. Josef Javurek	44	21
11. Vít Prosil	48	20
12. Marian Špiryt	37	14

Klerici aneb ve větších řádech církevních nepostavení:

13. Nepomuk Stašek	25	1
14. Gaudentius Kurcweil	27	1

Toto sepsání učinil, jsouce všeho, co se tenkráte dělo, svědek očitý, a v tom bývalém klášteru sliby řeholními zavázaný otec duchovní kněz Benedikt Chvalkovský, do přítomné knížky přisvázati nechal, slavné obci královského věnného krajského města Nového Bydžova jakožto spoluvlastenec na věčnou památku obětoval a daroval.

Jak se BohV LíbīLo, tak se staLo; BVD z Všeho jMéno Páně poCtěno nYní až na VěkY.

SVatÝ Prokope! S MoCÍ oD Boha tobě proPVjčenoV zastaň křesťanY, kteří k tobě VoLají.

Toho roku se stalo přítomné sepsání.«

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc říjen.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: pro sl. diecésní museum v Litoměřicích a pro vdp. Karla Rauschera, děkana v Blšanech. — Pozlacení a postříbření v ohni: dvou kalichů, pacifikálu a mešních konviček: pro dp. Vojt. Schneidra, faráře v Stebně; kalicha: pro dp. Fr. Heidra, faráře v Renotách, a dvířek od tabernaklu: pro Její Excel. paní hraběnku Thunovou v Praze. — Hostiarium: pro veledůst. děkanský úřad v Rakovníku. — Patenky k zaopatřování nemocných: pro vdp. Karla Rauschera, děkana v Blšanech a pro veledůst. děkanský úřad v Sedlčanech. — Nádobky na sv. oleje: pro dp. Ladisl. Kaufmanna, faráře v Bleibergu v Korutanech. — Kříž nad tabernakl: pro dp. Jana Perku, faráře v Radkově na Moravě. — Lampy oltářní: pro sl. patronátní úřad v Liblíně a pro blahorodého pana Fr. Kudrnu, účetního cukrovaru v Sadové. — Šest svícnů oltářních: pro sl. patronátní úřad v Liblíně. — Konvičky mešní: pro veledůst. děkanský úřad v Rakovníku. — Dva kostelní lustry: pro dp. Ant. Podlahu, kaplana v Praze. — Kaditelnice: pro sl. patronátní úřad v Liblíně. — Kropenka: pro sl. patronátní úřad v Liblíně. — Kropáček: pro dp. Mat. Šacha, faráře v Michli. — Umyvadlo do sakristie: pro sl. patronátní úřad v Liblíně. — Lucerna k zaopatřování nemocných: pro dp. Ladisl. Kaufmanna, faráře v Bleibergu.

Rozličné. Missal: pro sl. patronátní úřad v Liblíně. — Pultík: pro sl. patronátní úřad v Liblíně. — Sedm školních křížů: pro sl. místní školní radu v Budyni n. Ohří. — Zvonek harmonický k sakristii: pro ct. třetí řád sv. Dominika v Praze. — Harmonický oltářní zvonek: pro sl. patronátní úřad v Liblíně.

Paramenty. Kasule: bílá a červená: pro sl. diecésní museum v Litoměřicích; fialová s křížem bohatě vyšitým: pro vdp. Fr. Bučka, děkana v Pustoměři na Moravě; bílá: pro ctih. milosrdné sestry v Zolimi v Uhrách; bílá sváteční: pro dp. Fr. Malotu, faráře v Bilovci na Moravě; fialová: pro dp. Ant. Prušu, faráře ve Vrbně nad Lesy; bílé: pro blahorodou paní Vojtěšku Záběhlickou, choť ředitele cukrovaru v Sadové, pro veledůst. děkanský úřad v Rakovníku a pro slav. zádušní úřad v Praze; červená a bílá: pro sl. patronátní úřad v Liblíně; tři bílé: pro blahorodého pana Fr. Borovského, kustoda uměl.-prům. musea v Praze; ze zlatého brokátu: pro A. P. v Praze; fialové: pro vysokorodou paní baronku Ringhoffrovou ve Steřini a pro vp. Karla Lísku, kaplana v Dobříši. — Pluvial bílý: pro vdp. dra Fr. Kordáče, ředitele bisk. kníž. semináře v Litoměřicích. — Štoly: čtyry: pro dp. Jiřího Glossauera, faráře v Boru. — Bursa k zaopatřování nemocných: pro vdp. Ant. Suchánka, ředitele bisk. kníž. semináře v Král. Hradci. — Vela: pro blahorodého pana Jos. Čermáka, měšťanostu v Rakovníku, pro vp. Jana Perkra, kaplana ve Wolfsbergu v Korutanech a pro vdp. Ant. Suchánka, ředitele bisk. kníž. semináře v Králové Hradci. — Záslonky do tabernaklu: pro důst. farní úřad v Cerhovicích, pro sl. městský úřad v Uh. Hradišti na Moravě a pro důst. farní úřad v Kozlích. — Pláštíky na cibor: pro sl. patronátní úřad v Liblíně a pro Její Excel. paní hraběnku Thunovou v Praze. — Antipendium: pro důst. farní úřad v Bělé pod Bezdězem. — Korouhve: pro sl. patronátní úřad v Liblíně. — Birety: 9 pro ctih. p. Otakara Frice, bohoslovce v Litoměřicích, pro sl. patronátní úřad v Liblíně a pro vp. Antonína Oesra, kaplana v Liberci. — Komže pro ministranty: pro sl. patronátní úřad v Liblíně. — Příkrov: pro dp. V. Dejla, faráře v Drahobudicích.

Prádlo kostelní. Alba, rocheta a humerale: pro dp. Jos. Dyškanta, faráře ve Vyšerovicích; 12 purifikatorií: pro dp. Jana Čapka, faráře v Pöltenberku; 9 humeralií a 6 cingul: pro veledůst. děkanský úřad v Rakovníku; 10 pall a 6 cingulí: pro dp. Jiřího Glossauera, faráře v Boru; 2 alby, 6 rochet a 3 plachty oltářní: pro sl. patronátní úřad v Liblíně; rocheta, 3 cingula, 2 korporale a 6 purifikatorií: pro J. Excel. paní hraběnku Thunovou v Praze.

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ na Král. Vinohradech.

»METHOD« vychází vždy 30. každého měsíce. **Předplatné**, které činí poštovní poukázkou na celý rok **2 zl. 20 kr.**, přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech. Reklamace** budtež zasílány do **expedice v Akademii křesťanské v Praze** (Řetězová ulice č. 223).

Knihtiskárna »Politiky« v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

Časopis věnovaný umění křesťanskému.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 11. **V Praze, dne 30. listopadu 1896.** **Ročník XXII.**

OBSAH: Románské exkurse. (129.) Kollegiatní kostel sv. Václava v Staré Boleslavi. — Bohoslužba, bohoslužebný jazyk, roucha, nářadí. (Pokračování a dokončení.) — Klenčí (Kleneč). (Dokončení.) — Koloveč a filiální kostel Srbický. — Loučim (Luczym). — Různé zprávy. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc listopad.

Románské exkurse. (129.)

Kollegiatní kostel sv. Václava v Staré Boleslavi.

Napsal F. J. Lehner. Nakreslil Vincenc Kameš.

Z výpravy do Polska přivezl kníže Břetislav I. z Hnězdna do Prahy tělo sv. Vojtěcha, Gaudencia a pěti bratří s bohatou kořistí. Poláci jej za to obžalovali v Římě, načež papež knížeti i biskupu Šebířovi uložil za pokání, aby zbudovali na místě příhodném ústav duchovní, všelikými požitky a hodnostmi dostatečně nadaný, v němž by osoby osvědčené a posluhující žákovstvo k bohoslužbě řádně ustanovené příště slavilo služby Boží za věřící živé i mrtvé. Knížeti zdál se býti místem nejvhodnějším pro nový kostel a kapitulu kollegiatní hrad Boleslavský, krví sv. Václava zasvěcený, na jehož paměť i oslavu vzdělal velekrásnou basiliku, kterou biskup Šebíř dne 19. května 1046 posvětil.

Kollegiatní kostel sv. Václava jest budova prostředních rozměrů, zcela pravidelně dle řádu stavitelství románského sestrojená jak v půdorysu, tak i v nárysu, skládající se ze široké a vysoké lodi střední, k níž v pravo i v levo přiléhají obě lodi boční o polovinu úžší a nižší. Západní průčelí vyznačeno bylo jakožto kostel kollegiatní dvěma věžmi. K východu pak zakončovaly se veškeré tři lodi polokruhovými apsidami.

Půdorys sestrojen jest zcela pravidelně ze čtverců. Ze tří velkých čtverců skládá se hlavní loď. Čtvrtý čtverec rozdělen jest na dvě polovice, z nichž jedna na podkruchtí, druhá na chor připadá, k němuž přidružuje se apsida. Stávalo tudíž původně v kostele deset pilířů, pět po pravé a pět po levé straně, které loď střední oddělovaly od obou lodí bočních. Chor byl od nich oddělen plnými stěnami.

Když však ve 12. století chor se prodloužil o dvě arkady z pravé i levé strany, zůstala pouze první arkada po pravé straně otevřena, ostatní tři pak se zazdily. Tímto prodloužením choru zkrácena jest loď velmi nepoměrně, takže z ní zbylo pouze šest pilířů, tři v pravo a tři v levo. Chor takto prodloužený jest i s apsidou 21·17 *m* dlouhý, kdežto délka lodi zbývající pouze 27·58 *m* obnáší při celé šířce 10·5 *m*. Loď bývala kryta stropem, který při požáru r. 1640, prohořel a při opravě napotomní klenbou nahrazen jest, za kteroužto příčinou k pi-

lířům na sesílení přidány jsou pilastry, o které se opírají klenbové pásy. Moderní klenbou touto porušen jest podstatně původní ráz románské basiliky, která pozbyla tehdáž i starých oken slohových. Zmizel zároveň i vítězný oblouk a bývalá koncha apsidy. Také barokní úpravou schodiště, jímž z lodi do povýšeného choru se vystupuje, utrpěla nemalé újmy bývalá tvárnost vnitřku románského.

byla. Čtyřiatřicet sloupů ve čtyř řadách postavených rozvrhují vnitřek její na pětilodní síň, okny v apsidě spoře osvětlenou, která růzností perspektivních průhledů a tajemným pološerem vstupujícího mocně jímá. Jediné, co dojem kazí, jest nepřiměřeně veliká tumba veškeré ceny umělecké postrádající, která roku 1657 do východní polovice postavena byla, čímž čtyři sloupy pozbyly platnosti své, takže jen vrchní část dříků

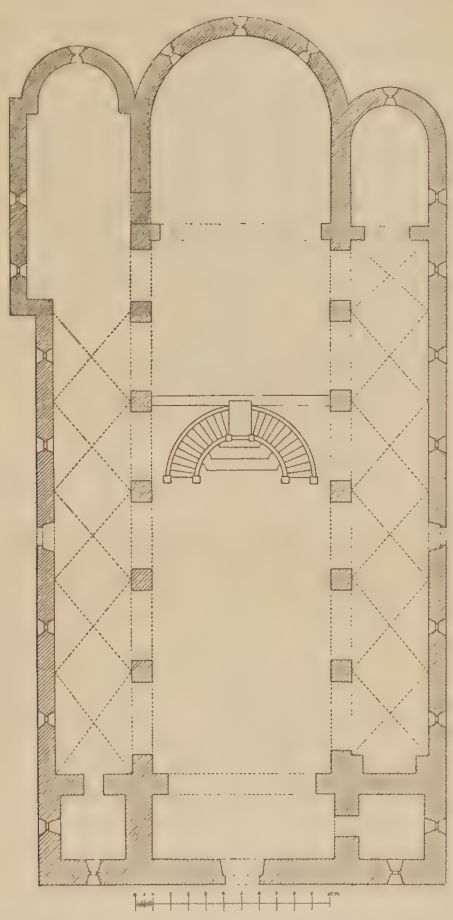

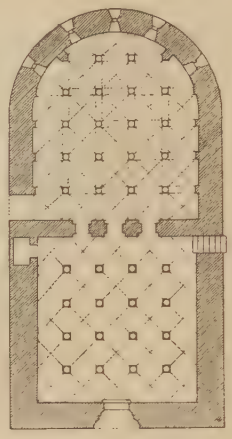

Jestliže takovou měrou pozměněn jest slohový ráz lodi hlavní, krypta neporušeně zachovaná podržela za to v celistvosti původní architekturu svou. Skládá se ze dvou oddělení, z nichž část východní pochází z doby Břetislavovy, kdežto část západní ještě za trvání doby románské ve 12. věku zbudována byla. Vynikala-li již původní krypta čtvernásobnou řadou sloupů nad kryptu svatojirskou, slohovým prodloužením stala se nejznamenitější kryptou v zemích koruny české, která pouze kryptou Doksanskou a to jen dekorativní částí překonána

jejich nad tumbou se spatřuje. Veškeré hlavice sloupové jsou krychlové, jen jediná jest vyzdobena ornamentem stylisovaným.

Provazec spirálně spletený a z prostředku stranice kolmo vystupující uklání se svrchu k oběma hranám, kde oba konce podepřeny jsou na způsob patníčku dolů se sklánějícího. Ve tří polích spleteným provázkem vzniklých spatřují se drobné kvítky ze sedmi lístků kruhově utvořené. Dva kvítky jsou v pravo a v levo od vystupujícího provazce, třetí pak sedí svrchu, kde pro-

vazec se rozvětvuje. Hlavice pokryta jest deskou, nad kterouž nachází se zubořez na způsob cimbuří, pokrytý deskou vrchní. Ozdobná hlavice tato nachází se hned na prvním sloupu na pravo a to v přistavěné západní polovici krypty a jest opětným dokladem pozdějšího původu této části krypty. Osamělost její patrně poukazuje k tomu, že sem byla odněkud přenesena rovněž s druhou ornamentální okrasou, která se vyskytuje hned na vedlejším sloupu a to na vrchním článku patky dvěma řadami listů vyzdobeném, ojedinělý to případ, který v těch místech v románské architektuře vůbec se neobjevuje. Sloupy nesou klenbu, která z nich soustavně na vše strany se rozvětvuje. Také klenba obou částí krypty podstatně se rozeznává, nez nichž pouze pravá ač změněná dosud stává, kdežto levá, od Švédův zbořená, z rumu více nepovstala. Zbyl po ní pouze spodek, který nyní dolejší sakristií se nazývá. Východní strana obou lodí bočních uzavírá se polokruhovými apsidami. Jestliže apsidy boční vždycky v stejné čáře se zakončují, zde tomu tak není, jelikož apsida levá o více než dva metry k východu se prodlužuje. Úkolem archaeloga jest, aby dopátral se příčiny této nepravidelnosti, která na žádné jiné budově románské nepřichází.

Jelikož rovná nížina břehu Labského staviteli při zakládání kostela sv. Václava žádných překážek v cestu nestavěla, dlužno nepravidelnost tuto hledati v poloze stávajících již budov na hradě Boleslavském. Těsně vedle apsidy pravé

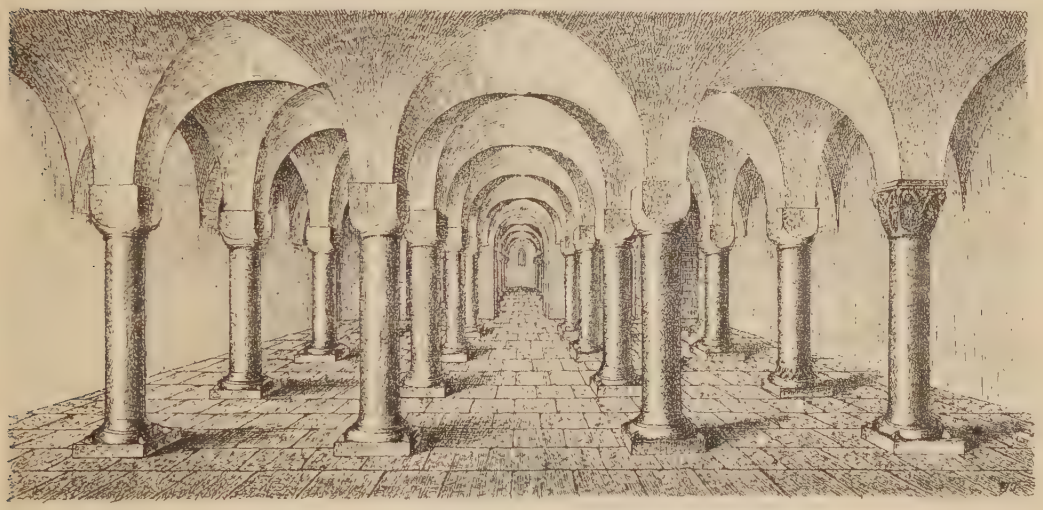

omylně poukazujíc na dvě různé doby stavební. Jestliže ve východní polovici krypty rozvětvují se od sloupu k sloupu polokruhově sklenuté pásy, jimiž vytvořeny jsou klenbové čtverce, do nichž zasazena jest křížová klenba, postrádá druhá západní polovice krypty naprosto všelikých pásů, takže klenba křížová bez nich přímo nad hlavicemi se vyvinuje. Do krypty se sestupuje po sedmi schodech z lodi střední.

Každému čtverci v lodi hlavní odpovídají zcela pravidelně dva poloviční čtverce v lodích bočních, které hned původně sklenuty byly klenbou křížovou, jako ve všech kostelích českých o tří lodích se spatřuje. Šířka obnáší 4·56 *m*. Na západní stranu zakončovaly se obě lodi Boleslavské průčelními věžmi, lodi boční stojí až dosud kostel sv. Klimenta. Prostora mezi severozápadním rohem jeho a boční stěnou kostela kollegiatního jest tak úzká, že ku zjednání průchodu v těch místech bylo třeba, aby spodek severní stěny kostela sv. Klimenta od severního vchodu začínaje sražen byl a seslabení takto vzniklé podpěrným obloukem obě budovy spojujícím se vyrovnalo. Ačkoli dějepisné prameny o době, kdy kostel sv. Klimenta zbudován byl, ničeho nevypravují, jest toto bezprostřední sousedství obou kostelů dokladem, že kostel sv. Klimenta již stával, když stavitel kostela kollegiatního s těží se mu vyhýbal. Patrně byla i po levé straně při zakládání nového kostela sv. Václava nějaká překážka, která staviteli nedopouštěla, aby ku do-

cílení větší volnosti nový chrám o něco více k severu pošinul. Z historických zpráv jest povědomo, že na hradě Boleslavském byl též druhý kostel, sv. Kosmu a Damianu zasvěcený. Že stával na pozemku nynějšího kollegiatního kostela sv. Václava, dosvědčuje jednak krypta kostelní uvedeným světcům věnovaná, jednak i stará tradice, která po dnešní den ukazuje místo, kde sv. Václav úkladně byl zavražděn, nazývajíc je »mučennictvím sv. Václava«. Jest to polokruhově sklenutý otvor, který ve východní polovici krypty do levé lodi boční se otvírá. A právě v této části lodi boční, která nyní kaplí sv. Kateřiny slove, nachází se původní, stará apsida románská, která proti všem pravidlům slohu není v souměrnosti s apsidou pravou, nýbrž o 2·40 *m* dále k východu čelí. Bezděčně vnucuje se bedlivějšímu pozorovateli myšlénka, že apsida tato jest zbytek bývalého druhého kostela hradu Boleslavského, tehdáž sv. Kosmu a Damianu zasvěceného. Z úcty k sv. Václavu, který ve dveřích téhož kostela mučennickou korunu získal, zachoval stavitel nového velkého kostela kollegiatního ze staré svatyně, krví nového mučenníka posvěcené, tolik, kolik zachovati se dalo, apsidu totiž a celou levou stěnu lodi; pravé pak stěny použil ve spodní části za levou zeď nové krypty, která při svěcení kostela sv. Kosmu a Damianu byla věnována, svrchu pak za stěnu, která nový chor oddělovala od lodi boční v těchto místech ze starého kostela vzniklé. Byl tudíž stavitel při rozvrhu kostela sv. Václava s levé strany obmezen kostelem sv. Kosmy a Damiana, který z piety téměř celý, kromě západní stěny zachoval, z pravé pak strany kostelem sv. Klimenta, jemuž se uhnul. Tak zvané mučennictví sv. Václava nachází se tudíž skutečně u vchodu do bývalého kostela sv. Kosmy a Damiana, jak dosud se ukazuje. Po švédském spustošení byla bohužel r. 1640 důležitá tato část levé lodi o 3·53 *m* do šířky zvětšena, což státi se mohlo pouze zbořením severní stěny bývalého kostela sv. Kosmy a Damiana, z něhož takovou měrou zbyla pouze apsida dosud stávající. Nerozumným rozšířením porušen jest podstatně základní tvar chrámu románského, jelikož sloh románský takových výstředností netrpěl. Aby pak rozšířenou tuto část lodi 10·60 *m* dlouhou a 8·10 *m* širokou bylo lze překlenouti, sesíleno jest zdivo též na pravém boku tak zvané kaple sv. Kateřiny, čímž i tato strana bývalého kostela sv. Kosmy a Damiana valně se porušila.

Jako východní část levé lodi boční byla i protější pravá loď boční v těchže místech pozměněna. Uzavírá se rovněž polokruhovou apsidou. Při první nebo druhé obnově chrámu zřídila se zde sakristie ve výši podlahy chorové, za kteroužto příčinou tato část lodi obdržela nízkou klenbu. Nízká a tmavá prostora tato nazývá se dosud kaplí sv. Pěti bratří, jejichž ostatky z Polsky sem přenesl Břetislav I., který později ostatky pátého bratra, Křišťana, daroval kostelu Olomouckému, odkud z rozkazu Karla IV. do Prahy převezeny jsou, kam již dříve (1217) kosti ostatních čtyř bratří se dostaly, takže v Boleslavi zůstaly jen čtyři kosti v pokladě kostelním uctivě chované. Památka sv. Pěti bratří koná se však v kollegiatním kostele sv. Václava u oltáře jejich každého roku dne 12. listopadu zpívanou mší svatou. Apsidu tuto nemohl stavitel založiti v rovné čáře s apsidou starého kostela sv. Kosmy a Damiana, jelikož by takto znesnadnil přístup do kostela sv. Klimenta, jehož vchod v těchto místech se nachází. Že uměl však do soustavy nového kostela sv. Václava pojmouti starý kostel sv. Kosmy a Damiana z úcty k oběma světcům, na jejichž památku prostranná krypta byla zasvěcena, z druhé pak strany že dovedl uhnouti se kostelu sv. Klimenta, aniž by tím valně utrpěla soustava kollegiatního kostela dle pravidel slohových řádně rozvrženého, svědčí o neobyčejném důmyslu i stavitelské zkušenosti jeho. Pravidelnému rozvrhu odpovídala ovšem plnou měrou i architektura přesně provedená, jak tomu nasvědčuje krypta dosud neporušeně zachovaná, jakož i svědectví Kosmovo, který krásu památníku Břetislavova velebí (venustissimum fabricavit coenobium, ... basilica valde religiosa).

Bohoslužba, bohoslužebný jazyk, roucha, nářadí.

Dle professora M. Armelina podává J. V. (Pokračování a dokončení.)

Patena (na rozdíl od patery, hlubší to nádoby na tekutiny) byla miska na bohoslužebný chléb. O papeži Urbanovi čteme,[1]) že dal udělati 25 stříbrných misek, odpovídajících 25 kněžským titulům, do nichž bývala donášena nejsv. Eucharistie na znamení, že jsou v církevním spojení s biskupem (papežem).[2])

Rossi připomíná, že někteří archaeologové z uvedeného Urbanova ustanovení mylně odvozují, že tento papež odstranil z chrámu skleněné náčiní, zaměniv je se stříbrným. Tomu však není tak; ze zmíněných slov lze vyčísti toliko, že zaměnil nádoby skleněné za stříbrné, jako později tyto ustoupily zlatým. Často nacházejí se tyto skleněné pateny, kterých více nemohlo se užívati, zazděné jako okrasy ve zdi blíže hrobů. Dvě takové ozdobené překrásnými biblickými obrázky byly před nedávnem nalezeny v Kolíně n. R.;[3]) ty jsou dle Rossiho nejvzácnějšími památkami starobylého umění křesťanského.

Cedník (colatorium) byl také náčiním liturgickým až do stol. X., jak vysvítá ze seznamů darů, jimiž papežové podarovali různé chrámy římské. Toto colatorium mělo tvar dirkované hluboké nádoby s držátkem a sloužilo k procezení bohoslužebného vína.

Podobného náčiní užívali Římané i v domácnosti, jmenujíce procezené jím víno saccatum.[4]) Sv. Matouš evangelista sám dotýká se řečeného colatoria ve výtce, kterou činil Pán fariseům.[5])

Lev III. prý daroval svému oblíbenému chrámu sv. Susany, kdež byl posvěcen na kněze, stříbrné pozlacené cedníky, vážící 4 libry a 3 unce.[6])

Mezi dary, jež byly chrámům věnovány, čítáme i lžíce (cochlearia).

Rossi uvádí nápis z r. 1295, umístěný v chrámu sv. Ondřeje v Bergamu, dle něhož pod oltářem nalezla se téhož roku stříbrná koruna, lžíce a pohár.[1])

Řekové užívají sice od nepamětných dob stříbrné či zlaté lžičky k rozdávání sv. přijímání; na západě však k tomuto účelu nesloužila lžíce nikdy.

Lžic, které se čítavají mezi ostatní bohoslužebné náčiní, užíváno dle Rossiho zcela k jiným účelům. Někdy ovšem bývají zařaděny zároveň s patenami; od těchto lžiček však sluší dobře rozeznávati cochleari tractoria, které byly sice uloženy v kostelním pokladě (vestiaria), ale sloužily poutníkům, jimž se dostávalo při chrámě pohostění. Proto nazývaly se lžíce pohostinské (tractoriae), jakož tractoriae (epistolae) byly zvány i listy, jimiž biskupové doporučeli poutníky pohostinské lásce chrámův a věřících.

Lžic opravdu bohoslužebných užívalo se později (ve středověku) k nalévání vína a vody do kalicha z větší číše (scyphus), jak se dosud děje při papežské mši.

Kaditelna (thuribulum, thymiaterium, fumigatorium) jest v užívání od pradávna. Sluší však tuto připomenouti, že kaditelnic užívali netoliko kněží a levité u oltáře a při průvodech vně chrámu, ale i lid, kterýžto zvyk udržel se až do XII. a XIII. století v Římě. Sv. Řehoř Tourský popisuje slavné procesí při přenesení ostatků sv. Lupicina zmiňuje se rovněž o kaditelnách.

Císař Konstantin daroval basilice Lateránské 2 kaditelny z ryzího zlata, kteréž, jak se zdá, z počátku nebyly upevněny na řetízku jako ostatní; této změny dočkaly se teprve ku konci století IV. Nejstarší kaditelny měly podobu koulí.

Od pohanů přejali křesťané také nádobku na kadidlo (acerra, acerna), kteráž později dostala podobu i jméno loďky (navicula).

Konečně i hřeben (pecten) míval čestné místo v bohoslužebném náčiní; upravovaliť si jím při bohoslužbě kněží vlasy. Tyto hřebeny bývaly ze slonoviny, ozdobené drahokamy a symbolickými okrasami. Kanovník Benedikt popisuje procesí papeže do Lateranu o sv.

[1]) Lib. Pont. in Urbano, § II. »fecit patenas argenteas XXV.«

[2]) Srovnej výše.

[3]) Rossi, Bull. arch. crist., 1864, p. 89.

[4]) Plinius, Hist. nat., XIX., 4.

[5]) Math. XXIII., 24: »Excolantes calicem, camelum autem glutientes«.

[6]) Vasa colatoria argentea deaurata pensantes lib. IV. unc III.

[1]) Bull. arch. crist., 1868, p. 82 a násl.

*

Marku, zmiňuje se, že jáhen s podjáhnem prokazovali tuto službu papeži v některých sakristiích chrámů, v nichž se tento dlouhý průvod stavěl.

Poklad kathedrály Senské chová dosud hřeben sv. biskupa Lupa, sv.-Vítský pak sv. Vojtěcha.

KLENČÍ (KLENEČ).

Píše **Fr. Lang**, farář v Milavčích u Domažlic. (Pokračování a dokončení.)

Až do časů krále Václava náleželo rychtářsví purkrabím Domažlickým, tehdy pak v kterési době král Václav je svěřil Oldřichovi z Miřicka. Po nějaké době prodal je Oldřich Jaroslavovi z Blahotic, kterýž prodej dne 3. ledna 1421 král Zigmund podvrdil. Od něho přešlo na Buška z Vlkánova, což dne 28. června 1454 král Ladislav schválil. Ale r. 1456 Chodové sami si rychtářství vykoupili, a odtud zůstalo při nich až do XVII. stol. Vykoupení to mělo za následek, že býval pak rychtářem jmenován někdo z Chodův od purkrabí královských aneb od pána, jemuž právě byli zastaveni. Platy rychtářům pak zastaveny anebo plynuly do společné Chodské pokladny.[1])

Od císaře Zikmunda byly Domažlice zastaveny Jindřichovi z Kolovrat a s nimi snad i Chodové, což však není zaručeno. V druhé polovici XV. stol. měli purkrabství Domažlické Kateřina z Pecky a po ní bratří a strýcové Jindřich, Kryštof, Bohuslav a Jan ze Švamberka. V těch dobách měli Chodové hojné potyčky s purkrabími i s pány zástavními Švamberky, jelikož je tito nutili k tužšímu poddanství, jemuž se vzpírali a ku králi o pomoc žalovali. Tak u komorního soudu r. 1558 a 1559 na Petra ze Švamberka žalovali ano se i srotili, však nemající nic více psaného než svrchu zmíněné privileje, nic nepořídili, třeba i práva jich zvykem nabyla platnosti.

Císař Maxmilian II. konečně je Švamberkům vyplatil, ale r. 1579 zase městu Domažlicům v 20.000 zl. zastavil. Však nyní nastaly žaloby Chodův proti městu Domažlicům; tak r. 1593 žalovali Chodové, že je Domažličtí proti dřívějšímu zvyku obtěžují, vkládajíce se v užívání lesů a luk při Lhotě a Počinovicích, že je potahují k fůrám, za něž brali Švamberkové po 3 gr. míš., vkládají na ně roboty, ukládají pokuty, šacují tyčky chmelní, činí jim překážky v myslivosti a lovení ryb v potocích, sami pak že lesy velmi mýtí. Výsledek té žaloby byl jen částečný a proto r. 1595 znovu žalovali, však král Rudolf II. v sobotu po sv. Diviši nemilostivě jim odepsal, zakázav jim všeliké tajné schůzky a srocování.

Rychtář a konšelé soudu Chodského ročně obnovování radou Domažlickou, kteří jako dříve zasedali každé 4 neděle na soudě rozhodujíce o příchmezi Chody vzniklých. Že Domažličtí vybírali mezi Chody ty nejoddanější městu, vysvítá z časté neshody mezi Chody a jich představenými. Tak staly se poměry jejich v mnohém horšími a poroba silně na ně doléhala.

Poměrně však byly poměry na Chodsku u srovnání s jinými poddanými přece snesitelnější. Proto se i lid Domažlický rád osazoval na Chodech, poněvadž jich dítky tu zrozené náležely pak k Chodům a tím těžší porobě na ostatních vsích Domažlických zavedené ušly. Chodové směli i řemesla volně a svobodně provozovati, třeba Domažličtí řemeslníci na ně doléhali a je nutili, aby ve společnost cechovní v Domažlicích vstoupili. Rozepře z toho vzniklá skončila oboustrannou spokojeností.

Co do dávek a robot Chodovských známo, že ze Lhoty, z Draženova a z Mrdákova dávali po jednom, z Kodova, z Postřekova, z Klenče, z Újezda, z Tlumačova, z Počinovic a z Kýčova po dvou zajících k hodům vánočním. Na seně a otavě povinni byli Kodovští, Strážští a Mrdákovští dvěma, Draženovští, Tlumačovští a Lhotští třemi, Oujedští čtyřmi a Potřekovští, Klenečtí a Počinovští pěti forami aneb za každou po 7 gr. dáti. R. 1593 nařízeno Počinovským a Lhotským, aby každý osedlý po latru dříví do roka k městu vozili, potom pak ustanoveno, aby vždy 3 osedlí 2 latra dovezli. Tehdy bylo v Počino-

[1]) Pam. arch.

vicích 43 a ve Lhotě 24 osedlých, takže dováželi po odrážce 4½ latra na konšely a polesné, jimž se to za dohlídku odpustilo, 40 later. Chalupníci r. 1602 platili ročně 30 gr. míš. a podruzi konali 3 dny roboty k dvorům obecním.

Lesa dříve užívali Chodové do libosti, to pak nyní přestalo, když jim to r. 1593 zapověděno. Každý měl v radě žádati o cedulku, v níž mu počet tyčí udán a více neměl sekati. Počinovským a Lhotským pak zakázáno jich do Klatov prodávati, leč by Domažličtí jich nepotřebovali a Klatovský kupec od Domažlických dovolení si zjednal. Ustanoveno pak, aby se platilo z latra bukového dříví 9 gr., z jiného dříví k palivu 7 penízů, z pařezu 2 gr., z 1000 šindelů 6 gr., z každého špalku na prkna, z fůry dříví k palivu, z kopy tyčí chmelných neb z latí, z kroví a dlouhého dříví po 7 penězích. I smolaři v lesích škody dělali, pročež zapovězeno dříví pro smolu strouhati pod pokutou 20 kop gr. Jen Postřekovští dostali k tomu dovolení, ale musili smůlu prodávati do města a ne do Němec.

Však r. 1612 Chodové již zase na Domažlické žalovali a král Matyáš potvrdil jich privileje a obdarování, a ustanovil, že zástava jich Domažlickým nemá býti na újmu jejich privilejím. Tu Domažličtí žádali na Chodech originály těch privilejí, a když toho Chodové neučinili, dali některé Chody věznit. Když pak Chodové si na to násili stěžovali, vymlouvali se Domažličtí, že chtěli, aby privileje byly opět uloženy v Chodském hradě a ne po krčmách a vesnicích, aby pečeť nepřišla opět k ztrátě, jako se to již po dvakráte stalo. Z komory české na to Domažlickým poručili, aby na hradě pokoje opravili a bezpečnými učinili, aneb zvláštní sklípek pro ta privilegia vystavěli a klíčů Chodům nechali.

Zatím přikvačila osudná katastrofa r. 1618 a Chodové za to, že k městu zastaveni byli, Domažlickým vzati a r. 1621 za 7.500 zl. Volfovi Vilémovi z Lamingenu zastaveni, potom r. 1628 v sumě 35.000 zl. a konečně dne 10. listopadu 1630 za 56.000 zl. dědičně prodáni. Jak Lamingenové s Chody zacházeli, dostatečně jest známo.

e) 1 hod.: Postřekov Nový nebo Díly, 69 domů, 447 obyv. č., s mlýnem na Stroužku. Ves novějšího původu.

f) 1 hod.: Ždánov, 48 domů, 263 obyv. n.-č., jednotřídní obecná škola.

V listině, již r. 1186 kníže Bedřich potvrzuje klášteru Kladrubskému darování statků v této krajině, nazývá se ona Újezd a v něm 9 vesnic, z nichž na 6. místě jmenuje se Ždánov. V pozdějších dobách připadla ves ta klášteru Pivoňskému, jenž tu měl vlastní dvůr. Když Domažličtí r. 1579 půjčili Rudolfovi II. jisté peníze, zastavil jim za to pustou ves Ždánov i s příslušenstvím a krčmami kláštera Pivoňského. O ves tu měli pak Domažličtí velkou nevoli s převorem, která r. 1580 v komoře české byla narovnána v ten způsob, aby Domažličtí za postoupení té vsi dávali dotčenému klášteru ročně 30 kop gr. míš., 5 slepic a 40 vajec, a aby převor všecky krčmáře své přidržel k braní piva od Domažlických.[1]) Po konfiskaci r. 1623 ujal se klášter Matky Boží na Pivoňce dvora poplužního v Ždánově,[2]) načež zůstal v držení kláštera až do jeho zrušení za císaře Josefa II.

Zde v poušti, kde nyní stojí Hrůbek, žil asi v 17. stol. nábožný poustevník z řádu sv. Augustina jménem Koloman, jenž tu v pověsti světce zemřel a tu vedle božích muk byl pochován. Brzo sem k »hrobku« jeho počali lidé putovati a v potřebách svých se uchylovati, načež ostatky blahoslaveného Kolomana vyzvednuty a v Pivoňce v kostele sv. Jana Křt. nyní zbořeném uloženy. Za to řád nad hrobem jeho původním dal postaviti kapli sv. Kolomana, kdež od hrobu počalo se říkati »na Hrůbku«. Kaple tato byla dne 23. května 1684 od převora Pivoňského konventu P. Hyacinta Langaufa posvěcena. Obraz sv. Kolomana na oltáři jest z té doby malován od Belgického malíře Severina Nekera. U malého oltáříčku nalézá se černá Panna Maria v zlatém poli, práce byzantská, starobylá; dříve umístěn byl obraz ten na hlavním oltáři. Zvon větší byl r. 1680 ulit od Štěpána Prycovýho, měšťana Klatovského.

Za císaře Josefa II. byl konvent Pivoňský zrušen a spolu dvůr Ždánovský prodán, z něhož v pozdějších letech upravena továrna na porcelánové zboží. Stavba zámečku pochází z r. 1630. Před ním mezi lipami stojí socha sv. Augustina od Fr. Ringlhahna r. 1753 zhotovená s nápisem: »AVgVstIno DoCtorVM prIncIpI patrI sVo strVXēre Stokenses AVgVstInIanI.«

[1]) D. Z. 22, H. 19, Pam. arch., VIII., 263 seq.
[2]) Bílek, Děj. konf., 1055.

Od zrušení kláštera pustla kaple velice, až ujali se jí Dražinovští a peníze, které u Dobré vody se sešly, kromě zvláštních darů v obnosech dosti velikých, na opravu její věnovali. Oprava ta dála se v l. 1857—60, v kterémžto posledním roce dne 14. října znovu od tehdejšího vikáře a děkana Domažlického Jana Fastra slavně byla benedikována.

Koloveč a filiální kostel Srbický.

Píše Fr. Lang, farář v Milavčích.

Osada Kolovečská založena byla roku 1652. Farní kostel Zvěstování Panny Marie stával již dříve, a sice dle Palackého »Dějin národa českého« byl již ku konci století 14. farním kostelem; později stal se filiálkou farního kostela Srbického.

Roku 1652 prostřednictvím rytíře Jana Diviše Žakavce ze Žákavy, pána na Srbicích, byla fara Srbická přeložena do Kolovče a kostel Srbický stal se filiálkou kostela Kolovečského.

Roku 1729 vypukl veliký požár v Kolovči, jenž zničil téměř celé městečko, kostel, faru i farní archiv se všemi památnými listinami.

Roku 1731 byl kostel znova vystavěn.

Roku 1840 byl farní kostel obnoven a opraven přičiněním tehdejšího kaplana Václava Šavla; roku 1870 byl kostel přistavěním věže, které po celá léta postrádal, zvětšen a hned rok na to znova obnoven. Avšak všecky tyto opravy málo ku ozdobě chrámu přispívaly a všemu jinému vnitř i zevnitř prý se podobal, jen ne kostelu.

A protož roku 1887 přičiněním a velikými obětmi nynějšího faráře Václava Mráze byl kostel důkladně obnoven a podstatně změněn venku i uvnitř, a sice:

Šindelová střecha nepěknou podobu mající odstraněna, změněna a nahrazena střechou taškovou; poněvadž dříve vzduch chrámový otravovala a věci chrámové kazila a ničila plíseň a vlhkost — zdi kostela, zvláště kolem presbyteria, dobře vycementovy a nadělány z venku kolem zdí chrámových důkladné podzemní průkopy, takže nyní ve chrámu je čistý, zdravý vzduch. Oratoria a chor důkladně obnoveny a zlepšeny. Pod dolejší oratoří nalézající se tmavá komora, chrámu ku cti a ozdobě nikterak nesloužící, se tím zrušila, že se hlavní zeď do lodi chrámové probourala; příčka, která těsně u hlavních dveří se nalézala, odstraněna, a tak kostel i na kráse i na prostoře získal. Nová dlažba ze šamotových plotýnek krásně barvených položena; tu daroval rodák Těšovický, měšťan vídeňský a majitel realit v Domažlicích a velký dobrodinec celé zdejší osady, pan Jan Volf, jenž mnoho jiných věcí ještě daroval a stavbu sám řídil. Dále pořízen nový oltář od firmy Krejčík v Praze; postranní dva oltáře zcela obnoveny, kazatelna polychromována a ozdobena velmi krásnými sochami evangelistů od téže firmy Krejčík v Praze. Celý kostel krásně vymalován malířem Hynkem Amerlingem z Domažlic; zvláště strop ozdoben obrazy představujícími modlitbu »Zdrávas Maria«; stěny ozdobeny třemi velikými obrazy představujícími sv. Jana Křtitele, Nanebevzetí a Korunování Panny Marie. Varhany opraveny a rozšířeny a vůbec celý kostel mimo hlavní zdi obnoven a opraven, tak že v dalekém a širokém okolí není chrámu, který by na vcházejícího tak milý a zbožný dojem učinil, jako Kolovečský.

Osada zdejší náležela k farnímu kostelu Srbickému až do roku 1652, jak nahoře řečeno.

Kdy byl založen filiální kostel Srbický, zasvěcený sv. Vítu, nedá se určitě říci; dle pamětní knihy zdejší fary stával již v XII. století, kdy se OO. Benediktini na vršku u Srbic usadili a evangelium hlásali. Nad hlavním oltářem na stropě na straně epištolní nalezá se letopočet 1199; mimo to nalezají se v kostele tři starobylé obrazy na dřevě malované, o nichž se v památní knize praví, že pocházejí z X. století (snad XIV.).

Dle památní knihy byl klášter Benediktinů v husitských válkách zbořen; později zřízeno děkanství, beneficium to velmi bohaté, k němuž patřil les zvaný »Holec«; rybník »Sádlov« a ostatní všechny pozemky kolem kostela.

O přenesení farního beneficia ze Srbic do Kolovče nejsou žádné památní listiny, jedině v nejstarší matrice od r. 1665 na posledním listu se nalezá následující poznámka od faráře Rždiny vlastnoručně napsaná takto:

„W roce 1652 vrozený Pán Diwiš Ziakowecz z Ziakawy Pán na Srbicých wyžádal w Pražský Konsystoři toto:

„aby Fara Srbiczká z beywaleho děkanstwý přenessená byla do Města Kollowče, tak aby ty Pole, luka y les Holec mohl Pán y budoucj wssickněj užiwati; že w Kollowči dá Panu Faráři Wawřincowy Černowskýmu grunt Městowský a Sytowský, a každoročně pro lepssí wyživenj jemu Faráři y wssem geho Potomkům ze dwora Srbiczkeho každoročně 10 kop Myssenských, a z každe Wárky jedno Wědro Pywa; což y wssickněj budoucj Pánj držitelowe toho statku Srbiczkeho powinnj budou činiti na wěčne časy:

k čemuž Konsistoř swolila tak, a Pán Farář Černowský do Kollowče se přestěhowal."

„O gak sprawedliwě to rozwážili! — Tak dobrý pole wegnosný w Srbicých, luka y les Holec — za tak myzerný Pole Kollowečský! — Ty wědra Pywa wynesli mě Rždinowy ročně patnáct sudů, a někdy dwě Wědra. — Co gest to? Gak sspatná náhrada!"

K osadě Srbické patřival nejen Kolovec, nýbrž také Ouboč a Lstění; a obě jmenované osady zůstaly přifařeny ke Kolovči i po zrušení osady Srbické a zřízení Kolovečské a sice Ouboč až do r. 1672, kdy osada Oubočská dostala vlastního faráře; osada Lstínská až do r. 1787, kdy obdržela vlastního kněze pod jménem »lokalista.«

O farářích Srbických ničeho není známo — jedině to, že poslední farář Srbický a zároveň první Kolovečský kolem r. 1652 jmenoval se:

R. 1664 Vavřinec Černovský, který z nařízení pražské konsistoře své sídlo ze Srbic přeložil do Kolovče a jenž osadu Kolovečskou, Oubočskou a Lstínskou spravoval 12 let — do roku 1664.

R. 1664—1668 Jiří Felix, jenž po třech letech zemřel; založil nejstarší matriku.

R. 1668—1693 Jan Bartoloměj Jiří Švanda z Taubenfelsu, za jeho času oddělena osada Oubočská od Kolovečské.

R. 1693—1698 Jan Václav Rždina, který pět let byl farářem a snad jinam přeložen.

R. 1698—1699 Jakub Zvěřina, který po roce zemřel, stár 60 let.

R. 1699—1707 Jan Ant. Lasenský.

R. 1707—1714 Ferdinand Ant. Ignac Wejvoda — založil mešní fundaci 300 zl., po 7 letech nastoupení za faráře zemřel a je pochován před malým oltářem na straně epištolní.

R. 1714—1745 Václav Josef Weigl; za něho r. 1729 vypukl v Kolovči oheň, právě když sloužil mši sv. ve filiálním kostele Lstínském, který zničil téměř celé městečko, faru, kostel i archiv.

R. 1745—1750 Josef Sauer, zemřel stár 44 leta; po jeho smrti administroval Jan Hirschenfeld, zámecký kaplan v Kanicích.

R. 1750—1753 Christian Jan Buta, který po třech letech přesazen do Švihova.

R. 1753—1759 Daniel Šťastný, rodák Kolovečský, znamenitý oekonom.

R. 1759—1788 Václav Jan Stehlík z Čenkova a z Treusttetu, jenž prý polní hospodářství lépe znal z básní než ze zkušenosti; konečně musel si vzíti administratora in temporalibus, a ročně mimo slušnou výživu toliko 24 zl. příjmů z beneficia po 6 let měl.

R. 1788—1799 Jakub Smrž, rodák z Němčic, vesnice to u Ouboče, bývalý řeholník.

R. 1799—1806 František Alois Sláma, rodák Domažlický, dříve farář v Oubočí. Za jeho času r. 1805 šest tisíc Francouzů vtrhlo do Čech a plenili města i vesnice kolem Klatov; na městu Kolovči žádali 2400 banknot; avšak na přímluvu pana faráře dal se vůdce vojska francouzského pohnouti, že Kolovči uloženo pouze 1664 zl. a dva koně; ostatní část peněz a ještě tři koně musely zaplatiti přifařené obce Nové dvory, Srbice, Těšovice a Strejčkovice. Tomuto faráři zloději, vloupavše se do bytu, ukradli 500 bankocetlí, utržené za prodaný dobytek, stříbrnou lampu a nedávno opravený kalich; z té příčiny žádal o faru Chudenickou a skutečně ji obdržel; později se prý dozvěděl, že ti zloději nebyli Kolovečští, nýbrž jeho osadníci Chudeničtí.

R. 1806—1808 František Skala, rodák z Březnice; za jeho času byly všecky zlaté a stříbrné kostelní nádoby puncovány a byla biskupská visitace, kterou konal první biskup budějovický Prokop Schaffgotsch. Frant. Skala zemřel v 33. roce věku svého.

R. 1808—1824 Josef Karel Schiffner, rodák Klatovský, bývalý vojín. Byl horlivý hajitel práv farního beneficia, muž

učený, pořádku milovný, ale poněkud vášnivý a pro tu příčinu byl r. 1824 beneficia zbaven a dle pověsti v Rakousích zemřel.

R. 1824—1846 Jan Valečka, rozený z Ouslova, muž tichý a pokoje milovný, veliký dobrodinec chudiny.

R. 1846—1878 Václav Šavel, osobní děkan, rozený z Mlýnce u Políny. Muž velice učený a zkušený, pořádku milovný, duchovní pastýř horlivý, znamenitý kazatel. Působil na zdejší osadě 35 let na nejvýš blahodárně; 4 léta jako kaplan, 31 let jako farář.

1878— Václav Mráz rozený v Kanicích, jehož přičiněním nejen spustlá farní budova opravena a novými místnostmi opatřena a poněkud faře podobnou učiněna, nýbrž také, jak nahoře řečeno bylo, i kostel zveleben a učiněn důstojným stánkem Božím.

O reformaci katolické na zdejší osadě nic známo není, poněvadž staré památní listiny ohněm zničeny byly; toliko v pamětní knize činí se zmínka o jednom knězi, jenž byv farářem v Oubočí, dříve podobojí, ku konci života svého vrátil se však do církve katolické, od Švédů takřka umučen a v Kolovči pod kazatelnou pochován. Zpráva ta zní:

Anno 1641. Venerab. vir Joannes Snelig Aubočii et Elstinii erat Curatus. Sacerdos hic Utraquisticus senex jamjam in sinum eccl. Romanae reversus, ex indulto superiorum uxori suae, quam duxerat dudum, convixit, et fidelem animarum suarum pastorem se exhibuit. Verum diras mutatae sententiae poenas luit; etenim ab irruentibus Aubočii militibus Svevicis, fustibus caesus, equisque per viam tractus, semivivus et quadrupes vix pervenit noctu Kollovicium, ibidemque Martyr animam suam Deo reddit. Corpus ejus in eccl. Kollovecena honorifice sepultum sub ambona quiescit. Sit illi terra levis!

Nejstarší matrika počíná r. 1656 a matriky vedeny jsou v souvislosti až na naše časy. Od r. 1656 do 1716 psány jsou česky, avšak velmi nesrozumitelně; od r. 1716 do r. 1786 latinsky; od r. 1786 má každá obec matriku svou zvláštní a psány jsou německy až do r. 1854, kdy tehdejší farář Václav Šavel začal psáti česky, tak se dosud píše a bohdá vždy psáti se bude.

Cenné starožitnosti nemá zdejší fara ani kostel žádné mimo již dříve zmíněné tři obrazy v kostele Srbickém na dřevě malované, pocházející prý z 10. (?) století.

Loučim (Luczym).

Píše **Fr. Lang**, farář v Milavčích.

Loučim (Luczym), okres Nová Kdyň, hejtmanství Domažlické, 56 domů, 341 obyv. česk., třítřídní škola obecná.

Jedna z nejstarších far našeho okolí nalezá se v Loučimě. Kostel Narození P. Marie stojí na vrchu, při něm mohutná věž z kamene stavěná, čtyřhranná, opatřená malými okénky jako střílnami. Stavba ta prý pochází z r. 1284.

Fara tu již bývala v nejstarších dobách. Že však se nenalezá písemných památek, nelze o těch osobách tu působících nic určitého napsati.

V druhé polovici XIV. stol. byl tu farářem Boreš, který asi r. 1357 zemřel. Tehdy Vilém z Přichovic, jenž měl také statky Přichovice, Čachrov a Nezdice, podával do Loučima za faráře Domaslava, jejž uváděl plebán Dolanský.[1])

Domaslav jsa pobožný vstoupil r. 1367 do řehole a tehdy syn Vilémův Zdebor z Přichovic (Przieconicz) dosadil sem střídníka u oltáře sv. Jakuba ve Vřeskovicích Václava.[1]) Zdebor z Přichovic držel r. 1379 kromě Loučima také Přichovice, Slavíkovice, Modlice a Svrčovec. Farář Václav připomíná se k r. 1378 již zemřelý a Zdebor z Přichovic sázel sem Slavibora, kněze z Přichovic.[2])

Kostel a fara Loučimská platily půlletního papežského desátku r. 1384 16 gr.[3])

Zdebor z Přichovic měl syna Jana, jenž r. 1392 zemřel bez dědicův[4]) a proto přešlo právo podací na Stojmíra z Tupadl a Viléma z Trubec, kteří to

[1]) Lib. conf. I., 60.

[1]) Lib. conf. I. b, 81 a 85.
[2]) Acta jud. II., 44. Lib. conf. III., 92.
[3]) Mardet. 235.
[4]) D. D. 13, f. 124.

právo vykonávali, když r. 1393 farář Slavibor učinil směnu s Ondřejem, farářem ve Švihově.[1]) Tito dva byli synové onoho Stojmíra z Tupadl, který s Vilémem z Tupadl a s Chvalem z Očína koupil od Viléma z Trubeč tvrz, dvůr a ves Přichovice, co tu měl, i s platy a dvory v Loučimě, Svrčovci, Polence a Slavíkovicích.[2]) Jich třetí bratr byl Martin Rochce z Otova, jenž seděl na Kvíčovicích.

Když pak r. 1395 zemřel farář Ondřej, dosazovali sem oba bratří kněze z řádu sv. Benedikta kláštera Kladrubského jménem Jana, ovšem s povolením převora a konventu.[3]) Dlouho-li tu Jan farářem byl, z listin nevysvítá, zdá se však, že brzo místo jeho zaujal farář Mikuláš, jenž se r. 1403 připomíná zemřelý. Tehdy vykonávali podací všichni tři bratří Stojmír a Vilém z Přichovic a Martin řečený Rochce z Kvíčovic, dosazujíce sem Jana, oltářníka 11 tisíc panen neboli sv. Voršily v Přešticích.[1])

Při zdi hřbitovní založili tito bratří kapli sv. Kateřiny a nadali ji platy v Přichovicích, Niměři, Miletících, Počínovicích a na domě v Klatovech.[2]) Na kaplanku tuto dosadili prvního kaplana Martina z Klatov, který byl dne 5. prosince 1404 na to místo potvrzen.[3]) Když Martin kaplan měnil s Šimonem, kaplanem z Janovic, dosazovali jej ti tři bratří, píšíce se všichni z Příchovic.[4]) Šimon, kaplan r. 1416 svobodně resignoval na místo své, a tehdy opět ti tři bratří Stojmír a Vilém z Přichovic a Martin ze Smržovic dosadili kaplana Petra.[5])

(Pokračování.)

[1]) Lib. conf. V., 168.
[2]) Rel. tab. I., 461.
[3]) Lib. conf. V., 213.

[1]) Lib. conf. VI., 94, 96.
[2]) Lib. erect. VI., 441.
[3]) Lib. conf. VI., 134.
[4]) Lib. conf. VII., 164.
[5]) Lib. conf. VII., 208.

Různé zprávy.

V zájmu zachování kostelíka svato-Václavského. Přítel vlasteneckých a historických památek píše:

»Stavební památky bývaly a jsou dosud u mnoha národův předměty, kterým se věnuje veliká pozornost a to nejen k vůli zajímavosti, k vůli malebnému pohledu, který poskytují, ale jsou ony svědky kultury z minulé doby, mají proto veliký význam pro studium vzdělanosti toho národa — a jsou cenným odkazem, který zanechali předkové pokolení nynějšímu.

U nás nabývají památky stavební ale ještě zvláštního významu tou okolností, že ony sáhají původem svým do veliké minulosti naší, že se k nim pojí mnohé upomínky — tu ony viděly klesati do hrobů několikero pokolení — jsou mezníky v historii naší.

Zejména pro Prahu mají starobylé stavby její veliké důležitosti: jsou ony němými a přece výmluvnými svědky někdejšího lesku Prahy, hlavy celého království; jimi stává se Praha zkamenělou historií celého národa, jimi proslula Praha po celém světě a kouzlo těchto budov přivádí jí návštěvníky ze všech končin.

Však ještě větší ceny mají tyto pro každého našince, ony nadchnuly orla tatranského (Kollára) ku znělce:

»To jest ona veleslavná Praha,
Ono Čechův město královské,
Tyto hradby věže obrovské...«

Proto měly by starobylé stavby považovati se za pravé skvosty a všemožně mělo by se dbáti o zachování jejich; jest to v zájmu celého národa vůbec a specielně též v zájmu Prahy, a náklad, který se na udržování jejich věnuje, nahražuje se nám proudem návštěvníků, kteří právě k vůli starobylému rázu Prahu hledají.

Jak velice lituje každý vlastenec těch znamenitých a památných staveb, které zničeny válkami, anebo nepřízni doby, aneb z nedostatečného ocenění! Jak bude litovati naše potomstvo toho, oponeme-li zachrániti takové památky! A přece mnoho důležitých staveb zmizelo za posledních let: na př. kostel sv. kříže většího, vystavěný králem Přemyslem Otakarem na památku jeho vítězství dobytého na Baltu nad Prusy; starobylá kaple sv. Ludmily u chrámu týnského, kostelík sv. Jana na Zábradlí, pocházející z počátku XII. věku, tedy jedna z nejstarších svatyň Prahy.

Opět visí temný mrak nad jednou starou stavbou památnou, zase zaujímá srdce mnohého vlastimila teskná obava — neboť naskytá se otázka, má-li se zachovati starobylá svatyně: kostel sv. Václava v bývalé tresnici, zajímavá to gotická stavba ze XIV. věku. Jest ona ovšem dosud různými přístavky, ale zbavena jich — sloužila by okolí svému velmi k okrase. Jakého vzezření nabylo by nábřeží mezi Žofínem a mostem Palackého, kdyby se nad ním vypínal kostel tento přiměřeně restaurován a opatřen náležitým průčelím s věžemi!

Vím ovšem, že Praha, majíc mnoho velikých úkolův před sebou (kanalisaci, asanaci, most a p.) stěží by mohla tak brzy pustiti se do důstojného upravení této svatyně, ale bylo by dostatečno, kdyby zachránila ji tak, jak jest, a doufám, že se najde štědrá ruka, která tomuto chrámu bude obětovati potřebného nákladu. Lze to doufati tím bezpečněji, poněvadž dostalo se podobné péče chrámu na Vyšehradě, chrámu sv. Apolináře, kostelu sv. Trojice (u Trinitářův) a záchrana jesti zajištěna klášteru sv. Anežky.

Připomínám ještě tu okolnost, že sv. Václavu jest v Praze zasvěcena toliko kaple dómo svatovítského (kostel sv. Václava na Smíchově pochází z posledního desítiletí), jest tedy kostel onen jediný zasvěcený zemskému patronu, jehož vzývá celý národ, svatému vojevodovi, k němuž o pomoc volala vojska česká před bitvami chorálem:

Pomoci my tvé žádáme,
Smiluj se nad námi...
Nedej zahynouti
Nám ni budoucím!

Prosím zajisté ve jménu mnoha vlastenců slavnou městskou radu, aby zachránila kostel tento před úplnou zkázou a prosím vlastence naše, i vlastenecké spolky naše, aby pamatovali na opravení a časem důstojné zřízení toho kostela, (vůbec aby přízeň svoji věnovali našim starobylým stavbám.)«

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc listopad.

Práce kovové. Kalichy: pro vdp. Maxim. Hubra, ředitele bisk. semináře v Celovci (Korutany), pro dp. N. N. v Praze a pro dp. Ed. Šittlera, provisora kníž.-arcib. semináře v Praze. — Ciborium: pro dp. Jana Pícku, faráře v Malešovicích na Moravě. — Pozlacení ciboria: pro důst. farní úřad v Ošelíně, a kalicha: pro důst. farní úřad v Konojedech. — Nádobky na sv. oleje: pro dp. Ign. Hrabala, faráře na Zbirově, pro dp. Lohela Schmidta, sekretáře na Strahově, a stříbrná: pro dp. Karla Bilčíka, faráře v Roketnici. — Patenka k zaopatřování nemocných stříbrná: pro dp. Karla Bilčíka, faráře v Roketnici na Moravě. — Kropáček stříbrný: pro dp. Karla Bilčíka, faráře v Roketnici. — Svícny oltářní: pro důst. maltézký konvent v Praze a pro dp. Jos. Hůlku, deficienta v Praze. — Kříže oltářní: pro dp. Jos. Hůlku, deficienta v Praze a pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě. — Mešní konvičky: pro dp. Jos. Vlka, professora náboženství v Třešti na Moravě, pro sl. školní radu na Smíchově a pro ctih. pana Jos. Neumanna, bohoslovce v Král. Hradci. — Lucerna k zaopatřování nemocnych: pro vp. Karla Kostku, kaplana v Ježově na Moravě. — Kanonické tabulky: pro sl. městskou radu v Ml. Bleslavi a pro sl. zádušní úřad v Praze.

Rozličné. Obraz oltářní sv. Martina: pro dp. Šebest. Párala, faráře v Dambořicích na Moravě. — Missály: pro sl. městskou radu v Ml. Boleslavi, pro dp. Ign. Hrabala, faráře na Zbirově, pro vp. Kajet. Masche, kněze piaristského řádu v Praze, pro dp. Romána Kurku, gymn. ředitele v Benešově a pro dp. Karla Bilčíka, faráře v Roketnici. — Pulty pod missaly: pro sl. městskou radu v Ml. Boleslavi pro blahorodou sl. Kratochvílovou v Praze, a tři: pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě.

Paramenty. Celý bílý ornát: pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě. — Kasule: zelená: pro vp. Fr. Pospíšila, kaplana ve Vel. Jesenici; černá: pro sl. patronátní úřad na Zbraslavi; bílá, červená a fialová: pro sl. školní radu na Smíchově; fialová: pro dp. Karla Bilčíka, faráře v Roketnici na Moravě; černá a fialová: pro vdp. Methoda Flašara, rektora piaristské koleje v Brandýse n. L. — Pluvialy: fialové: pro dp. Jana Hrabala, faráře na Zbirově a pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě; bílé: pro ctih. klášter sv. Uršuly v Praze a pro vdp. Ant. Suchánka, ředitele bisk. semináře v Král. Hradci; červený a fialový: pro vdp. Max. Hubra, ředitele bisk. semináře v Celovci; červený: pro sl. patronátní úřad na Zbraslavi. — Dalmatiky: červené: pro důst. farní úřad na Zbraslavi a bílé: pro vdp. Ant. Suchánka, ředitele bisk. semináře v Král. Hradci. — Vela: pro důst. farní úřad v Ošelíně a pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě. — Štoly: tři pro vdp. Ferd. Kučeru, děkana na Smečně, pro důst. farní úřad v Konojedech, pro vdp. Jana Černohouze, děkana v Hostivaři a pro sl. patronátní úřad na Křivoklatě. — Bursy k zaopatřování nemocných: pro sl. městskou radu v Ml. Boleslavi, dvě pro vp. Flor. Satze, faráře v Bleibergu (Korutany), pro nejdůst. pana dra Václ. Horáka, velmistra ryt. řádu křižovnického v Praze, pro důst. farní úřad v Konojedech, pro veledůst. děkanský úřad v Tachově a pro sl. zádušní úřad v Praze. — Pláštíky na ciborium: pro vdp. msgra Ferd. Lehnera, pap. komořího a faráře na Vinohradech, pro důst. farní úřad v Ošelíně, pro sl. školní radu na Smíchově a pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě. — Nebesa: pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě. — Antipendium vyšívané: pro blahorodou paní Bedřišku Kulichovou v Nymburce. — Šatičky vyšité na Jesulátko: pro ctih. klášter prozřetelnosti Božské v Peltru v Lotrinkách a pro ctih. milosrdné sestry v Strakonicích. — Biréty: dva pro vdp. msgra Ferd. Lehnera, pap. komořího a faráře na Vinohradech, pro vp. Jos. Bergmanna, kaplana v Karlových Varech a čtyry pro důst. farní úřad v Konojedech. — Komže pro kostelníka a ministranty: pro sl. patronátní úřad na Zbraslavi, pro důst. farní úřad v Ošelíně a šest pro dp. Ferd. Harnu, faráře ve Chvalkovicích.

Prádlo kostelní. 3 plachty oltářní: pro dp. Fr. Zrubka, faráře v Hudlicích; 2 rochety, 6 korporalií a 6 purifikatorií: pro sl. patronátní úřad na Zbraslavi; 4 rochety, 6 purifikatorií a 6 ručníčků: pro důst. farní úřad v Ošelíně; 6 korporálií a 10 ručníků: pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě.

»METHOD« vychází vždy 30. každého měsíce. **Předplatné**, které činí poštovní poukázkou na celý rok **2 zl. 20 kr.**, přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech. Reklamace** budtež zasílány do **expedice v Akademii křesťanské v Praze** (Řetězová ulice č. 223).

Knihtiskárna »Politiky« v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 12. **V Praze, dne 30. prosince 1896.** **Ročník XXII.**

OBSAH: Loučim (Luczym). (Pokračování a dokončení.) — Lštění. — Maxberg. — Pohřební liturgie prvních křesťanů. — Různé zprávy. — Z Akademie kresťanské: Zpráva za měsíc prosinec. — Seznam předplatitelů »Methoda« r. 1896. — Pozvání ku předplacení.

Loučim (Luczym).

Píše **Fr. Lang**, farář v Milavčích u Domažlic. (Pokračování a dokončení.)

Vilém z Přichovic r. 1413 daroval jistou nivu v Loučimě faráři k jeho nadlepšení.[1]) Jich prvních Přichovských příbuzný byl Jan z Heršteina na Vilharticích, jenž r. 1410 učinil 1 kopu grošů pražsk. nadání kostelu v Loučimě za duše svých strýců Svojše a Dluhomila z Vilhartic a jich rodičů[2].)

Ve válkách husitských stáli na straně katolické zejména dva bratři Vilémové, z nichž jednomu říkali Kravý a druhému Rohovec, od r. 1420—29. Asi r. 1429 odkázal Vilém Kravý, jenž dětí neměl, dědictví své tvrz Přichovice synům bratrovým Janovi a Stojmírovi, a bratrovi Vilémovi Rohovcovi les Haleř a ves Loučim.[3]) Tento Vilém Rohovec žil ještě r. 1454 a syn jeho Jan Rohovec z Přichovic připomíná se ještě roku 1486.

Z těch dob zachovala se pověst o soše P. Marie černé, kterou jistá zbožná Češka prý z kostela Loučimského tajně odnesla, aby v záhubných těch běžích válečných zkažena nebyla, a v lese u nynějších Nových Kostelů v jakési vydlabané kapličce ukryla. Přišed na to místo jakýsi husita prý z Otova poznal tu sošku z Čech a uvrhl ji třikráte do blízké studně. A poněvadž v tom okamžiku zase ji na bývalém místě uzřel, konečně rozhněván mečem ji do hlavy tal. Z rány takto vzniklé na hlavě sochy prý hojně krve vytrysklo. Čechové tomu místu od té doby říkají u Boží Krvi. Poděšený a ustrašený husita vsedl na kůň, než z místa prý se hnouti nemohl, až skutku svého bohaprázdného litoval.[1])

Příchovští potom v pozdější době přijali kalich a podávali do Loučima kněze podobojí. Tak r. 1539 Jindřich Přichovský s radou Domažlickou ucházel se u konsistoře podobojí o kněze Petra, kaplana Domažlického, aby mu jej dali za faráře. Zdali kněz Petr tu potom skutečně působil, z listu nevysvítá.[2]) Podobojí farář byl v Loučimě r. 1591. Jeronym, jenž od Havla t. r. spravoval výpomocně faru Domažlickou.[3]) Jest to týž Jeronym Maršálek připomínaný do r. 1594. Rovněž utraquističtí faráři byli Ivan Matheides Písecký do

[1]) Lib. erect. VIII., 166.
[2]) Lib. erect. VIII., 118.
[3]) Rel. tab. II. 244.

[1]) Paměti klášt. u Nových Kostelů.
[2]) List v arch. Domažl.
[3]) Tamtéž.

r. 1604, Daniel Václav Opavský do roku 1610 a poslední Ivan Protivínský.

Po stavovské bouři byly některým Přichovským, kteří tu kolem v Smržovicích, Dlážďově a Loučimě statky drželi, některé zkonfiskovány jiné jen jako léno ponechány.[1]) Ves Loučim asi koupil Zikmund Vlasatý, jenž spolu s Janem starším Přichovským na Smržovicích se připomíná jako kollator, a r. 1625 kostelu Loučimskému věnoval 500 kop.

Protireformace ovšem i tu hned započala a prvním farářem katolickým stal se Matouš Lougolius, jenž se r. 1623 připomíná spolu jako farář v Klenči a od r. 1627 děkan v Domažlicích. Potom sem dosazen zmíněnými kollatory farář Jiří Naval (Nassal?) spolu farář v Kdyni. R. 1630 dosazen sem farář Šimon Šimonides do r. 1646, načež se tu stal farářem poustevník Jakub Lorenz, jenž také faru Oubočskou na čas spravoval. Nástupce jeho Jiří Benedikt Pelikán roku 1651 započal psáti matriky, které se však nezachovaly. Po něm stal se farářem Jan Vincenc Raimund r. 1656 za kollatora Chlumčanskýho z Přestavlk na Polini, od něho jsou matriky narozených a oddaných od r. 1686 a zemřelých 1696.

V neznámém roce koupil Václav Vojtěch Koc z Dobrše Miletice, Sohostov, Běhařov a Loučim a připojil je k panství Bystřickému, které r. 1665 po strýci svém Divišovi Kocovi zdědil. Václav zemřel r. 1698 zanechav třem synům svým rozsáhlé statky tak, aby nejstarší Diviš Liborius polovici všech a s bratry Janem Jindřichem a Janem Karlem třetinu druhé polovice dostal. Jan Josef dostal na svůj díl Loučim a Běhařov.

Po smrti faráře Raimunda r. 1706 ustanoven farářem Antonín Pubec pobyv tu 51 let. Nástupce jeho Ferdinand Gerl do r. 1786 zapsal v pamětě Loučimské zmíněnou pověst o soše P. Marie u Boží Krvi. Potom spravovali osadu tuto Michael Kilian do r. 1802. Václav Menšík do r. 1807, Antonín Bauman do r. 1850, Jan Klička do r. 1868, Karel Florian do r. 1883 a od té doby Josef Zollpriester.

V pozdějších dobách nabyli Loučima, Běhařova, Smržovic a Modlínu Hubatiusové z Kotnova vykonávajíce tu právo podací. Po rozmanitých běžích připojeno zboží to k panství Bystřickému, jež nyní i s podacím v Loučimě drží knížecí rod Hohenzollernský.

Do r. 1789 náležely k faře zdejší tato místa: Smržovice, Modlín, Lipkov, Neviek, Buková, Vráž, Dlážďov, Miletice, Dubová Lhotka s mlýnem, Ouborsko s mlýnem, Běhařov s mlýnem Stříbrným, Pocinovice s mlýny Veselákovým a Drobičkovým a Lhota s mlýny Maškovým, Blahnikovým a Petrákovým a Steflovým Dvorem.

[1]) Bílek, Děj. konf.

LŠTĚNÍ.

Píše **Fr. Lang**, farář v Milavčích u Domažlic.

Lštění (Lstyen, Lsczen, Lesczin, Lcyen), okres a soud Týn Horšovský, 77 domů, 450 obyvatelů českých, třítřídní obecná škola.

Nejstarší zmínka o faře Lštínské připomíná se k r. 1360, kdy plebán »in Lsczen« byl ovodem Žídka z Domažlic na kaplanku do Zdemil.[1]) Soudě z toho stávala dojista fara zde již v první polovici XIV. stol. pod patronátem domácích vladyk. Tak r. 1367 podává sem faráře Půtu ze Lštění. Před tím totiž byl zde plebánem Oldřich, jenž místa svého se vzdal nabyv fary v Stražově;[2]) a tu zmíněný Půta dosadil sem Zdeňka klerika z Malesic,[1]) jenž byl konfirmován 25. října 1367. Půtovým nástupcem v zboží Lštěnském byl Pelhřím ze Lštění, jenž svolil ku směně Zdeňka (zde Zdeslava) s Žibřidem, plebánem v Štítarech r. 1371.[2]) Když potom z jara r. 1378 zemřel tu farář Žibřid, dosazoval sem nového plebána Otu, klerika ze Zálezl, Dobrohošt z Mělnice, jenž tu měl nějaké zboží a právo podací.[3]) V těch dobách platil zdejší farář desátku papežského půlletního 14 gr.[4])

[1]) Lib. conf., I., 118.
[2]) Lib. conf., I. b), 93.
[1]) Tamtéž.
[2]) Lib. conf., II., 56.
[3]) Lib. conf., III., 88, berně str. 20.
[4]) Mardet. 235.

Dobrohost přál zdejšímu kostelu, neboť r. 1408 daroval mu půl páté země, aby při něm druhý kněz střídník nebo kaplan chován býti mohl, k čemuž plebán Přibík tři země přidal.[1])

Po roku 1408 přes sto let není nic známo. Až r. 1513 se tu připomíná katolický pán Jan Bohuchval z Hrádku, jenž tu řády pod jednou zachovával.[2]) Mimo Lštín držel tehdy též Hrádek s Kamenicí. Zemřel okolo r. 1519 a sestra jeho Eliška dědic po něm vdala se za Diviše Černína z Chudenic, jenž od r. 1528 se tu pánem na Lštíni nazývá. Synové její se podělili po jeho smrti tak, že Janovi zůstal díl druhý, totiž Lštění s podacím kostela sv. Jana Křt. a ostatní k němu náležité zboží. Zmíněný Diviš Černín daroval r. 1570 ke kostelu tomu velký zvon, jak z nápisu na něm vysvítá.

Od Černínů koupil to zboží všecko Václav mladší Koc z Dobrše, jenž držel tehdy Chotiměř, ale prodal je dne 14. září 1599 obci Domažlické, a od té doby patronovali tu Domažličtí. V té době asi Domažlickými uveden do Lštění utraquismus, nebyl-li již od Koce počátek učiněn. Po konfiskaci r. 1621 vzaty Domažlickým všecky statky a mezi nimi i Lštění, jež jim však r. 1626 zase navráceno bylo. Že však město konfiskací a častými vojenskými návštěvami přišlo v tíseň peněžní, zastavili Domažličtí r. 1638 Lstění v 9000 zl. Kašparovi Rogirovi de Floris, po němž je držela vdova jeho Kateřina opět provdaná Vidršpergarová.

Reformace katolická po bitvě Bělohorské zavedená stihla ve Lštění pastora Jana Šnelíka, jenž se nařízené reformaci podrobil, opět katolické obřady zavedl a na kněžství ordinovati se dal. Manželka jeho Kateřina z Domažlic, tehdy již stařenka, ponechána mu byla s dovolením arcibiskupovým za hospodyni. Že tehdy fara katolická v Oubočí osiřela a z protestantské kazatel ze země ušel, ujal se farář Jan Šnelík fary té a spravoval ji prozatímně. Tehdy r. 1641 dne 8. března vpadla tlupa Švédů do krajiny naší a v Oubočí zastihli právě faráře Šnelíka, jejž klacky tloukli, koňmi po zemi vlekli a od půl mrtvého ležeti nechali. Vzpamatovav se z mučení toho čtvermo v noci do Kolovče se přivlékl a tu skonal. Byl v kostele Kolovečském řádem pobožným pod kazatelnou pohřben.

Tehdy sem asi nebyl dosazen žádný farář, nýbrž vykonávali duchovní správu kněží Domažličtí, dojíždějíce sem každou třetí nebo čtvrtou neděli. To trvalo až do r. 1652, kdy asi Domažličtí statek Lštínský prodali Kunatovi Jaroslavovi hraběti z Bubna, jenž kostel Lštěnský jako filiální připojil k faře Srbické a po přenesení této do Kolovče k faře Kolovečské, při níž zůstala do r. 1786.

Syn Kunaty Jaroslav byl velice špatný hospodář, takže pro mnohé dluhy od r. 1690—98 statek Lštěnský byl odhádán a spadl pak na Markétu Valdšteinku a bratra jejího Františka Josefa Černína z Chudenic, od nichž Lštění r. 1719 koupil Jan Maxmilian Kyšperský z Vřesovic, jenž držel tehdy Přívozec a oba statky spojil. Ten snažil se zase starou faru ve Lstění zříditi. Z té příčiny vystavěl z dříví kostelního farní budovu. Však faráři Kolovečtí nechtěli se vzdáti nároků na příjmy z fary Lštěnské a utíkali se pod ochranu hraběnky Černínky. Zatím zemřel Jan Vřesovec a potomci jeho se dále o to neucházeli. Farář Kolovečský pak se zavázal, že ve Lštění bude každou třetí neděli služby Boží odbývati.

Kostel ovšem také velice byl sešlý a proto r. 1729 přičiněním Chudenického hejtmana Josefa Brettschneidera tak důkladně zrestaurován, že z původní gothické stavby nezůstalo nic, okna rozšířena, malby zabíleny a strop prostě rovný učiněn.

Teprv v regulaci far za císaře Josefa II. zřízena opět lokalie ve Lštění a první lokalista r. 1787 Hilarius Hartvík z kláštera Horažďovického sem na podání náboženského fondu dosazen. Oslepnuv r. 1813 vzdal se fary a dosazen sem František Dvořák, který osadu nalezl v stavu velice zbědovaném, takže se strachem sem přicházel. Dostav se r. 1825 za faráře do Jilovic postoupil místo své Josefovi Kožichovi, katechetovi při hlavní škole v Táboře, jenž r. 1838 náhle zemřel. Od té doby do r. 1886 stal se lokalistou František Sommer. Rok zde potom pobyl Arnošt Sompek, vikarista při dómu v Budějovicích. Že se mu zde poměry zbědované fary a kostela nelíbily, odstěhoval se r. 1887 do Pačiva. Od r. 1888 působí zde velmi blahodárně nynější farář Václav Lustig.

[1]) Lib. erect., IX., A. 4, X., 53.
[2]) Arch. kapit.

MAXBERG.

Píše **Fr. Lang**, farář v Milavčích u Domažlic.

Maxberg, okres Nová Kdýň, hejtmanství Domažlice, 45 domů, 358 obyvatelů německých, dvoutřídní obecná škola.

Ves Maxberg novějšího původu patřívala před zřízením osady ku prastaré prý filiálce kostela Loučimského ke kostelíku sv. Jana Křt., Johanneskirchl zvanému. Kostelík ten prý vystavěn od dvou slečen, jež v nepokojích válečných snad husitských sem se utekly a tu v tajnosti žily. Potom, když připojily se vůkolní vesnice k tomu kostelíčku, docházeli sem kněží nejprve z Loučima a potom z Kdyně každou třetí neděli. Kolem kostelíčka zřízen byl pro ty vesnice zdí obehnaný hřbitov.

Když kostelík sv. Jana Křt. byl zbořen v neznámém čase, dle událostí v zemi zběhlých, bezpochyby ve Švédských vpádech, připojen Maxberg s vesnicemi těmi k Neumarku.

Před tím již v Maxberku stávala malá kaplička se sochou sv. Jana Nep. Když pak r. 1786 zřízena tu lokalie, přistavěna k této kapličce 7 sáhů dlouhá prkenná loď. Prvním lokalistou stal se Jordan Zahn, augustian z kláštera Stockavského, ku presentaci vrchnosti Stadionské, v jejímž území fara ta leží.

Další duchovní správcové byli: Franz Haas z Fuchsberku po 2 leta, Tomáš Sorger po 7 let, za něhož byla r. 1796 nynější farní budova vystavěna, a pak Frant. Josef Bauer po 7 let. Za něho r. 1822, jak chybně asi udáno, nákladem 8.000 zl. šajnů založen Filipem Františkem hrabětem ze Stadionu nynější kostel. Sotva půl roku pobyl tu pak po smrti Baurově r. 1824 Mikuláš Ledecký. Sedm let tu byl Josef Reithmaier, jenž pak dosazen do Nemanic. Po něm dvě léta fara zůstala neosazena. Roku 1818 přišel sem Antonín Svatoš, jemuž roku 1822 dovoleno svrchu zmíněný dřevěný kostelík sbourati, načež Filipem Františkem hrabětem ze Stadionu základní kámen k nynějšímu kostelíku položen a v říjnu t. r. dostavěn a posvěcen. Od r. 1824 byl tu farářem Štěpán Mayhofer z Hiršova, jenž tu r. 1837 zemřel. Do r. 1846 působil tu pak Tomáš Kortus, kdy se dostal do Nemanic. Do r. 1856 působil tu Jan Kundrát, nápotomní farář Nemanický. Od r. 1856 spravoval osadu Josef Vondroušek, za něhož roku 1857 lokalie na faru povýšena. Odešel pak r. 1873 do Klenčí a sem dosazen Josef Vejvoda, který r. 1884 odešel na odpočinek a od r. 1885 působí zde farář Josef Bošek.

Matriky vedeny od r. 1785 v jazyku německém nejprv od Neumarských kněží a pak od domácích lokalistů a farářů.

Pohřební liturgie prvních křesťanů.

Dle professora M. Armelina podává **J. V.**

1. Pohřeb věřících, zvláště pak mučenníků, byl již od počátku v Církvi provázen rozmanitými obřady, které tvořily část pohřební liturgie. V nápisech, rytinách a malbách hřbitovních, které se odnáší k prostým věřícím, postřehujeme snadno velikou vzájemnost s obřady a modlitbami, jichž užívali liturgové, poskytujíce poslední posily a útěchy umírajícím (tak zvané commendationes).

Slavný archaeolog Le Blaut první obrátil své studium k tomuto konci, aby dokázal, jak úzce souvisejí nápisy křesťanských pomníků s pohřební liturgií, a přesvědčil nás o tom, že se o ni z větší části opírají, ano nezřídka úsloví užívaná v nápisech obsahují i formule svátostí, jimiž kněz umírajícímu posloužil.[1])

Tak na př. nápis:

»Solus Deus animam tuam
defendad (sic) Alexandre«[2])

pocházející z III. stol. zřejmě vztahuje se k svátostné formuli posledního pomazání, jak ji čteme v Řehořově sakra-

[1]) Le bas-relief des sarcophages chretiens et les liturgies funeraires. V Revue archaeol., 1879, sešit říjnový a listopadový.

[2]) Perret. Catacombes, t. V., p. LXXV.

mentáři a která zní: »Dominus Jesus Cristus apud te sit ut te defendat«.[1])

Podobně lze vyčísti z mnohých nápisů Odporoučení duše (Commendationes animae) a různé modlitby při obřádech jak při přenášení tak při pochování zesnulých.

Neznamenitějším pomníkem tohoto druhu jest nápis pocházející z konce V. neb počátku VI. století, nalezený v Nubii (Colasucia). Archaeolog Le Blant v tomto dlouhém řecky psaném epigrafu shledal opis modlitby z officia za zemřelé, jehož originál byl uveřejněn Goarem v Euchologiu a Renaudotem.[2])

Týž Le Blant dokázal, že Ordo commendationis animae, jak jej máme dnes v Římském ritualu, jest prastarý. Skoro do slova jej čteme v rukopise z IX. stol., darovaném chrámu ve Troyes od sv. Pudentia, a který sahá svým obsahem ne-li též svou formou do stol. IV. neb III.

Rossi věnoval zvláštní pozornost exsequiím mučenníků a věřících za časů pronásledování; od něho máme popsány nejhlavnější body našeho pojednání.

Pohřeb každého věřícího, jejž vyprovázeli mimo pokrevní příbuzné i bratři a příbuzní věrou, dál se za odříkávání žalmů a zpěvů. Máry s tělesnými pozůstatky vznešených osob někdy nesli biskupové.[3]) Zástup věřících v dlouhých řadách nesl svíce a pochodně i za dob krutých pronásledování, vyprovázeje své zesnulé souvěrce i městem pohanským. Neboť, jak jsme již dříve podotkli, římské zákonodárství a pieta samých pohanů k zesnulým a k jejich hrobům převyšovala jejich nenávisť ku křesťanům, a ačkoliv tito ve všem jiném stáli jaksi mimo zákon, v této věci byli zákonem chráněni.

Z toho lze vysvětliti si, jak to bylo možné, že v Kartagu za krutého pronásledování, jemuž za oběť padl i sv. biskup Cyprian, pohřeb tohoto sv. mučenníka dál se s takovou slávou a okázalostí, že jeho životopisec přirovnal jej k nějakému triumfu. »Cum cereis et scolacibus cum voto et triumpho magno.«[4])

Děje mučenníků římských také dotýkají se slávy, s jakou konaly se pohřby věřících i za časů pronásledování, jak víme, že se dálo při pohřbu sv. Anežky.

2. Když stanula mrtvola v chrámu, prve než byla pohřbena, obětovala se mše sv. za duši zemřelého. O tomto zvyku, jejž sv. Isidor[1]) zove apoštolským, mluví také sv. Cyprian a nazývá tu mši sv. »sacrificium pro dormitione«;[2]) sakramentář Gelasiův, jenž nám podává obraz římské liturgie ve stol. V., nazývá ji missa pro depositione.

3. Před vlastním pohřbením a po něm (ante et post sepulturam) říkávaly se případné modlitby, které byly jakýmsi rozloučením. Slova, jichž se při tom užívalo: vale (s Bohem), in pace (buď v pokoji) zachovala se nám v nápisu krypty sv. Eusebia na hřbitově Kallixtově, kdež čteme: »In pace spiritus Silvani amen.«[3])

Souhrn modliteb a pozdravů, jež se pronášely nad rakví, slul officia pia depositionis.[4])

V Římě se opakovala tato pia officia v 7., 30., jakož i na výroční den.[5]) Tato officia byla příčinou neb alespoň příležitostí, že již od III. stol. sloužila se mše sv. denně ani dnů aliturgických nevyjímajíc, o kterých, jak jsme svrchu pověděli, nesměla se konati slavná liturgie.

Rossi tvrdí, že již od nejstarších časů zhusta se sloužila sv. oběť za zesnulé (oblationes pro dormitione) a že v brzku staly se tyto každodenními.

Starý jeden auktor i náhrobní nápisy svědčí, že této mše sv. súčastnili se mimo sloužícího kněze přátelé a známí zesnulých. Čtemeť tam: »Convocantur in anniversariis diebus memoriae vel parentum defunctorum vel amicorum seu quorumcunque, qui in fide discesserunt, sacerdotes simul et laici.«[6])

Z jednoho nápisu pocházejícího z Umbrie z r. 373 dozvídáme se, že ovdovělý choť chodil s příbuznými téměř každého dne na hrob své zesnulé družky říkat žalmy: »SANCTIQVE TVI MANES NOBIS PETENTIBVS ADSINT VT SEMPER LIBENTERQVE SALMOS TIBI DICAMVS.

Tomuto živému obcování s bratry zesnulými nasvědčuje také množství sto-

[1]) S. Gregorii Mag. Liber sacramentorum. Opera t. III., p. 538.
[2]) Liturg. Orient. L. II., p. 395.
[3]) Le Blant. Inscrip. chret. de la Gaule. I., II., p. 209; 556.
[4]) Acta martyris s. Cypriani.

[1]) De offic. eccl., T. 18.
[2]) Epistola LXVI.
[3]) Roma sotter. T. II., pag. 304, T. III., p. 497.
[4]) Muratori: Liturgia romana vetus, pag. 740.
[5]) Muratori, l. c., pag. 762.
[6]) Comm. in Job inter opera Origeni attributa, lib. III.

lic a sedadel upravených v zemi zároveň s hroby, k nimž přiléhají, a jaké vídáme v nejedné kobce křesťanských podzemních hřbitovů, hlavně při cestě Nomentanské. Návštěvy a schůze u hrobů byly také toho příčinou, že se řečené kobky (cubiculi) tolik rozmnožily. Později v době pokoje stavěly se tyto kobky kolkolem basilik, z nichž se během času vyvinuly při našich chrámech kaple (cappellae gentilitiae).

Pisatel Libri Pontificalis [1]) častěji připomíná cubicula, jež obklopovala (circumquaque) znamenitější římské basiliky, jako vatikánskou a ostijskou. Stopy těchto kobek ukazuje ještě basilika sv. Sebastiana na cestě Apiově.

Rossi tvrdí, že naše tichá mše sv., která se sloužila v těchto postranních kaplích chrámu, má svůj původ v záduších mších, slavených v podzemních cubiculech, kdežto slavná mše (cantata) odpovídá slavné liturgii konané u velkého oltáře ve dnech liturgických za účastenství veškerého lidu.

4. Modlitby a oběť mše sv. za zesnulé končívaly agapami (hody), obřadem z naší liturgie až na nepatrné zbytky vymizevším. Tyto agapy sluší dobře rozeznávati od kvasu slaveného za časů apoštolských ve schůzích eucharistických.

Posledně jmenované hody nebyly v žádném vztahu s hroby a exsequiemi, a dávaly již od počátku podnět k rozmíškám mezi věřícími zámožnými a nemajetnými, takže si zasloužily výtky od samého sv. apoštola.[2])

Agapy, jež kárá sv. Pavel u Korintských, byly ve spojení se Stolem Páně (Coena Domini), jehožto se však při tom zneužívalo, jak si stýská týž sv. apoštol: »Jam non est dominicam coenam manducare . . . alius quidem esurit, alius ebrius est.«

Rovněž jest činiti rozdíl mezi agapami záduními a pohanskými kvasy, jež sluly silicernia neb parentalia. Jméno samo prozrazuje jejich původ, že to byly opravdu hody lásky a milosrdenství, jež prokazovali bohatí chudým zvouce tyto ku svému stolu, aby za odvetu milosrdný Bůh zase ráčil přijati k hodům nebeským jejich drahé zesnulé.

Rossi uvádí v této příčině exequie, jaké vystrojil Pammachius své choti, při kteréžto příležitosti pozval a pohostil pod loubím vatikanské basiliky zástup chudého lidu bez rozdílu jejich povolání.[1])

Sem patří též slova sv. Augustina: »Agapes nostrae pauperes pascunt«[2]) a Tertullianova: »Coena nostra de nomine rationem sui ostendit, vocatur enim ἀγάπη id quod dilectio penes grecos est, quantiscumque sumptibus constet, lucrum est pietatis facere sumptum, siquidem inopes quosque refrigerio isto iuvamus.«

Tyto agapy byly jen výrazem a důkazem křesťanské lásky k bližnímu, prokazované ve prospěch zesnulých, kteroužto lásku někdy dávali na jevo také propouštěním otroků, jak čteme z nápisu kterés dívky, při jejímž pohřbu obdrželo svobodu 7 otroků.[3])

Není divu, že časem i tyto hody lásky se zvrhly v nešvar, který vynutil na biskupech zákaz věci druhdy tak bohumilé a prospěšné. Na to naráží sv. Augustin mluvě o zneuctění hrobu sv. mučenníků, kdež dí: »Dnes opilci pronásledují se svými kalichy sv. mučenníky, kteří druhdy od bezbožníků byli pronásledováni kamením«[4]) a jinde: »De basilica beati Petri apostoli quotidianae vinolentiae proferentur exempla.«[5])

Sv. Ambrož byl první, který zakázal tyto agapy v Miláně, odkudž rozšířil se zákaz po celé církvi.[6])

5. O zvyku sypati květiny na rakev a hroby sluší povědĕti, že jest prastarý a byl všeobecně rozšířený jak u pohanů tak i u prvních křesťanů; pouze s tím rozdílem, že křesťané nesplétali květin do věnců, ježto jim tanula na mysli slova bezbožných v knize Moudrosti: »Coronemus nos rosis antequa marcescant.«[7])

Pohané zhusta užívali růží a věnčili se jimi při svých modloslužebných orgiích k označení náplně vší smyslné rozkoše. Věnec byl tudíž znakem modloslužby. Proto také sv. Cyprian oslovil vyznavače sv. víry slovy: »Frons cum signo Dei pura, diaboli coronam ferre non potuit coronae se Domini reservavit.«[8])

[1]) In Sergio, I., § XI., XII.
[2]) I. Cor., XI., 20.

[1]) S. Paulini Nolani, Ep. XIII., II.
[2]) Contra Faustin. XX. n., 20.
[3]) Rossi. Bull. Arch. Crist., 1853, n. 40.
[4]) Enarratio in ps. LIX.
[5]) Epist. XXIX ad Alypium, § 10.
[6]) Aug. Conf., VI., 2.
[7]) Liber Sap., c. II., 8, 21, 22.
[8]) Cyprian: De lapsis.

Křesťané však sypali květiny z úcty a lásky k zesnulým, zároveň jako symbol radostí nebeských.

O tom nám svědčí hymnus Prudentiův na exsequie, kdež dí:

Nos tecta fovebimus ossa
Violis et fronde frequenti
Titulumque et frigida saxa
Liquido spargemus odore.[1])

[1]) Cathemerin X., v. 169—172.

Různé zprávy.

Provolání Jednoty pro zbudování kathedrálního chrámu Páně v Budějovicích. Když roku 1888 věrní národové rakouští slavili čtyřicátý rok panování Jeho Veličenstva císaře a krále Františka Josefa I., a když po všech vlastech našich se zakládaly nadání a ústavy dobročinné, jež by památku na toto vzácné jubileum dochovaly věkům budoucím, tu také v Budějovicích vznikla a rychle se ujala myšlénka zbožná a krásná, aby na tutéž památku vystavěn byl nový **katedrální chrám Páně** v sídelním městě biskupském v Budějovicích a za tím účelem aby ihned se zahájily sbírky a zřídil se fond stavební.

Nejdůst. pan biskup dr. Martin Josef Říha již dne 2. listopadu 1888 vydal zvláštní pastýřský list, v němž vyličil příčiny, pro které stavba kathedrálního kostela v Budějovicích jeví se býti velice žádoucí i nutnou, a vroucími slovy své diecésany vyzýval, aby mu podali rukou pomocných a společnou dobročinností aby možným učinili provedení myšlénky tak vznešené.

Vždyť diecése budějovická nemá dosud ani svého zvláštního stoličního čili biskupského chrámu, neboť nynější kathedrála jest vlastně městský farní kostel, který při zřízení budějovického biskupství roku 1784 biskupovi zatím za stoliční chrám byl přikázán. Tento jediný farní chrám v Budějovicích však při větších slavnostech a bohoslužbách biskupských jeví se dávno býti nedostatečným; ale i také ostatní tři kostely již nevyhovují potřebám v městě 30.000 obyvatelů čítajícím, jak nejpatrněji z toho vysvítá, že při velikém množství dítek školních řádné jich vystřídání na školní mši svaté působí nesnáze až i někdy nemožným se stává.

Proto také úmysl v pastýřském listě veřejně prohlášený došel po širé diecési živého souhlasu: hojní dobrodincové po různu a za rozličných příležitostí skládali své dary a dárky do rukou biskupových a kathedrální fond stavební za uplynulých 8 let dostoupil již značné výše 110.000 zl.

Aby však doba žádoucí stavby se uspíšila a nezbytné k tomu prostředky rychleji a hojněji se množily, uradili se dole podepsaní zříditi se schválením a pod záštitou Jeho biskupské Milosti zvláštní spolek, jenž by po všech osadách jsa rozvětven sbíráním pravidelných ročních příspěvků vydatněji stavebnímu fondu prospíval a zároveň také každému v diecési usnadnil příležitost, aby svoji hřivnou, ať bohatou nebo sebe skrovnější účastným se mohl státi zásluh o vystavění nového stoličního chrámu Páně.

Stanovy této »Jednoty pro zbudování kathedrálního chrámu v Budějovicích« byly již c. k. místodržitelstvím v Praze schváleny a již dne 10. ledna 1897 bude jednota odbývati svoji ustavující valnou schůzi. Dle těchto stanov může členem spolku se státi i chuďas, když aspoň jedním krejcarem za týden přispěje.

Hle, co zmohou síly spojené! Rozsáhlá budějovická diecése čítá více než milion katolíků. Kdyby každý diecésán obětoval týdně jen jediný haléř čili za 14 dní jeden krejcárek, to jest ročně 26 kr., vynesly by tyto oběti za jediný rok 260 tisíc zlatých a za několik let již mohla by se k nebi pnouti nádherná kathedrála biskupská.

Čím každé vesničce jest její kaplička na návsi, čím každé osadě její farní svatyně, tím pro celou diecési má býti a jest stoliční chrám na sídle biskupském.

Nuže, katolíci diecése budějovické, podejme si ruce ku práci společné a za vznešeným a bohumilým cílem sdružme se všichni v této jednotě. Nový kathedrální chrám Páně, zbudovaný ke cti Boží a na chloubu celé diecése má zároveň také příštím věkům svědčiti o živé lásce naší a věrnosti k milovanému císaři. Hle, za dvě léta náš nejjasnější zeměpán bude bohdá slaviti ještě vzácnější jubileum své vlády půlstaleté. Kéž tedy myšlénka roku 1888 počatá rychle dospívá ve skutek, by roku 1898 ku památné stavbě mohl aspoň slavně býti položen kámen základní!

»Zdař Bůh!«

V Budějovicích, v měsíci prosinci 1896.

Přípravný výbor:

Jan Červenka, c. k. gymnasiální ředitel. — **A. J. Effmert**, císařský rada, předseda obchodní komory. — Profesor **Julius Gilhofer**, c. k. okresní školní inspektor. — **Jan Jansa**, c. k. dvorní rada a president c. k. krajského soudu. — **Adolf Haas**, lékárník. — **Josef Haas**, městský radní. — **Josef Knapp**, městský radní. — **Josef Kneissl**, purkmistr. — **Dr. Matyáš Koch**, c. k. gymnasiální ředitel. —

Msgr. Vilém Králík, kapitulní probošt. — Josef Manschinger, c. k. místodržitelský rada v. v. — JUDr. Vilém Miegl, předseda okresního zastupitelstva a advokát. — Adolf Morstadt, c. k. státní zástupce. — JUDr. Jan Pícha, advokát. — Msgr. Adolf Rodler, kanovník. — Profesor František Smolík, c. k. okresní školní inspektor. — Josef Taschek, náměstek purkmistrův. — Josef Váňa, c. k. vrchní finanční rada. — Matyáš Vonesch, kanovník a městský děkan. — JUDr. August Zátka, advokát.

Podepsaní členové přípravného výboru ochotně přijímají přihlášky členů.

Výňatek ze stanov jednoty.

§ 2. Účelem jednoty jest pomáhati ku postavení nového kathedrálního chrámu Páně v Budějovicích opatřováním prostředků k tomu příhodných.

§ 4. Členem jednoty může se státi každý katolický křesťan bez rozdílu pohlaví, stavu a stáří, rovněž také i obce, ústavy, jednoty a jiné právní osoby.

§ 5. c) Skutečnými členy jsou, kteří jednou pro vždy 100 zl. složí neb ročně aspoň 5 zl. přispívají; d) přispívajícími členy, jichž příspěvek sice méně než 5 zl. ročně, nejméně však krejcar týdně obnáší.

§ 8. Nejdůstojnější pan biskup diecésní jest protektorem jednoty. Chef politického úřadu v Budějovicích, starosta města Budějovic a městský děkan v Budějovicích jsou kuratory jednoty.

§ 10. Výbor skládá se z 20 členů a sice z výše jmenovaných tří kurátorů, jednoho zástupce biskupské konsistoře, jednoho zástupce města Budějovic a z 15 členů valnou hromadou ne dobu tří let volených.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc prosinec.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: pro sl. městskou radu na Vinohradech, pro dp. Al. Foreta, faráře ve Vel. Nehvizdech, pro dp. Jos. Kuchtu, faráře v Ostrově na Moravě a pro dpp. benediktiny v Praze; stříbrný, bohatě rytinou a drahokamy ozdobený: pro vdp. Maxm. Hubra, ředitele bisk. semináře v Celovci (Korutany). — Ciboria: pro dp. Al. Foreta, faráře ve Vel. Nehvizdech a stříbrné, bohatě ozdobené: pro dp. Bohum. Štrommera, kooper. v Hanušovicích na Moravě. — Monstrance stříbrná: pro dp. Jos Rydvala, faráře v Radovesicích — Pozlacení v ohni dvou kalichů: pro dp. V. Nováka, faráře v Kostelci. — Tři nádobky na sv. oleje: pro důst. farní úřad v Klecanech. — Patenka k zaopatřování nemocných: pro blahorod. pana Filipovského, centrál. ředitele v Praze. — Pacifikál: pro důst. farní úřad v Kralupech. — Kropáčky: pro dp. Václ. Regála, faráře ve Lhotě a pro dp. Bohum. Štrommera, kooper. v Hanušovicích. — Svícny oltářní: 6 pro vdp. Fr. Vojáčka, kníž.-arcib. vikáře a faráře v Janovicích a pro dp. Jos. Hůlku, deficienta v Praze. — Lampy oltářní: 2 pro dp. Jos. Rydvala, faráře v Radovesicích, pro dp. Jana Wolfa, faráře v Podsrpu a pro blahorod. pana Jos. Orta, majitele domu v Praze. — Mešní konvičky: pro sl. městskou radu na Vinohradech. — Kaditelnice: pro důst. farní úřad v Chotusicích. — Schránka na hostie: pro dp. Karla Seysse, kněze světského v Bohosudově. — Kanonické tabulky: pro sl. městskou radu na Král. Vinohradech.

Rozličné. Hlavní oltář: pro dp. J. Paška, faráře v Domašíně. — Obraz oltářní: pro vysokorod. paní baronku Amalii Nádhernou v Janovicích. — Missal: pro sl. městskou radu ná Vinohradech. — Pultíky pod missal: pro dp. Bohum. Štrommera, kooper. v Hanušovicích, pro sl. městskou radu na Vinohradech, pro vdp. Jos. Moce, děkana v Budyni n. Ohří a pro sl. zádušní úřad v Praze. — Harmonické zvonky: pro dp. Václ. Regála, faráře ve Lhotě a pro sl. městskou radu na Vinohradech.

Paramenty. Kasule: bílá, červená a fialová: pro vdp. Ed. Vostatka, rektora koleje na Velehradě; černá: pro dp. Rud. Hrdličku, faráře v Dobromělicích; bílá: pro dp. dra Ant. Cyr. Stojana, faráře v Dražovicích; bílá, červená a fialová: pro sl. městskou radu na Vinohradech; fialová: pro dp. Fr. Pallu, faráře v Otrokovicích na Moravě; bílá: pro J. Jasnost paní princeznu Vilemínu Lobkovicovou v Roudnici; bílá: pro vdp. Kazimíra Adámka, kvardiana v Praze a černá: pro sl. zádušní úřad v Praze. — Pluvialy: bílý: pro vdp. Ed. Ostatka, rektora koleje na Velehradě a černý: pro důst. farní úřad ve Zdislavi. — Dalmatiky: 2 červené: pro vdp. Ed. Vostatka, rektora koleje na Velehradě a 26 bílých: pro kníž.-arcib. seminář v Praze. Štoly: 3 pro důst. farní úřad v Klecanech a 8 pro sl. městskou radu na Vinohradech. — Pláštík na ciboř: pro dp. Bohum. Štommera, kooper. v Hanušovicích, — Velum: pro dp. Jana Flašara faráře v Nov. Rousínově na Moravě. — Antipendia: pro dp. Ad. Klepsche, faráře v Havranech a pro sl. studijní fond v Praze. — Bursy k zaopatřování nemocných: pro blahorod. pana Filipovského, centrálního ředitele v Praze a pro důst. farní úřad v Klecanech.

Prádlo kostelní. 6 korporálií s tamborovým okrajem: pro sl. Towarzystwo vyrobu szat liturgicných v Krosnie v Haliči; rocheta: pro důst. farní úřad ve Zbislavi; cingula: pro důst. farní úřad v Klecanech; 2 alby, 3 plachty oltářní a j.: pro sl. městskou radu na Vinohra-

dech; alba a humerale: pro dp. Lohela Schmidta, sekretáře na Strahově; 9 plachet oltářních: pro studijní fond v Praze; alba: pro důst. farní úřad v Chotusicích; rocheta: pro dp. Ad. Skřivana, kaplana v Plzni; 3 cingula: pro dp. Vinc. Pecháčka, kaplana ve Zborovicích na Moravě.

Seznam předplatitelů „Methoda“

roku 1896.

Čechy.

Arcidiecése Pražská.

Praha.

	Počet výtisků
J. Em. kardinál a kníže-arcibiskup, František de Paula hrabě Schönborn	1
Barvitius A. V., architekt	1
Binder Josef, vicerektor semináře	1
Borový Klement, Dr., kanovník	1
Bursík a Kohout, knihkupectví	2
Cyrillo-Methodějské knihkupectví	2
Dědictví Sv.-Václavské	1
Doubrava Jos., Dr., rektor semináře	1
Drozd J., profesor	1
Ekert Fr., farář	1
Fanta Josef, architekt	1
Grünfeld Jindřich, stříbrník	1
Gutwirt Fr., adjunkt theol. fakulty	1
Gýra Ferdinand, sazeč písma	1
Janda Fr., Msgre., děkan Karlštýnský	1
Hammerschmied Josef, kooperátor	1
Havlů J., kanovník a farář	1
Hora Ant., kapitolní děkan	1
Houžvička Jos., farář v Žižkově	1
Kačer Jan, duchovní správce	1
Kalousek Jos., Dr., č. k. prof. univ.	1
Karlach Mik., Dr., kanovník	1
Kebrle Ant., vikarista	1
Knihovna bohoslovců	1
Knihosklad školní c. k. v Praze	1
Knihovna historického klubu	1
Krejčík Josef, závod sochařský	1
Kryštůfek Fr., Dr., prof. theologie, kanovník	1
Kuchynka Josef, kanovník na Vyšehradě	1
Kuchynka R.	1
Labler Aurel., P., farář	1
Matějka Bohumil, Dr., sekretář	1
Mocker Jos., architekt	1
Museum umělecko-průmyslové	1
Müller Václav, c. k. profesor gymn.	1
Münzberger Bedř., architekt	1
Pecenka Ad., c. k. místodrž. vrchní inženýr na Král. Vinohradech	1
Podlaha Ant., Dr., praefekt Akademie Strakovské	1
Rektorát kongregace Redemptoristů	1
Residence Tovaryšstva Ježišova	1
Řivnáč Fr., kněhkupectví	1
Ředitelství c. k. akad. gymnasia	1
Ředitelství c. k. realného a vyššího gymnasia v Křemencové ulici	1
Sbor doktorů bohosloví	1
Schmidt Lohel, P., sekretář na Strahově	1
Schwarzenberg Karel, J. J., kníže	5
Společnost přátel starožitností českých	1
Staněk Bohumil, ingenieur na Král. Vinohradech	1
Starý Sigmund, P., generální opat	1
Šimák Josef, Dr.	1
Sneseno	52
Přeneseno	52
Šittler Eduard, provisor semináře	1
Špale Antonín, bohoslovec	1
Teisingrová Anna, majitelka domu v Karlíně	1
Tengler Jan, stříbrník	1
Topič F., kněhkupec	1
Tumpach Josef, Dr., prof. bohosloví	1
Vacek Fr., gymn. katecheta	1
Vlček Václav, redaktor »Osvěty«	1
Warter F., P., inf. převor maltézský	1
Werner Ferd., kaplan	1
Zeyer Jan, architekt	1
Žák Frant., kooperator na Vinohradech	1
	64

V arcidiecési:

Appel Karel, farář v Plané	1
Bejvl Š., vikář a farář ve Vinoři	1
Biedermann Maxm., katecheta v Příbrami	1
Bořický Ferd., děkan na Proseku	1
Brázda Dominik, farář v Drahno-Újezdě	1
Čenský Bohumil, farář v Kostelci u Křížků	1
Čermák Václav, farář v Slivici	1
Černohouz Jan, děkan v Hostivaři	1
Chalupecký Fr., farář v St. Kolíně	1
Chlupáč Jan, farář v Sánech	1
Dvořáček Josef, stavitel a odb. učitel v Kolíně	1
Dvořák Jan, kaplan v Unhošti	1
Dušek M., vikář a farář v Charvatcích	1
Eybl J. Ev., farář v Křečhoři	1
Handrejch Fr., děkan v Kouřimi	1
Holý Prokop, kaplan v Příbrami	1
Hoppe Fr., farář ve Vrbně	1
Hrachovec Fr., farář v Dublovicích	1
Ibl Kašpar, farář v Oužicích	1
Johanna baronessa z Hrubí-Jelení v Červ. Pečkách	1
Kandler Josef, děkan a vikář v Slaném	1
Kebrle Josef, farář v Přistoupimi	1
Klášter františkánský v Hájku	1
Knihovna J. J. Mořice knížete z Lobkovic v Roudnici	1
Kotrch Václav, kooperator v Roudnici	1
Krotký Matěj, farář v Třebetově	1
Kubr Václav, farář v Unhošti	1
Lhotský Josef, farář v Jirčanech	1
Ludvík Jakub, farář v Ounětičích	1
Malec H., farář v Bubenči	1
Martinovský Bohumír, učitel v Staré Boleslavi	1
Meloun Josef, vikář v Postupicích	1
Moc Josef, děkan v Budyni	1
Museum městské v Plzni	1
Müller Václav, katecheta v Roudnici	1
Ondok Jan, farář v Jinonicích	1
Opp Josef, farář a vikář na Peruci	1
Petráš Josef, děkan v Kostelci n. L.	1
Pohl František, farář ve Světci	1
Procházka Karel, administrator v Stochově	1
Prskavec Josef, farář ve Volešce	1
Sneseno	40

Přeneseno . . 40

Přecechtěl Jakub, farář v St. Přerově 1
Průša Ant., farář ve Vrbně 1
Raus Eduard, děkan v Rokycanech 1
Ráž Jan, hraběcí správce v Slavětíně 1
Rošický Fr., kanovník a probošt v Roudnici . . . 1
Roškot Jan, vikář v Počepicích 1
Růžička J. H., cukrovar v Radboři 1
Sládek Josef, farář v Svojšicích 1
Šoulavý Karel, farář v Tejnci n. S. 1
Štědrý Fr., farář ve Slavětíně 1
Tischer Jan, děkan v Načeradci 1
Vaněk Ferd., prof. v Klatovech 1
Valenta Jan, farář v Kladrubech 1
Vávra Prokop, katecheta v Libni 1
Vojáček Fr., farář v Janovicích 1
Wagner Adolf, farář v Ouhonicích 1
Zbejval Josef, farář v Lišnici 1
Žaček Fr., farář v Hluboči 1

Úhrnem 122. 58

Diecése Litoměřická.

Litoměřice.

J. M. biskup Dr. Emanuel Schöbl 1
Sitte Václav, protokolista kons. 1

2

Diecése:

Buchta Ant., farář v Řitonicích 1
Hartmann Fr., kaplan v Dobrovici 1
Hladík Fr., farář na Loukovci 1
Jodas M. A., knihař v Libáni 1
Klement V., kněhkupec v Ml. Boleslavi 1
Mikolášek Václav, farář v Markvarticích 1
Němeček Josef, Msgr., papežský komoří, vikář v Loukově 1
Novotný Jan, knihkupectví v Ml. Boleslavi . . . 1
Oplt Václav, děkan v Libochovicích 1
Rydvan Jos., Dr., farář v Kostomlatech 1
Svoboda Josef, děkan v Turnově 1
Štolc Fr., farář v Brozanech 1
Venta Theodor, kněhkupec v Lounech 1
Zuklín Fr., farář v Bořislavi 1

Úhrnem 16. 14

Diecése Královéhradecká.

Hradec Králové.

Biskupský seminář 1
Domečka L., městský koncipista 1
Frýdek Ant., papež. prelát, kapit. děkan . . . 1
Kerner Fr., sekretář 1
Orel Dobroslav, vicerektor Boromea 1
Mrštík Josef, Dr., profesor 1
Musil Matěj, kanovník 1
Pour František, vicerektor semináře 1
Ruth Vinc., Dr., prof. theologie 1
Sekera Vladislav, katecheta 1
Suchánek Antonín, rektor semináře 1
Šrůtek Josef, inful. arcijáhen 1
Tondl Fr., c. k. profesor 1

13

Diecése:

Archaeologický a musejní spolek v Hořicích . . 1
Beseda měšťanská v Kutné Hoře 1
Bezděka Viktor P., archivář v Želivě 1
Bursík Ferdinand, P., opat v Želivě 1
Dvořák Ant., farář v Nebovidech 1
Dvořák Št., farář na Rychmburku 1
Hakl Bohumil, Msgr., děkan a vikář v Hořicích . 1
Hejtmánek Jan, vikář v Německé Bělé 1

Sneseno . . 8

Přeneseno . . 8

Jelínek Václav, kaplan v Hořiněvsi 1
Klein Jan, Msgr., arcikněz, pap. protonotář v Čiňovsi 1
Krátký Čeněk, farář a vikář v Lovčicích 1
Krunert Blažej, farář ve Velimi 1
Louvar Leop., sochař v Něm. Brodě 1
Městské museum v Chrudimi 1
Městské museum ve Vysokém Mýtě 1
Nechvíle Jan, farář v Dašicích 1
Nejedlý Ludvík, malíř v Novém Bydžově 1
Nývlt Method, P., konventuál v Želivě 1
Pilný Čeněk, učitel v Kostelci 1
Preclík Karel, farář v Církvici 1
Ryzner Frant., farář ve Vápně 1
Spěvák A., knihkupec v Hoře Kutné 2
Sucharda Ant., sochař v Nové Pace 1
Vančura Ant., děkan v Něm. Brodě 1
»Včela«, archaeol. spolek v Čáslavi 1
»Vocel«, archaeol. spolek v Kutné Hoře 1
Vokál J. v České Třebové 1

Úhrnem 41. 28

Diecése Budějovická.

Budějovice

J. M. biskup dr. Martin Říha 1
Literární Jednota bohoslovců »Jirsík« 1
Rodler Adolf, Msgr., kanovník 1

3

Diecése:

Dědek Bohumil, úředník kníž. na Hluboké . . . 1
Duben Jan, emer. děkan v Horažďovicích 1
Geringer Karel, farář v Modré Hůrce 1
Hašek Václav, farář v Hluboké 1
Hejna Josef, farář v Drahově 1
Hille Jan, farář v Kádově 1
Hlinka Vojtěch, bisk. notář na Hrádku 1
Hofmann Josef, probošt v Jindř. Hradci 1
Hůlka Fr., farář v Nové Cerekvi 1
Kolář Martin, profesor v Táboře 1
Kovář Josef, farář ve Svojšicích 1
Majer Antonín v Čížové 1
Mařík Jos., děkan v Netolicích 1
Městské museum v Klatovech 1
Mocker Adolf, stavitel v Petrodvoře 1
Pauli Hugo de, farář v Kolínci 1
Pavel Rafael, P., ve Vyšším Brodě 1
Sedláček Aug., profesor v Táboře 1
Sedláček J., kníž. švarc. stavební inženýr v Hluboké 1
Spiess Julius, kníž. stavitel v Č. Krumlově . . . 1
Stiller Er., vikář v Planici 1
Šťasta Alois, farář v Starém Městě 1
Toberný Ad., prof. v Soběslavi 1
Toušek Fr., děkan v Třeboni 1
Vondráček Pavel, farář v Hodušíně 1
Wildmann Frant., farář v Sudoměřicích 1
Zbonek Vendelín, farář v Štěkni 1
Zwettler Šim., farář v Nakří 1

Úhrnem 31. 28

Čechy úhrnem: 210.

Morava.

Arcidiecése Olomoucká.

Olomouc.

J. M. kníže-arcibiskup Dr. Theodor Kohn . . . 1
Kachník Josef, Dr., profesor bohosloví 1

Sneseno . . 2

Přeneseno . . 2
Knihovna bohoslovců československých 1
Knihovna seminářská 1
Vyvlečka Josef, vikář na dómě 1
5

Arcidiecése:

Bilčík Karel, farář v Roketnici 1
Blažek Vilém, Msgr., kanovník, řed. sem. v Kroměříži 1
Břečka Jan, farář v Chvalkovic ch 1
Čech Josef, farář v Hranicích 1
Daněk J., farář v Hovězí 1
Domluvil E., prof. náboženství v Meziříčí 1
Harna Ferd., farář v Chvalkovicích 1
Hoch Fr., farář v Jaroměřicích 1
Jeřábek Fr., c. k. okr. ingenieur v Uh. Hradišti 1
Kašpar Josef, farář v Radiměři 1
Klemš Jos., farář v Cotkytli 1
Levý Frant., c. k. telegr. úředník v Přerově . . 1
Mrázek Florián, farář v Belotíně 1
Novák Filip, kooperator ve Vlčňově 1
Ředitelství myslivecké školy v Sovinci 1
Sauer Ig. V., farář v Napajedlích 1
Sedláček Jan, farář ve Špičkách 1
Snopek Fr., farář v Blazicích 1
Strouhal Jan, farář v Kladkách 1
Strouhal Ig., farář v Dolanech 1
Věrný Fabian, farář v Dřevohosticích 1
Vychodil Jan, farář v Želechovicích 1
Úhrnem 27 22

Diecése Brněnská.

Brno.

J. M. biskup Dr. František Sal. Bauer 1
Adamec Ant., ředitel semináře 1
Alumnové semináře 3
Hodr Jakub, Dr., profesor bohosloví 1
Knihovna chlapeckého semináře 1
Pospíšil Josef, Dr., kanovník 1
Rambousek Anselm, P., opat 1
Šuderla Robert, kanovník 1
Winiker C., knihkupectví 1
Zeibert Fr., Msgr. Dr., kapitolní děkan 1
12

Diecése:

Adámek Mansvet, převor v Jihlavě 1
Beránek Karel, Dr., kanovník, děkan v Újezdě . 1
Bezděk Václav, farář v Jamcích 1
Florián František, děkan a farář ve Velkém Meziříčí 1
Chudáček Fr., farář ve Velkém Ořechově 1
Klášter františkánský v Dačicích 1
Klíma Frant., farář v Strachotíně 1
Sneseno . . 7

Přeneseno . . 7
Korčian Benedikt, P., opat v Rajhradě 1
Korec Fr., farář v Řeznovicích 1
Koubek Julius, farář ve Zbejšově 1
Miča František, farář ve Zhoři 1
Michálek Fr., farář v Čebíně 1
Mrázek Jan, farář v Třešti 1
Oharek Václav, farář ve Znojmě 1
Pátek Bernard, farář ve Křtinách 1
Pavelka J., kooperator v Rudíkově 1
Pavelka Pavel, farář na odp. v Líšni 1
Spálenka Anselm, P., kvardián v Dašicích . . . 1
Stojan Ant. Cyr., farář v Dražovicích 1
Vlk Josef, katecheta v Třešti 1
Vlček Arnošt, farář v Novém Veselí 1
Vymětal Theodor, farář v Bedřichově 1
Wolf Al., farář ve Valči 1
Úhrnem 35. 23

Morava úhrnem: 62.

Slezsko.

Porazil Fr., farář v Moravicích 1
Pospíšil Gerard, farář v Orlově 1
Suchánek Antonín, kaplan v Komárově 1
Štoček Jindřich, farář v Dittersdorfě 1
4

Jiné země.

Cipín A., kněz v Reedville v Americe 1
Ditko Ant., Msgr., pap. komoří a farář v Langenlois 1
Graus Jan, předseda spolku pro církevní umění v Štyrském Hradci 1
Houdek Vítězslav, c. k. ministerní sekretář ve Vídni 1
Jaeger Jan Nep. O. S. B. Chicago (Amerika) . . 1
Konrád Eberhard, farář v Singhartingu (Horní Rakousy) 1
J. O. Anna svobodná paní Gudenusová, roz. hr. Schönbornova v Tannhausen (Štyrsko) 1
Molitor Josef, farář v Chicago (v Americe) . . . 1
Wolf František, beneficiat v Obertraunu (Hor. Rakousy) 1
9

V Čechách . . . 210 předplatitelů
Na Moravě . . . 62 »
Ve Slezsku . . . 4 »
Jinde . . . . . 9 »
Úhrnem . . 275 předplatitelů.

Pozvání ku předplacení.

Seznam P. T. pp. předplatitelů »Methoda« svrchu uvedený výmluvné svědectví vydává, že počet přátel výtvarného umění a archaeologie křesťanské v zemích koruny české jest příliš skromný. Většina jmenovaných přátel a příznivců odbírá »Methoda« od počátku. Staří, obětaví předplatitelé však poznenáhla vymírají a místa jejich zůstávají prázdna. Během dvou let, kdy podobný seznam na sklonku roku 1894 naposledy uveřejněn byl, sklesl počet předplatitelů ze 337 na 275. V zájmu vzneseného umění křesťanského jest tudíž nezbytně třeba, aby řady prořídlé se nejen doplnily, nýbrž i rozhojnily novým odvodem. Toho se docílí, když nadšení veteráni přivedou do řad našich nováčky z mladší generace. Snad ta láska k umění církevnímu v mladším pokolení přece nevymřela! Nové proudy nesmějí býti na úkor zájmům nejidealnějším. Uvedený seznam přátelům »Methoda« ukáže, v kterých městech a v kterých končinách jest třeba zasaditi páky, aby hlouček náš vzrostl. Vždyť v každé duši ušlechtilejší láska k umění dřímá. Nutno ji pouze probuditi a probuzenou živiti. Nechať se rozmáhá počet čtenářů, jak roste počet spolupracovníků.

Jest mi k veliké radosti, že v obou minulých ročnících zahájila požehnanou činnost v »Methodu« první dvojice mých žáků z Pražského semináře. Již jsem míval za to, že všecko semeno padlo na skálu a mezi trní. Tím více se raduji z toho, že některé zrnko v zemi úrodné se ujalo, vyklíčilo, rostlo a dozrálo. Býti spolupracovníkem »Methoda« znamená, věnovati výsledek mnohé a těžké práce za pouhé »Zaplať Pán Bůh«. Ta milá dvojice z lásky k umění domácímu, k práci přičinila i dar, aby slovo obrazem znázorněné účinlivěji poučovalo. Buďtež ji, jakož i odboru uměleckému při Akademii křesťanské vysloveny vroucné díky. Očekávala bezpečně, že rozšířením programu a rozhojněním illustrací dopomohou »Methodu« k hojnějšímu odběratelstvu. Že v té příčině zůstal platným výrok můj, ukazuje seznam předplatitelů, který nevzrostl, nýbrž se zmenšil. Zásluha její tím však se neztenčila. Noví pracovníci zabezpečují bohudík »Methodu« budoucnost, až nám starším péro z rukou vypadne, či správněji řečeno, až prsty na stroji psacím službu vypoví.

Na šťastnou shledanou v Novém roce se starými přátely, z nichž každý přivede alespoň jednoho nováčka, jakož i s novými spolupracovníky, kteří láskou svou roznítí nové nadšení! Zdvojnásobená pomoc zažene a zapudí starý — deficit, po jehož zmizení bylo by lze přikročiti k jinému dílu.

„METHOD"

ročník XXIII. vycházeti bude roku příštího jako dosud

každého měsíce.

Předplatné 2 zl. 20 kr. na celý ročník přijímá redaktor na Král. Vinohradech (na faře),

kde i administrace se nachází.

F. J. Lehner.

Veškeré dřívější ročníky „Methoda" má na skladě redakce „Methoda" na Král. Vinohradech.

»METHOD« vychází vždy 30. každého měsíce. **Předplatné,** které činí poštovní poukázkou na celý rok **2 zl. 20 kr.,** přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech** (na faře), kam i **reklamace** se zasýlají.

Knihtiskárna »Politiky« v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

Časopis věnovaný umění křesťanskému.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 1. V Praze, dne 30. ledna 1897. Ročník XIII.

OBSAH: Románské exkurse (130—133): Farní chrám Páně sv. Petra a Pavla v Nebovidech. Kostel sv. Bartoloměje v Kuněticích. Kostel sv. Petra v Čáslavi. Kostel sv. Voršily v Újezdci. — Rozhledy po literatuře církevního umění a církevní archaeologie. — Renaissanční monstrance Vyšehradská. — Hřbitovy prvních křesťanů. — Různé zprávy. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc leden.

Románské exkurse. (130—133).

Farní chrám Páně sv. Petra a Pavla v Nebovidech.

Napsal Dr. V. J. Nováček.

Hodinu cesty na jih od Kolína po obou stranách hluboké rokle, jíž protéká živý potok, rozkládá se ves Nebovidy, jako farní označená již v knize konfirmační z r. 1354 (Conf. lib. I, 1, 58). Na místě povýšeném uprostřed dosti prostranného někdejšího hřbitova, který péčí nynějšího faráře, vd. pana děkana Ant. Dvořáka, již před 20 lety proměněn v utěšený sad, leží farní chrám sv. Petra a Pavla a proti němu rozsáhlá, ale neúhledná farní budova, na níž patrno, že nabyla nynější podoby zcela nevkusnými přístavky provedenými během dvou století. Podobný dojem činí chrám na první pohled. Tím příjemněji překvapen je znalec, který do

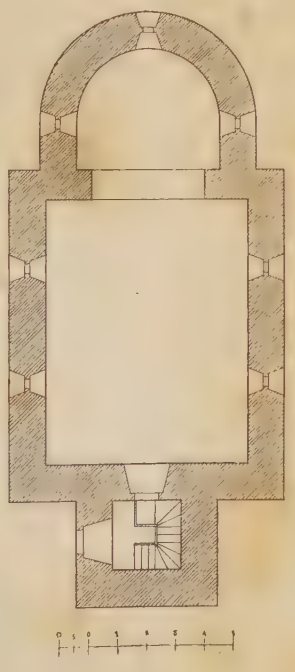

něho vstoupí, když octne se v budově provedené v čistém slohu románském, skládající se z polokruhové apsidy, obdélníkové lodi a čtyřhranné věže ležící v podélné ose chrámu, kterou vedl do něho nyní zazděný hlavní vchod. Až na to, že tři okna v apsidě nyní jsou zvětšena, je to týž chrám netknutý, v němž shromažďovala se osada zbožných věřících ke službám božím již před 700 lety, nejstarší budova v celém širém okolí.

Laskavý čtenář pozná to z půdorysu, za nějž děkujeme laskavosti vysokorodé baronessy Johanky Hrubé z Jelení, která jej ku prosbě naší dala nakresliti panem stavitelem Ant. Dajbychem.

Přístavky, jimiž románský chrám na první pohled až k nepoznání znešvařen, jsou původu nového; znalec vystihne, že pocházejí vesměs z minulého století. Na straně evangelia leží sakristie při apsidě, proti ní oratoř, vedle obou jsou nevkusné kobky, jimiž vedou boční vchody do lodi.

O tom, kdy přístavky ty vznikly, poučí nás stará latinsky psaná farní kniha pamětní, jejímž spisovatelem je František Ignác Gregor, rodák Horaždovický (nar. 1698), který po 36 let (1736—73) v dobách velice nesnadných rozsáhlou tenkráte farní osadu Nebovidskou vzorně spravoval. (Srovnej, co o něm psáno v Časopise Musea král. Č. 1888 na str. 209 a sl.).

Kdo přečte vetché ty listy popsané nejistou a dnes již nesnadno čitelnou rukou starce a uváží tu velikou lásku, kterou lnul ke své osadě farní, rád mu odpustí ten hřích, jehož dopustil se v nejlepším úmyslu svými domnělými opravami na starobylé památce stavitelského umění románského, a to tím spíše, že s malým poměrně nákladem snadno by se dal odčiniti.

Když r. 1736 farář Gregor ve správu duchovní v Nebovidech se uvázal, našel starobylý chrám farní ve stavu velmi zuboženém; proto pomýšlel horlivý kněz záhy na jeho opravu. Avšak, než k ní došlo, nastaly časy zlé. Zemřelť Karel VI. a dědička jeho Marie Teresie musila práva svého ke koruně hájiti řadou válek, jež veškeré obyvatelstvo země české ochudily a tím více se dotkly obyvatelů těch osad, které byly poblíž dějiště krvavých udalostí válečných; a k takovým osadám náležely i Nebovidy. Avšak statečný farář nedal se odstrašiti zlobou doby, neupustil od záměru jednou pojatého: pokud stačily prostředky jeho vlastní, vedl na opravy náklad sám a nač nestačil, to sebrali mezi sebou chudí osadníci, povzbuzeni dobrým příkladem a živým slovem svého duchovního pastýře.

Farář Gregor umínil si, že provede opravu kostela po částech a začal r. 1757 s věží. Do té doby visel veliký krásný zvon, jejž pro chrám Páně Nebovidský dal uliti r. 1549 Vilém Hanykýř ze Semína, na zvonici dřevěné vedle kostela, zřízené bezpochyby od téhož pána statku Nebovidského, která během 200 let, po které účelu svému sloužila, velmi schátrala. Farář Gregor umínil si, že zvon ten pověsí na věži kostelní a během roku 1757 úmysl svůj provedl a zakončení díla toho oslavil způsobem, jejž v pamětní kníze dosti obšírně vypisuje,[1]) aby tím povzbudil osadníky své k horlivosti

[1]) Quid hoc anno [1757] circa turrim ecclesiae [Nebovidensis] actum fuerit, sequens inscriptio in pergamen exarata, futrali lamineo inclusa atque in cuppam huius turris collocata remonstrat:

»Anno, qVo seDIt roManVs pontIfeX, VerVs et VnVs In orbe ChrIstI VICarIVs, Benedictus decimus quartus, imperavit Franciscus I., Romanorum imperator e ducibus Lotharingiae, regnavit Maria Teresia, augustissimi imperatoris Caroli VI filia gloriosissima, quae videlicet ferocem inimicum suum Fridericum II., Borussiae regem, ad locum Krzeczhorz et Chocemnitz ope divina implorato auxilio sancti Wenceslai et sancti Joannis Nepomuceni hoc ipso anno die 18 Junii felix devicit eoque non tantum ab obsidione crudeli urbis Pragenae, verum et ex tota dilecta Boëmia virili fortitudine profligato gloriose triumphavit, ad hancce ecclesiam pagi Nebevid eX eXpensIs benefaCtorVM InnoVata aC eXornata stat tVrrIs Ista NebeVIDII, appensa CaMpana D. PetrI ac PaVLI praesente toto popVLo DeCIMa nona oCtobrIs, sub patronatu illustrissimi domini Ignatii s. R. i. liberi baronis de Koch, sacrae caesareo-regiae maiestatis aulici consiliarii, intimi conferentiarum secretarii, domini Peczkaviae, Teykowitz et boni Hranitz, patroni et domini gratiosissimi, curam structurae ponente me Francisco Ignatio Gregor, in annum vigesimum primum loci curato, patria Horazdiovicensi, cum fideli cooperatore et administro praenobili ac generoso domino Josepho Adolpho Schretter, dominii Peczkaviensis directore oeconomico et benefactore colendissimo. Magister murariorum erat dns Joannes Bříza, civis regiae liberae urbis Kutenbergensis, cum suo laborioso socio Joanne Baďouček; faber lignarius Joannes Klinkáček, oppidanus Peczkaviensis. Benefactor in parata pecunia maximus: Franciscus Lukášovský, consul et oppidanus Peczkaviensis, minores: Joannes Štípek, rusticus Nebovidensis, Mathias Kautský, braxator Peczkaviensis; Joannes Šťáral, braxator Neo-Collinensis, plures alii; minimi: iuvenes et iuvenculae sponte tempore catechismi obulos saepe contribuerunt; pariter Wenceslaus Mašín, lanio Peczkaviensis, addidit 13 fl. 11 kr. 3 d. Vecturas necessarias pro materialibus convehendis conglomeraverunt subditi ex pagis vicinis Peczkaviensibus, territoriani mei.«

Dum igitur omnia adaptata fuerunt intra turrim pro appendenda campana magna, applaudentibus tubis ac tympanis per longum tempus, praesente (quod mihi de priori nunquam videbatur futurum) populo non tantum territoriano, sed et alieno copiosissimo, trahebatur illa a magistro fabro lignario et pluribus aliis concurrentibus atque laete et sponte sese offerentibus ad porrigendam auxiliarem manum cum iubilo; adhibiti tamen etiam fuerunt iuvenes sex: Josephus et Wenceslaus, filii praenobilis dni directoris Peczkaviensis supranominati, Wenceslaus Pardubský, Mathias Jelínek, Franciscus Doležal Peczkavienses, sextus Wenceslaus Vojtíšek Nebovidensis, qui iuvabant campanam hanc trahere. Soluti per latum grossum.

In suo loco collocatam hanc campanam dum cepissent pulsare, edidit sonum festivum et mox inchoata fuit missa cantata oblata pro omnibus benefactoribus praeteritis cum subsequo Te deum laudamus. Altera missa lecta fuerat pro futuris benefactoribus ad perficiendum in integrum hanc turrim, ad innovandam ecclesiam cum coemiterio,

u skládání příspěvků na další potřebné opravy.

Roku následujícího pustil se farář Gregor do obnovy kostela samého, k němuž přistavěl novou sakristii. Bohužel té obnově padla za oběť tři okna románská v apsidě, která značně zvětšena.[2])

Roku 1759 vyzdobeno presbyterium a postaven v něm nový oltář.[3]) Almužny sešlo se tolik, že zbyla značná část peněz na rok následující, kterého ke kostelu přistavěna oratoř.[4])

Zavěšení zvonu velikého provedené r. 1757 se neosvědčilo, ohrožovalť zvon bezpečnost věže a nebylo snadno uvésti jej v pohyb; proto r. 1761 nákladem 50 zl. pověšen na rohatinu. Téhož roku opravena zeď hřbitovní,[5]) k níž roku 1762 přistavěn ozdobný portal, s nímž zároveň zřízena nová kazatelna a opatřeny obrazy pro oltář boční.[6]) Konečně k slavnosti

---

quae omnia antecedente die dominica populo fuerunt promulgata. Siquidem haec paupercula ecclesia nec obolum habuit expendendum ad hoc negotium, ex sola igitur sacra eleemosina totum factum, collectum et expensum. Id quantum universim constet, rationes ecclesiae docent, sine his mea hic manus: pro turri 224 fl. 47 kr., pro ecclesia cum sacristia 200 fl., pro coemiterio 125 fl. 13 kr.; reliqua adiecit mea et dni directoris industria ac sollicitudo.

Dein faber lignarius traxit supra turrim cuppulam adiuvantibus iisdem supra notatis iuvenibus. Subseque trahebatur ensis et claves supra cuppulam a Josepho, fabri lignarii adulto filio, adiuvantibus sex parvis puellis Peczkaviensibus. Harum nomina: Katharina Malkovská, Josepha Loukotská, Anna Mašínova, Katharina Nekvapilova, Ludmila Radimeyská, Barbara Mašínova. Solutae per latum grossum.

Pariter penes supra memoratam missam me praeeunte ibant ad oběram plurimi et plurimi, inter quos illustris dns dns liber baro Vančura de Řehnic, nobilis dns Laurentius Josephus de Grünberg, ad inclitam legionem Württenbergicam leutenantius natione ex Palatinatu Superiori, qui alia ex ratione huc ad me petitus, videlicet pro dando testimonio, qualiter in battalia seu conflictu hoc anno ad locum Krzeczhorz glande plumbea pectus eius quamquam versus transeunte laesus atque per intercessionem sanctae matris Annae ad nostrum salubrem fonticulum Sudiejovka ab antiquo dictum sanatus fuerat appenso ibidem argenteo pectore signo huius glandis plumbeae notato cum inscriptione »ex voto« advenerat casumque suum totum et sanitatem adeptam coram pluribus personis ecclesiasticis et aliis fide dignis hic et hac die apud me prandio provisis in fidem et conscientiam bonam testatus enarraverat. Hos itaque duos nobiles ad hanc oběram sequebantur domestici dni officiales oeconomici, totus quasi populus, senes, adulti et parvuli, quod alias in annuis magnis solemnitatibus facere detrectabant et detrectare solent.

His peractis Josephus, filius magistri fabri lignarii, stans supra cuppulam, cui oppositis clavibus s. Petri infixus fuit ensis s. Pauli, bibit trinam sanitatem ex vitro vino impleto: augustissimae imperatricis reginae, illustrissimi domini, omnium benefactorum, addendo proprio motu — non a me instructus — ad hanc tertiam sanitatem »ut his benefactoribus retribuat dominus Deus in praesenti et futura vita«. Demum proiecit hoc vitrum deorsum, quod inter lapides cadens inventum integrum et illaesum; illud mihi per manus saepedicti dni directoris Peczkaviensis traditum auro supra et infra deliniri feci cum addito duplici chronographico: »ProIICIor & Ita In terraM sIne LaesIone CaDens Labentę anno a DeCIMa nona oCtobrIs perseVero« utque illud pro diutina ac futura rei memoria conservaretur securius, id in almare in muro ecclesiae ex parte evangelii occlusi et reponi feci, ut serviat pro ablutione digitorum in sacra nocte Nativitatis domini nostri Jesu Christi, verbi caro facti.

Addo pariter, quod ultimate iuvenes ultra triginta, primi autem Josephus et Wenceslaus, filii praenobilis dni directoris, acceperint »tři kopy«; quilibet exsolutus lato grosso. Quod cum vidissent aliae matres, suos parvulos etiam triennes ad sebam obtulerunt, ut acciperent »tři kopy«; sed cum multi fuerint, acceperunt singuli per duas gresslas.

[2]) Anno 1758 eisdem expensis cura et sollicitudine ecclesia ad extra conformiter cum nova sacristia ad atrium innovata et exornata fuerat. Docet id inscriptio chronographica in exteriori ecclesiae parte post maius altare collocata: QVae nesCIente sInIstra IntVerI feCerat Dextera, ea et Me InnoVaVIt atqVe eXornaVIt.

In ecclesia circa maius altare tres fenestrae, quae prius exiguae et simplices fuerunt, perfracto etiam muro et fornice adaptatae fuerant in formam suam decentiorem modernam.

[3]) Anno 1759, qui aliunde fuit durus... remansit tamen piis fidelibus territorianis meis, ut presbyterium renovare, exornare idem cum altari maiori potuerim, imo congregatae sacrae tam a territorianis meis, quam ab aliquibus exteris eleemosinae pro futuro anno 1760 in chorum ecclesiae, in cemiterium innovanda et exornanda remanserunt apud me in parato 53 floreni.

[4]) Anno 1760 belli tempore aedificatum atrium novum et [.....] per modum oratorii ex anni prioris apud me restantibus 53 florenis, qui quia non suffecerunt, addiderunt benefactores 67 florenos. Itaque universim 110 floreni praeter gratuitas vecturas materialium et aliquas manuales operas.

[5]) Anno 1761 instaurata campana magna tum propter solidiorem eius et etiam turris substantiam, tum propter leviorem motum et pulsantium laborem pretio 50 fl. et medii vasis cerevisiae. Instructio haec significat boëmice »na rohatinu«.

Anno eodem media pars rudis et inepti muri ad coemiterium in meliorem formam redacta pretio 20 florenorum 53 cruciferorum expensis pauperum territorianorum. Partem ultra mediam obtulerunt Mathiae Malkovský, oppidani Peczkaviensis, et uxoris eius Dorotheae demortuorum superstites haeredes Joannes, Franciscus, filii, et Anna, Catharina, filiae.

[6]) Anno 1762 porta coemiterii ex eleemosina territorianorum aedificata cum omnibus suis adpertinentiis... Eodem anno vetus hispida cathedra novum decorem induit... Eodem anno accessit pretiosa imago (thesaurum ecclesiae dico) sanctae Catharinae, virginis et martyris, a peritis aestimata

své sekundice dal farář Gregor r. 1772 vymalovati presbyterium svého chrámu farního proslulým tehdáž malířem Václavem Kramolinem, rodákem Nymburským.[7])

quatuor aureis... Imaginem hanc obtullit domina Ludmila, superstes vidua post defunctum d. Adamum Procházka, civem Kuttenbergensem... Imaginem pro parvo laterali altari s. Joannis Nepomuceni... aestimatam tribus aureis... pinxit Societatis Jesu religiosus frater seu coadiutor et bonus pictor pro tunc in Pragensi collegio Clementino commorans Ignatius Raab.

[7]) Anno Domini 1772 depictum est presbyterium, pro quo praeter collectam a me eleemosinam d. Wenceslaus Kramolin Nimburgensis ex redditibus ecclesiae accepit 5 florenos.

Kostel sv. Bartoloměje v Kuněticích.

Nynější sakristie farního kostela v Kuněticích, ve vikariatě Pardubickém, jest prastarým památníkem, pocházejícím z prvotní doby románské, když osady křesťanské byly ještě tak malé, že stačil kostel poměrů velmi skromných. Když v době gotické bylo třeba budovy prostornější, aby pojmouti mohla k službám Božím osadu lidnatější, moudrý stavitel nezbořil z uctivosti prastarý kostelík od prvních věků křesťanských zde stávající, použiv jej za sakristii, k níž přistavěl

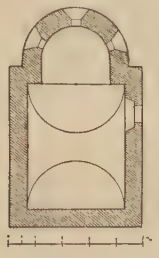

nový kostelík úhledně zbudovaný slohem gotickým. Takovou měrou zachovala se starožitná budova románská takměř neporušeně až na naše doby. Skládá se z lodi 4·7 *m* dlouhé a 3·35 *m* široké, valeně sklenuté, k níž připojuje se kvýchodu apsida plným polokruhem na venek vystupující, dvěma původními okny dosud osvětlená, v níž zachovala se stará mensa

kamenná. Kostel byl od prvního založení svého zasvěcen sv. Bartoloměji, po němž i nový chrám pojmenován jest. A jelikož již roku 1376 farářem osazen byl, lze důvodně míti za to, že býval i za předcházející doby románské kostelem farním.

Kostel sv. Petra a Pavla v Čáslavi.

Podobně jako kostelík Kuněticky ochránila se též stará svatyňka románská v Čáslavi tímže způsobem, že připojena jest k velkému chrámu jakožto sakristie. Bylať prvotním kostelem zbudovaným v podhradí župního hradu Čáslavského. Loď rovněž valenou klenbou sklenutá, jejíž stěny jsou 1·07 *m* silné, jest 5·60 *m* dlouhá a 4·30 *m* široká, z níž k východu vybočuje polokruhová apsida. Jestliže kostelík Kunětický skládá se pouze z lodi a apsidy, připojila

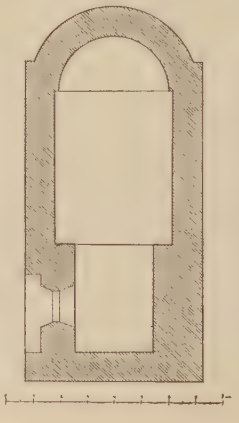

se k lodi Čáslavské v celé šířce její věž průčelná na mohutném zdivu zbudovaná, z níž zachovala se na severní straně v podkroví nynějšího děkanského chrámu i část vrchního patra, ozdobeného okénky sloupkem dělenými a vysoké stáří budovy oznamujícími. Sloupek totiž postrádá ještě patky attické, později užívané, jakož i hlavice, která v napotomních dobách slohu románského nikdy nescházívala. Attickou patku nahrazuje talířovitý podklad, na

dříku pak sedí přímo nízké sedlo. Celkový rozvrh i rozměry stavby, jakož i jednoduchost detailu odkazují kostelík, dojista již původně sv. Petru věnovaný, do prvopočáteční doby slohu stavitelského v Čechách.

Kostel sv. Voršily v Újezdci.

Do skupiny kostelů, jejichž chor jest sestrojen na půdorysu čtvercovém, řadí se kostel sv. Voršily v Újezdci, nyní jakožto filiální přidělený ku faře Bělčické ve vikariátě Blatenském. Chor zcela pravidelně založený na čtverci 5 *m* dlouhém a tolikéž širokém, jest překlenut klenbou křížovou a osvětlen třemi okny ve veškerých tří stěnách prolome-

nými, z nichž okno k severu čelící dochovalo si původní podobu, kdežto druhá dvě okna značně jsou rozšířena. Také kříž ve štítu stěny východní, jímž vniká světlo do krovu choru, jest původní. Podobné okno jako v choru spatřuje se též na severní stěně lodi, kdežto obě okna protější strany jižní v době gotické se přetvořila a kružbou ozdobila. Zachovaný portálek pak poukazuje na dobu přechodní, z čehož se pozoruje, kterak v dalším středověku o kostel pečováno bylo. Oblouk vítězný, jímž chor dělí se od lodi 6·85 *m* široké, má pravidelnou sílu 1·4 *m*. Nejpěknější ozdobou starobylé svatyně jest však průčelná věž románskými okny sloupkem dělenými oživená na veškerých čtyř stranách a to ve dvou patrech. I střecha její, ač nová, přidržela se starého vzoru; pouze štíhlá tyč se svršku jejího vzhůru trčící, která na vyobrazení se vypustila, jest novověkým přídatkem.

Ve 14. století byl kostel sv. Voršily farním, přidělený do dekanátu Bozeňského v arcijáhenství Bechyňském.

F. J. Lehner.

Rozhledy po literatuře církevního umění a církevní archaeologie.

Referují Dr. **Ant. Podlaha** a **Ed. Šittler.**

Badatelský ruch v oboru archaeologie církevní v posledních letech utěšeně se vzmáhá. Čeho »Method« odedávna se dovolával, totiž soupisu uměleckých památek v zemích československých, to teprve nyní pod aegidou sl. Akademie české stává se skutkem. Práce ta mohla již dávno bez velikého nákladu býti vykonána aneb aspoň valně usnadněna, kdyby byly bývaly došly na »Archaeologické otázky«, F. J. Lehnerem a architektem Baumem výborně sestavené a již r. 1875 po vlastech československých rozeslané, příslušné odpovědi! Bohužel, že otázky ty i od těch, k nimž především byly adressovány, totiž od českého duchovenstva, zůstaly celkem bez povšimnutí. Za to aspoň několik vytrvalých pracovníků ze řad duchovenstva seskupilo se kolem »Methoda«, v němž během dvacíti a dvou let nashromážděn byl neocenitelný materiál k dějinám umění církevního v Čechách. Nejpilnějším přispěvatelem musil býti při malém počtu spolupracovníků časopisu svému bezděky — sám redaktor jeho Msgr. F. J. Lehner. Nebylo to na škodu ani časopisu ani věci samé: shromažďovaloť se pod neunavnou rukou Lehnerovou poznenáhla bohaté a důkladné stavivo k velkolepé budově dějin posvátného umění v zemích československých! V »Methodu« obdivovati se můžeme již mistrně spracovaným kvádrům, z nichž vzrůsti má nádherná ta budova. Bohdá, že co nejdříve již budeme se moci těšiti z nejpracnějších jejich základů — z obšírných, bohatě illustrovaných »Dějin umění románského v zemích československých«!

Co pilný Monsignore sám a sám pracně shledávati musil, to příští badatelé budou míti v evidenci a po ruce v obsáhlé publikaci, jež má býti ovocem zmíněné práce soupisné. Hojně illustrované soupisy památek okresu Kolínského a okresu Lounského budou již brzy vydány. První jest prací prof. K. B. Mádla, druhý Dra B. Matějky. Dalšího výzkumného bádání v jednotlivých okresích podjali se: Dr. Chytil v Chrudimsku a Nasavršsku, Borovský na Netolicku, Dr. B. Matějka na Roudnicku, prof. Braniš na Budějovicku. Roku 1897 má býti tiskem uveřejněn popis 4—5 okresů českých. Jak z uvedených jmén patrno, nalézá se inventura starobylých uměleckých památek našich v rukou pracovníků osvědčených, s jichž jmény po drahnou dobu v »Památkách archaeologických a místopisných« se setkáváme.

Všímajíť si »Památky« od počátku svého pilně také archaeologie církevní, takže sedmnácte mohutných kvartantů dosud vydaných tvoří vedle »Methoda« nejbohatší zdroj pro dějepisce českého umění církevního. V ročníku posledním (1896) nalézáme několik cenných prací z toho oboru. Karel B. Mádl sděluje ve článku »Fresky u sv. Mikuláše na Malé Straně v Praze« některá zajímavá data o jejich původcích: F. Palckovi, J. Hagerovi, J. Redelmayerovi a J. Krackerovi. Em. Leminger pojednal o činnosti zvonařského rodu Klabalův v Kutné Hoře v století XVI. J. Braniš upozornil na některé zvláštnosti starších chrámových staveb jihočeských, totiž na disposici dvojlodní a na neobvyklé umístění věže nad čtverečným travée, které vsunuto jest mezi apsidu a hlavní loď, anebo v západním rohu jednolodního kostela tak, že uvnitř lodi podporována jest zdí a obloukem anebo svobodně stojícím pilířem, od něhož ku hlavním zdem přepjaty jsou oblouky věž nesoucí. Vzornou monografii o chrámu sv. Tomáše při klášteře poustevníků sv. Augustina na Menším městě Pražském podal Dr. Bohumil Matějka. Článek jeho jest velice cenným příspěvkem k dějinám slohu barokového, podávaje bohaté archivní zprávy nejen o činnosti tehdejších předních našich stavitelů, malířů a sochařů, nýbrž i o činnosti vynikajících zástupců různých uměleckých řemesel. Jak bohaty byly druhdy kostely Kutnohorské na nádoby a roucha bohoslužebná, dovídáme se z inventáře z r. 1516, jejž K. B. Mádl uveřejnil. — Kromě větších těchto statí přinášejí Památky ve »Zprávách a drobnostech« nejednu zprávu pro církevní archaeologii důležitou.

Podobně jako retrospektivní oddělení na jubilejní výstavě r. 1891, tak i oddělení památek výtvarných a oddělení církevní na Národopisné výstavě československé dalo podnět ku nákladným publikacím obsahujícím reprodukce vynikajících památek výtvarných na výstavu snesených. Po bok krásné publikace »Výběr umělecko-průmyslových předmětů z retrospektivní výstavy«, kterouž nákladem Uměleckoprůmyslového musea v Praze vydal Dr. K. Chytil a F. A. Borovský, možno směle postaviti publikaci »Památky výtvarné z Československé výstavy národopisné r. 1895«, vydanou nákladem a prací národopisného odboru výtvarného a církevního. Jest to sbírka 499 fotografických reprodukcí, z nichž bohoslužebnému náčiní věnováno jest 28 listů a bohoslužebným rouchům 53 listy. Předním účelem této sbírky má býti, aby listy její sloužily jakožto vhodné vzory v dílnách a školách, ona umožniti má umělcům, průmyslníkům a řemeslníkům našim snadnější a obsáhlejší než doposud studium práce domácí. Z bohoslužebného náčiní reprodukovány tu jsou: pontifikální hřeben sv. Vojtěcha, patena kláštera Břevnovského ze XIV. stol., krásná opatská berla Rajhradská smaltem a figurální řezbou ze slonoviny ozdobená, got. poprsí sv. Petra a Pavla z r. 1412, gotické monstrance z Rokycan, Uherského Hradiště a ze Sobotky, kalichy ze Slavkova, Želechovic, Těšína; křišťálový kříž se stříbrným tělem Kristovým, stříbrným obložením na koncích ramen a stříbrnou renaissanční nohou z druhé pol. 15. stol., renaissanční relikviář ze St. Boleslavi ze XVII. stol., několik kalichů renaissančních (z Drahova u Veselí, z Domašína a j.), i barokových (z chrámu sv. Mikuláše v Praze, z Chrudimi a j.), baroková monstrance z chrámu sv. Jindřicha v Praze z r. 1734 a j. Z bohoslužebných rouch byly do sbírky této pojaty: překrásně vyšívaný pás na pontifikální rukavici sv. Vojtěcha ze Staré Boleslavi, několik mešních rouch s figurálně vyšitými kříži ze XIV. a XV. stol. z Rokycan, Budyně n. Ohří a Petrovic u Sedlčan, dále pěkný výběr rouch renaissančních i barokových. — Obrovské toto dílo vydáno bylo v obmezeném počtu výtisků, určeno jsouc hlavně pro veřejné knihovny, musea a školy, i zůstalo tudíž širším kruhům nepřístupno. Aby i kruhům těmto podána byla snůška cenných předloh domácích, odhodlal se kroužek členů bývalých odborů výstavních: výtvarného a církevního, s nevšední obětavostí k tomu, že na vlastní svůj náklad podnikne vydání menšího díla o 120 listech, jež by pod týmž titulem, jako zmíněná veliká publikace, podávalo v reprodukcích světlotiskových množství vynikajících předmětů z různých oborů umělecké práce.*) Ve dvou dosud vydaných sešitech poutají pozornosť naši krásné světlotisky předmětů v obor archaeologie církevní spadajících; jsou to zejména: dřevěný krucifix z XV. st. z kostela Budečského, kalich z druhé pol. XV. stol. ze Slavkova na Moravě, střední pásy z mešních rouch ze XVII. stol. z kostela sv. Mikuláše v Menším městě Pražském, kožená vazba missálu se stříbrným kováním z druhé polovice minulého století z chrámu maltánského v Praze, opatská berla Rajhradská ze XIV. stol., renesanční kalich musea Královéhradeckého z první pol. XVII. stol., kaditelnice musea Novobydžovského z druhé pol. XVII. stol., vkusná nádobka na sv. oleje musea Píseckého z počátku XVII. stol., a cínová křtitelnice zhotovená Matoušem Voříškem v Roudnici v XVI. st. Světlotisky vzorně provedla firma Karla Bellmanna v Praze. Hlavní zásluha o to, že k publikacím tak pracným a nákladným vůbec mohlo dojíti, přísluší arch. J. Fantovi, který s nevšední pílí a vytrvalostí podnikal práce i starosti s tím spojené.

Podrobného studia vystavených památek církevního umění podjali se spojenými silami oba referenti, uveřejnivše zevrubný jich popis a ocenění v tomto časopise (o bohoslužebných rouších), ve »Vlasti« a v díle »Národopisná výstava československá v Praze 1895«.

Nebude snad referentům pokládáno za neskromnosť, když na tomto místě zmíní se také o publikaci své. Jest to veliké obrazové dílo na několik svazků

*) Dílo toto odporučujeme vřele čtenářům svým! Kéž každý, komu to možno jest, nelituje malého poměrně nákladu na zakoupení tohoto díla! Odbírání usnadněno jest tím, že dílo vychází po sešitech o 10 obrazích. Dvanáct sešitů o 120 listech utvoří celek, k němuž přiložen bude při posledním sešitě náležitý text a seznam. Předplatné na celé dílo aneb na šest sešitů přijímají: Ed. Šittler, provisor kníž.-arc. semináře v Praze, a Boh. Šnirch, sochař na Král. Vinohradech. Předplatné obnáší: na celé dílo 18 zl., na šest sešitů 9 zl.

rozpočtené, jímž prokázána býti má vroucí úcta národa našeho k světcům a světicím z jeho lůna vyšlým. Dílo to sestavili a nákladem svým vydávají pisatelé těchto řádků. Myšlénku vydávati »Památky úcty vzdávané svatým Patronům národa československého« vnukla jim bohatá sbírka, kterou byli nashromáždili pro církevní odbor Národopisné výstavy. Jakožto první svazek vydali »Album Svatojanské«, v němž na 73 listech světlotiskem a fotozinkografií reprodukována jsou hlavně umělecká díla dob minulých (maleb, soch, rytin a p.), jež k oslavě velikého našeho světce byla zhotovena. Snažilit se vydavatelé při sestavování »Alba Svatojanského«, aby cenné výtvory umělecké ve vlastech našich se nalézající a dosud málo povšimnuté uvedeny byly ve známosť širší; to bude normou jejich také při svazcích dalších, z nichž II. obsahovati bude »Album Svatovojtěšské« (vyjde v dubnu t. r.) a III. »Album Svato-Václavské«.

Studiem architektury a uměleckého průmyslu doby baroku, rokoka a empiru, kterýchžto slohů zejména v Čechách znamenité máme památky, zabývá se od drahných let architekt Fr. Ohmann, professor při c. k. umělecko-průmyslové škole v Praze. Výsledkem studia toho jest dílo »Architektura a umělecký průmysl doby baroku, rokoka a empiru v Čechách a jiných zemích Rakouských«, k němuž průvodní text napsal Karel B. Mádl. Dílo toto vychází nákladem Vídeňského uměleckého nakladatelství »Anton Schroll & Co.«; bude celkem 10 sešitů po 10 listech (cena sešitu 6 zl.). List první předvádí nám část druhého patra a vrchol štíhlé zvonice kostela sv. Mikuláše v Praze, krásného to díla Kiliana Ig. Dienzenhofera, jež geniálním způsobem architektonický zjev chrámu oživuje. Na listech 2.—5. zobrazen jest pamětní kostel na Bílé Hoře u Prahy, jenž zbudován byl v letech 1706—1714. »Neznáme« — praví Mádl — »umělce, který budovu tuto vymyslil a navrhl, ale v jeho díle poznáváme muže jemného uměleckého cítění, který se skrovnými prostředky, bez velkého architektonického aparatu i při neobyčejně malých rozměrech dovedl vytvořiti dílo vysoce pozoruhodné.« List 7. podává vyobrazení velikého dřevěného trojnožního kandelábru z chrámu Klatovského, jenž poutá k sobě pozornosť »netoliko svojí krásně vyváženou komposicí, ale hlavně účinně využitým materiálem«; jestiť ozdoben vkusnými cínovými intarseriemi. Na listu 8. podán jest výkres pontifikálního křesla z chrámu sv. Barbory v Hoře Kutné, výborné to práce z konce XVII. století, na listu 10. konečně vkusná zpovědnice v Sedlci u Kutné Hory z počátku XVIII. stol. Dílo Ohmannovo poslouží zajisté nemálo ke správnému ocenění barokové výzdoby chrámův našich, jež v novějších dobách příliš příkře byla odsuzována.

Cenné památky starobylého vyšívání českého na rouchách kostelních z některých vesnických kostelů okolí Chrudimského uveřejnil prof. Ant. Šolta ve spise »Památky starobylého vyšívání českého na rouchách kostelních z Chrudimska. Příspěvek k seznání českého ornamentu výšivkového.« Autor seznamuje nás tu hlavně s výšivkami chrámovými, v nichž projevují se charakteristické známky národní ornamentiky. Nádherně upravené dílo Šoltovo, ozdobené 21 světlotiskovými tabulkami, slouží k nemalé ctí průmyslovému museu Chrudimskému, jehož nákladem bylo vydáno.

(Pokračování.)

Renaissanční monstrance Vyšehradská.*)

Popisují Dr. Ant. Podlaha a Ed. Šittler.

Znamenitou družkou výtečné monstrance Prostějovské (v lonském ročníku »Methoda« námi popsané) jest rovněž výborně pracovaná monstrance kapitulního chrámu sv. Petra a Pavla na královském Vyšehradě Pražském.

Monstrance tato zhotovena jest ze stříbra; zlacení užito jest jen velmi

*) Za laskavé zapůjčení monstrance této k reprodukci vzdáváme díky vdp. Mik. Karlachovi, kanovníku na Král. Vyšehradě.

střídmě při některých přízdobách, lisenkách a soškách. Měří na výšku — až po křížek, jímž je ukončena — 76 *cm*, s křížkem 86 *cm*; na šíř 32 *cm*.

Velezajímava jest komposice tohoto díla. Oválová noha 29 *cm* v podélné ose měřící jest poměrně velmi prostá. Rozčleněna jest ve tři stupně mírně se dmoucí; spodní stupeň ozdoben prostě vrytými lístky, druhé dva pak dosti hrubými vypuklinami. Vrábkovaný (kanelovaný) dřík přerušen okrouhlým nodem, také toliko vypuklinami ozdobeným.

Umělec, jenž tuto monstranci tvořil, shrnul všechnu ozdobnosť kolem schránky na Nejsvětější.*) Schránka ta má starou tradicionelní formu skleněného válce v bohatém osazení. Orámování schránky této tvoří renaissanční architektura: vodorovné kladí sloupky nesené a polokruhovými tympanony zakončené. Architekturou touto utvořeny jsou čtyři kaplice: prostřední, největší, kryje schránku na Nejsvětější; ve dvou pobočních kaplicích stojí sošky sv. Petra s velikým klíčem a sv. Pavla s mečem a knihou; třetí nad schránkou ozdobena jest soškou P. Marie s Děťátkem, svatozáří zahalenou. Kaplice ty ovinuty jsou bohatým větvovím, jež ozdobeno hojnými vinnými lístky, úponky, květy karafiátovými i rozpukávajícími květy granátovými, na nichž tu i tam drobná postavička okřídleného andílka vysoký svícen držícího stojí. Větvoví toto výtečně komponované i provedené (z oblého drátu různé síly, na nějž naletovány jsou pečlivě tepané lístky i květy) vybíhá v dračí hlavy, na nichž andílkové stojí.

Autor ani donátor díla tohoto není nám dosavad znám. Neníť žádného nápisu na monstranci této, jež by nás o nich poučil. Punz vyražen jest dvojí: B a C B, o němž však možno souditi, F že pozdější některé opravy označuje.

Renaissanční formy monstrance této zřejmě kladou původ její na rozhraní věku XVI. a XVII., ač není nezajímavo, že i některá zkazka starší, gotická, se na ní zachovala. Tak hojně užitý motiv granátového květu, zvláště pak stylisace obroučkův skleněný válec schránky obepínajících, jež jsou gotickými kraby ozdobeny, a soška Madonny patrného českého typu, s neoděným Dítkem, s žezlem gotickým a liliovitou korunou, svědčí, že domácí náš mistr použil k jich ulití starších, gotických, v dílně jeho zachovaných formiček.

*) Učinil tak zajisté z praktických důvodův. Béřeť monstranci, kdykoliv se jí při bohoslužbě užívá, kněz do rukou hedvábnou rouškou »velum« zvanou zastřených. Rouška ta zahaluje pak ovšem i spodní část monstrance, jíž proto neradno zdobiti tak, aby buď nepohodlnou při nošení se stala, anebo ozdobami svými roušku zachycovala.

Hřbitovy prvních křesťanů.

Dle prof. Armelina podává J. V.

Víra ve vzkříšení z mrtvých považuje smrt za spánek, hrob pak za místo dočasného odpočinku. Dle toho nazývali křesťané svá pohřebiště coemeteria (κοιμητήριον). S těmito názvy souhlasí i liturgická mluva, která, jak čteme v kanonu mše sv., dí o zesnulých, že spí spánkem pokojným (dormiunt in somno pacis).

Technická pak mluva náhrobních nápisů křesťanských vyjadřuje touž myšlénku, s níž souvisí i slova depositio, depositus (t. j. uložení k spánku), která se tak často vyskytují v nápisech.[1])

Někteří pisatelé nečiní rozdílu mezi slovem cimiteria a katakomby, jako by byla soujmenná (synonyma), ale tomu není tak.

»Ad catacumbas« bylo specifické pojmenování místa na Appiově silnici tam, kde stála basilika sv. Sebastiana s hřbitovem a přiléhajícími stavbami Maxentiovou a Romulovou.

Tento okršek byl až do IX. století nazýván: Coemeterium ad catacumbas ad sanctum Sebastianum via Appia,[1]) asi jako svrchu řečené zříceniny Romulovy: circus in catacumbas.

Podobná pojmenování jednotlivých římských okresů jsou: ad nymphas, ad duas lauros, ad centum aulas, ad ursum pileatum, ad clivum cucumeris a pod., právě tak, jako u nás jmenujeme některý

[1]) Rossi: Roma sotter. T. I., p. 85.

[1]) Index coemet. titulus: Notitia regionum Urbis Romae.

dům »u háje« neb pozemek »u hradiště« a pod. Název »ad catacumbas« jest již z dob křesťanských; pochází od svrchu řečeného hřbitova, který nejen ve středověku ale již za dob nejstarších měl slavnější jméno před všemi ostatními.

Rossi soudí, že slovo catacumbas jest složené z řeckého κατα, jehož se užívalo i v obecné mluvě latinské a z accumbo, takže se rovná slovu cataaccubitoria (či u místa odpočinku, u hřbitovů.) V Mauritanii nalezený nápis užívá opravdu místo coemeterium slova accubitorium, asi tak, jako se jmenují pohřební kobky cubicula.

Mimo Řím dávali hřbitovům rozličná pojmenování; tak na příklad v Africe, protože je stavěli pod širým nebem, nazývali je areae, na kteréžto název vztahují se slova pohanů (Areae christianorum non sint!), jež zuřiví pohané ve zbouření volali proti křesťanům.[1])

Také nazývali hřbitovy zahradami (horti), políčkem (agellus), kryptami, kryptami písečnými (cryptae arenariae), pískovnami (arenariae). Tyto poslední názvy byly v užívání tam, kde křesťané kopali hroby v písečné půdě neb přijali za pohřebiště lomy na písek (arena) neb hlínu (tuf, pozolana).[2])

Crypta a hypogaeum jsou vzata z řeckého a značí jakékoliv místo podzemní — skryté.

Hřbitovní prace křesťanů tvoří veliký komplex podzemních chodeb nejprve pravidelně vyhloubených, kteréžto však později staly se nepravidelnými stálým rozmnožováním poschodí a příčných chodeb, takže tvoří v pravém smyslu slova labyrint.

Po obou stranách jsou ve stěnách těchto chodeb v rozmanitém počtu řad nad sebou horizontálně vyhloubené pohřební výklenky (loci).

Podle toho, kolik mrtvol takový výklenek pojal, nazýval se bisomus, trisomus, quadrisomus a t. p.

Dle Tertulliana a jak vysvítá z pozorování křesťanských hrobů, mrtvola ležela na dně výklenku naznak s rukama podél těla. Řečený spisovatel vypravuje div, který se udál za jeho časů při pohřbu kterés dívky; ta totiž, když již byla uložena do hrobu, mezi tím co kněz odříkával modlitby dříve než zazdili otvor, zdvihla ruce k modlitbě — mělať je dříve podél sebe (ad primum habitum orationis manus a lateribus dimotas in habitum supplicem conformasse.)

Mrtvola bývala obyčejně zaobalena do 2 prostěradel, z nichž nejen vnitřní, ale někdy i vnější bývalo pokryto vápnem z příčiny zdravotní.

Po tolika stoletích tu a tam ještě se nacházejí zbytky řečených obalů.

(Pokračování.)

[1]) Rossi: Roma sotter. T. I., p. 86.
[2]) Roma sotter. T. III., p. 427—428.

Různé zprávy.

Kapitolní museum na Král. Vyšehradě. Přátelům naší archaeologie podáváme zajisté vítanou zprávu, že vys. důst. kapitula staroslavného chrámu Vyšehradského upravila péčí a přičiněním vsdp. kanovníka Mik. Karlacha v děkanské budově malé sice, ale velezajímavé museum. Spatřujeme tu v libém uspořádání některá praehistorica na hradišti Jivenském u Zbečna vykopaná, z nichž některé kusy velmi jsou zajímavy. K nim stáří řadí se vzácný nález, učiněný při bourání staré tumby hlavního oltáře v kollegiatním chrámu sv. Petra a Pavla. Byly totiž tehda nalezeny kosti vespod tumby uložené, a při nich zbytky koženého šatu, nepochybně krzna, pěkně zlacenou i stříbrnou plíškovou nití prošívaného. Obrazec této ozdoby, výhradně téměř z přímých čar různě skládaných složený, připomíná na prvý ráz podobné ozdoby starých popelnic.*)

Známá a dávno již oceněná pečetidla kapitoly Vyšehradské spatřujeme tu v hojné sbírce drobnějších pečetidel, po většině renaissančních, jichž jednotliví praelatové této kapitoly užívali.

Starou slávu troskami staroslavného Vyšehradu zasutou připomíná okrouhlý náprsní relikviář stříbrný, ozdobený velmi pěknou řezbou z perleti, Zvěstování představující, v pěkné gotické obrubě.

Velezajímavou renaissanční monstranci stříbrnou popisujeme právě v tomto čísle »Methoda«.

Z barokových nádob chrámových zmiňujeme se o ušlechtilé drobné lampičce a kalichu, hojným filigránem a obrázky sv. Patronů českých na modrém smaltu černí malovanými a zlatem konturovanými ozdobeném.

I pěkná gotická mřížka od sanktuaria ze železných prutův křížem přes sebe pokládaných

*) Katalog retrospektivní výstavy z roku 1891 nepovšimnuv si jich blíže, klade tyto zbytky do stol. XV., což s těží s pravdou se srovnává.

zhotovená a tepanými růžicemi ozdobená zasluhuje povšimnutí.

Z mešních rouch upozorňujeme zvláště na pěkný zelený ornát mešní ze XVII. stol., bohatým renaissančním rostlinným ornamentem ozdobený, a na albu, označenou letopočtem 1714 a písmenami F E A P (uprostřed nichž se berla vyšitá spatřuje). Alba tato honosí se krásným konturovým ornamentem renaissančním a bohatou, zlatem protkanou krajkou.

Velmi bohatá jest sbírka pamětních penízův, mezi nimiž velezajímavy jsou pamětní peníze introňisační duchovních hodnostářů, kapitole Vyšehradské darovaných. Hmotnou cenou vyniká mezi nimi zvláště veliká zlatá mince Strahovského opata Zeidlera.

Z přečetných listinných památek uvádíme zvláště veliké pergamenové antifonáře s četnými miniaturami; dále známý kancionál: »Slavíček Rajský«, jejž r. 1721 »Václav a Johana, manželé Hlaváčkovi, v městě Hory Vyšehradu měštěnínové,« pěknou dedikací opatřili a Vyšehradskému chrámu darovali. Znamenitá jest authentika z hlavního oltáře Vyšehradského na pergamenu v Římě psaná a 14 visutými gotickými pečetěmi římských kardinálův opatřená, jakož i kvitance na census papežský z r. 1393, vydaná sv. Janu z Nepomuka, kapitoly Vyšehradské spolukanovníku. Staré matriky Vyšehradské v pěkném pořádku vyložené datují se již z roku 1615. Z ostatních rukopisův vyniká ještě »Mladoboleslavská kronika od mistra Jiřího Bydžovského sepsaná r. 1654,« jakož i četné a veledůležité listiny Vyšehradu se týkající.

Z obrazův jmenujeme: veliké obrazy na plátně malované, dosti slušné umělecké ceny (z odstraněných oltářů Vyšehradského chrámu), v bohatých renaissančních rámcích, obraz sv. Jana Křt. na dřevě malovaný, jakož i několik drobnějších obrazův, mezi nimiž »Ecce Homo« Škrétu připomíná.

Upozorňujíce přátely archaeologie na toto »museum«, gratulujeme vsd. kapitole, jakož i pořadateli vsdp. kanovníku Karlachovi k této krásné a velmi příhodné ozdobě kapitulního sálu.

Dr. A. Podlaha a Ed. Šittler.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc leden.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Pozlacení v ohni: kalicha: pro dp. Jana Hykla, faráře v Lidečku na Moravě. — Nádobky na sv. oleje: pro důst. farní úřad ve Vysoké. — Kropenka: pro vys. dp. dra Fr. Krásla, kanovníka v Praze. — Svícny oltářní: 2 pro dp. Ant. Svatoše, faráře ve Vratislavi; 6 pro vp. Bohum. Strommera, kaplana v Hanušovicích na Moravě a 4 pro dp. Vojtěcha Polaneckého, faráře v Poříčanech. — Lampa oltářní: pro vp. Bohum. Strommera, kaplana v Hanušovicích. — Konvičky mešní: pro vys. dp. dra Fr. Krásla, kanovníka v Praze. — Kříže obřadní: pro vys. dp. dra Fr. Hrádka, gener. vikáře v Praze a pro vys. dp. dra Fr. Krásla, kanovníka v Praze.

Rozličné. Gotický oltář a obnovení oltáře postranního: pro dp. Ant. Přibyla, faráře v Polance na Moravě; oltářní obraz sv. Václava: pro dp. Al. Foreta, faráře v Nehvizdech. — Pultík pod missal: pro dp. Jos. Hille, faráře v Hrušovanech.

Paramenty. Kasule: zelená a fialová: pro vp. Jana Olivu, kaplana v Chroustovicích; černá: pro dp. Fr. Musila, faráře v Žitovlicích; bílá: pro dp. Man. Hubra, ředitele kníž.-bisk. semináře v Celovci; zelená: pro dp. Ant. Willa, faráře v Mutěnicích na Moravě. — Pluviał bílý: pro blahorod. pana Ant. Felkla, továrníka v Praze. — Štoly: pro vys. dp. dra Frant. Krásla, kanovníka v Praze a pro vp. Jana Hájka, kaplana v Jenišovicích. — Vela: pro vdp. Jana Kr. Eybla, kníž.-bisk. vikáře v Křečhoři a pro dp. dra Karla Řeháka, faráře u sv. Ducha v Praze. — Pláštíky na ciboř: pro vdp dra Jos. Doubravu, ředitele kníž.-arcib. semináře v Praze a pro dp. Fr. Kaštáka, faráře v Sobčicích. — Antipendia: pro blahorod. paní Marii Brejlovou v Praze a pro blahorod. paní Marii Kyselovou na Smíchově. — Korouhve: pro dp. Fr. Mikšánka, faráře v Němčicích na Moravě. — Šatičky na Jezulátko: pro ctih. milosrdné sestry v Liberci, pro ctih. školní sestry Nov. Městě, pro vp. Jos. Hammeršmida, kaplana u P. Marie Vítězné v Praze a pro ctih. školní sestry v Král. Hradci. — 2 birety: pro vp. Jos. Mařika, kaplana v Poetenberku. — Koberce na stupně oltářní: pro vys. dp. dra Fr. Krásla, kanovníka v Praze. — Komže pro kostelníka a pro ministranty: pro důst. farní úřad v Hošticích na Moravě.

Prádlo kostelní: 10 purifikatorií a 10 ručníčků: pro vys. dp. dra Fr. Krásla, kanovníka na Hradčanech; 2 plachty oltářní: a 2 humeraly: pro dp. Fr. Patáka, faráře v Ouhřiněvsi.

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ na Král. Vinohradech.

»METHOD« vychází vzdy 30. každého měsíce. **Předplatné,** které činí poštovní poukázkou na celý rok **2 zl. 20 kr.,** přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech** (na faře), kam i **reklamace** se zasýlají.

Knihtiskárna »Politiky« v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 2. V Praze, dne 28. února 1897. Ročník XXIII.

OBSAH: Románské exkurse (134): Klášter Osecký. — Rozhledy po literatuře církevního umění a církevní archaeologie. (Pokračování.) — Deskový obraz »Ukřižování« ze XIV. stol. v klášteře Emauském. — Hřbitovy prvních křesťanů. (Pokračování.) — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc únor.

Románské exkurse. (134).

KLÁŠTER OSECKÝ.

Napsal **F. J. Lehner.**

Klášter Waldsasský blíže pomezí země České ležící, těšil se záhy z nevšední přízně knížat i pánův českých. Zakladatelem jeho jest Volburgovec Děpolt III. († 1146). Kostel klášterní založen byl ku cti Marie Panny. Již Vladislav král obdaroval klášter četnými statky v Čechách ležícími, kteréžto darování kníže Fridrich roku 1181 potvrdil, podrobněji ustanoviv meze za krále Vladislava vytknuté, brzy pak na přímluvu choti své Alžběty i rozhojnil. Podobnou přízeň osvědčil klášteru také biskup a kníže Jindřich, přijav zvláštní listinou darovaný majetek do zvláštní ochrany své. Kromě panovnické rodiny přáli klášteru Waldsasskému též pánové čeští, z nichž pan Miroslav povolal odtud konvent do Sedlce okolo roku 1142, kdež podobně založen kostel Panny Marie. Možno domnívati se, že snad některé rodiny české měly členy své v blízkém klášteře Waldsasském, čímž by nejpřirozeněji vysvětlovala se obliba, jaké klášter v Čechách požíval, kdež jako za domácí ústav považován jest.

Příkladu Miroslavova následoval Milhost, pán český, vyprosiv si z kláštera Waldsasského konvent, jemuž daroval ku zbudování kláštera Maštov, zprvu dvorec knížecí, jejž sobě vysloužil otec jeho, a kromě toho 18 osad. Nový konvent cistercijský dostavil se do Maštova r. 1193 s ustanoveným opatem svým Ruthardem, který jal se s přišedšími řeholníky ihned klášter a kostel Panny Marie budovati. Tři léta na to potvrdil tehdejší kníže-biskup Český Jindřich Břetislav nadání kláštera Maštovského co svědek listinou vydanou dne 20. června 1196, čímž právoplatné zřízení kláštera bylo zpečetěno.

V Maštově však se bratřím dlouho nelíbilo, jednak proto, že dle jejich zdání místo, na kterém klášter se zakládal, jim dosti příhodné býti se nevidělo, jednak pro jiné nepohodlí a znepokojování škůdci zemskými. Nespokojenost tato bolestně se dotkla šlechetného zakladatele a pohněvala jej tou měrou, že statky darované klášteru odňal a bratry odtud vypuditi kázal. Jakmile však první

rozčilení pominulo, dal se dobrosrdečný muž opatem přestrašeným zase ukonejšiti, propůjčiv se sám za prostředníka i pomocníka při vyhledávání a získání místa pro klášter způsobilejšího. Místem takovým pro stavbu kláštera velevhodným a zároveň rozkošnou krajinou vábícím byl Osek, dvůr pánů Hrabišiců, kdež rod ten společnou měl hrobku. Držitelem Oseka byl pan Slávek, toho času župan Bělinský, který řeholníkům dvůr postoupil za tím účelem, aby si zde klášter i kostel zbudovali, zároveň s jiným hojným nadáním, k čemuž i Milhost statek dříve věnovaný přičinil a to za souhlasu obapolného i manželek a příbuzenstva. Takovou měrou oba páni čeští stali se zakladateli Oseckého kláštera. Právem jmenují se tudíž oba hned na počátku listiny, jíž král Přemysl Otakar založení kláštera Oseckého potvrzuje, vedle sebe, Milhost, který z lásky k posvátné bohoslužbě sbor bratří z Waldsass sobě vyžádal, obdržel, do země uvedl a vedle vlastní možnosti statky nadal, a Slávek, který dvůr svůj v Oseku ku zřízení sídla klášterního způsobilý mnichům Maštovským postoupil a klášter nadal. A jako na listině Otakarově podepsali se oba svorně vedle sebe jakožto první svědkové na listině biskupa Daniele, kterou týž potvrzuje statky i výsady kláštera.

Za obapolné shody zakladatelů přesídlili se bratří cistercijští z Maštova do Oseku r. 1199, jak zřejmě uvádí zmíněná listina Danielova právě po desíti létech v Oseku datovaná a vyhotovená. Že stavba kláštera za hojného nadání a pod ochranou pánův z Oseka čili Riesenberka, nejmocnějších dynastův onoho věku v Čechách, nyní rychle prospívala, jest na snadě, ačkoli prvotní statky kláštera byly, jakož tehdáž vůbec při klášterních nadáních se jeví, daleko od sebe rozptýleny, o jejichž bezpečné držení opat Ruthard pečoval, vyprosiv si r. 1203 listinu potvrzující na králi Přemyslu Otakarovi I., který klášter Osecký do ochrany přijal, což po čtyř létech opětně novou listinou potvrdil. Za hojné podpory zakladatelů a přízně královské bylo řeholníkům, kteří dosud přebývali v prozatímních příbytcích na rychlo zbudovaných, umožněno, aby se odvážili na stavbu kláštera trvalou a důkladnou, což zahájeno jest roku 1206, kdy položeny jsou základy k nové budově klášterní. Jakmile po dvouleté práci část stavby byla dovršena, přikročeno bez průtahu r 1208 k budování velkého a nádherného kostela opatského. Téhož roku, co základní kámen k novému chrámu opatskému položen byl, zavítal do kláštera osobně král Přemysl Otakar, který za té příležitosti klášter i jeho nadání slavně a to do třetice pod svou ochranu přijal a opětně novými svobodami, důchody a též některými vesnicemi nadal za přítomnosti druhého opata Heřmana, za něhož i zmíněná stavba kláštera zahájena jest. Že urozený pan Slávek stavěl nádherně, když i samého krále k návštěvě do Oseku vyzvati mohl, jak lze domysliti se, ukazují zbytky architektury z té doby v klášteře dosud zachované. Jak dlouho se na velkolepém kostele, který zasvěcen byl na oslavu a ku cti Panny Marie, stavělo, není sice zaznamenáno, z rozsáhlosti jeho možno však souditi, že dokonání takové budovy na mnoho roků se protáhlo.

Klášter Osecký prostřednictvím mocného pana Slávka udržoval dobré styky s předními a rozhodujícími osobami země. Hned příštího roku po návštěvě krále českého zavítal do Oseku pražský biskup Daniel ku pozvání urozeného pana Slávka, aby žehnáním církevním hřbitov a slavnostním obřadem oltář svatých apoštolů Petra a Pavla posvětil. Kostel sv. Petra a Pavla, dosud jakožto farní kostel ku klášteru Oseckému přivtělený, byl tehdáž zároveň kostelem řeholním, v němž bohoslužba konventualní od příchodu bratří do Oseku a také nyní za stavby druhého, velkého chrámu opatského se konala. Jakmile osazením dělného lidu při stavbě kláštera i nového kostela, jakož i při hospodářství klášterním zaměstnaného nastala potřeba bohoslužeb farních, založen jest též kolem kostela sv. Petra a Pavla hřbitov, k jehož posvěcení zavítal sem biskup Daniel, který při té příležitosti slavnostně posvětil i hlavní oltář, tehdáž bezpochyby větším nákladem znova zřízený. Slavné posvěcení vykonal dne 3. září 1209, vydav ještě téhož dne listinu, jíž také ze své strany založení a nadání kláštera potvrdil, jakož již dříve papež Innocenc III. a král Otakar byli učinili, aby trojnásobným utvrzením bezpečnost majetku klášterního nerozlučně byla utvrzena a pojištěna, přijav klášter Osecký do ochrany sv. Víta, Václava a Vojtěcha. Zevrubnému da-

tování listiny Danielovy máme k poděkování určitou chronologii kláštera Oseckého, jehož konvent před 16 roky z Waldsass do Maštova zavítal, před desíti roky do Oseku se přesídlil a před třemi roky za opata Heřmana klášter kamenný zakládati počal. Slavného svěcení účastnili se radostně oba zakladatelé: Slávek, jakožto vlastní zakladatel se synem svým Bohuslavem, a Milhost, který konvent první z Waldsass do Maštova uvedl; oba urození pánové čeští podepsali i listinu Danielovu jakožto první svědkové. Jelikož pan Slávek a příbuzní jeho nejvíce přispěli ku stavbě i napotomnímu zmohutnění i rozkvětu kláštera Oseckého, byl v pozdějších dobách pokládán za rodinný ústav pánů Slávkův a Boršův z Oseku, jinak z Riesenburka, o jejichž obětovnosti i vkusu uměleckém slavné svědectví vydávají zbylé pozůstatky z druhé původní doby stavební.

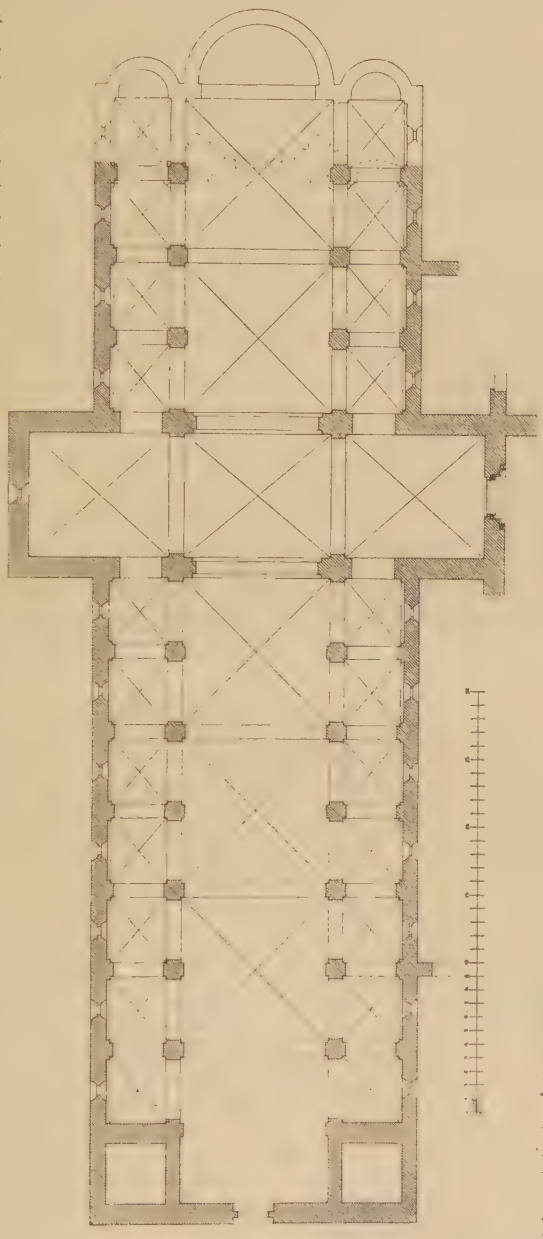

Není-li navštěvovatel, který přijda do Oseku, spatří řeholní chrám zvenčí i uvnitř, podrobně zasvěcen v pravidla, jimiž stavitelství románské se řídilo, bude s naprostou určitostí tvrditi, že jest to budova novověká. V celistvosti i v jednotlivostech jeví se na všem jednotně provedený sloh barokní. Loď hlavní překlenuta jest klenbou valenou, v lodích bočních střídá se kuplička s klenbou křížovou. Pilíře jsou vesměs článkovány v souhlasu s celkovou architekturou. Veliká okna barokní doplňují obraz. Ačkoli dovedl stavitel novověký přiodíti vše rázem slohu barokního, jest to však přece dosud v podstatě táž budova, kterou pan Slávek nákladem svým na úplném sklonku doby románské vzdělal. Jádro zůstalo neporušeno. Jest jen novými tvary zahaleno. Stará budova obléknuta jest pouze rouchem barokním. Veškerý vnějšek s opěrnými oblouky, okny, lisenami, římsami a kuplemi tvoří celistvý obraz kostela barokního. Jakmile však znatel slohu románského překročí prah a vnitřek v celistvosti oku se objevuje, při veškerém přetvoření pilířů a klenby vyzírá původní ráz velkolepě založené basiliky slohu románského. Ten zvláštní poměr šířky a výšky lodi střední k lodím bočním oku lahodící, polokruhové arkády lodí bočních, mohutně poloobloukу podpírající kupli, která až dosud, ač ve formě změněné se zvedá nad čtvercem křížovým, v němž loď podélná protíná loď křížovou, s veškerou určitostí oznamují, že pilíře i zdivo chrámu jest totéž, jak stavitel románský je zbudoval a sestrojil. Soustava se nezměnila, jen vnějšek se přetvořil duchem slohu barokního. Staré pilíře románské se obezdily, klenba se přetvořila a veškerý detail se sbarokoval. Úplné a jasné zjištění původu románského poskytlo zevrubné změření.

Půdorys kostela sestrojen přesně vedle pravidel slohu románského ze čtverců, jichž hlavní loď čítá čtvero, jimž v bočních lodích v pravo i v levo odpovídá dvojnásobný počet čtverců malých.

Věží průčelních chrám neměl nikdy; nynější přepažení v těch místech pochází z doby novější. Loď křížová skládá se zcela pravidelně z tří čtverců. Za čtvercem křížovým, nad kterýmž již v dobách románských vypínala se mohutná kuple bezpochyby osmistěnná a vysokou jehlancovou střechou krytá, pokračuje se chor, skládající se nyní pouze z půldru-

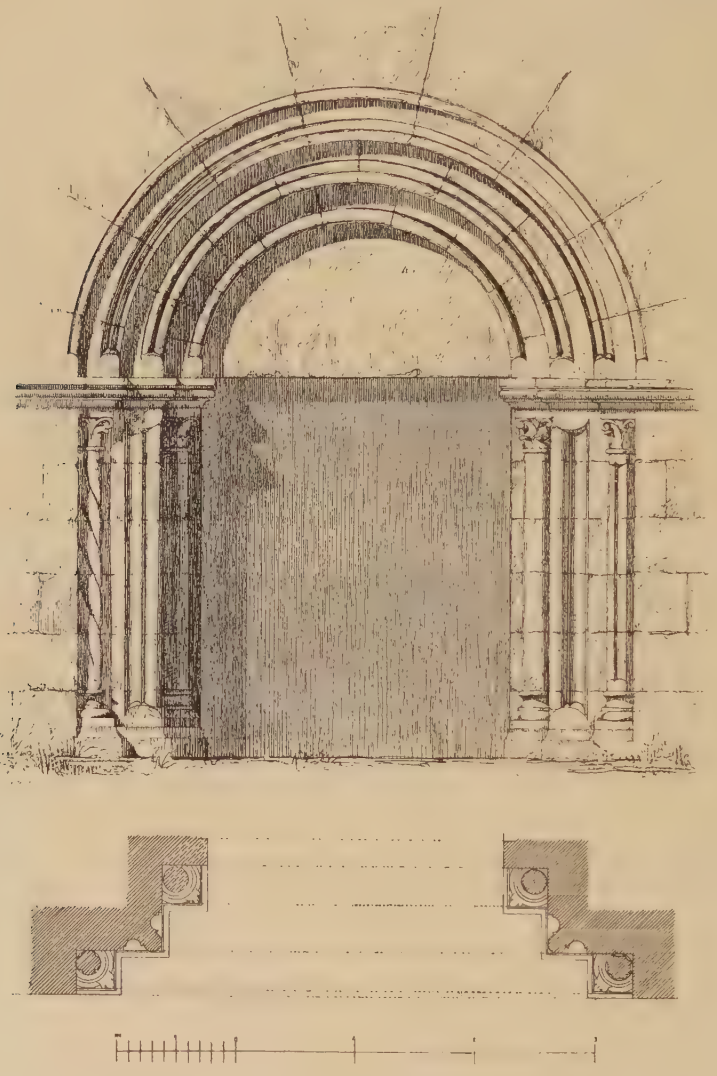

hého čtverce, který jest zakončen k východu rovnou stěnou. Jelikož řád cisterciacký v takovém závěru si liboval, možno míti za to, že již původně tak bývalo, ačkoli není nijak vyloučeno, že chor takovou měrou příliš krátký, skládal se ze dvou čtverců, načež by byla následovala polokruhová apsida, jíž cisterciáci Velehradští takměř současně s Oseckými chor zakončili, jak na připojeném půdorysu naznačeno se spatřuje. Buď si tak, neb onak, jest chrám velkolepě založen. Délka lodi od západní stěny ku křížové lodi měří 47·55 *m*, v křížovém čtverci 9·10 *m*, v choru 18·40 *m*, úhrnem 75·5 *m*. Šířka čtverce v hlavní lodi 10·82 *m*, v bočních lodích 4·53 *m*, celá šířka veškerých tří lodí i s pilíři 21·70 *m*. Loď křížová jest 33·5 *m* široká. Rozměry tě-

mito vyniká mezi ostatními chrámy řeholními oné doby. Pravidelné sestrojení ze čtverců ukazuje, že býval zcela sklenut a to klenbou spočívající na žebrech. Jelikož však žádný z pilířů nyní obezděných se nespatřuje, jest na půdorysu klenba křížová pouze naznačena. Že pilíře do kříže stavěné za tou příčinou opatřeny byly příslušnými příporami, rozumí se samo od sebe.

Z bývalé architektury ozdobné zbyl pouze portál, jímž z pravého křídla lodi křížové vchází se do ambitu. Jest to jediný portál románský, který ve velkých chrámech se zachoval. Ostění má z obou stran po třech ústupcích; v prvním a třetím stojí sloupy, prostřední má pouhé nároží, žlábkem a oblounem článkované. Společný trnož skládá se ze dvou desk, mělkým sklonem oddělených. Patky sloupů jsou attické, nárožními lístky ozdobené. Dřík prvního sloupu na levé straně jest spirálnými oblouny obtočen; protější dřík jest osmistěnný. Listové hlavice končí svrchu závitkovitě. Z druhého páru zachoval se pouze sloup po pravé straně; sloup protější se tudíž na vyobrazení doplnil. Římsa náběžníková nad hlavicemi utvořena jest z mělkého žlábku, oblounu a desky v průvodu proužků. Třem ústupkům odpovídají kolem tympanonu tři oblouny v nároží článkované žlábky a oblouny. Z portálu lze souditi, jakým duchem se nesla architektura vnitřku na příporách pilířů, na pásech a žebrech klenby. Skulptura v tympanonu se bohužel nezachovala. Snadno lze domysliti se, že hlavní portál, jímž z venčí na straně průčelní do chrámu se vcházelo, byl zajisté mnohem nádherněji pracován a litovati jest ztráty jeho.

Rozhledy po literatuře církevního umění a církevní archaeologie.

Referují Dr. **Ant. Podlaha** a **Ed. Šittler.** (Pokračování.)

Vedle umělecko-průmyslového musea Chrudimského rozvinulo i »Historické a průmyslové museum v Hradci Králové« utěšenou činnosť publikační. Ze čtyř dosud vydaných pojednání spadá v rámec referátu našeho zejména spis Václava Kalaše:*) »Kathedrální kostel svatého Ducha v Hradci Králové (vydaný r. 1896). Podává se tu stručný popis monumentální této budovy, jakož i vnitřního zařízení jejího; k tomu pak pojí se nástin dějin starobylé této svatyně od nejstarších časův až do naší doby. Z předmětů v záslužné monografii této popsaných a světlotiskem zdařile zobrazených zasluhují povšimnutí zejména: Rejskovo kamenné gotické pastoforium z r. 1492, jež ušlechtilou architektonickou formou svojí, mistrnými ozdobami sošnickými i výborně kutými mřížkami svými počítati dlužno k nejznamenitějším památkám toho druhu, dále křtitelnice s bohatou plastickou výzdobou z r. 1406, jež nalézala se původně v klášteře Podlažickém, mešní ornát s polovypuklým vyšíváním figurálním ze XVI. stol. (vyobrazení jeho viz i v »Methodu«, 1896, str. 56), a konečně renaissanční kalich z r. 1643, jejž zhotoviti dal arciděkan Martin Karas z Rosenfeldu (vyobrazení jeho viz rovněž v »Methodu«, 1896, str. 92 a 93).

Obratně redigovaný Časopis společnosti přátel starožitností českých v Praze (redaktor Jan Soukup), jenž proklestil si cestu i do těch kruhů, kamž »Památkám archaeologickým« a »Methodu« proniknouti dosud se nepodařilo, koná dobré služby domácí naší archaeologii, buď pro ni živý interess. Vůbec pak celá činnosť čilé Společnosti přátel starožitností ukazuje, kterak i malými prostředky možno spojenými silami vykonati dílo záslužné.

Ve čtyřech dosud vyšlých ročnících časopisu spolku i k archaeologii církevní zřetel byl brán, ačkoliv by si bylo přáti, aby více pracovníkův z oboru toho kolem časopisu společnosti přátel starožitností se seřadilo. V ročníku I. čteme v pěkném článku Ant. Materky »Vlašský dvůr na Horách Kutných« stručný popis známé královské kaple (str. 37—38). Bedlivé kresby zesnulého ředitele J. Zacha ke článku tomu připojené zvyšují nemálo jeho cenu. Článek P. B. J. Holuba »Opatství u sv. Markéty v Břevnově« v druhém ročníku ČPS. uveřejněný (str. 80—87) patří k nejlepším pracím v časopisu tom vůbec uveřejněným. Autor seznamuje nás tu stručně s osudy staroslavného tohoto opatství,

*) Faráře v Hněvčevsi.

jež jest památným dědictvím po sv. Vojtěchu, jakož i s památnostmi a starožitnostmi dosud tam se nalézajícími. Zmiňuje se tu o profesním lístku sv. Vojtěcha na pergameně psaném, o starém přepisu zakládací listiny Boleslava II. a potvrzovací listiny papeže Jana XV., o listině Přemysla I., dále o tak zvané paténě sv. Vojtěcha (str. 85), o stříbrném relikviáři s ostatky sv. Markéty ze XIV. století; z památek stavitelských uvádí: starobylou klenbu osmihrannou nad památnou studánkou Vojtěšskou ze XIII. stol. a kostel sv. Markéty od proslulého stavitele Krištofa Dienzenhofera vystavěný. Z vnitřní výzdoby chrámové uvádí autor stručně Steinfelsovy freskové malby klenbové (mezi nimi jest na př. sv. Vojtěch a sv. pět bratří v slávě nebeské se radující, sv. Radim a j.), oltáře a malby na nich se nalézající, starožitný náhrobek bl. Vintíře, náhrobní desku opata Oldřicha a konecně křtitelnici s českým nápisem z roku 1637. Poučný článek P. Holuba ozdoben jest reprodukcemi zdařilých fotografií, jež provedl P. Lev Mojžíš. Spatřujeme tu celkový pohled na klášter a kostel Břevnovský, dále vyobrazení letohrádku, jejž opat Beno Löbl r. 1750 nad Vojtěškou zříditi dal, jakož i vyobrazení skupiny soch v letohrádku tom se nalézající a setkání sv. Vojtěcha s Boleslavem II. znázorňující, a konečně vyobrazení náhrobku blahosl. Vintíře. — Pilný archaeolog Dr. Bohumil Matějka podal do druhého ročníku ČPS. zprávu o graduálu augustinianského kláštera v Ročově, jehož pergamenové listy pocházejí ze tří různých dob: ze století XIV., z r. 1520 a z r. 1689. — O nástěnném obraze sv. Krištofa, objeveném roku 1893 pod omítkou levé poboční lodi chrámu sv. Havla v Rychnově n. Kn., podává zprávu Karel Diviš a připojuje i vlastní zdařilý náčrt jeho. Vznik freska toho klade Diviš do let 1587-1602, domnívaje se, že dal je malovati Krištof Betengl z Neyenperka, tehdejší majitel panství Rychnovského. — Vítaným příspěvkem k české sfragistice církevní jest J. V. Šimákova zpráva o pečeti biskupa Pražského Daniele II. (1197 až 1214), nalezené ve starém oltářním stole kostelíka Nudvojovického (Č. SPS., II., 57—58). Uprostřed pečeti vidíme podobu biskupa v kasuli a mitře, sedícího na sedilii; levice jeho třímá berlu, pravice povznáší se k žehnání. Připojená kresba Vojt. ryt. Krále z Dobré Vody, jakož i snímek fotografický podávají věrný obraz pamětihodné pečeti této. — V ročníku třetím Č. SPS. pojednává Dr. Boh. Matějka o barokních oltářích děkanského chrámu v Lounech, jež zhotoveny byly v letech 1701—1706. Práci truhlářskou a řezbářskou provedl dovedný Marek Nonnenmacher, práci sošnickou Jeronym Kohl a František Preiss a obrazy Jan Schummer. Při studiu těchto oltářů přihlížel autor k zajímavým původním modelům jich, jež chovají se v městském museu Lounském, jakož i k listinám v archivu tamějším nalezeným. —

Časem přinášívají také illustrované naše týdenníky »Světozor« a »Zlatá Praha« pojednání nebo vyobrazení k archaeologii křesťanské a umění církevnímu se vztahující. Probéřeme několik posledních ročníků jmenovaných časopisů a všimneme si článků i obrazů, jež archaeologa zajímati mohou. Nejobšírnější pojednání archaeologická uveřejnil v řečených časopisech Karel B. Mádl. V VII. ročníku »Zlaté Prahy« (1890) nalézáme jeho stať »O kapli sv. Václava na hradě Pražském«. Po vřelém úvodu líčí Mádl dějiny stavby památné této svatyně, a dovozuje, že prvotní románská kaple sv. Václava nemohla státi na místě, kde Karel IV. postavil kapli nynější, jež dokončena byla r. 1366, netroufá si však udati důvodu, proč kaple nynější byla založena tak odchylně od souměrnosti, jak nyní ji spatřujeme. Oproti mínění K. Chytila, jenž čítal kapli Svatovácslavskou k částem založeným Matyášem z Arasu, vidí Mádl v celé kapli Svatovácslavské dílo Petra Parléře. Vyličuje dále bývalou nádhernou výzdobu kaple, zmiňuje se především o nádherném náhrobku sv. Václava, kterýž Karel IV. postaviti dal, a po němž nezbylo nižádné památky leč toliko několik skrovných záznamů v inventáři z r. 1387. Po té popisuje autor malby nástěnné, a to jak freska představující Umučení Páně, provedená roku 1372 na náklad Karlův od umělců, jichž jména určiti nelze (byly připisovány Dětřichovi, Wurmserovi a Osvaldovi), tak i freska znázorňující výjevy ze života sv. Václava, jež r. 1614 maloval Daniel Alexius z Květné. Známý bronzový

kruh Svatováclavský uprostřed dveří kaple upevněný klade Mádl do doby mladší, totiž do století XIII. Co se týče věžovité skříňky kovové, kterouž druhdy mylně pokládali za model přilby Svatovítské, připojuje se Mádl k hypotése, kterouž podal Jos. Mocker ve Zprávách Jednoty Svatovítské těmito slovy: »Nad římsou dělící malby Karolinské od fresk Daniele Alexeje, nad ukřižovaným Spasitelem, symetricky proti sobě nalézají se dva malovaní andělé s prázdným prostorem uprostřed ... Mají jednu ruku pozdviženou vzhůru, druhou ukazují dolů. Předmět však, kterýž oba andělé mají držeti, schází úplně a zůstala stěna mezi oběma již původně bez malby. Jest tudíž oprávněno mínění, že měli oba andělé držeti zmíněnou kovovou skříň s věčným světlem, kteráž mezi nimi se nalézala a jež následkem stržení římsy za příčinou postavení nového většího oltáře s tohoto místa odstraněna byla...« O drátěné košili a přilbě sv. Václava vyslovuje se Mádl s kritickou reservou takto: »Zdali husté pletivo drátěných kroužků železné košile chránívalo kdy tělo patrona země České, zdali železný šišák přilby kryl kdysi temeno jeho hlavy, je snáze věřit než dokázat«, připouští však přece, že »aspoň přilba svým původem sahá skoro až do dob knížete Václava, že jest umělým výrobkem zbrojíře desátého věku...« Myslíme, že po hlubších srovnavacích studiích bylo by možno i tuto poměrně malou differenci časovou odstraniti a plnou authentičnosť převzácné této památky obhájiti. Při zmínce o baldachýnovém kandelábru, jejž r. 1532 Pražští sládci postavili do kaple Svatováclavské, připomíná Mádl, že svícen ten není dílem Petra Vischera, nýbrž snad jeho syna Hanuše. Jisto však jest, že jest to práce Norimberská. Konečně zmiňuje se Mádl o deskovém obraze »Smrť sv. Václava« z r. 1543, jenž rázem svým hlásí se do školy Cranachovy.

(Pokračování.)

Deskový obraz „Ukřižování“ ze XIV. stol. v klášteře Emauském.*)

Popisují Dr. **Ant. Podlaha** a **Ed. Šittler.**

V tak zv. komnatě sv. Řehoře [1]) staroslavného kláštera Emauského chová se vzácný starý deskový obraz temperový, představující Ukřižování Páně.[2]) Uprostřed na nízkém kříži, na jehož hladce přitesaných ramenech znatelno souměrné žilování, pní Spasitel. Hlava jeho k pravému rameni nakloněná obklopena jest kruhovou svatozáří, jejíž kruhová deska ozdobena jest třemi rameny rovnoramenného kříže vyhloubenými tečkami naznačeného, jakož i třemi soustřednými kruhy na obvodu podobným způsobem utvořenými. Bohatý, tmavohnědý, dlouhý vlas splývá v širším proudu k rameni levému, na němž téměř vodorovně spočívá, kdežto na straně pravé spatřujeme užší jeho proud ke tváři přiléhající a pak ve tři menší svislé praménky se dělící. Na temeni jest vpletena trnová koruna. Ve tváři krátkým hnědým vousem olemované jeví se výraz přestálého utrpení: rty bolestně jsou zkřiveny, oči zavřeny. Klenuté čelo lemováno jest polokruhovitě přiléhajícím vlasem. Probodené ruce, z nichž ve velikých krůpějích kane krev, křečovitě sevřeny jsou kolem velikých hřebů, ramena jsou mírně napjata v rovné, málo šikmé čáře. Z pravého boku široké hrudi tryská v hroznovitém proudu krev. Dolejší část těla nakloněna jest poněkud ku pravé straně. Kolem boků ovinuta jest poloprůsvitná bílá rouška. Nohy proklány jsou hřebem jediným; levá noha podložena jest pod nohu pravou. Z rány prýští se krev a stéká v několika proudech po pni kříže na skálu, do níž kříž jest vetknut.

Po pravé straně Ukřižovaného stojí skupina pěti postav, mající kolem hlav kruhové svatozáře, jichž obvody ozdobeny jsou soustřednými kruhy vyhloubených teček. V popředí stojí Matka Boží v modrém, hnědočerveně podšitém

*) Za laskavé zapůjčení tohoto obrazu k reprodukci vzdáváme díky veledůstojnému konventu Emauskému.

[1]) Dříve nalézal se obraz ten v opatské kapli téhož kláštera, srovn. Ekert, Posv. m., II., 210.

[2]) Obraz jest 98 *cm* široký a 132 *cm* vysoký.

šatě. Dlouhé svrchní roucho zakrývá celé temeno hlavy a téměř celé čelo, takže z bílého závoje pod ním se nalézajícího pouze malé částky jsou viditelny. Roucho na temeni hlavy jest hladké; pouze v pravo nad čelem v mírné záhyby jest složeno, splývá pak po obou stranách rukou svrchního roucha splývá spodní, rovněž modrý šat v bohatých záhybech až k zemi. Splývající s levého ramene šat ovinut jest kolem lokte ruky levé, jež v rameni jsouc ohnuta šikmo na prsa vzhůru jest položena, dlaní ploše na prsou spočívajíc tak, že čtyři dlouhé viditelné

Deskový obraz »Ukřižování« ze XIV. stol. v klášteře Emauském.

tváře k hrdlu, a k ramenům; s ramene pravého splývá šikmo po pravé ruce, s níž spadá svisle dolů v několika záhybech, jež rovný lem svrchního roucha v malebnou křivku mění. přivádějíce k platnosti červenou, zlatem dessinovanou podšívku. Zpod vykasaného pravou prsty téměř jsou rovnoběžny. Ku pravé straně nakloněná tvář Bohorodičky dýše ušlechtilostí a půvabem. Jemné rysy obličeje provanuty jsou hlubokým tichým žalem: rty bolestně jsou staženy, oči v jedno místo jsou upřeny v žalném přemítání...

Ve tváři Bohorodičky soustředil umělec veškeru dovednosť mistrovského svého štětce. Aby krása svatého obličeje toho ještě více vynikla, umístil umělec po levici Bohorodičky ženu v rouše žlutozeleném, jejíž tvář v bílé závití zahalená, ušlechtilostí nevyniká. Za Bohorodičkou z pravé strany jest postava ženy v rouše červenavém, z jejíž tváře toliko malá část s pravým okem jest viditelna. Mezi gloriolami P. Marie a ženy v levo podle ní stojící viditelno jest téměř čtvrté sv. ženy. Nejzáze v pravo vyniká hlava sv. Jana s červenavými kadeřavými vlasy nad čelem rozčisnutými. Ve tváři Miláčka Páně téměř vodorovně držané ztlumočen jest bol staženými obočími a očima ve tvář Kristovu upřenýma.

Po levici Kristově spatřujeme skupinu šesti oděncův. V popředí stojí setník. Přioděn jest červeným koženým kabátcem na obou bocích krátkými řetízky ozdobeným a na prsou tkanicí sešněrovaným, lokty má zahaleny drátěným pletivem a na ohybu loktův navlečeny má kovové štítky, ruce samy pak vězí v rukavicích uvnitř kožených, na povrchu pak z kovových šupin složených. Podobně i nohy jeho oblečeny jsou v drátěné boty a nohavice, na kolenou pak rovněž jsou kovové ochranné štítky. Na pasu kolem boku se vinoucím visí zpředu pod prsoma krátký meč. Hlavu pokrývá šišák při dolejším lemu kroužkovým ornamentem ozdobený. Stařecká hlava setníkova, plavým plnovousem zdobená, nakloněna jest k levé straně. Oči setníkovy pohlížejí stranou ven z obrazu, a pozdvižená pravice jeho ukazuje na Krista; jest to znázornění slov evangelia (Marek XV., 39): »Viděv pak setník, kterýž naproti stál, že tak volaje vypustil duši, řekl: Jistě byl tento člověk syn Boží!« Levice setníkova opřena jest o štít zlatými hřeby v květový vzorek sestavenými pobitý. Za setníkem stojí pět žoldnéřův, z nichž však toliko postava žoldnéře po pravici setníkově stojícího vyniká divokou surovou svojí tváří s klidnou ušlechtilou tváří setníkovou účinně kontrastujíc. Z ostatních postav viditelny jsou pouze malé části tváří a šišáky hlavy pokrývající; nad skupinou trčí dvé kopí a jakási sekyrovitá zbraň.[1]) — Obraz tento přimyká se komposicí i koloritem svým k znamenitým výtvorům slavné doby Karlovy. Dr. K. Chytil spatřuje v něm známky směru Dětřichova (Pam. archeol. XV., 1892, pag. 610 a Ottův Slovník naučný VII., [1893], 418), an píše: »Zřetelně jeví se způsob Dětřichův ... na obraze Ukřižování v klášteře Emauském.« Naproti tomu shledává Neuwirth (Mittelalterliche Wandgemälde und Tafelbilder der Burg Karlstein in Böhmen, 1896, str. 97) v obrazu tom podobnosť s obrazem na mense oltářní v kapli sv. Kateřiny na Karlově Týně, kterýžto obraz připisuje italskému malíři Tomáši z Modeny. Praviť na uv. m.: »Das Kreuzigungsbild des Altartisches mit seinen schlanken Figuren und gut motivirten Gewändern ist ganz im Geiste italienischer Kunst gehalten und nähert sich manchem Zuge der bekannten Kreuzigung des Emauser Tafelbildes, dessen Kriegergruppe einen ähnlichen Aufbau bietet.« Ale pouhým srovnáním vyobrazení zmíněného obrazu Karlotýnského, jak podává je Neuwirth na tab. XVI. svého díla, s obrazem naším shledáváme, že právě skupina žoldnéřů nic nemá podobného. Podobnosť spíše tu jest ve skupině žen, kde zejména tvář ženy po levici P. Marie stojící na obou obrazech téměř jest stejná. Větší analogie nalézáme mezi obrazem naším a obrazem Dětřichovým »Ukřižování«, jenž druhdy Karlštejnskou kapli sv. Kříže zdobíval, nyní pak ve dvorní sbírce Vídeňské se nalézá (srov. vyobr. u Neuwirtha na tab. XXXI). Zejména postava Ukřižovaného na obou obrazech jeví nápadnou podobnosť. Možno tedy s určitostí říci, že obraz Emauský vyšel ze školy Dětřichovy, ne-li dokonce z jeho štětce.

Ku konci připomínáme ještě, že obraz tento širšímu obecenstvu našemu na odiv vystaven byl na retrospektivní výstavě r. 1891. (srov. katalog str. 180. čís. 198).

[1]) Ekert podává v díle svém »Posvátná místa kr. hl. m. Prahy,« II., 210 kusý popis obrazu, řka, že představuje »Spasitele na kříži a setníka římského s kopím.«

Hřbitovy prvních křesťanů.

Dle prof. Armelina podává J. V. (Pokračování.)

Zesnulým nechávali na rukou prsteny, jež nosili za živa, a ukládali s nimi do hrobu destičky kovové neb ze slonoviny, na nichž bylo vyryto jméno a den pohřbu. Dnes ovšem zřídka přijdeme na podobný cennější předmět, protože hrabivost lidská neušetřila ani mrtvol a jejich šperků.

Z řečených destiček nalezena byla nedávno jedna na hřbitově sv. Anežky s tímto nápisem: »Secundinus dep(ositus) tertio kalendas aug(usti) annorum... depositus in pace Amen.[1])

Otvor hrobu uzavírala deska mramorová neb z vypálené hlíny, na krajích dobře přiléhající, někdy i železnými hřeby připevněná; štěrbiny kol kolem zamazaly se pečlivě vápnem, aby jimi nemohl unikati puch z hrobu a neotravoval ovzduší.

Na těchto deskách býval někdy vyryt neb suříkem napsán epigraf delšího neb kratšího obsahu.

Z pravidla však zůstávala deska vždy prázdna nanejvýš do vápna, jímž byla zatmelena pokud bylo ještě měkké, vrylo se nějaké znamení ne pro okrasu spíše z potřeby k snazšímu rozeznání hrobu. Někdy z téže příčiny zazdili nějaký předmět z domácího nářadí. Tak u hrobů dítek obyčejně nacházíme nějakou hračku (crepundia), kroužek, zvoneček, panáčka, panenku a p.

Nejednou přicházíme i na věci drahocenné, jako drahokamy, bronzové peníze, vyřezávané figury zvířat, neb pohanských bůžků, mosaiky, lastury, skleněné tácy s nápisy neb obrazy, talíře, hrací kostky, nádoby buď skleněné neb hlíněné rozmanité velikosti a podoby.

Druhdy, kdy ještě panovalo mínění, že všecky hroby podzemních hřbitovů křesťanských chovaly v sobě těla sv. mučenníků, myslilo se, že všecky tyto nádoby byly naplněny jejich sv. krví. Zvěčnělý archeolog Armelini však dokázal na více než 300 nádobách, nalezených na hřbitově sv. Anežky a Ostrianském, že tyto nádoby pocházejí téměř výhradně z doby Konstantinovy ano spíše z doby pozdější, kdy křesťané měli již svobodu ve vyznávání své víry.

Také umístění mnohých těchto nádob nasvědčuje tomu, že nemohly obsahovati žádnou kapalinu, tím méně krev sv. mučenníků, kterou měli pozůstalí věřící ve veliké vážnosti.

Většina těchto nádob sloužily k pokropování mrtvoly i náhrobní desky voňavkami (liquidi odores), jak o tom svědčí svrchu uvedený nápis Prudentiův.

Tím však nijak nemyslíme a priori zamítati, že vůbec nebylo na hřbitovech křesťanských žádných nádob s krví sv. mučenníků; takové nádobky však bývaly obyčejně vloženy do hrobu samého. Archaeologové (Arringhi, Armelini, Boldetti, Marangoni) přišli za našich dnů na nádobky s obsahem ještě na polo tekutým. R. 1872 nalezla se v hrobě při silnici Salarské taková fiala plná začervenalé tekutiny podobné krvi.

Armelini vidí příčinu, proč tak zřídka nachází se v hrobech nádobky s krví, ve slovech Prudentiových v hymně na sv. Vincence mučenníka, dle nichž asi věřící pečlivě přechovávali drahocenné tyto ostatky doma. »Tutamen, ut sacrum suis domi reservent posteris«.[1])

Dlouhé jednotvárné řady hrobů (loculů) ve stěnách podzemních hřbitovů, bývají přerušeny tu a tam, zde více, tam řídčeji vchody do kobek (cubiculi).

Tyto jsou rozmanité podoby a velikosti někdy dvojité, troj- až i čtyrnásobné. Z pravidla bývá na zadní stěně kobky hlavní hrob (arcosolium, arcisolium) t. j. hrob hlavního člena rodiny, kterýž zřídil pro sebe a pro své toto společné pohřebiště. Jméno arcosolium odvozuje svůj původ od toho, že nad hrobem se klenulo do oblouku (arcus) klenutí.

Na kameni (mensa), který uzavíral hrob vodorovně, sloužila se nejsvětější oběť, byl-li zesnulý vyznavač neb mučenník, tak že jeho hrob byl zároveň oltářem; obyčejně však stával oltář buď před hrobem sv. mučenníkův neb po jejich straně.

V takovém sloupci, který nesl na sobě oltářní mensu nalezly se za papeže Vigilia kosti a popel sv. Hypolita ve zvláštní schránce (capsella), — prastarý to způsob ukládati sv. ostatky do oltáře.

Z jednoho dekretu pap. Felixe I. lze souditi, že se počalo poznenáhlu zneužívati zvyku konati oběť mše svaté v arkosoliích nad hroby sv. mučenníků, totiž že

[1]) Il. cimitero di S. Agnese. Armelini.

[1]) Peristeph. Hymn. de s. Vincentio.

rozšiřovali tuto praxi i na hroby obyčejných věřících.[1])

Někdy snad dostali toto dovolení někteří biskupové neb kněží; ostatně nebyly všecky oltáře v katakombách pouze v arkosoliích, byly tu také oltáře přenosné, které stály osaměle v basilikách a oltáře poblíž hrobů Světců, jak jsme viděli svrchu.

Hroby (arcosolia) bývaly uzavřeny buď zídkou, v níž byl nechán otvor (fenestella), neb bývaly přepaženy mramorovými, vyřezávanými deskami (transenna). Tyto dírkované desky zůstaly dlouho v užívání i později v basilikách římských při hrobech sv. apoštolů a mučenníků.

Liber Pontificalis vypravuje o papeži Sixtu III., že jimi ozdobil hrob sv. Vavřince. Skrze otvory v těchto deskách dotýkali se zbožní věřící šátky (bradea) sv. ostatků.

Tak sv. Řehoř Tourský sám připomíná, že viděl, jak věřící v Římě na hrobě sv. Petra ve Vatikáně dotýkali se nejen rouchem, ale i kaditelnami a zlatými klíči sv. ostatků, kteréžto věci potom chovali ve velké úctě co památku na hrob téhož sv. Apoštola.[2])

Rovněž víme, že hrob sv. Petra (confessio) měl dvojité takové mříže a že skrze první ze zbožnosti přibližovali se různými předměty až ke druhé (cataracta secunda.[3])

Vzduch a světlo vnikal do větších kobek, určených ku shromáždění věřících v den narozenin sv. mučenníků, otvory ve stropě (luminaria).

Podobné otvory nacházíme také mezi různými poschodími našich hřbitovů, ty však sloužily k vyvážení hlíny.

Ostatně o světlo bylo dobře postaráno; tisíce lampiček hořelo ve výklencích, ve stěnách a téměř u každého hrobu. Jinde stavěli tyto lampičky místo do výklenku na podstavce mramorové neb desky zaražené do stěny, zřídka pak na sloupce zděné.

Vedle těchto malých prostých lampiček stály tu velké drahocenné nádoby z alabastru neb skleněné, plné balsamu a nardu smíšeného s olejem. Tato velká světla stojící u hrobů byla křesťanům obrazem onoho věčného světla, do něhož jak doufali vešla duše jejich bratra u víře.

Již pohanům byl znám zvyk rozsvěcovati světlo na hrobech zesnulých; tak svědčí jeden ze světských (pohanských) náhrobních nápisů[1]), v němž se vyslovují díky tomu, kdo by rozsvítil světlo na hrobě.

QVISQVIS HVIC TVMVLO POSVIT ARDENTE (sic) LVCERNAM ILLIVS CINERES AVREA TERRA TEGAT.

Temnoty podzemních hřbitovů byly tudíž osvětlovány více než světlem denním množstvím luceren a světel všeho druhu.

Nesmírné toto dílo, pořízené nákladem a úmornou prací křesťanův budilo obdiv již u starých, takže jeden cestovatel přirovnává křesťanské podzemní hřbitovy proslulému pohřebišti Egyptských králů v Thebách a jednu i druhou nekropoli nazývá »divem« per autonomasiam[2].)

Naše hřbitovy jsou položeny v malé vzdálenosti od města, v okrsku, jehož poloměr má as $1^1/_2$ hod. od nejstaršího městského obvodu (Servia Tullia), nesahají tudíž ani k nynějším zdem města (obvod Aurelianův a Honoriův).

Mínění, že křesťanské hřbitovy byly umístěny uvnitř obvodu Tulliova jest zcela chybné, protože římské zákonodárství hned od počátku přísně zapovídalo kopati hroby v městě.

Z epochy decemvirů známe pověstný dekret (pojatý v 12 deskách) »hominem mortuom (sic) in urbe ne sepelito, neve urito«.

A císař Hadrian určil přestupníkům pokutu 40 zlatých peněz (aurei) do fisku.[3])

Křesťané neměli žádného důvodu, aniž jim bylo možno protiviti se tomuto nařízení. Ano, oni se neodvážili svými podzemními stavbami vkročiti na cizí půdu, — kopali je výhradně na pozemcích vlastních.

To potvrzují názvy jednotlivých hřbitovů, ve kterých se nám zachovala jména věřících, kteří založili hřbitov na svých pozemcích. Tak na př. hřbitov Praetextatův, Priscillin, Lucinin, Pontianův, Maximův, Commodillin a p., ku kterýmžto názvům přidávali někdy i pojmenování dle místa, kde hřbitovy ležely, jako jsme vyložili ujména catacumbas. Tím samým již padá také domněnka, jakoby naše hřbitovy byly bývalé opuštěné lomy na hlínu nebo kámen, jichž křesťané užili za pohřebiště.

Geologický rozbor útvaru, v němž

[1]) Rossi, Roma Sott, T. III., 493.
[2]) De gloria martyrum, I., 28.
[3]) Rossi, Rom. Sott., T. III., 426.

[1]) Orelli, Inscript. n. 4838.
[2]) Rossi, Bull. Arch. Crist. a. 1867,, p. 1.
[3]) Dig. XLVII., 12, 3, p. 5.

jsou kopány, moment architektonický, jakož i srovnání našich hřbitovů se skutečnými lomy a pískovnami dokazuje nemožnost a nesmyslnost této domněnky. Kdož by ji chtěl hájiti skutkem, dokazoval by, buď že neviděl žádných lomů vůbec nebo že nemá o našich hřbitovech ani představy.

Křesťané hřbitovy nejen založili, ale i svobodně užívali a měli ve své vlastní správě až do konce II. století; tak dosvědčují nejstarší vchody do některých hřbitovů, jež k nim vedou otevřeně z veřejných cest městského okolí.

A co vedlo křesťanské předky, že zakládali si hřbitovy s takovou prací a nákladem, někdy i s nebezpečenstvím spojenou?

Byl to článek víry ve vzkříšení mrtvých a idea křesťanské jednoty a lásky, posvátnost místa, na němž odpočívalo tolik svatých mučenníků. Souhrn všeho toho byl podnětem, aby si křesťané stavěli hřbitovy odpovídající křesťanskému bratrství, kteréž bylo jaksi dovršeno společným hrobem.

(Pokračování.)

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc únor.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: gotický: pro vp. Karla Bedroše, katechetu v Karlíně; stříbrné bohatě ozdobené: pro důst. farní úřad v Tismicích a pro dp. Ant. Ciganka, faráře v Hroznové Lhotě na Moravě. — Pozlacení a postříbření v ohni: patenky k zaopatřování nemocných: pro dp. Fr. Blažka, faráře v Krásné Hoře; dvou kalichů, pacifikálu a mešních konviček: pro dp. Vojt. Schneidra, faráře ve Stebně a kalicha: pro dp. Jos. Grmelu, faráře v Šumvaldě na Moravě. — Nádobky na sv. oleje: pro dp. Fr. Porazila, faráře v Moravici v rak. Slezsku a pro dp. Jos. Svobodu, faráře v Heřmáni. — Stříbrný pacifikál: pro vp. Ant. Forsta, kaplana v Domažlicích. — Kaditelnice: pro J. Eminenci, Nejdůst. pana kardinala kníž.-arcibiskupa hrab. Fr. Schönborna v Praze. Kropenka: pro blahorod. pana J. Grafa, c. k. rytmistra a zám. ředitele na Konopišti. — Svícny oltářní: 6 kusů pro dp. Jana Kramera, faráře v Mníšku. — Kříž k pohřbům: pro vdp. Jos. Moce, děkana v Budyni. — Stroj na pečení hostií: pro ctih. šedé sestry v Praze.

Rozličné. Missal: pro důst. farní úřad v Hradci. — Breviář: pro nejdůst. pana Dr. Václ. Horáka, velmistra ryt. řádu křižovnického v Praze. — Pultíky pod missal: pro sl. městskou radu na Smíchově a pro důst. farní úřad v Raudně rak. Slezsko. — 24 skleněných lampiček: pro vdp. Jana Cibulku, rektora na Sv. Hostýně.

Paramenty. Celý bíly ornat (kasule, 2 dalmatiky a pluvial), bohatě zlatem a hedvábím vyšitý: pro dp. Fr. Malotu, faráře v Bilovicích. — Kasule: červená: pro nejd. p. kapit. probošta Dr. Ed. Tersche na Hradčanech; bílá: pro vdp. Maxm. Hubra, ředitele kněž. semináře v Celovci; černá: pro dp. Lohela Schmidta, sekretáře na Strahově; bílá: pro vp. Em. Cívku, katechetu ve Slaném. — Pluviály: fialový: pro důst. farní úřad v Klecanech a bílý: pro dp. Gust. Sysla, faráře ve Pšově. — Štoly: pro důst. farní úřad v Klecanech, pro vp. Bern. Glasera, kaplana v Mimoni, pro dp. Frant. Blažka, faráře v Krásné Hoře, pro důst. farní úřad v Libošicích a pro dp. Jos. Svobodu, faráře v Heřmáni. — Vela: pro vysokorod. paní baronku Hennetovou a pro důst. farní úřad ve Slušticích. — Pláštík na ciborium: pro důst. farní úřad v Týnici. — Bursa k zaopatřování nemocných: pro dp. Frant. Blažka, faráře v Krásné Hoře. — Antipendia: pro blahorod. paní Emilii Devoreskou, choť radního sekretáře ve Voticích, pro dp. Jana Kalába, faráře v Hrušce a pro vdp. Maxm. Hubra, ředitele kněž. semináře v Celovci. — Korouhve kostelní: pro důst. farní úřad v Klecanech a pro blahorod. pana Jana Köhlera, nadučitele ve Fleissenu. — Šatičky na Jezulátko: pro blahorod. pana J. Fillingra v Poděbradech. — Birety: pro dp. Fr. Blažka, faráře v Krásné Hoře a pro důst. farní úřad v Dražicích. — Záslona fialová: pro dp. Jos. Stýbla, faráře v Lošanech.

Prádlo kostelní. Alba, rocheta a pod.: pro sl. patronátní úřad v Dol. Počernicích; rocheta: pro blahorod. paní Marií Poustkovou, choť majitele mlýna v Písku; 12 rochet: pro Nejdůst. metrop. kapitolu v Praze; plachty oltářní, humerale, purifikatoria a j.: pro dp. Frant. Blažka, faráře v Krásné Hoře; alba, cingulum a j.: pro dp. Loh. Schmidta, sekretáře na Strahově; alba a rocheta: pro J. Eminenci Nejdůst. pana kardinala kníž.-arcib. hrab. Fr. Schönborna v Praze; 3 alby: pro dp. Jana Kramera, faráře v Mníšku.

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ na Král. Vinohradech.

»METHOD« vychází vzdy 30. každého měsíce. **Předplatné,** které činí poštovní poukázkou na celý rok **2 zl. 20 kr.,** přijímá redaktor **F. J. Lehner na Král. Vinohradech** (na faře), kam i **reklamace** se zasýlají.

Knihtiskárna »Politiky« v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 3. a 4. V Praze, dne 15. dubna 1897. Ročník XXIII.

OBSAH: Románské exkurse na Moravě: 21. Praemonstrátský kostel P. Marie a sv. Václava v Louce. — Z bývalého dekanátu Slánského: Filiální kostel sv. Havla v Počedělicích. — Rozhledy po literatuře církevního umění a církevní archaeologie. (Pokračování.) — Kaple sv. Václava ve Strakovské akademii v Praze. — O studiu křesťanského umění. — Madonna kláštera Emauzského v Praze. — Meclov (Metzling). — Hřbitovy prvních křesťanů. (Dokončení.) — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc březen.

Románské exkurse na Moravě.

F. J. Lehner.

21. Praemonstrátský kostel P. Marie a sv. Václava v Louce.

Poslední z klášterů Praemonstratských na konci doby románské založený jest klášter v Louce u Znojma, který r. 1190 od základů zbudoval kníže Otto s matkou svou Marií, a kostel zasvětili Marii Panně a sv. Václavu, oslavenému mučenníku. V počtu dědin a vsí, které ku obživě řeholních kanovníků nadační listinou věnovány byly, přikázány jsou jim kaple sv. Mikuláše v podhradí Znojemském, kaple sv. Jiří v Strachotíně, kaple sv. Jana v Rokytni a kaple sv. Ondřeje v Hobze,*) z čehož se jeví, že na konci 12. věku Morava hustě poseta byla kostely po dědinách rozptýlenými. Po šesti letech (1196) potvrdil papež Celestin III. nadání kláštera, jehož další vývoj připadá do doby příští.

Kostel Panny Marie a sv. Václava zbudován jest slohem románským. Za příčinou pohrom válkami způsobených byl sice kostel různě obnovován a přestavován, zachoval však přece v podstatě původní tvářnost svou, zejména v půdorysu a zdivu. Jest to budova trojlodní rozměrů dosti značných, sestrojená vedle pravidel slohu románského na základě čtverců; čtyry čtverce tvořily hlavní loď, jíž z obou stran v pravo i v levo odpovídal dvojnásobný počet

*) *Regesta I, Erben, 1190, 25. Oct., Prugae, p. 184:* Otto, — Boemorum dux, quondam marchio Moraviae — et nobilissima mater nostra domina Maria, divina inspiratione commoniti, — monasterium in Luca ad honorem dei et beatae Mariae semper Virginis et sancti Wencezlai gloriosi matyris a primis fundamentis construximus. — Ad sustentationem autem canonicorum, qui sub regulari observantia deo in eodem coenobio militabunt, possessiones subscriptas in dotem ecclesiae donatione legitima irrevocabiliter in perpetuum assignamus. Hae sunt: Capella sancti Nicholai cum omnibus ei attinentibus... Capella sancti Georgii in Strachotin cum tribus villis... Capella sancti Johannis in Rokiten cum villa... Capella sancti Andreae in Gobza cum villa...

polovičních čtverců v lodích bočních. Z pozdní doby stavební na úplném sklonku slohu románského bylo by lze souditi, že klenba spočívala na žebrech, čemu však prosté pilíře čtverhranné, přípor postrádající, nyní nenasvědčují. Pilíře, jimiž loď hlavní od bočních lodí se dělí, tvořily pravidelný čtverhran, jehož strana měřila 1·4 *m*; nyní jsou směrem tímto směrem dřívější kvadratické pilíře, jimž na půdorysu tuto vyobrazeném vrácena jest dřívější podoba. Arkady polokruhové zůstaly dosud nezměněny. Šířka hlavní lodi od pilíře k pilíři měří 8·6 *m*, bývalá šířka bočních lodí 4·40 *m* (nyní po rozšíření pilířů pouze 3·66 *m*), pilíř 1·4 *m*, úhrnečná šířka všech tří lodí 20·20 *m*; úhrnečná délka od stěny

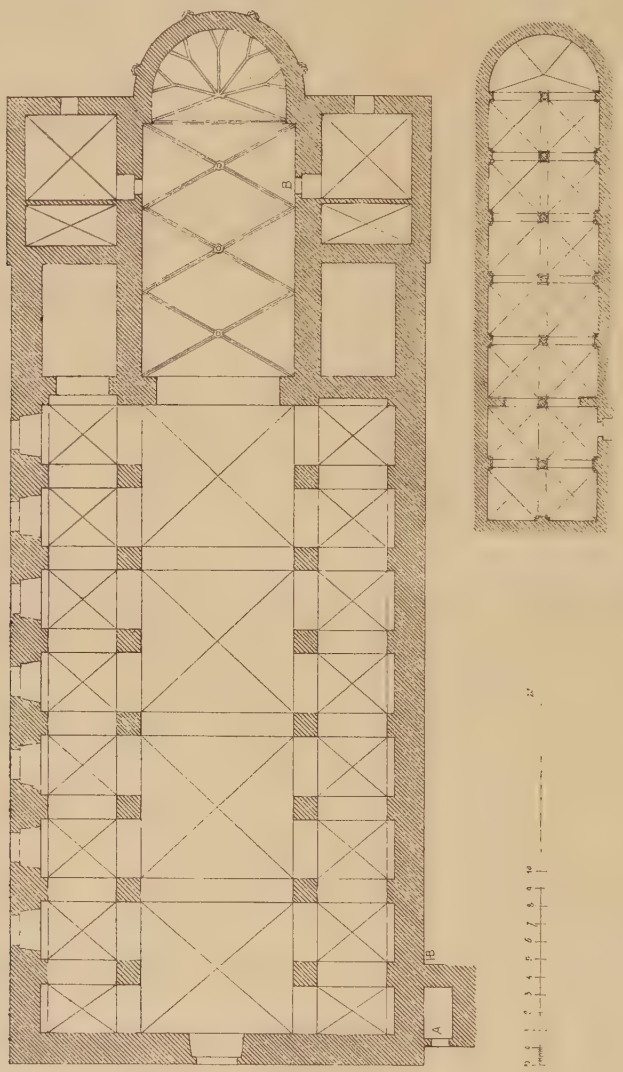

k bočním lodím rozšířeny na 1·65 *m*. Stalo se to bezpochybně tehdáž, když nad oběma loďmi bočními zbudovány jsou empory. Když totiž klášter po téměř 600letém trvání r. 1784 byl zrušen, užilo se ho nejprvé za kasarny, napotom za továrnu na tabák, později za akademii vojenskou. Aby emporám dostalo se bezpečné opory, rozšířeny jsou průčelné ke choru 35·65 *m*. Lodi boční jsou sklenuty křižovou klenbou, loď střední moderní klenbou valenou.

Loď tato oddělena byla od choru obloukem vítězným 1·60 *m* širokým; chor téže šířky jako loď střední (8·6 *m*) jest až k polokruhové apsidě 16 *m* dlouhý. Míry tyto ukazují, že býval sklenut dvěma čtverci křížovými. Chor zakončuje se

k východu zcela pravidelně polokruhovou apsidou, 5·40 *m* hlubokou, tak že celý kostel, jehož spodní zdivo vesměs z doby románské pochází, jest 57·5 *m* dlouhý. Koncha, jíž apsida původně sklenuta byla, zmizela. Apsida románská zvýšila se znamenitě po spoustách r. 1425 způsobených stavbou gotickou pěti vysokými okny gotickými prolomenou a překlenuta jest i s chorem klenbou téhož slohu gotického. Po obou stranách choru zbudovány jsou v téže době mohutné věže, jejichž zdivo dosud až k hlavní římse kostela dosahuje. Obě nízké věže průčelní, jakými nyní kostel se vykazuje, jsou patrně původu novějšího. Věže východní mohutně založené vybočují z obou

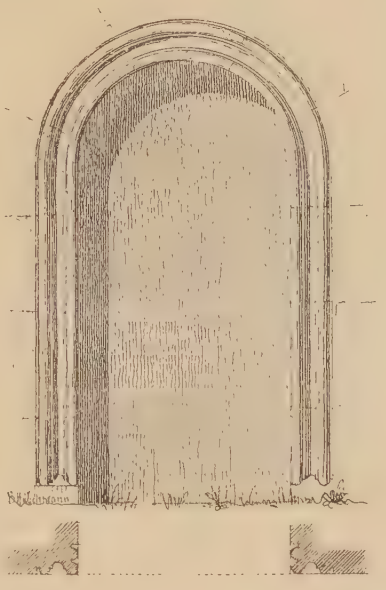

lodí bočních, které v době románské po obou stranách choru se pokračovaly a k východu polokruhovými apsidami zakončeny byly. Proměna východní části kostela dála se v polovici 15. věku usilovnou péčí opata Přibislava II. (1443—1466), o němž listina z r. 1458 s pochvalou dí, že klášter zhoubným požárem zničený vlastní péčí a mnohou starostí obnovil.*)

Pod apsidou, chorem a částečně i lodí rozprostírá se znamenitá krypta románská, která délkou svou 27·83 *m* nad veškeré krypty české vyniká a žádnému z archaeologů dosud známa nebyla. Krypta tato rozeznává se od veškerých krypt českých velmi podstatně tím, že není pojata v organismus stavební choru a apsidy, které v jiných románských kostelích přímo nad ní jsou zbudovány, nýbrž zcela samostatně a neodvisle od budovy kostelní sdělána jest. Šířka a délka její totiž neshoduje se s rozměry choru nad ní zbudovaného; šířka měří pouze 6·20 *m*. Za tou příčinou jest zdivo neobyčejně mohutné. Krypta jest tak hluboko založena, že nebylo třeba chor zvýšovati. Proto nevchází se do ní z kostela, nýbrž z venčí a to z jižní strany boční úplně tmavou, úzkou chodbou v mohutném zdivu prolomenou. Jako chodba, postrádá i krypta naprosto všelikého osvětlení z venčí, z čehož souditi lze, že nebyla zřízena pro bohoslužbu, jako ostatní krypty kostelů románských, nýbrž za hrobku knížecích zakladatelů z rodu Přemyslova, jakož i opatů kláštera. Krypta rozvržena jest po celé délce v prostředku řadou šesti svobodně stojících sloupů románských, polokruhovými oblouky přepásaných, na způsob dosti prostorného podzemního kostela o dvou lodích na 14 klenbových čtverců, utvořených jednak zmíněnými oblouky po délce prostory, jednak oblouky příč-

*) Qui domi forisque rebus magna laude dignis solerti studio semper institit. Ipse enim . . . monasterium . . . execrabili incendio exustum, sua diligentia multaque cura instauravit... dt. Prag. 15. Nov. 1458. Volný. Kirchliche Topographie von Mähren. II. Brünner Diöcese. IV. 137.

nými, přepínajícími se ze sloupů k oběma stěnám bočním, kdež pro ně vystupují ze zdiva pravidelné pilastry, při podlaze trnoží, svrchu pak římsami opatřené. První dva pilastry od západní strany počínaje, jsou složitější, následující dva vynikají dovnitř o 89 *cm* na způsob oblouku vítězného, poslední dva přepínají se v arcus triumphalis, za kterým apsida polokruhová na východ se uzavírá. Veškerých 14 čtverců sklenuto jest pravidelnou klenbou křížovou bez žeber, jejíž výška od podlahy až do vrchu měří 2·85 *m*; apsida není však sklenuta konchou, nýbrž klenbou opírající se o tři polokruhy nástěnné a sbíhající se ve středním bodu. Klenba vedle pravidel slohu románského soustavně a řádně provedená svědčí o nevšední zručnosti stavební. Nejznamenitější ozdobou velkolepé krypty jsou však sloupy, na nichž klenba spočívá, vyznačující se neobyčejnou bohatostí a rozmanitostí forem. Patky, dříky i hlavice jejich jsou různotvárné, výmluvně nasvědčujíce, že stavitel byl mistrem, který dokonale ovládal veškerými formami bohatě vyvinutého slohu románského. Pouze dva sloupy jsou kulaté, ostatní osmistěnné. Dříky jejich jsou nestejné výšky, která se však vyrovnává patkami a hlavicemi na 1·40 *m*. Počítajíce od apsidy, jsou dříky sloupu prvého, druhého, pátého a šestého polygonalní a to vesměs osmistěnné; první jest nejjednodušší, jehož čtverhranný svršek segmentem kruhovým do osmistěnu přechází; svršek druhého oddělen jest od spodní jeho části vystupujícím proužkem; třetí a čtvrtý nejsou ničím přerušeny. Každý z nich má jinou patku; u prvního zvedá se na silné desce mohutná patka čtverhranná, sklánějící se kruhovitě ku čtyrem rohům s přiléhajícími patníčky, znakem to 12. století; patka druhá tvořena jest z vysokého karnisu, ozdobeného v rozích pěkně modelovaným listem nárožním; patka třetí vězí v zemi a nebylo lze tvar její stopovati; patka čtvrtá skládá se z desky, žlábku a slabého oblounku v průvodu pásků. Podobná rozmanitost spatřuje se i na hlavicích, náběžníkovými římsami pokrytých. U prvního sloupu zastupuje hlavici segment kruhový, jímž čtverhran do osmistěnu přechází; ostatní tři hlavice jsou tvaru krychlového, různě však vytvořeného, z nichž jedna oživena jest hladkými polokruhy většími a menšími, svrchu i dole; druhá pletivem stužek a ozdobných lístků; třetí pouhými páskami z rohů se vinoucími kolem polokruhových stranic. Rozmanitým hlavicím odpovídají též různotvárné krycí římsy; první z nich jest prostě tvořena z mohutného oblounu a desky; druhá skládá se ze 4 článků, s desky, mělkého žlábku, desky a nakloněné plošky; třetí a čtvrtá rovněž ze 4 článků, vysoké desky, žlábku, oblounu a desky v průvodu proužků. Jako sloupky osmistěnné jsou též sloupy kulaté zaujímající v řadě třetí a čtvrté místo různě vyzdobeny. Oba sloupy mají na desce patky attické s lístky nárožními, hlavice jejich nejsou však krychlové, nýbrž tvaru kalichového, vyzdobené listím po způsobu hlavic korintských upra-

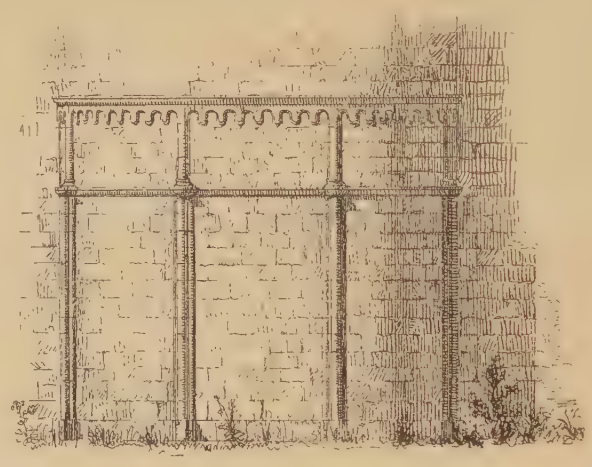

veným a pokryty jsou vysokou deskou mělce vyhloubenou, nad kterou nachází se úzká deska kolmá.

Sloupy, patky jejich i hlavice jsou výborně pracovány i zachovány, ukazujíce, jakým duchem se nesla architektura románská na sklonku doby románské. Jestli že klenba v kryptě neporušeně zachovaná poskytuje nám obraz v malém, jakým způsobem byl kostel sklenut v lodi hlavní i obou bočních lodích jsou správně a pěkně provedené sloupy její rukojemstvím, že i vnitřní architektura kostela nepostrádala přiměřené výzdoby, z níž bohužel zbyly pouze dva portálky, jeden, jímž vchází se do sakristie, druhý, jímž z venčí od strany západní byl přístup do ambitu ku jižnímu boku kostela přistavěnému. Portálek na prvém

místě uvedený zaujímá po dvou sloupcích z té i oné strany; na attické patce spočívají štíhlé dříky, svrchu zakončené hlavicemi koritisujícími, na nichž přepínají se polokruhové oblouny dříkům odpovídající. Druhý portálek zachoval se těsně vedle jihozápadní věže průčelné a skládá se ze dvou oblounů, mezi nimiž upraven jest žlábek v průvodu proužků, jehož ostění zdobí diamantový řez; článkování obíhá bezpřetržitě celým portálkem, postrádajícím patek i hlavic. Jestli že oba podřízené vchody slohově vypraveny byly, nelze pochybovati, že hlavní portál průčelní nad ně vynikal jak bohatostí článků architektonických, tak výzdobou ornamentální a figurální. Že i vnějšek kostela architektonickým článkováním nádherně okrášlen byl, ukazují zbylé pozůstatky na spodní části apsidy nyní částečně zasypané, tak že trnož příslušným římsováním zakončený a spodní část přípor odtud vystupujících spatřiti nelze. Polokruhová apsida jest totiž na místo pouhých lisen, jimiž jiné kostely bývaly okrášleny, rozvržena čtvero vystupujícími příporami na pět polí. Přípora skladá se z tří válců, z nichž prostřední ploškou oddělen jest od obou s pravé i levé strany k němu přidružených. Přípory tyto vystupují nad nynější úroveň do výšky 3·36 *m*, kdež na způsob hlavic rozšiřují se karnisem, který jakožto římsa kolem apsidy obíhá a takovou měrou spodní část apsidy odděluje od patra vyššího, rozvrženého tímže způsobem. Vrchní toto patro jest však vedle pravidel architektonických jemněji rozčlánkováno. Obě boční přípory jsou zde vypuštěny a pokračuje se pouze přípora střední, která spočívá dole na patce, svrchu pak po obou stranách rozvlňuje se obloučkové podříms vesměs polokruhovitě tvořené a ve výši 2·22 *m* zakončené římsou, která se skládá s karnisu a krycí desky. Další pokračování zmizelo novou stavbou gotickou, jejíž vysoká okna přímo nad římsou počínají. Zbytek této výzdoby na apsidě jest tím vzácnější, že jest toho druhu jediný a ukazuje, jak nádherně bývaly velké chrámy řeholní v druhé polovici slohu románského zbudované i z venčí architektonickým článkováním oživeny.

Z bývalého dekanátu Slánského.

Podává **Frant. Štědrý**, farář v Slavětíně.

1. Filiální kostel sv. Havla v Počedělicích.

Na nejzazším konci severozápadním bývalého děkanátu Slánského leží v úrodném údolí jako poloostrov obemknuta řekou Ohří zámožná ves Počedělice. U prostřed sadů, olší a vrb vyniká starobylý kostelík, nyní filiální k faře Chodžovské, vikariátu Libochovského, diecése Litoměřické. Průčelí nevkusné pocházející z let 1750—1760 nedává tušiti, že kostel tento jest jeden z nejstarších v širokém okolí Lounska. Teprv kdo se k němu blíží, vidí opěrací pilíře s dvěma ústupky kolem presbyteria a vchodem jižním do lodi vstupujícímu napadá tloušťka zdiva 1·15 *cm*, jež ukazuje, že nebyla okna nyní sice polokulatá, ale velká a nestejná původem svým takového tvaru. Když jsme v prosinci m. r. meškali na pohřbu faráře Františka Pintera Chodžovského, požádali jsme dp. administratora Josefa Šplechtnu o zapůjčení farní knihy pamětní. V této jsme se dočetli, že farář Josef Benedikt Stolz v Chodžově znamenaje chatrnost krovu kostela Počedělského navrhuje následující opravy:

Kostel široký 21 loket a vysoký 16½ lokte budiž snížen o 5½ lokte, štíty na západní straně a druhý mezi lodí a presbytářem buďte strženy a nad západním štítem vystaví se průčelí. Okénka malá se rozšíří a ze zbylého krovního dříví zřídí se sakristie. Tento návrh přijat konsistoří Litoměřickou a tak opraven kostel Počedělský s románskou lodí a gotickým přesbytářem z doby první gotiky české.

Na štěstí zachovalo se jedno okno románské ve štítu na straně severozápadní. Jest zvenčí zazděno, uvnitř má 22 *cm* šířky, 70 *cm* výšky a rozšiřuje se do 80 *cm*, kdežto výška dosahuje 110 *cm*. Tím tušíme románská stavba dokázána jest. Loď, do níž se vchází se strany

polední vchodem moderně zařízeným, totiž dveřmi, které nemají než ostění obdélníku, jest 11·60 *m* dlouhá a 10·5 *m* široká. Na západní straně nalezá se kůr zpěvácký v šířce 3·45 *m* podepřený dřevěnými sloupy. Jest původu nového. Dřevěné schody vedou naň a tu nalézá se ono dosud zachované románské okno na straně severozápadní průčelní. Strop jest rovný a dosud zachovává pole uvnitř vroubená jednoduchým prutem na důkaz, že byl tak jako v Slavětíně a v Radonicích kasetový, románský. Z kůru vchází se na věž dřevěnou, nad krovem lodi zbudovanou, která asi původně byla umístěna někde vedle kostela, ač se o tom neví ani mezi nejstaršími obyvately, ani pamětní kniha fary Chodžovské se o tom nezmiňuje. Na ní visí tři zvony. Největší má tento nápis: Leta boužieho tisicieho CCCCXC čtvrtého slit jest tento zvon toho leta po Božím křtění. Druhý menší, nyní puklý, má podobu táhlou s nápisem nečitelným. Třetí: FRANZ GOLD IN LEITMERITZ 1843, na němž polovypukle zobrazen jest sv. Jan Nepomucký. Z lodi do presbytáře vchází se obloukem vítězným, do ostrého úhlu sklenutým. Klenba presbytáře sbíhá se ve dva kulaté svorníky, na nichž žádného znaku není rozeznati. Žebra gotická sestávají ze tkanice (proužku) $2^1/_2$ *cm* široké a $1^1/_2$ *cm* vysoké a z prutu majícího průměrem 3 *cm* a končí konsolou jako jest při chrámu Páně na Karlově [1]). Po straně evangelní zachováno sanctuarium, které má 112 *cm* výšky a 70 *cm* šířky. Jest ozdobeno třemi pruty v gotický oblouk se sbíhající a do vnitř se zúžující. Při své první návštěvě Počedělického kostelíka asi před 15 lety zahlédl jsem ozdobnou kovanou mřížku utvořenou z kosočtverců, která ležela pohozena za oltářem. Seznal jsem na prvý pohled, že jest to mřížka původní sanktuaria. Prosil jsem, by nebyla zašantročena. Jest nyní, jak se dozvídám, uložena u knížecího Schwarzenberského patronátního úřadu v Citolibech. Na straně epištolní jest ve zdi výklenek goticky zakončený. Okna v presbytáři jsou gotická, avšak bez kružeb. K těmto částem starým přistavěna jest sakristie na straně severní a vchod do ní z presbytáře jest jednoduchý. Přistavěna byla, jak již dotčeno, v l. 1750—1760.

Vzácná starožitnost tohoto kostela jest soška Panny Marie, pocházející, dle dra B. Matějky z 15. století. Obličej sv. Panny i děťátka jest sice nějakým mistrem truhlářským nemotorně obarven a olakován, ale roucho zachovalo řasy a starou polychromii, zlatá a červená barva jest dosud dobře znáti. Mimo to upozornil nás p. MUDr. Petr Biebl, praktický lékař v Slavětíně, že pod starým papírovým obrazem, který nyní visí pod kůrem zpěváckým na straně epištolní, jest obraz na zlatě sv. Josefa a že i rám, ve kterém se nalézá, pochází nejspíš ze starého skládacího oltáře. Domněnka ta má svůj podklad i v tom, že jsme našli kus dřevěný se zlatými, goticky ornamentovanými rozvilinami mezi starým haraburdím u oltáře sv. Jana Nepomuckého, kteréž jsou jemnější nežli ony, jaké má skládací archa gotická v Slavětíně, pocházející z r. 1531.

Oltářů má tré. Hlavní s obrazem sv. Havla a s menším na hoře sv. Jiří pochází dle pam. kn. Chodžovské z l. 1749. Tabernakulum jest z kostela Oborského. Ač obložen prkny, jest viděti dosud, že byl oltářem pevným jakož i oba postranní oltáře sv. Jana Nepomuckého a Panny Marie. Poněvadž ale se pochybovalo za dob faráře Josefa Stolze, zdali jsou posvěcené čili nic, dáno bylo altare portatile 30. října 1758 od světícího biskupa Arnošta hraběte z Waldšteina. Oltář sv. Jana na straně epištolní v lodi má obraz téhož světce. Vzácností však jest, že tam u toho oltáře i za obrazem sv. Jana Nepomuckého lze viděti fresky. Zřetelná jest postava ženská s korunou a svatozáří a vedle ní postava ženská, jejíž hlava zahalena šatem ve 14. století obyčejným. Srovnáveje omítkové malby Slavětské s těmito, mám za to, že tento zbytek dovednější rukou malován jest nežli naše Slavětské jsou. Křížová cesta a ostatní obrazy rozličnými dobrodinci sem dané nemají ceny, jedině velký obraz sv. 14 pomocníků visící na severní stěně mezi okny nesluší pominouti. Jsou malovány ve čtyřech řadách a sice nejvýše dva sv. Jiří a Diviš, pod nimi Blažej, Pantaleon, Vít, Kryštof, Erazim, Cyriak, Achác, Eustach, Jiljí, Marketa, Barbora a Kateřina. Pochází od nějakého malíře Němce asi z minulého století. Nejspíš při výpomoci, která se dála od kněží řádu sv. Norberta v Radonicích, zanechán zde promoční list Václava Františka Fiedlera, rodáka Pardubického, který l. 1723 povýšen byl za doktora filosofie v Praze pod opatem Marianem Antonínem

[1]) Viz »Method«, VII., pg. 8.

Hermannem a Liborem Ublem jako promotorem téhož řádu členem a professorem. Jest to veliký obraz ukřižovaného Krista s okolím Jeruzalemským a pod ním jsou thése označeny, které jako doktorand hájil. Jest to tisk J. A. Pfeffela v Augsburku.

Počedělice jest osada prastará. Poprvé se připomíná v r. 1274.[1]) S jiným zbožím královským ve Vršovicích, Oboře a Veltěžích vešla do rukou biskupů Pražských. Arnošt, první arcibiskup, dal jí do života Sezemovi z Rožmitála za polovic hradu a zboží Rožmitálského 16. října roku 1347.[2]) Tento pán byl ještě živ v r. 1381 1. dubna.[3]) Nazývá se Sezema z Počedělic a podobá se pravdě, že sídlel občas tamtéž na tvrzi. Byl dobrodincem kláštera Ročovského[4]) a špitálu pod Vyšehradem.[5]) Měl tam svého správce Petra a písaře Vavřince[6]) jakož i kuchaře Václava, kterého oddal bez práva Václav, převor řádu dominikánského v Lounech, s manželkou Křištou, jak o tom líčení pře před konsistoří svědčí.[7]) Po smrti Sezemově obdržel 19. července r. 1383[8]) statky arcibiskupské k užívání do života Jindřich Škopek z Dubé, nejvyšší hofmistr krále Václava od roku 1386—1395 6. května.[9]) Za něho byl správcem zboží Hašek.[10]) Po té spravoval a užíval zboží toho Aleš z Dubé na Dražicích[11]) již r. 1403.[12]) Bylo to nejspíše do r. 1404, kdy se stal nejvyšším komorníkem královským. V r. 1415 23. srpna jmenuje se Mikeš, purkrabím v Počedělicích, což na to poukazuje, že té doby zde bylo aspoň tvrze.[13]) Konečně Rytkéř z Polenska obdržel zápis od Kunráta arcibiskupa na tento statek 7. června r. 1419 ve 400 kop. Jeho rod vládl tu ve třech pokoleních. Rytkéř stál v bojích husitských věrně po straně katolické a připomíná se ještě r. 1443 15. července na živu.[14]) Po něm vládl jeho syn, po tomto vnuk Mikuláš se svou sestrou Eliškou. I tento zůstal věren katolickému náboženství se svou sestrou. Pochován jest v starém klášterním chrámu Ročovském,[1]) kdežto sestra jeho volila si odpočívati v Počedělském kostelíku, jak dokazuje dodnes zachovaný náhrobek její v kostele tomto. Náhrobní kámen představuje nám velké gotickou minuskulí provedené E a nápis, pokud se přečísti dá, jest: E(liška) panna z Vršovic a z Polenska. Oba zemřeli v r. 1474 jak[2]) naznačují, protože zapísné zboží arcibiskupské ve Vršovicích, Počedělicích, Oboře a Veltěži po nich provoláno jest za odmrť na krále spadlou. Král Vladislav dal je listem z 12. dubna r. 1475 Albrechtovi z Kolovrat a synu jeho Janovi, kterýž sídlel na Novém hradě.[3]) V r. 1489 povstal spor mezi otcem a synem o dědictví Vršovské a sice tím, že chtěl Jan vše na sebe potáhnouti. Panský a vládycký potaz vynesl Mikuláš mladší Trčka z Lípnice... že on Jan z toho nápadu tu více nemá, než jako jeden z (dětí), což by toho statku na jeden díl přišlo.[4])

Počedělice drženy od dědiců Albrechta Novohradského z Kolovrat do r. 1577, kde prodány jsou Šebastianovi z Vřesovic a na Touchovicích,[5]) až dědic Šebastiánův Jan Hburk Vosterský Kaplíř z Sulevic a Žofie z Vřesovic, manželka jeho, prodali Počedělice a Kystru Bohuslavovi Zákostelskému z Bílejova.[6]) Leč dluhy nemoha zaplatiti postoupil statky tyto 1615 24. října[7]) Prokopovi Dvořeckému z Olbramovic a na Bukově, který účasten jsa povstání proti zákonnému králi Ferdinandovi II. stat byl na rynku Staroměstském a statky Vršovice, Kystra, Počedělice a mnohé j. zabaveny a r. 1622 Volfovi Hburkovi z Vřetovic prodány jsou.[8]) Tento zemřel 9. prosince roku 1634 zanechav všecky statky silně prodlužené. Po dlouhých rozepřích přisouzeny jsou Volfovi Adamovi hraběti v Ruppenheimu, který je držel do své smrti, až je koupila Silvie Kateřina, markrabinka z Badenu.[9]) Pověstna svou krá-

[1]) Emler, Reg. Boh. II., 362.
[2]) Tomek, D. Prahy I., 363.
[3]) Tadra: Soudní akta kons. II., 95.
[4]) Emler, P. D. Z. I., 432, ačkoliv rok 1365 jest nesprávný, protože klášter Ročovský teprv počal býti 1373, 2 ledna.
[5]) Ibidem, 434.
[6]) Arch. Loun. I. C., 2.
[7]) Tadra: Soudní akta kons. II., 95.
[8]) Orig. v. c. Toskán. archivu.
[9]) Palacký, Přehled současný.
[10]) Arch. Loun. I. C., 2.
[11]) Conf. VI., 97. Emler.
[12]) Emler, conf. VI., 97.
[13]) Arch. Loun. I. C., 3.
[14]) Arch. Loun. I. B., 6. 18 a.

[1]) Dle pam. kn. tamtéž.
[2]) D. D. XVI., 383.
[3]) Orig. cís. ar. Hradčan 55 119.
[4]) Emler, P. D. Z. II., 433.
[5]) D. Z. 63., N. 20, 20 l. 26.
[6]) D. Z. 189., J. 19.
[7]) D. Z. 188., P. 20.
[8]) Bílek, konfiskace 90.
[9]) Vesclý-Vršovic, pg. 73.

*

sou [1]) vdala se po prvé za Heřmana Černína z Chudenic a po druhé za Leopolda markrabí z Badenu, konečně sňatkem dostaly se rodu knížat z Schwarzenberka, při němž dosavádě trvají.

Známí dle jmena faráři Počedělští jsou před r. 1361 Petr a po něm Lidéř.[2]) Pavel, dříve plebán v Dlažkovicích, směnil místo své s Lidéřem 3. ledna 1365.[3]) Protiva, dříve v Lidicích od 16. března r. 1377 do 9. října 1387. Když Pavel z Janovic, arciděkan Pražský, prohlížel fary sobě podřízené, neshledáno na faráři nic, co by pověsti jeho škodilo. Za to stěžoval si Protiva na Krystinu, manželku Stupovu, kterýž byl správcem pana Sezemy z Počedělic, že vede život pohoršlivý. Zaň byl v Počedělicích vikářem (kaplanem) Havel ze Zvířetic, který teprve od sv. Havla se do Počedělic z Černochova přistěhoval. Osadnící Počedělští žalovali na Protivu, že béře ke křtu více kmotrů a sice, při dívce jednu kmotru a dva kmotry a při pacholíkovi dva kmotry a dvě kmotry, někdy až do osmi.[4]) Po smrti téhož Protivy stal se podjáhnem Adolt (neb jinak Adam) ze Závrdovic farářem, který r. 1397 3. února nazývá se proboštem královské kaple na Karlštejně. Již proto, že měl teprv první vyšší svěcení, musel míti zde zástupce, kteréhož r. 1402 19. srpna jmenem známe. Byl to Václav kněz z Klepího, kterémuž na tři leta faru pronajal za 17 kop ročního platu.[5]) Směnou roku 1403 26. srpna dostal se do Počedělic Martin, druhdy plebán v Žerčicích.[1]) Než ani tento zde nepobyl dlouho. Roku 1407 7. září vyměnili si svá místa Valentin, farář v Srbči s Martinem naším.[2]) Opět směnou dostal se sem Václav z Citova r. 1411 20. února, který zde r. 1415 před 12. listopadem zemřel.[3]) I nastoupil Ondřej kněz z Nymburka, který však sotva jeden měsíc zde vytrval a s jiným Ondřejem, farářem v Klepech, své místo zaměnil 14. ledna r. 1416.[4]) Leč již 28. září odešel do Otic, kdežto Václav tamější farář přišel sem. Konečně v nepokojích husitských válek vikář František kolegiátního kostela ve Fürstwalde zaměnil své místo s Václavem 21. září r. 1422. Toť jest poslední známý katolický farář v Počedělicích. Ač zástavní držitelé statku arcibiskupského přiznávali se a bojovali na straně katolické, byli asi jejich poddaní na straně husitské. V bitvě u Želenic blíže Mostu, kde Žatečtí, Lounští a jiní husité střetli se s markrabím Míšenským a spojeným s ním Jakoubkem z Vřesovic v boji a poraženi jsouce octli se v zajetí, bylo z Počedělic neméně než jedenáct, mezi nimi Jan páně Závišův (z Jimlína?), Vaněk, Míka hospodář, Křišťan Buoh Jakub, Ruben Mařík, Duchek Nápravův, Zajíček, Jira a pacholek vinařův Jakub.[5]) Jak dlouho duchovní správa katolická se zde udržela, nemáme známosti. Že však za Vřesovců od r. 1577—1620 přisluhovali zde kněží pod obojí, jest jisto. Ve válce třicetileté zanikla fara a jmění její uvízlo v rukou neznámých. Jen něco málo luk zachováno, jichž užívá od tohoto filialního kostela farář Chodžovský.

[1]) Sl. n. V. 148.
[2]) Tingl. I., conf. 145.
[3]) Emler, I., 57. 58.
[4]) Aby se duchovní příbuzenstvo, které vzniká mezi kmotrem a svěřencem křtěným příliš nemnožilo, zakázáno stanovami arcib. Arnošta více kmotrů ke křtu brátí.
[5]) Tadra: Soudní akta v rukopisu.

[1]) Emler, conf. VI., 97.
[2]) Emler, VI., 224.
[3]) Ibidem VII., 17. 181.
[4]) Emler, VII., 187.
[5]) Mitth. f. d. G. d. D. B.

Rozhledy po literatuře církevního umění a církevní archaeologie.

Referují Dr. **Ant. Podlaha** a **Ed. Šittler.** (Pokračování.)

Pokladu dómu Svatovítského v Praze věnoval Mádl pěknou studii ve »Zlaté Praze« 1891 (roč. VIII). Klade právem vznik pokladu Svatovítského hluboko za počátek katedrály Karlovy, až do oněch dob, kdy zoře víry křesťanské nad vlastí naší zasvitla, do oněch tedy již dob, kdy sv. Václav uprostřed hradu svého zbudoval první kostel sv. Víta. Z drahocenných před-

mětů, jimiž svatyně tato byla vyzdobena, nezachoval se bohužel ani jediný. Až do doby Karlovy jsou o pokladu Svatovítském nepřímé a kusé jen zprávy; na pevnější půdě budovati lze dějiny jeho teprve od druhé polovice století čtrnáctého, »kdy na trůně českém seděl veliký král Karel, obejímaje láskou svoji veškeru rodnou zemi. Tenkráte poklad Svatovítský měl svou velikou dobu, neboť všechny prameny, z nichž se živil a jimiž rostl, proudily vydatněji a hojněji nežli kdy před tím a potom. Karel IV. není sice zakladatelem našeho pokladu, ale jistě jeho největším a nejhorlivějším rozmnožovatelem, a má i tu zásluhu, že světlý příklad jeho zbožné horlivosti nalezl záhy hojné následovatele v jeho rodině, v jeho dvořanstvu a mezi členy kapituly. Na prvním místě stojí jasná postava prvního arcibiskupa Arnošta z Pardubic, jenž ... chrám krášlil přemnohými vzácnými rouchy.« Péčí velikého tohoto biskupa zdělán byl roku 1354 řádný inventář pokladu, a později byl tento seznam vždy pravidelně zhotovován, kdykoliv kustos pokladu předával úřad svému nástupci, a takž zachovaly se nám inventáře z r. 1368, 1379, 1381, 1383 a 1387.

Téměř všechny dary, jež Karel IV. kostelu Svatovítskému učinil, byly svaté ostatky a drahocenné relikviáře; chovalť zbožný panovník v srdci svém nelíčenou úctu k světcům a světicím Božím, a vážil sobě ostatků jejich za poklady nejdražší. Ale »Otec vlasti« nebyl, jak již řečeno, jediným rozmnožovatelem bohatství kostela Svatovítského. Z inventáře chrámového »dovídáme se na př. o skvostné koruně, již dala zhotoviti markraběnka braniborská na hlavu sv. Zikmunda; o kalíších, jež darovali král uherský, pán z Lipé a z Hrádku; o relikvii sv. Prokopa, věnované děkanem Předvojem; při mešních rouších seznáváme dárců mnohem více.«

V bouřlivých dobách pozdějších vzal poklad Svatovítský nejednou škodu náramnou; stačí připomenouti toliko lup krále Zikmunda a útok husitů na dóm r. 1421. Při velikém požáru r. 1541 vyvázla sice pokladnice chrámová bez pohromy, avšak mnohé věci, jež v ní právě uloženy nebyly, nýbrž v chrámě samém se nalézaly, vzaly ovšem za své. Skvělá umělecká epocha Rudolfa II. zanechala v pokladu Svatovítském málo po sobě památek. V osudném r. 1619, kdy kalvínci vedením Abrahama Skulteta, kazatele zimního krále Bedřicha, barbarským způsobem v prostorách velechrámu našeho řádili, byl snad poklad chrámový před nimi šťastně v čas ještě uchráněn. Zdá se, že poklad také šťastně unikl drancování švédskému, a že nedoznal valné škody za bombardování pruského r. 1757, ale nebyl v dobách těch obohacován tou měrou jako dříve.

Čítáme-li k pokladu Svatovítskému právem netoliko předměty uložené v pevně klenuté kobce nad sakristií, nýbrž i ostatní drahocenné drobné předměty umístěné porůznu v prostorách chrámových, tu jde počet jich zajisté do 600—700 kusů.

O bohatém obsahu komory pokladní podává Mádl zběžný toliko přehled. Zmiňuje se o kasuli, jež zhotovena jest ze slavnostního pláště sv. Václava a o kasuli Svatovojtěšské, řka o nich: »že oba tyto nádherné brokáty jsou nejstarší textilní kusy pokladu, o tom nelze míti pochybnosti, ale stylistický ráz jich zlatotkaných ozdob vzpírá se běžnému podání o jich původu. Látka kasule sv. Václava je mladší X. stol. a kasule sv. Vojtěcha rovněž byla tkaná později než roku 997, kdy sv. Vojtěch na březích Vislanských skonal smrtí mučednickou. Obojí jsou těžké hedvábné tkaniny, první barvy rudé, druhá fialové, do nichž je zlatě vetkán hojný ornament. Látka kasule Svatováclavské v rozvrhu ornamentu, v kresbě jeho listoví, hlavně v pletivech přímočarých i křivočarých nese stopy umění orientálního. Také ornát, na němž jsou vetkáni ve zlatých silhuetách ptáci, obtočení ratolestí, připomíná ony tkaniny sicilsko-arabského umění, pod jejichž mocným vlivem v století XIII. a XIV. italští tkalci pracovali, a tuším, že pravdy mnoho nechybíme, zařadíme-li látku kasule Svatovojtěšské k této skupině vlaské« (str. 567—568).

Předkládajíce laskavému čtenáři pozoruhodné mínění Mádlovo, podotýkáme, že konečný úsudek o této věci bude možno pronésti teprve pak, až nesnadné studium starého textilního umění zvláště v některých detailech svých na pevnější basi bude postaveno; jestiť v té věci ještě mnoho nejasného a záhadného.

O překrásných čtyřech pásech perlami vyšívaných domnívá se Mádl, že snad zdobily stěny nějaké skříňky. Technika, kterouž vyšívání toto jest

provedeno, jest podivuhodná: »roucho spodní, tváře a ruce jsou barevným hedvábím ploše vyšity; šat svrchní, zbroj, glorioly hustě zdobeny drobounkými perličkami.« (str. 568).

(Pokračování.)

Kaple sv. Václava ve Strakovské akademii v Praze.

Podává Dr. **A. Podlaha**, praefekt Strakovské akademie.

Teprve roku loňského došla uskutečnění krásná myšlénka téměř před dvěma sty léty pojatá. Na počátku minulého století, dne 18. února r. 1710, ustanovil Jan Petr hrabě Straka,[1]) pán z Nedabylic a Libčan, o jmění svém, z něhož byl fideikomis učinil, v případě, kdyby příbuzní vymřeli, »aby takové fidei commissum ad academiam pro cvičení mládeže chudé stavu vyššího národu českého na všeliké cvičení a exercitia připadlo . . . Celá pak toho dispositi a ordinancí, jak v stavení a mobilírování, tak i v povolání z říše, Vlach a Frankreichu zkušených mužův a mistrův, též potom přijetí do té akademie chudých z stavu panského a rytířského samého chudého národu českého při královských pánich pánich místodržících v tomto království českém pozůstávati bude, takže vložíce Jich Excell. a Mti. přední práci na královské pány pány hejtmany měst Pražských, od nich pro bono publico na všechno zdání a zprávu požádati, pak na to decisí učiniti, instrukcí vydati a nade vším milostivou ochrannou ruku držeti ráčejí. Protestíruji ale, aby takový, který by nějaké prostředky své měl, do té akademie nejináče nežli na vlastní útratu přijat nebyl, dokonce chudí ale, když se opravdová chudoba jich prokáže, darmo všichni jednostejným slušným oděvem a náležitou stravou opatřeni, též darmo svá exercitia míti mají . . . Já od té se cvičící chudé urozené mládeže nic jiného nežádám, než jedině, aby se za mne a zemřelé přátele mé v kapli, která se jim také vystaví, po každodenní mši sv. s pobožností pamatujíce tři Otče náš a tolik Zdrávas Maria hlasitě se pomodlili, dávám také každému pánu panu arcibiskupovi Pražskému tu moc, aby na chování a cvičení té mládeže se vyptávati a, najde-li co nenáležitého proti víře katolické a ctnostem, že by se to netrpěti, nýbrž napraviti mělo, to buď na

[1]) Jan Petr Straka narodil se roku 1645 v Novém Městě nad Metují a byl dne 6. března v tamnějším chrámě pokřtěn. Otec jeho slul Petr Straka ryt. z Nedabylic a na Šonově, matka Kateřina roz. Dobřenská (Viz Bílek, Děj. konf. 569, 1161—1162). Pobyv nějaký čas na vzdělání i ve Francii, oddal se Jan Petr, jak se zdá, správě statků svých, nepřijímaje na sebe žádných úřadů veřejných. V ústraní svém nalézal ušlechtilou zábavu v umění. Dům svůj na Maltánském náměstí v Praze vyzdobiti dal allegorickými freskami a krásnými štuky, a zřídil v něm fideikommissní obrazárnu, po níž bohužel není ani památky. Zajímavo jest, co uměnímilovný pán v kodicillu svém ze dne 2. července 1720 o této obrazárně své ustanovuje: »Majíce já v . . . domě svém v Praze s velikým nákladem shledaných všelikých drahých obrazův, které při fidei commissu a familii zachované míti chci, i aby takové v své podstatě zdržené a zachované byly, nařizuji, aby každý fideikomissární dědic jednomu v Praze bydlícímu malíři, kterýby ten rok před tím nejhlavnější a nejlepší obraz, třebas i takový za tisíc zlatých (jemu malíři však k ruce) prodán býti mohl, a jinší malíři neb malování znající, že takový obraz ten rok nejlepší a nejkunštovnější byl, usoudí, vymaloval (ku kterémužto certamenu všecky v Praze malíři osedlí i taky jenom bydlící, když připovědí, že k vůli těm obrazům a za ten auplatek celý rok v Praze zůstati a dle kšaftu to vykonati chtějí, co nejzdvořileji se zvíví) tomuž malíři jedno sto a padesáte zlatých z užitků fideikomissárních dávány byly, začež on ten rok každý měsíc aspoň jednou k týmž obrazům dohlídnouti a aby od prachu dobře oprášené a dle inventáře v své podstatě zachované, aniž kopie z nich brané (což se i jemu malíři zapovídá) neb kopiemi přefrejmarčené nebyly, bedlivý pozor dáti, i také všem přespolním jako i domácím, kteří by jich viděti požádali, upřímně a ochotně po každé ukázati povinen bude . . . .« Některé z obrazů svých odkázal Straka známým a přátelům svým; takž odkázal arcib. Ferd. hraběti z Künburgu »obraz Panenky Marie od Raphaele malovaný«, hraběti z Wrtby obraz, »na kterým králíčkové výborně pěkně od Davida, v těch věcích vznešeného malíře, malováni jsou«, a hraběnce z Wrtby podobiznu svou od Ferendala malovanou. — Jinak bohužel ze života hr. Straky skorem ničeho není známo. Zemřel 28. září 1720 v Libčanech, i byl v tamnějším kostele pochován.

Na vkusném kamenném náhrobku, jenž do zdi chrámové jest zasazen, spatřuje se mimo jiné také i krásné poprsí jeho (vyobr. viz ve »Zlaté Praze« 1897, str. 249.).

královskou místodržitelskou kancelář českou, aneb byl-li by tehdáž sněm otevřený, v plném sněmu přednésti a tu akademii k zvelebení přivésti mohl.« R. 1771 zemřel poslední mužský dědic rodiny Strakovské, a rokem 1776 skon-

Po mnohých vyjednáváních, o nichž zde šířiti se nemíníme, bylo konečně Nejvyšším rozhodnutím Jeho c. a k. apoštolského Veličenstva ze dne 2. dubna 1885 ve smyslu návrhu učiněného snesením sněmu království Českého ze dne 20. října

Vnitřek kaple akademie Strakovské.

čilo se pětileté užívání fideikommissu potomstvem ženským. Od r. 1781 udílena byla z výnosu nadačních statků a jistiny stipendia peněžní; potom na nějaký čas byla stipendia tato přivtělena cís. konviktu šlechtickému v Praze, načež zase vypláceny stipendistům nadace peněžní.

1884 v zásadě schváleno zřízení akademie z prostředků Strakovského nadačního fondu, jakožto ústavu vychovávacího a vzdělávacího pro vyšší stavy království Českého, a Nejvyšším rozhodnutím ze dne 25. září 1889 schválen organisační statut ústavu toho. Akademie hr. Straky

jest pod záštitou Jeho c. a k. Apoštolského Veličenstva císaře jakožto Nejvyššího ochránce nadace Strakovské. Účelem akademie jest, aby opatřovala chovancům svým gymnasijní vzdělání a odborné studium vysoké na ústavech veřejných, aby jim kromě toho poskytovala vyšší všeobecné vzdělání odpovídající požadavkům doby, aby jim vštípila křesťansko-katolické náboženství jakožto základní zásadu života a vychovávala je tak k ušlechtilé pevnosti povahy, k pravdivosti, otevřenosti, mužné zdatnosti v povolání a sociálním postavení, ku dobrému společenskému mravu, k návyku poslušnosti zákona, k úctě před autoritou a pořádkem, ku smýšlení v pravdě vlasteneckému, k oddané věrnosti vůči katolické církvi, vůči císaři a králi a vůči vlasti.[1])

Pro akademii vystavěna byla zvláštní budova na Malé Straně v Praze pod Letnou v bývalé jesuitské zahradě. Plány k ní vypracoval architekt Václav Roštlapil, jenž vedl i stálý dozor na stavbu, kterou prováděl stavitel Quido Bělský. V ušlechtilém slohu pozdní renaissance provedená rozsáhlá budova stojí uprostřed rozsáhlé zahrady. Celkem zaujímá akademie plochu 22.300 m^2, z nichž připadá na budovy přes 4000 m^2, na zahradu přes 17.000 m^2. Celkový náklad stavební a zařizovací převyšuje 1,200.000 zlatých. Veškery budovy staveny jsou s ohledem na účely akademie jakožto ústavu vychovávacího podle nejlepších zkušeností pokročilé techniky. V prvním a druhém poschodí hlavní budovy směrem k zahradě a k řece Vltavě nalézají se domácí kaple, studovny a ložnice chovanců, v přízemí učebny, kanceláře správy, slavnostní síň, knihovna, sbírky učebných prostředků a j. Hospo-

Plastická výzdoba klenby a stropu v kapli Akademie hr. Straky.

[1]) Viz Studijní nadání v království Českém. Svazek II., str. 62—63 a 341—362; Návěští o Akademii hrab. Straky v Praze 6—8.

dářské místnosti s příslušenstvím jsou pojaty ve zvláštní křídlo. Ústav opatřen jest nemocnicí od hlavní budovy oddělenou se zvláštními místnostmi pro nemoci nakažlivé, prostornou krytou tělocvičnou, zvláštními síněmi pro vyučování kreslení, hudbě, šermu a tanci, místnostmi k zábavě, vanovými lázněmi se sprchami a velikým bassinem ke koupání. Všecky místnosti jsou dle potřeby veliké a vysoké, dobře větrané, elektricky osvětlené a ústředním topením parou vytápěné.[1])

Nejnádhernější místností celé akademie jest domácí kaple sv. Václavu zasvěcená, jež tvoří střed celé budovy. Nalézá se v risalitu poněkud do předu vystupujícím a architektonicky ušlechtile rozčlánkovaném. Výškou svojí zaujímá celé první i druhé poschodí, kdežto v přízemí pod ní nalézá se aula (slavnostní síň). Korunována jest mohutnou kopulí mědí krytou, jež obklíčena jest balustrádou, v jejímž středu zvedá se veliký tympanon s vytesaným znakem království českého. V obou rozích ballustrády stojí sochy: v pravo socha »Zbožnosti« v levo socha »Vlastenectví«; jsou to zdařilé výtvory prof. J. Maudra. Na architravu stkví se vytesaný v něm a pozlacený kříž. Ke kapli přichází se z elegantního vestibulu dvojím symmetrickým schodištěm. Vysoké dvéře, jejichž ostění mramorem jest obloženo a svrchu krásnou plastickou kartuší s vyzlaceným křížem okrášleno, vedou do kaple. Ladný vnitřek prostorné svatyně jímá prostou elegancí své výzdoby, jež zcela přiměřena jest místu posvátnému, ničímž nerušíc mysl k modlitbě soustředěnou.

(Pokračování.)

[1]) Návěští o akademii hrab. Straky v Praze, str. 8.

O studiu křesťanského umění.

Proslovil k bohoslovcům Královéhradeckým **Ed. Šittler.***)

Byl jsem loňského roku přítomen sjezdu bohoslovcův v Praze odbývanému. Slyšel jsem, jako i zajisté mnohý z Vás, ctihodní pánové, nadšenou řeč našeho — nyní již v Pánu zesnulého nestora, P. Svobody, jíž vybízel ku pilnému studiu historickému; byl jsem svědkem Vašeho nadšení, jež zbudila řeč tato, a slyšel i horlivou resoluci, kterou jste, abych tak řekl, se zaslibovali záslužné této práci.

Povzbuzen vzácnou laskavostí Vašeho nejdůstojnějšího Arcipastýře i veledůstojného pana rektora Vašeho, odvážil jsem se přijíti k Vám, abych Vaší přízni odporučil — popelku našich historických věd, totiž historii církevního umění ve vlastech našich, naděje se — pro zmíněný souhlas Váš roku loňského — že popelka tato mnohého mezi Vámi najde zdatného, výborného přítele i pěstitele.

Předem vizme, pro které důvody nutno katolickému knězi, aby se v prázdných chvílích věnoval studiu církevní archaeologie.

1. Dějiny umění církevního jsou apologií katolické pravdy. Zajisté ne bez zármutku vzpomínáme všichni četných předhůzek, výtek, pomluv i pohan, jež na církev naši někdy zůmysla metány bývají, jindy bezmyšlenkovitě pak opakovány. Tak na př. památná »temnota« vydatně dosud straší, církev dosud jest, jako prý bývala, »nepřítelkou vzdělanosti«, »mrtvá ruka« dosud ještě děsí přemnohého atd., nehledě k oněm prý nespočetným chybám, z nichž obviňováni jsou naši předkové kněží i že sami jim byli oddáni, i že otce naše do nich zaváděli! A co by prospěla veškerá diskuse v té příčině? Proto nechť fakta mluví. Fakta mluví řečí, jíž nelze odporovati! A jednotlivá slova této řeči jsou zajisté posvátné zbytky, pozůstatky církevního umění, památky to a věrní svědkové toho, jak předkové naši smýšleli a jednali. Zdaliž nehlásá nám historie našeho českého umění vůbec — kteráž v dobách starších téměř výhradně jest repraesentována historií umění církevního, — že národ náš byl vždy katolickým, byl bohatým, šťastným — v pravdě slavným právě v těch dobách, kdy víře svých otcův — víře katolické byl nejvěrnější! Zdaliž svědectví Sylviovo: »Chrámové náramně vysoce stavení, prostranní, širocí a dlouzí ku

*) 30. května 1896.

podivu, klenutím a skřidlicí pokrytí; oltářové v nich vysoce založení, zlatem a stříbrem, v němž byly svátosti, ozdobení; kněžská roucha drahými perlami krumplovaná; příprava všecka bohatá, předrazí klenotové; okna vysoká i přeširoká, pěkného a světlého skla i divného řemeslného díla, jímžby světlo do kostelův pronikalo; takoví chrámové netoliko v městečkách a v městech, ale i ve vsech ku podivu se spatřovali« (Palacký: dějiny, Praha 1894, III. díl, 194.) — zdaliž svědectví toto, a zbytky této posvátné nádhery, pokud jich ušetřila vášeň a zub času, nejsou výmluvny dosť, aby pověstnou již »temnotu« zaplašily, aby obhájily »mrtvou ruku«, která objednávajíc takováto díla, štědře se otvírala umělcům i řemeslníkům, schránějíc ne pro sebe, nýbrž aby obživila celé třídy, celá společenstva lidí — výtvarníkův, kteří přec dojista nikým nebudou počítáni za nečesť našeho národa, která jmění své činila statkem veřejným, z něhož by se těšil, jím se kochal, zušlechťoval, povznášel každý — boháč i chuďas! Zdaž nemluví hlasno dosť zbytky zašlé slávy, které tak zřídka nesou jméno svého donátora, že jejich dárcové byli pamětlivi rozkazu: »Čiň, aby nevěděla levice, co činí pravice,« a že tedy zajisté pamatovali na to, aby vyplnili také i zákon lásky k bližnímu, jakž o tom tolikeré vydávají svědectví zakládané kláštery, špitály, oltáře a t. d.

Zdaliž možno jen mysliti, zadíváme-li se do tváří světcův a světic, jež nám zachovaly starobylé naše tabulové obrazy, kteréž svědčí o takové vroucnosti, zbožnosti, nad níž žasneme, — zdaž možno mysliti při takovéto zbožnosti a obětavosti, že vše bylo v dobách oněch tak zkaženo, tak špatno, že nutno bylo mečem a ohněm »napravovati«!

Nuže fakta nechť mluví! To bude dojista tichou, posvátnou apologií, na níž jistě spočine Boží požehnání, kterouž nám nikdo nebude moci vyčítati jako fanatismus, jež bude proto tím mocnější. Spolehám, že dá Bůh i my zanedlouho zmůžeme se na krásné »Církevní museum«, jež by tvořilo dojista znamenitý oddíl našeho musea zemského, a jež bude bohdá tichým sice ale velevýmluvným obrancem věci naší, jež bohdá platně přispěje ku rozplašení mnohého bláhového předsudku. Protož vyhledávejme z rumu zapomenutí vzácné tyto svědky! Učme se je znáti, vážiti si jich, rozuměti jejich řeči — t. j. pěstujme svou archaeologii.

2. Druhý důvod, pro který právě kněz a čekatel tohoto stavu jest povolán, aby pěstoval dějiny církevního umění, jest ten, že on právě jest dán za strážce, aby opatroval památky křesťanského umění. Jeho péči jsou svaté ty ostatky svěřeny. Na něm jest, aby vše, co se nám dochovalo, bylo uchráněno zkázy, aby se dochovalo i budoucím. Zdaž tu není patrno, že potřebí mu ve věcech těch se vyznati, aby správně byly oceněny, aby známa byla jich důležitosť, aby zabráněno bylo jich ztrátě a pod.

Bývá nám, a bohužel, musíme doznati mnohdy ne neprávem — vyčítáno, že leckdy pro neznalosť věcí se zaviní ztráta ano i zkáza mnohé cenné památky. Žasneme nad počínáním našich předkův, a nazýváme barbarstvím, že v zaslepenosti, ve vášni kazili, co jim zůstavili otcové; zazlíváme století minulému, že vše přeměňovalo po slohu copovém, nešetříc starých památek, odstraňujíc, otloukajíc, zahazujíc je! Bohužel i naše doba v mnohém podobného jednou dozná posudku. Zejména barok, čím sám zhřešil, tím i nyní trestán bývá, leckdy však na velikou újmu umění. I v našich letech počal se ujímati přílišný purismus za bezcenné považující, co méně se zamlouvá nynějšímu vkusu. To odtud plyne, že není ještě mezi povolanými strážci památek církevního umění s dostatek potřebných v té věci známostí.

Jedině proto jest možno, že nepovolané ruce — čachrářův výnosný a velmi rozsáhlý obchod i církevními »starožitnostmi« vedou, za babku je skoupivše, ano leckdy i na kostelnících a pod. je vymámivše.

Dovoluji si na toto faktum upozorniti, přidávaje prosbu, abychom nedávali se zneužívati čachrářstvím druhu podobného, jež zdá mi se, jakoby vždycky nějakou částkou svatokrádeže páchlo.

3. Ovšem jako vše, tak i chrámové předměty časem sejdou volajíce po obnově. Tu pak arciť ruka horlivá o čest domu Božího nelení, nýbrž pečlivě obnovuje, restauruje. A právě tu zcela nutna se jeví známosť církevního umění. »Vkus« natropil již v této věci nesmírně mnoho zlého; kdosi tvrdí, že dokonce aspoň rovně tolik, jako požáry a války!

Restaurace chrámových památek jest bez odporu dílem velice záslužným; je-li však prováděna bez potřebných — zde nezbytně potřebných — vědomostí odborných, pak pozbývá své zásluhy, ano místo aby prospěla, přečasto velice škodí! A kdož jest v prvé řadě k tomu povolán, aby nad správnou a uvědomělou restaurací bděl, ji podnikal i dokonával, nežli ten, kdož povolaným jest strážcem domu Božího! A jaký toho nezbytný důsledek? »Optamus ardenter, ut parochi, omnesque universim sacerdotes solidam praesertim archaeologiae ecclesiasticae peritiam et subtile de artis christianae principiis et ministeriis judicium acquirant, ne sinistro eorum arbitrio, deficiente siquidem scientiâ et dexteritate, conservanda tollantur, abolenda retineantur, et instauranda sumptuose potius deformata, quam reformata merito vituperentur.« Tak praví provinciální synoda Pražská z r. 1860, tit. V., cap. II. (vyd. Pražské 1863, str. 173).

Neponechávejme nikdo díla restaurační, nechť již se týká stavby chrámové nebo jednotlivých předmětův, oltáře, sochy, obrazu, roucha nebo nádoby bohoslužebné, »vkusu«, »arbitrio« buďsi svému vlastnímu nebo řemeslníka »také umělce«, jenž nám snad právě po ruce. Svěřujme péči tuto vždy bezpečné znatelce — totiž vědě o umění jednající. Jí se ptejme v prvé řadě o radu, co zachovati dlužno, co beze škody lze odstraniti, a rady její vždy dbejme! »Ad restaurationem ecclesiarum tum aeternam tum internam fauste auspicandam sedula consultis artificibus peritis optandae innovationis delineatio ad Episcopum deferatur, sine cujus licentia ecclesiarum rectores nil in aede sacra locare aut immutare praesumant. Obtenta vero licentia in cunctis minimisque approbatae delineationi insistant, vigilesque videant, ut restaurationis opus piis mentibus, manibusque quaris credatur.« (Provinciální synoda l. c.) Že pak zejména zde o své váze trvá naše přísloví: »Nechoď ke kováříčkovi, nýbrž ke kováři« dojista netřeba připomínati. Předměty pak, jež více restaurovati nelze, aneb jež z toho či onoho důvodu nutno odstraniti, hleďme vždy — v museích, do nichž se hodí, zachrániti.

Jak blahodárnou byla by ve směru tomto instituce církevních konservátorův, kteří by rozděleni jsouce po vikariátech radou svou a dobrozdáním přispívali. Arciť aby byla možnou instituce tato, musí býti mezi námi s dostatek odborně vzdělaných mužů. Pročež věnujte některé prázdné chvíle své studiu křesťanských dějin uměleckých, archaeologii, aby z Vás, až Bůh dá, byli znamenití, pro čest a okrasu domu Božího horliví konservátorové památek církevního umění.

4. Než čtvrtý jest ještě důvod, jenž vymáhá pilné studium toto.

Jako vůbec historia-magistra, tak zejména historie umění jest učitelkou umění. Na velkolepém stromě křesťanské kultury vždy kvetly skvělé květy: věd i uměn, jež obě jsou i vždycky budou dcerami církve naší. Pokud se umění týče budou dojista vezdy vítány a s ochotou přijímány v církvi naší služby jím nabízené. Choť Beránkova ráda bude se vždy zdobiti poklady krásného umění, a synové její dojista nikdy nepřipustí, aby jí někdy scházela tato ozdoba. Zejména »mrtvá ruka«, jež se každodenně modlí při mši sv. »Domine, dilexi decorem domus Tuae« nedopustí, aby dům Boží její péči svěřený snad opršal, zpustl! Proto církev bude vždy nejpřednějším a nejštědřejším maecenem umění — jako jím vezdy byla!

Arciť nutno tu, aby umění neřeknu — sloužilo, — ale posvěcovalo se, slouživ církvi. Umění církvi zasvěcené musí býti, abych tak řekl, vtělováním se vznešených ideí, jichž hlasatelkou jest církev; umění přejímá jednak díl učitelského úřadu církve — vyučujíc ideám náboženským názorně, jednak slouží zároveň za výraz citův: nadšení, blaha, naděje i víry i lásky, z nichž se bylo vyronilo!

Zásada: »Umění jest samo sobě cílem« jest velikým logickým nesmyslem. Nemůžeť umění jinak existovati, nežli slouží-li ideám: zosobňujíc, představujíc je, budíc pro ně zájem a nadšení. Jest tedy umění vždycky jen prostředkem k cíli, a hyne, mizí, nemá-li určitého cíle. Podle toho pak, jakým ideám propůjčuje umění síly své, podle toho jest buď dobrým neb zlým, buď prospívá anebo škodí.

Patrno, že pro velemocný vliv svůj mohlo by umění církvi nepřátelské mnoho uškoditi, jakož všeobecně známo i zakoušeno. Již proto jest nutno, abychom na poli umění nebyli cizinci, abychom ho studovali, jím se zabývali. Tím více to vše platí o umění církevním. Kdož tu

více povolán, aby chránil je před pobloužením, aby mu pomáhal dojíti cíle: totiž představiti ideje a city náboženské, nežli kněz. To tím patrnější ještě z toho, že nutno, aby umění šetřilo vždy pravidel liturgických. Tato pomoc kněžská nesmí se však díti bez náležitých, hlubokých (synoda praví: »solidum et subtile judicium«) známostí uměleckých, jichž nelze jinak nabýti nežli sbíráním jich, zkušeností, cvičením se na předmětech starého umění — tedy odborným vzděláním.

Archaeologie, ačkoliv jméno má po minulosti, není vědou jen mrtvou nebo mrtvolami se zabývající, nýbrž plná jest života, staré z mrtvých křísíc, život nový vždy plodíc, vyvažujíc »ex thesauro suo nova et vetera« Umělec, architekt, malíř spěchá do Italie, cestuje po museích, prohledává sbírky, aby z nich čerpal, na nich se učil. Čiňme i my tak, učme se i my na dílech předků svých, své ideje, své city, své naděje v nová díla potom vdechujíce. Uvarujme se však té chyby, abychom pro úctu k dílům cizím nepomíjeli domácích svých rodných, jež nám leckde cizinec odvláčí, aby se jimi — jako svým peřím chlubil! Na pracích předků svých naučíme se svému svéráznému umění, pomůžeme je založiti, vypěstiti, k rozkvětu přivésti, a naše duchovenstvo bude míti opět o jednu národní zásluhu více.

Přistupmež nyní k otázce druhé: Jakým způsobem díti se má studium toto — jinými slovy, jak si nastřádáme potřebných vědomostí uměleckých?

Odpověď na snadě! Studiem odborných spisův a vedle toho: názorem. A tu, velectění pánové, snad žádné jiné studium neskytá adeptům svým tolik sladké odplaty a to již záhy, řekl bych ihned, jako dějiny umění. Ty písmeny, jež učí nás znáti, skládati ve slova, jich tajům rozuměti, tak jsou samy o sobě krásny, řeč jejich tajemná tolikeré lahody plna, otevírá před námi zašlé věky, učí rozuměti snahám, tužbám pokolení dávno zašlých, kouzlí nám krásné, velebné, nebeské obrazy světův nadzemských, že kdo jednou v ně byl nahlédl, jen málo jim rozuměti se naučil, rád se k nim vracívá, aby nové krásy na nich spatřoval! Jak obtížno na př. učiti se jazykům cizím nežli pronikneme taje jejich! Co práce a cviku vyžaduje na př. hudba, nežli nám zazní líbeznými akordy a melodiemi. Věda naše jest vděčnější, skromnější. Již prvé pokusy odplácí, dávajíc radovati se ze svých krás a budíc tak vždy nový a nový zájem!

Umělecká literatura naše, z níž jest nám se učiti, jest podle obecné frase dosud v plénkách. Dosud měla velmi málo podporovatelův. Dá Bůh, že jí mnohý z Vás přibude! Archaeologii křesťanské slouží, jsa odkázán výhradně na obětavost milovníkův umění křesťanského, jichž bohužel dosaváde také mnoho není, zejména svého redaktora a Akademie křesťanské v Praze — jediný náš časopis »Method«, vycházející již letos na 22. rok. Mnoho již vykonal, a tam možno v něm většinu téměř přípravných vědomostí sobě nasbírati. Mimo něj — zejména ve starších ročnících mnoho materiálu sneseno v »Památkách archaeologických«, vydávaných Maticí musejní a archaeologickou komisí České Akademie. V době novější počínají zejména podporou České Akademie věd tu i tam objevovati se mnohá cenná díla reprodukční, podobně i čilé průmyslové museum Chrudimské vydalo péčí prof. Šolty církevní výšivky tamního okolí. I mnohá dobrá monografie již se objevila: Braniš: »Dějiny umění středověkého v Čechách«, Dr. Winter a Dr. Zíbrt: »Dějiny kroje staročeského«, kdež i rouch bohoslužebných vzpomenuto atp.

Ale což to vše na značné poklady umění našeho, na něž jest — jak zajisté s dostatek známo — vlasť naše vzdor tolikerým pohromám přeci ještě velmi bohata! A že velmi veliká — ba ještě více nežli velmi veliká část našich pokladů uměleckých jest z oboru umění církevního — toho důkazem jsou všechny sbírky, všechna díla dosud v tomto oboru vydaná. A což kdyby shledáno, vydáno bylo vše, co cenné jest! Považme, že není dosud vydán poklad sv.-Vítský ani Loretanský, ba, že ani dosud nevíme, co vše ještě máme leckde i v nepatrném leckterém vesnickém kostelíku! Bude-li zájem o naši archaeologii větší, bude-li také těch, kdožby na podobné knihy nelitovali nákladu — hnedle bychom se toho dočekali! O jak jinak musilo by se hleděti potom na »nepřítelku kultury«!

Vím, že potřeb našich tolik a různých, jež appellují všechny: »dej, kupuj« a pod. A přeci jen odvažuji se i sám jménem umělecké literatury naší na Vás žádati, abyste, velectění pánové, ani na

ni nezapoměli a ji dle možnosti své největší podporovali! Nedejme se předstihnouti jinými snad nepovolanými, již by snad ne vždy podle pravdy o našem umění psali. Pozdě potom a trpko vyvraceti, předsudky opravovati. Podporujme literaturu naši archaeologickou pro své v tom oboru vzdělání i proto, abychom pomáhali archaeologii samé.

Druhý prostředek vzdělání archaeologického jest: názor. Míním: podívati se na předměty ony, zkoumati je, zpytovati dobu jich vzniku, jich původ, dárce, osudy a t. d.

Jak záslužné pole otevírá se Vám tu, ctihodní pánové — dovolte abych řekl: mladí, nadšení a horliví archaeologové! Již dávno po tom touženo bylo, abychom měli soupis uměleckých našich památek. Po tom voláno již tolikrát marně. Péčí archaeologické komisse při české Akademii konečně věc zahájena. Na to síly jednotlivcovy nestačí — jeť na to lidský život příliš krátký! Ale síly mnohé, má-li z nich každá menší okršlek — své rodiště nebo působiště a okolí — probádati, lehce a v brzku by to vykonaly! Proto za to prosím. Račtež Vy se toho ujati! Získáte si zásluhu velikou! Nemíním vědecké, znalecké prozkoumání! Postačí upozornění, oznámení, že tam neb onde nějaký cennější předmět se nalézá. Dnes jest záliba ve fotografování tak rozšířena, že zajisté bez značnějších obtíží jakýs takýs obrázek (— třebas i jen prostý výkresek dosti primitivní) možno získati, z něhož pak, kdo již pokročilejší jest v bádání archaeologickém, snadno pozná, zdaž věc ona cenná jest nebo ne. Tím pak i Vy nabývati budete cviku, zručnosti, správnosti v posudku. I radosť bude potom větší i užitek.

I druhého ještě musím vzpomenouti ideálu, po němž již dávno toužíme, totiž abychom měli dílo podobné Sedláčkovým »Hradům a zámkům,« pojednávající o našich chrámech, kaplích, sochách — vůbec posvátných místech vlastí našich, jak toho krásný počátek byl učinil Ekert, popsav nám »Posvátná místa města Prahy.« To zas jest přešírokým polem Vaší archaeologické práce. Na to zas ani celý život jednotlivce by nepostačil.

Na loňském sjezdu svém snesli jste se na tom, že chcete tuto církevní topografií pěstovati! Nuže čile ruku k dílu! Až Vám nadejdou blahé doby svatého kněžství, až se nadšeni, horlivi rozejdete apoštolovať, nezapomeňte, prosím, že Vám mnoho radosti způsobí, budete-li shledávati topografický material, budete-li sestavovati historii místa svého působení, jeho posvátných míst. Družka archaeologie bude Vám při tom ochotnou a svědomitou rádkyní, v mnohém přispěje, aby sňata byla rouška halící minulosť.

Takovým způsobem přispějete velmi platně k tomu, aby i tento ideál brzy stal se skutkem!

Co pak se potřebné ano pro počátek nutné rady týče, dojista bude Vám ochotně i ráda dávána všemi těmi, kdož okusivše již krás archaeologického studia rádi, velmi rádi zajisté všechny by Vás uvítali, aby se s Vámi o ně rozdělili i Vás v ně zasvětivše.

Madonna kláštera Emauzského v Praze.

Popisují Dr. Ant. Podlaha a Ed. Šittler.

Staročeské umění malířské jest výmluvným pomníkem vroucí úcty, kterou národ český odedávna choval k Rodičce Boží P. Marii. Nebyloť zajisté umělce v Čechách žijícího, který by štětcem svým nebyl vzdal hold svůj Nebes Královně. A tak se stalo, že málokterá jiná země může vyrovnati se Čechám hojností a krásou obrazů Mariánských.

Byla to ovšem především slavná doba Karlova, jež zanechala nám půvabné, nebeskou krásou prodchnuté »Madonny«; avšak i veškery pozdější periody malířského umění českého vykazují pozoruhodná ztlumočení nejvyššího onoho ideálu panenské čistoty a spolu něžné mateřské lásky. Upříti ovšem nelze, že výtvory pozdější nikterak nedostihují oné výše, na níž stojí čtyři hlavní typy překrásných Madonn ze století XIV. a z počátku stol. XV., jimiž jsou: Madonna Vyšebrodská, Zbraslavská, Zla-

tokorunská a Doudlebská. Pojednavše na jiném místě *) obšírně o starších těchto Marianských obrazech, chceme na tomto místě promluviti o Madonně, jejíž vznik klásti dlužno na začátek XVI. stol. Jest to Madonna kláštera

hoda« popsaným, v t. ř. síni sv. Řehoře.**)

Madonna s Ježíškem na levé ruce stojí kruhovou sluneční září jsouc obklopena, na zeměkouli, k níž jest srpovitý měsíc přidružen; v pozadí prostírají dva

Madonna kláštera Emauzského v Praze.

Emauzského, chovaná spolu s obrazem »Ukřižování«, v minulém čísle »Met-

andělé vzorkovaný koberec. Tvář Madonny vysokým oblým čelem svým,

*) Srovn. obšírný článek náš »Sbírka staročeských obrazů a soch Marianských« v časopise »Vlasť«, XII. (1896), str. 775, 876, 1001 a násl.

**) Kromě těchto dvou obrazů uchoval se v klášteře Emauzském ještě třetí tabulový obraz »Vzkříšení Lazara« znázorňující, práce to školy německé.

jemně nastíněným obočím a malými ústy svými přibližuje se sice k oněm typům starším, avšak příliš silné tváře jsou na újmu ušlechtilosti její. Hlava, majíc v pozadí plochou deskovitou svatozář s perlovou obrubou, ozdobena jest korunou, z jejíž široké prosté obroučky vyrůstají tři větší a dvě menší listové a květové ozdoby, vesměs po jednom drahokamu za ozdobu majíce. S hlavy splývá po pravém rameni až k bokům bohatý plavý vlas v mírných pravidelných vlnách. Celá postava zahalena jest zeleným rouchem, jež u hrdla spjato jest širším zlatým pásem, dole pak ovroubeno jest úzkým žlutým lemem. Svrchní hnědočervené roucho splývá s ramen na prsa a pak přes lokte po obou stranách dolů. Spodní roucho složeno jest u krku v několik pravidelně složených řas; v partii dolejší patrny jsou hlavně dva záhyby až k dolejšímu lemu se táhnoucí. Roucho svrchní jest toliko u ramene pravé ruky v bohatší, dosti správně a měkce uspořádané záhyby složeno; jinak ale překvapuje (zejména při lemu) tvrdostí a lomeností svých linií, což značným dílem zaviněno jest i velmi sytým stínováním. Ruce jsou útlé, ale nepoměrně dlouhé; pravá ruka jest šikmo vzhůru přes prsa ploše vztažena, téměř jakoby na prsou spočívala; mezi palcem a ukazováčkem drží zelenočervené, snad později přimalované jablíčko.*)

Na levé ruce sedí Ježíšek úplně nahý, jehož tvářička rovněž příliš buclatými líčky sice poněkud jest znetvořena, avšak jinak dosti jemnými rysy se vyznamenává. Za hlavičkou plavými vlásky pokrytou jest svatozář, ozdobami ze stylisovaných květů liliovitých křížem rozdělená. Pravá ručka Ježíškova spočívá na prsou, levá s roztaženými prstíčky jest pozdvižena. Žehnací posun tento není zde tak dobře a zřetelně podán jako na obraze Zlatokorunském.

Drobné postavičky andílků v pozadí drží vzpomenutý již ozdobný koberec, jímž dolejší část jejich těl jest zakryta, takže viditelna jsou pouze poprsí. Oba oděni jsou v bělomodré alby a roztaženýma rukama drží obrubu koberce. Andílek v levém rohu obrazu má jemnou oválovitou tvář nakadeřenými vlasy obklopenou, a pohlíží vzhůru; andílek v rohu pravém pohlíží dolů k Ježíškovi. Křídla andílka jsou žlutá, červeně vezpod stínovaná; křídla andílka levého rovněž žlutá, avšak stínovaná fialově.

Koberec, pokrytý krásným zlatým ornamentem granátového jablka na tmavočervené půdě a zlatými portami olemovaný, zaujímá střední část obrazu; pozadí ostatní části obrazu, hořejší i dolejší, tvoří tmavozelený prostor světový, zlatými hvězdičkami posetý. Valnou část koberce zastiňuje kruhová zář, tělo P. Marie obklopující, složená z rovných hrotitých i z plamenově vybíhajících paprsků. Zeměkoule jest zelená, srpovitý a profilem lidské tváře opatřený měsíc jest bílý a černě konturovaný.

Obraz Emauzský malován jest na dřevě stářím již popukaném, a byl v pozdější době přemalován. Jest 126 *cm* vysoký a 98 *cm* široký. Akvarelovou kopii svrchní polovice obrazu (bez andělů), kterou zhotovil A. D. Výšek, chová ve sbírkách svých České Museum v Praze. Obraz zapůjčen byl roku 1891 retrospektivní výstavě v Praze (srovn. Katalog, str. 179, čís. 193).

*) Na kopii, kterou v letech šedesátých tohoto století zhotovil A. D. Výšek, toto jablíčko chybí.

MECLOV (METZLING).

Píše **Fr. Lang**, farář v Milavčích.

Meclov (Metzling, Mezlowi, Meczlow) okres Ronšperk, hejtmanství Týn Horšovský, 61 domů, 459 obyv. česk., třítřídní obecná škola něm.

Nejstarší paměť o této vsi nalezáme v listině, již kníže Fridrich r. 1186 ob novuje a potvrzuje kláštěru Kladrubskému všecky výsady a nadání, kdež se i mezi jinými v našem kraji připomínají Mezlowi.[1]) V potvrzení těch výsad papežem Řehořem IX. r. 1239.[2]) klášteru řečenému učiněném ves tato nepřichází. Nicméně přece v držení toho kláštera zůstávala, neboť r. 1318 Otto, rychtář

[1]) Reg. I., 177.
[2]) Reg. I., 454.

Domažlický, najav na 12 let ves Ohnišťovice měl Meclovským společnou pastvu nechati.[1]) Když klášter rozličnými tísněmi se zadlužil a od židů přílišnými úroky trpěl, zastavil r. 1302 opat Předota ves Meclov Prkošovi z Heršteina jinak z Milaveč ve 200 hřívnách, aby mohl vykoupiti u židů na veliký úrok zarazenou ves Luben.[2]) Po desíti letech týž Prkoš z Heršteina obdržev své peníze zpět navrátil ves Meclov opatovi Kunešovi se všemi privileji, zápis však vrátiti nemohl, jelikož byl ohněm zničen.[3]) Opat Racek pro lepší pohodlí kláštera r. 1373 dal Vesnice Meclov a Ohnišťovice Rackovi z Prostiboře, jenž mu za to dal vsi Prostiboř s hradem a opevněním, Dalmyšl a Telič s příslušenstvím.[4])

V tehdejších dobách již tu bývala fara, kterou spravoval klášter svými kněžími. Nyní pak touto směnou přešlo právo podací na světské pány, z nichž první je vykonával Oldřich z Ošelína (místo Olešin) po smrti plebána Meinharda dosadiv sem r. 1380 Jindřicha kdysi plebána Slavičského.[5])

Tehdy r. 1384 platila fara Meclovská půlletního papežského desátku 16 gr.[6])

Později dělí se o právo patronatní Buno z Olší s tímtéž Oldřichem z Ošelína, dosadivše sem po smrti Jindřichově r. 1402 Pavla z Olší, syna Bunonova.[1]) Ten Pavel asi sám faru, jsa tehda teprve klerikem nezastával, ale měl tu vikáře Adama, za něhož r. 1405 týž Oldřich z Ošelína vykázal 50 gr. z půllánu polí, jež držela Marie po nebožtíkovi Holczovi v Meclovech, na světlo pro kostel Meclovský.[2])

V pozdější některé době připadly Meclovy k Ronšperku. Tehdy asi kostel Meclovský byl již valně sešlý a proto od Dobrohosta z Ronšperka (1459—1506) nynější kostel vystavěn.[3]) K faře tehdy a ještě po mnoho let potom náležel Ronšperk s okolními vesnicemi. Na počátku XVI. stol. náležel statek ten Albrechtovi z Gutšteina, jenž r. 1537 Meclov i s podacím na 6 let prodal Bernartovi Barchanci z Baršova.[4]) Kolem roku 1542 prodal Albrecht z Gutšteina celé panství Petrovi, Bartoloměiovi a Janovi ze Švamberka a na Boru vloživ je roku 1547 v sobotu v den sv. Žofie jim ve dsky zemské.[5]) Ti jsoucne vzdáleni příliš nejprvé je předali Janovi z Vidršperka, pak ale postoupili r. 1548 Petrovi ze Švamberka.

(Pokračování.)

[1]) Reg. III., 189.
[2]) Reg. II., 823.
[3]) Reg. IV., 777.
[4]) Lib. erect. I., 92.
[5]) Lib. conf. III., 145.
[6]) Mardet, 235.

[1]) Lib. conf. VI., 71.
[2]) Lib. erect. V., 265.
[3]) Sedl. IX., Arch. Třeboň.
[4]) D. Z. 1., H. 21.
[5]) D. Z. 61., D. 9.

Hřbitovy prvních křesťanů.

Dle prof. Armelina podává **J. V.** (Dokončení.)

S druhé strany vedla je k tomuto dílu i hrůza pohřbenu býti s pohany neb spálenu býti po způsobu lidu nevěřícího. Proto také pohané (mortui infideles) byli z katakomb vyloučeni, ale přijímáni všickni bratři bez rozdílu vzhledem k jejich stavu jakožto do společného místa spánku (dormitorium). Tak zaznamenal sv. Hilarius z Poitiers.[1])

Není tudíž nic divného, nalezneme-li hrob vznešeného senatora neb jeho choti vedle hrobu propuštěnce, jejich bývalého otroka, věrou bratra.

Dáti se pohřbíti s pohany bylo jim hrozným zločinem, znamením odpadlictví, jak vyčítá sv. Cyprian biskupu Martialovi, který pohřbil své syny in collegio exterarum gentium more, apud profana sepulcra depositos et alienigenis consepultos, začež byl zbaven[1]) svého úřadu.

Najdeme-li tudíž tu a tam nějaký hrob mimo hřbitov a není-li zvláštní příčiny, proč se tak stalo, toto osamocení bývá podezřelým, nezavdala-li k němu příčinu nějaká haerese nebo rozkol; neboť ve třech prvních stoletích pochovávali se křesťané o samotě jen výmenečně — to bylo zvykem pohanů a částečně i židů. V Římě nalezla se asi

[1]) Comm. in Math., cap. VII.

[1]) Epist. LXVIII. Rossi, Roma Sott., I., 108.

před 30 lety jedíná osamotnělá křesťanská krypta nedaleko pohřebiště Scipionův.[1])

Duchu jednoty křesťanské avšak nijakž nepřekáželo zřizovati na společném hřbitově hrobky rodinné (cubiculum), o jichž původcích zachovala se nám v nápisech jména podnes, jako na př. na hřbitově Kallixtově byla zřízena hrobka jáhnem Severem, a na hřbitově Domitillině od jakéhos M. Antonia Restituta.

O tomto čteme: M. Antonius Restitutus FECIT YPOGEV SIBI ET SVIS fidentibus in domino; o hrobce Severově pak máme podrobný popis, že měla arcosolia ve stěnách a světelný otvor ve stropě: Cubiculum duplex cum arcisoliis et luminare, jussu papae sui Marcellini diaconus iste Severus fecit...

Někdy, byť řídčeji, nalezneme jméno napsáno nad vchodem (na architravě) neb na stěně. Tak v jednom kubikulu na silnici Latinské čteme: CVBVCVLV (sic) CONTALI, na jiném v blízkém sousedství hřbitova Kallixtova: BITVS SIBI ET SVIS.

Bosius přišel na hřbitově sv. Anežky na nápis nyní již odnesený: CVBIVLVM DOMITIANI.

Zbožné přání a touha míti společný hrob s jinými byla veliká; ano mnozí připravovali si jej již za živa, všemožně se přičiňujíce o to, aby mohli kdysi ležeti poblíž některého Světce. Kterým se poštěstilo, neopomenuli poznamenati si to na náhrobní kámen. Tak na hřbitově Kallixtově vyčítáme z nápisu, že osiřelý choť vymohl své zesnulé manželce hrob v arcosoliu vedle hrobu papeže a mučenníka Kaja; napsal tudíž na desku pln radosti: Comparabit sibi arcosolium in Callisti AT (sic) DOMN(um) GAIVM. Jméno dominus a pozdější dominus sanctus dávali mučenníkům.[2])

Podobně dva manželé připravili si společný hrob (locum besomum) blíže hrobu sv. Felicity na jejím hřbitově při silnici Salarské: NARIVS ET S.... locVM BESOMum sibi comparaveruNT AT (sic) SANCTA (sic) FELicitatem.

Na hřbitově sv. Hippolita při cestě Tiburtinské nalezla se deska s nápisem:[3]) AT (ad) IPPOLITV (sic) SVPER ARCOSOLIV (sic).

[1]) Rossi, Roma Sott., I., pag. 90.
[2]) Rossi, Roma Sott., III., pag. 264.
[3]) Rossi, Bull. arch. crist., 1882, pag. 48.

Příklady toho druhu jdou do nesčíslna a opakují se u všech mučenníků téměř na všech hřbitovech.

Tato touha pohřbenu býti poblíž některého Světce (inter sanctos, ad sanctos) rozmohla se až ku škodě křesťanského umění, ba někde na újmu samé bezpečnosti podzemních hřbitovů; neboť častokráte zřizovali hroby nešetříce maleb neb jiných ozdob hrobů sousedních a nedbajíce, neutrpí-li celé okolí na své bezpečnosti. Není tudíž divu, dovídáme-li se, že byli v této příčině napomenuti a vydány rozkazy, jimiž se neopatrnosti a nemoudrosti některých kladly meze.

Tak čteme v nápise z druhé polovice IV. století, doplněného archaeologem Rossim:[1]) Accepit sepulchrum intra limina sanctorum, quod MVLTI CVPIVNT ET RARI ACCIPIVNT.

Pamětihodnějším v této příčině jest nápis, nalezený v basilice sv. Vavřince při silnici Tiburské na hrobě archidiakona Sabina; čtemeť tam následující napomenutí:

Non iuvat, immo gravat tumulis haerere piorum
Sanctorum meritis optima vita prope est.
Corpore non opus est, anima tendamus ad illos
Quae bene salva potest corporis esse salus.

A veliký a svatý papež Damasus, jenž okrášlil a opěval svými verši katakomby, k uvedeným slovům přidal i příklad tím, že se vzdal té cti pohřbenu býti v papežské kryptě na hřbitově Kallixtově, kde odpočívali jeho předchůdcové III. století.

Této své šlechetnosti dal výraz ve dvou známých verších, jež se nám dosud zachovaly, a znějí:

Hic fateor Damasus volui mea condere membra
Sed cineres timui sanctos vexare piorum.

Zbývá nám ještě pojednati o rozloze, počtu, rozdělení a správě našich hřbitovů.

Již prve jsme podotkli, že křesťanské hřbitovy byly původně soukromé pohřebiště (areae), od kteréhož se rozvíjel hřbitov vlastní jako síť na všecky strany. Bedlivým studiem topografickým se dokázalo, že každý hřbitov měl několik jakýchsi počátečných kobek v blízkém sousedství jedněch od druhých, se zvláštními vchody někdy i v různé hloubce,

[1]) Inscr. christ., T. I., p. 142; n. 319.

kteréžto však všecky náležely jednomu a témuž vlastníkovi či majiteli pozemku. Ve III. a IV. století pak byly tyto ústřední kobky mezi sebou spojeny chodbami (galleriemi) a tak povstal ohromný labyrint cest a chodeb všemi směry na vzájem se protínajících v rozličných vrstvách a poschodích, jak je spatřujeme dnes.

A jako jsou soudobé mnohé hřbitovy, rovněž tak pocházejí ze stejné doby řečené ústřední kobky jednoho a téhož hřbitova.

Jakýmsi proniknutím (compenetrací) jednoho pohřebiště s druhým (sousedním) a několika jiných vznikal hřbitov, nikdy však spojením jednoho hřbitova s jiným; a to nejen snad, mluvíme-li o katakombách vzdálených jedněch od druhých, ale i o těch, které nedělí od sebe než několik metrů. Tak na př.: tři hřbitovy při silnici Apiově, totiž sv. Kallixta, sv. Sebastiana a Praetextatův po dnes nejsou mezi sebou spojeny, právě tak, jako při cestě Nomentanské katakomby a sv. Anežky zůstávají odděleny od hřbitova Ostrianského, ač jest v nejbližším sousedství.

Tak učinilo vědecké bádání přítrž všemu blouznění o vymyšlené délce chodeb a počtu gallerií; přece však v katakombách pravdou zůstává, že pod okrskem země nepříliš velkým skrývá se neuvěřitelný počet chodeb a hrobů. Na př. počáteční pohřebiště hřbitova Kallixtova tvořily krypty Lúcininy na poli 100 *m* širokém a 180 *m* dlouhém, a přec nalezlo se pod nimi více než 2000 hrobů.[1])

Pozemek celého hřbitova jistě nemá více než 200 *m* zdéli a asi tolikéž zšíři, a přec gallerie, jež pod sebou chová, přesahují 13—14 kilometrů na délku.

Podle toho průměrným počtem můžeme říci, že římské katakomby mají přibližně 37 neb 38 set kilometrů zdélí.

Po bližším prozkoumání ukázalo se, že lze rozděliti katakomby na tři třídy; na velké, prostranné — které spadají do dob před mírem; dále na několik malých a úzkých, a konečně na katakomby věkem pozdější — po ediktu Konstantinově. Počet prvních dosahuje na 25. Srovnáme-li jej s počtem dřevních okresů farních (titulů), jichž bylo za pontifikátu Marcelova r. 304 také právě 25, zdá se, že není náhodná tak přesná shoda; ano, jakž denní výzkumy potvrzují, velké hřbitovy v okolí Říma byly v úzkém svazku a závislosti na kněžských městských titulech (farnostech).[1])

Znovuzřízení titulů ve III. století od papežů Dionysia a Marcella mělo za účel nejen posluhování sv. svátostmi, ale i exsequie a pohřeb věřících, takže titulárnímu (farnímu) kněžstvu byl dán do správy určitý hřbitov, kde konalo totéž kněžstvo v určité dny bohoslužby a předsedalo shromáždění věřících z téhož okresu.

Víme odjinud, že věřící stáli s farním duchovenstvem ve svazku velmi úzkém; tak na př. nebylo dovoleno věřícím jednoho titulu (farního okresu) bráti účast na shromáždění věřících z farnosti jiné nebo přijímati sv. svátosti leč výhradně od kněžstva vlastního titulu, což platilo zvláště o svátosti pokání.

Podobná nařízení platila také o hřbitovech a pohřbech. V V. století, jak víme z některých nápisů, nesli kněží jednoho a téhož titulu dle hierarchie svá jména: Prior, Secundus, Tertius, Quartus,[2]) vzhledem ku správě duchovní; avšak co se týče správy hřbitovů, zdá se dle mínění Rossiova, že tato byla rozdělena dle 14. městských okresů, závislých na 7 jáhnech.

Jak bylo řečeno, potvrzují tuto vzájemnost mezi tituly a hřbitovy i nová odhalení; tak na př. na hřbitově sv. Hypolita při silnici Tiburtinské nalezly se v nejnovější době hroby kněží titulu Pudentova (titulus Pudentis) na Esquilině. Podobně na hřbitově sv. Nerea a Achillea odpovídají některá jména kněžím titulu Fasciolae (na cestě řečené Via Nova při silnici Apiově) spolu se jmény věřících téhož okresu, mezi něž patří strážce od therm antonianských (capsarius de antonianas) a prodavačka Pollecla.[3])

Na hřbitově při cestě Ostijské najdeš pomníky příslušné do titulu Aventinského; při Praenestinské zase mezi jinými z farnosti Esquilinské, nápis lektora de dominico Eusebii na hřbitově sv. Petra a Marcellina a tak podobně na jiných hřbitovech.

Ve IV. století počalo ochabovati kopání dalších hrobů, alespoň v některých končinách katakomb, a kdežto poblíž památných míst množily se hroby dále,

[1]) Rossi, Roma Sott., I., 2 parte, pag. 78.

[1]) Rossi: Roma soterr., III., 514.
[2]) Rossi: Roma sotter., III., 620.
[3]) Srovn. Fabiola Card. Wisemana.

ostalo mnoho odlehlejších galerií prázdných. Spíše nežli do vzdálených hrobů podzemních počali se pochovávati na svrchní ploše katakomb, a tak se vyvíjel nový hřbitov, jehož středem byla vždy nějaká kaple neb basilika.

Hroby tohoto svrchního hřbitova však mají cosi zvláštního; jsouť staveny jeden na druhý a odděleny od sebe pouhou deskou, na níž mohla odpočívati mrtvola. Rossi dokázal, že je stavěli dle určitého plánu, nechávajíce v příčných stěnách (zdích dělících jeden hrob od druhého) prostor, aby jím mohla odtékati voda. Někdy místo postranních zdí nalezneme stěny mramorové ne však oddělené desky, nýbrž z jednoho nebo ze dvou kusů — pravé to sarkofagy.

Na hřbitově sv. Kallixta však byl ze zvyku vedle řečeného způsobu ještě jiný. Místo aby stavěli hroby svismo jeden na druhý, nápodobovali i zde pod širým nebem podzemní galerie s loculy ve zdích (horizontálně).

Hloubka svislých hrobů nebyla vždycky stejná; někdy pojal 10 mrtvol, jindy 4, jindy konečně pouze jednu.[1])

Z drahocenného nápisu odkrytého Boldettim na hřbitově Domitillině dozvídáme se, že hrobům tohoto druhu říkali formy (formae) pro jejich podobnost s vodovody a jejich rourami; jednotlivé hroby však podržely i dále jména loci (loca).[2]) Nesluší však másti tato loca ve svrchu řečených formách s názvem loce biscandentes (neb tercandentes), jihož užívá Rossi k označení hlíněných schránek zšíří 2 neb 3 pohřebních míst (loců).

Pravé sarkofagy či mramorové urny z jednoho kusu, někdy ozdobené řezbami, stávaly opatřené víkem nejen v podzemních hřbitovech, ale i u vchodů pod loubím basilik a kaplí. Někdy kladly se tyto pohřební schránky pod stříšku (tegurium) na sloupcích, opatřených povrchu architravy, dole pak mřížkami.[3])

Z těchto tabernakulových sarkofagů vzaly původ středověké náhrobky, jaké vidíme na př.: v basilice sv. Vavřince v Římě, v Praze u Panny Marie před Týnem a j. v. Svrchní (nadzemní) hřbitovy byly kolem ohraženy zdí, opatřenou proti dešti svrchu přístřeškem (protecta); o vnitřní stěny zdí těchto opíraly se řečená teguria či pseudoteguria, pnoucí se nad sarkofagy.

Z nápisu nalezeného v basilice sv. Pavla dočítáme se o opravách, provedených na téže basilice na počátku VII. stol. jakýmsi Eusebiem, a zároveň o hřbitově k řečené basilice přiléhajícím. Kolkolem hřbitova vedlo loubí na sloupcích okrášlené malbami. Byly tu i lázně s mramorovými vanami, z nichž se vypouštěla voda pohodlně do připravených nádob. Nad loubím kolkolem zdvíhala se rozsáhlá stavení, obydlí to kleru nižšího i vyššího. Stála tu i předsíň, jíž se vcházelo k podzemnímu hřbitovu. Uprostřed hřbitova vypínala se fontána uzavřená mřížkou s nedalekým bytem kustodovým. Vchod do quadriportiku byl ozdoben soškami.[1]) Takový pohled poskytoval křesťanský hřbitov před vpádem a plenem Longobardů a Saracenů!

Vesměs vše: celly, kaple, basilika, obydlí, fontany, hřbitov podzemní tvořilo celek a označovalo se generickým jménem coemeterium. Poblíž těchto památných a úctyhodných míst stavěly se později kláštery, jako je máme u basiliky sv. Petra, sv. Pavla, sv. Pankráce, sv. Vavřince, sv Anežky a sv. Sebastiana; s kláštery pak vyrůstaly ze země jiné budovy, takže příbytky mrtvých oživly a proměnily se v místa živých — jež vzrostla někde až i na města. Rossi připomíná, že koncem V. století a počátkem VI. (498—514) postavil papež Symmachus u tří nejslavnějších římských basilik příbytky chudých.[2]) K těmto prvotným asylům přistoupily později u sv. Petra hospice pro poutníky všech národů křesťanských, z nichž vzala svůj původ celá čtvrť Říma řečená città leonina či borgo di s. Pietro, podobně jako u basiliky Ostijské dnes sbořená řečená Giovannipoli.

Nejvýmluvnější důkaz však uvedené transformace poskytuje město Nola, zbudované na zříceninách basilik, které se zdvíhaly nad hrobem sv. Felixe; toto místo, jak dí Rossi, svým nesmazatelným jménem dokazuje, že má původ svůj ve hřbitově — neboť sluje podnes Cimitile (coemeterium per autonomasiam).

Jak neuvěřitelná jest životní síla v křesťanství, jež oživuje i sídlo smrti, takže se stává zdrojem života!

[1]) Roma soterr., I. c.
[2]) Boldetti, p. 650.
[3]) Rossi, Roma sotter., III., pag. 437.

[1]) Rossi, l. c., pag. 464.
[2]) Lib. pont. in Symmacho, § X.

Z Akademie křesťanské.*)

Zpráva za měsíc březen.

Výbor sv. Václavské záložny daroval jako každý rok i letos ve prospěch Akademie křesťanské značný obnos 300 zl. r. č.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalich gotický, stříbrný: pro dp. Jos. Dyškanta, faráře v Černém Kostelci. — Gotické monstrance stříbrné: pro vys. dp. Fr. Jelínka, arciknčze a děkana v Brankách na Moravě a pro dp. Flor. Němce, faráře v Hradčovicích na Moravě. — Pozlacení v ohni kalichů: pro dp. Jos. Možného, faráře v Zalubi a pro dp. Tom. Kohoutka, faráře ve Zborovicích na Moravě. — Patenka k zaopatřování nemocných: pro dp. Jos. Stryhala, faráře v Kopidlně. — Nádobky na sv. oleje: pro důst. farní úřad ve Veltrusích, pro dp. Jos. Stryhala, kaplana v Kopidlně, pro J. Excellenci paní hraběnku Waldštýnovou v Praze a pro dp. Jos. Sýkoru, faráře v Nové Vsi. — Kanonické tabulky: pro dp. Jos. Kašpara, c. k. gymn. katechetu a profesora v Nov. Bydžově. — Dva svícny oltářní: pro sl. správu Akademie hrab. Straky v Praze. — Relikviář: pro dp. Ed. Buchlovského, faráře v Horce. — Kaditelnice: pro dp. Jana Ondoka, faráře ve Vinařicích. — Kropenka: pro dp. Jana Ondoka, faráře ve Vinařicích. — 6 párů skleněných konviček: pro dp. Jos. Dyškanta, faráře v Černém Kostelci. — Umyvadlo pro sákristii: pro dp. Jos. Dyškanta, faráře v Černém Kostelci.

Rozličné. Boží hrob: pro dp. Jana Heindla, faráře v Nových Domkách. — Kříž k pohřbům: pro důst. farní úřad v Cerhovicích. — Kříž obřadní: pro vdp. Fr. Matošovského, kníž.-arcib. vikáře ve Zbraslavi. — Missaly: 4 pro vdp. Fr. Matošovského, kníž.-arcib. vikáře ve Zbraslavi, 5 pro dp. Jos. Dyškanta, faráře v Čern. Kostelci, pro J. Excellenci paní hraběnku Waldštýnovou v Praze, pro důst. dominikánský konvent v Praze a pro dp. Jos. Odstrčila, faráře v Zašově. — Pultíky pod missal: pro dp. Jos. Kučeru, faráře v Četkovicích a 2 pro vdp. Fr. Matošovského, kníž.-arcib. vikáře ve Zbraslavi. — Akkordion k sákristii: pro dp. Jos. Dyškanta, faráře v Čern. Kostelci.

Paramenty. Celé ornáty (kasule, pluvial a dalmatiky) bílé barvy s bohatou úpravou: pro dp. Jos. Dyškanta, faráře v Čern. Kostelci; černé barvy: pro vdp. Fr. Matošovského, kníž.-arcib. vikáře ve Zbraslavi. — Kasule: bílá: pro vysokorod. paní hraběnku Daunovou na Smíchově; fialová: pro dp. J. Commersiho, faráře v Panenském Týnci; bílá: pro vysokorod. paní hraběnku Sylva-Tarroucu v Průhonicích; bílá sváteční: pro dp. Fr. Porazila, faráře v Moravici (rak. Slezsko); bílá: pro vysokorod. paní hraběnku Stubenbergovou v Meráně; červená: pro dp. Jana Globočníka, faráře v Pontafelu (Korutany); červená a bílá: pro dp. Jos. Dyškanta, faráře v Černém Kostelci; bílá skvostná: pro nejdůst. pana generálního opata Sigm. Starého na Strahově; dvě bílé: pro důst. konvent dominikánský v Praze a fialová: pro sl. správu c. k. trestnice na Mírově (Morava). — Pluvialy: bílý: pro sl. obecní úřad ve Vítonicích na Moravě; fialový: pro dp. Jana Ondoka, faráře ve Vinařicích; bílý a fialový; pro vdp. Fr. Matošovského, kníž.-arcib. vikáře ve Zbraslavi a fialový: pro dp. Fr. Hroneše, faráře v Bohuslavicích. — Štoly: pro sl. patronátní úřad v Dol. Počernicích, pro blahorod. sl. Justýnu Kučerovou v Čáslavi, pro dp. Jana Globočníka, faráře v Pontaflu, pro dp. Václ. Frydrycha, koop. v Ratkově rak. Slezsko a pro dp. Tom. Kubička, koop. v Bílovicích na Moravě. — Vela do Božího hrobu: pro dp. Fr. Porazila, faráře v Moravici a pro důst. farní úřad ve Vřetovicích. — Vela: pro blahorod. sl. Justýnu Kučerovou v Čáslavi a pro dp. Jos. Dyškanta, faráře v Čern. Kostelci. — Pláštík na ciborium: pro dp. Jana Hrubeše, faráře v Oslavanech na Moravě. — Bursy k zaopatřování nemocných: pro dp. Jos. Stryhala, kaplana v Kopidlně, pro vdp. Fr. Matošovského, kníž.-arcib. vikáře na Zbraslavi a pro dp. Tom. Kohoutka, faráře ve Zborovicích na Moravě. — Antipendia: pro dp. Al. Jedličku, faráře v Nemoticích, pro dp. Jana Ondoka, faráře ve Vinařicích a pro blahorod. paní Emilii Šindelářovou v Břeclavi na Moravě. — Polštáře oltářní: pro blahorod. paní Emilii Šindelářovou v Břeclavi na Moravě. — Nebesa: pro dp. Jana Pirkera, faráře v Klebachu v Korutansku, pro blahorodou paní Lochwasserovou v Praze, pro důst. farní úřad v Cerhovicích; s bohatou úpravou: pro dp. Jos. Stýblo, faráře v Lošanech. — Šatičky zlatem vyšité: pro ctih. klášter božské prozřetelnosti v Peltre v Lotharinkách. — Korouhve kostelní: pro dp. Jak. Růžka, faráře v Hradci a s bohatou úpravou: pro dp. Jana Vyhlídala, kaplana v Jaktaři u Opavy. — Prapor pro školní mládež: pro blahorod. pana Jos. Kleinera v Praze. — Biréty: 11 pro ctih. pana Otok. Friče, bohoslovce v Litoměřicích, 4 pro dp. Jos. Dyškanta, faráře v Čern. Kostelci, 5 pro dp. Jos. Sýkoru, faráře v Nové Vsi. — Koberce na stupně oltářní: pro sl. správu c. k. trestnice na Mírově. — 4 šerpy ku praporu: pro blahorod. pana Rud. Kettnera v Líbeznicích.

Prádlo kostelní. Plachty oltářní, korporalia: pro dp. Al. Jedličku, faráře v Nemoticích; 2 rochety: pro dp. Jana Ondoka, faráře ve Vinařicích; alba a rocheta: pro dp. Ant. Janíka, c. k. vojenského kuráta v Praze; rocheta: pro blahorod. paní Marii Poustkovou v Písku; 2 rochety: pro dp. Jana Globočníka, faráře v Pontaflu; 3 alby, 11 rochet, 4 cingula, 12 humeralií, 12 korporalií, 12 purifikatorií a 12 ručníčků: pro dp. Jos. Dyškanta, faráře v Čern. Kostelci; alba a 4 plachty oltářní: pro dp. Fr. Navrátila, faráře v Něm. Kynicích; plachty oltářní, korporalia, humerale, cingula a j.: pro dp. Jos. Kašpara, c. k. gymn. katechetu v Nov. Bydžově.

*) Předplatné na »Methoda« nebo na »Cyrilla« obnáší pro členy Akademie křesťanské nepožívají-li této výhody u »Časopisu katol. duchovenstva« zl. 1·70, jinak zl. 2·20.

»METHOD« vychází vždy 15. každého měsíce. **Předplatné,** které činí poštovní poukázkou na celý rok **2 zl. 20 kr.,** přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech** (na faře), kam i **reklamace** se zasílají.

Knihtiskárna »Politiky« v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 5. a 6. V Praze, dne 15. června 1897. Ročník XXIII.

OBSAH: Kostel sv. Jakuba a votivní obraz v Srbči. — Kalich Kostelecký. — Dějiny obnovy chrámu sv. Jana Nepom. v Kutné Hoře v letech 1884, 1885 a 1886. — Soška Madony v Drahnově Újezdě. — Starokřesťanské nápisy. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc duben a květen.

Kostel sv. Jakuba a votivní obraz v Srbči.

Napsal **J. Salaba.**

Podávajíce přítomné řádky, podotýkáme ihned, že chceme svou pozornost věnovati nejen kostelu v Srbči, ale též a zvláště nejpřednější jeho okrase, tamnímu votivnímu obrazu; dějiny kostela budou r á m c e m, z něhož chceme na obraz pohlížeti a lépe i plněji mu rozuměti. Proto je podáme zatím jen ve v e l k ý c h r y s e c h, všimneme si dějin jeho stavby i jiných osudů jeho. Chceme na to vše více upozorniti, ježto oba, kostel i obraz toho zasluhují.

Ves Srbeč je stará osada, dílo dávné kolonisace. Příchozímu od Slaného (16 kilometrů na západ) či zvláště od Mšece otvírá se pod kaplí sv. Trojice čarokrásná, okem již dříve tušená perspektiva, zvaná Srbečsko-Pozdenské údolí. Kotlina tato, jejížto opukové boky jsou lehounce sklenuty a zachovaly ze svých bývalých lesů jakožto posledních výběžků hvozdů křivoklátských ještě některé stopy, skrývá na svém dně, hledě s výšiny svatotrojické,[1]) bohatství přírodní krásy, jež za letních, slunných dnů působí náhle na cizince a to dojmem vysoce milým v ladném střídání svých zelených luk, stromořadí, bělavých silnic, červenalých rolí a četných útulných dědinek, obraz, jehožto kontury v dáli se rozplývají v mlhavý již obzor a skizzují ještě na svém konci první vrcholky a silhouetty českého Středohoří s Milešovkou v čele. Nádherné toto panoráma, půvabná miniatura českých Alp, je zároveň ve svém kaleidoskopu a v záplavě svých květů, potoků, rostlinstva, barev i ovocných stromů ukázkou staré kulturní práce a píle. Věnovali jsme proto popisu tomuto více místa a snad i větší živosti slohu, než bývá zde obyčejem, poněvadž chceme zároveň obrátiti ku končinám těmto zaslouženou pozornost širší české a zvláště pražské veřejnosti, jež krajiny této dosud dosti nezná a málo ji navštěvuje, ač tak půvabná a dosti blízká.

V širokém i dalekém tomto údolí, jež náleželo od pradávna Kolovratům[1])

[1]) Doklady bývalých mohutných lesin zdejších jsou nám dnes jména vsí, jež na místě oněch starých lesů vznikly. Tak na př. Liskej (t. j. les), Milej, Přerubenice, Bor, Březina a p. Dědiny tyto leží na úbočí tohoto údolí.

[1]) Kolovratové seděli tu ještě na počátku 16. věku a drželi i Citoliby, Mšec, Touženín a t. d., sousedíce se známými rody šlechtickými (na př. s Martinici, Lobkovici, Šternberky, Žerotíny, Nostvici, se Štampachy, Šliky, Voračickými z Paběnic,

a bylo jejich kolébkou (klášter [1]) augustiánský v Dolném Ročově děkuje jim za svůj původ), sdílejíc osudy jejich, prodělalo též zvláště rozkladný pochod jich rodu, slávy a jmění na severu, v tomto údolí leží dříve »kostelní ves«, později šlechtický statek, Srbeč, jež náleží dnes k panství mšeckému (kníže Švarcenberk). Srbeč [2]) sama vyskytuje se nám teprve za Karla IV. jakožto majetek kláštera Doksanského u Mělníka. Ještě v 17. st. stál tu »čistý a zvenčí úhledný zámek«. Kostel sám připomíná se i s knězem svým r. 1364.

O jeho původní podobě a době vzniku nemáme zpráv žádných; teprve v druhé polovici 17. st. docházejí nás některé jeho stavební a j. dokumenty. Kdo kostel vystavěl, kdy, jak velký, jak a zač, jaká byla vnější i vnitřní úprava, nám akta nepovídají.

Pohleďme na stavbu samotnou. Je to dnes jednolodní kostel gotický, pěkný, který již z dáli kyne cizinci, jehož vížka i fasada ukazují, ať tak díme moderně, jakýsi chic. I část ornamentální je dosti bohatá a vkusná, tak že vesský tento chrámek budí velmi dobrý dojem. (Patron je kníže Ad. Jos. ze Schwarzenberku.)

Nynější podoba je však výsledek důkladné a slohově jednotné přestavby po r. 1869. Jak vypadal kostel před tím? Lze určiti přibližně dobu jeho vzniku a tím i slohu? Lze vytknouti některé jeho významnější stavební periody?

J. E. Vocel ve svém popisu některých kostelů románských, [1]) počítá tento kostel mezi románské jednolodní a uvádí, že má románský [2]) portál (roku 1856-57). Zprávy tyto potvrzují i akta i nákres tohoto kostela, pochodící z r. 1867, tedy před dnešní přestavbou. Opodál kostela stála o samotě zvonice z kvádrů, 13 sáhů vysoká. Presbyteř byla gotická.

Z dějin přestavby po r. 1869 víme, že loď byla úplně sbořena a na jejím místě postavena dnešní nová, mnohem širší. I věžička zmeněna, neboť byla o jedno patro zvýšena a novou jehlancovou střechou opatřena. Za to zůstal kůr (až na střechu) neporušen.

Z vnitřní úpravy mnoho nezůstalo (leč právě mimo v kůru). Půdorys změněn, potud, že loď, jak praveno, rozšířena.

Tak se dovídáme, jak vypadal kostel před poslední obnovou. Pochodila by tato podoba z dob nejstarších, byla by tedy původní, či měnily na ní něco věky pozdější?

Zachována stavební akta kostela srbečského a to počínaje od r. 1671 až do naší doby. Výsledek studia těchto svědků zní v ten smysl, že podnikány zajisté četné opravy, mnohé věci zakoupeny k vnitřní ozdobě, všecky tyto stavební práce měli však jen ten účel, aby kostel udržován byl v dobrém stavu. Pronikavé opravy, které by za sebou vedly i změny slohové, nepodniknuty. Kostel byl arci dvakráte zvětšován a to kol r. 1700, pak v 1. polovici tohoto st. Tu však jen rozšířena loď; kůr a věž zůstaly při starém. Nebylo tudíž možno, aby se byly na kostele usadily trvale slohové drobnosti 17. a 18. věku. Můžeme tudíž říci zajisté, že důležitá část celku kůr, došla nás ze stavby a podoby původní, staré.

Kostel tedy, jak vidno z předešlého, náleží k venkovským stavbám román-

---

Míčany z Klinštejna a t. d.) a různými královskými i duchovními statky. Blíže Ročova leží původní jich hrad.

[1]) První zakladatel kláštera je Albrecht z Kolovrat se svou chotí a se svými syny. Svolení Karla IV. k fundaci této uděleno listinou 1373,2, I, a stvrzeno bullou papeže Řehoře XI. d. d. 1374. 1. IV. Klášterní kostel vysvěcen 6. VIII., 1380, stav se rodinnou hrobkou kolovratskou. Nynější stavba je skvělý Dienzenhoferský barok.

[2]) V bouřích husitských dostala se ves Srbeč (dvůr, lesy, vsi Milej a Řešice) do rukou světských. Po r. 1421 sedí tu vladykové Martin a Diviš ze Srbče, tento urbuséř na Horách Kutných, onen mincmistr v Praze. Kol 1475 stala se Srbeč dědičnou a postavena tu tvrz. Majitelé její se rychle střídají: v 15. a 16. a t. d. věku Žerotínové (Jaroslav Plichta, připomenut 1426), Míčanové z Klinštejna (Jindřich 1475), Kolovratové (Zbyněk z K. na Kornhause 1475, Jiří kol 1523), pak Šlikové (Albrecht do r. 1535), Rajchlové z Rajchu (Jetřich 1535-1575), Hruškové z Března (Adam 1575-1581), Štampachové ze Štampachu (1591-1621), Lobkovicové, Fürstenberkové (1623-1662) a konečně dnes Schwarzenberkové (1662, 1. XII.). Viz Sedláček Hrady a zámky VIII.

[1]) Památky archaeologické, II., 123.

[2]) Taktéž i Sommer, Topogr. v. Böhmen. (1845), XIII. 3., str. 43. Zprávu tu přejal i Orth a Sládek (1870). Literatura není o našem předmětě žádná, jenom kratičké zmínky. Máme tedy za to, že delší popis náš je docela účelný a včasný. (Pam. arch. ještě jen VI. díl, 109, pak Sedláčkovy Hrady a zámky VIII., konečně J. Veselý: Gesch. d. fürstl. Schwarzenberg'schen Besitzungen Citolib, Kornhaus etc. 1895). — Jar. Schaller (Topogr. v. Böhmen, 1785, I., 166), nedí o kostele nic; první jeho datum o něm pochodí z Libri errectionum (ad 1384). Ostatní pro náš účel nepadá na váhu. H. Toman v Pam. arch. VI. 109 (1865) dí, že to kostelíček g o t i c k ý, velmi přívětivý,» nejspíš starší než ze 16. st.«

ským, do druhé polovice 12. věku, na němž as první polovice věku 14. vystavěla presbyteř gotickou, t. j. rozšířila partii chórovou. Tato pak, jakož i románský portál zachovaly se až do doby nejnovější (do r. 1869).

Můžeme tomu býti zajisté i povděčni, že 17. a 18. století nepodnikaly tu oprav pronikavých,[1]) neboť došla nás tak práce 12. i 13. věku.

Kostel patří k tomu stavebnímu typu, který je u nás v Čechách dosti rozšířen:[2]) románské stavby jednolodní (jak většinou) s gotickou skrovnou presbyteří a některými gotickými přídatky. Loď bývala malá a obsahovala jen nepatrné umělecké detaily.

Vědouce tedy, že starý karakter kostela byl měněn jen nepatrně, můžeme s jistotou sáhnouti ke starším popisům jeho; budou míti cenu pro nás.

Tak inventář na př. z r. 1828, který opisuje[3]) údaje starší téměř beze změny. Tento dí v úvodě: »Das Jahr der Herstellung der Kirche zu Srbeč sub tit. s. Jacobi Maioris kann ohngeachtet aller Nachforschung nicht genau angegeben werden, doch ist es gewisz, dass im 14. Jahrhunderte erbaut, als eine Pfarrkirche grösztentheils mit zwei Priestern versehen, die ihren Lebensunterhalt aus den Srbečer Pfarrfeldern hatten, und bis z. Jahre 1745 für sich existirte. Sie liegt gegen Osten am Rande des Dorfes Srbeč, mit allen ihren Eingepfarrten in einem Thale von Anhöhen eingeschlossen, die zu gewissen Jahreszeiten mit Gefahr erstiegen werden.«

O vnitřní úpravě zmíníme se později.

Promluvíme ještě trochu o jednotlivých jeho stavebních periodách a to chronologicky.

Jak praveno, prameny[4]) naše nám ničeho nevyprávějí, jak se zachovala reformace století 15. a 16. ku stavbám tohoto kostela. Jsou jen 4 předměty, jež náležejí 16. věku; tyto však povahou svou patří k výzdobě a vnitřnímu aparátu kostelnímu. Je to zvon[1]) (objem 10′, větší), který byl lit r. 1515 od mistra Tomáše Litoměřického. Pak náhrobní kámen Jetřicha Rajchla z Rajchu, který ležel dříve nad kostelní hrobkou, později však, když byl již silně ošlapán, vyzdvižen k vůli svému zachování a zazděn v kostelní zdi v pravo od hlavního oltáře (hledě k tomuto).

Na náhrobku, jehožto formy valně jsou již otřelé, nalézá se epitaf,[2]) pod ním pak znak páně Rajchlův († 9. dubna r. 1575). Daleko lépe zachován jest náhrobní kámen pana Adama Hrušky z Března, zetě páně Rajchlova, z r. 1581. K oběma těmto pomníkům renaissanční plastiky druží se velký votivní obraz[3]) na plátně rovněž z r. 1581, který nalézá se v presbyteři (na pravé straně) Srbečského kostela (hledě ku hlavnímu oltáři). Lze dosti bezpečně za to míti, že na architektonické stránce kostela reformace mnoho neměnila, nepodnikajíc pronikavých oprav stavebních. Nebylo příčin. Válečné běhy oněch dob míjely dosti důsledně toto údolí a tichou jeho srbečskou dědinu, nezůstavujíce zde svých rušivých stop. Rovněž o vážnějších živelních pohromách doby té nezachovala se nijaká písemná ni ústní tradice, což by se zajisté bylo stalo. Populace zůstala ve svých mezích. Reformace udržovala tedy jen kostel ve stavebním statu quo, omezujíc se na malé nejnutnější opravy a odevzdavši svatostánek svůj ve stejné podobě generaci další. Lze se tedy ne bez podstaty domýšleti, že též katolická protireformace přejala kostel ten v nezměněné as podobě, tak jak jej protestanti od svých předků byli

[1]) Kostel (i věž) ve Mšeci byl r. 1779 důkladně přestavěn a obdržel takto svou nynější, dosti nechutnou barokní podobu. Viz Sommer l. c. a A. 6, w. 8, 3 c. (1779—1784).

[2]) Viz J. Neuwirth, Gesch. d. bild. K. in Böhmen, 1306—1420 (Prag, 1893), I. B., p. 543.

[3]) Archiv ve Mšeci sub IA, 3 Kα, 12 f. Beschreib. der Kirche u. der Lokalie zu Srbeč sub lit. A.

[4]) Zprávy své archivní jsme čerpali z knížecího Schwarzenberského archivu ve Mšeci (= Kornhaus, mezi Slaným a Novým Strašecím). H. Toman l. c. »Archaeologické procházky po severních Čechách« popisuje též vnitřek kostela a podává zde zachované nápisy, ač ponekud jinak.

[1]) Zvon má nápis: »Anno Domini 1515 in summi Dei laudem et honorem, divae virginis Mariae, omnium sanctornm olim opus perfectum erat hoc per magistrum Thomam Litomierziciensium. En, ego campana nunquam pronuncio vana ignem, bellum, vel festum aut funus honestum.«

[2]) Menší zvon (průměr 2′ 7″) vyhotoven od téhož mistra 1524 (jak dí tam jeho česká legenda). Nápis náhrobku zní v transkripci: »Leta Páně 1575 v sobotu na neděli provodní umřel urozený a statečný rytíř, pan Jetřich Rejchl z Rejchu a na Srbči. Pán Bůh račiž duši jeho milostiv býti! Amen.« Ve znaku nalézá se orel. — Z doby Jetřichovy zbyla ve zdejším bývalém pivovaře též káď (»štok«) na namáčení ječmene a p., s letopočtem 1562. Byl to pán zámožný. R. 1550 koupil i Malé Horčovice.

[3]) K posledním těmto dvěma předmětům se vrátíme.

sami obdrželi.[1]) Jak patrno z archivních pramenů,[2]) souvisely veškery stavební proměny na tomto kostele s dějinami a rozvojem protireformace a vzrůstem populace. Přirozeno. Nové katolické vrchnosti, přehlédajíce na mnoze smutný stav nových svých panství, chopily se ihned potřebných oprav rukou energickou.

Největší část této péče nesla se arci hlavně směrem hospodářským za příčinou finančního výtěžku z půdy a poddaných. V nové této organisaci stály církevní věci a starost o ně na místě prvním, jak ukazuje se nám stále ve všech relacích šlechtických úředníků (tak o Mšeci od r. 1669 sub A, 6 W γ 2 a) až do doby Karla VI. inclusive. Po všechen ten čas pracuje protireformace na své organisaci a dosahuje zvláště po stránce umělecké stkvělých výsledků. Budiž nám tedy dovoleno, abychom i k těmto okolnostem obraceli svůj zřetel. Z počátku nebylo poddaných[3]) ani věřících. Kolonisace počala se znova. Nebylo však ani kněží. Církevní úkony vykonávaly se zde zřídka; do Srbče (i do Mšece) docházívali duchovní ze Slaného či z Nového Strašecí a sloužili tu mše a t. d. (Tak na př. kolem r. 1676 farář Daniel Jan Černý z Nového Strašecí).

Než právě v této době setkáváme se již s četnými stopami usilovné a systematické organisace, jež se ustaluje a vede k cíli. Tak již po r. 1676 je v Srbči farář,[4]) Matyáš Ostrovský a to do r. 1680. Srbečská fara je tím zároveň první na celém panství mšeckém a jaksi matkou far ve Mšeni, Velkých Horešovicích, v Kounové a t. d., obstarávajíc na panství veškery bohoslužebné úkony. Se zavedením nových služeb Božích objevila se i potřeba nových stavebních prací.

Fürstenberská perioda (1623 až do r. 1662) omezila se jen na nejdůležitější opravy, hledíc jen uchovati to, co přejala sama před pádem, aby to sloužiti mohlo dále skutečným potřebám církevním. Tak opravovala se střecha, trhliny ve zdech vůbec, opatřeny nejdůležitější paramenty[1]) a potřeby kostelní. Věci tedy vesměs pro umění ceny nepatrné a nedůležité.

Po r. 1662 za doby Schwarzenberské nastávají větší stavební opravy na panství vůbec.[2]) Majitel, hrabě, po té kníže Jan Adolf ze Schwarzenberku, byl nevšední duch a talent organisátorský, jehožto energickou ruku a píli ve věcech panství a hospodářství pozorujeme současně ve všech oborech a na všech jeho panstvích.

Jak jsme praviii, již hned od r. 1663 pracovalo se usilně na tom, aby v Srbči usazen stálý duchovní správce. Pro kostel i faru bylo zde mnoho zádušních pozemků, které kol r. 1677 zároveň s trvalým dosazením nového duchovního pastýře (1677) spojeny v jedno; faráři z nich přiřknuty 2 třetiny, kostelu ponechána 1 třetina. Fara opravena důkladně již kol r. 1660 za tím účelem, aby duchovní, který bude v kostele sloužiti mši sv., mohl zde pak si odpočinouti a pobýti. Zároveň byla fara již tehdy upravena pro účely hospodářské zároveň s bytem pro šafáře, který spravoval zdejší pozemky zádušní.

Když od r. 1677 nastaly tu spořádanější poměry církevní organisace, pečováno vedle stavebních oprav zvláště o vnitřní výzdobu kostela, aby získány i povzneseny byly mysli lidu; tak zvláště opatřeny potřebné či lepší předměty katolické liturgie. Žel, že i v tuto chvíli jsou naše prameny lakonické a hovoří jen všeobecně o zakoupení paramentů a kostelních potřeb. (Tak v účtech kostelních). Jak zvláště vrchnosti záleželo na pronikavé katolické reformaci poddaných, vidno z toho, že k získání myslí lidu povoláváno z důchodu panství na zakupování růženců a růžencových a j. obrazů a t. d. 10 zl. rýn. každoročně[3])

[1]) O faře je to aspoň jisto. Viz I., A, 3 K α 12.)

[2]) Kníž. Schwarzenberský archiv ve Mšeci sub I., 3 K α 1 atd., a Centr.-Registr. Kornhaus v kníž. Schwarzenberském archivě v Třeboni (zvláště A, 3 K α, 2 a/1 (1755—1786) a 2 a/3 (1725 až 1782) 3 a/1 atd.).

[3]) R. 1651 napočteno 1335 osedlých v Kornhausu a Srbči (vikariát velvarský). Viz Památky archaelog., X., 683.

[4]) Nástupcem jeho byl od r. 1681 Jakub Frant. Hrzanka. — Duchovní řády účastnily se tehdy velmi mnoho na vykonávání bohoslužeb po různých farních kostelích. Tak kol 1650 přisluhuje zde časem misionář P. Vojtěch, mnich řádu kapucínského. Ježto nebylo osadníků a osedlosti byly pusté, odváděno místo původních 110 jen 39 korců obilí jakožto desátku. To arci pro stálého duchovního nestačilo. (Pam. arch., XIII., 328. Tom. Bílek: Stav far 1650—1652 v krajích.)

[1]) Paramenty tyto a potřeby kostelní (zvláště ohledně jakési výzdoby) nejmenovány specielně v účtech; byly to zajisté různé katolické předměty, jichž reformace neuznávala. (I., 3 K α 1.)

[2]) Tak na zámku ve Mšeci od r. 1675. (I., 6 B β 1, kníž. archiv ve Mšeci.) Zámožná kaple sv. Trojice uvádí se r. 1686 (20, VI.) jako chatrná velice a opravuje se atd. (C.-R. A, 3 K α 2 a/3 Kornhaus, a A, 6 W γ 2 a.)

[3]) Za tímže účelem přidán faráři ku pomoci

Stavby kostelní trvají na celém panství. [1])

Doba tato v nově spořádaných poměrech,[2]) docházejíc klidu a jakés takés zámožnosti, může se vykázati již žádostí a snahou[3]) po uměleckém okrašlování; jednoduchá stavba a prostá ozdoba jí nestačí. Byly však i výminky. V Srbči přechod ze století 17. do 18. karakterisuje veškery stavební[4]) práce více jen snahou, udržeti kostel v dobrém stavu a po případě jej rozšířiti, což se stalo právě v této době. Počet věřících valem vzrůstá.

Umělecké stránky si všecky tyto podniky v Srbči moc nehleděly; buď ze spořivosti, buď že se stavitelům tehdejším zdál býti ten kostel dosti pevným a úhledným, tak že hlubších oprav té doby nevyžadoval. Nebudeme se tudíž o bližším obsahu akt těch blíže zmiňovati, ježto toho nezasluhují.

Po r. 1745 obrácená sem stavební pozornost poněkud ustala. Shledáváno, že Kornhaus mohl by býti spíše duchovním středem panství (bylať tu i jeho správa), než vzdálená ves Srbeč. A tak r. 1746 [1]) v lednu ustanoven nový farář srbečský do Kornhausu. Opuštěný [2]) kostel chráněn jen potud, aby se nerozpadnul. Teprve, když za cís. Josefa II. doplňována síť církevní organisace a založen náboženský fond, zřízena [3]) v Srbči po některém vyjednávání lokálie r. 1786 z náboženské matice. Za tou příčinou upraven tehdy kostel i fara. Větší stavby se dály, když v 1. polovici tohoto století kostel rozšiřován, ježto počet osadníků stoupal; proměna tato vztahovala se zas jen, jak už známo, na rozšíření lodi.

R. 1854 povýšena zdejší lokálie na faru a ježto populace rostla, vyjednáváno již kol r. 1867, aby kostel byl rozšířen. R. 1869 byly tehdejší plány stavební i rozpočet kníž. úřadu stavebního v Citolibech schváleny od c. k. místodržitelství v Praze. Za příčinou některých neshod k těmto návrhům však nedošlo a vypracovány nové plány, jež r. 1875 potvrzeny zas místodržitelstvím. Podle nich vyvedena nynější stavba v letech 1877—1880 od nájemce jejího, stavitele Molka v Nov. Strašecí. Kollaudace následovala r. 1880—1883. Stavba stála téměř 20.000 zl., návrhy podal tehdejší kníž. Schwarzenberský ředitel stavební v Čes. Krumlově, Devorecký. V čem tyto změny záležely, řekli jsme již výše. Půdorys změněn potud, pokud rozšířena loď; poloha kostela arci zů-

---

kaplan (od r. 1728), který obstarával divina v Kornhause a v kapli u sv. Trojice. Poněvadž však ani ve Velkých Horešovicích nebylo dosud duchovního pastýře, přibrán po r. 1728 ještě 2. kaplan, který spravoval tamní osadu. — Církevní organisace vztahovala se i na školu, kde od r. 1688 potkáváme se s učitelem. (Stejně i ve Mšeci.)

[1]) Pak v Kounové u kaple sv. Vojtěcha od r. 1686, ve Velkých Horešovicích od roku 1678, v Kornhause hned po r. 1660, v Žehrovicích teprv r. 1723 (— 1775), v Milým r. 1735—1737, kdy tu kaple vystavěna. Na zámku v Kornhause nacházela se stará kaple ještě z doby Štampachů, Nativitatis Christi, která stála pak ještě i r. 1798. Měla 1 okno se zrcadlovými tabulemi a dvojité dvéře; blíže byla stará duchovní světnice. R. 1731 »mit einem Glaszfenster und einem altvätterl. Altar aus Brettern«. (V Třeboni, B 6 J, 2, C.-R. Kornhaus.)

[2]) Zároveň s tím vyhotoven objemný urbář panství mšeckého, jehožto předmluva nese datum dne 20. června 1681. Urbář ten byl zhotoven od tehdejšího hejtmana Eliáše Heidelbergera z Heidelbergu, a sice v jazyku německém; zná však česky. Kniha ta je přese vši svou neúplnost (jak uznávají sama akta o této věci vedená r. 1683 a 1684 [C.-R. Kornhaus, A, 6 W γ, 3 c]), práce znamenitá a leží v kníž. archivě ve Mšeci sub VI., G β, Nr. 1. Je to kniha velkého kvartu v hnědých kožených deskách vázaná a uzavřená mosaznými sponami. Psána na papíře rukou vypsanou, opatřena na počátku obsahem přehledným, stránkována a dosti zachovaná. Podle ní byly tehdy na panství: 1 městys, 13 vsí, 5 dvorů, 11 mlýnů, 5 revírů, 27 rybníků (12, 2, 8, 5), 4 kostely (2, 2), 7 krčem, 2 kováři, 10 mezníků a různé platy z půdy a lidí, jichž speciální popis tu veden. Podivnou náhodou i tento urbář je v popisu kostelů spořivý; jeho údaje odpovídají popisům pozdějším. Důkaz tedy, že kostel se slohově neměnil.

[3]) Tak již r. 1697 čteme v seznamu osedlých, že v Kornhause bydlel Jak. Stegmüller, Bildthauer. Živobytí v té krajině dávaly mu as četné zakázky na náhrobky atd., jež on vyváděl z opuky tam běžné.

[4]) I fara, kde opravuje se hned od počátku (1686—1782, zvláště pak 1717, 1725), roku 1738, pak 1752 a 1782. Opravy větší provedeny i 1798, 1824, 1835, 1846—1853 atd. V Kornhause již 1696, 1705, zvláště pak 1745.

[1]) 1745, XII.—1746, 21, II. S farářem tam šel i kaplan (pro Srbeč ustanovený). R. 1747 fundován stálý kaplan pro Velké Horešovice, který tu i do r. 1767 sídlel.

[2]) Prázdných budov užíváno někdy i k účelům administrativním (1745—1785). Nedaleko dvora nalézala se bažantnice, která ještě dnes, jsouc v louku proměněna, nese to jméno. — Zajímavý je protokol, který za příčinou této proměny farního sídla zaveden s osadníky; ozývají se tu ještě staré vzpomínky na dobu husitskou a zvláště na »husitského predikanta«.

[3]) O apparamentech jsou akta z r. 1745—1784 sub A, 3 K α 3 a/I. Byl tu starý pozlacený kalich, který byl kol 1780 poznovu vyzlacen. R. 1784 byly zakoupeny některé věci z klášterů zrušených od císaře Josefa II. Věci ty prodávány ve veřejné dražbě a kupovány dle přání císařova pro kostely venkovské. (Tak i ve Mšeci 1788 — dle účtů A, 3 K α 1).

stala. Věž i zdi lodi zvýšeny. Vnějšek bohatěji ornamentován, rovněž i vnitřek, jednotně ve slohu gotickém.[1])

O způsobu klenby a ostatním stavebním detailu, jakož i o vnitřní úpravě hovořiti nebudeme, poněvadž by to zabíhalo do podrobností, což v našem prvotním programu nebylo. Ostatně pokud je vnitřek hoden pozornosti, učinili jsme tak již výše. Tolik[2]) jsme pokládali za potřebné říci ve velkých rysech o kostele (o jeho vzniku i typu, o jeho stavebních dějinách a jiných osudech), který dnešní svou uměleckou stránkou, stářím svým i svým vnitřním obsahem zasluhoval naší pozornosti širší; v tom spočívá i jeho cena.

Jděme teď dále, ku hlavnějšímu předmětu své práce.

(Pokračování.)

[1]) Více o této moderní přestavbě nepokládáme za nutné říci dle svého úmyslu.

[2]) Za některé zprávy děkujeme i p. J. Sedláčkovi, kníž. Schwarzenberskému vrchnímu stav. inženýru na Hluboké. — Originály některé nákresů této poslední přestavby nalézají se v kníž. Schwarzenberském archivě ve Mšeci. Tamtéž je i starý půdorys, který přineseme co nejdříve. — Probrali jsme akta o těchto stavebních periodách jen všeobecně, poněvadž, třeba jsou dosti hovorná, pro umění významu nemají.

KALICH KOSTELECKÝ.

Sdělují Dr. **Ant. Podlaha** a **Ed. Šittler.**

Starobylý kostel sv. Jana Křtitele v Kostelci u Stříbra, o němž pověst vypravuje, že sv. Vojtěchem byl založen,*) jest majitelem pěkného stříbrného kalichu, jehož obraz i popis tuto podáváme. Na prvý pohled patrno, že kalich tento 21·5 *cm* vysoký, vznikl v době, kdy nová renaissance se starou gotikou dala se v zápas. Jeť disposice jeho přesně ještě gotická, detailní však výzdoba čistě renaissanční, čímž také vznik tohoto díla — prvá polovice XVI. století — přesně jest stanoven.

Noha — v průměru 14 *cm* měřící — jest šestilistá, velmi ušlechtile a bohatě lisenovaná. Polokruhové výkroje v šestiboký hranol stvolu přecházející jsou ovroubeny silným drátem po způsobu provázku spleteným; provázek ten objímal zároveň náplně, nanýtované mezi hranami takto vzniklými, ozdobené bezpochyby hojným tepáním anebo spíše smaltem, jenž časem poškozen byv nevyhovoval více vkusu některého »opravce«, kterýž proto všechny náplně odstranil. Při letošní opravě Akademií křesťanskou v Praze provedené, byly náplně ty zase přidány. Za ozdobu jim slouží velký muglovaný granát s profilovanou okrouhlou podložkou, zasazený v prosté vryté ozdobě, k níž použito motivů, jimiž číše kalicha našeho jest okrášlena. Při přechodu na stvol objata jest noha kalichu našeho šesti dosti bohatě stylisovanými větévkami ulitými a obrobenými, jež se po stranách nohy dolů sklánějí.

Šestiboký stvol nese po goticku široce rozložený ořech do šestiúhelníka sestrojený, jejž v rozích prostupují tři pruty kosočtverečného průřezu, značně (téměř na 1 *cm*) z něho vyčnívajíce. Průřezy tyto, slušně profilované, ozdobeny jsou písmenami jména MARIA v modrém důlkovém smaltu; šestý průřez ozdoben jest pěkným smaltovaným renaissančním růžicovým ornamentem rovněž na modře smaltované půdě. Od kosmo postavených hran prutů vybíhají ku hranám stvolu mírně vzdmuté hrany na oblé ploše ořechu, jimiž jest povrch jeho rozčleněn nahoře i dole v šest ladně prohnutých ploch, odpovídajících šesti výkrojím nohy. Na plochách těch spatřujeme (vždy po jednom na každé) jazykovité výstupky, na nichž jest odlit hojný renaissanční ornament (toliko na hořejších, dolejší jsou plochy). Ornament tento v reliefovitém odlitku představuje renaissanční římsu, na níž jest uprostřed patrna andílčí hlavička s křídly poněkud povznešenými; po obou stranách přepjaty jsou festonky. Na římse stojí vása, z níž se přehýbají květiny. Při konci pak patrny jsou cípy nějaké kartuše.

Stvol sám — nad ořechem i pod ním stejně vysoký i stejně zdobený — okrášlen jest po všech šesti bocích otisknutou renaissanční architekturou, v jejíž vý-

*) Schaller, Topogr., IX., 131; Sommer, VI., 150.

klenku stojí vása. Architektura zakončena jest kuželkovitou attikou.

Číše jest při okraji sice již zvonovitě prohnuta, šířkou svojí však (11 *cm*) zůstává gotické tradici věrnou. Zasazena jest v pěkném košíčku, ovroubeném bohatou galerií z renaïssančně stylisovaných větévek, jež jsou podvázány bohatě zapleteným imitovaným provázkem. Z oblé stěny košíčku vystupují 4 kruhové medailonky, na nichž patrny jsou ve značně vysokém reliefu odlité dva obrazky, střídavě se opakující — patrně z cyklu čtyř evangelistův! Zcela zřetelný jest mladistvý sv. Jan, píšící do knihy, jež před ním na stojanu otevřena leží. Druhý jest vousatý stařec s rozevřenou knihou v rukách.

Medailonky ovroubeny jsou vrytou páskou kruhovou, příčnými čárkami a tečkami rozdělovanou. Spojeny pak jsou mezi sebou užší páskou rovněž vrytou, kteráž obíhá pod zmíněnou již galerií a dobře nápodobené pletivo tkalounu jeví. Páska tato tvoří též pěkně upravený rámec vkusného lístkového ornamentu, jenž v mezerách mezi medailonky jest do plochy košíčku vyryt. Ornament ten okreslen a použit při nových náplních na noze. Číše byla rovněž při letošní

Kalich z Kostelce u Stříbra.

*

opravě novou, však věrně nápodobenou nahražena.

Značky ani nápisu žádného kalich tento nemá. Podle sdělení farního úřadu získán byl chrámu Kosteleckému ze zrušeného nedalekého kláštera Kladrubského.

Dějiny obnovy chrámu sv. Jana Nep. v Kutné Hoře

v letech 1884, 1885 a 1886.*)

Podává **Karel Vorlíček**, arciděkan.

Chrám sv. Jana Nep., vzácná to památka stavitelského umění, ač nejmladší ze všech svatyň kutnohorských, v posledních dobách byl již tak vetchý, že nebezpečno bývalo v něm dlíti.

Žalostný stav jeho vzbudil všeobecné přání, by dle myšlenky prvního stavitele obnoven a důstojně upraven byl.

Svolána tudíž po přání arciděkana K. Vorlíčka, zpravodaje, slavnou městskou radou zvláštní komise, které uloženo, aby památná budova byla ohledána a čeho ku opravě zachování potřebným býti se vidí, navrženo bylo.

Do komise povoláni jsou následující páni: purkmistr J.U.Dr. Josef Říha, arciděkan Karel Vorlíček, Vojtěch Moravetz, kostelní referent co městský radní, Klim. Čapek, měšťan, Gustav Rappe, c. k. poštmistr, Ludvík Labler, c. k. ingenieur pražského místodržitelství a stavbyvedoucí při velechrámu sv. Panny Barbory a Jan Ladislav, městský stavitel.

Komise bedlivě prozkoumala dne 26. srpna 1884 budovu od základů až do popraskaného klenutí a chatrných věží a shledala, že chrám ve velkém nalézá se nebezpečí.

Aby se všemu předešlo, usneseno, požádati sl. c. k. okr. hejtmanství, by vyzvalo c. k. stavební úřad v Čáslavi, by zřízencem svým bez odkladu dal dotčený chrám ohledati a podal o něm dobré zdání.

Ohledání úřední stalo se za přítomnosti shora uvedené komise dne 5. září 1884 p. Václ. z Rittershainů, c. k. ingenieurem v Čáslavi.

Týž ohledav bedlivě řečenou svatyni protokolárně prohlásil, že zabezpečení chrámu po stránce stavební jest nevyhnutelné, další pak odbývání služeb Božích nemožné.

V základě tohoto technichého nálezu byl chrám z rozkazu sl. okresního hejtmanství ze dne 6. září 1884 č. 15529 uzavřen.

Slavná městská rada co patron v dorozumění se zmíněnou kostelní komisí nechala ihned sdělati podrobné plány a rozpočty na opravy stavební p. Frant. Hradeckému, místnímu staviteli.

Aby pak — jak oprava sama — tak i vnitřní zařízení chrámu s požadavky přesného umění církevního se shodovaly, obrátila se městská rada co patron k návrhu kostelního odboru k ředitelství křesť. Akademie v Praze, žádajíc, aby tam plán celé opravy sdělán byl, kterýž by se pak cestou sl. c. k. okr. hejtmanství ku schválení Nejdůstojnější bisk. konsistoři v Králové Hradci a velesl. c. k. místodržitelství předložil.

Ředitelství křesť. Akademie vyslalo sem ihned svého předsedu p. architekta Antonína V. Barvitia, který, znaje týž chrám z dob dřívějších, vzal s sebou proslulého umělce p. Jos. Šejvla, akad. malíře i mistry: pp. Karla Krügra, dekorativního malíře a Giocama Enzia, stukateura, jimž by s úplnou bezpečností práce ony svěřeny býti mohly.

Členové umělecké sekce křesť. Akademie prozkoumavše řečenou svatyni, podali v době nejkratší t. j. 26. února 1885 rozpočty na veškeré práce opravné (mimo stavební).

Práce tyto dle předložených rozpočtů páčily se následovně:

*) Dějiny restaurace jsou psány pro mladší klerus, aby zvěděl, jak sobě vésti má, když se jedná o úpravu té které svatyně. Z té příčiny podána tu petice obšírná, aby seznal, o která zákonní ustanovení se opírati má a jak možno opatřiti nákladu i z chrámů kompatronátních ve smyslu § 54. zák. ze dne 7. května 1874 nám tak příznivého a bohužel málo známého.

Kéž by mladší duchovenstvo přijalo sebrané tu zkušenosti laskavě a používalo jich na prospěch našich svatyň tu a tam při dosti značném jmění zanedbaných.

1. za opravy stavební dle rozpočtu č. I. (sbourání staré sakristie a postavení nové ad cornu epistolae, upevnění základů, upravení stok od odpadacích rour dešťových, obnova kamenné dlažby v nádvoří na . . . . . zl. 2600·13

2. vypravení trhlin na klenbě č. II. na . . . . . » 376·75

3. za provedení potřebného vyčistění, vymalování olejovými a voskovými barvami (polychromování), natření nejen fresk, gurtů a polí v kostele sv. Jana, ale i provedení nátěru a potřebného pozlacení oltářů, kapitelů na pilastrech dle rozpočtu č. III. na . . . » 4314·—

4. za obnovu fresk dle rozpočtu č. IV. na . . . . . » 240·—

5. za práce stukateurské dle rozpočtu č. V. na . . . » 1786·25

úhrnem na . . . zl. 9317·13

Žádost zpravodajova za povolení potřebného nákladu slavnou městskou radou co patronem schválená, zní:

Slavné c. k. okresní hejtmanství v Kutné Hoře.

(Cestou Nejd. Bisk. konsistoře v Hradci Králové.)

Kutnohorský filialní chrám sv. Jana v středu města r. 1734 založený a roku 1745 stavitelem Kutnohorským Janem Domažlickým v slohu pozdní renaissance dokončený, dostal prodlením času na klenbě i zdivu povážlivé trhliny, tak že z ohledu bezpečnosti prozatím uzavřen býti musel.

Ušlechtilá stavba tohoto nejmladšího mezi chrámy kutnohorskými připomíná v mnohých věcech kostel sv. Klimenta v Pražském Klementině. V průčelí stojí po obou stranách jednoduchého vchodu veliké sochy patronů českých sv. Vojtěcha a sv. Prokopa. Nad průčelím, kdež čteme nápis: »Sancto Joanni Nepomuceno Martyri«, jsou dvě nízké vížky s třemi zvony. Klenba jediné lodi chrámové skládá se ze tří kopulí a ozdobena jest freskami z legendy sv. Jana Nepom., dle úsudku znalců akad. malířů pp. Ant. Lhoty a Jos. Šejvla znamenitými, jež maloval slavný toho času umělec František Palcko roku 1752.

Mramorování sloupů, pilastrů a pod., vkusné bohaté stukateurské dílo, slušně provedený hlavní oltář, jakož i čtyři postranní činí na každého milý dojem.

Podepsaná rada král. horního města, pamětliva jsouc zodpovědnosti své, vzácnou tuto uměleckou památku i na dále zachovati, dala ihned řečený chrám c. k. stavebním úřadem v Čáslavi dne 5. září 1884 ohledati (příl. A.) a dle výroku c. k. ingenieura nejnutnější opravy, jako vycvikování a vyklinování všech trhlin na klenbách a zdech dle propočtu č. II. předsevzíti.

Jelikož přes zimu trhliny se neobjevily, lze za to míti, že jsou staré.

Poněvadž řečený chrám má zapotřebí mnoho oprav, jak v úředním přiloženém protokole dobře se praví, dala podepsaná rada městská na potřebné stavební opravy a předělávky při dotčeném chrámu ve smyslu ohledacího protokolu ze dne 5. září 1884 sdělati propočty p. Frant. Hradeckým, stavitelem v Kutné Hoře (sub D).

Aby pak i oprava vnitrná řečené svatyně byla důstojná, dala ji pp. architektem Ant. V. Barvitiem, Jos. Šejvlem, akad. malířem, Gioc. Enziem, stukateurem a Karlem Krügrem, dekor. malířem v Praze, ohledati a vypracovati propočet. Oba propočty *B* a *C* předkládá k laskavému prozkoumání a schválení.

Chrám ten jest sice filiální, avšak pro správu duchovní velice potřebný, protože se tam čítá denně a sice v témdni o hod. 11., v neděli a ve svátek o ½12. hod. mše sv. a založeno při něm 420 mešních nadací a pobožností, pro něž by v arciděkanském chrámu Páně nebylo ani místa.

Že tomu tak, vysvítá z toho, že jeho jmění pozůstává z většího dílu z fundačních kapitálů a že platy fundační obnášejí 340 zl. ročně.

Jelikož pak výtěžek z fundačních kapitálů z pravidla rozděluje se mezi podílníky a jen nepatrná část kostelu co podíl zůstává, leží na bíledni, že kostel ten velikého jmění nemá a že jen tak přesně kryje svými příjmy svá nejnutnější vydání (dle účetního 3letého výtahu).

Jak přiložený tříletý výkaz o řádných příjmech a vydáních tohoto záduší nasvědčuje, vykazuje sice kostel tento průměrně něco přes 50 zl. ročního přebytku příjmů a má též vlastnokostelních kapitálů . . . . . zl. 3177·42, avšak nepatrný tento přebytek příjmů snadno se vyčerpá nezbytnými výdaji na nejnutnější obyčejné menší opravy stavební a zachování chrámu — i není také radno toto nepatrné jmění kmenové úplně vyčerpati, aby pak záduší pasivním se nestalo.

Jest sice pravda, že filialní kostely dle dvor. dekretu ze dne 20. září 1824 nemají vlastně žádného patrona a že mají buď z vlastních prostředků, aneb od těch vydržovány býti, jimž na zachování takého kostela záleží.

Avšak, jak zkušenosť učí, nařízení toto se nikdy a nikde tak přísně nebralo a v úctě podepsaná rada městská povždy se považovala a dosud považuje patronem nejen farních, ale i všech jí přidělených filialek a dle toho se také vždy chovala a o zachování jich bedlivě pečovala.

Jelikož však vzácných těchto památek stavitelských a chrámů jest v našem starodávném městě mnoho a v úctě podepsaná rada městská co nevidět přestavbou vlašského dvora k účelům školským, opravou starožitného »kamenného domu« bude zaneprázdněna, mimo to k nákladnému obnovení chrámu sv. Panny Barbory 5000 zl. ročně přispívá, nemůže tudíž při nejlepší vůli na ten čas ve prospěch chrámu sv. Jana Nepomuckého nějakých obětí přinésti.

Avšak ani zákon přetížení patronátních břemen nežádá. Neboť § 54. zákona ze dne 7. května 1874 předpisuje výslovně:

»Může-li se dle toho, co z důchodů církevního jmění po mnohá léta přebude, s jistotou míti za to, že jmění k účelům církevním jmenovaného v plné míře nebude potřebí, tedy může státní správa záležitostí duchovních po vyslyšení ordinariatu nařiditi, aby část jmění přiměřena tomu, co v průměru roční přebytek činí, obrátila se na jiné účely církevní, k jichž uhražení dostatečného nadání není.«

Nemluví tu tedy zákon o nějaké záloze, nýbrž připouští ihned definitivní odevzdání ohledně přibrání přebytků bohatých kostelních fondů k účelům kostelů chudších, jen když se tím neporuší vlastní závazky, aneb nadační povinnosti dotyčných kostelů.

Takových bohatých kostelů má naše král. horní město na svém patronátě dva a sice:

Pohřební filialní kostel všech Svatých v Kutné Hoře a filialní kostel ve Veletově, c. k. hejtmanství Kolínského, fary Konárovické, diecése obou Královéhradecká.

Jak totiž rovněž přiložený tříletý výkaz o řádných příjmech a vydáních záduního jmění těchto dvou kostelů za rok 1882—1884 vykazuje, páčí se průměrný přebytek kostela všech Svatých ročně přes . . . . . zl. 1600·—
a vzrostlo základní jmění jeho v posledních pěti letech 1880—1884, ač na různé stavby a opravy v těchto letech přes . . . . . zl. 5600·—
bylo vydáno, ze zl. 6600 přes zl. 10.000·—
a příjmy tohoto kostela očividně každoročně stoupají.

Ještě příznivěji se jeví stav filialního kostela Panny Marie ve Veletově. Kostel tento vykazuje dle přiloženého průřezu a účetního výtahu . . . . . zl. 3600·—
ročního přebytku — a vzrostlo vlastnokostelní jmění jeho od r. 1880—1883 z 61.000 zl. až na . . . . . zl. 87.000·—
tudíž za tak krátký čas přes zl. 27.000·—

Oba kostely jsou ostatně v dobrém stavu stavebním a nebude tak brzy zapotřebí většího nákladu na ně vynaložiti.

Zajisté neleží v intenci zákona, aby na jedné straně jmění zádušní až do báječné výše vzrůstalo, kdežto by naopak na druhé straně jiné církevní ústavy pro nedostatek vlastních prostředků úplnou braly záhubu.

Z tohoto stanoviska tudíž patrně dlužno vykládati si jasné znění § 54. zákona ze dne 7. května 1874, a protož také uctivě podepsaná městská rada po bedlivém uvážení všech okolností, zejména pak vzhledem k dobrému stavebnímu stavu obou kostelů jak u všech Svatých v Kutně Hoře tak ve Veletově a s přivolením dotyčných beneficiatů (§ 41. z r. 1874) usnesla se na tom, aby dotyčný na . . . . . zl. 9317·13
vypočtený náklad za nutné opravy chrámu sv. Jana Nepomuckého zapraven byl následujícím způsobem:

1. z vlastního jmění kostela sv. Jana částkou . . . . . zl. 373·38
a sice vybráním spořitelních vkladů vlastnokostelních koncem r. 1884 vykázaných;

2. aby se k tomu věnoval dvouroční přebytek z příjmů kostela všech Svatých za r. 1884 a 1885 v předpojaté částce asi po 1500 zl. . . . . zl. 3000·—;

3. aby se k tomu obětoval též dvouroční čistý výtěžek záduší Veletovského à 3000 zl. . . . . zl. 6000·—
tak, že by tím celý náklad . zl. 9317·13
úplně kryt byl.

Že se nedomáháme zálohy pro záduší sv. Jana Nepomuckého, spočívá v tom, že jsme spravedliví a líčíme věc tak

upřímně, jak se v pravdě má, neboť § 50. zákona ze dne 7. května 1874 a minist. nařízení ze dne 9. srpna 1881 č. 11155 připouští poskytnutí zálohy. Jelikož však, jak z přiloženého výkazu vidno, má kostel sv. Jana nepatrný jen přebytek příjmů ročních . . . . . zl. 50·— jichž snadno pro nezbytné menší stavební opravy spotřebuje, nelze tu vázati se v jakési zúrokování a zpět placení žádoucí zálohy, kteráž by fondy kostelů všech Svatých a Panny Marie jen zbytečně tížila a ekvivalentnímu poplatku podlehajíc, těmto kostelům ještě na škodu byla, — nýbrž třeba nám se domáhati definitivního přikázání žádoucí podpory z obou těchto bohatších kostelů na chudší chrám sv. Jana Nepomuckého, § 54. řečeného zákona ze dne 7. května 1874 a dvorní decrety dto. 15. května 1787, 29. ledna 1783 a 24. září 1785 (Jakschova sbírka zák. III. pag. 404.) připouštějí a jak to u všech větších patronátů jest zvykem a obyčejem.

Tak na př. víme z bezpečného pramene, že král. hlavní město Praha tímtéž způsobem hospodaří, podporujíc přebytky bohatších chrámů chrámy chudší.

Král město Plzeň, když před třemi roky nákladem asi 100.000 zl. znovuzřídilo arciděkanský chrám sv. Bartoloměje, upotřebilo k tomu nejen přebytků, nýbrž i mnoha tisíců základního jmění všech tamních filialek — zejména filialky u sv. Jiří. A takých případů mohli bychom uvésti více.

Kojíme se tudíž tou nadějí, že i naší spravedlivé žádosti na vyšších místech průchod dán bude. I prosíme co nejuctivěji:

Slavné c. k. okresní hejmanství račiž tuto naši prosbu laskavě a příznivě vyšším instancím doporučiti a svolení Nejdůst. biskupské konsistoře v Králové Hradci a veleslavného c. k. místodržitelství v Praze k naléhavé opravě chrámu sv. Jana Nep. dle našeho návrhu dobrotivě nám vymoci.

Z rady král. hor. města Kutné Hory,
dne 12. června 1885.

Karel Vorlíček, arciděkan. **Dr. Josef Říha,** purkmistr.

Žádaný náklad 9317 zl. 13 kr. povolen přípisem sl. c. k. okr. hejtmanství ze dne 2. října 1885 čís. 13701.

Ctěné městské radě jako patronátnímu úřadu v Kutné Hoře!

Podáním ze dne 12. června b. r. sem předložené rozpočty I. až V. stran nutných oprav na filialním kostele sv. Jana Nep. v Kutné Hoře byly technickým oddělením veleslavného c. k. místodržitelství zkoušeny a na 9317 zl. 13 kr. upraveny.

Veleslavné c. k. místodržitelství pak smluviviši se o tom s veledůstojnou bisk. konsistoří v Hradci Králové a v základě § 54 zákona ze dne 7. května 1874 říšského zákona č. 50 povolilo, aby, jak o to bylo žádáno, přebytky u filialního kostela všech Svatých v Kutné Hoře a filialního kostela Panny Marie ve Véletově, okresu Kolínského ku uhražení nákladu stavebního v částce 9317 zl. 13 kr. v tom způsobu použity byly, že ze jmění kostela všech Svatých přebytky běžných příjmů a spořitelní vklady v obnosu nejvíce . . . . . zl. 3000·— a z kosteního jmění Veletovského nejvíce . . . . . zl. 6000·— vzato býti smí, kdežto zbývající část . . . . . zl. 373·38 ukryje se ze vkladů, jež kostel sv. Jana Nep. v Kutné Hoře koncem r. 1884 v pokladně měl.

O tom ct. městskou radu v základě vynesení veleslavného c. k. místodržitelství ze dne 27. září 1885 č. 57.305 u vrácení veškerých příloh vyrorumívám, aby veškeré práce na proslulé umělce a mistry zadala a zároveň k tomu hleděla, aby náklad stavební, pokud možno, nejmenším byl.

Až pak veškeré práce ukončeny a bezzávadně přijmuty budou, musí se u předložení veškerých spisů stavebních, kterým také kollaudační protokol se připojí, v povolení, aby náklad stavební vyplacen býti směl, zvláštní žádosť podati, kteryžto náklad upravenou částku per zl. 9317·13 nikterak převyšovati nesmí.

Jind. Slezák,
c. k. okresní hejtman.

Jakmile došlo schválení předložených plánů a rozpočtů sešel se odbor kostelní dne 21. října 1885, aby ustanovil, jakým způsobem opravné práce při dotčené svatyni zadány býti mají.

Usneseno v ohledu tom, aby:

1. stavební opravy a předělávky dle rozpočtu I. na . . . . . zl. 2600·13 oceněné zadány byly veřejnou dražbou a offertním řízením;

2. práce v rozpočtu č. II. na zl. 376·75 ceněné provedl již z velké části p. Vinc. Dajbych, stavitel zde, jenž rozpočet byl předložil — a nechť tedy ostalek dodělá, až k tomu čas přijde;

3. práce v rozpočtu č. III. uvedené, do oboru malířství dekorativního spadající, byly dle rozpočtu Karla Krügra na . . . . . zl. 4314·— upraveny a bylo by tedy radno, aby se tomu malíři svěřily, pak-li jej p. architekt Ant. Barvitius, jemuž svěřen dozor nad celou opravou, zvláště nám k tomu doporučí.

Chrámový odbor ukládá však jemu, aby práce zlatnické svěřil zdejším dvěma osvědčeným firmám pp. Ant. Ontlovi a Karlu Heinrichovi.

4. Obnovení fresk a oživení tří oltářních obrazů atd. v rozpočtu č. IV. na zl. 240·— rozpočtené, budiž svěřeno malíři p. Jos. Šejvlovi.

5. Práce stukateurské podle rozpočtu č. V. stukateuru G. Enziovi na zl. 1786·25 oceněné provediž taktéž on sám dle páně architektova návrhu.

Když byla sl. městská rada návrhy tyto schválila, byly potřebné stavební opravy a předělávky na chrámu sv. Jana Nep. dne 15. března 1886 v zasedací síni městské rady za předsednictví náměstka purkmistrova p. Jana Macháčka pronajaty, když místní stavitelé na 3 neděle napřed o tom uvědoměni byli.

Základem dražby byly velesl. c. k. místodržitelským odborem technickým ze dne 20. srpna 1885 schválené propočty a plán stavební. Za vyvolací cenu se dle rozpočtu č. I. částka . zl. 2600·13 a dle rozpočtu č. II. částka . zl. 276·75 béře a práce tomu ponechá, který na rozpočtený náklad úhrnem . zl. 2976·88 nejmenší podání učiní.

Dále sděleny podmínky, dle nichž každému dražebníku jest 10% vadium v částce . . . . . zl. 300·— složiti buď v hotovosti, neb v cenných papírech. Vadium toho, kdo práce ustojí, uchová se do pokladnice kostelní a zůstane tam, co kauce za dobrou a důkladnou práci a za v dobré jakosti dodaný material po dobu tří let, ode dne provedení oprav počítaje, ležeti. Ostatním dražebníkům bude po ukončené dražbě vráceno.

Kauce dražebníka vydá se po uplynutí dotčené tříletní lhůty a to, když opětnou kollaudací se zjistí, že na provedených pracích a stavbách nijakých vad se neshledá.

Opravné práce stavební nechť jsou do konce června 1886 vykonány, — každý opozděný den tresce se čtyřmi zlatými. Jakmile dražební protokol bude schválen, bude nájemci ihned s prací započíti.

Záloh na provádění staveb a oprav těchto se poskytovati nebude. Když se však zjistí, že většina práce vykonána, může dražebník o poukázání nějaké částky žádati, kdežto pak po ukončení a úplném přijetí prací a staveb provedených se vypadající částka k výplatě poukáže. Kdyby dražebník mezi opravou zemřel, přecházejí veškeré povinnosti a závazky na jeho dědice.

Městská rada co patron kostela sv. Jana Nep. si vyhražuje práva, provedení oprav i tomu svěřiti, který by třeba i vyšší podání učinil.

Rada městská vyhražuje si konečně práva dozoru nejen obecním stavitelem, nýbrž i po případě c. k. okr. ingenieurem nad řádným prováděním těchto oprav a připomíná zároveň, že tak zvané vícepráce platiti nehodlá, jestliže potřeba jich napřed nebyla městské radě oznámena.

Nájemce není oprávněn otlučené omítky neb stavebního rumu co písku upotřebovati, nýbrž povinen k maltě pouze čistý říční písek bráti.

Po přečtení těchto podmínek přihlásili se a vadium složili místní stavitelé pp. Vinc. Dajbych, Josef Kruliš a Josef Procházka, z nichž p. Vinc. Dajbych učinil podání nejnižší . . . . . zl. 2500·—

Městská rada co patron ve svém sezení dne 17. března 1886 práci staviteli p. Vinc. Dajbychovi svěřila.

K doporučení p. architekta Ant. V. Barvitia byly práce malířské p. Karlu Krügerovi a práce stukateurské p. Giocamu Enziovi svěřeny.

Po přání sl. městské rady co patrona přenechal p. K. Krüger ochotně práce pozlacovačské mistrům kutnohorským a sice protokolárně dne 14. září 1886:

p. Ant. Ontlovi pozlacení hlavního oltáře a vedlejších větších dvou oltářů sv. Floriana a Gottharda dobrým zlatem za . . . . . zl. 950·—

p. Karlu Heinrichovi pozlacení dvou menších postranních oltářů sakristie »Sedmibolestné Rodičky Boží« a »Ecce Homo« za . . . . . zl. 400·— dále pozlacení kazatelny za . » 200·—

pozlacení 18 kapitélků na sloupech a pilastrech za . . . zl. 198·—
10 kusů 1/4 kapitélků za . . . » 25·—
dílné pozlacení 8 soch za . . » 64·—
dílné pozlacení zdiva chorového čili ozdob tamně se nalézajících za . . . . . » 60·—

Jmenovaní prohlásili, že práce ony náležitě a důkladně do 23. října 1886 provedou.

Odečtou-li se obě tyto částky za práce pozlacovačské 950 zl. + 947 zl. per . . . . . zl. 1897·— od původního technickým departementem c. k. místodržitelství ze dne 20. srpna 1885 č. 57.305 schváleného a K. Krügerem převzatého rozpočtu per . . . . . » 4314·— za provedení potřebného vyčistění, vymalování a natření nejen fresk, gurtů a polí v dotčeném chrámu Páně, obnáší účet jeho . . » 2417·—

Z prací v rozpočtu č. IV. uvedených svěřeno bylo dle protokolu ze dne 1. července 1886:

a) hist. malíři p. Maxovi Pirnerovi ve Vídni obnova tří fresk na klenbách chrámu za rozpočtených . . zl. 90·— když se byl p. Jos. Šejvl práce té vzdal;

b) histor. malíři p. Karlu Javůrkovi v Praze vycídění a oživení tří oltářních obrazů za . . . . . zl. 120·—

c) polychromování šesti soch Svatých ve výklencích dekor. malíři p. K. Krügerovi za . . . . . zl. 30·—

d) histor. malíři p. K. Javůrkovi svěřeno dále dle usnesení sl. městské rady ddto 3. srpna 1886 vymalování obrazu »Ecce Homo« . . . . . zl. 150·— a p. K. Heinrichovi za rám k témuž obrazu . . . . . zl. 12·—

Chatrný, šindelový krov chrámu vyměněn břidlovým.

Dříve než se opravami chrámovými započalo, shledal odbor kostelní, že nemalé hrozí chrámu nebezpečí na straně západní, kdež nalézá se jednopatrová budova, »Kreutzův dům«, jejíž střecha šindelová od střechy chrámové jen částečně zděným štítkem oddělena jest.

Z té příčiny učiněn ve schůzi dne 30. dubna 1886 návrh, aby nynější chatrná krytba šindelová nahražena byla novou a to břidlovou, poněvadž proti ohni není zde bezpečnosti a sešlá krytba šindelová i při stálých opravách vodu dešťovou na klenbu propouští a nádherné, proslulým malířem Palckem na klenbě provedené fresky ohrožuje.

Rovněž navrhuje odbor, aby obě věže chrámové krytbou plechovou opatřeny byly.

Přítomní páni znalci: Ludvík Lábler a Jan Ladislav vyjadřují se v ohledu tom jak následuje:

Krov kostela podepřen jest silnou ležatou stolicí a celá konstrukce dosti silna, aby novou krytbu břidlovou snesla, když hlavy trámů a štichů jakož i čepy krovů úplně jsou zdrávy.

Pouze na vrchní částce krovu (nad stolicí) jest záhodno, aby krovy v této části nějak podepřeny byly a to buď hanbalky neb šikmými sloupky. Rozumí se, že pro případ provádění nové krytiny veškeré chatrné a shnilé dříví novým nahraženo býti musí.

Z předu uvedené nedostatečné oddělení půdy kostela od půdy sousedního Kreutzova domu musí se při příležitosti rekonstrukce střechy nové úplně bezpečně provésti, aby obě půdy dle možnosti ohnivzdorně isolovány byly.

Při té příležitosti upozorňují shora uvedení na chatrný strop záklopní, který částečně odkryt jest — a jak se zdá, na shnilých stropových trámcích, jež přes příč přes hlavní vazební trámy položeny jsou, spočívá.

Odstranění jeho nemůže míti pro chrám žádných následků, poněvadž týž pevně jest sklenutý a kryt ohnivzdorně zřízen býti má. Odstraněním jeho ulehčí se jak zdivu, tak vazebním trámům — a chůze po půdě může pomocí lávek sprostředkována býti.

Navrhují dále, aby se použilo břidlice anglické. Stavitel p. Vinc. Dajbych se zavazuje, že do osmi dnů předloží městské radě na veškerou vícepráci potřebný rozpočet.

Týž stavitel předložil úplný plán a rozpočet na novou krytinu jak na kostele tak na věžích dne 10. května 1886. Propočtený náklad páčil se po slevě 5% na . . . . . zl. 4172·25 a takto se rozvrhuje:

a) za práce tesařské i. c. za rozebrání a snesení staré krytiny s kostela, staré sakristie (ve dvoře domu Kreutzova), odtrhání záklopní podlahy, šalování věží pod plechovou krytinu a celého chrámu pod krytinu břidlovou . . . zl. 788·73

b) za látky tesařské . » 557·59

c) za práce pokrývačské i. c.

kryt břidlou anglickou s 8 *mm* přeložením na šindelový spodek v rozměře 663 *m* 66 *cm*, s dodáním obrubních plechů kolem hlavní římsy, zdí štítových a věží . . . . . zl. 1189·50

d) za práce klempířské i. c. snešení plechové krytiny s věží, pokrytí dvou věží křížovým plechem, snesení, osazení a upravení dvou srdcí na štítovém frontoně a dvou křížků na střeše, plechová krytina nad novou sakristií, vysací žlaby dešťové z pocinkovaného bílého a křížového plechu s trojnásobným nátěrem, odkapní roury dešťové a splechování jedné velké a čtyř malých okenic, a to z té příčiny, že protější domy vesměs šindelem kryty jsou . zl. 1632·43

Odbor kostelní předložil ihned účet pp. znalci prozkoumaný sl. městské radě, která jej po dodatečném schválení nejdůstojnější bisk. konsistoře a velesl. c. k. místodržitelství schválila a práci panu staviteli Vinc. Dajbychovi svěřila.

Krovy takto upravené opatřeny byly hromosvodem, jejž po usnesení kostelního odboru ze dne 31. května 1886 a schválení slav. městské rady ze dne 15. června 1886 dodal p. Ant. Jůna, mistr klempířský v Kutné Hoře, za . zl. 111·50

V téže schůzi navrhoval kostelní odbor sl. městské radě, aby okrasy věží chrámových a to: železná hvězda, dvě srdce plechová a dva kříže na hřebeně střechy byly pozlaceny. Sl. městská rada k návrhu tomu přitakovala a rozpočet páně Ontlův na . . . . . zl. 57·— schválila a práce jemu také svěřila.

Velice sešlá dlažba stará, kamenná, nahražena dlažbou šamotovou.

Kostelní odbor vida, že s obnovou fresk, polychromií celého chrámu, důstojnou úpravou oltářů nikterak se nesnáší dlažba stará, velice sešlá, kamenná, navrhoval v téže schůzi sl. městské radě dlažbu šamotovou a to vzorkovanou v presbytáři — a drsnou, rýhovanou v lodi, předloživ spolu vzorky a propočty.

Sl. městská rada uznávajíc toho potřebu nevyhnutelnou ve schůzi své dne 4. července 1886 proti dodatečnému schválení vyššímu vzorky a rozpočty, a to za dlažbu šamotovou v lodi v rozměře 285 m^2 25 cm^2 po srážce 5% částkou . . . . . zl. 748·11 a v presbytáři za dlažbu vzorkovanou v rozměře 16 m^2 08 cm^2 částkou . . . . . zl. 288·50 schválila a p. staviteli Vinc. Dajbychovi svěřila.

V téže schůzi kostelního odboru dne 31. května 1886 uznány ještě následující práce při chrámu sv. Jana Nep. mimo rozpočet schválený se vyskytnuvší nevyhnutelnými, a to:

1. aby se sešlé schody kamenné při hlavním vchodu vyměnily novými žulovými (z modré stejnozrnné žuly), při čemž se doporučuje, aby první předložený stupeň do vnitř položen byl.

Slavná městská rada k tomu svolila, aby sešlé schody kamenné vyměněny byly novými žulovými a rozpočet obnosem . . . . . zl. 84·60 za dodání a osazení čtyř kusů žulových schodů v celistvosti v rozměře 11·28 *m* à zl. 7·50 s dovozem, hladce spracovaných, 40 *cm* širokých a 16 *cm* vysokých schválila a práci p. Vinc. Dajbychovi svěřila;

2. aby se v hlavním průčelí zvětralé podnožové zdivo, sestávající z dvou tesaných kamenů vysekalo a novými nahradilo, a aby veškeré z tesaného kamene při portálu viditelné kvádrové zdivo, jako: sloupy, lezeny, nadpraží, římsy frontonové, jakož i obě pěkné sochy sv. Vojtěcha a sv. Prokopa dovedným kameníkem byly vyčištěny.

Dle schváleného rozpočtu měl býti hlavní kamenný portál 5·30 *m* široký a 6·25 *m* i s frontonovým zástřeším vysoký obnoven a natřen za obnos zl. 10·80 a dvě kamenné sochy sv. Prokopa a sv. Vojtěcha v průčelí dosavadního nátěru sproštěny, poškozené částky sádrou vyspraveny a pak barvou fermežovou kamenošedě natřeny.

Návrh kostelního odboru, aby kamenný portál v rozměře 33·13 m^2 byl znova pemrlicí na místě vysekán, vápenného nátěru zbaven, na římsách ošalován a kameník za 1 m^2 1 zl. honorován . . . . . zl. 33·13, aby vysekány byly staré, otlučené kameny za navržený obnos . . zl. 14·05, aby na jich místo zasazeny byly čtyři soklové desky segmentové pod patkami lezen ve štítové zdi v rozměru 4 *m* à 10 zl., dovoz 75 kr. . . . . zl. 44·94, aby dále kamenné čistě spracované úhelníky zasazeny byly do soklů za obnos . . . . . zl. 14·05, aby kamenný sokl po obou stranách portálů v rozměře 35·72 *m* à 90 kr. byl kameníkem ošalován . . . . zl. 32·14 a shora uvedené sochy v průčelí byly

dovedným kameníkem zčištěny a v původní kamenné barvě ponechány s dodáním a rozebráním lešení za . zl. 80·—, byl sl. městskou radou schválen a práce p. Vinc. Dajbychovi ponechána;

3. aby doplněny a přiměřeně opraveny byly dubové dvéře chrámové a při prvém odpočívadle hlavního vchodu umístěn ochranný plášť, sestávající ze dveří dvoukřídlových s ocelovými péry sem a tam se otvírajících — a tím možnému průvanu se předešlo.

Dle rozpočtu schváleného praeliminovány práce truhlářské obnosem zl. 32·50, za něž pořízeny měly býti jedny dvoukřídlové náplňové dvéře k nové sakristii pro světlost 140 *cm* šířky, 240 *cm* výšky, s článkovaným nadpražím z fošen borových za 20 zl., a opraveny čtyři dvoukřídlové svlakové okenice ve věžích, prostřední okenice půdová a 2 okenice prostředních pater věžních za zl. 12·50.

Mimo tyto práce schválené staly se velice potřebnými:

a) plášť dvoukřídlový, ochranný před hlavním vchodem s rámem 10/10 *cm* silným a se světlíkem v ceně . zl. 60·—

b) doplnění a obnovení hlavních dveří a dveří do nádvoří vedoucích částkou . . . . . zl. 12·50

Slavná městská rada tyto vícepráce schválila a p. J. Černovskému, mistru truhlářskému v Kutné Hoře, zadala;

4. aby v průčelí chrámu obnoven byl nápis. Stalo se p. Ant. Ontlem zdarma;

5. aby místo projektovaného obyčejného zasklení oken chrámových užito bylo skla mušelínového.

Zasklení celého chrámu sklem obyčejným na olovo a tmel na šestihranných tabulkách s dodáním povinných tyčinek železných s mušelínovým křížem uprostřed v rozměře 69·72 □ *m* à 5·50 zl. obnášelo dle schváleného rozpočtu (povolena část) . . . . . zl. 338·88

Slavná městská rada kostelním odborem navržené zasklení mušelínovým sklem v rozměře 65·73 □ *m* à 10 zl. a 3·99 □ *m* obyčejným sklem do dvou světlíků i přes to, že o 370·47 zl. (vícepráce) . . . . . zl. 370·47 dražší obyčejného, vzhledem k důstojnosti chrámu přijala a p. Vojt. Krehanovi, mistru sklenářskému, zadala.

6. Aby vyzdoben byl tabernakl látkou hedvábnou, věčná lampa byla nově pozlacena a na nové z bílé a fialové hedvábné látky pletené šňůře byla upevněna — a dvířka zábradlí před hlavním oltářem byla polychromována.

Za provedení těchto prací předložil p. Ant. Ontl účet na částku zl. 70·35 znějící, jejž sl. městská rada dne 4. července 1886 schválila a práce ty jemu zadala;

7. aby kamenný kvádrový podnož (cokl) v kostele olejovo-voskovou barvou byl opatřen.

Nátěr kamenného podnože barvou olejovou po způsobu mramorování v rozměru 64·48 □ *m* à 1 zl. 25 kr. v ceně . . . . . zl. 80·60 zadán sl. městskou radou ve schůzi dne 4. července 1886 p. K. Krügrovi, decor. malíři v Praze.

8. aby poškozené částky ornamentální a to:

a) na pěti oltářích, dvou zpovědnicích, kazatelně, varhanách, sochách ve výklencích a na pilastrech byly obnoveny a

b) opravou znečištěné lavice chrámové počtem 26 vyčištěny, porušené částky doplněny a olejovým nátěrem natřeny.

Propočet p. Jana Černého, řezbáře v Kutné Hoře, částkou . . . zl. 260·77 byl sl. městskou radou schválen a práce řezbářské i truhlářské témuž svěřeny.

9. aby varhany téže svatyně byly vyčištěny, opraveny a naladěny.

V základě usnesení sl. městské rady ze dne 6. října 1886 č. 4107 vyzván p. Ant. Mölzer, varhanář zde, aby na opravné tyto práce propočet předložil. Týž se zavázal, že opravné práce za částku 312.90 zl. . . . . zl. 312·90 náležitě a solidně s dodáním vynalezeného točícího stroje měchového prodlením jednoho měsíce provede a za vykonanou práci po dobu jednoho roku ode dne přijetí počítaje s 10% tedy s 32 zl. ručí.

Práci jemu zadanou odvedl pan A. Mölzer 18. prosince 1886, načež ihned pozváni byli pp. znalci Václav Knížek, c. k. vzorný učitel a Alois Strebl, řid. kůru, kteří prozkoumavše dne 19. prosince 1886 v chrámu Páně sv. Jana varhany, shledali, »že veškerá v rozpočtu pana stavitele varhan uvedená opravná práce k úplné spokojenosti provedena jest.«

»Vytýkati jest nám toliko, že táhla rejstříková mají příliš sešlé rukojeti, ježto jsou od červoče ohlodána, nevyhovují celkové úpravě hracího stolu. Upotře-

bované tyto rukojeti hyzdí stroj velice a nevyhovují ani svému účelu, neboť nejsou dosti pevny a postrádají nápisův.«

»Z té příčiny navrhujeme, aby táhla tato opatřena byla novými, porculánovými knoflíky s patřičnými nápisy.«

Přítomný stavitel varhan nabízí se v případě svolení sl. městské rady opatřiti knoflíky nové i s nápisy za pevnou cenu . . . . . zl. 8·—

Stalo se tak.

Práce dekorační pod dozorem p. architekta Ant. Barvitia vykonané byly jím dne 16. prosince 1886 kollaudovány a bezvadnými shledány. Protokol o této kollaudaci uvádí se zevrubně v kollaudačním protokole o vícepracích ze dne 21. září 1887.

Když veškeré opravné práce ukončeny byly, požádala sl. městská rada za kollaudaci, která také dne 30. března 1887 p. Janem Köhlerem, c. k. okr. ingenieurem, byla vykonána.

Kollaudace stavebních oprav na filiálním chrámu Páně sv. Jana Nep.

Protokol

sepsaný u městské rady v Kutné Hoře dne 30. března 1887 u přítomnosti níže-psaných.

Předmět

jest následkem výnosu c. k. okr. hejtmanství v Kutné Hoře ze dne 13. ledna 1887 č. 18.848 předsevzetí kollaudace případně přijmutí stavebních oprav na filiálním chrámu Páně sv. Jana Nepom. v Kutné Hoře spolupodepsaným c. k. okresním ingenieurem.

Tyto opravy se zakládají:

1. na rozpočtu sdělaném p. Vinc. Dajbychem v Kutné Hoře dne 2. června 1885 a od technického odboru c. k. místodržitelství dne 20. srpna 1885 č. 57305 upraveném na obnos . . . . zl. 376·75

2. na protokolu offertního řízení a městské rady v Kutné Hoře dne 25. září 1884 sepsaném, dle něhož veskrze v protokole ze dne 5. září 1884 co neodkladně nutné vyznačené opravy k brzkému provedení proti slevení 5% p. Vinc. Dajbychovi přenechány byly.

3. na rozpočtu sdělaném stav. p. Fr. Hradeckým z Kutné Hory a od technického odboru vys. c. k. místodržitelství dne 20. srpna 1885 č. 57.305 upraveném na obnos . . . . . zl. 2600·13

4. na protokolu dražebním sepsaném u městské rady v Kutné Hoře dne 15. března 1886, dle něhož původně na zl. 2600·13 vypočtená stavba staviteli p. Vinc. Dajbychovi za . . . . zl. 2500·— tudíž po slevení 100·13 zl. přenechána byla.

5. na rozpočtu nájemce p. Vinc. Dajbychem v Kutné Hoře ze dne 11. prosince 1886 sdělaném, dle něhož veškeré povolené a již provedené práce, jakož i vícepráce na tomto kostele po odrážce slevených částek dohromady zl. 9233·14 obnášejí.

Použitím těchto rozpočtů byly veškeré opravy dopodrobna prohlédnuty a prozkoumány, načež bylo sepsáno následující dobrozdání:

Všechny navržené opravy, jakož i ty, co za nutné od městské rady co patrona uznány byly a pro jich nutnosť částečně již v roce 1885 provedené práce zednické, kamenické, tesařské, pokrývačské, truhlářské, natěračské, zámečnické, klempířské, sklenářské a kovářské vyhovují úplně svému účelu a jsou velmi dobře a solidně provedeny.

Proti upotřebenému materialu nelze, pokud očividně zjistiti se mohlo, ničehož namítati, a jelikož podepsaná městská rada a městský ingenieur, kteří přísný dohled na stavbu měli, potvrzují, že všechny dodávané i upotřebené látky dobré jakosti byly, mohou všechny stavební opravy bez překážky pro kostelní fond přijaty býti.

Na základě zkoušeného a s provedenými opravami na místě porovnaného rozpočtu připadá na nutné opravy

		Technickým odborem c. k. místodržitelství adjustováno:
z r. 1885 po odražení 5% . . .	zl. 545·83	
na nutné práce z r. 1886 připadá po odražení poměrného slevení docíleného při veřejné dražbě obnos	zl. 8648·91	zl. 8629·68
	zl. 9194·74	zl. 9175·51

Tento obnos činí pohledávku nájemce stavby jímž se také úplně spokojuje a vlastnoručním podpisem toto stvrzuje.

Ohledně víceprací, jež vzdor vysokého nařízení ze dne 27. září 1885 č. 57.305 se podávají, však za nutné uznány a pod dohledem rady městské náležitě provedeny byly, dovoluje si rada městská

zprávu a řádné vysvětlení velesl. c. k. místodržitelství ve zvláštní příloze podati.

Skončeno a podepsáno.

Jan Köhler,
c. k. okr. ingenieur.

Vinc. Dajbych,
stavitel a nájemce stavebních oprav.

Josef Rapp,
c. k. stavební praktikant, zapisovatel.

Vojt. Morawetz,
purkmistr.

Karel Vorlíček,
arciděkan.

August Rappe.

Klement Čapek.

Jan Ladislav,
městský ingenieur.

Čís. míst. 32.155 ai 1887.

Zkoušeno a zjištěno: devět tisíc jedno sto a sedmdesát pět zlatých a 51 kr.

Technický odbor c. k. místodržitelství v Praze, dne 10. června 1886.

Scheiner m. p. L. S. **Brandner** m. p., c. k. stav. rada.

K míst. č. 32.155 ai 1887.

Ciferně zkoušeno a za pravé shledáno.

Z účetního odboru c. k. místodržitelství v Praze, dne 18. července 1887.

L. S. **Ott** m. p.

Vícepráce vykonané při opravě chrámu Páně sv. Jana Nep. městská rada co patron k návrhu zpravodaje ospravedlňuje takto:

Veleslavné c. k. místodržitelství!

Při kollaudaci oprav stavebních a ornamentálních dne 30. března 1887 odbývané, jež podle výnosu veleslav. c. k. místodržitelství ze dne 27. září 1885 č. 57305 v úhrnném obnosu . . zl. 9317·13 na obnovu chrámu Páně sv. Jana Nep. v Kutné Hoře povoleny byly, dovoluje si městská rada král. hor. města Hory Kutné co patron při řečené opravě vykonané vícepráce ospravedlniti a uctivě žádati, aby velesl. c. k. místodržitelství provedené ty vícepráce, jakož i způsob úhrady tohoto nákladu dobrotivě schváliti ráčilo.

Práce tyto dle předložených a vysokou vládou schválených rozpočtů pačily se následovně a to:

1. za opravy stavební dle rozpočtu č. I. na . . . . zl. 2600·13
2. vyspravení trhlin na klenbě č. II. . . . . » 376·75
3. za provedení potřebného vyčistění, vymalování a natření nejen fresk, gurtů a polí v kostele sv. Jana, ale i provedení nátěru a potřebného pozlacení oltářů, kapitelů na pilastrech dle rozpočtu č. III. » 4314·—

Snáška . zl. 7290·88

Přenáška . zl. 7290·88

4. za obnovu fresk dle rozpočtu č. IV. . . . . » 240·—
5. za práce stukateurské dle rozpočtu č. V. . . . . » 1786·25

úhrnem tudíž nákl. . . zl. 9317·13

Práce tyto byly patronátním úřadem ve vlastní režii provedeny tím způsobem, že vedle pokynu velesl. c. k. místodržitelství ze dne 27. září 1885 č. 57305 svěřeny byly jednotlivě v cestě offertního řízení solidním řemeslníkům a umělcům k provedení; tak zejména práce stavitelské p. Vinc. Dajbychovi, staviteli v Kutné Hoře, provedení potřebného vyčistění, vymalování a natření nejen fresk, gurtů a polí v řečeném chrámu, ale i provedení nátěru a potřebného pozlacení oltářů, kapitelů na pilastrech p. K. Krüger-ovi, dekoračnímu malíři z Prahy a kutnohorským pozlacovačským mistrům pp. Ant. Ontlovi a Karlu Heinrichovi, práce stukateurské p. Giocamu Enziovi z Prahy a práce malířské p. Maxovi Pirnerovi, akad. malíři z Vídně a panu Karlu Javůrkovi, akad. malíři z Prahy.

Veškery práce svěřeny za tím účelem, aby provedeny byly umělecky a odpovídaly souměrně architektonickému rázu tohoto kostela a původní kresbě architekta p. Ant. V. Barvitia z Prahy.

Avšak hned, jakmile se s pracemi započalo, seznáno bohužel, že rozpočtené sumy, zejména co do výloh stavebních z ohledu na zachování budovy nutných a neodkladných, nikterak neodpovídají skutečné potřebě, a že rozpočet stavební sdělán byl, aniž by jím šetřen byl architektonický ráz kostela samého. Kdyby podle tohoto rozpočtu se bylo stavělo, svatyně ta byla by úplně znešvařena bývala, svého původního karakteru pozbyla a nákladu v rozpočtu určeného, marně vynaloženo. Ano můžeme směle říci, že by to v krátké době daleko většího nákladu bylo vyžadovalo, pokaženou takto stavbu opět k původní její kráse povznésti.

Toho arciť městská rada co patron nemohla a nesměla dopustiti a to tím méně, an právě v nejnovější době starobylé město Kutná Hora slohovým obnovováním svých drahocenných památek stavitelských poutá k sobě pozornosť všech znalců a milovníků umění. Tak zejména kázala toho neodkladná potřeba snésti šindelovou, odpornou a škodlivou krytbu střechy a přikrýti kostel břidlicí anglickou s dodáním plechu obrubního

kolem hlavní římsy, kolem zdí štítových a věže, s čím ovšem souviselo úplné vyměnění starých, shnilých dílů vazby a nahražení jich vazbou novou — dále musely obě věže důkladně opraveny a novým plechem pokryty, veškeré okenice ve věžích a v podstřeší ze železného plechu sdělány, dvéře a okna chrámová musely odstraněny a novými nahrazeny býti, stará, kamenná a vyšlapaná dlažba musila se odstraniti a jinou nahraditi — novějšímu pokroku technickému té doby odpovídajícímu — dlažbou šamotovou, nehledě k jiným a jiným menším neodkladným vícepracím ve výpočtu o vykázaných pracích skutečně provedeným a vykázaným.

Tím se stalo, že nám vzrostl větší náklad stavební po srážce stavitelem p. Vinc. Dajbychem původně na navržené slevy 5% . . . . . zl. 6154·92

a uvnitř chrámu Páně vypravením trhlin v klenbě a podezděním pravé hlavní zdi chrámové dle rozpočtu II. obnosem » 169·08

Avšak i při pozlacovačských i štukateurských pracích objevila se nutnosť některých víceprací, jež byly dle dobrozdání p. archit. Ant. V. Barvitia za nevyhnutelně potřebné uznány a jež měly za následek, že původní rozpočty při pozlacovačské práci překročeny o . . . . . » 70·35

při práci štukateurské o . . . . . » 323·95

a při výkonech malířských za obnovení tří dobrých obrazů velice sešlých malíři p. Karlu Javůrkovi . . . . . » 120·—

Mimo to obdrželi:

architekt p. Ant. V. Barvitius za dozor . . . . . » 516·37

klempíř p. Ant. Jůna za hromosvod . . . . . » 111·50

pozlacovač p. Ant. Ontl za vyzlacení dvou srdcí a hvězdy ve věžích . . . . . » 57·—

varhanář p. Ant. Mölzer za opravu velice sešlých a nákladných varhan . . . . » 320·90

a řezbář M. Černý za opravu okras na pilastrech, oltářích, soch, zpovědnic a vzácně krásných, bohatou kružbou vyzdobených stolů chrámových » 260·77

tak že celá suma veškerých víceprací páčí se na . zl. 8104·77

Jelikož práce tyto byly vesměs nevyhnutelny a když již důkladná renovace celého tohoto chrámu se předsevzala, z toho ohledu přišly laciněji, že se nemuselo ku každé té práci jednotlivě stavěti a platiti lešení, čemuž by nebylo bývalo lze se později vyhnouti, jelikož městská obec skutečně si vědoma jest, že jen z ohledu jednak na zachování tohoto chrámu, jednak i k šetření celkového architektonického rázu téhož práce ty a to na radu a pod dozorem slovutného ve věcech chrámových odborníka a architekta p. Ant. V. Barvitia provésti dala a kojí se tou blahou nadějí, že Veleslavné c. k. místodržitelství ve srozumění s Nejdůstojnější bisk. konsistoří v Králové Hradci vykonané dílo schváliti a povolení k výplatě peněz za tyto stavby nám uděliti ráčí.

Co pak se týče úhrady tohoto nákladu hodlá je uctivě podepsaná městská rada v souhlasu s původním povolením Nr. 57305/1885 uhraditi opět tím způsobem, že záduší kutnohorského pohřebního kostela »Všech Svatých« přispěje k tomu nákladu . . . . . zl. 2104·—

záduší filiálního kostela ve Veletově . . . . . zl. 6000·—

a to sice dílem z kasovní hotovosti koncem roku 1886 zbylé — dílem pak vyzdvižením nekrytého zbytku z vlastnokostelních spořitelních vkladů těchto kostelů, jež koncem roku 1885 obnášely u kostela »Všech Svatých« v Kutné Hoře . . . . . zl. 4389·11

a u Panny Marie ve Veletově zl. 1255·98

Vklady tyto nerepresentují žádné základní jmění obou těchto kostelů, nýbrž povstaly z ukládání jejich každoročních čistých přebytků kasovních, jež obnášejí průměrně u kostela »Všech Svatých« ročně . . . . . zl. 1700·—

a u kostela Panny Marie ve Veletově dokonce přes . . . . . zl. 3950·—

Jsou pak oba tyto kostely v tak dobrém stavu stavebním, že samy na dlouhá léta pro sebe nic potřebovati nebudou — a kdyby i nějaká neočekávaná pohroma a v následku jejím snad i krom obyčejné zvláštní, větší vydání je stihnouti mělo, vládnou takým ohromným jměním, že ho nikdy pro vlastní účely spotřebovati nemohou a jest tudíž vzhledem k výslovnému znění § 54 zák. ze dne 7. května 1874 č. 50. ř. z. zcela přirozeno a dovoleno, když se tohoto přebytečného jmění použije ku krytí stavebních výloh chudičkého kostela u sv. Jana

Nep., jenž vlastního jmění k niknutí tohoto nákladu postrádá. Vždyť samo Vysoké c. k. ministerium cultu a vyučování výnosem ze dne $^{12}/_{9}$ 1884 č. 18412 výslovně nařídilo, aby k usnadnění staveb církevních častěji a vydatněji používalo se výhod § 54. zák. ze dne 7. května 1874 č. 50. z. ř. a neleží tudíž v intencích Vysoké vlády, aby na jedné straně mrtvý kapitál se hromadil, kdežto by na druhé straně důležité a skvostné památky stavební zkázu bráti měly.

Z těchto příčin klademe tudíž uctivou prosbu: Vysoké c. k místodržitelství račiž provedené ty vícepráce u chrámu svatého Jana Nepom. v Kutné Hoře obnosem . . . . . zl. 8104·84 jakož i způsob úhrady tohoto nákladu dobrotivě schváliti.

Městská rada kr. hor. města Kutné Hory
dne 30. března 1887.

Karel Vorlíček, arciděkan. **Vojtěch Morawetz,** purkmistr.

(Pokračování.)

Soška Madony v Drahoňově Újezdě.

Sdělují Dr. **Ant. Podlaha** a **Ed. Šittler.**

Zajímavý gotický, nyní zbarokovaný chrám sv. Jakuba v Újezdě Drahoňově zachoval si ze staršího inventáře svého mimo pěknou kamennou křtitelnici kalichové formy a několika bronzových kroužených svícnů pěknou lípovou sošku Madony s Děťátkem, jíž tuto rozmnožujeme seznam náš starobylých soch Mariánských, v loňském ročníku »Vlasti« (1896) popisovaných.

Soška tato na pěkně lisenovaném gotickém sedmihranném podstavci (9 *cm* vys.) spočívající, jeví stereotypní ráz podobně koncipovaných soch z pozdější doby gotické, s nímž setkali jsme se i při Madoně Vrbenské, Vinohradské i Drahovské, a jejž u velmi ušlechtilém podání spatřujeme i při krásné sošce v nedalekém sousedství, totiž v zámecké kapli hradu Zbirovského zachované: zmírněný (oproti výtvorům starším) prohyb těla, podpírajícího sladké břímě — postavičku neoděného Ježíška, široké líbezné tváře naivního výrazu, v bohatých záhybech splývající modrý a červený šat, bílá plachetka okolo hlavy hojnými pletenci hnědých hlasů nad čelem rozčísnutých ovroubené, s korunou na hlavě a s žezlem v pravici. Ježíškovi též nechybí tradicionelní posa: usměvavá tvář z přímá k divákovi obrácená, pravice pozvednutá k žehnání, v levici zelenomodré jablko — svět se zlatým křížkem. Při sošce naší jinak poměrně velmi správně modelované zaráží poněkud přílišné nachýlení svrchní části těla, čímž jakási neúměrná shrbenosť jinak ladné postavy zaviněna.

Soška Madony z Drahoňova Újezda.

Soška tato jest (bez renaissanční koruny hojnými imitovanými drahokamy posázené) 55 *cm* vysoká, dosud úplně zachována a byla letos Akademií křesťanskou v dílně p. J. Mráze opravena, při čemž původní polychromie — nelesklé zlato a stříbro a barevný bronz — věrně obnovena. Spodní roucho jest sytě červené, v půli zlatým pásem spjaté; svrchní roucho jest tmavomodré se žlutou podšívkou. Oboje jest zlatem ovroubeno. Scházející žezlo při opravě doplněno.

Starokřesťanské nápisy.

Dle prof. Armelina podává J. V.

Vedle ostatních předmětů křesťanské starovědy sluší zvláště pojednati též o nápisech, protože toto odvětví předčí svojí důležitostí všecka ostatní, když se tu jedná o pomníky, o nichž můžeme antonomasticky říci, že mluví samy.

Naše podzemní hřbitovy a stavby nad nimi zbudované poskytují nevyčerpatelný poklad nápisů; do roka vykopá se jich as půl tisíce. Přemnoho epigrafů leží ještě roztroušeno v sterých kusech v loculech a podzemních kryptách vedle ohromného počtu těch, které již za dřívějších dob byly pečlivě sebrány a uloženy v museích římských i zahraničných.

V Římě samém není basiliky a kláštera, které by nebyly okrášleny nápisy vzatými z katakomb; i do podlah bývaly zazdívány a to nejen v chrámech, ale i v domech na římském foru poblíž Titova oblouku.

A přece bedlivým studiem se dokázalo, že desky, jimiž se zavíraly otvory hřbitovních loculů, ať již byly hlíněné nebo mramorové, obyčejně bývaly bez nápisu, nenesly ani jména zesnulého, nanejvýš ve vápně, jímž byly zatmeleny, lze zříti začáteční písmenu jména Kristova (X) neb hrubě načrtnutou palmu, znamení to šťastného skonání životního boje.

Znalci tvrdí, že sotva 10% ze všech desek bylo opatřených nějakým nápisem.

Ještě dnes v oněch částech katakomb, kde loculy jsou úplně zachovány neb alespoň méně pobořeny, s tíží najdeme nějakou desku s nápisem; někdy projdeme celou čtvrť hřbitova, mnoho galerií, v nichž po dnes najdeme celé řady neporušených hrobů uzavřených buď taškami neb mramorovými deskami, a nespatříme ani stopy nějakého jména, symbolu neb jakéhokoliv znamení. Většina našich předků a bratří ve víře nechtěli nám zanechati po sobě památky, odešli spokojeni s tím, že jména jejich jsou zapsána v Knize Života neb nanejvýš v církevních seznamech (dyptychách).

Psáti všude svá jména bylo horečným zvykem pohanů a věků, které se po nich opičily. Tak na př. v pohanských kolumbariích nenajdeš náhrobní desky, aby nebylo na ní poznamenáno jméno zemřelého i jeho stav, byť náležel k nejnižší společenské třídě.

Křesťanské náhrobní nápisy lze rozděliti na dvě velké třídy; na ty, které náležejí prvním třem stoletím, a ty, které pocházejí z dob pokoje.

První kategorii však sluší ještě rozvrhnouti ve dvě menší třídy, z nichž prvá objímá nápisy z konce století I. a po celé II. století, t. j. z první periody hřbitovů; nápisy z III. století tvoří druhou část.

Zvláštní ráz epigrafů nejstarší doby jeví se v překrásném tvaru písmen a v jich úsečnosti, neboť obyčejně neobsahují více než 3 jména zesnulého, velmi zřídka bývá tu a tam přidána kotva křižové podoby.

Příklady nápisů toho druhu poskytují hřbitovy Priscillin, Ostrijský, a sv. Anežky, na kterých nalézáme skupinu epigrafů rytých obdobným způsobem, tak že zdá se jakoby pocházely z jedné dílny, z jedné a téže ruky, taková jest tu shoda slohu, jmen i symbolů; zároveň však jsou tak úsečné, že, kdybychom je nenalezli netknutě zazděné na svých místech, nevěděli bychom, komu náležely, zda pohanům či křesťanům, leč že tento lakonismus je rozlišuje sám od rozvláčných nápisů pohanských.

Obyčejně jsou psány jazykem řeckým, kterýž má převahu hlavně v nejstarších nápisech; v některých skupinách však najdeme i latinské epigrafy. Tak na př. na hřbitově Ostrijském čteme mezi jinými:

DOMITIAE FLORENTINAE
PRIMITIVAE CVM SALVTIO
TABVLA EVTIGI
IVL(ius) IVSTINVS IVLI(ae)
PROCLAE FIL(iae).

Někdy potkáme se s láskyplným titulem archaickým a klasickým epithetem dulcissimus — jediným to v této třídě epigrafů, na jehož místo nastoupila později: carissimus, benemerens neb incomparabilis.

Velmi zřídka nalezneme v této době epigrafy ve způsobě zvolání, a i ta jsou vesměs původu apoštolského a přesně liturgického. Na př.: DVLCISSIME PAX nebo PAX TIBI BENEDICTE. Tento apoštolský pozdrav byl ve III. století a pozdějších dobách vystřídán úslovím »in pace«, kteréž se stalo šiboletem v epigrafii, odnášejícím se k onomu po-

koji, jehož zesnulý došel po smrti, i ku onomu, jehož požíval v obcování s údy Církve za živa.

V dolním poschodí hřbitova Priscillina čteme nad vchodem jedné kobky kursivou psaný nápis:

DVLCIS EVSEBIA IN PACE.

Tato formule ponenáhlu se rozšiřovala zvláště v III. století, kdy náhrobní desky nenesly více pouze jméno zesnulého, kde se již vytvořil jakýs epigrafický sloh: Tu se již potkáváme s krásnými a láskyplnými akklamacemi, jež vyjadřují nejen víru pozůstalých, ale celá vyznání víry, zvláště v dobách heresí. Odtud pochází formule svědčící o víře v božství Jezu Krista, jak máme příklad v řeckém nápise musea lateranského, jenž končí slovy:

IN DEO DOMINO CHRISTO,

neb podobný tamže:

VIBAS (vivas) IN DOMINO ZESV (sic).

Zvláštností nápisů III. století jsou rozmanitost a hojnost symbolů i akklamací vztahujících se na zesnulého, jemuž přejí oddechu, pokoje, života Ježíše Krista skrze zásluhy Svatých, neb opačně dovolávají se na zesnulých přímluvy, jako na př.: při staré silnici Salarské na hřbitově sv. Herma nalezl se epigraf, v němž pozůstalý obrací se k zesnulému s prosbou: ET ME DEO commenda.

Na nápise kteréhos devítiletého dítka čteme:

NVTRICATVS DEO CRISTO MARTVRIBVS (sic),

jakoby od rodičů byl vyživen a obětován Bohu, Kristu a sv. mučeníkům. Těmito slovy patrně se naráží na zvyk, o němž i Prudentius zmiňuje se, totiž, že křesťanští rodičové obětovali své dítky nade hroby sv. mučenníků, což zvláště dálo se nad hrobem sv. Vavřince; obětovaným dítkám pak zavěsovali na krk medaglie, na nichž byla vyryta scéna obětování samého.*)

Četné jsou nápisy, obsahující prosby k sv. mučenníkům, i také k prostým věřícím; tak na epigrafu ze hřbitovů při silnici Tiburské čteme:

INORATIONIS (sic) TVIS
ROGES PRO NOBIS QVIA
SCIMVS TE IN ☧ (Christo).

*) Medaglie, jakých užívají věřící dnes, byly ve zvyku u křesťanů již ve IV. století.

Velmi zřídka mluví se v nápisech o smrti. Jeden vzácný příklad nalezl se na hřbitově Priscillině (nedaleko kobky s Jonášem), kde nad loculem čteme velkými černými písmenami napsané slovo: MORTA (sic). Obyčejně užívalo se slov: requievit, decessit, recessit, rediit, dormivit, která vesměs vztahují se na pokoj, jehož duše došla u Boha. Z téže příčiny nazýval se pohřeb depositio a zesnulý depositus, hrob pak v křesťanském smyslu nebyl než locus depositionis, v němž věřící spí in somno Christi. Všecky tyto významy zřejmě označovaly přechodný ráz hrobu a vůbec všeho, co s ním souviselo.

Na proslulé náhrobní desce dívky Severy na hřbitově Kallixtově, zesnulé za papeže Marcellina, čteme, že hrob, v nějž byla uložena, bude chovati MEMBRA DVLCIA SOMMO PER LONGVM TEMPVS FACTORI ET IVDICI.

O čestných titulech a společenském postavení sluší poznamenati, že křesťané nikdy neopomíjeli připojiti posvátný charakter osoby, ale titule světské obyčejně vynechávali.

Tak se nám zachovaly v nápisech příklady všech hierarchických stupňů papežem počínajíc. Jméno papa užívali o vrchním pastýři Církve ne autonomasticky, spíše jakožto názvu plného lásky; pročež v nápisech pocházejících z oněch dob čteme obyčejně: Papa meus, tuus, noster. Úřední a slavnostní titul papeže, jak jej čteme na náhrobních deskách v papežské kryptě u sv. Kallixta, jest: EPISCOPVS.

Podobně máme příklady všech stupňů až k nejnižším lektorům, exercistům, ano i fossorům (hrobaři); též i křesťanských panen, kteréž měly svaté předsevzetí setrvati v panenství (virgines sacrae, virgines Dei, ancillae Dei, ancillae Christi).

Nápis jedné z těchto posléze jmenovaných, jakés Demetrie, praví, že byla položena do hrobu s odznakem svého panenství, totiž se závojem: IACET CVM CAPETE VELATO.

O jiné dí epigraf: INSTAR SAPIENTIVM PVELARVM SPONSVM EMERVIT HABERE CHRISTVM.

Konečně činí se zmínka v nápisech i o katechumenech, neofytech, kajicních a alumnech, t. j. o dítkách pohozených, kteréž pohanská římská vzdělanost opouštěla, jichžto se však ujala a je živila láska křesťanská.

Nejednou bývá označeno povolání, řemeslo byť i sebe nižší, ale rozdíl otroka a svobodného buď nikdy nebo téměř nikdy nebývá udán z příčin svrchu uvedených.

Většina nápisů bývá ozdobena více méně dovednými symboly křesťanskými: kotvou, rybou, korunou, olivovou ratolestí, palmou, kbelcem, stromem, lodí, beránkem, koněm v běhu.*) Jiné symboly odnášejí se více k bývalému zaměstnání zesnulého, jako krokvice (zedníků), kleště a kovadlina (kovářů), váhy a p. v.

Nesluší však počítati mezi tyto symboly břečťanový lístek srdčité podoby, který sloužil k pouhému rozdělení nebo okrase (hedera distinguens).

Nejstarší nápisy jsou psány písmenami velice sličnými, kolem IV. století však písmo počíná se kaziti, takže někdy s těží lze je přečísti. Nápisy neryly se pouze na mramor, také na hliněné desky a na cihly, na nichž převládají epigrafy psané suříkem.

Nejvíce nápisů suříkem psaných na hliněných deskách poskytuje hřbitov Priscillin; avšak ani na ostatních hřbitovech neschází příklady tohoto druhu.

Někdy nebyly nápisy ani psány, ani vyryty, nýbrž toliko nějakým roubíkem načrtnuty ve vápně, jímž byla deska zatmelena; do tmelu otiskovali také vlastní razítka zesnulého, měl-li jakých.

Tak na hřbitově sv. Felicity nalezl se locul, na jehož tmelu opakuje se dvakrát totéž razítko historické osoby: M. VALERI REGILLI SENIORIS.

Někdy nesla i razítka (často v podobě nohy) křesťanské zvolání; nejčastěji čteme: SPES IN DEO.

V nápisech ať na mramoru, neb jen ve vápně zřídka činí se zmínka o roce, v němž zesnulý zemřel neb byl pohřben; vročení dálo se zmínkou o soudobných konsulech. Za to obyčejně bývá přesně udán den a měsíc smrti i pohřbu: DECESSIT IDUS — DEPOSITUS VI KALENDAS atd.

Po míru a pokoji zjednaném Konstantinem počíná se mluva epigrafická ponenáhlu měniti; ztrácí svoji prostotu a úsečnost a stává se rozvláčnou.

Obyčejně zakončují se nápisy udajem obou konsulů, uvádějí se tu všecky titule zesnulého, k nimž se přivěsují chvalořečná úsloví jako: MIRAE SAPIENTIAE — INCREDIBILIS SANCTITATIS — TOTIUS INNOCENTIAE MIRAE CASTITATIS; prvotný symbolism ustupuje kříži a Kristovu monogramu rozličné podoby.

Zbývá nám promluviti ještě o jiných pozdějších nápisech, kteréž však mají v dějinách našich hřbitovů velikou důležitost.

Tyto epigrafy pocházejí částečně z dob pokoje, kdy křesťané dbali o ozdobu hrobů sv. mučeníků, částečně také z dob oprav, jež tu podnikali po velikém zpustošení od nepřátel. Mnohé byly opsány od navštěvovatelů těchto posvátných míst v VII., VIII. a IX. století a sestaveny epigrafické anthologie, jiné přicházejí na světlo při nynějším kopání; všecky pak obsahují drahocenné příspěvky k dějinám mučeníků.

Nejznamenitější z těchto nápisů pocházejí od papeže Damasa, který jimi ozdobil všecky krypty a hřbitovní basiliky. Zřídka bývají psány prosou, obyčejně ve verších opěvajíce nejslavnější římské mučeníky.

Damasovy verše, byť nesly ráz doby, z níž pocházejí — literárního úpadku — jsou přece nenucené, plné něžných citů. Ve svých verších užíval zvláštní rázovité abecedy, méně elegantní, okrášlené kadeřavými ocásky; kteráž jest prací krasopisce Furia Dionysia Filokala, osobního přítele sv. Damasa. Mezi spolupracovníky Damasovými v tomto vznešeném podniku sluší jmenovati též kněze Lva, o němž se děje zmínka v nedávno odkrytém akrostychu na hřbitově sv. Hypolita.

Nástupce papeže Damasa Siricius pokračoval v započatém díle, při čemž mu byli nápomocni dva římští kněží Ilicius a Leopard, kteří obohatili hřbitovy i jejich basiliky historickými nápisy.

Po periodě barbarské papež Vigil nejen že obnovil zpustošené damasianské nápisy, ale i nové pořídil, jak sám připomíná v básni o sv. Petru a Marcellinu slovy:

Diruta Vigilius nam mox haec papa gemiscens — Hostibus expulsis, omne novavit opus.

Konečně dotknu se i nápisů posledního druhu t. j. nápisů na stěnách, jež tu a tam napsali zbožní poutníci v době od IV. století až do času, kdy byly hřbitovy opuštěny. Stěny poblíž hrobů Svatých jsou posety jmény, číslicemi, modlitbami odnášejícími se k sv. muče-

*) Srovnej Epištolu k Galat., V., 7.

níkům, kteří tu nedaleko odpočívají. V těchto prosbách téměř stále opakuje se převládající úsloví: in mente habete (buďte nás pamětliví!)

Tak u papežské hrobky na hřbitově sv. Kallixta vícekrát opětují se slova: Spirita Sancta in mente habete (sic) . . . omnes fratres nostros; tytéž prosby najdeš v kryptách hřbitova ad duas laures, na hřbitově Cyriačině a konečně v podzemní chodbě vedoucí k basilice sv. Hypolita, kde dvakrát jest zřejmě týž světec vzýván slovy in mente habe, formulí, kteráž pochází již z III. století, neboť již sv. Cyprian v jedné své epištole dí: Fratres nostros ac sorores in mente habeatis in orationibus vestris.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc duben.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: pro dp. Jos. Váško, faráře v Brandýse n. Orl. a pro sl. c. k. patronátní úřad v Bystré. — Pozlacení v ohni stříbrné patenky a nádobky na sv. olej: pro dp. Dra Fr. Endlera, c. k. gymn. professora v Teplicích. — Patenky k zaopatřování nemocných: pro vdp. Ant. Suchánka ředitele bisk.-kněž. semináře v Král. Hradci, pro důst. farní úřad v Ostrožské Lhotě na Moravě a pro dp. Al. Malece, faráře v Gutjenfeldu na Moravě. — Lampa oltářní gotického slohu: pro důst. farní úřad v Kuněticích. — Svícny oltářní: 6 pro vysokorod. paní hraběnku ze Žerotína na Hradčanech a 4 pro vdp. Jana Vychodila, děkana a kons. radu v Želechovicích na Moravě. — Kaditelnic šest: pro vysokorod. paní hraběnku ze Žerotína na Hradčanech. — Kropenky: pro dp. Tom. Dadáka, faráře v Hradisku na Moravě a pro důst. farní úřad v Ostrožské Lhotě. — Kříž k průvodům: pro dp. Tom. Dadáka, faráře v Hradisku. — Pacifikál: pro dp. Al. Malece, faráře v Gutjenfeldu. — Kanonické tabulky: pro dp. Tom. Dadáka, faráře v Hradisku.

Rozličné. Nový oltář gotický: pro dp. Ant. Přibyla, faráře v Polance na Moravě. — Křížová cesta: pro vdp. Václ. Oplta, děkana v Libochovicích. — Kříž: pro důst. farní úřad v Kuněticích. — Missaly čtyři: pro vysokorod. paní hraběnku ze Žerotína na Hradčanech, tři: pro důst. farní úřad v Kuněticích, a jeden: pro důst. farní kostel v Hradešíně. — Pultík pod mešní knihu: pro sl. správu chudobince v Praze. — Harmonické zvonky: pro dp. Jos. Mergla, faráře ve Špitálu (Dol. Rakousy), a dva: pro blahorod. paní Antonii Friedrichovou v Prostějovičkách na Moravě.

Paramenty. Kasule: červená: pro dp. Fr. Porazila, faráře v Morovici u Melče (rak Slezsko); bílá bohatě vyšitá: pro dp. Mořice Surmu, faráře v Kostelci na Moravě. — Pluvialy: bílý: pro důst. farní úřad v Ostrožské Lhotě, bílý a černý: pro dp. Al. Malece, faráře v Gutjenfeldu; bílý: pro Nejdůst. pana generálního opata Sigm. Starého na Strahově; fialový: pro dp. Ferenca Szeleckého, kaplana v Garanu v Uhrách. — Dalmatiky červené: pro důst. farní úřad v Kuněticích. — Štoly: pro sl. správu pražského chudobince v Praze, pro sl. zádušní úřad v Praze, atři: pro důst. farní úřad v Křešicích, pro vdp. Jana Vychodila, děkana v Želechovicích a dvě: pro dp. Karla Krále, faráře v Lužci. — Pláštík na ciborium: pro dp. Víta Dolejšího, faráře v Lenešicích. — Vela: pro dp. Jos. Dostala, faráře v Kopřivnici na Moravě, dvě: pro vysokorod. paní hraběnku ze Žerotína na Hradčanech, pro blahorod. paní Marii Burdovou v Čáslavi a pro důst. farní úřad v Ostrožské Lhotě. — Vela do Božího hrobu: pro dp. Fr. Snopka, faráře v Blažicích na Moravě, pro důst. farní úřad v Ostrožské Lhotě, pro sl. patronátní úřad v Dol. Počernicích a pro blahorod. sl. Lauru Kretschnerovou v Mergenthalu. — Bursy k zaopatřování nemocných: pro vdp. Ant. Suchánka, ředitele bisk.-kněž. semináře v Král. Hradci, pro důst. farní úřad v Kuněticích. — Výzdoba do svatostánku: pro J. Jasnost paní kněžnu Idu Lobkowiczovu v Dol. Beřkovicích. — Antipendia: pro blahorod. pana Ant. Wolfa, továrníka v Petrovicích, pro blahorod. paní Marii Martererovou v Čáslavi; červené bohatě vyšité: pro blahorod. paní Barboru Klinotovou v Dobříši. — Korouhve: pro dp. Víta Dolejšího, faráře v Lenešicích, pro důst. farní úřad v Roztokách, pro dp. Fr. Prostějovského faráře v Pržně na Moravě, pro dp. Jak. Kohoutka, faráře v Želči na Moravě; dvě bílé a dvě fialové: pro veledůst. děkanský úřad v Tachově. — Pokrývku na pultík: pro vdp. Štěp. Pittnera, kníž.-arcib. vikáře v Líbeznicích. — Birety: pro vp. Jos. Fanfulu, kaplana v Hradešíně, pro vp. Jana Toma, koop. v Novosedlicích a čtyry: pro důst. farní úřad v Kuněticích. — Koberce na stupně oltářní: pro dp. Al. Malece, faráře v Gutjenfeldu a pro důst. farní úřad v Bítozevsi. — Komží pro kostelníky a ministranty šest: pro důst. farní úřad v Kuněticích.

Prádlo kostelní. Humerale, purifikatoria a j.: pro důst. farní úřad v Pcherách; alba: pro vp. Jos. Vajsa, kaplana na Volšanech; 6 rochet, 10 korporalií a 20 purifikatorií: pro důst. farní úřad v Ostrožské Lhotě; alba: pro dp. Al. Malece, faráře v Gutjenfeldu; 3 alby, 2 rochety, 3 cingula, a j.: pro důst. farní úřad v Hradešíně; 6 cingul: pro blahorod. sl. Marii Zachystalovou v Dol. Ročově; 3 alby, 3 rochety a 12 plachet oltářních: pro důst. farní úřad v Kuněticích.

Zpráva za měsíc květen.

Jeho Veličenstvo ráčilo i letos ředitelstvu Akademie křesťanské 100 zl. věnovati.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: stříbrný, tepanou prací, emailovanými obrázky a drahokamy bohatě ozdobený: pro vdp. Dra Eug. Kadeřávka, professora bohosloví v Praze; stříbrný bohatě rytý: pro dp. Jana Šafránka, faráře v Protivanově na Moravě; stříbrné jednoduché: pro dp. Flor. Němce, faráře v Hradčovicích a pro sl. kníž. patronátní úřad na Křivoklátě. — Ciborium: pro důst. kolej Tovaryšstva Ježíšova ve Sv. Ondřeji v Korutansku. — Monstrance: pro dp. Václ. Uhlíře, faráře ve Vel. Jesenici. — Pozlacení v ohni: ciboria, kalicha, dvou patenek k zaopatřování a dvou lunel: pro dp. Jos. Jireše, faráře v Bítozevsi; kalicha: pro důst. farní úřad v Církvici, pro dp. Aug. Chmelaře, faráře v Deštné a pro důst. farní úřad v Mělnici; Ciboria: pro dp. Pavla Šindeláře, faráře v Polupíni. — Patenka k zaopatřování nemocných: pro dp. Dra Ed. Pompe-a, zám. kaplana v Teplicích. — Nádobky na sv. oleje: pro dp. Dra Ed. Pompe-a, zám. kaplana v Teplicích a pro důst. farní úřad v Zábřehu u Mor. Ostravy. — Pacifikál: pro dp. Ant. Solaře, koop. na Vsetíně na Moravě. — Svícny oltářní dva: pro důst. farní úřad ve Stodůlkách. — Lampa oltářní: pro dp. Jana Šafránka, faráře v Protivanově. — Kropenky: pro vdp. Ant. Stejskala, děkana v Lounech, pro vdp. Maxa Hubra, ředitele kníž.-bisk. semináře v Celovci (Korutany), pro sl. patronátní úřad v Liblíně a pro dp. Pavla Šindeláře, faráře v Polupíni. — Konvičky mešní: pro dp. R. Kůrku, gymn. ředitele v Benešově. — Lucerny k zaopatřování nemocných: pro dp. Ant. Bittnera, kaplana v Hradišti Choustníkově a pro dp. Václ. Uhlíře, faráře ve Vel. Jeseníku.

Rozličné. Missaly: pro dp. Jana Fidlera, faráře v Mor. Prusích, pro dp. Flor. Němce, faráře v Hradčovicích a pro sl. kníž. patronátní úřad na Křivoklátě. — Kříž k průvodům: pro sl. kníž. patronátní úřad na Křivoklátě. — Kříž na stěnu: pro vys. dp. Jos. Bindra, kanovníka na Hradčanech. — Harmonické zvonky ku sakristii: pro dp. Jana Hrabala, faráře na Zbirově. — Harmonické zvonky oltářní: pro dp. Jana Hrabala, faráře na Zbirově.

Paramenty. Kasule: dvě červené a dvě bílé: pro J. Jasnosť paní kněžnu Auerspergovou v Praze; bílá: pro J. Milost, nejdůst. pana Dra Fr. Bauera, biskupa v Brně; bílá bohatě vyšitá: pro Nejdůst. pana Dra Václ. Horáka, velmistra ryt. řádu křižovnického v Praze; červená: pro veldůst. děkanský úřad v Rokycanech; černá: pro důst. farní úřad v Církvici; bílá: pro vysokorod. paní hraběnku Johanku Nostitzovou v Praze, pro dp. Ad. Klepsche, faráře v Havranech, pro J. Jasnosť paní kněžnu Idu Lobkowiczovou v Dol. Beřkovicích; bílá s vyšitým křížem: pro blahorod. pana Kamila Stanglera, majitele panství v Horce a pro dp. Flor. Němce, faráře v Hradčovicích. — Pluvialy: bílý: pro sl. kníž. patronátní úřad na Křivoklátě. — Mitra ze zlatého brokátu: pro J. Milosť, nejdůst. pana Dr. Fr. Bauera, biskupa v Brně. — Stoly: pro dp. Jos. Jireše, faráře v Bítozevsi; tři fialové: pro sl. zádušní úřad v Praze; bílá: pro dp. Josefa Kašťáka, faráře v Sobčicích; bílé vyšívané: pro vp. Tom. Kubíčka, kaplana v Bítovicích na Moravě a pro blahorod. pana Ant. Kubra v Krpech. — Pláštík na ciborium: pro dp. Tom. Kubíčka, kaplana v Bítovicích a pro ctih. marianský ústav v Praze. — Bursa k zaopatřování nemocných: pro sl. kníž patronátní úřad na Křivoklátě. — Vela: pro sl. patronátní úřad v Liblíně, pro blahorod. pana Kamilla Stanglera, velkostatkáře v Horce a pro dp. Vavřina Kalivodu kaplana ve Vyzovicích na Moravě. — Antipendia: pro J. Excell. paní hraběnku Waldštýnovou v Praze a pro vysokorod. paní hraběnku Chotkovou v Praze. — Korouhve oltářní: pro důst. farní úřad v Chotětově a pro vdp. Josefa Moce, děkana v Budyni n. Ohří. — Nebesa: pro sl. kníž. patronátní úřad na Křivoklátě. — Prapor spolkový: pro J. Excell. paní hraběnku Waldštýnovou v Praze. — Příkrov: pro vdp. Maxm. Hubra, ředitele kníž.-bisk. semináře v Celovci. — Šatičky na sošku pražského Jezulátka: pro ctih. milosrdné sestry v Zomboru a v Kalocze v Uhrách. — Okrasa na kazatelnu: pro blahorod. pana Ant. Tesaře, c. k. notáře ve Vel. Byteši. — Komže pro kostelníka a pro ministranty: pro sl. kníž. patronátní úřad na Křivoklátě.

Prádlo kostelní. Alba, 2 rochety a j.: pro dp. Jos. Jireše, faráře v Bítozevsi; 10 korporalií: pro vdp. Dra Fr. Kordáče, ředitele bisk. semináře v Litoměřicích; 20 superpelicií: pro vys. dp. ředitelstvo kníž.-arcib. semináře v Praze. Rocheta a j.: pro sl. patronátní úřad v Liblíně; 2 alby: pro dp. Ant. Fidlera, faráře v Mor. Prusích; alba a rocheta: pro důst. farní úřad v Hostíni; rocheta: pro vys. dp. msgr. Dra Jos. Doubravu, ředitele kníž.-arcib. semináře v Praze a pro blahorod. pana Ant. Kubra v Krpech.

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ na Král. Vinohradech.

»METHOD« vychází vždy 15. každého měsíce. **Předplatné,** které činí poštovní poukázkou na celý rok **2 zl. 20 kr.,** přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech** (na faře), kam i **reklamace** se zasýlají

Knihtiskárna »Politiky« v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 7. a 8. V Praze, dne 15. srpna 1897. Ročník XXIII.

OBSAH: Kostel sv. Jakuba a votivní obraz v Srbči. (Dokončení). — Kaple sv. Vácslava ve Strakovské Akademii v Praze. (Pokračování). — Dějiny obnovy chrámu sv. Jana Nepom. v Kutné Hoře v letech 1884, 1885 a 1886. (Pokračování). — Literatura. — Z Akademie křesťanské: Dvacátá prvá zpráva o činnosti za rok 1896. Zpráva za měsíc červen a červenec.

Kostel sv. Jakuba a votivní obraz v Srbči.

Napsal J. Salaba. (Dokončení.)

Vzácnou zajisté památkou [1]) tohoto kostela je zmíněný již votivní obraz, který nalézá se v presbyteři na pravé straně (hledě se stanoviska divákova [2]) ku hlavnímu oltáři na pravo) vedle zazděného náhrobku pana Jetřicha Rajchla z Rajchu, naproti známému již náhrobku druhému.

Situace [3]) tato je pro obraz velmi nevýhodná, ježto právě na tuto stranu padá úzkými okny nevelké presbyteře velmi málo světla; obraz, beztoho starý a temný, zůstává takto stále ve stínu, čímž je pozorování jeho značně znesnadněno. Z té příčiny nepodáváme zde zatím též jeho reprodukci, ale omezíme se jen na pouhý, ale věrný a podrobný popis; více nemožno.

Obraz zadělán je v rám [1]) podoby velkého a dosti vysokého oltáře a zaujímá značné rozměry, jsa 192 *cm* vysoký a 178½ *cm* široký (s rámem), šířka rámu po stranách 8 *cm*, nahoře a dole 5½ *cm*. Jest to pravidelný obdélník, jehožto základna je menší než výška (tato o 184 *cm*) a malován na plátně olejovými barvami.

Obraz představuje 10 osob, z nichž 3 (mužské) stojí a to na levé straně obráceny v pravo, po pravé ruce stojí jedna osoba ženská obrácená v levo, uprostřed pak klečí hoch a vedle něho 5 malých dítek. Osoby seskupeny jsou tak, že postavy levé strany (4) hledí v pravo, osoba druhé strany naopak zas v levo, dítky pak uprostřed hledí polo v pravo, polo v před, vždy pak na nás. Poněvadž osoba první (na levé straně) je nejstarší a největší, druhé pak dvě mladší

[1]) Obrazu i kostela všimli se i jiní. Tak na př. právě Sommer ve své topografii chválí obé, Toman, l. c., jenž zároveň praví, že obraz postaven »v lodi kostelní při zdi«.

[2]) Takto budeme pohlížeti a povedeme si v popisu.

[3]) Poloha tato byla arci diktována i poslední restaurací a obraz byl ponechán tam, kde byl dříve. Jiné místo v kostele není možné mimo presbyteř. Zde pak na levé straně ve zdi nalézá se náhrobek páně Hruškův a vedle (na pravo) vchod do sakristie, na pravé straně pak jiného místa nezbývá. Naproti je arci osvětlení daleko lepší.

[1]) Rám sám, dřevěný, je vkusná umělecká práce renaissanční, která pochodí z doby původu obrazu. Roku 1892 byl obnoven a to plně a věrně dle starého vzoru, z něhož i některé části použity. Tím je nám arci originál nahrazen. Rám je teď potřen bílou barvou a na hranách pozlacen.

a menší, kdežto osoba poslední na pravé straně je též starší a vzrostlá, vyniká tím po hlavách jich značně dolů prohloubená křivka, tím více, ježto osoby prostřední, děti, ještě klečí.

Dojem i úmysl obrazu je vážný. Činnost i život osob jsou skrovné, omezujíce se hlavně na výmluvný pohled a výraz tváře.

Jsou to osoby rytířského stavu, oděny jsouce v slavnostní španělský kroj barvy temné; malé ty dítky jsou v bílých košilkách s bílými španělskými límci kol krku. Tím se stává kolorit rozmanitý a dosti kontrastován.

Hledíme-li déle na obraz, poznáváme, že to jsou členové jedné rodiny: otec, větší tři synové, matka a 5 malých dítek.

Ptáme-li se, jaká to je rodina, dovídáme se z tradice, že jsou to členově rodiny pana Adama Hrušky [1]) z Března, od r. 1575 až do r. 1581 majitele vsi Srbče; archivní zprávy a j. věc tuto potvrzují.

Prohlédněme si celou situaci blíže.

V prostoře před clonou na obraze namalovanou — kobercem, jehož portiera je skoro uprostřed plátna nahoru poodhrnuta, stojí naše osoby v životní velikosti. V otvoru oné clony takto učiněném lze zříti jako ve vzdálené perspektivě vertikálního obdélníku kříž s Kristem ukřižovaným, kol něho pak v levo P. Marii, v pravo nahoře sv. Jana Miláčka.

V hořejších dvou (levém a pravém cípu našeho obrazu) vidíme ještě stopy koberce toho, zajisté drahého, jak patrno z bohatého ornamentování. Strana levá v rohu je červeně vzorkována, další část (as čtvrtina obrazu) je černá, konečně přichází perspektiva toho kříže a za ním v pravém rohu vystupují špičky špinavě zlaté barvy téhož koberce.

Před touto clonou, zajisté takto od malíře navrženou a uspořádanou, stála či klečela rodina pana Adama Hrušky.

On sám, statná mužná postava, jemuž by každý hádal něco přes 40 let, dosti vysoký a ne příliš široký, stojí, obrácen v pravo a hledě polo v pravo, polo v před. Oděn je rytířským krojem španělským barvy černé se známým bílým krajkovým límcem kol krku a rukávů. Černý španělský vous se špičkou a černý, hustý, vzhůru krátce střižený vlas doplňuje jiskrný a živý pohled očí a výraz v ladný dojem celého, pevného muže. Ve své levé ruce drží způsobně jilec železného ozdobného kordu rytíř-

[1]) Vládycká rodina Hrušků z Března pochází ze Žatecka a známa již v 15. věku. Na začátku 16. století se rozdělila na více větví, z nichž jedna držela Bitozeves (u Postoloprt) atd., jiná Kouč, třetí Želenice, čtvrtá Selmice, Citoliby, a pátá zbožím šosovní u Loun a v Lounech. Pro nás důležita je větev Želenická a Selmická: Petr přijat na sněmu zemském r. 1543 znova do stavu rytířského, r. 1545 vložil Želenice opět do desk zemských. Syn jeho je Petr, připomenut r. 1553. Syn tohoto je náš Adam, který vystupuje už r. 1563 a Citoliby získal r. 1571 koupí, Selmice a Zbrašína (1573), s chotí svou Evou, dcerou Jetřicha Rajchla z Rajchu nabyl pak r. 1575 Srbče (s Milým a Řešicí) a držel i Hrádek do r. 1588 (jeho dědicové), Kalivodu atd. (r. 1577, 29. listopadu). Zemřel r. 1581, 7. března na Srbči a pochován i v tamním kostele, jak svědčí jeho náhrobek v presbyteři na levé zdi. První jeho syn Jan držel též Pšany a Peruc (1579) a Toužetín (1606), zemřel r. 1610, druhý syn Adam koupil r. 1586 dvůr Pochvalský a Bělichov, od r. 1611 Peruc. Třetí syn se nazýval Karel a držel později Citoliby. Otec jich Adam napsal r. 1573 svou závěť, kterou r. 1575 vložil do zemských desk (L. J. B. Nr. 21, F. 8—11). Ježto byli všichni horliví Husité a pak protestanti, účastnili se i stavovského povstání r. 1618 a byli za to potrestáni konfiskací statků, takže po r. 1621 prchli do Německa a tam beze stopy zanikli. Tak Adamovi Jindřichovi (synu Janovu) vzaty Lištany, a bratru jeho, Jiřímu Bedřichovi, Toužetín, Adamovi Janovi (1618—1621) Citoliby a Želenice, které však později (1630) mu vráceny. Tyto choť Adama Jindřicha, Voršila z Elsnic, koupila a dcerám svým zůstavila (nejstarší z nich byla Dorota Barbora Bisingrová z Března a držela Citoliby, Pšany a Želenice). Poněvadž však vázlo na tom dědictví moc dluhů, prodala ty statky Janovi Začalovi z Biletína. Byla to tedy rodina zámožná i zajímavá; více o ní známo není. Některá rodinná akta Hrušků nalézají se v archivu Jindřichohradeckém. Tak i kvitance našeho Adama (1575) a choti jeho Evy (1581) na úrok. (Kolář v Ottově Náuč. Slovníku, a Veselý, Geschichte der fürstl. Schwarzenbergschen Besitzungen Citolib, Vršovic, Toužetín, Kornhaus etc., Prag, 1895.) Choť našeho Adama, Eva Rajchlová z Rajchu, vzala si po jeho smrti (1581) Matyáše Štampacha ze Štampachu, jemuž i Srbeč postoupila (1584). Když po té synové z jejího prvního manželství (Jan jménem bratří Adama a Karla) zdvihli proti tomu odpor, učiněno r. 1591 11. března narovnání, dle něhož p. Štampach vyplatil svým nevlastním synům 15.000 kop gr. míš. a Srbeč si ponechal. Tato splynula pak s Kornhausem. R. 1620, 11. srpna »položen odhad pannám sestrám Štosovnám z Kounic na dědiny někdy Karla Hrušky z Března.« Byl to Karel, nejmladší, třetí syn našeho p. Adama. (Pam. arch., XVI., 106, Drobné zprávy historické od V. J. Nováčka.) Znak Hrušků: ve štítu červeném hruška zlatá na zelené stopce o 3 zelených listech, kol visí dolů fafrnochy bílé a červené b. potažené, nad tím helm otevřený s korunou, z níž dvé bílých pštrosích per vyniká. (Viz i Pam. arch., II., 112, Frant. Vlasák, a VIII., 319, A. Rybička.) Byla to tedy stará i četná rodina, jež se v 16. a 17. věku držela na Lounsku. K celku připomínáme i onen krásný náhrobek (z červeného mramoru) Jana Hrušky z Března 1568 s nápisem: »Briccius Pragensis — fecit me.« (Rybička, l. c.)

ského (na levém ukazováčku je zlatý prsten s drahokamem), v pravé ruce má tlustou a malou modlicí knihu běžné formy, bohatě po krajích kovanou a s červenou ořízkou, při ní pak v pěsti buď hnědou rukavičku (či snad kapesní šátek). Na prsou na obyčejném místě houpá se mu zlatý řetěz (hodinkový), na němž připevněn červený medailonek, kde lze viděti podobně kříž s Kristem kol s P. Marií a sv. Janem, jako v otvoru oné portiery. Celek doplňuje černý zavřený plášť bez knoflíků.

Nejstarší syn Jan stojí jako otec v pravo od něho a před ním, hledě polo v pravo, takže lze dobře poznati jeho tvář a čísti v ní. Je to dosud bezvousý jinoch nedvacetiletý. Dojem černé barvy španělského oděvu rytířského zvyšuje silný a pěkný zlatý řetěz, pětkráte kol krku volně otočený. Ruka pravá je více méně svislá, levice spočívá na prsou, takže dobře vidíme na jednom z její prstů malý zlatý prsten. Krátký černý vlas trčí vzhůru a lemuje pěkně vyvinuté mladé čelo. Výraz tváře je neobyčejně sympatický, ideální a skoro bolestný.

Jeho pravý opak je druhý syn Adam, třetí osoba po řadě na obraze. Stojí vedle otce a bratra jako tito, obrácen a hledě určitě v pravo. Je menší dosud, hádali bychom 14, 15 let. Oděn je rovněž v přiměřený šat barvy černé, na kabátci třpytí se mu (jako jeho bratrovi) velké, zlaté knoflíky. I jemu splývá s krku zlatý, pětkráte otočený řetěz velkých a kulatých článků. Byl to patrně dar otcův, testamentárně jim určený. Levice je svislá, v pravé ruce drží knihu podobnou jako otec se šátkem bílým, na němž je střapec. Účes vlasů je stejný jako u bratra, čelo vyvinuté. Za to výraz je jaksi zarytý, jak vídáváme u vzdorovitých hochů 14letých, ač nijak zlomyslný. Ten zajisté nebyl bojácný a neustupoval. Je to figura rázovitá a rovněž dobře povedená. Pozadí jeho je tmavé.

V pořadí z leva na pravo čtvrtou osobou na obraze je třetí syn, nejmladší, Karel. I on k vůli symmetrii obrácen a hledí v pravo, klečí však na černě zbarvené stolici modlící. Ručky má skříženy v modlitbě. Nalézá se plně uprostřed obrazu jako miláček a symbol zbožné rodiny. Je to ještě dítě sedmi- neb osmileté, v černých šatičkách tehdejší módy s pěkně vyvinutou hlavinkou kulatou, vlasů černých a stejně upravených jako u otce a bratří. Kol krku a rukávů jsou též bílé límečky. Je to milá, otevřená tvář s dětským výrazem, otevřenou hlavou i povahou. Řekli bychom, že je to způsobně vychované dítě rodiny šlechtické. I on má stejné ozdoby jako ostatní. V šatu byla tedy rodinná uniformita tehdejší módy. Nad ním právě rozvírá se jako v dálné silhouettě pod tou odhrnutou portierou onen již vylíčený obraz. I jej obmyslil otec podobným zlatým řetězem jako jeho starší bratry. Vidno to i v závěti, s níž obraz tento jeví překvapující a plnou shodu. Proto arci synáček byl též s řetězem a, ať tak díme, v plné rodinné parádě namalován a vystupuje takto pojat i na našem obraze.

Proti mužským rodinnou skupinu uzavírá choť a matka, paní Eva, kdys slečna Rajchlová z Rajchu. Stojí na pravé straně jako poslední postava, obrácena a hledíc k vůli symmetrii zas na levo a polo v před. Má býti protiváhou mužských a zástupkyní druhého pohlaví. Je to dáma prostřední postavy i síly, v černém oděvu paní tehdejší doby. Tvář její je vůči zdravým a červeným lícím chotě a synů nápadně bledá a chorobná. Snad byla po nemoci či v době smutku; čteme o ní, že dosti trpěla. Ve své levici má pěknou modlící knížku dámskou s bílým šátkem a střapcem (jako druhý syn), v pravé ruce pak bohatý, zlatý řetěz pancířový, pozůstávající ze 300 uherských zlatých. Před ní se nachází bílé klekátko.

S pěti těmito osobami barvy černé či tmavé kontrastuje 5 postav dětských, oděných v košilkách barvy bílé. Nacházejí se dole na obrazu mezi nejmladším modlícím se synáčkem a matkou v perspektivě vedle sebe, a to tři a něco dále za nimi doleji dvě postavy. Dle opatrného účesu skrovných vlásků poznáváme, že dvě z nich byly malé dcerušky; tři hošíci mají hnědý a tmavější vlas krátký a vzhůrů trčící. Všecky ty dítky zemřely; praví nám to červené křížky při nich. Ale jsou zde k vůli rodinnému celku na památku též vymalovány, a sice jako andílkové v bílých košilkách též s bílými španělskými límci kol krčků a rukávků. Klečí na černém jakémsi podstavci, hledíce k nám a obráceny polo v pravo. Děvčátka vzata en face. Výraz a pohled jich je oddaný, pokorný a dětský arci; modlí se, majíce ručky buď sepjaty či skříženy (tak nejmladší hošík, jenž nejmenší a nejzáze). Řekli bychom:

modlící se andílkové. Je to ve své pravdivosti velmi dojímavé.

Černý ten podstavec či stupeň, na němž klečí ti tři zemřelí hošíci, nese na sobě též písmena A. H. Z. B., pak červený znak Hruškův z Března a nejdoleji konečně rok 1581, vznik to obrazu a zároveň datum smrti páně Adamovy. Písmena A. H. Z. B. značí: Adam Hruška z Března.

Tak se tedy určitě dovídáme, koho obraz představuje a kdy vzniknul.

Ptáme-li se po kresbě, vidíme, že byla v celku správná, umělá, osoby v životní velikosti, jež pevně stojí v přirozených pósách jako skuteční lidé. Vidíme tu správné poměry v celku i v částech. Toliko při oněch malých tří dítkách namítali bychom, že proporce klečících nohou k tělu je nesprávná; též i sepjaté troje ručky nejsou dosti poměrné. Dítky tyto jsou více méně jen schematicky vypracovány, jen nahozeny jako silhouetty, nepropracovány. Než výtka tato nepadá na váhu, ježto byly to osoby zemřelé a v rodině nijak důležité.

Za to záhyby šatů jsou pravdivé a vtipně i se vkusem jakýmsi vymalovány; a to vesměs.

Svou perspektivní dovednost nemohl malíř v našem případě dokázati dostatečně; neměl příležitosti. Zdá se však, že to byla jeho slabá stránka; obrázek, který vymaloval za tou odhrnutou clonou, se mu perspektivně dosti nepodařil. Jiného však říci nelze. O anatomických detailech též nemožno mluviti. Za to duševní detail, výraz obličeje, je nejcennější stránkou obrazu. Ty osoby žily a žijí; vyčteme na jich tvářích, jaké byly jejich povahy. Otec s tím jiskrným, živým okem v plné síle, první syn s pohledem polozádumčivým, však jemným, druhý syn vzdorovitý a bojovný, matka dosti ustaralá a dítky ostatní s výrazem tak otevřeným a oddaným — zda nežijí ty osoby svůj určitý individuální život, první to podmínka každého portraitu? Schemata smyšlená to zajisté nebyla. Malé ty dítky dosti zdařilé nejsou; v době, kdy malíř na obraze pracoval, byly již mrtvy. Malíř jich ve skutečnosti neviděl, tedy jak si pomohl zde?

Tážeme-li se po komposici vůbec, musíme říci as toto: Malíř měl dosti mnoho osob (10) uvésti na plátno. Osoby ty žijí a poměr v jich skupení je dosti správný v celku i v částech. Života však celkového a hybnějšího v té skupině není; postavení a sestavení jich je poněkud mrtvé, mdlé, dřevěné, stereotypní. Vidíme 4 osoby stojící a 6 klečících. Arci nesmíme zapomenouti, že úmysl byl vážný a že si, možná, osoby ty postavu onu samy přály a zvolily. Malíř je předvádí více méně v profilu; ale stupeň jeho je mírný a přirozený. My poznáváme vždy tvář celou a její duševní život.

Z podaného popisu je zřejmo, že základní tón a kolorit obrazu je temný. Vidíme tu černý šat, bílé límce, u dětí bílé košilky, zlaté šperky, pěkný, svěží karnát na rukou a obličeji (zvláště u otce), jenž při paní a dítkách přechází do bledožluta. Vzadu pak tmavý koberec se vzorky žlutými, černými a červenými. To jsou hlavní barvy. Volba a výběr jich byl dán umělci: rodina chtěla býti as vymalována ve slavnostním úboru. Nicméně barvy harmonují v celku i částech, jsou dosud svěží, příjemné, přirozené i působivé, a dobře se doplňují kontrastem šatu černého starších s bílými košilkami dítek. Zvláště je zajímava stupnice barev; v té byl malíř mistrem. Obraz je tmavý, šat ponejvíce černý, a přece rozeznáváme jednotlivé kontury osob i oděvu. Plná čerň šatu otcova se u synů ponenáhlu mírní a sestupuje; a přec je to stále čerň. Druhý syn na př. stojí v temném pozadí ještě a my ho přece dobře vidíme.

Náhradou za scházející a dnes aspoň nemožnou reprodukci obrazu podali jsme zatím podrobnější a věrný popis. Z něho jest zajisté patrno, že obraz má cenu: svou uměleckou prací, svým stářím a svým historickým významem, jakožto památka rodinného života předků, jež chová se v prostém vesském kostele. Je sice špinavý, však stále ještě dosti zachovaný. Jenom bychom namítali, že při novém napjetí obrazu po nedávné restauraci rámu nebylo užito dosti opatrnosti a dovednosti. Plátno nenapjato dostatečně, takže jeví četné hrbolce a vrásky, jež se brzy mohou státi osudnými. Bylo by žádoucí a na čase, aby obraz byl znova napjat a to od rukou zkušených; lze doufati, že se tak v brzku stane, ježto kruhy interessované proti té věci zajisté nebudou ničeho namítati. Obraz je pěkný, umělecký, cenný; činí dojem a to vážný a povznášející. Zaslouhuje tedy piety.

Při novém sundání obrazu mohlo by se též zjistiti, nezanechal-li malíř po sobě nějakou stopu a památku na plátně. Dnes to říci nelze, poněvadž obraz je nehybný a pevně zadělaný v rám i ke zdi; široký rámec mnoho plátna v sobě skrývá.

Jména malíře dosud neznáme; ani z tradic, ani z akt. Archivní zprávy v té příčině mlčí. Byl to umělec technicky vzdělaný, uměl kresliti i operovati s barvami. Byl to malíř figurální, dovedný portraitista. Běželo mu o pravdu a individuální karakteristiku; effektu nemiloval, lži neznal a výmyslu. Na psychickém detailu dal si záležeti, na anatomickém nikoli; neškodí to však. Perspektivu snad moc neznal, ale při tomto portraitu nepadá to tolik na váhu. Miloval temný, svěží a živý kolorit. Temperament velký a hyb [1]) však neměl a zákonům komposice celkové též mnoho nerozuměl, jak se zdá.

Všecky tyto vlastnosti nás mohou uvésti na školu a osobnost mistrovu: Rok vzniku obrazu známe: 1581. Je to uměnímilovná doba Rudolfa II. V Praze i po venkově hemží se to malíři,[2]) domácími i cizími (Vlachy, Němci a zvláště Nizozemci). V Praze již tehdy přes 4 leta působí Antwerpan, Bartoloměj Spranger,[3]) právě r. 1581 od Rudolfa II. jmenovaný »Röm. Kays. Maj. Conterfetter«. Tedy portraitista především, malíř i učitel.

Jméno malíře neznáme, rok však, psychické vlastnosti a manýra v komposici i koloritu patrny. Vidíme tu zřejmě způsob nizozemský. Spranger to však nebyl, ale zajisté někdo mu blízký a jaksi na něm odvislý. V Čechách tehdy vítězí nizozemské vlivy; ve Španělsku vychovaný Rudolf II. miluje vážný a hluboký, temnější kolorit. Ale vedle nich a smíšeně s nimi žije dál směr vlašský a staré domácí tradice. Hlavně v komposici.

Právě na našem obrazu jsou zřetelny několikeré vlivy, jež smíseny v jedno: severní pokročilý kolorit a stará nehybná komposice. Seskupení osob na př. upomíná na votivní obraz arcibiskupa Jana Očka z Vlašimě ad 1360, zemští patronové, Karel IV. a Václav IV. klečící před sedící Madonnou, v dolejší části pak zemští patronové a uprostřed klečící arcibiskup Očko sám. V tom symmetrickém seskupení zde stále ta stará nehybnost, nesmělost linií, jednotvárnost a stereotypnost komposice v pósách a hybu. Čára tažená po hlavách našich osob dá též oblouk dolů skloněný. Nedíme tím však nikterak, že by v kresbě osob jednotlivých a jich detailech byla neschopnost a nepravdivost životní; naopak. Mínění naše týká se celku. Zřejmě starší ráz komposice, upomínající na starší tradice domácí, vede k tomu, že toto dílo je domácího, českého původu, malováno od Čecha. Pro to mluví českost tváří našich osob.

V tom dále potvrzuje nás zvláště patrný nedostatek hybnějšího temperamentu (v seskupení a liniích) a pak zvláště nedostatek snahy po affektaci i effektu. U západního člověka by tyto vlastnosti nikdy nescházely; nedostatek jich právě ukazuje k povaze české, pro niž jsou zrovna příznačné. Klademe důraz na tento důvod, ať tak díme, psychologický, který pokládáme za stejně důležitý a silný, jako kterýkoli jiný užívaný. Neboť zejména v umění přichází a přicházeti má na jevo psychická individualita, jakmile malíř, jsa dostatečně technicky vycvičen a vyškolen, překonal první své nesamostatné a bázlivé pokusy se štětcem. A ten případ je právě zde. Okolnost, že malíř náš pracuje i na detailu (viz záhyby šatu), že dává si záležeti na vyjádření psychickém (příjemné a pravdivé obličeje), nikoli však na anatomickém, neodporuje povaze české; naopak. I ona miluje svěží, zdravý, přirozený kolorit, pravdu

[1]) Ovšem lze namítnouti, že obraz byl malován na severu, nachází se v kostele a má vážný, polonáboženský účel. Ale živý temperament se prozradí i na tomto poli; dramatisuje. (Viz Spranger.)

[2]) Jak svědčí četné tehdejší nápisy a památky.

[3]) Spranger (1546—1625 v Praze) vyšel ze školy Flámské (Antwerpy), ale i učitel jeho (Jan Mandijn) i pobyt jeho ve Vlaších (hlavně Řím, kde maloval pro Pia V.) zůstavily na něm četné stopy italismu. Z domácích naň působili ještě Mostaert a Corn. van Dalen. Ve vlasti mnoho se nezdržel; byl i v Paříži a Miláně. Do r. 1577 pracuje ve Vídni, od r. 1577 v Praze, kde i r. 1625 zemřel. R. 1595 povýšen byl od Rudolfa II. do stavu šlechtického. Maloval allegorie a scény z mythologie, z dějin antických i křesťanských. (Některé jeho obrazy nalézají se ve vídeňském Belvederu a petrohradské Eremitáži.) Pokládá se za stoupence Correggiova; o tom svědčí jeho ladné formy pevných obrysů, hladké modellování a šikovné skupení; individualita jeho přidala hybnost linií a ráz. (K. Woermann a Alfr. Woltmann: Geschichte der Malerei, III., 78—79.) — V Praze působil též tehdy Lukáš Cranach mladší (1515—1586), škola elsaská; vliv ten však není dlouhý a pronikavý. Stejně i se školou franckou (A. Dürer 1471-1528) a švábskou (Holbein Han. st., 1460—1524, a mladší 1497—1543). Se Sprangerem působili Nizozemčané Jos. Heinz a Jan Rottenhammer v Praze.

životní a individuální karakteristiku; effektu však nezná.

Staré české malířství zabývalo se ode dávna rádo kresbou figur. Teď za Rudolfa přikročilo k portraitům skutečných, živých osob. Figury také skutečně správně a pravdivě kreslí i koloruje, s perspektivou však tento domácí starší směr vždy moc obeznámen nebyl, a proto si i též na smělé linie, dramatičtější i hybné pojetí a volné rozmachy netroufal. Náš umělec byl tedy domácí, český, nad řemeslnou prostřednost i technickou nesmělost v detailu povznešený. Při blízkosti hlavního města je velmi pravděpodobno, že bydlel v Praze a že znám byl v okolí Slaného mezi okolní šlechtou jako dobrý pracovník a od ní obmyšlen různými úkoly. Zde si dovolujeme vysloviti jedno jméno, právě tehdy v Čechách oblíbeného domácího umělce. Byl to Šimon Hutský z Křivoklátu, právě v okolí Slaného známý. (Křivoklát je tu tak blízko.) Nechceme arci této hypothésy hájiti; je to právě jen domněnka, kombinace. Ale na domácím původu a karakteru obrazu trváme.

Jest se nám zmíniti ještě o důležité věci. Dílo naše je portrait. Jak věrný? Pohlížíme-li déle na jednotlivé osoby, pozorujeme na nich patrnou podobnost a souvislost rodinnou. A přec ty osoby nejsou stejné, snad dokonce šablonovité, schematické, smyšlené figury. Je na nich zřejma rozmanitost, životnost výrazu, individuální rys, zkrátka životní pravdivost a skutečnost. Tak zvláště v podrobnostech oděvu a jiných. Vše to se nedá smysliti libovolně, dle fantasie. Takový život pravdivý neprojevují osoby malované snad dle tradice a vypravování, jež by si byl umělec pak dle svého bujnou fantasií upravil a skombinoval. Jsou to tedy as dosti věrné portraity; pravděpodobnost je veliká. Živé osoby, starší, malovány, jak se zdá, z autopsie. Stupeň její zevrubnosti arci neznáme. Jiná věc je u oněch dětí. O těch nám obraz dí, že jsou mrtvé. Tedy již v době malířově? Odkud vzal tedy umělec jejich obličeje? Usmyslil si je sám? Zdařilé a propracované nejsou. Ale přece i v nich leží kus rodinné příbuznosti. Jestliže už nežily v době vzniku našeho díla, jest tedy pravděpodobno, že byly malovány dle nějakých medailonků, jež obsahovaly hlavinky těchto dítek a byly podkladem našemu malíři. Medailonky takové byly tehdy oblíbeny jako i epitafie a poskytovaly malířům hojně práce. (I u p. Adama Hrušky vidíme takový medailonek.) Zajímava je i ta okolnost, že obraz náš jeví velikou dosti podobu s náhrobkem [1]) t éhož p. Adama Hrušky I výraz obličeje i výška postav dosti se shodují. Zdálo by se tedy, že kameník si obral za předlohu náš obraz s portraitem živého p. Adama a vytesal dle něho svou postavu. I to bylo by pro názory a stupeň umění doby té karakteristickým. Náhrobek byl vyhotoven po smrti páně Adamově r. 1581 a jeví plný, kulatý, rozhodný relief, postavu plnou životnosti se španělským límcem a vousem; výraz dobrácký i vážný. Pevný postoj rušen je poněkud tím, že tělo (v životní velikosti) moc vypjato v pravo.

Pěkná ornamentika na brnění celém vypracována je s největší pečlivostí a do nejmenších podrobností. Je to též dílo zajisté umělecké.[2])

Obraz náš jsme nazvali votivním. Budiž. Není to zajisté nic jiného, leč rodinný obraz památeční polo s náboženským rázem, jak tehdy jinak ani býti nemohlo. Řekněme tedy epitaf, tehdy módní, votivní, vystavený v kostele s vážnou tendencí pro památku rodině i poddaným. Obraz nese datum 1581, vystupuje na něm živý pan Adam. Týž však zemřel r. 1581, 7. března. Byl by tedy býval malován tak krátce před smrtí právě? Toť překvapující Anebo dala vdova právě k památce svého zemřelého chotě a všech členů rodiny (i nejmenších dítek) obraz malovati či domalovati; podkladem tváře páně Adamovy byl pak nějaký medailon. Či byl obraz ještě za života jeho již dříve před tím shotoven, a datum 1581 ex post přidáno. Jisto je, že

[1]) Náhrobek ten je zazděn v levé zdi presbyteře vedle sakristie proti našemu obrazu a je v celku zachovalý. Je to červený mramor, po jehož celé výši zobrazena je postava p. Adama Hrušky v rytířské zbroji, jež v levo hledí a v levo obrácena; levice drží kord rytířský, u nohou pak v levo (se strany p. Adama) leží přilba a nahoře v pravém rohu znak Hruškův z Března, od něhož vine se v pravo (dle nás) po okraji kamene tato legenda: »Letha 1581 w autery po nediely laetare (7. března) dokonal z wule wieczneho pana boha ziwot swuj urozeny a stat. rytirz, pan Adam Hrusska z Brzezna na Citolibech a Selmicych, a tuto gest pochowan. | Pan buoh racz jemu dati lehké odpocinuti a wesele z mrtwych wstani se | wssemi woleneymi sweymi! Amen.«

[2]) Náleželo k dobrému tónu té doby a té krajiny, že lidé zámožní dávali svým mrtvým dosti nákladné a bohatě vypracované náhrobky. Viz na př. náhrobek Markyty z Rejcherku (v Kladně) r. 1587 atd.

na obraze vystupuje p. Adam jako živý, t. j. bez červeného křížku, který by jinak byl analogicky svým mrtvým dítkám také musil obdržeti. Je to památeční rodinný epitaf s použitím skutečnosti a psychické pravdivosti. Jako portrait je to pro tehdejší dobu památka vzácná a dosti řídká. Je podivuhodné, že vzdor tomu počtu malířů zachovalo se nám tak málo jejich děl. Je to tklivá scéna z rodinného intimního života zámožného šlechtického domu z doby našeho květu, pro nás tedy tím milejší a dojímavější. A poněvadž je to vzato ze skutečného života, má to význam i pro kulturní dějiny.

Mnoho-li obraz stál, z archivních pramenů se nedovídáme. Tradice se pak udržela jen velmi skrovná. V inventáři kostelním z r. 1717 [1]) se o tomto díle nemluví, ač v popisu paramentů je dosti velká zevrubnost a hovornost. (Obraz sv. Jakuba Většího byl již tehdy v kostele zdejším.) Inventář [2]) z r. 1828 dokazuje, že obraz náš byl tehdy a vůbec stále na téže straně presbyteře jako teď. (Totéž pak i v popisech z r. 1839 a 1849, ježto se doslovně shodují.) Tam se dí (sub Nr. P. Z. 90): »Ein groszes Bild zur rechten Seite des Hochaltars auf Leinwand gemahlt, worauf sich in Lebensgrösze die Hruschkische Familie befindet. Ein schönes und ehrwürdiges Altertumsstück, doch hie und da durch den Zahn der Zeit verletzt. Ober ihm befindet sich die Auferstehung, Himmelfahrt und die heil. Dreifaltigkeit nebst zwei Wappen in kleinen Bildern.« Cena jeho byla tehdy určena na 8 zl. konv. mince.

Popis tento mluví o našem obraze a ví, že představuje rodinu Hrušků z Března; patrně tedy stopy dochovalé tradice. Je dosti hovorným a nemá očí zavřených pro jeho uměleckou a archaeologickou cenu. Toť v první půli tohoto století, která vyznačuje se historickým smyslem a porozuměním. Doby předchozí však mlčí. Zpráv jiných není vzdor nejusilnějšímu pátrání.[3]) I onen důkladný urbář z r. 1681 mlčí. Nedovídáme se nic bližšího, ani jména malířova, ani o dalších osudech. Obraz opravován nebyl. Nebylo patrně tradice ani značné piety. To zůstaveno teprve tomuto věku. Cizí nekatolická rodina se svými jen historickými pomníky zůstala dřívějším generacím a dobám lhostejnou i neznámou. Přirozeno.[1])

Zbývá ještě toto: Řekli jsme, že rám obrazu upraven je ve formu renaissančního oltáře. Obraz sám je však pravidelný obdélník. Zbývající plochy rámu nahoře jsou totiž právě dekorační doplněk a jsou také ozdobeny obrazy, jež při nedávné obnově kostela též restaurovány. Z pěti však podařilo se zachytiti již jen tři. Nejhořejší dva scházejí a nahrazeny ornamentem; byly to původně znaky Hrušků z Března a Rajchlů z Rajchu. Uprostřed je obraz N. Trojice; moc chatrné. (Bůh Otec již schází.) Obyčejný způsob pojetí, jen dole ještě jakés allegorické znamení (dřevo či kříž nebo pod.). Čtvrtý obraz (dole na levo): Kristus vstává z mrtvých. Kresba nesprávna, bez výrazu; barvy sic živé, ale volba jich a stupnice bez vkusu. O perspektivě není řeči.

Ještě horší je vedlejší pátý obraz: Na nebe vstoupení Páně; rovněž bez ceny. Není kresby ani perspektivy; barvy křiklavé jsou nanášeny bez vkusu. Malíř byl as současný, ale nevzdělaný. Obrázky ty nalézají se na rámu nad naším dílem a malovány na dřevě.

Vyčerpavše takto daný materiál a s ním související otázky, končíme tímto svou zprávu.

---

[1]) Viz kníž. archiv ve Mšeci sub I., 3 K α, 7 c.

[2]) Viz tamtéž sub I. A, 3 K α, 12 f.

[3]) Tak prohledány účty kostelní; vedeny však, bohužel, všeobecně. V rubrice »Ausgaben« stojí na př.: Kirchenerfordernisse, Baureparationen, Verschiedenes. Ve velkých popisech archivních (na př. když panství bylo koupeno, I. 1 A α 1 [1162—], při visitacích [I. 6 W γ 1], v inventářích [I. 6 J 1 atd.], při rubrice I. 6 B β, I. 8 F α 1 a II. 4 E atd.) nenalezeno ničeho ani v Třeboni, ani ve Mšeci. Kostelní inventáře a stavební akta jsou nemluvná. Ba ani důkladné a pompeusní visitace kanonické (v Třeboni sub A 3 K α 10, 1760—1788), jež mívaly jinak pro všecko oči, nepovšimnuly si tohoto obrazu; byl jim cizí, vzdálen. Ani v kostelních rubrikách dalších (A 3 K α 1, C. R. Kornhaus) ničeho nenalezeno. Stejný výsledek mělo i pátrání v Pamětní knize (latinské i české) na faře v Srbči.

[1]) R. 1779 udeřil blesk do kostela ve Mšeci, čímž zdivo velmi porušeno. Při stavbách po té předsevzatých otevřena starobylá hrobka kostelní (patrně rodiny Štampachů) a tam nalezeny 2 velké cínové rakve. Postoloprtský žid Lazar nabízel za ně 21 krejcarů rýnských. Poněvadž to se zdálo málo, prodány dražebně. Pro umění překotná doba josefinská nemčla smyslu mnoho a chovala se k minulosti namnoze bez porozumění a povrchně; má tak mnohé na svědomí. Tak na př. staré fresky v našich zámcích bezohledně zničeny.

Kaple sv. Václava ve Strakovské akademii v Praze.

Podává Dr. A. Podlaha, praefekt Strakovské akademie. (Pokračování.)

Vnitřek vysokého obdélníkového prostoru kaple jest architektonicky vkusně rozčlánkován. Kolkolem stěn běží z tmavošedého umělého mramoru zhotovený vysoký sokl, na němž spočívají pilastry z růžového umělého mramoru s patkami z jasně šedého mramoru a s bílými hlavicemi z dvojí řady širokých lupenův sestrojenými, z nichž úborovité pozlacené květy a dva dlanité rovněž pozlacené listy vyrůstají. Mezi pilastry jsou obdélníkové bílé plochy, k nimž přechod tvoří rámcovité pásy ze žlutavého umělého mramoru. Na hlavicích pilastrů spočívá bohatě profilované kladí, z něhož vystupují mohutné pendentify tvořící součást klenutého stropu kaple. Střední část stropu jest plochý obdélník ušlechtilým rámovím, věncovými pletenci a lupenitými výplněmi ozdobený. Ve středu zavěšen jest veliký lustr s 25 žárovými lampičkami, jež jako zvonky konvalinek na ladně zahnutých stoncích dolů se sklánějí. Nad oltářem nalézající se dva čtyřstranné pendentify vyplněny jsou polovypuklinami znázorňujícími dva vznášející se anděly s rukama sepjatýma tvářemi k sobě obrácené. Mezi nimi nalézající se trojúhelníkový pendentif vyplněn jest »Božím okem«, z něhož hojné paprsky vycházejí. Pod polovypuklinami andělů čte se ve dvou kartuších pozlacený nápis: »Ego sum Via, Veritas-Vita«. Klenbové pendentify na straně pravé (evangelijní) ozdobeny jsou velikými medaillony sv. evangelistů Jana a Marka, pendentify na straně levé (epištolní) medaillony sv. Matouše a Lukáše. V trojhranných klenbových polích, jež mezi nimi se nalézají, spatřujeme krásně stylisované andílčí hlavy uprostřed perutí křídlových a Svatováclavskou orlici. V podélné straně pravé (evangelijní), jež rozdělena jest dvojicemi pilířů ve tři veliká pole, nalézá se uprostřed vchod do kaple, nad nímž v bohaté kartuši ovocnými festony a vavřínovým listím plasticky vyzdobené spatřujeme monogram *F. S.*, jenž připomíná nám zakladatele akademie Jana Petra Straku. Veliká ona pole mezi pilíři přerušena jsou toliko širokým plasticky vyzdobeným pásem, jenž spojuje kladí v místech těch přerušené. Pás ten v poli oltáři nejbližším vyzdoben jest ornamentem lupenným, v jehož středu spatřujeme klasy a vinné hrozny, pás nad vchodem ozdoben jest ornamentem z bodláčí, v jehož středu jest Srdce P. Ježíše. Na straně levé (epištolní) umístěna jsou veliká třídílná, obloukem překlenutá okna kathedrálním nebarevným sklem vyplněná, nad nimiž u stropu nalézají se menší okna obdélníková svrchu ozdobená trojhranným římsovým. Střední největší okno či spíše zasklené dvéře — tvoří zároveň vchod na balkon středního risalitu, odkudž jest překrásná vyhlídka na město. Nad oknem tímto nalézá se plastický pás se Srdcem P. Marie, tvořící pendant k protějšímu Srdci P. Ježíše. Prázdné dosud tympanony a obdélníkové plochy stěn pokryty budou později přiměřenými malbami.

Nejbohatší výzdobou honosí se ovšem okolí oltáře. Oltář sám zhotoven jest z tmavorudého Sliveneckého mramoru. Mensa oltářní jest v předu vyzdobena z kovu tepaným křížem a pod deskou kolkolem táhnoucím se vkusným meandrem. Od pozadí mensy z obou stran vystupují dvě krátké mramorové balustrády, na jejichž koncích umístěny budou později vkusné elektrické kandelábry. Predella oltářní ozdobena jest překrásným ornamentem z bronzu tepaným, v němž užito jest motivu vkusně propleteného vavřínového větvoví. Svatostánek — rovněž z mramoru zbudovaný — ozdoben jest nahoře kopulovitou stříškou, jež svrchu na volutách nese malou plochu, na níž stojí kříž. Stříška tato jest z mědi tepána, tělo Ukřižovaného jest lito, ciselováno a silně pozlaceno. U paty kopulovité stříšky tvoří dvě roztomilé hlavinky andílčí — lité a ciselované — přechod k predellovým křídlům. V přední straně tabernakula nalézají se kovová dvířka ozdobená monogramem IHS, od něhož hojné z kovu tepané paprsky vycházejí. Po obou stranách dvířek splývají dolů malé festony z klasů a hroznův komponované a rovněž z bronzu zhotovené. Na mramorovém podsvícní stojí šest vkusných bronzových svícnů, o nichž níže šíře se zmíníme. Oltář stojí volně před zadní stěnou, takže mezi ním a stě-

Sv. Václav.

Oltářní obraz v kapli Akademie Strakovské. Maloval E. Dítě.

nou tou jest volný prostor, kudy se přichází ke dveřím vedoucím do sakristie, zvláštní to komnaty ke kapli přiléhající. Na zadní stěně za oltářem nad vchodem do kaple zavěšen jest veliký obraz oltářní v přebohatém rámci. Obraz představuje sv. Václava stojícího mezi dvěma anděly. Svatý vévoda oděn jest drátěným oděním, jež však téměř zúplna zakryto jest vzorkovaným zlatým rouchem a rudým pláštěm. Na hlavě má světec vévodskou korunu, v pravici korouhev, levicí opírá se o štít orlicí ozdobený. Ušlechtilá tvář světcova, dlouhými vlasy a krátkým vousem ozdobená, pohlíží klidně před sebe. Anděl po pravici jeho fialovým rouchem a červenou štólou oděný drží v ruce ratolesť palmovou, anděl po levici v bělostném rouše drží oběma rukama vysoký prostý kříž. Románský oblouk s otevřeným pohledem na Levý Hradec tvoří vhodné pozadí obrazu.

Ušlechtile myšlená a velmi jemně provedená malba tato vydává pochvalné svědectví o dovednosti původce svého, jímž jest výborný náš interpret sujetů náboženských Em. Dítě. Přebohatý jest rámec obrazu, ze dřeva vyřezávaný a bohatě pozlacený i postříbřený. Široké plochy rámce pokryty jsou ušlechtile se vinoucím větvovím a listovím postříbřeným. Obě postranice rámce spočívají na konsole z květu slunečnicového komponované, a při svrchním konci svém ozdobeny jsou štíty, z nichž pravý nese orlici Svatováclavskou, levý českého lva. Přebohatě rozvinut jest svršek rámce. Střed tvoří medaillon s vysokým poprsním reliefem Madonny s Jesulátkem. Madonna, oběma rukama Božského synáčka svého držící, pohlíží láskyplně dolů; Ježíšek pravou ručkou žehnaje a v levé kouli s křížem drže mile se usmívá. Relief jest jemně polychromován; roucho Bohorodičky jest pozlaceno. Kruhovou desku reliefu drží z obou stran bohatě profilovaná část šikmé římsy, na níž stojí nádoby, z nichž vyšlehuje plamen — čímž znázorněna jest vroucí modlitba vzhůru k nebesům se nesoucí. Po stranách reliefu a pod ním zatknuty jsou postříbřené větve lípové, jež sklánějí se ke Svatováclavské koruně pod reliefem ve vodorovném rámci umístěné. Nad postranicemi čteme ve vodorovném svrchním rámci spleť písmen, jež čtou se takto: »ORA PRO NOBIS.« V presbyteriu nalézá se na pravé (evangelijní straně) ambona kazatelská, řezbou (vavřínové listí) ozdobená. Presbyterium odděleno jest od ostatní kaple mramorovou mřížkou, v jejímž středu umístěna jsou pěkně kutá mřížková dvířka s ozdobami z plechu tepanými. Před oltářem visí veliká lampa s věčným světlem.

Podlaha kaple jest mosaiková; okraj její tvoří vzor meandrový, střední plocha ozdobena jest souměrně rozloženými kosočtverci a lípovými trojlisty.

V kapli stojí dvě řady lavic z tvrdého dřeva, jichž čela a postranice ozdobeny jsou pěknými řezbami, při nichž užito motivů rostlinných.

Kromě lustru slouží k osvětlení kaple ještě osm trojramenných svícnů nástěnných se 24 žárovými lampičkami elektrickými.

Zadní třetina kaple překlenuta jest kruchtou, jejíž čelo vyzdobeno jest bohatou štukaturou lupenitou. Rovněž i spodek kruchty, jež tvoří strop zadní třetiny kaple, opatřen jest plastickou výzdobou: uprostřed monogramem IHS, a po stranách trofejemi složenými z nástrojů umučení Páně. Na kruchtu vchází se z druhého poschodí budovy. Dva pendentify klenbové nad kruchtou vyzdobeny výplněmi komponovanými z hudebních nástrojů lupením propletených. Pod nimi čte se v kartuších zlacený nápis »Anno Domini MDCCCXCVI.« Přiměřeně veliké varhany umístěny jsou ve slohově řezané skříni.

Veškerá výzdoba kaple jest dílem sil domácích. Plastika jest společnou prací architekta V. Roštlapila a sochaře prof. Celdy Klouček a. Dle návrhu výtečného tohoto plastického ornamentisty našeho provedeny byly též všechny řezbářské práce. Rámec oltářního obrazu zhotovil dle skizzy arch. V. Roštlapila professor Jan Kastner, od něhož pochází také model ke krucifixu oltářnímu. Relief »Madonna s děťátkem«, jímž zmíněný rámec jest ozdoben, náleží k nejlepším výtvorům Kastnerovým. Bronzové součásti oltáře tepal a ciseloval podle modelů Kloučkových Fr. Houdek v Praze; mřížová dvířka před oltářem zhotovil podle nákresu Roštlapilova Nejedlý; lustr a věčná lampa provedeny byly v dílnách Křižíkových. Tofollo provedl mosaikovou dlažbu, Frölich pěkně odstíněný umělý mramor. Varhany dodala firma Eman. Š. Petr. Z peněžitého nákladu uvádíme

jen některé položky: Rámec oltářního obrazu stál 2000 zl., obraz sám 2000 zl., mramorová stavba oltáře 1500 zl., bronzová výzdoba jeho 2000 zl., varhany 1600 zl. atd.

(Dokončení.)

Dějiny obnovy chrámu sv. Jana Nep. v Kutné Hoře

v letech 1884, 1885 a 1886.

Podává **Karel Vorlíček**, arciděkan v Kutné Hoře. (Pokračování.)

Slavnostní otevření obnoveného chrámu sv. Jana Nep.

Den 16. května 1887 byl pro staroslavné naše město velepamátným dnem dávno vytouženým, slavným a radostným. Co ode dávna ve zbožných tužbách chovali osadníci, stalo se skutkem. Krásný, důstojný dar bohatýrských otců našich, památník dávných dob, sestárnul.

Aby však nezanikl, jako v srdcích našich nezanikla dosud víra a slavná paměť našich předků, o to postarala se zbožná mysl a náboženská horlivosť zástupců staroslavného našeho města. Ten náš starý, dříve sešlý a opuštěný chrám zastkvěl se nyní v plné slávě a nádheře.

Staroslavné naše město nedalo zahynouti chrámu, který jest sdělán největším vlasti dobrodincům, kteří národ náš hned za středověku na vysoký stupeň slávy přivedli a týž národ z hlubokého pokoření k čestnému a slavnému bytí svojí přímluvou vzkřísili — a vyzvedše v průčelí jakož i po obou stranách naší svatyně pěkné sochy dědiců zemských, osvědčili přítulnosť k sv. kat. církvi, lásku k vlasti a vděčnosť k nejpřednějším dobrodincům národa českého pospolu a zároveň. — Líp a důmyslněji se ani státi nemohlo.

Tu spatřuje upřímný Čech všechnu svou chloubu, všechnu svého národa slávu — v těch několika sochách posvátných vidíme zobrazený celý dějepis své vlasti.

Nedá se upříti, že chvalitebnou věku našeho stránkou jest uznalosť, neboť památka osobností slavných všudy za dnů našich se zvelebuje a mužům o národ vlastní zasloužilým všudy pomníky se sdělávají. Podobně učinila král. staroslavná obec naše, a obnovivši svatyni předním našim zemským patronům zasvěcenou, oslavila bez odporu největší dobrodince národa našeho.

Ký div, že na týž den každý se těšil a to tím více, že i nejdůstojnější pan biskup Josef Jan vyslal za churavosti své zástupce svého, miláčka diecése naší, vysoce důstojného pana Edvarda Prašingra, generálního vikáře a kapitolního děkana, aby stánek tak krásný pontifikálními službami Božími otevřel.

Ve $^3/_4$ na 10 vyšel slavnostní průvod z arciděkanského chrámu Páně sv. Jakuba za zpěvu staročeské písně »sv. Václave« za účastenství všech úřadů zeměpanských i autonomních, obecního zastupitelstva co patrona chrámu, všech spolků, veškerého žactva a nesmírného účastenství ctitelů svatojanských nejen domácích, ale i vůkolních.

Není úmysl zpravodaje popisovati vzácnou tu slavnosť — podotýká jen v krátkosti, že v městě našem zřídka kdy tolik lidstva — tolik a tak vznešených osob se sešlo, jako o zmíněné slavnosti.

První nejsvětější oběť v tomto nově otevřeném stánku Božím konal vysoce důstojný pan generální vikář a kapitolní děkan Edvard Prašinger, když byl zpravodaj po předeslané stati chrámu historické pojednal v thematu »Svatí naši dědicové zemští jsou národa našeho dobrodinci největšími, neboť oni *a)* národ český na nejvyšší stupeň slávy poznesli a *b)* týž národ z pokoření nejhlubšího opět k slávě vzkřísili.«

S vděčným zajisté »Tebe Bože chválíme« ukončena radostná tato slavnosť, jejíž památka na dlouho utkví v paměti osadníků kutnohorských.

Nový obraz sv. Jana Nep.

Korunou veškeré okrasy chrámu Páně nádherně vyzdobeného má býti hlavní oltář.

Bohužel, že výbava našeho oltáře dosud celku neodpovídala. Nebylo tu přiměřeného hlavního obrazu. Starý, ač

*

dobrý hlavní obraz Palkův, představující sv. Jana Nep. co almužníka, jenž důstojně se řadil k vzácným freskám od něho na klenbě malovaným, byl v r. 1860 předsevzatou opravou — totiž prostým natřením — úplně zničen a rušil harmonii celku.

Nejvzácnější tento skvost — obraz sv. Jana Nep., přinesl v oběť rodák zdejší a osvědčený mecenáš chudiny, zvláště ale znešťastnělých dítek — slovutný pan Alois Oliva, měšťan a velkoobchodník v Praze, aby, jak sám praví ve svém dopise ze dne 31. ledna 1887, dal výraz své posvátné úctě, kterou k sv. Janu Nep. chová.

Obraz, malovaný akad. malířem p. A. Dítětem, t. č. v Mnichově dlícím, představuje sv. Jana Nep. jako almužníka a jest co do provedení dílem uměleckým, takže netoliko k ozdobě obnoveného chrámu Páně slouží, ale také mysl věřících povznáší a zvláště dobročinnou lásku křesťanskou v staroslavném našem městě, kde tolik chudiny se nachází, probouzeti, oživovati a rozmnožovati bude.

Příkladem této dobročinnosti křesťanské předešel štědrý a nadšený dárce sám. Praviť v dopise ze dne 31. srpna 1887: »Bych ihned při zasvěcení nového obrazu, který dnes z Mnichova Vám posílám, následoval vznešeného příkladu našeho patrona země české, dovoluji sobě Vaší Velebnosti vložených 100 zl. v hotovosti doručiti s prosbou, aby tímto obnosem dvacet domácích chudých, kteří za svou chudobu se stydí (žebráky z povolání vyjímaje), v den zasvěcení obrazu poděleno bylo s podmínkou, aby se této chrámové slavnosti súčastnili a při tom se za spasení duší mých milých rodičů Apolonie a Jiřího Olivy pomodlili.« Stalo se tak.

Dne 5. října 1887 o hod. 11. zpravodaj překrásný obraz, když jej slavná městská rada co patron ochotně a se vděčností přijala, po vhodném vysvětlení, co obraz představuje a k čemu věřící stále povzbuzovati má, posvětil, a na hlavním oltáři umístiti a nápisem: »Věnoval svému rodnému městu u vděčné upomínce Alois Oliva, měšťan Pražský« opatřiti dal.

Načež mši svatou sloužil, jíž obcovala veškerá vděčná osada kutnohorská, která prostorný chrám až do posledního místa vyplnila.

Městská rada se zpravodajem vzdala vznešenému dárci jménem svým a všech ctitelů zemského patrona našeho sv. Jana Nep. nejvroucnější dík s přáním, aby Hospodin oběť tak vzácnou zapsal do knihy života a odplatil měrou stonásobnou.

Vyřízení kollaudačního protokolu ze dne 30. března 1896.

Č. 12.081.

Ctěnému patronátnímu úřadu v Kutné Hoře!

Prozkoumání kollaudačního spisu o provedených opravách na chrámu Páně sv. Jana Nep. mělo vedle vynesení veleslavného c. k. místodržitelství ze dne 29. července 1887 č. 32.155 následující výsledek:

Dle rozpočtu a provedeného v kollaudačním protokole súčtování obnáší veškeren výdělek stavitele Vinc. Dajbycha na opravách na základě rozpočtu č. I. a II. provedených . . . . . zl. 9194·74.

Dle vynesení velesl. c. k. místodržitelství ze dne 27. září 1885 č. 57.305 bylo na tyto opravy povoleno:

1. náklad rozpočtem č. I. určený . . . . . zl. 2600·13
2. náklad rozpočtem č. II. určený . . . . . » 376·75

úhrnem . . zl. 2976·88

Při porovnání obnosu tohoto s výdělkem shora uvedeným vyplývá překročení rozpočtu o zl. 6217·86, který se tím odůvodňuje, že jen vícepráce v podání městské rady Hory Kutné ze dne 30. března 1887 č. 1090 za nutné prohlášené bez předchozího schválení provedeny byly.

Toto odůvodnění výše uvedeného tak značného překročení nikterak nedostačuje.

Vybízím tedy v základě shora zmíněného vynesení veleslavného c. k. místodržitelství patronátní úřad v Kutné Hoře, by toto jednání své ospravedlnil, dávaje mu zároveň věděti, že veleslavné c. k. místodržitelství tyto vícepráce na ten čas schváliti a summy vydělané k výplatě poukázati nemohlo.

Dále budiž také prokázáno, na které práce stavební a restaurační již napřed placeno bylo a z které pokladny kostelní se tak v letech 1886 a 1887 stalo, dále, kterým jměním filiálního kostela u Všech Svatých, pak kostela Panny Marie ve Veletově by se ještě uhražení dosud nezaplacených prací volně užiti mohlo,

kdyby dodatně všecky práce schváleny býti měly.

V Kutné Hoře, dne 9. srpna 1887.

Slezák,
c. k. okr. hejtman.

K žádosti sl. městské rady co patrona ze dne 24. srpna 1887 č. 3509 ustanovena a odbývána kollaudace víceprací při opravách chrámu sv. Jana Nep. dne 21. září 1887 p. stavebním adjunktem Adolfem Novotným a sepsán následující

Protokol

u městské rady co patronátního úřadu v Kutné Hoře za přítomnosti podepsaných.

Předmět.

Jest na základě výnosu velesl. c. k. místodržitelství v Praze ze dne 29. června 1887 č. 32.155 na dnešní den ustanovena kollaudace renovačních prací ve filiálním chrámu Páně sv. Jana Nep. v Kutné Hoře výnosem velesl. c. k. místodržitelství ze dne 27. září 1885 č. 57.305.

a) dle přiloženého rozpočtu č. III. dekoračního malíře Karla Krügera z Prahy v adjustovaném obnosu . . . zl. 4314·—

b) dle přiloženého rozpočtu č. IV. hist. malíře Jos. Šejvla v adjustovaném rozpočtu . . » 240·—

c) dle přiloženého rozpočtu č. V. sochaře a stukatéra Giocama Enzia v Praze v adjustovaném obnosu . . . . . » 1786·25

úhrnem obnosu zl. 6340·25

povolených.

Tímtéž výnosem velesl. c. k. místodržitelství povolená práce stavební dle rozpočtu číslo I. a II. v úhrnném obnosu . . . . . zl. 2976·88 byly již dle protokolu ze dne 30. března 1887 c. k. okr. ingenieurem p. Janem Köhlerem kollaudovány a dotyčný konečný účet podnikatele p. Vinc. Dajbycha byl technickým odborem velesl. c. k. místodržitelství dne 10. července 1887 na . . . . . zl. 9175·51 upraven.

Patronátní úřad svěřil vrchní dozor na provádění veškerých renovačních prací pražskému architektu p. Ant. Barvitiovi a stálou dohlídku měl stavitel městský p. Jan Ladislav.

Architekt p. Ant. Barvitius jednotlivé umělce a mistry k převzetí jednotlivých prací schopné městské radě co patronátnímu úřadu odporučil a zjednal.

Tak bylo po protokolárním usnesení kostelního odboru městské rady ze dne 21. října 1885 za intervence řečeného architekta dne 15. a 16. března 1886 provedení potřebného vyčistění kostela, vymalování a natření gurtů a polí, provedení nátěru a pozlacení oltářů, kapitelů na sloupech, pilastrech a lezénách svěřeno Karlu Krügerovi, dekoračnímu malíři v Praze za rozpočtený obnos č. III. . . . . zl. 4314·— a práce stukatérská sochaři a stukatéru Giocamu Enziovi v Praze za rozpočtený obnos č. V. . . . . zl. 1786·25

Později pak, jak z protokolu ze dne 14. září 1886 patrno, bylo také místních mistrů dbáno a ve srozumění s dekoračním malířem K. Krügerem přenecháno z prací tomuto svěřených:

a) pozlacení hlavního oltáře a dvou postranních větších oltářů sv. Floriana a sv. Gottharda pozlacovači Ant. Ontlovi v Kutné Hoře za cenu . . . zl. 950·—

b) pozlacení menších dvou postranních oltářů, kazatelny, kapitelů, figur, ornamentiky na zábradlí chorovém pozlacovači Karlu Heinrichovi v Kutné Hoře za . . . . . zl. 947·—, takže dekorativní malíř Karel Krüger ostatní práce v rozpočtu číslo III. popsané po srážce prací pozlacovačských za . . . . . zl. 2417·— převzal.

Z prací v rozpočtu č. IV. uvedených svěřeno bylo dle protokolu ze dne 1. července 1886:

a) hist. malíři Maxovi Pirnerovi ve Vídni opravení tří fresk na klenbách chrámových za rozpočtených zl. 90·—

b) hist. malíři Karlu Javůrkovi v Praze za vycídění a oživení tří oltářních obrazů za rozpočtených . . . . . zl. 120·—

c) polychromování 6 soch Svatých ve výklencích dekorativnímu malíři K. Krügerovi za . . . . . zl. 30·—.

V základě uvedených rozpočtů č. I., II., III., pak účtů skutečně provedených a listin ke kollaudaci patronátním úřadem předložených, byly vykonané práce za přítomnosti podepsaných prohlédnuty, o čemž pak c. k. stavební adjunkt Adolf Novotný, jemuž přítomná kollaudace výměrem c. k. okr. hejtmanství v Kutné Hoře ze dne 24. srpna 1887 č. 12.081 uložena byla, následující technický nález sepsati dal.

A. Ohledně prací dekorativního malíře Karla Krügera.

Kollaudaci prací těch provedl již dle protokolu ze dne 16. prosince 1886 architekt p. A. Barvitius za přítomnosti podnikatelů, zástupců patronátního úřadu a městského stavitele beze vší námitky, k čemuž mohu jen připojiti, že veškeré tímto mistrem vykonané práce velmi vkusně, klihovými a voskovými barvami provedeny jsou a vhodným spolupůsobením světlých barev pobyt v tomto chrámu příjemným se stává, takže se práce Karla Krügera s úplným uspokojením přijmouti mohou.

Z rozpočtených prací (č. III.) odpadla pod č. 4. uvedená renovace a štafirování malého postranného oltáře, an se tento úplně odstranil, čímž se 72 zl. uspořilo.

Jelikož však pískovcový sokl uvnitř kostela, který již zubem času utrpěl, co podstavec bohatě upraveného mramorového nástěnného sloupení špatně by se vyjímal, dal jej patronátní úřad nákladem . . . . . zl. 80·50 opraviti a olejovou, voskovou barvou na způsob temného mramoru natříti. Nedá se upříti, že úprava tato úhlednější jest než špinavý, navětralý pískovec a proto se za schválení tohoto nátěru vřele přimlouvám.

Podnikatel Karel Krüger podal na práce od něho provedené účet na obnos . . . . . zl. 2425·50, který se na základě konaného šetření za správný uznává.

Ačkoliv Karel Krüger ve svém účtu od něho provedené polychromování šesti soch Svatých dle protokolu z 1. července 1886 mu svěřených neuvádí, tož mu přece zakordovaný obnos . zl. 30·— náleží, poněvadž zmíněné polychromování bezvadně provedl, a obnáší tudíž celý oprávněný požadavek Karla Krügra . . . . . zl. 2455·50.

B. Ohledně prací sochaře a štukatéra G. Enzia (rozpočet V.).

Také kollaudace těchto prací byla dle protokolu ze dne 16. prosince 1886 domácí komisí za přítomnosti p. architekta Barvitia provedena a byly tyto práce co náležitě vykonané shledány.

Podnikatel podal účet od původního ze dne 25. února 1885 č. V. se lišící. Jelikož ale zanesené rozměry městského stavitele souhlasí ohledně ploch nově počítaných s účtem Giocama Enzia, jest výměra jejich správná.

Dle toho bylo zapotřebí mramorovat více čtverečné míry ploch přes 0·15 m^2 velikých jako nově počítaných, než se původně myslilo, čímž se náklad zvýšil.

Jiná vícepráce jest $8^1/_2$ dne po 3 zl. 50 kr. prováděné opravování bílého štuku na zábradlí chorovém a při postranních ornamentálních ozdobách, výklencích a dveřních obrubách, na kterou opravu se při původním šetření zcela zapomnělo. Dále oprava a přeleštění mramorového zábradlí před hlavním oltářem v účtované ceně . . zl. 25·—.

I tato oprava byla opomenuta a jevila se co nutný následek provedeného leštění ostatní mramorované architektury, anyť by se tyto plochy od ostatních lišily.

Dle přiloženého co správným shledaného účtu má G. Enzio k požadování za veškeré vykonané práce . zl. 2110·20.

Práce tyto jsou vesměs solidně provedeny a přijímají se.

C. Ohledně prací pozlacovače p. Ant. Ontla.

I tuto práci obsahující pozlacení hlavního a větších dvou postranních oltářů shledal p. architekt Barvitius dle protokolu ze dne 16. prosince 1886 v pořádku, ku kterémužto nálezu se připojuje — následkem čehož s p. A. Ontlem smluvený obnos per . . . . zl. 950·— vyplacen býti může.

Tomuto podnikateli svěřila městská rada provedení některých víceprací, na kterých se kostelní odbor po návrhu architekta pana Barvitia usnesl, totiž: pozlacení 1·87 *m* širokých, 0·9 *m* vysokých, ornamentálně vyzdobených dvířek zábradlí před hlavním oltářem, pozlacení zdobné věčné lampy a nových řetízků, upravení šňůry k této lampě, pozlacení 10 kuliček na šňůře, vyzdobení tabernakula bílou, hedvábnou látkou.

Tyto práce jsou vesměs čistě a dobrým zlatem provedeny, takže se proti nim ničeho nenamítá — zvláště věčná lampa velmi krásně se vyjímá a k ozdobě celého chrámu mnoho přispívá.

Účtovaný obnos per . . . zl. 70·35 uznávám za přiměřený.

Dále po usnesení kostelního odboru schválila městská rada protokol ze dne 4. července 1886, kterým se p. Ant. Ontl zavazuje nad průčelím chrámovým na štítní zdi připevněná dvě srdce a hvězdu ze železa a dva železné kříže za zl. 57·— pozlatit.

Tyto práce, jež k vyzdobení zevnějšku značně přispívají, jsou dobře provedeny.

Obnáší tudíž úhrnný požadavek pozlacovače p. A. Ontla . . . zl. 1077·35.

D. Ohledně prací pozlacovače p. Karla Heinricha.

Pozlacovačské práce tímto mistrem na obou menších oltářích, na kazatelně, kapitelech, 8 figurách Svatých a na chorovém zábradlí vykonané, odpovídají kladeným požadavkům, jsou vkusně i uměle provedeny, takže i tomuto akordentu smluvený obnos . . . . . zl. 947·— vyplacen býti může.

E. Ohledně prací hist. malíře p. Maxe Pirnera.

Dle nálezu p. architekta Ant. Barvitia, ku kterému se přidávám, jsou fresky jemu k opravení svěřené náležitě provedeny, následkem čehož za ně vypadající obnos . . . . . zl. 90·— vyplacen býti může.

F. Ohledně prací hist. malíře p. Karla Javůrka.

Tento převzal úkol vycídění a oživení tří oltářních obrazů za rozpočtený obnos . . . . . zl. 120·— a souhlasím s architektem p. Ant. Barvitiem ohledně řádného vyplnění převzaté povinnosti.

G. Ohledně prací stavitele varhan p. Ant. Mölzra.

Na základě dobrého zdání a rozpočtu ze dne 21. září 1886 tímto mistrem podaného a zhotoveného bylo zapotřebí, dříve než se zevnější úprava těchto sešlých druhdy drahých varhan rozpočteným nákladem . . . . . zl. 100·— provede, aby se vnitřní stroj opravil, následkem čehož byla s p. Ant. Mölzrem dle protokolu ze dne 11. října 1886 uzavřena smlouva, dle které tento opravu varhan za . . . . . zl. 312·90 převzal a dle dobrého zdání pp. Václ. Knížka, c. k. vzorného učitele, a Aloise Strébla, ředitele choru, ode dne 19. prosince 1886 a po vlastním zjištění k úplné spokojenosti provedl.

H. Ohledně prací řezbáře pana J. Černého v Kutné Hoře.

Tomuto mistru svěřila městská rada u vyřízení protokolu ze dne 8. března 1887 na účet opravu architektury na pilastrech a oltářích, opravu soch Svatých a andělů, zpovědnic a krásně ozdobných stolic chrámových.

Opravy tyto vyskytly se ponejvíce teprve při rozebírání jednotlivých částí a proto rád uznávám, že zakordování jich již z předu nebylo by bývalo výhodné.

Zároveň ale stvrzuji, že veškeré práce p. J. Černým vykonané jsou mistrně provedeny a že účtované obnosy za ně jsou přiměřené.

Dle účtu p. J. Černým předloženého a městským stavitelem správně upraveného třeba tomuto podnikateli vyplatiti . . . . . zl. 260·77.

J. Ohledně prací klempíře p. Ant. Jůny v Kutné Hoře.

K návrhu kostelního odboru a komise stavební dala městská rada p. Ant. Jůnovi na kostel sv. Jana Nep. udělati hromosvod za smluvený obnos zl. 111·50, který týž úplně dle rozpočtu de dato 8. června 1886 od něho podaného postavil — a jelikož byl hromosvod s dobrým výsledkem galvanometrem přezkoušen, může se ku přijetí doporučiti.

Že hromosvodu na tomto kostele zapotřebí bylo, uznávám, poněvadž kostel stojí na povýšeném místě, kde pravděpodobnosť udeření blesku možna jest — a tudíž z ohledu na bezpečnosť kostel navštěvujících osob hromosvod pořízen býti musel.

K. Honorář za dozor p. architektu Ant. Barvitiovi.

Zaplaceno bylo dle pokladničních poukázek . . . . . zl. 516·37.

V tomto obnosu zahrnuty jsou výlohy cestovní dle normy pro civilní techniky platné a uznané, pak dle téže normy vypočtený honorář 2·90% z nákladu . . . . . zl. 6834·50 a není proti obnosu tomu vzhledem ku ustáleným normám a po předcházejícím dohodnutí čeho namítati.

Sestaví-li se dříve vykázané výdaje, obdržíme tento přehled výdajů:

A. Za práce dekor. malíře p. K. Krügera	zl.	2455·50
B. Za práce sochaře a stukatéra p. G. Enzia	»	2110·20
C. Za práce pozlacovačské p. A. Ontlovi	»	1077·35
D. Za práce pozlacovačské p. K. Heinrichovi	»	947·—
E. Za práce hist. malíře p. M. Pirnera	»	90·—
F. Za práce hist. malíře p. K. Javůrka	»	120·—
G. Za práce stavitele varhan p. A. Mölzra	»	312·90
H. Za práce řezbáře p. J. Černýho	»	260·77
Sneseno . .	zl.	7373·72

Přeneseno . .	zl.	7373·72
J. Za práce klempíře p. A. Jůny	»	111·50
K. Honorář za dozor arch. p. A. Barvitiovi	»	516·37
Dohromady . .	zl.	8001·59
Porovná-li se s touto sumou povolený obnos per . .	»	6340·25
jeví se překrocení o	zl.	1661·34
Připočte-li se ke kollaudovanému obnosu per	zl.	8001·59
obnos dle kollaudačního protokolu ze dne 30. března 1887 za práce stavební per . .	»	9175·51
obdržíme sumu celého nákladu obnášející .	zl.	17.177·10
a porovná-li se s tímto povolený obnos . . .	»	9317·13
jeví se celkové překročení o	zl.	7859·97

Ohledně sběhlých víceprací a krytí většího nákladu per . . . . zl. 7859·97 podávají zástupcové městské rady ve smyslu jim sděleného výnosu velesl. c. k. místodržitelství ze dne 29. července 1887 č. 32.155 následující vyjádření:

Vysokým c. k. místodržitelským výnosem ze dne 29. července 1887 č. 32.155 intim. slavným c. k. okr. hejtmanstvím v Kutné Hoře dne 9. srpna 1887 č. 12.081 vytýká se sl. městské radě v úctě podepsané, co městskému úřadu, značné překročení rozpočtu při stavebních opravách na kostele sv. Jana Nep. v Kutné Hoře 6217 zl. 86 kr. s tím podotknutím, že jsme jednali v tomto případě bez úředního schválení, že tudíž z tohoto důvodu tyto vícepráce na ten čas schváliti a summy výdělkové k výplatě poukázati nelze.

Dále nám bylo uloženo prokázati, mnoho-li a z které pokladny kostelní — a na které práce stavební jsme platili — a jakým způsobem se tyto ještě nezaplacené práce uhraditi dají, kdyby dodatečně všechny práce schváleny býti měly.

Aby přesně určen byl součet veškerých nákladů z vnitřní a zevnitřní opravy kostela sv. Jana Nep. vzešlých, požádali jsme slavné c. k. okr. hejtmanství za kollaudaci malířských a štukatérských prací, kterážto kollaudace za přítomnosti p. Adolfa Novotného, c. k. stavebního adjunkta, předsevzata byla.

Při kollaudaci té shledáno, že mezi provedením oprav při pozlacovačských pracích objevila se nutnost některých víceprací, jež byly dle dobrozdání architekta p. A. Barvitia za nevyhnutelně potřebné uznány, a jež měly za následek, že původní rozpočty při pozlacovačské práci překročeny o . zl. 70·35 a při práci stukatérské o . . » 323·95

Mimo to obdrželi:

klempíř p. A. Jůna za hromosvod	»	111·50
architekt p. A. Barvitius za dozor	»	516·37
p. A. Ontl, pozlacovač, za vyzlacení dvou srdcí a hvězdy na věžích	»	57·—
varhanář p. A. Mölzer . . .	»	312·90
řezbář p. J. Černý	»	260·77
takže celá suma veškerých víceprací páčí se na . . .	zl.	7859·97

Největšího arciť nákladu vyžadovaly vícepráce stavitelské, jež vysokým vynesením místodržitelským ze dne 29. července 1887 č. 32.155 již na 6217 zl. 86 kr. vypočteny a upraveny byly.

Práce tyto spočívají hlavně v tom, že chatrná střecha dle dobrozdání znalců, předem p. Ludvíka Lablera, c. k. stavebního adjunkta c. k. místodržitelství, musela býti odstraněna a ohnivzdornou nahrazena, jak tomu protokol ze dne 30. dubna 1886 nasvědčuje.

Že pak použito k tomu břidlice anglické s dodáním obrubných plechů kolem hlavní římsy, kolem zdí štítových a věže, stalo se s ohledem na daleko větší trvanlivosť této krytby a s ohledem na důstojnosť stavby té.

Největší ovšem naší chybou bylo, že jsme z prvopočátku, když jsme zpozorovali, že s praeliminovanými a velesl. c. k. místodržitelstvím schválenými rozpočty stavebními nelze vyjíti, nezakročili o dodatečné povolení těchto víceprací.

V úctě podepsaná městská rada má i tu nějaké omluvy.

Když se jednalo o obnově kostela sv. Jana Nep., dala uctivě podepsaná městská rada řečený chrám p. stav. Fr. Hradeckému v Kutné Hoře v ohledu stavebním ohledati a plány sdělati, p. arch. A. Barvitiovi z Prahy svěřila vyzdobení vnitrné.

Pan stavitel Fr. Hradecký předložil plány, aniž by byl udal, že nezbytnou nutností jest výměna krytu naskrze chatrného a nebezpečného za kryt bezpečný a ohnivzdorný — a že by tím úplně v šanc vydána byla úprava vnitrná

zvláště ale drahocenné fresky, kdyby se tak nestalo. Teprve, když na všech stranách postaveno lešení, všude prací započato, seznáno, že přede vší opravou zapotřebí úplná střechy obnova. Nyní ovšem bylo těžko v stavbě ustati, kostel živlům v šanc dáti a o povolení zakročiti, neboť než by se to bylo opět vše zjistilo, upravilo a schválilo, byly by asi opět tři měsíce uplynuly, ve kterém čase přece stavba jednou již započatá nemohla zůstati odkryta a nedokončena.

K tomu druží se dále v stavitelských kruzích zajisté uznaná okolnosť, že když se jedná o opravy na budovách starších — dlouhou řadu let neopravovaných — že na prvý pohled z venčí nikdy není možno apodikticky všecky škody zjistiti a výši nákladu vypočítati, neboť teprve jak odkryje se zdivo a trámy, tu teprve přijde se na ty pravé, oku pozorovatele zakryté, mnohdy velmi nebezpečné vady stavební, jež velikého vyžadují nákladu — zrovna jak se stalo u tohoto chrámu Páně.

Již v původním svém zadání ze dne 30. března 1887 č. 1090 uvedli jsme, že práce tyto byly vesměs nevyhnutelné — a již z tohoto ohledu přišly laciněji, že se nemuselo ku každé té práci jednotlivé stavěti a platiti zvláštní lešení, což by nevyhnutelně se bylo muselo státi, kdyby každá ta jednotlivá oprava se byla prováděla zvláště — a kdyby o každou se bylo bývalo zvláště zakročovalo.

Takhle provedlo se vše jaksi jedním rázem a pod řízením v oboru církevních staveb na slovo braného architekta pana A. Barvitia z Prahy — a stalo se provedení to směrem zajisté uměleckým a všeho uznání hodným.

Z té příčiny kojí se uctivě podepsaná rada městská nadějí, že ospravedlnění to bude za dostatečné a odůvodněné uznáno a že pro tentokráte nedopatření — neučiněné totiž předběžné oznámení zamýšlených víceprací se nám dobrotivě promine — a schválení těchto již provedených víceprací udělí.

(Pokračování.)

Literatura.

Album Svatovojtěšské. »Památek úcty vzdávané svatým patronům národa československého« svazek II. K 900-leté památce smrti sv. Vojtěcha sestavili a vydali Dr. A. Podlaha a Ed. Šittler. V Praze 1897. Nákladem vlastním. Str. 48 v 4° s 53 vyobrazeními zinkograf. a 2 přílohami; mimo text 48 listů světlotiskových a 2 barvotiskové. Cena 12 zl.

Mezi jubilejními dary, jež k devítistyleté památce biskupa-apoštola sv. Vojtěcha vydali národové, jimž kdysi ruka světce toho žehnala a ústa jeho slova pravdy věčné hlásala, první místo přísluší »Albu sv. Vojtěšskému«. Jest to nejdůstojnější pomník, který velikému patronu českému českými syny byl postaven, aby, jsa hlasatelem lásky českých dětí k velkému Otci národa, byl spolu potomkům heroldem úcty týchž synů k památkám české práce, českého péra, dláta i štětce.

Celá tato publikace obsahuje dvé části: z nich první pérem, druhá reprodukcemi štětce a dláta oslavuje památku sv. biskupa, obě pak tvoří dohromady ladný celek a veliký hymnus úcty a chvály.

V části literní, přehojně a nádherně illustrované, první místo patří ovšem životopisu světcovu. Ten pak není psán suchopárně, není pouhým výčtem dat, jak to při přečetných biografiích bývá obyčejem, jež bojí se živosti a nadšení jako něčeho, co prý vážné práci vědecké může býti na úkor, — naopak v životopise tomto dýše z každé řádky nejen dojímavá něha a vroucí láska, nýbrž i pravé, srdečné nadšení a upřímný hold ctitele vůči oslavenci. Tonem starých legend mluví zde autor od srdce k srdci, seřaďuje vedle sebe s opatrnou péčí a se zřejmou úctou ku starým památkám literárním kvítek ke kvítku, jež byl natrhal ve vonné zahradě svých předchůdců v oslavě biskupa-mučeníka, netroufaje sobě šetřiti ani nejmenšího pelu krásy s těchto starých, a přece stále svěžích plodů zbožné úcty sv.-Vojtěšské našich otců. — Následují kapitoly zabývající se jednak některými podrobnostmi životopisnými, jednak — a to většinou — různými způsoby oslavy mučeníkovy v různých krajích, jmenovitě v kraji oslavencově rodném. Věnovánať z kapitol těch jedna úvaze o hrobu a ostatcích sv.-Vojtěšských a druhá zas zprávám o ostatcích sv. pěti bratří, načež jiná hlava obírá se rodným místem sv. biskupa, jakož i všemi místy jeho přítomností a jeho působením posvěcenými, při čemž zvláštní oddíl věnován mučeništi, na němž sv. patron náš odevzdal Bohu svatou duši svoji. — Po té vypsány a popsány památky literární po sv. Vojtěchu a podán též výčet českých lite-

rárních plodů jemu věnovaných. A nyní následují v šesti kapitolách zprávy o tom, jak v Čechách, v Italíi, v Polsku, v Uhrách a v Prusích památka světcova byla a posud jest uctívána, což vše dohromady je vlastně tím nejkrašším chvalozpěvem lásky a úcty různých národů ke společnému dobrodinci, chvalozpěvem, jehož jednotlivé verše psány jsou nesmazatelným, na mnoze po celé věky již trvajícím písmem srdce, vtěleným jednak v mohutné basiliky a přítulné kaple a kostelíčky, jednak v nádherné sochy a životem dýchající obrazy.

A tu již kapitola o české ikonografii Svatovojtěšské tvoří jaksi průvodní text druhé části celého díla, kdež na 50 nádherně provedených listech světlotiskových, resp. barvotiskových, jeví se zrakům našim čarokrásné panorama, sestavené z obrazů, z nichž jeden druhý krásou převyšuje. Nejprve jest tu devět listů, věnovaných památkám sv.-Vojtěšským, jež v Čechách se chovají; pak po listu 10., na němž nalézá se reprodukce stříbrného relikviáře s ostatky sv. pěti bratří, následují 4 listy, jichž obsah tvoří památky sv. mučeníka v Polště; k těmto druží se list 15. s českými denáry sv.-Vojtěšskými z doby Vladislava I., Soběslava II., Václava II., Vladislava II., a Otokara I., načež přicházejí na řadu obrazy starší i novější, jako: miniatury ze XIV. stol., dřevoryt ze stol. XVI., obraz perlami vyšívaný ze st. XIV., votivní obrazy Očka z Vlašimi, obrazy temperové a tabulové, a konečně velký počet maleb štětce Škrétova, Brandlova, Raabova, Manesova, Maixnerova, Sequensova, Lhotova, Jeneweinova a t. d. na listech od 16. až do 38. Po té pak 12 listů věnováno skulptuře a sochařství, čímž celé dílo ukončeno.

Nepřeháníme, pravíme-li, že celé dílo to, věnované významuplně strážkyni ostatků sv.-Vojtěšských, nejd. metropolitní kapitole sv.-Vítské, jest důstojno účelu, jemuž určeno, a že bude ještě po letech činiti čest českému písemnictví katolickému. Po lonském pěkném »Albu sv.-Janském« přišlo letos mnohem krásnější »Album sv.-Vojtěšské«. — Máš je i ty na svém stole?

Dr. Jos. Tumpach.

Z Akademie křesťanské.

Dvacátá prvá výroční zpráva o činnosti za rok 1896.

Věrně sloužíc zájmům umění církevního, dokonala Akademie křesťanská období dvacáté prvé. Ve zprávě o činnosti této sděliti jest především průběh poslední valné hromady, jež konána byla dne 18. května 1896 za předsednictví p. t. dra Klementa Borového, praeláta scholastika metropolitního chrámu Páně u sv. Víta a za přítomnosti třiceti tří členův.

Po opětném jednomyslném zvolení p. t. pánů dra Klementa Borového za předsedu, Josefa Mockra, architekta a stavitele velechrámu za místopředsedu, a ředitele kůru Karla Bílého, metrop. kanovníka Frant. Brusáka, metrop. kanovníka dra Frant. Krásla, převora rytířského řádu maltézského Frà Ferd. Wartera za členy ředitelstva, vyslechlo shromáždění zajímavou přednášku Msgra. Ferd. Lehnera »O románské basilice ve Staré Boleslavi«.

Ustaveno zmíněnými volbami a potěšeno příznivým výsledkem prací za správní období uplynulé, započalo ředitelstvo Akademie práci další. Však na samém prahu období nového padl jeden z nejnadanějších a nejvěrnějších bojovníků za umění křesťanské: mistr malířství církevního, muž stejně slovutný a skromný, člen Akademie od počátku, prof. Frant. Sequens dne 14. června 1896 zesnul v Pánu!

Upřímně zatruchlila Akademie nad hrobem věrného přítele a v dějinách svých pojistila mu vděčnou nehynoucí památku.

Dlouholetého člena ztratila též Akademie úmrtím ctihodného kmeta ředitele Floriana Seidla. Čest i jeho památce! — Vzácného vyznamenání dostalo se od Jeho Veličenstva členu ředitelstva p. t. dru Václavu Horákovi, velmistru ryt. řádu křižovnického, povoláním na doživotí do panské sněmovny.

Nehledajíc zisku hmotného, ale ve zdaru prací na dobro umění církevního spatřujíc vrchol odměny za snahu svoji, těšívá se Akademie radostí čistou, dojde-li ve snaze své porozumění a v práci uznání. Takové radosti dostalo se jí častěji i v období minulém. Stůjž zde na svědectví toho z četných projevů uznání slav. kostelního konkurrenčního výboru Uhersko-Hradišťského:

Slavné křesťanské Akademii v Praze!

»Vzpomínaje vděčně veškerých vzácných pokynů, jichž se při úpravě zdejšího farního chrámu Páně kostelnímu konkurrečnímu výboru v Uh. Hradišti cestou direktní i indirektní se strany slavné křesťanské Akademie dostalo, tak že úprava skutečně důstojně a mistrně jest provedena a že o našem farním chrámu Páně lze říci, že

daleko široko nemá nic podobného a že jest důstojným stánkem Páně, usnesl se kostelní konkurrenční výbor ve svém sezení dne 22. listopadu 1896 konaném, když úprava kostela již úplně hotova jest, vzdáti slavné křesťanské Akademii vůbec a veškerým p. t. pp. členům, kteří způsobem jakýmkoliv ku zdárnému provedení tohoto díla přispěli, zvláště upřímně cítěné nejsrdečnější díky s ujištěním, že city tyto chová v sobě každý navštěvovatel této naší svatyně a že city ty také nikdy ze srdcí našich nevymizí.

Pokládám sobě za čest býti tlumočníkem tohoto projevu a prosím, byste ráčili laskavě přijmouti výraz nejhlubší mé úcty.

Z kostelního konkurrenčního výboru Uh. Hradištského dne 7. prosince 1896. Předseda Protzkar.«

Dávní šlechetní příznivci, kteří bohatými dary Akademii podporují, i v roce minulém jí nezapomněli: darovati ráčili Jeho Veličenstvo 100 zl., sv.-Václavská záložna 300 zl. a Česká spořitelna 200 zl.

Členů má Akademie 484; mezi těmi jsou 2 členové čestní, 42 zakládající, 60 činných, přispívajících 422.

Přáti jest si, aby hojnými přihláškami vzrůstaly řady členstva a mohutněl šik těch, kdož, horujíce pro rozkvět ryzího umění církevního, za jedno byli by v snahách s ředitelstvem Akademie.

Dr. Jos. Doubrava, t. č. jednatel. Dr. Klement Borový, t. č. předseda.

Zpráva odboru pro výtvarná umění a archaeologii.

V letošním období těžká ztráta stihla odbor náš úmrtím velezasloužilého spoluzakladatele a od roku 1893 předsedy odboru výtvarného professora Františka Sequense, jenž dne 14. června 1896 odešel, jak trefně nad hrobem jeho řečeno bylo: »mezi ty, jichž nadpozemskou krásou zářící tváře mistrným svým štětcem tak uměle zobrazoval!« Zásluhy, jichž sobě nevšední muž tento o církevní umění naše vůbec a náš odbor zvláště vydobyl jsou takové váhy, že netřeba připomínati, že památka jeho nám i potomstvu povždy bude drahou! Za jeho nástupce zvolen jednomyslně pan architekt Jos. Mocker. Za knihovníka odboru povolán vdp. Dr. Antonín Podlaha.

Výbor odboru výtvarného takto doplněný, věren tradicím a stanovám Křesťanské Akademie, přičiňoval se, jako jiná léta i letos o rozkvět našeho umění církevního, tu radou, tam dobrozdáním nebo posouzením plánů, nejvíce pak nezištným a bedlivým prováděním chrámových předmětů, o jichž zhotovení nebo opravení odbor náš požádán byl.

Za nejčestnější z prací svých v tomto období provedených pokládá odbor náš restauraci a doplnění výzdoby krásného barokového chrámu v Uherském Hradišti, již řídil pan vládní rada professor Schulz. O uznání, jehož se Akademii za práci tuto dostalo, učiněna již zmínka ve zprávě ředitelstva. Poměrně četné byly v uplynulém období případy, kdy byl odbor dožádán o restauraci nebo pořízení buď všech anebo značné části bohoslužebného náčiní kostelům a kaplím. Takž uvádíme: kapli akademie hraběte Straky, kapli vychovatelny Olivovy u Říčan, školní kapli na Vinohradech, hřbitovní chrám na Malvazince, filiální chrám v Kozlech na Labi, filiální chrámy ve Vojenicích u Radnic, v Chýnově u Křivoklátu, chrámy v Libochovicích, v Lošanech a v Tvrdonicích na Moravě.

Bohatý hlavní oltář renesanční dodán do Želechovic na Moravě, kdež i restaurace obou oltářů pobočních provedena. Do Polanky na Moravě zhotoven rovněž nový (renesanční) gotický hlavní oltář, jakož i do chrámu v Kozlech. Všecky tyto oltáře provedli velmi pečlivě z dubového dřeva pod dozorem našeho odboru bratří Buškové v Sychrově. Pro oltář do Kozel namaloval Josef Mathauser pěkný obraz Všech Svatých, vypodobniv na něm nahoře v oblacích mezi vznášejícími se anděly Nejsv. Trojici, orodující Matku Boží a sv. patrony. Pro chrám v Jestřabicích uroben nový, střídmě barokový hlavní oltář v dílně V. Mráze, s použitím starých soch i pěkného obrazu (obojí z počátku XVIII. stol.), jejž restauroval akademický malíř Karel Javůrek.

Z prací vyšívačských v paramentním ústavu našeho odboru provedených zvláštní zmínky zasluhuje nádherný smuteční mešní ornát (kasule dalmatiky i pluvial), zhotovený pro Rev. Kasimíra Reichlina, faráře v Clevelandu v Sev. Americe. Ornát ten, ve slohu gotickém komponovaný, uroben jest z černého aksamitu s vhloubeným jemným vzorkem granátového jablka (imitace to aksamitu na gotické kasuli kostelecké z 1. polovice XV. stol. chované ve sbírkách archaeologických Akademie naší). Na palliovém kříži vine se bohatý rostlinný ornament, v němž opět granátový květ a akanthový list, goticky stylisovaný, převládá. Vyšit jest zlatem, a žlutým hedvábím stínován. Týž ornament (v různé stylisaci) proveden i na pásech dalmatik a pluvialu. Na kápě pluvialu vyšit jest barevně hedvábím obraz archanděla Michaele s mečem a váhou v ruce — symbol to Božího soudu. V obrubu tohoto obrazu, již tvoří zmíněný již ornament vpletena blánka s nápisem: »In labore requies, in aestu temperies, in fletu solatium.« Stejná kasule vyšita zároveň i pro Rev. J. M. Koudelku, faráře v Clevelandě.

Neméně skvostná jest i slavnostní kasule akademie hraběte Straky z červeného aksamitu s palliovým křížem komponovaným p. architektem Mockrem, ozdobená bohatým zlatým ornamentem

ze stylisovaného akanthového květu a listů passiflory a něžným barevným obrázkem sv. Václava — celé to postavy v tradicionelním brnění, v knížecím plášti, s praporcem a štítem (orlicí) v rukou, kopie to Sequensovy malby na skle ve chrámu svatovítském (v kapli Černínské).

Podobná bílá kasule gotická, dle nákresu p. architekta Mockra v živých naturalistických barvách provedeným palliovým křížem ozdobená, zhotovena byla pro nejd. p. biskupa královéhradeckého Brynycha. Tam kde se břevna kříže přetínají vloženy jsou obrázky: P. Marie Staroboleslavské a sv. Jana Nepomuckého na zlaté půdě methodou konturovací provedené.

Renesanční kasule červená s palliovým křížem, žlutým hedvábím a zlatem vyšívaným, a s poprsím sv. Jana Nepomuckého (kopií to freskové malby Beuronské školy v seminářském chrámu Královéhradeckém) zhotovena pro ct. p. bohoslovce J. Neumanna v Králové Hradci.

Pro vysd. p. arciděkana Plzeňského Frant. Herolda pořízen pěkný spolkový prapor za 400 zl. s vyšitými v barvách obrázky P. Marie Plzeňské a sv. Josefa.

Pro vdp. Jos. Schmida, faráře v Plané u Tachova vyšito bohaté antipendium s monogramem sv. Anny.

Pro dp. faráře Roketnického na Moravě K. Bilčíka zhotovena skvostná nebesa za 600 zl., z těžkého damašku bílého, ozdobená na dně zlatým, modře prolamovaným monogramem v bohaté ornamentální ozdobě a hojné svatozáři. Po stranách, hojným zlatým třepením ozdobených, vyšita jsou poprsí andělův »Sanctus« zpívajících; v čele pak symbol Kristův: Beránek velikonoční. Podobná nebesa vyšita byla i pro dp. Jos. Kašpara, faráře

v Radoměři na Moravě. — Pro Milosrdné sestry v Sulzbachu v Hor. Rakousích vyšit pěkný renesanční kříž palliový na kasuli.

Pro kolej OO. Jesuitův na Velehradě zhotoveny tři nádherné kasule ze zlatých brokátů Lyonských. Celý takový ornát ze zlatého brokatu barokového, zhotoveného v Crefeldu, pořízen pro děkanský chrám řádu Křížovnického v Loktí. Podobný z brokatu Vídeňského pro vysd. pana arciopata Sig. Starého na Strahově.

smaltovanou paténku (Beránek v pěkně stylisovaném věnci) k zaopatřování nemocných, zhotovenou pro dp. F. Chudáčka, faráře ve Velkém Ořechovém na Moravě.

Do Hladovky na Slovensku v Uhrách dodána křížová cesta, kopie to Führichových komposicí, na plechu malovaná, v dubových gotických rámcích.

Pro slavné obecní zastupitelstvo v Žlunicích a Malých Kozojedech pořízeny dva krásné diplomy

Poněkud méně četny byly objednávky skvostných předmětů kovových. Uvádíme z nich alespoň stříbrnou renesanční monstranci Barvitiovu sluncové formy s bohatou výzdobou smaltovou pro dp. Josefa Rydvana, faráře v Radovesicích, románský stříbrný, hojným tepáním ozdobený kalich pro dp. Frant. Kroutilíka, faráře ve Vyškově na Moravě, gotické pedum pro vysdp. Jos. Bernáta, probošta na Mělníce a stříbrnou bohatě

čestného občanství nejd. p. biskupa Brynycha, provedené barevným tiskem v krásných renesančních vazbách se zlaceným kováním, jež komponoval p. architekt Fanta.

Za to velmi hojná byla činnosť restauratorská v tomto období. Z předmětů starobylých se všemožnou pečlivostí v původním slohu opravených uvádíme na prvém místě gotickou kasuli děkanského chrámu v Rokycanech. Zachovaný figurálně

vyšívaný kříž, jehož popis podán v »Methodu«, roč. 1896, str. 41. našit na novou kasuli široké formy, z gotického červeného aksamitu, a obrouben hedvábnou žlutočervenou portou stejného stylu.

Četná sbírka pěkným barokním vyšíváním ozdobených miter vysd. kollegiatní kapituly Vyšehradské a vysdp. generálního vikáře msgra Frýdka v Králové Hradci opravena; vyšívání bylo z valné části přenášeno na novou látku.

Zvláštní zmínky zasluhují četné restauratorské práce na mnohých velice drahocenných brokatových kasulích (vesměs ze stol. XVIII.), kníž.-arcib. semináři Pražskému náležejících. Pro týž ústav napodobena byla (s částečným použitím zachovalejších částí starého zlatého vyšívání) bohatá renesanční kasule z konce stol. XVII., ozdobená hojným palmetovým a arabeskovým ornamentem.

Z kovových předmětů v míře přehojné odboru našemu k restaurování svěřených zmiňujeme se o pěkném renesančním stříbrném kalichu, věnovaném r. 1643 kathedrále Královéhradecké Martinem Karasem z Rosenfeldu, tehdáž arcijáhnem Královéhradeckým. (Jeho popis i vyobrazení viz v »Methodu«, roč. 1896, str. 92.)

Odbor náš, dožádán byv rozcházejícím se slavným církevním odborem Národopisné Výstavy Československé z r. 1895, aby přejal v prozatímné opatrování výkresy i fotografie uměleckých předmětů, jež odbor tento pro výstavu byl nashromáždil, jakož i mnohé cenné musejní předměty, jež byly tomuto odboru zapůjčeny nejen pro Výstavu, nýbrž i pro budoucí Církevní Museum Československé, s radostí propůjčil místnosti své k tomuto účelu, upraviv z části předmětův těch, připojiv k nim předměty archaeologické dříve již našim odborem sebrané, v zasedacím sále skromné sic, ale velmi slušné církevní museum, koje se při tom radostnou nadějí, že tak obnovena opět stará snaha naší Akademie, a že skromný počátek tento bude horlivou pobídkou, aby co možno nejdříve ve skutek uveden byl jeden z předních idealů Akademie naší.

Alespoň stručně podáváme seznam vzácnějších z těchto zapůjčených a vyložených předmětův:

Renesanční epitafium (dřevořezba) z kostela Zlíchovského.

Čtyři renesanční náplně ozdobené reliefovou dřevořezbou ze Zlíchova.

Dvě gotické sošky Marianské z Vrbna nad Lesy.

Renesanční socha vzkříšeného Vykupitele z Kosové Hory.

Dva ze železa vykované renesanční svícny z Chotětova.

Bronzový svícen gotický z Lovčic.

Gotický bronzový kalich z Petrovic u Sedlčan.

Gotický tepaný kalich ze Slezska.

Renesanční kalich tepaný ze Slezska.

Gotická z bronzu litá monstrance ze Slezska.

Odlitek románského tympanonu ze zbořeného chrámu sv. Jana na Zábradlí v Praze.

Originální skizza Šimkova tympanonu z chrámu sv. Václava na Smíchově.

Dva vznosité svícny (gotický a renesanční) na tyčích z kostela Libišského.

Renesanční aplikačním vyšíváním zdobený gobelín z kostela Libišského.

Renesanční, stříbrem vyšívaný pluvial z Klobouk u Slaného.

Dvě renesanční bohaté kasule z Klementina.

Kovaná železná lampa visutá a bohatě tepaná druhá (obě barokové) z Klementina.

Hojná sbírka látek renesančních a barokních, sbírka zlatých a stříbrných poret a výrobků posamentérských a četně jiných podobných.

Ku konci přidáváme přehled urobených předmětův bohoslužebných v tomto období.

Během roku 1896 zhotoveno a dodáno bylo:

Celých ornátů 7, kasulí 152, pluvialů 48, dalmatik 34 párů, tunicelly 2, mitry 2, pontif. rukaviček 2 páry, pontif. střevíců 2 páry, antipendií 23, štol 61, pláštíků na ciboře 37, vel ku sv. požehnání 34, vel do Božího Hrobu 10, burs k zaopatřování nemocných 36, sáčků na nádobky se sv. olejem 32, chrámových korouhví 15 párů, spolkové prapory 2, školní prapory 3, baldachýnů k průvodům 10, baldachýny nad tabernakl 2, záclonek do svatostánků 8, příkrovy 3, přikrývek na pulty pod missaly 13, alb 54, rochet 88, plachet oltářních 108, okrasy na kazatelnu 3, koberců oltářních 7, komží 55, biretů 95, monstrancí 7, hostiarií 6, kalichů 31, ciborií 7, patének k zaopatřování 28, nádobek na sv. oleje 33, relikviářů a paciflikálů 6, oltářních lamp 8, oltářních svícnů 103, lustr 1, kaditelnic 23, kropenek 9, křtitelnice 2, missálů 40, breviářů 32, pultíků pod missaly 35, křížů k průvodům 5, křížů 38, oltářní obrazy 3, křížová cesta 1, nástrojů na pečení hostií 6, schránek pro hostie 6, soch 5, oltářů 5, kanonických tabulek 17, mešních konviček 21 párů, náčiní ku křtu 6, luceren k zaopatřování 6, zvonků harmonických k sákristii 5, harmonických zvonků oltářních 28, korunky stříbrné 2, berla 1, pektorale 1 a jiné.

Eduard Šittler,
t. č. komisař.

Josef Mocker.
t. č. starosta.

Zpráva za měsíc červen.

Česká spořitelna darovala ředitelstvu Akademie křesťanské 100 zl.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: stříbrný, bohatě tepanou prací a emailovanými obrázky ozdobený: pro vdp. Fr. Bučka, děkana v Pustoměři na Moravě; hladký stříbrný: pro vdp. Max. Hubra, ředitele kníž.-bisk. semináře v Celovci a pro dp. Jos. Lonka, faráře u sv. Apolináře v Praze. — Ciborium: pro důst. farní úřad v Hořičkách. — Hostiarium: pro velesl. kníž. patronátní úřad na Zbirově. — Pozlacení v ohni: dvou monstrancí: pro dp. Jos. Funka, faráře v Křižanech; kalicha a patenky k zaopatřování: pro důst. farní úřad v Říčanech. — Patenky k zaopatřování nemocných: pro dp. Jos. Lonka, faráře u sv. Apolináře v Praze a pro důst. farní úřad v Hořičkách. — Náčiní ku zaopatřování nemocných: pro důst. farní úřad v Hořičkách. — Kropáček: pro důst. farní úřad ve Mšeně. Kaditelnice: pro vdp. Jos. Kandlera, děkana ve Slaném a pro důst. farní úřad v Hořičkách.

Rozličné. Missaly: pro kapli státní reálky na Vinohradech, pro blahorod. paní Josefu Ševrdovou v Brankovicích na Moravě. — Pultíky pod missaly: pro kapli státní reálky na Vinohradech a pro dp. Jos. Ivorského, faráře ve Lhotě u Bystřice na Moravě. — Harmonické zvonky k sákristii: pro důst. farní úřad v Kunětičích. — Kříž na rakev: pro dp. Alf. Vaňátka, faráře v Mrákotíně na Moravě.

Paramenty. Kasule: bílá, červená fialová, černá a zelená: pro kapli státní reálky na Vinohradech; bílá, bohatě vyšitá: pro vdp. Fr. Bučka, děkana v Pustoměři; bílá sváteční: pro ctih. sestry božské lásky ve Veltrusích, pro vdp. Dra Vinc. Luksche, professora bohosloví v Litoměřicích a pro dp. Jos. Lonka, faráře u sv. Apolináře v Praze; černá pro velesl. kníž. patronátní úřad na Křivoklátě; dvě bílé: pro dp. Stanisl. Hlínu, zám. kaplana v Mal. Svatoňovicích; fialová: pro blahorod. pana Karla Škodu v Král. Hradci; bílé vyšité: pro nejdůst. pana velmistra ryt. řádu křížovnického Dra Václ. Horáka v Praze a pro blahorod. paní Johanku Seelandovou v Praze. — Pluvialy: bílý sváteční: pro veledůst. děkanský úřad v Tachově a černý: pro velesl. kníž. patronátní úřad na Křivoklátě. — Dvě tunicelly a gremiale: pro nejdůst. pana Dra Al. Frýdka, kapit. děkana v Král. Hradci. — Štoly: 6 fialových: pro nejdůst. metrop. kapitolu na Hradčanech; pro kapli státní reálky na Vinohradech, pro blahorod. paní Marii Burdovou v Čáslavi a pro důst. farní úřad na Hořičkách; bílá bohatě zlatem a hedvábím vyšitá: pro blahorod. pana Ant. Kirsche v Kroměříži na Moravě. — Bursy k zaopatřování nemocných: pro sl. zádušní úřad v Praze a pro sl. kníž.-arcib. patronátní úřad v Březanech. — Antipendia: pro dp. J. Sedláčka, faráře ve Špičkách na Moravě, tři pro ctih. kongregaci Kristových dívek v Praze a pro vys. dp. Karla Kmocha, kanovníka a ředitele hluchoněmého ústavu v Praze. — Vela: pro kapli státní reálky na Vinohradech, pro velesl. kníž. patronátní úřad na Křivoklátě, pro dp. Jos. Ivorského, faráře ve Lhotě, pro nejdůst. pana Dra Al. Frýdka, kapit. děkana v Král. Hradci, pro velesl. arcivévod. patronátní úřad v Konopišti a pro blahorod. pana Jana Opočenského na Vinohradch. — Pláštíky na ciborium: pro kapli státní reálky na Vinohradech, pro blahorod. sl. Marii Madleovou v Ouhřiněvsi, pro velesl. kníž. patronátní úřad na Křivoklátě, pro dp. Jos. Lonka, faráře u sv. Apolináře v Praze, pro blahorod. paní Emmu Šebkovou, choť velkostatkáře ve Zruči a pro důst. farní úřad na Hořičkách. — Korouhve: pro dp. Jos. Ivorského, faráře ve Lhotě a pro sl. obecní úřad v Hředle. — Záslonky do tabernaklu: pro vdp. Jos. Řezníčka, kníž.-arcib. vikáře v Česlicích. — Polštáře oltářní: pro blahorod. sl. Augustu Hodrovou v Náchodě a pro blahorod. pana Ferd. Nachlingera, velkostatkáře ve Zvěstově. — Příkrov: pro dp. Mart. Kabáta, faráře v Družci. — Birety: pro důst. klášter benediktinský v Praze, pro kapli státní reálky na Vinohradech, pro velesl. arcivévod. patronátní úřad v Konopišti, pro vdp. Lva Urbánka, rektora piaristské koleje v Litomyšli, pro důst. farní úřad na Hořičkách a pro dp. Dra Karla Řeháka, faráře u sv. Ducha v Praze. — Koberce na stupně oltářní: pro dp. Innoc. Javorka, sakristána v Oseku.

Prádlo kostelní. Alba, rocheta, humerale, korporale a j.: pro kapli státní reálky na Vinohradech; 6 rochet: pro veledůst. děkanský úřad v Nov. Bydžově; 6 korporalií, 6 purifikatorií a j.: pro dp. Jos. Lonka, faráře u sv. Apolináře v Praze; 6 humeralií a 8 purifikatorií: pro vdp. Jos. Kandlera, děkana ve Slaném; 4 rochety: pro dp. Fr. Patáka, faráře v Ouhřiněvsi; korporalia a purifikatoria: pro důst. farní úřad v Jílovém; alba, 5 oltářních map, korporalia a j.: pro důst. farní úřad ve Mšeně.

Zpráva za měsíc červenec.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalich stříbrný, emailovými obrázky a tepanými ozdobami okrášlený: pro dp. Ivana Wagnera, bibliothekáře na Strahově. Ciborium: pro dp. Frant. Chudáčka, faráře ve Vel. Ořechovém na Moravě. — Monstrance: pro důst. farní úřad v Jeseníku.— Pozlacení a postříbření v ohni: patenky k zaopatřování nemocných: pro důst. farní úřad v Říčanech: pacifikálů: pro dp. Bedř. Čenského, faráře v Kostelci u Křížků, a pro důst. farní úřad ve Vraném; kalicha: pro vys. dp. Fr. Jandu, kanovníka a děkana Karlštýnského v Praze. — Patenky k zaopatřování nemocných: pro sl. patronátní úřad v Horní Libchavě a pro dp. J. Balabána, kaplana v Říčanech. — Svícny oltářní: pro vysokorod. paní hraběnku Sylvu Taroucovou v Průhonicích. — Kropáčky: pro dp. Bedř. Čenského, faráře v Kostelci u Křížků, a pro důst. farní úřad ve Vraném. — Kaditelnice s loďkou stříbrná: pro vdp. Leop. Hrubého, děkana v Kdousové na Moravě. — Stroj na pečení hostií: pro dp. Václ. Schneidra, faráře v Stebně. — Kropenka mramorová: pro sl. správu zemsk. ústavu pro choromyslné v Hor. Beřkovicích.

Rozličné. Obraz oltářní sv. Jakuba st.: pro vdp. Jos. Kandlera, kníž.-arcib. vikáře a faráře ve Slaném. — Missal: pro dp. Frant. Kašťáka, faráře v Sobčicích. — Pultík pod missal: pro blahorod. paní Karolínu Krátkou v Praze.

Paramenty. Kasule: bílé sváteční: pro dp. Bedř. Čenského, faráře v Kostelci u Křížků, a pro vys. dp. Dra Fr. Krásla, kanovníka na Hradčanech; bílá: s vyšitým křížem: pro dp. Ivana Sirníka, faráře v Maria-Rainu v Korutanech; bílá skvostná: pro dp. Ant. Suchánka, ředitele kníž.-bisk. semináře v Král. Hradci; červená s vyšitým křížem: pro dp. Fr. Chudáčka, faráře ve Vel. Ořechovém; černá: pro vysokorod. sl. Královou z Dobré Vody v Praze. — Pluvialy: bílý s vyšitou garniturou: pro dp. Ivana Sirníka, faráře v Maria-Rainu; černý: pro dp. Dra Karla Řeháka, faráře u sv. Ducha v Praze. — Štoly: zlatem a hedvábím vyšité: pro vdp. Ant. Suchánka, ředitele kníž.-bisk. semináře v Král. Hradci, pro blahorod. sl. Karolínu Adletovou, učitelku v Dobré, pro blahorod. paní Annu Málkovou v Praze a pro blahorod. pana Karla Novotného v Praze; jednoduché: tři pro sl. správu ústavu hluchoněmých v Dobřanech, pro dp. Fr. Čermáka, faráře u sv. Víta na Hradčanech a pro dp. Fr. Hrubíka, psalteristu na Hradčanech. — Vela: pro vysokorod. paní hraběnku Sylvu Taroucovou v Průhonicích a pro důst. farní úřad v Přepeřích. — Pláštík na ciboř: pro důst. farní úřad v Přepeřích. — Antipendium: pro dp. Fr. Chudáčka, faráře ve Velkém Ořechovém. — Bursa k zaopatřování nemocných: pro důst. farní úřad v Tuchoměřicích. — Záslonky a okrasy vyšívané do tabernaklu: pro dp. Fr. Kašťáka, faráře v Sobčicích. — Polštáře oltářní: pro blahorod. paní Albertinu Šubrtovou v Praze. — Šatičky pro pražské Jezulátko: bílé a modré: pro blahorod. paní Johanu Maturovou v Ořegu v Prusku a červené: pro dp. Jos. Molitora, faráře v Chicagu v Americe. — Obrazy na kazatelnu červené a fialové: pro dp. Ferd. Harnu, faráře ve Chvalkovicích na Moravě; Birety 4 pro ctih. pana Otok. Friče, bohoslovce v Litoměřicích a 2 pro sl. správu ústavu hluchoněmých v Dobřanech. — Komže pro kostelníky a ministranty: pro vysokorod. paní hraběnku Sylvu Taroucovou v Průhonicích, pro sl. patronátní úřad v Katusicích, pro blahorod. pana Norb. Mukra v Měděnci. pro důst. farní úřad v Tuchoměřicích. — Pokrývky na pult a na klekátko: pro dp. Bedř. Čenského, faráře v Kostelci u Křížků a pro důst. farní úřad ve Vraném.

Prádlo kostelní. 12 pall: pro blahorod. pana Jos. Černého v Lipníku; rocheta: pro dp. Fr. Peška, faráře v Domašíně; 2 alby a 2 rochety: pro sl. patronátní úřad ve Vinoři; alba: pro blahorod. paní baronku Reussovou v Eisenbergu; rocheta: pro ctih. pana Tom. Sojku, bohoslovce v Brně; 2 cingula a vložky do missalu: pro J. Eminenci Nejdůst. pana kardinála-arcibiskupa Frant. de Paula v Praze; korporálky, purifikatorie, plachty oltářní a j.: pro sl. patronátní úřad v Katusicích; plachty oltářní: pro dp. Ferd. Harnu, faráře ve Chvalkovicích.

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ na Král. Vinohradech.

»METHOD« vychází šestkráte do roka ve lhůtách dvouměsíčních. **Předplatné,** které činí poštovní poukázkou na celý rok **2 zl. 20 kr.,** přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech** (na faře), kam i **reklamace** se zasýlají.

Knihtiskárna »Politiky« v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 9. a 10. V Praze, dne 15. října 1897. Ročník XXIII.

OBSAH: Románské exkurse na Moravě. 22. Kostel sv. Jakuba Většího v Podolí u Jemnice. — Z bývalého dekanátu Slánského. 2. Filiální kostel sv. Jiljí v Ředhošti. — Kaple sv. Václava ve Strakovské Akademii v Praze. (Dokončení). — Dějiny obnovy chrámu sv. Jana Nepom. v Kutné Hoře v letech 1884, 1885 a 1886. (Dokončení.) — Meclov. (Dokončení.) — Milavče. — Různé zprávy. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc srpen a září.

Románské exkurse na Moravě.

22. Kostel sv. Jakuba Většího v Podolí u Jemnice.

Napsal V. Houdek.

Jemnice je staré město moravské. Hrad Jemnice (Jamnice), o kterém se dějepisci domnívají, že stál tam, kde dnes se rozkládá sousední osada Podolí, od města Jemnice jen říčkou Želetavou oddělená, byl r. 1138 sídlem knížete Jaromíra, r. 1198 pak Svatopluka a střediskem úkrají, zvaného odtud krajem Jemnickým. Dnešní město Jemnice obehnáno bylo r. 1227 hradbami, které dosud jsou zhruba zachovány. Ze jména Jamnice (jámy = doly) soudí se, že zde bylo již za nejstarších dob dolováno, zejména na zlato.

Pro domněnku, že hrad Jemnice stál původně v dnešním Podolí pod městem Jemnicí, není dokladů písemných, aniž — jak ukážeme — památek jiných. Poloha pak této domněnky nepodporuje. Dnešní město Jemnice leží totiž na značném návrší nad Želetavkou, na jejímž druhém břehu, hluboko pod městem, jest osada Podolí. Toto jméno — tak jako Podol pod staroslavným Vyšehradem pražským — je stejnovýznamné s »podhradím«, tedy osadou pod hradem, takže hrad sám zajisté stál výše než Podolí samo, tedy bezpochyby v místech dnešního města Jemnice.

Tento názor neodporuje ovšem tomu, že osada Jemnice původně stála tam, kde dnes Podolí; tam tedy stál druhdy také farní chrám Jemnický, dnešní to kostel sv. Jakuba Většího. O faře Jemnické činí se v listinách zmínka poprvé sice teprve r. 1311, avšak nedá se mysliti, aby v Jemnici, která dávno před tím byla střediskem kraje podle ní nazvaného, nebylo bývalo kostela již tehdy, t. j. ve stol. 12. A skutečně, když ne listiny, tedy kameny zde mluví a dokazují přesvědčivě pravdivost tohoto názoru.

Kostel sv. Jakuba v Podolí stojí na nevysokém návrší nad samou Želetavou, jehož stráně jsou se strany řeky obloženy zdmi se silnými opěráky. Kolem kostela rozkládá se hřbitov, dosud pro celou farní osadu Jemnickou užívaný. Kostel sám je stavba orientovaná, jedno-

lodní, zvenčí celkem 32 *m* dlouhá a v lodi 10 *m* široká. Světlá délka lodi obnáší 16·20 *m*, šířka 8 *m*, dnešní výška 9 *m*. Světlá délka kůru činí 12 *m*, šířka pak 7 *m*.

Co se týče materiálu stavebního, vystavěna jest loď venkoncem z kamene lámaného, kdežto zdivo kůru, zejména opěráků, obloženo jest tesaným pískovcem. Kůr třemi stranami osmistěnu uzavřený je gotický, má síťovitou žeberní klenbu, tři okna kromě jednoho zazděného (za oltářem), z nichž však toliko jedno má skutečnou kružbu, kdežto druhé dvě mají místo pravé kružby křižující se přímé pruty. Žebra sbíhají se ve dva svorníky, na nichž vytesána hlava Kristova a beránek boží; rozbíhají se pak z nosičů dosti prostě přitesaných ve výši asi 3 *m*. Profil žeber poukazoval by ku starší době gotické. Zvenčí opřeny jsou zdi kůru šesti opěráky, prostými ozdob.

Zcela jiný ráz jeví chrámová loď. Byla sice (dle Wolného Církv. topografie moravské) po požáru r. 1832 »z většiny modernisována« a r. 1849 nahražen byl dřívější plochý strop dřevěný klenbou. Dnešní okna lodi (tři na jižní, jedno na severní straně) pak jsou pozdně gotická (flamboyant). Avšak zdi lodní nesou zřejmé známky toho, že tu máme stavbu původně románskou; neboť vedle dnešních oken gotických jsou v jižní zdi neúplně zazděna tři okna románská, v západním štítě pak ještě jedno okno takové.

Na tomto štítě viděti též, že zdi lodi byly patrně za příležitosti gotické přestavby lodi značně zvýšeny; byla tedy románská okna jižní zdi původně pod samým téměř okapem střechy.

Vchod se strany západní má gotické nadpraží s plochým obloukem jetelovým, byl tedy prolomen taktéž teprve tehdy, když kostel byl zgotisován. Původní vchod byl zajisté — jako ostatně až dosud — na straně jižní mezi prvním a druhým románským oknem, počítaje od západu; vchod tento je zcela prostě sklenut do oblouku, a poněvadž spodní část jižní zdi je dnes zomítnuta a zabílena, není viděti, měl-li tento vchod druhdy nějaké ozdobnější ostění.

Na severní straně kostela, dva metry ode zdi vzdálena, stojí však o samotě ještě jiná stavba, o které právem říci možno, že je na Moravě svého druhu jediná: okrouhlá to věž románská, nahoře poněkud se sužující, mající dole 5 *m* v průměru a s kuželovitou střechou asi 20 *m* vysoká. Tloušťka zdiva, které není zomítáno, činí dole 1·20 *m*. Ve výšce asi 10 *m* jsou na všech čtyrech stranách podvojná okénka románská, dnes většinou zazděná, oddělená od sebe prostě do čtyrstěnu přitesanými pilířky pískovcovými. Až bezprostředně nad tato okna stavěna je věž z přitesaných kamenů pískovcových, kladených na sebe na plocho o nízkých vrstvách vodorovných. Nad zmíněnými okny počíná jiný materiál stavební, totiž kámen lámaný. V této nejhořejší části věže pod samou střechou prolomena jsou novější široká okna se stlačeným obloukem.

Kromě nízkého sklepení v nejspodnější části věže, do kterého se vchází se strany východní a které druhdy asi za kostnici sloužilo, nemá věž žádných zděných patek, ani zděného schodiště; schody jsou venkoncem dřevěné a vedou ku zvonici, dnes pod samou střechou, tedy až nad původními románskými okny umístěné. Vlastní vchod do věže vede se strany západní.

S touto věží nevěděli si naši archaeologové rady. Horky (v Hormayerově Archivu 1821, str. 107) spatřoval v ní a v okolním starém zdivu zbytky domnělého cistercijského kláštera. Wolny pak (v Církv. topografii, Brněnská diec., III., 299) praví, že tato věž, nepatřila-li ku hradu ve staré Jemnici (dnešnímu prý Podolí) ve XIII. věku snad stávavšímu, nýbrž již prvotně ku kostelu, jest nejznamenitější památností na Moravě.

Když jsem letos věž tuto prohlížel, upoutala mou pozornosť ta věc, že část zdiva jejího na straně východní až do výšky asi 6 *m* kolem zmíněného již vchodu do spodního sklepení a nad ním jest obloukovitě vybořena, jakoby vyloupnuta. Neměl jsem ihned pochybnosti, že tu stával jakýsi přístavek, obzvláště ježto nad řečeným vchodem do spodního sklepení otvíralo se jakési dnes zazděné okno či snad dvéře.

Soudil jsem zprvu buď na apsidu nebo schodiště. Prohlížeje však dále kostel vedle stojící, zpozoroval jsem, že ze severní zdi jeho, tam, kde loď se připojuje ke kůru, jakýsi opěrák neobvyklé podoby nápadně daleko vybíhá; půdorys jeho netvoří obdélník, nýbrž kosodélník, takže zdivo jeho vybíhá — zdánlivě zcela bezúčelně — do ostré hrany. A co více: domnělý opěrák tento není na venek ukončen stěnou rovnou, nýbrž vyhlouběnou.

Prodlouživ oblouk nabyl jsem přesvědčení, že jest on částí kruhu v průměru asi 7 *m*, jenž se na druhé straně dotýkal osamocené dnes okrouhlé věže tím způsobem, že do kruhovité zdi její na východní straně asi na decimetr hluboko zasahoval. Tím se mi vysvětlila zmíněná obloukovitá vybořenina ve zdivu věže: nemám nejmenší pochybnosti o tom, že na východní straně věže stála rotunda, vlastní to prvotní kostel Jemnický, který, když byl — neznámo kdy — zbořen, zanechal po sobě památku toliko negativní — jakoby otisk své kruhovité podoby ve zdivu přiléhající věže a zmíněného zdánlivého opěráku vedlejšího kostela.

Jaký účel tato zeď měla, s naprostou jistotou sice říci nelze; vysvětluji si však tu věc takto: Jisto jest, že tehdy, když zeď ona byla zbudována, stály kostely oba, jak dnešní pravoúhelná loď kostelní, tak bývalá rotunda vedle. Dnešní kostel sv. Jakuba v Podolí nemá sakristie; dle visitační zprávy z r. 1662 však sloužila jakási »přistavěná kaple s jedním konsekrovaným oltářem« za sakristii; takové kaple tam dnes není; domnívám se tudíž, že touto »přistavěnou« kaplí rozuměti sluší bývalou rotundu, která, aby jí mohlo býti použito za sakristii, spojena byla s kostelem nějakou krátkou chodbou, z níž zachovala se zmíněná zeď na způsob opěráku.

Takto tedy nepatrná jinak okolnosť, že zdivo kulaté věže na jedné a domnělého opěráku kostela na druhé straně jest obloukovitě vyhloubeno, vysvětlila mně prvotní určení a význam osamělé okrouhlé věže románské, která tedy není ani zbytkem nějakého kláštera cistercijského, ani nebyla součástí bývalého hradu Jemnického, nýbrž patřila k prvotnímu okrouhlému kostelíku Jemnickému, jenž skládaje se nepochybně ze tří částí, totiž z věže, vlastní rotundy a apsidy, od západu k východu uspořádaných, byl asi zcela podoben známému kostelíku sv. Jiří na Řípu. Poněvadž obě tyto stavby byly zajisté současné, není pochybnosti, že popsaná věž Jemnická pochází najisto aspoň z XI. století a že jest to tedy asi nejstarší zachovaná stavba moravská.

Okolnosť, že podle mého výkladu stály vedle sebe současně dva kostely románské, jeden okrouhlý, druhý pravoúhlý, nezdá se mně býti závadou. Když prvotní okrouhlý kostelíček obyvatelstvu Jemnice následkem vydatného dolování na zlato rychle vzrůstající nestačil, vystavěn byl vedle něho ještě za doby předgotické větší kostel pravoúhlý a kostelík starší ponechán jako jeho doplněk; takovým způsobem totiž kostel nový nepotřeboval vlastní věže a rotundy použito bylo napřed snad za karnarium a později za sakristii.

Jest nanejvýše litovati, že se z kostelíka toho nezachovala nežli věž. Ale i tento zbytek jest právě ve svém nerestaurovaném stavu předůležitým svědkem toho, že jsme na Moravě měli románský kostelík okrouhlý stejného složení i tvaru jako je kostel sv. Jiří na Řípu; neboť ze zachovaných rotund moravských žádná nemá věže.

Z dob pozdějších chová kostel sv. Jakuba v Podolí ještě různé památnosti. Na předním místě uvésti sluší pískovcové sanctuarium s letopočtem 1518, tesané v pozdním slohu gotickém, asi 4 *m* vysoké a stojící asi půl metru hluboko pod nynější dlažbou kůru; tato spodní část jeho byla do nedávna zasypána, celé sanctuarium pak bylo pokryto nesčetnými vrstvami všelijakých nátěrů, taktéž teprve nedávno s velkou námahou odstraněných. Mezi číslicemi zmíněného letopočtu jsou dvě značky kamenické.

Jiná památnosť tohoto kostela jsou četné staré kameny náhrobní. Celá téměř podlaha kůru vyložena jest takovými náhrobními kameny, což se stalo za poslední obnovy kostela po požáru r. 1832. Mezi nimi jsou dva s vyrytými gotickými kříži a s nápisy téměř úplně nečitelnými, pak jeden pokrytý pouze nápisem latinským v minuskulích, potom zmíněný ve Wolného Církv. topografii náhrobní kámen faráře (?) tamnějšího (Anno salutis nostre 1548 circa conversionem Pauli obiit hujus ecclesiae parochianus (sic!) Johannes .... (?) cui deus misereatur) s kalichem uprostřed — a pak ještě asi 20 náhrobních kamenů ze stol. 16. a 17. s nápisy českými. Náhrobního kamene pověstného kněze apostaty Halmaira, jehož nápis Wolny v Církv. topografii uvádí, však jsem tu marně hledal; bude nejspíše mezi kameny, nyní nápisem dolů obrácenými, jichž je tu také několik.

Z bývalého dekanátu Slánského.

Podává Frant. Štědrý, farář v Slavětíně.

2. Filiální kostel sv. Jiljí v Ředhošti.

Ředhošť v okresním hejtmanství Roudnickém rozkládá se po obou stranách nepatrného potoku, který vzniká z pramenů v Černochově a v Ječovicích jakož i z praménků před samou Ředhoští prýštících a vlévá se pod Budyní do Ohře. Chrám, péčí umění milovného opata Strahovského, Zikmunda Starého, čistě a ladně upravený, jest farářem Ječovickým spravován. Stojí na jihozápadu od obce na výšině, která znenáhla jdouc od lesů Džbánských níží se na jih až k břehům Vltavy na severovýchod k břehům Oharčiným. Osada Ředhošťská má své dávné dějiny nehledíc ani k četným nálezům pravěkým. Bořita z Ředhoště, slavný pán český, syn Boleslavův, r. 1176 poprvé připomínaného, mezi 1213—1226 a Bořita z Ředhoště 1235—1255 syn jeho [1]) náleželi rodu Vršovců, nosíce na štítě dvé širočin.[2])

Jiný Bořita z Ředhoště pohnán jest r. 1318 před soud zemský, proto že na svém hradě Ředhošti držel v zajetí many Bicena z Vinařec odjinud z Račiněvsi zvaného.[3])

Syny téhož Bořity známe zejména. První Bořita, který volil dráhu duchovní a stal se r. 1326 kanovníkem Olomouckým [4]) a potom arcipřištem Znojemským. Druhý byl Petr, o němž mi nic není povědomo a třetí Hynek, který ještě r. 1363 se připomíná a ze zdejší krajiny se vyprodal.[5]) Tito tři bartři vysazují ves Ředhošť právem německým, aby dle měšťanů Litoměřických právem maidpurským spravována byla. Nájemci této vsi byli Mikuláš rychtář z Mimoně a Zdeněk z Jablonné, z nichž každý obdržel po jednom lánu svobodném, majícím šedesáte strychův celých a dva pruty, jichž dvanáct na lán se počítá. Nad to měli míti třetí peníz ze soudu neb fojtství. Ostatní obyvatelé měli platiti z každého lánu rolí těžkou hřivnu čili 64 grošů, dva strychy rži, jeden pšenice a jeden ječmene, jedno jehně a jedny plece anebo za obé dohromady tři groše pražské věčně. Ostatních všech dávek krom berně královské měli svobodni býti. Desátku faráři měli z lánu dávati jednu měřici rži a jednu ječmene. Ves Ředhošť byla věnem matky jmenovaných bratří. Neznajíce však ani jejího jmena ani rodu, jemuž náležela původem, nevíme, jakým způsobem dostala se Ředhošť Janovi Očkovi z Vlašimě, druhému arcibiskupovi Pražskému, který jsa ještě biskupem Olomouckým založil špitál pokory Panny Marie pod Vyšehradem před r. 1364 [1]) a užitky z Ředhoště vycházející věnoval tomuto špitálu. Nejspíš potomky jednoho z výš jmenovaných nájemců rychty Ředhošťské byli Petřík z Ředhoště, který před r. 1400 zemřel a po němž odúmrtí na krále spadlo pět kop gr. ve Vidvoli.[2]) Jiný byl Bedřich z Ředhoště, který směnil s arcibiskupem Konrádem z Vechty za Novou ves u Českého Brodu Ředhošť.[3]) Měl syna Albrechta a dcery Marketu, Anežku, Katruši a Barboru. Držel i Buštěves, po němž ji podědil syn jeho Albrecht. Když matka jeho Marketa z Minic zemřela a on i jejího věna kšaftem nabyl, vydlužil se od bratří Pešíka a Jana od stříbrné hvězdy část peněz, ve které jim tvrz svou Buštěves a dvůr svůj v Ředhošti se vším příslušenstvím zastavil.

Sestry jeho měly dostati po 100 kopách, anebo po 10 kopách úroku ročního. Pan Pešík od stříbrné hvězdy jinak z Kunwaldu, z Dražin, neb z Chlistova, měl z manželky své dceru Kačku, která se provdala v neznámém čase za Jindřicha Libšteinského z Kolovrat.[4]) V těch dobách brali Jan z Hazmburka a Eliška vdova Mikuláše Zajíce na Budyni z Ředhoště a jiných vsí tržné, sýry, kury s vejci.[5])

Jindřich z Kolovrat na Buštěvsi ještě se připomíná r. 1464. Po něm dědil bratr Beneš, jenž jest r. 1495 ještě živ a po něm synové Jan a Jindřich, z nichž tento brzy po otci zemřel, onen přede-

[1]) Palacký, D. n. č., I. b, 481.
[2]) Kolář, pečeti, Pam. arch. XIV., 231.
[3]) Emler, RDZ. I., 11. 12.
[4]) Reg. Vatik. rukop. v zem. arch.
[5]) Borový, L. erect. I., 46.

[1]) Tomek, D. P. VI., 261, 262 a VII. 258 a V., 201.
[2]) DD. XIV., 224 b.
[3]) Tomek, D. P. IX., 184.
[4]) Pam. arch. XI., 211. 557; c. k. ar. toskánský kn. měst. 992, str. 81.
[5]) DZ. 250, M. I. Emler, RDZ. II., 220.

mřel otce. Jaroslav, vnuk Benešův vše jmění své promarnil a Buštěhrad tudíž i zboží, které měl v Ředhošti koupil Jetřich Bezdružický z Kolovrat.[1]) Tento zemřel před 27. březnem 1508 zanechav nezletilého syna Jana pod poručenstvím Jiříka, bratra svého. Jan došed let svých spravoval statky své, ale v nešťastné bitvě u Mohače 29 srpna 1526 zahynul spolu s králem Ludvíkem. Syn jeho Jetřich nemaje dědiců odkázal zboží své synům Václava Bezdružického z Kolovrat na Košátkách Janovi, Vladislavovi a Ludvíkovi Bezdružickým z Kolovrat[2]) a tito prodali Ředhošť a v Ceřadicích což tu měli, paní Markétě Skalské z Freštkutu, manželce Mikuláše Skalského z Dubu.[3]) Od dědiců této Markety koupil Ředhošť Jan z Lobkovic na Točníce, Lužci a Novém Hradě, president nad apellacími r. 1572 24. října. Smlouva o tom vložena r. 1573 18. února, jak svědčí kvat. relací L. 10.

Ze synův Janových rozdělivších se o dědictví otcovo držel Ladislav Ředhošť, který však jsa zapleten v spiknutí bratra svého Jiříka propadl hrdlo a statek. Manželka jeho Mandalena rozená ze Salmu koupila statky muže svého opět za 91405 kop míš. od císaře Rudolfa r. 1595,[4]) v ten způsob, že jí z trhové sumy věno její poraženo bylo. Až do té doby byl ještě jiný svobodný statek, nejspíš ony dva lány svobodné k rychtě Ředhošťské náležející v rukou jiných, nežli oněch hlavních držitelů, pokud jsme se jich dopíditi mohli.

Tento statek prodal Jan Seyda z Hornsegen r. 1595 Ladislavovi z Lobkovic a nazývá se statek Honslovka.[5]) R. 1603 1. srpna koupil tvrz Ředhošť s podacím kostelním Jan Boreň ze Lhoty a na Mikovicích od Mandaleny Lobkovské ze Salmu a na Ledči nad Sázavou, za 46000 kop míš.[6]) Tento bohatý pán měl dva syny Jana Davida a Adama Václava, kteří se o zboží otcovské rozdělili tak že Janovi Davidovi mezi jiným zbožím tvrz a ves Ředhošť s dvorem popl. za podíl se dostala. Snad proto, že propadl pětinu jmění svého pro účastenství své ve zpouře stavovské[7]) a že měl vyplatiti sestry své a tím dědictví své zadlužil, prodal r. 1630 15. listopadu Mšeno, tvrz a ves Ředhošť s ostatním příslušenstvím, jakž otec jeho Jan Boreň ze Lhoty v užívání byl, Janovi Jetřichovi Malovcovi z Malovic a na Kundraticích.[1]) Synové téhož Jana Jetřicha Malovce Maxmilián Lev, Bohuslav a Blažej již dříve smlouvou uzavřenou mezi Janem Václavem Bílkem z Bílenberku a Helenou Barborou, rozenou Peceliusovou z Adlersheimu, manželkou jeho s jedné a jimi se strany druhé prodali Ředhošť r. 1662 24. ledna bez pole řečené Svobora a 8 lich rolí, které háj Holinku dochází a pastviště pod Holinkou pro pořádnost a rovnost mezníků, kterážto smlouva teprv po smrti řečeného Jana Václava Bílka z Bílenberka do desk vložena jest[2]) r. 1663 1. června. Leč tato paní Helena Bílková, vzdala ještě téhož roku statek Ředhošť Sigmundovi Fridrichovi hraběti z Lauran.[3]) Tento pán nedržel Ředhošť ani 7 let a prodal ji r. 1670 27. srpna Matěji Leopoldovi z Rosenfeldu na Šarfenšteině za 14000 zl. rýn. a 150 zl. klíčného.[4])

Konečně koupil jej r. 1679 30. června od předešlého majitele P. Hyacínt Hohman, probošt kláštera Doksanského za 24500 zl. rýn. a 50 říšsk. tolarů klíčného, při němž setrval do zrušení císařem Josefem r. 1782 16. března. R. 1790 najala panství Doksanské kněžna Poniatovská, rozená Kinská, načež prodáno baronovi Jakubovi Wimmerovi.

Roku 1804 zakoupil je Jan Antonín Lexa z Ährenthalu, jehož rod dosud je drží.

Kostel Ředhošťský již z daleka nápadný jest svou mohutnou věží, která postavena jest na západ, ale tak, že nestojí uprostřed hlavní osy, nýbrž k jihozápadu, zšíři 4·5 *m* a 5 *m* dlouhá, tloušťka zdi 1·2 *m*. Portál má obyčejný a otvorem šikmým vchází se z kobky věžní, která byla sklenutá, do lodi chrámové. Nad touto klenbou jest místnost prázdná, odkud z přístavku v nedávných dobách provedeného na severozápad od věže umístěného po schodech točitých vchází se na kruchtu. Tato místnost má ve stropu čtverhranný otvor, kterým se vchází ke třem patrům věžním, jež zachovala románská okna, zvláštním způ-

[1]) Sedláček, Hrady VIII., 267. Arch. č. XIII., 436, kvat. trhový červený ab 1544.
[2]) Sedláček, Hrady VIII., 267, 268.
[3]) DZ. 60, Q. 13.
[4]) DZ. 127. A. 23.
[5]) Arch. c. k. místodrž.
[6]) Kaubek, Libochovice III., DZ. 177, R. 5.
[7]) Bílek, konf. 33.

[1]) DZ. 297, O. 16.
[2]) DZ. 314, J. 18.
[3]) DZ. kv. pam. nebový, J. 26.
[4]) DZ. 318, K. 9.

sobem seskupená. Strana východní a západní měla v prvním nejhořejším patře po třech oknech románských, taktéž druhé patro, třetí patro má po dvou oknech. Strana severní a jižní má v prvním patře po dvou, v druhém po třech a v třetím opět po dvou oknech, z nichž jižní všecka, severní druhé a třetí zazděna jsou. Ostění oken ozdobeno jest, jak dalece se dá shlédnouti, pruty, a jednotlivá okna rozdělena jsou kulatými sloupky s hlavicemi.

Střecha věžní kůrkami krytá jest čtverhranná, končíc bání a dvojitým křížem. Většina zazděných oken jest zachována, takže by nebylo těžko starou podobu jejich obnoviti. Varhany na kruchtě jsou zařízeny nejnovějším pneumatickým způsobem. Zevnějšek věže má ozdobnou římsu a na straně východní liseny, jež mohutnou ale jednotvárnou hmotu oživovaly, na ostatních stranách častými opravami zmizely. Též obloučkové podříms není více znáti. Vejdouce do prvního věžního patra porozumíme rozepři, jež vedena byla mezi farářem Vilémem a Petříkem rychtářem o vchod do kostela. R. 1396, 7. září činí výpověď gen. vikář Mikuláš Puchník mezi farářem a rychtářem [1]) v ten způsob, by Petříkovi rychtáři popřán byl svobodný vchod do kostela, ale jen na věž a to skrze podsebití (per pavimentum) a tam aby skrze okno do kostela hleděl a žádného protivníka Vilémova tam s sebou nepouštěl.

Majíce úsudek podati o lodi chrámové 9 *m* dlouhé a 8·5 *m* široké, nemůžeme s jistotou určiti prvotní její stav. Zdi její 90 *cm* silné jsou na venek rovné, moderními dvěma okny polokulatými na jih prolomené. Jižní strana zdi podepřena jest pilířem na rohu do poloviční výšky lodi sahajícím, šikmo ukončeným, severní opěracím pilířem s jedním ústupkem. Empora stará spočívala na dvou čtverhranných pilířích s klenbou českou jako u blízkého Charvátce, k vůli varhanám rozšířena jest do lodi ve způsobu elipsy.

Vnitřek lodi má na každé straně po třech pilastrech s hlavicemi korintskými. Přístavek na straně severní 4·05 *m* široký a dlouhý vystavěn jest za nynějšího patrona v slohu gotickém.

Zajímavější jest kůr kněžský, 8·5 *m* v světlosti dlouhý, 6 *m* široký. Na jižní straně přistavěna jest k němu sakristie se vchodem obyčejným asi v době, kdy klášter Doksanský se ujal Ředhoště, neposkytujíc ničeho památného. Kůr končí pěti stranami osmiúhelníka a má šest opěracích pilířů se soklem a jedním ústupkem. Klenba kůru kněžského tvoří dvě pole křížová, žebra sbíhají se ve dvou svornících, které nemají žádné ozdoby a končí ve zdi.

Okna dosud zachovala svou podobu gotickou, dvě užší na jihu a severu mají zřetelnou kružbu trojlistem vyzdobenou.

Střecha lodi a kněžského kůru kryta jest taškami a má vížku sanktusovou s lucernou a cibulovitou stříškou.

Vnitřek chrámu činí dojem milý, ač po našem náhledu nynější malba chrámová celkem se nehodí do této svatyně. Dřevěný barokový oltář má obraz sv. Jiljí od † prof. Bernarda malovaný. Pod dřevěnou tumbou zakryt jest původní gotický s jemně provedenými gotickými oblouky, v níž při opravě r. 1886 pod deskou kamenou (mensa) na přední straně v malém čtverečním otvoru nalezeny ostatky svatých s nápisem: »Sigillum fratris Hynconis, episcopi ecclesie Ladimiriensis.« Jest to světící biskup Hynek, řádu sv. Augustina poustevníků, mezi r. 1374—1387 připomínaný.[1])

Tento nový oltář pochází z kláštera Doksanského a sice z kaple sv. Kandida.[2])

Schránka pro nejsv. svátost tvoří obdélník bez okras. Jen mřížka původní s klíčem, gotická dosud se zachovala. Záleží z 13 prutů železných kulatých rovnoběžných, do nichž zasazeno pět prutů kolmých, takže kde se tyto protínají na vzájem, probíhají kroužkem v prutu utvořeném. Stará cínová křtitelnice šestihranná ve způsobu komolého převrženého jehlance spočívá na tlapách zvířecích a tyto na kulích. Klobouk znenáhla vyrůstá v báňku, na níž jest soška sv. Václava s praporem v ruce. Má tento český nápis:

»Letha Panie 1692 gest tato krzitedlnicze ze staré, která z gistých prziczin z tohoto chrámu Panie do klásstera Doxanského uchraniena byla, przelyta a to nowie zase způsobniegi udielána a tomuto chrámu Panie zase odewzdána, poniewadž od dobrodinců neb osady tohoto chrámu Panie od przedesslých

[1]) Tadra: Soudní akta kons. III., 195.

[1]) Tomek, D. P., V., 115. — Dle zachované pečeti náležel rodu pánů z Citova a z Račiněvsi. Nosil na štítě svém korunovaného lva. Sedláček I. 200, soukr. pozn.

[2]) Sdělil Ivan Wagner, bibliotekář Strahovský.

przedků z wlastního nakladu byla gest zpusobena. Stalo se za panování J. M. P. P. Brunona Kunowskeho, probossta kr. klásstera panenského Doxan.«

Dřevěná kazatelna na straně evangelní, baroková, připevněna jest ke zdi oblouku vítězného. Má vypukle vyobrazený křest Páně a po stranách anděla držícího kalich, druhého s tiarou a křížem. Klobouk kazatelský má jednoho anděla, an drží kříž hadem ovinutý, druhý knihu otevřenou s desaterem Božích přikázání. Nejvýše jest zobrazeno jméno Jehovah v záři. Uvnitř klobouku jest holubice rozkřídlena.

Oblouk vítězný sklenut v úhlu ostrém, průmět jeho jest prut a dva pruhy.

Náhrobků kostel nemá. Jen na hřbitově rozkládajícím se kolem kostela zazděn jest na straně západní pomník z konce století 16., jehož štít ukazuje sviní hlavu, rovněž i klenot nad helmem. Z nápisu nelze již více přečísti, leč: »dussy geho milostiw beyti.«

Zvony umístěny jsou na zvláštní nízké zvonici v severozápadním koutě hřbitova. Největší má tento nápis:

»Letha Panie 1628 slyt gest tento zwon ke czti a chwále Pánu Bohu wssemohoucymu, blahoslawené Panie Mary, wssem bozim swatym a to k zadussi a zalozienie sw. Gilgy osadie Rzedhostske ode mne Thomasse Frycze zwonarze miesstienina miesta Raudnicze nad Labem za aurzenika pana Pawla Plachyho a rychtarze Rzehorze Kary . konssele Gyrzik Czapek, Mikolasse Brzobohaty.«

Prostřední má nápis gotickou minuskulí český:

»Tento zwon dyelan od mystra Tomassee z lýthomyerzicz.«

Třetí zvon má nápis:

»Goss mich Niclaus Löw in Prag. Gott ruft durch mich das Volk zu sich. Hæc campana tres centenarios ponderat. Est fusa anno 1667 gubernante loci hujus Doxanensis ecclesiæ ordinario prælato ad majorem Dei gloriam et honorem ss. martyrum Candidi et Victoris.«

Na druhé straně:

»Sigill. conventus Doxanensis. Soror Juliana Elizabet Werschowitzin Sekirkin de Setzic ord. præmon.«

Fara Ředhoštská v děkanství Slánském, platící 35 gr. desátku papežského v dobách neznámých jest založena. V listině r. 1334, 13. prosince poprvé se připomíná farář. Z doby předhusitské známi jsou tito faráři: Beneš, mrtvý před r. 1371, 5. května. Druhý byl Václav kněz z Přeboj,[1]) který založenou v kostele sv. Havla všech svatých kapli od pokrevence svého Peška z Příbo, příjmem 7 kop ročního platu rozmnožil.[2]) Zemřel před 9. únorem 1377 a nástupcem jeho byl kaplan arcibiskupský a důvěrník Oldřich Tulinger. V Ředhošti nebydlel, jsa zaměstnán při dvoře arcibiskupském. Příjmy farní pronajal knězi Janovi, synu Václavovu z Hracholusk,[3]) Matěji Rasovi, knězi z Roudnice a jinému Matěji, knězi z Hospozína.[4]) Služby Boží obstarával náměstek jeho Pavel z Duban[5]) r. 1379. Po něm se připomíná r. 1382, 10. února Vilém ještě r. 1385 a za něho Petr kněz z Ředhoště nájemcem příjmů farních. Zdá se však, že zapleten byl v nějaké vyšetřování pro nebezpečné zranění a proto na ten čas úřadu svého zbaven. Zatím byl plebánem Boreš roku 1387. Než potom opět Vilém se ujal fary a byl správcem jejím do r. 1414, kdy 22. května Epifan, druhdy farář v Běcharech zaměnil místo své s Vilémem. Vilém se soudil o desátek s rychtářem Janem, potom o jiné věci s Petříkem rychtářem.

Podacími pány jmenují se proboštové špitálu pokory Panny Marie pod Vyšehradem: Oldřich, kanovník Vyšehradský, řečený Nuemburger, spolu s arcibiskupem Konrádem Pražským, protože dotčený špitál založen a nadán byl arcibiskupem Janem Očkem z Vlašimi. Šlechetná mysl neprávem kaceřovaného Jana z Jenšteina, nástupce Očkova, v tom se jeví, že se zastal Ředhoštských sedlákův odvádějících platy své špitálu listem r. 1388, 15. března[6]) naproti faráři špitálu výše dotčeného, by nebyli přidržováni k robotám nebývalým. Farářů v dobách, kdy podobojí vládli v Ředhošti, neznáme než Matouše, který o sv. Jiří r. 1579 odešel do Stětí nad Labem. Po něm byl Jan Soběslavský, dříve farář Záboklický a r. 1593 žádají rychtář a konšelé arcibiskupa, aby jim Jana Střebenického, na ten čas faráře Vrbenského potvrdil. Když se Čechové vrátili opět k víře otců svých, posluhovali v Ředhošti

[1]) Tingl II., 52. Tadra, Soudní akta I., 60.
[2]) Borový, erect. I., 108.
[3]) Tadra, Soudní akta I., 185.
[4]) Ibid. 257, 307.
[5]) L. visit. 68 a.
[6]) Kn. nov. m. br. 331, str. 117.

otcové dominikáni z Litoměřic, potom faráři Budyňští, a za dob od 1679—1782 duchovní řádu premonstrátského z Kmetňovse. Po té přivtěleni jsou k Budyni a když se zřídila duchovní správa v Ječovicích, stala se Ředhošť filiálkou jeho. Patronát kostela upraven smlouvou dne 1. května 1802 mezi baronem Jakubem Wimmerem a opatem Strahovským Adolfem Šrámkem.[1])

[1]) Sdělil P. Václav Váchal, novicmistr Strahovský.

Kaple sv. Vácslava ve Strakovské akademii v Praze.

Podává Dr. **A. Podlaha,** praefekt Strakovské akademie. (Dokončení.)

Za oltářem jest sakristie, zvláštní to síň v prvém poschodí levého středního traktu budovy, jež má dva vchody: jeden za oltářem z kaple a druhý přímo z chodby. Tu spatřujeme vkusnou dubovou kredenc, v jejíž dolejší široké části jsou ploché zásuvky pro paramenty, jakož i dvě obyčejné zásuvky k ukládání liturgického prádla, a v hořejší trojdílné části, jejíž střed na způsob tabernákulu povystupuje — jsa na dvířkách pěknou řezbou (kalich obtočený klasy a hrozny) a nahoře křížem dubovým s krucifixem bronzovým (model sochaře Šimka) ozdoben — jsou schránky pro posvátné nádoby, liturgické knihy a jiné bohoslužebné potřeby. Kromě toho jest tu veliká dubová skříň, v níž paramenty zavěsiti možno, několik příhodně pracovaných klekátek, jež ve zpovědničky změniti se dají.

Na nádobách bohoslužebných má akademie stříbrný kalich pozlacený s patenou, na noze, nodu i kupě rytbou a granáty ozdobený (v ceně 126 zl.), podobně vyzdobené ciborium (v ceně 150 zl.), paprskovitou monstranci (v ceně 125 zl.), zajímavou kropenku z kokosového ořechu stříbrem montírovanou s kropáčkem stříbrným, jehož držátko jest z růžového dřeva (v ceně 40 zl.) atd. Dle původního, pro akademii zvláště pracovaného modelu provedeny jsou oltářní svícny ze žluté bronze. Dle modelu C. Kloučka lil a ciseloval je V. Mašek. Z hladkého podstavce na třech mušlovitých nožkách spočívajícího a při dolejším okraji šupinovým okrajem zdobeného vyrůstá — dole čtyřmi v oblouk zahnutými listy, jež přechod od širokého podstavce ke dříku sprostředkují, obklopený štíhlý dřík ovinutý bobkovými haluzemi v mírném reliefu ze zrnitého nelesklého pozadí povystupujícími; dřík nahoře bohatě profilovaným prsténcem sevřený šíří se v ušlechtile rozvírající se číši, jež na bocích při dolejším okraji motivy rostlinnými vkusně jest ozdobena. Jeden svícen stál 40 zl.

Z hojných mešních rouch uvésti dlužno bohatě vyšívanou červenou kasuli s obrazem sv. Vácslava. Plochy palliového kříže vyplněny jsou krásným vzorkem, v němž motiv pasciflory převládá (komposice arch. J. Mockra), uprostřed pak dorsálního kříže nalézá se krásně vyšitá postava sv. Vácslava v odění válečném, jež na prsou zakryto jest krátkým krznem a z části i knížecím pláštěm; světec opíraje se levicí o štít, drží v pravici korouhev. Výborně provedené figurální toto vyšívání provedeno jest dle malby zvěčnělého prof. Sequense v dílnách Akademie křesťanské v Praze,*) jež vůbec veškery nádoby bohoslužebné, jakož i roucha v úhrnné ceně 2551 zl. pro Strakovskou akademii byla dodala. Kasule Svatovácslavská stála 244 zl.

Skončivše již popis kaple i výzdoby její, chceme se ještě krátce zmíniti o svěcení kaple, jakož i o některých významných slavnostech v kapli bohoslužbami zahájených, jakož i o náboženško-mravním vedení chovanců, k němuž ovšem kaple ústavní jest prostředkem nejmocnějším.

Především ovšem dlužno zmíniti se o svěcení kaple. Konalo se dne 12. září 1896. Světící biskup Pražský nejdp. Msgr. Ferdinand Kalous, provázen jsa kníž.-arcib. sekretářem vdp. Ant. Wünschem zavítal již den před tím do akademie, přiváže je ostatky svatých, jež uloženy byly prozatím na improvisovaném oltáři exotickými květinami vyzdobeném v jedné ze studoven ústavních,

*) Viz letošní ročník »Methoda«, str. 91—92.

načež konány před nimi hodinky církevní. Druhého dne přijel nejdp. světitel o 8. hod. ranní, i byl členy kuratoria, představenými akademie a četnými akolythy uvítán. Nejdříve vykonáno bylo svěcení budovy ve vestibulu, načež odebral se nejdp. biskup do kaple, kdež konsekrován byl oltář, do něhož vsazeny byly sv. ostatky, ve slavném průvodu z řečené provisorní kaple sem přenešené, a posvěcena celá kaple, jakož i obraz oltářní.

Druhá významná slavnosť rázu více světského byla zahájena slavnými bohoslužbami v kapli ústavní. Bylo to dne 22. března 1897, kdy v budově akademie shromáždila se stkvělá elita z nejvyšších kruhů duchovenských, šlechtických i vojenských, aby přítomna byla slavnostnímu otevření akademie. O 9. hod. sloužil J. E. nejdp. kardinál František hrabě Schönborn tichou mši sv., načež v aule ústavní vykonán byl akt zahajovací.

Dne 27. června 1897 zavítal nejdp. arcipastýř podruhé do akademie, sloužil tu mši sv., při níž všichni chovanci přistoupili ke stolu Páně, načež udělil některým chovancům sv. biřmování.

Náboženské vedení chovanců akademie svěřeno jest prefektu stavu duchovního, jenž kromě úřadu prefektského zastává veškery funkce domácího duchovního. Prefekt ten má se říditi v záležitostech tohoto svého oboru působnosti příkazy nejdůst. pana knížete-arcibiskupa Pražského a prováděti je ve shodě s ředitelem akademie.

Všichni chovanci akademie povinni jsou obcovati mši sv., která každého dne v kapli akademie se slouží, a pomodliti se po ní za zakladatele nadace a jeho příbuzné třikrát »Otče náš« a třikráte »Zdrávas Maria«. O velikých svátcích, pak v den jmenin Jejich Veličenstev císaře a císařovny, jakož i v jiných dnech slavnostních zvláště k tomu ustanovených konají se slavnější služby Boží. V neděli a ve svátky odpoledne jest sv. požehnání. Veškeří chovanci střídají se v přisluhování při mši sv. a při požehnání. V neděli koná duchovní praefekt tři exhorty, a to českou a německou pro chovance nižšího gymnasia, a střídavě jednou českou a jednou německou pro chovance vyššího gymnasia, o nichž se předpokládá, že oběma jazykům zemským již s dostatek se byli přiučili. Kromě modlitby nadační po mši sv. náleží chovancům akademie modliti se pravidelně ráno a večer, pak před jídlem a po jídle krátké společné modlitby. Modlitba ranní a večerní koná se společně v kapli. Veškery modlitby konají se střídavě jeden den latinsky, druhý česky a třetí německy. Modlitby ty vydány byly tiskem v malé knížečce v jazyku latinském, českém, německém a francouzském (v souběžných sloupcích) pod titulem: »Preces mane, vespere, ante et post prandium et coenam recitandae ab adolescentibus litterarum studiosis in Academia Strakiana Pragæ. Pragæ 1896. Sumptibus Academiæ Strakianæ, typis typographiæ Cyrillo-Methodianæ.« (21 str. v 16^0). Třikráte do roka, a to na počátku a na konci roku školního, pak v době velikonoční přistupují chovanci akademie po přiměřené přípravě k sv. zpovědi a k sv. přijímání. Avšak i mimo

Oltářní svícen v Akademii hr. Straky. Modeloval C. Klouček, lil V. Mašek.

Slavnostní kasule Svatováclavská akademie hr. Straky.
Zhotovila Křesťanská Akademie v Praze.

tuto předepsanou dobu volno jest chovancům kdykoliv vykonati sv. zpověď a přistoupiti ke stolu Páně. První sv. přijímání chovanců nově vstupujících koná se slavnostně pokud možno v den Nanebevstoupení Páně. Kromě toho súčastňují se chovanci jednou v roce (z pravidla v době velikonoční) třídenního náboženského cvičení, jakož i jiných od případu k případu nařízených pobožností a výkonů ku pěstění a sílení ducha křesťansko-katolického.

Vrchní správu a dozor akademie vede kuratorium, v jehož čele stojí president Jeho Veličenstvem jmenovaný, a v němž zasedají zástupcové: J. E. nejdp. kardinála, c. k. vlády a zemského výboru. Jsou to pánové: J. J. Alfréd kníže Windisch-Grätz, předseda panské sněmovny, P. Robert Riedl, c. k. zemský školní inspektor, Msg. Antonín Hora, děkan metropolitní kapitoly Pražské, Karel Ervín hrabě Nostitz-Rieneck, c. a k. komoří, zemský poslanec atd., Vojtěch hrabě Schönborn, přísedící zemského výboru atd., JUDr. Emil Ott, c. k. dvorní rada a universitní professor, a Ph. Dr. Josef Walter, ředitel Novoměstského německého gymnasia. Představenstvo akademie skládá se z ředitele, jímž jest JUDr. Josef Trakal, docent filosofie práva na české universitě, a z praefektů, jimiž na ten čas jsou: J. Svoboda, Dr. Mrkos, J. Baldermann, F. Kilian. a pisatel těchto řádkův. Správcem jest O. Březina.

Chovanců jest ve školním roce 1897/98 celkem 38; jsou to zejména: Jiří Čistecký-Diviš rytíř ze Šerlinku, Karel Dobíhal, Fr. Dohalský-Bořek hrabě z Dohalic, Zdeněk Adolf Dvorský, Karel baron z Wostrovic, Rudolf Gemrich rytíř z Neubergu, Hugo Gežek rytíř z Rittersfeldu, Oskar rytíř Görlich, Max Hirsch, Theodor Hubatius rytíř z Kottnowa, Jindřich Hubka rytíř z Černčic, Václav Jiřina, Rudolf Kršňák rytíř z Karlsbergu, Leopold hrabě Küenburg, Leopold rytíř Mayersbach, August Mildner, Oskar hrabě Mirbach-Cosmanos, Jan a Karel Nádherní rytířové z Borutína, Karel Nebeský rytíř z Wojkowicz, Jiří a Václav Písečtí rytíři z Kranichfeldu, Bedřich baron Procházka, Felix hrabě Rosenberg-Orsini, Alois Růžek rytíř z Rovného, Adolf Schreitter rytíř ze Schwarzenfeldu, Jan baron Spens-Boden, Hugo Stehlík rytíř z Čenkova, František Stránský z Greifenfelsu rytíř ze Stránky, Alois a František Trmalové rytířové z Toušic, Jiří Tunkl baron z Aschbrunnu a Hohenstadtu, Karel a Viktor Veltrubští rytířové z Veltrub, Viktor sv. pán Villani de Monte-Pilonico, Karel Wratislaw hrabě z Mitrowic, Otakar hrabě Zedtwitz a František Zampach.

Kéž Strakovská akademie v duchu svaté víry utěšeně zkvétá ke cti a slávě drahé naší vlasti!

Dějiny obnovy chrámu sv. Jana Nep. v Kutné Hoře

v letech 1884, 1885 a 1886.

Podává **Karel Vorlíček**, arciděkan v Kutné Hoře. (Dokončení.)

Přistupujíce nyní k druhé části vysokého místodržitelského vynesení ze dne 29. července 1887 č. 32.155 odpovídáme uctivě, co se týče náhrady těchto stavebních a restauračních nákladů k danému dotazu následovně:

Na opravu kostela sv. Jana Nep. bylo povoleno celkem . . . . . zl. 9317·13
a sice z Veletovského záduší » 6000·—
které se také vzaly v roce 1886; ze jmění kostela Všech Svatých . . . . . » 3000·—
které se také téhož roku vzaly, a konečně ze jmění kostela sv. Jana . . . . . » 317·13

kteréžto peníze během roku 1886 a 1887 již také byly vyplaceny a to následovně:

V roce 1886 bylo vyplaceno:

Staviteli p. Vinc. Dajbychovi	zl.	4700·—
malíři dekor. p. K. Krügerovi	»	800·—
stukatéru p. G. Enziovi . . .	»	607·28
pozlacovači p. A. Ontlovi .	»	1077·35
pozlacovači p. K. Heinrichovi	»	947·—
hist. malíři p. M. Pirnerovi .	»	120·—
hist. malíři p. K. Javůrkovi .	»	120·—
varhanáři p. A. Mölzrovi . .	»	312·90
řezbáři p. J. Černýmu . . .	»	260·77
klempíři p. A. Jůnovi . . .	»	111·50
arch. p. A. Barvitiovi . .	»	268·25
Sneseno v jednom . .	zl.	9295·05

Přeneseno . . zl. 9295·05

V roce 1887 dále vyplaceno:

Architektu p. A. Barvitiovi (cestné a provise za dozor) zl. 248·12

posud vyplaceno celkem . . zl. 9543·17

Jelikož dle vysokomístního povolení celý stavební náklad obnášel . . . . . zl. 9317·13

Dle první kollaudace stavební náklad vypočten byl na . . zl. 9194·74

a dle dnešní kollaudace náklad vnitřní úpravy . zl. 8001·59

činí úhrnný skutečný náklad zl. 17.196·33

tudíž veškeré vícepráce . . » 7.879·20

které v souhlasu s původním povolením čís. 57.305/1885 uhraditi se dají tím způsobem, že záduší kostela Veletovského přispěje . . . . . zl. 6000·—

záduší kostela Všech Svatých zbytkem . . . . . » 1879·20

Že oba tyto kostelní fondy úplně jsou s to náklady ty bez poškození vlastních svých zájmů, ba bez porušení svého vlastního jmění základního niknouti, vysvítá z toho, že:

1. hřbitovní kostel Všech Svatých vykazuje dle výpočtu posledních tří let 1884, 1885 a 1886 průměrný čistý přebytek per . . . . . zl. 1615·30, což odpovídá při 5% zúrokování výdajnému kapitálu . . . . . zl. 32.310·—, takže, když se z tohoto fondu ponavržených . . . . . zl. 1879·20 vezme, týž ztrátu toho ani nepozná — a může se k tomu účelu použiti běžných přebytků ve spořitelně uložených v části . . . . . zl. 1776·89

Ještě příznivější jsou poměry kostela Veletovského. Týž vykazuje rovněž dle výpočtu posledních tří let průměrný přebytek příjmů . . . . . zl. 3830·32, což odpovídá uhražovacímu výdajnému kapitálu . . . . . zl. 76.610 zl., takže z fondu toho snadno ještě ponavržených 6000 zl. použiti se dá k uhrazení stavebních těch nákladů, aniž by toho Veletovská záduš valně pocítila.

Týž fond vykazoval koncem r. 1886, jak z účetního výtahu jest vidno, základního jmění s polnostmi v summě . . . . . zl. 109.316·12

a k tomu vkladů spořitelních za . . . . . » 9.543·14

a k tomu ještě pokladní hotovosti . . . . . zl. 1.891·33

a jistých pohledávek aktivních . . . . . » 224·48

takže z této hotovosti a z přebytku roku běžného a vybráním chybující částky ze spořitelny beze všeho dotknutí se jmění ponavržených 6000 zl. se uhraditi dají (§ 54. zák. ze dne 7. května 1874, ř. z. č. 50).

Kdyby se snad namítati mělo, že Veletovský chrám Páně co filiálka povinna jest mateřský kostel v Konárovicích podporovati, u kteréhož se právě o přestavbě nákladem as 8000 zl. propočteným jedná, kterýžto stavební náklad rovněž přikazuje se Veletovskému záduší k výplatě, toť k tomu uctivě odpovídáme, že po zaplacení těchto 6000 zl. na kostel sv. Jana Nep. zbude ve Veletovské zádušní pokladně ještě tolik přebytečných — tedy vydajných peněz, že i těchto 8000 zl. na farní kostel snadno se zaplatí. (Zbude totiž při nejmenším ke 7000 zl. spořitelních vkladů a s přibráním přebytku příštího roku per 3800 zl. bude tu opět přes 10.000 zl. výdajných peněz.) Ostatně se stavbou Konárovického kostela dosud se nezačalo a tudíž potřeba výplaty ještě ani nenadešla.

Konečně poukazujíce i k vývodům původního našeho zadání ze dne 30. března 1887 č. 1090 a k původní žádosti naší z roku 1885, ve kterých jsme zákonitou možnost námi ponavrženého krytí dotyčných nákladů obšírně vylíčili, klademe zároveň nejuctivější prosbu:

Veleslavné c. k. místodržitelství račiž rozkaz ze dne 29. července 1887 č. 32.155 daný co vyplněný považovati a překročení nákladů stavebních schváliti a svolení své k výplatě i uhražení nedoplaceného ještě nákladu per 7879 zl. 20 kr. způsobem námi navrženým dobrotivě uděliti

Přítomní podnikatelé s vypočteným na ně zde vypadajícím obnosem souhlasí, což svým podpisem stvrzují.

Ostatní podnikatelé se pro vzdálenosť svých bydlišť nedostavili.

Karel Vorlíček, arciděkan. **Vojtěch Morawetz,** purkmistr.

Vinc. Dajbych, stavitel. **Jan Ladislav,** městský stavitel. **Lud. Pellenský,** měst. a záduš. pokladník. **Ad. Novotný,** c. k. stavební adjunkt. **Aug. Rappe,** obecní výbor. **Klim. Čapek,** obecní výbor. **Ant. Mölzer,** varhaník. **Ant. Ontl,** pozlacovač. **K. Heinrich,** pozlacovač. **J. M. Černý,** řezbář. **Ant. Jůna,** klempíř. **Holub,** zapisovatel.

Čís. místodržitel. 92.646 ai 1887.

Záslužné na str. 18. (kol. protokolu) za práce renovační upraveno obnosem: Osm tisíc jeden zlatý 59 kr. r. č.

Technický odbor c. k. místodržitelství v Praze, dne 2. května 1888.

L. S. C. k. vrchní stavební rada: **Scheiner** m. p.

K místodrž. číslu 92.646 ai 1887.

Ciferně zkoušeno a bezvadným shledáno.

Z účetního odboru c. k. místodržitelství v Praze, dne 2. června 1888.

L. S. **J. Beer** m. p. za přednostu.

Vyřízení protokolu ze dne 21. září 1887, jímž se svoluje, aby náklad za vícepráce částkou 7859 zl. 97 kr. upravený kryt byl způsobem městskou radou co patronátním úřadem navrženým.

Č. 10.009.

Ctěné městské radě v Kutné Hoře jako úřadu patronátnímu a správě pokladnice kostela Všech Svatých a kostela Veletovského.

Dle vysokého vynesení ze dne 30. května 1889 č. 14.246 ai 1888 schválil Jeho Excellencí pan c. k. ministr osvěty a vyučování vynesením velesl. c. k. místodržitelství ze dne 27. září 1885 č. 57.305 udělené povolení, aby náklad oprav kostela sv. Jana Nep. v Kutné Hoře na částku . . . . . zl. 9317·13 upravený dle § 54. zákona daného dne 7. května 1874 č. 50 ř. z. kryt byl z přebytků běžných příjmů z filiálního a hřbitovního kostela Všech Svatých v Kutné Hoře a filiálního kostela Veletovského, a sice pokud se týče prvého kostela částkou . . . . . zl. 3000·— a pokud se týče kostela druhého částkou . . . . . zl. 6000·—.

Co se týče dalších oprav na kostele sv. Jana Nep. v Kutné Hoře, jež městská rada Kutnohorská jako patronátní úřad bez schválení církevních a státních úřadů provésti dala, schválil též Jeho Excellencí pan c. k. ministr osvěty a vyučování vzhledem k tomu, že dotyčné opravné práce oddělením pro vysoké stavby c. k. ministeria vnitra prohlášeny byly za zdařilé a že poskytují záruky pro další trvání tohoto cenného objektu stavebního na dlouhou řadu let, výminečně i tyto opravné práce stavební a povolil dle § 54. lit. C výše uvedeného zákona, aby i náklad těchto oprav na částku . . . . . zl. 7859·97 upravený podílem 6000 zl. ze jmění filiálního kostela Veletovského a zbytek 1859 zl. 97 kr. ze jmění filiálního kostela Všech Svatých v Kutné Hoře kryt byl.

O tom vyrozumívám ctěnou městskou radu co úřad patronátní u připojení rozpočtu, plánů i příloh ostatních v základě vynesení vys. c. k. místodržitelství ze dne 9. června 1889 č. 56.380.

C. k. okr. hejtmanství v Kutné Hoře, 21. června 1889.

Jind. Slezák, c. k. okr. hejtman.

Rekollaudace opravných prací na chrámu Páně sv. Jana Nep. po uplynulé tříleté době ručení (30. března 1887 do 7. června 1890).

Po uplynuté tříleté době ručení požádala sl. městská rada dne 12. května 1890 za rekollaudaci, která také dne 7. června 1890 odbývána byla.

Sl. městské radě dostalo se c. k. okr. hejtmanstvím v Kutné Hoře ze dne 13. června 1890 č. 9739 o ní sledujícího výměru:

Panu starostovi obce města Hory Kutné!

Následkem podání ze dne 12. května 1890 č. 1859 byla dne 7. června b. r. provedena rekollaudace opravných prací na filiálním chrámu Páně sv. Jana Nep. v Kutné Hoře, které roku 1886 stavitelem p. Vinc. Dajbychem provedeny a na základě kollaudačního protokolu ze dne 21. září 1887 dnem 30. března 1887 definitivně převzaty byly, takže tříletá doba ručení podnikateli dnem 30. března b. r. uplynula.

Při výše uvedené rekollaudaci byly veškeré provedené práce důkladně prohlédnuty a prozkoumány, a při tom zjištěno, že jmenovaný kontrahent a ručitel prací těch p. Vinc. Dajbych vše solidně s použitím dobrých hmot provedl, takže vzdor čtyřletému trvání jím provedených prací posud žádných vad se neobjevilo.

Následkem tohoto příznivého výsledku kollaudačního jednání nestává námitek, aby p. Vinc. Dajbychovi kauce, záležející z knížky spořitelny Kutnohorské fol. 2281 čís. kas. 2496 na zl. 294·09 znějící, vrácena nebyla.

Při kollaudaci však shledáno bylo, že v klenbě sakristie jest trhlina, která, jak se souditi dá, povstala sedáním zdiva sousedícího se stavením c. k. okr. hejtmanství — a jelikož klenba i zeď stará jest a těmito ani hnuto nebylo, tedy se sedání to kontrahentu přičísti nemůže.

Dále bylo pozorováno, že nátěr plechů okapních z větší části již ovětrán jest. Jelikož nátěry vystavené vlivům povětří zřídka přetrvají dobu tří až čtyř let, nátěr plechů těch však přes čtyři roky trvá, tedy se ani tato vada kontrahentu přičítati nemůže.

Nicméně bude však nutno, aby se v zájmu zachování této svatyně na rychlé odstranění vad těchto pomýšlelo.

Památka krásná za pomoci Boží na delší dobu zachována. Svatou tudíž povinností naší jest, abychom s vděkem pamětlivi byli těch, kteří při zbudování pomníku takové ušlechtilosti jakýmkoliv způsobem se súčastnili.

S vděkem vzpomínám na místě předním sl. městské rady, která vidouc, že město naše dosud staroslavným jest pro vzácné památky umění stavitelského, s péčí uznání hodnou o zachování tak krásné památky se starala.

Vzpomínám slovutného p. architekta Václ. Barvitia, který ve veškerých záležitostech uměleckých byl kostelnímu odboru upřímným rádcem a veškeré své umění vynaložil, aby dílo chválilo mistra.

Vzpomínám veškerých řemeslníků a dělníků, jichž dovedné ruce vzácný skvost umělecký ke chloubě českého jména opravili.

Vzpomínám celého kostelního odboru, který s nevšední svědomitostí na všech stranách sbíral zkušenosti k uměleckému provedení, jen aby oprava památky naší byla důstojnou.

Figurální okna chrámu sv. Jana Nep.

Staroslavné naše město nepřestává pečovati o další výzdobu chrámu sv. Jana Nep., k němuž lnou všichni osadníci s láskou v pravdě dětinnou. Dům Hospodinův jest jim domem společným, domem otcovským, okrasa chrámu jest jejich radostí.

Zvláště požehnaným byl r. 1895. Patero oken ve skle malovaných zasazeno firmou Mayerovou v Mnichově před poutí svatojanskou k nemalé ozdobě velebné svatyně, a sice v apsidě I. okno sv. Barbory a II. sv. Františka Xav., věnovány slovutným panem JUDr. Jindřichem Šafránkem, advokátem zde a jeho chotí Julií.

III. okno sv. Antonína Pad. velectěnou paní Vilémínou Judovou, chotí c. k. hejtmana v Kutné Hoře.

IV. a V. okno velikých rozměrů v lodi sv. Jana Nep. a Matku sedmibolestnou věnovala velectěná paní Marie Breüerová, velkostatkářka, která u své vzácné obětavosti opatřila velký oltář k téže slavnosti překrásným antipendiem, oltářními plachtami, drahocenným kobercem a accordionem při sakristii.

Postavy světců a světic vynikají stylistickou komposicí, ušlechtilostí výrazu, z něhož svatosť září, vniternou úpravou roucha a souladem barev.

Jsou vzácnou okrasou velebné svatyně a nutným doplňkem polychromie, která jimi se dokonává.

Posloupným vyměňováním oken sklem bílým zasklených okny malovanými ostrosť barev vždy více bude mizeti, až, dá-li Pán, zasazením posledního okna naprosto zmizí a ve valný soulad se promění.

Dárci zůstavili sobě pomník trvalý a zůstanou účastni neustále modliteb, které církev koná za dobrodince své.

Nelze pochybovati, že i pro další dvě okna v lodi a dvě okna na kůru přihlásí se zvláštní dobrodinci.

MECLOV (METZLING).*)

Píše **Fr. Lang**, farář v Milavčích.

Když pak Petr zemřel, ujal panství syn jeho Jan Jiří r. 1575 a spravoval je do své smrti r. 1617. On nejvíce podporoval na svém panství protestantismus. Již r. 1570 dal otec jeho Petr jistého laika Krištofa Pfrendlera ve Wittenberku

*) Viz čís. 4. tohoto ročníku.

za kazatele studovati, a nyní syn jeho Jan Jiří i do Meclov protestantského kněze Filipa Derschnera r. 1599 ustanovil. A když týž r. 1608 buď zemřel aneb odešel, dosadil sem opět protestantského kazatele Mikuláše Holfelda.

Po něm ujal statek od r. 1617 syn Petr ze Švamberka, který v rebelii stavovské nad jiné vynikal, a proto mu r. 1620 bylo skonfiskováno a prodáno Severínovi Táhlovi z Horšteina, JMC. zřízené komory v král. Českém sekretáři r. 1622, rodilému z Týna Horšovského. Ještě r. 1625 byl tu lutheranský kazatel Jan Kagermajer, jenž však byl vyhnán. Severín Táhlo staraje se, aby obyvatelé zase víru katolickou přijali, nejprve r. 1625 sem poslal Jana Křt. Heghsinga z řádu sv. Františka a potom r. 1627 dosadil sem faráře Jakuba Streinera [1]) r. 1629 Michala Baumgartnera a r. 1631 Jana Weintrida, Benediktina, který jen občas faru tu spravoval. Bezpochyby reformace se příliš nedařila a proto často se faráři střídali.

Severin Táhlo z Horšteina a Ronšperka zemřel r. 1641 zanechav jedinou dceru Alžbětu provdanou za Jana Jindřicha z Bedenberka, která však již rok po otci zemřela bez dědiců. Příbuzní její ucházeli se proto o ten statek a také jim r. 1653 přiřknut a strýc Alžbětin Daniel Norbert Pachta z Rájova ujal statku toho. Tehdy asi již reformace byla provedena. Působili pak tu do jeho smrti od r. 1641 mistr Kašpar Bonifác Taubl, od r. 1648 Samuel Benedikt Zopatský z Libešova, od r. 1653 Antonín Bubel, r. 1654 Crovinus de Wachmann, od r. 1667 Jan Bartoloměj Alexander Lanexmajer, od r. 1671 Matouš František Konrad, a r. 1681 doktor filosofie a Th. C. František Wagner.

[1]) Pam. Meclov. Pam. arch. III., 108, 285. Sedl. IX.

Daniel Pachta z Rájova zemřel r. 1682 zanechav vše dceři své Anně Felicianě provdané za svob. pána Matyáše Bohumíra z Vunšvic, který r. 1683 na mostě Pražském bronzovou sochu sv. Jana Nepomuckého postavil.

Za něho ujal podruhé faru Meclovskou Matouš Frant. Konrád od r. 1682. Potom spravovali osadu tu Bedřich Martin Prangen od r. 1689 a Ant. Oppelbach od r. 1698.

Před tím již r. 1695 zemřel Matiáš Bohumír a statek dostal ještě před smrtí matky jeho Anny Feliciány z Rájova r. 1717 Wolfgang Mulc z Valdova, který však již r. 1725 předal statky i s podacím v Meclovech Filipovi Vilémovi z Linkerů a Lutzemwicku, od jehož syna Jana Františka koupil vše biskup Pasovský Leopold hrabě Thun z Hohenšteina r. 1805.

V té době vystřídali se tu farářové: od r. 1700 Michal Gruber, od r. 1714 Křištof Josef Friedl, od r. 1721 Jan Josef Lorenc. za něhož fara v Ronšperce byla oddělena, pak od r. 1725 Jan Josef Reisser, od r. 1752 Volfgang Dengler, od r. 1768 Jan Weniger, od 1772 Antonín Wutz, od r. 1780 Josef Sommer, od r. 1785 Josef Braun a od r. 1796 Václav Kilian.

Biskup Leopold hrabě Thun předal statky ty bratru svému Antonínovi, jenž r. 1840 zemřel zanechav je synu svému Leopoldovi, který však statek ten udržeti nemohl a proto r. 1864 hraběti z Coudeňhove je prodal. Rod ten vykonává nyní právo podací v Meclovech.

V té době působili tu faráři: od r. 1810 Josef Pischl, od r. 1813 Václav Süss, od r. 1820 Matouš Pangerl, od r. 1859 Jakub Skuhra, od r. 1863 Jakub Stifter, od r. 1875 Josef Steinbach a od r. 1888 Karel Horník.

MILAVČE.

Píše **Fr. Lang**, farář v Milavčích.

Milavče, okres a hejtmanství Domažlice, 94 domů, 481 obyv. česk., dvoutřídní obecná škola.

Vznik vesnice spadá v dávnou minulost. Roku 1302 náležela ves Milavče Prkošovi z Heršteina, jenž se také z Milaveč psal. Syn jeho Chotěbor z Heršteina ji r. 1324 a 1325 Domažlickým zástavně prodal. Zápisně přešla brzo potom na jiný rod, který držel zboží Přívozecké. Z nich r. 1404 tři bratří Bohuše, Jan a Aleš z Přívozce prodávali

Milavečským kmetům Tomin háj. Od nich přešla ves Milavče na Svojšínské z Kamenice, z nichž r. 1454 Bozděch a Olbram z Kamenice a Jan Muchek z Bukové poškozené výsady kmetům Milavečským obnovovali. Dle některých pamětí roku 1468 poraženo blíže Milaveč křížácké vojsko od Racka (Pavla?) z Janovic na Ryžmberce, jenž prý vedl Domažličany, Klatovany a Sušičany.

Po celou tu dobu drželi Domažličtí Milavče zástavně, až r. 1520 je od Kamenických vladyk Jindřicha Olbrama a Petra Bozděcha za 855 kop gr. č. dědičně a zápisně koupili. Po Šmalkaldské válce r. 1547 skonfiskována ves ta s jiným zbožím Dažlickým a dána hned toho roku Janovi Popelovi z Lobkovic na Týně Horšovském do jednoho života a r. 1557 ještě do dvou životů postoupena.

Na prosby Domažlických v pátek po sv. Alžbětě r. 1561 navráceny Milavče s třemi vesnicemi Domažlickým, na vychování kněží, žákův a chudých lidí ku špitálu, s ponecháním vrchnosti a panství při Týně Horšovském. Teprv r. 1595 dobrou vůlí nebo cessí od Viléma z Lobkovic za 2000 kop m. nabyli Domažličtí také vrchnosti. Při druhé konfiskaci roku 1623 propadla obec Domažlická vším svým zbožím, z něhož ale mimo jiné Milavče bezplatně zase městu navráceny byly a od té doby stále u města zůstaly.

V legendě o sv. Vojtěchu se vypravuje, kterak kdysi světec ten blízko vsi u studánky usnul a pastýře Milavečského i s nástupci zaklel, poněvadž mu do ucha zatroubil. Nad touto studánkou výborné vody mající postavili obyvatelé zdejší brzo kapličku sv. Vojtěchovi zasvěcenou. I na návsi brzo kaple mešní postavena.

Ves Milavče náležela farou do Třebnic, a pak když r. 1618 od Viléma z Lobkovic, jenž podobojím přál, byl katolický farář z Třebnic odvolán, fara zrušena a k Týnu připojena, spolu i Milavče do Týna byly přifařeny. Potom r. 1752 zřízena opět fara v Třebnicích a tehdy také Milavče s Božkovem k nim opět připojeny, však jen na krátce. R. 1754 totiž z jistého sporu odloučeny týnské vsi Chrastavice a oboje Luženice od Domažlic a za to Milavče s Božkovem připojeny k Domažlickému děkanství.

Při regulaci far za císaře Josefa II. r. 1786 zřízena v Milavčích samostatná duchovní správa při kostele sv. Vojtěcha, který r. 1741 na místě bývalé kaple byl založen, roku 1748 dostavěn a r. 1751 v den sv. Václava vysvěcen.

První lokalista Jan Beran patronem městem Domažlickým sem dosazený spravoval nejprve od r. 1784 z Domažlic osadu zdejší a od r. 1787 sídle v Milavčích v lázeňském domu, kdež také v přízemí zřízena farní škola.

Od r. 1799 byl pak farářem Václav Doubek po dvě leta. Do r. 1819 působil tu Josef Schubert, napotomní farář Mrákovský, do r. 1839 Adam Kacerovský z Domažlic, potom farář v Osvračíně, do r. 1846 Jakub Hájek z Přeštic, potom farář v Blížejově a do r. 1851 Jakub Faster z Domažlic. Od r. 1851 spravoval osadu zdejší František Švehla z Počátek, bývalý kaplan Domažlický, za něhož r. 1866 postavena nová farní budova. Stal se potom farářem u sv. Matěje v Šárce a zemřel jako děkan ve Volyni.

Na to od r. 1867 dosazen sem rodák Domažlický Václav Hájek, bývalý zámecký kaplan v Čečovicích, jenž tu pobyl do roku 1876, kdy se stal farářem v Křtěnově. Do r. 1880 působil tu blahodárně Vojtěch Lexa. V té době r. 1876 hořelo v Milavčích pětkráte. Po odchodu jeho do Osvračína dostal se sem Martin Hostreiter, kaplan Nemanický. Od roku 1883 jest tu farářem František Lang ze Ždánova, bývalý kaplan Neumarský.

(Pokračování.)

Různé zprávy.

Jednatelská zpráva o činnosti Historického spolku v Praze v roce 1896.

Třicátý druhý rok, který uplynul od založení »Historického spolku v Praze«, pokládati sluší za rok nešťastný proto, že ztratili jsme během jeho celou řadu členů o spolek velice zasloužilých. Zesnuliť v Pánu pp. Dr. Julius Grégr, rektor Cyrin Bernát, P. Matěj Šíma a nejnověji dlouholetý člen výboru pan ředitel Dr. Vilém Gabler, který vždy ochotně k přednáškám ve spolku se přihlašoval a vybranými thematy z dějin francouzských k pestrosti přednášek přispíval. Za nové členy přihlásili

se pp. Th. Dr. Ant. Podlaha, Msgre Th. Dr. Jos. Doubrava, prof. Th. Dr. Jos. Tumpach, Eduard Šittler, prof. Karel Bečka, Prokop Grégr, Dr. L. Klicman, Fr. Pštros, docent Dr. Josef Pekař, Josef Sakař, katecheta, takže počet členů sice nejen se neztenčil, ale i o šest vzrostl, ale přece sluší uvážiti, že vzhledem k důležitosti spolku není nikterak takový, jaký by bylo lze očekávati. Mámeť všech členů jen 115 (a sice 4 zakládající, 60 skutečných a 51 přispívajících), o mnoho méně než některé spolky mladší sledující podobné úkoly jako spolek náš. Nový výbor bude míti za přední úkol uvažovati, zdali a kterak by v té příčině mohla býti zjednána náprava.

I v jiné příčině sluší pokládati rok uplynulý za neblahý. Dvěma z nejhorlivějších od mnoha let členům výboru učinila choroba nemožným, aby se porad jeho i činnosti spolkové účastnili. Při lonské valné hromadě spolku vyslovil jsem naději, že vys. důstojný prelat pan Th. Dr. Kliment Borový bude moci vydati pro členy spolku svazek akt konsistorních, avšak naděje ta bohužel do té chvíle se nesplnila; stejnou měrou želeti sluší, že velezasloužilý člen výboru spolkového pan prof. Dr. Jos. Emler přinucen chorobou po dlouhý čas vzdalovati se vší činnosti ve spolku. Jaká to ztráta (bohdá jen dočasná) pro spolek i pro vědu historickou, posoudíme nejlépe z následujícího. Pan prof. Dr. J. Emler po dlouhá léta řídil výzkum archivů pro diplomatář český, jehož vydání vždy pokládal za hlavní úkol svého života. Výsledkem usilovné práce je hojný počet přepisů listin velkou většinou panem prof. Emlerem s originály pečlivě srovnaných, které pan Václav Lešer, jemuž ku pomoci přidán studující práv pan Stříbrský, roztřídil podle provenience a zařadil za sebe chronologicky, při čemž se okázalo, že z archivů Pražských učiněny přepisy: z desk dvorských, desk zemských, z archivů kláštera dominikánského, kapituly Pražské, ryt. řádu křižovníků s červ. hvězdou, velkopřevorství řádu maltézského, archivu městského, místodržitelského, hejtmanství hradu Pražského, Musea království Českého. svatováclavského, kláštera augustinianského u sv. Tomáše, knihovny universitní, archivu kapituly Vyšehradské, konečně opsány všecky listiny probošství někdy Zderazského. Z venkovských a cizích archivů učiněny přepisy listin města Bělé pod Bezdězem, Bezdružic, Boru, Brodu Německého, kláštera Břevnovského, města Českých Budějovic, Budišína (bibliotéka Geršdorfská), státního archivu v Drážďanech, archivu Jerušského, města Hlinska, hrab. Černínského archivu v Jindřichově Hradci, města Hrobů, Chebu, Chotěboře, biskupského archivu v Chrasti, archivu probošství Krumlovského, archivu Křesobořského, Lipnického, kapitulního a městského archivu v Litoměřicích, klášterního archivu v Marienthale, státního archivu v Mnichově, městského v Novém Městě nad Metují, klášterního archivu v Oseku, městského v Pardubicích, farního v Plasech, městských archivů v Plzni, Polné, Přibyslavi, z codexu Rožmberského, archivu knížat z Lobkovic v Roudnici, rozličných knihoven a archivů v Římě, kláštera Tepelského, knížecího archivu v Třeboni, městského v Horšově Týně, v Úterém, státního archivu ve Vídni, knížecího archivu na Vorlíce, státního archivu ve Vratislavi (kde zejména přepsány všecky listiny archivu někdy Olešnického) a klášterního archivu v Želivě. Tím vykonán ohromný kus práce přípravné pro vydání diplomatáře českého, jehož potřeba čím dále, tím naléhavěji se okazuje, a s nímž, ať už přijde k vydání dříve nebo později, navždy ostane spojeno jméno neunavného pana prof. Dra Jos. Emlera.

S potěšením mohu oznámiti, že i jiná důležitá publikace, k níž podnět již před 20 lety dal týž pan prof. Emler, blíží se k zdárnému ukončení. Míním »Bibliografii české historie«, a dovoluji si podati zprávu o tom, co v té příčině dosud vykonáno. Řízení přípravných prací bylo svěřeno univ. docentu p. Dru. Č. Zíbrtovi, který vypracoval podle rozmanitých bibliografií slovanských i cizích základní schema, podle něhož veškerý materiál se roztřiďuje a upravuje ku příštímu vydání. Schema toto podrobně pak na tři díly rozvržené a vědecky odůvodněné schválil výbor »Historického spolku«. Po schválení programu, sestaveného, pokud možná, prakticky, ujal se p. Dr. Zíbrt řízení přípravných prací. Především vybral 6, později 8 stálých pracovníků, posluchačů historie na české universitě. Maje k disposici na honorování těchto pracovníků r. 1896 400 zl. (od slavné České Akademie 200 zl. a Spolek historický věnoval také 200 zl.), dohodnul se o stálém platu měsíčním za určitý počet lístků odvedených při excerpování snadném nebo namáhavějším. Takto byly probrány všecky časopisy české i cizí v bibliothece Musea království Českého, pokud články jejich týkají se české historie. Pan Dr. Zíbrt probral pak sám oddělení starých i nových knih o české historii v téže bibliothece, kteráž, jak známo, vyniká bohatostí v této příčině nade všecky jiné bibliotheky naše. V r. 1897, kdy věnovala slavná Akademie 300 zl. a Spolek historický tolikéž na honorování uvedených již akademiků, zahájena byla práce také v ostatních pražských knihovnách s nemenší horlivostí. Ponévadž mnoho českých knih a časopisů v pražských bibliothekách není, rozeslal p. Dr. Zíbrt na 500 dopisů v záležitosti chystané bibliografie. Obrátil se nejdříve skoro ku všem historikům českým s prosbou, aby mu zaslali úplný seznam svých prací samostatných i roztroušených článků. Prosba tato byla skoro ode všech laskavě vyplněna. Dále obrátil se p. Dr. Zíbrt s prosbou ku professorům středních škol, jakož i ku bohoslovcům, k učitelům, k studujícím, aby mu pomáhali, vypisujíce z bi-

bliothek proslulých v zemích koruny České názvy prací o české historii. S pochvalou dlužno se zmíniti o horlivosti theologů v Brně a v Olomouci, jakož i o vydatném příspěvku prof. V. Hauera z Opavy z bibliothek slezských a z časopisů slezských, které nikde v Praze nejsou chovány. Další starostí p. Dra. Zíbrta bylo, aby opatřil excerpta z krajinských časopisů, kdež bývají často z místních archivů otiskovány cenné příspěvky historické. Pražské knihovny bohužel opět jsou velice nedostatečny, pokud se týče časopisů venkovských v Čechách i časopisů moravských. Pan Dr. Zíbrt dopsal všem redaktorům těchto listů, žádaje, aby otiskli »Zasláno«, kde prosí každého, kdo psal o české historii, za seznam názvů, a mimo to žádal redaktory, aby mu z listů svých vypsali nebo za honorář vypsati dali názvy historických článků, uveřejněných v oněch časopisech. Žádosti této vyhověli skoro všichni redaktoři venkovských časopisů a tak byl opět sebrán material hojný, v Praze jinak nepřístupný. »Zasláno« pana Dra. Zíbrta uveřejnily též všecky denní listy i naše měsíčníky, odborné časopisy atd. Soustavně řízená tato činnost p. Dra. Zíbrta byla korunována rychlým vzrůstem chystaného materiálu pro bibliografii české historie, jenž nyní jest uložen v sedmi velikých oddělenícu a stále doplňován i roztřiďován z přírůstků den po dni přibývajících. Pan Dr. Zíbrt doufá, že rukopis prvního dílu po prázdninách předloží.

»Pramenů dějin českých« vydávaných z nadání Fr. Palackého svazek VI. dospěl v tisku pro churavost vydavatele p. prof. Dra. Jos. Emlera teprv k archu 35. Vytištěno 17 drobnějších kronik z 15. století, které k tisku připravil p. prof. Emler a latinský text kroniky Eneáše Sylvia, jejž vydal Dr. V. J. Nováček, jakož i oba české překlady její, Jana Húsky a Mikuláše Konáče, které k tisku připravil p. prof. Karel Novák. K doplnění svazku třeba již jen vytištění kroniky Bartoše písaře, již pro vydání připraviti slíbil pan c. k. ministerský rada Dr. Ant. Rezek.

Pokud se týká přednášek ve spolku konaných, sluší vytknouti, že spolek sešel se k nim v roce uplynulém sedmkráte (17. června, 5. a 25. listopadu, 7. ledna, 3. února, 19. února a 17. března). Předčítal vždy jen neunavný náš pan předseda, vládní rada Dr. V. V. Tomek, ukázky ze svého nového dílu »Dějepisu města Prahy«, ale za vždy četného a stále rostoucího účastenství členů spolku a vznešených hostů, a což sluší vytknouti v roce uplynulém jako zvláštnost nebývalou, i mnohých dam sledujících s živým interessem slova přednášeče.

Na konci své zprávy nemohu opomenouti vzdáti povinné díky slovutnému pánu JUDru Hermenegildu Jirečkovi, rytíři ze Samokova, který spolku našemu k podělení mezi členy daroval 30 exemplářů svých Spisů právnických ze XVI. století a 20 exemplářů své Staré topografie české, a našim denním listům (Hlas Národa, Katolické Listy, Národní Listy, Národní Politika, Politik a Pražské Noviny), že vždy ochotně uveřejňovaly naše oznámení.

Do komise zřízené slavnou městskou radou pro úpravu král. hlav. města Prahy zvoleni pp. farář Fr. Ekert a prof. Dr. Zikmund Winter.

Poslední valná hromada (dne 19. března 1896) zvolila k řízení spolku již po jedenatřicáté za předsedu pana vládního radu Dra. V. V. Tomka, za místopředsedu pana školního radu K. Tieftrunka, do výboru zvoleni pp.: prelat zemský Th. Dr. Kl. Borový, professor dr. Jaromír Čelakovský, archivář Fr. Dvorský, farář Fr. Ekert, prof. Dr. Jos. Emler, ředitel Dr. Vilém Gabler, Monsignore Ferd. Lehner, Dr. V. J. Nováček, prof. Dr. Zikmund Winter a Dr. Čeněk Zíbrt. Z nich výborem zvolen za pokladníka prof. Dr. Jaromír Čelakovský, za účetního farář Fr. Ekert a za jednatele Dr. V. J. Nováček.

Výroční zpráva Jednoty pro dostavění hlav. chrámu sv. Víta v Praze za správní rok 1896. Ředitelství »Jednoty pro dostavění chrámu sv. Víta na hradě Pražském« podávajíc zprávu za rok 1896 s radostí sděluje, že zvláště z onoho oddílu zprávy, ve kterém se líčí postup stavby za tento rok, vychází na jevo, že v roce minulém stal se opět velmi značný pokrok, a že vroucí přání nás všech, abychom se mohli obdivovati staroslavnému chrámu svato-Vítskému jako dílu dokončenému, opět se značně přiblížilo svému uskutečnění.

Letošní zpráva výroční rozpadá se jako zprávy předešlé ve 3 oddíly, z nichž prvý věnován jest spolku samému, druhý uvádí prostředky peněžité, kterých se spolku dostalo r. 1896, a třetí konečně vyličuje postup stavby.

Roku 1896 čítala Jednota Svatovítská jako v letech minulých 16 zakladatelů, 2 podporovatele, 563 členů skutečných (tedy o 16 více než roku minulého), 209 členů přispívajících (tedy o 19 více než roku předešlého) a konečně 1118 členů s ročním příspěvkem menším pěti zlatých (proti roku předešlému více o 87).

Jakkoli tedy z těchto číslic lze s potěšením poznati, že počet členů našeho spolku nejen se neztenčil, nýbrž naopak značnou měrou vzrostl, dlužno bohužel také tentokráte oznámiti, že Jednota r. 1896 utrpěla opět těžké ztráty neúprosnou smrtí, což se nás dotýká tím bolestněji, ježto mezi zesnulými členy nalézají se mnozí, kteří náleželi k zasloužilým podporovatelům vznešeného úkolu naší Jednoty.

Počet pánů jednatelů spolkových rozmnožil se roku 1896 proti roku minulému o 3. Čítalať jich Jednota 70 a sice působilo z nich na venkově 23 a v Praze 46; z těchto 3 na Starém

městě, 5 na hořejším Novém městě, 6 na dolejším, 24 v Menším městě Pražském a na Hradčanech; 9 jednatelů nebylo zařaděno do žádného odboru.

Co se týká ředitelstva Jednoty Svatovítské, bohužel také letos zaznamenati se musí, že utrpělo těžkou ztrátu, která se týče především odboru uměleckého, neboť vyrván jemu nelítostnou smrtí pan Frant. Sequens (19. června 1896). Ředitelstvo súčastnilo se přiměřeným způsobem slavného pohřbu drahého zesnulého a v nejbližší schůzi ředitelstva předseda věnoval mu čestnou vzpomínku za upřímného souhlasu všech přítomných, připomenuv zvláště, že mistr Sequens sám postavil si pomník trvalý uměleckými výkony svými ve velechrámu.

Druhé oddělení výroční zprávy za rok 1896 věnováno jest přehledu hmotných prostředků, kterých jmenovaného roku Jednotě Svatovítské se dostalo a možno jest opětně zahájiti je potěšitelným sdělením, že žádný z hlavních pramenů dobrovolných příspěvků na podporování snah našeho spolku nevyschl a že tudíž s jistotou lze očekávati, že i v budoucnosti bude možno v plné míře dostáti požadavkům na pokladnu spolkovou činěným, které zvláště za nynějších poměrů rok od roku stoupají. Veškeré příjmy r. 1896 obnášely na hotovosti zl. 161.961·18, v cenných papírech zl. 88.720·—; vydání obnášelo na hotovosti zl. 141.550·93 a v cenných papírech zl. 31.950·—, takže po srážce celkového výdaje od celkového příjmu koncem měsíce prosince 1896 obnášelo jmění spolkové zl. 20.410·25 na hotovosti a zl. 56.770·— v cenných papírech.

Naproti rozvahám minulých let dlužno ovšem na jisto postaviti značné klesnutí spolkového jmění, kteréž však dá se vysvětliti okolností zajisté nezarmucující, že stavební činnost na velechrámu pokračovala v rozměrech mnohem značnějších, což vyžadovalo ovšem poměrně vyššího nákladu. Ředitelstvo Jednoty Svatovítské nevyhýbalo se tomuto poznání a důsledkům z toho plynoucím a snažilo se, jak níže sděleno bude, nalézti prostředky a cesty, aby další práce na velechrámu sv. Víta pro nedostatek hmotných prostředků nejen neuvázly, nýbrž aby ani ztenčeny nebyly.

Než podá se přehled všech příspěvkův Jednotě Svatovítské r. 1896 věnovaných, považuje ředitelstvo za povinnost na tomto místě vysloviti nejvřelejší díky všem šlechetným příznivcům vznešeného úkolu naší Jednoty, jmenovitě též zesnulým, kteří svým posledním pořízením dokázali, jak velice jim na srdci ležel prospěch našeho spolku.

Vedle stálé subvence nejvyššího císařského domu v obnosu 6000 zl., říše ve výši 15.000 zl. a země v obnosu 50.000 zl. dostalo se Jednotě r. 1896 následujících obnosů na příspěvcích:

I. a) od zakladatelů: od královského hlavního města Prahy 1000 zl., od záložny Svatováclavské 500 zl.;

b) od příznivců: od c. k. české vyšší reálky v Praze 88 zl. 35 kr., od okresního výboru ve Vodňanech (jako druhá splátka na 200 zl.) 50 zl., od českého státního gymnasia na Malé Straně 100 zl., od velkostatkáře a říšsk. poslance p. Oskara Parishe v Žamberku 200 zl., od majitele pivovaru v Malém Schwechatu p. Ant. Drehera 200 zl.;

c) na ročních příspěvcích od skutečných členů: 1. spolkovou kanceláří zl. 1697·82, 2. prostřednictvím spolkov. jednatelů zl. 4198·54.

d) od přispívajících členů: 1. prostřednictvím spolkové kanceláře zl. 161·58, 2. prostřednictvím spolkových jednatelů zl. 2227·46.

II. na darech: zl. 1411·42.

III. sbírkami: 1. prostřednictvím spolkové kanceláře zl. 413·81, 2. prostřednictvím spolkových jednatelů zl. 2068·06½.

IV. na odkazech: po pí. Anně Dürschmidtové složeno p. Dr. Jindř. Klepschem v Praze 6000 zl., po p. Janu Vokounovi na Král. Vinohradech složeno p. c. k. notářem Dr. Karlem Komersem 2000 zl., po pí. Marii Magdaleně Táborové na Vyšehradě prostřednictvím pana Dra J. Bayera 500 zl., po p. Frant. Řivnáčovi, c. k. dvorním kožešníkovi v Praze, prostřednictvím p. Dra Karla Marka 500 zl., po p. Th. Dru Janu Duchkovi, faráři u Panny Marie Sněžné v Praze, prostřednictvím hlavní pokladny veledůst. kapitoly u sv. Víta 300 zl., po pí. Marii Kropáčkové v Čáslavi, prostřednictvím p. Jana Kollera, c. k. rady zemského soudu tamtéž, 200 zl., po p. P. Josefovi Bezděkovi v Chroustovicích 65 zl. 6 kr., po pí. Františce Egelové v Praze složeno p. Ant. Schindlerem v Praze 50 zl., po pí. Terezii Bachhaiblové 5 kusů stříbrné renty à 100 zl., složených p. Dr. Jos. Tragym, s kuponem od 1. července 1896 = 500 zl. a konečně po pí. Emanuele Skálové roz. Urbanové, choti c. k. účetního rady v Praze, 1 kus téže renty 100 zl.

Pokud se týká prací při stavbě chrámu sv. Víta r. 1896 vykonaných, stal se pokrok znamenitý. Také r. 1896 pokračovalo se v pracích na obou stranách lodi křížové, rovněž i lodi dlouhé a konečné na vysoké věži.

Počátkem měsíce března dokonáno bylo lešení při obou pilířích lodi křížové. Aby kdysi osekané patky klenbové a pásové při starém jižním pilíři lodi křížové mohly se vyjmouti a znova zříditi, musel se tento pilíř dříve opříti proti novému pilíři západnímu a sice jak nad hlavicemi, tak i pod nimi.

Dne 21. dubna započato se zasazováním nových profilův pásových. Bylo zapotřebí největší opatrnosti při osekávání kamenů porouchaných a zasazování nových; postupovalo se tím způsobem,

že teprv, když kámen některý již byl zasazen, vápnem a maltou cementovou zalit a dobře zaklínován, teprv upravovalo se ložisko pro kámen následující. Kromě toho jednotlivé kvádry měděnými skobami mezi sebou byly spojeny.

Koncem měsíce dubna již bylo zasazeno sedm vrstev nově zdělaných záklenků čili patek klenbových a pásových, potom započato s podstrojováním pásu toho, 18 května pak přikročilo se k zaklenutí pásu lodi křížové, jež dokončeno bylo dne 23. května. Při nadezdívce napotom předsevzaté byly dvě vrstvy nejdolejší z obou stran zdělány z kvádrův, další pak část z cihel dobře vypálených.

Kromě toho také dříve ještě znova bylo pořízeno osekané článkování při jihozápadní lodi křížové, kdež dotýká se věže vysoké.

Na severní straně lodi křížové započato dne 10. února se stavěním lešení mezi oběma piliři lodi křížové a sice týmž způsobem, jako stalo se dříve na straně jižní. Poněvadž pilíře, kteréž bylo nutno zbudovati pod lešením, spočívati měly na opěrách klenuté krypty, tedy pro bezpečnost opěry ty musely se podezdíti dvěma pilíři 90 *cm* ve čtverci.

Krypta záležela z klenby valené, pocházející pravděpodobno ze 17. století a nevyskytlo se v ní nic pamětihodného; nacházelo se v ní asi 15 rakví z konce století 18.

Když postaveno bylo lešení mezi oběma pilíři lodi křížové, starý oblouk pásový nad prozatímní zdí štítovou na několika místech byl odhalen a prozkoumán. Článkování pásu na celé straně západní ohněm velmi bylo porouchano a základy žeber úplně osekány, takže při opravování těchto částí zapotřebí bylo největší opatrnosti.

V měsíci květnu provedeno vzepření severního pilíře lodi křížové a sice týmž způsobem, jako stalo se dříve na straně jižní; porouchané základy pásu okenního při schodišti severním byly vyňaty a novými nahrazeny.

Když vykonána byla nadezdívka nad jižním pásem lodi křížové ve čtverci, započato se zasazováním nových záklenků při severním pásu lodi křížové a sice dělo se to opět týmž způsobem, jako při témž pásu na straně jižní lodi křížové. Severní pilíř byl ještě více porouchán než jižní; po záklenku pásu nebylo ani sledu. Kromě toho vyskytly se zde dva otvory asi 32 *cm* ve čtverci, které pronikaly celý pilíř a které pocházely bezpochyby od lešení, jež tam byla zřízena po ohni r. 1541. Otvory z obou stran jen slabě byly zazděny.

Základy pásu ve zdi štítové byly taktéž velmi porouchány a musely se také osekati a opraviti. Když tam potom dne 15. června osazeny byly VII. vrstvy záklenkové a postaveno bylo podstrojení, započalo se s klenbou pásu lodi křížové, jež uzavřeno bylo 25. června a do 4. července vykonala se nadezdívka do téže výše, jako na straně jižní.

S osazováním záklenku při severovýchodním okně lodi křížové blíže starého schodiště dařila se práce velmi rychle, takže již dne 8. června VIII. vrstvy kamenné byly osazeny. Když pak zřízeno bylo podstrojení, přikročilo se dne 9. července k zaklenutí pásu okna, kteréž dokončeno bylo již 18. t. m., načež ihned vykonala se nadezdívka ze starého kamení, jež bylo na snadě.

Při stavbě v lodi dlouhé r. 1896 zaznamenati dlužno pokrok velmi značný. Pracováno zde téměř bez přestávky, dokud počasí bylo příznivé. Již v měsíci únoru, aby se uvolnilo na staveništi, kusy kvádrové II. vrstvy pro nadezdívku nad hlavní římsou dlouhé lodi byly vytaženy a osazeny prozatím na sucho.

V měsíci březnu stavělo se další lešení na jižní i severní straně lodi dlouhé, načež na straně jižní osadily se II. i III. vrstva vyzdívky nad hlavní římsou.

Dne 9. dubna již byly dokonány práce osazovací ve čtyrech západních světlostech (través) až pod žlaby a hned potom tytéž práce předsevzaty na severní straně lodi dlouhé.

V měsíci květnu na straně severní, rovněž i na straně jižní lodi dlouhé v týchž světlostech osazeny byly žlaby, kteréž na straně zevnější mezi sebou spojeny byly skobami.

S postavením lešení pro práce osazovací při třech pilířích nad příčkami kaplí jižních započato dne 21. července a když lešení bylo hotovo, přikročeno dne 13. srpna ku kladení I. vrstvy kamenné a postupovaly práce tyto tak rychle, že již dne 12. září VII. vrstvy při všech pilířích opěracích byly osazeny a vyrovnány.

Hned potom přistoupilo se k týmž pracím také na straně severní; hned po dostavění potřebného lešení nad příčkami kaplí severních započalo se dne 29. září s osazováním tří tamnějších pilířův opěracích a i tato práce tak prospívala, že již dne 29. října IX. vrstvy kvádrové nad těmito pilíři byly osazeny.

V pracích těchto pokračovalo se také i ve dvou posledních měsících r. 1896, Na straně jižní dne 7. listopadu vyrovnána byla X. vrstva kamenná, dne 7. prosince XIII. a dne 21. prosince XIV. vrstva, kteráž však pro nastalé mrazy osazena byla jen na sucho. Na straně severní dne 21. prosince při týchž třech pilířích osazena byla také vrstva XIV., při pilíři čtvrtém pak vrstva VI.

Stavby opravné při vysoké věži r. 1896 vyžadovaly mnoho času, práce i nákladu; pracovalo se nahoře zvenčí na všech čtyřech stranách, uvnitř pak o schodišti.

S bouráním starého chatrného schodiště uvnitř věže započalo se již dne 2. ledna a práce ta již dne 11. února vykonána byla až do úrovně dlažby kostelní.

Schodiště toto majíc v průměru 1·42 *m*, pocházelo z dvojí doby; spodní jeho část od podlahy až po zvonici pocházela ještě z doby stavby prvotní, hořejší část pak zřízena byla za doby restaurace po velikém požáru r. 1541. Část dolejší zdělána byla z 45 *cm* silných kvádrův pískovcových, kteréž na mnohých místech byly popukány, část hořejší (42 *cm* silná) byla zbudována z cihel ne sice pečlivě, ale v celku přece dosti pevně. Jednotlivé schody točité byly ponejvíce z opuky, uprostřed velmi značně vyšlapány a při zdi ponejvíce strhány.

Při podlahách v hořejších patrech věže blíže hlavní zdi severní zasazeny byly rošty, kteréž zapuštěny byly do zdi schodiště a tudíž bylo zapotřebí, aby se vyměnily za nové.

S osazovacími pracemi v novém schodišti započalo se dne 13. dubna a pokročilo se v nich až do výše 13 *m*; počet nově zdělaných a zasazených schodův žulových obnáší 64; schody jednotlivé osazeny jsou na olovo. Další stavbě učiněna pak přítrž až do té doby, kdy rozhodnuto bude, ve kterých patrech věže mají býti umístěny zvony.

Zvenčí na jižní straně věže vysoké započalo se dne 7. března vybouráním hořejšího úplně ze kvádrův zdělaného ciferníku, jakož i zdi za ním, kteráž nacházela se v těsném spojení s kvádrovou jeho zdí. Ze které doby tato oprava pocházela, ukazují na některých místech se vyskytující letopočty 1729 a 1730.

Spojení jednotlivých kusův mezi sebou bylo velmi nedostatečné a také kámen špatného druhu, spáry ponejvíce byly prázdny, v ložních pak spárách zasazených ostění okna místo malty podloženy byly loučky. Koncem měsíce dubna nová ostění okna až ke skruži byla osazena, rovněž i žebro střední.

Na západní straně věže dne 9. dubna také již vykonáno bylo vybourání ciferníku i s jižním ostěním okna. Ciferník tento pocházel také z doby svrchu naznačené i bylo úplné jeho odklizení potřebou naléhavou, poněvadž spojení jednotlivých kusů kvádrových mezi sebou nad míru bylo chatrné a kromě toho měkký pískovec, z něhož byly zdělány, silně byl zvětralý. Ostění severní, kteréž pocházelo ještě ze stavby původní, nachází se v dobrém stavu a nevyžadovalo než oprav nepatrných.

V měsíci květnu na západní straně věže vysoké práce opravné při slepém okně patra druhého vykonány byly až po výši záklenku pásu okna a muselo se znova zříditi na pravé straně ostění okna i s profily zdi.

V dalším průběhu r. 1896 osadila se obruba nového ciferníku a pokračovalo se v pracích opravních článkování pravé strany, jakož i z části v novém pořízení obou pilířů opěracích na straně západní, což vykonalo se až po výši nejvyšších štítův, až dne 7. prosince zastaveny byly práce.

Na severní straně věže vysoké r. 1896 pracovalo se dále o osazování štítkův ve výši hlavní římsy pod gallerií lodi vysoké. Štítky tyto, jako i přípory ve velkých výžlabcích při některé restauraci dřívější úplně byly osekány, že znáti bylo toliko jich obrysy zevnitřní. Tuto také mnoho obloukův na rožních pilířích odpraskalo, takže větším dílem musely se pořídíti znova.

V měsíci květnu na severní straně věže zazdily se otvory pro rafije ciferníku dolejšího a musela se tam celá plocha stěny znova obložiti, poněvadž byla velmi chatrná i od kolmého směru k severnímu pilíři věže až na 4 *cm* nahnutá, zdivo pak vnitřní silně bylo zvětralé následkem vnikání vlhka.

V měsíci červnu osadila se obložená gallerie ve výši dolejšího ciferníku i s vrchní římsou a opravily se pilíře opěrací na rozích severovýchodním i severozápadním.

Aby se mohly vybourati massivní ciferník, pás a ostění okna na severní straně věže, musela se dříve postaviti dvě patra lešení. Když dne 25. července dokonáno bylo vybourání okna věžního, započalo se s osazováním bankálu a se zasazováním nových ostění okna a do 1. září úplně osazena byla ostění až k záklenku pásu okna.

Starý pás okna, poněvadž mnoho utrpěl ohněm a silně byl porouchán vlhkem do starých trhlin vniklým a kromě toho zaklenut byl toliko opukou hrubě spracovanou, musel býti úplně vybourán; naproti tomu hořejší pás odlehčující shledán byl v dobrém stavu a nebylo tu více zapotřebí, než klenáky zvenčí popraskané postupně vybrati a novými nahraditi.

Nově zdělaný pás okenní uzavřen byl dne 19. září a napotom zaklenul se vnitřní pás špaletní cihlami a z části kvádrovím. Mimo to pracovalo se tam ještě o vyšpicování porouchaného zdiva a doplnění článkování, jakož i obloukův pilířových, čehož obojího tam téměř úplně se nedostávalo.

Pokud týká se prací opravních při východní straně věže vysoké r. 1896 vykonaných, objeví vylíčení následující:

K vůli vybourání okna ve výši hořejšího ciferníku postavilo se tam lešení a započato s odklízením dne 20. října. Na staré stavbě shledány tam tytéž nedostatky, jako při oknech na straně severní a západní. Profilování okna účinkem ohně úplně bylo odprýskáno; obruba ciferníku a skruží vykazovaly touž vazbu, jako při stejných oknech strany severní a jižní.

Ostění okna, jak tomu bylo i na jiných stranách věže, zasazeno bylo beze vší vazby, takže spára kolmá obíhala kolem a celý profil okna i se skružím takřka jen vsunut byl. Dne 31. října dokonáno bylo vybourání skruží oknového i ostění a započalo se potom se zdělováním kusů kvádrových pro nová ostění.

Při nejvyšším okně na východní straně věže ohněm silně porouchaná zeď podprsní na straně vnitřní musela býti vyňata a znovu pořízena ze starého kvádroví; taktéž zapotřebí bylo zdivo cihlové ve špaletě okenní tam, kde od starého tělesa věže bylo odloučeno, spojiti znova zasazenými kvádry a staré trhliny ve zdi zalíti maltou cementovou. Ostění z obou stran, požárem velmi poškozené, po kusech se vyšpicovalo a vyspravilo nově spracovanými kvádry na jich místo zasazenými.

Ve zprávě této nelze nezmíniti se o tom, že v měsíci květnu 1896 v kapli Nejsv. Trojice ve vysokém kůru tři okna malovaná, dle návrhův prof. Sequensa vykonaná, zasazena byla.

Na konci zprávy stavební dlužno ještě připomenouti, že ředitelstvo v průběhu r. 1896 důkladně uvažovalo o dvou důležitých otázkách, totiž kam, do kterého patra vysoké věže umístiti zvony a za druhé, jakým způsobem chrám má býti kryt.

Řešení otázky druhé věnovalo se mnoho času i péče; když pak konečně (dne 2. května) ředitelstvo k naléhavému doporučení odboru uměleckého rozhodlo se pro břidlu na krovu železném, vyzváno bylo několik závodů průmyslových, aby co nejdříve podaly své návrhy i s rozpočty. Vyzvání tomu vyhověly tři firmy, zaslané pak jich nabídky odevzdaly se odboru uměleckému, který radil se o nich velmi důkladně i se znalci přizvanými. Výsledek porad byl, že odbor umělecký za nejlepší uznal návrh provedený firmou »J. Griedl« ve Vídni, jež také ředitelstvu vřele doporučil. Ředitelstvo na základě toho nabylo pak návrhy firmy řečené a s přivolením jejím vykonání práce svěřilo závodu domácímu. Poněvadž však věc tato náleží již do r. 1897, tedy zevrubné vylíčení všeho podá se ve výroční zprávě budoucí.

Již svrchu a sice při odstavci 2. této zprávy výroční, kdež byla řeč o hmotných prostředcích, které na snadě byly r. 1896, stala se zmínka, že ředitelství Jednoty naší, majíc zření ke zvýšeným potřebám a požadavkům let nejblíže příštích, pilně uvažovalo, jakými cestami a prostředky daly by se zvýšiti příjmy Jednoty. Ve směru tom přičiňovalo se i ředitelství samo i někteří členové Jednoty a píle jich nezůstala neplodnou.

Předně ředitelství sděluje zprávu potěšitelnou, že díky přičiněním J. Excellence našeho velectěného pana předsedy, jenž obšírnou a četnými doklady opatřenou žádost k velesl. c. k. ministerstvu záležitostí náboženských a vyučování sám vypracoval a také sám osobně, kde náleželo, odevzdal, subvence státní od r. 1897 na dalších pět let zvýšena byla o 5000 zl., tudíž z 15.000 na 20.000 zl. Ředitelství na tomto místě zprávy roční pokládá si za čest, veleslavné c. k. vládě vysloviti nejvřelejší díky za toto zvýšení subvence.

Rovněž tuto vysloviti dlužno také díky nejhlubší J. Exc. panu místodržiteli hraběti Karlovi z Coudenhove, jenž při každé příležitosti osvědčuje se býti spanilomyslným podporovatelem snah Jednoty naší.

Dále ředitelstvo podává o tom vědomost, že někteří členové jeho, jakož i někteří p. jednatelé naši usilovně o to pečovali, aby rozmnožen byl počet členův Jednoty naší a že ve mnohých případech vynasnažení jich nezůstalo bez účinku.

Konečně ředitelstvo jednomyslně usneslo se na tom, aby ještě tohoto roku (1897) vydáno bylo provolání ke všem vrstvám obyvatelstva království Českého za tím účelem, aby vlastenecká obětovnosť ve prospěch dostavění chrámu sv. Víta, kdež jevila se dosud v míře uznání hodné, neochabovala, nýbrž také tam se roznítila, kdež se jí pohřešovalo až dosud.

Provolání takové již sepsáno jest a schváleno, i domnívá se ředitelství Jednoty Svatovítské, že tuto výroční zprávu nikoli nevhodně může zakončiti závěrečními odstavci provolání toho, jež zní doslovně:

»Nadšení oněch, kteříž za okolností nejtrudnějších s prvními zakladateli Jednoty naší zahájili dílo posvátné, budiž nám nyní vůdčí hvězdou, abychom kráčejíce za jich příkladem vznešeným obětovností znásobenou dovršili dílo věkopomné.«

»Dobudováním chrámu sv. Víta doba naše podá skvělý důkaz, že v hrudi naší nevyhasl svatý zápal pro nejvznešenější poklady člověčenstva, nýbrž že pokud týká se zbožnosti, pravé lásky k vlasti a národu a vřelé úcty k drahým památkám dějepisným a uměleckým, nestojíme níže než ctihodní předchůdcové naši, kteříž první položili příspěvky své, vyhovujíce vyzvání zakladatelův Jednoty naší, jdouce poslušně za nadšenými slovy, jimiž tehdejší arcipastýř náš, nezapomenutelný J. Eminencí kardinál kníže-arcibiskup Bedřich ze Schwarzenbergů, horlivost pro dostavění chrámu sv. Víta všem věřícím tak dojemně na srdce kladl. I my nyní zachovejme se tak a neochabujme ve vlastenecké a zbožné obětovnosti, jak káže nám srdce naše a jak šlechetně vyzývá nás důstojný nástupce arcipastýře onoho, nynější nejdůstojnější náš pan arcibiskup J. Em. František de Paula kardinál ze Schönbornů, jenž pastýřský list, vydaný o významné slavnosti 900-leté památky mučennické smrti druhého biskupa Pražského sv. Vojtěcha zakončil dojemnou prosbou: Jubileum sv. Vojtěcha roznítiž v srdcích Vašich horlivost pro dostavění ctihodného velechrámu, jenž jest slavné místo odpočinku patronův našich.«

»Ředitelsto Jednoty Svatovítské oddává se pevné naději, že toto provolání jeho netoliko nezůstane hlasem volajícího na poušti, nýbrž najde ohlasu živého v srdci každého upřímného syna vlasti České.«

»Viribus unitis«, jak zní významné heslo Nejjasnějšího císaře a krále našeho Františka Josefa I., jenž jako i slavné paměti předchůdce Jeho Ferdinand Dobrotivý, po všecky časy náleží k nejštědřejším podporovatelům Jednoty naší — spojenými silami přistupme tudíž všickni věrní synové vlasti k oltáři obětnímu a položme naň, kolik kdo můžeme, byť i jen skrovný groš vdoví, ve prospěch dostavění staroslavného, posvátného arcichrámu našeho, aby konečně dovršeno bylo dílo velebné, nejposvátnější odkaz velikého krále našeho, Otce vlasti, císaře Karla IV.«

Po přečtení jednatelské zprávy zvolen k návrhu vys. důst. p. generálního vikáře Th. Dra monsign. Františka Hrádka za všeobecné pochvaly celého shromáždění akklamací Jeho Excel. pan Frant. hrabě Thun z Hohensteina pro skvělé své zásluhy o Jednotu za předsedu.

Týž děkuje za opětnou důvěru a podotýká, že již po 15 roků čestný úřad ten zastává a že hrdý na to, býti již po šestkráte od ctěného shromáždění za předsedu zvolen. Slibuje, že se vynasnaží ze všech sil důvěry té hodným se prokázati. Jednota k dostavění hlavního chrámu sv. Víta na hradě Pražském má nejvznešenější cíl všech jednot Pražských, ano celé zemi, neboť buduje chrám, k němuž ročně na tisíce lidí putuje. Stavba velechrámu sv.-Vítského má význam nejen náboženský, nýbrž i umělecký a jest zajisté všeobecným přáním obyvatelstva, aby stavba ta v brzku ukončena byla.

Jeho cís. a král. Veličenstvo, stát, země, obce a obyvatelst»o podporují snahy Jednoty, což jest výmluvným důkazem všeobecného zájmu.

Pan předseda oznamuje dále, že bude vyžadovati dokončení stavby přibližně ještě asi 1,400.000 zl. nákladu a že se ředitelstvo právě usneslo na tom, uveřejniti ve veřejných listech provolání sepsané jednatelem p. Em. Tonnerem ke všem obyvatelům království Českého, kteréžto provolání zajisté bude příčinou nových zdrojů pro fond Jednoty; taktéž sděluje pan předseda, že podal ohledně zvýšení říšské subvence opětnou žádost k c. k. ministeriu; konečně oznamuje, že věnovalo dnešního dne slavné ředitelství České spořitelny ve své známé munificenci mimo každoročního daru 500 zl. mimořádně 5000 zl. k účelům Jednoty.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc srpen.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Pozlacení kalichů: pro dp. Jana Heindla, faráře v Nových Domkách a pro důst. farní úřad v Oujezdě pod Troskami. — Náčiní ku zaopatřování nemocných: pro dp. J. Svátka, kaplana v Poděbradech. — Stříbrné patenky k zaopatřování nemocných: pro dp. Jana Limberského, faráře v Dol. Bučicích a pro nejdůst. pana kapit. probošta Dra Ed. Tersche v Praze. — Stříbrná nádobka na sv. olej: pro nejdůst. pana kapit. probošta Dra Ed. Tersche v Praze. — 6 svícnů oltářních: pro dp. Fr. Opatrného, faráře v Lišné; 2 tříramenné svícny: pro dp. Fr. Šafránka, faráře v Protivanově na Moravě. — Kanonické tabulky: pro sl. hospodářský úřad v Praze.

Rozličné. Nový hlavní oltář: pro farní chrám Páně v Domašíně. — Missal pro slavný hospodářský úřad v Praze. — Soška sv. Antonína: pro J. Excel. paní hraběnku Waldštýnovou v Praze. — Pulty pod missaly: pro sl. hospodářský úřad v Praze, pro dp. Tom. Špidlu, faráře v Knihnicích na Moravě a dva: pro vysokorod. paní baronku Helversenovou v Praze.

Paramenty. Kasule: bílá z pravého brokátu: nejmenovaná dobroditelka v Praze; tři bílé ze staré vzácné látky: pro vys. dp. Dra Mik. Karlacha, kanovníka na Vyšehradě; bílá: pro blahorod. paní Hlasivcovou, majitelka domu v Praze; bílá, červená, fialová, černá a zelená: pro sl. hospodářský úřad v Praze; fialová: pro veledůst. děkanský úřad v Chrasti; bílá, červená, fialová a černá: pro J. Eminenci nejdůst. pana kardinala, kníž.-arcib. pražského Frant. hrab. Schönborna. — Pluvial skvostný: pro důst. farní úřad ve Schwederbachu. — Dalmatiky bílé: pro nejdůst. pana general. opata Sigm. Starého na Strahově a pro nejdůst. pana Dra Brunona Čtvrtečku, opata benedikt. řádu v Broumově. — Štoly: pro dp. Karla Vodičku, minoritu v Č. Krumlově, pro sl. hospodářský úřad v Praze, pro důst. farní úřad v Král. Chlumu, pro dp. Al. Nováka, faráře ve Zdislavě a pro veledůst. děkanský úřad v Chrasti. — Vela: pro vysokorod. paní hraběnku Lažanskou v Praze, pro důst. farní úřad v Král. Chlumu a 6: pro nejdůst. pana Dra Al. Frýdka, kapit. děkana v Král. Hradci. — Bursy k zaopatřování nemocných: pro vysokorod. paní hraběnku Lažanskou v Praze, pro důst. farní úřad v Král. Chlumu a pro vuledůst. děkanský úřad v Chrasti. Pláštíky na ciboř: pro vysokorod. paní hraběnku Lažanskou v Praze a pro vysokorod. paní kontesu Waldštýnovou. — Korouhev červená: pro důst. farní úřad v Hořelicích. — Dvě bohatě vyšité stuhy k praporu: pro blahorod. paní Katy Marschnerovou v Praze.

Prádlo kostelní. 3 korporale: pro dp. Jos. Hammeršmída, kaplana u P. Marie Vítězné v Praze; alba a cingulum: pro dp. Tom. Sojku, novosvěcence v Brně; 2 alby, 2 rochety, 6 plachet oltářních, 6 korporalií, cingula a ostatní věci: pro sl. hospodářský úřad v Praze; rocheta a plachty oltářní: pro důst. farní úřad v Oujezdě pod Troskami; 4 cingula: pro dp. Theod. Rysku, faráře ve Slapích; 10 korporalií: pro vdp. Fr. Kondelíka, děkana ve Mšeně.

Zpráva za měsíc září.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: pro sl. městskou radu na Vinohradech, pro sl. český zemský výbor v Praze a pro sl. c. k. správu věznice v Uh. Hradišti. — Ciborium: pro sl. český zemský výbor v Praze. — Monstrance: pro sl. český zemský výbor v Praze. — Pozlacení v ohni: kalicha: pro dp. Jos. Al. Radímského, kněze círk. v Oubislavicích; kalicha, ciboria a monstrance: pro J. Osvícenosť pana hraběte Jana Harracha v Praze; kalicha: pro dp. Karla Papouška, měst. faráře v Třebíči na Moravě; monstrance: pro vys. dp. Ferd. Wartera, inf. převora ryt. řádu Maltézského v Praze. — Stříbrné nádobky na sv. oleje: pro dp. Ed. Grötschla, faráře a šk. inspektora v Margarethě (Pruské Slezsko) a slavný český zemský výbor v Praze. — Kropenky: pro sl. český zemský výbor v Praze a pro sl. c. k. správu věznice v Uh. Hradišti. — Kaditelnice: pro dp. Al. Foreta, faráře v Nehvizdech, pro sl. český zemský výbor v Praze a pro c. k. správu věznice v Uh. Hradišti. — Lampy oltářní: pro sl. český zemský výbor v Praze a pro sl. c. k. správu věznice v Uh. Hradišti. — Svícny oltářní: pro blahorod. pana Dra Zintla, měšťanostu v Teplé, 10 pro sl. český zemský výbor v Praze a 6 pro sl. c. k. správu věznice v Uh. Hradišti. — Mešní konvičky: pro vdp. Jana Cibulku, rektora na Sv. Kopečku na Moravě, pro ctih. pensionát Panny Marie v Ostrově, pro dp. Al. Foreta, faráře v Nehvizdech, pro blahorod. pana Jana Homolku, úředníka v Praze, pro sl. městskou radu na Vinohradech, pro sl. český zemský výbor v Praze a pro sl. c. k. správu věznice v Uh. Hradišti. — Kanonické tabulky: pro sl. městskou radu na Vinohradech, pro sl. český zemský výbor v Praze a pro sl. správu věznice v Uh. Hradišti.

Rozličné. Missaly: pro sl. městskou radu na Vinohradech, pro sl. český zemský výbor v Praze a pro sl. c. k. správu věznice v Uher. Hradišti. — Pulty: pro ctih. pensionát P. Marie v Ostrově, pro sl. městskou radu na Vinohradech, pro sl. český zemský výbor v Praze a pro sl. c. k. správu věznice v Uh. Hradišti. — Kříže: pro blahorod. pana Dra Zintla, měšťanostu v Teplé, pět: pro sl. správu Akademie hrab. Straky v Praze a pro důst. farní úřad v Chržíně. — Harmonické zvonky: pro sl. zádušní úřad v Praze, pro sl. městskou radu na Vinohradech a pro sl. c. k. správu věznice v Uh. Hradišti.

Paramenty. Kasule: dvě bílé a červená, bohatě vyšité: pro důst. farní úřad v Komárově (rak. Slezsko); černá: pro dp. Em. Cífku, katechetu ve Slaném; bílá a červená: pro dp. Jana Černého, kaplana v Plzni; červená: pro vdp. Karla Kmocha, kanovníka a ředitele hluchoněmého ústavu a pro sl. ředitelství c. k. gymnasia v Chrudimi; bílá a fialová: pro sl. městskou radu na Vinohradech; bílá skvostná bohatě zlatem vyšitá: pro dp. Daniela Deutsche, faráře v Kokorách na Moravě; dvě bílé, dvě červené, fialová a černá: pro sl. český zemský výbor v Praze; červená, fialová, černá a zelená: pro sl. c. k. správu věznice v Uh. Hradišti a černá: pro dp. Ad. Skřivana, kaplana v Plzni. Pluvial nádherný, bohatě zlatem vyšitý: pro dp. Daniela Deutsche, faráře v Kokorách; bílý: pro slavný český zemský výbor v Praze a fialový: pro důst. farní úřad v Chotusicích. — Dalmatiky bílé: pro veledůst. děkanský úřad v Tachově. — Štoly: pro dp. Klem. Němečka, kaplana v Brandýse n. Orlicí, pro dp. Fr. Opatrného, faráře v Lišné, pro dp. Karla Krále, faráře v Lužci, pro dp. Jana Černého, kaplana v Plzni, pro ctih. pensionát Panny Marie v Ostrově, pro dp. Václ. Čišku, faráře na odpočinku na Smíchově, pro sl. městskou radu na Vinohradech, pro sl. český zemský výbor v Praze, pro sl. c. k. správu věznice v Uh. Hradišti; červená, zlatem vyšitá: pro vys. dp. Floriana Scharworta, kanovníka na Hradčanech. — Pláštíky na ciborium: pro sl. český zemský výbor v Praze; bohatě zlatem vyšitý: pro vdp. Ant. Suchánka, ředitele bisk.-kněž. semináře v Král. Hradci. — Antipendia: pro důst. farní úřad v Sepekově a pro sl. český zemský výbor v Praze; bohatě vyšité: pro důst. farní úřad v Komárově. — Bursa k zaopatřování nemocných: pro ctih. pensionat P. Marie v Ostrově. — Vela: pro sl. český zemský výbor v Praze a pro dp. Jos. Jílka, faráře v Chvatěrubech. — Korouhve bílé hedvábné s bohatou úpravou: pro blahorod. pana Karla Hoffera, měšťanostu v Táboře. — Pokrývky na pultíky: šest pro nejdůst. pana Dra Václ. Horáka, velmistra ryt. řádu křížovnického v Praze a pro dp. Ondřeje Köstlera, faráře v Andělské Hoře.

Prádlo kostelní. 8 plachet oltářních: pro dp. Ferd. Harnu, faráře ve Chvalkovicích u Olomouce; rocheta: pro dp. Klem. Němečka, kaplana v Brandýse n. Orl.; 2 alby, plachty oltářní a j.: pro sl. městskou radu na Vinohradech; 3 alby, 2 rochety, 3 cingula, plachty oltářní, korporale, humerale a j.: pro sl. zemský výbor v Praze a pro sl. správu věznice v Uh. Hradišti.

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ na Král. Vinohradech.

»METHOD« vychází šestkráte do roka ve lhůtách dvouměsíčních. **Předplatné,** které činí poštovní poukázkou na celý rok **2 zl. 20 kr.,** přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech** (na faře), kam i **reklamace** se zasýlají.

Knihtiskárna »Politiky« v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 11. a 12. V Praze, dne 15. prosince 1897. Ročník XXIII.

OBSAH: Milavče. (Dokončení.) — Mešní roucho z Klementina v Praze a vyšívaná ozdoba hrobu sv. Václava. — Starokřesťanské řezby. — Starokřesťanské malby. — Zpráva archaeologického sboru »Vocel« v Kutné Hoře za rok 1893—1895. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc říjen a listopad. — Seznam předplatitelů »Methoda« r. 1897.

MILAVČE.

Píše **Fr. Lang**, farář. (Dokončení.)

K Milavči jsou přifařena místa:

a) ¾ hodiny Božkov, 13 domů, 66 obyv. čes. Vesnička ta na gruntech Milavečských povstala na počátku minulého stol. První se tu zakoupil r. 1702 Jiří Dlouhý kámen s manželkou Ludmilou. Do r. 1705 postaveno bylo 6 stavení,[1]) ostatní povstala později. R. 1769 postavili Božkovští malou kapličku sv. Vojtěcha a opatřili ji zvonem.

b) ¾ hod. Byšensko pův. Zbyšničovsko dvůr emphiteutický nyní o 2 číslech dolního předměstí Domažlického 14 obyv. č. Někdy v 15 stol. odkázal Ondřej (jindy se píše Zikmund) Zbyšinec, soused a obyvatel Domažlický, svůj poplužní dvůr totiž dědiny, louky, lesy, porostliny a jiné příslušenství po své smrti k špitálu lidem chudým a nemocným v Domažlicích. Aby pak špitál z toho poplužní užitků lepších dostával, pronajali Domažličtí jistým osobám v Radonicích pozemky Zbyšničovské vyjma lesy. Tehdy r. 1533 přimlouvali se Rokycanští u Domažlických za své poddané Radonické, aby jim platy z těch pozemků nenadvejšovali.[1]) Potomně Domažličtí učinili s Radonickými novou smlouvu platy jim nadvejšivše u přítomnosti Mikuláše Vojslava Branišovského, purkrabí t. č. v Domažlicích, a Václava Henigara z Eberka na Nahošicích. Na části nepronajaté dovolili l. 1589 Janovi řečenému Zbyšnicovi postaviti chalupu a dali mu k ní některé grunty pod plat 2 kop. míš. a roboty 5 dní vozením a žena jeho hrabáním a žatvou.

V pozdějších letech, když Radonice drželi Markvartové z Hrádku, počali si Radoničtí grunty ty najaté svojiti, jakoby jim náležely, v ně se vkládati, držeti a užívati bez všech platův, chudým je odjímajíce. Také nad to ti Radoničtí lesy Zbyšničovské svévolně posekati a pryč odvésti dali, ježto ty lesy nikdy jim najímány nebyly. Z té příčiny žádali Domažličtí Jana a Krištofa Markvarty z Hrádku, aby svým poddaným Radonickým poručiti a rozkázati ráčili, aby jim to poplužní a grunty Zbyšničovské pustili a v ně se nevkládali. Však prosby a žádosti ty zůstaly bez výsledku. Proto ucházeli se Doma-

[1]) Kn. veská trhová č. X. u soudu v Domažl. f. 385 sq.

[1]) Kn. snes. obec. v Domažl.

žličtí u komory české o právo své dokládajíce, že v tom nic svého nehledají než opatření chudých, a aby vůle toho, kdož takové nadání odkázal, jíti mohla.

Ve čtvrtek po smrtelné neděli l. 1569 vyslán tedy Řehoř z Šonova, komorník při dskách zemských, který ohledal meze toho poplužího a celé je popsal. Však tím spor ten nebyl ještě ukončen, neboť r. 1590 znova se Domažličtí domlouvají s Janem Markvartem z Hrádku a věc vnesena na výpověď ubrmanskou. Ubrmany byli Adam Nebylovský z Drahobuze a na Polyně a Jan nejstar. Vidršperkar z Vidršperka na Mutěníně a od stran přidáni Oldřich z Říčan na Piniovanech, Adam Koc z Dobrše na Miletících, Šimon Plavenský z Plaufeldu, JMC. rychtář Klatovský a mistr Jiřík Morávek, JMC. rychtář Stříbrský. Výpověď daná ve čtvrtek v den sv. Anny l. 1590 dala Domažličtím za právo a Radonickým nařízeno, že jsou povinni těch gruntův Zbyšničovských luk, lesů a dědin i s platy, jestliže jsou které zadrželi, jim Domažlickým ve čtyřech nedělích dáti a postoupiti a více jich bez vůle Domažlických neužívati.[1]) V pozdějších letech pronajímali Domažličtí grunty ty vždy jen do let plužních. Na chalupě výše jmenované býval chalupník, jenž býval roven ostatním poddaným a r. 1620 mu uloženo všecky sbírky a platy jako jiní chalupníci odváděti. Tehdy se jmenuje chalupník Jan Zbyšinský, snad syn svrchu zmíněného. V první konfiskaci r. 1547 propadlo Domažlické město všemi statky a teprv r. 1561 Zbyšničovsko jim navráceno.[2]) V druhé polovici XVII. st. byl na chalupě Vondra Krynes, jenž r. 1671 dostal se na dvůr v Petrovicích, kde do dnes se říká u Byšenských.[3]) V polovici XVIII. stol. držel nějakou dobu dvůr Byšenský baron Vančura, který ale špatně nájemné platil, a proto r. 1769 převzali Domažličtí dvůr sami a nejprv pronajali a r. 1782 za 401 zl. prodali Janu Jindřichovi Beranovi právem emphyteutickým.

c) $^1/_2$ hod. Radonice 66 dom. 35 ob. čes. V listu, jímž r. 1310 papež Kliment V. klášteru Ostrovskému jisté svobody uděluje, mezi jinými vedle Domažlic jmenuje se i ves Radonici.[1]) Dle toho asi náležela ves tato ke zboží kláštera sv. Jana Křt. na Ostrově až do válek husitských. Císař Zikmund zapsal ji listem daným v Litoměřicích v den sv. Tomáše l. 1420 Bohuslavovi z Ryžmberka a z Janovic za služby a škody bratra jeho Racka, při čemž se výslovně připomíná Radenice (sic) jako zboží kláštera Ostrovského.[2]) Snad Bohuslav z Ryžmberka tu ves dlouho nedržel, neboť listem tím se r. 1454 vykazoval Bohuslav z Hrádku jakož i listem smluvným na ten majestát.[3]) Jest to týž Bohuslav z Hrádku, jenž r. 1449 bojoval proti Sasům a v naší krajině držel Hrádek u Škrchleb. Syn jeho Jan držel také Lštění, kde asi r. 1519 zemřel. Potom nabyli zboží toho v Radonicích měšťané Rokycanští před r. 1533 a tuším toliko zástavně, neboť brzo potom se tu připomínají ve sporu o grunty Zbyšničovské Jan Markvart z Hrádku na Nekmíři a Trpistech a nedílný bratr jeho Kryštof.[4]) Oni měli také Bělou a Touškov v držení. Mlýn Radonický r. 1589 držel Vilém Podmoklský z Podmokl a z Prostiboře, jenž se připomíná v smlouvě Domažlických o rybník pod Korytany. Potom dostala se ves v držení Černínů z Chudenic, z nichž r. 1625 připomíná se Jiřík na Osvračíně a Radonicích.[5])

Po smrti jeho r. 1669 ujal statek strýc jeho Jiří Václav Černín z Chudenic, jenž r. 1687 zemřel. Statky jeho ujala manželka jeho Anna Lidmila Mitrovská z Nemyšle na Nahošicích, proti čemuž však nejstarší syn jeho Vilém Václav soudem zemským nastoupil a zboží toho získal. Brzo potom r. 1694 prodal celé panství Heřmanovi Jakubovi hraběti Černínovi z Chudenic. Potom po nemnohých dobách připojeny Radonice k panství Kanickému. Panský dvůr v Radonicích s pivovarem a vším příslušenstvím na sklonku minulého nebo počátku tohoto století od tehdejšího držitele mezi usedlé Radonické rozprodán. Z pivovaru zůstala hospoda, ze stájů utvořeno několik bytů a z ovčína několik chaloupek, kde dosud se říká na Ovčíně.

[1]) Kn. snes. obec.
[2]) Bílek, děj. konf.
[3]) Kn. trh. ves. u c. k. soudu X., 68, 128.

[1]) Reg. II., 971.
[2]) Arch. čes. I., 530.
[3]) Tamtéž.
[4]) List v arch. Dom.
[5]) Sedl. IX.

Mešní roucho z Klementina v Praze a vyšívaná ozdoba hrobu sv. Václava.

Sdělují Dr. Ant. Podlaha a Ed. Šittler.

K obrazu, jenž nám vylíčiti má dějiny posvátných rouch ve vlastech našich, přidáváme tuto další dva zajímavé doklady. Jest to předně mešní roucho z kostela sv. Salvatora v Pražském Klementinu.

Roucho toto zhotoveno jest z hedvábné látky sytě zelené barvy, v níž jest vetkán zajímavý desin renaissančního stylu. Drobný kosočtverečný, z propletávých pásek složený vzorec rozkládá se pravidelně po celé ploše látky. Střední

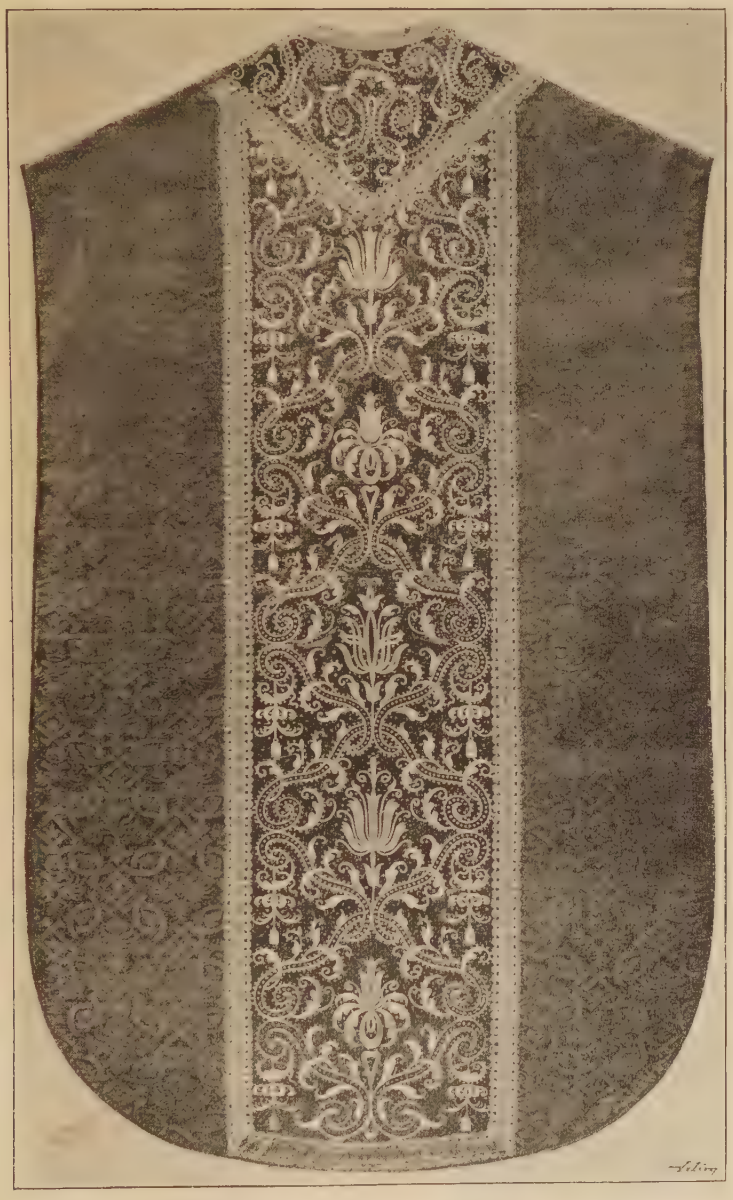

Mešní roucho chrámu sv. Salvatora v Praze.

plošky kosočtverců vyplněny jsou střídavě (takže motivy v řadách vodorovných pravidelně se střídají, stojíce vždy

Vyšívaná ozdoba hrobu sv. Václava v chrámu Svatovítském.

stejný pod stejným) trojím obrazcem: dvouhlavý orel, nad nímž se vznáší koruna, palmetová, symetricky komponovaná kytice se třemi karafiátovými kvítky a jiná kytice z větévek s jablíčky a kvítky.

Střední pás 0·25 *m* široký jest z látky hladké, nevzorkované. Za to honosí se velmi ušlechtile komponovanou vyšívanou výzdobou. Vyšitý ornament, provedený zlatou nití upraven jest symetricky z velmi ladně se prohybajících a proplétajících volut, na nichž jsou nasazeny štíhlé, ladně prohybané lístky buď ojedinělé, nebo v úhledné kyticové tvary seřaděné. Při krajích opakuje se drobný listový festonek, hravě s volut splývající.

Vyšívání provedeno jest přiložným stehem velmi jemně, většinou jen v konturách třpytivými drobnými penízky ovroubených, a jasně na zelené půdě vynikajíc činí dojem velmi elegantní.

Kasule tato bylo letos Akademií křesťanskou pečlivě opravena.

Druhým dokladem je ozdoba antependia, jímž se o slavnostech zastírá hrob sv. Václava v chrámu Svatovítském. Antependium toto nezachovalo se v původní své podobě. Nyní jest upraveno z červené hedvábné látky na obdélníkovém rámci napjaté, na níž jest uprostřed našit monogram IHS v kruhové plamenové svatozáři. Celá plocha antependia pak jest rozdělena dvěma svislými pásy na tré. Pásy ty — úplně stejné — 0·95 *m* dlouhé, 0·25 *m* široké, jsou ze stříbrné hladké látky, na níž jest provedeno velmi sličné drobné vyšívání.

Vyšívání toto upraveno jest jako náplň orámovaná 42 *mm* širokou portou. V ornamentu středním, symetricky komponovaném, převládají opět velmi pěkně rozložené pásky, ladně zprohybané a v elegantní voluty zatočené; z nich vybíhají ladné větvice s hojným rostlinným dekorem (vinnými úponky, listy i hrozny). V tuto spleť vkomponován jest (v horní části) ladný relikviářík na dvou spárových nohách, stříškou přikrytý, (uprostřed) hořící srdce a (dole) opět stříška volutami nesená, s níž festonky splývají. Porta ozdobena je propletavým vlysem ze štíhlých akanthových listů.

Vyšívání jest provedeno plošně, stříbrnou nití; kontury jsou markantněji označeny stříbrnou šňůrkou, k vůli oživení po obou stranách hedvábnou linií karmínové barvy provázenou. Krytina obou stříšek jest také karmínovým hedvábím nastíněna.

Stejně komponovaným i provedeným vyšíváním ozdobena jsou i dvě mešní roucha, totiž: kasule a pluviál, jež jsou majetkem pražského arcibiskupství.

Obě tuto popsaná i vyobrazená díla neslouží zajisté (zejména ladností svojí komposice) době svého vzniku — druhé polovici XVII. století — k necti.

Starokřesťanské řezby.

Dle prof. Armelina podává J. V.

Okolnosti, v nichž se vyvíjela křesťanská sculptura prvních věků, byly daleko jiné než při malbě; neboť práce křesťanských umělců tohoto směru omezovala se skoro výhradně na řezbu sarkofagů. Těch zachovalo se nám velmi mnoho nejen v Římě, ale i v celé Italii a Francii.

Než i přes tyto nepříznivé okolnosti několik málo soch vyšlých z rukou křesťanských tří prvních století dokazuje, že i toto odvětví sochařského umění slouží prvním křesťanům ke cti.

Nejznamenitější pomník toho druhu jest socha odhalená r. 1551 na hřbitově sv. Hippolita při silnici Tiburské, která jest dnes nejvzácnější okrasou křesťanského musea lateranského. Představuje osobu téhož slavného mučeníka a církevního učitele, auktora velkonočního kanonu (canon paschalis), vyrytého po obou stranách mramorové stolice, na níž sedí.*) Na neštěstí hlava a ruce se nám nedochovaly.

Z nápisu a z celé sochy soudí se, že pochází z doby nedlouho po smrti tohoto světce; odborník Winkelmann ji považuje za nejzdařilejší práci křesťanské skulptury prvních tří věků.

Mimo uvedené pravidlo k stanovení velkonočního cyklu uvádějí se tu i seznamy ostatních spisů sv. Hippolita.

Sem sluší zařaditi také několik málo soch Dobrého Pastýře s ovečkou na ramenou, (jak jsme jej viděli na obrazech v katakombách) buď vyrytého na náhrobních kamenech, neb sklech, na drahokamech prstenů neb hlíněných lampičkách. V museu lateranském se chová překrásná soška toho druhu nalezená v podzemní basilice sv. Klementa.

Sochy Dobrého Pastýře u nás (na západě) řídké, častěji bývají nalezeny mezi křesťanskými památkami na východě. Tak na př.: několik jich mají musea v Athenách,*) ve Spartě a v Cařihradě museum sv. Ireny.**)

Archeolog Rossi mluvě o tomto posledním pomníku připomíná, že v Řecku začala jakás nechuť k mramorovým sochám mnohem později, pravdě podobno, že až v době obrazoborců; neboť historik Eusebius píše v životopise Konstantinově, že týž císař postavil uprostřed fora svého města několik bronzových soch představujících Dobrého Pastýře.

Více však než dosud jmenované předměty budou poutati pozornost naši v oboru křesťanské skulptury sarkofagy, jichž chová lateranské museum celou sbírku.

Jest dokázáno, že křesťané v prvních dobách alespoň v Římě dávali přednost těmto mramorovým schránkám. Do Říma se dostaly asi z Egypta, kde byly v užívání od dob nepamětných.

Ve velké chodbě na křesťanském hřbitově Flaviově při silnici ardeatské vidíme, že tu bylo místo výhradně určené k ukládání sarkofagů do zvláštních výklenků, a i později, když se tu pochovávalo pouze do lokulů, zazdívaly se tyto deskami ozdobenými štukaterskou prací jako čela nějakého sarkofagu.

Jak jsme podotkli svrchu, okolnosti křesťanské malby a řezby valně se různily. Křesťané mohli sice svobodně malovati na stěnách v podzemních hřbitovech a soukromých chrámech, ale pracovati dlátem v dílnách sochařských bylo spojeno s obtížemi.

Tím si vysvětlujeme, proč zřídka nalezneme v době před Konstantinem sarkofagy přesně křesťanského rázu — to j. ozdobené symbolickými obrazy neb scénami posvátnými; protože po celou tu dobu byli nuceni užívati sarkofagů pracovaných v dílnách pohanských. Tam měli na výběr buď zcela jednoduché neb ozdobené nějakou spiralou neb

*) † mezi 235—238.

*) Eegdmann Ant.: Marmorbildwerke, n. 450.
**) Bul. arch. crist. 1869, p. 47.

okrasami indifferentními, neb takovými, které bylo lze srovnati s nějakou křesťanskou myšlénkou.

Tak na př.: na hřbitově sv. Kallixta se nám zachoval úlomek sarkofagu, na němž byla vyřezána plavba Ulixa s jeho soudruhy na ostrovy Syren.

Jest známo, že někteří Otcové církevní, zvláště sv. Maximus Turinský zosnoval jednu svoji homilii na základě tohoto vypravování, v němž přirovnal církev k Ulixově lodi, Ulixa samého, který se nechal přivázati ke stromu, přirovnal ku Kristu na kříži, vábivý zpěv Syren k svůdným vášním, a tak po příkladu soudruhů Ulixových vybízí křesťany, aby nedali sluchu světskému svádění a neupadli v zhoubné neřesti.*)

Podobně brávali si věřící sarkofagy se scénami z života pastýřského s vinobraním, s delfiny a t. p., v nichž tu a tam viděli nějakou obdobu s některým dějem biblickým.

Sarkofagy však s křesťanskými obrazy symbolickými z dob persekučních jsou tak řídké, že z nich nelze souditi o nějakém křesťanském umění toho druhu v dobách před Konstantinem.

Teprve tehdy mohla ruka umělcova svobodně ve veřejných dílnách krášliti čela sarkofagů scénami z obou zákonů, kteréž však nebrali nahodile, nýbrž úmyslně přiřaďovali jeden k druhému tak, aby typ s antitypem byl sblížen a tak parallelism tím více bil do očí. V této příčině hlavně vynikají křesťanské sarkofagy.

Uvádím tu sarkofag (umístěný na zadní straně sálu lateranského musea), který byl nalezen u oltáře sv. Pavla, když se tamní basilika po vyhoření opravovala.

Podélně jest rozdělen ve 2 pásy; v prostřed prvního v obvyklém štítě vidíme poprsí dvou manželů uložených v témž sarkofagu. Podoby jsou pouze zběžně načrtnuty tak, jak byly z dílny vzaty. Bývaloť zvykem, že se tyto obrazy dodělávaly teprve podle přání kupce, ale obyčejně zůstávaly nedokončeny. V levo v hořejším pásu spatřujeme 3 Božské Osoby při stvoření Evy z boku Adama, ležícího jako mrtvola před Otcem; Syn na levo klade ruku na hlavu Evinu, mezi tím co Duch sv. také v podobě vousatého muže stojí za Otcem a tak se Synem tvoří jednu skupinu.

Vedle na stromě visí otočený had, nabízeje Evě osudné jablko. Po té mezi hříšnou dvojicí stojí Bůh jako bezvousý mládenec, který podává Adamovi klasy a Evě beránka, symboly to lidem uložené práce. Obojí může býti i symbolem Eucharistie neb Beránka Božího.

Dále máme tu zázrak v Káně; Spasitel hůlkou dotýká se 3 nádob na vodu stojících u Jeho nohou. Následuje rozmnožení chlebů a ryb s obvyklými koši, jež ukazují 2 apoštolé svému Mistru. První zonu zakončuje zázračné vzkříšení Lazarovo.

V dolejším páse pod stvořením světa sedí P. Maria na křesle (jako svrchu Bůh Otec); za Ní táž Osoba, jako nahoře (Duch sv.), z Níž počala Syna Božího. Před Bohorodičkou s děťátkem na kolenou koří se sv. králové v orientálním kroji. Následují scény: Uzdravení slepce od narození, nahý Daniel modlící se mezi lvy, jemuž Habakuk nese chléb, Kristus předpovídající zapření Petrovo, Petrovo obrácení, Jeho primát a zajetí na rozkaz Herodův. Vedle Petra zříme Mojžíše, jak vyvádí vodu zázračným úderem ze skály.

Jest zřejmo, že tyto scény nebyly vzaty nahodile, neboť dle Rossiho zračí se v nich jedna veliká myšlénka, provedená ve 4 oddílech. První v hořejší pásce představuje 3 soupodstatné Božské Osoby, velebný Jejich tvůrčí akt, prvotní stav nevinného člověka, Jeho pád a Vykupitele zaslíbení.

První část dolejšího pásu obsahuje vyplnění Božího zaslíbení: Vtělení Páně z Panny Marie působením Ducha sv., prvotiny z pohanstva, které uznávají Krista za Vykupitele, a slepec, kterému od Něho vrácen zrak.

Druhý díl hořejší nám předvádí zázračné proměnění vody ve víno, rozmnožení chlebů a ryb jakožto symboly Eucharistie, která jest závdavkem slavného vzkříšení. Vhodně tudíž řadí se k ní na konci téhož pásu vzkříšení Lazarův.

Poslední dolejší část skládá se ze tří skupin, v nichž hlavní osobou jest vždycky sv. Petr (s holí v ruce), jemuž Kristus předpovídá, že bude od něho zapřen, ale zároveň, že jím budou bratři utvrzováni ve víře. Pevnost své víry dokázal sv. Petr v pronásledování a tak ukázal, že jest opravdu novým Mojžíšem, který ze skály vyvádí vody, v nichž bratři bývají znovuzrozeni k duchovnímu životu.

*) Homilia I.: De cruce Domini.

U většiny křesťanských sarkofagů nejen v Italii ale i ve Francii (Arles) potkáváme se téměř důsledně s cyklem, v němž na čele stává scéna proroka Jonáše, vzkříšení Lazarovo, Daniel v jámě lví, syn vdovy Naimské, dcera Jairova, Noe zachráněný v arše, t. j. všecky ty předměty, které církevní Otcové uvádějí jakožto typy spasení a vzkříšení, a které se připomínají v církevních modlitbách u osob umírajících (commendatio animae).

V řezbách sarkofagů spatřujeme pozoruhodný souhlas a soulad s nejstaršími církevními modlitbami umírajících i za zemřelé a proto přečasto vyniká mezi nimi i scéna dobrého Pastýře s ovečkou na ramenou, jakožto nejpřednější typ Božího milosrdenctví, typ, ku kterému se odnáší také modlitby nejstarších sacramentářů, kdež čteme v modlitbě po pohřbu slova: »Deum precemur, ut (defunctum) b o n i p a s t o r i s h u m e r i s r e p o r t a t u m . . . sanctorum consortio perfrui concedat.«*)

Tato vzájemnost obráží se v jednom z náhrobků uložených v lateránském museu, na němž jest vyryt dobrý Pastýř mezi lvem a hlavou draka, kterýž vyvrhl Jonáše. Dle Lemblanta vztahuje se tato skupina na slova starobylých modliteb umírajících (ordines de agonizantibus), jimiž zapřísahá se Pán, aby bránil duši zesnulého proti úkladům lva a draka (typů to pekelného nepřítele). Tak totiž čteme v sakramentáři gallikanském: »Non se ei opponat leo rugiens et draco devorans, miserorum animas rapere consuetus.«

2. Přejděme k jinému druhu křesťanských uměleckých výrobků, o nichž zmínili jsme se nejednou — totiž o hřbitovních »s k l e c h« (vitra).

Tímto jménem označujeme skleněné medagliony, neb také talíře, dna táců a koflíku z téže látky, jichž užívali za mnemotechnická znamení k poznání svých hrobů.

Byly pracovány zvláštní technikou; mezi dvě skleněné desky zatavila se totiž deska zlatá s obrazem nějaké scény, neb jiným ornamentem.

Tento způsob byl obvyklý nejen u křesťanů ale i u pohanů a židů. Pro svou křehkost zachovaly se málo kde jinde, nežli v našich hřbitovech; odtud jméno s k e l h ř b i t o v n í c h.

Několik málo vzorků máme z caesarského paláce v Ostiji a z hrobů v Etrurii a Kampanii.*) Z židovských těchto předmětů nejznamenitější jest nedávno nalezený polychrom představující Šalamounův chrám, s dvěma pamětihodnými sloupy.**)

Jest dokázáno, že toto skleněné zboží všecko pochází z III. a IV. st. Nápisy jsou psány obyčejně latinou, zřídka řecky vyjma slavnou formuli PIE ZESES (Pij a žij!) Z toho vidíme, že se jich užívalo netoliko při agapech a kvasech rázu náboženského, ale i při jakýchkoli slavnostních hodech, při kterých se jimi hodovníci na vzájem podělovali. Většina jich náležela kvasům svatebním a hodům slaveným za příležitosti narozenin, kdežto ostatní menší část patřila hostinám pohřebním.

Na sklech pocházejících ze svateb vídáme obyčejně poprsí novomanželů v svatebním rouše, kteří drží ruku v ruce, nad nimiž stojí Spasitel žehnající jejich sňatku.***)

Ne méně často spatřujeme na hřbitovních sklech nalezených v katakombách římských hlavy sv. Petra a Pavla; též obraz Panny Marie buď samotné, neb se sv. Apoštoly.

Mezi jinými sluší tu uvésti jakožto zvláštnost skla s malbou Panny Marie v průvodu sv. Anežky, k níž se záhy v Římě rozšířila veliká úcta.

Podobně nejsou řídké příklady s obrazy nejznámějších mučeníků římských: sv. Vavřince, Hyppolita, Xysta, Timothea, Vincentia, Kallixta a j.

*) Muratori: Liturgia Romana I., 751.

*) Armelini: Cronichetta Mensuale. I., fasc. VI., pag. 90.

**) Rossi: Bull. Arch. crist. 1882, pag. 137.

***) Marucchi: Il matrimonio cristiano sopra un antico monumento. Roma 1882.

Starokřesťanské malby.

Dle prof. Armelina podává J. V.

I.

Byly doby, kdy nejen mezi laiky, ale i mezi samými archaeology panovalo mínění, že prvotní Církev nic nechtěla se znáti k umění, tím méně pěstovati je jakožto pohanskou modu, kteráž byla jen výrazem řecko-římské modloslužebnosti. Ano zásada Jiřího Niebuhra, dle něhož křesťanské umění se zrodilo až po smrti umění klasického, všeobecně byla přijata za vědecký kanon.

A přec jest toto tvrzení naprosto nepravdivé, jelikož studium starých památek především zachovaných v katakombách dokazuje, že mezitím, co pod zemí klíčilo sémě křesťanského umění, umění klasické stálo ještě v záři a lesku, kterýž odkázalo štětci umělců křesťanských.[1])

A tak jest tomu skutečně; vždyť nejstarší malby na našich hřbitovech nesou ráz umění klasického a to jak v kráse slohu, tak v něžnosti tahů i půvabu ornamentů. Jediný rozdíl je v předmětu: ten-li si odmyslíme, věru pozorovateli se bude zdáti, že stojí spíše v Titových thermech neb palácích Pompejských, nežli v kubikulech křesťanského hřbitova.

Ovšem čistota a svatost mravouky křesťanské bránila jim užívati umění za nástroj smyslnosti a modloslužby. Církev však ve svém duchu hleděla zachovati, užiti a proměnou předmětu posvětiti umění samo a ne je zničiti.

První doba křesťanského umění počala s týmiž tahy, užívala týchž ornamentů jako klasické umění pohanské; vymýtila toliko to, co bylo naskrze modlářské, zaměňujíc symbol za symbol

Ovšem, že během času ovládlo smýšlení křesťanské umění jak v celku, tak ve všech jednotlivostech, a tak se utvořilo nové umění křesťanské, kteréž prošlo rozmanitými dobami a proměnami právě tak, jako každé jiné umění lidské.

Okolnosti, v jakých byla Církev za prvních tří století, valně působily i na její umění; bylať nucena skrývati se pod rouškou symbolů a alegorií. Ano profanace, jež utrpěli křesťané v druhé polovici III. století za Decia a Diokletiana, nutily Církev ještě k větší opatrnosti, takže 36. kanon Elvírské synody ve Španělích z r. 303 klade meze rozvoji křesťanskému umění.

»Placuit picturas in ecclesia esse non debere, nec quod colitur et adoratur in parietibus depingatur.«

Dnes nám není nejasný výklad k těmto slovům; dekret ten vyšel na základě místní kázně, jest jen ohlasem Dioklecianské persekuce, moudrým opatřením a nic jiného.

Ostatně i toto odvětví křesťanské archaeologie pěstuje se dnes ve své vědecké formě, jsouc provázeno chronologií. Obtíží, které v této cestě překážívají, denně ubývá, protože stále a stále přichází na světlo nová kriteria, stanovící určitá data a kladoucí meze jednotlivým epochám beze všech dalších důvodů.

Mezi taková bezpečná kriteria patří různá znamení, symboly neb ornamenty.

Z předních budiž tu uveden za příklad všem známý monogram (Signum Christi) ☧, jejž tvoří dvé začátečních písmen jména Christova.

Po míru, jejž zjednal Konstantin církvi svým vítězstvím, znamenali veřejně bez rozdílu tímto monogramem všecko své náčiní a nářadí nejen snad liturgické, ale i domácí.

V době předcházející nacházíme je po řídku na hrobech jakožto compendium mnoha slov jiných. V takových okolnostech jest neklamným znamením vysokého stáří.

Druhou chronologickou značkou jest obloučeк, záře (nimbus, aureola) kolem hlavy osob. Nepochybujeme, že tato znaménka byla v užívání již u pohanů, kteří jimi věnčili z úcty hlavy svých imperatorů. Snad vzala svůj původ ze záře sluneční, kteráž zdobívá královská jména na pomnících egyptských na znamení slávy a královského rodu. Stejným právem vídáme leckde ozdobeny nimbem i hlavy panovníků křesťanských[1]), ano na mosaice z časů Sixta III. v chrámu Scta Maria Maggiore má takovou aureolu i Herodes. Na vítězném oblouku Konstantinově kráslí hlavu Trajanovu, a na mincích z doby Antonia Pia vidíme císaře také s nimbem.

[1]) Allard: Rome sout., pag. 250.

[1]) Garrucci Vetri, p. 141.

Bystrozraký Rossi se domnívá, že křesťané od počátku užívali nimbu jakožto odznaku božské auktority, a proto jím věnčili hlavy nejvyšších církevních hodnostářů papeže a biskupů, zvláště při vykonávání úřadu.

Ve věku před stoletím VII. a někdy i po něm užívali někteří aureoly výhradně u Krista a andělů, odpírajíce jí Světcům, — byla jim tudíž značkou nadlidské bytosti.

V jednom arkosoliu na hřbitově sv. Domitilly, kdež jest vymalován Kristus sedící uprostřed sv. apoštolů, označil malíř záři pouze hlavu Kristovu a sv. Petra, zajisté pro jeho nejvyšší hodnost. Z toho uzavíráme, že obrazy Světců a Světic, jež vídáme v katakombách ozářeny nimby, jistě pocházejí z doby po pronásledování.

Co jsme pověděli o záři kruhovité, platí i o čtverhranné, kterou se vyznamenávaly osoby ještě žijící.

Aureol toho druhu užívalo se zřídka ve století VIII.; později vyskytá se zhusta na malbách i mosaikách basilik.

Nejstarší zpravodaj, který se o nich zmiňuje, jest jáhen Jan v životopise sv. Řehoře.[1])

Mezi chronologické značky čítáme dále některé písmeny, monogramy a kříže rozmanitých tvarů, jež vídáme na okrajích roucha Kristova, sv. Apoštolů a jiných Světců koncem IV. století počínajíc as do století VIII.

Tento zvyk malovati neb vyšívati písmeny na roucha jest dle Apuleja prastarý.[2])

Od Boetia víme, že těm písmenám dávali symbolický smysl; pravíť, že filosofie obléká se v roucho, na jehož jednom okraji jest vetkáno Π, na druhém Θ. Reiscke čte na místě Π: Γ (gamma) a vykládá obé jakožto začáteční písmena slov: Γένεσις, Θάνατος.[3])

Na jednom z vatikánských kodexů Virgilia vidíme na okrajích pláště básníkova dvakrát po 2 H;[4]) toto písmeno ve vodorovné poloze malovávali na lemu roucha Kristova a Světců více než kterékoliv jiné.[5])

Vedle těchto chronologických značek jsou mnohé jiné, vážené z předmětu samého, ze slohu, z něhož lze s jistotou poznati, pochází-li malba z časů Trajanových neb Hadrianových, nebo alespoň náleží-li století I. neb II., či spíše III. neb IV.[1])

Ve spojení pak s nápisy a s dějinami místa podávají nám hlavně o památkách z katakomb tak jasného světla, že nezřídka odhadují stáří obrazu v nejpřesnějších mezích.

II.

Přejděme k popisu vývoje křesťanského umění, které, jak jsme pověděli svrchu, na počátku omezovalo se na malý počet typů, přejímajíc veškeru ornamentaci školy pohanské: ptáky, květiny, larvy, okřídlené genie, roční doby, ovoce. Tato perioda, ve které se vyvíjel symbolický cyklus a množily se nové a nové komposice, udržela se až asi do konce III. století, po němž začíná doba nová. Tu bychom mohli nazvati proti prvé (symbolické) periodou historickou, protože na místo dřívějších allegorií nastupují tu komposice nové, vzaté ze scén Starého i Nového zákona, apotheose Světců, události z jejich života, jejich soudní procesy, muka sv. mučeníků.

Tyto dvě hlavní periody dělí Rossi opět v pět tříd podle methody, jakou si umělci vedli.

První kategorie zahrnuje předměty, ve kterých křesťanské idey podávají se v rouše symbolickém. Druhá třída obsahuje evangelické paraboly buď z části neb zcela zahaleny v allegoriích. Třetí se odnáší k historickým udalostem obého zákona. Čtvrtou tvoří obrazy Krista, Panny Marie a Svatých; pátá konecně znázorňuje předměty odnášející se k církevní bohoslužbě.

Projděme stručně každou z těchto tříd.

Symbolický cykl zahrnuje druh maleb, které nemají za účel toliko představiti nějaký předmět, nýbrž směřuje k tomu, aby se mysl povznesla výše, — obraz jest tu pouze jakýmsi vodítkem k idei vyšší.

Příčina křesťanské symboliky spočívá v okolnostech dob, kdy nutnost a opatrnost kázala jednak skrýti před očima pohanů a nezasvěcenců poklad křesťanského učení, jednak sloužil tento způsob k snazšímu a lepšímu pochopení věci symbolem naznačené.

[1]) Lib. IV., c. 88.

[2]) Vides dona pretiosa et lacinias auro litteratas. Metam. VI.

[3]) Comm. ad app. l. I. De caerem. aulae biz. p. 558.

[4]) Virgilii: Picturae antiquae Mai 1835, p. 1.

[5]) Garrucci: Vetri ornati di figure in oro, p. 112.

[1]) Allard, p. 258.

Výklad jednotlivých symbolů a jejich vztahy a vzájemnost s věcí představovanou nacházíme v četných spisech a svědectvích soudobých církevních spisovatelů.

Tak mezi nejstaršími symbolickými obrazy vídáme kotvu nejčastěji na náhrobních deskách, někdy i na stěnách neb klenbách kobek. Výklad tohoto symbolu není těžký, komu jsou známa slova sv. apoštola Pavla, kterýž přirovnává křesťanskou naději k bezpečné a pevné kotvě.[1]) Nezřídka dávali si i křesťané křestní jména, odpovídající tomuto symbolu, t. j. značící naději: Spes, Elpis, Elpidius, Elpizusa atd.

Tuto křesťanskou naději vyjadřovali určitěji tím, že malovali kotvu spojenou s příčním trámcem, s nímž tvoří podobu kříže. Tak byla nalezena na náhrobní desce jakéhos Faustiniana v kryptě Lucinině na hřbitově sv. Kallixta. Na tomto náhrobku jakož i na mnohých pozdějších, které představují kotvu v podobě kříže, spatřujeme ptáčka s haluzí mezi drápky.

Ptáci — zvláště holubičky — mezi jinými symboly určitým způsobem umístění, zřejmě představují duše zesnulých křesťanů, kteří na křtu sv. obdrželi dary Ducha sv., zosobněného v Evangeliu nevinným okřídlencem. S tím také souvisejí názvy duší křesťanských spirita sancta, které jsou obyčejné v mluvě epigrafické. V jednom nápise nazývá se zesnulý palumbulus sine felle.

Ptáčky malovali s rozličnými přímětky. Jednou s haluzkou buď v zobáčku neb v drápcích — jako holubice Noemova, jindy zase s korunou, znakem to nehynoucí odplaty. Někdy stojí na okraji nádoby naplněné mokem nebo hrozny i také, jak tyto hrozny zobají.

Nádoba a hrozny jsou opět symboly věčného života, jakožto zřídla rozkoše, jež opěvuje žalmista; představují i Krista, jejž požíval zesnulý křesťan za živa pod způsobou vína.

Nejznamenitější a nejslavnější ze symbolů křesťanských jest ryba. Tento symbol, který sahá až k samým počátkům křesťanství, provázel křesťanské umění po celou dobu persekucí, s nimiž pak zašel a ustoupil známému monogramu Christovu (☧). Na konci IV. století objevuje se již velmi zřídka, a tam, kde se s ním potkáváme v miniaturách některých kodexů z X., XI. a následujících století, jest již buď jen jako vzpomínka na minulost neb jako část komposice.

Jest známo, že základ a smysl tohoto symbolu podávají nejen řecké akrostychon ΙΧΘΥC, ale i evangelická parabola, v níž Církev přirovnává se k síti vržené v moře a plné ryb, ve slovech, která pronesl Kristus k apoštolům Šimonovi a Ondřeji: »Učiním vás rybáři lidí.«

Z toho vidíme, že sluší rozeznávati dvojí význam symbolické ryby křesťanské; první, k němuž se odnáší uvedená evangelická svědectví, t. j. věřící, přijatí do lůna Církve evangelickým lovem. Tak vykládá právě Tertullian toto místo známými slovy: »nos autem pisciculi sumus«. Podruhé však značí onu velikou rybu, která ve vodách křestních znovuzrodila k životu víry a milosti tyto ryby malé — jest to Kristus, jak jej nazývá týž Tertullian: »secundum ΙΧΘΥΝ piscem nostrum magnum«.[1])

Na Krista, představeného rybou, vztahuje se starobylý a slavný akrostych, citovaný Eusebiem a sv. Augustinem. Původ tohoto akrostychu kladou v počáteční písmena sybillinské básně, v níž inicialky skutečně pořadem sestaveny dávají patero řeckých slov: ΙΗΣΟΥC · ΧΡΕΙΣΤΟC · ΘΕΟΥ · ΥΙΟC · ΣΩΤΗΡ · (Ježíš Kristus, Boží Syn, Spasitel).

Počáteční písmena těchto slov zase tvoří slovo ΙΧΘΥC (ichthys), což značí v řečtině rybu.

Ať jest tomu jakkoliv, jisto jest, že symbolickou rybu křesťanskou nacházíme nejen na hrobech a nejstarších dekoracích krypt, ale i na nářadí křesťanův, ano Klement Alexandrinský radil křesťanům, aby si dali vyryti tento symbol i na kameny svých prstenů. V archaeologických museích máme množství rybyček ze slonoviny, skla, smaltu a perleti, které nosívali křesťané navléknuté na stužce jako ozdobu na krku.

Slova vyrytá na některých těchto rybyčkách (jako ΣΟCΑΙΣ a jiná) podávají důkaz o bezpečném významu řečeného symbolu.

Ostatně není ani možné vypočítati, kolikrát sv. Otcové potahují na Krista rozmanité episody z Písma sv., v nichž se setkáváme s rybou.

(Pokračování.)

[1]) Epištola k židům VI., 18—19.

[1]) De baptismo.

METHOD.

Časopis věnovaný umění křesťanskému.

Zároveň orgán odboru

pro výtvarná umění a archaeologii

při

AKADEMII KŘESŤANSKÉ V PRAZE.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

XXIII. ROČNÍK.

V PRAZE 1897.

KNIHTISKÁRNA „POLITIKY". — NÁKLADEM VYDAVATELOVÝM.

Obsah XXIII. ročníku „METHODA“.

I. Články.

Rozhledy po literatuře církevního umění a církevní archaeologie. Dr. Antonín Podlaha a Eduard Šittler. 6. 17. 32.

Renaissanční monstrance Vyšehradská. Dr. Ant. Podlaha a Eduard Šittler. 8. (Vyobrazení. 9.)

Deskový obraz »Ukřižování« ze 14. stol. v klášteře Emauzském. Dr. Antonín Podlaha a Eduard Šittler. 19. (Vyobrazení. 20.)

Kaple sv. Václava ve Strakovské akademii v Praze. Dr. Antonín Podlaha. 34. (Vnitřek. 35. Detail. 36. Oltářní obraz. 81. Svícen. 105. Kasule 106.)

O studiu křesťanského umění. Ed. Šittler. 37.

Madonna kláštera Emauzského v Praze. Dr. Ant. Podlaha a Eduard Šittler. 41. (Vyobrazení. 42.)

Kostel sv. Jakuba a votivní obraz v Srbči. J. Salaba. 49. 73.

Kalich Kostelecký. Dr. Antonín Podlaha a Eduard Šittler. 54. (Vyobrazení. 55.)

Dějiny obnovy chrámu sv. Jana Nepomuckého v Kutné Hoře. K. Vorlíček. 56. 83. 107.

Soška Madony v Drahonově Újezdě. Dr. Ant. Podlaha a Eduard Šittler. 67. (Vyobrazení. 67.)

Mešní roucho z Klementina v Praze a vyšívaná ozdoba hrobu sv. Václava. Dr. Antonín Podlaha a Eduard Šittler. 123. (Vyobrazení. 123. 124.)

Hřbitovy prvních křesťanů. 10. 22. 44. — Starokřesťanské nápisy. 68. — Starokřesťanské řezby. 125. — Starokřesťanské malby. 128. Josef Vais.

II. Románské exkurse.

V Čechách (130—134).

Farní kostel sv. Petra a Pavla v Nebovidech. Dr. V. J. Nováček. 1. (Půdorys. 1.)

Kostel sv. Bartoloměje v Kunětických. F. J. Lehner. 4. (Půdorys. Pohled. 4.)

Kostel sv. Petra a Pavla v Čáslavi. F. J. Lehner. 4. (Půdorys. 4.)

Kostel sv. Uršuly v Újezdci. F. J. Lehner. 5. (Pohled. 5.)

Klášter Osecký. F. J. Lehner. 13. (Půdorys. 15. Portál. 16.)

Na Moravě (21—22).

Praemonstratský kostel Panny Marie a sv. Václava v Louce. F. J. Lehner. 25. (Půdorys. 26. Dva portálky. 27. Apsida. 28.)

Kostel sv. Jakuba v Podolí u Jemnice. V. Houdek. 97.

III. Monografie kostelů.

Z bývalého dekanátu Slánského. 1. Filiální kostel sv. Havla v Počedělicích. 29. — 2. Filiální kostel sv. Jiljí v Ředhošti. 100. Frant. Štědrý.

Meclov. 43. 110. — Milavče. 111. 121. František Lang.

IV. Literatura.

Album Svatovojtěšské. Dr. Ant. Podlaha a Eduard Šittler. 89.

V. Různé zprávy.

Kapitolní museum na Král. Vyšehradě. 11. — Jednatelská zpráva o činnosti Historického spolku v Praze r. 1896. 112. — Výroční zpráva Jednoty pro dostavění hlavního chrámu sv. Víta v Praze za správní rok 1896. 114. — Zpráva o činnosti archaeologického sboru »Vocel« za rok 1893—94. 131. Za rok 1895. 134.

VI. Akademie křesťanská.

Výroční zpráva ředitelstva a odboru uměleckého. 90. (Vyobrazení 2 kasulí. 92. 93.)

Měsíční zprávy. 12. 24. 48. 71. 95. 119. 137.

VII. Seznam předplatitelů. 138.

Různé zprávy.

Zpráva o činnosti archaeolog. sboru „Vocel“ za r. 1893-94.

Výbor zvolený výroční valnou hromadou dne 18. června 1894 podávaje zprávu o své činnosti úvaze mileného členstva, může s potěšením zvěstovati, že v příčině úspěchů v opravování a další stavby při západním průčelí velechrámu sv. Panny Barbory prodlením roku 1893 a 1894 značný učiněn byl pokrok.

Pro lepší přehled práce vykonané sloučeny tu obě doby stavební. Nastalým jarem 1893 započalo se na staveništi s daleko větším úsilím pracovati než v létech minulých. Pracováno pilně na opravě vysoké lodi, k níž potřebný náklad roku 1889 částkou 143.301 zl. 50 kr. podařilo se nám opatřiti — pracováno rovněž tak na dostavbě velechrámu při straně západní, k níž rovněž potřebný náklad r. 1892 částkou 113.986 zl. 20 kr. dovedli jsme zjednati.

Obnova opěrných pilířů vysoké lodi č. 22 a 23 na straně severní.

Při opravě vysoké lodi chrámové v stavební periodě 1893 bylo třeba obnovit opěrné pilíře č. 22 a 23, při pilíři pak 23. na severovýchodním rohu vysoké lodi připojené šnekovité schodiště, jež ve vrchní části, tak zvané lucerně a několika patrech pod touto velice sešlé bylo — a konečně výměna okna severní strany vysoké lodi mezi jmenovanými opěráky se nalezajícího.

Aby práci pro stavební dobu stanovenou bylo lze provésti, zřídilo se v době zimní u dotčených pilířů lešení, jehož se r. 1892 při opravě opěráků č. 12 a 13 na straně jižní používalo, načež v měsíci březnu 1893 započalo se snášením vrchní části schodiště a výběhů pilířů zmíněných.

Rekonstrukce opěráků č. 22 a 23 pozůstávala v tom, že spodní i vrchní oblouky a jich ozdoby byly znovuzřízeny, kdežto vrchní oblouky v síle profilu a obloukové linii nepatrně byly pozměněny. Také vyměněny výběhy a fialy obou pilířů o dvě vrstvy kvádrové zvýšené. Rovněž bylo velice poškozené článkování na spodních částech pilířů novým nahraženo.

Mnohem zdlouhavější a obtížnější, než myslilo se původně, objevily se práce opravné při šnekovém schodišti, jež v stavu nanejvýš chatrném se nalézalo. — Dobrá vůle, ruka pilná a dovedná překonaly všecky potíže s výsledkem v pravdě skvělým.

Když oprava zmíněných opěracích pilířů a schodiště byla provedena, bylo velkolepé okno mezi oběma pilíři sneseno a prodlením jednoho měsíce novým prutovím a kružbou opatřeno a zaskleno.

Mimo to bylo veliké okno vysoké lodi v šikmé stěně mezi opraveným novým schodištěm a presbytářem se nalezající, jež v dosti dobrém stavu bylo, co do žeber a skruží náležitě vypraveno a nově zaskleno. Vzorně obnovená tato partie našeho velechrámu činí na každého, kdož k němu se strany severní se přibližuje, dobrý dojem.

S potěšením mohu oznámiti, že práce tak rozsáhlé a nebezpečné za pomoci Boží šťastně koncem měsíce září byly ukončeny.

Veškeré práce byly p. t. p. místodržitelským stavebním radou Florianem Urbanem dne 5., 6. a 7. října kollaudovány a co korrektně, čistě a řádně dle plánů p. Mockerových provedené, uznány, načež veliké stavební lešení sneseno a u pilířů 14. a 15. na jižní straně chrámové znova postaveno. Dle kollaudačních nálezů obnášely výlohy za stavební periodu 1893, totiž za rekonstrukci opěrných pilířů č. 22 a 23, schodiště a velikého jednoho okna, v celku zl. 17.683·22.

Náklad ten kryje z polovice dotace státní . . . . . zl. 8.841·06
z poloviny dotace mimostátní . . . » 8.841·06
Celkem . . zl. 17.682·12

Obnova opěrných pilířů č. 14 a 15 na straně jižní.

Za příznivého podzimu a dosti mírné zimy panoval v huti svatobarborské čilý život. Dvacet vyškolených kamenníků a sochařů připravovalo práce na dobu stavební, totiž pracovalo na opěrných pilířích shora uvedených velice pilně, takže v měsíci březnu 1894, kdy bylo lze oživiti staveniště, byly práce jak po stránce stavební tak dekorativní z většího dílu pohotově. Ký div, že za také obezřetnosti a horlivosti p. t. p. L. Lablera, c. k. vrchního inženýra a stavbyvedoucího, obnova výše uvedených opěráků vůčihledě rostla.

Opravné práce při těchto pilířích prováděny rovněž tak, jako při dřívějších. I tu veškeré zvětralé, roztrhané a značněji poškozené části opěrných pilířů a jich oblouků a ozdob byly bedlivě sneseny a novými nahraženy. Příznivé počasí podporovalo opravné práce tak, že bylo lze dvé velkých oken emporních a jednoho okna v jižní boční lodi novým žebrovím a novou skruží vyzdobiti.

Činí-li obnovené pilíře se schodištěm na straně severní vysoké lodi na každého dobrý dojem, jest tento na straně jižní, kde již čtyři mohutné opěráky se schodištěm a překrásně vyzdobenou lucernou zastkvěly se v původní své kráse — daleko velebnější.

Dle kollaudačních nálezů obnášely výlohy za stavební periodu 1894, totiž za rekonstrukci opěrných pilířů č. 14 a 15, schodiště, dvou velkých oken emporních a jednoho okna v boční lodi celkem zl. 17.564·80.

Náklad ten kryje z poloviny dotace státní . . . . . zl. 8.782·40
z poloviny dotace mimostátní . . . » 8.782·40
Celkem . . zl. 17.564·80

Dostavba velechrámu.

Snaha sboru našeho velechrám sv. P. Barbory nejen zachovati, ale i také dokončiti, stala se r. 1892 tělem, nevídanou štědrostí vysokého sněmu království Českého.

Věnovalť k témuž učelu . . . . zl. 68.945·35
v osmi letech splatných.
Nejvyšším rozhodnutím ze dne 22. září 1889 z prostředků stát. dáno » 24.240·85
Sl. spořitelna král. horn. města Hory Kutné uvázala se po 8 let přispívati 2000 zl. . . . . » 16.000·—
Sl. obec král. horn. města Hory Kutné ročně 500 zl. . . . . » 4.000·—
Archaeologický sbor »Vocel« ročně 100 zl. . . . . » 800·—
Celkem . . . zl. 113.986·20

Za velmi příznivého počasí r. 1892 pracováno o vyzdění základů až do poloviny měsíce listopadu, kdy vyzdění skončeno. Základy vyhnány až do výše, kde prvé kvádrové vrstvy osazeny byly r. 1893. Základy pro přístavbu založeny jsou na úplně vodorovné skále, která v průměrné hloubce $3^1/_2$ *m* pod terrainem (územím parku) kolem chrámu nalezena byla.

V stavební periodě 1893 nastal z jara kolem svatyně neobyčejný ruch. Pracováno nejen na vysoké lodi, ale i na dostavbě. Práce započala tu s osazováním kamenného coklu, jehož spodní hladké vrstvy z kamene kutnohorského, vrchní článkovaná z kamene hořického provedena jest. Již po osazení prvních vrstev coklu vystoupily zřejměji obrysy mohutného budoucího zakončení našeho velechrámu. A když po osazení a vyzdění coklu zdivo a s ním vzhůru rostly mohutné vrstvy portálu, pilířů vnitřních a vnějších a to tempem dosti rychlým, bylo nám dopřáno učiniti sobě přibližný obraz budoucího zakončení.

Ukončením stavební periody 1893 dospěly stavební práce při západním průčelí do výše závěrku spodní řady oken a mimo to byl i veliký oblouk předsíně, výšku oken značně převyšující sklenut a nadezděn.

Záhy z jara r. 1894 zřídilo se tu II. patro mohutného stavebního lešení a pokračováno čile u provádění přístavby zakončující a docíleno toho, že stavba až do výše hlavní římsy bočních lodí, místem i výše provedena býti mohla.

Dnes představuje se nám dosud zbudovaná část zakončení co díl mohutné imposantní opory strany západní, která po úplném dokončení harmonický celek mistrného díla, stavby velechrámu tvořiti bude.

Ohromná plocha strany západní s malebně rozčlánkovanou předsíní a imposantním vstupem, řadou opěrných pilířů, oken, činí na každého veliee dobrý dojem. Kéž jest nám popřáno dočekati a pokochati se mistrným dílem celistvým. A Pán nám té radosti Simeonské neodepře.

Práce spojené s opravou naší svatyně vyžadovaly neobyčejného úsilí všech, kteří ji měli na starosti. Hlavní tíha všech starostí spočívala na věhlasném architektu a staviteli dómu svato-Vítského p. Josefu Mockrovi a na slovutném panu architektu a c. k. vrchním inženýru Ludvíku Lablerovi, kteří se vzornou bedlivostí a svědomitostí v háv opravdu knížecí velechrám náš oblékají a radou svou neocenitelné služby sboru našemu prokazují.

Oběma budiž za to povinné uznání a nejsrdečnější díky!

Povinné uznání vyslovuje sbor pp. mistrům a jich dělníkům při velechrámu našem zaměstnaným. Jsou to: p. Jindř. Čapek, mistr sochař v Praze, p. Jos. Uzel, stavitel a mistr kamenník na Smíchově. p. Vincenc Dajbych, stavitel, a p. Josef Gallat, mistr tesařský.

Při dostavbě velechrámu vydáno:

Roku 1892 byla I. lhůta na přístavbu v částce 8618 zl. vysokým sněmem král. Českého povolena, ale r. 1893 vyplacena. V základě toho usnesení byly základy k západnímu průčelí r. 1892 položeny.

1893:	Z dotace mimostátní	Z dotace státní
p. Dajbych .	3.156·63	1.290·48
p. Gallat . .	1.315·81	365·30
p. Uzel . . .	4.580·—	1.218·—
r. 1893 úhrnem	9.052·44	2.873·78
1894:		
p. Dajbych .	5.120·—	1.370·—
p. Gallat . .	820·—	220·—
p. Uzel . . .	8.470·—	2.260·—
úhrnem r. 1894	14.410·—	3.850·—
v celku z dot. mimostát.	23.462·44	6.723·78
	zl. 30.186·22.	

Z dotace na rok 1892 a 1893 per 8.618 zl. zemské = ... zl. 17.236·—
Z dotace mimostátní . . . . . » 6.226·44

Činnost »Vocela« počala valnou hromadou, jež odbývána byla v den 18. června 1893 za přítomnosti velkého počtu pánů členů jak domácích, tak okolních. Do valné hromady dostavil se jako zeměpanský komisař p. t. p. Ludvík Suchanek, c. k. okr. hejtman.

Valnou hromadu zahájil p. předseda tím, že podal shromážděným stručný nástin činnosti sborové za rok právě uplynulý, projeviv přání, aby nám, kteří jsme podnikli veliký úkol ten, aby staroslavný historický pomník stavitelský před úplnou zkázou byl zachráněn, dal Bůh také úplně jeho obnovy se dočkati.

Zprávy jednatelská a účetní vzaty s pochvalou na vědomí.

Schůzí měl správní výbor v roce 1893 více, v nichž vyřizovány hlavně běžné záležitosti sborové.

Vnitřní i vnější činnost získala jednotě mimo obecnou důvěru i vzácné příznivce. Tak dostalo se činnosti sboru našeho plného uznání Jeho Eminencí, nejdůstojnějším kardinálem, knížetem-arcibiskupem a primasem království Českého, Frant. de Paula hrab. ze Schönbornu, když dne 27. června 1893 staroslavné naše město navštívil, aby sobě památky naše prohlédl. A když sbor náš na památku Jeho Eminenci něco fotografií, o něž byl požádal, Jemu byl zaslal, dostalo se mu lichotivého dopisu jak následuje:

Slavný výbore!

Přijmetež mé vřelé díky za skvostnou sbírku fotografií, kterouž mi slavný výbor ráčil zaslati. Pro mnohonásobná zaměstnání možno mi teprve nyní poděkovati se slavnému výboru za krásný ten dar, kterým jsem byl mile překvapen a potěšen, bude mi příjemnou upomínkou a osvěžením hlubokého dojmu, jaký ve mně způsobily velkolepé památky církevního umění ve Vašem staroslavném městě.

Přeje slavnému archaeologickému sboru »Vocel« v usilovných snahách, jež pro zachování a zvelebení památností kutnohorských s takovou znalostí a s takovým zdarem podniká, hojného Božího požehnání, trvám

slavnému výboru v přízni nakloněn

Frant. kard. Schönborn,
kníže-arcibiskup.

V Praze dne 18. srpna 1893.

Jeho bisk. Milosť, nejdůstojnější pan Edvard Jan Brynych, biskup královéhradecký, daroval r. 1893 sboru našemu na dostavbu chrámu sv. Barbory . . . . . 50 zl.

Její Jasnost kněžna Vilémína ze Schwarzenberků darovala sboru v r. 1893 . . . . . 10 zl.
a v r. 1894 . . . . . 200 zl.
a k darům těm přičinila: »S největším zájmem četla jsem zprávu archaeologického sboru »Vocel« mi laskavě zaslanou a se přesvědčila o velkolepých výsledcích sboru »Vocel«. Výsledky ty mne tím více zajímají, poněvadž jsem letos příležitost měla památnou stavbu sv. Barbory obdivovati...«

Slavná správa spořitelny král. horn. našeho města, která k dostavění velechrámu ročně 2000 zl. a k účelům sborovým . . . . . 100 zl. přispívá.

Slovutný pan Alois Oliva, komthur řádu Frant. Josefa, cís. rada a velkoobchodník v Praze, daroval sboru našemu . . . . . 100 K
a museu sborovému taktéž . . . . . 100 K

Když pak v obchodě páně Milrádově vyskytl se památný obrázek »Zebedeovci«, věrná kopie velikého obrazu »Zebedeovci« pod velikým kůrem v arciděkanském chrámu Páně sv. Jakuba umístěného, ve stříbře tepaný, perlami a drahokamy vroubený, práce to bez odporu kutnohorská, a sbor neměl tolik prostředků, aby jej koupí (150 zl.) získati mohl, požádal p. t. p. Aloise Olivu za svolení, aby k témuž účelu obou cenných papírů použiti mohl, k čemuž pan cís. rada také svolil. Tím zachráněna velice cenná památka místní.

Staroslavné král. horní naše město, jež za místnosti pro sbírky sborové mimo roční příspěvek platí roční nájemné (v domě spořitelny). Zvláštními příznivci sboru jsou: velesl. zemský výbor král. Českého, který sboru zasílá »Sněmy české« nákladem zemským vydávané a veleslavná c. k. ústřední komise pro zachování uměleckých a historických památek ve Vídni.

Příznivci naši ani letos na nás nezapomínali, a s radostí konám milou povinnost, vyslovuje jménem správního výboru nejupřímnější díky všem, kdož jakýmkoliv způsobem přízeň a štědrost svou nám projeviti ráčili.

Sboru našemu dostalo se také odkazu. Zemřelý vdp. kanovník a děkan Antonín Dlask v Kouřimi, rodák zdejší, ustanovil ve své poslední vůli odkaz na stavbu kostela sv. Barbory vkladní knížku občanské záložny v Kouřimi fol 9012 (100 zl.), dále dle přípisu c. k. okr. soudu v Kouřimi ddto. 5. června 1894 č. 5216 civ. bibli benátskou, bibli Melantrichovu, bibli Sixta z Ottersdorfu a starou německou bibli. Requiescat!

Sbor náš súčastnil se činně výstavy národopisné v staroslavném našem městě — v památném vlašském dvoře od 7.—26. září 1894 pořádané, poskytnuv k témuž účelu veškeré dosti bohaté své sbírky musejní.

Výbor dobře věda, že všechen důmysl a důvtip i sebe obětavější píle jednotlivců nestačí, seznati ducha národa a zobraziti jeho kulturní vývoj, k tomu že třeba povolati všecky vrstvy národa, všechen lid pospolitě a každého jednotlivce zvlášť, aby hledal v sobě a mimo sebe, ve zřízení rodinném a obecním, v ústroji společenském, v chrámě, ve škole, na statku, v chaloupce, v dílně řemeslníkově, na poli a v lese, slovem všudy aby pátral, jak naši předkové byli zaměstnáni v létě a jak v zimě, jak se léčili v nemocech, jak se veselili při svatbách a jaké žalozpěvy pronášely za nebožtíky. Hledání, zkoumání a konečně zjištění všech zvláštností života našich předků a známek jejich kultury je činností národopisnou, která ode tří let pracovala pro výstavu národopisnou, jež r. 1895 otevřena byla v Praze, v tomto srdci a duševním středu našeho národa.

Zásady tu proslovené byly vůdčí hvězdou výboru výstavu tu pořádajícímu. Hledal, zkoumal, zjišťoval všechny zvláštnosti života našich předků, zjišťoval známky jich kultury po celém okresu a dodělal se dobrého výsledku. Zdařila se přes po-

časí nepříznivé. Byla v pravdě obrazem našeho života fysického i duševního a dobrou přípravou na všeobecnou národopisnou výstavu československou.

Záležitosti správní vedl výbor »Vocela« valnou hromadou dne 18. června 1894 zvolený. Zvoleni byli: Za předsedu: pan MUDr. Fr. Stáně. Za výbory: pp. Vinc. Dajbych, Fr. Jirsík, Václ. Křepinský, Jan Ladislav, prof. Jos. Šimek, Karel Vorlíček, prof. Jos. Zeis, Ant. Hrabák. Za náhradníky: pp. Jan Mayer, Jos. Kupka, cv. učitel.

V první schůzi své skonstituoval se nový správní výbor tak, že jednohlasně voleni byli: za jednatele K. Vorlíček, za pokladníka Jos. Šimek, za správce sbírek Em. Leminger. Za revisory účtů: pp. Jan Partisch, c. k. prof., a Ant. Zuvač, c. k. okr. školní inspektor.

Žel, že jsme opět byli účastni přemnohých slavností smutečních. Ztratili jsme roku 1893 pp.: Josefa Vavrušku, horlivého člena správního výboru, Jana Kavalu, majitele domu a měšťana v K. H., Frant. Procházku, c. k. zemského radu na odp. v Plzni, MUDra. Jos. Šíchu, českého mecenáše z Nových Dvorů, M. B. Tellera, továrníka, Josefa Vilímka, c. k. listovního v Kutné Hoře a Jindř. Slezáka, c. k. místodržitelského radu a okr. hejtmana v Karlíně. Roku 1894: pp. Ant. Dlaska, čestného kanovníka, děkana v Kouřimi, Rudolfa hr. Chotka, Frant. Jägra, měšťana v Kutné Hoře a Frant. Vorlíčka, bisk. kons. radu, vikáře a děkana v Ledči. Čest budiž památce jejich!

Ze zprávy, již jsem měl čest podati, viděti, že vlastenecký sbor náš »Vocel« též v uplynulé době prospíval tou měrou jako za let předešlých a že těší se vzácné přízni kruhů nejširších. Sbor náš dostal se do poměrů dávno toužených co do velechrámu sv. Barbory; dejž Bůh, aby v nich co nejvíce zkvétal a dočekal se obnovy svého díla úplné.

»Zdař Bůh!«

Zpráva o činnosti archaeolog. sboru „Vocel“ za r. 1895.

Skládaje jako jednatel koncem správního roku 1895 veřejnosti účty z činnosti našeho sboru »Vocela«, nemohu nedoznati, že činnost ta nestojí za praci let minulých.

Bilance činnosti a úspěchů spolku našeho jest rok co rok příznivější. Kdyby několik takovýchto roků následovalo za sebou, pak snad vyplnilo by se přání naše — pak uzřeli bychom uskutečnění svého ideálu — úplné obnovy velechrámu našeho sv. Barbory.

Uvážíme-li, že v stavební periodě 1895 byly na vysoké lodi obnoveny opěrné pilíře č. XX. a XXI. a jich oblouky na straně severní — a tři okna jižní boční lodi — uvážíme-li dále, že při dostavbě téže svatyně, jíž uskutečnění štědré munificcaci a velkodušné podpoře vysokého sněmu království Českého co děkovati máme, dosažena právě rovnosť nové přístavby, takže počátkem příštího stavebního období (1896) hlavní římsa této části osazována bude — musíme doznati, že oprava zdatně pokročila.

V pravdě s radostí pohlížíme na dobu uplynulou, na práci vykonanou; nořímе duši v upomínky a rozjímáme, abychom zase s novou silou a s novým neumdlévajícím nadšením pustili se znova v zápas o provedení všeho toho, co za životní úkol jsme si byli vytkli.

Obnova opěrných pilířů č. XX.—XXI. na straně severní.

Úlohou stavební periody 1895, pokud se týče restaurace vysoké lodi chrámové, bylo, obnovit opěrné pilíře č. XX.—XXI. a jich oblouky na straně severní velechrámu — a pokud by doba stačila, také některá okna jižní boční lodi sesutím hrozící.

Prací započato v první polovici měsíce března (1895) a pracováno na restauraci řečených opěráků s takým úsilím, že již v měsíci září (1895) oba opěráky a jich vrchní oblouky v původní zaskvěly se kráse. Rychlý postup práce lze si vysvětliti tím, že v době zimní pracováno bylo velice pilně na řečených opěrných pilířích jak po stránce stavební tak dekorativní.

Opravné práce při těchto pilířích prováděny rovněž tak, jako při dřívějších. I tu veškeré zvětralé, roztrhané a značněji poškozené části opěrných pilířů a jich oblouků a ozdob byly bedlivě snešeny a novými nahraženy.

Neméně liší se rekonstrukce těchto opěráků od dřívějších tím, že při obou ponechány dolní opěrné oblouky v létech 1860 obnovené. Oba oblouky nalezeny ve stavu úplně dobrém, aniž by spáry klenáků byly porušeny, což důkazem, že oba dolní oblouky správně vyměněny byly.

Zvláštností jest, že pilíř č. XXI. v dolení části označen jest letopočtem 1515 v kameně vytesaným a olovem vylitým.

Provedení toho pilíře neb celé partie stavby spadá v dobu, kdy slavný mistr Benedikt z Loun přijat po slavném mistru Matěji Rejskovi z Prostějova za řiditele stavby (r. 1512), kteroužto dle svědectví stavebních účtů spravoval až do r. 1523, ba snad až 1524, stavě v posledních letech zároveň chrámy v Mostě a Lounech. Dílem jeho jsou svrchní části chrámových lodí, totiž velké kruchty po obou stranách a široká ozdobná okna v týchž částech.

V době, kdy pracováno na obnově zmíněných opěráků, vyměněno okno č. V. jižní boční lodi — když pak obnova obou pilířů byla ukončena, přikročeno k obnově dalších dvou oken

č. VI. a VII., vyměněny dále zvětralé římsy kordonové a celého coklu jižní boční lodi. Práce ty skončeny byly 28. listopadu b. r.

Až na dva oporní pilíře dosud neobnovené, objevuje se celá jižní část vysoké lodi v plné původní kráse. Dojem celkový jest nádherný, souladný. Chloubou a skvostem bude obnovený velechrám náš nejen naší osady, ale celého našeho království.

Výlohy rekonstrukce opěráků čís. XX.—XXI., pak tří oken boční jižní lodi, kordonových říms a coklu, jakož i drobnější práce na této lodi, jako obmýtky a spárování, činily zl. 17.085·13.

Z této částky připadá:

na práce stavební	zl.	1.888·07
» » tesařské	»	1.739·97
» » kamenické a sochařské . .	»	11.846·25
» » sklenářské	»	370·71
» režii	»	130·98
honorář	»	1.109·15
	zl.	17·085·13

V shora uvedeném obnosu per zl. 17·085·13 zahrnuta jest i část za přenešení lešení k pilířům číslo XVIII. a XIX., jež v stavební periodě r. 1896 restaurovány budou.

Z uvedeného obnosu připadá polovic, t. j. zl. 8.542·56½ na dotaci státní — stejná pak část per zl. 8.542·56½ na dotaci mimostátní.

Dostavba velechrámu.

Snaha sboru našeho velechrám sv. P. Barbory nejen zachovati, ale i také dokončiti, stala se r. 1892 tělem, nevídanou štědrostí vysok. sněmu království Českého.

Věnovalť k témuž účelu v 8 letech splatných	zl.	68.945·35
Nejvyšším rozhodnutím ze dne 22. září 1889 dáno z prostředků státních	»	24.240·85
Sl. spořitelna král. horn. města Kutné Hory uvázala se po osm let přispívati po 2.000 zl.	»	16.000·—
Sl. obec král. horn. města Hory Kutné ročně 500 zl.	»	4.000·—
Archaeologický sbor »Vocel« v Kutné Hoře ročně 100 zl.	»	800·—
	zl.	113.986·20

V stavební periodě 1892 založeny základy pro dostavbu na úplně vodorovné skále, která v průměrné hloubce 3½ *m* pod terrainem (územím) parku kolem chrámu nalezena byla.

V stavební periodě 1893 dospěly stavební práce při témž průčelí do výše závěrku spodní řady oken nad mohutným portálem — a mimo to byl i veliký oblouk předsíně výšku oken značně převyšující, sklenut a nadezděn.

V stavební periodě 1894 zřídilo se II. patro mohutného stavebního lešení a pokračováno čile u provádění přístavby zakončující a docíleno toho, že stavba až do výše hlavní římsy bočních lodí, místem i výše provedena býti mohla.

Rovněž čile pracováno při dostavbě západního průčelí v stavebním roce 1895. Jakmile záhy z jara seřízeno bylo k témuž účelu lešení o třech patrech nad výškou římsy bočních lodí, začalo se vyzdívati průčelí v šíři vysoké lodi — a práce téměř pod rukama čilých a osvědčených dělníků rostla tak, že již počátkem června dosažena výška kordonových říms velkých oken vysoké lodi — v rychlém pak tempu následovalo další vyzdívání a vsazování tří oken velkých rozměrů na straně průčelní, upravení výběhů bohaté klenby síťové, načež sklenutí oken a nadezdění týchž provedeno bylo.

Současně pracováno také s velikým úsilím na připojení nové západní části se stavbou starou ve směru podélném — a provedeny jak na straně severní, tak i na jižní velká, celou prostoru mezi starou stavbou a novým průčelím vyplňující okna.

Mimo to vyzděny po obou stranách západního průčelí štíty nad zakončenými bočními loděmi a osazeny schody v novém schodišti až do výše empor vysoké lodi.

Koncem měsíce listopadu, do které doby za příznivého počasí bylo lze pracovati, dosažena z větší části rovnost nové přístavby, takže počátkem příštího stavebního období hlavní římsu na této části bude lze osazovati.

Důležitá práce měla by podniknuta býti příštím rokem, totiž svázání nové střechy, kteráž ve formě tří mohutných stanů, jak původně bývalo, provedena bude. Poněvadž ale snesení starých krovů a seřízení, postavení a pokrytí nových tří mohutných stanů vyžadovati bude pro veliký rozsah svůj delší doby, budou práce ty r. 1896 připravovány. Snesení pak starých a postavení nových krovů na rok 1897 ponecháno.

V době nynější, kdy venku pracovati nelze, zaměstnává se část dělnictva tím, že snáší starý hudební kůr a spojovací chodby mezi emporami vysoké lodi, v huti pak kamenické pracuje se pilně o kusech pro práce příštího roku potřebné.

Stavba západního průčelí našeho velechrámu vyžadovala dosud nákladu zl. 52.296·12, z kteréžto částky připadá na dotace státní zl. 11.109·28 a na dotaci mimostátní zl. 41.186·84.

Valná hromada za správní rok 1893 konala se 18. června 1894 za hojného účastenství členstva.

Po schválení zpráv výročních rokováno hlavně o tom, jakým způsobem se sbor náš »Vocel« národopisné výstavy československé, jež r. 1895 pořádána býti má, súčastniti hodlá. Jednomyslně usneseno, aby vzhledem k důležitosti takého národního podniku poskytl všeho, čehož by sobě výbor národopisné výstavy československé z musea našeho přál. Stalo se tak.

Velice čilý náš p. správce sbírek vypravil téměř celé museum sborové na pouť do Prahy — a jednatel sboru zase hleděl vzácnými památkami z chvalně známých našich chrámů vyzdobiti odbor umělecko-církevní. Zásilky obě důstojně se řadily ku sbírkám odboru, který s nemalým úspěchem pořádal v r. 1893 výstavu národopisnou v staroslavném městě našem.

Kutná Hora osvědčila se byti staroslavnou, starobylou i přes to, že jí nebylo popřáno, jako jiným daleko menším městům, místa samostatného.

Výstava naše národopisná vzbuzovala svou bohatostí a vzorným uspořádáním pravý úžas nejen u nás, ale i jiných spravedlivě o nás smýšlejících národů.

Odměnou na výsost čilému a zasloužilému výboru výstavy národopisné československé byla návštěva 2,000.000 převyšující. Pán dal, že se zdařila a důstojně řadí k výstavě jubilejní!

Přípisem ze dne 30. listopadu 1895 děkuje výbor národopisné výstavy československé sboru našemu jak následuje:

Slavná správo! Jménem národopisného odboru výtvarného děkujeme po vrácení zaslaných na výstavu národopisnou vzácných předmětů co nejuctivěji za občtavou součinnost a prosíme, aby laskavě sdělen byl náš opravdový vděk se všemi členy, kteří jakkoliv činností svou přispěli při pracích spojených s odesíláním a uspořádáním předmětů výstavě zapůjčených.

Zároveň cítíme se zavázáni správci musea velectěnému panu prof. Em. Lemingrovi, který nám laskavě šel v každém ohledu vstříc a kterýž věnoval mnoho času a vykonal značnou práci v zájmu výstavy národopisné.

Přejeme sl. archaeologickému sboru »Vocel« v každém směru hojně zdaru.

Za národopisný odbor výtvarný:

Jos. Janda, jednatel. **Stan. Sucharda,** místopředseda.

V téže valné hromadě učiněn návrh, aby správní výbor vypracoval vhodné provolání, ve kterém by s účelem sboru našeho byli čelní vlastenci jak zdejší tak vůkolní seznámeni a vybídnuti, aby k jednotě naší přistoupili.

Ve smyslu přání rozeslal správní výbor na velmi četné korporace i rovněž na jednotlivce písemné vyzvání, aby přistupovali za členy společnosti naší. S politováním dlužno však bohužel konstatovati, že pozvání tomu ani v míře skromné zadost učiněno nebylo; nicméně i v roce nastávajícím hodlá správní výbor v tomto směru co nejhorlivěji dále působiti, doufaje, že úsilí setká se tentokráte s potěšitelnější výsledkem, nežli doposud se stalo.

Členy čestné čítal sbor v uplynulém roce 4 a 213 přispívajících.

Záležitosti správní vedl výbor »Vocel« valnou hromadou dne 18. června 1894 zvolený.

Zvoleni byli: za předsedu p. t. p. MUDr. František Stáně; za výbory: pp. Vincenc Dajbych, Frant. Jirsík, Václav Křepinský, Jan Ladislav, prof. Em. Leminger, Ant. Hrabák, prof. Jos. Zeis, Karel Vorlíček; za náhradníky: pp. Jan Mayer, Jos. Kupka, cv. učitel.

V první schůzi své skonstituoval se nový správní výbor tak, že jednohlasně zvoleni byli: za jednatele Karel Vorlíček, za pokladníka Václav Křepinský, za správce sbírek Em. Leminger a za revisory účtů p. prof. a katecheta Jan Partisch a p. Ant. Zuvač, c. k. okr. školní inspektor.

Ve schůzích výborových vyřizovány hlavně záležitosti sborové.

Milý a povzbuzující jest úkaz, jakého ocenění a podpory dostává se snahám sborovým od sl. správy spořitelny král. horního našeho města, která na dostavbu velechrámu sv. Panny Barbory 2000 zl. ročně přispívá — od sl. zastupitelstva král. horn. města K. H. a sl. zastupitelstva okresu kutnohorského, z nichž první najalo pro sbírky sborové za 200 zl. místnosti v městské spořitelně v každém ohledu vyhovující a důstojné — a druhé zvýšilo samo roční příspěvek ze 12 zl. na 50 zl. ročně, počínaje rokem 1887.

Správní výbor vzdávaje za to vroucí díky, slibuje, že seč síly jeho stačí o to péči míti bude, aby i do budoucna uchránil vše, cokoliv by sloužiti mohlo k důkladnému seznání král. horn. města Kutné Hory a jeho okolí, předků našich, jejich cti a slávy.

Bohužel jest mi se tu také zmíniti o bolestné ztrátě, jež stihla sbor náš, totiž o úmrtí vysoce zasloužilého člena a zakladatele sboru našeho pana Jana Řeháka, prof. na české vyšší reálce v Praze. Zvěčnělý byl dlouholetým členem správního výboru a jedním z nejnadšenějších přátel našeho sboru, o jehož potěšitelný rozvoj neunavnou činností svojí na poli spisovnictví archaeologického — zřejmě K. H. se týkajícího, získal si veliké zásluhy. Památka jeho zůstane v dějinách sboru našeho navždy zaznamenána, jakožto jednoho z nejhorlivějších podporovatelů jeho kulturních snah. Archaeologický sbor náš nezapomene nikdy toho zlatého srdce, plného lásky k vlasti a umění.

Dále ztratili jsme p. presidenta zdejšího krajského soudu Ad. Filippa a dlouholetého revisora účtů sborových dp. Jana Partiše, em. prof. a katechetu zdejšího paedagogia.

Čest budiž památce jejich!

Přejíce budoucí činnosti sboru našeho »Vocela« nejlepšího zdaru a jsouce přesvědčeni, že přání to dojde splnění, žádám, abyste zprávu tuto k laskavé vědomosti vzali a schválili.

»Zdař Bůh!«

Karel Vorlíček,
arciděkan, t. j. jednatel.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc říjen.

Ve schůzi výboru vědecké sekce byl na místo zemřelého vysoce důst. pana paeláta dra Klem. Borového zvolen za předsedu vys. důst. pan kanovník dr. Frant. Krásl. Výbor se rozšířil veledůst. pp.: drem Ant. Podlahou, praefektem Akademie Strakovské a drem Jos. Tumpachem, univ. professorem.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Monstrance stříbrná: pro dp. Jana Kalába, faráře v Hrušce na Moravě. — Pozlacení a postříbření v ohni: monstrance, kalicha a dvou pacifikálů: pro dp. Theod. Smiku, faráře v Brodku na Moravě; tří nádobek na sv. oleje: pro dp. Ant. Baselta, faráře v Bosni; kalicha: pro důst. farní úřad v Markovicích na Moravě a pro důst. farní úřad ve Špitale (Dol. Rakousy); monstrance: pro důst. farní úřad v Želenici. — Hostiarium: pro dp. Ferd. Scheidhauera, děkana v Libořicích. — Patenka stříbrná k zaopatřování nemocných: pro dp. Rud. Hrdličku, faráře v Dobromělicích na Moravě. — Nádobka stříbrná na sv. olej: pro dp. Rud. Hrdličku, faráře v Dobromělicích. — Náčiní ku zaopatřování nemocných: pro dp. Václ. Kudrnu, faráře v Kuněticích. — Svícny oltářní: 12 gotických: pro sl. c. k. centrální správu v Praze; 16 románských: pro dp. Gerl. Dvořáka, faráře v Kmětnovsi a 2 trojramenné: pro J. Jas. vysokorod. paní kněžnu z Oettingenů v Hluboši. — Lampa gotická: pro slav. c. k. centrální správu v Praze. — Kaditelnice: pro dp. Václ. Kudrnu, faráře v Kuněticích. — Kropenka: pro dp. Václ. Kudrnu, faráře v Kuněticích. — Dvě kropenky mramorové: pro dp. Ad. Glatze, faráře v Žaboklikách. — Mešní konvičky: pro dp. Jindř. Weebra, koop. v Blšanech. — Dvě nádobky na mytí prstů: pro dp. Jos. Pohla, dompraebendata v Litoměřicích. — Lucerna k zaopatřování nemocných: pro dp. Jana Olivu, faráře v Chroustovicích.

Rozličné. Missaly: pro ctih. uršulinský kášter v Praze a pro blahorod. pana J. Spotta, knihaře v Praze. — Pultík pod missal: pro dp. Václ. Kudrnu, faráře v Kuněticích. — Kříž pro školu: pro důst. farní úřad v Chržíně. — Dva harmonické zvonky: pro blahorod. pana K. Wenzla v Rychnově.

Paramenty. Kasule: bílá: pro blahorod. paní Schoblochovou v Praze a pro sl. patronátní úřad v Tuchoměřicích; bílá a červená: pro dp. Theod. Smiku, faráře v Brodku a pro dp. Rud. Hrdličku, faráře v Dobromělicích na Moravě. — bílá: pro J. Jas. vysokorod. paní kněžnu Idu z Lobkoviců v Praze; červená: pro vys. dp. dra Fr. Krásla, kanovníka na Hradčanech; černá: pro vys. dp. Mich. Hornsteinera, kanovníka na Hradčanech; bílá: pro dp. Em. Peška, katechetu na Žižkově; červená: pro vysokorod. paní hraběnku Hartmannovou v Praze. — Pluvial bílý: pro dp. Jos. Kebrle, faráře v Přistoupími. — Trůn pro Nejsvětější pro výstavu ze stříbrného brokátu: pro J. Eminenci Nejdůst. pana kardinála kníž.-arcibiskupa Františka de Paula. — Štoly: pro dp. Gerl. Dvořáka, faráře v Kmětnovsi a vyšívaná: pro vysokorod. paní hraběnku Lažanskou v Praze. — Vela: pro dp. Jos. Kebrle, faráře v Přistoupími, pro dp. Rud. Hrdličku, faráře v Dobromělicích a pro slavnou správu ústavu choromyslných v Hor. Beřkovicích. — Antipendium: pro blahorod. paní Vovesovou v Praze. — Pláštík na ciboř: pro blahorod. sl. Kindlovou v Praze. — Okrasa na kazatelnu: pro dp. Theodora Smiku, faráře v Brodku. — Příkrov: pro sl. správu ústavu pro choromyslné v Hor. Beřkovicích. — Birety: pro dp. Jana Odstrčila, faráře ve Vedvovicích, pro dp. F. Fibingra, kaplana v Liberci a 6: pro ctih. pana Vojt. Bílého, bohoslovce v Litoměřicích. — Komže pro ministranty: pro vys. dp. dra Fr. Krásla, kanovníka na Hradčanech.

Prádlo kostelní. Alba a rocheta: pro sl. patronátní úřad v Tuchoměřicích; alba: pro dp. Jana Olivu, faráře v Chroustovicích; 12 rochet: pro vys. dp. dra Fr. Krásla, kanovníka na Hradčanech.

Zpráva za měsíc listopad.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: pro J. Milost Nejdůst. pana biskupa dra Fr. Bauera v Brně a pro dp. Fr. Černého, kaplana v Sedlci. — Ciborium: pro J. Milost Nejdůst. pana biskupa dra Fr. Bauera v Brně. — Monstrance stříbrná: pro dp. Rud. Hrdličku, faráře v Dobromělicích na Moravě. — Pozlacení v ohni: tří nádobek na sv. oleje: pro důst. farní úřad v Černém Kostelci; dvou kalichů: pro dp. Aug. Žádníka, faráře na Vsetíně (Morava); kalicha: pro dp. Fr. Pavlíčka, faráře ve Framové Lhotě na Moravě; monstrance: pro dp. Ant. Kubíčka, faráře v Běhařovicích na Moravě. — Nádobky tři na sv. oleje: pro dp. Ant. Michla, faráře ve Zbislavi. — Náčiní k zaopatřování nemocných: pro dp. Gotth. Alta, kaplana v Mariensternu v Sasku. — Lampa oltářní: pro dp. Fr. Bečváře, faráře v Třebešicích. — Mešní konvičky: pro J. Excellenci paní hraběnku Waldštýnovou v Praze. — Schránka na hostie: pro J. Excellenci paní hraběnku Waldštýnovou v Praze. — Lucerna k zaopatřování nemocných: pro dp. Fr. Bečváře, faráře v Třebešicích. — Stroj na pečení hostií: pro dp. Jana Zárubu, faráře v Kebetově.

Rozličné. Missaly: pro dp. Tom. Kubíčka, faráře v Bílovicích, pro dp. Leop. Hrubého, děkana v Kdousově na Moravě, pro důst. benediktinský klášter v Praze a pro sl. patronátní úřad v Oumoníně. — Pultík pod mešní knihu: pro dp. T. Kubíčka, faráře v Bílovicích.

Paramenty. Kassule: fialová: pro J. Exellenci paní hraběnku Nosticovou v Praze; bílá: pro dp. Al. Nováka, kaplana v Zdislavi; fialové: pro blahorod. pana Karla Veselého, starostu v Týně n. Vlt. a pro ctih. klášter božské lásky ve Veltrusích; bílá: pro dp. Fr. Černého, kaplana v Sedlci. — Pluvial černý: pro sl. patronátní úřad v Oumoníně. — Štoly: pro dp. Ferd. Harnu, faráře ve Chvalkovicích u Olo-

mouce a pro dp. Ant. Kubíčka, faráře v Běhařovicích. Pláštíky na ciborium: pro Nejdůst. pana dra Václ. Horáka, velmistra ryt. řádu křížovnického v Praze, pro J. Milosť Nejdůst. pana biskupa dra Fr. Bauera v Brně, a pro blahorod. sl. Terezii Kučerovou ve Vltavo-Týně. — Bursa k zaopatřování nemocných: pro dp. Fr. Bečváře, faráře v Třebešicích. — Příkrov: pro sl. patronátní úřad v Oumonínč.

Prádlo kostelní. 2 cingula: pro dp. Karla Krále, faráře v Lužci; plachty oltářní: pro blahorod. pana Jos. Mudru, c. k. pošt. kontrolora na Vinohradech; alba: pro dp. Leop. Hrubého, děkana v Kdousově.

Seznam předplatitelů „Methoda“ r. 1897.

Čechy.

Archidiecése Pražská.

Praha.

	Počet výtisků
J. Em. kardinál a kníže-arcibiskup, František de Paula hrabě Schönborn	1
Binder Josef, kanovník metrop.	1
Bursík a Kohout, knihkupectví	1
Cyrillo-Methodějské knihkupectví	2
Dědictví Sv.-Václavské	1
Doubrava Jos., Dr., kanovník metrop.	1
Drozd J., profesor	1
Ekert Fr., farář	1
Fanta Josef, architekt	1
Grünfeld Jindřich, stříbrník	1
Gýra Ferdinand, sazeč písma	1
Janda Fr., Msgre., děkan Karlštýnský	1
Hammerschmied Josef, kooperátor	1
Hora Ant., kapitolní děkan	1
Houžvička Jos., farář v Žižkově	1
Kačer Jan, duchovní správce	1
Kalousek Jos., Dr., c. k. prof. univ.	1
Karlach Mik., Dr., kanovník	1
Kebrle Ant., vikarista	1
Knihovna bohoslovců	1
Knihosklad školní c. k. v Praze	1
Krejčík Josef, závod sochařský	1
Kryštůfek Fr., Dr., prof. theologie, kanovník	1
Kuchynka Josef, kanovník na Vyšehradě	1
Kuchynka R.	1
Labler Aurel., P., farář	1
Matějka Bohumil, Dr., sekretář	1
Mocker Jos., architekt	1
Museum umělecko-průmyslové	1
Müller Václav, c. k. profesor gymn.	1
Münzberger Bedř., architekt	1
Pecenka Ad., c. k. místodrž. vrchní inženýr na Král. Vinohradech	1
Podlaha Ant., Dr., praefekt Akademie Strakovské	1
Rektorát kongregace Redemptoristů	1
Residence Tovaryšstva Ježíšova	1
Řivnáč Fr., kněhkupectví	1
Ředitelství c. k. akad. gymnasia	1
Ředitelství c. k. realného a vyššího gymnasia v Křemencové ulici	1
Sbor doktorů bohosloví	1
Schmidt Lohel, P., sekretář na Strahově	1
Schwarzenberg Karel, J. J., kníže	5
Společnost přátel starožitností českých	1
Staněk Bohumil, ingenieur na Král. Vinohradech	1
Starý Sigmund, P., generální opat	1
Šimák Josef, Dr. profesor	1
Šittler Eduard, provisor semináře	1
Teisingrová Anna, majitelka domu v Karlíně	1
Tengler Jan, stříbrník	1
Topič F., kněhkupec	1
Sneseno	54
Přeneseno	54
Tumpach Josef, Dr., c. k. universitní profesor	1
Vacek Fr., gymn. katecheta	1
Vlček Václav, redaktor »Osvěty«	1
Warter F., P., inf. převor maltézský	1
Werner Ferd., kaplan	1
	59

V archidiecési:

Appel Karel, farář v Plané	1
Bejvl Š., vikář a farář ve Vinoři	1
Biedermann Maxm. ,katecheta v Příbrami	1
Bořický Ferd., děkan na Proseku	1
Brázda Dominik, farář v Drahno-Újezdě	1
Čenský Bohumil, farář v Kostelci u Křížků	1
Čermák Václav, farář v Slivici	1
Černohouz Jan, děkan v Hostivaři	1
Chalupecký Fr., farář v St. Kolíně	1
Chlupáč Jan, farář v Sánech	1
Dvořáček Josef, stavitel a odb. učitel v Kolíně	1
Dvořák Jan, kaplan v Unhošti	1
Dušek M., vikář a farář v Charvatcích	1
Eybl J. Ev., farář v Křečhoři	1
Handrejch Fr., děkan v Kouřimi	1
Holý Prokop, kaplan v Příbrami	1
Hoppe Fr., farář ve Vrbně	1
Ibl Kašpar, farář v Ouzicích	1
Johanna baronessa z Hrubí-Jelení v Červ. Pečkách	1
Kebrle Josef, farář v Přistoupimi	1
Klášter františkánský v Hájku	1
Knihovna J. J. Mořice knížete z Lobkovic v Roudnici	1
Kotrch Václav, kooperator v Roudnici	1
Krotký Matěj, farář v Třebetově	1
Lhotský Josef, farář v Jirčanech	1
Ludvík Jakub, farář v Ounětících	1
Martinovský Bohumír, učitel v Staré Boleslavi	1
Meloun Josef, vikář v Postupicích	1
Moc Josef, děkan v Budyni	1
Museum městské v Plzni	1
Müller Václav, katecheta v Roudnici	1
Ondok Jan, farář v Jinonicích	1
Opp Josef, farář a vikář na Peruci	1
Petráš Josef, děkan v Kostelci n. L.	1
Pohl František, farář ve Světci	1
Procházka Karel, administrator v Stochově	1
Prskavec Josef, farář ve Volešce	1
Přecechtěl Jakub, farář v St. Přerově	1
Průša Ant., farář ve Vrbně	1
Raus Eduard, děkan v Rokycanech	1
Ráž Jan, hraběcí správce v Slavětíně	1
Rošický Fr., kanovník a probošt v Roudnici	1
Roškot Jan, vikář v Počepicích	1
Růžička J. H., cukrovar v Radboři	1
Sládek Josef, farář v Svojšicích	1
Šoulavý Karel, farář v Tejnci n. S.	1
Štědrý Fr., farář ve Slavětíně	1
Sneseno	47

Přeneseno . . 47
Tischer Jan, děkan v Načeradci 1
Vaněk Ferd., prof. v Klatovech 1
Valenta Jan, farář v Kladrubech 1
Vávra Prokop, katecheta v Libni 1
Vojáček Fr., farář v Janovicích 1
Wagner Adolf, farář v Úhonicích 1
Zbejval Josef, farář v Lišnici 1
Žaček Fr., farář v Hluboči 1
Úhrnem 114. 55

Diecése Litoměřická.

Litoměřice.

J. M. biskup Dr. Emanuel Schöbl 1
Sitte Václav, protokolista kons. 1
2

Diecése:

Buchta Ant., farář v Řitonicích 1
Hartmann Fr., kaplan v Dobrovici 1
Hladík Fr., farář na Loukovci 1
Jodas M. A., knihař v Libáni 1
Klement V., kněhkupec v Ml. Boleslavi 1
Mikolášek Václav, farář v Markvarticích 1
Němeček Josef, Msgr., papežský komoří, vikář v Loukově 1
Novotný Jan, knihkupectví v Ml. Boleslavi . . . 1
Oplt Václav, děkan v Libochovicích 1
Rydvan Jos., Dr., farář v Kostomlatech 1
Svoboda Josef, děkan v Turnově 1
Štolc Fr., farář v Brozanech 1
Venta Theodor, kněhkupec v Lounech 1
Zuklín Fr., farář v Bořislavi 1
Úhrnem 16. 14

Diecése Královéhradecká.

Hradec Králové.

Biskupský seminář 1
Domečka L., městský koncipista 1
Frýdek Ant., papež. prelát, kapit. děkan . . . 1
Kerner Fr., sekretář 1
Orel Dobroslav, vicerektor Boromea 1
Mrštík Josef, Dr., profesor 1
Musil Matěj, kanovník 1
Pour František, vicerektor semináře 1
Ruth Vinc., Dr., prof. theologie 1
Sekera Vladislav, katecheta 1
Šrůtek Josef, inful. arcijáhen 1
Tondl Fr., č. k. profesor 1
12

Diecése:

Archaeologický a musejní spolek v Hořicích . . 1
Beseda měšťanská v Kutné Hoře 1
Bezděka Viktor P., archivář v Želivě 1
Bursík Ferdinand, P., opat v Želivě 1
Dvořák Ant., farář v Nebovidech 1
Dvořák Št., farář na Rychmburku 1
Hakl Bohumil, Msgr., děkan a vikář v Hořicích . 1
Hejtmánek Jan, vikář v Německé Bělé 1
Jelínek Václav, kaplan v Hořiněvsi 1
Klein Jan, Msgr., arciknéz, pap. protonotář v Čiňovsi 1
Krátký Čeněk, farář a vikář v Lovčicích 1
Krunert Blažej, farář ve Velimi 1
Louvar Leop., sochař v Něm. Brodě 1
Městské museum v Chrudimi 1
Městské museum ve Vysokém Mýtě 1
Musejní společnost pro okres Humpolecký v Humpolci 1
Nechvíle Jan, farář v Dašicích 1
Sneseno . 17

Přeneseno . . 17
Nejedlý Ludvík, malíř v Novém Bydžově 1
Nývlt Method, P., konventuál v Želivě 1
Pilný Čeněk, učitel v Kostelci 1
Preclík Karel, farář v Církvici 1
Ryzner Frant., farář ve Vápně 1
Spěvák A., knihkupec v Hoře Kutně 2
Sucharda Ant., sochař v Nové Pace 1
Vančura Ant., děkan v Něm. Brodě 1
»Včela«, archaeol. spolek v Čáslavi 1
»Vocel«, archaeol. spolek v Kutné Hoře 1
Vokál J. v České Třebové 1
Úhrnem 41. 29

Diecése Budějovická.

Budějovice.

J. M. biskup dr. Martin Říha 1
Literární Jednota bohoslovců »Jirsík« 1
Rodler Adolf, Msgr., kanovník 1
Ředitelství c. k. čes. gymnasia 1
4

Diecése:

Dědek Bohumil, úředník kníž. na Hluboké . . . 1
Duben Jan, emer. děkan v Horažďovicích 1
Geringer Karel, farář v Modré Hůrce 1
Hašek Václav, farář v Hluboké 1
Hejna Josef, farář v Drahově 1
Hille Jan, farář v Kádově 1
Hlinka Vojtěch, bisk. notář na Hrádku 1
Hofmann Josef, probošt v Jindř. Hradci 1
Hůlka Fr., farář v Nové Cerekvi 1
Kolář Martin, profesor v Táboře 1
Kovář Josef, farář ve Svojšicích 1
Majer Antonín v Čížové 1
Mařík Jos., děkan v Netolicích 1
Městské museum v Klatovech 1
Mocker Adolf, stavitel v Petrodvoře 1
Pauli Hugo de, farář v Kolínci 1
Pavel Rafael, P., ve Vyšším Brodě 1
Sedláček Aug., profesor v Táboře 1
Sedláček J., kníž. švarc. stavební inženýr v Hluboké 1
Spiess Julius, kníž. stavitel v Č. Krumlově . . . 1
Stiller Er., vikář v Planici 1
Šťasta Alois, farář v Starém Městě 1
Toušek Fr., děkan v Třeboni 1
Vondráček Pavel, farář v Hodušíně 1
Wildmann Frant., farář v Sudoměřicích 1
Zbonek Vendelín, farář v Štěkni 1
Zwettler Šim., farář v Nakří 1
Úhrnem 31. 27

Čechy úhrnem: 202.

Morava.

Arcidiecése Olomoucká.

Olomouc.

J. M. kníže-arcibiskup Dr. Theodor Kohn . . . 1
Kachník Josef, Dr., profesor bohosloví 1
Knihovna bohoslovců československých 1
Knihovna seminářská 1
Vyvlečka Josef, vikář na dómě 1
5

Arcidiecése:

Bílčík Karel, farář v Roketnici 1
Blažek Vilém, Msgr., kanovník, řed. sem. v Kroměříži 1
Břečka Jan, farář v Chvalkovicích 1
Čech Josef, farář v Hranicích 1
Daněk J., farář v Hovězí 1
Domluvil E., prof. náboženství v Meziříčí 1
Sneseno . . 6

Přeneseno . . 6
Harna Ferd., farář v Chvalkovicích 1
Hoch Fr., farář v Jaroměřicích 1
Jeřábek Fr., c. k. okr. ingenieur v Uh. Hradišti 1
Kašpar Josef, farář v Radiměři 1
Klemš Jos., farář v Cotkytlí 1
Levý Frant., c. k. telegr. úředník v Přerově . . 1
Mrázek Florián, farář v Belotíně 1
Novák Filip, kooperator ve Vlčňově 1
Ředitelství myslivecké školy v Sovinci 1
Sauer Ig. V., farář v Napajedlích 1
Sedláček Jan, farář ve Špičkách 1
Snopek Fr., farář v Blazicích 1
Strouhal Jan, farář v Kladkách 1
Strouhal Ig., farář v Dolanech 1
Věrný Fabian, farář v Dřevohosticích 1
Vychodil Jan, farář v Želechovicích 1
Úhrnem 27 22

Diecése Brněnská.

Brno.

J. M. biskup Dr. František Sal. Bauer 1
Adamec Ant., ředitel semináře 1
Alumnové semináře 3
Hodr Jakub, Dr., profesor bohosloví 1
Knihovna chlapeckého semináře 1
Pospíšil Josef, Dr., kanovník 1
Rambousek Anselm, P., opat 1
Šuderla Robert, kanovník 1
Winiker C., knihkupectví 1
Zeibert Fr., Msgr. Dr., kapitolní děkan 1
12

Diecése:

Adámek Mansvet, převor v Jihlavě 1
Beránek Karel, Dr., kanovník, děkan v Újezdě . 1
Bezděk Václav, farář v Jamcích 1
Florián František, děkan a farář ve Velkém Meziříčí 1
Chudáček Fr., farář ve Velkém Ořechově 1
Klášter františkánský v Dačicích 1
Klíma Frant., farář v Strachotíně 1
Korčian Benedikt, P., opat v Rajhradě 1
Korec Fr., farář v Řeznovicích 1
Koubek Julius, farář ve Zbejšově 1
Miča František, farář ve Zhoři 1
Sneseno . 11

Přeneseno . . 11
Michálek Fr., farář v Čebíně 1
Mrázek Jan, farář v Třešti 1
Oharek Václav, farář ve Znojmě 1
Pátek Bernard, farář ve Křtinách 1
Pavelka J., kooperator v Rudíkově 1
Pavelka Pavel, farář na odp. v Líšni 1
Spálenka Anselm, P., kvardián v Dašicích . . . 1
Stojan Ant. Cyr. farář v Dražovicích 1
Vlk Josef, katecheta v Třešti 1
Vlček Arnošt, farář v Novém Veselí 1
Vymětal Theodor, farář v Bedřichově 1
Wolf Al., farář ve Valči 1
Úhrnem 35. 23

Morava úhrnem: 62.

Slezsko.

Porazil Fr., farář v Moravicích 1
Pospíšil Gerard, farář v Orlově 1
Suchánek Antonín, kaplan v Komárově 1
Štoček Jindřich, farář v Dittersdorfě 1
4

Jiné země.

Cipín A., kněz v Reedville v Americe 1
Dítko Ant., Msgr., pap. komoří a farář v Langenlois 1
Graus Jan, předseda spolku pro církevní umění v Štyrském Hradci 1
Houdek Vítězslav, c. k. ministerní sekretář ve Vídni 1
Jaeger Jan Nep. O. S. B. Chicago (Amerika) . . 1
Konrád Eberhard, farář v Singhartingu (Horní Rakousy) 1
J. O. Anna svobodná paní Gudenusová, roz. hr. Schönbornova v Tannhausen (Štyrsko) 1
Molitor Josef, farář v Chicago (v Americe) . . . 1
Wolf František, beneficiat v Obertraunu (Hor. Rakousy) 1
9

V Čechách . . . 202 předplatitelů
Na Moravě . . . 62 »
Ve Slezsku . . . 4 »
Jinde . . . . . 9 »
Úhrnem . . 277 předplatitelů.

Pozvání k předplacení.

Obětovným spolupracovníkům vzdává redaktor vroucné díky. K p. t. pp. předplatitelům vznáší prosbu, aby každý alespoň jednoho nového předplatitele získal. Za vyslyšení prosby přimlouvá se výmluvná číslice. Redaktor přijal předplatného na celý rok úhrnem 270 zl. 40 kr., což stačilo na uhrazení účtů prvního čtvrtletí.

„METHOD“,

ročník XXIV., vycházeti bude roku příštího jako dosud.

Předplatné 2 zl. 20 kr. na celý ročník přijímá redaktor „Methoda“ F. J. Lehner na Král. Vinohradech (na faře).

»METHOD« vychází šestkráte do roka ve lhůtách dvouměsíčních. **Předplatné**, které činí poštovní poukázkou na celý rok **2 zl. 20 kr.**, přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech** (na faře), kam i **reklamace** se zasýlají.

Knihtiskárna »Politiky« v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 1. a 2. V Praze, dne 15. února 1898. Ročník XXIV.

OBSAH: Románské exkurse v Čechách. 135. Kostel sv. Jiří na hradě Pražském. — Románské exkurse na Moravě. 23. Kostel sv. Markéty v Loděnicích. 24. Kostnice a farní kostel ve Vranově u Znojma. — Původ chrámu. Basilika. — Sousoší sv. Anny v kostele Jankovském. — Různé zprávy. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc leden.

Románské exkurse v Čechách.

135. Kostel sv. Jiří na hradě Pražském.

Napsal F. J. Lehner.

1. Kostel Vratislavův.

Ve skupině prastarých kostelíků, k nimž později přistavěny byly kostely velké, jest nejznamenitějším chrámec sv. Jiří na hradě Pražském, jednak proto, že známa jest doba, kdy zbudován byl, jednak i pro důležitost svou, jíž nad ostatní vyniká významem svým historickým, jakož i nevšední cenou uměleckou. Po příkladu otce svého Bořivoje (asi 871—894), který na hradě Pražském založil kostel Panny Marie, zbudoval syn jeho Vratislav (asi 912—926) druhý kostel, jejž památce sv. Jiří zasvětil.[1])

Když kníže zemřel, pohřben jest ve svatyni jím zbudované, která brzy na to významným způsobem oslavena byla. Syn jeho totiž, sv. Václav, dal sem z hradu Tetínského přenésti tělo sv. Ludmily, povýšiv takto kostel otcem založený za hrobku první mučennice a patronky národa českého. Životopisec[1]) s nevšední obšírností vypravuje, s jakou uctivostí kněz Pavel na Tetíně tělo sv. Ludmily z hrobu vyzvedl a s vzácným klenotem před Prahou se zastaviv, vyslal poselstvo ku knížeti, který v noci ihned vstal, do kostela s největší radostí pospíchal, Kristu Pánu neskonalé díky vzdávaje. Při východu slunce svolav kníže kněžstvo a zástup věřících, spěchal u velikém průvodu v ústrety svatým ostatkům, kteréž kněží a levité na ramena vzavše, Bohu dobrořečíce a žalmy i chvalozpěvy prozpěvujíce na hrad Pražský nesli. Všedše do kostela sv. Jiří položili tělo blahoslavené mučennice před oltářem na

[1]) *Gumpoldi passio sancti Vencezlavi.* Fon. rer. boh. I., 148: ...Wratizlav... victorioso dei athletae beato martiri Georgio basilicam deo dicandam, christianae credulus veritati erexit. — *Passio s. Uendezlavi martyris.* I., 183: Qui (Wratizlaus) eciam in religione christiana magnopere perseverabat, quique construxit ecclesiam in nomine beati Georgii. — *Život sv. Ludmily.* I., 193: Hic (Wratizlaus) firmato regno suo monasterium s. Georgii martyris fabricauit. — *Křišťanův Život sv. Ludmily a sv. Václava.* I., 205: prefatus dux Wratizlaus... basilicam in honorem b. Georgii martyris statuit.

[1]) *Křišťanův Život sv. Ludmily a sv. Václava.* Fon. rer. boh. I., 211—213.

podlahu, načež veškeren lid český z celé Prahy v zástupech sem přicházel, aby spatřil neporušené tělo světice a uctil oslavené ostatky její. Vykopavše tedy zem a upravivše hrob uprostřed kostela chtěli zde tělo pohřbíti, což však pramenem náhle vyprýštivším bylo zmařeno. Zahrabali tudíž opět vykopaný hrob a postavili na něj sarkofag se svatými ostatky. Jakmile pak voda se ztratila, spuštěn sarkofag do hrobky. Když pak Hospodin hrob světice oslavil a lid český k hrobu jejímu putoval, slaven jest výroční den Přenesení sv. Ludmily jakožto svátek, který Církev po dnešní den každoročně 10. listopadu koná.

Jako hrob Páně v Jerusalémě má své strážce, podobně dostalo se záhy hrobu sv. Ludmily panenských strážkyň, které u hrobu jejího trvale se usídlivše, matku národa českého jakožto vlastní matku svou uctívali. Vedle hrobu jejího v kostele sv. Jiří usídlila se asi r. 973 Mlada (Marie), sestra knížete Boleslava II. se sborem panenským, jakožto abatyše prvního kláštera českého řádu sv. Benedikta, připojivši přispěním knížecího bratra svého ku kostelíku Vratislavem zbudovanému velký kostel s klášterem k boku jeho přistavěném, na který jméno sv. Jiří přešlo. Starší kostel Vratislavův, v němž uloženo tělo blahoslavené světice české, stal se nyní kaplí sv. Ludmily, kterou jeptišky za spolupatronku svou povýšily a vroucně uctívaly.[1]) Od té doby pak nazýván jest svatostan »klášterem sv. Jiří a sv. Ludmily«.[2]) Kaple tato spojena jest s jižní boční lodí velkého chrámu dvěma arkádami v severní stěně jeho prolomenými, jimiž za zhoubného požáru, kterým roku 1142 kostel i klášter zachvácen byl, oheň do vnitřku vnikl, aniž by ji valně poškodil. Mohutná klenba kamenná, jíž kostelík svrchu byl chráněn, zadržela náraz hořícího krovu a zachránila kapli, v níž shořela jen plátna na oltáři a co od dřeva zde se vyskytovalo. Tím vysvětluje se, že ostatky sv. Ludmily zůstaly neporušeny. Jelikož požár příbytky klášterní úplně zničil a velký kostel valně poškodil, uchýlily se jeptišky prozatím ku kostelu sv. Jana Křtitele na Oujezdě pod Petřínem. Jakmile však Konrád Znojemský s vojskem odtáhl, přichvátaly jeptišky na hrad Pražský, navštívily klášter a prohlédly kostel, se slzami hledajíce především nejvzácnější poklad, ostatky patronky své, svaté Ludmily, povolavše za tou příčinou Wernhera, kameníka a zedníka, aby mezi kamením a oharky po nich pátral. Wernher nalezl skutečně sarkofag neporušený, od ohně ani nedotknutý, který od doby přenešení těla sv. Ludmily pod podlahou v zemi bezpečně spočíval. Vesele vrátil se k jeptiškám na Oujezd, aby jim zvěstoval radostnou novinu, neopomenuv, jakožto člověk opatrný, při všeobecné radosti požádati za slušnou odměnu. Objevení neporušených ostatků svaté patronky uvítaly jeptišky s plesáním a pro radost zapomněly na zármutek v nynější osiřelosti. Nemeškajíce spěchaly na hrad Pražský a přišedše do chrámu na zem padly Bohu děkujíce a slzami radosti posvátná místa svlažujíce. Radostí opojeny se rozběhly, aby rakev vyzdvihly. Brzy však se vzpamatovavše zděsily se vlastní opovážlivosti a povolavše kněze Puda, za jehož rady a pomoci pokusily se vynésti schránku ven z hradu, aby ji prozatím, pokud spustošený kostel nebude obnoven a klášter znova zbudován, uložily v kostele sv. Jana Křtitele na Oujezdě, kde prodlévaly. Když však s posvátným břemenem dospěly již ku bráně hradské, nalezly jsou ji zatarasenu, uzamčenu a jako protivící se východu, kterou s velikým úsilím lomcovavše a s nevšedním namáháním o ní se opíravše přece nikterak neotevřely. Pro překážku tuto navrátily se do kostela a vyslaly posla k biskupu Ottovi, prosíce, aby přišel a rozhodl, co by činiti bylo. Kterýžto věda, že Církev přenášení ostatků neschvaluje, odpověděl, že netroufá si něco podniknouti, pokud by Řím nepromluvil. Žádaly pak Zdíka, biskupa Moravského, který byl zvláštním příznivcem kláštera, aby žádost jejich vyslyšel, který tak učiniti slíbil, kdyby svolení vlastního biskupa jejich obdržel. Když tedy nebylo lze ostatky přenésti, neupustily jeptišky alespoň od ohledání jich. K radě děkana Pražského Jindřicha a Petra arcijáhna, jakož i ostatních členů kapituly vyzdvihly opětně sarkofag, který otevřely a ohledavše ostatky vedle oltáře do hrobky vesele zase uložily.[1])

[1]) *Kanovník Vyšehradský.* F. R. B. II., 236: ... moniales... reliquias sanctae Ludmilae patronae suae cum lacrimis quaeritant.

[2]) *Kanovník Vyšehradský.* Font. rer. boh. II., 236: ... moniales dilectae deo et hominibus de coenobio sancti Georgii martyris sanctaeque Ludmilae martyris.

[1]) *Kanovník Vyšehradský.* F. R. B. II., 236, 237.

Jestliže jeptišky, které požárem tak neskonalou pohromu utrpěly, v neštěstí svém pamatovaly jedině a především na záchranu ostatků svaté Ludmily, patronky své, osvědčivše dojemným způsobem právě českou vroucnost a úctu k světici, u jejíhož hrobu blahoslavená Mláda je usídlila, měl Wernher, příbuzný kancléře Gervasia, jehož přímluvou z ciziny povolán byl, aby obnovu kostela a stavbu nového kláštera provedl, docela jiné starosti. Maje jakožto najatý stavitel volného přístupu do kaple sv. Ludmily, otevřel hrobku a ukradl podtají částku ostatků, s nimiž do vlasti své utekl, najav k stavbě poškozeného kostela dva zedníky, kteří začavše dílo zemřeli, roku následujícího jiní dva, třetího pak roku on sám náhle skonal. Vida to syn jeho, z rozkazu sousedů a příbuzných smrtí svatokrádežníka poděšených, přijel do Čech, oznámil Gervasiovi, co se přihodilo, načež jsa od něho napomenut vrátil kostelu svaté ostatky, které otec jeho svatokrádežně uloupil.[1])

Jakmile velký kostel Miládin byl zase náležitě upraven, takže bohoslužba v něm slaviti se počala, zahájila abatyše Berta, která třetího roku po požáru za představenou kláštera zvolena byla, neobyčejnou činnost stavitelskou, při které vnitřek kostelíka Vratislavova poněkud pozměněn jest, o čemž v dalším popisu zmínka se učiní. Dala totiž abatyše Berta na mohutných zdech kostelíka, nynější kaple sv. Ludmily, zbudovati věž, čímž však starobylá a ctihodná svatyně nižádným způsobem poškozena nebyla. Když pak stavba Bertou podniknutá šťastně se dokonala, přikročilo se k nádherné výzdobě celého vnitřku řečené kaple, v němž choval se nejvzácnější klenot kláštera, ostatky sv. Ludmily. Klenba i veškeré stěny pokryty jsou nástěnnými malbami, jímž rovno není v zemích koruny české, o kterých dále obšírně promluveno bude. Vroucná úcta k svaté Ludmile, kterou jeptišky při hledání ostatků svaté patronky své tak dojemně osvědčily, nemohla krásněji, významněji a velkolepěji se vyjádřiti, nežli skutečně se stalo monumentální a v pravdě uměleckou výzdobou hrobky a svatyně její.

Lesk kaple povyblednul, když v době pozdější abatyše Kunhuta ze zvláštní úcty k prámateři své zbudovala prostranější, gotickou kapli sv. Ludmily ve východním koutě mezi Miladiným chorem kostela, boční lodí a dosavadní hrobkou její. Když pak do této nové kaple přeneseny jsou ostatky světice, pozbyl kostelík Vratislavův dosavadního významu svého a degradován jest na pouhou sakristii. Abatyše Žofie Albínka z Helfenburka, která na počátku 17. věku chor panenský v západní polovici hlavní lodi zvýšila, jak dosud se spatřuje, dala však upraviti severozápadní polovici boční lodi na novou sakristii, načež kostelík Vratislavův, sv. Václavem za hrobku sv. Ludmily povýšený, nazýván jest starou sakristií, která od té doby stala se zapomenutým skladištěm různých věcí, kam přístupu nebylo. Vzácné malby nástěnné dílem pobledly, dílem jsou zabíleny a věcmi zde skládanými odřeny. Po zrušení kláštera konečně vzácný památník ještě více sešel a upadl zcela v zapomenutí. Nikomu téměř nebylo povědomo, že jest to nejstarší kostel Pražský a památník stavitelství českého, zbudovaný v prvotních dobách křesťanských knížetem českým na hradě Pražském.

Úplné zapomenutí bylo však jeho štěstím. V nejnovější době, kdy badatelé počali všímati si opětně starých památek, neušla ani »stará sakristie« pozornosti starožitníků, kteří pozorovali barevné skvrny na stěnách, v apsidě a ve klenbě. Staletý prach dobrotivě zastřel velebné postavy trůnícího Vykupitele, obklopeného symboly evangelickými a sborem apoštolským s matkou Páně, nebeský Jerusalém střežený vojskem nebeským a různé výjevy ze života světců Páně. Když posléze i ve vlasti naší mlhy se rozptýlily a na nebi uměleckém se rozednilo, světci protrhli závoj a objevili se na světle denním. Malby částečně zašlé počnou se již příštího léta obnovovati. Za nedlouho zastkví se památník Vratislavův v bývalé kráse.

Vratislavův kostel sv. Jiří na hradě Pražském shoduje se skromnými rozměry, jakož i způsobem stavby naprosto se soudobými kostelíky, na počátku doby křesťanské vzniknuvšími, které se dosud dochovaly ve Vysoké, v Dobřichově, v Kuněticích, v Zeleném Kostelci, v Blatné a v Hosíně v Čechách, jakož i v Křtěnicích, ve Střížově a v Bítově na Moravě. Užívá se jich nyní jakožto sakristií velkých kostelů, v dobách pozdějších k nim přistavěných. Jako veškeré uvedené kostelíky skládá se i tento

[1]) L. c. 237.

z malé pravoúhlé lodi, pouze 7 *m* dlouhé a 3·70 *m* široké, z níž k východu vybo-

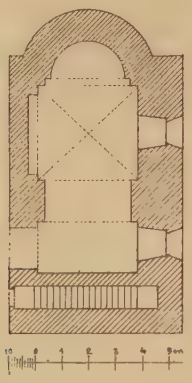

čuje polokruhová apsida s jedním pravoúhlým ústupkem. Loď osvětlena jest dvěma okny v jižní stěně boční prolomenými, které dosud podržely původní tvářnost a pouze o něco se rozšířily. Podobná okna bývala i na protější straně severní pokud kostelík odevšad svobodně stál. Když však abatyše Milada na této straně vystavěla velký kostel řeholní, jehož pravá loď boční ku kostelíku Vratislavově přiléhala, prolomeny jsou v těch místech, kde bývala okna, dvě arkady, čímž hrobka sv. Ludmily spojena jest jakožto kaple s velkým kostelem. Arkády tyto jsou ve vnitřku kaple dosud viditelny. Apsida osvětlena

byla pouze jedním okénkem románským, zcela neporušeně zachovaným, nyní ovšem bezúčelným, jelikož z venčí západní zdí pozdější kaple sv. Ludmily v těch místech přistavěné se zakrylo. Jako soudobé kostelíky této skupeniny stavební sklenuta byla loď mohutnou klenbou valenou, apsida poloviční kuplí, jaká dosud se spatřuje. Jedinou výzdobou architektonickou jest prostá římsa, utvořená z desky vespod šikmo sražené, která na ústupcích apsidy obíhá. U prostřed apsidy stojí stará, kamenná mensa oltářní. Do kostelíka se vcházívalo dveřmi, naproti oltáři u prostřed stěny západní proraženými, jelikož boční stěny neposkytovaly pro ně mezi okny dostatečného místa. Veškeré zdivo stěn bylo 1·30 *m* silné, jak na severní stěně boční lze přesvědčiti se.

Požárem roku 1142 svatyňka tato žádné valné pohromy neutrpěla. Mohutná klenba vnitřek od spousty ochránila. Také klenutá loď boční s kaplí sousedící k záchraně vnitřku jejího přispěla. Nakupilo se pouze před oběma arkádami množství oharků, zřítivších se s prohořelého krovu a trámového stropu, jimiž střední loď kryta byla, jakož i hromada kamenů padajícími trámy stržených,[1]) tak že ostatky sv. Ludmily zůstaly od ohně netknuty[2]) a po ohledání ihned do hrobky před oltářem v kapli zase uloženy,[3]) což by z úcty k nim ovšem nebylo bývalo možno, kdyby kaple byla pozbyla klenby své, jako se stalo se stropem střední lodi velkého chrámu. Změny ač méně podstatné udály se teprv o několik let později, když abatyše Berta počala budovati obě věže, jichž kostel Miladin nemíval. Jelikož věž jižní dle stanoveného plánu připadala v místo, kde kostelík Vratislavův stál, který sbořiti zapovídala vroucná úcta jeptišek k patronce zde pohřbené, jakož i k zakladateli ctihodné svatyňky, jehož tělo zde rovněž odpočívalo, budovala se věž přímo nad východní částí kostelíka Vratislavova. Za tou příčinou provedeny jsou pouze změny stavbou věže nutně podmíněné. Obě otevřené arkády, jimiž svatyňka do velkého kostela se otvírala, jsou zazděny, aby západní stěna věže měla bezpečné opory. Protější pak stěna jižní sesílena jest na 1·60 *m*, čímž zabezpečila se jižní strana věže. Třetí stranu k východu čelící dostatečně opíral dobře sklenutý, dvojnásobný oblouk

[1]) . . . inter saxa et titiones requirat . . . Tamže, FRB. II., 236.

[2]) . . . sarcophagum incoruptum nec igne tactum reperit . . . Tamže 237.

[3]) . . . iuxta altare laetanter recondunt . . . Tamže 237.

vítězný před apsidou. Zbývalo tudíž zabezpečiti pouze čtvrtou stranu čtverce věžního, k západu obrácenou. Za tou příčinou přistavěny jsou k oběma bočním stěnám kostelíka mohutné pilastry, jejichž šířka rovná se šířce jižní stěny boční, přepásané rovněž tak širokým polokruhovým obloukem, na kterém bylo lze budovati západní stěnu vysoké věže.

S uvedenými změnami stavebními, která podstaty kostelíka Vratislavova se nedotkla, souvisela pouze výměna klenby valené, jíž chrámec původně byl sklenut. Čtverec věže ohraničený oběma stěnami bočními, obloukem vítězným a mohutným pásem západním, pokryl se klenbou křížovou. Zbývající pak západní částka lodi obdržela poloviční klenbu valenou.

Aby posléze přístup z kostela velkého na věž se umožnil, sesílila se západní stěna kostelíka tou měrou, že v tloušťce její bylo lze upraviti schodiště, jímž z přízemku kostela vzhůru se vystupovalo. Vchod do kaple, který zde prvotně býval, přeložen jest za tou příčinou do severní, boční stěny. V tom stavu, jaký tuto právě se vylíčil, udržel se kostel Vratislavův až po dnešní den.

Jest to nejstarší památník Pražský, historicky bezpečně datovaný, jímž zjišťuje se stáří soudobých kostelíků téže skupiny, které v Čechách a na Moravě z dob prvokřesťanských se zachovaly. A jako pro význam svůj náboženský jest stejně důležitým pro zjištěné stáří své v dějinách českého stavitelství. Kostelík Vratislavův ukazuje jeden ze stavitelských typů, vedle nichž kostely v Čechách a na Moravě se budovaly na počátku 10. věku.

(Pokračování.)

Románské exkurse na Moravě.

23. Kostel sv. Markéty v Loděnicích.

Napsal **V. Houdek.**

Ves Loděnice v okresu moravsko-krumlovském jest v dějinách českomoravských neblaze pamětihodná krutou bitvou bratrovražednou, svedenou tu mezi vojsky českého vévody Bedřicha a moravského markraběte Kunráta Oty dne 12. prosince 1185. Krátce potom uvádí se vesnice tato mezi zbožím premonstrátského kláštera na Louce u Znojma, totiž v nadační listině vévody Oty ze dne 25. října 1190. První zmínka o tamějším kostele činí pak se roku 1220, kdy olomoucký biskup Robert potvrdil klášteru Louckému právo patronátní k několika kostelům, mezi nimi také k Loděnickému. Vzhledem k tomu právem soudí Wolný (Církv. topografie mor., brn. diec. IV., 331), že loděnický kostel vystavěn byl od Louckých premonstrátů mezi léty 1190 a 1220.

Kostel tento byl sice podle nápisu nad hlavním vchodem z r. 1582 tehdy důkladně obnoven. Nápis ten zní totiž takto:

ANNO · D · MDLXXXII*) · HAEC
ECCLESIA RENOVATA ET DE
INTEGRO RESTAVRATA EST
PER RM̄V PRAESVLEM DŌM
SEBASTIANV̄ FREYTAG A CZIE
PIROH ET EQVI HIERO I · V · D · ŌRA · P · EO.

Přes to nelze přisvědčiti Wolnému v tom, že kostel tento onou renovací pozbyl všeho charakteristického z oné starší doby, vyjma sestup do hluboko položeného kostela, což pak r. 1818 bylo taktéž s okolní půdou vyrovnáno. Naopak: velmi mnoho zachovalo se při tomto kostele z původní stavby pozdně románské.

Kostel tento je trojlodní a jeho tři lodi tvoří v půdorysu čtverec 15 metrů světlé délky. Loď hlavní je dvakrát tak

*) U Wolného omylem 1583.

vysoká i široká jako lodi pobočné. Lodi tyto odděleny jsou od sebe zdmi arkádovými, v nichž nad arkádami, vtažmo nad pultovými střechami lodí pobočních prolomeno jest na každé straně po třech oknech, jichž původní podoba posud je zachována. Tři polokruhové oblouky na prostých čtyřbokých pilířích, 1 metr čtvercový mocných, spojují na každé straně loď hlavní s oběma loďmi bočními. Klenba, rozdělená v každé lodi na čtyři pole, jest v lodích pobočních křížová, patrně původní, kdežto loď prostřední má gotickou klenbu síťovou.

Zadní pole hlavní lodi zaujímá kruchta, nesená rovněž síťovitou, na tři pole rozdělenou, pozdně gotickou klenbou s letopočtem 1508. Zábradlí kruchty má nezdařený pozdně gotický ornament, nesymetrický a rozdělený v nestejně veliká pole. V jednotlivých kruzích tohoto ornamentu jsou umístěny tyto erby: růže, lev, ryba, dvojhlavý orel, dvojocasý lev, štítek s vodorovným břevnem; pomalovány jsou za novější doby libovolně. Prostora pod kruchtou otvírá se do kostela třemi hrotitými oblouky.

Velice prostranný je presbytář, mající šířku hlavní lodi (6·60 *m*), výšku toliko o 1 metr menší než hlavní loď (11·5—10·5 *m*), a délku nemenší než 13 *m*. Od lodi oddělen jest vítězným obloukem článkovaným, stlačeně hrotitým (původně zajisté polokruhovým) a uzavřen jest třemi stranami osmistěnu. Klenba jeho rozdělena jest na tři pole, z nichž dvě mají klenbu křížovou, poslední hvězdovitou. Žebra klenbová v presbytáři vystupují z osmi dosti silných, vyžlábkovaných přípor. Žlábky jejich jsou hranaté, rovněž tak lišty mezi nimi. Přípory sestupují až asi 2 metry nad podlahu, končíce tu konsolami, spojenými římsou běžící kolem celého presbytáře. Konsoly tyto jsou rozmanitě ornamentovány. Presbytář osvětlen jest pěti velmi špičatými a vysokými okny s pěknou kružbou. Okna tato byla dle Wolného ještě v letech šedesátých zazděna. Zvenčí podepřen je presbytář šesti opěráky, které jsou nahoře pod střechou vespolek spojeny silnou, zcela prostou římsou.

V kouté tvořeném průčelní zdí jižní lodi a zdí presbytáře stojí věž, jejíž zevnějšek byl dle Wolného rovněž r. 1582 opraven a na kterou se vystupuje přistavěným schodištěm točitým. Ve věži této jsou dvě oratoře čtvercového půdorysu nad sebou, s velmi zajímavými, kopulovitými klenbami — bohužel značně porouchanými — jejichž žebra hvězdovitě se rozbíhají. Konsoly, z nichž žebra tato vystupují, mají podobu různých předmětů, nejvíce hlav; avšak také je mezi nimi ruka držící kytici, štítek erbovní držený dvěma andílky a pod.

Průčelí kostela, jehož zevnějšek je prost všech ozdob, má dnes renaissanční štít, vystavěný patrně r. 1582. Hlavní vchod v tomto průčelí má nadpraží s plochým obloukem jetelovým; nad ním je nápis shora citovaný a erb kláštera louckého.

Z tohoto stručného popisu jde na jevo, že půdorys chrámu zůstal nezměněn od prvopočátku. Klenba hlavní lodi a presbytáře arci je dnes gotická, kruchta pak i ostění průčelního vchodu pozdně gotické (1508); konečně zevnější štít průčelní je renaissanční (1582). Ale zdivo veškeré je původní, výška lodí zůstala nezměněna a také okna v lodi hlavní i severní zachovala svou podobu.

Jest to zajisté pěkná ukázka vesnického trojlodního chrámu z pozdní doby románské na Moravě; třebas chrám tento, pokud se týče původní stavby románské, byl celkem jednoduchý, ježto výzdoba jeho pochází z doby jeho pozdějších obnov, přece působí mile prvopočáteční pravidelností svého půdorysu a ušlechtilostí rozměrů svých součástek.

24. Kostnice a farní kostel ve Vranově u Znojma.

Napsal **V. Houdek.**

Na celé Moravě není snad místa, které by romantickou polohou vyrovnalo se Vranovu u Znojma. Na převysoké, úplně kolmé skále, přímo z Dyje vystupující, strmí prastarý hrad Vranov, průběhem posledních století v nádherný zámek přestavěný. Z těchto novějších staveb nejvíce vyniká velkolepý vejčitý sál stavěný dle plánů Fišera z Erlachu a vyzdobený nádhernými freskami.

Hluboko pod zámkem v těsné dolině na druhém břehu Dyje rozloženo je městečko Vranov, nad nímž na protější stráni postaven jest farní kostel uprostřed hřbitova. V jednom koutě hřbitovním pak stojí románská rotunda, ně-

kdejší to kostnice. V průměru má asi 6 metrů. Se strany hřbitovní je značně zasypaná, poněvadž tu svah byl navážen, takže spodní prostora její, vlastní kostnice, dnes není přístupna. Několik schodků vede ke dveřím s rovným nadpražím a bez všelikých ozdob, jimiž vcházíme do prostory hořejší, které se nyní používá za Boží hrob. Zdi rotundy jsou se strany hřbitovní zomítnuty a bíle zalíčeny; prolomeny jsou dvěma románskými okénky. Střecha její vybíhá v šestibokou lucernu se stejným počtem úzkých okének románských, s obloukem tupě hrotitým, což svědčí o pozdní době románské.

Uvnitř jest kaple kopulovitě klenuta, s okrouhlým otvorem uprostřed klenby, vedoucím do lucerny. Stěny jsou dnes nepěkně barvou natřeny a nevykazují nijakých architektonických ozdob. Proti vchodu jest ve zdi malý výklenek, vyplněný ve spodní části zcela oltářní mensou. Výklenek tento překvapuje proto, že zvenčí není viděti na rotundě žádné apsidy.

Dobrou polovicí kruhu vyčnívá rotunda ze hřbitova do sousední zahrady, a poněvadž zde půda nebyla vyrovnávána jako na hřbitově, má rotunda s této strany ještě svou původní, mnohem značnější výšku. S této strany také zdi její nejsou zomítány, takže možno se na nich přesvědčiti, že rotunda tato v půdorysu apsidy nikdy neměla. Avšak ve výši zmíněného výklenku pozorovati jest na zevnější straně zdi, že tu bylo něco přestavováno. V rozměrech onoho výklenku jest totiž zeď vyplněna kamením jen jakoby ledabylo na sebe nakladeným; i úlomků jakési gotické kružby je zde upotřebeno. Tloušťka zdi je tu nepatrná, takže spárami mezi kamením viděti naskrz.

Není pochybnosti, že výklenek oltářní vybočoval původně i na zevnější zdi z kruhu; jest však pozoruhodno, že tato bývalá apsis nesahala až k zemi, nýbrž že měla podobu arkýře, jak to shledáváme při kostnicích z pozdní doby románské, jejichž spodní sklepení (vlastní kostnice) stála nad zemí celá. Útvarem tímto řadí se vranovská rotunda ke skupině dolnorakouských rotund, jak se zachovaly zejména v blízkém Hardeggu, pak v Kuenringu,*) které mají dosud apsidu na způsob arkýře. Na Moravě není, pokud známo, druhé rotundy takového druhu.

Je samozřejmo, že, kde je románská kostnice, tam byl také románský chrám. Dnešní farní kostel vranovský je sice co do hlavní věci stavbou renaissanční. Za oltářem však zachovala se dosud žebrová klenba z doby přechodní. Mimo to však zachoval se původní románský kostelík ve své celosti, ač ovšem na první pohled sotva znatelný. Jest to totiž dnešní sakristie, položená na severní straně presbytáře a částečně i lodi dnešního kostela, prostora to 10 *m* dlouhá, 5 *m* široká a 7 *m* vysoká, valenou klenbou opatřená, v jejíž severní podélní zdi, vysoko, téměř pod samým okapem střechy dosud neúplně zazděna jsou dvě úzká románská okénka stejného tvaru jako v popsané shora rotundě, jedno viditelné uvnitř, druhé zevně. V předsíni, k této prostoře na západní straně se pojící, je podnes zazděna kamenná všech ozdob prostá křtitelna. (Křtitelnice v lodi dnešního kostela stojící je renaissanční; vyobrazena je v Mittheilungen der Central-Commission atd., 1892, str. 181.)

Bohužel tento původní kostelík utrpěl přestavbou na straně východní, neboť bývalá apsis jeho zmizela a místo její zaujímá výstupek čtvercový; avšak oblou čáru apsidy možno podnes aspoň částečně stopovati na vypouklosti jednoho místa zevnější zdi

V této sakristii chová se stará dřevěná socha P. Marie, asi 1 metr vysoká s renaissanční korunou na hlavě a druhou (Ježíškovou) v levici, a stojící na zádech malé, tváří dolů ležící, rovněž korunované postavě, která se pokládá za zosobnění kacířství.

*) Srov. Lindův článek: Die Dreikönigskapelle zu Tulln, Mittheilungen der k. k. Central-Commission für Kunst- und historische Denkmale, 1867, str. 151.

Původ chrámu. – Basilika.

Z cyklu přednášek pořádaných Akademií křesťanskou. Přednesl dne 29. ledna 1898 Dr. J. Tumpach.

Kdo zná jen poněkud hlouběji ducha křesťanství, ten již a priori bude tvrditi, že církev hned od počátku, u své kolébky, musila se obírati krásnými uměními. Jeť ctitelkou a pěstitelkou pravého krásna, a proto mezi ní a uměním jest souvislost nutná, přirozená. Pro ni byla článkem víry pravda, že prvním umělcem jest Bůh, stavitel a malíř, jenž tak nádherně uspořádal vesmír dle počtu, míry a váhy. Ona učila, že Mistr ten, vždy ochotný k tomu, aby na stvoření své vylil paprsky chvály, jemu pouze příslušící, zjevil lidstvu bezprostředně tajemství stavitelství, když podal Mojžíšovi plán první svatyně, a že tolikrát odhaluje tajemství umění, kolikrátkoli vlévá v duši vyvolenců svých ona výjimečná charismata: totiž hluboké pojetí krásna a potřebu a sílu k následování tvůrčí moci Boží prováděním arciděl barvy nebo dláta. A jakmile uznala církev tvůrčí ten talent za kladnou sílu v člověku, nemohla již ani na okamžik nakládati s ním po macešsku a nedati mu příležitosti ku práci a ku projevování se na venek; neboť povinností její jest, všeliké nadání svých dětí nikoli tlumiti, nýbrž přiváděti je ke stálému, harmonickému rozvoji.«

»Ostatně však již sama nutnost vedla církev od prvního okamžiku k tomu, aby ujala se krásných umění: neboť ta musila jí stavěti domy Boží, odpovídající duchu evangelia, a pak vytvořiti jí oltář, kazatelnu, svatá náčiní, liturgická roucha a všechny jiné ozdoby domu toho, obydlí to Pána zástupův.«[1]) Konečně pak ještě i to jest důvodem péče církve o umění krásná hned od prvních let její existence, že by jinak křesťané, hlavně z umění milovného Říma a Řecka, byli cítili se uraženými ve svém citu, kdyby, přijavše křesťanství, byli musili přerušiti náhle veliký styk se světem uměleckým, v němž vyrostli a na nějž byli zvyklí při každém takořka kroku ve světě veřejném i v soukromých domech svých, — a takové křivdy církev dopustiti nemusila, nesměla, nemohla a nechtěla. »Odstraňujíc z pohanstva a ze židovstva neohroženě vše, co bylo nepravdivé nebo co mohlo státi se nebezpečným, — napsal r. 1887 v Przegl. powsz., sv. XVI., str. 199. polský archaeolog Skrochowski — a svolujíc bez exklusivnosti a upjatosti duševní k tomu, k čemu svědomí svoliti mohlo, stanulo křesťanství ihned v plné pravdě a lásce, když dbalo tak ochotně potřeb a slušných návyků přirozenosti lidské.«

Slovy těmito, jež připojuji k úvodu v první, minulé, přednášce tuto pronesenému, otevírám i přednášku svoji o původu chrámu křesťanského a o basilice, chtěje tím říci jenom tolik, že slova tato o umění křesťanském vůbec platící, platí i umění chrámovém zvlášť, jakž to nejlépe z celého cyklu přednášek, jež tuto pořádati se mají, zřejmě vysvitne.

Jinak jest mi jen tolik ještě poznamenati, že chtěj nechtěj musím se obmeziti na nejmenší minimum při vývodech svých, přes to, že by vůle a srdce, zvláště při některých kusech, rády déle se zdržely: jeť thema této přednášky příliš rozsáhlé, než aby v obmezené době jediné hodiny vyčerpati se dalo. Nelze tedy líčiti, nýbrž jen naznačovati — nelze kresliti a kresbu do detailů prováděti, nýbrž jen konturu několika prostými rysy načrtnouti.

Původ chrámu křesťanského. Kde hledati první chrám křesťanský? Jenom tam zajisté, kde přinesena první oběť nejsvětější. První obětní síň byla též prvním křesťanským chrámem. A tímto prvním křesťanským chrámem bylo večeřadlo Jerusalémské, kde Kristus při poslední večeři první mši sv. slavil. Večeřadlo bylo tedy prvním chrámem křesťanským. A ne bez významu; jeť chrám křesťanský domem chleba, jenž sytí k životu věčnému.

Večeřadlo to líčí sv. Marek, XIV. 15. a sv. Lukáš, XXII. 12., slovy: »ἀνάγαιον μέγα ἐστρωμένον« — t. j. že to byla veliká, rozsáhlá jizba v hořením poschodí domu, s potřebnými pohovkami k hostině,[1]) kteréžto sál, jak z pozdějších popisů souditi lze, byl sloupy opatřenou síní v basilikální podobě.[2]) Nalézalo pak

[1]) Bilczewski, Archeologia chrześciańska, 130. n.

[1]) Sýkora, Umučení a oslavení Pána našeho Ježíše Krista etc., p. 66. — Bilczewski, Eucharystya, p. 3.

[2]) Sepp, Jerusalem und das heil. Land, I., 401. sqq. — Kirchenlex., Bd. II., col. 15.

se večeřadlo to na Sioně, v jeho jihozápadní části, a sice v domě, který, jakž nejvíce jest pravděpodobno, patřil Marii, matce sv. evangelisty Marka, jakž i sv. Jeronym praví (ep. 16.). V domě ženy Marie byl tedy první křesťanský chrám Boha svátostného, podobně jako chrámem Boha na svět zrozeného byl živý chrám ženy, život nejsvětější Marie Panny.

A jako v soukromém domě v Jerusalémě našel chrám křesťanský první svůj útulek a místo, tak v soukromých domech zámožných novoobrácenců i jiných měst prvotiny církve scházely se k oběti nejsvětější, proměňujíce síně jejich v chrámy Boha nejvyššího. Svědky toho jsou Skutky a listy apoštolské, jakož i díla historiků církevních i profánních, v nichž nejedno místo výslovně to dosvědčuje a hlásá, že u krbu domácího zahřívali se první vyznavači Kristovi dechem lásky a pravdy jeho učení a posilovali se chlebem života. Hlásati slovo Boží a modlitby konati možno bylo sice i na jiných místech veřejných, ale oběť eucharistickou konati mohli první křesťané pouze na místech soukromých, jen věřícím přístupných.

V Jerusalémě samém navštěvovali zajisté k vůli modlitbě apoštolové a jich učeníci chrám židovský, dokavad stál, i po smrti Kristově, tak jako jinde zase do synagog vcházeli, slovo Boží tam hlásajíce nejprve synům národa vyvoleného, arci tak dlouho jen, pokud odtud, jakož vždy se stalo, nebyli vyobcováni. K »lámání chleba« (fractio panis), což právě jest terminem starokřesťanským na označení mše sv., scházeli se však v domech soukromých.[1]) V Jerusalémě bylo místem tím totéž večeřadlo, kde první oběť nekrvavá přinesena, tedy dům Mariin, v němž i po Kristově vzkříšení i po jeho nanebevstoupení shromáždění byli apoštolé a věřící, v němž i první koncil slaven byl a jenž i při zkáze Jerusaléma za Tita uchován byl, byv záhy, jakož sv. Epifanius (De mensuris et ponder. c. 14. Migne t. 43. 261) sděluje, ještě před Hadriánem císařem přeměněn v kostel, ktery byv přestavěn, pak Saraceny sbořen, a zase vystavěn stojí doposud.[2])

Také v jiných městech znám jest dům, v němž se obec křesťanská scházela. V Korintě na př. byl to dům Kaja, jenž sv. Pavla i s celou osadou křesťanskou pohostinu přijal (k Řím. XVI. 23.) a jenž od sv. Pavla pokřtěn byl (I. Kor. I. 14.). Při jiné příležitosti byl to v Korintě dům křesťanských manželův Akvily a Prisky (či Priscilly), u nichž též věřící se scházeli (I. Kor. XVI. 19.). Tíž manželé propůjčili též v Římě na Aventině bratřím svůj dům (k Řím. XVI. 3—5.), na jehož místě vystavěn později starý titulární chrám sv. Prisky, jakž tradice a na základě výzkumův archaeogických též de Rossi hlásá (Bullett. 1867, str. 44.). V Kolossách nalézáme obec křesťanskou v domě téhož Filemona, jemuž sv. Pavel poslal uprchlého otroka Onesima (Coloss. IV. 15; Philem. 2.); v Antiochii byl to dům bohatého Theofila (Clem., Recogn. 10. 71.), a též v Laodicei, v Efesu a v obcích afrických byly to domy vznešených křesťanů[1]), což platí i o Římě, jakž tomu na svědectví jsou názvy takových domácích chrámů, pojmenovaných dle majitelů domů, v nichž se nalézaly, jako jest dům senatora Pudenta, Klementa, Sicinina atd.[2])

Dlužno pak o těchto podomních chrámech všeobecně poznamenati jen tolik, že jimi bývaly místnosti, jež nalézaly se jak v poschodích hořejších, čehož doklady nalézáme v samém Písmě, jelikož tam čteme, že sv. apoštol Pavel v »ὑπερῶον« — tedy v hořejší místnosti, a sice až ve třetím poschodí v Troadě liturgické shromáždění měl (Skutky apoštolské, XX. 6—11.); a též nepřítel křesťanství Lucianus (Dialog. Philopatris, dle Krausovy Real-Encyklopädie, I. 112,, II. 942.) líčí takový domácí kostel křesťanský jakožto ležící v poschodí hořejším, kamž po slepičích schodech se dostal, — tak i v místnostech přízemních, jelikož tyto u domu jak řeckého tak římského k účelům liturgickým velice dobře se hodily. Bylyť domy bohatých občanů římských, o nichž shromáždění obce křesťanské se konala, velice rozsáhlé a tak uspořádané, že osada křesťanská v nich se zachováním nejstarších a v podstatě své posud platných nařízení církevních o roztřídění věřících a kleru pohodlně směstnati se mohla. Nechtějíce a nemohouce do bližšího popisu domů těch se pouštěti a odkazujíce v té příčině u nás třeba na Velišského (Život Řekův a Římanův, str. 76. nn.), pra-

[1]) Bilczewski, Eucharystya, p. 41. n.
[2]) Sýkora, l. c., 67. nn. — Kraus, Real-Encyklopädie der christlichen Alterthümer, II., 942.

[1]) Kirchenlex., l. c.
[2]) Ibid.; Kirsch, Die christl. Cultusgebäude, p. 4. nn.; Bilczewski, Archeologia; Kraus, Real-Encycl., II., 942.

víme jen tolik, že dům ten obsahoval obyčejně dvě vnitřní sloupovím ozdobená nádvoří, atrium a peristyl, z nichž jedno zhusta buď zcela nebo z větší části bylo kryto; dále bylo tam více větších k nim přiléhajících sálů, jež sloužily za jídelnu, za návštěvnu, hostinské pokoje a pod. Mimo to byly tam místnosti k obývání, ložnice, zásobárny atd. Často pak rozloženy byly místnosti ty tak, že snadno daly se spojiti.[1]) I mohli tedy křesťané s použitím krytého nádvoří nebo spojením více místností nabýti snadno prostorného, z různých částí složeného místa, v němž jednotlivé třídy křesťanské obce: katechumeni, kající, věřící, klerus, dosti místa nalezli, když jediná místnost vzrostlé obci jejich více nepostačovala. Přilehlé pak pokoje sloužily pohodlně k uschování posvátných nádob a liturgických knih, ostatní pak za obydlí pro biskupa a jeho kleriky, což dálo se hlavně v době, kdy soukromé domy ke shromážděním liturgickým od majitelů nebyly jenom propůjčovány, nýbrž k účelu tomu od nich trvale darovány.

V tom případě pak dům celý za tím účelem byl uspořádán; zvláště pak, když ve větších městech obec křesťanská vzrostla, musila vlastní místnost pro konání bohoslužeb tak býti rozšířena, že vedlejší místnosti musily ustoupiti. A tak povstaly z bývalých domů soukromých křesťanské chrámy samostatné. Chrámy takto vzniklé a i mnohé později samostatně stavěné nelišily se na zevnějšek příliš od domů jiných. Ba i co vnitřní jich úpravy se dotýče, v mnohém i po té s nimi se shodovaly, leda že dle potřeby a účelu bohoslužby mnohé bylo upraveno, tak totiž, aby zvláštní místo pro klerus, zvláštní pro věřící, zvláštní pro katechumeny a kající a zvláštní místnosti pro uschování liturgických knih, obětních darů, nádob po ruce byly. Jedno z vnitřních nádvoří (atrium) mohlo zůstati a místo druhého nádvoří a velkých sálů zaujal jeden veliký prostor, v jehož pozadí místo pro oltář a pro biskupa s klerem se nalézalo. Oporou stropu byly, jakž tomu zhusta i ve velkých sálech římských paláců a u veřejných budov bývalo, sloupy, tak že povstal vícelodní prostor s plochým stropem — základní to forma basiliky. Pro biskupa a klerus hodil se nejlépe polookrouhlý výklenek — apsis — tak že v jeho pozadí stál trůn biskupův, po obou pak stranách jeho při zdi sedadla presbyterů-kněží. A protože v sálech římských domů, zvláště v těch vícelodních, apsis již nalézáme, není pochyby, že i u mnohých kostelů přistavena byla, nebyl-li kostelem sál, jenž apsidu již měl. Mezi apsidou a místem pro věřící stál pak oltář, jakož i zvláštní pult, s něhož se věřícím předčítalo evangelium a epištola.[1])

Než kromě těchto chrámů v městech měli první křesťané ještě chrámy hřbitovní. Již od nejstarších dob zajisté bylo pochovávání zemřelých křesťanů provázeno modlitbou a recitací žalmů; v den pohřbu pak a potom ve výroční den úmrtí slavena u přítomnosti členů rodiny zemřelého mše sv., k níž však, jednalo-li se o mučeníka, scházeli se přečetní členové obce křesťanské, tak že anniversaria smrti jejich stala se slavnostními dny celé obce. A tím právě se stalo, že místnosti ty na hřbitovech, kteréž v říši římské již z nařízení zákona 12 desk za městem nalézati se musily, staly se místy kultu,— kostely hřbitovními. A tyto hřbitovní kostely dvojího byly druhu: podzemní totiž a nadzemní. Podzemními kostely těmi byly krypty prostranné, původně ne tak k pochovávání, jako spíše ku shromážděním věřících v katakombách určené. Přišelť zajisté čas, a nedal na sebe přičiněním různých živlů z pohanstva i ze židovstva čekati, kdy nevinní a svatí vyznavači nejnevinnějšího a nejsvětějšího Krista jako divá zvěř vraží rukou rozvášněných hyén v lidské podobě za hlaholu zlolajných úst jejích pochopův a náhončích po říši římské, kdež všem lživým božstvům, i těm proskribovaným a nejnecudnějším, uznání se dostalo[2]), byli štváni, byli usmrcováni, byli utracováni — jen proto, že byli křesťany. Nikde na zemi nebyli jisti, a proto v podzemí, ve tmách musili se skrývati se světlem pravdy Kristovy a se sluncem kultu a lidstva, s Eucharistií nejsvětější. Ježíš, v temnu jeskyně betlémské zrozený, měl i svátostně roditi se v temnu krypt podzemních uprostřed mrtvých vyznavačů svých, kteří za něho krev prolili jako betlémští prvomučeníci, aby s ním povstali k životu věčnému v jasu nebeském. V dlouhých temných chodbách, spoře osvěcených, a mnohdy v několika patrech

[1]) Obrazy viz u Kirsche, l. c., p. 13. n.

[1]) Kirsch, l. c., 12. nn.

[2]) Bilczewski, Archeol., p. 1.

nad sebou ležících a labyrinthu křížováním chodeb podobných, v dutinách do stěn po délce nebo po šířce vyhloubených (loci, loculi) odpočívají kosti zesnulých bojovníků, jichž místo zdobí kratinký nápis a symbolický obraz náboženský, a kteří tebe bratrsky vítají sborem Ave, Vivas in Deo. Když nad zemí zuřila bouř, pod zemí vládl svatý mír, a proto tam přenesena též oběť míru a smíru, tam vzdělány též pro oběť tu zvláštní chrámy, aby tu nad hrobem zabitých konány byly za katany jejich modlitby a za obec křesťanskou, aby přinášena byla oběť nejsvětější. Byly pak to v katakombách — neboť tak nazvány dle pohřebiště sv. Šebestiána v nížině ad catacumbas ležícího všechna coemeteria ta — komory větší, čtverhranné, podlouhlé, okrouhlé i polygonální, — cubicula — v nichž shromáždění liturgická se konala. Kromě hrobů ve stěnách nalézal se v pozadí jich sarkofag, deskou kamennou anebo mramorovou zakrytý, pod níž složeno tělo mučenníkovo; nad sarkofagem pak byl obloukovitý (malbami opatřený) výklenek, od čehož i nazev arcosolia.[1])

Poněvadž pak krypty jednotlivé zpravidla nedostačovaly, pomáháno si tím způsobem, že komory takové spojovány v jedno, tak že arcosolium, kdež sarkofag byl oltářem, zůstalo pro biskupa a klerus, ostatní pak komory určeny byly pro věřící, a aby více světla a vzduchu tam přicházelo, spojovány s povrchem zemským t. zv. lucernariemi, čili luminariemi (světlíky), t. j. komínům podobnými otvory, nahoru se zúžujícími, většinou čtyrhrannými, někdy též kulatými.[2]) De Rossi poznal takovéto podzemní chrámy v katakombě sv. Kallixta, a v coemeteriu Ostrianském, kdež právě, jakž z publikace P. Marchiho a z vyobrazení u Kirsche (l. c. p. 19.) nebo u Krause (l. c. I. 116)[3]) viděti možno, více hrobek spojeno v jedno, tak že tam obec křesťanská zcela dle předpisů dle pohlaví a stáří v odloučení od kleru a od katechumenů i kajicníků liturgii posvátné přítomna býti mohla. Ostatně pak i prostornější »Kaple řecká« v katakombě sv. Priscilly se nalézající a pro řecké nápisy »řeckou« přezvaná, a jiné kaple podzemní k témuž účelu dobře sloužily.[3])

Než kromě těchto podzemních či katakombních chrámů měli křesťané hned za dob před Konstantinem též hřbitovní chrámy nad zemí — cellae coemeteriales, v nichž v dobách klidnějších a bezpečnějších mše sv. se sloužila. Založeny byly buď přímo nad hroby mučeníků, nebo v jejich sousedství tam, kde hřbitovy nahoře se nalézaly, nebo na arei — na prostoře nad katakombami. Podoba jejich byla různá. Často mívaly však též podobu čtyrhranného, ku předu buď otevřeného nebo uzavřeného oratoře s třemi polokulatými výběžky — apsidami — t. zv. cellae trichorae. Nad katakombou sv. Kallixta nalezeny dvě takové cellae trichorae, z nichž jedna sv. Sixtovi a sv. Caecilii, druhá pak sv. Soteře, nad jejíž hrobkou stála, zasvěcena byla. Též cella nad hrobem sv. Symforosy u cesty do Tivoli vystavěná měla podobu tu, a ve IV. století přistavena byla k ní veliká, trojlodní basilika tím způsobem, že střední apsis staré cely té stýkala se s apsidou nového chrámu a obě apsidy spolu otvory byly spojeny.[2]) Podobně i v Africe měly hřbitovní kostely zhusta podobu oratoří s 3 apsidami, jakž dokazují objevy archaeologické v okolí Karthaginy.[3])

A tak vidíme v prvních stoletích — před Konstantinem — církev shromažďovati se po domech i v katakombách, v chrámech městských i hřbitovních, podzemních i nadzemních. Zde pak opakujeme ještě jednou zvláště to, co již, arci mimochodem jen, byli jsme podotkli, že křesťané i v těžkých oněch dobách, aspoň od konce druhého nebo od počátku třetího století, měli své chrámy zvláštní, veřejné, všeobecně známé nejen věřícím, nýbrž i jiným občanům. Toť fakt, který popírati nelze a jejž historie dokazuje, jakož nejnověji prof. Kirsch znovu — proti Krausovi — důkaz ten přesně a jasně provedl roku minulého.[4]) Z počátku zajisté směli křesťané veřejně držeti movitosti a nemovitosti jak jednotlivci, tak obce, korporace. Byliť pokládány

[1]) Braniš, Katechismus dějin umění, p. 90. nn. Lehner, v »Methodu« r. I., str. 17. n.

[2]) Kraus, l. c., II., 345.

[3]) Viz též »Method«. I. r., str. 19.

[1]) Kirsch, l. c. p. 19. n.; »Method«, r. I., p. 19. n.; Kraus, l. c. I., 116. n.

[2]) Kirsch, l. c., p. 21. n.

[3]) Ibid, p. 25.

[4]) Viz »Die christl. Cultusgebäude in der vorkonstantin. Zeit« ve spise: Dr. Ehses, »Festschrift zum elfhundertjährigen Jubiläum des deutschen Campo Santo in Rom«; p. 6. nn.

dáni od úřadů římských za sektu židovskou, jakž dokazují Skutky apoštolské v líčení procesu sv. Pavla a dějiny římské, a jelikož synagoga a její příslušníci uznány byly za osoby držení majetku schopné, příslušelo právo to i obcím křesťanským. Než křesťané i jako římští občané měli k tomu právo, a proto i na privátní titul nemovitosti měli a je na titul osob privátních odkazovali a věnovali. Ve století II. a následujícím zorganisováni byli zase na zevnějšek před státem jako collegia funeraticia — bratrstva pohřební — jak v Římě tak v provincii, jež ediktem, různé spolky zakazujícím, nejsouce zasažena, byla křesťanům dobrým štítem, aby své hřbitovy a na nich své chrámy míti mohli. Za císařů mírnějších pak, hlavně od dob Severových, již však jako společnosti náboženské (i jako jednotlivci) chrámy veřejně stavěli, požívajíce jakési tolerance se strany státu. Že tomu vskutku tak bylo, vidno zajisté z toho, že při vypuknutí pronásledování státní úředníci zcela dobře věděli, které budovy v jednotlivých městech konfiskaci nebo zboření propadají. Vidno to i ze spisů různých spisovatelů, jmenovitě z Eusebia historika. Zřejmo to z jednání císaře Severa (223—235), jenž, když křesťané za Tiberem kostel si vystavěli a krčmáři o místo spor započali, rozhodl ve prospěch obce křesťanské; vidno to ze sporu Pavla Samosatského a rozhodnutí císaře Aureliana; ba to zřejmo i ze samých ediktů císařských: tak z ediktu císaře Galliena, jenž r. 260 nařídil, aby křesťanům přístup na hřbitovy, od Valeriana r. 257 jim zakázaný, byl vrácen, jakož i »loci religiosi« — t. j. kostely; — jakož i z ediktu Milánského, jímž stanoveno, aby chrámy křesťanům za Diokletiana zbořené nebo zabrané jim byly vráceny, z čehož jde, že již před tím křesťané kostely veřejně drželi. A opravdu Liber Pontificalis vypravuje, že již papež Evaristus (101—109) rozdělil tituly či kostely farní v Římě mezi své duchovenstvo; o Fabianovi píše táž kronika, že vystavěl nad katakombami kaple, určené ke shromáždění liturgickým a pohřebním agapám; podobné zprávy jsou o Dionysiovi a Marcellovi. Optát Milevský vypráví již o více než 40 chrámech v Římě atd. [1]) — tedy samé zprávy, které výslovně o věci té se zmiňují.

[1]) Kirsch u Ehsese l. c.; Bilczewski, Archeol.,p.

Než jinak věru rozvinovati mohl se kult křesťanský a stánky jeho, když církev bez bázně a ostýchavosti jednati mohla. Bylo to od té doby, co znamení kříže dopomohlo Konstantinovi k vítězství a kdy ve vlnách Tiberu pod mostem Milvijským nalezlo pohanství svůj hrob. Vyšlať tehdy s křížem v ruce trpitelka pro kříž ten — církev sv. — z katakomb na výsluní, a věnec její trnový proměnil se v korunu slávy, jež zaplašovala oslňujícími paprsky svými hrůzné tmy a hlásala celému světu: Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat.

A velebný ten průvod, před nímž blednou triumfy Caesara, Tita i Britannika, bral se z chudičkých katakomb — do nádherných basilik. Král králů zaujal trůn svůj v domě královském — v basilice. A stavěl je králi nebeskému i sám první král křesťanský — císař Konstantin, i královská jeho matka Helena; stavěla je Kristu královská jeho nevěsta, církev svatá; musil chrámy své na stánek Boží z rozkazu královského postoupiti i král temností, jenž po tolik století poutal duše v okovy bludu; ba přeměňovány v ně i budovy soukromé, i budovy veřejné. Vzdělávány pak basiliky ty jak na místech, posvěcených krví mučenickou, tak na místech, jež aspoň v nějaké souvislosti s mučeníky a vyznavači Kristovými byli, buď že tělesné ostatky jejich tam nebo poblíž odpočívaly, nebo že tam byli vězněni, nebo že tam stávala kolébka jejich a pod. Ba křesťané později, na místě jinak vhodném chrám vystavivše, o to se postarali, aby buď celé tělo některého ze svatých Krista ctitelů, nebo aspoň jeho sebe menší část či relikvii v něj si přinesli a v oltář vložili.

Nechť pak již o původu basilik vůbec a basilik křesťanských po stránce architektonické zvláště mluví se cokoli, k čemuž nám arci tuto pro krátkost doby přihlížeti nelze, tolik zajisté lze tvrditi, že ve své vnější úpravě za vzor měla basilika křesťanská především basiliky palácové, v nichž nejdříve církev sídlela, ba že i chrám Jerusalémský, jenž též sloupoví měl, na mysli měla, ač též zajisté hleděla i na nádherné basiliky veřejné, jež sloužíce účelům jak soudním tak obchodním a tržním a jsouce tedy jaksi pokračováním fora, za účelem tím byly zřízeny jakožto rozsáhlé síně tvaru obdélníkového s řadami sloupů po stranách a s apsidou pro tribunal

soudní v čele, ne-li s apsidami na koncích obou — forma to tedy, která i aestheticky a s některými nutnými změnami arciť i prakticky k účelům bohoslužebným se hodila, kdežto chrám pohanský za vzor sloužiti nemohl, pro kteroužto příčinu křesťané též ne ihned přeměňovali je ve chrámy křesťanské.[1])

Též co názvu sloupových těch síní samého — basilika — se dotýče, nutno nám tuto z téhož důvodu krátkosti času říci jen tolik: nechť souhlasí kdo s výkladem, že název basilika odvozuje se od στωα βασιλικη, v níž ἀρχων βασιλευς zasedal, nebo s výkladem, že slovem tím rozumí se tolik co »vznešený, stkvostný, nádherný, vynikající«, jisto jest, že na basiliku křesťanskou hodí se v literním i přeneseném smyslu obojí: jeť chrám křesťanský domem královským, domem krále nebes i země, a jest domem zajisté nad jiné vznešeným jak významem, tak i krásou a výzdobou.[2])

Již pak raději načrtnouti chceme kratince samé uspořádání této stavby chrámové, jakž z pravidla — neboť výjimky jsou i zde — se jeví. V hlavních rysech jest totéž, jakž jsme je poznali při chrámech podomních, jelikož požadavky zůstaly tytéž: musiloť i v nich býti zvláštní místo pro oltář s dostatečným prostorem pro biskupa a kněze, dále místo pro ostatní duchovenstvo, pak místa pro věřící, muže i ženy, a místo pro katechumeny a kajicníky.

Podélná osa, k níž basilika se svým příslušenstvím jest souměrna, směřovala a směřuje, kdekoli místní poměry úchylky by nepožadovaly,[3]) od západu k východu, tedy směrem, v němž dle apoštolského již mravu, jak sv. Athanáš (Quaest. ad Antioch. 37.) svědčí, věřící se modlili. Na straně východní zdvíhá se apsis, v polokruhu založená a polobání (conchou) zklenutá. Ve středu polokruhu toho, často v malém výklenku, postaven vyvýšený trůn pro biskupa, takže tento tváří k lidu obrácen přes oltář před ním stojící, nebyl-li zahalen, v další prostor hleděti mohl. Po obou stranách jeho trůnu podél stěn apsidy umístěna pak sedadla pro kněžstvo — presbytery — odkudž i název celého prostoru toho: presbyterium — kněžiště. V předu apsidy, u vchodu do presbyteria stál pak uprostřed oltář, zdvíhaje se v podobě stolu neb i v podobě sarkofagu na několika stupních buď přímo nad sklepením či podzemní kryptou, v níž tělo mučeníkovo odpočívalo, a odkudž i celá krypta zvána martyrium, latinsky confessio, ač-tě i chrámy samy slovem tím v případě takovém označovány, — a v tom případě pak po schůdkách možno bylo do confesse sejíti nebo mřížovím do ní nahlédnouti, aneb nebylo-li z místních důvodů možno, aby oltář přímo nad confessí se nalézal, tu pak vše tak se zařídilo, že buď chodbou zvláštní k ní se jíti mohlo, byla-li confessio pod zemí, nebo že původní cella coemeteria, na povrchu země mučeníku vystavěná, spojovala se s apsidou basiliky, jež sloupovím nebo otvory proražena byla, takže otvory těmi nebo arkádovím do cely mučeníkovy nahlédati se mohlo. Později ovšem vkládány do oltářů jen ostatky svatých.[1]) Toť tedy chór — kůr — kněžský, tato nejvýznačnější a nejdůležitější část chrámová, chovající ve svém středu střed kultu — oltář. Před oltářem bylo místo pro klerus ostatní a pro školu pěvců; tam pak, kde připojoval se kůr k lodi chrámové, stála ambo — tribuna pro předčítání perikop z Písma sv., ba bývaly tam i tribuny dvě, jedna pro čtení evangelia, druhá pro čtení epištoly.[2])

K choru, zakončenému na západ triumfálním či vítězným obloukem, pojil se prostor obdélníkový určený pro věřící, rozdělený sloupovím obyčejně na tři, někdy i na více lodí, ač byly i basiliky jednolodní. Lodí zove se prostor ten; vždyť chrám křesťanský — toť obraz církve, toť církev en miniatur, a církev ta samým zakladatelem svým a jeho učeníky přirovnává se k lodičce. Má pak z pravidla podobu obdélníku, jelikož i symbol její — archa úmluvy a chrám Jerusalémský — tutéž podobu měly, ba i nebeský Jerusalém, jehož symbolem chrám křesťanský jest, tak v Písmě se vypodobňuje, ať již nepřihlížíme ke skutečným vzorům, dle nichž v podstatě své basilika křesťanská byla sdělána. — Tré jest tedy z pravidla lodí, v něž celý prostor dělí dvé pořadí sloupů, mezi se-

[1]) Srov. Braniš, l. c., p. 93. nn.; Ottův Slov. Naučný, v. Basilika, Lehner v »Methodu«, I. r. Velišský, l. c., a j.

[2]) Srov. Kirchenlexikon, v. Basilika; Ottův Slov. naučný, l. c. a jinde.

[3]) Srov. Braniš, l. c.; Lehner v »Methodu«, I. r.

[1]) Srov. Kirsch, l. c., p. 27. nn.

[2]) Kůr býval od lodi oddělen mřížovím. Presbyterium nebylo laikům přístupno, odtud název ἀδυτον, sanctuarium atd.

bou buď vodorovnými architravy nebo polokruhovými archivoltami spojených. Střední loď vyšší jest pobočních, a ve všech nalézají se okna. Loď střední buď jest otevřena, takže trámoví viděti, nebo však opatřena stropem vodorovným, plochým, často, ba obyčejně kasetovaným, t. j. lacunary či prohloubeným tabulovím opatřeným a nádherně zlatem i jinak vyzdobeným. Lodi pobočni též opatřeny stropem. A z lodí těch jedna, severní, určena pro ženy (matroneum), druhá pak, jižní, pro muže, kdežto střední ponechána kleru, ač i věřícím, zvláště příchozím, místa v ní dopřáno. A v lodích těch obě pohlaví rozdělena podle věku, takže v předu za pannami Bohu zasvěcenými stály dívky, po té panny a konečně matrony, s čímž souhlasil i postup v lodi pro muže určené. Ba aby pořad ten, již od pradávna zachovávaný a též výslovně konstitucemi apoštolskými předepsaný zachováván byl, bylo povinností klerikú, a u žen jáhenek, by k tomu dohlíželi, ba k tomu cíli přečasto i zvlášť místa pro jednotlivé ty třídy a stupně od sebe oddělena, ne-li jinak, aspoň záslonami.

Kromě toho však u basilik větších mezi chor a lodi zařaďována loď příční, čímž celý chrám nabýval podoby kříže, a zároveň tak i aestheticky i prakticky celá stavba získávala, jelikož touto lodí přerušena vhodně u velkých basilik dlouhá unavující linie, a pak nabylo se tím místa pro nižší klerus a školu pěveckou, respective i pro řádové sestry a bratry, kterým v obou ramenech lodi příční odděleně místa se dostalo.

Ještě pak to dlužno dodati, že pro katechumeny a pro kajicníky posledních stupňů vyhraženo bylo, pokud mši sv. přítomni býti směli, místo v pozadí chrámu, mřížovím nebo arkádovím oddělené a narthex zvané.

Konečně pak k průčelí chrámu přiléhalo atrium, nádvoří to podlouhlé nebo čtverhranné, sloupovím opatřené, často křovím a stromy obsázené, odkudž i jeho název paradisus — ráj, rajský dvůr — a uprostřed nádržkou či kašnou na vodu (studní) opatřené, jež k umývání určena byla.[1]) Část atria přiléhající k průčelí basiliky určena byla pro těžké kajicníky, a zvala se pronaos, narthex exterior. Z atria vcházelo se do basiliky dveřmi, jichž bylo tolik, kolik bylo lodí, tedy z pravidla tré, ačtě při velikých basilikách sama střední loď tré vchodů mívala. Byly pak vchody ty z počátku úzké — jelikož i brána v království nebeské vedoucí úzká jest, — a tré jich bývalo z pravidla, že pod ochranou a jménem Trojice nejsvětější otevírá se před námi chrám nebeský. Bývaly pak dvéře ty, u nichž na stráži stávali ostiáři (u vchodu do lodi ženské též jáhenky), i bohatými záclonami, hlavně o velkých svátcích, zastírány, ba i květinami a věnci vyzdobovány a nad nimi v tympanonech ensembly různého obsahu umísťovány.

Toť tedy hrubé rysy basiliky křesťanské co se podstaty její dotýče.[1]) Věží z počátku nebývalo, nýbrž až později, a též účel jejich nebyl hned z počátku týž, jako nyní — aby totiž byly zvonicemi. Také nespojovaly se harmonicky s tělesem chrámovým, nýbrž tvořívaly stavby samostatné, různým způsobem v poměru ku chrámu vlastnímu jsouce postavovány.[2]) Než o tom všem, a též arci ani o původu jich, nelze nám již hovořiti, ani o tom, že různé přístavky — exedrae — k basilikám pro uschování obětních darů, liturgických rouch a knih atd. byly připojovány a různě zvány.[3])

Také o výzdobě chrámu vůbec a úpravě oltáře zvlášť netřeba se zmiňovati, jelikož to tvoří předmět přednášek jiných. Leda tolik podotýkám jen, že výzdoba basilik křesťanských na vnější straně byla chudá, ale uvnitř bohatá, nádherná — tedy pravý opak výzdob chrámů pohanských, jež na zevnějšek jevily nádheru největší. Jeť v tom zajisté viděti i povahu náboženství samého: skořápka pěkná, ale uvnitř nic — toť pohanství; u křesťanství však skořápka mnohdy drsná, ale uvnitř bohatství, síla, krása. A tak i v chrámech pohanských uvnitř nebylo nic — leč holé dřevo a chladný kov, kdežto v chrámech křesťanských uvnitř máme Toho, jemuž i to nejnádhernější člověk-li dá, nic mu nedá — máme tam Boha svého.

A tím končíce dodáváme: Chrámy

[1]) Nádržky ty (bylo jich někdy i více) zvány phiala, cantharus, lavacrum, nymphaeum.

[1]) Obšírnější popis viz v »Methodu«, r. I. a II. Též u Braniše, l. c.; Kirchenlexikon, v. Basilika; Kraus, l. c., v. Basilika a pod jinými hesly.

[2]) Srov.: Kraus, l. c. II., v »Thurm«.

[3]) Viz o tom na př. »Method«, I. ročník; Kirsch, l. c., a j.

křesťanské různá dostaly jména. Nejprve zvány prostě: domem — οἶκος; sbornicí — ecclesia; domem Božím — dominicum, κυριακον; pak zvány martyria, confessiones, memoriae martyrum, že nad hroby mučeníků nebo na paměť jich vystavěny byly; zvány též tituli, později (ne hned) templa, a od IV. stol. basilicae. Je tedy i v těch názvech celá historie a hluboký význam, jako vůbec chrámy prvních dob křesťanských svým vývojem veliký mají význam, jsouce opakováním dějin Krista samého.

Chudičký zrodil se v Betlémě, v domě chleba, a v chudičkém domě Nazaretském, kdež by nikdo Boha byl nehledal, byl vychován. Pronásledován těmi, k vůli nimž přišel, zemřel a nalezl úkrytu v podzemí, v temném hrobě. Ale na krátko, neboť po Velkém Pátku již třetího dne přišla Veliká noc, triumf vzkříšení.— A totéž bylo později: V domech soukromých, v nichž by ho byl z pyšných světa nikdo nehledal, našel první dobou útulku — domy pánů staly se domy Páně — Betlehémy — domy chleba andělského; v nich církev mladá byla vychovávána. A když pronásledovali ji ti, pro něž zřízena byla, a v ní a s ní když znova stihán byl i sám Boží Syn, její zakladatel, zase uchýlila se do podzemí, do svatých temnot katakombních, ale ne na dlouho, neboť záhy — za tři věky — vyšla ven a vtáhla vítězně do basilik: domy královsky vyzdobené staly se domy krále králů.

A památky těchto triumfů stavěny mnohé, ač ne všechny v původní dochovaly se nás podobě, nebyly-li vůbec nahrazeny stavbami novými. Byly‘t pozemskými basilikálními obydlími krále nebes v Římě chrámy sv. Petra, sv. Pavla, sv. Vavřince, sv. Anežky, sv. Jana v Lateraně, sv. Prudentiany, sv. Klementa — kdež i sv. Cyrill pochován — chrám Božího Hrobu v Jerusalémě, basilika Betlémská atd., nyní buď zaniklé nebo přestavěné; basilikami jsou posud v Římě: chrám P. Marie Větší na Aesquilinu, P. Marie Zatiberské, sv. Praxedy, sv. Anežky, sv. Klementa, sv. Pavla, v Ravenně chrám sv. Apollináře, v Čechách na př. z nejnovějších chrám sv. Václava na Smíchově.[1]) Hledí k nebi vážně, neboť původ jejich spadá do dob vážných a závažných, — ale hledí k nebesům též klidně a důvěrně, neboť v nich sídlí kníže míru, jenž důvěry nezklame. A proto kéž více basilik zdobí znova svět křesťanský, ale kéž se starými basilikami vrátí se do toho víru nového života i starý křesťanský mrav.[2])

[1]) Seznam basilik viz u Dippela, Aesthetik, p. 141. n.; Kirchenlexicon, v. Basilika a j.

[2]) Literatura o basilikách, velice bohatá, uvedena na př. u Krause, l. c., I., v. Basilica; u Kirsche, l. c.; v Kirchenlexiconu, l. c., v. Basilica; v Ottově Slov. nauč., v. Basilika.

Sousoší sv. Anny v kostele Jankovském.

Sdělují Dr. Ant. Podlaha a Ed. Šittler.

Drobný, původem svým do XIII. věku zasahující kostelík v Jankově u Votic honosí se kromobyčejně četnou a pěknou sošnickou výzdobou. Po stěnách lodi rozestaveny jsou na konsolách s o c h y (v životní velikosti) sv. P a t r o n ů; se stropu visí dosud nám známé unicum: podvojná s o c h a P. M a r i e, obklopená velikým, řezbářsky ozdobeným růžencem; drobný, ze zimostrázu řezaný relief: »S n í m á n í s k ř í ž e« jest kostelíku tomuto rovněž pěknou a cennou ozdobou.

Nejstarší však sošnická práce v kostele tomto zachovaná chová se za sklem nad hlavním oltářem v drobné skříně, vložené do deskovité, pozdně barokové struktury oltářní. Jest to renaissanční, z prvé polovice XVI. stol. pocházející s o u s o š í sv. A n n y, v němž spatřujeme zajímavou obměnu v době ranné renaissance velmi oblíbeného znázorňování sv. Anny, báby Kristovy, známého pod jménem: »mettertia«, »sama třetí«. Bývá totiž sv. Anna znázorněna chovajíc na klíně dcerušku svou, P. Marii, kteráž opět Ježíška v náručí nese; anebo chová sv. Anna na každém rameni dítko jedno.

Na našem sousoší, jehož reprodukci přikládáme, spatřujeme sv. Annu, výrazné stařenské tváře, sedící, ana se pravicí opírá o knihu (reminiscence to na jiné zobrazující pojetí, totiž jako učitelky dcerušky své), levicí pak přidržuje neoděného Ježíška. Ježíšek vztahuje živým

posuňkem ručku po jablku, jež vedle stojící P. Maria, v měřítku mnohem menším nežli sv. Anna podaná, v ruce drží.

Sošky jsou řezány z lipového dřeva; inkarnát nyní olejovou barvou natřen, šat pak vesměs zlacen. Neumělosti pozlacovačově, jenž nepoměrně silnou vrstvu křídového podkladu na řezbu nanesl, dlužno přičísti, že zejména údy sošek jeví se poněkud nepřirozeně hrubými, a že i výraz obličejův na úkor původnímu rázu asi dosti pozměněn.

Soška sv. Anny jest 0·82 *m*, soška P. Marie 0·75 *m* vysoká.

Šat — krojově velmi zajímavý — podán jest po zálibě tehdejšího sochařského umění, široce, v bohatých záhybech. Sv. Anna, v těsně k pasu přiléhající suknici a plášti, má hlavu zahalenu plenou a přikrytu čepcem. P. Maria oděna jest šatem rovněž okolo pasu těsném, s bohatými, rozevírajícími se rukávy. Pravá ruka její držela původně dojista žezlo. Hlava ozdobena jest úzkou obroučkovou korunkou, z níž bambulkové lístky mírně vyrůstají.

Dobou i stylem příbuzná jest sousoší tomuto pěkná reliefová řezba na renaissanční arše pobočního oltáříku v kostele sv. Prokopa ve Strakonicích, jehož reprodukci podali jsme ve »Vlasti« r. 1896.

Sousoší sv. Anny v kostele Jankovském.

Různé zprávy.

Jednatelská zpráva o činnosti výboru Jednoty pro vyzdobení chrámu Páně sv. Cyrilla a Methoda v Karlíně za rok 1896.

Při poslední valné hromadě Jednoty před rokem konané zvolil výbor v první své schůzi dne 7. ledna 1896 ze svého středu za místopředsedu p. JUDra Edm. Kaizla, za jednatele vdp. Msgra Ferd. Lehnera, za pokladníka p. Fr. Kremličku, za kontrolora p. Mam. Knappa a za zapisovatele p. Fr. Kneidla.

V uplynulém období konal výbor tři schůze plenární, a sice schůzi od zřízení Jednoty 21. dne 7. ledna 1896, 22. dne 19. března 1896, 23. dne 8. října 1896; mimo ty pak dvě schůze praesidiální, schůzi od zřízení Jednoty 85. dne 17. dubna 1896, 86. dne 22. května 1896.

Z činnosti výboru za dobu řečenou dlužno na prvním místě uvésti péči jeho o pokračování a provádění maleb velkých obrazů votivních. Nebude od místa, zmíníme-li se při této příležitosti zcela stručně, kdy s malbami těmi se počalo a kterak postupem doby byly prováděny.

Vznešená myšlénka ozdobiti chrám náš votivními obrazy nástěnnými byla nejpodstatnější částí úvahy a návrhů, »kterak Karlín oslaví tisíciletou památku blahosl. úmrtí sv. Methoda«, obsaženou r. 1884 v čís. 7. časopisu »Method«, z péra redaktora pro dobré a krásné vždy zanícného.

Týž toužil tehdá potom, aby již v r. 1885 dva z obrazů těch byly vymalovány. Věc ovšem nedala se tak snadno prováděti, a tak teprve za pět let potom v r. 1890 první obrazy votivní byly vymalovány, při čemž původní projekt, dle kterého mělo býti obrazů osm, obsahující výjevy ze života sv. věrozvěstů Cyrilla a Methoda byl změněn tím způsobem, že bylo z příčin závažných usneseno, veliké pole rozděliti a místo 8 vymalovati 16 obrazů, při čemž ukázala se také toho potřeba upustiti od původního určení obsahu obrazů.

Tak bylo ustanoveno, aby 8 obrazů na straně evangelijní obsahovalo nejvýznačnější události ze života Kristova a s těmito obrazy také bylo počato. V řečeném r. 1890 vymaloval prof. Fr. Sequens v presbyteři dva z těchto obrazů: »Z mrtvých vstání« a »Na nebe vstoupení Páně«. Pod tyto dva obrazy vymaloval týž umělec za dvě léta po tom r. 1892 v polokruhových polích nad vchody do sakristie a do východní věže chrámové dva obrazy lunetní: »Křest Bořivojův« a »Smrt sv. Methoděje«.

Na to nastala přestávka čtyřletá a teprve roku loňského 1896 u provádění dalších maleb bylo pokračováno, a to za okolností valně změněných.

Ježto Jednota vzala si za povinnost pečovati o to, aby všechny ostatní obrazy votivní počtem 16 v jubilejním roce 1898 byly vymalovány, byl ku vykonání velikého toho díla výborem povolán vedle prof. Sequense ještě umělec druhý, malíř Zikmund Rudl, jemuž svěřeno vymalování 8 obrazů votivních na straně epištolní, k nimž má býti vážena látka ze »Skutků apoštolských«. Malíř ten ujal se práce velmi horlivě. Zhotoviv kartony ke třem obrazům předložil je ke schválení; v měsíci červnu r. 1896 počal je prováděti a prodlením čtyř měsíců práci tu k úplné spokojenosti vykonal. Roku 1897 vymaloval pak na téže straně další tři obrazy jakožto pokračování téhož cyklu. Malování obrazů na straně evangelijní naskytla se však neočekávaná a vážná překážka, neboť prof. Fr. Sequens, právě když dle dvou hotových již kartonů chystal se přikročiti ku provádění nových obrazů povážlivě ochuravěl, takže výbor byl nucen svěřiti malbu tu dle kartonů Sequensových dvěma jeho bývalým žákům Gust. Mikschovi a Ant. Krisanovi. Malíři tito vymalovali do konce měsíce října roku 1896 oba obrazy: »Ukřižování Páně« a »Ježíš do hrobu položen« a výbor neváhal potom svěřiti jim i provedení všech ostatních obrazů po prof. Sequensovi za stejných podmínek, z nichž roku 1897 vymalovali čtyři, takže pro rok letošní zbývají pouze dva obrazy lunetní. Apsidu v kapli křestní dá vymalovati Msgr. Ferd. Lehner.

Vedle dokončení nástěnných obrazů votivních mají dále k oslavě císařského jubilea postaviti se nové varhany na kůr a varhany menší k potřebám školním dole v lodi mezi pilíři, poblíž oltáře sv. Václava. Výbor u věci té potřebné práce přípravné vykonal a zhotovení obou varhan již zadal nejlepším varhanářům domácím, o čemž v příští zprávě obšírněji promluveno bude.

Podobně i ve příčině elektrického osvětlování prostor chrámových výbor jednal, opatřil si dobrozdání znalců i rozpočty nákladu, takže i tato věc v čas zdárně bude vyřízena.

Aby výbor směl všecky uvedené věci opatřiti a zařídíti, k tomu bylo mu zapotřebí dovolení a schválení úředního. Za tou příčinou předložil dne 14. dubna 1896 Nejdůst. kníž.-arcib. konsistoři v Praze příslušnou žádost, která příznivého vyřízení došla tímto vynesením:

Slavnému výboru Jednoty pro vyzdobení chrámu Páně sv. Cyrilla a Methoděje v Karlíně!

Kníž.-arcib. konsistoř s veškerým uznáním sleduje šlechetnou a obětovnou činnost sl. Jednoty od počátku k tomu se nesoucí, aby za přispění zbožných a obětovných katolíků Karlínských

zvláště pak za značné podpory obce a Občanské záložny Karlínské tamní farní chrám sv. Cyrillu a Methoději zasvěcený nádherně a slohu přiměřeně vyzdoben a okrášlen byl, a proto s potěšením vyhovuje žádosti slav. výboru Jednoty ze dne 14. dubna 1896 v plném její znění s upřímným přáním, aby chrám Karlínský r. 1898, kdy Nejmilostivější císař a král náš František Josef I. slaviti bude padesátiletou ročnici svého na trůn nastoupení, zaskvěl se v kráse a nádheře jako velebný pomník zbožnosti katolíků Karlínských.

Kníž.-arcib. konsistoř v Praze,
dne 12. května 1896.

Dr. Fr. Hrádek, gen. vik., v. r.
Dr. Jan Sedlák, kancléř, v. r.

Také tou otázkou výbor se zabýval, nebylo-li by lze kostel náš v době zimní vytápěti a požádal firmu B. A. E. Körtingova za podání návrhů. Rozpočet řečené firmy, která dle předložených výkazů ve 40 kostelích ústřední topení zařídila, činí však značnou částku 6000 zl., a tu nemohl výbor jinak než otázku tu zatím odložiti v uvážení, že by vedle této veliké částky na zřízení ještě vytápění ustanovení a placení i zvláštního personálu značného nákladu vyžadovalo, k čemu by zvláště při stavu nynějším, kdy otázka patronatu vyřízena není, sotva bylo lze nalézti potřebné úhrady. Zasluhuje pak i to uvážení, že není vyloučena možnost, že by vytápěním kostela i malby mohly oprýskati a živý kolorit jejich valnou měrou poškoditi.

Vnější stav chrámu Páně vyžadoval v roce minulém některých menších oprav, které péčí výboru byly provedeny. K žádosti důstojného farního úřadu zakoupeny byly nákladem Jednoty dva nové missaly.

Z velikých darů bylo Jednotě naší vyplaceno: od sl. obce Karlínské jubilejní dar 6400 zl., od sl. Občanské záložny Karlínské I. a II. splátka téhož daru 6800 zl.

V řadě pak předních dobrodinců chrámu Páně budiž uveden JUDr. Ant. Pavlíček, starosta okresu Karlínského, který dne 22. května 1896 značnou částku zl. 1005·23 k vymalování votivního obrazu k uctění památky zesnulých svých rodičů věnoval.

I neváhá výbor Jednoty těmto váženým korporacím, jakož i všem šlechetným dárcům za tak hojnou podporu vzdáti při této příležitosti díky vroucí a upřímné.

Ze zprávy pokladní a účetní lze poznati, že Jednota má dnes jmění vydajného zl. 25.141·04.

Na konec budiž pak dovoleno vzpomenouti těch, kteří s námi ruku v ruce v jednom zápřeží pracovali horlivě k uskutečnění posvátných snah naší Jednoty, kteří však do lepších krajů odvoláni byli, než potěšiti se mohli z ovoce plodné práce ukončené.

A tu na prvním místě postůjme v duchu u rovu zvěčnělého Fr. Sequense, prof. na malířské akademii Pražské, který r. 1888 po prof. Fr. Ženíškovi figurální malbu oken chrámových jakož i malbu obrazů votivních převzal. Jeho význam ve světě uměleckém ocenili zajisté znalci povolaní, zvláště pak ztráta jeho pro vznešené umění církevní nebude tak snadno nahrazena. A proto zatruchlili jsme zvláště my, členové Jednoty, jejíž snahy dovednou rukou svou ve skutek uváděl a malbami v našem chrámu Páně úmysly naše tak krásně a mistrně tlumočil.

Dne 14. června zavolal naň Pán: »Dnes budeš se mnou v ráji«, a třetího dne ustlali mu poslední lože v posvátné půdě Vyšehradské. Ruka povolaného mistra tam práchniví, ale v Karlínské svatyni a v dómě svato-Vítském zachovají znamenité tvorby jeho zbožné mysli jako vzácné dědictví jméno Fr. Sequense, vynikajícího katolického malíře-umělce v požehnané památce pro budoucí časy.

A za několik jen dní po úmrtí prof. Fr. Sequense zavřel se hrob na hřbitově Olšanském nad jedním ze zakladatelů naší Jednoty. Dne 27. června 1896 zesnul v Pánu p. Mamert Knapp, knihkupec Karlínský, který od počátku zasedal v našem výboru, zastávaje tu po všechnu dobu funkci kontrolora. Zesnulý v každý čas a co nejochotněji byl k službám, kdyko-li jednalo se o potřeby chrámu Páně a zasloužil sobě, aby u vděčné paměti jméno jeho v dějinách naší Jednoty bylo zachováno.

Kéž popřeje oběma těmto zasloužilým mužům Pán nad životem a smrtí jasnost věčnou a korunu života, kterou přislíbil těm, kdož ho milují! Odpočiňte v pokoji!

Další činnost naší Jednoty provázejž pak Hospodin i na dále zdarem nejhojnějším.

František Kneidl.

Zpráva o činnosti archaeolog. sboru „Vocel“ za r. 1896-97.

Dvacátou výroční zprávu o stavu a činnosti sboru našeho »Vocel« jest mi započíti smutnou vzpomínkou přetěžké ztráty, jíž sbor náš byl postižen, když dne 4. května 1897 na věčnost byl povolán vroucně milovaný jeho předseda cís. rada MUDr. Frant. Stáně. Hora Kutná truchlí, ztrativši věhlasného lékaře a obětivého měšťana, který po celý život svůj šel jen za praporem práce — kvílí chudina, ztrativši velikého svého dobrodince — nad hrobem otevřeným lká sbor náš »Vocel«, ztrativ svého vůdce, který zajímal se co nejvřeleji o jeho zdar a vývoj, který byl nápomocen, aby sboru našemu bylo přiznáno důstojné postavení vedle starších ústavů podobného rázu tím, že, seč síly jeho stačily, přičiňoval se s mnohými přátely svými o záchranu našeho velechrámu sv. Panny

Barbory. Tím, jakož i vzácnými dary museu našemu věnovanými stal se velice o sbor náš zasloužilým.

Archaeologický sbor náš »Vocel« zachová svému předsedovi po všechny časy paměť nejvděčnější.

Ve valné hromadě, která se konala dne 27. prosince 1895 v zasedací síni městské radnice za hojného účastenství pánů členů, přijata po úvodní řeči předsedově zpráva jednatelská i účetní s velikým uspokojením, zvláště pak, že na další obnovu vysoké lodi a seřízení krovu zbývá ještě částka zl. 73.883·22 a na dostavbu zl. 61.690·08.

Při doplňovací volbě na místě zemřelého činného a dlouholetého člena správního výboru pana Jana Ladislava, městského inženýra, zvolen byl do výboru p. t. p. Jan Macháček, purkmistr král. hor. města Kutné Hory, dále na místě p. Josefa Kupky, který co cvičný učitel přeložen do Plzně, zvolen velect. p. Otokar Hejnic, c. k. prof. vyšších real. škol za I. náhradníka, a za revisora účtů na místě zemřelého pana prof. a katechety na odp., Jana Partische, p. Jos. Gallat.

Záležitosti správní vedl výbor »Vocela« valnou hromadou dne 18. června 1894 zvolený. Zvoleni byli: Za předsedu: pan MUDr. Fr. Stáně. Za výbory pp.: Jan Macháček, Vinc. Dajbych, Fr. Jirsík, Václav Křepinský, prof. Em. Leminger, prof. Jos. Zeis, Karel Vorlíček, Ant. Hrabák. Za náhradníky pp.: O. Hejnic, Jan Mayer.

V první schůzi správního výboru byli zvoleni za jednatele K. Vorlíček, arciděkan, za pokladníka a za správce sbírek prof. Em. Leminger.

Dále stěžuje si jednatel, že členů sboru vystupováním a úmrtím ubývá a že by snad záhodno bylo ku ct. obecenstvu vydati jakési provolání.

Valná hromada s návrhem tím souhlasila a sledující jednatelem navržené provolání schválila:

Vaše Blahorodí!

Chrám sv. Panny Barbory v Kutné Hoře, důstojný pomník genialních stavitelů Matouše Rejska a Beneše z Loun, utrpěl nedbalostí předešlých dob a živelním vlivem tolik, že by se v brzku v pouhou zajímavou zříceninu obrátil, kdyby na snažnou prosbu archaeologického sboru »Vocel« vysoká vláda, vysoký sněm král. Českého a slavná obec král. hor. města Kutné Hory se jeho byly neujaly.

Munificencí Jeho c. k. apošt. Veličenstva, nevídané obětivosti vysokého sněmu král. Českého, slavné král. hor. obce kutnohorské a archaeologického sboru »Vocel« děkovati jest, že možno bylo činných rukou přiložiti k záchraně díla české slávy a zbožného ducha. Pán práci naší požehnal, proto výsledek netušený.

Radostno bylo sboru, když prodlením 6 roků (1884—1889) rekonstruován vysoký kůr našeho velechrámu, část nejvznešenější, značným nákladem zl. 126.000·—.

Radostno, když r. 1889 podařilo se nám potřebný náklad na opravu vysoké lodi, obou postranních lodí a střech opatřiti částkou zl. 143.301·50·

A tato radost dostoupila vrcholu, když roku 1892 vrátily se zlaté časy bývalé obětovnosti a staročeské zbožnosti a v oběť přinesly značný obnos zl. 113.936·20, aby s veškerou nádherou a krásou obnovený velechrám byl důstojným průčelím na straně západní zabezpečen a ukončen.

Radostným úsilím provádí se již po léta veliké dílo obnovy našeho velechrámu. V nádheře a kráse již ničím nezacláněné stojí zde vysoký kůr mistrovskou rukou obnovený — dojmem úchvatným působí až na dva opěrné pilíře úplně obnovená vysoká loď. Pohled na opěrací pilíře i oblouky bohatě a umělecky vyzdobené, na ornamentální a figurální okrasy působí navštěvovateli úžas a obdiv.

Překvapující jest i pohled na dosud zbudovanou část zakončení co díl mohutné imposantní opory strany západní, která po úplném dokončení harmonický celek mistrného díla stavby velechrámu tvořiti bude.

Královská velechrámu našeho výzdoba vnější předpokládá i královskou výzdobu vnitřní. Správní výbor záchranou velechrámu nejlépe odměněn a k další práci posílněn, uvažuje se ochotně ve výzdobu svatyně vnitřní.

Z té příčiny žádá Vaše Blahorodí podepsaný správní výbor zdvořile, abyste přistoupením za člena archaeologického sboru »Vocel« dvěma zlatými ročně veliký a nesnadný úkol jeho plniti pomohl.

Za správní výbor archaeologického sboru »Vocel« v Kutné Hoře,

dne 4. května 1896.

Karel Vorlíček, arciděkan, t. č. jednatel. MUDr. Fr. Stáně, předseda.

Provolání setkalo se s výsledkem uspokojujícím. Za členy sboru našeho přistoupili pp: Beneš Fr., mistr pekař a měšťan zde, Bílský Václav, maj. hotelu zde, Böhm Bohdan, továrník v Novém Městě n. Metují, Budecius Frant., c. k. zem. rada zde, Černík Ant., obchodník zde, Černý Boh., obchodník zde, Doskočil Frant., náměstek starostův a měšťan zde, Drahokoupil Frant., měšťan zde, Dřízek Josef, obchodník zde, Filipovský Jan, centr. ředitel hr. Chotka v Praze, Fischer Josef, majitel domu zde, Götzl Vinc., velkostatkář v Konárovicích, Hajner Vojtěch, mistr natěrač a malíř písma zde, sl. Häusslerova Marie, maj. domu zde, sl. Häusslerova Terezie, maj. domu zde, pp. Hejnic Otokar, c. k. prof. vyšších reál. škol zde, Hodek Gustav, továrník a maj. cukrovaru v Pětipsech, Horák V., m. radní a maj. realit zde, Jäger Ferd., m. radní zde, Jelínek Frant., m. radní zde, Jaro-

límek Ant., c. k. vrchní inspektor hl. tabákové továrny v Sedlci, Javůrek Em., obchodník zde, Kalvoda Karel, měšťan zde, Kraulík Frant., měšťan zde, Felix rytíř Koschin z Freudenhofu, c. k. president kraj. soudu zde, Kostelecký Frant., měšťan zde, Koudelka Josef, maj. realit, Krčmář Jan jun., mistr klempíř, Kunesch Em., inspektor stát. rak.-uh. dráhy v Ústí n. L., Kutílek Ant., obchodník zde, Kutílek Josef, obchodník, vdp. Kvěch Frant., bisk. kons. rada, vikář a děkan ve Svinčanech, JUDr. Otto Mettal, velkostatkář v Zdechovicích, Makarius Václav, měšťan zde, Marek František, velkostatkář zde, Míchal Josef, mistr obuvník a měšťan zde, Napravil Ferd., em. ředitel cukrovaru zde, Nový A., hostinský zde, sl. obec Bylany, pp. Procházka Josef, mistr pekař, Potměšil Frant., obchodník a m. radní, Reeger Karel, c. k. notář, Solnař Frant., měšťan, MUDr. Souček Karel, lékař zde, Schapka Silvestr, c. k. okr. hejtman zde, Štěpánek Josef, maj. továrny, Švarc Adolf, maj. knihtiskárny zde, Tuček Jan, městský radní a stavitel varhan zde, Wagenknecht Josef, obchodník zde, Vašák Jan, mistr pekař, Weber Josef, rytíř Pravomil, dvorní rada v Praze, MUDr. Weigner Fr., lékař zde, Widhalm Jan, obchodník zde, pí. Widhalmová Ludm., choť téhož, pí. Windišová Marie, měšťanka, JUDr. V. Vlasák, zem. advokát zde, Vraný Frant., náj. velkostatku Třebešice, Zeman Frant., mag. pharmacie a maj. domu.

Členů měl sbor roku minulého 311.

Valná hromada vzala s hlubokým žalem na vědomí zprávy o úmrtí mnohých zasloužilých členů spolku našeho a vyjádřila nad tím svou srdečnou soustrast povstáním.

Po návrhu p Ant. Hrabáka má na tabulce musejní býti označeno, že klíče od téhož chová domovník spořitelny. Přijato.

Jiných návrhů nebylo. Tím schůze skončena.

Nyní přistupuji ku zprávě o působení a činnosti sboru našeho »Vocel«, směřující k zachování a zvelebení našeho velechrámu.

K opravným pracím vykonaným v stavební periodě 1895 řadí se důstojně veškeré práce vykonané v stavební periodě 1896.

Opěrný pilíř č. XVIII. a XIX.

V stavebním období 1896 pracováno o znovuzřízení opěrných pilířů a oblouků č. XVIII. a XIX., k nimž již roku 1895 lešení bylo postaveno a některé menší částky sneseny. S rekonstrukcí zmíněných opěráků započato za příznivého počasí již počátkem března a pracováno s takým úsilím, že již koncem července veškeré práce byly ukončeny, načež lešení rozebráno a při dalších pilířích XVI. a XVII. opětně postaveno.

Rekonstrukce pilířů č. XVIII. a XIX. prováděla se v stejném rozsahu a způsobu jako při dřívějších, až na to, že při travée XVIII. ponechán dolní opěrný oblouk, který r. 1866 v základě vynesení vys. c. k. státního ministeria ze dne 25. dubna 1865 č. 2200 nákladem studijního fondu nájemcem mistrem kamenickým panem Václavem Ladislavem obnoven byl. Oblouk ten nalezen byl v úplně dobrém stavu, takže nebylo na něm znamenati ani trhliny, ani ssednutí. Uvážíme-li, že oblouk zmíněný jest na místě nejohroženějším — totiž přímo při rohu vyklonivšího se západního průčelí připojen, jest to úkaz v každém ohledu potěšitelný a o svědomitě vykonané práci svědčící.

Mezi tím, co se na odstranění mohutného lešení od restaurovaných opěráků číslo XVIII. a XIX. pracovalo, bylo velikolepé okno č. XVII. na severní straně vysoké lodi seřízeno.

Jelikož programem stanoveno, že roku 1897 nové střechy velechrámu postaveny býti mají, jevilo se z příčin bezpečnostních nutným, by do té doby veškeré opěráky vysoké lodi byly znovuzřízeny.

Z té příčiny pracovalo se se vším úsilím na obnově posledních pilířů a jich oblouků, a za pohody časové a značnějšího počtu dělnictva docílilo se tak velikého výsledku, že byl do konce roku 1896 opěrák č. XVI. úplně rekonstruován a na rok 1897 pouze jediný a to poslední opěrák č. XVII. ku opravě zbyl.

Mimo obnovení opěráků číslo XVI., XVIII. a XIX., jakož i jednoho velikého okna vysoké lodi uvedena v období r. 1896 severní boční loď v ladný celek s částí velechrámu již obnovenou. Vyměněna totiž čtyři okna téže lodi, vyměněny tamtéž kordonové římsy a opraveny dolní opěrné pilíře a sice od říms kordonových až po hlavní římsu boční lodi.

Mimo to zaměněno bylo několik klenáků nad krajním oknem č. XVI. vysoké lodi při západním průčelí, jež následkem pohyby v prozatímním uzavření západní strany úplně roztrhány byly.

Ochrana stavby velechrámu před snesením starého krovu.

Aby klenby vysoké lodi a presbyteria snesením starého krovu, jež roku 1897 státi se mělo, nepohodou časovou neutrpěly, byly za tím účelem veškeré klenby očistěny, vrstvou malty potaženy a horkým dehtem natřeny.

Dále byla v patkách kreseb a to v nejnižších místech zřízena a cementem potažena koryta — do zvláštních trychtýřů a rour klenbou procházejících — ústící, kterýmiž dešťová voda do vnitř kostela se svádí, a zde pak částečně velikými žlaby se odvádí, částečně do zvláštních nádržek, k účelu tomu v kostele zřízených, se pouští.

Klenba hudebního kůru při západní straně velechrámu snesena.

V době zimní 1896 a počátkem r. 1897 snesena byla klenba hudebního kůru při západní

straně velechrámu a zřízeno zde z příčin zabezpečení klenby v posledním poli vysoké lodi, vysoké, od dlažby kostela až po klenbu sahající opěrné lešení.

Práce při dostavbě západního průčelí r. 1896.

V pracích při západním průčelí nebylo lze r. 1896 tak pokračovati, jak by si bylo přáti a to proto, že zahájena byla akce ve příčině zřízení galerie nad římsou vysoké lodi, kterou důmyslní naši otcové, jak komisionelně r. 1895, když římsa vysoké lodi byla ohledána, zjištěno, projektovali, ale bohužel nevykonali.

Poněvadž ale zmíněná galerie měla i na přístavbě provedena býti, a v té záležitosti rozhodnutí kompetentních činitelů nedocházelo, musily práce na dostavbě chrámu při západní straně většinou odpočívati. Dokončena byla zde pouze rovnost, osazena hlavní římsa v rozsahu průčelního štítu, kterýž na to do výše $1^1/_2$ m. byl proveden.

Při dosažení rovnosti dostavby záp. průčelí dostalo se dělnictvu při opravě zaměstnanému po starém zvyku odměny 230 zl., z nichž polovinu k žádosti p. vrchního inženýra věnovalo velesl. c. k. místodržitelství a druhou polovinu správní výbor arch. sboru »Vocel«.

Jednatel vybízel dělníků před podělováním, aby vzdali předem čest a chválu Bohu, který je při práci opravdu těžké a nebezpečné chránil tak, že v dějinách opravy po 12 let trvající není poznámky trudné — dále vyslovil nejsrdečnější díky slov. pp. ředitelům opravy Josefu Mockrovi a Ludvíku Lablerovi za obezřetné řízení obnovy a konečně dělnictvu za práce vykonané, jež jsou provedeny bezvadně, čistě a řádně a tudíž nejlepším svědectvím o mistru jejich p. Jos. Uzlovi, i o nich, jako o dělnících dovedných, spolehlivých.

Nemám, pravil, konečně jiného přání, než abychom všichni úplné obnovy ve zdraví se dočkali a to se stane, když Bůh i na dále bude při práci Vaší a anděl jeho půjde s Vámi!

Dále osazeny kružby veškerých oken průčelí, očištěna velká průčelní předsíň a vysparováno tamtéž zdivo z lomového kamene provedené. Mimo to osazeno při obou rohových opěrných pilířích po čtyřech vrstvách kvádroví a vyzděny štíty obou bočních lodí, tyto k západní straně zakončující.

Provedení stanových střech

zadáno bylo v listopadu 1896 velesl. c. k. místodržitelstvím mistru tesařskému p. Jos. Galatovi, kterýž na to se svážením dříví a vázáním započal.

Počátkem jara 1897 pokračovalo se v opravě vysoké lodi na posledním opěráku č. XVII.

S nemenším úsilím zakončeny práce při severní boční lodi roku 1896 nedodělané — vyměněny totiž trnožní římsy a jich podklady při téže lodi boční, jakož i pilířích tamtéž — vyměněny také poškozené a zvětralé rohové kvádry a provedena nová omítka kamenného zdiva pod okny.

Ukončená obnova boční lodi severní činí na každého dobrý dojem.

Starý krov nad presbytářem byl v měsíci květnu r. 1897 snesen.

Jakmile se tak stalo a žlab galerie náležitě vypraven byl, začalo se se stavbou nové střechy. Dnes strmí již nová střecha stanová nad vysokým kůrem, věží sanktusovou a stanová střecha nad vysokou lodí zakončená dne 16. října 1897 mohutným křížem pod nímž v báni se zprávami archaeol. sboru »Vocel« od r. 1883—97 uložena sledující památní listina: Léta Páně 1897 za slavného panování císaře a krále Českého Františka Josefa I., kdy loď církve opatrně řídil sv. otec Lev XIII., biskupem diecese Královhradecké byl Eduard Brynych, místodržitelem království Českého Karel hrabě Coudenhove, purkmistrem kr. horního města Hory Kutné Jan Macháček a arciděkanem Karel Vorlíček, byly nové střechy dle vzoru střech bývalých za rektora jesuitské koleje p. Fabiana Veselého r. 1732—1733 proti vůli magistrátu Kutnohorského snesených, nově postaveny. Postavením těchto střech zakončena byla v hlavních částech obsáhlá restaurace velechrámu svaté Barbory l. P. 1884 započatá, a má býti tatáž během dalších tří roků, tedy asi r. 1900 ukončená. Při restauraci a dostavbě velechrámu sv. Barbory znovuzřízeny byly veškeré opěrné pilíře a jich oblouky, okna, trnožní římsy, vyměněny byly zvětralé kvádry a znovuzřízeny veškeré střechy, kteréž prejsy kryty bývaly. Na západní straně přistaveno bylo průčelné zakončení velikou předsíní a nad vysokou lodí zřízena kamenná galerie, kteráž dle nalezených fragmentů původně obmýšlena byla, však neprovedena zůstala. Oprava jakož i přístavba západního průčelí provedeny byly nákladem státu co patrona kostela sv. Barbory a za přispění země České, města Hory Kutné, archaeologického sboru »Vocel« a spořitelny města Hory Kutné, pod artistickým řízením architekta Josefa Mockera, t. č. stavitele chrámu sv. Víta v Praze, stavbuvedoucím Ludvíkem Lablerem, c. k. vrchním inženýrem místodržitelství Českého. Práce při opravě a dostavbě velechrámu prováděli Čeněk Dajbych, stavitel z Hory Kutné, Josef Uzel, stavitel a mistr kamenický ze Smíchova, Josef Gallat, mistr tesařský z Hory Kutné, klempíři Josef Morávek a Antonín Jůna, oba z Hory Kutné, pokrývači Walter a Dohnálek z Prahy a zámečník Matěj Lazar z Hory Kutné. Figurální práce na opěrných pilířích provedeny od sochaře Jindř. Čapka z Prahy, většinu ornamentálních ozdob provedl sochař Václav Havlíček v huti při kostele sv. Barbory. Políry při stavbě byli zednický Alois Kučera z Hory Kutné, kamenický Antonín Macháček ze

Skuhrova a tesařský Václav Linhart z Křesetic. Bůh chraň a opatruj chrám tento i město naše. Psáno a do báně této vloženo v měsíci říjnu l. P. 1897. P. s. Práce sklenářské prováděl Vojtěch Krehan, sklenář, dubové dveře provedl Antonín Hrabák a báně na věžích zlatil Antonín Ontl, všichni z Hory Kutné.

Zrakům našim jeví se obraz, jaký jsme dosud jen na starých obrazech a řezbách zřeli.

Starý krov nad vysokou lodí byl v měsíci červnu r. 1897 snesen.

Když zmíněný krov snesen, došel teprve ku konci měsíce července toužebně očekávaný výnos vys. c. k. ministerstva kultu a vyučování ze dne 15. července 1897 č. 8077, v němž se ku zřízení galerie a dvou rohových pilířů při západním průčelí svoluje a celkový náklad zl. 37.979·72 z poloviny stát a z poloviny přispívající korporace ukryjí.

Po došlém schválení oživla opětně huť kamenická. Nemalý počet kamenníků pracuje usilovně o zřízení hlavní římsy vysoké lodi a podkladů budoucí galerie a jakmile práce tyto dokončeny budou, nastane bez odkladu stavba střech stanových nad vysokou lodí a západním průčelím, k nimž veškeré částky dávno již připraveny jsou.

Práce při dostavbě západního průčelí v r. 1897

pro zmíněnou záležitost galerie valně nepokročily. Nicméně provedena i tu práce velice obtížná — byly totiž spojovací oblouky mezi stavbou starou a západním průčelím a sice ve výšce nad klenbou vysoké lodi provedeny, při průčelním štítu osazeny a zazděny další čtyry vrstvy kvádrové, ostění a žeber nástěnných a osazena římsa průčelní po obou stranách štítu. Teprve později v měsíci září pokračovalo se s pracemi na průčelním štítu, osazeny zde kružby, veškerá položebra, bohatý baldachyn a veliké kraby na krycích římsách. Zvláštní náhodou stalo se, že vysoký štít zakončen právě v den oslavy Nejvyšších jmenin Jeho Veličenství císaře a krále našeho Františka Josefa I. co patrona chrámu, — neboť v týž den na vrcholu štítu byla umístněna a upevněna růže kamenná.

Mohutný štít jest za pomocí Boží úplně dokončen a objeví se nám v plné své kráse po snesení lešení co důstojné zakončení západního průčelí.

Práce na vysoké lodi r. 1897 a v letošním období provedené budou ku konci r. 1897 súčtovány a kolaudovany.

Činnost sboru našeho na venek

byla loni i letos dosti značná.

Správní výbor pečuje o důstojnou obnovu velechrámu sv. Panny Barbory, neváhal v příčině zřízení galerie nad římsou vysoké lodi, kteron důmyslní naši otcové, jak komisionelně r. 1895 zjištěno, když římsa vysoké lodi byla ohledána, projektovali, ale bohužel nevykonali, domáhati se dotace jak u vysokého c. k. ministerstva kultu a vyučování, tak i u vysokého sněmu království Českého.

Aby pak obnova velechrámu po stránce stavební byla již úplnou, přičinil správní výbor ve zmíněné žádosti další prosby:

1. aby mimo dotčenou galerii kolem vysoké lodi dostavba na straně západní doplněna byla dvěma opěrnými pilíři a oblouky;

2. aby v chrámu Páně položena byla nová dlažba;

3. aby uvnitř chrámu rekonstruovány byly římsy kordonové, profily na soklech pilířů a brlení emporní;

4. aby okna vysokého kůra byla nově zasklena a

5. aby terrain kolem chrámu byl urovnán a kolem celé svatyně rigoly k odvodnění byly zařízeny.

Celkový náklad obnáší zl. 77.771·85, z čehož polovina zl. 38.885·92 připadá na stát a polovina na vysoký sněm král. Českého. Žádost zní:

Veleslavný zemský výbore království Českého!

Velechrám sv. Panny Barbory v Kutné Hoře, důstojný to pomník slávy genialních mistrů Matouše Rejska a Beneše z Loun, utrpěl nedbalostí předešlých dob a živelním vlivem tolik, že by se v brzku v pouhou zajímavou zříceninu obrátil, kdyby na snažnou prosbu archaeologického sboru »Vocel« v Kutné Hoře vysoká c. k. vláda a vysoký sněm král. Českého a král. hor. město Kutná Hora se jeho byly neujaly.

Obnova vysokého kůru velechrámu sv. Panny Barbory.

S opravdovou radostí přijal sbor »Vocel« sdělení vys. c. k. ministerstva záležitostí duchovních a vyučování ze dne 13. listopadu 1882 č. 18.225, že Jeho c. a k. Apošt. Veličenstvo nejvyšším rozhodnutím ze dne 25. října 1882 ryze stavební opravu sv. Panny Barbory za náklad úhrnný 50.000 zl., jenž nijak překročen býti nemá, schváliti ráčil.

Obdivuhodná byla munificence vysokého sněmu království Českého, který vida, že pouze ryze stavební opravou presbyteria chrámu sv. Panny Barbory by se úplně zničil vyznam chrámu jakožto umělecko-historické památky — a uznav, že v zájmu veřejném se doporučuje, aby nebezpečí tomu bylo zabráněno, povoloval velice liberálním způsobem aniž k tomu byl povinen neb k tomu mohl býti donucen prostředky potřebné k odstranění tohoto nebezpečí.

Tak povolil vysoký sněm království Českého v hluboce podepsanému výboru archaeologického sboru »Vocel« k naznačenému účelu tyto subvence:

v roce 1884	zl.	3.000
» 1885	»	3.000
» 1886	»	10.000
» 1887	»	10.000
» 1888	»	7.000
Připočte-li se k tomu suma	»	6.000
povolená v letech 1881—1883, povoleno bylo na opravy presbyteria chrámu sv. Panny Barbory celkem	zl.	49.000

A když slavné zastupitelstvo král. hor. našeho města, uznávajíc, že teprve úplná oprava veškerých okras ornamentálních s to jest, aby této stavbě dodala původního rázu, věnovalo ve své schůzi ze dne 28. března 1882 částku 6000 zl. splatných v pěti ročních lhůtách z důchodů obecních (5000 zl. obec a 1000 zl. měšť. špitál) a sbor náš »Vocel« dle usnesení valné hromady ze dne 22. dubna rovněž 1000 zl. splatných v pěti ročních lhůtách po 200 zl. — bylo lze s opravou presbyteria jak po stránce konstruktivní tak dekorativní započíti.

V roce 1884 započatá oprava presbyteria chrámu sv. P. Barbory ukončena a tato koncem r. 1889 ve všech částech úplně obnovena nákladem zl. 112.589·70.

Ačkoliv vysoký sněm král. Českého na tuto opravu v letech 1884 - 1889 sumu zl. 49.000 věnoval, vzešel v plné úctě podepsanému správnímu výboru při obnově vysokého kůru ještě schodek zl. 9.662·21, jejž vysoký sněm království Českého při vyřizování zemského rozpočtu na rok 1892 nákladem země uhraditi se usnesl a k tomu účelu subvence ročně zl. 3.200 na nejbližší 3 roky povolil, když vysoká vláda schodek »Vocela« zapraviti naprosto odepřela.

Zřejmý to doklad podivuhodné péče vysokého sněmu král. Českého při řešení úkolů kulturních pro náš národ tak důležitých.

Restaurace vysoké lodi incl. obou postranních lodí a střech.

V době, kdy o obnově vysokého kůru pracováno, podal uctivě podepsaný správní výbor již dne 2. února 1887 obšírnou petici vys. c. k. ministerstvu kultu a vyučování s pilnou prosbou, aby po obnově vysokého kůru a opravě neméně schátralé vysoké lodi se pokračovalo v stabilitě své ohrožený chrám přičiněním byť i jednoduché façady na straně západní byl zabezpečen a aby k témuž účelu přiměřenou položku do státního rozpočtu na r. 1887 vložilo.

Vys. c. k. ministerstvo kultu a vyučování nařídilo ihned sdělání plánů a rozpočtu, kterouž práci pp. architekt Josef Mockr a c. k. ingenieur místodržitelský Ludvík Labler obstaral.

Vysoké c. k. ministerstvo kultu a vyučování zaslalo zmíněný projekt o dalších restauračních pracích při chrámu sv. Barbory c. k. ústřední komisi pro památky umělecké a historické ku prozkoumání, pokud se týče stránky archaeologické a umělecké.

Ve schůzi c. k. ústřední komise dne 25. června r. 1888 konané, uznána potřeba obnovy vysoké lodi a zakončení chrámu. Vysoká vláda návrhy c. k. centrální komise výnosem ze dne 2. října r. 1888 č. 19855 v plném znění schválila a ku prozkoumání řečeného projektu restauračního vyslala na místě samém dne 14. června 1889 z Vídně do Hory Kutné komisi, k níž pozván byl velesl. zemský výbor král. Českého, velesl. c. k. ústřední komise, dále zástupcové všech k zachování chrámu sv. Barbory přispívajících korporací.

Po bedlivém vyšetření konstatovali členové komise správě stavby náležející, že neodkladné a nepřetržité pokračování prací restauračních jest nezbytným a sice nejen z ohledu na historickouměleckou cenu této ve svém způsobu jediné památky, ale i rovnou měrou k zabezpečení prací již vykonaných.

Za tím účelem třeba:

1. zabezpečení západní strany chrámu sv. Barbory a
2. restaurace vysoké lodi incl. obou postranních lodí a střech.

Na základě tohoto provedeného šetření ráčilo Jeho Apoštolské Veličenstvo nejvyšším rozhodnutím ze dne 22. září 1889 stavební zjištění a restauraci celého chrámu sv. Barbory nejmilostivěji schváliti a svoliti, aby k účelu tomu částka zl. 95.000 prodlením 8 roků z prostředků státních věnována a prvá položka per zl. 12.000 do státního rozpočtu pro rok 1890 vložena byla.

Dle rozpočtu odborem pro vysoké stavby v c. k. ministerstvu vnitra prozkoušeného obnáší celkový náklad na restauraci vysoké lodi zlatých 143 301·50, z kteréžto částky polovinu zlatých 71.650·75 uhradí stát, druhou polovinu zl. 71.650·75 urovná vysoký sněm král. Českého, zl. obec kutnohorská a sbor »Vocel«.

Jelikož ale sl. obec kutnohorská zl. 12.000·— a sbor »Vocel« prodlením 8 r. zapraví zl. 1.600·— připadlo by na zemi . . . . . zl. 58.050·70 čili ročně zl. 7.256·34.

Vysoký sněm království Českého proslulý svou munificencí žádanou značnou tuto subvenci na obnovu vysoké lodi chrámu sv. Panny Barbory per zl. 58.000 zl. v sezení svém dne 25. listopadu r. 1889 odbývané povolil, odročiv jednání o obnovení a dostavění průčelí při téže svatyni.

Zakončení velechrámu sv. Panny Barbory.

Při komisi dne 14. června r. 1889 v Kutné Hoře za přítomnosti delegátů jak vládních, tak autonomních za příčinou restauračních prací při chrámu sv. Barbory vysokým vynesením c. k. ministeria kultu a vyučování nařízené, uznalo se, že k vůli zachování chrámu sv. Panny Barbory jeví se býti naléhavou potřebou řečený chrám na

straně západní zabezpečiti, ku kterémuž účelu nejvyšším rozhodnutím částka zl. 24.240·85 s tím připomenutím byla povolena, že se ponechává zemi, obci a sboru »Vocel« na vůli, aby se o důstojné ukončení velikolepé této památky postaraly.

Vysoká c. k. vláda přihlížejíc k hrozícímu nebezpečí rozkázala řiditelství stavby vypracovati projekt a rozpočet na tyto zajišťovací práce, vykazující úhrnný náklad v částce zl. 24.240, které by stát sám nésti měl.

A tu správní výbor chovaje podstatnou obavu, že provedením projektu toho bude staroslavný chrám sv. Barbory tak na vždy znetvořen, že by to mohlo býti považlivé na újmu onomu podivuhodnému bohatství všelikých forem na této památce, požádal pana architekta Josefa Mockra za návrh na důstojné zakončení dotyčné svatyně a předložil jej r. 1890 velesl. zemskému výboru, který jej zase vys. c. k. ministerstvu kultu a vyučování a c. k. ústřední komisi pro zachování starobylých a uměleckých památek ve Vídni ku schválení předložil. (Pokračování.)

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc leden.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalich: pro dp. Josefa Tomšů, faráře na Březových Horách. — Ciboria: pro dp. Jos. Tomšů, faráře na Březových Horách. a pro blahorod. paní Vilému Haeringovou, choť purkmistra v Benešově. — Náčiní k zaopatřování nemocných: pro nejdůst. probošství v Poděbradech. — Nádobka na sv. olej: pro blahorod. paní Vilémů Haeringovou v Benešově. — Patenka k zaopatřování nemocných: pro blahorod. paní Vilému Haeringovou v Benešově. — Pacifikál: pro blahorod. paní Vilému Haeringovou v Benešově. — 6 svícnů oltářních: pro blahorod. paní Vilému Haeringovou v Benešově. — Lampy oltářní: pro důst. farní úřad v Bošíně a pro blahorod. paní Vilému Haeringovou v Benešově. — Konvičky mešní: pro blahorod. paní Vilému Haeringovou v Benešově. — Křížek nad tabernakl: pro důst. farní úřad u sv. Kiliana. — Kanonické tabulky: pro blahorod. paní Vilému Haeringovou v Benešově. — Kropenka: pro blahorod. paní Vilému Haeringovou v Benešově. — Kaditelnice: pro blahorod. paní Vilému Haeringovou v Benešově.

Rozličné. Missaly: pro vdp. J. O. Šťovíčka, ředitele piaristské koleje v Ml. Boleslavi, a pro blahorod. paní Vilému Haeringovou v Benešově. — Pult pod missal: pro blahorod. paní Vilému Haeringovou v Benešově. — Harmonický zvonek: pro blahorod. paní Vilému Haeringovou v Benešově.

Paramenty. Kasule: fialová: pro ctih. sestry božské lásky v Nelahozevsi; červená a zelená: pro dp. Jos. Tomšů, faráře na Březových Horách; fialová: pro dp. Václ. Uhlíře, faráře ve Vel. Jesenici; bílá, fialová a červená: pro blahorod. paní Vilému Haeringovou v Benešově. — Dva červené pluvialy: pro důst. ředitelství kníž.-arcib. semináře v Praze. — Dvě černé dalmatiky: pro dp. Jos. Tomšů, faráře na Březových Horách. — Stoly: pro dp. Václava Šráma, faráře ve St. Bydžově, pro vp. Ant. Suchánka, kaplana v Komárově (rak. Slezsko), pro sl. spolek k ošetřování nemocných v Praze, pro sl. ředitelství c. k. českých realných škol v Karlíně a pro dp. Jos. Tomšů, faráře na Březových Horách. — Velum: pro důst. farní úřad v Lišnicích. — Bursa k zaopatřování nemocných: pro blahorod. paní Vilému Haeringovou v Benešově. — Pláštík na ciborium: pro blahorod. paní Vilému Haeringovou v Benešově. — Antipendia: pro sl. spolek k ošetřování nemocných s červeným křížem v Praze a pro blahorod. paní Vilému Haeringovou v Benešově. — Dvě červené korouhve s bohatou úpravou: pro dp. Tomáše Bláhu, českého kazatele ve Vídni. — Příkrov bohatě ozdobený: pro vp. Jos. Bílka, kaplana v Sedlčanech. — Birety: pro vdp. Václ. Rokytského, vikáře a faráře v Hartmanicích a pro blahorod. paní Vilému Haeringovou v Benešově. — Komže pro ministranty: pro důst. farní úřad v Lišnici a pro vdp. Václava Rokytského, vikáře a faráře v Hartmanicích.

Prádlo kostelní. Alby, rochety, korporale a j.: pro ctih. sestry božské lásky v Nelahozevsi; alba a rocheta: pro dp. Jos. Tomšů, faráře na Březových Horách; oltářní plachta: pro sl. městskou radu na Král. Vinohradech; rocheta: pro dp. Fr. Maňouška, faráře v Budkově; 10 alb, 10 cingul, 20 plachet oltářních a 24 humeralií: pro důst. ředitelství kníž.-arcib. semináře v Praze; alba, 2 rochety, 3 plachty oltářní a j.: pro blahorod. paní Vilému Haeringovou v Benešově.

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ na Král. Vinohradech.

»METHOD« vychází šestkráte do roka ve lhůtách dvouměsíčních. **Předplatné,** které činí poštovní poukázkou na celý rok **2 zl. 20 kr.,** přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech** (na faře), kam i **reklamace** se zasýlají.

Knihtiskárna »Politiky« v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 5. a 6. V Praze, dne 15. června 1898. Ročník XXIV.

OBSAH: Románské exkurse v Čechách. 135. Kostel sv. Jiří na hradě Pražském. — 2. Kostel abatyše Mlády. (Pokračování a dokončení.) — Archaelogické paběrky archivní. — Různé zprávy. — Z Akademie křesťanské: Dvacátá druhá zpráva o činnosti za rok 1897. — Zpráva za měsíc květen a červen.

Románské exkurse v Čechách.

135. Kostel sv. Jiří na hradě Pražském.

Napsal F. J. Lehner.

2. Kostel abatyše Mlády.

B. Popis kostela.

Dějiny kláštera Svatojirského jmenují dvě znamenité abatyše, bl. Mládu a Bertu, z nichž první jest zakladatelkou a zbudovatelkou, druhá pak obnovovatelkou a zvelebitelkou kostela, která klášter požárem až do základů zničený vystavěla a právem druhou zakladatelkou kláštera se nazývá. Není však zaznamenáno, co té i oné připisovati lze. Za tou příčinou dlužno zevrubněji prohlédnouti a popsati zejména stávající budovu kostelní, aby sama vydala svědectví o původu svém.

Pohlédneme-li na půdorys tuto vyobrazený (obr. 1.), spatřujeme dva kostely pravidelně orientované, jeden rozměrů velmi skromných, k jehož severnímu boku přiléhá kostel druhý, značně prostorný. O prvním bylo svrchu obšírně promluveno. Nyní dlužno zevrubněji povšimnouti si druhého

Jak půdorys kostela Svatojirského ukazuje, jest to budova o tří lodích, z nichž loď střední k východu vybočuje jakožto chor nad kryptou vyvýšený a polokruhovou apsidou zakončený. Také obě lodi boční uzavírají se drobnými apsidami. Obdélník veškerých tří lodí, 32·70 *m* dlouhý a 14 *m* široký, rozvržen jest na dvě stejné polovice, z nichž pouze východní polovice šesti pilíři, po třech s pravé i levé strany, po způsobu románských basilik se rozčleňuje, tvořic nízké lodi boční, arkadami s vysokou lodí střední spojené. Kdybychom tímže způsobem též západní polovinu obdélníku architektonicky sestrojili, povstalo by dalších osm pilířů, po čtyř s obou stran (obr. 2.), čímž by půdorysu dostalo se pravidelného rozčlenění románské basiliky. Loď hlavní skládala by se ze čtyř velkých čtverců a z dvojnásobného počtu malých pravoúhelníků, k ní z pravé i levé strany v obou bočních lodích se přidružujících. Ku čtyřem čtvercům hlavní lodi přistupuje k východní straně čtverec pátý, jakožto chor polokruhovou apsidou uzavřený.

Takovým způsobem byla by se sestrojila basilika buď kollegiatní, anebo klášterní pro mužský řád určená.

Kostel sv. Jiří budoval se však pro první panenský sbor řádu sv. Benedikta, v němž za účelem tímto zvláštním třeba bylo druhého a to velmi prostranného choru panenského, v němž by benediktinky službám Božím obcovaly. Za tou příčinou podržela pouze východní polovice obdélníku lodního pravidelný rozvrh basilikální, kdežto druhá polovice k západu čelící účelu svému zvláštnímu se přizpůsobila. Pilíře, které loď střední od obou lodí bočních dělí, jsou čtverhranné, skorem 1 *m* mohutné a postrádají všeliké výzdoby architektonické, spočívajíce na prostém trnoži a zakončují se svrchu rovněž jednoduchou římsou, utvořenou z desky šikmo podříznuté. Ze šesti pilířů podržely čtyry původní podobu a pouze dva přetvořeny jsou při jedné z obnov nejnovějších, kdy tvar čtverhranný vyměněn jest za okrouhlý. Vkusu tehdejšímu zdály se totiž prosté pilíře býti příliš jednoduchými a na docílení větší ozdobnosti pokusil se člověk románského stavitelství neznalý o přetvoření pilíře v sloup, což se mu ovšem nepovedlo. Tvoří se zajisté sloup románský vedle přesně stanovených pravidel, skládaje se z attické patky, poměrně štíhlého dříku a slohové hlavice. Nízký avšak mohutný pilíř, který nese veškeré břímě vysokého zdiva na něm spočívajícího, nesmí se z důvodů stavitelských nikterak seslabiti a není ani tak vysoký, aby se dal přeměniti v poměrně štíhlý sloup, jehož výšku určuje spodní průměr dříku. Toho si stavitelský reformator (!) novověký nebyl ovšem ani vědom. Attickou patku nahradil prostým trnožem, přetvořiv spodek pilíře čtverhranného v osmistěn, opominul však v kamenné podlaze stopy bývalého čtverce zakrýti. Nízký pilíř okrouhle otesal, nedocíliv tím štíhlého dříku, jaký v slohu románském se objevuje, nýbrž mohutného skrčeného válce, který však není monolitem, jelikož povstal ze zdiva pilíře, z vrstev opukových stavěného. Posléze pokusil se o vytvoření jistého druhu hlavice, jaká však nevyskytuje se ani v stavitelství románském, ani v žádném jiném slohu architektonickém. Nešťastný pokus se však nikomu nezamlouval, takže na štěstí zůstalo při ojedinělém přetvoření pouze třetího pilíře z té i oné strany. Hůře to dopadlo v praemonstrátském kostele bývalého opatství Milevského a v kostele Proseckém blíže Prahy, kde veškeré pilíře tímže způsobem znešvařeny jsou, což původce Prosecký neopominul zaznamenati i s udáním roku do farní, památní knihy, kde se tím chlubí, že roku 1770 čtverhranné pilíře velmi neúhledné a světlu překážející přetvořiti dal v nynější úhledné, kulaté sloupy.*) Svědomitému zpravodaji máme co děkovati i za odůvodnění tohoto přetvoření čtverhranných pilířů, které vedle soudu jeho kostel velmi hyzdily a světlu dennímu na závadu byly. Že i u sv. Jiří tytéž důvody rozhodovaly, snadno lze předpokládati. Pokus přetvořovací proveden byl bezpochyby v téže době, jako na Prosíku.

Obr. 1.

Poměr lodi střední k oběma lodím bočním neshoduje se se zákonitým ustanovením, vedle něhož kostely románské se sestrojovaly, jsouce v poměru k lodi hlavní příliš úzkými. Jelikož loď střední jest 7·26 *m* široká, měla by každá

*) *Liber memorabilium*, str. 5.: Eodem anno (1770) columnas intra ecclesiam quadrilaterales multum informes et lumen impendientes in praesentem rotunditatem et figuram redigi feci.

z bočních lodí míti šířku poloviční, čehož zde není. Lodi boční jsou pouze 2·13 *m* široké, jak ukazuje boční loď na straně epištolní a první obdélník s apsidou sousedící v boční lodi na straně evangelní, kde v druhém, románském období stavebním ostatní část se rozšířila na 2·80 *m*, kteréžto šířky k západu ještě více přibylo pošinutím severní stěny kostelní bezpochyby při stavbě nového kláštera požárem zničeného. Obě lodi boční dochovaly si starou klenbu románskou křížovou, jejíž obdélníky opírají se o pásy přepínající se od pilíře k pilíři a odtud k bočním stěnám. Tyto příliš úzké lodi boční u porovnání s lodí střední jsou předůležitým znakem, jímž období stavební blíže se určuje, jak v dalším pojednání se objeví.

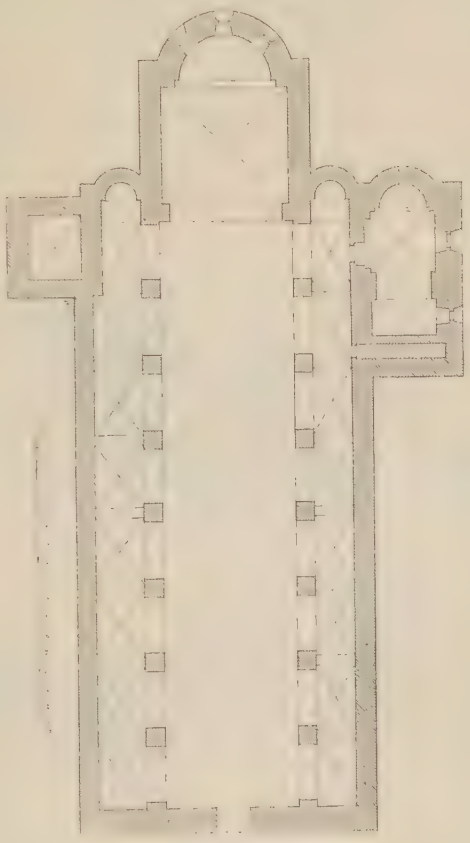

Obr. 2.

Do trojlodních prostor chrámových vcházelo se z venčí portálem, v boční stěně jižní slohově upraveným, kde dosud nachází se renaissanční portál mramorový.

Byla-li právě popsaná východní polovice kostela přístupna lidu věřícímu, druhá, západní polovice, vyhradila se zvláštním účelům řehole panenské, jakožto místo sboru benediktinek řádem klášterním určené, od lodí pro lid ustanovených přesně oddělené a bohoslužbě panen vymezené.

Za tímto účelem vzdělána jest po celé délce i šířce západní poloviny hlavní lodi prostorná krypta a nad ní povýšený chor panenský, jak ukazují stopy arkád lonského roku zde objevené. Když totiž pod panenským chorem dosud stávajícím, který zbudovala abatyše Žofie Albínka z Helfenburka (1601—1630) po pravé straně omítka se odstranila, objevily se na stěně tři zazděné arkády, jejichž spodní část pod nynější podlahou kostelní jest ukryta. Arkády jsou 2·20 *m* široké a od nynější podlahy 1·50 *m* vysoké. Z polokruhového oblouku, opsaného poloměrem 1·10 *m* lze souditi, že arkády dosahují pod podlahou něco přes metr, což se shoduje s výškou arkád krypty východní dosud zachované. Arkády jsou od sebe odděleny zdivem pouze 0·26 *m* širokým, čímž naznačen jest správně průměr sloupů, na nichž klenba krypty spočívala. Sloupů svobodně stojících bylo deset, po pěti naproti sobě ve dvou řadách, jimiž krypta na způsob trojlodního, spodního kostela ladně rozvržena byla, čítajíc na délku po šesti arkádách, takže celkem skládala se z 18 klenbových čtverců, jak snadno lze sestrojením půdorysu bývalé krypty přesvědčiti se. Ku východní straně byla krypta od lodí kostelních oddělena mohutnou zdí bez vchodu, jsouc přístupnou pouze jeptiškám z ochozu klášterního. Nad kryptou nacházel se povýšený panenský chor v téže výšce, jako dosud zachovaný chor východní, čímž krása a souladnost vnitřní prostory chrámové žádné újmy neutrpěla, jako se stalo později zbudováním nového choru panenského v témž sice místě, avšak nepoměrně vysokého, jak dosud se spatřuje. Abatyše Žofie Albínka z Helfenburka usmyslila si totiž zbudovati chor v úrovni s chodbou klášterní prvního patra, což bylo sice pro jeptišky, jejichž cely zde se nacházely, pohodlnější, pro soulad vnitřní architektury však k nevšední újmě. Pokud totiž v západní polovici střední lodi stávala krypta a nad ní nízký chor panenský, bylo lze odevšad celý vnitřek chrámu, který šťastně volenými poměry svými oku lahodil, odevšad celistvě přehlédnouti, což zbořením krypty a zbudováním nového choru, který západní část lodi zakryl, se znemožnilo tou měrou, že pouze z východ-

ního choru lze veškerou budovu přehlédnouti. Kromě toho vznikla uvedenou přeměnou i jiná nehoda. Zbořením krypty a zbudováním vysokého choru, na valené klenbě spočívajícího, povstala v přízemku kostela nízká, tmavá chodba. A jelikož do západní stěny průčelní prolomen jest současně nový vchod, jakého zde původně za příčinou krypty a choru panenského nebývalo, jest každému vstupujícímu do kostela z této strany projíti nejprvé temným tunelem, načež se octne v druhé, světlé polovici lodi, odkud však jen přední část chrámu spatřuje. Nešťastným chorem na počátku 17. století zbu-

protější pak v dobách následujících různě se zastavila.

Jestliže trojlodní kostely vesměs skládají se z vysoké lodi střední, k níž s obou stran druží se nízké lodi boční, pultovými střechami kryté, kostel svatého Jiří uchýlil se od obecného pravidla tohoto. Nad oběma bočními loďmi totiž zbudovány jsou empory, s vnitřkem kostela souvisící řadou sdružených oken. Empora severní jest zároveň klášterní chodbou v prvním patře, z níž do jednotlivých cel se vchází a kryta jest nyní stropem, protější však empora nad jižní boční lodí zbudovaná dochovala si dosud pů-

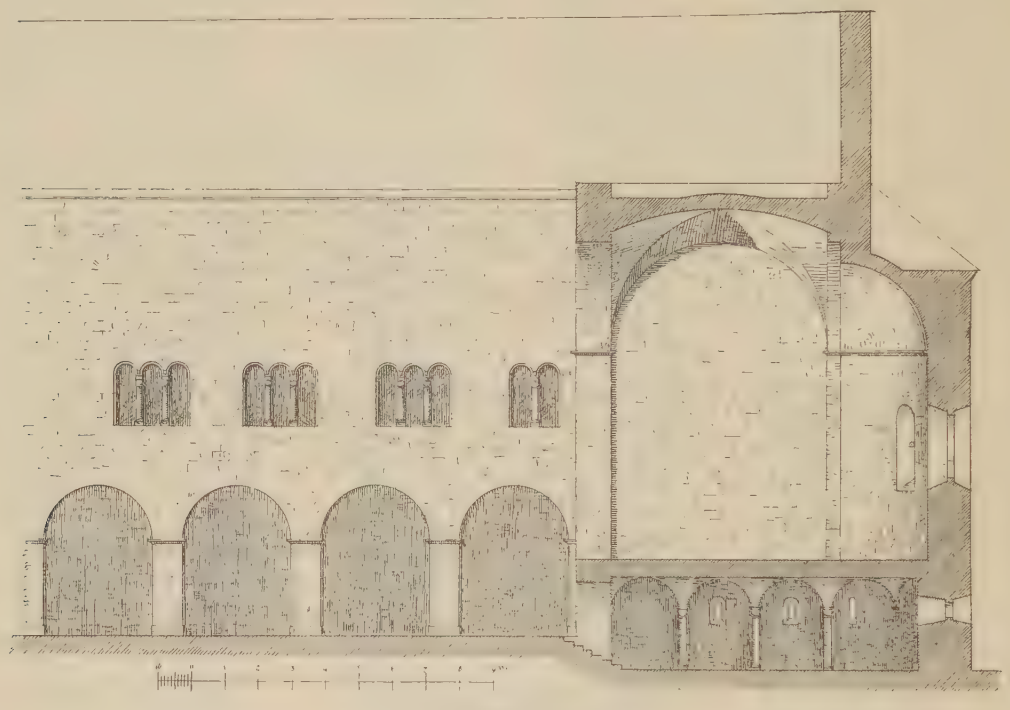

Obr. 3.

dovaným porušil se původní, ušlechtilý ráz souladné architektury románské velmi citelně a vrátil by se ji, kdyby kruchta nyní bezúčelná se odstranila a bývalá krypta se opětně vystavěla.

Jako krypta panenská uzavřela se od východní polovice hlavní lodi stěnou, přepaženy jsou podobně též obě polovice lodí bočních k ní s pravé i levé strany přiléhající plnými stěnami. Obou prostor, pouze z kláštera přístupných, užívaly jeptišky k svým soukromým pobožnostem. Po zbudování vysokého choru panenského proměněna jest boční prostora na straně evangelní na sakristii,

vodní poloviční klenbu valenou, opírající se o vysokou stěnu hlavní lodi. (Viz obr. 6.) Obě boční empory spojeny byly s panenským chorem, do něhož s obou stran se vcházelo dosti velikými arkadami dosud neporušeně zachovanými, které hraničí přímo se západní průčelní stěnou kostelní a prolomeny jsou v bočních stěnách hlavní lodi ve výši prvního patra klášterního, takže prah jejich souhlasí s úrovní podlahy prvního patra klášterního, odkud po několika schodech do choru se sestupovalo a opětně na protější emporu se vystupovalo. Arkády tyto s hladkým ostěním, 0·82 *m* širokým,

mají ve světlosti 3·32 *m*, jejichž kolmé stranice jsou ve výšce 1·32 *m* zakončeny románskou římsou, skládající se z oblounu a desky, nad níž přepíná se polokruhový oblouk.

Východní polovice severní empory jest osvětlena čtyřmi skupinami sdružených oken do střední lodi čelících (obr. 3.), z nichž první jedním sloupkem na dvě, tři následující dvěma sloupky na tři oddělení jsou rozčleněny. Okna oznamují článkováním svým 12. století. Kruhová patka sloupku na čtverhranné desce spočívající skládá se s vysokého oblounu nárožními patníky opatřeného a dvou menších oblounů svrchu. (Obr. 4.) Kulatého dříku do výšky ubývá a jest svrchu utažen obroučkem. Hlavice jest krychlová a má polokruhové náplně na veškerých čtyř polích. Sedla jsou buď

dišti. S empory severní sestupovalo se schodištěm pouze 0·75 *m* širokým, v severní stěně východního choru zbudovaným, po desíti kamenných schodech do téhož choru dveřmi blíže vítězného oblouku prolomenými. (Obr. 1.) Na této straně dlužno hledati též původní sakristii, z které duchovenstvo tímže vchodem k hlavnímu oltáři vcházelo. Sakristie zde umístěná poskytovala jeptiškám té výhody, že z kláštera paramenty a jiné bohoslužebné věci sem snadně donesly a připravily, čeho k bohoslužbě se vyžadovalo.

Druhé schodiště vyskytuje se v sesílené, západní stěně kostelíka Vratislavova, jímž z pravé boční lodi vystupuje se na emporu jižní a dále pak na jižní věž kostelní. (Obr. 1.)

Na vysokých stěnách hlavní lodi, tri-

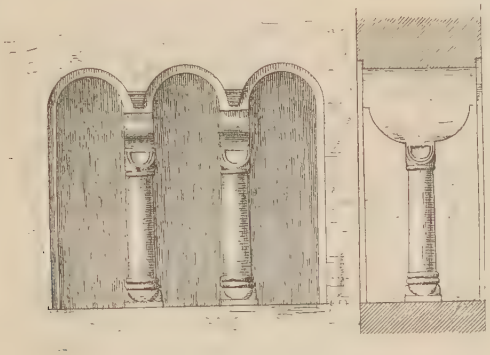

Obr. 4.

rovná anebo polokruhová. Zářez pravoúhlý, po stranách a svrchu sdružených oken obíhající, opírá se nad sedly podloženými krakorečky. Nelze pochybovati, že podobné skupiny oken, jaké se spatřují na empoře severní, bývaly též na protější empoře strany jižní, kde však v době renaissanční prolomeny jsou velké otvory, jimiž zničena jsou románská okna, která hladké stěny hlavní lodi mile oživovala. Jmenovaná okna triforiová ozdobovala však pouze východní polovici lodi kostelní. V západní polovici, po obou stranách panenského choru se po nich žádné stopy nenalezly, což přirozeně se vysvětluje odloučeností prostory jeptiškám k bohoslužbě vykázané, aby zde nijakým způsobem v pobožnosti rušeny nebyly.

Obě empory spojeny byly s dolejšími prostorami kostelními dvěma schodiště. S empory severní sestupovalo se schodištěm pouze 0·75 *m* širokým, v severní stěně východního choru zbudovaným, po desíti kamenných schodech do téhož choru dveřmi blíže vítězného oblouku prolomenými. (Obr. 1.) Na této straně dlužno hledati též původní sakristii, z které duchovenstvo tímže vchodem k hlavnímu oltáři vcházelo. Sakristie zde umístěná poskytovala jeptiškám té výhody, že z kláštera paramenty a jiné bohoslužebné věci sem snadně donesly a připravily, čeho k bohoslužbě se vyžadovalo.

Druhé schodiště vyskytuje se v sesílené, západní stěně kostelíka Vratislavova, jímž z pravé boční lodi vystupuje se na emporu jižní a dále pak na jižní věž kostelní. (Obr. 1.)

Na vysokých stěnách hlavní lodi, triforiovými okny oživené, spočíval trámový strop, který později ustoupil křížové klenbě, zcela nepravidelně provedené bez zřetele na arkády a okna triforiová, do nichž i nosiče pásů klenbových zasahovaly a úhlednou soustavu architektonickou nemálo rušily, což odstraněním neslohové klenby koncem minulého roku šťastně a na vždy zmizelo, takže kostel zastkví se po obnově ve slohové celistvosti své.

K hlavní lodi přidružuje se k východu povýšený chor, do něhož vystupuje se schody moderními v 17. století obloukovitě z pravé i levé strany přistavěnými tímže způsobem, jako i v kostele sv. Václava ve Staré Boleslavi se stalo. Jak staré románské schodiště vypadalo, nelze říci, jelikož z něho ničeho nezbylo. Chor oddělen jest od lodi střední obloukem vítězným a skládá se ze čtverce křížo-

vou, původní klenbou krytého, k němuž se připojuje polokruhová apsida druhým vítězným obloukem a pravoúhlým ústupkem jakožto svatyně oltářní náležitě vyznačená a římsou kolem obíhající ozdobená. Levá stěna choru dosud stojí, pravá jest však prolomena, tvoříc arkádu do kaple sv. Ludmily se otvírající.

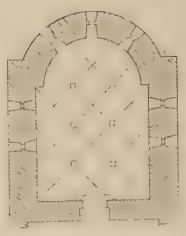

Obr. 5.

skládajíc se rovněž ze čtverce a polokruhové apsidy. Sestupuje se do ní pouze po šesti schodech. Vnitřek její rozvržen jest šesti sloupy, po třech z pravé i levé strany, na tři skromné, stejně vysoké lodi, tvoříc takovým způsobem úhledný kostelík jen nepatrně pod zemí založený, který býval sedmi okny z venčí dosti

Obr. 6.

Povýšený chor zbudován jest přímo nad kryptou (obr. 5.), která přirozenou měrou s ním souhlasí tvarem i rozměry svými, hojně osvětlen. Apsida mívala tři okna, boční stěny po dvou oknech, většinou v původní podobě zachovaných, nyní

bezúčelných, jelikož oba boky jsou pozdějšími stavbami obklopeny. Po pravé straně totiž zbudována jest dosti prostorná kaple sv. Ludmily, po levé straně chodba, jíž se vchází do jiných kaplí s ambitem klášterním sousedících. Za dob románských stával totiž chor i s kryptou svobodně, jakožto pokračování a závěrek hlavní lodi. Sloupy krypty jsou pravidelně sestrojeny z patky, dříku i hlavice. Spodek patky vězí pod nynější dlažbou, takže nelze určitě stanoviti, shoduje-li se s patkami na empoře; svršek patky z podlahy vyčnívající ukazuje skutečně jiný tvar. Poměry dříku jsou pravidelné. Hlavice jest krychlová s prohloubenou náplní. Na deskách spočívá klenba křížová, veškerou prostorou se rozvětvující.

K východním stěnám obou lodí bočních přistavěny jsou dvě věže (obr. 6.), jichž původně kostel nemíval, jak ukazují nestejné rozměry jejich. Kdyby totiž byly bývaly pojaty v původní plán, nerůznily by se od sebe tou měrou, jako dosud spatřujeme. Věž jižní stavěla se na stávajícím kostelíku Vratislavově, v němž potřebné k tomu změny jsou provedeny, jak dříve uvedeno bylo. (Viz kostel Vratislavův, »Method«, str. 4.) Věž severní založila se v klášterním ochozu, jehož šířka podmiňovala menší rozměry její. Tím se stalo, že obě věže mají sice stejnou výšku, avšak různou šířku. (Viz obr. 1. a 6.) Zdivo jejich vystupuje bez všelikých ústupků až v římse, čtverhrannou stavbu zakončující. Spodek jejich není žádnými římsami na patra rozčleněn, ani okénky anebo otvory oživen. Pouze vršek jejich tvoří liseny, mezi nimiž prolomeny jsou veškeré stěny skupinami sdružených oken, dvěma sloupky na tři oddělení rozvrženými ve dvou patrech nad sebou. Patky sloupů bývaly ozdobeny nárožními patníčky, jaké se zachovaly dosud v oknech triforia severního. Našly se totiž při nejnovější obnově ve stavivu zděného jehlance věže severní částky opukových sloupků s patkami, kulatými dříky vodorovně pruhovanými a hlavicemi. Na jižní pak věži přišlo se v jednom z oken na sloupek velmi nádherně provedený, skládající se z patky bohatě článkované, dříku polygonálního a hlavice plasticky vyzdobené. (Obr. 7.) Patka má totiž čtverhrannou desku, svrchu na způsob trnože šikmo zakončenou, na které se nalézá kulatý obloun v průvodu nakloněných proužků a žlábek z kruhu do polygonu přecházející, šestihrannou deskou zakončený, na němž spočívá dřík rovněž šestihranný. Hlavice základního tvaru krychlového okrášlena jest na veškerých čtyř stranách okřídlenými draky, v nárožích pak listnatým ornamentem. Jeli-

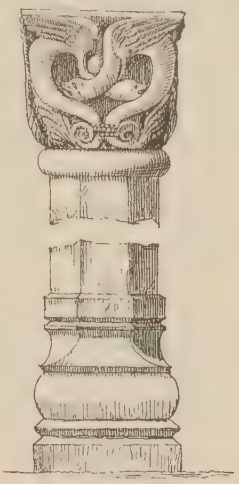

Obr. 7.

kož ostatní hlavice byly pouze hladké, tvaru krychlového, dříky pak polygonální, lze míti za to, že prodlením věků původní sloupky různotvarně se střídající, jak ve stavitelství románském pravidlem bývalo, ustoupily jednotvárným a prostým sloupkům, které na sklonku 16. století se na některých stranách zcela, na jiných částečně zazdily, jak ukázal letopočet 1578 do zdiva vyrytý. Při nynější obnově vyměněny jsou veškeré staré sloupky za nové, dle jedné šablony jednotvárně provedené. Na místo románské patky s nárožními patníčky postaven čtverhranný kámen se sraženými, otupenými rohy, který na románských památnících nikde se nevyskytuje; dříky kulaté a rýhované nestřídají se s polygonálními, nýbrž ustoupily novým, vesměs osmistěnným; hlavice pak jsou

Obr. 8.

bezvýminečně krychlové, všeliké výzdoby postrádající. Nad každým z obou pater vine se obloučkové podříms a klínovitý zubořez do nárožních lisén zabíhající (obr. 8.), svršek zdiva posléze zakončen jest římsou, z níž vystupuje kamenný jehlanec

osmistěnný na čtvero nárožích drobnými jehlanci oživený, jímž věž hmotná svrchu se zjemňuje a přiměřeně zakončuje.

Z architektonického článkování a detailu, který nyní po obnově na obou věžích lze sledovati, na ostatních částkách kostela zbyly jen nepatrné stopy. Okna jsou vesměs příliš rozšířena; pouze v kryptě zachovalo jich několik původní velikost i podobu, jakož i na jižní stěně kostelní, kde z venčí v místech nezastavených spatřuje se dosud bývalý jejich tvar. Při odstranění malty svrchu na apsidě hlavní objevilo se podobné obloučkové podříms a zubořez, jakými obě věže ozdobeny jsou. Že kostel ani portálu bohatě vyzdobeného

Obr. 9.

nepostrádal, ukazují fragmenty, které byly objeveny v zídce před nynějším

Obr. 10.

portálem jižním s bohatým ornamentem listnatým. (Obr. 9., 10.)

Z popisu klášterního kostela sv. Jiří se jeví, že jest to budova nejen starožitností svou ctihodná, nýbrž i po stránce architektonické v dějinách umění českého veledůležitá a to zejména z dvou příčin. Jest to především zvláštní rozvrh, jímž kostel sv. Jiří nad ostatní kostely románské vyniká, jsa hned původně založen s dvěma kryptami a dvěma chory, z nichž krypta a chor východní dosud stojí, kryptu a chor západní pak objevené arkády s veškerou bezpečností zjišťují, takže je dle zachovaného vzoru snadně rekonstruovati lze. Druhou zvláštností basiliky Svatojirské jsou empory nad oběma bočními loďmi na způsob triforií zbudované, které v žádném jiném románském chrámu českém se nevyskytují. To i ono jest výmluvným svědectvím, že stavitelství české od prvopočátku samostatně si počínalo, tvoříc monumentální budovy vedle zvláštních potřeb i požadavků, které k rozřešení se mu ukládaly. Že právě tato samostatná tvorba se objevila hned na první svatyni klášterní, kterou v Čechách dcera knížecího rodu Přemyslova na hradě Pražském zbudovala a abatyše Berta zvelebila, jest výmluvným svědectvím o samostatném a svérázném řešení úkolů stavitelských a to již na prahu českých dějin umění výtvarného.

C. Dvě období stavební.

V dějinách kláštera Svatojirského uvádějí se dvě doby stavební. Blahoslavená Mláda klášter zbudovala a abatyše Berta nazývá se druhou zakladatelkou. Co dějiny vypravují, potvrzuje budova kostelní, jejíž architektura ukazuje rovněž na dvojí období stavební. Vedle znaků prvotního stavitelství románského vyskytují se jiné, které s jistotou veškeré pochybnosti prostou poukazují na pokročilou dobu stavitelství románského ve 12. století. Na základě zpráv historických a dokladů architektonických lze nyní určitě vysloviti se, co bl. Mládou a co abatyší Bertou zbudováno bylo.

Potřeba nového kostela velkých rozměrů nastala, když kněžna Mláda vrátila se z Říma jako abatyše papežem posvěcená a jala se zakládati u sv. Jiří klášter panenský řádu sv. Benedikta. Novému tomuto účelu dosavadní kostelík Vratislavův nižádným způsobem nevyhovoval, jelikož by v něm ani část členů řeholních nebyla měla dostatečného místa při službách Božích, byť bychom i mlčením pominuli jisté zvláštnosti, jichž řehole pro kostely ženských klášterů jakožto nezbytnou podmínku stanoví. Každý klášterní kostel vyhražoval totiž členům řeholním zvláštní chor, jakožto místo od lodí věřícím vykázaných přesně oddělený, v němž by měli nejen přiměřeného, nýbrž také dostatečného místa ku konání posvátné bohoslužby, jakož i společných pobožností řeholí předepsaných. Stalo se za tou příčinou nezbytným pravidlem, že kostely klášterní vynikaly vždy velikostí i prostorností nad kostely pouze duchovním potřebám lidu věnované. Za tou příčinou stavěly se obyčejně kostely o tří lodích, které lidu věřícímu se vykazovaly. Chor od lodí oddělený a vedle pravidel slohu románského obyčejně nad kryptou povýšený byl pokračováním lodi střední

směrem východním, a co takový vyhražen sboru řeholníků. V řeholních kostelích panenských, k přísné klausuře zavázaných, stavěl se však kromě východního choru pro duchovenstvo bohoslužbu vykonávající určeného, též druhý chor panenský v západní části lodi střední. Pro kostel sv. Jiří zvolen jest pravidelný typ trojlodního kostela románského s kryptou a chorem nad ní povýšeným, který se skládal pouze z jediného čtverce klenbového, k němuž připojovala se apsida. Obmezený chor tento stačil pro nečetné duchovenstvo, které v panenském klášteře přisluhovalo. Panenskému choru vyhradila se v souhlasu s ustanovením řádovým západní polovice lodi střední, kde nad druhou kryptou, shodující se šířkou i výškou s kryptou východní, povstal povýšený druhý chor, poskytující dostatečného a velmi vhodného místa konventu i velmi četnému. Jestliže do choru východního vystupovalo se z lodi chrámové otevřeným schodištěm, stejně vysoký chor panenský nebyl vůbec z kostela přístupný, nýbrž vcházelo se do něho pouze z ambitu kláštera, k severnímu boku kostela přistavěného, dveřmi v západním rohu stěny chrámové prolomenými asi v těch místech, kde dosud vchody se vyskytují. (Viz obr. 1.) Východní strana choru panenského chráněna byla kromě toho zdí poprsníkovou, jakož i mřížováním, jímž pohled k hlavnímu oltáři se nezbraňoval, chor však od ostatní lodi náležitě oddělen byl.

Z důmyslně zvolené soustavy stavební nabýváme přesvědčení, že abatyše Mláda pro řeholní kostel svůj plán ustanovila a stavbu jeho řídila. Prodlévajíc v Římě měla dosti příležitosti seznámiti se s panenskými kostely podobně zřízenými, a k provedení díla bohumilého poskytnul dostatečných prostředků bratr vroucně milovaný, kníže Boleslav II. Jednotná soustavnost a účelnost kostela a k severnímu boku jeho přistavěného ambitu klášterního, jehož disposice se dosud nezměnila, ačkoli klášter několikrát od základů přestavován jest, ukazují stavitelské dílo v jedné době vzniklé. Veškerá budova má ráz největší jednoduchosti a prostoty, jíž nejrannější sloh románský vyniká, postrádajíc veliké výzdoby architektonické. Půdorys jest sice sestrojen vedle pravidel slohových, avšak v příliš úzkých lodích bočních, jejichž šířka není polovinou, nýbrž o něco málo více než čtvrtinou šířky lodi střední, neobjevuje se ještě zásada v pozdějším stavitelství románském pevně ustálená, vedle níž na jeden čtverec v hlavní lodi připadaly dva poloviční čtverce v lodích bočních. Též celkové rozměry kostela u porovnání s pozdějšími kostely řeholními jsou ještě skromné. Pilíře, jimiž loď hlavní odděluje se od lodí bočních, ukazují rovněž tvar prvopočáteční; jsou čtverhranné, z otesávané a do pravidelných vrstev kladené opuky stavěny, dole pouhým trnožem, svrchu pak šikmo sraženou deskou vyznačeny. V souhlasu s pilíři postrádají i arkádové oblouky, jakož i pásy, o které křížová klenba bočních lodí se opírá, všelikého článkování. Vysoké stěny hlavní lodi na arkádách spočívající vystupují vzhůru bez všelikého článkování, nejsouce ani žádnou římsou přerušeny. Hladké plochy byly ovšem zcela malovány a pokryty obrazy nástěnnými, jejichž zbylé pozůstatky v polobání apsidy hlavní a na levé stěně choru dosud se spatřují. Takovým způsobem byl vnitřek chrámu Svatojirského při veškeré jednoduchosti architektonické přece krásný a velebný, důstojný to památník vzdělanosti české z druhé polovice 10. století, s nímž jak architektonickým rozvrhem tak i výstavností shoduje se soudobý kostel menších rozměrů, který ke cti sv. Václava v nejbližším vůkolí hradu Pražského na Prosíku zbudoval bratr blahoslavené Mlády, kníže Boleslav II.

Přes půldruhého sta let stála basilika Mládina na hradě Pražském v bezpečí, bouřemi nedotknuta, a vnitřek její péčí i vlastníma rukama jeptišek Svatojirských, které zejména za dob biskupa Zdíka umění pohlaví ženskému přístupné mistrně i pilně pěstovaly, bez ustání se zveleboval, když roku 1142 veliká pohroma zachvátila kostel i klášter, o které kronikář dosti obšírně nás zpravuje. Kostel i veškeré budovy klášterní byly kryty střechami šindelovými, které při obléhání hradu Konrádem Znojemským se vzňaly, když jeden z řady lukostřelců hrad obléhajících, připevniv uměle oheň k svému šípu, namířil jej naproti klášteru sv. Víta, kde na střeše uvázl a jmenovaný klášter zapálil.*) Požár rychle se přenesl na šindelovou střechu sousedního kláštera Svatojirského. Krovy se vzňaly. Trámový strop, který střední

*) *Letopis Vincenciův.* FRB. II., 412.

loď kostela pokrýval, do vnitř svatyně se střítil, zapáliv a zničiv, co bylo dřevěného a vůbec hořlavého. Mohutné zdivo kostela však požáru odolalo. Částky chrámu již původně sklenuté, obě krypty, apsida, klenbový čtverec choru východního a obě lodi boční byly zcela zachráněny. Rovněž kamenné tumby oltářní zůstaly nedotknuty. Letopisec zřejmě podotýká, že jeptišky, navštívivše po požáru klášter vešly do kostela (lustrant ecclesiam), jehož začazené zdi smutně vzhůru čněly, a spatřily zde oltáře (altaria inspectant), s pláčem hledajíce ostatky sv. Ludmily mezi oharky a kameny (inter saxa et titiones) při požáru dolů se střítivšími.

Jestliže kamenný chrám Mládín, jakož i kostel Vratislavův zhoubnému požáru z větší části odolal, hůře bylo s klášterem k boku kostela přistavěným, který jsa většinou z dříví zbudován, až do základů shořel.*) Jeptiškam, prozatímně při kostele sv. Jana Křtitele na Oujezdě pod Petřínem se usídlivším, nastala tudíž potřeba, aby především nový klášter zbudovaly a kostel poškozený obnovily. Klášter nový postaven jest na témž místě, takže ambit jižní svou stranou opíral se o severní bok levé lodi kostelní, která však při této příležitosti o něco se rozšířila, takže nová zeď z pravého úhlu poněkud ubíhala.

Oprava kostela Bertou podniknutá nebyla by bývala tudíž přílišně značná, kdyby totiž horlivá abatyše byla se uskromnila s pouhou obnovou zdiva stávajícího. Péče její o zvelebení kostela nesla se však výše.

Klášter Svatojirský od dob blahoslavené Mlády neustále rozkvétal. Kromě velmi četného konventu jeptišek hostil klášter neustále hojný počet dívek z předních rodin českých, které dcerky své sem z celé země na vychování posílaly. Jestliže prostorný chor panenský jeptiškám postačoval, stále množící se počet schovanek v něm již dostatečného místa neměl. Když tudíž po požáru nastala potřeba značnějších obnov stavebních, pomýšlela abatyše Berta na vhodné rozšíření budovy kostelní. Za tou příčinou dala nad obě lodi boční vzdělati empory, které románskými okny s hlavní lodí chrámovou spojila (obr. 3.), čímž jednak schovankám, jednak četným služkám a čeledi dostalo se vhodného místa, kde službám Božím obcovati bylo lze, takže chor panenský zůstal vyhražen pouze členům konventu ku slavení hodinek a konání jiných pobožností vedle předpisů řádových. Že jmenované empory skutečně za abatyše Berty zbudovány byly, ukazují s určitostí všeliké pochybnosti prostou sloupky oken triforiových, jejichž patky vesměs ozdobeny jsou nárožními patníčky ve slohu románském teprve ve 12. věku užívaných. Jednoduchý tvar jejich dosvědčuje, že nepocházejí z konce, nýbrž z polovice téhož věku (viz obr. 4.), když právě abatyše Berta požárem poškozený chrám obnovovala, čímž zřízení empor dílem jejím býti se jeví.

V době utěšeně rozkvětlého slohu románského, v němž Berta žila, budovaly se jen poněkud znamenitější kostely klášterní z pravidla s dvěma věžmi průčelnými, portály se nádherně zdobívaly bohatou prací sošnickou i ornamentální, prosté hlavice krychlové ustupovaly hlavicím vnadně vyzdobeným, prostota tvarů a prvotní jednoduchost vyměňována jest za nové tvary ušlechtilým ornamentem oplývající. Vzorná abatyše zatoužila po takovém zvelebení kostela. Z vroucné piety k blahoslavené zakladatelce zůstavila ctihodnou basiliku Mládinu v podstatě nedotknutou, odvážívši se pouze k novotám, jimiž by starý památník pouze zvelebila bez újmy rázu původního. Byly to především věže, jimiž chtěla chrám Svatojirský okrášliti. A jelikož příliš úzké lodi boční nedopouštěly organickou stavbu věží průčelných, odhodlala se postaviti je po obou stranách, kde lodi boční směrem východním se zakončují. V boku jižním stál však v těch místech kostelík Vratislavův, který by pro nepatrné rozměry své snadno by se byl dal zbořiti. Toho se však zbožná abatyše neodvážila, jednak z úcty k zakladateli, jednak z vroucné pobožnosti k sv. Ludmile, jejíž ostatky zde odpočívaly. Jelikož však zdivo kostelíka bylo dosti mohutné, aby sneslo tíži zdiva vrchního, založila na něm věž jižní.*)

Podobným způsobem jako věž jižní nad kostelíkem Vratislavovým založena jest protější věž severní nad ambitem, jehož šířka byla menší nežli šířka kostelíka, takže věž tato výškou shoduje se

*) *Letopis Vincenciův.* FRB. II., 413: Monasterium sancti Georgii non solum combustum, sed et funditus eversum fuit.

*) Viz kostel Vratislavův: »Method«, str. 4.

sice s věží jižní, skromnější šířkou však od ní se různí.

Obě věže ozdobeny jsou způsobem ve 12. století obvyklým, a sice skupenými okny sloupkem dělenými, jehož patka má nárožní lístek, jak se ukázalo na sloupku v jehlanci věžním zazděném, obloučkovým podřímsím a klínovitým zubořezem. Že sloupky vynikaly netoliko rozmanitostí, nýbrž i bohatostí tvarů, ukazuje jeden z nich, který náhodou se zachoval. Kromě nových věží jala se abatyše Berta v témž duchu ozdobovati i vnějšek basiliky Mládiny, jak se ukázalo při bližším ohledání hlavní apsidy, na které pod maltou se objevil podobný vlys obloučkový se zubořezem, jako na věžích, napotom z různých fragmentů ozdobných hlavic a součástek portálu, čímž s veškerou jistotou zaručuje se doba stavební, o které letopiscové nás zpravují.

Nejstarší památník hradu Pražského, kostel sv. Jiří, přečkal šťastně veškeré bouře věků a manie novotařské. Svatým Václavem zbudovaný kostel Svatovítský byl zbořen a postoupil místo velkolepé kathedrále Spytihněvově, která též s povrchu zemského zmizela, kostel sv. Jiří dochoval si však celistvě veškerou podstatu svou ze tří dob románských, skromný kostelík Vratislavův, basiliku Mládinu, empory a věže Bertiny. Kolem hrobky sv. Ludmily odpočívají všichni, kteří jej budovali, Vratislav, Mlada a Boleslav II. i Berta, zasnoubivše se na vždy se svatyní, která jim k srdci přirostla. Proto i každý věrný Čech s úctou a láskou pohlíží vzhůru, odkud kostel Svatojirský vévodí Praze stověžaté.

O gothickém slohu kostelním.

Z cyklu přednášek pořádaných Akademií křesťanskou. Proslovil prof. J. Braniš, c. k. konservátor.

Umění jest měřítkem mravní výše doby. Z pouhých písemných zpráv, listin a kronik, nabyli bychom velmi chudého a jednostranného názoru o myšlénkách a kulturní práci věků a národů. Srdce a duch, práce a vytrvalost nejzřetelněji mluví z památek uměleckých, v nichž každý věk, každé náboženství, každý národ vtělily své ideje a ideály. Ve svých budovách zůstavil jedenkaždý národ, každý věk kamennými, lapidarními slovy psané svědectví o sobě a svých snahách, o tom, co tušil a chtěl, co myslil a mohl. Jako po tisíciletích vypravují pyramidy na březích Nilu o vzdělanosti starých Egypťanů, řecké chrámy o vkusu a krasocitu Hellenů a stavby římské o moci i praktických snahách světovládné Romy, — tak také jen tehdy můžeme jasně zříti na dějiny křesťanského středověku, když dovedeme porozuměti uměleckým jeho výtvorům. A právě po této stránce jeví se nám středověk ve svém vlastním půvabu jako doba bohatá duševním kapitálem, doba, která zplodila dvé svérázných slohů stavitelských. O jednom z nich totiž o slohu románském zevrubně zajisté pojednal vážený pan předchůdce můj, pohovořiti pak o druhém gotickém vzneseno na mé slabé síly.

Sloh gotický byl duchovním, uměleckým dítkem doby výprav křižových, doby, kdy křesťanství proniklo všecky vrstvy společnosti nejen duchovní, ale i světské. Věda i umění stávaly se tehdy již majetkem obecným, v první vystupovala církev z tichých studoven klášterních na kathedry universit, ve druhém vyškolila v hutích klášterních i generaci umělců světských, kteří usazujíce se v městech nebo putujíce z kraje do kraje pracovali opět pro církev a v duchu jejím.

Doba, která zplodila gotiku, byla dobou živé víry, náboženského nadšení, opravdové vroucnosti, jinošské fantasie a to vše vtisklo pečeť svou politice i válečnictví, poměrům společenským i snahám uměleckým. Duch pro nebe horující, zraky vzhůru zanícené, touha po božském, nekonečném, nezměrném slovem i skutkem hlásaly: »Sursum corda!« Vzhůru srdce! A této náladě doby musel vyhověti i architekt, i jemu bylo úkolem, aby ve svém oboru myšlénku tu vyjádřil, a úkolu toho dostalo se mu právě v čas, v době, kdy sloh románský jarou sílu svou vyčerpal.

Organickým sloučením věží s budovou chrámovou a zklenutím všech prostor dosáhl sloh románský v konstrukci

svého vrcholu, ale provedení stavby takové vyžadovalo příliš mnoho hmoty. Když pak stavitelé se přesvědčili, že tlak křížové klenby sdružuje se v hranách a z těch se převádí k patkám, a že tedy v těchto dostatečné pevnosti třeba, vytvářeli jen pasy a hrany klenbové mohutněji, tak že vznikla konstruktivní kostra žeber, mezi nimiž ostatní klenba provedena jen jako slabá náplň. Toto rozčlenění klenby mělo v zápěti i článkování podpor; princip svedení tíže požadoval rozčlenění celé stavby a umístění hmoty jen tam, kde jí nezbytně bylo potřeba.

Románské klenby křížové stále se opětující čtverečnou rozlohou v půdorysu stavitele příliš vázaly a různá výše čelných a úhlopříčných oblouků klenby působila sem tam potíže. Z takových nesnází vybavil je oblouk lomený, hrotitý, kterého ovšem jen dekorativně již dávno užívali Arabové, od nichž záhy i na Sicilii a do jižního Francouzska se dostal. Když pak seznána jeho veliká cena konstruktivní, že totiž provádí daleko menší tlak postranný, umožňuje dosažení stejné výšky kleneb při různých světlostech a zklenutí prostor nejen čtverečných, ale i obdélných, mnohoúhelných a nepravidelných, tu sloučily se zkušenosti za dlouhou řadu let nabyté v čilé a vynalézavé Francii v sloh nový, jehož poprvé důsledně užil znamenitý opat Suger při stavbě chrámu kláštera sv. Diviše u Paříže, vysvěceného roku 1144. Jméno »gotický« jest pro sloh ten dosti nepřípadným, nazvali jej tak později Vlaši, jimž zdál se cizím a barbarským, Francouzové sami jmenuji jej »style ogival« t. j. sloh žeberný.

Podstatným příznakem gotiky jest co možná největší rozčlenění stavby, čímž tato stává se štíhlejší a vznositější; toho pak se docílilo opěrnými pilíři při zdích, piporami na stěnách a svobodných podporách, žebry na klenbách, pruty a kružbami v oknech, užíváním lomeného oblouku a článkováním (profilováním) všech k tomu spůsobilých hran i ploch.

Celá soustava gotické budovy podmíněna jest bezpodstatně klenbou. Klenba gotická byla v podstatě křížovou, a sice dle počtu náplní čtyřdílnou neb šestidílnou, teprve v pozdějších dobách prováděna jest jako báň neb válené klenutí s kuklicemi, po němž ozdobná žebra hvězdovitě neb síťovitě se proplétala, až konečně v některých krajích úplně byla vynechána a klenutí rozčleněno v malé, hraňovité sklípky.

Žebra tvořila původně vlastní soustavu gotické klenby, byla z počátku hmotná a jednoduchá. záhy však se na hranách otupovala, rozčleňovala připojenými oblouny a mezi nimi vyhloubenými žlábky, až nabyla profilu hruškovitého. V pozdější době, kdy žebra pozbyla svého konstruktivního úkolu a stávala se pouhou dekorací, ztrácelo jejich profilování šťávnatost a ustoupilo mělkému žlábkování. Žebra protínají se ve svorníku někdy bohatě zdobeném, jenž klenbu ve vrcholu přiměřeně zatěžuje.

Podpory klenby rozčleněny jsou tím, že k jádru pilíře přidružily se pasům a žebrům klenby odpovídající přípory (sloupky a polosloupky). Postupem času bylo i jádro pilíře mezi nimi vyžlábkováno a přípory samy nabyly profilu hruškovitého, čímž článkování stalo se bohatým. Hlavice přípor měly kalichové jádro, pokryté kvítky a lupením domácích rostlin, na př. javoru, břečtanu, révy, a t. pod. a byly kryty osmihrannou deskou, později však vertikalismus hlavice úplně zapudil, takže přípory přecházely bezprostředně v žebra.

Při stěnách spočívají patky žeber buď na příporách nebo na vynikajícím nosiči, konsole, která má buď jednoduchý tvar poloválcového převráceného jehlance s krycí deskou, nebo jest provedena velmi ozdobně někdy i v podobě hlavy lidské, figurky a t. p.

V hlavní zdi sváděl se tlak klenby na opěrné pilíře, které obyčejně z líce zdi na venek silně vynikají, jsou ústupky osazeny neb římsky přerušeny a na vrcholu končí sedlovitou stříškou nebo šikmou kosinou. Na velkolepých troj- a pětilodních chrámech vyhnány byly opěráky ozdobně provedené do značné výše a tlak hlavní klenby sváděn k nim zvláštními opěrnými oblouky, takže vznikla velkolepá a nádherná soustava opěrná, jak ji na př. vidíme na chrámě Svatovítském.

Římsy gotické jen slabě z líce zdi vynikají, neboť vodorovný směr jejich vadil by vznositosti stavby. I hlavní římsy jsou z pravidla pouhé odkapy hlubokým žlábkem podříznuté. Má-li se jim dostati výzdoby, vyplní se podbradek ornamentálně a žlab nad římsou upravený zakryje se ozdobným zábradlím, z něhož vyni-

kají chrliči v podobě fantastických oblud, jejichž tlamami voda se střech do žlabů svedena hezky daleko ode zdí a a základů odpadá. Pásové římsy mají hořejší plochu šikmo asi v 45° skloněnou, silněji bývají vysazeny jen uvnitř prostor, kde jednalo se o energické článkování stěn. Mezi opěráky bylo slabší zdivo, které se dle libosti mohlo prolomiti velikými okny.

Okna gotická mají ostění šikmo vyšpaletované, někdy bohatě článkované a zakončena jsou hrotitým obloukem. Dosahují někdy značné výše a jsou rozdělena kamennými pruty, z nichž ve vrcholu rozvíjejí se ozdobné kružby, v nichž spatřujeme t. zv. nosy, t. j. malé výběžky, ze dvou obloučků sestrojené. V průčelí bývalo někdy okno okrouhlé, vyplněné kružbou zvláště bohatou.

Portálům věnovala se právě tak veliká péče jako v době slohu románského; ostění na venek šikmo se rozšiřující zdobeno štíhlými sloupky, jež během času se žlábkováním splynuly v bohatě článkovaný profil. Tam kde pod hrotitým obloukem bylo ještě vodorovné nadpraží, vyplněno bylo tympanon nad ním bohatou kružbou neb skulpturou. Široký vchod velikých portálů dělil se pilířkem a v širších žlábcích ostění umísťovány někdy v několika řadách nad sebou sošky na konsolách pod baldachýny, které třeba zasahují až do vrcholu oblouku. V pozdější době objevují se i vchody čtyřúhelné, vyplněné v hořejších rozích malými nosiči, s ostěním buď jednoduše otupeným neb bohatě článkovaným. Nad portály a nad okny některých staveb vypínají se ozdobné štítky (vimpergy). (Arkýře radnice St. a Karolina.)

Ornamentika gotická jest proti jiným slohům rázovitě samostatná. Motivy její jsou buď figurální neb rostlinné, nejčastěji pak architektonické.

Postava lidská tu v sochách vážně vytvořených zdobí portály, gallerie, pilíře a opěráky, jinde opět buď celá neb jako poprsí, často i pouhá hlava vystupuje v ozdobném nosiči, spatřuje se na svornících, ba i na žebrech a často vyhlédá z rozmanitých výklenků a oken. Bujná fantasie středověkých mistrů vytvořila však v tom oboru i všelijaké pitvorné šašky a kochala se ráda v symbolických podobách živočichů buď dle přírody napodobených, nebo heraldicky stylisovaných, nejčastěji však oblud vybájených. Zvláště na chrličích a konsolách jeví se po této stránce podivuhodná rozmanitost. Není však radno ve všem hledati symboliku, ledacos je pouhý žert, plod, výstřelek vtipu neb nálady. — K takovým pojí se pověsti (Budějovice, Řezno).

Rostlinný ornament bral s počátku motivy své z bylinstva domácího; javor, břečtan, réva, planá růže, dub a j. byly dosti věrně napodobeny, kryjíce svorníky, hlavice i konsoly a vyplňujíce žlábky říms i portálů, později však opanovaly pole stylisované rozviliny. Některé rostlinné motivy zvláštním způsobem stylisované přilnuly nerozlučně k architektuře a staly se rázovitými, ba skoro nezbytnými příznaky prací gotických; jsou to t. zv. kraby a křížové kytice.

Kraby jsou plazivé lupeny, které zdobí šikmo vystupující články architektonické n. př. hrany štítů a oblouky. V ranné gotice jest to jednoduchý, bambulovitě zpět zahnutý listen, v pozdější však bujně stylisovaný kapustový list. Křížové kytice ozdobně zakončují vrcholy štítů a oblouků tím spůsobem, že od osmihranného stvolu, přerušeného malou římskou, rozvíjí se čtvero neb i osmero stylisovaných lupenů, z jichž středu vyniká buď poupě nebo bambulka.

Rázovitou architektonickou dekorací jest fiala a kružba. Fiala vyvinula se ozdobným zakončením svobodného opěráku, jemuž bylo třeba zatížení; jest to štíhlý hranol vybíhající v ostrý jehlan posázený na hranách kraby a zakončený křížovou kytici. Kružba sama jest nejoblíbenější dekorací gotickou a vyplňuje nejen okna, nýbrž článkuje jako panel plochy stěn, náplně, štíty a t. d. S ní ruku v ruce zdrobnělé články architektonické staly se nezbytnou okrasou všech prací gotických tak, že všude vidíme opěráčky, obloučky, fialy i klenbičky, baldachýny a konsoly jako pouhou dekoraci někde naprosto bez struktivního významu.

Disposice budov chrámových. Žebry rozčleněná klenba křížová nestrpěla polokruhové apsidy, ale proměnila ji v polygonální oltářnici, nejčastěji $^5/_8$ zakončenou; kromě toho sestrojován závěr i jinak z mnohoúhelníka, u prostších pak kostelíků vesnických a v chrámech řádu cisterciensského oblíbeným bylo i zakončení přímé, u nás trojúhelné (Strakonice, Vyš. Brod, Bubovice) a zakončování závěru hranou

(Maltanský, Týn, Kolín). Krypty nebylo, a proto prostranný a dlouhý kůr byl jen mírně nad dlažbu lodi vyvýšen. Ostatní prostor chrámový byl buď basilikálně rozdělen na vysokou loď hlavní a nižší i užší lodi bokové, které byly buď polygonálně nebo přímo zakončeny, anebo u velikých staveb pokračovaly kolem kůru tvoříce ochoz, k němuž se družil vábný polověnec kaplí.

Loď příčná posunula se poněkuď k západu, tak že kůr stal se prostornějším. Mezi arkádami a hořejšími okny rozčleněno jest zdivo hlavní lodi triforiem, t. j. úzkou, kolem běžící gallerií, jejíž drobné sloupky a obloučky malebným střídáním světla a stínu zvlášť vábně účinkují.

Snaha po vznositosti, vysokých prostorách a volném pohledu do kůru vedla dále k tomu, že všecky tři lodi prováděny jsou v stejné výši, čímž vznikly t. zv. chrámy stejnoloďní.

Dvě lodi, a sice jednu hlavní a druhou bokovou, mívaly někdy chrámy františkánské a minoritské. Při klenutí starších staveb, původně na pouhý strop založených, rozdělena byla loď řadou štíhlých, v ose stojících pilířů, čímž vznikly kostely dvojlodní, v některých krajinách tak oblíbené, že i při stavbách nově zakládaných podobné disposice se užilo.

Výjimečnou rozlohu mají stavby centrální založené v podobě pravidelného mnohoúhelníka nebo čtverce.

Věžím byla gotika vznositostí, která jest takřka duchem jejím, zvláště příznivá; nejčastěji umísťovány jsou po dvou v průčelí, řídčeji na konci lodí bokových, nebo po boku budovy, někdy dostačila též jediná založená v průčelí. U nádhernějších staveb přecházejí postupně se zúžujíce v osmihran a konečně v štíhlý jehlanec z kružeb až do vrcholu sestrojený a křížovou kyticí zakončený. Celý apparát gotické ornamentiky slučuje se na nich v nádherný a velkolepý celek, jenž jest nejkrásnějším výrazem středověkého ducha. K úplnému provedení takových věží nedostávalo se všem někdy hmotných prostředků a času, proto mnohé z nich zůstaly nedokončeny, některé pak s použitím novodobých vymožeností technických dokonány jsou za našeho věku. (Kolín, Soest, Řezno, Ulm.)

Střechy gotických staveb jsou vysoké a příkré. Při chrámech stejnoloďních hleděli je stavitelé rozčleniti tím, že nad loďmi bokovými založili řady střížek k hlavnímu krovu napříč přidružených, u nás zase rozčleňován takový krov ve dva neb tři věžovité stany. (Louny, sv. Barbora, Čáslav.) Střechy věží, pokud nejsou z kamene, tvoří buď štíhlé osmiboké jehlany, k jichž rohům a stranám se někdy druží věžičky menší, nebo mají vysoké krovy valbové s věžičkami na rozích. (Mostecká, radnice.)

V průběhu vzniku, rozvoje a úpadku svého podléhaly tvary slohu gotického mnohým změnám, dle nichž obyčejně rozeznáváme: 1. sloh přechodní, 2. gotiku přesnou a 3. gotiku pozdní.

Všeobecné sledování těchto období vedlo by nás zajisté příliš daleko, a proto myslím, že v rámci jediné přednášky postačí obmeziti se pouze na Čechy a stopovati rozvoj a pro jednotlivá období charakterické formy ve vlasti naší.

K nám počala gotika vnikati již na na sklonku XII. století, kdy objevují se na některých stavbách celkem ještě románských první její příznaky, totiž lomený oblouk na portálech a hrubá žebra v klenbě čtverečných oltářnic. První bezbečně datovanou stavbou toho způsobu jest farní kostel v Albrechtci u Sušice, svěcený českým kněžicem, salcburským arcibiskupem Vojtěchem dne 5. ledna 1179.

Okolo r. 1200 nastala v dějinách českých, politických i kulturních veliká změna. Vybavení země z odvislosti od říše německé a trvalé povýšení na samostatné království za Přemysla I. kráčelo ruku v ruce s velikými převraty vnitřních poměrů právních i mravů a života obyvatelstva. Rytířství a romantismus, organisace církevní, usazování cizinců v zemi, zakládání měst, uvedení mnichů žebravých do četných nových klášterů, čilé styky některých duchovních řádů s Francií, to vše nemohlo zůstati bez výsledků v umění; nový život žádal i ve stavitelství nových forem, a jakmile seznámil se s gotikou, chápal se jí tak rychle, že při obecné náklonosti národa našeho k novotám ujímala se tu tak kvapně, že podobného slohu přechodního, jaký n. př. dosti dlouho vládl v krajích porýnských, u nás vlastně nebylo, a že stavby z první polovice XIII. věku vedle reminiscencí románských jeví ve všem všudy příznaky rozhodné gotiky.

Polokruhová apsida rychle ustoupila presbyteři polygonálné neb čtverečné,

na místě polokruhového oblouku vystupuje hrotitý neb dekorativně i jetelový, klenby křížové neb šestidílné (Zvíkov, Svatý Jan v Hradci) mají mohutná žebra, vycházející od charakteristických pro tu dobu štítovitých patek a protínající se v mohutných, ozdobných svornících. Zajímavo jest sledovati, jak vznikl štítek na patce. Příčinou byla čtverhranná krycí deska podpory, do níž bylo třeba přechodu k otupené hraně žebra (Myšenec). Štíhlé sloupky, jež zdobí portály, nebo jako přípory se druží k pilířům a stěnám, mají talířovité patky a kalichovité hlavice, které pokryty jsou buď něžně pracovaným lupením nebo jen několika třtinovými lístky, které se na koncích bambulkovitě zpět přehýbají a mají krycí desku čtverhrannou. Rázovitým příznakem doby jest prsténec v polovici dříku umístěný, při čemž zajímavo je, že n. př. na Volynsku a v Pootaví prsténec ten posunut byl vzhůru a zastupuje místo hlavice. Prut v neširokých oknech má ovšem ještě ráz tenoučkého sloupku s patkou a hlavicí a podporuje velmi jednoduchou, jetelovitě sestrojenou kružbu. Opěrné pilíře vystupují bez osazení až k hlavní římse, kde končí sedlem; někde jich též není. Jest dosti zajímavo, že důležitá funkce opěráku nebyla u nás hned od každého stavitele pochopena (Kouřim, J. Hradec.)

Velmi rannými stavbami toho způsobu jsou v již. Č. presbyteř a příčná loď klášterního chrámu a kaple bývalé prelatury v Milevsku, zbudované zajisté po ohni, který r. 1190 klášter zastihl, některé části chrámu sv. Jana v Jindřichově Hradci, děkanský chrám s ambitem v Strakonicích a děk. chrám v Písku, v středních Čechách sluší zvláště jmenovati děkanský chrám v Kouřimi a lodi děk. chrámu v Kolíně. Nejkrásněji kvetl tento způsob stavby za panování Václava I., kdy zbudován památný klášter sv. Anežky v Praze, hrad Zvíkov a nádherní klášter Tišnovský na Moravě. Pozoruhodno jest, že již v té době bere se gotika v jižních Č. jiným směrem než ve střední části země. Hned při prvním kroku byl směrodatným material. Rozkošné hlavice svatoanežské a Kouřimské svědčí, že z tvárné opuky a pískovce dalo se vypracovati něco jiného než z nepodajné žuly, při níž kameník při nejlepší vůli musil se omeziti na přehnuté listeny.

Perioda přechodní minula u nás velmi rychle, trvala jen půl století, tedy nic déle, než co třeba bylo, aby v starém díle vyučená generace vymřela a mladší v nových tvarech se odchovala. Datované stavby Přemysla II. jako klášter Budějovický a Zlatokorunský jsou již ryzí gotika, která v rozmanitých nuancích detailu, jež byly způsobeny dílem přirozeným vývojem a pokrokem, dílem rozmanitými styky s cizinou, panovala plné století až do času Karlových. Konstruktivní články v tomto období vytvářeny jsou rázovitě, energicky a ušlechtile. Opěrné pilíře mají ústupky a končí kosinami, jež mívají v čele štítky s růžicemi na vrcholech. Vnitřní pilíře jsou buď čtverhrané s příporami na stranách, nebo mají bohatší profil s příporami střídavě slabšími a silnějšími. Kalichovité hlavice v XIII. věku honosí se místy ještě bohatou ozdobou, někde však záhy ustupují a článkování přechází z podpor bezprostředně v žebra a pasy. U stěn jsou buď štíhlé přípory nebo konsoly vytvořené nejčastěji jehlanovitě, někdy však i obloučky neb lupením zdobené.

Klenby jsou křížové s žebry šťavnatými, hruškovitě profilovanými, svorníky na vyznačných místech zdobí skulptura (tvář Kristova, Beránek, erby). Okna značných rozměrů mají kružby vkusné, pomocí kružidla pravidelně sestrojené; portály lomeným obloukem přepjaté mají ostění článkované střídavě silnějšími a slabšími oblouny, mezi nimiž jsou hluboké žlábky. Bohužel, že právě nejdůležitější díla z doby posledních Přemyslovců n. př. kláštery zbraslavský, benešovský, sázavský, týnecký a m. j. nepřízní věků byla zničena, mnohé pak jiné stavby, zvláště chrámy městské pozdějšími přestavbami a opravami již v XV. stol. ztratily původní svůj ráz.

Velkolepé stavby Karla IV. ovšem též velkou většinou příslušejí tomuto období, ale při neobyčejném rozruchu uměleckém, jenž se tehdy u nás rozvinul, patrny jsou právě na vynikajících památkách přinesené k nám směry cizí, jak nejlépe viděti jest na chrámu Svatovítském, jehož stavbu prováděl nejprve Matěj z Arrasu přísnými a jednoduchými formami v duchu starší gotiky francouzské, později pak ohnivý Petr Parléř, jehož čilá fantasie a vynalézavý duch sváděl vrstevníky rychle k bujným tvarům gotiky pozdní.

Rozkvět stavitelství v době Karlově umožněný štědrou podporou, jaké se umění toto ve všech vrstvách těšilo, hojností díla a stykem různých proudů domácích i cizích způsobil chvatné závoděni mistrů, jehož přirozeným následkem byly výstřednosti v konstrukci i dekoraci, jež charakterisují pozdní gotiku. Stavba gotická v době, kdy sloh úplně se vyvinul a ještě v přesnosti své trval, byla výsledkem mathematických konstrukcí, jimž přiměřeně odpovídala výzdoba; články konstruktivní byly v úplném souhlasu s dekorativními, tak že ryzí gotika byla slohem po přednosti organickým, podmíněným určitými zákony, jichž soubor byl regulativem huti, která byla mistrům autoritou.

Od polovice XIV. věku počal se v životě středověkého lidstva připravovati vážný obrat, k němuž řada různých vynálezů, jež ve století XV. skoro ve všech oborech činnosti lidské se vyskytly, se přidružila a přivodila konečně t. zv. nový věk. Ve střední Evropě byla to nejprve naše vlast, jejíž obyvatelstva zachvátil novotářský proud, který neměl jasného cíle, ale přerůzné myšlenky své vyjadřoval hesly: »Opravy — volnost!« Mezi učenými jevilo se veliké to hnutí jako náboženské, v obci lidu jako společenské a ve všech vrstvách mělo za následek zvláštní rozčilení myslí, které nedalo se držeti na uzdě žádnou autoritou a přirozeně vedlo k novotám a výstřednostem.

Toto obecné hnutí duchovní nemohlo zůstati bez účinků na architekturu, již proto ne, že stavitelství sloužilo církvi a společnosti, v jichž organismu obecné kvasení kotvilo. Autorita huti padla u nás dříve než církevní a královská, nové požadavky hledaly nové myšlénky, nové formy, tvořivý duch i zde lámal zdánlivá pouta, ale zabíhal často na scestí, neboť každý další krok není ještě pokrokem, a jakmile vybočil z mezí organismu, vedl k úpadku slohu. A takové kroky jeví se nám již v době Karlově; chrámy Karlovský, Třeboňský, Slupský, díla Parléřovců a t. pod. jsou příklady novot. Byly to z počátku pouhé pokusy jednotlivců, kteří z touhy po originálnosti vybavovali se z pravidel hutních, když pak účinkovaly, když se líbily, odvažovali se čilí mistři dále, nacházeli hojně stoupenců a tak pracovali krok za krokem ku zvrácení starého a hledání nového ideálu architektonického krásna.

Pokusy novotářské dály se dílem v oboru konstruktivním, dílem v dekorativním, v Čechách pak již od polovice XIV. století můžeme pozorovati v té příčině obojí směr, prvním ubírala se po přednosti škola jihočeská, druhým středočeská. Po bouřích husitských odcizovaly se hutě ty při zvláštnostech svých trvajíce tím více, čím větší byly protivy mezi katolickým panstvím Rožemberků s jedné a utrakvistickými městy v severnějších končinách země s druhé strany. I materiál rozhodně působil na charakter díla, neboť na jihu nepodajná žula nedopouštěla vývoje jemné ornamentální práce, tak že sáhali umělci k terrakottě, ve středu země však tvárná opuka a pískovec podporovaly výstřednosti sochařské a ozdobnické. (Strakonice, Zl. Koruna, žebra v Budějovicích.)

Když kdysi Grueber mluvil o zvláštním slohu rožmberském, vzbudilo to v kruzích odborníků jakýsi úsměv, ale já sám mohu říci, že, když jsem před 12 lety náhle byl vytržen ze studia památek kutnohorských a octnul jsem se na českém jihu a zde hned při prvním výletu do neznámé krajiny spatřil bývalý klášteřík Borovanský a děkanský chrám ve Svinech, překvapen jsem byl novotou tvarů tak, že mne jaly zvláštním kouzlem, jež posud čarovně mne k nim poutá.

Jedna důležitá novota konstruktivní stala se záhy uvnitř země, bylo to pojetí opěrných pilířů do vnitra stavby; nedostalo se jí však rozšíření obecného, neboť mistři záhy poznali, že vadí vabnému rozčlenění vnějšku. Přes to však užíváno jí později i při menších jednolodních stavbách na jihu, kde již dříve staly se rozmanité kroky v tom směru. Zde již v polovici XIV. věku při stavbách dvojlodních nutným bylo dělení křížové klenby v menší náplně, čímž povstávala sklepení hvězdová a konečně síťová; tato poslední však sestrojením svým přiblížila se klenutí valenému s kuklicemi nebo české báni — klenba gotická pozbyla tím svého podstatného rázu, neboť žebro ztratilo konstruktivní úkol svůj a stalo se dekorativním článkem, s nímž si stavitel na ploše klenby libovolně zahrával. Poněvadž při tom nebylo mu třeba síly, ztratilo štavnatý, hruškovitý profil a seschlo se ve vy-

záblý, mělce žlábkovaný prut; konečně pak některý novotář úplně je vyloučil a za náhradu pro žádoucí rozčlenění plochy prohloubil jednotlivé náplně v duté hráně, čímž povstaly pověstné jihočeské klenby sklípkové. (Bechyně, Soběslav, ambit v Horažďovicích a. j. v.)

(Pokračování.)

Archaeologické paběrky archivní.

Podává Dr. Ant. Podlaha.

I. Kaple pro vězně u Bílé věže.

O svatyňce této činí se stručná zmínka ve článku Fr. Beneše »Věže Bílá a Mihulka na hradě Pražském«, uveřejněném v »Památkách archaeol. a místopisných«, X., 81. a v Ekertově spise »Posvátná místa král. hl. města Prahy«, II., 324., o době vzniku její nebylo však dosud nic známo. Poučují nás o tom dvě zajímavé listiny v kníž. arcib. archivu Pražském chované (fasc. XVIII., lit. S) tohoto znění:

1. »Milostiví Páni Páni! Před V. V. Hrab. Excellz. a Mit poslušně přednáším, kterak na milostivé V. V. Hrab. Excellz. a Mil. poručení letošního jara při a v Bílé věži pěkná správa se jest učinila, a tudy zajisté nemalá škoda se předešla; i byvši pak již předešle, jakž toho zprávu mám, k zhotovení jedné mříže, jížto velmi zapotřebí jest, vprostřed šneku též Věže Bílý od slavné komory resolvírováno, však nedokonáno, aby nyní při této reparaci pořád státi se mohlo; jako i, poněvadž v též věži cavalerové na léta arrestem stěžováni bývají, a nikdy mše svaté slyšeti, méněji pak s pořádnou uctivostí svátostí oltářní opatřeni býti mohou, ježto při rathouzích a dolejních vězeních v těch případnostech náležitá opatření mají, nadto výš, jsouce při též věži velmi příležité a čistotné jedno skrovné a malým nákladem k vyzdvihnutí toliko na větším díle truhlářským dílem spůsobné místo, kteréžto i někdy Nebo[žtík] Pan Arcibiskup*) skrze duchovní zhlídnouti dadouc k tomu oblíbiti a povoliti jest ráčil, aby v těch případnostech moje slušná a poslušná žádost při V. V. Hrab. Excell. a Mit svého místa požiti mohla, poslušně žádám a zůstávám V. V. Hrab. Excellz. a Mil.

poslušný služebník

Jan Petr Hubr. z Hen.)**

In dorso:

20. Junii 1678.

Na J. M. C. Královskou slavnou komoru českou

poslušná žádosť

ode mne
vnitř podepsaného hejtmana
hradu Pražského.

---

2. Hochwürdigster Fürst, gnädiger Herr, Euer fürstl. Gnaden... geruhen aus hiebeikommender Abschrift gnädig zu vernehmen, was an Uns Herr Johann Peter Hubrick, Haubtmann des Königl. Prager Schloses unter anderen wegen Erbawung einer Cappelle in dem Gang bei dem Weissen Thurm, damit darinnen die alda verarrestirte an denen Sonn- und Feiertägen die heil. Mess wie auf denen Rathhäusern zu beschehen pfleget, hören könten, gelangen lassen.

Nun seind zwar wir die hierzu erfordernde Unkosten aus deren Cammermittlen herbeizuschaffen nicht entgegen.

Bevor aber und ehe wir solches Gebäu würcklich vornehmen lassen möchten, haben wir für gut erachtet bey Euerer fürstl. Gnaden uns zu erkundigen, ob dieselbe, wann bemelte Capelle verfertiget sein würde, dero Licenz, damit die heil. Mesen vor angeregte Arrestirte celebriret werden könnten, ertheilen, auch vorhero jemanden umb den Orth hierzu zu besichtigen deputiren wollten. Wobey Euerer fürstl. Gnaden göttlicher Obacht empfehlen. Geben Prag den 19. Septembris Anno 1678.

Der röm. kays. Mt. Vice Praesident und Cammerräthe im Königreich Böheimb.

In dorso:

Dem hochwürdigsten Fürsten und Herrn Herrn Johann Fridrichen Ertz. Bischoffen zu Prag ꝛc.

---

*) Míněn tu Matouš Sobek z Bílenberka † 1675.
**) T. j. Hubryk z Hennersdorfu.

II. Kaplička sv. Vojtěcha v Milavčích.

Kapličky této týká se list města Domažlic Pražské konsistoři zaslaný a v kníž. arcib. archivu (fasc. XVIII., lit. S) chovaný, jenž svědčí o vroucí úctě měšťanův Domažlických k sv. patronu našemu. Zní pak list ten takto:

»My J. M. C. rychtář, purkmistr a radda, starší obecní i na místě celé obce král. a hraničného města Domažlic známo činíme tímto listem vůbec přede všemi a zvláště kde toho potřeba ukazovati bude ɔc. Tak jakož jsou předkové naši s povolením nejvyšší vrchnosti jak světské tak i duchovní ke cti a chvále Boží, též milému svatému Vojtěchu, biskupu, mučedlníku a patronu král. českého ve vsi své a obecní Milaveč řečené (kdežto týž svatý, vracujíce se ze Říma při studánce odpočívajíc usnul, a jemu nezbedný pastýř do ucha zatroubil, i proto ihned ztrestán a smyslu slyšení zbaven byl) v lethu *1653* s pomocí a almužnou pobožných lidí kaplu neb kostelíček vystavěti, kůr sklenouti, ostatní pak, aby zavřený a spůsob kostelíčka bylo, od dříví a prken vystavěti dali. Že pak tuto jmenované stavení dřevěné v tom čase k zkáze přicházelo, pobožnosť pak tam (kdež se každoročně třikráte, totiž na den svatých: Vojtěcha, Víta a Václava s processí chodí), též česť a chvála Boží a milých svatých jeho a patronův českých notabiliter se rozmáhala, jsme toho pobožného mínění na místě toho, co od dříví stavěno, od kamene stavěti dáti. Poněvadž pak to bez obzvláštního slavné arcibiskupské Consistoře Pražské povolení, též našeho de sartis tectis conservandis ujištění se státi nemůže, pročež my z počátku jmenovaní J. M. C. rychtář, purkmistr a radda, též starší obecní i na místě celé obce královského města Domažlic i na místě našich budoucích připovídáme, že nadjmenovaný kostelíček po všecky časy zdržeti a conservirovati chtíti budeme, a na potvrzení toho dali jsme k tomu pečeť naši městskou vědomě přitlačiti. Stalo se v král. městě Domažlicích, 28 8bris letha Páně 1677.«

III. Z inventáře chrámu sv. Salvatora v Praze.

V Lobkovické knihovně chová se pod sign. MS. 294 rukopis nadepsaný »Ephemerides ecclesiae s. Salvatoris Soc. Jesu«, do něhož mimo jiné vepsán také i inventář chrámový z r. 1762., z něhož sdělujeme některé zajímavější věci:

Kovové bohoslužebné náčiní bylo jednak původu cizího, totiž Augšpurského,*) jednak však i původu domácího.

Především uvádějí se v inventáři stříbrné mešní konvičky od Pražského stříbrníka Gschwandtnera.

Kalichů pro neděle a svátky měl kostel 14, vesměs r. 1742 od Kašpara Gschwandtnera zhotovených. Byly vesměs stříže Pražské (»probae Pragensis«) to jest z dvanáctilotového stříbra. Dohromady vážily 42 hřiven 3 loty. Stříbro i zlato bylo zlatníkovi dodáno od kolleje; mimo to pak zaplaceno mu od práce a zlacení po 50 zl. za kalich, celkem tedy 700 zl. Pro všední dny bylo rovněž 14 kalichů, jež r. 1743 zhotoveny byly; za každý placeno bylo stříbrníkovi od práce 20 zl. Kromě toho zakoupeno bylo r. 1743 od Gschwandtnera tré kalichů v ceně 250, 180 a 200 zl. R. 1742 opatřena byla tři ciboria ve váze 17 hřiven 5 lotů 2 qu. Od práce dáno bylo za každé 65 zl. Za patera ministra Šeb. Lotha zakoupeny byly pro kostel čtyři kalichy českými drahokamy posázené.

Stříbrných svícnů měl kostel Salvatorský šest velikých Augšpurské stříže (t. j. ze stříbra 13tilotového) a dva menší pozlacené rovněž Augšpurské práce.

Mimo to bylo pro hlavní oltář šest velikých svícnů z pozlacené mědi, jež pracovati započal frater Wilibald Gumpenberger; když pak umělec tento r. 1749 do Ameriky (Peru) poslán byl, dokončil rozpočatou práci nejmenovaný umělec Brněnský.

Monstrance byly dvě, z nichž jednu zhotovil zlatník Staroměstský Seitz, druhá pak z Augšpurku byla zakoupena.

*) Zaznamenány jsou na př: »unum par ampullarum argentearum Augustae fabricatum«; »vas argenteum decenter inauratum cum aspergillo Augustani laboris« a j.

Různé zprávy.

Valná hromada jednoty pro dostavění chrámu P. sv. Víta.

Valná hromada konala se dne 2. června na staroměstské radnici za přítomnosti J. Em. ndp. kardinála knížete-arcibiskupa Františka de Paula ze Schönbornu za předsednictví místopředsedy p. dra J. Vlčka. Týž sdělil při zahájení schůze, že předseda jednoty, ministr-předseda hr. Thun, zaslal, jelikož se osobně dostaviti nemohl, shromáždění svůj pozdrav telegrafický. K návrhu ndp. generálního vikáře msgra. dra Fr. Hrádka usneseno, aby dík za pozdrav spolu s projevem oddanosti pyl Jeho Exc. rovněž telegraficky zaslán. Na to pozdravil p. místopředseda Jeho Emin. ndp. kardinála a starostu král. hlav. města Prahy, p. dra Podplipného, jenž taktéž byl schůzi přítomen.

Na to ujal se slova jednatel p. řiditel Tonner, jenž četl výroční zprávu, která později uveřejněna bude.

Po přečtení výroční zprávy vyslovil dp. farář Ekert přání, aby malířské práce v kaplích provedeny byly v rychlejším tempu.

Předsedající vysvětlil opozdění v těchto pracích smrtí malíře Sequensa, který je prováděl a vyjednávání s vdovou jeho o zakoupení hotových kartonů.

Starosta dr. Podlipný vyslovil přání, aby při opravě starobylé a každému Čechu posvátné kaple sv. Václava odstraněny byly staré varhany, které tu neslouží k okrase a zakrývají vchod ku klenotní komoře, kde uschovány jsou korunovační předměty.

Kapitolní děkan vsdp. msgr. Hora pravil na to, že také dle jeho náhledu varhany ty neslouží kapli k okrase. Ale dosud nebylo s opravou kaple započato a tudíž nenastala dosud příčina varhany ty nahraditi jiným nástrojem.

Stavební rada p. Architekt Mocker upozornil na to, kaple sv. Václava sahá z jedné třetiny do lodi chrámové a dokud není střecha této hotova, nemůže se s obnovou kaple započíti.

Na to schválena byla jednatelská zpráva a k návrhu revisorů uděleno absolutorium.

Ku konci ujal se slova p. řiditel Tonner, aby odpověděl na veřejné útoky, které učinila Umělecká Beseda na řiditelstvo, resp. stavební zprávu a konstatoval, že jako řiditelstvo, tak stavební správa řídí se zásadou, aby všecko bylo vykonáno domácími silami, co jimi vykonáno býti může. Řečník litoval, že se Umělecká Beseda lépe neinformovala a tak těžké útoky učinila na Jednotu' která svoje vlastenecké povinnosti vždy úplně vykonávala.

Stavební rada p. Mocker líčil pak do detailu práce, které se na chramu nyní provádějí, podávaje důkaz, že práce ty provádějí se vesměs domácími silami. Malovaná okna byla ovšem zhotovena v Inšpruku, ale jen proto, poněvadž v Praze a v Čechách není ústavu, jenž by práce takové provozoval.

Místopředseda p. dr. Vlček vyslovil své politování, že Umělecká Beseda do schůze nevyslala svého zástupce, aby se o pravém stavu věcí informovala, a na ukázku, jak nesprávně tento spolek byl informován, uvedl výčitku, že u cizí firmy Heckmayerovy učiněna byla objednávka za zl. 180. Skutečně objednávka ta dělala zl. 400, ale jednalo se o dodávku zvláštního dřeva na trůn arcibiskupský a stolice pro presbytář.

Vysvětlení toto přijato bylo s povděkem.

Na to výkonány byly doplňovací volby a zvoleni za řiditele na 3 léta pp.: d. J. Trakal, řiditel Strakovské akademie, vsdp. kanovník Hornsteiner, Otakar Mensi a řiditel Obchodní akademie Tonner.

Zpráva o činnosti archaeolog. sboru „Vocel“ za r. 1896-97.

(Pokračování a dokončení.)

Vrchní opěrné oblouky starého stavu byly v tom způsobu sestrojeny, že rozpnutí jich — totiž vzdálenost mezi výběhem oblouku a stěnou vysoké lodi — větší rozměr než výška oblouku vykazovaly, středobod oblouku na vnější straně stěny vysoké lodi se nalézal — a následkem toho závěrečný kámen oblouku ve svislých spárách oblouk uzavíral. Mimo to nezabíhala římsa obloukové pokrývky do tělesa skupiny fial, jak správně bylo by bývalo, nýbrž do ozdobných štítů nad předešlými.

Zmíněnou vadou sestrojení oblouku, jakož i velkou váhou nepoměrně mohutného oblouku jevil se patrný vliv na obloucích, jež ve spárách uvolněny a deformovány byly.

Architekt Mocker navrhoval, že by se škodlivému vlivu pochybeného sestrojení oblouku v tom způsobu odpomohlo, kdyby se středobod oblouku více do vnitř kostela posunul a zmenšením profilu oblouku váha téhož zmenšila, čímž by oblouk nenápadně se změnil a v ohledu stability značně získal. Dále návrhoval, by těleso skupiny fial o jednu vrstvu hladkých částí zvýšeno bylo, čímž jednak správné zabíhání pokrývky do pilířů, jednak větší protiváha ku tlaku oblouků na pilíře by docílena byla.

C. k. ústřední komise pro zachování uměleckých památek uznala, že by provedením návrhu architekta Mockra škodlivému vlivu nesprávného sestrojení starých oblouků bylo odpomoženo, připomenula však, že by taková rekonstrukce byla příliš násilným zasažením do stávajících forem a činila návrh, by dosavádní poměr vrchního oblouku byl ponechán, aby však těleso pilíře směrem ku hlavní zdi vysoké lodi vsunutím pomocné části bylo sesíleno a tím vzdálenost mezi výběhem oblouku a stěnou vysoké lodi zmenšena byla.

Vrchní inženýr Labler hájil rekonstrukci přesně dle stávajících tvarů a to jednak z ohledu na princip restaurace vůbec, dle něhož nemá býti na stávajících formách měněno — jednak z ohledu finančního, poněvadž provedení jednoho neb druhého návrhu mělo by v zápěti znovuzřízení veškerých vrchních oblouků, kdežto by při restauraci dle starých forem bylo lze aspoň 4 u starých oblouků zachovati.

C. k. departement pro vys. stavby v c. k. ministerstvu vnitra obírajíc se otázkou touto, rozhodlo se pro návrh architekta Mockra, který se v opise přikládá, jelikož nabylo přesvědčení, že provedením téhož příznivější poměry stability přivoděny budou, aniž se tím původní vyvinutí opěrných pilířů a oblouků změní. Zároveň přičinilo, by návrh ten bez značného zmenšení profilu vrchního oblouku a ponecháním arkatur a krab dle stavajících tvarů proveden byl.

Schválením návrhu architekta Mockra nastalo zvětšení nákladu, který dle přiloženého rozpočtu obnáší 13.740 zl. 68 kr. a pokud se tangenty na stát připadající dotýče výnosem vys. c. k. ministerstva osvěty a vyučování ze dne 27. července 1895 č. 18723 v principu a po zakročení správy stavby při kostele sv. Barbory v Kutné Hoře výnosem ze dne 19. července 1897 č. 8341 definitivně povolen a dotyčný obnos per 6.870 zl. 34 kr. do státního rozpočtu pro rok 1898 vložen byl.

V základě toho dovoluje sobě v hluboké úctě podepsaný spr. výbor předložiti dotyčný elaborat s prosbou, aby velesl. zemský výbor král. Českého vzhledem k tomu, že archaeologický sbor »Vocel« příspěvky svými na obnovu vysoké lodi a dostavbu západního průčelí chrámu sv. P. Barbory příjmy své úplně vyčerpává a slavná obec král. hor. města Kutné Hory se v další příspěvek na provedení galerie nad hlavní římsou vysoké lodi a oba rohové pilíře při západním průčelí vys. c. k. ministerstvem osvěty a vyučování ze dne 15. července 1897 č. 8077 povolené částkou 500 zl. ročně uvázala, celou polovinu shora uvedaného nákladu (13.740 zl. 68 kr.) částkou 6870 zl. 34 kr. dobrotivě uznati a vys. sněmu král. Českého v zemském rozpočtu na r. 1898 milostivě doporučiti ráčil.

Správní výbor arch. sboru »Vocel«.
V Kutné Hoře, dne 3. října 1897.

Blahopřejný projev zaslán slov. panu c. k. vrchnímu stav. radovi Florianu Urbanovi, dlouholetému colaudatoru prací při velechrámu sv. P. Barbory vykonaných za příčinou jemu uděleného nejvyššího vyznamenání hodnosti c. k. vrchního staveb. rady při jeho odchodu na zasloužilý odpočinek.

Sbor »Vocel« blahopřeje Vaší Slavutnosti k zaslouženému vyznamenání. Louče se s Vámi s opravdovým bolem s výtečným to odborníkem a upřímným povždy rádcem svým prosí Pána, aby na dlouhá léta prodloužil záslužný život Váš za stálé svěžesti duševní i tělesní.

Buďtež zde uveřejněna jen významná pro nás slova páně Urbanova »ubezpečuji Vás, že upomínka na staroslavné Vaše město, zvláště ale velechrám sv. P. Barbory, vždy u mne v blahé paměti zůstane a ničeho neopomenu, čím bych sboru »Vocel« k rozkvětu nejutěšenějšímu přispěti mohl.«

Dále súčastnil se sbor náš dne 15. května 1896 slavnostního otevření národopisného musea československého, jež bylo zřízeno ze sbírek výstavy národopisné.

Za příčinou úmrtí Františka Sequense (14. června 1896) zaslán soustrastný projev choti zvěčnělého:

Úmrtím Vašeho chotě utrpělo posvátné umění, jež zvěčnělému pojistilo trvalou památku nejen v staroslavném našem městě — ale i v celém království Českém nenahraditelnou ztrátu.

U velikém bolu nad ztrátou jeho přece jen tomu se těšíme, že jsme měli příležitost bližším stykem se zvěčnělým při obnově vzácných skříňových obrazů (Nanebevzetí P. Marie a Matky Boží a sv. Anny) v chrámu P. Matky Boží na Náměti a obnově fresk v kapli sv. Václava u sv. P. Barbory seznati a oceniti umělecké jeho nadání, vznešené vlastnosti ducha i srdce jeho.

Vzhledem k tomu připojujeme se i my k tak četným projevům upřímné soustrasti, jež zajisté z blízka i daleka a ze všech kruhů společenských docházejí.

Dej Bůh, abyste ve cti, jež se památce zvěčnělého vzdává a v těch vzácných dílech, jichž tvůrcem jest a jež slavné jméno v budoucnosti hlásati budou, nalezla v hrozném bolu svém nad ztrátou zvláště pro Vás nenahraditelnou útěchy.

Potěš vás Pán trpce zkoušenou a zvěčnělému dej Bůh radost věčnou!

Správní výbor klade sobě za čest s pány členy sboru našeho sděliti, že jistým šlechetným dobrodincem věnována velechrámu sv. Panny Barbory socha Matky Boží v nadživotní velikosti, velké umělecké ceny, která umístněna jsouc nad hlavním portálem západního průčelí, slouží velechrámu k nemalé ozdobě.

Za vzácný dar odplatiž Bůh šlechetnému dobrodinci plností zdraví!

I letos musíme konati smutnou povinnost: vzpomenouti těch přátel, jež nám odňala smrt.

Jest to předseda náš p. MUDr. Frant. Stáně, p. J. Hořický, měšťan, p. Vilém Vančček, obchodník zde, pí. Božena Turecká, maj. domu zde a p. Karel Škarvan, měšťan zde. Čest budiž jejich památce!

Ku konci musíme vděčně vzpomenouti těch, kteří nás podporují účinným způsobem v našich snahách. A tu předem vzdáváme díky slavnému výboru spořitelny král. hor. našeho města, která ročně ze svého výtěžku věnuje 2000 zl. na dostavbu záp. průčelí našeho velechrámu; slavnému zastupitelstvu král. hor. města Kutné Hory za bezplatně poskytnuté místnosti pro naše archaeol. museum; veleslavnému zemskému výboru král. Českého a veleslavné České akademii pro vědy, slovesnosť a umění za spisy její nákladem vydané.

Všem těmto dárcům vyslovujeme vřelý dík.

Toť obrysy činnosti naší za dobu uplynulou. Správní výbor s celým úsilím snažil se vyhověti účelům sboru našeho »Vocela«, nesoucím se hlavně k záchraně velechrámu sv. P. Barbory, jehož sbor náš vzácnou přízní osvícených mužů zachoval — a bohdá toutéž přízní po královsku vyzdobí, aby tak drahocenná památka byla úplnou — dokonalou. A tomu »Zdař Bůh«.

Z Akademie křesťanské.

Dvacátá druhá výroční zpráva o činnosti

za rok 1897.

Bolestnou vzpomínkou počíná zpráva řiditelstva za toto období. Akademie křesťanská ztratila spoluzakladatele svého vřelého příznivce velezasloužilého předsedu: Vysocedůstojný Pan ThDr. Klement Borový, praelát scholastik vždy věrné metropol. kapitoly u sv. Víta v Praze dne 31. srpna 1897 zesnul v Pánu! — Od roku 1875 jsa členem řiditelstva a od r. 1889 řídě jako předseda Akademii, získal si o její rozkvět zásluh, jež zachovány budou ve vděčné paměti. — Vzpomínajíc předsedy, želí řiditelstvo zpolu úmrtí horlivého člena svého vdp. kanovníka Jana Havlů, hl. faráře u sv. Mikuláše v Praze a členův Akademie Msgr. Frant. Jandy, děkana karlotýnského a kanovníka Karla Otmana, faráře v Ořechu. —

Citelná to ztráta za jediný rok!

Za to s potěšením zaznamenati jest, že mimo jiné členy přispívající J. M. nejd. Pan Ferdinand Jan Nep. Kalous, světící biskup pražský za zakládajícího člena přistoupil k Akademii, důkaz to, že přes všelikeré obtíže činnosť její stálého uznání doznává. —

Vytýkáme pak z činnosti v období dokonaném najmě toto: Valná hromada odbývána byla dne 26. června 1897 za předsednictví náměstka předsedova architekta Josefa Mockra a účastenství 30 členův. — Po vyřízení zpráv a účtův, učinil Msgr. Lehner zajímavou přednášku o basilice Vyšehradské. S důležitým návrhem vystoupil prof. Jan Drozd. Poukázav k důležitosti toho, aby vychován byl dorost umění křesťanského milovný, za prostředek k tomu vedoucí označil konání odborných přednášek v Akademii. Podnětem tím, jejž valná hromada vřele přijala a řiditelstvo předmětem učinilo dalšího jednání, došlo během roku k přednáškám žádoucím. Ve zvláštním komitétu sjednán předmět a postup a vyhlédnuti odborníci k přednáškám. Hlavně snahou prof. Drozda započato v lednu 1897 s přednáškami dle tohoto programu: 1. Umění a církev — professor Jan Drozd. 2. Původ chrámu — basilika — Dr. Jos. Tumpach. prof. bohosloví. 3. Sloh románský — Ed. Šittler, provisor kníž. arcib. semináře. 4. O gothickém slohu kostelním — Jos. Braniš, professor vyšších realných škol v Budějovicích. 5. O slohu renaissančním — Boh. Štěrba, architekt. 6. O miniaturní malbě středověku a renaissance — Dr. Karel Chytil, řiditel um. průmyslové školy a universitní docent. 7. O baroku, jako slohu kostelním — Dr. Bohumil Matějka, docent na universitě. 8. O výzdobě chrámů — Jos. Fanta, architekt. 9. O oltáři a jeho úpravě — Dr. Jos. Doubrava, kanovník. 10. O účelnosti liturgických předpisů, pokud se týče barvy a látky — Dr. Al. Soldát, vícerektor kn. arc. semináře. 11. Kůr dle přepisů církve — Aemil. Paukner, kněz. ryt. řádu křížovníků. 12. Sochařství ve službě církve — Ant. Popp, sochař. 13. O malbě církevní — Sigm. Rudl, akadem. malíř. 14. O rouchách bohoslužebných — Dr. Ant. Podlaha, praefekt Akademie hraběte Straky. 15. O nádobách církevních a pracích v kovu — Jos. Hirš, pasíř. 16. Zvláštní ráz církevního umění O. O. benediktinů Beuronských — Odilo Wolf, převor O. O. benediktinů v Emausích. — Po přednášce p. Pauknerově o kůru odročeny další přednášky k podzimu. —

I účastenství i zisk přednášek dosavadních naplňuje řiditelstvo potěšením a pobádá k dikům všem, kdož o ně zásluhu mají. —

Následkem voleb, vykonaných v zmíněné valné hromadě ustavilo se řiditelstvo Akademie takto:- předsedou praelát Dr. Klement Borový, jeho ná

městkem architekt Jos. Mocker, jednatelem Msgr. Dr. Jos. Doubrava, pokladníkem kanov. Dr. Frant. Kryštůfek; výbory ředitelstva: ředitel kůru Karel Bílý, kanovník Frant. Brusák, prof. Drozd, kanovník Dr. Václav Frind, kanovník Jan Havlů, velmistr ryt. řádu křížovníků Dr. Václav Horák, kanovník Dr. Fr. Krásl, farář Msgr. Ferdinand Lehner, akad. malíř Sigmund Rudl, prof. Dr. Leo Schneedorfer, farář Dr. Karel Vondruška, převor ryt. ř. maltánského Frà Ferd. Warter. —

Sdílíc se členy a příznivci svými i radostné události, Akademie křesťanská neopomenula blahopřáti Jeho Exc. biskupu Jiřímu Strossmayerovi k jubileu šedesátiletého kněžství, J. M. Msgru. Antonínu Horovi, děkan. metrop. kapitoly sv.-Vítské k zlatému jubileu kněžskému, svato-Václavské záložně k 25letému trvární, architektu Josefu Mockrovi k vyznamenání hodností c. k. vrchního stavebního rady a Msgru Josefu Doubravovi k zvolení za kanovníka metrop. kapitoly sv.-Vítské.

Přízeň Akademie osvědčena byla i v tomto období dary Jeho Veličenstva zl. 100, sv.-Václavské záložny zl. 300, České spořitelny zl. 100 a odkazem cenných knih z pozůstalosti praeláta Dr. Klementa Borového a faráře na odpočinku J. Dobicera. Z pozůstalosti architekta Al. Turka před 5 roky zemřelého vyplaceno bylo Akademii zlatých 1033·79.

Členové vykazují se: 2 čestní, 43 zakládající, 55 činných, 398 přispívajících; úhrnem 498. —

Dr. Jos. Doubrava,
t. č. jednatel.

Architekt Jos. Mocker,
t. č. místopředseda.

Zpráva odboru pro výtvárná umění a archaeologii.

V uplynulém období zúčastnili se prací odborových i pilných schůzí titíž pánové jako roku předcházejícího. Činnosť jich, nalézajíc rozsáhlé pole v hotovení liturgických předmětů, o jichž pořízení neb opravu byl odbor náš během tohoto roku dožádán, brala se cestami, v letech minulých — bezmála to celém již čtvrtstoletí — osvědčenými, věrna uměleckým tradicím Akademie naší. A takž přibyl za tento rok opět do seznamu uměleckých prací, na něž Akademii možno s radostí pohlížeti, mnohý pěkný list.

Věrni zvyku, uvádíme alespoň význačnější:

Z prací kovových:

Stříbrný kalich renesanční — jubilejní to dar řeholních bratří vys. dp. opatu Ferd Bursíkovi v Želivě. Kalich tento zhotoven dle návhu architekta Barvitia. Noha — čtvercem proložený okrouhlý čtyřlist — spočívá na trnoži vázanými lístky, vejcovkou a drahokamy ozdobeném, a okrášlena jest čtyřmi rytými a smaltovanými obrázky (barevnými): sv. Norberta, sv. Augustina, P. Marie a sv. Jana Nep., jakož i jemně vytepanými festony a pentlemi s pod okřídlených hlaviček splývajícími. Stvol jest oblý, rýhovaný. Ořech — steroid — ozdoben na povrchu pěknými růžičkami, v jich středu jsou drahokamy. Číše jest zasazena v kanelovaném a galerií ze stylisovaného akanthu zakončeném košíčku.

Podobný kalich zhotoven i pro p. Ivana Wágnera, bibliotekáře na Strahově, se smaltovanými obrázky sv. Václava, sv Jana Nep., sv. Barbory, P. Marie Sepekovské, sv. Norberta, Srdce Páně a sv. Antonína.

Do Tismic dodán kalich bohatě románskými tepanými ozdobami jakož i obrázky smaltovanými (P. Marie, sv. Jana Nep., sv. Josefa, sv. Františka Xav. a blahosl. Anežky České) ozdobený.

Pro p. Floriána Němce, faráře v Hradčovicích u Uh. Brodu na Moravě urobena stříbrná monstrace gotická dle návrhu architekta Mockra, podoby věžovité: Šestilupenná noha, hladká, ježto ozdobena toliko v koutech lístkovými výpustky. Stvol — šestiboký, hladký hranol — přerušen profilovanými římsami a skrovným ořechem, z něhož šest polokoulí, ozdobených na povrchu vytepanými růžičkami vystupuje. Schránka upravena jako skleněný válec, štíhlou gotickou střechou, hojně zdobenou, korunový. Po bocích pod věžovitými baldachýnky sošky sv. Petra a Pavla, při opěračních pak sv. Cyrilla a Methoda.

Stejná monstrace, opět ze zlaceného stříbra, jejíž schránka však upravena kruhovitě, zhotovena pro vdp. Františka Jelínka, arcikněze v Brankách u Val. Meziříčí.

Baroková monstrace stříbrná provedena pro Štěpána Halušku, faráře v Hladovke na Slovensku v Uhrách podle návrhu architekta J. Fanty.

Monstrace tato komponována v podobě sluncové. Oválná schránka, obklíčená plameny, mezi nimiž jsou zasazeny veliké drahokamy, upravena jako baroková štítová kartuše hojně tepaná (motivy listové. klasy, andílčí hlavy, svrchu pak oválový medailon s tepaným symbolem pelikána, nad nímž křížek ovinutý trnovým věncem). Na paprskové svatozáři jest nasazen věnec obláčků, z nichž prohlédají krásné okřídlené dětské hlavinky. Ořech litý, ciselováním a dvěma andílčími hlavičkami okrášlen.

Noha je oválová hojně tepaná a symbolickými motivy zdobená. Krásné toto dílo provedli: práci stříbrnickou a montování J. Grünfeld, tepání svrchní části a nodu Jos. Hirsch, nohy pak J. Houdek.

Z rouch bohoslužebných zasluhují zmínky:

Celý ornát (kasule, dalmatiky a pluvial) pro F. Malotu, faráře v Bilovicích u Uh. Hradiště na Moravě za zl. 1000, renesanční úpravy, z těžkého bílého damašku s vetkaným vzorcem renesančně stylisovaného granátového motivu;

prostřední pásy bohatě barvami a zlatem na hladké látce vyšity.

I tu použito motivu stylisovaného, granátového plodu a květu, jež tu střídavě jsou nasazeny v závitcích větvicového vlisu. Na kasuli vyšit jest mimo to obrázek »Dobrého pastýře«, na pluvialu »Beránek na knize«.

Téhož vzorku upotřebeno i při kasuli provedené pro Antonína Suchánka, kaplana v Komárově Slezském.

Pro Max. Hubra, řiditele kněžského semináře v Celovci zhotoveno bohaté antipendium s vyšitým obrazem »pelikána«, orámovaným hojnou listovou ozdobou románské stylisce.

Nejskvostnějším dílem našeho paramentního ústavu byl však v tomto roce parament k zlatému j. M. děkana metrop. kapitoly Msgr. Ant. Hory. Za ozdobu středních pásů upotřebeno renesančních motivů z druhé polovice XVII stol., zachovaných na kasuli v kn. arcib. semináři, loňského roku restaurované: palmet, růžic, jablíček i jiných rostlinných ozob. I technika vyšívací dle originálu napodobena: zlatým stehům podloženy příčným směrem šňůrky, takže se hotové dílo jeví jakoby skládáno bylo ze samých kostiček. Střídáním plochých i kanetillových nití zlatých docíleno při této technice nevšedního efektu.

Parament tento stál na zl. 2200.

Z kostelův a kaplí, jež jsme v tomto období potřebným bohosluženým náčiním opatřili, jmenujeme: Školní kapli na Maninách v Praze, na Vinohradech (české realky a něm. obecné školy), kapli v zemské polepšovně v Králíkách a v c. k. trestnici v Uher. Hradišti, jakož i restaurovaný kostelík v Kunětičích a chrám Páně na Zbraslavi.

Nový gotický oltář, jenž byl dle našich návrhů pečlivě pracován bratry Buškovými na Sychrově, dodán do farního chrámu v Domašíně p. faráři Jánu Heindlovi v Neuhäuslu dodán oltář Božího hrobu.

Oltářní obraz sv. Jakuba apoštola pro Slané maloval Karel Javůrek; obraz sv. Václava, jako otce a ochrance sirotků pro kostel ve Velkých Nehvizdech maloval J. Mathauser. Týž malíř kopiroval křížovou cestu Führichovu pro V. Oplta, děkana v Libochovicích a pro J. Vychodila, m. děkana v Želechovicích na Moravě.

Ku konci připojujeme seznam všech předmětů bohoslužených, jež jsme během uplynulého roku zhotovili: Celých ornátů 4, kasulí 116, pluviálů 27, dalmatik 14 párů, tunicelly 4, mitry 3, antipendií 25, štol 72, pláštíků na ciboř 32, vel k požehnání 32, vel na monstrace do Božího hrobu 8, burs pro zaopatřování nemocných 27, sáčků na nádobky pro sv. oleje 27, korouhví kostelních 16 párů, spolkové prapory 2, školní prapor 1, baldachýnů k průvodům 6, záclonek do svatostánků 7, příkrovy 4, alb 41, rochety 102, plachet oltářních 62, koberců oltářních 5, komží 27 atd. Monstrací 7, hostiaria 2, kalichů 21, ciboří 5, patének k nemocným 18, nádobek pro sv. oleje 23, relikviářů 5, oltářních lamp 9, oltářních svícnů 120, lustr 1, kaditelnic 16, kropenek 14 kovových a 3 mramorové, misálů 35, brevířů 32, pultíků pro misál 26, křížů k průvodům 6, křížů nástěnných 18, křížů oltářních 5, oltářní obrazy 2, křížovovou cestu 2, formy na pečení hostií 3, luceren k zaopatřování 5, zvonky k sakristii 2, zvonků oltářních 23, sochy 3, oltáře 2, kanonických tabulek 11, menších konviček 25 párů atd. mimo přečetné opravy předmětů starých.

Eduard Šittler, t. č. komisař. **Josef Mocker,** t. č. předseda.

Zpráva za měsíc květen.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Ciborium: pro J. Milost nejdůst. pana biskupa Dra Frant. Bauera v Brně. — Pozlacení a postříbření v ohni: Kalicha: pro důst. farní úřad v Bakově; kalicha a ciboria: pro důst. farní úřad v Dlouhomylově (Morava). — Monstrance a kaditelnice: pro vdp. Frant. Čihala, děkana v Slatenicích. — Patenky k zaopatřování nemocných: pro J. Milosť nejdůst. pana biskupa Dra Fr. Bauera v Brně, pro dp. Jana Krystýnka, faráře v Loukově a pro vp. Ant. Oesera, kaplana v Liberci. — Nádobky na sv. oleje: pro vdp. Šim. Bejvla, kn.-arcib. vikáře ve Vinoři, pro dp. Jana Krystýnka, faráře v Loukově, pro dp. Jos. Eiselta, faráře v Chřipské a pro Jeho Milosť nejdůst. pana biskupa Dra Fr. Bauera v Brně. — Pacifikály: pro dp. Fr. Kuřila, faráře v Chotěšicích a pro dp. Jana Krystýnka, faráře v Loukově. — Svícny oltářní: pro dp. Fr. Vyplela, faráře v Lobodicích na Moravě; 14 pro důst. farní úřad ve Velké Chýšce. — Lampa oltářní: pro důst. farní úřad ve Velké Chýšce. — Dvě stříbrné malé lžíčky ku kalichu: pro dp. Fr. Vypletala, faráře v Lobodicích. — Kropenka s kropáčkem: pro dp. Jos. Eiselta, faráře v Chřipské. — Mešní konvičky skleněné: pro J. Jasnost vysokor. paní kněžnu Idu Lobkovicovou v Praze. — Náčiní ku křtu: pro dp. Pavla Vondráčka, faráře v Hodusicích a pro vdp. Fr. Čihala, děkana v Slatěnicích. — Nádobky na oltář: pro dp. Jos. Eiselta, faráře v Chřipské a pro dp. Jana Krustýnka, faráře v Loukově. — Schránky na hostie: pro dp. Jana Krystýnka, faráře v Loukově a pro dp. Jos. Eiselta, faráře v Chřipské. — Stroje na pečení hostií: pro dp. Fr. Bürgra, faráře ve Schwarzbachu, pro dp. Jos. Jireše, faráře v Bítovsi a pro dp. Jana Krystýnka, faráře v Loukově.

Rozličné. Sošky vzkříšení Páně: pro důst. farní úřad v Palupíně pro dp. Theod. Smiku, faráře v Brodku na Moravě. — Osm missálů: pro sl. paramentní spolek na Hradčanech — missaly s bohatou vazbou: pro nejdůst. pana Dra Václ. Horáka, velmistra ryt. řádu křížovníků v Praze a pro dp. Dra Karla Řeháka, faráře u sv. Ducha v Praze. — Pultík pod mešní knihu:

pro dp. Ad. Kuzníka, faráře v Jezernici na Moravě. — Tři kříže na stěnu: pro sl. ústav slepců na Smíchově. — Harmonické zvonky: pro blahorod. pana Theodora Drechslera, nadučitele v Oberberzdorfu a pro blahorod. paní Františku Verychovou, ředitelku sirotčince v Turnově.

Paramenty. Kasule: černé: pro veledůst. děkanský úřad v Chomoutově a pro důst. farní úřad Nové Vsi; červená pro vysokor. paní hraběnku Daunovou na Smíchově; bílá: pro důst. farní úřad v Klecanech; červená a bílá: pro vdp. Fr. Preclíka, kn.-arcib. vikáře v Církvici; bílá: prodp. Jana Sedláčka, faráře ve Špičkách; kasule a dvě dalmatiky: pro vdp. Ant. Kropebauera, děkana v Děčíně. — Pluvial bílý: pro ctih. milosrdné sestry v Neusohlu v Uhrách. — Štoly: pět fialových: pro veledůst. děkanský úřad v Rakovníku, a křestní: pro vp. Ad. Skřivana, kaplana v Plzni. — Bursy k zaopatřování nemocných, dvě: pro vp. Ant. Oesera, kaplana v Li-berci. — Velum: pro blahorod. sl. Annu Madleovu v Praze. — Vela do Božího hrobu: pro dp. Fr. Toma, administratora v Hřensku a pro dp. Jana Kačera, duch. správce na Karlově. — Antipendia: pro vp. Jos. Neumanna, kaplana ve Chvalči, pro vdp. Mansveta Adámka, kvardiána v Jihlavě (Morava) a pro blahorod. paní Jesenskou v Praze. — Korouhve kostelní: pro dp. Jos. Domína, faráře v Křešicích, pro důst. farní úřad v Šlapánicích; dvě bílé a dvě červené z těžkého hedvábí a s bohatou úpravou: pro dp. Jos. Dyškanta, faráře v Černém Kostelci. — Stuhy ku praporu: pro Vysokor. paní hraběnku Sylvu-Taroucovou v Praze. — Dva zlaté střapečky: pro blahor. pana Jana Hirsche, zlatníka v Praze. — Okrasa na kazatelnu: pro vysokor. paní Adélu ze Stanglerů v Horce. — Komže pro kostelníky a pro ministranty: pro dp. Blažeje Krunerta, faráře ve Velimi a pro dp. Jos. Dyškanta, faráře v Černém Kostelci.

Prádlo kostelní Tobalie, korporalia, atd. pro dp. Fr. Kuřila, faráře v Chotěšicích; alba a rocheta: pro vysokor. paní hraběnku Daunovou na Smíchově; 2 rochety: pro filiální kostel v Čakovicích; alba: pro sl. paramentní spolek v Krosně v Haliči; korporalia: pro dp. Dra Vinc, Oehma, c. k. professora v Příbrami.

Zpráva za měsíc červen.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalich stříbrný většího druhu, bohatě emailovanými obrázky, tepanou prací a drahokamy ozdobený, dle zvláštního nákresu: pro nejdůst. pana generálního opata Sigm. Starého na Strahově; hladký: pro blahor. slečnu Annu Bohuslavovou v Kobylisích. — Ciborium stříbrné: pro dp. F. Poláčka, faráře v Loučce na Moravě. — Hostiarium pro sl. kníž. patronální úřad v Lišanech. — Pozlacení a postříbření v ohni: kalicha: pro dp. Jos. Sedláčka, faráře ve Špičkách; lampy a kaditelnice: pro dp. Václ. Coufala, kons. radu a faráře v Jemnici na Moravě — Pacifikál: pro dp. Karla Papouška, děkana v Třebíči na Moravě. — Patenka k zaopatřování nemocných: pro dp. Jos. Sochora, faráře v Křtálku na Moravě. — Nádobky na sv. olej: pro dp. Jos. Vyplela, faráře v Lobodicích na Moravě. — Svícny oltářní: pro sl. paramentní spolek v Praze. — Kropenky: pro dp. Václ. Coufala, kons. radu a faráře v Jemnici a pro blahor. sl. Annu Bohuslavovou v Kobylisích. — Konvičky mešní: pro dp. Karla Kotrbelce, faráře v Babicích a pro vdp. Jana Kleina, arciděkana v Činěvsi. — Kanonické tabulky: pro dp. Edm. Langra, bibliothekáře v Děčíně.

Rozličné. Dvě sochy sv. Antonína a Vendelína: pro dp. Ad. Kuzníka, faráře v Jezernici na Moravě. — Missaly: dva: pro vysokorodou paní Adélu ze Stanglerů v Horce, pro vdp. Václ. Coufala, kons. radu a faráře v Jemnici, pro sl. zámeckou správu v Konopišti, pro dp. Václ. Brože, faráře v Podole, a pro nejdůst. pana velmistra ryt. kříž. řádu Dra Václ. Horáka v Praze. — Pultíky pod missaly: pro vdp. Václ. Coufala, kons. radu a faráře v Jemnici a pro důst. farní úřad v Bošími. — Kříž školní: pro dp. Jos. Hackla, faráře v Tichlovicích. — Zvonky harmonické: pro vdp. Václ. Coufala, kons. radu a faráře v Jemnici a pro ctih. školní sestry v Příbrami.

Paramenty. Kasule: bílá: pro sl. purkmistrovský úřad v Něm. Brodě; červená: pro Vysokor. pana Jaroslava hraběte Thuna v Kvasicích na Moravě; bílá: pro dp. Ad. Klepsche, faráře v Havranech. — Pluvial z pravého zlatého brokátu: pro paní N. N. v Praze. — Pláštík na ciboř: pro důst. farní úřad v Unhošti. — Vela: pro dp. Jos. Hůlka, deficienta v Praze a pro ctih. školní sestry v Blovicích. — Antipendia: pro vp. Fr. Roubíka, kaplana v Červené Řečici, pro vysokor. pana vládního radu Keilwerta, c. a k. ředitele císařských statků v Praze, pro vysokor. paní Adélu ze Stanglerů v Horce. — Bursy k zaopatřování nemocných: pro dp. Ad. Klepsche, faráře v Hávranech, pro ctih. školní sestry v Praze a pro blahor. sl. N. N. v Praze. — Korouhve: pro sl. purkmistrovský úřad v Německém Brodě, pro J. Jasnost paní kněžnu Schwarzenbergovou v Praze, pro dp. Fr. Špačka, faráře v Doubravici na Moravě a pro vdp. Norb. Procházku, děkana v Březkovicích. — Prapor skvostný: pro sl. spolek dělníků veškerého zaměstnání v Libeznicích a okolí. — Stuhy se zlatem vyšitými nápisy: pro vdp. Štěp. Pittnera, č. kanovníka a vikáře v Libeznicích: — Birety; pro dp. Jos. Hackla, faráře v Tichlovicích a pro vysokor. paní Adélu ze Stanglerů v Horce.

Prádlo kostelní. Tobalie: pro vdp. Jos. Farského, ředitele kn.-arc. semináře v Praze a pro důst. farní úřad v Liblici; alba: pro dp. Jos. Sedláčka, faráře ve Špičkách a pro vysokor. paní Adélu ze Stanglerů v Horce; 3 plachty oltářní a pět pall: pro vdp. Karla Vorlíčka, arciděkana v Praze.

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ na Král. Vinohradech.

»METHOD« vychází šestkráte do roka ve lhůtách dvouměsíčních. **Předplatné,** které činí poštovní poukázkou na celý rok **2 zl. 20 kr.,** přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech** (na faře), kam i **reklamace** se zasýlají.

Knihtiskárna »Politiky« v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 7. a 8. V Praze, dne 15. srpna 1898. Ročník XXIV.

OBSAH: O gothickém slohu kostelním. (Pokračování a dokončení.) — Řezba »Snímání s kříže« v kostele Jankovském. — Drobné historické a kulturní zprávy. — Starokřesťanské malby. (Pokračování a dokončení.) — Mrákov. — Mutěnín (Muttersdorf). — Nemanice (Wassersuppen). — Různé zprávy. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc červenec.

O gothickém slohu kostelním.

Z cyklu přednášek pořádaných Akademií křesťanskou. Proslovil prof. J. Braniš, c. k. konservátor.

(Pokračování a dokončení.)

Když ztratilo funkci a šťavnatý profil svůj žebro, ztratilo jej i vše, co sloužilo k jeho podpoře, tedy konsola i přípora, nelícný pak jihočeský materiál při tom vydatně pomáhal. Již v kap. síni Zlatokorunské spatřují se osmiboké sloupce a svobodná podpora v jižních Čechách nikdy nedospěla k bohatšímu článkování, zůstávala až na některé podivné útvary vždy hranolem neb oblým sloupem, a mistr hledal výtečnost svou v tom, že ji dle možnosti seslaboval. Hlubší profily v žule byly nesnadné a někdy i nemožné, proto spokojovali se stavitelé mělkým žlábkováním a zaoblenými tvary. Kameník byl tu pouze kameníkem a nikoli řezbářem nebo sochařem, jeho prací bylo hlavně ostění, říms a kvádr, proto stávala se práce záhy šablonovitou, a kdykoli bylo potřeba nějaké zvláštní dekorace, nastalo trapné hledání, jež svádělo k různým barokním tvarům, jako jsou šroubovité nebo diamantovým řezem zdobené sloupce kuželovité a jako na soustruhu vykroužené konsoly, bambule místo fiál a květů, na hranách se přetínající římsy, záclonovité oblouky, žebra zdánlivě provazy nebo nýty nastavovaná a jiné hříčky, jimž nelícný materiál překážek při spracování nekladl. Tvary toho druhu od polovice XV. věku povážlivě se množily, až konečně některé práce nemají s přesnou gotikou téměř nic společného a profil mimoděk, třeba původcové o Italii ani nezavadili, při své mělkosti stává se skoro renaissančním a vede přirozeně k užívání oblouku polokruhového neb segmentového, neboť oblouk hrotitý bez energických profilů jest cvičenému oku téměř nesnesitelným.

Zcela jiným směrem než v jižních Čechách ubírala se průběhem XV. věku gotika ve střední části země. Majíce po ruce hojnost dekorativních vzorů starších a podajný materiál, libovali si zde mistři spíše v jemné kamenické práci nežli v konstruktivných novotách. Profily nestávaly se tu mělčími, naopak dlouho udržovalo se článkování hluboké a energické, jehož žlábky vyplňovány jsou virtuosně pracovaným lupením, od zpodu směle podbíraným, jako viděti na pracích kutnohorských, i žebra zůstávala vydatná

a podržovala svou konstruktivní platnost. Ovšem nepomíjeli kamenníci vládnoucího živlu ozdobného ani na klenbě, okrašlujíce svorníky skulpturami a krásně pracovanými věnci, ba pokrývaly někdy i celé náplně dekorativním lupením (kníž. dům v Kutné Hoře), a na žebrách umístili řady obloučků v lilie vybíhajících (v katedrále Král.-Hradecké). Jako svorník byla i konsola vydatným místem pro práci sochařskou, výzdoba kamennická svou spoustou obloučků, štítů a fial byla nezřídka tak hojná, že dusila architektonické jádro, s nímž nebyla v žádoucím souladu. Veliká okna s několika pruty vyplněna bujnou kružbou, v nichž převládá tak zv. plamen, všudy jeví se přepjatá nádhera a bujná, nezkrocená fantasie.

Teprve když působením mistra Benedikta styky se školou jihočeskou staly se vroucnějšími, zavládly ve středních a severních Čechách novoty konstruktivní a to proudem tak mocným, že stavitelé úplně jimi byli uneseni a kamenníci i zde prováděli portály s vodorovným nadpražím, jichž profilování z prutů a žlábků složené při hořejších úhlech se přetíná, přejali do svých kružeb přímočarné motivy a konečně v pachtění po novotách vyčerpali stylisující životní sílu gotiky, berouce útočiště k nešťastnému naturalismu, jenž se jeví v napodobení pletiva ze suchých haluzí a oklestků, v tvorbě, která snad sem tam vzbuditi může výtečným provedením interess, nikdy však opravdovou zálibu.

Tento pozdní sloh gotický k největšímu rozkvětu svému došel ve vlasti naší za panování krále Vladislava Jagelovce, odkudž právem vladislavským může býti nazýván. Skvostnými památkami jeho v oboru církevní stavby jsou v Praze průčelí Týnské, oratorium v chrámě Svatovítském, chrámy sv. Barbory, M. Boží a nejsv. Trojice v Hoře Kutné, v jižních Čechách kostely Trhosvinský, Kájovský, Chvalšinský, Dvořišťský a jiné přemnohé, v jižních Čechách byla to doba největší činnosti, v severních Čechách uvedeny buďtež jen chrámy Lounský a Mostský jako representanti oněch nesčetných budov posvátných, jimiž vlast naše po městech i po vsích se ozdobila. Z pražských staveb světských zvláště dvě pro tu dobu jsou charakteristickými, totiž Prašná brána a Vladislavský sál na hradě pražském, díla to, s nimiž tak úzce spojena jsou jména rázovité umělecké postavy dvou největších mistrů té doby Matouše Rejska a Benedikta Rejta.

Matouš Rejsek rodem z Prostějova byl bakalářem vysokého učení pražského a učitelem při škole Týnské. Nebyl tedy jako architekt vyučencem řemesla, jejž by byla od prvního uchopení dláta vázala zděděná, ustrnulá pravidla některé kamennické huti. Byl umělec rozený, který z přirozeného pudu a záliby zaměnil kathedru školní s kružidlem, úhelnicí a dlátem, ale při tom zůstal v duchu poetou. Jako samouk a dilettant věnoval se po přednosti dekoraci a účinkoval krásou v podrobnostech, přes to však na vysokém kůru chrámu Svatobarborského rozřešil šťastně velkolepý úkol konstruktivný, jímž osvědčil se řídkým geniem. Jeho duch vtiskl nezrušitelnou pečeť středočeské pozdní gotice.

Naproti tomu mistr Benedikt Rejt, o jehož rodu a mládí nemáme spolehlivých zpráv, jeví se jako smělý architekt, jemuž konstrukce šla nade všecko. Proto jeví se důvtip jeho hlavně v originálních disposicích a smělých klenbách, jejichž dekorativní žebra smělým vzmachem okolo podpor se ovíjejí a v složitých hvězdách vábně se proplétají. V tom jevil by se nám asi odchovancem huti jihočeské.

Při té příležitosti budiž mi jaksi mimochodem dovoleno zmíniti se o hutích kamennických, které v době slohu gotického pro rozvoj stavitelský byly veledůležitými. Již při samém vzniku gotiky počala práce stavitelská z rukou kněží a mnichů přecházeti na lajky, kteří buď putovali z místa na místo větší stavby provádějíce, nebo trvale se usazovali v městech, kde se během času sdružili v řádně organisované cechy čili hutě, jež udržovaly mezi sebou vzájemné spojení a vyspěly k rozhodujícímu slovu, zvláště tam, kde velkolepé stavby chrámové nadlouho zaměstnávaly značný počet sil a byly zároveň po stránce umělecké směrodatnými. Poněvadž při gotické stavbě práce kamennická převládala, byli mistři po přednosti kameníky, zedníci měli úkol podřízenější. Členové huti byli mistři, parléři, tovaryši a učenníci. Mistři řídili stavby, hotovili plány celku i rysy detailů, někdy snad pomocí theoretiků pouze kresbou se zabývajících, nejčastěji však na základě jistých dílem tradicí, dílem vlastní zkušeností nabytých vědomostí a pravidel, které před nepovolanými úzkostlivě tajili. Navzájem pak jako čle-

nové jednoho společenstva podporovali se zvláště tím, že nedopouštěli, aby jeden více větších staveb najednou řídil a druhého na živnosti zkracoval nebo práci mu přebíral. Dosažení mistrovství nováčkům stěžovali všemožně.

Parléři měli hlavně při provádění stavby úkol veledůležitý, neboť dozírali nejen na správnou práci v kamenické huti, ale povinností jejich bylo dbáti i při osazování jednotlivých kusů a provádění klenby řádného díla. Tovaryši byli buď kameníci, kteří v huti kusy ku stavbě potřebné tesali, nebo zedníci, kteří byli činnými při stavbě v užším smyslu.

Zvláštní pozornosti na gotických stavbách zasluhují kamenická znaménka, jež jsou buď tovaryšská, mistrovská, neb konstruktivní. Když učeň dostal za vyučenou, dáno jemu od huti jisté znamení, kterým on potom jako tovaryš každý kus, jejž zhotovil, označoval patrně pro kontrolu díla. Stal-li se mistrem, podržel znamení své a umísťoval je pak obyčejně na štítku vytesané na některém vynikajícím místě stavby na př. na svorníku. Konstruktivní znaménka byla písmena a čísla označující, kam který kus usazen býti má. Kamenická znaménka mají svou zajímavou literaturu. U nás nejstarší jsou na t. zv. Markomanské věži hradu Zvíkovského, jim podobná na soklu presbyteře Zlatokorunského chrámu, na obojích vyskytují se též tvary okrouhlé; v době přesné gotiky jsou základními jejich motivy: krokvice, úhelnice, pravítko a křížek; v době pozdní gotiky přistupují k těmto přimočarným živlům i křivky a znaménka jsou složitější. Přikládati jim nějaký hlubší symbolický význam, zdá se mi býti pochybným, za to však dobře nás poučují o tom, kolik tovaryšů současně na stavbě pracovalo a tedy o volnějším neb o rychlejším pokračování stavby a v případě souhlasu mohou nás vésti na stopu umělce.

Gotické chrámové stavby v Čechách dle rozlohy jsou:

1. Jednolodní, jež mají presbyteř buď přímo uzavřenou neb polygonálně, nejčastěji $^5/_8$ sestrojenou, klenutou; obdélná loď nejčastěji měla pouhý strop, jen u nákladnějších byla též zklenuta. Věž stojí buď v průčelí, nebo po boku, v jižních Čechách i mezi kněžištěm a lodí na dvojitém oblouku triumfálním.

Zmínil jsem se již o tom, že dvojlodí povstala často z té příčiny, že staviteli dostalo se za úkol zklenouti starší stavbu, která založena byla na pouhý strop, a jest zajímavo stopovati, jak rozmanitě si mistři při tom počínali. Ve středních Čechách n. př. rozhodl se u sv. Trojice v Hoře K. pro trojlodí, při čemž pošinul podpory k ose. V jižních Čechách zpravidla sáhl k podporám v ose umístěným, tak že povstalo dvojlodí, nebo připojil uvnitř k stěnám opěráky, spojil je při zdi oblouky a podepřel jimi jednotnou klenbu hvězdovitou neb síťovou. (Klášterní chrám v Horažďovicích, Rabí, Budějovice staroměstský, Zahájí.)

2. Trojlodní chrámy mají buď vysokou loď hlavní a o polovici nižší a užší lodi bokové, nebo jsou stejnolodní. Presbyterium jsouc napodobením mnišského kůru, jest z pravidla značně dlouhé a uzavřeno polygonálně; bokové lodi mají obyčejně závěr přímý, mnohoúhelný zřídka. (Týn, Emausy, Kouřim); také příčná loď netěšila se u nás velké oblibě, najdeme ji až na skrovné výminky jen u chrámů klášterních. V době pozdní gotiky nebylo někdy presbyterium rázovitě vyznačeno, celý prostor splýval v jedno, jako v Lounech a v Mostě.

3. Pětilodní disposice s ochozem a kaplemi vystupuje bez bohatého opěrného systému v Sedlci, s opěrným systemem u sv. Barbory v K. Hoře a nedokončená u sv. Víta; ochoz, polověnec kaplí a soustavu opěrnou má i kůr děkanského chrámu v Kolíně.

4. V jižních Čechách hojně vyskytuje se dvojlodí s řadou podpor v ose — mimo to dvojlodí s lodí hlavní a jednou bokovou (Hradec J., Bechyně, Krumlov, Zahájí, Vodňany).

Centrální stavby jako n. př. Karlovský byly oblíbenější, než bychom si myslili, v Praze ta nejzajímavější bohužel zmizela, totiž kostel Božího Těla na Karlově náměstí. Zajímavou v té příčině byla asi i kostnice u M. Boží v Hoře K., od níž se nám zachoval jen hrnčířem zhotovený modell. Neméně pozornosti zasluhuje dvojpatrová stavba kostnice Sedlecké a dle ní provedené Svatobarborské v Hoře K., od níž však hořejší kaple bohužel zmizela. Kaple na hradech, radnicích a domech soukromých se svými arkýři a různými disposicemi byly by zajisté vděčným předmětem zvláštního badání.

Různé, naprosto nesymetrické útvary vznikly tím, že často již v průběhu stavby se měnil plán, nebo že starší stavby

dle potřeby a choutky rozmanitými přístavky se rozšiřovaly (v Praze u sv. Petra, sv. Haštala, sv. Vojtěcha a j.). Vůbec musíme býti pamětlivi, že staří nebyli ve příčině symmetrie tak úzkoprsými a nedůtklivými jako my. Nejen že rozhodovaly tu praktické potřeby, ale někdy věru nevíme ani, jak si vysvětliti odchýlku. Tak na př. měl chrám Zlatokorunský čtyři lodi, Zbraslavský též čtyři a nestejně dlouhá ramena příčná, v Sedleckém jsou bokové lodi nestejné šířky a tak na mnohých jiných místech. Umístění kaple svatováclavské, západní partie chrámu Lounského — různé profily pilířů a tvary konsol na téže stavbě, úchylka osy kůru od osy lodi a t. p. jsou zjevy, kterými si staří tak hlavy nalámali jako my.

Právě v této nehledané nesouměrnosti spočívá malebnost a půvab mnohých staveb gotických. Ovšem kdyby dnes architekt se zřetelem k praktickým potřebám při novém chrámě gotickém něco takového navrhl, nemilosrdná kritika by ho rozdrtila, táž kritika, kteráž potom krčí rameny nad škatulkovou gotikou naší doby.

Nejlepší důkaz, že tehdy byl jiný duch času. Tehdy rozhodovala praktická potřeba, stavělo se z vnitřku na venek a resultát byla rozmanitost a malebnost — dnes jsme otroky symmetrie, a výsledkem jest jednotvárnost, šablonovitost.

Konečně zbývá mi dotknouti se aspoň zběžně ještě jedné důležité věci. Doba slohu gotického byla dobou slávy a moci církve, a proto i dobou největšího rozkvětu různých ústavů duchovních, zvláště klášterů. Podstatné části středověkého kláštera byly: 1. veliký chrám, v němž mnišský kůr často zaujímal i značnou část střední lodi. Chrám byl u nás obyčejně severním křídlem, aby chránil před studenými větry; k němu přiléhala budova pro mnichy — konvent — jehož středem byl t. zv. rajský dvůr obklíčený kolem čtverečnou chodbou — ambitem, — k němuž družily se ostatní místnosti klášterní. Byla to s t u d n i c e v podobě polygonální kapličky do dvora vystupující; k a p i t u l n í síň, prostranná místnost ve východním křídle kláštera s malou oltářnicí, r e f e k t á ř s k u c h y n í, dílny (officinae), kde mniši psaním a pracemi rozmanitými se zabývali, a konečně společná l o ž n i c e (dormitář) v prvním patře.

Zvláštní cely pro mnichy byly původně jen u kartusiánů, teprve ve XIV. věku dovolovány byly i jiným řádům, a jest někdy zajímavo pozorovati, jak obratně cely do starého dormitáře byly vstaveny (Zl. Koruna, Bebenhausen).

Dům opatův (prelatura) se zvláštní kaplí stál opodál před konventem, rovněž tak nemocnice, dům pro hosti, poutníky, hospodářská stavení a v cisterc. klášteřích i kostel lajků. Vše bylo obklíčeno jako malé městečko hradbou s věžemi a pevnou branou.

Oceňovati sloh gotický po stránce esthetické, vytýkati jeho znamenité přednosti a nezapříti ani nepopíratelných vad, nedovoluje mi čas a myslím, že bych nemohl pověděti ani tolik, co kdysi arcimistr Tyrš ve své brožuře o slohu gotickém velmi důmyslně uvedl, spíše zdá se mi nutným dotknouti se někdy i u nás dosti rozšířeného mínění, že by jedině sloh gotický byl opravdu církevním. Mínění to vyšlo z Německa v době, kdy gotika považována za sloh staroněmecký, a k rozšíření jeho nemálo přispěl jinak výtečný Jakob svým známým dílem »Die Kunst im Dienste der Kirche«, jež gotice rozhodně straní. Po mém soudě jest domněnka ta se stanoviska církevního, esthetického i praktického naprosto mylnou. Církev římská jest i v umění katolickou, připouští pro své bohoslužebné budovy každý sloh a právem žádá jen, aby se vyhovělo vznešenému účelu budovy a liturgickým požadavkům. Jeden a týž duch církve římsko-katolické zplodil basiliku, sloh románský i gotiku, on dovedl renaissanci, barok ba i klassicismus přizpůsobiti svým potřebám.

Pokud se týče stránky esthetické, nebude nikdo popírati, že dokonalý v duchu církve pracující umělec dovede v každém slohu, který ovládá, provésti budovu krásnou, požadavkům esthetickým vyhovující. Ovšem že tu nerozhoduje z pravidla krása absolutní, jako spíše relativní záliba jednotlivce, a tu najdeme mnohého, jenž pro ten neb onen sloh výhradně jest zaujat snad proto, že mu popřáno bylo viděti jen v tom slohu skvělé výtvory anebo že v něm se zálibou pracuje. Mohu však z vlastní zkušenosti tvrditi, že jsem byl stejně dojat krásou vnitra basiliky Svatopavelské jako velebným domem Špýrským, nebetyčnými věžemi velechrámu Kolínského, obrovitou bání Svatopetrskou, a že přece mne jakýmsi neodolatelným kouzlem vábí

poutnický chrám Staroboleslavský a genialní výtvory našeho Dienzenhofra.

Když však za našeho věku, jenž všecky slohy zdárně napodobí, novou stavbu podnikati jest, tu zajisté mužové rozvážní hleděti budou nejen k prostředkům peněžním, ale i poměrům místním, materiálu a uměleckým silám, jež mají k dispposici, a dle toho rozhodnou, co by bylo nejúčelnější a nejkrásnější.

Avšak zdá se mi, že jsem suchopárným výkladem svým až z míry dlouho unavoval vzácné shromáždění. Vím dobře, že nemohl jsem dosti učiniti úkolu, jenž dnes již přesahuje mé síly. Člověk, který po dlouhá léta vzdálen jest onoho srdce, z něhož svěží krev po celé vlasti proudí, matičky Prahy, člověk, jemuž jen sporá prázdeň dovoluje na potulkách po odlehlém zákoutí sbírati umělecké drobty, s těží vyhoví těm, jimž přáno čerpati z hojného zdroje umění, a proto prosím, abyste dnes ráčili za vděk vzíti aspoň dobrou vůlí a slabosti výkladu nepočítali na vrub látky, nýbrž na nedostatečnost řečníkovu.

Řezba „Snímání s kříže“ v kostele Jankovském.

Podávají Dr. **Ant. Podlaha** a **Ed. Šittler**.*)

V »Soupisu památek historických a uměleckých politického okresu Sedlčanského« uveřejnili jsme na str. 29. reprodukci znamenité řezby ve dřevě »Snímání s kříže«. V přítomném článku chceme poukázati k souvislosti pozoruhodného tohoto díla s jistou mimočeskou skulpturou, jejíž do jisté míry volnou kopii řezba Jankovská býti se jeví.

Snímání s kříže.

Relief Klosterneuburský.

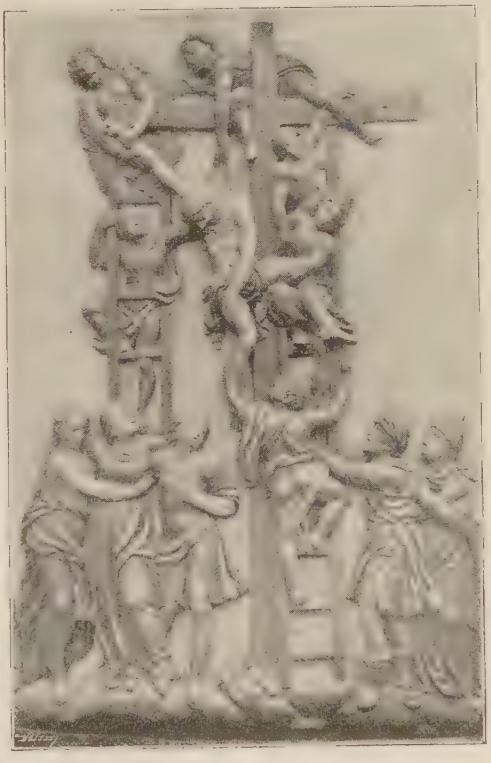

Relief Jankovský.

V pokladnici kaple královské residence

*) Za laskavé cenné pokyny vzdáváme srdečné díky p. dru K. Chytilovi.

v Mnichově chová se ve vosku modelovaný (bossovaný) plastický obraz »Snímání s kříže«,[1]) na jehož okraji čte se jakožto jméno autorovo »MICH ANG. BONAROTA F.« Dle toho tedy by relief ten byl dílem Michelangelovým. A za práci Michelangelovu skutečně také byl pokládán; v seznamu pokladnice zmíněné kaple z r. 1637 nalézá se vlastnoruční poznamenání kurfirsta Maximiliana I.: »Ist das rechte Original von Michelangelo.« Znalci děl proslulého mistra tohoto však určitě tvrdí, že relief Mnichovský není nikterak dílem jeho, a že tudíž signování mistrovo jest podvrženo.[2]) Oeckelhäuser vyslovil domněnku, že voskova tato bossura jest plastickou nápodobeninou známého obrazu »Snímání s kříže« od Daniela de Voltera v St. Trinita ai Monti v Římě; avšak toliko komposice hořejší partie vykazuje jakousi příbuznost; v partii dolejší různí se obě řečená díla naprosto.

R. 1610 učinil Jan de Voss, rozený Nizozemec a od r. 1605 dvorní zlatník císaře Rudolfa II. s dovolením vévody Bavorského odlitek reliefu toho pro pána svého a provedl jej ve stříbře.[1]) Stříbrný tento odlitek nalézá se nyní v majetku kláštera Klosterneuburského, jemuž byl od dvora císařského nepochybně darován.[2])

A s reliefem Mnichovským a ovšem i Klosterneuburským shoduje se co do komposice své zcela dřevěný relief Jankovský, toliko v podrobnostech nepatrně se odchyluje, jakož z reprodukcí vedle sebe tuto položených jasně vysvítá. Hlavní figura: bezvládné tělo Kristovo jest úplně totožná; rovněž i skupení osob je snímajících v hořejší partii; toliko držení hlav jest pozměněno. Dolejší skupina na Jankovském obrazu jest mnohem chudší nežli na reliefu Mnichovském; čítáť pouze pět osob, kdežto na bossuře Mnichovské jest jich dvanácte. Na reliefu Jankovském podržena v pravo pouze přední skupina: P. Maria podpírána ženou jakous a sv. Janem; z levé skupiny pak přejaty pouze obě přední postavy.

[1]) Zettler, Ausgewählte Kunstwerke aus dem Schatze der reichen Capelle in der kgl. Residenz zu München, München 1874, tab. VIII.

[2]) Zettler sám o autenthičnosti bossury Mnichovské jakožto díla Michelangelova nepochyboval.

[1]) Zároveň učinil tajně, t. j. bez dovolení vévody Bavorského ještě jeden odlitek pro vévodu Würtenberského, začež obdržel 500 zl.

[2]) Viz Prof. Carl Drexler & Dr. K. List, Goldschmiede-Arbeiten in dem Regul. Chorherrnstifte Klosterneuburg bei Wien 1897.

Drobné historické a kulturní zprávy.

Podává **Frant. Štědrý**, farář v Slavětíně.

1. Kde byl M. Matěj z Janova farářem?

Tomek v III. díle dějin Prahy 349—356 má za to, že byl Matěj z Janova farářem Veliké vsi v děkanství druhdy Chlumínském a sice asi od 1389—1394. Ze starých far doby předhistorické máme ještě druhou v děkanství Žateckém. Známí faráři prvé Veliké Vsi jsou: Vilém do 31. ledna 1356, Jakub druhdy v Suchdole do července 1366. Jan druhdy f. v Pšově do 1370 do 26. března, od té doby Přibík druhdy f. sv. Jakuba a Filipa v Starém městě Pražském. Jiří byl do 1377 do 23. března a po něm Jakub druhdy f. v Bojmicích jestě koncem 1379. Odtud do 17. ledna 1392 jest mezera, ale týž den jmenuje se Václav f. a přichází ještě v 1398. Po něm Hereš do 27. srpna 1412, po něm Zbyněk z Rojavy do 1417. Petr z Loun do 1419 a poslední Václav syn Martinův z Lípy. Uvážíme-li, že Veliká ves u Žatce vykazuje prvého známého faráře Matěje, po jehož smrti 1393 5. prosince Jan, kaplan Jindřicha z Dubé, za faráře ustanoven jest, kdežto Veliká ves v děkanství Chlumínském žádného Matěje nemá, pokládáme výš dotčeného za totožného s M. Matějem, synem Václavovým z Janova a rok a den úmrtí jeho blíže se určuje prosincem 1393.

2. Nová zpráva o kronikáři Václavovi Hájkovi z Libočan.

Ottův Slov. nauč. X. 755. praví, že Václav Hájek od podobojích přestoupil k straně pod jednou a že stal se knězem krátce před 1524. Dle akt komorního soudu VI. G. A. 1. 2. praví o Hájkovi děkan Velvarský Matěj, že přesídlil z Kostelce (u Budyně) do Zlonic a po té do

Chržína, kteréžto dvě fary byly podacím Viléma z Ilburka sedením na Lemberce. Kostelec patřil pánům z Hazenburka. A třetí svědek, Jan Kuchař, praví výslovně, že kněz Václav (Hájek) r. 1521 šel s knězem Charváteckým Valentinem k p. Vilémovi z Ilburka na hrad Lemberk. Počíná tudíž působiti Václav Hájek v děkanství druhdy Řipském. Zajímavo bylo by stopovati ordinandy v těch letech před 1521., jsou-li kdes zachována jména jejich.

3. Poslové z Čech na sněm Basilejský.

Dle Palackého III. 2. 382, 385. a Tomka D. Pr. VI. 36. vyjeli 14. července 1437 do Basileje: Petr z Wartenberga na Zvířeticích a Přibík z Klenového z pánů a rytířstva, ze stavu městského Matiáš Landa z Chlumčan a Václav Březka, perkmistr hor viničních a konšel Staroměstský. Z mistrů zvoleni Jan Příbram a Prokop z Plzně. D. D. XV. 312. a Schlesinger Stadtbuch v. Saaz č. 420. praví, že Matěj Zajíc, měšťan Žatecký, spolu s Matiášem z Chlumčan byli na sněmu Basilejském v záležitostech celého království (quia Mathias de Chlumpczan similiter et defendens (Mathias Zagiecz de Zacz) fuerunt in legacione de mandato d. imperatoris Basiliam in negociis tocius regni anni presentis (1437).

4. Příspěvek k staré konkurrenci stavební při záduší.

Arch. Loun. I. C. 2. má tuto zprávu: A. 1382. fer. BI. in crastino s. Stanyslay Mykesch laterator promisit et debet Jessconi dicto Kutsky de Smolnicz ac domino Heyndliczoni ecclesiam Smolniczensem nonam infra hinc et proxime venturum s. Wenceslai festum pavimentare propriis lateribus et cemento. Et si ipse Mykscho decesserit, extunc fratres sui de suis rebus hoc idem explere et facere tenebuntur. Item homines huius ville Smolnicz seu plebis tam lateres quam cementum aquam et alia necessaria super cymyterium ipsius ecclesie adducere debent propria ipsorum vectura. Item eidem lateratori Jossco predictus ex parte plebis predicte tres sexg. gr. dare de ipso labore et cottidie ut dicitur successiue soluere tenebuntur. [Kostel tento viz Matějka Bohumil: Soupis Lounska str. 80.]

5. Ze slov dra Borového v Ottově Slovn. n., V., 36, o **Havlovi Caherovi** »na kněžství byv vysvěcen vedl duchovní správu v Lounech« mohlo by se zdáti, že byl farářem v Lounech. Dle I. E. 11, str. 48. arch. Loun. přišel mladý kněz Havel za kaplana o sv. Havle 1517 a pobyl zde do sv. Jiří 1518. Stal se mistrem svobodných umění na vysokých školách Pražských po 17. dubnu 1518 (Monum. universit. II., 263) a zvolen za faráře v Litoměřicích. Spolu s Havlem Caherou kaplany byli kněz Jíra u sv. Petra a kněz Pavel Misera při špitále městském. O děkanovi Mistru Klučovském zmiňuje se toliko Mojžíšova kronika (arch. Loun. I., A. 9, str. 103).

6. Zbytek ztracených akt manželského soudu doby předhusitské

nalézá se v kodexu č. 2080, dříve miscellanea 12. v archivu města Prahy. Jsou to dva listy pergamenové, sloužící za vložky při deskách. Obsahují výslech svědků jakýchsi, Jana a Kateřiny, prohlášených v Nečemicích a Libiticích u Žatce.

7. Kde si stěžovali Němci v r. 1379 na počešťování?

Kniha visitační Pavla z Janovic, arcijáhna Pražského, praví na str. 13., že osadníci kostela sv. Jana na zábradlí stěžovali si na tamního faráře Matěje z Polsky, že osada jejich jest s poli německá a proto že by měl farář míti vikáře Němce. [Románské zbytky císařem Josefem II. zrušeného kostela srovnal se zemí duch naší doby, vtělený v assanaci.]

V Soběchlebech u Maštova praví osadníci, že jsou Němci a farář jejich Václav že neumí německy. Ves náležela podacím právem proboštům Vyšehradským. Dle našeho zdání byla ves tato zalidněna Němci po moru, který v roku 1348 po Čechách i jinde v střední Evropě zuřil (Lib. visit., 121. str.).

8. Něco o klášteře Postoloprtském.

Tento klášter slynul dle Palackého III. a. 323 drahocennými památkami, zvláště přebohatou knihovnou, které zničeny jsou hlavně Husity Lounskými a Žateckými. Až do nedávna nebyla známa ani pečeť širšímu obecenstvu. Teprve Schlesinger ve svém »Stadtbuch von Saaz« upozornil, že v c. k. dvorním archivu ve Vídni nalézá se pečeť konventu a opata Dětřicha z r. 1358, dosti zachované. V odlitku sádrovém, který máme po ruce, spatřuje se pečeť konventu kulatá, v průměru 6·7″ mající. Pod třemi

baldachynky gotickými stojí tři postavy: uprostřed Panna Maria s děťátkem v levé poněkud natažené ruce, pravice její drží levici Ježíškovu. Po pravé straně sv. Školastika (Škonka) a po levé sv. Benedikt s berlou v pravici a knihou v levici. Nápis proveden jest v majuskulích: ✻ S. CONVENTVS DOMVS S. MARIE IN PORTA APOSTOLORVM S. SCOLASTICA S. BENEDICTVS.

Pečeť opata Dětřicha mezi 1341—1358 jest vejčitá. Postava opatská štíhlá, mitra nízká, berla jednoduše ohnutá stojíc na podstavci. Nápis, pokud se čísti dá, jest: S. TEODRICI... PORTA APOSTOLORVM.

Starokřesťanské malby.

Dle prof. Armelina podává **J. V.** (Pokračování a dokončení.)

I tento symbolický obraz lze jen zřídka viděti o s a m o c e n ý. Co jsme viděli u symbolických ptáčků (holubic), ještě u větší míře platí o rybě, kterou malovali jednou s l o d í, podruhé s k o t v i c í, jindy s h o l u b i c í, někde sdruženou s b e r á n k y, jinde s c h l e b e m. Tato poslední kombinace jest nejdůležitější, protože jaksi nejpříměji čelí k E u c h a r i s t i i.

Smysl tohoto symbolu jest h l u b o k ý; neboť tato r y b a bývá spojována se zázračným rozmnožením chlebů a ryb, takže současně se tu naráží na věc, naznačenou divem samým. (Eucharistii.)

V proslulých kobkách hřbitova sv. Kallixta (řečených c u b i c o l l i d e i s a c r a m e n t i, právě protože jsou bohaté na symboly sv. svátostí) a v mnohých jiných vídáme nezřídka kvas dvou osob, na němž jsou připraveny 2 ryby. Již na první pohled postřehneme, že jest to reprodukce třetího zjevení se Krista učeníkům, o němž vypráví sv. Jan,[1]) t. j. že na břehu jezera Tiberiadského, kde učenníci po zázračném lovu ryb uzřeli na břehu řeřavé uhlí a rybu svrchu položenou s chlebem. Sv. Augustin mluvě o tomto zázraku, dí, že tato smažená ryba byla obrazem Krista a jeho umučení (piscis assus Christus passus).[2])

Ze umělec ten měl opravdu na mysli Svatost Oltářní (k níž se odnáší scéna zázračného rozmnožení chlebů na poušti), toho důkazem jsou koše naplněné chleby, které obyčejně vídáme na obrazech těchto hostin, o nichž se činí zmínka v Evangeliu.

Než dvě znamenité památky z dob nejstarších vysvětlují nám ještě lépe tento symbol. První jest náhrobní deska biskupa Hierapolského ve Frygii, jménem Albercia, z níž vyčítáme asi toto:

»Víra mne vedla a připravila mi za pokrm rybu vyšedší z veliké nádržky naplněné vodou nejčistší, kterouž drží v objetí čistá panna: ta ji dá jísti svým miláčkům na každém místě a přidá jim ještě vzácného vína smíšeného s vodou a s chlebem... Ti, kteří chápou tyto věci, ať se modlí za mne.«

Druhá vzácná památka tohoto druhu byla nalezena v Autunu r. 1839 a spadá do prvé polovice III. století. Rovněž jako předešlá jest psána řecky; jest to náhrobní deska jednoho z věřících jménem Pectoria, pohřbeného nedaleko řečeného města. První část se skládá ze 6 veršů, jichž iniciálky tvoří akrostych ΙΧΘΥC: »O božský zrozenče Ryby nebeské, přijmi s úctyplným srdcem nesmrtelný život mezi smrtelníky. Nechť omládne tvá duše, můj drahý, v božských vodách a proudech věčné Moudrosti, která v pravdě obohacuje. Přijmiž rozkošný pokrm od Spasitele Svatých, jez, pij, drže Rybu ve svých rukou.«[1])

V jedné z nejstarších kobek krypty Lucininy jest namalována ryba plovoucí na vlnách, na jejímž hřbetě leží koš z proutí plný podpopelných nekvašených chlebů, kterým Římané říkali mamphula a jakých užívali zvláště židé ku svým posvátným obřadům. Mezi chleby vidíme tu skleněnou nádobku do pola naplněnou vínem.

I tento symbol vztahuje se na Eucharistii a jest takřka anticipovaným překladem slov sv. Jeronyma, která pronesl o toulonském biskupu Exuperiovi, rozdavším všecky statky chudým.[2])

[1]) Hlava XXI., 1.—14.
[2]) In Ev. Joan. Tract. 123, 2.

[1]) V. Lenormant. Mélanges d' Archéologie, IV., p. 118.
[2]) Nikdo není bohatším nad toho, kdo Tělo

V řadě ideografických symbolů nelze přehlédnouti také ty, které jsou vzaty ze scén života venkovského a pastýřského; neboť v nich častokrát i figury vedlejší podle disposice celého předmětu hrají hlavní úlohu.

Tak na př. v kryptách Lucininých bývá umístěna mezi dvěma ovečkama neb na hřbetě ozářeného beránka (na hřbitově sv. Petra a Marcellina) pastýřská nádobka s mlékem (mulctra). V tomto případě i tato nádobka patrně se odnáší k Eucharistii, jak dokazují vidění popsaná v aktech sv. Perpetuy. Ostatně i slova sv. Evangelia přirovnávají věřící k ovečkám a beránkům Kristovým, který sebe nazval pastýřem a svou Církev ovčincem.

Tyto scény nám upravují cestu k allegorické mluvě, kterou si oblíbilo křesťanské umění hned v prvopočátku.

Jedním z nejstarších obrazů tohoto druhu jest réva, plná odnoží obtěžkaných hrozny, jenž jest v Evengeliu obrazem Krista a jeho věřících. Nejkrásnější exemplář této malby se nám zachoval v kobce Flaviově na hřbitově Domitillině, kde jest strop okrášlen dvěma výhonky, v jejichž závitcích a úponcích umístil malíř několik drobných geniův, obírajících se vinobraním.

Nejobyčejnější malba tohoto způsobu jest znázornění pastýře uprostřed stropu nebo v arcosoliích. I tyto obrazy mají za základ parabolu o dobrém pastýři, ačkoliv tu a tam přidal některý malíř z vlastního popudu rozličné přívěsky z pastýřského života, jež nacházíme na náhrobcích pohanských. Než jak velký jest rozdíl mezi pastýřem na malbách křesťanských a pohanských Mercurů a Faunů! Ze slov Tertullianových — Patrocinabitur pastor, quem in calice depingitis? — víme, že obraz pastýře malovávali i na kalichy.

I tento symbol, který svým obecným smyslem značí spásu a vykoupení lidstva, brává na se rozličnou tvářnost; neboť jednou vidíme dobrého pastýře uprostřed svého stáda, po druhé se ztracenou ovečkou na ramenou, jindy s apoštoly, jimž svěřuje své ovečky, někdy také úplně osamoceného s různými přívěsky pastýřského zaměstnání.

Třikrát nebo čtyřikrát nalézáme v katakombách předmět tomuto příbuzný, totiž Orfea. Někteří archaelogové udávají chybně, že tento obraz jest v katakombách zjevem obyčejným. Jak bylo řečeno, stěží lze napočítati 3 nebo 4 příklady. Připomínám tuto věc ne bez příčiny, protože z ní odvozovali naprosto mylné konkluse, jakoby obrazy v katakombách byly směsicí maleb křesťanských a pohanské mythologie — závěr to, nad nějž není nic nepravdivějšího!

Obraz Orfea, jakéhos poloboha, byl za prvních věků křesťanské éry velice rozšířen. Neobsahoval sám o sobě nic pověrečného neb modloslužebného, byť pouze jakýmsi zosobněním hudby a básnictví. Ký div, spatřoval-li nejen křesťanský malíř, ale i někteří sv. Otcové a církevní spisovatelé, jako Irenej, Řehoř Nyssenský, Jan Zlatoústý, Augustin, Kassiodor a jiní v mythu o Orfeovi s lyrou mezi divokou zvěří podobnost s Kristem, kterýž svým slovem také ukrotil dravce v lidské podobě, změniv svým učením mravy lidské společnosti. Tuto analogii postřehli i mnozí z pohanů, poněkud obeznámení s naukou křesťanskou, a prof. Armelini tím vysvětluje, proč císař Alexandr Sever ve svém lararium na Palatinu postavil vedle sochy Kristovy i obraz Orfeův.[1])

Byť to předmět z nemnohých, jež vzali věřící od pohanů, který se hodil za symbol křesťanské myšlénky.

Tuto věc dovedně objasnil archaeolog Rossi,[2]) který dokázal slovy Tertullianovými — přese všecek jeho montanistický rigorism, — že křesťané dobře rozeznávali v uměleckých předmětech, co bylo rázu formálně modloslužebného (quae ad idololatriae causam pertinebant) a co sloužilo pouze k okrase (simplex ornamentum).[3])

Jak dobrý rozdíl dovedli činiti křesťané o této věci, ukázal týž slavný muž ještě lépe tam, kde mluví o mučenictví Svatých 4 mučeníků (ss. IV Coronatorum).[4]) Tam se totiž vypravuje, že čtyři umělci byli hotovi vypracovati figury Amorů a Viktorií, ano i Světlonoše (simulacrum solis cum quadriga), ale sochu Esculapia provésti že odmítli, začež byli mučeni a odsouzeni k smrti.

Podoba Světlonoše, symbol to slunce kosmického, nezdála se jim urážeti kře-

Kristovo nosí v proutěném košíku a Jeho krev ve skleněné nádobě. Ep. 125 ad Rusticum.

[1]) Lamprid. Alex. Sev., XXIX.
[2]) Roma sott. III., p. 578; II., p. 352.
[3]) Adversus Marcionem l. II., c. 2.
[4]) Bull. arch. crist. 1879, p. 49.

sťanské svědomí, zvláště proto ne, že nebyla určena do nějakého chrámu k modloslužbě; za to však zcela opáčně se měly věci tam, kde se jednalo o modlu syna Apollinova. Tolik o cyklu obrazů allegorických.

III.

Přejděme nyní k třídě biblických obrazů, jichž jest více na počet a rozmanitější, ačkoliv i zde často se opakují obrazy stejného druhu.

Jako v cyklu předešlém i zde myšlénka umělcova nezastavovala se při pouhém historickém vypravování, nýbrž mířila dále k smyslu skrytému, právě tak, jako si počínali sv. Otcové ve svých katechesích, když vypravujíce děj dotýkali se smyslu tropologického.

A právě tato okolnost nám vysvětluje, proč i biblické obrazy se malovaly takřka v určitém rámci, jedny v nezměněném sdružení s jinými tvořící cyklus, v němž více než jasně postřehujeme vzájemný vztah a obdobu mezi ději zcela různými — smyslem však shodnými.

Na prvním místě slouží uvésti potopu, z níž malíř, pominuv všech ostatních i nejhroznějších episod znázornil Noema v arše (zcela jednoduché čtyřhranné schránce opatřené víkem), v postavě modlícího se, nebo jak béře do ruky holubici s haluzkou v zobáčku neb v drápcích. Tento obraz nesloužil pouze k paměti na historickou událost, spíše k znázornění toho, čehož byla archa Noemova obrazem, t. j. Církve, v níž věřící vodou křestní znovuzrození dojdou spásy před věčným zahynutím.

Že jest tomu tak, dokazují některé pomníky téhož druhu. Na jednom z lateránských sarkofagů totiž spatřujeme v arše místo Noema ženskou postavu modlící se (orante) — symbol to duše s jménem IVLIANE. A právě v témž smyslu se nesou slova sv. apošt. Petra, který přirovnává křesťany k Noemovi a jeho dušem spasivším se v arše.[1])

Obrázek Noema v arše bývá sdružen s malbou Jonáše buď svrženého do moře neb pohlceného velrybou v podobě příšerné obludy, jindy sedícího pod besídkou neb vyvrženého na břeh. Smysl tohoto znamení podal sám Kristus, naznačiv jej typem vzkříšení Jeho i veškera pokolení lidského, takže jest tento obraz jedním z nejvhodnějších na křesťanském hřbitově.

Vedle Jonáše vídáme často Daniela mezi 2 lvy. Prorok bývá nah, stává zpříma s rukama roztaženýma (modlící se), takže jest tuto méně věrně kreslen dle vypravování Písma, kde čteme, že seděl uprostřed 7 lvů.[1])

Tento obraz spolu s předešlým a někdy s třemi Mládenci v peci ohnivé v Babyloně podle výkladu sv. Cypriana nejen byl křesťanům povzbuzením k zmužilosti, v níž sluší křesťanům následovati hrdiny starozákonní, spíše sloužil jim za symbol vzkříšení z mrtvých.

Sv. Efrem mezi řečenými typickými osobami vzkříšení uvádí i Jonáše a praví, že tělo zvítězilo nad lví jámou, nad ohnivou pecí v Babyloně a nad příšernou rybou, která byla nucena vyvrci, co byla pozřela.[2])

Někdy přijdeme na jinou obdobu mezi třemi Mládenci, kteří zdráhali se uctíti Nabuchonodosorovu modlu a tři Magy (sv. Krále), kteří hluboce koří se Ježíškovi.

Kompenetrace těchto dvou předmětů srovnaných mezi sebou není náhodná; vidíme tu stejnou posici, tytéž symmetrické pohyby, takže z celku jakož i z jednotlivostí vyzírá zúmyslně hledaný soulad.[3])

Postřehujeme tudíž myšlénku sv. Otců církevních, jižto ve třech hebrejských mládencích viděli typ sv. Církve nejprve pronásledované, potom vítězící, jak obětuje své poklady — prvotiny lidského pokolení — Tomu, kterýž přišel zničit modloslužebnost.

Konečně připomínáme na tomto místě obrazy zázračného vzkříšení Lazarova, někdy spolu s Mojžíšem bijícím do skály, o níž bude řeč mezi malbami předmětů liturgických.

Soustavné opakování těchto předmětů umístěných v určitém pořádku, jejich vzájemný vztah ukazuje, jak jsme podotkli, že umělec nekreslil náhodně, ze své choutky, ale spíše veden hlubokou bohosloveckou naukou, protože tyto scény tak v sebe zasahují, jedna z druhé tak vyplývají, jako části dobře promyšlené řeči.[4])

Nyní přichází řada na obrazy Krista Pána, Panny Marie a některých Svatých.

Připomněli jsme několikrát a hleděli

[1]) I. Petrova 3, 20.

[1]) Daniel, XIV., 39.
[2]) Le Hir, Etudes bibliques, II., 414.
[3]) Allard. Rome sout., 319.
[4]) Allard, l. c.

jsme dokázati, že symbolický duch křesťanského umění v dobách persekučních zahaloval všecky obrazy odnášející se k věrouce v jakous mystickou mlhu, a i v cyklu maleb historických vzatých z Písem jedině si hleděl ideje a smyslu skrytého.

A to jest také příčinou, proč křesťanští umělci skoro nikdy nemalovali scén vzatých ze smrti sv. Mučeníků neb samého Božského Vykupitele; doposud se nepodařilo a sotva kdo bude tak šťasten, aby odkryl v katakombách obraz Ukřižovaného. Teprve ku konci IV. století a počátkem pátého počalo církevní umění ponenáhlu uvolňovati se v této příčině a na rozsáhlých stěnách basilik objevují se scény vzaté z dob pronásledování, počínajíc umučením Kristovým.

Tato kriteria sluší míti na mysli i při obrazech osob svrchu řečených. Žádný pomník v křesťanských hřbitovech z prvních tří století nepodává nám obraz Krista dle jeho skutečného typu, pokud jest nám znám z tradic nebo z tahů, na nichž se křesťanské umění později ustálilo, pochodících snad z ústního podání přeneseného od apoštolů na učeníky.

Obyčejně představuje se v katakombách Spasitel jako Dobrý Pastýř v podobě mladistvého jinocha. Ku konci III. století, někdy — ovšem zřídka, jakoby ještě se strachem — místo Dobrého Pastýře malovali Krista učícího uprostřed učeníků, neb jak koná některý svůj zázrak.

Postava jest vždy táž bezvousého mládence s kučeravým vlasem — beze všeho zvláštního rázu, který by pamatoval na Jeho Božství; jediná mladost jest výrazem jeho věčného mládí — věčného rodu z Boha Otce.

Co jsme tuto pověděli, nevylučuje, že by se nám byl nezachoval tradicionelní typ Kristův; jest možné, že i tu a tam některý obraz z dob nedlouho po Jeho smrti přečkal i nejnepříznivější časy prvních věků.

Sv. Augustin vypravuje, že za císaře Hadriana, tedy nedlouho od věku apoštolského, sekta Karpokratianů měla několik obrazů a sice chovali je v takové úctě jako věrné podobizny, z kterých pocházela i ona, kterou umístil Alexandr Sever v císařském paláci na Palatinu. Eusebius zaznamenal, že viděl sochu Kristovu v Caesarei Filipově nedaleko domu Hemoroissina. V katakombách však nenajdeme nic podobného vyjma podobizen apoštolských knížat sv. Petra a Pavla.

V křesťanském museu bibliotéky Vatikánské chová se bronzový medailon sv. apoštolů Petra a Pavla, nalezený Boldettim na hřbitově Domitilliné a pocházející z epochy Flaviův, kdy řecké umění ještě květlo v Římě. Znalci soudí, že jest to nejstarší podobizna dosud známá. Již na první pohled poznáme, že máme před sebou skutečné podobizny, nesoucí ikonografický ráz sv. apoštolů, který se nám zachoval podnes, byť snad tu a tam poněkud přepjatě.

Hlava sv. Petra má vlas krátký a vous kučeravý, krátký a okrouhlý, tahy v obličeji poněkud tupé; naproti tomu jeví se uhlazenější výraz tváře sv. Pavla s vysokým čelem, pleší, hustým, ponenáhlu úžícím se vousem. Celkem týž ráz a tahy, jak nám je popisuje pozdější Niceforus Kallixtus, a které se udržely hlavně v tradicích římských po všecky časy.

Mimo řečené historické osoby a obrazy několika Svatých neb i prostých věřících poblíž jejich hrobů zhusta přicházíme na postavu řečenou orante. Tato podoba, zřídka mužského rodu, má své jméno odtud, že stojí vzpřímená s rukama zdviženýma a roztaženýma — jakž bylo u křesťanů ve zvyku při modlitbě. Modlící se žena stává často proti Dobrému Pastýři, což ji prozrazuje buď jako zosobnělou Církev nebo jako Pannu Marii. Tento dvojí výklad — podle Rossiho — jednoho a téhož obrazu má svůj základ v nejstarší křesťanské literatuře; neboť již u sv. Ambrože čteme: »Multa in figura Ecclesiae de Maria prophetata sunt.«[1])

Nápis nalezený v kryptě sv. Magdaleny u sv. Maximina v Provenci potvrzuje zřejmě tento výklad; neboť na pomníku, na němž jest představena orante jako v katakombách, čteme nad její hlavou následující: »Maria Virgo Minester de Tempulo Gerosale«, kteráž poslední slova naráží na starobylou legendu o pobytu P. Marie v chrámě Jerusalemském.[2])

Orante tam, kde stojí osamocena, prosta všech bližších značek, nebývá obrazem zesnulého, spíše připomíná jeho duši — proto bývá rázu ženského.

Pannu Marii vídáme na malbách v ka-

[1]) De instit. Virg., c. XIV.
[2]) V. Thilo, Cod. apocrif. Nov. Test., I., 349.

takombách sedící na kathedře s Ježíškem na kolenou, s 3 Magy (sv. Krále), jak podávají Ježíškovi dary.

Je-li podoba sv. Panny uprostřed celé komposice, tu umělec někdy ze symmetrie namaloval sv. Krále po obou stranách v počtu rovném (4, 6, někdy až i 12!). Na nejstarším obraze Matky Boží v katakombách místo Magů zaujímá prorok Isaiáš, an prorokuje o hvězdě vyjdoucí z Jakuba.

Znalci soudí, že tento poslední obraz jistě sahá do první polovice II. století. Slohem, kresbou, koloritem se podobá mnohým malbám z epochy prvních Antoninův, odkrytým hlavně r. 1858 na staré cestě latinské, v levo od nové silnice Appiovy.

Konečně chceme se krátce zmíniti o malbách, které svými předměty řadí se do kategorie obrazů liturgických. I tyto jsou zahaleny jakousi atmosferou mystickou, protože byly malovány v době, kdy vládla přísná tajná kázeň (disciplina arcani); než i tu postřehujeme vždycky paprsek skryté pravdy.

Co do předmětu odnášejí se tyto malby zvláště ku Svátostem Křtu, Pokání, ¡Eucharistii, k udílení týchže Svátostí k užitku z nich přijatému.

Řadu tohoto veledůležitého cyklu obyčejně otvírá osoba, jak úderem hole na skálu vyvádí vodní bystřinu; ku kteréžto scéně připojuje se druhá příbuzná, ano skoro obsahem totožná: muž sedící při rybolovu.

Tato druhá scéna nejen že někdy v blízku následuje, ale tvoří s předešlou jeden celek, neboť někdy rybář táhne na udici rybu z vod, které vyšly ze skály pod ranou hole.

Celou scénu uzavírá obrázek člověka dnou sklíčeného, ale s ložem (grabatum) na zádech!

Dále následuje na trojnožce ryba s chlebem; po levici osoba oděná palliem, pravou ruku vztahuje na chléb. S druhé strany jakás matrona s rukama roztaženýma k modlitbě.

Vidíme tu svrchu uvedenou hostinu sedmi osob a před stolem řečeným sigma (pro podobu s řeckým Σ) stojí koše s chleby, známé z rozmnožení chlebů.

Tuto řadu opět uzavírá Abrahámova oběť (s Isákem), vedle nichž spatřujeme koš s dřívím, kozelce i keř, v němž uvázl za rohy.

Již z pouhého popisu a z toho, co jsme doposud řekli, každý může uhodnouti smysl těchto obrazů.

Tyto malby, které zdobí patero kobek na hřbitově sv. Kallixta — právě proto nazvaných cubicula sacramentorum — sahají až k počátkům III. století. Jsou soudobé s Tertullianem, takže jeho slova právě nám slouží k jich výkladu. On to jest, který přirovnává křesťany k rybičkám zrozeným ve vodách křestních, ve vodách, které se řinou ze skály (quae defluit de petra), tím totiž naráží ve své řeči na slova sv. Pavla o mystické skále Kristově (Petra autem erat Christus).[1])

Tudíž ona osoba, která bije holí do skály podobně jako Mojžíš ve Starém Zákoně, jest vůdce nového Israele (dle slov pěvce Prudentia), jemuž byla dána moc vyvésti ze skály vodu živou, milostnou. V této se rodí a obrozuje plod velké Ryby (ΙΧΘΥΣ) — čímž se znázorňuje úřad Kristem svěřený apoštolům — rybářům to lidí.

A že umělec chtěl opravdu v osobě Mojžíšově znázorniti náměstka Kristova, dokazují některé skleněné památky, ozdobené týmiž malbami, jenže nad hlavou řečeného Mojžíše čteme jméno PETRVS I tyto památky pocházejí z katakomb, jsou tudíž téže platnosti jako malby na stěnách, kde jména Petrova nenalézáme, z té příčiny, že byly přístupny nejen věřícím, ale osobám cizím.

Nyní také lépe pochopíme, proč obraz dnou sklíčeného Kristem uzdraveného v bravním rybníce stojí až za rybolovem; neboť se tu zřejmě naráží na svátostné odpuštění hříchů po křtu spáchaných, kdežto právě uvedený zázrak jest symbolem svátosti pokání.

Vyčerpav takto umělec svátost křtu a jeho účinky, přechází k Eucharistii.

Kněz vztahuje ruku na chléb ležící na trojnohém stole, aby jej proměnil v božskou »Rybu«, jak právě vyjadřuje Alberciův epitaf. Pallium, kterým je oděn, nosívali tehdy kněží dle svědectví Eusebia, sv. Justina a samého Tertulliana. Modlící se matrona nemůže představovati zesnulou duši, spíše, jak jsme podotkli, jest tu zosobnělá Církev, kterou malovali tímto způsobem nejen ve století III., ale i v následujících.

Na starobylé mosaice z V. století ve chrámu sv. Sabiny na Aventinu vidíme

[1]) I. Kor., X., 3.

taktéž zosobněny obě církve, křesťanskou i židovskou (synagogu), v podobě dvou matron s nápisem nad každou z nich: »Ecclesia ex circumcisione«, »Ecclesia ex gentibus«, kterýžto obraz potvrzuje náš výklad.

O scéně sedmi hodujících osob jsme promluvili již dříve; zde toliko připomínáme, že tento obraz má zde své vhodné místo totiž po eucharistickém posvěcení, odnášeje se k svátostným hodům, na nichž účast bráti bylo dovoleno toliko znovuzrozeným svatým křtem.

Celou řadu uzavírá významná oběť Abrahamova, kteráž byla neméně slavným typem oběti Kristovy.

MRÁKOV.

Podává **Fr. Lang**, farář v Milavčích.

Původní kostel zdejší byl dřevěný a byl zbudován roku 1790. Druhý farář zdejší Baltasar Drda podal již roku 1806 žádost k příslušným úřadům, aby na místě starého kostela, který nazývá »ohyzdným« vystavěn byl zde kostel zděný; však svolení k stavbě nové svatyně dáno teprve dne 17. května roku 1810 a zároveň poukázána prozatím částka 5834 zl. 32 kr. v bankocetlích.

Dne 29. srpna r. 1811 posvěcen základní kámen od vdp. vikáře domažlického a faráře všerubského Josefa Vebra a roku 1813 stavba té velmi úhledné svatyně o třech lodích dokonána. Dne 15. srpna jmenovaného roku byl nový kostel zdejší od vdp. děkana novo-kdyňského Hynka Schustera posvěcen. Kostel zbudován zde velmi pěkný, avšak vnitřní jeho úprava zanedbána. Nové bohoslužebné předměty nepořízeny pražádné, nýbrž jen staré věci ze zrušených v té době klášterů sem přivezeny a ty měly zdobiti stavbu tak spanilou! Ovšem že všickni zdejší faráři smutně na to pohlíželi, avšak nedostatku tomu nikterak odpomoci nedovedli, poněvadž kostel zdejší pražádného jmění nemá a najisto k nejchudším v celé diecési náleží. Tato vnitřní úprava ke kostelu nikterak se nehodící přetrvala celá desítiletí a trvá bohužel částečně až dosud. O větších opravách v letech minulých nelze mnoho říci až na to, že v Pánu zesnulý Václav Machník, bývalý farář a osobní děkan zde, z milodarů osadníků dal restaurovati křížovou cestu a pořídil všecky nové oltářní obrazy. Teprve v poslední době ujímá se vysoké c. k. místodržitelství vřele zdejšího chrámu Páně a provádí se značným nákladem nutné opravy uvnitř kostela. Také osadníci horlivě přispívají značnými obětmi k tomu cíli, aby zdejší kostel byl důstojným stánkem Božím. Tak zbudován byl roku 1891 naším mistrem J. Krejčíkem velmi hezký Marianský oltář pro náš chrám Páně, jenž celkem stál 700 zl. a celá tato značná částka věnována byla od osadníků.

Zdejší osada bývala před r. 1790 přifařena k Domažlicům a v dřívějších dobách patřila ke kostelu »u Všech svatých«. Domažlice vůbec byly střediskem Chodů v ohledu právním i náboženském.

Filiální kostel, vlastně jen mešní kaple, jest jen v Starém Kyčově. Úhledná tato svatyňka zbudována byla k popudu velezasloužilého faráře zdejšího Václava Machníka od početné obce tamní, hlavně přičiněním tehdejšího starosty Krištofa Stodoly roku 1863 a zasvěcena dědici země české sv. Václavu.

Před tím nestávalo v Starém Kyčově žádné kaple a jen nepatrný zvonek na vížce jednoho domku zavěšený byl jediným bohoslužebným předmětem v této obci. V uplynulém století od r. 1790 až 1890 vystřídali se zde následující duchovní správcové.

1. Prvofarářem v Mrákově byl Jan Alexander Demuth, jenž zde činným byl od r. 1790—1805.

2. Po něm následoval Baltasar Drda od r. 1805—1819.

3. Jmenovaný duchovní správce zaměnil místo své s Františkem Kraholcem, farářem v Schönavě na Krumlovsku, jenž však pro vysoké stáří na zdejší beneficium resignoval a do výslužby se odebral. Proto praesentován na faru zdejší

4. Josef Schubert, jenž řídil osadu Mrákovskou od r. 1819—1843.

5. Jeho nástupcem se stal Matěj Solber, který osadu zdejší spravoval od roku 1843—1849.

6. Na jeho místo nastoupil Jakub Jankovský, jenž v Mrákově působil od r. 1849—1857. Na to byla zdejší fara bez mála $^3/_4$ roku uprázdněna. V této poměrně dlouhé době byl zde administrátorem Antonín Skočdopole, nyní čestný kanovník, professor pastorálního bohosloví a t. d. v Českých Budějovicích, jenž v Mrákově velmi blahodárně působil, jak z pam. tní desky vysvítá, kdež referát o jeho působnosti zde takto končí: »Památka jeho bude zde dlouho trvati, zasloužil si toho, Bůh mu odměň přičinění jeho.«

7. Dalším duchovním správcem osady zdejší byl Václav Machník, jež zde po dlouhá léta, totiž od roku 1858—1879 s velikým úspěchem pracoval a také pro mnohé a veliké zásluhy o osadu zdejší vyznamenán byl názvem osobního děkana.

8. Jeho nástupcem se stal Josef Roušal, jenž osadu spravoval od r. 1879 do 1889.

9. Od jmenovaného roku, počínaje s druhým stoletím trvání zdejší osady, spravuje osadu Mrákovskou farář Lambert Ludvík.

Farní osada zdejší jsouc původu novějšího, zachovala si po celý čas trvání svého rozhodný ráz katolický. To dosvědčuje nejjasněji ta okolnosť, že v celé minulosti její nebylo zde žádného nekatolíka ani žida a až podnes tak tomu jest.

Osadníci zdejší, potomci v dějinách českých proslavených Chodů, zachovali si některé rázovité zvláštnosti svých praotců.

Především dlužno vytknouti, že ženy zdejší a to na celé farní osadě věrnými zůstaly národnímu kroji, jenž vyniká krásou a lepostí a honosí se zvláštním významem.

Žena chodská svým krojem dává na jevo svou víru a přítulnosť k církvi sv., přizpůsobujíc barvu jednotlivých částek úboru svého k dotyčným barvám církevním. V adventě a v postě převládá barva modrá či fialová, o pohřbech, v den památky všech věrných duší a na jiné smuteční dny barva černá a o slavnostech zvláště radostných barva červená.

Kroj žen chodských také velmi případně znázorňuje volnost, svobodu, neodvislost starých Chodů. Žena chodská nezná šněrovačky, nemiluje těsnosti. Co na ní vidíš, vše jest volné. Volná jest obuv její, sukně volně k tělu přiléhá, slovem, volnost tu vidíš v celém její obleku.

Co se na kroji žen chodských každému zamlouvá, jest jeho spojitost, jednolitost. Mezi jeho jednotlivými součástkami nenalezneš nižádné mezery. Plena splývá na kožíšek a ten opět přiléhá k sukni. Byly doby a bohužel nalezneme modu tu ještě leckdes, že ženy libovaly si v nahotinách, toho však u žen chodských nenalezneš. Není tu ničeho, co by cudnosť a mravopočestnosť uráželo. Neméně pěkný jest soulad ozdob a ozdůbek na tomto národním kroji. Jinde věnuje žena větší péči jen jednotlivým částem těla svého a tu především zdobí; žena chodská však, ovšem dle svého vkusu, zdobí celé tělo své od hlavy až k patě.

Z kroje žen chodských dlužno dále souditi, že staří Chodové, ačkoliv byli srdnatými obhájci krásných Čech na západě, přece jen v dobách pokoje zanášeli se rolnictvím, polařením. Hle! hlavní látky, jež dodávají oblek ženám chodským jest len a vlna. Plachetka či plena, šátek na krk, punčochy, šerka, kožichy mužské i ženské tomu nasvědčují. A před nemnohými lety bylo ještě více plátna a vlny na ženách chodských viděti. Nynější hedvábné, tak zvané novomodní zástěry či fěrtuchy, jakož i šátky na prsa, jež dnes ovšem také jsou hedvábné, v dřívějších dobách bývaly buď vlněné neb plátěné a teprve v nejnovější době, kdy nádhera v šatstvu všude zavládla, naučily se i Chodky zdobiti tělo své atlasem a hedvábím. —

Staří Chodové tedy na jisto zanášeli se rolnictvím a ze všech domácích zvířat měla asi ovce největší důležitost. Když pak mužové museli mnohdy na delší čas domov opustili, aby súčastnili se půtek a bitev, jež tak často v krajině okolní sváděny byly, zpracovávaly ženy jejich výrobky své len a vlnu pro domácí potřeby, totiž na oděv pro sebe a rodinu. Že tento náhled jest správný, dosvědčuje i přítomnosť; nebo, kdežto v Čechách na mnohých místech úplně upustili od pěstování lnu, jest na Chodsku toto odvětví hospodářství dosud všeobecné a snad v celých západních Čechách tolik se nepřede a tolik plátna nevyrobí, jako právě v zdejší krajině.

Ze všeho, co dosud o kroji žen Chodských pověděno, jasně vyplývá, že krásný kroj ten jest také významný a památný,

a právě proto že dlužno ze všech sil k tomu pracovati, aby se na vždy zde udržel.

A ještě jinou zvláštností vyznamenává se osada zdejší, již ovšem také dlužno odvoditi z původního rázu starých Chodů. Zdejší lid totiž rád »chodí« a putuje. Za dlouhých zimních večerů nezůstane Chod doma, kdyby ho snad i řetězem uvázal. Musí jíti návštěvou, či jak se zde říká »na hejtu« a kdyby snad na hejtě jen se vyspal, jest mu snáze, spí se mu to sladčeji než doma. Trhy týdenní a hlavně výroční v okolních městech jsou zvláště oblíbeným dostaveníčkem Chodů. Na trhu vše nejraději si kupuje.

A když zavítá krásné jaro, nastane roztomilé období poutí Chodských. Chodové putují i jednotlivě, ale nejraději v průvodech a to na místa i dosti vzdálená. Možno směle říci, že málo kde tolik se putuje, jako na Chodsku a putuje-li se přece, jest to lidu více méně obtíží, zde ale pravou rozkoší.

Matriky zdejší počínají rokem 1784. Řídil zde zajisté prvofarář výše jmenovaný Alexander Demuth duchovní správu prozatímně až do 19. prosince roku 1790 kdy dostalo se mu právomoci farářské. Matriky psány zde od té doby nepřetržitě a sice v létech 1784-1785 německy, v letech 1785-1787 česky, odtud pak opět německy až do roku 1858, když působil zde jako administrátor vdp. Antonín Skočdopole, který počal matriky psáti česky, v čemž ovšem pak pokračováno ode všech nápotomních farářů zdejších. —

Co starožitností a drahocenných věcí se dotýče, jest zdejší farní chrám velmi chudý a nelze se tomu diviti; vždyť spanilá stavba zdejšího kostela musela pohltiti značné obnosy a proto nebylo asi v tehdejší době ani možno, aby náboženská matice, pod jejímž patronátem nalézá se tato zdejší svatyně, na vnitřní vyzdobení ještě více byla obětovala. Jediné. co zmínky zasluhuje, jsou některé dubové kostelní lavice a jedna zpovědnice, jež honosí se pěknými řezbami. Věci tyto, jakož i hlavní oltář a varhany, dodány sem ze zrušeného kláštera Chotěšovského.

Mutěnín (Muttersdorf).

Píše **Fr. Lang**, farář v Milavčích.

Mutěnín (Muttersdorf, Mutyna), okres Hostouň, hejtmanství Týn Horšovský, městys, 168 domů, 1226 ob. něm.; Erasmus, 9 domů, 48 ob. něm., čtyřtřídní ob. škola něm.

Jméno své má Mutěnín po Mutinovi z Bukovce, purkrabí Pražským, jenž jej založil v letech 1174—85.[1]) Brzo tu pak založena také duchovní správa. První listinná zpráva o faráři zdejším nese se k r. 1359, kdy uváděl faráře do Rokošína plebán z Muthynyna.[2]) Byl to asi farář Ondřej, jenž tu asi r. 1363 zemřel. Potomci snad svrchu zmíněného Mutiny vykonávali tu právo podací. Když pak zemřel farář Ondřej, vykonával právo podací Protiva z Mutiny, jenž sem r. 1364 dosadil Jakuba, jinak Kubíka z Mělnice.[3]) Protiva z Mutiny měl také jistá práva v Hostouni, kdež byl spolupatronem.[4])

[1]) Pam. arch. VIII., 486.
[2]) Lib. conf. I., 88.
[3]) Lib. conf. I. b, 38.
[4]) Lib. conf. I., 127.

Farář Mutěnínský r. 1384 platil 8 gr. půlletního papežského desátku,[1]) z čehož patrno, že příjmy tu asi veliké nebyly.

Farář Jakub r. 1400 zřídil tu oltář sv. Doroty a presentoval k němu s Janem z Pernatic, snad spoluzakladatelem tohoto beneficia, kaplana kněze Vavřince z Hostouně.[2]) Syn Protivův Racek z Hostouně prodal r. 1388 jakési užitky kostelu Mutěnínskému.[3]) R. 1406 vzdal se fary plebán Kubík a tehdy opět týž Racek z Hostouně dosadil sem mistra Arnošta z Metelska,[4]) jenž však již r. 1407 měnil s Václavem, kanovníkem kaple Božího Těla u kostela sv. Petra na Vyšehradě,[5]) kdež již r. 1405 byl dvě kanovnická místa založil. Později stal se ještě kanovníkem u sv. Apolináře a u sv. Víta, od r. 1423 titulárním farářem v Kla-

[1]) Mardet, 235.
[2]) Lib. conf. VI., 29.
[3]) Rel. tab. I., 518. Sedl. IX.
[4]) Lib. conf. VI., 169.
[5]) Lib. conf. VI., 208.

tovech a r. 1435 arcijáhnem Horšovským.[1])

Když r. 1416 zemřel výše řečený oltářník sv. Doroty Vavřinec, řečený Lins, ustanoven od faráře Václava a několika patronů nejmenovaných Jan z Honů (de Honis).[2]) Týž Václav byl tu farářem do r. 1429, ač r. 1424 učinil směnu s Janem Vítkovým, oltářníkem Božího Těla v Boru se svolením patrona Pavla z Bělovic na Mutěníně.[3]) Zdá se však, že z té směny sešlo a Václav Alexander zůstal tu farářem do r. 1429, kdy měnil s Blažejem, plebánem Semněvickým.[4])

Pavlík z Bělovic byl věrný katolík a pomáhal také r. 1434 Chodům proti Bavorům.[5]) Již před tím r. 1433 dělil se o právo podací s Jiříkem z Bonětic, když farář Blažej do Újezda sv. Kříže odešel.[6])

Z následujících let stálých bouří a nepokojů nic jistého se nezachovalo. Ač na zvonu kostelním nesoucím letopočet 1440 nalézá se erb Vidršperkarů z Vidršperka, přece zjištěno jest, že teprve někdy před r. 1513 koupil Mutěnín tvrz, dvůr a městečko Jiří Vidršperkar z Vidršperka od Mikuláše Henigara z Žeberka.

Syn Jiříkův Jan Vidršperkar ucházel se r. 1532, aby mohl na svém zboží hory zaraziti, v nichž prý se hledalo zlato. Ten Jan byl velmi spravedlivý a rozšafný pán. Tehda totiž již živel německý silně se tlačil do vesnic okolních, pročež měl vždy dva písaře Čecha a Němce, aby mohl každému v přirozeném mu jazyce učiniti po právu. Za něho byl tu farářem Ebrhart, jenž neprávem nařkl Mutěnínské na cti. I donutil jej učiniti náležitou nápravu. Vnuk jeho Jakub Jan r. 1620 sloužil jako věrný katolík v cís. vojště proti evangelíkům a horlivě stíhal kněží podobojí i lutheranské v zdejší krajině se skrývající, pročež od Švédů mnohá protivenství mu bylo vytrpěti. Tak když r. 1644 sem vpadli opětně Švédové, utekl s rodinou do lesů, kdež manželka jeho Marie Justýna z Haldingen mu dne 19. června porodila synáčka.[1])

V té době působil tu jako farář Šimon Ambrož Rödiger, od něhož pochází nejstarší matrika zdejší počínajíc r. 1654 a psána jsouc v němčině. Jeho nástupcové byli od r. 1658 Jan Baltazar Bermern, od r. 1668 Eliáš Hanckl, od r. 1671 Josef Fabritius, od r. 1675 Filip Jakub Arbeis, od r. 1677 Jan Jiří Michael, od r. 1703 Jindřich Merklínský a od r. 1732 Bartoloměj Schuster.

V těch a následujících dobách zůstávalo právo podací stále při rodině Vidršperkarů, z nichž Krištof Václav r. 1736 vykonávaje závěť své manželky Anny zřídil a nadal kaplanství v Mutěníně.

Potomně tu působili farářové od roku 1740 Vavřinec Würnitzer, od r. 1745 Volfgang Dengler, od r. 1752 Bohumil Küffner, od r. 1789 Ondřej Hais, od roku 1801 Marcel Fogler, r. 1819 Matouš Pangerl, od r. 1820 Karel Bauer a od roku 1850 Matěj Krim.

Po smrti Kryštofa Karla Vidršperkara r. 1852 prodáno panství Mutěnínské a po nějakých změnách zakoupeno bylo hrabětem z Coudenhoven na Ronšperce a k tomuto panství připojeno i s právem podacím.

Od té doby působil tu po Krimovi od r. 1879 Karel Horník a nyní od roku 1888 Jan Ptáčník.

[1]) Lib. conf., rel. tab. II. 43, 94, 114, Tomek: Děje Prahy.
[2]) Lib. conf. VII., 212.
[3]) Lib. conf. IX., 82.
[4]) Lib. conf. IX., 150.
[5]) Sedl. IX., Arch. říš. Mnich. a Domažl.
[6]) Lib. conf. IX., 194.

[1]) Sedl. IX.

Nemanice (Wassersuppen).

Podává **Fr. Lang**, farář v Milavčích.

Nemanice (Wassersuppen), fara pod patronátem hrabat ze Stadionu, v okresním hejtmanství Domažlickém, 762 obyv. něm., 81 domů.

R. 1704 vystavěna zde malá dřevěná kaple ku cti a chvále sv. Jana Nep., ve které každou třetí neděli služby Boží konány byly od kaplana z Klenče, který sem rejtharsky dojízděl přes Pivoňku (Stockau) a Mýtnici (Mauthaus), kde v čís. 4. kůň jeho zdarma ošetřován býti musel, začež majitelé čísla tohoto od roboty osvobozeni byli. R. 1718—1730 postaven zde kostel dřevěný; nynější pak

kostel byl r. 1781—1784 od hrabat ze Stadionu a osadníků z kamene zbudován.

R. 1718 ustanoven zde exposita, duchovní správce, odvislý od faráře Klenečského; r. 1758 vedl týž zvláštní matriku pro osadu zdejší, stal se r. 1774 samostatným, od Klenče nezávislým, r. 1783 obdržel titul administratora a nejvyšším dekretem ze dne 24. září 1785 byla farní administratura zdejší na faru povýšena a kooperator systemisován.

Osadou náležely Nemanice s místy nyní přifařenými do Klenče; mimo to nejvyšším dvorním dekretem ze dne 7. listopadu 1782 přifařeny sem byly následující vesnice, které dříve patřily k bavorské farnosti do Mnichova nad lesem (Waldmünchem) — diecése Řezenské: Schmalzgruben a Hoselbach, jakož i myslivna patřící městu Domažlicům, tak zvaná Gränzhut nebo později Pfälzer Jägerhaus, konečně: Anger, Seeg, Haselberg a Grafenried, kteréžto poslední r. 1786, když v Grafenriedu zřízena byla lokalie, tam přivtěleny byly.

Filiální kostel zde nebyl žádný. Nad Mýtnicí (Mauthaus) stávala v lese pod Hirštejnem, kudy teď vede okresní silnice na Ronov (Ronsperg) kaple »Navštívení Panny Marie«, ku které lidé z dalekého okolí putovali. Kaple ta byla císařem Josefem II. zrušena; na její místě nalézá se teď myslivna, která dosud má název »kaple« (Kapellen), a co upomínka udrželo se mezi lidem to, že když slavíme zde patrocinium — první neděli v červenci — okolní lid z daleka i z Bavor sem přichází, a slavnost tu lid jmenuje ne »Kirchenfest«, nýbrž »Wallfahrt«.

První exposita byl zde P. Thadaeus Kaiser od r. 1718, který 28. prosince 1726 zemřel.

Druhý exposita byl P. Adalbertus Ficker, rodem z Ronsperga; týž zastával zde správu duchovní po 43 let, pro vysoké stáří resignoval a zemřel co pensista v Klenči.

Třetí exposita byl P. Johann Anton Kunert, rodem z Nové Kdyně, confirmován 5. května 1770, zemřel 9. března 1772.

Čtvrtý exposita byl zde P. Johann Franz Küttner, rodem z Ronsperga, bývalý kaplan v Meclovech, confirmován 28. března 1772. Týž stal se samostatným a vedl zvláštní matriku; r. 1782 stal se administrátorem a

prvním farářem dne 24. září 1785 s platem 400 zl. Zemřel 15. dubna 1787.

Druhý farář byl Stephan Mehler, narozen v Teplé (Tepl) 26. prosince 1746, na kněze vysvěcen v Praze dne 13. června 1774. Po vysvěcení byl kaplanem u svého bratra v Ronspergu, r. 1775 zámeckým kaplanem ve Vogelgesang u barona Ignáce Peglera a spolu ustanoven pro výpomoc ve vikariátu Haidském. Dne 11. září 1776 stal se kaplanem v Hohenzettlich. Od 7. července 1780 byl kaplanem v Ronspergu, od 23. srpna 1784 kaplanem v Nemanicích, kdež setrval až do 14. dubna 1787, odešel odtud opět do Ronsperga, dne 19. září 1787 ustanoven za faráře v Nemanicích, kde zemřel 20. října 1816.

Třetí farář byl Josef Reithmayer, narozen 28. září 1779 ve Flecken u Nýrska. Dne 24. září 1804 vysvěcen na kněze v Budějovicích, stal se kaplanem v Klenči, byl 2 roky kooperatorem v Nemanicích a 5 roků kaplanem ve Všerubech (Neumark). Stal se lokalistou v Maxbergu a v dubnu 1817 farářem v Nemanicích, odkud dne 23. března 1829 odebral se na faru do Červeného dřeva (Rothenbaum).

Čtvrtý farář byl Mathias Georg Pittner, narozen 28. března 1796 v Postřekově, v tak zvaném hořejším mlýně. Na kněze vysvěcen v Budějovicích dne 24. srpna 1822 a ustanoven 14. února 1823 kooperatorem v Nemanicích. Dne 1. července 1829 stal se zde farářem a odebral se 14. října 1841 do Nové Kdyně, kde stal se děkanem.

Pátý farář byl Simon Rejschek (1842 až 1845). Narozen v Strakonicích dne 27. října 1803, na kněze vysvěcen dne 26. srpna 1827, stal se kaplanem v Nové Kdyni. R. 1833 stal se lokalistou v Trhanově a r. 1842 farářem v Nemanicích, odkud se dne 20. října 1845 přesídlil do Klenče, kde 20. dubna 1870 zemřel. Týž znám byl v dalekém okolí co výtečný kazatel.

Šestý farář byl Thomas Kortus (od 19. února 1846 do 11. března 1856). Narozen ve Staších dne 5. listopadu 1800, na kněze vysvěcen dne 26. srpna 1827; byl kaplanem ve Všerubech, kooperatorem v Nemanicích 1829, kaplanem v Klenči 1835, lokalistou v Maxbergu 1837 a farářem v Nemanicích od 19. února 1846 do 11. března 1856.

Sedmý farář byl Johann Kundrat (1856 do 11. července 1870). Narozen v Merklíně 28. ledna 1810, na kněze vysvěcen 23. července 1833, byl kaplanem

v Nové Kdyni, pak lokalistou v Maxbergu a farářem v Nemanicích 1856 do 11. července 1870, odkud odebral se za faráře do Klenče, kde zemřel na vodnatelnost 11. března 1873.

Osmý farář byl Franz Weselý (1870 až 1873). Narozen ve Vydří dne 15. února 1832, na kněze vysvěcen 26. července 1857, stal se kaplanem v Klenči a r. 1870 farářem v Nemanicích, kde nakaziv se na černé neštovice dne 23. března 1873 zemřel.

Devátý farář byl Johann Schmrha (od 3. června 1873 do 22. října 1879). Narozen ve Velkém Boru u Horažďovic 30. května 1840, na kněze vysvěcen dne 22. července 1866, byl kaplanem v Červeném Dřevě od 7. září 1866 do 5. září 1869, od 5. září 1869 do 30. května 1873 kaplanem v Nové Kdyni a od 3. června 1873 do své smrti, totiž do 22. října 1879 farářem v Nemanicích. Nástupcem jeho a spolu

desátým farářem jest František Hodan, narozen v Klatovech dne 19. října 1846. Na kněze vysvěcen 14. července 1872, stal se kaplanem v Horčicích, kde setrval od 14. srpna 1872 do 13. června 1873, na to stal se kaplanem v Nové Kdyni od 14. června 1873 do 2. ledna 1878, kteryžto den odstěhoval se do Kouta co řealní farní administrator u Sv. Anny na Tannabergu. Od 25. února 1880 působí co farář zde.

Nejstarší matriky jsou zde od r. 1758, jsou v souvislosti a psány až do r. 1784 latinsky, od toho roku pak německy.

Různé zprávy.

Jednatelská zpráva o činnosti Historického spolku v Praze v roce 1897.

Třicátý třetí rok činnosti našeho spolku zahájen tím, že valná hromada jeho konaná dne 18. května m. r. užila poprvé svého práva ke jmenování čestných členů a poctila tou hodností čtyry muže o spolek náš a vědu historickou vysoce zasloužilé, a sice především slovutného svého předsedu od prvopočátku, pana vládního radu dra V. V. Tomka, pak neunavného pana prof. dra Josefa Emlera, který po dlouhá léta jako jednatel záležitosti spolkové řídil a celou řadu knih konfirmačních nákladem spolku vydaných k tisku připravil, dále pana školního radu Karla Tieftrunka a pana prelata dra Klimenta Borového.

Bohužel posléze jmenovaní dva pánové již nás opustili, zanechavše si činností svou literární mezi historiky trvalou památku. Ze členů skutečných dokonal svou pouť pozemskou milý stařeček Msgre Frant. Janda, děkan Karlštejnský, nejpilnější a nejvděčnější navštěvovatel všech přednášek ve spolku našem konaných.

Nově přihlásili se a přijati byli za členy skutečné našeho spolku pp. Josef svob. pán Hrubý z Jelení, c. a k. komoří, Fr. Páris, c. k. místodržitelský rada, a za členy přispívající pp. Bohdan Mečíř, řídící učitel v Kruhu, Jiří Wegner, kustos bibliotheky Musea král. Českého, dr. J. V. Novák, c. k. gymn. professor v Praze, Frant. Marat, sekretář ryt. řádu křižovníků s červ. hvězdou v Praze, a pan Karel V. Rais, odborný učitel a spisovatel na Kr. Vinohradech. Spolek náš čítá nyní 2 členy čestné, 4 zakládající, 65 skutečných, 48 přispívajících, dohromady 121 členů.

V tiché činnosti sběratelské i v roce uplynulém pokračováno způsobem obvyklým od mnoha let. O prázdninách vypraven do Ochranova pan dr. Josef Cvrček, který tam s pílí a pečlivostí všeho uznání hodnou přepsal díl IX. a X. zápisů Českých bratří, tak že zbývá již jen přepsati knihu XII. a XIII. tohoto důležitého pramene pro poznání dějin církve bratrské, což bohdá během prázdnin letošního roku se stane. Do státního archivu v Mnichově vysláni pp. Jan Spěváček a Antonín Sláma, aby tu získali přepisy akt veřejných z počátku XVI. století panem prof. drem Čelakovským jim vyznačených. Oba ti pánové vrátili se do Prahy s kořistí hojnou a zasluhují pochvalu za svědomitost a píli, kterou věnovali úloze jim svěřené. Vedle toho pilně pokračováno v přepisování nejstarších listin archivu kapituly Pražské, tak že diplomatář český, o nějž od mnoha let pečuje spolek náš, nemálo rozhojněn. Přepisy z nejstarších let mnoholetou prací získané konečně dojdou také svého ocenění. Munificencí sl. sněmu království Českého na letošní rok povoleno 1000 zl. na práce přípravné k vydání diplomatáře, po němž od mnohých let toužíme, a vyhlédnut také již vydavatel, jemuž zajisté tím, co dosud vykonáno, práce nemálo bude usnadněna.

Ve vydávání »Pramenů dějin českých« následkem trvalé nemoci dlouholetého jich redaktora, pana prof. dra J. Emlera, a změny povolání pana sekčního chefa dra Ant. Rezka, který se

byl uvolil připraviti k vydání kroniku Bartoše písaře a nyní pro jiná zaměstnání byl nucen toho se vzdáti, nastala nemilá přestávka. Avšak výbor spolku získal pro vydání i Bartoše i Starých Letopisů mladou sílu, pana dra Jos. V. Šimáka, a naděje se, že příští valné hromadě bude moci referovati, že díl VI. »Pramenů« vydáním kroniky Bartošovy je ukončen, a že za nedlouho budou vydány i »Staré Letopisy«.

Péče výboru »Historického spolku« obrácena byla během roku uplynulého k jiné publikaci důležitého pramene dějin českých. Prací pana prof. dra J. Emlera a nákladem J. Exc. Jindřicha hraběte z Clam-Martinic vydány před lety dva díly »Pozůstatků desk zemských«. K pokračování nedošlo následkem úmrtí mecenáše a pro tu okolnost, že pan prof. dr. J. Emler jinými pracemi byl až přes příliš zaměstnán. Výboru »Historického spolku« podařilo se ve shodě s rodinou p. prof. dra Emlera přiměti slavný spolek »Svatobor« k tomu, že za jistou náhradu převzal pro »nadání Palackého« zbývající exempláře obou dílů »Pozůstatků desk zemských« i material připravený pro díly další, a tím způsobil, že pokračování tohoto díla pro dějezpyt český vysoce důležitého, jakmile se někdo způsobilý najde, kdo by se v ně chtěl uvázati, je zabezpečeno. Oba díly »Pozůstatků« dosud vydané vyšly bez rejstříku jmen místních i osobních, čímž užívání jich nemálo bylo znesnadněno.

Ale šťastnou náhodou právě v té době, kdy přešel náklad díla toho na »Svatobor«, předložil pan Theodor Antl, adjunkt knížecího archivu v Třeboni, Akademii české rukopis rejstříku pro oba díly a dostal od I. třídy Akademie subvenci 300 zl. na vydání. Výbor »Historického spolku«, jemuž vedle statutu »nadání Palackého« přísluší vědecké řízení publikací nákladem nadání toho vydávaných, usneslo se na tom, aby velice potřebný ten rejstřík co nejdříve vytištěn byl, a vynaloží všecku píli na to, aby záhy nalezen byl i způsobilý vydavatel pokračování »Pozůstatků desk zemských«.

Velice potěšen jsem z toho, že mohu oznámiti, že slib, který byl v lonské výroční zprávě dán ve příčině »bibliografie české historie«, je splněn. Pan dr. Čeněk Zíbrt odevzdal v rukopise první díl chystaného přehledu prací o české historii, který obsahuje dvě části (I. Knihověda a všeobecná část, II. Pomocné vědy) slavné České Akademii s prosbou, aby jej vydala. Slavná I. třída Akademie vyřídila žádost pana dra Č. Zíbrta, která z usnesení výboru »Historického spolku« doprovázena byla nabídnutím 600 zl. z prostředků spolkových, příznivě. Jakmile díl ten vyjde, dostane se všem členům našeho spolku, dosavadním i těm, kteří se během tohoto roku přihlásí, po výtisku.

Pokud se týká přednášek ve spolku našem konaných, mohu s uspokojením oznámiti, že těšily se vždy hojnému účastenství. Vysoce vážený pan předseda náš četl po dvakráte »o stycích svých s Fr. Palackým« a dne 25. ledna, 16. února a 18. března ukázky z XII. dílu svých Dějin města Prahy (o době Ferdinanda I.); dne 18. listopadu 1897 přednášel slovutný pan dr. Fr. L. baron Rieger »o prvních letech pobytu Fr. Palackého v Praze«, dne 13. prosince 1897 milý host náš z Ruska pan prof. Vladimír Francev: »O Rusech v Čechách za válek Napoleonských«; konečně jedna přednáška, při níž pan dr. Č. Zíbrt dával zprávu »o zásadách, jimiž se spravoval při sestavování české bibliografie historické«, zavdala příčinu k čilému rozhovoru, jehož se účastnili zeména pan předseda vládní rada dr. V. V. Tomek a pan prof. dr. Jos. Kalousek, který zajisté nebyl na škodu důležitému dílu tomu od mnoha let připravovanému, jež konečně dospělo k uskutečnění.

I letos konám milou povinnost, vzdávaje upřímné díky velect. místopředsedovi spolku našeho, slovutnému p. JUDr. Hermenegildovi Jirečkovi rytíři ze Samokova, který k podělení mezi členy věnoval 20 výtisků svého »Korunního archivu«, jakož i slavným redakcím našich denníků (Hlas Národa, Katolické Listy, Národní Listy, Národní Politika, Politik a Pražské Noviny), které vždy ochotně uveřejňovaly naše oznámení.

V komisí zřízené slavnou městskou radou pro úpravu král. hlav. města Prahy zastupovali spolek náš pp. Fr. Ekert, kníž. arcíb. notář, a prof. dr. Zikmund Winter; do poroty pro posouzení spisků o Fr. Palackém na žádost výboru pro oslavení stých narozenin Fr. Palackého výborem našeho spolku vysláni pp.: prof. dr. Zikmund Winter, dr. Čeněk Zíbrt a dr. V. J. Nováček.

Poslední valná hromada (dne 18. května 1897) zvolila k řízení spolku za předsedu pana vládního radu dra V. V. Tomka, za místopředsedu pana dra Hermenegilda Jirečka ryt. ze Samokova. Za členy výboru zvoláni pp.: prof. dr. Jaromír Čelakovský, Fr. Dvorský, Fr. Ekert, Karel Köpl, Msgre Ferd. Lehner, dr. V. J. Nováček, Julius Pažout, dr. Josef Teige, dr. Zikmund Winter, dr. Čeněk Zíbrt. Výbor rozdělil fnnkce spolkové mezi sebe tím způsobem, že zvolen za jednatele dr. V. J. Nováček, za pokladníka p. dr. Josef Teige, za účetního p. farář Fr. Ekert.

Dr. V. Nováček.

Výroční zpráva Jednoty pro dostavění hlavního chrámu sv. Víta za rok 1897.

Výroční zpráva za uplynulý rok 1897, kterou ředitelství za čest si pokládá vysoce vážené valné hromadě předložiti, rozpadá se ve tři odstavce, jichž první obsahuje zprávy o spolku samém, druhý

výkaz příspěvků spolku ve jmenovaném roce poskytnutých a třetí konečně zprávu o stavbě.

Náš spolek čítal ve jmenovaném roce 16 zakladatelů, 2 podporovatele, 573 skutečných členů (tedy o 10 více než v minulém roce), 233 členův přispívajících (o 24 více než v roce minulém) a konečně 1242 členů s ročním příspěvkem méně než 5 zl. (tedy o 127 více než v minulém roce).

Bohužel nezůstal náš spolek ani v tomto roce ušetřen trpkých ztrát způsobených neúprosnou smrtí a ředitelství považuje za svou povinnost věnovati na tomto místě zesnulým zaslouženou čestnou vzpomínku.

Během r. 1897 vyrváni byli jednotě následující členové smrtí:

Pan Antonín Amler, c. a k. dvorní klempíř a majitel domu v Praze, pan JUDr. Štěpán Berger, velkostatkář u sv. Ivana u Berouna, vys. důst. pan Th. Dr. Kliment Borový, praelat scholastik v Praze, jenž dlouhá léta byl členem ředitelstva a o jednotu naši vydobyl si zásluh mnohonásobných, paní Karolina Broschová, majitelka továrny v Praze, pan Jindřich Haas, chéf firmy Ant. Weber a spol. v Praze, p. JUDr. Karel Hauschild, advokát v Praze, veledůst. pan Jan Havlů, čestný kanovník vyšehradský a hlavní farář u sv. Mikuláše v Praze (zároveň jednatel), pan Viktor Klíma, c. k. místodržitelský rada na odpoč., paní Anna Natali-ová, majitelka domu v Praze, pan Leopold Peche, c. a k. dvorní oficial ve výsl. v Praze, p. Vincenc Ruppert, majitel realit v Praze, pan Josef Teubel, cís. rada a jub. knihovní c. a k. statků, p. Vladimír Vondráček, majitel uhelných dolů v Moravské Ostravě, vys. uroz. pan Eugen hrabě Vratislav z Mitrovic, majitel panství v Dirné a sl. Marie šlechtična z Mayersbachu ve Voděradkách.

Čest budiž jich památce!

Stav jednatelů jednoty nezměnil se oproti minulému roku. Počet jich obnášel 70.

Zvláštní zmínky zasluhuje, že se jednota s ředitelstvem v čele súčastnila důstojným způsobem povznášející slavnosti, kterou, zvláště dne 23. dubna 1897, oslavila metropolitní kapitola za osobního účastenství Jeho Eminence pana kardinála knížete arcibiskupa 900letou památku mučednické smrti druhého biskupa pražského sv. Vojtěcha. Ředitelství považuje za svou povinnost vysloviti úctyplný dík všem, kdož přispěli k vyzdobení stanoviště a to zvláště Jeho Eminenci, obci král. hlavního města Prahy a kníž. arcibiskupskému radovi Zvěřinovi.

Druhá část výroční zprávy, týkající se hmotných prostředků, které r. 1897 na snadě byly, podává opět důkaz, že obětavost, která se v minulých létech na prospěch dostavení starobylého domu svatovítského jevila, nejen neochabla, nýbrž patrně se vzmohla. Ačkoliv, jak vysvítá ze zprávy o spravování jmění jednoty, která dnešní valné hromadě předložena bude, konečná rozvaha nevykazuje již tak značných přebytků, jako v některých létech uplynulých, přece nesmí se hledati příčina toho v ubývání vlastenecké obětavosti naší vlasti, nýbrž jedině v té okolnosti, že při rychlém postupu a větším rozsahu stavební činnosti požadavky na pokladnu jednoty značně se zvýšily.

Veškeré příjmy roku 1897 obnášely na hotovosti zl. 178.345·59, v cenných papírech zl. 56·770, naproti tomu obnášely celkové výdaje na hotovosti zl. 133.256·68½ a v cenných papírech zl. 46·500, tak že po odečtení veškerých výdajů od celkového příjmů jeví se stav jmění koncem měsíce prosince 1897 v obnosu zl. 44.818·90½ na hotovosti (tudíž oproti minulému roku o zl. 24.408·64½ více) a zl. 10.270 v cenných papírech (o zl. 46.500 méně než minulého roku).

Co se týká bližších udání jednotlivých darů a příspěvků, které došly spolkové pokladny za rok 1897, dovoluje si ředitelství především poukázati k ročníku tištěnému Svatovítské jednoty za rok 1897, kdež uvedeny jsou všecky příspěvky dopodrobna; zde pak stůjtež toliko hlavnější udání:

Vedle stálých podpor Nejvyššího domu císařského zl. 6000, příspěvku zemského zl. 50.000 a říšského zl. 20.000 došly za dobu uplynulou (r. 1897) tyto příspěvky:

I. Příspěvky 1. zakladatelů: Královského hlavního města Prahy zl. 1000, sl. České Spořitelny zl. 5000, Svatováclavské záložny zl. 500; 2. podporovatelův spolku: paní Doroty Pátkové, majitelky usedlosti v Libáni, prostřednictvím pana Aug. Járky zl. 300, českého malostranského gymnasia (prostřednictvím p. prof. P. Jana Drozda) zl. 100, Max. Scharschmida svobodného pána z Adlertreu (skrze jednatele p. Aug. Járku) zl. 200; 3. příspěvky roční členů skutečných: a) prostřednictvím kanceláře spolkové zl. 1984·19 b) skrze pány jednatele zl. 4015·19; 4. členů přispívajících a) složeno v kanceláři zl. 156·08, b) u pp. jednatelů zl. 1773·40.

II. Na darech sešlo se a) v kanceláři zl. 726·50, b) prostřednictvím jednatelů spolkových zl. 710·29.

III. Sbírkami došlo a) skrze kancelář zlatých 2081·76, b) prostřednictvím jednatelů zlatých 824·10.

IV. Na odkazech: po paní Anně Nataliové sprostředkováním p. Dra Václ. Popela zl. 2000, po panu Al. Turkovi, architektu v Praze prostřednictvím p. Dra Jana Podlipného zl. 1000, po slečně Rosalii Čížkové prostřednictvím sl. Marie Horákové zl. 100, po p. J. Ad. Friedmannovi prostřednictvím pana Dra V. Popela zl. 100 a konečně po důst. panu P. Janu Webrovi, faráři v Popovicích, prostřednictvím p. MUDr. Jana Webra v Praze zl. 50.

Řiditelství pokládá za svou povinnost vysloviti své nejuctivější díky na tomto místě všem šlechetným dárcům, kteří svými příspěvky i zbožný-

mi odkazy tak vydatně a štědře podporovali vznešený účel jednoty naší; i pevnou kojí se nadějí, že slavné shromáždění v této příčině díkůvzdání s ředitelstvím jest za jedno.

Přicházíme nyní k odstavci třetímu zprávy výroční, jenž obsahuje vylíčení postupu stavby při chrámě sv. Víta r. 1897 a ředitelstvo oddává se naději pevné, že veleslavné shromáždění dospěje k přesvědčení radostnému, že opět vykonáno bylo dílo znamenité.

Práce opravné týkaly se některých částí lodi křížové, jakož i věže vysoké, stavby nové pak prováděly se v dlouhé lodi a kaplích bočních, z části také v lodi křížové a konečně v štítě mezi věžemi průčelními.

Jako každého roku i tentokráte, což vzhledem k povětrnosti vyrozumívá se samo sebou, v prvních měsících pracováno toliko v hutích kamenických, kdež obdělávaly se ku stavbě příští potřebné kameny i části ozdobné; avšak již v březnu nastalo počasí takové, že možno bylo přikročiti k pracím při chrámu samém.

V jižní lodi křížové blíže vrat jižních pokračovalo se v zasazování profilovaného pilíře nárožního až k výši římsy první a současně novými kvádry opravovala se požárem silně porouchaná zeď hladká. Dne 29. května úplně dokončily se práce osazovací při pilíři nárožním kaple sv. Václava. Nad touto kaplí k vůli dostavění nového pilíře podpůrného a k vůli opření dolejšího oblouku opěracího proti jižní lodi křížové zapotřebí bylo zříditi lešení a počalo se tam s přípravnými pracemi dne 5. července. Dne 19. července podstrojil se oblouk opěrací a dne 23. t. m. pás byl zaklenut a dokončen.

Aby mohla se vykonati potřebná oprava žlabův při lodi jižní nad kaplí sv. Václava, zapotřebí bylo zříditi tam lešení přiměřené. Staré žlaby zdělány byly vesměs z pískovce Žehrovského a pocházely pravděpodobno z doby oprav po ohni roku 1541. Dříve však na straně východní odkliditi bylo tři chrliče, kteréž upevněny byly toliko železnými skobami. Zdělány byly z drobnozrnného pískovce z lomů u Zap blíže Brandýsa n. L. a na několika místech jevily se účinky zvětrání. Z týchž příčin také odkliditi bylo galerie nad prolomeným schodištěm, aby se vyvarovalo zřícení částí porouchaných. V týchž místech (v jižní lodi křížové nad kaplí sv. Václava) bylo zapotřebí odkliditi čtyry hořejší vrstvy kamenné, ano z části také i vrstvu pátou; neboť ukázalo se, že vyzdívka pásu okenního skládala se ze dvou dílů, totižto z vrstvy zevnitřní, 40—47 cm. silné a z vrstvy vnitřní, kteráž zdělána jsouc z kamene lomeného, byla toliko přiložena. Celá zeď tato měla šířky 55 cm.

Dne 4. října počalo se s osazováním nových vrstev kvádrových, kteréž vyrovnaly se až pod žlaby a sice týmž způsobem, jak stalo se v lodi dlouhé. Rovněž obnovily a osadily se dvě vrstvy ostění okna při jižní lodi křížové, kteréž úplně bylo osekáno. Konečně žebra při stěně východní úplně osadila se na olovo.

V severní části lodi křížové předsevzala se vyzdívka pilíře podpůrného nad patkou klenbovou a vykonala se z cihel a malty cementové v délce 80 cm. a v šířce 63 cm.

Mnoho práce a času stála oprava zazděného pásu lodi křížové nad kruchtami, kdež za účelem prozkoumání stavu pásu toho a dotyčných dvou pilířův opěracích zapotřebí bylo zříditi lešení na straně jak vnitřní tak i zevnitřní.

Při prozkoumání tom dne 12. července vykonaném objevily se vady, kteréž ukládaly důkladnou opravu netoliko pasu samého, nýbrž také obou pilířův lodi křížové.

Veliká zeď štítová, kteráž stála již před požárem r. 1541, na mnohých místech porouchána jest ohněm, zdivo z lomené opuky jest zarudlé, nezazděné článkování pásu účinkem horka jest opraskané; také všecka žebra zdi později byla osekána, pravděpodobno k vůli omalování stěny zevnější, kdež jeví se zbytky dvojí malby. Malba první vykonána byla snad brzy po ohni r. 1541, kdežto druhá pochází z r. 1771.

Profilování zazděné a sice jak na pilířích lodi křížové tak i na pásu samém ohněm neutrpělo mnoho a objevují se toliko jednotlivé trhliny v klenácích.

Před opravou tohoto pásu lodi křížové zapotřebí bylo dříve ze zdi štítové otlouci a odkliditi omítku maltovou místy až 10 cm. silnou, při čemž mezi vyzdívkou nad severním pilířem lodi křížové a zdi štítovou shledána byla velmi silná trhlina, kteráž povstala nahnutím zdi východní při severní lodi křížové; trhlina vzmáhá se do výše, má šířky 10—13 *cm* a prostupuje celou zeď. Druhá trhlina, ovšem nikoli tak silná, vyskytla se blíže jižního pilíře lodi křížové; obě vyspravily se postupně vylámáním a zasazením nového zdiva cihlového v maltě hydraulické.

Uvnitř kostela oba pilíře křížové od římsy triforia až přes hlavice úplně byly porouchány tak, že jednotlivé článkování z kvádrův zdělané jen slabě bylo znáti. Profilování tam se nacházející bezpochyby tehdáž, když stavěly se obě kruchty, přizděna byla cihlami a maltou. Totéž svědčí o hlavicích a žebrech klenutí, kteráž byla omítnuta.

S opravováním jižního pilíře křížového na straně započalo se také hned, kdežto práce tytéž při pilíři severním musely se odložiti, poněvadž varhany tam stojící vadily přístupu k pilíři a tudíž zapotřebí bylo dříve učiniti opatření, aby odklidily se alespoň měchy.

Poněvadž triforiové desky pokrovní požárem silně byly porouchány, musely se při schodišti tam končícím čtyři stupně zbourati, potom pak předsevzalo se kladení nových desk.

Dne 21. července oprava jižního pilíře lodi křížové až pod hlavice byla vykonána, při čemž nově zasazené kvádry vždy střídavě až ke zdivu z kamene lomeného se zapouštěly a pak maltou cementovou zalily.

Když dne 12. července zadní část varhan i s měchy odklizeny byly, mohlo přikročiti se také k opravě severního pilíře lodi křížové. Po otlučení vrstvy maltové objevilo se, že pilíř tento požárem, jakož i nepoměrným velkým tlakem ještě více utrpěl, než pilíř na straně jižní. Tamtéž odhalily se také spodní vrstvy kamenné pod podlahou kruchty a pak předsevzalo se zasazování jednotlivých kusův kvádrových týmž způsobem, jako při pilíři jižním a dokonaly se dne 28. srpna opravy při tomto pilíři až po hlavice.

Při opravě pásu počínáno si tak, že jeden klenák zapuštěn byl jako vazač, kdežto následující dle možnosti byl toliko přiložen a skobami měděnými spojen. Potom přikročilo se k opravě pásu z nitra kostela a postupovalo se zde týmž způsobem, jako dříve zvenčí. Při vyšpicování podezdívky pásu, jakož i chatrného svorníku odkryl se kruh železný průměru asi 13 *cm* upevněný na kolmém závěsu železném, jenž procházel celým pásem a nahoře byl opatřen závorkou. Kruh se očistil z rezu a natřel se miniem.

Oprava, pokud se týká nové pořízení velice chatrných žeber klenby v oblouku nad kruchtou pro pokročilou dobu musely se odložiti a zapotřebí bude klenbu svého času podstrojiti, porouchaná žebra kamenná znenáhla vyjmouti a nahraditi novými.

V lodi dlouhé započalo se již v březnu s pracemi osazovacími a sice na obou stranách. Na straně severní zvýšilo se lešení o patro a dne 16. března přikročilo se k osazování a již koncem téhož měsíce osazeny byly vrstva XVI. jakož i dva velké baldachýny. Když pak dne 3. dubna vytažen a osazen byl i třetí baldachýn při pilířích opěracích, pokračovalo se v osazování vrstev kvádrových a 8. května při těchto pilířích osazeny byly vrstvy kamenné XXII. a z části také XXVI.

S podezdívkou žlabův při střechách příček kaplic nad novou sakristií započalo se dne 7. dubna a již dne 27. téhož měsíce byly tam položeny žlaby pod oběma pilíři opěracími. Potom kladly se žlaby nad novou přední sakristií a počalo se tam osazováním pilířův opěracích a zdi spojovací.

Dne 14. srpna osadila se XI. vrstva kvádrová a na straně severní dne 29. srpna uzavřeny byly čtyři dolejší oblouky opěrací. Také předsevzala se podezdívka pilíře podpůrného nad patkou klenbovou lodi vysoké na severní straně a vykonala se z cihel v maltě cementové v délce 80 *cm* a šířce 60 *cm*.

V dalším průběhu času a sice v měsíci září při sedmi na vnitřní straně ležících vnějších pilířích opěracích osadila se XXVIII. vrstva kamenná, kteráž zároveň tvoří opory pro hořejší pilíře opěrací, napotom zbývající ještě 9. oblouk opěrací, jenž rozpíná se k severní lodi křížové, podstrojen byl a zaklenut, načež vykonala se nadezdívka.

Aby mohly zaklenouti se pásy cihlové pod žlaby ve výši 1. gallerie mezi příčkami kaplic a pilíři lodi vysoké, muselo se postaviti dříve lešení. Se zaklenutím pásu blíže severní věže průčelní započalo se dne 10. listopadu a uzavřeno 16. téhož měsíce a potom hned vzat do práce pás druhý.

Jako na severní straně lodi dlouhé, postupovalo se s pracemi při straně jižní. Již dne 8. března započalo se s pracemi osazovacími při zevnitřních pilířích osazovacích a sice nejprve vrstvy kvádrové na sucho položené osadily se na maltu a již dne 16. března XVI. vrstva pod baldachýny při třech pilířích úplně byly vyrovnány. Napotom i tuto (jako dříve na straně severní) lešení zvýšilo se o patro a přikročilo se k pracím osazovacím dne 8. května. Dne 22. května baldachýny při třech pilířích opěracích byly osazeny a další stavby při dvou západních pilířích až k XX. a XXVI. vrstvě vyrovnány. Dne 8. června vrstva XXVI. veskrze byla osazena. Dne 18. července započato s klenutím dolejších obloukův opěracích na jižní straně lodi druhé a již 29. téhož měsíce opřeny byly tři oblouky. V srpnu předsevzala se pak nadezdívka pilíře podpůrného nad patkami klenby lodi vysoké po straně jižní a vykonala se z cihel na maltě cementové v délce 80 *cm* a šířce 63 *cm*.

V dalších měsících pokračovalo se v pracích při jižní straně lodi vysoké a sice týmž způsobem, jako na straně severní.

K vůli zaklenutí pásů cihlových pod žlaby ve výši 1. galerie mezi příčkami kaplic a pilíři lodi vysoké muselo postaviti se dříve lešení. Zaklenutí nadpásův cihlových nad klenbou jižní lodi boční k vůli osazení žlabův předsevzato po 13. prosinci tak, že koncem řečeného měsíce dva pásy žlabové úplně byly zaklenuty, zbývající pak podstrojeny.

Pokud týká se věže vysoké, pracováno r. 1897 na stranách východní, jižní a západní. Také i tu zahájily se práce již v měsíci březnu a sice 8. března učiněn začátek s osazováním nejvyššího pásu okna a zároveň zasadily se profily ve zdi okolní. Pás okenní z kvádroví nově zdělaný uzavřen dne 7. dubna a současně také vnitřní pás špaletní dobře vypálenými cihlami zaklenut a uzavřen.

Na západní straně věže v měsíci březnu porouchané štítky na pilířích opěracích, jakož i štítek fiály nejvyšší sňaty a novými kusy kvádrovými nahrazeny.

Velikých oprav vyžadovaly pilíře věžní jihozápadní a severozápadní, kdež téměř všecky štítky pásu oken hořejších nacházely se ve stavu velmi porouchaném. Nejprve musely se sbourati výběhy

fiál, jakož i štíty nad nimi se nacházející, kteréž jen slabě držely pohromadě, a potom po vrstvách nahražovaly se novými. Rovněž zapotřebí bylo vyjmouti a novými nahraditi mnoho kusů kvádrových, kteréž roztrhány byly zrezovatěním skob železných.

Také na jižní, rovněž i na severní straně věže vysoké vykonala se oprava nejvyšších štítů fiál těžce porouchaných zrezovatěním skob železných; potom pracováno dále o částech ozdobných. Na straně východní ve výši triforia polosloupky vrstvy I. a II. pojaty byly do zdiva a konečně v měsíci prosinci tamtéž, ve výši prvního patra osazena byla IV. vrstva kamenná v celé délce i s oštěním okna jižní lodi křížové, kteráž úplně byla zpracována. Všude dle možnosti šetřilo se starého zdiva, pokud bylo dobré.

Při vyšpicování IV. vrstvy objevil se ve střední ose věže odkap, jenž po zevnější zdi sahal až do hloubky 76 *cm*.

Po úplném odklizení zdiva cihlového shledala se čtyry pole triforiová se přiloženými žebry a skružím a nad nimi zbytky římsy krovní. Jednotlivé části tohoto skruží jsou bohužel ve velmi sešlém stavu a vyžadují opravy důkladné.

Další zkoumání ukázalo, že v prostřední ose věže původně pomýšlelo se na zřízení čtyrdílného okna se žebry volně stojícími, avšak zámysl nebyl vykonán. Odkrytá ostění okna toho ohněm silně utrpěla, ba místy popraskána jsou; ještě ve vyšším stupni požárem porouchán oblouk okna.

Ku konci dlužno podati zprávu o pracích vykonaných v průčelí mezi oběma věžema. Aby zaklenouti mohl se pás mezi oběma věžema, muselo se tam zříditi zvláště vzepřené lešení a pak teprv (v měsíci srpnu) započato s klenutím pásu, kteréž dokonáno bylo dne 11. září. V týchž místech při věžích, jakož i poblíž schodiště severního několik kamenníkův a sochařův zaměstnáno bylo se zděláním částí ozdobných.

V měsíci září a počátkem října zřídilo se při předním průčelí dvoupatrové lešení, aby ještě v průběhu r. 1897 mohlo se předsevzíti dostavění střechy štítové. Započalo se s tím dne 14. října a dne 25. listopadu již osazeny byly XXVI. vrstvy kvádrové, při čemž co druhá vrstva po dílu spojena byla skobami měděnými. Kromě toho mezi věžemi scházející žlaby ve výši gallerie lodi vysoké na krakorce se položily a osadily.

Konečně v této zprávě výroční nelze nezmíniti se o tom, že r. 1897 pokračovalo se v pracích uměleckých, jimiž kaple Nejsv. Trojice znova bude vyzdobena a sice, jak známo, nákladem slavné spořitelny České, povždy štědré podporovatelky Jednoty naší.

Se záležitostí týkající se krytby lodi křížové vysoké ředitelstvo Jednoty Svatovítské průběhem r. 1897 obíralo se velmi důkladně. Nejprve přetrásána otázka, z čeho zdělal by se nový krov. Soudili někteří, že mělo by se užiti dřeva, jako při střeše vysokého kůru; avšak po bedlivém uvážení všech okolností a důvodův vážných, ozývajících se ve prospěch železa, ředitelstvo usneslo se na tom, aby se užilo krovu železného. Dále uvažováno o tom, z čeho pořídíti krytbu, zdali z břidlice nebo plechu měděného nebo polévaných prejzů barevných. Hledíc k hotové již od mnoha let krytbě nad vysokým kůrem, ředitelstvo konečně v souhlasu s odborem uměleckým rozhodlo se pro břidlici, neboť zajisté nepříznivý jevil by se účinek, kdyby téhož chrámu střechy krytbou nápadně od sebe se lišily. Napotom několik podnikův průmyslových vyzváno bylo, aby v příčině zdělání a dodání krovu železného podaly nabídky a rozpočty své. Tomu vyhověly čtyry firmy, jichž plány a rozpočty odevzdaly se odboru uměleckému, jenž o nich dlouho se radiv s přibráním c. k. stavebního rady p. Ant. Rytíře konečně podal své dobré zdání, že plánům zaslaným od Vídeňské firmy »Joh. Griedl« sluší dáti přednost. Ředitelstvo udělilo tomu schválení své, bylo však toho pečlivo, aby se vykonání práce samé svěřilo některému závodu domácímu. Proto vstoupilo s firmou »J. Griedl« strany zakoupení plánův ve vyjednávání, kteréž hlavně následkem osobního zakročení velectěného pana předsedy našeho záhy dospělo k cíli žádoucímu. Potom ředitelstvo v příčině zadání práce vstoupilo ve vyjednávání s Pražskou akciovou společností strojnickou (dříve Ruston a spol.), kteréž plány Griedlovy odevzdalo s vyzváním, aby co nejdříve podala ve smyslu jich přizpůsobené plány své i s rozpočty. Když se tak stalo, opět odbor umělecký náš plány dopodrobna vypracované bedlivě zkoumal, a když je konečně schválil, ředitelstvo usneslo se na tom, aby se vykonání práce svěřilo firmě svrchu psané.

Ku konci zprávy výroční, kterouž ředitelstvo podávalo v posledním valném shromáždění r. 1896, stala se o tom zmínka, že ředitelstvo jednomyslně na tom se sneslo, aby (r. 1897) vydalo se provolání ke všem vrstvám obyvatelstva království Českého za tím účelem, aby vlastenecká obětovnost ve prospěch dostavění chrámu sv. Víta, kdež jevila se dotud v míře uznání hodné, neochabovala, nýbrž roznítila se také tam, kdež se jí až dosud pohřešovalo . . . K tomu však nedošlo r. 1897, neboť ředitelstvo Jednoty majíc zření k četným a namnoze těžkým nehodám, jimiž řečeného roku obzvláště některé části vlasti naší byly postiženy, čímž nastala potřeba neodkladná, aby obětovnost přispěla těžce zkoušeným krajanům, couvlo snešení své a odložilo uveřejnění onoho provolání na rok nynější (1898), kdež redakce všech předních listův Pražských laskavě dopřály mu místa v čísle dne 26. února 1898. Účinek provolání toho jeví se již měrou utěšenou, neboť následkem jeho již velmi mnoho příznivců šlechetných zaslalo příspěvky

i vsé velm značné, jak možno dočísti se toho v novinách.

I považuje ředitelstvo za povinnost svatou, všem laskavým příznivcům tuto veřejně vzdáti díky nejhlubší a znova prohlásiti prosbu ke všem obyvatelům království Českého, jimž čest a sláva vlasti leží na srdci, aby Jednotu naši podporovali v každém směru i všemi prostředky. Zajisté není nikoho, kdož nesouhlasil by s námi, že dobudování nejctihodnější svatyně naší jest věcí cti a slávy celého království Českého a sice dobudování z dobrovolných příspěvků na oltář vlasti složených obětovností zbožnou jak bohatého tak i chudého, jimž za šlechetné přispění žehnati bude nebe i vděčnost pokolení příštích.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc červenec.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: stříbrný: pro dp. Heřm. Pietschmanna, osob. faráře v Liberci; hladký: pro ctih. milosrdné sestry v Brně. — Ciborium: pro ctih. milosrdné sestry v Brně. — Pozlacení v ohni: kalichů: pro důst. farní úřad ve Staré Vodě na Moravě a v Krásné Lípě; kalicha a patenky: pro dp. Jos. Sochora, faráře v Křtalku na Moravě. — Hostiarium: pro důst. farní úřad v Boru. — Pacifikál: pro důst. farní úřad v Boru. — Relikviář: pro důst. farní úřad v Boru. — Svícny oltářní: pro ctih. školní sestry u červeného kříže v Praze. — Kropenka: pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě. — Kanonické tabulky: pro nejd. pana kapit. probošta dra Ed. Tersche. — Stroj na pečení hostií: pro dp. V. Růžičku ve Stětí.

Rozličné. Křížová cesta: pro vdp. Jana Černohouze, děkana v Hostivařích. — Missaly: tři: pro vdp. Fr. Krihla, kníž.-arcib. vikáře v Dol. Dobrouči; dva: pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě a pro veledůst. děkanský úřad v Tachově; se skvostnou vazbou: pro vdp. Karla Funkeho, kníž.-arcib. vikáře v Buchově. — Pulty pod mešní knihu: pro nejdůst. pana kapit. probošta dra Ed. Tersche v Praze, pro blahorod. pana Fr. Čížka, c. k. finančního radu v Praze a pro ctih. pana Emila Ledera, neomystu v Praze. — Harmonické zvonky: ku sakristii: pro blahorod. pana Fr. Čížka, c. k. finančního radu v Praze; oltářní: pro blahorod. pana Fr. Čížka, c. k. finančního radu v Praze, pro vp. Karla Floriana, kaplana v Kdousové na Moravě a pro dp. Jana Mačího, faráře u sv. Kiliana.

Paramenty. Celý bílý ornát (kasuli, dalmatiky a pluvial) skvostný: pro blahorodou paní Kateřinu Fingrovou, choť nadlesního v Hostomicích. — Kasule: červená: pro vdp. Jos. Moce, děkana v Budyni n. Ohří; černá: pro dp. Šimona Tellyezsniczkého, kněze milosrdných bratří v Kirchdraufu v Uhrách; bílá, zlatem vyšitá: pro ctih. sestry sv. Alžběty v Krnově (rak. Slezsko); zelené: pro sl. patronátní úřad v Korunním Poříčí, pro J. Excellenci paní hraběnku Waldštýnovou v Praze a pro vysokorodou pí. hraběnku Marii Kinskou v Praze; červená: pro vys. dp. M. Hornsteinera, kanovníka na Hradčanech; fialová: pro důst. farní úřad v Krásné Lípě; dvě bílé, červená a fialová: pro sl. správu zemské porodnice v Praze; bílá, červená a fialová: pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě; černá: pro dp. Rich. Rosenkranze, faráře v Kostomlatech. — Pluvialy: černý: pro sl. patronátní úřad v Korunním Poříčí; fialový: pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě. — Dvě bílé tunicelly: pro nejd. metropolitní kapitolu na Hradčanech. — Štoly vyšité: pro blahorodého pana Leop. Fichtnera, nadlesního ve Vyzovicích na Moravě a pro dp. Al. Müllera, administratora ve Strašicích. — Vela: pro dp. Loh. Schmidta, sekretáře na Strahově, pro důst. farní úřad v Krásné Lípě, pro blahorod. pana K. Davida, obchodníka v Praze a pro důst. farní úřad ve Vraném. — Pláštíky na ciborium: pro blahorod. pana Jindř. Böhma v Praze, pro dp. Lohela Schmidta, sekretáře na Strahově, pro ctih. milosrdné sestry v Brně a pro blahorod. pí. Kateřinu Fingrovou, choť nadlesního v Hostomicích. — Antipendium, bohatě vyšité: pro vdp. Fr. Handrejcha, děkana v Kouřimi. — Nebesa: pro blahorod. paní Kateřinu Fingrovou, choť nadlesního v Hostomicích. — Korouhve: pro dp. Fr. Kuželu, faráře v Dlouhomilově a pro vdp. Fr. Vojáčka, kníž.-arcibisk. vikáře v Janovicích. — Skvostný baldachyn: pro vdp. dra Fr. Kordáče, ředitele bisk. semináře v Litoměřicích. — Polštáře oltářní: pro blahorod. pana Vikt. Nagla, ředitele panství v Uherčicích na Moravě. — Pokryvka na pultík: pro důst. farní úřad v Boru. — Příkrov: pro blahorod. pana Fr. Maixnera v Písku. — Birety: pro důst. farní úřad v Hloubětíně a pro dp. Edm. Langra, bibliotekáře v Děčíně. — Komže pro ministranty: pro sl. patronátní úřad v Korunním Hrádku.

Prádlo kostelní 23 rochet a 12 alb: pro nejdůst. kapitolu na Vyšehradě; 3 plachty oltářní: pro nejd. pana kapit. probošta dra Ed. Tersche; 2 plachty oltářní: pro vys. dp. Flor. Scharwortha, kanovníka na Hradčanech; 2 alby, rocheta, 6 korporalií: pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě; rochety, plachty oltářní aj.: pro paramentní spolek v Krosnie v Haliči.

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ na Král. Vinohradech.

»METHOD« vychází šestkráte do roka ve lhůtách dvouměsíčních. **Předplatné,** které činí poštovní poukázkou na celý rok **2 zl. 20 kr.,** přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech** (na faře), kam i **reklamace** se zasýlají.

Knihtiskárna »Politiky« v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 9. a 10. V Praze, dne 15. října 1898. Ročník XXIV.

OBSAH: Z bývalého dekanátu Slánského. 3. Farní kostel sv. Jakuba Většího v Slavětíně. — Románské exkurse na Moravě. 23. Filiální kostel v Začanech. — Jiří Vojtěch Wahner. — Archaeologické paběrky archivní. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc červen a srpen.

Z bývalého dekanátu Slánského.

Podává Frant. Štědrý, farář v Slavětíně.*)

3. Farní kostel sv. Jakuba Většího v Slavětíně.

Kdo měl příležitost jeti po dráze pražsko-duchcovské do Loun, nemálo překvapen bývá, když ze stanice Vrbenské za hlubokým zářezem octne se oko jeho v kraji, jímž protéká křivolaká Ohře. Na východě zří starobylý Hazmburk, Košťálov, Milešovku a celé malebné Středohoří s četnými vrchy a chlumy, které končí Oblíkem nad královskými Louny na západě. U paty tohoto zářezu pod vysočinou zvanou již v urbáři Strahovském 1377 mons Byetyn, nyní Bítiny[1]) leží nepatrný městys Slavětín, jehož kostel posvěcený sv. Jakubu jest jediný zbytek jeho minulosti dávné, sahajíc nejstarší svou stavbou do doby, o níž se nám žádné písemné paměti nezachovalo.

Bychom však při popisu kostela v jeho památnosti lépe se vpravili, jest nutno předeslati krátký nástin držitelů Oëstyse. 1268 3. srpna směnil Přemysl Otakar II. s Janem biskupem Pražským své trhové místo Slavětín, Oboru, část Blžan a Vršovice, jež spadly na krále pro těžkou vinu Něpra, syna Bořutova za Vesce, Tukleky, Hosty, Dúbravice, Netěchovice, Nuzice, Hodonice, Vranov v kraji Bechyňském a u Prahy Zbraslav, Záběhlice, obojí Chuchel, statky to biskupství Pražského.[1]) Kdy Slavětín přestal býti statkem biskupství Pražského nevíme. Jelikož ale o Vršovicích zprávu máme, že prodány byly 1331 16. listopadu Zdeslavovi z Kyšic[2]) za tou příčinou, aby biskup Jan IV. z Dražic hrad Hyrstein koupiti a zboží biskupské v tamní krajině lépe opatřiti mohl, zdá se nám, že asi v tom čase Slavětín Alšovi z Rvenic (de Zee) v dědičný nájem přenechán byl, který potom Alšem ze Slavětína se nazývá. Znaky v kostele Slavětském ze 14. století zachované a zvláštním způsobem seskupené dotvrzují nepřímo naši domněnku, kterou při dalším popisu kostela hodláme sledovati. Listina nedatovaná[3]) poučuje nás, že Aleš starší ze Rvenic (de Zee) Odolen, Nevlas, Bořuta a Hynek bratří jeho prodali polovici

*) Srovnej Soupis Lounska od Dra Matějky.

[1]) Emler, 10 urbářů, 257.

[1]) Emler, R. B II., 240.

[2]) Emler, III., 721. R. B.

[3]) Tadra F., Summa Gerhardi, 234.

hradu a zboží a polovic práva podacího Zbyňkovi z Hazmburka a Janovi, synu jeho za 1000 kop gr. praž. Dobu tu sluší položiti mezi l. 1336—46 a to proto, že Zbyněk z Hazmburka ujal se hradu Klep 1335 26. prosince[1]) a začal se psáti z Hazmburka, když tento hrad brzy potom vystavěl. Roku 1346 umřel král Jan na bojišti Kresčáckém a do jeho doby kladou se listiny v dotčeném formuláři obsažené. Jak a kdy Slavětín celý stal se majetkem bratří Jana z Wartenberka, purkrabí Pražského a Václava větve Veselské není známo. 3. ledna 1376 prodali jmenovaní bratři celý Slavětín Vilémovi z Hazmburku a Mikulášovi, synovci jeho za 2000 kop gr. č.[2]) V roce 1336—1358 přivtělena fara zdejší klášteru benediktinkému v Postoloprtech. To vysvítá z oné nedatované listiny, ve které Aleš z Rvenic prodává polovici podacího práva a z archivu Loun, I., C. 1., kde 12. října 1358 farář zdejší Mikuláš, dle jména nám prvý známý již členem řádu benediktinského byl a před 1. říjnem 1369 za opata Postoloprtského povýšen jest.[3]) R. 1379 3. juni Mikuláš z Hazmburku, syn Janův a vnuk Zbyňkův prodal díl svůj na Hazmburku, Budyni, Libochovicích a Slavětíně se vším příslušenstvím svému stryci Vilémovi.[4]) Vilém z Hazmburka zůstavil četné potomstvo, které při jeho smrti 1393 většinou let nemělo. Matka zůstalých sirotků nazývá se Anna z Libochovic neb ze Slavětína. Jsouc mocnou poručnicí sirotků a statků manžela svého vládla Slavětínem jistě do r. 1405 18. května.[5]) Když se bratří oddělili statkem otcovským, dostal se Slavětín Jaroslavovi z Hazmburku. V měst kn. Lounských nazývá se 1416 a 1418 dědičným pánem na Slavětíně. Zemřel 1434.[6]) Po té přešlo zboží Slavětínské na Jana z Hazmburka a Mikuláše bratra jeho,[7]) z nichž Mikulášova vdova Eliška z Koldic spolu se svakem svým Janem 1451 Budyni s příslušenstvím Zbyňkovi, synu Vilémovu na Chvatěrubech postupují. Zbyněk spolčil se jměním se syny Mikuláše z Hazmburka na Kosti, Janem a Oldřichem. Zbyněk zemřel 1. července 1463.

[1]) Emler, R. B. IV., 96.
[2]) Emler, P. D. Z. I., 449.
[3]) Tingl, l. conf. II., 12.
[4]) Emler, P. D. Z. I., 457.
[5]) Erect., VII., A. 4, 7.
[6]) Sl. Nauč. X., 933.
[7]) Emler, P. D. Z. II., 220.

Po něm vládli v nedílu oba bratří Jan nejvyšší sudí a Oldřich na Kosti. Oldřich zemřel 9. září 1474. Jan zůstavil syny Mikuláše, Jana a Viléma a dceru Anežku. Všickni zemřeli brzy po otci, jen Mikuláš zůstavil po sobě nezletilého syna Jana pod poručenstvím nejvyššího kancléře Jana z Šelnberka a Zdeňka Lva z Rožmitála a Blatné. Tento jest rodu Hazmburského poslední držitel městečka Slavětína. Kdy prodán byl Slavětín Sokolům z Mor nedá se zevrubně určiti Dle D. Z. VIII., 6. a) a 46. C. 20. klade znova do desk trh Slavětína Jan Zajíc z Hazenburka na Budyni, truksas král. Českého bratřím Albrechtovi Jiříkovi, Václavovi a Adamovi Sokolům z Mor jakožto vnukům Václava Sokola z Mor: Tím začíná nová doba kostelu a městečku. Rod Hazemburský slynul od válek husitských do svého vymření věrnou příchylností k církvi katolické a dokud tento rod panoval Slavětínu, dála se v něm bohoslužba katolická vyjímaje krátkou dobu asi čtyř let totiž od 1469—1474, kdy ve válkách jednoty panské proti králi Jiřímu zmocnili se páni Lounští Slavětína a drželi ho k své ruce.[1]) Noví páni Slavětína Sokolové z Mor pocházeli z patricijského měšťanstva Lounského. První jich předek byl Vaněk Sokol, který se svou manželkou Jihannou 1435 18. února poprvé se připomíná. Měl 1453 5. ledna oustní rozmlouvání strany obecních věcí s panem Jiříkem z Kunštátu, gubernátorem království Českého.[2]) T. r. byl přítomen sněmu v Praze 8. května odbývanému zároveň s Pavlem Strádalem a Zichanem z Vlkové spoluměšťany Lounskými.[3]) Byl živ ještě 1460. Nejstarší syn jeho Jan r. 1466 dne 2. května nejprv připomínaný měl za manželku Annu, dceru Václava Suchéhočerta, po níž zdědil dům, který se do dnes v staré způsobě zachoval s pěkným gotickým arkýřem a znakem Sokolů z Mor v Lounech. Poprvé jmenuje se »z Mor« 3. října 1482.[4]) Synové jeho byli Václav a Jiřík. Václav koupil Vršovice 1517 od Ofky z Miloňovic, manželky Purkarta Kaplíře z Sulevic[5]) a před r. 1531 Slavětín od Jana z Hazmburka.

Zemřel brzy potom taktéž syn jeho Jan. Vnukové Václavovi Albrecht a Jiřík

[1]) Arch. Loun, I., E. 9.
[2]) Arch. Loun, I, E. A. 9, str. 38.
[3]) I., E, 9. str. 72. arch. Loun.
[4]) Arch. Loun, I., C. 8.
[5]) D. Z. VI., D. 7.

byli plnoletí, Václav a Adam r. 1535 let neměli. Spolu se svou matkou Martou z Března, sestrou Petra Hrušky z Března, propustili zápisy statků městských v Lounech a sídleli ve Vršovicích, později na Slavětíně. Sestra dotčených bratří Anna, která se vdala za Vilíma Borně ze Lhoty (Arch. mus.), zemřela před r. 1556, též nejmladší z bratří Adam. Albrecht, Jiří a Václav vládli jměním svým společně. Po nejmladším bratru zemřel nejstarší Albrecht 1552 (dle hrobové desky) pozůstaviv syna Jana a dcery Johanku a Marušku. Manželka jeho Anna z Veleně provdala se po druhé za Petra Bílského z Kařížova (před 1561).[1]) Johanka zemřela v stavu panenském 1582 24. září (náhrobek) a Jan později starší zván na rozdíl od Jana, mladšího syna Václavova, měl Mariannu z Citova za manželku. Odděliv se od strýců svých Jiříka a Václava žil v Lounech na velkém předměstí ve dvoře zvaném Ebrhauz a Unterhauz vedle dvoru sirotků Užidilových s jedné a ulice obecní se strany druhé, který po své smrti Lounské obci odkázal.[2]) Jiřík Sokol zemřel 25. dubna 1565 a pochován jest v kostele Slavětském jako děd Václav a všickni ostatní svrchu dotčení. Potomků nezanechal. Třetí syn Václav seděním na Vršovicích měl Annu z Hřivic za manželku.[3]) Známi jsou synové jeho Albrecht, Zikmund, Jan mladší, Jiří a Mikuláš. Dlouhého věku neměl. Někdy po 1569 zemřel a Anna Sokolova z Hřivic vládla jměním sirotků ještě 1577.[4]) Zikmund nejstarší oženil se s Lidmilou dcerou Kryštofa ze Šlovic a zplodil s ní jediného syna Jana. Sám zemřel a pochován jest v Slavětíně 1608 28. ledna.[5])

Syn přečkal otce o čtyři leta zemřev neženat. Druhý syn Václavův Albrecht s manželkou svou Annou z Doupova dal ulíti největší zvon do chrámu Páně, o němž obšírně se zmíníme. Měl též syna Jana. Zemřel 19. března 1619, jak zachovaný náhrobek svědčil. Tento syn jeho Jan byl zároveň posledním rodu Sokolů na Slavětíně, ale kdy zemřel po otci, není povědomo. Stalo se to mezi 1619—1623 jak D. Z. 194, M. 20. se o tom zmiňují a to než došel let přirozených. Třetí dle rodu syn Václavův Jan mladší nejprv na Vršovicích, potom, když tyto prodány Jakubovi Zákostelskému z Bilejova,[1]) společně s Albrechtem, Zikmundem bratřími svými na Slavětíně, zemřel před r. 1593 a zůstavil syna Václava a dcery Alenu a Annu.[2]) Jiří a Mikuláš sešli as ve věku mladém smrtí. Matka Václavova Johanna dcera Habarta Kokovského z Hertenberka provdala se po druhé za Karla Holana z Jiljova na Velkém Osově[3]) a odkázala statek svůj tomuto manželu s tou výminkou, aby synu jejímu z předešlého manželství Václavovi Sokolovi z Mor, až dojde let, vyplatil 1000 kop gr. čes., od klenotů vydal jeden řetěz zlatý ze 200 dukátů, konvičku stříbrnou, 8 zlatých prstenů, 12 stříbrných lžic, 12 mis, 12 talířův, 12 ubrusův, 12 ručníků, s 4 lože šatův a 8 povlakův, taktéž řetízek zlatý, který 52 dukáty stojí a který mu panna Kateřina Zahrádková a prsten se safírem odkázala. Kdyby ale dříve let zemřel, aby to na Karla Holana spadlo kromě řetězu ze 200 dukátů, aby přišel na sestru její Kateřinu, provdanou za Buriana Voračického z Paběnic. Václav zemřel neplnoletý, tudíž spadlo jmění toto na otčíma a poručníka jeho Karla Holana. Poněvadž všickni Sokolové mužští ještě před bitvou bělohorskou sešli bez potomků, prodala Anna Holanova z Hoštic Slavětín 1623 2 května Alžbětě Kaplířce z Sulevic[4]) a tato 1628 9. srpna Matiášovi Arnoldinovi z Klarsteina a manželce jeho Anně z Hyršova, pánu na Brodci, Údešicích a Pálči.[5])

Matiáš Arnoldin z Klarsteina 23. listopadu 1627 za obyvatele království Českého přijatý, J. M. C. rada a sekretář[6]) neměl s manželkou svou Annou, vdovou po cís. generálu Zahrádkovi z Průchodu a dcerou Adama Myslíka z Hyršova a jeho choti Prudencie, rozené z Doubravy, dědiců přirozených. Proto přijal dvě dcery své manželky Anny, Kateřinu a Elišku Dorotu za vlastní.[7]) Smlouvou 15. dubna 1644 mezi Matiášem Arnoldinem a jeho pastorkyní Kateřinou, rozenou Zahrádkovou z Průchodu, dostalo se této Slavětína s pří-

[1]) Reg. kom. soudu obselací 10. N. 14.
[2]) Arch. Loun.
[3]) D. Z. 16. M. 13.
[4]) Arch. Loun, I., A. 1.
[5]) Náhrobek a P. Mikševice kronika Loun.

[1]) D. Z. 169, H. 6.
[2]) D. Z. 27, J. 1.
[3]) Dle D. Z. 27, J. 7.
[4]) D. Z. 194. M. 20.
[5]) Ibidem M. 21.
[6]) D. Z. 142, R. 3.
[7]) Miltner, Privatmünzen, 370. Sedláček, Hrady VII., 210. Slovník naučný Ottův, X., 924; tam oprav, co nahoře pověděno.

slušenstvím. Kateřina Papazoni byla chotí Jana Křt. Papazoniho z Mirandoly, J. M. C. rady, komorníka a starosty při dskách zemských, který 1627 16. listopadu za obyvatele království Českého přijat povinný slib učinil.[1]) Táž vystavěla veřejnou kapli navštívení Panny Marie v Slavětíně, za městečkem směrem k Lounům. Syn a dědic její Vilém Václav stal se kanovníkem Vyšehradským 1670[2]) a zemřel 1711 2. května. Za živa postoupil statek svůj příbuznému svému Matiášovi Maxmilianovi rytíři z Weinbergu (16. března 1709), kterýžto jsa dle rodu z Nymveg v Nizozemí od císaře Josefa I. přijat za obyvatele království Českého.[3]) Ač cizí rodem byl přec pravým otcem svých poddaných. Nadal farní obročí znova, farní budovu stavěti počal a syn jeho Antonín ji dokonal. Tento vládl od r. 1752 18. prosince do 14. dubna 1788. Nástupcem jeho byl nevlastní bratr František z Weinbergu, pán na Libočanech a Selci. Když tento 29. listopadu 1791 zemřel, zdědil Slavětín příbuzný jeho Vincenc Zessner z Spitzenberku a držel jej do 1805. Doktor práv Antonín Grase statek sotva koupený prodal měšťanu Pražskému Vojtěchovi Michalcovi. Leč i tento nehospodařil zde dlouho. Prodal jej 3. července 1810 hraběti Františkovi Kinskému na Peruci. Od tohoto r. 1814 koupil jej děd nynějšího majitele František Antonín hrabě z Thunu a Hohensteina.

Slavětín, od osobního jména Slavata zvaný, městys v okr. hejtmanství lounském prostírá se na svahu Bitin. Náměstí tvoří obdélník pravidelný, nová r. 1848—52 vystavěná radnice skoro uprostřed náměstí od západu k východu do něho vystupuje. Má ještě druhé menší náměstí, které spojeno jest ulicí tak, že půdorys města rovná se latinské písmeně L a T. Má ještě na východní a jižní straně zbytky starých hradeb a mělo druhdy dvě brány, Pražskou mezi čís. d. 7. a 8. a Lounskou mezi č. 71. a č. 84. Pečeť města stříbrná ze 14. století pochodící má ve štítě znak pánů z Rvenic, totiž pruh šikmý a v něm tři zelené listy leknínové v červeném poli. Z toho lze souditi, že za panování krále Jana Lucemburského na městys povýšeno bylo. Dle D. Z. 194, M. 20 mělo dvě tvrze. Jednou z nich jest asi nynější sýpka velkostatku na východ postavená k zámku. Zbylé tu i tam parkety v prvním patře, jakož i malby na krovech stejné s oněmi, jež má kaple Navštívení Panny Marie v kopuli za městečkem, svědčí, že obydlena byla v století 17., tedy za Matyáše Arnoldina z Klarštejna a za vlády Papazonův. Druhá tvrz anebo hrad, o němž se zmiňuje listina Alšova z Rvenice ze 14. století[1]) stála za nynějšími panskými stodolami u potoka, z něhož r. 1796 mnohonácte sáhů kamení vydobyto na ohradu zdi při panské zahradě.[2]) Při stavbě stodol nalezena v rumu pečeť Mikuláše Šparnekra ze Šparneku, který bydlel v Pšanech; statek poplatný od Pavla sedláka sobě koupiv, blízkým sousedem Albrechta Sokola z Mor na Slavětíně byl.[3]) Před nynějším zámkem v zahradě přišlo se na příkop dosti hluboký, zasypaný, který asi kolem nynějšího zámku na jih a východ se táhl, kdežto strana západní a severní dvěma rybníky chráněna byla. Rybník před prvým mlýnem hořejším nazývá lid Němeček. V zápisu D. Z. 1084, J. 27. r. 1591 sluje Německý v Karšově, kterážto poloha do dnes v ústech lidu běžna jest.

Farní kostel sv. Jakubu Většímu posvěcený zavírá jižní stranu obdélníku náměstí Slavětínského se hřbitovem kolem něho a jest na nejvyšším bodu městečka vystavěn. Stojí o samotě. Věž kostelní spojena jest s kostelem a v naší době znovu vystavěna. Základy věže položeny 9. května 1837 tři sáhy hluboké. Při kopání přišlo se na staré zdivo na vápno stavěné, velice pevné, čtyři stopy silné, ale základy byly mělké.[4]) Plány k němu provedl krajský inženýr Mühlstein a po jeho náhlé smrti ukončil rozpočty na stavbu náměstek jeho Morávek (Ibidem.). Stavěna jest v t. zv. úředním krajském slohu, má však snahu napodobiti gotiku. Přízemí jest klenuté, druhé patro má hodiny a ve třetím visí tři zvony. Střecha čtverhranná jehlancová kryta jest taškami.

Zvony mají stolice z dubového dříví jsouce pověšeny velký a prostředník vedle sebe, nejmenší nad prostředníkem.

Největší má v průměru 1·18 *m* a jeho výška i s korunou 1·18 *m*.

[1]) D. Z. 142, R. 1.
[2]) Hammerschmied J. F., Gloria Vyšehrad, str. 610.
[3]) D. Z. 35. F. 2, 469. A. 19.

[1]) Summa Gerhardi, 197.
[2]) Zápisky rolníka Fr. Martinovského.
[3]) D. Z. 134, P. 29.
[4]) Pam. kn. II., 26.

Na plášti jeho nalézají se znaky: Sokolů z Mor hák ve štítě a začáteční písmena dárce jeho A(lbrecht) S(okol) Z M(or), a na téže straně manželky jeho: A(nna) S(okolova) Z D(oupova) se znakem Doupovcův, třemi pruhy rovnými. Mimo to znak městečka Slavětína výše popsaný, polovypuklý a medalion zvonaře s nápisem: »Math. Hillger me fecit 1612.«

Na koruně jest majuskulí nápis:

A. D. MDCXIII VERBVM DOMINI MANET IN AETERNVM. SLAWIETINSKA PAMATKA.

Prostřední zvon má nápis gotickou minuskulí: »Anno domini millesimo quingentesimo hoc opus operatum per manus Joannis campanifusoris.« Na plášti obraz polovypuklý sv. Jakuba ap. Většího.

Třetí zvon nejmenší přelit jest r. 1838 od Karla Bellmanna v Praze. Váží 4·22 *q*.

Staré zdivo v základech nalezené jest beze vší pochyby zbytek staré věže románské, která jako na menších kostelích románských dosud zachovaných, na př. v Načeradci, měla zdivo nevysoké, a na něm dřevěnou střechu.

Zevnějšek kostela.

Oken v lodi románské jest šest, po obou stranách po třech, polokruhových, malých, do hloubky zdě zapuštěných. Z těchto šesti oken jsou tři na severní straně nyní slepá, protože k lodi románské přistavěna byla kaple se slohem přechodním a střecha této kaple je úplně zakrývá. Jsou umístěna ve značné výši a pod nimi v době pozdější jedno větší do lomeného oblouku sklenuté v době asi 16. století a druhé naproti zpěváckému kůru ještě později vybořeno jest. Kružba prvého jest trojhran, ostění žlábek představuje, druhé má trojhran rozdělený opět trojhrany, ostění jest tenší a rovněž žlábkované.

Loď románská nebyla původně tak vysoká jako jest nyní. Strop kasetový nynější na místě starého dán jest při opravě r. 1882. Celá zeď stavěna jest ze čtvercových pískovcových kamenů, kteréžto pískovec na blízku v panském poli a v háji se lámal. Nad románskými okny asi metr zvýši bylo před opravou r. 1881—2 viděti zapuštěný po délce zdi silný trám. (Tento trám jeví se zbytkem starého podsebití (pavimentum.) Nad tímto trámem přistavěná vrstva jest z opuky, tudíž v jiné době přidělána nežli původní stavba zdi, což se dálo nejspíše, když k románské lodi postaveno presbyterium gotické. V této románské části lodi nalézaly se otvory do zdi, do nichž házeny kosti ze hřbitova a zdá se, že nejspíše silné zdi lodní vysypány uprostřed rumem, anebo spíše, že otvory byly spojeny s hrobkami uprostřed lodi se nalézajícími.

Nejzajímavější částí kostela jest bez odporu kaple na sever lodi románské přistavěná. Jest 14·4 *m* dlouhá, 4·2 *m* široká a 6·5 *m* vysoká. Zvenčí má tři opěrací pilíře o jednom ústupku, které se zakončují prostým přístřeškem. Končí trojhranem ze šestihranu. Ze tří oken dvě k vůli přilehající sakristii jsou zazděna; v lodi kapelní na sever dvě okna se nalézají.

V těchto oknech střídá se oblouk ostrý s polokulatým jakožto znamení, že sloh románský měnil se v gotický, když na této kapli bylo pracováno.

Do kaple přichází se portálem čtverhranným, který žádných známek starobylosti nemá. Za to tím více překvapuje vnitřek. Klenba jeho gotická záleží ze čtyř polí. Žebra v profilu mají rovné čáry a sbíhají se ve svorníky. První z nich jest bez okras. Druhý představuje rohy způsobem lyry stočené. Vnitřek lyry jakoby zastřen rouškou běločervenou a kolem rohů na pravo a na levo tři listy leknínové. Znak Alše Slavatského ze Mšena, jak na listině z r. 1376 v archivu města Budyně nad Ohří dosud lze spatřiti, má s touto okrasou nápadnou podobnost. (Dle upozornění prof. A. Sedláčka.) Třetí svorník má pětilistou růži, čtvrtý jest hladký. Žebra sbíhají se na severní straně nad hlavicemi přípor, z nichž dvě jsou pětihranné, končíce soklem též pětihranným. Hlavice jeví ozdoby románské. Přípory čtyři na východ jsou kulaté. Hlavice představují dva kuželě komolé půdici na sebe postavené. Žebra na straně jižní končí u výše zdi v jednoduchý konsol.

Vchod z lodi chrámové do této kaple jest jeden v lomeném oblouku sklenutý, druhý pak rovně zakončený.

Vítězný oblouk sahá až ku stropu, jest zakončen lomeným obloukem. Záleží z pruhu, tvaru hruškovitého, žlábku a oblounu.

Třetím dle stáří stavby jest sakristie, která tvoří čtverec 3·5 *m*. Klenba její jest křížová bez žeber. Konsoly její

představují hlavy vousatých mužů. (Někteří znalci tvrdí, že byla žebra v pozdější době na ostro osekána, jak nyní se vidí. Domněnka ta může býti podstatna, protože konsol na straně severní ze dvou třetin vyčnívá z nynější ostré křížové klenby, kdežto tři ostatní obyčejným způsobem zapuštěny jsou.) Dle mínění architekta Mockra stavěna jest před tím, nežli vystavěn nynější gotický presbytář. Má nyní dvě malá goticky sklenutá okna bez kružeb, jedno okno na severní stranu původní, druhé na východ při poslední opravě r. 1882 prolomené. Vchod do sakristie z východní strany jest nový, též při opravě r. 1882 udělaný; vchod ze sakristie do presbytáře jest starý. Má pažení gotické, které zevně začínaje, tvoří žlábek 2 *cm* široký, následuje proutek 3 *cm* v průměru mající, po něm žlábek 4 *cm*, potom prut 5 *cm* a po něm žlábek 7 *cm*. Nejdou od úhle ostrého až dolů, nýbrž končí asi v polovici veřejí v šikmém trojhranu. Dvéře jsou dubové staré, plechem pobité, pasy železné tvoří kosočtverce a v rozích, kde se pasy sbíhají, jsou vraženy hřeby s hlavami polokulatými 3 *cm* v průměru a jiné s hlavami kulatými, ploskými. Mají zámek s velkým gotickým klíčem.

V sakristii visí obraz votivní rodiny Matyáše Arnoldina z Klarsteina, který dal zhotoviti Martin Krajinus, purkrabí jeho na Slavětíně r. 1638. Rám jeho jest barokový, dosti ozdobný. Představuje Pannu Marii, která sedíc má na klíně Ježíška lilii v rukou držícího. Po pravé straně v pozadí sv. Josef a vedle něho klečí dvě dívky s růženci v rukou. Nad Pannou Marií vznášejí se andělé hrající na cytary k levé straně, a v pravém koutě vyniká postava jiného anděla, který s nebe zdá se s radostí pohlížeti na rodinu tuto. V pozadí jest viděti nějaké město s mohutnou věží, s četnými menšími vížkami a mostem kamenným přes řeku vedoucím. Všecky tyto postavy jsou ušlechtilé, malba dovedná ve všech podrobnostech. Jen před Ježíškem klečí sv. Jan Křtitel s beránkem u nohou, v kterém každý laik pozná, že tam byl nějakým mazalem později přimalován. Matyáš Arnoldin z Klarsteina neměl dětí vlastních; dvě děvčátka klečící jsou jeho nevlastní dcery, z nichž jedna vzala sobě Jana Křt. Papazoni z Mirandoly a Klarsteina a dědila po něm dům Fünfkirchenský v Praze a statek Slavětínský, druhá pak byla manželkou Theodora Hartmanna. Přimalování sv. Jana Křtitele dálo se teprve za doby, kdy Jan Papazoni se svou chotí pánem na Slavětíně se stal.

Presbytář obrácený k východu 16 *m* dlouhý, 7·1 *m* široký a 12·5 *m* vysoký ukončen jest pěti stranami osmiúhelníku. Má opěráky o jednom ústupku zakončené jednoduchou fialou. Jest stavěn z opuky. Opěrací pilíře sesíleny byly při opravě r. 1882 nejen v základech, které byly mělké, ale i tím, že užito místo zvětralé opuky pískovce na hranách. Čtyři pole klenbová, z nichž prvé od lodě užší, následující dvě širší pole křížová tvoří a čtvrté jest závěrem z pěti stran osmiúhelníku. Žebra ze dvou žlábků a tří předních plošek splývají hned pod klenbou vysoko nad podlahou do zdí.[1]) První svorník nad hlavním oltářem má černé písmeno M v modrém poli. Dle zdání jest to začáteční písmeno zbudovatele Mikuláše z Hazmburku. Svorník druhý má Spasitele, který objímá kříž, třetí beránka s praporem a čtvrtý štít pánů ze Rvenic bílý pruh šikmý se třemi leknínovými listy zelenými v červeném poli. V jednotlivých polích klenbových umístěny jsou vedle symbolů čtyř evangelistů znaky rodin, které buď na Slavětíně vládly, nebo s rody vládnoucími příbuzny byly. Symboly čtyř evangelistů nalézají se nad hlavním oltářem a sice člověk okřídlený (Matouš), lev okřídlený (Marek), vůl okřídlený (Lukáš) a orel (Jan).

Znaky mají podobu trojhrannou, pocházejí ze 14. století. Jiné později sem namalované znaky Papazonův, Čachovských ze Svémyslic a Pfefferkornův z Ottopachu smazány jsou, protože se ukázalo při opravě, že byly toliko na obyčejném vápenném podkladu a ne al fresco. Tyto přenešeny jsou na průčelí zpěváckého kůru. Nejdůležitější pro dějiny městečka i chrámu jsou ony znaky, které hned u svorníků se nalézají. Od oblouku vítězného počínaje sviní hlava (černá v zlatém poli) a naproti ní jelen přirozené barvy v modrém poli zdá se mi ukazovati na sňatek někoho z rodu pánů z Waldeka s rodem pánů z Hyršteina a tudíž na onu dobu, kdy biskup Pražský vyměnil Slavětín za zboží kolem svého hradu Starého Heršteina.[2])

Druhá skupina znak pánů de Zee již popsaný s protějším znakem Prostiboř-

[1]) Dr. B. Matějka, Popis Lounska, 73.
[2]) Srovnej Sedláček, Hrady IX., 104.

ských z Prostiboře, kteryžto ještě třikráte mezi freskami se vyskytuje a sice štít kolmo dělený, jehož pravá polovice červená, v druhé pruh bílý, vodorovný, taktéž v červeném poli ukazuje na příbuzenství těchto rodů. Jedna větev Prostibořských dostala se ve zdejší kraj do Vinařic blíže Ročova a sice kolem r. 1357.[1])

Třetí skupina dva znakové Hazmburků stejní naproti sobě ukazují na Viléma syna a Mikuláše vnuka Zbyňka z Hazmburka.

Konečně čtvrtá skupina korunovaný lev český v poli červeném a orlice černá Žirotská. Lev patří rytířům z Račiněvsi neb z Vinařic,[2]) z nichž pocházel Bicen z Račiněvsi neb z Vinařic r. 1320. Žeť i skupiny postranní náležejí příbuzným rodu Slavětských, podařilo se mi dosud jen částečně vysvětliti. Z knih soudních se dozvídáme,[3]) že Vaněk z Rakovic řečený Slavatský a Kateřina z Pnětluk jsou pokrevní příbuzní v třetím stupni. Na to ukazuje znak Sulislaviců neb z Pnětluk štít rozpůlený s hora dolů, v pravé lev český, v levé modrobílá šachovnice. Naproti křídlo šachované bílé a černé v modrém poli. Jednorožec patří pánům z Kamýka, Pokratic, kteří měli s Hazmburky přátelské styky. Naproti jednorožci štít rozpůlený od pravé k levé, dolejší část červená, hořejší bílá, patří rodu velice rozvětvenému v Žatecku, tak že nelze ani z daleka udati určitou větev rodu toho.

Orlice od shora dolů rozdělená, pravá bílá, levá černá větvi Janoviců patří a sice z Adlar a proti ní štít s čápem, zobák a nohy červené, v poli modrém snad rytířům z Moravěvsi, z nichž Jan byl poručníkem Bohuslava a Anežky sirotků z Ervenic.[4])

Na straně jižní znak hříč, patřící rodu velice četnému, kolem Loun osedlému, a sice panošům z Hřivic, z Opočna, z Jimlina, z Zbrašína, z Touchovic, z Lipence, naproti němu hlava a krk vola červené barvy ve zlatém poli. Z té doby známi jsou rytíři ze Všenor, z Bítova, z Všeradic, užívající podobného znaku.

Na téže straně starý znak panošů z Vchynic, kteří na rozličných tvrzích té doby seděli poblíže Slavětína. I v Lounech jsou ve 14. věku stopy jejich.

Třetí skupina na straně jižní, kolmý pruh bílý v červeném poli měli Kladenští z Kladna, Kaničtí z Čachrova.

Čtvrtá skupina na téže straně v poli bílém tři vodorovné pruhy rodu Doupovců z Doupova, kteří na blízkých Vršovicích statky měli, mezi nimi Přech z Kněžic neb z Vršovic, předchůdce Alše ze Slavětína neb z Vršovic[1]) a naproti němu parohy žluté v modrém poli patří rytířům ze Strojetic, z Nedvídkova kolem Žatce usedlým.

Celá presbytář pokryta jest na všech stranách freskami, které pokrývají stěny až ke klenbě. Představují život Pána Ježíše a Panny Marie čili celé »Věřím v Boha« tak, jak je církev katolická vyznává s tím rozdílem, že první článek se tam nenachází, protože za těch dob žádného blázna nebylo, který by jsoucnost Boží byl upíral. Mezi jednotlivými obrazy dotčeného obsahu vměstnány jsou votivní obrazy dárců, které pokusíme se vyložiti prosíce každého, komu by výklad nezdál se býti shodným, by s námi sdělil laskavě odchylný náhled svůj. Obrazy nejsou spořádány veskrze ani dle času, ani dle věcného obsahu, nýbrž podmíněny prostorou, jaká malíři byla po ruce. Jen výklenky při závěru presbytáře zachovávají jakýsi řád. Tyto výklenky mají po dvou světcích ve čtyřech řadách nad sebou až ku klenbě. Nejvýše stojí dva proroci starozákonní, kteří drží dlouhou stužku v ruce jakoby pravili: »Kterého jsme předpovídali, již přišel.« Ve výklenku pravém na straně evangelia hned nad sanktuariem, o němž se později zmíníme, jsou dole sv. Vít a sv. Václav, nad nimi dva jáhnové, jeden držící v levici kámen a v pravici palmu, sv. Štěpán, druhý s roštem v pravici a v levici s palmou sv. Vavřinec. Nad těmi jáhen s palmou v pravici a s knihou k prsoum přimknutou, druhá postava drží v pravici lilii, v levici palmu. Prvý má modrou, druhý červenou dalmatiku na sobě. Mimo to na albě mají sv. Štěpán, Vavřinec a třetí mučenník jáhen čtverhran dole u noh na albě.[2])

Druhý výklenek velikou archou oltářní zakrytý, a na freskách fotografie se nenalézající má opět ve čtyřech řadách nad sebou 8 postav. Nejvyšší dvě jsou postavy starozákonních proroků jako

[1]) Srov. L. erect. X., M. 15.
[2]) Srov. Emler, P. D. Z. I., 399, 401.
[3]) Tadra, I., 158.
[4]) Emler, Conf. VII., 237, 1417 23. aug.

[1]) Ar. Loun I. C. 2.
[2]) Viz Dr. Č. Zíbrt Dějiny kroje l. c. str. 399.

při prvém. Pod nimi světec na levo ve plášti červeném, modře podšitém, v levici knihu zavřenou pravicí na ni ukazující, sukně zelená až k patám sahající. Proti této postavě opět jiná v plášti blankytném s knihou otevřenou. Spodní šat hnědý.

Na levo pod těmito postavami světec bez koruny, s pláštěm červeným, v pravici palmu, v levici jako ratolest o čtyřech větvích držící. Naproti této světec držící knihu v pravé, palmu v levé ruce, plášť má zelený, sukni červenou.

Nejdoleji na levo král s korunou, žezlem a říšským jablkem (Sigmund nebo Karel Veliký) naproti němu postava světce bez koruny, v pravici říšské jablko v levici palmu drží. Oba mají kolem krku bílý obojek.

Třetí výklenek má opět nejvýše dvě postavy prorocké pod nimiž na levé straně opat s berlou v levici, která končí v jednoduchou kouli, v pravici drží knihu, šat jeho jest černý. Naproti němu opět postava řeholníka v šatu černém, bez infule, s berlou jednoduchým knoflíkem (koulí) zakončenou, s knihou v pravici.

Pod těmito jsou postavy sv. opatů, na levé straně má knihu červenou, druhý zelenou, tento v šatu hnědém, onen v rouše černém.

Nejníže pod nimi dvě postavy biskupské. Postava na levici drží berlu v ruce pravé, která na konci ohybu tvoří gotický trojlist. Jest zahalena pláštěm zeleným, červeně podšitým. Na albě dole obdélník barvy zelené jako při sv. Vavřinci a Štěpánu. Na pravé straně arcibiskup s paliem, zahalený v červený plášť. Na albě dole u noh červený obdélník jako u předešlého. Konečně výklenek na straně epištolní, který na freskách jest zobrazen, nese na sobě sedm postav světic. Po levé straně světice korunovaná v zeleném plášti, v červené sukni, která oběma rukamu objímá košík s růžemi, dle náhledu našeho sv. Dorota. Vedle ní sv. Markéta s korunou na hlavě, červeným pláštěm, sukní zelenou, u noh její ještěr. Pod sv. Dorotou postava s rouškou bílou kolem krku, červeným, zeleně podšitým pláštěm, v levici drží věž, pravicí na ni ukazujíc — sv. Barbora. Vedle ní sv. Kateřina v zeleném žlutě podšitém plášti, s mečem v levici a kolem v pravici a s korunou na hlavě. Pod sv. Barborou sv. Alžběta v roušce bílé, v modrém plášti, krájí chléb žebrákovi, prosebně ruce k ní spínajícímu. Vedle této s korunou na hlavě držíc v ruce kostelík sv. Kunhuta. Nejníže sv. Ludmila, v plášť fialový zeleně podšitý úplně zahalená, s rouškou bílou kolem krku. Prostora vedle ní zastavena jest baldachynem, z jehož původní podoby ne mnoho se zachovalo.

Pod těmito postavami svatých, částečně neb zcela oltářem nynějším zakrytými, nalézá se umučení sv. Erazima, biskupa, a ještě jeden obraz. Oba tyto obrazy nalézají se též na Zvíkově. Sv. Erazim vyobrazen jest takto: Král s korunou a žezlem dívá se s jakousi odměřenou přísností na katy, z nichž dva otáčejí rumpálem, na němž vnitřnosti sv. Erazima navinuty jsou. Z dvou pacholků jeden vráží sv. Erazimovi ostré šídlo za nehet jedné, a druhý hřebík za nehet druhé ruky kladivem. Vedle světce nataženého na prkně a oděného biskupskou mitrou a rouškou kolem beder klečí postava ženská s bílou rouškou na hlavě v plášť zelený zahalená, majíc svitek bílý v rukou s nějakou zprávou. Nad tímto obrazem vznášejí se andělé, kteří na bílém rouše, jež drží v obou rukou, nesou postavu mladistvou s mitrou a svatozáří. Jest to duše sv. Erazima, jak to i na jiných obrazech těchto maleb se zří, kde postava dětská, mladistvá, nahá značí duši.

Druhý obraz dosti velký tvoří kraj, na němž viděti množství stromů, jejichž větve jako by do ostra osekány byly. V tomto lese viděti obnažené postavy, z nichž celkem 12 hlav, 6 bez korun, 1 s biskupskou mitrou a 5 hlav korunovaných. Kolem všech spatřuje se svatozáře. Jednu postavu chystá se kat sekerou rozpoltiti, jednomu biskupovi od kata proklána jsou prsa. Ostatní všickni rozličnými údy nabodáni jsou na ostré hroty větví stromů těch. Tento druhý obraz vykládá prof. Aug. Sedláček,[1]) že by to byl očistec. Záře kolem hlavy nezdají se nasvědčovati očistci, protože církev považuje duše v očistci ještě za neoslavené. Dle mínění dra B. Matějky jest to legenda o 10.000 mučednících, která v středověku velmi oblíbena byla.

Obsah obrazů na straně severní jest tento: Narození Panny Marie, ve čtvrtém pořadí od zdola obraz první. Smrt Panny Marie (κοίμησις)[2]) hned vedle prvého, a Nanebevzetí P. Marie v téže

[1]) Hrady, XI., 16, dle faráře Benáka.

[2]) Viz o tom: Chr. Kunstsymbolik u. Ikonographie. Tempsky, Prag 1870.

řadě. Následuje korunování P. Marie, v pořadí pátém obraz druhý. Zvěstování P. Marie nalézá se na straně jižní od levé k pravé počínajíc, v prvé řadě obraz šestý. Jest ze všech obrazů freskových proveden nejpečlivěji. Panna Maria s korunou na hlavě majíc ruce sepjaté a v nich blánu, stojíc slyší poselství archanděla Gabriela. Kniha na stole otevřená praví nám, že pohřížena byla duše její v modlitbách. V nádobě z bělomodrého skla stojí vedle stolu lilium. Archanděl Gabriel mírně ukloněn pozdvihuje pravici, v levici pak drží blánu neb svitek obsahující poselství jeho. V oblacích Bůh Otec zdá se podávati Panně Marii nemluvňátko, mající křížek ve svých ručkách. Nad hlavou Panny Marie pne se skvostný gotický baldachyn.

V pořadí druhém severní strany nalézá se navštívení Panny Marie. Vedle toho narození Páně. Naivní jest pohled na sv. Josefa, který vaří Ježíškovi kaši. Třetí obraz téhož pořadí značí obřezání Páně.

Prostor ze všech obrazů největší zaujímá zjevení Páně neb tří králův. V pozadí viděti hrad Herodesův. Hlásný na věži troubí na roh, čeleď Herodesova z oken hradu, zvláště ženská, dívá se na vzácné hosty královské a jejich družinu. Herodes se svou ženou se usmívá dívaje se se zálibou na ten průvod a tleská rukama, jako by řekl: »To jsem to dobře vypověděl těm bláhovcům, kteří přišli se klaněti neznámému dědici trůnu Davidova.« Sídlo Herodesovo jest pravý středověký hrad. V hradbách viděti bašty s cimbuřím, střechy ostré, jehlancové. Na druhém konci obrazu viděti Betlemský chlév, vola a osla, zahřívající lože Ježíškovo. Panna Maria s korunou na hlavě drží Ježíška na klíně, který stojíc nahýbá se k nejstaršímu klečícímu králi. Tento otvírá skříňku s dary, co zatím sv. Josef v pozadí sedě otvírá již pokladnici svou. Druzí dva králové stojí opodal majíce v rukou dary své. Jeden ukazuje na hvězdu. Malíř středověký nemohl si představiti krále bez panošů, a proto i zde jeden panoš vede koně královské a s údivem zří Božské děťátko, kdežto druhý na koni za ním vesele cválá. V řadě třetí zříme Herodesa, an se dívá děsnému vraždění nemluvňátek Betlemských. Za tímto obrazem viděti útěk do Egypta. Čtvrtý v řadě obraz jest cesta Ježíšova do Jerusalema s rodiči na slavnost velikonoční a třetí Ježíš dvanáctiletý uprostřed učitelů ve škole. Hlavy těchto pokryty jsou špičatými klobouky, což nás upomíná na rozkaz arcibiskupa Arnošta na diecesních synodách vyhlašovaný, by židé u veřejnosti nejinak než s takovými klobouky se jevili.[1])

Vedle obrazu tří králů nalézá se obraz Panny Marie, která jest útočiště hříšníků. Pod pláštěm sv. panny na pravo jest viděti množství postav mužských, korunovaných i nekorunovaných, světských i mnichů, pod pláštěm na levé straně množství panen a žen všelikého stavu i korunovaných.

Hned vedle tohoto obrazu viděti poslední soud. Kristovy nohy spočívají na duze, kterou je viděti dvojakou. Kristus jeví se se známkami svého vzkříšení a prostor, v němž přichází, záleží z dvojího úseku kruhového. V oblacích po pravici a po levici dva vznášejí se andělé s troubou, 3 hřeby a kopím jeden, druhý s křížem a troubou. Dole na zemi viděti jest kamenné hroby, z nichž povstávají mrtví. Jeden stoje s rukama sepjatýma, druhý sedě na obrubě hrobové mne si oči, jako by právě procitl ze sna, třetí leží zvedaje levici, čtvrtý sedí s rukama nad hlavou spjatýma, jako by pod tíží hříchů nevěděl si rady, pátý do poli těla v hrobě stoje spíná ruce prose o smilování. Dvě postavy svatých po obou stranách hrobů klečí a modlí se.

Vedle tohoto obrazu jest svatostánek, kam se i nyní velebná svátost ukládá. Jest 1·9 *m* vysoký, 0·96 *cm* široký. Spočívá na římse šikmé, 13 *cm* vysoké. Z této římsy vyrůstá dvé opěracích pilířků 136 *cm* vysokých, s jedním ústupkem u výši 103 *cm* a končí trojhrannou lomenicí, která má 7 malých vřezů (snad listů). Na těchto políčkách s obou stran viděti dva štíty: jeden s velkým latinským M, druhý se znakem pánů de Zee (ze Rvenic). Vlastní tabernakulum představuje rám s trojhranným štítkem 66 *cm* široký a 103 *cm* vysoký, který zevně má plochu šikmou, uvnitř pak dva pruty; prvý 4 *cm*, druhý 3 *cm* v průměru a dva žlábky, taktéž prvý 4 *cm*, druhý 3 *cm* v průměru. Vlastní šikmá římsa má dole článkování podobné. U tabernakulu klečí dva andělé se svícemi hořícími, anděl na pravé straně má ve vlasech zelenou stužku s křížem nad čelem. Nad svatostánkem v oblacích se vznášejí taktéž dva andělé s kaditelni-

[1]) Höfler, Prager Synoden 1353—1413.

cemi v rukou. Hned vedle svatostánku jest rozprostřené bílé roucho, v němž známý obraz »vera ikon«, hlava Kristova tvaru více podlouhlého (rozdílná od onoho obrazu chovaného v chrámu sv. Vítském), ač poměrně úprava vlasů s dotčeným shodna jest. Tímto obrazem živě hlásala církev XIV. věku věřícím Čechům, že Ježíš Kristus v pravdě přítomen jest v nejsv. sv. oltářní. Bylyť zajisté obrazy tyto názorným vyučováním kř. lidu, který tehda čísti neuměl a i když čísti dovedl, drahých knih kupovati nemohl.

Na této straně severní nalézá se ještě pět obrazů votivních, kteréž chceme na konci popisu, jak dalece se nám podařilo, objasniti, protože i druhá stěna na jih takové má.

Jižní strana presbytáře pokryta jest rovněž freskami od klenby až dolů sahajícími a zde vylíčeno krátce veřejné působení Ježíše Krista s některými obrazy, jež se odnášejí k rodině dárců. Nejdou rovněž ani věcně ani dle času po pořádku, my však je chceme, pokud události života Spasitelova představují, dle možnosti chronologicky seřaditi.

Ježíš učí zástupy. Ženy a dívky nábožně poslouchají. Postavy mužské v divných špičatých klobouccích z části potměšile dívají se na Pána. Jest to řady druhé obraz třetí. V téže řadě od pravé k levé ruce prvý obraz představuje nám Spasitele, vedle něhož Petr, Jakub a Jan a před ním dva mužové, Mojžíš a Eliáš. Tohoto druhého není na našich snímcích fotografických viděti, protože jest malován na výstupku, kterýž tvoří oblouk vítězný v presbytáři. Třetí obraz jest druhý v téže řadě. Kristus stojí před fíkovým stromem, který žádného ovoce nepřinášel. Strom jest korunou svou shýbený, jako by nalomený. Apoštolové všickni slyší kletbu Páně vyrčenou nad tímto neúrodným fíkem. Ač neuměle postavy ty zobrazeny, přece ve tvářích jejich lze čísti myšlénky a city jejich. Čtvrtý dle času obraz jest v druhé řadě třetí, počítaje opět od pravé k levé. Ježíš u Šimona farisea pozván a Maří Magdalena lije mast drahou na nohy Ježíšovy a vytírá je vlasy svými. Chod myšlének v těchto obrazech zdá se nám takový: Ježíš, nejvyšší učitel lidstva, hlásá, že jest od Boha poslán. Bůh sám osvědčil na hoře Tábor, že jest milým Synem jeho. A přee nechtěli židé uvěřiti v Něho. Proto vyřkl Pán kletbu nad nimi jako nad neúrodným fíkem. Ač nikoho nezavrhl, ani velikou hříšnici Maří Magdalenu, přece povrhli jím židé a ustanovili se na tom, vydati Ho na smrt. Nyní následují obrazy: Ježíš slavně vjíždí na oslátku do Jerusaléma, posledně večeří s učenníky svými (druhý a první obraz řady třetí). Smrtelná úzkost Ježíšova na hoře Olivetské a anděl přináší mu posilu (třetí řady obraz čtvrtý), ale učenníci Petr, Jakub a Jan spí (druhé řady čtvrtý obraz). Ježíš uzdravuje ucho Malchovo (pátý obraz řady čtvrté). Ježíš před Kaifášem (třetí obraz téže řady), před Pilátem (čtvrtý obraz téže řady), bičován a trním korunován (druhý a první obraz čtvrté řady). Ježíš nese kříž na Kalvarii (šestý obraz čtvrté řady), Ježíš na Kalvarii umírá. Tento obraz jest blíže baldachynu na straně epištolní v řadě první, na našem snímku se nenalézá. Ježíš sňat s kříže (sedmý v řadě páté) a vedle něho Ježíš položen v lůno Matky Páně. Ježíš v hrobě (pátý v řadě páté), Ježíš vstává z mrtvých (čtvrtý v řadě páté). Článek pátý »Stoupil do pekel« takto malíř zobrazil: Ježíš z mrtvých vstalý s praporem v levici podává malým postavám nahým (dušičkám) pomocnou pravici svou, které se nalézají v jícnu potvory. Za nimi stojí ďábel a hlídá je, ale spatřiv Krista odvrací svou tvář. Ježíš vstupuje na nebesa (prvý obraz řady páté) a nad tímto Duch sv. sestupuje na apoštoly. Na této jižní stěně jest legenda o sv. Marii Egyptské, která v prvé řadě tvoří šest menších skupin. Život této kajicnice vypisuje (Ekert Fr., Církev vítězná, II., 50) takto: Marie, veliká hříšnice, umínila si více ze zvědavosti vykonati spolu s jinými zástupy věřícího lidu z Egypta a Lybie cestu k Božímu hrobu po moři (obraz první prvého pořadí a prvý druhého pořadí). Ocitnuvši se na prahu svatyně nemůže dále. Tajná moc ji zadržuje. Hlas svědomí se v ní probouzí. Pláče nad hříchy svými a před obrazem Bohorodičky vrhá se na kolena (druhého pořadí obraz druhý). Slyší slova: »Jdi za Jordán a dojdeš pokoje!« kupuje chleby (třetí obraz druhého pořadí) a odchází. 17 let přemáhá na poušti tělesnost svou. Zosimus opat nachází ji, a když vyslyšel zkroušené vyznání hříchů jejich, podává jí tělo Páně (druhý obraz prvého pořadí).

Zvláštnost těchto šesti obrazů v tom spočívá, že na každém zobrazeny jsou dva výjevy, na př.: Zosimus opat slyší

její sv. zpověď a zároveň podává jí tělo Páně. Maria jde do chrámu v Jeruzalémě, ale neviditelná moc jí brání, nemůže překročiti práh. Táž kleká před obrazem Marie s božským děťátkem nad vchodem umístěným, neb milost Boží se jí dotkla, naplnivši ji poznáním ohavných hříchů.

Vedle této skupiny šesti menších obrazů Marie Egyptské jest sv. Jakub Větší, ochránce poutníků a zároveň chrámu Páně Slavětského. Vedle tohoto světce jest sv. Mikuláš, který rytíři schudlému podává měšec peněz, aby tři své dcery, jež spí na posteli, jež vypadá jako nějaká bedna s kulatým zakončením na rozích, mohl za řádné muže provdati. V pozadí rytířův hrad pyšně se zvedá k nebi. (My víme, že sv. Mikuláš hodil peníze ty oknem, které po způsobu východním bylo otevřeno, a že to darování třikrát opakoval, jen aby otce odvrátil od úmyslu zoufalého, který chtěl dcery své hanebnému řemeslu odevzdati.) Malíř věnoval pozornost sv. patronu toho, který malby dotčené dal zhotoviti.

Předposlední a neméně zajímavý jest obraz Spasitele, který kromě perizonia má v nadloktí pravé ruky zatčeny nůžky. Co by ty nůžky znamenaly, vysvitne, pohlédneme-li k celému okolí Spasitelovu. Od obrazu Ježíšova vycházejí paprsky na vše strany, a v oblacích nad ním dva andělé se sepjatýma rukama jako by prosili ve jménu všech ostatních o smilování. Jsouť to osoby představující řemesla, a to na pravo od postavy Spasitelovy nejvýše ostrožník (calcariator), pod ním kolář, pod tímto kovář, švec, kramář (kupec) a šestá šenkéřka.

Na levo nejvýše zlatník, pod ním mlynář, potom řezník, truhlář, zedník, lukař (arcufex) a nejníže snad hrnčíř.

Na pahorku pod Kristem, jenž rány na nohou a rukou a v boku má, na levé straně oře rolník. I šat jeho, více pak pluh jednoduchý celý ze dřeva, jen rádlo železné jsou dobrým příkladem, jak sluší sobě představiti pluh století XIV.

Dvě rytířské postavy, jeden v kabátci žlutém, druhý v červeném hrají na stole o peníze. Prvý brání druhému, který rozházené po stole stříbrňáky sobě přihrnouti chce. Uprostřed mezi rolníkem a hráči opět dvě postavy rytířské, z nichž jeden v kabátci zeleném, který nebozezem vrtá díru ve kříži, a druhý v kabátci bílém, pruhovaném, se spodkami červenými, kříž ten pevně za dvě kratší ramena drží.

Obraz tento má se za votivní obce Slavětské. Že dotčená řemesla v městysi provozována byla, jest nepochybno. Zdali vedle majitelů rodu panského i jiné rytířské osoby zde bydlely, dá se též dokázati. Podivnou, ale úmyslnou náhodou krejčíři, jichž v městysi jistě bylo, nejsou uvedeni, leda bychom nůžky vetknuté v pravé ruce Spasitelově považovati chtěli za jakousi satyru na jejich lakomství, že k obrazu tomuto nejen ničím nepřispěli, nýbrž i ctitele Spasitelovy všemožně zkracovali. — Vedle tohoto obrazu viděti jest čtyři skupiny postav, a sice první nahoře na pravo (heraldicky) otec s rukama sepjatýma v červeném plášti a s zelenou sukní klečí a před ním pachole v zeleném rouše s čepicí červenou, jichž rytířské osoby v našich malbách užívají, jako by pádilo do vrchu. Znak bílé kolo v červeném poli ukazuje na rod v českém Středohoří osedlý a sice ty, které nazývá Balbín domini Baworii a k nimž patří dojista Jiřík z Března, blízký příbuzný pánů z Rvenic[1]) r. 1380 připomínaný, potom z Třebivlic a ze Zichova[2]) a později z Minic. Druhý obraz na levo matka přikrývá pláštěm svým tři synáčky své, jeden oděn v sukni bílou, druhý fialovou, třetí v zelenou. Levou rukou a pláštěm přikrývá čtvero dcer, z nichž dvě zeleným, jedna červeným a jedna bílým rouchem oděny jsou. Mezi těmito dvěma obrazy a dolejšími dvěma jest nápis latinský: hec pictura ab ano 1385 fundata sub domino Nikolao ab Hasenburk qui fuit hereditarius huius oppidi Slavietin, t. j.: Tato malba r. 1385 založena jest od pana Mikuláše z Hazmburka, který byl dědičným pánem městečka Slavětína. Nápis ten pochodí z dob pozdějších a dle srovnání výš dotčených držitelů rok 1385 držeti se nedá. Které by číslo pravé bylo, přesně dle známých pramenů stanoviti nelze. Z původního nápisu v gotické minuskuli sotva dvě slova celá se zachovala a sice nad těmito obrazy ... hanc ... us oppidi ...

Dolejší dva obrazy opět nám nějaké přátelstvo pokrevné základatelů neb dobrodinců ukazují. Na pravo matka s třemi hochy po pravici, z nichž jeden v žluté košili, dva zeleně oděni a po le-

[1]) D. D. XIII., 176. Emler P. D. Z. I., 496.
[2]) Sedláček A. Zápisky soukromé.

vici čtyři dívky, z nichž dvě v bílém, jedna v zeleném a jedna v červeném rouše se ukazují.

Na levé straně matku s třemi chlapci v zeleném, fialovém a červeném oděvu a s tolikéž dívkami, jedna v bílém, druhá v zeleném a třetí ve fialovém šatě spatřujeme. Mám za to, že děti bíle oděné představují ty, kteří se později stavu duchovnímu a řeholnímu věnovali.

Obrazy votivní na severní straně jsou tyto: Rytíř klečíc odevzdává kostel sv. opatu v hnědém rouše s infulí na hlavě, berlou v levici a otevřenou knihou ve pravici. V hlavním portálu sv. Jakub Větší s holí poutnickou vyobrazený se poznává a nad kostelem menší vížka. V apsidě lze rozeznati nynější postranní kapli kostela Slavětského. U nohou rytíře jest štít, na němž se spatřuje písmeno M černé a bílé a za ním jako kousek druhého štítu, v němž rozeznati lze zelený list na červeném štítě. Patří-li skutečně dotčené M Mikulášovi z Hazmburka, pak byla nejspíš choť jeho rodem z pánů Slavětských. Obraz tento jest umístěn nejvýše v řadě páté první.

Druhý votivní obraz taktéž v páté řadě třetí má v podstatě týž chrám, ale obrácený portálem severním, jímž do dnes do kostela se vchází. Tento portál jest do polokruhu sklenut. Nynější nemá žádné známky starobylosti, jak výše bylo dotčeno. Muž v zeleném rouše se svatozáří odevzdává opatu v habitě hnědém kostel tento. Oba nalézají se v oblacích. Pod nimi dole erb Prostiborských z Prostiboře, s kterým ještě při třetím votivním obraze se potkáváme. Tento třetí obraz utvořen jest vlastně obrazy třemi nad sebou. Nejvýše zříme Ježíše uprostřed 6 apoštolů, pod nimi v druhém poli šest ostatních apoštolů a v třetím poli sedm mnichů. Druhý z nich jest opat s infulí a berlou drže v ruce kostelík, sedmý mnich má dům v ruce, s dvěma okny a dveřmi a v průčelí s třemi okny, vše okrouhle zakončené. Dole u nohou tohoto mnicha jest opět znak Prostibořských, který prof. A. Sedláček má za erb kláštera Postoloprtského, ačkoliv se nám na žádné dosud známé pečeti téhož kláštera nezachoval. Výklad můj tohoto obrazu jest tento: Kristus jest brána apoštolů (Porta apostolorum) a ti mniši jsou služebníci toho, jenž jest branou apoštolů (sv. Augustin na žalm 86. viz commune apostolorum lectio IV.). Opat obstarává služby Boží (kostel), druhý z bratří se postaral, by tyto služby Boží dály se od duchovních, kteří slouží Kristu, jenž jest brána apoštolů (Porta apostolorum). Tímto výkladem zároveň odhaluje se rouška z onoho skupení znaku Slavětských pánů s Prostiborskými na klenbě.

Zbývá ještě zmíniti se o rázu a povaze těchto maleb. Ač malíř nebyl žádným umělcem, jsou postavy Panny Marie i výrazem tváře i celým zevnějškem vznešenější nad ostatní. Neznal perspektivy, malba noh a rukou jest nemotorna, ale v obličeji případně líčil ducha těchto postav. Zříme v nich způsob oděvu a obydlí i mravů století 14. Sledujme kroj osob (dle Dr. Č. Zíbrta: Dějiny kroje v zemích českých).

Jaká jest především pokrývka hlavy? Řemeslníci při práci mají čepici nejvíce podobnou polokouli něco zvýšené, jako mlynář a truhlář votivního obrazu.

Klobouk rolníka orajícího, poutníků, které vítá sv. Jakub mají ráz klobouků prostého venkovského lidu.[1]) Klobouky židovské při obraze Ježíš ve 12 letech v chrámě a Maří Magdalena pomazala mastí drahou nohy Páně a nejvíce Ježíš učí zástupy jsou velmi fantastické, vesměs špičaté.[2]) Čepice osob vznešených a syna šlechticova, jehož znakem kolo a šestý obraz legendy o Marii Egyptské, kde vzácný muž podává ženě chléb, má svrchek širší, prostředek užší a spodek opět širší. Vůbec jsou zde pokrývky hlavy mužů a žen tak rozmanité, že je ani dílo Dr. Zíbrtovo o krojích všecky nemá.

Koruna (tiara) papežská první a druhá o sedmi, třetí o pěti špicích, nad tím špice s knoflíkem. Kardinál má klobouk i nyní obvyklý. Biskupové nosí mitry nízké, taktéž opatové.

Berly končí buď jednoduchým knoflíkem nebo gotickým trojlistem.

Pláště mají přesky tvaru kulatého neb čtverhranného. Nejskvostnější jest při zvěstování panny Marie, a při anděli Gabrieli. Skvostnou přesku má setník při smrti Kristově přítomný. Ostatní jsou buď čtverhran neb čtverokruh gotický.

Kabátce přiléhající mají množství knoflíků, některé jsou silně vykrojované. Lotr, který dítko Betlemské na meč napichuje, má nejen kabátec ale i krátkou sukni vykrojovanou.

Látky pláštů i kabátců jsou pestrobarevné.

[1]) Ibidem 54—59.
[2]) Ibidem 252.

Obuv jest vesměs zakončena zobákem. Nejpečlivěji maloval malíř svatozáře. Kristus na kříži má zář s křížem červeným, okraj zlaté perličky dvojmo.

Jiné jsou zlaté a mají buď perličky neb trojúhelníky, nebo oblouky polokulaté, nebo goticky zakončené. Při obnově maleb litovati jest, že někde ráz starobylý setřen byl. Tak nyní roucha vzácnějších osob a ozdoby gotické, které provedeny byly ve způsobu rozvilin slohových gotických, dělány jsou pomocí patron. Též na obličeji Kristově a Panny Marie jakož i na obraze vera ikon dovolil si obnovatel stíňovati je a přidávati z vlastního, čímž na mnoze znalci zavedeni domnívají se před sebou viděti práci rozličných malířů. Také tam, kde barva příliš vybledla, přemaloval ji obnovovatel.

Kruchta naproti presbyteriu tedy koncem kostela pro hudebníky má vchod z kaple postranní a zaujímá většinu lodi románské, čímž rozměry chrámové stávají se nepravidelnými. Jest klenutá a má zábradlí zděné. Byla zvětšena za dob Matiáše z Weinberku od 1711—1752. Původní románská empora byla o polovici menší a polokulatý oblouk pod touto novou kruchtou značí dosavad rozměry její. Protože tlakem klenby její pilíř na straně severní začal povolovati, musel býti sesílen a to tím více, protože u paty tohoto pilíře byl pohřeb Jiřího Holana z Jiljova, jehož vyklenutí se sesouvalo. Oprava ta dála se r. 1862.

V kostele pod presbytářem nalézá se krypta Matiáše z Weinberku a rodu jeho. Při opravě 1882 byla otevřena, rakví nalezeno více, ale o nápisech na nich není ničeho povědomo. Matriky zdejší začínají r. 1718, nebude těžko členy rodu tohoto zde zemřelé vyčísti. Mimo tyto bylo po celém kostele v lodi pod lavicemi náhrobních kamenů rodu Sokolů z Mor za faráře zdejšího Antonína Brožovského ohledáno, přečteno a v pamětní knize poznamenáno, ač namnoze chybně a neúplně. Kronika Lounská Pavla Mikšovice dosud v rukopisu archivu hrabat z Waldsteinu zachovaná doplňuje v něčem zprávy naše, pokud je i můj předchůdce zasloužilý kanovník a vikář J. Opp na Peruci pro sešlost legend nemohl rozluštiti.

Nápisy se zachovaly tyto:

1. Ve středu po sv. Havlu r. 1531 umřel urozený vladyka pan Sigmund recte Václav Sokol z Mor a na Vršovicích. Tuto jest pochován. Proste Pána Boha.[1])

2. Náhrobek manželky jeho Veroniky z Vlkové není zde.

3. Jan Sokol z Mor syn Václava zemřel mezi r. 1532—1535. Jemu nejspíš patří velký hrobový kámen s postavou rytířskou a erbem Sokolů z Mor. Jest nejlépe zachován. Nalézá se zazděný v lodi na jižní straně vedle oblouku vítězného. Jest bez legendy.

4. Manželka téhož Marta z Března, sestra Petra Hrušky z Března pochována v kostele našem, jak pam. kn. II. str. 101. svědčí. Zemřela 13. listopadu r. 1550 dle kroniky Pavla Mikšovice. Synové těchto manželů:

5. Albrecht na Vršovicích pochován 4. února r. 1551. dle kroniky Mikšovicovy (Brožovský 1552).

6. Jiřík na Vršovicích druhý syn má náhrobek: L. P. 1565 ve středu po veliky noci umřel urozený vladyka Jiřík Sokol z Mor na Slavětíně a Vršovicích. Pán Bůh rač dáti duši jeho věčnou radost.[2])

7. Třetí syn Václav a

8. Čtvrtý Adam zemřeli záhy po Jiříkovi a jsou pochováni v Slavětíně. O náhrobcích se neví.

9. Letha 1565 tu strzedu przed Buozim tielem umrzel Mikolass syn urozeného wladiky pana Waczlava Sokola Wrssowského z Mor a na Slawietinie. Pán Buoh racz dáti dussi wiecznau radost.

10. Albrechtův syn jediný Jan bydlel v Lounech. Náhrobek jeho vyzdvihl farář Brožovský rozpůlený, sloužící u hlavních dveří za práh a četl na něm 1496 místo 1596 . . . umřel urozený a statečný rytíř . . . Sokol z Mor . . . Proste zaň Pána.[3])

11. Po Václavovi Sokolovi z Mor na Vršovicích, jehož manželka byla Anna z Hřivic, byli synové pozůstalí nejstarší Sigmund na Slavětíně, který zde zemřel a pochován jest 1608 28. ledna. (Pavel Mikšovic). Náhrobek jeho měl nápis: V neděli v noci na pondělí před 12. hodinou po sv. Pavlu na víru obrácení 1608 všemohoucí Bůh z tohoto světa povolati ráčil urozeného a statečného rytíře pana Zikmunda Sokola z Mor a

[1]) R. 1517 koupil Vršovice a on neb jeho syn Jan před r. 1531 Slavětín od Jana z Hazmburka.

[2]) Pam. kn. I. 67.

[3]) V době 1496 byli sotva urození vladykové synové Jana Sokola z Mor, viz o tom Gindely Entwickelung d. böhm. Adels pg. 6.

na Slavětíně. Tuto tělo jeho odpočívá očekávaje radostného z mrtvých vstání.

12. Druhý Albrecht. Nápis náhrobku jeho zní: L. P. 1619. v ten outerej po smrtelné neděli mezi 12. a 13. hodinou na českém orloji umřel urozený a statečný rytíř pan Albrecht Sokol z Mor v Slavětíně, jehožto duši . . . rač býti milostiv a tělo v den poslední vzkřísiti.[1])

13. Třetího syna Jana mladšího děti Johanka 1582 24. září zemřela. Náhrobní nápis již nečitelný . . . jen . . . berka . . . zachováno, což jest jméno její matky Johanny z Hertenberka.

14. Taktéž Anna výšpsaného Jana mladšího a Johanky z Hertenberka dcera v útlém věku zemřela 1589 30. března.

15. Třetí dcera Alena. Nápis zněl: L. 1598 to pondělí před sv. Kateřinou umřela Alena dcera urozen . . . pana Jana Sokola mladšího z Mor a na Vršovicích a paní Johany z Hertenberka.

16. Při pilíři, který zeď lodi chrámové na straně severní nese, byl pohřeb Jiřího Holana z Jiljova. Nápis náhrobku zněl: Letha 1608 v pondiely u vigilii Šimona a Judy urozený a stateczný rytirz pan Girzi Holan z Gilgova a v Czrnczicziczich nenadále a nešťastně zamordován jsouc na Kostomlatech život svůj dokonal a tuto odpočívá w Pánu.[2])

17. Následující náhrobní kameny přeneseny byly z presbytáře do kaple. Menší náhrobek s erbem Papazorů z Mirandoly a Klaršteina ze Sliveneckého mramoru bez nápisu. Patří dceři Jana Papazona a manželky jeho Kateřiny, rodem Zahrádkové z Průchodu. Zemřela 1649 října 11. v Lounech a pochována v Slavětíně (dle nejstarší matriky Lounské a dle pamětní knihy farní I., 67). Nápis zněl: Letha 1649 dne 11. octobris umrzela urozená panna Magdalena Johanna Papazonowa wieku svého 18 leth. Pán Bůh racz dussi gegj milostiw beyti.

18. Tamtéž náhrobek z červeného mramoru s nápisem L. P. milostivého 1682 tu sobotu před smrtelnou nedělí usnula v Pánu Bohu urozená paní Kateřina Papazonova, rozená Zahrádková z Průchodu, jejížto duši Pán Bůh rač věčnou radost a slávu dáti Amen. Erb poloviční kozel k pravé straně vyskakující ze štítu rovně děleného.

19. Tamtéž v červeném mramoru náhrobek s nápisem: 27. februaru 1695 usnula v Pánu urozená paní Maximilianova (sic) Weinbergerova rozená Čachovská, jejížto duši Pán Bůh rač milostiv býti.

20. Náhrobek s kalichem a nápisem Die 2. maji 1711 W(ilhelmus) W(enceslaus) P(apazoni) D(e) C(larstein) S(acerdos). Canonicus W(yssegradensis). Dominus hereditatis meae et calicis mei, tu es qui restitues hereditatem meam mihi. In pace in idipsum dormiam et requiescam.

21. Ve hrobce pod presbytářem pochovány jsou dle matrik:

a) Barbora, manželka prvá Matiáše z Weinberku, rozená Pfefferkornova z Ottopachu 1735 27. října.

22. *b)* Druhá manželka výšdotčeného Matiáše z Weinberku Klára, rozená Kulhánkova z Klaudensteina 19. ledna 1758.

23. *c)* Matiáš z Weinberku 20. prosince 1752.

Dítky Matiáše z Weinberku:

24. *d)* Helena Bernardina 1727 4. octobris.

25. *e)* Jan 1729 19. srpna.

26. *f)* Maria Johanka 1740 13. máje.

27. *g)* Matěj Prokop 13. srpna 1741.

28. *h)* Joachim 18. března 1743.

29. *i)* Karel Josef 28. února 1753.

Zemřely vesměs v útlém věku.

Dítky Jana rytíře z Weinberku:

30. *a)* František 20. října 1754.

31. *b)* Jan Křtitel 27. ledna 1756.

32. *c)* Marie Antonie 16. listopadu 1857.

I tyto zemřely v útlém věku a pochovány jsou v hrobce pod presbytářem.

Pod zpěváckým kůrem pohřben jest bývalý správce Slavětský a má tento nápis:

1711 tuto odpocziwa w Pánu Waczlaw Nedwidek, sprawcze Slawietinsky byly mage let cztyrzidczeti piet usnul v Pánu genž se psalo dewátého julii. Deg mu Pán Bůh lehké odpoczinutí, weselé wzkrzissení a z mrtwých wstání.

Kostel má nyní jediný oltář, který stojí svobodně. Má tři stupně. Mensa oltářní jest vyzděná s kamennou deskou. Ozdob nemá, jedině kříž prohloubený a pozlacený z předu mensy označuje, kde ostatky svatých uloženy byly. Kostel byl posvěcen od † kardinála Bedřicha knížete z Schwarzenberka 7. května 1882. Oltář 10·5 *m* vysoký a 4·1 *m* široký jest skládací archa v pozdní gotice mistrně provedená. Spodek má uprostřed prohloubený otvor, v němž se nalézá poslední večeře Páně vypuklé práce. Ne večeře

[1]) Pam. kn. II. 103.

[2]) Paměť. kn. I., 71.

Páně sama o sobě, ale její čelné umístění v oltáři tom vede nás k utrakvistickým původcům jejím. Deska kryjící tuto večeři Páně a která se strany se vsouvá, patří původci díla tohoto. Jím jest Václav Sokol z Mor r. 1531, který ve středu po sv. Havle téhož roku prostředkem smrti z toho světa vykročil. Máme za to, že jest to dílo mistrů Lounských, kteří v té době podobné archy oltářní pracovali, jak se nám zpráva o arše Volevčické, k vůli níž těmto nesnáze vznikly, zachovala. Známky pozdní gotiky zvláště nápadné jsou tyto: oblouk oslí hřbet, všude se vyskytující, sloupky s krabolkami již točené a rozviliny, v nichž mezi zlatem i stříbra se užívá. Po pravé i levé straně večeře Páně jsou prostory pokryty větvovím, jež z tlamy potvory vycházejíc, květy stylisovanými bodláku, akanthu a j. se končí.

Prostřední pole oltáře rozevřeného představuje dva cherubíny s roztaženýma křídloma polovypukle na podstavcích. Zdají se pozdvihovati svatostánek, který v polokruhu sdělán jest. Dva sloupky, jejichž sokl kulatý, prostředek točený a dva jiné sloupky vedle nich trojhranné a mezi těmito rozviliny vyplňují prostoru tohoto rámu. Nad svatostánkem nalézá se baldachýn, který z gotické kružby povstává a tři silně vypuklé růžice tvoří.

Zlatá půda nad hlavami cherubínů končí rozvilinami polovypuklými. Na straně evangelní zavěšeno jest křídlo, které má na hoře obraz narození Páně, dole seslání Ducha sv. Všecky čtyři obrazy malovány jsou na zlaté půdě.

V době postní zakrývá se oběma křídly prostřední pole s cherubíny a na druhé straně těchto křídel jakož i za nimi jsou výjevy z umučení Páně. První obraz na hoře na straně evangelní: Ježíš se modlí na hoře Olivetské. Druhý Jidáš líbá Ježíše a Petr utíná Malchovi ucho. Tento obraz živě připomíná vliv Albrechta Dürera na původce maleb těchto.[1]) Třetí obraz dole Ježíš trním korunovaný a čtvrtý Ecce homo.

Strana epištolní má nahoře: Ježíš před Kaifášem a druhý Ježíš bičován. Dole Ježíš klesá pod křížem a Veronika podává mu roušku, čtvrtý: Ježíš na kříži. Rámy obrazů těchto jsou černé se stříbrnými květy, sloupky gotické s krabolkami malé a již ne rovné, nýbrž točené.

[1]) Viz Seibt: Die kleine Passion von Dürer, Prag.

Všecky tyto obrazy umučení Páně nalézají se též mezi freskami. Z toho plyne, že asi v době, kdy náš oltář zbudován jest, nástěnné malby byly buď neznatelné, nebo zabílené. Okolnost tato nemálo přispěla k jich zachování.

Nad tímto rámem a křídly stojí tři sochy. Uprostřed sv. Jakuba Většího, nad nímž se zdvihá až ke stropu skvostný baldachýn. Po pravici sv. Jakuba umístěna socha sv. Petra, po levici sv. Pavla. Čtyři sloupky a mezi nimi kružby pozdních tvarů gotických ladně ukončují celé dílo toto.

Na oltáři tomto nalézá se 12 svícnů, z nichž šest obyčejných cínových, šest mosazných. Tyto náležejí třem dobám. Dva z nich jsou datovány. Matěj Holub a Kateřina Tichá 1677 darovali je kostelu. Dva jiné masivnější pocházejí ze starší doby, asi kolem 1630—40, třetí pár jest opatřen někdy kolem 1790.

Zachoval se gotický svícen masivní, krásné práce 22 *cm* vysoký. Noha tvoří šestikruh, mezi uzlem gotickým malá římsa, taktéž nad uzlem. Jest nyní rozdělený ve dva kusy spodek s nodem a svrchek se špicí pro svíčku. Myslelo se, že spodek jest zbytkem gotické monstrance, čemuž odporuje část nad uzlem stejného tvaru a stejné tloušťky.

Věčná lampa, r. 1882 pořízená, jest gotická.

Nejstarší zachované inventarium podotýká mosazný svícen uprostřed kostela visící,[1]) kterého více není.

V presbytáři zachovala se sedadla pro kněze vyklenutá, jež měly baldachýny. Zbytky z nich sloužily druhdy kalkantům za stupátka. Jsou z opuky, jeden se znakem, pánů z Rvenic, druhý se znakem, v němž velké M se nalézá. Na hoře byly postaveny sošky (arch. Mocker). Malba tohoto výklenku má papeže s tiarou, který žehná kardinála držícího knihu v ruce. Po straně viděti obrysy chrámu o dvou věžích s okny románskými. (Obraz tento zůstal netknut obnovou. Z něho a z obrazu sv. Erazima jakož i obrazu 10.000 mučenníků lze si představiti, v čem malíř P. Maixner ze svého přidával.) Mřížka železná pořízena jest taktéž při opravě r. 1882.

Kazatelna dřevěná, visutá, přistavěna jest ke zdi vítězného oblouku mezi lodí a presbytářem na straně evangelia při vchodu do sakristie. Podlaha kazatelny

[1]) Pam. kn. 8. I.

nad dlažbou kostela 1 *m* se zvedá. Jest 98 *cm* hluboká, odtud až ke klobouku 122 *cm*. Klobouk kazatelny ozdoben jest soškami čtyř andělů. Deska připevněná k oblouku vítězného.u má polovypuklý obraz sv. Jakuba s holí, která se končí křížem a kolem beder s nádobou na vodu. (amforovitou).

Křtitelna jest kamenná s víkem dřevěným, na němž vyobrazen jest pramen ze skály se prýštící. Zámek, kterým se uzavírá, jest gotický.

Zpovědnice gotická byla r. 1882 nově zřízena.

Boží hrob ve způsobu skály s výklenkem pro velebnou svátost jest dílem tohoto století. Do tohoto Božího hrobu kladla se socha mrtvého těla Kristova 1·66 *m* dlouhá. Nacházela se značně poškozena na tváři mezi starým haraburdím na věži, až ji vdp. předchůdce můj odtud vyzdvihl a laik dovedný (Jan Nep. Ráž) slušně obnovil. Ruce i nohy a perizonium ukazují k době, kdy gotické tvary nebyly v zapomenutí přišly.

Opuková kropenka 90 *cm* vysoká bez podkladu za † faráře Fr. Mudry zhotoveného má podobu kalicha. Hladký dřík ovinut provazovitě žlábkovaným oblounem, kotel ozdoben jako při křtitelnici kolmými, vypuklými pruty.[1])

Lavic kostelních starých zachovala se jedna celá, druhé některé kusy. Jest 166 *cm* vysoká, sedadlo samé 106 *cm* a bývala delší nežli nyní, což dosvědčuje nápis:

. . . T NAKLADEM JANA MALIHO A JOSEFA RZEZACZE Z WELTES 1618.

Konsekračních křížů na stěnách jest dvanáct a byly při poslední konsekrací r. 1882 zdělány.

Prvofarář Slavětský Václav Beneš zaznamenal, že pod chórem zpěváckým za jeho doby visel obraz, jehož nápis gotickým písmem těžce přečetl a takto jej podal:

Mille quadringentis cum ter tribus annis Urbigenae quinta septembris quae veneris est hoc veneris lacrymosa dies hoc ydus amoenum sustulit e medio. O Michael archangele nostrum ecclesiae que tuae pastorem nomine Krzistian ipse magister erat fidelis annosus benehonoratus pater erat inopum episcopalis vicarius generalis ecclesiae Pragensis sede vacante.

Hic jacet ime ? qui medium virtutis habeb at qui liberaus animas duc hunc ad regna polorum et jungi facias sic agminibus beatorum.

Že tento obraz náležel Křištanovi z Prachatic, volenému administratorovi arcibiskupství Pražského r. 1437[1]) jest jisto.

Týž zemřel 5. září 1439.[2]) Kam se obraz ten poděl, není povědomo a mnohem tíže dá se určiti, jak do kostela zdejšího se dostal.

Kaple navštívení Panny Marie

za městečkem na jihozápad vystavěna byla 1662 od Kateřiny Papazonové, rozené Zahrádkové z Průchodu, paní na Slavětíně. Způsob stavby jest osmihran 8·9 *m* široký, na němž spočívá střecha kopulovitě stavěná z trámů a prken, na nichž skupiny světců na plátně malovány jsou. Poněvadž po dlouhý čas zůstávala opuštěna a Antonín Brožovský, farář zdejší, nemohl se dovolati odnikud pomoci, teklo střechou a malby na plátně některé vyhnily. Pracoval je František Vogt v r. 1677. V r. 1672 vysvětil tuto kapli děkan Slánský Václav Bláha. Ještě později přistavěna jest nynější sakristie a nad ní oratoř panský a sice v l. 1770 a 1771.[3])

Oltářní obraz navštívení Panny Marie vejčitý nemá umělecké ceny. Kolem rámu seskupeno 14 soch sv. pomocníků, které jsou lepší práce. Dala je udělati 1764 Marie Františka rozená ze Šrolenberku, manželka Jana Antonína rytíře z Weinberku, pána na Slavětíně.

Druhý starší oltářní obraz tvaru obdélníkového visí na východní straně kaple na zdi.

Podobizna zakladatelky této kaple na plátně v rakvi položené, černým rouchem oděná a bílým závojem má nápis a znak její, jako na jejím náhrobku svrchu popsaném.

Kruchta hudební má obrazy sv. Cecilie, krále Davida, sv. Jana Křtitele a sv. Isidora a znak Matyáše z Weinberku tři mišpule v červeném poli, jakož i znak druhé jeho manželky Kláry Kulhánkové z Klaudensteinu a z Podpuše. Znak tento se vypisuje: Štít na tré rozdělený, v hořejším červeném poli bílý jednorožec ve skoku k pravé straně, dolejší část od pravé strany do prostřed a odtud k levé

[1]) Dr. B. Matějka, Soupis 77.

[1]) V. Tomek, D. Prahy VI. 33.
[2]) Ibidem 72 str.
[3]) Pam. kn. I. 62.

straně dělí se ve tři pole, z nichž prostřední v modrém tři kulaté kameny a nád nimi vystřelená ohnivá koule dělová, kteryžto znak i jako klenot na přilbě se nalézá. Pole na pravo i na levo jest žluté a v nich po jedné modré lilii.[1])

Nad kruchtou jest znak Kateřiny Papazonové rozené Zahrádkové a tento nápis:

Anno Domini.

Tato kaple ke cti a chvále Pánu Bohu a památce navštívení blahoslavené Panny Marie nákladem urozené a nábožné paní Kateřiny Papazonové rozené Zahrádkové z Průchodu, dědičné paní na Slavětíně jest vystavěna leta 1662, potomže v letu 1672 skrz velebného kněze pana Václava Bláhu děkana Slánského ten den v slavnosti řádně a náležitě posvěcena jest.

1682.

Renovatum anno 1742.

Dům farní a faráři.

Fara Slavětská stojí blíže hřbitova a kostela farního na severovýchod. Jest stavení jednopatrové, které bylo v letech 1753—58 na starých většinou základech dokončeno.[2]) Tři klenuté dolejší místnosti fary náležejí stavbě staré, ostatek jest původu novějšího.

Faráři v době předhusitské byli kněží světští až do r. 1350. Odtud dosazováni sem benediktiné z kláštera Postoloprtského, jejichž jména jsou:

1358 12. října Mikuláš, později stal se opatem Postoloprtským[3]) 1369 1. října Nácek. Po něm Zdeněk do 1389 12. června, kdy fary se ujal Mikuláš.[4]) Tento se vzdal fary a 3. března 1393 ustanoven od opata Buška Zdeslav. 22. dubna 1401 přišel sem Ondřej a Zdeslav faru opustil.[5]) Nástupcem Ondřejovým byl Habart od 11. května 1404—1408 8. ledna.[6]) Za něho prodal klášter Postoloprtský 10 kop ročního platu, z nichž 9 kop mělo ročně připadnouti faráři a 1 kopa zádušníkům kostela Slavětského za 100 kop gr. hotově zaplacených. Tyto peníze měly vypláceny býti z užitku dvora poplužného v Slavětíně. Kupci byli Bětka, vdova Petříkova (ze Slavětína), který držel manské zboží ve Vrbici, Saběnicích, Lkanicích a Poliradech[1]) a v r. 1404 po jeho smrti zboží toto jako na krále spadlé provoláno jest,[2]) Kačka a Maruška, sestry ze Slavětína a celá obec Slavětská. Arcibiskup Zbyněk z Hazmburka potvrdil se svolením své matky Anny toto nadání 18. května 1405.[3]) Habart nazývá se proboštem v Slavětíně, což k tomu vede, že zde aspoň tři bratří řeholníci pracovali.[4]) A kn. erekční VIII., A. 4. praví, že r. 1405 darovaly Bětka, vdova Petříkova, Kateřina a Maruška, sestry ze Slavětína 10 kop ročního platu kostelu Slavětskému, by mohl třetí bratr kněz z nich živen býti. Habart, probošt Slavětský nezastával své místo chvalně. Byl zbaven úřadu svého soudním výrokem (sentencialiter) a po něm nastoupil Jiřík, který však něco přes rok zde pobyl od 9. ledna 1408 do 21. máje 1409.[5]) Jan, který od 21. května 1409 zde farářem a proboštem byl, zemřel před 29. listopadem 1416. Za něho odkázal Jiřík panoše z Donína, seděním tamtéž (v erbu volské rohy, Balbín misc. II. 1.) na věčnou lampu do kostela Slavětského 10 kop a sice tím způsobem. Půl druhé kopy ročního platu, který má na člověku svém Petrovi Kostkovi v Doníně, prodal za 15 kop gr. Anně Libochovské, dceři Jana z Libochovic, která byla jeptiškou u sv. Anny na Újezdě v Praze a bude jí odváděti úrok ročně do života. Po její smrti dá 10 kop z toho, aby za ně zjednán byl roční úrok jedné kopy na věčné světlo v kostele Slavětském, aneb na jiné užitky toho kostela, kdyby zatím lampa zřízena byla.[6]) Poslední známý probošt Jiřík nastoupil 7. března 1417 a připomíná se ještě 1429.[7]) Znamenitý svými rukopisy a jinými poklady umění klášter Postoloprtský zničen husitskými vojsky Žateckých, Lounských a Slánských. Bratří jeho ve vyhnanství žijíce v Míšenské Kamenici zvolili si opata Bohuslava ze Žďáru 1429. Leč další války a nepokoje nepřály znovuzrození této duchovní brati. Lakota vítězů, v jejichž rukou octlo se skoro veškeré zboží klášterní až do 1453, po-

[1]) Srovnej Dr. Meraviglia Crivelli hrabě: »Böhmisches Wappenbuch« pg. 140, obraz 66, který se od našeho liší.
[2]) Pam. kn. I. 5.
[3]) Arch. Loun, I. C. 1., l. Conf. II., 12. Tingl.
[4]) Emler, Conf. III. 211.
[5]) Emler, VI. 46.
[6]) H. 120 et 535.

[1]) D. D. XIII., 181.
[2]) D. D. XIV., 227.
[3]) Erect. l. VII., 4. 1.
[4]) Schlesinger, Stadtbuch von Saaz, str. 124, č. 278.
[5]) Emler, Conf VI., 264.
[6]) Erect. XIII., 104.
[7]) Emler, VIII., 145.

hřbila naději vzkříšení. Bohoslužba katolická trvala v Slavětíně až do té doby, kdy prodán byl Václavovi Sokolovi z Mor. Z doby Vladislavské zachoval se antifonář. Kniha v malém foliu 31·5 *cm* dlouhá, 21·5 *cm* široká, svázaná v kůži svíňské s puklemi na rozích a uprostřed s dvěma záponkami. Kování zachovalo se až na jednu pukli a na jednu polovici záponky původní. Text jest latinský a noty čtyřřádkové, pozdější přípisky pětiřádkové a dvě písně pohřební české, které již prozrazují věk 16. Předložky jsou pergamenové. Přední obsahuje kus creda, kyrie eleison a kus gloria, zadní kyrie eleison, gloria a kus creda. Noty a písmo těchto předložek pochází ze 14. století. Celkem vyřezáno jest 15 listů. Mimo iniciálky P na vánoce, R na velikonoce, A na nebevstoupení Páně, S na sv. Ducha, C na Boží Tělo, B na sv. Trojici, S na hromnice, G na nebevzetí Panny Marie, které jsou ozdobnější, neposkytuje ostatní písmo žádných zvláštností. V celém díle znáti jest dvojí ruku. První byla vypsanější, druhá povrchní.

Druhá kniha z doby před r. 1530 jest missál tištěný ve čtverci, mající CCCLV stran a v rejstříku zřejmě se praví:

Ordo missalis Pragensis z r. 1508 v Norimberce tištěný od Jiřího Stuchsa ze Sulzbachu jak na l. CCCXLV zřejmě naznačeno jest. Vázán jest v kůži černé, má čtyři pukle mosazné v rozích, ze spon jen polovina se zachovala.

Třetí kniha jest Liber obsequialis vel agenda tištěná u Jiříka Stuchsa ze Sulzbachu, měšťana Norimberského r. 1496 16. dubna. Poněvadž jest širším kruhům známa, netřeba o ní se dále zmiňovati.

Mimo to jsou zde kázání »Thesaurus novus« impressum opus per Martinum Flach v Strasburku r. 1489 a Sermones de tempore et de sancti Jacobi de Voragine impressi ingenio Simonis de Lucre 20. octobris 1497. Obě díla mají sličný tisk.

Z doby utrakvistické jest celkem pět farářů známých. 1591 13. ledna zemřel kněz Pavel Parvus Mělnický, farář ve Slavětíně a 28. listopadu 1592 zemřela manželka jeho Zuzana v Lounech.[1]) Po něm byl farářem Jan Zahumenský z Volyně 1594—1596 připomínaný. Farář tento činil kázání o trpělivosti a dada je tisknouti posílal je svým přátelům Rakovnickým a Lounským.[2]) Sepsal ještě několik jiných kázání pohřebních a traktatů.[1]) Stal se později farářem v Chodžově, v Lipně Velkém, Opočně, a H-o stouni.[2]) 1598 27. května ženil se v Lounech farář Slavětský Jan Hradecký s pannou Annou, dcerou Sochorčinou. Jak dlouho zde pobyl není známo. Kněží pod obojí brali i dostali odpuštění přečasto, třebas i za půl leta, sloužíce luterským pánům svým jako čeleď služebná, nemajíce zastání u konsistoře, v níž od r. 1575 rozhodovali páni a rytíři strany pod obojí.[3])

1611—1614 farářoval Jan Simonis, který odtud odešel na faru Ranskou.[4]) Poslední byl snad Jan Matheides Písecký 1619 od 12. února do 5. listopadu připomínaný.[5]) Kostel z této doby má oltář a náhrobní kameny Sokolů a velký zvon.

Tehdáž velké neštěstí stihlo městečko Slavětín. Nápis v kapli P. Marie, tam kde nyní znaky hraběcí rodiny Thunů a knížat ze Schwarzenberka zobrazeny jsou, zachovaný do času faráře Antonína Brožovského zněl: »Léta Páně 1575 v pondělí den památky nanebevzetí blahoslavené Panny Marie mezi 19. a 20. hodinou Pán Bůh ráčil pád dopustiti na toto městečko, tak že ohněm sousedů i s farou 33 vyhořelo a vobilíčko všecko, co kdo doma měl, v nic jest zmařeno a spáleno bylo, nad čímž veliká ouzkost byla. Pán Bůh rač od takového zármutku zachovati všechny věrné křesťany«. Po té za dvě leta 1577 27. května zasažen chrám farní bleskem, zdá se ale bez značné škody (pam. kn. farní). A opět 10. července 1595 okolo 14. hodiny Slavětín kromě kostela, 6 chalupí a panských dvorů všecken vyhořel a jedna žena přijmí Koucová stáří okolo 90 let se zadusila.[6]) Tehdejší držitelé Albrecht a Zikmund bratří Sokolové oznámili to neštěstí Slanským 17. srpna a 3. září Rakovnickým prosíce o pomoc pro odplatu Páně.[7]) Tehdejší farář Jan Zahumenský z Volyně poslal 12 exemplářů kázání o trpělivosti, které konal za příčinou vzniklého ohně, purkmistru a radě města Rakovníka, za čež mu dány 3 kopy

[1]) Kron. Mikšovicova 85. 96.
[2]) Arch. Loun a zem.

[1]) Jungmann hist. lit. 655.
[2]) Čas. mus. 1880, 358. Winter Z., Církevní život 615.
[3]) Winter, Život církevní n. m. m.
[4]) Arch. Loun I. A. 12. L. 11. Pam. kn. f. Slav. I. 90. Kron. Mojžíš 73.
[5]) Arch. Loun I. F. 1.
[6]) Kron. Mikšovicova str. 114.
[7]) Opisy arch. Rakovnického a paměti faráře Mudry.

(arch. zem.). R. 1596 6. srpna shořela stodola v Slavětíně od hromu[1]) za velkého hřímání a blýskání a opět 1600 29. června stala se nešťastná příhoda v městečku Slavětíně, tak že ohněm 33 domy do gruntu shořely i s panskými stodolami. Zapálily nějaké děti jednoho pekaře.[2]) Není divu, že po tolikerém neštěstí a po takové pohromě nemohlo se městečko více povznésti a to tím více, any útrapy války třicetileté skoro v zápětí naň přikvačily a obyvatelstvo jeho velice ztenčily. Dle nejstaršího známého popisu Slavětína[3]) bylo zde 55 usedlých, držících po čtvrt až do půldruhého lánu a 5 domkářů. Dle rule z r. 1654 zbylo zde sousedů 22, z nichž Jiří Roháč držel 36 korců rolí orných, 30 korců lad, kdežto všichni ostatní méně měli nežli tento, tak že orných polí napočteno 441½ korce a lad 149½ korce.

Dlouho to trvalo, nežli okolní fary osazeny býti mohly duchovními katolickými. V celém okresu Lounském byly před bitvou na Bílé hoře toliko dvě fary katolické. Ve Vrbně na panství jeptišek Týneckých byl té doby farářem Václav Ludvík Leitner rodem z Hluboké od 14. února 1615 do 8. září 1622, potom prvý katolický děkan Lounský. Druhá duchovní správa byla v klášteře Ročovském poustevníků řádu sv. Augustina. Tyto poměry trvaly až do skončení války třicetileté. Pravidelná duchovní správa zavedena byla brzy v blízkých Radonicích, které náležely paní Alžbětě Anně Hložkové z Žampachu, rozené Vratislavové z Mitrovic, paní na Pátku a Žirotíně[4]) již v r. 1661. Do té doby r. 1645 měl Matiáš Arnoldin z Klaršteina starého kněze a dobrého kazatele v zámku svém Jana Nejedlého[5]). Jeho dědička Kateřina Papazonova vychovávala taktéž Víta Horku 1655 v Slavětíně. Ale když hrabě Karel z Millesimo smluvil se s ním, aby šel k němu do Čestic za faráře, žalovala paní Papazonová arcibiskupovi na něho, že si sprostě vede, v krčmách se opíjí a na květnou neděli, když mu kostelník kaditelnu nepřinášel, po něm ruku napřáhl a kaditelnou ho uhodil. Že tyto žaloby byly přehnané, doznává sama prosíc, by ho arcibiskup v Slavětíně ponechal. Pán na Slavětíně Vilém Václav Papazoni z Mirandoly a Klaršteina, kanovník vyšehradský od 6. ledna 1670 bydlel většinou v Slavětíně a jak se podobá, konal dle potřeby služby Boží zde až do své smrti 1711. Nástupce jeho a dědic Matiáš rytíř z Weinberku uzavíral smlovy buď s farářem Radoňským nebo Vrbenským, by za jisté platy konali služby Boží v kostele komendatním v Slavětíně. Mezi l. 1729—1735 jmenují se kaplani Slavětští Matěj Illgner, Daniel Eliáš Havlata a Václav Hubálek, bydlíce v zámku. Teprv za faráře Vrbenského Václava Klapky oddělila se fara Slavětská od Vrbna a rodák Slavětský Václav Milfait od 5. dubna 1749 kaplan stal se administratorem fary 1753 3. ledna, když Matiáš z Weinberku poslední svou vůlí 7. října 1747 a 15. prosince 1752[1]) faru dostatečnými důchody opatřil. V únoru 1756 odešel za faráře do Votic a prvofarářem z kaplana Lounského stal se Václav Beneš až do 21. září 1792. Podobiznu jeho jakož i kanovníka Papazona, Matiáše z Weinberku a jeho prvé choti Barbory, rodem Pfefferkornové z Ottopachu, syna jeho Antonína Jana a jeho manželky Františky ze Šrollenberku má dosud fara. Bývalý kaplan Benešův exminorita Gerard Josef Schöwell stal se nástupcem jeho a 1804 10. srpna zesnul v Pánu. Martin Kupec, bývalý administrátor Týnecký přišel do Slavětína 27. listopadu t. r. a 1819 21. února zemřel. Antonín Brožovský, rodák Slánský od r. 1818 v květnu výpomocný kaplan zdejší byl zde farářem do své smrti 5. srpna 1852. Muž tento stejně horlivý v chrámě i ve škole, jako vzorný hospodář obnovil farní budovy a pro svou bezúhonnost jmenován čestným děkanem a krátký čas správcem vikariátu Budyňského. Jeho nástupcem byl František Mudra, bývalý kaplan Perucký, muž učený, mírností svou, neunavností ve škole a v chrámě dosud v blahé paměti osadníků trvající. Skonal náhle vadou srdce 10. dubna 1866. Téhož roku obdržel faru Slavětskou Josef Kolář, bývalý kaplan Libocký. Nepobyl zde dlouho. 17. ledna 1871 rozžehnal se s tímto světem a býv. kaplan Perucký Josef Opp stal se jeho nástupcem. Tento učiněn pro své zásluhy 13. května 1885 správcem vikariátu Novostrašeckého a v září 1889 c. k. okresním školním dozorcem českých

[1]) Kron. Mikšovicova 122.
[2]) Tamtéž str. 203.
[3]) Arch. Loun. I. E. 9.
[4]) Radon. matr. 1.
[5]) Pam. kn. I., 53.

[1]) D Z 474. D 15 a 373. K 26.

škol pro Louny, Most, Teplici, Žatec. Po úmrtí děkana Daneše obdržel 2. srpna 1892 faru Peruckou, kde dosud působí. Za něho opravován jest zdejší kostel a vedle hraběcí rodiny Thunovské nejedna zásluha o zachování památek jeho náleží jemu. Oprava fresek † Petrem Maixnerem stála 2300 zl., kterou ze svého uhradil František hrabě z Thunu. Všecky milodary hraběcího rodu Thunovského činí 4545 zl. 27 kr. (r. 1881). Oprava celá stála kolem 20.000 zl. Od r. 1892 14. srpna administroval a spravuje nyní farní obec Slavětskou podepsaný.

Románské exkurse na Moravě.

23. Filiální kostel v Začanech.

Napsal **V. Houdek.**

Starobylý kostelíček Začanský, dnes filiální, patřící k farnosti Oujezdské u Brna, a zasvěcený teď sv. Trojici, byl druhdy farním.

R. 1247, kdy se děje první zmínka o Začanském faráři, zasvěcen byl sv. Martinu. Pouze zevnějšek dokazuje dnes románský původ skromné stavby té; zejmena věž, ve které na třech stranách zachovala se dosud podvojná okénka románská. Vnitřek utrpěl bohužel značných změn.

Je to stavba orientovaná, hřbitovem obklopená. Loď chrámová je 10 *m* dlouhá a 8·90 *m* široká. Uprostřed ní stál až do r. 1852 sloup, který podpíral někdejší křížovou klenbu, na čtyři pole rozdělelenou. Do té doby vcházelo se do kostela se strany jižní portálkem opatřeným předsíňkou. Dosud viděti tam ve zdi kostelní pískovcový oblouk, mající 1·80 *m* ve svém rozpětí a složený ze dvou oblouků. R. 1852 byl tento vchod zazděn, předsíňka sbořena a nový vchod prolomen pod věží, stojící u západního průčelí. Nyní ovšem sloup stojící uprostřed lodi překážel při vstupu do kostela volnému pohledu k oltáři; byl proto sbořen; v zápětí za ním spadla ovšem stará klenba a loď dostala klenbu novou. Okna lodi jsou dnes renaissanční.

Kůr 7 *m* dlouhý a 5·60 *m* široký jest uzavřen třemi stranami osmistěnu. Za oltářem je zazděné okno románské obložené prostým pískovcovým pažením bývalého jižního portálku, sem přenešeným bez viditelného účelu. Obě dnešní postranní okna presbytáře jsou novější, renaissanční jako v lodi. Za doby gotické opatřen byl presbytář na straně evangelní prostým gotickým sanctuariem do zdi zapuštěným, na straně epištolní pak sediliemi s trojdílným, pěkně zdobeným baldachýnem.

Jak řečeno, románský ráz zachoval se toliko na zevnějšku kostela: čtyřhranná věž, jejíž půdorys tvoří obdélník 4 *m* dlouhý a 3·70 *m* široký, má dosud na třech stranách podvojná okénka polokruhová, arci všelikých ozdob prostá. Starobylosť kostelíka toho dokazují také mohutné šikmo sbíhající opěráky, na všech čtyřech rozích lodi, zvláště na těch, kde se k nim pojí kůr.

Že však tato dnes celkem prostinká stavba nebyla druhdy bez všelikých ozdob kamenických, o tom svědčí hlava z pískovce tesaná, umístěná dnes bezúčelně na jednom opěráku kůrovém. Byl to asi původně krákorec žebrové klenby, nebo snad pochází z bývalého portálu jižního.

Jiří Vojtěch Wahner.

Podává Dr. **V. J. Nováček.**

V době, kdy komise archeologická zřízená při České Akademii s vynaložením veliké práce i značných prostředků hmotných podniká a uveřejňuje soupis uměleckých památek, které přes zlobu času dochovaly se podnes v jednotlivých okresích království Českého, nebude od místa, když súčast-

něné kruhy upozorníme na podobnou práci podniknutou od skromného soukromníka v první čtvrti našeho století a do jisté míry i provedenou zdárně, ač nebylo naděje, že by práce jeho mohla býti kdy vydána tiskem.

Muž ten, jehož jméno upadlo příliš záhy v nezasloužené zapomenutí, je Jiří Vojtěch Wahner. Narodil se dne 23. dubna 1753 v Praze na Betlemském náměstí v domě »u červeného kříže«, jako syn mistra punčochářského Martina Wahnera, který pocházeje z Nisy ve Slezsku do domu toho se přiženil, pojav za manželku Annu Polixenu Spetelovou. Do škol nižších chodil Jiří Vojtěch Wahner k Piaristům, do vyšších k Jesuitům, vedle jejichž přednášek byl i pilným posluchačem profesora Seibta.

Vstoupiv dne 3. prosince roku 1778 do arcibiskupského semináře, přijal dne 20. téhož měsíce čtvero nižších svěcení a následujícího roku 1779 dne 20. března stal se podjáhnem, 29. května jáhnem a 28. září posvěcen na kněžství. První mši sv. četl dne 3. října 1779 v klášterním chrámě Servitů u sv. Michala na Starém městě Pražském; assistoval mu při ní tehdejší generální vikář Tomáš Hrdlička.

Protože tenkráte následkem zrušení klášterů a umístění četných sekularisovaných řeholníků v duchovní správě byl kněží nadbytek, nemohl J. V. Wahner dosáhnouti místa v duchovní správě v arcidiesi Pražské a byl rád, že nabídnuto mu místo osobního kaplana v Lovosicích, kamž odstěhoval se dne 30. července 1780. Ale již v několika nedělích musil ustoupiti diecesánu Litoměřickému a vrátiti se do Prahy k matce, která zatím ovdověla, do domu otcovského. Bezděčné prázdně užil mladý kněz k pilnému navštěvování přednášek hlavně profesora Seibta.

Teprv 20. března 1783 dostal se za kaplana do Starého Města na panství Landštejnském v Táborsku, a odtud dne 30. září 1792 do Levína na panství Liběšickém, kde stal se, když byl tamní farář dne 27. března 1796 zemřel, administratorem. Dne 30. září téhož roku stal se lokalistou v Hřibojedech (Hummel) na statku Velko-Oujezdském, kdež, odstěhovav se tam dne 12. října 1796, pobyl sedm let. Od 5. listopadu 1803 do května 1809 byl Wahner farářem v Bastianperku, odtud až do 27. září 1817, kdy odebral se na odpočinek v Blatné (Platten) na panství Červeno-Hradeckém (Rothenhaus) v Žatecku. Dne 1. prosince 1817 přistěhoval se do Prahy nejprve do rodného domu »u červeného kříže«, který náležel bratru jeho Josefovi; avšak brzo odstěhoval se do č. 261 v Betlemské ulici, kde zemřel po dlouhé nemoci na vodnatelnost dne 10. června 1833 a po přání svém pochován na Vyšehradě na východní straně kostela vedle hrobu kanovníka Dittricha.

Posledních 15 let svého života užil pilný stařec k sepsání církevní topografie diécese Litoměřické. V pěti silných svazcích kvartových vypisuje faru po faře, dějiny farností, statistiku, životopisy farářů, podrobně popisuje kostely farní i filiální, kaple, vrchy, obrazy, náhrobky, zvony a nádoby bohoslužebné, provázeje slovo vždy pečlivě provedeným vyobrazením všech předmětů, o nichž píše, tak že spis ozdoben množstvím půdorysů i pohledů na kostely, kresbami obrazů, náhrobků, nápisů na zvonech, znaků, jichž užívali faráři stavu šlechtického, a u některých far i podrobnou pečlivě kreslenou mappou kollatury farní.

V archivě Musea království Českého uložený rukopis té práce má hlavní titul Leitmeritzer Diöcese a jednotlivé svazky označeny jsou nápisy:

Sammlung alter und neuer Nachrichten betreffend die Kirchbezirke und derselben Gotteshäuser im Leitmeritzer Kreise I. A-L (455 stran) II. M-Z (386 stran). Sammlung alter und neuer Nachrichten betreffend die Kirchbezirke und derselben Gotteshäuser im Saatzer Kreise. I. A-L (410 stran) II. L-Z (488 stran) a k tomu Anhang I. Band (386 stran), v němž podává zprávy nové, jichž dopídil se po roce 1825.

Vedle tohoto popisu diecése Litoměřické J. V. Wahner pilně zanášel se sbíráním soch, obrazů a jiných památek týkajících se sv. Jana Nepomuckého; výsledek této práce své uložil v rukopise: Sammlung von Johannäischen Denkmälern und Inschriften (38 stran) a docházel pilně ke zvonaři Karlu Bellmannovi, u něhož opisoval nápisy zvonů k přelití mu poslaných nebo nově u něho ulitých do svého: Maculare von alten und neuen Glockeninschriften, so wie ich selber gelegenheitlich habhaft werden konnte:

Bei Karl Bellmann. 2 sešity (91 a 37 stran).

Rukopisy své před smrtí odkázal J. V. Wahner ústně Museu království Českého. Tehdejší jednatel Musea, prof. Dr. Max Millauer, uvádí, že jich bylo 17 a v »Časopise Musea« VII. r. 1833 str. 354 čteme mezi dary pro Museum: »od p. Jiřího Vahnera, kněze církevního a bývalého faráře v Praze, v červnu 1833 zemřelého, 17 dílů jeho materialií pro církevní topografii země české v rukopisu«. Dnes nacházíme v archivě musejním rukopisů Wahnerových jen 8; snad tím, že více jich svázáno bylo dohromady, lze vysvětliti ten rozdíl v jich počtu.

Archaeologické paběrky archivní.

Podává Dr. **Ant. Podlaha.**

IV. Konkurence Pražských zvonařů r. 1700.

(Dle listin v archivu arcibiskupském.)

Požárem u sv. Petra a Pavla na Poříčí rozlit zvon. O přelití zvonu ucházeli se dva Pražští zvonaři, Antonín Schönfeldt a Mikuláš Löw. Inspektoři a zádušníci zmíněného kostela zadali 16. prosince 1699 práci tu ústně Schönfeldtovi, s těmito však podmínkami: 1. že sleví 100 zl., 2. že bude za trvanlivost zvonu po 5 let ručiti a 3. že se spokojí, bude-li mu povinná suma po částkách splácena, konečně pak i s tou výhradou, dojde-li smlouva ta schválení novoměstského magistrátu. Schönfeldt podmínkám těm se podvolil. Löw, jemuž také sděleny byly, zprvu jim podrobiti se nechtěl, později však prohlásil, že by je ochotně přijal. Na to Schönfeld »ke cti Boží a ke cti sv. Petra« ještě dalších 100 zl. sleviti byl ochoten. Bylo však již pozdě. Neboť purkmistr a rada Nového Města Pražského jakožto kollatoři kostela zatím uzavřeli již smlouvu s Löwem, od něhož si byli před tím dali předložiti velmi četná a pochvalná doporučení. Schönfeldt obrátil se ke konsistoři, vyličuje, kterak nabídka jeho jest pro kostel výhodná, a stěžuje si, že »ein anderer auf dem Schlos alhier wohnende Glockengieser Löw genannt mir defacto unwissend aus was motiven und Ursach in solch mit mir bereits getroffenen accord sich eingedrungen«. Naříká si dále, že již učinil přípravné práce a že věc již tou měrou jest známa, že mnozí vznešení lidé mu vzkázali, že se na lití toho zvonu přijdou podívat. Kdyby tedy z toho sešlo, utrpí hmotnou i morální škodu. Dodává dále, že Novoměstský magistrát má při něm větší záruku, neboť má prý dosud v rukou značnou část ze sumy, kterou mu jest povinován za zhotovený vodní stroj. Na toto dílo byl Schönfeldt podle všeho velice hrd, neboť dí, že tento »Wasserkunst ein weit gefährlicheres und künstlicheres Werk denn ein Glockengus ist.« Konečně dovoluje si Schönfeldt učiniti malé srovnáuí mezi sebou samým a Löwem, jež ovšem ve prospěch Löwův nedopadá. Praví Schönfeld o sobě, že jest usedlý měšťan Staroměstský, čímž Löw prý není, dále že jest ve svém řemesle velice sběhlý, což by mohl vysvědčeními prokázati, naproti tomu že o »umění« Löwově prý výmluvně svědčí doklad, jejž přikládá. Doklad ten, českým jazykem od Jana Kleklara S. J. sepsaný není pro Löwa ovšem nikterak lichotivý. Zní doslova takto: »Já níže podepsaný regens seminari svatého Františka Serafinského na Novém Městě přiznávám se, že jsem před panem Antonínem Schönfeldtem, zvonařem, pravil, že zvon kostela svatého Ignaci, kterým se každého dne k mšem malým zvonívá, od Mikoláše Löwa zvonaře přelívaný, velmi špatný hlas má proti předešlému, z kterého se přelíváni stalo. Dáno v Praze 24 Novembris Anno 1699.« Nic však neprospěly Schönfeldtovy tyto kroky činěné v zájmu obchodní konkurence — zvon přelil Löw, a dílo jeho dosud visí ve zvonici kostela Svatopetrského.

V. Stříbro kostela Vodňanského.

(Dle listin v archivu arcibiskupském.)

Na úřadníky panské bývaly na sklonku stol. XVII. a na poč. stol. XVIII. časté stesky, že svémocně porušují právomoc církevní. Tak stěžoval sobě r. 1696 vikář Prachatický Václav Josef Pressel, že úředníci Eggenberští, Schwarzenberští a Buquojští při installacích a pohřbech osobují si místo před vikářem, dále že na panství Hluboké dotazují se úředníci Schwarzenberští rychtářů, když v sobotu v kanceláři bývali shromážděni, aby vyslechli nařízení v příčině robot, zdaž jejich farářové slouží řádně mši sv., zdaž kážou a katechisují a zdali nepožadují přílišné štoly; dále že Eggenberští úředníci nechtí připustiti, aby vikařové byli přítomni při sdělávání účtů kostelních a j.

Podobně svévolně počínali sobě i úředníci Schwarzenberští ve Vodňanech. Přijeli tam dne 21. května 1699 hejtman Theobald Karel Siebert, inspektor panství Ant. Bořek a písař Václav Ant. Záhorka a přáli sobě viděti stříbrné náčiní chrámové, jež v hojné míře při chrámě Vodňanském bylo chováno. Když jim děkan Frant. Vil. Wostřešanský stříbro to ukázal, prohlásili úředníci, že jim kníže jakožto patron kosteta nařídil, aby kostelu ponechali toliko nádoby nutně potřebné, ostatní aby vzali a prodali, z výtěžku pak aby se opatřily věci pro kostel potřebné, a kdyby něco z peněz stržených zbylo, to aby uloženo bylo na úroky ve prospěch kostela. A přes protesty děkanovy stříbro chrámové skutečně dali odnésti. Z laikův — ač přítomen byl celý magistrát a mnozí z obce — nikdo neopovážil se ani muknouti. Všichni však byli velice zarmouceni a pohoršeni, a to tím více, že stříbro to nebylo pořízeno pro kostel nákladem patronovým, nýbrž nákladem obce. Později omlouvali úředníci svůj čin mezi jiným také tím, že prý to byly věci akatolické a profanované (»etwelche von denen acatholicis sub utraque gebrauchte grose Kelch und andere prophanirte argentea vasa, worunter auch die grose Monstranz«). Celkem bylo vzato dvanáct kalichů*) s patenami a veliká monstrance $2^1/_2$ lokte vysoká a dvě stříbrné konvičky. Váha všeho obnášela 789 lotů. Z toho lze sobě učiniti pojem, jak mnoho uchovaly sobě chrámy naše i ve zhoubné válce třicetileté. Bohužel, že — jak z vylíčeného případu patrno — mnohdy i v míru skvosty chrámové přišly na zmar.

*) Mezi nimi připomínají se dva kalichy smaltem ozdobené: »kalich něco pozlacenej a šmelcovanej«, »kalich s modrým šmelcem.«

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc červen.

Česká spořitelna věnovala jako jiná léta ku spolkovým potřebám 100 zl.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: stříbrné ozdobené: pro dp. For. Němce, faráře v Hradčanech na Moravě a pro dp. Anast. Runzu, faráře ve Vel. Chýšce. — Hostiaria: pro dp. Anast. Runzu ve Vel. Chýšce a pro farní úřad v Lični. — Pozlacení a postříbření v ohni: kalichů: pro vdp. Karla Papouška, děkana v Třebíči na Moravě; pro dp. Fr. Kollatora, faráře v Libošovicích; ciboria: pro dp. Fr. Grydila, kaplana v Brušperku; pacifikálů: pro dp. Jana Krystýnka, faráře v Loukově. — Patenky k zaopatřování nemocných: pro dp. Flor. Němce, faráře v Hradčovicích; pro vdp. Jana Paroubka, děkana v Uh. Brodu a pro důst. farní úřad v Podsrpu. — Nádobky na sv. oleje: pro dp. Flor. Němce. faráře v Hradčovicích, pro J. Milost. nejdůst. pana biskupa Dr. Fr. Bauera v Brně; pro dp. Ant. Láše, faráře ve Vysokém a pro důst. farní úřad v Podsrpu. — Pacifikal: pro vdp. Tom. Polácha, místoděkana v Drahanovicích. — Pontikální kříž: pro J. Milost, nejdůst. pana biskupa Dr. Fr. Bauera v Brně. — Lampa pro věčné světlo: pro důst. farní úřad v Podole. — Mešní konvičky: pro důst. farní úřad v Ličné. — Kaditelnice: pro vdp. J. O. Šťovíčka, rektora piaristské kol. v Ml. Boleslavi. — Kanonické tabulky: pro důst. farní úřad v Stříbrné Skalici a v Lični. — Umyvadla do sakristie: pro vdp. pana Jana Paroubka, děkana v Uher. Brodě a pro důst. farní úřad v Ličné.

Rozličné. Missaly: pro důst. farní úřad v Žcleticích; pro nejdůst. pana dra. Václava Horáka, velmistra ryt. řádu Křižovníků v Praze a pro vdp. Jana Paroubka, děkana v Uh. Brodě. — Pultíky pod mešní knihu: pro důstojný farní úřad v Stříbrné Skalici, pro dp. Jos. Kučeru, faráře v Bernarticích a pro vp. Jos. Müllera, kaplana v Prusinách. — Harmonický zvonek ku sakristii: pro dp. Fr. Martilíka, faráře v Hluku na Moravě.

Paramenty. Celý bílý skvosstný ornát (kasule, dalmatiky, pluvial): pro sl. zádušní úřad

král. města Prahy. — Klasule: bílá: pro blahor. paní Josefu Liškovou, choť představeného v Davli; černá: pro blahorod. p. Karla Bílého, ředitele kůru v Praze; červená: pro dp. Em. Cífku, katechetu ve Slaném; černá: pro sl. zádušní úřad král. města Prahy; bílá: pro důst. farní úřad v Radobicích. — Pluvialy: bílý skvostný: pro sl. zádušní úřad král. města Prahy; bílý jednoduchý: pro ctih. Marianský ústav v Krakově; fialový: pro blahorod. paní Marii Hirschovou v Slaném; černý: pro dp. Mat. Šacha, faráře v Michli. — Dalmatiky: čtyry bílé: pro nejdůst. pana dra. Václ. Horáka, velmistra řádů křížovnického v Praze; černé: pro blahor. p. Karla Bílého, řed. kůru v Praze a pro dp. Mat. Šacha, faráře v Michli. — Dvě štoly: pro slav. patronátní úřad v Oumonínč. — Bursa k zaopatřování nemocných: pro důst. farní úřad v Stříbrné Skalici. — Velum: pro důst. farní úřad ve Sedleci u Kutné Hory. — Pokrývka na pultík: pro J. Eminenci nejdůst. p. kardinála, kníže-arcibiskupa hraběte Fr. Schönborna v Praze. — Záslonky do tabernaklu: pro důst. farní úřad v Konojedech. — Antipendia: pro důst. farní úřad ve Stříbrné Skalici, pro vp. Jana Šindeláře, kaplana v Domažlicích, pro blahor. slečnu Gabrielu Tadrovou učitelku v Praze a pro blahor. paní Aloisii Barešovou v Praze. — Skvostná nebesa, aplikací a vyšíváním bohatě ozdobená, pravými zlatými portami, třepením a třapci okrášlená: pro vysokodůst. pana Dra Mik. Karlacha, síd. kanovníka na Vyšehradě. — Kostelní korouhve: pro vp. Fil. Nováka, kaplana ve Vlčnové na Moravě a pro důst. farní úřad v Sedleci. — Drahocenná spolková korouhev s vyšitými obrázky: pro blahor. paní Antonii Beránkovou v Praze. — Stuhy k praporům s vyšitými nápisy: pět: pro sl. tkalcovský spolek ve Valu u Dobrušky; jedna: pro blahor. pana Jana Bayera v Karlíně. — Birety: 4 pro dp. Jos. Dyškanta, faráře v Černém Kostelci, 4 pro sl. patronátní úřad v Oumonínč, pro důst. farní úřad v Konojedech, pro vp Bern. Glasra, kaplana v Mimoni a 11 pro ctih. pana Vojtěcha Bílého, bohoslovce v Litoměřicích. — Koberce na stupně oltářní: pro důst. farní úřad v Stříbrné Skalici.

Prádlo kostelní. Plachty oltářní, korporalie a pod.: pro důst. farní úřad ve Stříbrné Skalici; 5 cingulí: pro vdp. pana Jos. Moce, děkana v Budyni; 2 alby, 4 korporale a pod.: pro vp. Karla Reindla, kaplana v Třeboraticích; 2 cingula: pro důst. farní úřad v Oužici.

Zpráva za měsíc srpen.

Práce kovové. Kalich stříbrný gotického slohu, tepanou prací a emailovanými obrázky bohatě ozdobený: pro Jeho Milost, nejdůst. biskupa Dra. Ed. Brynycha v Král. Hradci. — Stříbrné ciborium, bohatě tepané: pro dp. Jos. Kubánka, faráře v Kojetíně. — Monstrance; pro vp. Jos. Stejskala, kaplana v Náchodě. — Hostiaria: pro dp. Jana Otčenáška, faráře v Hořičkách a pro vp. Jos. Stejskala, kaplana v Náchodě. — Pozlacení a postříbření v ohni: 6 svícnů: pro dp. Jana Kalába, faráře ve Hrušce; tří lunul: pro důst. farní úřad v Meržlicích; ciboria: pro dp. Jana Kraupnera, konsist. radu v Hauensteinu; pacifikalu: pro dp. Fr. Wildnera, faráře v Raspenavě a monstrance: pro dp. M. Šacha, faráře v Michli — Stříbrné nádobky na svaté oleje: pro důst. farní úřad v Bučovicích. — Pacifikál: pro J. Exellenci paní hraběnku Waldštýnovou v Praze. — Svícny oltářní: pro vp. Jos. Neumanna, kaplana ve Chvalči. — Kropáčky: pro důst. farní úřad v Ondřejově a pro důst. kapucínský klášter sv. Josefa v Praze. — Kaditelnice: pro sl. správu ústavu pro choromyslné v Dobřanech. — Sběrací skřínky dvě: pro dp. Fr. Herolda, kaplana v Plzni. — Lampa oltářní: pro vdp. Ant. Suchánka, ředitele bohosl. semtnáře v Král. Hradci.

Rozličné. Kazatelna a křtitelnice: pro vdp. Jana Vychodila, kons. radu a místoděkana v Želechovicích na Moravě. — Kříž pro školu: pro sl. místní školní radu v Hlavnu Kostelním. — Missal: pro vdp. Jana Černohousa, děkana v Hostivařích. — Pultíky pod missal: pro dp. Ed. Šittlera, faráře na Žižkově a pro důst. farní úřad v Ondřejově. — Harmonický zvonek: pro důst. farní úřad v Ondřejově.

Paramenty. Kasule: bílá s křížem zlatem vyšitým: pro ctih. školní sestry v Král. Hradci; bílé dvě, červená, fialová, černá a zelená: pro vdp. Ant. Suchánka, ředitele bisk. semináře v Král. Hradci. — Pluvialy: černý: pro veledůst. děkanský úřad v Spál. Poříčí; bílý: pro dp. Jana Otčenáška, faráře v Hořičkách. — Štoly: pro dp. Jos. Neumanna, koop. ve Chvalči, a pro sl. správu okresní nemocnice v N. Brodě. — Antipendia, bohatě vyšitá: pro ctih. p. Bonagratina Nováka, člena Milosrdných bratří v Praze a pro blahor. sl. Barboru Bognovou v Rakovníku. — Bursa k zaopatřování nemocných: pro sl. správu okresní nemocnice v N. Brodě. — Pláštík na ciborium: pro dp. Jos. Kubánka, faráře v Kojetíně. — Tři zlaté třapečky ku klíčku od tabernakla: pro dp. Lohela Schmidta, sekretáře na Strahově. — Zlatý třapec k pluvialu: pro vdp. Karla Vorlíčka, arceí děkana v Kutné Hoře. — Korouhve: pro důst. farní úřad v Ondřejově a pro dp. Jul. Koubka faráře ve Zbejšově na Moravě. — Tři šerpy pro sl. spolek sv. Václava v Praze. — Komž pro kostelníky: pro důst. farní úřad v Bučicích a pro dp. Jana Truxu, faráře v Mokropsích. — Příkrov: pro důst. farní úřad v Ondřejově.

Prádlo kostelní. Cingula: pro důst. děkanský úřad ve Volyni; 4 plachty oltářní v rocheta: pro důst. farní úřad v Bučicích, rocheta: pro dp. Jana Truxu, faráře v Mokropsích; 2 tobalie, 3 korporale, 3 humerale a 3 purifikatorie: pro slav. správu ústavu slepců »Francisco-Josephinum« na Smíchově.

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ na Král. Vinohradech.

»METHOD« vychází šestkráte do roka ve lhůtách dvouměsíčních. **Předplatné,** které činí poštovní poukázkou na celý rok **2 zl. 20 kr.,** přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech** (na faře), kam i **reklamace** se zasýlají.

Knihtiskárna »Politiky« v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 1. a 2. V Praze, dne 24. února 1900. Ročník XXVI.

OBSAH: Exkurse gotické. 1. Klášter blahoslavené Anežky Přemyslovny v Praze. (Pokračování a dokončení.) — Z bývalého dekanátu Slánského: 5. Filiální kostel sv. Jiří v Lukově. — Drobné zprávy k topografii církevní. — Úvahy o paramentice. (Pokračování.) — Z polské literatury umělecké a archaeologické. (Pokračování.) — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc prosinec 1899 a leden 1900. — Novoroční nadělení.

Exkurse gotické.

1. Klášter blahoslav. Anežky Přemyslovny v Praze.

Napsal **F. J. Lehner.** (Pokračování a dokončení.)

Kpanenskému klášteru sv. Františka přidružoval se na východní straně druhý klášter pro řeholníky téhož řádu, z něhož však zachoval se pouze kostel sv. Barboře zasvěcený, ostatní však budovy zmizely.

Kostel sv. Barbory (viz půdorys v »Methodu«, XXV., str. 101, obr. 1. *h*) náleží k nejzachovanějším částkám veškeré skupiny budov a skládá se z dvou klenbových čtverců, vítězným obloukem oddělených od východního závěru, pěti stranicemi pravidelného osmiúhelníku sestrojeného. Šířka budovy shoduje se sice s šířkou někdejší lodi kostelní sv. Františka, klenbová pole jeho jsou však větší, zakládajíce se na čtverci a ne na obdélníku. Postrádal-li kostel sv. Františka opěrných pilířů, jest jich zde vesměs již užito a to nejen v závěru, nýbrž také na obou bočních stěnách, čímž prozrazuje se pozdější původ kostela, zbudovaného na sklonku první polovice 13. věku, jak tomu i historické zprávy nasvědčují. Dalším dokladem pozdějšího původu jest vedle jednotlivých článků stavitelské výzdoby též opěrací pilíř na jihozápadním konci kostela, zbudovaný zcela zvláštním způsobem, z něhož zřetelně se poznává, kterak stavitel uhýbal se kostelu sv. Františka, tehdáž již stávajícímu. (Viz obr. 1.) Kdyby totiž byl zbudoval opěrný pilíř pravidelně, jako ostatní pilíře na obou bocích kostela, byl by jím úplně zastavil levé okno v choru kostela sv. Františka, čímž vnitřek nemálo byl by utrpěl. Za tou příčinou opatřil stavitel prodloužený pilíř arkadovým otvorem, jímž světlo do kostela vniká. Tímže způsobem upravil též protější pilíř na severní zdi kostela.

Jestliže v kostelě sv. Františka pásy, jakož i žebra klenbová opírala se o prosté přípory, na jejichž krycích deskách spočívají svazy žeber dole v jediné těleso spojených, užil stavitel v kostele

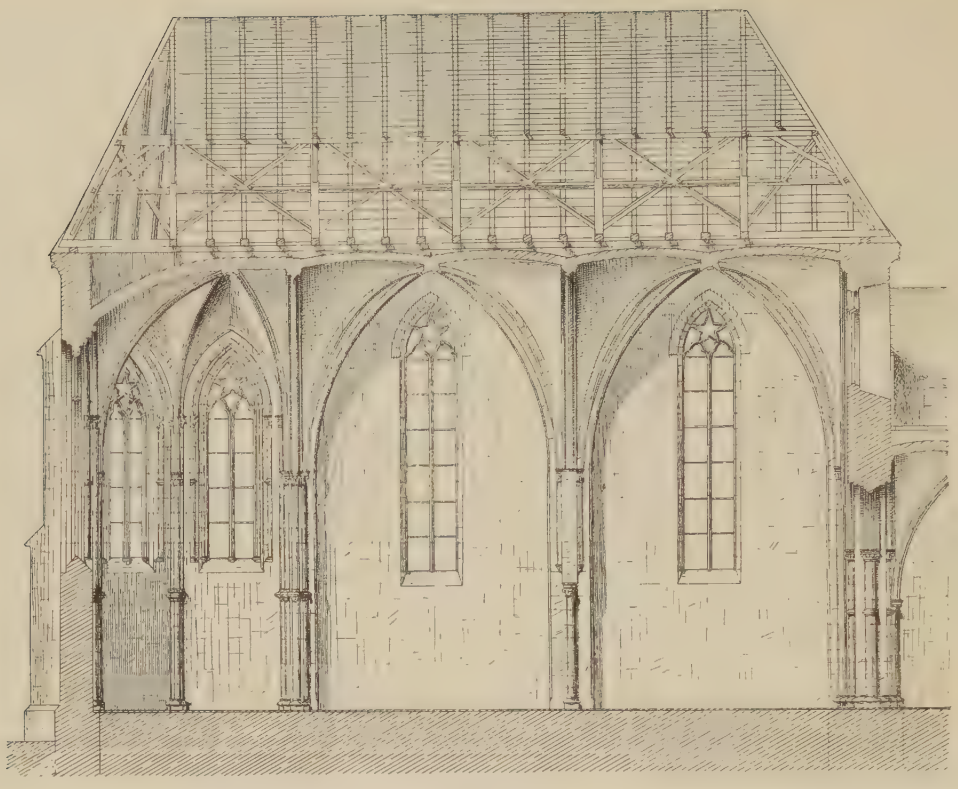

Obr. 30.

sv. Barbory za tímže účelem tolik přípor společně v jedno sdružených, kolik žeber a pásův na složité přípoře spočívalo (viz obr. 30. a 31.), při čemž luštil jinak úkol svůj v lodi a jinak v choru, nespokojiv se s jediným pouze tvarem.

Nástěnný pilíř v lodi, určený za opěru pásu, dělícího loď na dva klenbové čtverce stejné velikosti, nepostrádá za tou příčinou přiměřené mohutnosti. Čtverhranné jádro jeho (obr. 32.) opírá se o sloup kusteně pošinutý, mající vlastní patku, oblý dřík a hlavici, na jejíž krycí desce mohutně se zvedá, jakožto silná opora klenbového pasu. Po obou bocích čtverhranného pilíře vystupují v obou rozích štíhlejší, oblé přípory na krakorcích spočívající, svrchu hlavicemi ozdobené, kteréž nesou slabší žebra křížové klenby. (Srovnej obraz 30.)

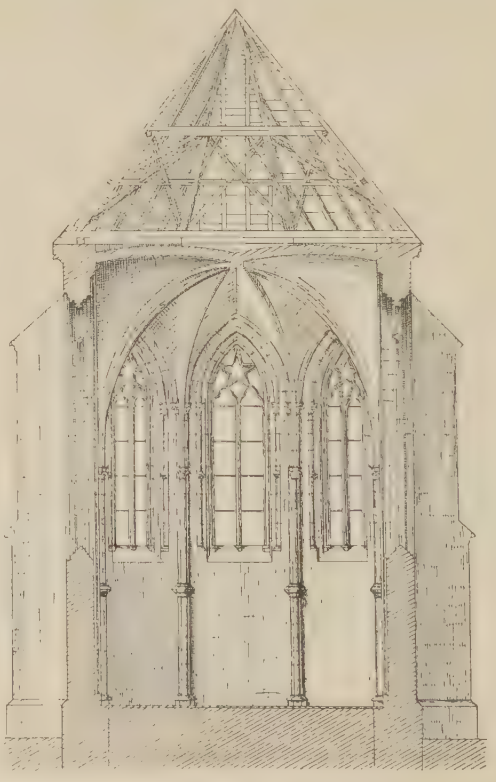

Obr. 31.

Jiným způsobem sestrojen jest druhý pilíř (obr. 33.), na němž přepíná se druhý pás, oddělující loď od pětibokového závěru, skládající se ze tří přípor, střední a dvou bočních, které nespočívají na krakorcích, nýbrž na vlastních patkách, takže dříky jejich společně již od podlahy vzhůru čelí. (Srovnej obr. 30. a 31.)

Třetí druh přípor sdružených spatřuje se v rozích pětibokového závěru, kde k ob-

lým příporám, o něž pouze žebra se opírají, připojují se s pravé i levé strany jakožto družky mnohem jemnější přípory, nad jejichž hlavicemi přepíná se lomený oblouk, kterýž tvoří vrchní

značně pravoúhlou, dosti vysokou desku, na níž spočívá. Štíhlé dříky pak přerušují v prostředku podobným způsobem tvořené prsténce, skládající se z dvou polovic v jedno spojených, k nimž ve-

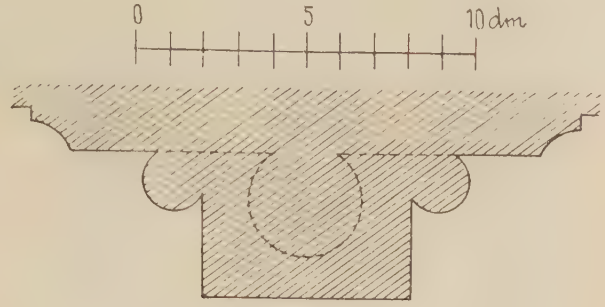

Obr. 32.

rámec oken chorových. (Obr. 30. a 31.) — Veškeré přípory označují původ svůj z první polovice 13. věku zvláštními rá-

zpod a svrchu přidružují se mělké žlábky v průvodu proužků.

Nejušlechtilejší okrasou přípor jsou

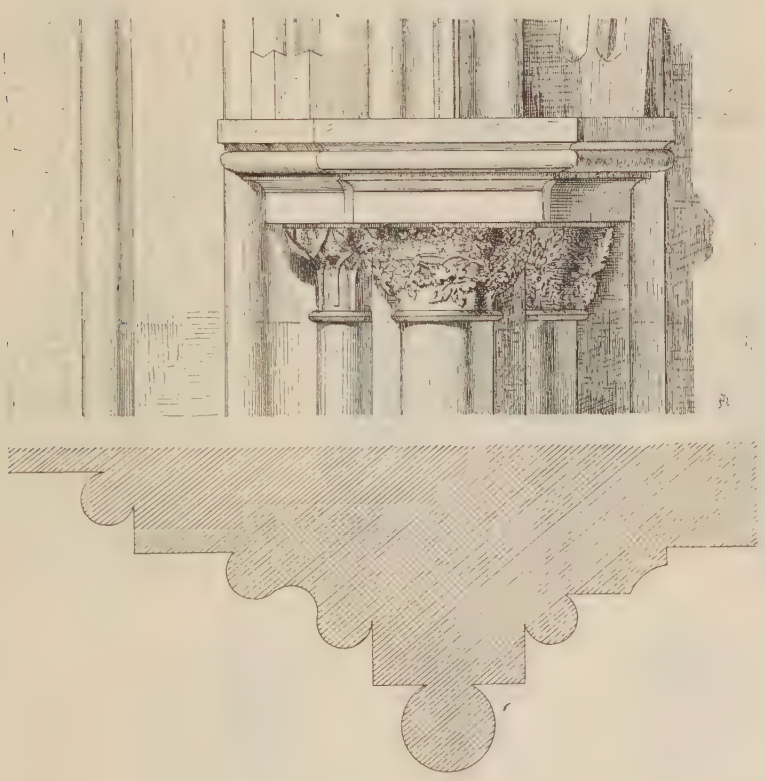

Obr. 33.

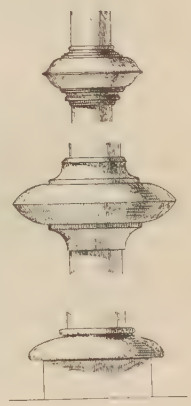

Obr. 34.

zovitými znaky, jimiž patky a dříky jejich se vyznačují (obr. 34.). Nejsou to patky attické, jichž sloh románský užíval, nýbrž patky na způsob převržené mísky tvořené, která přesahuje

však hlavice, jejichž nádherná výzdoba a rozmanitost v pravdě obdivuhodnou býti se jeví, jak v lodi (obr. 35.), tak v pětibokém závěru (obr. 36.), kde vedle větších hlavic, jimiž čtvero rohových

přípor jest okrášleno, vyskytuje se množství drobných hlavic na stepilých příporách, jimiž okna chorová jsou obklo-

Barbory valná část hlavic přispůsobuje se již slohu gotickému, kde hmotná krychle ustoupila štíhlému kalichu, který

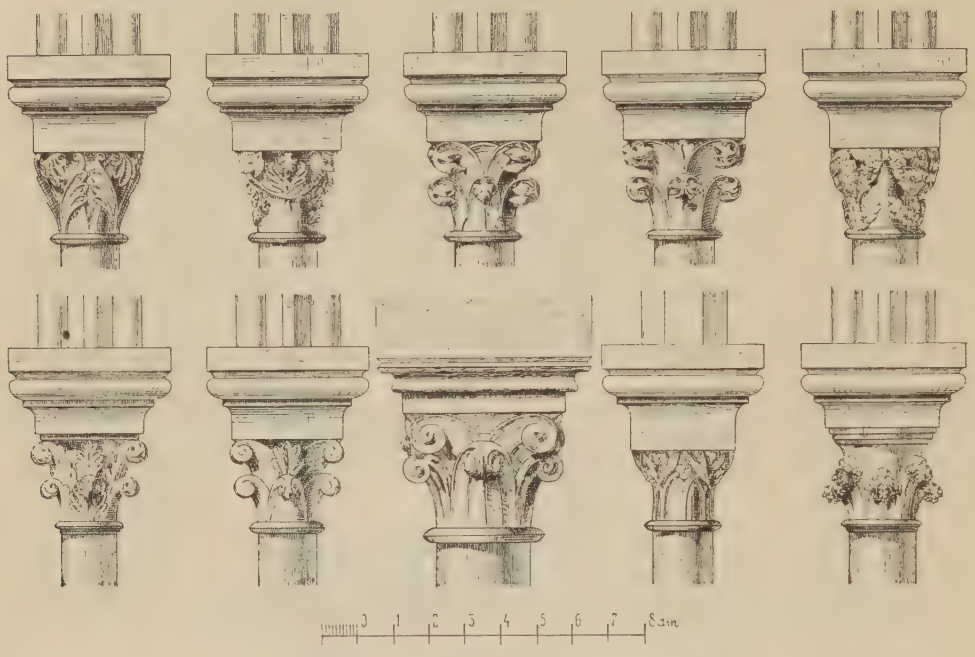

Obr. 35.

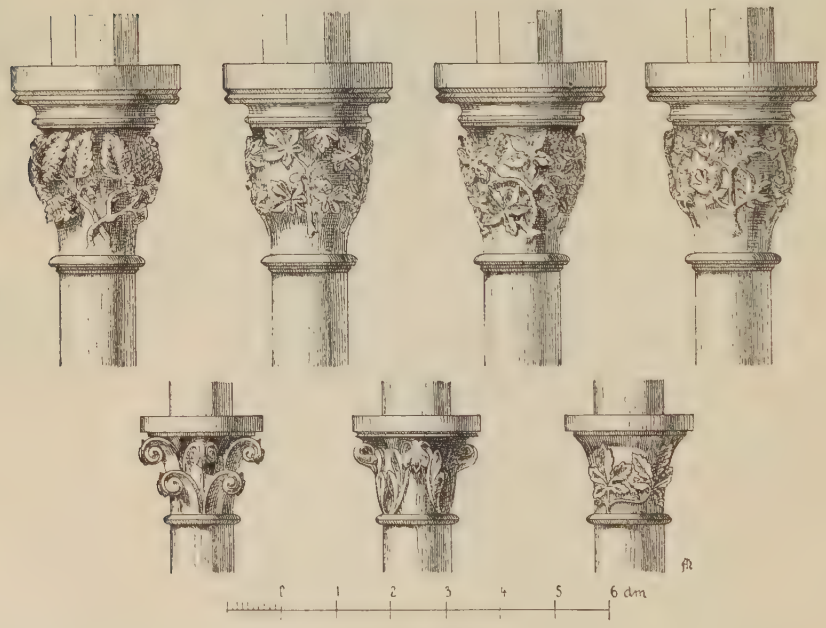

Obr. 36.

pena. Jestliže v kostele sv. Františka přidržovaly se hlavice ještě vesměs starého tvaru románského, v kostele sv.

se nezahaloval zcela různotvarným listím, nýbrž pouhým toliko závojem ornamentiky povrch jeho se pokrýval,

takže jádro hlavice jemným listovím všudy prosvítá, což nejzřetelněji se spatřuje na čtyř velkých hlavicích v rozích choru umístěných (viz obr. 36.). Některé z hlavic napodobují motiv korintský, ostatní pak odívají se nejrozmanitějším ornamentem rostlinným, nápodobujícím listí révové s hrozny, úponky kaštanové,

V souhlasu s hlavicemi, štíhleji a jemněji provedenými, článkován jest též abakus, na způsob mohutného a vysokého náběžníku utvořený. Jestliže vysoká deska na hlavicích v kostele sv. Františka postavená pokrývá se pouze náběžníkovou římsou, zde na oživení a zjemnění přidal se ještě nový článek

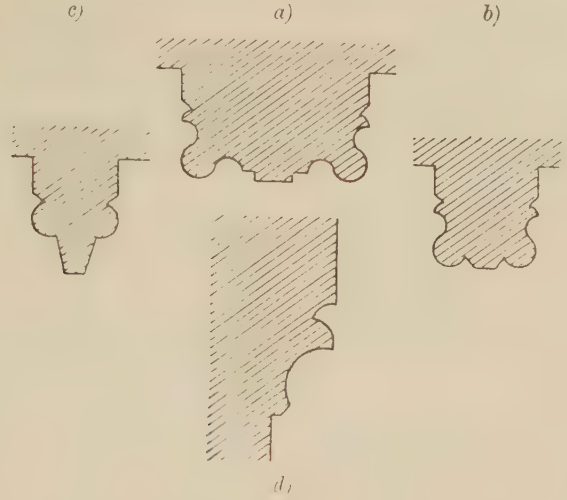

Obr. 37.

lískové, dubové a jiné v bohatém střídání, vesměs mistrnou zručností modelované. Na jedné z hlavic objevují se

a to v lodi silný válec (viz obr. 33. a 35.), v choru pak pouhý proužek ostroúhle sříznutý (viz obr. 36.), ten i onen po-

Obr. 38.

vedle rostlinné výzdoby též hlavy zvířecí, držící v tlamách větve na způsob festonů. Z velikého počtu hlavic má skorem každá jinou tvářnost, takže zdroj obrazotvornosti jest takměř nevyčerpatelný. Pro tuto bohatost myšlének, jakož i mistrné provedení zařaďují se hlavice kláštera bl. Anežky mezi nejznamenitější díla české plastiky ornamentální, tvoříce skupinu samostatnou, která původností i půvabem poutá a oslňuje nejen znatele krasoumy, nýbrž každého pozorovatele.

krytý prostou deskou. Drobné hlavice po obou stranách oken chorových uskrovnily se pouhou deskou (viz obr. 36.).

Také článkování pasů a žeber jest zde bohatěji zpracováno nežli v kostele sv. Františka. K pasu přidány jsou dva žlábky na líční straně, jež odděluje přímočarná stezka (obr. 37. *a*). Podobným způsobem článkována jsou též žebra v lodi, s vypuštěním pouze obou líčních žlábků (obr. 37. *b*). Profil žeber chorových jest však méně hmotný a má mezi oběma

válci klín, na líci stezkou otupený (obr. 37. *c*).

S nádhernou okrasou hlavic shodují se posléze veškeré tři svorníky. Svorník závěru chorového vyplněn jest věncem úhledných trojlístků (obr. 38. *a*), prvního čtverce v lodi stylisovaným lupením (obr. 38. *b*), druhého čtverce věncem z větviček a listí dubového (obr. 38. *c*).

Kostel sv. Barbory osvětluje dostatečně deset oken, z nichž patero na loď a patero na závěr připadá. Čtvero velkých oken umístěno jest v obou boč-

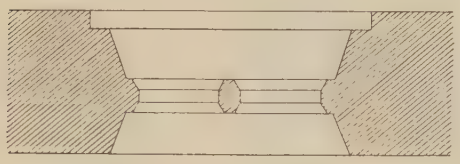

Obr. 39.

ních stěnách (srov. obr. 1., 2. a 3.) zcela pravidelně, jak oba klenbové čtverce toho vyžadují; páté, mnohem menší, vyskytuje se na stěně západní. Okna jsou

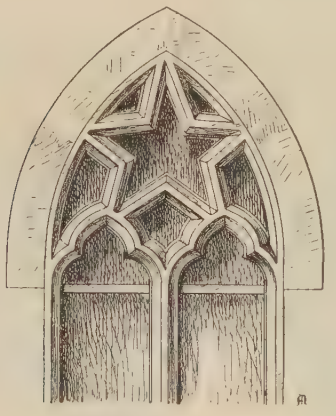

Obr. 40.

prutem rozvržena na dvě polovice, majíce ostění vesměs rovnočarné (obr. 39.). Pouze jedno z oken (obr. 40.), nacházející se na západní stěně, dochovalo si původní kružbu v podobě přímočarné hvězdy o pěti paprscích. Mnohem nádherněji jsou však okna pětibokého závěru okrášlena (obr. 41.), majíce ve vnitřních rozích ostění štíhlé sloupky, z nichž každý spočívá na vlastní patce a končí úhlednou hlavicí. Podobné sloupky vztyčeny jsou též na středním prutu. Ku vnitřnímu ostění oken přidružují se pak ještě dva další sloupky, rovněž patkami, prsténci a hlavicemi okrášlené, propůjčujíce oknům neobyčejně oživeného a vnadného vzezření, jakým žádný jiný kostel soudobý se vykázati nemůže.

Do kostela sv. Barbory vcházelo se z konventní síně kláštera panenského (viz obr. 1. *d*) slavnostním portálem, (obr. 42.) v souhlasu s ostatní architekturou rozčleněným a bohatě ozdobeným. Nároží stěn jsou na obou bocích zakulacena ozdobnými sloupky, jejichž dříky vnadně přerušují podobné prsténce, jaké na všech ostatních dřících se vyskytují. Podobným způsobem přerušeny jsou oba mohutné sloupy, na vnitřní stěně portálu proti sobě stojící, jejichž nejskvostnější okrasou jsou hlavice, zcela zvláštním a naprosto původním způsobem pojaté a mistrně pracované. Jsou to skutečné hlavy plastické, polychromované, a to po levé straně hlavy mužů starších i mladších, po levé hlavy žen, rovněž různého stáří, ty i ony vesměs korunami ozdobené. Ve výrazných tvářích a v úpravě vlasů jeví se osobitý ráz, bezpečně poukazující na historické osoby, jejichž podobizny tuto se ukazují. Listové koruny napodobenými drahokamy okrášlené na hlavách mužů i žen, s jakými se shledáváme též na jiných památnících 13. věku, nezůstavují badatele v pochybnostech, koho vyobrazené hlavy představují. Uvažujíce, že zakladatelkou a první abatyší kláštera byla bl. Anežka, dcera z královského rodu Přemyslovců, poznáváme, že hlavy mužů a žen jsou podobizny panovnické rodiny české, z níž blahoslavená budovatelka kostela sv. Barbory, jakož i obou klášterů se zrodila. Jako na reliefu Svatojirském spatřuje se bl. Mláda, zakladatelka prvního českého kláštera a obnovovatelka jeho, abatyše Klára, jakož i Svatojirská abatyše Anežka a bratr její Přemysl, zvěčnila blahoslavená zakladatelka podvojného kláštera na Františku v portálu kostela sv. Barbory královskou rodinu, z níž pocházela, uctivši spůsobem rovněž něžným jako monumentálním drahou památku vroucně milovaných rodičů i předků svých.

Vyniká-li vnitřek nádhernou architekturou, postrádá vnějšek kostela takměř všeliké okrasy a dlužno k úplnosti zmíniti se pouze o římse (obr. 37. *d*), jíž svršek stěn se zakončuje.

Porovnávajíce oba kostely, sv. Františka a sv. Barbory, po stánce stavitelské,

shledáváme, že kostel sv. Barbory vykazuje se architekturou pokročilejší jak v sestrojení svém, tak i v jednotlivostech. Postrádál-li totiž kostel sv. Františka naprosto opěrných pilířů, jest kostel sv. Barbory vedle přesných pravidel slohu gotického založen na soustavě jejich, při čemž dlužno si povšimnouti, že jeden z nich

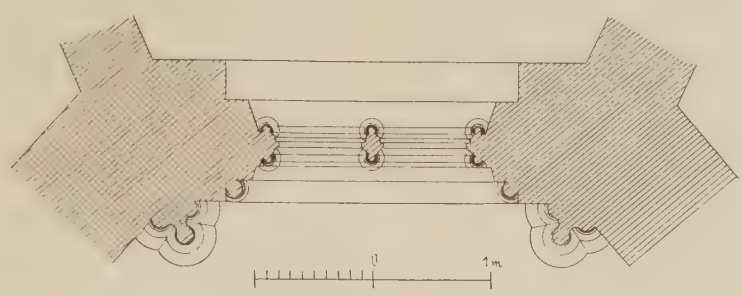

Obr. 41.

na jihozápadním konci kostela, uhýbaje se kostelu sv. Františka, nasvědčuje, že svatyně tato již stávala, když onen teprve se budoval. Se soustavou konstruktivní shodují se dokonale též veškeré jednotlivosti článků stavebních, poukazujících

plastickými hlavami okrášlený portál. Veškeré právě uvedené znaky poukazují sice na dobu pozdější, avšak ne příliš vzdálenou, poněvadž článkování žeber a pasů jest dosud románské, kružba zachovaného okna ukazuje hvězdu paprskovitou a prsténec na příporách v druhé polovici 13. věku již nepřicházívá. Obmezuje se tudíž pro kostel sv. Barbory doba stavební na čtvrté desetiletí téhož věku, což se zprávami historickými se shoduje.

Dojem bohatého článkování architektonického se ještě zvyšoval přimě-

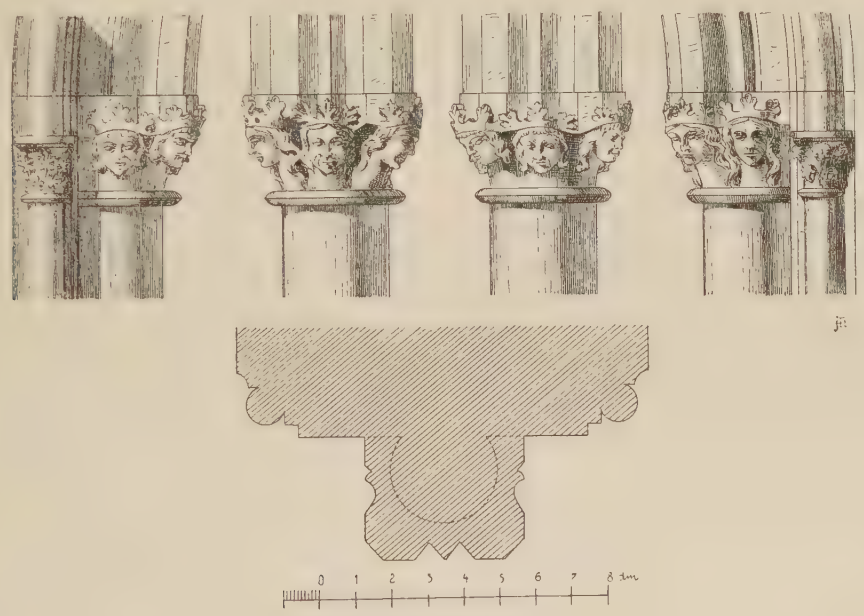

Obr. 42.

vesměs na pozdější původ budovy. Jsou to složité přípory, jejichž rázovité patky, štíhlé dříky, prsténci v prostředku přerušované, jakož i kalichovité hlavice, jejichž jádro bohatá výzdoba naprosto nezakrývá; dále jemnější článkování pasů a žeber, bohatě vyzdobená okna pětibokového závěru; posléze zajímavý a

řenou polychromií a zlacením, čímž kostra konstruktivní a výzdoba jednotlivostí ještě výrazněji se uplatňovala. Na pasech a žebrech ukazují se stopy barev, na svornících a hlavicích zbytky zlata, plastické hlavy královské rodiny v portálu jsou barvami malovány, plochy stěn příporami ohraničené bývaly zcela

vyplněny biblickými obrazy, z nichž některé se pod omítkou již objevily, jiné pak při nastávající obnově kostela bohdá se ještě objeví. Jak z několika rozptýlených ukázek se spatřuje, vynikaly nástěnné malby soustavným uspořádáním, tvoříce zaokrouhlený celek souvisle komponovaný a řádně zarámovaný. Spodek stěn až do výše půldruhého metru od nynější podlahy, kteráž jest však o metr nasypána nad původní podlahu, obíhá celým kostelem architektonicky malovaný trnož, zakončující se svrchu páskou s minuskulovým nápisem gotickým o jedné řádce, nyní nečitelným, nad nímž vystupují obrazy maleb, z nichž odkrylo se dosud jen několik zlomků a sice na severní staně ze skupiny svatých tři Králů u jeslí a povraždění pacholat betlémských, na východní stěně Umývání nohou, na jižní stěně Magdalena kříž objímající s dvěma ženami, jakožto zbytek ukřižování Páně. Ze zlomků těchto dosud objevených lze souditi, že na stěnách kostela sv. Barbory vyobrazen byl život Pána Ježíše, Zvěstováním andělským počínaje na levo od hlavního vchodu a zakončující se nanebevstoupením. Obrazy jsou malovány à tempera na hladké omítce, jejichž kontury malíř kreslil červenou barvou. Jsou-li pod nynější omítkou skryty další výjevy bohatého cyklu obrazového, vzrostla by jejich objevením ještě více umělecká důležitost znamenitého památníku, jakým klášter bl. Anežky v dějinách krasoumy české slyne.

Že vchod, jímž z kláštera panenského se vcházelo do kostela sv. Barbory, nebyl jediným, nelze pochybovati, poněvadž to byl kostel menších bratří řádu sv. Františka, přístupný zajisté přímo z kláštera jejich, z něhož bohužel ničeho nepozůstalo. O poloze kláštera dovídáme se nejprve z jedné knihy formulářů z doby krátce před rokem 1348 povšechně jen tolik, že stál vedle kláštera jeptišek.[1]) Ale bližší pokyn dává nám jistá smlouva kupní v Pražské knize městské roku 1407, dle které nynější dům s číslem 770 v Klášterské ulici, a to v severnější části své, obrácen byl proti zahradě mužského kláštera sv. Františka.[2]) Z toho beze vší pochybnosti následuje, že klášterní stavení, ku kterému tato zahrada náležela, stálo východně od kláštera jeptišek a severně ode dvou kostelů, které z někdejšího kláštera sv. Anežky do dneška pozůstávají tak, že zaujímalo asi nynější ochoz domů 832, 837—845. To se dotvrzuje ještě více zmínkou v knihách někdejšího úřadu viničního roku 1493, ve které vinice na stráni vedle nynější restaurace Letenské, náležející tehdáž klášteru Zderazskému, klade se proti klášteru sv. Barbory.[1]) Nebo tímto názvem rozuměl se tehdáž právě mužský klášter svatého Františka. Nemohl státi na polední straně od obou kostelů, protože tam vedle hřbitova na východní straně od něho byla opět zahrada, a to proti domu výše zmíněnému s číslem 778 při jižní jeho části, takže tu pro klášterní stavení místa žádného nebylo. Zahrada posledně zmíněná roku 1407 nazývá se co jeptiškám náležející.[2]) V klášteře menších bratří připomíná se v listině z roku 1433 malý ambit, refektář s kuchyní, vedle něho a nad kuchyní světnice čili komora guardianova, mimo to síně (palatium) a dvě malé komory pod ní, okolo kterých se přicházelo k síni letní tak zvané »palatium aestivale.« Tato hraničila s domem, zvláštním pro čeládku guardianovu, a vedle toho připomíná se dvůr se studní a s malou zahrádkou přede dveřmi.[3])

K závěrku uvedeného popisu podvojného kláštera bl. Anežky dlužno posléze zmíniti se o stavivu, z něhož oba kostely, jakož i ostatní budovy vystavěny jsou. Veškeré konstruktivní částky budov, pilíře a přípory, patky a hlavice, pasy a žebra, římsy a svorníky, ostění

[1]) Summa Gerhardi fol. 74: Hinricus Suevus civis Pragensis legat virginibus ordinis S. Clarae ad S. Franciscum in Praga et fratribus minoribus penes eas commorantibus unum fertonem singulis quatuor temporibus perpetuo secuturis.

[2]) Kniha městská r. 1407: Retro St. Castulum in Slawiczka (nynější ulici Hlemýžďové) penes ortum monasterii fratrum S. Francisci.

[1]) Knihy viniční r. 1493, fol. R 29: In monte Letne ex opposito monasterii S. Barbarae.

[2]) Viz Tomek, Základy 1., 198, 200. Ortus monasterii monialium St. Francisci.

[3]) Jednu část těchto místností koupil po zrušení kláštera ve válce Husitské měšťan pražský, Tomáš, soukeník, od obce. Popisují se v knize městské fol. 860 takto: In claustro monachorum St. Francisci tota domus ministrorum cardiani cum palatio aestivali et coquina usque murum refectorium et dictam coquinam dividentem cum celariis et testudinibus, dempto refectorio, camera cardiani et palatio supra dictum refectorium, etiam cum duabus camerulis de palatio aestivali ad easdem euntibus usque murum sub ambitu parvo et usque pavimentum supra gradum, quod ducit ad cloacam, et cum fovea siliquarum cum curia etiam integra, domo familiae, fonte et ortulo parvo penes hostium. V. V. Tomek. Klášter bl. Anežky, str. 4, 5.

vchodů a oken, pruty a kružby pracovány jsou vesměs z jemné opuky, jíž za celé doby románské na stavbách českých se užívalo. Jakou zručností a dovedností kamenníci čeští podajným materialem zápolili, ukazuje mistrná práce jak v profilech různých článků architektonických, tak v modelování částí výzdobných. Jsou to skutečné vzory, jimiž se nasvědčuje, že rozvoj několik století trvající dospěl k vrcholu rozkvětu na domácí půdě. Dějepis nezachoval nám bohužel ani jména stavitelova. Že byl mistrem znamenitým, ukazuje dílo, jemuž právem se obdivujeme.

Kostel sv. Barbory, jakož i chor kostela sv. Františka jsou celkem dobře zachovány, čemuž tím více jest se diviti, uvážíme-li pohromy, které zde průběhem věků se udály, zejmena pak za posledního století, kdy po zrušení kláštera obě svatyně s celým klášterem jsou prodány a v nečisté hadrárny, sklady a dílny proměněny. Nejen zdivo, nýbrž i architektonická výzdoba kostelů se šťastně uchránily; zmizela pouze kružba oken, která však přece zbyla v jednom okně té i oné svatyně, takže dle vzoru dochovaného možno vrátiti oběma památníkům někdejší výzdobu. Hůře pochodily budovy klášterů, k půlnočním bokům kostelů připojených. Klášter menších bratří zmizel docela. Z kláštera jeptišek dochovaly se však přece nejdůležitější stavení, ambit, kaple a síň sborová. Noví vlastníci pečovali všemožně, aby majetek jejich hodně mnoho vynášel. Za tou příčinou zastavěli ambit, jehož ozdobné arkády do čtverhranného dvoru se otvíraly, přepaživše jej na přízemek a vrchní patro, v nichž nadělali množství drobných bytů pro chudinu. Přízemek jedné ze čtyř stran, kde nachází se bývalá klášterní kuchyně, přeměněn jest ve zvonárnu, někdejší kuchyně pak ve slévárnu. Tolikerým přestavováním zničila se sice valná část architektonické výzdoby, z níž však zbylo přece porůznu tolik jednotlivostí, že bude možno v době příhodné vrátiti klášteru bl. Anežky i tuto význačnou budovu v podobě, jakou původně mívala.

Jsou-li budovy většinou zachráněny, veškerá jejich vnitřní úprava a bohoslužebná výzdoba kostelů rozprodána a vyloupena jest tou měrou, že po ní nezbylo žádné stopy. Zkázy této jest tím více želeti, že nemáme ani zpráv o předmětech, zejména o oltářích, jejich poloze a názvích, jichž zajisté v obou kostelích klášterních více bylo. O hlavním oltáři v kůru kostela sv. Františka jest jen jedna zmíka roku 1415, za příčinou jistého zápisu soukromého práva se týkajícího, který zaveden byl s jeptiškou Alžbětou z Tuněchod při mříži před oltářem se nacházející.[1]) Podobně jako kostel sv. Františka, byl mříží přepažen též kostel sv. Barbory, jak se objevilo při ohledání roku minulého, kdy objevena jest pod nynější podlahou zeď, rozdělující kostel příčně na dvě polovice, z nichž západní vyhrazena byla jeptiškám bohoslužeb zde se účastnivších, východní pak přístupna byla lidu obecnému.

Vedle umělecké důležitosti vynikal klášter bl. Anežky též nevšedním významem historickým, poněvadž oba kostely staly se pohřebištěm vzácných a znamenitých osob. Kostel sv. Františka byl od svého založení během 13. i také 14. století pohřebištěm mnohých mužských i ženských členů královské rodiny české. Jmenovitě byl v něm pochován již král Václav I. (1253) a také sestra jeho zakladatelka a první abatyše kláštera, bl. Anežka (1282). Na kterých však místech v kostele hroby jejich se nacházely, není zaznamenáno, takže všeliké pokusy při hledání ostatků v 17., jakož i v tomto století, když se jednalo o prohlášení Anežky Přemyslovny za blahoslavenou, zůstaly bezvýslednými. V kostele sv. Barbory nacházel se náhrobek Jaroslava ze Šternberka z roku 1277 vedle hlavního oltáře po straně evangelní, ještě při obnově, kteráž se stala nutnou po škodách, způsobených požárem roku 1689 francouzskými paliči založeným, postaven jest do poboční stěny na protější straně oltáře,[2]) odkud po zrušení kláštera přenesen byl na zámek Sternberský v Zásmukách.

Z popisu uvedeného jest zřejmo, jak

[1]) Kvatern contractuum král. desk dvorských Nr. I. pag. 146: In claustro monasterii S. Francisci in majori civitate Pragensi in choro ante cancellam ante maius altare. — V. V. Tomek, Klášter bl. Anežky, str. 5.

[2]) Zprávu tuto podává Hammerschied v dějepisu kláštera bl. Anežky zachovaném v rukopisu, jehož se dovolává Zimmermann ve svých dějinách klášterů zrušených na str. 69. Dle toho nacházel se náhrobek »in capella S. virginis et martyris Barbarae penes majorem aram in cornu evangelii... ubi lapis sepulcralis usque ad renovationem hujus capellae in eo loco visebatur. Qui renovata deinde capella (anno 1689) per magnum Pragae exortum incendium ruinata muro in parte sinistra est immissus penes majus altare, in quo expressa est tota effigies dicti herois Johannis Sternbergici ducali pileolo et pallio ornata, tenens in clypeo octicornem stellam.

znamenitého významu jest pro vlast naší a hlavu království českého, stověžatou, zlatou Prahu, klášter bl. Anežky, po stránce umělecké i historické.

Památník takové důležitosti a ceny zachrániti i obnoviti učinila si úkolem »Jednota pro obnovu kláštera bl. Anežky« roku 1893 zřízená, která za krátkou dobu trvání svého vykonala zdárný kus práce. Podporována jsouc královskou naší matičkou Prahou, zemským sněmem, četnými dobrodinci a členy spolku, zakoupila a hotově zaplatila 53000 korun za kostel sv. Barbory, nejdůležitější a nejcennější skvost stavitelství českého z pol. 13. stol., kterýž Jednota letošního roku po stránce stavitelské úplně obnoví zřízením zcela nového krovu a střechy, zasazením vytlučené kružby do veškerých oken, jakož i opravou zevního staviva, načež rokem příštím přikročí se k soustavné obnově a přiměřené výzdobě vnitřku kostelního pátráním po starých, nástěnných obrazech, slohovým zasklením, stavbou nového oltáře a opatřením všeho, čeho kostel k bohoslužbě má třeba. Až se všecko pořídí, bude znesvěcená svatyně biskupskou konsekrací vrácena opětně posvátné bohoslužbě a přístupna učiněna lidu věřícímu, aby zde vzýval světici zrozenou z krve Přemyslovců, blahoslavenou Anežku, která chrám tento zbudovala, životem svým posvětila a v klášteře svém dosud odpočívá. Po záchraně prvního památníku přikročí se k obnově dalších budov kláštera, který lidu českému k srdci přirostl. Kdož ví, zdali při dalším pokračování nebudou v kostele sv. Františka objeveny dlouho hledané ostatky naší světice?

Z bývalého dekanátu Slánského.

5. Filiální kostel sv. Jiří v Lukově.

Podává **Frant. Štědrý**, farář v Slavětíně.

K zapomenutým románským rotundám sluší přičísti kostel sv. Jiří v Lukově, okresu Slánského, který jest nyní filiálkou fary Vranské pod patronátem vždy věrné kapitoly svatého Víta v Praze. Že celkem zůstala tato rotunda širšímu obecenstvu neznámou, stalo se tím, že nepatrná víska Lukovská až do nedávna nebyla spojena s ostatním okresem silnicí. Málo kdo ze znalců měl příležitost ohledati tuto památnou stavbu. Rotunda měří v průměru světlém 4·6 *m*, polokruhová apsida 2·7 *m*. Tato má neporušené okénko románské 0·96 *cm* zvýší a 0·45 *cm* zšíří. V rotundě na straně severní jest okno moderní segmentové. Apsida i rotunda mají původní klenbu, střecha kryta jest kůrkami. Římsa i sokl mají původní svůj tvar. V čase neznámém, když malá kaple nestačila počtu obyvatelstva, prolomena jest západní strana rotundy a přistavěna k ní loď v podobě obdélníku, majíc délky 10·5 *m*, šířky 6·25 *m*. K lodi na západní straně přiléhá mohutná věž do čtverce stavěná 4·75 *m*. Přístavba tato neděla se v hlavní ose rotundy a apsidy. Proto jest půdorys lodi poněkud nakloněný k severu a otvor z lodi do rotundy čili vítězný oblouk sklenutý goticky do výše 5·7 *m* pošinut jest k této straně. Rotunda slouží nyní za presbytář, jest v ní postaven oltář barokový, který pochází z filiálního kostela v Krtni u Prahy. Obraz svatého Jiří na témž oltáři maloval akademický malíř Jan Heřman. Mimo tento oltář má kostel jen dvě sochy (poprsí) sv. Jana Nepom. a sv. Františka Serafínského, které jsou zavěšeny v lodi, jedna nad jižním vchodem sv. Františka, druhá sv. Jana Nepomuckého proti ní nad zazděnými dveřmi na straně severní. Kazatelna dřevěná práce nové a dva krucifixy, z nichž jeden práce asi 16. stol. se býti zdá, jsou celý nábytek tohoto kostelíka. Před 15 lety našel jsem zde malý obraz černé Matky Boží na plechu malovaný, se zlatou půdou, který dal

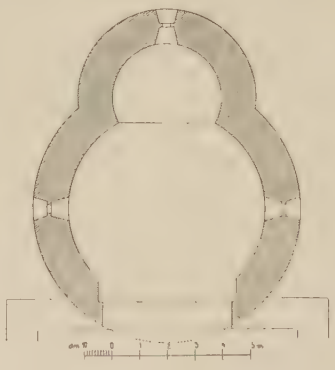

zhotoviti kýsi dobrodinec chrámu v století minulém. Ten prý odnesl dle výroku kostelníkova nějaký milovník starožitností do Prahy. Na zpěváckém kůru nalézá se kancionál sv.-Václavský z r. 1712.

Na věži zavěšeny jsou tři zvony. Největší má nápis: »Sit nomen Domini benedictum ex hoc nunc et usque in saeculum. Matheus Frank fudit me Prague 1784.« Na plášti jeho spatřuje se Spasitel na kříži s Matkou Páně a učenníkem Janem stojící pod křížem. Na čepci jeho jsou andělé nesoucí slávověnce.

Zvon prostřední má nápis gotickou minuskulí: »Slowutný Brykcý zwonarz z Cynpergku w Nowém Městě Pražském tento zwon udělal letha Pánie 1589.« Ve čtverhranném rámci na plášti zří se obraz bičování Pána Ježíše v práci polovypuklé. Pod tím pak erb zvonařův: lev vykračující a držící zvon přední tlapou. Na druhé straně pláště jest nápis: »Bratří, buďte ctitelé slova Božího a ne posluchači toliko oklamávajíce samy sebe, neb jestli kdo poslouchá slova Božího a nečiní ho skutkem, ten přirovnán bude muži spatřujícímu obličej narození svého v zrcadle. Zhlédl se zajistě i odešel a hned zapomněl, jakým by byl.« Nad tím nápisem jest polovypuklá postava sv. Jakuba Většího ap. a pod nápisem medailon zvonařův s nápisem: Briccius eius funditor (sic!). Na čepci zvonu andělé (geniové?) ve společnosti různých zvířat.

Třetí nejmenší pochází z r. 1775 jak svědčí nápis »Franciscus Antonius Frank me fudit Prague 1775.«

Loď má okna segmentová, dvě na sever a dvě na jih. Střecha jest cibulovitá s bání a dvojitým křížem. Pro nepřístupnost pamětní knihy farní a jiných pramenů nelze ani z daleka naznačiti dobu přístavby k této rotundě, kterážto patří najisto XI. století.

Minulost Lukova.

Jako u přemnohých osad českých začíná i u Lukova známost naše kamenným pomníkem malé kulaté kaple jeho. Jméno samé mám za křesťanské tolik jako »Lukóv dvor« (Luka = Lukáš). Neboť luk tam nižádných není, ač i to bych připustil, že by od hotovení lukův jméno to pocházelo, jako blízké Dřívčice od dřevcí hotovení jméno má. Ač jsem slyšel o nálezech bronzů na návsi nad kostelem, není mi známo, jaké byly a kam se dostali, čímž by založení osady Lukovské do pohanské doby sahalo. Tomu buď jak buď. Historické zprávy začínají teprv začátkem století XIV. Již tenkrát nepatřil Lukov pánu jednomu, nýbrž mnoho rodů vladyckých sotva asi jednoho původu vládli jednotlivými dvorci tamnějšími. Vojslav z Lukova pohnán jest 1318 od Bicena z Vinařec pro škody, jež mu způsobil spolu s jinými okolními zemany. V témž roce pohnán jest od Pavla z Jarpic pro škodu 10 hřiven bez lotu, že smlouvě své s dotčeným Pavlem nedostál. Oldřich z Lukova neb z Braškova a Albrecht z Braškova učinili škodu loupením Oldřichu ze Slivna. Tomuto dáno za právo proti oběma.[1]) Roku 1354 20. prosince spolčili se jměním svým v Braškově, Újezdě, Lukově a Kopanině Ješek, Hašek a Albrecht z Braškova.[2]) První známý dle jmena farář Jan zemřel 1364. Podacích pánů bylo více a ti nemohli se dlouho shodnouti u volbě faráře. Některé hlasy obdržel Dluhomil řečený Kačice neb Kačička,[3]) jiné kněz Mikuláš z Unhoště. Tento zůstal proti Dluhomilovi v neprávu.[4]) Při visitací 1379 byl viněn Kačička, že chová při sobě honící psy a jestřáby jako náružívý Nimrod. On se vymlouval, že psi nepatří jemu ale Stiborovi správci kláštera Roudnického, sídlícímu nepochybně na tvrzi Velkopálečské. Jak dlouho zde farářoval, není známo. Neboť již r. 1383 5. května vzdává se fary Jan a směňuje obročí své s jiným Janem druhdy farářem v Chocenicích.[5]) Podacími pány jeho byli Albrecht, Karel a Zdeněk z Lukova. Když umřela manželka Albrechtova Zdena, provoláno jest věno její, jež měla zapsáno na tvrzi Lukovské, na dvoře poplužním a na pěti dvorech kmetcích tamtéž jako odúmrť na krále spadlá. Manžel její však provedl, že věno Zdenino zapsané na dědinách Kobylnických, které dříve oba společně koupili od Karla z Lučína a Pavla z Žichova za 190 kop, přenesl na dědictví své v Lukově svrchupsané. Páni dali za právo Albrechtovi proto, že manželka od manžela se nedělí ani manžel od manželky a že trh dotčený nečiní dílnost. R. 1392 opět se uprázdnila fara Lukovská a vyskytují se tři čekatelé její pro neshodnost podacích pánů. Byl to Václav kněz ze Slaného,

[1]) Emler, P. D. Z. I., 29, 38, 51. —
[2]) Emler, P. O. Z. I., 418.
[3]) Lib. visit., 68. str.
[4]) Emler, Conf. I., 35.
[5]) Emler, III., 150.

Jan ze Svarova, kazatel v Slaném a Čeněk klerik z Dolní Dobré. Když byl tento jen od Haška a Grynvalda z Braškova presentovaný upustil od svého práva, stal se Jan ze Svárova farářem.[1]) Připomíná se ještě 1400.[2]) Protože spolek patronů r. 1354 uzavřený se později rozešel,[3]) nastaly nové nesnáze při obsazování fary, kterých se v l. 1392 připomíná pět, totiž Albrecht a Zdeněk z Lukova, Hašek a Grynvald z Braškova a Jindřich z Vraného. Tento Jindřich bude asi totožný s Jindřichem z Vlinĕvsi, jehož syn stejného jmena prodal v Lukově, co tu měl, po někdy Albrechtovi z Lukova, (r. 1410 14. listopadu) Bohutovi z Kladna a jeho dědicům za 50 kop gr.[4]) Díl tento zůstal při panství Kladenském až do r. 1670.[5]) Poslední nám známý farář katolický jest Hašek z Malé Kvíce 1410.[6]) Fara Lukovská plativší 6 grošů desátku papežského[7]) náležela k méně nadaným. Proto se podobá pravdě, že válkami husitskými zůstávala dlouho neobsazena, ač v 16. století o polovici práva podacího zmínka se děje.[8]) Majetek v Lukově zůstal dlouho, snad až do konce 15. století rozkouskovaný; neboť vedle dílu patřícího dědicům Bohutovým z Kladna, měli zde i Domínek z Lukova (znaku pupen), Bohuslav z Lukova roku 1454[9]) připomínaný své díly. Zpráva,[10]) že Václav z Duban tvrz Lukov prodal kolem r. 1497, bude hleděti k našemu Lukovu, protože druhý Lukov v Bilínsku neměl tvrze. Teprv Ruprecht Hangvic z Hangvic, syn Delfinův od r. 1501—1546 často jmenovaný, mezi r. 1526—1530 hejtman hradu Pražského, kladl sobě do desk,[11]) Zlovědice, v Lukově tvrz, dvůr popl. s popl., polovici vsi tudíž, dvory kmetcí s platem, (ves Dogzy polovici tvrze pusté, polovici dvoru popl. s poplužím, polovici vsi, dvory kmetcí s platem) a dům svobodný v Oboře u svatého Jana v Praze s viničkou a zahrádkou při témž domě ležící, jakož i půl podací kostelního v Lukově tak, jak držel po předcích svých. Dne 15. května 1546 prodal Lukov se vším, co tu měl, Oldřichovi Kekulovi ze Stradonic za 700 kop gr. čes.[1]) Po sedmi letech r. 1553 prodal jej tento Václavovi z Lobkovic na Duchcově za 800 kop gr. čes.[2]) Po Václavovi následoval Adam Havel roku 1574[3]) a po tomto syn Václav Vilím na Duchcově, Střekově, a Všechlapích, který Lukov prodal r. 1609 Ctiborovi Tyburcímu Zďárskému ze Žďáru a na Kladně a Červeném Újezdci.[4]) Dědic Ctiborův byl Jiří Žďárský a na Kladně r. 1614 s manželkou svou Volfominou, rozenou Berkovnou z Dubé a Lipého.[5]) Tento se přimlouvá u arcibiskupa Lohela za svého poddaného Jiříka Pikače z Lukova, syna starého rychtáře Černochovského Prokopa (kterážto ves arcibiskupům Pražským od cís. Maxmiliána II. za statek stolní dána byla), aby jemu díl ze statku otcovského naň připadající dán byl.[6]) R. 1630 13. května směnil Hynek Žďárský ze Žďáru na Razicích a Černochově s paní Volfominou Žďárskou z Dubé a Lipého ves Vtelno za Černochov a Lukov puštěn mu v 5000 kop míš.[7]) Leč již r. 1631 22. července uzavřena jest smlouva mezi Hynkem Jiřím Žďárským ze Žďáru a na Razicích J. M. C. radou s jedné prodávajícím a mezi Krystynou Vratislavovou z Mitrovic, rozenou z Doupova na Vraním, Žirotíně, Vilémově, Vrbičanech a Kokovicích na místě a k ruce Alžběty Anny Františky Vratislavky z Mitrovic, dcery její vlastní, let nemající, kupující se strany druhé a to taková: že nadepsaný Hynek Jiří Žďárský prodal tvrz Lukov, dvůr poplužní s poplužím, s podacím kostelním, ves Lukov se vším příslušenstvím, též ve vsi Ječovicích 6 poddaných osedlých, s jich dvouma mlejny za 16000 kop míš., kteroužto sumu Krystýna na místě své dcery výšpsané měla zaplatiti takto: hned po stvrzení této smlouvy 4000 kop míš. a potom každoročně po 2000 kopách s úrokem obyčejným až do zaplacení té sumy. R. 1644 9. července uvázal se Hynek Žďárský ze Žďáru a na Razicích, J. M. C. soudu komorního a dvorského rada, ve statek prodaný Lukov s příslušenstvím, protože od roku

[1]) Tadra, Soudní akta III., 22, 23, 24, 28.
[2]) Erect. IX., F. 10.
[3]) Emler, P. D. Z. I., 418. a D. D. XIV., 311.
[4]) Pam. arch. XI., 625. D. D. II., 46.
[5]) Ibidem.
[6]) D. D. XIV., 311.
[7]) Tomek, Reg. des pap.. 45.
[8]) D. Z. 7., k. 15.
[9]) D. D. XVI., 389.
[10]) D. Z. 250., M. 17.
[11]) 250, H. 18.)

[1]) D. Z. 7., K. 15.
[2]) D. Z. 11., A. 22.
[3]) Sedláček, Slovník, 178 a Böhm. Privatmünzen, 283.
[4]) D. Z. 134, K. 2.
[5]) Böhm. Privatmünzen, 711.
[6]) Opisy zem. archivu.
[7]) D. Z. 297. M. 28.

1641—44 nebylo jemu vyplaceno 10.000 kop. míš. od Alžběty Anny, která se mezi tím vdala za Adama Štěpána z Šternberka, rozené Vratislavky z Mitrovic.[1]) R. 1655 5. februarii Anna Sibilla Cukrova, vlastní dcera † Hynka Jiřího Žďárského a dědička statku jeho propustila juxtou 2. téhož kvaternu toto uvázání se v statek Lukov a to proto, že dle juxty 3. tamtéž jinak spokojena jest. Když totiž Jan Štěpán z Šternberka manžel Alžběty Františky Anny Vratislavové zemřel, měla táž na statku jeho věna ujistěno, z něhož postoupila Františce Maxmiliáně z Šternberka a manželu jejímu Janu Gotfriedovi z Inngena na Lenešicích k rukoum sirotka pozůstalého, Marie Heleny, dcery výšpsaných let nemající 13000 kop míš., z kteréžto sumy 8000 kop dostalo se na splacení dluhu za Lukov a 5000 kop jinak vynaloženo jest. Na místě peněz odstoupila Alžběta Anna Šternberkova rozená Vratislavka z Mitrovic statek Lukov s příslušenstvím Janovi Gottfriedovi z Inngen na Lenešicích jakožto poručníku své dcery Marie Heleny s manželkou jeho Maxmilianou z Šternberka složené. Tato dědička zasnoubila se s Zikmundem Bedřichem hrabětem Saurau, pánem na Friedštejně, Liegistu, Obersteinachu, a Volkensteinu, na Schilleitenu, Neuverku, Hartberku, Švamberku, Krembsu, Prembsteffenu, též nyní na Lukově a Lenešicích před rokem 1661, 1. března.[1]) Od r. 1664, 7. srpna má Lukov stejné pány s Vraním; neboť dle D. Z. 317. A. 16. Lambert František hrabě Hřebenář z Harrachu na Vraním, purkrabí hradeckého kraje, prodal Vraní výš dotčenému Zikmundovi Bedřichovi hraběti z Saurau za 18000 zl., čímž spojení Lukova s Vraním dokonáno jest. Dle D. Z. 405. F. 23. prodala táž vdova Marie Helena z Saurau rozená baronka z Inngen Vraní s Lukovem a v Ječovicích, co tam měla, Anně Felicitě Voračické z Paběnic, rozené z Vřesovic, choti Kryštofa Karla svobodného pána z Paběnic. Od r. 1670 přikoupen byl díl Lukova od panství Kladenského a dvůr Lukovský zvětšen jest o dva lány polí, které patřily druhdy Jiříkovi synu Prokopa rychtáře Černochovského kolem r. 1600 a v r. 1633 Martinovi Trnkovi.[2]) Kryštof Voračický z Paběnic prodal konečně Vraní a Lukov vždy věrné metropolitní kapitole sv. Vítské v Praze, která statek ten drží do dnes. Dobré paměti vys. dp. probošt Eduard Terš dal kostelík Lukovský jako děkan kapitolní slušně upraviti.

[1]) D. Z. 301., M. 21., Juxta 1.

[1]) Gruntovní kniha Lukovská v c. k. listovně Slánské, str. 1.

[2]) Gruntovní kniha Lukovská v c. k. listovně okr. soudu Slánského.

Drobné zprávy k topografii církevní.

Z archivu král. hlav. města Prahy vypisuje dr. **J. V. Šimák.**

Řada třetí.

1497. 10. června.

Sigmund kotlář stvrzuje splátku 10 kop, vyplacených za dům od kn. Pavla, faráře v Dobřichovicích. 2090. B 17.

1497. 27. července.

Kn. Mauricius, farář u sv. Pankratia za Vyšehradem, stvrzuje příjem 4 kop m., sobě odkázaných od Lídy Jarošky z Karlova a Voršily z Podvyšehradí. 2090. B 18.

1502. 15. listopadu.

Dorota Blažkova, měštka Většího města pražského, koupila vinici 8 str. »na Srpových horách« od kněze Vondřeje, někdy faráře kolínského, za 165 kop míš. 2005. J 3.

1504. 20. ledna.

Kn. Jan, farář v Minicích, koupil dům v N. m. na zahradě židovské vedle Haška a Blažka bečváře od Jana Vláška za 43 k. gr. p. na roky. Téhož dne přijal právo městské. (Platí až do r. 1513.) 2090. — 362.

1511. 1. dubna.

Kněz Matouš z Ořecha a Martin dlužník jeho odtudž smlouvají se před rychtářem staroměstským o splátky dluhu. 106. — 30.

1511. 16. září.

Kn. Martin, farář z Kralovic, svědčí Lukši vinopalovi, jak lál mu Raus. 1046. — 62.

1512. 14. srpna.

Kněz Jan, farář z Hostivice, svědčí: »Když ode mne Žižka koupil 20 slepic, 2 za 5 gr. míš., a 10 husí, 2 za 13 gr. míš., na ten dluh dal 1 kopu míš.« Ostatek zaručil. 106. — 213b.

1516. 15. října.

Kněz Isaiáš, farář v Liboci, koupil vinici 7½ strychu míry, ležící »na Srpových horách« u Prahy od uroz. pana Mikuláše z Robús a paní Anežky z N. Dvora, manželky jeho, za 130 kop míš. R. 1519 touž vinici farář prodává Jakubu Mizerkovi a Jindřichu, zeti Noskovu. 2066. — 266a, 352a.

1518.

Kněz Václav, farář v Kralovicích, má při o obilí s Janem Květoňským z N. m. P. 1046. — 174.

1519. 30. července.

Kněz Jindřich, syn Víta porybného, měšťana pražského, odkazuje knihu Thesaurum novum knězi Martinovi roudnickému. 2142. — 12.

1520. 18. června.

Kn. Jíra, farář od Sv. Kiliana, kvituje 1 kopu gr. p., jež vyplatil mu Václav Léva z odkazu Markéty Koukolky, měštky St. m. P. 534 III. 22b.

1520. 28. listopadu.

Zikmund Roh z Vlkanova a Kliment provazník, měšťané St. m. P., poručníci statku nebožtíka kn. Jakuba, řečeného Kubec, faráře ze Zlatník, kvitují Jana Vokáče z dluhu 10 kop míš., jimiž knězi byl povinen. 534. III. 27b. — 2142 B 13b.

1520. 10. prosince.

Kněz Melichar z Třeboradic dluhuje Václ. Vovčičkovi, měšťanu v St. m. P. 3 kopy 20 gr. míš. od podruží mateře své. 2142. C 15.

1521. 4. dubna.

Kněz Pavel Jobek, kaplan u sv. Lazara v N. m. Praž., odkazuje 10 kop bratru svému ujčenému, knězi Šimonovi, jenž nyní jest kaplanem v Pacově Ty vyplaceny mu byly r. 1526. 2142. L 1b. — 534. III. 92b.

1521. 29. dubna.

Neb. kněz Martin Radoch, farář mělnický, odkázal Martě sestře 15 kop a kostelu sv. Michala v Opatovicích 20 kop. Poručník Jan Radoch, bratr jeho, přijímá kvitance. 534. III. 35a, 37a.

1521. 2. května.

Níta, švadlí, obývající v podruží v domě »u bab« v St. m. P., odkazuje knězi Václavu do Pelhřimova biblí a pět kop; z těch aby dal knězi Řehořovi dvě kopě a sobě tři vzal. 2142. D 6b.

1521. 30. května.

Jan Dětinský, měšťan pražský, postupuje vinici 3 korce míry, kteráž leží k Olšanům, knězi Jindřichovi, faráři lounskému, začež Jindřich ještě doplniti má 6 kop. 2007. — 19b.

Týž kn. Jindřich, farář lounský, 1521, 15. prosince postupuje záduší sv. Jindřicha plat 5 kop míš., kteréž vyzdvihovati měl za pole po neb. Dorotě řezáčové sobě zapsané od Jiříka Prděny. 2007. — 44.

1521. 30. července.

Kliment provazník na místě Jakuba, faráře u sv. Jiljí, spoluporučníka statku neb. kn. Jana, faráře Prosíckého, kvituje příjem věcí, které byly v truhlici kn. Janově. 534 III. 320.

1521. 28. srpna.

Kněz Řehoř, syn Prokopa soukeníka, kaplan u sv. Trojice na Horách Kutných, posílá radě N. m. P. list mocný pod svým sekrétem a pečetí pana Mikuláše z Práchňan, že vzdal dům svůj zděděný po otci, ležící na příkopě v N. m. P. vedle paní Anny Svitákovy, sestře své Dorotě a Lidmile, dceři její. 2093. — 70.

1521. 14. října.

Kn. Tomáš (jináče nepovědomý) odkazuje knězi Janovi z Lešan dvoje sermony, estivalní a hiemalní. 2142. M 4b.

1522. 20. února.

Marta Haškova, vetešnice v Praze, odkazuje knězi Jakubovi, bratranci svému, faráři nyní ve Lstiboři za Brodem Českým, 10 kop a prostěradlo nejtenčí. 2142. G 18.

1522. 23. června.

Kněz Duchek z Liboce dluhuje 5 kop a 8 gr. Stanislavu Tletlovi, měšťanu pražskému. 2142. E 3.

1524. 7. června.

Kněz Václav, farář žatecký, zapisuje si vinici i s tím kusem, kdež fortna

byla, jakož má na ni majestat (kn. 5 f. 296), kterouž byl koupil od poručníka neb. Jana od kos. 2007. — 126 b.

1527. 27. dubna.

Kn. Beneš, farář u sv. Štěpána ve zdi, odkazuje knězi Jindřichu Karáskovi Načeradskému knihy »Thesaurum de tempore de sanctis« a »Sermones de tempore de sanctis«.

2142. M 2 b.

1527. 27. dubna.

Kněz Duchek z Horek (u Benátek) dluhuje 1 kopu míš. a strych žita kn. Beneši, faráři u sv. Štěpána ve zdi v Praze. 2142. M 2 b.

1528. 22. července.

Kn. Jan, farář u sv. Jindřicha v P. odkazuje kn. Jeronymovi, faráři v Rakovníce, knihy: Liru, Moralia Gregorii, Summam vitiorum.

2142. M. 17 b.

1529. 29. ledna.

Václav Vrchlabský z Vrchlabí zveden jest úřadem perkmistrovským na vinici na Šárkách podle spravedlnosti, kterúž má sobě vzdánu na dluh od kněze Jana někdy faráře unhoštského pro neplacení dluhu zapsaného v kn. oblig. B. 9.

2007. — 271.

1529. 23. března.

Kn. Viktorin, farář někdy litoměřický, nyní u P. Marie před Týnem, činí poručníkem závěti vedle jiných Václava, faráře postoloprtského, bratra svého. 2142. N 3.

1529. 26. dubna.

Václ. Mandák z Čechtic, bratr Jakuba někdy faráře Istibořského, přijal 5 k., jež někdy Marta Stáškova odkázala Jakubovi a Jakub jemu.

534. III. 124 b.

1530. 28. září.

Kněz Martin někdy z Poličky vzdal všechno právo své nad Vršovici (5 fol. 257.) Tomáši od Hory, příteli svému.

2007. — 312.

1532. 27. listop.

Jan Vrzáček dluhuje 5 kop gr. čes. kn. Jakubovi, faráři libeznickému.

2134. — 120.

1532. 4. prosince.

Kněz Václav, farář ve Štětech byl poručníkem odkazu neznámého kněze Viktorina. Sám dostal 10 kop.

534. III. 144 a.

1532. 13. prosince.

Kněz Petr ze Skramník dlužen jsa 7 kop. čes. Matouši Ludvíkovi ze Želetavy, odkazuje mu všechno, co s sebou přivezl, i všecky své spravedlnosti.

2142 O 196.

1536. 26. června.

Dorota, kuchařka někdy kněze Jiříka Kulhavého na Mělníce, činí kšaft. 2142. R 4.

1537. 8. srpna.

Kněz Jan, kazatel Betlémský, činí závěť. V textu praví: »Najprve dlužen jsem knězi Matějovi, faráři z Kamenice, 10 k. míš, kteréž jsem k sobě přijal od kn. Duchka, někdy faráře v Poříčí, kterýžto kn. Duchek, jsa ještě témuž knězi Matějovi dlužen 30 k. míš. a maje mu je na roky vedle smlúvy v knihách consistořských zapsané platiti, nechal u mne v základu monstrancí něco stříbrné a něco měděné, kterúžto monstrancí já jsem p. administrátorovi k opatření a k chování vydal po kn. Janovi faráři u sv. Mikuláše, s jinými kněžími, kterej ke mně po ní poslal.«

Faráři Pavlovi v Potěhách odkazuje ubrus a ubrusec, kázání rozličná rovným dílem kn. Matějovi, faráři u sv. Antonína, a kn. Matějovi, faráři u sv. Anny, oběma v Hradci Králové.

1541. 21. ledna.

Kn. Jiřík, farář z Vodoleněvody, činí smlouvu s Jiříkem Vorlem, měšťanem staroměstským, od něhož koupil dům. Má Vorlovi zaplatiti rozdílně 30 k. gr. č. a přáti mu tu bytu do sv. Jiří.

2134. — 368.

1547. 16. června.

Kšaft kn. Duchka Klíče, faráře v Chrabřích. Před svědky Janem řeč. Blunkusem, bakalářem, sousedem N. m. P., Tomášem, rychtářem a Jírou Čejkou, konšelem vsi Dolejších Chraber, odkazuje: kn. Pavlovi, faráři u sv. Havla v St. m. P. lžičku malú stříbrnú s corporalem i s corporalnicí; Janovi Košátkovi, bratru svému strýčenému 3 mísy veliké cínové a 6 talířů cínových; Janovi bakaláři Blunkusovi bibli českú a jiné knížky, sermony, a on kněžím, znal-li by potřebu, muož vzdáti; kn. Duchkovi, faráři na Prosíku, provodí-li ho po smrti k hrobu, agendu českú, pakli nic, má zůstati při p. Janovi; agendu latinskú do Bohnic k záduší, Johance, služeb-

nici, která mu posluhovala nad 25 let, jížto nic neplatil, koflík stříbrný, lžic s nákončím stříbrným 9, (bakaláři 1), mísy, konve, 4 taléře cínové, šaty ložní i jiný svrchek, votépky a dříví dubové; Janovi Blunkusovi slepice s kohoutem, a služebnici Johanu aby k sobě přijal. Záduší chraberskému, bude-li tam pohřben, mšal, hrnec měděný v kamnech a pozůstalý desátek strychů žita: u Jíry Čejky 4, u Rozuma 3, u Klímy 2, v Brníčkách u Šáleného 6, u Havla 4, u Krále v Praze na Poříčí 2. Královi dluhuje za 4 sudy piva bílého, a za čtvrtci starého, to zaplatí osadní.

2142. Y 5.

Úvahy o paramentice.

Píše **Josef Vajs.** (Pokračování.)

O sv. Augustinu,[1]) patronu Anglie, víme, že dal svému žáku sv. Lavinu kasuli purpurovou co odznak budoucího jeho mučennictví. V apsidě chrámu sv. Venance blíž baptisteria Lateránského, která pochází z r. 641 od papeže Jana IV., vidíme sv. Venance a papeže Jana v kasulích modravých, Asterius, kněz, jest v rudé, Honorius I. u sv. Anežky za hradbami v popelavé, Paschalis I. u sv. Cecilie a jinde v kasuli zlaté. Dle Innocence III.[2]) koncem XII. století užívala západní církev čtvera barev dle různých svátků a dob, a dí, že bílá jakožto symbol nevinnosti života sluší vyznavačům a pannám, červená apoštolům a mučenníkům, zelená na dni všední a nedělní, černá o dnech postních. Fialové nepřipomíná, protože jí užívali a zaměňovali s černou. Teprvé ve XIII. stol byla určena černá barva pro dni smutku, fialová pak jakožto barva lící bledých a postem zsinalých pro dni postní. Durand[3]) mluví o tomto zvyku koncem XIII. století jakožto všeobecně panujícím.

Nynější praxe v církvi jest následující: Posvátné paramenty smí míti toliko jednu z uvedených patera barev: bílou, červenou, zelenou, fialovou neb černou. Ne však tak, že by mimo jednu z řečených nepřipouštěla se žádná jiná na tomtéž paramentu, vždyť pokud okras se týče, nevylučuje se žádná barva vůbec; toho však sluší šetřiti, aby okrasy jednak se základní barvou byly v souladu, jednak aby ji nezatemňovaly tak, že by ustupovala do pozadí a se ztrácela. Každý byť sebe bohatěji ozdobený parament má býti na první pohled rozeznatelný je-li bílý či červený či jiný; kde tomu není tak, dlužno považovati jej za necírkevní, třeba byl sebe drahocennější a sebe dovedněji zhotoven. P. K. O. zapověděla výslovně nejednou užívati paramentů s nezřejmou barvou základní, jakož i roucha z látek různobarevných. (Tak dne 19. prosince 1829; 12. listopadu 1831 a 22. září 1837.)

Toliko paramentů z tkaniva zcela zlatého neb převahou jest dovoleno užívati za paramenty bílé, červené a zelené. Ku dotazu učiněnému v této příčině odpověděla P. K. O. příznivě; platí to avšak toliko o paramentech zlatých. (28. dubna 1866.)

Zakázány jsou všecky ostatní barvy, jako hnědá, šedá, žlutá, modrá a j. Dekret P. K. O. ze 23. února 1839 nazývá užívání barvy modré zlozvykem, který sluší odstraniti; a jiný z 29. března 1851 dí o žluté barvě, že nemůže zastupovati bílou, červenou a zelenou (jako zlatá).

Není ničeho ustanoveno o tonu církevních barev; smí se tudíž stejným právem užívati barev světlých nebo temných, bledších neb sytých, avšak moderní neurčité vodnaté nuance barev nesrovnávají se s vážným rouchem církevním.

Provinciální synoda pražská zauvírá předpisy o paramentech následujícími slovy: Svědomitě budiž šetřeno všeho, co o barvě posv. rouch předpisují jak generální rubriky missálu, tak dekrety P. K. O. Zejména nařizujeme, aby na místě modré barvy vešla v užívání fialová... a poněvadž P. K. O. nejednou se vyslovila, že nelze užívati paramentů barvy žluté neb posetých směsicí různobarevných květů na místě paramentů bílých, červených, zelených a fialových, buďtež tudíž zhotovovány buď z látek jednobarevných neb jedna barva tak vynikej, aby

[1]) Bollandisté k 26. květnu.
[2]) Kniha I., hl. 65.
[3]) Rationale, l. 3, c. 18.

snadno za převládající mohla býti rozeznána a říci se mohlo, tento parament jest barvy té a ne oné.[1])

III.

O paramentech kněžských

(kasuli, štole, manipulu, velu a burse).

Roucho mešní (kasule, planeta).

1. Naše mešní roucho má svůj původ od starořímského občanského šatu zvaného paenula (nobilis), které se stalo během času výhradně rouchem bohoslužebným. Původní jeho tvar, zachovaný na mosaikových obrazech Ravenských v VII. stol., stal se ještě bohatějším jak ukazují mosaiky z téhož věku sv. Anežky a sv. Venance v Římě. Otvor pro hlavu se blížil více méně pravidelnému kruhu.

Podobně v IX. stol. a později zachovávala se táž forma mešního roucha. Potkáváme-li se v XI. stol. s některými rouchy v předu skrácenými snad k ceremoniím, jež vyžadovaly volnějšího pohybu, nacházíme také roucha tvaru zvonovitého, kryjící kněze ze všech stran jako nějaký domeček (casula), neb ohrnuté okraje roucha assistenti nadzdvihovali neb stužkami upevňovali; otvor pro hlavu byl polokulatý, polohranatý.

Na tyto kasule z drahocenných látek byly našívány ozdoby zlaté, stříbrné neb hedvábné na spůsob 2 pruhů. Netřeba hledati vzory k těmto okrasám z ozdob na starých penulích; možná že je našívali pouze proto, aby jimi zakryli stopy švů, nebo snad jimi chtěli napodobiti palium.

Ku konci XII. stol. lze pozorovati počátek změn, kterými prošla kasule, v nichž XIII. stol. šlo dále, byť ne všude a vesměs. Dolejší kraj není více kružnicí odpovídající jednomu středu; přední část se stává kratší než zadní, kasule dostává podobu trojúhelníku. Na přední i zadní straně objevuje se kříž a obrazy sv. osob a posvátných dějů. Kasule z XIV. věku se téměř neliší od předešlých.

Teprve koncem XV. stol. počínají objevovati se žalostné reformy kasule, ne k lepšímu ale k horšímu nevkusnému tvaru, jakého měly v pozdějších stoletích téměř až na naše doby. Čím více byla kasule skrácena a zúžena, tím tužší a neohebnější byla co do látky, a okrasami přeplňována tak, že základní ton barvy zanikal, — nebyla více důstojným mešním rouchem.

Proti tomuto znetvoření kasule povstal as před 50 lety odpor, jemuž sluší děkovati za to, že naše kasule víc a více se blíží svému původnímu vzoru i co do tvaru i co do látky.

Kasule římského střihu, která nikdy nebyla znetvořena tou měrou jako ve Španělích, Francii, Německu a u nás, má býti dle Gavanta 1·50 *m* dlouhá a 1 *m* široká. Pruh, který běží na zadní části s hora dolů a na předku tvoří kříž, ať již z jiné látky přišitý neb pouze stužkami naznačený, jest nejméně zšíři 16 *cm*.

Středověká kasule má býti dle předpisů sv. Karla (dle něho též boromejská, neb dle sv. Bernarda bernardinskou zvaná) 1·50 *m* a i více široká, tak, aby pod ramena volně splývala.

Co do délky, měří též as 1·50 *m* a více, takže sahá knězi téměř k zemi. Pruh tvořící kříž na přední i zadní straně budiž 16 *cm* široký.

Papež Pius IX. pochválil a dovolil užívati těchto kasulí v Německu, Francii, Belgii a Anglii; avšak nikomu není dovoleno bez vědomí a schválení sv. Stolice měniti tvar kasulí a ostatních posv. rouch, jakých se v té neb oné krajině užívá, byť by je chtěl zaměniti s úhlednější formou středověkou. Tak nařídila posv. Kongregace obřadů r. 1863.

Pro nás jsou závazné předpisy provinciální synody pražské z r. 1860, které se celkem shodují s předpisy o kasuli boromejské. Praví se tam asi takto:

Mezi posvátnými paramenty na předním místě máme kasuli, kteráž znamená lásku.[1]) Želíme toho, že za našich dob kasule proti své důstojnosti tak jsou zkráceny a zúženy a na jinou formu znetvořeny, že srovnáme-li je s jich původním tvarem, téměř by jich nikdo nepoznal.

Toto znetvoření, jak dí kardinál Bona, nenalezneme nikde schválené výnosem papežův neb církevních sněmův; pročež opírajíce se o tradice předkův obnovujeme dekret arcidiecésní synody pražské, nařizující, aby nově pořizovány byly kasule nejméně 2 lokte dlouhé, pod rameny poněkud splývající. Z přední i zadní strany mějtež kasule přišitou stuhu slušně širokou až k okraji sahající, s níž druhá příčná tvoří jaksi podobu kříže.

[1]) Titul V., hlava VII., 2.

[1]) Pontificale Rom. de Ord. Presbyt.

Ve větších chrámech jako kathedrálních, a řeholních přeje si synoda kasulí, jež z přední strany snadno lze svinouti; odtud jich jmeno »casulae plicatae,« jak jich rubriky řím. missalu vyžadují.

Štola a manipul.

a) Štola, (stola, v prvních osmi stoletích orarium zvaná) byl původně lněný pás či stuha, kterou nosívali urození z římského lidu kolem krku neb přes ramena přehozenou k utírání potu.[1]) Ti, kdož slovo Boží hlásali a při posv obřadech posluhujíce vykonávali více než kdo jiný, potřebovali takového oraria; přirozeně tudíž vyvinul se v církvi zvyk již od nejprvnějších dob, že jahnové užívali štoly při službách Božích. Přistoupil záhy i církevní rozkaz, a tak roucho původně z pouhé potřeby zavedené stalo se časem odznakem důstojnosti nejen jáhenské, ale i biskupské a kněžské, byvši zdobeno barvami, zlatem, až konečně ne více ze lnu, ale jako kasule a manipul zhotovovala se z hedvábí.

Původně nosívali ji jáhnové přes dalmatiku; teprve později, když původní účel svůj ztratila, stavši se pouhým odznakem duchovní moci, oblékali ji ve spod a k rozeznání důstojnosti kněžské od levého ramena pod pravé na boku svázanou.

Štola má co do látky a barvy souhlasiti s rouchem mešním (kasulí) a zdobí se jako tato různými okrasami, stužkami a třepením. Dle předpisů sv. Karla má nejen svrchní barva, ale i jemná hedvábná podšívka souhlasiti s barvou kasule. Má býti 2·60 *m* zdéli tak, aby sahala až pod kolena, zšíří pak 10 *cm*, ke koncům poněkud málo rozšířenější. Uprostřed a na obou koncích budiž opatřena rovnoramennými křížky a ozdobena 5 *cm* dlouhým třepením.

Štola jahenská a biskupská mívají přišité stužky, tato as upostřed obou polovin, ona blíže u konce; štola kněžská nemějž ničeho.

Gavantus předpisuje u římské štoly délku 2·60 *m*, šířku 12 *cm*, třepení na 5 *cm*; látku pak a barvu jako u kasule.

Pražská synoda souhlasí s týmiž rozměry, když dí: »Štola budiž alespoň 4 lokte (= 2·40 *m*) dlouhá, tak, aby dosahovala až pod kolena, šířka však měřiž slabou píď (= 10 *cm*); po obou koncích ponenáhlu maličko budiž rozšířena a ozdobena.

Téže šíře budiž i manipul rovněž stužkami ozdobený, jehož však délka 2 píde = 40 *cm* nijak nepřesahujž. Štola i manipul budiž opatřen ne-li vetkanými, tedy přišitými 3 křížky, jedním uprostřed, ostatními pak na koncích.

b) Manipul (manipulus, sudarium fanon, mappula) měl pro podjáhna tentýž význam jako štola pro jáhna; byl totiž úzký lněný šátek, který se nosil po levé ruce a sloužil k utírání potu. Později stal se manipul rovněž jako štola pouhým odznakem a okrasou; shoduje se v látce a barvě s rouchem mešním.

Podjáhen, jáhen, kněz i biskup nosí manipul toliko při mši sv. Co do tvaru podobá se štole, maje tutéž šíři, rozšíření a ozdoby na koncích i uprostřed. Rozdíl jest toliko v délce, neboť manipul měří 80—100 *cm*, počítajíc od jednoho konce k druhému.

Velum a bursa.

a) Velum jest závoj, kterým kněz zahaluje kalich nesa jej k oltáři a zpět, na oltáři pak od počátku mše sv. až k obětování, a konečně po přijímání až do konce. Druhdy bylo lněné a pralo se; nyní však jest všeobecným pravidlem v církvi, že velum a bursa co do látky a barvy shodují se s mešním rouchem.

Sv. Karel žádá, aby velum měřilo as 66 *cm* na délku i do šířky a bylo po kraji zdobeno hedvábnými, stříbrnými neb zlatými stužkami.

Někde vešlo v obyčej přední stranu vela zdobiti malým křížkem, což není ani předepsáno ani zapověděno.

Důležité však jest připomenouti, aby velum bylo vláčné a měkké a ne vyšíváním přeplněno tak, že jím ztěží kalich lze přikrýti a je složiti. Podšívka budiž velmi jemná, pokud možno stejnobarevná se svrchní látkou a hedvábná.

Naše synoda o ní předpisuje: »Bursa a velum z téže buďtež látky shodné s látkou kasule; a není-li tato hedvábná, alespoň velum budiž z hedvábí,[1]) v barvě paramentů a do délky i šířky dosti objemné tak, aby kalich krylo se všech stran, ježto kněz má nésti jda k oltáři kalich úplně zahalený.«

b) Bursa jest čtverhranná dvojdílná schránka, do níž se vkládá složený korporal.

[1]) List 14. sv. Jeronyma k Novatianovi.

[1]) Ritus mše, I., 1.

Výše jsme uvedli slova pražské synody, kteráž předpisuje, aby bursa se shodovala co do látky a barvy s mešním rouchem.

Nutné jest, aby byla tak veliká, aby do ní pohodlně se vešel složený korporal; protože pak korporal měří 40—60 *cm* zdéli i zšíři, vyžaduje na třikráte složený bursy alespoň 20 *cm* dlouhé a široké.

Na jedné hraně jest úplně sešita, na protější úplně otevřena; postranní hrany mohou býti více méně sevřeny, ale tak, aby korporal se mohl pohodlně vložiti a dle potřeby vyjmouti.

Bursa může býti ozdobena na svrchní straně okrasami, uprostřed nich křížkem, na hranách stužkami.

Lepenka, která tvoří podklad oběma polovinám bursy, budiž dosti tuhá, pevná — ne však tuze těžká.

Sv. Karel ohledně bursy předpisuje následující: Bursa mějž svrchu vyšitý křížek neb jiný posvátný obrázek. Zadní strana budiž téže barvy jako přední; vnitřek pak bílým hedvábím neb jinou jemnou látkou vyzdoben. Tvaru budiž čtvercového 25 *cm* zdéli. Hrany buďtež opatřeny hedvábnými stužkami, jimiž lze bursu uzavříti.

(Pokračování.)

Z polské literatury umělecké a archaeologické.

Napsal **Jaromír Špička.** (Pokračování.)

V roce 1512 Zikmund I., král polský, dal shotoviti diptik stříbrný, litý, vážící 310 hř.; za práci zaplaceno zlatníkovi 410 zl. a za vyzlacení 800 zl. O diptiku tom děje se pouze krátká zmínka při popisování oltáře za návštěvy Maciejowského v r. 1602. Diptik byl umístěn na oltáři sv. Stanislava. Několik dní před příchodem Švédů do Krakova Šimon Starowolski zakopal diptik ten u kostela na hřbitově. Ač to činil s největší ostražitostí, dověděl se o tom jakýsi žid a oznámil to vůdci švédskému Wirtzovi, ten kázal poklad vykopat a roztavit a svěřil práci tu udavači.

Po odchodu Švédův z Krakova byli v zahájeném kapitulou proti synagoze a obci židovské procesu židé odsouzeni k zaplacení kapitule 10.000 zlatých. Obnos ten uplácen byl tak dlouho ve splátkách, že ještě r. 1700 nebyla záležitost ta skončena. Akta věci té týkající nalézají se v archivu katedrální kapituly a jest tam též uvedeno, že když židé jednu splátku nezaplatili, dosaženo povolení soudní exekuce a výkon svěřen studentům z konviktu, kteří splátku tu vyexekvovali.

V době pastýřské visitace biskupa Maciejowského r. 1602 a dle zprávy biskupa Lętowského stála na oltáři mimo popsané již stříbrné obrazy dřevěná truhla, pobitá stříbrným pozlaceným plechem, nesená čtyřmi anděly, uvnitř které nalézaly se ostatky sv. Stanislava. Nad truhlou visela skřínka na zlaté a stříbrné obětiny. Před truhlou visela nádherná stříbrná lampa, dar to Stanislava Garwaského.

Tak vypadal hrob a oltář sv. Stanislava až do prvé polovice XVII. století.

V r. 1624 biskup Martin Sziszkowski se roznemohl a učinil slib, že pro případ svého uzdravení vystaví novou kapli, hrob a oltář ku cti sv. Stanislava v katedrálním chrámu na Wawelu.

Ještě v r. 1624 oznámil biskup kapitole tento svůj projekt ex voto.

O postupu prací na mausoleu málo dochovalo se poznámek. Zdá se, že v r. 1629 stál monument tak, jak ho dnes spatřujeme. Hrob, mensa a stupeň jsou z červeného mramoru. Místo původního dřevěného podstavce pod rakví, červy rozezřaného, dán v r. 1882 mramorový téže barvy jako oltář.

V hrobě v oltáři nalézá se rakvička s ostatky sv. Floriana, na oltáři rakev s relikviemi sv. Stanislava, biskupa. Nad rakví vznáší se na čtyrech bronzových a mramorových sloupcích pěkná po způsobu vlaském provedená kopule — silně pozlacená. Na sloupcích bylo po dvou postavách svatých z bronzu, pozlacených a na čtyrech rozích přidány čtyři sedící postavy evangelistů, které ztrouchnivěly a musily býti odstraněny. Uvnitř na dvou sloupcích visely skříně dřevěné, uzamčené, úzké, na 3 lokte vysoké, ve kterých uschována byla mnohá zbožná vota zlatá a stříbrná pro hrob sv. Stanislava. V r. 1655 obě naplněné skříně Švédové vybrali, po druhé naplněné staly se lupem nepřátel v r. 1702 a do roku 1794 opětně byly naplněny a když pak obsah na potřeby vlasti vybrán byl — sňaty obě skříně.

Biskup Szyszkowski ku své první fundaci přidal ještě druhou, ustanovil totiž službu Boží při kapli té, sestávající ze čtyř kněží a dvou kleriků k obsluze kaple a udržování pořádku. Na udržování fundace té věnoval statky a poplatky, jež spisovatel blíže vypočítává a bratr jeho rozmnožil ji darem 30.000 zlatých. — Všechny tyto fundace a zápisy byly státem zabrány a zbývá nyní roční důchod 565 zl. r. č.

Podav takto zprávy, jaké shledal o hrobě, oltáři a kapli, obrací spisovatel pozornost k rakvím

sv. Stanislava. Když v r. 1254 pozůstatky sv. biskupa mučeníka přeneseny z hrobu a vystaveny k uctívání, umístěno jich »in thecis honestissimis« totiž v relikviářích, z nichž jeden měl formu rakve. První rakev věnována byla královnou Kunhutou. Jak rakev ta vypadala, neznámo. Okolnost ta, že první rakev věnována byla sv. Kunhutou, doložena jest Długoszem a zmínkami v knihách visitací biskupův Macijowského, Trzebického, Zadzika. Druhou rakev opatřila Alžběta Łokietkówna, královna uherská, sestra Kazimíra Velkého, dcera Vladislava Łokietka a Jadwigy, dcery Boleslava Pobožného. Rakev ta byla prý dřevěná, postříbřená a zdvíhalo ji prý šest andělův. Rakev ta umístěna byla na oltáři sv. Stanislava až do roku 1633. V roce tom král Vladislav IV. dal do kostela přinésti krásnou, stříbrnou rakev, jíž dal udělati otec jeho král Zikmund III. a byl přítomen slavnému přeložení ostatků ze staré rakve do této nové. Ostatky nebyly uloženy přímo v rakvi, nýbrž v olověné schránce, kterou v r. 1631 zaměnil korunní podkomoří Tomáš Zamoyski za dvě jiné, jednu zlatou, druhou stříbrnou. V zlatý relikviář vložena kost z ramena sv. Stanislava, v stříbrnou skřínku ostatní ostatky.

Po vložení v r. 1633 obou těchto skříněk do nové rakve Zikmundovy byla na rakvi Alžbětině přibita stříbrná tabulka s nápisem: »Vetus divi Stanislai Sepulchrum.« Ani nákresu této rakve, ani popisu jejího nemáme; pouze dle zaznamenaného výroku papežského nuncia Honorata víme, že byla krásná a že nuncius monumentu podobné krásy a majestátu v celé Evropě neviděl, a ze zápisků kněze Roszczewiče, po švédském lupu, dovídáme se, že nesli ji čtyři andělé.

Zlatý relikviář Tomáše Zamoyského dosud jest zachován, forma jeho jest zvláštní: na křídlech dvou orlův zlatých, pěkně cizelovaných, uložena jest v podobě děla rourka 33 centimetrů dlouhá, zlatá, uvnitř které v drahé látce nalézají se kosti sv. Stanislava, zapečetěné pečetí biskupa kardinála Lipského, látka jest hedvábná, barvy zelenavé, starožitná, snad tatáž, do které zavinula svaté ostatky sv. Kunhuta.

Nešťastný pro Polsku r. 1655 nastal. Švédská vojska zaplavila celý kraj. Kněz Starowolski ukryl před Švédy drahocennější kostelní náčiní, zemřel však ještě než Švédové Krakov opustili, aniž by dosud všechny jím uschované věci nalezeny byly. Rakev sv. Stanislava uschovati nemohl a stala se táž lupem Švédův. Za sedm švédských revisí pobráno kde co. Spisovatel líčí, co za té které revise odneseno. I zápisky a inventáře kněze Starowolského Švédové odnesly. Snad našly by se spisy ty v některém archivu švédském.

Na opatření nové rakve podle vzoru zikmundovské odkázal ve své poslední vůli biskup Petr Gębicki své stříbrné stolové náčiní. Spisovatel podává seznam náčiní toho.

Zhotovení rakve z materialu toho podjal se gdánský zlatník Petr von der Rennen. Spisovatel podává smlouvu mezi kapitulou a zlatníkem tím o zhotovení rakve uzavřenou. Dle smlouvy té dodala kapitula jednak stříbro Gembického, jednak starou postříbřenou rakev královny Elišky. Dle obsahu smlouvy té representuje rakev cenu stříbra 60.000 zlatých polských a práce 45.000 zlatých: za puncování rakouské v r. 1807 musila kapitola zaplatiti 41.425 zlatých a jest tudíž hodně drahá tato památka.

Rakev tudíž, která nyní umístěna jest na oltáři sv. Stanislava, ve které přechovávají se ostatky svatého a v níž nalézá se i zlatý relikviář Zamoyského s kostí z ramene sv. Stanislava, jest čtvrtou v pořadí rakví a pochází z daru biskupa Gębického a kapituly krakovské.

Podrobné účty o vydáních na rakev sv. Stanislava a dva velké stříbrné svícny a krucifix na oltář sv. Stanislava vypsány jsou nadobyčejně důkladně v knížce: »Rationes pro tumba argentea ad mausoleum S. Stanislai Episcopi.«

Rakev dokončena byla asi v červnu r. 1671. O postupu práce zprávu podal kapitule gdánský farář kněz Vavřinec Ludwigh à Demuth dne 27. února 1671, nazývaje ji divukrásnou; 20. května psal, že právě jest dokončena.

Po obdržení této zprávy kapitula delegovala svého prokuratora kněze Alexandra Magnuského, aby pro rakev jel do Gdánska, poukazujíc mu na útratu cesty 300 zl. polských. V čase tom zemřel mistr, který rakev provedl. Kněz Magnuski již ho nezastal na živu a účtoval za práci s vdovou, která po odvezení rakve do Krakova stěžovala si dopisem, »že ji kněz Magnuski na práci mnoho utrhl«, žádajíc za doplatek 300 zlatých.

Na přední straně rakve jest pět obrazův, tolikéž na druhé odvrácené od velkého oltáře. Pořádku chronologického v nich není, neboť události ze života sv. Stanislava smíseny jsou se zázraky a udalostmi po mučednickém skonání svatého.

Na prvém obrazu vidíme velkou bitvu pod Grunwaldem, uprostřed níž na hoře ukazuje se v oblacích postava sv. biskupa, na druhém zázrak v Asisi v dni slavnostní kanonisace sv. Stanislava. Papež Innocenc IV. slouží s četnou assistencí duchovenstva mši sv. a tu z přinesené před oltář rakve mrtvý z mrtvých vstává. Na třetím obraze vyobrazen jest zázrak vzkříšení z hrobu Piotrowiny, na čtvrtém předvedení jeho před trůn Boleslavův. Posledním na straně té obrazem jest vražda, spáchaná na Skalce na osobě svatého biskupa.

Na straně oltáře v pěti obrazích podány jsou tyto příběhy: Chvíle, kdy orlové vznášejí se nad porubaným tělem a kněží pobožně jej ukládají, v druhém uložení mrtvoly do rakve, v třetím pohřeb ze Skalky do katedralního chrámu na Wa-

welu, ve čtvrtém zakoupení vsi od Piotroviny a v pátém skon sv. Jacka, jehož duši Bohu odevzdává sv. Stanislav. Na bočných stranách: na jedné rozsekané tělo svatého, na druhé vzkříšení tří zemřelých.

Všechny tyto medailony a obrazy různí se co do provedení od rakve, jakoby z jiné vyšly ruky. Spodek rakve zdá se, jako by pocházel ze starší doby. Jest možno, že část ta vzata jest úplně ze staré rakve Alžbětiny.

Vladislav Łuszczkiewicz podává v díle tomto příspěvek k dějinám romanismu v Polsce: **„Kostel a zbytky kláštera cistercijského v Koprzywnici."** Městečko Koprzywnica, proslulé svým starožitným opatstvím cistercijským, leží dvě míle vzdáleno od Sandoměře na říčce Koprzywiance. Do náměstí městečka obrácena jest barokova fasada kostelní budovy, starožitné románské zdi ukryty jsou na straně druhé — třeba jich hledat. Koprzywnické opatství ztratilo své obklíčení zdí, jejíž sledy možno pouze se strany řeky spatřiti. Bývalá cesta do opatství zarostla travou — v zadu stranou pouze vede úzký vchod před dům nynějšího faráře, na dvůr hospodářský, v němž hlavní místo mimo starožitný mlýn zaujímala škola, nyní pobořená. Když však oko znalce pohlédne do vnitř kostela a na místnosti pozůstalé mimo zničeného ambitu, setká se tam s románskými podrobnostmi svědčícími o tom, čím někdy pro dějiny umění musily býti ty zbytky pozůstalé z XIII. věku. Od r. 1819, kdy vyhnáni odtud řeholníci, ponecháno budov na milost příhod a času; kostel stal se parafialním; s rozprášením archivu a klášterních knih zmizela i historie místa toho a nyní těžko shledávati prameny dějin kláštera. — Autor uvádí zásluhy cisterciův o zvelebení hospodářství, zejména lesův a nesdílí náhled německých spisovatelů (Winterův), že by byli v krajích polských konali služby odnárodňovací.

Se jménem osady Koprzywnice neshledáváme se v privilejích před založením cistercijského opatství nad řekou. V sousedství byli však řeholníci ti již známí: Jędrzejów, onen domus Sti Andreae Morimundi zápisků cistercijských z XII. věku vysílá tu bratří svých vybírati desátků ze vsí Zuniowa a Przewloki. Comes Nikolaus Bogoryi založil cistercijský klášter nad řekou Koprzywnicou, obmysliv jej zároveň různými blízkými výskami. Založení nového cistercijského kláštera vymahá schválení generální kapituly v Citeaux, řád vyjednává s fundatorem a žádá od něho vydání privilegia na věnované osady. Dva nejbližší opati mají se odebrati na místo budoucího kláštera a podati o tom, co shledali, o příhodnosi místa zprávu do Citeaux. Na to následuje přejímání majetku, ale ne plným ještě konventem, složeným z 12 kněží. 12 bratří a opata, jak toho řehole vymáhá; objevuje se jen několik mnichův a bratří za účelem zbudování provisorních místností. Oratorium, kapitulář, refektář, dormitář a byt opatův nejdříve nutno ze dřeva vystavět a potom teprve nadejde vlastní chvíle přibytí mnichův a existování kláštera. Datum pak, kdy provisorní budovy ujímá plný konvent, zápisek cisterciův. Předcházející vyjednávání s hlavou řehole ve Francii vlekou se do délky, někdy i na léta.

V dalším svém pojednávání dokazuje spisovatel že r. 1186 možná považovati za datum, kdy klášter cisterciány osasen a biskupem kostel posvěcen byl.

Mniši Koprzywničtí byli Francouzové z Morimundu — o tom poučuje nás privilegium Boleslava Stydlivého z r. 1277 svými slovy: ».. de Galie partibus evocatos«, dále Długosz v »Libri beneficiorum« slovy: »fratres ordinis Cisterciensis ex monasterio Morimondensi ex Gallia sumptos in monasterio praefato Coprzywnicensi novae fundationis locavit. Primus abbas Feodoricus ex Morimondo in abbatem designatus et directus.« Rovněž v Annales Cisterciensis dovídáme se o tomto původu mnichův z francouzského Morimondu. Kodex Ebracheňský nazývá Koprzywnici sestrou z jedné matky. Morimondu a dává jí číslo 27 v pořádí původu. Fundance tato naležela do bohatších, ač nebyla královská.

V privileji z r. 1277 nazývá Boleslav Stydlivý Mikuláše z Bogoryi »fundator istius abbaciae« a nutno tohoto za zakladatele považovati, ač Długosz jmenuje zakladatelem Kazimíra Spravedlivého. V díle: »Histoire de l'abbaye de Morimond« podává Dubois zprávu, že kníže Kazimír psal opatovi Petrovi v Morimondě, prose ho o nový klášter v Koprzywnici a vyslání jím samým vychovaných řeholníkův. O tomto dopise snad Długosz věděl a Kazimíra pak za zakladatele považoval.

Spisovatel nyní podrobně uvádí všechny vsi a jiné dary, jimiž klášter na počátku obmyšlen byl. Klášter byl v r. 1256 Tatary zničen a pak znova z kamene vybudován. Dále popisuje autor vnitřní zařízení řehole, rozdělení bratrů dle zaměstnání, instituci konversův atd.

Jména opatův z první epochy kláštera až do vpádu Tatarů v r. 1256 málo jsou známá. Prvním jest onen Teodorik (Thierry), o němž Długosz se zmiňuje, v r. 1256 jest zmínka o Eustachovi, v roce 1256 o Teodoriku II.

Vpádem Tatarův velká přišla pohroma na všechny polské kláštery. Ze zachovaného listu opata z Rudy opatu Velehradskému dovídáme se o pohromách těch; dle listu toho bylo prý tehdy okolo 50 osob z řádu Cistercijského v Polsce zavražděno.

Po vpádu tom nastala druhá středověká epocha pro řeholli cistercijskou, která následkem soutěže s novými řády Dominikánů a Františkánů doznala změn. Na to líčí spisovatel další vývoj řádu toho v Polsce a podrobnosti z dějin kláštera

koprzywnického, zejména pokud se týká nabývání jednotlivých statků a spory o ně, opíraje se při tom o Długoszovu »Liber beneficiorum« a kopiář koprzywnický. Z líčení toho přichází autor k výsledku, že jsou v dějinách kláštera dvě doby materielního bohatství, dovolujícího výdaje na monumentální budovy. První časnější padá v XIII. století před vpádem Tatarů, druhá do časů Długoszových. Jedna doba přináší nám zbudování koprzywnického kostela a východní části kláštera, druhá budování severního jeho ramene s refektářemi.

V druhé polovici XIII. století a i později ve věku XIV. snaží se cistercijské kláštery míti své domy v blízkém neb hlavním městě. Všechny německé cistercijské kláštery zbudovaly takové domy v mnoha městech a všechny domy ty známy jsou pod jménem tamním obyvatelstvem jim daným »der graue Hof«, kterémuž jménu odpovídá v Krakově nárožní dům na náměstí »Szara kamienica«. Koprzywničtí Cisterciové budují dost záhy domy takové v Sandoměři a Krakově.

Obyčejným zjevem jest, že klášterníci někdy po letech přenášejí klášter jinam, ukázala-li se totiž původní poloha nevýhodnou. Tak tomu bylo v Mogiłe, Węgrowci, Szczyrzici a snad i ve Wąchocku. O Koprzywnici nelze nic takového tvrditi, to dovozuje spisovatel blíže z nynější polohy kláštera.

Jakkoliv čas dosti uchránil kostel od zničení, nelze toho tvrditi o klášteru. Nedávná léta (po r. 1819) zničila celou řadu staveb při velkém ambitu, z něhož sotva drobné sledy zůstaly. Zůstal však komplex románských síní, kamenných to přístavků východního ramene velkého ambitu, se stopami velkého dormitáře v patře, a v rameni jižním zbytek gotických refektářů z XV. věku z cihel zbudovaných.

V rozvoji kostelní architektury ve středověké Polsce nemalou činností vynikají věky XII. a XIII., o čemž nás poučují časté zápisky annalistů o zakladatelích kostelů, o dátech posvěcení a zbytky budov dosud zachované. Spisovatel uvádí zachované dosud památky stavitelství kostelního z XII. věku v Polsce. Všechny kostely z doby té byly stropové, to jest o vlastním klenutí nebylo řeči.

Převládá systém basilik pilířových a snad toliko v katedrále Płocké bylo klenutí. Požáry rychle ničí prvotné tyto kostely. Nutno stavět znova. Vysokých lodí neuměno překlenouti a toliko menší krypty opatřeny klenutím.

Jinak objevuje se stav kostelů z XIII. věku. Bohatším jest plán jejich, system zdiv s pěkně rozvinutými klenbami. Pečlivá příprava tesaného kamene, zastupuje žulový až do doby té užívaný material neb obyčejný kámen a i cihly začne používat stavba kostelní, provádějíc sobě vlastní techniku až do následující epochy gotické. Postupem tím vysvětlíme si založení klášterů cistercijských ve věku XII. a budovy jejich kostelů ve stol. XIII.

Klášterní kostel koprzywnický, jak se nám objevuje v hlavním rysu svých kamenných stěn, slohem svým náleží do té doby, kdy romanism počíná si přisluhovati při budování klenutí ostrým obloukem za účelem snazší konstrukce na podstavě pravoúhlé. Důležitý to krok v dějinách architektury, jelikož připouští volnější rozpořádání plánu kostelního. Jest to práh, přes nějž umění přichází ke goticismu, ale jest to práh ještě románský. To časté používání ostrého oblouku lépe než co jiného přesvědčuje nás o tom, koprzywničtí cisterciové pocházeli z Francie. Časnější užití ostrého oblouku v Polsce než v Německu na přímý francouzský původ polských klášterů ukazuje. Ostrý oblouk nalézáme v Koprzywnici (a ve Wąchocku) 50 let po objevení se jeho v Isle de France.

Kostel Koprzywnický řídí se sestrojením plánu dle cistercijského kostela ve Fontenay a snad i Morimondu; o prvotné formě oratoria nedošly nás zprávy. Spisovatel odvolává se při dalším popisu plánu kostela na přidanou k článku kresbu. Plán kostela má podobu kříže. Část přední kostela jest třílodní o čtyrech polích klenutí, z nichž ono u lodi hlavní jest čtvercové, kdežto u lodi postranní zbudováno jest na pravoúhelnících silně prodloužených ve směru osy kostela. Presbyterium málem čtverhranné uzavřeno jest v pravém úhlu stěnou, po bocích má kaple otevřené do první lodi příčné. Poměry čísel jsou následující: Délka kostela 40·70 *m*, šířka třech předních lodí 16·05 *m*, délka lodi příčné 21·25, šířka presbyteria 6·75 *m*; hloubka kaplí 3·80 *m*.

Kostel náleží rozměry svými k menším a jak viděti sloužil výlučně mnichům a bratrům klášterním. Světských přijati jistě nechtěl a nemohl. Jest o něco větší než Sulejowský opatský kostel, který má 36·75 *m* délky při 19·45 *m* v lodi příčné; v rozměrech jej však předstihuje kostel Jędrzejovský, jehož příční loď má 26·00 *m* a ještě více Mogiła s kostelem 64·00 *m* dlouhým, v kříži 27·60 *m* širokým a v třech předních lodích 20·00 *m*.

Jak z plánku vidno, jest okolí presbyteria málo v Koprzywnici vypraveno, dvě kapličky po jeho bocích jsou celým oživením; v tom směru bohatším jest Jędrzejow a více ještě Mogiła, neboť oba tyto kostely mají po dvou po bocích z každé strany kapliček.

Podobně jako při všech budovách cistercijských technika při provedení kostela koprzywnického jest znamenitá; kamene užito z blízkého Łoniova a ze vzdálenějšího Kunowa. O dobré technice píše Długosz při Koprzywnici: »Fabricata est ecclesia muro et structura humili, sed solida, et qua in diem hanc ex quo erecta est nullam notata est dedisse fissuram.«

Oddělení předních lodí tvoří čtyry polokruhové arkády z obou stran hlavní lodi, vyrůstající z čtverhranných pilířův 0·95 *m*, u nichž každá stěna má dodatky pravoúhlé, vybíhající 0·20 *m* od dříkův. Poslední pilíře vyrůstají nahoru jako patřící již ke kříži kostela.

Na to popisuje autor, odvolávaje se na kresby k článku přidané, pilíře, sloupy, klenutí kostela, římsoví a vůbec celý chrám se stanoviska umění, rozhoduje, které v něm jsou dodatky mladší a co zbylo z doby starší.

Kresby k článku připojené jsou: Plán kostela koprzywnického, pohled na východní fagadu, podrobnosti východního pilíře, průřez kostela v kříži, částky pilířů a sloupů, průřez podélní hlavní lodi až ke kříži, průřez podélní lodi postranní, pohled na průřez dolní části pilíře u vítězného oblouku, hlavice sloupu v kapituláři, podrobnosti portálu, portál postranní, římsy, pohled na průčelní stěnu kapituláře, podélný průřez kapituláře, pohled na průčelní stěnu refektáře a ambitu atd.

Na to následuje: »Umowa o budowe zamku Kórnika v r. 1426«, kterou z kopie před několika lety v aktech poznaňské konsistoře nalezené podává Ignác Zakrzewski.

Vladislav Łuszczkiewicz napsal dále v díle tomto článek: »Ruina Bohojawleńskiej cerkwi w zamku ostrogskim na Wołyniu.« Spisovatel především uvádí, že probádal cerkev tuto právě ještě než ruská vláda ji dala přebudovati, že mohl zkoumání svá konati takřka jen kradmo, nemoha obdržeti povolení a že pátrání uvnitř spojeno bylo s velkým nebezpečím, jelikož se uvnitř stále se zdí a sklepení ulamují kusy kamenů a cihel.

Bádání svá konal spisovatel v prosinci 1885. Starožitné město Ostróg dosáhneme z Krakova přes Lvov, Brody a Radziwiłłów, ze stanice Krzewin na dráze březko-kijovské, odkud jest ještě tři míle cesty ve směru jihovýchodním.

Nynější Ostróg jest okresní, špinavé město, většinou židy obývané, avšak dva věky slávy, XVI. a XVII., zanechaly v něm neobyčejné památky v budovách, z nichž některé vynikají velikostí nepoměrnou k zdejším okolnostem.

(Pokračování.)

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc prosinec.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy stříbrné, ozdobené: pro dp. Jos. Odstrčila, faráře v Zašové na Moravě a pro dp. Václ. Hlavičku, faráře v Netíně na Moravě. — Ciboria: pro nejd. p. Ferd. Wartra, inf. převora ryt. maltézského řádu v Praze a pro dp. Ant. Daňka, faráře ve Velké na Moravě. — Pozlacení v ohni: kalichů: pro dp. Jos. Odstrčila, faráře v Zašové a pro dp. Fr. Pavlíčka, faráře v Cerhovicích. — Patenka stříbrná k zaopatřování nemocných: pro dp. Vojt. Králíčka, faráře v Radobicích. — Nádobky na sv. oleje: pro dp. Ad. Bauera, faráře v Sebastiansperku. — Kříž oltářní: pro důst. farní úřad v Tatobytech. — Svícny oltářní: pro důst. farní úřad v Tatobytech. — Mešní konvičky: pro důst. farní úřad v Šumvaldě na Moravě. — Kaditelnice: pro dp. Jos. Odstrčila, faráře v Zašové. — Stroj na pečení hostií: pro dp. Ant. Sopúcha, faráře v Bratřejově. — Schránka na hostie: pro dp. Václ. Regála, faráře ve Lhotě. — Kanonické tabulky: pro J. Jasnosť paní kněžnu Kristýnu Schwarzenbergovou v Praze.

Rozličné. Čtyry sochy svatých: pro dp. Fr. Krausa, faráře ve Zlonicích; socha P. Marie: pro vdp. Dra Jos. Kupku, prof. bohosloví v Brně. — Stříbrná korunka na sochu P. Marie: pro dp. Al. Dundáčka, faráře v Pavlově na Moravě. — Missaly: dva: pro dp. Jos. Odstrčila, faráře v Zašové a pro J. Jasnosť paní kněžnu Kristýnu Schwarzenbergovou v Praze. — Pultíky pod mešní knihu: pro dp. Jana Svozila, faráře v Jestřabicích na Moravě, pro vdp. Jana Roškota, Karlštýnského děkana v Sedlčanech a pro J. Jasnosť paní kněžnu Krystýnu Schwarzenbergovou v Praze. — Zvonek harmonický k zákristii: pro dp. Jana Svozila, faráře v Jestřabicích.

Paramenty. Kasule: fialová: pro dp. Jana Svozila, faráře v Jestřabicích: bílá: pro dp. Jos. Kurbu, faráře ve Vyšerovicích a pro blahorod. paní Veselou v Praze; bílá, bohatě vyšitá: pro dp. Jana Pravdu, faráře v Lidmani; červená a černá; pro dp. Jos. Odstrčila, faráře v Zašové; červená a fialová: pro dp. Mat. Farníka, faráře v Chicagu v Americe; bílá a černá, bohatě vyšitá: pro dp. C. Reichlína, faráře v Clevelandě v Americe; bílá: pro J. Jasnosť princeznu Adélu z Isenburgů v Ostrově. — Pluvial černý: pro dp. Fr. Halu, faráře ve Vrchoslavicích na Moravě. — Štoly: pro dp. Jana Kramra, faráře v Mníšku, pro dp. C. Reichlína, faráře v Clevelandě a pro důst. farní úřad v Minicích. Vela: pro dp. Jos. Kučeru, faráře v Bernarticích, pro dp. C. Reichlína, faráře v Clevelandě a pro důst. farní úřad v Šumvalde. — Pláštíček na ciborium: pro dp. C. Reichlína, faráře v Clevelandě. — Korouhve fialové: pro dp. Štěpána Ballaje, faráře v Šťávníku v Uhrách. — Šatičky na pražské Jezulátko: pro bl. pp. Kindermanna a Amlera na Smíchově. — Příkrov: pro dp. Fr. Halu, faráře ve Vrchoslavicích. — Komže pro kostelníka a ministranty: pro dp. Jos. Puchtu, faráře v Klučenicích, pro J. Jasnost paní kněžnu Kristýnu Schwarzenbergovou a pro důst. farní úřad v Minicích — Koberec na stupně oltářní: pro J. Jasnosť paní kněžnu Kristýnu Schwarzenbergovou v Praze.

Prádlo kostelní. Plachty oltářní: pro dp. Jana Svozila, faráře v Jestřabicích; vyšitou plachtu oltářní: pro vysokor. pí. hraběnku Vilmu Schönbornovou v Praze; rocheta: pro dp. Al. Foreta, faráře v Nehvizdech; humerale, cingula, purifikatoria a j.: pro dp. Jana Kramra, faráře v Mníšku; rochety: pro důst. farní úřad ve Stodůlkách a pro J. Jasnost paní kněžnu Kristýnu Schwarzenbergovou v Praze; alba pět rochet, 10 humeralií, 11 korporalií, 24 purifikatorií a j. pro důst. farní úřad v Minicích.

Zpráva za měsíc leden.

Vyřízené záležitosti.

Kalichy: pro vdp. Jos. Moce, děkana v Budyni a pro důst. farní úřad v Třeboraticích. — Ciborium gotické stříbrné: pro dp. Ant. Ciganka, faráře v Nové Vsi na Moravě. — Pozlacení v ohni ciboria: pro nejd. p. Ferd. Wartra, inf. převora ryt. maltézského řádu v Praze. Patenka k zaopatřování nemocných: pro důst. farní úřad v Lišanech. — Nádobka na sv. olej: pro dp. Jos. Kučeru, faráře v Cetkovicích na Moravě. — Nádobka na mytí prstů: pro dp. Jos. Kučeru, faráře v Cetkovicích. — Stroje na pečení hostií: pro dp. K. Kořila, faráře v Maiersgrünu a pro důst. farní úřad v Stodůlkách. — Missal: pro dp. Vinc. Titla, faráře ve Zdicích.

Paramenty. Kasule: bílá: pro důst. farní úřad ve Vraném; bílá, červená, fialová a černá: pro důst. farní úřad v Třeboraticích; fialová: pro dp. Fr. Blažko, kníž.-arcib. vikáře v Noutonicích; černá: pro nejd. metropolitní kapitolu pro farní kostel v Hostouni. — Pluviály: černý skvostný: pro vdp. Jana Vychodila, děkana v Želechovicích; bílý skvostný: pro sl. hospodářský úřad v Praze; černé: pro nejd. metropolitní kapitolu na Hradčanech pro farní kostel v Hostouni a pro důst. farní úřad v Třeboraticích; fialový sváteční: pro vys. dp. Fr. Chalupu, arciděkana ve Velkém Týně na Moravě. — Dvě bílé a dvě černé dalmatiky: pro sl. hospodářský ústav v Praze. — Štola: pro dp. Fr. Beránka, faráře v Tikovicích. — Nebesa: pro sl. správu král. zemsk. ústavu choromyslných v Hor. Beřkovicích a pro důst. farní úřad v Třeboraticích. — Antipendium, bohatě zlatem a hedvábím vyšité: pro blahorodého pana architekta Jos. Fantu v Praze a pro ctih. školní sestry v Král. Hradci. — Polštáře oltářní: pro ctih. školní sestry v Král. Hradci. — Sáčky fialové na nádobky pro sv. olej: tři: pro důst. farní úřad v Železné a pro důst. farní úřad v Cetkovicích. — Korouhve: pro vys. dp. Jana Čubana, arcikněze v Mselích. — Příkrovy: pro dp. Fr. Pavlíčka, faráře v Cerhovicích a pro dp. Ad. Kuzníka, faráře v Jezernici na Moravě. — Birety: pro vdp. Fr. Černohouza, děkana v Hostivařích a pro dp. Fr. Pavlíčka, faráře v Cerhovicích. — Komže pro kostelníka a pro ministranty: pro dp. Ad. Kuzníka, faráře v Jezernici, pro dp. Jos. Horáka a 4 pro nejd. metropolitní kapitolu v Praze pro farní kostel v Hostouni.

Prádlo kostelní. Alba: pro blahorod. pana Řeřábka v Praze; 2 alby: pro vys. dp. Floriana Scharwortha, kanovníka na Hradčanech; rocheta a 4 pally: pro dp. Fr. Beránka, faráře v Tikovicích; 2 rochety s jemnými krajkami: pro vys. dp. Jos. Dědka, kanovníka a konsist. kancléře na Hradčanech; alba, rocheta, korporalia a j.: pro vdp. Jana Roškota, karlštýnského děkana v Sedlčanech; rocheta: pro vdp. Fr. Blažko, kn.-arcib. vikáře v Noutonicích; rocheta: pro nejd. p. Fr. Rošického, probošta v Roudnici.

Novoroční nadělení.

Na prahu **druhého čtvrtstoletí,** které »Method« tímto číslem zahajuje, byl redaktor překvapen opětným **zvýšením poplatku za tisk** obou svých časopisů. První zdražení hleděl redaktor částečně uhraditi zvýšením předplatného z 2 zl. na 2 zl. 20 kr., čehož nyní odvážiti se nehodlá, poněvadž novoroční přání v korunách nikdo nemiluje. Nehněval by se však, kdyby laskaví odběratelé opětný schodek pomohli mu uhraditi získáním **nových předplatitelů,** jako jedna z urozených předplatitelek právě učinila, ačkoliv o novoročním nadělení ještě ani nevěděla. Ze seznamu dosavadních předplatitelů v minulém čísle uveřejněného sezná každý, kde by měl zaklepati za příčinou odvodu nového kandidáta nebo kandidátky.

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ na Král. Vinohradech.

«METHOD« vychází šestkráte do roka ve lhůtách dvouměsíčních. **Předplatné,** které činí poštovní poukázkou na celý rok **4 kor. 40 hal.,** přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech** (na faře), kam i **reklamace** se zasylají.

Knihtiskárna »Politiky« v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 3. a 4. V Praze, dne 15. dubna 1900. Ročník XXVI.

OBSAH: Exekurse gotické. 2. Kostel sv. Štěpána v Kouřimi. — O některých románských zbytcích. — Drobné historické a kulturní zprávy. — Úvahy o paramentice. (Pokračovaní.) — Z polské literatury umělecké a archeologické. (Pokračování.) — Různé zprávy. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc únor a březen.

Exkurse gotické.

2. Kostel sv. Štěpána v Kouřimi.

Napsal F. J. Lehner.

Jedna z nejstarších osad v Čechách jest Kouřim, která byla zajisté od pravěku slovanského župním hradem a kdysi sídlem kmenového vojvodství, pod níž v místech, kde nyní město se rozprostírá, bylo od nepaměti hlučné podhradí s kostelem sv. Štěpána, při němž bylo arcijáhenství, k němuž náležely dekanáty Kouřimský, Kolínský, Brodský, Řečický, Čáslavský a Štěpanovský. Na pevné půdě historické vyskytuje se jméno hradu již v podvržené sice, v těch věcech však hodnověrné listině kláštera Břevnovského z r. 993, kdy kníže Boleslav II. daroval klášteru desátý trh (poplatek z trhu) a desátý peníz z každé soudní pře ve hradě Kouřimi.[1]) V potvrzovací listině premonstatského kláštera Litomyšlského, vydané r. 1167 od krále Vladislava I. vyskytuje se mezi svědky jméno arcijáhna Kouřimského Peregrina a župana Zdislava,[1]) v listině Bedřicha, biskupa Pražského, z r. 1177 župana Rudolfa.[2]) Stará Kouřim trvala až do počátku 13. století, kdy v odboji Děpolticů proti Přemyslu Otakarovi I. (r. 1204) král brannou rukou vzpouru potlačil a Kouřimi dobyl,[3]) při čemž beze vší pochybnosti starý kostel románský byl zničen a na místě jeho dosud stávající jest zbudován, jak sloh jeho s veškerou určitostí nasvědčuje, kterým se zařaďuje do první čtvrti 13. století. V prvních letech téhož věku byl arcijáhnem Kouřimským Jan, jemuž náležela také prastará kaple sv. Klementa na Vyšehradě, kterou

[1]) *Erben. Regesta, p. 34:* In Churimensi provincia duas villas... Super haec adposui decimum forum, decimumque denarium de omni judicio in his civitatibus... Churimi.

[1]) *Erben. Regesta, p. 139:* archidiaconus... Peregrinus Curimensis... castelanus... Sdezlau de Curim.

[2]) *Erben. Regesta, p. 158:* Rudolfus castelanus de Curimic.

[3]) *Rýmovaná kronika česká.* FRB. III., 163:

Zlicov město dobré bieše,
nad ním tvrdý hrad stojieše.
Čechy před Zlicov přijidú
a valem u přiekop vnidú.
všickni: Vz kúřim! vz kúřim! řechu:
pro to tomu městu Kúřim vzděchu.

král Přemysl Otakar I. po smrti arcijáhnově daroval (r. 1215) kapitule Vyšehradské.[1]) Lze důvodně míti za to, že tento Jan, kterýž dle svědectví listiny právě uvedené vládl vlastním jměním, byl zakladatelem nového kostela. Nástupcem jeho v arcijáhenském úřadě byl jiný Jan, vyskytující se co svědek již v listině Ondřeje biskupa Pražského r. 1216,[2]) kterýž za trvání klatby v Čechách, biskupem Ondřejem vydané, jmenuje se mezi duchovními hodnostáři, jež nedbavše zákazu, konali přece služby žům propůjčiti se měly.[1]) Když konečně roztržka mezi světskou a duchovní mocí (r. 1222) byla narovnána, udělil kardinál Řehoř duchovním do klatby daným dispensi, tak že podrželi užívání svých beneficií. Tak i Jan Kouřimský na svém arcijáhenství zůstal a přichází ještě mezi svědky na listinách králův Přemysla Otakara I. z r. 1228[2]) a Václava I. z r. 1229.[3]) Z téhož času jako kostel pocházejí též hradby městské, rovněž z větší části dosud zachované.

Z dějin stavby znamenitého kostela

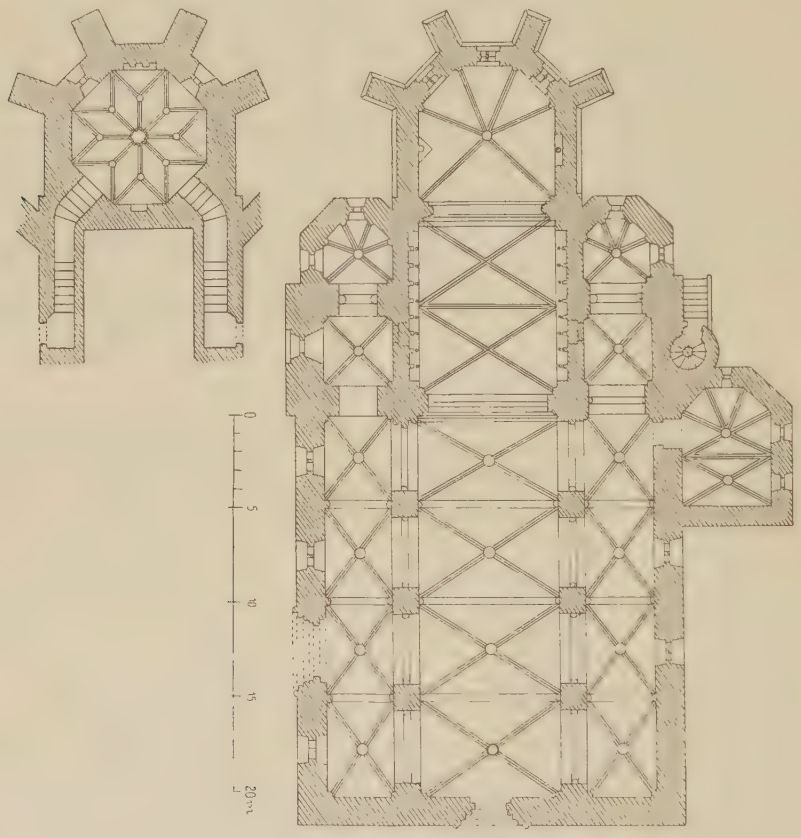

Obr. 1.

Boží jako dříve. Za pokutu byl bullou papeže Honoria III. jmenován (1219) mezi těmi, jimž důstojenství i požitky s tím spojené odňaty a jiným schopnějším mu-

nedochovala se žádná zpráva. Ačkoliv v 17. století dvěma požáry byl zastižen, podržel přece až posud podstatně původní tvářnost svou. Roku 1659 shořela jedna věž a střecha kostelní, r. 1670 obě věže, načež svršky jejich ubourány, a dřevěný most, kterýž je spojoval,

[1]) *Listina krále Přemysla Otakara I. z r. 1215. Erben. Regesta, p. 260*: capelam S. Clementis in eodem oppido constitutam cum omnibus attinentiis suis — post decessum sui possessoris Johannis, archidiaconi Curimensis, ecclesiae S. Petri, principis apostolorum, conferimus perpetuo possidendam.

[2]) *Erben. Regesta, p. 266*: Johannes archd. Curimensis.

[1]) *Erben. Regesta, p. 284*: Johannes Curimensis.

[2]) *Erben. Regesta, p. 339*: Johannes archidiaconus Curimensis.

[3]) *Erben. Regesta, p. 354*: Joannes archid. Curimensis.

zmizel; také štít západní se předělal a k západnímu i severnímu vchodu přistavěny jsou sínce. Poslední dosti značná oprava provedla se v letech osmdesátých.

Kostel sv. Štěpána stojí v jihovýchodním konci Kouřimského náměstí a býval někdy hřbitovem obklíčen, kterýž ale okolo roku 1836 zrušen a s náměstím vyrovnán byl. Šest pilířů, po třech s té i oné strany, dělí budovu na loď hlavní o čtvero klenbových polích od obou bokových lodí, o polovici nižších nežli vysoká loď střední. K boku po pravé straně přistavěna jest sakristie. Rozměry svými řadí se kostel mezi památníky

Čtverhranné pilíře, mající prosté patky, spojeny jsou arkádovými oblouky vesměs lomenými; pouze jeden a to východní na straně evangelní podržel ještě románský polokruh. Jediný z pilířů a sice severovýchodní obklopen jest příporami na všech čtyř stranách od podlahy vzhůru se pnoucími; všecky ostatní přípory, skorem vesměs velmi krátké, spočívají na krakorcích listovým ornamentem přerozmanitě vyzdobených (obr. 3.).

Na severní stěně levé bokové lodi vystupují přípory od podlahy; v pravé bokové lodi opírají se pásy a žebra pouze o konsolové přípory. Obě bokové

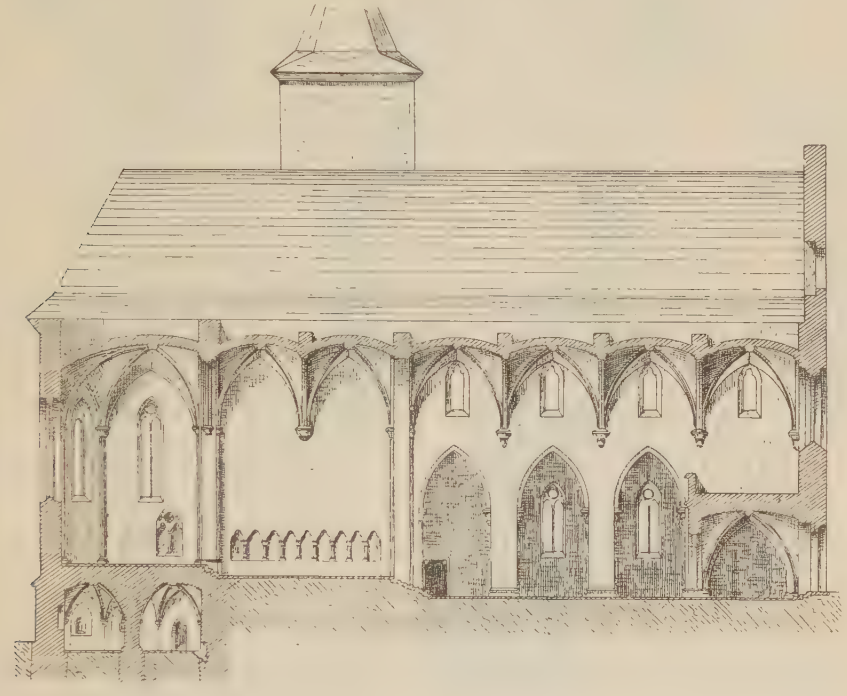

Obr. 2.

prostřední velikosti (délka tří lodí 21·13 *m*, šířka hlavní lodi 7·36 *m*, bokových 3.76 *m*, pilířů 1·43—1·51 *m*). Veškeré tři lodi pokračují se k východu a to loď střední o dva, obě bokové lodi o jeden čtverec a zakončují se pěti stranami osmiúhelníka, tvoříce takovou měrou tři chory, z nichž střední značně vyvýšený zbudován jest nad kryptou, nad oběma bokovými chory pak vypínají se dvě věže, které z venčí kříž naznačují. Kněžiště střední jest 17·54 *m* dlouhé (obr. 1. 2.).

Západní stranu celého trojlodí vyplňují tři kruchty mezi prvním párem pilířů, sklenuté klenbou křížovou, jejíž žebra mají pouze na hranách šikmo sříznutý profil.

lodi na způsob vítězného oblouku od západních prostor oddělené pokračují se na východní straně, tvoříce dva bokové chory, z nichž každý skládá se ze čtvercového pole pod věžemi a polygonálního závěru. Čtverce jsou sklenuty křížovou klenbou na příporách konsolových, závěr chorový paprskovou klenbou lupenovým svorníkem uzavřenou.

Mezi oběma bokovými chory mohutně vystupuje hlavní chor, jakožto pokračování lodi střední, od níž jej odděluje vítězný oblouk jen nepatrně lomený, téměř půlkruhový a nečlánkovaný. Přední strana pilířů, o něž se opírá, jest bohatěji článkovaná příporami na patkách spočívajícími, nikoli však stejným spů-

sobem. (Obr. 4.) Má-li totiž pilíř pravý pouze jednu střední a dvě menší přípory nárožní, jest pilíř protější oživen patero připorami, třemi silnějšími a dvěma slabšími. Mezi oběma pilíři vystupuje se po osmi schodech do kněžiště značně povýšeného a dlouhého, skládajícího se ze dvou polí s křížovou klenbou, jejichž žebra opírají se v nárožích, s vítězným obloukem sousedících, na hlavicích přípor, jinde na krakorcích. Obě bokové stěny jsou velmi krásně vyzdobeny po pravé i levé straně deviti sedadly ve výklencích, štíhlými sloupky vnadně oddělenými. Každé sedadlo 0·46 *m* hluboké a 0·81 *m* široké, jest od sousedního odděleno zděnou příčkou 0·25 *m* silnou, před níž stojí sloupek 1·31 *m* vysoký. (Obr. 5.).

Obr. 3.

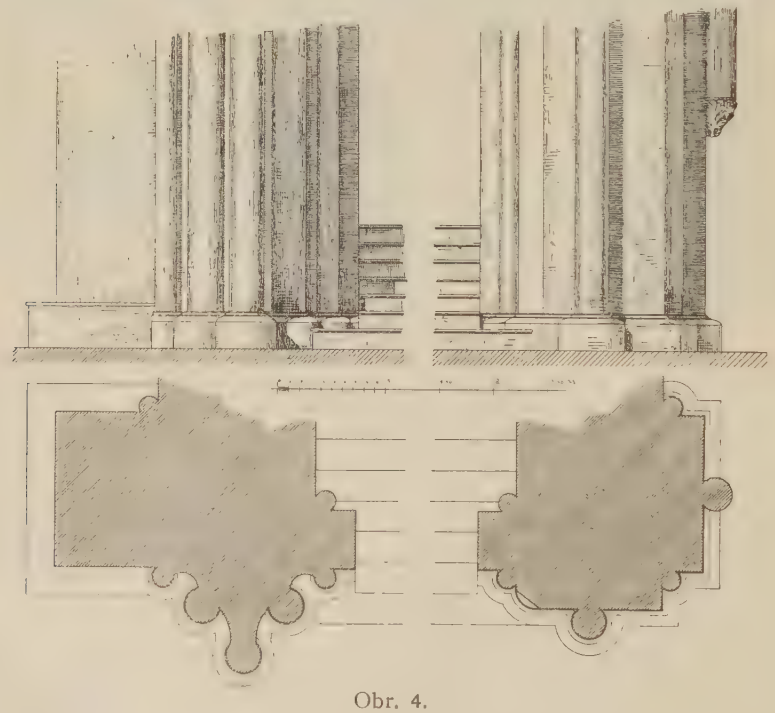

Obr. 4.

Sloupky mají talířovitě vytvořené patky bez nárožních lístků, hladké dříky a kalichovité hlavice skvostně okrášlené jemně kresleným a ostře modelovaným lupením

dubovým, révovým, javorovým, bukovým, habrovým, babykovým, kvítky narcisovými, růžičkami a p. Od hlavice k hlavici přepíná se oblouk dvakráte lomený v podobě trojlistu. Drobná architektura byla výrazně oživena polychromií, jejíž stopy zde a onde se objevily. Skvostná výzdoba vysokého kněžiště osmnácti kněžskými sedadly rázovitě a významně charakterisuje hlavní chrám rozsáhlého a slavného sídla arcijáhenství Kouřimského. Vzor k sedadlům těmto poskytovalo prskovité klenby, která uzavírá veliký svorník, rovněž lupením vyzdobený. V ostění chorových oken dochovaly se zbytky profilovaných tenkých sloupků. Na straně epištolní jsou ve zdi dvě sedadla, štíhlejším sloupkem oddělená, jejichž oba hrotité obloučky přepíná společný, větší oblouk lomený. Na straně evangelní jest sanktuarium, mající podobu obdélníkového výklenku (0·56 *m* a 0·85 *m*), kameným rámcem obehnaného. Dole spatřuje se v levo hlava vousatého,

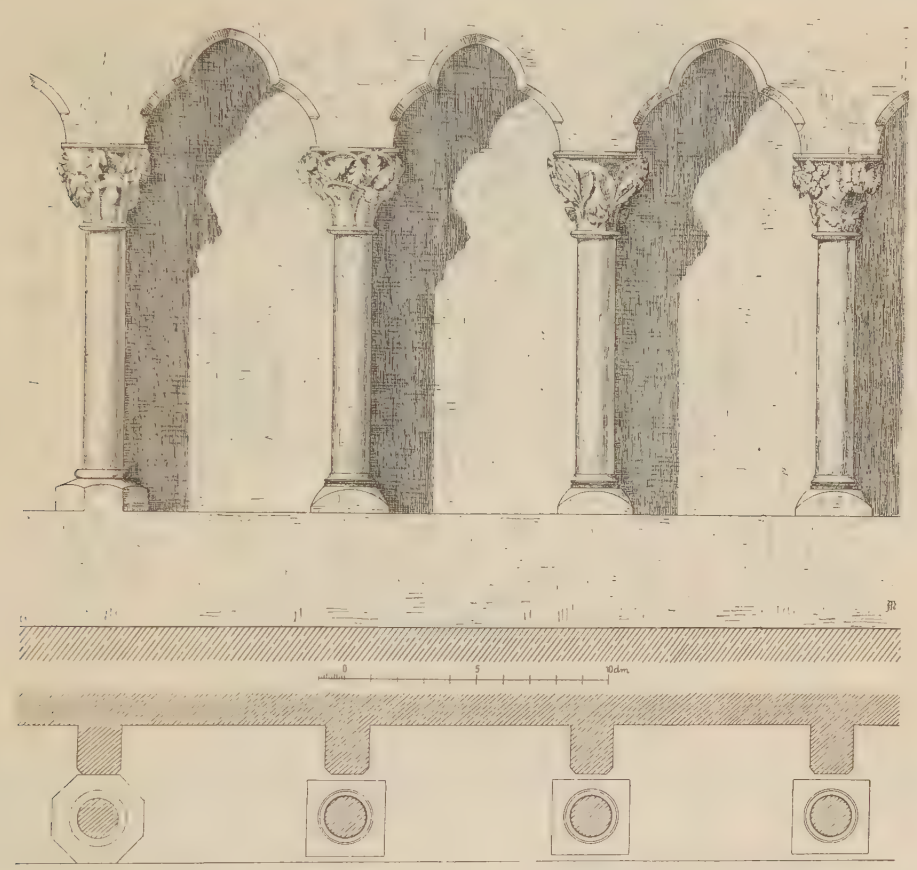

Obr. 5.

kněžiště proslulého Sázavského opatského kostela, kde péčí opata Silvestra obě stěny podobným způsobem okrášleny byly drobnými apsidkami.

S kněžiště vystupuje se po dalších třech schodech k hlavnímu oltáři v prostředku polygonálního závěru stojícího. Tuto svatyni oltářní odděluje od kněžiště druhý oblouk vítězný, jehož nástěnné pilíře opatřeny jsou příporami na třech stranách. Z rohů polygonu vystupují potrojné přípory, o jejichž hlavice lupením okrášlené opírají se žebra pa- v pravo bezvousého muže, při hořeních nárožích býčí hlavy. Nad rámcem zvedá se lomenice s gotickou kružbou, na hranách lupeny, svrchu lilií okrášlená.

Celý kostel jest sklenut, loď hlavní a lodi bokové klenbou křížovou, tré závěrů klenbou paprskovitou; žebra a pásy vykazují trojí druh profilů (obr. 6.).

Pod chorem umístěna jest krypta, do které se vchází z obou bokových lodí (viz obr. 1.) úzkými vchody a schody, v silné zdi prolomenými. Jest zbudována v podobě pravidelného osmiúhelníku

(7·14 *m* v průměru) (obr. 7). Klenba její spočívá na sloupu ve středu osmiúhelníku

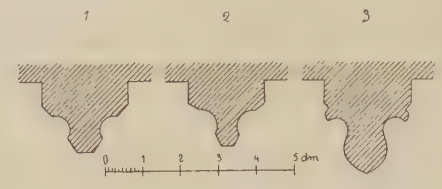

Obr. 6.

postaveném, kterýž jest obklopen osmero příporami, z nichž každá má svou talířovitou patku, oblý dřík a hlavici pěknými lupeny okrášlenou (obr. 8.). Na

Obr. 8.

krycích deskách spočívají žebra, protínající se v terčových, plastickým lupením okrášlených svornících a sklánějící se do rohů osmiúhelníku, kdež po dvou se setkávají na nárožních krakorcích. Klenba tvoří osmipaprskovou hvězdu. Krypta sv. Kateřině zasvěcená osvětlena jest románskými okénky. V čele prostoru stojí prostá kamenná mensa. Na protější straně sestupuje se do druhé, nižší krypty pod kněžištěm se rozprostírající.

Arcijáhenský kostel měl třeba též prostornější sakristie, přistavěné k pravé bokové lodi. Vchází se do ni vchodem těsně při vítězném oblouku; dvéře

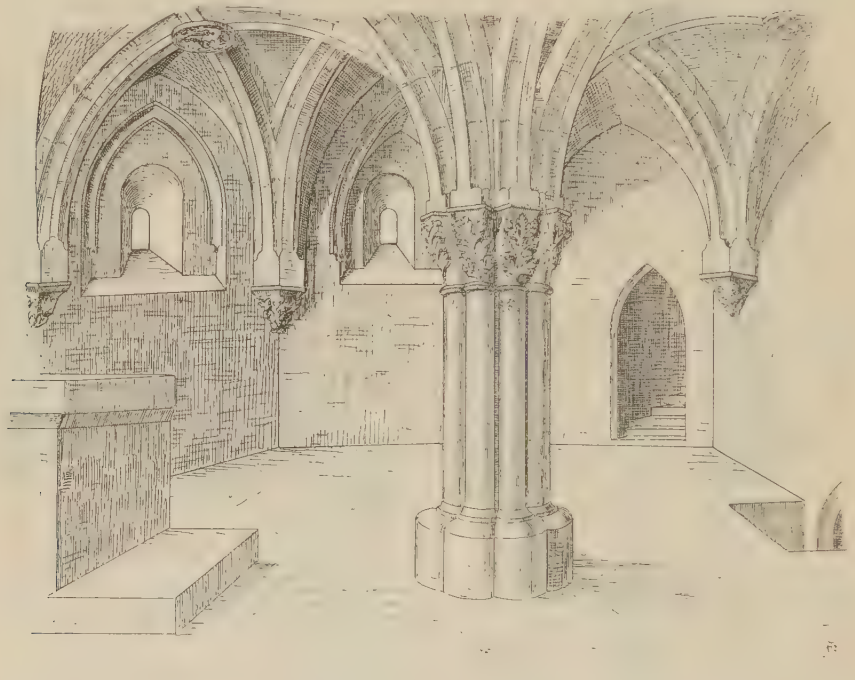

Obr. 7.

s rovným nadpražím jsou pobity starým kováním do tří směrů se rozvětvujícím. Půdorys skládá se z obdélníku a závěru pěti stranami osmiúhelníku sestrojeného. Žebra dole bez krakorců hrotitě zakončená protínají se ve svornících listovím okrášlených; polygon má klenbu paprskovou.

S bohatou výzdobou vnitřku shodovala se někdy rovněž důstojná úprava vnějšku, z níž však celkem mnoho nezbylo. Nejvíce jest želeti zkázy strany průčelní, v jejíž středu býval velmi nádherný portál, z něhož se dochovaly dva lvi, o jejichž hřbety opíral se sloup. Brány Církve založeny jsou na lvu z pokolení Judova. Na čtvercovém balvanu (0·53 *m*) se sraženými hranami a stopami písma a vrubovaného ornamentu leží dva lvi

0·42 *m* vysocí vedle sebe s otevřenými tlamami, majíce hřívu spiralně stáčenou a ohony zakončené chvostem šípovitým. Vzácná památka uložena jest v děkanské zahradě (obr. 9.). Druhý méně nádherný portál dochoval se na severní straně bokové, jehož ostění o třech pravoúhlých ústupcích s hranami žlábkem otupenými, v jejichž koutech s té i oné strany vystupují sloupce, krásnými hlavicemi ozdobené, na nichž spočívají archivolty klenoucí se v pravidelný oblouk hrotitý: vnitřní nároží jest hruškovitě článkováno a klene se v jetelovém pětilistu (obr. 10.).

Obr. 9.

Okna jsou dvojího druhu. Hlavní loď osvětlena jest kromě okna průčelního, při opravě nedělenými, hrotitě sklenutými a pouze nosy vyznačenými. Mnohem bohatěji jsou vytvořena okna změněného, osmi okna původními, po čtyřech z pravé i levé strany, úzkými a ostatní, jak boční, tak polygonálních závěrů, jak zbylá výzdoba jednoho z nich ukazuje. Bývala původně vesměs dvoudílná, ostění jejich a prut střední byly však okrášleny štíhlými, velmi ozdobně pracovanými sloupky, nad jejichž kalichovitými hlavicemi klenul se hrotitý oblouk, jehož kružbu tvořil prostý kruh. Většina oken byla obnovou přetvořena pozdějším slohem gotickým. Zvláštní zajímavostí vyniká kruhové okno s profilovaným ostěním a trojosou kružbou kruhovou v přízemku severní věže (obr. 11.).

Obr. 10.

Obě věže jsou prosté hranoly, mající šířku bokových lodí, o dvou patrech s úzkými okny, v nichž dosud zbytky kružeb se vyskytují. Kout mezi věží jižní a sakristií vyplněn jest šnekem.

Celý kostel zbudován byl bez opěrných pilířů, jimiž pouze chor střední obehnán jest. Budova podpěráků postrádající, vysoké kněžiště s kryptou, kulaté okno a románská okénka v kryptě, zde a onde se ještě vyskytující oblouk polokruhový, velká okna se sloupky v ostění a v prostředku, nevyčerpatelné bohatství ornamentu rostlinného na hlavicích a krakorcích ohlašují, že znamenitý kostel arcijáhenský povstal hned na prahu slohu gotického do vlasti naší uvedeného v první čtvrti 13. věku.

Nyní dostane se velepamátné svatyni přesně slohové, s krásou a rázovitostí architektury naprosto se shodující vnitřní úpravy, přiměřené polychromie, malovaných oken a důstojného hlavního oltáře péčí a obětavostí vdp. pana děkana, Frant. Handrejcha, který celý svůj život kněžský při něm slouží, jakož i jiných dobrodinců. Umělecký odbor křesťanské Akademie se přičiní, aby vše dopodrobna se shodovalo s duchem doby, z níž velepamátný a krásný kostel pochází, aby stavba a výzdoba jednosvorně hlásaly, jakým směrem předkové naši v počátcích 13. století výtvarné umění pěstovali. Arcijáhenský kostel sv. Štěpána v Kouřimi zastkví se v někdejší kráse své celistvě.

Obr. 11.

O některých románských zbytcích.

Sděluje **Karel Zamastil.**

Bystrému pozorovateli proboštského *chrámu sv. Petra a Pavla na Mělnice n. L.* nemůže ujíti, že ctihodná budova chrámová ukazuje zvláštnosti v kostelích gotických vzácné, jakož i nepravidelnosti v disposici, jež nemajíce vnější příčiny poněkud překvapují.

Zejmena budou mu nápadna zazděná, vlastně náhrobními kameny zahražená přízemní okna v polygonálním zakon-

čení a v jižní zdi presbytáře, rozháranost čela západního a uvnitř zvýšené kněžiště, nedostatek oken v severní stěně presbytáře proti bohatě osvětlené stěně jižní, nepravidelnost pravé lodi a empory a t. d., a mimovolně uvažovati bude o příčinách těchto zvláštností a nepravidelností. Výsledek jeho úvah vyzní zajisté v soudu, že při stavbě nynějšího gotického kostela, která prováděla se v druhé polovině 15. a první čtvrti 16. věku,[1]) zachovány a do ní pojaty byly některé části dřívějšího chrámu.

A v skutku tomu tak bylo.

Víme najisto, že nynější sakristie, dříve kaple Božího Těla, vystavěná prý proboštem Heřmanem (ca. 1358) a dokončená neb vysvěcená proboštem Janem z Landštejna (1359—1389) byla přístavkem starého chrámu.[2]) A jako ponechán a do nového kostela pojat byl tento přístavek, ačkoliv vyžadoval ústupky v symetrii presbytáře, této nejhonosnější partie kostelů, tak také ponechány části starého chrámu, chrámu románského.

Především byla to krypta, ve větších románských kostelích tak oblíbená. Zachování její souviselo s ponecháním sakristie, jejíž jižní zeď stojí na severní stěně krypty. Ona určila jaksi půdorys presbytáře, který je poněkud nepravidelný, a podmínila, že kněžiště je o osm stupňů (116 *cm*) nad podlahou kostela povýšeno.

Bohužel není lze pro nyní více o naší kryptě podati, leč povrchný popis, a to z příčiny, že omítka, kterouž asi v minulém století opatřena byla a veliké množství kostí v kryptě uložené činilo prozkoumání její téměř nemožným a mimo to vloni vchod zazděn byl. Avšak i tento popis přesvědčí o veliké její zajímavosti. Je to prostora asi 5 *m* vysoká, klenutá, bez sloupů. Klenutí sestávající mimo pětihranného zakončení v jednom travée křížového a jednoho valeného klenutí spočívá na 8 silných pilířích se seříznutými hranami, z nichž dva jen částečně ze zdi severní vynikají. Pilíře přecházejí znenáhla v klenutí, což dobrý dojem činí. Mají-li jaké patky, nebylo mi možno zjistiti. Mezi sebou jsou pilíře spojeny pásovým klenutím a konečně hlavní zdi kostelní, v níž je vždy mezi dvěma pilíři okno. Tak alespoň na straně jižní a východní. Na severu je na místě okna vchod do hrobky umístěn — ovšem vchod pozdního datum. Podle toho, jak luštěna je otázka spojení oken, nyní náhrobními kameny zahražených, soudím, že hrobka byla obezděna novým kostelem. K straně západní je krypta trochu násilně uzavřena zdí, v níž by se asi při oklepání malty nechal nalézti původní vchod. Tato zeď musela na jižní straně ustoupiti trochu oknu, což je pěkně viděti z půdorysu krypty na str. 101. Soupisu VI., na který se vůbec odvolávám, ačkoliv jej za úplně spolehlivý neuznávám.

Délka krypty je mnohem kratší presbytáře a zdi její hlavní, soudě dle zdi severní ve dveřích sakristie měřené, obnáší 130 *cm*, ač-li tato zeď není také zbytkem starého kostela.

Dolíčení výzkumu krypty musí ponecháno býti letnímu období; doufám, že ukáže leckteré nové zajímavosti.

Může-li o kryptě a snad také severní zdi presbytáře (čili jižní sakristie) jen domníváno býti — byť i důvodně, — že jsou částí někdejšího kostela románského, je to nade vši pochybnost dokázáno o věži, vlastně zbytku věže na západní straně kostela.[1])

Na rozhraní mezi pravou lodí a lodí střední, a sice tak, že na 119 *cm* do této poslednější zasahá, stojí věž téměř kvadratického půdorysu, která sahá až na půdu kostelní a asi 1 *m* nad klenutí

[1]) Severní loď nese ve svorníku letopočet 1486, vysoká věž v přízemní kapli v klenbě 1486, pod oknem čtvrtého patra 1487 a na římse pod ochozem 1488. Že v tomto roce, v němž dovršena stavba věže, nebyla stavba kostela dokončena, nýbrž že dlouho ještě v ní pokračováno, tomu nasvědčují věnování a odkazy, jako: r. 1491 Kačky mydlářky »na Boží dům«, Lensové »na dílo Božího domu«, Katuše Vyhlovcové »na kostel«, Jana Zuba »na dílo kostela«; r. 1492 Kateřiny Jankovy »na Boží dům«; r. 1493 Jonáše »na dílo kostela«; r. 1520 Václava bakaláře »k dílu Božího domu« a opět »kostelu na stavení« a t. d., jak zapsány jsou na fol. 1., 2., 35. a 36. register kšaftův č. 1. v archivu měst.

[2]) Annexem kollegiatního kostela jmenuje ji Hynek Vladiměřský, jenž ji 25. ledna 1386 nadal odpustky a arcibiskup Olbřim ze Škvorce v listině z 23. ledna 1401. Obě listiny zachovány ve vidimu v konsistorním archivu v Litoměřicích. — Viz též můj spis: »Kollegiatní kapitula Mělnická«, str. 31. a 32.

[1]) Že to je věž, tvrdil jsem již před dvěma roky v žádosti za povolení k restauraci kostela. — O věži napsal pan Jan Welzl článek pod nadpisem »O zbytku románské stavby při proboštském chrámu sv. Petra a Pavla«, uveřejněný v »Mělnických listech« ze 7. července 1899. — Bohuslav Čermák ve svém spisu »Proboštský chrám sv. Petra a Pavla« praví na str. 14., že je »záhadného ale původu« a Soupis VI., 108, nazývá ji přístavkem.

střední lodi. Zdi její jsou 82 *cm* silny (v přízemí a I. patře, kde jsou omítnuty, obnáší jejich síla 85—86 *cm*) a sice vesměs, takže se do výše neseslabují. Přízemí upraveno je za komoru, do níž se pravou lodí vchází, a rovněž tak v prvém patře je, někdy za kapličku jakousi sloužící komora. Tato leží o něco níže nežli kruchta, z níž je přístupna se strany severní. Obě komory mají klenutí valené, pocházející z doby pozdní.[1]) Nad klenutím horní komory je věž až ku střeše prázdna; na zdích však je viděti stopy dřevěného stropu, který i hoření prostoru věžní v patra dělil. Ve zdi jižní měla býti dvě obdélníková okénka nad sebou, která však dnes zříti nelze.[2]) Na půdě kostelní, kde věžní zdi nejsou nahozeny, je viděti, že věž je vystavěna z kvádříků opukových, bedlivě ve vrstvy kladených, jak to u románských staveb našich bývá. Z toho, že kvádříky nejsou tak mistrně vypracovány ani stavba tak velice pečlivá, soudil bych, že věž pochází z pozdější doby románské.

Věž, jejíž západní zeď se od ostatního zdiva průběhem času odtáhla tak, že nyní na 15 *cm* odestává a kdysi pilířem podepřena býti musela, byla v době stavby gotického kostela zajisté v dobrém stavu. Proto také (snad jen do času, kdy nahražena bude věží jinou?) ponechána a zabrána do nového chrámu. Ponechání její mělo za následek, že pravá loď o jedno travée proti lodi levé a střední zkrácena byla nikoliv k prospěchu celku. V počátku 16. století, když klenuta střední loď, zapuštěno klenutí do této staré věže a dána jí tím funkce pilíře. Také jediné okno v západním průčelí kostela, na nynější kruchtě, umístěno nikoliv do osy kostela, nýbrž do středu mezi loď levou a starou věž, čímž vznikla rušivá nepravidelnost. A jak neúhledným stalo se věží touto řečené průčelí!

Proto také v restauračním projektu navrženo zesnulým p. Mockrem odstranění její, ačkoliv nezdá se, že ji pan Mockr, nechaje se chatrným plentovacím zdivem svésti, za románskou považoval.

Shrneme-li vše řečené, uvedeme-li si na paměť, že krypta je nynější presbytáří obestavena, že tedy presbytář s kryptou současná byla užší, můžeme beze všeho namáhání fantasie dospěti k těmto závěrkům:

1. Před gotickým kostelem byl na Mělníce kostel románský;

2. délka kostela toho dána je východním zakončením krypty a západní zdí staré románské věže;

3. románský kostel měl mimo loď hlavní alespoň ještě loď pravou, ne-li také levou, což by bylo pravděpodobnější;[1])

4. pravá loď byla zakončena starou věží — půdorys chrámový podoben asi půdorysu kostela sv. Jiří na Hradčanech.

Jako u proboštského chrámu na Mělníce, tak také u *děkanského kostela sv. Bohorodičky v Ústí nad L.* neostýcháno se upotřebiti části dřívější stavby románské.

V čele kostela vypíná se v posledních letech architektem p. Mockrem krásně restaurovaná věž, která do výše třetího patra náleží beze vší pochybnosti době románské, čemuž nasvědčuje pěkně zachovaná dovršení druhého patra věnčící, pro románské stavby tak charakteristická obloučková obrubnice.

Avšak není tato obrubnice jedinou známkou starého původu věže; při restauraci nalezeno, že věž, která nyní se tak organicky ke kostelu přimyká, je stavba násilně ke kostelu připojená a přizpůsobená.

Práce restaurační počaty odstraněním nehezké, téměř pevnostní kaple Albrechtovské (z minulého století), přistavené na severní straně k věži, a tu zjevily se v odkryté zdi věžní povážlivé pukliny, které ku dalšímu a důkladnému vyšetření zdiva věžního pobádaly. Toto ukázalo, že věž měla podjezd aneb že byla branou vedoucí od severu na jih, že původní její půdorys byl lichoběžník, který připlentováním na straně jižní v pozdější době v pravidelný čtverec proměněn byl. Toto upravení mohlo se státi v době dávné, neboť i na straně jižní táhne se zmíněný vlys obloučkový.

Poněvadž pak založení kostela děkanského padá do 13. ne-li 14. věku, věž pak je staršího původu, tedy nelze

[1]) Popis klenby, rozměry vnitřní a malby stropní viz v Soupise n. u. m.

[2]) Tak J. Welzl ve svém uvedeném článku.

[1]) Při prohlídce pravého pilíře loď severní od lodi hlavní dělícího, který je širší ostatních, nalezeno bylo pod podlahou kostelní staré zdivo, táhnoucí se k stěně dělící presbytář od sakristie. Snad i toto zdivo je zbytkem chrámu románského.

ani jinak za to míti, nežli že sloužila původně jiným účelům.[1])

[1]) Viz listinu krále Jana z 21. května 1318 v Geschichte der königlichen Stadt Aussig od dra Viléma Feistnera, str. 231. — Mnohem staršího založení je kostel sv. Vojtěcha, dříve »u české fary«, od r. 1616 dominikánský, o kterém jindy promluvím.

Drobné historické a kulturní zprávy.

Píše Dr. Z. Winter.

Z archivních drobtů mohou čtenáře tohoto listu zajímati tyto. V knize pražské č. 1234, fol. 32. při roce 1560 zapsáno, že Václav, zvoník od sv. Kříže Staroměstského (toho sv. Kříže, jenž byl na Františku nekřesťansky stržen před málo lety) jda dělat k jednomu na Nové město »při třešních« poručil zvonictví jakémus Vošaustovi Janovi. Ten dareba antifonáře i gradual vyřezal, aby něco stržil za ukradený pergamen. Osadní sv. Kříže viní zvoníka. Ten lituje krádež a tvrdí, že za ni nemůže. Co se lotru svatokrádežnému stalo, o tom v knize nic. Snad zmizel.

Že venkovský kostel dílem pro svoji posvátnost, dílem pro poměrnou pevnost býval pokladnicí obecní, o tom důkaz v knize téhož pražského archivu č. 1235, kdež na fol. 149 čteme, že r. 1562 kostel v Katusicích, chovající v sobě »peníze a spravedlnosti sirotčí« byl vyloupen. Zloději byli v Praze utraceni pro jiné zločiny a vrchnost Katusická, Tobiáš a Václav Hrzánové, shánějí se u pražského úřadu městského po penězích, s kostela uloupených. Nabrali asi málo.

V knize téhož archivu č. 1235, fol. 281. jest při r. 1562 zaznamenáno, kolik Staroměstské farní osady musily platit za vyplacení majestátu královského na kollatury far daného. Po 25 kopách českých platila osada týnská, havelská, mikulášská; 35 kop musili položiti svatomichalští; 20 kop jilští, 15 kop osadní Panny Marie na Louži; po 10 kopách dali haštalští, martinští, linhartští a od sv. Kříže osadní. Nejméně — 5 kop — dáti musili svatovalentinští; ti byli nejmenší, tu byli rasi a kat. Dalo tedy jedenáct staropražských farních osad za to, že staly se patronem své fary, summou 190 kop českých čili 380 kop míšeňských do královské kanceláře. Je to dost; byl by za to pražský dům nikoli nejmenší.

Úvahy o paramentice.

Píše Josef Vajs. (Pokračování.)

II. Třída bohoslužebných rouch — paramenty lněné.

Dříve než pojednáme o jednotlivých paramentech zvlášť, sluší předeslati dekret P. O. S. z 19. května 1819, který stanoví, jakou hmotu připouští Církev za látku k zhotovování bohoslužebných rouch této třídy. Výnos zní: Ačkoliv P. O. S. zavrhla dne 15. března 1664 zvyk snad někde panující zhotovovati alby, humeraly, oltářní plátna (ubrusy), ba i corporaly a pally z jakéhos smíšeného tkaniva lněno-bavlněného, přece v nejnovější době tento zlozvyk tak se rozšířil, že v některých chrámech užívá se při nejsv. oběti rouch toliko bavlněných a to proti vší kázni církevní K vyplenění tohoto zlořádu, jejž mnoz omlouvati chtí tím, že již přešel ve zvyk JJ. EE. kardinálové představení P. O. S. ve své pečlivé snaze, aby se udrželo, obnovilo a v budoucích časech zachovávalo to, co již od počátku bylo v církvi zavedeno s ohledem na posvátná bohoslužebná roucha pro jich realný, mystický význam, osvědčili a ustanovili, že není dovoleno odstoupiti od starého zvyku pod jakoukoliv záminkou, výmluvou neb omluvou, a řečená roucha že sluší zhotovovati ze lne neb konopí, ne však z jiné látky, byť by tato čistotou, leskem, trvanlivostí lnu se rovnala neb jej předčila; shovívavosti dávajíce místa

dovolili, aby starých humerálů třeba byly bavlněné, alb, ubrusů a ručníčků smělo se užívati, dokavád se neroztrhají, ale nařídili, aby nové nepořizovaly se žádné jiné látky kromě lne neb konopí.

O korporaliích, pallách a purificatoriích přísně nakázali, aby po uplynutí 1 měsíce od prohlášení tohoto dekretu všecka byla lněná, užívati však bavlněných zbylých zapověděli. Takto ustanovili a rozkázali, aby všude se takto zachovávala vůle Jeho Svatosti. J. S. dekret schválila, potvrdila a zavázala všecky Ordináře, aby bděli nad jeho zachováváním.

Naše provinciální synoda[1]) dovolává se tohoto dekretu a opakuje slova výnosu, pokud se týkají korporalií, pall a purifikatorií, aby tato do měsíce, jsou-li kde bavlněná, nahrazena byla lněnými. Tentýž rozkaz rozšiřuje, byť ne v téže míře závaznosti, i na rochety, superpellice, ubrusy rozprostřené před komunikanty a pod kostelní nářadí, t. j. pokud možno mají býti tato roucha lněná.

1. Alba.

Tvar alby jest udán účelem, ku kterému slouží; má totiž slušně zahalovati celé tělo.

Budiž tudíž:

1. dosti dlouhá, tak, aby se hodila i knězi velkému; tedy as 2 *m*. Alby krátké kněz vysoký užiti nemůže, nemá-li při službách Božích působiti pohoršení, kdežto alby delší může si i kněz menší cingulem podkasati;

2. budiž dosti široká 4—5 *m*, tak, aby knězi přepásanému cingulem kolem těla nebyla těsnou, spíše řásnou, tvořic četné záhyby. Alby těsně přiléhající připomínají nám spíše obyčejnou košili — nehodí se tudíž do kostela.

Od XII.—XVII. stol. zdobili albu našívanými okrasami (parury), na okrajích a rukávech; nyní však se parur více neužívá a okrasy toho druhu zastupují naše ozdoby buď krajkové neb vyšívané, neb konečně našité, a to jak kolem kraje, tak na rukávech. Též límec a rozparek na prsou připouští nějaké užší ozdoby.

Jiných ozdob, zvlášť jakých dnešní bavlnářský průmysl nabízí, nelze užiti; naše synoda praví, nemáme-li krajek opravdu cenných, raději žádných.

Podkládati krajku červenou látkou zakázala P. O. S. výslovně dne 17. srpna 1833.

Sv. Karel Bor. předpisuje o albě, aby byla z jemného dražšího plátna, 2 *m* zdélí, široká 8 *m*. Délka rukávů budiž 75 *cm*; jejich šíře u ramen 50 *cm*, u rukou znenáhla zúžena. Okrasou budiž úzký pás na pokraji. Podobně předpisuje i Gavantus.

2. Humerál (náramník).

K albě takřka doplňkem se druží humerál, zakrývaje nepokrytou část těla kolem krku (dříve i hlavu) a cingulum, kterým se alba upravuje kolem těla dle potřeby.

Až do VIII. stol. nezmiňuje se žádný spisovatel o nějakém závoji hlavy (amictu), toho začali užívati teprve ve středověku; později přehazovali si jej pouze na ramena kolem krku, od čehož název humeralu.

Má-li vyhovovati svému účelu, jest třeba, aby byl z plátna jemného, jinak jej lze jen stíží kolem krku upraviti, aby nebyl knězi na obtíž; k témuž konci budiž as 80 *cm* dlouhý a as 60 *cm* široký. Tkanice buďtež nejméně 150 *cm* dlouhé.

Z předpisů mešní knihy[1]) vysvítá, že má býti opatřen malým vyšitým křížkem ať při kraji neb uprostřed; kněz jej totiž před oblékáním v těch místech líbá.

3. Cingulum (pás).

Cingulum (baltheus, zona), jímž se přepásá alba, má býti ze lne či konopí, může však býti hedvábné i vlněné. Tak rozhodl P. O. S. dekretem, ze dne 22. ledna 1701, kde se zove cingulum lněné vhodnějším než hedvábné, a výnosem z 23. prosince 1862, dle kterého nic není na závadu, aby se při oběti mše sv. nemohlo dovoleně užívati pásů vlněných.

Tvaru může býti buď oblého neb plochého, 3 *m* dlouhé a na koncích opatřeno třapci k upevnění štoly.

Cingulum ploché připouští spíše nějaké ozdoby podél krajů; začasté bývá to i vyšitý vhodný nápis, na př.: Praecinge me Domine etc.

Barvy bývá obyčejně bílé, může však souhlasiti s barvou paramentů. P. O. S. rozhodl dne 8. června 1709, že nemusí býti barvy bílé, ale že může býti shodné s barvou paramentů.

Nejpraktičtější jsou cingula plochá,

[1]) Strana 190.

[1]) Ritus celeb. mis., I., 3.

na způsob stužky as 3 *cm* široké, několikeronásobně přeložené a sešité; cingula bavlněná se k účelu církevnímu nehodí.

4. Rocheta.

Protože podvazování a podkásání alby vyžaduje času a působí obtíže, počali ji ponenáhlu zkracovati, takže více nebylo třeba cingula. Dnes užívá se alby toliko při mši sv. neb při obřadech bezprostředně spojených se mší sv., ale při udílení sv. Svátostí, při průvodech, při kázaní v choru užívá se rochety. Pro pohodlí rozšiřovaly a zkracovaly se rukávy, neb docela od nich upuštěno, a tak povstaly rochety různých tvarů s dlouhými a úzkými rukávy, s krátkými a širokými, neb dokonce bez nich — dle důstojnosti kleriků.

Látka rochety jest tatáž jako alby; že však se v dekretu z 19. května 1819 nečiní výslovné zmínky o rochetě, někteří z toho odvozují, že smí tato býti i bavlněná.

Podobně i krajky a jiné ozdoby mají býti tytéž jako na albě. Příliš široké často bavlněné krajky na rochetě z látky průhledné nepěkně se nesou, stavíce na první místo okrasu, která jest věcí vedlejší.

Sv. Karel Bor. žádá, aby rocheta byla plátěná, jemná, bílá; rukávy aby sahaly ke konci prstů, počítaje v to záhyby. Otvor u krku budiž kulatý ne čtyrhranný, bez rozparku na prsou. Dlouhá má být tak, aby sahala pod kolena do polou lýtka. Na dolním kraji 6·50 *m* zšíří, v ramenou 4 *m*.

Gavantus udává míru poněkud menší. Rukávy as 88 *cm* dlouhé, aby sahaly i se záhyby až ke konci prstů, kdež mají být as 1·75 *m* široké. (Sv. Karel chce 2 *m*!). Sahej přes kolena, a budiž dole 5·84 *m* široká, v ramenou as 3·50 *m*.

U nás však jsou rochety kratší a užší; jest tudíž žádoucno, aby se ponenáhlu blížily označeným rozměrům a tvarům, a tak staly se důstojným bohoslužebným rouchem.

5. Corporale.

Z předpisů mešní knihy, které jsou obsaženy jak v Ritu celebrandi tak v záhlaví De defectibus, plyne o corporaliích následující:

1. Corporale smí býti výhradně plátěné, t. j. z vláken lněných neb konopných, jež nesmí býti smíšeny s žádnými vlákny jinými, ať cennějšími neb méně cennými. Rovněž nemá býti nic na corporalu vyšito ani zlatem ani hedvábím — jestiť druhým pohřebním ubrusem Těla Páně[1].)

2. Z důvodů praktických nemá býti opatřeno ani krajkou, neboť těžko lze vyjmouti částečky sv. particulí, jež náhodou do krajky by padly. Připouští se tudíž pouhá obruba 1—2 *cm* široká, jakož i malý křížek poblíž kraje, kde kněz líbá sepulcrum sv. Ostatků.

3. Plátno na korporalia budiž co možno nejjemnější, svou jakostí převyšujíc všecka ostatní roucha kostelní, vždyť se na ně klade Nejsvětější; k tomu má se přihlížeti i při prádle, aby bylo na líci hladké, tak, aby kněz patenou sbíraje drobty sv. partikulí nestíral i škrobu.

4. Co do velikosti a tvaru ve všeobecnosti lze říci, že jest třeba, má-li svému účelu vyhovovati, aby mělo as 50 *cm* zdélí i zšíří; kde je širši oltářní mensa, může býti též korporale širší. Korporale skládá se na 9 dílců tak, jak nejlépe odpovídá postavení kalicha a hostie na oltáři.

Sv. Karel předpisuje o korporaliích, aby byla z dobrého, jemného, bílého plátna, jednoduchá, bez všech okras. Okraj přeje si prostě nití ošitý; na délku i na šíř měříž nejméně 58 *cm* a složeno buď tak, aby žádný konec nevyčníval.

O korporaliích, která se kladou na dno svatostánku, sluší připomenouti, je-li toto menší než řečené rozměry obyčejných korporalií, že lépe jest pořídíti 2 neb více korporalií v rozměrech odpovídajících velikosti dna tabernakula, než podkládati korporál složený pod monstranci neb ciboř. Tato prakse odsuzuje sama sebe. Neboť odkládati korporále a práti pro ošumělý dílec jeden jest zbytečné, nechávati pak korporale ve svatostánku tak dlouho, až se všecky dílce podkládáním zašpiní, jest nepřípustné; obojímu se vyhneme způsobem svrchu uvedeným.

6. Palla.

Z korporalu původně mnohem většího než za našich dnů, kterým se zakrýval i kalich, povstala v XI. stol. menší pokrývka kalicha palla (malá palla).

1. Z pověděného plyne, že palla má býti jako korporale lněná.[2])

[1]) Srov. Ev. sv. Lukáše, XXIII., 53, a modlitbu při žehnání a svěcení corporalií.

[2]) Srov: Provinc. i Synodu str. 191. 4.

2. Tvaru jest čtyrhranného a co do velikosti řídí se rozměry kalicha či vlastně pateny, jejímuž průměru má odpovídati délka hrany pally (nejméně 15—20 *cm*).

3. Palla má býti dle přání naší Synody[1]) na vrchní ploše ozdobena — křížem — Beránkem — monogramem Kristovým — pelikánem a pod.; rozumí se, že vyšívání musí býti stálobarevné. Zdobiti kraje krajkou jest nepraktické, protože se tato brzy pomačká a překáží.

Palla smí býti obložena na svrchní části látkou shodnou s paramentem officia, vyjma barvu černou.[2]) K výzdobě doporučí se ornament středový (křížový), protože můžeš vzíti a položiti pallu na kalich s kterékoliv strany chceš.

4. Přáním Synody jest, aby byla palla tuhá, na kalich dobře přiléhající, k tomu konci lépe jest sešíti několikeré plátno a dobře oškrobiti, nežli napínati pallu na lepenku.

[1]) Tamže.
[2]) Dekret P. O. S. z 10. ledna 1850.

7. Purifikatorium a ručníček k »Lavabo«.

Oba tyto ručníčky mají míti tentýž rozměr t. j. as 35 *cm* zdélí i zšíří

O purifikatoriu sluší poznamenati, že z praktického stanoviska se doporučí, aby byly měkké tak, aby utíráním kalich příliš netrpěl a zároveň plátno dobře ku stěnám přilehajíc utíralo; může se tudíž užiti plátna jemnějšího, poněkud opraného. Sv. Karel předpisuje, aby bylo nejméně 36 *cm* dlouhé a široké — jednoduché. Křížkem vyšitým uprostřed — snadno se rozezná od ručníku k »Lavabo«, kterýž se označuje týmž znaménkem, ale po straně (v rohu).

Z polské literatury umělecké a archaeologické.

Napsal **Jaromír Špička.** (Pokračování.)

Všeobecné užívání dřeva k budování, které v západní Evropě již ve XII. věku ustupuje stálejším zděným budovám, ničící požáry a osamocení ruského umění způsobily, že jestliže malířství ruské honosí se mnohými obrazy, po starých památkách architektury cerkví a zámků ruských nutno pídit se v zemi, neboť na povrchu jich již dávno není. Města taková jako Kijev, ono ohnisko kultury této strany Evropy, nejstarší své cerkve přejinačila v duchu XVII. věku, hubíc i vlastní typ východního kostela. Zbytky nejstarší Owrucza a Grodna v troskách svých ukazují, čím byly kijovské, než se jich ruka vandalů restauratorů dotkla. Nenadějeme se tedy ani v Ostrogu památek čistoruské architektury, šťastni jsouce, pakliže na základě západního umění probleskne duch staroruské kultury.

Ač Ostroga teprve vzpomínáno v listinách XIV. věku, nelze pochybovati, že jest to osada značně starší. Spisovatel na to uvádí některé podrobnosti z dějin Ostroga. Prvním budovatelem zámku v Ostrogu po r. 1443, bezpochyby převahou dřevěného, jest Vasil Krásný. Druhým budovatelem zámků a cerkví byl Konstantin Ivanovič Ostrogský, velký hejtman litevský, třetím syn předešlého taktéž Konstantin a dál syn Konstantina druhého. Na to spisovatel uvádí z listiny z r. 1603 popis zámku ostrovského a na základě nálezů svých a popisů těch popisuje jeho bývalý vzhled. K článku přidán plán Ostroga a zámku.

Za zděmi zámku ostrogského nahoře stávala druhdy cerkev v ponurém a uzavřeném dvoru vedle obydlí panstva s rodinnými hroby. Tato v troskách se nalézající cerkev, která opřela se unii s církví latinskou a podlehla, nepodavši se, zničena rukou vlastních souvěrců schismatických kozáků, stojí opuštěna od r. 1648. V ruských zámcích nalézáme v obvodu jich vždy cerkve, neobvyklé na západě velikosti. Nalezneme-li katedrální kostel v obvodu zámku, značí to, že kníže byl údělným vládcem, a doba, kdy cerkev stavěna, ne dosti pro novou víru bezpečna. Na Rusi souvisí to snad též se slučováním světské a duchovní moci. Též se stávalo, že stolice biskupské na Rusi měly dva tituly a dva své chrámy. Biskupové Łučští dlouho se psávali Łucko-Ostrogskými a měli titul exarchův metropole Kijevsko-Haličské a vší Rusi. Vasil Krásný, kníže Ostrogský, zbudoval na svém zámku cerkev »Bohojavlenia«, to jest Zjevení Páně na Jordánu, a snad tehdy nastalo ono sloučení titulu biskupského, ale jistěji nastalo to v čase, kdy dřevěnou tu cerkev od základu přebudoval kníže Konstantin Ostrogský v r. 1521. Prvním totiž biskupem, který tituloval se biskupem Łucko-Ostrogským, jest Cyrill, zemřelý v r. 1529. Dřevěný kostel Łucký shořel v polovici XVI. věku, a nic divného tudíž, že biskupové obrátili se pak k pěkné zděné cerkvi Ostrogské.

První cerkve, které postaveny byly v zemích ruských, byly dílem architektů byzantských. Hlásá to Nestor při r. 989, kde mluví o první cerkvi

stavěné Vladimírem v Kijevě a potvrzuje to zkoumání konstrukce a materialu v pozůstalých troskách budov toho města. Avšak Rus, přijímajíc techniku starobyzantinskou, nepřijala plánu budovy dostředivé, jakou representuje kostel sv. Žofie v Cařihradě, beronc raději pozdější typy byzantinské, jaké vytvořily se na Peloponesu, v dávné Atice a v odlehlé Armenii, za vzor pro své cerkve. Známé nám nejdávnější cerkve na Rusi nemají toho širokého a otevřeného vnitřku, toho dominujícího svojí kopulí středu nad nížeji položeným okolím — věcí to vlastních architektuře byzantinské, avšak mají sestrojení od tohoto se různící. Jsou to budovy zevnitř zavřené rovně vysokými stěnami s nižší částí kněžskou, se třemi apsidami a tudíž budovami podlouhlými, s panující ve středu kopulí, vyrostlou z pilířového vnitřku. Pilíře jsou široké a postranní lodi úzké. Typ ten z XI. a XII. věku representují nejstarší cerkve v ruských zemích dávné Polsky v troskách zachované: v Kołoži pod Grodnem a v Owruči v Ukrajině. Ne jiný ukazují staré budovy v Haliczi, rovně ona Pantalemona jako základy jiných odkryté drem Szaraniewiczem, jež XII. věku připsat dlužno.

Cerkev v Ostrogu vychází z jiného sestrojení plánu než onoho vylíčeného typového. Sestrojení to jest v zásadě ruské, jak vyvinulo se v Moskvě od XV. věku pod vlivy politickými a styky s asijským východem. Úlohou architektů cerkví tu bylo, utvoření bohaté, plné afektů budovy, aby z daleka obracela k sobě pozornost a dojímala srdce věřících, imponovala zvláštním svým charakterem a vzbuzovala obdiv nezvyklým svým vzhledem, vypínajíc se vzhůru nade všechny sousední budovy; mělať vyvolati posvátnou úctu u zástupův, která jest základem věření u národů východních.

Sestrojení plánu drží se čtverce a hvězdy osmiramenné, ale ke kopuli střední přidávány čtyři krajní a často i více; kopule ta vyhnána do výše na spůsob věže o štítech kovových (podoby jak by z Indie vypůjčené), zlacených a malovaných, s krásnými u konců kříži a zavěšenými řetězy. Vrací se znovu systém byzantinský.

Cerkev zámecká jest cihelnou budovou s použitím tesaného kamene na úpravu oken a dvéří, a především na části konstrukce takové, jako pilíře vnitřku, vymáhající neobyčejné tuhosti a síly pro své zatížení.

Na to autor podrobně popisuje celou cerkev, její dřívější a nynější vzhled a jednotlivé podrobnosti stavby, při čemž k objasnění slouží kresby k textu připojené.

Plán cerkve jest pětikopulový. Výkres ku článku připojený ukazuje plán ten jak asi původně vypadal, rovněž průřez cerkve podle pozůstalých zbytků sestrojený. Dále připojen jest k článku pohled na cerkev z předu, okna, části pilířů, obraz cerkve se strany a konečně pohled na trosky cerkve, jak je spisovatel při bádání svém našel.

Ruina tato jest jedním z mála pomníků na Rusi a svědčí o tom, jak časně pokoušelo se umění západu shodnouti se s požadavkem plánu cerkve dostředivé. V památce této vidíme spojení kostelního umění, jak je západ pojímal s uměním hledajícím vzorů v Byzancium.

Dle jednotlivých podrobností, jež uvádí, soudí spisovatel, že architekt cerkve v Ostrogu byl povolán z Krakova.

Po práci této následuje pojednání Maryana Sokołowského: **„Románské kostely v Gieczu, Krobě, Lubíně a Kotłově v kníž. Poznaňském."** První tři leží v diecési poznaňské a čtvrtý ve vratislavské. Jsou to kostelíky vesnické, sahající založením svým a konstrukcí až do nejdávnějších dob polské historie.

Giecz leží na břehu řeky Reśnice. Nynější osada toho jména jest málo známá, ač byla druhdy jedním ze slavných piastovských hradů. Gallus jmenuje »Gdech« mezi oněmi hrady, jež za Boleslava Chrabrého největší počet ozbrojenců dodávaly. V r. 1038 kníže český Břetislav hrad ten srovnal se zemí a jeho obyvatelstvo převedl do Čech. Kronikář Kosmas, potomek jedné z rodin těch do Čech převedených, praví, že se až na jeho doby udržela v Čechách osada, polskými oněmi zajatci zalidněná, která se spravovala polským právem a i jménem svým o původu svém svědčila. Zničený hrad znova byl postaven. Několik set kroků od nynější osady ležící velké hradiště ukazuje, že hrad ten byl značné velikosti. Valy hradiště toho trčí dnes vysoko nad bahny, před věky jezerem pokrytými a mají 160 kroků délky a 100 kroků šířky. Uprostřed hradiště toho mezi houštím a stromy stojí malý dřevěný kostelík. Avšak ani hradiště ani tento nic neznamenající charakteru pozbavený kostelík badatele nezajímá, nýbrž především as 500 kroků od hradiště vzdálený, uprostřed nynější osady se vypínající zděný románský kostelík, který zdá se pocházeti z XII. věku.

Zbudován jest z kamenů polních, z hruba otesaných v kostky a skládá se ze tří částí jako větší část polských vesnických a severoněmeckých románských kostelíků z polokruhové apsidy od východu, z choru či vlastního kněžiště a z lodi. Celý plán kostelíka jest na připojeném k článku listu nakreslen. Zdi kostelíka jsou 1·10 *m* silné, úzká románská okna 3·60 *m* vysoká. Z třech velice malých oken apsidy jest jižní nyní rozšířené. Pozůstalá čtyři proti sobě umístěná okna lodní jsou o něco širší a mnohem vyšší. Jižní dvéře zastaveny jsou dřevěnou věží.

Uvnitř v jižní zdi presbyteria vidíme výklenek se sedátkem, jemuž musil se strany severní odpovídat druhý podobný výklenek. Na místě toho posledněji jsou nyní vylámány dvéře do dře-

věné sakristie. Poblíž dveří těch v pravoúhlém prohloubení zdi umístěna jest do půlkruhu zakončená nahoře schránka, jako by na kostelní náčiní, poblíž oltáře, která zdá se míti dávný charakter. V apsidě znáti počátek hemisferického klenutí, které ji druhdy celou pokrývalo. Ostatní část kostela i s presbyteriem pokryta jest dřevěným stropem. V jižní předsíňce stojí kamenná křtitelnice z hruba bez profilů tesaná, ale mající formu románského kalicha.

Budova ta, posvěcená Nejsv. Panně Marii a sv. Mikuláši, známkami svými připomíná Długoszowskou charakteristiku nejstarších polských kostelů. Pevná, malá, o úzkých svých okénkách, o stěnách jakby dlážděných kamenem, jest nápadnou na první pohled a utkví v paměti. Długosz ji k budovám Duninovským počítá. Łukaszewicz (»Opis historyczny kościołów parochialnych w dawnej Dyecezyi Poznańskiej«) bez udání pramenů připisuje ji Przemysławům Velkopolským. Písemné prameny nic bližšího o kostelíku tom neuvádějí.

Městečko Krobia již v r. 1232 uděleno bylo Vladislavem Odoniczem biskupům poznaňským. Biskupové v XVI. věku vybudovali tu palác, který musil náležeti ku krásným pomníkům epochy renaissanční v Polsce. Budoval ho Jan Quadro da Lugano, týž, který zůstavil po sobě tak zvláštní pomník, jakým jest radnice poznaňská. Radnice jest z r. 1536 a palác stavěn byl, jak se zdá, později, jelikož účty archivu městského poznaňského k němu se vztahující pocházejí z r. 1551. Nezůstalo však z budovy té ničeho až na naše doby. Ležel na místě obklíčeném vodou a do dnes hradištěm zvaným, mezi farním kostelem a hřbitovem. Na jeho místě zbudována před léty hlavní městská škola. Obklíčen byl širokým příkopem, na jehož dně zříti lze sledy prvotného dláždění. Základy zdí dosud lze tu rozpoznati do kola. Zdi skládaly se z kamene a cihel spojovaných vrstvami vápna střídavě a tvořily tak jednolitou massu, že ji v částech zvláště zemí pokrytých nebylo lze motykami rozbiti a že užito prachu na jich rozboření. Než nejde zde o budovu tu, nýbrž o kostel hřbitovní, prastarý svým založením, který ne-li ve zdech, to alespoň v plánu zachoval jakési sledy romanismu.

Skládá se toliko z dvou částí, z apsidy na východ obrácené a z lodi. (K článku přidán jest plán kostela a nákresy některých podrobností.) Půlkruhová apsida, na starých pravděpodobných základech zbudovaná, jest cihlovou, natřená zevnitř, s okrouhlým okénkem pod střechou. Zdi lodní jsou kamenné ex quadro lapide, silné 1·24 *m* a obložené na rozích většími kameny. Na stěně severní jsou v nich, vyjmutím vždy jednoho kamene, spůsobeny dva otvory na jedné čáře a na jižní v rohu jeden otvor téhož spůsobu a sloužily zajisté k opření lešení. Kostel byl v XV. věku Ondřejem z Buina, biskupem poznaňským (1438 až 1479) částečně z cihel přebudován, jak o tom svědčí datum na jednom z velkých kamenů v nárožníku západním jižní stěny vytesané. Čteme na něm r. 1440. Bezpochyby z téhož času pocházejí dvéře gotické cihlové, s výklenkem po levé straně, v němž stojí kamenná křtitelnice. Tím však změna prvotního stavu kostelíka skončena ještě nebyla. Podroben ještě dvěma restauracím, jedné v r. 1605 a poslední po požáru z r. 1802 v roce 1811. Mezi dveřmi gotickými a jižním oknem znáti jsou ve zdi stopy půlkruhem zakončeného zazděného velkého okna, které nemá románského charakteru a musí pocházeti ze XVII. věku. I cihly svědčí o rozmanitých přebudováních, jímž kostelík podroben byl. Jsou jiné na straně severní a jiné na jižní, kde v horních částech cihla promísena jest s kamenem. V ten spůsob každá z vyjmenovaných restaurací zůstavila zde sledy své a všechny provedly nynější celkový ráz kostelíka. Jak z toho viděti, redukuje se romanismus při budově té toliko na základy apsidy. O kostelíku tom spisovatel proto se zmiňuje, poněvadž jej Długosz po dvakráte počítá mezi nejstarší kostelní budovy, poněvadž ho jmenuje mezi Duninovskými kostely, poněvadž stavitelé němečtí kladou důraz na jeho románský charakter (Zeitschrift für Bauwesen, r. XXII., str. 576) a poněvadž konečně prastaré tradice, vážící se k jeho budově, neznačným těm stopám prvotní formy jakousi cenu dodávají.

Kostelík ten posvěcen jest sv. Jiljí. Všichni nejstarší polští kronikáři a annalisti od Gallusa počínaje, podávají zprávu o okolnostech družících se k narození Boleslava Křivoústého, vížících se k sv. Jiljí. Na radu biskupa krakovského, jehož Gallus jmenuje Franko a jiní po něm Lambert, Vladislav Herman se svojí ženou českou Jitkou vyslali poselstvo do opatství St. Gilles, při ústí Rodanu v jižní Francii, aby u oltáře sv. Jiljí složili bohaté dary a na jeho přímluvu obdrželi potomstvo. Sv. Jiljí, jeden ze čtnácti pomocníkův, byl totiž patronem ženám plodnost vymáhajícím. V téže chvíli, kdy konány modlitby před oltářem světcovým v daleké Francii, Boleslav narodil se v Krakově. Okolo r. 1130 sám měl se odebrati do provençalského kláštera, aby složil hold a nové dary svatému, který při jeho narození tak velkou hrál úlohu. Ta tak účinná pomoc a narození to tak vážné pro pokoj a bezpečí říše, byly důvodem pro rozšíření kultu sv. Jiljí v Polsce. Vladislav Herman nejprve postavil mu kostel v Krakově pod zámkem ještě okolo r. 1084, z jehož prvotné formy ničeho nezbylo. Po jeho příkladu jiní současní hodnostáři stavěli jiné rovněž sv. Jiljí posvěcené kostely. Mezi těmito posledněji jmenuje Długosz i kostelík v Krobě. Zdá se, že kostelík tento jediný ze všech tehdy stavěných sám zachoval stopu prvotného románského plánu. V r. 1091 bylo založeno v Uhrách opatství sv. Jiljí, kdežto v Němcích první tomuto svatému

posvěcený kostel postaven byl v Brunšvicku r. 1115 a svědčí tento dřívější kult sv. Jiljí v Polsce o časných na Němcích nezávislých stycích s Francií.

Mnohem větší důležitost než oba předešlé má kostel v Lubíni. Lubín byl jedním z nejstarších sídel benediktinského opatství v Polsce. Opatství to, založené na počátku XI. věku, bylo slavným annaly, jež náležejí k nejdávnějším pramenům dějin Polska. Z dávných jeho budov pozůstaly pouze části nesoucí charakter XVIII. věku, v nichž umístněna jest katolická fara. Jsou to zbytky budovy, kterou vystavěl r. 1746 opat Florian Bylicki. Po straně stojí klášterní a nyní farní katolický kostel, posvěcený, jak často u benediktinských kostelů vídáme, N. P. Marii, s třemi loďmi a věží, jenž má rovněž pozdní charakter. Byl však, jak se zdá, již v románské době zbudován z kamene ne ve velkých rozměrech, později rozšířen a přebudován v době gotické a po té v posledním století přiveden do nynějšího stavu.

Na to obrací se spisovatel k popisu bývalého farního kostelíka sv. Leonarda, v nedalekém sousedství kostela klášterního stojícího a nyní na protestantský změněného. Fara ta dochovala ve východních presbyterialních částech prvotný románský charakter a dávné své kamenné stěny, a těžko připustiti, aby benediktini faru stavěli z kamene, kdyby, jak mnozí za to mají, mnohem důležitější jich kostel klášterní byl dřevěný. Kostelík sv. Leonarda, prvotně nevelký, kamenný, složený jako všechny jiné kostelíky toho druhu z tří částí, z apsidy, choru a lodi, byl v XV. a XVI. věku značně rozšířen a takřka v nový, cihlový, o mnoho větší kostel přeměněn. Prvotní loď i s chorem a apsidou změněna na presbyterium nového kostela, bez porušení jejich silných a pevných zdí. Nyní západní fasada budovy té má velký ostroobloukový portál o gotických profilech a rovněž ostroobloukové zazděné okno nad ním a nad tím štít a římsu z barokových již časů. Východní část neztratila románského charakteru, jak to z připojených k článku kreseb vidno. Spisovatel popisuje tyto zbytky románské, odvolávaje se na kresby. Apsida polokruhová, mající přes 4 metry výšky až ku střeše, jest zbudována ze žuly pečlivě tesané a těsně k sobě přiléhajících kamenů. Nahoře věnčí ji ze čtyrech vrstev cihly složený pás, zároveň s vystupující cihlovou a nyní natřenou římsou, pod níž běží cihlový rovněž z řady obloučků se skládající vlys. Okno její spočívá v pečlivě tesaných a kamenných románských rámech (k tomu přidány nákresy, na něž se spisovatel v delším popisu odvolává).

Budí-li strana vnější jak druhem materialu, složeného střídavě z kamene a cihly, tak i pečlivostí a důkladností neobvyklou v provedení zájem, tu i vnitřní podrobnosti této presbyterialní části jsou rovněž zajímavé, až do jistého stupně záhadné. Okno apsidy se strany té jest úplně holé, avšak apsida sama přikrytá hemisferickým, z části báňovitým klenutím, podepřeným z dvou stran lehce vystupujícími impostami. V bočných zdích vlastního choru umístěny jsou dosti hluboké, půlkruhové výklenky, po dvou z každé strany, jak jižní tak severní. Výklenky ty zajisté sloužily za sedadla pro zpěváky, súčastněné při bohoslužbě nebo též pro assistující duchovenstvo, tak jak to bývalo v německých románských kostelích, a zastupovaly místo pozdější stally. V parafialním kostele v Gieczu, mnohem skromnějším, viděti pouze dva takové výklenky; zde v blízkosti kláštera, kde benediktini sami musili se účastniti služeb Božích, jsou čtyři. Konečně křížová klenba nevelký chor pokrývající, zdá se v celku pocházeti z prvotní budovy. Jak jednolitost konstrukce, tak kamenný kříž zvenčí viditelný opravňují k tomuto náhledu. Celá tato část budovy jest natřena tak silnou vrstvou vápna, že podrobnosti stylistické těžko se dají oceniti. Na to popisuje spisovatel nosiče (zwornik), jehož vyobrazení k článku připojeno a který má podobu listí, z něhož vyhlédají hlavičky andílků a o němž zprvu spisovatel se domníval, že i s klenutím pochází z XVI. věku, až přišel k náhledu, že jest svorník ten mnohem starší, románský. Spisovatel připomíná však, že k plnému důkazu o starožitnosti bylo by nutno setříti nátěr klenby až do původního materialu, čehož však přes všechnu mu jinak prokazovanou ochotu místního protestantského faráře provésti nemohl.

Po zmínce o některých na kostel ten se vztahujících názorech různých spisovatelů a badatelů přechází autor k popisu kostela v Kotlówě.

Víska Kotlów leží v sousedství Slezska. Prastarý parafialní kostel, jehož plán k článku jest připojen, o mnoho větší jest než všechny tři dosud popsané. Skládá se z tří částí, z půlkruhové apsidy, z kůru a podlouhlé lodi. Zbudován jest z různých kamenů v nepravidelných vrstvách kladených. Zdi jsou až ku střeše 9 *m* vysoké a 1·15 *m* silné. Nárožníky zdí jak v lodi tak i v presbyteriu jsou proložené žulovými, pečlivěji upravenými kameny, podobně jako v Kobě. Ve zdi severní pět v určité od sebe vzdálenosti se nalézajících otvorů k lešení. Zdi ty zúžují se poněkud směrem vzhůru, což budově dodává lehký pyramidový vzhled. Ze dvou oken osvětlujících druhdy kůr, zbylo pouze jedno ve výši 4·65 *m*, severní úzké 0·30 *m*; druhé jižní musilo ustoupiti dveřím, vedoucím do dřevěné přístavby, ve které nyní umístěna jest sakristie a sklady. Okna lodi jsou o něco širší a mnohem vyšší. Jest jich celkem šest, po třech s každé strany. Mají 0·40 *m* šířky a 4·20 *m* výšky a byla zajisté později zvětšována. Apsida jest klenuta hemisferickou klenbou a kůr i s lodí pokryt dřevěným stropem. Přes to, že hora, na které kostel stojí, stoupá od východu k západu, podlaha kostelní stoupá v opačném směru, takže nutno za

to míti, že pod oltářem nalézala se zasypaná v pozdějších časech krypta. Nejcharakterističnější však a i nejlépe zachovanou částí budovy tvoří dva naproti sobě ležící postranní portály. Složené jsou z velkých, hladce tesaných, šerých žulových kamenů, zakončené jsou takovými též na impostách vzepřenými oblouky a mají z jednoho kusu právě takového kamene vytesané tympanony.

Kostel ten byl, jak se zdá, restaurován po dvakráte. Jednou snad koncem XIV. a podruhé na počátku předešlého věku. Odvolávaje se na kresby k článku připojené líčí spisovatel jednotlivé části kostela, udávaje z které doby ta která část pochází.

V přehledu o všech těchto čtyřech kostelích popisuje spisovatel v čem se různí a v čem podobají a dochází k závěru, že mimo slohu odpovídající společné znaky mají všechny zcela různé charakteristické známky a nutno každý z nich zvlášť posuzovati. Spisovatel praví, že odpovídá to podmínkám, za jakých se rozvíjela a rostla počáteční polská kultura. Kdežto Vltava a Labe vedly Čechy k Němcům, Dněpr Rusíny do Řecka, nesly se vlny Visly k málo zalidněným břehům Baltu.*) Čechy v církevním ohledu závislými byly od Řezna a později od Mohuče, Rus od Byzancie, naproti čemuž Polska měla neodvislé arcibiskupství. Vrchnostenství arcibiskupa děvínského nad biskupem poznaňským netrvalo dlouho. Biskup Paulin posvěcen byl na biskupství v Děvíně, avšak již v r. 1037 po něm nastoupivší biskup Benedikt posvěcen byl v Hnězdně. To bylo příčinou, že Poláci nepodléhali žádnému výlučnému civilisačnímu vlivu, nýbrž že od počátku mohli kořistiti z nich všech stejně. Jak kláštery, tak i celé duchovenstvo polské skládalo se z cizozemců nejrůznějších národností. Dosud není zjištěno, zda mezi prvními polskými biskupy více bylo Němců, Francouzův či Vlachův, první historik polský byl Burgundec. Tím hledí autor vysvětliti různost charakteru prvních kostelů polských. Odkud přišli benediktini Lubínští, nelze rozhodnouti. Autor obrací pozornost na to, že kostel Lubinský posvěcen byl sv. Leonardovi, což nebylo tehdy obyčejovým ani v Polsku, ani kde jinde. Jest známo, jaké důležitosti pro dobu tu jest jméno svatého, jemuž kostel posvěcen. Pojí se to úzce k mateřskému klášteru. Sv. Leonard de Noblac z Nobiliacum u Vienne a Limogas ve Francii, kde založil coenobium, které se stalo zárodem slavného benediktinského opatství, jest do dnes patronem horníkův v kamenouhelných báních v Liège. Doby ty jsou nejstarší, které na pevnině známe a vděčí svůj počátek benediktinům. Tamtéž i zahradníci a ovocnáři, kterémuž zaměstknání se benediktini též věnovali, považují sv. Leonarda rovněž za svého patrona. V Liège byla též brána městská, mající jméno toho svatého, pochodící od blízkého, prastarého a jak se zdá benediktinského kostelíka. Jak z toho viděti, měli benediktini starého Leodium zvláštní kult sv. Leonarda. Spisovatel vyslovuje domněnku, opíraje se ještě o zmínku Długoszowu, že krakovští benediktini »ex Leodio« pocházeli, že původem jich lze vysvětliti posvěcení jak kostela Lubińského tak i krypty ve Wawelu sv. Leonardu.

V dalším obsahu článku mluví autor ještě o tomto původu kostela a hledí z toho vysvětliti zvláštní výminečné architektonické vlastnosti Lubińského kostela.

„Opactvo cysterskie w Lądzie nad Wartą i jeho średniowieczne zabytki sztuki" jest další článek, jejž uveřejňuje v tomto dílu Wł. Łuszczkiewicz. Nejprve podává spisovatel historii opatství toho. Dokazuje nejprve, že klášter založen byl Nieszkem Velkopolským, že osazen byl německými mnichy a že byl dcerou kláštera v Łekvě. Po úpadku prvé té fundace nastoupila druhá Mieszka Starého a teprve pak matkou kláštera stal se klášter v Altenbergu. Na to následují podrobnosti z dějin kláštera, jména jeho opatů a popisování vzrůstu jeho majetku. Posledním opatem byl Antonín Bartoloměj Raczzyński, zemřevší v r. 1821 a přežil tudíž supressi kláštera z r. 1819. V r. 1850 osazen klášter kapucíny. Po delším tomto úvodu historickém podává spisovatel topografii Lądu a popisuje zbytky umění tam nalezené. Po původním klášteru nezůstalo stop. To co zachováno, jest pozdějšího původu. Též kostel není onen původní, nýbrž nese známky XVII. věku. Z náhrobkův nejstarší spadají do XVI. století. Jediná zeď ambitu pochází ještě ze starých dob. Spisovatel dokazuje, že byl starý kostel Lądský stavěn z cihel. V oné zachované staré zdi zazděno jest okno, nosící znaky XIII. věku.

Na to následuje obšírný popis kláštera, opřený o přiložený k článku nákres plánu a určování, které době jednotlivé části připsati dlužno. Důležitá jest zejména kaple klášterní svými neslýchaně starožitnými malbami na stěně, zbytek to umění konce nebo druhé polovice XIV. věku. Malby ty rozloženy jsou na čtyřech polích křížového klenutí a na třech stěnách. Malby na stěně jsou již velice sešlé a mimo to neobratnou rukou klášterního malíře z počátku XVIII. století opravované.

Malby klenby rozdělují žebra; čtyry jsou tu scény: 1. Kristus jako soudce, 2. Beránek Boží obklopen symboly čtyř evangelistův, 3. Anděl svolávající zemřelé hříšníky na poslední soud, 4. Anděl svolávající vyvolené. K článku přidáno v textu vyobrazení všech těchto Posledního soudu se týkajících scén. Na to popisuje autor jednotlivé tyto malby. Připomíná pak, že dva meče na tváři

*) Spisovatel odvolává se tu na svoji dřívější práci, kde na okolnost tu pozornost obrátil: Maryan Sokołowski: Ruiny na Ostrowie jeziora Lednicy.

přísného Soudce namalované v Polsku pouze ještě viděl v kostele Panny Marie v Krakově a že scéna posledního soudu jinde povšechná, v umění polském málo přichází. V malbách na stěnách lze rozpoznati vypodobnění pěti moudrých panen z evangelia. Spisovatel popisuje obraz ten a poukazuje na známky ikonografické, společné s francouzskými obrazy o předmětu tom zachovanými, od nichž se liší tím, že schází pět pannen neopatrných. Nad pěti pannami vystupuje obraz Kristův. Nadpis nyní již setřený, zdá se, že obsahoval slova: »vigilate et orate«. Pod tímto obrazem na téže stěně jest obraz představující dedikaci budovy klášterní patronovi kláštera. Jména a datum na banderolách umístněné čas setřel takřka úplně. Uprostřed stojí postava svatého v poutnickém rouchu. Spisovatel dokazuje pak, že to ze dvou svatých, jež ikonografie představuje v poutnickém oděvu, totiž sv. Alexia a sv. Rocha, jest sv. Alex, jenž tu namalován jest.

Třetí obraz znázorňuje Narození Páně a klanění tří Králů. Obraz ten jest největších rozměrů z celého cyklu. Níže jest namalován obraz sv. Jana Křtitele s klečícím řeholníkem cistercijským. Scéna na stěně druhé nedá se rozpoznat. Na nižším pásu vidíme sv. Jiří zabíjejícího draka; z druhé strany pak sv. Martina, utínajícího část pláště k přikrytí chudého člověka. Mimo to spatřujeme ve výklenku té stěny tak zv. veroniku (hlavu Kristovu na šátku), drženou anděly a dále Ecce Homo. Okolo stěn kaple pod malbami běží nepřervaně 0·70 *m* široký pás s řadou štítů erbových, kosmo postavených. Spisovatel podrobně popisuje obrazy a erby, přidávaje kresby jejich k článku a posuzuje jich původ a cenu historicko-uměleckou.

Na stěně čtvrté nalézají se malby ze XVII. století. Vysvětlení erbů podává spisovatel dle výkladů badatele středověké polské heraldiky dra Fr. Piekosińského. (Pokračování.)

Různé zprávy.

Zpráva archaeologického sboru „Vocel“ v Kutné Hoře a okolí za rok 1897—1899.

Velevážené shromáždění!

Správnímu výboru archaeologického sboru »Vocela« dostalo se opětně cti před shromážděním tak veleváženým podati zprávu o své činnosti v správním roce 1898 a 1899.

Vynasnažili jsme se horlivě a vřele jako léta předešlá dostáti povinnosti, jež sbor náš si byl za úkol vzal — uskutečnění totiž svého ideálu — úplné obnovy velechrámu našeho sv. Panny Barbory. A ideál ten stal se skutkem. Vytrvalou pílí společnou docílili jsme žádoucího úspěchu i zdaru, zjednavše velechrámu mimo subvenci státní na seřízení galerie nad hlavní římsou vysoké lodi a rohových pilířů s oblouky při západní dostavbě vysokým c. k. ministerstvem kultu a vyučování dne 15. července 1897 čís. 8077 per zl. 19.825·91 povolenou i subvenci zemskou vys. sněmem král. českého při vyřízení rozpočtu zemského na rok 1898 k témuž účeln . . . . . zl. 14.153·81 zjednavše dále náklad per . . . . . zl. 13.740·68 kteréhož při znovuzřízení 12. opěrných pilířů a oblouků vysoké lodi oproti původnímu rozpočtu více zapotřebí bylo, od vysoké vlády zl. 6.870·34 a od vys. sněmu král. českého taktéž zl. 6.870·34 a vymoženo konečně povolení ku dokončení stavebních oprav tohoto velechrámu a jeho zařízení vnitřního na 50.000 zl. rozpočtené, kterýž náklad z poloviny vys. vládou a z poloviny vys. sněmem král. českého kryt bude.

Rozhlédneme-li se na sklonku obnovy velechrámu našeho po těch, kdož k snažným prosbám sboru našeho k uchování tohoto staroslavného historického pomníku stavitelského po dobu 16 let přispívali, musíme s opravdovou chloubou doznati, že to byl v prvé řadě vysoký sněm království Českého, který na opravu jeho, aby byla dokonalou, zahrnující opravu nejen části konstruktivní ale i dekorativní, věnoval, ač k tomu povinen nebyl, v nevídané své štědrosti . . zl. 221.968·40
vysoká vláda . . . . . » 189.825·84
slavná obec král. hor. našeho města » 22.000·—
slavná spořitelna král. našeho města » 16.000·—
sbor náš »Vocel« . . . . . » 3.400·—

Spojeným těmto silám podařilo se za pomoci Boží prodlením šestnácte let nákladem . . . . . zl. 453.194·24 nejen hmotné trvání chrámu, nýbrž i jeho uměleckou cenu a značnou jeho důležitost pro dějiny umění zachrániti, velechrám dokončiti — a bohdá podaří se ve 2 letech — týž i vyzdobiti a veřejnosti r. 1902 slavně odevzdati.

Jen Pán vedl dílo tak veliké a proto tak šťastně dopadlo. Jemu se srdcem věrně oddaným za to děkujeme, že sbor náš také v minulém správním roce šťastnými výsledky své činnosti se vykázati může.

Budiž mi nyní dovoleno podati obraz spolkového našeho života za dobu právě uplynulou.

Činnost »Vocela« za dobu právě uplynulou

počala valnou hromadou, jež za značného účastenství členů dne 1. září 1897 v zasedací síni městské radnice odbývána byla.

Po úvodní řeči starostově, provázené živým souhlasem, přednesena zpráva jednatelská a účetní. Obě přijaty se souhlasem.

Jsmeť toho daleci důvěru tuto odvozovati jedině z činnosti správního výboru a z neunavné horlivosti četných členů jednoty. Základem netušeného rozvoje a znamenitého úspěchu sboru našeho byla vzácná přízeň vysokého sněmu království českého a vysoké vlády.

K dotazu ve valné hromadě pronešenému, zdaž stává naděje, že se dočkáme i vnitřního zařízení a radostného otevření našeho velechrámu, odpověděl předseda: V péči o vzácnou tuto svatyni ukázal se květ intelligence české na vysokém sněmu království českého, ba i vysoké c. k. ministerium kultu a vyučování tak, že lze na jisto očekávati, že se další žádosti sboru našeho i co do potřebného nákladu na vnitřní zařízení vyhoví. Předseda uvádí dále, že v záležitosti dokončujících prací a vnitřního zařízení podána byla obšírná petice jak vys. c. k. ministerstvu kultu a vyučování již dne 8. listopadu 1896, tak vysokému sněmu království Českého dne 18. prosince 1896, a že dne 12. února 1897 osobně u Jeho Excellence pana ministra Gautsche intervenoval, kterýž ho laskavě přijal, album s fotografiemi velechrámu sv. Panny Barbory sborem »Vocelem« jemu na památku restaurace věnovaný přijal a polovinu celého nákladu i s vnitřním zařízením na 79.998 zl. 46 kr. rozpočteného po náležité informaci dáti přislíbil, když cestou ústavní nebude námitky. »Učiním tak ochotně,« doložil, »uznávaje veliký význam dějinný a znamenitou cenu umělecké této vynikající památky stavební nejen celé zemi, ano jistě i celého soustátí.« Vys. c. k. ministerstvo kultu a vyučování postoupilo naši záležitost c. k. ústřední komisi pro zachování starobylých památek ve Vídni ku posouzení a tu navrhla c. k. ústřední komise po návrhu svého referenta p. Josefa Hlávky, vrchního stavebního rady a praesidenta české akademie, aby prozatím potřebný náklad pouze na zřízení galerie nad hlavní římsou vysoké lodi a provedení dvou nových rohových opěrných pilířův a oblouků při západním průčelí v celku na zl. 39.651·82 rozpočtený povolen byl — na ostatní práce že ještě času dost později. A v tomto smyslu dostalo se nám také vys. c. k. ministerstvem kultu a vyučování dne 15. července 1897 čís. 8077 jen nákladu na zmíněnou galerii a 2 nové bokové opěrné pilíře a oblouky částkou . . . . . zl. 19.825·91. Veškeré náklady, jak slavného shromáždění nebude tajno, uhražují se z polovice z dotace státní z polovice z dotac mimostátních (země, obce kutnohorské a sboru »Vocela«).

Při povolení uvedených prací poukazáno bylo po návrhu téhož referenta k tomu, že použitím starých římsových kamenů a zmenšením hloubky nových bude lze aspoň částečné úspory (3000 zl.) docíliti.

Vysoká vláda, nehledíc k tomuto dobrozdání povolila celou dotyčnou položku per zl. 19.825·91 resp. polovinu nákladu, kdežto při povolení dotace zemské byl po návrhu referenta pana Josefa Hlávky obnos per . . . . . zl. 12.080 jako úspora, které by použitím starých a navrženým zmenšením hloubky nových římsových kamenů docíleno býti mohlo, z rozpočtu ihned vymítěn. Jest toho želeti, že se tak stalo. Kdyby následkem úzkostlivého a při takém objektu, jakým jest velechrám sv. Panny Barbory, nemístného a škodlivého šetření bylo bývalo lze téhož obnosu uspořiti, byl by zajisté na jiné straně byl potřebně využitkován býval.

(Pokračování.)

Z Akademie křesťanské.

Již v několika z posledních schůzí uměleckého odboru jednalo se o předmětě, o kterém jest záhodno, aby zvěděla veřejnost.

Někteří z pánů totiž navrhovali, aby Akademie provedla myšlénku již dávno pojatou ve svůj program, podati veřejnosti předměty, jichž se užívá jako dárků při příležitostech, abychom zamezili přístup do křesťanských rodin věcem méně vhodným neb dokonce špatným.

Jeden z pánů navrhoval, že se Akademie velice zavděčí křesťanským rodinám, postará-li se o provedení křestních medalií, jež budou kmotrům a kmotrám sloužiti za zdar, jejž mohou vložiti do vínku křtěnci na památný den obrodné koupele sv. křtu.

Následovaly ještě jiné návrhy v témž směru; avšak nežli k nim přejdeme, chceme připojiti několik slov na objasnění a doporučení myšlénky první.

I. Zvyk užívati medalií sahá u křesťanů do dob nejstarších. Sv. Otcové západní i východní Církve činí o nich zmínku a nejnovější nálezy archaeologické jako dokázaly naprostý souhlas víry katolické s vírou dob apoštolských

v dogmatech, těchto sloupech učení církevního, tak také můžeme říci, že objasnily a ospravedlnily zvyky křesťanské do nejmenších podrobností soukromé pobožnosti, která se jeví v zbožném rozumném užívání devotionalií: medalií, obrázků a pod.

De Rossi [1]) pojednávaje o numismatech prvních století dělí je na 3 třídy. Medalie I tř. náleží dle něho epoše »symbolismu«, době klasického umění křesťanského, jejíž počátek ano větší část spadá do časů předchozích, než Církev nabyla pokoje. Medalie II. třídy z prvních dob míru a vítězství křesťanského zachovávají si ráz umění starší doby, avšak již poněkud ochabujícího, k symbolům přidružujíce historické obrazy. Třetí třída konečně, která prozrazuje známky úpadku křesťanského umění, pochází z dob ještě pozdějších.

K první třídě můžeme čítati malé kaménky ozdobené tajemnými symboly kotvy neb ryby. Dále medalie se symbolickým obrazem Dobrého Pastýře v různých podobách.

Epocha druhá (stol. IV.—V.) poskytuje medalie označené zřejmými znaky křesťanství, odznaky triumfu víry, kteréž nelze nijak zařaditi do dob pronásledování, aniž jeví jakous byť sebe menší podobnost s pozdějšími památkami toho druhu ze stol. VI. a VII.

Z této doby pochází peníz dírkou opatřený ozdobený monogramem:

A ☧ Ω

a nápisem:

SALVS DD NN AVGG ET CAES.

De Rossi má za to, že medalie, již sv. Herman zavěsil na krk sv. Genovefě, o níž bude řeč níže, pochází z této doby. Na medaliích z této doby potkáváme se se zřejmými výrazy víry v akklamacích »VIVAS«.[2]) Ještě jasnějším důkazem víry jsou medalie ozdobené obrazy Spasitele a Svatých (Petra a Pavla) a jiných sv. mučeníků, sv. Felicity a 7 synův (?). Z této doby jsou medalie s obrazy náhrobků sv. mučeníků[3]) (sv. Vavřince), kteréž se doplňují navzájem slovy sv. Jeronyma, jenž chválí věřící v Římě, kde s velikou zbožností hojně bývají navštěvovány hroby sv. mučeníků.[4])

Medalie třetí epochy jsou sice označeny obrazy, kteréž nalézáme v dobách dřívějších na př.: Klanění se sv. Tří Králů, sv. Apoštolů a p., ale jich hrubé provedení svědčí o době pozdní. Výstřednost zašla tak daleko, že přičiňovali bez všeho rozdílu nimbus Spasiteli, bl. Panně, Svatým.

II. Účel a užívání náboženských medalií u prvních křesťanů. Z předeslaného popisu vychází na jevo, že náboženské medalie v dobách označených sloužily nejen za znamení, za památník a svědectví víry v Krista, důvěry v mocnou přímluvu Svatých, ale že často byly jako zvláštními tesserami obětování se čili zasvěcení sebe Pánu Bohu u některého z hrobů neb oltářů sv. mučeníků, nebo alespoň byly svědectvím křestního slibu. Tak vidíme obyčeji dávných věků křesťanských posvěcený zvyk věřících našich dnů nositi medalie jako odznaky členství některého bratrstva, neb jako památku na některou čelnější svatyni.

Svrchu uvedená medalie sv. Genovefy potvrzuje, k jakému účelu užívali křesťané od pradávna posvátných mincí. Genovefa skládá v ruce sv. biskupa slib svého panenství a tento zavěšuje jí na krk medalii nesoucí znamení kříže. Životopisec její dí, že sv. German dal jí toto numisma jakožto záruku posvátného slibu a nakázal, aby jej nosila na krku.[1])

Štěpán de Turnay vykládá tento akt slovy: »Pán (biskup) Antisiod. German zavěsil jí (Genovefě) na krk kovový peníz ozdobený znakem kříže jakožto záruku a na znamení jejího zasnoubení s Kristem.«

Sv. Zeno,[2]) biskup Veronský, zdá se, že naráží na medalie (stipendium, denarium), které dávali křtěncům. Liturgické knihy z IX. století mluví zřejmě o penízech (siliquae) křestních, a slov. de Rossi neváhá vysloviti důmněnku, že alespoň některé medalie z nejstarších dob budou as takovými mincemi křestními. Sv. Zeno nazývá řečenou medalii »ozdobenou svorem trojnásobného numismatu«,[3]) kteráž tajemná slova vykládá Rossi třemi božskými ctnostmi, věrou, nadějí a láskou, jež nám jsou uděleny dle učení katolického při křtu sv.

Příčina neb důvod tohoto zvyku dá-

[1]) Bulletin d'Archéologie Chretienne, 1869, stránka 41.

[2]) Žij v Bohu, v Kristu!

[3]) Dle Rossiho Bulletin str. 49.

[4]) Předmluva k výkladu II. epištoly ke Calatanům.

[1]) Bolland Acta SS. T: I. Jan, str. 143.

[3]) Lib. I., tract. XIV.

[2]) »Aureum triplicis unione numismatis signatum.« Lib. I., tract. XIV., 4.

vati křtěncům peníze jest na snadě; jeho symbolický smysl jest zřejmý.

Dotýkáme se tu evangelské paraboly »o talentech«, kteréž obdržel služebník od pána, aby s nimi těžil a je rozmnožoval. Značí tudíž tento peníz milost Boží, již na křtu sv. sice dostal, kteroužto však má stále po celý život svůj rozmnožovati.

Sv. Zeno dodává: Kdo přijme tento peníz ochotně, kdo jím nepovrhne, ale o něm až do konce neustane pracovati, obdrží jmění, jehož oceniti nelze.[1])

Rossi míní, že medalie s obrázky se scénami »z života pastýřského« s holubičkami a jeleny, s akklamacemi odnášejícími se na život v Kristu a p., že nejsou smyslem ani cizí ani daleky křestnímu aktu, jímž nevěřící stává se údem ovčince Kristova a skládá slavné vyznání víry a slib, že chce zachovávati zákon Kristův.

Postupem času čím dál více množí se rozmanité třídy náboženských numismat až na naše doby, z nichž ve středověku vynikají počtem ty, jež sloužily jako památníky pouti na některé z posvátných míst. Abychom se nevzdalovali příliš svému předmětu, připomínám tu toliko nejpřednější mumismata známá z písemných památek s obrazy sv. Petra a Pavla, ne ve spůsobě medalií, spíše v podobě plíšků; a dále medalie s řeckým nápisem ANACTACIS.

Ačkoliv toto jméno »anastasis« bylo dáváno rozličným svatyním, přec vlastním atributem bylo basiliky Jeruzalémské, kaple sv. hrobu, dle jejíhož vzoru zřizovaly se později jak na východě tak na západě v přemnohých městech kaple a chrámy Božího Hrobu pod jménem »Anastasis«. Medalie tohoto druhu mají tepané neb lité (ne ryté) obrázky po jedné straně Božího Hrobu, po druhé křest Páně s nápisem:

REDEMTIO FILIIS HOMINVM.

Rossi myslí, že tyto medalie pochází od poutníků do Svaté země, podobně jako nádoby s obrázky sv. města Jerusaléma, z nichž se nám uchovalo několik exemplářů v pokladu královny Theodelindy v Monze.[2])

Zbývá mi ještě zmíniti se o rozdílu mezi náboženskými numismaty křesťanskými a pověrečnými, o zákazu těchto, jakož o smýšlení sv. Otců u přítomné věci.

Ti, kdož k tomu byli zavázáni svým úřadem v Církvi, jako papežové a biskupové, přísně zakazovali všelikou pověru, čas po čase opět a opět největšími tresty církevními (vyobcováním z Církve) vyhrožujíce všem, kdož by se utekli k pověrečným prostředkům. Tak papež Gelas ve svém dekretu o apokryfech výtkou a zavržením zahrnuje philakteria popsaná jmény ne andělskými, ale spíše ďábelskými.[1])

Podobně zakazuje svým ovečkám starostlivý biskup a otec církevní svatý Augustin, »aby nenosili philakterií a ďábelských nápisů, aniž zavěsovali těchto komu na krk«.[2]) Ano sv. Otcové varují věřící, aby neužívali ani cizích a pověrečných slov, jež slouží k podšení mysli lidí nezkušených a prostých žen.[3])

Pohané totiž měli ve zvyku k dosažení zdraví a k odvrácení nehod a neštěstí obvazovati se rozmanitými amulety (odtud jméno ligatury), kteréž nebyly neznámy u heretiků a sekt gnostických podle svého původce pod jménem Basilidových.

Numismata a medalie s obrazy a nápisy, o nichž byla řeč výše, nemají však nic společného s pověrou; o nich můžeme právem říci slova sv. Ireneje:[4]) »Církev vysílá modlitby k Pánu, stvořiteli všeho, a vzývá jméno Pána našeho Ježíše Krista ku prospěchu lidu ale ne k podvodu«. A sv. Atanas: »Kdo užívá amuletů z věřícího, stává se nevěřícím..., odvrhnuv daleko od sebe znamení kříže, které nejen zahání ďábla, ale i strach mu nahání. Proto není nikdo ze svůdců označen tímto znamením velebným«.[5])

To stačí k objasnění povahy amuletů pohanských, gnostických a všech pozdějších ritů magicko-židovských.

Amulety a philankteria pověrečná byly přivazovány na tělo za pronášení určitých formulí, kdežto medalie nábožných křesťanů jsou spojeny s obřadem zcela rozdílným, s návštěvou hrobů sv. mučeníků, neb jsou památníky slibu; nemají tudíž nejen nic

[1]) Tamže, tract. XIV., 4.
[2]) Tav. cronol. distoria de Mozzoni, sec. VII. 77.

[1]) Epist. Rom. Pont. a s. Hilario ad Pelagium II. T. I., pag. 469.
[2]) Sermo CLXIII. de tempore.
[3]) Sv. Jeronym, Epist LXXV., 3.
[4]) Adversus hereses, Lib. II., 57.
[5]) U Montfaucona Coll. Nova II.. 104.

společného s pověrečnými amulety, ba spíše jsou opak jich. Sv. Jan Zlatoústý, ačkoliv na jedné straně s takovou energií zakazuje věřícím všecky marné pověry pohanské, na druhé straně horlivě je vyzývá, aby spíše obraceli ve svých potřebách k sv. mučeníkům, přátelům to Božím a mocným orodovníkům u Něho.[1]) Rozdíl mezi jedněmi a druhými jest tudíž podstatný. Než někteří spisovatelé tvrdí, že sv. Otcové jedním a týmž zákazem zahrnují oboje, t. j. jak pověrečné amulety, tak i různá philakteria křesťanská obsahující verše sv. Evangelia, kteráž se nosila zavěšena na krku.

Jediný sv. Otec, který mluví o philakteriích křesťanských toho druhu jest sv. Jan Zlatoústý[2]) není však pravda, že zároveň zavrhuje amulety pohanské s philakteriemi evangelskými, činí toliko zmínku o zvyku panujícím u mnohých křesťanských žen, že nosí taková philakteria na krku. Ostatně římský breviář totéž tvrdí o sv. panně a mučenici Cecilii a za čest jí to klade, »že ustavičně nosila evangelium na prsou«.[3]) Sv. Isidor Pelusiota, žák sv. Jana Zlat., také se zmiňuje o philakteriích křesťanských; ale ani jeden ani druhý jich nezavrhují, ano ani nemluví o pověrečných amuletech nýbrž o »nápisech« židovských,[4]) t. j. o páskách s napsanými přikázáními, které si židé uvazují na hlavu a na ruce, aby je měli stále na paměti a ne z nějakých pověrečných úmyslů.

A jako Spasitel vytýkal fariseům, že více péče věnují svým philakteriím, nežli přikázáním Božím, tak i sv. Jan Zlatoústý kárá ženy křesťanské, které si více zakládají na těchto zevnějších znameních nežli na vnitrné úctě a dobrých skutcích. Rovněž i jinde,[1]) mluvě o těchto evangeliích zavěšených na krku v drahocenných schránkách, stále naléhá na to, aby měly sv. evangelium spíše zapsáno v srdci a duši, než na zlatě a stříbře, ale nezavrhuje jich. A sv. Jeronym[2]) ještě prudčeji kárá přepjaté zvyky své doby, že mnohé ženy pověrečné nerozumně užívají malých evangelií, dřeva kříže, kteréžto věci k náboženské horlivosti sice napomáhají.

Sv. Augustin klade philakteria evangelská proti pověrečným amuletům a chválí první, dodávaje: »Kladete-li si evangelium na hlavu k utišení bolesti, proč ne na srdce k uzdravení od hříchů«[3])

Toto všecko jsem předeslal z dávných věků křesťanských, abych upravil schůdnou cestu do našich rodin zamýšleným numismatům či medaliím křestním. »Nil subsole novum«, předsudky dob moderních dávno čteme vyvráceny v dobách předchozích. Jako jest kříž symbolem víry, kotva s křížem symbosem naděje, srdce s křížem symbolem křesť. lásky, tak i taková medalie s příslušným obrazem jest symbolem onoho velikého tajemství sv. křtu a zároveň ustavičnou viditelnou památkou na svatý slib mezi Kristem — Bohem a křesťanem. Nelze snad žádným vhodnějším způsobem poctíti křtěnce i jeho rodiče než takovým pěkně provedeným numismatem, s druhé strany pak kmotři tímto darem odbudou si část své kmotrovské povinnosti; neboť pokud bude křtěnec nositi křestní dar svého kmotra, pokud bude jej chovati v úctě, bude mu to stálým připamatováním na slavný slib, jímž se zavázal Pánu Bohu. *J. Vais.*

[1]) Adv. Jud. VIII., 6.
[2]) V homilii LXXII. na evang. sv. Matouše.
[3]) Viz čtení II. nokturnu na její svátek.
[4]) Srov. Mat., XXIII., 5.

[1]) Homolie XIX. k Antiochenským.
[2]) In Math., lib. JV., cap. 23.
[3]) In Johannem, tract. VII. 12.

Zpráva za měsíc únor.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalich, ciborium a monstrance: pro dp. Štěp. Krause, faráře v Gruntu. — Pozlacení a postříbření v ohni: monstrance, ciboria, dvou kalichů, kříže oltářního, lampy, kaditelnice a nádobky na svěcenou sůl: pro dp. Jos. Kroupu, faráře v Přemyslovicích na Moravě. — Patenka stříbrná: pro dp. Štěp. Krause, faráře v Gruntu. — Nádobky na sv. oleje: pro dp. Štěp. Krause, faráře v Gruntu a pro vdp. Jana Vychodila, děkana v Želechovicích. — Pacifikál: pro dp. Štěp. Krause, faráře v Gruntu. — Kaditelnice: pro důst. farní úřad v Chržíně a pro dp. Karla Appla, faráře v Plané.

Rozličné. Skupina svaté Rodiny, ze dřeva řezaná a polychromovaná: pro dp. Fr. Koudelku, faráře ve Svatoslavě na Moravě. — Obraz bolestné P. Marie: pro dp. Fr. Koudelku, faráře ve Svatoslavě. — Missaly: pro dp. Karla Appla, faráře v Plané, pro důst. farní úřad v Chržíně, pro dp. Fr. Hlavičku, administratora v Jemnici na Moravě, pro důst. farní úřad v Unhošti a pro dp. Fr. Halu, faráře ve Vrchoslavicích.

— Pultík pod missal, bohatě vyřezaný: pro dp. Fr. Halu, faráře ve Vrchoslavicích.

Paramenty. Kasule: bílá: pro sl. městskou radu v Libni; červená: pro vys. dp. dra Václ. Frinda, kanovníka na Hradčanech; bílá: pro dp. Em. Cífku, katechetu ve Slaném; červená: pro sl. výbor musejní společnosti v Humpolci. — Štoly: pro ctih. školní sestry v Praze a v Mariánských Láznich. — Pláštíky na ciboř: pro důst. farní úřad v Ořechu a pro nejd. p. Flor. Březinu, provinciála františkánského kláštera v Praze. — Velum skvostné: pro dp. Fr. Šerého, faráře v Štablovicích (rak. Slezsko). — Bursa ku zaopatřování nemocných: pro sl. zádušní úřad v Praze. — Korouhve: pro dp. Jos. Krátkého, faráře v Ptení na Moravě. — Šatičky vyšité na pražské Jezuľátko: pro blahorodého p. Ant. Kindrmanna-Amlera na Smíchově a pro ctih. uršulinský klášter v Praze. — Fialové sáčky na nádobky pro sv. olej: pro důst. farní úřad ve Fleissenu, pro dp. Štěp. Krause, faráře v Gruntu a pro vdp. Jana Vychodila, děkana v Želechovicích. — Zlaté třapečky ku klíčku od tabernaklu: pro důst. farní úřad ve Fleissenu.

Prádlo kostelní. Alba: pro sl. městský úřad v Libni; dvě rochety: pro dp. Fr. Štědrého, faráře ve Slavětíně: rocheta: pro důst. farní úřad v Ořechu.

Zpráva za měsíc březen.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Monstrance: stříbrná: pro dp. Fr. Šerého, faráře ve Štablovicích (rak. Slezsko); gotická: pro vysokorod. p. dra Hermenegilda Jirečka rytíře ze Samokova v Praze. — Pozlacení v ohni: kalichů: pro dp. Ant. Tscherneye, faráře ve Schnauhüblu, pro dp. Al. Hlavičku, faráře v Netíně a pro J. Jasnost paní kněžnu Schwarzenbergovou v Praze. — Patenky k zaopatřování nemocných: pro dp. Jana Davídka, faráře v Těnovicích, pro dp. Jos. Dyškanta, faráře v Černém Kostelci a pro vdp. Jana Cvrka, děkana v Chocni. — Nádobky na sv. oleje: pro dp. Jos. Davídka, faráře v Netíně, pro důst. farní úřad v Žehužicích, pro dp. Jos. Dyškanta, faráře v Černém Kostelci a pro dp. Fr. Brtníka, faráře v Soběchlebích. — Lampy oltářní: pro dp. Jos. Bouchala, faráře v Záhořanech a pro vdp Jana Cvrka, děkana v Chocni. — Svícny oltářní: pro dp. Dom. Brázdu, faráře v Drahno-Újezdě. — Mešní konvičky: pro dp. Jos. Dyškanta, faráře v Černém Kostelci a pro vdp. Fr. Trnku, místoděkana v Trnávce na Moravě. — Kropenky: pro důst. farní úřad v Šipíně a pro vdp. Fr. Trnku, místoděkana v Trnávce. — Kaditelnice: pro důst. farní úřad v Poříčí n. Sáz. a pro vdp. Fr. Trnku, místoděkana v Trnávce. — Kříž nad tabernakl: pro dp. Jos. Vlka, faráře v Třešti na Moravě. — Kříž kovový k průvodům: pro dp. Fr. Halu, faráře ve Vrchoslavicích. — Lucerny k průvodům: pro vdp. Fr. Preclíka, děkana v Církvici.

Rozličné. Missal se skvostnou vazbou: pro vys. dp. dra Mik. Karlacha, kanovníka na Vyšehradě. — Pultík pod missal: pro důst. farní úřad v Bratelsbrunnu na Moravě. — Harmonický zvonek: pro dp. Tom. Dadáka, faráře v Hradisku na Moravě.

Paramenty. Kasule: bílá: pro dp. dra Karla Řeháka, faráře v Praze; fialová: pro dp. Ed. Šittlera, faráře na Žižkově; dvě bílé svátební: pro nejd. p. Ferd. Wartra, inf. převora ryt. řádu maltézského v Praze; bílé: pro vysokorod. paní Irmu z Doubků v Praze, pro dp. Mor. Surmu, faráře v Kostelci na Moravě a pro dp. Václ. Nováka, faráře nad odpoč. ve Štěkně. — Pluvialy černé barvy: pro vdp. dra Karla Řeháka, faráře v Praze a pro důst. farní úřad ve Vilímově. — Štoly: pro dp. V. Vodičku, faráře v Ratibořských Horách, pro sl. správu král. zemské porodnice v Praze, pro dp. Fr. Brtníka, faráře v Soběchlebích a pro důst. farní úřad ve Slivicích. — Pláštíček na ciboř: pro dp. Al. Jedličku, faráře v Nemoticích. — Velum k požehnání: pro dp. Fr. Blažka, faráře v Krásné Hoře. — Vela do Božího hrobu: pro dp. Ant. Svobodu, faráře v Konojedech, pro dp. Fr. Brtníka, faráře v Soběchlebích, pro důst. farní úřad ve Chvatěrubech a pro sl. zádušní úřad v Praze. — Antipendium: pro ctih. klášter Voršilek v Praze. — Korouhve: dvě červené a dvě fialové: pro důst. farní úřad ve Vilímově; dvě bílé: pro dp. Fr. Preclíka, faráře v Církvici; červené: pro důst. farní úřad ve Velké Chýšce a pro důst. farní úřad ve Škramníku. — Baldachyn: pro dp. Al. Broula, faráře v Heřmanově Městci. — Birety: pro dp. Fr. Brtníka, faráře v Soběchlebích, pro dp. Fr. Linharta, katechetu v Haidě, pro vysokorod. paní Adélu ze Stanglerů na Horce a pro ctih. klášter Voršilek v Praze. — Komže pro kostelníky a ministranty: pro sl. hospodářský ústav král. hlav. města Prahy a pro důst. farní úřad ve Vilímově.

Prádlo kostelní. Rocheta a j.: pro sl. správu král. zemské porodnice v Praze; korporalia, cingula a j.: pro důst. farní úřad v Bratelsbrunnu.

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ na Král. Vinohradech.

»METHOD« vychází šestkráte do roka ve lhůtách dvouměsíčních. **Předplatné,** které činí poštovní poukázkou na celý rok **4 kor. 40 hal.,** přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech** (na faře), kam i **reklamace** se zasýlají.

Knihtiskárna »Politiky« v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 5. a 6. V Praze, dne 15. června 1900. Ročník XXVI.

OBSAH: Exkurse gotické. 3. Kostel sv. Bartoloměje v Kolíně n. L. — Osvračín. — Rokošín. Srbice. — Stanětice. — Z polské literatury umělecké a archeologické (Pokračování.) — Různé zprávy. (Valná hromada Jednoty pro dostavění velechrámu sv. Víta. Zpráva archaeol. sboru »Vocel« za rok 1897—1899.) — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc duben a květen.

Exkurse gotické.

3. Kostel sv. Bartoloměje v Kolíně n. L.

Napsal F. J. Lehner.

Nedlouho po zbudování arcijáhenského kostela sv. Štěpána v Kouřimi povstal v nejbližším sousedství rovněž nový chrám, založený v hlavních rysech dle téhož vzoru, ačkoliv v sestrojení architektonickém použil stavitel zcela jiné soustavy stavební. Jest to kostel sv. Bartoloměje v Kolíně nad Labem. Jeví-li se totiž kostel Kouřimský jakožto budova o vysoké lodi střední a obou bokových lodích o polovinu nižších, nad jejichž východních koncích zvedají se dvě věže, založil stavitel chrámu Kolínského na podobném půdorysu budovu stejnolodní, mající dvě průčelné věže na straně západní, k východu pak loď křížovou.

Jak stará jest osada Kolínská, není povědomo. Že však město za času Přemysla Otokara II. (1253—1278) již stávalo, nasvědčuje týž král, listem datovaným u Prahy 8. září 1261, jímž uděluje městu Přelouči práva a svobody, jaké toho času Kolín a Kouřim již měla.[1]) Týž panovník listinou, danou v Praze 26. října neznámého roku, chtěje, aby měšťané Kolínští město své silnými hradbami upevnili, osvobozuje je na čtyři léta od placení všech platův a úroků do komory královské, jakož i od odvádění cla po vší říši České a propouští jim též na tuto dobu důchody z městské rychty. Za to mají v té době město ohraditi a to tak, aby příkop kolem něho 20 loket široký byl s obou stran obezděn a aby lícní zeď městská i s parkanem byla zvýší 20 loket a dostatečně tlustá a široká,[1]) k hájení

[1]) *Jaromír Čelakovský. Codex Juris municipalis regni Bohemiae. Tom. II., 100. — Emler. Regesta II., č. 2825, p. 1236:* ad instantiam abbatis et conventus Oppatovicensis civitatem Bredlucz hodie Przelaucz ad ditiones monasterii spectantem omnibus juribus et libertatibus civitatum ad instar regiarum urbium Colonii et Kurimii impertivit, eiusmodi inquam jura concessit, qualia quantaque habet Magdeburgensis civitas...

[1]) *Jaromír Čelakovský. Codex* cit. 84. — *Emler. Regesta II., č. 2391, p. 1034:* ...volentes ut civitas nostra Colonie fortis valli munimine reboretur... Ipsi autem cives infra prefatos quatuor annos fossatam circa civitatem fodent in ea profunditate, quod murus, qui in ymo ipsius civitatis fossati usque superius a latere civitatis erigetur

opevněna v určitých vzdálenostech okrouhlými baštami a opatřena branami. Ohrazení a opevnění města bylo tak dokonalé, že považováno jest za vzor, dle něhož rozkázal král Kunrátovi řečenému Špitaléři, vladaři Býtovskému, opevniti město Jaroměřice na Moravě [1]) v době osmi roků po sobě následujících.

Kostel sv. Bartoloměje, zbudovaný na nejvyšším místě města těsně vedle hradeb, povstal bezpochyby okolo polovice 13. věku, ne-li o něco dříve, jak tomu stavební ráz a jistá úzkostlivost při sestrojování architektonickém nasvědčují, což z popisu budovy se objeví. Na sklonku první polovice věku následujícího zachvácena jest východní část kostela buď požárem anebo jinou pohromou, takže Karel IV. dal ji ubourati a na témže místě vysoké kněžiště vystavěti od Petra Parléře, stavitele hlavního chrámu sv. Víta na hradě Pražském. V bouřích válečných nebyl ovšem ani kostel ušetřen a měnil několikráte duchovenstvo různých vyznání.

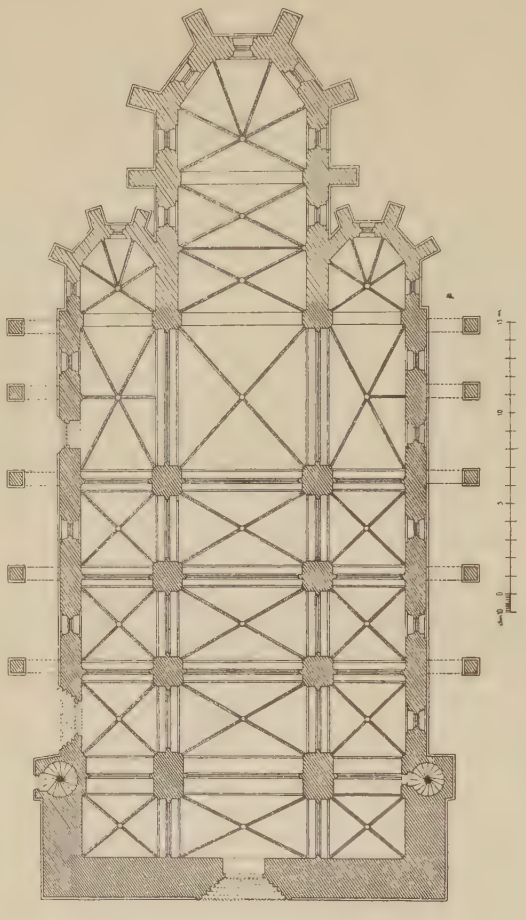

Obr. 1.

Nejzhoubnější pohroma potkala však kostel roku 1796, kdy požár v městě vzniklý zachvátil vysokou hlásnou věž před kostelem, odkud přepínal se dřevěný most na kruchtu kostelní a na obě průčelní věže. Hořícím mostem vnikl oheň do kostela a věží, zapáliv zároveň druhý dřevěný most, spojující nad štítem průčelním obě věže. Rozkacený živel ztrávil nejen veškeré krovy a střechy, jakož i vnitřní nábytek kostelní i s oltáři, nýbrž zničil vedle jiného též krásnou výzdobu hlavního portálu, kružbu okrouhlého okna průčelního, okrasu štítu a jiné drobné články architektonické, zejmena v oknech věží. Pevná klenba zachránila však vnitřek od další pohromy, který poskytuje dosud v celku týž obraz, jaký vytvořil stavitel 13. věku. Téměř po celou druhou polovici nynějšího věku obnovovala se budova soustavně a důkladně. Lze tedy důvodně doufati, že dojde časem i na zbytek, který po slohové obnově volá.

Půdorys trojlodní budovy tvoří ob-

sit viginti ulnarum computato barchano, qui super eundem murum erit, quem eciam murum cum barchano hiidem cives construent circumquaque, erigent eciam murum ab illa parte fossati, que occurrit primitus obvia civitatem volentibus ingredi, ab ymo fossati usque ad equalitatem terre superius eminentis, facient et fossatum ipsum tam amplum, quod a supercilio lateris, ubi barchanus erit, usque in alterius lateris supercilium, ubi murus erit terre tantummodo exequatus, sint viginti ulne in transversum, et hoc a parte superiori deducta per vacuum linea transversali, inferius vero in fundo ipsius fossati tot ulnarum spacium interierit ex transverso, quod secundum equipollenciam superiori proporcionatam amplitudine videbitur expedire.

[1]) *Jaromír Čelakovský* l. c. 86. — *Emler, Regesta II., č. 2392, p. 1035:* Eapropter civitatem nostram Jermen in marchia nostra Moravie sitam Ch. dicto Spitaler villico de Vetaw sub huius convencionis materie commisimus muniendam, videlicet quod dictus Ch. cinget civitatem Jermen circumquaque murorum ambitu, qui sint omnino conformes civitatis Colonie muris, scilicet quod tantam spissitudinem tamtamque altitudinem habeant, quantam dicte Colonie muri habent, ac turres in eisdem muris construi faciet, secundum illam distanciam qua turres distant in civitate Colonie, seiunctas a se invicem et distantes. Totidem eciam porte in Jermen fient, quot sunt in Colonia, et breviter illius disposicionis erunt muri in Jermen, cuius sunt in civitate Colonie, in portis, turribus, altitudine, spissitudine, meniis et aliis quibuscunque, hoc secluso verumptamen et excepto ac speciali quadam differencia denotata, quod circuitus murorum, quibus Jermen civitas debet ambiri, tante quantitatis erit, quante circuitus civitatis nostre Curiim, et tanta in se inclu-

délník 30·50 *m* dlouhý a 18·30 *m* široký (obr. 1.), který dvěma řadami pilířů, po čtyř s pravé i levé strany, rozvržen jest na tři stejně vysoké lodi; klenbová pole v lodi střední jsou obdélníková, v lodích bokových čtvercová. K trojlodí připojuje se směrem východním mohutná loď křížová, na venek nevybočující z hlavního zdiva, z níž k východu vystupovaly tři chory a to tímže spůsobem, jako dosud se spatřuje v klášterním kostele Tišnovském na Moravě.

pilířů přepínají se hmotné pasy ku stěnám věží směrem jižním, severním i západním, tvoříce bezpečné rámování tří klenbových polí, jejichž žebra křižují se v úhledných svornících, z nichž střední představuje hlavu muže s dlouhými kadeřemi a vousem zarostlou, oba boční pak vyzdobeny jsou listnatým ornamentem. Podobným spůsobem okrášleny jsou i hlavice přípor a konsolového sloupce, o kteréž žebra se opírají. (Obr. 2.)

Pilíře v lodi (obr. 3.) jsou čtyřboké

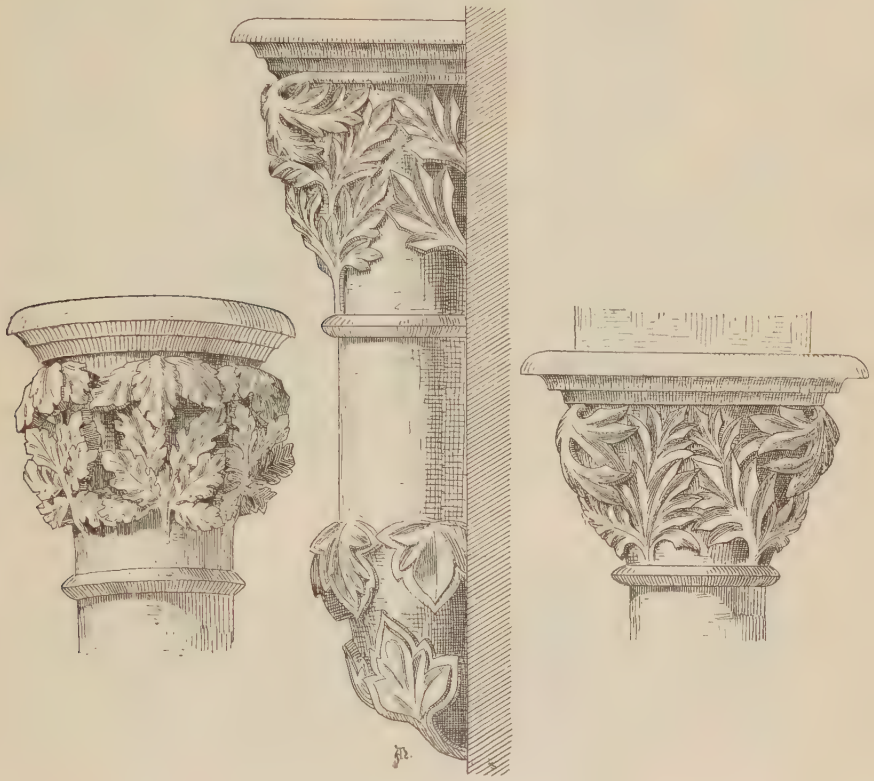

Obr. 2.

Vstoupivše do vnitř kostela hlavním portálem v průčelí, nacházíme se v podkruchtí, které zaujímá veškerou prostoru pod oběma věžmi a vybývajícího místa mezi nimi. Dvě strany věží vyrůstají ze zdiva přes dva metry silného na venkovských stranách, opírajíce se uvnitř kostela o dva mohutné pilíře, příporami na veškerých čtyř stranách opatřené. Od

dent dicti muri Jermen spacii quantitatem, quantam dicti muri in predicta civitate Currim continent et concludunt. Istud autem murorum opus idem Ch. infra octo annorum spacium ex nunc continuis numerandorum spaciis temporibus fieri procurabit, ita quod dictis octo annis tranactis opus idem totaliter sit completum.

hranoly, jejichž jádro téměř 2 *m* silné obklopuje osmero přípor, čtvero mohutnějších v prostředku čtyř stran a čtvero slabších v nárožích. Kolem každého pilíře obíhá společný trnož, svrchu nízkou, talířovitou patkou zakončený, která rázovitě vyznačuje stavitelství tohoto období. Válcovité přípory nejsou však žádnými prsténci přerušovány, nýbrž pnou se bezpřetržitě vzhůru, jsouce vesměs svrchu pokryty nádherně a přerozmanitě pracovanými hlavicemi (obr. 4, 5.), v jejichž plastické výzdobě spatřují se vedle rostlinných též lidské a živočišné živly. Z říše rostlinstva jsou zde zastoupeny: réva,

břečťan, bodláčí, listí olšové, dubové a kaštanové, slunečnice, růže, lilie, pivoňka a jiné květy; mezi lupením vyskytují se všelijaké hlavy, ptáci souměrně proti sobě stojící, ještěrky a jiné zvířecí podoby. Vše pracováno jest s obdivuhodnou zručností a jemností. Ku zvýšení plastického dojmu použito jest i polychromní výzdoby barvou zejména zelenou a hojně zlata, jak stopy dosud viditelné nasvědčují. Svršek pilířů nad hlavicemi pokryt jest společnou krycí deskou, která na způsob římsy kolkolem obíhá, spojujíc těleso bohatě rozčlánkované v nedílný celek.

V bokových lodích vystupují ze stěn proti pilířům podobně tvořené *nástěnné pilíře*, skládající se ze tří přípor v jedno spojených (obr. 6.), dole patkou, svrchu hlavicemi opatřených.

Na krycích deskách pilířů a nástěnných přípor spočívají *pasy* a *žebra klenby*. Pasy jsou velmi jednoduše článkovány, ukazujíce pět rovných stran osmihranu, shodujíce se s hmotností pilířů, o něž se opírají. Také žebra (obr. 7.) vynikají podobným rázem, podobajíce se klínu se sraženou spodní hranou, jsouce pouze po obou stranách prohloubena oblým žlábkem. Klenba jest vesměs křížová, v trojlodí do výše 13·30 *m* vystupující; pouze v obou bokových obdélnících křížové lodi 15 *m* vysoké přidána jsou ještě příčná žebra, avšak nestejným způsobem; v severní lodi nedosahuje totiž žebro až k nástěnné přípoře, což zaviněno bylo bezpochyby nějakou pohromou, poněvadž nelze si mysliti, že by původní stavitel byl zbudoval bezúčelně příporu zde dosud se vyskytující. Na jižní straně zachovalo se pouze příčné žebro od svorníku ke zdi. Nestejnost klenby možno odůvodniti zejména velikým požárem minulého století, kdy spousta hořících trámů na ni se sřítila. Ostatně nejsou ani veškeré pilíře tak přesně rozestaveny, jako v novém stavitelství bývá, což při většině starých staveb se opakuje.

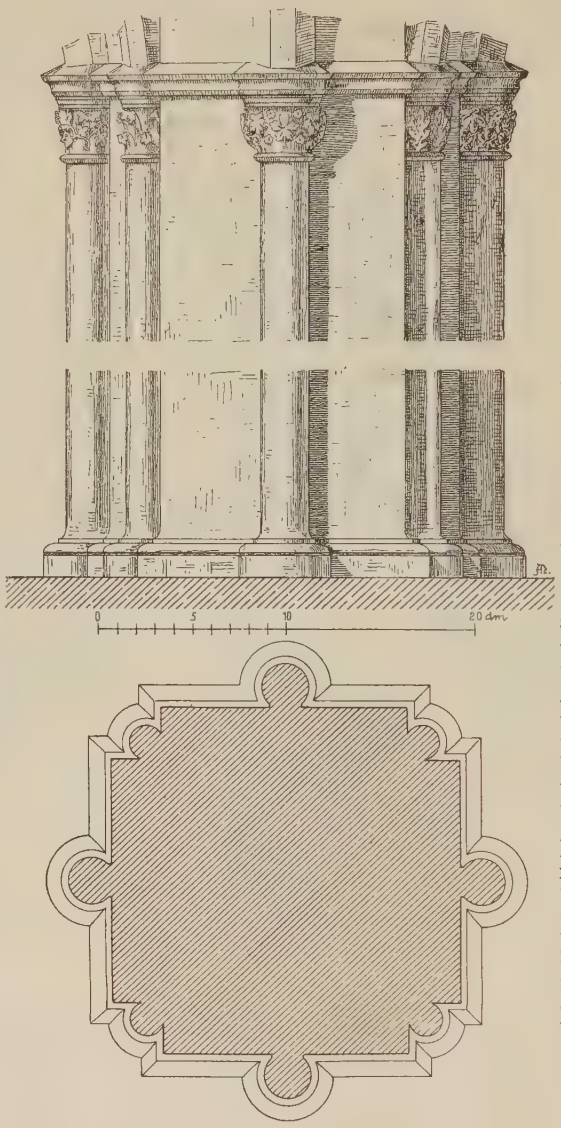

Obr. 3.

S nádhernou výzdobou hlavic shodují se též svorníky, z valné části listovím, také však lidskými hlavami, zajíci za sebou uhánějícími a jinou plastikou okráslené.

Z křížové lodi vybočovalo k východu prostranné *kněžiště*, po způsobu chóru Kouřimského, nad kryptou povýšené a pěti stranami osmiúhelníku zakončené. Prostora o dvou klenbových obdélnících (srovnej obr. 1.) sklenuta byla v téže výši, jako loď střední klenbou křížovou, polygonální závěr klenbou paprskovitou. Obě lodi bokové zakončovaly se k východu rovněž polygonálními závěry na způsob nízkých kaplí, ze stěny křížové lodi na venek po obou stranách kněžiště vystupujících, jejichž výšku naznačují dosud arkády 6·56 *m* vysoké, na jejichž východních stranách dochovaly se zlomky někdejších žeber klenbových. Zeď nad nimi vystupující byla prolomena okny (obr. 8.), z nichž jedno se ještě spatřuje. Tutéž úpravu nízkých závěrů z křížové lodi vybočujících, jakož i oken na svrchní stěně umístěných má též soudobý kostel kláštera Tišnovského, který s naprostou jistotou doplňuje, čeho kostel sv. Bartoloměje již ve 14. věku byl pozbyl.

Vnitřek kostela byl dostatečně osvětlen okny na všech stranách upravenými. V prostředku průčelní stěny nad portálem v jednotlivých klenbových polích, po dvou v lodi křížové. Původní okna byla vesměs úzká, pouze půl metru široká, za

Obr. 4.

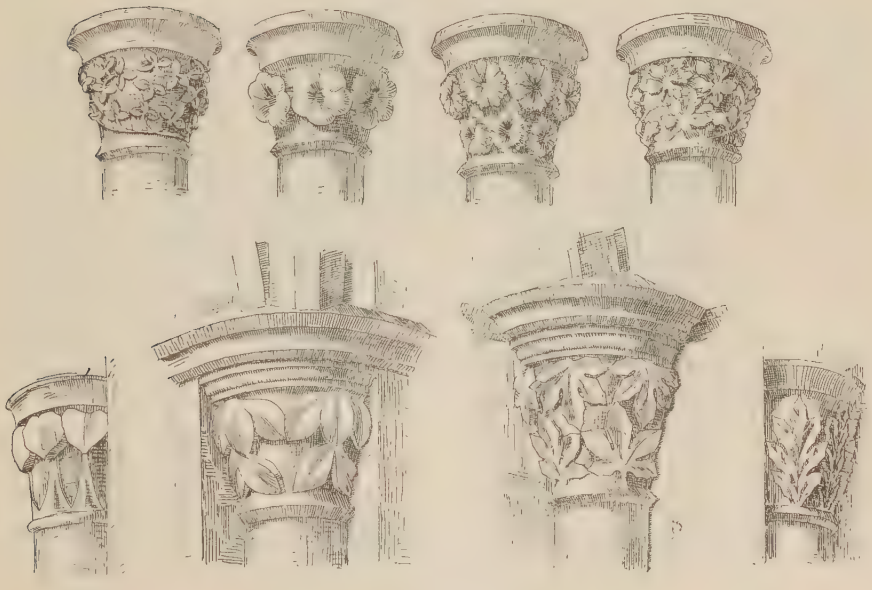

Obr. 5.

jest okrouhlé okno, kteréž při posledním požáru pozbylo bohužel nádherné kružby, jíž okrášleno bylo (obr. 9.). Obě bokové stěny mají po pěti oknech, po třech to však šest metrů vysoká, vyjímaje okna nad vchody bokovými prolomená, která jsou o něco kratší. Ostění jejich vybočuje na venek i do vnitř dosti silně. Jedinou

ozdobou jejich jsou nosy, lomený oblouk oživující. Tři okna, jedno na severní a dvě na jižní straně jsou v pozdější době

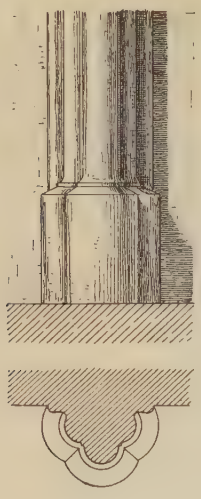

Obr. 6.

gotické valně rozšířena, prutem a kružbou oživena, jimž tuto na nákresu vrácena jest někdejší tvářnost. Podobné okno bylo též Kokovských zvaná. Kratší, ale ozdobnější okna byla prolomena ve vrchní stěně lodi křížové. Kněžiště mívalo dvě, polygon patero oken.

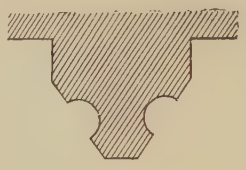

Obr. 7.

Mohutné pilíře, těžké pasy a žebra, jakož i úzká okna udílejí vnitřku ráz hmotnosti, který nezjemňuje ani soustava stavby stejnolodní, jíž stavitel tuto patrně poprvé použil, což i na vnějšku se pozoruje. Ačkoli zdivo půldruhého metru silné bylo by odolalo tlaku klenby, obehnal stavitel přece obě bokové stěny opěrnými pilíři, kteréž založil ve vzdálenosti dvou metrů od zdiva, sklenuv je teprve ve výšce obloukem k stěnám, tak že lze jimi volně procházeti, čímž podobají se spíše opěrným obloukům než pilířům, nejsouce ani z valné části postaveny

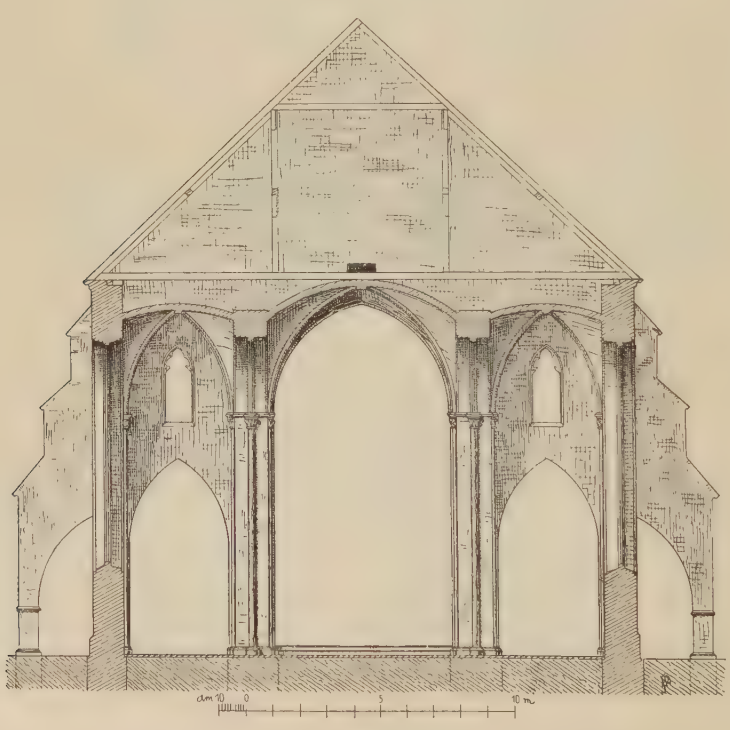

Obr. 8.

na jižní straně, kde roku 1525 založena byla dosud stávající kaple zbudovaná od Semechovských ze Semechova, nyní kaplí přesně v osách vnitřních přípor a pilířův. Upřílišněná hmotnost stavby nebyla však nikterak na závadu ozdobnosti, jíž zejména

strana průčelní vynikala. Čtyřbokové věže přecházejí ve výši římsy kostelní v osmihrany (obr. 10.), na veškerých stranách oživené okny lomeným obloukem sklenutými ve čtvero patrech, oddělených horizontálními římsami, na hranách pak vystupují štíhlé polosloupky, na spodním konci zakončené drobnými konsoly. krásu lze nyní jen stěží stopovati. Hluboké ostění ozdobeno bylo čtvero polosloupky na nízkých trnožích po obou stranách; každý z polosloupků spočíval na talířovité patce, svrchu pak nesl hlavici lupením okrášlenou, článkovanou deskou pokrytou. Odtud přepínaly se lomené oblouky, jejichž prostranná úžlabí vyplňovaly figurky

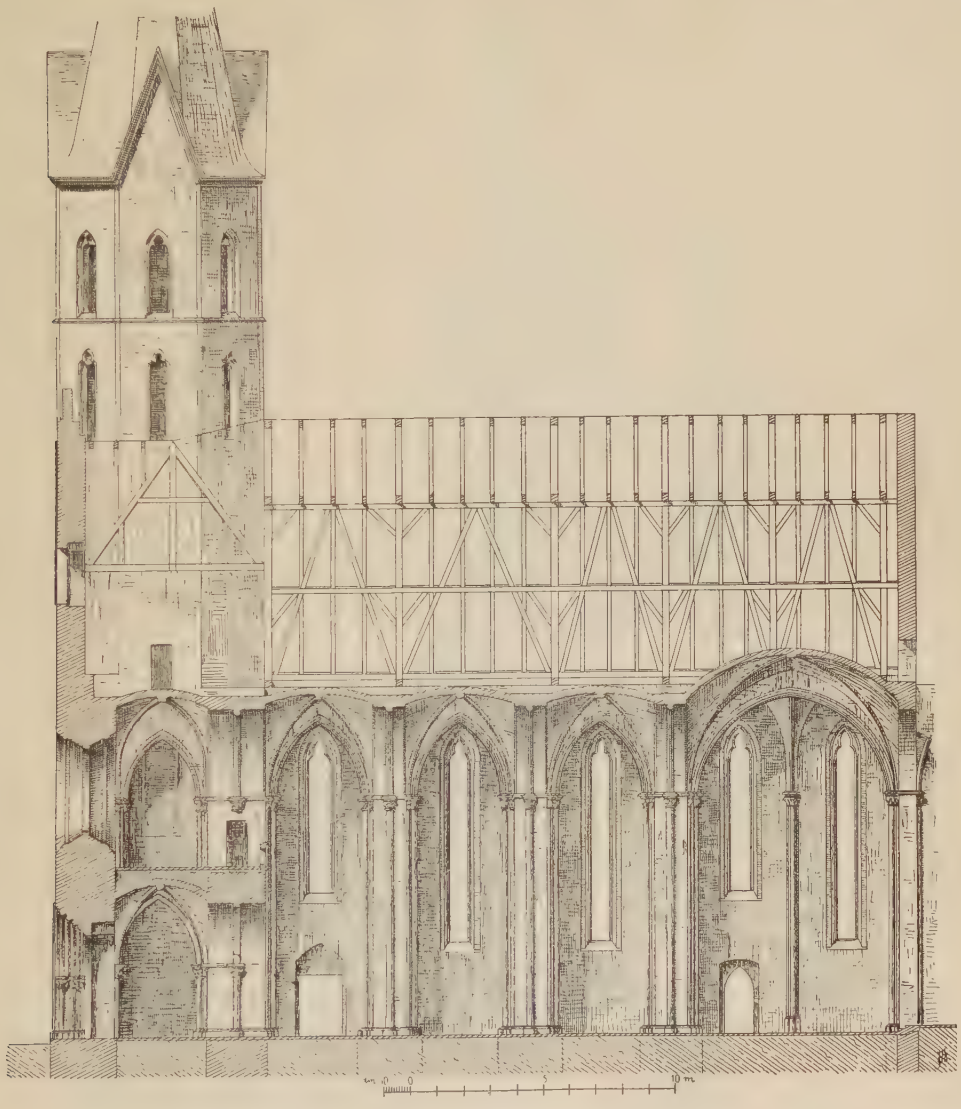

Obr. 9.

V prvních třech patrech vyskytují se ještě zbytky někdejších kružeb, jimiž okna vyzdobena, posledním však požárem zničena byla. Štíhlé věže, kružbami vyplněné, byly zajisté nevšední okrasou kostela. Nyní jsou okna většinou zazděna, věže pak jehlanci pokryty.

Achitektonickým skvostem průčelí býval však hlavní portál, jehož někdejší stojící na konsolech, nad jejichž hlavami vznášely se gotické baldachýnky.

Nemenší ozdobou průčelí kostelního bylo kulaté okno, mající 3·40 *m* v průměru, nad portálem, vyplněné nádhernou kružbou, jejíž nepatrné zlomky dosud se dochovaly.

Svršek štítu průčelního oživovala dvě

malá okna. Ostatní výzdobu zničil požár naprosto.

Kromě hlavního portálu vcházelo se do kostela též ze strany severní dvěma menšími portálky. Jeden nacházející se vedle věže míval s obou stran po třech

váním a opatřené kruhem, jejž v tlamě drží volská hlava. Druhý portálek v křížové lodi má pouze po jednom polosloupku z té i oné strany.

Mezi první a druhý opěrný pilíř na straně jižní postavena byla v 16. století

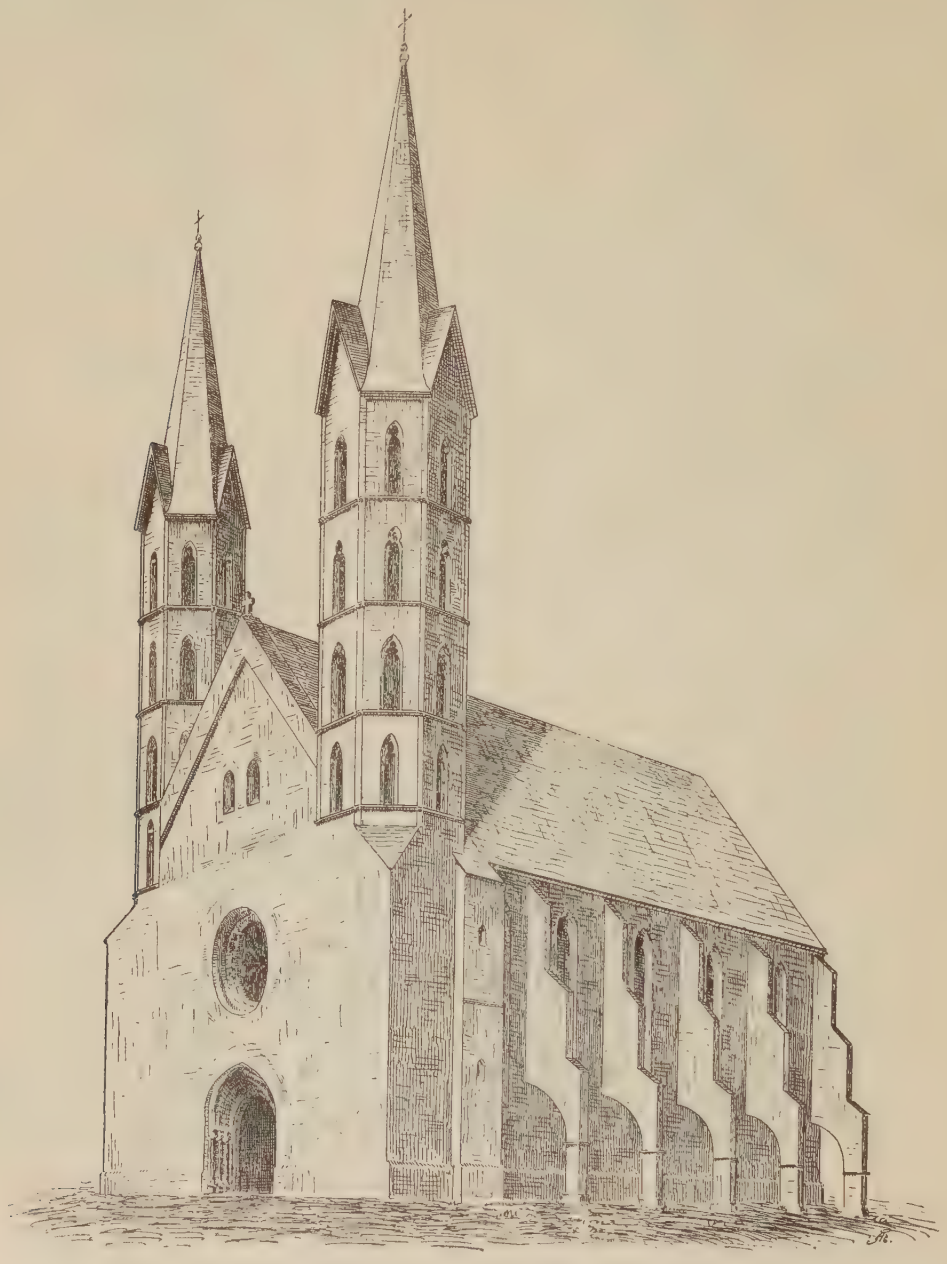

Obr. 10.

sloupcích, z nichž zbyly dosud talířovité patky; tři archivolty obstupují figurální tympanon, na němž dva klečící andělé po obou stranách tabernaklu koří se nejsvětější svátosti. Portál dochoval si původní dubové dveře, pobité železným ko-

kaple polygonálně zakončená, o které svrchu zmínka učiněna byla.

Kostel zbudován jest z lámaného kamene, pouze nároží a hřbety pilířův obloženy jsou tesaným kamenem.

OSVRAČÍN.

Podává Fr. Lang, farář v Milavčích.

Osvračín, okres a hejtmanství Týn Horšovský, 112 domů, 613 obyvatel českých, dvoutřídní obecná škola.

Kostel v Osvračíně stával bezpečně již v druhé polovici 14 stol., nebylo-li tu fary již dávno před tím, čemuž zdá se nasvědčovati, že r. 1357 připomíná se tu plebán, jenž t. r. uváděl nového faráře do Hlohové.[1]) Patrno z toho, že již před r. 1350 samostatná fara tu bývala. Právo podací příslušelo vladykům Osvračínským. Ratmír nebo Racek z Osvračína postoupil r. 1382 třetinu podacího kostelního Ješkovi Kozíhlavě z Pnětluk, jenž tu jakási práva měl.[2])

Farář zdejší platil r. 1384 14 gr. půletního papežského desátku.[3])

Když pak r. 1385 zdejší farář Vojslav zemřel, přeli se o podací kostelní Kunata a Sezema z Bělé, rodu Vrtbovského, s Nachvalem (Nachodem) z Osvračína, ale patrně bylo právo na straně Nachvalově, jehož kandidát Vilém ze Žďáru sem byl dosazen.[4]) Potom r. 1394 dělí se o právo podací Nachval s Michálkem z Dubé, který se roku 1389 psal také z Osvračína a měl v erbu orlici.[5]) Tehdy totiž Vilém farář měnil za souhlasu zmíněných patronů s Jimramem, oltářníkem sv. Kříže v kostele sv. Mikuláše na Starém městě Pražském (Týnský kostel).[6]) Michálek postoupil nedlouho potom své zboží v Osvračíně bratřím svým Bohuslavovi a Václavovi z Otěšic, kteří r. 1402, když farář Jimram měnil k oltáři sv. Jiří do Stříbra, sem dosazovali Jindřicha Kabáta, faráře Šitbořského.[7]) Po několika letech se Václav oddělil a zůstal Bohuše sám v držení Osvračína, jenž pak r. 1417 po smrti Jindřichově sázel sem faráře Martina[8]), který tu zůstal do roku 1433, kdy se dostal do Přestavlk. Tehdy sem jiný farář nebyl jmenován.[9])

V rodu Otěšických, kteří měli v erbu dvourohou vidlici bez násady v červeném poli, zůstalo právo podací až asi do r. 1474, v kterémž roku připojen Osvračín Půtou z Ryžmberka ke Švihovu. Půta zemřel r. 1504 a po smrti matky Bohunky z Lomnice dostal syn jeho Jindřich Osvračín[1]) a prodal jej i s podacím Janovi Vidršperkarovi z Vidršperka, od něhož r. 1544 přešel na Markétu Kočovskou z Křimic.

V rodině vladyk z Kočova zůstal Osvračín do r. 1619, kdy Jiřík Kočovský zemřev odkázal vše sestře své Anně provdané Černínce a synům jejím. Z těch synů převzal pak r. 1625 statek Osvračínský Jiří Černín z Chudenic.[2])

Fara Osvračínská bezpochyby ve válkách husitských byla opuštěna, ač v pozdějších dobách tu mohli působiti kněží podobojí. Tomu zdá se nasvědčovati, že r. 1652 komise nad reformací postarala se, aby faráři Blíživskému, který od roku 1650 faru tuto prozatím spravoval, jistý plat z ní dáván byl. Poněvadž pro veliký nedostatek důchodů nechtěl žádný zde přisluhovati, slíbil tehdejší kollator Jiří nejstarší Černín z Chudenic za sebe i budoucí držitele, aby budoucně farář Blíživský svou poctivou mzdu při posluhování třetí neděli a opatření chudých dušiček s potřebnými svátostmi míti mohl, z dědiny v Kolýbkách dávati dva strychy žita, dva ječmene a dva ovsa, a to na časy budoucí a věčné. Tolikéž ze vsi Osvračína, v kteréž tehdy dvanáct osedlých sedlákův a 5 pustých se nacházelo, měl každý osedlý dáti každoročně po $^3/_4$ trojího obilí žita, ječmene a ovsa. Podobně z Mimova, Domažlickým náležejícího, však Ladislavovi Vidršperkarovi zastaveného, jeden osedlý tolikéž a 4 chalupníci po půl čtvrti téhož obilí dáti měli. Z Močerad, Divišovi Lvovi Žákavcovi náležejících, od 11 osedlých sedláků tentýž desátek odváděn býti měl.

V té komisi zasedali Rudolf Roder z Felsburku, probošt Staroboleslavský, Jan Ignác Engelbert z Pěšinu, arciděkan Týna Horšovského, Jan Karel z Přichovic, Jiří nejst. Černín z Chudenic a purkmistr s konšely města Domažlic.[3])

Ve spojení s farou Blížejovskou zůstal pak Osvračín až do r. 1785, v kterémžto roce zřízena nákladem matice

[1]) Lib. conf. I., 46.
[2]) Rel. tab. I., 472.
[3]) Mardet. 235.
[4]) Lib. conf. III., 171.
[5]) Arch. čes., IV., 526.
[6]) Lib. conf. V., 200.
[7]) Lib. conf. VI., 70.
[8]) Lib. conf. VII., 235.
[9]) Lib. conf. IX., 192.

[1]) D. Z. 252. A. 6—14.
[2]) Sedl. IX.
[3]) Pam. kn. Týnská.

náboženské lokalie, která r. 1857 povýšena na faru.[1])

O zřízení vlastní duchovní správy působili tu: Od r. 1785 P. Faustus Albert ze Sušice, kapucín z Týna Horšovského a profesor theologie, který r. 1789 vysvětil nový hřbitov k Staňkovu ležící. Potom od r. 1804—6 Antonín Hermann, od r. 1821 František Škarnitzl, od roku 1839 Adam Kacerovský, bývalý lokalista v Milavčích, od r. 1859 Josef Král, jenž r. 1863 stal se farářem v Bohutíně u Příbrami, od r. 1864 František Bureš, od r. 1870 Josef Roušal, od r. 1880 Vojtěch Lexa, od r. 1887 Lambert Ludvík a od r. 1890 Václav Švejda, bývalý kaplan v Novém Etinku.

Matriky vedeny od r. 1784 v řeči české.

R. 1841, dne 29. června prodala hraběnka Johanna z Čavriari panství Osvračínské Ondřeji Zieglerovi, jehož potomci je posud drží.

[1]) Trajer, 784.

ROKOŠÍN.

Podává **Fr. Lang**, farář v Milavčích.

Asi 1/4 hodiny severně za Ronšperkem podle císařské silnice do Hostouně nalézá se nyní panský dvůr řečený u sv. Jiří (Sct. Georgen). V pradávných již dobách tu stával kostel a fara pod patronátem rodiny Herštýnských, jimž zboží této krajiny náleželo. Před r. 1359 byl tu farářem Petr, jenž pro nějaký přestupek byl od Alberta, řádového kanovníka a polepšovatele kleru (canonicum regularem et correctorem cleri) zbaven fary. Tehdy Herštýnští již se byli z krajiny zdejší vystěhovali a podací právo přešlo na Zdeňka z Pozvic, který sem t. r. dosadil Matěje z Mutiny neb z Mutěnína.[1])

K tomu kostelu náležela také polovice zboží ve vsi Sedlci (Sadl?), kteréž bylo poněkud vzdálené. Proto farář Matěj s povolením konsistoře prodal to zboží r. 1368 právem emphyteutickým sedlákovi Martinovi, naproti tomu koupil od panoše Vícemila v Rokošíně pět jiter polí.[2])

R. 1384 platil farář Rokošínský 6 gr. půlletního papežského desátku. Možno z toho souditi, že příjmy tu byly velice malé.[1])

Před r. 1390 byl tu plebánem Albert de Boemicz, jenž se z neznámé příčiny fary té vzdal, a tak r. 1391 dosazovali sem bratří Hrubek Švonanger z Heršteina a Sezema z Heršteina faráře Václava, syna Blažejova z Rokycan.[2])

Brzo potom připadlo zboží Rokošínské klášteru Pivoni, který pak faru tu svými členy administroval. Tak připomíná se r. 1427, že zemřel bratr Jakub, správce kostela v Rokošíně, a převor Petr s konventem dosadil sem bratra Mikuláše téhož řádu sv. Augustina.[3])

Co v pozdějších letech se stalo a kterak bouře husitské tu přešly, jest neznámo, ač fara tu zůstala až do válek švédských, v nichž ves a fara Rokošín zpustly, kostel pak sv. Jiří, při němž dvůr znova postaven, na rozkaz císaře Josefa II. 1787 zbořen.[4])

[1]) Lib. conf. Tingl I., 88.
[2]) Lib. erect. I., 68.

[1]) Mardet, 235.
[2]) Lib. conf. V., 58.
[3]) Lib. conf. VIII., 128.
[4]) Mardet, 195. Trajer 800.

SRBICE.

Píše **Fr. Lang**, farář v Milavčích.

Srbice, okr. Nová Kdyň, hejtmanství Domažlice, 35 domů, 279 obyv. čes., jednotřídní obecná škola.

Nedaleko vsi Srbic na mírném návrší nalézá se prastarý kostel sv. Vítu zasvěcený. V presbyteriu nad oknem na straně epištolní nalezá se nápis: Anno 1199, o němž v starších inventářích se

připomíná, že zněl: Anno 1199, 28. Octobris fuit restaurata.

Jisto jest, že před r. 1226 darovala Přibyslava, choť Chotiborova, ves tu klášteru Doksanskému, v jehož majetku zůstala až do válek husitských. Proto i klášter ten vykonával tu právo podací a o kněze sám se staral. Odtud lze si vysvětliti, že v knihách konfirmačních o Srbicích velmi sporé zprávy se zachovaly.

Před r. 1384 byl plebánem v Srbicích Oldřich řečený Hložek z rodiny vladyk Hlohovských, jenž byl spolupatronem kostela v Hlohové.[1])

Toho r. platil farář Srbický 19 gr. půlletního papežského desátku.[2])

Statek Srbický spravoval klášter Doksanský skrze jisté osoby, k nimž lze počítati také Petra Hrabance z Kalivody, který r. 1389 daroval ke kostelu tomu půl kopy gr.[3]) Tito správcové sídleli bezpochyby na tvrzi Srbické, odkud statky ty vydatně mohli chrániti.

V bouřích husitských byl tu farář Jan (Henslin), jenž k r. 1426 připomíná se již zemřelý, a tehdy byl již patronem toho kostela Jaroslav Plichta z Žirotína, který sem dosazoval faráře mistra Jakuba Štěknu z Královic. Uváděl pak toho faráře plebán z Nové Plzně, quia tutus accessus non patet ad dictam ecclesiam in Srbicz, t. j. poněvadž cesta k řečenému kostelu pro nepokoje v kraji nebyla bezpečná, vykonáno zákonité ohlášení v Nové Plzni.[1])

V tehdejší době již byla asi Koloveč filiálním kostelem Srbickým, který posléze se nazývá i děkanským.

Potom po celých sto let není o Srbicích nic známo, leč že připadly k panství Roupovskému. Když pak r. 1573 dělili se synové Adama Roupovského, dostal Srbice s jiným zbožím na díl svůj Hynek z Roupova,[2]) jenž však r. 1580 Srbický statek prodal Jindřichovi star. Žákavcovi z Žákavy, který tu r. 1590 zemřel a před oltářem pohřben jest. Potomek jeho Diviš Žákavec ze Žákavy r. 1652 sprostředkoval u konsistoře, že fara Srbická přeložena do Kolovče a stala se kostelem filiálním. Z nářku, který vedl Kolovečský farář Ředina (1693—1698), lze souditi, že přenesení to vyneslo patronovi veliký užitek, poněvadž mu zůstaly všecky grunty fary Srbické.[3])

Kostel v Srbicich dosud má jmění 19 jiter 14.450 čtv. sáhů poli, 1 jitro 470 čtv. sáhů luk a 2 jitra 280 čtv. sáhů pastvin.[4])

[1]) Lib. conf. III. 166.
[2]) Mardet, 235.
[3]) Lib. erect. XII., B., 1.

[1]) Lib. conf. IX., 115.
[2]) D. Z. 65. D. 13. Sedl. IX., 55.
[3]) Matr. Koloveč z r. 1665.
[4]) Trajer, 819.

STANĚTICE.

Podává **Fr. Lang**, farář v Milavčích.

Stanětice. okres Nová Kdýň, hejtmanství Domažlice, 50 domů, 317 obyv. čes., dvoutřídní obecná škola.

Kostel a fara bývala v Stanětících snad již v XIII. století, jistě však již v první polovici XIV. století.

Tehdy náležela ves ta Hynkovi z Bukova, který tu právo podací vykonával, když kolem r. 1358 farář Bohuněk zemřel, dosadiv sem kněze Svatoslava z Nahošic.[1]) Dlouho už potom to zboží nedržel, neboť již r. 1363 podával sem — když před tím Svatoslav byl jinam odešel a faru obdržel Bedřich, jenž toho roku zemřel — Břeněk z Ryžmberka Mikuláše kněze Jindřicha z Rossawy.[2])

Břetislav z Ryžmberka byl bratr Děpolda, jenž r. 1360 patronoval v Zdemimilech. Jich některého syn byl Ojíř z Ryžmberka, jenž r. 1372 po resignaci Svatobora faráře zdejšího dosazoval sem sám kněze Oldřicha.[1])

Častou změnu farářů zdejších dlužno vysvětliti si malými příjmy, jež posouditi lze dle půlletního papežského desátku, jehož 14 gr. r. 1384 fara tato platila.[2]) Jakási práva nabyl zde Hynčík řečený Pluh z Orlíka, který po smrti faráře Oldřicha r. 1390 společně s Ojířem z Ryžmberka dosazoval kněze Pavla, syna Klementova z Domažlic.[3]) Ojířův

[1]) Lib. conf. I. 74.
[2]) Lib. conf. I., b 23.

[1]) Lib. conf. II., 79.
[2]) Mardet, 235.
[3]) Tingl. V. 41.

syn Břeněk z Ryžmberka r. 1403 prodal panství své, a kdo potom Stanětice s podacím držel, není úplně jasno. Když totiž farář Pavel r. 1406 měnil s Přibyslavem, plebánem v Hradci, nelze jméno patrona čísti vyjma přídomek de Stanietic.[1]) Zdá se však, že to byl týž Jeníšek ze Stanětic, jenž r. 1412 svolil ku směně téhož Přibyslava s Petrem, plebánem v Drahově,[2]) a r. 1414, když Petr místa svého se vzdal, sem Václava, faráře z Bukovníku, podával.[3])

Však již r. 1423 připojeny Stanětice ku panství Ryžmberskému. Tehdy po smrti Václavově podávali sem Bohuslav z Janovic seděním na Ryžmberce a bratří jeho Janek a Půta Jana z Klatov.[4])

Jsou to bratři onoho Racka z Janovic, jenž po r. 1403 objevuje se jako pán na Ryžmberce a r. 1420 za Vyšehradem od sedláků českých byl umlácen. V rodu Janovických zůstal majetek v Staněticích, dokud drželi Ryžmberk a právně přešel pak r. 1508 na Břetislava Švihovského z Ryžmberka. V těch dobách asi Stanětice již velmi poustly, neboť r. 1535, když panství Ryžmberské Eva Švihovská ze Sudoměře a Ryžmberka koupila, jmenován »dvůr pustý v Staněticích.« Později vše přešlo do rodu Gutšteinských. Při dělení bratranců Jana, Viléma a Jiřího z Gutšteinu připadly Stanětice celé Janovi Vilémovi, jenž odkázal zboží své sestře Sidonii provdané za Petra Karla Holického ze Sternberka a strýci svému Jiřímu r. 1584., od níž Stanětice i s podacím koupil Jan starší Videršpergar z Vidršperka na Mutěníně. V té době tu snad bývali ještě faráři, ale v 17. století, jak matriky úbočské svědčí, náležely Stanětice jako filiální kostel do Úboče a později do Nové Kdyně. Služby boží tu konány každou třetí neděli a pak v druhý svátek Hodů Božích, jakož i na posvěcení chrámu a to v neděli po sv. Václavě. I v té době pochováváno snad bývalo na hřbitově Stanětickém, jenž se kolem kostela prostíral. Gubernialním dekretem ze dne 21. Okt. 1785 zřízena tu opět samostatná fara a dne 31. ledna 1787 dosazen tu prvofarář exjezuita P. Ignác Šuster; dotace farářova padla na náboženskou matici. R. 1788 dne 19. marce převzala vrchnost, totiž hrabata Josef a Filip ze Stadionů patronát, který zůstal až na naší dobu.

[1]) Em. L. c. VI., 195.
[2]) Lib. conf. VII., 40.
[3]) Em. L. C. VII., 107.
[4]) Em. L. c. VIII., 48.

Z polské literatury umělecké a archaeologické.

Napsal **Jaromír Špička.** (Pokračování.)

Po studiu tomto následuje článek Maryana Sokołowskéhо. »Trzy zabytki dalekiego Wschodu na naszych ziemach.« Památkami těmi jsou: medalion se záhadnou postavou, jímž se obíral Lelewel, náčiní vykopané v Dobieslawicích a nalézající se nyní v Museu XX. Czartoryských v Krakově a relikviář nalezaný před několika léty v katedrálním chrámě na Wawelu, o němž svého času psal kanovník Polkowski. Lelewel v »Polsce wieków średnich« podává kresbu měděného medalionu, který za jeho časů vykopán byl z jakési předhistorické polské mohyly. Kresbu tu autor k svému článku připojuje. Vidíme na ní postavu vousatého muže s dlouhými vlasy, obráceného ku levé straně. Muž ten má klobouk s širokým a zlehka vzhůru ohnutým okrajem na hlavě, levou rukou podepřený má bok a ve vyzdvižené pravé drží hůl, opatřenou rukojetí a sedí na křesle, nebo trůně, opíraje nohy na podnožku. Mezi holí a figurou vyobrazena jsou dvě kolečka s hvězdami ve středu, jako sloučena v sobě v jeden celek, jímž ze zadu za trůnem odpovídá kolečko třetí, rovněž takové a právě takovou hvězdu ve středu svém mající. Sukně postavy té jest dlouhá, plná záhybů souběžných, drobných, podlouhlých, jež na prsách přetnuty jsou řadou záhybů příčných. Konečně hlava a nohy postavy té podány jsou v profilu a střed těla nakreslen jes přímo proti nám.

V delším pojednání přichází spisovatel k závěru, že medalion jest starožitný, asiacký pod vlivem chaldepsko-asirským povstalý, že však není starší nad VI. věk před Chr., že dostal se do řeckých rukou a obchodem pak dále.

V r. 1834 nebo 1836 byl na pozemcích vsi Sędziszowicích, náležející k velkostatku Dobieslawicům, v okresu Pinczonském vykopán poklad, sestávající z mincí, jež v polské numismatice důležitou hrají úlohu. V pokladě tom nalézaly se, jak píše Bandtkie: mince německé, Otona III. († 1002), Jindřicha II. († 1024) a jakýchsi blíže nenaznačených biskupův; mince anglosaské: Ethel-

reda II. († 1013); uherské: krále Ondřeje († 1060), sv. Ladislava († 1095) a Kolomana († 1115); konečně polské: Vladislava Hermana († 1102) a Boleslava Křivoústého († 1139). S mincemi nalezeny, jak udává Stronczyński, zároveň zbytky klenotnických prací a kousky stříbra. Část pokladu rozutíkala se ihned po nálezu, část ač ovšem daleko menší rozdala majitelka statku mezi milovníky numismatiky, část pak uchovala. Poklad ten přešel pak dědictvím na vnuka majitelčina knížete Vladislava Czartoryského a po té do musea XX. Czartoryských v Krakově.

Z nálezu toho pochodí z bohatých sbírek musea: 1. 30 mincí Vladislava Hermana s třemi věžemi z jedné strany a nápisem »Cracov« neb »Vlads« s druhé. 2. 33 mincí Boleslava Křivoústého s figurou knížete na trůně z jedné a křížem a nápisemi buď »Boleslav« neb »Denarius«, v rozmanitých variantech z druhé strany. 3. jeden neobyčejně řídký amulet s podobou sv. Vojtěcha, žehnajícího klečícího Boleslava a 4. značná část t. zv. denarův Rixy. Poklad pocházel z první polovice XII. století, z časů Boleslava Křivoústého. V témže čase byly s ním zakopány i druhé předměty, zejména náčiní. V památečním brakteatě jest sv. Vojtěch bez infuly a svatozáře, v levé ruce drží zahnutou biskupskou berli a pravou žehná a má na sobě ornát trojhranné formy, opakující se na všech památnících těch časů.

Náčiní, které dle živé a bezprostředně od majitelky statků kněžny Sapiehové pochodící tradice vykopáno bylo zároveň s oněmi mincemi, skládá se z podlouhlého, elipsovitého šálku o dvanácti výstupcích či polích, opřeného na nízké, malé rovněž elipsovité podstavce. Pohled na šálek ten ze spodu a ze strany autor k článku připojuje (tři čtvrtě přirozené velikosti). Jest z kutého stříbra, v částích vypuklých a ornamentalních ryt obyčejným, špičatým nástrojem a potažen dosti silně jasněžlutým ohnivým pozlacením. Dolní část lita jest ze stříbra s přimísením olova. Vysoká jest nádoba ta 0·05½, dlouhá 0·27¾; šířka v největším místě obnáší 0·19, podstavec sám má výšku 0·02. Celek váží 666·5 grammu. V době nálezu podstavec i šálek byly odděleny od sebe a po vykopání sletovány na novo.

Spisovatel uvádí, že na první pohled lze lehce seznati, že není tu co činiti s místním výrobkem, nýbrž takovým, který obchodem dostal se do polského kraje. Z dvanácti polí dělících zevnitřní povrch šálku a jakby spjatých s sebou sponou, dva větší zaujímají její délku, dva menší šířku a ostatních osm vyplňuje místo mezi těmi čtyřmi poli. Na dvou největších polích máme před sebou po postavě ženské, obrácené na pravo, spatřované v profilu, držící páva, jehož krmí z nádoby podobné té, za její ozdobu slouží. Na ostatních polích nalézáme na dvou po perličce numida meleagris a rostlinné ornamenty a čtyřikráte v nich se opakujícího jelena, jejž pes honí.

Šálek ten náleží ke kategorii mís, nálevek a šálku, jedním slovem stříbrných, pozlacených nádob, jež v poslední době živě počaly zajímati vědu. První nádoby takové popsal a v dosti nepřesné kresbě uveřejnil president de Brosses již v polovici předešlého století. O jiných psali: Kochler v r. 1803, Cunnigham v r. 1838, Gerhard v roce 1843, Boetling v r. 1848, Longpérier několikráte a naposledy v r. 1873, Stephani v letech 1875, 1878 a 1879, Aspelin a konečně Odobesco, který v roce 1885 až 1886 v souboru podal práce svých předchůdců a nejvíce se přičinil k rozluštění vížících se k nádobám těm záhad. Kromě několik nalezených nad Indem, skoro všechny dosud známé nalezeny byly v rozmanitých dobách nad břehy Kamy a Volhy v gubernii Permské a slují proto permskými starožitnostmi. Teprve před nějakým časem známý francouzský archeolog Germain Bapst předložil spolku starožitníkův francouzských řadu fotografií nádob starožitných nalezených na Kavkaze. Nejznačnější část nádob těch náleží hrabatům Sergejovi a Řehoři Strogonovým v Petrohradě, několik jich jest v petrohradském Ermitáži, jednu má kníže Obrleński v Moskvě, jedna jest v Louvru a jedna v bohaté sbírce barona Sellière v Paříži. K ním přistupuje pak nádoba musea knížat Czartoryských v Krakově, vykopaná v Dobieslavicích. — V předešlém věku považovány byly za výrobky skytské, aneb se ani nepokoušeno o bližší vypátrání jich původu.

Na to podává autor obšírnější pojednání o počátku a vývoji kultu bohyně lásky a ženskosti nejprve u Chaldejců, pak Babiloňanů, po té Peršanů a u jiných národů Asiatských se vyskytujícím o uctívání pod různými jmény mezi národy těmi se vyskytující bohyně té a přichází pak k závěru, že nádob oněch při kultu bohyně té používáno. Nádoby ty mají lišící se od sebe některé podrobnosti, zřejmou jest na nich směs znaků řeckých, perských a indických, pocházejí však, jak se zdá, všechny z posledních časů kultu toho, totiž z III. neb IV. věku po Kr. Nádoby ty jsou v nejznačnější části produkty ne-li předkřesťanské Armenie, to nadkaspické Skytie nebo Bakterie a říci lze, že je vyvrhla na povrch poslední vlna toho smyslného, temného a mystického života, jehož proud proniká celé starožitné děje střední Asie. Že v gubernii Permské nalezeno takové množství nádob toho druhu, nelze se diviti, jelikož tamtudy vedly cesty obchodu s asiatským východem.

Na to popisuje autor do podrobna kresby na východě, jejichž prozkoumání si v článku tom za úkol vzal. Upozorňuje na to, že právě tak vyzdobeny, jako ony, jež na nádobě jim popisované, jsou tanečnice, tvořící taneční sbor kol bohyně Nana-Anat, na dně stříbrné, pozlacené mísy, nalézající se od r. 1843 v pařížském kabinetě staro-

žitností. Postavy ty připomínají dále bajadery vypodobněné na šálku, jejž kresbou uveřejnil Koehler. Největší však a málem úplnou podobu mají se čtyřmi tanečnicemi na stříbrné nálevce (aiguière) ze sbírky Strogonova. I ostatní výzdoby nádoby opakují se na jiných nádobách toho druhu. Po podrobném popisu a porovnávání všech drobností na nádobě této s jinými z různých sbírek končí autor článek tím, že nádoba ta do Polska dostala se snad obchodem nebo snad přinesl ji s sebou poslední vlastník její.

Nejmladší památkou, o níž autor pojednává, jest relikviář krakovské katedrály. V r. 1602 byl za biskupa Bernarda Maciejowského, z neznámé příčiny uschován a 8. března 1881 za biskupa Dunajewského opět nalezen. Kanovník Polkowski jej pak popsal v »Czase«. K článku připojuje autor výkres relikváře. Relikviář ten jest stříbrnou škatulkou, čtverhrannou, s víkem majícím formu useknuté pyramidy. Vysoký jest 0·18, široký 0·15 a dlouhý 0·24 a váží dva kilogramy. Ze všech stran zdobí jej vypuklá figurální ornamentika. Stěny škatulky rozděleny jsou na šest polí, z nichž dvě připadají na každou stěnu podélnou a po jednom na příčné. Architektonické rámy skládají se z oblouků na sloupkách opřených. Strany víka tvoří čtyři pole nahoru vedoucí přikryté pátým.

Na to popisuje spisovatel figurální skupiny na jednotlivých stěnách v plechu vytlačené a sice do nejmenších podrobností opíraje se o obrazy k článku připojené. Arabský nápis nahoře škatulky kolem běžící stlumočil autorovi prof. Karabacek a značí týž: »Toliko tobě jedinému náleží celá říše; já tě miluji«. Což se po třikráte opakuje. Dekorace autorům podrobně popsané jsou jednak do jistého stupně dějové a pak ozdobné.

Z popsaných autorem dvou scén hlavní stěny jedna představuje triumf křesťanského rytíře nad saracénským pěším žoldnéřem. Druhý soubor obrazů představuje lov, totiž spíše zahubení lva rytířem křesťanským. Všechny jiné motivy jsou dekorativní a arabské. Nehledě ku architektonickým rámům, které požadují zvláštního vyjasnění, představují dekorace ty bojující s sebou neb pokojně stojící, fantasticky a naturalisticky pojmutá zvířata a většinou, nejčastěji se opakující rostlinu. Jednotlivé ačkoliv ornamentálně užité motivy mají symbolický význam.

Spisovatel vykládá význam ten u jednotlivých scén. Během další podrobné úvahy přichází k úsudku, že škatulka vyrobena byla v jednom z center dobitých po prvé křižácké výpravě na východě a pro některého z efemerních křesťanských vládců. Jest známo, že křižáčtí rytíři tvoříce své říše, uspořádali je na způsob feudální, ženili se se Saracénkami, přijímali jich obyčeje arabské a sami opět měli vliv na místní lid. Jedině za takových podmínek mohla práce, o níž se tuto jedná, povstati a vyjíti z rukou arabského uměleckého mistra na čest jakéhos Bohemonda či Baldvína, jehož triumf a chvála, s východním nadsazováním a hiperbolismem, svými dekoracemi a vyobrazeními opěvá. Jediná ještě známá podobná památná škatulka ze stříbra, křesťansko-arabským nápisem opatřená z XIII. věku pochodící, nalézá se v pokladu rytířů Německého řádu ve Vídni. Záhadu tu, že oděv rytíře křesťanského na popisované škatulce pochází z X. a XI. století, jejž palestinští rytíři více nenosili, vysvětluje spisovatel tím způsobem, že arabští umělci práce takové všeobecně prováděli, s tím rozdílem, že na nich obyčejně líčen triumf saracénského rytíře nad křesťanským, oblečeným v oděvu, v jakém Arabové křesťanské rytíře východořímského znali. Na scénách zde podávaných původce práce té pouze úlohy obou rytířů změnil, ponechav jinak vše, jakým bylo na ostatních.

O skříncе té mluví inventář kapitulární z r. 1563. Jak se do pokladu kapitulního dostala, kdy a kdo ji věnoval, o tom se inventář nezmiňuje. S velkou pravděpodobností lze tvrditi, že skříňka byla majetkem kapituly od středních věků. Možno s určitostí tvrdit, že pojí se úzce k jedinému spoluúčastenství Polsky na válkách křižáckých, k výpravě Jindřicha Sandoměřského a Jakse Griffy do Svaté Země. V r. 1154 mezi druhou a třetí křižáckou výpravou, tehdy, kdy věci křesťanské na východě co nejhůře se dařilo, a kdy jedině vítězství pod Askalonem začalo dodávati mysli, jediný opravdový rytíř středověký ze synů Boleslava Křivoústého Jindřich opustil vlasť a šel válčiti se Saraceny. Soudruhem ve výpravě té byl mu Jaksa Griff. Jakými cestami se brali, kde byli a kde a jak dlouho válčili, o tom mlčí klášterní annalista o výpravě této se zmiňující. Ale jest lehce pochopitelno, že vrátivše se po tolika svízelích z daleké svaté výpravy do vlasti, chtěli složiti v nejpřednější polské svatyni v katedrale na Wawelu to, co s sebou přivezli nejdražšího. Jeden z nich musil skříňku tu věnovati. Koncem XII. nebo počátkem XIII. století dáno skříňce románské kování, jehož před tím neměla. Zámeček a železná obruč s hlavou mnicha v tonsuře místo písemných zpráv podávají o tom nejlepší svědectví. —

K článku připojena jest úvaha numismatika polského kanovníka Polkowského, zabývající se v práci této uvedeným nálezem mincí v Dobiesławicích. —

Další prací tohoto díla »Zpráv« jest článek: »O stříbrné číši krakovské práce z XVI. věku«, jejž podává Leonard Lepszy. Číši tu koupil ve veřejné dražbě v Krakově sběratel starožitností. Číše ta jest stříbrná a celá vyzlacená. Nákres její k článku jest připojen. Táž jest okrouhlá, váží 157 gramů; výška obnáší 9 *cm*, horní průměr 7·6 *cm* a průměr dna 5·9 *cm*. Ornamentika zevnitřní číše skládá se z okraje majícího podobu větvičky

s lístky a kvítkami, vinoucí se kol hořejška číše. Pod okrajem tím odděleným podvojnou čárou od ostatní části nalézá se na číši šest kolmo stojících vypukle vykutých šišek; právě tolik šišek, jen vzhledem k obvodu poněkud menších, trčí od spodu nádoby (hladkého to pásu) ostrými svými konci na horu. Mezi šiškami takto umístěnými nalézají se prostá neozdobná pole.

V této drobné práci prozrazuje zlatník důkladnou znalosť kreslení, vyvinutý smysl pro krásu a znamenitou ciselerskou sběhlosť. Rytá větvička u porovnání s šiškami méně pečlivě jest provedena a zdá se, že pochází z jiné ruky, což by znamenalo, že zlatník, z jehož dílny výrobek ten pochází, měl k ryteckým pracím pomocníka, jemuž rytí číší svěřoval. Celá číše jest z jednoho kusu stříbra. Dílna, kde pracována byla, musila býti zásobena všemi pomůckami k pracím takovým tehdy používanými a tudíž jednou z lepších tehdejších dílen. Barva pozlacení jest jasně žlutá s lehkým červenavým nádechem. Na dně vyrytý jest erb města Krakova z XVI. století, jehož provedení autor podrobněji popisuje; dále tam spatřujeme v trojkole písmeny J. B. a hvězdičku.

Spisovatel na to v delším pojednání dokazuje, že číše pochází z druhé polovice XVI. století, že náleží dle slohu svého do doby obrození, že vyšla z rukou sběhlého v umění svém zlatníka, že pracovna jeho musila býti jednou z větších, že užité stříbro jest 13. l. tehdy v Krakově všeobecně užívané a že číše ta jest výrobkem Jana Béma, který později jméno svoje popolštil a Jan Czech se podpisoval a jenž byl cechmistrem zlatnického cechu v Krakově mezi léty 1546 až 1566 šestkráte k úřadu tomu povolaným. —

Třetí tento díl »Sprawozdania« končí referatem o sezeních komise dějin umění za čas od 2. února do 3. března 1887. Ze zpráv těch vyjímáme, že bylo mezi jiným usneseno sebrati material k slovníku polských významů pro architekturu, sochařství a malířství, dále sepsati ivenventář uměleckých památek krakovských a bibliografii polskou všech prací nepřímo neb bezprostředně k dějinám umění se vztahujících. Prof. Maryan Sokołowski přednášel o hrobech v katedrale na Wawelu otevřených královny Jadwigy a Zbigněva Oleśnického. Prof. Łuszczkiewicz předčítal o památkách architektury v Jaroslavě v Haliči. —

(Pokračování.)

Různé zprávy.

Valná hromada Jednoty pro dostavění velechrámu sv. Víta

konala se dne 29. května za předsednictví Jeho Excellence Františka hraběte Thuna Hohensteina. — Schůzi přítomni byli: vsdpp. kapit. probošt monsign. Hora, kapit. děkan monsign. Hrádek, monsign. prelát Krásl, monsign. Hornsteiner, starosta měst pražských p. dr. Srb a mnoho vážených členů tohoto tak významného spolku.

Vysoce urozený pan předseda zahájil schůzi, děkoval přítomným za účasť a sdělil, že bylo štěstím pro spolek, obdržeti od Jeho Excellence knížete arcibiskupa svob. pána Skrbenského požehnání. Na to líčí vznešený předseda přízeň a snahu Jeho Excellence pana knížete arcibiskupa »Jednotě« věnovanou a sděluje, že přijati ráčil protektorát. Velmi tklivými slovy pronesl pan předseda zmínku, proč nebylo lze Jeho Excellenci knížeti arcibiskupovi účastniti se dnešní schůze, jelikož pro churavost prodlévati jest Jeho Excellenci v Italii. President vyslovuje naději, že ndp. kníže arcibiskup záhy zdráv a svěží do král. Prahy se navrátí.

Na to poděkoval pan starosta dr. V. Srb Jeho Excellenci panu presidentovi, že ráčil se dostaviti do dnešní schůze a děl, že obyvatelstvo Prahy zajisté k podniku tak velikému s tím větším účastenstvím přihlédne, když vidí, jak rok co rok tak vysocí hodnostářové v pracích jednoty pokračují.

Na to pan náměstek, dr. Vlček, česky přednášel denní pořádek. Zprávu jednatelskou přednesl zemědělský inspektor pan ryt. Brechler z Troskovic následujícími slovy:

Vysoce ctěné shromáždění!

Ač roku 1899 stavba chrámu sv. Víta dospěla až k úplnému krytu obou lodí i se vší výzdobou ornamentální a tím docílen dávno již toužený výsledek, nelze přec tajiti, že tento rok byl jeden z nejnepříznivějších; vždyť vedle finančních nesnází utrpěla jednota úmrtím dlouholetého, velezasloužilého stavitele chrámu sv. Víta, architekta Jos. Mockra, kterýž dne 12. ledna skonal, a pak dne 25. června, kterýžto den zemřel

protektor jednoty, Jeho Eminence pan kardinál kníže-arcibiskup František de Paula hr. Schönborn, těžké ztráty.

Význam obou těchto osob pro naši Jednotu byl tehdejším jednatelem spolku panem c. k. školním radou Emanuelem Tonnerem ve valné hromadě, odbývané dne 10. července 1899, zevrubně oceněn.

Jednotě Satovítské ubyli smrtí následující členové: Pí. Emilie Angerová, vdova po JUDru a majitelka domu v Praze, Její Excellence paní Rudolfina hraběnka Bellegarde rozená hraběnka Kinská ve Vídni. Paní Louisa Čenkova z Treustätten, vdova po finančním radovi v Praze. Pan Josef Hammer, velkoprůmyslník v Rokycanech. Bedřich Karel hrabě Kinský, c. a k. tajný rada, rytmistr ve vojště a majitel panství, Excellencí, Kostelec A. Paní hraběnka Valburga Lažanská, dáma ústavu šlechtičen v Praze. Pan Oliva Alois, velkoobchodník a majitel domů v Praze. Paní Bohdana Pštrossová, vdova po c. k. místodržitelském radovi v Praze. Pan JUDr. Bohdan Richter, c. k. dvorní rada a dlouholetý jednatel náš v Praze. Důstojný pan František Suttner, farář v Lstiboři. Pan JUDr. František Šrom, rytíř, advokát v Brně. Čest budiž jejich památce!

Jednota naše čítala loňského roku 18 zakladatelů, 3 podporovatele, 278 členů skutečných, 226 členů přispívajících s příspěvkem 5 zl., 1270 členů s ročním příspěvkem menším než 5 zl.

Roku 1899 odbývaly jak ředitelství, tak i umělecký a finanční odbor časté schůze, ve kterých jednáno bylo mimo běžné záležitosti o následujících předmětech:

Shotovení žlabů zadáno bylo firmě Kindermann-Amler.

Na návrh uměleckého odboru projednáno bylo s firmou Griedl ve Vídni o podmínkách dodání stolice pro zvony.

Po úmrtí stavitele Mockra sestaven byl inventář plánů a modelů spolku náležejících.

Po úmrtí architekta Mockra svěřeno bylo vedení stavby až do jmenování nového stavitele dílovedoucímu panu Arnoštu Živnému, pod dozorem uměleckého odboru.

Stavitel chrámu sv. Víta valnou hromadou ze dne 10. července 1899 jmenovaný, pan architekt Kamil Hilbert z Loun, nastoupil dne 1. září 1899 toto místo.

Dosavadní dílovedoucí stavby pan Arnošt Živný jmenován byl »řídícím prací stavebních při chrámu sv. Víta«.

Pan stavitel František Miksch, jenž po dobu 24 let chvalně působil při stavbě chrámu sv. Víta, převzav stavbu chrámu na Žižkově a opravu chrámu sv. Petra na Vyšehradě, vystoupil z naší stavební kanceláře.

Nový železný krov s lávkami, bednění, jež napustiti se musilo ohnivzdornou látkou, hřeben, vížka sanktusová, pozlacení kohouti na střeše atd., výkony ty, jež nerozlučně provésti se musily, vyžadovaly takových nákladů, takže ředitelství ve schůzi dne 28. října finanční odbor vyzvalo, by upravení výdajů vzhledem k dalším výkonům stavebním neodkladně provedl. Týž předložil pak dne 10. listopadu ředitelství rozpočet na dobu od 1. listopadu 1899 až do 31. prosince 1901, dle kteréhož finanční poměry v této době mají býti upraveny; ředitelství tento ropočet jednohlasně přijalo a usneslo se na přesném zachování téhož.

Jelikož dle zprávy finančního odboru obmezení výdajů nutným býti se jevilo, pracováno bylo na stavbě v měsících zimních půl doby pracovní, aby část dělníků této doby zimní nemusila býti propuštěna. Dle posavadního postupu lze se nadíti, že celkový rozpočet dodržen bude, aniž by utrpěl postup prací stavebních.

Příjmů měla jednota v r. 1899 celkem 127.965 zl. 43½ kr., vydání celkem 110.585 zl. 64½ kr., zbyla tedy hotovost dnem 31. prosince 17.379 zl. 79 kr.

O příjmy jednoty nemalých zásluh získali si neunavní jednatelové spolku, kteří celkem odvedli částku 5840 zl. 55 kr. do pokladny jednoty, a to obzvláště: Pan August Járka, c. a k. vojenský vrchní správce zásob. I. třídy ve výslužbě v Praze, který odvedl nejvyšší obnos zl. 792·61. Msgr. dr. František Krásl, prelát scholastik. Pan Julius Kunz, měšt. učitel. Pan Josef Zvěřina, kníž. arcib. rada. Pan Karel Lamprecht, c. a k. major ve výslužbě. Její Jasnost princezna Rosa Lobkowiczova. Pan Kajetán Patzelt, pražský měšťan. Pan Leopold Pfeiffer, revident. Pan Jan Suk, majitel domu. Pan Josef Goldmann, c. a k. účetní oficiál. Pan Bohumír Korb, baron z Weidenheimů. Paní Františka hraběnka Czernínová, rozená princezna ze Schwarzenbergů. Pan Josef Čermák, cís. rada. Pan František Prokop, inspektor. Pan Jan Stüdl, dvorní dodavatel. Pan Alexandr Baudiss, hlavní pokladník při spořitelně České. Monsign.

Jan Drozd, c. k. profesor. Pan Kryštof Karnoll, lékárník v Mladé Boleslavi. Pan Václav Váchal, kapitulár a novicmistr na Strahově. Pan JUDr. Edvard rytíř Zahn, advokát v Praze. Pan Vladimír svob. pán Pražák, c. k. odborný rada ve Vídni. Paní Vilemína hraběnka Mirbachová roz. Thunova v Harfu nad Rýnem. Pan Blažej Mixa, purkmistr v Příbrami. Pan Jan Heřman, akad. malíř v Praze. Pan JUDr. Jan Vlček, advokát. Pan August Straub, majitel domu. Pan Antonín Kindermann-Amler, sochař. Pan Vojtěch Kindermann-Amler, c. k. dvorní klempíř. Pan Viktor Riedl z Riedensteinů, továrník v Praze.

Dlužno slavnému shromáždění dále oznámiti, že pan c. a k. plukovní lékař, MUDr. Al. Hillitzer, odstěhovav se z Prahy, daroval jednotě piano zánovní, jež řiditelství prodati hodlá (lze prohlédnouti v kanceláři jednoty od 3—6 hod. odp.); dále oznamuje řiditelství, že pan c. a k. generální major z Neuwirthů v Jetřichovicích jednotě věnoval podobiznu vdp. kanovníka Václava Pešiny z Čechorodu, jenž o založení našeho spolku v první řadě největších zásluh si získal.

Všem dárcům, kteříž příspěvky svými potřebám jednoty naší přispěli, jakož i obětavým pánům jednatelům vyslovuje řiditelstvo tímto nejvřelejší dík.

Co se postupu stavebních prací na hlavním chrámu sv. Víta za uplynulý rok 1899 týče, podáváme sl. shromáždění následující zprávu:

Pražská akciová strojírna dokončila 31. ledna montáži železné konstrukce střechy příční lodi a sanktusové věže.

K úplnému dokončení svých prací zbylo jí jen již zmontování zavěšených podkrovních lávek v příční lodi, kteráž práce nebyla dříve možna leč až po snesení vrchního patra vnitřního lešení, pročež se na pozdější dobu odložiti musila.

Kollaudace konstrukce střechy nedala se v uplynulém roce předsevzíti, jelikož scházel na značné části příční lodi ještě břidlový kryt a provede se až po úplném zakrytí v roce 1900.

Jakmile strojírna svoji montáži ukončila, přikročilo se k prováděni krytu.

Předem byly některé práce konkurenční cestou zadány a sice: práce truhlářská co podklad pro pobíjení olovem na sanktusové věži mistru p. A. Mickovi; práce klempířská, totiž: pobití sanktusové věže vně i uvnitř olovem, obložení hřebene a žlabů na vysoké lodi olovem a pořízení měděných odpadních rour a zavěšení jich taktéž měděnými skobami panu V. Kindermann-Amlerovi; práce pokrývačská na střeše vysoké lodi, sestávající ze spodního lepenkového podkladu a vrchního dessinového krytu břidlou železnobrodskou a moravskou pánům Walterovi a Dohnálkovi a konečně vedení hromosvodu na sanktusu panu Fr. Scholle-mu.

Zatahování impregovaných krokví do železné konstrukce počalo již roku předešlého a postoupilo tak daleko, že 15. ledna mohlo býti pobíjení střechy též impregnovanými prkny pod břidlu od západního štítu až nad pilíře příční lodi dokončeno.

V únoru pak byly krovy jak na severní příční lodi, tak i na sanktus zdviženy a postupně zašalovány.

Jak již podotknuto, bylo veškeré dříví, jak krovy, tak i prkna proti ohni impregnovány.

Na jižní příční lodi zpozdila se práce tesařská pro stávající tam ještě lešení, potřebné a osazování vrchní galerie a fial, a mohla se dokončiti až 4. listopadu. Tím dnem byl krov v tesařské práci úplně zdvižen.

Spozdění tesařské práce na jižní lodi příční zůstalo ale bez vlivu na postup prací následujících. Tak v březnu vyloženy žlaby a pokryt hřeben plechem olověným na vysoké lodi i osazen tamtéž litý hřeben okrasný.

Když pak dne 8. dubna kříž pro sanktus monsignorem prelátem Kráslem posvěcen a na to zdvižen byl, počato bylo s obložením věže sanktusové olověným plechem, kteráž práce v polovici září úplně jak zevně, tak uvnitř dokončena byla, načež pak dělníci klempířští s kladením žlabů a zakrýváním hřebene, naroží a úžlabí na severní příční lodi počali a ještě před počátkem nepříznivých nepohod vše dokončili.

Na lodi jižní položen jen profil hřebenový, načež pak ještě i litý ozdobný hřeben namontován; další práce klempířské přerušil dostaviviší se sníh.

Pánové Walter & Dohnálek počali v březnu s pokrýváním od západního štítu a došli, postupujíce za klempířem, až k severovýchodní hraně příční lodi. Pokryli tudíž jižní stranu vysoké lodi od štítu až k příční lodi, na severu pak tuto stranu vysoké a dvě strany příční lodi.

Osazování práce kamenické nepřerušila ani zima 1898 až 99, tak že i v lednu 1899 v zaklenování opěrných oblouků pokračovali.

Práci tuto umožnil způsob osazování, které se dělo výhradně jen na roztavené olovo a bez použití jakékoli malty.

V lednu zaklenuty poslední oblouky severní strany a do 28. t. m. i poslední na jižní straně při velké věži. V únoru osazeny první volné vrstvy dekorativních opěrných pilířů nad nárožními kaplemi při západních věžích a již v následujícím měsíci dokončeny pilíře ty úplně. Totéž dlužno říci současně i o galerii s chrliči nad velkým oknem západního průčelí.

Jakmile se tyto práce dokončily, sejmuto ve 2 patrech lešení, čím se uplatnila valná část hotových prací.

Během leta a v měsících podzimních osazeny byly ještě z větší části čtyr- a šestihranné fialy jižního opěrného systému a tolikéž i velké kraby nad třetími vrchními oblouky.

Na severu opozdila se tato práce tím, že kameníci pro velmi četnou sochařskou práci na štítkách a jehlancích fial postupu osazování nestačili.

Osazeno tudíž jen něco hotových dříků fial, čím zásoby hotové práce kamenické úplně vyčerpány byly.

Aby se zedníkům zaopatřilo zaměstnání, přeloženi zase k obnově a výměně požárem roku 1541 poškozeného kvádrového zdiva nad jižním portálem uvnitř lodi příčné, kteráž práce v jarních měsících zastavena byla. Vnější plochy obloženy novými kvádry uvnitř, kde toho třeba bylo, nahraženo poškozené zdivo z lomového kamene dobře pálenými cihlami na maltu cementovou.

V měsíci listopadu bylo pro pokročilost této práce možno vsaditi římsu pod triforiemi a z větší části i podnož jižního velkého okna.

Jak již sděleno, pracováno v těchto místech stavby již na počátku r. 1899.

Tak již v únoru počalo se stavěti lešení potřebné k restaurování ostění velkého jižního okna. Při příležitosti té shledána profilace ostění až do výše ochozu nad triforiemi jmenovaným již požárem úplně zničena a ve vyšších vrstvách a v oblouku silně poškozena. Aby se východní ostění opraviti mohlo, musely se celé vrstvy poškozeného kamene vysekávati. Před tím však, aby se tomuto jihovýchodnímu, silně poškozenému a nad to ještě nepořádně zděnému pilíři dodalo více pevnosti, zazděny zplna oba průchody z jižního schodiště do triforia nad kaplí sv. Václavskou silně pálenými cihlami na maltu cementovou. Restaurační práce pokračovaly pak v takové míře, že byly do zimy až ke galerii dokončeny. Pro stavební období 1900 zbylo jen dopracování některých, v hrubém vstavu vsazených architektonických částí.

Galerie na jižní příční lodi pro svůj příliš špatný stav sejmuta a nahražena úplně novou a byla do října i s východními fialami osazena.

Ještě v listopadu osazeny některé hotové kusy obou jižních fial, jichž dodělání však do příští saisony odloženo býti musilo.

K úplnosti zprávy nutno ještě zmíniti se o pracích, provedených na hlavní věži.

Vedle oprav části věže souvisících se západním ostěním okna jižní příční lodi, které se samozřejmě společně s tímto díti musily, jest ještě k uvedení dokončení a osazení lípané, slepé kružby na západní straně a částečně doplnění nalípnuté galerie probíhající na všech stranách věže.

Těmito pracemi dokončena skorem úplně obnova vnějších částí hlavní věže od 1. galerie počínaje a zbývají zde již jen fialy nad velikými baldachýny a některá menší doplnění ve spodní části věže od terrainu k 1. galerii, kdež nutno později ještě restaurovati opěrný pilíř přiléhající na jižní portál a obnoviti kružbu první galerie kolem celé věže.

Bude snad zajímati stručné vypsání stavebního programu pro r. 1900.

Uvnitř veliké věže přikročí se k dokončení schodiště až k podlaze 1. zvonice, která po své úplné záměně za konstrukci železnou pojme jen zvon sv. Zikmunda, kdežto nově zřízená, taktéž železná stolice druhého patra ponese zvony sv. Václava, sv. Jana, sv. Dominika, sv. Josefa, sv P. Marie a Ježíše. Obě tyto nové zvonice jsou již v práci a budou dle uzavírky zmontovány a zvony v nich zavěšeny do 18. srpna t. r.

Současně se železnými stolicemi upraví se definitivně i podlahy, z kterých se obsluha zvonů díti bude.

Vedle této úpravy vnitřku hlavní věže, vyžadující okrouhle nákladu 35.000 korun, vykazuje stavební předpočet pro rok 1900 ještě úplné dokončení opěrného systému severní a jižní strany až

po 1. galerii a dokončení prací na průčelích západních věží. Jakmile práce tyto, vyžadující dle dalšího předpočtu nákladu 112.000 korun, dokončeny budou, snesou se 3 patra lešení novostavby, což možno ještě před příští zimou očekávati.

Vykonané práce let 1898 a 99 přestouply svým množstvím pravidelné roční příjmy, ovšem ne bezdůvodně, povaha prací prováděných; železná konstrukce střechy, šalování, práce klempířská a pokrývačská vyžadovaly, aby se provedly jaksi v jednotahu a nepřipouštěly možnost, rozděliti je na více roků.

Nutnost přivedení financí jednoty do správných kolejí podmínila zredukování vydání pro oba roky 1900—1901, hlavně výplat dělnických z obnosů předešlých let per 84.000 až 72.000 zl. na ročních 42.000 zl.

Opatření toto přivodilo zase další, totiž restringování počtu kameníků, zedníků, tesařů a nádenníků. Dejž Bůh, aby rokem 1902 finance Jednoty dovolily obnovení dřívějšího počtu sil pracovních.

Po přednesení zprávy jednatelské věnoval pan president vřelou vzpomínku zemřelým členům, zejména † jednateli spolku p. Em. Tonnerovi. Povstáním z míst byla uctěna jejich památka. Zpráva jednatelská a účetní byly schváleny a bylo přikročeno k volbám.

Po návrhu kapitulního děkana vsdp. monsignora Hrádka zvolen aklamací Jeho Excellence pan hrabě Thun za hlučného souhlasu a povstáním z míst za presidenta, načež tento vřelými slovy děkoval za tuto poctu a prohlásil, že s pýchou stojí v čele Jednoty, k níž s celým srdcem lne. Do řiditelstva byli zvoleni pp.: Monsignor probošt Ant. Hora, monsignor Thdr. Frant. Krásl, pp. Stüdl, Josef Zvěřina, Jan Herain, c. k. konservátor.

Zpráva archaeologického sboru „Vocel“ v Kutné Hoře a okolí za rok 1897—1899.

(Pokračování.)

Zpráva tato opírajíc se o výnosy úřední vzbudila všeobecnou nevoli.*)

Záležitosti správní vedl v minulém období správní výbor »Vocela« dne 1. září 1897 valnou hromadou zvolený.

Správní výbor sestával z těchto členů: Starostou byl: p. Karel Vorlíček, arciděkan; místostarostou: p. Jan Macháček, purkmistr královského hor. města Kutné Hory; jednatelem: pan MUDr. Em. Jäger, secundář všeobecné okresní nemocnice v Kutné Hoře; správcem sbírek: pan Em. Leminger, c. k. prof. vyšších reál. škol; pokladníkem: p. Václ. Křepinský, lékárník a měšťan. Členy výboru: p. Vinc. Dajbych, stavitel, p. Ot. Hejnic, c. k. professor, p. Ant. Hrabák, měšťan a mistr truhlářský, p. Ludvík Lábler, c. k. vrchní inženýr a stavbyvedoucí velechrámu sv. Panny Barbory, p. Jos. Zeis, c. k. prof. Revisory účtů byli pp. Ant. Zuvač, c. k. professor a Josef Gallat, mistr tesařský a měšťan.

S potěšením zaznamenáváme, že vzájemným přátelským způsobem členů výboru správního vykonána byla celá řada závažné práce v obor náš sáhající.

Sbor náš čítá 4 členy čestné a 153 členy přispívající. Zdá se, že čím více blížíme se k ukončení obnovy arcidíla umění nejvyššího, tím více ubývá nám členů. Zapomíná se, že sboru našemu, byť se těšil ze značné podpory státní a zemské, jest třeba i podpory členské všestranné, svěží a čilé, aby s nezlomnou dobrou vůlí svou dostáti mohl povinnosti — totiž přispívati k fondu stavebnímu, jak se byl právoplatně zavázal.

V období uplynulém přistoupili ku sboru našemu »Vocelu« pp. Josef Šimek, c. k. ředitel paedagogia a Bedřich Weidenhoffer, lékárník v Kutné Hoře.

Nyní přistupuji ku zprávě o působení a činnosti sboru našeho »Vocela« směřující k zachování a zvelebení velechrámu sv. Panny Barbory.

Starý krov nad vysokou lodí v měs. květnu a červnu 1897 snešený, nahrazen byl původními stanovými střechami nad vysokou lodí v II. polovici roku 1897.

Jakmile snesen byl krov starý počalo se ihned v II. polovici stavebního období 1897 s výměnou

---

*) K vůli orientování opakujeme, že celkový náklad na restauraci vysoké lodi dle rozpočtu odborem pro vysoké stavby v c. k. ministerstvu vnitra prozkoumaného obnášel původně . zl. 143,301·50
z kteréžto částky polovinu uhradil stát (Nejvyšší rozhodnutí dto. 22. září 1889) . . . . . » 71.650·75
II. polovinu urovnal vys. sněm království Českého, slavná obec Kutnohorská a sbor »Vocel« . . . . . » 71.650.75
zl. 143.301·50

Jelikož ale slavná obec Kutnohorská . . . . . zl. 12.000
a sbor »Vocel« . . . . . » 1.600
prodlením 8 roků zapraviti přislíbil, připadlo na zemi . . . . . » 58.050·70
čili ročně po 8 let zl. 7.256·34.

hlavní římsy na vysoké lodi chrámové kteráž byla velice chatrna.

Uvážíme-li, že výnosem vys. c. k. ministeria kultu a vyučování dto. 19. července 1897 číslo 8341 povolen byl zvýšený náklad na 12 pilířů vysoké lodi s jistotou značnou rekonstruovaných . . . . . zl. 13.740·68
z kteréhož nákladu dle stávajícího modu polovina zl. 6870·34 na vys. sněm království Českého připadla a již také vys. sněm při vyřízení rozpočtu zemského na r. 1898 povolil — uvážíme-li dále, že na zřízení galerie nad hlavním římsovím vys. lodi č. m. min. kultu a vyučování dto. 15./7. 97 číslo 8077 . . . . . » 8.250·—
a vysoký sněm království Českého dto. 20./4. 98 č. 20778 povolil . . . » 6.110·—
obnášel celkový náklad na restauraci vys. lodi . . . . . » 28.060·68
s vícepracemi pak . . . . . » 171.060·68

Vysoký sněm král. Českého, proslulý svou munificencí, v sezení svém roku 1889 a 1898 odbývaném značnou tuto subvenci i potřebný náklad na zmíněné vícepráce povolil.

Stavba stanových střech nad vysokou lodí.

Jakmile nová římsa kolem vysoké lodi byla zřízena, kamenné podklady pro vazbu osazeny, započato se stavbou stanových střech nad vysokou lodí. Jelikož krovy v tu dobu již připraveny byly, postupovala práce tak rychle, že stavba střech a kryt prkny, jakož i zřízení sanktusové věže na počátku listopadu 1897 provedeny byly. Z jara pak r. 1898 v měsíci dubnu, květnu a červnu položeny střešní okraje a střechy pokryty břidlicí.

Věž sanktusová s mohutným kovaným křížem a zlacenou bání byla měděným plechem pokryta a stejně s ostatními střechami hromosvodem opatřena.

V zimní době r. 1897/98 velice mírné pracováno se vším úsilím o snesení jalové zdi, jíž velechrám náš r. 1563 na straně západní byl zakončen. Pokud počasí dovolovalo, byly také některé poškozené kameny vnitřních v jalové zdi zazděných pilířů odkryty a vyměněny.

V letní době r. 1899 také sneseny obě střechy bočních lodí, nové střechy zřízeny a měděným plechem, který velechrámu dodává zvláštního rázu, pokryty. Práci vykonali ku vší spokojenosti pp. Josef Morávek a Ant. Jůna, mistři klempířští v Kutné Hoře. Nákladu vyžadoval kryt měděný 8000 zlatých.

Galerie nad hlavní římsou vysoké lodi v měsíci únoru, březnu a dubnu r. 1898 zřízena.

Jak známo, bylo r. 1895, když římsa vysoké lodi byla ohledána, zjištěno, že důmyslní naši otcové vysokou loď po způsobu vysokého kůru chtěli opatřiti galerií, ale z příčin neznámých od provedení téže upustiti musili.

Jelikož by lesk a podivuhodné bohatství všelikých forem dekorativních zazářily plnou měrou, kdyby vysoká loď po způsobu vysokého kůru opatřena byla galerií, byl nález ústřední komisi pro zachování uměleckých a historických památek oznámen a za její dobré zdání žádáno.

Když pak řečená komisse se co nejvřeleji za provedení této galerie přimlouvala, odvážil se správní výbor i v tuto práci, jež by ještě při nynější obnově vykonána býti mohla a podal řádně odůvodněnou žádost svou jak vys. c. k. ministerstvu kultu a vyučování, tak velesl. zemskému výboru království českého, poněvadž zmíněná galerie v původním návrhu a rozpočtu zahrnuta nebyla.

Náklad na seřízení této žádoucí galerie propočten na 16.421 zl. 56 kr.

Správní výbor doufal v dobrý výsledek a nezklamal se.

Vysoké c. k. ministerstvo kultu a vyučování výnosem ze dne 15. července 1897 č. 8077, opírajíc se o dobré zdání c. k. ústřední komise pro zachování uměleckých a historických památek a c. k. departementu pro vysoké stavby v ministerstvu vnitra, provedení zmíněné galerie schválilo a subvenci státní k témuž účelu z rozpočtených . . . . . zl. 16.421·56
v 6 letech splatnou (počínaje rokem 1899) per . . . . . zl. 8.210·84
poukázalo.

Rovněž tak učinil vysoký sněm království Českého, který ve své péči, aby království Českému zachována byla jedna z nejkrásnějších památek stavebních, při vyřízení rozpočtu zemského na rok 1898 věnoval obnos . . . . . zl. 6.110
taktéž v 6ti letech splatný, když pan referent Jos. Hlávka hleděl prokázati, že se částka zl. 2.080 uspořiti dá, když se některých starých kamenů k nové galerii použije a navržená hloubka nových římsových kamenů se zmenší.

Jakmile vysoký sněm král. Českého pilné naší žádosti vyhověl, započalo se již v únoru 1898 s osazováním galerie nad hlavní římsou vysoké lodi, kteroužto práci nanejvýš obtížnou bylo lze pouze ze zvláštního visutého lešení prováděti, poněvadž zřízení pevného lešení bylo naprosto nemožné.

Huť naše kamenická se i tentokráte osvědčila a práci tak ohromnou prodlením měsíců února, března a dubna vykonala.

Když galerie byla osazena, byly žlaby galerie vyasfaltovány a odvodňovací roury upraveny.

Zmíněnou galerií získala velice naše kathedrála — v pravdě lesk a podivuhodné bohatství všelikých forem dekorativních přišlo více ku platnosti a zazářilo měrou plnou.

Při západním průčelí velechrámu sv. Panny Barbory byly v stavební periodě 1898 oba rohové pilíře s opěrnými oblouky provedeny.

Při komisi dne 14. června 1889 v Kutné Hoře za přítomnosti delegátů jak vládních, tak autonomních za příčinou restauračních prací při chrámu sv. Panny Barbory vys. vynesením c. k. min. kultu a vyučování nařízené, uznalo se, že k vůli zachování chrámu sv. Panny Barbory jeví se býti naléhavou potřebou řečený chrám na straně západní zabezpečiti, ku kterémuž účelu nejvyšším rozhodnutím částka . . . . . zl. 24.240·85 s tím připomenutím byla povolena, že se ponechává zemi, obci a sboru »Vocel« na vůli, aby se o důstojné ukončení velikolepé této památky postaraly.

Vysoká c. k. vláda přihlížejíc k hrozícímu nebezpečí rozkázala řiditelství stavby vypracovati projekt a rozpočet na tyto zajišťovací práce, vykazující úhrnný náklad v částce . . zl. 24.240·85, které by stát sám nésti měl.

A tu správní výbor chovaje podstatnou obavu, že provedením navrhovaného jednoduchého zabezpečení pomocí čtyř připojených pilířů bude staroslavný chrám sv. Barbory tak navždy znetvořen, že by to mohlo býti povážlivé na újmu podivuhodnému bohatství všelikých forem na této památce požádal pana architekta Josefa Mockra za návrh na důstojné zakončení dotyčné svatyně a předložil jej r. 1890 velesl. zemskému výboru král. Českého, který jej zase vys. c. k. ministerstvu kultu a vyučování a c. k. ústřední komisi pro zachování starobylých a uměleckých památek ve Vídni ku schválení předložil.

Velesl. c. k. ústřední komise pojednávajíc ve svém sezení dne 25. ledna 1892 odbývaném o shora uvedeném projektu na důstojné zakončení dotčené svatyně, pronesla některých přání, jichž by při projektu onom mělo býti náležitě uváženo. Pan architekt sdělal na základě tohoto posudku nové plány označeným požadavkům úplně vyhovující, jež správní výbor velesl. zemskému výboru ihned předložil, (aniž by byl žádoucí akt z vys. c. k. ministeria došel) s pilnou prosbou za dobrotivé jich přijetí a předložení vys. sněmu král. Českého, z té příčiny, ze zjištěn pohyb celé stavby ve směru ku zatímnému zakončení, jehož zastaviti jinak nelze než patřičným zakončením řečené svatyně na straně západní.

Dle rozpočtu správním výborem předloženého vyžadovalo ono důstojné zakončení zl. 113.986·20

Odečteme-li od tohoto nákladu obnos, který vys. c. k. vláda na nutné zabezpečení dotyčné svatyně na straně západní povolila . . . . . zl. 24.240·85
pak příspěvek slavné spořitelny kutnohorské ročních 2000 zl. po 8 let částka . . . » 16.000·—
sl. města Kutné Hory ročně 500 zlatých po 8 let . . . . . » 4.000·—
sboru »Vocela« 100 zl. ročně po 8 let . . . » 800·—
úhrnem . . . zl. 45.040·85
Snáška . . zl. 24.240·85 zl. 113.986·20
Přenáška . . zl. 24.240·85 zl. 113.986·20
nedostávala se částka . . . . . zl. 68·945·35

Když vysoká c. k. vláda žádosti sboru, aby zvýšena byla částka . . . . . zl. 24.240·85 na důstojné zakončení věnovaná, nevyhověla, nezůstala prosba u vysokého sněmu král. Českého za příspěvek per 68.945 zl. 35 kr. na dokončení posvátné budovy v náboženském, historickém i kulturním ohledu stejně důležitě bez žádoucího výsledku.

Vysoký sněm král. Českého ve svém zasedání dne 12. dubna 1892 munificentně shora uvedenou částku per . . . . . zl. 68.945:35 povolil vzhledem k nebezpečí, jež hrozí této vynikající památce stavitelské na dobu 8 let tudíž ročně . . . . . zl. 3.618·—

Nehynoucí zásluhou vys. sněmu král. Českého zůstane, že zachránil chrám před restaurováním, vys. c. k. vládou nařízeným, před restaurováním, jímž by byl tento klenot pro dějiny umění, pro tomstvo býval zmařen a zkažen.

S nevšedním nadšením a velikým usilím počalo se pracovati na důstojném zakončení našeho velechrámu, po němž staroslavné naše město již od r. 1560 toužilo, aby odstraněno bylo nebezpečí hrozící celé stavbě posunováním k prozatímnému zakončení.

Když však dostavba prodlením času valně pokročila, nezbývalo správnímu výboru než doznati, že dostavbu západního průčelí třeba doplniti dvěma opěrnými pilíři a oblouky, k nimž položeny toliko podklady, že bez těchto dvou opěráků tak značným nákladem zemským provedená dostavba byla by cílem nedokonalým — kusým.

Byltť původně vynechány jenom z toho ohledu, aby zmírněn byl náklad, jehož dožadoval se sbor »Vocel« u vys. sněmu král. Českého ku zabezpečení záp. průčelí potřebný.

Nákladu vyžadovalo seřízení obou nárožních pilířů a oblouků per . . . . . zl. 21 558·16

Správní výbor obrátil se s pilnou prosbou k vys. c. k. ministerstvu kultu a vyučování, jež v základě dobrého zdání c. k. ústřední komise pro zachování stavitelských a uměleckých památek a c. k. departementu pro vysoké stavby v ministerstvu vnitra výnosem ze dne 15. července 1897 č. 8077 s provedením dvou opěrných pilířů při dostavbě záp. průčelí souhlasilo a k témuž účelu subvenci státní na provedení týchž

z praelimovaných . . . zl. 21.558·16 zl. 11.615·07
v šesti letech splatnou (počínaje r. 1899) poukázalo.

K žádosti pak sboru našeho »Vocela« učinil rovněž tak vys. sněm král. českého při vyřízení rozpočtu zemského na rok 1898 a věnoval k témuž účelu subvenci zemskou . . . . . » 7·143·09
taktéž v letech splatnou, když se sl. obec kutnohorská ve čtyřech letech po 500 zl. . . . . = » 2.000·—
a archaeol. sbor »Vocel« . . . . . » 800·—
splatných taktéž ve 4 letech přispívati zavázal. Úhrnem . . . » 21·558·16

Jakmile dotace státní a zemská poukázány byly, započalo se již v měsíci únoru 1898 stavbou a vazbou lešení pro nové rohové pilíře a opěrné oblouky při západním průčelí. K vůli úspoře sděláno lešení z dříví starého, z dřívějších lešení a staré vazby zbylého. Sotva že toto postaveno bylo, započalo se osazováním rohového pilíře na pravé straně západního průčelí již v dubnu t. r., poněvadž po celou zimu v huti kamenické bylo pracováno, a počasí bylo velice příznivé.

Prodlením měsíců dubna, května a června stavební periody 1898 provedeny veškeré práce při zmíněném opěrném pilíři a oblouku s veškerými ozdobami (hřebenem a arkaturou) — v měsících pak červenci, srpnu a září vykonány rovněž tak veškeré práce při opěrném bokovém pilíři a oblouku na straně západní s veškerými ozdobami šťastně.

Prodlením stavební periody 1898 provedeny tudíž oba rohové pilíře a jich opěrné oblouky, dále vyzdobeny oba rohové pilíře na osmistěnných svých základech konsolami pro sochy sv. Vojtěcha a Prokopa s bohatými v krásnou fialu vybíhajícími baldachyny osazeny a zasklena konečně poslední dvě velká okna vysoké lodi dostavby (1899) a v průčelní kapli mincířské překlenut přechod mezi severní a jižní emporou.

Mimo to provedeno bylo očistění a spárování vnějšího zdiva západního průčelí — osazeny na štítu průčelním postranní fialy, uprostřed téhož štítu umístěna jest překrásná socha sv. Panny Barbory s bohatým baldachynem.

Aby velikolepé dílo brzy mohlo obdivováno býti v dokončení, neustalo se v práci ani v době zimní 1897/1898 uvnitř kostela pokračovati. Tak snešen starý hudební kůr, osazeny nové přípory k vnitřním pilířům a řada oblouků pro nový rozšířený kůr byla sklenuta a nadezděna. Ano za trvalého a příznivého počasí osazeny kordonové římsy a částečně i kružby poprsníků s římsami nad těmito.

Nákladu bude dle nyní již známých dat vyžadovati dostavba západního průčelí dle původního rozpočtu . . . . . zl. 113.986·20
a přičíníme-li k tomu náklad na oba
Snáška . . zl. 113.986·20
Přenáška . . zl. 113.986·20
bokové pilíře s oblouky obnosem . » 21·558·16
činí úhrnný náklad . . . . . zl. 135·544·36

Stará schátralá klenba středního pole vysoké lodi snesena (v únoru 1899) a novou nahražena — a když nová klenba při dostavbě provedena byla, spojena s klenbou starou.

Velmi mnoho času, práce, nákladu a ještě více starosti a obezřetnosti vyžadovala klenba vysoké lodi chrámové. Uvážíme-li, že následkem posunování celé stavby k prozatímnému zakončení (jalové zdi), jehož zastaviti jinak nebylo lze, než patřičným zakončením řečené svatyně na straně západní — jalová zeď se vybočila, pochopíme, že klenba v poli průčelí tomu nejbližší byla nejen velice chatrna, ale i o 35 *cm* klesla.

V tak žalostném stavu nalézala se klenba zmíněná. Nastala tudíž práce celé restaurace nejnebezpečnější a prováděna na zvláště sestaveném podstrojení, když žebroví pro nové klenby na vysoké lodi západního průčelí bylo již osazeno.

Úplné zaklenutí bylo koncem měsíce srpna (1899) ukončeno. Podstrojení jeho ponecháno však ještě po 3 téhodny a bylo teprve když malta náležitě ztvrdla, odstraněno a klenby omítkou opatřeny.

Práce v stavební periodě 1897 a 1898 na galerii a obou rohových pilířích a obloucích na západní straně velechrámu vykonané byly v měsíci květnu 1899 p. t. p. Antonínem Rosenbergem, c. k. místodržitelským vrchním stavebním radou, kollaudovány a za korrektně čistě a řádně provedené uznány.

Celkový náklad za provedení těchto prací obnáší . . . . . zl. 29.179·24
z kteréhož obnosu na statní dotaci . . » 14.589·62
a stejně velký náklad . . . . . » 14.589·62
na dotaci zemské, městské spořitelny kutnohorské a sboru »Vocela« připadá.

Zápůjčka komunální na 28.000 zl., kterou učinila obec král. horního města Kutné Hory společně s archeol. sborem »Vocel« v Kutné Hoře u »Zemské banky království Českého«.

Jak již uvedeno, povolen byl vys. c. k. ministerstvem kultu a vyučování dto. 15./7. 97. č. 8097 náklad na zřízení galerie nad římsou vysoké lodi a dvou bokových pilířů a oblouků při dostavbě a k témuž účelu poukázána státní subvence povinnou částkou . . . . . zl. 19.825·91 počínajíc r. 1899 v šesti létech splatnou.

K témuž účelu ráčil také vysoký sněm král. Českého ve své 49. schůzi dne 2. března 1898 částku . . . . . zl. 14.153·81 poukázati, tak že dotyčný obnos v prvých pěti letech po zl. 2.500·— a v posledním pak roce zl. 1.653·81, dohromady zl. 14.153·81 v rozpočtu zemském praeliminován jest.

Poněvadž ale dle poukazu jak státního tak zemského měly by práce na galerii kolem vysoké lodi a dvou rohových pilířích a obloucích na šest let býti rozděleny, což z důvodů technických a ekonomických odporučeno býti nemohlo, bylo pro urychlení prací třeba potřebných prostředků vhodným financováním získati, aby práce ty ve dvou letech provedeny býti mohly.

A z té příčiny obrátil se správní výbor k sl. Zemské bance království českého se žádostí, aby s ním sděliti ráčila, pod jakými výjimkami by subvenci státní a zemskou v šesti letech splatnou převzíti a sboru »Vocelu« splatiti mohla, aby práce shora uvedené ve dvou letech ukončeny býti mohly.

Zemská banka odpověděla přípisem ze dne 29. března 1898, že jest zásadně ochotna úsilí sboru »Vocela« subvencí úhrnem 28.000 zl. na dostavění chrámu sv. Panny Barbory dle možnosti podporovati.

K cíli tomu ponavrhla přímou zápůjčku, kterou by město solidárně sborem »Vocelem« kontrahovalo a která by se z došlých subvencí splatila.

Zápůjčka ta vyplatila by se kursem 98¾% splácela by se docházejícími splátkami na subvence, po případě libovolnými částkami v době 20 let — a bylo by z ní zapravovati 4% úrok a mimo to z dočasného zbytku dlužné jistiny ⅕% správní příspěvek; při tom arci předpokládáme, že by se zápůjčka na některé nemovitosti obecní (cena by nerozhodovala) knihovně zjistila.

Žádosti správního výboru slavné zastupitelstvo král. horního města Kutné Hory ve schůzi své, dne 29. července 1898 odbývané vyhovělo a za hypoteku dům č. 59 v Kutné Hoře číslo vložky knihovní nabídlo.

Když pak podle intimatu okresního výboru v Kutné Hoře ze dne 6. října 1898 č. 695 schváleno bylo usnesením okr. zastupitelstva ze dne 6. října 1898 usnesení zastupitelstva obecního ze dne 29. července 1898 č. 4256, požádán slavný c. k. krajský soud v Kutné Hoře oddělení VII. za vklad práva zástavního za pohledávání Zemské banky král. Čes. per . . . . . zl. 28.000 r. č.

(Pokračování.)

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc duben.

Sv. Václavská záložna věnovala jako každý rok i letos 600 korun ve prospěch Akademie křesťanské.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy stříbrné: pro vdp. Václ. Oharka, děkana ve Znojmě na Moravě, pro vys. dp. Karla Vorlíčka, arciděkana v Kutné Hoře, pro dp. Jana Šoukala, faráře v Radkovicích na Moravě, a pro dp. Jos. Lonka, faráře u sv. Apolináře v Praze. — Monstrance stříbrné: pro vdp. Václ. Oharka, děkana ve Znojmě, a pro dp. Fr. Špačka, faráře v Roštíně na Moravě. — Pozlacení a postříbření v ohni: kalicha: pro dp. Aug. Richtra, faráře v Chroustovicích; kalicha, ciboria a pacifikálu: pro dp. Ant. Přibyla, faráře v Polánce na Moravě; monstrance: pro sl. správu kr. č zemského ústavu pro choromyslné v Dobřanech; kalicha, ciboria, pacifikálu, patenky a tří nádobek: pro dp. Jos. Richtra, faráře ve Štípě na Moravě: kalicha a mešních konviček: pro dp. Jar. Krystýnka, faráře v Lonkově. — Patenka k zaopatřování nemocných: pro vp. L. Schindlera, kaplana v Liberci. — Nádobky na sv. oleje: stříbrné: pro důst. farní úřad v Hrušce na Moravě; cínové: pro důst. farní úřad v Kováni. — Náčiní ku zaopatřování nemocných: pro vdp. Jana Cvrka, děkana v Chocni. — Kropenka: pro dp. Fr. Jínu, faráře ve Vlastibořicích. — Kropáčky: pro dp. Ant. Přibyla, faráře v Polánce a pro sl. zádušní úřad v Praze; stříbrný: pro důst. farní úřad v Bučicích. — Kříž ku slavným průvodům: pro důstojný farní úřad v Bučicích. — Křtitelnice: pro dp. Fr. Paška, faráře v Domašíně. — Harmonický zvonek k zákristii: pro dp. Ant. Přibyla, faráře v Polánce. — Umývadla pro zákristii: pro dp. Ant. Přibyla, faráře v Polánce a pro dp. Fr. Kroupu v Přemyslovicích.

Rozličné. Missaly: 10 pro sl. paramentní ústav na Hradčanech; missal de requiem: pro dp. Mof. Surmu, faráře v Kostelci na Moravě. — Pultík pod mešní knihu: pro dp. Frà Ant. Goetza, faráře v Jičíně; kříž oltářní: pro důst. farní úřad v Bučicích.

Paramenty. Kasule: bílá bohatě vyšitá: pro vysokor. paní Bedřišku, baronku Ringhoffrovou v Kamenici; fialová: pro důst. farní úřad v Poříčí n. Sáz.; černá: pro dp. Edm. Langra, knihovníka v Děčíně n. L., červená vyšitá: pro vysdp. Karla Vorlíčka, arciděkana v Kutné Hoře; bílá: pro dp. Mof. Surmu, faráře v Kostelci na Moravě; bílá, červená, černá a zelená: pro vdp Jana Beneše, rektora piaristické koleje v Benešově; černá skvostná: pro dp. Fr. Halu, faráře ve Vrchoslavicích na Moravě; bílá: pro J. Jasnosť paní kněžnu Öttingen-Wallersteinovou ve Vídni. — Mitra: pro důst. benediktinský klášter v Praze. — Štoly: pro dp. Jos. Kučeru, faráře v Pernarticích, pro vp. Jos. Jirsu, kaplana v Jenišovicích a pro důst. farní úřad v Bučicích. — Vela: pro dp. Antonína Přibyla, faráře v Polánce, pro důst. farní úřad ve Zdislavi a pro velesl. patronátní úřad ve Zbraslavi. Velum do Božího hrobu: pro dp. Karla Kašpara, prefekta ve Strakovské Akademii v Praze. Bursa k zaopatřování nemocných: pro důst. farní úřad v Lužné. — Antipendia: pro

blahorod. paní Štolcovou v Praze a pro velesl. knížecí patronátní úřad v Křivoklátě. — Korouhve pro dp. Ant. Přibyla, faráře v Polánce a pro sl. správu kr. č. zemského ústavu v Dobřanech. Pokrývka na pult pod mešní knihu; pro nejd. p. Frà Ferd. Wartera, inf. převora ryt. maltézského řádu v Praze. — Birety: pro ctih. školní sestry v Jičíně, pro vp. Jos. Jirsu, kaplana v Jenišovicích a 7 pro vp. Bern. Glasra, kaplana v Mimoni. — Okrasa na kazatelnu: pro dp. Ant. Přibyla, faráře v Polánce. — Komže pro kostelníka a ministranty: pro veleslavný patronátní úřad ve Vlašimi. — Koberec na stupně oltářní: pro dp. Ant. Přibyla, faráře v Polánce.

Prádlo kostelní. Rocheta, pally, purifikatoria a j.: pro dp. Jos. Kučeru, faráře v Pernarticích; rocheta: pro vdp. Msgr. Dra Ed. Knoblocha, hl. faráře v Praze; alba, rocheta, humeralia, purifikatoria a j.: pro dp. Em. Kubíčka, faráře v Pavlici; tobalie, korporalia, humeralia a j. pro velesl. knížecí patronátní úřad na Křivoklátě.

Zpráva za měsíc květen.

Jeho Veličenstvo věnovalo ve prospěch Akademie křesťanské jako každý rok i letos 200 kor.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: pro sl. ředitelství král. zem. č. musea v Praze, pro sl. patronátní úřad v Černém Kostelci, pro důst. farní úřad v Starém Sedle a pro nejd. p. generálního opata Sigm. Starého na Strahově. — Monstrance stříbrná: pro dp. Jos. Grmelu v Šumvaldě na Moravě. — Pozlacení a postříbření vohni: pacifikálu: pro dp. Fr. Trnku, faráře v Trnávce na Moravě, patenky k nemocným a lunuly: pro dp. Václ. Bauernäpla, faráře v Meržlicích; kříže a tří nádob na sv. olej: pro vdp. Jana Vychodila, děkana v Želechovicích. — Nádobky na sv. oleje: stříbrné: pro dp. Jana Horáčka, faráře ve Vlachovicích na Moravě, pro dp. Jana Plesníka, koop. v Březové na Moravě, pro důst. farní úřad ve Volešně a pro Fr. Grydila, admin. v Staré Vsi na Moravě. — Patenky k zaopatřování nemocných: pro dp. Jana Horáčka, faráře ve Vlachovicích, pro dp. Jana Plesníka, koop. v Březové a pro dp. Fr Grydila, administr. v Staré Vsi. — Kříž oltářní kovový: pro dp. Dom. Brázdu, faráře v Drahno-Újezdě. — Lampa oltářní: pro dp. Jana Horáčka, faráře ve Vlachovicích. — Lustr: pro důst. pana Jana Horáčka, faráře ve Vlachovicích. — Náčiní ku křtu: pro slavný patronátní úřad na Křivoklátě a pro důst. p. Jana Horáčka, faráře ve Vlachovicích. — Kropenky: pro nejdůst. p. general. opata Sigm. Starého na Strahově. — Kropáček: pro sl. zádušní úřad v Praze. — Lucerna k zaopatřování: pro dp. Jana Horáčka, faráře ve Vlachovicích. — Umývadlo: pro vdp. Ant. Přemyslovského, děkana ve Vel. Kloboucích a pro dp. Fr. Grydila, administr. v St. Vsi.

Rozličné. Dva postranní oltáře: pro důst. farní úřad v Lidečku na Moravě. — Křížová cesta: pro důst. farní úřad v St. Sedle. — Pontifikální vely: pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě a pro sl. c. k. patronátní úřad v Praze. — Klekátko: pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě. — Missaly: pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě a pro důst. farní úřad v Oslavanech na Moravě. — Harmonický zvonek oltářní: pro nejdůst. p. general. opata Sigm. Starého na Strahově. — Kříž na stěnu pro sl. patron. úřad na Křivoklátě.

Paramenty. Kasule: bílá, červená a černá: pro vdp. Ant. Přemyslovského, děkana ve Val. Kloboucích; dvě bílé: pro blahor. paní dobroditelku N. N. na Král. Vinohradech: bílá, bohatě vyšitá: pro blahor. paní Veselíkovou, choť starosty v Nuslích; dvě bílé a červená; pro sl. c. k. patronátní úřad v Praze. — Štoly: pět pro sl. c. k. patronátní úřad v Praze, čtyři pro pro dp. Fr. Grydila, administr. v St. Vsi a dvě pro vdp. Fr. Šplíchala, děkana v Petrovicích. — Bursy k nemocným: pro nejdůst. p. generalního opata Sigm. Starého na Strahově, pro dp. Jana Plesníka, koop. v Březové, pro důst. farní úřad v Kolešovicích, pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě a pro sl. patronátní úřad v Černém Kostelci. — Pláštíky na ciborium: pro důst. farní úřad v Tatobytech, pro nejdůst. p. generalního opata Sigm. Starého na Strahově, pro blah. paní Annu Kopeckou v Cerhenicích a pro sl. zádušní úřad v Praze. — Vela: pro důst. farní úřad v Tatobytech, pro blahorod. paní Růžičkovou v Praze, pro dp. Jos. Kučeru, faráře v Cetkovicích na Moravě, a pro dp. Jos. Neumana koop. v Teplicích. — Antipendia: dvě pro pro dp. Václ. Honejska. faráře u sv. Haštala v Praze, a pro blahorod. p. Amler-Kindermanna, sochaře na Smíchově. — Nebesa, bohatě vyšitá a upravená: pro blahor. pana Jos. Nováka, starostu ve Zlobicích na Moravě, a pro dp. Fr. Šerého, faráře ve Štáblovicích u Opavy (rak. Slezsko). Korouhve: pro vp. Al. Strnada, kaplana v Manětíně, pro blahorod. pana Václava Kalaše v Mokré, a pro sl. obecní představenstvo v Čekanicích. — Prapor skvostný, bohatě zlatem vyšitý: pro spolek panen a paní na Vinohradech. — Prapor pro školní mládež: pro vdp. J. Matouše, děkana v Brandýse n. L. — Stuhy vyšité: pro vysokor. pana hraběte Zdenka Žerotína v Blandě na Moravě. — Birety: pro dp. J. Kramra, faráře ve Mníšku, a pro dp. Ad. Skřivana, kaplana v Plzni. — Komže pro kostelníka a ministranty: pro nejd. p. general opata Sigm. Starého na Strahově, a pro vdp. Jana Vychodila, děkana v Želechovicích. — Koberce na stupně oltářní: pro vdp. Jana Vychodila, děkana v Želechovicích a pro sl. c. k. patronátní úřad v Praze.

Prádlo kostelní. Cingula a pally: pro dp. Jos. Kučeru, faráře v Cetkovicích; 3 alby a cingulum: pro dp. Fr. Patáka, faráře v Uhřiněvsi; alba a rocheta: pro důst. farní úřad ve Vrbně.

»METHOD« vychází šestkráte do roka ve lhůtách dvouměsíčních. **Předplatné,** které činí poštovn poukázkou na celý rok **4 kor. 40 hal.,** přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech** (na faře), kam i **reklamace** se zasýlají.

Knihtiskárna »Politiky« v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 7. a 8. V Praze, dne 15. srpna 1900. Ročník XXVI.

OBSAH: Exkurse gotické. 4. Benediktinský chrám Panny Marie v Třebíči na Moravě. — O renaissanci jako umění církevním. — Šitboř. — Štítary. — Stankov. — Třebnice. — Úboč. — Z polské literatury umělecké a archeologické (Pokračování.) — Různé zprávy. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc červen a červenec.

Exkurse gotické.

4. Benediktinský chrám P. Marie v Třebíči na Moravě.

Napsal **F. J. Lehner.**

Ze stavebních dějin někdejšího kláštera v Třebíči nedochovalo se nám naprosto žádných zpráv. Z budov klášterních, zejmena z ochozu a k němu připojených prostor ničeho nezbylo. Za to však stojí do dnešního dne velebný chrám opatský v celistvosti a úplné neporušenosti jakožto nejslavnější památník doby, v níž vznikl. Jestliže většinu podobných a současně zbudovaných kostelů v Čechách s povrchu zemského smetly napotomní bouře válečné, jeden z nejkrásnějších ušel jakoby zázrakem pohromě a zařaďuje se krásou i prostorností mezi přední a nejznamenitější památníky českého stavitelství nejen na Moravě, nýbrž v zemích koruny české vůbec.

Dobu založení benediktinského opatství v Třebíči historickými zprávami doložiti nelze. Též letopisy klášterní, započaté prý v 12. století, v nichž pilně pokračováno bylo až do věku 15., kterých ještě Jan Tomáš Pešina z Čechorodu (1629—1680) ve svém historickém a mistopisném díle o markrabství Moravském (Mars Moravicus) použil, nejsou dosud objeveny. Dle zprávy této (Pešina, Mars Morav. I., str. 80) založili klášter Třebíčský okolo roku 1109 dva bratří z rodu Přemyslova, synové českého knížete Kunrata I. (Brněnského † 1092), Oldřich Brněnský († 1115) a Litolt Znojemský († 1112), zbudovavše kostel ke cti Panny Marie, jejž bohatě nadali pozemskými statky, jak výslovně podotýká pozdější listina z roku 1197. Oba zakladatelé byli prý po smrti v kostele tomto pochováni. (Pešina, p. 80.) O bohatém majetku kláštera, jemuž již záhy přidružena byla dvě probošství, v Měříně a v Luhu, nelze nyní nic určitého říci, neboť za zhoubných bouří, které klášter neustále stihaly a jimž posléze také podlehl, ztratila se nejen zakládací listina, nýbrž také valná část listin pozdějších.

Určitých zpráv dovídáme se teprve z uvedené listiny z r. 1197, vydané jedním z vnuků Oldřicha Brněnského, spoluzakladatele kláštera, Spytihněvem Brněnským (1174—1199), jíž kníže zřejmě stvrzuje, že předkové jeho z chvalitebné zbožnosti klášter Panny Marie v Třebíči

založili a s přehojnou štědrostí nadali. Jmenovanou listinou potvrzuje kníže Spytihněv nejen dřívější majetek, který se však výslovně neuvádí, jakož i obou probošství, nýbrž jej rozmnožuje za spásu duše své, otce i bratra svého, přiřknuv klášteru zároveň veškerá darování, jimiž za jeho panování dle svědectví hodnověrných mužů byl obmyšlen. Z nadání 160 hřiven, věnovaných bratrem řeholním Havlem za spásu duše bratra svého, ve válce za knížete Kunrata usmrceného, připadla polovina na zakoupení statku v Oslavanech, druhá polovina na stavbu klášterní kaple ku cti sv. Václava.[1]) To jest jediná zpráva, která o stavební činnosti kláštera Třebíčského zaznamenána jest. Také o dřívějších osudech kláštera činí se v pramenech jen nepatrné zmínky, které se obmezují pouze na jména opatů, v různých listinách mezi svědky se vyskytujících.

Prvním opatem v pramenech uvedeným jest Kuno, jehož den úmrtní Letopisy Hradištsko-Opatovské (8. září 1138) zaznamenaly, jmenujíce zároveň nástupce jeho Vojtěcha, kterýž jej v hodnosti opatské následoval.[2]) Opatu Vojtěchovi platí bezpochyby i list z r. 1145, jímž papež Eugen III. oznamuje Ottovi, biskupu Pražskému, českému knížeti Vladislavovi, dále opatům kláštera Hradištského a Třebíčského, jakož i moravskému knížeti Ottovi přepadení a oloupení olomouckého biskupa Zdika na cestě do Říma, jakož i vyobcování loupežníků z církve, vyzývaje zároveň duchovní hodnostáře, aby exkomunikaci náležitě prohlásili a nad tím bděli, aby jí šetřeno bylo, světským knížatům pak ukládá, aby zločince jali a tak dlouho věznili, pokud by zločin dokonale neodčinili.[1]) R. 1160 objevuje se opatem Třebíčským Naděj,[2]) r. 1174 Kuno II.,[3]) r. 1197 Tiburtius, za něhož sepsána byla dříve uvedená potvrzovací listina Spytihněvova;[4]) týž opat přichází ještě mezi svědky na věnovací listině krále Přemysla z r. 1201.[5]) R. 1210 uvádí se opat Martin[6]) a po něm Lukáš, za něhož klášter Třebíčský vyměnil paní Heilvidě ze Znojma Oslavany za vesnici Horka.[7]) Nástupcem jeho byl již r. 1226 opat Zvěst[8]) a po něm Arnold,[9]) který 1225 byl proboštem v Luhu a 1240 ještě žil.[10]) R. 1243 objevuje se co svědek opat Jindřich,[11]) jehož nástupcem byl Arnold II.,[12]) za něhož

[1]) *Erben. Regesta, č. 435, 1197. In castro Brunensi, p. 196:* Laudabilem devotionem praedecessorum meorum, quam erga monasterium sanctae Mariae in loco, qui vocatur Trebech, quod sumptuosa largitate ab ipsis fundatum esse dinoscitur, omni tempore ostentare videbantur, desiderans omnimode prosequi, — contuli dilecto abbati T. sanctae Mariae — villam... Frater Gavel dedit fratribus CLX marcas pro remedio animae fratris sui, qui tempore guerrae ducis Cvonradi de provincia Znoymensi in castro Vetov occisus est. Emerunt autem fratres medietate argenti ejusdem, me praesente et talem emptionem laudante, praedium in Ozlauan cum telonei sexta septimana ibidem a nobili viro Stephano Ungaro, filio Ivvan, adcicientes numeratae pecuniae sextam septimanam fori in Pravloue; alteram vero medietatem ad aedificandam capellam b. Wenczelai in coenobio praefato penderunt hilariter...

[2]) *Letopisy Hradištsko-Opatovské. Font. rer. boh. II., 396:* Eodem anno (1138) VIII. Kal. Sept. Cuno, abbas monasterii sanctae Mariae migravit ex hac luce, cui in sequenti anno Adalbertus successit.

[1]) *Dva listy papeže Eugena III.*, dat. ve Viterbě, 5. června 1145. — *Erben. Regesta č. 253, str. 113; č. 254, str. 114.*

[2]) *Listina krále Vladislava* dat. v Praze, 16. června 1160, jíž potvrzuje statky a výsady kláštera Hradištského. — *Reg. I., č. 304, str. 134.*

[3]) *Věnovací listina Oldřicha Moravského* dat. v Olomouci 1174. *Reg. I., č. 341, str. 151:* Testes: Chuno abbas de Trebecs. — *Stvrzovací listina Václava Moravského* dat. v Brně 1174. *Reg. I., č. 343, str. 152:* Testes: Chuno abbas de Trebech.

[4]) *Reg. I., č. 435, str. 196:* ... contuli (Zpitigneus, dux provinciae Brunensis) dilecto abbati nostro T(iburtio) sanctae Mariae in loco, qui vocatur Trebech.

[5]) *Reg. I., č. 460, str. 207:* Testes: Tyburcius abbas de Trebech.

[6]) *Otokarova zakládací listina kláštera Zábrdovického z r. 1210. — Reg. I., č. 523, str. 241:* Hujus rei testes sunt: ... Martinus de Trebec.

[7]) *Erben. Regesta, č. 694, 1225, m. Jun. In Trebetsch, p. 320:* Nobilis mulier ac religiosa matrona Heilwidis videlicet de Znoim, — cum claustrum monialium ordinis Cysterciensis fundare disponeret, nec locum ad hoc aptum inveniret, ipsa tandem — intra possessiones claustri nostri Trebecensis angulum quendam, Ozlawan nomine, nobis quidem ad modicum utilem, sed ad aedificandum claustrum mente praeconceptum reperit competentem... Praedicta quoque nobilis matrona, ut indempnitati nostrae ecclesiae Trebecensis... Acta sunt haec in Trebetsch... De capitulo autem nostro Trebecensi: Arnoldus praepositus de Luha sancti Benedicti.

[8]) *Věnovací listina Otakarova* dat. ve Znojmě, 19. září 1226. *Reg. I., č. 707, str. 329:* Testes:... Zvest abbas Trebecensis.

[9]) *Listina Otokarova* dat. v Oslavanech 7. listopadu 1228. — *Reg. I., č. 734, str. 342:* Cujus rei testes sunt hii: ... Arnoldus abbas Trebecensis.

[10]) *Věnovací listina krále Václava* dat. v Brně, 16. května 1240. — *Reg. I., č. 988, str. 459:* Arnoldus abbas Trebicensis.

[11]) *Potvrzovací listina Konrada, biskupa Olomouckého* dat. v Pustěměři, 20. března 1243. — *Reg. I., č. 1072, str. 511:* Testes: ... Heinricus abbas Trebecensis.

[12]) *Emler. Regesta II., č. 73, 1255, 6 Nov. In Olomuc, p. 29:* Acta sunt hec in Olomotz in kathe-

v klášteře Třebíčském vyrovnal Štěpán, opat Lucký, spor, vzniklý mezi opatem Břevnovským a mistrem špitálu blíže mostu Pražského,[1]) a stvrzeny jsou výsady kostela Želivského nad kostely v Jihlavě a Humpolci.[2]) R. 1260 nařizuje papež Alexandr IV., aby uklizen byl spor vzniklý mezi jeptiškami Novoříšskými a klášterem Třebíčským, opat se však jmenovitě neuvádí.[3]) Opat Martin a veškerý konvent Třebíčský osvobodil roku 1277 Heřmana, měšťana Třebíčského, za příčinou věrných služeb, jakož i dědice jeho od některých poplatků a dávek jmenovitě uvedených.[4]) Týž opat, jehož jméno se vyskytuje mezi svědky na listině z roku 1278,[5]) byl od papeže Mikuláše III. ustanoven soudcem ve sporu, kterýž vznikl mezi kapitulou Vyšehradskou a měštěnínem Pražským Michaelem v příčině kostela Panny Marie před Týnem.[6])

O opatu Janovi se pouze ví, že koupil od Syfrida, komtura templářského, dvůr Svatoslavský r. 1290.[1]) Sporé historické zprávy o klášteře Třebíčském z prvních dvou století trvání jsou tím v podstatě vyčerpány.

Jsme tedy v příčině stavby stávajícího kostela odkázáni na svědectví, které budova o sobě vydává. Nemohl-li klášter Třebíčský na počátku 12. století založený postrádati kostela, jest nad všelikou pochybnost jisto, že to nebyl chrám dosud stávající, nýbrž jiný, z něhož na naše doby ničeho nepozůstalo. Tehdáž se stavělo slohem románským, který v té době počal se teprve rozvíjeti od jednoduchých tvarů k větší kráse a spanilosti. Kostel nynější jest však stavěn slohem zcela jiným, objevivším se teprve po sto letech. Byl-li snad původní kostel příliš malý, takže rychle rozkvétajícímu klášteru nevyhovoval, aneb zničila-li jej nějaká pohroma na př. požár, který kromě krovu zachvátil též dřevěný strop, od něhož i vnitřek škodu vzal, jak za doby románské často se stávalo, nelze povědětí. Tolik jest však jisto, že první kostel asi po sto letech ustoupil druhému chrámu, který se zachoval celistvě a neporušeně, jak dosud se spatřuje, jehož sloh i bez historických dokladů určí dobu vzniku, jak z popisu zřetelně se objeví.

Kostel v půdorysu (obr. 1.) jest trojlodní bez lodi křížové. Loď střední počíná na západní straně uměle sklenutou kruchtou, dosahující k prvnímu pilíři a končí k východu kněžištěm stejně širokým, jehož délka rovná se dvojnásobné šířce; mnohoúhlý závěr kněžiště sestrojen jest na úplném osmistěnu. Pilířové arkády oddělují loď střední od obou lodí bokových, majících polovinu šířky její, které k východu za třetím obloukem po obou stranách kněžiště zakončují se polokruhovými apsidami, k západu pak založeny jsou v šířce jejich dvě průčelné věže, po obou stranách na venek nepatrně vybočující. Pod kněžištěm rozprostírá se rozsáhlá krypta o tří lodích; loď střední zaujímá celou prostoru kněžiště nad ní se vznášejícího, od apsid chorových až k prvnímu oblouku vrchní prostory; obě bokové lodi krypty mají

---

drali ecclesia... in presencia horum omnium, quorum nomina subscribuntur, qui huic conpositioni nostre omnes personaliter affuerunt: ...Arnoldus abbas Trebecensis...

[1]) *Emler. Regesta II., č. 75, 1255, 10 Dec. Znoymae, p. 30*: »Nobis Stephano abbate de Luca presidente iudicio in claustro Trebez in causa, que uertitur inter d. abbatem de Brevnow ex parte una et magistrum domus hospitalis in Praga prope pontem ex altera...«

[2]) *Emler. Regesta II., č. 171, 1257, p. 68*: Arnoldus abbas et conventus ecclesiae Trebetschensis, Johannes praepositus Lunewicensis, frater Bertoldus, ordinis Minorum fratrum dom. s. Mariae in Iglavia gardianus et frater Eberhardus de ordine Praedicatorum fratrum domus S. Crucis, eiusdem loci prior, diocesis Olomucensis, privilegia ecclesiae Syloensis super ecclesiis in Gyglaua et in Humpolcz, per Marsilium monasterii Syloensis abbatem ipsis ostensa et exhibita... transcribi faciunt et hoc transcriptum sigillis suis roborant.

[3]) *Emler. Regesta II., č. 240, 1260, 14 Jan. Laterani, p. 92*: »Alexander papa IV ad petitionem praepositi et sororum de Rusch abbatibus de Siloa et de Jerus et praeposito de Dubranik mandat, ut litem terminent inter sorores praedictas et abbatem et monasterium de Trebech super decimis in Sterici.«

[4]) *Emler. Regesta II., č. 1085, 1277, 31. Aug. In Trebicz, p. 455*: Fr. Martinus, abbas Trebicensis, fr. Unca praepositus, fr. Borssa prior, fr. Fabianus, fr. Petrus Puczko totusque conventus loci praedicti Trebicensis, liberant Hermannum civem in Trebicz a quibusdam exactionibus. ...Testes: Boliborius procurator...

[5]) *Emler. Regesta II., č. 1108, 1278, 21. Jan. In castro Brunensi, p. 469*: ...Testes: Martinus, abbas Trebecensis.

[6]) *Emler. Regesta II., č. 1169, 1279, 13 Apr. Romae, p. 501*: Conquesti sunt nobis dilecti filii... prepositus... decanus et capitulum ecclesie Wissegradensis, quod Michael Johannis, ciuis Pragensis, ecclesiam S. Marie dictam de hospitali, sitam in ciuitate Pragensi, ad dictam ecclesiam Wissegradensem pleno iure spectantem per uiolentiam occupans, eam detinet occupatam, in ipsius Wissegradensis ecclesie preiudicium et grauamen. Ideoque discretioni tue mandamus, quatinus partibus convocatis audias causam et appelatione remota canonico fine decidas.

[1]) *Emler. Regesta II., č. 1528, 1290, p. 657.*

však pouze po dvou klenbových obdélnících, jsouce k východu apsidami zakončeny. Do kostela se vchází hlavním

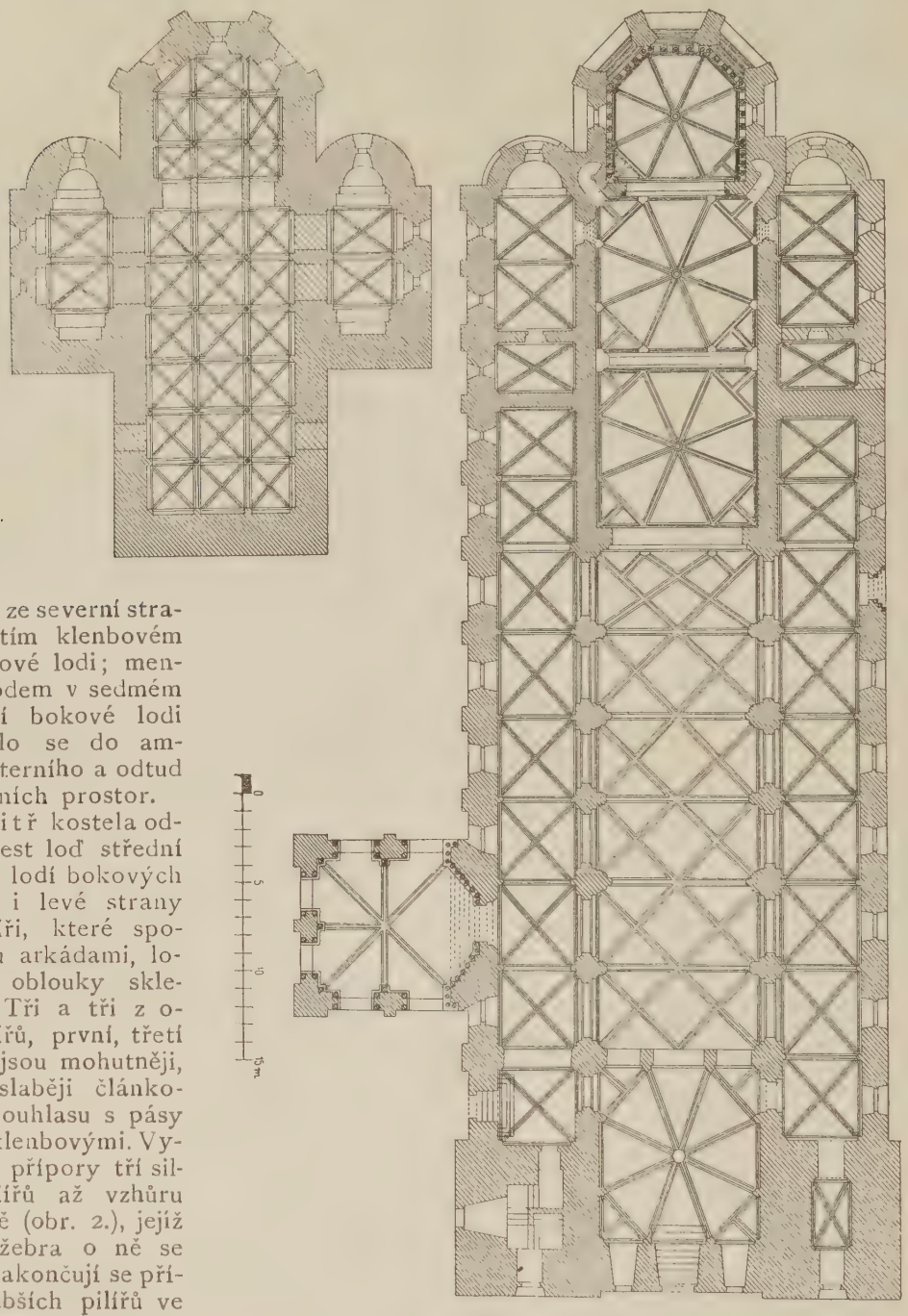

Obr. 1.

vchodem ze severní strany v třetím klenbovém poli bokové lodi; menším vchodem v sedmém poli jižní bokové lodi vcházívalo se do ambitu klášterního a odtud do ostatních prostor.

Uvnitř kostela oddělena jest loď střední od obou lodí bokových z pravé i levé strany šesti pilíři, které spojeny jsou arkádami, lomenými oblouky sklenutými. Tři a tři z oněch pilířů, první, třetí a pátý, jsou mohutněji, ostatní slaběji článkovány v souhlasu s pásy a žebry klenbovými. Vystupují-li přípory tří silných pilířů až vzhůru ku klenbě (obr. 2.), jejíž pásy a žebra o ně se opírají, zakončují se přípory slabších pilířů ve výšce klenby bokových lodí. Článkování prvního z pilířů podmíněno jest tím, že podpírá nejen klenbu, nýbrž také kruchtu.

Loď střední rozvržena jest od západní strany průčelní až k vítěznému oblouku na čtvero téměř čtverečních polí; každý z těchto čtverců rozvrhuje se dvěma menšími pilíři opětně na dvě oddělení.

Stěna hlavní lodi nad arkádami jest ve výšce klenby bokových lodí vodorovnou římsou po celé délce rozdělena. Do římsy této zabíhají veškeré přípory

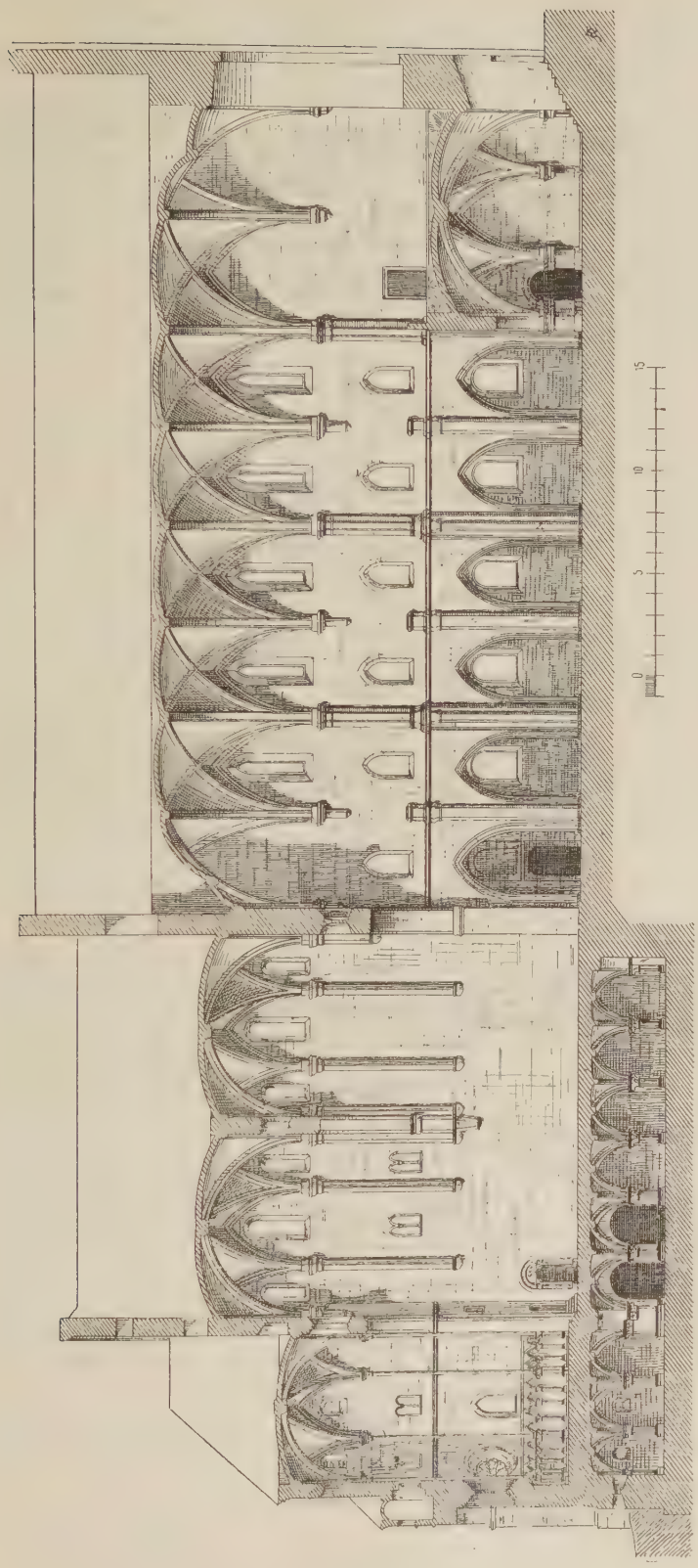

Obr. 2.

pilířové hlavicemi, volně na způsob krychlových hlavic tvořenými. Pouze nad mohutnějšími pilíři vystupují tři oblé přípory na způsob sloupků, jakožto nosiči žeber na nich spočívajících, z nichž každá ozdobena jest dole patkou a svrchu prostou hlavicí. Nad menšími pilíři vystupuje pouze hladká stěna bez všelikého článkování; žebra však opírají se o konsolovitou příporu, článkovanou deskou svrchu zakončenou. Nad touto soustavou nosičů zvedají se žebra lomené klenby valené, jíž střední loď pokryta jest. Profil žeber shoduje se s profilem pilířových přípor a vynikají mohutně z plochy klenbové na způsob silných osmistěnných prutů, jejichž přední hrany jsou sraženy. Příčnými a diagonálními žebry povstávají na valené klenbě menší, kosmo seřaděné čtverce. A poněvadž i příční pásy shodují se tvary svými naprosto s žebry, povstává tím klenba síťová, do menších čtverců rozvržená. Pouze na obou čelných stranách sklání se valená klenba, čímž povstávají tři štítové oblouky, jejichž skláněj ící se žebra spojují klenbu s nástěnnou plochou.

Střední loď osvětlena jest dosti velikými, lomeně sklenutými o k n y, jejichž hladké ostění vně i vnitř silně vybočuje. Pod těmito okny přímo nad římsou prolomena jest stěna do podkrovní prostory bokových lodí po cele délce šesti okny menších rozměrů, rovněž lomeně sklenutými; chodbou tou bylo lze

přímo z věží po celé délce lodi střední přecházeti až k apsidám, jimiž bokové lodi na východní straně se zakončovaly. Okna jmenovaná jsou nyní zazděna.

Čelní stěna strany západní má nyní veliké lomené okno později prolomené. Čelní stěna na straně východní oživena jest pod nástěnnými oblouky třemi páry zdvojených úzkých oken, sloupkem dělených. Žebra klenby spočívají zde na stěně na drobných konsolových příporách, hlavicemi ozdobených. Na velkém vítězném oblouku, který dělí loď střední od kněžiště, vyskytují se ještě pod uvedenými okny z pravé i levé strany dvě další zdvojená okénka, čímž stěna tato bohatého článkování dochází.

Jmenovanými okny hlavní lodi, k nimž přidružují se ještě okna lodí bokových, dostává se kostelu vydatného osvětlení, jímž prostě přesné tvary a v klidných čarách se pohybující architektura, všelikým nahodilostem se vyhýbající, se náležitě uplatňují a vnímavého pozorovatele hluboce dojímají souladem a velebou, jimiž mistrovská tvorba umění stavitelského dýše.

(Pokračování.)

O renaissanci jako umění církevním.

Z cyklu přednášek pořádaných Akademií křesťanskou. Proslovil architekt **Bohumil Štěrba.**

Velectěné shromáždění!

Byla mi přidělena čestná úloha promluviti o slohu renaissančním v jeho vztahu k církvi — o renaissanci jako slohu kostelním.

Abych jasně a krátce vznik, podstatu a význačné známky renaissance vyložiti mohl, budiž mi dovoleno v krátkosti naznačiti, co pod názvem sloh vyrozumíváme.

Vždy, když skupina lidí: rod, čeleď, kmen, národ, dosáhla takového stupně vývoje, že nebylo třeba veškerým jednotníkům celý svůj čas shánění životních potřeb věnovati, nastala u nich snaha po zvýšení pohodlí a potřeba okrasy.

Laponec po 6 měsíců bez slunce v ledových kobkách žijící i Křovák na poušti Kalahari cítí tuto potřebu a krášlí své tělo, šat i předměty domácí potřeby. Smysl pro krásu a řeč jsou podstatné známky lidství.

K takovým okrasám užívá člověk na prvním stupni vývoje květin, barev, peří, pestrých hladkých lastur, kamenů a semen — zkrátka předmětů v jeho nejbližším vůkolí se nalezajících a sice každý dle svého vkusu a povahy.

Podaří-li se jednomu nalézti a sestaviti způsob okrasy, který se jiným více líbí, než jejich vlastní komposice, nalézá napodobitelů a jeho způsob udrží se na tak dlouho, pokud on sám neb jiný nenalezne něco buď lepšího neb aspoň nového.

Přijme-li větší počet lidí jistý způsob okrasy a podrží ho po delší dobu, povstane móda.

Jsou však předměty, sloužící k vznešenějším účelům, předměty, kterých se má užívati po dlouhou řadu let — ba dle přání jich zhotovitelů bez konce; jsou to předměty kultu, atributy moci.

Patrno, že pro tyto předměty dlužno voliti z výběru okras ty nejlepší a materiál ten nejbytelnější; z původního předmětu okrasného podrží se pouze forma, která se vtělí v material bytelný — povstává ornament.

Z palmového kmene ozdobeného palmovými listy ku kmenu líčím přivázanými stává se kamenný egyptský sloup.

Souhrn forem od celého národa po jednu periodu užívaný nazýváme slohem.

Je-li národ svou polohou isolován, užívá ve slohu forem zokolí vzatých pouze s ohledem na materiál pozměněných a vytvořuje tak svůj sloh primární — tak egyptský — slohy řecké — indický; přichází-li do styku se sousedy ve vzdělanosti pokročilými, přejímá od nich již hotové formy a skupiny forem, přetvořuje je dle své povahy, dle nového okolí a dle svého materiálu a vytvořuje tak sloh odvozený.

Patrno, že povstání slohu podmiňují následující faktory:

1. Okolí, které poskytuje zásobu forem.

2. Povaha národa určující výbor z této zásoby.

3. Způsob určení a materiál, který formy vybrané modifikuje — stylisuje.

Z řečeného vysvítá, že sloh působí plnou měrou pouze v okolí, v kterém povstal.

Představme si gotickou katedrálu na pokraji širé pouště a alej sfingů na nepravidelném úzkém náměstí středověkého města a seznáme oprávněnost hořejšího výroku.

Teprve našemu věku vše nivelujícímu bylo přenecháno tuto základní pravdu ignorovati.

Po tomto úvodu přihlédněme ku podmínkám povstání slohu renaissančního.

Na počátku 15. věku byla celá Italie poseta zbytky umění antického, tehdáž mnohem početnějšími a zachovalejšími, než je nyní nacházíme. Zbytky pyšných paláců, velkolepých chrámů, obrovských cirků, grandiosních therm, triumfálních bran plnily města — množství skvostných vill, nákladné silnice, mosty a vodovody, aleje pomníků svědčily na venkově o veliké umělecké a kulturní minulosti.

I v chrámech svých spatřoval lid italský pozůstatky starého umění v živém posud upotřebení, vždyť známo, že doba starokřesťanská upotřebovala nejen jednotlivé části staveb římských, sloupy a klády ku stavbě nových chrámů, ale používala i celých staveb pohanských — basilik k účelům bohoslužebným.

Avšak zbytky ty nejevily po dlouhá staletí žádnou tvůrčí sílu; vliv jejich krásy a velikosti byl paralysován novým myšlenkovým světem nepřátelským názorům, z nichž vyrostly.

Starokřesťanský názor světa, vyvolaný mocnou reakcí proti bujnému pohanství, viděl v stavbách pohanských zosobnění bludů pohanských; askese středověká, spatřující v umrtvení těla a odříkání se světa jediný prostředek proti nezbytným sklamáním a nehodám života, pohrdala jimi jako projevy světské pýchy a rozkoše. Obecný lid měl neobyčejně smělá díla Římanů za dílo ďáblovo, jak podnes název »Čertovy mosty« nasvědčuje.

Smýšlení takové způsobilo, že díla Římanů byla v úplné nevážnosti, takže se takřka systematicky bořila a jako lomů užívala; pouze nahodile stížený přístup a grandiosní rozměry byly příčinou, že se přece poměrně značné zbytky zachovaly.

Bylo potřebí úplné změny myšlenkové povahy národa, aby běžný názor na staré památky se změniti mohl a ony opět v nich dřímající tvůrčí sílu jeviti mohly.

Čtyři sta let bylo potřebí ku změně této.

Podnět k ní dala křížácká tažení a z nich se vyvinuvší idea křesťanského rytířství, která proti prvnější askesi positivnější účel životní stanovila: boj za víru a obrácení nevěřících.

S tímto všeobecným názorem měnily se i náhledy mudrců křesťanských, svatých otců církve.

Kdežto ještě Tertullián, Roges Bacon a Petr Damienský celou kulturu pohanskou jako dílo ďábla odsuzovali, studuje již sv. Augustin Platona a Sokrata a nalézá v nich shody s názory křesťanskými; totéž činí největší mudřec středověku sv. Tomáš Aquinský. V pokračování toho směru studuje se Aristoteles; až sám papež Řehoř IX. (1231) konečně studium některých spisů Aristotelových povoluje.

Odtud na dále stává se vyhledávání, opisování, překládání a vysvětlování řeckých a římských klassiků zamilovanou úlohou ba vášní vzdělanců.

Jest patrno, že toto znovuzrození — (renaissance) — literární muselo též vyvolati změnu v nazírání na četně po Italii roztroušené zbytky umění pohanského.

Kdežto doposud byly v úplné nevážnosti, takže lidu za lomy kamenné i k pálení vápna sloužily, nyní počaly poutati pozornost vynikajících umělců, kteří počali zbytky staveb římských studovati, okreslovati a měřiti, a čím hlouběji vnikali v jich poznání, tím více rostlo jich ocenění a záliba, která se v nadšení stupňovala.

I přátelé umění sdíleli část onoho nadšení, v první řadě svatí otcové od Martina V. až ke Lvu X., avšak při tom přece pokračováno v ničení památek; ještě posud pálilo se vápno z mramoru jejich a deskami vzácných kamenů ozdobovány paláce i chrámy.

Vysvětlení této nesrovnalosti podává nám charakteristická instrukce, přidaná k dekretu Pia II., kterým se sám Rafael dozorcem starých staveb — jakýmsi konservátorem jmenuje.

Nařizuje se mu v ní, »aby vybíral a chránil kameny, které se pro stavbu chrámu sv. Petra použiti dají — aby vybíral kameny s nápisy, které uloženy a jako literární památky upotřebeny býti mohly.«

Právě jako dnes. Vše, co se k vzdělancům počítá, mluví a píše vzletně o zachování starých památek, které se při tom klidně vandalsky boří po předchozím vyměření a okreslení, nuzné zbytky cenných celků pak se ukládají v museích.

Jest to důkazem, že každá nová myšlénka žije z počátku pouze slovem, a teprv ponenáhlu nabývá věcné podstaty a všeobecného pochopení.

Leč vraťme se raději do Italie.

Rozhodující vliv na rozšíření nových názorů v kruzích nejširších měl moment národnostní.

Se stoupáním vážnosti starých Římanů rozmáhalo se u obyvatel Říma, Toskány a Umbrie vědomí, že jsou přímými potomky Římanů a dědici vzdělanosti jejich.

Třeba tento národnostní cit ani z dálky neměl intensity dnešního významu myšlénky národnostní, on žil vždy v Italii a byl spolu s latentním účinkem zbytků římských děl příčinou, že vysoce vyvinuté slohy nordické: románský a gotický nedošly v samé Italii nikdy pravého ocenění a pochopení — že byly »italisovány«, totiž v své podstatě pozměněny a že na ně i pohlíženo jako na »díla barbarská«.

Těmito okolnostmi dány byly hlavní podmínky povstání nového slohu — okolí skytající hojnost forem uměleckých a myšlenkový směr národa příznivý užití jich.

Renaissance — znovuzrození antické krásy — byla přede dveřmi a bylo zapotřebí pouze vystoupení jediného muže vynikající tvůrčí síly a energie aby stala se skutkem.

Mužem tím byl Filipo Brunellesco, narozený ve Florenci, žijící od r. 1377 do r. 1446, který po studiích starých památek, konaných s velkým úsilím v Římě, stanovil si dva životní úkoly: vystavěti kupli dómu St. Maria del Fiore ve Florenci a znovuzrození dobrého vkusu ve stavbě — tak praví jeho životopisec Vasari.

Zrozen byl ve šťastné pro stavitelství době, kdy papeži, kardinálové, knížata, zastupitelstva městská i kláštery závodili spolu v provádění monumentálních staveb, kdy bylo čestnou úlohou a svatou, hluboce cítěnou povinností každého, kdo prostředky k tomu vládnul, postaviti chrám, všecky ostatní v některém ohledu předčící, který zároveň měl býti výrazem vroucí nábožnosti i smírnou obětí za dosti lehkomyslný život.

Jako všichni umělci quinquecenta vynikal Brunellesco neuvěřitelnou všestranností. Vyučen původně zlatníkem, stal se mechanikem, slaveným sochařem, architektem, mistrem perspektivy, vynikajícím stavitelem pevnostních staveb a k tomu vykladatelem Danteovy poesie.

Již prvními svými pokusy: Sakristií kostela sv. Vavřince, kaplí pro rod Pazzi a logií před ní zavedl nové užívání starých forem a vzbudil radostný úžas a obdiv vrstevníků. Nejhlavnějším dílem jeho života jest stavba kuple dómu Florenckého, díla potud prováděného s velkou smělostí v italské gotice úplně odchylně od tradic hutí. Již ve svém 28. roce byl stále ustanoven poradním architektem — consiliarius operis — dómu; při konkurenci na lešení kuple, které se velmi mnozí zúčastnili, zvítězil jím sestrojený model; ve 43. roce svěřeno mu provedení kuple, úloha tehdejšího času v těchto rozměrech úplně neznámá a smělá.

Dovolil jsem si o tomto vynikajícím muži poněkud šíře se zmíniti než rámec přednášky dovoluje, poněvadž jest pravým typem umělců ranné renaissance a mohu pouze letmo dotknouti se jmén s ním sourodých umělců, Michelozza Michelozzi, Giuliana Majana, Simone Cronaea a jiných, kteří po studiu starých památek, totiž jich okreslování a podrobném měření povzbuzeni úspěchy Brunellesca počali nových forem výlučně užívati i pro účely bohoslužebné — při stavbě chrámů — a to způsobem zcela novým.

Kdežto na příklad již dříve při starokřesťanských chrámech užito bylo antických sloupů i kladí dle vzorů starých, jako hustých sloupořadí rovným kladím (Sta. Maria Maggiore) neb úzkými oblouky spojených (S. Miniato) — mistři renaissance a první Brunellesco vytkli si za hlavní účel docíliti krásné světlé prostory vnitřní a oddálili osy sloupů od sebe na vzdálenost celé šířky postranní lodi neb poloviček hlavní lodi a docílili tak zcela nového nevýslovně půvabného dojmu arkád, jaké vidíme v Brunellescově sv. Vavřinci i S. Lorenzo ve Florenci.

K docílení krásného poměru sloupu k oblouku postavil Brunellesco na sloupy kladí dle vzorů římských, které za podporu obloukům sloužilo. Oblouky obdržely opět své plné antické ozdobné profilování.

Stěny postranních lodí rozděleny pilastry, odpovídajícími sloupům hlavní lodi s kladím, tvořícím pokračování kladí sloupů hlavní lodi; stěna mezi pilastry prolomena ve způsobu brány a v pro-

hloubeném takto prostoru vyvýšeném o tři stupně nad podlahu lodi získána místa pro řadu oltářů postranních.

Lodi postranní překlenuty řadou kuplí, spočívajících nad čtvercovým půdorysem na 4 stejných pásech klenbových kruhových. Nad archivolty lodi hlavní probíhala úplná římsa s architravem, vlysem a geisonem.

Potud docílen organismus nový, harmonický, kterým vytvořeny vnitřní prostory souladu posud nedostižného. Co dále k ukončení kostela zbývalo, bylo opakováním běžných forem.

Nad lehký organismus arkád postaveny nad římsu rovné plné zdi basiliky s okny půlkruhovými romanisujícími, kterýmiž byl prostor osvětlen; postranní lodi osvětleny okny kruhovými, reminiscencí to středověkou, kasetovaný rovný strop basilik kryl loď hlavní.

Pro půdorys přijata forma kříže, dle kostelů v středověku řádem Cisterciánským stavěných, kůr a oltář hlavní umístěn v prodlouženém prostoru hlavní lodi. Nad čtvercem, ve kterém se hlavní loď s křížovou protínají — pendentivy v kruhový půdorys převedeným — a na čtyřech obloucích vítězných spočívajícím upravena kopule polokruhová bez tamburu. Stavěna byla teprve po smrti mistra a neodpovídá svým stlačeným dojmem vzletu ostatních forem jeho.

Ze suchého popisu přece patrno, že máme před sebou výtvor nového slohu, totiž monumentální dílo povstalé výběrem krásných forem, které okolí poskytovalo, modifikovaných duchem národa, duchem křesťanství a spojených v organismus geniem umělce: jeden základní typ kostela ranné renaissance.

Toto stadium renaissance charakterisuje se hlavně smělou volností, s jakou vybírány pouze ony formy a antiky, které úmyslu umělce sloužily a spojovány byly s formami starokřesťanskými, románskými i gotickými v celky harmonických poměrů a ladných vnitřních prostor.

S intensitou bádání, kterou dokazuje velmi časné vystoupení theoretiků, tak Giov. Battista Alberti (již r. 1450 vydal svůj spis »de re aedificatoria«) a po něm Sebastiano Serbio, Baldasare Porazzi, dále vykladatelé Vitruva: Paladio a Vignola i historik Vasari, ubývalo původní volnosti, na jejíž místo nastupovala přesnost i výlučnost v užívání antických motivů, čímž z ranné renaissance povstala vysoká.

Příklad poskytuje další vývin kostela z basiliky povstalého.

Kdežto hlavní lodi prvních chrámů měly strop rovný, kasetový, jako již popsaný S. Lorenzo ve Florenci neb i otevřený kryt střechový jako St. Spirito, byly hlavní lodi pozdějších chrámů kryty klenutím valeným často kasetami zdobeným, někdy střídalo se klenutí valené s kuplemi, jindy bylo lunetami i okny prostoupeno až i na způsob klenutí křížového.

Pro větší tíži konstrukce této užíváno místo původních sloupů, pilířů zdobených pilastry a aby vodorovný tlak klenutí lépe zachycen byl, měnily se postranní lodi v kaple více méně s tří stran masivními zdmi zavřené a konečně i v polokulaté výklenky — niky — v masivním zdivu vytvořené, čímž se původní forma kostela třílodního v jednolodní proměnila.

Bohatá tvořivost, patrná na tak rozmanitých formách chrámů loďových, která způsobila, že každý z umělců v každém svém díle chtěl vytvořiti něco nového, nápadně kontrastuje s výzdobou zevních facad.

Rozpaky umělců nejlépe dosvědčuje fakt, že tak mnoho facad nedodělaných zůstalo, jiné provedeny u porovnání s vnitřkem tak jednoduše, že se zdají býti provisoriem.

Obyčejně spokojovali se architekti s rozčleněním podélným na pole pilastry neb lisenami rozdělené a ukončené jednoduchou římsou.

Facady průčelní dostávaly sloupové neb pilířové loubí, několikráte i v poschodí opakované, nejbohatší z nich mají formu římských vítězných bran neb portiku Pantheonu.

Na souvislost s vnitřkem málo hleděno, někdy stavěna i facada čistě dekorativně před chrám, jehož střední vysoká loď facadu zcela neorganicky převyšovala.

Čistý typ kostela ranné renaissance v duchu Brunellescově ukazuje nám smíchovská basilika, dílo našeho staromistra Barvitia.

Současně s vývinem loďového chrámu z basiliky vyvinovala se vlivem středověkých baptisterií stavba centrální — zamilovaná forma kostela renaissančního. Již Brunellesco při stavění obrovské

kuple dómu ve Florenci, která má hlavně konstruktivní význam, stavěl menší kaple centrálně, tak kaple rodu dei Pazzi ve Florenci, kde valená kasetovaná klenba příční stavby nese na křížení kupli zvláštní formy as nadutého deštníku — kupli utvořenou ze žeber centrálně se sbíhajících, do kterých zaklenuty jsou půlkruhové valené klenby k vrcholu klenby se zúžující a osvětlenou kruhovými okny umístěnými v polokruhových polích povstalých průsekem valených kleneb s nadezdívkou pendentivů.

Pendentivy jsou části kulové klenby, kterými se čtvercová forma půdorysu a kruhová forma nárysu čtyř oblouků křížení v kruhovou formu převádí. Na tomto kruhu uložena kuple buď přímo jako v kostele S. Lorenzo, neb, jak později pravidlem bylo, na válcovité nadezdívce: t a m b u r u s dalším vývinem slohu stále vyšším.

I kuple zprvu mělké formy segmentové stavěla se stále vyšší, nabývala formy pravidelné polokoule později z pravidla formy převýšené, eliptické, vejčité.

Kuple jest při stavbě centrálné hlavní motiv stavby a spočívá buď na válcovitém spodku, jako při Bramantově St. Pietro in Montorio — stavbě těch nejladnějších poměrů, kde půlkruhová kuple spočívá na válci výšky zevnějšího poloměru kuple (podobně Pantheonu), spodní válec obklopen jest sloupořadím dorických sloupů nesoucích triglyfovou římsu; všecky plochy oživeny pilastry a polokruhovými výklenky: nikami, neb spočívá na podezdívce půdorysu mnohoúhelníkového, jako Bramantův St. Satiro v Miláně neb Simone Cronacova sakristie St. Spirito ve Florenci, nejčastěji na půdoryse čtvercovém, k němuž se připojují čtyři krátké lodi ve formě řeckého kříže seskupené a valenou klenbou opatřené jako Madonna del Carceri od Antonia Sangala; i čtverec čtyřmi polovičními kuplemi opatřený jako Consolazione di Todi dle Bramanta stavěný spatřujeme. Vrcholu vývinu dosáhla centrální kupolová stavba ve sv. Petru v Římě, díle, na kterémž zúčastněni byli první mistři renaissance.

Původní plán Bramantův vyvinuje ze základního čtverce převedeného pendentivy ve vysoký tambur obrovskou kupli více jak 50 *m* ve světlosti měřící. K obloukům čtverce připojují se ve způsobu řeckého kříže čtyři lodi chrámové valeným klenutím překlenuté a půlkruhovými apsidami ukončené. Stěny lodí však redukovány na skupiny pilířů oblouky překlenutých, které se vyúsťují do koutů ramen kříže, kdež nad nimi v zmenšené míře hlavní motiv chrámu: kuple obklopena kratšími loděmi s apsidami, opakován. Motiv půlkruhových malých apsid — nik — vylehčuje i malé zbývající prostory pilířů tak, že celý vnitřek stavby proměněn jest v harmonický organismus oblých prostor plných světla a života.

Kol zevnější kuple obklopuje Bramante tambur sloupořadím, dle St. Pietro in Montorio. Ve snaze po světlosti a vzdušnosti vnitřku zašel Bramante však i za onu krajní míru dovoleného namáhání materiálu, která v ranné renaissanci se často vyskytovala a při provádění seznáno, že ideální plán Bramantův provésti bez změny se nedá. Žák a spolupracovník jeho Peruzzi provedl plán této změny tím, že všecky nesoucí části značně sesílil, ovšem na útraty prostor. Zmenšil kupli, súžil lodi, prostory v koutech kříže zmenšil na čtvrtinu; při veliké redukci prostor hlavních zvětšil a rozmnožil prostory vedlejší na úkor jasnosti celkové disposice.

Ještě větší změny navrhoval další pokračovatel v stavbě chrámu slavný Rafael. Týž zjednodušil značně půdorys Peruzziho zkrácením ramen kříže a vynecháním vedlejších kuplí, avšak vlivem stavebníka pojmul nešťastný úmysl, změniti stavbu centrální v stavbu loďovou připojením pěti polí obloukových, čímž celý organismus pokažen.

V témže smyslu počínal si nástupce jeho Antonio da Sangallo, který vytvořil pravou spoustu uzavřených předsíní, kaplí a vedlejších místností, ve kterých by se byli mohli usaditi, jak žertem Michelangelo se posmívá, i zloději a penězokazi.

Štěstí, že obrovská stavba nemohla tou měrou pokračovati, jako měnění plánů a že bylo právě tak horlivě bořeno, jako stavěno.

Jen tím dá se vyložiti možnost, že, když dílo nalezlo konečně svého mistra, mohl Michelangelo dle svého náhledu stavbu provésti. Velduch ten vrátil se k původnímu plánu svého congeniálního předchůdce Bramanta, který konstruktivně značně sesílil, aniž by však byl prostory v té míře zúžil jako Peruzzi. To bylo možno pouze značným zjednodušením původní disposice. Křížové lodi o polovinu zkráceny a o něco zúženy,

výběžky čtyř postranních kaplí vynechány, takže bylo možno udržeti jasnost Bramantovu i sílu Peruzziho. Korunu díla, které Michelangelo převzal v 72. roce věku svého, »poněvadž jej Bůh k tomu ustanovil«, jak sám praví, »z lásky k Bohu a z úcty ku knížeti apoštolů«, jak potvrzuje Breve Pavla III., tvoří v rozměrech nepřekonaná a v kráse formy nepřekonatelná kopule, která se nad kruhem pendentivů 42 metrů ve světlosti majícím vznešeně vypíná na tamburu 23 metrů vysokém do výše 26 metrů k spodku lucerny, kteráž dále samotna 16 metrů vnitřní výšky měří. Připojíme-li k této sečtené výšce 65 *m* kuple ještě výšku pilířů, oblouku a římsy — 49 *m* — tedy celkem od dlažby chrámu 114 metrů a uvědomíme-li si, že celková výška 3patrového slušného domu obnáší 16 metrů, tu učiníme si představu o skutečně grandiosních rozměrech díla Michelangelova.

Uvážíme-li dále, že velké toto dílo podniknuto bylo v době, která neznala ani našich mocných mechanických pomůcek ani spolehlivých statických výpočtů, tu oceníme teprve Michelangela, jako geniálního konstruktéra. Konstrukce tato rozčleněna však v poměry tak harmonické a oděna formami tak ladnými, že mysl pozorovatele ztrácí vědomí železného zákona tíže i slabosti materiálu, není ovládána tísnivým pocitem ohromující velikosti, nýbrž odává se dojmu dokonalé harmonie a krásy.

Krása a soulad jsou též vůdčími myšlenkami dekorace renaissanční, která se jeví býti dokonalým pochopením a pokračováním dekorace římské.

Již za vlády gotiky užíváno v Italii zhusta motivů antických v dekoraci.

Starověk krášlí plochy festóny, obětními nádobami, trofejemi, štíty, figurami, ba i figurálními výjevy.

Středověk používal figur geometrických vzorů a čalounů.

Renaissance převzala celý aparát Pompejánských »arabesk«, visutých ratolestí, akantu, vína, festonů, oživených zvířaty, hlavně ptáky, maskami, grify, medaliony, štíty i figurami lidskými.

Vládnoucí byl ohled na krásu, málo hleděno na vztah k účelu.

Okolnost ta jest příčinou, že objevuje se otázka, zda a v jaké míře jest renaissance slohem církevním.

Nejlepší odpověď podávají nám sami umělci a jejich výtvory. Michelangelo praví: »pravé umění jest samo sebou šlechetné a nábožné, neb již zápas umělce a úsilí po dokonalosti díla pozveduje duši k nábožnosti a sbližuje ji Bohu«.

Nejvyšší cíl umělců renaissance byl, postaviti k slávě Boží dílo nejkrásnější a nejvelebnější, používali tudíž nejkrásnější a nejdůstojnější jim známé tvary a to byly právě formy antické, posvěcené stářím a ke cti došlé novým názorem.

»Chvalte Hospodina všecky národy, všemi jazyky, všemi způsoby« — učí nás písmo. Nuž, krása a soulad jest oním jazykem umění, kterýž srozumitelně mluví ke všem národům, k lidem na všech stupních vývinu. K pochopení jejímu není třeba příprav a vědomostí, pouze mysli vnímavé.

Ona mluví k naivní mysli prosté vědění, která jiné řeči nerozumí; ona mluví však i k duši přesycené, která hlucha jest k slovům pravdy.

A taková unavená dušička moderní, kterou nutili zpytovati mystické taje starého Egypta, spíjeti se v absolutní kráse výtvorů řeckých, chápati grandiosní povahu děl Říma, která vrhá se na kolena v prach s prvokřesťany, nutí se do víry a askese středověku, stoupá na vrcholy a shlíží v propasti vědy a vším tím na smrt znavena touží po náruči Nirvany — přijde-li pod velebnou klenbu Michelangelovu, tu zanechá skepse i analyse, zapomene kritisovati a podléhá neodolatelnému dojmu přívalů krásy — krásy v službách Nejvyšších — i povznáší se znova k pochopení Původu vší krásy i dobra.

A hledáme-li místa, které v řadě slohu křesťanských renaissance zaujímá, tu shledáme: když starokřesťanské katakomby a basiliky v hluboké pokoře vroucně šeptají cizím jazykem: »Kyrie eleison, Kriste eleison«, románské kobky v zbožném zanícení se modlí: »Sanctus«, gotické katedraly mocně do světa vyznávají: »Credo in unum Deum«, tu zajisté mohutná kuple renaissanční jásá všemu světu:

»Gloria in Excelsis Deo« a bude hlásati potud, pokud lidstvo těšiti bude vánek jara, jas slunce a krása květů!

ŠITBOŘ.

Podává Fr. Lang, farář v Milavčích.

Šitboř, okres Ronšperk, hejtmanství Týn Horšův, 51 domů, 326 obyvatel něm., jednotřídní obecná škola.

V okolí zdejším mezi nejstarší počítati se může kostel Šitbořský, který snad již před 14. věkem tu stál. Lze tak souditi z toho, že když r. 1359 se uprázdnila fara zdejší, domáhal se vedle Dobrohosta ze Šitboře práva patronátního Zdeněk z Poběžovic řečený Wlkanov. Spor ten rozhodnut arcijáhnem horšovským Petrem ve prospěch kněze Artleba presentovaného Dobrohostem, kdežto Konrád kaplan hradní na »Rysnberchu« propadl.[1]) Jak dlouho pak tu farářoval Artleb, není známo; jisto jest, že kolem r. 1375 zemřel tu farář Jan (Henslin), po němž Držka řečený Sliva, panoše ze Šitboře, snad syn Dobrohostův, kněze Jana ze Siltan (Štítar?),[2]) kanovníka kostela Řezenského dosazoval. Bezpochyby i tu byly nějaké spory po smrti Henslinově, neboť téhož roku 1375 ve sporu o kostel v Šitboři dán rok oběma stranám v pondělí po Ostatcích, zdali by se mohli srovnati, aniž blíže ten spor označen jest.[3])

R. 1384 platil farář Šitbořský desátku papežského půlletního 11 gr.[4])

V neznámé době dosazen sem pak za faráře Lev, jenž r. 1391 dne 19. Oct. měnil s Janem, plebánem Číhanským, při čemž se vyskytuje jako patron Borinko nebo Borník, purkrabí Domažlický a spolu pán na půl statku Bystřickém.[5]) Již po dvou letech měnil tento Jan s Jindřichem řečeným Kabátem, plebánem v Plané[6]) s povolením patrona Sezemy ze Štítar seděním na Ujezdě (alias Šitborz). Do r. 1402 zůstal farářem Jindřich Kabát, načež s povolením Borníka z Bystřice, téhož jako výše, měnil do Osvračína takovým způsobem, že Neustup oltářník u sv. Jiří ve Stříbře stal se plebánem v Šitboři a Osvračínský farář Jimram k oltáři sv. Jiří do Stříbra se odebral.[7]) Nedlouho pobyl tu Neustup, ale již r. 1405 resignoval, načež patronem Bohunkem seděním na Bystřici (snad týž Borník) dosazen kněz Ondřej z Velkého Boru.[1]) Po dvou letech měnil s Dobrohostem, až dosud plebánem v Merice či Boru (nyní po německu Haid). Tento Dobrohost z Mělnice nazýval se »dědicem a držitelem zboží Poběžovského« a byl do r. 1387 farářem v Mělnicích, pak do r. 1407 v Boru a do smrti své asi r. 1429 v Šitboři. Jest to týž, jenž r. 1409 obdařil oltář Těla Páně v kostele Borském platem a r. 1411 u oltáře sv. Jana Křtit. v Boru kaplana nadal.[2]) Po jeho smrti jest tu patronem Zdeslav a Václav, bratří z Újezda, jinak ze Šitboře, snad synové Borníka z Bystřice, kteří sem dosazovali Václava Švába z Hostouně.[3])

Dle Balbína v té době a nemálo předcházející řádili v těchto končinách Husité, kteří zejména spálili klášter Pivoňský. Když pak obnoven a znova upraven byl klášter ten, připojeny k němu mimo jiné i fara Šitbořská a zůstala při něm spravována jsouc od kněží Augustianů až do zrušení téhož kláštera dne 8. září 1787, načež i s panstvím klášterním a podacím připadla k Ronšperku, kam až podnes náleží. R. 1788 zřízeno tu místo kaplanské z náboženského fondu, které ale r. 1869 bylo zase zrušeno.

Za doby administratorů klášterních vykonávali duchovní správu na osadě v ten způsob, že kromě administrujícího faráře v Šitboři vykonávali funkce: křty, oddavky a pohřby ještě dva řeholníci řečení »concionatores« v kostele klášterním; matriky však o těch funkcích vedeny pouze na faře v Šitboři. Matriky křestní počínají r. 1625, oddaných 1630 a úmrtní 1657, od r. 1668—1680 kniha ztracena. Do r. 1784 psalo se do matrik vesměs latinsky a od té doby německy. Zmatky z válek švédských patrny i v matrikách, kde na mnohých místech na př. krátce označeno: ex Glasera, ex Schitwa, aniž jméno rodičů neb křtěnce zapsáno. K r. 1648 se čte cedulka vložená: »Babtisavi filiolam Annam ex Fronau« a nic více. Nástupce jeho, jejž domrzelo nedostatečné udání, připsal na druhou stránku: »Asine, cur non notasti diem? annum?

[1]) L. C. I., 98.
[2]) C. L. III., 35.
[3]) Acta jud. I., fol. 82.
[4]) Mardet. 235.
[5]) L. C. V., 96.
[6]) V. 176.
[7]) L. C. VI., 70

[1]) L. C. VI., 157.
[2]) Lib. Er. Vol., IX. M. 3.
[3]) L. C. IX., 148.

mensem?« Při křtu nemanželského dítka se čte: »Pater evasit, effugit, erupit. Quando iterum venturus sit, Deus scit.«

Hned v matrikách prvních přicházejí zapsáni »ludimagistri« ex Monte aneb ex Schitwa, z čeho soudit můžeme, že klášterníci zajisté mimo školu svou klášterní měli již zřízeny farní školy jak v Šitboři tak i na hoře sv. Václava. Což možno posouditi i ze zápisu v úmrtní matrice o dívce, která v 12. roce »22. hujus adhuc fuit in Instructione scholari Schitwae« a »24. subito phraenesi correpta discessit.«

V kostele nalezá se náhrobek s nápisem bez letopočtu:

»Leta páně umřela urozená a poctivá pana Zikuna z Prakndorfu, jejížto tělo zde odpočívá, její duši račz Buoh milostiw býti.« Erb její představuje poprsí nahého chlapečka, majícího levé ouško oslí a pravého nemá.

Dle matriky od r. 1626 připojeny byly k této farnosti dle zápisů z míst těch: Šitboř, Ronšperk, Zámělice, Vlkanov, Kramolín, Nemanice, Grafenried, Hirštein-häusle, Skláře, Vránov, Pivonka, Mnichoves, Zeisermühl a Šifrnau. S jistotou ovšem lze tvrditi, že všecky tuto jmenované vesnice nebyly stále připojeny k této faře, že v dobách švédských vpádů z mnohých far bylo kněžstvo vypuzeno, mnohé fary docela zničeny jako (Valtířov a Rokošín) a na mnohých třeba jen na čas dosazeni lutheránští kazatelé a katolíci v těch místech usazení obraceli se na faru nejbližší katolickou. Odtud lze si vysvětliti zápisy matriční i ze sousedních Bavor a míst ještě vzdálenějších.

Až do r. 1780 přifařeny byly:

a) Šitboř, Valtířov, Nový Kramolín, Mnichoves.

b) Pivoňka, Vránov, Skláře a Zeisermühl.

c) Zdanov a Mlýnec.

d) Zámělice se sv. Jiřím.

Když pak císař Josef II. nařídil, aby zregulovaly se fary a dle potřeby nové zřizovaly, zůstaly u Šitboře pod *a)* jmenované, kdežto z pod *b)* naznačených zřízena fara Pivoňská a pod *c)* jmenované ku faře Klenečské připadly.

Výnosem konsistorialním ze dne 6 prosince 1856 ves Zamělice k Ronšperku byla přidělena.

Š T Í T A R Y.

Píše **Fr. Lang**, farář v Milavčích.

Štítary, okres Hostouň, hejtmanství Týn Horšův, 31 domů, 166 obyvatelů německých, dvoutřídní škola obecná.

V polovici 14. věku seděl tu Bohuš z Tasňovic, jenž sem r. 1357 dosazoval faráře Jana, kněze z Nové Plzně, když farář Petr dobrovolně místa se vzdal.[1]) Pobyv tu do r. 1360 vzdal se opět fary té a tímtéž patronem dosazen sem 4. pros. Radslav ze Zálezl.[2]) Týž Bohuš sázel sem r. 1364 faráře Lva, jenž měnil s Radslavem na faru v Kostelci u Kladrub.[3]) Lev zůstal zde skoro 4 leta, načež učinil směnu s Žibřidem, farářem v Hlohové, při čemž se vyskytuje patron téhož jména. Buď tedy jest to týž aneb syn jeho Bohuše ze Svržna, jenž s otcem od r. 1357—68 jest spolupatronem kostela v Dubci.[4]) Žibřid odešel r. 1371 do Lštění, odkud sem přišel ve srozumění s Bohuslavem (Bohušem) z Tasnovic farář Zdislav.[1]) Tento Zdislav (Zdeněk) byl asi prudké povahy, ježto byl obžalován, že jakéhosi poddaného (laicus) poranil a předváděl z té příčiny tři svědky. Také byl dlužen 10 zl. (puri auri et legalis ponderis totiž dukátů), jak se přiznává Petrovi ze Všerub tehdy vikáři probošta pražského, mistrovi Borešovi, arcijáhnovi Bechyňskému a Václavovi, kanovníku vyšehradskému, faráři domažlickému, kteří jej zastupovali v tom soudu.[2]) Před rokem 1400 byl zde farářem Mistr Štěpán, který ukázal listinu, v níž se vyznává Václav, syn kdysi Přibíka z Achny seděním nyní na Oplotci, že pro spásu duše své ve vsi Horuši na dvou lidech Janovi, řečeném Drviš a Janovi Pastřík věnoval kostelu Štítarskému koupenou kopu grošů pražských, k čemuž se i Ondřej ze Slatiny

[1]) L. C. I., 60.
[2]) L. C. I., 138.
[3]) L. C. I., 6, 54.
[4]) L. C. II., 3.

[1]) L. C. II., 55.
[2]) Act. jud. II., 256.

přiznává. Tehdy na té listině vyskytují se jako svědkové Matěj, vikář Štěpánův a Havel, kaplan, oba v Štítarech.[1]) Soudě z toho Mistr Štěpán ani v Štítarech nezůstával, bral jen plat z fary a Matěj zastával službu faráře. R. 1397 druhý syn onoho Bohuše z Tasňovic a tudy bratr mladšího Bohuše z Tasňovic Zdeslav řečený Chrtice, jenž byl také r. 1379 spolupatronem v Dubci, odkázal zemřev kostelu zdejšímu plat ve vsi Hážově.[2]) Dětem po smrti jeho ustanoven poručníkem Půta z Gutenšteina, jenž při směně Mistra Štěpána s Arnoldem, oltářníkem u P. Marie v kostele sv. Mikuláše (foro pullorum) v Praze vyskytuje se r. 1401 spolu s Oldřichem z Újezda sv. Kříže, jinak ze Štítar patronem.[3]) Arnošt (nebo Arnold) byl r. 1414 v květnu již mrtev a tehdy zatím dospěl syn Zdeslavův Bohuš z Tasňovic, jenž spolu s Jankem z Újezda chodského dosazoval Jana, býv. faráře v Přimdě.[1]) Bohuš z Tasňovic později nabyl práva podacího sám, neboť když r. 1430 zemřel farář Jan, jinak Henzl, dosazoval Jakuba, bývalého plebana v Sypině, k sv. Vavřinci in »Monte«, čemuž jinak nelze rozuměti, než v Štítarech.[2]) Na počátku 16. stol. přecházely statky ty několikrát, až se dostaly Vilémovi Černínovi z Chudenic r. 1522, jenž tu ještě r. 1554 seděl a zajisté i patronem fary té zůstal. Rod Černínův zůstal tu i přes dobu reformace, ale již r. 1659 dostaly se statky ty skrze Otu Jiřího z Helversonu a manželku jeho Máří Magdalenu z Dobrše prodeje hrabatům z Trautmansdorfu (?), u nichž zůstalo podací právo do dnešního dne.

[1]) L. E. V., 531—2.
[2]) Sedl. IX.
[3]) L. C. VI. 51.

[1]) L. C. VII., 117.
[2]) L. C. VIII., 159.

STANKOV.

Podává Fr. Lang, farář v Milavčích.

Stankov, okres a hejtmanství Týn Horšův, městys, 120 domů, 1181 obyvatelů českých, trojtřídní obecná škola česká; ves, 115 domů. 1364 obyvatelů českých a německých, pětitřídní česká a trojtřídní německá obecná škola.

Jedna z nejstarších far nalézá se v Stakově, kterážto ves náležela županu Vitlovi ze Stankova, jenž r. 1271 daroval (Ztancow) Stankov a Ohučov (Ohulchow) s lukami, rybolovem a vším příslušenstvím klášteru chotěšovskému za užitky ze vsí Vstiše a Lisova. Také bratr jeho Protivec z Hersteina r. 1272 právo své na Stankov a Ohučov ve 28 hřivnách postoupil klášteru chotěšovskému.[1]) Toho roku vznikl jakýsi spor mezi chotěšovským proboštem Miroslavem a konventem Dobřanským, pročež povoláni jako prostředníci opat Reinher z Kladrub, fr. Jacob quardian a Fridrich Chebský z řádu Minoritů ve Stříbře, při kterém narovnání přítomen byl i Kunrad, pleban Stankovský.[2]) Probošt Miroslav, aby si utvrdil majetek všechen, žádal r. 1272 pap. Řehoře X. o potvrzení všech statků a tu se vypočítávají: »Dobřan cum foro et cum duabus ecclesiis videlicet St. Viti et St. Nicolai, villam Stankou cum ecclesia St. Jocobi et cum foro etc.«[1]) Po Vitlovi bral užitky ze statku Stankovského Hartman z Touškova, jenž žádal r. 1299 klášteru chotěšovskému po své smrti Tuškov se vším příslušenstvím a klášter mu za to dal ves Puticz (snad Puclic) ve vlastnictví tak, aby ji odkázati mohl komu by chtěl a nad to v užívání do smrti Stankov, Holíšov a Ohušov.«[2]) O ostatních plebanech jsou zprávy velmi řídké a jména jich ještě řidčeji se vyskytují. Tak známo, že r. 1378 nastaly jakési spory mezi farářem Stankovským a Netolickým, které asi v dobrotě se vyřídily.[3]) R. 1387 Jan, řečený Okálanec z rodu Kamenických (hoř. Kamenice) erbu Svojšínského, daroval faráři Stankovskému les od Bozděcha, otce svého zemřelého zděděný.[4])

Tehdy asi tu už byl pleban Havel, jenž s dovolením probošta chotěšovského Heřmana měnil r. 1383 s Velislavem,

[1]) Reg. IV., 730.
[2]) Reg. II., 304., 321., 1188.

[1]) Reg. II., 312—4.
[2]) Reg. II., 1205.
[3]) Act. jud. II., 305.
[4]) Pam. Arch. IX. 945.

dosud plebanem v Častolovicích.[1]) Osudy další připojeny jsou beze vší pochyby ku klášteru chotěšovskému, jenž zrušen 20. Marce r. 1782.[1]), a v té asi době Stankov s podacím připadl Trautmansdorfům.

[1]) L. C. III., 158.

[1]) Gesch. der Bisch. Frind. 261.

TŘEBNICE.

Podává Fr. Lang, farář v Milavčích.

Třebnice, okres a hejtmanství Týn Horšovský, 48 domů, 255 obyvatelů německých, dvoutřídní obecná škola.

Třebnice s panským dvorem Valdovem od nejstarších dob bývaly bezpochyby částí panství biskupského na Týně Horšovském. Pravdě podobno jest, že záhy pro okolní vsi zřízena tu fara a postaven kostel. Však dobu, kdy se to stalo, určiti nelze.

Před r. 1384 působil tu plebán Hodislav, jenž t. r. měnil s Pertoldem do Hlohové, však patron zvláště se neuvádí.[1]) Tehdy platil farář Třebnický pouze 7 gr. půlletního papežského desátku,[2]) z čehož lze souditi, že příjmy tu byly velice nepatrné.

Jak dlouho zde Pertold zůstal, není známo; neboť před r. 1418 dosazen sem byl plebán Václav, který tu asi v tom roce zemřel. Tehdy arcibiskup pražský Konrád z Vechty sem dosadil Šimona, kaplana Racka z Ryžmberka, který roku 1427 se dostal za faráře k P. Marii do Domažlic.[3])

Po válkách husitských měly Třebnice stejný osud s Týnem, pročež tam odkazuju. Trhem nabyl r. 1539 Jan mladší Popel z Lobkovic i statku toho. Tehdy tu působil ještě katolický farář. Syn však jeho Vilém z Lobkovic, jenž nadržoval straně podobojí, r. 1618 odtud faráře katolického vypudil a osadu tu k Týnu arciděkanství připojil.

Když pak r. 1622 byly Vilémovi statky jeho skonfiskovány, nabyl toho zboží Maxmilian hrabě z Trautmannsdorfu, pán víry katolické milovný. Jeho potomek hrabě František Norbert docílil toho, že r. 1752 opět farnost Třebnická od arcijáhenství vyloučena, znova z příjmů zrušené fary Horšovské a kostela sv. Anny v Týně nadána a prvý farář Jan Petrásek sem uveden byl.

Jan Petrásek jako administrátor spravoval již osadu Třebnickou od r. 1750 a počal psáti matriky latinsky téhož roku.

Hned r. 1753 povstalo jakési nedorozumění ohledně nově postaveného kostela v Milavčích, kterážto ves jsouc poddána do Domažlic, farou příslušna byla do Třebnic, mezi magistrátem Domažlickým a vrchností Týnskou. Proto r. 1754 vzdal se děkan vesnic Týnských Chrastavic a obojích Luženic, které připadly k Třebnicům, a za to vzal k děkanství vsi Domažlické Milavče a Božkovy.

R. 1762 stal se Jan Petrásek farářem v Stankově a na jeho místo nastoupil Jan Klein. Potom tu působili faráři: od r. 1770 Josef Engelhart, bývalý kaplan Týnský, od r. 1775 Václav Steinbach, za něhož nový hřbitov zřízen, od r. 1793 Petr Ströbel, který tu r. 1797 zemřel. Potom do r. 1799 byl tu farářem Vavřinec Jiřík, potomní farář v Bukovci. Po něm nastoupil Jan Trnka, jenž byl 34 roků kaplanem ve Stankově a v zapomenutí u patrona, jemuž se nikdy nepředstavoval přišel, a také nyní fary neužil, neboť po roce již zemřel. Od r. 1800 byl farářem zde Václav Krčma, od r. 1803 Vilém Mikuláš Janka, od r. 1809 Václav Grossmann, od r. 1812 Jan Gerspitzer, od r. 1817 Jiří Sehr, od r. 1833 Jakub Lenz, od r. 1842 Tomáš Vollgruber, od r. 1851 Jan Soukup, od r. 1861 Jan Královec, od r. 1865 Josef Peške a od r. 1892 Bartoloměj Pubec.

[1]) Lib. conf. III., 166.
[2]) Mardet. 235.
[3]) Lib. conf. VII., 254; IX., 128.

Ú B O Č.

Podává František Lang, farář v Milavčích

Úboč, okres Nová Kdyně, hejtmanství Domažlice, 68 domů, 411 obyvatelů česk., se Starou Hutí, 5 domů, 25 obyvatelů česk., dvoutřídní obecná škola.

V nejstarších dobách, z nichž písemné zprávy o farách se zachovaly, připomínají se tu dva kostely farní, a sice sv. Mikuláše v Dolním Úboči a sv. Václava v Horním Úboči. Fara v Dolním Úboči byla výnosnější, neboť z ní r. 1384 platilo se 16 gr. půlletního papežského desátku, kdežto v Horním se pouze 6 gr. odvésti mělo.[1]) Nyní stojí již jen kostel sv. Mikuláše, onen sv. Václava byl mezi l. 1785—1787 zrušen a zbořen.[2])

Při obou kostelích náleželo právo podací k panství Hersteinskému, které v polovici XIV. stol. držel Břeněk z Nového Heršteina. Tehdá u fary sv. Mikuláše byl farářem Oldřich, který okolo r. 1355 zemřel a Břeněk sem podával Buška, syna Konráda ze Štítar.[3]) Nedlouho potom nabyl toho panství Ješek z Vilhartic, maršálek krále Karla IV., který po smrti Buškově r. 1367 podával sem Lipharda z Rokycan, plebána v Janovicích.[4]) Zatím Ješek zemřel a pozůstalá po něm vdova Ofka z Újezdce spravovala panství to sama, dosazujíc sem r. 1380 po smrti Liphardově Michala kněze ze Stod.[5]) Syn Ješkův Jan z Vilhartic jinak z Heršteina, který zatím let došel, dosazoval sem r. 1416 Jana kněze z Chotěšova po smrti faráře Michala.[6])

V Horním Úboči před r. 1369 byl farářem Jakub, který na podání Bočka z Vilhartic přesazen do Nýrska, a týmž patronem dosazen sem Martin ze Stříbra. Zdá se, že i Ofka po nebožtíkovi Ješkovi Maršálkovi si osobovala právo podací a je bezpochyby i prokázala, neboť téhož roku týž Martin byl znova na tu faru potvrzen.[7]) Však nedlouho tu pobyl, neboť r. 1371 připomíná se zemřelý; tehdy Ofka podávala sem Jakuba plebána z Úboče (?).[8]) V nedlouhé době dospěl syn Jan, jenž s matkou r. 1390 po smrti Jakubově r. 1390 sázel sem kněze Václava z Mračnice za faráře.[1]) Později dělila se o podací s dvěma svými syny Novem a Janem, když farář Václav smluvil se r. 1399 o směnu far s Janem plebánem Hradeckým.[2]) Nedlouho na to ujal se panství syn Jan z Heršteina, jenž se vyskytuje jako patron sám r. 1404, když farář Jan měnil s Petrem do Mlázova, a r. 1405, když Petr ucinil směnu s Eliášem farářem Čachrovským.[3])

Farář Eliáš pobyv tu do r. 1410, s povolením Jana z Vilhartic na Heršteině smluvil se o směnu far s Janem plebánem v Mešné. Pobyv tu do r. 1416 odešel do Blížejova, odkudž sem týmž patronem dosazen plebán Jindřich, který r. 1417 směnil si faru s Linhartem, plebánem v Mířkově.[4])

Následující události u obou kostelů ztraceny jsou v bouřích husitských. Dle některých pamětí dostali se ke kostelu sv. Mikuláše podobojí a později protestanté, kdežto chudší fara u sv. Václava zůstala katolikům.

Panství Hersteinské někdy na rozhraní XV. a XVI. stol. přešlo od Hersteinských na Půtu Švihovského z Ryžmberka, od jehož dědice dne 22. září 1534 je koupili Domažličtí a tak Úboče i s podacím nabyli.[5]) Domažličtí se však dlouho statkem netěšeli, neboť již r. 1547 v povstání Smalkaldském propadla obec Domažlická celým tím statkem a vzaty jim tu: zámek pustý Herštejn s dvorem poplužním, vesnice Úboč, Všepadly, Němčice, Voprechtice, Ouňovice s tvrzí a dvorem poplužním, vsi pusté Bachtíkov, Košenice, Vlkanov a Prudice.[6])

Potom dne 24. září r. 1549 koupil všecko to zboží od komory královské Šebestian Markvart z Hrádku.[7]) Kolem r. 1597 převzal statky ty Humprecht Černín z Chudenic a manželka jeho Ludmila Kocová z Dobrše. Syn jeho Adam Černín ujal pak statek ten, účastnil se bouří stavovských r. 1618, však jsa ka-

[1]) Mardet, 235.
[2]) Týž, 207.
[3]) Lib. conf. I., 59.
[4]) Lib. conf. I., 6, 96.
[5]) Lib. conf. III., 132.
[6]) Lib. conf. VII., 207.
[7]) Lib. conf. II., 16, 17.
[8]) Lib. conf. II., 49.

[1]) Lib. conf. V., 44.
[2]) Lib. conf. VI., 6.
[3]) Lib. conf. VI., 123, 150.
[4]) Lib. conf. VII., 4, 235.
[5]) D. Z. 2, D 15.
[6]) Bílek. Děj. konf., 1056.
[7]) D. Z. 8, F 8.

tolík dostal milost a zemřel r. 1622. Syn Adamův Jan Heřman byl nucen pro dluhy statky své prodati Divišovi Kocovi z Dobrše r. 1626.

V těchto dobách, jak výše uvedeno, ujal se v Úboči asi utrakvismus, který potom přešel v lutheranismus. Když pak bylo protestantským kazatelům nařízeno, aby buďto na víru katolickou přestoupili a řádně se ordinovati dali, propustivše manželky své aneb ze země odešli, opustil zdejší pastor, jehož jméno není známo, faru, a ušel ze země. Opuštěnou faru spravoval pak Lštěnský farář Jan Šnelík, který r. 1641 od Švédů byl umučen,[1]) načež na čas spravována byla od kněží Kolovečských.

Před r. 1670 připadla Úboč s příslušenstvím k panství Chocomyšlskému a s tím pak rodině Černínů z Chudenic, která se zasadila o to, aby tu opět fara zřízena byla. To stalo se r. 1672 a teprve od r. 1690 dosazen sem opět katolický farář František Jandovský, který počal opět matriky psáti jazykem českým. Nástupce jeho r. 1698 Matěj Pelta, který spravoval také faru Stanětickou, počal r. 1717 psáti matriky latinsky, v čemž jej následovali od r. 1732 Josef Sauer ze Kdyně, Jakub Vaňák od r. 1745 a Václav Stehlík z Čenkova rozený v Plzni. Týž psal matriky od r. 1751 zase česky. Nástupce jeho Jindřich Berorelli z Klatov od r. 1759 počal zase matriky psáti v latině. Od r. 1764 ustanoven sem zase jazyka českého milovný farář Ignác Stumpf z Rožmitálu. Nástupce jeho Antonín Rathouský z Klatov začal od roku 1771 psát matriky německy, v čemž jej následovali Dominik Cibulka z Kolovče od r. 1772, Josef Standera z Třeboně od r. 1776 a Jakub Smrž z Němčic od r. 1784. R. 1789 nastoupil František Sláma z Domažlic, který psal jeden rok česky a pak zase německy, v čemž jej následovali od r. 1799 Ignác Hrbek z Tábora, od r. 1801 Václav Veselý z Benešova, od r. 1810 Jan Valečka z Usilova, od r. 1819 Matěj Pimperle z Písku, od r. 1825 František Klein, od r. 1833 Viktorin Livora z Horažďovic a od r. 1844 Adolf z Latschrů z Klatov. Nástupce jeho Alois Matoušovský z Lidmáně u Tábora od r. 1850 ustanovený opět češtinu do matrik uvedl a tak i ostatní od té doby činili, totiž od r. 1853 Josef Paleček ze Švihova, od r. 1864 Ferdinand Peutlschmidt z Přichovic u Přeštic, od r. 1887 Josef Hladík z Bolešin u Klatov a Václav Hefert z Chudenic, jenž tu působí od r. 1890.

[1]) Pam. kn. Kolovečská.

Z polské literatury umělecké a archaeologické.

Napsal **Jaromír Špička.** (Pokračování.)

Čtvrtý díl **„Sprawozdania komisyi do badania historyi sztuki w Polsce"** vyšel ve třech sešitech v roce 1889. —

První článek v díle tomto uveřejněný jest pojednání Wł. Lusczkiewicze: »Románský portál XIII. věku v klášterním kostele ve Zwierzyńci«. Osada zvěřinecká stávala již nejméně alespoň na počátku XII. věku. Dodnes udržela se tam tradice o pobytu sv. Vojtěcha, posvěcujícího tu první dřevěný kostelík. Nevelký u vsi té pahorek zastaven jest stavbami kolem zdí obkličenými. Jest to starý klášter řeholnic Norbertanek. Lid nazývá řeholnice »Pannami zwierzyneckými« a klášter náleží mezi bohatší. Autor dokazuje, že osada původně se jmenovala Swieżyca, latinsky Sverincia a že název Zvěřinec objevuje se teprve počátkem XV. věku. Na to podává autor historický náčrtek o vzniku kláštera zvěřineckého a o příchodu řehole Norbertanů do Polsky. Založení opatství ve Zvěřinci připadá do časů krakovského biskupa Matouše posvěceného v Římě r. 1144, nebo do časů nástupce jeho Gedeona. Odkud byli mniši a mnišky povoláni, nelze se v pramenech dočísti. Nestává též liber mortuorum zvěřinecký, ale jsou uveřejněny spisy takové kláštera sv. Vincence z Vratislavi a ze Strzelna a v nich často se vzpomíná bratří a sester zvěřineckých z XIII. věku. Též dyplomatáře jména ta přinášejí. Mezi jmény mnichů scházejí úplně jména francouzská, za to nalézáme německá a slovanská. Jména řeholnic jsou pouze slovanská a sice česká: Stredka, Václava, Visenega, Sandka, Vratislava, Clemencija, Judyta a t. p.; Polkami jsou: Stanisława, Witosława, Bronisława, Falussa, Dzierzysława a t. p. Z toho lze souditi, že klášter zvěřinecký mohl býti osazen řeholníky některého z českých opatství; jelikož české norbertanské kláštery jsou starší polských: Opatství na hoře Syon čili Strahovské, založil král Vladislav roku 1140, přivolav mnichy i mnišky od Rýna; v roce

1143 stál klášter výlučně ženský v Doksanech na levém břehu Ohře při ústí jejím do Labe, péčí Gertrudy, ženy Vladislavovy. Řeholnice přibyly z Dunewaldu. Zakladatel kláštera zvěřineckého snadno ho tedy Čechy osaditi mohl. Svazek Zvěřince s českými kláštery zachoval se až do nové doby. V prvních dobách byl klášter zvěřinecký určen pro muže i ženy. Tomu tak bylo i v Premontré, hlavě řehole ve Francii a jinde. Stav ten se však dlouho neudržel a všude se řeholnice od mnichů oddělily. Liber mortuorum kláštera sv. Vincence ve Vratislavě, sepsaný mezi r. 1265 a 1266, nezná již opatův zvěřineckých, vyjmenává však za to mnoho prepositův, což znamená, že v ty časy klášter jest již ženským. Z toho udržení se ve Zvěřinci ženského konventu dalo by se souditi, že hlavní majetek klášterní přinesly ženy, jinak by se byli odtud tak snadno nevzdálili Premonstráti se svým opatem. Jest to jediný případ udržení se žen v polském opatství.

Sporé jsou prameny dějin kláštera. Vpád Tatarů v r. 1241 přinesl i klášteru pohromu, jak tvrdí kněz Ant. J. Kraszewski, autor XVIII. věku v díle svém o řeholi premonstrátské v Polsce, dovolávaje se »manuscriptů zvěřineckých«. Že v XIII. věku velká kvetla pobožnosť mezi zvěřineckými klášternicemi, toho důkazem jest Norbertanka blahoslavená Bronisława, zemřevší v roce 1259 a Judyta Krakovjanka, pochovaná 9. března 1255 in odore sanctitatis.

Dlugosz mluví o požáru kláštera v r. 1225, dále jest zaznamenán oheň z 18. května 1528. Kostel zrestaurován byl za abatyše Doroty Kątské a posvětil ho v r. 1608 kardinál Jiří Radziwił. Abatyše Brygita Otfinovská zvolená r. 1731, jak píše kn. Kraszewski ve svém shora zmíněném díle, kostel uvnitř upravila.

Co dnes sluje klášterem Panen zvěřineckých, jest značným komplexem skupených staveb na pahorku u levého břehu Visly pod Krakovem, obklíčených okolo se táhnoucími zdmi. Jediný vstup do kláštera nalézá se se strany krakovské. Vchod ten naznačuje štíhlá věžička nad kněžským stavením postavená. Otevřenou branou vstupuje se na první dvůr, uzavřený ze čtyř stran jednopatrovými staveními a kostelem. Dlouhé stavení na levo jest obydlím kněží a pochází ze XVII. věku. Vedle kostela nalézáme stavení nazvané převorským. Za špýcharem na třetí straně dvorce se nacházejícím, nalézá se vlastní hospodářský oddíl s mlýnem dosud v činnosti. Proti vchodu do dvoru nalézá se vlastní claustrum řeholnic. Branou vchází se do síně, na jejímž konci nalézá se uzavřená fortna. Vedle síně na levo jest hovorna. Klenutí i stěny ambitu svědčí svým slohem o pozdějším původu. Ramenem ambitu velkého dostaneme se do druhého menšího ambitu, kde jest refektář klášternic. Velký ten sál jest klenut ozdobně ve slohu XVII. věku. Stěny ozdobeny jsou obrazy naznačujícími výjevy ze života sv. Norberta. Stoly i lavice jsou ze XVII. století. U refektáře jest kuchyně. Jediná studně nalézá se v zahradě klášterní, dostupná z bašty nebo dle středověkého způsobu přímo z kuchyně. Dále vidíme ještě třetí malý dvůr, jmenovaný školním, kde stojí stará klášterní škola. V poschodích jsou klášterní cely a velké, dlouhé komunikační chodby, nazývané nesprávně »dormitařemi«. Název ten jest památkou na společnou až do XVI. věku ložnici. Po straně kostelní nejsou cely, nýbrž oratoria — horní a dolní, náležející vlastně již ku vnitřku kostela. Oratorium horní, oddělené od kostela vysokým dřevěným zábradlím — má při stěnách pozděrenesanční sedadla klášternic — stalla. Ve středu nalézá se pulpit a na něm staré zpěvní knihy. Na jedné z nich poznamenáno jest, že psal ji bratr Viktorin z kláštera Dominikánův v Krakově v r. 1527. Též jest tu poznamenán požár kláštera zvěřineckého z r. 1528. Na stěnách rozvěšeny jsou podobizny abatyše Doroty Kątské a fundatora Jaksy z Miechowa. Malý oltářík chová reliquiář hlavy blahosl. Bronisławy a sošku Panny Marie. V sousedním kapituláři visí kříž pocházející ze XVI. století. V koritáři nalézá se dále archiv klášterní. Starší nad uvedené části kláštera, pocházející z přebudování ze XVI. věku jest zeď objímající klášterní i kostelní budovy. Klášter jest sice pokud jednotlivých budov se týče změněn, a po požárech přestavován, avšak pokud se týče budov kol kostela a budovy kostelní samé — jest v půdoryse svém týmž, jakým si ho přáli prvotní obyvatelé z XII. věku. Spisovatel soudí a dokazuje, že klášter byl až do požáru z r. 1528 dřevěným a pak teprve přebudován v zděný a dokazuje dále, že ač jest celý přebudován, základ jeho zůstal prastarým. Kostel klášterní, ač během doby k nepoznání změněn, v základech svých, stěnách a proporcích jest prastarým kostelem klášterním sv. Augustýna. V kruchtě kostelní, jsoucí zároveň dolní místností zvonice ze XVII. věku pocházející, nalézáme fragment portálu, lehce věk budovy určiti umožňující. Jest to pouze fragment portálu, jelikož při překlenutí kruchty nepočítáno s jeho archivoltou a tympanonem, ale odlámáno jich, aby klenbě dána byla opora. Zůstaly pouze začátky oblouků, naznačující jich celkové zahnutí. V r. 1874 v červnu dokopal se autor spodu portálu usunuv mramorovou zídku a tu se mu objevily formy románského portálu. Portál byl na 1·12 *m* v zemi zakopán. Spisovatel připojuje k článku obraz portálu, jak týž dle domyslu celý původně vypadal. Portál ten jest portálem románského slohu; hladce a pečlivě tesaný. Celý portál posunut jest do předu před stěny kostelní, jelikož zdi byly úzké a v nich umístěn býti nemohl. Šířka portálu obnáší 3·90 *m*. V obou jeho stranách vtisknuty jsou tři sloupy, z nichž každý stojí na svém podstavci, všechny tři pak na spo-

lečné basi. Hlavice pokrývá společný abakus. Na to rozbírá autor — opíraje se o obrazy portálu a části jeho k článku přidané — podrobnosti portálu a dochází k důsledku, že v portálu tom nalézají se motivy nasvědčující setkání se romanismu s novými gotickými proudy a prozrazující, že portál ten povstal v první polovici XIII. věku. což — jak již podotknuto — patrným jest ze struktury celého kostela.

Dále přináší díl ten článek Vl. Łuszkiewicze: Románský kostel ve vsi Praudozině u Słomnik. Po delším historickém úvodě popisuje autor tuto památku pochodící z počátku XIII. věku. Kostel ten jest jednolodní s presbyteřem zakončeným plochou stěnou a táhne se od západu na východ. Pozdější jeho přístavby dají se snadno odmysliti. Vše, co jest na něm prvotního, vyznačuje se jako kamenná konstrukce s užitím pečlivě tesaného kamene, kdežto při novějších přístavbách použito cihel a i kamene, avšak natřeného. Máme tu činiti sice s památkou značně pozměněnou během let, avšak zdi části přední zůstaly v původním stavu. Presbyterium ztratilo původní vzhled přístavbami po jeho postranních stěnách neslohově provedenými. Ve zdi přední zrušena malá prvotní okna, aby místo nich níže větší byla zřízena. K článku připojuje spisovatel několik výkresů, za jejichž pomoci podrobněji kostel popisuje a uvádí jako architektonickou zvláštnost emporu a soudí, že asi u kostela stávalo dřevěné castrum.

(Pokračování.)

Různé zprávy.

Zpráva archaeologického sboru „Vocel“ v Kutné Hoře a okolí za rok 1897—1899.

(Pokračování.)

Sl. c. k. krajský soud v Kutné Hoře!

Oddělení VII.

Jan Macháček, starosta král. hor. města Kutné Hory společně s Karlem Vorlíčkem, arciděkanem v Kutné Hoře, co předsedou archeol. sboru »Vocel« žádají podle dlužního úpisu lit. A na domě č. p. 59 v Kutné Hoře ve vložce č. 59 knihy kutnohorské za vklad práva zástavního za pohledávání zemské banky království Českého po 28.000 zl. r. č. s přísl.

Usnesení čís. 59 kn. p.

Podle dlužního úpisu dto. v Hoře Kutné 4. listopadu 1898 povoluje se, aby se vložilo na dům č. 59 v Kutné Hoře ve vložce č. 59 hlavní knihy kutnohorské obci města Kutné Hory připsaný, právo zástavní za pohledávání Zemské banky král. Českého per 28.000. zl. r. č. se 4% úroky, 6% úroky z prodlení, 1/5% příspěvek správní a za vedlejší závazky do výše 500 zl. r. č. O tom se vyrozumívají:

1. Obec kr. hor. města Kutné Hory k rukoum starosty Jana Macháčka v Kutné Hoře.

2. Karel Vorlíček arciděkan v Kutné Hoře co předseda archaeol. sboru »Vocel« v Kutné Hoře.

3. Zemská banka král. Českého v Praze s příl lit. A orig. s knihovním výtahem a

4. c. k. hlavní berní úřad v Kutné Hoře n/oe poplatku.

C. k. krajský soud v Hoře Kutné, oddělení VII., dne 3. prosince 1898.

Dr. Potěšil.

Usnesení toto vzalo obecní zastupitelstvo ve schůzi dne 3. února 1899 konané na vědomí a projevilo toliko v přípise svém k Zemské bance král. Českého přání, aby solidárně s archaeol. sborem »Vocelem« uzavřená komunální zápůjčka zl. 28.000 zl. zasílána byla městské obci Kutnohorské na šekové konto čís. 822.742 c. k. poštovní spořitelny a aby nevybrané částky zůstaly uloženy u Zemské banky na běžný účet proti 4% úrokování.

Zároveň požádáno, aby první splátka zlatých 5.000 byla sem k poukazu archaeol. sboru »Vocela« zaslána a že se složní list poštovní spořitelny přikládá.

K žádosti té oznámila Zemská banka král. Českého:

Na vrub tohoto účtu (27.605 zl. 85 kr.) zaslali jsme slavnému purkmistrovskému úřadu poštovní spořitelnou zl. 5.000 25. února 1899 a žádáme potvrzení příjmu.

V případě další potřeby peněz račtež nám zaslati složní lístky poštovní spořitelny.

Zúčtování račtež nám p. starostou, jedním radním a dvěma členy obecního výboru a pak předsedou a jednatelem sboru »Vocela« podepsané vrátiti.

V Praze, 25. února 1899.

Dr. Mattuš. Lošťák.

Správní výbor požádal sl. městskou radu v Kutné Hoře dne 7. dubna 1899 v základě přípisu sl. správy stavby velechrámu sv. P. Barbory

ze dne 3. dubna 1899 č. 20 o druhou splátku per . . . . . 12.000 zl.
ze zápůjčky per . . . . . 28.000 zl.
uzavřené slav. obcí Kutnohorskou společně se sborem »Vocelem« u sl. Zemské banky král. Českého k rychlejšímu zakončení při velechrámu sv. P. Barbory zažádati a z téže aby

a) p. Jos. Uzlovi, mistru kam. . . . zl. 8·900
b) p. Vinc. Dajbychovi, stav. . . . » 2·720
c) p. Jos. Galatovi, mistru tesař. . . » 380
zl. 12.000

proti řádně kolkovaným kvitancím vyplatiti ráčila.

Za správní výbor archaeologického sboru »Vocela«
v Kutné Hoře 7. dubna 1899.

MUDr. Em. Jäger, jednatel. Karel Vorlíček, předseda.

Č. 2324.
1899.

Sl. archaelogickému sboru »Vocel« v Kutné Hoře!

U vyřízení váženého poukazu ze dne 7. dubna 1899 čís. 24. dává se věděti, že právě bylo ze známé komunální výpůjčky zl. 28.000 nom. za práce dodané na kostel sv. P. Barbory vyplaceno:

a) p. Jos. Uzlovi, m. kam. . . . . 8900 zl.
b) p. Vinc. Dajbychovi, stav. . . . . 2720 »
c) p. Jos. Gallatovi, m. tesař. . . . . 380 »
12000 zl.

Z rady král. horního města Kutné Hory, dne 18. dubna 1899.

Úřadující městský radní:
Fr. Doskočil.

Náklad na vnitrnou výzdobu našeho velechrámu obnosem 50.000 zl. státní i zemskou subvencí zabezpečen.

Jak známo, podal správní výbor sboru našeho dne 9. prosince 1896 obšírnou petici k vys. c. k. ministerstvu záležitostí duchovních a vyučování:

1. aby totiž nad římsou vysoké lodi velechrámu sv. P. Barbory zřízena byla galerie, kterou důmyslní naši otcové, jak komisionelně r. 1893 zjištěno, když římsa vys. lodi byla ohledána, projektovali, ale neprovedli;

2. aby dostavba na straně západní doplněna byla dvěma opěrnými pilíři s oblouky:

3. aby ve svatyni položena byla nová dlažba;

4. aby ve vnitř chrámu rekonstruovány byly římsy kordonové, článkování pilířů a poprsníky empor;

5. aby okna vys. kůru byla nově zasklena a

6. aby terrain kolem chrámu byl urovnán a kolem celé svatyně rigoly k odvodnění byly zařízeny a tak obnova velechrámu po stránce stavební byla úplnou.

Vysoké c. k. ministerstvo výnosem ze dne 15. července 1897 č. 8077 opírajíc se o dobré zdání c. k. ústřední komise, jak z předu obšírně uvedeno, z prací shora uvedených prozatím s provedením galerie kolem vysoké lodi a dvou opěrných pilířů při dostavbě západního průčelí souhlasilo a k témuž účelu subvenci státní per . . . . . 19.825 zl. 91 kr. v šesti letech splatnou (počínaje r. 1899) poukázalo. —

K témuž účelu ráčil také Vysoký sněm král. Českého ve své 49. schůzi dne 2. března 1898 částku . . . . . 14.153 zl. 81 kr. v šesti letech splatnou poukázati.

Správní výbor sboru našeho vzdal jak vys. c. k. ministerstvu záležitostí duchovních a vyučování, tak veleslavnému zemskému výboru království Českého vroucí dík za nevídanou štědrost, kterou staroslavný chrám sv. Panny Barbory ze ssutin byly povznesly a v obšírné petici ze dne 28. července 1898 přičinil znova prosby, aby k ukončení pomníku své štědrosti na práce ještě nevyhnutelné a to v žádosti dne 9. prosince 1896 již uvedené totiž:

1. aby ve svatyni položena byla nová dlažba;

2. aby ve vnitř chrámu rekonstruovány byly římsy kordonové, profily na soklech pilířů a brlení emporní;

3. aby okna vysokého kůru byla nově zasklena;

4. aby terrain kolem chrámu byl urovnán a kolem celé svatyně rigoly k odvodnění byly zařízeny a tak obnova velechrámu po stránce stavební byla úplnou a

5. konečně, aby zřízen byl nový oltář — což vše na obnos per . . . . . 51.238 zl. 03 kr. rozpočteno bylo — prodlením pěti roků — dobrotivě věnovaly a tím dílo své korunovaly.

Že v žádost tuto pojat i hlavní oltář nákladem . . . . . 10.000 zl. odůvodňuje se tím, že bývalý hlavní oltář, který již před léty k vůli rekonstrukci krovu vysokého kůru a svodu dešťové vody do vnitř velechrámu snešen býti musil, sestával z latí a ze zbytků různých dávno již snešených oltářů a tudíž ani slohu kostela, ani potřebám nikterak neodpovídal.

Zřízení téhož spadá v dobu úplného úpadku posvátného umění a příčí se naskrze názoru církve o jejích oltářích. Každý, kdo chová lásku ke Kristu a jeho nejdražší oběti, musí sobě z té duše přáti, aby v chrámu tak přesně architektonicky a umělecky obnoveném nalezal se i důstojný, architektonicky zbudovaný hlavní oltář.

A z tohoto stanoviska jeví se zřízení hlavního oltáře na místě dřívějšího — zcela nepotřebného — býti nevyhnutelným.

Aby žádost sboru našeho, Bohu díky poslední, došla příznivého vyřízení, nelenil správní výbor dávných příznivců svých — jak ve vys. c. k. ministerstvu, tak ve velesl. zemském výboru království Českého za intervenci požádati. A dobrých

těchto přátel nalezl všude i v c. k. ústřední komissi pro zachování starobylých a uměleckých památek ve Vídni, kteráž po návrhu svého referenta, c. k. stavebního rady Karla Rosznera, záležitosť naši co nejvřeleji vys. c. k. ministerstvu záležitostí duchovních a vyučování co nutné k provedení odporučila.

Vysoké c. k. ministerstvo, opírajíc se o toto dobré zdání, souhlasilo s dotyčnými návrhy směřujícími k ukončení prací ještě nevyhnutelných a slíbilo k témuž účelu polovinou nákladu 25.000 zl. v pěti létech splatného přispívati.

Správní výbor sboru našeho dozvěděv se o tak příznivém vyřízení neváhal sděliti je i s posudkem ústřední komisse s velesl. zemským výborem království Českého, za subvenci zemskou uctivě žádaje.

K žádosti té odpověděl velesl. zem. výbor král. Českého velectěným přípisem ze dne 6. února 1899 č. 86393:

»Vzhledem k tamní žádosti ze dne 17. prosince 1898 číslo 200 za udělení nové podpory per . . . . . 25.619 zl. 02 kr. na dokončení některých prací při obnově chrámu sv. Panny Barbory, vybízíme slavný správní výbor, vzhledem k poznámce v jeho podání, že dotyčná žádosť podána byla také c. k. ministerstvu kultu a vyučování, jehož příznivého vyřízení lze se nadíti, aby žádosť svou znova sem podal, až jmenované c. k. ministerstvo o udělení žádané podpory rozhodne, v kterézto době teprve zem. výboru uvažovati bude o tom, zdaž měla by nová podpora na dostavbu chrámu slavnému sněmu navržena býti, ačkoliv podpory zemí až dosud udělené již značné výše dosáhly.«

V Praze, dne 6. února 1899.

Nejvyšší zemský maršálek:

Lobkowicz. Dr. Schlesinger.

Dlouho již zasedal vysoký sněm království Českého (1899) — ale rozhodnutí ministeriální, jímž sbor náš vykázati se měl, nedocházelo.

Aby záležitost naše v jakési nové stadium přišla, pozval purkmistr král. našeho města a poslanec p. Jan Macháček s p. poslancem JUDr. Bedřichem Pacákem pp. poslance vysokého sněmu král. českého k návštěvě starobylého našeho města — a pp. poslanci pozvání ochotně přijali a dne 20. měsíce dubna 1899 přijeti slíbili.

Poslanci sněmu království Českého v Hoře Kutné.

Jakmile vydáno provolání a obecenstvo zvědělo, že 20. měsíce dubna zavítají k nám slovutní poslanci království českého, v čele s mileným nám všem nejvyšším maršálkem zemským Jeho Jasností Jiřím Lobkowiczem, aby prohlédli si historické a stavební památky, na jichž obnovu země nevídanou svou štědrostí přispívá a pokochali se v jich krásách a ocenili zdar jejich velkolepé restaurace, závodili měšťané na výzdobě svých domů prapory v barvách národních, guirlandami, věnci, pletenci a p. Korunou výzdoby byla slavobrána, již u místního nádraží zbudovalo město naše, znaky koruny české a kutnohorským okrášlená.

Když konečně nadešla doba příjezdu (10 hodin 20 minut) spěchaly všecky vrstvy obecenstva kutnohorského k místnímu nádraží, aby uvítání hostí tak vzácných bylo důstojné. Spolky zaujaly místo za slavobránou a tvořily špalír od nádraží až na náměstí Palackého.

Na místním nádraží, které bylo obecenstvem přeplněno, očekávali pp. poslance městská rada s purkmistrem p. Janem Macháčkem, okresní výbor se starostou p. Al. Výborným, duchovenstvo s arciděkanem Karlem Vorlíčkem v čele, okresní hejtman p. Silvestr Schapka, professoři středních škol, učitelé škol měšťanských a národních, předsedové místních spolků atd.

Při vjezdu vlaku do nádraží hrána hornickou kapelou hymna »Kde domov můj« a odevšad zaznívalo provolávání »Slávy« a »Na zdar«.

Sestoupili: Nejvyšší zemský maršálek kníže Lobkowicz, jeho náměstek cís. rada Josef Wohanka, předseda klubu poslanců svobodomyslných dr. Em. Engel, místopředsedové klubu velkostatkářů Jeho Jasnost princ Ferd. Lobkowic a jeho Jasnost princ JUDr. Bedřich Schwarzenberg, předseda klubu poslanců moravských Dr. Stránský, místopředsedové klubu poslanců prof. Dr. Gabriel Blažek a Heřman Janda; přísedící zemského výboru: Karel Adámek, JUDr. Jos. Herold a JUDr. Jiří Pražák, univ. prof. v Praze.

Poslanci p. t. pp. G. Adámek, obchodník v Praze, Jos. Baar, poštmistr v Třeboni, Jan Baťták, rolník v Kališti, JUDr. Edv. Brzorád, advokát v Něm. Brodě, Březnovský Václav, rukavičkář v Praze, Dr. Eugen hrabě Czernin, c. a k. komoří v Chudenici u Klatov, JUDr. Jar. Čelakovský, univ. professor v Praze, JUDr. Bedřich hrabě Deym, říšský poslanec, Dostál Frant., rolník v Morašicích, MUDr. Jan Dvořák, lékař a okresní starosta v Opočně, Hájek Max, obchodník v Písku, Jos. Hlávka, vrchní stavební rada a praesident české akademie, Hodys Jos., rolník v Nové Vsi, Holče Jos., knihkupec v Jindř. Hradci, J. M. Hora Ant., probošt metropolitní kapitoly, J. M. Horák Josef Dr., generál a velmistr řádu křížovníků s červenou hvězdou v Praze, Horák Josef, nájemce dvora v Šumburu, Hovorka Frant., rolník v Něm. Rybné, Hyrš Josef, rolník v Okrouhlici, Jahn Jos., rolník ve Stříbře, Jandourek Jan, obchodník v Lomnici, Jaroš Jan, rolník v Čáslavkách u Černožic, Kaftan Jan, úředně opr. civ. inženýr v Praze, J. M. Dr. Mik. Karlach, síd. kanovník na Vyšehradě, JUDr. Frant. Klouček, adv. v Jičíně, JUDr. Al. Koldinský, adv. na Smíchově, Josef Komárek, rolník a okr. starosta ve Svinčanech, JUDr. Karel Kramář v Se-

milech, J. M. Dr. Frant. Krásl, praelat scholastik vždy věrné kapitoly na Hradčanech, Jos. Krejčík, mistr řezbářský v Praze, Václav Krumbholz, statkář v M. Čičovicích, Al. Kryf, rolník v Plaňanech, Jos. Kudrnka, rolník v Kočím, Jindř. Leminger, obchodník v Plzni, Karel Loula, rolník v Dnespekách, MUDr. Frant. Malínský, továrník v Ronově u Přibyslavi, J. Mareš, rolník ve Zdicích, Ot. Materna, inž. v Praze, JUDr. Otto Mettal z Frýdvaldu, velkostatkář v Zdechovicích, Blažej Mixa, purkmistr v Příbrami, Václav Nehasil, rolník v Tismici, Fr. Niklfeld, rolník ve Dvorku u Přibyslavi, Gustav Pabstmann, velkostatkář ve Vídni, JUDr. Bedřich Pacák, zemský adv. v Kutné Hoře, baron Oskar Parish, velkostatkář v Žamberku, Jos. Pech, starosta v Novém Rychnově, Gustav Pilz, c. a k. setník a velkostatkář ve Vyšeticích, JUDr. Karel Pippich, adv. v Chrudimi, Jan Rataj, rolník ve Vráži, Marian Rombald, velkostatkář ve Vodlochovicích, Frant. Schwarz, řid. kancel. okr. zástup. v Plzni, Nejdůst. pán Th. Dr. Sedlák, kanovník vždy věrné kapitoly na Hradčanech, JUDr. Karel Setunský, adv. v Praze, JUDr. Frant. Sláma, spisovatel v Opavě, Vinc. Šembera, velkostatkář v Rašovicích, Ervín Špindler, okr. tajemník a starosta města Roudnice, Alfons Šťastný, statkář z Padařova, Jan Šulc, rolník v Jiřici u Nových Benátek, hrabě Thun-Hohenstein Zdeněk v Praze, Frant. Tomášů, velkostatkář v Horní Krči, vdp. Alip Tonder, provincial Augustinianů v Praze, Josef Víšek, maj. závodu kamen. na Král. Vinohradech, Ferd. Vitáček, velkostatkář v Novém Čestíně u Klatov, MUDr. Jindř. Záhoř, m. fysik v Praze, hrabě Karel Max Zedwitz, velkostatkář v Krugsreuthu.

Kromě poslanců súčastnili se výletu:

Vdp. Kyselka Jan, kanovník na Vyšehradě, vdp. Dr. Burian Josef, kanovník na Vyšehradě, rada zem. výboru p. Höhm, zástupci žurnalistiky, ředitel sněmovní kanceláře p. Svoboda, starosta bystřický Sylaba, starosta města Domažlic p. Hana a advokát p. Dr. Vladimír Škarda.

Když poslanci vystoupili z vozů, uvítal úřadující radní pan Frant. Doskočil nejvyššího maršálka knížete Lobkowicze, načež ujal se slova purkmistr Kutné Hory poslanec Jan Macháček a pravil:

Velectění pánové! Vzácní hosté! Občanstvo kutnohorské rozechvěno radostí přišlo sem, aby přivítalo Vás ve staroslavné Hoře Kutné.

V první řadě jest mou povinností, abych uvítal pány členy vysoké šlechty a velkostatkáře (Sláva!), zástupce měst a venkovských obcí (Sláva!) a zástupce české žurnalistiky. (Sláva!)

Přijeli jste, velectění pánové, abyste si prohlédli památky národní — nechci říci památky naší Kutné Hory, poněvadž je počítáme za památky celého národa. (Výborně!)

Přeji si, aby pobyt váš v tomto starém městě stal se vám co nejvíce příjemným a návštěva vaše, aby byla pro vás milou upomínkou. (Výborně!)

Za vaši velkou přízeň, kterou jste prokázali našemu starému městu, provolávám vám třikráte »Sláva!« (»Sláva!«)

Na uvítání toto odpověděl nejvyšší maršálek zemský kníže Jiří Lobkowicz slovy:

Vectěný pane starosto a velectění pánové kutnohorští! Račte mně dovoliti, bych, jelikož milostí J. V. stojím v čele království českého, též v tomto okamžiku chopil se slova a jménem všech členů sněmu, kteří dnešního výletu se súčastnili, vyslovil vám všem nejvřelejší dík za vaše pozvání a nejvřelejší dík za vaše uvítání, abych vyslovil též napřed dík za vše to, co nám krásného v tomto slavném městě ukážete. (Výborně!)

Město toto jest jedním z nejslovutnějších měst v tomto království. (Výborně!) V dřívějších dobách vynikalo přečasto historickou důležitostí, neboť nejednou se zde stalo, že sněm království českého v městě tom se scházel. (Výborně!) Třebas tomu nyní více již tak není, račte býti ubezpečeni, že členové českého sněmu povždy k tomuto vašemu městu hledí s láskou a ochotou a že důkaz byl o tom podán tím, že pro mohutné stavby v něm byly poskytnuty příspěvky zemské, a račte býti ubezpečeni, že každé takové usnesení stalo se s radostným souhlasem všech členů sněmu. (Výborně!)

Vyzývám vás, velectění páni kollegové, abyste slavnému městu Kutné Hoře provolali se mnou »Na zdar!« (»Na zdar! Sláva!«)

Starosta okresu kutnohorského pan Výborný: Velectění pánové: Dovolte i mně, abych mohl projeviti pocity celého okresu, pocity radosti nad tím, že jste k nám zavítali. Vítám vás upřímně a srdečně. (Výborně! Sláva!)

Nejvyšší maršálek zemský kníže Jiří Lobkovic: Velectěný pane starosto! Račte býti ubezpečen, že tak jako sněm království Českého povždy hájí a zastává samosprávu, tak s radostí přijímá pozdrav zástupce samosprávy v tomto okresu. (Výborně!)

Poslanci a účastníci výletu vsedli pak do povozů, jichž přichystáno kutnohorskými měšťany a okolními rolníky 60, a odjeli za jásotu tísnícího se obecenstva třídou Tylovou do města.

Když projeli hosté náměstím Palackého okolo Havlíčkova pomníku k sadu před Vlašským dvorem, uvítáni byli příchozí hornickými starými fanfárami s balkonu, za jejichž zvuku prošli hustým špalírem obecenstva a branou, ve které stáli horníci v krojích z různých dob na nádvoří Vlašského dvora. Tam uvítala je jmenem kutnohorských dam choť advokáta paní Vlasáková, které odpověděl nejvyšší maršálek zemský kníže Jiří Lobkovicz slovy:

Velectění pánové! Byli jsme zde uvítáni spanilými ženami a dívkami kutnohorskými vřelými slovy a žádám vás, byste těmto paním a slečnám provolali srdečné »Sláva!«

Po nádvoří rozlehlo se hlučné »Sláva!«, načež dámy podělily hosty kyticemi. Ze zadní části nádvoří zavzněly zároveň zvuky písně: »Bývali Čechové, statní junáci!«, kterou zapěli chovanci ústavu ku vzdělání učitelů za řízení učitele pana Jandery.

Historický výklad o Vlašském dvoru podal po té arciděkan p. K. Vorlíček, načež vrchní inženýr p. Labler po stručném výkladu o jeho obnově, při čemž posl. prof. dr. Čelakovský podotkl, že přednášející má o její zdar největších zásluh, uvedl hosty do síně primatorské, v české historii tak památné. Při její prohlídce povšimnuli si přítomní zejména dvou Klusáčkových skizz pro freskové nástěnné její malby: »Král Václav podpisuje dekret kutnohorský« a »Zvolení Vladislava králem českým«, které děje udály se v této síni.

Po prohlídce Vladislavské kaple odebrali se hosté do arkád v prvém patře, zvaných též chodbou královskou, kde pro ně přichystaly dámy snídani. Hostitelkami, jichž předsedkyní byla choť starosty pí. Macháčková, byly pí. Marková, pí. Vlasáková, pí. Havlíčková, pí. Auředníčková a pí. Weidenhoferová, kytice hostům podaly slečny: Macháčkova, Hejnicova, Gillerova, Sládkova, Benešova, Musilova, Průšova, Miškovská, Peřinova, Kramlova a Josefyova.

Hosté byli po té na nádvoří fotografováni, načež část jich mezi tím, co nejvyšší maršálek zemský prohlížel si místnosti městského úřadu, odebrali se k soše Havlíčkově, před kterou posl. dr. Engel provolal památce neohroženého bojovníka za práva českého národa »sláva«, což ode všech nadšeně opětováno. Zároveň učinil opatření, by položen byl na pomník věnec.

Na programu byla pak prohlídka chrámu sv. Jakuba, ve kterém podal vysvětlení arciděkan Karel Vorlíček, hrádku, který náležel Smíškovi z Vrchovišť, a nádherné gotické stavby chrámu sv. Barbory.

Jestliže ve Vlašském dvoře poutaly hosty hlavně upomínky historické, zaujala u chrámu sv. Barbory jejich pozornost monumentálnost stavby a v pravdě velkolepá nádhera její gotiky, jíž není, zejména pokud pestrosti v provedení se týče, v Čechách, ani chrám sv. Víta na Hradčanech nevyjímaje, nikde rovné. Pan vrchní inž. Labler, který má nad rekonstrukcí, tak jako u Vlašského dvora, vrchní dozor, byl tu ve svém poutavém výkladu neunavný. Při prohlídce vnitřku krásné této stavitelské památky zapěli chovanci ústavu ku vzdělání učitelů na choru Bendlův »Chorál českého národa« a chorál »Svatý Václave«.

(Pokračování.)

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc červen.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: pro sl. obecní úřad v Nučicích, pro důst. farní úřad v Citolibech a Křečovicích. — Ciborium: pro důst. farní úřad v Křečovicích. — Monstrance: pro důst. farní úřad v Křečovicích. — Hostiarium: pro sl. c. k. patronátní úřad v Praze. — Pozlacení v ohni: kalichů: pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě a v Plané, pro sl. správu městského chudobince v Praze a pro dp. Jos. Hrobského, faráře v Robči; patenky k zaopatřování nemocných: pro důst. farní úřad ve Zbýšově. — Patenky k zaopatřování nemocných: pro důst. farní úřad v Křečovicích a v Kněževsi. — Nádobky na sv. olej: pro důst. farní úřad v Poříčí n. Sáz. a pro dp. Jana Kouřila, faráře v Cetechovicích. — Pacifikály: pro dp. Al. Jedličku, faráře v Nemoticích a pro důst. farní úřad v Křečovicích. — Lampa oltářní: pro důst. farní úřad v Křečovicích. — Lustr: pro důst. farní úřad v Křečovicích. — Kropenky: pro dp. Fr. Pavlíčka, faráře v Kozlovicích na Moravě a pro důst. farní úřad v Citolibech. — Kaditelnice: pro důst. farní úřad v Citolibech. — Konvičky mešní: pro dp. Jos. Hrobského, faráře v Robči a pro důst. farní úřad v Citolibech. — Kanonické tabulky: pro vdp. Václ. Oplta, děkana v Libochovicích. — Umyvadla: pro dp. Fr. Pavlíčka, faráře v Kozlovicích a pro důst. farní úřad ve Vraném. — Křtitelnice mramorové: pro sl. patronátní úřad na Vorlíku a pro dp. Alex. Novotného, faráře v Roudně (rak. Slezsko).

Rozličné. Hlavní a dva pobočné oltáře: pro dp. Jos. Sedláčka, faráře ve Špičkách na Moravě. — Missály: pro vdp. Václ. Oplta, děkana v Libochovicích, pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě, pro sl. obecní úřad v Nučicích, pro sl. zádušní úřad v Praze, pro sl. patronátní úřad v Plané a pro J. Exc. paní hraběnku Waldštýnovou v Praze. — Pultíky pod mešní knihu: pro dp. Karla Kotrbelce, faráře v Pouchově a pro sl. patronátní úřad v Plané. — Kříže na stěnu: pro dp. Al. Jedličku, faráře v Nemoticích a pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě. — Zvonek k sakristii: pro sl. patronátní úřad v Plané. — Harmonické zvonky oltářní: pro důst. farní úřad v Křečovicích a pro sl. patronátní úřad v Plané.

Paramenty. Kasule: červená vyšívaná: pro vysokorod. p. Viktora Paráka z Varny, velkostatkáře v Třebnicích; bílá a černá: pro vdp. Václ. Oplta, děkana v Libochovicích; černá: pro blahorod. paní N. N. v Praze; dvě červené, dvě bílé a černá: pro sl. patronátní úřad na

Křivoklátě a bílá: pro blahorod. sl. Trojánkovou v Praze. — Pluvialy: bílý, bohatě zlatem vyšitý: pro blahorod. pí. M. Marešovou, velkostátkářku v Žebráce; černé: pro sl. zádušní úřad v Praze, pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě a pro vp. Jana Pauly-ho, kaplana na Smíchově. — Štoly: pro důst. farní úřad v Poříčí n. Sáz. a pro vdp. Václ. Oplta, děkana v Libochovicích. — Pláštíky na ciborium: pro dp. Ed. Šittlera, faráře na Žižkově, pro důst. farní úřad v Křečovicích, pro vp. Jana Olivu, kaplana v Chroustovicích, pro vdp. Fr. Vlasáka, děkana v Postoloprtech a pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě. — Vela: pro sl. správu měst. chudobince v Praze a pro důst. farní úřad v Ořechu. — Bursa k zaopatřování nemocných: pro důst. farní úřad v Kněževsi. — Nebesa: pro ctih. školské sestry v Nov. Bydžově, pro sl. c. k. patronátní úřad v Praze a pro nejdůst. pana general. opata Sigm. Starého na Strahově. — Baldachyn černý: pro vys. dp. dra Mik. Karlacha, kanovníka na Vyšehradě. — Antipendia: červené a černé: pro vdp. Václ. Oplta, děkana v Libochovicích, pro blahorod. pana Václ. Špačka, velkostatkáře v Praze a pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě. — Korouhve kostelní: pro ctih. milosrdné sestry v Třeboni. — Prapor spolkový: pro vdp. dra Ant. Grudu, kons. radu a faráře v Kateřinkách u Opavy. — Stuhy s nápisem zlatem vyšitým a znakem: pro J. Exc. pí. hraběnku Waldštýnovou v Praze. — Šatičky pro pražské Jezulátko: pro ctih. šedé sestry v Libavě (Pr. Slezsko), pro blahorodou paní M. Ottovou v Casseldorfu v Bavorsku a pro ctih. školské sestry v Praze. — Okrasa na kazatelnu: pro vdp. Václ. Oplta, děkana v Libochovicích. — Birety: pro vp. Václ. Ottu, kaplana v Turnově, pro vp. Placida Holoubka, kaplana v Metličanech a pro vp. Vojt. Bílého, kaplana v Příchovicích. — Koberce na stupně oltářní: pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě. — Komže pro ministranty: pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě a pro vysokorod. paní baronku Ringhofferovou v Kamenici.

Prádlo kostelní. Alba, rocheta: pro vdp. Václ. Oplta, děkana v Libochovicích; alba a humerale: pro důst. farní úřad ve Zbýšově; tři cingula: pro důst. farní úřad v Knihnicích; alba, rocheta a plachty oltářní: pro důst. farní úřad v Citolibech; 3 alby a 3 rochety: pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě; rocheta: pro sl. Marianský spolek v Praze; rocheta a pally: pro dp. Al. Jedličku, faráře v Nemoticích.

Zpráva za měsíc červenec.

Česká spořitelna darovala i letos ve prospěch Akademie 200 korun.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalich: pro důst. farní úřad ve Voticích. — Pozlacení v ohni: kalichů: pro dp. Jana Krystýnka, faráře v Loukově na Moravě a pro důst. farní úřad v Markvarticích; ciboria: pro vys. dp. Fr. Chalupu, arciděkana ve Velkém Týnci na Moravě. — Svícny oltářní: 12 pro vp. Jos. Fanfulu, kaplana v Uhřiněvsi a 8 pro vp. Ant. Dosedlu, kooper. ve Švábenicích na Moravě. — Křtitelnice: pro vp. Jana Olivu, kaplana v Chroustovicích. — Kropáček: pro vp. Jana Olivu, kaplana v Chroustovicích. — Mešní konvičky: pro dp. Karla Kotrbelce, faráře v Pouchově a pro vp. Stanislava Hlínu, zám. kaplana ve Svatoňovicích.

Rozličné. Missal: pro důst. farní úřad ve Voticích. — Pěkně vázané psané Ceremoniale: pro dp. Jana Hrubeše, faráře v Oslavanech na Moravě. — Kříže k průvodům: pro J. Exc. paní hraběnku Waldštýnovou v Praze a pro dp. Adama Wintra, faráře v Maria-Sorgu v Solnohradsku. — Pulty pod mešní knihy s vyřezávanými symboly: pro blahorod. pana L. Römische v Roztokách a pro dp. Fr. Klímu, faráře ve Slavonicích na Moravě. — Pěticimbálový zvonek k sakristii: pro blahorod. p. A. Diepoldta, zvonaře v Praze.

Paramenty. Kasule: červená: pro dp. Karla Krále, faráře v Lužci; červená a černá: pro důst. farní úřad v Stolmíři; fialová, červená a černá: pro dp. Jos. Omersa, faráře v Sezané u Terstu; bílá, červená a černá: pro vys. dp. Fr. Brusáka, generálního vikáře v Praze; bílá, červená a fialová: pro dp. Jana Hodyce, faráře v Chicagu v Americe; černá: pro vysokorodou paní hraběnku Marii Nostitzovou v Plané, a bílá: pro blahorod. paní Podholovou na Vyšehradě. — Pluvial černý: pro vp. Ad. Skřivana, kaplana v Plzni. — Štoly, zlatem a hedvábím bohatě vyšité: pro dp. Jana Hrubeše, faráře v Oslavanech; jednoduché: pro vysokorodou paní hraběnku Sylva-Tarouccovou v Praze, pro dp. Fr. Lenze, faráře v Tuchlovicích, pro důst. farní úřad v Poříčí n. Sáz. a pro dp. Karla Kotrbelce, faráře v Pouchově. — Velum: pro důst. farní úřad v Stolmíři. — Pláštík na ciboř: pro vdp. Fr. Černohouze, děkana v Hostivařích. — Záslonky do tabernaklu: pro blahorodou paní Lindermannovou v Březanech, pro blahorodého pana Píšu v Praze a pro dp. Fr. Blažko, kníž.-arcib. vikáře v Noutonicích. — Antipendia: pro vp. Jos. Fanfulu, kaplana v Uhřiněvsi a dvě s bohatou úpravou: pro blahorodého p. c. k. radu Václ. Špačka, velkostatkáře v Kokoříně. — Nebesa: pro nejdůst. pana generálního opata Sigm. Starého na Strahově. — Polštáře oltářní: pro vp. Jos. Fanfulu, kaplana v Uhřiněvsi. — Korouhve z těžké hedvábné látky: pro vp. Fr. Wagnera, kaplana v Mikulovicích na Moravě. — Baldachyn z těžké hedvábné látky nad pontifikální velum: pro sl. zádušní úřad v Praze. — Šatičky na pražské Jezulátko: pro ctih. karmelitánky v Přemyslu v Haliči. — Komže pro ministranty: pro vp. Jarosl. Slavíčka, katechetu na Smíchově. — Birety pro ministranty: pro dp. Karla Kotrbelce, faráře v Pouchově.

Prádlo kostelní. 3 plachty oltářní: pro vp. Jos. Fanfulu, kaplana v Uhřiněvsi; pally, purifikatoria a j.: pro dp. Hynka Kremla, faráře ve Framové Lhotě; rocheta: pro dp. Jana Hrubeše, faráře v Oslavanech; alba, humerale a j.: pro důst. farní úřad v Uhřiněvsi; plachty oltářní s krajkami: pro blahorodého pana L. Zdeborského, velkostatkáře v Horních Počernicích.

»METHOD« vychází šestkráte do roka ve lhůtách dvouměsíčních. **Předplatné,** které činí poštovní poukázkou na celý rok **4 kor. 40 hal.,** přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech** (na faře), kam i **reklamace** se zasílají.

Knihtiskárna »Politiky« v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 9. a 10. V Praze, dne 15. října 1900. Ročník XXVI.

OBSAH: Exkurse gotické. 4. Benediktinský chrám Panny Marie v Třebíči na Moravě. (Pokračování a dokončení.) — Dějiny farní osady Hostivaře. — Drobné zprávy k topografii církevní. — Úvahy o paramentice. — Z polské literatury umělecké a archeologické (Pokračování.) — Různé zprávy. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc srpen a září.

Exkurse gotické.

4. Benediktinský chrám P. Marie v Třebíči na Moravě.

Napsal **F. J. Lehner.** (Pokračování.)

První čtverec střední lodi, mezi oběma věžmi a prvními pilíři, vyplněn jest kruchtou, zbudovanou na západní straně kostela. České stavitelství oblibovalo si v podobných kruchtách již za doby románské, připojujíc je ku straně průčelné i v malých kostelích hradních a vesnických, do nichž se vcházelo přímo z hradu krytou chodbou anebo zvláštními vchody, a byly určeny pro vznešené rodiny, které zde službám Božím obcovaly. Podobný účel měla asi též kruchta Třebíčská, vykázaná bezpochyby klášterním panošům a purkrabímu, od opata z jejich středu zvolenému, kde k bohoslužbám se shromažďovali, jsouce svazkem manským ku klášteru poutáni závazkem, aby jej opatrovali a chránili. Kruchta sklenuta jest na způsob osmistěnné kuple (viz obr. 1.) ve výšce klenby bokových lodí. Podkruchtí čtverce otvírá se do střední lodi dvěma nízkými pravoúhlými pilíři (srov. obr. 1. a 2.), spojenými třemi lomenými oblouky, z nichž střední jest širší, ale značně nižší. O vnitřní strany pilířů opírají se tříhranné přípory, jaké rozestaveny jsou po dvou též na straně protější a obou stěnách bokových, které podporují žebra osmihranné kuple. Čtyry strany osmistěnu v klenbě, obrácené do rohů čtverce (viz obr. 1.), sestrojeny jsou z lomených oblouků pásových, z jejichž vrchního bodu vycházejí samostatná žebra, o která vždy dvě klenbová pole se opírají. Tímto způsobem sklenuly se trojhrany, které povstaly ve čtvero rozích čtverhranu, do něhož vložena jest osmistěnná kuple. (Obr. 3.) Pilíře jsou vesměs nízké, porovnávají-li se s výškou prostory sklenuté; patkou jejich jest prostá deska, mající svrchu mělký žlábek; hlavice skládají se nad oblým proužkem z mohutného obloun, některé též z karnisu, jsouce pokryty krycí deskou, dosti bohatě článkovanou. S podkruchtí vchází se do obou bokových lodí dvěma vchody různě tvořenými; vchod u severní lodi sklenut jest polokruhově na polopilířích, vchod do jižní lodi obloukem lomeným. Žebra vystupující s obou volně stojících a šesti nástěnných pilířů jsou osmihranná,

se sraženými předními hranami a sbíhají se v mohutném svorníku na způsob hvězdy vykrouženému. Na kruchtu vcházelo se zvláštním vchodem přímo z prvního patra budovy klášterní, na jižní straně s kostelem související.

Ku čtverci kruchty přidružují se po pravé i levé straně věže průčelné, hned původně s kostelem založené, jak tomu nasvědčuje stará klenba, shodující se s onou bokových lodí, která se dochovala v severní věži ve výšce kruchty. Za bouří válečných v 15. století byly věže tak silně poškozeny, že král Vladislav udělil r. 1502 Vilémovi z Pernvým a nástěnným ohraničený, sklenut jest pravidelnou klenbou křížovou a to obloukem lomeným. Žebra shodují se tvarem svým s příčnými pásy, jsou však o něco slabší. Původní okna, která bokové lodi osvětlovala, zachovala se pouze ve východní části blíže apsid a to po pěti z té i oné strany, z nichž dvě na straně jižní jsou polozazděná. Jsou vesměs tvaru románského, velmi úzká a přiměřeně vysoká, s ostěním vně i vnitř silně vybočujícím, polokruhově zakončená. Všecka ostatní byla v pozdějších dobách valně rozšířena do šířky i výšky, podržela však rovněž oblouk polokruhový.

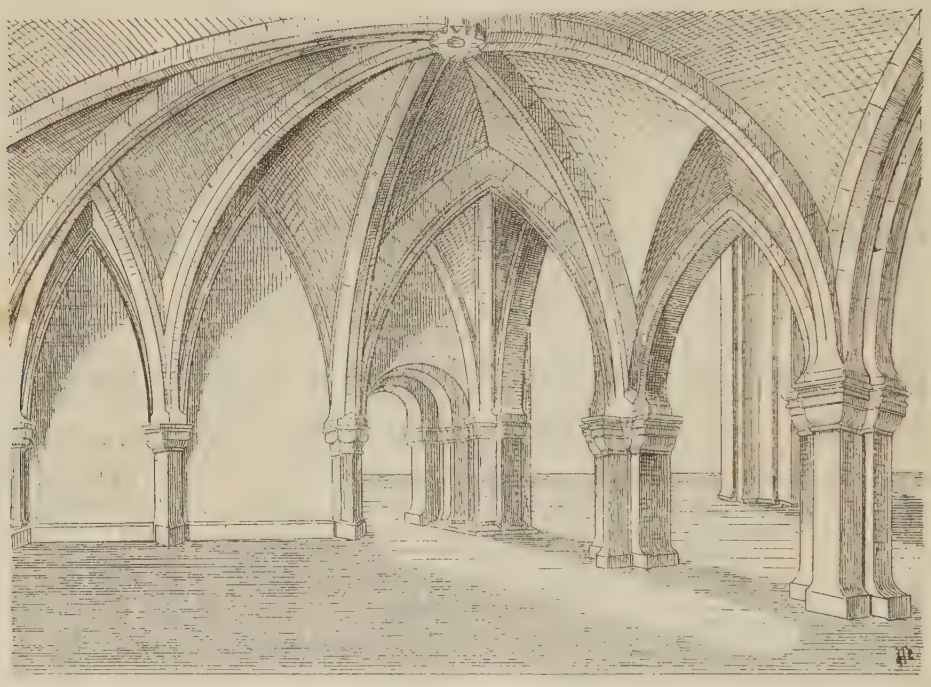

Obr. 3.

štýna povolení, aby věž sesutím hrozící zbořil a staviva tak získaného užil k vyspravení hradeb klášterních. Marie Anna z Fürstenberka, dcera Jana Josefa hraběte Waldsteina, dala r. 1756 obě věže v nynější podobě opětně zbudovati.

Bokové lodi mají polovinu šířky lodi střední, výška jejich nerovná se však polovici lodi hlavní, jsouc značně nižší. Příčné pásy rozvrhují obě prostory na čtverce a obdélníky (viz obr 1.). Větší neb menší šířka příčných pásů závislá jest od různé síly a mohutnosti pilířů svobodně stojících i nástěnných. Každý čtverec neb obdélník, oběma příčnými pásy, velkým obloukem arkádo-

První čtverec obou bokových lodí, s věžmi průčelními sousedící, má vrchní prostoru, jejíž křížová klenba opírá se o nárožní přípory a shoduje se naprosto s lodmi bokovými. Toto vrchní patro spojeno jest s oběma věžmi a v severní lodi bokové též s podkrovím. Východní části severní lodi bokové užívá se nyní za sakristii i s apsidou, odkud románskými dveřmi vchází se do kněžiště. Část tato jest od ostatní bokové lodi zdí oddělena. Podobná prostora vyskytovala se též na protější straně v bokové lodi jižní, stejným portálem spojená s mnišským chorem, jak z pozůstalých zbytků stavebních dosud se vidí. Část

tato jest však nyní odbourána. Bylyť to patrně již původně sakristie četného konventu benediktinského, velmi účelně po obou stranách kněžiště umístěné, jichž bylo třeba za příčinou bohoslužeb.

Nejzajímavější a pro zcela zvláštní sestrojení své nejznamenitější prostorou kostela jest však kněžiště a polygonální závěr jeho.

jakož i oběma bokovými stěnami vzniklých, sestrojena jest osmiboková kuple tímže způsobem, jako při západní kruchtě. Žebra kuplové klenby sklánějí se na příčné a bokové stěny, opírajíce se o nástěnné přípory, hlavicemi ozdobené (obr. 5.), anebo o pouhé krakorce (obr. 4.). Ve výšce oken střední lodi má každý čtverec na jižní a severní straně skupinu

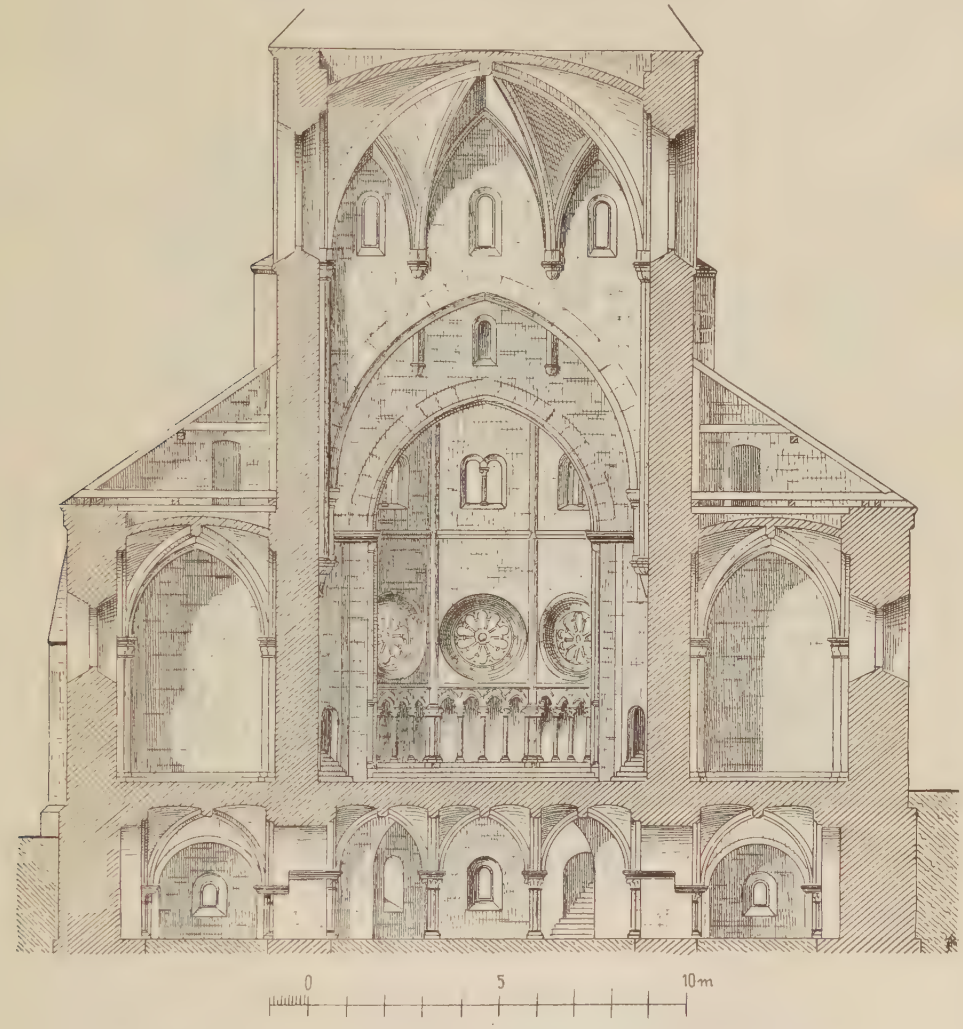

Obr. 4.

Kněžiště rozvrženo jest v prostředku na dva čtverce mohutným obloukem, opírajícím se o silné nástěnné pilíře; pás obloukový nese stěnu, která oba klenbové čtverce od sebe dělí. (Obr. 4.; srov. obr. 1. a 2.) Podobné stěny zvedají se též nad oběma vítěznými oblouky, jimiž střední loď od kněžiště a toto od polygonálního závěru se oddělují. Do čtverců, těmito příčnými, tří oken, z nichž v souhlasu s nástěnnými oblouky klenbovými prostřední jest vyšší a širší, obě vedlejší nižší a užší; také tato okna zakončují se polokruhově, majíce rovněž hladké ostění do vnitř i na venek vybočující. (Obr. 2.) Také opěrné stěny příčné, nad oblouky vystavěné, oživeny jsou okny, jimiž umožňují se průhledy do sousedních prostor; vítězný oblouk, oddělující loď od

kněžiště, má dvojnásobná okna, sloupkem na dvé rozčleněná, následující oblouk jednoduchá a to rovněž v každém ze tří polí, klenbou vzniklých. (Obr. 4. a 5.)

Závěrečný oblouk druhého čtverce před závěrem chorovým jest o něco nižší a též užší; kolmé hrany jeho jsou ozdobeny sloupkem, v první čtvrti prsténcem, svrchu pak hlavicí označeném; patkou opírá se o vrchní stupeň povýšeného choru. Stěna nad obloukem prolomena jest pouze jedním oknem v prostředním poli, po jehož obou stranách spuštěny jsou konsolovité přípory. (Obr. 4.)

V rozích tohoto oblouku upraveny jsou drobné šneky, jimiž vystupuje se k triforiu, které se otvírá v druhém čtverci do kněžiště dvěma malými okny sloupkem dělenými z té i oné strany (obr. 2.), pod nimiž u podlahy kněžiště nacházejí se již dříve uvedené portálky, kterými se vchází do vedlejších prostor, někdejších sakristií (obr. 6., srov. obr. 2.). V obou rozích portálku stojí mramorové sloupky na vysokých podstavcích; dříky sloupů spočívají na attických patkách s nárožními lístky; hlavice jsou však rozdílné. Hlavice levého sloupku skládá se ze stylisovaného lupení, protější po pravé straně představuje ptáka s lidskou hlavou, z jehož ohonu vyrůstá arabeska, jejíž rozviliny vyplňují žlábek abaku, jehož místo zastupuje na levé hlavici bohatě článkovaná krycí deska. Zevní hrany po obou stranách portálku jsou otupeny mělkými žlábky v průvodu proužků; žlábek, posázený diamantovými routami, přechází na spodním konci šikmým směrem v ostrou hranu. Druhé, vnitřní nároží veřejí jest článkováno dvěma drobnými oblouny a žlábkem (obr. 7.), jsouc svrchu okrášleno po levé straně malým andělem, po pravé straně dvěma ptáky s hlavami se křižujícími (obr. 9.), kteří na způsob krakorců podpírají vodorovné nadpraží, z něhož vybíhá tympanon pětiobloučkové, rovněž routami posázené. S výzdobou spodní shoduje se též výzdoba svršku. Nad oběma sloupky přepíná se hladký obloun na způsob válce v síle dříku sloupového, dále mělký žlábek s routami a posléze diamantový řez jakožto zevní rámec, jímž polokruh jest obrouben. Dvéře jsou hladké, železným plechem pobité a železnými pruhy kosočtverečně rozvržené; v prostředním kosočtverci svrchu spatřuje se býčí hlava s kruhem nozdrami protaženým.

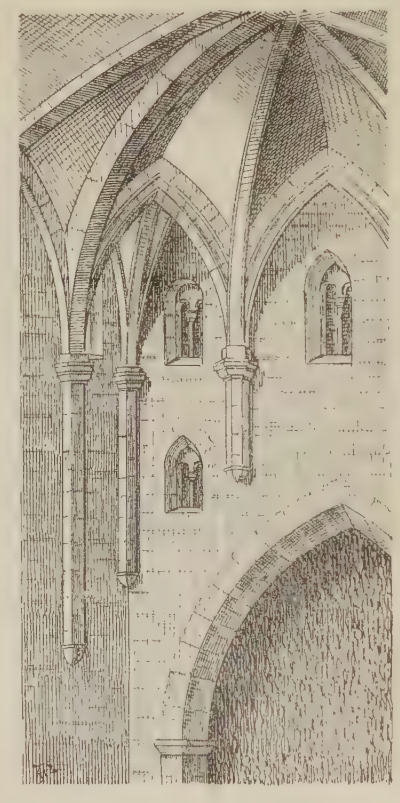

Obr. 5.

Poutá-li bezděčně kněžiště, jakožto prostora vykázaná sboru mnichů, v níž se dnem i nocí shromažďovali k hodinkám a k bohoslužbě, kuplovou klenbou zcela zvláštním způsobem na základě čtverce v osmibokou báň sestrojenou, jest v závěru chorovém, vlastní to svatyni oltářní, veškerá nádhera architektonická soustředěna, aby tím první a hlavní místo chrámu důstojně se označilo. Podobně jako kněžiště ze dvou čtverců se skládá, jest i vlastní chor sestrojen na půdorysu čtverce poněkud sníženého, jehož východní strana do tří boků osmistěnu se rozkládá. (Obr. 1., 2.) Chor odděluje se od kněžiště jakožto samostatná část architektonické skupiny vítězným obloukem, o něco užším a nižším. Do čtyř rohů závěru, jakož i do obou bokových stěn postaveny jsou svobodně stojící kulaté sloupy, jakožto organicky rozložené opory, nad jejichž hlavicemi zvedají se žebra osmiboké klenby, která směrem ku kněžišti čelícím sestrojena jest tímže způsobem, jako obě kuple kněžiště. Žebra chorové klenby jsou však jemněji a nádherněji článkována nežli ostatní žebra klenby kostelní, která jsou prostě osmiboká; mají po obou stranách polokruhové oblouny, pod nimiž hmota kamene se zjemňuje dvěma rovněž polokruhovými žlábky v průvodu

proužků a zakončují se tříčtvrtečným válcem (obr. 9.). Žebra sbíhají se ve věnci svorníku. Za sloupy svobodně stojícími obíhá kolem stěn choru při podlaze řada drobných arkád, jejichž sloupky, rovněž volně rozestavené, spojeny jsou lomenými obloučky. Ozdobné arkády zakončeny jsou svrchu silným oblounem, na způsob římsy do nárožních sloupů polygonu zabíhajícím, která naznačuje vodorovný směr silnějšího zdiva stěny na ní spočívajícího. Aby perspektivní pohled arkádových řad nebyl přerušován, jsou také nárožní sloupy ve výšce hlavic nástěnných arkád okrášleny podobnými hlavicemi, na jejichž vrchních deskách spočívá druhá patka pro sloup na ní stojící. (Obr. 10.) Veškeré sloupy mají své attické patky, způsobem ve slohu 13. století přetvořené, ale nárožními lístky po způsobu románském ozdobené (obr. 11.), což pro určení doby stavební kostela Třebíčského důležitým znakem býti se jeví. Arkádové sloupky vynikají ušlechtilou štíhlostí a ozdobností, zakončujíce se podobně se sloupky nárožními bohatě okrášlenými hlavicemi, které vynikají mistrně komponovaným ornamentem rostlinným a živočišným. (Obr. 12., 13., 14.) S nádherou hlavic závodí též rozmanitá výzdoba krycích desk, čtvrtečným oblounem obyčejně tvořených. Arkádové oblouky skládají se z mohut-

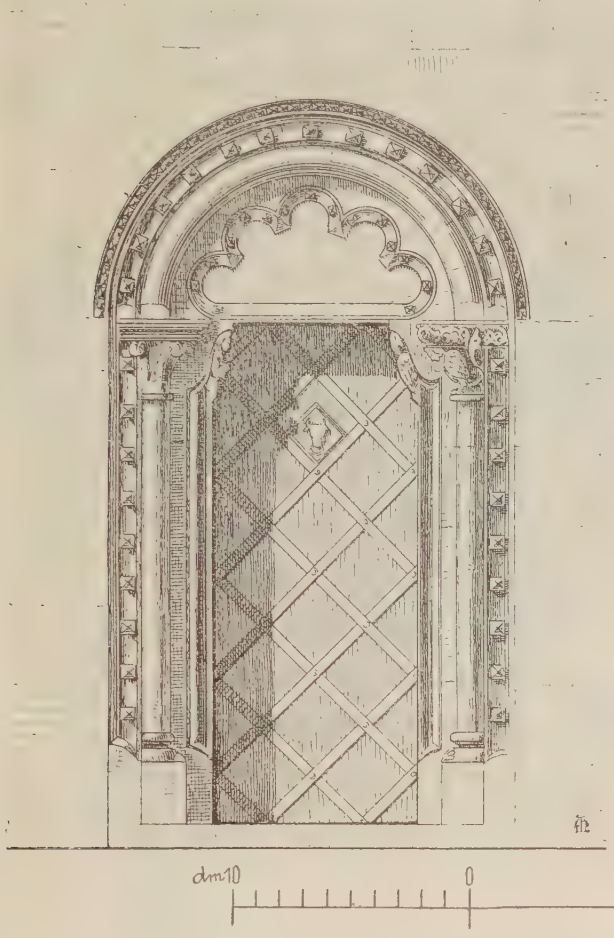

Obr. 6.

Obr. 8.

Obr. 7.

Obr. 9.

ného oblounu, dvou žlábků a diamantového řezu mezi ně vloženého. (Obr. 10., 12.) Nejnádhernější dojem bohaté architektury soustřeďuje se v nárožích, kde za nárožním sloupkem v popředí spatřují se arkádové sloupky v pozadí (obr. 10.), tvoříce velezajímavé skupiny sdružených sloupků přerozmanitě okrašlovaných.

Stěny choru nad arkádovými řadami jsou svrchu ve výšce náběžníkové římsy odděleny na spodní a vrchní patro vodorovnou římsou. (Viz obr. 1. a 2.) Tři spodní stěny závěru chorového jsou proních výběžků na způsob listnatých květů se utvářivších a stužkami svazovaných zasahuje vždy jeden do nároží, druhý pak do vrchního okraje velkých polokruhů, jimiž sloupky spojovány jsou. Zevním rámcem bohatě rozčleněné, kruhové arkatury jest věnec drobných lístků, v kruhovém ostění jemně provedených. Vytříbený vkus a jemný krasocit vyzařuje z nádherného okna Svatokateřinského, jak ve středověku nazývána jsou. Obě okna na dalších dvou stranách polygonálního závěru jsou lomeným oblou-

Obr. 12.

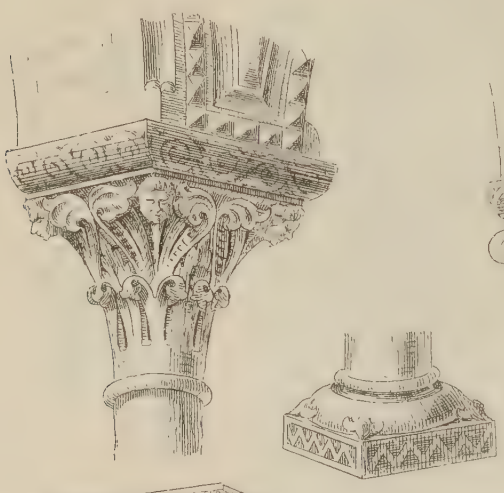

Obr. 10.

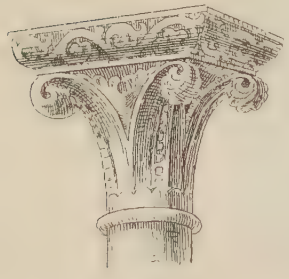

Obr. 13. Obr. 11. Obr. 14.

lomeny třemi velikými, okrouhlými okny, z nichž pouze střední dochovalo si původní kružbu. (Obr. 15.) Okno jest rozvrženo deseti osmibokými sloupky, paprskovitě s kamenného prstence na způsob kola se rozbíhajícími. Každý sloupek spočívá na vlastní patce a jest svrchu ozdoben slohovou hlavicí. Od hlavice ku hlavici přepínají se polokruhové oblouky, válci a úžlabími článkované. Jakožto ozvěna deseti větších oblouků kruhovitě kolkolem rozložených, následuje dvojnásobný počet menších obloučků, na poloviční míru uvedených, z jejichž spodkem zakončena (viz obr. 2.), zdá se však, že povstala teprve později.

Ve vrchním patře stěn nad římsou otvírá se triforiový ochoz chorového závěru do vnitř kostela pěti drobnými okny, na dvé dělenými sloupkem, spočívajícím na vlastní patce attické, která stojí na šikmém sklonu kolem okna obíhajícího, svrchu pak listnatou hlavicí okrášleném. (Obr. 2.) Také hlavice nárožních sloupků ozdobeny jsou řadami stylisovaného listí, na jejichž článkovaných krycích deskách spočívají žebra osmibokové kuple. Přímo pod nástěn-

nými oblouky klenby umístěna jest třetí řada oken ještě menších, na venek osmihranných, v prostředku okrouhlých, které na vnitřních stěnách přijaly obyčejnou podobu románských oken.

kách s nárožními lístky, svršek pak okrašlují hlavice ozdobené lupením, na hranách osmistěnu přehnutými pupenci na venek vybočujícím. Hlavici pokrývá bohatě článkovaná krycí, čtverečná de-

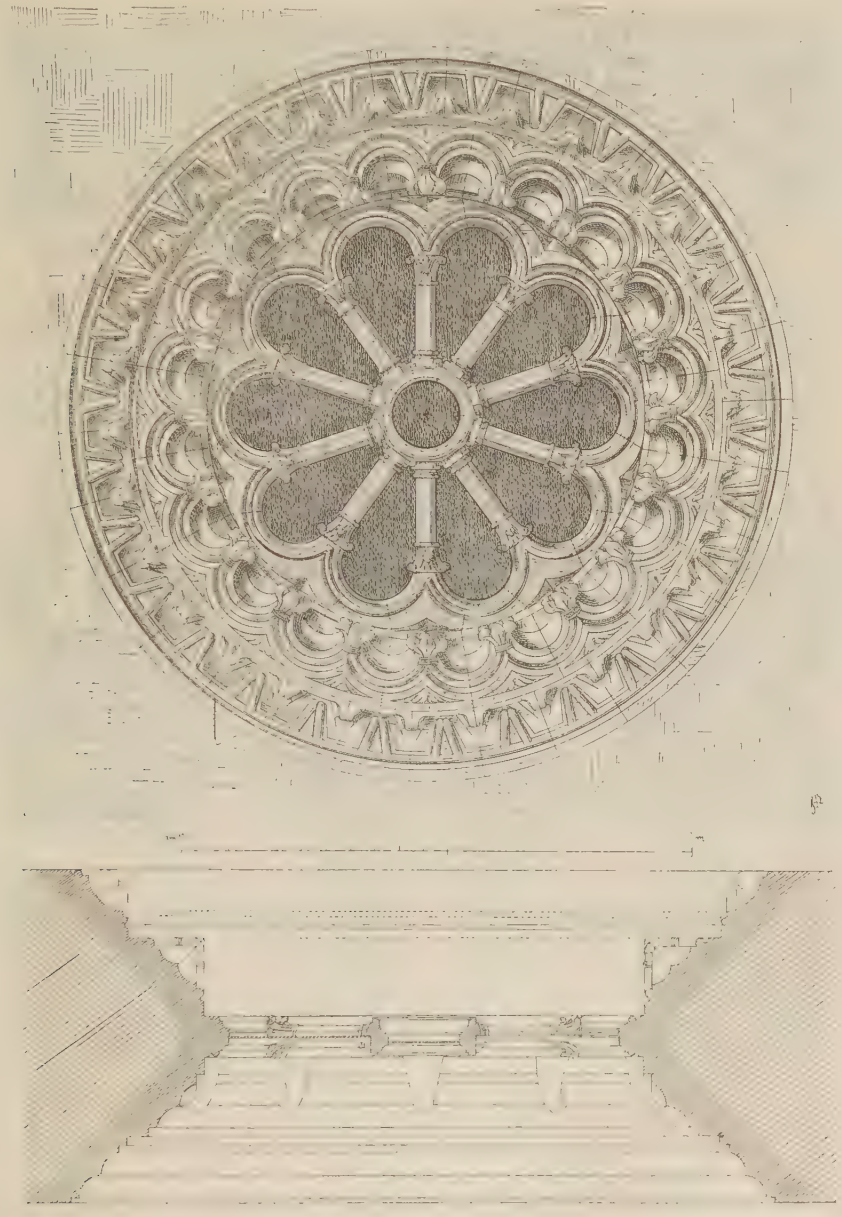

Obr. 15.

Pod celým kněžištěm, jakož i pod východními částmi obou bokových lodí rozprostírá se prostranná krypta (obr. 1.), jejíž střední prostoru rozvrhují dvě řady sloupů na tré lodí. (Obr. 16.) Sloupy stejně vytvářené jsou osmihranné, jejichž dříky spočívají na attických patska, o kterou se opírají pásy a žebra, do veškerých směrů po délce i šířce se přepínající. Jsouce vzdělána z mohutných pravoúhelníků, jejichž hrany jsou šikmo sříznuty. (Obr. 17.) Se sloupy svobodně stojícími shodují se polosloupy nástěnné, tímže spůsobem pracované. Klenby jsou

vesměs křížové, lomenými oblouky sestrojené. Při vchodu do choru kryptového užito jest na místo sloupů dvou pilířů, jejichž šířka shoduje se s šířkou obloukového pásu, který ve svrchních prostorách kostela zde se klene. Třemi stranami osmistěnu uzavřený chor krypty osvětlují tři drobná okna, zvenčí kruhová, dovnitř obyčejnou podobu románských oken přijímající.

Obr. 16.

sklenuta jest dvěma křížovými klenbami k to obloukem lomeným, jako střední krypta. Světlo sem vniká dvěma okny v bokových stěnách prolomenými. Západní strana zakončena jest rovněž lomeným obloukem. Krypta severní posud stojí, jižní jest však odbourána.

Do střední krypty sestupovalo se dříve přímo z bokových lodí kostela pod druhou křížovou klenbu před stěnou

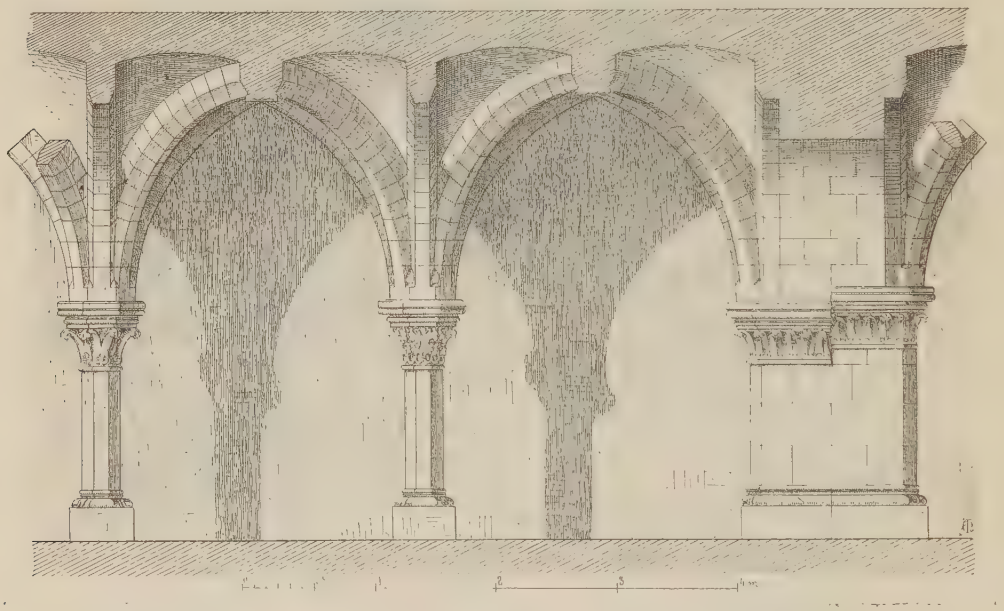

Obr. 17.

Obě bokové krypty oddělují se od střední, po pravé a levé straně, dvěma oblouky, opírajícími se o střední pilíř. K východní straně zakončují se obě krypty polokruhovými apsidami polokuplí sklenutými a malými okny v prostředku prolomenými, které na venek jsou kulaté, dovnitř románské, jako v polygonálním závěru. Obdélníková prostora západní (viz obr. 1.); nyní jsou však oba vchody zazděny. Podzemní kostel vyniká přesným rozčleněním prostory, ušlechtilými poměry šířky k výšce, bohatou architekturou pravidelně rozestavených sloupů a polosloupů, mohutně se vypínající klenbou, sestrojovanou soustavně z pásů a žeber, jakož i ladným celkem, který navštěvovatele mocně dojímá.

(Dokončení příště.)

Dějiny farní osady Hostivaře.

Napsal Cyrill Merhout.

I.

Hostivař co statek světský. [1])

Ačkoliv dějiny okolí Pražského naproti jiným částem království znamenitě bohatší jsou, přes to přece historika topografa nikterak uspokojiti nemohou. Jména osad v blízkosti hlavního města ležících připomínají se prvotně jedině v zakládacích listinách rozličných klášterův a kostelův, potom pak veškeré upomínky na ně ztrácejí se ve víru praktických událostí a vystupují opět v době uklidnění se těchto.

Hostivař nepřipomíná se sice v žádné podobné listině, ale datum, v kterémž jméno její po prvé se objevuje, přece znamenitého stáří jest a děj, kterýž se osady naší dotýká, jest jeden z mála známých z té doby důležitých událostí. Vypravuje totiž Tomek při r. 1068 podle Cosmy následující událost: [2])

»Dvakrát za panování Vratislava II. přiblížilo se ku Praze nějaké nebezpečenství z domácích různic v rodu panovnickém; nejprvé z příčiny bouřlivé volby biskupa v ležení u Doleniny na hranicích polských (1068), kdež Vratislav proti vůli bratří svých Konráda a Otty a se skrácením Jaromíra, který od otce ustanoven byl k biskupství, chtěl učiniti biskupem Pražským rodilého Němce Lanzona, probošta Litoměřického. Konrád a Otto sbírali vojsko; část šlechty české připojila se k nim, takže Vratislav za dobré uznal, spěšně navrátiti se do Prahy, obávaje se, aby bratří jeho nezmocnili se náhle hradu Pražského nebo Vyšehradu. Mezi smlouváním, které zároveň hned z cesty začal, přitáhli Konrád a Otto do okolí Pražského, kdež rozbili ležení v lukách na Botiči u vsi Hostivaře. Zde stalo se srovnání, následkem kteréhož Jaromír zvolen na biskupství.«

Ukončení této zprávy, jež jedině dotýká se v tak staré době Hostivaře a zároveň prvotní jméno jeho obsahuje, zní u Cosmy takto:

Qui advenientes, castra fixerunt in pratis juxta villam Gostivar et mittunt ad ducem Vratislaum, qui fratrem suum Jaromir elegit in episcopum. [1]) Což na česky znělo by: A ti přišedše, tábor rozbili na lukách podle vesnice Hostivaře a posílají k vévodě Vratislavovi, který svého bratra Jaromíra vyvolil za biskupa.

Pokračovatel Cosmův, mnich Sázavský, [2]) prozrazuje nám pak při létě 1132 jinou událost, týkající se dějin Hostivaře. Vypravuje, kterak Přibislava, manželka Hroznaty, ves Hostivař s lesem, poli, lukami a ostatním příslušenstvím, které tu mívala (quam inibi possidebat), věnovala hospitalu sv. Jana Křtitele v Sázavě, se svolením všech svých příbuzných (omnibus suis affinibus in id consentientibus obtulit).

V následujících dobách, kdy rozdíly stavovské stále patrnějšími se stávaly, rozčleňoval se statek Hostivařský čím dále, tím více na jednotlivé samostatné díly, které dostávaly se buďto do rukou duchovních, nebo i světských. Ovšem kněžstvu českému nevděčný císař Zikmund, jenž téměř celé okolí Pražské z rukou duchovních vybaviv, moci světské je zastavil, způsobil i tu, že vláda nad Hostivaří ještě během první polovice XV. věku do rukou světských přišla. Tím však se stalo, že nejenom poddaným potom hůře se vedlo, poněvadž menší pán raději dával podřízeným moc svou cítiti, ale také mezi samotnými pány jednotlivých dílů nastaly velice četné pře a různice, které sice jinak jednotvárné dějiny Hostivaře a podobných osad oživují, ale pánům světským naproti klidné moci duchovní nikterak ke cti neslouží!

Počátkem XIV. století, totiž r. 1328., vidíme jistou část Hostivaře jako nadační zboží kaple sv. Vavřince na Vyšehradě. Světský díl zboží patřil tehdy do rukou patricijské rodiny Pražské, totiž Rostů. [3]) První z toho rodu držel ho Fridrich či Fricek, jenž roku

[1]) Za laskavou ochotu při sestavování této práce mi poskytnutou jsem povinen na prvním místě vzdáti vřelé díky panu J. U. et Ph. Dru Jos. Teigovi, jenž mi i některý vlastní material laskavě daroval. V zemském archivu vydatně mně podporovali a laskavou radou mi pomocni byli pánové J. Pažout, Dr. V. J. Nováček a Dr. H. Kollmann.

[2]) Děj. Prahy I., 112.

[1]) Jireček, Top. hist. 38. Udání Rakovnicka na místo Kouřimska dostalo se sem bezpochyby omylem tiskařovým.

[2]) L. c. 308.

[3]) Tom. Děj. Prahy I., 311.

1327 znám jest co obecní starší. Na statky pozemské byl bohat, neboť držel dům na Novém trhu na Malé Straně a kromě toho patřila mu vesnice Břízek v okolí Hostivaře, jež však záhy potom zanikla. V nedlouhé době držení postoupil Fridrich téže osady Hostivařské příbuznému svému Donatovi Rostovi, jenž se zdejšími osadníky asi hrubě se nesnášel. Aspoň záhy po svém usazení se tu vedl při s nimi. Při tom se také připomínají »Paulus et Marcho fratres dicti de Hostibar.«[1])

Můžeme tudíž dohadovati, že v této době byla Hostivař rozdělena na tři samostatné díly, na sobě nikterak závislé. Byly to: *a)* díl kaple Vyšehradské,[2]) *b)* díl rodiny Rostů, *c)* díl kláštera Sázavského, nabytý pořízením Přibislavinym. R. 1403 spatřujeme ještě jednu část tohoto statku v držení Vítka z Hostivaře, jenž byl dědicem staršího bratra svého Petříka. Následujícího pak roku (1404) kostel Hostivařský koupil od kláštera sv. Prokopa na Sázavě jeden lán polí v Hostivaři (unus laneus agri) a sice ten, kterýž klášteru podstoupil někdy Jan řeč. Bušek.[3])

V ruchu válečném, vzníceném hranicí kostnickou, pozorujeme na našem statku znamenité změny. Císař Zikmund potřebuje v nastalé válce četné spojence, lákal tyto slibnými zástavami, jichž nabytí přičítal na vrub duchovních. A skutečně také, sotva že bylo na Lipanech dobojováno a smlouvy s Basilejí uzavřeny, potáhl Zikmund na se mnohá duchovní zboží v Čechách, jež potom přívržencům svým na odměnění se válečných služeb hojně zastavoval. Tehdy celé okolí Pražské podrobeno bylo znamenitým změnám, jichž příčinou bylo hospodářství Zikmundovo. Které osady nezanikly úplně, ty změnily alespoň své pány.[4]) Kdežto na počátku XV. století vidíme téměř celé okolí Pražské v rukou klášterů a různých kostelů, vidíme ho hned po válkách husitských v rukou šlechty.

Zikmund nerozpakoval se odníti duchovenstvu veškery statky v okolí Pražském a uděliti je rukám světským. R. 1437 zastavil díl vesnice Hostivaře, který patřil klášteru sv. Prokopa, Janu Zajímačovi z Kunštátu ve 500 kopách grošů českých.[1]) Dvůr zdejší koupil od Jana z Košátek Václav Rakovnický z Perče.

Šest let před tím, totiž r. 1431, když v Starém městě Pražském pan Mikeš Kršavý purkmistroval, přišla do domu k Zlatému Jelenu v Celetné ulici ku panu Matěji Smolařovi Anna Základová a toužila jemu v některaký dvůr v Hostivaři. Avšak pan Matěj jí řekl: »Poruč to svému švagru, ať o to pracuje, všaks žena sešlá.« Ale ona řekla panu Matěji i přítomným Bartoši soukenníku i Janovi od Tří konví: »Milí páni, já ráda chci to učiniti i učinila jsem dávno, však nemá po mé smrti jiného býti to, což já mám, nežli jeho a bratraně mé, kterúž on má, neboť mně oni chovají a na mne se starají.« A dále oni jí řekli, aby ona o to do rady mezi ně přišla a takové zdání a poručenství před nimi učinila. Ale ona řekla: »To Bůh ví, že nemohu, na rathúz choditi pro svú nestatečnost a starost, ale jáť teď před vámi jim vzdávám a poručím to všechno, což mám, buď málo nebo mnoho. Prosím Vás, račte to v paměti míti.« A páni to potom v knihy městské dali zanésti.[2])

Se dvorem, kterého tu Rakovnický nabyl, nastaly mu některé nesnáze. Nedoplatil totiž za něj 50 kop gr. R. 1438 pohnali ho Jan z Košátek s manželkou svou paní Machnou a její matkou Aničkou Brunéřovou, kteří tento dvůr před tím drželi, před právo Staroměstské pro zmíněný nedoplatek a pro některé 3 lány dědin, které k tomu dvoru příslušejí. I stanoven výše již dotčený Matěj Smolař za mocného ubrmana a přátelského smluvce od stran svrchupsaných, aby učinil výpověď pod základem 100 kop grošů. A ten vypověděl následovně: Aby svrchupsaný Rakovnický ihned ten den po této výpovědi těch 50 kop grošů položil u Antoniše od Oslův v Starém městě Pražském, pak-li by však peněz nemohl míti, ale za ostatek peněz, což by se nedostalo, aby dobrý, stříbrný základ položil tudíž a ten aby ve dvú nedělí od tohoto zápisu počítajíc vyplatil. Pak-li by toho zápisu v těch dvú nedělích vyplatiti nedbal, tehda svrchupsaný Jan, paní Machna a paní Anička mají plnú moc ten jistý základ prodati, zastaviti, utratiti a s ním učiniti jakožto

[1]) Tadra, Summa Gerhardi, str. 452, č. 122. (Archiv für österr. Geschichte, 63).

[2]) Sedláček v Místop. Slov. II., jmenuje také díl kaple sv. Klimenta na Vyšehradě

[3]) Archiv m. Prahy, Lib. errect. XIII., fol. 123 a.

[4]) Srov. o tom můj feuilleton ve Vinohrad. Listech 1899, čís. 41.

[1]) J. Čelakovský, O. domác. a ciz. reg., 118.

[2]) Archiv m. Prahy, 2099, f. 216 b.

s svým vlastním zbožím, kterákoliby se jim nejlépe zdálo. Také za ty tři lány svrchupsané Jan Rakovnický má dáti a zaplatiti častojmenovaným Janovi, Machně a Aničce jednomezcítma kop gr. na roky dolepsané, totižto 4 kopy gr. ve dvú nedělích od tohoto zápisu počítajíc, 4 kopy na sv. Havla nyní nejprv příštího a 13 kop gr. peněz ostatečních na sv. Jiří, potom ihned zběhlého, penězi hotovými pod základem svrchupsaným. Také jest vypověděno: jestliže by těm rukojmím, kteříž jsú za zprávu toho dvoru v Hostivaři Rakovnickému slíbili, státi se nezdálo, tehda svrchupsaný Jan, Machna a Anička mají jiné rukojmě místo těch, list zprávný v táž slova stanovíce, postaviti do toho času, jakož ten list zprávný, kterýž jsú jemu učinili, ukazuje a svědčí.[1])

V některém blízkém létě potom prodal Rakovnický dvůr svůj v blízké vesnici Šešovicích slovutným Zikmundovi z Kotenčic a Janovi z Byslavic. Šešovice zanikly tuším během XVI. století; ležely na cestě od Prahy k Hrdlořezům. Prodej tento měl v zápětí dlouhou řadu sporů a nesnází, jimž dnes však můžeme děkovati, že jakýchsi zpráv o Hostivaři vůbec z té doby máme. První spor nastal r. 1442, ač i v zápise o tom již tehdy je poznamenáno: »když byla pře a nesnáz z dávných časů« etc.

Při tu zdvihli dotčení Zikmund a Jan, kteří pohnali právem Rakovnického, »aby je zavodil k Sigmundovi, synu nebožce Jana Bradatého o ten dvůr v Šešovicích, pravíce, že by jich za to prosil, že jsu zaň zviery toliko v té zprávě stáli do své vůle a již dále státi nechtí.« Purkmistr Nového města Pražského (byl tehdy smutně proslulý Pavel Dětřichovic) jakož i konšelé prohlédnuvše svědomitě žaloby, odpovědi, zápisy, listy i ústní svědomí s obou stran, otázali se Rakovnického, může-li toto dokázati, že by jemu Zikmund a Jan svrchupsaný měli z práva v té správě státi. A když uslyšeli jeho odpověď a srozuměli úplně té při, takového konečně vyřčení učinili: »Aby Jan Rakovnický Sigmunda a Jana z té zprávy vyvodil konečně ve dvú nedělích pořád příštích, poněvadž jemu z dobré vůle nechtí dále v ní státi, a k čemuž vedle svých listův a zápisův má spravedlivost, že jemu páni chtí toho radni a pomocni býti, jakožto súsedu svému.«[1])

A skutečně také Jan Rakovnický z správy dvoru Šešovického Zikmunda i Jana vyvodil. Aby však nový majetník téhož dvoru, totiž Jan Bradatý, rychtář Staroměstský, nebyl zkrácen, potáhl správu dvora toho na vlastní dvůr v Hostivaři i na jeho příslušenství. Nedivme se, že Bradatému tak tuze na té správě záleželo, vždyť tu běželo o 150 kop gr. čes. Potom byl Rakovnický i s manželkou svojí Michnou v plné radě, jíž hlavou byl tehdy purkmistr Jíra Frankovic, jako přední konšelé vynikali tehdy: Ondřej Obudly, Kliment Holian, Jan Šitka, Mařík od rathúzu, Ondřej postříhačovic a mnozí jiní. I otázali se Rakovnického, má-li kterých závad nebo zápisův na svém dvoře v Hostivaři; a když odvětil, že nikoliv, skončili záležitost o dvůr Šošovický,[2]) vnesouce zápis o tom do knih městských.

Ještě však téhož roku (1443) Staroměstský rychtář Zikmund onu správu, kteráž tolik pří a nesnází způsobila, postoupil Vavřinci Honkovi, dědicům a budoucím jeho plným právem ke jmění, držení a vladařství, beze všech zmatkův a odporův všelijakých, jestliže kdy co pro tu správu Honka nebo jeho budoucí potkalo, aby on s svými budoucími hleděl k tomu dvoru v Hostivaři v té zprávě.[3])

Jan zplodil s manželkou svou Machnou syna Václava, jenž po smrti otcově stal se pánem osady Hostivařské.

Manželka tohoto Václava, Anna z Květnice, jest nám známa již koncem XV. století, zdali měli dítek, dá se dnes nesnadno dohadovati. Snad byla jejich dcerou Svata z Hostivaře, jež známa je r. 1527.

R. 1497 vedl Václav jakési soudy s Matějem z Hostivaře, osobou jinak také úplně neznámou. Král Vladislav r. 1500 potvrdil Rakovnickému, jakož i manželce jeho Anně, smlouvu o dům, jíž uzavřeli s Pavlem, proboštem Zderazským.[4])

R. 1503 potvrdil dědičně týž král Vladislav dvůr Hostivařský Václavovi, jenž si na králi vyžádal i dovolení, aby zápis potvrzující mohl vložiti do desk zemských. To se také stalo leta svrchudotčeného v pátek po sv. Brikcí.

[1]) Arch. m. Prahy, 2099, 442b.

[1]) Arch. m. Prahy, 2083, f. 19[1].
[2]) Arch. m. Pr., 992, f. 214[2]—2083, H 1[2].
[3]) Ibidem 992, 214[2]—2083, H 6[1].
[4]) Arch. č. IV., 584.

Poněvadž pak zápis tento nemalou lokální cenu má, podáváme ho tuto v doslovném znění:

My, Vladislav z boží milosti . . . český král . . . oznamujeme listem tímto všem, že jsme prošeni od slovutného Václava Rakovnického z Perče, věrného našeho milého. Jakož má a drží dvůr poplužní v Hostivaři nade vsí se dvěma lány svobodnými a s dvěma lánoma poplatnými y s jinú se vší zvolí což k tomu od starodávna přísluší, tak jakš jest někdy slovutný Jan Rakovnický, otec jeho, koupiv to od Jana z Košátek měl, držel a požíval, abychme jeho při tom zůstavili a jemu z milosti naší dvůr ten se vším jeho příslušenstvím a se vší zvolí, poněvadž otec jeho dědicky koupil jest dáti a listu toho, kterýž jest byl na ten dvůr měl, kterýž potom v brzku v Praze se ztratil, listem naším potvrditi a upevniti ráčili, tak aby on pro uvarování potomních zmatkův toho dvoru se vším jeho příslušenstvím a se vší zvolí volněji a bezpečněji míti držeti a jeho požívati mohl. My znajíce jeho slušnú žádosť pro mnohé věrné a pilné služby, kteréž jest nám činil a činiti povinen bude, čím k sobě od nás milosť naší náchylnější pozná, s dobrým rozmyslem a naším jistým vědomím mocí královskú v Čechách nadepsaný dvůr s tím se vším příslušenstvím, tak jakož se nahoře píše, témuž Václavovi dali a list ten, kterýž na týž dvůr měl ve všem jeho znění, položení, punktich, klausulech a artykulech tak jako by tuto slovo od slova vepsán byl potvrdili sme a tímto listem dáváme a potvrzujeme chtíce tomu, aby on nadepsaný dvůr y s jeho příslušenstvím a zvolí dědičně měl, držel a jeho požíval tím vším právem a obyčejem jako svrchupsaný Jan, otec jeho jej měl, držel a požíval; však práva a spravedlnosti osob duchovních bez škody, ač by které k tomu dvoru zachovávat měli. Přikazujíc úředníkům větším y menším desk zemských kr. č. věrným naším milým: kdybyste koli od nadepsaného Václava požádáni byli, abyste toto naše dání a potvrzení ve dsky zemské vložiti a vepsati kázali beze vší odpornosti. Tomu na vědomí pečeť naší královskú kázali jsme přivěsiti k listu tomuto.

Dán v Budíně na den narození Matky Boží, léta božího 1503 a království našich uherského XIIII a českého XXXIII.

Ad relacionem magnifici d. d. Alberti de Kolovrat et Libstein, supremi Cancellarii regni Bohemiae.

Ve dsky zemské vložen z rozkázání nejjasn. Vladislava krále etc. Posel na to byl Albrecht z Kolovrat na Libšteině, nejv. kancléř království Českého. Stalo se léta božího 1503, v pátek po svatém Brikcí. [1])

Kdy Václav Rakovnický, jakož i manželka jeho, zemřeli, není známo.

R. 1527 Svata z Hostivaře připověděla se na peníze gruntovní, kteréž klade Kliment Knaysl v Kněževsi, pro dluh věna svého na tom gruntu i pro nápad po manželu jejím, tu náležící. Zároveň rozkázala, tyto peníze, když se na první neděli postní kladou, u úřadu položiti a strany k tomu obeslati. [2])

Poněkud bohatší jsou dějiny Hostivařské v době, kdy osada tato byla v držení vladyckého rodu Hostivařských či Koutských z Kostelce. Rod tento spřízněný též s Dobřichovskými z Dobřichova, pány na hradě Jenšteině u Prahy [3]) (na straně k Brandýsu), měl v erbu svém stříbrnou ruku s lazurovou pěstí. První z těchto vladyk, který se co držitel Hostivaře připomíná, byl Jan. Ten smluviv se roku 1532 s panem Slavatou z Chlumu a z Košumberka, že místo něho potáhne proti Turku a že dle sněmovního usnešení bude dáváno po čtyry měsíce za 12 koní po 10 zlatých rýnských na každého koně měsíčně. Ale pan Slavata nedoplatil za $1^1/_2$ měsíce 180 zl., kterýchžto peněz Jan Hostivařský r. 1531 a 1538 soudem komorním musil vymáhati. [4])

Jan Hostivařský naší osady nabyl ženěním a sice s Johankou z Zahrádky, patrně vdovou, jejíž syn Viktorin Švík z Telče jí právo na ves přenechal, kteréž pak ona potáhla na nového svého manžela Jana. Celé zboží toto i s tvrzí vložil si tehdy Hostivařský do desk. [5])

Tím jsme se zároveň dotkli otázky o tvrzi Hostivařské. Jisto jest, že tehdy tvrz tato nebyla v Hostivaři první, neboť »munitio in Hostivař« je známa již r. 1376. Nejspíše že tvrz, na níž Hosti-

[1]) D. Z., 2 K 15. Opis tohoto zápisu chová se také v archivu m. Prahy.

[2]) Arch. m. Prahy, 2155, fol. 74[1].

[3]) Srov. dějiny hradu Jenšteina od autora této publikace v příštím dílu Č. S. P. S. Č. v Praze. Tu o rodině Dobřichovských mnoho zpráv.

[4]) Pam. arch. VII., 138. Sem i odkazujeme na důkladný popis kostelíka zdejšího.

[5]) D. Z. 250, G 23.

vařští panovali, založena teprve v XVI. století, ovšem na samém jeho počátku. [1])

R. 1544 se Jan Hostivařský z Kostelce přihlásil u úředníků desk zemských, že jest dlužen 300 kop gr. dluhu pravého a spravedlivého manželce své Johance z Rybníčku, v kterémžto dluhu postupuje jí »dědictví svého Hostivaře tvrze, dvoru poplužního s poplužím, vsi tudíž a dvorů kmetcích s platy, s dědinami, lukami, lesy, potoky, háji, rybníky, robotami i vším panstvím, což tu má, ke jmění, držení, k dání, zastavení, zapsání i učinění jako s svým vlastním zbožím.« [2])

Sotva však Hostivařský dotčený dluh splatil, udělal u své manželky nový, jen však o 100 kop menší než předešlý. Znova jí tedy (r. 1552) zapsal statek Hostivařský, s tou však výminkou, že v případu vyplacení toho statku, jest Jan povinen manželce své půl roku předem o tom vědomost dáti. [3])

Jak se podobá, byli synové Janovi Karel a Pavel, kteří ujali se Hostivaře r. 1544, kdy, tuším, už byl Jan mrtev. O Pavlovi nemnoho zpráv je známo, zdá se, že díl svůj záhy prodal a okolí toto opustil. Karel pojal za manželku Maryanu z Kačína († 1573), již r. 1566 v pondělí po památce početí Panny Marie na tvrzi Hostivaři, na dvoru poplužním a na ostatním rozsáhlém příslušenství 300 kop gr. věnoval. [4])

Jakožto kulturní obrázek i jako důležitá svědectví pro genealogii Hostivařských, nebude snad nezajímavo, položiti sem důležitá svědomí ze pře Karla s Ludmilou Kačkovou z Květnice, v doslovném znění: [5])

»Svědomí mezi urozeným Karlem Kauckým z Kostelce z jedné a Ludmilou Kačkovou z Květnice, mocnou otcovskou poručnicí nad statkem a dětmi od někdy Vojtěcha Kačkovic z Kačína, manžela jejího zřízení z strany druhé. Actum ff. IIII. post Urbani. Anno 1573.

Lidmila, Jana Kováře ze vsi Hostivaře manželka, v přítomnosti pánů pánů na kříži svědčila:

To vím, že nebožka Maryana, manželka p. Karla, odkázala Elišce dceři Kačkovy, sukničku jednu a hazuku, aby jí na to pohřeb učinila, čechel poctivý a harasu aby nabrala, potom se jí ptala Kačková: Maryano, což pak Lidušce, svému dítěti? Ona tak pověděla. Paní matko má milá, víte, že mám vzíti po svým nejmilejším p. tatíkovi. Potom řekla paní Maryana, aby p. Karel dal k tomu chudýmu záduší jednu sukničku na ornat a dvě krávy. Paní matka řekla: Má milá paní Maryano, což pak o tvý peníze. Ona řekla: Má milá paní matko: což jich koliv jest i to, což mi můj milý p. tatík kšaftem odkázal, všecko vydejte p. Karlovi s Bětkou, ať má. Nedělejtež mu v tom křivdy a vožeňte ho zase; měl s ní dvy děti, ale jedno prý umřelo než Maryana, než Alžbětka teprva po matce v vosmnácti nedělích umřela. Dáno mi od cesty 2 gr.

Mařka Šilhavá, ze vsi Hostivaře, v přítomností pánů pánů na kříži svědčila:

Nebožka paní Maryana odkazovala krávu jednu nebo dvě k záduší, prosila, aby dal sukničku rozdělati na ornat k svatýmu Janu, holýmu pacholku, aby mu pana dcera její Liduška dala zlatý a čechel s ní pro památku; když přišla, matka její stála v nohách, ona jí řekla: Má milá paní matko, neopouštěj mýho pana Karla s děťátkem, kteréž s ním měla, neb bylo ještě po ní na 19. nedělí živo, aby jich neopouštěla, kdyžby na ně jaká nouze přišla; Kačkova řekla: Co jest mi po něm; a když měla skonati, mezitím pak umřela, řekla jí sestra, že jí udělá poctivou hazučku: Mi uděláš-li, vezmiž sobě mou hazučku, můžeš v ní poctivě choditi, neb jsem já v ní poctivě chodila; potom na zejtří přinesli jí jakous hazučku, ušil ji krejčí ve vsi z harasu asi do kolenou, ale ona ve svý fertužce leží, řekla jí čechel udělati, ale neudělala, udělali sme jí z domácího plátna. Nevím víc.

Markyta Hanzlova z Hostivaře v přítomnosti pánů pánů na kříži svědčila:

Když byla po dítěti nebožka Maryana nemocna, byly sme u ní tři, již jsou ony zemřeli, bylo to po prvním dítěti, ptali sme se jí, když by jí Pán Buoh neuchoval, komu to poručí, ona pověděla: Komuž bych poručila, než svýmu milýmu panu Karlíčkovi, zavolejte mi ho sem pro Pána Boha; já ho zavolala. Můj milý pane Karle, nechoďte ode mne, zůstaňte tu se mnou, prosím Vás pro Pána Boha. On tu zůstal. Nevím víc. Dal mně od cesty 2 gr.

Jindřich Holey, služebník paní Maryany u přítomnosti pánů pánů na kříži svědčil:

---

[1]) Tak i Sedláček v míst. slov. II., 252.
[2]) D. Z. 83, K 16.
[3]) D. Z. 86, B 27.
[4]) D. Z. 15, P 8b.
[5]) Arch. m. Prahy, 1057, 132.

Když se paní Ludmila nebožky paní Maryany ptala v nemoci a když na smrtedlný posteli ležela, komu odkáže díl a statek svůj, ona pověděla: Má milá paní matko, komuž bych odkázala, než odkazuji všechno mýmu milýmu panu Karlovi s Katheřinkou, prosím vás nedělejteż mi křivdy, však ste po mě dosti nabrali; a k záduší odkázala dvě krávy, který u Polavský měla a sukni na vornát. Nevím víc. Dáno od cesty 2 gr.

Anna zvoníková ze vsi Záběhlic v přítomnosti pánů pánů na křiži svědčila: Když se ptala paní matka, zlá Kačková, paní Marušky, komuž prey poručí statek svůj. Komuž bych poručila než teď panu Karlovi mýmu milýmu s dítětem Kateřinkou; zeptala se jí, což pak Lidušce; ona řekla: Liduška má dosti na Ledči, po panu tatíkovi svým milým; řekla potom: Křivdy mi nedělejte, nebo pobrala po ní zlá Kačková dosti, dvě krávy k záduší odkázala a sukni damaškovou na vornat, mně čepici a není mi dána. Nevím víc. Dáno mi od cesty 2 groše. (Pokračování.)

Drobné zprávy k topografii církevní.

Z archivu král. hlav. města Prahy vypisuje dr. J. V. Šimák.

Řada čtvrtá.

1449. 28. ledna.

Kšaft kněze Havla z Chlumce, nyní u sv. Michala na St. M. P. Poručníky činí Jana Bendu od Tří bratrů a Ondráška služebníka svého.

Odkazuje: Ondráškovi: bibli na papíře na 4 stranách, výklad na všicku bibli, všechny sexterny a co by z knih ještě si vybral; — Bendovi: testament český na pergaméně; — Janovi, tovaryši neb. Sazemy ze Zviekovce: kniehy Šalamúnovy české v copertuře, a jemu vrací kalich půjčený; — knězi Jakubovi do Stráže: výklad na zjevení sv. Jana v červené kuoži na papíře; — k sv. Michalu: korúhev svú velikú; — k sv. Martinu: feflík delší a pušku k rozdávání Těla Božího bílú, kterou má od pí. Perchty; — k sv. Michalu v Opatovicích v N. M.: pušku zlatem vyrazovanou; — k sv. Vojtěchu v N. M.: pušku, ježto zlatý štrych přes ni, a k tomu tecturu zelenú na božie tělo, když nad nemocné jdú; — k sv. Jiljí: štuolu žlutú a pušku k rozdávání Těla božího zlatohlavovú; — M. Klementovi a M. Sigmundovi: bibli Matky božie i s tiem, což při tom jest jiného, a k tomu ornát s ptáčky zlatými červený se vší přípravú; — k sv. Duchu: tabuli, na níž umučenie sv. Apolonie jest malováno.

Ostatek jmění oběma poručníkům.

2119. B 10.

1449. 13. března.

Kšaft Margrety jeptišky někdy z Doksan. Odkazy: kostelu sv. Jiljí v St. m. P. 1 k., ubrus, zlato, hedbáví; M. Václavovi, kazateli v Betlémě, polštář nový kožený; Janovi mnichovi kožich, podušku, polštářík, a jiným známým svršky všeliké. 2119. B 5.

1450. 1. května.

Michal apotékář ze St. M. v kšaftu ukazuje dluh svůj 16½ k. č. povinný knězi Maříkovi z Tuklat.

2119. C 4.

1452. 4. září.

Jíra plátenník, řečený Kyskové, odkazuje manželce své krom jiného i dluh u kn. Václava v klášteře Třeboňském a u Daniele bratra jeho 9½ k., jižto slíbili mu za matku svou. 2119. F 2.

1453. 20. ledna.

Zuzana, vdova po Vác. Němčicovi z Loun, v kšaftu uvádí dluh u kněze Šimona, faráře tudíž v Lounech, 157 zl. uher., které mu schovati dala k věrné ruce. 2119. F 5.

1453. 27. března.

Vaněk Koruna, měšťan St. m. P., odkazuje zlaté a stříbrné náčiní, aby z toho byl pořízen kalich do kostela v Hostouni, »a kněz toho kostela i súsedé tak s tiem zavázáni byli, aby kalich ten nikdy od kostela toho odjímán nebyl, ale při něm a té osadě věčně zuostal.«

2119. F 8.

1454 (bez udání dne).

Maretka, vdova po Ondráškovi z Hodusic, rychtáři v Novém Plzni, odkazuje po vůli svého manžela 100 k. g. č. na zřízení kaplanství k oltáři sv. panny Bar-

bory v kostele v Plzni. Mnichům z šerého kláštera tudíž dlužna je 10 kop. 2119. G 4.

1454. 12. března.

Kšaft kn. Petra, faráře v Kralovicích: Fraňka ostrožníka a Sulka štětkáře, měšťany St. m. P., činí poručníky závěti a odkazuje jim 47 ovec starých, 31 mladých, krávu s teletem, kůň, sviní 11, polty 4, plece 4, ovsa 40 strychů nebo víc, kur 2 kopy, sladu 15 str., knih dvě truhly i jiný statek všechen.

Z toho ať vydají: Maruši kuchařce rúcho ložní, na němž ona ležé, plášť šerý a husy tři, a 1 kopu, jež jí dluhuje (v té, chce-li, může si vzíti krávu s teletem); Bartošovi, sestřenci farářovu: 2 peřině, svrchní a spodní, a podušku; Janě, ženě Bartošově ať koupí plášť za 40 gr., Jakubu ovčáku 9 gr. — Dluhy: Fraňkovi 70 gr., Jírovi Mělnickému za sukno 8 gr., Prstovi z N. m. P. za maso 10 gr. — Knihy ať rozdají žákům nebo kněžím; kostelu, kde bude pohřben, 1 kopu.

2119. — 97.

1455. 4. srpna.

Kristina, měštka z Jičína, odkazuje na opravení kostela v Jičíně 2 k., kn. Augustinovi, třiedníku tudíž 2 k., Bětě, sestře farářově, plášť šerý.

2119. G 10.

1458. 1. prosince.

Kateřina Zbirožská ze Zdírného odkazuje 50 k. na kostel v Jesenicích za Chlumcem, kteréž má vydati p. Albrecht ze Zdírného, ujec její. 2119. K 2.

1459. 28. prosince.

Petr Videet, měšťan St. m. P., odkazuje 5 kop na kostel do Modřan.

2119. K 2.

1460. 30. března.

Boreš barvíř ze St. m. P. odkazuje 4 k. gr. na kostel v Bělči.

2119. K 10.

1460. 8. prosince.

Dorota z Bolce, vdova po Janu Puškaříkovi, měštka St. m. P., činí dědicem svého domu i jiného jmění Jana z Radiče, maršálka a měšťana St. m. P. Mimo jiné dává mu majestát, daný od cís. Sigmunda muži jejímu a jí na dvůr a na dva pluhy role v Přebojích jeptišek u sv. Ducha v St. m. Pražsk., a na 6 k. 44 gr. platu úroku ročního oltářního a hrobničstva kostela hradu Pražského.

2119. L 1.

1461. 5. ledna.

Matěj z porybného domu odkazuje 10 k. kostelu v Nezabudicích.

2119. L 2.

1461. 24. dubna.

Kšaft kněze Martina z Rakovníka. Poručníkem činí Jana Trefana, měšťana St. m. P. Jemu odkazuje knihy své; sestře v Kadani plášť a kožich lisí, ač-li by chtěla dáti kuchařce jeho 6 kop, ne-li, ať plášť i kožich vezme kuchařka; kuchařce: 3 sukně své černé, jiný kožich lisí a šaty ložní; Pavlovi, vinaři svému: peřinu a kožíšek kuní. List, jejž má na 2 kopy ročního platu na mlýně v Rakovníce, aby dán byl faráři rakovnickému, ač-li dá půl k. gr. jemu nyní v nemoci. 2119. L 5.

1461. 20. května.

Bláha vdovin z domu Studentova z N. m. P. odkazuje k sv. Jindřichu na kostel, když se krov bude dělati, 10 k., k kostelu novému sv. Trojice 10 k., k kostelu na Turské, kdež předkové jeho odpočívají, což by se poručníkům zdálo. 2094. C 14.

1462. 10. dubna.

Tůma Kalník z Načerace odkazuje kostelu v Načeraci 6 k. gr. č.

2094. D 3.

1462. 20. května.

Zuzana z Květova, měštka St. m. P., odkazuje $1\frac{1}{2}$ hřivny stříbra, aby udělán byl z toho kalich s knoflíkem pozlaceným do kostela v Dobřeni.

2119. M 5.

1464. 15. ledna.

Petru apatékáři od sv. Michala v St. m. P. dluhují: kn. Sigmund, děkan v St. Boleslavi, 6 k., kn. Mikuláš tudíež $2\frac{1}{2}$ k. 2119. N 2.

1464. 18. srpna.

Šimon sladovník odkazuje 2 kopy na opravenie kostela v Olešku.

2094. D 40.

1464. 27. srpna.

Kšaft Elišky z Kravštejna, vdovy po panoši Janovi z Horek. Odkazuje 30 zlatých prstenův, z nichž každý váží 2 zl., do Starého Boleslavi, aby za ně bylo nakoupeno damašku a dalmatik naděláno kněžím ku posluhování k boží službě; sestře své do kláštera v Litovli rukávy zlatohlavové, čepec zlatohlavový a všecko črné; pannám tudíž do Litovle: čepec perlový, aby pána boha za ni prosili na Regina coeli.

2119. N 9.

1467. 6. září.

Kn. Beneš ze Stražiště dluhuje Janu, měšťěnínu pražskému, zeti Bernartovu ½ k. gr. — Poručník Janova statku Mikuláš konvář. 2119. O 10.

1469. 8. února.

Marta Vraždová vdova kvituje splátku dlužných peněz za dům, již klade jí kn. Martin plebán nyní v Brandýse (dříve ve Slivenci) od r. 1467. 2086. K 9, M 9.

1469. 18. prosince.

Prokop z N. M., někdy z Mnichovic, odkazuje na opravu kostela v Mnichovicích 4 k. gr. a knězi Janovi tudíž 1 k. 2094. D 74.

1471. 29. července.

Hedvika Farářova sladovníkova z Rokycan odkazuje kn. Janovi v Rokycanech peřinu nejlepší, polštář, podušku, 2 prostěradla. 2119. P 13.

1471. 9. září.

Kn. Václavu ze Suché, panoši Onšovi a Matěji, úředníku desk zemsk., dlužen zůstal neb. Petr Hloušek z N. M. 50 kop. Nyní poručníci statku nebožtíkova dluh splatili. 2086. O 25.

1473. 6. února.

Kn. Jakub, farář u sv. Mikuláše v St. m. P., činí kšaft. Odkazuje knihy troje decretalium v nově povlečené koží červenú kn. Havlovi do Tuchoraze. 2119. Q 8.

1473. 12. srpna.

Anna Křižanova z Kraselova odkazuje 10 k. č. na kostel ve vsi Češtině kostele. 2119. R 8.

1475. 15. června.

Kateřina vdova po Řehoři nožíři ze St. m. P. odkazuje knězi Petrovi, faráři v Žiželicích 2 k., mistru školnímu Matějovi v Klatovech 2 k. 2119. P 12.

1476. 26. března.

Jan Zvíkovský, měšťan rakovnický, odkazuje na opravu kostela v Rakovníce 3 k. gr., kn. Martinovi, faráři tudíž, na komži 2 k. 2119. S 8.

1479. 4. března.

Václ. Pelikán, řezník z N. m. P., dluhuje kn. Ondřeji, plebánu z Třeboradic, 3 k. gr. č. a 9 gr. Splatí mu je na terminy. 2088. A 13.

1479. 1. května.

Dorota Strupínova odkazuje 10 kop kn. Janovi, faráři slanskému. 2119. T 5.

1482. 14. dubna.

Kateřina, kovářka z Hradce Král., odkazuje na kostel sv. Antonína tudíž 1 k. gr. 2119. V 3.

1483. 9. července.

Jan Pytlík dluhuje 100 zl. uh. Janu z Tedražic, protonotáři královskému, a knězi Gabrieli, plebánu v Sušici, bratru jeho. Zapisuje na domě svém. Zapl. 1486. 94. — 50.

1484. 25. prosince.

Kněz Valentin, farář v Hořelici (rakovn.), činí závěť. Všechen statek odkazuje kn. Havlovi, faráři u sv. Štěpána ve zdi v Praze; ten ať vydá bratru jeho Blažkovi z Benátek 10 k. gr., kožich a čepici kuní, Václavu Hladkému 6 k. a jeho dceři Martě 4 k., Matěji služebníku 2 zl. uh., Jankovi pacholíku 9 k., Klimentovi Bradáčovi 1 k., na kostel sv. Štěpána 10 k., vše míš. — 6 postavů sukna, 2 tuny oleje a tunů herynkův ať koupí a rozdá chudým. 2119. X 10.

1486. 28. ledna.

Kn. Havel, plebán v Prostějově, odkazuje po smrti své jmění i knihy svému bratru Řehoři Kucbachovi, soukeníku v St. m. P., sestře své Martě a dětem jejich. 2106. — 172.

1489. 11. srpna.

Jan řeč. Klečka, krejčí, splácí peníze za dům, kterýž byl koupil od kn. Petra, někdy plebána ze Selčan. 2089. N 27.

1492. 15. února.

Ondřej, kněz ze Včelákovic, přijímá peníze pro sirotka Jana, jejž opatruje. 2079. II. 16.

1492. 10. března.

Kn. Václav z Janovic kvituje Jana kameníka a jiné poručníky kšaftu kněze Jeronyma z 8 svazkův a 2 biretů jemu odkázaných. 2079. II. 17.

1493. 7. května.

Kn. Jiří, plebán v Bydžově, kvituje Mikuláše Miku ze všech peněz za dům, jež mu byl prodal v N. m. P. 2089. T 27.

1495. 14. ledna.

Kašpar, někdy vrátný J. M. K., staví rukojmí své v dluhu 40 k. povinném knězi Janovi, kaplanu pánů z Kladna. 2079. II. 48.

1498. 10. května.

Václav Kbelský, kvituje 5 k. č., které Kateřina Dalkovská z Rataj byla odkázala kostelům v Štěpánově a v Zdislavicích. 94. II. 75.

1498. 6. června.

Jiří sladovník dluhuje kn. Hypolitovi opatu a konventu kláštera sv. Prokopa 25 k. gr. praž. Zajišťuje na domě svém na koňském trhu, mezi d. Víta kováře a někdy Pavla Kroupy. Zaplatil r. 1500 5 kop Hypolitovi, r. 1505 kn. Janovi, nástupci Hypolitovu, 10 k. 2079. II. 65, 76.

1501. 9. listopadu.

Viktorin, probošt z Starého Boleslavě, smlouvu činí o dluhy s Václavem Kosthoři ($2^1/_2$ k. bez 3 gr.), Vác. Hlouškem (3 k.) a Janem Chlupem ($1^1/_2$ bez 2 gr.), sladovníky. Slíbil v roce zaplatiti, a potom ve 2 letech 5 k. Janu Voštinářovi ze Smeček. 2079. II. 84.

1502. 30. června.

Lukáš tržní dluhuje 20 kop kněz Mikuláši pod tím v Předboři, nyní v Kasejovicích, a činí smlouvu o splátku. 94. II. 77, 80.

1514. 18. května.

My purkmistr a rada Nového Města Pražského známo činíme tiemto etc., kterak kněz Jakub, farář z Bělice, učinil jest kšaft a své poslednie vuole poručenstvie o statku svém v přítomnosti pana Jana Rozvody a Klimenta Roudnického, starších přísežných, jenž k jeho žádosti z povolenie a rozkazanie našeho k tomu byli jsú vysláni s písařem našim, a před nimi oznámil, že po smrti své otkázal a poručil, což jest koli málo nebo mnoho sem do Prahy přivezl, buďto hotové klenoty i jiné všecko, jakýmžkoli jménem muož jmenováno býti, Vavřincovi klobúčníkovi, u kteréhož ležal a svuoj život dokonal, to jemu odkazuje k jmění, držení a k dědičnému požívání etc. 2095. II. F 19.

1515. 28. dubna.

Smlúvu učinil kněz Petr z Michalovic s osadními sv. Klimenta na místě Pavla zvoníka, že jim vyplatí o sv. Václavě 3 k. a na hromnice také 3 k. 2079. II. 140.

(Pokračování.)

Úvahy o paramentice.

Píše **Josef Vajs.** (Pokračování.)

1. Antipendium.

Po paramentech hedvábných, jež jsme zařadili do prvé třídy a po utensiliích, o nichž stanoví předpisy, aby byly lněné — třída druhá — přicházíme k nářadí, o nichž co do látky není žádných předpisů a které z té příčiny čítáme do třídy třetí.

Na předním místě sluší zmíniti se o antipendiu ne proto, že by bylo samo věcí tak důležitou, jako spíše proto, že se mu až příliš důležitost přikládá. Antipendium (pallium, vestis, velum, frontale) patří pouze k okrasám oltářní mensy, ne však k její podstatné úpravě.

Generální rubriky Misálu praví, aby se oltář (stůl) ozdobil závěsem (palliem) pokud možná barvy souhlasné se svátkem či officiem dne. — Mimochodem tuto připomínám, že v Klementinské Instrukci o 40hodinné pobožnosti čl. XVIII. se praví, že antipendium při řečeném výstavu má býti vždy barvy bílé, k čemuž P. S. O. ze dne 19. prosince 1829 čís. 4652 dodává, že tomu má býti tak i o svátcích Svatodušních.

Caeremonial biskupský I. 12., předpisuje blíže, aby hlavní oltář o velkých svátcích, když biskup slouží mši sv., byl okrášlen zlatými, stříbrnými neb hedvábnými pallii (antipendii) a postranní oltáře rovněž aby byly ozdobeny slušnými antipendii souhlasné barvy.

Týž caeremonial vyžaduje, aby tato antipendia byla napjata na svisle stojícím rámu tak, aby netvořila záhybů, aniž měla jakých vrásek (»ne sinuosa sint aut rugosa«), ale aby pěkně přiléhala ku stěně oltáře.

Předeslavše tyto obecné předpisy, přihlédněme k věci blíže. O antipendiu se tu stále mluví, jako o ozdobě oltářní mensy. Je-li tudíž kde alespoň přední stěna mensy ozdobná, vykládaná, vyřezávaná, malovaná, tam není třeba

antipendia. Nejsou smýšlené ty případy, kde jsem viděl pěknou mensu zahalenou nepěkným antipendiem. Vůbec lze říci, že se přikládá antipendiu nad míru velké důležitosti, které nemá a že se mu věnuje přílišné pozornosti, jaké nezasluhuje. Přeje-li si někdo výslovně antipendium na oltáři, pak ať je skutečně tím, čím býti má, t. j. okrasou oltáře. Vybledlé, rozpukané děravé antipendium nejen že nezdobí oltáře, spíše jej hyzdí, proto lépe jest nechati mensu oltářní holou, byť byla sebe chudší, než ověšovati ji cáry.

Ovšem, že poněkud slušnější antipendium vyžaduje většího nákladu a nevytrvá poměrně dlouho, proto praktičtější jest, pořizuje-li se nový oltář, pamatovati alespoň na ozdobu přední stěny mensy nějakou řezbou neb vykládáním ve dřevě tak, aby žádných antipendií nebylo vůbec třeba. Tak se dostane oltáři okrasy nejen trvalé, ale i té, která spíše bude odpovídati ostatní jeho stavbě. U oltářů se stěnami rovnými doporučí se svrchu uvedená antipendia napjatá na svislém rámci; oltářům s mensou v podobě sarkofagu, jsou-li jen poněkud slušné, stačí krajka neb vyšívání oltářního ubrusu, splývající byť jen několik *cm* pod okraj mensy. Ověšovati však oltáře tohoto druhu antipendii, která splývají hluboko pod kraj mensy, nedosahují však k zemi, jest neliturgické — nepěkné.

2. Conopeum.

Další okrasou oltářní a sice samého svatostánku jest conopeum.

S antipendiem má conopeum společné to, že obé má souhlasiti v barvě s officiem dne (u conopea činí se výjimka při barvě černé, kterouž zastupuje barva fialová) a že může býti z jakékoliv látky; tedy nejen hedvábné ale i z vlny a ze lne. —

Rozdíl však jest tu co do užívání. O antipendiu jsme řekli, že jest to ozdoba více méně dobrovolná, která odpadá tam, kde oltářní mensa sama sebou má přední stěnu ozdobnou; v tabernaklu však jest závazným předpisem, aby byl slušně zahalen jakýmsi velem (conopeem).

Rit. Rom. de Eucharistiae sacr. 6. dí: »Hoc tabernaculum conopeo decenter opertum sit«.

Závaznost tohoto předpisu vyplývá nejen z momentu aesthetického, aby alespoň nejsvětější místo a předmět v chrámě se vyznamenával a bil do očí svojí úpravou, neboť pak by u tabernakulů ozdobnějších svojí strukturou odpadala potřeba konopea; ale i z momentu mystického, kterého sluší také pokud možno nezanedbávati. Tabernakl má býti stánkem — »ecce tabernaculum Dei cum hominibus« —; odstraníme-li z něho závěsy, podstatnou to část stánku, setřeme s tabernaklu ráz toho, co jej činí tak významným.

Jest pravda, že v přemnohých našich chrámech nelze přivésti tento závazný předpis církevní k platnosti již pro strukturu oltáře a svatostánku zvlášť — pro fysickou nemožnost.

Někdo zase snad má svatostánek ozdobný tak, že jest mu líto zakryti veškerou slávu a chloubu svou. Tedy alespoň pořizují-li se nové svatostánky, budiž věnována náležitá pozornost tomuto předpisu a ostatní ozdoby tabernaklu buďtež umístěny na ony části, kterých konopeum nezahaluje.

Naše synoda, která rovněž upozorňuje na tento obecný předpis liturgický, přeje si alespoň u tabernaklů dřevěných též uvnitř svatostánku hedvábné závěsy podobné konopeu pokrývajícímu tabernakl ze strany vnější.

Pořizují-li se kde tyto závěsy, přilehejtež co možná těsně ku stěnám tabernaklu. Leckdes nalezneme takovéto záclony volně s hora dolů splývající, kteréž, neodhrneme-li jich, při vyjímání a ukládání Sanctissima vadí, tak že i paprsky monstrance se v nich zachytí, je trhají a podobné. Ustavičným odhrnováním a posunováním zase se brzy pomačkají a ušpiní a těžko v tabernakl se zavěšují, tak že jich nelze doporučiti. Někoho snad na to přivedla myšlénka, že chtěl míti konopeum, ne-li vnější alespoň uvnitř, ale myšlénka nebyla šťastná. Nejlépe držeti se předpisů liturgických tak, jak jsou výplodem dlouholeté prakse a zkušenosti.

(Pokračování.)

Z polské literatury umělecké a archaeologické.

Napsal **Jaromír Špička.** (Pokračování.)

V třetí své práci Vl. Łuszczkiewicz v tomto díle popisuje **románský kostel ve vsi Staré Město pod Konínem, sloup v Koníně a kostel v Kažmíru.**

Dnesní okresní město Konín zdá se býti prastarou osadou. Položeno jest ve středu bařin nadwartenských v sousedství hvozdů. Hvozdy ty obývalo pět poustevníků benediktinských za časů Boleslava Chrabrého. Listinné památky kladou mučedlnickou jich smrt do roku 1003. Konín změnil, jako i jiná města polská, místo, na němž prvotně stával a v prvém sídle zůstala ves Staré Město. Nejen název »Staré Město« ukazuje na starší původ této vsi, nýbrž i okolnost ta, že k farnímu kostelu v Starém Městě náleželo i město Konín, ač nalézalo se na odlehlém od vsi místě. Čteme, že »v Koníně jest farní kostel, stavěný z cihly, posvěcený sv. Bartoloměji apoštolovi a a v Starém Městě kostel jiný sv. Petra a Pavla, jenž jest mateřským kostelem onoho městského kostela.« Oba kostely náležely ku královskému patronátu. Ves Staré město leží na silnici vedoucí do Kalisze. Ve vsi té stojí kostelík kamenný velice starobylého vzezření, zbudovaný z tesaného kamene. Kostel leží uprostřed malého hřbitova, ve směru od západu na východ. O tom, co v kostele jest prvotným a co později přibudováno, podává svědectví kamenný material stěn a různosti slohové. Okna původní jsou zvětšena, zazděn vchod z jižní strany a proveden nový u věže; u presbyteria přibudována nová sakristie. Kostel v Starém Městě jest stavěn ve slohu románském z hrubozrnného pískovce, pocházejícího z nedaleké vsi Brzezna: Pevnosti stavebního materialu jest co děkovati, že kostel Staroměstský zachoval se v nynějším svém stavu. Jedině nepevnost základů způsobila, že zeď jižní se nachýlila a podepřena býti musila. Kamenné útesy, jichž při stavbě použito, tvoří vrstvy různé výše od 0·25 *m* do 0·45 *m*. Není to sice »grand appareil« cisterckých budov, avšak sklad kamene odpovídá daným podmínkám. s věží u průčelí a presbyteriem uzavřeným ploskou zdí. Šířka lodi obnáší 7·46 *m* při délce 9·00 *m*, tloušťka zdí 0·87 *m*. Zdi přední části jsou mnohem vyšší než zdi presbyteria (6·70 *m* : 5 *m*). Románský portál nalézá se uprostřed. Portál tento má vzhled obyčejného románského portálu, nad abakusem vychází archivolta, obramující tympanon s řezbou Ukřižovaného, provedenou rukou neumělou. Na základě přiložených k článku obrázků popisuje autor dále portál a presbyterium a soudí, že kostel pochází z první polovice XIII. věku. Ku konci připomíná autor jako zvláštnost starobylou až dosud zachovanou kamennou kropelnici, stojící u vchodu do kostela.

Starou historickou památkou jest sloup konínský, stojící na druhém náměstí při farním kostele sv. Bartoloměje na několika kamenných stupních. Sloup ten má podobu obrovské kuželky, užívané ku hře a připomíná svými rozměry a stavbou starožitné ukazatele cest. Kamenný blok, z něhož vyroben byl, musil býti při nejmenším 2·36 *m* dlouhý a 0·70 *m* v objemu. Základna tvoří kruh a rozeznáváme na něm čtyři části. Totiž: podstavu, dřík a dvě přikrývky, jež vypadají jako spodní části zvonův na sebe položené. Horní zvonovitá část zakončena jest koulí. K článku připojeno jest vyobrazení sloupu. Autor o sloupu tom tvrdí, že při vší své jednoduchosti jest slohově pěkně proveden a tvoří jednotlivými částmi svými a jich sestavením celek odpovídající původnímu románskému slohu, nemajícímu nic společného s gotikou a pochází nejpozději z XII. století. Sloup zachoval se díky užitému materialu až na hoření kouli, utrpěvší poněkud od deště a sněhu — úplně. Nápis na sloupě obsahuje čtyři řádky. Autor obkreslil nápis ten a připojuje jej ku své práci. Kameník, jenž nápis vytesával, počal každý řádek křížem, ale nepsal na linkách, neboť některá písmena jsou vyšší, jiná nižší a i jinak nejsou stejná. Jsou to latinské majuskule z XII. věku 4 až 5 a půl *cm* vysoké a 3 až 4 *mm* hluboké. Dle oprav soudí autor, že kameník ryl latinský nápis dle předpisu, neuměje sám latinsky čísti. V dalším odstavci článku snaží se autor dokázati spojitost mezi tímto sloupem označeným jako »formula viae et justitiae« a nápisem na tympanonu v kostele ve Strzelně, provedeným touže technikou při vytesávání a týmiž písmenami.

Na to následuje článek o farním kostele v Kažmíru, o němž praví autor, že nenáleží k oněm, jež zasluhují uznání pro krásu svého provedení, že však svědčí o starožitnosti osady samé.

Dále přináší první sešit tohoto díla »Věstníku« článek Vl. Łuszczkiewiczův »Klášterní kostel v Czerwińsku nad Vislou«, k němuž opět přidáno jest více vyobrazení, o něž se autor při popisu kostela opírá. Czerwińsk jest malá osada nad Vislou, která nikdy neměla většího významu. Za to slynul klášter po celém Mazovsku pro zázračný obraz ve svém kostele. V dalším historickém pojednání snaží se autor dokázati, že základ ku kostelu tomuto položen v polovici dvanáctého století a že povstal zároveň s kostelem v Tumě. Jedinou a nejstarší památkou umění středověkého jsou stěny tohoto kostela, jeho základy a pak jednotlivosti náhodou až na naše časy dochované.

K tomuto sešitu »Věstníku« přidány jsou zprávy o zasedání komise dějin umění za čas od

4. března 1887 do 31. března 1888. Při sezeních těch přednášeli členové, jak se ze zpráv dovídáme, různé své práce, předkládali kresby uměleckých památek, a referovali o publikacích a zprávách vztahujících se k dějinám umění. Referáty ty a práce připojeny jsou některé úplné, některé u výtahu k zprávám o zasedání komise. Nacházíme tu přednášky p. M. Sokolowského o »inventáři pokladu chrámového sandoměřského«, dále o malíři Teofilu Pollakovi, dále o nálezích v Kijově učiněných maloruským historikem umění p. Prachowem, vztahujících se k mosaikám z XI. věku a k neznámým dosud freskám XII. věku v cerkvi monastýru sv. Cyrila. Vl. Łuszczkiewicz předložil a objasnil středověké pohledy na kostel na Skalce v Krakově. Hr. Przezdziecki předložil a objasnil nabytý před několika lety obraz matky Boží Częstochowské. P. Maryan Sokolowski předložil obrazy jednotlivých částí kostela v Borku v knížectví pozňanském a přednášel o kostele tom. K jednotlivým ve zprávách o zasedání komise uveřejněným článkům přidána jsou i vyobrazení a plány.

V druhém sešitu tohoto dílu »Věstníku« nalézáme práci Ludvíka Wierzbického »o modlitebně v městečku Jablonově nad Prutem«, v níž popisuje a překládá průpovědi a citáty na stěnách modlitebny umístěné a pochodící ze XVII. a XVIII. věku a připojuje kolorované výkresy.

Dále následuje článek Leonarda Lepszyho: »Ondřej Marstella, zlatník a radní krakovský«. Ondřej Marstella narodil se r. 1500 a byl učedníkem u jednoho z nejzběhlejších tehdy ve svém umění zlatníka Stanislava Marcinka v Krakově. Marstella pocházel z rodiny vlašské do Polsky koncem XV. nebo počátkem XVI. věku přesídlivší. Počátkem r. 1519 počíná jako mistr pracovati v Krakově. Život jeho jest velice činný, význam a sláva jeho veliká, neboť z daleka k němu přicházejí mladíci do učení. Marstella několikráte dosáhl hodnosti seniora cechu. Ondřej Marstella byl povolán k spracování královských darů, určených pro sultána. V inventáři po biskupu Petru Gamratovi nalézáme více předmětů (autor je cituje) označených jako práce Marstellovy. Hlavním odborem Marstellovým bylo stříbrnictví. Roku 1562 stal se Marstella radou města Krakova a nenalézáme více jména jeho v cechových zápiscích a zdá se, že v době té vzdal se svého zaměstnání. V Paprockém nalézáme pak při seznamu radních krakovských poznámku: »Andreas Marstella obiit anno 1568, 15. Junii«. (Pokračování.)

Různé zprávy.

Zpráva archaeologického sboru „Vocel“ v Kutné Hoře a okolí za rok 1897—1899.

(Pokračování.)

Dále prohlédnuty za výkladu arciděkana pana P. K. Vorlíčka »kamenná kašna«, kostel sv. Jana Nepomuckého, starobylý »kamenný dům«, prvá prý stavba z kamene v Kutné Hoře s bohatou průčelní gotikou, ve kterém nalézá se museum archaeolog. spolku »Vocel«, načež vsedli hosté do povozů a odjeli ku kostelu Matky boží.

Po stručném výkladu arciděkana Karla Vorlíčka prohlédli si páni poslanci památný tento stejnolodní chrám, kterýž vedle krás stavebních chová v sobě vzácné výtvory umění malířského — 3 skládací oltáře: hlavní ze XVI., postranní dva z XV. věku a mistrně z opuky provedenou kazatelnu.

Za plného nadšení rozloučili se vzácní hosté s posledním z chrámů kutnohorských u Matky Boží na Náměti, který jednoduchou a vkusnou vnitrnou svou úpravou na všecky učinil hluboký dojem.

Společný oběd.

Po prohlídce města odjeli hosté do lorecké restaurace, v níž přichystán pro ně oběd, kterého súčastnilo se zastupitelstvo města a okresu, zástupce duchovenstva, čelní měšťané a zástupci úřadů a vzdělavacích ústavů. V prostranném sále kromě čelního stolu upraveny byly 4 řady stolů, u nichž zasedlo přes 150 osob.

Při obědě hrála hornická kapela ponejvíce české skladby a výkony velmi dobře sehrané kapely se všeobecně líbily.

Řadu přípitků zahájil nejvyšší maršálek kníže Lobkowicz: Velectění pánové! Náš dnešní výlet patřil královskému hornímu městu Kutné Hoře. Věděli jsme, že nalezneme tu nejen krásné památky stavitelské, nýbrž i pokroku milovné obyvatelstvo, které se snaží město své zdokonalovati a odpomoci mu ku bývalé slávě. V tomto ohledu podává Kutná Hora skutečně příklad snah, které lze v celém našem národě pozorovati. Usilujeme, abychom pomníky své minulosti zachovali, ale při tom hledíme do budoucnosti a staráme se, abychom potomkům zůstavili situaci příznivější, nežli jest naše nynější. (Pochvala.) Prosím vás, pánové, abyste měli na mysli náš pobyt ve Vlašském dvoře. Dvůr

tento byl dlouhá léta sídlem starých českých králů. A jako s hrdostí a radostí vzpomínáme oněch dob, tak pamatujeme, jak spočívá to již v našem charakteru, na dědice těchto králů Jeho nejmilostivějšího Veličenstva, našeho císaře a krále. Jsem tudíž přesvědčen, že mluvím z hloubi srdce, když vás vyzývám, abyste se mnou provolali Jeho Veličenstvu císaři a králi třikráte: Sláva! (Bouřlivé provolávání slávy. Kapela hraje sloku císařské hymny.)

Okresní starosta pan Výborný pozvedá svoji číši na počest nejpřednějšího představitele a zástupce naší samosprávy, nejv. zemského maršálka knížete J. Lobkowicze. (Bouře potlesku, volání »Slávy« a »Na zdar«. Kapela hraje »Kde domov můj!«)

Nejv. zemský maršálek kníže Lobkowicz děkuje panu okr. starostovi za jeho přípitek a připomíná, že za krátkou dobu bude tomu čtyřicet let, co dlel v Kutné Hoře ve skrovném tehdy úřadě aktuára při okresním hejtmanství. Již v oné době prodléval rád mezi kutnohorským obyvatelstvem. A obyvatelstvo toto projevilo mu sympatie tím, že jmenovalo jej čestným měšťanem svého města. Od těch dob dostalo se mu vícekráte podobného vyznamenání, ale žádné z nich netěšilo jej tak, jako ono první, jehož dostalo se mu od Kutné Hory. Proto jako měšťan kutnohorský vás prosím, abyste rozkvětu tohoto města provolali Sláva! (Všeobecné a hlučné volání slávy.)

Starosta posl. Macháček vyslovuje sněmu království Českého a všem jeho poslancům jménem Kutné Hory srdečný dík za to, že přispěli, aby kutnohorské památky byly národu zachovány. Dále sděluje pak starosta, že se omluvili posl. dr. S. Heller, dr. Václav Škarda a hr. Pálffy. Hr. Pálffy telegrafoval, že dlí duchem mezi účastníky výletu a provolává jim »Na zdar!« Sdělení toho telegramu přijato s hlučnou pochvalou.

Poslanec dr. Engel připíjí památce oněch mužů, jichž jména úzce souvisejí s Kutnou Horou. Jsou to zvláště nezapomenutelný K. Havlíček, Erazim Vocel, stařičký Lhota a na místě ne posledním J. K. Tyl, který svými spisy vzbudil v národě mnoho zájmu pro Kutnou Horu, zvláště svojí známou »Rozinou Ruthardovou« a »Kutnohorským dekretem«. Děkuje obyvatelstvu za srdečné uvítání poukazuje na shodu mezi venkovskými obcemi a městem na Kutnohorsku jako na milý zjev, jako na zářící příklad. Řečník prosí okr. starostu pana Výborného, aby tlumočil dík poslanců za vlídné uvítání celému okresu. Připíjí vzájemnému působení města a obcí venkovských. (Pochvala.)

Princ Ferd. Lobkovic chválí způsob, jakým se starobylé památky kutnohorské konservují. Město se snažilo zachovati starobylé památky a trvání jich zabezpečiti. Práce tato má jistou podobnost s jinými obory činnosti a zvláště činností poslaneckou. Pravý konservativism nestaví se pokroku na odpor, musí kráčeti s pokrokem, ale žádá, aby pokrok nebyl -přemrštěný a přirozeně se vyvíjel. Připíjí, aby takto vyrovnané snahy v Kutné Hoře dále trvaly. (Hlučný souhlas.)

Pan posl. dr. Pacák vzpomíná s díkem tří mužů o Kutnou Horu zasloužilých, nejvyššího maršálka zemského knížete Lobkowicze, posl. K. Adámka a Hlávky, p. arciděkana zde neuvádím. Rod Lobkowiczů, který zvěčněn jest i na zmíněné skizze Klusáčkově, hrál v dějinách Kutné Hory velkou úlohu.

Zmíniv se, že nejvyšší maršálek při své šetrnosti při zemském rozpočtu štědře podporoval uchování kutnohorských památek, poukázal, co učinil pro ně poslanec Karel Adámek, zejména pro kostel sv. Barbory a posl. Hlávka pro Vlašský dvůr, načež provolal jim »slávu«. (Sláva!)

Poslanec vrchní stavební rada p. Hlávka přeje si, aby kutnohorské památné stavby, které přežily 500 let, vytrvaly ještě dalších 500 let, aby se na nich příští pokolení mohla učiti, čemuž připíjí. (Výborně!)

Posl. dr. Herold uvádí dvě důležité události, které se v minulosti ve Vlašském dvoře odehrály. Je to vydání kutnohorského dekretu a zvolení Vladislava za krále Českého. Obě tyto události mají pro nás velký význam i v přítomnosti. Kutnohorský dekret znamenal, že Čechové měli v této zemi většinu a chtěli také takové místo zaujímati, jaké jim po většině náleželo. A zvolení Vladislava za krále Českého znamená, že jsme byli a jsme jako národ na místě ohroženém odkázáni na podporu ostatních slovanských národů. Oba momenty tyto jsou pro nás směrodatny.

Události posledních let ukazují k tomu, že náš boj za rovné právo není ještě u konce. Úkoly nepřátel vyžadují celé síly našeho národa k obraně. A proto dopouští se zrady, kdo síly národa našeho rozptyluje a jeho vůli podlamuje. Jen tehdy zvítězíme, budou-li síly národa pod praporem jednoty vlasti a práva našeho sjednoceny. Jako poslanec tohoto města prohlašuji tuto, že bychom si měli bez ohledu na smýšlení svorně a přátelsky podati ruce na znamení, že v boji nám vnuceném setrváme tak dlouho, až vítězství bude naše. Proto můj přípitek zní pro jednotu a svornost našeho národa. (Bouřlivý souhlas a hlučná pochvala.)

Přísedící zem. výboru K. Adámek připomíná slov posl. dra Pacáka a praví, že Kutnohorští nejsou tedy nevděčni. »Ale ani celý národ český není nevděčný. Vzpomíná vděčně éry nejvyššího purkrabí hraběte Chotka. Čím ale jest éra tato vůči éře nejvyššího zemského maršálka knížete Lobkowicze! Český národ na poli hospodářském neučinil nikdy takových pokroků jako za tohoto nejv. zemského maršálka. (Bouřlivá pochvala.) Přejeme si, aby takoví mužové z naší historické

šlechty nikdy nevymizeli!« (Dlouhotrvající bouře pochvaly a hlučné projevy souhlasu.)

Nejv. zemský maršálek kníže J. Lobkowicz: Promluvím jen krátce a přenechám slovo mladšímu členu naší strany. Nepřijímám uznání toto pro svoji osobu, nýbrž pro ony ideály, kterým obětoval jsem svůj celý život, ovšem s různými výsledky. Nedosáhnem těchto ideálů, nebude-li také mladší generace pro ně nadšena. Proto mi, pánové, dovolte, abych vyzval mladšího příslušníka šlechty a velkostatkářstva, aby odpověděl ke slovům uznání, která tu byla pronesena. (Hlučná pochvala.)

Dr. Bedřich kníže Schwarzenberg: Musím z předu říci, že nebyl jsem na to připraven, že dostane se mi té cti, že budu naším vůdcem vyzván, odpověděti k uznání, které bylo tu naší straně vysloveno. Když jsem pozvání k výletu do Kutné Hory obdržel, měl jsem opravdovou radost, zvláště proto, že jsem věděl, že budeme zde obdivovati památníky slavné minulosti a moje radost byla ještě větší, když jsme tu viděli, jak srdečně nás tu obyvatelstvo uvítalo.

Průběh dnešního výletu zajisté nikomu nevymizí z paměti. Obdivovali jsme kamenné svědky minulých století a těžkých bojů a viděli jsme, že český národ, i když sobě těžším byl vydán zkouškám, vždy vlastní silou se zase zotavil a dodělal se výsledků, které předkům našim jsou ku cti. Byla tu vyslovena slova o příkladu a žádoucím následování ho. I táži se: Která půda může mladší generaci šlechty podati lepšího poučení nežli kutnohorská?

Těžké doby byly vždy překonány, když vládla úplná vzájemná svornost. Jakmile nám takový příklad dán, musíme ho následovati. Pan přísedící zemského výboru Adámek vzpomenul velikých zásluh našeho velectěného vůdce knížete Lobkowicze. Následovati jeho příkladu, je nám nejen radostí, nýbrž i cennou a drahou povinností. (Bouřlivá pochvala.)

Šťastná je strana, která má ve svém středu takové muže, a šťastni všickni, kteří majíce takové muže v čele mohou síly své ku práci vyvíjeti. Byly opět a opět podány důkazy, že mezi našimi oběma stranami panuje úplná shoda.

Zásady, při kterých trváme, jsou: věrnost k naší vlasti, k našemu národu, mezí neznajíc, občtavost pro vše, co toto království povznáší, a obrana práv tohoto království, která jsou naším hlavním programem. Bůh dá, aby ta shoda, která mezi námi nyní je, také v budoucnosti byla zachována. (Bouřlivá pochvala a hlučný potlesk.)

Projev takovýto je včasný v době, kdy útoky proti nám jsou stále prudčí. Odpovídaje na tyto útoky jako český poslanec vzpomínám nápisu, který jsme četli dnes na Havlíčkovu pomníku a který zní: »Přislibujte si mně, vyhrožujte si mně, přece zrádcem nebudu!« (Ohromná bouře potlesku. Veliké nadšení.)

To je naší zásadou, citem našeho srdce a jimi budeme se dále říditi. Vytrváme věrně při zásadě práv tohoto království. S nimi zvítězíme nebo padneme. (Bouřlivý potlesk. Burácející projevy souhlasu.) Čím národ český je, toho docílil vlastní silou a síla tato bude mohutněti a s ní i národ. Připíjím budoucnosti českého národa! (Bouře potlesku. Neustávající projevy souhlasu. Veliké pohnutí, které trvá dlouho. Všichni přítomní poslanci spějí k místu řečníkovu, aby si s ním připili.)

Když ještě poslanec dr. Mettal připil kutnohorským damám a hrabě Deym pořadatelům výletu dru Pacákovi a dru Plačkovi, byla řada přípitků ukončena.

Účastníci jeli po 5. hodině do Sedlce a o 6. hodině 15 min. nastoupili zpáteční cestu do Prahy.

Výlet poslanců sněmu království Českého, chystaný jako prohlídka proslulých historických památek města našeho, druhdy po Praze v Čechách nejpřednějšího, byl nejen holdem slavné naší minulosti a kulturní práci, pilnosti a důmyslu předků našich, nýbrž skutečně pozoruhodnou politickou manifestací, významnou pro dobu nynější a doufejme i pro další budoucnost.

Vzácnou přízeň, již pp. poslanci návštěvou města našeho na jevo dali, osvědčili poznovu v rozpočtové komisi. Sotva že na sklonku zasedání došla zpráva telegrafická, že ministerstvo záležitostí duchovních a vyučování petici sboru našeho schválilo, přijala rozpočtová komise návrh p. poslancem JUDr. Bedř. Pacákem učiněný:

»Zemskému výboru se ukládá, aby vzhledem k tomu, že vláda na konečné práce restaurace chrámu sv. Panny Barbory na Horách Kutných rozpočtené obnosem . . 51.238 zl. 05 kr. již povolila poloviční náklad v 5 ročních lhůtách splatný, z nichž vložena první do rozpočtu na rok 1900, žádost archaelogickým spolkem »Vocelem« podanou za povolení druhé polovice nákladu toho ze zemských prostředků blahovolně uvážil a příštím rokem příznivý návrh učinil a příslušné položky do rozpočtu na rok 1900 položil«. (Kap. IX. lit. 3. § 5.)

Vyřízení tak toužebně očekávané za nedlouho po zasedání sněmovním došlo — ale se značnou změnou. Vysoké c. k. ministerstvo schválilo sice subvenci státní per . . . . . 25.000 zl. ale rozdělilo ji na 10 let místo 5 vys. c. k. ministerstvem kultu a vyučování navržených, jak z následujícího přípisu vysvítá:

Č. 72.081. V Praze, dne 9. května 1899.

Panu c. k. okr. hejtmanu
v Kutné Hoře.

»C. k. ministerstvo záležitostí duchovních a vyučování vyslechnuvši Ústřední komisi pro zachování památek uměleckých a starožitných, pro-

hlásilo vynesením ze dne 28. dubna 1899 č. 3816 na žádost výboru archaeol. sboru »Vocel« v Kutné Hoře za povolení dalších opravných prací na kostele sv. Barbory, jakož i za povolení další státní subvence k tomu účelu, že souhlasí s dotyčnými návrhy směřujícími k dokončení stavebních oprav tohoto kostela a jeho zařízení a slíbilo co státní příspěvek na dotyčný náklad . . 51.238 zl. 5 kr. okrouhlou částku . . . . . 25.000 zl. pod tou podmínkou, že zbývající potřebná částka příspěvky království Českého anebo jiných místních činitelů bude zajištěna.

V případě tomto by uvedená státní subvence byla v 10 rovných ročních lhůtách per . 2.500 zl. počínaje roku 1900 do rozpočtu pojata.

O tom dávám p. c. k. okr. hejtmanu k neodkladnému dalšímu vyrozumění ku stavbě té přispívajících činitelů obce Kutné Hory a archaeol. spolku »Vocel« vědět.

Ohledně zabezpečení subvence zemské obracím se současně na zem. výbor král. Českého.«

Za místodržitele:

. . . . . .

Za platnou intervenci v příčině této státní subvence ve vys. c. k. ministerstvu kultu a vyučování vzdává správní výbor sboru našeho povinný vroucí dík panu poslanci JUDru Boleslavu rytíři Plačkovi, za platnou intervenci v rozpočtové zemské komissi panu posl. JUDru Bedř. Pacákovi.

(Pokračování.)

Z Akademie křesťanské.

Navazuje rozpravu o mincích a pamětných medailiích v předposledním čísle, chci se zmíniti i o obrázcích do modlitebních knih a těm podobných.

Nevídaného rozsahu nabyl v posledních letech sport s pohlednicemi a t. p. lístky — někdy ovšem ne bez smutných následků na veřejnou mravnost, jak u dospělejších tak i u mládeže. I ti, jichž rukama druhdy prošel aneb pečlivě byl ukládán zdařilý náboženský obrázek, skládají si v alba rozmanité památky z cest, míst pro tu neb onu okolnost jim vzácných a drahých. Vedle pohledů obsahu čistě světského máme i pohlednice s památkami náboženskými domácími i cizími. Tu jdou oba směry parallelně vedle sebe v úplné shodě.

Avšak podotkl jsem, že nejeden, ano, aniž bych přepínal, značná část takových lístků přináší věci s obsahem, který demoralisuje; dokonce obchod a spekulace z touhy po zisku vložil do věci toho druhu co nejvíce života a přítažlivosti.

Myslím, že jest křesťanskou povinností parallelisovati tyto předměty, obrázky a lístky obsahu nábožensky vzdělávajícího, a k tomu nezdá se mi nikdo schopnějším a povolanějším zároveň nežli křesť. Akademie.

Na své cestě nalezl jsem ve Lvově za výkladní skříní pohlednice s výjevy Starozákonními; byl bych si přál opatřiti si je alespoň jako ukázku, co vše ve světě jest a o čem se u nás neví, ač se máme za pokročilejší nežli jsou obyvatelé Asie. (Vých. Halič). Než řečený obchodník byl syn vyvoleného národa a tedy nechtělo mi se ani jako knězi, tím méně kupovati od něho věcí podobných.

K nemalé radosti však mi bylo, když jsem později spatřil tytéž obrázky v knihkupectví Stauropygijského ústavu ve Lvově a sice spořádané v úplné serii pod názvem »Biblija Starogo i Novogo Zavěta«. Úplná sbírka čítající 50 listů s ruským textem na zadní straně approbovaným katolickým biskupem Přemyšlským, v úhledné obálce plátěné stojí *3 K.*

Co zvláště lahodně na oko působí, jsou útulná pozadí. Z nejedněch úst přátel mládeže jsem slyšel pochvalu, ano několik si jich přálo, abych jim po exempláři objednal.

Zmiňuji se o věci, jakožto novém důvodu a pobídce, aby se provedlo již dávno projevené přání v křesť. Akademii t. j. vydávati slušné obrázky do modlitebních knih.

Nejvhodnější na počátku jest serie sv. Patronů českých. *Jos. Vajs.*

Zpráva za měsíc srpen.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy stříbrné, ozdobené: pro dp. M. Solnece, faráře v St. Louis v Americe a pro dp. Václava Regála, faráře ve Lhotě u Mýta. — Monstrance stříbrná: pro dp. Frant. Čermáka, faráře v Přibyslavi. — Pozlacení a postříbření v ohni kalicha: pro důst. farní úřad v Bartošovicích; osmi svícnů: pro vdp. Frant. Chalupu, arcikněze ve Vel. Týnci na Moravě; dvou monstrancí: pro vdp. Karla Čermáka, děkana v Nov. Benátkách; nádobky na sv. olej: pro dp. Ferd. Vodičku, faráře ve Výmyslicích. — Pacifikal: pro blahor. pana Jana Pokorného, rolníka a zemského poslance v Ivanovicích na Moravě. — Kropenka:

pro blahorodého pana Fr. Hornsteinera v Blátnici. — 6 cínových kropenek na stěnu: pro sl. správu ústavu slepců »Františko-Josefeum« na Smíchově. — Kaditelnice: pro blahor. pana Frant Hornsteinera v Blátnici. — Mešní konvičky pro dp. Al. Urbanidesa, faráře ve Voticích a pro veledůst. děkanský úřad v Karlových Varech. — Schránka na hostie: pro dp. Pavla Vondráčka, faráře v Hodušíně.

Rozličné. Soška pražského jezulátka i se stříbrnou korunkou: pro vdp. Mariana Wilhelma, kvardiana ve Voticích. — Vymalování děkanského kostela: pro vdp. Frant. Matouška, děkana v Brandýse nad Labem. — Dva missaly: pro blahor. pana Frant. Hornsteinera v Blátnici. — Pultíky pod missaly: pro sl. záduší úřad v Praze a pro blahor. pana V. Mrázka, obchodníka v Pardubicích. — 5 křížů na stěnu: pro sl. správu ústavů slepců »Františko-Josefeum« na Smíchově. — Kanonické tabulky: pro vdp. Ant. Kropsbauera, děkana v Děčíně a pro dp. Dr. Karla Řeháka, faráře u sv. Ducha v Praze. — Harmonický zvonek: pro blahor. pana Frant. Hornsteinera v Blátnici.

Paramenty. Kasule: dvě bílé: pro dp. Jana Krystýnka, faráře v Loukově na Moravě; bílá: pro vysokor. paní baronku Derczenyi v Dol. Počernicích a pro blahorodého pana Frant. Hornsteinera v Blátnici. Pluvial zelený: pro vdp. Jana Cibulku, rektora na Velehradě. — Štola: pro vp. Jana Stiebora, kaplana v Pyšelích. — Bursa k zaopatřování nemocných: pro vp. Jana Stiebora, kaplana v Pyšelích. — Vela: pro nejdůst. pana velmistra Dr. Václava Horáka v Praze a pro důstojný farní úřad v Pozdni. — Záslonka do tabernaklu: pro důstojný farní úřad v Štochově. — Korouhve kostelní bílé: pro dp. Jos. Bukovského, faráře v Horkách. — Prapor: pro blahor. Jos. Hejnu v Maršovicích. — Šatičky vyšité pro pražské Jezulátko: pro vp. Al. Erbena, koop. v Hor. Starém Městě. Okrasa na kazatelnu vyšitá: pro blahor. paní Marii Maškovou, velkostatkářku v Žebráku. — Birety: pro vp. Jana Kotka, kaplana v Karl. Varech pro vp. Aug. Lenka, kaplana v Karlových Varech a pro důst. duchovní správu v Dobřanech. — Komže pro ministranty: pro vp. Josefa Chvala, kaplana v Rabensburgu a pro sl. správu porodnice v Praze.

Prádlo kostelní. Korporalia a purifikatoria: pro dp. Dominika Brázdu, faráře v Dráhno-Újezdě; plachty oltářní: pro důst. farní úřad v Uhřiněvsi; alba: pro sl. paramentní spolek v Krosné v Haliči; plachty oltářní: pro dp. Jos. Janku, faráře v Hlavnu Kostelním; humerale, purifikatoria a ručníčky: pro sl. správu ústavu slepců na Smíchově; rocheta se širokou krajkou: pro dp. M. Růžičku, premonstráta v Praze.

Zpráva za měsíc září.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy, bohatě ozdobené: dva pro vdp. dr. Václ. Frinda, kanovníka a c. k. radu na Hradčanech, pro veledůst. pana M. Hornsteinera, kanovníka na Hradčanech a jeden pro vys. důst. p. Fr. Brusáka, gen. vikáře na Hradčanech. — Monstrance: pro blahor. pana Fr. Hornsteinera v Blátnici. — Hostiarium: pro veledůst. děkanský úřad ve Velvarech. — Pozlacení v ohni: kalicha a hostiaria: pro vdp. Fr. Čermáka, děkana v Nov. Benátkách; kalicha a ciboria: pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě. — Kříž oltářní: pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě. — 12 svícnů oltářních: pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě. — Mešní konvičky: pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě, pro dp. Jiř. Glossauera z Boru, pro dp. Karla Faunerta, vicerektora kníž. arcib. semináře v Praze. — Kaditelnice: pro veledůst. děkanský úřad v Lab. Kostelci. — Kanonické tabulky: pro vdp. Šimona Bejvla, kníž. arcib. vikáře ve Vinoři, pro blahor. pana Fr. Hornsteinera v Blátici a pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě. — Umývadlo do sakristie: pro J. Excel. paní hraběnku Waldštýnovou v Doksech, pro blahor. pana Fr. Hornsteinera v Blátnici a pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě.

Rozličné. Křížová cesta: pro důst. farní úřad v St. Sedle. Missaly: pro důst. farní úřad v Petrovicích, pro J. Excel. paní hraběnku Waldštýnovou v Doksech, pro vp. Antonína Suchohradského, katechetu v Libni, pro nejdůstojnějšího pana velmistra dr. V. Horáka v Praze, pro dp. Karla Grohsmanna ve Viticích a pro blahor. pana J. Spotta v Praze. — Breviář: pro vp. Karla Reindla, kaplana v Třeboraticích. — Pultík pod missal: pro blahorod. pana Frant. Hornsteinera v Blátnici. Zvonky k sakristii: pro důst. farní úřad v Přešticích a pro blahor. pana Fr. Hornsteinera v Blátnici.

Paramenty. Kasule: červená: pro důst. farní úřad v Kejích a pro blahor. paní Klicperovou v Sedlčankách; bílá sváteční: pro dp. V. Appla, faráře v Plané; bílá bohatě zlatem a hedvábním i figurálně vyšitá: pro ctihod. Mariánský ústav v Krakově; fialová: pro nejdůstoj. pana dr. Václ. Horáka, velmistra ryt. řádu křižovnického v Praze; červená, černá a zelená: pro důstojný farní úřad v Klapí; červená: pro slavný patronátní úřad v Křivoklátě; černá: pro vdp. Frant. Blažka, kníž. arcib. vikaře v Noutonicích. — Pluvialy: černý: pro důst. farní úřad v Kejích; bílý: pro blahor. paní Klicperovou v Sedlčankách; bílý a červený: pro důstojný farní úřad v Klapí a fialový: pro důstojný farní úřad v Železné. — Štoly: pět pro dp. Jiřího Glossauera, faráře v Boru a pro vp. Ant. Suchohradského, kaplana v Libni. — Vela: pro blahor. pana Fr. Hornsteinera v Blátnici a pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě. — Pláštíky na ciboria: pro vysokor. paní hraběnku Daunovou v Bytově na Moravě, pro vysokor. paní hraběnku Esterházyovou v Totisu v Uhrách, pro dp. V. Appla, faráře v Plané a pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě. — Antipendia: pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě a pro blahor. pana Amler-Kindermanna na Smíchově. — Stuhy k praporu bohatě vyšité a upravené: pro blahorodého pana Jos. Rozsívala na Král. Vinohradech a pro blahor. slečnu Annu Růžkovu na Vinohradech. — Šatičky vyšité: pro ctih. karmelitky v Přemyšlu v Haliči. — Koberec na stupně oltářní: pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě.

»METHOD« vychází šestkráte do roka ve lhůtách dvouměsíčních. **Předplatné,** které činí poštovní poukázkou na celý rok **4 kor. 40 hal.,** přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech** (na faře), kam i **reklamace** se zasýlají.

Knihtiskárna »Politiky« v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 11. a 12. V Praze, dne 15. prosince 1900. Ročník XXVI.

OBSAH: Exkurse gotické. 4. Benediktinský chrám Panny Marie v Třebíči na Moravě. (Pokračování a dokončení.) — Dějiny farní osady Hostivaře. (Pokračování.) — Drobné zprávy k topografii církevní. (Pokračování a dokončení.) Různé zprávy. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc říjen a listopad. — Seznam předplatitelů »Methoda« r. 1900.

Exkurse gotické.

4. Benediktinský chrám P. Marie v Třebíči na Moravě.

Napsal **F. J. Lehner.** (Pokračování a dokončení.)

Prošedše všemi prostorami vnitřku, zbývá všimnouti si též vnějšku celkem dosti jednoduchého, který shoduje se s architektonickým sestrojením budovy.

Průčelní strana západní pozbyla někdejší tvářnosti své snesením vrchních částí věží, které novou stavbou přeměněny jsou, neposkytujíce žádné zajímavosti. Za to podržely však všecky ostatní strany téměř neporušeně původní podobu jak po obou bokových stranách, tak i ve východním závěru chorovém.

Strana jižní neposkytuje žádné zvláštní zajímavosti, neboť k boku jejímu přistavěn byl ambit klášterní, jehož severní strana k němu přiléhala, za kteroužto příčinou postrádá stěna všelikých opěr. Jako jediná výzdoba zbyl dosud stávající bokový portál, mající po třech pravoúhlých ústupcích, v jejichž rozích zdvihá se tolikéž sloupů, z nichž každý spočívá na vlastním trnoži; z atických patek nárožními lístky ozdobených vyrůstá štíhlý dřík, svrchu ověnčený příliš vysokou hlavicí, okrášlenou dvěma řadami stylisovaného listí, na venek se přepínajícího. Hlavice jsou pokryty prostým abakem, na způsob čtverečné desky, zakončené svrchu bohatě článkovanou náběžníkovou římsou. Nároží pravoúhlých ústupků článkovány jsou dvěma hlubokými úžlabími, z jejichž středu vyniká oblý válec. Z krycích desk přepínají se v souhlasu s třemi dříky tři válce, zůstavující mezi sebou dvě úžlabí, jimiž obehnán jest polokruhový tympanon, ozdobený pěti polokroužky, jejichž žlábky posázeny jsou routami; vnitřek polokroužků vyplňují okřídlení dráčkové, jejichž těla se proplítají; ve středním polokroužku stojí beránek s korouhvičkou. Stěna vysoké lodi střední prolomena jest vysokými okny, lomeným obloukem zakončenými.

Severní boková loď (obr. 18.) obehnána jest souhlasně s architektonickým sestrojením širokými opěráky, drobnou římsou zakončenými a na způsob vysokých střížek do zdi ustupujících pokrytými, které svrchu dosahují pod obloučkové podříms, jímž stěna končí. Nad

pultovou střechou bokové lodi vystupuje zeď lodi střední a kněžiště, která ve výšce, kde uvnitř klenba počíná, vyznačena jest vodorovnou římsou. Pod touto římsou opírají stěnu bokové lodi mohutné opěráky, které nad římsou pokryty jsou stříškami, nad nimiž vystupují po stěně až ku hlavní římse pouhé liseny; počet opěráků a lisen shoduje se s počtem pilířů uvnitř, jejichž oporami jsou. V souhlasu s těmito opěráky zvedají se pod střechami bokové lodi nad příčními pásy klenby vyzdívky, dveřmi prolomené, jimiž sesilují se opory klenbové střední lodi i kněžiště. Pod hlavní římsou střední lodi není žádného obloučkového podřímsí. Kněžiště postrádá opěrných pilířů, neboť klenba uvnitř podobných opor nevyžadovala; plocha stěny nad uvedenou římsou jest pěti lisenami rozvržena na šestero polí, dvěma skupinami oken oživených, o nichž dříve zmínka se stala. Liseny spojeny jsou obloučkovým podřímsím, nad nimž zubořez a hlavní římsa stěnu zakončují. Jestliže římsa lodi skládá se pouze z mělkého žlábku a desky, římsa kněžiště článkována jest hlubokým úžlabím a válcem.

Rázovitou okrasou celé této stranice jest však hlavní vchod, nacházející se v třetím klenbovém čtverci severní bokové lodi, zbudovaný na čtverci, který v půdorysu rovná se vzdálenosti dvou hlavních pilířů uvnitř. (Obr. 1.) Dva mohutné pilíře nárožní a tři menší pilíře střední, z nichž jeden v předu, dva po stranách se zvedají, mezi nimiž šestero oblouků tolikéž vchodů tvoří, jsou oporami křížové klenby lomeným obloukem sestrojené (obr. 19.), za kteroužto příčinou každému z pilířů dostalo se přiměřeného roz-

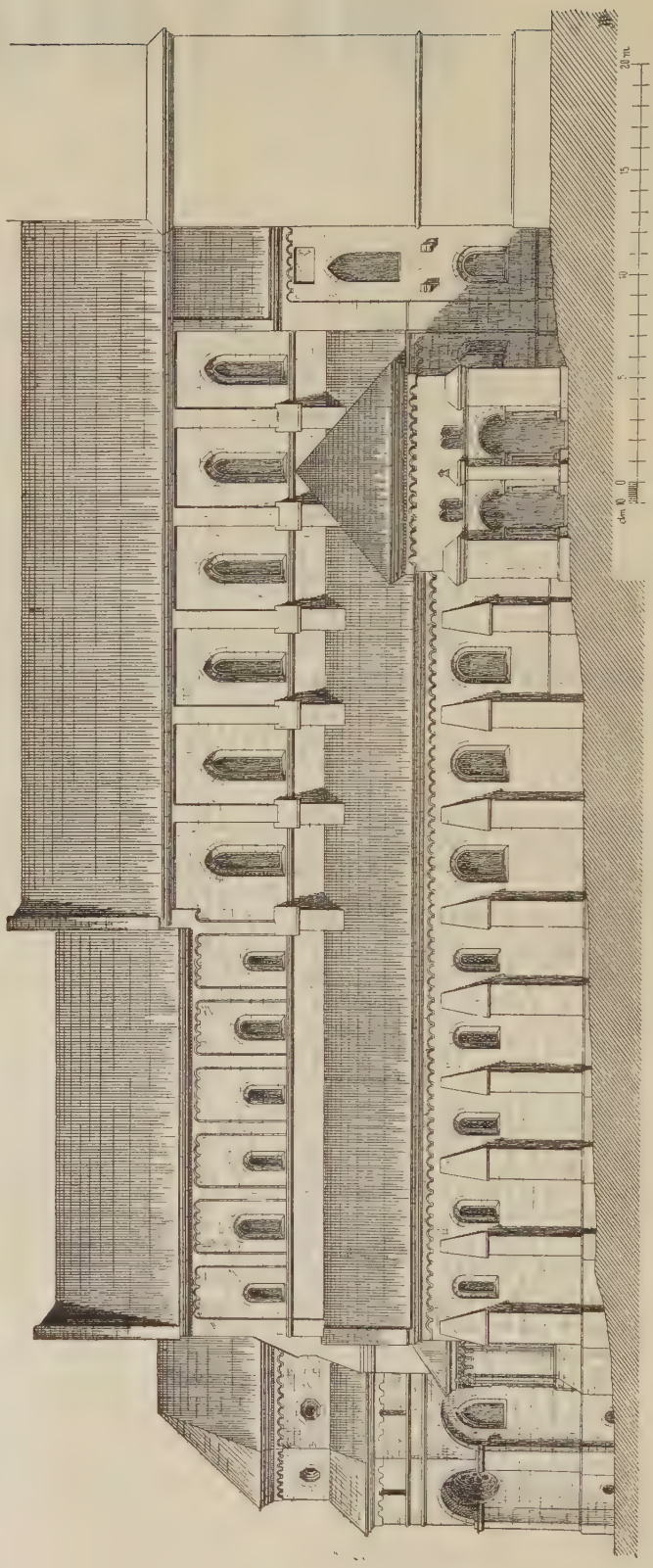

Obr. 18.

členění sloupy za tím účelem kolem pilířů rozestavenými. Šestero vchodů mezi pilíři polokruhově sklenutých okrášleno jest směrem do vnitř vždy čtvero sloupy v pravoúhlých nárožích postavenými. Sloupy spočívají na patkách a dříky jejich nesou listové hlavice, na jejichž krycích deskách přepínají se polokruhové oblouky. Opěráky pilířů na venek zakončuje nad oblouky římsa, nad kterou nad oběma vchody otvírají se malá okna, sloupkem na dvé dělená. Vrchní zakončení sínce obloučkovým podřímsím, zubořezem a římsou shoduje se s výzdobou bokové lodi.

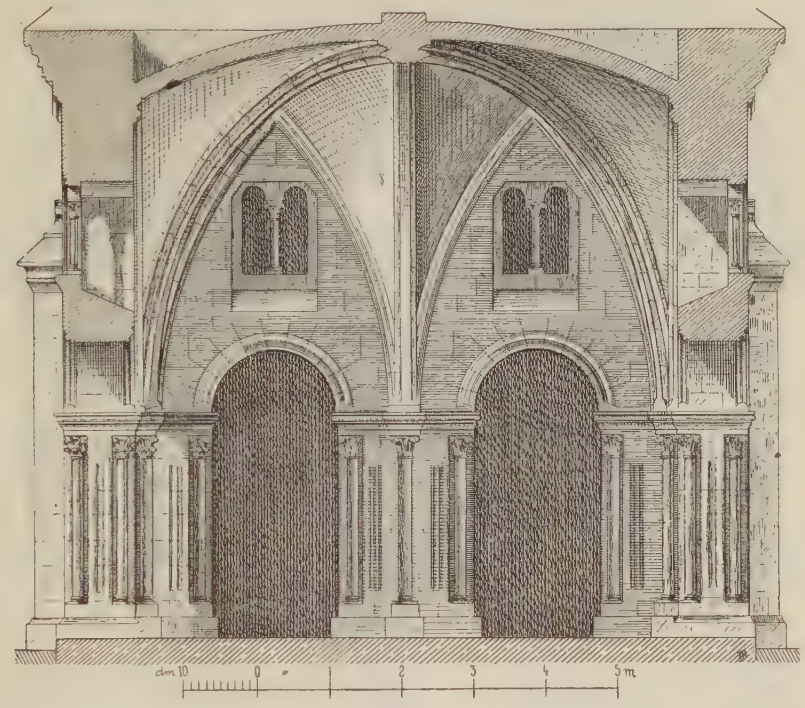

Obr. 19.

Ze sínce vchází se do chrámu nádherně okrášleným portálem (obr. 20.), nejladnějším výkvětem ornamentiky téže doby, který bohatostí a krásou vyniká nad všeliká podobná díla v zemích koruny České dosud zachovaná, a překonán jest pouze portálem Tišnovským, na němž vedle plastiky ornamentální zastoupena jest stejnou měrou též práce sochařská. Ostění Třebíčského portálu súžuje se šesti pravoúhlými ústupky, v jejichž rozích stojí tolikéž sloupů po pravé i levé straně. Na attických patkách s přetvořeným spodním oblounem vystupují hladké, kulaté sloupy, jichž hlavice ozdobeny jsou dvěma řadami listů, zakončených poupaty na venek přepnutými. K dvanácti sloupům v ostění přidružuje se ještě čtvero dalších sloupů po dvou z obou stran, z nichž dva stojí na líční stěně, dva před veřejemi portálu. Společný, dvojnásobný trnož a krycí deska na spůsob architravu spojují veškeré sloupy v nedílný celek. Jsou-li dříky sloupů pouze hladké, pokrývá bohatá ornamentika veškerá nároží pravoúhlých ústupků mezi sloupy umístěných v přehojné rozmanitosti, takže každý ústupek jinou okrasou se stkví (obr. 21.). K výzdobě použito jest motivů z říše rostlinstva i živočišstva, částečně i lidských postav. V prvním nároží, počínajíce od vnitřku na venek, střídají se listnaté rozviliny stylisticky upravené; v druhém setkávají se v nároží segmentové obloučky na koncích stužkami svazované a poupaty zakončené; v třetím vystupují drobné arabesky diamantovým řezem okrášlené souměrně po obou stranách nároží; čtvrté přepásáno jest kosočtverečně; páté vyplňují poloviční kosočtverce v jiné úpravě. U některých jest svršek zakončen i figurálně. Tatáž výzdoba spatřuje se i v polokruhovém rámování portálu; oblouky, přepínající se nad sloupy, mají podobu hladkých válců, prostoru mezi nimi vyplňuje vždy ornament, shodující

se s oním spodního nároží. Svorník posledního oblouku představuje sedícího anděla se svislými křídly. Ve vnitřních veřejích spatřují se místo konsolů dva sedící opatové řádu sv. Benedikta, s knihou v jedné a s berlou v druhé ruce, jakožto strážcové nové velebné svatyně. Jako se dvě apsidy, z nichž však dochovala se pouze jedna na severní straně. Opěrné pilíře chorového závěru, pěti stranami osmistěnu sestrojeného, spojují se nad okrouhlými okny polokruhovými oblouky, oddělenými od pilíře drobnou náběžníkovou římsou. Klenuté oblouky mají za

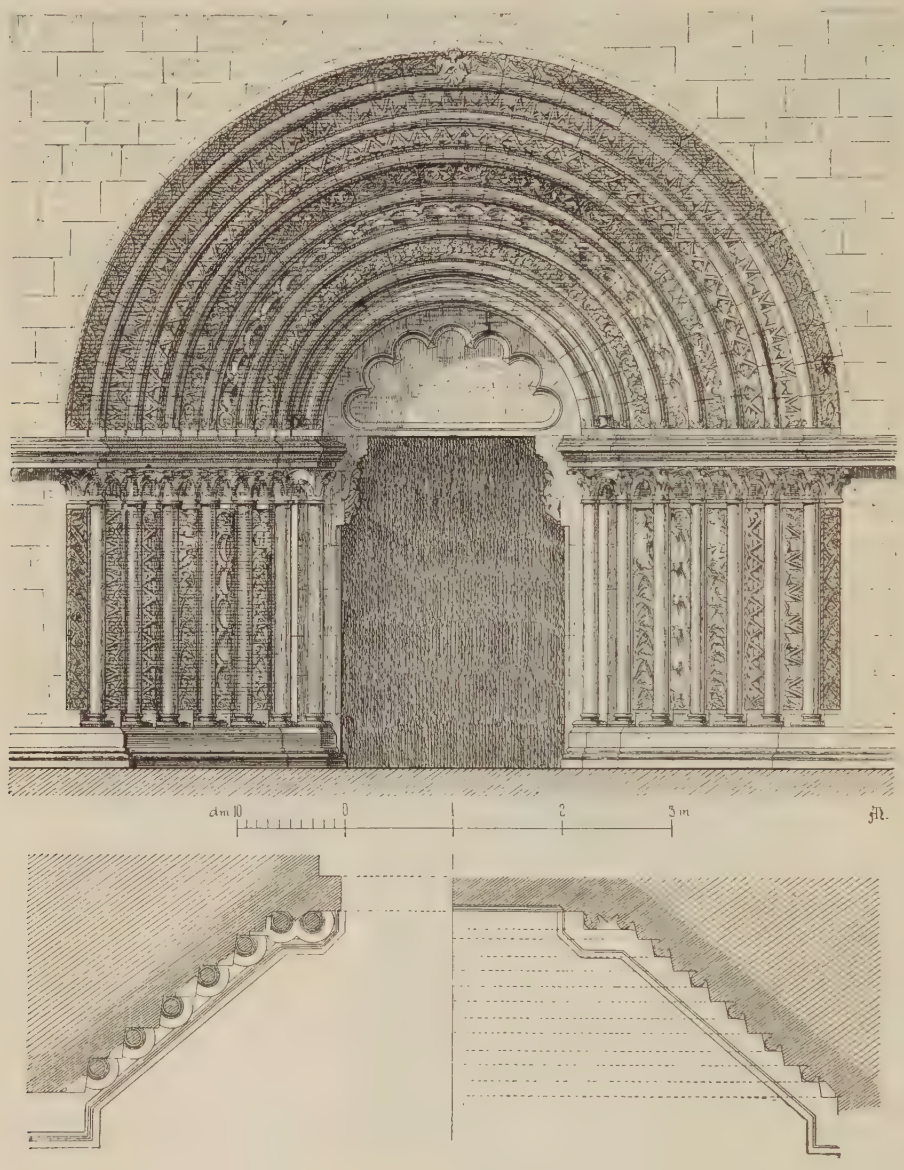

Obr. 20.

u veškerých ostatních vchodů jest i zde tympanon okrášlen drobnými poloobloučky.

Východní strana kostela (obr. 22.) dělí se na tři skupiny; v prostředku vyniká polygonální chor, čtvero opěrnými pilíři opřený, k jehož bokům přidružují hlavní účel, aby se jimi získala potřebná síla zdiva pro triforiový ochoz ve vrchní prostoře polygonu upravený. Spodní stavbu uzavírá římsa nad oblouky ve výšce druhé vnitřní římsy uvnitř chrámu (srovnej obr. 2. a 5.). Nad římskou táhne se kolem polygonu úzký pás, naznaču-

jící poprsník vnitřního ochozu, osvětleného třemi drobnými a úzkými okny; svršek oživen jest obloučkovým podříms, majícím patero obloučků na každé straně. Skromná římsa zakončuje triforiový ochoz, pokrytý samostatnou stříškou, která se opírá o vystupující stěny o vysoký štít střední lodi, oživený vystupujícím vlysem obloučkovým, zubořezem a římsou. K čelní stěně přistavěn jest na jižní straně na spůsob věžičky šnek, jímž vystupuje se do podkroví.

Uzavírá-li se loď střední pěti stranami osmistěnu, zakončují se bokové

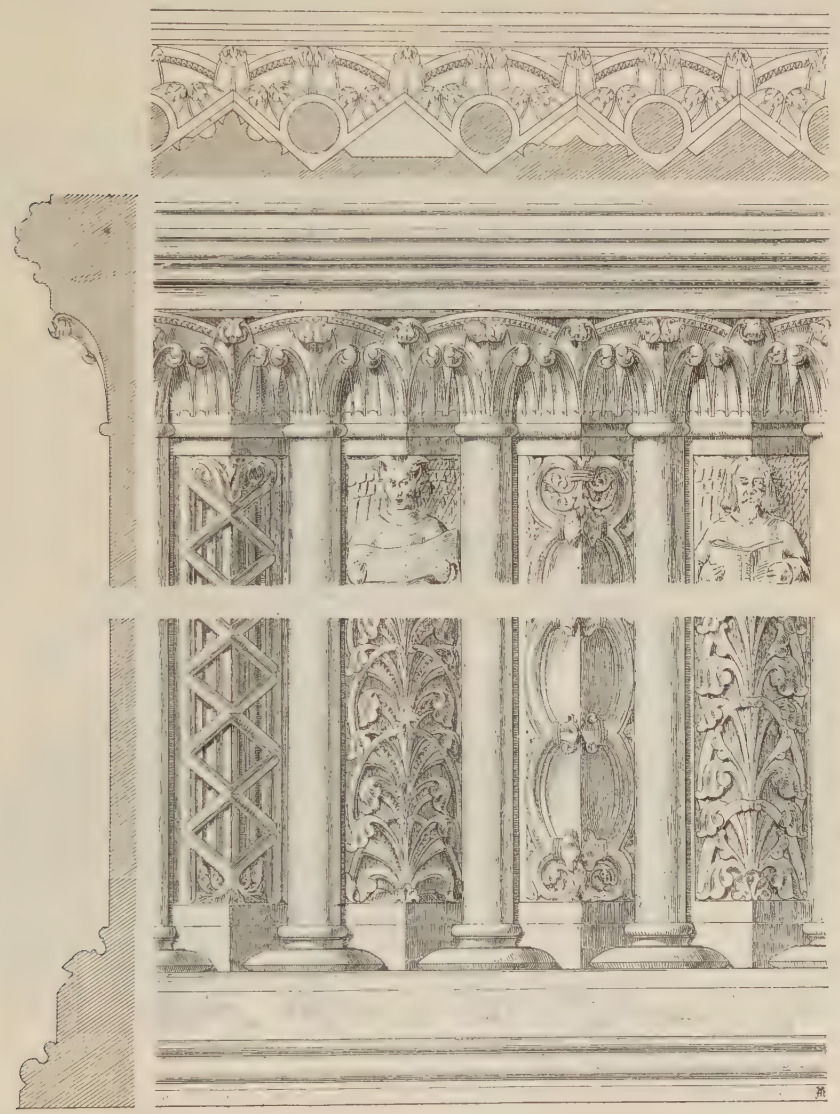

Obr. 21.

závěru chorového, patero okénky svrchu osvětleného. Tento ústupek choru jest rázovitým znakem strany východní. Patero stěn závěru zakončuje obloučkové podříms, zubořez a článkovaná římsa, skládající se z desky, dvěma válečky ohraničené a čtvrtkruhového úžlabí (obr. 23.). Střecha závěru chorového opírá se lodi polokruhovými apsidami, jak na lodi severní dosud se spatřuje. Sklon kolmé stěny závěrečné označen jest obloučkovým vlysem, jehož obloučky ornamentálně vyplněny jsou. Ze stěny vystupuje polokruhová apsida, dvěma polygonálními pilířky rozčleněná, na jejichž nádherných hlavicích sedí drobňounké

postavy mnichů benediktinských s kuklemi. S nádhernými hlavicemi shoduje se i vrchní výzdoba apsid. Svrchu i dole oblé a bohatě článkované podříms í (obr. 25.) posázeno jest routami, nad nímž se táhne zubořez a velmi ladná římsa, jejíž úžlabí vyplňuje řada lístků.

Vnějšek i vnitřek benediktinského chrámu Panny Marie v Třebíči názorně hlavního i bokových portálů, v ušlechtilých arkaturách choru, v kružbách okrouhlých oken a v obloučkovém podříms í. Vedle uvedených vlastností a znaků v celku i jednotlivostech vyniká Třebíčský chrám nad jiné jistými zvláštnostmi, jako jsou kuplovité klenby kruchty, kněžiště a polygonálního choru, klenba střední lodi a triforiový ochoz, čímž pa-

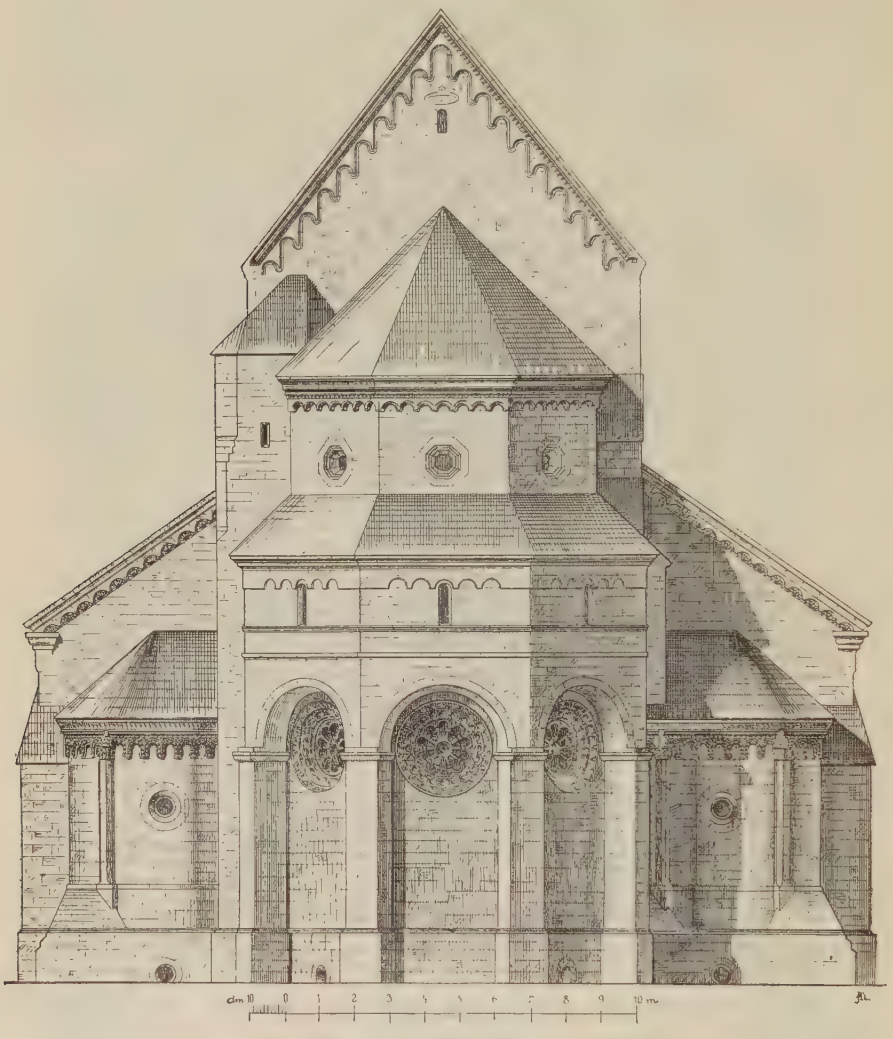

Obr. 22.

nasvědčují, že budovu dlužno zařaditi mezi nejznamenitější památníky českého stavitelství, která nad jiné vyniká jednak důsledným provedením architektonicky pojaté myšlénky, jakož i souladem hmotné mohutnosti, sdružené s prostým ale silným článkováním konstruktivních jednotlivostí, zejména pilířů, pásů a žeber, jednak nádherou a ladností ozdobných částek, jevících se v sestrojení sínce, mátník tento od všech jiných kostelů v Čechách a na Moravě dosud dochovaných se různí, rázovitostí svou nad ně vynikaje.

Souhrn jmenovaných vlastností určuje s veškerou jistotou s t a v e b n í d o b u, v níž benediktíni Třebíčtí opatský kostel svůj zbudovali. Půdorys kostela založen jest ještě dle přesných pravidel slohu románského, který ko-

stelní budovy sestrojoval ze čtverců. Hlavní loď s kněžištěm čítá šest velkých čtverců, k nimž přidružuje se dvojnásobný počet poloviční čtverců bokových lodí po obou stranách lodi střední. Také chor založen jest na čtverci o něco menším. Jsou-li obě bokové lodi zakončeny k východní straně románskými polokruhovými apsidami, uzavřena jest loď střední pěti stranami osmiúhelníka, je-

Obr. 23.

hož v době románské u nás i drobné kostely již užívaly. Také krypta pod kněžištěm a v obou východních částech lodí bokových založená označuje dobu románskou, která kostely trojlodní v těch místech kryptami opatřovala. Slohem románským vystavěna a okrášlena jest celá východní strana na venek, do tří stavebních skupin rozvržená. Tři strany chorového závěru sklenuty jsou oblouky polokruhovými, pod nimiž prolomena jsou kruhová okna románská, okna a obloučkový vlys triforiového ochozu,

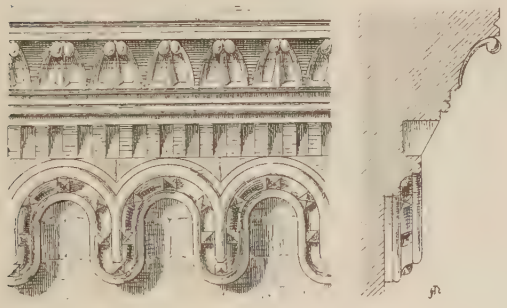

Obr. 24.

vrchní osmiboká okénka choru; obloučkové podřímsí polygonálního závěru i štítu střední lodi mají vyslovený ráz slohu románského, jímž i obě apsidy bokových lodí zbudovány jsou. Týž ráz jeví se na celé, severní straně bokové, kde veškerá okna kněžiště, obloučkový vlys a římsa, jakož i sínec, jehož šestero vchodů sklenuto jest oblouky polokruhovými, nad nimiž se spatřují románská okénka sloupkem na dvé dělená, vykazují se prací románskou. Co v celkovém pohledu strany východní a severní se spatřuje, stopovati lze též na veškerém detailu čtvero portálů, oken prostých i ozdobných, kulatých osmistěnných i sloupkem dělených, na patkách sloupů nárožními lístky ozdobených na hlavicích a ornamentice, na obloučkovém podřímsí, zubořezu i římsách. Veškeré tyto jednotlivosti skvějí se nádherou a ladností, jíž sloh románský vynikal v době nejvyššího rozvoje, na úplném sklonku období románského.

Okrašluje-li nejdokonaleji rozkvětlý sloh románský veškeren vnějšek v celistvosti i v jednotlivostech, jeví se v konstrukci sloh nový, razící si novou dráhu v umění stavitelském, a to nejen částečně a nahodile, nýbrž celistvě a soustavně v celé budově. Architekt užil totiž při sestrojování stavby výhradně ve všech prostorách lodi, kněžiště, choru i krypty oblouku lomeného, čímž podmiňovala se přirozeným spůsobem nutná úprava pilířů uvnitř kostela, jakož i opěrných pilířů vně kostelních stěn, aby lomené klenbě dostalo se všude dostatečných opor, bez nichž by ani možnou nebyla. Za tou příčinou sesíleny jsou pilíře hlavní lodi příporami, o které by se opíraly pásy a žebra; se soustavou pilířů shodovaly se poloviční pilíře na stěnách, z venčí pak na témž místě opěrné pilíře, jichž i polygonální závěr chorový vyžadoval. Důmyslný architekt nespokojil se však s pouhou křížovou klenbou, jíž užil jen v kryptě a bokových lodích, ale sklenul loď hlavní síťovou klenbou; pro kruchtu, kněžiště a chor zvolil však ještě umělejší a malebnější druh, klenbu kuplovou, pro kterou bylo mu zbudovati opěrné stěny příční, které vzdělal na mohutných obloucích za tou příčinou valně snížených, aby do klenbového čtverce zasaditi mohl osmibokou kupli. Klenby tyto, mohutné pásy a silná žebra ukazují na počátečnou dobu, kdy nový sloh do vlasti naší se teprve uváděl, čímž stavební období Třebíčského chrámu se ohraničuje.

Slavný památník zbudován byl tedy v době největšího rozkvětu slohu románského, když zásady slohu gotického u nás se teprve ujímati počaly, t. j. na úplném sklonku XII. a v prvních počátcích XIII. věku a jest rázovitým vzorem smíšeného slohu, jenž přechodným slove. Co skoupé prameny dějepisné zamlčují, velebný chrám výmluvně

hlásá, že čeští mnichové řádu sv. Benedikta na idealním poli výtvarného umění závodili s řeholními bratry slovanského kláštera na Sázavě. Tehdejší Sázavský klášter i kostel, jakož i poklady umělecké zmizely, paměť o jejich kráse dochoval nám však kronikář Sázavský. Kronika kláštera Třebíčského naopak se ztratila, nejslavnější památník umělců Třebíčských stojí však posud neporušený, velebě genialní činnost jejich stavitelskou.

Klášter i kostel Třebíčský přečkal šťastně bouře husitské, které zničily s podobnou velkolepostí zbudované řeholní kostely v Čechách a jest nám částečnou náhradou za zaniklé památníky. Průběhem 15. věku klesal však blahobyt kláštera vždy více a více neoprávněným a nejvýše nespravedlivým hospodařením krále Matyáše Korvína se statkem klášterním. S podobnou libovůlí počínal si král Vladislav s ostatními statky, které ještě klášteru zbyly, zastaviv je panu Vilému z Pernštýna roku 1491 za 15.500 uherských zlatých, na tak dlouho, pokud by je buď král Český anebo konvent Třebíčský splacením zástavního obnosu nevykoupil, což se však nestalo, neboť konvent se rozešel a poslední opat Tiburcius zmizel. Konečně dal císař Ferdinand I. r. 1556 statky a budovy klášterní v dědičné držení Vratislavovi z Pernštýna za služby státu prokázané. Od Pernštýnů koupila statek Třebíčský rodina Osovských z Doubravic, od kteréž sňatkem vdovy Smila z Doubravic přešel v držení Karla ze Žerotína. Vdova Žerotínova ustanovila v závěti (1637) bratra svého, Adama hraběte Valdštýna hlavním dědicem, ustanovivši zároveň, aby vždy nejstarší člen rodu jeho statek Třebíčský držel, což posud se děje.

Dějiny farní osady Hostivaře.

Napsal **Cyrill Merhout.** (Pokračování.)

Jistý díl, bezpochyby Pavlův, koupil r. 1569 Čeněk Míčan z Klinšteina a z Roztok, jenž přídomkem »z Hostivaře« je opatřen také v Tituláři na rok 1572. Od té doby drželi Hostivař nejvyšší purkrabí Pražští nepřetržitě až do r. 1783. Jména všech jsou níže položena.

Nástupcem Míčanovým byl znamenitý pán Vilém z Rožemberka a na Českém Krumlově, správce a vladař domu Rožmberského, JMC. tajný rada a jak již dotčeno, nejvyšší purkrabě Pražský. Ten r. 1578 v pondělí po smrtelné neděli uzavřel smlouvu s Ludmilou Žďárskou z Martinic, vyznívající v ten smysl, že mu Ludmila postoupí vsi Hostivaře a Práče, kdežto Vilém jí nahradí statek tento vesnicemi Řisuty, Saky a Třebechovicemi, kteréž jsou k panství purkrabství nepříležité. Na smlouvu tu pečeti přivěsili Jiřík z Martinic na Smečně a Čeněk Míčan z Klinšteina a z Roztok.[1]) Vloženo do desk v pátek po sv. Janu Křtiteli r. 1579.

Jistou právomocnost nad Hostivaří provozoval však Vilím již r. 1576, svědčí v tom následující list:[2])

Ctihodný kněže Šimone Kouřimský milý! Z psaní vašeho mně odeslaného sem vyrozumněl, že mne žádáte, abych vám faru v Lužeci na panství mém dopřál tak, abyste na touž faru od sv. Jiří příštího dosednouti mohli, jakož pak i přímluvčí psaní od pana arcibiskupa pražského a jiných lidí dobrých za vás o touž věc ke mně sou prošla, na kteréžto připsání rád bych vám to pohodlí prokázal, ale že jsou těchto časuov jminulých poddaní mojí z Lužice u mně byli, na kterýchžto ponížené prosby pro oprávku stavením začatým fary i jinak pro zlepšení toho záduší poněkud spustlého a sešlého sem dovolení učinil, aby do dalšího o tom opatření ti duchodové faráři se scházející při nich zuostaveni byli a protož se vám v té příčině podlé přímluvy těch lidí dobrých a žádosti vaší státi na tento čas nemuože. Poněvadž však více far pod obojí spuosobou, kteréž posavad správcími ještě opatřeny nejsou, na panství mém jest, bude-li se vám která z těch hoditi moci, kdyžto na mne vznesete, rád vám přímluv těch užiti dáti a vás opatřiti v tom chci.

Datum u Dobré Vody na Stropnicí v sobotu po sv. Ambroži léta etc. LXXVI.

Vilém z Rožmberka,
správce a vladař domu Rožemberského,
nejvyšší purkrabě pražský.

[1]) D. Z. 64, J 16[2].
[2]) Archiv zemský. Opis z arch. arcibisk. Praž. — Paroch. M.

(In tergo.) Ctihodnému knězi Šimovi Kouřimskému, faráři v Hostivaři.

Ovšem je známo, že Vilém ještě dříve, nežli to mohl uskutečniti, žádal za svolení stavů, aby mohl Hostivař i Práče koupiti. Kterak stavové příznivě jeho žádosti vyhověli, prozrazuje následující sněmovní povolení, vynesené 25. února 1577: [1])

»Páni a rytířstvo, Pražené a jiní poslové z měst království Českého na sněmu obecním, kterýž držán byl na Hradě Pražském v pondělí po Hromnicích léta 1577 ráčili dáti své povolení: Jakož jest Vilém z Rožmberka a na Českém Krumlově, správce a vladař domu Rožmberského a nejvyšší purkrabí pražský, JMCský a všem těm stavům království Českého zprávu učinil, kterak jsouce žádostiv toho úřadu nejvyššího a předního zemského, důchody k němu náležité k budoucí památce své zlepšiti, předkem pivovar s jinými potřebami k tomu přináležejícími, k vystavování z něho piv na grunty téhož úřadu, za své vlastní peníze jest koupiti dal, a várku užitečnou, kteréž prve nikda se neužívalo, nákladem svým vyzvihl, nicméně také vinici nemalou na gruntech téhož purkrabství nově vysazovati dá; uznávajíc pak také některé vesnice od úřadu toho pro dalekost a nepříležitost jich dosti málo platné býti, byl by toho oumyslu, pro dobré a lepší toho úřadu, tvrz a dvůr Hostivař et při vsi Hostivaři, prvé k úřadu náležité, koupiti, také dvuor řečený Práče nad touž tvrzí a vsí (jakž pak o ten s JMCskou již v jednání jest) k tomu připojiti a těmito dalšími nepříležitými vesnicemi, prodadouce je, to, což výš dotčeno, zaplatiti; JMCské a stavův, aby to k vykonání svému přivedeno býti mohlo, jmenovaný nejvyšší purkrabí pražský za povolení tímto obecným sněmem žádajíc.«

Když pan Vilém z Rožmberka dne 31. srpna 1592 zemřel, stal se nejvyšším purkrabím Pražským pan Adam z Hradce na Hradci. Za tohoto pána, anebo snad už za jeho předchůdce, purkrabský dvůr v Hostivaři hrubě zpustl i žádal proto Adam stavy české, aby mu podporou nějakou na opravu jeho přispěli. A skutečně r. 1593 povolili stavové nejvyššímu purkrabství půjčku 1000 kop gr. na opravu dvorů Hostivařského a Ruzíňského. [1])

V dějiny Hostivaře té doby také spadá zajímavá událost, jež se i kulturnímu historikovi v ledačems hodí. Slavili totiž tehdy (r. 1594) v Hostivaři veselí, na něž dlouho mnozí nemohli zapomenouti. Někteří o něm vtipkovali, jiní pak vážně hlavou nad tím pokrucovali a z těch ovšem nejvíce sám ženich, pan Jan Vodička z Vosršteina, JMC registrator při puchhalterii komory České v Starém městě Pražském. Tomu totiž nemálo se zalíbila urozená panna Sabina Vejsova z Miflinku, dcera dobré paměti Jakuba Vejsa z Miflinku a nyní pastorkyně Konrada Maiera z Pokstorfu a na Brninkách, kteráž lásku registratorovu dle všeho hrubě nevážila. Ale přes to navzájem vyměnili si mnohá slova libosti i prsteny pro budoucí pamět. A přátelé Sabininy, jakož i Janovi, nikterak na ně než jako na snoubence pohlíželi. I ustanoven i den svatební, neboť doznává sám:

K dodání mně jí Sábiny a veselí svadebnímu, že jest den jmenován, totiž outerej den sv. Bartoloměje, 24. dne měsíce Augusty leta pominulého etc. 93ho.

Item. Veselí svadební, že má v domě mém v Starém městě Pražském konáno a strojeno bejti.

Item. Když jsem se pak s pány a přátely pozvanými, nevěsty s přátely jejími (nevědouc co se to děje a jaká toho příčina jest) dočekati nemohl: tu že jsem přede všemi omluvu svou učinil a abych v nějakém domnění nebyl, jakoby tu snad něco osobou mou scházeti mělo, podle jisté smlouvy zavřené a všech věcí mezi námi stranami na místě postavených list věnný, hodnověrnej s dostatečnými rukojměmi, dvou osob stavu panského a tří stavu rytířského spečetěný, že jsem všem přístojícím k spatření ukázal a jej vuobec nahlas přečísti dal; ti pak hosti pozvaní, že jsou náležitě od jídla i od pití uctěni a chováni byli.

A kde zatím meškala nevěsta? Co pan Vodička marně jí očekával, ujel s ní pan Jan Štefan z Denína do Hostivaře a tu kradmo »majíc na zbyt kněží rozličného řádu a náboženství v městech pražských, přinutivši faráře Hostivařského s pohrůžkami k tomu, proti Bohu, právu, dobrému svědomí i všelijakému dobrému řádu a obyčeji, s ní jest se oddati dal a na faře v též vs Hostivaři

[1]) Sněmy české V, 89—90. Povolení sněm., str. 114—115.

[1]) Sněmy, č. VIII., 391.

po oddavcích ne veselí svadební, jakž dobří poctiví lidí, podle dobrého a chvalitebného řádu a starobylé zvyklosti obyčej mají, nýbrž pokoutní neb postranní radovánky jest strojil a potomně v noci do měst Pražských odtud na nocleh jest s ní přijel.«

Stav pana Vodičky, když se toho všeho dověděl, těžko si představiti. I rozhodl se záhy, že bude Sabinu u konsistoře JMti pana arcibiskupa Pražského[1]) žalovati. I hledal svědky. Neprosil, ale téměř poručil za svědectví panu Simonovi Fidlerovi z Muldavy, JMC registratoru při kanceláři komory České a urozené paní Ludmile Hysrlové z Suché. Té zejména jako účastníci svatby Hostivařské výslovně podotýká:

»Jakejm pak zpuosobem neb obyčejem jste tam pozváni neb vymluveni, který den, jak dlouho před oddavky a v jaký rozum neb smysl, slovo od slova to psaní bylo, bejti ráčili. Též co při stole neb po stole o tom jejich oddávání a mém veselí svadebním promlouváno bylo; též kdo jest přítomen za stolem, to že mi všechno i což VM. dále a vejšeji o té věci vědomé a známé jest, ovšem nic nevypouštějíc registry konsistoře JMti pana arcibiskupa Pražského, podle téhož práva a zřízení zemského vysvědčiti a seznati ráčíte a pro nevysvědčení toho všeho pokládám sobě pokuty na VMti 500 kop gr. českých.«

Na podobném listě panu Simeonovi Fidlerovi z Muldavy in tergo napsal: »Artykulové poznamenaní, co urozený pan Simeon Fidler z Muldavy, JMC. registrator při komoře české etc. mně k ruce, proti urozené Sabině Vejsovy z Miflinku v konstoři JMti pana arcibiskupa Pražského svědčiti má.«[2])

Bohužel, že další řízení soudní, jakož i konečný výsledek toho všeho se nám neuchoval.

[1]) Tehdy pan Zbyněk Berka z Dubé.
[2]) Archiv zemský. Opisy arch. arcibisk., miscellanea V.

Dotčený Simeon Fidler z Muldavy koupil r. 1589 jeden zdejší dvůr, řečený Kožiovský od Benedikta Karanky za 530 kop gr. Při tom obapolně uzavřena jistá podmínka, jejíž rušitel měl druhému zaplatiti 50 kop. A skutečně také Benedikt první podmínky té porušil a jsa od Simeona před právo pohnán, peněz zmíněných zaplatiti musil.[1])

Podobných pamětí o naší osadě co zboží purkrabském za následujících dob se téměř nedochovalo. Po Adamovi z Hradce následovali v tomže úřadě: Adam ze Šternberka na Bechyni (1608—1619), Bohuchval Berka z Dubé a z Lipého na Bělé a Kuřích Vodách (1619—1620), Adam ze Šternberka na Bechyni († 1623), Adam z Valdšteina na Hrádku nad Sázavou (1627—1638), Jaroslav Bořita hrabě z Martinic (1638—1649), Frant. Oldřich Libšteinský z Kolovrat († 1650), Bernard Ignac hrabě z Martinic (1651—1685), Adolf Vratislav hrabě ze Šternberka (1685—1703), Heřman Jakub hrabě Černín (1704—1710), Jan Jos. hrabě z Vrtby (1712—1734), Jan Arnošt hrabě z Saffgoče (1734—1747), Filip hrabě Krakovský z Kolovrat (1748—1771), Karel Eugen kníže z Fürstenberka (1771—1781) a konečně František Antonín hrabě z Nostic, za něhož r. 1783 Hostivař vymaněna z panství purkrabského a podřízena správě stavů království Českého až do léta 1860, odkudž jest majetkem obce království Českého.

Zavírajíce tímto historii Hostivaře, nemůžeme nevzpomenouti na rodáka zdejšího c. k professora J. Strnada, slovutného badatele v oboru domácího dějezpytu (* 1852). Klidná práce tohoto učence razila vždy cestu mladým historikům a autor této práce skromně se přiznává, že v mnohém na jmenovaného pohlížel jako na vzor. (Dokončení.)

[1]) Arch. m. Prahy, 1138, 25.

Drobné zprávy k topografii církevní.

Z archivu král. hlav. města Prahy vypisuje dr. J. V. Šimák.

1516. 5. června.

Pře o dědictví po kn. Václavu, faráři v Mukařově. Úředník pána podacího Michala Slavaty pohnal Jiříka Ježíška, jenž přijal k sobě sumu peněz knězových, aby je vydal záduší, poně-

METHOD.

Časopis věnovaný umění křesťanskému.

Zároveň orgán odboru

pro výtvarná umění a archaeologii

při

AKADEMII KŘESŤANSKÉ V PRAZE.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

XXVI. ROČNÍK.

V PRAZE 1900.

KNIHTISKÁRNA „POLITIKY". — NÁKLADEM VYDAVATELOVÝM.

Obsah XXVI. ročníku „METHODA“.

I. Články.

Úvahy o paramentice. Josef Vajs. 16. 35. 113.
O renaissanci jako umění církevním. Bohumil Štěrba. 78.

II. Románské exkurse.

O některých románských zbytcích (kostela sv. Petra a Pavla na Mělníce, děkanského kostela Panny Marie v Ústí n. L.). Karel Zamastil. 32.

III. Gotické exkurse.

1. Klášter bl. Anežky Přemyslovny v Praze (s vyobr. 30.—42). F. J. Lehner. 1.
2. Kostel sv. Štěpána v Kouřimi (s 11 vyobr.). F. J. Lehner. 25.
3. Kostel sv. Bartoloměje v Kolíně (s 10 vyobr.). F. J. Lehner. 49.
4. Benediktinský chrám Panny Marie v Třebíči na Moravě (s 24 vyobr.). F. J. Lehner. 73. 98. 121.

IV. Monografie kostelů.

Z bývalého dekanátu Slánského. 5. Filiální kostel sv. Jiří v Lukově (s vyobr.). Frant. Štědrý. 10.
Osvračín. 57. — Rokošín. 58. — Srbice. 58. — Stanětice. 59. — Štítary. 85. — Stankov. 86. — Třebnice. 87. — Úboč. 88. — Fr. Lang. Dějiny farní osady Hostivaře. Cyrill Merhaut. 105. 128.

V. Drobné zprávy historické a kulturní.

Drobné zprávy k topografii církevní. Řada třetí. 13. Řada čtvrtá. 110. 130. — Dr. J. V. Šimák.
Z archivních drobtů. Dr. Z. Winter. 35.

VI. Různé zprávy.

Zpráva archaeologického sboru »Vocel« v Kutné Hoře za r. 1897—99. Karel Vorlíček. 4. 67. 91. 116. 133. — Valná hromada a výroční zprávy Jednoty Svatovítské. 63.

VII. Polská literatura.

Z polské literatury umělecké a archaeologické. Jaromír Špička. 19. 38. 60. 89. 115.

VIII. Akademie křesťanská.

Ze schůzí uměleckého odboru: O medaliích. 44. O obrázcích do modlitebních knih. 119. — Josef Vajs.
Měsíční zprávy. 23. 47. 71. 95. 119. 133.

IX. Seznam předplatitelů. 138.

vadž prý kněz dal se dědičně k faře té a řekl statku svého při tom záduší nechati. Ale poněvadž Mukařovští nesměli svědčiti ke svému prospěchu, a jiní svědkové se nesrovnávali, Jiřík při obdržel.

1128. II. E 12.

1519. 8. prosince.

Kn. Šimon, farář v Liboci, zveden jest na dům Jana Knotka vedle kolleje císařské pro dluh 30 k. č.

2109. — 88b.

1520. 1523.

Kněz Václav, farář žatecký, kvituje Duchka Podolského ze splátek z 50 k., jež mu byl dal na zákup vinice.

2006. — 338.

1520. 10. dubna.

Kněz Jan z Prosíka má truhlu uloženu u Ondřeje šmejdéře. 8, — 46.

1520. 18. června.

Kněz Jíra, farář od sv. Kiliana, kvituje 1 k. gr. č., jež odkázala mu neb. Markéta Koukolová. 534. III. 15.

1520. 9. prosince.

Kn. Melichar z Třeboradic dlužen jest Vác. Vovčičkovi od podruží mateře své 3 k. m. 20 gr. 8. — 58.

1521. 16. dubna.

Václav Léva seznal na místě panny Barbory, která děti učí. Že jest přijala 5 k. gr. č., jež jí odkázal kšaftem farář mělnický kněz Martin, a vyplatil jí bratr farářův Jan Radoch.

Sestře Martě odkázal 15 k. č.

534. III. 22, 23.

1522. 8. srpna.

Kšaft Jana Šuoda: Dům a pole choti Dorotě a dcerám, a kdyby umřely, tedy ať se rozdělí na 4 díly, 8 kostelům a chudým. Čtvrtý M. Mikulášovi, synu jeho, však tak, jestliže by mistr Mikuláš k bratřím Valdenským a k pikhartom se odvrátil a mezi nimi byl, aneb s nimi co držeti shledán byl, aby také tohoto nápadu po všech dětech mých zbaven byl, a páni poručníci diel jeho aby na chudé lidi a rozličné nuzné... obrátili. Potom díl šatů ložních s lože. Literátům do Litomyšle 20 k. míš., aby za ně spůsobili nějaký glenoth na kruchtu do kostela ke cti a k chvále boží a pro památku mú a zvláště textorní cancional na pergaméně.

2142. E 6, 7.

1525. 18. září.

Pře o statek Marka kněze, faráře z Vodoliny. Umřel bez kšaftu; o nápad hlásilo se záduší, administrator, čeládka, jíž zůstal dlužen, a bratr Václav zápasník. Rada pražská jako kollatorové rozhodli, aby ze statku zaplaceny byly dluhy, a zbytek rozdělen mezi přátele a záduší. 1129, fol. 313.

1526. 11. října.

Petr Háj, purkrabí města Příbramě, a Jan Strnad, měšťané téhož města i na místě vší osady, kvitují pražský úřad šestipanský z 10 k. č., jež neb. Bendová odkázala záduší příbramskému.

534. III. 95b.

1527. 27. dubna.

Kšaft kn. Beneše od oltáře sv. tří Králů sv. Štěpána ve zdi, u přítomnosti kn. Ondřeje od sv. Vojt. ze Smradař a Jiřího Ježíška:

Odkazuje bábě a kuchařce své, kteráž ho v nemoci věrně opatrovala, vše co má. Sestře Kateřině v Benátkách nic nedá, ježto od ní nic neměl, a nejvíc proto, že jest v ten sbor pikhartský, kterýž jest v Benátkách zdělán, tam se do něho dala a chodí mezi pikharty, a přede mnú tak pověděla, že všudy jest jeden Pan Buoh.

Kostelu, kde bude pohřben, kalich pozlacený bez obrazů a kancionál. — M. Janovi Paškovi orlojík malý bicí.

2142. M 2.

1527. 30. září.

Lukáš nožíř koupil dům na Senném trhu u lúží vedle domu Kateřiny rybářky a vrat zadních Jíry sladovníka od Petra ingrossatora, majícího mocný list od kn. Jindřicha, faráře žateckého, za 22½ k. 2110. — 227.

1528. 28. března.

Kněz Lukáš, farář z Uhřiněvsi, byv zveden pro dluh na dům Jana Kulhánka vetešníka, vzdává všechno právo své Řehoři z Vodolic, kramáři, k plnému držení. 2110. — 256a.

1528. 8. prosince.

Martin Holec z Květnice, rukojmě dluhu za kn. Mikuláše z Vlčí hory, faráře v Buči, má při.

1128. II. A 21a.

1529. 17. března.

Kn. Mikuláš na místě kn. Krištofa, opata kláštera sv. Prokopa, připovídá se na peníze, které v radě leží, Jana Světlíka, pro 3 k. gr. č., kteréž Světlík dlužen zůstal za koně Vítovi Vojhovi ze Škvrňova, poddanému p. opata.

554. II. 5.

1529. 10. července.

Anna, sestra kn. Jíry, před tím faráře kolínského, vykonává kšaft Žofky Vovsové. 534. III. 89.

1532. 16. září.

Závěť kn. Václava, faráře záběhlického.

My purkmistr etc. (Nového M. P.) známo činíme tímto listem naším etc., že stojíce před námi v plné radě naší opatrní Ondřej z domu Holubova a Jan Rohlík, bečvář, vůli jsú nebožtíka kněze Václava, tehdáž faráře z Záběhlic, vysvědčili takto: Poslal po nás nebožtík kněz Václav, a když sme k němu přišli i mluvil k nám: Milí páni sousedé, proto sem po vás poslal, abyšte toho vědomi byli, komu co z statku svého dám a poručím, jestliže mne pán bůh od smrti neuchová, abyšte to vyznali. I pověděl, že 16 zlatých uherských a 40 jochmtaluov poroučí a dává Bohuslavovi hospodáři, příteli mému (sic) dobrému, Kateřině, manželce jeho a dítkám jich, aby jim na to žádný nesahal, a k tomu sukni svú novú temné barvy.

Item Kateřině, manželce Bohuslavově, poroučím tři peřiny, z těch aby sobě kuchařka má jednu vybrala. A k tomu kuchařce dávám jednu podušku, dvě plachtě česaný a dvě prostřední.

Item knězi Václavovi na Zderaz mladému, dvě košile dávám, a kuchařce konvici třížejtlíkovou. Item kuchařce 5 kop, Vondrovi, synu též kuchařky, 5 k. m., aby jim Bohuslav vydal, z těch peněz, kteréž sem jemu otkázal. A pakli by Vondra neposlúchal mateře, aby mu nic nedávala, než při sobě nechala. Ostatek pak šatuov i cínového nádobí všecko dávám Bohuslavovi a manželce jeho. Toho na svědomí etc. Actum f. II. a Lamperti anno 1532. 2095. III. D 4.

1532. 24. září.

Markéta, někdy kuchařka kn. Václava, faráře někdy z Záběhlic, kvituje 5 k. m., peřinu, podušku, 4 plachty a konvici třížejdlíkovou, jež jí neb. farář odkázal. 534. III. 117.

1533. 23. dubna.

Závěť kněze Jakuba, faráře líbeznického.

My purkmistr etc. (N. M. P.), že ctihodný kněz Jakub, farář toho času líbeznický, učinil kšaft a poslední pořízení o statku svém, jsa při dobré paměti a rozumu zdravého užívaje, před slovutnými pány Havlem Podkoteckým a Pavlem Běchovským, toho času radními, panem purkmistrem a pány JMstmi, s písařem k němu k jeho žádosti vyslanými. Kteryžto kšaft sepsaný a to pořízení před námi v radě položili a vysvědčili.

Item předem oznámil týž kněz Jakub, že ten kšaft, kterýž jest prve učinil, a ten má pan administrator, zdvihá, moří a tímto kšaftem v nic obracuje.

Dále pak poručnicí činí mocnú a nejvyšši všeho statku svého movitého i nemovitého Markétu, služebnici svú, kteráž mu od dávních časův posluhuje a s ním pracuje. A ku pomoci a radě jí přidávám poručníky Mikuláše z domu Huolkova, hospodáře svého a Václava Slivenského, tak aby ona bez vůle jich nic nečinila.

Kteréžto Markétě a Janovi pacholíku, kteréhož sobě vzal na svú práci, jim dvěma poroučí veškeu statek svůj, kde a na čem by ten koli záležal, kterýž jmá, jmenovitě 3 koně, 3 vozy, dvě krytá a třetí fasuňk, šaty chodicí všecky i lehací, stříbra a klenoty, všecko jí s tím dítětem Janem, jim dvěma na rovný podíl dávám. A jestliže by buoh od smrti neuchoval Markéty, to všecko aby při tom Janovi pacholeti zuostalo. A též zase, umřel-li by prve Jan pacholík, to vše aby připadlo na touž Markétu.

A z toho všeho aby Markéta vydala osobám níže postaveným: Item Petrovi na Velyni, strajci mému, stříbro pozlacené vyjma její; item Mikulášovi, hospodáři mému, číšku stříbrnú, kteráž stojí na tvářkách; item paní Dorotě, manželce jeho Mikulášově, 11 lžic s stříbrnými střenky, fládrových, a k těm stříbrce malé jí přidávám, z kterého jsem ta všecka léta píjel; item lžíci stříbrnou litou knězi Prokopovi, faráři kosteleckému, a k tomu malé stříbrce, kteréž jest v Líbeznicích, takové rovně jako sem paní dal, to jemu odkazuji; item kožich liščí podbřiškový, suknem flanderským podšitý, černý, ten dávám knězi Řehořovi mladému, kterýž jest se mnú v Líbeznicích.

A co se knih dotýče, což jich vyznamenávám, těch ať nechá, než z vostatku kněz Řehoř ať sobě co chce vybíře a vezme. A ty knihy mám u mistra Jana Paška, plná jich truhla zavřená. Item u téhož mistra Paška v druhém sklepě mám truhlu velikú, v kteréž sú konve cínové nové, mísy nové, taléři noví, měděnice veliká a konev měděnná. To vše ať Markéta vyzdvihne a pobéře

nádobí. Pak jiné nádobí cínové, kteréhož jest drahně, což jest v Líbeznicích, o tom ona dobře ví, i jiné všecko nádobí a hospodářství, svrchky, vobilé, žito nemlácené, voves, pšenice a sa vokolo 1 kopy strychův šecko (sic), to jí dávám Markétě s tím pacholetem, a tak všecko, což by jediné bylo jeho kde shledáno a nalezeno, dávám, aby jim na to žádný z lidí nesahal a v tom překážky žádný nečinil, neb já žádnému nic dlužen najsem. Krom z toho všeho aby ona Markéta také chudým vydala 10 k. míš., toho jí věřím. Dán v Novém m. P. v středu den sv. Jiří léta etc. 33. 2095. III. D 11.

1535. 11. srpna.

Kšaft kněze Mathiaše, faráře v Mníšku. Odkazuje všechen statek svůj, jmenovitě 125 jochmtalských a 3 zl. uh., 11 kop míš., peněz drobných a pácův okolo 200 k. míš. (kteréž peníze všechny po rodičích se mu dostaly), šaty, knihy, vědro másla, 20 sýrův a j. věci buďto v Praze nebo v Mníšku na faře což má — Ondřeji pacholeti, kterýž při něm byl, synu neb. Jana sladovníka a Barbory, kuchařky své. Poručníky kněz činí: Duchka, kožišníka, u něhož má sklep, a p. Jiřího Skalského z Dubu. Z toho jmění aby zaplatili jeho pohřeb a vzali si po 5 k., až Ondřeji odkaz vydají. 2142. Q 16.

1536. 26. září.

Kn. Matěj, farář t. č. z Libic, splácí dům koupený v Praze v N. m. 2093. — 173.

Různé zprávy.

Zpráva archaeologického sboru „Vocel“ v Kutné Hoře a okolí za rok 1897—1899.

(Pokračování.)

Velechrámu sv. Panny Barbory dostalo se darem okna v kapli Smíškově s nádhernou figurální sklomalbou.

Dosud nevyhynula láska v prsou věřících, ale usiluje o náležité a slušné zvelebení našeho velechrámu. Šlechetným a dojemným toho příkladem jest slovutný pan Frant. Filip, ředitel cukrovaru v Uhříněvsi a šlechetná jeho choť paní Marie rozená Doušova, kteří, ač rodného místa vzdáleni, nezapomenuli na chloubu jeho kathedrálu sv. Panny Barbory, jež lepostí slohu a velikostí stavby řadí se k největším a nejkrásnějším svatyním celého světa a věnovali k zvýšení nádhery obnovy důstojné okno figurální, aby se vyvděčili zemřelým svým rodičům. Jak něžná to láska! Jak krásná to oběť, kterou položili na hrob svých rodičů! Slib čtvrtého přikázání spočine na nich.

Správní výbor vzdal velevážené rodině vroucí dík s přáním, aby oběť takovou Bůh dvojnásobně odplatil, a požádal za bližší udání, aby čeho třeba zaříditi mohl. A když po přání vzácných dárců mělo okno vzhledem k čtyřdílnému jeho rozdělení opatřeno býti světci jich rodičů: sv. Aloisem, sv. Monikou, sv. Františkem Seraf. a sv. Josefem, kteří by pohlíželi vzhůru k Matce Boží, zhotovil p. vrchní inženýr Lud. Labler podrobný nákres okna.

Nákres pak zaslán mistru akad. malíři panu Janu Urbanovi, aby k danému programu učinil potřebné skizzy — pak kartony — a předložil rozpočet na jich provedení.

Kartony a honorář 700 zl. jak dárci, tak správním výborem schválené, odevzdány p. J. Pazderovi, majiteli závodu pro malbu na skle se žádostí za potřebný propočet. A když i týž 1314 zl. všestranně schválen, bylo provedení jeho úhrnnou částkou . . . . . 2114 zl. praeliminované svěřeno panu J. Pazderovi, který rovněž úloze své dostál úplně.

Okno r. 1898 objednané bylo 25. května 1899 dodáno. Před zasklením kamenné částky okna důkladně opraveny, v uvolněných spárách nově olovem zality a zasazené okno proti poškození drátěnou sítí na straně vnější opatřeno.

Takto upravené činí na každého hluboký dojem. Představuje nám světce s hora uvedené, jak z utěšené krajiny Vrchlice vzhlížejí k Matce Boží s Ježíškem obklopené anděly v oblacích nad velechrámem sv. Panny Barbory.

Kroj u Matky Boží — moravský — oku našemu nezvyklý — s celkem dobře se snáší.

Výjev ten zankončen jest baldachinem bohatou architekturou vzatou z motivů svatobarborských.

V hlavním oddílu skruží nalézá se Bůh Otec — v části pak dolejší jest dedikační deska, na které čteme:

»Památce rodičů věnuje Frant. Filip s chotí Marií rozenou Doušovou roku 1898.«

Celé okno vyznamenává se živostí barev, ladnými obrysy, úměrným rozestavením skupin a bedlivým provedením podrobností.

Celé provedení svědčí o dokonalosti mistra malíře pana Jana Urbana a doporučuje českou naši firmu páně Pazderovu.

Končíce zprávu o působení a činnosti sboru našeho »Vocela« směřující k záchraně a zvelebení velechrámu sv. Panny Barbory zaznamenáváme s velikou radostí, že svatyně naše neobyčejně získala tím, že provedeno bylo velké schodiště, proti průčelí velechrámu od silnice do sadů při kostele vedoucí, které slavná obec král. hor. našeho města za příčinou stavby nové budovy c. k. vyšších reálných škol, přímo pro svatyni situovaných, svým nákladem zřídila.

S možnou pietou obnovené památky naše, zvláště pak velechrám sv. Panny Barbory a Vlašský dvůr byly příčinou, že zde na památku 100letých narozenin Františka Palackého pořádán byl dne 27. a 28. srpna 1898 »Včelou čáslavskou«

Sjezd českých archaeologů a spolků musejních.*)

II. Sjezd československých museí a přátel vlastivědy české zahájil v zasedací síni ve Vlašském dvoře dne 28. srpna v 10 hod. dopol. p. Kliment Čermák, starosta »Včely čáslavské«, uvítav účastníky sjezdu i vzpomenuv zásluh Fr. Palackého, jehož památce sjezd se koná, navrhl volbu předsednictva.

Akklamací byli zvoleni: za předsedu sjezdu zemský a říšský poslanec Karel Adámek, za I. místopředsedu universitní professor Dr. Jaromír Čelakovský, za II. místopředsedu professor J. Braniš, za členy starosta města J. Macháček, starosta »Vocela« arciděkan P. Karel Vorlíček, starosta Společnosti přátel starožitností českých architekt Jan Herain, zástupce archaeologické komise české akademie Dr. K. Chytil a ředitel mincovny rada J. Müller, zapisovatelem Václav Vl. Jeníček, člen výboru »Včely čáslavské«.

Předseda Karel Adámek, byv bouřlivým potleskem uvítán zahájil sjezd a pravil:

Za vzácnou poctu povoláním na stolec předsedy tohoto slavného sjezdu mi osvědčenou, Vám, vysocectění pánové, srdečně děkuji. Zahajuji jednání se vřelým přáním, aby rokování naše bylo korunováno zdarem nejhojnějším, tak aby také tento slavný sjezd svými positivními výsledky stal význačným milníkem u vývoji organisace naší práce vlastivědné a naší akce ku záchraně památek. Pokládám za svou čestnou povinnost, abych již při zahájení sjezdu vyslovil dík slavnému zastupitelstvu a radě tohoto staroslavného města za bratrské nás uvítání, zvláště pak za propůjčení těchto historicky památných dvoran ve Vlašském dvoře k našemu rokování. Kéž by se veškery naše obce s toutéž pietou, obětovností a energií ujaly památek jako Hora Kutná, jež jim musí býti při tomto podnikání světlým příkladem. Blahopřejíce staroslavné této obci k dosavadním obdivuhodným výsledkům v tomto oboru, pevně doufáme, že se jí podaří dílo tak šťastně počaté ku své cti a ku oslavě celého národa také zdárně dokončiti.

Jménem města pozdravil sjezd starosta J. Macháček: Velectění pánové! Tak krásných slov a tolik uznání, nevím, zdali zasluhujeme za svou činnost, za práce vykonané. Vítám Vás, vysocectění pánové, srdečně jménem rady a celého města našeho a dík vzdávám Vám, že jste zvolili město naše ku sjezdu svému. Vy račte věděti, že upadla celá vlast naše i Hora Kutná v bouřlivých dobách a tehdy i město naše leželo v rumech a památný výstavný kostel sv. Barbory zkázu vzal. Dnes zříte, vysoctění pánové, že podařilo se nám ze ssutin vyzdvihnouti skvosty slávy české. Nám hlavní zásluhu za to vzdáváte, ale já tuto pravím, že Vám, vysocectění pánové, Vám náleží ta zásluha první, že hmotně, slovem i perem podporovali jste nás, Vám náleží ten dík, že jsme si památek našich všímali. Ujišťuji Vás, že dílo toto dokonáme, že co doby zlé poškodily, věkům příštím v původní podobě zachováme. Vítám Vás a přeju další práci Vaší zdar!

P. K. Vorlíček: Jménem správního výboru sboru »Vocela« vítám Vás srdečně v tomto městě královském, kde sídlívali králové čeští a k hodům a radovánkám zvali v tyto prostory české měšťany, naše Horníky. Vítám Vás v těchto útulných prostorách, kteréž dějištěm byly slavných sněmů a porad královských. Vlašský dvůr toť ten skvost, kde ze stříbra raženy byly mince české, toť ten svědek doby dávné, kdy meč i slovo králů českých všude platilo, kdy jméno české s úctou cizincům na rtech lpělo. Ano, on prošel mnoho dob, dob slavných i trudných, že i sám v ssutiny obrácen. Dnes v rozradostnění zříme, že jest opět skvostem, jak kdy býval, že přičiněním sl. zastupitelstva i hmotnou podporou přemnohých na sl. sjezdu dnes zastoupených korporací k lesku bývalému přiveden. Přeji, abyste v těchto útulných prostorách se pokochali a k nové práci posílili!

Dr. Jaromír Čelakovský, zástupce musea království Českého: Po tak vřelých slovech nechci trpělivosti Vaší, slovutní pánové, nadužívati, a toliko díky vzdávám za čest volbou mi prokázanou. Jest mi velikou ctí zasedati v tomto presidiu, mezi zástupci zdejšího města, jest mi příjemno seděti vedle přítele pana poslance Adámka, jenž tak osvědčeně a zdárně ve prospěch české věci pracuje, jest mi příjemno seděti vedle p. prof. Braniše, jenž mnohými pracemi obohatil literaturu naši a horlivě na poli české archaeologie pracuje. Jest mým úkolem, abych jako zástupce musea

*) Ze zprávy »Společnosti přátel starožitností českých« v Praze.

království Českého jménem tohoto ústavu, kterýž prvním museem českým jest, projevil pozdrav sl. sjezdu, pozdrav, kterýž zajisté čestným pro toho, kým se sděluje, a zvláště čestným tomu, komu se sděluje. Tomu sl. zastupitelstvu, kteréž připravilo nám tak krásná místa ku sjezdu, provolávám: »Sláva!«

Předseda K. Adámek zahajuje rokování:

»O vlastivědné činnosti v zemích koruny české« referoval JUDr. K. V. Adámek z Hlinska.

Řeč jeho byla opravdovou monografií s velikou pílí a důmyslem sestavená, která, ač vyžadovala téměř plných dvou hodin, posluchače neunavila, ale více k činnosti na poli archaeologie vzpružila.

Uvádíme zde toliko resoluci navrženou a jednohlasně sjezdem přijatou:

Zástupcové musejních spolků a museí a přátelé vlastivědy československé, na druhém sjezdu musejním dne 28. srpna 1898 v Hoře Kutné konaném shromáždění, uváživše veliký význam vědecký i praktický vlastivědné činnosti, pokládají za důležito, aby byla zákonně upravena záchrana památek starodávných a uměleckých a aby byla provedena všeobecná i trvalá svépomocná organisace vlastivědné činnosti v zemích koruny České, zvláště pak:

1. aby veškeré otázky tohoto oboru kulturní činnosti příslušely zákonodárství zemskému;

2. aby zákonem byla upravena součinnost samosprávných sborů při záchraně památek a při řešení úkolů vlastivědných, zejména též, aby byly zorganisovány při samosprávných sborech komise k záchraně památek;

3. aby zákonem byl vývoz památek do ciziny zakázán a aby bylo pečováno o vrácení památek z českých zemí jinam odvezených zase na jich původní stanoviště;*)

4. aby byla zákonem upravena ochrana památek stavebních, zejména též aby přiměřeně byla doplněna ustanovení stavebního řádu a pokud se týče, koncessí a přísného dohledu k prodeji a obchodu starožitnostmi, živnostenského řádu a ustanovení soukromoprávní o právu předkupním a o nabývání vlastnictví nálezem a vyvlastněním;

5. aby byla všeobecně a soustavně uspořádána svépomocná činnost sborů a spolků odborných i jednotlivců, zejména aby stanoven byl přesně místní i věcný rozsah působnosti museí všeobecných (zemských a krajinských) a zvláštních (průmyslových, umělecko-průmyslových a j.);

6. aby vypracovány byly vzorné stanovy a jednací a sbírkové řády museí krajinských i aby byla pořádána společná výroční statistika a zpráva o činnosti veškerých museí v zemích českých;

7. aby byl při museích zorganisován soustavný sběr a zpracování látky vlastivědné dle stejného tazatele všude, stále, soustavně, obezřele a znalecky zjišťované, i aby za mravní i hmotné účasti království a zemí, samosprávných sborů a vědeckých spolků a sdružení dle stejného podrobného programu byly vydávány o místopisných, starožitných, dějepisných, národohospodářských a národopisných poměrech sborníky okresní, jež budou pak základem vlastivědy české;

8. aby tyto snahy šířeny byly přednáškami, brožurami, časopisectvem a výstavami a aby byly pořádány sjezdy českých museí a přátel vlastivědy československé.

Jsouce přesvědčeni, že musejní spolky a musea v zemích koruny České a všichni přátelé vlastivědy československé budou horlivě při řešení těchto úkolů kulturních spolupůsobiti, zmocňujeme Společnost přátel starožitností českých v Praze aby usnesení tato provedla a aby příslušné žádosti, stanovy, řády vypracovala, další společnou činnost řídila a ve vhodné době opět sjezd musejní svolala. —

Dáno v Hoře Kutné, dne 28. srpna 1898.

Sjezd usnáší se, aby byla vydána zvláštní zpráva o sjezdu.

---

*) Posl. Jindř. Maštálka poukazuje, aby památky umělecké, které z dikasterialních budov v království Českém zvláště do Vídně a Laxemburku byly odvezeny, opět vráceny byly na prvotní místa, aby sněm království Českého zároveň byl požádán, by učinil potřebné kroky v této příčině.

Předseda K. Adámek: Podnět p. poslance Maštálky jest velmi důležitý. Jest netoliko naším právem žádati, aby z veřejných budov našich do ciziny, zvláště do Vídně odvezené památky umělecké do těchto budov byly navráceny, ale také na tom trvati musíme, aby zvláště dikasterialní budovy historicky památné byly zachovány a důstojně obnoveny.

Na zachování těchto pámatek musíme tím důrazněji naléhati, čím více jsou zanedbávány. Dosud nemělo úspěchu zakročení zemského výboru, aby byl důstojně obnoven světoznámý letohrádek královné Anny na Hradčanech, marným také zůstalo dosud úsilí ve příčině obnovení míčovny Rudolfovy nad Jelením příkopem a j. Opětně bylo již naléháno, aby tabulové malby Dětřichovy z Křížové kaple na Karlštějně byly z Vídně vráceny. Ano, před nedlouhou dobou byly ještě poslední cennější malby na královském hradě na Hradčanech v pravém smyslu slova ze zdí vylámány a do Vídně odvezeny.

Přimlouvám se, aby byl návrh p. Maštálkův rozšířen i abychom tuto žádali za důstojné obnovení a zachování historicky památných budov státních v tomto království.

Referent JUDr. K. V. Adámek: Jak jsem již v řeči své poukázal, jest předmět její tak obsáhlý, že vyžadovalo by daleko více času, než jaký jest nám k disposici, kdyby měly veškeré otázky detailní tohoto oboru býti vyčerpány.

Znovu poukazuji, že nelze shledávati veškeru spásu v zákonném zákazu vývozu památek. Pokud se týče přání, aby byly zpět získávány památky, poukazuji, že již z jiných zemí některé památky české byly získány. Souhlasím, aby do resoluce připojil se požadavek, by snaženo se bylo o zpětné získávání českých památek.

Jan Herain, starosta Společnosti přátel starožitností českých v Praze: Sp. př. star. čes. mileráda úkol jí sjezdem uložený přijímá, bude o jeho provedení pečovati a též zvláštní zprávu o sjezdu vydá.

»O záchraně stavitelských našich památek« referoval P. Karel Vorlíček, předseda arch. sboru »Vocel« v Kutné Hoře.

Když apoštolé slovanští Cyrill a Method národ český na Moravě a v Čechách z temnoty pohanské do ovčince Kristova odvedli, počali otcové naši první své svatyně stavěti slohem románským, který byl stavitelským slohem církve katolické v západních krajinách Evropy, a po němž následoval sloh přechodní, gotika, renaissance a barok.

Chrámy ve všech těchto slozích namnoze uměle zbudovanými poseli zbožní a důmyslní naši otcové milenou vlast, a nám je jakožto drahé dědictví přes nepřízeň věků odkázali. Věděli dobře, že umění jest vznešeným kazatelem božím, který káže velebnou řečí krásy, poslancem, jehož Bůh k člověku vysílá, aby jej ušlechtil a zdokonalil. Není tedy umění sobě samo účelem, nýbrž jest pomůckou obecně vzdělavatelnou. Každý kostel uměním svým musí vzdělávati. Církev pojala umění do služby víry ku mravní podpoře, ku poučení lidu.

Jsou-li památníkové starého umění českého vzácným dědictvím národa, dlužno poklad ten střežiti a opatrovati.

S plným uspokojením musíme doznati, že minula doba úpadku posvátného umění, že mnohé osady závodí, aby chrámy jejich byly před zkázou zachovány, aby zářily krásou barev, oltáře nádherou výzdoby, roucha bohoslužebná uměleckým vyšíváním; nicméně v mnohých osadách s obnovou vzácných památek z důvodů nepochopitelných otálejí, ač potřebných prostředků k tomu dosti po ruce mají.*) Ruce k dílu! vždyť doba přítomná není mrtva, ani nepřízniva snahám uměleckým.

Aby se tak ale všude stalo a všude usilovalo o náležité slušné zvelebení památek drahocenných, uvažujme: jakým způsobem má se díti správná obnova chrámů po stránce umělecké a finanční.

Zákonodárství světské i církevní v tom souhlasí, aby obnovy památek uměleckých bez porušení původního rázu s požadavky přesného umění církevního se shodovaly, aby všeliká větší obnova řízena byla osobou jedině kompetentní, architektem umělcem v oboru tom osvědčeným.

Rozhodnutí tak vážnému, jež naplňuje zajisté každého přítele církevního umění potěšením, lze děkovati, že na mnohých místech zvelebily se svatyně Páně způsobem utěšeným a duchu umění křesťanského odpovídajícím.

Přistupuje k choulostivé otázce finanční, dovoluji si položiti otázku: I. Jak se má provésti obnova farního chrámu s dostatek sešlého, který dostatečného jmění nemá, ale jest v kanonickém spojení s bohatým filiálním kostelem?

Jistý farní chrám sešel tak, že nebezpečno bylo v něm dliti, poněvadž skruží mohutných oken sesutím hrozilo.

K vyzvání duchovního správce patron shlédl dotčený chrám a shledal, že chrám nalézá se ve velkém nebezpečí. Usneseno požádati c. k. okr. hejtmanství, aby vyzvalo c. k. stavební úřad, by úředníkem svým bez odkladu dal dotyčný chrám ohledati a podal o něm dobré zdání. Ohledání úřední stalo se za přítomnosti patrona c. k. inženýrem, jenž ohledav bedlivě řečenou svatyni, protokolárně prohlásil, že zabezpečení chrámu po stránce stavební jest nevyhnutelné. Patron nechal ihned sdělati podrobné plány a rozpočty architektu umělci, jenž v krátké době plány a rozpočty na př. na 7.988·03 zl. také předložil.

(Pokračování.)

*) Tak v sousedstvu Kutné Hory jest filiálka mající 258.000 zl. jmění — sama jest na spadnutí a farní chrám, ku které náleží, v bídném stavu.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc říjen.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: pro dp. Fr. Šerého, faráře v Šťáblovicích (rak. Slezsko); dva pro vys. dp. Fr. Brusáka, gener. vikáře na Hradčanech; jeden pro vys. dp. monsign. dra Fr. Krásla, preláta na Hradčanech. — Stříbrné ciborium: pro dp. Fr. Grydila, faráře ve St. Vsi na Moravě. — Monstrance: pro vys. dp. monsignora dra Fr. Krásla, preláta na Hradčanech; stříbrná: pro dp. Fr. Vyplela, faráře v Lobodicích na Moravě. — Nádobky na sv. oleje: pro vp. Lud. Hnitku, kaplana v Malesicích. — Patenky k zaopatřování nemocných: pro důst. farní úřad v Tatobytech a pro dp. Václ. Hedvíka, faráře v Chržíně. — Pacifikal: pro dp. Fr. Koupila, faráře ve Slavkově (rak. Slezsko). — Svícny oltářní: pro blahorodou paní Annu Kolářovou v Praze. — Konvičky mešní: pro dp. J. Kuřila, faráře v Chotěšicích. — Kříž na rakev: pro dp. Fr. Kašťáka, faráře v Sobčicích.

Rozličné. Missaly: dva pro vys. dp. dra Václ. Frinda, kanovníka na Hradčanech. — Pultíky pod missal: pro vys. dp. dra Václ. Frinda, kanovníka na Hradčanech a pro dp. Václ. Hedvíka, faráře v Chržíně.

Paramenty. Kasule: červená a fialová: pro vp. Jos. Vajse, kaplana u sv. Haštala v Praze; bílé: pro blahorodého p. Fuku, prvního kostelníka u sv. Víta v Praze a pro důst. piaristskou kolej v Ml. Boleslavi; černá: pro dp. Tom. Daďáka, faráře v Hradisku na Moravě; bílá: pro dp. Jana Otčenáška, faráře v Hořičkách; černé: pro vys. dp. dra Václ. Frinda, kanovníka na Hradčanech a pro vys. dp. monsign. dra Jos. Pachtu, kanovníka a prof. bohosloví v Praze. — Pluvial černý: pro dp. Karla Krále, faráře v Lužci. — Vela: pro vysokorod. paní hraběnku Hoyosovou v Lušicích, pro vdp. Václ. Kudrnu, děkana v Bělé, pro dp. Ferd. Schmidta, administr. v Zadním Chodově a pro blahorodou paní Gabrielu Langrovou, choť nadučitele v Radči. — Bursa k zaopatřování nemocných: pro dp. Jana Pavlíčka, faráře v Cerhovicích. — Pláštíček na ciboř: pro dp. Ferd. Schmidta, administr. v Zadním Chodově. — Antipendium: pro důst. farní úřad v Předměřicích. — Korouhve bílé: pro důst. farní úřad v Předměřicích. — Baldachyn fialový: pro vys. dp. dra Mik. Karlacha, kanovníka na Vyšehradě. — Příkrovy: pro dp. dra Karla Řeháka, faráře u sv. Ducha v Praze a pro dp. Fr. Kašťáka, faráře v Sobčicích. — Pytlíček pro kostelníka: pro dp. Fr. Grydila, faráře v St. Vsi na Moravě. — Birety: pro dp. Ed. Šittlera, faráře na Žižkově, pro dp. Václ. Jílka, faráře v Petrovicích, pro blahorodého pana Bern. Glasra v Haslavě, pro důst. duchovní správu všeobecné zemské nemocnice v Praze, pro dp. Václ. Hedvíka, faráře v Chržíně a pro dp. Gust. Hudce, faráře na Hrádku. — Komže pro ministranty: pro důst. bisk. konvikt v Ml. Boleslavi.

Prádlo kostelní. Humeralia: pro vys. dp. dra Mik. Karlacha, kanovníka na Vyšehradě; 2 alby a rocheta: pro vp. Jos. Vajse, kaplana v Praze; 3 alby a 3 rochety: pro vysokorod. pí. hraběnku Kinskou v Praze; alba a rocheta: pro blahorodou pí. Marii Maschkovou v Žebráce; alba: pro sl. paramentní spolek v Krosně v Haliči; korporalia, purifikatoria, pally a p.: pro dp. Ferd. Schmidta, administr. v Zadním Chodově; alba, purifikatoria a j.: pro dp. Václ. Hedvíka, faráře v Chržíně; 2 alby a 2 rochety: pro dp. J. Beneše, rektora koleje piaristské v Benešově.

Zpráva za měsíc listopad.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: pro dp. Jos. Hanuše, katechetu v Nuslích, pro sl. okresní výbor ve Slaném, a dva pro veledůst. děkanský úřad v Ledči. — Ciboria: pro sl. okresní výbor ve Slaném a pro vys. dp. monsign. dra Fr. Krásla, preláta schol. na Hradčanech. — Patenky ku zaopatřování nemocných: pro sl. okresní výbor ve Slaném a pro vys. dp. monsign. dra Fr. Krásla, preláta schol. na Hradčanech. — Nádobky na sv. oleje: pro sl. okresní výbor ve Slaném a pro dp. Ad. Horáka, faráře ve Zdounkách na Moravě. — 6 svícnů oltářních: pro sl. okresní výbor ve Slaném. — Lampy oltářní: pro sl. okresní výbor ve Slaném, a dvě pro nejd. p. Frà Ferd. Wartera, inf. převora ryt. řádu maltézského v Praze. — Kaditelnice: pro sl. okresní výbor ve Slaném, dvě pro nejd. p. Frà Ferd Wartra, inf. převora ryt. řádu maltézského v Praze, a stříbrná pro vdp. Václ. Oharka, děkana ve Znojmě. — Kropenka: pro sl. okr. výbor ve Slaném. — Kropáček: pro vp. Rich. Šarapatku, kaplana v Ostrově. — Mešní konvičky: pro sl. ředitelství Akademie hrab. Straky v Praze a pro sl. okresní výbor ve Slaném.

Rozličné. Missaly: pro dp. Linh. Vláčila, faráře v Metikalově, pro sl. okresní výbor ve Slaném, pro sl. ředitelství c. k. vyšší reálky na Král. Vinohradech a pro vys. důst. děkanský úřad v Ledči. — Pultíky pod missaly: pro dp. Ambr. Kozlera, faráře v Počaplech a pro vys. důst. děkanský úřad v Ledči. — Umyvadlo do sakristie: pro vp. Rich. Šarapatku, kapl. v Ostrově. — Pět oltářních zvonků: pro vdp. P. Jana Cibulku, rektora na Velehradě.

Paramenty. Kasule: bílá: pro vp. Ant. Režného, kaplana v Čelakovicích; bílá a fialová: pro vys. dp. dra Václ. Frinda, kanovníka na Hradčanech; bílá: pro vys. dp. Vinc. Švehlu, kanovníka a faráře na Smíchově; černá: pro blahorodého p. J. Čurdu, starostu v Čelakovicích; zelená: pro sl. ředitelství c. k. vyšší realky v Praze; fialové: pro dp. Karla Krále, faráře v Lužci, pro dp. Jos. Kučeru, faráře v Pernarticích a pro vysoce uroz. pí. hraběnku Clam-Martinicovou v Praze. — Pluvialy: bílý: pro vys. dp. Jos. Droběnu, kanovníka v Kroměříži, a fialový: pro dp. Jos. Kučeru, faráře v Pernarticích. — Červené vyšité pontifikální střevíce: pro vys. dp. Floriana Scharwortha, kanovníka na Hradčanech. — Vyšitá štola: pro blahorodou slečnu Marii Herovou v Chrudimi. — Vela: pro důst. farní úřad v Netvořicích, pro vysokorodou paní baronku Derczenovou v Dol. Počernicích a pro vysokorodou paní baronku Nádhernou v Janovicích. — Bursa k zaopatřování nemocných: pro sl. okresní výbor v Slaném. — 24 vložek do missalů: pro vdp. P. Lohela Schmidta, převora na Strahově. — Biret: pro vys. dp. Vinc. Švehlu, kanovníka a faráře na Smíchově. — Příkrov: pro vdp. Jana Vychodila, děkana v Želechovicích na Moravě. — Komže pro ministranty: pro dp. Františka Kašťáka, faráře v Sobčicích.

Prádlo kostelní. 4 cingula: pro dp. Jos. Kučeru, faráře v Pernarticích; alba, 2 korporale, 4 humerale a j.: pro dp. Jak. Kružíka, faráře v Rakvicích; cingula: pro dp. dra Jos. Kloudu, administratora ve St. Kníně; 2 alby, rocheta, 5 tobalií, 4 humerale, 4 korporale, 4 pally a j.: pro vys. dp. monsign. dra Fr. Krásla, preláta schol. na Hradčanech; 10 korporalií a 6 humeralií: pro sl. paramentní spolek v Krosně v Haliči.

Seznam předplatitelů „Methoda“ r. 1900.

Čechy.

Arcidiecése Pražská.

Praha.

	Počet výtisků
J. Exc. kníže-arcibiskup Lev svob. pán Skrbenský z Hříště	1
Bursík a Kohout, knihkupectví	1
Cyrillo-Methodějské knihkupectví	2
Doubrava Jos., Dr., kanovník metrop.	1
Drozd J., Msgr. profesor	1
Ekert Fr., farář	1
Fanta Josef, architekt	1
Farský Josef, ředitel semináře	1
Grosman a Svoboda, knihkupectví	1
Grünfeld Jindřich, stříbrník	1
Gýra Ferdinand, sazeč písma	1
Hora Ant., kapitolní probošt	1
Houdek František, ciseleur a pasíř	1
Kalousek Jos., Dr., c. k. prof. univ.	1
Kebrle Ant., vikarista	1
Knihovna bohoslovců	1
Krejčík Josef, závod sochařský	1
Kryštůfek Fr., Dr., prof. theologie, kanovník	1
Kuchynka Josef, kanovník na Vyšehradě	1
Kuchynka R., městský úředník na Král. Vinohr.	1
Labler Aurel., P., převor	1
Matějka Bohumil, Dr., univ. docent	1
Museum umělecko-průmyslové	1
Müller Václav, c. k. profesor gymn.	1
Münzberger Bedř., architekt	1
Pecenka Ad., c. k. stav. rada na Král. Vinohradech	1
Podlaha Ant., Dr., katecheta	1
Rektorát kongregace Redemptoristů	1
Residence Tovaryšstva Ježišova	1
Řivnáč Fr., kněhkupectví	2
Ředitelství c. k. akad. gymnasia	1
Ředitelství c. k. real. a vyš. gymn. v Křemencové ul.	1
Sbor doktorů bohosloví	1
Schmidt Lohel, P., sekretář na Strahově	1
Schwarzenberg Karel, J. J., kníže	5
Společnost přátel starožitností českých	1
Staněk Bohumil, ingenieur na Král. Vinohradech	1
Starý Sigmund, P., generální opat	1
Šimák Josef, Dr. profesor	1
Šittler Eduard, farář v Žižkově	1
Teisingrová Anna, majitelka domu v Karlíně	1
Tengler Jan, stříbrník	1
Topič F., kněhkupec	1
Tumpach Josef, Dr., c. k. universitní profesor	1
Učitelský sbor měšťanských škol chlapeckých a dívčích v Nuslích	1
Umělecká beseda	1
Vacek Fr., gymn. katecheta	1
Vinař Josef, MUDr.	1
Vlček Václav, redaktor »Osvěty«	1
Warter F., P., inf. převor maltézský	1
Werner Ferd., kaplan	1
	57

V arcidiecési:

Appel Karel, farář v Plané	1
Bejvl Š., vikář a farář ve Vinoři	1
Bernart B., správce cukrovaru v Plaňanech	1
Biedermann Maxm., katecheta v Příbrami	5
Brázda Dominik, farář v Drahno-Újezdě	1
Čenský Bohumil, farář v Kostelci u Křižků	1
Čermák Václav, farář v Slivici	1
Černohouz Jan, děkan v Hostivaři	1
Chalupecký Fr., farář v St. Kolíně	1
Sneseno	13
Přeneseno	13
Chlupáč Jan, farář v Sánech	1
Dvořáček Josef, stavitel a odb. učitel v Kolíně	1
Dvořák Jan, kaplan v Unhošti	1
Dušek M., vikář a farář v Charvatcích	1
Eybl J. Ev., farář v Křečhoři	1
Förster Jan, důchodní velkostatku v Pečkách	1
Handrejch Fr., děkan v Kouřimi	1
Holý Prokop, kaplan v Příbrami	1
Hoppe Fr., farář ve Vrbně	1
Ibl Kašpar, farář v Oužicích	1
Johanna baronessa z Hrubí-Jelení v Červ. Pečkách	1
Kebrle Josef, farář v Přistoupimi	1
Klášter františkánský v Hájku	1
Knihovna J. J. Mořice kníž. z Lobkovic v Roudnici	1
Kotrch Václav, farář v Nechvalicích	1
Ludvík Jakub, farář v Ouněticích	1
Martinovský Bohumír, učitel v Staré Boleslavi	1
Moc Josef, děkan v Budyni	1
Museum městské v Plzni	1
Müller Václav, katecheta v Praze	1
Opp Josef, farář a vikář na Peruci	1
Petráš Josef, děkan v Kostelci n. L.	1
Pohl František, farář ve Světci	1
Prskavec Josef, farář ve Volešce	1
Přecechtěl Jakub, farář v St. Přerově	1
Raus Eduard, děkan v Rokycanech	1
Ráž Jan, hraběcí správce v Slavětíně	1
Rošický Fr., kanovník a probošt v Roudnici	1
Roškot Jan, děkan Karlštejnský v Sedlčanech	1
Růžička J. H., cukrovar v Radboři	1
Sládek Josef, farář v Svojšicích	1
Štědrý Fr., farář ve Slavětíně	1
Tischer Jan, děkan v Načeradci	1
Vaněk Ferd., prof. v Klatovech	1
Vávra Prokop, katecheta v Libni	1
Vojáček Fr., farář v Janovicích	1
Wagner Adolf, farář v Úhonicích	1
Zbejval Josef, farář v Lišnici	1
Žaček Fr., farář v Hluboči	1
Úhrnem 109.	52

Diecése Litoměřická.

Litoměřice.

J. Exc. biskup Dr. Emanuel Schöbl	1
Sitte Václav, protokolista kons.	1
	2

Diecése:

Buchta Ant., farář v Řitonicích	1
Buška Petra synové na Sychrově	1
Diviš-Čistecký Václav, přednosta stanice v Pardubicích	1
Hammerschmied Josef, farář v Horní Libichově	1
Hartmann Fr., kaplan v Dobrovici	1
Hladík Fr., farář na Loukovci	1
Jodas M. A., knihař v Libáni	1
Klement V., kněhkupec v Ml. Boleslavi	1
Mikolášek Václav, farář v Markvarticích	1
Novotný Jan, knihkupectví v Ml. Boleslavi	1
Oplt Václav, děkan v Libochovicích	1
Rydvan Jos., Dr., farář v Kostomlatech	1
Svoboda Josef, děkan v Turnově	1
Štolc Fr., farář v Brozanech	1
Zuklín Fr., farář v Bořislavi	1
Úhrnem 17.	15

Diecése Královéhradecká.

Hradec Králové.

Domečka L., městský sekretář	1
Sneseno	1

Přeneseno . . 1
Frýdek Ant., papež. prelát, kapit. děkan . . . 1
Kerner Fr., kons. rada a sekretář 1
Mrštík Josef, Dr., profesor 1
Musil Matěj, kanovník 1
Orel Dobroslav, docent bohosloví 1
Ruth Vinc., Dr., prof. theologie 1
Sekera Vladislav, c. k. professor 1
Šrůtek Josef, infuł. arcijáhen 1
Suchánek Antonín, rektor semináře 1
Tondl Fr., c. k. profesor 1
11

Diecése:

Archaeologický a musejní spolek v Hořicích . . 1
Beseda měšťanská v Kutné Hoře 1
Bukovský Frant. knihkupec v Novém Bydžově 1
Bursík Ferdinand, P., opat v Želivě 1
Dobřenská Anna, baronka v Potštýně 1
Dvořák Ant., děkan v Nebovidech 1
Dvořák Št., farář na Rychmburku 1
Hakl Bohumil, Msgr., děkan a vikář v Hořicích . 1
Hejtmánek Jan, vikář v Německé Bělé 1
Hrubá z Jelení Johanna, baronka v Pečkách . . 1
Jelínek Václav, kaplan v Hořiněvsi 1
Klein Jan, Msgr., arcikněz, pap. protonotář v Čiňovsi 1
Krátký Čeněk, farář a vikář v Lovčicích 1
Krunert Blažej, farář ve Velimi 1
Louvar Leop., sochař v Něm. Brodě 1
Městské museum ve Vysokém Mýtě 1
Musejní společnost pro okres Humpolecký v Humpolci 1
Nejedlý Ludvík, malíř v Novém Bydžově 1
Nývlt Method, P., konventuál v Želivě 1
Pilný Čeněk, učitel v Kostelci 1
Preclík Karel, farář v Církvici 1
Průmyslové museum v Chrudimi 1
Ryzner Frant., farář ve Vápně 1
Spěvák A., knihkupec v Hoře Kutně 1
Sucharda Ant., sochař v Nové Pace 1
Vančura Ant., děkan v Něm. Brodě 1
»Včela«, archaeol. spolek v Čáslavi 1
»Vocel«, archaeol. spolek v Kutné Hoře 1
Vokál J. v České Třebové 1
Úhrnem 40. 29

Diecése Budějovická.

Budějovice.

J. Exc. biskup dr. Martin Říha 1
Literární Jednota bohoslovců »Jirsík« 1
Rodler Adolf, Msgr., kanovník 1
Ředitelství c. k. čes. gymnasia 1
4

Diecése:

Dědek Bohumil, úředník kníž. na Hluboké . . . 1
Duben Jan, emer. vikář v Sušici 1
Geringer Karel, farář v Modré Hůrce 1
Hašek Václav, děkan v Třeboni 1
Hille Jan, farář v Kádově 1
Hlinka Vojtěch, bisk. notář na Hrádku 1
Klášter OO. Františkánů v Bechyni 1
Kovář Josef, farář ve Svojšicích 1
Lhotský Josef, vikář a děkan v Týně n. Vlt. . . 1
Majer Antonín v Čižové 1
Mařík Jos., děkan v Netolicích 1
Městské museum v Klatovech 1
Mocker Adolf, stavitel v Třeboni 1
Pauli Hugo de, farář v Kolíně 1
Pavel Rafael, P., ve Vyšším Brodě 1
Sedláček Aug., školní rada v Písku 1
Sedláček J., kníž. švarc. stavební inženýr v Hluboké 1
Sneseno . . 17

Přeneseno . . 17
Spiess Julius, kníž. stavitel v Č. Krumlově . . . 1
Stiller Er., vikář v Planici 1
Vondráček Pavel, farář v Hodušíně 1
Zbonek Vendelín, farář v Štěkni 1
Úhrnem 25. 21

Čechy úhrnem: 191.

Morava.

Arcidiecése Olomoucká.

Olomouc.

J. Osvíc. kníže-arcibiskup Dr. Theodor Kohn . . 1
Kachník Josef, Dr., profesor bohosloví 1
Knihovna seminářská 1
Vyvlečka Josef, vikář na dómě 1
4

Arcidiecése:

Blažek Vilém, Msgr., kanovník, řed. sem. v Kroměříži 1
Břečka Jan, farář v Chvalkovicích 1
Čech Josef, farář v Hranicích 1
Červenka Ladislav, mistr umění cirk. v Napajedlích 1
Daněk J., farář v Hovězí 1
Domluvil E., prof. náboženství v Meziříčí 1
Harna Ferd., farář v Chvalkovicích 1
Hoch Fr., farář v Jaroměřicích 1
Jeřábek Fr., c. k. okr. ingenieur v Uh. Hradišti 1
Kašpar Josef, farář v Radiměři 1
Klemš Jos., farář v Cotkytlí 1
Levý Frant., c. k. telegr. úředník v Přerově . . 1
Mrázek Florián, farář v Belotíně 1
Novák Filip, kooperator ve Vlčňově 1
Ředitelství myslivecké školy v Sovinci 1
Sauer Ig. V., farář v Napajedlích 1
Sedláček Jan, farář ve Špičkách 1
Snopek Fr., kníž. arcib. archivář v Kroměříži . . 1
Strouhal Jan, farář v Kladkách 1
Vychodil Jan, farář v Želechovicích 1
Úhrnem 24. 20

Diecése Brněnská.

Brno.

J. Exc. biskup Dr. František Sal. Bauer 1
Adamec Ant., ředitel semináře 1
Alumnové semináře 3
Hodr Jakub, Dr., profesor bohosloví 1
Knihovna chlapeckého semináře 1
Pospíšil Josef, Dr., kanovník 1
Rambousek Anselm, P., opat 1
Šuderla Robert, kanovník 1
Winiker C., knihkupectví 1
Zeibert Fr., Msgr. Dr., kapitolní děkan 1
12

Diecése:

Adámek Mansvet, převor v Jihlavě 1
Beránek Karel, Dr., kanovník, děkan v Újezdě . 1
Bezděk Václav, farář v Jamcích 1
Hrdlička Alois, děkan v Telči 1
Klášter františkánský v Dačicích 1
Klíma Frant., farář v Strachotíně 1
Korčian Benedikt, P., opat v Rajhradě 1
Korec Fr., farář v Řeznovicích 1
Korejzl Emil, kooperator v Miroslavi 1
Miča František, farář ve Zhoři 1
Michálek Fr., farář v Čebíně 1
Mrázek Jan, farář v Třešti 1
Oharek Václav, farář ve Znojmě 1
Pátek Bernard, farář ve Křtinách 1
Pavelka J., kooperator v Rudíkově 1
Sneseno . . 15

Přeneseno . .	15
Pavelka Pavel, farář na odp. v Líšni	1
Spálenka Anselm, P., kvardián v Dašicích . .	1
Stojan Ant. Cyr. farář v Dražovicích	1
Vlk Josef katecheta v Třešti	1
Vymětal Theodor, farář v Bedřichově	1
Wolf Al., farář v Dalešicích	1
Úhrnem 33.	21

Morava úhrnem: 57.

Slezsko.

Pospíšil Gerard, farář v Orlově	1
Štoček Jindřich, farář v Dittersdorfě	1
	2

Jiné země.

Cipín A., kněz v Reedville v Americe	1
Ditko Ant., Msgr., pap. komoří a farář v Langenlois	1
Sneseno . .	2
Přeneseno .	2
Graus Jan, předseda spolku pro církevní umění v Štyrském Hradci	1
Houdek Vítězslav, c. k. odborný rada ve Vídni	1
Jaeger Jan Nep. O. S. B. Chicago (Amerika) . .	1
Konrád Eberhard, farář v Singhartingu (Horní Rakousy)	1
J. O. Anna svobodná paní Gudenusová, roz. hr. Schönbornova v Tannhausen (Štyrsko)	1
Sokołowski Maryan, prof. a dv. rada v Krakově .	1
Wolf František, beneficiat v Obertraunu (Hor. Rakousy)	1
	9

V Čechách . . 191 předplatitelů
Na Moravě . . . 57 »
Ve Slezsku . . . 2 »
Jinde . . . . 9 »
Úhrnem . . 259 předplatitelů.

Uzavíraje XXVI. ročník „Methoda“ mám za svou povinnost, abych vzdal vroucné díky všem věrným spolupracovníkům, kteří pracemi svými do časopisu laskavě a obětovně přispívali, zejmena p. t. pp.: Františku Langovi, faráři v Milavčích, Cyrillu Merhautovi, učiteli v Kostelci u Křížků, profesoru dru J. V. Šimákovi, Jaromíru Špičkovi, c. k. soudnímu adjunktovi na Král. Vinohradech, Františku Štědrému, faráři ve Slavětíně, Bohumilu Štěrbovi, architektu v Karlíně, kaplanu Josefu Vajsovi, profesoru dru Z. Wintrovi a Karlu Zamastilovi, městskému sekretáři na Mělníce. K díkům připojuji zároveň prosbu za další součinnost spolupracovnickou.

Letošnímu a lonskému ročníku „Methoda“ dostalo se též jiné pomoci zapůjčením několika štočků a fotografických snímků. Slavná Archaeologická komisse České Akademie půjčila redaktoru k illustracím kostela Kouřimského 6 drobných štočků — bokový portálek, lvíčka, okrouhlé okno, spodek piliře, 2 hlavice a 3 krakorce —, roku lonského nynější půdorys a románskou kryptu s detailem, začež vzdává podepsaný slavnému sboru a panu praesidentovi, Josefu Hlávkovi, povinné díky. Zároveň děkuje p. dru B. J. Matějkovi za laskavé půjčení fotografických snímků téže krypty.

Že by zájem křesťanského umění toho vyžadoval, aby skromný počet dosavadních předplatitelů se alespoň zdvojnásobnil, není ani třeba zvláště podotýkati. Předcházející seznam předplatitelů bezděčně se za to přimlouvá.

F. J. Lehner.

„METHOD“,

ročník XXVII., vycházeti bude roku příštího jako dosud.

Předplatné 4 K 40 haléřů na celý ročník přijímá redaktor »Methoda« F. J. Lehner na Královských Vinohradech (na faře).

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ na Král. Vinohradech.

»METHOD« vychází šestkráte do roka ve lhůtách dvouměsíčních. **Předplatné,** které činí poštovní poukázkou na celý rok **4 kor. 40 hal.,** přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech** (na faře), kam i **reklamace** se zasýlají.

Knihtiskárna »Politiky« v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 1. a 2. V Praze, dne 15. ledna 1901. Ročník XXVII.

OBSAH: Exkurse gotické. 5. Klášter »Porta coeli« u Tišnova na Moravě. — Kostel v Hlinsku. — Vinařice (Vinořce, Vinařce) v okresu Lounském. — Z polské literatury umělecké a archaeologické. Pokračování.) — Různé zprávy. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc prosinec 1900 a leden 1901.

Exkurse gotické.

5. Klášter „Porta coeli“ u Tišnova na Moravě.

Napsal F. J. Lehner.

Královna Constantia, dcera Bely III., krále uherského, a vdova po Přemyslu Otakaru I., králi českém, obmýšlela při kostele sv. Petra na Poříčí založiti klášter jeptišek řádu Cisterciensk ého a koupila za tím účelem r. 1233 týž kostel s dvorem a hospodářstvím k němu náležejícím, též ves Rybník, Hloupětín a Borotice s menšími vesničkami od rytířů neboli bratří řádu a domu německého, kteří odtud se vystěhovali a vystavěli sobě nedaleko dosavadního sídla svého pro komendu Pražskou nový příbytek s kostelem sv. Benedikta (v ochozu nynějšího ústavu šlechtičen na Josefském náměstí v rohu u Kralodvorské ulice). Později však změnila královna úmysl svůj, poněvadž toto místo nezdálo se ji býti dosti příhodné ku pohodlnému sídlu jeptišek a ustanovila se na tom, že založí klášter v krajině od hluku hlavního města vzdálené; kostel pak sv. Petra se statky od řádu německého koupenými ustanovila pro nový špitál sv. Františka, který toho roku založila dcera její Anežka. Místem takovým bylo údolí, lesnatými pahorky obklopené, řečené Tišnov, na Moravě.[1]) Za tím účelem koupila Constantia od řádu Johannitů statky Tišnov a Březinu, které syn její, markrabě Přemysl, roku následujícího (1234) valně rozmnožil, vyměniv k žádosti její statky své s Tišnovem sousedící za Třebovou, jíž zvěčnělý otec jeho, král Přemysl Otakar, pokud živ byl, ku stavbě kláštera ustanovil.[2]) Štědrostí touto stal se mar-

[1]) *Erben. Regesta, 801), 1233, 6 Febr., Pragae, pag. 376:* Nos Constantia, dei gratia regina Boemorum, conjux quondam bonae memoriae regis Ottacari... Conceperamus siquidem Pragae in ecclesia, quae dicitur sancti Petri, in qua fratres hospitalis S. Mariae de domo Teutonica morabantur, locare Cisterciensis ordinis moniales, ad quarum alimoniam ab eisdem fratribus Glupetin cum suis pertinentiis... comparavimus pro mille et quingentis marcis... Verum quia in ecclesia S. Petri Pragae dominae religiosae ordinis Cisterciensis commode non poterant commorari, ipsis in Morauia, in loco, qui Tusnowic dicitur, competentem constituimus mansionem; bona vero, quae a praedictis hospitalariis emeramus... S. Francisci contulimus hospitali.

[2]) *Erben. Regesta, 861), 1234, 31 Oct. In Znoem., p. 403:* Ad pias preces inclitae matris no-

krabě Přemysl spoluzakladatelem kláštera,[1]) který dle výslovného přání zbožné královny nazván jest »Branou nebeskou« (Porta coeli), jako někdy benediktinský klášter Postoloprtský pojmenován jest »Branou apoštolskou« (Porta Apostolorum). Názvu tohoto dostalo se oběma klášterům dle nádherných vchodů, jimiž do řeholních kostelů se vcházelo, jak z dalšího vypravování zřetelně se objeví.

Jeptišky zavítaly do nového sídla svého bez průtahu, nečekajíce, až bude kostel a klášter zcela vystavěn. Nasvědčují tomu dvě listiny roku 1235 vyhotovené. První listinou věnuje markrabě Přemysl abatyši a sestrám řádu Cisterciensk ého v Tišnově ves Lomnici s veškerým příslušenstvím,[2]) druhou pak přijímá papež Řehoř IX. klášter »Porta coeli« do ochrany své a potvrzuje zároveň svobody a majetek jeho.[3]) Jeptišky bydlily v tom čase bezpochyby v prozatímních, dřevěných příbytcích, jako někdy Cisterciáci Osečtí a jiní řeholníci. Constantia mezi tím pokračovala bezpřetržitě v stavbě nádherného chrámu a skvostného ochozu klášterního. Bohatá výzdoba architektonická vyžadovala velikého nákladu, který královská zakladatelka ochotně uhražovala. Když posléze roku 1238 velikolepé dílo chýlilo se k zakončení, přispěl také král Václav ochotně zbožňované matce své, aby krásná stavba šťastně se dovršila, a potvrdiv zároveň veškeren majetek, kterým klášter byl obdarován.[1]) Současně konaly se také již přípravy k slavnostnímu posvěcení chrámu, které papež uložil biskupu Pražskému za souhlasu biskupa Olomouckého a udělil 40denní odpustky všem věřícím, kteří k slavnosti zbožně připutují, požádav též krále českého, aby prominul poutníkům mýto po čtyři neděle před posvěcením a tolikéž i po něm.[2]) List papežský jest datován 5. listopadu. Krátce před tím (dne 15. října) přijal Řehoř IX. opětně a to slavným způsobem klášter Tišnovský do své ochrany.[3]) Není povědomo, zdali svěcení konalo se ještě na sklonku tohoto anebo na počátku roku následujícího. Že však roku 1239 kostel i s klášterem byl nejen dokončen, ale i posvěcen, oznamuje listina Olomouckého biskupa Roberta toho roku sepsaná, jíž velepastýř potvrzuje patronátní právo kostela sv.

strae Constantiae, reginae Boemorum, monasterio, quod Porta coeli vocatur, — dedimus fundum et locum in Tussnouich, quem fecimus certis limitibus distingui ab aliis possessionibus nostris adjacentibus, ne inposterum aliqua inde superveniat dubitatio, unde praefatum monasterium possit gravari vel inquietari. — Vice concambii dedimus monasterio praenominato pro loco, qui vocatur Trebow, quem pater noster, vir magnae virtutis et famae, qui ob probitatem suam in toto orbe terrarum claruerat, dum viveret, ad claustrum praefatum aedificandum designaverat; quod concambium ut sit ratum et inconcussum, frater noster, serenissimus rex Boemorum, Wenczelaus nomine, sua auctoritate de nostra bona et mere voluntate confirmavit eidem claustro, quod nos semper habebimus stabile et inviolatum...

[1]) *Erben Regesta, 1013), 1240, 7 Dec. Apud Brunnam, p. 470:* Wenczelaus IV, rex Boemiae monasterium Tusnovicense, »quod domina et Mater nostra, clarae memoriae Constantia, quondam regina Boemiae, viam universae carnis ingressa, una cum filio suo, fratre nostro Premizl inclitae recordationes, quondam marchione Moraviae, fundavit, dotavit et ditavit,« in protectionem suam recipit, omnia ejus bona confirmamus. Quorum nomine sunt haec:...

[2]) *Erben. Regesta, 879), 1235, 6 Jun. Apud Brunnam, p. 415:* Premisl, marchio Moraviae, »abbatissae et sororibus Cisterciensium ordinis in Tusnovice« confert »quandam villam, Lomnice nomine, cum omnibus appendiciis suis, — omni excepta conditione... Illustris autem mater nostra, sicut domina pia et benigna, considerans in aliquibus rebus defectum nostrum, dedit nobis centum marcas argenti, ne ipsa videretur nobis esse gravis et onerosa, et ne possimus ei imputare, quod nostri marchionatus minueret impendia...

[3]) *Erben. Regesta, 884), 1235, 27 Aug. Perusii, p. 416.*

[1]) *Erben. Regesta, 939), 1238, 4 Apr. Pragae, p. 437:* Quoniam una cum fratre nostro Premizl, illustri marchionis Moraviae, ad pias preces dominae ac matris nostrae Constantiae, inclitae reginae Boemorum, pro fundando monasterio monialium grisei ordinis in loco, qui Tusnowitz dicitur, Brunensis districtus, cum devotione et benivolentia toto animo inclinati, tam laudabili intentioni favorabilem exhibuimus ac benignum hilari liberalatate consensum, id principaliter intuentes, quoniam praetaxata domina mater nostra — sumptibus largitissimis in ipsis claustralibus aedificiis sine intermissione laborat ad consumationem operis inchoati. Quoniam vero semiplenum bonum videtur, quod sine adjectione relinquitur, nos beneficiis regalibus crescere cupientes, universa bona... in perpetuum confirmamus.

[2]) *Erben. Regesta, 958). 1238, 5 Nov. Laterani, p. 445:* Gregorius IX. papa regi Bohemiae notificat, se monasterim Tisnovicense, Constantiae reginae sumptibus inchoatum, ad ipsius instantiam mandare per episcopum Pragensem, de diecesani loci assensu, cum consumatum fuerit, consecrari, largiens indulgentias XL dierum iis, qui in die dedicationis ejusdem ecclesiae ad illam cum devotione accesserint...

[3]) *Erben. Regesta, 956), 1238, 15 Oct., Anagniae, p. 444:* Gregorius IX. papa monasterium S. Mariae de Porta coeli, situm juxta villam Tuscinoiz, in protectionem suam suscipit. Datum Anagnie, Idus Octobris pontific. anno XII.

Václava v blízkém Tišnově, uděleného klášteru »Porta coeli«. O kostele klášterním výslovně se praví, že jest vystavěn.[1])

Listinnými doklady právě uvedenými lze stanoviti zcela určitě stavební dobu znamenitého kláštera, který se zařaďuje mezi nejskvělejší památníky českého stavitelství 13. věku. Stavba, roku 1233 započatá a na sklonku roku 1238 dokončená, trvala pouze 5 roků, — doba to zajisté krátká k vykonání tak mistrného díla.

Oba zakladatelé skvostného pomátníku dočkali se sice šťastně dovršení budov, ale nepřežili dlouho posvěcení chrámu.

Markrabě Přemysl zemřel na sklonku téhož roku (16. října 1239) a tělo jeho pochováno bylo v kostele, který společně s matkou zakládal. Král Václav uctil úmrtní památku bratra svého novým věnováním, obdarovav klášter újezdem Krnovským.[2])

Po roce následovala jej na věčnost ušlechtilá a zbožná královna Constantia († 5. prosince 1240), která na sklonku života uchýlila se do kláštera svého, jehož pamětliva byla ještě na smrtelném loži. Umírajíc odkázala milovanému klášteru statek Komin, koupený od Diviše z Divišova, předka pánů ze Sternberka. Ve věnovací listině této, sepsané dne 5. prosince 1240, nazývá se Constantia »někdy královnou českou, nyní však pokornou služebnicí Ježíše Krista«. Z toho důvodně souditi lze, že na sklonku života svého přijala závoj v oblíbeném klášteře svém, kam již za dřívějších let ráda se uchylovala.[1]) Třetího dne na to věnoval král Václav, smrtí vroucně milované a zbožňované matky své velmi zarmoucený, na památku v Pánu zesnulé klášteru patronát bohatého kostela sv. Petra v Brně (nyní biskupské kathedrály), jakož i kostela Budějovického a Bytešského, a potvrdil zároveň spůsobem slavnostním veškerá věnování, jimiž Constantia a Přemysl klášter nadali.[2]) Z listiny této v Tišnově dne 7. prosince datované vychází na jevo, že král Václav byl přítomen u smrtelného lože matky své z tohoto světa na věčnost se ubírající. Constantia zvolila si za místo odpočinku klášter Tišnovský, kde tělo její uloženo bylo po boku zvěčnělého syna a spoluzakladatele, markraběte Přemysla, v řeholním kostele, jejž nazvala »Branou nebeskou«. Zbožný skutek tento otevřel zajisté šlechetné královně bránu nebeskou.

Ladný památník Tišnovský vzdoroval zlobě věků. Duch bohulibé zakladatelky chránil »Bránu nebeskou«. Ačkoliv od děsné bouře mongolské r. 1241 a vpádu maďarského r. 1252 až do zrušení kláštera r. 1782 téměř žádná z pohrom, které

[1]) *Erben. Regesta, 973), 1239. In Brunna, p. 450:* Ad petitionem illustris regis Boemiae Wenzezlai, et fratris sui Premizl, illustris marchionis Moraviae, nec non et serenissimae dominae nostrae reginae Constantiae confirmamus jus patronatus in ecclesia S. Wenzezlai in Tusnowiz monasterio, quod vocatur Porta coeli, ibidem constructo, ad usus monialium ordinis Cisterciensis domino inibi servientium, cum omnibus suis appendiciis etc. Quo facto item petivit domina nostra, dicta regina, quatenus claustro praelibato confirmaremus nostra dispensatione decimas etiam omnium suarum ecclesiarum. — Quod et libenter fecimus propter ipsius reginae specialem dilectionem et devotionem earumdem monialium et orationes...

[2]) *Erben. Regesta, 985), 1240, 27 Apr. Brunnae, p 458:* Ad preces et instantiam illustris matronae dominae ac matris nostrae Constantiae, quondam reginae Boemiae, novellae ipsius plantationi, monasterio videlicet in Tesnowice, circuitum quendam in districtu Holaszcensi, Kyrnov vulgariter nuncupatum,... contulimus hilariter et libenter, et hoc fecimus praecipue pro remedio animae fratris nostri Premizl, clartae memoriae quondam illustris marchionis Moraviae, cujus corpus in praenominato monasterio requiescit.

[1]) *Erben. Regesta, 1011), 1240, 5 Dec., p. 469:* Constantia, »quondam Boemiae regina, nunc vero humilis ancilla Jesu Christi,« ... Ad universorum — pervenire volumus notitam, quod nos aegritudine gravi praeoccupatae circa calendas Decembris, et imbecillitate corporis invalescente, cognovimus nos viam carnis per eandem infirmitatem inevitabiliter ingressuras. Sed quia villam, quae Komin nuncupatur, emimus pro... ducentis et octoginta marcis, ex integro persolvimus minime. Saluti itaque animae nostrae consulentes, memoriale istud nostrae dimisimus domui, rogantes in domino, ut post ostensionem metarum et circuituum ante dicto Zdeslao solvat abbatissa, quaecunque fuerit, quinquaginta marcas, quia CC et XXX marcas solvimus sibi et patri suo.

[2]) *Erben. Regesta, 1012), 1240, 7 Dec. In Tusnowicze, p. 469:* Domina et mater nostra optimae recordationis, Constantia, quondam regina Boemiae, iter universae carnis ingressa, cujus mortem non sine dolore ac suspiriis in corde nostro revolvere nos oportet, ut, quam filialis caritatis privilegio viventem dilexissemus, eandem etiam mortuam diligere videremur, monasterio Portae Coeli sanctimonialibus Cisterciensis ordinis, ubi praefata domina et mater nostra elegit et voluit sepeliri, omne jus patronatus quarumdam ecclesiarum, quod ad nos spectabat, ecclesiae videlicet b. Petri in Brunna... contulumus perpetuo possidendum.

Moravu stihly, nevyhnula se klášteru několikráte spustošenému anebo požárem zachvácenému, umělecký klenot královské zakladatelky, — kostel, ochoz a sborová síň —, zůstal přece neporušen do této chvíle. (Obr. 1.)

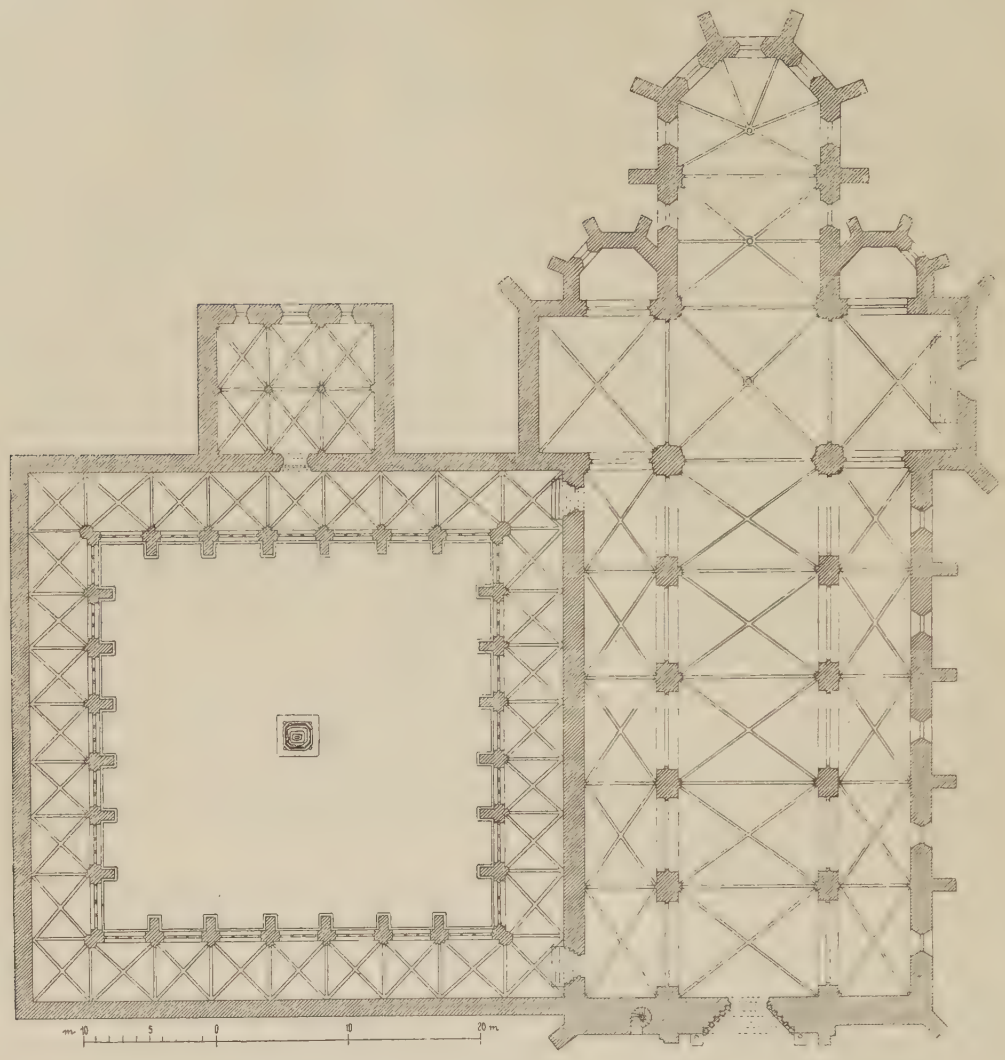

Obr. 1.

Brána nebeská vítězně odolala bránám pekelným.

(Pokračování.)

Kostel v Hlinsku.

Sepsal JUDr. **K. V. Adámek.**

Nejstarší zpráva o kostele Hlineckém jest zachována z r. 1350, kdy farní kostel Hlinecký spolu s jinými východočeskými byl připojen k biskupství Litomyšlskému.[1])

V XV. století bylo v Hlinsku i ve vůkolních farních obcích kněžstvo hu-

[1]) K. Adámek: K dějinám Hlinska a okolí, str. 7. Chrudimsko 21, 68, 69, 74. Balbín: Miscellanea historica V., 36. Codex iuris bohemici II., 217, V. 330. Jos. Štěpánek: Archiv města Litomyšle (v programu tamní střední školy). Fr. Palacký: Dějiny I., č. 2., str. 389 a j. K. V. Adá-

sitské. O kněžstvu Hlineckém není zachováno z nejstarších dob zpráv. Ze XVI. století jsou některé zprávy v místních zápisech i v cizích archivech (zemském archivu, arcibiskupském archivu a j.), na př. roku 1573 připomíná se Jan Turnovský (podán byl z Jirčan), 1586 Tomáš Medron, 1599 kněz Martin, 1610 Jan Straminides Bondanecký, 1620 Václav Valentynydes Německobrodský, jenž jest patrně totožným s posledním nekatolickým knězem Hlineckým Václavem, který ještě v r. 1624 v Hlinsku bydlel.[1])

R. 1624 byly zřízeny v Hlinsku matriky katolickým knězem J. Hájkem, jenž obstarával zároveň duchovní správu v několika vůkolních farnostech. Dlouho v Hlinsku — ač-li tu vůbec kdy trvale bydlel — patrně nezůstal, neboť z žádosti purkmistra a rady ze Skutče o potvrzení jeho žádajících jest zřejmo, že byl ve Skuči. Spojení Hlinska se Skutčí ve správě duchovní skončilo po r. 1640. Toho roku 25. července žádala Fr. hr. Berková, by byl Jan Kalisius (Kališ) potvrzen za faráře pro Hlinsko a Ranu, kdežto dosud byl jeden farář pro Hlinsko, Skuč a Ranu. Nebylo jí asi vyhověno, neboť ještě r. 1655 se mluví o společném faráři pro Skuč a Hlinsko, ale již r. 1659, 1662, 1664 a j. o faráři Hlineckém, jenž byl v těch dobách správcem také obvodu Krucemburského. R. 1784 byly připojeny Hlinecká i vůkolní kolatury z diecése Pražské, k níž po zániku biskupství Litomyšlského přináležely, zase ku biskupství Královéhradeckému.[2])

V červenci r. 1887 byly objeveny základy starého Hlineckého kostela[1]) a v severní části nynějšího kostela i ve věži zjistily se stopy staré stavby. V pravé zdi, jak se vchází hlavním vchodem do kostela, jest výklenek goticky sklenutý. Výklenek tento jest hořejší částí dveří, jimiž se vcházelo pod věží do lodi kostelní. Podlaha starého kostela Hlineckého byla mnohem níž než dlažba předsíně nynější, takže vchod starý nejméně na 1 až 1½ metru jest zasypán. Při schodech věžních po levé straně (jde-li se vzhůru), jest výklenek, jehož pozadí tvoří zeď staré věže, v níž jest onen vchod kostelní. Stará věž byla prostě vezděna v novou, totiž od základu sesílena. Z leva byly přistavěny schody na kruchtu, z prava schody na věž. V staré věži bývaly asi dřevěné schody přímo ve věži nedaleko onoho vchodu. Nyní se jde na věž zvláštním vchodem vedle hlavního vchodu. Dosud jsou zcela dobře patrny stopy starého lešení zvonového a pod ním jsou z venku zazděná okna, ale z vnitřku zcela dobře zřejmá. Dobře jsou zachována jejich ostění. Byla patrně věž užší, než jest nynější, a byla také nižší. Vůbec byl starý kostel menším než je nynější. Že starý kostel stál napříč tak, že jeho hlavní osa od osy nynější byla o 90° odkloněna (tedy přes

mek: Sborník okresu Hlineckého, 40—43, 313 (k str. 41), 162 a sld., Český východ, 1887, č. 27. (Kostel narození Panny Marie v Hlinsku, notice o nálezu r. 1887), Časopis Společnosti přátel starožitností českých, 1897, str. 50—60, K. Chytil: Soupis památek historických a uměleckých v politickém okresu Chrudimském, 8.—13. str.

[1]) K. Adámek: Chrudimsko 29, 35, 36. K. V. Adámek: Paměti o školách v okresu Hlineckém 5, 6, 28, 126. Beseda učitelská 1879, str. 344.

[2]) Rojek ve výkazu (do pam. farní knihy hlinecké z r. 1836 připojeném) praví, že v katalogu duchovenstva se praví, že byla fara r. 1681 restaurována, a poukazuje na zprávu děkana Skutečského ze 6. ledna 1677: »Non multo ante tempore illegitime dominium occupante comite a Fürstenberg divulsa est non tantum filialis ejus graunensis cum 3 magnis pagis Grauna, Kladny, Diedowa et sacellum Otradoviense cum 4 pagis Otradow, Rychnow parte utraque et medio Rybny, imo etiam ab ipsa matre vicinitus pagi Oflenda, Mrakotín et Holetín, quorum sepulturae Rannae peraguntur, abstracti et ecclesia Hlinecensi cum decimis pertinentibus omnibus coniuncti sunt.« Toho roku 6. ledna Hlinecký farář psal taktéž konsistoři arcibiskupské. Z jeho zprávy vysvítá, že farní kostel Narození P. Marie měl 3 oltáře. »Praeter ecclesiam Hlinecensem sunt 5 capellae: Otradovii, Kraunae, Svratka, Kameničžek et Wcželakowii. Ad (ecclesiam) Hlinecensem spectant incolae et personae ad sacramenta habiles (a 12 aetatis anno) sequentes: Hlynecensium incolae 79 (personae 434), Blatny 12 (59), Hammer 13 (129), Studnice 14 (72), Witanow 12 (73), Stan 10 (75), Holetín superior 28 (111), inferior 9 (25), Mrakotín 21 (93).« Rojek neví, proč rok 1681 jest v katalogu uveden jako rok restaurování beneficia. Pamáční farní kniha z r. 1836, str. 117. jmenuje r. 1628 faráře (katolického prvního) Jana Hájka a jeho nástupce, do r. 1681 připomíná (str. 118.), že se neví, měli-li stálé sídlo všichni v Hlinsku, neboť někteří excurrendo vykonávali správu duchovní v Raně a Krucemburku. Mylně píše (a odtud to přešlo asi do katalogu), že rok 1681 může býti pokládán vlastně za rok založení staré zašlé a reorganisované fary. Dovolává se nápisu, z něhož to neplyne, nýbrž jenž jen svědčí, že r. 1681 stal se farářem (nikoliv prvým Hlineckým) Ph. Dr. a Th. C. Letz.

[1]) Památní kniha farní z r. 1836, str. 259. Dle tradice, jež dosud (1836) mezi měšťanstvem se zachovala, byl asi před 100 lety kostel starý, dřevěný, velmi sešlý a malý, zcela přestavěn, a sice v polovici XVIII. stol. v letech 1733—45 Štěpánem Vilémem Kinským z Vchynic (Liber memorabilium ab anno 1754, str. 1.) za faráře Fr. Ant. Prenze. Zajisté hlavní kostelní práce stavební byly prováděny od r. 1730, neboť již byl seznam, co na stavbu nového kostela od 1. září 1730 do konce prosince 1733 se vydalo materialu,

hřbitov), dí podání a potvrzují i nálezy učiněné. Ve věži nynější jsou okna staré věže proti faře, proti městu (do průčelí) a proti nynější půdě, ale proti nynějšímu vchodu na věž není, neboť tamtudy vcházelo se nepochybně na půdu staré lodi kostelní.

Byla-li stará věž, jak se v nynější době pozoruje, současně s kostelem starým vybudována nebo bývala-i dříve vedle kostela nějaká zvonice samostatná, jako je dosud u Svrateckého kostela, nelze zjistiti. Pravděpodobno jest, že stará věž v té výstavnosti, jak se zachovala v nynější věži, jest z doby, kdy byl zakoupen veliký zvon r. 1520 ulitý, anebo že v té době byla opravena a sesílena, aby tíž velkých zvonů lépe snesla.

R. 1887 byly objeveny též základy lodi starého kostela. Loď zasahovala do pravé strany prostory pod kruchtu nynější a na druhé straně na kus před kostel, jedna podélná zeď šla nynějším hřbitovem a byla patrna již před r. 1887, druhá s ní rovnoběžná byla objevena r. 1887 v prostoře před kostelem, a tu též přišlo se nedaleko před dveřmi hřbitovními na základy předsíňky kostelní.

Nynější kostel byl zbudován v první polovici XVIII. století a sice v období r. 1730—1745 nákladem hrab. Štěpána Vchynského a osadníků. Materiál, povozy a robotu opatřili majitel panství Rychmburského a osadníci zdarma. Náklad peněžitý na stavbu kostela, márnice, hřbitova a fary byl celkem 6837 zl. 44 kr. tehdejších peněz, bez fary 5053 zl. 15 kr. 3 d. Některé práce opravné konaly se ještě v letech 1760tých, tak r. 1767 a j. usazovány zvony a j.

Uprostřed věže visí zvon [1]) s nápisem dvouřádkovým gotským písmem provedený, jehož slova jsou proložena ozdůbkami: »anno) (domini) (m°) (V°) (XX°) (ad laudem) (dei) (omnipotentis) (et) (beate) (marie) (virginis et) (omnibus) (sanctis) (hec) (campana) (fusa) (est) (per) (magistrum) (danielem) (de montibus) (cutnnis) (per) (impensis) (dominorum) (tocius) (communitatis) (civitatis) (dicte) (hlinssky) (amen alelvia.« Na straně k městu jest na zvonu Ježíš na kříži, v levo u něho P. Maria, v pravo Jan Miláček, na druhé straně (k hřbitovu) P. Maria s Ježíšem.

U okna jest pod hodinovým cimbálem malý zvon, jenž má nápis v hořejší části: »Ad. Hillers Wwe & Sohn Brünn 1888«, v dolejší: »Sancta Barbara Virgo Martyra.«

Na třetím (velkém) zvoně jest na straně proti schodům: IHS, proti faře: MRA. Pod korunou se čte v latince jednořádkový nápis: »IHESUS MARIA ET IGNATIUS GA WOLAM ZWUKEM SWEHO PANU BOHU KE CZTI A CHWALE GEHO A (NABIZIM) KAZDEHO CZASU CZLOWEKA SMRTEDLNEHO 1617.« Za slovem MARIA je vložka podobná písmeně B a obrácenému ſ, kterou Brychta vyložil: OS—P; nejspíše je to zkomolené ET.

Býval na věži malý zvon s nápisem: »Goss mich Ignatius Drack zu Königgrätz. 1727.«

Cennou památkou starého litectví jest křtitelnice,[1]) stojící v Cyrillo-methodějské kapli na třech štíhlých nohách, z nichž každá končí lidskou hlavou. Na víku křtitelnice jest nápis: »LETA PANIE 1628 TOHO CZASU SPRAWCZE CZIRKEWNIHO KNIEZE IANA HAGKA LITOMISSLSKIHO PANA DIEKANA SKUTECKIHO A PANA FARARZE HLINECKEHO« a kolem kotle je nápis: »Letha P. 1628 dne 2 m. vnora slyta gest krztedlnicze tato nakladem p. tomasse nechvty Prymasa miestys Hlynskim« a kol dolejška se pokračuje: »a p. salomeny manzielky geho ke czti a chwale bozi a blahoslawene P. M. obietowana gest.« Mezi oběma kruhy křtitelnice jest na jedné straně P. Maria, na druhé odznak (2 skřížené sekery širočiny), v levo písmeno: t, na pravo: n. (Začáteční písmena dárcova a snad i odznak jeho zaměstnání.)

Farní kostel Narození Panny Marie jest velká budova prostranná. Hlavní oltář, pozlacený a 2 anděli ozdobený, má přiměřené pozadí s obrazem Narození Panny Marie, nad nímž jest menší obraz sv. Trojice. V levo v pozadí (hledí-li se k oltáři) jest socha sv. Víta, v pravo sv. Václava.[2])

[1]) Památky archaeologické, I., díl XV., díl 472.—474. Ze zprávy ze 2. ledna 1677: »Campanae in turri quatuor. Recondantur mediocris aetatis fuisse campanulam in sacristia ruptam instar aenius pilei, quam »knížátko« vocabant, quae in curiam pro conflando cymbali transfusa est.«

[1]) K. Adámek: K dějinám Hlinska a okolí, str. 25. »Lumír«, 1859, str. 1004.

[2]) R. 1625 zřízen byl jeden oltář. R. 1677 byly 3 oltáře v (starém) kostele Hlineckém. R. 1840 byl nový obraz Narození P. Marie nad hlavní oltář malován, kopírován dle starého již příliš sešlého obrazu, spolu s menším obrazem Nejsvětější

Po levé straně jest mezi lodí a vchodem sakristie kazatelna, na niž se vstupuje ze sakristie. Nejblíže u kazatelny (již v lodi) jest oltář sv. Jana Nepomuckého, dále oltář sv. Kříže a nejníže P. Marie. Naproti tomuto oltáři jest oltář sv. Terezie, výše mezi vchodem hřbitovním a presbyteří je oltář P. Marie a nejvýše oltář sv. Anny.

Naproti sakristii přiléhá k presbyteři kaple Cyrillo-methodějská s oltářem sv. Cyrilla a Methoděje.[1]) Na oltáři jest nápis: »K tisícileté památce příchodu sv. Cyrilla a Methoděje k Čechoslovanům. J. P.«

Pod kruchtou jest po pravé straně od hlavního vchodu Boží hrob (s nápisem »Největší žalost«), po levé straně Betlem (s nápisem »Největší radost«).

Varhany[2]) jsou z r. 1776 a 1777.

Kromě několika korouhví k procesím jsou v kostele cechovní praporce: řeznický (červený s obrazem pohřbu sv. Václava a jak v hradbě trojvěžné, nad níž se anděl vznáší, prosekávají řezníci branou vjezd Janu Lucemburskému do Prahy, nad praporem v kovaných ozdobách: lev se sekerou), tkalcovský (modrý s obrazem sv. Trojice a na druhé straně s obrazem P. Marie, kteráž stojí na měsíci hadem ovinutém; nad praporcem jsou na žerdi: 3 člunky), ševcovský (modrý s obrazem sv. Kryšpína a Kryšpiniana, na druhé straně: Narození P. Ježíše; nahoře v kovových ozdobách: botka), hrnčířský (zelený s obrazem prarodičů pod stromem [po straně přimalován hrnčíř] a na druhé straně s obrazem sv. Floriana; nahoře v ozdobách: džbán; na praporci se čte: »Nákladem dobrodinců téhož spolku. Roku 1872.«), prapor »rajscechu« (tmavě zelený s obrazem sv. Václava na koni, na druhé straně obraz s nápisem: »Karel IV. dává cechům práva«; nahoře v ozdobách: sedlo, kolo a jiné odznaky), krejčovský (červený s obrazem Nanebevzetí P. Marie a s nápisem: »Léta Páně 1850 JOZEF ŠTEPANOWSKI, FRANC SLÁDEK«, na druhé straně jejich patron, jemuž anděl pomáhá stříhat sukno, doleji vymalovány nůžky), pekařský (šedivý, obraz: sv. Václav, na druhé straně: Nasycení dvěma rybama a několika chleby; nápis zní: »Tento prapor jest vyzdvižen z nákladu počestného cechu za pánů starších: Ant. Ackermann a Josef Moučka 1851«; nahoře je nad žerdí: lev s ampreclí a nad praporem v ozdobách: rohlík a houska). Některé obrazy byly obnoveny. Na starém školním praporečku jest sv. Marek a na druhé straně pod znakem města nápis: ZRZIZENY Za P: M: RYBICZKY T : Č : PURKMISTR T : Ca : G : P : J : HORNIKA, výše jest: D : 5 : Juny R. 1814. Na jedné straně hrotu žerdě je uherský znak, na druhé P. Maria.

V letech 1899 a 1900 byl kostel přičiněním nynějšího faráře P. Václava Marka nově vymalován a též oltáře byly přiměřeně renovovány. Při těchto opravách, jež byly z výtěžku sbírek uhrazeny, byl obraz sv. Terezie přenesen do fary a na místo něho umístěna na pobočí oltář socha sv. Josefa.

Kostel jest vysoký, v presbyteriu klenutý, v lodi se stropem rákosovaným, jest vesměs dlážděný. Mezi dlážkami kamennými leží náhrobní kameny již vyšlapané.

Před kostelem byla (v XVIII. století) v levo od farské cesty vystavěna kaplička sv. Anny, jejíž jmění již r. 1798 bylo připojeno ke kostelnímu jmění. V letech 1880tých shořela a byla sbořena.

Nynější jednopatrová fara byla vystavěna před r. 1754 současně s koste-

---

Trojice Boží od Jana Vorlíčka (z Jablonné) nákladem patrona a dne 8. září 1840 (o pouti) svěcen. R. 1842 oltář sv. Kříže z dolní části chrámu byl na nynější místo přenesen a obnoven. R. 1862 oltář sv. Jana Nep. obnoven a oltář sv. Anny. Josef Papáček, malíř akademický, vymaloval nový obraz sv. Anny i Jana. Na obraze sv. Terezie jest nápis: »Nákladem Martina Tůmy, měšťana Hlineckého a obstaráním Jozefa Tlustýho za času duchownjho řízení Karla Křepinskýho, biskupského Vikariatu Tajemnjka 1829.«

[1]) Naproti sakristii bývala původně v chrámu (novém) kaple sv. Kříže, v níž byl na oltáři obraz umučeného Krista na plechu namalovaný od Hlineckého malíře Jana Sokola. Filip hrabě Kinský, jenž častěji do Hlinska přijíždíval, dal si z této kaple zříditi oratorium, do něhož se ze hřbitova vcházelo, jež bylo (na památku 1000letou příchodu slovanských apoštolů sv. Cyrilla a Methoděje na Velehrad) změněno v kapli Cyrillo-methodějskou (za faráře P. Petra Neděle se svolením konsistoře ze 4. září 1862 č. 7133), dvéře vnější zazděny a zřízen oltář, nad nějž zavěšen obraz sv. Cyrilla a Methoděje (malovaný od Jos. Papáčka). První mše v kapli byla 9. března 1863. Na památku svěcení praporu 28. srpna 1864 konaného daroval zpěvácký spolek »Svantovít« r. 1865 litou lampu stejného tvaru s hlavicí praporovou. Hlinecký pasíř K. Homolka ji pracoval. V kapli visí též starobylý obraz sv. Jana Křtitele, velmi již sešlý.

[2]) Varhany byly opraveny r. 1833, 1860 a j. R. 1892 byl Boží hrob po opravě poprvé otevřen (nebyl před tím asi 20 let otevřen); v nynější úpravě jest z r. 1848, malován od samouka Jarolíma Nováka.

lem.[1]) R. 1759 bylo přistavěno hospodářské stavení. Stávala stará fara poněkud blíže k městu. Před farou vedle studně stávala dřevěná světnice pro kaplana. Později stržena a kaplan byl ubytován ve farním stavení.

[1]) K. V. Adámek: Sborník okresu Hlineckého, str. 43., téhož stať: Kamna z fary Hlinecké (v Památkách východočeských, str. 11. a 12.); K. Chytil: Soupis památek politického okresu Chrudimského, str. 13. — Podařilo se mi nalézti podrobný účet o stavbě, jejž jako zajímavý doklad tu připojuji: Zní: »Extract, was die neuaufgebaute Kirche, wie auch Beinhaus, Freudthof, dann die Pfarretey (ohne der Scheuer und Stallung: so auch baufällig sind) in der Stadtl Hlinsko in allen gekostet hat, welches auch alles denen nachbenanthen ohne deren einigen Materialien so von der gnädigen Obrigkeit wie auch die Fuhren gratis gegeben worden, bezahlet worden ist, nemblich:

Von der Kirche, Glockenthurm, Beinhaus und von Freudthof ist bezahlt worden: denen Maurern 1661 fr 15 kr, Zimmerleuthen 438 fr 30 kr 3 d, Steinmetzern 470 fr 59 kr, Tischlern 224 fr 40 kr, Schloszern 117 fr, Zieglstreichern 385 fr 28 kr 3 d, von Kalch 659 fr 21 kr, Steinbrecherlohn 158 fr 6 kr, Schmiedten und von Eisen ohne dieses, was die Obrigkeit datzu gratis verehret 132 fr 45 kr 3 d, denen Glaszern 254 fr 30 kr, Flaschnern (Klempner) 23 fr 40 kr, Kupferschmiedten 46 fr. von Leinöhl 19 fr 19 kr 3 d, von rothen Farben 17 fr 16 kr, denen Mahlern 15 fr 30 kr, von Bestreichen des Dachs 3 fr, Glockengüsszer 37 fr 54 kr, von eichene Pfosten nur 9 fr, von Ziegln 22 fr, Wagnern 2 fr, denen Handlangern ohne die Roboth 318 fr 57 kr, unterschiedtlichen 16 fr 3 kr 3 d, summa 5033 fr 15 kr 3 d.

Nicht minder auf die neue Pfarretey ist in allen (ohne der Materialen und Roboth, so eben von Obrigkeit gratis gegeben worden) ausgelegt und wirklichen bezahlt, nembl: denen Maurern 708 fr 42 kr, Zimmerleuthen 146 fr, Flaschner 11 fr 30 kr, von Kalch 168 fr 25 kr, denen Tischlern 137 fr, Glaszern 116 fr 50 kr, Schloszern 120 fr, Steinmetzern 94 fr 3 kr, Topffern 125 fr, Steinbrecherlohn 154 fr 10 kr 3 d, von Stammholz 7 fr 30 kr, von Leinöhl, Zwocken und Drath 15 K 18 h, summa 1804 fr 28 kr 3 d.

So zusammen Sechs Tauszendt Acht Hunderth Dreyszig Sieben Gulden Rein und 44 kr., id est 6837 fr 44 kr. Wenzl Grigar Oberamtsmann. Johann Georg Weyrauch Kasirer.

Vinařice (Vinořce, Vinařce) v okresu Lounském.

Podává **Frant. Štědrý**, farář v Slavětíně.

Dějiny.

Nejstarší známý držitel Vinařic byl Bicen nebo Vincenc, který se také z Račiněvsi nazývá. Na štítě svém nosil lva korunovaného a měl též nějaké zboží v Račiněvsi. Připomíná se mezi kmety zemskými na soudě sedícími r. 1318 až 1324.[1]) Byl ještě živ r. 1328. V r. 1356 jest již zemřelý.[2]) Měl dva syny: Předbora, který se stal kanovníkem skolastikem při chrámu sv. Víta na hradě Pražském.[3]) Druhý byl Bicen, který měl syna Záviše z Račiněvsi r. 1357 kanovníka Pražského a Vyšehradského a který byl spolupatronem fary Vinařické s Bedřichem a Vaňkem z Vinařic.[4]) Rok na to 1358, 12. ledna[5]) jest patronem obročí Vinařického jediný Bedřich z Vinařec. Je-li totožný s Bedřichem r. 1357, nedá se dokázati. Že ale náležel rodu jinému jest jisto. Byl z těch, kteří se nazývali z Prostěboře v kraji Plzeňském. Erb jeho jest štít kolmo rozpůlený, v pravé polovici červený pruh.[6]) Tento rod Bedřichův vládl Vinařicemi celé století. Bedřich z Vinařec s bratrem svým Plichtou byl pánem podacím fary v Kroučové r. 1361, 8. ledna 1380.[1]) Bedřich z Vinařec obsazoval faru Únešovskou r. 1371, 22. listopadu[2]) a Blíživskou r. 1380, 17. října.[3]) Dle rejstříku berně kraje Plzeňského měl v Únešově 4 lány.[4]) Byl též spolupatronem fary v Lišanech r. 1383 s Jindřichem z Únešova.[5]) Poněvadž se r. 1383, 17. července jmenuje Bedřich starší z Vinařec patronem v Kroučové,[6]) předpokládá zpráva ta Bedřicha mladšího, syna výš připomenutého. Dle mého náhledu jest tento Bedřich starší zároveň zakladatelem Bedřichovic u Touženína, kteréžto náhled při popisu fary Smolnické blíže vyložím. R. 1385 obětoval Bedřich mladší z Vinařec kostelu Vinařskému 1 kopu ročních úroků. Tehdejší farář Jakub měl je bráti na člověku robotném Kubovi, na dědinách, které ležely za potokem (ultra fluvium), tedy v tu stranu Dřeviče. Taktéž jednu kopu úroků ročních věnovala

[1]) Emler, P. D. Z., I. 11, 30, 37, 399, 401, 403.
[2]) Ibidem.
[3]) Emler, Reg. B. III., 580.
[4]) Erect. X., 108.
[5]) Tingl. I., 1, 11 conf.
[6]) Sedláček A., Soukromé zápisy, str. 390.

[1]) Tingl, conf. I., 143 a Emler, III., 154.
[2]) Tingl, II., 64.
[3]) Tadra, Soudní akta II., 54, 80.
[4]) Emler, 24.
[5]) Emler, III., 152.
[6]) Emler, III., 154.

vdova Habardova z Vinařec Lidmila a pojistila ji na zboží panoše Jiříka z Divic.[1]) Který z obou Bedřichů měl za manželku vdovu Hájkovu Otku r. 1391, nedá se určiti. O ní praví inventář kláštera sv. Tomáše na Malé Straně v Praze, že jest pochována před oltářem Panny Marie u hlav Jana Kluka. Poněvadž mladší Bedřich byl již oddělen jměním svým od otce svého r. 1385, mohla by se tato zpráva táhnouti k němu. Vládl na Vinařicích ještě r. 1417. Po něm následoval Parcifal z Vinařec r. 1436 a r. 1439 Jan[2]) a po něm Habart, který odkázal kšaftem majestát (královský list s velkou pečetí) na zastavené vsi kláštera Doksanského Černuc a Kmetiněves Alexandrovi z Prostiboře, strýci a Vilémovi Pětipeskému z Krásného Dvora, ujci svému.[3]) Alexandr z Prostiboře jest ještě 1460 pánem na Vinařicích.[4]) Jakým způsobem přešlo zboží Vinařické na Jeníka z Divic r. 1478, 23. října[5]), nelze povědeti. Když Jan starší z Divic, dědic a potomek zakladatelů kláštera sv. Anny na předměstí Lounském v Benátkách, uzavřel smlouvu s Lounskými o vystavění nového kostela na předměstí Žateckém u mostu na místě v Benátkách stávavšího a více od povodní nežli od nepřátel zkaženého, spečetil tu smlouvu Jan Jeník mladší z Divic na Vinařicích[6]) 1481, 31. července. Seděl tu ještě r. 1488, 18. dubna pohnán jsa od Sigmunda z Krásného Dvora na Divicích, z čehož mu vinu dá, aby práv byl.[7]) Koncem století 15. dostal se sem rod Mičanů z Klinšteina a sice Jindřichem, který se r. 1503, 1504 a 1505 seděním na Vinařicích připomíná. Jemu a Čeňkovi na Žirotíně, Jindřichovi a Janovi na Pátku zapsal král Vladislav zboží kláštera Strahovského Pátek do čtyř životů.[8]) Po Jindřichovi Vinařickém zůstaly tři dcery Anna, Johanna a Krystýna.[9]) Johanka vdala se za Václava Húgvice z Biskupic na Chotěšicích a Chotěšičkách, který se nazývá r. 1523 seděním na Vinařicích.[10]) Anna se provdala za Děpolta z Lobkovic. V díle Böhm. Privatmünzen str. 285 nazývá se Anežka asi chybně, protože v kom. soudu aktech b. T. A. 8. výslovně jest Anna. Třetí Krystýna byla manželkou Viléma Křineckého z Ronova.[1]) Poněvadž r. 1543 Děpolt z Lobkovic, též Vilém Křinecký, Anna Mičanka a Krystýna sestra její mrtvi byli, klade dědictví svého otce Johanka Húgvicova z Klinšteina spolu s nejstarším synem pánĕ Děpoltovým Janem z Lobkovic na Týně Horšově, totiž díl zámku Vinařic a v Kozojedech dvůr poplužní a dvory kmetcí s platem Elišce z Krajku mocné otcovské poručnici dětí a statku někdy Jiříka z Lobkovic ve dsky. Tento Jiřík byl vlastním bratrem Janovým a synem Děpoltovým a byl již dělen bratrem svým starším Janem. Zemřel mezi 1534—38.[2]) Vedle Vinařic držel Malíkovice a Korno u Litně.[3]) Vdova jeho Eliška vdala se po druhé za Jana mladšího z Valdsteina na Peruci, později na Zbiroze. O tom bude šíře psáno při Peruci.

Od té doby mají Vinařice a Divice stejnou vrchnost.

Dějiny kostela a fary.

Kostel sv. Jiljí ve Vinařicích jest prastarý. Jak nyní vypadá, dočteš se každý v Soupisu památek okresu Lounského od dra Boh. Matějky na str. 89. a 90. Že však loď jeho nyní barokova i věž jest starší a že byla původně románská, vysvítá z mnohých zpráv pamětní knihy farní. Věž musela býti při opravě roku 1751 v základech sesílena, což ukazuje na to, že její románský tvar záležel z nízké asi se střechou kostela na roveň zdi, na níž bylo dřevěné podsebití a střecha dřevěná, kteréžto v této době odstraněny. Zeď zvýšena a nynější střecha na ni posazena. Toho tlaku nemohly snésti základy mělké, proto jsou sesíleny. Kněžiště (kněžský kůr) jest gotické a pochází asi z doby Václava IV. Pod vrstvou vápna objeveny malby na omítce r. 1896.[4])

Chci zde pro pamět užiti slov knihy téže. Za oltářem objeveny malby dekorativné, dole jakási čára, nad ní jako štít a okrasné kresby. Na žebrách objevena polychromie asi v barvách duhových. Tmavočervená převládala, bylo viděti i žlutavou i modrou. Když pak i omí-

[1]) Č. kat. duch., 1830, str. 397 a XIII. Erect. B 6 a L 1.
[2]) Orig. čes. mus.
[3]) Arch. čes., III., 193.
[4]) Paprocký ryt., 394.
[5]) Arch. Loun, I., C 7.
[6]) Arch. Loun, orig.
[7]) Arch. čes., X., 548.
[8]) Orig. arch. místodrž., č. 444.
[9]) Akta kom. soudu, C. 23, 1523.
[10]) Arch. čes. XIII., 74.

[1]) D. Z. 84, D 8.
[2]) D. Z. 4, K 6. D. Z. 45, E 10.
[3]) Tamtéž.
[4]) Pam. kn. farní, str. 100.

tka mezi žebrami odstraněna byla, ukázaly se význačné kresby. Střed tvořila růže, kolem ní listy akantové. Motiv ten s růží ve čtyřech barvách opakoval se ve všech lunetách a k tomu vystupovaly v lunetách nad oltářem proužky ozdobné. Na jednom četl se snadno nápis: »clamabant dicentes« (volali řkouce) na jiném: »profeta altissimi vocaberis« (prorok nejvyššího slouti budeš). Konservator professor J. Lacina z reálky Malostranské v Praze soudil: presbytář stavěn v gotice lucemburské (z první polovice 14. století). Malby hrubší zdají se býti z doby husitských válek. V té době figurální malby zabílili a v jakémsi národnímu vyšívání podobném způsobu chrámy krášlili. Ceny umělecké nemají.

Když malíř v lunetách za oltářem malby umýval, by barvy oživil, vystoupily z nich dvě postavy (nejspíš dva andělé). Vítězný oblouk byl ornamentálně barvami jemnými proveden. Není pochybnosti, že tento úsudek jest kusý a že teprv, kdyby celá presbytář se odkryla, mohlo by se něco podstatného říci. Listy akantové mohou býti dobře ozdobou rámovou obrazů, jak se na malbách Slavětských spatřuje.

Fara Vinařická patřila před válkami husitskými do děkanství Slánského a platila 24 gr. desátku papežského.[1]) Ze vsí tohoto děkanství předčily ji toliko Srbeč, Hradiště (nyní kostel sv. Jiří v Libošíně), Zvoliněves, Ředhošť, Stochov a Pchery většími příjmy. Do r. 1357 náležely k této faře Divice ves a tvrz, probošství kláštera sv. Prokopa na Sázavě, Dřevíč s kostelem sv. Václava, Kozojedy, Smilovice s tvrzí, Rychvald neb Lichtenwalde (nyní poloha Lichvarda u Dřevíče), Pochválov, ves křižovníků Svatomářských (Melitenských) v Praze, Přemkov (nyní Břinkov zvaný), Ročovice Velké a Malé (nyní Ročov Horní a Dolní, Úlovice a Třeboc a zmizelá ves Řimím, nyní poloha nad Vinařici na jihozápad.

Faráři katoličtí do válek husitských známi jsou tito:

Oldřich v r. 1357, 2. října. Za něho oddělily se vsi Ročovice Velké a Malé a Úlovice s Třebocí. V lese na Boru vyklučen les a tam postavil Albrecht z Kolovrat nové město a výsadil je právem purkrechtním s povolením císaře Karla r. 1352. Zároveň zřídil v tomto nově založeném městě faru r. 1357 a později klášter Panny Marie v údolí Ročovském. To však při popise kláštera Ročovského šíře bude pověděno.

Nástupce Oldřichův Duchek r. 1358, 12. ledna zemřel a Habart kněz ze Strašecího jest ustanoven za faráře.[1]) Jak dlouho zde pobyl, není známo. Čtvrtý farář Oldřich jest znám z let 1373—1378.[2]) Pátý Jakub byl člověk bohatý a urozený. Když visitoval arcijáhen Pavel z Janovic r. 1379 a 1380 děkanství Slánské, shledal na Jakubovi mnohé mravní úhony. Roku 1380, 4. ledna pohnán jsa k zodpovídání se ke dvoru arcibiskupskému slíbil, že se pohoršlivého života zdrží a pod závazkem, že se podrobí žaláři dvouměsíčnímu a že zaplatí 10 hřiven stříbra s polovice na stavbu chrámu Svatovítského a s polovice výšdotčenému soudci svému arcijáhnovi Pavlovi z Janovic přijat na milost.[3]) Zdá se, že závazek svůj splnil. R. 1397, 22. června zaměnil si faru svou s oltářníkem Pavlem, bakalářem u Panny Marie v Týně k oltáři sv. ap. Petra a Pavla.[4]) Pavel bakalář toliko 4 leta zde strávil a směnil své místo s oltářníkem v kostele sv. Mikuláše na Starém Městě (nynější kostel ruský) r. 1401, 25. června.[5]) Devátý v řadě známých farářů byl kněz Martin druhdy v Jeníkově až do r. 1407, 14. října.[6]) Po Martinovi následovali dva faráři Bartolomějové, prvý zde potrval do r. 1412, 4. března, aniž víme, kdy fary nabyl. Druhý byl zde r. 1412—1417, 17. května a zastával dříve místo precentora v kostele Svatovítském. (Byl to sbor od Karla IV. založený zvaný mamionářů, kteří slavným způsobem konali hodinky církevní a jiné pobožnosti ke cti Panny Marie a sv. Václava. Představený jich sloul precentor). Poslední dvanáctý Henslin ustanoven jest roku 1417, 17. května. S ním mizí paměť osudů fary Vinařické až do bitvy bělohorské. Zdali tam faráři pod obojí přišli, aneb zdali blízký klášter Ročovský duchovní správu vedl, není nám známo. Teprv po bitvě Bělohorské, jistě aspoň od r. 1653 až 1723 přisluhují kněží řádu sv. Augustina z Ročova i ve Vinařicích. Obnovena jest fara Vinařická hrabětem Karlem Danielem Pachtou, svobodným pánem z Rájova, pánem na Citolibi, Divicích,

[1]) Tomek reg. d. p., 45.

[1]) Tingl, conft. I., 11.
[2]) Tadra, Soudní akta I., 62. Emler, III., 88.
[3]) Lib. visit. 1379, 128 list.
[4]) Tingl, V., 288.
[5]) Emler, VI., 60.
[6]) Emler, VI., 227.

Chcebuzi a Brocně listinou téhož danou v Citolibi 5. dubna r. 1723 a potvrzenou k. a. konsistoří Pražskou 8. července r. 1724.[1]) Řada kněží administratorů a farářů začíná Pavlem Františkem Fabianem, který od 25. října r. 1720 až do května r. 1723 administroval faru zdejší. Druhý František Jiří Berounský rodem z Loun od května r. 1723 až do srpna r. 1735. Pro churavost odebral se na odpočinek a 2. listopadu zde zemřel. Pochován jest pod kůrem v 58. roce stáří svého. Třetí Václav Antonín Vorel, rodič Pražský a nejpilnější pisatel pamětní knihy. Od 16. srpna r. 1735 až do 7. července r. 1755 zastával horlivě úřad svůj. Zemřel v Praze u svého bratra měšťana pražského, jsa tam na léčení v 63 letech věku svého a pochován u kostela Týnského. Čtvrty byl Karel Jan Neuwirth, dříve zámecký kaplan v Citolibech. Pro stálou churavost měl výpomocného kaplana Jana Michala Brika. Zemřel roku 1758, 19. října a pochován jest před oltářem Panny Marie v kostele zdejším stár jsa 62 leta. Pátý Herites Josef, nar. v Horažďovicích r. 1728, 28. října, stal se 27. května r. 1752 knězem a byl kaplanem v Netvořicích do 19. ledna roku 1754. Potom stal se kaplanem u sv. Jindřicha v Praze. Zde pobyl do 23. dubna t. r. a potom stal se zámeckým kaplanem v Citolibech. Od 19. listopadu r. 1758—1780, 19. května farářem zdejším. Pochován v kostele Vinařickém. Náhrobek jeho jest uprostřed kostela v lavicích. Šestý byl František Karel Janda, nar. v Mnichovicích r. 1750, 5. června, byl od r. 1774—1780 kaplanem v Neveklově; obdržel faru V., 23. června. Zemřel zde a pochován na hřbitově u velkého kamenného kříže r. 1822, 30. ledna, stár 71 let. Sedmým byl Ignác Fischer nar. v Poniklé 31. července r. 1785, byl kaplanem ve Mšeci, potom r. 1813—1822 farářem v Srbči a zde až do r. 1845, 9. června, kdež zemřel. František Kepler v Lounech r. 1790, 18. prosince narozený. Po faráři Vorlovi psal nejpilněji do památní knihy. Vysvěcen byl v Praze od arcibiskupa Václava Chlumčanského z Přestavlk. Slavil své prvotiny u hrobu sv. Jana Nepom. v kostele Pražském. Ustanoven jest za kaplana v Opočně, kde pobyl přes 8 let, v Domousicích přes 3 leta, v Kounově 15 let, v Citolibi 3½ leta a 5. listopadu r. 1845 učiněn farářem zdejším, r. 1876, 23. dubna odebral se na odpočinek do Citolib (str. 96). 3. ledna 1877 podán sem Jan Cennefels, dříve farář v Jinonicích a 22. listopadu r. 1895 zemřel. 4. března r. 1896 Jan Ondok, farář dříve v Jinonicích, nar. r. 1845, 20. února v Hosíně u Budějovic, působí zde do dnes.

[1]) Lib. fund. F. 375, pam. kn, 51.

Divice,

původní sídlo rytířů z Divic a později na rytířství povýšených Zahrádků z Divic poprvé se vyskytuje r. 1318. Vratislava z Divic pohání Havla z Královic, aby pod základem 10 hřiven bez lotu poslušen byl ubrmanské výpovědi Bohuslava z Královic. Havel nechtě slyšeti této výpovědi, ztratil svrchupsaný základ. Vratislavu zastoupil Oneš z Divic.[1]) Tohoto roku pohání Vojtěch z Královic Oněše, Jiříka a Vratislava z Divic o 10 hřiven bez lotu, protože přátelskou úmluvou ujistili Vojtěcha, že zaplatí plat na sv. Václava Havlovi z Královic. I ztratili základ 10 hřiven bez lotu, protože úmluvu neplnili.[2]) Potomci těchto seděli částí na tvrzi Divické, částí osedlí v Lounech. Jiní dostali se do Klobuk a na jiné okolní zboží. Lev z Divic r. 1347, 16. října přijal od kláštera Roudnického 23¼ lánu, aby je vysadil právem německým a založil do pěti let Novou Ves, která se měla jmenovati Větřín.[3]) Leva syn Divišův z Divic umřel bez dědiců a zboží jeho v Divicích, což tu měl, spadlo na krále r. 1382. Jiřík z Divic vyprosil si je na krále.[4]) Tento se připomíná od r. 1382—1401.[5]) Václav řečený Svině z Divic, manžel Anny, vdovy Jeronýma Halama Vandy, měšťana Lounského, kteryžto Halam pro falšování pečeti městské a jiné šmejdy od krále Václava IV. byl na hrdle trestán r. 1400,[6]) měl bratra Petra faráře v Krušině,[7]) nesídlel na Divicích, nýbrž v Blšanech. Měl tři syny: Lévu, Jana a Diviše, kteří byli opravci kláštera Magdalenek u Loun v Benátkách, jakožto potomci zakladatele Béra, měšťana Lounského. R. 1432, 3. září jest Chotibor z Brloha seděním na Divicích svědkem dobré vůle Kačky, vdovy po Přibíkovi Údeškovi z Údešic, která zboží v Údešicích zapsané jí manželem po

[1]) Emler, P. DZ. I., 49.
[2]) Tamtéž 5, 2.
[3]) Emler J., Dipl. kl. Roudnic, 10.
[4]) D. D., XIII., 170.
[5]) D. D., XIII., 116., XIV., 92, 95. XVIII, 98, 103.
[6]) Arch. Loun I., C. 3.
[7]) Balbin, erect. V., m., 289.

své smrti dává bratru svému Janovi Majírkovi ze Sence.[1]) Tento Chotěbor jest rodu jiného a sice těch, kteří na štítě svém měli tři háky soustředné. Čeleď jeho slula hříči.[2]) Kdo od té doby vládl na Divicích až od r. 1459, není mi známo. Teprv t. r. až do r. 1482 jmenuje se Vilém Pětipeský z Krásného Dvoru, jehož manželka Anežka z Očedělic r. 1487, 19. října činí kšaftu svého mocné poručníky faráře Lounského Prokopa, Jana Valtíře a Valentina kaplany jeho.[3]) Po smrti její mají ujíti dům její v městě Lounech na rohu vedle domu Zuzanny Zetíkové se všemi svršky. Poplatky ke komoře královské i k obci mají všecky z toho domu dávány býti. Po Vilémovi byl Sigmund Pětipeský z Krásného Dvora pánem na Divicích ještě r. 1488, 11. listopadu.[4]) R. 1515, 4. ledna povoluje král Vladislav Janovi Hrzkovi ze Mšena a na Divicích 10 kop ročních do jeho živnosti.[5]) Tento byl dobrým sousedem pánů Lounských. R. 1518, 20. února zval je ke svatbě své. Dáno mu pocty vértel bílého piva.[6]) Ještě před shořením desk prodal Divice, tvrz, ves, dvůr poplužní s poplužím, což tu měl a držal, Elišce z Krajku, mocné otcovské poručnici dědictví a statku někdy Jiříka z Lobkovic za 5000 kop gr. čes. praž.[7]) Ze slov, »což tu sám měl a držal« jde, že nebyl jediným majitelem celé vsi a tvrze Divické. Půhonnové r. 1535, 36. kom. soudu L., 6. jmenují též Albrechta Kaplíře ze Sulevic na Divicích, což ukazuje, že oba dva jen částí vsi Divic vládli. Synové Jiříka z Lobkovic byli Jindřich a Děpolt. Do r. 1555, 24. května žili v nedílu. I rozdělili se o dědictví otcovské tak, že Jindřichovi připadla Peruc, Děpoltovi Divice. Oba měli za manželky sestry purkrabinky z Donína a sice Děpolt Kateřinu, Jindřich Lidmilu (sdělil M. Dvořák, archivář Roudnický). Po otci Děpoltovi, který zemřel r. 1594, 18. února[8]), následoval syn Děpolt, který Divice tak zadlužil, že mu prodány jsou. Koupil je Jan z Šelnberka a z Kosti r. 1596, 11. června.[9]) Tento byl pánem na Mračí a Toužetíně a umřel r. 1597, 12. října jsa posledním po meči rodu svého[1]) O dědictví po něm hlásili se Jan Rudolf a Kryštof Jaroslav Trčkové z Lípy. Též Jan Zbyněk z Hazemburku a na Budyni a Maxmilián Lev z Rožmitála na Blatné a Těšicích činili nároky na dědictví. Pánům Trčkům přiřkl sněm právo bližší r. 1598, 6. března. Protivná strana spokojila se s odbytnou 4500 kop gr. Kryštof Ladislav Trčka, strýc Jana Rudolfa zemřel r. 1601 svoboden bez dědiců. I připadly Divice synovci jeho Janovi Rudolfovi (tamtéž 553), který je postoupil t. r. Kryštofovi Popelovi z Lobkovic na Pátku[2]), který zemřel r. 1609, 25. května.[3]) Jeho syn a dědic byl Jan Kryštof. Manželka jeho byla Benigna Kateřina Libštejnská z Kolovrat.[4]) Tento pojistil věna na Divicích pro pád své smrti této své choti. Ona pak prodala Divice Vilémovi mladšímu Popelovi z Lobkovic na Bílině a Solopiskách[5]) r. 1614, 26. května. Jeho synové byli Oldřich Adam, Kryštof Ferdinand a František Vilém. Tento při dělení statků otcovských obdržel Divice, Solopisky, Horní Ročov, Kozojedy, Konotopy, Třeboc a Markvarec[6]) r. 1637, 19. srpna. Následkem války třicetileté zpustly velice statky tyto. Částečně tím, více ale nehospodářstvím nahromaděny veliké dluhy na panstvích těchto. Oldřich Adam zemřel brzy po otci i se svým synem Františkem. Kryštof Ferdinand ujal Libčeves, Bílinu a Běškovice a Divice, který však sestře své Marketě Kateřině, provdané za hraběte z Mansfeldu, Divice postoupil.[7]) Pro dluhy prodány jsou r. 1656, 24. listopadu Janovi Vilémovi Vogtovi z Hunoldsteina.[8]) Tak slavný rod Lobkovský přišel po více nežli 112letém panování o Divický statek. Brzy potom koupil Divice Jan baron z Kronu, který nemaje dětí odkázal je neplnoleté Františce Blandině, dceři Františka z Kronu. Tato prodala je Marketě Blandině, vdově z Kronu, a kteráž postoupila je svému synovi Arnoštovi Bohumírovi, hraběti Schützovi z Leipoldsheimu na Citolibech r. 1687, 15. dubna.[9]) Od té doby mají Divice stejné pány jako Citoliby.

[1]) Arch. čes. III., 505.
[2]) Arch. Loun, I. C, 6.
[3]) Arch. Loun, I., C, 8.
[4]) Arch. čes. X., 548.
[5]) Arch. místodrž. č. 634.
[6]) Arch. Loun, I., E, 11, 37.
[7]) D. Z. 4, F., 16.
[8]) Mikšovic kronika, 103.
[9]) D. Z. 127., D. 12.

[1]) Sl. nauč., IX., 32.
[2]) D. Z. 236, G 7.
[3]) Böhm. Privatmünzen, 288.
[4]) Ibidem.
[5]) D. Z. 136, H. 3.
[6]) D. Z. 304, A. 3.
[7]) Pam. arch. XIII., 328.
[8]) Veselý, Citolib, 41.
[9]) Veselý, Citolib, 42.

Dřevíč

byl někdy pevným hradem župy stejného jména. Chatrné jeho zbytky dosud jsou znatelny. Stál na vysokém výsadku, k němuž jest přístup se strany jižní. Měl podobu trojhranu a dosud jest poznati příkop kolem něho 1532 *m* v objemu mající. Vchodu na jižní straně říká lid železná brána. Základy zdí tu a tam při kopání se objevují. Nálezy z dob pohanských dokazují, že byl již v té době obydlím lidským. Bronzový křížek nalezený na svahu hradiště, jehož majitelem jest p. Antonín Merz, pokladník spořitelny Lounské, jest práce 10.—11. století. Obšírný popis jeho viz Dr. B. Matějka: Soupis Lounska (12. str.) Oldřich kníže vešel do hradu přepevného r. 1004 po vyhubení Polanů na Žatci.[1]) Odtud poslal vojína věrného před sebou do Prahy, aby troubou zbudil věrné své v Praze a zastrašil nepřítele, který vítězstvím spitý hověl si na hradě Pražském. Ze županů na Dřevíči známe jen Petra r. 1175 s bratry jeho Milhostem a Almon.[2]) Kostel Vyšehradský obdržel kolem roku 1135 desátek ze soudních prodajů, desátek z volů a z obilí župy Dřevické. Klášter Břevnovský měl desátek z platů soudních.[3]) Když někdy z počátku 13. století přestal hrad Dřevíč býti sídlem úřadů knížecích a tyto přeneseny jsou do Slaného, byl poručen kostel sv. Václava se svým nadáním klášteru sv. Prokopa na Sázavě. Opatové zřídili tam proboštství. K tomuto proboštství náležela část vsi Uhřec u Týnce Panenského. Jinou část držely jeptišky Týnecké a třetí část Žirotínové a dědici jejich.

Z proboštů známi jsou: Zdeslav do r. 1368, 31. října. Po něm Valentin až r. 1377, 29. května.[4]) Bratr Jurek byl jeho soupeřem. Roku 1382, 10. září, jest Volkmar dříve probošt ve Zbýšově na Dřevíči.[5]) A k volbě opata Jana dostavil se po smrti Petrově Václav probošt Dřevíčský r. 1405.[6])

Ve válkách husitských vzalo proboštství za své. Z pánů zástavních, kteří je drželi, známe dva. Roku 1501, 6. dubna král Vladislav dává Jindřichovi z Hradce výplatu na některých vsech kláštera Zbraslavského a na vsi řečené Uherce ke klášteru sv. Prokopa příslušející, aby se od držitelův nynějších neb budoucích vyplatiti mohl za sumy jim zapsané a aby on i s dědici mužského pohlaví držel tak dlouho, až by jemu buď dotyčný klášter půl léta napřed věděti dal aneb král a dědicové jeho je vyplatiti chtěli.[1]) Kašpar z Kouče v Trmicích r. 1522 žádá listu obselacího před krále na Děpolta z Lobkovic a na Bílině, že od něho chce vyplatiti duchovní věci Rychvald a Dřevíč, které Dépolt drží k Vinařicům, maje on k tomu právo darováním královským, aby stál od dátum toho listu ve dvou nedělích.[2])

Škoda, že hrabě Arnošt Bohumír Schütz z Leupoldshermu pán na Citolibech původní kostel sv. Václava r. 1694 zbořil a novou kapli vystavěl.[3]) Tato kaple stala se poustevnou, v níž poustevník Vintýř r. 1758 z třetího řádu sv. Františka kapli opatroval. Po něm byl bratr Pafnuc poustevníkem, až císař Josef II. všecky poustevny po Čechách zrušil. Oba vydržováni byli od vrchnosti Citolibské. Nepatrný deputát a jeden habit ročně byly dary pánů na Citolibí. Ale ani tato kaple neobstála před nerozumem a liknavostí lidskou. Před asi 8 lety loď její zbořena jest tak, že zůstal jen kněžský kůr.[4]) Mezi kostelíkem a poustevnou stávala jáma velkým leštěným kamenem krytá, v níž nalezl poklad Řehoř Houda dříve pastýř, potom rychtář Kozojedský, který dal velký zvon ve Vinařicích zvaný do dnes Houda slíti, tak vypráví pověst dávná.[5])

Kozojedy,

původiště soujmenného rodu, který měl ve znaku rozpůleném v pravé polovici 3 koule, znám jest po Čechách obecně Daliborem z Kozojed, kterého naučila nouze húsli. Předek jejich jest Dalebor již r. 1316 a s ním Pakoslav. Držel dědiny nejen v Kozojedech, ale i v blízkých Hořanech.[6]) Týž asi proslavil se v bitvě u Kresčaku, jak současná píseň o něm pěje: Tutéž pan Záviš z Jimlína a z Kozojed pan Dalibor — ta hnasta v nepřátelský sbor — mužně beze všeho strachu.[7]) Po něm opět Dalibor se při-

[1]) P. D. Č. II, 52,
[2]) Erben Reg. Boh. I., 155, 189.
[3]) Pam. arch. II., 311.
[4]) Emler, conf. I., 110. Tadra soudní akta I., 199.
[5]) Tadra, II., 160.
[6]) Emler, VI. 156.

[1]) Arch. čes., X., 414.
[2]) D. D. 36, 4.
[3]) Veselý, Citolib, 46.
[4]) Pam. kn. far., 145.
[5]) Pam. kn. far., 145.
[6]) Emler, P. D. Z. I., 14, 15.
[7]) P. D. Č. III., 240.

pomíná [1]) bratr Alšův z Kozojed, snad vnuk neb syn prvého. Ješek z Kozojed přichází v městských knihách Lounských v l. 1380—1390. Co zatím Dalibor z Kozojed se vyprodal a přichází na Zálezlicích u Litoměřic [2]) r. 1399, byl Aleš z Kozojed na začátku 15. století pánem na Kozojedech. Po vdově téhož Žofce provoláno jest věno její 100 kop a spadlo na krále, který je dal Prokopovi ze Skal [3]) r. 1422. Od toho roku až do r. 1523 nejsou majitelé Kozojedské tvrze známi. Roku 1534 byly již přivtěleny k panství Divickému. [4])

Aleš z Kozojed byl r. 1475 purkrabím na Budyni, r. 1483 seděl v Mnětěši pod Řípem i Dalibor syn jeho. [5]) Tento spoléhaje na nečinnost a shovívavost krále Vladislava, zamýšlel, jak by se zmocnil zámku Ploskovic, který náležel Adamovi z Drahonic. I pobouřil jeho poddané, že tito proti pánu svému povstali. Na to pozval pana Adama k sobě po přátelsku a když tento přijel, zrádně se ho zmocnil a dlouhým věznením k tomu přinutil, že mu tento dobrou vůlí Ploskovic postoupil. Propuštěný vězeň žaloval u soudu zemského z pychu provedeného. Dalibor jest mocně ku právu přiveden a do věže hradu pražského nedávno obnovené uvržen. [6]) Roku 1587 seděl na dvoře Kozojedském Šťastný Bílský z Kařížova asi jako man pánů z Lobkovic. [7])

Pochválov

byl již r. 1346 zbožím křižovníků Panny Marie u Mostu v Praze, nyní Maltánů zvaných. Havel z Lemberka, převor a Čeněk z Vartemberka, komendator dali ves Pochválov Buškovi z Rochova a Janofefě manželce jeho do života. Kdyby zemřel Bušek, měla Janofefa celé vsi užívati, ale z lesů toliko osmou část dáti porážeti. Byl to důkaz dobré vůle obou manželů; neboť ves svou dědičnou Mašovice darovali Maltánským. Pečeti své přivěsili: Lev z Divic, Jindřich z Heršova, Frydrych z Vraního, který seděl na dvoře v Březí (u Smolnice) a Jindřich Slejda z Lešťan, který seděl na manském dvoře v Lišťanech. Část nějaká, snad jen platy na dvorech kmetcích některé, měl r. 1407 Jaroslav z Žirotína, kterými faráři Jakubovi z Vinařec prodává 30 kop ročního platu v Pochválově, Bilichově, Zichově (nyní Zichovci) a Žirotíně za 300 kop gr. Po smrti Jakubově má ten plat přijíti do Týnce do kláštera panně abatyši a konventu, aby ony s nimi učinily tak, jak kněz Jakub vykáže. [1]) L. 1420, 28. října zapsal císař Zikmund v Berouně ves Pochválov Parcifalovi a Lotovi, bratřím z Vinařic dílem za službu s 20 koňmi, kterouž činili 26 neděl v zachování hradu Pražského, dílem za obranu a zachování toho zboží. Ten list ukázal Martin Smolík Radický od Oháněk, soused Staroměstský a vedle něho list Plichty z Žirotína, ale nikoliv dobrou vůli (čili postup) od bratří z Vinařec. [2]) Roku 1454, 25. července Plichta z Žirotína dokládá, že list zápisný Zikmunda krále na Pochválov a jiné zboží směnil za Koloveč bratřím Parcifalovi a Lotovi z Vinařec ve 500 kopách daný a že jej dává mocně Martinovi Smolíkovi Radickému za jistou s ním úmluvu dobrovolnou (totiž aby za něho dluhy platil). Svědci této dobré vůle byli: Aleš z Žeberka, Čeněk z Klinšteina, již tenkrát asi seděním na Toužetíně, Herman Sirotek za Zhoře, Jan Škubele z Jimlína a Jan z Rochova. [3]) Dvě leta na to pohání Plichta z Žirotína Albrechta z Kolovrat a z Krakovce pro škody 100 hřiven stříbra. Viní ho, že užívá bezprávně dědiny jeho v Pochválové, že měl dáti vyplatiti ves tu a nedal, že tím rybníky zpuštěny a lesy zmýceny jsou. Na tu žalobu stal se nález panský r. 1461, 17. ledna, který nás úplně o tomto rozstrku poučuje. Proto jej v plném znění podáváme: Tak jakož jest pohnal Plichta z Žirotína Albrechta z Kolovrat a z Krakovce i žalobu vložil, že jemu učinil škodu svou mocí bez práva drže jemu dědiny jeho t. j. lesy v Pochválově, toho požívaje, rybníky zpouštěje a lesy zmycuje a také, že mu měl dáti ves vyplatiti, tu jest sám osobně jmenoval Pochválov. Proti tomu Albrecht z Kolovrat okázal list, kterak Jaroslav z Žirotína a on Plichta prodávají jemu tu ves Pochválov za 200 kop gr. a žádné výplaty sobě nepozůstavujíc ani svým dědicům, než kdyžby koli oni Plichtové splaceni byli, tehdy že mají jmenovaní sumu jemu Albrechtovi pohnanému navrátiti zase

[1]) 1388, D. D. XIII., 229.
[2]) D. D. XVIII., 34.
[3]) D. D. XV., 291.
[4]) D. Z. II., G., 29.
[5]) Arch. čes. VIII., 494, IX., 526, 529.
[6]) Sl. Nauč., II. D., 12.
[7]) Arch. Loun, I. C., 47, Z, 19.

[1]) Arch. čes. I, 340.
[2]) Arch. čes. II, 177.
[3]) D. D. XXI., 127.

v jednom měsíci nebo ve dvou. A oň Albrecht, že od toho pustiti má tém, kdož by to splatili vedle listu císařského, jakož ten list průdaje šíře vykazuje. A protož tím Albrecht pohnaný Plichtovi původovi povinen není. A což se dotýče lesův a rybníkův Pochválovských, tu jest Albrecht z Kolovrat okázal dva listy: jeden dobrou vůli, kterouž učinil on Plichta Martinovi Smolíkovi na císařský zápis na jmenované zboží, aby to zboží držal a požíval jeho Smolík a dluhy Plichtovy platil a to držal tak dlouho, dokudž by těch dluhův nezaplatil. Druhý list dobré vůle okázal, kterak on Smolík ten list královský i s dobrou vůlí dal jest a mocí tohoto listu dává Albrechtovi z Kolovrat a jeho dědicům tu sobě práva žádného ani zvláštnosti nepozůstavuje. O to aby se učtli s jmenovaným Plichtou ve 4 nedělích. A jestliže jsou již ti dluhové zaplaceni, tedy aby ti lesové a rybníci byli zase Plichtovi postoupeni. Pakli nejsou ještě splaceni, ale chce-li Albrecht to zboží držeti, platiž ty dluhy na místě Smolíkově týmž během podle znění té dobré vůle. Pakli nechce ale, postup zase Smolíkovi po těch 4 nedělích.[1]) Poněvadž r. 1499, 14. listopadu král Vladislav tu milost dává Albrechtovi z Kolovrat a na Krakovci, aby se vsi Pochválova splacován nebyl, leč od převora samého kláštera Matky Boží pod mostem a konventu jeho převorství Strakonického, jde z toho, že Albrecht z Kolovrat skutečně dluhy za Plichtu a Smolíka splatil a tudíž zboží to po 28 let držel.[2]) Převor Jan Lomnický z Lomnice a z Budče, který panoval od r. 1508 1546,[3]) prodal Pochválov asi v r. 1538 neb 1539 purkmistru, konšelům a vší obci města Luna, protože platy vycházející z této vsi od r. 1539 od sv. Havla až do bitvy Šmalkaldské v knize arch. Loun. I. E. 12., každého roku se vykazují. Po soudu držaném s odbojnými městy a s některými šlechtici odňato jest městu Lounům vše, co měli zboží pozemského, jen vsi nadační kostelům, špitálům a kněžím jsou jim ponechány. Roku 1549, 13. prosince daroval Ferdinand I. Pochválov nejvyššímu sudímu království Českého Janovi staršímu z Lobkovic a na Zbiroze.[4]) Odtud připojena k Ročovu a má stejné pány s ním.

[1]) D. D. XIX., 456.
[2]) Arch čes. VI., 581.
[3]) Frind, K. Böhmens IV., 209.
[4]) Pam. arch. X., 470.

Přemkov, nyní Břinkov.

O této vsi děje se první zmínka při zakládání kláštera Ročovského. Z listiny zakládací r. 1380, 6. srpna známe, že dal Albrecht z Kolovrat klášteru Ročovskému platy od kmetů tamních a sice ode čtyř: Nedvěda, který platil 32 gr. ročně, od Hřeháka 24 gr., od Tvocha 20 gr., od Jakuba 32 gr.[1]) Jak dlouho ten plat vázl na lidech těchto, nemůžeme udati, protože záznamy v deskách zemských o tom se nezachovaly a celé platy 30 kop gr. kláštera z Lešťan, Přemkova, Žehrovic, Zbrašína a Vlčí v pozdějších dobách na jiné osoby přecházely. Přemkov sdílel všecky osudy své s Ročovem a měl tudíž tutéž vrchnost jako Ročov Horní.

Řimín.

Na jihozápad od Vinařic sluje až dosud poloha na Řemíně. Že se tím názvem tají zmizelá vesnice, málokdo ze zdejších obyvatelů tuší. Nejprve děje se zmínka o Řimíně r. 1348, 23. prosince, kde v listě císaře a krále Karla IV. vynímá se purkrabí Kadaňský Albrecht z Kolovrat z právomoci soudů zemských.[2]) Mezi many Albrechtovými čítá se Rakolt z Řimína. Roku 1384, 22. února Příbek měšťan Lounský ve při své se Sezemou z Řimína odvolal se k podkomořímu a dáno mu za právo.[3]), r. 1389, 6. února Milobor z Jenčic prodal dvůr svůj v Řimíně bratřím Janovi a Pavlovi řečeným Ječmíkům z Sulevic. Spolu s ním spravují dědiny tyto Rytkéř ze Skalky a Diviš z Řimína. Tento Diviš ještě r. 1391 se připomíná. Záležela asi tato vesnice z několika dvorů svobodných, jejichž majitelé byli Milobor z Jenčic, Diviš a Sezema. Ječmíkové byli rodu Kaplířů z Sulevic. Když Pavel Ječmík a manželka jeho sešli bez dědiců, bylo dědictví jejich r. 1399, 4. ledna provoláno v Lounech.[4]) Jan z Řimína, totožný s Janem Ječmíkem Kaplířem ze Sulevic a Petr ze Skalky namítali proti provolání královskému, že mělo býti ne v Lounech ale v Slaném provoláno. Z toho také vychází, že nejen Vinařice ale i Řimín i část Ročova[5]) patřily ke kraji Slánskému a že potok u Dolního Ročova tvořil tenkráte hranici Žatecka a Slánska. Když provoláno zboží

[1]) Orig. arch. Ročov.
[2]) Arch. hradčan. 38/119.
[3]) Arch. Loun I. C., 2.
[4]) D. D. XIV., 218.
[5]) Lib. visit. 62.

v Slaném, obhájili se bratr Pavel Ječmík tím, že byl nedílným bratra svého a že oba koupili dvůr v Římíně od Milobora z Jenčic. Snad po smrti Pavlově udělil král Václav IV. listem r. 1409, 10. ledna [1]) toto odumřelé zboží Mikulášovi z Pístného, později zvanému z Husi, pověstnému hejtmanu husitskému.[2]) Vešel-li Mikuláš z Pístného v držení toho zboží, nesnadno povědíti. Neboť když i Jan Ječmík a manželka jeho bez dědiců sešli a r. 1454, 21. prosince král Ladislav dal je výsluhou Jiříkovi z Kostoloprt a Marketě manželce jeho, bránil se Štěpán syn Pavlův a synovec Janův proti odúmrtí tím, že manželka Jana Ječmíka dříve umřela nežli Jan a že tudíž spadlo věno její na muže a protože on Štěpán jest strýce svého nedílen, že jemu právem náleží. Nadto ukázal Štěpán, že Kapléři mají právo královské, které se nalézá v rejstřících kancelářé královské zaznamenáno, že práva a zboží těch, kteří se Kapléři jmenují, nespadají na krále, ale na bližší příbuzné. Načež úředníci dvorští nahlédše do rejstříků dali Štěpánovi za právo.[3]) Provolání toto dálo se již v Lounech. Z toho jest viděti, že hranice Slánska a Žatecka ve válkách husitských se posunula a že Římín již jest počítán k Žatecku. Jak dlouho ves Římín trvala a kdy vzala za své, nemohu na ten čas s bezpečím povědeti.

Rychvald.

Jisté poloze jižně od hradu Dřevíče říká se Lichvarda. U lidu obecního má se tato poloha za hřbitov Dřevíčský. Že tento obecný název Lichvarda jest jen zkomolené Lichtenwalde neb Rychvald jest na bílední. Poprvé čteme o tvrzi Lichtenwalde v knize visitační r. 1379 arcijáhna Pavla z Janovic, že tamního mana kláštera klarisek v Týnci Panenském jménem Radima probošt Dřevíčský z řádu sv. Benedikta kláštera Sázavského nejspíš Volkmar, ač žije v souložnictví, připouští k sv. přijímání. Platil zákon církevní a platí i nyní, že veřejní souložníci platí za vyobcované ze shromáždění věřících a že nemají býti připuštěni k svátostem. L. 1402, 22. září odpověděl Hanuš z Rychvaldu Novému městu Pražskému.[4]) Není to opět majitel, nýbrž toliko man kláštera Týneckého. Jak dlouho držel klášter Týnecký tuto tvrz, nelze říci. Před r. 1522 byla zastavena Janovi z Vítence a po něm Kašparovi z Kauče na Trmicích.[1]) Protože páni z Lobkovic jakožto dědici Žirotínů obdrželi opravu kláštera Týneckého a později i pány Dřevíče a panství Divického r. 1523 se stali, přivtělili toto duchovenství k statku svému, aniž víme, jaké náhrady se klášteru za to dostalo.

Smilovice.

V Smilovicích Starých stávala tvrz a prvý známý rod, který ji obýval, byl jednoho původu s těmi, kteří se psali z Vinařec a z Račiněvsi. Nosili na štítě lva korunovaného. Ješek ze Smilovic r. 1356, vlastní bratr probošta Boleslavského Záviše, spravuje odkaz jeho 10 kop na osmi dvorech v Račiněvsi kostelu sv. Víta učiněný.[2]) Téhož rodu byl asi Frycek ze Smilovic r. 1384 [3]) Ale již počátkem 15. století přišel sem jiný rod, tuším těch, kteří pocházeli ze Sádku na nynějším panství Měcholupském. Znak jejich byly rohy.[4]) R. 1401 pohání Přech z Hříškova Jana ze Smilovic, že mu učinil škodu rozličných listů s visutými pečetmi nedržení, rozličných nákladů a hotových peněz za 100 kop hřiven stříbra. Marketa manželka jeho praví, že jest muž její nemocen.[5]) R. 1418 pohnána jest táž Marketa od Herborda z Ročova. Poněvadž se stavěla nemocnou, žádal Herbord o komorníka, by ji navštívil. I nalezl ji komorník v klášteře sv. Tomáše na Malé Straně o hůl se opírající, ale zdrávu procházející se po zahradě. Proto dali úředníci za právo Herbordovi.[6]) R. 1404, 4. září svrchu psaný Jan Sádek ze Smilovic dává kostelu a faráři v Nečemicích Janovi 1 kopu platu ročního ve vsi Smilovicích, aby za duše jeho předků sloužil jedno zpívané rekviem, dvě mše sv. četl a dva chudé u svého stolu poměl.[7]) Tito Sádkové ze Smilovic Jan a Štěpán bratr jeho často přicházejí v rozličném jednání v Lounech a měli tam svůj byt.[8]) Ve válkách husitských drželi dvůr poplužní měšťané Lounští

[1]) D. D. II., 23.
[2]) Palacký, D. n. Č. III., a 172.
[3]) D. D. XVI., 311.
[4]) Arch. čes., IV., 344.

[1]) D. D. XXXVI., 4.
[2]) Emler, P. D. Z. I., 420. Tomek, Místop. h., 146.
[3]) Arch. Loun, I., l. 2, 46.
[4]) Sedláček A., Zápisy soukromé, 477.
[5]) D. D. XVIII., 114.
[6]) Emler, P. D. Z. I., 106.
[7]) Borový, Erect., 601.
[8]) Arch. Loun I., l. 3. I., l. 4.

Mikuláš Knížek ze Smilovic a jeho syn Sigmund. Pocházeli z rodu Vandů. Mikuláš byl pasován na rytířství již od krále Václava IV.[1]) a jeho potomci zvali se z Vlkové. Od nich obdržel Zachař z Krp r. 1433 dvůr poplužní v Smilovicích, ale postoupil jej opět oběma.[2]) Bicen ze Sádku a ze Smilovic prodal celé Smilovice Zichanovi z Vlkové, Václavovi z Všehrd a Mikulášovi z Černčic a tito opět purkmistru, konšelům příseżným a celé obci města Loun za 30 kop grošů r. 1479, 23. dubna.[3]) V majetku Lounských trvaly Smilovice až do r. 1547, kdy pro odboj ve válce Šmalkaldské ztrátou zpupnych statků potrestáni jsou. R. 1549, 7. prosince prodány jsou spolu s Blšany Mikulášovi Mířkovskému z Tropčic za 1138 kop 14½ pen. čes. Tento je dlouho nedržel, nýbrž zapsal je r. 1550, 10. května Janovi Žateckému z Veikersdorfu.[4]) Jeho dcerou Anežkou dostaly se Žibřidovi Žďárskému ze Žďáru, manželu jejímu.[5]) Dcera těchto manželů Anna provdala se za Kryštofa z Doupova.[6]) R. 1586 koupil je Jan Hruška z Doupova jménem svých bratří let nemajících Adama a Karla.[7]) Adam Hruška zemřel před rokem 1600 a bratří Jan a Karel Hruškové rozdělili se o zboží otcovské v ten způsob, že se dostalo Karlovi Citolib a Pšan se Smilovicemi.[8]) Měl za manželku Elišku Hozlaurovou z Hozlau rozenou Razickou ze Vchynic. Ksaftem svým r. 1609, 11. ledna[9]) ustanovil poručnicí nezletilého syna svého Jana Adama matku jeho a manželku svou Elišku nadřečenou a bratra Jana na Toužetíně a Peruci. Když tento zemřel, stal se poručníkem Jana Adama syn Janův Adam Jindřich.[10]) V době bitvy bělohorské byl Jan Adam nezletilý, neúčastnil se tehdejších rozbrojů a proto ponechán jest při statku svém dědičném. R. 1628, 28. července postoupil Citoliby, Pšany a Smilovice svému poručníku Adamovi Jindřichovi Hruškovi z Března na Hříškově, který měl za manželku Voršilu Elsnicovu z Elsnic.[1]) Zemřel asi v r. 1630 a zanechal čtyři dcery Dorotu Barboru provdanou za Jana Oldřicha z Bissingen, již plnoletou, Annu Elišku, Bohuňku Zdeňku a Polyxenu Sabinu let nemající. Pro dluhy váznoucí na otcově dědictví prodány Smilovice a Pšany r. 1637, 20. listopadu Janovi Karlovi Příchovskému z Přichovic.[2]) Citoliby ponechala si nejstarší sestra Dorota Barbora a měla z nich vyplatiti Polyxeně Sabině dosud nezletilé 7571 kop gr. míš. Jan Karel Příchovský dědil po Markvartovi Příchovském mladším část vsi Vlčího.[3]) Byl pro své zásluhy, které si získal tím, že již od r. 1616 platné služby u vojště císařském konal, dne 20. prosince r. 1651 povýšen do stavu svobodných pánů jsa nařízený nejvyšší J. M. C. nad jedním plukem jízdectva. R. 1653 přikoupil statek Žďár od Magdaleny Rosiny ze Žďáru.[4]) Byl též J. M. C. dvorským radou a komisařem nad reformací. Zemřel r. 1660. Byl třikrát ženat. S prvou manželkou Annou Zuzannou z Písnice měl dceru Annu Žofii, druhá manželka Eva Kateřina Klára z Písnice porodila mu dva syny Leopolda Františka a Petra Pavla Františka. Prodavše r. 1667 Žďár rozdělili se o zboží otcovské, takže Leopoldovi připadly Blšany, Petrovi Pavlovi Vlčí, Smilovice a Pochválov.[5]) Když Petr Pavel umřel r. 1670, 22. dubna, stala se manželka jeho Rosina rozená Elbognarka z Dolejšího Šenfeldu poručnicí nezletilých synů Karla Maxa Leopolda a Františka Antonína. Tento ujal statek Vlčí a Smilovice s příslušenstvím. Nemaje přirozených dědiců zůstavil statek svůj staršímu bratru Karlovi M. Leopoldovi, jenž byl zveden naň r. 1698, 29. prosince.[6]) Od něho koupil Vlčí Smilovice se dvorem v Hříškově, který nabyl koupí od Václava Ferdinanda Mazaného ze Slavětína[7]) kníže Ferdinand z Schwarzenberka a spojil je s panstvím svým Toužetínským.

[1]) Arch. Loun I., l. 2.
[2]) Arch. m. Prahy 992, str. 151.
[3]) Emler, P. D. Z. II., 378.
[4]) D. Z. 85, K 1.
[5]) D. Z. 60, I. 6 a 21, F 8.
[6]) D. Z. 61, F 16 a 62, M 15.
[7]) D. Z. 69, H 10 a 24, D 15.
[8]) D. Z. 174, L 3.
[9]) D. Z. 134, P 29.
[10]) D. Z. 141, F 2.

[1]) D. Z. 143, B 25.
[2]) D. Z. 300, F 10.
[3]) Arch. Loun, B 7 a D. Z. 238, A 25.
[4]) Slov. nauč., VI., 946.
[5]) D. Z. 151, W 2. D. Z. 71, O 25 slov. nauč. l. c.
[6]) D. Z. 118, N 12.
[7]) D. Z. 406, B 10, 404, C 2.

Z polské literatury umělecké a archaeologické.

Napsal Jaromír Špička. (Pokračování.)

Na to následuje článek Leonarda Lepszyho: »Emalijerstwo krakowskie w XVI. i XVII. wieku«, k němuž připojena jsou kolorovaná vyobrazení. První známost emailování přišla do západní Polsky bezprostředně z Němec. Ve vydajích královských ze XIV. věku se setkáváme se stopami výrobků emailovaných v Krakově, z následujícího na to století máme neobyčejné krásy pacifikal kapituly sandoměřské, bohužel pouze z vyobrazení známý. I v různých inventářích nalézáme zmínky o emailovaných předmětech. Více již znám jest nám věk XVI., kdy již od časů Zikmunda I. přicházejí do Polsky v hojném počtu Vlaši. Vlaši tito, zaujavše vynikající postavení mezi domácími zlatníky, oživují svoje výrobky oplývající vypuklými ornamenty, různobarevným emailem, připojujíce k nim často vkusné i z drahokamů provedené ozdoby. Nový rozkvět v emailování nastal, když v Polsce za panování Zikmunda Augusta objevili se Francouzové, kteří průmysl ten z Francie do Polsky přivezli a aklimatisovali v Krakové umění pokrývání celých vlnovitých předmětů barevným sklivem nebo emailem en grissaille.

Nový tento spůsob a vkus mody ujal se rychle v polských výrobcích pod názvem francouzské práce a skoro u každého ze spisovatelů té doby nacházíme zmínku o vysoko ceněném a draze placeném emailu. O rozšíření emailu podávají svědectví staré inventáře a v mohylách XVI. a XVII. věku nalézané emailované závěsky, řetízky a jiné drobnosti. Konečně ve statu cechovním z r. 1596 městská rada, aby předešla zneužívání, nařídila, že nemá býti emailu více kladeno než $^1/_{10}$ váhy předmětu.

Všechny té doby zhotovované drobné předměty ozdobeny jsou barevným tímto povlakem. Později dostal se do Polsky z Francie neznámý dosud limuzińský email émaux peints.

V jedné z cechových knih zlatnických v Krakově zachovaných přichází cizí jméno Petra Remy a podpis zlatníka toho na usnesení cechovém z r. 1563.

Na základě zápisků cechovních sestavuje autor životopis tohoto Petra Remy, který na rozdíl od jiného Petra (Czarnowojky) nazýván »pan Petr Francouz«. Ze zápisků těch zjevno, že umění emailerské v novém svém rozvoji přeneseno bylo do Polsky z Francie a že vlašské vlivy v umění tom od časů Petra Remy úplně vymizely. Vliv Petra Remy musil býti značný. V polských sbírkách emailu en grisaille potkáváme se nejčastěji se značkou »P. R.«. Dle badatelů Br. Buchera a E. Garniera máme tu co činiti s výrobky Pierre Reymonda z Limoges nebo alespoň s výrobky jeho dílny. Spisovatel obrací pozornost na to, zda snad některé z výrobků těch nejsou pracemi Petra Remy.

Ku konci XVI. a na počátku XVII. věku potkáváme se častěji s francouzskými jmény zlatníků v Polsce pracujících. Na dvoře Zikmunda Augusta zaměstnán byl Petr Garnier; dále se setkáváme se jmény zlatníků: Jiřího Blanca, Viléma Szewdwilla (zajisté Chefdeville), Jana Herblina a Benjamina Laniera a jinými více.

Dále připomíná autor t. zv. email uherský či sedmihradský, mající své zvláštnosti a zaujímající zvláštní postavení v dějinách emailu a zlatnictví. Památky prací toho druhu zachovány jsou v pokladě chrámovém na Wawelu, v kathedrále tarnovské, ve farním kostele v Bochni a jinde. Jméno »sedmihradský« obdržel tento druh práce po předním svém představiteli Martinu Siedmiogrodzkém (jinak též Sibenburger, Sybenbürger a Zybenbirger psaném), který znám jest v cechu od r. 1542 a pracoval na dvoře Zikmunda Augusta.

V dobách válek nejcennější památky drobného umění byly vyvezeny za hranice a pouze nepatrné zbytky zůstaly. Bohatý někdy poklad zlatnického cechu v Krakově rozvlečen byl právě tak jako poklady kostelní. Zůstaly však z něho mezi jinými též nepatrné zbytky emailerského umění, totiž: Řehořem Przybylem (od r. 1523 až 1547) cechu darovaný prsten s chrysolitem a prstýnek, pocházející dle provedení ze XVII. století. Autor popisuje památky ty a připojuje kolorované jich vyobrazení.

Po článku tomto podává dr. Fr. Piekosiński »Nejstarší inventáře pokladu kostela N. P. Marie v Krakově z XV. věku« z archivu města Krakova, z nichž třetí nejúplnější psal v r. 1452 městský písař Mikuláš Knoll v jazyku většinou německém, na některých místech latinském a často makaronsky, totiž střídavě německy a latinsky.

Dr. Josef Korzeniowski podává inventář »výbavy královny Kateřiny«, vdovy po Františku kn. Mantuanském, třetí manželky Zikmunda Augusta, nalézající se v museu Czartoryských. Originál sepsán a podepsán byl v Krakově dne 8. srpna 1553. Nalézá se na něm vlastnoruční podpis královnin. Pečeť již odpadla. Jest to cenný příspěvek k látce pro dějiny umění a civilisace v Polsce. Autor připojuje v poznámkách překlad některých neobvyklejších věcí, připomíná však, že mnohé věci pro nedostatek pomůcek přeložiti nemohl.

V druhém čísle tohoto dílu Věstníku akademie umístěny jsou »Zprávy ze zasedání komise pro dějiny umění« za čas od 1. dubna do 31. prosince 1888. Ve zprávách uveřejněna jest

přednáška Łuszczkiewiczova: »O románských podrobnostech kostela sv. Vojtěcha v Rudzie pod Wieluněm« a připojeny jsou k ní kresby: sledy portálu kostela a kamenná křtitelnice. Dr. Antonín Karbowiak předložil dle rukopisných pramenů sestavený seznam krakovských zlatníků z XVI. věku a přednášel o značkách nalézajících se na zlatnických výrobcích z XVI. věku a dovozoval, že znaky ty často sloužily k označení vlastníka předmětu.

Maryan Sokołowski objasnil za pomoci předložených kreseb zámek Ujazd zvaný Krzysztopory ve vévodství sandoměřském, zbudovaný v letech 1616 až 1644 vévodou sandoměřským Kryštofem Ossolińským. Dále přednášel Maryan Sokołowski, předkládaje na místě samém pořízená vyobrazení, o kostelu v Starém Gostyně se zbytky gotickými z konce XIV. století, o farním kostele v Gostyně z XV. století a o kostele klášterním Filipinův ze XVII. věku tamtéž. Vl. Łuszczkiewicz podal zprávu o nalezených freskách v katedře sandoměřské, pochodících dle jeho mínění z XV. věku.

Další sešit Věstníku přináší článek Maryana Sokołowského: »Pozůstalosť po sučavském metropolitovi Doziteuszovi a její osudy«. Rumun Doziteusz, nazývaný Leoncyju-z Baryla či Baryłowicki, též Baryłowicz byl zprvu ieromonachem v monastýru Pobrata, na to pak biskupem v Huszi a v Romanu a konečně r. 1671 metropolitou sučavským Doziteusz stál v Rumunsku v čele strany polské a byl po nastoupení vlády Dimitrijem Kantakuzenou nucen uchýliti se na polské území a přebýval tam až do r. 1675 ve vyhnanství. Po čas tohoto svého prvního delšího pobytu v Polsce pozbaven byl práv metropolitských; vévoda Dymitraško Kantakuzen jmenoval totiž nejvyšším hodnostářem moldavské církve biskupa z Roman Theodosia. Později vrátil se Doziteusz do své vlasti, aby opět před obávanými vpády tureckými utekl se do Polska. Při druhém svém útěku vzal s sebou celý metropolický archiv a reliquie. Zprvu zdržoval se ve Stryju, v r. 1691 přesídlil do Žólkvy. Rumunští historikové tvrdí, že zemřel v Moskvě, kdežto Sokołowski dokazuje, že skončil život svůj v Žólkvě. V dalším postupu své práce snaží se Sokołowski zodpovědíti otázku, z čeho skládal se metropolitní poklad Doziteuszův před převezením do Polsky a jaký byl jeho v průběhu věkův osud.

Dále v sešitu tomto uveřejněn článek Leonarda Lepszyho: »Inkrustacyja, ustęp z dziejów złotnictwa i szabli.« Vladislav Łuszczkiewicz podává výsledek bádání svých »o farním kostele v Žarnově a zbytcích tamnějšího zámku«, jež vyniká nikoliv jednolitostí slohu, nýbrž právě tím, že spojily se v něm různé organismy slohové, mluvící jasně o epochách umění a poměrech soudobé kultury. K článku připojena jsou četná vyobrazení.

K sešitu tomuto přidány jsou »Zprávy o zasedání komise dějin umění« za čas od 1. listopadu 1888 do 11. června 1889. Vl. Łuszczkiewicz podal tu zprávu o objeveném jím obrazu Dominikána Václava z Oświęcima v kostele v Odrowąži. Hr. K. Przezdziecki přednášel o Altomontovi, dvorním malíři krále Jana III., za příčinou nalezených jeho účtů za obrazy malované pro rodinu Wodzických v letech 1691—1697. P. Alfred Römer podal zprávu o ornátu a dvou dalmatikách neobyčejně krásně vyšívaných, nalézajících se ve františkánském kostele v Pińsku v miňské gubernii, pocházejících z první polovice XVI. věku, a o sbírce obrazů hraběte Štěpána Potockého. Vl. Łuszczkiewicz přednášel o kostelu a klášteru v Hebdově. P. Römer popsal podrobně pacifikal z r. 1543 v Krakově chovaný, neobvyklé umělecké ceny. Maryan Sokołowski podal zprávu o modlitební knize Zikmunda I., nalézající se v British Museum, ozdobené třemi pěknými miniaturami. V pozdějším jednom sezení komise podával Sokołowski zprávu o zaslaných mu Vl. Łozińským výpiscích z archivu města Lvova o malířích polských. P. V. Julius Wdowiszewski předčítal výpisky z archivu městského a z archivu malířského cechu o životě a působení stavitelů a malířů Němců a Vlachů, pracujících v Krakově v letech 1432—1596. Vl. Łuszczkiewicz předložil vyobrazení několika náhrobků z XVI. století v království polském a podal k nim objasnění; dále podal příspěvek k působení vlašských umělců v XVI. věku v Polsce. Leonard Lepszy přednášel o Br. Buchera: »Die alten Zunft- und Verkehrs-Ordnungen der Stadt Krakau, nach Balthasar Behem's Codex picturatus in der k. k. Jagellonischen Bibliothek.« Týž podával dále úvahy svoje o knížce Vl. Łozińského: »Lwów starożytny, kartki z historyi sztuki i obyczajów i złotnictwo lwowskie w dawnych wiekach.« Vl. Luszczkiewicz přednášel o kostele sv. Vojtěcha v Krakově z XII. století. (Pokračování.)

Různé zprávy.

Zpráva archaeologického sboru „Vocel“ v Kutné Hoře a okolí za rok 1897—1899.

(Pokračování.)

Jak má býti kryt náklad shora uvedený?

Tříletý výkaz o příjmech a vydáních záduš-ního jmění farního chrámu činil 1600 zl., úspory až do r. 1890 ve spořitelně z funeralií a nadac ukládané činily 1000 zl., celkem měl vlastního jmění 2600 zl. K ukrytí nedostávající se částky 5298·03 zl. použito záduší filiálního kostela, který jest v kanonickém svazku k farnímu chrámu. Dcera musí podporovat matku — zásada kanonická.*)

Průměrný přebytek jeho, jak tomu tříletý výkaz o řádných příjmech a vydáních nasvědčuje, páčí se ročně na 1600 zl. a jmění základní v posledních 5 letech ze 6600 zl. vzrostlo na 10.000 zl. Vezme-li se tříletý přebytek tento částkou 4800 zl. a z úspor ve spořitelně uložených 598·03 zl., máme částku potřebnou 5398·03 zl.

V tom smyslu podá se cestou konsistoře c. k. okresnímu hejtmanství žádost patronátního úřadu kolku prostá, v níž se po vylíčení stručných dějin chrámových označí nevyhnutelná potřeba obnovy dotčené svatyně, jak ji dle přílohy naznačil c. k. úřad stavební, a spolu způsob úhrady nákladu per 7998·03 zl., a to z vlastního jmění chrámu 2600 zl., ze záduší filiálního chrámu, který se nalézá v kanonickém svazku s mateřským chrámem, 5398·03 zl., i žádá se, by c. k. okr. hejtmanství tuto žádost vyšším instancím doporučilo a svolení bisk. konsistoře a c. k. místodržitelství v Praze k naléhavé opravě farního chrámu dle tohoto návrhu vymohlo. Přiloží se plány a rozpočty a tříletý průměr o jmění farního chrámu i chrámu filiálního. C. k. místodržitelství, smluviv-ši se o tom s bisk. konsistoří, žádost patronátního úřadu vyřídí a přičiní, aby patron veškeré práce na proslulé umělce a mistry zadal.

Až pak veškeré práce ukončeny a bezvadně přijaty budou, musí se v předložení veškerých spisů stavebních, kterým také kollaudační protokol se připojí, o povolení, aby náklad stavební vyplacen býti směl, zvláštní žádost podati.

Dle vynesení c. k. místodržitelského praesidia v Praze ze dne 2. listopadu 1865, č. 2938 a dle výnosu c. k. místodržitelství Českého ze dne 20. července 1870, č. 18.375 jest postup při povolování stavebních oprav kostelních a farních následující: při výlohách až do 10·50 zl. sahajících mají patronátní úřadové spolu s duchovním správcem sami právo povolovací, při výlohách větších až do výše 500 zl. c. k. okr. hejtmanství společně s bisk. konsistoří, při výlohách přes 500 zl. až do 8000 zl. c. k. místodržitelství společně s konsistoří, a při vydáních přes 8000 zl. c. k. ministerstvo kultu a vyučování.

To vše platí arciť s podmínkou, že jest tu dostatečné záduší jmění vlastní. Není-li však dostatečného jmění záduního a má-li se k účelům stavebním učiniti výpůjčka, neb poskytnouti záloha z fil. kostela, pak třeba bezvýminečně si vymoci vyššího i státního schválení.

Když farní chrám sešlý opravy nevyhnutelně potřebuje, ale nemá filiálního chrámu, s nímž by byl v kanonickém spojení, ale na témž patronátě jest chrám se záduším bohatým, tu dle § 54. zák. ze dne 7. května 1874, může-li se dle toho, co z důchodů církevního jmění po mnohá léta přebude, s jistotou za to míti, že k účelům církevním jmenovaného v plné míře nebude potřebí, tedy může státní správa záležitostí duchovních po vyslyšení bisk. ordinariatu nařídíti, aby část jmění, přiměřená k tomu, co v průměru roční přebytek činí, obrátila se na jiné účely církevní, k jichž uhrazení dostatečného nadání není.

Nemluví tu tedy zákon o nějaké záloze, nýbrž připouští ihned definitivní odevzdání ohledně přibrání přebytků bohatých kostelních fondů k účelům kostelů chudších, jen když se tím neporuší vlastní závazky neb nadační povinnosti dotyčných kostelů.

*) Dle nesčíslných dvorních dekretů i dle rozhodnutí nejvyššího správního dvoru soudního jsou filiální kostely povinny v případě potřeby nemajetnému vlastnímu kostelu mateřskému přispívati ze svého jmění, což arciť státi se může definitivně, t. j. nikoliv jako záloha nebo jako příští pohledávka, aby z takových pochybných aktiv filiálky nemusily naposled ještě platit ekvivalent! Třeba však, aby ve smyslu místodržitelského vynesení z 20. července 1870 č. 18.375 sbírka normalií místodržitelských pro 1869 a 1870 (č. 174, strana 82) k žádostem o úřední povolení k předsevzetí staveb a oprav vždy účetní výtah o jmění toho kterého kostela a s ním v kanonickém svazku se nalézajících filiálních kostelů z posledního správního roku se připojil, jedná-li se o větší obnosy, které z kostelního jmění ve lhůtách zapravovati jest, má se přidati účetní výtah posledních tří let, a to i v případě, když kostel nepatrné jmění má neb passivní jest. Dále se zamlouvá, aby v případech, ve kterých výlohy na opravy kostela z kostelního jmění zapravovati jest, patronátní úřadové a správcové téhož kostelního jmění podávali zevrubně odůvodněné návrhy, jakým způsobem výdaje hraditi se mají zejména v tom směru, kterých částí jmění k naznačenému účelu použiti jest a jakým způsobem, jeví-li se nedostatek neb schodek, tento vyrovnati neb peníze zjednati se mají (srovnej výnos c. k. místodržitelství ddto 29. června 1897, č. 5597).

Dle tohoto § 54. není intencí zákona, aby na jedné straně jmění zádušní až do báječné výše vyrůstalo, kdežto by naopak na druhé straně jiné církevní ústavy pro nedostatek vlastních prostředků úplnou braly záhubu.

Žádost budiž i tu vypravena s plány, rozpočty, tříletými výkazy obou chrámů po předchozím ohledání c. k. stav. úřadem a přivolením dotyč-beneficiata (§ 41. tohoto zákona z r. 1874.), jehož chrám k úhradě nákladu přispěti má.

III. Možno-li zálohy z compatronátního bohatého chrámu získati také některému filiálnímu kostelu?

Není dle zákonů povinen ani patron ani osada, aby k zachovávání filiálních kostelů přispívali. Filiální kostely nemají dle dvorního dekretu z 20. září 1824 žádného patrona a mají tudíž vydržovány býti buď z vlastních prostředků aneb od oněch, jimž na zachování takového kostela záleží; nařízení toto se nikde a nikdy tak přísně nebralo a můžeme směle říci, že každý patron se povždy považoval a považuje za patrona nejen farních kostelů, ale i všech filiálek přidělených, a dle toho se také vždy choval a o zachování jich pečoval — aspoň po stránce stavební. Nemá-li ale filiální chrám jmění, a nemůže-li také patron při nejlepší vůli na ten čas ve prospěch téhož kostela nějakých obětí přinésti, nežádá ani zákon takového přetížení patronátních břemen, je-li na patronátě nějaký bohatý chrám; neboť dle § 54. zákona ze dne 7. května 1874, může-li se dle toho, co z důchodu církevního jmění po mnohá léta přebude, s jistotou míti za to, že jmění k účelům církevním jmenovaného v plné míře nebude potřebí, může státní správa záležitostí duchovních po vyslyšení biskupského ordinariatu nařiditi, aby část jmění, přiměřená tomu, co v poměru roční přebytek činí, obrátila se na jiné účely církevní, k jichž uhrazení není dostatečného nadání. Zmíněný § 54. nečiní rozdílu mezi chrámy farními a filiálními a lze ho tudíž i zde ku záchraně chrámů filiálních použiti.

V žádosti budiž však předem *a)* prokázána umělecká cena téhož filiálního kostela stavbou, dále budiž uvedeno, chová-li v sobě dotyčný filiální chrám poklady umění malířského, starožitné obrazy, umělecké práce řezbářské, sochařské a kovolitské; *b)* jeho nezbytnost, jež plyne z přílišné vzdálenosti od farního chrámu, ze značné populace obce, v níž týž filiální kostel s vícetřídní školou se nalézá, dále z nadací a pobožností při témž chrámu založených. K ukrytí rozpočtu, jemuž základem bylo ohledání c. k. okresního stavebního úřadu, vyjmenuje se bohatý kostel (po případě dva, kdyby jich bylo ku hrazení většího nákladu) na témž patronátě se nalézající, z jehož tříletého výkazu o řádných příjmech a vydáních zádušního jmění tohoto kostela (na př. za r. 1895 až 1897) vykáže se průměrný přebytek roční a vzrůst základního jmění v posledních pěti letech (1893—1897).

Dejme tomu, že by rozpočet na úplnou nutnou opravu filiálního kostela vyžadoval 5717 zl. 13 kr. a že by filiální kostel opravy nutně potřebný měl vlastního jmění 317 zl. 13 kr. a že by roční přebytek dotyčného compatronátního chrámu činil 1800 zl.

Učinil by se tudíž v žádosti návrh, aby vypočtený náklad za nutné opravy řečeného chrámu per 5717 zl. 13 kr. zapraven byl:

1. Z vlastního jmění kostela částkou 317 zl. 13 kr. (vybráním spořitelních vkladů vlastnokostelních koncem r. 1897 vykázaných);

2 aby k tomu se věnoval roční přebytek z příjmů kostela compatronátního (za rok 1895, 1896 a 1897) v předpojaté částce 1800 zl. dle tříletého výkazu přiloženého, tudíž za 3 léta 5400 zl., takže by tím celý náklad úplně kryt byl.

V žádosti budiž dále podotknuto, že se nedomáháme zálohy pro záduší opravy nutně potřebného kostela filiálního, spočívá v tom, že jsme spravedliví a líčíme věc tak upřímně, jak se v pravdě má, neboť § 50. zák. ze dne 7. května 1874 a ministerského nařízení ze dne 9. srpna 1881 č. 11155 připouští poskytnutí zálohy. Jelikož však, jak z přiloženého výkazu vidno, kostel filiální má nepatrný jen přebytek příjmů ročních 50 zl., jichž snadno pro nezbytné menší stavební opravy spotřebuje, nelze tu vázati se a jistiti zúrokování a zpětplacení žádoucí zálohy, která by fond kostela compatronátního jen zbytečně tížila a equivalentnímu poplatku podléhajíc zmíněnému kostelu ještě na škodu byla, nýbrž třeba nám domáhati se definitivního přikázání žádoucí podpory z bohatého compatronátního kostela na chudší oprav potřebný filiální chrám, jak § 54. zákona ze dne 7. května 1874 a dvorní dekrety z 15./3. 1787, 29./1. 1783 a 24./9. 1785 (Jakšova sbírka zák. III. pag. 404) připouštějí, jak to u všech větších patronátů jest obyčejem.

Dle § 54. zák. ze dne 7. května 1874 č. 50 ř. z. byla by pak c. k. místodržitelstvím pro království České schválena oprava filiálního chrámu Páně na př. nákladem 9317 zl. 13 kr., který kryt byl dary ze záduší chrámů compatronátních: *a)* Matky Boží 6000 zl., *b)* Všech Svatých 3000 zl. a *c)* zádušním přebytkem ku konci roku filiálního sešlého chrámu 373 zl. 38 kr.

A když po provedené obnově pro mnohé vícepráce nepředvídatelné, jež, jakmile se objevily, ihned c. k. stav. okr. úřadem protokolárně byly zjištěny a c. k. místodržitelství oznámeny byly, objevil se schodek 7859 zl. 97 kr., svolilo ministerstvo kultu a vyučování, aby k urovnání řečeného schodku přispěly záduší compatronátních filiálních kostelů Matky Boží 6000 zl., Všech Svatých zbytkem 1859 zl. 97 kr.

IV. Konečně, když má se díti obnova farního chrámu sešlého, když není dostatečného zádušního jmění, ani filiálního kostela v zákonitém svazku stojícího ani bohatého nějakého kostela compatronátního, nezbývá, leč aby dle pravidel konkurence stavební rozděleno bylo břemeno opravy (aneb stavby nové) na všecky, kdož dle církevních a státních zákonů povinni jsou přispěti, obzvláště jsou to obyvatelé katoličtí; a tu připadá náklad na stavební hmoty a práce řemeslnické jako tangenta patronátní na patrona, a náklad na nádennické a potažní práce jako tangenta na přifařené katolického vyznání. (Nařízení dvorní kanceláře ze dne 24. června 1840 č. 19665.)

Dle stavebního návrhu c. k. okr. hejtmanství vyjedná záležitost stavební konkurence, o níž se cestou instancí stane definitivní rozhodnutí.

Kdyby při stavebním nákladu 5000 zl. připadlo na patrona 3400 zl. a na osadníky 1600 zl. a výše přímých daní všech osadníků by činila 20.000 zl, tedy by připadlo na 1 zlatý přímých daní 8 kr. stavební konkurence kostelní.

Při tom se však dovoluje, aby přifařeni k úlevě konkurence na př. dovozy a přípřeže k takovéto stavbě potřebné mohli dodati in natura, t. j. aby cihly, kámen, vápno, písek atd. dovezli svými potahy. Konkurenční příspěvky požívají dle zákona týchž zákonitých výhod jako daně samotny t. j. mohou v případě renitence c. k. okr. hejtmanstvím třebas exekucí vymoženy býti.

Je-li však přece nějakého, avšak ke krytí celkového nákladu nepostačitelného jmění (ať již vlastního nebo z filiálky neb odjinud opatřeného), pak ona kvota, kterou kostelní jmění přispívá, poměrně se rozdělí na oba konkurenční faktory, takže stejnoměrně se uleví jak patronu, tak i přifařeným, ač-li ten neb onen konkurrenční faktor této poměrné slevy se nevzdá.

Kdyby stavba vypočtena byla na 5000 zl., z toho připadá na patrona 3400 zl. a na přifařené 1600 zl. Z kostelního jmění by se mohlo vzíti 2000 zl., takže by 3000 zl. se musely hraditi zákonitou konkurencí; v tomto případě by na patrona připadla úleva 1360 zl. a na přifařené 640 zl., takže by z vlastních prostředků připláceli patron 2040 zl. a přifařeni 960 zl.

Nemám jiného přání, než abyste, slovutní pánové, archaeologové, sebrané tu zkušenosti laskavě přijali a jich používali na prospěch našich drahocenných památek, tu a tam při značném jmění zanedbaných, abyste budili a živili lásku k umění křesťanskému. A to bohdá se stane — vždyť láska k umění jest vynalézavá a neunavná, neodpočine, pokud nedocílila, po čem toužila. A tomu Zdař Bůh!

Jindř. Maštálka: Ač mnoho dobrých pokynů p. referent podal, přece není vskutku věc tak snadná, jak se zdá. Je-li patronát různý, jest naprosto nemožno §§ citovaných užiti. Namnoze neporozumění úředních orgánů řádné restaurace staveb překáží. Každé město nemá takové štěstí, aby v úřadech příslušných působily osoby, jež věci rozumějí. Bylo by záhodno, aby i archaeologické sbory měly vliv na opravu chrámů. Chci jen podotknouti, aby bylo působeno, by všickni inženýři i v tomto oboru více vzděláni byli.

Referent P. K. Vorlíček vysvětluje, že, byť by i inženýr stavbu provádějící nebyl odborníkem, přece budova nemůže býti opravou znešvařena, neboť při opravách vyžadujících vyššího nákladu než 500 zl., dozor vyšších instancí tomu brání. Referent nečiní zvláštního návrhu.

O radě musejní referoval obšírně p. Klim. Čermák.

Resoluce jím navržená zní:

»Sjezd českých archaeologů a spolků musejních v Hoře Kutné dne 28. srpna 1898 uvažuje potřebu jednoty u věcech musejních a při ochraně památek starožitných a uměleckých ve vlasti naší nechť požádá vys. sněm. král. Českého, po případě markrabství Moravského a vévodství Slezského, aby povolal sbor odborníků v zemskou radu musejní na 3 léta z odborníků zvolený a svěřoval jí záležitosti musejní ku prozkoumání, k doporučení a k provedení — nemohla se vyčerpati. Referent béře návrh svůj zpět a přijímá se návrhu, by při příštím sjezdu o témž jednáno bylo.«

O organisaci musejních spolků československých referoval Václav Vl. Jeníček.

Velectěné shromáždění! Veškeré snahy, ty všecky idee, za nimiž různé strany národů se ubírají, ty všecky tužby, jež mysl jednotlivců ovládají, vtěleny zříme ve společnostech, shromážděních, spolcích, jednotách a různých korporacích. V našich zemích československých v mnohá a mnohá sdružení seskupili se jednotlivci stejného smyšlení — stejných tužeb. Tak stalo se, že veškerý veřejný život náš roztříštěn v různé strany a frakce, z nichž každá za svým cílem kráčí vzdělávajíc národa roli dědičnou! Tolika a tak přemnoho těch různých sdružení a spolků za nynější doby, že jich — prý — více než snah a práce! Avšak v té pestré směsici národních pracovníků znám zástup tiše pracujících bez průvodu hudby a zpěvu, mezi těmi četnými dělníky na národa roli dědičné znám dělníky pilné, již v klidu pracují, by odkryli trosky zašlé slávy národa a vlasti, by zachovali ty památky, jež ruce drahých předků našich zrobily, by zatemnělý během dlouhých dob život národní obrodili, by ukázali, jak žili ti, již slávy národa dobyli a vlast krásami své práce ověnčili! K prvním harcovníkům v tomto oboru kulturní práce české pevně a platně druží se musejní spolky československé. Proto s důrazem poukazuji na činnost

musejních spolků našich, na důležitost jich při práci nám společné.

Máme-li snadnější prací cíle své působnosti dosíci, musíme společnými silami pracovati, se združiti.

Organisace, sdružení musejních spolků československých jest již více méně než nutné a naléhavé, neboť veškeren veřejný život v tomto znamení kráčí: co jednotlivci úkolem nemožným, to snadno překonávají spolky ústřední, sdružené.

Proto my, znajíce rozhárané poměry našeho parlamentu, od něhož nemůžeme očekávati rychlého, ani brzkého vyřízení požadavků našich, totiž zákonitou ochranu našich památek, uvažujíce dále, že nemohly požadavky naše tam uplatněny býti, uznati musíme, že na nás samých jest uplatniti přání svá dle možnosti a síly své, že opět jen svépomocí při práci pomáhati si musíme!

Nesmíme složiti ruce v klín! Nemoha déle o vadách naší činnosti se zmiňovati — podávám návrh:

Čeští archaeologové a zástupcové musejních spolků československých na sjezdu svém 28. srpna 1898 na Horách Kutných uznávají za nutnou organisaci musejních spolků československých, kteráž takto provésti se má:

Jako země koruny české jeden tvořily i tvoří celek, tak i národní život v zemích těch jedním směrem postupoval a postupuje, historie zemí československých jest jednou společnou historií. Proto právem musejní spolky v zemích koruny české stejnou činnost v zemích těch musí rozvinouti, soustavně při práci své postupovati. Musejní spolky československé buďtež dle jedněch stanov zřízeny a v jeden celek spojeny, a budiž v každém okresu v království Českém, v markrabství Moravském i vévodství Slezském musejní spolek, jehož správě náleží museum okresní dle pravidel v I. resoluci vytčených sestavené.

Okresní musejní sbory celého kraje tvořte župu, již spravuje župní sbor musejní ze zástupců jednotlivých okresních musejních sborů sestavený, jenž by vedl celou organisaci župy, měl v evidenci celý stav činnosti, staral se o další rozvoj, vydával sloučené výroční zprávy ze všech okresních musejních sborů.

Ze zástupců musejních sborů župních utvoř se musejní rada pro země koruny české, do níž povoláni buďte osvědčení archaeologové, umělci a historikové, a jež měj povinnosti obdobné jako župní sbory musejní a vydávej věstník.

Města i okresy buďtež požádány o mravní i hmotnou podporu k akci této. Pečováno budiž o to, aby musea městská správě okresních musejních sborů svěřena byla. Každé pětiletí pořádán buď sjezd českých archaeologů a musejních spolků československých.

K provedení téhož navrhuji 12tičlenný organisační musejní výbor. Návrh referentův přijat. Dr. J. Čelakovský doporučuje, by provedení téhož svěřeno bylo výboru musej. spolku »Včely Čásl.«, »Vocela«, »Společnosti«, kteréžto výbory tvořte organisační musejní výbor. Přijato.

(Pokračování.)

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc prosinec 1900.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové Kalichy: pro sl. hraběte Šternberka patronátní úřad ve Šternově, dva pro veledůst. děkanský úřad v Ledči. — Pozlacení monstrance: pro dp. Jana Koloucha, faráře v Lažánkách na Moravě; kalicha: pro vysokor. paní hraběnku Clam-Martinicovou v Praze. — Hostiarium: pro J. Excel., nejdůst. pana biskupa dra Františka Bauera v Brně. — Patenky k zaopatřování nemocných: pro vp. Frant. Bendla, kaplana v Liberci a pro J. Jasnosť paní princeznu z Isenburgů v Ostrově. — Náčiní ku křtu: pro vdp. Leop. Vrbíka, arciděkana v Šumicích na Moravě. — Kropáčky: pro dp. M. Šacha, faráře v Michli a pro sl. zádušní úřad v Praze. — Lucerna k zaopatřování nemocných: pro vdp. Fr. Koupila, faráře ve Slavkově na Moravě. — Mešní konvičky: pro důst. farní úřad v Bratelsbrunu.

Rozličné. Breviáře: 33 exemplářů: pro vdp. dra Al. Soldata, vicerektora kníž. arcib. semináře v Praze, pro dp. Jos. Říhánka, spirituala kníž. arcib. semináře v Praze, pro vys. dp. msgra dra Fr. Krásla, preláta-scholastika na Hradčanech, pro vys. dp. msgra Fr. Brusáka, gener. vikáře na Hradčanech a pro dp. Jana Grima, kapit. sekretáře na Hradčanech. — Missaly: pro vysokor. paní hraběnku Clam-Martinicovou v Praze a pro veledůst. děkanský úřad v Ledči. — Pultíky pod missály: pro důst. farní úřad v Brzvanech, pro vys. dp. msgra dra Václ. Frinda, kanovníka na Hradčanech a pro důst. farní úřad v St. Kníně. — Zvonek k sákristii: pro veledůst. děkanský úřad v Ledči.

Paramenty. Kasule: červená: pro ctih. sestru Miladu Baborovskou, představenou okresní nemocnice v Jičíně; fialová: pro dp. Fr. Kašťáka, faráře v Sobčicích; červená: pro vdp. M. Hornsteinera, kanovníka na Hradčanech; černá: pro vdp. Lohela Schmidta, převora na Strahově; zelená: pro vysokor. konteršku Vilmu Schönbornovou v Praze; bílá: pro vysokor. paní hraběnku Hojsovou v Praze; zelená: pro dp. Jos. Omersa, faráře v Sežanech u Terstu; dvě bílé a jedna červená: pro dp. Jos. Grmelu, faráře v Šumberku na Moravě. — Pluvialy: černý s vyšitou garniturou: pro dp. Theod. Smičku,

faráře v Brodku na Moravě a pro veledůst. děkanský úřad v Karlových Varech. — Štoly: pro dp. Karla Krále, faráře v Lužci, pro důst. farní úřad v Dobřenicích, pro dp. Fr. Halu, faráře ve Vrchoslavicích, pro vdp. Jos. Farského, ředitele kníž. arcib. semináře v Praze a 11 pro veledůst. děkanský úřad v Karlových Varech. — Pláštíky na ciborium: pro ctih. sestru Miladu Baborovskou v Jičíně, pro dp. Václ. Hedvíka, faráře v Chržíni a pro dp. Karla Krále, faráře v Lužci. — Velum: pro blahor. paní Derkovou v Praze. — Antipendium: pro blahor. pana Jiljí Maška v Třebíči na Moravě. — Šňůra k věčné lampě: pro dp. Jos. Sedláčka, faráře ve Špičkách na Moravě. — Příkrov: pro sl. patronátní úřad ve Zbraslavi. — Komže pro kostelníky a ministranty: pro sl. paramentní spolek v Kroszně v Haliči, pro dp. Jos. Lonka, faráře u sv. Apolináře a pro dp. V. Hedvíka, farářev Chržíni. — Birety: pro dp. Jos. Lonka a pro důst. farní úřad v Rosendorfu.

Prádlo kostelní. 10 purifikatorií: pro důst. farní úřad v Mokropsích; plachty oltářní: pro sl. správu zemské porodnice v Praze; 3 alby, 7 plachet oltářních, 6 korporalií, 12 purifikatorií a j. pro vysokor. paní hraběnku Clam-Martinicovou v Praze.

Zpráva za měsíc leden 1901.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalich stříbrný: pro ctih. Milosrdné sestry ve vychovávacím ústavu pro sirotky »Carolinum« v Lukově na Moravě. — Hostiarium: pro vysokor. pana Rud. Brechlera rytíře z Troskovic v Praze. — Pozlacení v ohni: kalicha: pro dp. Václava Brabce, faráře v Jirnech; monstrance: pro dp. Jos. Lexu, faráře v Lubuni; monstrance a kalicha: pro dp. Jos. Chocholku, faráře v Košeticích; ciboria: pro dp. Ad. Kuzníka, faráře v Jezernici na Moravě. — Tři stříbrné nádoby pohromadě: pro vdp. Fr. Hynka, děkana v Drahotouších na Moravě a pro vdp. Fr. Helzla, děkana v Chrastavě. — Jednotlivé stříbrné nádobky na sv. oleje: pro vdp. Tom. Kleina, místoděkana v Hradci u Opavy, pro vdp. Fr. Hynka, děkana v Drahotouších a pro důst. farní úřad v Nezabudicích. — Patenky k zaopatřování: stříbrné: pro dp. Tom. Kleina, faráře v Hradci, pro vdp. Fr. Hynka, děkana v Drahotouších a pro důst. farní úřad v Nezabudicích. — Pacifikal: pro sl. zádušní úřad v Praze. — Náčiní ku křtu: pro vdp. Jana Vychodila, děkana v Želechovicích na Moravě. — Dva ramenné svícny: pro ctih. Milosrdné sestry v Lukově. — Stroj na pečení hostií: pro důst. farní úřad v Rudě na Moravě.

Rozličné. Missaly: pro vdp. dra Ant. Podlahu, c. k. professora náboženství v Praze, pro sl. zádušní úřad v Praze, pro dp. Fr. Čihaře, faráře ve Vranově a pro dp. Ad. Kuzníka, faráře v Jezernici. — Pult pod mešní knihu: pro dp. Tom. Kleina, faráře v Hradci.

Paramenty. Celý černý ornát (kasuli, 2 dalmatiky a pluvial): pro dp. Fil. Nováka, faráře ve Velk. Ořechovém na Moravě. — Kasule: fialová: pro dp. Jos. Grmelu, faráře v Šumvaldě na Moravě; bílá vyšitá: pro vdp. Václ. Uhlíře, b. vikáře ve Vel. Jesenici; černá zlatem vyšitá: pro dp. Tomáše Kleina, faráře v Hradci u Opavy; bílá bohatě vyšitá: pro dp. Karla Preiningra, faráře v Obříství. — Pluvialy černé: pro sl. zádušní úřad v Praze a pro vdp. Jos. Jandu, faráře v Hlavnu Kostelním. — Dalmatiky červené: pro dp. Fil. Nováka, faráře ve Velk. Ořechovém. — Štoly: bohatě zlatem vyšitá: pro ctih. konvikt Dominikánek v Řepčíně na Moravě; křestní: pro dp. Frant. Čihaře, faráře ve Vranově a vyšitá: pro dp. Fr. Studeného, faráře ve Slavičíně. — Bursy k zaopatřování nemocných: pro důst. farní úřad v Nezabudicích a pro dp. Fr. Studeného, faráře ve Slavičíně na Moravě. — Pláštík na ciborium: pro vp. Jana Petříka, kaplana v Drahno-Újezdě. — Vela: pro sl. zádušní úřad a pro vdp. Lohela Schmidta, převora na Strahově. — Záslonky do tabernaklu: pro blahor. paní Albinu Řepišovou v Král. Hradci. — Pokrývka na pultík vyšitá: pro vdp. Jos. Farského, ředitele kníž. arcib. semináře v Praze. — Kolárky: pro vdp. msgra Jana Drozda, pap. komořího v Praze. — Šatičky zlatem vyšité pro pražské Jezulátko: pro pana Jana Kristeria, obchodníka v Praze. — Koberec na stupně oltářní: pro dp. Václ. Brabce, faráře v Jirnech. — Komže pro kostelníka a pro ministranty: pro dp. Frant. Studeného, faráře ve Slavičíně.

Prádlo kostelní. Korporalie: pro sl. paramentní ústav v Kroszně v Haliči; rocheta, 10 korporalií, 12 humeralií, 15 purifikatorií a 4 pally: pro dp. Fr. Studeného, faráře ve Slavičíně; 2 cingula: pro sl. patronátní úřad v Březanech. Chrismale: pro dp. Tom. Kleina, faráře v Hradci.

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ na Král. Vinohradech.

»METHOD« vychází šestkráte do roka ve lhůtách dvouměsíčních. **Předplatné,** které činí poštovní poukázkou na celý rok **4 kor. 40 hal.,** přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech** (na faře), kam i **reklamace** se zasýlají.

Knihtiskárna »Politiky« v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 3. a 4. V Praze, dne 15. dubna 1901. Ročník XXVII.

OBSAH: Exkurse gotické. 5. Klášter »Porta coeli« u Tišnova na Moravě. (Pokračování.) — Farní osada Chodžov (Kožov, Cocczav) v okresu Lounském. — Z polské literatury umělecké a archaeologické. (Pokračování.) — Různé zprávy. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc únor a březen 1901.

Exkurse gotické.

5. Klášter „Porta coeli“ u Tišnova na Moravě.

Napsal **F. J. Lehner.** (Pokračování.)

Půdorys kostela Tišnovského sestrojen jest do kříže (obr. 1.). Patero pilířů z pravé a levé strany dělí západní rameno kříže na tři lodi, prostornou loď střední a poloviční poboční lodi. Šířka hlavní lodi rovná se šířce lodí postranních dohromady. Tímto rozvrhem povstává v každé ze tří lodí patero klenbových polí. K západnímu trojlodí přidružuje se prostorná loď křížová, skládající se ze tří čtverců, středního a dvou pobočních; oba tyto čtverce vybočují na venek k jihu a severu o polovici šířky z postranních lodí. K východní straně křížového čtverce připojuje se kněžiště, skládající se z klenbového čtverce a polygonálního závěru, zakončeného pěti stranami osmiúhelníku. Jako kněžiště jest pokračováním hlavní lodi, zakončují se podobným způsobem obě poboční lodi pětistrannými závěrky, po obou stranách choru z křížové lodi k východu čelícími a tvoří s kněžištěm společnou skupinu. S kostelem souvisí klášterní ochoz k severní zdi kostelního trojlodí zcela organicky přistavěný a dvěma vchody s kostelem spojený; jedním vchodem vcházelo se z kostela do ochozu a druhým vchodem vracely se slavnostní průvody zpět do kostela. Tímto způsobem stal se ochoz rozšířením svatyně a povýšen byl za prostoru účelům bohoslužebným věnovanou. Ve středisku čtverce ochozem obehnaného nacházela se čtvercová studna. Jako z křížové lodi kostela vybočuje k východu chor v průvodu obou závěrů pobočních lodí, vyniká z prostředku východní stěny ochozu čtverhranná sborová síň. Mistrně a důmyslně rozvržený půdorys kostela

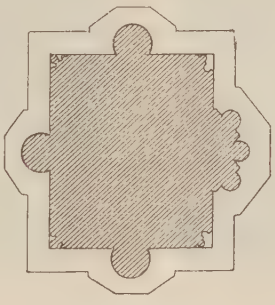

Obr. 2.

a připojeného ochozu klášterního nasvědčuje soustavným a ladným uspořádáním, že stavitelem byl umělec, jenž úkol svůj uměl luštiti dokonale. Pohled na půdorys ladně a účelně rozvržený poutá bezděčně mysl ušlechtilými poměry a soustavným uspořádáním prostor.

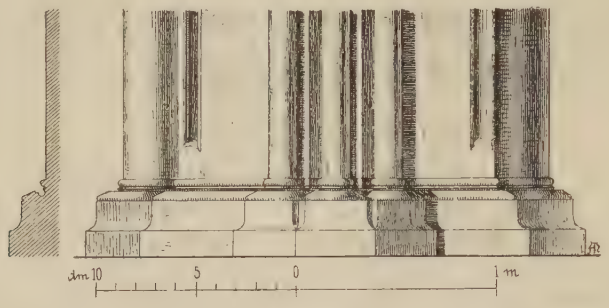

Obr. 3.

Do kostela vchází se hlavním portálem v prostředku západního průčelí ozdobně zbudovaným. Desatero pilířů odděluje střední loď od obou pobočních lodí; osmero pilířů jest úplně shodných, pouze dva, které oddělují západní trojlodí od křížové lodi, vynikají větší mohutností a bohatějším článkováním. Jádrem osmero menších pilířů jest pravoúhelník (obr. 2.) na čtyř stranách příporami obehnaný; čtvero nároží oživuje ladné článkování, jež směrem k střední lodi skládá se z úžlabí a válce v průvodu proužků, směrem opačným k lodím pobočním vytvařuje se hruškovitě. Na třech stranách vystupují přípory v podobě tříčtvrtečných sloupků jednotlivé, na čtvrté straně ku střední lodi obrácené nachází se skupina tří drobnějších přípor. Veškeré přípory stojí na svých patnících, které po způsobu kostek ze společného trnože samostatně vystupují (obr. 3.) a spočívají na zvláštních attických patkách rázovitě tvořených. Spodní obloun totiž podobá se převrženému talíři, hlubokým úžlabím odděleném od vrchního

Obr. 4.

Obr. 5.

obounu. Trojice sdružených přípor vystupuje po stěně střední lodi nad oblouky arkádové do výšky, kde počínají skláněti se klenbová žebra; o ostatní tři plochy čtverhranného pilíře opírají se jednoduché přípory. Přípory k pobočním lodím obrácené podpírají pásy a

žebra těchto pobočních lodí, obě další přípory nesou pásy arkádové. Svršek přípor korunován jest rozmanitě ozdobenými různotvárnými hlavicemi; některé pokrývá listí v pupence vybíhající, jiné jsou zakončeny zátočinami, podobajícími se více nebo méně volutám hlavic jonského slohu (obr. 4. a 5.). Na hlavicích spočívají vysoké, polygonální krycí desky svrchu valně rozšířené; tyto jsou bezpečným a výrazným podkladem pásů a žeber, jež vybíhají ze společného osmiúhlého svazu s okrouhlými vrchními hranami. Článkování polygonálních pásů a žeber jest ještě zcela prosté, bez žlábků a oblounů; pouze široký pás na vnitřních plochách arkád, oddělujících střední loď od obou lodí pobočních, má poněkud ozdobnější článkování v obou nárožích (obr. 6.).

Obr. 6.

Protějškem pilířů arkádových v obou pobočních lodích jsou nástěnné tříčtvrteční sloupky, ozdobené hlavicemi, s jednou nebo dvěma řadami listů. Na hlavicích spočívá vysoký abakus, o který se opírá rovněž polygonální svaz klenbových žeber (obraz 7.). Lodi pobočí mají poloviční výšku hlavní lodi (obr. 8.); jest to týž poměr, který i v šířce těchto prostor se spatřuje.

S vyškou lodi střední shoduje se výška prostorné lodi křížové (obr. 9); za příčinou většího rozpjetí klenby dostalo se čtvero pilířům křížového čtverce přiměřeného sesílení. Tyto pilíře jsou sestrojeny ze dvou pravoúhelníků křížem se protínajících (obr. 10.). Z prostředku čtyř stranic vystupuje čtvero tříčtvrtečních okrouhlých přípor; rohy, kde oba pravoúhelníky se setkávají, vyplněny jsou slabšími příporami. Závitkovitě vyzdobené hlavice podobají se většinou hlavicím západního trojlodí; pouze na dvou příporách spatřují se hlavice révovým listím okrášlené, jaké se vyskytují několikrát v choru kostela, častěji a mnohem ladněji v ochozu klášterním. O mohutný abakus, dvojnásobnou a silně vyčnívající krycí deskou zakončený, opírají se hmotná klenbová žebra tvaru polygonálního, jaká v západní části kostela se vyskytují. Pouze na slabších příporách v rozích pilířů zvedají se přiměřeně seslabená žebra válcovitá, jež považovati lze za přechod žeber a pásů v choru hruškovitě článkovaných. Západní trojlodí a křížová loď klenuty jsou vesměs pravidelnou křížovou klenbou.

Za křížovým čtvercem rozprostírá se k východní straně prostorné, s hlavní

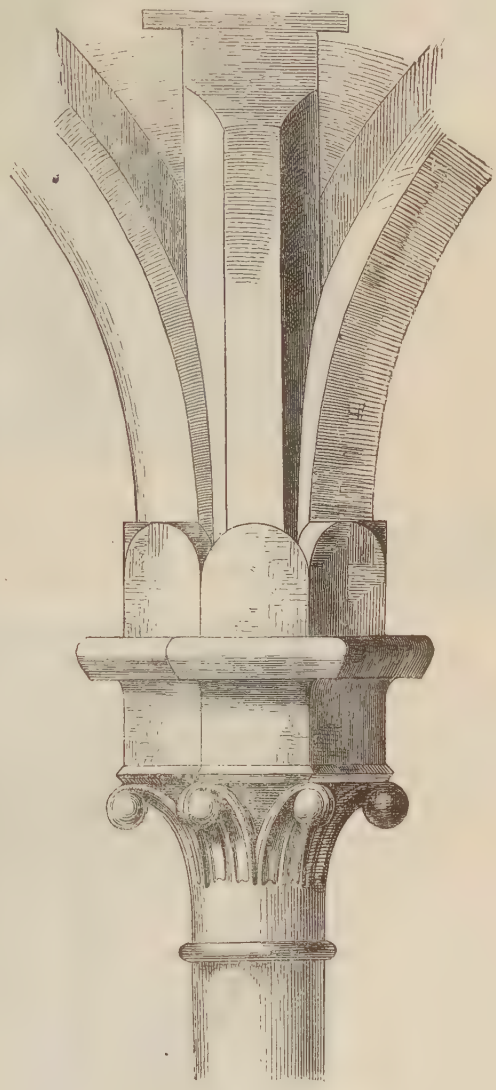

Obr. 7.

a křížovou lodí stejně vysoké kněžiště; skládá se z jednoho klenbového čtverce a chorového závěru, sestrojeného pěti stranami pravidelného osmistěnu. Kněžiště zvedá se pouze o jeden schod nad podlahu ostatního kostela. Klenbový čtverec založen jest na východních pilířích křížového čtverce a na podobně zbudovaných polopilířích, oddělujících

tento čtverec od polygonálního závěru. Oba příčné pásy opírají se o čtvero sil-

nou vystupují v poloviční výšce chorové prostory na obou stranách nástěnné

Obr. 8.

ných přípor v prostředku pilířů se zvedajících, žebra o slabší přípory v rozích.

sloupky. Dřík nástěnného sloupku na severní straně podpírá čtvernožec, stojící

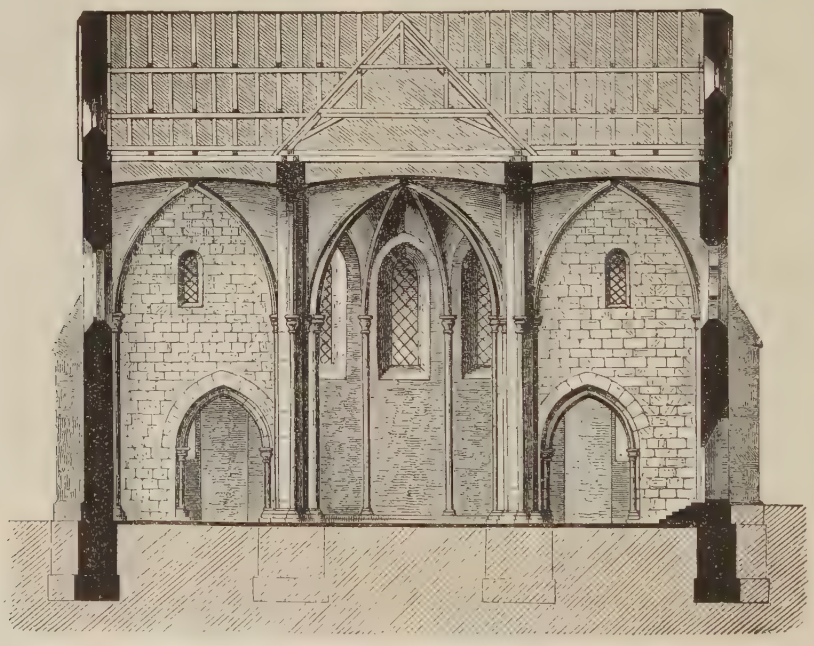

Obr. 9.

Ku docílení větší ozdobnosti jest klenba tohoto čtverce přepůlena. Za tou příčí-

na vinném listu (obr. 11.). Také hlavice tohoto sloupku ozdobena jest listím ré-

vovým, jež ladně a lehce kolem oblého dříku se vine. Jemná práce nápadně se liší od hmotných tvarů hlavic na ostatních příporách kněžiště a lodí. Ve svorníku sklánějí tři labutě hlavy své ku třem hvězdám, jimiž štít uprostřed svorníku jest ozdoben. Z podobných vyobrazení lze souditi, že též svorník Tišnovského choru vyslovuje nějakou myšlénku. Klášter Tišnovský založila královna Konstancie a oba synové její, markrabě Přemysl a král Václav. Bezděčně tane na mysli domněnka, neznamenají-li snad tři hvězdy královského

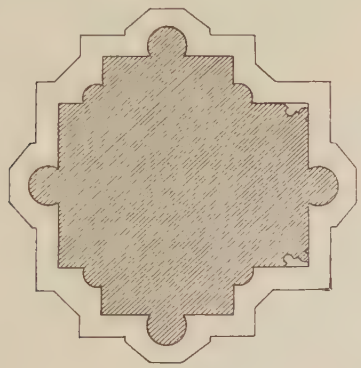

Obr. 10.

štítu trojici zakladatelskou, která kostel tento zbudovala. Co v tympanonu hlavního portálu vyobrazeno jest zjevně, jak dále dovozeno bude, zde opakuje se obrazně a utajeně. Bíle labutě sklánějící hlavy své k hvězdám značili by jeptišky řádu cisterciensk ého, vděčně pohlížející k hvězdnaté trojici královského rodu Přemyslovců, která jim tak krásný útulek zbudovala. Čisté běloskvoucí labutě symbolisovaly by významně panenskou nevinnost služebnic zasnoubených Božskému ženichu. Opírají-li se žebra a pásy chorového čtverce o přípory pilířů, spočívají žebra chorového závěru pouze na štíhlých sloupcích, v rozích pologonu umístěných. S bohatější klenbou kněžiště shoduje se též jemnější článkování chorových pásů a žeber (obr. 12. a 13.); polygon ustupuje zde profilu srdcovitému v průvodu hlubokých žlábků a oblounů.

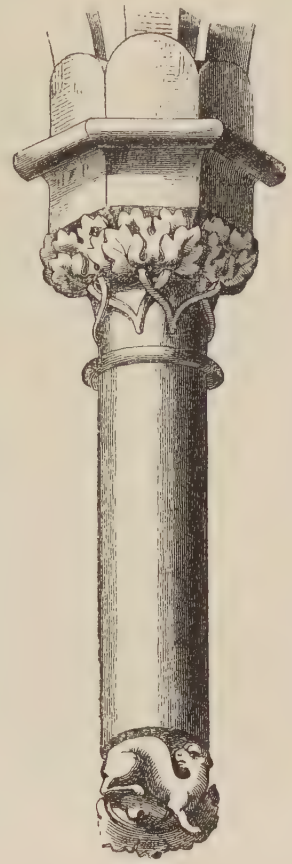

Obr. 11.

Prostě ušlechtilá, dosud neporušená architektura vnitřku kostelního mocně

Obr. 12., 13.

dojímá mysl vnímavou. Vysoké, táhlé prostory lodí a kněžiště poskytují velebný pohled. (Pokračování.)

Farní osada Chodžov (Kožov, Cocczaw) v okresu Lounském,

vikariát Libochovský, diecése Litoměřická náležela před válkami husitskými k děkanství Třebenskému. Farář platil 30 gr. desátku papežského.[1]) Listina kollegiatní kapitoly Litoměřické sv. Štěpána[2]) uvádí asi r. 1056 Chodžov, s jedním poplužím a zvonikem Přestanem darovaným od knížete Spytihněva II. Ač se o pravosti této listiny pochybuje, jest darování Spytihněvovo potvrzeno listinou krále Přemysla Otakara I. z r. 1218.[3]) Zdali kollegiatní kostel sv. Štěpána v Litoměřicích ono poplužní prodal aneb je držel do válek husitských, není známo. Od r. 1218—1370 opouštějí nás prameny o Chodžovu vyprávějící a teprv toho roku knihy konsistoře pražské dávají návěstí, kdo byli patrony zdejšího kostela a kteří duchovní zde správu vedli. Ke kostelu sv. Michala archanděla podávali kněze bratří Jan a Záviš z Chodžova r. 1370—1379. Jan Zemřel r. 1395. Oba náleželi rodu Janoviců a měli ve štítě orlici.[4]) Dle D. D. XV., 305 zdá se, že byli odnož Žirotínů na Kostomlatech. Synové Závišovi byli Jan Jindřich a Bozděch. Jindřich se psal z Bělušic a Bozděch nejprv z Bělušic, potom z Třebivlic.[5]) Když Jan z Chodžova umřel, vyloučil král Václav IV. Jindřicha z poručenství sirotků a statku jejich, protože na svobodných cestách loupeže činil a proti království činil a poručil je mocně Bozděchovi z Bělušic. Z toho jde, že Jindřich byl starším, Bozděch mladším bratrem,[6]) poněvadž dle domácího práva vždy strýc starší měl přednost před mladšími k poručenství sirotků. R. 1397, 5. května daroval Jindřich z Chodžova převorovi a konventu kláštera Panny Marie řádu kazatelského v Lounech za duši svého bratra Bozděcha z Bělušic 4 kopy platu ročního.[7]) Po Jindřichovi zemřelém provoláno bylo dědictví jeho v Lounech r. 1418, 23. května.[8]) Komu se dostalo, není známo. Po bouřích husitských, když desky opět šly, provoláno po druhé r. 1437, 17. dubna.[1]) Byla to tvrz, dvůr poplužní s poplužím, dvory kmetcí s platem v Chodžově. K tomu zboží se táhli Jan z Hrádku a z Třebivlic dokládaje, že jest strýčený bratr Jindřichův. Též Matěj z Dubce jménem otce svého Jana a Anna z Chodžova, vdova Hanuše ze Skalky a vlastní dcera Jindřichova hlasili se k odumřelému statku. Dáno za právo této Anně proto, že byla poslední neodbytá čili že od otce zemřelého jměním se neoddělila. V těch dobách totiž asi po smrti Jindřichově měla tu Drahna, vdova Haška z Braškova, 11 kop platu holého ročního, který po své smrti odkazuje Janovi Škubelovi z Jimlína. Plat ten jmenoval se proto holý, poněvadž vězel na nějakém dvoře kmetcím (sedlském) a majitel statku byl povinen odváděti ho ročně tomu, kdo ho na pánu koupil. Týž ale nemohl sedláku poroučeti a jím vládnouti, nýbrž vybíral jen roční plat a tak zvané panování bylo obyčejně u majitele celé vsi, tvrze neb všeho zboží. Týž plat ale jen 10 kop měl r. 1442, 23. listopadu Jan Šebek, měšťan Lounský, a Anna, manželka jeho, jej prodává Anně Chodžovské za 100 kop gr. hotově vyplacených r. 1442.[2]) R. 1457, 22. listopadu stala se úmluva mezi proboštem kláštera Zderazského v Praze Ondřejem a mezi Petrem z Chrástu a z Chodžova skrze ubrmany (rozhodčí) doktora Václava, děkana kostela sv. Víta na hradě pražském, a Čeňka z Klinšteina, místopurkrabí hradu pražského, v ten smysl: Ondřej probošt dává své svolení k tomu, by Petr z Chrástu a z Chodžova byl pravý, zákonný a neustálý majitel zboží Chodžovského se vším příslušenstvím. Petr pak za své právo dědičné zaplatí 130 kop gr. a sice hned, jak majestát (královská listina s velkou pečetí) na to vzdělán bude, 50 kop a 80 kop na sv. Havla nejblíže příštího. Mimo to bude platiti klášteru ze svého důchodu (komory) ročně 10 kop grošů. Bude-li pak Petr chtíti vykoupiti se z toho platu, zaplatí za každou kopu ročního platu po 11½ kopách gr. Probošt a konvent opatří na svůj náklad svolení královské k tomuto ujednání.

[1]) Tomek, R. d. p. 76.
[2]) Erben, Reg. B. I., 51.
[3]) Tamtéž, str. 277.
[4]) Sedláček Aug., Soukromé zápisy, 256.
[5]) Tadra, Soudní akta I, 226.
[6]) Emler, P. D. Z. I., 556.
[7]) Balbin, erect. XII., J 11.
[8]) D. D., XV., 300.

[1]) D. D. XV., 305.
[2]) Arch. Loun, I., C 6.

Kdy tento plat vykoupen byl, není nám známo. Anna z Chodžova, manželka Hanuše ze Skalky (rodu Kaplířů ze Sulevic), byla matkou Jindřicha Skaleckého ze Sulevic. Tento zdědil po matce své a otci svém nejen hrad Skalku, ale i Sutom, Chvalovice, Teplou, Vlastislav, Třtěno, Želevice a Chodžov. Neměl však mužských potomků, jen dceru Markétu, která zapisuje máteři své Markétě ze Vchynic všecko svrchupsané zboží ve 300 kopách gr. čes. r. 1496, 9. listopadu.[1]) Neznámým způsobem nabyl aspoň část toho zboží s dvorem poplužním v Chodžově Bernart Barchanec z Baršova, od něhož tato část dostala se Lobkovicům na Bilíně. Jiná část náležela Kolovratům, z nichž se začátkem 16. věku jmenuje Mikuláš Žehrovský. R. 1501, 27. listopadu prodal dotčený Mikuláš dědictví své v Chodžově dvory kmetcí s platem, na kterých sedí Jecha, Bouček, Jakubec, Beneš, Blažek, syn Jakubcové, Kurek, Václav řečený Vojtěch a Vavřinec. Na týchž lidech měl 25 kop gr. čes. praž. platu ročního a prodává nejen platy, ale i panství Václavovi ze Svinař a Kateřině z Brus, manželce někdy Petra Zachrašťanského z Nepolis a jich dědicům a budoucím za 500 kop gr. zaplacených. Což tu má více nad těch 25 kop, potom vajec a kur, toho neprodává, ale svým dědicům a sobě zůstavuje. Též si vymiňuje, aby mohl on neb po jeho smrti Jindřich řečený Albrech z Kolovrat a z Krakovce ten plat za sumu nadepsanou opět odkoupiti.[2]) Václav ze Svinař postoupil r. 1504, 5. listopadu platu ročního v Chodžově ve dluhu 500 kop gr., jak mu svědčí desky od Mikuláše z Kolovrat polovice a druhá polovice od Kateřiny z Brus[3]) Karlovi z Duban a na Drahobuji. Týž pak je opět postupuje r. 1511, 3. května, Václavovi Nydrochovi z Keblic a kdyby tento umřel, mají připadnouti na Barboru z Nedvídkova.[4]) Větší část Chodžova zůstávala v rodě Kolovratském až r. 1514, 1. dubna Jindřich Bezdružický z Kolovrat, nejvyšší sudí dvorský, mocný otcovský poručník sirotka a statku někdy Mikuláše Žehrovského z Kolovrat, prodal dědictví téhož sirotka v Chodžově ves celou, dvory kmetcí s platem, Třtěn ves, dvory kmetcí s platem, což tu má, v Želevicích, což tu má, s dědinou, lukami, robotami, kurmi, vajci, husami i se vším panstvím žádného práva ani panství témuž sirotku tudíž dále nepozůstavuje Janovi Kříneckému na Kunstberce a jeho dědicům za 2500 kop gr. čes. praž. zaplacených s tou výminkou, že týž sirotek nezpravuje těch dědin v Chodžově, na něž má zápis v 500 kopách Václav Nydroch z Keblic.[1]) Za pět let potom 16. února 1519 prodal to zboží Jan Křínecký Janovi Vlčihrdlovi ze Všehrd a Mikulášovi Hysrle z Chodů, zeti téhož Jana a spoludědicům. Bratří Jana Kříneckého Vilém, Jindřich, Albrecht a Zikmund vlastní a nedílní dali k tomu prodeji svolení. Též nezpravuje Křínecký zápisu Václava Nydrocha z Keblic.[2]) R. 1522, 7. května Mikuláš starší Hysrle z Chodů postupuje Janovi Vlčihrdlovi z Všehrd ve dluhu 750 kop gr. polovic toho, co od Jana Kříneckého koupili společně.[3])

V témž roce žádá Děpolt z Lobkovic a na Bilíně nejvyššího sudího dvorského, aby sročil a obeslal Bernarta Barchance z Baršov o zápis a spravedlnost, který měli na Chodžově.[4]) Jakého zápisu a spravedlnosti měl Děpolt na Barchanci, nevíme. Poněvadž r. 1523—1584 jest Chodžov v rukou Lobkoviců a sice Děpolta na Bilíně a dědiců jeho,[5]) týká se obeslání Barchance prodeje Chodžova a snad nesprávy jeho Barchancem. Roku 1533, 2. prosince zapsal Jan Vlčíhrdlo ze Všehrd ve dluhu 500 kop gr. po své smrti na dědinách svých ve Všehrdech, Krhovicích, Jiřicích, Rudči, v Chodžově a ve Třtěně Lidmile Chvatěrubské z Lužné, Mikuláši Kunšovi z Lukovec, Václavovi Erazimovi z Černík a Zikmundovi Chvatěrubskému z Lestkova. Kdyby se uvázali v dědiny tyto po jeho smrti a jestliže toho sám za své živnosti nezřídí, mají s povolením královským od jeho smrti v jednom roce zapsati $66\frac{1}{2}$ kopy gr. česk. praž. platu ročního a holého, a sice 50 kop k záduší sv. Pavla do špitálu za Poříčskou branou a $16\frac{1}{2}$ kopy k sv. Martinu v Starém městě Pražském k oltáři Matky Boží, aby na to kaplan chován byl. Co vybyde, aby žákům do školy na maso se obrátilo. Ještě téhož roku propustili výšdotčení nápadníci zápis

[1]) D. D. XXI., 343.
[2]) D. Z. 6, C 20.
[3]) D. Z. 84, D 16.
[4]) Tamtéž.

[1]) D. Z. 6, C 20.
[2]) D. Z. 6, I. 21. G 13.
[3]) D. Z. 84, G 25.
[4]) D. D. 36, 18.
[5]) Sedláček, Místopis, 321.

Jana Vlčíhrdla z Všehrd.[1]) Barbora ze Všehrd, sestra Janova z Všehrd, mluvila proti propuštění 50 kop špitálu a chudým lidem a páni na soudu zemském vypověděli: že toto propuštění moci nemá, protože je nápadníci učinili bez vědomí a vůle správcův záduší. A tak jest první zápis Všehrdův opět v moc svou uveden.[2]) I provoláno jest vše to zboží, na němž dotčený úrok 66½ kopy gr. zapsán byl, soudem dvorským jako odúmrť na krále spadlá r. 1546, 14. listopadu. Proti tomu mluvil jediný ještě na živě zůstalý nápadník Všehrdův Zikmund Chvatěrubský z Lestkova a jménem sirotků zůstalých po Mikulášovi Kunšovi z Lukovec poručník jejich Jan z Vřesovic. Krále zastupoval prokurátor komory Petr Chotek z Vojnína, který dokázal, že nápadníci statku Všehrdova podle vůle jeho se nezachovali a 16½ kopy k záduší sv. Martina a žákům do školy neodvozovali, ač se ve svém odporu sami přiznávají, že tak činiti měli. Tu Hendrych starší ze Švamberka a na Zvíkově, nejvyšší sudí dvorský, s pány a vladykami na soudu zemském dali králi J. Mti za právo proti Zikmundovi Chvatěrubskému z Leštkova a Janovi z Vřesovic jakožto poručníkům zápisníků svrchu psaných s tou podmínkou, aby dědiny a platy ode dne toho ve 14 dnech pořád zběhlých králi postoupeny byly. Král však povinen jest odvozovati k špitálu sv. Pavla ročně 50 kop a 16½ kopy k oltáři Matky Boží u sv. Martina v Starém městě Pražském. Král Ferdinand postoupil těchto dědin a platu nejvyššímu sudímu království Českého Janovi staršímu z Lobkovic a na Zbiroze a Šebestiánovi Markvartovi z Hrádku a na Nekmíři. Oba pak svedli těch 50 kop, které měly špitálu sv. Pavla odvozovány býti, smlouvou na Adama Řepického ze Sudoměře na ves celou Droužetice r. 1548, 7. srpna.[3]) Tak stal se Jan z Lobkovic a po něm Václav bratr jeho na Duchcově pánem všeho zboží v Chodžově, onu část platu vyjímaje, kterou měl Václav Nydroch z Keblic tamtéž a ve Třtěně. Jan z Lobkovic zemřel r. 1570, 12. dubna.[4]) Nástupcem jeho byl Václav na Duchcově a to již od r. 1561—1584.[5]) Stalo se tak nejspíš novým dělením mezi bratry Janovými. Prvé dělení mělo již místa r. 1538.[1]) R. 1584 koupil Chodžov bohatý měštěnín Lounský Jakub Zákostelský z Bílejova. Týž zemřel r. 1597, 29. ledna.[2]) Poněvadž syn a dědic jeho Jan jej předemřel r. 1593, 5. května v Praze,[3]) následoval po něm vnuk Bohuslav.[4]) Manželka tohoto Kateřina rozená Nedvídkova skonala r. 1611, 30. prosince. Náhrobek její ze sliveneckého mramoru zachoval se ze starého kostela a jest postaven v lodi na straně evangelia. Bohuslav byl zároveň pánem na Vršovicích a Kystře. Od doby jeho jest spojen Chodžov s panstvím Vršovským. Jakým způsobem nabyl klášter Zahražanský v Mostě ročního úroku 38 kop, které Karel Chotek z Chockova s manželkou svou Alžbětou z Bärnsteina r. 1620 od stavův odbojných koupil,[5]) není možno na ten čas šíře vylíčiti, protože listiny toho kláštera se týkající nejsou na jevě. Něco jest v knihovně universitní, kdež jsem marně po tom pátral, více bude ve dvorní knihovně a archivu Vídeňském, jehož opisy v Praze postrádáme.

Dějiny kostela a fary.

Nynější kostel vystavěn jest r. 1838 a nemá žádného slohu. Co chová v sobě pamětihodného, jest krátce v »Soupisu okresu Lounského« od dra B. Matějky obsaženo a nebudeme toho zde opakovati.

Půdorys kostela starého zachoval se v knize pamětní. Škoda, že postranní řez nebyl pořízen, bychom mohli s jistotou souditi, jaký původně byl. Délka ve světlosti činila 10° 4′, šířka 4° 5′. Délka lodi 7° 3′. Na západní straně vstupovalo se do chrámu po třech schodech, věž byla na straně jižní v průčelí. Loď oddělena byla též třemi schody od kněžiště a k oltáři hlavnímu vedly též tři schody. Kůr kněžský tvořil polokruh a sakristie byla přistavěna na severní straně kněžského kůru. I loď i presbytář má však opěrací pilíře a sice po třech na každé straně, presbytář čtyři, dva jsou ve zdích sakristie. To ukazuje, že buď náležel přechodnímu slohu z románského do gotiky, aneb že později, jsa původně románský, opatřen byl klenbou v lodi a sesílen opěracími pilíři. Starý

[1]) Kniha špitálu sv. Pavla, arch. m. Prahy.
[2]) Kvat. památný 1533, v sobotu po sv. Diviši.
[3]) Tamtéž.
[4]) B. Privatmünzen, 287.
[5]) Arch. Loun, I., l. 15, 128. — D. Z. 67, E 19.

[1]) D. Z. 45, E 10.
[2]) Kronika Mikšovicova, 126.
[3]) Tamtéž, 99.
[4]) Slovník naučný. X. 230.
[5]) Bílek, Konfiskace, 209.

kostel obdržel v čase neznámém podobu baroku, ač jednotlivé části jeho prozrazují vysoké stáří.

Fara Chodžovská platívší 30 gr. desátku papežského jest založením svým prastará. Faráře její známe teprv ze 14. století. Před r. 1370 jmenuje se Bohuněk.[1]) Po něm byl Jan Mudráček z rodu panoší z Trhlav, nyní poloha u Nečich, dříve ves. Od r. 1362 byl oltářníkem sv. Urbana v kostele Svatovítském.[2]) Zemřel před 21. březnem 1379.[3]) Matka jeho slula Svata. Zboží jeho v Trhlavech, co měl s Věnkem z Kystry provoláno v Lounech za odúmrť na krále spadlou. Svach z Trhlav a Diviš z Donína táhli se na to zboží, ale nic nedokázavše vyšli s prázdném. Zboží Trhlavské obdržel od krále Mareš Nadřínek z Trhlav dle původu z Březí (erbu orlice).[4]) Po něm byl farářem Beneš z Chobolic, nevíme však, kdy učinil místo nástupci Vítovi, který r. 1390, 4. února odešel. Po něm přišel Jiří, dříve oltářník sv. apoštolů v kostele sv. Martina na Starém městě v Praze a zároveň oltářník sv. Alžběty v klášteře benediktinek u sv. Ducha.[5]) Zůstal zde do r. 1394, 1. dubna. Zaměnil místo své s Havlem, farářem u sv. Linharta v Praze. Za něho založili r. 1401 Petr ze Skalky, Rytkéř z Vršovic, Konrád ze Želevic a bratří Petr Rytkéř a Erhart ze Skalky oltář obětování Panny Marie v kostele Chodžovském.[6]) Tento r. 1408, 14. října odešel do Zásady, předměstí to Litoměřic, a Jeník, tamnější farář, dosazen na jeho místo.[7]) Setrval zde do r. 1416, 23. září a změnil obročí své s Buškem, farářem v Hradišti, v děkanství Bilinském.[8]) Ten zde zemřel r. 1435, 8. srpna a po něm dostal faru od Anny, dcery Jindřicha z Chodžova, Václav z Prahy.[9]) Fara Chodžovská tenkráte obmezena byla na osady Chodžov, Třtěno, Týnec Mnichův (nyní Kamenný) a Chraberce. Václavem Pražským končí řada duchovních katolických (pod jednou).

Z doby, kdy panovalo zde náboženství pod obojí, jsou známi faráři tito: Jan, před r. 1510 v Českém Brodě, r. 1518—1530 v Chodžově. R. 1530, 21. října učinil smlouvu s kaplanem Lounským Pavlem o navrácení desátku.[1]) Nyní nastává mezera 50 let. Zatím pod obojí v Čechách stali se na polo luterány, na polo kalvinci. Kněží jejich se ženili. R. 1580—1581 Jan Gelast měl ženu Dorotu.[2]) R. 1598—1604 Mikuláš Čechius, rodič Pražský, byl dvakráte ženat. První manželka byla Anna, druhá Kateřina, vdova po ševci Tichém.[3]) Kšaft jeho se zachoval a pochází z r. 1604, 16. ledna. S prvou manželkou měl syny Matěje a Samuela, dcery Kateřinu a Annu. S druhou Jana syna a dcery Lidu a Alžbětu. Na dluzích měl u Jiříka Vody 100 kop, u zetě Jakuba Černohorského 100 kop, Janovi Píseckému z Třebska dal schovati 200 tolarův, Kateřině Děberce 250 kop na drobné minci a 50 kop na širokých tolařích. Lidé z Vřesovic na Černčicích půjčil 43 kopy, Karlovi Vodolanovi z Hoštic 15 kop a Bartoloměji Kurkovi 15 kop. Pochován jest v Chodžově 13. dubna 1604.[4]) Po něm přišel Jan Zahumenský z Volyně, který byl r. 1595 farářem ve Slavětíně, r. 1610 v Lipně a 1620 v Hostouni. Po bitvě bělohorské navrátil se ke katolické církvi. Sepsal a dal vytisknouti několik svých řečí.[5]) R. 1622, 7. listopadu[6]) Vít, r. 1630, 10. října Ludvík Zembovský.[7]) Za faráře Mikuláše Čechiusa přivtěleny jsou Chraberce k faře Ranské od pánů Lounských. R. 1614, 10. března okolo 22. hodiny zapálilo se v Chodžově kladeným prý ohněm. Shořelo 11 dvorů kmetcích, na panském sklepě, kde pán víno měl, krov a pastuší chalup.[8]) Dle urbáře a zádušních účtů byl farářem zde r. 1667 Vít Hortulus (též Vít Ludvík Horacius), r. 1677 Pavel Václav Hozy, ale bydlili v Oboře. Roku 1682—1686 Kryštof Valentin Zeman, dříve kaplan Bilínský, potom farář zdejší, odešel na odpočinek do Blížbedl. Od r. 1686—1689 Jakub Guibert Sende, rodem Lužický Srb, dříve též Bilinský kaplan, odešel do Libčevsi.[9]) Opět Lužičan Martin Leopold Reis kaplanoval v Hertenberku a zde byl farářem do 22. září 1708. Zemřel stár 47 let. Třetí Lužický

[1]) Tingl, II., 41.
[2]) Tomek, Děj. Prahy, V., 143.
[3]) Tingl, tamtéž, 31.
[4]) D. D. XIII., 175.
[5]) Emler, III., 220.
[6]) Tomek, Zákl. m. h., 112.
[7]) Emler, VI., 225.
[8]) Emler, VII., 210.
[9]) Emler, VIII., 252.

[1]) Borový, Kons. utrakv., 59, »Method«, roč. XXV., 18.
[2]) Arch. Loun, I., l. 16.
[3]) Mikšovic, Kr. Loun., 147.
[4]) Tamtéž.
[5]) Jungmann, Hist. l. č., 655.
[6]) Arch. Loun, I., F 1.
[7]) Arch. Loun, I., l. 37.
[8]) Mikšovic, 368.
[9]) Pam. kn. far.

Srb Jiří František Möller, rodilý z Krošvice, byl kaplanem v Lobosicích, zde zemřel r. 1712, 12. března. Čtvrtý Srb Lužický Jiří Josef Sutterin byl dříve farářem v Žimi a zde až do smrti 2. dubna 1747. S farou Chodžovskou spojena byla i fara Oborská až do faráře Sutterina. Za něho stal se prvofarářem Oborským Josef Beneš Stolz a po smrti Sutterinově odešel do Chodžova a stal se správcem vikariátu Libochovského až do r. 1779. V ty doby svěřena jest správa kostela Orasického faráři Chodžovskému a sice r. 1748, 25. září na žádost patrona Mořice Adolfa knížete Saského. Též Počedělský filiální kostel se vsí Kystrou spravoval farář Chodžovský. Kystra se oddělila teprv r. 1784 od Chodžova a přivtělena jest k faře Radonické.[1]) Od r. 1779—1798 Jan Trenkler, který odešel do Obory, jehož místo zaujal František Krnovský z Březan od 2. února 1798 až 1824, 11. února. Jan Steiner rodilý z Radonic od 9. června 1824—1855, 18. února. Josef Renner od 2. srpna 1855—1875, 19. září, kdy odešel na faru do Obory a po něm 30. prosince 1875 František Pinter z Elhenic, který rozsáhlou a obtížnou osadu dlouho sám spravoval až do 20. prosince 1896, načež nastoupil nynější farář František Bisek.

Řada kaplanů.

Poněvadž fara Oborská a Chodžovská spojeny byly, měl farář Chodžovský dva kaplany. R. 1718 Petr Pavel Bohatec a František Šmíd, r. 1723 Pavel Fabran, r. 1724 Theodor Dvorský, Innocenc Řeháček a r. 1725 Prosper Štika, r. 1726 a 1727 Electus Brouček a P. Marcellin, r. 1728 Hilar Klein a Petr Petržilka, r. 1731 a 1732 František Gebhart a František Nedvídek, r. 1733 P. Marcellin, minorita; r. 1733—1738 nebylo zde kaplana. R. 1738 Fraterno František, r. 1740 minorita Titus Heinč, r. 1741 Matěj Kacerovský, r. 1742 Quido Sack, minorita, r. 1747 P. Kamper, r. 1747—1754 Josef Zolda, r. 1754—1758 Josef Etter, r. 1758 Jan Barchan, Antonín Hudel, P. Hyacint Knapp, minorita z Mostu; r. 1759 Heřman Kittl, Kazimír Gerstner a Gerard Schöbl, všickni tři minorité; r. 1761—1779 Jan Trenkler; r. 1780 P. Oldřich, minorita; r. 1780—1785 František Starej, r. 1785 Heřman Novák, r. 1788 Chrysostom Holfeld, oba minorité; r. 1788—1792 Jan Luger, r. 1792 Primus Lukas, minorita, r. 1798 Jan Maršálek; r. 1799—1805 Salvián Tichánek, r. 1805 Leopold Volpert, r. 1806—1808 Antonín Reichard, r. 1808 až 1820 Jan Steiner, r. 1820—1828 Václav Emich, r. 1829 František Wagner, deficient † 17. března 1829; r. 1831 Jan Novotný, Prokop Seifert, Václav Prokeš; r. 1832—1847 Václav Sigmund, r. 1847 až 1852 Jan Vlasák, r. 1852—1857 Jan Margold, r. 1857—1860 František Truska, r. 1860—1864 Josef Říha, r. 1864—1867 nebylo kaplana. R. 1867—1869 a opět r. 1875—1876, 14. května Jan Vavrouš, r. 1882, 1. září Josef Šplechtna.

Škola.

Po založení duchovní správy stálé povstala brzy i škola. O době předhusitské i v utrakvistické nedostává se nám zpráv. Řada učitelů, (cantores, později ludimagistri) není úplná; r. 1682 až 1696 Tomáš Hlaváček, r. 1696 Max Hlaváček a Ondřej Ebrth, r. 1720—1722 Václav Lohr, r. 1756 Bernard Lohr, r. 1776 Josef Gärtner, r. 1820 Jakub Prask, r. 1851 Vincenc Prask, r. 1880 Josef Jelínek, r. 1896 Karel Chlouba.

Preceptoři (mladší učitelé) r. 1798 Jakub Houda, r. 1816 Albert Tichánek, r. 1808 Kašpar Tirš, r. 1809 Karel Maušinger, r. 1813 Kašpar Hodek, r. 1816 Josef Orlt, r. 1817 Jakub Kaplan, r. 1818 Antonín Křížek, r. 1819 Vincenc Kameník a Antonín Lanc, r. 1822 Josef Pohnert, r. 1825 Jan Karbus, r. 1827 Václav Menzl, r. 1829 František Husák, r. 1832 Karel Hedánek, r. 1845 Josef Tregner, r. 1847 Vincenc Prask, Kříž, Pernert, r. 1864 Jan Sládek, r. 1867 Václav Reitinger, r. 1871 Jan Gutwirt, r. 1872 Jan Jirkovský, r. 1880 Antonín Vimmer, Hynek Nejedlý, r. 1881 František Maňas, r. 1885 Josef Matyáš, r. 1886 Karel Lůžek, r. 1896 Josef Stanislav, r. 1897 Emil Svítek.

Chraberce,

dědina malebně položená ve Středohoří českém mezi Rannou a Chodžovem u paty vrchu Brníku již kolem r. 1102 se připomíná v listině Vyšehradské.[1]) Nemoj z rodu Vršovců u přítomnosti vévody Bořivoje II., biskupa Heřmana, Blaha župana, Mutiny a Božeje a kanovníků Vyšehradských dává pět vesnic totiž Černuc, Vražkov, Chraberce, Skršín a Libín po smrti manželky své kostelu

[1]) Pam. kn. f. Radnické.

[1]) Erben, Reg. Boh. I., 85.

Vyšehradskému. Chraberce byly odtud až do válek husitských majetkem kapitoly Vyšehradské. Majestátem (královským listem s velkou pečetí) zapsal ji král Sigmund spolu se Skršínem a s jinými statky duchovenstva r. 1437, 23. listopadu Jakoubkovi z Vřesovic. Výminky byly, aby obyčejná suma do komory královské příslušející ze všeho toho zboží se vydávala, lidi by neobtěžoval, nových mýt a cel nevyzdvihoval a v zemi z toho nebouřil.[1]) Po Jakoubkovi z Vřesovic uměli toho synové a dědicové jeho na králech českých vymoci, že jim to zboží opětně zapisováno bylo. Tak Jan syn Jakoubkův, seděním na Žluticích, rozdělil r. 1468, 10. března mezi syny své Jaroslava, Jana Ilburka, Jakuba, Jindřicha a Jana veškero zboží své zápisné, manské a zpupné tak, že Jaroslavovi dostalo se Kyšperka a Předlic, Janovi Ilburkovi Bohosudova, Strupčic, Žalan, Chouče, Liběšovic, Roudníku, Vešťan, Vunic, Obřítky (?). Jakubovi hradu Kostomlat, Jindřichovi Blažimi Sušan, Tříškolup, Vrbice, Lkanic, Sběšín (recte Skršína), Chaberčice (naše Chraberce), Lahovic, Břisut a pátému synovi Janovi tvrzi Toužimi a Bukoviny, dvora Pochválova, Podlesic, Zlovědic a Kovářova.[2]) Po Janovi Ilburkovi obdržel je syn jeho Vilém z Vřesovic a na Dúbravě Hoře r. 1498, 21. května spolu s Žalany, Vešťany, Roudníkem, Choučí, Liběšovici, Skršínem, Lahovicí a Řisuty.[3]) Spolu přenáší král Vladislav jeden život strýce Jeho Jindřicha na Bilíně na něho.[4]) Tento Vilém měl za manželku Sabinu z Druhovic znaku krokev a v ní tři růže a jest pohřben v Krupce, bývalém kostele františkánském.[5]) R. 1507 obdržel opětné potvrzení toho zboží od krále Vladislava.[6]) Syn Vilémův byl Albrecht a téhož syn Jan.[7]) R. 1544 koupili Lounští Chraberce, není známo, zda-li od Jana, neb ještě od Albrechta. Jan byl dobrým sousedem Lounským a měl četné styky s čelnými rody měšťanskými.[8]) V držení Lounských zůstaly až do bitvy Šmalkaldské r. 1547, kdy jim za trest, že pomáhali nepřátelům císaře, odňaty jsou. R. 1561, 20. listopadu vráceny jsou jim opět jako dědina k záduší kostela sv. Mikuláše, Matky Boží, Maří Magdaleny, k špitálu a škole náležející. Vrchnosti nad těmito a jinými vesnicemi doprodali se za 800 kop gr. čes.[1]) Od té doby až do bitvy bělohorské byli páni Lounští v pokojném držení Chrabřec. R. 1623, 10. listopadu zastaveny byli Chraberce se všemi ostatními statky Lounských Volfovi Ilburkovi hraběti z Vřesovic v 50.000 kop míš. Po jeho smrti postoupeny věřiteli Volfově markrabatům z Badenu, kteří je drželi až do r. 1684, 18. října, ve kterém cís. resolucí navráceny kostelům a špitálu totiž vedle Chrabřec Dobroměřice, Nečichy, Trhlavy, Ranná, Oblík. Jen ves Hrádek jest z toho vyloučena.[2]) Od těch dob patřily obci Lounské až na naše časy.

V této obci nalézá se pěkná socha Panny Marie majíc věnec růží kolem hlavy. Nápis její zní: Sancta Maria Rosenthalensis ora pro nobis. Na podstavci uprostřed polovypukle jest Kristus na kříži. Dole na podstavci se strany licní sv. Jan Evangelista držící kalich se dvěma hady. Na zad sv. Dorota s košem růží v pravici. Nápis jest: Tibi in angustiis nostris nos totos devote consecramus servientes (Tobě sloužíce v úzkostech svých zcela se obětujeme). Pod tím: Dorothea und Johann Czerney haben dieses Werk aufrichten lassen. Pod sv. Janem stojí: Dorota a Jan Černá (!) vystavili mne tohoto leta nyní 1727. Paradigium hocce exstruxerat pietas nostra. (Tuto sochu zbožná mysl naše vystavěla.)

Před vesnicí na jih stojí socha sv. Františka, který Spasitele s kříže k němu se sklánějícího béře do svých rukou. Nápis má tento: Ke cti Panna Krista a svatého Bernata tu statum swelebila wube (c) za richtaře Waczlawa Hnilici a za končelu Lorence Stěbana Matege Louzniho 1737. Na podstavci sochy sv. Jiří v boji s ještěrem. Škoda, že socha jest již valně poškozena.

Několik kroků od této sochy nalézá se pohřebiště pohanské se skrčenými kostrami, kteréž popsal Fr. Kučera v časopise »Český lid«, r. 1895.

Orasice,

druhdy farní ves v děkanství Slánském, nyní komendátní kostel Nanebevzetí Panny Marie v okresu Lounském již při

[1]) Arch. čes., II., 453.
[2]) Orig. perg., D. Z. VIII., přihrádka č. 4.
[3]) Arch. čes., IV., 569, XVIII., 46.
[4]) Tamtéž.
[5]) Mitth., 1893, str. 398.
[6]) Slov. nauč., IX., 1293.
[7]) Tamtéž.
[8]) Arch. Loun, I., E 12.

[1]) Pam. arch., X., 475.
[2]) Bílek, Konf. 1139, 1141.

zakládání kláštera Strahovského kolem r. 1143 se připomíná. Kníže Vladislav s chotí svou Kedrutou daroval Strahovu čtvero poplužní. Komu ostatek vsi náležel, nevíme. V listině Strahovské z r. 1273 již není o ní zmínky. Když Karel IV. založil děkanství při kollegiatním kostele sv. Štěpána v Litoměřicích, nadal je i zbožím v Orasicích[1]) r. 1348, 10. července.

Ale roku 1356, 11. února Podiva arcijáhen Bechyňský, Zdeněk a Lukáš bratří z Kladna podávají k faře zdejší, která platila 6 gr. des. pap.[2]) kněze Jana, syna Janova ze Starosluh, když se Dětřich této fary vzdal.[3]) Po třech letech r. 1359, 1. července opustil Jan Orasice a titéž patronové podali sem kněze Pavla, syna Janova z Černčic.[4]) Tento Pavel vytrval na svém místě přes 45 let až do 22. února 1404,[5]) kdy učinil místo knězi Mikulášovi z Velvar. Zboží, které v Orasicích měli výš dotčení bratří z Kladna a s nímž spojeno bylo právo patronátní zdejšího kostela přešlo v neznámém roce na bratry Jana a Bedřicha z Ředhoště. Tito měli ve znaku dvojité šikmé cimbuří.[6]) Jméno své mají od vsi Ředhoště v okresu Libochovském. Nebyli však majiteli celé vsi, nýbrž toliko tamní svobodné rychty.[7]) Později dostal se Bedřich na tvrz Buštěvesskou a byl spolupatronem fary Světecké v děkanství Bilínském.[8]) Pavel farář směnil své obročí za faru Ledčickou (v okresu Roudnickém) s tamním farářem Oldřichem r. 1409, 11. října.[9]) Tento koupil za 10 kop gr. platu ročního jednu kopu od slovutného panoše Jana Drašťaty ze Solan a sice ve vsi Křivousích na poplatném člověku Nedělovi v okresu Velvarském. Praví, že tak učinil vázán svědomím. Jeho předchůdce Pavel vůlí svou ho žádal, by zaň sloužil v témdni jednu mši sv. Kdyby kterou zanedbal sloužiti, má dáti kostelníkům (nyní bychom tyto kostelníky zvali spolusprávce zádušního jmění) Orasickým 1 gr. pokuty a ta se má rozděliti chudým.[10]) Farář Oldřich r. 1411, 25. února zaměnil své místo s Janem farářem Skvířínským a Holotřévským.[1]) Tou dobou byli ještě oba bratří z Ředhoště patrony kostela našeho. Po Janovi z Ředhoště byl provolán dvůr poplužní a dvory kmetcí v Orasicích r. 1437, 30. srpna.[2]) Tím není řečeno, že snad teprv toho roku zemřel. Neboť ve válkách husitských dsky nešly a v tomto čase bezkráloví odúmrtí provolány nebyly. Dominek z Lukova (znaku pupen)[3]) brání proti králi vnoučata Janova spolu s Matějem Hořešovcem z Hořešovic seděním na Kystře a Bohuslavem z Čachovic. Vilém ze Žlutic správce nápadů (nápadných statků) královských propustil před dvorským soudem zboží Jana z Ředhoště výš dotčeným obráncům. Zboží to se nalézalo nejen v Orasicích, ale i ve Světci, Stráncích u Žatce 5 kop platu v Mířešovích a 3 kopy v Dobšicích, obé u Bilíny. T. r. 1437, 18. září provoláno bylo v Litoměřicích 8 kop platu v Orasicích po Vojslavě z Beřkovic.[4]) Zdali tato Vojslava z Beřkovic byla manželkou jednoho z výš psaných panoší z Ředhoště a zdali snad těch 8 kop nebylo její věnem, nemůžeme říci. K těmto 8 kopám a ještě k 6 kopám platu v Deštnici u Žatce hlásili se bratří nedílní Smil a Vaněk z Nedomic, Jindřich z Vraního, který výsluhou obdržel od krále řečený plat, vložil visu do desk, protože Smil z Nedomic nedokázal svého práva. Jindřichovi z Vraního vydán jest list obranní. O dalších majitelích od r. 1439—1513 scházejí nám přímé doklady. Teprv z kšaftu, jejž učinila Kateřina z Čenova, vdova někdy Albrechta jinak Vojtěcha z Nedvídkova pozůstalá, který již byl r. 1502 mrtev a na kterýž kšaft měla list mocný krále Vladislava,[5]) r. 1515, 7. prosince dozvídáme se, že ves Orasice měla dědičně od mnoha let v pokojném držení. I odkazuje ji proboštovi, děkanovi a vší kapitole kostela sv. Štěpána v Litoměřicích a sice tehdáž Janovi Žákovi, který byl zároveň arcibiskupství pražského administratorem, aby se hned uvázal u ves jmenovanou a jí sám užíval až do své smrti. Dále aby k oltáři sv. Anny kaplana způsobil a ten aby čtyři mše sv. týdně sloužil a 12 chudým při kostele almužnu dal. Žákům do školy mělo dáno býti 2 kopy gr. čes., aby

[1]) Frind, K. G. B. II., 155.
[2]) Tomek, R. D. p., 46.
[3]) Tingl I., 32, 33.
[4]) Tamtéž, str. 96.
[5]) Emler, conf. VI., 112.
[6]) Sedláček A., Soukromé zápisy, str. 23.
[7]) Viz »Method«, XXIII., 100.
[8]) Emler, VII., 260.
[9]) Emler, VI., 275.
[10]) Errect., VIII., P 4.

[1]) Emler, VII., 18.
[2]) D. D., XV., 311.
[3]) Sedláček, l. c., 464.
[4]) D. D., XV., 307.
[5]) D. Z., 6, J 7.

každý den »Salve regina« (Zdrávas královno) zpívali. Zvoníkovi při sv. Havle a Jiří po jedné kopě mělo se dostati a za to každý pátek k »Tenebrae« (hodinkám zádušním) a k Salve regina měl zvoniti. Též správci školy měla 1 kopa ročně z toho vycházeti. Sestře paní Veronice z Kostelce mělo se dostati do její živnosti ročně po 15 kopách, ač by ji životem přebyla a nic dále. Pečeti přitiskli Kryštof Děčínský z Vartmberka na Lipém, Jan z Běšín, Vilém ze Lstiboře a na Kamýku a Jan Kamýk z Pokratic. Kšaft ten dán jest v Litoměřicích.

Od té doby až na naše časy jsou děkanové kollegiatního, nyní biskupského kostela pány na Orasicích. O farářích doby pohusitské nedostává se zpráv. Obyvatelé této vsi byli před bitvou bělohorskou pod obojí, ale katolíci. Po bitvě bělohorské bez násilí vrátili se k víře otcův svých, zpovídajíce se všickni v Litoměřicích a přijímajíce pod jednou, jak o tom dává zprávu kniha gruntovní v listovně c. k. soudu Lounského.

Kostel měl loď původně románskou, kněžský kůr do dnes má opěrací pilíře a náleží době 14. století. Celý starobylý ráz kostela zmizel při opravě r. 1720 předsevzaté. Popis zvonů a věcí kostelních podal Dr. B. Matějka v »Soupisu Lounska«. Není tudíž třeba totéž opakovati, any se mi při podrobném pátrání nové věci neobjevily. Paměti školy budou podány v celkovém obrazu školství okresu Lounského.

Počedělice, filiální kostel Narození Panny Marie, nyní sv. Havlu zasvěcený.[1])

Třtěno,

nyní obecně Křtěno jest památné svým hromadným nálezem bronzů na poli panském čís. parc. 438. Úkol náš jest ale líčiti dějiny psané, jichž paměť se uchovala, proto nechceme o tom se šířiti. Třtěno náleželo aspoň částí klášteru sv. Jiří na hradě pražském. Tak rozumím slovům Trisine a Celenici. Třtěno a Želevice, obojí osadu blízko sebe položenou a ostatní držbu kláštera na blízku těchto vsí jako Třebenice, Chodovlice, Hlupohlavy, Velemín dala sobě stvrditi abatyše Anežka od králů Přemysla Otakara I. a Václava I. kolem r. 1228 a od papeže Řehoře IX. r. 1233, 2. července.[2]) Že tomu tak, dokazuje prodej dvora u Želevic Ješkovi a Blahotovi z Nedvědic r. 1364, 20. července Eliškou abatyší Svatojirskou.[1]) Od konce 14. století máme již zprávy bezpečné, že ves Třtěno náležela dvojímu panství. R. 1394, 23. října daroval Mikuláš Zajíc z Hazmburku a na Budyni k špitálu na Hradčanech 1 kopu platu ročního, kterýžto plat dříve ze svého důchodu (neb komory) vyplácel, potom ale na svou vesnici Třtěno přenesl.[2]) Že nebyl majitelem celé vsi, nýbrž jen několika lidí osedlých, svědčí zápis jeho bratra Jana na Budyni a vdovy Mikulášovy Elišky rodem z Koldic učiněný 27. října 1451.[3]) Tehdáž jen tři dvory kmetcí s platem jim patřily, které zápisem přešly na Zbyňka z Hazmburka. V rodě tomto zůstala část Třtěna až do rozdělení se synů Janových, při čemž 6 osedlých připadlo na díl Kryštofa Zajíce z Hazmburku po r. 1553.[4]) Druhý díl dvorů kmetcích s platem ve Třtěně náležel Smilovi a Habardovi ze Solan a Buškovi z Újezda a to před r. 1406, kdy Jan Srša z Lounek pohnal Jana Hlavu z Milešova a při na něm vysoudil.[5]) Bušek z Újezda jest totožný z Buškem ze Sulevic a na Újezdě.[6]) Tento díl přešel na ty pány ze Sulevic, kteří se psali z Milešova. Byl to Kerunk otec Buškův a Kamaretův z Milešova.[7]) R. 1498 dává Bušek Milešovský z Sulevic 10 kop ročního platu ve Třtěně převorovi a bratřím sv. Michala řádu kazatelského v Litoměřicích.[8]) R. 1505, 7. října prodal Kamarét neb Kameš bratr Buškův z Sulevic hrad Ostrý, Újezd dvůr, Hrušovec tvrz pustou, v Dobkovicích dvě tvrze pusté, v Chotiměři tvrz, ve Velemíně tvrz, v Zími podací kostelní, v Litěchovicích, Záhřicích, Kletičné, což tu má, ve Třtěně dvory kmetcí s platem Jindřichovi Vencelíkovi z Vrchovišť za 1000 kop úplně zaplacených.[9]) Tento nedržel to však ani tři léta a prodal vše nejvyššímu kancléři král. Čes. Albrechtovi z Kolovrat a na Libštejně. Z tohoto zápisu víme, že 12 dvorů sedlských (kmetcích) náleželo kněžím sv. Michala v Litoměřicích a sice: dva lány držel Koubek Mikšovic

[1]) Viz »Method«, XXIII., 29.
[2]) Erben, Reg. Boh. I., 337 a 380.

[1]) Borový, Erect., 49.
[2]) Balbin, Misc. V., 254, Errect. XII., G 17.
[3]) D. Z., 250, M 1, Emler, P. D. Z. II., 220.
[4]) D. Z., 56, B. 5.
[5]) Emler, P. D. Z. I., 80.
[6]) v. Borový, Errect., 636.
[7]) D. D., XVI., 297.
[8]) D. Z., 6, B 20.
[9]) D. Z., 6, C 30.

a platil z nich 2 kopy 8 gr., po 1 lánu měli Janek Dlouhý, Václav Čapkův syn a Rašek platili 1 kopu 4 gr., půllán držel Šimek na Páchovském a Janek Zdemilův syn, $^3/_4$ lánu měl rychtář Tuma a Matěj Hoštkův syn, čtvrtláníci byli Šimek, Janek Váchovic a Hronka. Bartoň krčmář platil 1 kopu 13 gr.

Poddaných Václava Vencelíka bylo též 12. Platili z lánu více o 1 groš totiž 1 kopu 5 gr. a ten držel Křížek, Kateřina Patřilka $1^1/_2$ kopy 2 gr., Mikuláš Farářovic 1 kopu 9 gr., Šimek 39 gr., Pavel Klaud 1 kopu 9 gr., Šimon Zloukový $2^1/_2$ kopy 13 gr., Křížek ze sirotčího 1 kopu bez 2 gr. Janek Šparhanův syn $1^1/_2$ kopy 10 gr., Jan Váchovic $1^1/_2$ k. 6 gr., Šarhan $2^1/_2$ kopy bez gr., Kubkovic Tuma $2^1/_2$ kopy 3 gr.

Jediný člověk patřil Mikulášovi Žehrovskému z Kolovrat totiž Janek Kaňkovic a platil 49 gr. Tato chalupa byla později přivtělena k Libčovsi a zůstala poddaná témuž panství až do výkupu z poddanství po roce 1848.[1]) Nástupci Albrechta Libšteinského z Kolovrat byli bratří Albrecht a Jan z Valdsteina. Tito přenesli plat ročních 10 kop gr., kterýž měli převor a konvent kláštera sv. Michala v Litoměřicích se Třtěna na jiné dědiny své v Litěchovicích r. 1530, 4. dubna.[2]) Svrchupsaní bratří z Valdsteina prodali Třtěno Mikulášovi Hysrli z Chodů, kamermeistru důchodů krále J. Mil. r. 1528, 11. ledna s podmínkou, jestliže by kdokoli na tom zboží nějakou závadu nebo překážku činiti chtěl, aby on Mikuláš mohl na zboží Krupecké komorníkem dvorským vésti a v ně se uvázati tím vším právem a způsobem, jako oni bratří podle zápisu jim od Anny z Kováně a Jana staršího z Valdsteina strýce jejich dskami dvorskými učiněného dle sumy tam zapsané a položené a dále nic, však bez pohoršení práva manského krále J. Mti.[3]) Mikuláš měl syna stejného jména a ten držel ve Třtěně což tu měl až do r. 1579, 17. června. Týž rok prodal vše za 6.500 kop míš. Alžbětě z Rogndorfu a na Pátku, vdově po Janovi starším z Lobkovic na Týně Horšově, Bilíně a Tachově, druhdy nejvyšším purkrabí pražským. Osedlého člověka Jakuba Šnellera s ženou a dětmi a neosedlé Havla syna Koutského, Lidmilu dceru nebožtíka Čapka a Marušku dceru Žákovu si vymínila. Poněvadž z kupní ceny 1500 kop míš. nedoplaceno, postoupil Mikuláš Hysrle juxtou (postranním zápisem v deskách) těchto 1500 kop paní Saloméně vdově Kryštofa Šéna, rozené z Vřesovic, jakožto poručnici dítek téhož Kryštofa a ona je zase postoupila r. 1580, 15. března Vojtěchovi staršímu z Vřesovic.[1]) Pět osedlých ve Třtěně Jan Tučný, Jan Krčmář, Diviš Buch, Matěj Vonička a Kašpar Danz dostali se Anně Lobkovské ze Švamberka, vdově po Fridrichovi z Lobkovic a na Peruci. Šestý osedlý postoupen jest Anně Oudrcké z Bílé a na Libčevsi. Ostatní poplatní lidé odváděli platy své k záduší Libochovskému[2]) r. 1596, 12. září. Od Anny Lobkovské z Švamberka koupil je Anselm Stensdorfer na Údrči a Košticích. Nedržel však je jen do r. 1601, 11. prosince a prodal je opět Kateřině Srnovcové z Bílejova za 14.500 kop míš. Vnuk její Bohuslav Zakostelecký z Bílejova, který byl pánem na Vršovicích i Kystře, nemohl tísněn dluhy celého zboží udržeti a prodal je Prokopovi Dvořeckému z Olbramovic,[3]) jak jsme při Chodžově vypravovali r. 1615.

L. 1676 při vrchnostenském úřadě konaném šetření bylo 20 sedlákům a chalupníkům Třtěnským stavení z prostředků vrchnosti vystavěno. Válkou třicetiletou zůstala sotva třetina osedlých ve vsi, kteří měli svá obydlí, dvě třetiny osady byly v ssutinách. Protože v těch dobách živel německý velice nabýval v českém Středohoří půdy, klademe zde seznam oněch 20 nově osazených: 1. Vavřinec Sieber, 2. Jiří Tomeš, 3. Václav Prunc, 4. Bartoloměj Schödel, 5. Jiří Mesrwunder, 6. Hanuš Haberzettl, 7. Michal Rám, 8. Kryštof Šimka, 9. Matouš Mates, 10. Pavel Muckenschnabel, 11. Martin Fryč, 12. Kuba Ambrož, 13. Jan Saluha, 14. Jiří Štefan, 15. Jan Šelíha, 16. Martin Viereckl, 17. Václav Lerch, 18. Jiří Richter, 19. Jan Nosek, 20. Jakub Kunšt. Ze seznamu jest poznati, že z 20 osedlých má 11 německá jména. Není divu, že prodlením 18. století ves tato silně se němčila. Teprv nový život našeho věku ji opět počeštil.

Týnec Mnichův, také Kamenný na rozdíl od Týnce Panenského v témže okresu má své jméno od toho, že od

[1]) D. Z., 6, D 2.
[2]) D. Z., 3, B. 20.
[3]) D. D., 62, 463.

[1]) D. Z., 64, L 23.
[2]) D. Z., 171, R 9.
[3]) D. Z., 188, P 20.

nepaměti náležel mnichům Oseckým. Kdy jej klášter nabyl, není známo. Roku 1341, 21. března potvrdil král Jan držbu kláštera Oseckého, a mezi jiným zbožím jest i Týnec dvůr a ves.[1]) Dvě léta na to vysazuje opat Konrád ves tu právem německým r. 1343, 29. září.[2]) Ves tehdáž měla 25 lánů po 64 stryších. Nájemce toho vysazení byl kýsi Boreš, který měl dáti podacího klášteru z každého lánu po 5 kopách. Jednotliví láníci měli odváděti tři čtvrti kopy gr. ve lhůtách pololetních o sv. Jiří a Michalu. Mimo to, aby svobodni byli dávek obyčejných, jež dle domácího českého práva odváděti povinni byli, měli platiti čtvrt kopy o vánocích. Vlastním povozem měli do kláštera dávati po 2 stryších žita, po 2 ječmene a po 2 ovsa, kopu vajec, polovic o velkonoci a polovic na svátek Nanebevzetí Panny Marie, a dvě kuřata na sv. Michala. Společně všickni obdrželi dvojí draha, jedno proti vrchu Chlumu a vrch samý k vůli pastvě dobytka, a druhá draha proti Třtěnu ve výměře jednoho lánu. Berni královskou měli odváděti jako jiní poplatní lidé klášterní. Opat a konvent ustanovují, by byl ročně držán trojí soud a trojí posudek (t. j. soud, který po řádně odbývaném následuje). Výlohy soudci a správci kláštera povinni jsou platiti a koně jejich obrokem opatřiti. Při soudu mimořádném zaplatí výlohy jeho ten, k vůli němuž se koná. Nájemci Boršovi a otci jeho Děpoltovi náleží rychta s jedním lánem svobodným a z pokut soudních třetí peníz. K tomu obdrží ještě užitky ze dvou podsedků (t. j. takových obyvatel vsi, kteří mají buď zahradu neb menší kousky pole). Stav tento trval nerušeně až do válek husitských. R. 1421 obdržel Vlášek z Kladna a jeho dědici list s menší pečetí krále Sigmunda na vsi klášterní Odolice, Černochov, Týnec Mnichův, Smolnici, Sinuc, Děčenice kláštera Oseckého o 800 kopách gr., aby na to držal 100 koní k obraně. Jakým způsobem ten list přešel na pány Lounské, kteří Týnec drželi v l. 1450—1453, není známo.[3]) V r. 1450 bylo zde 32 dvorů kmetcích, mezi něž jednotlivé lány takto byly rozděleny: 2 lány měli rychtář Michalec a Duchek. Půldruhého lánu Martin, Rojíkův syn, Šich, Mikulcův syn. Pět čtvrtí lánu Pavel, Václav Kryst a Blažek. Jeden lán Bernášek, Hlavín, Mareček krčmář, Jan Ančin Míc, Jan z Lipčovsi, Bryček a Matěj Frýbl. Čtyři a půl čtvrti lánu Matěj Mikulec a Vavřinec. Tři a půl čtvrti lánu Vlk a Válek. Tři čtvrti měli Petr Jankovic, Brožek a Válek. Půl lánu Štěpán Srb, Vocas, Hotmar, sirotci Váchy Hlavana Brožek a Jan Lapka. Čtvrtlán Petrák, Vácha Hlavanova. Pavel Hluchý, Václav Lovsa.

Na začátku r. 1454, když Jiřík z Poděbrad, správce zemský, meškal v Lounech, museli páni Lounští mnohé vsi duchovní, na něž řádných zápisů neměli, postoupiti králi. Mezi těmi vsemi byl i Týnec Mnichův. Tenkráte bylo usedlých 29 a ti platili ročně $18^1/_2$ kop $3^1/_2$ gr. $3^1/_2$ penízu, $47^1/_2$ kusu kur, $24^1/_2$ kopy bez 2 vajec, obilé $2^1/_2$ kopy bez 5 strychův, 11 podsedčích 4 gr. Všecka obec platila z vrchu Chlumu 15 gr. Poustek podsedčích bylo 13.[1])

Týnec Mnichův s jiným ještě zbožím kláštera Oseckého a Postoloprtského zapsán jest Jindřichovi, synovi Jindřicha z Poděbrad. Tento dobrou vůlí dal to zboží duchovní a zápisné bratřím Benešovi z Vaitmile, purkrabí Karlsteinskému a Ludvíkovi. Král Vladislav potvrdil tento postup listem z r. 1480, 21. dubna a rozšířil milost druhdy krále Jiřího na životy synů Ladislava, Sigmunda, Jana a Michala z Vaitmile.[2]) R. 1502, 29. března činí král Vladislav milost Ladislavovi, Janovi a Michalovi bratřím a strýcům z Vaitmile, že Kryštofovi, Šebastiánovi a Petrovi, synům Janovým, ty tři životy přidává.[3]) Poslední z rodu pánu z Vaitmile byla Veronika, sestra Šebestiána Lorence z Vaitmile a manželka Štefána Jiřího ze Šternberka. Jemu postoupila všecky listy od králů Jiřího, Vladislava, Ludvíka a Ferdinanda na zboží kláštera Postoloprtského a Oseckého.[4]) Od panství Postoloprtského prodal ji r. 1654 Václav hrabě Michna Kryštofovi Ferdinandovi z Lobkovic, který ji přivtělil k Libčevsi, k němuž náleží do našich časův.

Kaple sv. Václava v Týnci.

R. 1714, 14. května obdržela obec Týnec Mnichův povolení od biskupské konsistoře v Litoměřicích k vystavění kaple sv. Václava uprostřed obce s pod-

[1]) Emler, Reg. B., IV., 351.
[2]) Tamtéž, 531.
[3]) Arch. Loun.

[1]) Arch. čes. XIV., 371.
[2]) Arch. místodrž.
[3]) Tamtéž.
[4]) Tamtéž.

mínkou, by na její udržování potřebný náklad vedla. Tehdejší farář Chodžovský Jiří Josef Sutterin vysvětil ji s povolením biskupovým.[1]) R. 1716, 12. září zavazuje se obec dáti faráři za zpívanou mši sv. a kázání na sv. Václava 3 zl. a kantorovi 1 zl. Smlouvu tu stvrdil tehdejší správce panství Libčeveského Zachariáš Michael Vagner a r. 1717, 9. září biskup Litoměřický Hugo František hrabě Königseck. R. 1751 povolil Libčeveského panství správce, by k udržování této kaple sloužilo $1^1/_2$ míry pole, jež má v nájmu Matouš Kaplan. Farní kostel a služby Boží v něm nemají v tom žádné ujmy trpěti.[1])

Fr. Štědrý,
farář ve Slavětíně.

[1]) Pam. kn. fary Chodžovské, I., 126.

[1]) Tamtéž.

Z polské literatury umělecké a archaeologické.

Napsal **Jaromír Špička.** (Pokračování.)

Pátý díl sprawozdania komisyi do badania historyi sztuki v Polsce vyšel v letech 1891 až 1896 ve 4 svazcích.

V prvním v r. 1891 vyšlém svazku setkáváme se s prací Vin. Julia Wdowiszewského: »Gabriel Słoński, krakovský architekt XVI. věku.« V článku svém především připomíná autor, že na štěstí nenaučili se Poláci renaissančnímu umění od Němcův, nýbrž že přivezeno bylo do Polsky z Vlach přímo. Povolaní Zikmundem I. mistři vlaští byli apoštoly nového směru v umění a díla jejich za panování tohoto krále provedená stala se školou a vzorem všem nástupcům. Vliv vlašských umělcův byl tak silný, že trval i v době, kdy nebylo více vlašských mistrův a renaissanční stavitelství mohlo již bez cizí pomoci postačiti všeobecné potřebě, která byla nemalá. Po příkladu králův následovala celá řada velmožů světských i církevních, provádějících různé stavby. Autor vyzkoumal, že právě tak jako za Zikmunda Starého převládal mezi staviteli živel cizí, tak za Zikmunda Augusta a jeho nástupcův vrch drží síly polské a že největší část památek krakovských z doby 1548 až 1595 vyšla z polské ruky. Důkaz o tom odhodlal se spisovatel podati řadou monografií opřených o bádání v archivech a počíná prací o Gabrielu Słońském, jednom z nejčelnějších architektů krakovských z druhé polovice XVI. věku.

Gabriel Słoński byl rozený Krakovan a rodina Słońských ode dávna již byla v Krakově osedlá. Čí byl synem a v kterém roce se narodil, nebylo lze zjistiti. Domnívati se pouze lze, že narodil se okolo r. 1520, jelikož v r. 1535 cechovní písař o něm poznamenal: »Magister Antonius Florentinus Italus suscepit seu conduxit sibi ad docendum in spacium quatuor annorum honestum adolescentem Gabrielem de Cracovia« (jehož mají živiti a šatiti rodiče) a poněvadž druhá poznámka z r. 1540 tvrdí, že tentýž Antonín Florentiňan za přítomnosti starších mistrů: »liberum fecit seu dimisit discipulum suum Gabrielem de Cracovia cognomine Słoninka, recognovitque sibi satis esse factum a supradicto discipulo suo in omnibus punctis et rebus in discendo artificio per quatuor annos, eumque dominis Magistris diligentissime commendavit.« Ze slova adolescens a věku, v němž asi učňové stavitelští přijímáni byli, vyvozuje spisovatel správnosť tvrzení svého a roku narození Słońského. Označení »honestus« zřídka kdy přicházející ukazuje, že pochází Słoński z rodiny vážené buď pro svůj původ nebo pro svoji zámožnost. V r. 1550 jest Gabriel Słoński již majitelem domu, jak se zdá po rodičích zděděného. Zda po svém vyučení Gabriel Słoński zůstal ještě u Antonína de Fiesole, či zda odebral se do světa na zkušenou, o tom není zpráv, pouze to lze s určitostí říci, že v r. 1542, kdy Antonín de Fiesole skončil pracovitý svůj život, Gabriele Słońského v Krakově nebylo.

Podle zmínky o čeledi zaměstnané u Mikuláše de Castiglione, kde nacházíme jméno Gabriel, soudí spisovatel, že Słoński mezi lety 1542—1544 pracoval u tohoto mistra. V knihách městských a cechovních nesetkáváme se však s jménem Słońského před r. 1550. Teprve v tomto roce poznamenáno jest, že oženil se s Anežkou, dcerou Antonína Florentčana, svého učitele. Asi v r. 1550 stal se mistrem. V roce tomto svěřil mu děkan St. Borek jakési práce v domě kapitulním. V čem práce ty pozůstávaly, známo není, to jest však jisto, že portál v domě kapitulním (jehož nákres k článku přidán) provedl Słoński, neboť nalézá se o tom zmínka v knize cechovní. Z jara r. 1556 uzavřena byla mezi Słońským a hrabětem na Tenczyně, vévodou krakovským, úmluva o zbudování domu »in platea transuersali a platea Castrens. retro ecclesiam sancti Petri sub muro civili«. Hned při kladení základů k budově této přihodilo se Słońskému neštěstí, že zbořila se sousední zeď a Słoński pro nedostatek opatrnosti odsouzen byl do vězení. Vévoda Tenczyński sečkal však s budováním svého domu, až si stavitel trest odbyl, načež v stavbě pokračováno. Též jinak Słońskému

nešťastný ten případ při počátku stavby neuškodil a slávy mu neubral, neboť vidíme, že v témže roce provádí ještě další tři stavby. Słoński však obyčejně prováděl jen vedení a dohled nad stavbou, kdežto vykonávání podrobností svěřoval mistrům minorum gentium.

Vévodský dům Tenczyńského dostavěl Słoński v r. 1558 ku velké pana vévody spokojenosti, jak týž to osobně před radním úřadem dosvědčuje.

V r. 1559 stavěl Słoński několik budov. V témže roce zvolen byl Słoński poprvé mezi starší cechu. Od té doby po několik let jest »primasem« cechu, což svědčí o jeho popularitě mezi soudruhy. V r. 1562 počal Słoński pracovati na stavbách městského radního Erazma Tlokińského Czoczotky. Dále líčí autor nesnáze Słońského se zednickým mistrem vlašským Morosim, po němž dosáhl též úřadu »městského zedníka«, jak se zdá protekcí řečeného Czoczotky.

Dále vypráví autor o poměru Słońského k biskupu krakovskému Filipu Padnievskému, jemuž dokončil stavbu biskupského domu započatou Giovannim Maria Padovano.

Dále vypráví autor obšírně o tom, jak Słoński stal se v r. 1569 přísedícím městského soudu, později správcem špitálu sv. Ducha, konečně purkmistrem, kteréž hodnosti ani před ním ani po něm žádný z architektův nedosáhl; dále spisovatel zmiňuje se ještě o dvou sporech, jež Słoński vedl s Janem Struzsem a vlastním svým zetěm.

Słoński zemřel v r. 1598 někdy mezi sv. Třemi králi a velkonocemi. V posledních letech svého života zaměstnán jest Słoński výlučně záležitostmi obchodními a peněžními. Na základě zápisek archiválních snaží se autor vylíčiti povahu stavitelovu a popisuje jeho péči o rodinu.

Dále přináší spisovatel seznam prací Słońského, pokud lze bylo je zjistiti. Z těch prací dochovaly se však na naše časy jen úlomky: kamenný portál děkanství a některé podrobnosti z domu Erazma Czoczotky v ulici sv. Anny. Výkresy všeho toho přidány jsou k článku a autor podrobně práce ty popisuje a kritisuje.

Tentýž svazek obsahuje dále Ferdinanda Bostela: »Příspěvky k dějinám lvovského zlatnictva v XVI. a XVII. věku«, sepsané ze zápisek městského archivu, jakožto doplněk k dílu Lozińského o lvovských mistrech zlatnických.

Maryjan Sokołowski přináší svoji studii: »Několik slov o Hanuši Dürerovi«, a článek: »Nieznany dar królowej Jadwigi dla katedry na Wawelu«, který nalézá se ve slavné sbírce vzácností drážďanského musea, známé pod jménem »Das grüne Gewölbe« a obsahuje nádobu královny Jadwigy. Umístněna jest nádoba ta v síni skvostů pod č. 181. Spisovateli dostalo se povolení, že směl drahocennou nádobu tu ofotografovati a obkresliti a přidává k článku své obrazy, za jichž pomoci nádobu podrobně popisuje.

Nejvíce poutají na nádobě této pozornost erby. Jsou to sloučený erb uherský z časův Ondřeje II. (1205—1255) a andegaveňský a piastovský bílý orel na červeném poli. Nádoba dle slohu pochází z druhé polovice XIV. století. Na to promlouvá spisovatel o podobných v Čechách nalezených památkách a pěstování umění toho zde a v Uhrách. Dále luští záhadný nápis na nádobě se nalézající s věnováním sv. Václavu, patronu krakovské katedrály, a líčí okolnosti, za nichž při korunovaci královny Jadwigy nádoba ta do Krakova se dostala. Jak se památka tato do Drážďan dostala, nelze určitě zjistiti.

Dále následuje obšírný článek Leonarda Lepszyho: »O mało znanem naczyniu srebrnem roboty krakowskiej« s krátkým úvodem o cechovních pečetích zlatníků polských.

Ludvík Finkel podává: »Inventář zámku żólkievského z r. 1726«.

Konečně přináší svazek tento zprávy o zasedání komise pro dějiny umění za čas od 13. března do 31. prosince 1890. Mezi četnými tu uváděnými přednáškami členů komise setkáváme se zejména s přednáškou Vł. Łuszczkiewicze v celém obsahu uveřejněnou a vyobrazeními provázenou o vyjížďce do Zawichostu a Sandomierze. V Zawichostě jsou dva kostely: jeden farní, druhý františkánský. Na farním kostele není nic zvláštního, ve františkánském zachováno jest však presbyterium, pochodící z r. 1260. V Sandoměři obnovována starobylá renaissanční radnice. Łuszckiewicz při příležitosti této promluvil dále o technické stránce renaissančních budov v Polsce. P. Römer předložil fotografii jednoho ze slavných kobercův zvaných »Potopa«, které tkány byly kdysi na zakázku pro Zikmunda Augusta, dlouhá léta pak zdobily komnaty polských králův a nyní zavěšeny jsou na stěnách privátních pokojů carských v Gatčině. O kobercích těch mnoho již bylo psáno. (Přednášející uvedl všechny o tom jednající články.) Koberce ty nesou znázorněny různé příběhy ze Starého Zákona. Jakkoliv jen některé z koberců těch představují scény z potopy světa, dáno všem kobercům těm jméno »Potopa«, pod kterýmž jménem shledáváme se s nimi v různých zmínkách archiválních a rukopisných až do r. 1764. Sbírka koberců těch slynula nejen bohatstvím zlatem protkávaných prací, ale i velkou krásou a nádherou kresby a koloritu. Určitě nelze říci, jak draho byly koberce ty placeny. Zmínka ze XVII. věku mluví o 2 milionech zlatých, zmínka z XVIII. věku o 100.000 dukátů. V téže poznámce jest uvedeno, že bylo z počátku 24 kusů, a z těch že později Ossoliński ve jménu krále polského tři věnoval papeži Urbanovi VIII. a »v Římě v takové jsou úctě, že toliko jednou v roce na Boží Tělo je vyvěšují a malíři odevšad ku kopirování concurrunt.« Zdá se, že koberce ty nebyly privátním vlastnictvím královým, nýbrž, že náležely říši.

Častěji bývaly pro potřeby země zastavovány, zejména za švédských válek u Gdanského měšťénína Grattos čili Grotta za 100 neb 120 tisíc zlatých, za Augusta II. vrátily se do Varšavy, kde v roce 1724 viděny při procesí Božího Těla. Po řadu let figuruje v generálních účtech poplatek 120 zl. polských 20 gr. Karmelitům varšavským za přechování koberců říšských »Potopa« zvaných a druhá suma 400 zl. polských za dozor nad »potopovými tapetami«. S poslední zmínkou o nich setkáváme se v seznamu kobercův, vydaných z pokladu na žádost Stanislava Augusta 14. srpna 1764. Vzpomenuto tam 21 kusů »Potopy«, z kterých 18 představuje biblické scény, 3 pak samá toliko zvířata. Po roce 1764 není o kobercích těch zmínky. Zásluhou p. Siemieńského jest, že odkryl 14 kusů ze sbírky »Potopa« v sálech paláce Gatčinského. Koberce vyrobeny byly ve Flandersku a za předlohu použito maleb znamenitého některého mistra vlašského z nejslavnější epochy obrození.

Svazek druhý tohoto dílu »Věstníku« přináší práci Vladislava Łuszczkiewicze: »Romańska architektura w Wąchocku«, pozůstatků to kostela a cistercijského kláštera. V úvodu ku práci své připomíná spisovatel, jak jest třeba ještě sbírati jednotlivé památky umělecké, než bude lze přikročiti k soustavnému vylíčení dějin umění v Polsce. Dále píše, že úloha zpravodaje o době románské připadla mimovolně jemu a že on již po čtvrt století jezdí po zemích polských a sbírá material epochy té, naráže je při tom za panujících poměrů na překážky, o nichž ani nesní se badateli na západě.

Klášter wąchocký počítá autor k monumentálním, dosti až na naše časy zachovaným dílům počátku XIII. století. Památce této více uškodil nerozum lidský než doba a příhody. Celé počátkové dějiny tohoto kláštera spočívají v temnosti, není zpráv o prvních dotacích, o původu prvních mnichů a o jich poměrech ku ostatním polským klášterům. Nájezd tatarský nesbořil sice stavby klášterní, ale zanikly za něho všechny písemné památky. Długosz připisuje založení kláštera ve Wąchocku biskupu krakovskému Gedeonovi a r. 1179. Diplom Boleslava Stydlivého z r. 1260 vydaný cisterciům wąchockým potvrzuje jich v držení statků jim různými dobrodinci odkázaných, avšak o Gedeonovi mlčí úplně. Biskup Gedeon založil též kostel sv. Floriana v Krakově a kostel v Kielcích. Dále dokazuje autor, že klášter zprvu zbudován byl v místě Kamenná a odtud teprve do Wąchocka přeložen. Po vyjmenování známých fundatorů kláštera vypisuje autor další dějiny kláštera. Otázku, odkud povoláni byli cisterciové do kláštera, luští Łuszczkiewicz, nesrovnávaje se s tvrzením Długoszovým, že to byli Vlaši, v ten smysl, že byli to mniši francouzští, kteří první osadili nově založený klášter. Francouzskému původu mnichův nasvědčuje sloh architektury wąchockých budov a jména na diplomu z r. 1234. Tato jsou převážně francouzská. Opatem byl Valo, což může býti jak vlašské tak i francouzské jméno. Klášter cisterciův wąchockých zrušen byl v r. 1819. Po jeho zrušení umístěn byl v budovách opuštěných špitál a později zůstaly budovy ty prázdnými. Pouze kostela použito za kostel farní.

Mimo opatství Cisterciů v Szczyrzyci žádné z nich v Malopolsce nenašlo sobě místa tak v ústranní od světa ostatního odděleného jako Wąchock. Položen jest klášter ten poblíž hor Svatokrzyských, dosahujících sem svými drobnými rameny, stěžujícími vstup do dolin plných horských potoků a říček. Hlavní řekou jest tu Kamienna, kol níž seskupily se osady lidské. Ku článku připojena jest kresba, představující klášter od strany západní a dále plán klášterních budov.

Sestrojení celého plánu odpovídá starému obyčeji cisterciův, klášter leží na jižní stěně kostela; opatství spojeno jest s klášterem prostřednictvím opatské síně; při ambitu dormitář, kapitulář, refektář a kuchyně zaujímají vykázaná jim dle obyčeje cisterciů místa. Nenalézáme tu více budov umístěných na hospodářském dvoře.

Změny nastalé postupem času, vztahující se k uspořádání zvláštní komunikace kláštera se světem, vybudování věže nad vchodem do obvodu klášterního a obezdění klášterních staveb arkádováním zevnitř, kteréž pohledu se strany západní tak zvláštní poskytuje ráz a prozrazuje barokový sloh XVII. věku.

Klášterní kostel má typ cistercijský, uchovaný v prvotním svém šatě z XIII. věku. Budova z tesaného kamene, monumentální, krásná svým složením zdí za pomoci dvoubarevného pískovce, ukončená s celou subtilností středověkého francouzského umění, účelně postavena jest jak co do stránky estetické tak i konstruktivní. Plán kostela založen jest dle schematu jiných cistercijských malopolských kostelů klášterních z počátku XIII. věku. Jeho příční přední lodi a krátké presbyterium stejně vysoko sklenuté setkávají se v kříži, kdežto nízké poboční lodi přicházejí do transeptu. Vedle krátkého, uzavřeného po cistercijském způsobu prostou stěnou presbyteria stojí kaple, otevřená do příční lodi. Ničím neliší se plán ten od kostelův v Sulejově a Koprzywnici než poměry: šířkou a délkou lodí. Klenutí provedeno jest v duchu románském, avšak znáti již, že architekt umí již použiti lomeného oblouku. Autor za pomoci přidaných k článku četných výkresů podrobně popisuje celek i jednotlivosti budovy této architektonicky zajímavé. Na 8 tabulkách velkého formátu jest 48 vyobrazení. První tabulka obsahuje půdorys kláštera i kostela; další čtyři podrobnosti stavby kostela, ostatní pak jednotlivé úryvky z kláštera.

Dále nalézáme v tomto svazku článek Maryana Sokołowského: »Miniatury włoskie bibliotek Jagiellońskiej i modlitewnik francuski ks. Samuela Sanguszki w bibliotece Dzikowskiej«. V úvodních slovech k pojednání svému praví autor, že trvá dosud při názoru svém,*) že vyobrazení nejsv. Trojice s třemi tvářemi na jedné hlavě**) mělo počátek svůj ve Francii, odtamtud teprve se rozšířilo po ostatní Evropě a že od doby, kdy v r. 1879 o tom psal, stále sledoval stopy ikonografického tohoto zjevu. Ikonografické a artistické formy rozšiřovaly se právě tak ve věku středním prostřednictvím miniatur, jako na počátku epochy obrození prostřednictvím rytin. Uvědomění si tohoto procesu nejen nepostrádá pro badatele půvabu, ale má zároveň i cenu vědeckou. Bibliotéka university Jagiellonské nabyla před několika lety dosti značnou sbírku miniatur vlaš.kých, jež jsou výřezky ze žaltářův, hymnariův, gradualů či antifonářů, jak to přimísené na nich noty dosvědčují, a pocházejí většinou z XIV., XV. a z první polovici XVI. věku. Sbírka ta získána byla od knihkupce varšavského Gejsztora, který ji nabyl od dědicův po jakémsi neznámém nám bliže sběrateli a amatorovi v království polském. Jakkoliv část těch ústř'žků mohla se dostati do rukou svého prvního vlastníka cestou antikvářskou a míti původ výlučně zahraniční, to přec jen nevylučuje domněnku, že jsou mezi nimi i takové, které od věkův a snad již od doby svého povstání nalézaly se v zemi a pocházely z bibliotek, které více neexistují, i z hlubokých věků středních, počátku to polských klášterův. Mimo to biblioteka hrabat Tarnowských v Dzikově, ve středu svých bibliografických zvláštností, chová francouzskou modlitební knihu z prvních let XVI. věku, která náležela knížeti Simeonu Sanguszkovi, vévodovi witebskému v XVII. věku a opatřena jest jeho vlastnoručními poznámkami, ano i perem provedenými kresbami. A tu jak mezi miniaturami bibliotéky Jagiellonské tak i mezi četnými kresbami modlitební knihy Sanguszkowské nalézáme vypodobnění Trojice s třemi tvářemi na jedné hlavě, ač ve dvou různých formách. Všechna vypodobňování tohoto druhu dají se zredukovati na dva typy hlavní. Jeden vyobrazuje Trojici ve formě Majestas Domini, sedící v jedné osobě na trůně ve středu chorů andělů; druhý představuje ji obyčejně v poprsí anebo ve figuře až po bedra, držící symbolický trojúhelník resp. jinak řečeno geometrický diagram theologického pojmu, vysvětlený nápisy, které jej v značné části přikrývají. První typ jest starší. Autor poukazuje na svoji shora zmíněnou, v »Methodu« u výtahu přinesenou práci. Druhý typ vlastní jest tisknutým modlitebním knihám francouzským a přichází v ikonách XVII. a XVIII. věku na Rusi. První typ zastoupen jest též mezi miniaturami universitní biblioteky, druhý v modlitební knížce Sanguszkově. Oba jsou pouhými variacemi jedné a téže ikonografické formy, tolerovaný církví po celý střední věk. Ba i sněm tridentský pominul ji mlčením a v prohibitních svých zákazech o ni — pokud víme — nemluvil. Ovšem, tvrdí Wickhoff, že forma ta sněmem byla zavržena, ale v oddílu: De invocatione, veneratione etc. reliquiis sanctorum et sacris imaginibus — nenalézáme o tom zmínky. Teprve v r. 1628 papež Urban VIII. a po něm v r. 1745 Benedikt XIV. formu tu zatratili a rozšířená vypodobnění ta kázali ničiti. »Urbanus VIII,« praví Ferraris (Prompta bibliotheca pod výrazem Imagines, cit. u Barbiera de Montault, Traité d' Iconographie Chrétienne, Paris, 1890, T. II, str. 26) »comburi jussit imaginem cum tribus buccis, tribus nasibus et quatuor occulis et alias si quae invenirentur similes«.

Ústřižky biblioteky Jagiellonské vlašských miniatur jsou nalepeny na papír a svázány ve velký kodex č. 4406. Jsou to z většího dílu inicialy, z menší části ornamenty z obrámování na pergameně malované. Výstřižků těch jest 55 a v poslední době dodáno jich ještě 15, pochodících z téhož pramene. Fragmentů pochodících ze XIV. věku máme tu 5, zasluhujících bližší pozornosti Na první pohled připomínají Giottovskou školu. Mezi nimi nalézá se inicial, připomínající poněkud slavné mistry vatikánské, s legendou sv. Jiří, malované pro kardinála Gaëtono Stefeneschi v prvních letech XIV. věku (F. Woltmann: Geschichte der Malerei, 1878, díl I., str. 475, fig. 138). Jest to v literu B vpletený archanděl Michael. Autor popisuje podrobně inicialku tu, o níž praví, že zřídka kdy se naskytá miniatura tak krásná z této epochy. Jiné miniatury XV. a první polovice XVI. věku náležejí do různých škol a mají různou cenu. Jedna z nich, rovněž inicial B, má uprostřed Trojici s třemi tvářemi či spíše hlavami, srostlými a zakončenými korunou, vypodobněnou ve formě Majestas Domini. Trojice tato má jednu ruku opřenu o otevřené evangelium a v druhé drží globus s křížem. Okolo vypodobněny jsou chory cherubův. K článku připojeno vyobrazení miniatury, o níž autor uvádí, že ne umělecká její cena, nýbrž jedině a výlučně ikonografický předmět její činí ji zajímavou.

Vytrhané ty listy byly pravděpodobně vlastnictvím nejrozmanitějších klášterův. Při jich spatření stanou před našima očima celé zástupy mnichův v tonsurách, zpívajících nad pulpitami, vidíme otevřená jich ústa a řekl bys, že slyšíme již hlasy jako na řezbě Luca della Robbia či na fresce Giotta v Assisi. Miniaturami podobnými ozdobeny byly však nejen knížky církevní, nýbrž i knížky vědecké a světské. Ve věku XIV. bylo modou a povinností každého skoro mladého čle-

*) Viz »Method«, ročník XXV., str. 43.

**) U nás o ikonografické formě této psal dr. Čeněk Zíbrt.

věka, dbalého mínění soudruhů, aby měl vyilluminovaný kodex, z něhož čerpal nauku. Stalo se to podmínkou vkusu, elegance, a abychom tak řekli, středověkého chiku. Sarti, historik školy boloňské, vypravuje, že slavný středověký kanonista a jeden z profesorův této university, Odofredus, v přednáškách svých uváděl případ o synu, kterému otec, vysílaje ho na studia, určil 100 livrů na rok a dal na vybranou Boloň neb Paříž. Syn vyvolil si slavnější Paříž, leč dával si tam tak často malovati a zlatiti své rukopisy, že se úplně zruinoval. (Sarti: De claris archigymnasii bononiensis professoribus, 1769—1772.) Vypravování toto vysvětluje nám do jisté míry význam miniatur v středověkém žití a připomíná nám rovněž, že než Vlachy staly se vědě a umění slavnými, to neméně slavnou úlohu v době dřívější hrála Francie. Spisovatel poukazuje dále na rozvoj věd a umění ve Francii a hlavně Paříži, odkud malířství miniaturové rozšířilo se po celém vzdělaném tehdejším světě v ozdobných pergamenových kodexech. Umění pařížské v tomto oboru působilo na sloh a charakter miniaturového malířství všech národů, zejména Němců a Vlachů. V první polovici XIV. století u obou těchto národů setkáváme se s vlivy francouzskými. S technikou, způsobem ornamentiky, s motivy uměleckými, jakož i se způsobem jich provedení napodobovány byly i jisté ikonografické vlastnosti. Tím způsobem rozmohlo se též vypodobňování Trojice s třemi tvářemi na jedné hlavě. Ujalo se zvláště v otčině Danteově ve Florencii. První illustratorové Danteovy »Božské komedie« neváhali za účelem objasnění textu ráje vypodobňovati Trojici se třemi tvářemi. Že tomu tak bylo, o tom nejlépe svědčí dřevoryjecké illustrace prvních florencských vydání »Božské komedie«, které zajisté ve všech směrech následovaly ve slohu i charakteru svých předloh miniaturních. Tak spatřujeme vyobrazenu Trojici ve vydání z r. 1491. Na to autor podrobně vypisuje, kde všude ve Vlašich na památkách z XV. věku se s tímto vypodobňováním Trojice shledáváme a kteří malíři se tím zanášeli. Dále vyličuje spisovatel rozšíření typu tohoto po ostatním světě. Vzpomíná krásného glagolského Missale Hervo bosenského, vydaného v poslední době značným nákladem ministerstvem osvěty, kdež setkáváme se s tímže vypodobněním, se zřejmými stopami vlašského vlivu. Podobnou cestou dostalo se vypodobnění to pak do mnoha miniaturových kodexů srbských a bulharských a i nad portál kláštera u Kustandje v Dalmacii. Též v řeckém kodexu z XV. věku, chovaném v klášteře na hoře Athos, nalézá se tatáž Trojice.

Na to autor podrobně popisuje rozšíření této ikonografické formy v miniaturách v Německu povstalých.

Co do rukopisů francouzských, víme, že koncem XIII. věku a v první polovici XIV. věku dostaly se do Čech první francouzské kodexy. Slavná kronika Aulae regiae vypravuje pod datem 1292, že dal král český a polský Václav opatům svých oblíbených cistercijských fundací v Sedlci a Zbraslavi 200 hřiven stříbra na zakoupení dotyčných knih v Paříži. Mezi knížkami těmi byly bez odporu i miniaturové. Slavná Jaroměřská bible francouzského původu nalézala se tam již ve XIV. věku, o čemž svědčí slova na jednom z její listů uvedená. Nejinak bylo zajisté i v Polsce. Autor podrobněji pojednává o polsko-francouzských stycích. Až do polovice XIV. věku v Čechách a Polsce se vyskytující francouzské miniatury zastoupily od času toho většinou miniatury vlašské. Zajisté, že přinášeli miniatury ty studenti z cizích universit a že nalézaly se po klášteřích gradualy a antifonáře florencské.

Z takovéto vlašské miniatury či lépe řečeno z takového inicialu překreslil, jak za to máme, vlastnoručně Trojici svoji František Skoryna v illustracích ku své slovanské bibli z r. 1519. Dřevorytiny vydání tohoto, plné charakteru a dovednosti a opatřené písmenami M. Z., jsou připisovány záhadnému jakémusi Zeisingerovi. (Wladimirow: Doktoro Francisko Skoryna, 1888.) Mezi nimi jediná Trojice na svůj neprospěch se liší. O ní praví dobrý znalec W. W. Stasow v pojednání: **Отчетъ о седьмомъ присужденій наградъ графа Уварова**, 1864, str. 36: »Na druhé straně úvodního listu vypodobněna jest Trojice se třemi tvářemi. Rytina ta zaráží oproti druhým a vykonána jest způsobem tak neobratným, že lze se při ní domysliti ruky samého Skoryny nebo některého z jeho přátel; nelze jinak si vyložiti umístění zde tak špatné, možno říci beztvarné rytiny mezi jinými dobrými a ve svém druhu i dokonalými.« Zajisté musil Skoryna v Praze, kde tisk své práce připravoval a provedl, nebo v jednom z českých ne-li polských klášterů nalézti při převracení listů nějakého gradualu neobyčejnou formu Trojice s třemi tvářemi, která ho zaujala neobyčejným svým provedením a přiměla k vyobrazení. (K článku Sokołowského přidáno jest vyobrazení to.) Charakter typu jest vlašský. Na způsob ten přes Vlachy a prostřednictvím vlašských a pravděpodobně florencských miniatur dostal se typ tento jak do jižních tak severních běloruských zemí slovanských.

Na to přechází Sokołowski k shora zmíněné modlitební knížce Sanguszkowě. To není rukopis, nýbrž francouzský tisk z prvních let XVI. věku, na pěkném, hladkém pergameně, s rytinami plnými charakteru a krás, jakým rovných nejen v Polsce, ale i v Němcích nebylo v dobách těch tak snadno k nalezení. Spisovatel na to podrobně popisuje tuto Thielmanem Kerverem vydanou modlitební knížku i s poznámkami majitele. Mezi rytinami, jimiž knížka jest ozdobena, nejnápadnější jsou: anatomický člověk (německy Aderlassmännchen),

illustrace k Matutineu, umístěné při slovech: »tota pulchra est amica mea et macula non est in te« a konečně Trojice s třemi tvářemi na jedné hlavě při odílu de sanctissima Trinitate, následujícím po Suffragia Sanctorum et Sanctarum. Miniaturové illustrace modlitebních knih přicházejí v užívání teprve od polovice XIV. věku a v XV. století všeobecně jsou rozšířeny. První horarium tištěné, podobné formy a skoro téže úpravy co naše, objevuje se koncem XV. věku. Vydali jej Antoine Verard a Šimon Vostre v Paříži v r. 1487. Se jménem posledněj šího pojí se celá řada vydání pozdějších. Mezi rokem 1487 a 1497 Vostre vysílá do světa 60 vydání, jedno po druhém, ale táž nemají ještě rytin, toliko prázdná místa k vyplnění miniaturami. Teprve vydání z r. 1498 poprvé ozdobeno jest rytinami. Když v r. 1518 zemřel Vostra, zaujal jeho místo dlouholetý jeho spolupracovník Thielman Kerver, který již před tím na svoji pěst vydavatelstvím se zanášel. Místo gotického písma užíval týž ve vydáních svých v r. 1501 a 1505 písma latinského. Trojice s třemi tvářemi na jedné hlavě opakuje se ve stejném vypodobnění jak ve vydáních Vostrových tak i Kerverových. Vydání Kerverova jsou nyní mnoho nesnadněji k nabytí. Spisovatel popisuje blíže modlitební knížku Sanguszkovu i s poznámkami majitelovými a vrací se ku konci pojednání svého opět k ikonografické formě vypodobování Trojice s třemi tvářemi a dokazuje, že forma ta nejdéle se udržela na hranicích mezi ritem latinským a řeckým. (Pokračování.)

Různé zprávy.

Zpráva archaeologického sboru „Vocel“ v Kutné Hoře a okolí za rok 1897—1899.

(Dokončení.)

»O názvosloví v české archaeologii« referoval Kl. Čermák.

Názvosloví v české archaeologii je velice různé. Jedni tak, druzí jinak tentýž předmět nazývají; na př. klín mlatem, mlat klínem bývá zván. I v tomto oboru potřebí jednoty. Navrhuji tudíž, aby zvolena byla 9členná komise z osvědčených praehistoriků, kteráž by sestavila jednotné názvosloví. Každý člen této komise napiš k vyobrazením předmětů praehistorických název, jenž vhodným se mu zdá, a ten název, jenž je více užíván, budiž přijat za jednotný všemi českými archaeology. Sestavil jsem vzor k oběžníku takovému a týž spolupracovníkům k prohlédnutí zde je vyložen.

Nemíním déle o důležitosti jednotlivých názvů praehistorických tuto se zmiňovati, ježto mnoho a mnoho o věci té napsáno i mluveno, avšak neuskutečněno. Račiž sl. shromáždění o návrhu mém rokování zahájiti.

Dr. Jaromír Čelakovský: »Důležitost jednotného názvosloví sama sebou jest zřejma. Vzhledem k tomu, že referent již o věci uvažoval a návrhy názvů podal, budiž návrh na sestavení názvosloví jednotného přijat. Navrhuji, aby celou tuto záležitost »Včela Čáslavská« ve shodě se zvolenými znalci provedla.«

Návrh referentův i dra Čelakovského byl přijat.

Kl. Čermák doporučuje, aby se sjezd usnesl, kam má býti třetí československý sjezd svolán i poukazuje na přání došlé z Olomouce.

Sjezd se usnáší, by příští československý sjezd musejní byl konán v Olomouci, a pověřuje, by výbory »Společnosti přátel starožitností českých«, kutnohorského »Vocela«, »Včely Čáslavské« a »Vlasteneckého musejního spolku olomouckého« veškery přípravy vykonaly.

Doslovem předsedy p. K. Adámka rokování sjezdové ukončeno. Po sjezdu byl prohlédnut Vlašský dvůr, načež přítomní súčastnili se společné hostiny v Lorci, při níž přečteny byly telegramy a pozdravy sjezdu došlé a proneseny přípitky přísedícím zemského výboru K. Adámkem obci Kutné Hoře, jemuž odvětil starosta města p. J. Macháček, vzpomenuv zásluh, jichž si přísedící zemského výboru p. K. Adámek v této činnosti získal, a prohlásil, že Kutná Hora dále pečovati bude, by i ostatní památky zachovány a obnoveny byly.

Po prohlédnutí památek Sedleckých účastníci sjezdu přátelsky se rozloučivše, z nádraží Sedleckého odjížděli. —

Sjezdu obcovali dle praesenčních listin zástupci těchto 22 musejních společností: Za Museum král. Českého p. prof. dr. Jaromír Čelakovský, za společnost přátel starožitností českých v Praze předseda p. inž. Herain a zapisovatel pan F. Zuman, za národopisné museum a společnost národní assistent p. MUC. J. Jíra, za národopisnou společnost v Praze paní Vlasta Havelková, za vlastenecký musejní spolek v Olomouci redaktor »Čas. vl. m.« v Olomouci p. notář Jar. Palliardi, za spolek musejní v Brně předseda p. prof. dr. Fr. Dvorský, za musejní spolek »Včelu Čáslavskou« předseda p. Klim. Čermák, jednatel p. V.

V. Jeníček a členové výboru p. F. Maršálek, p. Č. Riedl a p. Al. Rakušan, za musejní společnost v Humpolci jednatel p. J. Kopáč, za museum v Jičíně p. prof. K. Štětina, za museum v Chrudimi p. K. Labler, p. dr. Havelka, a za průmyslové museum pan arch. Jos. Postl, za městské museum v Hořicích jednatel p. Fr. Pokorný, za museum v Kolíně řiditelé p. Al. Kroutil, p. Gustav Svoboda a vrchní správce p. Jan Waněk z Radimě, za archaeologický sbor »Vocel« v Hoře Kutné předseda dp. Karel Vorlíček, kustos p. prof. Leminger, za historické musem v Hradci Králové kustos pan dr. Lud. Domečka, za musejní spolek v Litomyšli p. Quido Šimek, za museum v Nymburce jednatel p. Václ. Jedlička, za krajinské museum na Mělníku jednatel p. řed. Boh. Čermák, za městské museum v Pardubicích p. arch. J. Dvořák, pokladník p. Fr. Velinský a kustos p. Bedř. Skrbek, za musejní spolek »Palacký« v Poličce p. Ant. Konst. Víták, za musejní spolek »Pelcl« v Rychnově n. K. p. Frant. Stejskal, za museum v Soběslavi jednatel p. Karel Lustig, za musejní spolek v Telči na Moravě předseda p. řid. Kar. J. Maška, král. horní město Kutnou Horu zastupoval purkmistr p. Jan Macháček, král. město Jičín purkmistr p. dr. Dolenský a sl. městská rada, za král. věnné město Chrudim p. dr. K. Havelka, za okres. zastupitelstvo v Hlinsku starosta, poslanec p. Karel Adámek.

V dějinách sboru našeho »Vocela« též doba minulá zanechala stopy radosti i zármutku.

U věrné oddanosti radoval se sbor náš, že Jeho Veličenstvo nejmilostivější císař a král náš František Josef I. panuje nad staroslavnou svou říší plných 50 let, že dovršuje se celé půlstoletí ode dne, kterého co nejmladší svého času po celé Evropě vladař zasednul na vznešený trůn habsburské dynastie.

Blahopřání k slavnosti padesátiletého jubilea panovnického Jeho Veličenstva projevena v c. k. okresním hejtmanství předsedou sboru.

Radovali jsme se, když jsme Jeho Veličenstvu na zpáteční cestě z vojenských cvičení vyjádřiti mohli výraz pocitů nezměnitelné věrnosti a oddané lásky s přáním, aby všemohoucí Bůh Jeho Veličenstvu co nejhojněji žehnati ráčil všude a vždy.

Blahopřál sbor náš svým vzácným příznivcům slovutným pánům: dru Ant. Rezkovi, odbornému chefovi vys. c. k. ministerstva záležitostí duchovních a vyučování u příležitosti jeho vyznamenání rytířským křížem II. tř. řádu železné koruny, a Karlu Adámkovi, říšskému a zemskému poslanci a přísedícímu velesl. zem. výboru království Českého u příležitosti jeho vyznamenání rytířským křížem III. tř. řádu železné koruny.

Radovali jsme se, když dne 4. m. července 1899 poctil staroslavné město naše Jeho Excellence pan Karel hrabě Coudenhove, c. k. místodržitel království Českého a súčastnili se slavného uvítání.

Plné uznání Jeho Excellence, směřující k zachování velechrámu sv. Panny Barbory sborem našim, jehož vzácným příznivcem se byl osvědčil, bude sboru našemu novou pobídkou k další činnosti.

Zatruchlil sbor náš, když potvrzena byla ohromující zpráva o jednom z nejohavnějších zločinů, jež vůbec kdy byly zaznamenány v dějinách tohoto století, že drahá, vroucně milovaná choť vřele milovaného vladaře, Její Veličenstvo císařovna a královna Alžběta podlehla v cizině zrádnému útoku zběsilého vraha!

Zatruchlili jsme pro žalostnou ránu, jež jako blesk z jasného nebe dne 16. ledna 1899 stihla sbor náš úmrtím vrchního stavitele a artistického ředitele obnovy velechrámu sv. Panny Barbory

JOSEFA MOCKRA.

S nadšením zasvětil celý život svůj vznešenému umění církevnímu vůbec — dómu Svatovítskému a kathedrále naší Svatobarborské zvláště. Plných 16 let řešil s milým mu soudruhem vrchním inženýrem p. Ludvíkem Lablerem tisíceré záhady stavební, dekorativní a figurální na velice sešlém našem velechrámu. Co tu studií, co zkoušek, než huti kamenické podán byl model té které ozdoby ze zbytků chatrných sestavený! Co tu horoucí lásky k památce naší, co horlivosti a svědomitosti, aby vyšla z rukou jeho bez porušení původního rázu! V pravdě všecek um věnoval umění posvátnému.

Ký div, že památník slávy české, svatyně sv. Panny Barbory dle plánů jeho z většího dílu již obnovená, vzbuzuje nyní pravý obdiv a úžas.

Avšak sbor náš »Vocel« neztratil jenom věhlasného mistra od něhož se nadál, že dokončí dílo Matyášem Rejskem započaté, ale ztratil svého dobrého rádce a přímluvce, jehož hlučné jméno nejednou pojistilo mu subvenci na místech nejvyšších.

Odpočívej v pokoji, mistře drahý!

Láska naše, úcta i vděčný obdiv a vroucí modlitba jsou Ti pojištěny.

V letopisech restaurace velechrámu sv. Panny Barbory stkvíti se bude jméno Tvé zlatými literami!

Deputace sboru našeho »Vocela«: Karel Vorlíček, t. č. předseda, c. k. vrchní inženýr Ludvík Labler, Vinc. Dajbych, stavitel a Josef Gallat, mistr tesařský, vyjádřili soustrast sboru ovdovělé pí. Františce Mockrové, položili věnec na rakev, súčastnili se smutečních služeb Božích v dómě Svatovítském konaných Jeho Eminencí kardinálem Františkem de Paula hrabětem ze Schönbornu a velikolepého průvodu na posvátný Vyšehrad, který byl zajisté výmluvným důkazem, že všecky vrstvy obyvatelstva pražského byly si vědomy, jaké ztráty nenahraditelné utrpěli jsme všichni.

V nevýslovném žalu jest však sboru našemu útěchou, že v práci tolik pokročilé v šlépějích zvěčnělého mistra kráčeti bude vždy věrný soudruh jeho, mistr naskrze dovedný, horlivý a pro vše vznešené nadšený pan vrchní inženýr Ludvík Lábler a že jemu bohdá bude slaviti triumf, že dokončí dílo Matyášem Rejskem započaté.

Sbor náš želí také ztráty jednoho z nejpřednějších pracovníků svých, kamenníka a sochaře Václava Havlíčka, který vlastní pílí se tolik zdokonalil, že byl v práci dekorativní obdivuhodný a tak neunavný, že za dobu restaurace 1884 - 1889 bezmála veškeré dekorativní práce na velechrámu našem vykonal.

Choroba, jíž nevěnoval potřebné pozornosti, položila hráz jeho činnosti dne 2. dubna 1899. Nechť odpočívá v pokoji!

Lítostnou ztrátu utrpěl dále sbor náš »Vocel« úmrtím:

Frant. Kosteleckého, měšťana zde,

Frant. Potměšila, m. radního a měšťana zde,

Ant. Rybičky, čestného člena sboru našeho,

Josefa Snížka, vrchního úředníka v. v. české spořitelny v Praze,

MUDra Jana Svobody, m. fysika zde,

Josefa Wirtha, měšťana zde,

Jana Vrchoslava, em. lékárníka.

Toť obraz stručný o naší činnosti za dobu uplynulou. My pohlížíme s uspokojením na ni zpět, jsouce si vědomi, že vykonali jsme, co jsme vůbec vykonat mohli. V nynějším svém rozkvětu neustaneme, ale činnost naše ponese se dále, abychom, dá-li Bůh, velechrám sv. Panny Barbory po královské výzdobě vnější prodlením dvou let opatřili i královskou výzdobu vnitrnou a milou nám všem kathedralu r. 1902 slavnostně otevřeli a veřejnosti odevzdali. A tomu Zdař Bůh!

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc únor.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Ciboria se stříbrnými kuppami: pro sl. ředitelství c. k. vyšší reálky v Menší Praze a pro vdp. Václava Kudrnu, děkana v Bělé u Pardubic. — Pozlacení a postříbření v ohni: patenky k zaopatřování, kaditelnice a misky ke křtu: pro dp. Fr. Kadlece, faráře v Soběchlebích na Moravě; dvou kalichů: pro vdp. Fr. Hynka, děkana v Drahotouších na Moravě; tří nádobek na sv. oleje: pro důst. farní úřad v Unhošti; kalicha: pro dp. Ferd. Bořického, faráře v Štěnovicích a pro důst. farní úřad v Bratřejově na Moravě. — Patenky stříbrné k zaopatřování nemocných: pro dp. Fr. Kadlece, faráře v Soběchlebích, pro J. Jasnost, paní princeznu Adélu z Isenburgu v Ostrově a pro vdp. V. Kudrnu, děkana v Bělé. — Nádobky stříbrné na sv. oleje: pro dp. Fr. Kadlece, faráře v Soběchlebích, pro vdp. Václ. Kudrnu, děkana v Bělé a pro důst. farní úřad v Unhošti. — Kříž oltářní: pro J. Jasnost, paní princeznu Antoinettu z Isenburgu v Ostrově. — Tříramenné svícny: pro dp. Fr. Kadlece, faráře v Soběchlebích a pro důst. farní úřad ve Viticích. — Mešní konvičky: pro dp. Jana Pecánka, faráře ve Středoklukách a pro vdp. Václ. Kudrnu, děkana v Bělé. — Kropenka: pro dp. Karla Schneidra, faráře v Bříství. — Kaditelnice: pro vdp. Václ. Kudrnu, děkana v Bělé. — Náčiní ku křtu: pro vdp. Jana Vychodila, děkana v Želechovicích na Moravě a pro vdp. Václ. Kudrnu, děkana v Bělé. — Kropenka mramorová: pro dp. Ad. Kuzníka, faráře v Jezernici na Moravě. — Lucerna k zaopatřování: pro důst. farní úřad ve Viticích. — Umývadla do sakristie: pro sl. správu zemského ústavu pro choromyslné v Hor. Beřkovicích a pro dp. Ant. Cigonka, faráře v Nové Vsi u Uh. Ostroha na Moravě.

Rozličné. Missály: pro sl. patronátní úřad v Lešanech a pro sl. zádušní úřad v Praze; skvostně vázaný s kováním: pro dp. Ad. Kuzníka, faráře v Jezernici. — Pultíky pod missál: pro vysokor. paní hraběnku Nostitzovou v Praze a pro dp. Fr. Patáka, faráře na odpoč. v Čelakovicích. — Tělo Páně kovové, vohni pozlacené: pro dp. Jos. Prskavce, faráře ve Volešce. — Tři pontifikální vely: pro dp. Fr. Studeného, faráře ve Slavičíně na Moravě.

Paramenty. Kasule: bílá, červená, černá a fialová: pro sl. patronátní úřad v Lešanech; bílá a fialová: pro sl. zádušní úřad v Praze; dvě bílé a červená, bohatě zlatem vyšité: pro dp. Ant. Hynka, faráře v Clevelandě v Americe; bílá: pro dp. Tomáše Pekaře, faráře v Prušánkách na Moravě a pro dp. Jana Žáčka, faráře v Derfli na Moravě; bílá a černá: pro vdp. Václ. Kudrnu, děkana v Bělé a černá: pro sl. městskou radu na Král. Vinohradech. — Pluvial fialový: pro důst. farní úřad v Dol. Počernicích. — Štoly: pro dp. Tom. Pekaře, faráře v Prušánkách. pro dp. Karla Kotrbelce, faráře v Pouchově, pro vdp. Jana Vychodila, děkana v Želechovicích a pro vdp. Václava Kudrnu, děkana v Bělé. — Vela: pro sl. zádušní úřad v Praze, pro dp. Tom. Pekaře, faráře v Prušánkách, pro vdp. Lohela Schmidta, převora na Strahově a pro vdp. Václ. Kudrnu, děkana v Bělé. — Pláštíky na ciboř: pro vysokor. paní hraběnku Deymovou v Praze, pro dp. Karla Kotrbelce, faráře v Pouchově a pro vdp. Václ. Kudrnu, děkana v Bělé. — Bursy k zaopatřování nemocných: pro vdp. Jana Vychodila, děkana v Želechovicích, pro ctěnou slečnu Boženu Linhartovou na Točníku a pro důst. farní úřad v Ústí nad Labem. — Záslonky do tabernaklu: pro dp. Fr. Daďourka, faráře v Minicích a pro důst. farní úřad v Unhošti. — Antipendia: pro dp. Karla Schneidra, faráře v Bříství a pro sl. městský úřad na Král. Vinohradech. — Nebesa: pro důst. farní úřad v Unhošti a pro vdp. Václ. Kudrnu, děkana v Bělé. — Vyšitý obraz »Navštívení P. Marie«: pro ctih. konvent Domini-

kánek v Řepčíně na Moravě. — Pokrývky na pultíky: dvě bílé, dvě červené, černá a fialová: pro dp. Fr. Chudáčka, faráře ve Vlčnově na Moravě. — Vložky do missalu: pro blahor. pana Fr. Bursíka, ředitele c. k. gymnasia v Nov. Bydžově. — Zlaté třapečky ku klíčku od tabernaklu: pro důst. farní úřad v Unhošti. — Polštáře oltářní: pro blahor. slečnu Annu Vrzákovou v Karlíně a pro sl. městskou radu na Král. Vinohradech. — Příkrov: pro důst. farní úřad v Dol. Počernicích. — Komže pro kostelníky a ministranty: pro dp. Fr. Daďourka, faráře v Minicích, pro dp. Karla Kotrbelce, faráře v Pouchově a pro dp. Fr. Kašťáka, faráře v Sobčicích.

Prádlo kostelní. 2 alby, rocheta, 4 korporale, 4 humerale, cingula, purifikatoria a j.: pro sl. patronátní úřad v Lešanech: alba a rocheta: pro dp. Tom. Pekaře, faráře v Prušánkách; plachta oltářní: pro blahor. paní Hilgerovou v Praze; 30 chrismalií: pro vdp. Jana Vychodila, děkana v Želechovicích.

Zpráva za měsíc březen.

Jako jiná léta věnovali ve prospěch Akademie křesťanské i letos: J. Veličenstvo 200 K, sv.-Václavská záložna 600 K.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy stříbrné: pro vys. dp. Dra Jos. Pospíšila, kanovníka v Brně, pro vys. dp. Msgra Fr. Brusáka, gener. vikáře v Praze, pro dp. Aug. Krčmáře, faráře v Halsu a pro důst. farní úřad v Čakovicích. — Ciborium stříbrné: pro sl. konkurenční výbor v Lovčicích na Moravě. — Monstrance stříbrná: pro dp. Fr. Studeného, faráře ve Slavičíně na Moravě. — Pozlacení a postříbření v ohni: patenky: pro dp. Ad. Horáka, faráře ve Zdounkách na Moravě; kalicha: pro dp. Jos. Lexu, faráře v Libuni; kalicha: pro dp. Aug. Krčmáře, faráře v Halsu; dvou lamp a 6 svícnů: pro dp. Inoc. Masaře, faráře ve Štípě na Moravě a kalicha: pro dp. Fr. Pavlíčka, faráře v Cerhovicích. — Nádobky na sv. oleje: pro J. Excellenci, paní hraběnku Waldštýnovou v Praze, pro dp. Al. Foreta, faráře v Podčáplích, pro vdp. Lohela Schmidta, převora na Strahově. — Patenka k zaopatřování nemocných: pro dp. Ad. Horáka, faráře ve Zdounkách. — Lampa oltářní: pro vdp. Dra Ant. Podlahu, prof. náboženství v Praze. — Kaditelnice: pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě, pro vdp. Dra Ant. Podlahu, prof. náboženství v Praze a pro J. Excellenci, paní hraběnku Waldštýnovou v Praze. — Kropenka s kropáčkem: pro dp. Fr. Segetu, faráře v Beneticích. — Mešní konvičky: pro vp. Stanisl. Hlínu, zámeckého kaplana v Náchodě a pro dp. Fr. Pavlíčka, faráře v Cerhovicích. — Kříž a lucerny k průvodům: pro důst. farní úřad v Čakovicích.

Rozličné. Missály: pro vys. dp. Mich. Hornsteinera, kanovníka na Hradčanech, pro důst. farní úřad v Chotyšanech, pro důst. farní úřad v Čakovicích; 9 exempl. pro sl. paramentní spolek na Hradčanech. — Pultíky pod missál: pro vysokor. pana rytíře Klenka z Vlastimilů na Vinohradech, pro veledůst. děkanský úřad v Berouně a pro důst. farní úřad v Čakovicích.

Paramenty. Celý černý ornát: pro dp. Filipa Nováka, faráře ve Vel. Ořechovém. — Kasule: bílá: pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě; bílá a fialová: pro vys. dp. Karla Vorlíčka, arciděkana v Kutné Hoře; bílá, bohatě vyšitá: pro blahor. paní Františku Tetřevovou v Plzni; černá: pro dp. J. Matějovského, faráře ve Lstiboři; fialová: pro vys. dp. Msgra Fr. Brusáka, gener. vikáře v Praze; bílá: pro nejdůst. pana Ferd. Wartra, inf. převora, ryt. maltézského řádu v Praze; černá a fialová, bohatě zlatem vyšívané: pro důst. farní úřad v Čakovicích; zelená: pro sl. konkurenční výbor v Lovčicích; dvě fialové: pro dp. Fil. Nováka, faráře ve Velkém Ořechově a bílá: pro dp. Fr. Pavlíčka, faráře v Cerhovicích. — Pluvialy: černé: pro dp. Ant. Nepila, faráře v Holešovicích a pro důst. farní úřad v Čakovicích; fialový: pro sl. konkurenčný výbor v Lovčicích. — Štoly: pro vys. dp. Karla Vorlíčka, arciděkana v Kutné Hoře, pro sl. zádušní úřad v Praze, pro dp. Karla Kotrbelce, faráře v Pouchově, pro důst. farní úřad v Čakovicích, pro dp. Mat. Máru, faráře ve Zbejšově a čtyři pro sl. ředitelství c. k. státní reálky na Vinohradech. — Vela: pro vdp. Dr. Eug. Kadeřávka, prof. bohosloví v Praze; bohatě zlatem vyšité: pro vdp. Leop. Hrubého, děkana v Kdousově. — Pláštík na ciborium: pro sl. ředitelství c. k. vyšší reálky v Praze. — Bursa k zaopatřování nemocných: pro vp. Jana Černovského, kaplana v Praze. — Antipendium: pro blahor. paní Marii Ždímalovou v Nasavrkách. — Korouhve: pro vysokor. paní Adélu ze Stanglerů, velkostatkářku na Horce a pro důst. farní úřad v Čakovicích. — Záclony do Božího hrobu: pro důst. farní úřad ve Veltrusích. — Pokrývky na pultíky: pro veledůst. děkanský úřad v Berouně a pro důst. farní úřad v Čakovicích. — Okrasa vyšitá na kazatelnu: pro dp. Jana Píčku, faráře v Malešovicích na Moravě. — Zlaté třapečky ku klíčku od tabernaklu: pro dp. Al. Foreta, faráře v Podčáplích a pro důst. farní úřad v Čakovicích. — Vložky do missálů: 5 pro důst. farní úřad v Chotěšově a 22 pro vdp. Lohela Schmidta, převora na Strahově. — Biret hedvábný: pro vysokor. paní Adélu ze Stanglerů v Horce. — Komže pro kostelníka a pro ministranty: pro důst. farní úřad v Čakovicích a pro dp. Mat. Máru, faráře ve Zbejšově.

Prádlo kostelní. 12 korporalií, 12 pall, 12 purifikatorií a ručníčků: pro vys. dp. Karla Vorlíčka, arciděkana v Kutné Hoře; alba, korporalia, humerale atd.: pro blahor. paní Františku Tetřevovou v Plzni; tobalíe: pro důst. farní úřad v Libici; alba a j.: pro důst. farní úřad v Čakovicích; alba a j.: pro dp. Fr. Pavlíčka, faráře v Pavlovicích; alba a rocheta: pro dp. Mat. Máru, faráře ve Zbejšově.

»METHOD« vychází šestkráte do roka ve lhůtách dvouměsíčních. **Předplatné,** které činí poštovní poukázkou na celý rok **4 kor. 40 hal.,** přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech** (na faře), kam i **reklamace** se zasýlají.

»Politika«, závod tiskařský a vydavatelský v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 5. a 6. V Praze, dne 15. června 1901. Ročník XXVII.

OBSAH: Exkurse gotické. 5. Klášter »Porta coeli« u Tišnova na Moravě. (Pokračování.) — Kostel v Lažanech. — Emaily středověké v Čechách. — Dějiny osady Hostivaře. (Pokračování a dokončení.) — Drobné historické a kulturní zprávy. — Týn Horšovský. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc duben a květen.

Exkurse gotické.

5. Klášter „Porta coeli“ u Tišnova na Moravě.

Napsal F. J. Lehner. (Pokračování.)

Seznámivše se s architektonickou soustavou vnitřku kostela jest třeba bedlivěji povšimnouti si též vnějšku jeho.

Nejnádhernější okrasou průčelí kostelního jest portál, nejznamenitější památník toho druhu, jenž se nám dochoval v zemích koruny České. (Obr. 14) Ostění jeho súžuje se do vnitř po způsobu románských portálů. S trnože svrchu zakončeného římsou, skládající se ze dvou oblounů žlábkem oddělených, zvedá se patero sloupků z pravé i levé strany. Každý sloupek stojí na kostkovitém podstavci (obr. 15.) a na něm talířovitě přetvořená attická patka valně přečnívající, drobným krakorečkem podepřená. Štíhlý dřík přerušuje v prostředku spona, utvořená ze dvou patek v jedno spojených, a velkými oblouny k sobě přiléhajících. Svršek dříků pokrývají úhledné hlavice, po levé straně portálu stylisovanými poupaty, po pravé straně listím okrášlené. (Viz obr. 14.) Spodní polovici ploch mezi patero sloupky pokrývají ladně se zatáčející arabesky, které vinou se z větví, vyrůstajících z jícnu fantastických zvířat; listí akantové střídá se s listím révovým a hrozny. (Obr. 16., 17., 18.) Tyto rozmanitě komponované a vzhůru se pnoucí girlandy přecházejí svrchu do ornamentu nosičů, které jsou květnatými korunami ozdobného listoví, a na nich stojí sochy deseti apoštolů, po pěti z pravé i levé strany, ve výklencích mezi patero sloupky upravených. Rázovité postavy apoštolů hojně řasnatými rouchy oděných jsou nevšední okrasou Tišnovského portálu; pohyb těl jest celkem dosti přirozený a stylisticky upravené řasy rouch přizpůsobují se tomuto pohybu dosti šťastně a rozmanitě. Několik poškozených hlav a rukou bylo při nedávné opravě zase nahrazeno. Jako veškeré plochy nádherného ostění jest i vlastní vchod lemován jemně modelovaným pruhem rozvilin listí akantového a hroznů; oba krakorce, o které se opírá vodorovné nadpraží, jsou okrášleny jemně pracovanými anděly. Podobný pruh ze stylisovaných listků pokrývá hlavice desatera sloupů

na způsob ozdobného kladí po obou stranách nádherného ostění, které tím kád lomenými oblouky sklenutých, shodujících se s patero sloupy a tolikéž

Obr. 14.

přirozeně se zakončuje. Nad ostěním klene se v nevídané kráse desatero ar- ornamentálními podstavci soch. Patero menších válců, klenoucích se nad spod-

ními sloupy, ozdobeno jest stejnoměrně palmetovými lístky, které na způsob pupenců střídavě po jednom a dvou na venek vyrážejí a na konci se stáčejí. Patero větších válců shoduje se výzdobou s arabeskami oblounů spodního ostění; každý z těchto válců pokryt jest jiným ornamentem ladně se střídajícím. Závitkovitě se zatáčející listy akantové vinou se kolem prvního oblounu; arabesky druhého oblouku posázeny jsou na větvích routami; rozviliny se širokými listy révovými vycházejí z otevře-

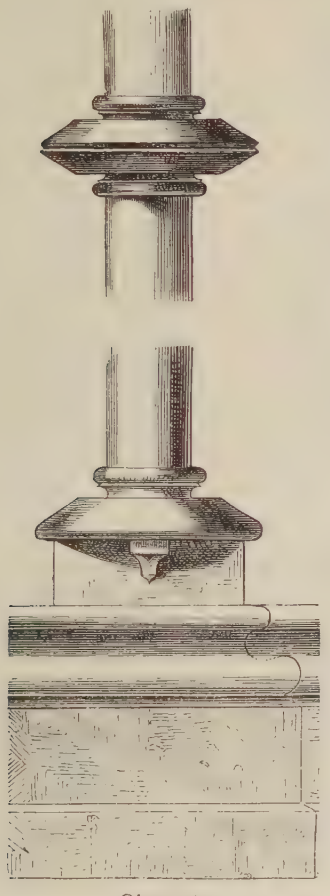

Obr. 15.

ného jícnu dráčete okřídleného s ptačí hlavou na třetím oblounu; čtvrtý ozdoben jest zátočinami s drobnými lístky jetele; na pátém rozvětvuje se ornament podobným způsobem jako na druhém oblounu, větve jsou však jemnější a postrádají perliček. Tympanon posléze jest zarámován s neobyčejnou jemností pracovanými a nad pomyšlení drobnými zátočinami. Střediskem veškeré této nádhery, skládající se z rostlinných rozvilin, jest polovypuklá práce figurální, která vyplňuje celou desku tympanonu. Svrchu trůní Vykupitel v mandorle sedící na duze. Tradicionelní tvář s krátkým plnovousem a dlouhými kadeřemi obklopuje křížová svatozáře. Tělo jeho oděno jest dlouhou sukní celou postavu zahalující a řasnatým pláštěm. Nohy opírají se o spodní rám mandorly; pravice pozdvižená žehná světu po způsobu římském dvěma vztyčenými prsty, levicí drží knihu života. Mandorlu obklopují symboly čtyř evangelistů, dole lev a býk, svrchu anděl a orel s blánkami. Žehnajícímu Vykupiteli koří se skupenina zakladatelů slavného kláštera Porta coeli. Dva donatoři u nohou Páně klečíce obětují mu tento chrám; druzí dva po pravici a levici jeho stojíce pohybem rukou oběť tuto spolu přinášejí. Klečící postavy jsou královna Constancie a syn její král Václav; stojící osoby vyobrazují druhého syna zbožné zakladatelky, Přemysla, markraběte Moravského a manželku jeho Markétu Meránskou. Constancie a král Václav I. po byzantském způsobu na obou kolenou klečící a těla svá hluboko sklánějící drží oběma rukama model trojlodního kostela polygonálně zakončeného a třemi střechami krytého, panující král dle důstojenství po pravici a matka jeho, ovdovělá královna po levici Vykupitelově. Mladistvá tvář Václavova jest krátkým plnovousem obrostlá; hlavu krátce kadeřenou zdobí královská koruna. Přes oděv těsně přiléhající přehozen jest plášť. Pravicí drží spodek, levicí vršek kostelního modelu, jejž hluboce skloněn v dojemné pokoře králi nebeskému k nohám klade. Po levici Vykupitelově klečí rovněž na obou kolenou matka Václavova, královna Constancie, držící rukama s druhé strany kostel, obětujíc jej spolu se synem svým Ježíši Kristu. Tělo matrony nesklání se však tak hluboko jako syn, který téměř na zemi leží. Hlavu královny rovněž korunou ozdobené zahaluje závoj, z něhož pouze spanilá hlava její vyzírá; závoj splývá v ladných řasách na ramena. Tělo její oděno jest řasnatým rouchem a dlouhým pláštěm. Za matkou uctivě stojí syn její, markrabě Moravský Přemysl, dlaní pravice k oběti mateře své se přidružující a na model kostela dolů pohlížející. Tvář jeho jest obrostlá krátce přistřiženým plnovousem a hlavu pokrývají delší kadeře. Přes těsně přiléhající oděv splývá nepříliš dlouhý, premovaný plášť. Naproti němu stojí s levé strany

manželka jeho Markéta Meránská, zahalená dlouhým rouchem a širokým pláštěm s hlavy až k zemi sáhajícím, který v předu souměrné řasy tvoří. Pohybem rukou napodobí oběť manžela svého.

Tišnovský portál jest vzácnou perlou kamenické práce.

Tympanon Tišnovského portálu jest důležitým historickým památníkem; důmyslný sochař zaznamenal na něm kladivem a dlátem monumentálně dějiny krále věčné slávy, Ježíše Krista, obklopeného sborem apoštolským. Ale poněvadž ostění portálu poskytovalo místa pouze deseti sochám, rozšířil ho umělec tím způsobem, že postavil dvě vybývající sochy po pravé a levé straně portálu, použiv k tomu myšlénky již při románských portálech obvyklé. Na podstavce trnožem spojené s ostatním portálem postavil strážce brány nebeské, dva mohutné lvy, jednoho v pravo a jednoho

Obr. 16.

Obr. 17.

Obr. 18.

vzniku uměleckého díla, které v zemích koruny České rovného nemá. Mistrné dílo hlásá národu, s jakou láskou srdce Přemyslovců lnulo k výtvarnému umění, které v domu panovnickém nalezlo královsky štědrých mecenášů. Královna Constancie založila pannám řádu Cisterciánského klášter. Synové její pomohli matce zbudovati krásnou svatyni. Sochař vyjádřil na portál tuto událost, vyobraziv v prostředku tympanonu nad vchodem v levo; lvi podpírají sloupy zakončené ozdobnými hlavicemi, pokryté silnými krycími deskami a na nich stojí sochy jedenáctého a dvanáctého z apoštolů, doplňujíce sbor jejich. Apoštolé postrádají ještě attributů nyní obecně užívaných; někteří drží pouze knihu evangelní. Pouze sv. Pavel, stojící na prvém místě po pravé straně přímo u vchodu, poznává se po meči, jejž levicí drží; protějškem jeho jest sv. Petr

v levém ostění, kterému sochař právem vykázal první místo po pravici Páně. Sv. Jana oznamuje bezvousá, mladistvá tvář a kniha evangelia. Ostatní z apoštolů nelze jmenovitě stanoviti.

(Pokračování.)

Kostel v Lažanech.

Sepsal JUDr. K. V. Adámek.

Nedaleko okresního místa Skuče na kopečku při silnici Rychmburské strmí, uzavřen silnou hřbitovní zdí, starobylý kostel sv. Václava nad Lažany,[1]) jež se kol něho a pod ním u rybníka kupí. Z daleka kyne blížícímu se chodci, obhlížeje celý ten pohorský kraj, jehož staletých dějů a příhod byl němým svědkem.

Od silnice jest vchod hřbitovní, košatými stromy stíněný. Hřbitovem vede krátká cesta k poboční předsíňce, jíž vchází se do lodi kostela.[2])

K presbyteři přiléhá sakristie, stará kaple. Průvodčí místní mi vypravoval, že starý kostel, tato sakristie, byl prý třetí kostel ve východních Čechách vybudován a že nynější kostel teprv později byl k starému kostelu přistavěn.

Místní pověsti tají v sobě mnohdy mnohou pravdu a jest i tato pověst dosti pravděpodobnou aspoň v tom směru, že býval v osadě této před výstavbou nynějšího kostela prastarý kostelík slohu románského, jenž pak, když již nepostačoval, změněn byl v prostrannou sakristii a přizpůsoben slohově kostelu novému. Někdejší věžní okna románského slohu byla hlavně teprv asi před 50 lety odstraněna.

V nynější sakristii jest v levé poboční stěně vsazen pěkný náhrobní kámen z bílého mramoru ozdobně a dovedně vytesaný, jehož nápis hlásá: »W tyto Kaple Lezy Sedmmero ditek 3 Synowe a 4 dczery wsseczno w mladym wieku skrze Smrth od P. Boha z tohoto Swieta Sniatych Vrozenyho P: P: Waczlawa Berky z Dube i z Lippeho p: na Rychmburcze Budissowe a Osowym Neywyzssiho Komornika Králowstwy Czeskeho. Kderez giest zplodil s manzielkau swau V: P P. Markytau Trczkownau z Lippy. Tento Kaⁿ gest vdielan L 1601.«

V sakristii býval vchod do hrobky, do níž Berkové z Dubé a Lippého, páni na nedalekém Rychmburce, pohřby své konali. Do nedávna ještě byl přístup do hrobky, v níž odpočívaly mrtvoly členů tohoto rodu. Nyní veliká deska kamenná zahradila vstup do nevlídného podzemí, v němž jest veliká dřevěná, cínem pobitá rakev s malými úplně cínovými rakvemi. Ve velké rakvi odpočívá zajisté Zdeněk Berka z Dubé a v malých rakvích dvě z oněch sedmi dítek Václava Berky. Svědčil nápis na hořejší části jedné malé rakve, nad vyrytým znakem Berkovským umístěný: »Tuto odpočívá tělo Václava Berky z Dubé a z Lippého, syna urozeného pana pana Václava Berky z Dubé, z Lippého a na Rychmburce, jeho milosti římského císaře, uherského a českého krále raddy, kterýž se narodil na Rychmburce léta 1581 v sobotu den svatého Martina totiž 11. listopadu a umřel v pátek po svatém Marku totiž 26. dne dubna leta 1583.« Zdali snad kosti ostatních dětí Václava Berky z Dubé byly přiloženy do těchto rakví anebo rozmetány hrabivostí lidskou, jež za války třicetileté a j. z touhy po drahém kovu do hrobky vnikla, nelze zjistiti.

Z kaple čili sakristie gotským způsobem sklenuté vracíme se do presbyteře, v němž v levé poboční stěně poblíž sakristijních dveří poutá pozornost na veliké červenavé mramorové desce vytesaný rytíř k oltáři hledící, před křížem, s helmou smeknutou. Nápis velmi dobře zachovaný vysvětluje původ a účel této náhrobní desky:

»Tento kámen na pamatku vrozenemv Panv Panv Zdenkowi Berkowi z Dvbe, z Lippeho a na Rychmburcze, niekdy saudczy zemskemv panv wotzcy swemv milemv genz gest vmrzel letha

[1]) O Lažanech viz K. Adámka Chrudimsko 14, 22, 23, 40, 69; Památky archaeologické a místopisné, I., 171 (Al. Brychty: Bývalé panství Richenburské) a I., 370 (Lažany u Richenburka od A. R.); Chrudimské listy, 1891 z 12. prosince (F. Kvílického: Do Lažan!); Aug. Sedláček: Hrady a zámky, I., 82, 83, 85.

[2]) Vyobrazení kostela a náčrty náhrobních kamenů některých viz v Sedláčkových Hradech a zámcích, I., 85.

MDLXXII, XXIII DNE MIESYCZE ZARZI vcziniti gsau dali synowe wlastni pozvstali pan Waczlaw a na Rychmburcze neywyssy komornik kralowstwi czieskeho pan Zbyniek arczybiskup pražskey, pan Zdeniek a na Mezerziczi Csysarze Rvdolfa Drvheho waleczni radda, pan Ladislaw na Mezerziczi a Jaroslawiczich csysarze Rvdolfa II komornik a neywissi komornik mark" Moraw" A tvto gest pochowan s gednym synem Heymanem a dwiema dcerami Katerzinau a Annau pannami, gich dvssem Pan Bvh racz milostiw beyti.«

A nedaleko tohoto kamenného projevu vděčnosti a lásky synovské leží před hlavním oltářem sv. Václava v dlažbě řada kamenů, zachovávajících památku některých členů rodů Šťastných z Valdštejna, předchůdců pánů Berků z Dubé v držbě hradu a panství Rychmburského. Plíseň popíná a ničí ponenáhlu nápisy, částečně již nečitelné, více a více, a již stěží poznáš, že tu jsou pohřbeni Jindřich z Valdštejna, Markéta z Vartenberka, Vilém Šťastný z Valdštejna a na Rychmburce a jeho dcera Anežka, ač znaky to částečně prozrazují.

Na 1. kameně [1]) čte se: »Na nawsstiwenj Panny Marie 153... umrzel urozeny p. p. Gindrzich z Waldšteyna a na Richmburcze, gehožto tielo tuto odpocziwa. Pan Bůh racz geg na milost przigmauti.«

Na 2. kameně: »O sw. Waczlawie 1552 zemrzela urozena p(aní) Markéta z Wartmberka manželka po p p Gindrzichu z Waldstejna a na Richmburcze...«

Na 3. kameně: »Na swateho Jana Krzitele vmrzela gest vrozena pannj pannj Katerzina z Waldssteina, dczera vrozeneho p. p. Gindrzicha z Waldšteina a na Richmburce, kteraz letha Panie 1542 w sobotu pochowana byla.«

Na 4. kameně: »...155... umrzel urozeny p. p. Wjlem Stastny z Waldssteina...«

Na 5. kameně: »O swatem Lukassi vmrzela vrozena panna panna Anesska dcera vrozeneho p. p. Viléma a Magdaleny z Waldssteina a na Richmburcze, vmrzela 1553 a w patek tuto pochowana gest.«

Na 6. kameně: »O wssech Swatych zemrzela gest w mladosti urozena panna Katerzina dczera slawne pamieti p. p. Karla Stastnyho z Waldssteina a na Richmburcze.«

Na 7. kameně: »154(1)... vmrzel vrozeny p. p. Karel Stastny z Waldsteina...«

Presbyteř goticky sklenutá, úzkými okny jest osvětlena a hrubě vybílena, takže pěkné hlavice štíhlých sloupů i konsoly jsou značnou vrstvou vápna zamazány. Zasluhovaly by, aby pod dozorem znalce byly opatrně očištěny.

V levo (hledí-li se z lodi k oltáři hlavnímu) ve zdi, nedaleko náhrobku Václava Berky z Dubé jest dvojité sanctuarium, do jehož hořejšího výklenku byla uschovávána monstrance, do dolejšího menšího kalich.

Pobočni oltáře jsou dva, sv. Víta a sv. Jana Nep. Na místě tohoto oltáře na straně epištolní býval oltář s obrazem P. Marie, jejž dle nápisu při rámu se nacházejícího poříditi dal 30. září 1635

[1]) Nápisy náhrobníků Valdštejnských sděluji dle čtení Brychtova, opraveného A. Rybičkou a F. Kvílickým, nápisy Berkovských náhrobníků dle svých poznámek. — Připojuji zde několik úmrtních zápisů ze Skutečských zápisních knih současných:

»Leta 1535 v pátek (tu noc) na den navštívení panny Marie, dobré paměti urozený pan pan Jindřich z Valdštejna, pán náš milostivý dokonal běh života svého. Dajž pán Buoh všemohúcí odpočinutí duši jeho se všemi volenými božími.«

»L. P. 1541 tu noc se čtvrtku na pátek po sv. Matěji apoštolu Páně pan Karel Šťastný z Valštýna a na Polné, syn n(ebožtíka) pana Jindřicha výš dotčeného dokonal běh života svého, jemuž pán Buoh všemohoucí rač dáti věčné odpočinutí v své věčné slávě.«

»Léta páně 1572 urozený pan pan Zdeněk Berka z Dubé oc pán panství Rychmburskýho dokonal běh života svého, pochován den sv. Michala v neděli v Lažanech v kaple.«

»Léta 1575 před sv. Janem Křtitelem Páně urozený pan pan Václav Berka z Dubé, oc na Mezříčí dokonal běh života svého, Pán Bůh rač jej přijíti v počet volených svých.«

»Leta 1600 v neděli po sv. Kylianu, Jeho Milost vysoce urozený pan pan Václav nejstarší Berka z Dubé a z Lippého, na Rychmburce, J. M. C. radda a komornik království českého běh života svého v městě Chrudimi dokonal a pochován jest v Praze v kostele sv. Víta. Pán Bůh rač jej přijíti v počet svých volených milých.«

»Leta 1653 dne 14. Januarii mezi 13. a 14. hodinou vysoce urozený pan pan Bohuslav Ferdinand Leopold hrabě Berka z Dubé a z Lipého (pán) na hradě Rychmburku, Vladyckých Rosicích a Slatinanech, J. M. C. skutečný komorník a v kraji chrudimském nařízený krajský hejtman, běh života svého v městech Pražských dokonal a tam při kostele sv. Víta pochován jest. Pán Bůh rač jej v počet volených svých přijmouti a věčně korunovati.«

Tak píše pobožný věrný poddaný skutečský písař.

Václav Hrobecký s manželkou svou Kateřinou a dětmi svým nákladem.

Vykládaná kazatelna dřevěná zasahuje též do lodi. Loď není klenuta, má rákosovaný strop. Z ní se vchází na kruchtu.

Z kruchty jest za varhanama vchod do věžní komory. Na hořejší části dveří jest vytesán znak s nápisem: »Waczlaw neystarssy Berka z Dubee (15)99.« Dal on asi tuto komoru nově upraviti.

Komora věžní má klenutý malovaný strop a po zdech ozdobena jest šesti erby. Celá úprava tato ukazuje na konec XVI. století.

Vypravuje se, že již když byl Rychmburk dobýván Sirotky, měli tu páni hradní ve věži Lažanského kostela svou zbrojnici a pokladnici.

Ve vyšším patře věže visí zvony,[1]) z nichž nejstarší z roku 1481 byl nově roku 1866 přelit. Míval nápis: »Leta Bozího MCCCCLXXXI Panu Bohu ke czti a chwale a Matce Božj a wssem Swatym.«

Nyní na něm čte se nápis: »Vilím Paul, zvonař v Hradci Králové. Pánu bohu ke cti a chvále i matičce boží i všem svatým MCCCCLXXXI ulit a MDCCCLXVI přelit.«

Druhý zvon, velký, má nápis: »POKRZIKVYTE HOSPODINV WSSICZKNI OBYWATELE ZEMIE SLVZTE HOSPODINV . ZIALM C . GOTT ALLEIN DIE EHR.« A obšírná zpráva oznamuje původce a dobu vzniku zvonu: »Leta 1600 tento zwon slit gest ke czti a chvále Pánu Bohu a swatému Waczlawu za držení panstwj Richmburského gegj Milosti urozené panj panj Markety Berkowy Trčzkowny z Ljpy, pozůstalé wdowy po dobré a slawné jeho Milosti pamieti Vrozeném Pánu Panu Waczlawowi neystarssjm Berkowi z Dubé a Lippého, pánu na Richmburku, Budiži a Osowy, neywyžssjm komorníku kralowstwj Českého a pána pana Lwa Buriana Eusebiusa Berky z Dubé a Ljppého, syna Gegich Milosti na ten čzas let nemagjcjho, kteréhožto letha swrchu psaný pan Waczlaw neystarssj Berka z Dubé a Lippého dne 6 měsycze čžerwencze žiwot swůg dokonal.«

Na třetím zvoně čte se nahoře: »ANNO 1666 Gos mich Nicolaus Löw in Prag.« Též tu jest latinský nápis: »DEO B : V : M : S : WENC : ET OMNIBVS SANCTIS DICATA ANNO 1666.«

Malý zvonek jest z r. 1866.

Jak již jsem připomenul, býval původně kostel slohu románského. Do XIX. věku zachovala se aspoň částečně románská dvojitá okénka ve věži kostelní, která bývala dříve v hořejší části dřevěná na způsob podsebití, a sice byla taková okénka nejdéle na straně rychmburské (směrem proti lodi) s dvěma obloučky a uprostřed se sloupkem.

Vypravují staří pamětníci, že ještě před 50 lety spočíval krov věže na roubenině devítistěnné, a týčil se nad silné zdivo tak vysoko, jak od země vysoko sahaly zdi, na nichž tento srub byl udělán. Na vrcholku krovu byl zasazen kříž.

Ještě v roku 1893 bylo ono dvojité okénko ve věži, ale již bez prostředního sloupku. Poslední oprava v letech 1890-tých připravila Lažanský kostel o poslední tento zajímavý zbytek starodávného stavitelství.

Lažanský kostel býval druhdy farním. Připomíná se již r. 1350. Již v těch dobách patřívaly Lažany k panství Rychmburskému. Panstvo hradní konávalo tu své pobožnosti a též své pohřby. Za vojen mělo prý ve hřmotné věži kostelní svou zbrojnici.

Fara Lažanská nejpozději za války třicetileté zanikla. Jen v podání lidovém žije. Stávala prý tam, co stojí nyní hospoda, na druhé straně silnice, a měla před stavením zahradu. V 2. polovici XVII. věku připomínají se již Lažany přifařeny ke Skuči.

[1]) Nápisy zvonů nebylo lze pro neúplnou přístupnost znova zcela zjistiti. V článku Brychtově jsou některé omyly částečným změtením nápisů zvonů Rychmburských s Lažanskými.

Emaily středověké v Čechách.

Napsal **V. Fähnrich.**

Jednou z nejzajímavějších věcí uměleckého průmyslu zdá se nám býti emailerství. Tvoří jakýsi přechod od umění malířského k řemeslu sklářskému, ale je

třeba také i část umění zlatnického přidati, aby z této trojice vznikly kouzelné vzácnosti starodávných emailů.

Ctihodným stářím může se odvětví toto pochlubiti. Nejstarší emaily známe z doby Ramsa III. v Egyptě (okolo r. 1269 před Kr.). Tam zachován v hrobech náramek královny Aotepy i jiné šperky. Email tu je barvy modré a zelené.[1])

U nás v Čechách doba praehistorická vykazuje hojně emailu. Leč mysl naše má na zřeteli jen křesťanskou dobu v Čechách, proto pominouti hodláme přehojných nálezů, nejvíce z dob stěhování národů. Kdo by však i tuto dobu poznati chtěl, odkazujeme hlavně na dílo dra Niederle »Lidstvo v době pravěké« a zvláště na výborné dílo dra Píče[2]), »Archaeologický výzkum v Čechách středních«, jakož i téhož »Starožitnosti země české« díl I. a II. K snadnějšímu pochopení zmíníme se i o technice umění tohoto a tak, ač neradi, musíme začíti v době začátku křesťanstva vůbec.

Asi v dalekém východě zrozené umění emailů[3]) nalezlo hojné obliby u umění a zvláště nádhery milovného národa Římského. První křesťané dle židovského zákona zavrhovali všeliké zobrazování, a nad to nájezdy barbarských národů, zvláště germánských, zničili i to, co zde bylo. Jen císařství římské na východě — tedy Byzanc (Cařihrad) převzalo staré dědictví dělati emaily.

Dělány takto: Na menší zlatou desku (velikosti nejvýše asi zlatníku neb dvouzlatníku) naletovány jemné plíšky ze zlatého roztepaného plechu co kontury a do takto vzniknuvších buněk dáván prášek sklovitý, barvený dle potřeby tím či oným kysličníkem; taková buňka v ohni roztavena, na to urovnána a když dílo hotovo, vidíme, kterak zlaté plíšky tvoří jakés rysy kontur, různobarevné emaily pak nádhernou barvu. Tomuto dosud na východě, zvláště v Japanu, oblíbenému způsobu říká se email buňkový (email cloisoné). V Byzanci dosáhli ohromné dokonalosti v nádherné výrobě této a »byzantské emaily« prodávány nesmírně draze do celého světa[4])

[1]) Viz: Labart, »Histoire de l'art«.

[2]) Dr. G. Píč »Výzkum«, str. 15, 57, 110, 114 atd., 200, 203 atd.

[3]) Viz: Perrot-Chipier, Histoire de l'art dans l'antiquité.

[4]) Viz: Kondakov, »Byzantinisches Email.«

Nejznámější toho druhu památkou je u sv. Marka v Benátkách pověstné palla d'oro.

My v Čechách máme nejcennější památku tohoto druhu v pokladu kláštera Vyšebrodského. Je to starožitný patriarchální kříž. Pata kříže ovšem je nová, kříž sám až na některé pozdější přídavky je krásná práce slohu byzantského, na které připevněny destičky zlaté (velikosti asi dvacetihaléře, jiné podélné $2 \times 3\,cm$), emailované, jest to svrchu vzpomenutá technika byzantská a direktní původ z Řecka dosvědčují i obrazy světců církve východní. V barvách jsou obrazy dosti živé a pestré, tedy mladší, skorem řeknu vrcholní výrobek byzantinský.[1]) Počítáť se vzácná tato památka s kovem všude za práci z VIII.—IX. stol.

V »Knize mrtvých« z r. 1479 sestavené na základě starších zápisů kláštera Vyšebrodského mluví se o tom, že 24. srpna 1290 zemřel pan Záviš z Falkenštejna, »který daroval tomuto (Vyšebrodskému) klášteru dřevo sv. kříže drahocenně ozdobené«. Tím ovšem nelze dokázati, že vzpomenutý kříž s emaily je ten Závišem věnovaný, ale pro více než pravdě podobnost mluví okolnosti. Známý pod Hlubokou popravený Záviš měl za manželku královskou dceř z Uher Jutu. S Jitkou asi mohl Záviš dostati vzácnou starožitnost byzantského umění, kterou později i klášteru Vyšebrodskému odkázal. Ovšem to domněnky, které nějakého stvrzení valně potřebují, ale buď jak buď, kříž Vyšebrodský je nejvzácnější památkou v Čechách z oboru tohoto. Museum království Českého má ve sbírkách svých méně umělé křížky dva, pocházející z nálezu šesti křížku u Opočnice asi z X.—XII. století, nález to asi nahodilý po nějakém kupci v zemi naši zahynulém. Více emailových prací z této třídy, pokud nám známo, není v Čechách.

Hojná poptávka po drahocenných emailech byzantských lákala obchodníky a vidíme, kterak najednou v Německu začíná bujet z Byzance sem přenesené emailerství, odkudž za Rýn jde i do Francie, kde proslulo hlavně město Limoges, a až k nám z Francie a Německa vniká.

Snad nezavinila tolik nedovednost, jako spíše nedostatek výborného materialu, jakým bylo zlato, toho byl pří-

[1]) Viz: Mádl, Archeolog. Pam., 178, XIV.

činou, že nemohl bronz vytepávati se v tak jemné drátky jak činili byzantinští. Hrubší material diktoval hrubší techniku. Do tlusté desky kovové obyčejně bronzové vyryty (vrýpány) hlubší jamky a tyto vyplňovány různě zbarveným práškem sklovitým. Ten zataven a tak vzniká email jamkový (émail champlevé). Práce toho druhu nemají v sobě již té delikátnosti jako práce druhu prvého a email ten znám je předobře, neb i naše doba skorem výlučně drží se jen tohoto jamkového emailu.[1])

Z hojnějších památek tohoto druhého období těžko dokázati, která v Čechách původ svůj má. Budeť asi většina přivážena z Němec, méně z Limoges, ale i také ve vlastech našich došlo k podobným pracím. Že by jediným byl Němec Reginard, opat Sázavský, pochybujeme.[2])

Bylo asi všeobecně v klášteřích pracováno také v tomto oboru uměleckého průmyslu. S jakým však zdarem, o tom prameny mlčí docela.

Emailu druhu jamkového (e. champlevé) je v Čechách několik kousků, snad nejznámější podle jména je známý krucifix Ostrovský.[3])

Západní tato práce, zda francouzského neb rýnského původu dosud říci neumíme, je majetkem Král. musea národního. Suknice je dlouhá, modře (tmavě) emailovaná. Také na koruně Kristově jsou stopy emailu patrny. Vzácně pěkné je i v témže museu chované aquamanile, rovněž modrý email, a některé z křížků reliquiářů Opočnických. Umělecko-průmyslové museum má méně pěkná aquamanile, za to však velmi pěknou památku v reliquiáři skříncе podobném. Při kopání v místech, kde stávala kaple Betlemská, nalezena krásná památka ta. Baronem z Neuperku půjčena sbírkám umělecko-průmyslového musea. Je to velmi hezky stylisovaný květinový ornament. Také poklad sv. Víta má reliquiář trochu větší, ale za to tak podobný, že asi snadno mysliti můžeme, že oba z jedné doby, ba v jedné dílně zrozeny. Umělecko-průmyslové museum má ještě několik pěkných destiček emailem bohatě pomalovaných; zdá se nám, že i Čáslav má dobré kusy sem patřící.

Nejsou sice v Čechách, ale myslím, že k českému emailérství nutně přičísti sluší známé »kalichy Dubravčiny«, kteréž vzácné klenoty s kněžnou Doubravkou asi z Čech přišly a od té doby v sesterské Polsce podnes jsou schovány.

Se slohem gotickým přišla do krajů také snaha veliká po krásném. Stavěny chrámy a ty znamenitě vyzdobovány nejen malbou, ale i bohoslužebnými potřebami.

Co asi ve vlastech našich za skvosty bylo, dnes nedá se nijak zjistiti, ale z těch málo zbytků dá se bezpečně souditi, že převzácné a přeumělé byly skvosty ty, a nechybíme, řekneme-li, že byly i hojné počtem. Puritánská snaha po jednoduchém, ba boj proti nádheře zničil mnohou z památek těch, více však lakota a žízeň neuhasitelná po zlatě, ale také i nevážnost k takým starobylostem dopustily, že přemnoho zaniklo docela. Dnes jen náhodou přicházíme někdy na sporé zbytky slavné té doby.

Tak při kopání základů pro dům v Praze II. Na bojišti nalezen takový cenný poklad. Byl tam článek snad z berly pochodící, tvarů ranné gotiky. Nápis sám určuje dobu přesněji; na hranolku nalézáme majuskulí psáno: »Hoc opus comparavit Johannes, filius Venceslai secundi regis Bohemie et Polonie, episcopus Olomucensis.« Jan biskup Olomoucký je nám známý co zastance sestry kněžny Elišky, který r. 1322 snáší hněv dobrodružného krále Jana Lucemburského. Karel IV., otec vlasti, napravil křivdu královským otcem spáchanou a strýce svého biskupem jmenoval. Týž zemřel r. 1351. Nalezený zlomek ukazuje na první polovici stol. XIV.[1])

Pisateli těchto řádků šťastnou náhodou přišel letos do ruky kalich s paténou z téže asi doby, který je v majetku nejdůstojnější vždy věrné kapitoly pražské v zámku na Vraném. Ušlechtilá tato práce zlatnická ze XIV. stol. má na sobě znak v modrém emailu Jana z Dražic, a sice patka kalicha i rub pateny. Na ořechu (nodus) jsou roztomilé čtyřlisty zeleným translucidním emailem zdobené, stejné barvy, jako zelený translucidní email na fragmentu berly Jana biskupa Olomouckého.

Na kalichu mimo znak je ještě v modrém emailu psáno majuskulí Jhesus a Maria.[2]) Kalich na Vraném formou svou

[1]) Viz: Bucheta, »Technische Künste«.

[2]) Viz: Font. rer. Boh. II., str. 269. Reginhard, non ignarus fuit artis, quae ex vitro fieri solent.

[3]) Viz: Arch. P., Vocel, »Byzantinský křížek kláštera Ostrovského«, I., str. 136.

[1]) Viz: Arch. P., XIV., 549.

[2]) Viz náš článek v Arch. P., XIX.

podobá se úplně staršímu kalichu z nálezu vzpomenutého Na bojišti, který datován roku 1482; zde emailu již mnohem méně a špatně zachován.

Vedle svrchu vzpomenuté techniky buňkové a druhé techniky emailu jamkového má umělecko-průmyslové museum ještě kříž techniky t. zv. emailu »uherského«. Je to jakýs pozdější způsob cloisoné. Kontury dělány stočeným slabým drátem jako filigrán a emailem vypluňováno Nezmiňovali bychom se ani o této technice, kdyby nebylo důvodů, že tento způsob není nijak jen uherskou vymožeností, ba spíše snad obráceně z Čech do Uher přišel. K největšímu zděšení uměleckého světa a k stejné zase radosti archaeologů českých byl při kopání základů pro dóm sv. Víta r. 1871 nalezen v místech nejnečestnějších kalich dnes v pokladu svatovítském chovaný. Noha tohoto kalichu je ozdobena právě takovým uherským emailem drátovým, jak jej byl Hampel: »Das mittelalterliche Drahtemail«, Budapešť, 1888 pojmenoval.[1]) Snad i zmíniti se dlužno o kříži uherského kostela v Szepes Yglónu, který translucidním emailem vyniká; je to nejstarší email na reliefu. Prof. Mádl domnívá se, že tato uherská reliquie Pražského je původu;[1]) nám o původu ničeho známo není. To asi všechno, co z doby staré známe z emailových prací.

Renaissance, která napřed jen velkými problémy se u nás brala, nevšímala si mnoho emailérství; teprve, když zase drobné překrásné umění renaissanční v oblibu vešlo, zalíbil se zase email. Zvláště v baroku takové oblibě se těšil, že z této novější doby dochováno u nás tolik a k tomu velmi krásných objektů, že dnes nemožno vyčísti ani stručně co z této doby je v Čechách; že zvláště francouzská specialita Limogeská byla hledanou, připomínati nám zbytečným se vidí.

Končíce kratičkou stať o středověkém emailérství v Čechách nemáme než přání, aby naše doba častěji také si všímala tohoto krásného odvětví uměleckého průmyslu a aby s porozuměním hojně kalichy a jiné kostelní potřeby zase emailem zdobila a krášlila.

[1]) Popis kalicha viz Arch. Pam., XIV., 286.

[1]) Viz: Arch. P., XIV., 552.

Dějiny farní osady Hostivaře.

Napsal **Cyrill Merhout.** (Pokračování a dokončení.)

II.

Z dějin duchovní správy.

Nadepsali jsme první oddělení této stati »Hostivař co statek světský«. Dle toho dalo by se očekávati, že ve druhém oddíle budeme promlouvati o duchovním zboží v Hostivaři, avšak každý soudný čtenář pozná, že způsobem tímto vypravujíce, značně bychom se odchýlili od celkové přehlednosti na újmu statí obou. Proto v první části isolovali jsme vypravování o jednotlivých majitelích, ať to byli pánové světští anebo kláštery, kostely a pod, tedy pro dějiny topografické část nejdůležitější, ve druhé chceme se spokojiti příspěvky pro duchovní správu ovšem cennými, ale pro dějiny obce více neb méně důležitými.

R. 1362 sázavský opat Vojtěch zastavil Hostivař Petříkovi z Lešťan právem purkrechtním, poněvadž zdejší lidé pro požár a neúrodu upadli v chudobu. I měl Petřík ke klášteru platiti z každého lánu 64 grošů, 4 str. žita, 4 ječmene, 4 ovsa čistého obilí, 6 kur dobrých a kopu vajec čerstvých a sýr ke klášteru. Kromě jiných povinností královských má platiti 33 gr. berně z lánu. Poplatných lánů bylo ve vsi 44 a 3 lány obecných pastev; Petříkovi 2 lány, lázeň, kovárna, krčma, krejčí, švec, pekař, řezník a 2 podsedky, chmelnici, starý rybník, potok, vše svobodné od platu a kontribuce, též rychtu (třetina pokut Petříkovi, dvě klášteru). Petřík měl zůstávati v tamnějším klášterském dvoře; klášteru byl povinen sloužiti na koni i s lukem. Při tom Peřík a vesničané dali opatovi napřed 440 kop grošů.[1])

Zachovaly se nám do dnes z konce XIV. věku upomínky na Machutu z Ho-

[1]) Okres Vinohradský. Vydala c. k. okr. škol. rada Vinohradská. Str. 111. Tu na str. 366 dočteš se i o štaré škole a kantorech, na něž upomínky vedeny jsou od r. 1711.

stivaře, jenž několikráte byl od kněží ustanoven za prokuratora při soudu duchovním a mimo to z r. 1397 na zdejšího plebana Zdenka, jenž toho roku šel se svolením opata Sázavského na místo Tomáše, oltářníka u sv. Michala a sv. Havla, do Prahy. Různé pak drobné zprávy, většinou nehrubé ceny, najdou se v Libri confirmationum IIa 70, b 82, IV. 208, V. 280, 281 etc. R. 1372 zdejší farář Jakub permutoval se Zdeslavem, farářem z Hradčan. Z »Liber visitationum« se dovídáme o zdejším faráři Zdeňkovi a vikáři Vavřincovi z Lysé. Týž Zdeněk r. 1397 permutoval s Tomášem, oltářníkem od sv. Havla. R. 1404 totéž farář Tomáš s Pacovským farářem Bartolomějem.

Bohatší upomínky na zdejší duchovní správu jeví se teprve ve druhé polovici XVI. věku. R. 1572, 14. října byl zdejší farář Jindřich dán od konsistoře pod obojí za faráře do Kostelce. Nebude nezajímavo ponechati některá stará svědectví sama mluviti o někdejší Hostivaři. První z nich nám známé je z r. 1579, 13. května a čerpali jsme je z opisů listin arcibiskupského archivu, chovaných v zemském archivu království Českého. Zní doslovně takto:

Eberhatovi Školovi z Grinperku, hejtmanu Nejvyššího Purkrabství Pražského.

Urozený pane příteli. Zprávu toho majíce, kterakby na ten čas vsi Stodůlky a Hostivař k správě naší přináležející, bez farářův zůstávaly, nicméně pamatujíce na žádost J. M. pána našeho, kterouž jest na nás strany opatrování far J. M. kněžstvem pořádným vzložiti ráčil, k nám se za k. Jana f. Vepřeckého přimlouváme, že jej na jednu z dotčených far za faráře přijmete. A on, nejsa kněz ženatý (jakž jsme zpraveni), povinen bude o náboženství a řádech církevních starobylých vskutku státi, v životě pak svém i s čeládkou příkladu dobrého na sobě dokazovati. Jsouce té nepochybné naděje, že jemu této naší přímluvy požíti dáte. S tím milosti Boží poručeni jsouce.

Dán v Praze, ve středu po památce sv. Pankrácia 1579.

O 10 let starší (1589, 8. března) je jiná listina, týkající se faráře zdejšího Jakuba Teplického.[1] Zní:

U. Paní Johanně Berkové z Dubé a z Lipého na Kamenici.

Modlitbu naší vzkazujem urozená Paní paní nám v Pánu Bohu laskavě příznivá.

Co kněz Jakub Teplický, farář na ten čas ve vsi Hostivaři na stížné dopisování se na něho Václava Smolíka, písaře V. M. k ouřadu našemu za odpověď dává, tomu z jeho supplikací, kterou jest nám v středu po třetí neděli v postě dodal, porozuměti ráčíte.

I poněvadž dluh jemu za práci jeho spravedlivej jest, aby on téhož Václava Smolíka náležitě spokojiti mohl, za něho se k Vaší Milosti přimlouváme, že jemu knězi Jakubovi to což jest vysloužil a spravedlivě za práci jeho mu náleží, odvedeno a zapraveno bude, aby nebylo potřebí víceji jakž má tak i V. M. o touž věc zaneprazdňovati, té jsouce naděje k V. M. jakožto k paní křesťanské, že jemu naší přímluvy užíti dáti ráčíte. S tím Pán Bůh rač s námi býti.

Datum v Praze, v středu po třetí neděli v postě léta 1589.

R. 1698, 28. dubna, prosila paní Lucie Zablatská z Tulešic konsistoř za schválení svého přání, aby totiž vesnička Petrovice buďto byla při faráři Češlickém jako dosud trvale ponechána, anebo připojena byla k faře Hostivařské.[1]

Důstojně velební, urození, též vysoce učení páni páni assessores!

Páni milostiví! Tak jakož leta minulého 1697, 6 Julii z psaní od velebné arcibiskupské konsistoře pražské mně poslaného sem vyrozuměla: kterak od Svatosti Papežské k J. V. O. Kníž. Mti. panu arcibiskupu pražskému (titul) strany lepšího duších lidských zaopatření, otcovské napomenutí jest přišlo, aby předešle bývalá, nyní pak opuštěná farní místa dle největší možnosti zase skutečným farářem napotom zaopatřené býti mohly a že k tomu konci a cíli J. Exel. nejvyšší pan purkrabě (titul) dadouce jiným dobrý příklad na sobě při J. V. O. Kníž. Mti. o zaopatření své Hostivařské fary i jiných v sousedství zůstávajících jest se ucházel a žádal, aby ty opuštěné a v stálém nebezpečenství zůstávající duše, jednou svého duchovního správce a pastýře (jenž by tam farou osobně pořád zastával) k svému duchovnímu potěšení míti mohli a z ohledu toho

[1] Arch. zem. Opis. M. S. bibl. archiep. Prag E. Acta boh. consist. utraq. ab anno 1589—1595.

[1] Arch. zem. Opis z arch. arcib. Praž.

bych nápodobně s nějakým, obilním desátkem témuž panu faráři (jakožto k osadě jeho přináležející z vesničky mé Petrovic nápomocna byla) žádati ráčili. A poněvadž Petrovice od dávného a nepamětného času vždycky od Českého pana faráře duchovníma službama zaopatřené bývaly, i také častěji služby boží v témž chrámu Páně od téhož pana faráře se konávaly a až posaváde konány bývají, který by snad pro množství filialních kostelův od pana faráře Hostivařského tak často konány býti nemohly a pro velikou vzdálenost jich moji Petroviční častěji takové Služby boží zanedbávali a snad by nový pan farář s peněžitým platem, který se panu Českému faráři dává, totižto 5 kop, spokojen nebyl, neb žádného obilného desátku jakožto od samých chudých chalupníkův účasten býti nemůže, z té příčiny o J. V. O. Kníž. Mtí. vlastní disposici pozůstaveno býti ráčí, aby on vidouce větší prospěch v náboženství, nebo Petrovice při Českých zanechati anebo Hostivařským připojiti ráčil, kterémuž já tak, jak vždycky od Petrovických za jeho mzdu dáváno bývalo i na budoucí časy by dáno bylo, dopomáhati chtíti budu. Zůstávám V. V. důstojně velebných Milostech úctivě volná

Kateřina Lucije Zablatská z Tulešic rozená z Borovan a z Šternfeldu.

Datum 28 Aprilis 1698.

Téhož roku (1698) dne 21. ledna datován byl pro nás dosti zajímavý list, v němž tehdejší arcibiskup Pražský Jindřich [1]) žádá konsistoř o některé rady v příčině rozličných žádostí far okolí Pražského. Mezi jiným tázal se tehdy arcibiskup, zdali by bylo dobré obec Strašnice odloučiti od duchovní správy Prosecké a připojiti ji k Hostivaři. Čteme tu:

»Ac demum cum arbitramento vestro, quod a vobis occasione vacantis Placensis decanatus et pro eo praesentati Pris Georgii Heymann sub 6 Decembris praeteriti anno 1697mi, desideravimus pariter informationem vestram, qua ratione pagus Strassnicz dictus pro nunc, quoad curam animarum ad Prossicensem parochiam pertinens, beneficio curato in Hostivarž restaurando aduniri possit, in conformitate nostri decreti sub 19 Novembris praedicti anni ad vos emanati quantocius dabitis, siquidem hoc negotium, quod nobis haud parvae curae est, omninode promotum et ad optatum finem perductum scire volumus.

Qui nobis gratiam nostram, hisce benevole impertimur.«

R. 17.. (?) farář Hostivařský P. Maxmilian Balaban oznámil konsistoři, že ve vesnici Popovičkách, ve své zahradě vztýčila hraběnka »Mamingerianam« zvonici s velkým zvonem, na nějž libovolně zvoní proti bouřím. [1]) Tentýž farář stěžoval si r. 1703 konsistoři, že rychtář a mlynář Hostivařský Jan Faukner mnohého cizoložství a smilství se dopouští, čímž všeliké pohoršení dává. [2])

Konečně z r. 1707 zachoval se pro lokální dějiny značně důležitý inventář věcí kostelních a farních a to nejenom z Hostivaře, nýbrž i osad přifařených, totiž Popoviček, Oleška, Záběhlic a Počernic. Dovolujeme si jeho část, týkající se specielně Hostivaře, podati v doslovném znění:

Inventarium rerum mobilium ecclesiae Hostivarzensis sub (tit.) decolationis domini Joannis Baptistae formatum A. 1707 die 9 Novembris.

Calix argenteus et inauratus	1
Patena argentea inaurata	1
Monstrantia inargentata	1
Penes illam Melchisedes argen. inauratus	1
Statuae argenteae apud monstrantiam	2
Candelabra stannea majora et minora	12
Ampulae pro s. liquoribus stanneae	2
Fons baptismalis stanneus	1
Urceoli stannei	2
Poculum stanneum pro communicantibus	1
Vasculum pro sale baptizantibus stann	1
Vasculum pro aqua benedicta stanneum	1
Missalia	1
Agenda	2
Thuribulum ex cupro cum navicula	1
Altaria in ecclesia	3

Inventarium rerum immobilium ad parochiam spectantium.

Domus parochialis ad quam spectant agri super quos universim seminari possunt modii	80

Ex his omnibus parochus obligatur dare. Ecclesiae sextam partem fructuum.

[1]) Držíme se tu opisu listiny, jež asi nebude úplně korektní, poněvadž tehdejší arcibiskup Pražský jmenoval se Jan Josef hr. Breuner (1695 až 1710). Viz. Palack. »Přehled součas.«, tab. IV.

[1]) Arch. zem. Opisy arch. arcib. Praž., Parochialia P.

[2]) Ibidem.

Pratum versus Petrovicz 1
post ecclesiam 1
Item duae partes divisae, ex his omnibus colliguntur phoeni currus ordinarie 3
Item ecclesia pro se habet duas partes silvae.
(Popovičky, Volešek, Počernice, Záběhlice.)

Prata et agros ecclesiae hucusque non exhibent, ab antiquo tamen utuntur illis sub certo tributo subditi, qui jam debiti ex illis agris tenentur 200 fl.

P. Henricus F. Kohout.
parochus Hostivarzii.

(Prádlo, církevní oděvy a jiné kostelní nářadí ze dřeva atd. tuto sepsáno není).[1])

K tomu přísluší poznámka ze dne 15. října téhož roku:

Reverendissimi . . .

Juxta obligationem meam inventarium ecclesiae parochialis et filialium mihi concreditarum, quo optimo fieri poterat modo, praesento. Si quid devium in eo repertum fuerit, tanquam nulla relicta mihi notitia sed solo labore proprio conquisitum, me gratiosissime excusatum cupio et supplico manere exoptans.

Reverendissimi et illustrissimi officii obsequentissimus servus P. Henricus Fr. Kohout, curatus Hostivarzensis.

(In tergo) praes. 15. Novembris 1707.[1])

Kolem polovice XVIII. století připomínají se v Hostivaři často evangelíci, zejména r. 1753 a 54. Tehdy tu dokonce, jako farář Jan Frisch konsistoři oznámil, bludařské knihy zadrželi a sebrali. Vidíme tu proto r. 1753 každého měsíce arcibiskupského missionáře kraje Kouřimského Františka Raddu, který tu přísné revise provádí. Dne 4. května dotčeného roku zkoušel Radda zdejší osadníky Ondřeje Klabíka, Dorotu, jeho manželku a tři jeho syny, Matěje Šťastného, Antonína Michalce a Štěpána Kopeckého s jeho manželkou. Toho roku někteří bludaři odsud byli uvězněni, ale záhy jim svoboda byla opět navrácena.[2])

Nekatolíci z Liběšic, Hostivaře, Chodova, Roudnice a Opočna stěžovali si r. 1784 u císaře, ale jak pochodili, nám neznámo.[2]) To jest historický doklad o nich poslední.

[1]) Archiv zemský. Opisy arch. arcib. Pr. Parochialia H. et J.

[1]) Arch. zemský. Opisy arch. arcib. Praž. Pravitas haeretica. Acta missionum de poenit. ab anno 1740.

[2]) Arch. zem. Opis arch. des k. k. Unterr. Minist. Wien W. A. 3.

Drobné historické a kulturní zprávy.

Petr Czymprecht, malíř.

Vaši Milosti páni laskaví.

Vykročíce dobré paměti pan Petr Czymprecht, měštěnín a malíř v tomto Novém Městě Pražském v tuto tak panující morovou ránu prostředkem smrti časné z tohoto světa ab intestato, tomu jsme my k záduší sv. Jindřicha do velkého oltáře obraz malovati dali a na tu práci jeho dle s ním učiněné smlouvy 100 zl. rýn. anticipando dali. Takové smlouvě on ani v nejmenším zadosti neučinil, takové pak peníze nic méně za ním zůstaly. Vyrozumívajíce ale my, že by již dům po něm na Široké ulici zůstalý prodán býti měl, vedle toho tedy my tuto na takové peníze za něj pocházející právní přípověď činíme. Žádajíce pokorně, že takovému kontraktu vtělení do knih tak dlouho nepovolovati, dokavadž by prodávající takových 100 zl. rýn. zase záduší nenavrátily, anobrž nám tady v té případnosti laskavě assistirovati ráčíte, v čemž sebe k účindlivé resoluti poroučejíce zůstávame Vaši Milosti poslušní

ouředníci chrámu Páně
sv. Jindřicha.

Přijato k právu 21. aprilis 1681.

(IV. 6477.) *Dr. J. Teige.*

Klenoty a mešní roucha kláštera Pardubického

byly za Jaroslava z Pernštýna (1548 až 1559) zajisté nejprve na radnici uschované, jelikož řezaná cedule*) bez datum s pečetí a podpisem J. z P. nás poučuje, že později některé z nich, snad pro lepší

*) Nyní v museu Pardubickém.

jich bezpečí odtud do sklepení zámeckého přenešené byly, a sice:

kříž velký stříbrný pozlacený, v kterém ostia bývala,

kalichy stříbrné čtyři s patenami,

lžíce stříbrné dvě,

patem jedno stříbrný pozlacený a křížek měděnný pozlacený.

Zdali, kdy a kým později vyzvednuté a svému původnímu účelu odevzdané byly, nemůžeme na ten čas povědíti.

Vácsl. Diviš-Čistecký.

Z paběrků archivních.

V archivu města Prahy v knize 992, fol. 149ª čteme následující zápis: Tyto věci vdolepsané vydal jest pan Šimon od Bílého lva k kostelu v Ovenci.

Nayprv kalich stříbrný. Item ornát jeden paldikynový nový s labuťmi, se vší přípravú. It. druhý paldikynový s slovy, se vší přípravú. It. třetí ornát černý se vší přípravú. It. čtvrtý zelený, ale bez ryzy. It. ubrusóv oltářních sedm. It. příkrov postavcový. It. puška od Božího těla i s korpeturú. It. čtyři ampule. It. korporal i s korporalnicí postavcovú. It. jeden mšál a druhý specialník. It. vigilie v kuoži červené. It. dvě korúhvi. It. jeden zvonček. It. komže jedna. It. monstrance.

Kteréžto všechny věci svrchupsané přijeli jsú od pana Šimona od Bílého lva osadní z Ovence i také druzí z Lysolaj, jakožto Jíra oborník, Jakub rybář, Jakub a Vaněk z Lysolaj, Mikeš z Ovence, Janek rychtář, Jan Němcóv, Mikuláš syn Pracóv, Valda, Jakeš Bohatý z Rakon (?), Duchek Sliznoch, Prace starý, Kuba Kluk, Duchek konšel, Mika mlynář z zadního Ovence, Habarth z Lysolaj, Vaněk Nohóv syn a Šimon svat. Actum feria III. ante Judica anno dom. MCCCCXXXIII°. Pontibus Johanne a Paternoster*) et Johanne Trefan consulibus ad predicta pleno cum consilio deputatis.

Cyrill Merhout.

Klášter sv. Jiří.

Krutý požár, jenž r. 1541 Prahu postihl, způsobil znamenitých škod i na klášteře a kostele Svatojirském na hradě Pražském. Ještě roku 1558 některé ze škod těch byly nahrazovány. O tom, jako i o jiných záležitostech jmenovaného kláštera mluví níže položený zápis, vypsaný z archivu král. hlav. m. Prahy č. 2247, fol. A 1:

Za urozené a nábožné panny panny Lidmily z Blíživa, abbatyše kláštera svatého Jiří na hradě Pražském. Za auřadu její Mti k tomu domu Božímu i také ke všemu klášteru toto jest zjednáno, což teď dole se poznamenalo. Z čehož Pán Bůh všemohúcí buď pochválen.

Nejprve skla do kostela po ohni jest ráčila zjednati, za kteréž jest dáno sto kop míš.

Item dva zvony, kteříž jsú na věži, též za sto kop.

It. korunu, kderúž se abbatyše korunují, ráčila spůsobiti, kderáž stála 30 kop bez kamení.

It. věž v Kamejku dvoře opraviti ráčila; s jinými potřebami naloženo: dvě stě kop.

It. poddělati rozkázati ráčila kůr svaté Lidmily; zedníkům dáno XXVII ### míš.

It. pokojové, v nichž panny sau, vystavěti dala, vynaloženo na ně pět set.

It. světničku písaře vystavěti ráčila dáti, naloženo na ní XXXX ### míš. I také maštal oc.

It. dvůr Slativnice vyplatiti ráčila, dáno za ní pět set.

It. kalich ráčila vyplatiti od pana probošta Dokzanského, kterýž byl zastaven ve XXXXIII ### míš. a jest na něm svatý Jiří.

It. vornát koupen zlatohlavový. Dáno za něj ⊥XXX ### míš. Léta oc LVIII.

It. léta oc ⊥VIII. ráčila jest koupiti dvě dalmatiky [z] červeného damašku. Za kteréžto dáno jest za ně [sic] XXX ### míš.

Cyrill Merhout.

Kaple sv. Jana Nep. na hradě Pražském r. 1717.

V archivu král. hlav. m. Prahy v knize čís. 2246, fol. 436 čteme zajímavý zápis o kapli sv. Jana Nep. při kostele sv. Jiří, respektive o jejím založení, jakož i zajímavou vzpomínku na děkana Štejera. Výkladů jakých netřeba, proto tento zápis (transkribovaný) otiskujeme bez poznámek.

Založení kaple svatého Jana Nepomuckého při kostele svatého Jiří.

Léta Páně 1717 byla jest za času a panování vysoce osvícené kněžny a abbatyše panny panny Františky Heleny Pieronovy z Galianů vystavena s povolením jejím a celého Conventu při ko-

*) Paternoster nazýval se dům v Michalské ulici.

stele Svatojirským, nákladem jednoho dobrodince, při kterémžto započátku ona zvrchjmenovaná panna panna abbatyše grundt zakládala s panem Šteyerem, kanovníkem u sv. Víta na hradě Pražském, kteryžto obložen byl na pluvialu infulí a berlu v rukauch mající, také s pannou převorou Rosinou Clarou Schlindlovou z Hirschfeldu, kteráž spolu s nima zároveň grundt zakládala, z čehož všeho buď chvála a čest Bohu a tomu svatému díkův učinění, kterýž se ku chrámu našemu (jakož někdy za času, když v tomto božím domě a kláštere S° Jiří spovědníkem bejval) zase přivinul.

Na to léta Páně 1722 dne 10. Máje, v neděli pátou po Velkonocích, na den sv. Isidora Vyznavače a za času panování vysoce osvícené kněžny a abbatyše kláštera Sv. Jiří, panny, panny Rosiny Clary Schlindlovy z Hirschfeldu, teď jmenovaná kaple S° Jana Nepomuckého posvěcením gregoriánským posvěcena jest byla od vysoce urozeného pana pana hraběte Šporka, kanovníka kostela zámeckého u sv. Víta, v přítomnosti mnohého lidu obojího pohlaví. Po posvěcení pak též kaple, také zvrchujmenovaný pan kanovník pontificiroval s tou největší pobožností a potěšením všeho lidu i také duchovních pannen, které při mši svatý pěkně musicírovaly. Po dokonání pobožnosti byl jest jmenovaný pan kanovník k vobědu pozván od J. Kn. Mti do conventu, kdežto také přítomni byli klášterní dva páni spovědníci, řádu praemonstrátského, s velkou poctivostí, s klášterským špatným obědem za vděk přijali. V týž nově vystavěný a posvěcený kapli na den Sv. Jana Nepomuckýho, dne 16. máje, veliká slavnost u přítomnosti mnohého lidu konána jest byla, kdežto J. M. pan Dekert, kanovník u sv. Víta na hradě Pražském, při pěkným musicírováním pontificalní mši měl. Mezi tím taky mnoho malých mší svatých se odsloužily a až posavade den po dni slouženy bývají.

Poněvadž ale častěji jmenovaný Štejer canovník a spolu před tím asi od neděle vyvolený děkan u sv. Víta na hradě Pražském, fundator té kaple, dne 5. Junii po vystálé dlouhé nemoci, který ani jednou v té jeho kapli, dle jeho žádosti mši svatou nesloužil, v Pánu usnul, táž caple dle jeho oumyslu k dokonalému vyhotovení nepřišla; toliko velký oltář mramorový, který že v díle byl, po jeho smrti postaven a k velké okrase též capličky jest; do oltáře pak místo antipendium, tělo neb reliquie S. Piusa Mučedlníka, které týž pan Štejer z Říma přivezl, létha 1723 za panování kněžny Isidory (která ty S. Reliquie sama do jedné, pěkně ozdobené, skleněné truhličky, s tou ještě do jiné červeným aksamítem potažené truhly složila) 24. Aug. na den Sv. apoštola Bartholoměje s vyprovázením množství lidu, obzvláštně duchovenstva, kdež všichni páni canovníci v pluvialech a infulích pořádně šli, z kaple sv. Anny skrz ambit okolo zahrady do nové caple sv. Jana Nepom. od 8 vicaristův přinešeno s obyčejnýma ceremonis do oltáře vsazeno bylo. Na to pan Daniel Mayer, tehdejší biskup a oficiál pontificalní mši držel.

Svatého Jana Nepomuckého týž pan Štejer sice dědicem všeho svého jmění učinil, na tu kaplu ale dále nepamatoval. Toliko věna 150 fl. na žádost kláštera před smrtí na hotově složil, při tom fundaci věčnou, každého týhodne 2 mše svaté učinil, kterou velebná capitola platit, všechny potřeby mešní, totiž casule, alby, světlo, víno, ministranta etc. zaopatřit povinna bude.

Dále potřebný einrichtung od dobrodincův k očekávání jest; kde již také urozený rytíř pan z Livoneru, jehož dvě dcery, totiž Ludmila a Johanna Nepomněna, v tomto štiftu duchovní sestry jsou, létha 1723 první kalich stříbrný pozlacený daroval.

Létha 1724 dala kněžna Isidora mešní konvičky s tácem z čistého stříbra, z pozůstalosti neb. p. Jiřího Sokolovského, předělati a ty do kaple sv. Jana obětovala. *Cyrill Merhout.*

TÝN HORŠOVSKÝ.

Podává **Fr. Lang**, farář v Milavčích.

Týn Horšovský, město, 315 domů, 2607 obyvatelů, 4třídní chlapecká a 4třídní dívčí obecní a 3třídní chlapecká měšťanská škola. Založení Týna

spadá v dálnou minulost, a smí-li se věřiti Hájkovi, stalo se to r. 717. Název svůj obdržel Týn od blízkého Horšova a nazývá se tedy správně Týn Horšovský. Statky tyto, které jaksi Týn měl chrániti, připadly brzy biskupům Pražským, což dle domnění mnohých stalo se hned při založení biskupství za Boleslava II. r. 973. Tomu zdá se nasvědčovati, že nikde se neděje zmínka o darování toho panství, kdežto všecky statky až do r. 1420 k biskupství připadlé se bedlivě zaznamenávají.

Zřízeno zde bylo v neznámé době arcijáhenství (archidiakonát), které kdysi obsahovalo pouze dekanát Horšovský s 48 farami, nyní pak vikariáty Domažlický, Hostouňský, Lukavický a Týn-Horšovský. Arcijáhenství to zřízeno v dobách pradávných, neboť již r. 1186 připomíná se archidiakon Krištov v Horšově jako svědek při prodeji vsi Mračnic, kterou biskup Jindřich Mechtfriedovi ze Slavčavce (Zlavchanez) prodal.[1])

Později r. 1216—1219 připomíná se v Týně arcijáhen Zdislav,[2]) po němž tu úřad ten zastával r. 1229 mistr Štěpán. Tehda zde na Týně byl biskup Jan s celým svým dvorem a kněze exkommunikovaného ke dni sv. Lucie k zodpovědnosti povolal, při kterémžto soudu i arcijáhen jako přísedící působil.[3])

Potom po dlouhou dobu nepřichází v listinách žádný arcijáhen, až opět za časů Otakara II. a Václava II. Tehdy Šimon, kardinál kostela sv. Marina, oznamuje arcijáhnovi Horšovskému mistru Petrovi z rozkazu sv. Otce, že milostivě přijat jest za kaplana a společníka jeho Svatosti. On byl také proto notářem Otakara, krále Českého.[4])

Z nástupců jeho připomíná se r. 1312 arcijáhen Jan, jenž sídle stále v Praze, v Týně měl svého zástupce, neb vikáře Petra, s nímž se o výchovu jeho porovnal tak, že mu přenechal desátky z šesti vesnic, a sice: Laz, Jeníkovice, Němčice, Borovice, Podhradice s poplužím a Pěšín. Také mu přidal pět lánů v Srbech (Surb), louku druhou podle mlýna královského (molendino reguli), pole, jichž užíval zvoník pod úrok, tři jitra za řekou proti Mašovicům a jiné platy a práva.[5])

Před r. 1328 byl archidiakonem Horšovským Gieselbert z Kolína, jenž asi r. 1328 zemřel. Dne 10. ledna 1329 nařizuje totiž papež Jan XXII. děkanovi Vyšehradskému, aby ustanoven byl Mikuláš de Ptycz, farář ve Zwienchenz Pražské diecése, arcijáhnem v Horšově.[1])

Asi r. 1335 ustanoven byl arcijáhnem Horšovským Zdislav, kanovník u sv. Víta a sv. Jiljí v Praze. Poněvadž užitky z arcijáhenství asi špatně mu vycházely, žádal r. 1341 biskupa Jana, aby práva a požitky přináležející k jeho arcijáhenství a prebendě sv. Jiljí písemně dány byly. K arcijáhenství vycházely platy ve vsi Jeníkovicích pět hřiven, desátý peníz ať na groších nebo haléřech ze všeho úroku biskupského s dary ze všech pokut velkých i malých, desátky z osypu ročního na pšenici, žitu, ječmenu, ovsi a hrachu, desátý snop z polí kastelánů Týnských, desátý trh, tudíž desátky z cla, z výčepu s polmi, lesy, řekami, rybolovem, lukami mlýny, poddanstvím, sladovnami a jinými užitky k témuž arcijáhenství i ze spojení s kostelem, tudíž příslušící s právem podacím k témuž kostelu.[2]) Po smrti biskupa Jana jako člen kapitoly Pražské volil také r. 1343 Arnošta z Pardubic, tehdy děkana kapitulního, za biskupa,[3]) a stal se administrátorem biskupství spolu s Bohutou, arcijáhnem Kouřimským, horlivě úřad svůj konaje.[4])

K r. 1359 připomíná se arcijáhen Horšovský Petr, spolu úředník stolice arcibiskupské, kdež ještě r. 1361 úřadoval.[5]) Však brzo na to buďto zemřel anebo se úřadu vzdal, neboť r. 1368 již byl arcijáhnem Přibyslav, doktor dekretů,[6]) který se stal v té době asi kanovníkem u sv. Víta.[7]) Byl také arcibiskupským pokladníkem, a daroval svůj dům na Hradčanech ležící vedle domu nebožtíka Ctibora, arcijáhna Litoměřického, který na svůj náklad postaviti dal, kapitule a kanovníkům u sv. Víta na ten způsob, aby po jeho smrti v něm bydleti mohli kanovníci prebendní a tu residenci držeti povinni byli. Kdyby některý půl roku residenci nedržel, měl dům od sboru kanovníků dán býti tomu, kdo by residenci držeti chtěl. Také měl za duši Přibyslavovu jisté oběti vynakládati na dobré

[1]) Reg. I., 178.
[2]) Palacký, I., 2. příl. e.
[3]) Reg. I., 353.
[4]) Reg. II., 1058.
[5]) Reg. III., 35.

[1]) Reg. III., 596.
[2]) Reg. IV., 403.
[3]) Reg. IV., 483—86.
[4]) Reg. IV.
[5]) Lib. erect. I., 7, 32.
[6]) Lib. erect. I., 68.
[7]) Tamtéž 79.

skutky. Darování to stalo se r. 1377.[1]) Aby zlepšil příjmy obročí Týnského, znova na vlastní náklad r. 1376 postavil sladovnu a postaral se o to, aby získal pro ni zvláštní výsadu, že nemusel pro kastelána a purkrabího sladovati. Ostatní sladovníci byli povinni kastelánům z jejich obilí sladovati.[2]) S povolením arcibiskupa Jana obtížil r. 1382 arcijáhenství, odvolávaje se, že svou přičinlivostí a jinými poctivými způsoby rozhojnil jeho příjmy, jednou kopou grošů úročních na vydržování věčného světla před ciboriem.[3])

Jako úředník arcibiskupův velmi horlivě v konsistoři působil, zejmena v letech 1373 a 1379.[4])

Kolem r. 1380 stal se arcijáhnem Týnským Petr ze Všerub jinak de Corniculis, jenž mnohých hodností došel. R. 1367 byl od papeže Urbana V. potvrzen veřejným notářem,[5]) meškal pak r. 1373 v Římě, kdež dosáhl od papeže dispensace super defectu natalium (de presbytero genitus et soluta)[6]) a od toho roku stal se correctorem listů papežských do zemí Českých, písařem a sekretářem papeže Bonifáce IX. až do r. 1405. Mezitím navrátiv se do Čech, stal se vikářem probošta pražského a r. 1382 kanovníkem u sv. Víta a sv. Jiří na hradě Pražském.[7]) R. 1391 jmenuje jej papež Apostolicae Sedis nuncium ad Boemiae et Ungariae regna et nonnulas alias partes pro certis arduis ecclesiae Romanae negociis.[8]) R. 1393 byl u papeže Boniface IX. plnomocníkem a vyslancem krále Václava. Naposledy se s ním shledáváme r. 1406, kdy za sebe do Týna ustanovil vikáře mistra Vojslava.[9]) Kolem r. 1410 zemřel výborný tento muž oblíbený u krále i papeže.

Když Petr ze Všerub kolem r. 1410 zemřel, stal se arcijáhnem mistr Mikuláš Czeislmeister, doktor dekretů, který do Týna za sebe ustanovil vikáře mistra Mikuláše, až dosud rektora škol v Horšově.[10]) Mistr Mikuláš Ceiselmeister zemřel kolem r. 1420, a po něm dosazen Neustup z Bělé nebo ze Švamberka, jenž r. 1423 a 1425 dosazoval jednou s bratrem svým Bavorem z Bělé a po druhé s Jindřichem, synem Bavorovým, faráře do Bělé.[1]) Tento Neustup býval prý proboštem v Týně Horšovském a pak, když v těch dobách kanovnické kollegium tudíž rozprášeno bylo a příjmy jeho zkaženy, ujal arcijáhenství Týnské.[2])

K roku 1434 připomíná se Jan Vrš z Modřejovic děkanem v Týně, jenž s bratrem svým Dobešem na Radyně podával faráře do Dolan.[3]) Jen Jan býval ještě r. 1429 plebánem v Prostiboři a odtud snad byl děkanem Týnským, rozumíme-li slovem tím tolik, co nyní vikář. Dle toho asi ani v Týně ustanoven nebyl. Tomu zdá se nasvědčovati, že v Týně byli arcijáhnové a nikoliv děkanové, a on se nazývá dekanas Horšoviensis a jednak i to, že již r. 1435 připomíná se arcijáhen mistr Arnošt z Metelska, kanovník na Vyšehradě, u sv. Apolináře a sv. Víta.

Mistr Arnošt pocházel z vladycké rodiny sídlící v blízkém Dolním Metelsku, byl r. 1406 potvrzen za faráře do Mutěnína, r. 1407 měnil za oltářníka na Vyšehrad,[4]) kdež byl r. 1405 dvě místa kanovnická založil, stal se tu kanovníkem, potom u sv. Apolináře i sv. Víta, r. 1423 titulárním farářem v Klatovech a r. 1435 nebo dříve arcijáhnem Horšovským. Měl dva bratry, z nichž Jan byl arcijáhnem Wywariensis in ecclesia Agriensi, a druhý snad byl Václav Šrot z Metelska v Blížejově. Mistr Arnošt prodal r. 1415 jakýsi úrok Zdeňce po nebožtíkovi Matějovi z Metelska, která jej k velkému kostelu v Týně obrátila.[5])

P r o b o š t s t v í v T ý n ě. Dle paměti Balbínových a Beckovského založil a nadal r. 1355 Pražský arcibiskup Arnošt z Pardubic při kostele sv. Krištofa na velkém předměstí v Tejně kollegium k a n o v n í k ů t a k, aby tu probošt, děkan a dva kanovníci chováni býti mohli.

Se zprávou tou však se nesrovnává, že již r. 1294 připomíná se Rapota, probošt Týnský a r. 1329 Bohuta. Pak ta nejistota, kde ten kostel sv. Krištofa stával, rovněž tomu odporuje. Uvádí se ovšem, že r. 1421 kostel sv. Krištofa i kollegiatní ústav od husitů byly zni-

[1]) Lib. erect., II., 141.
[2]) Lib. erect., II., 130.
[3]) Lib. erect., II., 190.
[4]) Act. jud. I., 13, II., 336 sq.
[5]) Přepis vatik.
[6]) Act. jud. I., 36, Přepis vatik.
[7]) Listina liter. bratr. Obruče, Monum univ. II., 265. Tomek, V., 128, 152.
[8]) Tadra, 219.
[9]) Lib. conf., VI., 179.
[10]) Lib. conf., VII., 238.

[1]) Lib. conf., VIII., 46, IX., 107.
[2]) Pamat. kniha Týn.
[3]) Lib. conf., X., 229.
[4]) Lib. conf., VI., 134, 208.
[5]) Lib. erect., X., 53.

čeny a kanovníci i s proboštem do Žitavy utekli[1]) a tehdy vše zničeno a kollegium zaniklo; a přece ještě r. 1435 ustanovuje se po smrti probošta Mikuláše Zeislingra ad prepositurам in Tin Mikuláš z Počátek.[2])

Dejme tomu, že tedy skutečně v Týně Horšovském kostel kollegiátní stával, pak tu nalézáme tyto osoby:

R. 1294 mistr Rapota, kanovník Vyšehradský, probošt Týnsky, doktor dekretů připomíná se jako svědek při přísaze Prokopa, biskupa Krakovského a r. 1302 při volbě děkana kapituly Vyšehradské.[3])

Po něm asi hned se stal proboštem v Týně Bohuta spolu official dvora biskupského,[4]) který se uvádí r. 1329. K r. 1355 uvádí se Vrativoj, probošt v Týně,[5]) a právě do této doby by spadalo dle Balbína založení toho kollegia a prvním proboštem by byl Sazema z Oustí nad Lužnicí, jenž r. 1366 spolu s děkanem Hostislavem a kanovníky Týnskými prodal ve vesnici Smilovicích dvůr o dvou lánech za 18 kop gr. s tím právem, jaké všichni Smiloviční mají, tak, aby mohl s dovolením proboštovým statek ten i prodat. Za ty peníze opravil dva dvory v Dobronicích a ve Vratkově.[6]) Smilovice u Týna nad Vltavou, Dobronice u Tábora a Milevska a Vratkov u Sedlčan pro svou vzdálenost rovněž na Týn Horšovský se nehodí. Probošt Sazema založil v Ústí špitál pro osm chudých r. 1388 a po jeho smrti nadání to uvedeno v skutek.[7])

Však již r. 1385 uvádí se Václav z Jenštejna,[8]) probošt Týnský, jenž s bratrem, arcibiskupem Janem z Jenštejna, vyznává, že jim dům pro poenitentiariis kostela sv. Víta jenom do smrti k užívání dopřán byl. Místo nich r. 1391 zastávali úřady ty Heřman místo probošta a Bartoloměj místo děkana.[9])

Poněvadž proboštové a arcijáhnové bývali spolu kanovníky a v Praze sídlili, zastávali jich úřad administratoři neboli vikářové.

Tak se připomíná vikář Petr r. 1312 jako zástupce arcijáhna Jana, jenž mu jisté platy vysadil.[1]) Za arcijáhna Přibyslava byl tu vikář Jan, jenž r. 1563 tu zemřel, a tehdy zastupoval arcijáhna Martin ze Stankov.[2]) Po čtyřech letech odešel Martin za plebana do Sedliště, odkud Přibyslavem přijat jest plebán Beneda za vikaristu.[3]) Beneda tu r. 1380 zemřel a arcijáhen Přibyslav dosadil sem vikáře Víta z Týna Horšovského.[4]) V pozdější některé době dostal se za vikáře k sv. Apolináři v Týně Horšovském Blažek, jenž r. 1406 zemřel. Tehdy arcijáhen Petr ze Všerub dosadil sem mistra Vojslava z Týna.[5])

Na místě probošta Václava z Jenštejna byl vikářem Kříž, jenž r. 1391 měnil s Heřmanem plebánem v Jerčanech.[6]) Potom byl vikářem proboštovým Mikuláš, jenž r. 1417 resignoval a dosazen sem od mistra Mikuláše Ceislmeistra mistr Mikuláš, dosavadní rektor škol v Horšově.[7])

Arciděkanský kostel sv. Apolináře na velkém předměstí, znovu snad r. 1251 vystavěný, posvěcen byl od Mikuláše z Rožmberka, biskupa Pražského. Titul kostela po prvé se připomíná r. 1406. V obležení Týna od husitů r. 1422 kostel ten velice utrpěl, přece však opět obnoven, jak patrno z toho, že r. 1451 zřídili při něm bratří Jan a Bozděch z kamenice oltář blahoslavené P. Marie.[8]) a z náhrobků v něm se nalezajících. Tak jest tu náhrobek z červeného mramoru s nápisem: »Tady leží urozena pani Regyna z Gutssteyna umrzela gest ten utery przed svatym Bartholomiegem (apoštolem) bozym leta 1530«. Ve čtyřech rozích nalézají se erby Guttšteinské: tři páry parohů, Rožmberská pětilistá růže, Švamberská labuť a cimbuří rakouských pánů z Rogendorfu.

Jiný náhrobek náleží matce Mikuláše Tuchschmidta z Budějovic, jenž r. 1498 se tu stal arciděkanem po Bohuslavovi z Poběžovic: »Anno 1510 obiit Anna Margareta genitrix magistri Nicolai de Budweis canonici eccae pragen. archidiac. Tyn Hors.

Jiný náhrobek s erbem, v němž se nalézá vůl, jejž patricijská rodina Plachých z Třebnic v Plzni osedlá užíval.

[1]) Lib. conf., X., 242,
[2]) Lib. conf., X., 243.
[3]) Reg., II., 708., 825.
[4]) Reg., III., 624.
[5]) Lib. erect., III., 276.
[6]) Lib. erect., I., 56.
[7]) Lib. erect., III., 287.
[8]) Lib. erect., II., 221.
[9]) Li.b erect., III., 270.

[1]) Reg., III., 35.
[2]) Lib. conf., I.b), 33.
[3]) Lib. conf., I.b), 94.
[4]) Lib. conf., II., 124.
[5]) Lib. conf., VI., 179.
[6]) Lib. conf., IV., 369, V., 70.
[7]) Lib. conf., VIII., 238, IX., 111.
[8]) Pam. arch., IX., 647.

vala, s nápisem: »Christophorus Pla... tius a strzebnicz juvenis ornatissimus aquis... torrentis praeceps exstinctus sub hoc saxto requiescit. Orate pro eo. Mortuus 25 martii anno 1570 aetatis 23«.

Jiný náhrobek se znakem berana, jehož přední polovice ze zelí vzhůru vystupuje a po stranách hlavy s šestirohou hvězdou, má nápis: »Mathias Scribonius allias Pissek mort. 1584«. Bratr toho Matěje Jindřich Píšek z Horšova byl probošt Pražského domu, a dobrodinec tohoto kostela, jemuž věnoval drahocenné kostelní náčiní a při oltáři sv. Magdaleny nadal kaplana.[1])

Kostel asi nejvíce utrpěl ve válkách Švédských, kdy z něho zbyly jen ssutiny, takže teprv r. 1767 znova byl postaven a r. 1768 od biskupa suffragana Freisingského Arnošta Jana z Herbersteina vysvěcen ke cti sv. Apolináře, blahoslav. Nanebevzetí P. Marie a sv. Krištofa.

Při tomto chrámě měli sídlo své arcijáhnové Horšovští, jak patrno z toho, že sem vikáře své ustanovovali výslovně r. 1406.

Městský kostel sv. Petra a Pavla vystavěn byl původně od biskupa Tobiáše z Bechyně (r. 1279—1290), který r. 1283 proti rotám markraběte Otty Braniborského jej opevniti dal a potřebným náčiním opatřil. Z původní stavby se málo dochovalo, neboť kostel dvakráte vyhořel r. 1547 a 1708. Nynější stavba pochází z r. 1773. V tomto kostele nalézá se mramorový pomník Jana mladšího Popela z Lobkovic, jenž r. 1570 zemřel. Pomník ohněm r. 1708 zkažen. Při tomto kostele bývala fara od nepamětných dob, ač o farářích zdejších ničeho se nedočítáme. S ní r. 1648 spojena byla zrušená fara Horšovská a obě pak r. 1752 na přímluvu Františka Norberta hraběte z Trautmannsdorfu spojeny s arciděkanstvím.

Klášterský kostel kapucínů sv. Víta, Václava a Vojtěcha založil r. 1650 hrabě Maxmilian z Trautmannsdorfu a syn jeho r. 1654 dostavěl. Vysvěcen byl t. r. od Pražského arcibiskupa Arnošta z Harrachu. V kapli sv. Františka bývala rodinná hrobka knížecí do r. 1842, která od té doby se nalézá u sv. Anny. V kapli sv. Felice Cantal. bývala hrobka řeholní a leží tu i šlechticové jako Václav Černín z Chudenic, Václav Žákavec z Žákavy, Vilém Kanický z Hradiště a j.[1])

[1]) Arch. pam., IX., 647.

[1]) Trajer, 763.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc duben.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: celý stříbrný, bohatě emailovými obrázky a tepanou prací ozdobený: pro vp. Bohumila Strommera, koop. v Bohuňovicích; celý stříbrný: pro vys. dp. Dra Josefa Procházku, kanovníka v Brně. — Ciborium ozdobené: pro vp. Františka Heřmana, kaplana v Praze. — Hostiaria: pro důst. farní úřad v Chotýšanech, pro sl. kníž.-arcib. patronátní úřad v Novém Rychnově a pro dp. Ferdinanda Schmidta, faráře v Zadním Chodově. — Pozlacení v ohni: kalicha: pro vdp. Františka Vojáčka, kníž.-arcib. vikáře v Janovicích dvou kalichů: pro vdp. Frant ška Helzla, děkana v Chrášťanech; kalicha: pro dp. Augustina Krčmáře, faráře v Halsu. — Stříbrná patenka: pro důst. farní úřad v Telči na Moravě. — Svícen pro paškál: pro dp. Pavla Vondráčka, faráře v Hodušíně. — Kropenky s kropáčky: pro vdp. Frant. Vojáčka, kníž.-arcib. vikáře v Janovicích a pro důst. farní úřad ve Hvozdně na Moravě. — Mešní konvičky: pro vdp. Františka Vojáčka, kníž.-arcib. vikáře v Janovicích a pro sl. patronátní úřad ve Vraném. — Lucerna k zaopatřování nemocných: pro důst. farní úřad v Zlobicích na Moravě. — Lucerny k průvodům: pro důst. farní úřad ve Zlobicích. — Nádobky na mytí prstů: pro důst. farní úřad v Telči.

Rozličné. Missály: pro sl. patronátní úřad v Novém Rychnově a pro dp. Pavla Vondráčka, faráře v Hodušíně. — Klekátko: pro dp. Ferd. Zunu, faráře v Břevanech.

Paramenty. Celé ornáty (kasule, pluvial a dalmatiky): červený drahocenný, bohatě zlatem celý vyšitý: pro dp. Dra Františka Zapletala, vicerektora v České koleji v Římě, dar sv.-Václavské záložny v Praze; černý s bohatou úpravou: pro vdp. Antonína Malece, děkana v Bubenči. — Kasule: bílá a červená pro svátky: pro sl. patronátní úřad ve Vraném; černá: pro blahor. pana Martina Suchánka v Jarošově na Moravě; červená a fialová: pro vp. Balt. Hřívu, koop. v Napajedlích na Moravě; černá slavnostní: pro nejdůst. pana gener. opata Sigmunda Starého na Strahově. — Pluvialy: červený: pro sl. patronátní úřad ve Zbraslavi; černý s bohatou úpravou: pro nejdůst. pana Sigmunda Starého, gener. opata na Strahově. — Štoly: pro důst. farní úřad v Koceradech, pro dp. Tom. Kubíčka,

faráře v Bílovicích na Moravě, pro dp. Františka Krystýnka, faráře v Loukově na Moravě a pro dp. Viléma Hlavatého, faráře v Hobšovicích. — Bursa k zaopatřování nemocných. — Záclonka do tabernakula: pro důst. farní úřad v Tatobytech. — Pláštíky na ciboria: pro důst. farní úřad v Mutěnicích, pro vdp. Františka Vojáčka, kníž.-arcib. vikáře v Janovicích, pro dp. Václava Honejska, faráře u sv. Haštala v Praze a pro vp. Františka Heřmana, koop. v Praze. — Vela: pro vdp. Josefa Tangla, vikáře ve Chválenicích a pro blahor. paní Kateřinu Fingrovou v Hostomicích. — Vela do Božího hrobu: pro dp. Josefa Fanfulu, administr. v Uhřiněvsi, pro dp. Rudolfa Prchala, administr. ve Výmyslicích na Moravě a pro vdp. Fr. Matošovského, kníž.-arcib. vikáře ve Zbraslavi. — Korouhve kostelní: pro vp. Františka Wagnera, koop. v Mikulovicích na Moravě, pro dp. Jana Navrátila, faráře v Cetkovicích na Moravě a pro blahor. pana Jana Filipa v Dobřanech. — Špolkový prapor bohatě vyšitý: pro vysokor. pana hraběte Sigmunda Ledóchovského v Praze. Antipendia zlatem vyšitá: pro vp. Jana Biskupa, kaplana v Libici nad Cidlinou, pro sl. ředitelstvo c. k. vyšší realky v Praze a dp. Aloise Nováka, faráře v Křešticích. — Rukavičky pontifikální: pro nejdůst. preláta, Dra Františka Krásla, kanovníka na Hradčanech. — Birety: pro Jeho Eminencí, nejdůst. kardinála, kníže-arcibiskupa Lva barona Skrbenského z Hříště v Praze. — Koberec na stupně oltářní: pro sl. patronátní úřad ve Vraném. Komže pro ministranty: pro dp. Karla Grossmanna, faráře ve Viticích, pro důst. farní úřad v Mokropsích a pro dp. Jana Picku, faráře v Malešovicích na Moravě.

Prádlo kostelní. 6 korporalií, 6 purifikatorií, 3 humerale, 3 pally, a pod.: pro pro sl. patronátní úřad ve Vraném; 12 ručníčků: pro nejdůst. pana Frá Ferdinanda Wartra, inf. převora, rytíře maltézského řádu v Praze; plachty oltářní: pro dp. Karla Grossmanna, faráře ve Viticích a pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě; rocheta: pro důst. farní úřad v Adamově; rocheta, cingula a purifikatoria: pro dp. Viléma Hlavatého, faráře v Hobšovicích; plachty oltářní a pally: pro důst. farní úřad v Tatobytech.

Zpráva za měsíc květen.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalich: pro veledůst. děkanský úřad v Milevsku. — Monstrance: pro dp. Jos. Stejskala, faráře v Boušíně. — Pozlacení a postříbření v ohni: kalicha: pro dp. Jos. Lexu, faráře v Libuni; lampy, kaditelnice, kropenky a náčiní ku křtu: pro vdp. Fr. Hynka, děkana v Drahotouších na Moravě; kalicha a patenky: pro dp. Ad. Kuzníka, faráře v Jezernici na Moravě a pro důst. farní úřad v Čakovicích. — Patenka k zaopatřování nemocných: pro vp. Jos. Smata, kaplana v Říčanech. — Kaditelnice a kropenky: pro veledůst. děkanský úřad v Ústí n. L. a pro sl. patronátní úřad v Červ. Řečici. — Kropenky: pro důst. farní úřad v Sudějovicích a pro sl. patronátní úřad v Červ. Řečici. — Kropenky mramorové: pro důst. farní úřad v Chržíně. — Svícny oltářní: 6 pro důst. farní úřad v Tachlovicích, a 10 pro dp. Karla Appla, faráře v Plané.

Rozličné. Pražské Jezulátko: pro dp. Fil. Nováka, faráře ve Vel. Ořechově na Moravě. — Missály: pro vp. Karla Duška, katechetu v Dobříši, a dva pro nejdůst. pana dra Václ. Horáka, velmistra ryt. řádu křížovnického v Praze. — Pultík a umyvadlo pro sakristii: pro důst. farní úřad ve Špitále v Horních Rakousích. — Stroj na pečení hostií: pro důst. kolej Tovaryšstva Ježíšova v Praze.

Paramenty. Celý bílý ornát (kasule, pluvial a dalmatiky) s bohatou úpravou: pro sl. zádušní úřad v Praze. — Kasule: bílá s vyšitým křížem: pro vysokorodou pí. hraběnku Khuenovou v Mostaru v Slavonii; bílá: pro vdp. Fr. Blažko, kníž.-arcib. vikáře v Noutonicích a pro dp. Jos. Soukupa, faráře v Druzdové; bílá s vyšitou Pannou Marií: pro dp. Jos. Stýblo, faráře v Lešanech; červená: pro veledůst. děkanský úřad v Milevsku; bílá: pro vp. Jos. Faksu, kooper. v Sedlnici; bílá a černá: pro vdp. Burgh. Beneše, rektora piaristské koleje v Benešově; bílá: pro vdp. msgra Fr. Kondelíka, vikáře ve Mšeně, a červená: pro blahorodou paní Barboru Klicperovou v Selčánkách. — Pluvialy: bílé: pro důst. farní úřad v Praskolesích, pro sl. patronátní úřad v Praze a pro dp. M. Máru, faráře ve Zbýšově; červený: pro dp. Pavla Vondráčka, faráře v Hodušíně. — Dalmatiky červené: sametové: pro nejdůst. pana dra Václ. Horáka, velmistra ryt. řádu křížovnického v Praze, a s vyšitou garniturou: pro dp. Fil. Nováka, faráře ve Vel. Ořechově. — Štoly: pro důst. farní úřad na Kosové Hoře, pro vp. Jos. Smata, kaplana v Říčanech, pro vysokorodou paní hraběnku Vilmu Schönbornovou v Praze a pro důst. farní úřad v Praskolesích. — Vela: pro důst. farní úřad ve Vodolce, v Církvici, v Chržíně a pro dp. Fil. Nováka, faráře ve Velk. Ořechově. — Bursy k zaopatřování nemocných: pro veledůst. děkanský úřad v Ústí n. L. a pro vp. Jos. Smata, kaplana v Říčanech. — Korouhve: pro dp. Ad. Kuzníka, faráře v Loukově na Moravě a pro blahorodou paní Barboru Klicperovou v Sedlčánkách. — Antipendium vyšité: pro blahorodou paní Johanku Kurfirstovou v Praze. — Polštáře oltářní: pro blahorodého pana dra Karla Šedivého, advokáta v Jindř. Hradci. — Záclonky do tabernaklu: pro ct. firmu Haff a Píša v Praze. — Birety: pro vys. dp. Karla Vorlíčka, arciděkana v Kutné Hoře, pro dp. Jos. Soukupa, faráře v Druzdové a pro ctih. klášter Voršilek v Praze. — Komže pro ministranty a kostelníky: pro důst. farní úřad ve Vodolce a pro vys. dp. msgra Jos. Kandlera, děkana v Slaném. — Černý koberec na stupně oltářní: pro sl. c. k. patronátní úřad v Buštěhradě. — Zvonítko: pro sl. paramentní spolek v Krosně v Haliči.

»METHOD« vychází šestkráte do roka ve lhůtách dvouměsíčních. **Předplatné,** které činí poštovní poukázkou na celý rok **4 kor. 40 hal.,** přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech** (na faře), kam i **reklamace** se zasýlají.

»Politika« závod tiskařský a vydavatelský v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 7. a 8. V Praze, dne 15. srpna 1901. Ročník XXVII.

OBSAH: Exkurse gotické. 5. Klášter »Porta coeli« u Tišnova na Moravě. (Pokračování a dokončení.) — Románské exkurse na Moravě: 26. Filiální kostelíček sv. Petra v Krahulově. 27. Dodatečná zpráva o kostele sv. Markéty na Topanově u Moravského Krumlova. 28. Filiální kostel sv. Jakuba Většího v Tečovicích. — Waltířov. — Zdemily. — Z polské literatury umělecké a archaeologické. (Pokračování.) — Různé zprávy. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc červen a červenec.

Exkurse gotické.

5. Klášter „Porta coeli“ u Tišnova na Moravě.

Napsal **F. J. Lehner.** (Pokračování a dokončení.)

Tak vzácný umělecký skvost bylo třeba chrániti zejmena před nepohodami | památníku krásný sínec na žebrech sklenutý, který sice zmizel, ale dá se snadně

Obr. 19.

povětrnosti. Za tím účelem zbudoval moudrý stavitel na ochranu znamenitého | rekonstruovati dle zbytků žeber dosud zachovaných, spočívajících na mohut-

ných krakorcích, do zdiva průčelní stěny kostela zasazených. Sínce toho jest tím více třeba, aby i příštím věkům dochovala se tak znamenitá památka historická a umělecká, která výmluvně svědčí, k jakému rozkvětu dospělo české sochařjiž za první polovice 13. věku. Země koruny České honosily se podobnými poklady z této i dřívější doby v různých končinách vlasti. Nejkrásnější díla zničila však litice válek a zbyla perla toho druhu jediná, kterou dlužno střežiti jako zřítelnici oka. Památník tento na Moravě poskytuje nám obraz o něco star-

Obr. 20.

šího ale podobného portálu v Čechách, který úplně zanikl, takže ani paměť o něm se nezachovala. Jen jméno hlásá, že také Čechy takovým klenotem se honosily. Povstal zde totiž okolo r. 1121 klášter nazvaný Apostolorum porta, který pojmenován byl apoštolskou branou dle nádherného portálu ozdobeného sochami dvanácti apoštolů. Lid český zkrátil si záhy latinský název Apostolorum porta v Postoloprty. Poněvadž dle portálu tohoto dostalo se jména nejprve celému klášteru řádu sv. Benedikta a potom i osadě zde vniklé, lze důvodně souditi, jak krásné bylo toto umělecké dílo. Kostel zmizel i s klášterem ve válkách husitských a nyní nelze ani určitě udati místo, kde stával. Portál Tišnovský jest skutečně Apostolorum porta. V době nejpilnější práce na stavbě kostela Tišnovského, před svátky velkonočními na květnou neděli dne 22. dubna r. 1237, prodléval král Václav jako spoluzakladatel a budovatel téhož kostela na portálu spolu s matkou svou Constancií vyobrazený v klášteře Postoloprtském, kde v konventuální kapitule vyhotovil listinu klášteru Teplskému určenou.[1]) Znal tedy spolubudovatel kostela Tišnovského portál Postoloprtský a zavdal bezpochyby i podnět k tomu, aby dle vzoru tohoto pracován byl portál Tišnovský slohem ve 13. století užívaným a aby za příkladem Postoloprtského kláštera byl též klášter Tišnovský pojmenován dle kostelního portálu »Branou nebeskou«. Historicky zjištěný pobyt krále Václava v Postoloprtském klášteře v době nejpilnější stavby kostela Tišnovského uvádí bezděčně i na stopu sochaře, který

[1]) *Erben. Regesta p. 427:* Datum anno MCCXXXVII in Postolopirth, in capitulo conventuali, in die Palmarum, pridie Idus Aprilis, regni nostri IX.

portál Tišnovský pracoval. Postoloprtští benediktini žili v přátelství s klášterem Sázavským, jak patrně se jeví z volby šestého opata. Když totiž r. 1147 pátý opat Postoloprtský Zdislav zemřel, zvolen jest nástupcem jeho Bero, děkan kláštera Sázavského,[1]) o kterém týž letopisec velmi chvalitebné svědectví vydává. Byl-li portál Postoloprtský králi Václavovi vzorem portálu Tišnovského, lze se domysliti, že i pro umělce odtud daleko nešel, vyhledav jej buď v klášteře Postoloprtském anebo Sázavském, kde po celé 12. století veškeré umění v neobyčejném rozkvětu se nacházelo.

Nad portálem táhne se po průčelní stěně úzká stříška a nad ní v prostředku veliké, kulaté Kateřinské okno vnitřek střední lodi osvětlující; kružba tohoto

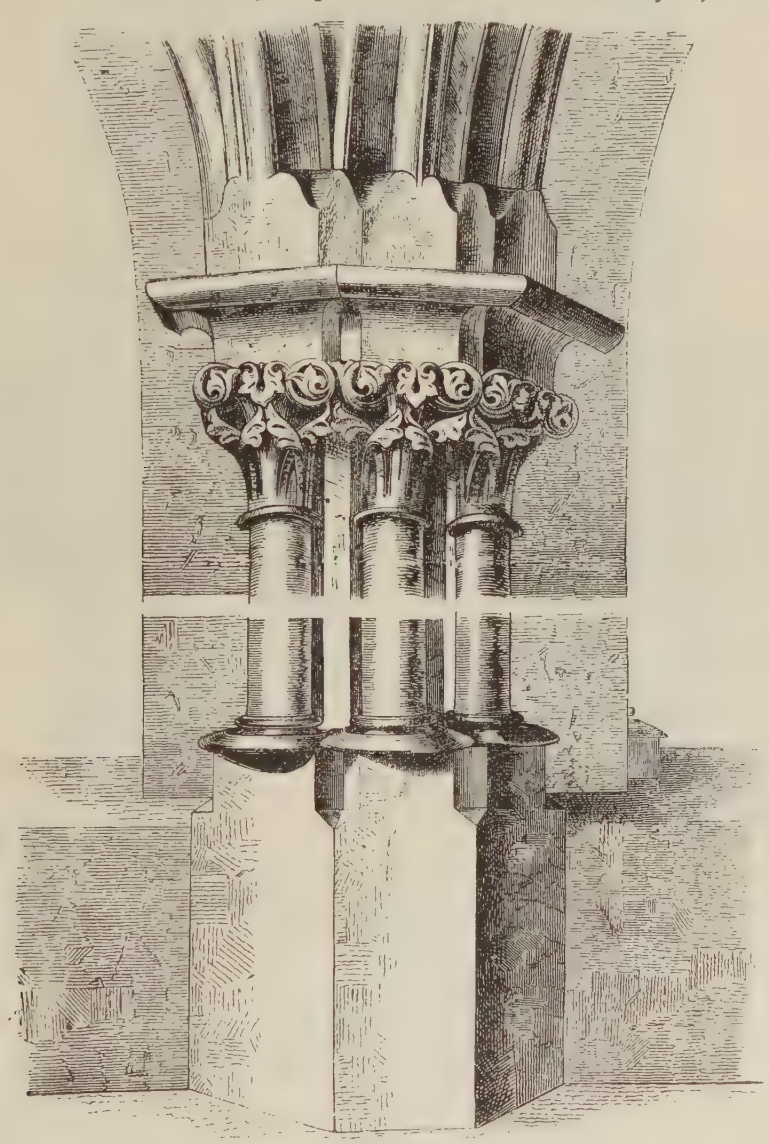

Obr. 21.

okrouhlého okna skládá se z devíti menších kruhů, středního poněkud objemnějšího, a osmero malých, ústřední kruh obklopujících. Veškeré kruhy jsou článkovány ze silných oblounů a žlábků. Štít, který průčelní stěnu hlavní lodi zakončuje, ozdoben jest vystupujícím obloučkovým podřímsím slohu románského

[1]) *Mnich Sázavský. Font. rer. boh. II., 262:* Eodem anno (r. 1147) II. Idus Junii obiit Izcizlaus quintus abbas Postolopertensis ecclesiae, cui successit Bero Zazovensis monasterii decanus, et eodem anno ordinatus est VII Idus Decembris.

a římsou. Prostředek štítu prolomen jest úzkým oknem lomeně sklenutým. Průčelní stěny obou pobočních lodí postrádají všelikého článkování a ozdoby. V levé stěně jest pouze nízký vchod, kterým se vchází do šneku a po schodech vzhůru do věže k severnímu průčelí přistavěné a odtud do krovu kostelního. Pouze hmotný spodek věže pochází z původní doby stavební. Spodní část průčelní stěny jižní lodi vyplňuje nyní renaissanční relief vyobrazující Vykupitele na hoře Olivetské se modlícího a spící apoštoly.

Na jižní straně kostela má křížová loď podobné okrouhlé okno, jako průčelí a štít jest rovněž ozdoben vystupujícím obloučkovým podřímsím slohu ro-

Obr. 22.

mánského a drobným okénkem. Okna ostatní jsou vesměs polokruhově sklenuta na ostění silně vybočujícím. Pod římsou střední lodi zachoval se prvogotický pupencovitý ornament, shodující se s podobnou výzdobou hlavic uvnitř kostela.

V místě, kde podélná loď protíná loď křížovou, zdvihá se vzhůru na střeše kostelní malá věž dle předpisu řehole cisterciensk é pro zvony kostelní.

Neposkytují-li obě strany podélné žádné zvláštní zajímavosti, vyniká strana východní větší rozmanitostí třemi polygonálními závěrky, kterými hlavní a obě pobočni lodi k východu končí. (Obr. 19.) Obíhá-li kolem ostatního kostela prostý trnož, jest článkování trnože chorového závěru dosti složité, karnisovou římsou ozdobené. Opěráky polygonů vesměs o dvou ústupcích jsou v chorovém závěru nízké, v pobočních závěrcích vyšší. Prostřední závěr má již táhlá okna lomeným obloukem sklenutá, prutem na dvé dělená a kruhovou kružbou zakončená.

K severnímu boku trojlodí kostelního připojuje se klášterní o c h o z takové krásy a bohatosti oblouků, arkád, sloupků, hlavic a krakorců, že nemá rovného sobě v zemích koruny české. Každá strana do pravidelného čtverce založeného ochozu (viz obr. 1.) otvírá se do otevřeného dvora, v jehož středu stála ozdobná studna; sedmero arkád na každé ze čtyř stran ochozu opírá se na venkovských stranách o opěrné pilíře. Arkády lomenými oblouky sklenuté rozvrženy jsou

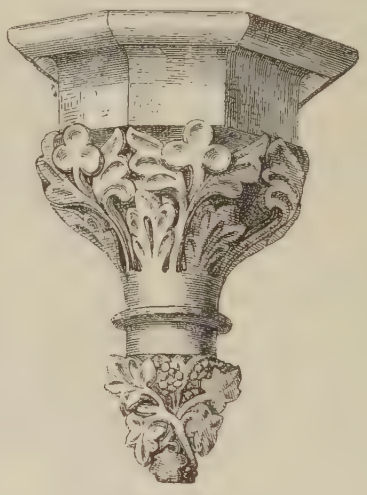

Obr. 23.

na tři menší arkády podobně sklenuté; stěna nad nimi prolomena jest okrouhlými okny kružbou čtverkruhovou ozdobenými. Před pilířky těchto drobných arkád stojí sloupky s patkami a hlavicemi. Nad velkými arkádami obíhá pod římsou zubořez a románské obloučkové podřímsí. Jestliže zevnějšek ochozu tímto způsobem rozčleněný poskytuje pohled velmi ladný, překvapuje vnitřek jeho pěknými poměry, krásnou perspektivou a bohatým detailem. (Obr. 20.) Naproti jednoduchým opěrným pilířům z venčí spatřují se zde uvnitř ozdobné pilíře třemi sloupky jemně rozčleněné (obr. 21.) na vysokém podstavci, který dosahuje do poprsní zdi ochozu. Z polygonálního podstavce vystupují tři kostky pro tři sloupky; každý sloupek má svou talířovitě rozšíře-

nou patku, kulatý dřík, listím ozdobenou hlavici, vysokou krycí desku svrchu značně rozšířenou a na ni hmotný podstaveček pro žebro anebo pás klenby. Opírají-li (obr. 24.), shodujících se s oněmi na sousedních pilířích, o které klenba ochozu se opírá. Na hlavicích klenou se lomené oblouky na spodní části nečleněné,

Obr. 24.

se pásy a žebra na stranách k nádvoří čelící o tyto sloupky, vyčnívají na stěnách za tím účelem ve výšce protějších hlavic ozdobné krakorce (obr. 22.), na které pásy a žebra se sklánějí. Krakorce tyto vytvařují se velmi ladně a rozmanitě. (Obr. 23.) Konec useknutého dříku podpírá buď větvička s listím révovým a hrozny, anebo jiného listí; nad prstencem zvedá se hlavice na způsob kalichu, bohatou okrasou různého listí přioděná, a na ni spočívá vysoká, polygonální deska svrchu mohutně vybočující, která jest podkladem svazu pásu a žeber.

Obr. 25.

Arkády do nádvoří se otvírající rozvrženy jsou na tři lomeně sklenutá okna. Za tím účelem vystupuje též na vnitřních stranách okenních pilířků čtvero sloupků svrchu sraženými a článkovanými hranami zjemněné. Nad prostředním oknem prolomeno jest ve vrchní stěně kulaté okno čtverkruhovou kružbou okrášlené.

Zdroj ornamentiky na neobyčejném množství hlavic a krakorců celého ochozu jest takměř nevyčerpatelný. V Čechách a na Moravě není žádné jiné stavby, která by se honosila takovým bohatstvím nejspanilejší práce kamenické. Porovnávajíce tuto ornamentiku s mnohem prostějšími motivy toho druhu uvnitř kostela, shledáváme zde nevšední pokrok jevící se jednak ve vzletu tvorby umělecké, jednak v rychlém vývoji a neobyčejné dokonalosti práce kamenické. Umělec, který na hlavicích přípor uvnitř kostela přidržoval se ještě jednoduchého orna-

mentu, stilisovaného listí a poupat nerozvitých, pokusiv se o jemněji provedenou výzdobu listovou jen výjimečně na několika hlavicích v choru, zaměnil nyní uzavřená poupata za rozkvětlá kvítka a ozdobil štíhlé hlavice ladnou soustavou rozmanitých lístků ze stonků a větviček vyrůstajících. (Obr. 25.) Znamenitý mistr, osvědčiv vytříbený vkus na arabeskách a hlavicích nádherného portálu, pustil při ornamentální výzdobě hlavic a krakorců v ochozu klášterním uzdu obrazotvornosti své a ruce jeho vykouzlily zde tak vzácný poklad

vaných patkách; svršek jejich se rozšiřuje trojnásobnými krycími deskami. Ze společných svazů vystupuje čtvero pasů a tolikéž žeber směrem úhlopříčným, které se sklánějí na nástěnné krakorce, podobným způsobem okrášlené jako krakorce na stěnách sousedícího ochozu. Ladně rozvržená prostora osvětlena jest okrouhlým oknem v prostředku východní stěny prolomeným, a dvěma užšími, polokruhem zakončenými okny na pravé i levé straně jeho.

Klášterní ochoz druží se důstojně k Tišnovskému kostelu. Jest to jednotně

Obr. 26.

rozmanité a různotvarné ornamentiky, že spanilá tvorba jeho směle závodí s nejlepšími toho druhu pracemi veškerých vůkolních zemí. Vedle výzdoby rostlinné pokusil se zde se stejným zdarem použiti výjimečně též živočišného živlu.

Z východní chodby ochozu sestupuje se po třech schodech do sborovny klášterní (obr. 26., srovn. půdorys obr. 1.), rozvržené dvěma osmibočními pilíři na šestero klenbových polí křížovou klenbou sklenutých. Oba pilíře stojí na vysokých podnožích a na prostě článko-

pojaté a mistrovsky provedené umělecké dílo, které rázovitostí svou různí se ode všech současných památníků, které v této době v jiných zemích zbudovány byly. Svéráznost architektonického detailu a úžasně bohatá výzdoba básnickou obrazotvorností zplozená, rozlévající se po pohádkovitém portálu a vyzařující z ornamentiky bezčetných hlavic a krakorců výmluvně svědčí, že jest to dílo českého mistra.

Dcera a matka stavěly současně, královna Constancie klášter Tišnovský, blahoslavená Anežka klášter Pražský na

Františku. Matka dokončila dílo své dříve nežli dcera. Oba kláštery byly zrušeny, budovy obou se však zachovaly. Nyní oba současně slaví své vzkříšení. Také nyní matka předešla dceru svou. Památník Constancie vzkřísila řehole, pro kterou původně byl zbudován, usídlivši se opětně v původním svém sídle. Památníku Anežky ujala se družina vlastimilů a českých umělců.

»Porta coeli« jest zase nebeskou branou.*)

Staroslavný klášter panen cisterciensk ých u Tišnova jest opět oživen a původnímu účelu svému vrácen po dlouhé, déle celého století trvavší opuštěnosti zrušením kláštera zaviněné. Před nemnohými lety koupila v době pronásledování katolíků v Německu řehole panen cisterciensk ého řádu v Saském Mařídolu zrušený klášter u Tišnova se statkem k němu někdy příslušícím. Opravy starých a stavba nových budov vyžadovaly mnoho času a značného nákladu. Když konečně vše bylo přichystáno, zavítal z kláštera v Mařídolu panenský sbor Lužičanek na Moravu, aby po dlouhé přestávce pokračoval, co česká královna Konstancie založila. Dne 23. května tohoto roku otevřela se opět »Brána nebeská« cisterciensk ým sestrám do Tišnova připutovavším v průvodu probošta mařídolského Vielkinda. K uvítání dostavilo se tam mnoho lidu z celého okolí, spolky, družičky, okresní hejtman tišnovský Jelínek, zemský a říšský poslanec baron Pražák a jiní hosté. U brány uvítán byl sbor 18 sester čítající od probošta Bernarda Gichy, před kostelem od duchovenstva, v jehož čele byl generální vikář rakousko-uherský opat Grasböck z Winheringu. Od něho uvedeny byly sestry do chrámu, kde je očekával J. E. nejdůst. p. biskup František Sal. Bauer v pontifikaliích s asistencí, uvítav nový sbor promluvou, jak následuje:

»Jako patriarchové starého zákona, tak i knížata apoštolská nazývají vezdejší život p o u t í, poněvadž zde na zemi místa stálého, pravé otčiny nemáme, nýbrž tam, kde otec náš, v nebesích. Ale život není poutí krajinou, kde rozkoš se střídá s rozkoší, půvab s půvabem, stráně se rozléhají jen libozvukem, luhy netrpí ani kroupami ani úpalem, noha se uráží o kámen a nerozedírá trním a hložím, nýbrž poutí ú d o l í m slzavým. Se slzou bolesti se rodíme, se slzou studeného potu umíráme, a co mezi naší kolébkou a rakví jest, jest jakoby údolí, do něhož se všech strání života našeho slzy stékají. — A málo tu bývá slzí čistých, nevinných radostí, jsou to ponejvíce slzy bolestí tělesných a duševních, a mnoho je těch, kdož nám je způsobují. Tu jest to bída a nouze, tam nemoc a smrt, zde ztráta a nehoda, onde křivda a potupa, tu pronásledování a pokušení, tam nezdar a opuštěnost, tu nezvedené dítky, onde nešťastné manželství, tu nesplněná naděje, tam sklamaná důvěra; kýž také lítost a kajicnost!

A není nikoho, kdo by tímto údolím kráčeti nemusil, byť sebe mocnější, sebe vznešenější, sebe světější byl. I sám K r i s t u s P á n jím kráčel; neboť ať nic nedím o skrytém jeho životě, na poušti, o postu, v zápasu s ďáblem započal veřejný úřad svůj, slídiči sledovali všecky kroky jeho a rozhlašovali o něm, že učí proti Mojžíši a svádí lid, že činí zázraky pomocí zlých duchů, že obcuje s hříšníky, ano, užívali proti němu i násilí, spojili se s jinak nenáviděnými Římany a podnikli proti němu všecko, čeho nenávist lidská schopna jest, až i nejvyšší zástupcové Židův a Římanů, velerada židovská a Pontský Pilat na potupný kříž jej odsoudili a mezi dvěma lotry ukřižovali. Ó rcete, zdali kdo kráčel údolím tak slzavým, že mu úzkost z nastávající smrti vynutila povzdech: »Smutnáť jest duše má až k smrti« a třikrát opakovanou prosbu: »Otče můj, jestli možno, ať odejde ode mne kalich tento, ale však ne jak já chci, ale jakž ty« a že na kříži i kamenné srdce pronikajícími slovy si postesknul: Bože můj, Bože můj, proč jsi mne opustil!« A přece napomíná nás všecky, nikoho nevyjímaje: »Chce-li kdo za mnou přijíti, zapři sebe sám a vezmi kříž svůj a následuj mne«. Ó nebyl by nám zajisté dobrotivý Ježíš tak tvrdé a tak těžké podmínky věčné blaženosti uložil, kdyby nás sám nebyl příkladem svým předcházel, a kdyby se nám nebyl o útěchu a pomoc a průvodce na cestě slzavým údolím života našeho postaral. A kdo nám skýtá tu pomoc a útěchu? Kdo jest nám tím průvodcem? V zahradě Gethsemanské těšil Krista Pána v úzkostech duševních anděl, ce-

*) Redaktor vzdává nejvroucnější díky panu důchodnímu V. Šíchovi za velelaskavé obstarání a zaslání velmi zdařilých fotografií vnějšku i vnitřku kostela, klášterního ochozu a konventní síně, jakož i architektonických jednotlivostí.

stou na Kalvarii pomáhal mu ve slabostech tělesných Šimon z Cyreny; ale když na kříži umíral, nebylo tu ani anděla ani Šimona, avšak stála pod křížem žena, která jemu od té chvíle, co vkročil do slzavého tohoto údolí, nejmilejší byla útěchou, nejlaskavější byla pomocí, nejvěrnější průvodkyní, stála pod křížem nejdražší jeho matka Maria. A této své útěše a pomoci, této své průvodkyni a matce, dříve nežli vypustil ducha svého, s kříže odkázal nás slovy: »Ženo! Hle, syn tvůj!« míně synem tím Jana, jenž celé pokolení lidské zastupoval, a tak postavil nás na vlastní místo své. — Ano, Maria pod křížem nás porodila, Maria stala se naší matkou a průvodkyní slzavým údolím vezdejšího života. Ó věru, nemohl nám Kristus Pán dáti lepšího průvodce, vždyť ona sama zakoušela strasti této pouti měrou tak velikou, že Církev svatá právem o ní užívá slov proroka plačícího nad zkázou Jerusaléma: »Ó vy všichni, kteříž jdete cestou, pozorujte a vizte, jestli bolest jako bolest má!« a že ji nazýváme matkou sedmibolestnou. — V Betlémě přišla mezi své a svoji jí nepoznali; v Jerusalémě jí předpovídá stařec Simeon, že duši její pronikne meč; jen útěkem z vlasti mohla zachrániti život božského dítka svého i svůj; ale jehož život v cizině zachránila, toho ztrátu v Jerusalémě zakusila. Což teprv, když počal konati vykupitelské dílo své, a když kráčel cestou křížovou. Každá potupa jemu učiněná, každý křivý úsudek o něm pronesený, každé osidlo na něho naléčené bolestně se jí dotýkaly, a když jej bičovali, každý šleh i na ni dopadal, když jej korunovali, každý trn i její hlavu zranil, když jej na kříž přibíjeli, každý hřeb i do jejího těla se zarýval, a když jej s kříže sňali, na jejím klíně spočíval. Jak o Kristu Pánu napsal sv. Pavel, že nemáme nejvyššího kněze, kterýž by nemohl míti lítosti nad mdlobami našimi, ale zkušeného ve všem, a tudíž napomíná nás, abychom s doufáním přistupovali k jeho trůnu milosti: tak můžeme i o Marii říci, že nemáme matky, kteráž by nemohla míti lítosti nad mdlobami našimi, ale zkušené ve všem, a můžeme s doufáním přistupovati k ní s prosbou o pomoc a svěřovati se jejímu vedení. A proto odevzdávají křesťanské matky dítky své již před porodem pod ochranu Matky Boží, dávají jim na křtu sv. jméno Maria, učí je záhy andělskému pozdravení; proto křesťané vůbec všude obraz a příklad její na oči si stavějí a chvály její prozpěvují. Obrazy ze všech dob jejího života zdobí své chrámy a příbytky, korouhve a prapory; sochami jejími krášlí svá náměstí a zvěčňují památné události; jménem jejím zovou své hory a hrady, své lázně a prameny, své hutě a doly; písní její vylévají svůj žal a stesk; na poutních místech jejích okřívají ze svých trampot a starostí jako v náručí předrahé matičky. Zkrátka: V průvodu Marie Pany přestává nám země býti udolím slzavým, čím více se stává údolím Mariiným čili Mařídolem, a poutník Mařídolem putující bezpečně se blíží ku bráně nebeské.

Mezi zakladateli řeholí a klášterů byl to zvláště sv. Bernard, který horská údolí miloval a v nich kláštery zakládal, snad proto, že mu byla obrazem slzavého údolí, kterýmžto se bere život náš, a kterézto se připomíná v antifoně »Zdrávas Královno« sv. Bernardem doplněné, snad proto, že světu ukázati chtěl, kterak zvláště uctíváním může býti údolí toto nám může býti bezpečnou cestou k životu věčnému. Proto také všecky kostely jeho řádu, řádu cisterciackého, bývají zasvěceny Nanebevzetí P. Marie a kláštery pojmenovány názvem s jménem P. Marie spojeným. Tak nazýval se klášter Oslavanský údolím P. Marie, Žďárský studnicí P. Marie, Vyzovský růží P. Marie, Starobrněnský síní P. Marie, z Lužických jeden hvězdou a druhý údolím P. Marie čili Mařídolem, který v tétéž asi době byl založen jako zdejší klášter, jemuž z litanie loretánské jméno »brána nebeská« dáno bylo. Klášter Mařídolský zachoval se přes více než půl sedma sta let za rozmanitých útiskův i za nájezdů husitských bez přerušení až po dnešní den, kdežto »brána nebeská« roku 1782 dvornímu dekretů o zrušení všech ženských klášterů mimo Alžbětinky a Uršulinky propadla a po 119 let zakoušela zkázu svého zpustošení. Ale dnes o závěrku oktávy dne, kdy Kristus Pán ukončiv pouť údolím a vstupuje na nebesa i všem věřícím bránu nebes otevřel, otevřely se i veřeje této »brány nebeské« a 18 Bohu zaslíbených panen, kteréž ne bez bolestí opustili milé zátiší mařídolské, vešlo jimi do této štěpnice královny Konstancie, aby zde osnovu příštího života svého navázaly na přetrženou osnovu předchůdkyň svých, trojjediného Boha a nejsvětější rodičku Boží ctili a chvá-

lily, ženskou mládež zbožně vychovávaly, chudé podporovali a po dokonalém životě se snažily. Čím více živá víra v Boha odumírá, počestné mravy hynou, rodinný život klesá, tím více třeba ohnisk, na kterých by oheň lásky k Bohu a k bližnímu horoucněji plápolal, ledové kry lhostejnosti k sv. náboženství roztavoval a k životu bohumilému rozněcoval. — A proto máme zajisté příčinu děkovati Prozřetelnosti Boží, že i zdejšímu kraji dal se dočkati takového ohniska, máme příčinu prositi jej, aby odstranil překážky, které by snad oheň jeho dusily, aby dílo, které láska podnikla, svou láskou a milostí sprovázel.

Buďtež nám tedy, ctihodné panny, co nejsrdečněji vítány na práhu obnovené »brány nebeské«! Ne z dětské zvědavosti shromáždili jsme se k Vašemu příchodu; nýbrž srdce naše bijí Vám vstříc, nejlepší blahopřání naše provází Vás, nejkrásnější naděje naše nesou se k Vám. My dovedem ocenit oběť, kterou jste nám přinesly, když z kruhu drahých spolusester jste se vytrhly a zamilované zdi mařídolského kláštera na vždy opustili, abyste na novém Vám neznámém poli novou osadu klášterní založily. Nikdo z Vás neví, co Vás tu čeká, zdali radost a zdar či zármutek a žel; ale ta věc jistá jest, o které nás sv. Pavel ubezpečuje slovy: »Milujícím Boha všecky věci napomáhají k dobrému.« Byť Vás tedy snad jímala úzkost a tesklivost, budiž Vás daleka všeliká malomyslnost. »Pomoc naše ve jménu Hospodinovu, kterýž učinil nebe i zemi.« V toho se důvěřujte, a budete moci modliti se s Davidem: »V Tebeť, Hospodine, doufaly jsme; nebudeme zahanbeny na věky!«

Kéž tedy modlitbou a působením Vašim slzavé údolí nejednoho vezdejšího života promění se v utěšený mařídol končící otevřenou branou nebeskou! Sv. Bernard, sv. Humbelina ostříhej Vás! Maria, brána nebeská, po dlouhá, dlouhá léta opatrujž, chraniž a zachovejž Vás! Amen.

Po biskupském proslovu bylo požehnání, při němž zahlaholila svatyně po dlouhé pomlčce opětně poprvé zpěvem řeholnic. Při tomto zpěvu v mnohém oku zaperlila se slza a zvlhl zrak. Za hlubokého dojmu věřících uvedeny byly potom jeptišky duchovenstvem do skvostného ochozu zakladatelkou Konstancií zbudovaného, aby odtud už nikdy se nevrátily. Arcipastýř posvětil kapitulní síň a klášter. Když pak duchovenstvo vrátilo se do kostela, uvedeny byly sestry do svých cel.

Následujícího jitra sloužil generální vikář za přísluhy obou proboštů, mařídolského a místního, u přítomnosti nejdůst. pana biskupa tichou mši svatou, při které řeholnice po evangelium obnovily sliby řeholní. Generální vikář povzbuzoval je v dojemné promluvě k lásce a oddanosti ku sv. Otci, k vděčnosti k J. E. nejdůst. biskupu brněnskému, jemuž především mají děkovati za obnovení »Brány nebeské«, něžné vzpomínce na paní abatyši mařídolskou, která jako pravá matka bohatě vybavila své dcery a nevěsty, vypravivši je do nového domova, k úctě a oddanosti k panovnickému rodu Habsburskému, na který právně přešla práva České královny Konstancie, zakladatelky »Brány nebeské«. Potom ustanovil sestru Scholastiku Kasperovu převorkou, jíž ostatní sestry skládaly hold. Slavným požehnáním biskupským skončila slavnost v dějinách kláštera královny Konstancie velepamátná a důležitá.

Románské exkurse na Moravě.

Napsal **V. Houdek.**

26. Filiální kostelíček sv. Petra v Krahulově.

Jedeme-li po železnici z Okříška do Třebíče, napadne nám u stanice Krahulova zcela okrouhlá homole se tří stran otočená příkopem, kdežto na čtvrté strmá stráň spadá do hlubiny. Netroufám si tvrditi, že by toto hradisko bylo původu předhistorického; za ranného středověku tu však zajisté stávala tvrz, hrádek v podobě věže. Na větší budovu nebylo v hradišti místa.

V samém sousedství tohoto hradiska pak, již osamotě, za posledními domky vesnice Krahulova stojí na hřbitově skromný, starobylý kostelíček, šindelem krytý, s nízkou vížkou na střeše. Loď má půdorys obdélníkový (10 × 7 *m*), k východu pak vystupuje z ní polokruhová apsis, 4·5 *m* v průměru mající, polobání sklenutá, s jedním románským okénkem na epištolní straně umístěným. Zvenčí jest apsis bohužel z veliké části zastavena sakristií, podle letopočtu na dveřích přistavenou r. 1807.

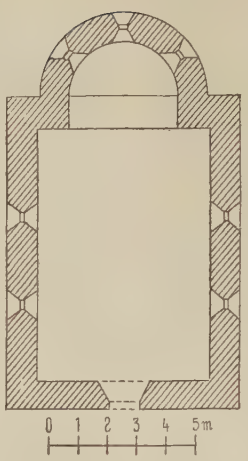

Zdali tento kostelík (podle Wolného původně sv. Petru a Pavlu zasvěcený) skutečně — jak Wolný v Církevní topografii Moravy, Brněnská diecése, III., 249, tvrdí — původně měl podobu pouhé rotundy, takže by nynější pravoúhelná loď jeho byla novější, nemohu ani tvrditi ani popírati. Nějakých známek slohu románského na stavbě l o d i dnes neviděti. Klenba její jest novější (1807), valená, pásem na dvě pole rozdělená; její okna pak — dvě na každé podélné straně — jsou toliko uvnitř vyšpaletována.

27. Dodatečná zpráva o kostele sv. Markéty na Topanově u Mor. Krumlova.

O tomto kostele psáno bylo v »Methodu«, 1894, na str. 110—112, kdež také jest připojen obrázek kostela, jak asi původně vypadal. Poněvadž podle starších zpráv obec Rybník zanechávala jej úplnému spustnutí, očekáváno bylo, že z něho brzy zůstanou pouhé zříceniny. Chtěje z vlastního názoru seznati, zdali, co a v jakém stavu z něho ještě zbylo, vypravil jsem se nedávno na Topanov a shledal kostelíček v podobě divně změněné, takže jsem ho nepoznával. Loď jeho zmizela úplně, otvor vítězného oblouku je zazděn, věž, která druhdy se vypínala nad presbytářem mezi lodí a apsidou, pozbyla podoby věže, jsouc nyní zcela nízká a majíc obyčejnou sedlovou střechu jako obytný domek; naproti tomu apsis zvýšena téměř o celou svou výšku. Takovým způsobem tedy byl tento románský kostelík — obnoven! Presentuje se nyní jako zánovní — stodůlka.

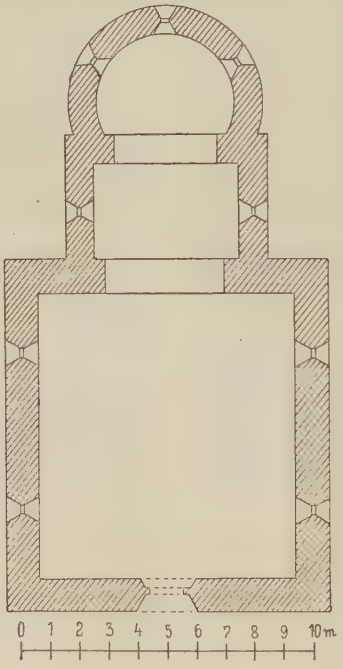

Loď zbořena byla patrně za tím jediným účelem, aby z jejího staviva zbudována byla nová — gotická (!?) — kaple v osadě Rybníku. Jak ze starších zpráv (u Wolného) známo, chystala se obec Rybnická k tomuto činu již dávno a provedla tedy nyní (asi r. 1895) skutečně svůj úmysl. A nikoho nebylo, kdo by jí v tom byl překážel!...

Připojuji půdorys pozůstalé části kostelíka; viděti z něho, že apsis vystupuje z presbytáře více než polokruhem; okno v průčelí jejím pak není — jak Trapp tvrdil — gotické, nýbrž románské, kdežto obě boční okna v apsidě, která podle Trappa ještě v letech šedesátých měla původní tvar románský, mají nyní podobu polokruhovou.

28. Filiální kostel sv. Jakuba Většího v Tečovicích.

Nedaleko kolébky křesťanství na Moravě, posvátného Velehradu, skrývá se v pobočním údolím říčky Dřevnice naproti polospustlému hradu Malenov-

skému starobylý kostelíček Tečovský, stojící na malém návrší nad koncem vesnice Tečovic. Nejstarší listinná zpráva o Tečovicích jest z r. 1350, kdy Čeněk z Bechyně koupil tuto vesnici svým synům Štěpánovi a Petrovi od Miliče kněze, Racka a Bohuně bratří z Tečovic [1]). Buno de Teschowicz ostatně připomíná se již r. 1307.[2])

Podání lidové sice vypravuje, že Tečovský kostel vysvěcen byl svatými věrověstci slovanskými. Jisto jest tolik, že zbudován byl za doby slohu románského,

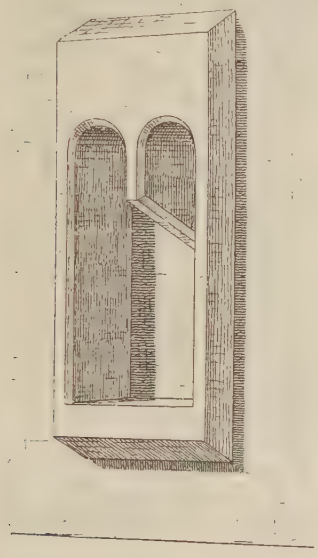

a že byl pak obnoven za ranní doby gotické.

Kostel má loď obdélníkovou, 13 *m* dlouhou a 8·5 *m* širokou, se stropem plochým, trámovým, jehož prkna nyní pomalována jsou ornamentem barokovým, a který spočívá uprostřed lodi na kulatém dřevěném sloupu. Loď osvětlena jest šesti okny, třemi na každé straně podélné; okna na straně epištolní jsou nyní poněkud rozšířena — což se stalo (podle Wolného) teprve r. 1834; podržela však přece celkem tvar románský, jsouce poměrně ještě dosti úzká, vyšpaletována a polokruhem sklenuta; tři okénka na straně evangelní zachovala však úplně svou původní podobu románskou, jsouce podnes nad míru uzounká. Některé z nich mají podnes šestiboké tabulečky v olově zasazené.

Lomeně sklenutým obloukem vítězným oddělen jest od lodi pravoúhelný kůr, 7 *m* dlouhý a 5·60 *m* široký, který za doby ranní gotiky obdržel vysokou žebrovou klenbu křížovou, na dvě pole rozdělenou; žebra, jejichž profil má tvar prostého lichoběžníka, protínají se ve dvou okrouhlých svornicích, z nichž na jednom vytesán jest beránek. V jižní zdi kůrové jsou dvě okna srovnávající se i s oněmi v jižní zdi lodní, kdežto za oltářem ve zdi průčelní prolomeno jest okénko lomeně sklenuté. V epištolní zdi kůrové vyhloubeny jsou sedilie v podobě po-

dvojného okénka polokruhově sklenutého, jehož prostřední sloupec však nesahá až dolů, nýbrž končí nad polovicí hladkou konsolkou.

Na severní straně kůru přistavěna jest sakristie s klenbou rovněž křížovou, na jejímž svorníku jest vytesána růžice.

Jediný vchod do kostela v západním průčelí lodi zdoben jest pěkným portálem o pěti oblounech, lomeně sklenutým nad branou polokruhovou. Nad ní prolomeno jest okno kulaté s kružbou nyní vytlučenou. Vedle tohoto portálu pak stojí v dřevěné předsíňce chrámové románská křtitelna pískovcová značných rozměrů, bez všelikých ornamentů.

Do lodi sestupuje se po dvou schodech. Na vížce nad střechou lodi visí dva zvony nedávno přelité; nápisy na nich jsou tytéž jako byly na zvonech starých (jeden byl z r. 1644); litery však mají tvar moderní.

[1]) Desky Zemské mor. olom. I., 159.
[2]) Emler Regesta, II., 925.

Waltířov (Waltersgrün).

Podává Fr. Lang, farář v Milavčích.

Waltířov (Waltersgrün) okres Ronsperk, hejtmanství Týn Horšovský, 55 domů, 344 obyvatelů německých, 1třídní škola německá. Mezi Starým Postřekovem a Pivoňkou asi uprostřed leží vesnice Waltířov (němec. Waltersgrün) obklopena ze všech stran lesy. Ves stavěna jest kolem prostranného návsí, na němž nalézají se trosky asi r. 1873 vyhořelého kostela sv. Linharta. Jest to zbytek hlásající, že v dávnověkosti bývala farní osada v těchto místech. Kdy tato zřízena byla, není na jisto postaveno, snad v XIII., jistě ale v polovici XIV. věku. Kolem r. 1183 náležela villa či ves Waltherzovo klášteru Kladrubskému a r. 1186 vypočítává se jako hranice biskupství Pražského.[1]) V obou listinách se o kostele nečiní zmínka, ač druhá listina vypočítávajíc území biskupství by tomu zdála se nasvědčovati. V XIV. století byla ves ta se vším tím zbožím majetkem rodiny Heršteinských, z nichž někteří členové byly patrony kostela toho. Před r. 1358 byl tu farářem Lithwin, jenž toho roku zemřel. Tehdy z rodiny Heršteinských byl patronem Dobrohost z Mělnice, jenž držel mimo Mělnice také Šitboř r. 1359 a r. 1362 prodal ves Újezdec Arklebovi z Kunštátu a připomíná se již r. 1291.[2]) Tento sem dosadil Přibyslava kněze Vlčka z Kozolup.[3]) Před r. 1373 byl tu farářem Jindřich snad nástupce onoho Přibyslava. Z téže rodiny byl snad ještě tehdejší presentátor Zdeněk z Heršteina, jenž sem podal kněze z Mašovic (Masewicz) Martina, jenž potvrzen byl 21. března r. 1373. V té době vyprodala se asi celá rodina ze zdejší krajiny a statky některé přijal klášter Pivoňský, a tak nabyli podací Waltířovského kostela, jež pak vykonávali sami podávajíce sem kněze anebo svými kněžími administrujíce. Před r. 1375 byl tu farářem Matěj (není-li to chyba místo Martin), jakož zprávu podávají,[1]) že v tu dobu složil úřad farářský, však nečiní se zmínka o patronovi. Po něm byl tu farářem Přít, jenž r. 1393 s povolením převora Žibřída a celého konventu Augustianského »in Pivonia« měnil do Chudenic s Janem, stálým zástupcem plebana Tomáše.[2]) Jan farář zůstal ve Waltířově do své smrti, načež r. 1407 převor Jan s konventem podával sem faráře Svatoslava kněze Buška z Hetny.[3]) Zprávy z pozdějších dob se nenacházejí, ač bezpečně stávala farnost zdejší v následujících stoletích a teprv ve válkách švédských kostel i fara zničena, od které doby Valtířov pak přifařen k Šitboři. R. 1728 klášter Pivoňský na místě farního starého kostela zbudoval kapli k sv. Linhartovi, která zůstávajíc po zrušení kláštera bez patrona, pustla, až asi r. 1873 vyhořela, od které doby zůstala v troskách.

[1]) Reg., I., 169, 177.
[2]) Reg., I., 416, II., 1198.
[3]) L. C., I., 92.

[1]) Act. jud. consist., Prag, I., 83, 66.
[2]) L. C., V., 169.
[3]) L. C., VI., 233.

ZDEMILY.

Podává Fr. Lang, farář v Milavčích.

Zdemily, okres Nová Kdyň, hejtmanství Domažlice. Palacký ve svých dějinách klade bitvu, kterou Břetislav s Jindřichem r. 1040 podnikl, do průsmyku Všerubského. Až do jeho doby pokládáno bylo, že bitva ta se vybojovala na stezce Pivoňské, a tu že založen na tu památku klášter. Však v průsmyku Neumarském stojí od nepamětných dob kaple sv. Václavu zasvěcená, která nyní prý hlásá památku »českým Achilem« dobytého vítězství. Co na tom pravdy, nelze se dosouditi. Jisto však jest, že kaple v těchto místech kdesi se nalézala v nejstarších památkách písemních připomínaná pode jmény »capellania in Zdenich nebo Zdenil«, která prý r. 1382 byla o 6 sáhů rozšířena. Poloha kaple

sv. Václava r. 1390 udává se poblíž Kdyně »prope Kdynä[1]) a když r. 1586 prodávala Sidonie Holická ze Sternberka statek svůj zděděný po bratru Janovi starším Vidršperkárovi z Vidršperka, vypočítávají se jednotlivé vsi v pořadí tomto: Praporiště, Starec, Hájek, pustá ves Zdemile a městečko Neumark,[2]) s kterýmž výpočtem shoduje se poloha této kaple. Patronátní právo nad kaplí vykonával nejprve Děpolt z Ryžemberka, když r. 1360 zemřel tehdejší kaplan Bohuš, a dosadil sem Žídka z Domažlic, při čemž se připomíná jako úvodce v Kaplanku farář ve Lštění (Lsczen)[3]) K r. 1390 zemřel kaplan Kuneš, o němž se neví, kdy sem byl ustanoven. Tehdy byl patronem kaple Ojíř z Ryžmberka (buď syn výše jmenovaného Děpolda aneb bratra jeho Břeňka z Ryžemberka,) který sem dosadil toho roku, 11. prosince kněze Jiřího z Domažlic.[4])

Po dvou letech, 25. června 1392 měnil Jiří (zde jmenovaný Gregorius) s povolením svého patrona s Petrem, oltářníkem u sv. Maří Magdaleny ve Švihově, při čemž jej (Petra) uváděl plebán Kdyňský.[5]) Jak dlouho zde Petr kaplanoval, nelze na ten čas určiti, jelikož se k roku 1403 připomíná kaplan Mikuláš již jako zemřelý; pročež tehdejší patron Břeněk z Ryžmberka, syn Ojířův, presentoval sem Petra, kněze ze Kdyně[6]), který dne 9. září 1403 byl potvrzen. Brzy na to prodal Břeněk panství Ryžmberské a dostalo se rodu Janovických, z nichž roku 1407 patronoval v Zdemilech Racek z Janovic seděním na Ryžmberce, svoliv k tomu, aby s Petrem měnil plebán Svojšický Mikuláš.[1]) V pozdější době měli právo podací bratří Bohuslav a Racek z Janovic a na Ryžmberce, když r. 1415 Mikuláš vzdal se kaplanky, ustanoven byv plebánem do Nezdic, a tu sem podali kaplana kdysi Kdyňského kněze Tomáše, syna Templínova z Černotína, který od r. 1390 byl kaplanem ve Kdyni.[2]) Při tomto udává se za úvodce plebanus in Zdemil. Není-li to omyl písařův snadno omluvitelný, byl by zde býval kromě kaplana i farář. Před tím však nikde se zmínky neděje, že by zde byla bývala samostatná fara, nýbrž vždy jen kaplanka. Pak tehdy bylo zřízeno mnoho kaplanských obročí a kdykoliv nový kaplan byl potvrzen, vždycky — s malými výminkami — uváděl toho kaplana domácí farář. Soudě z této analogie, nebylo tu nikdy faráře, ale jen kaplanka. R. 1686 postavil zde Petr Saver z Nové Kdyně nákladem svým kazatelnu. O dalších osudech kaplanky i vsi Zdemil jsou tak sporé zprávy, že je omeziti lze na obyčejné tehdy názvy »ves pustá Zdemile«. Zdali by byl býval hřbitov okolo kaple té, lze pochybovati, jelikož při důkladné opravě konané r. 1890 nenašlo se kostí, jež by se i po tisíciletí nalezly a tím spíše po 500 letech.

[1]) Lib. Conf., V., 46.
[2]) Z. Z., 67, O 1.
[3]) Lib. Conf., I., 118.
[4]) Lib. Conf., V., 46.
[5]) Lib. Conf., V., 130.
[6]) Lib. Conf., VI., 99.

[1]) Lib. Conf., VI., 197.
[2]) Lib. Conf., VII., 159.

Z polské literatury umělecké a archaeologické.

Napsal **Jaromír Špička.** (Pokračování.)

Leonard Lepszy uveřejňuje ve svazku tomto svůj článek: Pacifikál sandomírský a zlatníci krakovští druhé polovice XV. století. K článku připojeny jsou čtyři vyobrazení, na jejichž základě spisovatel popisuje tento pacifikál a zkoumá pečlivě původ jeho a dobu, kdy vyroben byl. Autor dovozuje, že pacifikál jest dílo, povstavší v Polsce a nejpravděpodobněji v Krakově.

Vojtěch Gerson podává svoji studii o privilegiu opatovském. Pergamenová tato památka, pečlivě chovaná v pokladě opatovské kapituly, nejen se zřetelem na obsah svědčící o velké obětavosti kancléře Krištofa Szydlowieckého, ale i z ohledu na zdobící ji figurové a ornamentální miniatury zasluhuje bližšího povšimnutí. Opíraje se o věrný v barvách provedený obraz této miniatury, k článku připojený, popisuje autor podrobně tuto památku pochodící z počátku XVI. století se stanoviska uměleckého a dokazuje, že zhotovena byla v Sandoměři a že malíř stál na výši umění své doby, kdy motivy zanikající ostroobloukové ornamentiky slučovaly se s motivy ornamentiky vlašské.

Prof. Ladislav Łuszczkiewicz podává zprávu o vědecké své vyjížďce v létě r. 1891.

První návštěva platila Tarnowu, založenému v r. 1330 na právě magdeburském, Spicimerem, hlavou to rodu Melsztýńských, z něhož povstal jako pobočná větev rod Tarnowských. O starobylosti města podává svědectví: čtverhranné náměstí, tři tam se nalézající domy, radnice, farní kostel, škola a židovské město se svými uličkami a modlitebnou. V jednom z domů nalezáme vypuklou sochu Panny Marie, vykutou z kamene a zazděnou ve stěně. Pochází z polovice XVII. století. Radnice jest rázovitou stavbou renesanční z XVI. věku, povstalou rozšířením a přestavbou původní gotické radnice. V jednom ze sklepení zachovány jsou sledy gotického kamenného portálu. V posledním čase přibudovány schody a se strany přenesen k nim starý, ozdobný renesanční portál. Portál stavěn jest z kamene piúczkovského, s ozdobnou archivoltou, má po stranách sloupy pseudokorintské. Nápis na něm zní: »Dominus custodiat introitum et exitum tuum«. Dle tvrzení architekta, řídícího přestavbu radnice, portál ten před přenesením a doplněním poškozených částí novou výzdobou, měl na obou impostech rozložený podpis vlašského mistra: »Jacobus Villani«. Nápisu toho při restauraci neobnoveno. Minuvše portál, přicházíme ku schodům, které jsou nově dělány, starodávným jest obrámování dvéří vedoucích do patra. Na fryze nalézá se nápis: »Justitiae fundamentum fides.« V hořejších pokojích ničeho nezachováno z epochy obrození. Uvnitř nalézáme skrovná jen svědectví života městského v minulosti. Zachovaly se tři džbány cínové, gdánské práce; město jich prý mělo dvanáct. Jeden z nich má na vrchu víka figurku. Jest to ozdobná forma s dlouhým krkem a uchem, na horním štítu při uchu nalézají se počáteční písmena jména radního tarnovského ze XVII. věku a písmena C. T, (Civitas Tarnoviensis). Pochází z r. 1639 jak tomu nasvědčuje další nápis: Cura spectabilis B. B. consulis tarnoviensis Gedanensi factum anno domini 1639 pro civitate tarnoviensi. Druhé dva džbány nejsou tak ozdobné. Dále zachovaly se v radnici: dvě halapartny, několik mečů (v jednom z nich domnívají se viděti meč popravčí). Paprocký odvolává se na portréty Tarnowských, za jeho času v radnici umístěné. Nyní není po kolekci obrazů těch ani stopy. Knihy skromného archivu nesahají dále nad XVII. věk, acta Consularia a libri juris civilis jsou ještě mladší. Výjimku tvoří kniha výdajů za cihly a vápno od r. 1523 do 1527 malé folio v kůži vázaná. Pečeť města při dokumentu z roku 1445 zavěšená, s nápisem okolo: Sigillum civitatis tarnoviensis Spicimiri, má ve středu vyrytou postavu Kryštofovu držící štít. — Z budov světských především interesuje nás starodávná škola. V rohu náměstí jihozápadním od příjezdu se strany Krakova otvírá se malé náměstí předkostelní, kostel stojí bokem do ulice a jest postranní tento vchod nejvíce užívaným, neboť vede z náměstíčka do vnitř bývalé fary nyní katedrály. Těsnota okruhu města zavinila, že při kostele od západu, jihu i východu seskupily se řady obytelných stavení kanovnických, tak že sotva úzká ulička zůstala, kterouž možno dostati se ku hlavním dveřím pod věží kostelní.

Jediným starším stavením ve svém šatě z počátku XVI. věku jest jednopatrový, dlouhý, ale skromný dům před frontou kostela stojící. Část půlnoční úplně nedotknuta jest restauracemi. Škola tarnovská založena byla r. 1531 knězem Martinem Łyczko, proboštem, zemřevším dle náhrobkového nápisu v r. 1578 v stáří 70 let. — Dřívější farní kostel tarnovský zbudován jest po požáru panem A. Tarnowským někdy počátkem XVI. věku, jak ukazují erby jeho a jeho ženy umístěné v postranním portale kostela. Prof. Łuszczkiewicz popisuje podrobněji kostel a řadu pěkných pomníků rodu Tarnowských a náhrobků hodnostářů církevních zde pohřbených a připojuje k článku řadu kreseb. Dále popisuje autor kostelík Marie Panny na Zablotí, předměstí to Tarnowském, poblíže městského hřbitova, pochodící ze XVII. věku. Další pěkný dřevěný farní kostel nalézá se ve vísce Skryžově a jiný rovněž dřevěný kostelík sv. Martina na hoře poblíže Tarnowa.

Na vědecké své výpravě Łuszczkiewicz zavítal též do městečka Niepłomice poblíž Krakova, které zachovalo památky dávné slávy ve zbytcích královského zámku, budově to renesanční s nádvořím arkadovaným. V kostele farním nalezáme tu gotickou klenbu v presbyteriu, kříže v oknách, gotický portál ozdobný, pochodící z časů založení totiž z dob Kazimíra Velkého. Jelikož o všem tom již psáno, platila tato výzkumná cesta pouze oběma renesančním kaplím, zbudovaným v předu kostela a náhrobku v jedné z nich, který dosud prozkoumán nebyl. Kaple při jižní straně jest renesanční s kopulkou. Spisovatel podrobněji popisuje kapli tu i s náhrobkem Branických zde se nacházejícím. Kaple při zdi severní kostela niepolomického jest značně větších rozměrův a zbudoval ji mnohem později Stanisław Lubomirski, jak to dosvědčuje nápis na mramorové tabuli: Stanislaus Lubomirski Palatinus et Generalis Cracovien. Capellam hanc in honorem St. Carolo Boromeo ex fundamentis erexit anno Dii 1640. Také tuto kapli spisovatel podrobněji popisuje.

V městě Rzeszowě, kam Vl. Łuszczkiewicz na výzkumné umělecké své pouti rovněž zavítal, marně bys hledal památek po životě měšťanů předešlých dob. Setkáváme se tu pouze se zbytky památek po vládnuvší zde druhdy šlechtě a duchovenstvu. Především jsou to tři kostely: farní, Bernardinský a Piaristův, oba poslední klášterní mají při sobě i stavení. Památku rodu Lubomirských dosud vidíme v zachované, pěkné budově, obranném to zámku, v paláci rokokovém, nesprávně zvaném

divadlem a ve zbytcích parku na výspě u řeky Wisloku.

V městském archivu zachován jest plán města z předešlého věku. Není to vlastně plán, nýbrž pohled à vol d'oiseau, kde všechny budovy vrýsovány jsou a ulice a náměstí oživeny postavami. Provedl kresbu tu perem a aquarellou »C. N. Wiedermann Capitaine de Sa Majesté du Roi de Pologne, Electeur de Saxe 1762 an.«, jak zní nápis. Rzeszow náležel rodu Rzeszowských až do konce XVI. věku. Po Rzeszowských přešel Rzeszow na rod Ligezův a od těchto na rod Lubomirských a sice na linii, která se psala Rzeszowská.

Obzvláštním dobrodincem města a kostelův byli Mikuláš z Bobrka a Ligeza a jeho dcera Pudentiana. Prvnější zrestauroval faru po požáru a r. 1621 obdařil špitál sv. Ducha a fundoval klášter Bernardinův, dcera jeho založila klášter Klarysek, který v r. 1658 Jiří Šebestian Lubomirski dal Piaristům a školy zřídil. Město utrpělo od Tatarův a ničeno bylo často požáry. Poblíž nynějšího Rzeszowa leží ves Staré Město s farním kostelem. Jméno to poukazovalo by k tomu, že zde původně město stávalo a později na nynějším místě znova zřízeno bylo. Avšak stop po tom nenalezeno. Kostel vybudován tu byl od základu knězem Pękoszewským, farářem v r. 1686.

Nejstarší památka Rzeszowa jeho farní kostel sv. Stanislava a Vojtěcha, jest ve zdích gotickou stavbou z cihel a kamene. Nejpatrnější stopy gotiky spatřujeme v presbyteriu. Celá budova jest nyní omítnuta. Vedle kostela stojí čtverhranná zvonice. Věk XVIII. předělal svým způsobem vnitřek kostela. Oltáře i nářadí jsou novodobé bez interesu uměleckého. Jediný zájem budí náhrobky Rzeszowských, starých pánů města, umístěné v presbyteriu na severní straně po obou stranách vchodu do sakristie. Vchod tento má skromné obrámování gotické. Všechny ty náhrobky valně jsou požáry poškozeny, zejména ozdoby na římsách, nápisy na tabulkách a hesla na štítech erbů. Jen na málo kterém z náhrobků lze přečísti komu postaven byl. Jedině figuralní práce dosud dobře jsou zachovány a svědčí o umělecké ceně nejednoho z náhrobků. Prvním co do významu uměleckého jest náhrobek dvou Rzeszowských, jich žen a dětí, vybudovaný z kamene piúczkowského v čistém slohu renesančním po roce 1574. Kresba náhrobku toho připojena jest k článku a spisovatel popisuje jeho podrobnosti v provedení a připojuje i nákresy jednotlivých částí. Nápisy, pokud zachovány jsou, mají následující znění: Generosus Nicolaus Rzessowski de Zerkow, totius Ressoviae heres et dominus... in hospitali liberalitate... decessit anno 1574 aetatis suae 35 annos. Žena po levé straně jest: Generosa Ursula de Koczmorow Rzessowska ex hac luce decessit anno dni. 1556 aetati suae 42. Který z vlašských tehdy v Polsce sídlících sochařů tento náhrobek provedl, nevíme, to však jest jisto, že byl mistrem znamenitým. Jest při díle umělce toho něco ze školy Michala Angela, jehož jiných prací nepoštěstilo se nalézti mezi pracemi vlašských umělců v Krakově v druhé polovici XVI. věku. — Blíže dveří sakristie umístěn je ve stěně jiný pomník s polopostavou rytířskou, směšného naduřelého vzezření. Spisovatel připojuje výkres tohoto náhrobku a popisuje jej podrobněji a přichází pak k náhledu, že pomník tento nese typ německé renesance, že postava pracována jest nepříliš nadaným sochařem, který však dobře zachytil typ tehdejšího polského šlechtice. Z nápisu čitelná jsou pouze slova: Rzeszowski... Vexilifer.. a datum smrti rok 1603. Nad náhrobkem tímto jest fragment většího nějakého pomníku, vlašského typu.

Posledním a největších rozměrů pomníkem kostela rzeszowského jest pomník neznámé ženy, v úboru vdovském ležící, s hlavou opřenou o levou ruku a se svislou rukou pravou. Náhrobek ten není pracován umělcem prvého řádu a pochází z počátku XVII. století, pro koho postaven byl, nelze pro nedostatek nápisu a erbu odhadnouti.

Kostel a klášter Bernardinův v Rzeszowě, založením Mikuláše Ligęzy, z r. 1624 s obrazem Nejsv. Panny leží za městem. Budova kostela provedena jest v charakteru XVII. věku a přibudováním postranních kaplí nabyla podoby kříže. Malý klášter nalezá se v zadu za kostelem na severní straně. Vnitřek kostela má typ bernardinský s četnými barokovými oltáři. Hlavní oltář ze XVII. věku ozdoben jest vyřezávanými scenami z umučení Páně, křiklavě polychromovanými; uprostřed nalézá se kamenná velká řezba: Pohřbení Krista. Spisovatel dílu tomu nepřipisuje takovou cenu uměleckou jako místní pseudoznalci. V presbyteriu jsou alabastrové postavy členů rodu Ligęzův z Bobrku, zakladatelův Bernardinův rzeszowských a dědicův města před Lubomirskými. Ve výklenkách u stěn severní a jižní vysoko ve dvou řadách umístěných klečí osm postav v přirozené velikosti, vytesaných z alabastru ve zbrojích rytířských a jedna v úboru biskupském. Postavy ty teprve později přeneseny byly na místa tato a náležejí k jednomu pomníku společnému. Neznámý nám sochař dovedl vtisknouti sochám podobu a charakteristiku typův. Hlavy jsou staropolské, s vousy neb bez nich, zbroj odpovídá věku, u nohou leží helmy. Vlašskou prací sochy ty nejsou. Nápisy několikařádkové objasňují jména a úřady Ligęzův. Vedle na mramorových velikých tabulích dlouhé nápisy vztahují se k rodu Ligęzův.

Do kláštera Bernardinův vstupuje se koritářem s obrazy na stěnách neuměle provedenými. Korytáře rozbíhají se ve čtverhranu a jsou klenuty. Z tří portretův nade dveřmi bytu kvardiánova na plátně a olejem malovaných, v rokoko-

vých rámech, jsou krajní výraznými kopiemi z dobrých originálův a představují dle podpisův Lubomirské. Mužský portrét představuje Feodora Hieronyma Lubomirského z linie rzeszowské XVIII. věku, ženský Leonoru hraběnku z Malachovských Lubomirskou. Střední podobizna úborem a rysy tváře připomíná krále Stanislava Augusta a náleží zajisté rovněž jednomu z Lubomirských; podpisu tu není. Dvě podobizny, provedené dobrým malířem, visí v sakristii. Jedna z nich představuje Jiřího Ignáce knížete Lubomirského, zemřevšího r. 1765, oblečeného v oděv, v jakém malují Augusta III., s bílou parukou, žena jest Jana baronka de Stein, výborně namalovaná dle skutečnosti, štětcem měkým.

Piaristický kostel v ulici Třetího května, mající fasadu, přecházející nahoře ve dvě věže v charakteru XVIII. století, zbudován jest, jak nápis na tabuli nade vchodem svědčí, Annou ze Sternbergův. Vnitřek jednolodní jest bez uměleckého významu. Jeden z náhrobkův při straně po pravé ruce jest vzorem největšího úpadku umění a náleží Jiřímu Ignaci Lubomirskému r. 1765 zemřevšímu. — Rzeszovský zámek stojí na konci města. Založen měl prý býti Mikulášem Spytkem Ligęzou, ale pravděpodobně nynější budova založena jest Lubomirskými. Nyní nalézají se v zámku různé úřady. Spisovatel podrobněji popisuje zámek a připojuje kresbu jedné bašty. Jako poslední památku minulosti rzeszowské popisuje autor palác Lubomirských nyní divadlem zvaný v stylu rokokovém provedený, nalézající se při cestě ze zámku do města.

Dále nalézáme v sešitě tomto dra. Ferdinanda Bostela: Inventář obrazů polské sbírky z r. 1780, pocházející z biblioteky szolecké či sielecké. »Zprávy« o zasedání komisse pro dějiny umění za čas od 1. ledna do 31. prosince 1891 jsou posledním článkem druhého sešitu pátého svazku »Věstníku«. Dle »zpráv« těch přednášel v sezení dne 17. ledna 1891 p. Sokolowski o náčiní křišťálovém, nalezajícím se v drážďanském »grünes Gewölbe« a o posledních zahraničních pracích, jednajících o Hansu Dürerovi. Dne 11. března 1891 předčítal p. Alfred Rämer: »Příspěvek k dějinám vileňské školy krásných umění«. P. Luszczkiewicz předložil dvanáct kreseb jako další ilustrace k vyjížďce do okolí Sącze a Biecze; později pak skici a tabulky, provedené žáky školy krásných umění v době jich prázdninové vyjížďky do okolí Krosna, Sanoku a Dobromila. Dr. Stanislav Tomkowicz podal doplněk k rozpravě prof. Luszczkiewicze »o architektuře nejstarších kostelů františkánských v Polsce« a jmenovitě k podrobnostem z kláštera Klarysek v Starém Sączu. Prof. Vojtěch Gerson předložil pojednání »o původu a spůsobu nosení v Polsce okrouhlého štítu tak zvaného tureckého«. Prof. Luszczkiewicz přednášel o portálu fortny v zámku visnickém«, dále o »hřbitovní brance v Niepolomicích« a jsou vyobrazení obou ve Věstníku připojena. P. Odrzywolski předložil snímek z kaflových kamen, polévaných v Głębovicích z r. 1647 (obraz jich k »Věstníku« jest přiložen) a vyobrazení několika kaplí z Kalvarie Zebrzydowské a zahájil přednášku o obou předmětech. P. Feodor Ziemięcki předložil rytinu Pontiovu z r. 1624 podepsanou jako portrét Vladislava IV., ještě královiče, a obrací pozornost na to, že originál olejový této rytiny nabyl dosud znám. V Janově v paláci Durazzo Pallavicini nalézá se obraz Rubensův, vysoko ceněný a pokládaný za portrét Rubensův, který bezpochyby jest originálem této rytiny. Potvrzuje to srovnání věhlasné té rytiny s malbou vykazující jen nepatrné odchylky v dodatcích. Jest tudíž jisto, že obraz Rubensův jest portrétem Vladislava IV. Prof. Sokolowski upozornil na to, že v korrespondenci Rubensově, vydané Gachetem, nalézá se zmínka o tom, že Rubens maloval portrét královičův. P. Vladimír Demetrykiewicz porovnávaje pomník Ostrogských v Tarnově s pomníkem Salhausena v N. Benešově v Čechách na základě provedení motivův, spatřuje jisté mezi nimi podobnosti, a dovozuje, že od téhož pochodí umělce. V rozpravě, která se o tom rozpředla, pp. Luszkiewicz a Sokolowski nepřipojili se k tomuto názoru, poukazujíce na vážné různosti v podrobnosti a kresbě ornamentiky. P. Stanislav Krzyżanowski přednesl »register vydání na opravu zámku krakovského z XV. věku«, o nichž praví, že jsou zajímavým příspěvkem k seznání privátního hospodářství vládcova a k seznání tehdejších cen. Oprava ta v r. 1461 předsevzatá má především hospodářský charakter.

V roce 1893 vydaném sešitě třetím pátého dílu »Spravozdań« setkáváme se nejprve s článkem Maryana Sokołowského: »Erazm Kamyn, zlatník poznaňský a vzory průmyslu uměleckého u nás v XV. a XVI. věku«. Nejvážnější úlohu v rozšíření forem a slohův, tudíž v povznešení a zušlechtění umělecké tvorby na poli řemesel a průmyslu, hrají umělecké vzorky. Od druhé polovice XV. století, od času povstání a stupňovaného rozvoje reprodukčních umění jmenovitě rytectví v mědi převážně zlatníci a mimo tyto i řezbáři tvoří na papíře projekty rozmanitých výrobků a ornamentů, které puštěny do oběhu přicházejí po jarmarcích do nejzazších koutků a slouží za modely uměleckému průmyslu. Rozumí se, že ruch ten, odvislý na technice reprodukční, počíná a rozvíjí se nejvíce tam, kde technika ta béře počátek a kde dochází největší dokonalosti, totiž v Němcích. Tak jako knížka rozpovšechňující myšlénku jest dílem německým, tak též i vzorky takové, rozpovšechňující formu, jsou výtvorem německého genia. Již první slavný německý měďorytec mistr E. S. z r. 1466 pouští do světa celé řady rytin, které úlohu tu vyplňují

a jichž vliv možno spatřiti na nejrozmanitějších jak současných tak i pozdějších ukázkách uměleckého průmyslu. V jeho stopách kráčí Martin Schongauer se značným počtem podobných vzorů, Wenzl, zlatník z Olomouce a mnoho jiných zlatníků a měďorytců. Jestliže na tento spůsob v prvních dobách vlastní umění ještě co nejúžeji spojeno bylo s řemeslem, a i ti, kteří vzorky pracovali a rozšiřovali, byli sami jen řemeslníky vyššího druhu, tož počátkem XVI. století stanovisko umělců počalo se nad niveau do té doby platné — vznášeti. Umělci však nepřervali svazku vížícího je k řemeslům. Známé jsou vzory uměleckého průmyslu Dürera a Holbeina, v jejichž stopách kráčejí i jejich školy. Albrecht Altdorfer jest prvním z tak zvaných malých mistrův — die Kleinmeister — kteří v tom směru tak velkou vyvinuli činnost. K nejtalentovanějším náleží Aldegrever, Georg Pencz, Sebald a Barthel Behamové, Binck, Brosamer a jiní. Tito vydávají ornamentální rytiny v malém formátě, odtud onen shora uvedený název. Prodávají je jednotlivě nebo i sebrané v knížkách. Jsou to dále Jamnitzer, Eisenhut, Solis a Amann.

Všechna ta pokolení umělcův podürerovské epochy, jichž vlastní nebo druhou otčinou byl Norimberk, rozpovšechňují formy umění obrozenského, vtiskují jim svoji originalní, individualní pečeť a hlavně pečují o potřeby tříd středních — měšťanstva. Nepracují pro panující rody, pro zámky a kostely, nemají té vyšší způsobilosti jako mistři předcházejícího věku, ale nesou kulturu mezi vrstvy lidu, přicházející z důli, a na tom se zakládá jich největší zásluha. J. E. Wessely v několikasvazkovém díle »Das Ornament und die Kunstindustrie in ihrer geschichtlichen Entwickelung auf dem Gebiete des Kunstdruckes«, Berlin 1877, připravoval material pro posouzení tohoto uměleckého ruchu. Od toho času však látka ta vzrostla do obrovských rozměrův v nejrůznějších publikacích. Není pochyby, že vzorky ty rozšířily se i po městech polských. (Pokračování.)

Různé zprávy.

Galerie pro moderní malířství, plastiku a architekturu v Praze. Jeho Veličenstvo císař a Český král František Josef obdaroval Prahu a celé království České darem v pravdě královským, věnovav na zřízení galerie pro moderní malířství, plastiku a architekturu v Praze 2 miliony korun. Štědrý mecenáš doprovází dar svůj památnými slovy, která se čtou ve vlastnoručním listu císařském na ministra presidenta dr. Körbra, kde praví:

»S radostí podporoval jsem vždy výtvarná umění pro jejich vliv na mysli a mravy lidu a zvlášť zakládání ústavů, v nichž se takové umění pěstuje, zdálo se mi vždy z panovnických povinností mých nejkrásnější. Bylo by dalším znamenitým pokrokem, kdyby v hlavních městech zemských, jež dle daných podmínek mohou považovati se za střediska uměleckého vývoje, ale nemají dosud veřejných uměleckých galerií, vznikly sbírky obyvatelstvu snadno přístupné. Láska a smysl pro domácí umění našla by pevnou oporu a ideální city lidu nezanikající pramen povznesení. Oduševněn tímto přáním a vzhledem k znamenitým, daleko za hranicemi vlasti uznaným výkonům žijících umělců z mého milovaného království Českého nařizuji zřízení galerie pro moderní malířství, plastiku a architekturu, jež potom stane se majetkem celého království Českého, z prostředků, jež jsem k tomuto účelu věnoval, v královském hlavním městě v Praze, a očekávám, že oba národní kmeny budoucně na tomto místě budou závoditi pokojně svou bohatou způsobilostí pro zdar a rozkvět domácího umění. Ukládaje Vám, abyste společně s mým ministrem kultu a vyučování podal mi co nejdříve příslušné návrhy, spolehám, že takovým způsobem dám smírnou moc umění také ke službám domácího míru.«

Královským darem dostane se konečně vlasti naší důstojného a pro umělecký život náš důležitého stánku moderních děl výtvarného umění. Národ Český vynikal ve veškerých dobách dějin svých nevšední zdatností ve všelikých oborech uměleckého výtvarnictví. Nyní dává se i žijícím umělcům vítaná příležitost, aby světu ukázali, co duch český zmůže. Galerie zřízena bude pro obě národnosti. Češi a Němci budou závoditi na čestném, ideálním poli krasoumy. Palmy vítězství uchvátí ten, kdo vynikne větší schopností, pílí a vytrvalostí.

Záležitost tato rozčeřila vlny již na letošním sněmu království Českého, když se jednalo o zprávě zemského výboru, o zakoupení děl uměleckých. Za příležitosti této rozpředla se zajímavá debata, kterou dlužno zaznamenati.

Posl. Nowak dokazuje, že v Praze hlásá prý každý kámen německé umění. V Praze je sice také umělecká galerie, není na ní však žádných německých žáků a žádných německých profesorů. Německý umělec nedostává od Čechů žádných zakázek, česká šlechta přestala dávno již cítiti německy, jak jindy cítila. Utrakvisování takovýchto ústavů znamená zároveň jejich počeštění. V podobném smyslu mluví řečník dále, načež poukazuje na hrozné prý týrání buršáků v Praze, aby odvozoval z toho, že německý umělec neměl by

v Praze ke svému tvoření žádoucí svobody, ze kterézto příčiny podává následující resoluci: Zemský výbor se vyzývá, aby do svého návrhu, týkajícího se zakupování uměleckých děl, jakož také do navrženého organisačního statutu pojal dodatek, že na zakupování uměleckých děl povolený obnos 20.000 korun má býti rozdělen stejným dílem mezi obě národnosti v zemi a že také zemská umělecká komise má sestávati ze dvou podle národností rozdělených sekcí.

Posl. Hořica: Nepochybovali jsme o tom, že též tato příležitost se strany našich národních odpůrců bude využitkována k preludiu k nějakému usmiřování. Co pan poslanec Nowak mohl sebrati z přítomnosti a minulosti, aby nás podráždil a poštval, to poctivě řekl: Od pradávna máme v Čechách samé německé umění, samou německou vědu, všechno bylo německé, ač to všechno přicházelo tam odtud, kam si pro to chodili i Němci i Češi. Němci poukazují vždy na dobu pobělohorskou, kdy všechnu inteligenci českou vyhnali, všechno bohatství pobrali, takže zde zůstal jen chudý lid. Tak dalece jsme v kultuře pokročili, že víme, že kultura je výkvětem v jisté míře blahobytu a jestli země tak ubohá a bídná, jako jste vy učinili, když jste přišli jako kolonisté, nemůže se diviti, že zdroj kultury domácí zanikl a to tím více, že jste všechnu šťávu nejen hmotnou, nýbrž i intellektuální dovedli vyrvat a použiti k svému dobru. Podnes máte tutéž methodu, kam přímo nevnikneme do ciziny, tam o našich slavných mužích rozšiřujete zprávu, jakoby to byli nejlepší Němci. Jak panu poslanci Nowakovi šlo o skutečnou věc, jest nejlépe vidět z toho, že do této debaty spletl také buršáky. Kdyby české spolky sokolské nebo jakékoliv jiné uniformované spolky v Litoměřicích nebo v Ústí n. L. za přítomnosti císaře a krále Františka Josefa I. to byly vyváděly, co zde vyváděli buršáci v plném vixu na Příkopě, nevím, jak by to bylo dopadlo. V Ústí nesměl ani český dělník volati králi »sláva«, aby nepřišel o chleba. Kdyby němečtí buršáci v Mnichově si počínali tak na korsu, jako si počínají v Praze, byli by strašně biti od Mnichováků. Nevím, jaký účel mají takové štváčské řeči, jakou měl zde poslanec Nowak. V Praze buršům nikdo nic nedělá a když příliš nápadně a ne moc pozdě po půl noci nestropí hluk, tu by si jich nikdo ani nevšiml. Připadá mi to však, jako by těm pánům bylo líto, že buršáci v Praze ani za 10 let nedostanou tolik bití, jako v německých místech za měsíc. V Praze prý se nemůže usadit žádný německý umělec. Vy jste předpojati. Vámi lomcuje strašná závist. Má se zde munificencí císaře a krále zříditi galerie a 10.000 zl. věnovati ročně na zakupování děl. Chcete, aby byl obnos ten rozdělen na polovici, aby se svět nedověděl, že nemáte dostatek výtvarníků, kteří by mohli míti naději, že by mohli také něco prodat. My budeme hlasovati pro návrh zemského výboru, poněvadž v něm vidíme dobré zásady.

Posl. Dr. Zd. Schücker polemisuje nejprve s posl. Hořicou, načež vzpomíná známých událostí z roku 1897. Němcům prý na tom záleží, aby Čechové stáli na vysokém stupni vzdělání. Němci nemohou však hlasovati pro návrhy zemského výboru. Ve zprávě není prý také řečeno, zdali a s jakým výsledkem vyjednávalo se s vládou. Možná, že stanovy umělecké komise pro jednání s vládou musí býti zcela jiné. Pokud není Němcům známo, jaká bude správa příští umělecké galerie, jest prý předčasno zřizovati zemskou uměleckou komisi. Řečník vytýká předloze zemského výboru četné nedostatky, praví, že jest neúplná. Dotace nemá sloužiti k tomu, kupovati obrazy mistrů již uznaných na sklad, nýbrž podporovati snažívé talenty umělecké, a proto měla by se rozděliti na skupinu českou a německou. Podobné ústavy byly během času vždycky vyrvány německému vlivu. Němci mají umělce, jichž sláva sahá daleko za hranice této země. V zemském museu není jediného Němce. (Výborně!) Tak to s utrakvismem dále jíti nesmí. Proto navrhuje řečník, aby zpráva byla vrácena zemskému výboru, aby podal v ní nové návrhy.

Posl. dr. Pippich lituje, že způsob, jakým v této otázce s druhé strany bylo pojednáno, neodpovídá názoru jak pohlížet slušno na otázky umění, jež má býti povzneseno nad malé, chvilkové zjevy politické vřavy. Věc tato vymyká se chvilkovému nazírání, utíká se do oné výše, v níž chceme ve shodě s krajiny našimi celou tuto věc rozřešiti. Mnohé z toho, co zprávě zemského výboru vytýká posl. Schücker, vysvětluje se tím, že přehlédl, že celá tato akce nesměřuje k vychovávání uměleckého dorostu, že nemá býti institucí výchovnou, nýbrž odměnou za dokonalou práci, institucí, která zajišťuje odbyt pracím vyspělým a vyzralým; následkem toho každý pokus, snížit tuto úroveň, odmítáme. V této otázce zemský výbor posoudil věc s největší šetrností k zájmům obou kmenů, jakž o tom svědčí ustanovení, že nejen díla umělců v Čechách narozených, nýbrž i oněch, kteří třeba z Čech nepocházejí pouze v Čechách působí, mají této instituce býti účastnými. Ustanovení toto právě směřuje k prospěchu Němců. V komisi, která bude povolána v rozhodování, vážné slovo promluviti, vedou první slovo odborníci, a ti již mezi sebou dovedou býti spravedlivými. Tento posudek musí býti tím spravedlivější, poněvadž stojí pod kontrolou celého zemského výboru, jeho rozhodnutí opět pod kontrolou zemského sněmu a nad vším tím, poněvadž zakoupená díla mají býti vystavována, bdíti bude kontrola veřejnosti, kontrola odborné kritiky. Obavy nějaké strannickosti jsou tedy bezpodstatny. Je-li u nás dále snad jakási

převaha v umělecké tvorbě, v uměleckém působení, pak jest to proto, že je snad u nás jakási značná míra nadání a snad více temperamentu a snahy ukázati něco, platiti něco, tím spíše, poněvadž se stále tvrdí, že my jsme v kulturném ohledu jaksi podřadění. V této věci si tedy s druhé strany nesmí býti stěžováno. Poslanec Schücker uvedl také, že prý to celé jest ještě předčasné, poněvadž se vláda ještě nevyslovila. Kdybychom měli však vždycky čekat na dobrou vůli vlády, pak bychom se nedostali k ničemu. My do té věci nevnášíme politické stránky a musíme se ohraditi proti všemu, co by věc posunovalo na jiné pole. Bylo také řečeno, že příspěvek 20.000 K nestojí za zřízení zvláštní komise. Není to správné. Příspěvek jest počátkem, k němuž má se přidružiti příspěvek vládní. Chceme-li, aby z této instituce něco bylo, musí zde býti organisace, která by k tomu hledala potřebnou cestu. Také se namítlo, že se zřizuje instituce, která jest zase rázu utrakvistického a že je to opět něco, co prý by se postupem času opět z rukou německých vysmeklo, jako se to stalo již při jiných institucích. Proti tomu však uvádím, že pečeť, kterou na sobě ponese nějaký dokonalý výtvor umělecký, ta totiž pečeť, že pochází od umělce, jenž jest příslušníkem té které národnosti, nedá se nikterak smazati. Posl. dr. Schücker dotkl se také poměrů na umělecké akademii, pravě, že tam není německých profesorů a že tam není německých žáků. Proti tomu poukazuje řečník k dobám dřívějším, kdy na akademii působili profesoři němečtí, kteří jazyka českého neznali, tak že umělci naši musili jíti do ciziny. Nynější čeští profesoři ovládají jazyk německý.

Rokování je skončeno.

Zpravodaj přís. zem. výboru Adámek vyslovuje politování nad tím, že tato čistě kulturní otázka pošinuta byla bez příčiny na pole politické. Jest to divné praeludium ku smiřovací náladě v tomto království a já konstatuji, že tento ostrý tón, který v této debatě zavzněl, přišel právě z lavic, z nichž se tak rádo ostentativně prohlašuje, že odtud vychází nálada smířlivá. Pan prof. Nowak nás poučil o řadě věcí, o jakých jsme neměli ani zdání. (Veselost.) Pravil, že šlechta přešla do českého tábora; já si přeji, aby se tento sen stal skutečností, dosud ale je tvrzení to nesprávné. Řekl dále, že prý na umělecko-průmyslové škole není německých profesorů. Je to nesprávné, oni tam sice jsou, ale umějí česky. Dle statutu této školy dokonce musí býti zřízena německá paralelka, jakmile se přihlásí pět žáků. My jsme při této organisaci pro úplně volnou konkurenci. Ať čeští i němečtí umělci měří své síly, ať spolu zápasí o palmu vítězství. Vy se snad nebojíte konkurence s národem, který dokonce uznáváte za inferiorní. Výbor zemský vyjednává s vládou. Jestliže jsme od vlády nedostali posud odpovědi, není to s podivením, poněvadž od vlády dostáváme odpověď za rok i za dvě leta. Je pravda, uvítali jsme tento čin Jeho Veličenstva s nadšením a velkým uznáním, ne tak po stránce materielní, jako proto, že skutkem tímto dostalo se uznání kulturným snahám tohoto království, poněvadž jím dostalo se uznání práci a snahám mužů, již v umění vynikli způsobem, který přetrvá naše malicherné boje politické. Páni, kteří trvají na tom, aby tento fond byl rozdělen dle národností, neměli by zapomenout na to, že kdyby to stanovisko mělo býti provedeno důsledně, že bychom mohli plným právem žádat, aby rozděleny byli říšské úřady ústřední, poněvadž k nim rovněž přispíváme. Řečník přimlouvá se za přijetí návrhu zem. výboru a žádá komisi, aby s urychlením o věci pojednala.

Při hlasování zamítnut byl návrh poslance Schückra, jakož i resoluční návrh posl. Nowaka a schválen návrh zemského výboru.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc červen.

Vyřízeně záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: pro vdp. F. Blažka, kn. arcb. vikáře v Noutonicích a pro dp. Jana Jášu, faráře v Komíně na Moravě. — Ciborium: pro dp. Jana Jášu, faráře v Komíně Pozlacení v ohni: monstrance a pacifikálu: pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě. kalicha: pro důst. farní úřad v Mohelně. — 11 náprsních relikviářů: pro nejdůst. kn. arcib. kapitolu na Hradčanech. — Patenka stříbrná: pro vp. V. Hlaváčka, kaplana v Kunovicích na Moravě. — Stříbrná nádobka na sv. olej: pro vp. V. Hlaváčka, kaplana v Kunovicích. — Kropenka: pro dp. Jos. Bouchala, faráře v Třebenicích. — Kaditelnice: pro sl. kníž. patronátní úřad na Křivoklátě. — Kříž oltářní: pro dp. V. Hallera, faráře v Bratelsbrumu na Moravě. — Svícny oltářní: pro dp. Tom. Veverku, faráře v Praskolesích.

Rozličné. Dva oltářní obrazy: pro dp. Karla Grossmanna, faráře ve Vrbicích. — Dvě mramorové kropenky: pro dp. V. Hedvíka, faráře Chržíně.

Paramenty. Celý bílý ornát (kasule, pluvial a 2 dalmatiky) s bohatě vyšitým křížem a garniturami pro vys. dp. Bohumila Hakla, pap. preláta a děkana v Hořicích. — Ka-

sule: červené: pro vp. Jos. Jiráka, koop. v Roudnici; bílá skvostná, bohatě zlatem vyšitá dle zvláštního nákresu: pro ctih. školské sestry červeného kříže v Praze; bílá: pro dp. Fr. Hornsteinera v Blátnici; bílá, červená, černá a zelená: pro dp. Jar. Kučeru, faráře v Bernardicích; bílá: pro vysokor. pí. hraběnku Czernínovou v Hořákově. — Štola, bohatě zlatem vyšitá: pro velect. čekatelky IV. ročníku v Praze. — Bursy k zaopatřování nemocných: pro dp Jos. Kučeru, faráře v Bernardicích, pro blahor. p. Jana Hirsche, zlatníka v Praze, pro vdp. Fr. Soukupa, děkana v Rakovníku a pro dp. Fl. Satze, faráře v Zlaté Krvi v Korutanech. — Vela: pro dp. V. Hedvíka, faráře v Chržíně, pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě a pro dp. Ed. Šittlera, faráře na Žižkově. — Pláštík na ciborium: pro ctih. školské sestry v Jičíně. — Korouhve: pro vp. Pixu, kaplana v Přešticích, pro dp. Jana Vaněčka, faráře ve Višňové, pro vp. Václ. Drába, administr. v Lobkovičkách, pro sl. obecní úřad ve Schtrachelu a pro blahor. pana Jos. Samka, obchodníka v Třebivlicích. — Záclonky do svatostánku: pro blahor. sl. Gittlingovou v Košířích. — Pokrývka na pult pod misal: pro vdp. Fr. Soukupa, děkana v Rakovníku. — Antipendium: pro blahor. p. K. Pánka v Poříčí n. Sáz. — Komže pro ministranty: pro dp. Jos. Kučeru, faráře v Bernadicích a pro dp. Jana Pícku, faráře v Malešicích na Moravě. — Zvonítka dvě: pro sl. paramentní spolek v Krosně v Haliči. — Klinkáček: pro blahor. p. Jana Svobodu, nadučitele v Střelících.

Prádlo kostelní. Rochety, tobalie a cingula: pro dp. Josefa Kučeru, faráře v Bernardicích; 2 rochety: pro vysdp. Msgra. Dr. Fr. Krásla, preláta na Hradčanech; 2 rochety: pro vysdp. Msgra. Jos. Dědka, kanovníka a kons. kancléře na Hradčanech; tobalie, humeralie a cingula: pro dp. Fr. Noska, faráře v Petrovicích; 2 alby a 5 tobalií: pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě; 3 rochety: pro dp. Tom. Veverku, faráře na Křivoklátě.

Zpráva za měsíc červenec.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: stříbrné, bohatě ozdobené: pro vys. dp. Msgra dra Josefa Doubravu, kanovníka na Hradčanech a pro vdp. Tomáše Polácha, děkana v Drahanovicích na Moravě. — Ciborium stříbrné: pro dp. Jana Kolomazníka, faráře v Ostrožské Lhotě na Moravě. — Pozlacení ciboria: pro vp. Antonína Wohlmanna, katechetu v Liberci; monstrance: pro důst. farní úřad v Dobrovítově. Patenka stříbrná k zaopatřování nemocných: pro důst. farní úřad v Dobrovítově. Stříbrná nádobka na sv. olej: pro důst. farní úřad v Dobrovítově. — Pacifikál: pro slavný spolek marianský křesťanských dcer v Praze. — Dvě lampy oltářní: pro blahorodou paní Elišku Johnovou, choť měšťanosty v Děčíně. — 6 svícnů oltářních: pro důst. farní úřad v Dobrovítově. — Schránka na hostie: pro dp. Josefa Očenáška, faráře v Chicagu v Americe. 10 párů mešních konviček: pro vdp. Jana Cibulku, rektora na Velehradě. — Stroj na pečení hostií: pro ctih. milosrdné sestry v Strakonicích.

Rozličné. Brevíře: pro Jeho Eminencí, nejdůst. pana kardinála, kníže-arcibiskupa Lva barona Skrbenského z Hříště v Praze, pro nejdůst. pana Msgra Antonína Horu, kapitulního děkana na Hradčanech a pro dp. Kajetána Maška, profesora v Praze. — Dva pultíky pod missál: pro dp. Alexandra Novotného, faráře v Jivové na Moravě.

Paramenty. Kasule: bílá a fialová: pro dp. Em. Poláška, amerického faráře t. č. ve Frenštátě; fialové: pro vp. Ferdinanda Hrubého, kaplana v Mcelích a pro dp. Ferdinanda Harnu, faráře ve Chvalkovicích na Moravě; bílá: pro dp. Františka Blažko, kníž.-arcib. vikáře v Noutonicích a pro slavný zádušní úřad v Praze. — Pluvial bílý, skvostný: pro dp. Josefa Hladíka, faráře v Kunovicích na Moravě. — Tunicelly: pro vp. Františka Melicha, kaplana v Hořicích. — Mitra: pro vdp. Františka Kernera, kons. radu v Král Hradci. — Pontifikální střevíce a punčochy: pro vp. Františka Melicha, kaplana v Hořicích. — Štoly: pro důst. farní úřad v Janovicích, pro blahorodou paní Antonii Kottorovou v Praze a pro důst. farní úřad u sv. Tomáše v Praze. — Pláštíky na ciborium: pro blahorodou slečnu Bohumilu Josovou v Praze a dva: pro dp. Jana Kolomazníka, faráře v Ostrožské Lhotě. — Bursy k zaopatřování nemocných: pro dp. dra Karla Kašpara, spirituala a professora v akademii hraběte Straky v Praze, pro důst. farní úřad v Janovicích a v Ořechu a pro blahorodou paní Marii Novákovou v Mal. Přílepích. — Vela: pro důst farní úřad v Srbči, pro dp. Josefa Očenáška, faraře v Chicagu. — Korouhve: pro blahorodého pana Antonína Sochora ve Vršovicích. — Prapor spolkový: pro sl. spolek sv. Václava v Praze. — Stuhy k praporu vyšité: pro vysokorodou paní hraběnku Sylvu-Tarouccu v Praze. — Antipendia s vyšitými symboly: pro dp. Josefa Očenáška, faráře v Chicagu a pro důst. farní úřad v Drahno-Újezdě. — Ozdoba na kazatelnu s nápisem vyšitým: pro důst. farní úřad v Prušánkách na Moravě. — Záclony oltářní: pro nejdůst. pana Msgra Antonína Horu, kapit. probošta na Hradčanech. — Komže pro ministranty: pro vp. Josefa Chválu, kaplana v Rabensburgu v Dolních Rakousích, pro dp. Fr. Lindnera, faráře ve Schmiedebergu, pro její Excellencí, paní hraběnku Daunovou v Bytově na Moravě a pro dp. Jana Píčku, faráře v Malešicích na Moravě.

Prádlo kostelní. Pět rochet: pro dp. Fr. Lindnera, faráře ve Schmiedebergu a pro její Excellencí, paní hraběnku Daunovou v Bytově; alba: pro dp. Ferdinanda Harnu, faráře ve Chvalkovicích; alba a rocheta: pro dp. Josefa Lorbeera, faráře v Hostíni; tobalie: pro důst. farní úřad v Drahno-Újezdě a pro vysokor. paní hraběnku Angellu Zichy-ovou v Hederváru v Uhrách; alba: pro dp. Bohuslava Crhu v Roudnici; korporalia, purifikatoria a j. pro blahorodého pana Františka Hornšteinera, řídícího v Blátnici.

»METHOD« vychází šestkráte do roka ve lhůtách dvouměsíčních. **Předplatné,** které činí poštovní poukázkou na celý rok **4 kor. 40 hal.,** přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech** (na faře), kam i **reklamace** se zasýlají.

»Politika« závod tiskařský a vydavatelský v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 11. a 12. V Praze, dne 15. prosince 1901. Ročník XXVII.

OBSAH: Románské exkurse v Čechách: 139. Kostel sv. Petra a Pavla v Řeporyjích u Prahy. — Farní osada Smolnická. (Pokračování.) — Výroční zpráva Jednoty pro dostavění hlavního chrámu sv. Víta na hradě Pražském za rok 1900. — Různé zprávy. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc říjen. — Seznam předplatitelů »Methoda« r. 1901.

Románské exkurse v Čechách.

139. Kostel sv. Petra a Pavla v Řeporyjích u Prahy.

Napsal a nakreslil **František Mach**, c. k. stavební rada.

V obci Řeporyjích, na dráze Pražsko-Duchcovské položené, stává filiální kostel sv. Petra a Pavla, náležející k faře Ořešské, k patronátu nadačního statku v Tuchoměřicích, a k vikariátu Libockému.

V nynější své podobě pochází kostel Řeporyjský z roku 1772, kdy od Jesuitů byl upraven, kteří Řeporyje zakoupili pro kolej u sv. Klimenta v Praze, dne 16. ledna 1669 od Marie Alžběty Michnové, rozené Lažanské, a připojili je k panství Tuchoměřickému.

Na severní, východní a jižní straně rozprostírá se kolem kostela hřbitov, kterýž zejmena na jižní straně povrchem svým až 1·50 *m* nad dlažbu kostela jest vyvýšen. Na straně západní těsně přiléhá ku kostelu sousední usedlost, bývalá plebánie. Již roku 1341 připomíná se kostel Řeporyjský jako farní, pod správou kláštera Plasského.

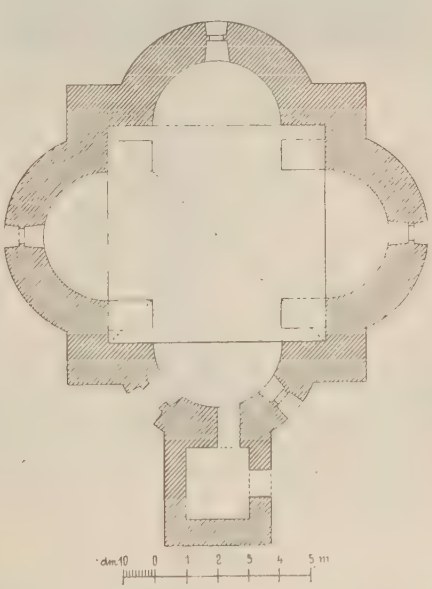

Obr. 1.

Následkem vlhka, vnikajícího z vyvýšené půdy hřbitovní do zdiva kostelního, utrpěl kostel a jeho vnitřní úprava značně, a uznána roku 1899 nutnost důkladné opravy jeho, a zejména isolace od hřbitova odkopáním půdy na šířku 1·50 *m*, založení opěrní zdi a rigolu k odvádění vody na nejvíce ohrožené jižní straně.

Při provádění těchto prací nalezeno bylo na jižní straně kostela v půdě hřbitovní hrubé lomové zdivo, a po odstranění téhož v základech zachované řádkové opu-

kové zdivo jižní apsidy starého románského kostela.

Podobně i na severní straně zjištěn byl čistý obvod severní apsidy, kdežto otlučením omítky na vnitřních stěnách kostelních odkryt původní čtyřhran kostelní, ve vnitřní světlosti 7·10 metru do čtverce měřící.

Západní apsida jest uvnitř i na zevnější straně v celé své původní výši i se zaklenutím zachována, a otlučením omítky zjištěno řádkové opukové zdivo doby románské, jakož i původní románské okno na straně jihozápadní, nyní zazděné.

Po zvednutí opukové dlažby před hlavním oltářem nalezena byla starší dlažba cihelná ze čtyřhranných a osmibokých plotniček, kteráž spočívala na cyklopické dlažbě kamenné z vápence Řeporyjského.

Pod touto dlažbou odkryta pak byla východní apsida, čistě spracovaná, takže objevila se centrální románská stavba úplně pravidelná se čtyřmi apsidami. (Obr. 1.)

Dalším pátráním zjištěny byly v koutech čtyřhranu lícované opukové podstavce 1·00 *m* široké, 1·44 *m* dlouhé, a sice na třech místech, kdežto v jihozápadním koutě objeveny pozdější dva hroby s kostmi a kousky žluté brokátové látky.

Nad těmito hroby vysekány byly ve zdivu čtyřhranu výklenky z doby, kdy v koutě tomto místo podstavce založeny byly zmíněné dva hroby.

Na těchto podstavcích spočívaly asi sdružené románské sloupy, jichž hlavice, dříky 38 *cm* v průměru, a patky s drábky nalezeny byly dílem v půdě hřbitovní, dílem ve zdivu z roku 1772. Sloupy tyto jsou z červeného pískovce. (Obr. 2.)

Obr. 2.

Pod záklenkami apsid nalezeny ve zdivu čtyřhranu, průměrně 4·00 *m* nad dlažbou kostela, zbytky pískovcových kvádrů červených, asi z bývalého kladí nad románskými sloupy svrchu zmíněnými, co podklad pásů klenbových stavby centrální.

Po odkrytí omítky při vchodu nynějším v západní apsidě, nalezen původní půlkruhový oblouk starého kostelního vchodu s tympanonem z červeného pískovce, v jehož ploše vytesán pomocí čtverců a kruhů románský kříž. (Obr. 3.)

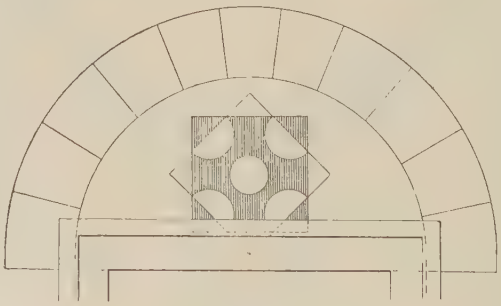

Obr. 3.

Následkem zvýšení vchodu z roku 1772 jest spodní část tympanonu utlučena.

Na západní straně kostela, přiléhajíc těsně na apsidu, přistavěna jest věž z řádkového zdiva opukového, jež měří 3·60 *m* šířky, 3·84 *m* délky a 17·80 *m* výšky ku římse.

Věž tato vykazuje ve spodní části střílnám podobné otvory k osvětlení schodů; v části hořejší těsně pod římsou na každé straně jednoduché půlkruhové okno.

Po otlučení omítky na zdivu ohněm rozrušeném, objeveny byly na každé straně dvě okna, 1·30 *m* níže položená, a v nich úlomky dříků 15 *cm* v průměru,

Obr. 4.

půlkruhová sedla sdružených románských oken, vesměs z pískovce červeného. (Obr. 4.)

Při tom zjištěno také, že zvony zavěšeny byly o 1 *m* níže než nyní, jak patrno ze starých ložisek trámů zvonice.

V niveau kostela nalezeny v jižní zdi věže otvor dveřní půlkruhem klenutý vedoucí na hřbitov, a druhý podobný otvor ve zdivu západní apsidy co spojení mezi věží a kostelem.

Uvrstvení kamene řádkového, jakož i úrovně různých druhů malty, úplně shodné při věži i západní apsidě připouští možnost stejnodobého jich provedení.

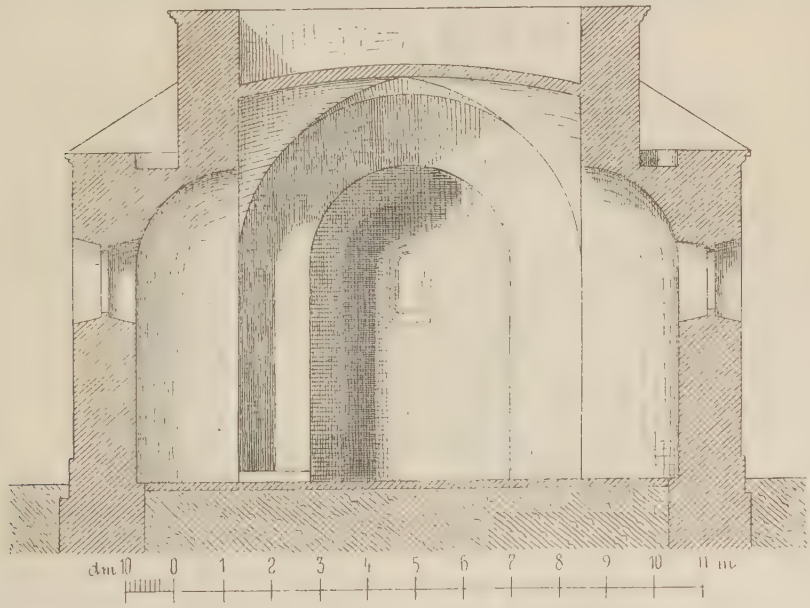

Obr. 5.

Vápno na sucho hašené smícháno jest jednou s pískem červeným, po druhé s pískem bílým, a vykazují poslednější vrstvy četné úlomky dřevěného uhlí.

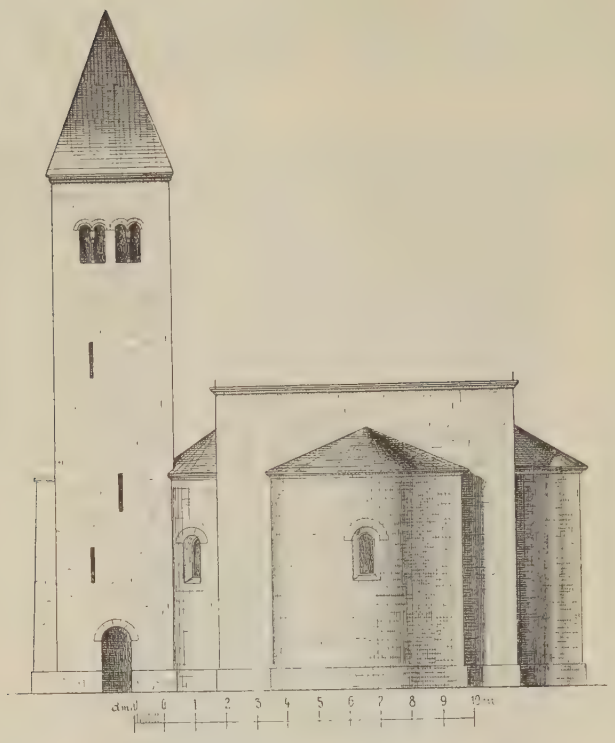

Obr. 6.

Na základě těchto objevů uděláno schema staré centrální stavby románské v jejím průseku (obr. 5.) a zevnějším pohledu se strany jižní (obr. 6.).

Farní osada Smolnická.

Podává **Frant. Štědrý**, farář v Slavětíně. (Pokračování.)

4. Hříškov,

od osobního jména Hřech neb Hříšek jméno své mající, poprvé se r. 1318 připomíná. Vaněk z Hříškova a Trojan z Vinařic pohánějí Vojena z Hříškova pro loupež na pokojné cestě.[1]) Ves tato měla až do zrušení poddanství paterou vrchnost. Jedenáct čísel patřilo k Týnci Panenskému (druhdy klášteru klarisek tamtéž) a to čísla domovní 12, 17, 18, 28, 30, 46, 52, 54, 57, 58, 61. Druhá vrchnost byla Pátecká. K ní náleželo 9 čísel, totiž č. d. 5, 8, 10, 20, 21, 26, 27, 45 a 53. Třetí část vsi patřila k panství Kornouzskému se třemi poddanými, nyní č. pop. 23, 24, 25. Čtvrtý díl k Toužetínskému panství, nyní č. 3, 9, 59 a 60. Pátý dvůr manstvím k Vyšehradu náležející měl tři poddané za dob, kdy Rakovničtí jej drželi k záduší sv. Bartoloměje.[1]) Úkolem naším bude ukázati nejstarší majitele manského statku až do dnes. Ostatní čtyři vrchnosti jen potud chceme sledovati, pokud jest známo, jak se k té držbě dostaly.

[1]) Emler, P. D. Z. I., 12.

a) Manství Buškovské.

Bohatí měšťané Lounští Trouba z Javora a Jileš z Chlumčan, oba stavu vladyckého, a Šebek Sigmund byli od válek husitských majitelé tohoto manství. Když smrtí sešli, spadlo zboží to na krále a r. 1460, 29. dubna vyvoláno jest v Lounech, by se k němu hlásil, kdo právo má.[2]) R. 1461 dal je král Jiří Václavovi ze Skuhrova, který je držel do r. 1483. V tom roce koupil je Bušek z Hořešovic

[1]) Sdělil Fr. Brod, učitel v Toužetíně.
[2]) D. D. XVI., 394—398.

jinak z Hříškova, a od té doby nazývalo se to manství Buškovské až na naše časy. Po smrti Buškově uvázala se v dědictví muže svého Justina z Jezvec, manželka jeho, která kšaftem r. 1502 odkázala dva dvory v Hříškově na opravu domu Božího sv. Bartoloměje v Rakovníce.[1]) Po shoření desk Piram Kapoun ze Svojkova, nápadník dědin a statku někdy Justiny z Hořešovic, dal je opět vložiti do desk r. 1543.[2]) Rakovničtí sami dvory tyto nespravovali, nýbrž najali je za roční plat a sice Martinovi za 4 kopy půlletné, Janovi Válovi za 15 gr. a Pršovi z Bedřichovic jedny hony za 2 gr. Tolikéž vycházelo o sv. Havle, jen Vála platil o 4 gr. více a všickni dávali za slepice 22 gr. Obec Rakovnická užívala toho statku jako statku kmetcího, ač byl statkem manským. Pro přílišnou vzdálenost dožádala se císaře Rudolfa II., aby to zboží prodati a za jiné bližší vyměniti mohla. Tou dobou obsahoval větší statek stavení s velkou světnicí, kuchyni, komory a sklepy, marštale zděné pro veliký dobytek, 3 stodoly, pekárnu, kůlny pro vozy a jiné potřeby, vše v 1000 kopách, dědin orných 4 lány v 3250, štěpnici hrazenou ve 200, luk několik v 300, chmelnici v 500, lesů živých a hájův v 3200 a zvěře lesní v 800 kop míš. Menší statek měl stavení o 6 komorách, komora najímala se podruhům po 1 k. 15 gr. m. a čtvrt lánu. Ku prodeji přišlo teprve r. 1616 o sv. Jiří, a sice většího statku Bohuslavovi Havlatovi za 2000 kop m.; 1000 kop dal hned, ostatní uplácel do r. 1638 a 12 kop m. platil ročně. Ač jej Rakovičtí drželi jako dvůr kmetcí (poddaný), hájil soud manský jeho jako zboží jen králi poddaného v r. 1712, když již potomci Bohuslava Havlaty jej měli ve 4. koleně. V tu dobu vládli jím bratří Daniel, Jiří, Vojtěch a Matěj společně. Při každé změně trůnu povinni byli královští manové obnoviti přísahu věrnosti nově nastupujícímu panovníku, kterou buď osobně neb skrze zástupce vykonati mohli.[3]) Tak i na bratry Havlaty vyšel půhon 29. listopadu 1743, když nastoupila trůn císařovna Marie Terezie. R. 1760, 15. ledna[4]) rozdělil Šimon Havlata svůj dvůr manský, takže od té doby se jmenuje Buškovský I. a II. díl. R. 1784 koupil Jan Ferles díl I. a r. 1792 prodal díl II. Daniel Havlata manželům Václavovi a Ottilii Schustrovým. Za Jana Ferlesa odprodáno 18 sáhů I. dílu Buškovského na synagogu židovskou.[1]) Dědici Václava Schustera Antonín a Václav bratří prodali spolu s Františkem a Václavem Vahlou, kteří mezi tím časem I. díl manství získali, Matěji a Elišce Heinzovým r. 1846.[2]) V naší době držela je rodina Mlejneckých a od té je koupil nynější majitel Jirásek Josef.

Poněvadž manství v naší době zrušena, stal se statek ten zpupným a jest v deskách zemských zapsán.

b) Díl k panství Týnce Panenského.

Byl původně majetek Žirotínů, kteří založivše klášter klarisek v Týnci oddali mu ze svého zboží v Hříškově $2^1/_2$ kopy ročního platu s dědinami a zahradami i se vší zvolí k tomu příslušející r. 1360, 15. července, a císař Římský a král Český Karel IV. ústy svými vlastními do desk vložiti rozkázal.[3]) Byl to Habart starší z Žirotína. Nadání to rozmnožil r. 1410, 20. února Plichta z Žirotína, který Elišce abatyši a konventu kláštera postoupil v Hříškově dvůr poplužní a pět podsedků, sad s dědinami, lukami a lesy.[4]) Válkami husitskými zboží toto se měnilo; neboť jest známo, že nejen husitští páni ale i katoličtí zlým příkladem nakažení sahali po statcích duchovenských. V jaké míře však se to u Žirotínů dálo, při popisu kláštera Týneckého šíře bude vyloženo. Když po bitvě bělohorské usilováno o znovuzřízení prvního kláštera klarisek v Čechách u sv. Anežky v Praze a rozkaz arcibiskupa Arnošta Harracha zněl, aby jeptišky Týnecké přestěhovaly se do Prahy, spojily se oba kláštery v jeden. Týnecký dal jeptiškám statky, Pražský jméno; až rozkaz dvorního dekretu 26. června 1782 učinil konec staroslavnému klášteru, který se honosil sestrami řeholními Anežkou, královskou dcerkou Přemysla Otakara I. a mnohými urozenými předních rodů českých, zvláště Žirotínů. Ve vlastní správě státní byly statky klášterní do r. 1797. Poněvadž ničeho nenesly, prodány jsou rodině pražských měšťanů Tuscany. Od té se dostalo Vojtěchovi Rennerovi, až pro-

[1]) Levý, Rakovník, 179.
[2]) D. Z. 3, E 6.
[3]) D. D. 70, 179—186.
[4]) D. D 85, 45.

[1]) D. D. 84, 26.
[2]) D. D. 138, 28, 85, 293.
[3]) Emler, P. D. Z. I., 427.
[4]) Tamtéž, II., 64.

dáno Terezii hraběnce z Herbersteinu, která je se svým panstvím Žirotínem spojila.

c) Panství Páteckého díl.

Tohoto dílu nejstarší držitelé byli bratří Zikmund, Purkart a Václav Bavorové z Žichova (znaku kola). Drželi ho koncem 15. věku asi od r. 1470—1500. Měli také šosovní zboží v Lounech a Jan Bavor seděl na Citolibi r. 1478. Od nich koupil Zikmund Bareš z Kamenice a na Baršovicích tyto lidi: rychtáře Kalíka, Macha, Vaňka, Matouše, Matěje, Tětinu, Janovou, Šípka, Reka, Bartoše a Medka, kteříž platili 16 kop 16 gr. a slepic 26. K tomu dílu patřily dva hájky. Zikmund Bareš měl toho zboží dvě třetiny a Kateřina z Landšteina, manželka jeho, jednu třetinu v deskách zapsáno. I prodali je Děpoltovi z Lobkovic na Bílině za 180 kop gr. č. r. 1524, 31. října.[1]) Spolusvědkové trhu toho byli Petr Čeradský z Čeradic seděním na Čeradicích a Jakub Šmuhař z Rochova a na Truzenicích. Po Děpoltovi je dostal syn jeho Jiřík, jehož manželka Eliška Krajířka z Krajku podruhé za Jana z Valdsteina provdaná je prodala Janovi z Sovince a z Doubravice, který je připojil k panství Toužetínskému r. 1554, 15. května.[2])

d) Díl Komouzského panství.

Díl tento byl původně svobodný dvůr a první známý majitel byl Bicen z Brloha (znaku hříč neb 3 soustředné háky). 11. ledna 1368 dává jednu kopu platu na dvoře svém, na němž sedí Ondřej Kostka, kostelu Smolnickému.[3]) Syn jeho Přech z Brloha neb z Hříškova od roku 1385—1410 se jmenuje. R. 1385, 28. února přenáší věno své manželky Žofky z Brloha na Hříškov.[4]) Byl osedlý i v Lounech.[5]) R. 1410 zemřel a zboží jeho provoláno jest. Bedřich z Vinařec jménem syna jeho Bicena odpírá právu královu, pravě, že nalézá se tento v Prusku. Bojoval proti německým rytířům po boku Poláků. Ač král to zboží dal Zibřidovi z Chříče a synu jeho, nezdá se, že by tito statek opanovali.[6]) O dalších majitelích nemáme zpráv; ale proto, že bratří Michal a Blažej Přechové z Hříškova prodali dvůr poplužní s poplužím, s dvěma poustkama, kdež na jedné krčma svobodná byla, Martinovi Přechovi z Hříškova, bratru svému, za 75 kop, tak jak jest po otci svém Jiříkovi Přechovi z Hříškova drželi, a v r. 1549 v úterý po sv. Pavlu na víru obráceni (29. ledna) sami sobě kladli r. 1550, 15. dubna;[1]) a všickni tři i otec jméno Přech si přikládají, máme za to, že všickni jsou potomci Přecha mezi l. 1385—1410 připomenutého a tudíž i dědicové statku jeho. Dalších zpráv až do r. 1592 se nám nedostává. V tom roce držel jej svobodník neb zeman Melichar Mrzena, jehož se ujímá císař Rudolf II. proti Anně, abatyši Týnecké, jakoby poddaní její v grunty jeho se vkládali, aby tak budoucně nečinili, též aby páni Lounští jeho žádným clem neobtěžovali.[2]) Poněvadž vdova Markýta po Melicharovi Mrzenovi špatně hospodařila, žádá Matyáš Štampach ze Štampachu na Srbči, Kornhausu a Přerubenicích císaře Rudolfa II., aby mu dovolil tento dvůr koupiti r. 1609. I prodán jest dvorec ten r. 1610, 20. března dotčenému Štampachovi za 500 kop míš. Měl 5 čtvrtin dědin a něco málo luk. Štampach splatil ihned 100 kop, ostatek měl ročně po 25 kopách vyklásti. Rok na to 1611 stěžuje si na rozličné protimyslnosti, násilí a hrozby té vdovy.[3]) Poněvadž Matyáš Štampach vzal sobě vdovu po Adamovi Hruškovi z Března Evu z Rajchu[4]) a žádných dědiců nezanechal, podědili Hruškové z Března, synové Adamovi, statek jeho. Po těchto krátký čas je držel Bohuchval z Adlaru na Štafě. Tento prodal dvůr Adamovi Penčikovi ze Sulic r. 1615, ale do desk zboží toho nevložil. Po Adamovi, který pro tehdejší roztržitost vojenskou odešel, zůstal dvůr pustý. Týž Adam měl tři syny: Kryštofa, Alexandra a Karla. Po několika letech našel se syn Karel, který na místo nájemců dřívějších, kteří jen něco málo polí vzdělávali a ostatní pusté nechávali, dosadil lejtnanta Melichara Chybu jakožto dědice a hospodářství jemu poručil. 10 let zůstával tento na svém místě, dajíc sousedům pole dobývati a orati a sám něco dobyl a oral. V tom stal se pan Hložek (ze Žampachu

[1]) Emler, P. D. Z. II., 358.
[2]) D. Z. 51, E 12.
[3]) Borový, erect. 67.
[4]) Emler, P. D. Z. I., 502.
[5]) Arch. Loun, I. C 2, str. 145.
[6]) D. D. XIV., 313.

[1]) D. Z. 9, E 14.
[2]) Arch. místodrž., fasc. T, č. 91, vedlejší číslo 2.
[3]) Arch. místodrž., fasc. S, č. 22, vedlejší číslo 26.
[4]) Sedláček, Hrady, VIII., 161.

Jan Karel) hejtmanem kraje Slánského a maje grunty své v Hříškově tohoto Melichara Chybu z tohoto místa vypudil a k panství Páteckému připojil. Dověduje se toho Alexandr Penčík, bratr prostřední, před 18 lety (1670) u pana Hložka se ohlašoval a zaplaceno míti žádal, ale za odpověď dostal, že nikoliv, dokud nedokáže, odkud to on a bratří jeho v držení dostali. I dokázal toho nejmladší Karel a byl naň uveden skutečně. Jeden ze svědků Tobiáš Krejsa z Hříškova vypovídá, že Kryštof Penčík měl předešle dvůr svobodný v Lišťanech v kraji Žateckém, odkudžto zastřeliv tam jednoho souseda se vyprodal a tento dvůr od štolmistra p. Hrušky na Toužetíně koupil.[1]) R. 1688, 8. listopadu prodal Alexandr Ferdinand Penčík z Dolejších Sulic dvůr tento Magdaleně Rosině Antonii ovdovělé Příchovské, rozené ze Žďáru a na Pšanech.[2]) Od ní držel ho Karel Arnošt svobodný pán Bissingen, na něhož žaluje Karel Ferdinand Čejka z Olbramovic 18. července 1691, že zůstává v žaláři pro dluh váznoucí na jeho dvoře v Hříškově, který postupem koupil od Karla z Bissingen, a on jemu dskami postoupiti zanedbává. R. 1694 dědil tento dvůr pastorek Václava Ferdinanda Čejky Václav Ferdinand Mazaný ze Slavětína,[3]) a nemoha jej udržeti roku 1695, 1. prosince prodal ho Karlovi Maxovi Leopoldovi Příchovskému z Příchovic na Libočanech a Vlčím za 2200 zl.[4]) Juxtou D. Z. 117, J. 28 přiznává se r. 1718, 14. května Marie Kateřina, vdova Václava Ferdinanda Mazaného ze Slavětína rozená z Klobenstallu, že jí Příchovský celý statek úplně zaplatil. Konečně koupil jej Ferdinand kníže ze Schwarzenberga r. 1699, 8. ledna a připojil jej ke statku Kornouzskému.[5]) Svobodný tento dvorec v rozličných dobách měl své osudy. Byl spojen v jedno a hospodařil na něm pan, nebo rozdělen na více částí, jak svědčí r. 1682, 7. října Matěj Šafránek, okolo 83 let starý sousedv Hříškově. Před těmi vojnami na tom místě bývala hospoda jménem Vidlákovská, majíc polí 2 čtvrti. Za ní chalupa Podarovská, majíc polí 3 čtvrti (lánu). Item chalupa u pastoušky, kde se ještě zdi spatřují, jménem Tesařovská, majíc polí 2 čtvrti; v sumě polí všech jest $10^1/_{10}$ čtvrtí. Luk k tomu žádných, lesů žádných mimo polí porostlých, štěpnice žádná. Z listovny c. k. soudu v Lounech se dozvídáme, že kníže ze Schwarzenberka ze svobodného dvora Čejkovského učinil hospodu, 1 lán polí dal Adamovi Vágnerovi, 1 lán Janovi Grognerovi a pustou chalupu dal kováři Týneckému Václavovi Purtovi r. 1700.

[1]) Arch. místodrž., C 39, vedlejší číslo 22.
[2]) Tamtéž.
[3]) D. Z. 269, R 28.
[4]) D. Z. 404, C 2.
[5]) D. Z. 406, B 9.

5. Nová ves.

Málo jest obcí v Lounsku, o nichž víme, kdy byly založeny a od koho. Většina jich založena v době neznámé a to pohanské, menší část pochází z doby křesťanské, a vyjímaje Novou Ves, Ročov Horní, Hvížďalku a Sulc, nevíme, kdo byli zakladatelé jejich. Novou ves založili klášterníci sv. Augustina v Roudnici. Lev z Divic obdržel od Víta probošta, Mikuláše převora, Michala správce a celého konventu bl. Panny Marie v Roudnici r. 1347, 16. října dovolení, by sobě les vyklučil a z toho lesa vykáceného aby právem emfiteutickým neb německým 23 a čtvrt lánů vysadil. Měla se jmenovati Větřín. Ale jméno to se v lidu neujalo a do dnes jen Novou vsí se nazývá. Z těch 23 a čtvrt lánů mělo 20 lánů býti poplatných, dva lány měl dostati rychtář, krčma, kovář a pekař; vše to mělo náležeti dědičně dotčenému nájemci Lvovi z Divic. Zbývajících pět čtvrtí lánu mělo se dostati na společnou pastvu a na dvorce celé obci. Založení této obce mělo se státi v 5 letech a od sv. Jiří r. 1348 v pěti letech měl býti odváděn z ní plat. Též zmínka se činí o platu z polí v blízké vsi Březí, která náležela Vlčkovi z Březí. Není tato listina vlastní emfiteutická, nýbrž jakýsi revers, kterým zabezpečuje Lev z Divic klášteru, že podmínky mu kladené vyplní. Za spolusprávce (rukojmí) té smlouvy přibral Lev Jindřicha Rúsa z Dolan, Bedřicha, syna Hrzkova z Vraního, a Jindřicha Slejdu z Leščan. O tomto posledním víme, že mu náležel svobodný dvůr v Lišťanech a že byl s bratrem svým Ješkem obyvatelem Loun v l. 1380—81.[1]) Svědkové pak celé smlouvy byli Albrecht z Liběšic, jinak z Dubé, Jindřich z Kamýka, Zdeněk Srša z Dubic, purkrabí Roudnický Pohan, Pavel z Vraního a Zdislav z Rochova.[2]) Kdo tu ves držel

[1]) Arch. Loun, I., C 2.
[2]) Emler, Dipl. kl. Roudnic., str. 10.

od r. 1420—1469, není mi povědomo. V l. 1469—1471 a 1491, 1517—1526 a 1539—1547 vybírali z ní platy Lounští.[1]) R. 1550, 25. dubna koupil ji od komory královské Jan mladší z Valdsteina za 209 kop 15 gr.,[2]) který ji s jiným ještě zbožím Elišky z Krajku, manželky své, prodal Janovi ze Sovince a z Doubravice, čímž připojena jest trvale k panství Toužetínskému, jak jsme při Smolnici dokázali.

Sulc

jest víska na říšské neb císařské silnici přes Louny jdoucí založená roku 1797 na počest knížecí Schwarzenberské rodiny, kteří se píši hrabata ze Sulcu. Stalo se tak z hospodářských ohledů, aby blízký dvůr Toužetín měl potřebné síly pracovní.

Toužetín,

sídlo panství knížecího, byl ve 13. století příslušenstvím kláštera benediktinek sv. Jiří na hradě pražském[3]) roku 1228 a 1233. Že celá ves klášteru nepatřila, soudím z toho, že i Vrbno a blízké Blšany (nyní Pšany) jen částí klášteru slušely. Roku 1316 a 1318 seděli tu vladykové Dmytr a Lidéř z Toužetína, Konrad byl roku 1348 manem Albrechta z Kolovrat, purkrabí Kadaňského, jemuž král Karel IV. tu milost učinil, že jej i many jeho vyňal z právomoci soudů zemských.[4]) Roku 1372 jest Přešek z Toužetína spolupatronem fary Hořešovské.[5]) Drobné vladycké rody v Toužetíně se vyprodávaly a jich zboží skoupil z valné části týž Albrecht z Kolovrat, který roku 1380, 6. srpna založiv klášter Augustiniánů poustevníků v Ročově vykázal 100 měřic ječmene z Toužetína[6]) spolu se svými syny Albrechtem Mikulášem, Purkartem a Herbortem a manželkou svou Annou. Jak přešel na Vlastibora neb Vláška z Kladna a Markvarta z Královic, nevíme, ale kdy ho prodali tito Oldřichovi z Hazmburka, zaznamenal Paprocký o stavu ryt. 281, že se tak stalo v roce 1409. Již v 5 letech prodal ho s tvrzí a vsí celou Anně abatyši a všemu konventu kláštera sv. Klary v Týnci, řádu sv. Františka roku 1414, 31. října.[7])

[1]) Arch. Loun, I., E 9, 10, 11, 12.
[2]) Pam. arch., X., 470.
[3]) Erben, R. B. I., 336 a 338.
[4]) Archiv Hradčan.
[5]) Tingl, II., 75.
[6]) Orig. arch. kl. Ročov.
[7]) Emler, P. D. Z. II., 112.

Že Jaroslav z Žirotína v své moci měl roku 1434, jak Sedláček, Hrady VIII., 225, s doklady uvádí, lze vysvětliti jednak, že jako opravce a fundátor kláštera tohoto hájil jeho zboží, jednak i tím, že tehdáž i přísně katoličtí páni zachváceni byli touhou církvi katolické ubrati, kde se co dalo. Roku 1443, 2. prosince vyznává Bětka z Kladna a Dorota z Kozojed jeptiška jménem celého konventu kláštera v Týnci Panenském, že ač měl klášter v deskách zemských zapsaný celý Toužetín s tvrzí, se třemi poplužími dvůr, ves celou s platy a se vší zvolí, že přece jim náleželo toliko dvě stě kop jen, které jim k věrné ruce svěřeny jsou na témž zboží a že tudíž odevzdávají Toužetín Jaroslavovi Plichtovi z Žirotína a Janovi synu jeho, protože jim tito jiným zbožím dosti učinili a slibují dotčeným Žirotínům toho zboží do desk vložiti a ode všech závad očistiti (zpraviti). Tuto smlouvu schválil tehdáž představený jeptišek kustos a náměstek provinciála řádu menších bratří Mikuláš z Hradce.[1]) Tento prodej a směna Toužetína Jaroslavovi Plichtovi a Janovi, synu jeho, kteří jej brzy na to Jindřichovi Mičanovi z Klinšteina postoupili, byl asi příčinou, že dědic Oldřichův z Hazmburka Zbyněk proti tomu prodeji namítal, že má na něm 30 kop platu komorního pojištěno. Soud dal za právo Zbyňkovi z Hazmburka, aby mu ten plat 30 kop dáván byl, když roku 1455 souzena pře mezi Jaroslavem Plichtou z Žirotína a Zbyňkem Zajícem z Hazemburka, kde Jaroslav neohlížeje se na závazky kláštera prodal Toužetín Jindřichovi Mičanovi z Roztok. I provedl Zbyněk z Hazemburka: 1. že Toužetín prodal abatyši a konventu kláštera Týneckého, 2. zápis kláštera svědčící Oldřichovi, jímž se zavazují, že bez jeho vědomí zboží toho neprodají, 3. Oldřich listinou svou prohlašuje, že sobě na tom zboží žádného práva nepozůstavuje a konečně 4. list kláštera, kterým na Toužetíně zapisují 30 kop platu komorního ve 300 kopách a žádný tomu listu neodpíral.[2]) Tak se dostal Toužetín do rodu pánů z Klinšteina, kteří brzy na to stali se i zástavními pány na Pátku a potom i na Žirotíně.[3]) Jindřich Mičan z Klinšteina měl tři syny, Jana, Jindřicha a Čeňka.

[1]) Dr. Legis Glückselig Aufgeh. Klöster: Urkunden II.
[2]) Emler, P. D. Z. II., 270.
[3]) Viz »Method«, 1899, str. 82.

METHOD.

Časopis věnovaný umění křesťanskému.

Zároveň orgán odboru

pro výtvarná umění a archaeologii

při

AKADEMII KŘESŤANSKÉ V PRAZE.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

XXVII. ROČNÍK.

V PRAZE 1901.

»Politika« závod tiskařský a vydavatelský. — Nákladem vydavatele.

Obsah XXVII. ročníku „METHODA“.

I. Články.

Emaily středověké v Čechách. V. Fähnrich. 55.

II. Románské exkurse.

V Čechách:

139. Kostel sv. Petra a Pavla v Řeporyjích. (s 6 vyobrazeními). František Mach. 109.

Na Moravě:

26.—28. Filiální kostelíček sv. Petra v Krahulově (půdorys). 77. — Kostelíček sv. Markéty v Topanově (půdorys). 78. — Filiální kostel sv. Jakuba Většího v Tečovicích (sedile a kropenka). 78. — Vítězslav Houdek.

III. Gotické exkurse.

5. Klášter »Porta coeli« u Tišnova na Moravě (s 26 vyobrazeními). F. J. Lehner. 1. 24. 49. 69.

6. Cisterciacký klášter ve Žďáře. F. J. Lehner. 89.

IV. Monografie osad a kostelů.

Kostel v Hlinsku. 4. — Kostel v Lažanech. 53. — JUDr. K. V. Adámek.

Vinařice v okresu Lounském. 8. — Divice. 11. — Kozojedy. 13. — Pochválov. 14. — Řimín. 15. — Rychvald. 16. — Smilovice. 16. — Chodžov. 30. — Chraberce. 34. — Třtěno. 37. — Farní osada Smolnická: Smolnice. 92. — Bedřichovice. 94. — Březí. 95. — Hříškov. 110. — Nová ves. 115. — Sulc. 116. — Toužetín. 116. — František Štědrý.

Dějiny farní osady Hostivaře. Cyrill Merhaut. 58.

Týn Horšovský. 63. — Waltířov. 80 — Zdemily. 80. — Fr. Lang.

V. Drobné zprávy historické a kulturní.

Petr Czymprecht, malíř. Dr. J. Teige. 61. — Klenoty a mešní roucha kláštera Pardubického r. 1548—1559. Václav Diviš Čistecký. 61. — Klášter sv. Jiří r. 1558. — Kaple sv. Jana Nep. na hradě Pražském r. 1717. — Cyrill Merhaut. 62.

VI. Různé zprávy.

† Bohuslav Schnirch. 95. — † Antonín Vlasák. 119. — Zpráva archaeologického sboru »Vocel« v Kutné Hoře za r. 1897—1899. Karel Vorlíček. 23. 45. Výroční zprávy Jednoty Svatovítské. 117. Galerie pro moderní malířství, plastiku a architekturu v Praze. 85. — Obrazy Karlštejnské. 105. 119. — Zemská komise umělecká. 105. — Nové opravy na královském hradě Pražském. 120. — Odlitek sochy sv. Jiří na hradě Pražském. 120. — Nález zbytků románského kostela v Kutné Hoře. 121.

VII. Polská literatura.

Z polské literatury umělecké a archaeologické. Jaromír Špička. 18. 40. 80. 102.

VIII. Akademie křesťanská.

K pětadvacetiletému trvání Akademie křesťanské. (se 4 vyobrazeními). Josef Vajs. 97.

Měsíční zprávy. 23. 47. 67. 87. 107.

IX. Seznam předplatitelů. 122.

Jindřich se psal na Vinařicích,[1]) Čeněk na Žirotíně, kdežto Jan roku 1503 již mrtev byl a synové jeho Jan a Jindřich na Pátku seděli. Týž Jan držel i Toužetín[2]) kolem roku 1515 a roku 1519 byl již mrtev. Sestry Janovy byly Anna, Johanna a Krystyna. Anna provdala se za Děpolta z Lobkovic, Johanna za Václava Haugvice z Biskupic a Krystyna za Viléma Křineckého z Ronova.[3]) Anna přinesla věnem Děpoltovi Vinařice, Johanna dostala Chlumčany a Toužetín[4]) společně se sestrou Krystynou a držela ho ještě roku 1525. Brzy potom roku 1529 vládl tu Václav Pětipeský z Chýš a Egrberka, manžel Mandaleny z Klinšteina, která byla dcerou Jindřicha Mičana, bratra Janova. Tato změna majetku souvisí s dělením se o dědictví po Janovi a Jindřichovi z Klinšteina, jež nám podrobně není známo.[5]) Roku 1539, 4. května prodal Jindřich Pětipeský bratr Václavův v Toužetíně tvrz a v Doníně dvory kmetcí s platem Jaroslavovi Sekerkovi z Sedčic.[1]) Roku 1544 prodal jej Jaroslav Jeronymovi Šlikovi z Holejče na Vintýřově a Radonicích, který jej prodal Elišce Krajířce z Krajku, manželce Jana mladšího z Valdšteina na Točníku.[2]) V její době panství Toužetínské, které až do té doby jen z Toužetína a části dvorů kmetcích v Doníně záleželo, počalo se zvětšovati. Roku 1554 přibyla Nová ves, jak jsme výše vypravovali, kdy všecky tyto vesnice koupil Jan ze Sovince a z Doubravice, jehož manželka byla Veronika Šlikovna,[3]) která koupí roku 1557 i Chlumčan nabyla. Jan z Sovince a z Doubravice z pánů moravských erbu odřivous byl poslední svého rodu.[4]) Zemřel v roce 1575 neb 1576 a manželka jeho Veronika Šlikovna 21. dubna 1581.[5])

(Pokračování.)

[1]) »Method«, 1900, str. 9.
[2]) Sedláček, Hrady, VIII., 225.
[3]) D. Z. 84, D 8, akta kom. soudu, 6 F, A 8.
[4]) D. Z. 3, E 16.
[5]) Böhm. Privatmünzen 419.

[1]) D. Z. I., F 21.
[2]) Sedláček, Hrady, VIII., 226.
[3]) Arch. Loun, I., A 1, l. 8.
[4]) Slovník nauč., VIII., 818.
[5]) Mikšovic Kronika, 61. str.

Výroční zpráva

Jednoty pro dostavění hlavního chrámu sv. Víta na hradě Pražském za rok 1900.

Zpráva o postupu stavby.

Dle usnesení ředitelství propuštěno bylo prvním lednem r. 1900 několik dělníků všech kategorií, takže zůstalo v dílně pouze 41 kameníků; s těmi provedeny r. 1900 následující práce:

Rekonstrukce ve zvonici hlavní věže, dobudování schodiště k 1. zvonici, pořízení dvou nových železných stolic, dokončení prací kamenických a osazování v opěrném systému a na západních věžích od 1. gallerie až po žlaby vysoké lodi, dokončení kamenických prací nad kaplí sv. Václava a nad jižním portálem uvnitř i zevně příční lodi a konečně skončení práce břidličné, klempířské, pořízení hromosvodů a dokončení scházejících železných konstrukcí uvnitř krovu.

Dodávka dvou železných stolic k umístění 6 zvonů v II. patře a největšího v I. patře hlavní věže zadána dne 27. února 1900 firmě Ig. Gridl ve Vídni dle nabídky téže firmy z dubna a června r. 1898, při čemž podmíněno, že veškerá montáže dokončena býti musí ku dni sv. Václava. Železné stolice převzala firma ihned po objednání dle vlastních návrhů do práce; s rekonstrukcí starých hlav zvonů vyčkati však musela do druhé polovice měsíce června (do slavnosti Božího Těla), do kteréhož času po přání nejdůstojnější vždy věrné kapitoly zvony na svých místech zůstati měly.

Zvednutí zvonů ze starých lůžek, demontování hlav a konečně nové zavěšení a osazení zadáno bylo pražskému zvonaři p. Arnoštu Diepoldovi. Týž vyzvedl největší zvon (Zikmunda) v prvých dnech června z lůžka, uložil jej prozatímně v severním okně věže, sejmul dřevěnou hlavu téhož jakož i zvonu Václava a odeslal ji k rekonstrukci firmě Gridlově. Po slavnosti Božího Těla zvednuto pak ostatních 5 zvonů a jich hlavy odeslány taktéž k sesílení a úpravě nových čepů do Vídně. Na to přikročeno k rozebrání staré dubové stolice, načež pak pobořen silný cihelný pás, na kterém stolice částečně uložena byla a který dalšímu budování vřetenového schodiště uvnitř věže úplnou překážku kladl.

Po dokončení této práce upravena ihned nová lůžka pro železné stolice v parapetech jižních a severních oken 1. a 2. patra věže a pořízeny nové 2 podlahy pro zvoníky. 9. a 10. července vozí firma Gridl již hotovou konstrukci na staveniště. Firmou vyslaný inženýr udává potřebné přípravné

práce. 30. července počali montéři firmy se svým mistrem v čele s montáží stolice v II. patře Práce pokračovala bez každého překročení v takém tempu, že do 5. září byly již i veškeré zvony na svém místě zvednuty a zavěšeny, takže ještě v týž den zvonění na zkoušku předsevzato býti mohlo. Při zkoušce té docíleno nejlepšího úspěchu. Zvony, i nejtěžší z nich, šly lehce a beze všech pro stavbu škodných otřesů stolice. Do konce roku dobudováno vřetenové schodiště až ku výši 1. zvonice.

Firma První pražská akc. strojírna dokončila v únoru scházející ještě ochozy v krovu severní příční lodi, načež pak dodaná konstrukce krovu po dokončeném krytu břidlovém členem ředitelstva, c. k. vrchním stavebním radou panem Ant. Rytířem, postupně kollaudována a dne 1. října za přítomnosti zástupce dodavatelů První pražské akc. strojírny beze všech závad převzata byla, o čemž sepsán protokol a účty uzavřeny.

V červenci objednány u téže firmy ještě některé spojovací lávky a železné žebříky do křížení krovu a k sanktusové věži, kterouž práci továrna do 7. prosince úplně dokončila.

Práce pokrývačské a klempířské zdrženy byly v prvých měsících stálými sněženicemi.

Pokrývačům pp. Waltrovi a Dohnálkovi umožněno bylo teprve v březnu pokrytí severovýchodního nároží severní příční lodi.

V květnu zakryty východní a jižní plochy a konečně v srpnu základní plocha jižní příční lodi. Tím práce firmě Walter a Dohnálek zadaná skončena a po úpravě konečného účtu v prosinci doplacena.

Klempíř p. Vojtěch Kindermann dokončil v dubnu olověné žlaby na jižní lodi příčné, načež pak postupně zavěšoval měděné roury odpadní, vyplechoval olovem žlab při průčelním západním štítě a položil konečně nutné provisorní žlaby a odpady nad nehotovými bočními kaplemi.

Mechaniku Frant. Scholle-mu zadáno bylo zařízení hromosvodu nad novou vysokou lodí a taktéž i na účet nejdůst. kapitoly zřízení nového hromosvodu nad starou částí chrámu. Montáží počato 7. května a skončena v prvních dnech července, takže účet po kollaudaci 13. července vyplacen býti mohl. Veškeré svody, šest na počet, jsou mezi sebou spojeny a vodivost jich vyzkoušena.

V kamenické huti dle praeliminář pro rok 1900 bylo provedeno 46 kusů velkých a 80 kusů malých krab pro hořejší opěrné oblouky, 51 dílů fial opěrných sloupů, 179 křížových růžic, 124 kusů arkatur k hořejším opěrným obloukům, 210 stinných fošen, 44 štítových špicí a 48 kusů kružeb vesměs k opěrným sloupům.

Veškeré tyto práce tvořily zakončení v roce 1899 předsevzatého osazování, mimo to bylo stále zaměstnáno několik kameníků s vypracováním a spojováním v předešlých letech předsevzatého osazování. V hutích kamenických bylo pozorovati význačnější přírůstek při následujících vykonaných pracích: 165 kusů profilových kvádrů různé velikosti ke schodům v hlavní věži, 45 kusů říms pro příční východní loď a 259 kvádrů pro svato-Václavskou kapli a severní schody; mimo to dohotovili sochaři v předešlých letech pouze zhruba provedené a osazené kraby.

Ohledně osazovacích prací jest nutno připomenouti následující:

Velké množství sněhu v měsících lednu a únoru nejen že překáželo u vykonávání těchto prací, ale i všichni nádenníci a zedníci byli zaměstnáni odstraňováním sněhu se střechy hlavní lodi a postranních kaplí; teprve v březnu bylo možno započíti s osazováním a to ještě s častými překážkami. Z části zakončeny byly stinné fošny, kraby na jednom opěrném oblouku a arkatura na jižní straně, pak 4 fialy na straně východní. V dubnu osazena byla arkatura druhého oblouku na východní straně a fialy nad velkým baldachynem, na straně severní osazeny velké kraby a dvě fialy. Uvnitř příční jižní lodi snešena prozatímní střecha svato-Václavské kaple, vyměněny 4 vrstvy starých, požárem poškozených kvádrů a část dolejší římsy triforia.

V květnu osazena na jižní straně poslední arkatura, jakož i fialový štít nad velkým baldachynem a stinné fošny opěrného pilíře; současně pracovali kameníci na spojování profilů a na hrubo osazených krab. Na straně severní osazeny velké kraby na oblouku; dne 20. května dohotoveny práce nad svato-Václavskou kaplí a jižního portálu uvnitř chrámu.

Na východní straně jižní příční lodi vyspárováno staré kvádrové zdivo a poškozené fialy vyměněny.

V měsíci červnu osazeny kraby druhého oblouku na jižní straně a počato s arkaturou; na severovýchodním nároží velké věže osazeno několik kusů dolení římsy triforia. Za příčinou přípravných prací k zvonovým podstavcům musila se osazovací práce na facadě přerušiti.

V měsících červnu a červenci prováděli všichni na stavbě zaměstnaní zedníci a tesaři již blíže označené práce ku postavení zvonových podstavců. Ku konci července zaměstnáni někteří pracemi v jižním opěrném systemu, kdež osazeny hotové fialy nad baldachinem, několik štítových špicí a stinných fošen na opěrných pilířích, též dokončena koncem měsíce arkatura třetího oblouku a na čtvrtém s toutéž započato. Jelikož nejvyšší část lešení od tesařů snešena, přikročeno k zazdění sparování.

Po ukončení prací na věži zřídili tesaři lešení k opravě schodů nad kaplí Zikmundově, pak odstraněno v roce 1541 požárem poškozené zdivo a nahraženo novými kvádry, kterážto práce kon-

cem listopadu od přízemí až k římse 1. galerie dospěla, načež další práce na příští rok odloženy.

V severním, jakož i v jižním opěrném systemu osazena ke konci roku polovina krab doleních oblouků, jakož i arkatura severních oblouků a několik křížových růžic, čímž práce roku 1900 zakončeny. Před zimní dobou několik dělníků propuštěno a v hutích kamenických zavedena 8hodinná pracovní doba.

Dle sdělené zprávy seznati lze, že ředitelstvo mělo vždy cíl svůj na zřeteli, by obtíže finanční posledního roku byly překonány a že vzdor menšího počtu pracovních sil zajisté mnoho důležitého ku dostavění chrámu vykonáno.

Různé zprávy.

† **Antonín N. Vlasák.** Smrt zkosila vlasteneckého kněze, muže o národ český zdatně zasloužilého, o němž i nepřátelé klidně mohou říci: nebyl živ nadarmo. Blahu svého národa věnoval celý svůj život a dočkal se stáří vysokého. Dne 7. t. m. z rána zemřel Antonín Norbert Vlasák, známý spisovatel a horlivý buditel národa českého, ve Vlašimi. — Vlasák narodil se dne 10. ledna 1812 ve Vlašimi, školu navštěvoval v Prčici, kde rodiče jeho byli usedlí. Tam se přiučil i zpěvu. Roku 1822 dostal se do kláštera na Strahově v Praze za vokalistu a tu prodlel až do r. 1827, navštěvuje farní školu, od r. 1824 malostranské gymnasium, r. 1830 filosofii a r. 1833 vstoupil do arcibiskupského semináře v Praze. Dne 7. srpna 1836 na kněžství byv vysvěcen, přišel za kaplana do svého rodiště. Lásku k mateřskému jazyku pojal sám z vnitřního citu, lásku k národu pak zkoumáním jeho dějin a osudův. Vlasák byl tenkráte nad míru činným, i odbíral přispěním několika přátel všecky tehdáž vycházející časopisy, získal několik údův Matice České, založil školní knihovnu nyní dosti bohatou, při čemž dlužno podotknouti, že získal tomuto úmyslu svému i Karla kníž. Auersperga, tehdáž věci naší dosti příznivého. Byv vybídnut od svého děkana P. Antonína Wendera založil pamětní knihu děkanskou, jakou dle nařízení tehdejšího nejvyššího purkrabího Karla hraběte Chotka každá obec světská i duchovní vésti měla. I k tomuto účelu byl Vlasákovi zmíněný kníže Auersperg nápomocen, dav mu dovolení k užití archivu knížecího. Prací touto povzbuzen nepřestal Vlasák pouze na popsání histor.-archaeol. města a bývalého panství vlašimského, nýbrž rozšířiv plán počal sbírati látky a příspěvky k církevnímu místopisu Čech vůbec, arcibiskupství pražského pak zvláště. V lednu roku 1844 stal se Vlasák duchovním správcem na Hrádku, kdež velmi zdárně působil, zabývaje se stále pracemi církevního místopisu a s tím spojené genealogie, archaeologie a heraldiky, o čemž svědčí četné, důkladné a výtečné práce, uveřejněné v »Památkách archaeologických a místopisných«, v »Lumíru«, v »Časopisu katol. duchovenstva«, zejména ale v »Slovníku Naučném«, který počítá Vlasáka k nejhorlivějším přispívatelům. O sobě vydal místní dějepisy okresů Votického, Vlašimského, Benešovského, Brandýského n. L., Neveklovského a Sedlčanského. Pro takové působení své zvolen jest Vlasák od rozličných spolkův učených za člena dopisujícího a sice od sboru Musea českého k vědeckému vzdělání řeči a literatury české, sboru archaeologického, Umělecké Besedy, Spolku pro statistiku polního a lesního hospodářství v království Českém. Práce jeho jsou trvalé ceny. Zanechal po sobě obsáhlý a velice cenný materiál topografický. Zesnulý byl ryzím, opravdovým Čechem, upřímné a otevřené povahy a svým přímým a velmi humanním jednáním získal si každého, kdo s ním přišel ve styk. Milován lidem i mládeží, vydechl ve věku 89 let duši svoji uprostřed kraje, který miloval a pro který pracoval do posledních let života. Buď zachována trvalá a nehynoucí paměť tomuto buditeli českého lidu!

Karlštejnské obrazy. Jeho Veličenstvo císař shlédnuv Karlův Týn velkodušně o tom rozhodnul, aby obrazy, které svého času z křížové kaple na hradě Karlštejně do Vídně byly přeneseny, opět na hrad Karlštejn vráceny byly. Za příčinou toho 1. prosince t. r. došlo ke skutečnému vydání a převzetí těchto obrazů ve Vídni. Velevýznamnému tomuto úkonu přítomni byli: v zastoupení c. a k. nejvyššího komořího hraběte Hugona Abensperga-Trauna jako odevzdávajícího c a k. dvorní rada nejv. komořího úřadu Vilém svob. pán Weckbecker, ředitel cís. obrazárny vl. rada August Schäffer a kustus Vilém šlechtic z Warteneggů. K převzetí obrazů vysláni byli od místodržitele království Českého hrab. Coudenhove jako předsedy restaurační komise karlštejnské členové této komise: c. k. dvorní rada a profesor Josef Zítek, c. k. profesor malířské akademie Max Pirner a c. k. okresní hejtman Karel Spora, zpravodaj komise. Protokol o odevzdání a převzetí tomto sepsán byl dvojmo a podepsán všemi účastníky dne 1. prosince t. r., načež obrazy zabaleny a přímo na hrad Karlštejn vypraveny byly. Zástupcové c. k. nejvyššího komořího úřadu přišli pražským zástupcům co nejpřívětivěji vstříc, a věnujíce obrazům karlštejnským obzvláštní péči a účast, dali na jevo, jak těžce odlučují se jich dosavadní

strážcové a bdělí chovatelé, což z toho zvláště patrno, že trojdílný obraz mistra Tomáše z Modeny (zv. Mutina) v seznamu obrazárny císařské byl prvním a jediným toho druhu. Ředitel i kustos císařské obrazárny projevili při odevzdávání obrazů pro hrad karlštejnský přání, aby dostalo se jim téhož bdělého a pečlivého ošetření, jemuž těšily se v někdejší obrazárně v Belvederu a na to v c. a k. obrazárně ve Vídni. Zástupcové karlštejnské restaurační komise neopomenuli podati o výkonu tomto povinnou zprávu předsedovi ministerstva dru šl. Körbrovi, ministru kultu a vyučování dru rytíři Hartlovi a ministru dru Antonínu Rezkovi, projevivše současně prosbu, aby obnovení hradu Karlštejna co nejúčinněji podporováno bylo. Předseda ministerstva odvětil k proslovu dvorního rady Zítka, že Jeho Veličenstvo císař při návštěvě hradu Karlštejna v nádherné kapli křížové shlédl mezery, a velkodušným způsobem k docílení povšechného neporušeného dojmu ve svatyni oné nařídíti ráčil, by vzácné obrazy vráceny byly na prvotní své místo. Připomenul, že hrad Karlštejn chová mnohá a vzácná umělecká díla a že Čechy plným právem na památku tuto hrdy býti mohou. Ministr kultu a vyučování dotazoval se zástupců restaurační komise po pracích ještě nedokončených i po nákladu potřebném a po příštím udržování hradu Karlštejna. Ministr dr. Rezek jevil velikou účast na obnovení hradu Karlštejna, jakož i na budoucím jeho určení a přislíbil věci té veškerou podporu. Zástupcové restaurační komise přijati byli předsedou ústřední komise pro zachování historických a uměleckých památek ve Vídni svob. pánem Helfertem, který nad zprávou, jemu o převzetí obrazů karlštejnských přednesenou velice byl potěšen, a podotkl, že ústřední komise v nejbližším zasedání svém podá úsudek svůj o hromadné návštěvě své na hradě Karlštejně a že raditi se bude o konečných pracích restauračních. Jeho Excellence dotkl se též otázky nákladu spojeného s obnovou hradu Karlštejna a toho, jak bude třeba hrad udržovati a jeho na příště užívati.

Nové opravy na královském hradě pražském. Opravné práce byly na hradě pražském již zahájeny a to především na Vladislavské části hradní, stojící proti kostelu sv. Jiří. V oné části vybíhá směrem ke chrámu Všech Svatých zemská zasedací síň a tak zvané rytířské schody, bývalá to chodba do Vladislavského sálu, zbudovaného slavným českým stavitelem mistrem Benešem Lounským, narozeným r. 1451 v Lounech, a povolaným králem Vladislavem II. r. 1485 na hrad, aby tento novými stavbami zvelebil. Slavný mistr vystavěl starší křídlo královského hradu se sálem Vladislavským a síní zemského soudu a dokončil je v září r. 1502. Tato starší část hradu byla ve stavu velmi bídném a v posledních letech spustla nadmíru. Nejen celé kusy omítky padaly sráženy deštěm, ale i části pískovcových stěn okenních počaly pozvolna opadávati. Smutný pohled poskytoval hlavně portál rytířských schodů, jehož sloupy i hlavice byly zpola zuráženy. Za nynější doby hemží se tam čile pracující dělníci, nahražující vetché části novými. Oprava provádí se co nejdůkladněji přímo od základů a potřebné části pískovcové dodává protější huť sv.-Vítská. V nynějších dnech opravují se zdi zemské soudní síně a probouranými otvory bylo dobře viděti vzdušnou její konstrukci stropních žeber. Všechny cenné předměty, křesla, obrazy i starobylé praporce českých legií z válek napoleonských byly zatím odneseny do jiné síně. Před příjezdem císařovým byly letos v červnu sneseny skupiny váz s amorky, jež před prvním nádvořím hradním na pilířích byly umístěny. Byly ve stavu prašpatném, poněvadž od roku 1890, kdy v září byly před tehdejším příjezdem císařovým olejovým nátěrem opatřeny, nedostalo se jim vůbec žádné opravy a proto pozvolna se rozpadávaly. Skupiny tyto pocházely od dvorského sochaře Ig. Platzera, od něhož jsou i giganti nade hlavním průčelím hradním. Budou nahraženy z hořického pískovce, jichž provedení svěřeno bylo sochařům Ducháčkovi, Procházkovi a Vosmíkovi. Opravy, jež jsou na královském hradě z venku zahájeny, jsou rozvrženy na řadu let a po jich ukončení bude přikročeno také k opravám vnitřním, takže lze doufati, že královský hrad pražský, který císař Josef II. na čas proměnil v kasárny a trvale v něm chtěl umístiti vojsko, zachován bude příštím dobám ve stavu lepším, než ho minulost byla odkázala době nynější.

Odlitek sochy sv. Jiří do Kološe. Uherská vláda snažila se získati od dvorního eráru jezdeckou sochu sv. Jiří potírajícího saň, stojící ve třetím dvoře královského hradu v Praze. Vláda uherská chtěla zakoupiti toto vynikající umělecké dílo z důvodů, že prý jest výtvorem maďarských rodáků bratří Martina a Jiřího Clussenberka (Kološe) a odvolávala se tehdy na to, že prý socha ta jako výtvor rodáků kološských měla by býti umístěna v Kološi. Dvorní erár odmítl sochu prodati, stejně jako byla svého času odmítnuta nabídka britského musea v Londýně, jež, jak se ujišťuje, nabízelo za svatého Jiří 200.000 zl. Vláda uherská po té žádala, aby jí aspoň bylo dovoleno dáti zhotoviti sádrový odlitek sochy. Žádostí této dvorní erár vyhověl a dal sochu sv. Jiří do sádry odlíti. Jezdecká socha sv. Jiří, stojící nad kašnou v třetím zámeckém dvoře proti hlavnímu vchodu do paláce, byla ulita r. 1373 za slavného panování otce vlasti Karla IV. v Praze a původci jejími jsou bratři sochaři Martin a Jiří z Clussenberka, nebo z Clussenbachu. Jména těchto umělců zachována byla na ztraceném štítě, který sv. Jiří nesl na prsou. Štít tento ztratil se teprve v 18. století. O umělcích jiných zpráv není; ba není ani jistoty o jejich příjmení, neboť

dějepisec Balbín. četl na nápisu: »de Clussenbach«, Beckovský pak znamenal «de Clussenberch«. Socha celá jest v jednotě slita vyjma kopí, a v pravdě mistrovským provedením i rozměry zajistila svým původcům jméno nejpřednějších kovolijců současné doby. Zároveň jest jediným svého druhu dokonalým a výtečným znázorněním rytířského kroje z druhé polovice XIV. století, jaké z doby oné nenalezne se po celé Evropě. Při rytířských turnajích, pořádaných v třetím zámeckém dvoře r. 1541 a r. 1562 za Ferdinanda I., byla socha po obakráte shozena do kašny diváky, kteří na ni vylezli, aby pozorovati mohli turnaj. Naštěstí utrpěla pohromy menší a dobře lze spatřiti, jak byla poopravena. Jízdecká socha sv. Jiří těší se v pravdě pověsti světové a dějiny umění ji zařaďují mezi umělecké výtvory nejvzácnější všech národů i věků.

Nález zbytků chrámu v Hoře Kutné v husitských válkách sbořeného. Na poli nad obecní cihelnou »na Rovinách«, náležející rodině Slavíkově, počato bylo s odkrýváním zbytků sbořeného kostela sv. Václava v bývalé obci Pněvici, která na tomto místě stávala a v husitských válkách úplně zničena byla. Již v nepatrné hloubce 30 až 50 centimetrů přišlo se na zdivo kostela, a sice pravé strany presbytáře a části lodi. Objevené zdivo jest 120 centimetrů silné. Dříve nalezena zde již byla velmi pěkná románská hlavice a není pochybnosti, že kostel vybudován byl ve slohu románském a že to byl jeden z nejstarších chrámů kutnohorských, snad ještě před založením Hory Kutné vystavěný. Pohříchu nedovolí majitelé pozemků další kopání; škoda jest, že nebylo možno aspoň celý půdorys sbořeného kostela zjistiti. Následkem zákazu dalšího kopání byly zbytky nalezené na místě nálezu zavezeny, aby v budoucnosti, až k dalšímu bádání bude větší ochota, bývalý kostel sv. Václava v celé rozloze snadněji zjištěn býti mohl.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc říjen.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: pro sl. ředitelství c. k. vyšší reálky na Žižkově a pro sl. výbor záložny v Bělohradě. — Ciborium: pro ctih. školské sestry v sirotčinci Novo-Bydžovském. — Monstrance: pro dp. Jos. Neumanna, katechetu v Trutnově. — Hostiarium: pro dp. Václava Uhlíře, faráře v Přepychách. — Pozlacení a postříbření v ohni: kalicha, nádobek na sv. oleje a patenky k zaopatřování nemocných: pro dp. Fr. Langa, faráře v Bernardicích; kalicha: pro dp. Jana Kolomazníka, faráře v Ostrošské Lhotě na Moravě; pacifikálu: pro důst. farní úřad v Tatobytech. — Patenky k zaopatřování nemocných: pro dp. Al. Nemoráda, kooperatora v Kostelci a pro ctih. školské sestry v Nov. Bydžově. — Nádobky na sv. oleje: pro dp. Al. Nemoráda, kooper. v Kostelci a pro dp. Fr. Langa, faráře v Bernardicích. — Konvičky mešní: pro ctih. školské sestry v N. Bydžově. — Kříž oltářní: pro J. Excellencí pana hrab. Františka Thuna v Děčíně. — Svícny oltářní: pro sl. ředitelství c. k. české vyšší reálky na Žižkově; 4 pro J. Exc. pana hraběte Františka Thuna v Děčíně; 12 pro dp. Kašp. Faltu, faráře ve Vlčkovicích a 4 pro dp. Jos. Pluskala, faráře v Jinošově. — Lampa oltářní: pro dp. Jos. Pluskala, faráře v Jinošově. — Kaditelnice: pro ctih. školské sestry v N. Bydžově. — Kanonické tabulky: pro důst. farní úřad ve Vosově. — Stroj na pečení hostií: pro ctih. školské sesty v Kročehlavech.

Rozličné. Socha Lourdské P. Marie: pro dp. Dom. Doležela, faráře v Hor. Lhotě na Moravě. — Obraz Nejsvětějšího Srdce P. Ježíše se září na dvířka svatostánku: pro vp. Jos. Neumanna, katechetu v Trutnově. — Missaly: pro dp. Jana Dostála, faráře v St. Sedle a pro ctih. školské sestry v Novém Bydžově. — 32 brevířů: pro vdp. Al. Soldáta, vicerektora kníž.-arcib. semináře v Praze. — Pultík pod mešní knihu: pro dp. Václ. Kunze, faráře ve Vranově. — Harmonický zvonek k sakristii: pro ctih. školské sestry v N. Bydžově.

Paramenty. Kasule: bílá, červená a černá: pro sl. ředitelství c. k. vyšší české reálky na Žižkově; bílá: pro vp. Jos. Hanuše, katechetu na Pankráci; červená: pro vysokor. paní hraběnku Harrachovou v Praze; fialové s bohatou úpravou: pro dp. Jos. Molitora, faráře v Chicagu v Americe a pro dp. Fr. Hrubíka, kons. sekretáře na Hradčanech. — Pluvialy: bílý: pro dp. Jana Pícku, faráře v Malešovicích na Moravě; dva černé: pro vys. dp. dra Mik. Karlacha, kanovníka na Vyšehradě. — 12 miter z pravé zlaté těžké látky: pro nejdůst. metropolitní kapitolu na Hradčanech; bílá: pro blahorodou sl. Bertlovou v Praze. — Štoly: vyšívané: pro blahorodou sl. Annu Všetečkovou v Praze a pro blahorodou pí. Annu Čihákovou, choť sládka v Doksanech; 12 fialových: pro sl. ředitelství c. k. české vyšší reálky na Žižkově; 6 rozličných barev: pro dp. Al. Nemoráda, kooper. v Kostelci; černá: pro dp. Karla Krále, faráře v Lužci. — Vela: pro blahorodou paní Marii Knirschovou v Kolíně a pro dp. Jana Pícku, faráře v Malešovicích. — Bursa k zaopatřování nemocných: pro důst. farní úřad v Tučapech. — Antipendia: pro sl. ředitelství c. k. české vyšší reálky na Žižkově, pro blahorodou paní Annu Čumpelíkovou, choť lékaře v Praze a pro blahorodou paní Antonii Pourovou, choť mlynáře v Nov. Bydžově. — Korouhev: pro dp. Mat. Sládka, faráře v Budislavi. — Záclonky do tabernaklu: pro blahorodého pana Václ. Mráze, sochaře a řezbáře v Praze a pro dp. Karla Grossmanna, faráře ve Viticích. — Birety: pro

dp. Karla Lonka, faráře u sv. Apolináře v Praze a pro ctih. školské sestry v Novém Bydžově. — Postní plátno k zahalení oltářního obrazu: pro dp. A. Rejzka, superiora u Matky Boží v Král. Hradci. — Polštáře oltářní: pro blahorodou paní Annu Cumpelíkovou, choť lékaře v Praze. — Šatičky na sošky P. Marie: pro vdp. Václ. Oplta, děkana v Libochovicích a pro dp. B. Čenského, faráře v Kostelci u Křížku. — Černý koberec na stupně oltářní: pro vys. dp. dra Mik Karlacha, kanovníka na Vyšehradě.

Prádlo kostelní. Tobalie: pro nejd. pana dra Václ. Horáka, velmistra ryt řádu křížovnického v Praze; cingula, korporalia a j.: pro sl. ředitelství c. k. české vyšší reálky na Žižkově; rocheta: pro dp. Karla Šubovského, vikaristu na Hradčanech; tobalie: pro vys. dp. dra Mik. Karlacha, kanovníka na Vyšehradě a pro dp. Karla Grossmanna, faráře ve Viticích; 12 purifikatorií, 12 ručníčků, 6 korporalií a j.: pro dp. Fr. Langa, faráře v Bernardicích; alba, humeralia, purifikatoria, cingula a j.: pro ctih. školní sestry v N. Bydžově; 2 rochety: pro vys. dp. dra Jak. Hodra, kanovníka v Brně; alba a cingulum: pro dp. Karla Lonka, faráře v Praze; rocheta: pro blahorodou paní Annu Čihákovou v Doksanech.

Seznam předplatitelů „Methoda“ r. 1901.

Čechy.

Archidiecése Pražská.

Praha:

	Počet výtisků
J. Em. kardinál a kníže-arcibiskup Lev svob. pán Skrbenský z Hříště	1
Bursík a Kohout, knihkupectví	1
Cyrillo-Methodějské knihkupectví	2
Doubrava Jos., Dr., kanovník metrop.	1
Drozd J., Msgr., profesor	1
Ekert Fr., farář	1
Fanta Josef, architekt	1
Farský Josef, ředitel semináře	1
Grünfeld Jindřich, stříbrník	1
Gýra Ferdinand, sazeč písma	1
Hora Ant., kapitolní probošt	1
Houdek František, ciseleur a pasíř	1
Kalousek Jos., Dr., c. k. prof. univ.	1
Kebrle Ant., vikarista	1
Knihovna bohoslovců	1
Krejčík Josef, závod sochařský	1
Kryštůfek Fr., Dr., profesor theologie, kanovník	1
Kuchynka Josef, kanovník na Vyšehradě	1
Kuchynka R., městský úředník na Král. Vinohradech	1
Kyselka Josef, kanovník na Vyšehradě	1
Labler Aurel., P., převor	1
Matějka Bohumil, Dr., univ. docent	1
Museum umělecko-průmyslové	1
Müller Václav, c. k. profesor gymn.	1
Münzberger Bedř., architekt	1
Podlaha Ant., Dr., katecheta	1
Rektorát kongregace Redemptoristů	1
Residence Tovaryšstva Ježíšova	1
Řivnáč Fr., knihkupectví	4
Ředitelství c. k. akad. gymnasia	1
Ředitelství c. k. realného a vyššího gymnasia v Křemencové ul.	1
Sbor doktorů bohosloví	1
Schmidt Lohel, P., sekretář na Strahově	1
Schwarzenberg Karel, J. J., kníže	5
Skopec Jindřich, vikarista	1
Společnost přátel starožitností českých	1
Staněk Bohumil, stavební rada na Král. Vinohradech	1
Starý Sigmund, P., generální opat	1
Šimák Josef, Dr., profesor	1
Šittler Eduard, farář v Žižkově	1
Sneseno	48
Přeneseno	48
Teisingrová Anna, majitelka domu v Karlíně	1
Tumpach Josef, Dr., c. k. universitní profesor	1
Umělecká beseda	1
Tengler Jan, stříbrník	1
Vacek Fr., gymn. katecheta	1
Vinař Josef, MUDr., c. k. vojenský lékař	1
Vlček Václav, redaktor »Osvěty«	1
Warter F., P., inf. převor maltézský	1
Werner Ferd., kaplan	1
	57

V archidiecési:

Appel Karel, farář v Plané	1
Bejvl Š., vikář a farář ve Vinoři	1
Bernau B., správce cukrovaru v Plaňanech	1
Biedermann Maxm., katecheta v Příbrami	1
Brázda Dominik, farář v Drahno-Újezdě	1
Čenský Bohumil, farář v Kostelci u Křížků	1
Čermák Václav, farář v Slivici	1
Černohouz Jan, děkan v Hostivaři	1
Chalupecký Fr., farář v St. Kolíně	1
Chlupáč Jan, farář v Sánech	1
Dvořáček Jos., stavitel a odb. učitel v Kolíně	1
Dvořák Jan, kaplan v Unhošti	1
Dušek M., vikář a farář v Charvatcích	1
Eybl J. Ev., farář v Křečhoři	1
Förster Jan, důchodní velkostatku v Pečkách	1
Handrejch Fr., děkan v Kouřimi	1
Holý Prokop, kaplan v Příbrami	1
Hoppe Fr., farář ve Vrbně	1
Hrabák Josef, dvorní rada v Příbrami	1
Ibl Kašpar, farář v Ouzicích	1
Kebrle Josef, farář v Přistoupimi	1
Klášter františkánský v Hájku	1
Knihovna J. J. Mořice kníž. z Lobkovic v Roudnici	1
Kotrch Václav, farář v Nechvalicích	1
Ludvík Jakub, farář v Ouněticích	1
Martinovský Bohumír, učitel v Staré Boleslavi	1
Moc Josef, děkan v Budyni	1
Museum městské v Plzni	1
Opp Josef, farář a vikář na Peruci	1
Petráš Josef, děkan v Kostelci n. L.	1
Pohl František, farář ve Světci	1
Přecechtěl Jakub, farář v St. Přerově	1
Raus Eduard, děkan v Rokycanech	1
Ráž Jan, hraběcí správce v Slavětíně	1
Rošický Fr., kanovník a probošt v Roudnici	1
Roškot Jan, děkan Karlštejnský v Sedlčanech	1
Sneseno	36

Přeneseno . . 36
Sládek Josef, farář ve Svojšicích 1
Štědrý Fr., farář ve Slavětíně 1
Tischer Jan, děkan v Načeradci 1
Vaněk Ferd., prof. v Klatovech 1
Vávra Prokop. katecheta v Libni 1
Vojáček Fr., farář v Janovicích 1
Wagner Adolf, farář v Úhonicích 1
Zbejval Josef, farář v Lišnici 1
Žaček Fr., farář v Hluboči 1
Úhrnem 102. 45

Diecése Litoměřická.

Litoměřice:

J. Exc. biskup Dr. Emanuel Schöbl 1
Sitte Václav, protokolista kons. 1
2

Diecése:

Buchta Ant., farář v Řitonicích 1
Buška Petra synové na Sychrově 1
Diviš-Čistecký Václav, přednosta stanice v Pardubicích 1
Hammerschmied Josef, farář v Hor. Libichově 1
Hartmann Fr., kaplan v Dobrovici 1
Hladík Fr., farář na Loukovci 1
Jodas M. A., knihař v Libáni 1
Klement V., knihkupec v Ml. Boleslavi . . . 1
Mikolášek Václav, farář v Markvarticích . . . 1
Novotný Jan, knihkupectví v Ml. Boleslavi . . 1
Oplt Václav, děkan v Libochovicích 1
Rydvan Jos., Dr., farář v Kostomlatech . . . 1
Svoboda Josef, děkan v Turnově 1
Štolc Fr., farář v Brozanech 1
Zuklín Fr., farář v Bořislavi 1
Úhrnem 17. 15

Diecése Královéhradecká.

Hradec Králové:

Domečka L., městský sekretář 1
Frýdek Ant., papež. prelát, kapit. děkan . . . 1
Kerner Fr., kons. rada a sekretář 1
Musil Matěj, kanovník 1
Orel Dobroslav, docent bohosloví 1
Ruth Vinc., Dr., prof. theologie 1
Sekera Vladislav, c. k. profesor 1
Suchánek Antonín, rektor semináře 1
Tondl Fr., c. k. profesor 1
9

Diecése:

Archaeologický a musejní spolek v Hořicích . 1
Beseda měšťanská v Kutné Hoře 1
Bukovský Frant., knihkupec v Novém Bydžově 1
Bursík Ferdinand, P., opat v Želivě 1
Dobřenská Anna, baronka v Potštýně 1
Dvořák Ant., děkan v Nebovidech 1
Dvořák Št., děkan ve Skutči 1
Hakl Bohumil, Msgr., děkan a vikář v Hořicích 1
Hejtmánek Jan, vikář z Německé Bělé 1
Hrubá z Jelení Johanna, baronka v Pečkách . 1
Jelínek Václav, kaplan v Hořiněvsi 1
Klein Jan, Msgr., arciknéz, pap. protonotář v Čiňovsi 1
Krátký Čeněk, farář a vikář v Lovčicích . . . 1
Krunert Blažej, farář ve Velimi 1
Louvar Leop., sochař v Něm. Brodě 1
Městské museum ve Vysokém Mýtě 1
Mrštík Josef, Dr., arciděkan v Chrudimi . . . 1
Sneseno . . 17

Přeneseno . . 17
Musejní společnost pro okres Humpolecký v Humpolci 1
Nejedlý Ludvík, malíř v Novém Bydžově . . 1
Nývlt Method, P., konventuál v Želivě 1
Pilný Čeněk, učitel v Kostelci 1
Preclík Karel, farář v Církvici 1
Průmyslové museum v Chrudimi 1
Ryzner Frant., farář ve Vápně 1
Spěvák A., knihkupec v Hoře Kutné 1
Sucharda Ant., sochař v Nové Pace 1
Vančura Ant., děkan v Něm. Brodě 1
»Včela«, archaeol. spolek v Čáslavi 1
»Vocel«, archaeol. spolek v Kutné Hoře . . . 1
Vokál J. v České Třebové 1
Úhrnem 39. 30

Diecése Budějovická.

Budějovice:

J. Exc. biskup dr. Martin Říha 1
Literární Jednota bohoslovců »Jirsík« 1
Rodler Adolf, Msgr., kanovník 1
Ředitelství c. k. čes. gymnasia 1
4

Diecése:

Dědek Bohumil, úředník kníž. na Hluboké . . 1
Duben Jan, emer. vikář v Sušici 1
Geringer Karel, farář v Modré Hůrce 1
Hašek Václav, děkan v Třeboni 1
Hille Jan, farář v Kádově 1
Hlinka Vojtěch, bisk. notář na Hrádku . . . 1
Hůlka František, farář v Pošné 1
Klášter OO. Františkánů v Bechyni 1
Kovář Josef, farář ve Svojšicích 1
Lhotský Josef, vikář a děkan v Týně n. Vlt. . 1
Majer Antonín v Čížové 1
Mařík Jos., děkan v Netolicích 1
Městské museum v Klatovech 1
Mocker Adolf, stavitel v Třeboni 1
Pauli Hugo de, farář v Kolínci 1
Pavel Rafael, P. ve Vyšším Brodě 1
Sedláček Aug., školní rada v Písku 1
Sedláček J., kníž. schwarzenbergský stavební inženýr v Hluboké 1
Spiess Julius, kníž. stavitel v Č. Krumlově . . 1
Stiller Er., vikář v Plánici 1
Vondráček Pavel, farář v Hodušíně 1
Zbonek Vendelín, farář v Štěkni 1
Úhrnem 26. 22

Čechy úhrnem: 184.

Morava.

Arcidiecése Olomoucká.

Olomouc:

J. Osvíc. kníže-arcibiskup Dr. Theodor Kohn . 1
Kachník Josef, Dr., profesor bohosloví 1
Knihovna seminářská 1
Vyvlečka Josef, vikář na dómě 1
4

Arcidiecése:

Břečka Jan, farář v Chvalkovicích 1
Červenka Ladislav, mistr umění cirk. v Napajedlích 1
Daněk J., farář v Hovězí 1
Domluvil E., prof. náboženství v Meziříčí . . 1
Harna Ferd., farář v Chvalkovicích 1
Hoch Fr., farář v Jaroměřicích 1
Sneseno . . 6

Přeneseno . . 6
Jeřábek Fr., c. k. okr. ingenieur v Uh. Hradišti 1
Kašpar Josef, farář v Radiměři 1
Klemš Jos., farář v Cotkytli 1
Levý Frant., c. k. telegr. úředník v Přerově . 1
Mrázek Florián, farář v Belotíně 1
Novák Filip, kooperator ve Vlčňově 1
Ředitelství kníž.-arcib. semináře v Kroměříži . 1
Ředitelství myslivecké školy v Sovinci 1
Sauer Ig. V., farář v Napajedlích 1
Sedláček Jan, farář ve Špičkách 1
Snopek Fr., kníž. arcib. archivář v Kroměříži . 1
Strouhal Jan, farář v Kladkách 1
Vychodil Jan, farář v Želechovicích 1
Úhrnem 23. 19

Diecése Brněnská.

Brno:

J. Exc. biskup Dr. František Sal. Bauer . . . 1
Adamec Ant., ředitel semináře 1
Alumnové semináře 3
Bařina František Sál., P., opat 1
Hodr Jakub, Dr., kanovník 1
Knihovna chlapeckého semináře 1
Oharek Václav, děkan v. v. 1
Pospíšil Josef, Dr., kanovník 1
Šuderla Robert, kanovník 1
11

Diecése:

Adámek Mansvet, převor v Jihlavě 1
Beránek Karel, Dr., kanovník, děkan v Újezdě 1
Bezděk Václav, farář v Jamcích 1
Hrdlička Alois, děkan v Telči 1
Klášter františkánský v Dačicích 1
Klíma Frant., farář v Strachotíně 1
Korčian Benedikt, P., opat v Rajhradě 1
Korec Fr., farář v Řeznovicích 1
Miča František, farář ve Zhoři 1
Michálek Fr., farář v Čebíně 1
Sneseno . . 10

Přeneseno . . 10
Mrázek Jan, farář v Třešti 1
Pátek Bernard, farář ve Křtinách 1
Pavelka J., kooperator v Rudíkově 1
Pavelka Pavel, farář na odp. v Líšni 1
Spálenka Anselm, P., kvardián v Dašicích . . 1
Stojan Ant. Cyr., farář v Dražovicích 1
Vlk Josef, katecheta v Třešti 1
Vymětal Theodor, farář v Bedřichově 1
Wolf Alois, farář v Dalešicích 1
Úhrnem 30. 19

Morava úhrnem: 53.

Slezsko.

Pospíšil Gerard, farář v Orlové 1
Štoček Jindřich, farář v Dittersdorfě 1
2

Jiné země.

Cipín A., kněz v Reedville v Americe 1
Dítko Ant., Msgr., pap. komoří a farář v Langenlois 1
Houdek Vítězslav, c. k. odborný rada ve Vídni 1
Jaeger Jan Nep., O. S. B., Chicago (Amerika) . 1
Konrád Eberhard, farář v Singhartingu (Horní Rakousy) 1
J. O. Anna svobodná paní Gudenusová, roz. hrab. Schönbornova v Tannhausen (Štyrsko) 1
Sokołowski Maryan, prof. a dv. rada v Krakově 1
Wolf František, beneficiat v Obertraunu (Horní Rakousy) 1
8

V Čechách . . . . 184 předplatitelů
Na Moravě . . . . 53 »
Ve Slezsku . . . . 2 »
Jinde . . . . . 8 »
Úhrnem . . . 247 předplatitelů.

V Pánu zesnulí předplatitelé od prvopočátku:

Josef Čech, farář v Hranicích na Moravě. — P. Anselm Rambousek, opat v Brně. — Msgr. František Zeibert, kapitolní děkan v Brně. — Josef Šrůtek, inf. arcijáhen v Hradci Králové. — Ad. Pecenka, c. k. stavební rada na Král. Vinohradech.

Requiescat in pace!

„METHOD“,

ročník XXVIII., vycházeti bude roku příštího jako dosud.

Předplatné 4 K 40 haléřů na celý ročník
přijímá redaktor »Methoda« F. J. Lehner na Král. Vinohradech
(na faře).

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ na Král. Vinohradech.

»METHOD« vychází šestkráte do roka ve lhůtách dvouměsíčních. **Předplatné,** které činí poštovní poukázkou na celý rok **4 kor. 40 hal.,** přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech** (na faře), kam i **reklamace** se zasýlají.

»Politika« závod tiskařský a vydavatelský v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 1. a 2. V Praze, dne 15. února 1902. Ročník XXVIII.

OBSAH: Kostel sv. Víta v Soběslavi. — Farní osada Smolnická. (Pokračování a dokončení.) — Z polské literatury umělecké a archaeologické. (Pokračování.) — Různé zprávy. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc listopad a prosinec 1901.

Kostel sv. Víta v Soběslavi.

Napsal a nakreslil **Prokop Vávra.**

Kdo zná český jih a všímá si jeho zvláštností, tomu zajisté nápadna býti musí jistá chrámová stavení, pocházející ze století čtrnáctého, uspořádáním a rozvrhem architektury vespolek příbuzná, a při tom odchylná od obvyklých u nás forem kostelů. Míněny tím gotické chrámy dvoulodní, t. j. nikoli budova trojlodní na pohled, u níž jedna z bočních lodí se nedostává, nýbrž stavba taková, že široká loď její rozdělena jest ve dvé řadou pilířů, stojících vesměs a úplně v podélné ose chrámu. Toho druhu chrámy, ač leckde pozdějšími opravami nebo přístavky znešvařené, spatřujeme v Třeboni, Soběslavi, Bechyni, Blatné, Týně nad Vltavou a v Milevsku; ba možno se domýšleti, že bychom bedlivým studiem více ještě takových dvoulodních kostelíků nalezli, kdyby v době baroku ruce vandalských opravovatelů nebyly soulad stavby porušily odstraněním oněch pilířů, které snad době tehdejší překážeti se zdály anebo vymáhaly opravy nákladnější, nežli záduší chrámu snésti mohlo. Očividný příklad takového zničení a zpustošení vnitřku dvoulodního chrámu máme na kostele hřbitovním v Milevsku, kde zároveň s pilíři odstraněna i krásná klenba gotická v celé lodi a nahražena rovným stropem, takže jen zbytky žeber na konsolách čnící ukazovaly, jak krásný byl kdysi klenutý příkryt svatyně. Kdo nemáš příležitosti o půvabu dvoulodní svatyně takové se vlastníma očima přesvědčiti výletem na český jih, máš v samotné Praze skromnou ovšem ukázku toho druhu stavby v skrovném, avšak zajímavém kostelíku P. Marie na Slupi, jenž náleží nyní k filiálce blázince pražského.

Obr. 1.

Nechtějíce však příliš odbočiti od předsevzaté látky, obraťmež zřetel ku kostelíku, který dosud jen některým znalcům křesťanského umění byl známý, a to snad jen dle zevnějšku, neboť svatyně ta více než sto let zrušená slouží za obydlí soukromé a za dílnu barvířskou. Vnitřek její jest přepažen různými příčkami a podlahami, čímž mnohé krásné formy architektonické zakryty. Rovněž i na zevnějšku ztratil kostelík ten okrasy své změnami a přestavbami, jež provedla doba josefinská, starému umění nepříznivá. Jest to kostelík sv. Víta v Soběslavi (obr. 1.), stojící v jihozápadním koutě náměstí, jednoduchý a spustlý na pohled, takže jen znalci možno tušiti v něm pravý poklad jihočeské gotiky, jaký bychom málokde jinde nalezli. Volný pohled na stavbu jest pouze od náměstí a ze dvorku na jižní straně; ostatně jeho štíhlá vížka zděná, založená směle a odvážně na zdivu oblouku mezi presbyteřem a lodí, znatelna jest každému přijíždějícímu do města již ze značné dáli. Jak roztomilý pohled poskytovala by západní strana náměstí Soběslavského, kdyby oba kostely, děkanský (sv. Petra a Pavla), i onen spustlý a zrušený chrámek sv. Víta, zastkvěly se slohově opraveny a obnoveny dovednými a znaleckými rukami. Ke cti dotyčných místních i patronátních činitelů budiž podotknuto, že děkanský chrám již počíná se přiměřeně slohu svému renovovati na straně východní, do náměstí obrácené, a rovněž kostelík sv. Víta dočkal se letošním rokem vykoupení ze svého nehodného stavu. Tvoří se v Soběslavi spolek pro restaurování a vrácení kostelíka prvotnímu účelu t. j. službám Božím a zásluhou hlavně nynějšího purkmistra Soběslavského zakoupena pro ten spolek budova kostelní s příležícím pozemkem, načež zahájeny sbírky pro obnovu vykoupené svatyně.

Pánové z Rožmberka založivše při hradě Soběslavském město soujmenné, ozdobili je dvěma chrámy, farním totiž sv. Petra a Pavla, a špitálním sv. Víta. Soběslavský špitál, obdařený platy ze dvou vsí, Chlebova a Řípce, jakož i rozsáhlými pozemky při městě, stával ode dávna vedle kostelíka sv.-Vítského (na místě nynějšího čísla 154).

Za války husitské sešel velice kostel i špitál, a jak zpráva jistého úředníka poslaná panu Rožmberkovi svědčí, byl statek špitální ve stavu ubohém, příjmy vázly, a chrámek účelu posvátnému byl odcizen. »Ve špitále u Soběslavi sedí heitman a má jistébku, jednu kuchyni a pivnici a komory všecky, a my ke dvoru držíme za pekárnu jednu jistébku, a pec, a komoru jednu a ve špitále v kostele chováme seno.«*)

V boji Zelenohorské Jednoty proti Jiříkovi z Poděbrad odevzdal Jan z Rožmberka Soběslav Zdeňkovi ze Šternberka k hájení proti vojskům královským, a tu nacházíme mnohé dobrodince špitálního kostela mezi úředníky Šternberskými. Oba kostely, městský farní i špitální, dočkaly se opravy a znovuzřízení. K obnovení kostelíka sv.-Vítského hřivnou svou přispěla Dorota z Hobzí, jež třikrát byla provdána a to pokaždé za panského úředníka Soběslavského; tamtéž si zakoupila dům a dvůr s hospodářstvím a v kostelíku zvolila si sklípek pro pohřeb svůj a založila místo kaplanské. Nadační listina, sepsaná roku 1491, obnovená roku 1508, zní takto:

»Ve jméno Boží. Amen. Já Dorota z Hobzí, po nebožci panu Jindřichovi z Vraního pozůstalá ... tímto listem vyznávám, že činím toto zřízení a nadání a k věčnému záduší, k chvále Pánu Bohu a Panně Marii ... a sv. Vítu do špitála v městě Soběslavi k velkému oltáři 14 kop platu ročního odkazuji a dávám rozdílně, při sv. Jiří 7 kop a při sv. Havle tolikéž, kaplanu tomu nynějšímu i budúcímu, kterýž mše sv. bude slúžiti, aby jemu beze zmatku vydáváno bylo ... a ten kaplan to bude míti činiti a zavázán jest, aby mše svaté slúžil, což muože nejvíc každý týden, a zvláště každý pátek zádušní mši aby slúžil; pakli by se slavnosť přihodila některému svatému, tehdy jiný den aby vyplnil. Také svrchupsaný kněz toto bude míti činiti, aby v každú neděli, středu a pátek obrátě se u oltáře prosil ... za všecky předky naše.«

Poručníky této fundace učinila purkmistra a radu města Soběslavi; jestliže pak by se kdy přihodilo, že by Soběslavští kněze míti nemohli, tehdy vezmouce ten plat mají jej na skutky milosrdné obrátiti, a byla-li by potřeba, tedy na kostel. Datum této listiny jest v sobotu po svatém Matěji l. p. 1508. Poddaným svým v Bečicích uložila paní Dorota z Hobzí, aby každý pátek šli do kostela na mši sv., a tu se za duši její i ten celý rod modlili. Při kommissi vyvazovací

*) Arch. Třeboň.

r. 1851 byly sedláci z Bečic této povinnosti sproštěni výkupným 272 zl.

Když v století XVI. vneseny byly do Čech zmatky náboženské horší předešlých, a citelný se jevil nedostatek kněží, opuštěna byla na konci téhož století kaplanka při kostelíku sv. Víta a fundační mše sloužili kněží z fary. Že by kdy kostelíka špitálního užívali Čeští bratří ke své bohoslužbě, o tom není nikde nejmenší stopy.

Minulost kostelíka sv.-Vítského neobsahuje ovšem žádných historicky závažných událostí; byla též před desítiletím, nežli městský archiv Soběslavský nalezl svého pořadatele a znalce v osobě tamního rodáka, učitele pana Jos. Lintnera, téměř neznáma. Vždyť sami Soběslavští domnívali se, že kostelík sv. Víta byl stavěn Českými bratry, a tento omyl dostal se též do seriosních spisů, jednajících o stavitelských památkách českého jihu. Archivem městským dokázáno, že původ chrámu sáhá před století patnácté, což také čistá, jednoduchá gotika potvrzuje. Hodlaje tudíž popisu stavby předeslati historii její, ponechávám pro budoucí pokračování článku jmenovanému již panu J. Lintnerovi úkol historika, nežli mi bude dopřáno nastíniti památnost stavby po stránce stavitelské a umělecké.

Veškery dokumenty archivu Soběslavského souhlasí v tom, že město zůstalo velikou většinou katolické až do války třicetileté, ač poslední Rožmberk dosazením Adama Špacíra (r. 1610—1612) na faru soběslavskou učinil pokus zavésti »českou konfesi« protestantskou do obyvatelstva, avšak toto nedalo si staré katolické obřady vzíti, chodíc raději pro duchovní potřeby své do Dráchova k faráři katolickému, a tak přinutilo Špacíra (recte Procházku), že z fary soběslavské odešel. Po něm vedl v městě duchovní správu starý utraquista konservativního smýšlení, Prokop Cetorazský, jenž r. 1622 na víru katolickou přestoupil.

Sektáři soběslavští, jsouce nepatrnou částí obyvatelstva v městě, neměli svých zvláštních duchovních v místě, nýbrž chodili do jiných osad na bohoslužby podle toho, jakého kde byl kněz vyznání.

Seznam paramentů ve špitálním kostele z roku 1551 vykazuje: Ornátů 5, ubrusů 14, korporal 1, vedle toho dva zvonečky, dvě ampulky, jednu konev a truhlici.

Ze století XVII. nemáme zpráv o kostelíku svatovítském až teprve r. 1719. Toho roku dne 30. května psal soběslavský děkan Jakub Hettig patronátním úřadům do Třeboně smutnou novinu, že kostelík sv. Víta vyhořel. Střecha zničena ohněm úplně, klenutí se rozstoupilo, a zvon žárem pukl. Pečlivý a podnikavý děkan zaslal dne 15. června 1719 obšírný a důtklivý memoriál o úpravě chrámu prostřednictvím kanceláře Třeboňské samému knížeti Adamu Františku ze Švarcenberka, kdež páčí se škoda na 450 zl. a žádá se o 12.000 šindelů, jakož i dovolení vypomoci též příspěvkem z pokladnice kostela farního a z kostela svatého Marka (na hřbitově). Soběslavští prý dají kámen a vápno na upevnění a podchycení zdi, kterou má kostel sv. Víta společnou s radnicí.

Správa zvonu puklého provedla se prý tak, že zvon ještě líbezněji zněl než dříve. V srpnu dovršeny krovy nad kostelem a mělo se krýti; a tu připadl děkan Hettig, ve všem důkladný, na věc bezpečnější, i docílil toho, že místo šindelů byl krov přikryt prejzy a háky způsobem, jak podnes spatřujeme.

Horlivý onen kněz neustal ve zvelebování chrámů, až to bylo některým lidem proti mysli. R. 1724 dal stavěti »archiv« aneb klenutí pro upevnění kostela sv. Víta, nač vyšlo několik tisíc cihel; současně stavěl ve škole byt pro nového kantora a sakristii při kostelíku hřbitovním (sv. Marka). Roku 1726 požadoval do kostela několik nových stolic a následujícího roku usiloval o vyčistění positivů u sv Marka a sv. Víta. Obojí varhany nebyly 14 let opravovány, měly porouchanou klaviaturu, a píšťaly jsouce zanešeny nechtěly pískati.

Asi roku 1735 zřízen byl v kostele nový oltář Panny Marie Bolestné, a starý zavěšen do sakristie. V knize záduší sv. Víta (arch. Soběsl.) zaznamenány jsou potom již jen menší opravy, z nichž se dovídáme mezi jiným také to, že jedno okno roku 1768 bylo zazděno. Bylo to bezpochyby okno kruchty, a zazdění to bylo snad částečné, as tak, jak to vidíme na dvou oknech kruchty chrámu děkanského v Soběslavi. Také vysvítá z oprav oněch, že míval kostelík sv. Víta dva vchody, nad nimiž byly stříšky; tyto ovšem již zmizely.

Chudý příjem kostelní (19 zl. stř. z Bečic, za zvonění hran, oběra) rozmnožen byl nadáním rodiny Netolických

z Eisenberka a na Přehořově, kterážto rodina měla u sv. Víta kryptu. V této fundaci roku 1734 odkázal Leopold Netolický z Eisenberka na mše sv. 300 zl., k nimž Johana a Teresie Netolické přidaly po 100 zl.; celý kapitál 500 zl. zúročen na 5%, kteréž vyplácel Václav Kazimír Netolický z Eisenberka a po roce 1743 patronátní úřad třeboňský.

Větší slavnost kostelní bývala pouze o pouti sv. Víta; avšak již v druhé polovici století XVIII. kostel valně sešel, drobnosti z něho rozprodány již r. 1784 a zahrádky na hřbitůvku užíval kantor za nájem 2 zl. 14 kr. od roku 1771. V urbární knize na děkanství soběslavském zachoval se z té doby inventář kostelíka sv.-Vítského. Hlavní oltář, jak píše Světecký, byl gotický, starožitný a velmi krásný. Zdobily jej sochy sv. patronů českých, Víta, Václava a Vojtěcha. Postranní oltáře byly dva, z nichž starší byl zasvěcen sv. Michaelu, novější Panně Marii Bolestné. Oltářní obraz sv. Michaela jest bezpochyby onen, který visí v předsíni děkanského chrámu sv. Petra a Pavla; není právě vynikající práce a náleží století sedmnáctému. Štíhlá věžka kostelíka sv.-Vítského mívala dva zvony, jimiž se zvonívaly hrany.

Roku 1785 dovršena spousta v kostelíku úplným jeho zrušením na rozkaz císaře Josefa II., načež fundační mše slouženy byly ve farním chrámu. Budovu zrušeného kostelíka hodlala zakoupiti jakási vídeňská »c. k. vlastenecká společnost«, chtíc z toho učiniti skladiště zboží, avšak nežli se tato společnost o tom rozmyslila, nadešel den dražby, a kostel koupila obec soběslavská za 208 zl.; ta pak prodala jej za 434 zl. Františku Reitlenerovi, jenž z chrámu učinil stavení obytné. Zesnulý biskup Jirsík v létech sedmdesátých první učinil pokus navrátiti krásnou budovu posvátnému účelu, avšak vyjednávání s tehdejší majetnicí kostelíka se nezdařilo. Teprve letošního roku nadešla doba vykoupení ctihodné umělecké stavbě, a spolek letos utvořený k obnově sv. Víta horlivě sbírá již příspěvky.

Tato historická data*) o kostele špitálním v Soběslavi, ač netýkají se věcí do dějin velkých zasahujících, přece dosti světla vrhají na náboženské poměry v městě za minulých pět století. Zbývá nám ještě podati náčrtek budovy ze stránky archeologické a umělecké.

Kostelík sv. Víta nalézá se v jihozápadním koutě prostranného náměstí soběslavského a jest přesně orientován. Na jižní jeho straně jest malý dvorek, jenž kdysi patřil městskému špitálu, západní strana (holá, bez oken) dotýká se téměř břehu potoka černovického, severní stěna jeho jest společna s okresní budovou, někdejší to radnicí městskou. Budova chrámu má pouze tré části: presbytář, loď dvojitou a sakristii. Rozměry řadí se mezi menší budovy, neboť délka ve světlosti (uvnitř) obnáší 23·25 metru, z čehož připadá na presbyterium 9 metrů, šířka lodi jest 9·50 metru, presbyteria 5·25 metru. (Obr. 2.)

Výšku nebylo mi možno přesně změřiti, měří však až k okapní římse as 11 metrů, ačkoliv dlažba okolí jest patrně během času o něco zvýšena.

Presbytář má posud příkrou střechu původního tvaru, loď však zajisté po požáru roku 1719 dostala krov nižší, ačkoli vysoký ostrý štít mezi presbyteriem a lodí byl ponechán, aby jednak maskoval malý rozdíl ve výšce střech obou těchto částí, jednak opíral podivuhodnou štíhlou věž. Ta právě nejvíce vábí k sobě pozornost každého cizince, třeba neodborníka, smělostí své kostrukce, a náleží bez odporu ku zvláštnostem jihočeské gotiky. Spočívá totiž na pouhém triumfálním oblouku mezi lodí a presbyteřem, a vyzděna jest až ku špičce opatřené místo kříže symbolem křesťanské bdělosti, totiž kohoutem. (Obr. 3.)

Věž sama měří v průměru svém bezmála dva metry, jest osmihranná a vrchol její vznáší se 33 *m* nad dlažbou chrámu. Byla to na dobu tehdejší veliká odvaha stavitelova usaditi tuto ztepilou vížku na zdi sotva metr silné. Bedlivému pozorovateli neujde ta okolnost, že věž ta skoro přední polovicí svou visí nad klenbou presbyteria, takže triumfální oblouk nese jen zadní její polovinu, avšak nebylo mi možno ohledati, jakým technickým prostředkem dovedný stavitel zajistil dílu svému trvalost a bytelnost, která vzdorovala století; jest totiž přístup do věže (šnekové schodiště při severní straně lodi) zazděn snad již desítiletí. Možno, že se pevnosti staviva napomohlo železem, a mimo to věž sama nakloněna jest proti větrům západním, které by ji mohly nejspíše zviklati. Zvenčí příjemně lahodí oku ten štíhlý ukazatel

*) Čerpáno z výpisků Soběslavského a Třeboňského archivu, jež s nevšední ochotou sestavil a poskytl pan Josef Lintner.

k nebi svou jednoduchostí; věž jest přepásána jedinou římsou, nad níž věnčí vrchol osmihranu osmero okének tak štíhlých, že se střílnám podobají, a přechod do jehlanu tvoří 8 štítů. Celou svou podobou, technikou a umístěním má tato věž svého blížence a soupeře ve věži chrámu sv. Jana Křtitele v Hradci Jindřichovu; avšak kostelík sv. Víta půdorysem a slohem spíše podobá se hřbitovnímu chrámu v Milevsku, takže při budoucí obnově bude záhodno k tomu přihlížeti.

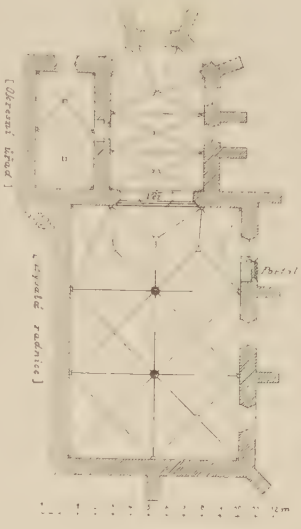

Obr. 2.

Zdivo kostelíka sv.-Vítského sestává z lámaného kamene a jest všude, pokud se dalo měřiti, silné 95 *cm*; tvary architektonické jsou ovšem z kamene tesaného. Sokl šikmě ořízntutý, lalokem a žlábkem opatřený, obíhá kolem celé budovy; opěráky mají po dvou ústupech, toliko opěrák stojící v ose lodi na západní straně, kde by mělo býti průčelí, má čtvero ústupů, jelikož sáhá do polovice štítu západního. Z oken nezachováno žádné, vše barbarskou rukou zazděno, a naděláno z každého okna tré praobyčejných oken domovních. S tíží lze rozeznati obrysy dlouhých původních oken gotických na omítce; počítaje v to ostění měřilo okno v šířce 165 *cm*, a tudíž mělo spíše jeden nežli dva pruty. Stejnou velikost měla okna v zakončení chorovém u presbytáře, a stejnou šířku též okno sakristie, toliko dvě okna presbytáře nejbližší k lodi pro blízkost opěracích pilířů musela býti užší, snad bez prutů, ač též možno, že některé z nich snad chybělo, neboť něco podobného vidíme na opěrácích části chorové. I tu z příčin úsporných pilíř, který měl vězeti ve východní zdi sakristie, vynechán, poněvadž jeho úkon nahradila právě tato zeď a její štít. Západní strana lodi jest bez oken, ač možno, že ono okno r. 1768 zazděné právě tam se nalézalo.

Vchodů do svatyně bývalo dvé, z těch zachoval se pouze ten, jenž nalézá se na jižní straně lodi, avšak velice nepravidelně založený, totiž těsně vedle opěráku; jest neobyčejně malých rozměrů, totiž 90 *cm* široký a sotva 180 *cm* vysoký. Není goticky sklenut, tudíž jen rovně zakončen, žlábkování jest nanejvýš jednoduché, takže zdá se býti jen vedlejším vchodem. (Obr. 4.) Po bývalém druhém portálu není na budově znáti ani zevnitř, ani vně žádné památky, takže teprve při obnově bude možno jej nalézti.

Římsy na zevnějšku nezachovaly se žádné vyjma onu na věži, neboť podstřešní římsa nynější jest neslohová, římsy pak podokenní vůbec nestávalo. I samy ústupy opěrných pilířů jsou bez říms, kryty jsouce prejzy. V celém zevnějšku viděti lze jednoduchost architektonickou, a přece tuší každý, jak krásně nesl by se i v této jednoduché formě tento kostelík, kdyby byl slohově renovován, a zajisté by byl nemalou ozdobou náměstí.

Obr. 3.

Čím více nápadna jest jednoduchost zevnějšku, tím více překvapí návštěvníka bohatostí svých forem vnitřek, jestliže vylezeme do druhého poschodí a spatříme překrásnou klenbu a štíhlé pilíře v lodi. Není sice oku možno za nynějšího stavu budovy kochati se krásnou perspektivou vnitřku v celosti, poněvadž celý vnitřek rozdělený na přízemí s dvěma patry jest po délce přepažen třemi příčkami, avšak přece i zrak člověka architektury neznalého snadno si dovede fantasií svou spojiti ty tři části v jeden obraz, a tento obraz musí každého naplniti touhou, aby tato malá, avšak for-

mou i rozměry bezvadná svatyně zaskvěla se v původní kráse, a též sloužila původnímu účelu svému.

Posud nezapomenu dojmu, jejž na mne učinila přesná, gotická klenba presbyteria, když jako studující ponejprv jsem byl do vnitř zrušené svatyně uveden. Oko spatřuje překrásné svorníky, vkusně ozdobené pětilistými růžemi rožmberskými, žebra ve velice ostrém úhlu se křižující, avšak přesně profilovaná a velmi štíhlá, takže v průřezu jevila by mírně zakomolený klín se žlábkem na obou stranách, a tato žebra spočívají na nosičích do stěny zapuštěných beze všech dalších přípor. Tyto konsoly čili nosiče (obr. 5.) jsou tvaru hlavy lidské, dolů hledící, korunované římsou šikmo sříznutou a žlábkem oživenou; tváře hlav u všech nosičů jsou téměř totožny, pravidelné s orličím nosem. Triumfální oblouk mezi

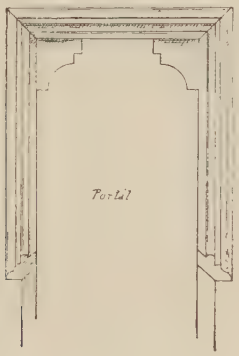

Obr. 4.

lodí a chorovou částí jest vkusně a jednoduše článkován na straně k lodi, totiž šikmým řezem a dvěma žlábky, z nichž jeden jest pravoúhlý, druhý čtvrtkruhový. Na straně k presbyteriu jest článkování oblouku zazděno, ne-li zničeno.

Klenba lodi jest rovněž křížová, avšak pole klenbová tvoří místo obdélníků čtverce; proto též nosiče jsou níže umístěny a ne tak zachované. Jeden rohový nosič jest zcela neporušen a jeví též tvář, avšak pitvornou, šklebící. Žebra i svorníky jsou úplně souhlasny se tvary, jaké vidíme v presbyteriu, a též růžice pětilisté nikde nechybí. Růžice tyto, jsouce přímo na kruhu svorníku, ne na nějakém štítu, jsou spíše znakem měst rožmberských nežli rodu pánů z Růže. Klenba lodi spočívala na dvou pilířích, stojících v podélné ose chrámové, avšak z těchto pilířů vězí jeden úplně v moderní příční zdi, která protínajíc loď po délce hyzdí vnitřek a zakrývá též druhý pilíř až bezmála k místu, kde z něho vybíhají žebra klenbová. Přece však z hoření části tohoto pilíře poznáváme, že oba byly kulaté, štíhlé, sotva půl metru v průměru, a přechod k žebrům klenbovým nesprostředkovala žádná hlavice ani římsa, čímž směr vertikální tím více do očí padá. Jaké byly patky, to snad při budoucí obnově se odkryje. Klenutí přechází v jakousi hvězdovitou síť tam, kde se stýká s obloukem triumfálním, jakož to na půdorysném plánu patrno. Výška klenby presbyteria i lodi jest táž, a pokud lze odhadnouti, obnášela 11 metrů. Sestoupíme-li do přízemí, které za dosavadního stavu jest z malé části přístupno, vidíme v západním koutě kruchtu v baroku 17. století vystavěnou, avšak jiné nějaké zvláštnosti, bylo-li jich tam, zmizely. Sakristie, na levo k chorové části přiléhající, byla nižší, takže její klenba jest patrna v prvním patře, avšak není méně zajímava. Tvoří dva

Obr. 5.

klenbové čtverce, jichžto gotická žebra spočívají na jednoduchých konsolách, podobných obráceným jehlancům bez římsy. Osvětlení obstarávalo okno k východní straně.

Shrnouce pospolu a porovnávajíce veškery zachované slohové tvary na kostelíku sv. Víta, a doplníce si dle nich vše, co ruka lidská na něm pokazila, obdivovati musíme a ceniti stavbu tu jakožto perlu umění gotického, a zařaditi ji mezi přední díla jihočeské školy století XIV. Přes malé poměrně rozměry své působí budova ta dojem svatyně důstojné svého města, jemuž slouží k nemalé ozdobě a krášlití bude tím více prostranné náměstí města Soběslavi, až za několik let péčí spolku bude obnovena a proměněna ve chrám školní. Podnik »Spolku pro znovuzřízení bývalého gotického kostela sv. Víta v Soběslavi« zasluhuje podpory nejen se strany obyvatelstva městského, nýbrž od širší české veřejnosti, aby umění české ne-

přišlo o vzácný skvost, který nám vzíti chtěla doba josefinská. Svědčí to o nemalé prubudilosti města Soběslavi, že tato obec, čítající jen 4.000 duší, nenechala pustnouti starožitnou ozdobu svou a pustila se do díla obnovovacího, k němuž ovšem bude jí třeba podpory ode všech činitelů umění milovných. Summa k dílu tomu potřebná odhaduje se nyní na 20.000 K, nepočítaje v to kupní cenu budovy samé. Vřele tudíž odporučujeme a klademe na srdce všem mecenášům křesťanského umění českého kostelík sv. Víta v Soběslavi, aby provolání, které spolek uveřejnil, našlo ohlasu a podpory všestranné, abychom brzy mohli se dočkati vykoupení svatyně z její profanace. Dá Bůh, že brzy uvidíme kostelík onen v slohové své kráse restaurovaný hrdě závoditi v ozdobě města se svým šťastnějším bratrem, děkanským chrámem sv. Petra a Pavla.

Farní osada Smolnická.

Podává **Frant. Štědrý**, farář v Slavětíně. (Pokračování a dokončení.)

Na Toužetíně vládl po té Jan z Šelmberka a z Kosti. Nemaje dědiců zapsal manželce své Toužetín r. 1590. Zemřel v Praze 11. října 1597 a pochován jest ve Smolnici 28. října.[1]) V noci, v sobotu na neděli po sv. Medardu roku 1600, 11. června nějací lotříkové vyloupali kostel ve vsi Smolnici a pobrali v něm hermelín, který nad hrobem nebožtíka pana Šelmberka byl, ostruhy, tulich, kord, kalichy, ornáty a jiné věci, kteréžto po zprávě jiných celé za 400 (kop) státi mohly.[2]) Vdova jeho Kateřina rodem z Veitmile provdala se po druhé 15. května 1600 za Petra z Libentálu. Když 30. dubna 1606 zemřela, dědil zápisem manželky své statek Toužetín dotčený Petr z Libentálu, který jej Janovi Hruškovi z Března na Peruci roku 1606 prodal.[3]) Tento se psal na Toužetíně, Peruci a Selmicích. Manželka jeho byla Dorota, z Doupova (1587—1610), s níž měl syny Adama Jindřicha, který se psal roku 1612 na Hříškově, potom na Selmicích a druhý byl Jiří Fridrich a sestra Anna Sabina, provdána Kaplířka. Když se byli rozdělili o dědictví otcovské, dostalo se Jiřímu Bedřichovi Toužetína, Smolnice, Březí, Donína díl a Nové vsi. Adamovi Jindřichovi část Hříškova a Selmice. Účastenství své ve vzpouře stavův českých zaplatil Jiří Fridrich ztrátou třetiny jmění svého.[4]) Toužetín prodán od komory Adamovi hraběti z Herbersdorfu.[5]) Po smrti téhož dědila české statky manželka jeho Marie Salomena, rozená z Preysingu, které koupil Pavel Michna z Vacínova roku 1630. Syn Pavla Michny Karel na Toužetíně a Bítozevsi zemřel před rokem 1653 bezdětek, načež spadly Toužetín s ostatními statky na nejstaršího bratra Václava. Tento zemřel taktéž bezdětek roku 1667, 22. května. Za dědice ustanovil syny otcova bratra Jiřího Viléma Sigmunda Norberta a Viléma Fridricha. Sigmund Norbert dostal Toužetín a Postoloprty. Všecky statky po hraběti Václavovi byly však obtíženy velkými dluhy, takže oba dědicové jejich byli nuceni je prodati. Koupil pak Toužetín a Postoloprty a Selmice se vsí Knovízem za 240.000 zlatých rýnských a za 1000 dukátů klíčného Jiří Ludvík hrabě z Sinzendorfu 14. listopadu 1669.[1]) Jiří Ludvík zemřel ve Vídni roku 1681 a zanechal dva nedospělé syny Kristiana Ludvíka Ignáce a Filipa Ludvíka a ustanovil jim za poručníka strýce Karla Ludvíka. Starší bratr bojoval proti Turkům a padl v bitvě, mladší bratr Filip Ludvík uveden jest ve statky otcovské a sice v Toužetín 3. října 1691. Ale již 24. května 1682 prodal i Postoloprty i Toužetín knížeti Ferdinandovi ze Schwarzenberka za 600.000 zlatých rýnských, z kteréhožto obnosu jen 500.000 zlatých na dluhů zaplacení vynaloženo bylo.[2]) Od té doby drží knížecí rod Schwarzenbergský statky Toužetín a Postoloprty s příslušenstvím.

Děje kostela a fary.

Nynější chrám Páně sv. Bartoloměje

[1]) Mikšovic Kronika, 133. a 135. str.
[2]) Tamtéž, str. 202.
[3]) Viz o tom Sedláček, VIII., 226.
[4]) Bílek, Konf., 193.
[5]) Tamtéž.

[1]) D. Z., 318, E 14 a Slovník nauč., V., 310.
[2]) Veselý, Postelberg, 29, 30.

apoštola Páně pochází dle své úpravy poslední z roku 1700 a dle toho jest zařízen soupis jeho památek, jak je podal Dr. B. Matějka.[1]) Nám náleží vyšetřiti, která část jeho je starší nežli ona úprava poslední a do které doby sáhá. Klenba nad chrámovou lodí jest nová, nad kněžištěm a nad jižním vchodem stará gotická. Zdi lodní jsou 1·2 *m* silné. Tato tlouška, jakož i že jižní kobka k lodi přistavěná má gotickou klenbu, soudím, že loď ve svých základech až ke klenbě jest původní románská, taktéž mohutná věž na severní straně k presbytáři přistavěná byla a jest až ke střeše kostelní románská. Co odtud vyčnívá nad kostel, jest přístavek roku 1789. Kněžiště zakončené pětihranem z osmihranu má na venek opěráky s ústupky. Vnitřek má gotickou klenbu. Žebra její sbíhají se ve dvou svornících, z nichž prvý má znak rytířů z Hřivic, druhý ruku ukazující. Též jižní přístřešek má gotickou klenbu a ve svorníku znak rytířů z Hřivic. V archivu Loun, I., C 2. zachovala se zpráva, kdy kostel Smolnický pokryt byl novou krytbou cihlářem Mikšem, kterou jsme v »Methodu«, 1898, str. 79. uveřejnili. Dle této zprávy byl by kostel v letech 1370—1382 rozšířen o gotické kněžiště a pokryt mistrem cihlářem Lounským Mikšem. Křížová klenba gotická v kobce věžní, která nyní za sakristii slouží, má za konsoly hlavy lidské. Ta jest rozhodně starší. Mám za to, že pochází ještě z doby Přemyslovců. Oltář hlavní sv. Bartoloměje a oba postranní byly pořízeny, když zde fara stará obnovena byla koncem 17. století.

V naší době obnoven jest vnitřek kostela, ale z celého zařízení nic se nezměnilo. Jen náhrobní kámen Kateřiny Libentálové, rodem z Vaitmile, vyzdvižen jest ze země a zasazen do zdi presbytáře na straně jižní.

Z farářů katolických v době předhusitské známi jsou tito: 1. Bušek, který se svolením svého patrona Děpolta arcijáhna Žateckého směnil faru svou s Václavem knězem 19. června 1355.[2]) Václav zemřel 9. října 1363 a na místo jeho dosadil Beneš Krubice z Vaitmile arcijáhen Žatecký a kronikář český Petra syna Jarkova z Prahy.[3]) Po smrti téhož Petra přišel sem kněz Šimon z Týna, podán jsa týmž arcijáhnem Benešem.[1]) Opět směnou 9. února 1377 s farářem Horeckým Jindřichem, kterou zástupce arcijáhna Jana Kytlice, farář Jan z Libčic schválil, dostal tuto faru dotčený Jindřich.[2]) Horky Velké, kde byl dříve farářem, sluší hledati v arcijáhenství Bechyňském a v děkanství Čáslavském. Při prohlídce arcijáhna Pavla z Janovic shledán byl vinen kuběnářstvím. Pod trestem 12 kop grošů a žaláře 4 měsíců slíbil Jindřich roku 1382 u hrobu sv. Vojtěcha v kostele Svatovítském, že se bude kuběny Marety varovati. Tenkrát byl zde vikářem (náměstkem farářovým) kněz Mařík z Budyně a to od sv. Jiří t. r. jsa knězem na 13. rok. Zajímavý jest zde Jiřík ze Smolnice, správce školy a zvoník. V celé knize visitační Pavla z Janovic roku 1380 nalezli jsme jediného správce školy ve vsi, který byl zároveň zvoníkem. Soudíme, že tam, kde jest řeč o zvoníkovi na vsech, že sluší jej považovati zároveň za správce školy.[3]) Tento Jindřich jest ještě ve Smolnici roku 1383, v lednu.[4]) Kdy sem přišel Vilém, nástupce Jindřichův, nevíme. Roku 1390, 21. listopadu směnil své obročí s Martinem, druhdy oltářníkem sv. Anny v kostele sv. Víta na hradě pražském.[5]) Tohoto Viléma podal sem Jan z Pomuku, doktor církevního práva a arcijáhen Žatecký, kterého církev za svatého mučenníka roku 1729 prohlásila. Martin zde pobyl bezmála 7 let. 3 července roku 1397 směnil své místo s Petrem, farářem v Nedvědicích u Soběslavi a 26. října t. r. opět tento s Tomášem, druhdy farářem v Sudoměřicích a 22. ledna 1399 tento Tomáš s Mikulášem Kyklmanem řečeným Kapr, farářem Průhonickým.[6]) Mikuláš nebydlel v Smolnici, nýbrž zdržoval se více v Praze. Zde měl nájemníka Václava, kněze ze Slaného, kterému pronajal užitky farní na 3 leta roku 1397, 7. prosince[7]) již předchůdce jeho Tomáš. Roku 1404 byl Duchek z Klobuk nájemcem jeho a Chval z Kostelce u Kladrub střídníkem jeho.[8]) Roku 1404, 13. října odešel farář Mikuláš Kyklman Kapr do Rabštýna a Michal, tamější farář na jeho místo

[1]) Soupis Lounska, str. 80, 81.
[2]) Tingl, conf., I., 5, 6.
[3]) Emler, I., 22.

[1]) Tingl, II., 82.
[2]) Emler, III., 64.
[3]) Lib. visit., 1379, str. 63.
[4]) Tadra: Soudní akta, II., 191.
[5]) Tingl, V., 40.
[6]) Tingl, V., 288, 292, 316.
[7]) Tadra: Soudní akta, III., 301.
[8]) Tamtéž, IV., 56—326.

nastoupil.[1]) Nejspíše že nájemci fary Duchkovi z Klobuk vypověděl smlouvu nájemnou, pročež jsa od něho pohnán k soudu, složiti musel 4 kopy 40 grošů.[2]) Poslední známý farář katolický jest Mikuláš, druhdy v Křakově u Týna Horšova, který sem též směnou se dostal.[3]) Za faráře Michala ztratila se bible kostelní, za kterou slíbil dáti dvě knihy kostelu, totiž o cnostech a o nepravostech povšechné učení (summa virtutum et vitiorum). V té době žil Diviš ze Smolnice, bakalář svobodných umění a Blažek, bratr jeho. Diviš povýšen jest za bakaláře roku 1405, v září, za děkana Řehoře, syna Lvova z Prahy[4]) a oba měli dům v Praze, naproti kostelu sv. Štěpána ve zdi (nyní zrušenému), který náležel roku 1406 Vilémovi ze Želče a Elišce, manželce jeho, potom Ješkovi Pehemovi, zlatníkovi a Václavovi, kožišníkovi.[5]) Tam se nazývá Divišem, synem Klementovým ze Slaného, což by svědčilo o tom, že otec jeho Klement ze Slaného držel nějaký dvůr kmetcí v Smolnici.[6])

Nadání fary Smolnické nebylo velké, soudíce dle desátku papežského, jež platila po 9 groších. Od roku 1368, 10. ledna, kdy odkázal panoše Bicen z Brloha (neb z Hříškova) 1 kopu platu ročního z půl lánu v Hříškově,[7]) na němž hospodařil Ondřej Kozka, a později r. 1386, 20. ledna taktéž 1 kopu od vlastních bratří Hynka, Jana, Hrzka a Habarda, synů Fridricha z Vraního ve vsi Březí a konečně panoše Mikuláš Hůras z Bedřichovic (rok není znám). Těmi odkazy zvětšily se příjmy obročí.[8])

Války husitské, které ve zdejší bohaté krajině vedeny byly zvláště od měst královských, Žatce, které nazýváno sluncem, Loun, kterému říkali (luna) měsíc a Slaného a jimiž zkažen staroslavný klášter benediktinský v Postoloprtech, známy jsou z obecných dějin českých. U Smolnice sešlo se po té 23. května 1420 několika tisíc jízdních i pěších z okolí Žateckého a Lounského a Slánského vedeni rytíři Závišem Bradatým, Petrem Obrovcem a knězem M. Petrem Špičkou[9]) a dali se na cestu ku Praze.

Za té doby až do bitvy bělohorské vládlo učení podobojí ve Smolnici. Celé 15. století nevíme však o žádném knězi v Smolnici ničeho. Teprve r. 1515—1551 jest znám Jan Medyka, farář v Smolnici. 27. července 1515 zapisuje tetě své Anně Horové všecken statek svůj.[1]) R. 1530 obsílá k soudu komornímu Zigmunda Beřkovského z Šebířova, protože jej škodně zbil.[2]) Jméno Medyka dáno mu asi proto, že se znal v umění lékařském. R. 1537 obvinil ho M. Oldřich na místě pana Trčky ze 4 kop gr. česk., kteréž jest vzal za to, že měl jej zhojiti, a v to se podal, jestliže by ho nezhojil, že jest neměl nic vzíti.[3]) Zemřel r. 1551, 3. března.[4]) Celých 30 let až do r. 1581 nepoštěstilo se nám najíti nějakého nástupce. R. 1570, 25. ledna poroučí císař a král Maxmilian II. Jindřichovi Brozanskému z Vřesovic a na Žirotíně, aby lidi v Hříškově k záduší Smolnickému patřící a poddané Jana ze Sovince a z Doubravice na Toužetíně neodtrhoval do Vrbna na škodu desátků a jiných spravedlností faráře Smolnického. To svědčí, že fara Smolnická duchovním opatřena byla.[5]) Od r. 1581—1589 jest tu Jindřich Hermika Miletínský, který byl ženat. Manželka Anna Šafránkova, Jan a Jindřich byli r. 1598 ještě nezletilí sirotci, majíce poručníky Floriana Rokycanského a Jana Mauryčku, měšťany Lounské.[6]) R. 1586, 17. června literáti kůru latinského v Lounech dlužni jsou mu 40 zl. uherských. Kdyby umřel, připadnou bratřině téhož kůru.[7]) I ostatní známí faráři byli ženatí a buď lutyánští neb kalvínští, jako Jan Hořický, děkan Lounský, který pro svou neposlušnost z Loun vyzdvižen a do Smolnice od konsistoře podán jest. Pobyl tu jen od 1. ledna 1590 do 18. října 1591.[8]) O tomto muži více bude pověděno u Loun. Nástupcem, zdali bezprostředním není jisto, byl Šimon Cerasín Litoměřický. Domácí prameny zmiňují se toliko o jeho odchodu ze Smolnice do Slaného r. 1594, 25. října.[9]) Býval r. 1577 v Opočně u Loun, potom r. 1590 v Rakovníce, do r. 1594, 25. října ve

[1]) Emler, conf., VI., 129.
[2]) Tadra: Soudní akta, V., 68.
[3]) Emler, conf., VI., 201.
[4]) Lib. decan., I., 386.
[5]) Tomek, Místopis Prahy, str. 103.
[6]) Tadra: Soudní akta, VI., 274.
[7]) Borový, erect., 67.
[8]) Erect. XIII., C 3, V 11.
[9]) Palacký, III., 1, 323.

[1]) Arch. Loun, I., C 8.
[2]) 4, F 15, A 16.
[3]) Borový, Kons. utrakv., 120.
[4]) Bible kl. Ročov., poznámky na okraji.
[5]) Arch. místodrž., Z. N. 23.
[6]) Arch. Loun, I., C 49, R 6.
[7]) I., C 48, T 6.
[8]) Mikšovic, Kronika, 91. str.
[9]) Mikšovic, Kronika, 108. Lacina, Paměti Slaného, 71.

Smolnici, potom odešel do Slaného a r. 1596 do Klatov, kdež 21. června 1598 zemřel. Byl ženat dvakráte. První žena Eva, dcera Jana Boukala ze Slatiňan, byla kličnící u Václava Strážského z Liběchova, který měl statek Nový Hrad s Opočnem v těch letech.[1]) Oddával je farář Postoloprtský Jan Vožický v kostele Opočenském 1. září 1577. S tou vedl život svorný. Za to s druhou Markétou žil v ustavičném sváru.[2]) Že byl od r. 1577—1590 na mnohých místech, o kterých nevíme, souditi se dá dle jiných té doby duchovních správců. Od r. 1600—1604, 25. března vedl duchovní správu Martin Tribalius Holický. Má své místo i v dějinách literatury české.[3]) Zůstala po něm kázání pohřební i jiná. Zemřel v Smolnici výš udaného dne a leta a pochován jest tamtéž.[4]) Poslední známý farář Václav Kozáček, zeť Doroty Alexandra Pacovského, manželky a měšťanky Lounské, v l. 1614 a 1615 v rozličných záležitostech věna manželky své se objevuje.[5])

Po bitvě bělohorské zůstala fara Smolnická neobsazena až do r. 1697. R. 1629 přisluhoval zde převor Ročovský Jindřich Schöller z Kolperku[6]) a předchůdce jeho Augustin Thalmayer (1621—1625). Rychtář Smolnický Jan Šurák přiznává se k dluhu 72 zl. za služby církevní konané, ale praví, že takové peníze před rokem odvedeny býti měly. R. 1635 v 3. neděli adventní a následující léta až do 1654 děkan Lounský.[7]) Když fara Vrbenská trvale knězem obsazena jest v l. 1660—1697, přivtěleno jest obročí Smolnické k Vrbenskému.[8]) V l. 1653 osadníci Smolničtí odvozovali faráři ze 44 lánů polí 104 kopy, 3 mandele, 11 snopů, pak $3^1/_2$ korce obilí a z Hříškova na penězích 35 kr. Tenkrát počítala fara Smolnická s filiálkou Kounovskou 638 duší.[9]) Pro přehled stůjž zde seznam farářů katolických od r. 1693 až na naši dobu.

První byl Šimon Longo, kandidát bohosloví, od r. 1697—1701. 2. Jiří Hauser 1701—1703. 3. Jiří Vojtěch Kubíček 1703—1713. 4. Jakub Ferdinand Chyba 1713—1718, 13. června. 5. Josef Kirchner 1718—1740. 6. Václav Josef Kocián, rodič Lounský, 1740—1769, 26. června. Za něho byl kostel rozšířen na západní straně a nejmenší zvon přelit. 7. Josef Utěšil z Kornouzu rodilý. Nové varhany za něho pořízeny. 8. Martin František Salač, rodem z Prahy, byl od 1763—1777 administratorem fary v Litni. Tam založil dvě fundace, na vydržování věčné lampy jednu a druhou na mše sv.[1]) Roku 1785 spáchána svatokrádež v kostele, posvátné nádoby a prádlo kostelní vykradeno. R. 1789 zvýšena jest věž a pokryta střechou, jak do dnes se spatřuje. R. 1809 přidán jest mu za skutečného kaplana František de Paula Pištěk, později administrator v Týnci Panenském, farář v Prčici a na to kanovník u sv. Víta na hradě Pražském. Stav se světícím biskupem konal generální visitaci v Týnci a Smolnické osadníky biřmoval r. 1825, 23. června.[2]) Zemřel jako arcibiskup Lvovský. 9. Jan Seeman z Protivína 1815—1826, 2. listopadu, úkladně zavražděn od lotrů neznámých ve faře. Řeč nad jeho rakví konal kaplan Perucký Jan Gruss, která vyšla tiskem.[3]) 10. Jan Cyprian, rodák Lipenecký, 1827 až 1834, 9. dubna. 11. Václav Dobicer z Loun 1834—1847, 6. července. 12. František Toušek 1847—1851, 29. října. 13. Václav Žitek, spisovatel český, byl dříve kaplanem v Kornouze, lokalistou v Srbči 1852—1878, 11. dubna. 14. František Pechar 1878—1890, 22. února. Oba odpočívají na hřbitově Smolnickém. 15. František Pokorný, dříve farář v Hořešovicích, 1890—1894. 16. Josef Hasík r. 1895, nynější zasloužilý duchovní správce.

Kaplani Smolničtí: r. 1744—1746 Kocián Jan, 1750—51 Engelthaler Martin, 1760 Brix Jan, 1765—1766 Pergmann Ignác, 1767—1769 Shon Václav, 1774 až 1775 Dvořák Hilar, 1776—1777 Apeltauer František, 1808—1809 Pištěk František (10 měsíců), 1810—1816 Špaček Jan, 1827—1842 Franz Josef, 1842—1850 Zlonický Josef, 1850—1858 Štech Josef, 1861—1866 Brandejský Václav, 1866 až 1877 Slavík Václav, 1888—1890 Pomrhonc Josef, 1890 Pazderka Jaroslav, 1892—93 Bronec Josef.

[1]) Veselý, Postelberg, 132.
[2]) Levý, Rakovník, 185.
[3]) Jireček, Rukověť, II., 295.
[4]) Mikšovic, 248.
[5]) A 12, T 5, I., C 25, arch. Loun.
[6]) Arch. Loun, I., C 24, 108.
[7]) Pam. arch., XIII., 329. Arch. Loun, I., E 32, 74.
[8]) Pamětní kniha fary ve Vrbně.
[9]) Pam. arch., l. c.

[1]) Kreisinger, Liteň, 31.
[2]) Pam. kn. f. v Týnci Panen., 46.
[3]) Jungmann, H. l., 557.

Z polské literatury umělecké a archaeologické.

Napsal Jaromír Špička. (Pokračování.)

Od prvopočátečních let XVII. věku až do začátku XVIII. století má Polska řady budov, které architektonickou cenou svou i uměleckou v ničem nezadají budovám stavěným v ten čas v Německu, jestliže jich ve výminečných některých případech nepředčí. Jest tu z prvu kostel sv. Petra v Krakově, na jehož fasádě a pečlivosti v provedení jednotlivostí znáti jest ještě celý záblesk zapadajícího slunce nejslavnějšího pro umění času, ač již započíná barok; dále kostel Kamedulův na Bielanech pod Krakovem z r. 1622, s praporcemi a ušlechtilostí fasády a i se zajímavými v podrobnostech dekoracemi vnitřními. Prvnější jest stavbou Jana Maria Bernardone z Como a druhý Jana Succatori, dvorního stavitele Zikmunda III., a tudíž Vlachův. Vzpomenuto již kostela v Borku v Poznaňsku z první polovice XVII. věku, Albina Fontany a Filipinův v Gostyni z polovice století — stavitele Pompea. V roce 1636 postavena ve Vilně kaple sv. Kazimíra, ne ovšem vlašská, nýbrž nizozemská, provedená dle plánův Petra Dankerts'e de Ry, která co taková má nevšední cenu a pro epochu baroku v Polsce takový význam, jako kaple Zikmundovská na Wawelu pro epochu obrození. Nelze též pominouti fundace Michala Paca W. H. L. z r. 1668, kostela sv. Petra ve Vilně, který budoval Jan Zoara. Konečně nejkrásnější zajisté stavbou konce této epochy jest krakovský kostel sv. Anny, spoutaný se jménem Františka Solari. Všechny tyto budovy zasluhují, aby probádány byly a výsledek publikován. Nejinteresantnější jest při budovách těch plná vervy, života a stilu štukatérská dekorace. Štuky oněch dob, květy, festony, nahé figury, »putti« na rozmanitý způsob a s tak velkým bohatstvím užité a nikdy se neopakující, neupadající v šablonu, byly prováděny ručně na místě a následkem toho mají v pravdě umělecký význam. Jest v nich užití a upotřebení, v zaokrouhlenosti jich formy, ve svobodě, s jakou jsou prováděny a vrženy, jak by nechtíc, ten chik, ta, abychom tak řekli, maëstria, jež svědčí o znamenitých školách. Vše to vidíme v dekoracích prováděných Baltazarem a Františkem Fontano z Como, jak na klenutích hlavní lodi tak i v postranních kaplích krakovského kostela sv. Anny, ale mnohem ještě více v kostele sv. Petra ve Vilně. Rostlinné ornamenty v této posléz řečené svatyni provedeny byly Petrem Perettim z Milána a figurální Giovannim Gallim z Říma, který náležel snad k četné rodině umělců toho jména, jejíž zástupci tehdy jak v Italii tak i v Němcích požívali veliké slávy. Všechny klenby a všechny oblouky budovy pokryty jsou tou dekorací, jejíž hojnost a bohatství na tak značných prostranstvích naplňuje diváka podivem. Není ovšem žádné o tom pochybnosti, že byla to jak v umění tak i v jiných směrech doba úpadku a že v názoru německého historika jest část pravdy, ale badatel uměleckých zjevův zajímati se musí každým zjevem jasnějším, na šerém, monotonním základě, když takový najde, nemluvíc již o tom, že ze stanoviska všeobecného a vědeckého poznání památek té epochy jest proň právě tak závazným jako epoch slavnějších. Jest při tom věcí charakteristickou, že právě jako v Německu v roce 1680 rozpočíná se buditi národní umělecké žití, také i v Polsku v téže asi době objevují se Poláci beroucí účast na ruchu uměleckém. V roce 1678 vyšla v Poznani knížka Wąsowského: »Callictonicorum seu de pulchro Architecturae sacrae et civilis compendio collectorum liber unicus«, a v roce 1690 vydal Solski po polsku svůj traktát: »Architekt polski«. V téže době slyšíme též o staviteli Adamu Jarzemském, který ovšem nezůstavil žádnou jím budovanou stavbu, o takové nic nám známo není, nýbrž veršovaný popis Ujazdovské residence Vladislava IV. ve Varšavě. Konečně na konci epochy té a na počátku druhé vystupují dvě slavná jména polských malířů: Jeden jest učněm Gerarda de Lairessa, druhý Karla Maratti: Bohdan erbu Rola Lubieniecki a Šimon Czechowicz. První bral účasť při dekoracích nástěnných berlínského zámku a byl po jistou dobu řiditelem berlínské královské galerie obrazův a druhý dovedl manýru času tehdejšího oživiti hlubším a poetickým citem.

Dále následuje architektonická studie Vladislava Łuszczkiewicze: »Zbytky zámku Herburta pod Dobromilem.« V úvodu k článku svém snaží se spisovatel vystihnouti rozdíl mezi »zámkem« a »hradem« v Polsce a na Rusi, a popisuje, jak v průběhu věků jich opevnění měněna byla. Opíraje se pak o četná k článku připojená vyobrazení a plány popisuje zámek Herburt u městečka Dobromilu ležící, též »Vysoký zámek« zvaný. Jméno zámku odvozuje se od panského rodu Herburthův z Fulsztyna, vymřevšího v XVII. století. Zámek jest stavěn ve slohu renaissančním.

Dále přináší sešit tento článek Ferdinanda Bostla: »Z dějin malířstva lvovského.« Cech malířský ve Lvově povstal roku 1596. Privilegia arcibiskupa lvovského Jana Dimitrije Solikowského z r. 1596 a stanovy cechu malířů katolických z roku 1597 jsou nejstaršími památkami katolického cechu malířů ve Lvově. Tvůrcem bratrstva malířů byl samouk Jan Szwankowski. K cechu náleželo prvotně osm mistrů. Dále uvádí autor jména malířů lvovských a dobu jich působení, pokud to ze zachovaných listin bylo lze vypátrati, zároveň s osudy jednotlivců. Výpočet počíná roky

1387—1389 malířem jmenovaným v staré městské knize: Johannes, pictor inquilinus Curti Pauli, a končí řadu r. 1700: Famatus Simon Sczygielski, pictor.

Alfred Römer podává článek: »Pasy polskie, ich fabryki i znaki«, uváděje, že jedním z nejoriginálnějších produktův polské kultury byla výroba pasů, které krásou svojí a charakteristickými znaky obracejí na sebe pozornost jak domácích tak i zahraničních milovníků umění a sběratelů a dosud co do různosti své nebyly ještě dostatečně prozkoumány. Na to uvádí spisovatel jednotlivé dílny na výrobu pasův. Nejznamenitější dílna taková byla v Słucku, založená okolo roku 1750 knížetem H. Fl. Radziwillem. Pasy z výrobny této pocházející lišily se od perských a tureckých jedině tím, že opatřeny byly nápisem, dosvědčujícím, že shotoveny byly v Słucku. Dílnu nejprve spravoval kn. Radziwill za pomoci neznámého správce. Později stal se ředitelem jejím Jan Madzarski resp. Mažarski, rodem Uher. Týž byl Turky zajat a vyučil se u nich tkaní pasů, načež přišel do Litwy a v Słucku spravoval továrnu za 10.000 zl. polsk. ročního platu. Pravnučka jeho Alžběta Madzarská, žena Czeslawa Moniuszky, byla matkou slavného polského hudebního skladatele Stanislava Moniuszky. Po smrti Jana Madziarského spravoval dílnu syn jeho Leon, potom jakýsi Borsuk. Známé znaky pasův słuckých jsou: Мажарскій, У гради Слцка, Faktus est Sluciae, Leo Mažarskij w gradie Słuckie (po rusku ve třech variantech), dále jiné ještě označení a zkratky, jež spisovatel při článku svém znázorňuje. Dalším místem, kde zkvétala výroba pasův, byla ves Kobyłka mezi Okuněvem a Radimínem. V r. 1782 založil tam Solimond z Lyonu továrnu na bohaté hedvábné pasy po způsobu francouzských a perských. Nástupcem jeho byl Jakub Paschalis, rodem Armén z města Takatu, po něm řídil dílnu Filsjean. Paschalis založil jinou ještě dílnu v Lipkově. K tomu připojuje autor vyobrazení znaků těchto dílen na pasech provedených.

V Grodně založena r. 1765 vedením Jakuba Becu Antonínem Tyzenhausem dílna hedvábných pasů, rovněž v Nieświeži, kteráž slula »Persiarnia«. Dále byla dílna na pasy polské a židovské obřadní pláště t. zv. »Tales« v Schidlitzi, předměstí Gdánska, kteráž zanikla po rozdělení Polsky. Mimo to byly továrny toho druhu: v Przeworsku, Drzenźci, Kutkorzi, Międziboží, Sokołowě, Růžaně, Uhnově, ve Lvově a Krakově. Avšak všechny tyto dílny v různých dobách vzniknuvší nepostačily panující poptávce a užíváno hojně pasův vyrobených v Paříži. Pasy tvořící nerozlučnou část polského kroje od konce XVII. věku vyznamenávají se bohatstvím a rozmanitostí kresby a neobyčejně krásnou harmonií barev. Autor připojuje vyobrazení ornamentův z jednotlivých zachovaných v různých museích pasův a popisuje je. Ku konci podrobného a obšírného svého pojednání otiskuje privilegium Stanislava Augusta dané v r. 1787 Františku Masłowskému a ženě jeho Tekle na továrnu polských pasův, kterou pak Masłowski v Krakově dle vzoru dílny słucké založil.

Prof. Vladislav Łuszczkiewicz pokračuje v sešitě tomto v podávání zprávy o své vědecké vyjížďce, podniknuté v letě roku 1891, a popisuje nejprve starou a novou modlitebnu v Rzeszově, jichž vyobrazení celková, jakož i jednotlivostí k článku jsou připojena. Dále vedla cesta spisovatele do Przeworska, kdež nejvíce poutá pozornost nynější farní dříve klášterní kostel svatého Ducha. Kostel jest gotický, trojlodní, neobyčejných rozměrův a přibudována jest k němu kaple Božího hrobu s kopulí. Autor popisuje podrobně kostel a klade povstání jeho mezi roky 1430 a 1473. Uvnitř kostela zachováno jest několik velmi důležitých památek středověkého umění. Především obraz al tempera ex voto zakladatele kláštera Rafaela z Jarosławia. Obraz ten zavěšen jest na stěně presbyteria po straně evangelia a představuje ve středu Nejsv. Pannu s Děťátkem a po stranách archanděla Rafaela a sv. Žofii, poroučejících do ochrany její klečící členy rodiny Tarnowského a jeho samého. Rozměry obrazu malovaného na dřevě obnášejí 1·36 *m* výšky a 1·58 *m* šířky, s nápisem gotickým ve formě obvyklé u náhrobkův z XV. století. Nápis gotickými minuskulemi praví: »Dominus · raphael · de · Jaroslave · castelanus · et · capitaneus · sandomiriensis · nec · non · marescalcus · regni · poloniae · obiit · viginti · secundo · die · mensis · decembris · anno · domini · millessimo · quandringentesimo · nono.« Postavy svatých na obraze jsou o něco větší než polovice přirozené velikosti, postavy světských osob značně menší. Obraz prvotně neobyčejně pečlivě malovaný al tempera byl v předešlém století, patrně následkem vybledlnutí barev, přemalován olejovými barvami, ne však tak brutálně, aby se tím ztratil hluboce nábožný výraz osob a nenalezly zachované části ve své prvotní čistotě. Malíř provádějící přemalování bral se v starých formách a prvotné kresby nepokazil, ale provedl práci svoji na spěch a surově. Tam, kde v obraze nalézaly se podrobnosti subtilně provedené, konturování na zlacení nebo stříbření neobyčejně pečlivé, tam malíř XVIII. věku boje se práce, volil raději zůstaviti to tak, jak to bylo. Této okolnosti vděčíme zachování prvotního al tempera v zlacených paprscích, vycházejících od postavy Panny Marie v oblacích, ve zbroji klečícího rytíře, jeho stříbrném helmu atd. Viděti tu všude pečlivou kresbu podrobností. Obraz v čase svého renovování vpraven byl v rokokový dřevěný rám, nesoucí nápis, že restauraci provedl v r. 1773 kterýsi z klášterníků, podepsavší se písmenami M. S. T. Srae. Theologiae Dr., chvále se při tom, že opakoval na rámci nápis z obrazu

latinskými písmenami, čímž prý ho přetlumočil z gotického na latinu: »de gotico in latine transtulit«. Autor považuje obraz tento za nejstarožitnější památku v Polsce malování al tempera, a praví, že by bylo záhodno, aby podroben byl důkladnému studiu. Obraz přenesen byl asi z původního kostela sv. Kateřiny. Rovněž tak náhrobkové desky, ležící v presbyteriu, kteréž nalezly zvláštní ochranu tím, že jsou dřevěnými dveřmi uzavřeny. Jedna z desek jest Rafaela Tarnowského v r. 1412 zemřevšího, tedy jiného než shora uvedeného, druhá náleží ženě Rafaela z Jaroslawia v r. 1460 zemřevší. Při dalších dvou deskách nápisy jsou nečitelny. Dále nalézáme v kostele malý měděný kotlík na vodu z r. 1730 a dvě skleněné tabulky okenní z druhé polovice XV. století. Vyobrazení obou k článku přiloženo. K zachovaným památkám kostelním náleží konečně pěkná bronzová křtitelnice se svojí temnou patinou, jakou přinášejí časy. Má podobu kalicha a stojí na mramorových podstavcích. Okolo běží obvyklé gotické nápisy. Křtitelnice ta pochází z druhé polovice XV. století.

Na to obrací se spisovatel k další památce Przeworska, totiž ku klášteru Bernardinův, ležícímu na konci města, a popisuje klášterní kostel, cihlovou to budovu gotickou s pozdějšími přestavbami renaissančními a i barokovými, a klášter sám. Počátky kláštera a kostela spadají do XV. století. Z památek drobného umění upozorňuje autor zvláště na podstavec lampy v sakristii se nalézající, provedený ve slohu Ludvíka XV. Dále popisuje prof. Łuszczkiewicz przeworskou modlitebnu, velice charakteristickou to památku XVIII. století, a palác knížat Lubomirských. Další vyjížďka platila městečku Łańcutu a jeho zámku, zbudovanému Stanislavem Lubomirským r. 1641 a přestavěnému r. 1783. V městě Jasle nalézá se starý kostel, avšak tak přestavěný, že sotva lze si představiti, že býval krásnou gotickou stavbou XV. století. V Srzyžově viděl trojlodní gotický kostel s hlavním portálem z časů Długoszových a s gotickými dveřmi do sakristie vedoucími. Pěknou řezbářskou prací jest nalézající se tam oltář ze XVII. století.

Kolorovanými vyobrazeními doprovázena jest další práce prof. Vl. Łuszczkiewicze: »Polichromia kościółka drewnianego w Dębnie pod Nowym Targiem.« Kostelík ten a jeho výzdoba jest dílem samouka venkovského z první polovice XVI. století. Polychromie kostela ukazuje, že na ni neměl vliv žádný kněz, jelikož naprosto jí schází náboženský nějaký obsah a že všechny předlohy vzaty jsou z umění světského.

(Pokračování.)

Různé zprávy.

Zpráva kuratoria umělecko-průmyslového musea obchodní a živnostenské komory v Praze za správní rok 1900.

Během správního roku 1900 přesídlilo museum ze svých původních místností v Rudolfinu do nové, výhradně účelům musea věnované budovy, která u příležitosti jubilejní slavnosti obchodní a živnostenské komory dne 18. listopadu byla otevřena. S touto slavností spojeno bylo také odevzdání nové budovy správě musejní a slavnostní otevření musea, jeho knihovny a sbírek.

Založeno byvši roku 1885 docílilo museum během 15 let toho, že dostalo se mu samostatného domova, v němž síly své plně rozvinouti může.

Sbírky.

Jakkoliv prostředky musea přesídlením a novým instalováním sbírek nejvyšší měrou byly napjaty, pokračovalo se v rozmnožování sbírek. Přes to, že vzrůst vzhledem k letům dřívějším není příliš značný, lze přece v některých odděleních a hlavně tam, kde byly zvláště citelné mezery, přiměřený přírůstek zaznamenati. V celku rozmnožily se sbírky roku 1900 o 221 číslo, tak že stav jejich z 8007 čísel na 8228 čísel vzrostl. Z toho připadá na dary 19 čísel, kdežto ostatní 202 čísla zakoupena byla za celkový obnos 11.053·71 K.

Jak mezi předměty darovanými tak i mezi zakoupenými jsou předměty většího objemu, jejichž zařazení a vystavení teprve nyní v nových prostorných místnostech bylo umožněno.

Z dárců sluší zejména uvésti: Obchodní a živnostenskou komoru v Praze, výbor pro oslavu 40letého jubilea doktorátu p. prof. dra A. ryt. Randy, pány G. Kreimla, c. k. notáře v Libochovicích, sochaře prof. A. Poppa v Praze, p. Oskara Victorina v Mělníku a paní M. Ullmanovou na Smíchově.

Mezi uvedenými čísly inventárními nejsou obsaženy dva značné dary, věnované museu ku konci roku, k nimž dán byl podnět pařížskou světovou výstavou — předměty interieuru c. k. umělecko-průmyslové školy v Praze, který tamže byl vystaven, a »Český interieur« pořízený od speciálního komitétu obchodní a živnostenské komory za předsednictví presidenta p. J. Wohanky dle návrhů za vedení pp. architektů J. Fanty a prof. J. Kouly.

Dle výnosu ze dne 3. září 1900 cítil se J. Exc. pan ministr kultu a vyučování pohnut, aby zmíněný interieur c. k. umělecko-průmyslové školy, vyjma několika předmětů majetku soukromého jakožto dar museu věnoval; také tyto poslední byly museu od majitelů věnovány a sice od pp. professorů c. k. umělecko-průmyslové školy J. Kastnera, C. Kloučka, J. Nováka a od ředitele továrny p. A. Heringa. I Český interieur přešel darem v majek musea a také většina samostatných vystavovatelů věnovala museu své výrobky, jichž užito bylo ku vnitřní výzdobě interieuru jako: hraběcí Harrachovská sklárna v Novém Světě, firma A. Baumgartl a syn, Fr. Křižík, J. Mašek a J. Navrátil.

Oba interieury budou během roku 1901 postaveny v předním sále druhého poschodí.

Mezi předměty zakoupenými sluší zaznamenati hlavně výšivky, vazby knih, medaile, práce z kutého železa a nábytek. Z prací z kutého železa budiž učiněna zmínka o zábradlí z kulatých prutů železných ze XVII. století a pražská mřížová vrata z r. 1707, z nábytku velká ulmská skříň ze XVII. století a dva vykládané sekretáře českého původu z XVIII. století. Medaile zastoupeny jsou výběrem moderních francouzkých medaileurů jako jest L. Bottée, J. Chaplain, Chapu, Charpentier, A. Dubois, H. Dubois, L. Goudray, A. Patey, O. Roty, Tasset, F. Vernon a j. U příležitosti pařížské výstavy byl tento výběr podstatně rozmnožen a získána byla také řada prací kovových, keramických a prací ve skle.

Počet půjčených předmětů rozmnožil se během r. 1900 řadou ornamentálních rytin, pochodících ze sbírky hr. Erv. Nostitze; museu zapůjčené předměty, které již dříve v Rudolfinu byly vystaveny, náleží s malými výjimkami sbírce Lannově.

Stálé sbírky byly do 1. července v Rudolfinu, od 18. listopadu v nové budově přístupny; během této doby byly sbírky, vyjma pondělky a dny noremní, denně od 10—3 hodin otevřeny. Po otevření musea v nové budově byla návštěva úplně bezplatnou, kdežto dříve jednou v týdnu a sice v sobotu, vybíralo se vstupné 40 h.

Počet návštěvníků obnášel r. 1900 v celku 26.220 osob, v počtu tomto není však obsažena návštěva zvláštních výstav. Od otevření stálých sbírek dne 12. května 1886 do konce 1900 byly sbírky navštíveny 671.976 osobami.

Výstava Celliniho, uspořádaná v průmyslovém museu pro severní Čechy v Liberci, obeslána byla několika pracemi zlatnickými. Účastenství na vypůjčování předmětů měly dále: C. k. umělecko-průmyslová škola v Praze, c. k. odborné školy v Chrudimi a v Turnově a různí zlatníci a ciseleuři v Praze.

Počet předmětů zapůjčených mimo dům obnášel roku 1900 111 čísel.

Knihovna.

Také knihovna vysvobozena byla konečně ze svých těsných prostor, jež byly překážkou jejímu rozvoji. A výsledky změněných poměrů v nových, prostorných místnostech ihned se objevily. Ode dne 20. listopadu, kdy byla čítárna v nové budově poprvé veřejné návštěvě otevřena, do konce listopadu, tudíž za deset dní, navštívili ji 363 čtenáři, v prosinci pak 888 osob, od té doby vzrůstá návštěva její měrou ještě větší. Ač r. 1900 čítárna po dobu stěhování do nové budovy, od 22. července do 20. listopadu, tudíž 5 měsíců zavřena byla, takže rok 1900 pouze 199 návštěvních dnů čítá, přece obnáší celkový počet čtenářů za tento rok 3691 osob.

V nové čítárně jest teď u 7 velikých stolů místa pro 84 čtenáře.

Počet knih a předloh r. 1900 nově zařaděných jest poměrně značný a to zvláště proto, že po několik let nejen ročně přirůstající předlohy, nýbrž i některé knihy pro nedostatek místa v starých místnostech zařaďovány a postavovány býti nemohly.

Dary obmyslili knihovnu musejní: Česká akademie císaře Františka Josefa I. pro vědy, slovesnost a umění, Obchodní a živnostenská komora v Praze, knížecí Hanavské železárny v Komárově, Zemská banka království Českého a pánové dr. B. Matějka, V. Mottl, prof. A. Popp a P. dr. Isidor Zahradník.

Na koupě pro knihovnu obráceno bylo r. 1900 K 6726·08. Z koupí jmenovitě uvésti sluší pařížské superfoliové vydání z r. 1835—1839 děl Giambattista Piranesiho.

Přírůstek knih za rok 1900 čítá 126 děl, mimo pokračování děl periodických a časopisů, celkem 323 svazků, takže obsah knihovny od konce r. 1899 vzrostl ze 2490 děl ve 4753 svazcích na 2616 děl v 5076 svazcích.

Sbírka předloh čítala koncem roku 1899 21.105 listů ve 402 krabicích; r. 1900 přiřaděno bylo 7927 listů, takže čítá teď 29.032 listů uložených v 548 krabicích.

Také sbírka ornamentálních rytin rozmnožena byla několika koupěmi.

V čítárně vyloženo jest 73 časopisů a periodických děl.

Tamtéž vyložen jest a každému přístupen rukopisný katalog knih a tištěný, indexy opatřený katalog sbírky předloh.

Čítárna, jež jest spolu kreslírnou, jest každému, kdo vážné cíle sleduje, zdarma přístupna. R. 1900 platil ještě starý návštěvní řád, dle něhož byla čítárna v zimních měsících od ledna do konce března a od 1. října do konce prosince přístupna denně, mimo pondělí, od 10 do 12 a od 5 do 8 hodin, v měsících letních a pak v neděle a svátky pouze dopoledne od 10 do 12 hodin.

Jak již předem pověděno, byla i letos návštěva čítárny velmi hojná. Za 199 návštěvních dnů přišlo 3691 čtenářů, jimž vydáno bylo 19.456 knih a 32.167 předloh. Z domu půjčeno bylo 326 osobám a učebným ústavům 478 knih a 982 předloh.

Pro práce spojené s přestěhováním uzavřena byla knihovna r. 1900 od 22. července do 20. listopadu, v kterýž den byla již v nové budově opět obecné návštěvě přístupna.

Vypsání cen.

K účelům vypsání cen poskytla museu obchodní a živnostenská komora také na rok 1900 obnos 1000 K, vedle něhož byl také malý zbytek 10 K z předchozího roku k disposici. Na základě programu r. 1897 stanoveného byly r. 1900 vypsány následující úkoly:

1. Stojan, osamoceně stojící, na 6 deštníků, ze železa kutý; bez nátěru. První cena: sto šedesát korun; druhá cena: sto korun; třetí cena: šedesát korun.

2. Spona k pásu, ze stříbra litá a ciselovaná, po případě kovově zbarvená (smalt jest vyloučen). První cena: dvě stě korun; druhá cena: sto dvacet korun: třetí cena: 80 korun.

3. Tobolka kožená, řezanou i tepanou prací na vrchní i spodní desce ozdobená. Rozměry: výška 15 *cm*, šířka 10 *cm*. První cena: 1:0 korun; druhá cena: osmdesát korun; třetí cena: čtyřicet korun.

Konkurence mohli se účastniti živnostníci oborů umělecko-průmyslových v Čechách, aneb pomocníci u nich zaměstnaní; dále do Čech příslušní absolvovaní žáci c. k. umělecko-průmyslové školy pražské a odborných škol průmyslových v Čechách.

Během doby konkurenční, která uplynula 30. září 1900, došlo 47 prací a sice 5 stojanů na deštníky, 23 spony k pásu a 19 tobolek.

Jury za předsednictví vicepresidenta obchodní komory a kuratoria pana Františka Křižíka sestávala z následujících členů:

pro stojan na deštníky: G. Bondy, kustos F. A. Borovský, Jindř. Duffé, zámečník, prof. A. Helméssen a cís. rada Jindř. Roedl;

pro sponu k pásu: ředitel dr. Karel Chytil, prof. Celda Klouček, prof. E. Novák, dvorní klenotník K. Rummel a B. Šetlík, přednosta chemického oddělení technologického;

pro tobolku: ředitel dr. Karel Chytil, knihař K. Just, prof. J. Koula, knihař J. Spott, ředitel J. Stibral a Zdenko hrabě Thun-Hohenstein.

Výsledek byl následující:

I. stojan na deštníky: první a druhá cena uděleny nebyly, třetí ceny dostalo se práci s heslem »Paříž«, kterou dle návrhu V. Jeřábka, absolventa umělecko-průmyslové školy v Praze, provedl Josef Kalles, absolvent odborné školy v Hradci Králové, zámečník v Chrudimi. Práci se značkou K. od V. Němce v Praze vysloveno bylo uznání.

II. Spona k pásu: první cena udělena byla práci s heslem »Pavel 19017« od Frant. Anýže, absolventa umělecko-průmyslové školy v Praze; druhá cena přiřknuta práci se značkou »—y—« od Josefa Ladislava Němce a třetí cena práci s heslem »Stylisace« od Prokopa Nováčka, absolventa umělecko-průmyslové školy v Praze. Pracím s heslem »Kastanie« od Augusta Hammera, odborného učitele v Jablonci n. N., se značkou »R. J. 291« od Frant. Anýže a s heslem »Tempora mutantur« od Jos. Lad. Němce vysloveno bylo uznání.

III. Tobolka: první cena udělena práci s heslem »Česká renaissance« od Frant. Anýže, druhá cena práci se značkou trojlístku, kterou dle návrhu J. Beneše, assistenta státní průmyslové školy v Praze, provedl Karel Lindauer v Praze, a třetí cena práci s heslem: »Poprvé v kůži« od Vladimíra Šourka, absolventa umělecko-průmyslové školy v Praze.

Po vynesení rozsudku poroty byly veškeré práce konkurenční po dobu jednoho měsíce v Rudolfinu vystaveny. Mimo to vypsala prostřednictvím musea pro návštěvníky knihovny firma Fr. Křižík konkurenci na návrh akcie pro elektrickou drobnou dráhu Praha-Libeň-Vysočany. První ceny 300 K dostalo se J. Benešovi, druhé ceny 100 K paní Anně Suchardové-Boudové.

Výstavy.

Poněvadž musejní personál zcela byl zaneprázdněn přesídlením a instalováním musea, mohla se výstavám věnovati pouze omezená péče.

Vánoční výstava roku 1899 byla dne 1. ledna 1900 uzavřena, v prosinci následovala pak druhá výstava vánoční; mimo to uspořádána byla výstava prací konkurenčních a sice od 17. října do 15. listopadu v přízemním sále Rudolfina, který Krasoumnou jednotou ochotně byl propůjčen. Výstava tato při volném vstupu navštívena byla v celku 1977 osobami. Vánoční výstava obsahovala dle programu stanoveného v předešlém roce novější, v Čechách provedené umělecko-průmyslové předměty, při čemž obrácen byl zřetel hlavně k takovým předmětům, jichž dá se prakticky použiti a které jsou prodejné. Dodané předměty podrobeny byly přijímací porotě, která rozhodovala o připuštění jich k vystavení.

V přijímací porotě zasedali za předsednictví vicepresidenta pana Fr. Křižíka následující pánové: B. Bondy, kustos F. A. Borovský, prof. A. Helméssen, ředitel dr. K. Chytil, prof. J. Koula, náměstek předsedy V. Němec, cís. rada J. Roedl a ředitel J. Stibral.

Vánoční výstava uspořádána byla jako roku předešlého v nové budově a zaujímala dva přízemní sály pravého křídla. V celku obeslána byla

43 samostatnými vystavovateli; prostřednictvím dozorčího personálu prodáno bylo 99 předmětů, zejména šperků a prací keramických. Výstava trvala od 8. prosince 1900 do 6. ledna 1901 a byla od 10 do 7 hodin bezplatně přístupna. V hodinách večerních, kdy použito bylo elektrického světla, byla výstava vždy hojně navštívena. V celku navštívily výstavu 5864 osoby, z čehož připadají na dobu od 8. do 31. prosince 5164 osoby.

Návštěva výstav r. 1900, počítajíc v to poslední návštěvní den loňské vánoční výstavy, připadající na den 1. ledna, obnášela v celku 7311 osob.

Kuratorium a správa.

Ježto počátkem roku 1900 uplynula tříletá funkční doba kuratoria, konstituovalo se toto znova volbou, při čemž nastalo několik změn. Dvorní klenotník pan K. Rummel, jenž zasedal v kuratoriu jakožto delegát c. k. rakouského musea od roku 1888, resignoval na opětné zvolení a byl na jeho místo jmenován universitní professor pan dr. J. Stupecký. Pan Rummel náleží do počtu oněch mužů, kteří od počátku založení a vývoj musea s nejvřelejším zájmem sledovali; sbírky děkují mu celou řadou předmětů, hlavně z oboru zlatnictví a jménu jeho dostalo se na votivní desce, zřízené ve sbírkách, čestného místa, jež právem mu náleží.

V kuratoriu koncem roku 1900 zasedali následující pánové:

Předseda: Wohanka Josef, císařský rada, člen panské sněmovny, předseda obchodní a živnostenské komory:

Křižík František, císařský rada a majitel elektrotechnického závodu, místopředseda obchodní a živnostenské komory;

Němec Václav, zlatník a stříbrník, náměstek předsedy obchodní a živnostenské komory;

Tichý Karel, cís. rada, správní rada pokladny obchodní a živnostenské komory;

Bondy Bohumil, továrník a člen komory;

Daubek Edvard, rytíř, velkostatkář (za Českou spořitelnu);

Helméssen Antonín, architekt, prof. na c. k. umělecko-průmyslové škole (za českou spořitelnu);

Chudoba Karel, MUDr., městský radní (za obec Pražskou);

Lanna Vojtěch, rytíř, člen panské sněmovny (za c. k. rakouské museum pro umění a průmysl ve Vídni);

Nekvasil Václav, cís. rada, stavitel a člen obchodní komory;

Novák Jan V., obecní starší, továrník (za obec Pražskou);

Otto Jan, cís. rada, majitel knihtiskárny a člen obchodní komory;

Roedl Jindřich, cís. rada, kupec a člen obchodní komory, od 17. května 1898;

Řivnáč Antonín, knihkupec a člen obchodní komory;

Sablik František, professor na c. k. německých polytechnických školách v Praze (za zemský výbor);

Scala Artur, šlechtic, c. k. dvorní rada, ředitel c. k. rakouského musea pro umění a průmysl ve Vídni;

Schnirch Bohuslav, sochař, (za obchodní komoru);

Schulz Josef, c. k. vládní rada, professor na c. k. českých vysokých školách polytechnických v Praze (za obchodní komoru);

Stibral Jiří, ředitel c. k. umělecko-průmyslové školy v Praze (za c. k. ministerstvo kultu a vyučování);

Stupecký Josef, JUDr., c. k. professor na české universitě v Praze (za c. k. rakouské museum pro umění a průmysl ve Vídni);

Thun-Hohenstein, Zdeněk, hrabě (za zemský výbor);

Wessely Zdeněk, rytíř, podnikatel staveb a člen obchodní komory.

Jako c. k. ministeriální komisař účastnil se schůzí kuratoria c. k. místodržitelský rada pan JUDr. Zikmund Brosche.

Ve správním výboru, voleném ze středu kuratoria, zasedali pánové: Vojtěch rytíř Lanna, předseda, Antonín Řivnáč, vládní rada, professor Josef Schulz a Zdeněk hrabě Thun; výbor zakupovací skládal se z pánů: Vojtěcha rytíře Lanny, jako předsedy, Antonína Řivnáče, vládního rady, prof. Jos. Schulze, ředitele J. Stibrala a Zdeňka hraběte Thuna.

Věci pokladní spravoval s nevšední obětavostí pokladní rada obchodní a živnostenské komory pan cís. rada Karel Tichý.

Referentem obchodní komory v záležitostech musejních byl náměstek sekretáře komorního pan dr. Rudolf Hotowetz.

Úředníky musea jsou: ředitel dr. K. Chytil, kustos F. A. Borovský, assistent dr. F. X. Jiřík a officiál Jindřich Melzer.

Ředitel Chytil a kustos Borovský súčastnili se jako členové jednání speciálního komitétu pro obeslání pařížské světové výstavy 1900 v obvodu pražské obchodní a živnostenské komory a byli mimo to častěji přizváni k enquetám a poradám v záležitostech uměleckého průmyslu.

Assistent dr. Jiřík obdržel od obchodní komory cestovní stipendium k návštěvě pařížské světové výstavy za příčinou podání referátu o stavu uměleckého průmyslu, kdežto ředitel Chytil a kustos Borovský navštívili výstavu z uložení musea.

V zastoupení musea delegován byl ředitel dr. K. Chytil do městské poradní komisse pro zachování a inventarisování stavitelských, uměleckých a historických památek města Prahy; týž

účastnil se také jménem musea konference delegátů rakouských umělecko-průmyslových museí, která svolána byvši na podnět Moravského průmyslového musea v Brně, zasedala od 15. až do 18. března ve Vídni za účelem společného postupu v záležitostech výstavních.

Pokud se týče ostatního musejního personálu, nastaly některé změny následkem přesídlení musea z Rudolfina do nové musejní budovy. Vedle dvou, již dříve trvale ustanovených sluhů, byli ještě před uplynutím roku 1900 přijati do služeb musea topič a vrátný. Mimo to zaměstnávány byly potřebné osoby pro výpomoc a pro nutný dozor.

Musejní budova a slavnost jejího otevření.

Vnějšek budovy dokončen byl již roku 1899 a průběhem roku 1900 pokračováno ve vnitřní výzdobě její a pracováno na jejím zařízení. Také letos došly od četných příznivců jednak dary na penězích, jednak předměty ku výzdobě nebo zařízení budovy.

Dary peněžité věnovali:

Pan Vojtěch rytíř Lanna 2.400 korun, Jeho Jasnost Moric kníže z Lobkowicz, vévoda Roudnický 1600 korun, František svobodný pán Ringhoffer 1.400 korun, Měšťanský pivovar v Plzni a c. k. výs. Čakovický cukrovar Schoeller & Comp. po 1.000 korunách, pánové Bedřich Frey ryt. z Freyenfelsu ve Vysočanech, cís. rada Zikmund Haurowitz, J. Karlík, ředitel cukrovaru v Nymburce, Jakub Lederer (Lederer & Comp.) v Praze, P. Nebrich v Praze-Smíchově, Sonnenschein & Landesmann v Praze po 200 korunách, pan J. Trnka, majitel mlýna v Praze 100 korun a Vendelín Formánek v Praze 70 korun.

Mimo to věnovaly roku 1900 firmy:

Filipa Haase synové tapety pro čítárnu knihovny, K. L. Rott v Praze hodiny pro týž sál, Ant. Baumgartl a syn, truhlář v Karlíně vykládané dvéře k místnostem administrativním, J. Růžička rovněž dvéře s intarsiemi, firma Wolf & Štětka leptaná okna pro dvéře do středního sálu a pro týž sál firma A. Lanna parquetovou podlahu a firma Hynek Gottwald v Praze záclony.

Za příspěvky věnované k určitým účelům jednak roku 1900, jednak v letech dřívějších bylo opatřeno: dvě malovaná okna v mezaninu, z nichž jedno věnoval pan Vojt. rytíř Lanna, druhé pánové Jan hrabě Harach, Josef Adolf kníže Schwarzenberg, František hrabě Thun-Hohenstein, paní hraběnka Aloisie Czerninová-Morzinová a pan Arnošt hrabě Waldstein-Wartenberg; dále pořízeno bylo v druhém patře schodiště vedle okna věnovaného panem presidentem Wohankou druhé okno, věnované panem F. svob. p. Ringhofferem.

Lunetty ve středním sále prvého patra vyzdobeny byly panem professorem K. V. Maškem na náklad pánů členů obchodní a živnostenské komory pražské malbami, jež znázorňují obchod, umění a umělecký průmysl. Nástěnná pole ve schodišti druhého patra vyzdobena budou malbami, jichž provedení svěřeno malíři panu F. Heršíkovi. Malba prvního pole, kde znázorněno jest zpracování železa v uměleckém průmyslu a na niž náklad vedl bývalý komorní president pan B. Bondy, dokončena ještě na sklonku roku 1900.

Pamětní desky, vztahující se ku zřízení budovy, zasazeny jsou do stěn vestibulu po obou stranách vchodu; ve středním sále prvního patra pak zasazeny z usnesení kuratoria pamětní desky, v něž vyryta jména těch korporací a příznivců, kteří znamenitými dary přispěli ku rozmnožení sbírek musejních.

Mimo výzdobu uměleckou provedeny průběhem roku 1900 i veškeré práce spojené se zařízením a instalací musea. Poněvadž určeno bylo, že museum slavnostním způsobem otevřeno a veřejnosti odevzdáno býti má dne 18. listopadu roku 1900, v pamětní den padesátiletého trvání obchodní komory, snažili se správní výbor a správa musejní, aby jak knihovna, tak i sbírky v I. patře a místnosti administrační v čas upraveny a zařízeny byly. Již roku 1899 zadána byla největší část potřebných prací truhlářských, jako skříně výstavní, knihovní, stoly a pod., a bylo třeba dodání předmětů těch uspíšiti, ba v několika případech i naléhavě vymáhati, aby se s přesídlením a novým uspořádáním v čas započíti mohlo. Současně pečováno bylo o montování předmětů, předloh, ornamentálních rytin, opatřeny krabice, podložky, vložky, rámce, jakož i popisné lístky a nápisy. Celý obsah knihovny při tom důkladně probrán, a více než polovina vazeb a desek opravena nebo nově pořízena.

Při stěhování sbírek počalo se nejprve s objemnými předměty, které dosud ve skladištích, nebo jinak mimo výstavní sál v Rudolfinu uloženy byly. Tato část sbírek přenesena byla již v zimních a jarních měsících. Teprve když byly nové výstavní skříně dodány, a na určená místa postaveny, počalo se stěhováním této části sbírek, která byla ve starých místnostech vystavena.

Do 1. července byly sbírky ještě v Rudolfinu návštěvě přístupny a teprve 2. července uzavřeny, 18. listopadu byly již v nové budově opět veřejnosti odevzdány. Instalaci sbírek obstaral ředitel Chytil, instalaci knihovny kustos Borovský.

Ještě v době prací instalačních poctěna byla nová budova dne 9. října návštěvou Jeho Excellence pana ministra osvěty a vyučování dra Viléma rytíře Hartela, který provázen ministeriálním radou drem J. Müllerem museum a zařízení jeho podrobně prohlédl.

Zahájení musea v nové budově stalo se dvojnásobnou slavností: byla to nejprv oslava památky padesátiletého trvání obchodní a živnostenské komory, která konána 18. listopadu proto, poněvadž v týž den před 50 lety sešla se první valná schůze obchodní a živnostenské komory pražské. Po slavnostní schůzi komorní oslaveno otevření musea.

Slavnostní shromáždění sešlo se v přízemních místnostech pravého křídla nové budovy, a súčastnili se ho jednak členové komory a kuratoria, jednak veliký počet sezvaných hostí.

President J. Wohanka zahájil slavnostní schůzi proslovením, načež ujal se slova Jeho Excellence pan Karel hrabě Coudenhove. Starosta pražský pan dr. Vladimír Srb blahopřál komoře k úspěchům jejím, což učinil též tajemník pan Krešič jménem obchodní a živnostenské komory záhřebské. Po řeči pak nejstaršího člena komorního, pana J. Sobotky, líčil pan A. Řivnáč činnost komory od roku 1884, jmenovitě založení a vývoj umělecko-průmyslového musea a pan V. Němec vznik a působnost musea technologického, nejmladšího to dítka obchodní a živnostenské komory pražské.

Doslovem presidentovým skončena pak slavnostní schůze komorní a za předsednictví pana nejvyššího maršálka, Jeho Jasnosti Jiřího knížete z Lobkowicz, následovala zahajovací slavnost musejní.

Pan president Wohanka odevzdal Jeho Jasnosti jménem stavebního výboru klíč budovy musejní s prosbou, aby jej přijati ráčil na znamení, že budova tato jest majetkem zemským. Pan nejvyšší maršálek přijav klíč poukázal k tomu, že veškeré sněmem království Českého uložené podmínky splněny byly, že tudíž právo používání budovy k účelům musea umělecko-průmyslového obchodní a živnostenské komoře přísluší a odevzdal pak klíč do rukou presidentových na znamení, že zastupitelstvo zemské budovu účelu jejímu odevzdává.

Na to žádal president pana Vojtěcha rytíře Lannu, podávaje mu klíč, aby jako předseda správního výboru budovu a sbírky v opatrování převzal. Po odpovědi předsedy správního výboru děkoval vicepresident p. F. Křižík všem příznivcům musea a podporovatelům stavby, jakož i všem, kteří při stavbě působili neb zaměstnáni byli.

Po skončení slavnosti následovala prohlídka musejní budovy, zvláště knihovny a sbírek. Prohlídky, vedle jiných hostí, súčastnili se kníže arcibiskup pražský Lev svobodný pán Skrbenský, Jeho Excell. pan místodržící Karel hrabě Coudenhove, Jeho Jasnost pan nejvyšší maršálek Jiří kníže z Lobkowicz, starosta pan Dr. Vladimír Srb a j., a zapsali se do pamětní knihy.

Ku slavnosti došlo veliké množství telegramů a blahopřejných přípisů.

Záležitosti finanční.

Srovná-li se předcházející rok 1899 s rokem letošním, nejeví co do řádných příjmů rozdíl žádný. Subvence státní i zemská, i příspěvek obchodní komory byl týž jako léta předešlá.

Žádosti o zvýšení státní subvence a o udělení mimořádné podpory z prostředků státních na koupě předmětů na pařížské světové výstavě nemohlo sice vyhověno býti, nicméně projevilo vysoké c. k. ministerstvo vyučování přízeň svou tím, že darovalo museu předměty, jež byla pražská c. k. umělecko-průmyslová škola na výstavě v Paříži vystavila.

Také zemský výbor nepojal do návrhu zemského rozpočtu na rok 1900 zvýšení roční subvence našemu museu, za to však na zvláštní žádost naši zařadil do rozpočtu zemského mimořádnou subvenci 10.000 korun jako příspěvek na úhradu vydání za přesídlení a installaci sbírek, kterýž obnos slavným sněmem jako příspěvek na rok 1900 schválen byl. O výdajích za stěhování a installaci sbírek, k čemuž přísluší i oprava a úprava předmětů, vede se zvláštní účet a tato mimořádná subvence zemská nebyla pojata ani do běžných ročních příjmů, ani do »jubilejního fondu«, z kterého hradí se náklad na skříně a jiné vnitřní zařízení.

Mezi mimořádnými příjmy za správní rok 1900 na prvním místě vytknouti dlužno příspěvek České Spořitelny 12.000 korun, který umožnil museu, že užiti mohlo ku koupím značnějšího obnosu, než by jinak bylo bývalo možno.

Mimo téměř každoroční příspěvky četných obecních a okresních zastupitelstev a založen obdrželo museum peněžité dary od dvou ústavů, jež přejí si, aby nebyly jmenovány.

K účelu vypsání cen zbylo z roku 1899 10 korun, takže bylo s novým příspěvkem obchodní a živnostenské komory 1000 korun na rok 1900 celkem po ruce 1010 korun. Z těchto přiřčeno a rozděleno bylo r. 1900 na cenách 700 korun, takže vybývá na rok 1901 k účelu tomu 310 korun.

Dosavadní výtěžek 6257·70 korun z prodaných výtisků musejní publikace »Výběr umělecko-průmyslových předmětů z retrospektivní výstavy 1891« průběhem r. 1900 nevzrostl. Výtěžek ten ukládá a spravuje se vedle usnesení kuratoria od r. 1901 jako zvláštní fond, z kterého hraditi se budou náklady na nové publikace.

Když již splněna jest vřelá touha po vlastním domově, cítí kuratorium více než kdy dosud povinnost poděkovati v závěrce zprávy své co nejvřeleji všem rozhodujícím činitelům a šlechetným dárcům. Zvláště projevilo kuratorium hlubokou vděčnost svou při odchodu z domu umělců Rudolfina ředitelství České Spořitelny, která byla poskytnutím místností podstatně podporovala

založení a trvání musea. Srdečný dík vzdáti sluší též Společnosti vlasteneckých přátel umění, Krasoumné Jednotě pro Čechy a Společnosti pro povznesení umění hudebního v Čechách, jakož i ředitelství konservatoře, s nimiž po léta sídlili jsme pod touže střechou a kteří museu přečasto vypomohli propůjčením svých místností; stejný dík vzdáváme i správě domů Rudolfina, která nám vždy pečlivě a přátelsky vstříc přicházela.

S vřelým díkem vzpomíná kuratorium také veškeré žurnalistiky pražské, která vždy s vřelým zájmem a upřímnou blahovůlí činnost musea a jeho podniky sleduje.

Netajíme radost svou nad tím, že museum těšilo se od počátku svého trvání přízni celé veřejnosti a že za dobu svého poměrně rychlého rozvoje poštěstilo se mu udržeti si své staré, osvědčené přátely, ano i získati přátel a příznivců nových.

Kuratorium umělecko-průmyslového musea obchodní a živnostenské komory v Praze.

Ředitel: Dr. K. Chytil. President: J. Wohanka.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc listopad.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalich: pro důst. farní úřad v Čermné; ciboria: pro slavnou místní školní radu v Pečkách a pro důst. farní úřad v Perninku. — Monstrance stříbrná: pro dp. Václava Havelku, faráře ve Vyzovicích na Moravě. — Hostiarium: pro důst. farní úřad v Perninku. — Pozlacení v ohni: kalicha: pro ctih. Alžbětinky v Praze; ciboria: pro dp. Jana Krystýnka, faráře v Loukově na Moravě. — Patenka k zaopatřování: pro dp. Jana Picku, faráře v Malešovicích na Moravě. — Lampa oltářní: pro důst. farní úřad v Perninku. — Svícny oltářní: pro Jeho Eminencí, nejdůst. pana kardinála, kníž.-arcib. Lva barona Skrbenského z Hříště v Praze. — Kropenka: pro důst. farní úřad v Perninku. — Mešní konvičky: pro důst. farní úřad v Hředle. — Stroje na pečení hostií: pro důst. farní úřad v Neuleosimthalu a pro důst. farní úřad v Heřmáni. — Lucerna k zaopatřování nemocných: pro důst. farní úřad v Perninku.

Rozličné. Dva oltářní obrazy: pro dp. Karla Grossmanna, faráře ve Viticích. — Missály: pro dp. Frant. Kvítka, c. k. gymn. professora v Třebíči na Moravě a pro vys. dp. Floriana Scharwortha, kanovníka na Hradčanech. — Pultík pod mešní knihu: pro nejdůst. metrop. kapitolu na Hradčanech. — Ježíška v jesličkách: pro dp. Fr. Vacka, pensistu v Budějovicích. — Zvonky harmonické: pro vysokor. paní hraběnku Waldštýnovou v Šťáhlavech. — Zvonek k zaopatřování nemocných: pro dp. Jana Picku, faráře v Malešovicích.

Paramenty. 14 pluviálů, 5 dalmatik a kasule z černé pravým zlatem protkané látky, s bohatou úpravou: pro nejdůst. metrop. kapitolu na Hradčanech. — Kasule: fialová: pro dp. Tomáše Dadáka, faráře v Hradisku na Moravě; červená sváteční: pro vp. Ant. Cetkovského, kaplana v Uherském Hradišti na Moravě; fialová a zelená: pro důst. farní úřad v Perninku; bílá, skvostná: pro dp. Frant. Kvítka, c. k. gymn. professora v Třebíči. — Štola vyšitá: pro blahor. slečnu Annu Kračmarovou v Heřmáni. — Velum: pro blahor. paní Annu Elgerovou z Elgenfeldu v Brně. — Bursy k zaopatřování nemocných: pro dp. Jana Jančíka, faráře ve Veselí na Moravě a pro dp. Jana Picku, faráře v Malešovicích. — Pláštík na ciborium: pro slavnou místní školní radu v Pečkách. — Antipendia dvě, bohatě zlatem vyšitá: pro dp. A. Hynka, faráře v Clevelandě v Americe. — Nebesa: pro důst. farní úřad v Perninku. — Záslony, bohatě vyšité: pro blahor. pana architekta G. Fantu v Praze. — Polštáře oltářní: pro vysokor. paní baronku Menshengenovou v Trientě v Tyrolích. — Sáček fialový pro nádobku na sv. olej: pro dp. Jana Picku, faráře v Malešovicích. — Příkrov: pro dp. Jana Vaněčka, faráře ve Višňové. — Birety: pro vys. dp. Msgra Ant. Wünsche, kníž.-arcib. sekretáře na Hradčanech, pro dp. Frant. Hrubíka, kapit. ceremonáře na Hradčanech a pro vp. Václava Chába, kaplana v Praze. — Komže pro kostelníka: pro dp. Jana Picku, faráře v Malešovicích.

Prádlo kostelní. 2 alby: slavný paramentní spolek v Krosně v Haliči; 12 purifikatorií, 6 korporalií a 6 humeralií: pro slavnou městskou radu na Král. Vinohradech; 2 alby, 2 rochety a 12 purifikatorií: pro blahor. paní Antonii Dragonovou ve Slaném; tobalie: pro důst. farní úřad ve Vraném a pro nejdůst. pana dra Václava Horáka, velmistra ryt. řádu křižovnického v Praze; 2 rochety a 2 cingula: pro blahor. paní Hilgerovou v Praze; rocheta se širokou nitěnou krajkou: pro vys. dp. Josefa Bindra, kanovníka na Hradčanech; 6 cingul: pro dp. Václava Honejska, faráře u sv. Haštala v Praze.

Zpráva za měsíc prosinec.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: dva stříbrné: pro dp. Fr. Žáčka, faráře v Derfli na Moravě; dva se stříbrnou kuppou a patenou: pro dp. V. Lustiga, faráře ve Veselíčku; stříbrný, bohatě ozdobený: pro dp. Jana Jašu, faráře v Komíně na Moravě a pro vysokor. pana hraběte Sigmunda Ledochovského (patronát mládeže) v Praze. — Monstrance, bohatě vyzdobená: pro dp. Jos. Lva, faráře ve Stříbrné Skalici. — Pozlacení a postříbření v ohni: kalicha: pro dp. Jana Koblihu, faráře na odpočinku v Bystřici pod Hostýnem na Moravě; lampy oltářní: pro dp. Jana Krystýnka, faráře v Loukově na Moravě; ciboria: pro důst. farní úřad v Kádově; dvou kalichů: pro dp. Josefa Richtra, faráře v Králicích na Moravě. — Patenky k zaopatřování nemocných: dvě stříbrné s emailovaným beránkem: pro dp. Fr. Žáčka, faráře v Derfli; pozlacená: pro vp. L. Hnitku, kaplana v Malesicích. — Nádobky na sv. oleje: dvě stříbrné: pro dp. Frant. Žáčka, faráře v Derfli; dvě ku křtu a dvě k zaopatřování nemocných: pro důst. farní úřad v Libochovanech. — Lampa oltářní: pro dp. Moř. Surmu, faráře v Pustoměři na Moravě. — Svícny oltářní: 6 pro ctih. milosrdné sestry v Trutnově a pro vysokor. pana hraběte Sigmunda Ledochovského (patronát mládeže) v Praze. — Mešní konvičky: pro vysokor. pana hraběte Sigmunda Ledochovského (patronát mládeže) v Praze. Kanonické tabulky: pro ctihodné milosrdné sestry v Trutnově a pro vysokor. pana hrab. Sigm. Ledochovského v Praze. — Kropenka: pro důst. farní úřad v Libochovanech. — Stroj na pečení hostií: pro dp. Václava Koloucha, faráře v Lažánkách na Moravě.

Rozličné. Dva kříže nad tabernakl: pro dp. Edm. Langra, bibliotekáře v Děčíně a pro vysokor. pana hraběte Sigm. Ledochovského v Praze. Kříže k průvodům: pro důst. děkanský úřad v Lokti a pro důst. farní úřad ve Vel. Borovnici. — Missály: pro blahor. paní Františku Peterkovou v Praze, pro slavný zádušní úřad v Praze, pro dp. Frant. Hrachovce, faráře v Dublavicích a pro vysokor. pana hraběte Sigm. Ledochovského v Praze. — Pultíky pod missál: pro důst. farní úřad v Libochovanech, pro slavný zádušní úřad v Praze, pro dp. Ant. Bittnera, c. k. professora náboženství v Trutnově. — Harmonický čtyrcimbálek k sákristii: pro dp. Em. Tepléhо, professora náboženství v Pardubicích. — Harmonický zvonek: pro vysokor. pana hraběte Sigmunda Ledochovského v Praze.

Paramenty. Kasule: bílá, bohatě zlatem a hedvábím vyšitá: pro vysokor. pana hraběte Sigmunda Ledochovského (patronát mládeže) v Praze; fialová: pro vys. uroz. paní hraběnku Clam-Martinicovou na Hradčanech a pro dp. Vinc. Racka, faráře v Žarošicích na Moravě; bílá: pro dp. Jos. Kekrle, faráře v Přistoupími a pro ctih. školské sestry v Jičíně; bílá, bohatě zlatem a hedvábím vyšitá: pro dp. Vinc. Lázenského, faráře v Křenovicích na Moravě a pro důst. děkanský úřad v Jičíně. — Pluvialy: bílý, s bohatou úpravou: pro dp. Theod. Wagnera, faráře v Kostelci na Moravě a pro blahor. paní Františku Peterkovou v Praze; černý, bohatě zlatem a hedvábím vyšitý: pro dp. Moř. Surmu, faráře v Pustoměři na Moravě. — Štoly: pro důst. farní úřad v Libochovanech, pro dp. Frant. Čermáka, faráře na odpočinku v Tučapech, a pro vysokor. paní hraběnku Sylva-Taroucca v Průhonicích. — Bursy k zaopatřování nemocných: pro důst. farní úřad v Libochovanech, pro dp. Frant. Krámra, faráře v Mníšku a pro důst. farní úřad ve Všetovicích. — Vela: pro blahor. pana Heringa, obchodníka v Praze, pro blahor. paní Františku Peterkovou v Praze a pro dp. Frant. Hrachovce, faráře v Dublovicích. — Antipendia: pro blahor. paní Annu Hoblíkovou v Pečkách a pro blahor. pana Vinc. Kroutila, inženýra v Kolíně. — Korouhve: pro dp. Mat. Sládka, faráře v Budislavi, pro dp. Václ. Velíška, faráře ve Vitěšovicích a pro dp. Jana Kutiše, faráře v Kněževsi. — Výzdoba tabernaklu a záclonka do něho: pro důst. farní úřad v Libochovanech a pro vysokor. pana hraběte Sigm. Ledochovského v Praze. — Zlaté třapečky ku klíčku od tabernaklu: pro důst. farní úřad v Libochovanech a pro vysokor. pana hrab. Sigm. Ledochovského v Praze. — Klinkáček: pro dp. Frant. Žáčka, faráře v Derfli. — Polštáře oltářní: pro blahor. paní Marii Sedláčkovou v Kolíně. — 2 příkrovy: pro nejdůst. pana dra Václ. Horáka, velmistra ryt. řádu křižovnického v Praze a pro dp. Mořice Surmu, faráře v Pustoměři.

Prádlo kostelní. Plachty oltářní: pro důst. farní úřad v Libochovanech; 2 alby: pro dp. Frant. Kolínka, faráře v Roubanině na Moravě; 2 alby, 1 rocheta, 6 korporalií, 6 humeralií, 6 purifikatorií, 6 plachet oltářních a 2 cingula: pro vysokor. pana hraběte Sigm. Ledochovského v Praze.

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ na Král. Vinohradech.

»METHOD« vychází šestkráte do roka ve lhůtách dvouměsíčních. **Předplatné,** které činí poštovní poukázkou na celý rok **4 kor. 40 hal.,** přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech** (na faře), kam i **reklamace** se zasýlají.

»Politika« závod tiskařský a vydavatelský v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 3. a 4. V Praze, dne 15. dubna 1902. Ročník XXVIII.

OBSAH: Exkurse gotické. 6. Cisterciacký klášter ve Žďáře. (Pokračování.) — O starobylé křestní kapli, jež nedávno byla objevena v apoštolských katakombách Priscilliných, a o jejím významu dějinném. — Obnova kostela sv. Barbory při klášteře bl. Anežky na Františku v Praze. — Drobné historické a kulturní zprávy. — Různé zprávy. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc leden, únor a březen.

Exkurse gotické.

6. CISTERCIACKÝ KLÁŠTER VE ŽĎÁŘE.

Napsal **F. J. Lehner.** (Pokračování.)

Co Žďárský letopisec vypravuje drsnými hexametry porůznu, a mnohdy i nesouvisle, seřaďuje se tuto chronologicky, a doplňuje se dle potřeby druhým menším letopisem Žďárským. Aby však rázovité vypravování současného a věrohodného svědka nebylo valně porušeno, použije se zde většinou jeho vlastních slov, jimiž líčí vznik, stavbu, vzrůst a nejstarší dějiny kláštera Žďárského.

Na Polné seděl urozený pan Jan čili Jenec, jemuž náležel celý les. Nemaje dětí, chtěl založiti klášter řádu cisterciackého a dožadoval se v Oseku, aby mu ustanoveni byli někteří z mnichů. Opat Slávek učinil mu po vůli a poslal jich sem několik, kteří tu pobyli pět let. Místo to leží v sousedství Žďárském a zdá se býti velmi příjemným. I založili zde vinici a nazvali místo celou sv. Bernharda. A opat, který bratří navštívil, shledal něco, co se mu nelíbilo, a že byl ducha velkomyslného, neboť z urozeného stavu pocházel, řekl, že nemohou lidé jeho snášeti takového nedostatku a povolal mnichy nazpátek. Takhle náhle zrušen založený klášter, ale kostel sv. Mikuláše tam zůstal, jmenovaný dlouhý čas potom na Mníšku.[1])

Toho času zůstával urozený pan Přibislav v Křižanově, který tenkrát sám byl založil; ale nebyla to ještě tvrz, kterou nyní vidíme. Zamýšlel založiti klášter a shromáždil značnou část zlata a stříbra, jednaje o tom s manželkou svou Sybyllou. Když tak o tom přemýšleli, shledali, že nemají vhodného pro klášter místa. I stalo se jednou, že rytíř Přibyslav k Jencovi přišel, chtěje s ním jednati o lese. Když spolu rozmlouvali, otázal se Přibyslav, jak se to má s klášterem, který zakládati byl počal a jakým způsobem od toho upustil.

[1]) *Letopis Žďárský větší. Fon. rer. boh. 523, 524.*

Ten vypravoval mu hned vše zevrubně a shledav, že obapolné přání jejich se shoduje, nabídl mu celý les slovy: »Vezmi, stav, nalož, jak chceš, s lesem celým. Svým i mým jménem vystav klášter k poctě Rodičky Kristovy a sv. Mikuláše. I pomáhati ti budu, pokud stačím.« Dal o tom Přibyslavovi zápis, aby smlouva ta u přítomnosti mnohých opakována byla. Tak obdržel pan Přibyslav místo pro klášter příhodné.[1])

Když Přibyslav již přichystáno měl, čeho k založení kláštera bylo třeba, přišla nenadále smrt a nedopřála jemu času k vykonání díla. Ale prve než zemřel, poslán posel k zeti jeho jménem Bočkovi do Znojma, kdež on tenkráte byl pukrabím. Ten nemeškal rychle se dostaviti; když přišel, přijal jej tchán radostně, řka: Bočku, synu, ty víš, kterak jsem chtěl založiti klášter Rodičce Kristově. Mám pohotově peníze, les a jiného dosti mnoho, z čehož založiti jsem jej chtěl, kdyby se Kristu Pánu bylo zalíbilo. Vyplň za mne všecky sliby mé, učiň tak pro mne i pro sebe a budiž to dílo oběma nám společné. Vše, co mám, budiž tvé, jen to nyní učiň. Potom dal si přinésti všecko zlato a stříbro, i zvážil mu zlato, potom stříbro a bylo zlata liber 14, stříbra 104. Les s půdou a to všecko mu odevzdal. Když to byl pořídil, umřel pan Přibyslav za obecného pláče služebnictva léta 1251 v den sv. Panny Juliany. Tělo jeho pohřbeno bylo v Brně u bratří Menších.[2])

Pan Boček povolal ještě téhož roku, v němž tchán jeho zemřel, několik mnichů z kláštera Pomuckého, kde tenkrát opatem byl Perchtold, který sem mnichy poslal, dada jim vše potřebné i knihy. Mnichové z Pomuku zavítavší bydleli prozatím v malém domku, který stával před napotomní branou klášterní v místech, kde později byl dvůr, pokud nebyly jim připraveny příbytky vhodnější a příjemnější. Mezi tím obcházel urozený pan Boček s bratřími a sluhami po lese, hledaje vhodné místo, na němž by mohl slušně vystavěti klášter. Zalíbila se mu krajina mezi řekou Sázavou a Polnou na samém pomezí, kde sbíhají se země, úzká Morava a široké Čechy, ale obě náležely jednomu pánu, králi Českému. Místo toto patřilo ku diecési pražské, čemuž biskup Bruno, muž proslulý a opatrný hrubě se netěšil, nýbrž spíše litoval v srdci svém, že krajina jemu velmi milá nenáležela k právu jeho do Kroměříže. V klášteře Oseckém prodléval tehdáž jakýs biskup mnich, který byv pozván přišel a posvětil místo pro klášter zvolené ke cti sv. Petra, Jakuba a Jana. Potom zporážena jest převeliká část lesa do kořene a na místě, kde později prohlouben byl rybník, dal pan Boček vystavěti potřebné síně, dřevěné příbytky a dřevěnou malou kapli, aby v ní mohli bratří žalmy zpívati Kristu.[1])

Jakmile příbytky a kaple byly zbudovány, poslal opat Pertold z Pomuka do Žďára první konvent ve svátek sv. Panny Háty roku 1252, ustanoviv Fridricha za prvního správce. Nejprve posláni byli dva mnichové, Virik a Šimon, a dva bratří, Zdislav a Odik. Ale Wirik ihned se vrátil do Pomuka, kdež zůstal po nějaký čas; ale později vrátil se s Wigandem zase, a zůstával zde; druhý zemřel. Potom poslán Arnold s Fridrichem, Jindřich z kláštera Velehradského, Jan a jáhen Herman; tento první z mnichů pochován ve Žďáře. Potom Jan z Brabantu, druhý Jan, třetí Jan, Jindřich z Francouz, Wigand s Wirikem, Kunrát z Velehradu, Ondřej, Eliáš z Waltsas a Šalamoun ze sv. Kříže. Někteří mniši však odcházeli domů anebo do světa, jiní pak se z něho zase vraceli, jako otec Albert, Kunrat a Allek. Konečně ustanovil se zde konvent. Prvním opatem byl Fridrich, převorem senior Jan z Brabantu, podpřevorem Jan, který později zvolen převorem a opatem, Arnold, Wigand, Jindřich z Francouz, Eliáš, Šalamoun ze sv. Kříže, Ondřej, Albert, Kunrat, Allek, Herbort, Kunrat, Mikuláš a Rudolf.[2])

Po ustanovení Žďárského konventu přikročil pan Boček k stavbě velkého chrámu klášterního a dal kopati základy, chystaje se k slavnému založení, k němuž pozval nejmenovaného biskupa. Ku dni slavnostnímu zavítalo z veškerých končin blízkých i vzdálených velké množství lidu, přišli Moravané a přišli také Němci, dostavilo se mnoho horníků, přišli starci a muži, hoši a mládenci, panny a ženy, přichvátali všichni oslavit založení chrámu. Slouženy slavné služby Boží, udíleny četné odpustky, s nimiž každý plesaje domů

[1]) Týž 524—527.
[2]) Týž 527, 528. Srovnej Letopis Žďárský kratší, str. 550.

[1]) Týž 529, 530. [2]) Týž 533.

se vracel. Přišli kůrové andělští a prchali zlí duchové, kteří spatřivše, kterak přibývá slávy Kristovy, smutně odcházeli nemohouce snésti oslavování jeho.[1]) Byl to nejšťastnější den života páně Bočkova, který se slavil dne 3. května na svátek nalezení sv. Kříže roku 1252.[2]) Toto zasvěcení základů chrámu dálo se za prvního opata Fridricha, který úřad tento zastával jen jeden rok. Nástupcem Fridrichovým byl Konrad, jenž poslán jest z Pomuku za opata do Žďáru, kde spravoval klášter pouze půl druhého roku od polovice roku 1254 skoro do konce roku 1255 a zase do Pomuka se vrátil.

Po slavnostním posvěcení základů velkého chrámu pokračoval pan Boček na stavbě velmi čile. Zedníci pracovali každého dne lámajíce kámen a otesávajíce, aby rychleji a dobře započaté dílo pokračovalo. Na budově pracovalo mnoho kamenníků, jimž urozený zakladatel sám mzdu vyplácel. A poněvadž druh kamení, ze kterého kostel se stavěl, byl velmi tvrdý, takže jen stěží dalo se kamení spracovati a pádnými ranami něčeho pořídíti, platil pan Boček kamenníkům velikou mzdu, aby rychleji stavba rostla.[3]) Dozorcem a ředitelem stavby byl dřívější opat Fridrich.[4]) Týž stavěl též městys nedaleko břehu (instituit fieri fora), když se byla zbořila ves, kde tenkrát mnichové bydleli. Nejprv stavěl jej Ditvin, který později byl rychtářem. Tam zůstávali rodiče našeho kronikáře Jindřicha s mnohými jinými. Byl tam starý dřevěný kostelík, který stál dříve před založením kláštera sv. Vojtěchem prý někdy vysvěcený.[5])

Odměňoval-li pan Boček práci kamenníků při stavbě kostela zaměstnaných hojnou mzdou, choval se ku mnichům kláštera svého jako otec. Ačkoli dobrotivý zakladatel neskrblil penězy, aby stavba započatá rychle pokračovala, nedočkal se přece dokončení budovy kostelní. Žil po založení kláštera jen tři léta. Brzy odňat jest novému domu posvátnému pán a útlým dětem moudrý otec; umřel pátého roku po smrti tchánově,[1]) v předvečer sv. Tomáše 20. prosince r. 1255, zanechav po sobě děti, jež měl s Eufemií, dcerou Přibyslava, totiž dva dědice mužské Smila a Gerharda, a jednu dceru, Anežku jménem, kterou potom pojal za ženu Vítek ze Švábenic.[2]) Toho času přijat byl za opata právě na sklonku téhož roku Walthelm ze Sedlce, který zakladatele kláštera a budovatele kostela slavně pochoval dle řádu v Církvi obvyklého uprostřed mnišského choru nového kostela. Rozestavěný kostel neměl tehdáž ještě žádných pilířů ani klenby. A poněvadž stavba ještě málo byla pokročila, udělali nad hrobem jeho prozatímní kapli, v níž pak konány jsou pravidelné bohoslužby za duši jeho a obou spoluzakladatelů a dobrodinců kláštera.[3]) Z uvedené zprávy letopiscovy o rozestavěném kostele se poznává, že stavba rozsáhlého chrámu Žďárského počala se s budováním choru od východní strany, jako při všech monumentálních stavbách obyčejem bývalo.

Po smrti pana Přibyslava vdala se vdova jeho Sibylla za Jindřicha z Žitavy, otce pana Smila z Lichtenberka, který však brzy zemřel, načež paní Sibylla zůstala vdovou.[4]) Když nyní úmrtím pana Bočka též dcera její, krásná a ctnostná paní Eufemie ovdověla, bydlely obě vdovy, dcera s matkou, pospolu sloužíce Pánu Kristu, a vystavěly si na blízku kláštera pěkný dům, tam kde stál později po zbudování celého kláštera dům pro nemocné mnichy,[5]) přicházejíce rády na mši svatou a navštěvujíce často klášter. Bydlely však také na Křižanově, přicházejíce a odcházejíce dle libosti.[6]) Paní Eufemie měla u sebe mimo dva synáčky, Smila a Gerharda, také dceru, krásnou a nábožnou Anežku, která vdavši se bydlela přece ač vdaná u matky.[7]) Obě vdovy, matka s dcerou usídlily se vedle kláštera jedině za tím účelem, aby veliké dílo panem Přibysla-

[1]) Týž 530.

[2]) *Letopis Žďárský kratší. 550*: Anno domini MCCLII dominus Botsco comes dictus de Bernek in inuencione sancte crucis iecit fundamenta huius ecclesie, scilicet Sarensis.

[3]) Týž 532.

[4]) Týž 534: Fridericus, primus abbas... erat posthec lapidum magister.

[5]) *Letopis větší, 534*: Est tamen ecclesia de lignis atque vetusta, que fuit ante diu quam claustrum tempore longo. Fertur, quod sanctus Albertus sanxerit illam.

[1]) Týž 532.

[2]) *Letopis Žďárský kratší, 550.*

[3]) *Letopis větší, 532.* Hic dominus moritur temploque novo tumulatur, tunc ubi nunc chorus est medius ponitur monachorum; et quia iam templum modice fuit edificatum, nulla columpna fuit, nec erat testudo parata, unde domicilium faciunt corpus super eius, et pro defunctis ibi fit celebracio semper,

[4]) Týž 529.

[5]) Týž 532: Ubi nunc est domus infirmorum monachorum.

[6]) Týž 534. [7]) Týž 535.

vem připravené a panem Bočkem šťastně zahájené zdatně pokračovalo. Ráznou péčí a vydatnou pomocí jejich pokračovala nejen stavba kostela, nýbrž obě paní pořizovaly s nevšední horlivostí a odbornou znalostí také jiné věci z oboru drobného umění, jichž kostelu ku konání důstojné bohoslužby bylo třeba. Dozírajíce ustavičně k stavbě kostelní, vyplácely osobně mzdu zedníkům při chrámě,[1]) aby je tím k vytrvalé a pilné práci povzbuzovaly, jako za živobytí svého pan Boček činíval. Při této péči o stavbu pamětlivy byly neméně potřeb povaze ženské bližších a přístupnějších. Paní Sybilla pořizovala potřebné knihy zejmena bohoslužebné, dle tehdejšího způsobu na pergamenu psané a drobnomalbami okrášlené; tak dala nákladem vlastním psáti Oseckému mnichu Rudgerovi celou bibli.[2]) Matka s dcerou pečovaly rovněž o bohoslužebná roucha. Za tím účelem přijaly do společné domácnosti služku Leogardu, která uměla vyšívati roucha kostelní, a to ne snad jen ledabyle, nýbrž mistrně,[3]) poněvadž umění tomu se byla zvláště vyučila. Přijaly ji do domu zajisté jen proto, aby za jejich ustavičného dozoru pracovala hedvábná roucha kostelní, kasule, pluviály, dalmatiky, štoly, manipuly a j., a aby od odborně vyučené vyšívačky přiučily se tomuto umění, jímž za oněch dob urozené paní a dcery jejich se zálibou se zaměstnávaly. Skvostná roucha, jež klášteru darovaly,[4]) pracovaly pilné ruce obou paní a nábožné a krásné Anežky, která společně s babičkou a matkou řízením dovedné Leogardy záslužného díla se účastnila. Kromě rouch potřeboval chrám též různé náčiní, jako jsou kalichy, ciboria, konvičky, relikviáře i jiné věci. I o to pečovaly obě paní, darovavše klenotnici kostelní veliké množství převzácných předmětů a ozdobných stříbrných nádob.[5]) Takovým způsobem proměnily urozené paní Ždárský dům svůj v uměleckou dílnu.

[1]) Týž 537: Nostre fundatrices generose... precium muratoribus templi tribuebant.

[2]) Týž 544: Eius temporibus... fit biblia scripta, quam monachus quidam Rudgerus scripsit ab Ozzec, quam felix domina precio conscribere fecit de proprio, prima fundatrix Sibilla.

[3]) Týž 534: Hic fuit ancilla Leukart, fuit hec operatrix, in stolis, manipulis faciendis docta magistra.

[4]) Týž 534, 535: Domui tribuerunt sericas uestes.

[5]) Týž 534, 535: Et multas res preclaras domui tribuerant... argentea vasa, decora.

Jako paní Sibylla a Eufemie usilovně pokračovaly v stavbě velkého kostela a zásobovaly Ždárský klášter bohoslužebnými knihami, rouchy, stříbrným náčiním a jinými klenoty, pečoval opat Walthelm s podobnou horlivostí o klášter. Četnému konventu nestačily již příbytky prozatímné, panem Bočkem na rychlo ze dřeva zbudované. Proto vystavěl tento opat hned po příchodu svém bratřím malý klášter též ze dřeva, připojiv jej bezpochyby k stavení,[1]) které hned při zakládání pro první konvent zbudoval pan Boček. Tento dřevěný klášter stavěl tesař Leopold v městysi Žďáře usedlý, jenž zbudoval též první pěkný dům pro opata,[2]) v němž vynikala zvláště jedna komnata.[3]) Byl-li klášter a dům opatský jen prozatímně vzdělán ze dřeva, založil opat dům kapitulní z kamene, svěřiv stavbu mistru kamenickému Ekwardovi, otci Jindřicha kronikáře klášterního, za 40 hřiven a za jiné dávky, jako obilí, obrok, šat a j.[4]) který stavěl také mnoho jiného.[5]) Pracoval-li Ekvard též na stavbě kostela, kronikář, syn jeho, nepraví. Kostel stavěl se na účet rodiny zakladatelské a vyplácely mzdu obě paní; klášter však budoval se na účet kláštera a proto zedníkům při stavbě kapituly platil opat.[6]) Opat Walthelm, muž vlídný a všem milý, vrátil se po půl čtvrtém roce z vlastního popudu do svého kláštera v Sedlci, spravovav klášter Ždárský od konce roku 1255 do 1259.[7]) Nástupcem Walthelmovým byl Jindřich z kláštera Pomuckého 1259—1262, za něhož ustálen byl konvent (conuentus fit stabilitus) a posláni sem mnichové odjinud naposled.[8]) Tenkrát vysvěcena byla kaple Panny Marie, kterou vystavěl na blízkém vršku

[1]) Týž 534: Walthelmus paruum claustrum posuit fratribus suis de lignis... atque nouem post hec annis claustrum stetit illud, in quo cum reliquis mansi bene quatuor annis.

[2]) Týž 535: Tunc Leupoldus erat hic carpentarius in Sar, qui nunc viuus adhuc superest multumque laborat, qui facit hoc claustrum, atque domum primam facit abbatis speciosam.

[3]) Týž 535: Stat tamen illa, quam posuit, camera, Walthelmus primitus illuc.

[4]) Týž 535: Ekwardus lapacida magister, quem pro mercede conuenit tunc pater idem, et cepit murare domum nec non opus ipsum pro XL marcis et pro benefactis... ac tamen Ekwardus, genitor meus, extruit idem.

[5]) Týž 548: Capitolum fecit, struxit quoque cetera plura.

[6]) Týž 537: Atque capitellum murantibus hoc (precium) dedit abbas.

[7]) Týž 535. [8]) Týž 536.

Smil z Lichtenburka a zpívána tam každodenně mše sv. k Panně Marii.[1]) Za správy opata Jindřicha posvěcen byl oltář sv. Petra a zpívány tam mše za mrtvé;[2]) kronikář se nezmiňuje, kde oltář tento postaven byl, z poznámky však, že u něho slouženy jsou mše za mrtvé, lze souditi na prozatímně ohrazenou kapli uprostřed dosavad nedokončeného choru kostela, kde pochován byl pan Boček, zakladatel kláštera. Sem pochováno bylo též tělo veliké dobroditelky a spoluzakladatelky paní Sibylly, která po téměř sedmileté obětovné péči o stavbu kostela a bohoslužebné potřeby jeho zemřela na nový rok dne 1. ledna 1262, odkázavši klášteru všechen statek svůj kromě jediného roucha, v němž pohřbena byla.[3]) Téhož roku vrátil se Jindřich, čtvrtý opat Zďárský, do Pomuka, kde i zemřel.[4])

Paní Eufemie, velice zarmoucena úmrtím vroucně milované máteře Sibylly a současným odchodem opata Jindřicha, bolestně pociťovala dvojnásobnou opuštěnost s malými a útlými synáčky svými; jsouc zbavena mateřské i otcovské opory, nevěděla si rady a rozvažovala, co počíti. Stýskalo se jí nyní ve Žďáře a konečně se rozhodla, že půjde k bratřím Menším do Brna,[5]) které otec její Přibyslav miloval, mnohými statky obdaroval a v jejichž chrámě i odpočíval.[6]) Byla by to učinila, kdyby se jí v zármutku nebylo dostalo potěchy a v starostech pomoci. Bůh všemohoucí nechtěl paní tuto osiřelou nechati, i dal jí způsobilého ochránce, neboť zvolen jest pátým opatem Winrich z Waldsas, který byl nábožné paní rádcem a pomocníkem jako otec a ochránce. Přišel sem r. 1262 a zůstával zde 14 let (daleko do r. 1276).[7])

Veškeré úsilí vzorné paní soustředilo se nyní v snaze, aby velký chrám co nejdříve k mnišské bohoslužbě způsobilým se stal. Proto pracovalo se s všemožnou pílí na dokončení choru, který po 11leté stavbě dospěl k zakončení svému. Chor sklenutý a střechou pokrytý dal opat Winrich dobře vyčistiti, odstraniv pažení, které nad hrobkou páně Bočkovou stávalo a počal stavěti hlavní oltář[1]) v podobě archy.[2]) Zároveň stavěly se dva jiné oltáře, sv. Jana Křtitele a sv. Jakuba. Slavné posvěcení jejich dálo se r. 1264. Téhož dne, kdy stalo se posvěcení, přeneseno jest tělo páně Bočkovo s velikou poctivostí a pochováno jest ve středu mnišského choru. I konány jsou slavné obřady za mrtvé za zpěvu celého konventu, jako kdyby právě tenkrát umřel. Tak pochován jest za velikého návalu lidstva v hrobce prve sdělané ctihodný zakladatel kláštera a budovatel chrámu.[3])

Stála-li v polygonálním závěru mnišského choru archa, byly oba oltáře právě uvedené stavěny pro oba rovněž polygonálně uzavřené závěry bočních lodí, po obou stranách mnišského choru zbudované. A poněvadž tento chor má jen jeden klenbový čtverec, byla zajisté téhož roku 1264 zároveň dokončena i prostorná křížová loď jakožto prostora do mnišského choru pojatá. Jakmile arkády odtud do západního trojlodí čelící pažením se zahradily, byla tato právě dokončená východní část chrámu uzavřena, takže se zde bohoslužby nerušeně konati mohly, aniž by tím překáženo bylo v pokračování stavby na straně západní. Že s východní částí chrámu zbudována byla současně i sakristie a kaple k ní připojená na straně jižní, netřeba zvláště podotýkati. Později stavěny za téhož opata ještě dva jiné oltáře, z čehož lze souditi, že stavba západního trojlodí čile pokračovala. Když totiž pan Smil z Lichtenburka zemřel (roku 1269), pochován byl v oné kapli, již byl matce Kristově založil a pěkně vystavěl. Ta později jest stržena a udělány dva oltáře. K tomu nábožnému účelu věnoval on 113 hřiven, také Bobrovou Dolejší a Slavkovice.[4])

Jakmile východní část velkého chrámu

[1]) Týž 536: Tunc erat illa capella sacrata Marie, quam dominus Smil Zmilo de Brot fundaverat ante. Srov. 540.

[2]) Týž 536: Ara Petri cuius sub tempore sanctificatur, ac pro defunctis decantabant ibi missas.

[3]) Týž 537: Eius Heinrici temporibus felix, defungitur illa nobilis ancilla Christi, deuota Sibilla, ultimus atque dies eius fit cisio circum, hoc est mille duo sexaginta secundo. — *Letopis Zdárský kratší, 550:* Postea in sexto anno felix matrona Sibilla, relicta Prsibizlai, primi fundatoris, postquam omnia sua monasterio legasset, preter unam tunicam, in qua sepulta fuit in presbiterio, quieuit in Christo circa annum domini MCCLXI.

[4]) Týž 537. [5]) Týž 537. [6]) Týž 527, 528. [7]) Týž 537, 538.

[1]) Týž 539: Chorum iussit abbas bene mundificare, ac altare dei tunc incipit edificare.

[2]) Týž 540: Tempore Winrici presens fuit archa parata.

[3]) Týž 539. [4]) Týž 540.

byla dokonána a bohoslužbě mnišské odevzdána, přikročil podnikavý opat Winrich k stavbě nového kláštera. Prozatímní malý dřevěný klášter opatem Walthelmem zbudovaný před devíti léty měl ustoupiti velkému a trvale z kamene sdělanému klášteru. Proto počal Winrich zakládati rozsáhlý dům a všechny místnosti připravovati.[1]) Dal strhnouti první pěkný dům opatský, který za opata Walthelma zbudoval tesař Leopold; zachoval však onu pěknou síň tehdáž vystavěnou.[2]) Kapitulu kamenickým mistrem Ekwardem započatou dal nyní dokončiti, jakož i dům, v němž bydlí konvent mnichů.[3]) Když byla celá stavba hotova, dal ze starého dřevěného kláštera přenésti nábytek a vše ostatní[4]) do nové budovy, kam nyní celý konvent se přesídlil z dolejška nahoru, poněvadž nový klášter zbudován jest na místě, kde býval vršek.[5]) Jakmile mnichové v novém klášteře, kde vše zařízeno bylo důstojně a slušně, se usídlili, dal starý dřevěný klášter rozbourati a udělal tam rybník.[6]) Rozsáhlému klášteru překážel nyní nemálo městys Žďár, prvním opatem Fridrichem založený a příliš blízko vystavěný; proto dal opat Winrich osadu strhnouti a přenésti dále od kláštera, kde dosud stojí. Na místě tomto povstalo prázdné pole.[7])

Nový klášter zbudován byl nevyčerpatelnou štědrostí paní Eufemie, která vše, co měla, obrátila na vystavění, a sama svýma rukama pracovala na výzdobě jeho, poskytujíc mnichům nekonečná dobrodiní.[8]) Nejprve postoupila mnichům svůj starý dům, v němž přebývala a dala sobě vystavěti jiný. Ačkoli zde již dříve pan Kuno, bratr páně Bočkův, vystavěl špitál,[1]) zbudovala nyní paní Eufemie jiný špitál, v němž ustanovila Kedrutu ředitelkou. Ovdovělá dcera Anežka zůstávala stále s matkou, vychovávajíc nábožně dcerušky Adelhaidu, Bohunku a Kateřinu, z nichž udělal opat Winrich bekyně. Také někdejší služka dobrotivé paní, Adelheida zvaná, žila v soukromí a připravila sobě poustevnu, do níž slavně uvedena byla opatem a zůstala v ní zavřena 27 let. Služka Leukardis povýšila nyní za hospodyni a komornou obou paní, zároveň však byla mistrní bohoslužebných rouch, nebo hotovila všechny hedvábné zlatem vyšívané věci. Kronikář Jindřich jsa zručným řezbářem, vyřezával jí potřebná dřeva k těm pracím, jež dělávala.[2]) S Leukardou pracovala pilně paní Eufemie, vyšívajíc vlastníma rukama bohoslužebná roucha a jiné kostelní věci, jako jsou antipendia oltářní a různé pokrývky k výzdobě chrámu.[3]) Obětovná dobroditelka kláštera nebyla však ušetřena zármutku. Ve dvanáctém roce po smrti otcově zemřel prvorozený syn zbožné máteře, která jej vroucně milovala. Mladý Smil byl hezký hoch, ale často stonával a proto také zemřel v mladistvém věku. Byla mu zasnoubena krásná panna, dcera někdy pana Jence; ta byla při smrti jeho zde a plakala mnoho, i dala na vykoupení duše jeho hřivnu zlata, za kterou pořízena byla skvostná predela a bohatě vyšívané antipendium oltářní.[4]) Vzácnou štědrotou paní Eufemie bylo opatu Winrichovi lze pořídíti mnoho skvostných věcí, o nichž kronikář nejasně se vyjadřuje. Co bylo od kamene, všechno od něho pocházelo,

[1]) Týž 538: Ipse Winricus nouum claustrum mox incipit edificare, inchoat hic fundare domum, loca cuncta parare.

[2]) Týž 535: domum primam abbatis speciosam... Winricus destruxit, stat tamen illa, quam posuit, camera, Walthelmus primitus illuc.

[3]) Týž 539: Tempore predicto fit perfectum capitellum, atque domus qua conuentus pausat monachorum.

[4]) Týž 538: Omnia de claustro veteri tunc transtulit istuc.

[5]) Týž 538: Tunc ascendimus huc et fit translacio claustri. Idcirco loquor hic ascendere, nam locus, iste monticulus fuerat, vbi nunc claustrum iacet ipsum.

[6]) Týž 538: Ordinauit hec digne, disponens quoque benigne, utpote vir prudens... Destructo veteri piscinam preparat illic.

[7]) Týž 534: Ipsum namque forum Winricus postea rumpens, transferri iussit, vbi nunc fora stare videntur... sed nunc nichil est nisi campus.

[8]) *Letopis Žďárský kratší, 551*: Que (Eufemmia) residens circa monasterium omnia, que habere potuit, edificando consumpsit et propriis manibus in ornatu, ut hodie apparet, multum laborauit et monachis contemporaneis suis infinita sollacia ministrauit.

[1]) *Letopis větší*, 531: Hospitale tamen hic Cuno postea fundat.

[2]) Týž 538: Tunc Leucardis erat operatrix atque magistra, nam parat omnes, quas modo cernis, sericas res ex auro... Et tunc sculpebam sibi, qualia ligna valebant hoc ad opus, facere quid quid consweuerat illa.

[3]) *Letopis Žďárský kratší, 551*: Que (Eufemmia) propriis manibus in ornatu, ut hodie apparet, multum laborauit.

[4]) *Letopis větší*, 539: In remediis anime marcam dedit auri, quo bene vestitur et fulgita capsa paratur, que super altare nec clauditur nec aperitur.

kromě východní části chrámu a části kapituly, kterou stavěl Ekward. Co on stavěl, dal též báliti a pokryl kostel kurkami.[1])

(Pokračování.)

[1]) Týž 540: Tempore Winrici presens fuit archa parata, atque capella bona, nec non custodia grata, cetera quam plura, que non possum recitare. Omne, quo ex lapide modo cernitur, ipse parauit, excepta parte templi nec non capitello. Que tamen ipse fecit, liniri post facit alba, et facit, vt templum cum lateribus tegeretur.

O starobylé křestní kapli,

jež nedávno byla objevena v apoštolských katakombách Priscilliných, a o jejím významu dějinném.*)

Přeložil **František Stejskal.**

Je velmi dobře známo čtenářům našim, že katakomba Priscilly na silnici salarské má počátek svůj v době apoštolské, bylať pohřebištěm rodinným onoho Pudenta, jenž dle starého podání hostil sv. Petra ve svém domě ve čtvrti patricijské (sv. Pudenziana) a od něho byl pokřtěn.

Památkami této vynikající katakomby častěji se zabýval náš veliký učitel Jan Křt. de Rossi ve svém Bullettino di archeologia cristiana, dokazuje její ctihodnou starobylost a spojuje ji s kázáním sv. apoštola o Římě a zde učinil v roce 1888 jeden ze svých nejgenialnějších objevů, když tam poznal pohřebiště rodinné vysoce urozených Acilii Glabriones, o nichž soudil, že spojeni byli příbuzenstvím s rodinou Pudenta.

Katakomba Priscillina skrývá ještě drahocenné památky a v tomto článku zběžně načrtávám některé myšlénky o jiném pomníku tohoto pohřebiště, jenž před několika lety objeven byv teprve nyní byl prozkoumán a já to učinil předmětem zvláštních studií. Tento článek jest však jen první výklad práce, již tuto předkládám učencům a vydám o tomto předmětu spis podrobný.

V roce 1889, když Commissione di archeologia sacra vykopávala hypogeum Aciliů a basiliku sv. Silvestra, vystavěnou nad oním hypogeem, nalezeny byly blízko zdí basiliky široké schody, jež vedly ku kryptě absidové, nalézající se před nádržkou vody. Sestoupil jsem zároveň s de Rossim prohlédnout onu vykopávku. Ale učitel můj nemohl pro nedostatek času obírati se jí a řekl jen několik slov v konferencích archeologie křesťanské v sezení 24. února onoho roku, pravě, že místo toto bylo jistě insigne.[1]) Učený archeolog zaneprázdněn úplně objevem hrobky křesťanské Aciliů Glabrisnů, odložil prozkoumati a prostudovati nový památník onen na dobu příhodnější a dal zavříti vchod ohradou dřevěnou. Tak zůstalo vše po několik roků, až konečně kommisse archeologie posvátné, jež s velikou péčí zamýšlí soustavně prostudovati všechna stará pohřebiště (katakomby) římská, předešlého podzimku na podnět msgra Crostarosy, svého zasloužilého jednatele. a po šlechetném dovolení ředitelství banky italské, majitelky villy Ada, jež tam se prostírá, tuto podzemní místnost vyprostila ze stavu zříceniny a opuštěnosti, v němž po dlouhou dobu se nalézala, a spojila ji chodbou postranní novou s vedlejšími kryptami katakomby Priscilliny. Tu odkryty byly gallerie, které tuto oblast spojují s hypogeem pod basilikou sv. Silvestra. Nalezeny zde byly důležité nápisy, o nichž zpráva podána v Nuovo Bulletino roku 1900, str. 337. Komise navštívila místo odkryté a spojené v prosinci roku minulého. Dojem, který učinil památník tento na mne a mé soudruhy po velmi zevrubném zkoumání místním byl, že to byla stará a velkolepá kaple křestní (baptisterium).

Schody travertinové o 25 stupních širších než 2 *m*, vedou do staré absidy zděné, omítkou úplně ohozené, v jejímž středu se nalézá otvor k dosti veliké nádržce dosud vodou naplněné, která ústila v chodbu přerušenou. V otvoru uprostřed absidy viděti jest dva oblouky z cihel omítkou ohozené, jež klenou se

*) Dle článku Horáce Marucchi v Nuovo bulletino di Archaeologia sacra, 1901, str. 71.

[1]) Bull. d'archeol. crist. 1888—1889, str. 91.

nad nádržkou vody a mezi těmito nalézal se malý světlík, nyní zasypaný. Na pravo z absidy vede chodba nově vykopaná do sousední chodby.

Po této návštěvě počal jsem studovati tuto památku, která mně i soudruhům mým zdála se býti veliké důležitosti. Z prvu mohl jsem se přesvědčiti úplně, že to jest staré baptisterium. Již tvar stavby tomu nasvědčuje. Absida přiléhá k nádržce vodní, do níž otvorem uprostřed lze vstoupiti; nejen absida, ale i prostor mezi touto a obloukem a oblouk nádržky jest okrášlen festony a květy rudě malovanými; do nádržky mohlo se vstoupiti po několika stupních dřevěných nebo i kamenných, neboť nádržka jest jen 1·40 *m* hluboká. Křest se mohl udělovati potopením (per immersionem), anebo i politím (per infusionem), poněvadž před absidou jest otvor, kde by upevněna mohla býti p e l v i s, a otvor pro odtok vody. Podrobnější důvody budou vyloženy v práci objemnější. Nad to na maltě oblouku vysoko v levo četl jsem nápis vyškrábaný (graffito):

QVI SITET VEN (iat ad me et bibat)

Slova vyňata ze známé věty evangelia, jež poukazují na vodu milosti a Ducha Svatého a tudíž na křest, jež častěji byla opakována nad starými baptisteriemi (Jan 7, 37). Tak známé verše Damasovy:

Quisque sitit veniat cupiens haurire fluenta atd. byly složeny pro baptisterium, jak poznamenal Ihm,[1]) jenž tento verš oddělil od třech následujících ostatní básně, vztahující se na Davida.

Jiné nápisy škrabané starého původu (IV. století) poznal jsem na omítce téhož oblouku. Pod oním právě uvedeným více v levo se nalézá:

URSE VIBAS	(Urse vibas
FELICISSIME	felicissime
DONATA VI	Donata Vi
VATIS IN ☧	vatis in ☧)

Jsou to zvolání, jež poukazují na místo, které bylo často navštěvováno a důležité. Tyto výrazy, poněvadž tu není žádného hrobu, dosti vhodně se vztahují k životu, k němuž znovu rodí se člověk křtem. Podél oblouku téhož nad pásem červeným, jímž byl okrášlen, čte se ještě zřetelně:

(s) CRIPSIT ASELLUS SERB (us Dei)
(s) (scripsit Asellus serb [us Dei])

Tohoto výrazu neužívali obyčejní navštěvovatelé posvátných míst našich katakomb; zdá se, že tento neznámý Asellus nejen své jméno napsal, ale i větu zvláštní důležitosti, že bylo zasloužení poznamenati, kdo ji psal; věty této nemohl jsem nalézti, poněvadž snad se nalézala na omítce dnes spadlé. Jiné nápisy lze viděti na omítce absidy a zvláště pod obloukem vedoucím k nádržce, kde v levo lze čísti SE (a na pravo [ε] υχο [υ])? (modlí se?) a tak lze pozorovati jiná písmena a znamení, kterých nelze rozluštiti. Zvláště však pozoruhodno jest, že celý povrch omítky absidy z dola až do výšky dosti veliké pokryt jest vyrytými kříži v množství velikém, mezi nimiž tu a tam se nalézají znamení tvaru monogramů.

Nutno též poznamenati, že celá absida (i klenutí) byla původně okrášlena pásy a čarami geometrickými barvy červené a že pod omítkou, obsahující nápisy ze IV. století jest vrstva starší a jemnější. Nad to uvážiti jest, že velkolepé schodiště travertinové bylo postaveno j e d i n ě pro vstup do baptisteria a nikoliv do krypty pohřební, neboť křestní kaple tato byla úplně osamocena od ostatní katakomby, s kterou jsme teprve my kapli tu spojili.

18. června t. r. vyčištěna byla nádržka a tu poznáno, že v levo jest otvor trojhranný, kterým voda proudila. Nemohla to býti pouhá nádržka k odstranění žízně, jak kdosi se domníval. Neboť pak by nebylo důvodu, okrašlovati tuto nádržku a uctívati ji, aniž by jí bylo lze užívati bez spojení s ostatní katakombou. Východ z nádržky byl zazděn gallerií dosti starou, což by bylo právě proti domněnce právě dotčené. Aniž lze připustiti, že by lidé byli chodili k nádržce podzemní, když v blízkosti ve villách římských vody jest nadbytek. Tedy nádržka (v místě nezdravém a mezi hroby) nebyla místem, kde se čerpala voda, alespoň po stavbě absidy a vykopání chodeb okolních.

Tak jsem byl přesvědčen, že tato kaple křestní byla místem důležitým a ctěným, proto hleděl jsem spojiti ji se správami dějepisnými hřbitova Priscillina.

První myšlénka namanula se mi z episody proslulého křtu, jejž udělil papež Liberius (352—366) v katakombě Novelly na silnici salarské, když dle vypravo-

[1]) Damasi epigrammata Lipsia 1895, str. XVII.

váni Gest se uchýlil v tato místa a zde křtil, nemoha vykonati obřad křestní v Lateránu. »Constantius iussit eum (Liberium) extra civitatem habitare: habitabat autem ab urbe Roma milliario tertii quasi exul in cymiterio Novellae, via Salaria. Veniens autem dies Paschae vocavit universos presbyteros cives romanos et diaconos et sedit in cymiterio . . .« A tu vypravuje se, jak Damasus, diakon Liberiův, poradil papeži, aby křtil v tomto polním obydlí, což též Liberius učinil vzpomínaje příkladu sv. Petra v blízkém hřbitově Ostriánském. »Erat enim non longe a cymiterio Novellae cymiterius Ostrianus (tak) ubi Petrus apostolus baptisavit.[1]) Tam pokřtil více než 4.000 osob. Vím ovšem, že tento spis jest apokryfický, a že nelze tedy mu mnoho víry přikládati, jestiť ze století VI., dle Duchesne, ale přece je důležitým, pokud se týče místopisu památek katakomb úplně zachovaných a známých, kdy tento spis byl psán.

Skutečně této autority místopisné dovoláva! se de Rossi, dokazuje skutečnost katakomby Ostrianské proti Marchinu, a starobylost ústního podání o uděleném křtu apoštolem mezi silnicí salárskou a nomentánskou. Hřbitov Novelly, o němž zmiňují se ona Acta, jmenuje se v Liber pontificalis, jenž připisuje založení jeho papeži Marcellovi, a v jedné variantě téhož díla se čte: »Hic (Marcellus) rogavit quandam matronam nomine Priscillam et fecit cymiterium Novellae via Salaria.« Z toho lze dovoditi, že hřbitov Novelly byl přídavek onoho hřbitova starší Priscilly, a snad jméno Novella odvozuje od této Priscilly mladší.[1]) Památka Liberia dlouho zůstala v oblasti silnice salarské, poněvadž tam byl pohřben dle Liber pontificalis »Qui sepultus est in cymiterio Priscillae via Salaria«. (Pokračování.)

[1]) Acta Liberii-Migne, Patrol. lat. VIII., str. 1388—1393.

[1]) De Rossi, Roma sotterr., I., str. 203.

Obnova kostela sv. Barbory při klášteře bl. Anežky na Františku v Praze.

Podává **F. J. Lehner.**

Jednota pro obnovu kláštera blahoslavené Anežky zahájila činnost svou zakoupením a obnovou kostela sv. Barbory, nejznamenitějšího památníku z veškerých budov kláštera blahoslavenou Anežkou Přemyslovnou v první polovici XIII. věku vystavěného. Zrušený a znesvěcený kostel bylo třeba nejprve koupiti a koupený slohově obnoviti. Jednota koupila kostel sv. Barbory za 23.000 K a provedla s nevšední péčí a svědomitostí obnovu jeho architektonickou průběhem tří let.

1899.

Uměleckému odboru Jednoty přikázán byl nejprve úkol, aby stav kostela náležitě ohledal a vyšetřil. Poněvadž kostela bylo používáno před zakoupením Jednotou za dílnu a skladiště, zbudován jest v něm dřívějším majitelem ohromný komín, dosahující od podlahy skrze klenbu proraženou až vysoko nad střechu, kterýž nyní od základu se zbořil, načež prolomená střecha se zase pokryla. Když nahromaděný rum z kostela se odvezl, přikročeno k ohledání základů, které za tím účelem se odkryly do menší nebo větší hloubky na osmi místech, při čemž shledáno, že základy jsou provedeny v dostatečné hloubce, že mají příslušnou předezdívku a že zdivo se dochovalo v neporušeném stavu. Výsledek ohledání byl tím potěšitelnější, že výborně udržené zdivo nebude vyžadovati značnějších oprav. Kopáním přišlo se též na původní dlažbu v hloubce jednoho metru pod nynější a na trnož stavby. V rumu objevena byla část staré oltářní desky z červeného pískovce a dlaždice hnědě polévaná. Zbourání komínu, ohledání základů a odvezení rumu vyžadovalo nákladu 508 K 86 h.

Jako základy bylo i veškeré v r c h n í z d i v o celkem dobře zachováno. Na několika místech objevily se sice trhliny, které však brzo po dokončení stavby povstaly, a také hned byly opraveny, jak tomu nasvědčují dva sesílené opěrné pilíře, část klenby v závěru pětibokém o něco sesedlé a zatažené dvě kleštiny. Značnější byla pouze jedna trhlina, kte-

rou však při opravě vrchního zdiva bude lze náležitě zaceliti.

Ukázal-li se stav zdiva při ohledání velmi dobrý, méně příznivý byl výsledek při důkladném prohlédnutí krovu a krytby Matějem Bílkem, mistrem tesařským. Při podrobném ohledání se shledalo, že veškeré latě, 24 krokvy, a veškeré pozednice jsou shnilé, což více neb méně platí též o vazebních trámech, z nichž čtvero kromě toho jest naplátováno a železnými pruty na vazbu zavěšeno. Krytina byla velmi sešlá a vykazovala mnoho otvorů. Po tomto zevrubném ohledání zhotovil Bílek dva rozpočty, jeden na pouhou opravu staré vazby, druhý na zcela novou vazbu i krytbu kurkovou, jakož i věžičku sanktusovou a kromosvod, při čemž se objevilo, že by pouhá oprava vyžadovala nákladu 4.016 K 68 h, zcela nová střecha však 7.862 K 20 h. Poněvadž úplně nová střecha byla by pouze o 3.845 K 62 h dražší, nežli pouhá oprava staré střechy, doporoučela se stavba nové střechy, čímž kostel na staletí bude zajištěn a od pohrom chráněn.

Stavitel Karel Hübschmann vypracoval rozpočet na veškeru opravu vnějšího zdiva v úhrnném obnosu 5.222 K.

Na zhotovení prutů, sloupků a kružeb do osmera oken zdělali rozpočet Karel Vlačiha, mistr sochařský, a Eduard Vlačiha, mistr kamennický, úhrnným obnosem 7.458 K.

Veškeren výdaj na restaurační práce tesařské, pokrývačské, klempířské, natěračské, zednické, kamennické a sochařské rozpočten byl na 20.540 K 20 h. Poněvadž však Jednota má pohotově 22.726 K 30 h, usneslo se řiditelstvo jednomyslně na tom, aby po návrhu odboru uměleckého provedly se veškeré tuto uvedené práce v jednom období stavebním průběhem příštího roku a svěřilo se provedení svrchu jmenovaným odborníkům za obnosy v rozpočtech udané. V řízení prací uvázal se místopředseda Jednoty stavební rada Adolf Pecenka za součinnosti jednatele Jednoty F. J. Lehnera.

1900.

Po těchto přípravách přikročilo se roku 1900 k stavitelské a architektonické obnově vnějšku kostelního. Provedení jednotlivých řemeslnických prací, jakož i dodávek zadáno vesměs oprávněným živnostníkům a firmám, a to na základě předložených offert.

S postavením nové vazby bylo nutno i ostatní zevní i vnitřní zdivo dle potřeby vyspraviti a součásti úplně nové hlavní římsy osaditi.

S opravou opěrných pilířův, okenního ostění, jakož i se zasazováním nových prutů a kružeb počalo se na straně jižní.

Úprava nové vazby stala se dle vzoru nejstarších kostelních střech a na základě skutečného stavu zdiva, u kteréhož vrchol kleneb zdivo hlavní vesměs o 30 *cm* převyšuje.

Zdivo kostela na straně severní shledáno mnohem víc ovětralé a sešlé nežli na straně jižní.

Snesení staré a postavení vazby nové s šestihrannou vížkou sanktusovou, osazení a podezdění římsy hlavní, jakož i zatažení kleštin do nadokenní polohy v presbytáři stalo se bez jakékoli vážné nehody.

Kostelní klenba též podrobena náležité opravě, při čemž současně na svém povrchu ovržena a zalita byla cementovou maltou, kteréžto opatření se po čas otevření střechy osvědčilo tak výtečně, že i největší deště žádné vlhké stopy po sobě nezanechaly.

Na věž sanktusovou, měděným plechem krytou a příslušnou báni jakož i křížem opatřenou, byl již také zavěšen nový zvon, zasvěcený blah. Anežce.

Jednotlivé řemeslnické práce při opravě této provedli a dodávky obstarali:

a) práci zednickou a nádennickou velice svědomitě řídil stavitel Karel Hübschmann;

b) práci sochařskou a kamennickou se zvláštní znalostí a obratností provedli mistři sochařský a kamennický Karel a Eduard Vlačiha;

c) práci tesařskou převzal osvědčený odborník mistr Matyáš Bílek;

d) práci pokrývačskou vykonala firma Leib a Masák;

e) práci klempířskou velkozávod F. Kasla;

f) práci zámečnickou Adolf Hammerník;

g) práci sklenářskou (prozatímní zasklení oken) Josef Vlasák;

h) železnou velice exaktní konstrukci kleštin zhotovila firma »bratří Prášilové a spol.«;

i) sanktusový zvon ulil mistr Arnošt Děpold;

k) cement a vápno dodala firma »Bárta a Tichý«.

Náklad za provedené práce byl tento:

1.	Práce zednická a nádennická s hmotou a dovozem	3.753·64 K
2.	Práce kamennická s hmotou	14.201·80 »
3.	Práce tesařská s hmotou	4.880·— »
4.	Práce pokrývačská s hmotou	2.560·— »
5.	Práce klempířská a zámečnická (první splátka)	1.200·— »
6.	Práce sklenářská	242·19 »
7.	Práce zvonařská	281·20 »
8.	Práce kovářská	484·61 »
9.	Práce různé	127·— »
	Činí úhrnem . .	27.730·44 K

Přihlížejíc k architektonické úpravě celku i jednotlivých podrobností při této obnově, lze výslovně konstatovati, že se tu vesměs užilo starých vzorů, kteréž buď na budově samé se shledaly neb jako úlomky kamennických ozdob se vydobyly ze země nebo pozdějších zazdívek.

Mimo zmíněné četné architektonické úlomky nalezeny při obnově kostela, pokud mohlo v zemi býti kopáno, některé pozoruhodné starožitnosti, zejména několik hnědě polévaných dlaždic a několik větších kusů sliveneckého zpracovaného mramoru.

Dále byla na levé straně v presbytáři v hloubce asi jednoho metru pod nynější úrovní dlažby objevena velice stará deska z červeného pískovce. Pod touto deskou nalezeny pak dvě lebky a něco zcela zetlelých kostí dvou zajisté vysoce vznešených, avšak bohužel neznámých historických osob, jejichž ostatky z bývalých zde hrobek zděných byly v dobách bouřlivých vyňaty a v místě tom jen jaksi dočasně uloženy. Na jedné z těchto lebek viděti lze zelené stopy.

V severozápadním koutě téhož kostela, a to v násypu nad úrovní prvotní dlažby vykopána třetí lebka.

Na straně severní blíže nově zřízeného podpěrného pilíře objeven při odstraňování staré omítky malý gotický portálek, u kteréhož na pravé straně byla zazděna část pěkné desky opukové, 87 *cm* dlouhé a 37 *cm* široké. Uprostřed této desky lze viděti vyryté zakončení gotického ornamentu; podél hořejšího kraje čte se nápis: Ф. V. JD SFPTEBS † a na straně pravé shora dolů slovo VNGA... Dle nápisu toho jest to náhrobní deska královny Kunhuty, choti Přemysla Otakara II., později Záviše z Falkensteina, vnučky uherského krále Bely IV. Datum vyznačeného umrtí (obiit quinto Idib. Septemb.) úplně se shoduje s historickými údaji královny Kunhuty, která zemřela, jak známo, 9. září 1285. Dle toho zřejmo, že náhrobek tento jest vzácnou památkou z doby Přemyslovců.

Veškeré zde vykopané a nalezené starožitnosti, úlomky stavebních ozdob a pod. ukládají se do sbírky místních památek kostelních.

Mimo nálezy shora uvedené má nemalou důležitost přístavba menší, ale původní, která teprve při bourání jednopatrového domku č. p. 835 byla objevena. Přístavek tento tvořil přízemek zmíněného domku a ve starých dobách bezpochyby sloužil za sakristii nebo za kostelní předsíň. Zdivo tohoto přístavku jest velice poškozeno a postrádá až na jedno malé gotické okénko všech architektonických ozdob, které, jak se zdá, úmyslně a neznámo kdy byly otlučeny a zničeny.

Některé posud vykopané profily žeber pocházejí snad z gotické klenby, kterou tento přístavek uvnitř byl opatřen.

Přístavba tato vybudována, jak posud na místě samém lze pozorovati, na tom místě, které se zřejmě jeví dle souměrného rozvrhu stavby chrámové jakožto místo pro stavbu prvého silnějšího pilíře opěrného na straně této.

1901.

Vnější obnova kostela roku minulého na jižní a částečně na východní straně provedená pošinula se roku 1901 na stranu severní. Aby se zjistil stav zdiva, zejména opěrných pilířů na této straně, bylo třeba odkopati vysokou navážku až do někdejší úrovně stavebního pozemku. Zde se objevil původní trnož budovy, který na poškozených místech byl znova vyměněn, osazen a zazděn. Pak přikročeno k výměně chatrného zdiva stěn a opěrných pilířů na půl cihly obezděných, které se náležitě podezdily a kamenným zdivem vyspravily. Zároveň byl vybourán a opětně otevřen starý původní vchod, kterým se vcházívalo do kostela se strany severní, aby bylo lze zazdíti znešvařující otvor,

který dřívější majitelé kostela prolomili do východní strany polygonálního závěru, kde stával hlavní oltář vzácné svatyně sv. Barbory. Po důkladné opravě zdiva obnovila se slohově všechna okna jak v polygonálním závěru kněžiště, tak i na severní straně kostela. Pruty zachované se pouze doplnily, scházející však novými se nahradily. Pruty chorových oken okrášleny jsou štíhlými sloupky stojícími na slohových patkách a svrchu oděnčené hlavicemi s listovým ornamentem v souhlase dle zachovalých vzorů; pruty ostatních oken podržely původní rázovitou jednoduchost. Pro kružbu oken chorových, která se nezachovala, zvolen jest v souhlase s bohatostí prutů ozdobný pětilist; kružba ostatních oken podržela neobvyklý a u nás toho druhu jen v kostele sv. Barbory se vyskytující tvar hvězdy s pěti paprsky rovnočárně vyřazujícími. Slohovou úpravou oken vnější obnova kostela sv. Barbory se úplně zakončila a přikročilo se k obnově vnitřku kostelního.

Ačkoli dřívější majitelé pronajímali kostel k různým účelům a za tou příčinou prostor na několik pater přepažovali, přece vnitřek při všemožném znesvěcování poměrně dobře se zachoval, jak po stránce konstruktivní, tak i po stránce dekorativní. Bohatě článkované přípory se slohovými patkami a nádhernými hlavicemi, ušlechtilá klenba spočívající na rázovitě profilovaných pásech a žebrech, jakož i mistrně pracované svorníky jsou architektonickými skvosty prvého řádu a skutečnými perlami českého stavitelství z první polovice 13. věku. Kromě toho jest portál, kterým z kláštera do této svatyně se vcházelo, se svými hlavicemi představujícími korunované hlavy českých králů a královen z rodu Přemyslova, rodičů a příbuzných budovatelky kláštera blah. Anežky, v pravdě monumentálním památníkem ze slavných dob českého národa. Zde a onde byla sice ornamentální výzdoba na hlavicích anebo článkování architektonických jednotlivostí částečně porušena, ale celkem přece jen nepatrně, takže umělecký skvost bylo lze přesně doplniti. Vykonalo se to s pietou, jaká tak vzácné budově přísluší. Aby ráz původní ornamentiky nebyl porušen, doplňoval se většinou poškozený detail sádrou na čípky a drát. Kde toho však nosnost nedopouštěla, vyměňovány byly valně porušené články novými z hořického pískovce věrně dle starých vzorů napodobenými. Nejobtížnější prací byla částečná výměna několika kusů žeber tlakem poškozených. Při té příležitosti odstranil se z klenbových pásů a žeber vápenný nátěr, který je několika vrstvami pokrýval. Jakmile došlo na opravu přípor, jež s patkami a spodními články svými pod zvýšenou podlahou byly pohřbeny, nastala potřeba, aby násyp se odstranil. Když se to stalo, objevily se na původní podlaze neporušené patky a nástěnné dříky z nich vyrůstající. Nyní bylo i spodní zdivo stěn dle potřeby náležitě vyspraveno. Když obnova dospěla až ke schodům krypty, bylo nutno se rozhodnouti, má-li tato hrobka novějšího původu se zachovati či zrušiti. Za tím účelem konala se dne 29. října umělecká kommisse, skládající se z ředitele dra Karla Chytila, professora Jana Kouly a msgra Ferdinanda Lehnera, která po důkladném ohledání jednomyslně se vyslovila, že hrobka postrádající všeliké historické a umělecké ceny má se odstraniti a sbourati. Odklizením hrobky odhaleno bylo též spodní zdivo polygonálního závěru, který se pak obnovil podobným způsobem, jako dříve západní část kostela. Zazděním otvoru ve východní stěně choru a zasazením dveří do původního vchodu na severní straně skončila se stavební a architektonická obnova celého kostela sv. Barbory.

Při odkopávkách objeveny byly základy a stupně oltáře a různé architektonické články a zlomky. Pod původní podlahou přišlo se na kostry pocházející asi z 18. století, jak souditi lze z medaillonku s vyobrazením sv. Jana Nepomuckého a malého barokního křížku při jedné z koster nalezeného. Nejdůležitějším nálezem jest však malý úlomek někdejšího náhrobku, na kterém se spatřuje na kamenné desce vytesaná částečka ženského roucha a zbytek nápisu úhlednými kapitálkami na obrubě čitelně provedeného. Zlomek nápisu zní:

...ETA FILIA OTAKARI RE...

Nápis ohlašuje, že jest to zlomek náhrobní desky dcery krále Otakara; zdali Přemysla Otakara I. či II., se nepraví. Otakar I. měl 7 dcer, Otakar II. dvě. Jména všech jsou známa kromě jedné dcery Otakara I., která byla jeptiškou. Pouze u jedné z nich končí jméno s ...ETA, jak na nápise se zachovalo. Jest to prvorozená dcera krále Přemysla Otakara I., která se na-

zývala Markéta, latinsky MARGARETA, jinak Dagmar; provdala se za Waldemara, krále dánského a umřela v mladém věku r. 1213. Mladé královně se v Dánsku dobře nedařilo. Jest na snadě domněnka, nebylo-li tělo její zpět do vlasti převezeno a později pochováno v klášteře zbudovaném blahoslavenou Anežkou, sestrou Markétinou. Nápisem náhrobní desky FILIA OTAKARI REGIS jest však nade vši pochybnost zjištěno, že v klášteře blahosl. Anežky odpočívala skutečně dcera krále Přemysla Otakara; byla-li to Markéta, nebo sestra její neznámého jména, která byla jeptiškou, anebo jiná z dcer obou Otakarů, jest méně důležito. A poněvadž lonského roku nalezen byl v témže kostele sv. Barbory úlomek náhrobní desky královny Kunhuty, choti Přemysla Otakara II., poskytují oba fragmenty náhrobníků loni a letos objevených dostatečné rukojemství a nezvratné svědectví, že zde v klášteře blahosl. Anežky odpočívali nejen zakladatelka kláštera blah. Anežka a bratr její král Václav, ale také jiní členové panovnické rodiny Přemyslovské. Klášter blah. Anežky jest tedy klenotem českého umění a svatyní Českého národa zároveň; vyniká neocenitelným významem svým uměleckým stejně jako historickým a národním. Dvojnásobný tento význam ukládá Jednotě pro obnovu kláštera blahosl. Anežky dvojnásobnou povinnost, která jest i naší chloubou, bychom totiž uměleckému klenotu vrátili někdejší lesk a posvátnou hrobku našich Přemyslovců dochovali Českému národu. Stavitelské dílo Anežčino a posvátná hrobka královského rodu, z něhož vzešla, musí pro příští věky zůstati přístupnými celému národu. Sem putovati budou potomci naši, aby se pokochali českým uměním a uctili hrob Anežčin a rodu Přemyslovců.

Náklad na obnovu kostela sv. Barbory lonského roku vykazuje se takto:

1.	Zednická a nádennická práce	7.561·14 K
2.	Kamennická práce . . .	8.795·75 »
3.	Klempířská a zámečnická práce (svedení odkapních rour k zemi, ohnivzdorné dvéře na půdě a j.) . . .	1.342·94 »
4.	Na účet nové kamenické práce předem	3.000·— »
5.	Odvezení rumu	441·36 »
6.	Různé výlohy	141·04 »
	Úhrnem . .	21.892·23 K

Mezi tím, co se pokračovalo v práci opravné, zemřel c. k. stavební rada Adolf Pecenka, který obnovu řídil.

Poněvadž projektant restauračních plánu celé obnovy kláštera blah. Anežky, c. k. centrální kommissí schválených, architekt Antonín Cechner, který v dřívějších letech jen při důležitých pracích obnovy z Hořic býval do Prahy volán, nyní za professora přeložen byl na Smíchov, svěřilo mu ředitelstvo veškeré další řízení započatého díla, aby podle plánu jeho soustavně se pokračovalo za součinnosti uměleckého odboru Jednoty. Řádně ustanovený ředitel stavby podá vždy potřebné návrhy a detailní výkresy, bude přijímati rozpočty, dozírati k veškerým pracím a zkoušeti účty. Za dozoru jeho povede se i řádný deník, v němž zaznamenávati se budou všechny důležité události na staveništi, nálezy zde objevené a vůbec vše, co pro paměť dlužno zaznamenati.

Drobné historické a kulturní zprávy.

Věci záduší sv. Mikuláše v Podskalí.

Leta Páně 1599 kterýs den po sv. Tomáši apoštolu sepsány věci svrchudotčeného záduší v domě Šimona Špalka v přítomnosti tří kostelníků (rozuměj správců toho záduší a kostela). Peněz našli v bejkovci grošů za 12 kop 12 gr. č., v pytlíku plátěném sedmáků a bílých grošů za 9 kop 41 gr., 2 dukáty v papírku, dudků 11. To vše bylo v bílé truhličce záduší. Kromě toho v měšci koženém byly 2 kopy 28 gr. míš. V zeleném pytlíčku zlatohlavovém zavřena byla pečeť stříbrná s řetízkem, a na ní svatý Mikuláš vyrytý.

V papírech, které se zapsaly též, jsou zajímavé, ale blíže neurčené supplikace některé o opata slovanského.

Jinak jest ještě psáno, co komu z peněz záduší půjčeno, a na konec registra dvoje poznamenána. V kostele

samém popsány kalichy tři, jeden stříbrný, dole a v prostřed pozlacený s patinou. Druhý »stříbrný velký pěkným dílem a v prostřed v držadle na způsob kamení velkých pozlacený« s patinou. Třetí »pěkným dílem, vnitř i zevnitř pozlacený, též s patinou«.

Rukop. arch. města Prahy č. 1213. 2—W.

Dr. *Z. Winter.*

Stará farní kniha Hrnčířská.

Sbíraje material k dějinám Kunratickým, počal jsem se více sháněti po knihách, jež kdysi za dob patrimonialních úřadů tvořily zámecký archiv v této vsi. V zámku samém hledal jsem skoro bez výsledku, lépe dařilo se mi na faře. Tuť je několik knih z XVIII. stol., jež ve farním archivu čestné místo zaujímají, avšak ty pro dějiny osady i okolí nehrubě jsou zajímavy. Počal jsem tedy hledati mimo tato obvyklá naleziště. Dozvěděl jsem se, že kdysi ředitel panství Kunratického rozprodával obchodníkům zdejším staré knihy a listiny za několik krejcarů na balení, a ty, které již byly tak zpuchřelé aneb jinak k balení nezpůsobilé, vyhodil — na hnojiště. A odtud dostaly se některé z nich obchodníku panu Ad. Meilbekovi, kdež do této chvíle ležely na půdě. Laskavostí tohoto pána je nyní možno více si jich povšimnouti.

Chceme dnes všimnouti si toliko jedné, jež pochází z bývalé fary Hrnčířské. V Hrnčířích byla fara až do r. 1812, kdy byla zrušena pro nedostatečný důchod. Řádně zřízena byla r. 1736 sv. p. Janem Arnoštem z Golčů, majitelem Kunratic, jenž celé toto panství znovu přetvořil a přestavěl, dav mu nynější ráz, pokud pozorujeme ovšem toliko nejvýznačnější budovy v těchto obcích.

Do roku 1736 vedl zde duchovní správu (společně v Kunraticích i Hrnčířích) P. Frant. Vavř. Schmidt, za něhož vznikla kniha, na niž upozorňujeme.

Kniha je foliová, bez zvláštních desek, a titul je napsán na prvním listě, jenž ovšem toliko pro něj je vyhražen. Zní: »Počzet Zadusszni Chramu Panie S: Prokopa w Hrnczižiržich Na przigem a Widani Peniez Zadussznich od 1. Januarii az do Posledniho Decemb: Anno 1733.«

Do knihy této zapsal se za uplynulý rok vždy úplný příjem i vydání, týkající se dotčeného kostela. Kniha je vedena do r. 1748, ovšem, že byla dále, o čemž svědčí patrné stopy po vytržených listech vzadu. Písmo je dosti čitelné. Vložen je sem též arch papíru, obsahující vyměření zádušních polí ke kostelu Hrnčířskému patřících a pochodící z 9. prosince 1720.

Ukázkou, jak se do knihy zapisovalo, stůjž zde první její zápis (transkribovaný):

Příjem peněz zádušních.

Po zavření počtu roku 1732 až do ultima Xmba (decembra?) zůstalo v restu peněz zádušních . . 15 fl. 44 kr. 1½ d.

Nový příjem.

Almužny do malého pytlíčku. Dle rejstříku zádušního v tomto 1733tým roce porozdílné almužny se sešlo, která se za příjem bere . . . . 2 fl. 18 kr. 1½ d.

Užitek z drobných svíček. Podle rejstříku zádušního za drobné svíčky skrze celý rok se stržilo a za příjem se bere . . . . . 9 fl. 48 kr. 3 d.

Od zvonův a pohřbů. Při držaných funusích v tomto roce od místa a od zvonění sešlo se a ke příjmu se uvádí . . . . . 2 fl. 12 kr.

Nájmu z zádušních polí.

Dle zádušních oučtův do příjmu se bere, co tak kovář Jesenický každoročně ze zádušního pole platí . . . . . 2 fl.

Summa nového příjmu 16 fl. 18 kr. 4½ d.

Summa summarum všeho příjmu s pozůstalým restem v tomto roce 32 fl. 3 kr.

Wydání peněz.

Za velké svíce na oltář. Podle rejstříku zádušního při službách božích velkých svic spotřebováno, za které se vydání klade, totiž . . . . . 4 fl.

Za drobné svíčky. Dle zádušních oučtův v tomto roce za drobné svíčky vyloženo bylo, za 7 liber po 40 kr. . . 4 fl. 40 kr.

Za kadidlo. Podle zápisu rejstříku zádušního vydáno skrze celý rok na kadidlo . . . . . 24 kr.

Za velké a malé hostie. Ku potřebě chrámu Páně při mších svatých a pro communicanti za hostie zaplaceno jest skrze celý rok . . . . . 22 kr.

Za víno ku mšem svatým. Dle rejstříku zádušního skrze celý rok vína koupeno bylo, totiž:

6½ žejdlíku po 5 kr. . . . 32 kr. 3 d.
5 žejdlíků po 7 kr. . . . . 35 kr. — d.

1 fl. 7 kr. 3 d.

Rozličné vydání. Na obnovení pascalu při Velkonoci v tomto 1733. roce přidáno bylo . . . . . 42 kr.

Item za jeden dlouhý provaz a jedno lano ke zvonům koupené, zaplaceno . . . . . 1 fl. 20 kr.

Na pobití kostnice a sínce, poněvadž velmi sešlé byly, šindele koupeno za . . . . . 3 fl. 28 kr.

Item za 2000 šindelního hřebu dáno . . . . . 1 fl. 30 kr.

Summa všeho vydání v tomto 1733tým roce zádušních peněz . 17 fl. 33 kr. 3 d.

Po srážce všeho vydání od příjmů zůstane v tomto roce v restu 14 fl. 29 kr. 3 d.

Vejkaz peněz zádušních v zádušní casse se vynachází hotových 14 fl. 29 kr. 3 d. Facit.

Signatum Kundratitz dne 8. Jan. Anno 1734.

P. Laurentius F. Wenc. Schmid.
(Pod tím podpis nečitelný.)

Bernardin Hen. Axman,
p. t. haubtman.

Frantz Leop. Fňuck,
p. t. (nečitelno).

Tomuto zápisu podobny jsou všechny ostatní, jen leckdes přibyl nějaký ještě odkaz, služba cantoru za hraní, nějaká oprava atd. *Cyrill Merhaut.*

Různé zprávy.

Oslava devadesátých narozenin profesora Ant. Lhoty. Ve vší tichosti dovršil v malém jihočeském městě Volyni nestor českých umělců výtvarných, prof. Ant. Lhota, požehnaný věk devadesáti let. Je-li dopřáno vůbec jen řídkým vyvolencům a miláčkům osudu s výše tak patriarchálního stáří dívati se zpět na život, jest to moment tím význačnější u umělce, který má za sebou dlouhou dráhu posetou úspěchy a prací věnovanou výhradně domácímu umění, ať je to přímá činnost tvůrčí anebo činnost učitele, jenž vychoval nesčetné řady umělců, kteří dnes zdárně působí ve službách českého umění, jemuž mnozí a mnozí jsou ke skutečné slávě a ozdobě.

Prof. Ant. Lhota jest jedním z těch, kteří zdárně působili v obou směrech. Sám jsa vynikajícím umělcem, byl stejně výborným a láskyplným učitelem. Svědectvím toho jest vděčnost a láska, s jakou naň vzpomínají všichni ti, do jichž duší a srdcí zasíval první símě. Je proto více než pochopitelno, že devadesáté narozeniny stařičkého mistra staly se vhodnou příležitostí, které bývalí jeho žáci ochotně použili, aby stáli v prvních řadách těch, kteří ve významný ten den přišli se s pietou pokloniti starému patriarchovi českých umělců a projeviti mu svou stále svěží lásku. A tak stala se Volyň, malé jihočeské město, jevištěm oslavy velice tklivé.

Starý oslavenec je ku podivu svěží a čilý i jeví dosud nejživější zájem pro všechno, co týká se umění a s ním jakkoli souvisí. Vzdálen uměleckého ruchu osobně, duševně je stále v něm živ jako umělec, který se umělcem narodil a umělcem umírá.

Oslavný akt sám sebou byl velice dojemný. Súčastnila se ho rodina umělcova, město Volyň se svým okolím, svými vynikajícími zástupci, a arciť v první řadě česká obec umělecká a jeho žáci.

Slavnost zahájil v místnostech všeobecné řemeslnické školy (jejímž ředitelem jest syn oslavencův pan Em. Lhota), volyňský purkmistr p. Sladkovský, který uvítal srdečně shromážděné a projevil potěšení nad jejich přítomností. Na to přednesli své blahopřání bývalí žáci a podali starému mistru skvostně provedenou adresu, dílo to rovněž žáka oslavencova malíře p. J. Bubeníčka, do níž vepsán projev tohoto znění:

»Drahý mistře, milovaný učiteli náš! Vysoce významný den Vašich devadesátých narozenin doznává nejvřelejšího ohlasu u všech bývalých žáků Vašich. Úcta a upřímná vděčnost, s kterou tento den slavíme, spojuje nás poznovu v intimní kruh přátelský jako druhdy v dobách zlatého mládí, a jako tehdá tak vzhlížíme i dnes k Vám, svému ctihodnému, stářím posvěcenému učiteli, se stejnou láskou a nezměněnou sympatií. Sami jsouce životem otužilí a působíce ve službách vlasti jednak co tvořící umělci, jednak co odchovatelé uměleckého dorostu, vyslovujeme Vám, slovutný mistře, upřímný svůj hold a nejvřelejší blahopřání. Dobrý Bůh popřejž Vám i nadále duševní i tělesné síly, abyste opíraje se o lásku a vděčnost žáků svých, těšiti se mohl z poctivě vykonaného díla požehnaného života ještě mnogaja ljeta! V Praze, dne 2. ledna 1902.«

Adresa pak přeplněna jest nesčetnými podpisy vynikajících umělců, vesměs žáků mistrových.

Adresu přečetl profesor c. k. umělecko-průmyslové školy p. Dědek, načež jménem žáků promluvil sochař p. Frant. Hergesel, mluvčí deputace, asi toto:

»Slovutný mistře, vysocectění pánové a dámy! Jsem šťasten, že mně je popřáno tlumočiti vřelá

přání veškerého dobra, která k němu vysílá nedohledná řada vděčných žáků. Shromáždila nás zde tužba, vzdáti hold stařičkému mistru českého umění a blahopřáti mu ku dni tak velevýznamnému a nám všem památnému. Oceňovati význam Váš jako umělce, slovutný pane, nenáleží mně. To učinili povolanější a měli k tomu dosti příležitosti, kterou poskytl jste jim svými díly uměleckými. Chci zde pouze poukázati na blahodárné působení Vaše, slovutný pane, v němž vykonal jste tolik dobra a dobyl si tolik vděčnosti, že již to stačí, zachovati v srdcích našich a celého národa pomník nehynoucí památky. Myslím tím vzácnou a nedocenitelnou vlastnost jako učitele. Umění jest něco, pánové, co nezná žádných zákonů, leč zákony krásy, duše a srdce. Něco zářivějšího, hlavně v jistých dobách, kdy stojíme na prahu obrození jeho, nemožno si mysliti. Zde potřebí však pevné ruky, něžné mysli a jemného srdce umělce učitele, který by vedl žáky své přes nesčetná úskalí, která hrozí zničiti nejnadějnější ratolesti nového umění. A takovým otcovským rádcem, takovým učitelem byl jste Vy, slovutný pane, vždy hotov přispěti vzácnou radou. Zkušenostmi takovými posiloval jste lásku k posvátnému umění a tím pojistil sobě nehynoucí paměť všech svých bývalých žáků, jichž jménem volám k Vám, slavný mistře: Dlouho buď zdráv!

Na to řečník políbil s úctou a pietou oslavencovu ruku, což vyvolalo značné pohnutí.

Po p. Hergeselovi ujali se ještě slova: architekt p. Münzberger, který přečetl adresu spolku sv. Lukáše, opatřenou podpisy funkcionářů tohoto spolku, a malíř p. K. Rašek za »Jednotu umělců výtvarných«.

Hluboce pohnut děkoval oslavenec za všechny projevy, ujišťuje, že mimo uměleckou činnost bylo vrcholem jeho snahy jako učitele odchovati zdatné a zdravé generace umělecké.

Na to následovaly blahopřání jednotlivců, došlé telegramy a dopisy, z nichž zejména dojal dopis prof. Myslbeka svou upřímnou oddaností. Celá slavnost pak skončila přátelským banketem, u kterého setrvali účastníci v živé a nenucené zábavě. Třetí den odjezd cizích hostí. Odjezd zdržuje se vždy novým a novým loučením a novými a novými hlasy: »Na shledanou, dlouho buďte zdráv!«

Dlužno podotknouti, že stařičký český umělec a slovutný paedagog slavil v plné svěžesti tělesné i pružnosti duševní devadesáté narozeniny své. V klidném zátiší, u syna svého ve Volyni dny odpočinku po dlouholeté, neunavné práci prodlévaje, shlíží populární malíř i pečlivý pěstitel uměleckého dorostu zpět na hojné a čestné výsledky své činnosti v těchto směrech, a láska i úcta všech, kdož se s ním kdy setkávali anebo dokonce jeho žáky byli, je krásnou odměnou jeho snah uměleckých. Ant. Lhota narodil se dne 2. ledna 1812 v Kutné Hoře, kdež absolvoval reálku a r. 1828 vstoupil do akademie výtvarných umění, kdež záhy několik cen a medailí obdržel.

První velkou jeho prací, kterou pražský svět umělecký pronikavě na sebe upozornil, bylo fresko »Poslední soud« na stěně dómu svatovítského. V létech 1843—1844 pobyl Lhota ve Vídni a v Mnichově, načež přijal místo druhého učitele na pražské akademii výtvarných umění, kdež působil Ruben co ředitel a učitel. Zde setrval do r. 1853, kdy bylo mu z příčin národnostních i politických z úřadu tohoto odstoupiti. Leč za desítiletí prvého období své paedagogické činnosti vymaloval celou řadu obrazů historických a podnikal další cesty k svému uměleckému zdokonalení, zvláště po Italii.

Od r. 1853 až do roku 1867 zabýval se Lhota výhradně malbou a užíval každé volné chvíle k návštěvě velkých obrazáren v cizině. V r. 1867 povolán byl znova za profesora na akademii výtvarných umění, kteréž místo zastával až do roku 1887, kdy odebral se na odpočinek.

Za dvacet let svého učitelování byl učitelem celé generace výborných umělců jako: Václava Brožíka, Františka Ženíška, Mikuláše Aleše, Vojt. Bartoňka, Jakuba Schikanedra, Felixe Jeneweina, Jos. Maudra, Frant. Hergesela a jiných a jiných.

Nekonečná jest řada obrazů jím vytvořených, z nichž uvádíme zejména: »Libušino proroctví na Vyšehradě«, »Sv. František z Assisi« (pro chrám v Kněžmostě), »Král Otakar II. obrací pohanské Prusy na křesťanství«, oltářní obraz »sv. Prokop« (pro chrám v Libnově), »Bořivojův křest«, »Zavraždění sv. Václava« (pro Sonnenberk u Č. Lípy), »Nanebevzetí P. Marie«, »Karel IV. v zátiší na Karlštýně«, »Císař Karel V. v klášteře sv. Justa« (v pozůstalosti císaře Ferdinanda), »Filipína Welserová«, »Pozdvižení sv. Kříže« (pro chrám v Zdibech), »Kníže Jaromír u mrtvoly bratra svého Oldřicha«, »Břetislav na zříceninách Velehradu«, »Sv. Vojtěch« (pro Broumov), kartony pro několik oken do dómu sv. Víta, »Sv. Jan Křtitel« (do Bělé), »Pieta« a 6 pobočních obrazů pro chrám Páně Panny Marie před Týnem, dva postranní obrazy v chrámu na Karlově, »Císař Karel IV. s Petrarkou v Mantově«, »Spiknutí Valdštýnských generálů«, »Císař Maxmilian v zajetí v Brügge«, dva velké obrazy v tempeře na stěnách kaple sv. Rafaela v Klárově ústavě slepých a j.

Význam Lhotův spočívá právě tak v jeho zdárné činnosti vychovatelské, jako v tom, že obrav si v době, kdy historie česká krom několika učenců nikoho k sobě nelákala, právě tuto historii za předmět svého tvoření, působil bezprostředně silou umění na zraky probouzejícího se tehdy národa.

Na ochranu Karlova mostu uveřejnily pražské spolky toto prohlášení: Praha, hrdě zvaná

královskou a mátí českých měst, v několika nedávno minulých letech podstatně, ale k svému neprospěchu, změnila svou tvářnost.

Různá zařízení zcela zbytečně zatkla ničící spáry své do její starobylosti; některé stářím i umělecky ctihodné budovy byly bez potřeby srovnány se zemí i porušen starobylý ráz některých míst. Byla sbořena praelatura u sv. Mikuláše na Starém městě, nádherné dílo Kiliana Ign. Dienzenhofra, a zkažen památný Staroměstský rynk.

Nyní došlo i na Karlův kamenný most, kterýž jest v kráse své ohrožen zamýšleným vrchním vedením dráhy elektrické.

Ač bylo několikrát poukázáno k tomu, že Menší město má výhodné spojení drahou elektrickou jinými směry, přece jen domnělá potřeba přivodila rozhodnutí, aby na Menší město byla zřízena elektrická dráha s vrchním vedením přes Karlův most. Tomuto projektu hned v zárodku r. 1899 postavily se na odpor umělecké i starožitnické korporace pražské, — ale těch nebylo dbáno.

Letos správní rada elektrických podniků opět naléhá na provedení návrhu, ač odpor zmohutněl, byv sesílen hojnými protesty jak korporací a jednotlivcův z Prahy, tak i městských zastupitelstev, spolků musejních i ostatních z Čech a Moravy. Uskutečnění návrhu opřeli se dne 10. srpna 1901 i obchodníci a živnostníci z ulice Karlovy a seminářské, doličujíce, že elektrická dráha živnostem neprospívá, ale značně je poškozuje. Nespomohly varovné hlasy ani kruhů odborných, ani poplatníků . . . Schválí-li sbor obecních starších návrh správní rady, byl by Karlův most zcela zbytečně obětován!

Kamenný most, zbudovaný slavné paměti Karlem IV., jest nejen starobylou stavbou, ale i znamenitou památkou uměleckou, kteréž ve světě není rovno. Nejpřednější sochaři, jako: Jan Ferd. Brokof, Matyáš Braun, Oldřich Mayer a Jeronym Kohl, ozdobili jej ušlechtilými pracemi vzácné ceny umělecké tak, že tvoří monumentální galerii sochařských děl a vzbuzuje i obdiv nepředpojatých cizinců.

Karlův most zaslouží býti zachován bez všelikého porušení již nejen jako ctihodná památka na Otce vlasti, ale i pro veliký význam dějinný i nedocenitelný význam esthetický. Ač sochy světců na mostě jsou z doby pozdější, přece uměleckou hodnotou, oprávněností historickou i umístěním svým naprosto vyhovují i nejpřísnějším požadavkům krasocitu a neobyčejně zvyšují úchvatnost nádherného panoramatu hradčanského.

Jakékoliv změny na vzezření mostu byly by hrubým pokleskem proti aesthetice i proti tradicím historickým, kterýmiž jest most obestřen. Velikou pohromou bylo by zamýšlené vrchní vedení; pan projektant sám uznal, že by tím starobylý ráz mostu byl přece poněkud porušen; však byl by zcela znehodnocen i všecek umělecký ráz mostu a slavná díla Brokofova, Braunova i ostatní byla by na uměleckém dojmu velice poškozena.

Také Křižovnické náměstí utrpělo by značnou pohromu hustou drátěnou sítí pro vrchní vedení, rozvětvenou na tři strany, nad níž k vůli husté síti telefonní musily by býti napjaty ještě jedny dráty ochranné.

Tím nabylo by Křižovnické náměstí podoby loubí, jež by úplně zkazilo pohled na Hradčany.

Dráty pro vrchní vedení na Křižovnickém náměstí a na Karlově mostě, jsouce vysazeny velmi prudkým větrům a při vánicích sněhem zatíženy, snadno mohou se přetrhati a vážně ohrožovati osobní bezpečnost hustého davu chodců; proto jest nutno i z příčin veřejné bezpečnosti co nejrozhodněji opříti se zřízení vrchního vedení na Křižovnickém náměstí i na Karlově mostě.

Jest povinností všech, kdož nepovažují minulost za utopii, aby opřeli se provedení tohoto úmyslu.

Potřeba pouze předstíraná, podnik jistě neužitečný a nepotřebný musí ustoupiti cílům vyšším, požadavkům snadno splnitelným a zároveň prospěšným. Jako jest potěšitelno, že zkáze Karlova mostu opřel se i venkov, považuje jej nikoliv za všední majetek obecní, ale za vzácnou památku národní, tak zase je teskno pozorovati, že v Praze téměř nic neváží ani minulost, ani umění, i že není dbáno ani hlasů znalců, ani přátel starých stále mizících památek, ani oprávněných přání poplatnictva. Podepsané korporace sledujíce slavnou minulost Prahy, kdysi umělecké klenotnice veškeré střední Evropy, znovu protestují proti zřízení vrchního vedení na Křižovnickém náměstí a na Karlově mostě. Postupujíce zcela jednomyslně, žádají veškerou českou veřejnost, aby opřela se zkáze slavného a starobylého mostu Karlova, umělecké památky toho druhu jediné ve všem kulturním světě, kdež často odehrávaly se tklivé kusy českých dějin.

Klub »Za starou Prahu«: Starosta: Prof. dr. A. Slavík, místostarosta: Prof. dr. Jaroslav Goll. Společnost přátel starožitností českých v Praze: Starosta: Jan Herain, c. k. konservator, jednatel: A. B. Černý. Jednota umělců výtvarných: Starosta: Lud. Wurzel. Umělecká beseda: Místostarosta: Fr. Herites, jednatel: JUDr. Čeněk Klier. I. odbor Spolku architektů a inženýrů v král. českém: Starosta: Jan Koula, jednatel: Rud. Kříženecký. Ústřední výbor Klubu českých turistů: Předseda: Vrat. Pasovský, jednatel: Karel Pohnert. Novoměstský občanský klub: Druhý náměstek: F. Hamáček, jednatel: A. Beneš. Pražský klub: Předseda: Prof. dr. Jiří Pražák, náměstek předsedy: JUDr. Stan. Prachenský. Politický klub

radikálně pokrokový: Starosta: dr. Hanuš Kříž, místostarosta: dr. Ant. Klouda. Akademický klub »Antonín Čížek«: Starosta: Jaro Volenec, jednatel: Jos. Šlemr. Spolek majitelů domů pro Nové Město pražské a Král. Vyšehrad: Předseda: Fr. A. Urbánek, obecní starší, člen výboru: dr. Jan Mašek, obecní starší.

Rusko na ochranu domácích uměleckých památek. Ruské ministerstvo vnitra vydalo ze dne 19. září oběžník na ochranu domácího umění. Oběžník platí všem gubernátorům, politickým přednostům a policejním ředitelům ve městech, slovem všem orgánům podřízeným ministerstvu vnitra. Jednání o ochraně domácích uměleckých památek vedlo se již velmi dlouho. Ochrana ta příslušela dosud akademii umělecké a archeologické jednotě. Avšak právě z kruhů těch docházely nejčastěji stížnosti, jak vandalsky se zachází s ruskými památkami, stavbami, obrazy i starožitnostmi. Oběžník, kterým všem nepříslušnostem rázem má býti přítrž učiněna, jest výsledek zevrubných úvah. Ministr poukazuje, že dle platných na Rusi zákonů zakazuje se rušiti památky starého stavitelství, zámky, tvrze a jiné budovy, jejichž ochrana podřízena jest policii místní a gubernátorům. Zatím ukázalo se, že ani všechny památky nejsou známy. Z té příčiny mají gubernátoři pořídíti úplné seznamy všech uměleckých památek stavebních a jiných volně se nalézajících, které jednotlivcům nepřísluší, a podati seznamy ty ministerstvu do 14. dubna 1902. Krom toho bdíti nad zákonem, aby se nerušily. Ministerstvo žádá za doplnění seznamu nejen stavebními, nýbrž i všelikými jinými uměleckými památkami a také památkami z doby nové. »Konečně budeme míti aspoň seznamy všeho historicky cenného — praví »Novoje Vremja« — což o sobě jest prvním krokem k vydatné ochraně a šetření našich památek.«

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc leden.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalich: pro vdp. Jindř. Sommra, děkana na odpoč. ve Frýdlandě. — Ciboria: pro dp. Karla Grossmanna, faráře ve Viticích a pro vdp. Jindř. Sommra, děkana na odpoč. ve Frýdlandě. — Pozlacení a postříbření v ohni: pacifikálu a relikviáře: pro veledůst. děkanský úřad v N. Benátkách; pacifikálu: pro dp. Karla Grossmanna, faráře ve Viticích; monstrance: pro dp. Fr. Halu, faráře ve Vrchoslavicích na Moravě; dvou kalichů: pro dp. Al. Nemerada, faráře v Kostelci na Moravě. — Nádobky na sv. oleje: tři pohromadě v pouzdru, stříbrné: pro dp. Fr. Halu, faráře ve Vrchoslavicích, pro dp. Jana Šoukala, faráře v Radkovicích a pro veledůst. děkanský úřad v N. Benátkách. — Mešní konvičky: pro důst. farní úřad v Radošovicích. — 14 svícnů oltářních: pro sl. kníž. patronátní úřad v Č. Kostelci. — Lampa oltářní stříbrná, v gotickém slohu: pro dp. Fr. Grydila, faráře v Nové Vsi na Moravě. — Kropáček: pro vdp. prof. Jana Vlka, ředitele »Joannea« v Praze. — Pontifikální vela: pro sl. kníž. patronátní úřad na Křivoklátě.

Rozličné. Obraz oltářní sv. Mikuláše: pro dp. Petra Slavíka, faráře v Něm. Prusnici. — Missaly: pro důst. farní úřad v Radošovicích, pro dp. Jana Rameše, faráře v Ohnišťanech, pro vdp. M. Duška, kníž.-arcib. vikáře v Charvatcích. — Breviáře: pro dp. Jos. Beneše, faráře v Poříčí n. Sáz. — Zvonky oltářní: pro vdp. prof. Jana Vlka, ředitele »Joannea« v Praze a pro sl. kníž. patronátní úřad v Č. Kostelci.

Paramenty. Kasule: bílá a červená sváteční: pro důst. farní úřad v Radošovicích; červená: pro vdp. prof. Jana Vlka, ředitele »Joannea« v Praze; bílá pro marianské svátky: pro dp. Jana Bečku, faráře v Jablonci a pro dp. Flor. Satza, faráře v Heiligenblutu v Korutanech; bílá, bohatě vyšitá: pro dp. Tom. Špidlu, faráře v Knihnicích na Moravě. — Pluvial černý: pro vdp. M. Duška, kníž.-arcib. vikáře v Charvatcích. — Dalmatiky bílé: pro vdp. Fr. Kondelíka, děkana ve Mšeně. — Štola: pro důst. farní úřad v Strážisku na Moravě. — Vela: pro důst. farní úřad v Radošovicích, pro sl. kníž. patronátní úřad v Č. Kostelci, pro dp. Fr. Kašťáka, faráře v Sobčicích, pro nejdůst. metropol. kapitolu na Hradčanech a pro J. Milost nejdůst. p. světícího biskupa msgra dra Fr. Krásla na Hradčanech. — Pláštíky na ciboria: pro důst. farní úřad v Radošovicích, pro dp. Klem. Kuffnera, faráře u sv. Víta na Hradčanech, pro nejdůst. p. gener. opata Sigm. Starého na Hradčanech a pro dp. Jana Kabeše, faráře v Nové Vsi. — Antipendia: pro sl. kníž. patronátní úřad v Č. Kostelci a pro dp. Jana Kuchaře, faráře ve Všestudech. — Nebesa: pro vdp. M. Duška, kníž.-arcib. vikáře v Charvatcích. — Korouhve: pro dp. Fr. Mikšánka, faráře ve Vel. Němčicích na Moravě. — Polštáře oltářní: pro vdp. M. Duška, kníž.-arcib. vikáře v Charvatcích. — Okrasa na kazatelnu: pro dp. Jana Kuchaře, faráře ve Všestudech. — Birety dva: pro dp. Karla Šubovského, vikaristu u sv. Víta na Hradčanech. — Klinkáček: pro dp. Alb. Mrázka, faráře v Rakvicích. — Koberce na stupně oltářní: pro sl. kníž. patronátní úřad v Č. Kostelci.

Prádlo kostelní. Rocheta, 6 korporalií, 3 cingula, 20 purifikatorií a 20 ručníčků: pro důst. farní úřad v Radošovicích; 2 alby, 2 rochety, 6 korporalií, 3 cingula a j.: pro vdp. Jana Vlka, ředitele »Joannea« v Praze;

18 plachet oltářních a humeralia: pro sl. kníž. patronátní úřad v Č. Kostelci; alba, rocheta a humeralia: pro důst. farní úřad v Ďáblicích.

Zpráva za měsíc únor.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Pozlacení a postříbření v ohni: monstrance: pro dp. Mat. Hromadu, faráře v Krsích; dvou kalichů: pro dp. Tom. Dadáka, faráře v Hradisku na Moravě; pacifikálu a kaditelnice: pro dp. Václ. Beka, faráře v Cerekvici. — Patenky k zaopatřování nemocných: pro dp. Jana Raška, faráře v Hustopeči na Moravě a pro vp. Fr. Čermáka, zám. kaplana ve Valeči. — Nádobky na sv. oleje: pro dp. Jana Rašku, faráře v Hustopeči, pro vp. Fr. Čermáka, zám. kaplana ve Valeči, a pro důst. farní úřad v Hloubětíně. — Relikviář: pro důst. farní úřad v Bastianperku. — Lampa oltářní: pro blahorodou paní Karešovou v Praze. — Oltářních svícnů osm: pro důst. farní úřad v Choceradech. — Kaditelnice: pro dp. Václ. Beka, faráře v Cerekvici. — Kropáček: pro sl. zádušní úřad v Praze.

Rozličné. *Missaly: pro sl. sv.-Václavskou Jednotu v Praze a *pro J. Milost nejdůst. pana světícího biskupa msgra dra Fr. Krásla v Praze; *dva: pro nejdůst. pana kapit. probošta msgra Ant. Horu v Praze. — Dva kříže na stěnu: pro dp. Jos. Jandu, faráře v Chotětově. — Zvon (umíráček): pro dp. Jos. Thuma, faráře v Nákli na Moravě.

Paramenty. *Celý bílý skvostný ornát (kasule, dalmatiky a pluvial) z těžké celohedvábné látky, s křížem a garniturami bohatě tamburovanými, s pravými zlatými portami: pro nejdůst. p. kapit. probošta msgra Ant. Horu v Praze. — Kasule: bílá vyšitá: pro blahorodou sl. Amalii Kühnelovou, učitelku na ústavu hluchoněmých v Praze; fialová: pro sl. spolek hluchoněmých v Praze; *červená: pro sl. sv.-Václavskou Jednotu v Praze; *červená a černá: pro J. Milost nejdůst. p. světícího biskupa msgra dra Fr. Krásla v Praze; fialová: pro sl. »Patronát mládeže« v Praze; červená: pro vysokorodou pí. Vilmu Schönbornovou v Praze; *pět bílých a dvě fialové s bohatou úpravou: pro důst. konvent dominikánský v Praze; dvě bílé a dvě červené: pro dp. Fr. Pospíšila, faráře v Novém Hrádku; fialová: pro vp. Václ. Nováka, zám. kaplana ve Štěkně; *bílá: pro sl. třetí řád sv. Dominika v Praze; *červená: pro dp. Jak. Ludvíka, faráře v Ouněticích. — *Pluvial fialový: pro J. Milost nejdůst. pana světícího biskupa msgra dra Fr. Krásla v Praze. — Štoly: pro dp. Theod. Smiku, faráře v Brodku na Moravě, pro blahorodou sl. Amalii Kühnelovou v Praze, pro dp. Vinc. Erlbacha, faráře v Bystrém, pro důst. farní úřad v Hloubětíně a pro dp. dra Karla Vondrušku, faráře v Praze. — Velum bohatě vyšité: pro blahorodou pí. Annu Schmidtovou, vdovu po berním v Plané. — Záslonky do tabernaklu, vyšité: pro vysokorod. paní baronku Hennetovou v Praze. — Antipendia: pro blahorodou pí. Annu Vignerovou v Líni a pro blahorodého p. Al. Pelce, obchodníka v Praze. — Pláštík na ciborium: pro blahorodou slečnu Amalii Kühnelovou v Praze. — Bursy k zaopatřování nemocných: *pro nejdůst. kapit. probošta msgra Ant. Horu v Praze, pro důst. farní úřad v Hloubětíně a pro dp. Jos. Kuldu, administratora v Hořičkách. — Korouhve: pro dp. Jos. Kučeru, faráře v Bernardicích, pro dp. Jos. Sochora, faráře v Heralticích na Moravě a pro dp. Fr. Šerého, faráře ve Šťáblovicích (rak. Slezsko). — Fialové sáčky pro nádobky na sv. olej: pro dp. Vinc. Erlbacha, faráře v Bystrém, pro důst. farní úřad v Hloubětíně, pro vp. Fr. Čermáka, zám. kaplana ve Valeči, pro dp. Jana Rašku, faráře v Hustopeči a pro nejdůst. p. kapit. děkana msgra Ant. Horu v Praze. — Příkrov: pro dp. Václ. Růžičku, faráře ve Štětí. — Polštáře oltářní: pro blahorodou paní Annu Vignerovou v Líni. — Vyšitý znak král. města Prahy: pro blahorodého pana Ant. Fantu, architekta v Praze. — Birety: pro dp. Karla Šubovského, vikaristu u sv. Víta v Praze a pro dp. Fr. Pospíšila, faráře v Nov. Hrádku. — Zvonítko vyšité: pro blahorodou sl. Amalii Kühnelovou v Praze. — Šňůry k lampě: pro blahorodého p. Fr. Hornsteinera, nadučitele v Blátnici a pro blahorodou pí. Karešovou v Praze. — *Dvě komže pro kostelníky: pro nejdůst. p. kapitolního probošta msgra Ant. Horu v Praze.

Prádlo kostelní. *Alba, humerale, korporale a purifikatoria: pro sl. sv.-Václavskou Jednotu v Praze; 36 cingulí: pro dp. Ant. Zemana, konsist. účetního v Král. Hradci; *tři alby: pro nejdůst. p. kapitolního děkana msgra Ant. Horu v Praze; *dvě alby a humerale: pro J. Milost nejdůst. p. světícího biskupa msgra dra Fr. Krásla v Praze; alba a j.: pro dp. Tom. Špidlu, faráře v Knihnicích na Moravě; korporalia a purifikatoria: pro vp. Václ. Nováka, zám. kaplana ve Štěkně; tři alby, rocheta s drahými krajkami a 20 vyšitých štol: pro vp. Jos. Vajse, kaplana v Praze.

Zpráva za měsíc březen.

Jeho Veličenstvo věnovalo jako každý rok i letos 200 K, taktéž sv.-Václavská záložna 600 K.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: pro J. Jasnost pí. kněžnu Schwarzenbergovou v Praze, a *stříbrný: pro vdp. Karla Čermáka, děkana v N. Benátkách. — Ciboria: pro sl. hospodářský úřad král. města Prahy, pro vysokorodou paní hraběnku Marii Nostitzovou v Praze; gotické stříbrné: pro dp. J. Mazánka, faráře ve Višňové na Moravě. — Monstrance: pro J. Milost nejdůst. p. světícího biskupa msgra dra Fr. Krásla, pro *dp. Jul. Košnaře. profesora a pro blahorodého pana V. Kotrbu, majitele knihtiskárny v Praze. — Pozlacení v ohni: kalichů: pro dp. Jos. Kučeru, faráře v Cetkovicích na Moravě, pro dp. Fr. Grydila, faráře v Staré Vsi na Moravě a pro dp. Jana Vychodila, děkana v Želechovicích na Moravě; ci-

---

Hvězdičkou označené jsou objednávky pro výstavu diecésní na počest 25letého pontifikátu sv. Otce Lva XIII.

borií: pro dp. Fr. Šoukala, faráře v Roveříně a pro dp. Tom. Dadáka, faráře v Hradisku na Moravě. — Nádobky dvě: pro dp. Jak. Duffka, faráře u sv. Jana. — *Patenka stříbrná s beránkem emailovaným: pro N. N. v Praze. — Svícny tříramenné: pro blahorodého pana Bohum. Štěrbu, architekta v Karlíně. — Lampa oltářní: pro J. Jasnost paní kněžnu Schwarzenbergovou v Praze. — Mešní konvičky: pro J. Jasnost paní kněžnu Schwarzenbergovou v Praze. — Kaditelnice: pro vysokorodou pí. hraběnku Marii Nostitzovou v Praze. — Kropenky s kropáčky: pro sl. městkou radu na Smíchově, pro J. Jasnost paní kněžnu Schwarzenbergovou v Praze a *pro ctih. p. Prokopa, sakristiána u sv. Jakuba v Praze. — Schránka na hostie: pro dp. Fr. Brtníka, faráře v Soběchlebích. — Kanonické tabulky: pro sl. patronátní úřad v Liblíně a pro vdp. Jos. Mrštíka, děkana v Chrudimi. — Svítilny k zaopatřování nemocných: pro sl. zádušní úřad v Praze a pro dp. Mat. Dadáka, faráře v Hradisku na Moravě. — Cínové mísy do křtitelnic: pro dp. J. Šoukala, faráře v Radkovicích a pro dp. Fr. Šoukala, faráře v Roveříně.

Rozličné. Missaly: pro *důst. maltézský konvent v Praze, pro sl. městskou radu král. města Prahy, pro J. Jasnost paní kněžnu Schwarzenbergovou v Praze, pro blahorodého p. Ed. Fleissiga, knihaře v Praze, a 9 exemplářů: pro sl. paramentní ústav v Praze. — Pultíky: pro sl. zádušní úřad v Praze a pro J. Jasnost pí. kněžnu Schwarzenbergovou v Praze. — Harmonické zvonky: pro blahorodého pana Karla Wenzla v Rychnově a pro J. Jasnost pí. kněžnu Schwarzenbergovou v Praze.

Paramenty. Kasule: *bílá, bohatě vyšitá: pro dp. Ad. Wagnera, faráře v Úhonicích; černá skvostná: pro sl. patronátní úřad v Liblíně; *bílá: pro důst. maltézský konvent v Praze; *červená: pro vys. dp. Jos. Kuchynku, kanovníka na Vyšehradě; bílá: pro dp. Václ. Honejska, faráře v Praze; *fialová a zelená: pro sv.-Václavskou záložnu v Praze; fialová vyšívaná: pro vdp. Václ. Oplta, děkana v Libochovicích; *bílá, červená a černá: pro nejdůst. pana Basilea Kabrhela, provinciála řádu piaristského v Praze; bílá, červená a zelená: pro dp. Václ. Dvořáka, faráře v Kostelní Lhotě. — Pluvialy: černý: pro sl. patronátní úřad v Liblíně; fialový: pro důst. farní úřad v Choceradech, a červený: pro dp. Václ. Dvořáka, faráře v Kostelní Lhotě. — Dalmatiky fialové, vyšité: pro vdp. Václ. Oplta, děkana v Libochovicích. — Baldachýn skvostný na pontifikální vela: pro vys. dp. dra Mik. Karlacha, kanovníka na Vyšehradě. — Štoly: pro vp. Maxm. Gröschla, kaplana v Touškově, pro vp. Ant. Hoffmanna, kaplana na Vinohradech, pro sl. patronátní úřad v Liblíně; vyšívané bílé: pro vys. rod. pí. baronku Puthonovou v Solnohradech, pro dp. Fr. Kašťáka, faráře v Sobčicích, pro sl. ředitelství c. k. realného a vyššího gymnasia na Smíchově a pro dp. Jos. Jandu, faráře v Chotětově. — Antipendia, bohatě vyšitá: pro vdp. Jos. Bettlacha, děkana v Jilemnici a pro blahorodou pí. Johannu Bradáčovou na Smíchově. — Pláštíky na ciboř: pro sl. patronátní úřad v Liblíně, pro dp. Fr. Kašťáka, faráře v Sobčicích, pro důst. farní úřad v Hirschenstandu, *pro vys. dp. dra Mik. Karlacha, kanovníka na Vyšehradě a pro vysokor. paní hraběnku Nostitzovou v Praze. — Vela: pro sl. patronátní úřad v Liblíně; *dvě vyšité: pro důst. maltézský konvent v Praze, pro vdp. Václ. Uhlíře, bisk. vikáře v Přepychách; zlatem vyšité: pro důst. farní úřad v Nýřanech a pro ctih. školské sestry v Jičíně. — Bursa k zaopatřování nemocných: pro sl. patronátní úřad v Liblíně. — Korouhve: 4 červené a 2 fialové: pro dp. Theod. Smiku, faráře ve Brodku na Moravě; červené: pro dp. Jos. Krátkého, faráře v Ptení na Moravě, pro nejdůst. p. dra Václ. Horáka, velmistra ryt. řádu křížovnického v Praze a pro blahorodou paní Emilii Šimkovou v Praze; červené, z těžkého celohedvábného damašku, s bohatou úpravou: pro vdp. Jana Fiedlera, děkana v Uh. Brodě na Moravě a pro dp. Mor. Surma, faráře v Pustoměři na Moravě. — Prapor pro školní mládež: pro dp. Al. Foreta, faráře v Podčáplích. — Fialový váček na nádobku pro sv. olej: pro sl. správu ústavu choromyslných v Hor. Beřkovicích. — Nebesa: pro vdp. Václ. Uhlíře, bisk. vikáře v Přepychách, pro důst. farní úřad v Staré Vsi a pro nejdůst. p. dra Václ. Horáka, velmistra ryt. řádu křížovnického v Praze. — Vela do Božího hrobu: pro důst. farní úřad v Kunovicích na Moravě, pro dp. Jos. Kašpara, faráře v Radoměři na Moravě a pro blahorodou pí. Klicperovou v Selčánkách. — Birety: pro dp. dra Jos. Nesswethu, faráře v Donavicích, pro vp. Jana Fähnricha, kaplana v Podmoklech a pro vp. Jindř. Langnera, kaplana v Rumburku. — Komže pro kostelníky a ministranty: pro sl. patronátní úřad v Liblíně a pro sl. městskou radu král. města Prahy. — Příkrovy: pro důst. farní úřad v Libotejnici a pro důst. benediktinský klášter v Praze. — Čtyry šerpy: pro blahorodého pana Fr. Tesaříka v Libeznicích.

Prádlo kostelní. *Alba, cingula, korporalia a j.: pro důst. maltézský konvent v Praze; alba, humeralia, cingula a purifikatoria: pro vys. dp. Josefa Bindra, kanovníka na Hradčanech; alba, plachty oltářní a j.: pro sl. městskou radu král. města Prahy; 6 alb: pro vys. dp. Karla Vorlíčka, arciděkana v Kutné Hoře

Hvězdičkou označené jsou objednávky pro výstavu diecésní na počest 25letého pontifikátu sv. Otce Lva XIII.

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ na Král. Vinohradech.

»METHOD« vychází šestkráte do roka ve lhůtách dvouměsíčních. **Předplatné,** které činí poštovní poukázkou na celý rok **4 kor. 40 hal.,** přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech** (na faře), kam i **reklamace** se zasýlají.

»Politika« závod tiskařský a vydavatelský v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 5. a 6. V Praze, dne 23. června 1902. Ročník XXVIII.

OBSAH: Exkurse gotické. 6. Cisterciacký klášter ve Žďáře. (Pokračování a dokončení.) — Paměti a památky starožitné osady »Svaté Pole«. — O starobylé křestní kapli, jež nedávno byla objevena v apoštolských katakombách Priscilliných, a o jejím významu dějinném. (Pokračování.) — Zvony. — Jubilejní výstava arcidiecése Pražské. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc duben a květen.

Exkurse gotické.

6. CISTERCIACKÝ KLÁŠTER VE ŽĎÁŘE.

Napsal **F. J. Lehner.** (Pokračování a dokončení.)

Úmrtím prvorozeného syna Smila spadla celá starost o klášter na Eufemii, poněvadž druhorozený Gerhard byl ještě velmi mlád.[1]) Měla však pevnou oporu v opatu Winrichovi, který po čtrnáctileté vzorné správě byl násilně odveden a stal se chtěje nechtěje opatem v Ebrachu; z odchodu jeho měl klášter škodu nenahraditelnou, neboť nastal úpadek kláštera. Paní Eufemie, ztrativši pastýře svého, naříkala jako osiřelá; žena ta nábožná, která zcela Bohu jsouc oddána v bázni Boží, nedopřála odpočinku tělu svému. K modlitbám ranním vstávala s mnichy, zpívala s nimi hodinky, trvala stále v rozjímání, postila se, bděla a tělo své mrtvila. Majíc líce vždy růžové oblékala se v chatrný šat; žijíc jako klášternice sloužila chudým, jako služka nos jim utírala, ústa čistila, pít dávala, nemocné zdvihala, překládala, pokrývala. Špitál si zřídila na blízku, aby mohla rychleji všechny nemocné navštěvovati. Ale nenavštěvovala jen nemocné, nýbrž také kuchyni klášterní, a nebylo-li něco dobře připraveno, posílala tam své. Konečně přemožena tímto namáháním, a vysílena posty raněna jest na jednu stranu mrtvicí. Blahoslavená paní světila slavně svátky otcův, manželův a synův, platila mše a dávala na přilepšenou mnichům ryby a víno.[1])

Zatím dospěl druhorozenec její Gerhard a pojal snoubenou sobě již dříve dívku za manželku, urozenou panu Jitku, dceru počestného truksasa z Feldperka a měl s ní syny, Bočka a Smila, a dceru Eufemii a Anežku. Gerhard počal prospívati bohatstvím, tělem, duchem, hodností a vystavěl krásnou kapli 11.000 svatých panen na Žďáře. Počal ji stavěti v roce, kdy veliký Přemysl Otakar, pátý král Český zabit jest. Kronikář Žďárský

[1]) *Letopis Žďárský kratší. Fon. rer. boh. II., 550*: Postea anno domini MCCLXVIII obiit Zmilo, filius Botschonis, et tota cura fundacionis deuoluta est ad Eufe miam, relictam Botsconis, quia Gerhardus adhuc tenellus fuit.

[1]) *Letopis Žďárský větší. Fon. rer. boh. II., 541.*

k tomu dokládá: »Tenkrát pošlapáno dobro a povstalo mnohonásobné zlo, tenkrát ozýval se hlas v trpkých protivenstvích, tenkrát slýchány tisíceré výkřiky trýzněných, když loupeni byli chudí, pobíráno jim šatstvo, oni sami biti byli holemi a potom jímáni. Jak velkých nebezpečí zakusil já po jeho smrti a kolika jsem byl svědkem očitým!« Roku následujícího (1279) po této hrozné události zemřela blahoslavená paní Eufemie, naplnivše míru dobrých skutků[1]) a pochována jest v klášterním kostele, který tak vroucně milovala a jemuž tolikerá dobrodiní prokázala. Po její smrti vešel pan Gerard v držení tohoto založení, jak náleželo, a byl v nepokojných těchto dobách i zajat. Za opata Adama ze Sedlce (roku 1286—1288) rozmohli se loupežníci a poplenili mnoho vsí a míst klášterních, jež takto zašla, i slýcháno na tisíce nářků odevšad. Zpupnost jejich v kraji Žďárském vzrostla tak, že se sbor mnichů rozprchl byv stížen přílišnou chudobou. Opat tento byl první, který ve Žďáře zemřel. Nedlouho potom následoval jej na věčnost pan Gerhard; zemřel roku 1291, po smrti matčině v roce dvanáctém, když právě v nejlepším věku se nacházel. Dal klášteru polovici vsi se Svratce, neboť polovice již před tím byla jejich. Tak brzy umírali zakladatelé Žďárského kláštera vesměs v mladém věku.[2]) A poněvadž prvorozenec jeho Boček též v mladistvém věku zemřel, zbyl ze zakladatelské rodiny jakožto poslední přímý potomek a dědic založení Žďárského pouze druhorozený syn jeho Smil.[3]) Toho kronikář Žďárský vroucně miloval; byl jeho učitelem a vychovatelem. Jsa řezbářem, zhotovil pro něho a obě sestry jeho, Eufemii a Anežku, bohatě vyřezávaná kostelní sedadla, ozdobiv řezbu uměleckou polychromií,[1]) aby jednotlivosti plastiky výrazněji a zřetelněji vynikaly a těšil se z toho, když žák jeho zde sedával a s mnichy žalmy prozpěvoval. Jemu též napsal a věnoval kroniku svou.[2])

Toho času spravoval klášter opat Arnold, vychovanec Žďárského kláštera, který rád stavěl, nebo v nepokojných dobách po dlouhý čas nebylo lze ani stavěti, ani něco pořizovati. On stavěl zvonici, opravoval studnu, zřizoval rybník, konvent a kuchyni klášterní, také některá stavení ze dřeva zbudoval. Jeho péčí pořízena jsou v choru kostelním mnišská sedadla pokročilým slohem tehdejší doby jistě s nevšední nádherou pracovaná.[3]) Kronikář k tomu dokládá: »On učiní ještě více pro klášter, bude-li živ a zůstane-li zde, neboť jest podnikavý,« a podotýká žertovně: »Jen kdyby měl hodně peněz a-neb aspoň stříbra, zlata by třeba ani nehledal«.

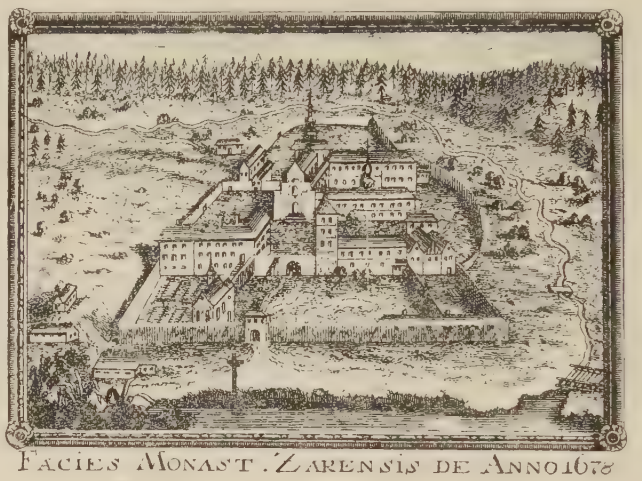

Obr. 1.

V roce 1300, kdy kronikář Jindřich letopis svůj psal, nežil již z prvního sboru nikdo, kromě jeho a stařičkého Wiganda. Tehdejší konvent čítal 25 mnichů, mezi nimi převora, podsklepníka a kantora, dva novice a dva hochy, z nichž jeden nazýval se Šídlo a druhý Jan. Kromě několika málo odrostli všichni v klášteře Žďárském, jako i opat jejich. Klášter, který býval dříve jako neúrodný, odchovával nyní již ne cizí, ale vlastní syny.[4]) Poněvadž zakladatelé kláštera

[1]) *Letopis Žďárský větší, 542. — Letopis Žďárský kratší, 551.*

[2]) *Letopis Žďárský větší, 544. — Letopis Žďárský kratší, 551.*

[3]) *Letopis Žďárský větší, 541.— Letop. kratší, 551.*

[1]) *Letopis Žďárský větší, 522:* Et sedilia que cernis presencia sculpsi, pinxi diuersis coloribus illa decenter, in quibus domino psallunt domicelli.

[2]) Srovnej »Method«, XXVII., 91.

[3]) *Letopis Žďárský větší 544:* Campanile nouum facit, reparatquoque fontem, piscinam reparat, conuentus atque coquinam, atque domos aliquas de lignis struxit et ipse. Sub patre predicto sunt hec sedilia facta, in quibus ecce solet conuentus psallere Christo.

[4]) Týž 545.

umírali v květu života, lze říci, že klášter tento povstal ze statků vdov a že jest svaté založení nábožných sirotků. Neboť otcové jejich náhle jim umírali, když bývali mladí a ještě v útlém věku, matky pak jejich, jež klášter statky nadaly, zůstaly vdovy.[1])

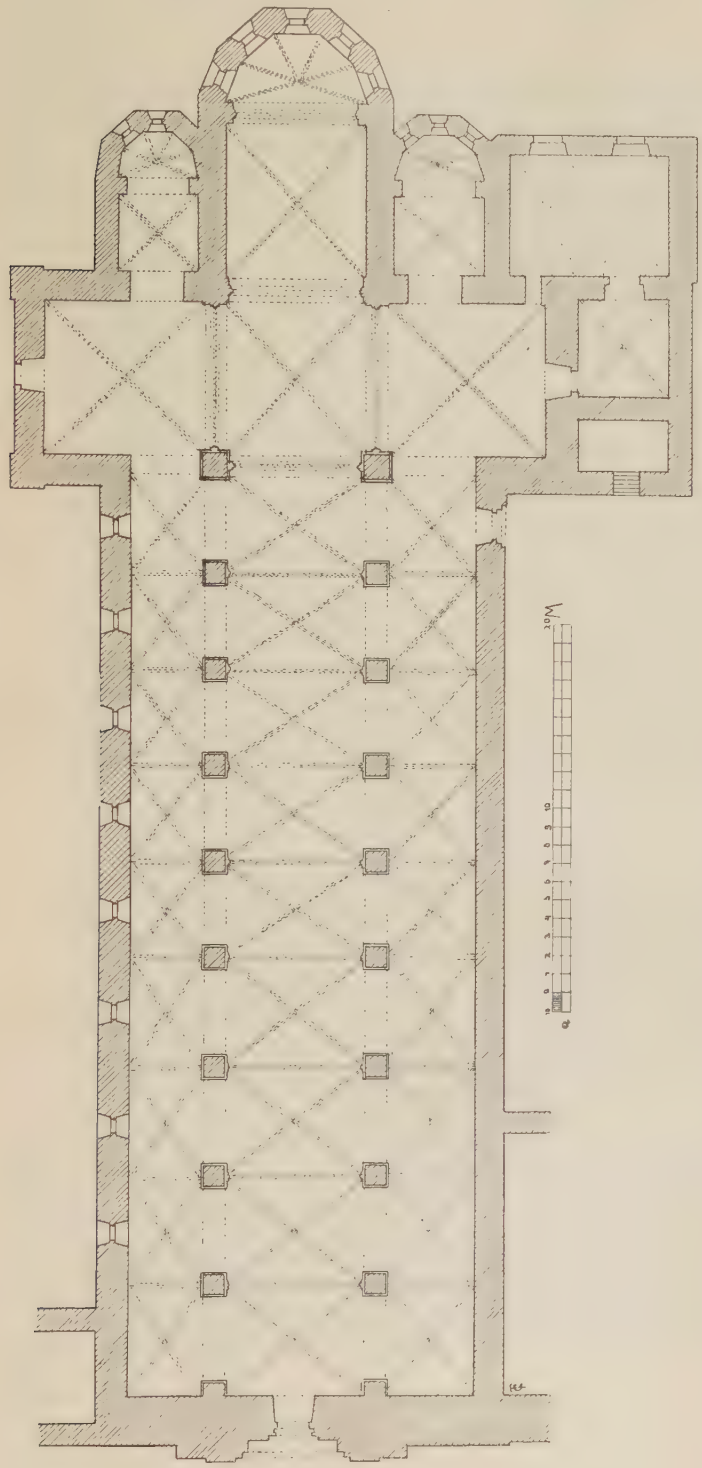

Obr. 2.

Touto poznámkou končí Žďárský letopisec Jindřich zajímavé a velepoučné dějiny svého kláštera, který jako očitý svědek jej viděl zakládati, růsti a rozkvétati, kde i sám žil a kosti své složil.

Bouře následujících věků neušetřily ani tohoto kláštera. Rokem 1420 počaly více nebo méně strastné a těžké doby zkoušek a nehod, jimiž klášter s několika přestávkami byl navštěvován. Nejzhoubněji ničily opatství Žďárské požáry. Zločinec za žebrajícího vysloužilce přestrojený zapálil 19. října 1689 klášter; požár spustošil a zničil za několik hodin všecky budovy i s kostelem tak zhoubně, že větší část řeholníkň hledala útočiště v jiných klášteřích. Na prosbu opatovu přijal klášter Plaský 3 novice, klášter Velehradský několik profesů a jiné kláštery ostatní řeholníky. Jen několik bratří zůstalo ve Žďáře ku konání bohoslužby a bydlili pod zbylými klenbami napotomní kanceláře zároveň s opatem. Jaké vzezření mělo Žďárské opatství před tímto požárem, spatřuje se na vyobrazení z roku 1678. (Obr. 1.) Zkáza požárem způsobená byla poznenáhla zažehnána, stavení nově zbudována, poškozená obnovena a vnitřek kostela novým hlavním oltářem opatřen, když náhle přikvačilo nové neštěstí. Zvrhlý nevděčník pro různá provinění několikráte trestaný a v klášteře z milosti živený založil tajně na čtyřech místech v krovu konventu oheň z pomsty. Odpoledne 9. března 1737 byl náhle

[1]) Týž 547.

klášter v plném plameni. Jen praelatura se zachránila; konvent a kostel shořely, zvony se rozlily a dvě věže se zřítily, ale tak šťastně, že pádem jen nepatrnou klenbu probořily, takže veliká síň s knihovnou zůstala zachována. Ježto cistercijské chrámy průčelních věží nemívaly, byly to věže jiné, o kterých zpráva vypravuje. Z vyobrazení z r. 1678 lze souditi, že jedna z věží byla sanktusníková věž dle předpisů řádových nad křížovým čtvercem chrámu zbudovaná a druhá věž nad konventem, která tak šťastně se zřítila, že probořila pouze část klenby a knihovna zůstala zachráněna.

řídil zrušení kláštera, které 22. října 1784 bylo také skutečně vykonáno.

Po tolika nehodách a požárech bylo by lze se domnívati, že původní opatský kostel roku 1253 založený zmizel zcela a novým chrámem byl nahrazen. Důkladným ohledáním se však poznává, že požáry pokaždé zničily jen střechy, avšak budova z kamene důkladně stavěná a žebrovou klenbou chráněná vzdorovala živelním nepohodám. Zdivo požáry svrchu poškozené se vždy zase opravilo a původní kostel XIII. věku v podstatě své stojí dosavad celistvě. Zmizely snad sporé architektonické jednotlivosti, portaly se přeměnily a zazdily, okna se přetvořila,

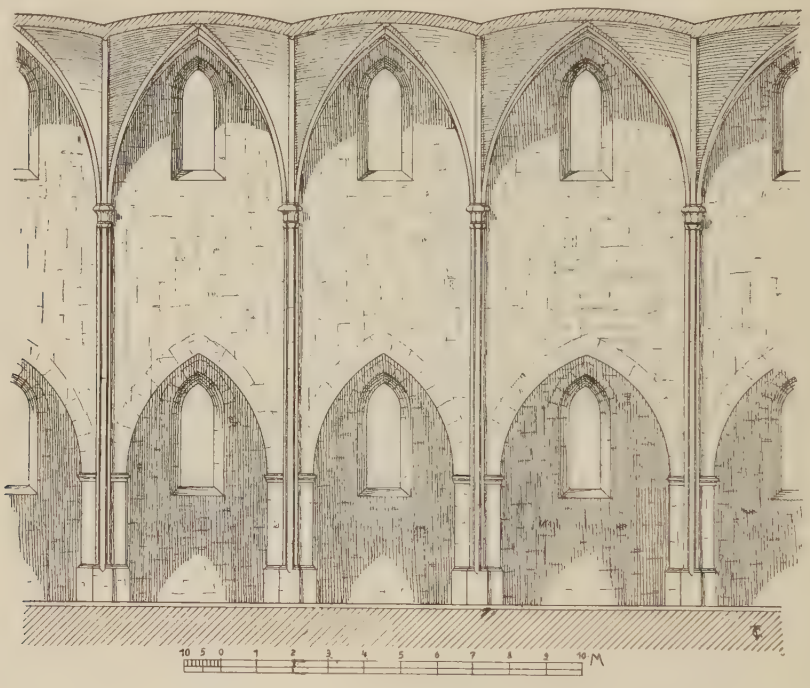

Obr. 3.

Poškozené a zničené budovy byly opětně obnoveny. Dne 16. července 1784 vyšlehly však zase plameny ze střechy konventní, které za tři čtvrtě hodiny strávily budovu konventní, opatský a malý farní kostel sv. Markéty s věžemi, zvony a hodinami; jen z největším úsilím zdařilo se zachrániti příbytek opatův a hospodářská stavení. Naštěstí toto bylo v brzku dovršeno poslední ranou. Císařským listem ze dne 4. září 1784 bylo řeholníkům rozkázáno, aby se přesídlili do opuštěného kláštera panenského v Tišnově, ježto Žďárský klášter měl býti proměněn v dům deficientů. Ale již 4. října téhož roku nový list císařský navnitřek poněkud se zmodernisoval, ale celek zůstal předce zachován a dochoval si původní svůj ráz. Opatský chrám ve Žďáru jest v dějinách českého stavitelství i proto důležitý, že víme alespoň částečně, jak dlouho stavba jeho trvala. Jako jiné velké chrámy počalo se i zde stavěti nejprve kněžiště a stavba pak pokračovala od východu k západu. Roku 1253 založeny byly základy. Stavba středního choru, obou pobočních chorů, a křížové lodi trvala 11 let. Východní tato část byla roku 1264 hotova a hlavní oltář v podobě archy s oběma pobočními oltáři se posvětily za veliké slavnosti. Jak dlouho se budovalo západní

trojlodí, není sice zaznamenáno, lze však důvodně souditi, že k dokončení celého kostela bylo třeba alespoň tolik roků, kolik vyžadovala stavba východní části.

Obr. 4.

Půdorys kostela (obr. 2.) skládá se z dlouhého trojlodí, z křížové lodi a z kněžiště.

Dvě řady čtverhranných pilířů, po devíti z pravé a levé strany, rozvrhují dlouhý obdelník na tři lodi, — širokou střední loď a obě pobočné lodi nestejné šířky. Loď hlavní jest 7·90 *m* široká; pravá loď na straně epištolní 4·65 *m*, levá na straně avangelní 3·98 *m*. Celé trojlodí od západní stěny ku křížové lodi jest 51·35 *m* dlouhé a 19·60 *m* široké. Mezi osmnácti pilíři a pobočními stěnami povstalo 27 klenbových obdelníků,

po devíti v hlavní a obou pobočních lodích.

Západní trojlodí rozšiřuje se k východní straně v mohutnou loď křížovou o třech klenbových čtvercích; prostřední čtverec shoduje se šířkou s klenbovými pravoúhelníky v lodi, jest však pojen býval klášterní ochoz, který posledním požárem zničen byl a po zrušení kláštera již se nevystavěl. Z ochozu vcházelo se do kostela portálem upraveným ve stěně prvního čtverce, který souvisí s křížovou lodí. Portal tento jest nyní zazděn. Druhý portal nachází se

Obr. 5.

skorem o metr delší. Oba pobočné pravoúhelníky mají délku středního čtverce, jsou ale 9·75 *m* široké.

Z křížové lodi vybočují střední a oba pobočné chory jako pokračování a závěr západního trojlodí. Klenbové čtverce jejich jsou shodné s oněmi v západním trojlodí a zakončují se polygonalními závěry. K jižní straně choru na straně epištolní přistavěna jest sakristie.

K jižní stěně západního trojlodí přiv průčelí a vcházelo se ním do hlavní lodi s klášterního dvoru.

Pilíře oddělující vysokou loď střední od obou nízkých lodí pobočních jsou čtverhranné a vystupují z trnože 1·05 *m* vysokého (obr. 3.) svrchu šikmo sraženého; jsou pouze 3·80 *m* vysoké a zakončují se římsou článkovanou mělkým úžlabím a slabým oblounem v průvodu proužků. Římsa jest 0·22 *m* vysoká. Nad ní klenou se prosté lomené oblouky do

výše 3·33 *m*, které podpírají vysokou stěnu hlavní lodi. Pilíře jsou na třech stranách hladké; ani nároží jejich nejsou sražena. Pouze na čtvrté straně do hlavní lodi obrácené vystupuje z prostředku trnože štíhlá přípora o třech článcích do výšky 10·61 *m*, pokrytá trojdílnou hlavicí. O hlavice ze dvou mělkých úžlabin a proužků tvořených, 0·69 *m* vysokých, opírají se pásy a žebra klenby. (Obr. 4.) Hlavní loď jest od podlahy do vrchu klenby 16·10 *m* vysoká. Spočívají-li klenbové pásy a žebra v hlavní lodi na příporách, podpírají podobným způsobem sestrojenou klenbu obou pobočních lodí pouhé krakorce z římsy pilířové vynikající a s ní stejně článkované; spodek krakorců končí ostře. (Obr. 5.)

Pilíře jsou vesměs stejné; strana čtvercového hranolu jest 1·25 *m* široká. Pouze oba pilíře do křížové lodi obrácené jsou o 0·20 *m* silnější. Tyto dva pilíře mají přípory na dvou stranách a také v nárožích. (Obr. 6.) Původní článkování všech přípor a hlavic v hlavní lodi jest však novou maltou trochu přetvořeno. Stalo se to při posledních opravách z neznalosti. V pobočních lodích dochovaly si však krakorce, pilířové římsy, klenbové pásy a žebra z valné části původní ráz beze změny.

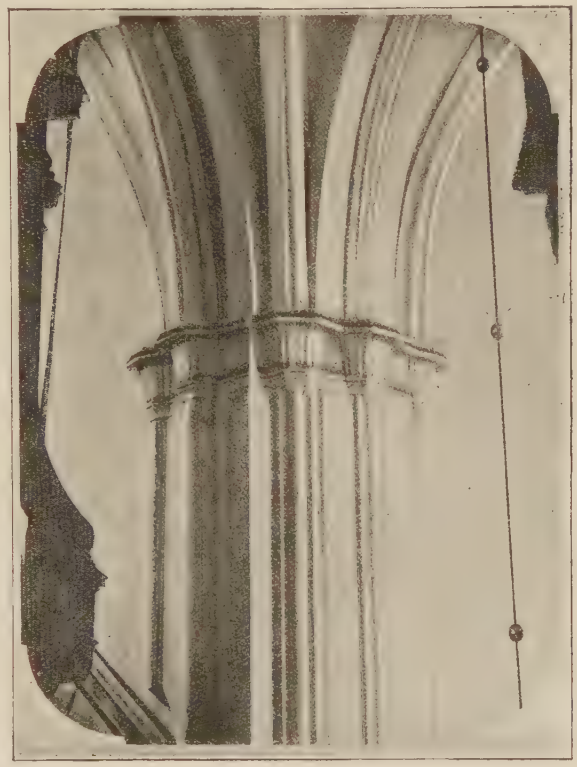

Obr. 6.

Z křížové lodi vybočují k východu velký chor střední a oba postranní jako pokračování a závěr západního trojlodí, s kterým v mírách se shodují. Vysoký chor střední připojuje se k ústřednímu čtverci křížové lodi. Čtverec kněžiště jest oddělen od polygonalního závěru vítězným obloukem. Nyní vyplňuje celou výšku a šířku vítězného oblouku obrovský barokní oltář, který zakrývá naprosto pohled do někdejší oltářnice. Tím mizí oku nejladnější část kostela, polygonalní závěrek choru, kde od počátku stávala nízká archa roku 1264 posvěcená hned po dokončení východní části kostela Žďárského. K vysokému a velikému kněžišti přidružují se po obou stranách na způsob nízkých kaplí postranní chory, skládající se podobně jako střední kněžiště ze čtverce klenbového a polygonalního závěru vítězným obloukem odděleného. Také tyto polygony jsou zastaveny moderními oltáři. Všechny tři chory dochovaly si původní klenbu na žebrech sbíhajících se ve společném svorníku. Původní žebra novou maltou nezastřená jsou ještě zcela prostě článkována a mají pouze hrany sražené buď rovně anebo mělkým úžlabím.

Ačkoli vnitřek kostela jest zmodernisován barokní výpravou, oltáři, kruchtami, mnišskými stally, kazatelnou a železnými mřížemi, architektura vší ozdoby prostá dojímá předce mocně velkolepostí, úměrností a rozsáhlostí prostor. Žďárský chrám postrádá sice v jednotlivostech a v článcích architektonických nádhery a bohatosti, jaké se právem obdivujeme v Třebíčském a Tišnovském kostele, ale i tato přísná jednoduchost a dobrovolná askese bezděčně uchvacuje a jímá mysl i srdce. Ve Žďárském chrámu názorně se zrcadlí velkolepá prostota architektury, jak ji řád cistercijský původně předpisoval. Obrovský rozvrh a přísná odměřenost nahrazovaly bohatost architektonického detailu.

S jednoduchostí vnitřku závodí naprostá bezozdobnost vnějšku. V průčelí jest sice goticky článkovaný portal, ale nepochází z původní stavební doby

13. věku. Druhý portál, jímž někdy vcházívali mniši z ambitu do kostela, jest nyní zazděn; dosavad se zachovalo ostění jeho s pravoúhelnými ústupky po obou stranách a lze z toho souditi, že v nich stávaly na slohových patkách sloupky hlavicemi okrášlené, ale nezbylo po nich žádných stop. Okna jsou vesměs přetvořena a polokruhově sklenuta. Zachovala se pouze dvě původní nyní zazděná okna, jedno v polygonalním závěru za hlavním oltářem a druhé v choru na straně jižní; první sklenuto jest obloukem lomeným, druhé polokruhově a obě jsou úzká. Střední polygon míval pět dlouhých oken, oba poboční polygony po třech.

Kostel Žďárský zbudován byl bez opěráků; neúhledné opěrné zdi na středním polygonalním závěru šikmo až k římse dosahující jsou novými přístavky při některé z pozdních oprav přistavěné. Architektonické sestrojení kostela bez opěráků podmíněno jest přiměřeně mohutným zdivem, které jest průměrně 1·45 *m* silné, na průčelní stěně ještě mohutnější.*)

*) Vděčně vzpomínám na vdp. Františka Černohorského, konsistorního radu a faráře někdejšího opatského kostela Žďárského, který mne nejen laskavě přijal a kostel vyměřovati pomáhal, ale také později hojnou sbírkou fotografií vlastním nákladem pořízených štědře obdaroval. Tyto fotografie byly mi nyní vítanou pomůckou při popisu a názorným doplněním nákresů, které jsem si tehdáž ve Žďáře pořídil.

Redaktor.

Paměti a památky starožitné osady „Svaté Pole“.

Napsal **Ludvík Z. Kopáček**, městský tajemník na Dobříši.

V srdci staroslavného království Českého rozprostírá se památný kraj pražský, v němž leží starožitné město okresní Dobříš, od něhož na jih nad růjným potokem kotenčickým, u okresní silnice Dobříšsko-Hříměždické, v poloze rozkošné malebně rozložena jest starodávná víska Pole Svaté, lat. Campus Sacer zvaná, osada původu pradávného, a sídlo jedné z nejstarších farností okolí dalekého.

Místo, kde osada tato se rozkládá, dostalo se po vyhynutí prvých známých obyvatel země České, keltických Bojů, a germánských Markomanů, a po osazení země české našimi předky, v obvod kmene vlastních Čechů, jenž později dal jméno celému národu. Z tohoto zřízení, jež zvalo se kmenové, vyvinulo se průběhem časů zřízení zvané župní či hradské, a země byla dělena v soukrají či úkraje, jež několik žup čítaly, jimž v čele stály hrady župní. — Zde rozkládala se župa Tetínská či Podbrdská, ležící v úkrají »Pražsko« zvaném.[1]) Víska Sv. Pole ležela na hranici jmenované župy tetínské, jejíž župní hrad byl Tetín nad Berounkou, a župy Bozeňské, k níž počítaly se vísky Lhota Bavorova (Dlouhá) a Úběnice, a jejíž župní hrad byl Bozeň kdesi v již. Čechách. Když pak Česká země přijala po r. 874 křesťanství, jež podpořeno bylo mocně zřízením Pražského biskupství r. 973, tu rozděleny celé Čechy na archidiakonáty, a tyto na dekanáty, a Pole Svaté připojeno k archidiakonátu Pražskému a dekanátu Tetínskému, či podbrdskému, v němž vyskýtají se i král. zboží Dobříš, víska Obořiště i Dlouhá Lhota, kdežto nedaleké Úběnice již ku bozeňskému dekanátu se počítaly. Děkanu podbrdskému podléhalo na ten čas 26 farářů.[1]) V dobách těch vyskýtají se také prvé zaručené zprávy o zdejší faře i kostele, kterýžto chrám farní dříve Sv. Kosmy a Damiana, nyní sv. Alžběty, vdovy a královny uherské, podle prastarého způsobu stojí na mírném návrší, obklíčen jsa úpravným hřbitůvkem. — Pod návrším kostelním položena jest přízemní budova farní, se šindelovou střechou pocházející asi z prvé pol. XVIII. stol. Podobá se, že kdysi až sem nedosahovala víska sama, a že tudíž chrám za vsí, jež na protějším břehu potoka se rozkládala, — stával nedaleko tvrze zdejší, což bývalo způsobem velmi dávným.

Bližší zprávy o pamětech zdejší osady zahaleny jsou v temné rouško dějinných mlh téměř až do XIII. stol. — Prvé, ač nezaručené zprávy ze stol. XII. kladou sem kol r. 1192. sídlo proboštství Cisterciátův Nepomuckých, které podle místní

[1]) Palacký »Dějiny národu českého«, I.—V., str. 342. D, str. 444.

[1]) Palacký »Dějiny« I., D, str. 423., B. Balbín »Miscellanea«, V.

pověsti mělo stávati tam, kde dnes stojí domky mezi budovou kostelní, farní a školní. Klášter Nepomucký založen byl kol r. 1153 pro mnichy Cisterciány, které do Čech přivedl král Český Vratislav II.[1])

Řád tento založen byl sv. Robertem r. 1098 podle řehole sv. Benedikta, a potvrzen roku 1199. — Jméno své odvozovali od nejstaršího svého kláštera Citeaux, lat. Cistercium ve Francii. Podle pověsti proboštství jejich ve Sv. Poli mělo zaniknouti ve válkách husitských.[2])

S pamětmi zdejší fary úzce jsou spojeny i osudy duchovní správy sousedních farností Dobříšské a Višňovské, při čemž přicházíme k tomu rozdělení, že farář Sv.-Polský vedl správu farnosti Sv.-Polské a městečka Dobříše, zámecký pak kaplan v Dobříši (jenž roku 1352 se připomíná), vedl duchovní správu na hradě Dobříši, kamž příslušely samoty Dobříšské, pak železné huti (nyní Stará Huť) a později ves Jindřichovice (nyní Voznice).

To byl obvod příslušný ku zámecké kapli v Dobříši, jež nově byla roku 1589 od král. purkrabí Oldřicha Doudlebského z Doudleb postavena co kostelík Nejsv. Trojice na st. hřbitově, dosud ač přestavený stojící, od r. 1734 farní a později kaplí sv. Kříže či Isabelinou zvaný. K obvodu tomuto příslušel i Višňovský sv. Kateřiny, kamž musil kaplan Dobříšský co administrator docházeti. Fara a záduší měly tehdy jmění společné, které nevynikalo asi hojností svojí, neb papežský desátek, jejž bylo každému faráři platiti, obnášel pro Sv. Pole 18 gr. — O faře Sv.-Polské děje se zmínka již v dobách vlády krále Karla I. a Václava IV., a to v letech 1352 a 1367, 1369, 1384, 1385, 1399 a 1405, kdy desátky jsou znamenány.[3])

Naproti kostelu nad rybníkem a potokem stávala tam, kde nyní dvůr stojí, starodávná tvrz, co sídlo majitelů zboží, kteří nejprve co vladykové Svatopolští se připomínají, a kteří dle starých zpráv za znak ve štítu svém stříbrném nesli modrou sekyru širočinu (»Smapolczkii«), kterýžto znak i příbuzný rod Žhudovský užíval.[4])

Zboží Sv.-Polské bylo té doby rozděleno na několik dílů, a vladykové zdejší dělili se i o podací právo s některými sousedy, kteří seděli v Druhlicích, Obořišti, Suchém Dole a j. — Podání kostelní ve Višňové příslušelo ode dávna ku Dobříši, a pokládalo se v 50 kop. gr. č.[1])

O nejstarším známém vladyce Sv.-Polském, neznámého však jména, vypravuje se, že dal osadě zdejší jméno nynější »Sv. Pole«. Měl súčastiti se válek křižáckých a po ukončení jich vrátiti se na sídlo rodné, a na památku pouti přinésti s sebou prst ze sv. hrobu v Jerusalemě, kterou prý kolem kostela rozesil, na poli svatém, odkudž jméno celé osadě prý bylo dáno.[2])

Je pověst také, že byla studánka na poli, kde nyní stojí kostel, ze které napila se šlechtična jakási, a od nemoci uzdravena byla náhle, že zvolala »Svaté Pole jest toto«, a založila na památku kapličku tam, kde nyní kostel stojí.

Za krále Karla I., jenž roku 1352 rozdělil zemi na 12 krajů, připadlo Sv. Pole ku novému kraji podbrdskému.

Před rokem 1371 seděl zde Přibík, Kuneš a Vernéř, jichž jménem a svým r. 1371 dne 3. ledna po smrti faráře Jana podali za faráře kněze Vícemila z Rakovníka: Jan Sulek z Druhlic a Brum i Ješek z Obořiště.[3])

Kněz tento Vícemil stal se r. 1378 (29. října) také farářem v Jablonci, kteréžto fary se zřekl se svolením patrona Jana z Wartenberka tamní farář Zdeněk.[4]) Brum a později s ním jmenovaný Ješek učinili roku 1385 smlouvu s jinými vladykami o podací kostelní ve Sv. Poli, které konali spolu do r. 1386, a Brum ještě r. 1400, kdy prodal kostelu zdejšímu jakýsi plat.[5])

Leč po smrti faráře Vícemila zvednuta byla pře o podací právo kostelní, a sice tím, že páni podací rozdělili se na několik stran, z nichž každá chtěla míti svého chráněnce farářem, a to: Jan Vývrat, Martin ze Sv. Pole, Brum a Ješek z Obořiště a Bernard ze Sv. Pole »praví a jediní patroni« zám. kaplana Dobříšského Záviše, dále Markéta vdova a synové její Mikoláš, Bartoloměj a Blažek

[1]) Palacký »Dějiny« I.—C., str. 421.
[2]) B. Balbín »Diva S. M.« A. I. — cap. 9, str. 101—106. — Riegrův »Slovník«, VIII., str. 1146, Schaller »Topografie« str. 142, Sommer »Kr. České«, str. 231. —
[3]) W. W. Tomek »Reg. dec. pap.«, str. 42.
[4]) B. Balbín »Miscellanea« II. cap. XI.

[1]) Archiv městský v Dobříši »Extract register k trhu sepsaných«.
[2]) B. Balbín »Diva M. S.—A. cap. 9., Sommer »Kr. České«, str. 231.
[3]) Libri confir. I.—II., str. 45.
[4]) Libri confir. III.—IV., str. 99.
[5]) Acta iud., Libri erect. XIII. a 98.

z Druhlic Klementa, kněze z Višňové, pak Oldřich z Druhlic Oldřicha faráře z Bělčic a Markvart ze Zbenic kněze Mikoláše. Konečně posledního února 1386 ustanoven Záviš, kaplan Dobříšský.[1]) Po smrti faráře Záviše opět nebylo docíleno shody při podávání faráře, a sice Hanuš z Maršovic a Oldřich Roubík z Hlavatec chtěli jím míti Jana ze Sv. Pole, kdežto Brum z Obořiště, Jan Suchodol z Druhlic, Martin ze Sv. Pole a Kuneš z Olbramovic jiného kněze Jana, kterýžto také byl potvrzen 6. října 1399.[2])

Z tuto uvedených pánů podacích vynikají zejména Hanuš z Maršovic a Oldřich z Hlavatec. Hanuš z Maršovic (u Neveklova) byl v l. 1391—96 purkrabím Dobříšským, a svědčil v jakési při r. 1396, kdež jmenuje se »Hanuss forestarius de Dobrzyess.[3]) — Oldřich Roubík pocházel ze starého rodu, jemuž původištěm byla tvrz Hlavatec u Soběslavě, a který ve znaku nesl štít, kolmo dělený, v pravé půli routami posetý.[4])

Oldřich byl pán zbožný, a dne 5. března 1406 za kněze Jana daroval kostelu zdejšímu plat 1 kopy, jejž zde na statku zjistil, proti povinnosti, aby zde sloužily se 2 zádušní mše, i aby kněz týdně modlil se za předky i potomky zakladatele. Mše měly se sloužiti v neděli neb v případě, že by jiná slavnosť byla, v pondělí, před svátky sv. Jiří a Havla, o čemž úmluva se stala před svědky: vikářem Adamem z Nežetic, Jindřichem Šindelem z Vrchotic, Jindřichem z Drahova a Syslem Mikolášem.[5])

[1]) Libri confirm. III.—IV., str. 179.
[2]) Libri confirm. VI., str. 10.
[3]) W. W. Tomek »Zákl. míst. Praž.« I.—206, A. N. Vlasák »Okres Neveklovský«, str. 24.
[4]) Sedláček »Hrady« III, str. 299, tab. III, č. 34. Tamtéž vývod rodu, str. 281.
[5]) Libri erect. V., str. 920.

R. 1405 bylo rozmnoženo obročí zdejší fary, neb dne 22. prosince prodal zdejšímu faráři Janovi za hotově vyplacené 22 kopy pr. gr. Ctibor z Nalžovic roční plat o 2 kopách zjištěný, na lánu jeho v Nalžovicích u Sedlčan, se závazkem výplaty o sv. Jiří a Havle, kterýžto postup stal se za svědectví Adama z Nežetic, protonotářů: Dominika a Jana a Válentina i Sysla Mikoláše not. kanc.[1]) — V dobách následovních koupil asi Václav ze Sv. Pole od svrchu dotčeného Martina ves Klukovice, a prodal Oldřichu Roubíkovi dvůr svatopolský se vším příslušenstvím i s podsedky, načež Václav v l. 1408—1416 jmenuje se na Krchlebích pánem podacím, a v l. 1416—37 připomíná se na Spáleném Pořičí.[2])

P. Jan farář zdejší obdržel zatím ještě r. 1409, dne 9. září na daru sobě i kostelu od Veleslava z Dobříše 11 kop pr. gr. v penězích hotových, které kdysi zapravil na postavení jakéhosi rybníka na lukách farních řečený Veleslav či Velén, začež farář byl zavázán pro spásu tohoto, jeho potomků i předků 2 mše zádušní sloužiti, jednu v neděli před Všemi Svatými a druhou v neděli Judica, s poctami obvyklými.

Kdyby však farář neb nástupci jeho tak nekonali, za každou neslouženou mši sv. budou půl kopy pr. gr. ku kostelu povinni složiti. Úmluva tato stvrzena před Adamem z Nežetic a protonotáři Dominikem z Budějovic, Janem z Dubu, notaři Valentinem ze Sádku, Prokopem z Prahy a Syslem ze Třeboně.[3])

(Pokračování.)

[1]) Libri erect. V., str. 899.
[2]) Dsky dvorské 61, str. 275. Rel. tab. II, 51. Libri conf. VI., 253, VI., 196, VIII., 25.
[3]) Libri erect. V., str. 703.

O starobylé křestní kapli,

jež nedávno byla objevena v apoštolských katakombách Priscilliných, a o jejím významu dějinném.

Přeložil **Frant. Stejskal.** (Pokračování.)

Zde u basiliky sv. Silvestra, nedaleko baptisteria právě odkrytého, nalezla se báseň, uložená v seznamu Corbeilském, v níž nalezl de Rossi skvostnou chválu papeže tak haněného. V ní papež, oběť pronásledování ariánského, jmenuje se vzorem slavným víry nicejské a přirovnává se k vyznavačům a mučeníkům, poněvadž se jemu připisuje moc konati divy po smrti. (Báseň tato na-

lezena byla mezi básněmi silnice Salarské, kde Liberius je pohřben. (Bull. d'arch. crist. 1883, čís. 1.)

Víme též, že i v pozdní době, svátek (natalitium) Liberia byl slaven v katakombě Priscillině, jak martyrologium Rabani dosvědčuje: »VII kal. octob. Romae in coemeterio Priscillae natale Liberii episcopi«. Tak, nehledě k exaktnosti díla »Gesta«, nebylo dalekým domnívati se, že baptisterium odkryté bylo místem, kde Liberius křtil v době kontroverse ariánské a že z tohoto důvodu bylo ctěno.

Zkoumaje dále, poznal jsem, že tato památka jest starší než doba Liberia papeže; přemýšleje o starobylosti katakomby Priscilliny, vzpomněl jsem starého podání, dle něhož sv. apoštol Petr od prvního svého příchodu do Říma křtil a kázal v oblasti silnice Salarské a Nomentánské, kde se ctila až do stol. VI. význačná památka. Toto podání zapomenuté po staletí bylo obživeno de Rossim; neboť mimo Gesta Liberii uchovala se v aktech sv. Papie a Maura, pohřbených mezi silnicí Salarskou a Nomentánskou na místě »ad nymphas Sct. Petri, ubi baptizabat«, a v katalogu katakomb, kde je zmínka o »coemeterium fontis s. Petri«, a konečně v proslulém papyru v Monze uchovaném, v němž nalézá se zmínka o oblasti předměstí římského »sedes ubi prius sedit s. Petrus«. Vrhl jsem se na studium seznamů (sylloge) nápisů vydaných de Rossim v druhém svazku Inscriptiones christianae Urbis Romae, abych našel nápis shodující se s naší památkou a zůstal jsem u seznamu Verdunského, složeného poutníkem neznámým v době Karla Velikého. Spisovatel tohoto seznamu opsav některé nápisy uvnitř Říma, jde na silnici Salarskou novou; odbočiv k sv. Anežce, vrací se k Salarské nové, přepisuje nápisy katakomb, až přišel k části »ad s. Silvestrum«, totiž ku katakombě Priscillině. Potom se vrací do Říma a podává opisy z kostela XII apoštolů, sv. Marie Větší, patriarchia Lateránského a basiliky sv. Petra.

Zde dle de Rossi: Sylloge N. XII.

8. Isti versiculi scripti sunt super sepulchrum Crisanti et Dariae (následuje opis). (Na silnici Salarské nové.)

9. Item in eadem ecclesia.

10. Item.

11. Item in ecclesia scti Saturnini.

12. Epitaphium scte Felicitatis.

13. Isti versiculi sunt scripti in introitu ecclesiae (sv. Felicity).

14. Item epitaphium filiorum eius.

15. Item epitaphium.

16. Epitaphium sancti Mauri mr. (jde k sv. Anežce na sousední silnici Nomentánské).

17. Isti versiculi scripti sunt in ecclesia sanctae Agnetis in illo throno ubi, pausat corpore.

18. Item in absida.

19. Epitaphium Augusti. (Vrací se k Salarské nové a pokračuje po sv. Mauru, kde přestal.)

20. Ad s. Alexandrum super tumbam eius (syn sv. Felicity) (přichází ku katakombě Priscilly).

21. Ad scm Silvestrum ubi ante pausavit super illo altare. (Pavel I. 757—767 přenesl ostatky sv. Silvestra do Říma do kostela sv. Silvestra in Capite.) »Liberium lector ecc.« (nápis pap. Siricia).

22. Epitaphium Marcelli pp.

23. Epitaphium scorum Felicis et Philyppi martyrum.

24. Cultores Domini Felix pariterque Philippus.

25. Isti versiculi sunt scripti ad fontes.

»Sumite perpetuam sancto de gurgite fontem vitam
Cursus hic est fidei mors ubi sola perit
Roborat hic animos divino fonte lavacrum
Et dum membra madent mens solidatur aquis
Auxit apostolicae geminatus(m) sedis honorem
Xrs (et) ad coelos hanc dedit esse viam
Nam cui syderei commisit lu(li)mina regni
Hic habet in amplis altera claustra poli(s).«

26. Isti versiculi scripti sunt ubi pontifex consignat infantes.

»Istic insontes caelesti (f)lumine lotas
Pastoris summi dextera signat oves
Huc undis generate veni quo sanctus ad unum
Spiritus ut capias te sua dona vocat
Tu cruce suscepta mundi vitare procellas
Disce magis monitus hac ratione loci.«

(Potom jde do vnitř města Říma k sv. 12 apoštolům a potom dále.)

27. Isti versiculi scripti sunt ad apostolos in super liminare.

»Pelagius coepit ecc.«

28. Isti versiculi scripti sunt ad scam Mariam Majorem. (Nápis Sixta III. v absidě.)

29. Isti versiculi scripti sunt in lateranense patriarchio in sub divo domni papae ante camenam (cameram) ipsius.

30. Ista epitaphia invenimus in ecclesia sci Petri.

Uvažujícímu o tomto seznamu, kde autor jde kolem pomníků a opisuje nápisy vyskytující se tu a tam, zdá mi se přirozeným, že báseň čís. 25 napsána ad fontes a čís. 26 s ní spojené, jež přicházejí hned po skupině sv. Silvestra s nápisy Siricia, Marcella, sv. Felixa a sv. Filippa, kteří jistě všichni byli pohřbeni v basilice sv. Silvestra v katakombě Priscillině, byla opsána ne na jiném místě, nýbrž ad fontes téže skupiny památníků, totiž v kapli křestní spojené s basilikou sv. Silvestra.

Náš anonymus skutečně opouštějе jedno místo a ubíraje se jinam označuje nové místo, kde opisuje zápisy a jmenuje památník, jak zřejmo ze seznamu č. 8, 12, 17, 20, 21, 27—30. Není v seznamu památníku osamoceného, jenž by nebyl jmenován svým názvem, dle kterého lze ho poznati. Proto by bylo nutno při tomto způsobu autorově, kdyby fontes zde označené byly odloučeny od skupiny sv. Silvestra a nalézaly se na místě vzdáleném na př. ve Vatikánu, kam je klade de Rossi, anebo i blíže na př. v katakombě t. zv. ostrianské, označiti nějakým určením bližším na př. od fontes s. Petri; označení toho nebylo třeba, když baptisterium se nalézalo v téže skupině památek, jež právě popisoval.

Poněvadž výraz ad fontes není význačným jménem baptisteria vatikánského, nýbrž kteréhokoliv, tu pouhý výraz tento bez jiného určení nedostačoval označiti místo různé a tím méně místo vzdálené. Kdosi namítl mi, že č. 25 a 26, jsouce zapsána po památkách silnice Salarské, mohla by spojena býti se skupinou nápisů z města, která hned následuje. Než toto nemohu připustiti, neboť nebylo by lze rozuměti, když všechny památky uvnitř města označil autor vlastními jmény (sv. apoštolů, P. M. Větší, Lateránu) i basiliku vatikánskou, proč by jen tyto fontes jménem vlastním neoznačil, jak bylo snadno a přirozeno. Zdá mi se tudíž, že pouhé prosté označení ad fontes dokazuje, že tu jde o baptisterium spojené s basilikou sv. Silvestra na hřbitově Priscillině, kterážto basilika jmenuje se bezprostředně napřed se svými nápisy.

(Pokračování.)

ZVONY.

Píše prof. V. J. Dušek.

Když jsem za studiemi národopisnými potuloval se po Čechách, sbíral jsem při tom umělecké a historické památky. Ovšem nemohla to býti činnost soustavná, protože nedostávalo se mi k tomu času, také vlastní můj úkol přímo vedl mne od těchto památek. Přes to však v mých zápiscích je hojně rozličných zpráv a náčrtků, z nichž chci v této stati vybrati o zvonech, jež jsem kde našel.

Při tom však několik slov o mé práci. Studování zvonů patří technicky ku nejnesnadnějšímu i nejnebezpečnějšímu. U mnohých kostelů jsou věže bez oken, takže tu děsný průvan týrá sběratele, jinde velice chatrné schody hrozí zřícením pod nohama, jinde nelze pro tmu prohlédnouti zvony, jinde jsou tak zavěšeny, že nelze po stranách vsunouti hlavu mezi trámy postavce a zvon, konečně bývají zvony olejným mazem nebo ptačím trusem do té míry znečištěny, že by celé hodiny trvalo očištění. Nejčastěji vadívá i nedostatek žebříku a nemožnost vpraviti jej kromě oknem na věž. To připomínám na vysvětlenou, že tu i tam schází podrobný popis nebo i některé slovo v nápisu.

Ve Stříbře v děkanském chrámu jsou na zvonici čtyři malé zvony v oknech každé strany. První má na srdci čísla $\frac{32}{650}$ a je 12. ct. staré váhy těžký.

Ignaz Hilzer || *Glocken = Giesser* || *in = W.* || *Neustadt 1874.* Po straně jest ještě jednou vročení MDCCCLXXIV. Kde jsem označil = tam jest cís. orel; || rozdělení řádek. Práce hrubá. Byl nejspíše ze starého (s českým nápisem?) přelit.

Druhý váží 2 ct.*) a má nápis: *Ave • Maria • gratia • plena • Dominus • Tecum.* | *Q • Perner • Cos • Mich • in Pilsen 1738.* Jest ozdobnější a pěknější práce předešlého zvonu. Na přední straně má vypouklý

*) *ct* = vždy starou váhu; *q* = metrický cent. Zároveň připomínám, že váha jest dle zpráv kostelních.

obraz Zvěstování Panny Marie, na straně opačné pak Umučení Páně.

Třetí váží 4 ct. a má nápis: *Sanctae · Annae · Sacra · Anno · Domini · 1690.* Jest práce renaissanční, ale bez obrazů.

Nejzajímavější ze všech jest zvon čtvrtý vážící 4 ct. Jest gotický pěkného zvonařského díla. Urvali mu srdce a nezvoní se naň, neboť má nápis český a totiž minuskulí psaný: **le * ta * bo * zih * o * ti * ſi * ci * ho * cccc° * l * xxxx * iiii° * ke * cz * ti * pa * nu * bo * hu * a * s * pe * tru** * t. j. Léta Božího tisícího cccc°lxxxxiii^ho ke cti Pánu Bohu a sv. Petru. Nápis jest věncový. Jiných ozdob zvláštních nemá.

Uprostřed zvonice jsou dva velké zvony. Prvý má městský znak s nápisem: *Sigillum Reg[iae] civitatis M[isae]* || *Durch grosse hiz des feiers* || *bin ich geflossen . Johannes* || *Perner in Pilsen hat mich* || *gosen.* — Kromě toho v barokním ornamentu jest ještě latinský nápis věncový: *Haec · campana · Omnium · Sanctorum · Anno · 1738 · refusa · est.* Váží 34·5 ct.

Druhý váží 26 ct. a má nápis *Egidius me fecit* || *Marcus * Lucas * Johannes * Mathaeus.* — Jiných ozdob nemá.

V Sulislavi vzdálené asi 2 hodiny od Stříbra jest starobylý kostelík gotický, v jehož věži jsou dva zvony. Velký zvon jest starožitný, gotický a má minuskulí psaný nápis: **o · sancte · lorenti · ora · pro · nobis · deum · o · s · marcus · lucas · johannes · matcus** · Samo o sobě pod tímto nápisem jest jméno: *anna* · Písmo jest velice podobné sv. Petru ze Stříbra a zdá se, že oba zvony jsou ze stejné dílny. Tím stanoveno pravděpodobně i stáří.

Malý zvon jest barokní a má nápis: *Adalberti · et · Isidori · Orade · pro · nobis · ||* *Jos · Perner · os · Mich · In · Pilsen · 1757 ·* Jiných ozdob nemá. Přibližná váha jest asi 3 ct.

V Klenči u Domažlic jest barokní kostel z XVIII. stol. Ve věži jsou čtyři zvony poněkud nesnadno přístupné. Nejstarší jest prvý původu gotického, asi 5 ct. těžký, mající velmi těžce čitelný, protože porušený nápis. Přečetl jsem ve věnci: *fac · eam · consecrare · sacerdoti · sic · sci · recipe · ga · : nga* a pod tím ještě: *fac · ſanufepit.* Otisknouti jsem nápis nemohl, nemaje poruce ani pijavého papíru ani plasteliny. — Druhý zvon má asi 12 ct. a nese nápis: *Libera · nos · Domine · Jesu · Kriste · a · fulgure · et · tempestate.* Na zadní ploše má nápis: *Hat · mich · gegosse · Jacob Seit in Pilsen 1779.* Zvláštních ozdob nemá. Jím vyzvánělo se v bouři. — Třetí je umíráček, který má pouze rok 1776. — Čtvrtý asi 1 ct. těžký má obraz sv. Floriana na přední straně a na zadní nápis: *Hat mit gegossen Jacob* || *Wilhelm Seitz in Pilsen,* vročení schází, ale dáno jest přibližně druhým zvonem.

V Pocinovicích u Nové Kdyně jest gotický kostel sv. Anny a v něm jsou čtyři zvony. První velký zvon, jímž zvoní se hrany, jmenovaný Stanislav, má pěkný gotického ornamentu věnec hořejší a nápis: anno × domini × milezimo × cccc × l × viii × ista × kampana × debet × voce × aput × sanctum × stanislaum × Je pěkného díla zvonařského nenepodobného stříbrskému sv. Petru. — Druhý rovněž gotický váží asi 35 *kg* a má věncový nápis český: 1531° × panu × mlynarzi × matoſſowi × pod × kamenem × s pěkným gotickým ornamentem. Jiných ozdob není. — Třetí zvon jest barokní a nese obraz Sv. Jana Nep. a Sv. Prokopa; rovněž čtvrtý nevyniká ničím obzvláštním, pochází z r. 1881 a byl ulit od Hilzra — Wienerneustadt.

V Strážově jest gotický kostel sv. Jiří s přídatky pozdějšími. Ze zvonů velký 15 ct. těžký, práce renaissanční, jest pěkné dílo zvonařské. Má nápis věncový: *Magnae × celorum × reginae × nec × non × Georgi × Mariae × ad × honorem × dei × ier. × obt × Max ×* — Druhý pruh zaujímá nápis: *Patroni · sumptibus · eiusdem · ecc[les]iae . fusa · sum · A · D · MDCLIV ·* ☞ *J · eclae . Strazoviensis · tid · Mense · aprili · P · C · J . W · P · B ·* — Na boku jest znak zvonařů s pápisem M · V · KAMP (v obloučku) a pod ním litery P M R; na opačné straně je jméno jeho *Pricovey Joann.* Zvon jest ozdoben pěkným reliefem Panny Marie a sv. Jiří.

V Přešticích jsem byl několik dní po vyhoření dominantního chrámu Nanebevzetí P. Marie. Zde se zachovalo 5 zvonů, z nichž »malý« a »velký« šturmovák — prvým zvoní se na požár ve vsi, druhým ve městě — jsou znamenité gotické práce z XV. století. — Prvý ozdoben bohatým ornamentem ve věnci a ještě na přední straně plochým reliefem gotické kapličky, v níž jest obraz Umučení. Má pak nápis minuskulí: *perfectum ✻ est hoc ✻ opus ✻ in honore ✻ marie ✻ assumptionis ✻ a · d · ✻* mccccxxxviii || *su ✻ preposito ✻ henrico ✻ magister ✻ petrus ✻ de ✻ normberga ✻* Druhý »šturmovák« jest mladší a má nápis český minuskulí: *tento × zvon ×*

kylian × ke czti × letha × wod × narazeni × syna × bozyho × tisycyho × cztyrzysteho × dewadesateho × sedmeho × — V bohatém ornamentu gotickém zavrouben jest uvedený nápis z r. 1497 (prý z r. 1438). Kromě toho nese jméno zvonaře: *Yan • konwarz • dielal • tento • zwon* a jest připojen i jeho znak (lilie). — Třetí zvon, jímž zvoní se hrana, jest nový a má nápis: *Leta Páně 1824 nochal mne Josef Lindauer • děkan prześtickij • nákladem dobrodinců a osadníků prześtickijch przeliti.* Jaký byl původní, nemohl jsem vyzvěděti. Jest ozdoben dvěma reliefy a totiž obrazem sv. Vavřinec a na opačné straně sv. Václava. Pod znakem konvářovým jest jméno Petr Paul Perner in Pilsen. — Čtvrtý je »poledníček« barokního slohu a má nápisy:

A • S •	VnIvInoqVe Deo
A • C •	Cantate In CyMbaLIs
MDCCLXXII	bene sonant IbVs

Pak je dolní kruhový nápis: *Trine • deus • plagas • quas • patria • sustinet • aufer • cum • metu • martis • funera • tolle • famem.* Jsou na něm dva reliefy, v prvém je obraz andělů nesoucích znak biskupský, v druhém Nejsvětější Trojice. Zvonař podepsán: Jacob Wilhelm Seitz in Pilsen. — Pátý jest umíráček (nejmenší) s rokem 1824 a obrazem vypouklým sv. Václava. Jiných ozdob není.

Ve Vícově u Přeštic jest chrám sv. Ambrože s presbyteří a prvým sklepem gotickými. Na zvonici nalezl jsem zvon prostého díla s reliefem Rodičky Boží s Ježíškem a nápisem bez ornamentu v got. písmu: *anno × domini × m° × quingentesimo × septimo × in × onore × deo × et × s × ambrosio.* I jinak zajímavý jest tento chrám!

Ve Vřeskovicích jest chrám sv. Jana Křtitele v prvotní části gotický; v něm zachoval se pouze jediný zvon v prvotní podobě, ostatní byly později přelity. — První má nápis v gotické minuskuli: *anno* * m * cccc * lxv * *fusa* * *est* * *[c]ampana* * *ad* * *laudem* * *dei* * *sanctorum* * *omnium* * Jest v horním věnci pěkným ornamentem z obou stran ovrouben. — Druhý má nápis plošný:

Fusa est Ao 1514
Rupta Ao 1826
Refusa Ao 1831

Pod tím kruhový nápis: *Refusa in fabrica campanarum Caroli Bellmann filiae Annae Praga 1870.* Tím podána jest celá historie jeho. — Třetí má nápis: Campana haec s • Ferdinando et s • Annae || dedicata munificentia Ferdinandi I. || fusa est A • D • 1870 in fabrica campanarum || Caroli Bellmann filiae Anna Pragae. Zvláštních ozdob nemá kromě nepatrného ornamentu. — Čtvrtý umíráček je bez nápisu, má však dva obrazy a to sv. Václava (orodovník) a Vzkříšení Páně.

V Horaždovicích na hřbitově jest kostel sv. Jana Křtitele, který má znamenité zvony. — První veliký zvon díla renaissančního pěkné práce; má nápis věncový: *Letha • Panie • 1692 • tento • zwon • ke • czti • a • chwale • Bozi • swatemu • Michalu • archan • poswieczeny • bywssi • rozpukły • Nakladem • zadussnim • kostela • tohoto • swateho • Jana • Krztitele* (přelit byl). Na přední straně jest takto vyzdoben:

Obraz arch. Michaela — SIG • CIV • HORAZ • A • MDCII × Městský znak — Obraz sv. Jana Křtitele

S • Michael Arch • ora pro nobis • — S • Joan • Bap • Ora pro nobis

S (obraz zvonu) P

Stephanus Prikovey
civis Clatoviensis
Me fudit

Na straně zadní jest tento obsáhlý nápis v řádcích: *Za panowani Geho wysoce hrabieczi excell • wisocze • vrozeneho pana pana Waczlawa Wogtiecha ste rzimske risse hrabiete z Sternberga nad appellati w kralowstwi czeskem praesidenta • Od obcze miesta Horazdogicz Wnowie a wietssi se zhotowiti a sliti dal.* Pod tím ještě jest šternberský erb a nad ním slova: *Deo optimo gloria* a pod ním písmena *W • A • C • D • S • C • B • C • E •* — Druhý zvon menší rovněž jest renaissanční a jest velmi bohatě ozdoben v horním věnci. Střídá se čtvero obrázků čtyřikráte z podobenství o marnotratném synu: 1. syn pase vepře. — 2. syn prosí otce. — 3. v pláči smiřuje se s bratrem. 4 hody: tři muži a tři ženy se líbají. — V zadu na celé ploše jest Ukřižování Páně a na kříži vyryta jsou slova Dan • Tapi • — Na přední straně jest tabulkový nápis: *Letha 1602 Tento zwon slyt gest ke czti a chwale pana boha wssemohouczyho a ku pamatcze S° Jana Krztitele k nowemu kostelu przy miestie Horazdiegowiczych nakladem slowutneho muzie Florijana Malkowskeho miesstienina w miestie Horazdiegowiczych a dobrym oumyslem na pamatku geho ij geho diediczum k temuz kostelu gest obietowan.* — Dole u věncové ovrubě jest pak tento nápis: Zwon tento udielan gest na

Nowem miestie prazskem (obraz sv. Petra, znak řeznického lva, obraz sv. Barbory) na ssiroké uliczy w domie u zwonarzu. Rodina Malkovských byla řeznická (Martin M. zemřelý řezník na Poříčí a dv. r. Antonín z ní pocházejí) a podnes jest v Horažďovicích. — Třetí zvon jest malý a velmi těžce přístupný, má nápis: *Admodus ac precellens dnus joannes Alexander Rabski* || *ssma thliae baccalaureus foitus Parvobor* || *parochus sti joannis 1733 Baptiste administrator.* Pak ještě jsem přečetl *Ave,* dle něhož je to »klekáníček«,*) jak lid říká.

Děkanský chrám sv. Petra a Pavla má tyto tři zvony. První veliký jest díla renaissančního a umělecké práce. Má nápis český tento: *Swaty • Michale • archandiele • orodug • za • czelou • obecz • tuto • Horazdiegowskau • we • wsseli • gakich • potrzebach • a • dulezytos • tech •* Pod tímto nápisem jest pak vyryto vročení: Letha 1 • 6 • 3 • 6 • dne 23 • octobris • Ozdoben jest obrazem vypouklým: Archanděl Michael ve vítězném boji s Luciferem. Jistě můžeme v nápisu i obraze spatřovati odlesk tehdejšího soužení obce v třicetileté válce. — Druhý zvon na přední straně vypouklý obraz sv. Petra a jest ozdoben erbem. V boku má pak znak a nápis v kruhu a sice tento:

Adalbertus • Arnold • von • B •
Butweis • Hat • Mich • Gegossen •
Gleycr • Hat • Rev • D • in • Der •
Er • Gottestinich • Geflossen •

Třetí jest z doby pozdní gotiky dle písma z konce 16. stol.; je to umíráček a má nápis + *ga* ✻ *waczlaw* ✻ *z* ✻ *wodnyan* ✻ *dielal gsem* ✻ *tento* ✻ *zwon.* Škoda, že se po českých zvonařích dochoval obyčejně malý zvon, na němž není mnoho umělecké práce.

Ve Strakonicích jest znamenitý chrám sv. Prokopa, řádu maltezského. Má krásné čtyři zvony výborného díla slohu gotického. Byť řád bohatý a mohl vynaložiti na zvony znamenitější groš, nežli farní obce, jimiž jsme posud prošli.

První má bohatý ornament věncový a ušlechtilou formu gothickou. Nápis věncový zní: + anno × dni × m°cccc°xx°vi° × guardno × Johanne × de × sswaberg × poratum × gubna × et × nicolao × pore × ecclesias × hic × regenti × ad × honore × dei × oipotetis × et × beate × marie × v || + gis × sctoru × Johannis × baptiste × et × procopii × hoc × opus × est × perfectum × ad × repulsa × demonum × ad × consolacione × mortoru × et × ad × requiem × defunctoru × pii × deo × icolar × straconices × m × artifico × iacobi × ibidem.

Druhý zvon menší ozdoben je kromě ornamentu věncového ještě dvěma reliefy a sice obrazem sv. Jana Křtitele a P. Marie. Nápis • jeho věncový zní: + ave × maria × gracia × plena × dominus × tecum × benedicta × tu × in × mulieribus || + ecce × ob × dei × verita × subditis × maledicto × fet × opem × misesicordie × o × mater || + ihesus × maria × ihu × deniq × xpi × tuba × suo × fidelium × clangore × corda × fanit × deuota × potestatum × turba × aercarum × hoc × ipso × procul × depulsa × cedat || + m × iacobus × incola × straconicen × m°ccccc°xi • Pod tím na ploše: *Baptista Johannes* || *fautores adsint.*

Třetí zvon jest úplně stejného díla s předešlým ale nestejné váhy; má nápis věncový: + magister × iacobus × icola × strakonicen × m°ccccc°xi° × corsum × ut × saduce × noster × secundet × o × pater || + procopi × duo × prefato.

Čtvrtý zvon nejmenší s předešlým v podstatě stejného díla má prostě nápis vroční: milesimo × quincentesimo × tricesimo × sexto ×

V Písku upoutal mou pozornost renaissančního slohu zvon krásného díla na hřbitově. Byl ze znamenité zvonárny pražské, jak svědčí dále uvedený nápis. Vyzdoben byl velmi bohatě. Na horním věnci ozdoben byl třemi allegorickými obrázky v řadě střídavé a sice: 1. relief zobrazuje tancujícího mládenečka, jemuž dva jiní hrají a sice jeden na housle, druhý na píšťalu. — 2. relief zobrazuje zpívajícího mládenečka, jejž druhý doprovází na harfu. — 3. relief zobrazuje mládence zavěšujícího obraz, vedle něhož druhý měří kružidlem zeměkouli, třetí provádí stavbu chrámu a čtvrtý drnká na mandolinu. I koncipování obrázků je velmi lahodné a svěží. Nápis má plošný a sice:

*) Malé zvony lid rád jmenuje mazlivými jmény: poledníček, klekáníček, umíráček . . . kdežto veliké obhroublými: šturmovák, bouřlivák a pod.

Pocztiwa pani Anna Kohaunowa Wolowa || *pro budauczy pamatku Slovutne*^{o} *pa*^{a} || *Gizyka Kohauna Miesstienina Miesta* || *Pisku niekdy manzela sweho mileho* || *tez pro pamatku swau y wsseho rodu* || *sweho tento Zwon kostelu S*^{e} *Trojice* || *na Pisek nakladem swym wlastnim* || *udielati gest poruczyla Kteryzto manzel* || *gegi przy temz kostele gsa pochowan y s rodinu* || *swa odpoczywa oczekawage radostne*^{o} || *z mrtwych wstani a Tiela sve*^{o} *y wsseckniech* || *wiernych lydi wolenych Bozich Oslaweni* • || *pan Buh racz nam spolu s nim dati wsseckniem* || *wiecznau Radost skrz pana Gezisse Krysta* || *spasytele nasseho amen* •

Pod tím je vypouklý obraz Ukřižovaného a pod ním dole nápis: *Slyt a udielan gest Zwon tento skrze Brykcyho zwonarze z Cynperku w Nowem miestie Prazskem Leta panie 1575.*

V Jindř. Hradci v děkanském chrámu všecky čtyři zvony (P. Marie, Salvator, sv. Petra a Pavla a Jana Křtitele) byly roku 1815 přelity Janem Vojt. Pernerem z Č. Budějovic a ničím nevynikají. Díla jsou velmi chudého.

V Sušici kostel Matky Boží na starém hřbitově má malé zvony, z nichž první má nápis: *Nákladem téhož kostela zcela obnoweni l. 1736* a druhý hromováček: *Esto procul fulmen* || *Sic praestet virginis.*

Velmi zajímavý stavbou i památnostmi je chrámek sv. Vavřince v Tedražicích na vršíku hřbitovním. V něm jsou dva zvony úcty hodného věku. Oba gotické s jednoduchou ozdobou věncovou při horní hraně. Klekáníček (asi 3 ct.), jímž zvoní se i hodinka, má nápis v minuskuli: anno * domini * m^{o} * cccc * n * ave * maria * gracia * plena *

Velký zvon asi 25 ct. na zvonění hraní zdá se býti formou starší předešlého, ale nelze nic určitého říci, leda by jednou z otisku písmem dala se najíti dílna — na jiném zvonu napsaná — a tím i věk zvonu. Má prostý nápis: lucas × marcus × ioannes × mateus ×

V Polyni u Klatov kostel P. Marie (?) má dva zvony, prvý gotický, druhý barokní. První je velmi zajímavý svým nápisem na přední ploše v řádcích zní:

o × maria × mater × gracie × mater
mis × marcus × lucas × ioanes × mateus
hoc × opus × fecit × egidius s Plznie × ano
ericordie × tu × nos × ab × hoste × [libera]
m525

Že má za slabikou mis následovati celý čtvrtý řádek a pak ostatek druhého a konečně třetí, jest každému patrno. Také vročení je zajímavo.

Druhý zvon má nápis: *Libera nos domine Jesu Christe anno 1707 a fulgure et tempestate* || *Franciscus Hartmannus Comes de Klenova Dus in Polin,* jehož erb jest pod nápisem, jest dárcem zvonu.

V chrámu P. Marie v Loučimi jsou tři zvony a všecky zasluhují povšímnutí. První asi 32 ct. těžký, jest pěkného díla ve slohu gotickém a má nápis český minuskulí psaný ve věnci: *ian* × *butowsky* × *udielal* × *zwon* × *tento* × *leta* × *boziho* × *tisiceho* × *pietisteho* × *cztwrteho* • Druhý zvon asi 20 ct. váhy jest podobného díla a má nápis na věnci: ora × pro × nobis × d × 1523 × gili × marcus × lucas × ioannes × mateus × martinus × s × Plznie. I zde jsou slova přesunuta má býti: Ora pro nobis Domine • Marcus – Lucas – Johannes – Mateus • a teď teprve jméno zvonaře Martinus z Plzně 1523. — Třetí zvon má kruhový nápis ve dvou pruzích: *Tento zwon dali sau slyty wosady przynalezegiczy kostelu* || *Matky bozy do lauczyma leta 1596 od Martina Gindry w Klatowech.*

V Nové Kdyni v kostele sv. Mikuláše jsou dva velmi památné zvony. Velký má nápis český; byl však tak špatně přístupný a kromě toho jsou písmena potlučena, takže nelze dobře čísti; zní takto: wsseczki – – in – × rzical × nas × za pamieti × za husituw – liti × ziz – – 1550 – – buoh × at × ziwota × mocnau × slowo × panie × z ust – – s woli – – Druhý zvon má nápis latinský minuskulí gotickou psaný: ave × maria × gracia × p × lucas × marcus × matheus × iohannes × caspar × balthasar × melchior +

Neméně zajímavý jest kostelík sv. Štěpána na Bukovsku Horním u Veselí. V tomto pohřebišti hrabat Vratislavů z Mitrovic jest krásný zvon z doby přechodní v renaissanci bohatě zdobený z české dílny pražské. Na něm jest nejen zvonařův erb, nýbrž i jeho podobizna, což nejlépe svědčí, jak si na práci této zakládal. Mezi vypouklým obrazem sv. Petra a sv. Pavla jest zajímavý český nápis got. písmem: Po nie wadz zagiste kdyz gsme bjlj || nepratele / smjrzeni gsme s bohem / || skrze

smrt Syna geho mnoho wicze || giz smirzeni gsau cze wyswobozeni || budeme skrze ziwot geho.

Pod tímto nápisem jest při dolní ovrubě dvojí kruhový relief, v prvém podobizna zvonařova s legendou kolem: *oris funditor a staniomonte,* v druhém pak jeho erb vladycký. Mezi oběma nápis trojřádkový: *Slowůtny Brykcy zwonarz z Cynperku || w Nowem Miestie Prazskem / || zwon udielal / leta Panie 1594.* Na druhé straně jest čtyřhranná tabulka v rámečku, na levo od ní evangelisté Jan a Lukáš, na pravo Marek a Matouš v reliefu. Nápis v tabulce latinkou psaný zní: *Dokazuget zagiste Buh lasky || swe k nam Nebo kdyz gsme my || gesstse hrzissni byli / tehdaz || Krystus umrzel za nas Mnohe || tehdy wicze nyni giz sprawedli || wi uczinieni gsaucze krwi geho || wyswobozeni budeme od hnie || wu skrze nieho sameho.*

Než uplynulo sto let, dostal zvon tento německého soudruha, který však již není tak nákladného díla, ač vždy pěkná práce pražská. Věncový nápis zní: *O • Gott • las • dir • befolen • sein • die • Glocken • wie • auch • die • Kirchen • dein* ×× Na přední straně v čtverhranném rámečku je nápis latinský dárců zvonu: Cristophorus Franciscus comes || Wratislaw de Mitrowiz dominus in || Zalschi, Dirna et Ginetz s • c • re || giaeque Maiestatis actualis consilia || rius et augustissimae imperatricis vi || duae Eleonorae cinit : dotal : in || regno Boem : subcamerarius cum Maria Elisa || betha comitissa Wratislawiana nata || comitissa de Waldstein uxore sua fieri || curavit Anno Dei &

Na dolní ovrubě jest nápis: *Gos mich Fridrich Schönfeld in der Alt Statt Prag A° 1678.* Na opačné straně v témže místě jest pak dvojí erb mitrovický pod hraběcí korunou (čtyři čeští lvi proti sobě ve čtveropolí, uprostřed cís. orlice).

Střehl jsem se z úmyslu všech věcných výkladů, aby rozsah práce byl přiměřený časopisu, v němž se nalézá. Odborník bez nich se obejde a povděčen bude zajímavým dokladům k dějinám zvonařství v Čechách.

Jubilejní výstava arcidiecese Pražské.

Podává **Josef Vais.**

Při kněžském jubileu J. S. papeže Lva XIII. katolický svět dal na jevo dětinnou lásku a oddanost apoštolskému náměstku tím, že uspořádal v prosinci 1887 výstavu v paláci Vatikánském, v níž vedle náboženských předmětů byly zastoupeny rozmanité odbory průmyslu a umění. Vatikánská výstava, která trvala až do května následujícího roku 1888, zanechala u všech, kdož jsme měli příležitost shlédnouti ji, dojem velmi příznivý; otvíral ji svět katolický; ale i nekatolíci dali tehdy na jevo přemnohými dary vzácnými, jak si váží našeho sv. Otce.

Přečetné dary, zejména paramenty a posvátné nádoby, jež sešly se v Římě, byly zase rozváženy darem zpět do katolického světa; ale nebyli to právě nejnemajetnější, kteří byli poděleni, spíše nejčelnější místa a chrámy kladly si za čest, že byly vyznamenány tím neb oním darem z Vatikánské výstavy.

Šťastnou tedy slušší nazvati myšlénku sv. Otce, kterou projevil při letošním biskupském jubileu svém, aby totiž místo darů J. S. zasílaných, pořádaly se diecesní výstavky náboženských předmětů, jimiž by poděleny byly zejména nemajetné chrámy a kaple vlastní diecese.

V Pražské arcidiecesi byla uspořádána takováto výstava jubilejní od 16. do 19. května t. r. v obou sálech sv.-Václavské záložny i v přilehlých síních. Výstavy súčastnily se přečetné kláštery a korporace, ústavy i jednotlivci. Vedle spolku k uctění Nejsvětější Svátosti, který každým rokem poděluje chrámy všech diecesí církerní provincie České, a vedle křesťanské akademie, která rok co rok v těchto dnech pořádává výstavku prací vlastního ústavu paramentního, sluší uvésti jako činné účastníky výstavy zejména: kapitoly sv.-Vítskou, Vyšehradskou, kongregaci Benediktinů Emauzských, řád Křižovníků, Praemonstrátů, Maltézských a mnoho duchovenstva řeholního i světského, Benediktinek od sv. Gabriele, dam du Sacre-Coeur, Karmelitek, Křížových sester z Chebu, Salesianek z Chotěšova, Šedých

sester z Prahy, Školských sester z Příbrami a j. v.

Vystavovatelé byli na mnoze vedeni touhou poděliti pokud možná nejvíce chrámů potřebami kostelními, tak že výstava vyznamenávala se více počtem předmětů nežli bohatstvím a uměleckým provedením. Bylo vystaveno celkem 211 kasulí, 65 pluvialů, 5 párů dalmatik, šestera nebesa, 14 korouhví, 14 vel, 12 burs k zaopatřování, 9 pláštíků na ciborium, 5 patének k zaopatřování, 6 ciborií, 4 monstrance, 9 nádobek na sv. oleje, 1 lampa, 4 kaditelny, 3 kropenky, 6 aspergilů, čtvery kanonické tabulky, 3 reliquiaře, 4 akkordiony, 13 misalů, 36 svícnů, 62 alby, 45 rochet, 300 purifikatorií, 300 korporalií, 300 humeralií, 160 pal, 1 oltář, 1 oltářní retable a varhany.

Z celé této spousty uvádíme tuto jen několik předmětů, jež dodávaly výstavě ráz výstavy umělecké.

1. Všeobecné pozornosti těšil se oltář sv. Klimenta, dar kapitoly Vyšehradské do boční kaple téhož chrámu, dle nákresu arch. Mikše provedený řezbářem Mrázem. Obraz sv. Klimenta dle kterés předlohy římské (až na některé změny) maloval akad. malíř Chrysan. Kartony pro mosaikové obrazy sv. ap. Cyrilla a Methoda, jež budou zdobiti průčelí svatyně Vyšehradské s poprsím sv. Otce, obklopeného zelení, ladně vyplňovaly okolí oltáříku Vyšehradského.

2. Mezi pracemi paramentního spolku k uctění Nejsv. Svátosti *a)* zelená kasule s bohatým renaisančním ornamentem zlatem vyšívaná — práce to J. J. kněžny Anny z Lobkoviců.

b) V témž oddělení bílá kasule s románským křížem, dle nákresu arch. Fanty provedena v paramentním ústavě Křesťanské akademie. Zlatem vyšitý křesťanský monogram na tmavomodré půdě obemknutý zeleným věncem tvoří střed kříže z applikovaných žlutých stužek vyšitých hnědým lemováním. Spodní část kříže vyplňuje symbolické znázornění hříchu přemoženého Kristem — had s jablkem — hořejší část pak středního pruhu předního nese mouogram Marianský.

c) Červená kasule s úponkovitým ornamentem mučenkovým vyplňujícím podélná i příční břevna latinského kříže. Applikací žlutých šňůrek provedený v klášteře Benediktinek darovaný »Patronátu mládeže«. Korouhev této korporace odjinud již známá zvyšovala příjemný dojem tohoto okolí.

d) Bílý pluvial rovněž práce Benediktinek od sv. Gabriele. Pruh, jejž lemují 2 souběžné zelené stuhy, zlatem vyšité, ozdoben jest úponkovitým ornamentem přerušeným modrými poli kruhovitými zdobenými na obvodě četnými zlatými cetkami, ve středu pak románskými křížky, každý s granátem, objatým perličkami v průseku břeven. Výhonky úponkovitého ornamentu vybíhají v drobnější modravé růžice, každá s cetkou ve středu. Hlavní okrasa soustředěna na kápě, která jest vyplněna rovnoramenným křížem, jehož ramena polokruhovitě zakončená oddělena jsou od vlastního středu zeleným pruhem applikovaným, zdobeným 6 liliovitými listy korunovými. Monogram A ☧ Ω na modré půdě odpovídá křížkům vyplňujícím modrá pole polokruhovitých ramen kříže.

3. Z kovových prací zmiňujeme se:

a) o monstranci dle nákresu arch. Fanty, provedené stříbrníky Hiršem a Crünfeldem. Z podstavce ozdobeného dvěma monogramy IHS v emailu a četnými granáty vyrůstá čtyrboký stvol se sploštěným nodem — obé žlábkované, větvím a granáty zdobené — z něhož rozvíjí se svatozáře kolem šestiboké schránky na Nejsvětější. Svatozáři tvoří rovnoramenný kříž, v jehož polích spatřujeme 4 tepané basreliefy a sice: nahoře Boha Otce, dole symbol Krista (pelikán krmící mláďata), po stranách pak Mojžíše a Eliáše. Rozhraní mezi čtyrmi poli a vlastní kapsulou, na bočních profilech zdobenou tepaným listovím, zdobeno po 4 podlouhlých almandinech. Mezi rameny kříže vybíhá vlastní záře v podobě mohutných plamenů, z pozadí zdobeného emailem. Celek pak objímá kruhovitý pás s nápisem: Hic est Filius — meus dilectus — in quo mihi — bene complacui, přerušeným běžícím ornamentem zdobeným 27 tyrkysy. Kruhová forma pásu přerušena jest 16 emailovými plody vyrůstajícími z tepaného listoví, úpravou souhlasnými s křížkem, jenž vévodí monstranci celé. V přechodu mezi stvolem nad nodem a rozvitím svatozáře opakuje se po obou stranách tepaný had s jablkem, symbol hříchu přemoženého Kristem. Zadní plochy kříže tvořícího svatozáři ozdobeny jsou ornamentem rytým i tepaným a nápisem

Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sab(aoth). Rozety upevňující tyrkysy zasazené z předu krášlí na zadní straně kruhovitý pás objímající svatozáří.

ó) Jak uměleckým provedením, tak i cenným materialem a praktickým zařízením vynikala lampa — práce a dar Benediktinů Emauzských. Vlasní nádobka na olej spočívá na posunutelné trojnožce, stojící na misce vložené do románské ampully, jejíž vypuklinu zdobí 3 páry kruhovitých výplní provedených emailem a sice střídavě křesťanský monogram $A \overset{P}{\ast} \Omega$ a kříž sv. Benedikta s písmeny C, S, P, B. Spodní plocha obruby na ampulle okrášlena 12 rozetami emailovými spojenými mezi sebou rytým řetězcem. Boční profil a spodek ampully ozdoben dvojitým ornamentem soustředným. Závěsný řetěz krášlí 3 páry barevných koulí achatových.

4. Z plastiky uvádíme zdařilou skupinu křížovou a nástěnný kříž, obé dílo mnichů Beuronských.

Popis výstavy zakončím krátkou úvahou, která se asi vnucovala nejednomu návštěvníku. Opakovalo se zde to, co před 15 léty pořadatelé vídeňské výstavy řekli o svých předmětech, jež byly určeny pro výstavu Vatikánskou, když srovnávali je s dary diecesí českých. Souhlas ve střihu, solidnost v provedení, jakous řekl bych církevnost ve formě u darů z Čech kladli tehdy jednomyslně Vídeňané za zásluhu Křesťanské akademie. A nebyli to cizinci toliko, ale i z úst nepředpojatých lidí domácích, samých dodavatelů Křesťanské akademie. Slyšeli jsme slova, za to, že naučili jsme se solidně zhotovovati předměty kostelní, za to jest nám děkovati akademii.

V poslední době zvlášť rozmohly se i u nás ústavy a závody klášterní i světské obírající se zhotovováním neb dodáváním paramentů a jiných předmětů náboženských. Pokud se tyto ústavy zúčastnily jubilejní výstavy, tato poskytovala jim samým příležitost viděti, jak se pracuje jinde, byla všem, kdož si věcí všímali názornou školou k práci další. Nejedna z vystavených prací byla nevšímáním, ať nedím úplným zneuznáním církevních předpisů nejdůstojnějším episkopatem tak důtklivě kléru na srdce kladených v provincialním sněmu Pražském. Jest se báti, že, půjdeme-li takto dále, kostely budou zase znenáhla zaplavovány zbožím lehkým, jarmarečným, domu Božího nedůstojným. Proti tomu viděl bych mocnou odpomoc, kdyby rok co rok pořádala se společná výstava ústavů obírajících se zhotovováním náboženských předmětů k tomu cíli, aby jednak mladé ústavy učily se práci na vzorech osvědčených, jednak aby kupující vytříbili si vkus a soudnost a dovedli rozeznávati věci cenné od necenných, práci důkladnou od povrchní, výrobek umělecký od práce řemeslné.

Svatí patronové, jichž poprsí stkvěla se i v letošní výstavě jubilejní, kéž nedopustí, aby padly ideály mužů, kteří s takovým nadšením založili Křesťanskou akademii!

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc duben.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: pro vdp. Ferd. Wappise, ředitele bisk. chlapeckého semináře v Celovci, pro dp. Jana Hlasivce, faráře v Lišanech a pro vp. Ant. Cetkovského, kaplana v Uh. Hradišti na Moravě. — Stříbrná monstrance: pro vdp. Ant. Malece, děkana v Bubenči — Stříbrná lunula: pro dp. Rud. Bendu, faráře v Lanžově na Moravě. — Pozlacení kalichů: pro vdp. Jana Vychodila, děkana v Želechovicích na Moravě, pro dp. Karla Krále, faráře v Lužci a pro dp. Rud. Bendu, faráře v Lanžově. — Nádobka na sv. olej: pro vp. Al. Hekelu, kooper. v Neplachovicích (rak. Slezko). — Cínová mísa do křtitelnice: pro dp. Fr. Langa, faráře v Bernarticích. — Kanonické tabulky: pro nejdůst. pana velmistra ryt. křížovnického řádu v Praze dra Václ. Horáka. — Náčiní ku křtu: pro dp. Jana Baďuru, faráře v Bělotíně na Moravě. — lucerna k zaopatřování nemocných: pro dp. Jana Baďuru, faráře v Bělotíně.

Rozličné. Boží hrob: pro důstj. farní úřad v Čakovicích. — *Missaly: pro nejdůst. pana dra Václ. Horáka, velmistra v Praze a pro ctih. školské sestry v Jičíně.

Paramenty. Celé ornáty (kasule, dalmatiky a pluvial) skvostné: *červený: pro nejdůst. p. dra Václ. Horáka, velmistra ryt. řádu. křížovnického v Praze; *bílý: pro blahos. pana Jos. Mazance, majitele domu na Smíchově. — Kasule: bílá: pro dp. Ant. Suchnu, faráře v Hor. Újezdě

Hvězdičkou označené jsou objednávky pro diecésní výstavu na počest 25letého pontifikátu Sv. Otce Lva XIII.

na Mor.; *bílá: pro sl. Marianský spolek v Praze; *čtyry bílé a jedna červená skvostná: pro nejdůst. pana velmistra dra Václ. Horáka v Praze; černé: pro nejdůst. gener. opata Sigm. Starého na Strahově, pro ctihod. školské sestry v Č. Budějovicích a v Jičíně. — Pluvialy: *dva bílé a *jeden černý skvostné: pro nejdůst. pana velmistra dra Václ. Horáka v Praze; černé: pro nejdůst. pana generálního opata Sigm. Starého na Strahově, pro důst. dominikánský konvikt v Praze a pro sl. patronátní úřad na Zbraslavi. — Mitra bílá: pro J. Milost, nejdůst. pana světícího biskupa dra Václ. Frinda na Hradčanech. — Štoly: deset fialových: pro vdp. Lohela Schmida, převora na Strahově, pro sl. Marianský spolek v Praze, pro sl. ředitelství německé vyšší měšťanské školy v Karlíně a pro dp. Jos. Domína, faráře v Křešicích. — Pláštík na ciborium: pro sl. zádušní úřad v Praze. — Nebesa: bohatě zlatem vyšitá: pro vdp. Fr. Krihla. bisk. vikáře v Dolní Dobrouči a pro blah. p. Jana Marxe, velkostatkáře v Chlumci. — Záslonky do tabernaklu: pro sl. patronátní úřad v Lešanech a pro dp. Jos. Domína, faráře v Křešicích. — Záslony k oltáři: pro blahor. paní Julii Novákovou v Přistoupimi. — Kostelní korouhve fialové: pro důst. farní úřad v Brusperku na Moravě. — Prapor spolkový, bohatě zlatem vyšitý: pro blahor. pana Jos. Anderu v Protivíně v Americe. — Prapor pro školní mládež: pro blahor. pana V. Dlouhého ve Stratově. — Antipendium: pro dp. Jos. Domína, faráře v Křešicích. — Pontifikální střevíce vyšité: pro vys. dp. Jos. Böhma, kanovníka v Litoměřicích. — Birety: pro vd. dra Jos. Paličku, katechetu v Jičíně a pro dp. Jana Chlupáče, faráře v Ovčářích. — Komže pro kostelníka: pro důst. farní úřad ve Chlumu.

Prádlo kostelní. Rocheta a jiné kostelní prádlo: pro sl. Marianský spolek v Praze; dvě rochety: pro sl. patronátní úřad na Zbraslavě.

Zpráva za měsíc květen.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: pro sl. kuratorium okresní nemocnice na Vinohradech a pro ctih. milosrdné sestry v Brně. — Ciboria: pro sl. kuratorium okresní nemocnice na Vinohradech a pro vdp. Štěp. Dvořáka, děkana ve Skutči. — Pozlacení v ohni: kalichů: pro vdp. V. Polívku, děkana v Divišově, pro dp. Rud. Bendu, faráře v Lanžově na Moravě a pro důst. farní úřad v Podrsance. — Nádobky na sv. oleje: pro důst. benediktinský klášter v Praze, pro sl. kuratorium okr. nemocnice na Vinohradech, ctih. milosrdné sestry v Brně a pro dp. Rud. Prchala, faráře v Čáslavicích. — Patenky k zaopatřování nemocných: pro sl. kuratorium okr. nemocnice na Vinohradech, pro ctih. milosrdné sestry v Brně a pro dp. Rud. Prchala, faráře v Čáslavicích. — Lampy oltářní: pro důst. farní úřad ve Větrkovicích (rak. Slezsko) a pro sl. kuratorium okr. nemocnice na Vinohradech. — Svícny oltářní: pro sl. kuratorium okr. nemocnice na Vinohradech a pro bl. p. Jos. Krásu, majitele domu v Nuslích. — Mešní konvičky. pro sl. kuratorium okr. nemocnice na Vinohradech. — Kaditelnice: pro sl. kuratorium okr. nemocnice na Vinohradech a pro důst. farní úřad v Podrsance. — Kropenka: pro sl. kuratorium okr. nemocnice na Vinohradech. — Polychromie P. Marie Lourdské: pro sl. správu zámeckou J. c. k. Výsosti arcivévody Frant. Ferdinanda Este v Konopišti.

Rozličné. Socha P. Marie: pro dp. Jana Lepiče, faráře v Dražicích. — Missaly: pro nejdůst. pana dra V. Horáka, velmistra ryt. řádu kříž. v Praze, pro sl. kuratorium okr. nemocnice na Vinohradech a pro dp. Em. Teplého, c. k. profesora v Pardubicích. — Pultíky pod misal: pro dp. M. Šacha, faráře v Michli a pro sl. kuratorium okr. nemocnice na Vinohradech. — Harmonický zvonek: pro sl. kuratorium okr. nemocnice na Vinohradech.

Paramenty. Kasule: červená a bílá: pro důst. benediktinský klášter v Praze: bílá, červená, fialová a černá: pro sl. kuratorium okr. nemocnice na Vinohradech; červená, fialová a zelená: pro dp. Jos. Sochora, faráře v Heralticích na Moravě; bílá: pro dp. Jos. Špongla, profesora náboženství na Vinohradech; bílá: pro dp. Fr. Jeníčka, faráře v Chotusicích. — Pluvialy: černý: pro vp. V. Hůlku, zám. kaplana na Zbirově; bílý. pro dp. dra Karla Běháka, faráře u sv. Ducha v Praze, pro dp. Jos. Kubánka, faráře v Kojetíně na Moravě a pro J. Jasnost, paní kněžnu Lobkoviczovou v Křimicích. — Dvě dalmatiky: pro J. Jasnost paní kněžnu Lobkoviczovou v Křimicích: — Mitra bílá: pro J. Milost, nejdůst. p. světícího biskupa dra V. Frinda na Hradčanech. — Fialové hedvábné pileoty: pro J. Milost nejdůst. p. světícího biskupa Msgra dra Fr. Krásla a Msgra dra V. Frinda na Hradčanech. — Štoly: pro sl. kuratorium okr. nemocnice na Hradčanech a pro vdp. Jos. Farského, ředitele kniž. arcib. semináře v Praze. — Vela: pro sl. kuratorium okr nemocnice na Vinohradech, pro vp. V. Hůlku, zám. kaplana na Zbirově a pro sl. ředitelství vychovatelny Olivovy v Řičanech. — Pláštík na ciborium: pro sl. kuratorium okr. nemocnice na Vinohradech. — Bursa k zaopatřování nemocných: pro sl. kuratorium okr. nemocnice na Vinohradech. — Antipendia: pro sl. kuratorium okr. nemocnice na Vinohradech, tři bílá a tři červená: pro důst. farní úřad v Sonnenberku. pro vp. Fr. Matouše, kaplana v Nov. Bydžově a pro vdp. Jana Seidla, děkana v Černilově. — Korouhve kostelní: pro blahor. p. Jos. Sašku, představeného obecního v Lipníku u Lysé, pro sl. obecní úřad ve Vruticích a pro dp. Fr. Bečváře, faráře v Choustníku. — Čtyry pokrývky na pultíky: pro dp. Rud. Prchala, faráře v Čáslavicích. — Bílá a červená okrasa na kazatelnu: pro důst. farní úřad v Sonnenberku. — Biret: pro sl. kuratorium okr. nemocnice na Vinohradech. — Komže pro ministranty a kostelníky: pro dp. M. Šacha, faráře v Michli, pro sl. kuratorium okr. nemocnice na Vinohradech, pro vysokor. p. hraběnku Sylva Tarouccovou v Průhonicích a pro blahor. paní Marii Smetanovou ve Vlašími. — Koberec na stupně oltářní: pro dp. J. Müllera, faráře v Bezděži.

»METHOD« vychází šestkráte do roka ve lhůtách dvouměsíčních. **Předplatné,** které činí poštovní poukázkou na celý rok **4 kor. 40 hal.,** přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech** (na fare), kam i **reklamace** se zasýlají.

»Politika« závod tiskařský a vydavatelský v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 7. a 8. V Praze, dne 15. srpna 1902. Ročník XXVIII.

OBSAH: Exkurse gotické. 7. Benediktinský klášter v Polici nad Medhují. — Paměti a památky starožitné osady »Svaté Pole«. (Pokračování.) — O starobylé křestní kapli, jež nedávno byla objevena v apoštolských katakombách Priscilliných, a o jejím významu dějinném. (Pokračování.) — Drobné historické a kulturní zprávy. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc červenec.

Exkurse gotické.

7. Benediktinský klášter v Polici nad Medhují.

F. J. Lehner.

Země česká byla po několik století po příchodu a usídlení se národu českého obejmuta všady při hranicích širým a hustým lesem, který někde na několik mil se rozprostíral od hřebenů pomezních hor do vnitř země a byl pilně šetřen a střežen jako přirozená ohrada země proti vpádům nepřátelským. Tím způsobem zvláště krajiny pod Krkonoši při hořejším toku Labe, Oupy a Medhuje i s celou někdejší župou Kladskou zůstávaly v největší části až do 13. století pokryty lesem, z něhož se teprv na svahu hor od Náchoda a od Králové Dvoru přicházelo do krajiny obydlené a zdělané. Pokud známo, vedly touto krajinou přes hranice jen dvě cesty, po kterých se konal obchod se Slezskem neboli Polskem, jedna na půlnoc od Hostinného krajinou pozdějšího města Trutnova, druhá na východ pověstnou brankou nad Dobenínem nedaleko potomního hradu a města Náchoda přes Kladsko. Starodávný pomezní hrad toho jména stál již v 10. století, okolo něho však jen něco málo vesnic v nížinách. Co bylo země mezi jednou a druhou touto cestou, bylo vše čirá pustina, do jejíž houští nepřicházel nikdo krom lovců a strážných pomezních.[1])

V krajině této usadilo se někdy asi v prvních létech 13. století několik poustevníků vedením jáhna jménem Vitáliše, mnicha kláštera Břevnovského, řádu sv. Benedikta u Prahy, v místě, ku kterému se přichází úzkým oudolím asi míli dlouhým vzhůru po řece Medhuji a dále po potoce do ní vpadajícím; i jali se roubiti les při hořejším východě z oudolí tohoto, učinili místo způsobilé ku přebývání, a vystavili si na něm dřevěnou kapli Panny Marie.[2]) Od prvních polí,

[1]) *Příběhy kláštera a města Police nad Medhují.* V. V. Tomek, str. 1.

[2]) *Listina krále Přemysla Otakara I. z r. 1213. Erben, Regesta č. 539, r. 1213, 4 Mai. Pragae, p. 250:* ... de supra memorato claustro (Brewnowiensi) quidam monachus dyaconus, Vitalis nomine,

která udělali uprostřed pralesa, obdrželo místo nejspíš nynější jméno Police.

Mnich Vitáliš a tovaryši jeho v samotě své, ve které přebývali v práci a pobožnosti, zůstávali bezpochyby pod poslušenstvím kláštera Břevnovského. Opat tehdejší Chuno, který vládl od roku 1197, opatřil kapli jejich rouchy kostelními a jinou ozdobnou úpravou.[1]) Po některém pak čase pilným usilováním při dvoře tehdejšího Přemysla I. dosáhl darování okolní krajiny pro klášter svůj. Nastávalať již doba, ve které se od šetření pomezního hvozdu co ohrady země ponenáhlu upouštělo a část po části mýtil se a zorávala se půda. Roku 1213 daroval tedy král Přemysl klášteru břevnovskému »oujezd nazvaný Police« se vším příslušenstvím, s lukami i poli zdělanými i která by v něm budoucně zdělána byla,[2]) jehož meze list královský zevrubně vypisuje.

Újezd Polický zaujímal netoliko nynější panství Polické, nýbrž také celé panství Broumovské. Jest to celkem krajina, která dle církevního rozdělení Čech ve 14. století byla zvláštním okresem děkanským, tak zvaným dekanatem Broumovským.[3]) Darování krále Přemysla bylo také potvrzeno v posledním roce jeho života (1229) synem jeho Václavem I., jako mladším králem českým, listinou, která nazývá oujezd Polický krajinou děsnou v širé pustině.[4])

Odevzdána ve jmění kláštera Břevnovského, přestala Police brzy býti samotou poustevnickou. Buď hned opat Chuno, který zemřel roku 1217, buď některý z prvních jeho nástupců ještě v první polovici 13. století založil tu klášter synovský, přivtělený ku klášteru Břevnovskému a spravovaný probošty, opatům podřízenými; též pak počalo se díti pod správou kláštera Břevnovského roubání lesa a zorávání půdy v míře rozsáhlejší než před tím. Mimo některých poplužních panských, zdělaných nejblíže při novém klášteře založeno záhy několik vesnic a osazeno lidem poddaným.[1]) Asi v témž čase, když se zakládal Broumov s vesnicemi okolními, totiž v prvních létech po nájezdu tatarském, bylo od opatů Břevnovských založeno v západní polovici újezdu Polického několik nových vesnic, které ležely nejblíže nového kláštera čili proboštství. Do prvního pak času potom připadá také založení městečka Police.

Král Přemysl I. byl roku 1213 zároveň s újezdem Polickým daroval klášteru Břevnovskému také dvě vsi, Provodov a Nesvačilov; první řečená ves ležela při samém kraji pomezního lesa pod branou zemskou u Dobenína a byly v ní trhy, snad dosti silné, pokud šel tudy obchod přes hranice. Tyto vsi pozbyly však nejspíš důležitosti své po založení nového města Náchoda, nyní již příhodněji ležícího. V posledním roce panování krále Václava I. roku 1253 obdržel opat Břevnovský Martin privilegium dané dne 6. září v Praze od syna jeho Přemysla Otakara jako mladšího krále českého, jímž povoleno jemu přenesení trhu z Provodova do jiného místa, řečeného Police, tak, aby tu býval trh každou středu.[2]) Teprv za příčinou tohoto udělení bylo asi při klášteře Polickém vysazeno místo k obývání pro lidi výhradně řemeslem a obchodem se živící, čehož potřeba teprv po zalidnění krajiny okolní oby-

---

cum aliquantis fratribus sibi adhaerentibus ipsum locum (Polic) pro posse virium suarum, ipsam silvam extirpando, inhabitabilem fecerit, et ibidem capellam ligneam in honore S. dei genitricis et perpetuae virginis Mariae gloriosae construxerint.

[1]) Táž listina: ... quam ipsam capellam saepe dictus abbas Chuno, ... competenti ornatu ecclesistico decoravit ... vitam monasticam secundum regulam sancti Benedicti plenius informando.

[2]) Táž listina: Sernissimi patris mei Wladizlai, quondam regis Bohemiae, qui magnorum monasteriorum fundator exstitit et pius defensor, vestigiis inhaerendo, — considerata quorumdam heremitarum necessitate omnipotenti deo famulantium in loco solitario et deserto, ad instantiam venerabilis viri Chunonis abbatis Brzewnowiensis ecclesiae, quendam ciruitum meum, qui Poliz vulgariter appelatur, cum omnibus suis attinentiis, ... libere ac perpetualiter contuli Brzewnowiensi ecclesiae ... ita quod nec ipsi heremitae, nec bona eorum cuiquam debeant subesse, nisi saepe dicto abbati ...

[3]) Tomek, str. 4.

[4]) *Listina krále Václava I. — Erben, Regesta č. 751, 1229, Hradec, p. 353*: Serenissimus pater meus Othocarus, rex Boemorum, — ... quendam circuitum, vasta horrentem solitudine, qui Policz vulgariter dicitur ... jure hereditario Brewnowiensi monasterio contulit ... Ego siquidem ad instantiam venerabilis viri domino Dluhomili, abbatis Brewnowiensis, qui Chunoni successit, donationem patris mei, Othacari regis, tam salempnem, tam salubrem approbo.

[1]) Viz Tomek, str. 5.

[2]) *Erben, Regesta č. 1344, r. 1253, 6 Sept., Pragae, p. 618*: Domini Martini, venerabilis abbatis ... precibus inclinati, quoddam forum regium ... Provodov vulgariter nuncupatum ... licentium dedimus transferendi, et ut in loco praenominato (Policz) in omni quarta feria forum ab omnibus illuc pervenientibus libere celebretur, — statuere decrevimus.

vatelstvem rolnickým se naskytla. Místo toto nazývalo se odtud trhem (locus forensus) anebo městečkem Policí (oppidum Policz).[1]) Listinou touto stvrdil Přemysl Otakar II. co mladší kral český klášteru Břevnovskému zároveň také darování, jak se bylo stalo dědem a otcem jeho, se vším příslušenstvím před Stěnami a za Stěnami.[2])

Mezi opatem a úředníky župy Kladské zůstávala rozepře o soudní moc a jiná práva veřejná nad poddanými kláštera Polického. Král Přemysl Otakar II. rozhodl roku 1260 docela ku prospěchu kláštera privilegiem, daným dne 3. listopadu toho roku, tak, aby prý dle znění privilegií děda i otce újezd náležející ku proboštství Polickému[3]) se vším zbožím, které jest za horami, ježto obecně slovou Stěny, jak v soudech tak i v jiných právích a platech svobodně příslušel klášteru Břevnovskému, aby tudy sudí župní ani jiní úředníci župy Kladské v ničemž neosobovali si žádné soudní moci; kdyby pak nějaké těžší pře byly zdviženy proti lidem kláštera, aby stáli jen před sudím Pražským nebo před králem samým a všecko, co by ze soudu vypadlo pokuty peněžité nebo v jiných věcech, aby vždy náleželo opatovi.[4])

Čím více se množilo bohatství kláštera Polického následkem osazování a zdělání krajiny, tím skvěleji se během času zveleboval klášter ve svých staveních. Není však nikde zaznamenáno, kdy a kým kostel klášterní na jméno Nanebevzetí Panny Marie v podstatě své potud stojící byl zbudován a jsme v té příčině odkázáni pouze na svědectví, které sloh stavební o něm vydává. Z veliké jednoduchosti soustavy stavební a prostoty architektonických článků lze souditi, že počal se stavěti brzo po tom, kdy darováním Přemysla Otakara I. roku 1213 poustevna mnichem Vitálišem založená přeměnila se v pravidelný klášter. Zakladatelem kostela byl buď opat Chuno anebo bezprostřední jeho nástupce. Co spatřuje se při zakládání jiných klášterů, opakovalo se zajisté také v Polici. První péčí každého kláštera byla stavba důstojného klášterního kostela. Mniši přebývali prozatím v dřevěných budovách brzy postavených, ale stavívali mnohdy po dlouhou řadu let veliký chrám. V Polici nebylo ani třeba přílišného chvatu, ježto dřevěná kaple Panny Marie Vitálišem zbudovaná a Břevnovským opatem Chunonem opatřená bohoslužebnými rouchy a jinou okrasou prozatím stačila novému klášteru. Bylo snad také možno použiti alespoň částečně k účelům klášterním dřívějších poustevn a věnovati se výhradně stavbě velkého kostela, jako čteme u letopisce Žďárského, který obšírně vypravuje, kterak řeholníci Žďárští obývali klášter dřevěný v době, kdy velký chrám se stavěl. Známo jest ze zápisků vlastních druhého nástupce Martinova, opata Bavora,[1]) že při nastoupení jeho v opatství roku 1294 byl kostel Polický již dávno vystavěn. Dosvědčuje to mimo jiné zejména zápis, že opat Bavor pořídil opravu varhan nákladem tří hřiven.[2]) Primitivní varhany onoho věku nebyly zajisté tak složitým a choulostivým nástrojem, aby vyžadovaly již oprav po krátkém užívání jich; právě tím předpokládá se delší čas, který uplynul od dokončení stavby kostelní ještě v první polovici 13. věku. Dle zápisu tohoto objevuje se nám v osobě Bavora pravý opat řádu sv. Benedikta, který rád stavěl a s velikou zálibou pořizoval oltáře, obrazy, bohoslužebná roucha, klenoty a jiné potřeby chrámové. Bavorův zápis uvádí nejprve hojný seznam předmětů, které od nastoupení svého do dne sv. Šimona a Jůdy roku 1294 za prvního desítiletí svého panování pořídil;[3]) v druhém pak odstavci vypisuje, co vydal na různá díla většinou stavitelská při stavbě budov klášterních v Polici za dvouletí, počínající dnem sv. Jiří roku 1304.[4])

Z osobnosti umění milovného opata Bavora vyzařuje podobná láska k vý-

[1]) Tomek, str. 9.

[2]) Táž listina z r. 1253, p. 618. Praeterea donationem de ipso Policz per praenominatos illustres reges Breunouensi monasterio laudabiliter factam, cum omnibus suis attinentiis, infra silvam Hemi et extra metas constitutis, confirmamus.

[3]) *Emler, Regesta II., č. 276, str. 106*: . . ad prepositurarn de Politz spectans . .

[4]) Tomek, str. 12.

[1]) *Emler, Regesta II., č. 2753, str. 1202—1204.*

[2]) Týž zápis Bavorův, str. 1202: Item pro reparatione organorum, III mar. arg.

[3]) Tamtéž, p. 1203: Haec impensa facta est a principio regiminis nostri et alia quam plura in emptionibus, in redemptionibus, in locationibus et aliis quam plurimis utilitatibus, quae nos etiam impinquit singula describere usque ad annum domini MCCCIV in diem b. Simeonis et Judae, anno abbatiae nostrae X°.

[4]) Tamtéž, p. 1203: Anno MCCCIV a tempore b. Georgii per spatia duorum annorum subscribuntur impensae, quae factae sunt in diversis operibus ecclesiae Policensis per venerab. fratrem Bauarum, abbatem ecclesiae Brzewnowiensis.

tvarnému umění, která vzplanula před dvěmi stoletími v klášteře Sázavském téže řehole sv. Benedikta, jíž roznítil veliký Božetěch a živili i pěstovali jeho nástupcové věku následujícího. Římská cesta, kterou Bavor podnikl, aby u římské stolice hájil práva kláštera Rajhradského proti biskupu Moravskému,[1]) rozšířila umělecký obzor jeho a poklady Italie vytříbily nemálo jeho vkus. Ačkoli tato cesta vyžadovala nemalého nákladu 100 hřiven, opat Břevnovský přece neodolal pokušení, aby si nekoupil v Římě sošku ze slonoviny za tři hřívny[2]) a v Benátkách křišťálovou monstranci[3]) za sedm hřiven.

Velezajímavý jest seznam různých předmětů, které za opatování svého pořizoval pro kláštery své v Břevnově, v Rajhradě a v Polici, při kterých však se nepraví, kterému ze tří klášterů náležely.

Jsa opatem vytříbeného vkusu zaopatřil si důstojné odznaky své hodnosti opatské, infulu, pontifikální rukavice, 4 opatské prsteny, pastýřskou berlu a dvě pastoralia na kápí; kromě toho kalich pro svou opatskou kapli a dvě stříbrné vasy za 20 hřiven pro opatskou tabuli.[4])

Z bohoslužebných předmětů pro své tři kláštery určených uvádějí se v seznamu knihy, paramenty, a kostelní klenoty.

Břevnovský opat dal na pergamenu psáti dva missaly a jeden evangeliář; dva missaly se mšemi zvláštními, které nyní slovou propria a zahrnují mešní formuláře svatých patronů českých a jiných světců a světic v zemi uctívaných; jednu agendu, breviář, gradual a příruční bibli.[5]) Tyto knihy psány byly beze vší pochyby v písařské dílně Břevnovské, která tam dle řehole řádu sv. Benedikta nescházela. Zaručuje to starší zpráva letopisce Sázavského, který vypravuje, že převor kláštera Břevnovského Děthard roku 1097 za pátého opata Sázavského dosazený opisoval bohoslužebné knihy dnem i nocí.[1]) Břevnovská škola písařská oplývala tedy starou zkušeností. Pro knihy méně cenné kupoval se pouze pergamen a potřeby písařské. Tím se vysvětluje, že za gradual vyplatil opat pouze jednu hřívnu, za missal propria a za agendu po dvou hřívnách, za breviář 4 a za malou bibli 6 hřiven. Slavostní však knihy obřadní, missaly a evangeliáře, psávaly se buď zcela anebo částečně zlatem, okrašlovaly se skvostnými obrazy a inicialemi, posléze pak vázaly se do desek i drahokamy posázených. Proto vyžadovaly oba missaly a evangeliář opatem Bavorem pořízené značného nákladu 30 hřiven.

Neméně nádherná byla i bohoslužebná roucha. V seznamu Bavorově uvádí se patero úplných ornátů, kasulí i s dalmatikami, zhotovených ze skvostných látek hedbávných, tehdáž nazývaných balkinem nebo cendatem; jeden ornát byl práce řecké, přivezený z východních krajin. Látka byla vzorkována ornamentem napodobujícím ovoce stromu, řecky pistakion zvaného (pistatum), vzorek jiný byl pruhovaný (virgulatum). Ze značných obnosů, 15, 17 a 23 hřiven, se vidí, že to byly vesměs látky drahocenné.[2]) Kromě celých ornátů jmenují se ještě dvě kasule a kápí,[3]) alby, pouzdra na korporalie, superpelice čili komže, oltářní plachty, baldachýn vzorkovaný granátovým ornamentem a kostelní korouhve.[4])

---

[1]) Tamtéž, p. 1203: Item cum episcopo Moraviae litigantes pro monasterio Reyhradensi venientes ad curiam Romanam et ibi stando duabus vicibus expendimus centum marcas.

[2]) Tamtéž, p. 1202: Item imaginem eburneam in curia Romana emptam pro III mar. arg.

[3]) Tamtéž p. 1202: Item cristalinam monstrantiam Venetiis emptam pro VII marc.

[4]) Tamtéž p. 1202: Item infulam pro IV marcis arg. — Item pro pontificalibus chirotecis III mar. — Item pro quatuor annulis X mar. arg. — Item baculum pastoralem pro III mar. arc. — Item duo pastoralia ad cappam choralem de perla et subductum cappae et praetextas pro IIII marc. — Item calicem ad suam capellam pro VII fertonibus. — Item cyphos argenteos ad mensam abbatialem pro XX mar.

[5]) Tamtéž p. 1202: Primo duos libros missales et unum evangeliarium pro XXX marc. arg. — Item duos libros missales specialium missarum pro II marcis. — Item librum agendarum pro II marcis argenti. — Item breviarium pro IIII marcis arg. — Item graduale pro una marca arg. — Item bibliam manualem pro VI marcis arg.

[1]) *Mnich Sázavský. Fon. rer. boh. II., str. 252*: Idem abbas (Diethardus) libros . . . ipsemet nocte et die immenso labore conscripsit.

[2]) Tamtéž, p. 1202: Item ornatum de baldkino, qui vocatur nacziechs pro XXIII mar. arg. — Item ornatum rufum de graeco opere pro XV marc. — Item alium ornatum pistatum pro XV mar. — Item ornatum virgulatum pro XVII marc. — Item ornatum ecclesiae Reyhradensis de cendato glauco cum cappa chorali pro VII mar. arg.

[3]) Tamtéž, p. 1202: Item casulas de cendato pro III marc. — Item casulam pistatam pro 111 marc. — Item cappam pistatam pro XV marcis.

[4]) Tamtéž: Item sex paria albarum cum

Ceny připojené oznamují, že všechna roucha byla pracována z látek toho času nejlepších.

Rovněž vzácné jsou i klenoty kostelní. Ze šesti kalichů byl jeden zlatý za 12½ hřiven, 5 stříbrných různé ceny, 2 po dvou hřívnách, jeden za tři hřívny, dva po sedmi hřívnách.[1]) Dále koupil opat Bavor dva menší stříbrné svícny,[2]) dvě stříbrné lampy,[3]) 4 malé nádobky na svaté oleje, jednu zlatou a ostatní stříbrné,[4]) stříbrnou konvici, stříbrnou loďku pro kadidlo, tři pouzdra ze slonoviny, číši, devět lžíček stříbrných, číši křišťálovou za 30 hřiven, desku berillovou, desku křišťálovou za 7 hřiven a stříbrný zvonek k zaopatřování.[5])

Ačkoli mnohé z předmětů tuto jmenovaných byly majetkem kostela Polického, uvádějí se předce jiné v seznamu s výslovným podotknutím, že je opat věnoval kostelu Polickému. Z knih byly to životopisy Svatých, antifonář, nedokončená bible, dva žaltáře a dvě části bible;[6]) z kostelních rouch hedbávný ornát, čaloun, oltářní pokrývka, vyšívání pro oponu a tři páry stol;[1]) posléze z klenotů stříbrný kalich skvostného díla za 12 hřiven.[2])

Jako o knihy, kostelní roucha a klenoty, pečoval opat Bavor s neúnavnou horlivostí a obětovností též o vnitřní výzdobu a zvelebení kostela Polického. V dlouhém choru tohoto kostela stávaly dle starodávného obyčeje řeholního dva oltáře, jeden na počátku, druhý na konci v polygonalním závěru. Prvním oltářem byl mnišský chor oddělen od hlavní lodi kostelní věřícímu lidu vykázané; na tomto oltáři konala se bohoslužba pro lid. Druhý oltář na východní straně choru byl vlastním a hlavním oltářem klášterním pro sborovou bohoslužbu řeholníků, kteří v tomto místě mezi oběma oltáři od ostatního kostela odděleném a železnou mříží uzavřeném nerušeně prozpěvovali hodinky církevní a obcovali konventualní bohoslužbě, mající vykázaná sedadla v lavicích po obou stranách u stěn pobočních. Tato sedadla slohu kostela přizpůsobená a řezbami ladně vyzdobená dal opat Bavor zhotoviti značným nákladem 20 hřiven[3]) a okrášlil beze vší pochyby hlavní oltář velikým dřevěným reliefem[4]) a naproti hlavnímu oltáři zakryl zadní stěnu prvního oltáře na počátku choru umístěného malovaným obrazem Panny Marie.[5]) Před tímto obrazem postaveny byly i varhany, které štědrý opat dal též opraviti. Celou touto úpravou byl mnišský chor ladně a účelně zveleben jako skvost a svatyně Polického konventu.

Po úpravě choru zveleboval opat Bavor též některé oltáře, v lodích kostelních. Zaskliv rozbitá okna dal oltáře zvýšiti, před oltář sv. Kříže postavil schody, oltář sv. Jana evangelisty opatřil deskou a k oltáři sv. Blažeje dal udělati

---

quatuor sericis cingulis pro VIII marcis. — Item albam cum stolis in Dubrawnik factam pro IIII marc. — Tamtéž, p. 1204: Item pro duabus albis viaticis IIII mar. — Item septem capsas corporalium pro XIIII mar. — Item capsas complures pro tribus ecclesiis datas, quae extendunt se ad XV mar. arg. — Item septem superpellicia pro IIII mar. arg. — Item mappas altarium XXII pro XI mar. arg. — Item baldkinus de granato pro III mar. arg. — Item quatuor vexilla pro III mar. — Tamtéž, p. 1203: Item quatuor vexilla in Brzewnow pro II marc.

[1]) Tamtéž, p. 1202: Item calicem pro III marcis. — Item calicem viaticum pro VII ferton. — Item calicem pro II marcis. — Item alium calicem pro VII ferton. — Item alium calicem pro II marcis. — Tamtéž, p. 1204: Item pro cajice aureo XII marcas et mediam marcam.

[2]) Tamtéž, p. 1202: Item duo minora candelabra argentea pro V fertonibus.

[3]) Tamtéž, p. 1202: Item duas ampullas pro VII fertonibus.

[4]) Tamtéž, p. 1202: Item duas ampullas minores pro III fert ... — Item pro ampullis aureis 2½ mar. — Item pro ampullis argenteis 1½ mar.

[5]) Tamtéž, p. 1202: Item urceum argenteum pro IIII mar. arg. — Item pixides argenteas pro thure pro II marc. — Item tres pixides eburneas pro VI marc. — Item cipum pro II marcis — Item novem coclearia argentea pro II marc. — Item cyphum cristalinum pro XXX mar. arg. — Item vitrum de berillo pro IIII mar. arg. — Item tabullam cristalinam pro VII marc. arg. — Item nolam argenteam viaticam pro una marca arg.

[6]) Tamtéž, p. 1202: Item vitas patrum et antiphonarium in Policz pro III fertonibus. — Item bibliam in Policz nondum perfectam pro XXV marcis. — Tamtéž, p. 1203: Item pro ecclesia Policensi duo psalteria pro IX marcis. — Item pro duabus partibus bibliae XVI mar. — Item pro Josepho IX mar.

[1]) Tamtéž, p. 1202: Item ornatum ecclesiae Policensi de cendato viridi pro VI mar. — Item tapete in Policz pro II mar. — Item palkinus in Policz pro V fert. — Item ornatus ecclesiae Policensis pro cortinis VII fert. — Item pro tribus paribus stolarum VII fert.

[2]) Tamtéž, p. 1202: Item calicem ad ecclesiam Policensem pro XII marc. arg.

[3]) Tamtéž, p. 1202: Item pro sedibus choralibus XX marc. arg.

[4]) Tamtéž, p. 1202: Item imaginem grandem ligneam pro ecclesia Policensi pro IX. mar. arg.

[5]) Tamtéž, p. 1203: Item pro imagine b. virginis contra summum altare V marcas, computando LXIIII pro una marca.

železné dvéře umělou prací kovanou ozdobené.[1])

Obohativ kostel darováním knih, rouch, klenotů a vhodnou úpravou choru a oltářů v lodích, opravil i zvonici vedle kostela a pokryl ji novým krovem.[2])

Činnost opata Bavora neobmezovala se však pouze na přiměřenou výbavu a okrasu kostela již před nastoupením jeho stávavšího po celé půl století, nýbrž čelila k tomu, aby i klášter stejným způsobem zbudován byl. Velký kostel stál, ale k stavbě kláštera s budovou kostelní souvisícího dosavad nedošlo. Dle pravidel řeholních určuje kostel směr, rozvrh a rozsáhlost klášterních budov tím, že ambit připojuje se k jedné z podélných stěn kostela, obyčejně jižní, někdy severní. V Polici přebývali mniši ještě v původním kláštеře, seskupeném blíž dřevěné kaple Panny Marie, od jáhna Vitáliše zbudované. Bylo to asi několik stavení od sebe oddělených, většinou též dřevěných a později částečně i přestavovaných; některá stála snad na pozemku nynějšího kláštera. Opat Bavor si umínil, že starý klášter pokud možno zachová a nový vystaví dle řádu při stavbě klášterů všeobecně platného tím způsobem, aby ambit připojoval se ku podélní stěně velkého kostela, jak v řečených zápiscích výslovně podotýká.[3])

V prvním nebo druhém roce jeho správy (1294—1295) vyhořelo v den sv. Ambrože (4. dubna) jedno stavení; opat dal dům zase vystavěti nákladem 10 hřiven,[4]) a důkladně opravil (1296) dřevěnou kapli Vitálišovu za 45 hřiven, svěřiv tu i onu práci tesaři Rupertovi.[5]) Zároveň přestavěl jinou z budov starého kláštera za dormitář a refektář bratří laiků za 66 hřiven.[1]) Přestavěl také dům hostinský a pokryl ho novou střechou.[2])

Téhož roku (1296) odvážil se opat Bavor na stavbu nového a zcela zděného kláštera, učiniv základ k ambitu s kostelem souvisícímu, který měl spojovati všechna klášterní stavení do jednoho pravidelného čtverhranu (viz poznámku [3]). Počátek stavby kamenného kláštera zahájil zbudováním opatského domu za kaplí Panny Marie, zároveň opravovanou. Dům opatský stavěl Rupert za 80 hřiven a kuchyni opatskou za 10 hřiven. Komnatu, hovornu a ložnici dal opat vymalovati za jednu hřívnu.[3]) Potom se pokračovalo s druhou stranou ambitu, při níž a snad částečně i při první stavělo se o dormitáři, refektáři a různých dílnách klášterních; stavba tato vyžadovala nákladu přes 350 hřiven[4]) kromě omítky, za kterou se zaplatilo 4 hřívny;[5]) za střechu, za světnice a za dokončení této části ambitu platilo se tesařům a jiným řemeslníkům 36 hřiven, za železný rošt a železné dvéře před ohřejvárnou 100 grošů.[6]) Z velkých těchto výloh se poznává, že stavení této strany vybočovala vně ambitu a obklopovala asi menší dvůr, kolem kterého ložnice, refektář a dílny se rozkládaly. Stavby tyto z největší části byly dokonány do r. 1304. (Viz pozn. [3]), str. 63., 2. kolumny.) Toho roku po sv. Jiří dal opat Bavor počíti se stavbou třetí strany ambitu, kde

[1]) Tamtéž, p. 1203: Item pro gradibus ecclesiae ante altaria S. Crucis nec non alia et pro elevatione altarium et obstructione fenestrarum III marcas. — Item pro tabula ad S. Joannem euangelistam super altara IIII mar., computando XIIII gr. pro fertone. — Item pro hostio ferreo ad s. Blasium V fert.

[2]) Tamtéž, p. 1202: Item pro tecto cum campanili ecclesiae XX mar. arg.

[3]) Tamtéž, p. 1203: Item notandum est, quod nos supradictus abbas fundavimus ambitum cum ecclesiae pariete maioris anno domini MCCXCVI super quod opus inpendimus CXVI marcas.

[4]) Tamtéž, p. 1202: Item pro domo, quae fuit per incendium in die b. Ambrosii absumpta, X marcas arg.

[5]) Tamtéž, p. 1202: Item pro reformatione capellae b. Mariae virginis et pro domo jam supra dicta capella aedificata XLV mar. cum mercede Ruperdi carpentarii.

[1]) Tamtéž, p. 1202: Impendimus etiam super reformatione dormitorii et sui tecti et refectorii fratrum laicorum LXVI marcas arg.

[2]) Tamtéž, p. 1203: Item pro tecto et reformatione domus hospitum XVII mar.

[3]) Tamtéž, p. 1202: Item pro domo abbatis Ruperdo XX marcas arg. — Item pro domo abbatis ultra capellam b. Virginis LX mar. arg. — Item pro coquina domini abbatis spectante ad domum suam X mar. — Item pro pictura in camera abbatis, locutorio et dormitorio unam marcam.

[4]) Tamtéž, p. 1202: Item pro structuris dormitorii in Policz et refectorii et aliarum officinarum lapidearum excepto ambitu, qui hic non computatur, nisi tantummodo pro quatuor parietibus ecclesiae magnae junctis, CCCL mar. arg. et amplius.

[5]) Tamtéž, p. 1203: Item pro linitura secundae partis ambitus ex parte dormitorii IIII mar...

[6]) Tamtéž, p. 1203: Item pro tecto et stubis et consummatione jam dictae partis ambitus carpentariis et alio apparatu pro hoc opere necessario singulis computatis XXXVI mar. — Item pro crate ferrea et hostio ferreo ante calefactorium centum grossos numeravimus denariorum.

se nacházely pokoje proboštovy a dokonal je během dvou let nákladem 112 hříven. V tomto obnosu zahrnuty jsou všechny výlohy za vápno, písek, dovoz, lámání kamene, základy a všechna práce zednická, tesařská, kovářská a pokrývačská.[1]) O čtvrté straně ambitu se neděje žádná zmínka, ježto strana tato přiléhající přímo k poboční stěně kostelní byla jen pouhou chodbou, kudy se vcházelo pobočními dveřmi do kostela.

Roku 1306 konečně opat Bavor dal stavěti zeď k ohražení celého kláštera, starého i nového, která měla objem jednoho tisíce loket, pronajav stavbu mistrům Petrovi a Mikuláši za 70 hříven; za lámání kamene platilo se zvlášť 17 hříven.[2]) Značný obnos ukazuje, že to nebyla jen nízká hradba, nýbrž vysoká a silná zeď, která v nepokojných dobách měla poskytovati ochrany Polickému klášteru.

[1]) Tamtéž, p. 1203: Anno MCCCIV a tempore b. Georgii per spatia duorum annorum subscribuntur impensae, quae factae sunt in diversis operibus ecclesiae Policensis per venerab. fratrem Bauarum, abbatem ecclesiae Brzewnowiensis. Tertia pars ambitus, in qua habentur commoda praepositi, comupatis singulis, cemento, arena, vectura, fractione lapidum, fundamentis nec non tota consumatione in lapide, ligno, ferro et linitura eiusdem operis de coopertura videlicet tecti, singulis et omnibus computatis pro jam dicta structura impensae sunt C marcae et XII mar.

[2]) Tamtéž, p. 1203—1204: Anno MCCCVI nos frater Bauarus abbas convenimus magistrum Petrum et Nicolaum lapicidas pro muro mille ulnarum ad cingendum monasterium in Policz pro LXX mar. grossorum, pro una computando, et sex maldratis, quae sunt computatae pro sex marcis, et pro fractoribus lapidum pro eodem muro XVII marc. et XL mensuras siliginis, quae sunt aestimatae pro IIII mar....

Nelze pochybovati, že jak se počala zalidňovati krajina zakládáním vinic v oujezdě Polickém, měli v ní opatové Břevnovští péči o duchovní správu, a poněvadž skrovná prvotní kaple Panny Marie k službám Božím pro množící se lid na dlouho nepostačovala, vystavili záhy, snad ještě před vystavením města Police, nedaleko od ní farní kostel Polický, jehož nyní toliko ostatky se spatřují se hřbitovem na jižní straně od kláštera. V zápiscích opata Bavora nazývá se z toho důvodu klášterní kostel »ecclesia magna« a dává se tím znáti, že již tehdáž byl v Polici jiný kostel menší. K osadě jeho příslušelo nejen městečko Police, nýbrž také všecky vsi klášteru náležející, které ležely na západní straně Stěn, ježto v žádné z nich jiného kostela nebylo. Farářem byl nejspíš hned od počátku vždy jeden z kněží Benediktínů, jejž opat k tomu ustanovil co svého náměstka, aniž bylo k tomu potřeba zvláštního stvrzení biskupského. Zakládalo se to bezpochybně na privilegii biskupa.[1]) Fara byla tím způsobem přivtělena ku klášteru, a tudy jak se zdá částečně také vyňata z moci děkanů.[2]) Jinak náležela krajina Polická celá k děkanství nazvanému Broumovským, kteréž bylo nověji utvořeno oddělením od děkanství Kladského.[3])

(Pokračování.)

[1]) Na faru Broumovskou obdržel klášter privilegium toho způsobu roku 1258 od biskupa Pražského Jana.

[2]) Z těchto zvláštních poměrů dá se vyložiti, proč se farní kostel Polický neuvádí nikdež ani v knihách Confirmationum, ani v registřích desátků papežských biskupství Pražského.

[3]) Tomek, str. 15.

Paměti a památky starožitné osady „Svaté Pole“.

Napsal **Ludvík Z. Kopáček**, městský tajemník na Dobříši. (Pokračování.)

V nastalých válkách husitských bylo asi osadě zdejší mnoho trpěti, neb celý kraj Podbrdský stál při straně pod jednou a krajinou zdejší dály se časté průchody vojsk husitských. Podací kostelní zůstávalo i na počátku XV. stol. děleno; mezi pány podacími té doby vyskýtá se Jan Suchodol z Druhlic (1399—1413), majitel Druhlic, části Obořiště, Lhotky a Suchodolu, dále Oldřich ze Sv. Pole, Oldřich a Matěj z Obořiště, kteří všichni po smrti Jana ustanovili dne 27. listopadu 1413 farářem Mikoláše z Prahy.[1]) Dále setkáváme se zde s Přechem z Olbramovic, jenž položil kostelu zdejšímu 40 kop gr. a r. 1414 beneficium jeho rozmnožil stálým platem ročním.[2]) — Přech byl potomkem pánů z Olbramovic (u Votic), kteří za znak měli modrý štít a v něm

[1]) Libri confir. VII, str. 98.

[2]) B. Balbin: »Diva M. S.« A.—I. cap. 9. — Paprocký »Diad., o stavu ryt.«

orlici stříbrně a červeně dělenou se zlatým půlměsícem na prsou.[1])

Shora často vzpomínaný Oldřich Roubík věnoval r. 1415 na zboží Svatopolském 100 kop manželce své Dorotce z Adlaru a syn jeho Ctibor Foréř zapsal r. 1438 veškero dědictví matce Dorotce a zemřel kol r. 1443, matka pak, která již dříve se byla podruhé provdala, teprve po smrti synově právem zboží to ujala. Na to vdala se po třetí za Hynka z Hněvšína a zapsala mu roku 1452 Sv. Pole, avšak brzy na to sama zemřela. Po její smrti měl ale pan Hynek s věřiteli soudy nemalé.[2])

Týž sedě na Sv. Poli a na jedné části Obořiště, stal se zakladatelem Svatopolských z Jablanné, kteryžto rod nesl štít rozpůlený na černé a stříbrné pole a v něm devět štítků podobně rozštěpených.[3])

Hynek měl do r. 1460 četné soudy pro odúmrtí po paní Dorotce i Ctiborovi. Z rodu tohoto žil později Hynek, který měl po sestře Elišce dvůr v Roztylech, jejž roku 1524 prodal kolleji Karlově v Praze, a Zikmund Svatopolský z Jablanné v l. 1449—50 místopurkrabě hradu Karlštejna.[4]) Zatím za krále Ferdinanda I. přešlo Sv. Pole v majetek dvou bratří Bořivoje a Jindřicha Loských z Rabštejna, kteří o ně r. 1525 se dělili. Jindřich připomíná se ještě roku 1543. Bořivoj vzal Sv. Pole a měl bratru dáti 300 kop gr. míš., ale brzy po tom prodal je roku 1530, totiž tvrz, dvůr, ves a právo kostelní podací, ves Lhotku a v Druhlicích dva dvory kmetcí, kteryžto prodej však uskutečněn byl teprve po roku 1533, Janu Byšickému z Byšic.[5])

V době té bylo mezi mnohými o právo podací ku kostelu vedena pře, jež vznesena byla až ku veř. zem. sněmu, kde zjištěno, že právo to již r. 1545 prodal Bořivoj Loský (hojně rozmnoživ dříve beneficium zdejší) Janu Byšickému, jenž r. 1555 vložil je v základě toho v desky zemské.[6]) Jan Byšický byl potomkem vladyckého rodu »starodávného mezi jinými rody starými«, a byl od r. 1530 až do své smrti roku 1555 pražským purkrabím.[1]) Rodnou tvrzí tohoto byly Byšice u Mělníka, a znak jeho byl štít vodorovně půlený, v jehož hořejší stříbrné půli spatřuje se polovice psa černého, dolní půle dělena jest střídavě stříbrnými a černými pruhy.[2])

Jan za manželku měl Markétu z Tryskovic, s níž zplodil 5 synů, Adama, Baltazara, Karla, Vojtěcha a Ondřeje, kteří r. 1558 o dědictví se dělili.[3])

Adam, řečený mladší, dostal část Lhotky a ve Sv. Poli dům nově zřízený, starý srub a chlévy ve dvoře v levo. Byl také od r. 1554—7 majitelem Chotče, načež roku 1558 odešel na Sv. Pole, oženiv se s Kateřinou ze Zvíkovce, ale pro dluhy nemohl díl svůj udržeti; ten přišel k odhadu, a r. 1560 prodán Václavu mladšímu Bechyni z Lažan a patřil odtud ku Dl. Lhotě.[4]) Rod Bechyňů pocházel z Lažan ve Slezsku a v stříbrném štítu měl červené 3 kapry pod sebou kladené.

Jinou část zboží měl Baltazar Byšický, na níž učinil své věnování manželce Anně z Adlarů, ale také jí neudržel; připomíná se r. 1556 seděním na Sv. Poli, pak roku 1569 zve se seděním na Napajedlech a má syna Jana, jenž roku 1581 ještě nezletilým se nazývá.[5]) Takové díly měli i ostatní bratří, z nichž Karel († 1581) sloučil díly ty koupí v celek jediný.[6]) Ku statku připojeno i nedílné právo podací, které dosud patřilo i ostatním majitelům dílů, mezi nimiž r. 1555 i Zdeněk z Malovic se připomíná.[7])

Karel byl dobrým hospodářem, a velmi zbožný, čehož důkazem zanechal Sv. Poli krásnou památku, veliký jeho zvon kostelní, jejž roku 1581 dal uliti pražskému zvonaři slovutnému Brikcímu z Cymperka († 1599), jenž byl vážným členem rady městské i sněmu zemského, a zem. berníkem a r. 1571 obdržel erb a titul z Czymperka (a Stanimonte). Cestoval po znamenitých dílnách a hutích, a r. 1550 osadil se v Praze, kde r. 1571 koupil dům v Široké ulici na Nov. Městě, pak »u Zvonařů« nyní »u tří zvonků« zvaný. Zde zhotovoval skvostné své litiny, hlavně zvony, a mezi nimi r. 1581 zvon Sv.-Polský přelil tak, jak podnes jej zříme.[8])

[1]) A. N. Vlasák »Okres Votický«, str. 29.
[2]) Rel. tab. II, 122, Dsky dv. 21—128, Rel. tab. I, 124, Dsky dv. 20—140.
[3]) Riegrův »Slovník« VIII., str. 1146. A. N. Vlasák »Pole svaté«.
[4]) Dsky dv. 16. f. 190, Archiv musej.
[5]) Schimon »Adel«, str. 96, Dsky zemské 4 F. 20 a 44, F. 18, Reg. 5 F. hejtm. II. G. 7.
[6]) B. Balbin »Diva M. S.« A. I. 9.

[1]) Paprocký »Diad.« II., 2. 295.
[2]) Ottův »Slovník« (Sedláček) IV., str. 1016.
[3]) Dsky zem. 7, E 14, 17, F. K. s. N. 19.
[4]) Dsky zem. 13 J, 14 J, 23.
[5]) Paprocký »Diad.« II., 2, 295.
[6]) Dsky zem. 15, N 5, 21 G 26.
[7]) B. Balbin »Diva S. M.« A. I, 9.
[8]) Riegrův »Slovník« I,, 896. Ottův IV., 679.

Šíře obnáší 1·16 *m*, výška 0·80 *m*. Nahoře jest vlys s postavami mythologickými, pod ním pás ornamentální. Na plášti nápis:

KAREL · BYSSYCSKY · Z · BYSSYC · A · NA · SWATYM · POLI.

Pod tím znak byšický, u něho v pravo Sv. Vojtěch, v levo Sv. Ludmila. Vzadu jest nápis: Pro Czeſt a Chwalu pana Boha wieczneho Vrozeny pan Karel Byſſyczſky z Byſſyc a na Swatem Poli ē gakozto milownik nabożenſtwj krzeſtanſkeho zwon tento po roztawenj zaſe znowu nakladem ſwým a niekterych poboznych lydi Slowutnemu Brykcymu Zwonarzy z Czymperku na nowem mieſtie Prazſkem koſtelu Swatyō Kozma a Damiana do Swatyō Pole przedielati a przelyli geſt dal. Leta 1581. w Pondieli po Sm Filipu a Jakubu. Pod tím dva elliptické medaillonky, z nichž jeden nese znak Brikcího, druhý podobiznu jeho s opisem: ·BRICCIVS · AERIFUNDITOR · A · STANIMONTE · Na vypuklé obrubě dolejší čtyři kruhové medailony s allegorickými postavami 4 stežejních ctností křesťanských, nejníže nad krajem pak pás úzký s obrazy ptákův.

Kromě tohoto visí na věži druhý zvon menší 0·58 *m* šir. 0·42 vys. s nápisem latinským, minuskulí provedeným (na hladkém plášti):

· da pacem · domine · in · diebus · noſtris · quia · non · eſt · alius ·

(V nápisu mezi jednotlivými slovy deset čtyřlistých růží.) Na malé vížce visí pak zvon umíráček.

Karel oženil se s Annou Vratislavnou z Mitrovic, s níž měl dceru Ludmilu. Tato vdala se kol r. 1580 za Jana Černína z Chudenic, potomka rodu slavného, jehož rodné původiště rodina ona dosud drží, a za znak užívá štítu kolmo děleného, jehož pravá půle byla červená, levá pak modrá s 3 pruhy stříbrnými. Jan byl synem Humprechta na Chudenicích a Švihově (1525—1601), hejtmana hradu Pražského a podkomořího král. a král. věnných měst, a manželky téhož Ludmily Kocínky z Dobrše († 1583). Kromě Jana měli syny Jindřicha († 1660) a Adama († 1622) a dceru Annu.

Tak stal se Černím pánem Sv.-Polským, jímž jmenuje se v l. 1585—89. Jejich synem byl Humprecht, r. 1623 připomínaný pánem na Radonicích, ale ježto vdova Ludmila podruhé se provdala za Ctibora Malovce z Chýnova a Winterberka, přešlo Sv. Pole po její smrti r. 1601 na tohoto.[1])

Paní Ludmila Malovcová odpočívá ve Sv. Poli, a náhrobní její kámen, u zdi v pravo ve věži nedostavěné, jest z mramoru, a měří 1·72 *m* délky a 0·90 *m* šířky. Nahoře čte se nápis:

„Letha Panie 601 (t. j. 1601) w Strziedu po Smrtedlne Nedieli w zásluhách Kryſta Pana Zywot ſwug dokonala Vrozena Panj Lidmila Malowzowa z Byſſicz a na Swatem Poly Manzielka Vrozeneho a Stateczneho Rytirzte Pana Ctzibora Malowce z Cheynowa a Winterberka a na Swatem Poly a tuto pochowána Ocekawage przijſtj Syna Bożjho K ſaudu.

Pod nápisem v oválu jest znak byšický, v rozích pak stylisované ornamenty.

Nový majitel Sv. Pole Ctibor pocházel ze starobylého vladyčího rodu, jehož erb byl štít modrý s půli koně bílého červeně ouzděného, kterýž též vznáší se co klenot nad přilbou korunovanou. Jméno nese po rodné tvrzi Malovice u Netolic v Prachenště. Nejstarší známý předek rodu byl Petr (1313—14). Pošlost, ze které Ctibor vyšel, pochází od Jana I. († 1374), jehož syn Jan II. (»Haník« 1374—89) opět měl syna Jana III. a Petra (1404—20).

Tito synové kol roku 1404 získali Pacov, založivše tak větev »z Pacova« zvanou. Jan III. r. 1457 nabyl Chýnova, a založil větev Malovců z Chýnova († 1468). S manželkou Afrou měl syny Zdeňka, Oldřicha a Jana, z nichž Zdeněk r. 1464 obdržel Chýnov, jejž Oldřich mu postoupil, a r. 1494 zdědil po Petru Kaplíři Vimperk. Bratří tito založili nové větve, Zdeněk Vimberskou, Oldřich Chýnovskou.[2]) Zdeňkův syn Jan IV. s manželkou Voršilou Kořenskou měl syna Jana V. Zdeňka, Ezechiele, Václava a Spytihněva.

Ezechiel, pán na Čkyních, zůstavil s manželkou Markétou Řepickou ze Sudoměře syny Ctibora, Jana, Václava, Mikoláše a Jiříka. Ctibor na Sv. Poli po smrti manželky své Ludmily koupil od otce druhé manželky své Kateřiny, tedy od tchána svého Mikoláše Pešíka z Komárova, r. 1602 tvrz Jince, dvůr i ves, pak vsi Čenkov, Rájce, Křešín, Velkou, Řejkovice, Ohrazenice Nové, Běřín, dvůr Hejdov, dvůr a ves Rpety, za 20.000 kop

[1]) Ottův »Slovník« IV., str. 626, Desky zem. 130, G 19.

[2]) Sedláček »Hrady,« IV., str. 285.

míš.[1]) S manželkou Kateřinou Malovcovou roz. Pešíkovou z Komárova měl syna Krištofa, a 6 dcer, o jichž výchovu se starali po jeho smrti (r. 1614) máť, bába a bratří jeho Jan a Jiřík.[2])

Díl Sv. Pole držel příbuzný jich Petr Pešík z Komárova, jemuž byl týž 29. října 1622 skonfiskován pro súčastnění se v povstání stavů českých, v němž bylo mu za vinu položeno, že volil syna Bedřicha Falckého za čekance koruny České a k deskám zemským byl u věci té relatorem.[3])

Sv. Pole ku správě ujal Jiří Malovec, jenž jsa katolíkem, zůstal r. 1622 v držení Jinec po bratru zděděných; týž učinil na statcích svých roku 1623 věnování manželce své Mandaléně rozené Belvicovně z Nostvic († 1644),[4]) po níž zdědil statky Liběchov, Sukorady a Oujezd; sousední Cítov koupil již r. 1630 od Jana Krištofa Belvice z Nostvic.

Jiřík byl J. M. C. královským radou, soudcem zemským a purkrabím kraje Hradeckého. Majestátem dne 13. října 1638 povýšen jest prvý z rodu do panského stavu království Českého, a erb jeho rozhojněn tak, aby vedle zlatého koně v modrém poli měl orlici černou ve zlatě, a dvě přilby s týmiž znameními co klenoty.[5])

Brzy na to vzdal se purkrabství Hradeckého, a zemřel v Praze roku 1646 spolupodepsav před tím 10. května 1646 žádost šlechticů kraje Podbrdského, aby sv. Hora u Příbramě byla dána ve správu Tovaryšstvu Ježíšovu, což stalo se skutkem dne 25. srpna 1647.[6]) Z manželství jeho zůstalo několik dcer a syn František Volfgang, kterýž, jako bratranec jeho, syn Ctiborův, Krištof, sešel bez mužských dědiců. Na jmění rodovém nadělala Belvička tolik dluhů, že Jince roku 1646 byly odhadnuty a roku 1648 přiděleny věřiteli Václavu Vratislavu z Mitrovic na Dírném a Žirci, hejtmanu kraje Bechyňského, a zbytek jmění, pokud nebyl postoupen věřitelům, přešel na sestru po Jiříkovi, Ludmilu Františku, provdanou za Vratislava z Mitrovic.[7])

[1]) Sedláček »Hrady« VI., str. 208. Dsky zem. 11, — H 25, 132, — M 13, 178, — Q 22.
[2]) Dsky zem. 187, J 3.
[3]) Bílek: »Dějiny konfisk.«, str. 425.
[4]) Bílek: »Dějiny konfisk.«, Dsky zem,. 141, H 16.
[5]) Ottův »Slovník«, XVI., str. 723.
[6]) B. Balbin: »Diva M. S.«, IV. 1, str. 239.
[7]) Dsky zem., 509, A 7, B 15.

Některým členům této rodiny platí náhrobní kámen, zasazený ve věži nedodělané, v němž spatřují se tři postavy dětské v kroji z konce XVI. století, a to v dlouhých řasnatých rouších s krejzlíky u krků. Dvě postranní mají ruce pod prsoma skřížené, a v nich drží křížky, prostřední, nejmenší, má ruce sepjaté, a před ní věnec leží, nesoucí znak malovecký. Po stranách jsou tabulky obdélné s otřenými nápisy, a na okraji kamene nápis:

„Letha Panie 94, 98, 99 (čti 1594, 1598, 1599) żiwot swuj dokonali Wrozene Panny Markety Malowky Sestry dwie a Bratr gegi wlastny neymladssy P.... z Cheynowa..... wy z Byssicz a tuto w Panu Krystu odpoczíwagi." — (Náhrobník měří 1·41 × 1·16 *m*).

Po smrti Jiříka vdova po jeho bratru Ctiboru, Kateřina Malovcová, jménem svým a svých zbylých pěti dcer žádala, aby jí bylo Sv. Pole postoupeno, což stalo se také roku 1647, neb mužského potomka nebylo.[1]) Z té doby pochází také popis tvrze zdejší, jež roku 1647 skládala se ze stavení jednopatrového, od podvalí ku střeše z kamene vystavěného, a byla krýta šindelem. V budově nalézaly se komora a veliká světnice se síní, nad nimi rozprostírala se sýpka a pod nimi dva sklepy, jeden pod podlahou, druhý klenutý. Při tom stavení či »štoku« byly dvě světnice, komůrky, síň velká mezi suchými sklepy a světnicí, dále světnička s komorou pro správce a dva sklepy pod zemí s vinopalnou.[2])

Paní Kateřina koupila od Václava Pešíka z Komárova r. 1613 tvrz, dvůr a ves Bezdědice, a odvedla ze statku r. 1615 na rozvržených zemských sbírkách 14 kop a k berním 2 kopy 40 grošů.[3]) Zemřela roku 1651, dne 20. září u věku 66 let, a pochována leží ve Sv. Poli, kdež do dnes mramorový její náhrobní kámen zříš před hlavním oltářem. (Míra 0·95 *m* × 1·79 *m*.)

Jest rozdělen ve dva díly; v dolním jest krásně zachovalý znak Pešíků z Komárova, na štítu (červeném) obrněná noha (stříbrná) s ostruhou, kolem fafrnochy či krydla červenobílá, a nad korunovanou přilbou klenot, na štítu se jevící; vše v rámu ze čtyř polokruhů složeném. V díle hořejším jest nápis:

[1]) Dsky zem., 505, B 13.
[2]) Dsky zem., 509, A 28.
[3]) Dsky zem., 144, D 20. — Sedláček: »Rozvržení sbírek a berní«, str. 77.

VROZENA · PANI · KATHERZINA · MALOWCZOWA · ROZENA · PESSICZKA · Z · KOMAROWA · NA · BEZDEGICZICH · A · SWATIM · POLI · BILA · ZIWA · 66 · LETH · 20 · HO · DNE · MIESICZE · ZARZI · 8. MAV · HODINV · NIEMECZKAV · PROSTRZETKEM · SMRTI · S · TOHOTO · SWIETA · WISTAVPILA · TIELO · GEGI · V · TOMTO · CHRAMV · PANIE · ODPOCZIWA · PAN · BVCH · RACZ · GEGI · DVSSI · MILOSTIW · BEITI · LETHA · PANIE 1651«:«

Pod štítem znakovým jsou odznaky pohřební rýč, lopata a svíce skřížené.

Roku 1652 po smrti Kateřiny ujala statek Bezdědický od sester svých jedna z dcer jejích, Eva, provdaná za Václava Viléma z Talenberka a na Prčicích, majitelka Suchomast, statek pak Sv.-Polský jiná dcera, Dorotka Maximiliana, jež provdala se za Jana Jáchyma z Brandensteina a Oppurku na Dražičkách, jenž byl syn Johanky Brandensteinské z Malovic a rytmistra Isáka z Brandensteina.[1])

Rod tento pocházel z Duryňska a v znaku měl zlatý štít s vlkem barvy přirozené (černé), nesoucím v tlamě husu stříbrnou. Kol znaku vinou se krydla zlatočerná a v klenotu vystupuje vlk. Později vyskýtá se znak čtvrcený, a má střídavě položený znak z předu popsaný se znakem podobným, na němž v bílém poli zříme vlka zlatého nesoucího parohy, v klenotu pak dva vlci, černý a zlatý.[2])

Mezi šlechtou českou vyskytá se rod tento již roku 1662, a téhož roku ve stavu svobodných pánů.[3]) Jan Jáchym dědil po matce statek Kaladý u Týna nad Vltavou, ale cestami drahými dluhy jej obtížil, a nedobře hospodařiv, půjčil si od rektora Jesuitův na Novém Městě Pražském 10.000 zl., od Daniele Mirabelle z Freyhofu, apel. rady a manželky jeho Justiny z Freifeldu 3000 zl. a od poručníkův Zieglovských 1000 zl., úroky v deskách zajistiv. — První manželka Janova byla Kateřina Vítova z Terešova a na Zahoří, s níž měl syna Jana Felixe, jenž roku 1679, dne 6. dubna získal od sester svých nevlastních Červené Záhoří a Dražičky na Táborsku.[4]) Zadluživ se ještě více Jan Jáchym, odešel do Holandska. Zatím dali věřitelé exekuci vésti. Avšak, že nikdo nechtěl zubožené statky koupiti, nechány jsou lacino synu jeho Janu Šťastnému na Dražičkách a Červeném Záhoří, jemuž statky Koloděje a Netěchovice 11. července 1679 za 21.650 zl. rýnských byly prodány. Jan Šťastný (Felix) zemřel v březnu 1692 bez pořízení, a statky opět spadly na otce Jana Jáchyma, jenž 28. dubna 1692 vyžádal si komorníka na uvázání se ve statek Kaladský, načež vrátil se do Čech, a stal se radou soudu dvorského a komorního, ale dluhů již nemohl se sprostiti, ač roku 1703 držel statky Proseč a Myslov u Pelhřimova († roku 1704).[1]) Dle kšaftu uvázala se v dědictví třetí manželka jeho Lovisa rozená de Faure et Manjajet, ale dne 22. prosince 1704 statky ony odhadnuty a mezi věřitele rozděleny.[2]) Svaté Pole za těchto soudů výše jmenovaných bylo až do roku 1683 v rukou manželky Jana Jáchyma, Doroty Maxmiliany; za ní ukončena jest r. 1648 krutá válka 30tiletá, načež počala se dosud válkou tou těžce zkoušená země česká znenáhla zotavovati. Roku 1631 rozdělil kardinál hrabě Arnošt Harrach arcidiecési na 23 vikariáty, a tu Svaté Pole připadlo pod podbrdský, jemuž stal se vikářem Vavřinec Ratzinger z Hradešína, v letech 1618—1629, děkan na Karlštejně. Za této majitelky založeny řádné matriky farní, jež od doby oné až na naše časy nepřetržitě se vedou.

Nejstarší matrika založena jest 19. října 1664 za faráře Jana Františka Marci (Marka), jenž zde farářoval do 6. srpna 1671, a po němž zove se tato matrika »Markovská«. Mezi jinými jest tu památný zápis, že zde v kostele pokřtěn byl 21. listopadu 1666 Jan Jindřich Tyttl, v Dobříši dne 18. listopadu t. r. narozený, pozdější proslavený stavitel a opat kláštera ve Plasích, syn hejtmana panství Dobříšského Jiřího Tyttla.[3])

Upomínkou na slavného tohoto rodáka ze zdejší farnosti jest zápis na zvláštním listu vloženém do nejstarší matriky, jenž zní: »Hoc altare portatile, Rev. Dominus Abbas Plasensis, Eugenius obtulit Anno 1729. die 10. Februarii ecclesiae parochiali in Sacro Cam-

[1]) Dsky zem., 312, P 29.
[2]) Goth: »Genealog. Taschenbuch«, 1900.
[3]) K. Pilát: »Materialien«, str. 5. — Dsky zem., Trh. quat. 2. fial., B 16, Kvat. rel. 3, zelenězlatý, H 19.
[4]) Dsky zem., 394, D 14, Sedláček »Hrady«, IV., str. 355.

[1]) Sedláček: »Hrady«, IV., str. 280.
[2]) Dsky zem., 118, H 12, 36, A 1. — Sedláček: »Hrady«, VII., 277.
[3]) Riegrův »Slovník«, IX., str. 477.

po, in quo anno 1666, $^{21}/_{11}$ baptisalus fuit.«[1])

Mezi mnohými zajimavými zprávami v matrice nejstarší uvedenými jest i zápis o darování stříbrného ciboria zdejším u kostelu, jež učinila manželka ingrossatora desk zemských Jindřicha Heintze z Prahy, obětavého dobrodince tohoto chrámu. (1672.)[2])

V řadě farářů následoval Ondřej Ignác Bartolonides (7. září 1671 až 2. dubna 1673), a pak stal se správcem duchovním Adam František Syswaldus, administrator (23. srpna 1673 až 22. dubna 1674) a jeho nástupcem 20. května 1674 farář Pavel Ignác Švamberger, jenž setrval zde do své smrti, jež zachvátila jej 5. srpna 1704. Za něho r. 1680 veliké zlo navštívilo zemi Českou, strašný mor, který zhubil i na osadě zdejší mnoho lidí. Proto vystavěn byl r. 1680 morní hřbitov u Sv. Pole (později u »Sv. Rocha« řečený), a sice »pro hutnost těl mrtvých« a posvěcen tu neděli před 17. zářím od faráře Švambergra.

Pořídili jej Dobříšští měšťané a ježto ohražení stálo peníze, chtěli, aby farář zadarmo chodil ku pohřbům na Dobříš, ač bral jen 15—18 kr. Z rozmíšky té povstal spor, který urovnal teprve vikář Jindřich Vilém Pecháček z Hořovic.[3])

Farář Švamberger, jenž v závěti své, která opsána jest na konci nejstarší matriky, pamatoval na chrám Páně, i na milené osadníky své, pochován byl dne 7. srpna 1704 ve »sklípku svém« na straně evangelia velikého oltáře ve Sv. Poli, kdež náhrobní desku jeho dosud lze spatřiti. Jest dělena ve dva díly, v hořejším zříš kalich se Sv. hostií, v dolejším srdce se znakem I. H. S. (Jesus, hominum salvator.)

Z dob farářování kněze Švambergra zachovaly se při kostele zdejším svícny kostelní, jež dle nápisu dodal kostelu zdejšímu r. 1683 Šimon Petráček.

Za tohoto faráře zemřela také šlechetná dobrodějka a paní Sv.-Polská Dorota Maximiliana, o čemž čte se v matrice »Markovské« zápis: »Anno 1683, 29. Februarii umřela vysoce urozená Paní Dorota Maximiliana Brandenstanová rozená z Chejnova a Wittenbergka, Paní na Svatém Poli, a dne 4. Martii měsíce v Chrámě Páně založení Sté. Alžběty pohřbena ve sklípku, blíž velkého oltáře jest. Kteréžto P. Bůh rač dáti věčné a lehké odpočinutí, a v Nebi větší Radost a Slávu s Svatými.«

»Posavad její paměť
trvá v požehnání:
neslo Svaté Pole květ
za časů té Paní!
Tehdáž zde ve všech koutech
bylo zboží dosti,
nyní v bídách a ouzkostech
sotva hryžem kosti!«[1])

Paní Markéta byla asi pochována tam, kde matka její Kateřina, ale náhrobku nemá.

Z dob těch známy jsou též prvé zprávy o zdejší farní škole, a vyskytají se jména učitelův, kterými byli: Jan Suchovský, měštěnín na Nov. Městě Praž. (cantor Sv.-Polský 1682), Tomáš Váňa (1705), Šimon Kotrba, pohřbený zde »vedle zdi Angelovy chalupy« 30. prosince 1719, »přes 30 let zasloužilý kantor zdejší ve stáří 55 let.« Maxmilian Kyrek, oblíbený řečník svatební, kol r. 1724, Václav Ebermann (1763) »ludi rector,« a v l. 1772—79 Jan Šindelář a František Cavrda, dne 3. března 1785 zemřelý. Učitelé vedli zpěv kostelní a hru, odtud jméno cantor, zpěvák, a jak v kostele, tak i ve škole byli faráři podřízenými. — Po zesnulém faráři Švambergrovi stal se nástupcem jeho Josef František Fischer, »farář Sv.-Polský, kommendator Višňovský a zámku Dobříšského,« kterémuž, ježto správu všech tři territorií opatřoval, přidán k ruce P. Švejnoha Lukáš, a pak P. Charipar Matěj (1707 až 1709). Za námahy, spojené se správou duchovní v Dobříši, dostával farář Sv.-Polský 19 desátek, a to 68 měr žita, k záduší zdejšímu pak platily se pokuty z města z každé »zlé vůle« po 20 kop. míš.

Také i dobrá vůle toho času mezi sousedními obcemi, městečkem Dobříšem a vsí Sv. Polem byla, a na Boží Tělo ve čtvrtek konala se slavnost tato v Dobříši a v neděli na to příští konalo se procesí ve Sv. Poli, kamž Dobříšští cechové z města s korouhvemi chodili.[2])

R. 1709 dosazen za faráře Jiří František V. Vojtěch Procházka de Lauro, Moravan z Telče, »farář Sv.-Polský a v Dl. Lhotě, při rodu Bechyňském,« jenž dlel zde v l. 1709—18, načež stal

[1]) Sv.-Polská »Matrika Markovská«.
[2]) Sv.-Polská »Matrika Markovská«.
[3]) Městský archiv v Dobříši.

[1]) Sv.-Polská »Matrika Markovská«.
[2]) Městský archiv Dobříšský.

se děkanem v Berouně, a nad dílem kraje podbrdského vicarius foraneus.[1])

Šlechtický jeho titul »de Lauro nobilis« byl kdysi titul nejlepšího chovance semináře svatováclavského v Praze, kterýmž nabývalo se šlechtictví osobního, což později přešlo zrušením semináře za císaře Josefa II.

Za faráře Procházky zuřil zde hrozný mor, jenž zhubil zde přes 170 osadníkův.

Prvá morem zemřela jakási Ludmila Příbramská, 16 let stará, »které ještě na krchově u Sv. Alžběty místa jsme dopřáli« dne 7. září 1713 (píše P. Procházka), poslední pak jakási »Voršila příchozí«, »která jediná bez truhly na hřbitově morovém pohřbena jest« dne 30. ledna 1714. Ale i farář sám morem byl stižen, takže jda dne 8. října z Rosovic, ucítil slabosť náhlou, o čemž píše: »V oudolíčku, u dřevěného kříže, kde nyní Boží muka stojí, co se k novému obořístskému rybníku přijíti má, přinucena jsem byl se posaditi, a na lid s mrtvým tělem jdoucí se dívati.«

A dále píše o zármutku mezi osadníky nad tím, pravě, že dne 21. října při pohřbu Karla Arietini cantora a varhaníka dobříšského, ve Sv. Poli na hřbitově »smutné naříkání bylo slyšeti, když lid k Bohu a Nebešťanům, zvláště pak ku Sv. Voršile a jejím Tovaryšům, pod širým nebem jedním téměř hlasem volal o pomoc a zdraví svého faráře. Kteréhožto dne lépěji a veseleji jsem se míti počal, takže dne následujícího.... mši sv. v domě farním jsem konal, a tři páry v stav manželský jsem potvrdil, kterých přece proto (chvála P. Bohu), přes celý mor ani hlava nezabolela.«

Ale případ nemoci jeho nebyl asi příliš těžký, neb již za týden byl zdráv, a mezi »ovečkami svými se objevil, bylo to uprostřed zármutku k nemalému jich potěšení, když opět svého pastýře mezi sebou spatřily«. Ale neměli všichni osadníci stejně v lásce svého faráře, zvlášť Obořišťští, o nichž P. Procházka nepříliš lichotných poznámek v matrikách farních činí.[2])

Památkou po moru zůstaly v paměti lidu mnohé »hřbitovy morní«, jako v Dobříši »na krchůvku«, v Rosovicích, v Dušníkách a j., hlavně pak u »Sv. Rocha«, jenž stál již v roce 1681, a sice tam, kde nyní nachází se kříž, a patrny jsou dosud stopy propadlých hrobů. Na hřbitově u sv. Rocha byla r. 1714 založena kaple sv. Rocha a Rosalie, patronů proti moru (nyní zbořená), na hřbitově, který stál na místě poraženého lesa zádušního, jenž táhl se u cesty ke krchovu po celé straně (z lesa tohoto bral farář 128 kmenů ročně a od Trnové 202 kmeny, takže měl ročně ku své potřebě 330 kmenů dříví). V kapli tuto jmenované bývaly zřízeny mše sv. za duše zemřelých.[1])

Na památku odejití moru pořízena jest v Dobříši socha sv. Šebestiana, patrona proti moru, a postavena na náměstí, ve Sv. Poli pak kříž kamenný, jenž dříve stál u hřbitova a nyní stojí na rozcestí cest k Dobříši, Lhotce a Obořišti. Pochází z roku 1730 a nápisy na něm ku moru se vztahují, a součet zvýšených písmen v nápisech dává letopočet 1730. Nápisy znějí:

SaCer CaMpVs sVb pennIs tVIs spIran Do frVglfer perse VerabIt.« — »CrVX..... Vt sis Corporis ancores et Mentis DiVa reser Ves« — »Nos CrVX fIDeLIs Inter oMnes arbor. Vna nobILIs foV....« — »Per sIgnVM † exterrIs nostrIs proCVL eXVLe horrIDa pestIs.«

Nápis v překladu zní: »Svaté Pole pod Tvými křídly doufáním plodonosné zachováno bude« — »Kříži — ať Jsi těla kotvou a mysli Božská záchrana« — »Náš kříž věrný mezi všemi stromy jediný vznešený« — »Skrze znamení † ze zemí našich daleko odejdi, hrozný more!«

Na opačném konci osady směrem k Dušníkům stojí kamenný sloup s křížem na vrcholu; jest bez nápisu.

Farář Procházka, kterého po čas nemoci zastupoval P. Jan Václav Pinvička z Radotic, vystonav se, dlel zde až do roku 1718, načež odešel co děkan do Berouna, jak výše praveno, a r. 1736 stal se vicesuperiorem v domě duchovních u Sv. Karla Boromejského na Novém Městě v Praze. — V letech 1730 až 1736 vydal v Praze několik drobných spisů náboženských, a sice:

»Nový velikomocný nebeský Kralomoc, t. j. Sv. Pius V.« (1713), »Trojice nerozdílná« (1715), »Hortus voluptatis«, t. j. »Zahrada rozkoše« (1724), »Sv. Jana Nep. veliká vzácnost« (1735), »Sv. Apolinarius« (1736), »Na hory Judské se ubí-

[1]) Riegrův »Slovník« VI., 981.
[2]) Farní matriky Sv.-Polské.

[1]) Archiv městský v Dobříši a farní matriky.

rající královna nebeská« (1736).[1]) Ostatně o jeho spisovatelské zručnosti svědčí i matriky Sv.-Polské, kde setkáváme se s mnohými pozoruhodnými zápisy.

Po smrti Doroty Maxmiliany Brandensteinové ujala se panství dcera její Kateřina Markéta, kteráž vdaná byla za Jiříka Jaroslava Kunáše z Machovic na Vildštejně a Chřenovicích. Rodnou tvrzí tohoto rodu byly Machovice u Hluboké na Budějovicku. Erb rodu byl štít stříbrný s příčným pruhem červeným, nad kterýmž pruhem položeny jsou v horní části dvě, v dolní jedna černá lilie. Krydla jsou v pravo černozlatá, v levo stříbrnočervená; v klenotu jeví se poprsí muže s mečem, červeně oděného, s opeřeným zlatočerveným kloboukem. Z rodu tohoto pocházeli bratří Chval a Kuneš, kteří r. 1419 vedli lid husitský ku Knínu. Nový majitel Sv. Pole, Jiří Jaroslav, byl synem Kateřiny z Terešova a Jiříka na Vildštejně a Machovicích, a držel po otci tuto jmenovaném od r. 1649 Vildštejn, a r. 1682 koupil ve Chřenovicích od strýce Václava Lva Jindřicha dvůr Burjanovský, ale již r. 1687 prodal dne 24. dubna knížeti Ferdinandu ze Švarzenberka starý pustý zámek v Machovicích, tvrz Vildštejn s pivovárem, sídlo Křenovice se dvorem, dvůr v Čejkovicích, vsi Čejkovice, Omlenici a Velký Chuchelec za 41.500 zl.[2]) Po tomto prodeji knížeti Ferdinandu psal: »V. Kn. Mti račiž starý zámek Machovský, kterýž jest Kunášův rodným sídlem, — a když někdo z toho rodu zemříti má, znamení jest nahoře v kapli s hořícími světly, — od zboření zachovati, a jej pro budoucí věky za památku zachovati.«[3])

Přání tomuto bylo tehda vyhověno, ale v XVIII. století rozvalen jest zámek, a z kamení postaven jest ovčín v Čejkovicích. — Šňatkem výše uvedeným dostalo se Sv. Pole rodu Kunášů z Machovic, a to po smrti Kateřiny dvěma jejím synům, Václavu Janovi a Vilému Felixu, kteří byli pod poručenstvím svého otce, jenž zatím oženil se podruhé s Annou Felicitou, rozenou Kořenskou z Terešova, s níž měl syna Jiřího Bohuslava († r. 1728), a kteráž, když manžel r. 1690 zemřel, vdala se za Ferdinanda z Říčan a na Struhařově, a tuto zemřela r. 1696. Po smrti Jiřího Jaroslava († r. 1690) stáli synové Václav a Vilém pod poručenstvím strýce Václava Lva Jindřicha, až Václav, stav se plnoletým, ujal sám statek Sv.-Polský.[1])

Když pak r. 1702 zemřel bratr jeho Vilém, stal se samostatným pánem všeho zboží. Byl muž velmi učený, zbožný a uměnímilovný a postavený i v různých vysokých úřadech zemských, byv cís. radou a soudu komorního a lenního assesor, a r. 1701—1705 místopísařem a pak místokomorníkem, a přijal ku jménu svému i heslo matčino s císařským povolením.[2]) Zdědiv po bábě své mysl hluboce zbožnou, podobně jako ona staral se o to, aby chrám sv. Alžběty důstojně byl obnoven, o čemž zachovala se paměť též uvedená v pamětní knize farní, že týž na mysli měl, aby základy pro dvě věže a kostel novy se postavily. I nesl prý jedenkráte listiny jakési (jak pamětníci vyprávěli, r. 1726 P. Fiedlerovi, jenž zprávu tuto zaznamenal), a jim, na hřbitově stojícím, pravil: »Slušno a spravedlivo jest, že konečně jednou po 700 letech, po kterouž dobu, i snad déle, tento kostel stál, jak přítomné listiny dosvědčují, že za sešlý svůj oděv (byla totiž budova kostelní sboření blízka), nový naše Sv. Alžběta na se vezme háv.«[3])

Avšak nedočekal se šlechetný pán dokončení stavby, vystaviv pouze jednu věž, a druhou nedokončiv, jak dosud se spatřuje, — zemřel u věku 34 let, a pohřben za velikého účastenství mnohých osadníkův. — Úmrtní zápis o něm dí:

Roku 1711 zemřel 24. února v Praze Jan Václav Kunáš z Machovic, svob. pán z Brandensteina a Opurku, pán na Sv. Poli a Mezříčsku, J. M. C. rada, — král. soudu komorního a lenního assesor, v království Českém místokomorník, který dokonán jsa v krátkosti, vyplnil časy mnohé, a skrze vtipu svého bystrost, též obzvláště při Císaři Josefovi (I.) milost takových úřadů dosáhl v mladém věku svém, kterých sotva kdo osmělil by se pretendirovati, což vše ukrutná smrt zrušila, a kvetoucí fortunu v 34. roku podvrátila a vykořenila, aniž místo a čas zanechala k vyplnění mnohých dobrých a slavných předsevzetí, o čemž proti té smrti kvapnosti spravedlivou

[1]) J. Jungmann: »Historie české literatury, str. 615.

[2]) Dsky zemské; 399, L 23, L 29.

[3]) Sedláček: »Hrady«, VII., 166, Archiv Třeboňský.

[1]) Dsky zem., 116, G 32, 117, D 20, L 4.

[2]) Ottův »Slovník«, XVI., 364. — Riegrův »Slovník«, IV., 1060. — Sedláček: »Hrady«, III., tab. 6.

[3]) »Pamětní kniha farní.«

stížnost vede chrám Sv. Alžběty na Sv. Poli, a od té doby po ztracení svého fundatora k jiným patronům se obrací, a plačtivě volá: »Miseremini mei, miseremini mei, Saltem vos amici mei«. Slova poslední dotčeného pána hodna jsou poznamenání; když on s jedné strany na druhou pro polehčení obracen jsouc, poslední hlavní útok Smrti znamenal, a takto své výmluvnosti, ve které nad jiné se stkvěl, zavírku učinil: »Jetzt gehe ich zum Gott.«

Jak řekl, tak učinil, nebo do doby té mlče ke konci se ubíral, aniž co víc promluvil do té chvíle, v kterou na artikule soudu nebeského přinucen byl odpovídati. Začal skládati krásnou knížku, jížto titul dal: »Calendarium Judicum« — »Kalendář soudců« — však tu práci ku konci přivésti nemohl, poněvadž nedočkavá smrt mnoho měsíců přeskočíc, jak život jeho, tak kalendář přivedla k listopadu. Takže se věděti nemůže, kam se obrátila duše, kam padly a se rozpadly listy jeho kalendáře. Dejž Bůh, aby ne již »in Calendario Morientium«, v kalendář umírajících, ale v knize života byl poznamenaný. Tělo jeho dne 1. máje na Sv. Pole přivezeno, dne druhého do hrobu vyvoleného položené, v přítomnosti pozůstalého J. M. P. Bratra Jiřího (Bohuslava) Kunáše z Machovic (tit.) a osmi duchovních, kteří jedním srdcem, jedním oumyslem, až po dnes truchlivě, tehdáž zpívanou píseň a vinš k občerstvení duše jeho opakují »Requiescat in pace, Amen«.[1])

Po smrti Jana Václava prodán jeho statek Mezříč pro dluhy, panství Sv.-Polské pak přišlo k odhadu, a dražbou připadlo na Jana Jáchyma hraběte z Harachů. Nový majitel pocházel z váženého rodu hraběcího, jenž vyvinul se z vladyčí rodiny Harachéřů z Harachu, jichž rodná tvrz byly Harachy v okresu Kaplickém. Ve znaku měli štít červený, v něm kouli zlatou osázenou třemi bílými péry pštrosími, za klenot pak dvě trouby, z nichž po pěti podobných pérech vyrůstá; kolem znaku vinou se krydla běločervená. Jan Jáchym byl synem Lamberta Františka († r. 1696) a manželky jeho Ludmily Jany Lukavecké z Lukavic, a byl s bratrem Ferdinandem Markvartem r. 1703 povýšen od císaře Leopolda I. do stavu panského, — r. 1705 od císaře Josefa do stavu svobodných pánů a dne 9. srpna 1706 do stavu hrabat království Českého.[1])

Za Jana z Harachů stalo se dne 28. prosince 1712 v Praze u přítomnosti zástupců kníž.-Arcib. Konsistoře, Daniela Josefa Mayerna, biskupského a generalního vikáře a B. H. z Germetů, kancléře, narovnání stran pozůstalých dluhů i nových platů, k nimž nárok vedl Sv.-Polský farář a které platiti se zavázal nový pán zboží Sv.-Polského.[2])

V době té, a to r. 1714, připadl celý dosavadní kraj Podbrdský, a s ním i Sv. Pole, v kraj nový, Berounský, k němuž připojeno jest i bývalé Vltavsko.

Sídly krajského úřadu byla města Beroun (1714—1791) a Praha (1791—1849).

Hrabě Harach dlouho však nedržel Pole svaté, nýbrž prodal je se všemi právy i povinnostmi rytíři Václavu Divišovi Missironimu z Lisoni, J. M. C. radě, dvor. lén. a kom. soudu přísedícímu v království Českém, dne 8. února 1715, kteryžto trh zapsán jest v desky zemské v kvat. pam. pátém stříbrném.[3]) Jan Jáchym z Harachu odešel pak na statky své u Čáslavště, Kaliště a Viklantice, a co c. k. setník a c. k. skutečný komoří zemřel dne 30. června 1732 v Nové Cerekvi bez mužských dědiců a jím vymřela česká větev starožitného rodu Harachovského.

Rod Missironů z Lisonu byl původu vlašského a pocházel z Milána, kdež patřil mezi prvé erbovní rodiny patricijské. Členové rodu tohoto byli znamenitými řezbáři drahokamů a co tací byli povoláni ke dvoru císaře Rudolfa II. do Prahy. Praděd Václavův, Oktavian, obdržel dne 2. září 1608 šlechtictví pro říši, a dosáhl potvrzení erbu, jenž takto se vypisuje: štít šestkrát napříč dělený modří a stříbrem, z kterýchžto pruhů horní stříbrný jest na způsob pily sedmkráte vyřezán, kol štítu pak vinou se krydla modrá a stříbrná, a v klenotu vznáší se černá korunovaná orlice. Synu Oktavianovu Františkovi, vrchnímu písaři při berních zemských, potvrzeno bylo dne 10. března 1653 šlechtictví, a erb jeho polepšen tak, aby orlice černá držela v levici smaragd a v pravici černý, do modra zkalený klíč, v jehož zubech

[1]) Farní matrika Svato-Polská.

[1]) Riegrův »Slovník«, III., 652, Ottův »Slovník«, V., 904.

[2]) Archiv panství dobříš. El. D., I., 1; »Libri sent. et transact.«, lit. C—f, 60.

[3]) Desky zem., kvat. pam., 5, stříbr., lit. I, 3 Archiv panství dobříš., El. A, I., 17.

zříš písmena F III. (Ferdinand III.) Od Františka pocházel syn Jan Oktavian, jenž byl sekretářem, pak referendářem při kommissi revisionis (1663) a v letech 1675—1678 držel statek Tetín. Zemřel kol r. 1682. Jeho syn Václav Diviš byl majestátem ze dne 21. června 1700 povýšen do stavu rytířského království Českého rodů starožitných, a roku 1704 získal Čestínkostel u Janovic na Kutnohorsku, jejž roku 1713 prodal Karlu Jáchymu Bredovi, načež r. 1715 koupil Sv. Pole, a r. 1716 nabyl Terešova a Malechovic, a konečně r. 1723 koupil Těchobuz, kterouž po něm dědil a r. 1735 zase prodal bratranec jeho Gotthart, c. k. nejvyšší velitel kyrysnického pluku Locatelli. — Václav Diviš zemřel r. 1726 na Těchobuzi bezdětek, a byl jedním z posledních členů tohoto rodu v Čechách.[1])

(Pokračování.)

[1]) Riegrův »Slovník naučný«, V., str. 367. — Ottův »Slovník naučný«, XVII., str. 420.

O starobylé křestní kapli,

jež nedávno byla objevena v apoštolských katakombách Priscilliných a o jejím významu dějinném.

Přeložil Frant. Stejskal. (Pokračování.)

Čís. 5. seznamu toho počíná: Ad ecclesiam sancti Laurentii in Damaso quae alio nomine appellatur in prasino isti versiculi sunt scripti in illi throno.

»Haec Damasus« etc.

6. Item ad fontem

»Iste salutaris fons« etc.

Zde výraz fons označuje jistě baptisterium kostela sv. Vavřince in Damaso. Rovněž v čís. 12. čteme nápis v basilice sv. Felicity, která stávala na silnici Salarské, a v čís. 13. nápis na vchodu téže basiliky.

Jestliže introitus ecclesiae č. 13. jest vchod č. 12., což jest jisto, myslím, že mohu z toho dovoditi, že fontes č. 25. jsou kaplí u basiliky sv. Sylvestra, jíž náležejí nápisy předcházející. Rovněž i de Rossi, uváděje seznam lauresamský (Inscr. II., str. 150, č. 19), praví, že výraz ad fontes, přicházející hned po označení kostela sv. Anastazie, nutno přikládati křestní kapli kostela sv. Anastazie. I tu řečeno jest ad fontes a ne ad fontem. (Viz Bull., 1883.)

De Rossi svou obvyklou prozíravostí prohlédl ihned, že nápis tento sluší přičítati skupině salarsko-nomenstanské a proto napsal ve svém výkladě k seznamu, že verše ty oné oblasti »summo iure possent adscribi.« Ale v poznámkách ukazuje, že nápis mluví o křtu a o sv. Petru, a neznaje žádného baptisteria v těch místech, myslil, že nápis ten přísluší velkolepé křestní kapli Damasem vystavěné v basilice vatikánské. (Inscr. II., str. 132.) Nezdá se mi však přípustno, aby nápis č. 25. přičítán byl basilice vatikánské, jednak z důvodů uvedených, jednak z obdoby rčení, užitého při baptisteriu sv. Vavřince in Damaso v témže seznamu, jakož i proto, že nápisy basiliky vatikánské jsou položeny ve sbírce verdunské ve skupině zvláštní a oddělené od skupiny Priscilliny a sice na konci seznamu.

Hlavní nesnáz, jež vadila, aby de Rossi obě básně připsal oblasti salarsko-nomentanské, totiž nedostatek baptisteria zmizela, neboť nalezlo se právě tam velké a monumentální baptisterium. Zdá se mi tudíž přirozeným, že č. 25, mluvící o křestní kapli a č. 26 s předešlým spojené, jež připomíná místo sousední consignatorium, byla opsána u baptisteria námi nalezeného, několik kroků vzdáleného od basiliky sv. Silvestra na hřbitově Priscillině. Snad by i de Rossi takovýto úsudek pronesl, kdyby byl mohl klidně studovati onu památku, již sotva shlédl zběžně, na jiné věci mysle, a ihned opustil, jak jsem již řekl.

Aniž nesnáz může působiti titul nápisu č. 26: ubi pontifex consignat infantes, jenž přiměl de Rossiho k tomu, že verše ty připsal Vatikánu, nezdálo se mu pravděpodobným, že by v osmém století papež křtil a biřmoval v baptisteriu hřbitovním. Vykládajícímu onen výraz, není třeba připouštěti, že by v době anonyma poutníka ještě onen zvyk trval, mohlť užiti těch slov správně ve smyslu historickém označuje tím místo, jež tomu obřadu bylo určeno, místo aby řekl jen

in consignatorio anebo chtěl vyložiti slovo toto. Rovněž i my nyní popisujíce starou basiliku, v níž se služby Boží nekonají, můžeme říci, že nápis nalézá se na př. in cornu evangelii, totiž na straně, kde se čítávalo dříve evangelium. Ano i kdyby nápisy č. 25 a 26 byly umístěny v baptisteriu Priscillině, a toto i consignatorium bylo již opuštěno a více jich užíváno nebylo, nýbrž zachována byla jakožto památky monumentální, domnívám se, že sběratel nápisu nemohl označiti místo, kde se nápisy ty nalézaly, přirozenějším spůsobem než to učinil autor seznamu verdunského. [1])

Konečně mohl bych opět namítati proti doměnce, že nápisy ty náleží k basilice vatikánské, faktum, že tyto nápisy v ostatních seznamech nikdy se nenalézají zároveň s 2 nápisy Damasovými, které se ve Vatikáně nalézaly, a bylo by podivno, že by nápisy tak ušlechtilé a tak důležité pro dogmatiku a dějepis byly unikly těm, kteří druhé dva opisovali. [2])

Zkoušejmež báseň, již přičítám kapli křestní ve hřbitově Priscillině; opakuji text opravený, veliké důležitosti a slohu ze IV. století:

Sumite perpetuam sancto de gurgite vitam
Cursus hic est fidei mors ubi sola ferit
Roborat hic animos divino fonte lavacrum
Et dum membra madent mens solidatur aquis.
Auxit apostolicae geminatum sedis honorem
Christus, et ad coelos hanc dedit esse viam
Nam cui siderei commisit limina regni
Hic habet in amplis altera claustra poli(s).

Není pochybnosti, že v této básni mluví se o sv. Petru a o Stolici apoštolské; báseň dělí se na 2 části, v prvé mluví se o účincích křtu, v druhé o stolici apoštolské a o osobě sv. Petra. Čtouce in amplis (dle kodexu), můžeme načrtnouti pro druhou část tento obsah:

»Kristus zdvojil čest stolice apoštolské a učil, aby tato (stolice apoštolská) byla cestou k nebi (za příčinou křtu, jenž tam blízko se uděloval), poněvadž ten, jemuž svěřena byla stráž nebes (sv. Petr), má nyní druhé sídlo (vznešenější) v rozsáhlých prostorách nebes. [1])

Slova tato znamenají, že Kristus zvýšil čest stolice apoštolské, poněvadž Petr z onoho místa nízkého, v němž nalézal se za života pozemského, přešel k obydlí vznešenějšímu (altera claustra) v nebesích; hic posledního verše není příslovkou místa, nýbrž náměstkou ukazovací, vztahující se ku slovu cui verše předešlého. Vůbec v této doměnce možno poznati protiklad mezi dvojím obydlím apoštola, pozemským a nebeským. Přijmeme-li opravu textu, navrženou de Rossim »in templis«, výklad mohl by zůstati týž, když zachová se slovu »hic« význam náměstky ukazovací a čte se místo »in amplis polis« — »in templis poli«. Ale tu by mohl býti výklad jiný, když by slovo claustra bylo vzato ve významu »uzavření (klíče)« a hic bylo by příslovkou místa, takto:

Kristus zdvojil poctu stolice apoštolské a určil, aby tato byla cestou vedoucí k nebi, poněvadž ten, jemuž byla svěřena stráž nebes, má zde v tomto baptisteriu (monumento) druhé klíče nebes (altera claustra poli)«.

V této doměnce in templis znamenalo by baptisterium, kde ve jménu Petrově se vykonávala moc klíčů, a že tu byla křestní kaple spojena s důležitou basilikou sv. Silvestra. [2])

Nechci dlouho zdržovati se nyní u pokusů vyložiti tato dvě disticha, v nichž se básníku nepodařilo úplně jasně vyjádřiti svou myšlenku. Než ať jakýkoliv jest smysl přesný a jakýkoliv se jiný podává výklad, jest nepochybno, že v básni jmenuje se sv. Petr a stolice apoštolská, to postačí, aby se mohlo z toho odvoditi, že na místě, kde se báseň nalézala, ctěna byla alespoň ve IV. století památka, vztahující se k tomuto apoštolu.

Někdo by snad mohl slova geminatus honor sedis apostolicae vztahovati ku dvojí památce katedry sv. Petra, jež (dle do-

---

[1]) Není rovněž třeba vylučovati consignatorium z baptisteria katakomby Priscilliny, když se připouští, že bylo v basilice vatikánské, jež byla basilikou hřbitovní. Zdá se též, že consignatorium označuje nápis baptisteria sv. Pavla, jak uvádějí nápis ten různé seznamy, kde se četlo: Haec domus est fidei mentes ubi summa potestas — liberat et sancto purgatas fonte tuetur. — Ostatně baptisterium a consignatorium nemusela býti na konci století VIII. ještě opuštěna úplně, neboť v té době papež Hadrián I. obnovil hřbitov Priscillin se stavbami, jak dosvědčuje liber pontificalis.

[2]) Jest spravedlivo poznamenati, že Ihm ve svém kritickém a vynikajícím vydání básní Damasových napsal již 1895 o našich básních: »Aliud carmen inscriptum ad fontes (Sumite perpetuam) num ad fontes basilicae Vaticanae pertineat, id quod opinantur Rossino et Grisar licet dubitari.« (Damasi epigrammta str. 10.)

[1]) Překlad spisovatelův nekryje se úplně s výrazy latinskými. (Pozn. překlad.)

[2]) Myšlénku, vykládati slovo claustra ve významu »klíče«, mi označil kollega P. Bonavenia, jenž na základě mého studia pokoušel se velmi úsilovně o různé výklady tohoto nesnadného epigrammatu.

měnky de Rossiho) ctěna byla v Římě, totiž ubi primum Romae sedit, mezi silnicí salarskou a nomentanskou a podruhé v baptisteriu ve Vatikánu, kde dle učeného archeologa Damasus ji postavil s nápisem: »Una Petri sedes unum verumque lavacrum«. Já bych však tak nemyslil, poněvadž není třeba vztahovati ku katedře skutečně slova baptisteria vatikánského, můžeť jim rozuměno býti ve smyslu morálním, jakoby vyjadřovala pojem jednoty křtu a Církve, rovnocenna jsouce výrazu »una fides unum baptisma.[1])

Výslovně připomínám, že nechci nikterak nyní zabývati se nesnadným a zapleteným sporem o těchto dvou katedrách a jejich slavnostech, v lednu totiž a v únoru, o kteréžto otázce obšírně psal de Rossi, připisuje první prvnímu, druhou druhému příchodu apoštola Petra do Říma, první v katakombě Ostrianské, druhou ve Vatikánu. Thema jest dosti důležité a může býti látkou obšírnější práce. Myslím, že jistě za slavnost původní uznati jest slavnost katedry 22. února označenou v kalendáři Liberia označením: »Natale Petri de cathedra«, druhá slavnost 18. ledna též vzpomenutá v některém martyrologiu, počala v době pozdější.

Ať jest tomu jakkoliv, jest jisto, že slavnost 22. února byla všeobecná a slavnost po mnohá staletí slavena byla i v Římě téhož dne, až do doby Pavla IV., jenž, jak jest známo, přenesl ji na den 18. ledna, položiv na únor památku katedry Antiochenské. Jisto jest, že svátek v únoru připomínal výroční den, v němž sv. Petr vyznal slavnostně Božství Kristovo a od něho uslyšel slova význačná: »Tu es Petrus et super hanc petram aedificabo ecclesiam meam«.[2])

[1]) Že Damasus postavil katedru v baptisteriu vatikánském, tvrdil de Rossi v Bull. d'archeol. crist. 1867, str. 33; byla by to katedra dřevěná, nyní ještě uctívaná v basilice, o níž promluvím dále. Ale vhodně poznamenati dlužno, že jediný důvod, pro nějž by se mohlo říci, že Damasus katedru postavil, byl de Rossim čerpán ze slov uvedených, neníť jiného svědectví vhodného. Rovněž nutno uznati, že ve slovech Optata milev., kde se mluví o katedře jako o památce (memoria) sv. Petra (ad Parmen II., 45), dobře lze odloučiti jednu od druhé. Pokud se slov Ennodia týče o sella gestatoria viz níže.

[2]) O tomto předmětu jest obšírně psáno v učeném pojednání J. Em. kard. Mariana Rampolly: De authentico Romani Pontificis magisterio etc., str. 7., v němž připouští se pouze doměnka jediné starobylé slavnosti katedry. Vznešený autor ukázal mi tištěnou svoji práci dříve, než byla uveřejněna, za jehož blahosklonnost vzdávám uctivé díky.

Nechci psáti o této otázce a pouze se omezuji na soud, že báseň č. 25, mnou připsaná baptisteriu Priscillině, zároveň s doklady níže položenými, vzpomíná památky tam uchované katedry apoštolské.

Postupuje k druhé básni č. 26, jež byla v consignatoriu, připomínám, že důležito jest pro mou studii poslední distichon:

Tu cruce suscepta mundi vitare procellas
Disce, magis monitus hac ratione loci.

Zdá se mi, že těmto slovům tak jest rozuměti: Kdo byl tam křtěn a biřmován, měl zvláštní důvod z místa samého pro vždy poučiti se, aby vystříhal se nebezpečí a svádění světa, což snadno lze vztahovati ku místní památce na toho, jenž tam vyzýval vystříhati se hříchu. Tato myšlenka dobře se hodí památce, nalézající se na místě, jež připomínalo kázání sv. Petra, ale nemohla by se tak dobře přičítati baptisteriu, jež bylo zřízeno u hrobu apoštola tohoto. Skutečně hrob sv. Petra mohl zajisté vždy rozohniti a též tak činil, k následování víry jeho, účinek, který působiti mohly i hroby všech ostatních mučeníků , v místě však, kde sv. Petr kázával, byla vhodnější vzpomínka vztahující se na učení morální; tak by snadno vyložiti se mohla slova »mundi vitare procellas disce, magis monitus hac ratione loci«. Zde nutno poznamenati, že ratione loci vztahuje se zřejmě k památce, spojené s místem a ne pouze s věcí, jako jest katedra, která dle domněnky by byla postavena v baptisteriu vatikánském. Proto též báseň tato lépe hodí se k památníku, nalézajícímu se v oblasti salarsko-nomentanské, kde právě zachována byla paměť na shromáždění, jimž v čele stál apoštol, než k baptisteriu vatikánskému, kde byl pouze jeho hrob.[1]) A tím by se dalo potvrditi, že v baptisteriu Priscillině se zachovávala taková památka, že jest to místo, na které přicházel apoštol a tam sv. svátosti udílel i kázal. To shoduje se znamenitě s dějinami onoho hřbitova, jenž byl, jak již řečeno, hypogelom v předměstské usedlosti Pudenta, Pudenziány a Praxedy, kteří dle velmi starého podání hostili sv. Petra ve svém domě viminálském. Tomuto podání přičítal de Rossi právem velikou důležitost, pravě, že katakomba Priscillina byla hřbitovem apoštolským a středem, kde sbíhají se nejstarší tituly městské, totiž Pu-

[1]) Slova mundi vitare procellas disce připomínají list apoštola Petra první, hl. 5, v 8—9.

denta na Viminalu a Aquily a Prisky na Aventinu (Bull. d'arch. crist. 1867, str. 45.)

Památky katakomby Priscilliny potvrzují toto veliké stáří a apoštolský původ, neboť tam se nalézají malby hřbitovní nejstarší a předmětů posvátných, jež mohou klásti se alespoň do počátku druhého století, a skupina znamenitá nápisů prvotních, napsaných červenou barvou na cihlách písmenami pompejánskými anebo vytesané skvostně v mramoru, některé z nich docela, což velice zřídka přichází v epigrafii křesťanské, vzpomínají jmena Petrova, jež přijali nejspíše, jak de Rossi častěji opakoval, ti, kteří žili v době sv. apoštola a snad i od něho pokřtěni byli. [1])

Jiný důvod, že takováto památka nalézala se na silnici salarské možno nalézti v slavném papyru monzském, dle něhož kněz Jan, poslaný královnou Theodelindou (na konci VI. století), označil ona místa, odkud přinesl oleje, jakožto památku zbožné paní. A jedno označení tohoto seznamu spojoval de Rossi právě s oněmi dokumenty, jež nám vypravují o místě, kde sv. Petr křtil mezi salarskou a nomentánskou silnicí; dokumenty tyto zde uvedu, abych mohl jasně pokračovati ve svém článku.

O křtu, jejž udělovalo kníže apoštolské v oné oblasti, mluví, jak již řečeno, t. zv. Gesta Liberii, listina z počátku VI. století, jež jest jediná, v níž se jmenuje jako místo tohoto křtu hřbitov ostrianský; totéž nalézá se v aktech sv. Papie a Maura, kde čteme, že tito dva vojíni, usmrcení při pronásledování Diokletianově, byli pohřbeni v místě nazvaném »ad nymphas s. Petri ubi baptisabat«. Intineráře nás poučují, že v katakomkě téže, kde byl hrob Papiův, viděli poutníci hrob sv. Emerentiany, spolukojenky sv. Anežky; hrob sv. Emerentiany poznán byl s úplnou jistotou v kryptě odkryté péčí zasloužilého Mons. Crostarosy již r. 1873 v katakombě na silnici nomentanské, dříve sv. Anežky zvané, proto jest zřejmým důsledkem, že tento hřbitov, označený Marchim jménem sv. Anežky, jest přesně onen, jejž akta Papie a Maura nazývají »ad nymphas s. Petri«. [1])

V této kryptě sv. Emerentiany četl r. 1876 Armellini [2]) slavné paměti některé písmeny červeně napsané, v nichž poznal slabiky SANC PET ....., a pod těmito četl jsem já soudobně jméno právě místní světice EMERENTIANE. [3]) Z toho nálezu bylo toliko souzeno, že v tomto hřbitově, jemuž de Rossi dal jméno ostrianský, ctíti jest památku, vztahující se ke křtu, jejž byl udílel sv. Petr kolem toho místa. Potom s touto památkou zároveň spojeno bylo označení, zapsané v papírech Monzských »sedes ubi prius sedit s. Petrus«, památka, již kněz Jan, poslaný královnou Theodelindou, viděl nedaleko odtud. [4])

(Pokračování.)

[1]) Upozorním na vzory jisté a dosud známé v Priscillině katakombě jmen, jež velice zřídka se nalézají v jiných hřbitovech a spíše v době pozdější:

1. ΠΕΤΡΟC
2. ΠΕΤΡΟC EZH | CEN ETH EI. H | MEPAC . NA —
3. a UREL . PETPO . FIL. . . . | DULCISSIMO QVI . VI . . . |
4. ΠΕΤΡΟ . . .
5. PETR . . .
6. ΠΕΤΡΟC | PETPVS FILIVS AVXA NONTIS —
7. B. M. | ul P. PETPO fil. . . .
8. PETP | IMO |

viz de Rossi, Bull. d'arch. crist., 1867, str. 6; 1884, tr. 77; 1886, str. 67.

[1]) Nevíme ničeho jistého o místě přesném hrobu sv. Papie a Maura, o nichž povědomo jest tolik, že byli pohřbeni v témže hřbitově, kde byl náhrobek sv. Emerentiany.

[2]) Professor archeol. křesťanské na kollegiu Propagandy, laik, ale doktor bohosloví. Bohužel předčasně v mužné síle zemřelý r. 1897.

[3]) Armellini: »Scoperta della cripta di S. Emerenziana e di una memoria relativa alla cattedra di s. Pietro« Řím 1877, str. 48. Ačkoliv potom v knize své «Gli antichi cimiteri di Roma e d'Italia« 1893, str. 281. mluvě o téže věci, uskrovňuje svůj první názor a pochybuje, zdaž tam napsáno bylo jméno sv. Petra, dnes skoro úplně zašlé, přece zdá se mi, že r. 1876 tam skutečně bylo viděti písmena SANC PET ....

[4]) Dříve už jsem studoval památník, jenž jest předmětem tohoto článku, a před zvlášním studiem o této věci následoval jsem, jak bylo zcela přirozeno, doměnku o katedře tenkráte ode všech přijatou; ve svých spiscích »Le memoire dei ss. Pietro e Paolo nella città di »Roma« (1894) a s. Pietro e s. Paolo in Roma« (1900) a v úvodu svém ku »Quo vadis?« od Sienkiewicze (1900) a v »Eléments« etc. (1900) opakoval jsem důvody de Rossiho a pokoušel jsem se vyložiti náhledy o hřbitově ostrianském nejlépe, jak jsem mohl.

Drobné historické a kulturní zprávy.

Fara v Hrnčířích r. 1748.

Počátkem XVIII. stol. byla ves Hrnčíře tak pustá, že v ní jiného stavení zachovalého nebylo kromě fary. Ta byla střediskem znamenité kollatury, kteráž rozdělena byla teprve r. 1736, kdy Arnošt hr. z Golčů znovuzřídil faru v Kunraticích. Hrnčířská farnost držela se pak až do r. 1812, kdy byla zrušena. Vedle hrnčířského kostela jest nyní dvůr panský, jehož čelné, vysoké stavení je bývalá fara. O té je v knize farního archivu při r. 1748 tento zápis, připomínající její založení:

Léta Páně 1748 dne 6. Junii jakožto ten čtvrtek po seslání Ducha Svatého založena fara v Hrnčířích na místě ten čas Mil. vrchnosti pana pana Jana Arnošta svaté Římské říše hraběte z Golče, pána statku Kundratického, Chodov- a Šeberovského, skrze velebného, dvojctihodného a vysoce urozeného pana Jana Halíka, ten čas faráře Hrnčířského u přítomnosti Jiří Václ. Haršera, ten čas správce a pana Ambrože Fišera, ten čas obročního Kundratického, reliquie a svatého Lukáše cedulky, též vejpis, který den a za který vrchnosti, též přítomnosti koho založena jest, do skleněný flašky daný mezi cihlama do uděláného místa, položený v rohu předním ke dvéřům krchovním.

Cyr. Merhout.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc červenec.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Monstrance: pro dp. Jos. Vrbu, faráře v Klinghartu. — Pozlacení v ohni: kalichů: pro dp. Jana Rašku, faráře v Hustopeči na Moravě a pro dp. Karla Krále, faráře v Lužci; patenek k zaopatřování nemocných: pro dp. Karla Kotrbelce, faráře v Pouchově. — Kropáčky: pro J. Milost nejdůst. p. světícího biskupa Msgra dra Fr. Krásla v Praze a pro dp. Vojt. Hammerle, faráře v Trinksaifenu. — Svícny oltářní: pro dp. Jos. Hrobského, faráře v Robči. — Pozlacená konvice s táckem: pro J. Milost nejdůst. p. Msgra dra Fr. Krásla, světícího biskupa v Praze. — Razítko kostelní: pro dp. Fr. Pavlíčka, faráře v Kozlovicích. — Kropenky mramorové: pro blahorod. p. Ladislava Diviše, stavitele c. a k. statků v Kácově.

Rozličné. Pultík pod missál a kanonické tabulky: pro dp. Karla Kotrbelce, faráře v Pouchově.

Paramenty. Kasule: bílé: pro vysokorod. paní hraběnku Černínovou v Praze, pro dp. Jos. Růžičku, faráře v Ondřejově a pro vp. Jos. Posledníka, kaplana v Litni. — Pluvial bílý: pro J. Milost nejdůst. p. Msgra dra Fr. Krásla, světícího biskupa v Praze. — Červené a bílé pontifikální punčochy: pro vys. dp. dra Jana Marka, kanovníka na Hradčanech. — Štoly vyšité: pro blahorod. p. Fr. Turka, assistenta na dráze v Benešově a pro vdp. dra Al. Soldáta, vicerektora kníž.-arcib. semináře v Praze. — Velum: pro vp. Jos. Posledníka, kaplana v Litni. — Pláštíky na ciboř: pro důst. Maltézský konvent v Praze, pro dp. Jindř. Smažíka, faráře u sv. Jana v Korutanech a pro dp. Fr. Pittnera, faráře v Kozmicích. — Antipendia: černé: pro vp. J. Matouše, kaplana v Nov. Bydžově, a bílé: pro blahorod. p. Václava Škorpila ve Vys. Mýtě. — Bursy k zaopatřování nemocných: pro dp. Václ. Růžičku, faráře ve Štětí a pro dp. Karla Kotrbelce, faráře v Pouchově. — Prapor spolkový: pro dp. Fr. Paška, faráře v Domašíně. — Záclony kostelní: pro dp. Václ. Honejska, faráře u sv. Haštala v Praze. — Birety: pro vp. Ad. Skřivana, kaplana v Plzni a pro dp. Josefa Schmida, faráře v Plané. — Komže pro kostelníky a ministranty: dvě tmavomodré: pro dp. Fr. Hartmanna, děkana v Dobrovicích; dvě červené: pro dp. Petra Kabáta, faráře v Újezdě; jedna tmavomodrá a čtyry červené: pro dp. Fr. Klimta, faráře v Bezděkově.

Prádlo kostelní. Tobalie: pro blahorod. paní Marii Špindlerovou v Praze; tři alby: pro dp. Karla Kopala, beneficiata v Lysé n. L.; dvě rochety: pro dp. Fr. Klimta, faráře v Bezděkově; rocheta se širokou jemnou krajkou: pro blahorod. sl. Sojkovou, učitelku v Praze; 6 humeralii: pro sl. paramentní spolek v Krosně v Haliči; rocheta: pro dp. Fr. Šerého, faráře ve Šťáhlavech (rak. Slezsko) a pro blahorod. p. Řeřábka, kostelníka u P. Marie Vítězné v Praze.

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ na Král. Vinohradech.

»METHOD« vychází šestkráte do roka ve lhůtách dvouměsíčních. **Předplatné,** které činí poštovn poukázkou na celý rok **4 kor. 40 hal.,** přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech** (na faře), kam i **reklamace** se zasílají.

»Politika« závod tiskařský a vydavatelský v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 9. a 10. V Praze, dne 15. října 1902. Ročník XXVIII.

OBSAH: Exkurse gotické. 7. Benediktinský klášter v Polici nad Medhují. (Pokračování a dokončení.) — Kostel v Kostelci u Heřmanova Městce. — Paměti a památky starožitné osady »Svaté Pole«. (Pokračování a dokončení) — O starobylé křestní kapli, jež nedávno byla objevena v apoštolských katakombách Priscilliných, a o jejím významu dějinném. (Pokračování.) — Někdejší kaple na Novém hradě u Kunratic. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za srpen a září.

Exkurse gotické.

7. Benediktinský klášter v Polici nad Medhují.

F. J. Lehner. (Pokračování a dokončení.)

Klášter Polický sdílel průběhem věků osudy jiných klášterů českých. Co se roku 1421 dálo s Policí, o tom nemáme zpráv souvěkých. Zdá se však, že asi toho času netoliko městečko, nýbrž také klášter Polický utrpěl velkou pohromu, takže částečně i kostel obrácen byl v ssutiny. Co časem bylo znovu vystaveno, to bezpochyby vzalo opět zkázu válečnou pohromou roku 1469. V měsíci srpnu poslal král Matiáš svého nejlepšího hejtmana polního Františka Háje s 400 jízdnými a 300 pěchoty Slezanům ku pomoci s výslovným nařízením, aby se také zmocnili Broumova co důležitého přechodiště do Čech. Týž vložil dne 25. srpna nebo hned potom posádku do kláštera Polického. Ve Hrádku vypálil městečko; Polici pak stalo se prý později též tak. Zpráva o tom není dost určitá, abychom mohli říci, byl-li vypálen toliko klášter čili s ním také městečko. Zdá se ovšem, že obojí.

Záhuby válek domácích patnáctého století zůstavily smutné památky v zevnějším vzezření kláštera a kostela Polického. Z někdejšího klášterního stavení byla jen některá část obnovena, takže mohla sloužiti za obydlí, a krom toho nejspíš také dům opatův na jižní straně od kostela; ostatní vše zůstalo zříceninou, takže dílem ani nebylo zřetelno, kde bývaly někdy základy zdí. Z kostela zůstal jen kůr zachován ve svém původním stavu; hlavní loď pozbyla klenby a byla prozatím pokryta prkenným stropem. Ve stavu tom byl klášter roku 1566 dne 24. června postižen domácím ohněm, kterým opět vyhořel i s kostelem. Tehdejší opat Chotovský dal jej znovu vystavěti asi tak, jak stál právě před tím, rovněž i kostel.[1]) Vedle presbyteria na

[1]) Zprávu o tom dává Pitr ve svých pamětech bratrstva Polického, pravě: Policense monasterium, quod anno MDLXVI die S. Johanni Baptistae sacra exustum est (forte ob solemnitatem abbatialem minus cauti erant) denuo exstruxit, et ecclesiam, ut in moderna forma est, adjecit. Ecclesia haec Policensis, a Chotow erecta, fornicem olim non habuit nisi in presbyterio, quod ut veteres

straně půlnoční dal při tom vystaviti kapli sv. Jana Křtitele, která měla nejspíš sloužiti ku prozatímnému konání služeb Božích, pokud stavba kostela samého nebyla dokonána. Kaple tato, kterou lid za dlouhý čas nazýval »Kláštérek«, zaujímala prostranství nynější tak zvané zahrady Getsemanské spolu s částí chodby vedle ní a s některou částí sakristie, která tudy byla tehdáž menší než nyní.[1]) Na východní straně stál v ní oltář sv. Jana Křtitele, proti němuž byl vchod do ní z levé postranní lodi kostela, tu kde nyní jest oltář Panny Marie bolestné. Podobně byla na pravé straně presbyteria kaple sv. Benedikta, do které se vcházelo z pravé lodi kostelní.[2]) V presbytáři nacházel se krom velkého oltáře Panny Marie oltář nejsv. Trojice postavený v prostředku, takže jím velký oltář byl zacloněn a chor rozdělen na dvě polovice. V jednom oddělení, před velkým oltářem stála stolice pontifikální, v druhém před oltářem sv. Trojice stolice opatská; také pak byly mříže před oltářem posledně řečeným. Jiných oltářů bylo snad více, mezi nimi nejspíš oltář sv. Maří Magdaleny, ač připomíná se teprv roku 1642 u Pitra f. 35 při jednom z pilířů po pravé straně prostřední lodi kostela.[3]) Zdali stály ještě také nejstarší oltáře, připomínané roku 1304, jako sv. Blažeje, sv. Kříže a sv. Jana evangelisty, nedá se zjistiti. Vedle kostela stála ještě jedna věž, na níž zavěšeny byly zvony, a také čelo kostela nad starožitným portálem, zachovaným do dneška, mělo ještě celkem neb aspoň částečně svou prvotní podobu. Roku 1607, za opata Wolfganga Selendra, byl kostel nově kryt, a při tom vystavena nová věž, to jest nejspíš malá věžka v krově nad presbyteriem.[1]) Kromě hlavních dveří chrámových vedly do kostela jiné z ambitu od jižní strany vedle mříže před oltářem sv. Trojice.[2])

Z malého tehdejšího objemu stavení klášterních dá se souditi, že i počet řeholníků přebývajících toho času v Polici býval jen skrovný. Ze seznamu proboštů jest viděti, že v celé době od roku 1506 a nepochybně od delšího času před tím až do roku 1620 i ještě dále každý probošt byl zároveň také farářem Polickým, což se zdá svědčiti rovněž o malém počtu řeholního duchovenstva. Při vší veliké moci, které nabylo duchovenstvo vůbec a opatové Břevnovští zvláště převratem, jenž se stal v Čechách bitvou Bělohorskou, zůstával klášter Polický roku 1639 od Švédů vyloupený i po záhubách třicetileté války ještě dlouhá léta uvnitř i zevně v témž stavu úpadku, ve kterém se nacházel za předešlého století. Stavení jeho byla ve všech svých částech jako na spadnutí, takže přebývání většího počtu osob v něm bylo nemožné. Teprv opat Tomáš počal na to mysliti, aby klášter zase obnovil. Učiněn k tomu počátek roku 1676 stržením starých zdí kláštera. Za opata Otmara se pokračovalo; roku 1707 dal ohledati staré základy kláštera na polední straně, které však shledaly se býti k stavbě na nich nevhodné. Týž opat učinil za prvnějších let svého vládnutí největší změnu ve vnitřní podobě kostela odstraněním oltáře nejsvětější Trojice. Roku 1706 dal odstraniti mříže před tím oltářem a též skříni k oltáři náležející; o tři léta později 1711 kázal oltář ten dokonce strhnouti a stánek z něho přenésti na velký oltář Panny Marie, před nímž odtud celé presbyterium zůstaveno jest jedním nepřehraženým prostranstvím. Dal konečně odstraniti prkenný strop z hlavní lodi, kterým

suis posteris referebant, longe antiquius stetit. Asseres totam ecclesiam tegebant. Quam fornicem muniri fecit Othmarus Zinck abbas 48. Brzewnoviensis. Est autem aedificata anno MDLXVI, ut in frontispicio adintra sub horologio sub turri lapis Chotowskyana referens ostendit.

[1]) Pitr, tamže, p. 23: Erat, ubi nunc nova sacristia est, et extendebatur a Matris dolorosae altari usque ad antiquam parvam sacristiam. A opět p. 43: quod sacellum ibi, ubi modo altare Matris dolorosae est, incipiebat et usque ad parvam sacristiam protendebatur. Oltář bolestné Matky Boží, založený roku 1676, stojí v rohu levé poboční lodi kostela, zahrada Getsemanská hned za tímto oltářem vně kostela.

[2]) Sacellum S. Patris nostri Benedicti připomíná se sice ponejprv r. 1706 v denníku superiora fol. 15, ale byla to kaple bezpochyby starodávná.

[3]) Poloha tato vysvítá z popisu roku 1706 v denníku superiora f. 15, kde praví se, že byla prima statio ad sacellum S. Benedicti, 2. statio ad altare S. Mariae Magdalenae, 3. ad SS. apostolos, 4. ad beatam virginem.

[1]) Zpráva o tom v pamětní knize založené opatem Janem Chotovským, pag. 360: Item eodem anno die klosterkirch zur Policz von newem gedecket, auch ein neuer thurm daselbst gebaut. Věžka ona připomíná se potom ponejprv ve pamětech bratrstva r. 1679, f. 70.

[2]) Zmínka o těchto dveřích činí se roku 1704 v denníku superiora Filipa Jakše (fol. 1), kde praví o hrobu Božím na velký pátek: sepulchrum, quod construitur in ambitu monasterii, ita tamen, ut facies supuchri respicat ad dextram portam, illam, quae ducit ex ecclesía ad ambitum. (Tomek, 39, 50, 88 a d.)

byla prozatímně kryta za předešlých století, a nahradil jej klenbou nynější. Stalo se to snad již před rokem 1716, ve kterém se kostel vybílil a okna v něm se rozšířila. Teprv nejspíš po dokonání této práce dal pak opat Otmar přestavěti průčelí chrámu na ten způsob, ve kterém se nyní spatřuje, při čemž zachován jest starodávný portál; jinak však dána této přední straně kostela podoba ke stavbě gotické docela nepříslušná. K vůli dílu tomu, jehož dokonání slavilo se r. 1723, byla rozbořena stará věž a místo ní vystavena nová věž dřevěná a plechem pobitá nad průčelím chrámu, na níž zřízeny jsou hodiny.[1])

Opat Fridrich pokračoval ve stavbě kláštera. R. 1752 počal se vnitřním upravováním poledního traktu, který byl za opata Otmara připraven jen pod krov. Druhého roku stavěny jsou základní zdi západního traktu; zároveň stavělo se též o velké věži kostelní, která měla býti vedle něho po pravé straně presbyteria. Již však ve čtvrtém roce vladařství jeho nastala opět doba jak dílům těmto tak všemu jinému zvelebování nepříznivá vypuknutím záhubné války sedmileté. Teprv roku 1764 počalo se opět stavěti. Od zbudování věže bylo však upuštěno pro nedostatek peněz, takže věž vyhnána jen do výšky ke střeše tohoto traktu, a zůstavši se stavením kláštera pod střechou společnou jest nyní před zraky lidskými ukryta, krom kdo vstoupí do ní z chodby. Roku 1767 počala se stavba nové praelatury, která dokončena jest r. 1772. Opat Fridrich měl mezi tím také péči o kostel klášterní. Již roku 1750 byl v něm postaven nový oltář Matky Boží bolestné, ač byl předešlý teprv deset let stár. Poněvadž s velkým oltářem vystaveným dle novějšího způsobu do veliké výšky, neshodovaly se vedlejší oltáře, zdajice se býti nyní velmi malé, dal tedy i tyto všecky postaviti nové, a rozmnožil jejich počet, takže jich odtud bylo osm.

Roku 1818 zazděny jsou postranní dvéře kostela, které bývaly ze dvora praelatury, a místo nich později 1819 na stížnosti osadníků udělány jiné dvéře se strany opáčné.

Při všemožné péči neušel však klášter svému osudu. Nový opat Jakub oznámil 4. března 1786 do Police písemně konečné nařízení císařské vydané dne 14. února o zrušení kláštera takovým způsobem, že měl toliko konvent zdejší přestati, správa však panství ponechána býti opatovi Břevnovskému, tak aby čistý důchod z něho povinen byl odváděti do náboženského fondu království českého. Určitě bylo při tom nařízeno, aby všecko jmění kláštera Polického bylo přivtěleno ku klášteru Broumovskému; v Polici aby zůstalo jen tolik kněží, kolik bylo po-

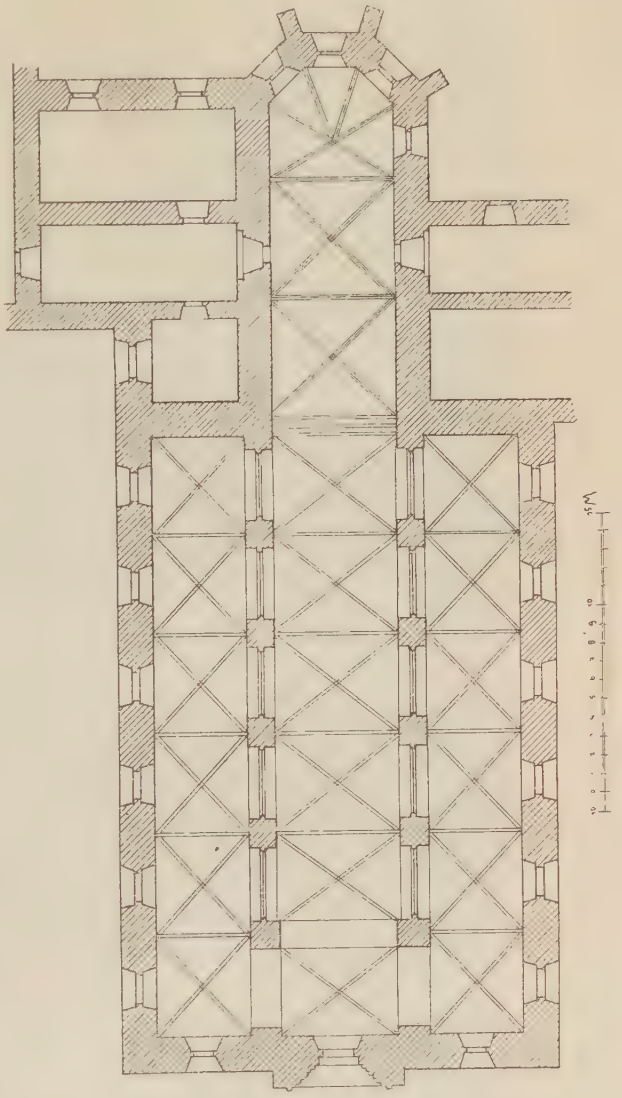

Obr. 1.

[1]) Tomek, 174.

třeba pro správu duchovní; totiž jeden co farář a čtyři kaplani; ostatní aby přesazeni byli do jiných klášterů. Řeholníci Poličtí drželi ještě naposledy kůr dne 23. dubna; potom následovalo jich přestěhování. Bylo tehdáž přebývajících ve klášteře 16.[1])

rie v Polici řadí se mezi kostely prostřední velikosti a jest zbudován slohem sice prostým, ale ušlechtilým.

Obdélníkové trojlodí (obr. 1.) 31·40 *cm* dlouhé a 19·70 *cm* široké rozvrženo jest deseti pilíři, po pěti s obou stran, na vysokou střední loď a dvě nízké lodi

Obr. 2.

Dějiny Polického kostela a kláštera jsou tak úplné, že se jimi doplňuje obraz toho, co se na budovách změnilo anebo vůbec zmizelo.

Chrám Nanebevzetí Panny Ma-

[1]) Tomek, 252, 288, 343.

pobočné. Loď hlavní jest 6·80 *m* široká, pobočné lodi zcela stejné mají šířku 5·20 *m*. Rozvrhem tímto povstalo 18 klenbových polí, po šesti ve třech řadách, které po délce mírami se shodují, šířkou však se různí; tím povstala klenbová pole v hlavní lodi obdélníková, v obou pobočních lo-

dích skoro čtverečná. Čtvercové pilíře 1·30 *m* mohutné nemají ani trnože ani vrchní římsy, která by naznačovala konec směru kolmého, nýbrž přecházejí přímo v lomené oblouky, na kterých stěny vysoké střední lodi spočívají. Obě strany pilířů obrácené do lodí, hlavní i pobočních, jsou zcela hladké; druhé dvě strany jsou však v prostředku rozpůleny pětibokou příporou, která svrchu zakončuje se římsou, na niž přepíná se rovněž pětiboký oblouk lomený. (Obr. 2.) Hrany pilířů do pobočních lodí obrácené jsou ostré, protější však hrany do střední lodi čelící jsou článkovány čtvrtkruhovým úžlabím mezi dvěma oblouky ohraničenými ostrými zářezy.

V obou pobočních lodích zachovala se původní křížová klenba spočívající na žebrech, které se opírají o hladké, částečně též ornamentované krákorce, anebo o kamenné masky. Podobnou klenbu mívala též střední loď, kde klenbové pásy a žebra opírala se též o krákorce; nynější neslohová klenba zdělána byla teprv okolo r. 1716.

Podobně jako obě pobočné lodi zůstalo neporušeně ochráněno též celé presbyterium, které poskytuje obraz původní architektury. Kněžiště toto jest při stejné šířce s hlavní lodí 20·20 *m* dlouhé, tak že celý kostel má délku 51·60 *m*. Značná tato délka presbyteria podmíněna byla účelem klášterního choru, který se skládá ze dvou pravidelných klenbových čtverců a polygonálního závěru, délkou se čtverci úplně shodného (viz obr. 1.); závěr sestrojen jest z pěti stran osmiúhelníku. Kněžiště jest mnohem nižší než hlavní loď a vybočuje z ní vítěznou branou goticky sklenutou; kolmé hrany její

Obr. 3.

nejsou článkovány a teprve ve výši vystupují z ostění sražené přípory pokryté hlavicemi a vysokými krycími deskami, na kterých přepínají se oblouky. Totéž opakuje se v choru, jenže useknuté přípory jsou o něco delší a počínají již ve výšce oken; o hlavice přípor opírají se pasy a žebra mohutné klenby křížové, v polygonálním závěru sbíhající se žebra ve svorníku. Pasy a žebra postrádají všelikého článkování, takže hladké strany setkávají se v ostrých hranách.

S prostou architekturou vnitřku shodoval se i vnějšek kostela. Jedinou okrasou jeho jest průčelní portál

(obr. 3.), přesným slohem dost bohatě pracovaný o třech ústupcích, který si ochránil celou výzdobu neporušeně; pouze trnož a dílem i patky sloupů jsou dlažbou zakryty. Všechna tři nároží v ostění portálu jsou přesně článkována hruškovitým profilem, který ostře vystupuje ze dvou polokruhových úžlabin přecházejících do kulatých oblounů. Rohy v ostění vyplněny jsou štíhlými sloupy. Ježto kameník postavil též na obou zevních stranách průčelní zdi sloupky, má Polický portál z každé strany po čtyrech sloupkách, spočívajících na patkách na způsob talířů přečnívajících. Dříky obou zevních sloupků vystupují vzhůru bez jakéhokoli přerušení. Šestero dříků v ostění jest však přepůleno prsténcem. Svršek dříků pokrývají hlavice révovým a akantovým listím ladně okrášlené. Jako kalichovité hlavice jest i vrchní část článkovaných nároží podobným lupením okrášlena, a tím celý vršek ostění zakončen plastickou stuhou z listí uvitou. Nad hlavicemi a nárožími obíhá článkovaná krycí deska na způsob římsy, o kterou se opírají lomené oblouky arkád přesně souhlasící se sloupky a nárožími kolmého ostění. Nad sloupky vinou se oblouny pokryté listím révovím a jetelovitým, nároží oblouku jest podobně článkováno jako kolmé nároží ostění. Slohově vyzdobený portál Polický jest vzorem vytříbeného vkusu.

Okna v lodích jsou vesměs přeměněna a polokruhově zakončena; jen v choru zachovala původní svou podobu, ale bez prutů a kružeb, ač i zde lomené záklenky jsou částečně zazděny.

Kostel vystavěn byl bez opěráků, které se spatřují pouze v polygonálním závěru.

Dle celkové jednoduchosti architektonického sestrojení lze stavbu kostela zařaditi do první polovice 13. století.

Kostel v Kostelci u Heřmanova Městce.

Sepsal Dr. K. V. Adámek.

V malebné poloze nad vesnicí Kostelcem[1]) rozkládá se na vysokém kopci tvrziště, obtočené mohutnými příkopy a valy. Větší část jeho zaujímá hřbitov, v němž stojí kostel sv. Petra a Pavla.

Kostel tento, nyní slohu gotického, byl vybudován na místě staršího kostela, jenž byl slohu románského. Z tohoto starého kostela, jenž byl spíše velkou kaplí, zachovaly se některé zajímavé památky, jež při nejnovější restauraci r. 1899 konané byly uloženy do sbírek průmyslového musea pro východní Čechy v Chrudimi, totiž několik patek a hlavic sloupových, dřík sloupu, obloučeк okenní a j.

Zvláště zajímavá jest hlavice románského sloupu, velmi pěkně po svých čtyrech stranách ozdobená ozdobou rostlinnou tak, že ve středu každé této strany jest růžice a na hraně ploch listy do obou ploch rozložené. Dolejšek, jímž hlavice přiléhá ku dříku, jest oddělen silným kruhovým prstencem. Hlavice tato jest vysoká 32 *cm* a hořejší vodorovná stěna její má tvar čtverce, jehož strana měří 37 *cm*.

Jak hlavice tato, tak i patka[1]) jsou urobeny z hrubozrnného pískovce velmi dovedně a výborně jsou zachovány. Patka sloupu jest vysoká 32 *cm* a čtvercová její základna měří po 42 *cm*. Nahoře obtáčí patku vodorovná prstencová obruba.

Taktéž starobylá massivní křtitelnice z velikého balvanu vytesaná, jež stávala v předsíňce, jest nyní v chrudimském museu.

Na místě starého kostela byl zbudován nový,[2]) větší a rozsáhlejší, jenž má dvě presbyteře a dvě lodě. Není pravdě nepodobno, že menší presbyteř i loď

[1]) K. Adámka Chrudimsko, 6, 21, 23, 46; téhož stať »Památky« (v Poslu z východních Čech, 1876, číslo 23 a 24), Aug. Sedláček »Hrady a zámky«, I., 177; K. Láblera stať »Hlavice a pata sloupu z Kostelce u Heřm. Městce« (v památkách východočeských, str. 24 a 25, se světlotiskovou tabulkou), »Soupis památek historických a uměleckých v království Českém«, XI. díl (Dr. K. Chytila »Politický okres chrudimský«), str. 146 až 148, Sommer: Königreich Böhmen, V., 24. Jarosl. Schaller: Topographie des Königreiches Böhmen, XI., 28.

[1]) Hlavice a patka jsou vyobrazeny na XII. tabulce »Památek východočeských« (pořádaných Dr. K. V. Adámkem, vydávaných okresní památkovou komissí chrudimskou) a v Dr. K. Chytila »Politickém okresu chrudimském«, str. 148, (u něhož též ještě jiná hlavice z Kostelce jest vyobrazena).

[2]) Půdorys jeho v Dr. K. Chytila »Politickém okresu chrudimském«, str. 146.

jsou ze starého kostela i že tato starobylá původní stavba byla přizpůsobena slohově novému kostelu i že také loď pak byla do stejné délky s lodí hlavní prodloužena.

Na opačné straně lodě hlavní proti vsi byly přistavěny síňky, z nichž vcházelo se na kruchtu. S nimi sousedila sakristie, do níž jen z presbyteře jest vstup gotickým vchodem. Těch síněk používal prý poustevník za své obydlí.

Presbyteře obě i malá loď mají vnější opěrací pilíře.

Presbyteř velká má čtyry gotická okna, malá presbyteř jen dvě okna.

Druhdy byly jen presbyteře a sakristie klenuty, ale strop lodě velké byl rovný, prkenný a teprv později byla i loď sklenuta; neboť při odbourání klenby lodě při restaurování roku 1899 podnikaném se seznalo, že stopy maleb na zdi mezi velkou a malou lodí (po straně do velké lodě obrácené) zasahují nad klenbu lodě velké (zejména jakýsi erb se žlutavou orlicí).

Kostel byl celý za starodávna ozdoben freskami a nápisy. U kazatelny, jež stála na rozhraní presbyteře a lodě na dřevěném podstavci, révou ovinutém a byla ozdobena evangelisty, nahoře pak Kristem s beránkem, bylo na zdi úhledně namalováno celé desatero a j., avšak nápisy tyto byly při restaurování kostela r. 1899 poškozeny bezohledně průlomem, jenž ze sakristie byl do lodě vybourán.

Nejvíce fresk se zachovalo ve velkém presbyteriu. Po straně epištolní proniká pod vápenným nátěrem řada klečících rytířů, prostovlasých, obrněných a u každého přimalovaný erb se zeleným leknem. Nápis nad freskou: „Rod urozených a statných rytířů Heřmanů a. d. 55 R a. d. 1694“ vysvětloval,[1]) že freskou touto zvěčněna byla památka někdejších držitelů Kostelce.

Nad nimi byly po stěnách presbyteria vymalovány biblické výjevy; zejména ještě roku 1876 byly patrny[2]) Poslední večeře Páně a Nanebevstoupení Páně. Pod Heřmany byla namalována jakási záclona.

Na evangelijní straně poblíž gotického vchodu sakristie jest jednoduché sanctuarium, obdélníkové, ohraničené značně vystupujícím pěkně členěným okolkem kamenným, jenž v hořejšku sbíhá se v stříšku. Původní, zvenku pruhy železnými pobitá, jednokřídlová dvířka byla po vnitřní straně ozdobena podobou anděla, vymalovanou někdy v XIV. nebo XV. věku.[1]) Taktéž tyto dvéře byly dány do sbírek průmyslového musea chrudimského.

Mnohé staré obrazy a předměty kostelní složeny jsou v nedaleké márnici, jež na způsob kaple jest na hřbitově vybudována.

Také při poslední restauraci byl odstraněn starý, dřevěný oltář s obrazem sv. Šimona, pocházející z druhé polovice XVII. věku, kdy sem, když též kostel (asi roku 1694) byl uvnitř upravován, se dostal.

Mimo jiné byly v depositáři starých ozdob a předmětů kostelních též uloženy zavírací nápisy ze starých křížů. V jedné této plechové nahoře obloukovitě zakončené krabičce byla malba, představující sedláka, kterak u krucifixu klečí. A nápis zněl:

Pomnete na mne
starého
S swětem giž roz-
laučeného
že neni rozdil (v) ža-
dnem stawu
wssecki čerwům
za potrawu.

Usnul w Panu
Pan Josef Ko-
rab saused koste-
lecki Staří wě-
ku sweho mage
76 Let roku
1834.

A na druhé krabičce jest nápis:

Zde
odpocziwá
w Panu zesnu-
la Terezige Kora-
bowa 24 Let: gegj
mladostj, hruzo
strassna utla gy
dne . . . dubna 1832
očekawa z mrtwych
wstanj.

V kostelním náčiní jest míska z r. 1686.

V r. 1899 byla konána obnova stavby kostelní. Z kostela byly oltáře odstraněny. V lodi strženo klenutí. Vlastně se

[1]) Dr. Chytil domnívá se, že as to značí: a. d. 1355, Restauratum a. d. 1694.

[2]) K. Adámka stať »Památky« v »Poslu z východních Čech«, Dr. Chytila »Politický okres chrudimský«, str. 148.

[1]) Vyobrazení v Dr. K. Chytila »Politickém okresu chrudimském«, str. 147.

nerestaurovalo, nýbrž přestavovalo a přistavovalo. Před lodí vyrůstala mohutná věž, jež na vždy poruší idylický obrázek, jejž tichá vesnická svatyně, ve valech někdejšího tvrziště stojící, v rámci utěšeného pohorského zátiší poskytovala.

V rumu, jenž do příkopu náspů byl vyvážen, nalezli jsme dřík sloupu románského, některé patky a úlomky památek románských.

Patrně bylo nepotřebného staviva ze starého románského kostela použito při výstavbě nového kostela gotického nebo při přestavbě pozdější, ač-li některé zbytky tyto nejsou z někdejší tvrze samotné.

Kostelecký kostel změnil v nejnovější době opět důkladně svou podobu. A stará, typická dřevěná zvonice, v níž byly zvony z r. 1551 a j., choulila se při zdi hřbitovní, čekajíc, až i ona padne novotě.

Dolejší část její byla dosti široká, a kryt její sbíhal až k samé zemi, i byla tato šindelová střecha v předu proti vsi prolomena vikýřovitým vchodem, jímž vcházelo se do zvonice. Nad střechou byla čtyrhranná dřevěná zvonice, krytá šindelem. V jejím trámoví byly zavěšeny zvony z roku 1520, 1551 a malý bez letopočtu.

Nápisy zní: „en ego campana nunquam pronuncio vana. hec campana fusa eſt ad laudem dei omnipotentis et beate marie virginis et ſancti petri et pauli patroni eccleſie vtlla vocatur coſtelecz. anno domini M . . XX per magiſtrum jacobum dictum ptacziek in montibus cutnis.“ [1])

Na druhém[2]) zvoně:

„nenij * ziadneho * gmena * pode vſſym * nebem * ſkrze niez by * kdo * mohl * przygyti k ſpaſeni * nezly gmeno * pan * gezijſs 1551.“

Na třetím[1]) zvonu:

Ga hlas * volagicziho * na pauſſti * spravte * ceſtu * panie.

Kostel zdejší byl již v XIV. věku (1350) farním, později však (nejpozději v XVII. věku) stal se filialním do Heřmanova Městce.[2])

V místech těchto stávala za starodávna tvrz. Mohutné valy a příkopy dvojité dosud svědčí, že to bývalo sídlo velmi pevné; a i přírodou bylo dobře proti nepříteli chráněno. Sídlívali tu dle pověsti za starých dob páni Heřmani. Měl prý rytíř Heřman 12 synů, kteří všelikou loupeží sužovali kraj širý, až konečně král s vojskem svým na Městci je oblehl. V největší tísni pustili prý Heřmani po vodě leknínový list a dle toho poznali sousední páni, že je s nimi zle. I sebrali se prý sousední rytíři a vyprostili Heřmany z obležení. Lekno pak, z něhož vzešlo královským leknutí, dostali Heřmani do svého znaku. A když pak později král znova poslal proti Heřmanům své vojsko k Městci, utekli prý tajně podzemní chodbou na svou Kosteleckou tvrz, ale i sem přitrhlo vojsko královské, dobylo tvrze a pobilo loupežné Heřmany. Heřmani nedošli prý ani po smrti pokoje. Za nějaký čas se objevili na zdi kostelecké svatyně, klečíce a s rukama sepjatýma. A kolikrát prý byl tento jejich obraz zabílen, ale vždy zase se objevili pod nátěrem Heřmani se svými erby se zeleným leknínovým listem.

Při roce 1318 připomíná se nepokojný vladyka Heřman z Kostela, jenž způsobil škody v Cítkově a Nerozhovicích. Byl-li z tohoto rodu, není známo.

Jisto jest však, že již v XVIII. věku byla kostelecká tvrz úplně pobořená a pustá.

---

[1]) Jest zajisté z roku 1520, mezi M a XX dlužno čísti D. Dr. Chytil čte (v »Politickém okresu chrudimském«, str. 148): ptaczek, já čtu: ptaczieſ, Dr. Chytil: ſancti petri patroni, já: ſancti petri **et pauli** patroni . . .

[2]) Dr. Chytil čte: „nenij * ziadneho * gmena * podevſſim * nebem * ſkrze niezby * mohl * przigiti * ſpaſeni * nez * gmeno * pan * gezijſs 1551.“ Já čtu: „nenij * ziadneho * gmena * pode vſſym * nebem * ſkrze niez by * kdo * mohl * przygyty k ſpaſeni * nezly gmeno * pan * gezyss 1551.“

[1]) Nápis třetího zvonu, jenž za mé návštěvy nebyl dostupný, čísti jsem nemohl; cituji jeho znění Dr. Chytilem stanovené.

[2]) Aug. Sedláček (»Úplný místopisný slovník království Českého«, II., část historická, str. 440) má za to, že fara v Kostelci zanikla bezpochyby po roce 1623 a že od té doby kostel zůstal filialním.

Paměti a památky starožitné osady „Svaté Pole“.

Napsal **Ludvík Z. Kopáček**, okresní tajemník na Dobříši. (Pokračování a dokončení.)

Za tohoto majitele došlo konečně ku přivtělení dosud samostatného panství Sv. Pole ku sousednímu panství Dobříši r. 1718. Dobříšský pán, kníže Karel František z Mannsfeldu a Fondi hodlal sice před třemi již lety statek ten koupiti, leč pro mnohé svízele a processy nemohl k jednání přistoupiti, a konečně r. 1717 smrt všecky jeho úmysly pokazila. Teprve vdova po něm pozůstalá, kněžna Eleonora, znova k jednání přistoupila. I zřízeni byli dne 17. listopadu 1717 od král. zem. soudu většího kommissaři Karel Jáchym hr. z Bredy, J. C. M. tajný rada, komoří a král. místodržící, a Jan Hubert rytíř z Hartigů, J. M. C. rada, král. místodržící a purkrabí, v jejichž přítomnosti a za svědectví Jana Rudolfa Wolframa Brandlínského, pána na Štěkři, a Klementa Ferdinanda z Hillbrandtu, dne 10. prosince 1718 sepsána byla smlouva kupní, dle níž prodáno jest rytířem Missironim Sv. Pole Eleonoře kněžně z Mannsfelda a Fondi se všemi právy, spravedlnostmi, pivovarem, hospodami, ovčínem, mlýny, potoky, polmi, rybníky, lukami, průhony a pastvinami, s poddanými, s hovězím, vepřovým a ovčím dobytkem, s honbou, i se spravedlností, za úhrnnou summu 28.000 zl., klíčné v to počítajíc, kteryžto obnos následovně zapraviti bylo ustanoveno: při podepisu smlouvy zapraví se obnos 10.000 zl. a ku zapravení přijímají se kupcem dluhy následovní: dědicům po Karlu a Marii Titzlerových 5000 zl. a hraběti Janu Jáchymu z Harachu 1000 zl. Ostatní části se vyplatí: na konci května 1718: 4000 zl., o sv. Havle 1718: 3000 zl., o sv. Jiří 1719: 3000 zl. a o sv. Havle téhož roku: 2000 zl., z obnosů pak, které zůstanou v nedoplatku, počítati se bude 6% úrok.

Dále převzal jest kupující k zapravení dlužný úrok, faráři splatný: 646·20 zl. a pro budoucno ustanoven následovní úrok kostelní:

Ze všech polí 4 zl., z luk 4·40 zl., ze 3 železných krav 112 zl., z 15 ovcí 1·30 zl., faráři ročně z užívání louky 4·40 zl., z mlýna tuškovského 46 kr. a z každého lovu ryb ve velkém rybníku 1 centnýř kaprů.

Tato kupní smlouva s povolením kr. zem. soudu ve třetí červený kvatern relací[1]) zaznamenána a v památný modrozlatý kvatern A 1718 v úterý v památný den sv. Jana qualb. t. j. den 12. Julii[2]) vložena a zapsána jest byla Janem Karlem Güntherem, registratorem desk.[3])

Ale lhůty ku placení nebyly přesně zachovány, a ještě roku 1721 dne 24. března postoupil rytíř Missironi část dluhu 3.500 zl. i s úroky od sv. Havla 1720 Janu Heřmanu Proudkovi, měštěnínu a radnímu St. Města Pražského.[4])

Knížata z Mannsfeldu a Fondi za původiště své měli hrady Mannsfeld v kraji Merseburském v Prusku, a Fondi v italské provincii casertské v kraji gaetanském. Marie Elenora byla vdova po výše uvedeném knížeti Karlu Františkovi, jenž zemřel r. 1717 a pochován jest v Dobříši, byv synem Františka Maxmiliana a vnuk Brunona, hrabat z Mannsfeldu, z nichž tento poslednější koupil od české koruny r. 1630 královské dotud panství Dobříš za krále Ferdinanda II. Původní znak rodu jest štít, dělený v šest vodorovných pruhů, střídavě stříbrných a červených; později byl rozmnožován a ustálen tak, jak jej tito Dobříšští páni užívali. Štít rozdělen jest ve 4 pole, z nichž 1. a 3. jsou zase čtvrceny tak, že vždy dílek 1. a 3. nese výše popsaný znak původní, 2. a 4. červeně a stříbrně routovanou šachovnici (znak querfurtský). Druhé pole hlavního štítu má v černém poli orlici stříbrnou (znak arnsteinský) a čtvrté pole hlavní v modrém poli zlatého lva, přetaženého pruhem červeně a stříbrně šachovaným (znak heldrungský).

Za vlády Marie Eleonory, co poručnice syna jejího Jindřicha Pavla, přikročeno ku dostavění kostela sv. Alžběty ve Sv. Poli r. 1719, nedlouho po dosazení nového faráře Antonína Leopolda de Varina, Pražana rodem, jenž působil zde v l. 1718—26.

Práce stavební vedl a provedl asi v té podobě, jak nyní je spatřujeme, »palír chrámu« dobříšský stavitel Antonín Škopek, jenž v mladém věku 35 let zemřel v Dobříši dne 25. dubna 1721 a

[1]) Lit. IX., 11, J. Rel.
[2]) Lit. C, 18.
[3]) Archiv panství dobříš. El. A. I., 17. (orig.) Pamětní spis »Padesáte let, 1891«, str. 32.
[4]) Archiv panství dobříš. El. F I., 2.

pochován leží v kostele Sv.-Polském, jejž sám byl vystavěl.

Úmrtní zápis o něm dí: »Z Dobříše pohřben v Pánu usnulý, slovutný P. Antonín Škopek, stáří 35 let, položený v kostele vedle starých dveří kostelních, jsa meritýrovaný palír chrámu zdejšího, jenž skrze něj v svou krásu dávno vynšovanou svůj začátek dostal; jemuž i všem Bože věčné odpočinutí popřej.«[1])

Ze zdiva původního, gotického zbyla jen část praesbytáře s opěrnými pilíři bez ústupků a část lodi. Vše ostatní bylo přestavěno a slohu barokovému přizpůsobeno, kostel rozšířen, zejména kruchtou, kaplí s Božím hrobem, kruhovitým přístavkem na straně západní a 2 věžemi, z nichž pouze jedna jest ukončena a jehlancovitou střechou šindelovou přikryta.

V zápisech matričních vyskytá se poznámka, že byla »kaple začatá a věž nedokončená«, což spatřujeme dodnes, neb pouze pravá věž jest hotová, levá, kterou jest pobočni vchod do chrámu, jest jen ku střeše lodní provedena, tu ukončena a přikryta. Poslední důkladné opravy došel chrám na poč. tohoto století, jak o tom svědčí nápis na věži, jenž zní: »F. M. 1811.«

Novým farářem stal se od r. 1726 Antonín Jan Nep. František Fiedler, rodič král. města Vodňan. Za něho dán na hlavní oltář sv. Alžběty obraz, na němž původně vypodobněn byl stařec prosící, který malován byl podle jakéhosi žebráka z Dobříše, jak o tom matriční záznam dí: »1726, 12. srpna pohřben Jiří Hřáblo z Dobříše, starý 97 let, všemi svátostmi zaopatřený (k slušnému skonání zaopatřen), život svůj k starosti žebrotou dokonal. Tohoto živý kontrfect, poloobnažený, velký obraz sv. Alžběty představuje (leží k straně polední).«[2])

Z dob těchto pochází i téměř veškerá výzdoba kostela zdejšího, některé pozdější nepatrné dodatky vyjímaje.

Pamětihodné památky zdejší, z dob starších pocházející, uvedeny jsou v předcházejících zprávách historických, z ostatních vyjímáme zvláště tyto: Křtitelnici barokovou, 1·13 cm. vys. ze dřeva vyřezávanou, zdobenou v dolní části pěknými volutami, kartuší a listovím, podobně volutami zdobené víko, 62 cm. vys. nese na vrcholu skupinu, křest Páně představující. Náčiní bohoslužebné jest většinou ve slohu barokovém provedeno a umělecké ceny rozdílné. Pozornosti dále zasluhují slušné barokové svícny cínové, z nichž dva menší nesou nápisy: »I. G. M. 1725 C.«

Ozdobu velkého oltáře barokového doplňují sochy sv. Rocha a Pavla, na malém oltáři pak obraz sv. Anny a sv. Jáchyma, vyučujícího Pannu Marii, kol obrazu stojí sochy sv. Františka Ser. a sv. Augustina.

V sakristii chrámu chová se památný missál z roku 1735, na němž jest tepaný, v bronzu provedený a postříbřený obraz, úmrtí sv. Josefa představující, a na druhé straně obraz sv. Pavla Erem. Pochází z kláštera Obořišťského, jemuž byl pořízen od obořišťského pavlína Jana Procházky, jak dí nápis: »Congregationi S. Josephi Wobor: erectio obtulit indignus confr. L. Joannes Nep. Procházka.«

Povšimnutí hodnější věci kostelní doplňují chrámové zvonky a dvě lampy cínové, jež v letech 1838 a 1845 dle nápisu sem věnovali Jan Kocý, c. k. lieutenant, a Jindřich Kocý z Druhlic.

Za faráře Fiedlera, jenž dlel zde až do r. 1738, rozvázán byl konečně staletý svazek ve věcech duchovní správy se sousedním Dobříšem, neb dne 4. února 1734 zřízena byla samostatná fara v Dobříši, na místě dosavadního kaplanství zámeckého, a poslední kaplan zámecký Dr. Jan Josef Hubatius z Kotnova, Táboran rodem, stal se prvým farářem Dobřišským.

Ku Dobříši přifařeno jest městečko, část Rosovic (jiná k Příčnu), Železné Hutě (nyní St. Huť), Jindřichovice (nyní Voznice) a dobřišské samoty. Obvod višňovský dán pod správu faráři Sv.-Polskému, začež darován mu k užívání dvůr Višňovský, kteréžto rozdělení stalo se »pro velikou vzdálenost territoria višňovského, a že administrator dobřišský povinnosti pastýřské nemohl by dostáti.«[1]) Původce tohoto rozdělení, kníže Jindřich Pavel, jenž roku 1765 založil nový zámek v Dobříši, zemřel 15. února 1780, a dne 31. března 1780 syn jeho Václav Josef Jan Nepomucký.

Jimi starožitný rod Mannsfeldský vymřel v Čechách po meči, a dobřišské panství se Sv. Polem zdědila sestra Václavova, Marie Isabella Anna Ludmila, jež vládla do r. 1787, načež odevzdala

[1]) Farní matriky Sv.-Polské.
[2]) Farní matriky Sv.-Polské.

[1]) Farní matrika dobřišská.

zboží to manželu svému Františku Gundaccarovi, knížeti z Colloredo, majiteli Opočna, jenž roku 1789, dne 26. února, přijal erb a jméno knížete z Colloredo-Mannsfeldu, jímž vždy jest panující člen rodiny, ostatní slují: »hrabata z Colloredo-Mannsfelda«, a prvorozenec následník »hrabětem z Mannsfeldu«. Rod tento nese jméno po hradu Colloredo u Melsu ve Furlansku, jejž vystavěl roku 1302 syn zakladatele této větve, Glizoje, Vilém. Rodina přijala časem erb a přídavek »z Walsee«, a znak byl později rozhojněn orlem císařským, a takto se vypisuje:

Štít černý se stříbrným břevnem, v němž nalézá se černý císařský orel. Znak tento přijat co »srdce« ve znak Colloredo-Mannsfeldský.

Kníže František dne 27. října 1807 zemřel, vystaviv roku 1797 nynější farní chrám Nejsv. Trojice v Dobříši, a po něm ujal se vlády syn Rudolf, jenž přestaviv Dobříšský kostel hřbitovní r. 1807, zemřel roku 1844, a po něm nastoupil synovec jeho František Gundaccar II., jenž zemřel roku 1852. Za něho r. 1849 zrušen byl kraj berounský a ustanoven kraj pražský, kamž příslušelo Sv. Pole, jsouc pojato v nově zřízený okres Dobříšský.

Později ustanoveno krajů 13, a zřízeny úřady smíšené, leč ty zrušeny a upraveny soudní okresy a okresní hejtmanství. Odtud sv. Pole přísluší k okresu Dobříšskému a hejtmanství Příbramskému. Roku 1873 oddělilo se od zdejší pol. obce Obořiště, a utvořily se tím nové dvě obce samostatné, a sice Obořiště a Sv. Pole.

Velkostatek Dobříšský přišel r. 1852 po knížeti Františkovi na bratrance jeho knížete Josefa, jenž zemřel ve Vídni dne 22. dubna 1895, a po něm stal se majitelem a patronem kostelů v Dobříši, Sv. Poli a Višňové, vnuk jeho, syn hraběte Jeronyma z Mannsfeldu, Josef kníže z Colloredo-Mannsfeldu. Barva rodu jest černá, stříbrná a červená a heslo: »Haec peperit virtus«. (»Toto zplodila statečnost«.) Heslo toto bývá připojováno i na zvláštní stuze pod znakem, který co strážcové nesou dva korunovaní zlatí lvové na stuze oné stojící.[1])

Vrátivše se ku dějinám Sv. Pole, seznáváme, že od doby oddělení farnosti dobříšské byli na Sv. Poli dalšími faráři: František Kocourek (1738—1765) a František Vrbek, Zatečan, za něhož byla zřízena na Višňové lokalie.

Roku 1788 stalo se dne 1. srpna na základě nového zákona lesního vyrovnání stran farského dříví k palivu, a to tak, že farář upustil od dodávání kmenového dříví tvrdého, a měl dostávati jen 20 sáhů dříví březového a 50 sáhů měkkého, jež mělo mu býti vždy v březnu předem vykazováno v některém z revírů »Zámecký, Rosovický, Kurzbach, Kozohory«.[1])

Z dob těch máme také četnější zprávy o zdejší škole, jejíž budova toho času byla na spadnutí. V letech 1790—1796 jednalo se o přeložení fary a školy zdejší do Obořiště, jehož klášterní kostel sv. Josefa měl býti za farní povýšen, a zatím učilo se v panském dvoře ve Sv. Poli, načež prozatímně byla škola do Obořiště přeložena, a pobyla tam 18 měsíců. Leč překlad fary žádal zvláštních výloh, a tak konečně v základě výnosu krajského úřadu berounského ponechány fara i škola ve starodávném svém sídle Sv. Poli.[2]) Roku 1793 byly zřízeny školy ve Višňové a Hříměždicích, čímž ubylo na obvodu ku Sv. Poli přiškoleném; škola ve Sv. Poli byla upravena a přípisem krajského úřadu ze dne 15. listopadu 1794 bylo nařízeno, aby panství ku škole Sv.-Polské a Višňovské dalo ročně 6 sáhů dříví, poddaní pak povinni že jsou obstarávati dovoz a štípání. Nařízení toto stalo se v základě dvorních dekretů ze dne 17. prosince 1788, a 25. dubna 1789.[3])

Také zachovaly se zprávy, jakých požitků požívali zdejší učitelé. Po zřízení škol ve Višňové a Hříměždicích bylo krajským úřadem dne 11. srpna 1793 č. 2747 nařízeno, aby učitel višňovský (z 161 domu, jemu ke škole přidělených) odváděl učiteli Sv.-Polskému ročně 8·34 zl. a hříměždický (ze 102 domů) 5·26 zl. za to, že ubyly domy ty od školy Sv.-Polské, ovšem že veškery poplatky zůstaly jim z jejich nových obvodů k dobrému.[4]) Polepšení platu učitelstva oznámil týž úřad krajský dne 3. listopadu 1797 č. 3683, že rozhodnuto ku žádosti učitele Josefa Šafaříka dne 30. října t. r. královským guberniem, aby učiteli Sv.-Pol-

[1]) Riegrův Slovník, V., 91, II., 178; Ottův Slovník, XVI., 783, V., 517; — »Památník okresu Dobříšského«, VI., 102—114.

[1]) Archiv panství Dobříš., El. D, I., 2.
[2]) Archiv panství Dobříš., El. D, I., 6. — L. Z. Kopáček »Paměti Obořiště«, str. 88.
[3]) Archiv panství Dobříš., El. D., I. 5.
[4]) Sv.-Polská kniha patentů školských z r. 1823.

skému bylo z kostelní kassy Dlouholhotecké vypláceno 9·65 zl. na místě dosavadních 2·06 zl.[1]) K tomuto platu dále se připojilo: z polí 4 zl., koleda 5·02 zl, od chrámu Sv.-Polského 4·47 zl., ze školního fondu 4 zl., ze štoly 6·48 zl., ze škol platu 100·16 zl. a 3 míry žita, 1 ječmena a 1 hrachu, pokládané za 5·10 zl.

V řadě farářů Sv.-Polských následují: Václav Helda (1799—1807) a František Xaver Jedina, pozdější probošt na Svaté Hoře. Narodil se roku 1779 v Mimoni, vychován byl v Praze, a roku 1802 ve Chrásti vysvěcen, načež stal se vychovatelem hrabat Šporků roku 1803 a administratorem fary bělské u Německého Brodu, pak kaplanem u sv. Havla v Praze, kdež byl oblíbeným kazatelem. Stav se doktorem bohosloví, jmenován byl r. 1805 kaplanem, a roku 1807 farářem ve Sv. Poli, pak arcibiskupským notářem a čestným děkanem, dále roku 1823 c. k. školním dozorcem příbramským, r. 1825 čestným kanovníkem ve St. Boleslavi, a r. 1826 kníž.-arcib. vikářem a konečně roku 1834 infulovaným proboštem na Sv. Hoře, kdež zemřel roku 1847, dne 26. března. Tiskem vyšlo od něho v Praze roku 1822 »Kázání postní o vlažnosti u víře«, roku 1824 »Škola Kristova« (kázání o sv. pokání), a roku 1830 kázání »Převrácenost křesťanův mnohých«. Jsou to vesměs kázání, která své osadě byl přednesl.[2])

P. Jedina, stav se roku 1823 c. k. školdozorcem, dohlížel pečlivě na školy ve svěřeném obvodu (jenž patřil pod c. k. okresní školní dozorství příbramské), jak dokazují »knihy cirkulářů« po okolních školách zachované. (»Kniha cirkulářů školy Sv.-Polské z r. 1823).«[3]) Za něho byla r. 1816 postavena nová zděná budova školní na místě starého stavení dřevěného. Přípravy ku stavbě dály se již od roku 1814 a byl na novou budovu rozpočtěn náklad na 7870·08 zl., k němuž měli přispěti: dobříšská vrchnost co patron školy 1615·54 1/2 zl. (za práce řemeslné), dále panství Dl. Lhota a Milín (za Druhlice), a Dobříš, za material stavební 4714·47 zl., počítaje dle počtu dítek přiškolených, jichž bylo 173, a konečně přifařené obce tažnou a ruční prací, jež byla na 1640·06 3/4 zl. ceněna.[4])

[1]) Archiv panství Dobříš., El. D, I., 4.
[2]) Riegrův Slovník, IV., 212, Ottův Slovník, XIII., 152, J. Jungmann »Hist. lit. č.«, str. 573.
[3]) Kniha cirkulářů školy Sv.-Polské z r. 1823.
[4]) Archiv panství Dobříš., El. D, I., 15.

Po faráři Jedinovi stal se nástupcem jeho kněz Jan Krch (1834—73), který roku 1840 založil pamětní knihu farní, a za něhož r. 1858 stala se lokalie Višňovská farou a přifařeny k ní: Višňová, Cihelna, Drásov, Kurzbach, Ostrov, Ouběnice, Pánkovka, Skalice, Skalka a Strupina. Následujícím farářem stal se Václav Brož, Klatovan rodem, příbramský vikář, jenž působil zde v letech 1873—1893. O pamětech a osudech farářů a kaplanů zdejších šířeji zmiňuje se pamětní kniha farní a zde stala se zmínka o nich potud, pokud vyžadovaly toho dějiny celé osady.[1]) Po smrti faráře, vikáře a osob. děkana P. Václava Brože praesentován jest dne 2. září 1893 za faráře Sv.-Polského dosavadní dobříšský farář P. Ignác Budina, kníž.-arcib. notářem jmenovaný, jemuž svěřena byla starodávná farnost sv. Alžběty na Svatém Poli, k níž počítají se osady: Pole Svaté, Budín, Budínek, Druhlice, Dušníky, Lhota Dlouhá (s fil. kostelem sv. Jana před lat. branou, r. 1352 pleb.), Lhotka, Libice, Obořiště (s fil. kostelem sv. Josefa v letech 1675 až 1786, klášter Pavlínský), Rybníky a Sychrov, a která celkem 3023 duší katolických, 138 protestantů a 48 židů čítá.[2])

Za faráře P. Ignáce Budiny, jenž zemřel dne 13. září 1902, byly v letech 1896—1897 sebrány dějinné paměti zdejší osady a farnosti spisovatelem tohoto obrazu místopisného, a chovají se v rukopise v archivě farním.

V době této nejnovější doznala i znamenitého rozkvětu zdejší škola, o čemž šíře zmiňuje se pamětní kniha její, z níž, co nejdůležitější data vyjímáme: Budova školní, v r. 1816 postavená, byla v l. 1865 a 1883 rozšířena tak, jak nyní ji spatřujeme. Škola, původně jednotřídní, byla r. 1869 na dvojtřídní povýšena a od r. 1883 jest o 4 třídách, a stála pod správou učitelů řídících, kterými byli: Josef Kordule (do r. 1835 † 1846) syn šafáře ve Sv. Poli, Alois Kordule, syn předešlého (1835—1881 † 1888), Emanuel Eška (1881—1888) a Václav Wallenfels (od r. 1888), za něhož r. 1894 byla zřízena škola v Dušníkách (dvoutřídní), čímž od Sv. Pole odškoleny Dušníky a Libice.[3])

Politická obec Svaté Pole čítá 83 domy a 563 obyv., 540 kat., 12 protest., 11 židů, vesměs národnosti české. Obec

[1]) Pamětní kniha farní z r. 1840.
[2]) Catalogus vener. cleri, 1900, str. 256.
[3]) »Pamětní kniha školní z r. 1889.«

činí 2 obce katastrální, a sice Svaté Pole (27 domů, 192 obyv.) s osadami Podsvatépole (6 domů, 33 obyv.) a Budínek (24 domů, 176 obyv.) se samotou Tuškovem, a Lhotka (26 domů, 162 obyv.) Výměra veškeré pol. obce činí 5·94 *km*². V místě nalézá se fara (vikariát Příbramský), škola, (škol. okres. Příbramský) all. dvůr (141·27 *ha*) s ovčínem, a tři mlýny: svatopolský, podsvatopolský a Tuškov. Poštou a telegrafem patří obec ku Dobříši.

Provodivše čtenáře dějinami starožitné farní osady Svatopolské, uvádíme v závěru spisy a publikace, v nichž děje se zmínka a nalézají poznamenání o této vísce památné. Kromě uvedených v dílku tomto spisech, listinách a knihách nalézají se delší stati v následovních: Josef Fr. Jar. Schaller: »Místopis král. Českého« (něm.) 1788, VIII. (Berounský kraj, str. 142-3.); Jan Boh. Sommer: »Království České«, (něm.) 1849, XVI. (Kraj Berounský, str. 231.); Riegrův Slovník Naučný, díl VIII. (A. N. Vlasák: »Svaté Pole,« str. 1146.); August Sedláček: »Hrady, zámky a tvrze král. Českého«, VI., 1889 (»Sv. Pole,« str. 116—117.); Pamětní spis »Padesát let« (něm.) Vídeň, 1891, str. 32.; J. Otto: »Čechy«, IX., 1897 (»Čechy západní«, »Dobříš a okolí« Jindřich Klecanda, str. 390.); L. Z. Kopáček: »Dějiny farnosti a osady Svatopolské« 1897 (rukopis ve farním archivu[1]) a týž »Památník okresu Dobříšského«, 1898, II.—XVIII., (»Pole Svaté«, str. 168 až 174.).

[1]) »Pamětní kniha farní.«

O starobylé křestní kapli,

jež nedávno byla objevena v apoštolských katakombách Priscilliných a o jejím významu dějinném.

Přeložil **Frant. Stejskal.** (Pokračování.)

Tento seznam olejů od kněze Jana (notitia oleorum) opsaný z pittacií neb stužek připevněných na láhve, není v pořadě topografickém jako itineráře, ale přece ve skupinách místopisných, jako i v skupinách místopisných jsou pittacia; to bylo dokázáno de Rossim a ode všech přijato.[1]) Ale označení papyru monzského, vztahující se ku katedře, hodí se, zkoumá-li se bez předsudku, spíše než k nomentánské, k níž byl dosud přičítán, ač se vykládal text poněkud násilně, vlastně s lepším důvodem k sousední silnici salarské nové. Vskutku v pittaciu nebo papyru, jenž byl připevněn k láhvi, v níž Jan sloučil oleje svatyň mučenníků téže skupiny, označení, vztahující se ku katedře sv. Petra, jest právě mezi jmény mučenníků, kteří jsou všichni pohřbeni na silnici salarské nové, takto:

(Salarská nová):

(Sedes ubi) prius sedit scs Petrus (ex ole)o
(sc̄i Vitalis sc̄s Al)exander sc̄s Martialis sc̄s Marcell
(us) . . — . . (sc̄i) Silvestri sc̄i Felicis sc̄i Filippi et ali
(orum multo) rum sc̄orum — —

Totéž opakuje se v seznamu (notitia), kde skupina památek salarské nové zapsána jest sjednocenĕ mezi skupinami salarské staré a Appiovy bez zmínky o nomentánské.

(Konec salarské staré): ___ sca Basilla

(Salarská nová): ___

Oleo de sede ubi prius sedit s̄cus Petrus
sc̄i Vitalis
sc̄i Alexandri
sc̄i Martialis
s̄c̄s Marcellus
sc̄i Silvestri
sc̄i Felicis
sc̄i Filippi et aliorum mult. s̄cor.

[1]) Roma soterr., I., str. 134. Jediná menší nedůslednost nalézá se u pittacia č. VI. (vyd. Marini: Papiri, str. 209), kde sv. Felicita je spojena se sousední silnicí salarskou starou; nedůslednost snad více zdánlivá než skutečná. Vskutku silnice salarská stará byla někdy považována za část salarské nové, a tak i v itineráři malmesburském hřbitov sv. Emerentiany jest označen iuxta viam quae modo s. Silvestri dicitur a spolu s mučenníky salarské staré jest tam jmenována sv. Felicita. (Urlichs Codex M. R. top., str. 87.) Pokud papyrů monzských se týče, je jisto, že na devět pittacií osm jich je ve skupinách přesně místopisných a obsahují jména mučenníků pohřbených na téže silnici.

(Začátek staré via Appia):
sci Sevastiani
sci Eutycii

— — — — — — — — — — —

Jak lze pozorovati, silnice nomentánská s těmito skupinami nic nemá společného, a což důležitějším jest, svatí této silnice byli zvláště jmenováni ve zvláštním pittaciu a jest jich vzpomenuto v jiné části úplně se lišící ze seznamu odvozeného z pittacia takto:

(Nomentánská):

Scae Agnetis et aliarum
multarum martyrum

Mezi těmito jinými mučennicemi seskupenými se sv. Anežkou jest za to míti, že kněz Jan chtěl jmenovati též sv. Emerentianu, její spolukojenku, pochovanou blízko její basiliky. A proto zdá se mi jasným, že oleum de sede nebyl Janem nabrán v kryptě sv. Emerentiany, ani na jiném místě silnice nomentánské, poněvadž by to označil v této skupině mučenníků u této silnice, ale že byl jím vzat mezi památníky posvátnými salarské nové, s nimiž jest zapsán. Po tomto úsudku nebude se zdáti ukvapenou myšlénka, že památka »sedes ubi prius sedit scs Petrus« byla uctívána ještě v VI. století u baptisteria, jež se nedávno nalezlo na hřbitově Priscillině na silnici salarské nové, kde máme již vážná znamení, abychom se domnívali, že tu se nalezla báseň seznamu virdunského, jenž jmenuje sv. Petra a ukazuje na rozmnoženou čest sedis apostolicae. Již prohlídka památky té (baptisteria) přispívá k této domněnce, neboť nebylo místo toto nejen velice často navštěvováno, jak bylo již řečeno, ale absida byla dosti pravděpodobně osvětlována svítilnami visícími na ramenech dřevěných, upevněných v děrách zdi, jichž stopy dosud lze viděti v absidě té a též ve zdi ku schodům.[1])

Zde připojím: když není udáno žádným svědectvím, že by Damasus byl přenesl velice slavnou dřevěnou katedru sv. Petra do Vatikánu (což myslil de Rossi pro jedinou větu »una Petri sedes«, kterou lze vykládati ve smyslu morálním, jak jsem řekl), mohlo by se za to míti, že ona katedra se uchovávala na silnici salarské nové v šestém století a teprve později přenesena byla do Vatikánu. To by bylo veliké důležitosti pro authentičnost oné ctihodné reliquie, jejíž původ nikdo nedovedl udati a jež by mohla spojiti se v této domněnce s katakombou věku apoštolského.[1])

Jiný doklad, jenž by mohl býti uveden jako známka velké vážnosti našeho baptisteria, jest úlomek mramorového věnce, jenž byl nalezen u spodu schodů a na němž lze čísti zbytek nápisu ze IV. nebo V. století takto:

MO . FEROBASVS . OVANS

Je-li Ferobasus jméno jakés, je zcela jistě nové a zdálo by se tvaru barbarského (jako na př. Radagasius), ale přece slovo OVANS dokazuje, že tu jest nápis monumentální a historický, a ne náhrobní. Toto slovo nalézá se skutečně v nápisech umístěných u některé důležité památky; tak Damasus v některých svých básních napsal TRIVMPHANS a ve známém nápisu Cendala, krále saského u hrobu sv. Petra se čte »conversus convertit ovans«.[2])

[1]) Že tyto díry pravidelně učiněné ve zdi absidy, tři v pravo a tři v levo od středního otvoru neměly jiného účelu, než držeti ramena dřevěná, s nichž mohly viseti lampy, jak se mi zdálo studujícímu na místě tom, bylo mi též potvrzeno zcela výslovně sl. kolegou baronem Kanzlerem, jenž jest znalcem starých staveb.

[1]) Jest známo archaeologům, že katedra nyní ctěná v basilice vatikánské změnila tvar svůj a obsahuje pouze některé drahocenné zbytky prvotního sedadla (dle de Rossiho: Bull. di arch. crist., 1867). Aniž vzbuzují pochybnost známá slova Ennodia o sella gestatoria (Apolog. pro synodo), jež de Rossi připisoval katedře zmíněné, neboť Duchesne ukázal s dobrými důvody, že se slova ta vztahují pouze k slavnostnímu zasazení nových opěr (Revue de philologie, sv. VII., 1883, str. 81); týž de Rossi usvědčen byl tím výkladem a přijal jej, jak mi řekl několikráte ve známé sve přímosti. V jednom z itinerářů z polovice století VII. (Liber de locis ss. mm.) označuje se ve Vatikánu sedes apostolorum s mensou a accubitus, to by mohlo býti známkou, že katedra byla přenesena do basiliky vatikánské v tom čase. A skutečně kolem této doby počalo první přenesení reliquií (na př. sv. Prima a Feliciana); tím by se vysvětlilo mlčení itinerářů VII. století o tak význačné památce ve hřbitově Priscillině. O katedře ve Vatikáně zmínka jistá se děje v IX. stol. (Lib. pont. in Bened. III.) Ale toto vše zasluhuje dalšího a vážného přemýšlení, aniž chci nyní vysloviti jistě úsudek o této věci.

[2]) De Rossi, Inscr. II., str. 112. Ukázal jsem tento nápis některým přátelům archaeologům, kteří mi všichni řekli, že jméno Ferobasus je úplně neznámo. Mezi těmito sl. prof. Kajetán de Sanctis a prof. Ludvík Cantarelli vnuknuli mi myšlénku, že by náš zbytek mohl býti považován za nápis pamětní daru obětovaného Bassem (Bassus), když bychom četli, nehledíce k nedostatku bodů a místa (suscipe [Petre?] dona quaecumq(ue) fero Bas(s)us ovans. V tomto případě byl by nápis ještě důležitější, poněvadž by ukazoval na posvátný dar postavený na onom místě.

A toto druhé znamení by ukazovalo rovněž, že baptisterium Priscillino bylo památníkem dějinné důležitosti a srovnávalo by se dosti dobře s četnými graffity, jež okrašlují stěny absidy před nádržkou vodní a s velkolepostí místa a skvostností schodiště.[1]) Mezi těmito graffity, jež dnes nešťastnou náhodou většinou jsou ztraceny, podařilo se mi čísti též jméno jakéhos Petrus, ale tomuto nepřikládám zvláštní důležitosti, poněvadž by mohlo býti nejen památka úcty sv. apoštola, nýbrž i prostě jméno některého návštěvníka. Ale velmi důležitými a významnými jsou četná znamení kříže, jež naplňují obě zakřivené stěny absidy a částečně též obě zdi schodiště. Prohlížím-li ona znamení důsledně postavená jedna nad druhá s úmyslem zcela určitým a snad ze stejného popudu, unášen bývám myšlénkou k oné větě, kterou jsem shora vykládal a jež byla napsána v consignatoriu, totiž v místnosti vedlejší, kde nově pokřtění byli biskupem biřmováni:

Tu cruce suscepta mundi vitare procellas
Disce, magis monitus hac ratione loci.

Zdá se mi dohadem ne zavržení hodným, že ona znamení kříže byla vyryta na stěnách podzemního baptisteria těmi, kteří po křtu sv. byli signati signo crucis. Consignatorium (obsahující snad katedru uprostřed absidy) mohlo nalézati se v části hořejší před vlastním vchodem schodiště do baptisteria, kteréhožto schodiště bylo by tvořilo předsíň.[2])

Konečně poslední a důležitou poznámkou jest, že nádržka vodní za absidou položená je jistě velmi stará, neboť její výklenek byl přerušen a zastaven galerií hřbitovní, která zřejmě byla vykopána později než onen výklenek a nádržka. Ale galerie ta jest velice stará, právě tam nalezl de Rossi oněch sedm hrobů nedotknutých s nápisy původními, jež uveřejnil v Bulletino r. 1864 (str. 12.) a které jsme tam nyní opět zazdili, a celá ta část jest dosti stará, jak dokazují nápisy, z nichž dva jsou ještě na místě původním.[1]) Máme tam tedy velmi starou nádržku vodní, jež byla ctěna alespoň od IV. století. Toto faktum jest veliké důležitosti a zasluhuje výkladu, kterého se mu dostane, když přirozeně všechno se spojí v jedno podání, vztahující se k památce sv. Petra.

Dalším znamením, jež bych uvésti mohl ku potvrzení své domněnky, jest graffit, uveřejněný již de Rossim a nalézající se u schodiště, jež je pod basilikou sv. Silvestra, nedaleko totiž od našeho baptisteria, kde jest mnoho jiných památek starých navštěvovatelů se vzýváním mučenníků. V nápise tomto čte se zcela jistě následující označení opatřené datem konsulárním:

IIDVS · FEBR
CONSS GRATIANI III ET EQVITI (r. 375)
FLORENTINVS FORTVNATVS ET
(Fe)LIX AD CALICE BENIMVS (tak)

De Rossi vyložil tento nápis zcela jediný, řka, že v něm připomíná se, kterak tři neznámé osoby přišly do katakomby Priscilliny v únoru 375, aby tam slavili hostinu u hrobu některého drahého zesnulého.[2])

Nuže, já se domnívám, že mohu uvésti

[1]) De Rossi v krátké zprávě, jež podal o této památce hned po nalezení, řekl, že toto schodiště jest nejkrásnější a nejvelikolepější, jež dosud bylo nalezeno v katakombách. Bull. d' arch. crist., 1888 až 1889, str. 91.

[2]) Vhodno jest uveřejniti zde úlomek nápisu nalezeného na tomto místě a nyní upevněný ve zdi schodiště. Obsahuje datum konsulární r. 363 obecné éry a zdá se, že náležel dívce devítileté, jež umřela brzo po přijetí sv. křtu a biřmování:

.... TIAE A...
con STANTI a
signu M CRISTI accepit
vixi TAN. VIIII. menses
dep..... (J)VLIANO ET Sallustio conss. (r. 363)

Pozoruhodno jest, že datum toto shoduje se přesně s pontifikátem Liboria (352—366), jemuž jedno ústní podání připisuje, že křtil právě v tomto místě, jak bylo řečeno. A kdož ví, zdaž ve třetím řádku se nečetlo (jako v nápise již uvedeném z Picentie) »a Liberio Papa«?

[1]) De Rossi vnikl tam r. 1864 (aniž shlédl nádržku) otvorem, který se otevřel na povrchu země. V galeriích sousedních vykopány a nalezeny byly později tři jiné nápisy, z nichž dva poslední jsou na svém místě. Jsou to nápisy řecké Claudia Filoty a Filemona, uveřejněné již de Rossim a mnou otisknuté v mých Eléments, sv. II., str. 355, a posledně nápis veterána z doby Septimia Severa, který jsem uveřejnil v Nuovo Bullettino 1900, str. 338. Tam se rovněž nalezl nedávno nápis též velmi starý Eucarpia s formulí Deus refrigeret spiritum tuum, a ony staré též s pozdravem PAX. TECV (viz Nuovo Bull. l. c.). V galerii nalezl se též otisk pečeti SAL. EX. PR. ANN(ii Veri), jež se klade do prvého století. (Bull. 1890, str. 108.)

[2]) Bull. d' arch. crist., 1890, str. 72. Otisk tohoto graffitu uveřejněný již na tom místě Bull., byl opět vsunut do mých Eléments, sv. II., str. 357. Otisk podaný Armellinim v jeho »Antichi cimiteri«, str. 234 není přesný, neboť slova hořejší a větší IN PACE, jež by mohla másti čtenáře, náleží beze vší pochybnosti jinému nápisu a nevztahují se ke graffitu s dátem konsulárním, jak poznamenal de Rossi (l. c.) a jak jest zřejmo.

ve spojení tuto památku se slavností katedry sv. Petra, jež slavena byla od IV. století dne 22. února a jež označena jest v kalendáři liberianském slovy: Natale Petri de cathedra. Vskutku víme ze starých památek, že při oné slavnosti bylo zvykem držeti hostiny a libace u hrobů, zvyk přejatý z pohanských parentalií, jež byla slavena rovněž v únoru, takže mnozí se domnívali, že slavností katedry byla nahrazena řečená parentalia.[1]) Ve dvou řečech de sanctis, připisovaných sv. Augustinu a jistě z oné doby, čteme, že in festivitate cathedrae s. Petri (v únoru) byla zavedena některými pověra, ut super tumulos defunctorum cibos et vina conferant, a při oné slavnosti se mluví o cibi et pocula quae sepulcris superponuntur.[2])

Zlozvyk tak pokročil, že den katedry v únoru se nazývá dies s. Petri epularum (Acta Sanctorum, únor, III., str. 283) a bylo nutno, aby byl vykořeněn alespoň ve Francii, dle dekretu koncilu Tourského r. 565, kde čteme: »Sunt etiam, qui in festivitate cathedrae domni Petri Apostoli cibos mortuis offerunt et post missas redeuntes ad domos proprias ad gentilium revertuntur errores.« (Labbè, Concilii, vyd. Mansi, sv. IX., str. 805, kánon XXII.)

Náš graffit mohl by vzpomínati obyčejné hostiny na počest mučenníků anebo zemřelých, ale datum měsíce února vnuká myšlénku na parentalia, která se slavila v témže měsíci. Jisto je, že mnozí ve IV. století zaměnili hostiny parentalií s hostinou na počest katedry sv. Petra, tedy je aspoň odůvodněná domněnka, že ad calicem venimus našeho nápisu vztahuje se na onu slavnost. Pozoruhodno dosti jest, že podobné označení se nenalézá v žádném jiném pohřebišti křesťanském v Římě.

Již úsečnost památky té sotva načrtnuté přivádí na mysl, že se tu mluví o věci velice známé, již postačilo jen naznačiti, aby bylo ode všech jí porozuměno, zvláště na místě, kde se nalézala, kde nebylo třeba udávati, při které slavnosti ona hostina se slavila. Jistě nejinak než takto vyslovil by se některý dnešní občan římský, když by chtěl moderním graffitem vzpomenouti, že súčastnil se tradicionelního banketu při slavnosti lidové sv. Jana Křtitele v okolí basiliky lateránské, kde by nebylo třeba udávati slavnost, která se slavila, nýbrž postačilo by pouhé datum.

Svátek katedry v únoru slavil se 22. onoho měsíce, ale de Rossi poznamenal, cituje Mazrocchi, že mnozí následujíce ritus východní, slavili ji o 10 dní dříve, totiž 12. února, kdy v kalendáři neapolském čteme: Dies quo electus est s. Petrus Papa. A právě datum 12. února mohlo by se poznati v našem graffitu IIDVS FEBR.[1]) Avšak otázka o dnu přesném není podstatnou, poněvadž oni tři návštěvníci mohli o několik dní slaviti tuto hostinu napřed.[2])

V domněnce dosti pravděpodobné, že graffit vztahuje se ku slavnosti katedry s důvody předešlými, jež poukazují na památku právě této katedry v katakombě Priscillině, jest bez pochybení jiný důvod vážný pro to, že taková památka v onom pohřebišti skutečně alespoň uctívána byla ve IV. století.

Do čtvrtého století náleží též obraz téhož hřbitova nedaleko naší památky, jež může míti vztah se křtem a s primatem sv. Petra. Představujeť Spasitele, jenž svěřuje apoštolovi svůj božský zákon; obraz byl uveřejněn de Rossim v Bull. d' arch. crist., 1887, str. 23., a jím vyložen právě v tomto smyslu, při čemž de Rossi připomíná, že onen obraz byl asi zhotoven dle mosaiky absidy basilikální, a Duchesne se domnívá, že onen výjev svěření zákona sv. Petrovi vztahuje se ku slavnostní traditio legis christianae a k symbolu víry nově pokřtěným. (Origines du culte chrétien, str. 291.) Nad to de Rossi učil, že řečená

[1]) Viz de Rossi: Bull. d' arch. crist., 1867, str. 45.

[2]) Migne: Patrol. lat. 39, řeč 190.—1., sloup. 2100—2102. J. Em. Rampolla v uvedené práci »De authentico romani pontificis magisterio«, str. 17. tvrdí, že ony promluvy skutečně náležejí sv. Augustinu.

[1]) Neobyčejné označení IIDVS (místo idibus) nalézáme též v nápise skoro současném jakéhos Festa, v němž nápodobí se stil Damasův.

[2]) Slavnosti parentalia trvaly od 13.—20. února. (Marquardt, Handbuch der römischen Alterthümer, III., 298) a jako závěrek se slavil 22., také se konal počátek slavnosti o něco dříve, a to často mohlo se přihoditi pro čtyřicetidenní půst, jenž často nastával v těch dnech. Jest po znamenati, že datum graffitu (i když se připustí, že před IIDVS byla znamení nyní nečitelná) nemůže náležeti než dnům mezi 6. a 12. únorem. V těch dnech však není žádného svátku slavných mučenníků jistě v katakombě Priscillině pohřbených, a proto jest dosti těžko mysliti, že tu jde o natalitium (svátek) mučenníků, a vždy pravděpodobnější jest, že označení ad calicem spojiti se může se slavností katedry.

skupina sv. Petra přijímajícího zákon jest jasná narážka na primát knížete apoštolů a vztahuje se ku slovům »post ascensum Domini Petrus episcopatum suscepit«.[1])

[1]) Bull. d' arch. crist., 1868, str. 41, 1887, str. 25. Nyní, vyloživ všechny tyto známky, ukáži pouze v poznámce k jiným, jež neradím másti s důvody hlavními. Předně zmíním se o nápisu, jenž by mohl míti jakýs vztah s baptisteriem monumentálním v Priscillině hřbitově, tak velice ctěným. Jest to báseň obsažená v seznamech Verdunském a Tourském spolu s básní sv. Felixa a Filippa, jež důsledně nalézala se v basilice sv. Silvestra, a sice vedle oltáře hlavního, kde odpočívali oni mučenníci (viz shora čís. 23):

Qui natum passumque Deum repulisse (repetisse) paternas
Sedes atque iterum venturum ex aethere credit
Judicet ut vivos rediens pariterque sepultos
Martyribus sanctis pateat quod regia coeli
Respicit interior sequitur si praemia Christi.

Buď výklad těchto veršů jakýkoliv (o básni té jindy se zmíním) a třeba považována slova tato za úvod k básni o sv. Felixu a Filipovi, jisto jest, že obsahuje krátce články základní vyznání víry, totiž vtělení, smrt, vzkříšení Kristovo, soud poslední a život věčný. Vyznání víry křesťanské jest částí integrální obřadů při křtu sv., a proto nezdá se mi nerozumným souditi, že formule tohoto nápisu může býti známkou křestní kaple slavné tam se nalézající. A mohlo by se též mysliti, že o tomto baptisteriu se zmiňuje věta nápisu papeže Siricia na onom místě pohřbeného: »fonte sacro magnus meruit sedere sacerdos« (de Rossi: Inscript. II., str. 138). Nápis tento nalézal se v basilice sv. Silvestra na hrobě sv. Siricia a nebyl nikdy v baptisteriu vatikánském, kam ho kladl, jistě nedopatřením, Armellini. (Scoperta della cripta di S. Emerenziana, str. 16.) Snad Siricius, napodobovatel Damasův, složil obě básně baptisteria a consignatoria, které nám zachoval seznam verdunský. Slova fonte sacro magnus meruit sedere sacerdos mají zvláštní význam v katakombě Priscillině po tom, co bylo řečeno o sedes, ubi prius sedit s. Petrus. Připomínám konečně, že to není jen náhoda, když akta Liberiova, mluvíce o hřbitovu Novelly (části totiž Priscilliny katakomby), praví, že tento papež sedit in cymiterio a že v nápise proslaveném téhož Liberia tam vedle se nalézajícím se píše Huic tantae sedi. O tom pojednám zvláště.

(Pokračování.)

Někdejší kaple na Novém hradě u Kunratic.

Napsal **Cyrill Merhout.**

Starobylé, malé trosky Nového hradu u Kunratic, na němž r. 1419, 16. srpna zemřel Václav IV., jsou dnes již málo navštěvovány od cizinců. Jsou tu také kromě sklepních zdí palácových ostatní zdi jen nepatrně zřetelny, takže je zde pro milovníka památek málo kořisti, pro výletníky málo zajímavosti.

Stavba hradu dokončena byla asi roku 1412, avšak již roku 1421 byla od Pražanů rozbořena. Kaple zde neměla asi zvláštní budovy a byla asi některá místnost v hradním paláci v kapli přeměněna. Není žádného obrazu ani plánu starého, jenž by nás poučil, jak hrad ve středověku vypadal; byltě brzy uvalen ve zříceniny a tuť nedivno, že nikdo jej nevykreslil.[1])

[1]) Přede mnou zajímal se o Nový hrad † stav. rada Pecenka, jenž prý o něm chtěl vydat monografii. Též prý měl starodávné plány hradu. Myslím však, že to není pravda a že plán, který lidem ukazoval, byl plán zřícenin. Ten však není nijak vzácný; bude pojat do mých dějin a do Sedláčkových »Hradů a zámků« též. Pařízkův († r. 1721) obraz Nového hradu podrobil jsem zevrubné kritice v Časopise Spol. přát. starožitností, IX., 184, kdež dovodil jsem, že obraz je nevěrný, poněvadž na něm pracovala hlavně Pařízkova fantasie. Dnes, kdy jsem viděl již věrnější kopii obrazu toho v Zlatnikách (Pařízkův original je asi zničen), jsem přesvědčen, že obraz Pařízkův vůbec je neschopný pro poučení o někdejším hradě. Na kopii zlatnickou laskavě jsem byl upozorněn panem drem J. L. Hrdinou, jemuž děkuji. Ostatně sám c. k. školní rada pan Aug. Sedláček mi psal v březnu t. r.: »Obrazu Nového hradu jsem jakživ neviděl a je-li jaký, může to býti jen obraz zříceniny.«

Věky přelétly tiché zříceniny, Kunratické panství vystřídalo mnoho majetníků a na Novém hradě nic nového. Spíš mrtvé zdi řítily se víc a víc k zemi a mizely tak zbytky královského zámku. Až XVIII. století přineslo změnu. Jan Arnošt hrabě Golč zakoupil r. 1721 od Marie Františky z Arka, roz. Pöttingové, panství Kunratické, na němž brzy po svém osazení učinil pronikavé změny.[1])

Panování Golčů na Kunraticích zůstane pro tuto obec nezapomenutelno, neboť jemu jedině mají Kunratice děkovati za tak rychlý svůj vývoj; přestavělť Golč roku 1736 kostel, znovuzřídil faru, spořádal poměry hospodářské, zrestauroval zámek a dvůr atd.

Již z toho, že vystavěl kostel a znovuzřídil faru, vidno, že prevanut byl opravdivě náboženským duchem, což zdědila po něm i výtečná hospodářka, dcera jeho

[1]) D. Z. 496, I. 4.

Maria Josefa, kteráž po otcově smrti Kunratické panství ovládala. Ta r. 1772 darovala kostelu nový zvon, v zámku zřídila kapličku; roku 1787 změnila svůj hospodářský úřad v horní, aby u Kunratic mohla dolovati.[1]) Nedivme se, že si Golčové Kunratice tak oblíbili, vždyť tu roku 1754 i císařovnu Marii Teresii s hrabětem Buquoyem vítali.

R. 1736 vystavěl hrabě Golč kapli sv. Jana Nepomuckého na Novém hradě. Místy ještě vysoké zdi ve zříceninách lákaly jej k tomu, v lesních tišinách vystavěti svatyňku. Učinil to bezpochyby v jihozápadním rohu hradiště, kdež doposud říká se, že tam byla kaple. Tradici tu dosvědčuje i naznačení stavby v těchto místech na staré mapě z r. 1797; stavba ta má zde na jižní straně nepatrný výběžek. Do dnes zbyly z kaple jen základy obdélníkové, kteréž na Malochově plánu hradu asi z roku 1850 jsou dvojdílné; k určitému rozhodnutí o tom, zda-li skutečně tak bylo, překáží na této straně hory učiněný lom. Jistě však spojena byla na této straně kaple se zdí obvodní (u hradu), kteráž činila jižní její stranu. Střecha byla prejzová, poněvadž velké množství jejich zbytků na tomto místě se spatřuje. V oknech bylo mléčné sklo, jehož zbytky tu též nalezeny. Na oltáři byla socha sv. Jana Nepomuckého, která po zrušení kaple snesena odtud pod hrad do zelených domků a tu je doposud. Obyčejná, bez ceny umělecké.

Také jsem zde nalezl střepy sličné rokokové nádoby porculánové a jiných hliněných, polévaných. Na střepinách jsou úhledné ornamenty. Část římsy, profilovaná, svědčí o vkusné úpravě kaple vně.

Při založení kaple věnoval jí zakladatel 50 zl. kapitálu, z čehož 6% úrok, totiž 3 zl. kapli vrchnostenský úřad vyplácel.

Do kaple vždy při svátku sv. Jana konala se pouť. Před tou kostelník s ministranty musil již vše náležitě vyčistit, začež dostal zvlášť z důchodů kaple zaplaceno. Po dnes ke sv. Janu pod hradem koná se každoročně pouť. Dřív bývala slavná. Na stráni hory doposud ukazují rozšířené místo, na němž mohutný dub se rozkládá. V něm uprostřed větví podlaha prkenná bývala a na té o pouti zvučná muzika se usídlila, pobízejíc tak na prostranství se sešlou mládež k tanci.

O pouti sešlo se v almužénském pytlíčku v kapli 12—15 kr., někdy však i 18, někdy i nic.

Stará kniha, která jest nyní majetkem mým, obsahuje účty této kaple za každý rok od r. 1760 až do zrušení r. 1786.

Nejstarší účet z r. 1760, z prvních 3 stran této knihy tuto ukázkou uvádíme:

Počet zádušní chrámu Páně sv. Jana Nepomuckého na starém hradě blíž Kundratitz za rok 1760.

Příjem peněz zádušních dle zavřeného aučtu zádušního roku 1759 zůstalo v restu . . . . . 89 fl. 19 kr. ½ d.

Nový příjem:

Almužny do pytlíčku. V tomto roce o pouti svatého Jana Nepomuckého do pytlíčku se shledalo . . . . . 14 kr.

Fundací neb auroků od mil. vrchnosti dle decretu přichází auroků od capitálu 50 fl., které mil. vrchnost Kundratická při založení té caple v roce 1736 pro dote darovala, pod obyčejný věčný aurok, každoročně à 6 pro cento z důchodu Kundratického platiti milostivě nařídila, jenž tuto za 1760 rok za příjem se uvádí . . . . . 3 zl.

Nápadu z burgrechtu od sauseda Kundratického Vojtěcha Růžičky, strany od Jana Rudolfského, který je na vojně, z kaupeného podílu 12 kop za 6 fl., kterých letošní rok 1760 k záduší za příjem se bere, načež od roku 1755 sedmá kopa jest . . . . . 1 fl. 10 kr.

Interesse z pučených peněz od Kundratického sauseda Antonína Hály, z majících pučených 13 fl., 6 pro cento interesse za tento 1760 rok za příjem se bere 46 kr. 4½ d.

Též od bejvalého Libušského šenkýře Josefa Klaubice z vypučených 10 fl zádušních peněz interesse 36 kr.

Od Franze Hladíka, sauseda Hrnčířského z pučených 5 fl. vynáší à 6 pro cento interesse, které za tento 1760 rok za příjem přichází 18 kr.

Summa nového příjmu 6 fl. 4 kr. 4½ d.

Summa summarum nového a starého dluhu . . . . . 95 fl. 23 kr. 5 d.

Vydání peněz:

V tomto roce potřebováno a zaplaceno jest:

[1]) »Dr. Karollus Maxmilianus von Bauer« zde »zwei schwartze Lätten Klüfte mit silberhältigen, Hornschiefer- und Schwefel-Khies entdecket«, což se snad pokoušela hraběnka dolovat (Archiv zemský; grunt. kn. Kunz. z roku 1688, fol. 246.)

Od hlídání věcí kostelních v capli Svatojanský při držení pouti kostelníkovi . . . . . 36 kr.

Summa vydání . . per 36 kr.

Avšak zůstává pro resto 94 fl. 47 kr. 5 d.

Kterýžto rest následovním způsobem se vykazuje.

Za Kundratickým Antonínem Hálou . . . . . 13 fl.

Za bejvalým Libušským šenkýřem Klaubicem . . . . . 10 fl. 6 kr.

Za Hrnčířským Francem Hladíkem 5 fl. Chrám Páně svatého Jakuba k témuž záduší dlužen jest (a nyní včetně uvedeno, kolik za každý rok od l. 1739 do 1757; úhrnem obnáší to:) . . . 57 zl. 7 kr. $3^1/_2$ d.

Dne 19. Februarii v 1761 roce Martinovi krejčímu z Kundratitz pučených 10 fl.

V casse hotových se vynachází . . . . . 1 fl. 34 kr. $5^1/_2$ d.

Facit . . 94 fl. 47 kr. 5 d.

Adalbertus Ign. Straka,
curatus Kundraticensis.

Norbert Arnost Wohanka,
Director.

Z těchto finančních poměrů kaple zřejmo, že hospodářství její nebylo skvělé. Rok od roku horší. Kdežto r. 1760 činí dluhy její 89 fl. 19 kr. $^1/_2$ d., činí již r. 1786 celkem 197 fl. 45 kr. $4^7/_8$ d., tedy dvakrát tolik. Nebyloť naděje, že by se poměry její zlepšily, neboť mezi dlužníky kaple přistupuje již r. 1773 sám Kundratický důchod, později pak nový dlužník Josef Hovorka ze Šeberova.

Kromě toho vydávalo se každým rokem za svíčky, jako roku 1770 celkem 4 zl. 45 kr.

Arnošt hrabě Golč zemřel bezpochyby r. 1767, odkázav kapli 100 zl., z nichž tato vybírala úroky: první hromadně za 5 let, ostatní každým rokem (na 4% = = 4 zl.). Po něm ujala panství dcera jeho Marie Josefa. Které byly další osudy kaple, je neznámo, to však je jisto, že v r. 1787 byla zrušena. Poslední účet zádušní, týkající se jí, je za rok 1786. Proč byla zrušena, dnes neznámo.[1])

Blízko u hradu měl chalupu se zahrádkou panský hajný, jenž hlídal zde jak kapli, tak také skálu hradní, jejíž serpentinová břidlice od drahných dob vábila k vyrábění výtečných brousků. V Josefinském katastru v zemském archivu uvedeno stavení to: »stavení na hoře u lesa u panský kaple pro hajnýho nro. domu 37.«

Rozhodnutí o tom, kterak naložiti se má se jměním zrušené kaple, učiněno bylo dvorním dekretem ze dne 16. října 1789. Na drobných pohledávkách bylo zaplaceno farním kostelům Kunratickému a Hrnčířskému celkem 168 zl. 28. kr. $4^4/_8$ d. Na kapitálech Kunratickému kostelu sv. Jakuba dán byl odkaz hraběte Arnošta Golče, totiž 100 zl. a kapitály půjčené sedlákům kdysi Hálovi (nyní to platil V. Koudela = 13 zl.) a Janovi Roubíčkovi (= 10 zl.)

Hrnčířskému chrámu sv. Prokopa zakládací jistinu někdejší kaple z r. 1736, totiž 50 zl., pak 4 zl., které prý kostel Kunratický již od roku 1787 držel a což byl bezpochyby úrok z Golčova odkazu a konečně 2 zl. 17 kr., z vypůjčených peněz Karla Roubíčka a Josefa Hovorky.

Toť zpráva o kapli poslední.

[1]) Zemřelý pan farář F. Čapek říkal, že v jedné farní knize je zápis o tom, proč a kterak byla kaple zrušena. Prý ji někteří lidé z Chodova přepadli a zneuctili. Pokud mi bylo dovoleno pátrat ve farních knihách, hledal jsem zápis onen, však marně. — Doposud v Kunraticích žije stařenka (pí. Marková), která vypravovala mi, že se pamatuje na veliké stavení ve hradě, z něhož dnes již nic není.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc srpen.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalich stříbrný, ozdobný: pro dp. Jana Podřického, faráře v Předmostí na Moravě. — Pozlacení a postříbření: kalicha, relikviáře a kříže: pro dp. Jos. Neubauera, katechetu v Trutnově. — Náčiní k zaopatřování nemocných: pro vdp. Václava Oplta, děkana v Libochovicích. — Patenka stříbrná: pro blahorod. pana Fr. Rubra, správce ve Vel. Čakovicích. — Kaditelnice: pro dp. Jana Maška, faráře v Neulosimthalu. — Kanonické tabulky na tři oltáře: pro dp. Fr. Pospíšila faráře v Novém Hrádku. — Kříž k průvodům pro vdp. Václava Oplta, děkana v Libochovicích. — Mešní konvičky: pro dp. Jana Kolába, faráře v Hrušce. — Stroj na pečení hostií: pro vdp. Václava Oplta, děkana v Libochovicích.

Rozličné. Canon Missae: pro dp. Ed. Sittlera, faráře v Žižkově. — Missaly: pro dp. Václava Karlacha, faráře ve Slabci a pro dp. Jana Maška, faráře v Neulosimthalu. — Pultíky pod missaly: pro důst. farní úřad v Jesenici a pro dp. Jana Maška, faráře v Neulosimthalu. — Kříže

na stěnu: pro vdp. Václ. Oplta, děkana v Libochovicích a pro dp. Jana Kalába, faráře v Hrušce.

Paramenty. Kasule: černá: pro nejmenovaného dobrodince; červená slavnostní: pro dp. Tom. Veverku, faráře v Praskolesích; bílá: pro sl. patronátní úřad v Poděbradech; fialová: pro důst. farní úřad v Březné; bílá: pro dp. Václava Šorejse, faráře ve Velelibech; bílá, červená a fialová: pro dp. Jana Maška, faráře v Neulosimthalu; červená slavnostní: pro dp. Ant. Svobodu, faráře v Konojedech. — Pluvialy: černý: pro sl. patronátní úřad v Poděbradech a bílý: pro dp. Václ. Šorejsa, faráře ve Velelibech. — Pláštík na ciboř: pro dp. Václ. Šorejse, faráře ve Velelibech. — Velum: pro vdp. Václava Oplta, děkana v Libochovicích. — Antipendia: bílé a dvě červená: pro vdp. Václava Oplta, děkana v Libochovicích; bílé: pro blahorod. p. Jos. Krejčíka, sochaře v Praze a pro dp. Václava Šorejse, faráře ve Velelibech. — Spolkový prapor: pro živnostensko-řemeslnický spolek »Vlastimil« ve Velvarech. — Dva vyšité bílé polštáře na oltář: pro blahorod. pana Leop. Schrödera, správce ve Vel. Čakovicích. — Satičky pro pražské Jezulátko: pro blahorod. paní Michalovičovou v Tullachu v Uhrách. — Záslonky do tabernáklu: pro důst. farní úřad v Nemoticích a pro vysokorod. kontesku Vilmu Schönbornovou v Praze. — Zlaté třapečky ku klíčku od tabernaklu: pro důst. farní úřad v Koceradech, pro blahorod. p. J. Staňka, pasíře v Praze, pro blahorod. pana Jana Hirsche, zlatníka v Praze, pro důst. farní úřad v Nemoticích a pro blahorod. Ant. Růžičku, pozlacovače v Praze. — Fialové váčky pro nádobky na sv. oleje: pro vdp. Václ. Oplta, děkana v Libochovicích, pro blahorod. pana J. Staňka, pasíře v Praze a pro blahorod. pana Jana Hirsche, zlatníka v Praze. — Birety: pro dp. Režného, faráře v Hlavně Kostelním a pro dp. Jos. Neumanna, katechetu v Trutnově. — Okrasa s vyšitým nápisem na kazatelnu: pro vp. Jos. Rösslera, kaplana ve Vel. Uhřinově. — Pokryvka na pultík pod mešní knihu: pro dp. Al. Foreta, faráře v Podčáplech. — Komže pro ministranty: pro dp. Jana Maška, faráře v Neulosimthalu.

Prádlo kostelní. 2 rochety: pro vdp. Václava Oplta, děkana v Libochovicích; 15 cingulí: pro vdp. Jana Seidla, děkana v Černílově; cingula, korporalia, purifikatoria a j.: pro dp. Fr. Režného, faráře v Hlavně Kostelním; 6 cingulí a 6 pallií: pro dp. Huga Doskočila, bisk. ceremonáře v Chrásti; plachtu oltářní: pro vysokorod. pí. hraběnku Černínovou v Schönhofu; 2 alba, 6 rochet, plachty oltářní, korporalia, cingula a j.: pro dp. Václava Šorejse, faráře ve Velelibech; alba a rocheta: pro důst. farní úřad ve Skořici; cingula: pro J. Jasnost pí. kněžnu Schwarzenberkovou v Praze; 2 alba a 3 humeralia: pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě; alba, cingula, humeralia a j.: pro dp. Jana Maška, faráře v Neulosimthalu, a korporalia: pro důst. farní úřad v Choceradech.

Zpráva za měsíc září.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalich: pro vdp. Gregora Lindnera, děkana v Jáchymově. — Monstrance: pro důst. farní úřad ve Veselé na Moravě. — Pozlacení v ohni: kalichů: pro vdp. Gregora Lindnera, děkana v Jáchymově, pro vdp. Ant. Nývlta, děkana v Ústí n. Orl. a pro vdp. Karla Čermáka, děkana v Nových Benátkách; ciboria: pro dp. Václava Jilka, faráře v Petrovicích. — Patenky k zaopatřování nemocných: pro ctih. školské sestry v Plzni a pro dp. Jos. Sochora, faráře v Heralticích na Moravě. — Dvě nádobky na sv. oleje: pro dp. Josefa Sochora, faráře v Heralticích. — Pacifikál: pro vdp. Jana Řeháka, děkana v Opočně. — Kříž oltářní: pro Jeho Osvícenost pana hraběte Jana Harracha. — Mešní konvičky: pro dp. Rudolfa Čapka, katechetu v Karlových Varech, pro ctih. školské sestry v Novém Bydžově, pro ctih. sestry sv. Kříže ve Vyzovicích na Moravě a pro vp. Josefa Sochůrka, kaplana v Holostřevech. — Kropáček: pro sl. zádušní úřad v Praze. — Umyvadlo do sakristie: pro dp. Frant. Ibla, faráře v Babensburgu v Doln. Rakousích. — Stroj na pečení hostií: pro dp. Jos. Funkeho, faráře ve Chrastavě.

Rozličné. Menší obrázky svatých: pro vysokorod. pana hraběte Černína v Praze a pro dp. Štěpána Halušku, faráře v Hladovke v Uhrách. — Missaly: pro dp. Em. Teplého, c. k. profesora v Pardubicích, pro důst. farní úřad v Pičíně a pro dp. Jos. Brhovského, faráře v Hrusicích.

Paramenty. Celý černý ornát (kasule, dalmatiky a pluvial): pro vdp. Jos. Bartáka, děkana v Uher. Ostravě na Moravě. — Kasule: fialová: pro sl. zádušní úřad v Praze; bílá: pro Jeho Milost nejdůstojnějšího světícího biskupa msgra dra Fr. Krásla na Hradčanech, pro vp. Rych. Šarapatku, kaplana v Ostrově; bílá, bohatě vyšitá: pro dp. P. Milona Lahůlku, kněze kapucínského řádu v Kolíně a pro vdp. Josefa Bartáka, děkana v Uherské Ostravě; bílá: pro dp. Rud. Čapka, katechetu v Karlových Varech. — Pluvialy: bílý, sváteční: pro vys. dp. Karla Vorlíčka, arciděkana v Kutné Hoře; černé: pro dp. Jana Podlahu, faráře v Pozdni a pro dp. Jana Dvořáka, faráře v Krásné Hoře. — Štoly: pro důst. farní úřad v Drahno-Újezdě; čtyry: pro dp. Karla Lochschmida, faráře v Aši a pro vys. dp. Karla Vorlíčka, arciděkana v Kutné Hoře. — Pláštíky na ciborium: pro blahorod. pana Jana Hirsche, zlatníka v Praze, pro vdp. Josefa Bartáka, děkana v Uherské Ostravě a pro blahorod. pana Jana Staňka, pasíře v Praze. — Velum: pro vdp. Jos. Bartáka, děkana v Uherské Ostravě. — Příkrov: pro blahorod. pana Sála, přednostu ve Vojicích. — Pokryvku na pult pod missál: pro dp. Jos. Brhovského, faráře v Husicích. — Birety: pro důst. farní úřad v Tuchlovicích a pro vys. dp. Karla Vorlíčka, arciděkana v Kutné Hoře. — Zlaté třapečky ku klíčku od tabernaklu: pro důst. farní úřad ve St. Ehrenbergu.

Prádlo kostelní. Cingula: pro důst. klášter benediktinský; alba: pro dp. Em. Taftla, katechetu v Nuslích; 4 cingula: pro dp. Rud. Čapka, katechetu v Karlových Varech.

»METHOD« vychází šestkráte do roka ve lhůtách dvouměsíčních. **Předplatné,** které činí poštovní poukázkou na celý rok **4 kor. 40 hal.,** přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech** (na faře), kam i **reklamace** se zasýlají.

»Politika« závod tiskařský a vydavatelský v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 11. a 12. V Praze, 23. prosince 1902. Ročník XXVIII.

OBSAH: Exkurse gotické. 8. Farní kostel sv. Mikuláše v Humpolci. — Paměti kláštera Sezemského. — Nové zprávy o někdejším kostele Božího Těla v Praze. — Výroční zpráva Jednoty pro dostavění hlavního chrámu sv. Víta na hradě Pražském za rok 1901. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc říjen a listopad. — Seznam předplatitelů r. 1902.

Exkurse gotické.

8. Farní kostel sv. Mikuláše v Humpolci.

Napsal **F. J. Lehner.**

Nejstarší zmínka o Humpolci děje se teprve roku 1233, kdy kommenda rytířů německých při kostele sv. Petra v Praze na Poříčí, založená před rokem 1215, prodala klášteru Želivskému některé vsi u Humpolce a Jihlavy totiž Podolí, Dobrou, Skrýšov, Bohdaneč a Pozděšín (?) i s podacím právem kostelů na těchto statcích buď již vystavených, anebo které teprve tam zbudovány budou.[1]) Kde tyto kostely tehdáž stávající se nacházely, zmíněná zpráva nepraví. Humpolec byl již v dřívějších dobách místem důležitým, neboť se nacházel na cestě, kudy se chodilo na Moravu[1]) a měl starý kostel sv. Mikuláše, který v potvrzovací listině krále Václava z roku 1243 nazývá se kaplí,[2]) poněvadž to byla starožitná

[1]) *Erben. Regesta, č. 818, r. 1233, p. 384—385:* Hermanus Balko, frater et magister de domo Tevtonica, cum fratribus degentibus ibidem, vendunt Hermanno abbati Siloensi »bona illa, quae habuimus in Humpolz et super Giglaua, villas videlicet Podole, Dobre, Scrisowe, Bogedanze, Pustsin, cum — omnibus pertinenciis, pro centum marcis argenti. Quamvis autem in rebus sacris venditio locum non habeat, videlicet in ecclesiis: quia tamen cum universitate transeunt, jus, quod in ecclesiis, sitis in praedïis, quae vendidimus, habuimus, tradidimus simpliciter et absolute praedicto abbati et fratribus degentibus ibidem, rerum venditarum dominium concedentes...

[1]) *Potvrzovací listina krále Václava. Erben. Regesta, č. 812, r. 1233, 25 Aug. Ap. Kladerub, p. 382:* ... Hii autem sunt termini silvae et praedii in Borek: a dextra parte viae Humpolecensis, qua itur in Moraviam...

[2]) *Erben. Regesta, č. 1073, r. 1243, m. Mart. Pragae, p. 511—512:* Wencezlaus rex ratum habet et approbat »emptionis et veditionis contractum, inter conventum monasterii Syloensis et fratrem Hermannum, qui dicebatur Balko, magistrum de domo Theutonicorum, cum fratribus suis mutuo habitum et sollempniter terminatum, de bonis universis, quae eadem Theutonica domus in Gumpolz et super Gyglaua rationabiliter et legitime possidebat. — Sane cum venditio in sacris rebus, videlicet in ecclesiis, locum non habeat, quia tamen cum universitate transeut, capellas in eisdem bonis sitas, quas praefatus Hermannus cum fratribus suis ecclesiae Syloensi simpliciter et absolute tradidit, videlicet capellam S. Nicolai in Humpoltz, et capellas S. Johannis Baptistae in Gyglawa, cum capellis novis jam constructis, vel in posterum per divinam providentiam construendis, terris veteris parochiae, cum decimis universis tam theloneorum, quam villarum et aliis

románská budova malých rozměrů, jako jiné vesnické kostely. V těch končinách náležel kapitule Vyšehradské starý Újezd Svatavin, který darováním vsi Zahrádky (t. j. nynějšího městečka Zahrádky Trhové), od krále Přemysla I. byl značně rozšířen na pravé straně Želivky. Byla to z valné části tehdáž ještě nevzdělaná krajina od lesa Nelechova mezi Zahrádkou a Kouty až k mezem vsi Humpolce. Kapitula Vyšehradská pronajala tuto krajinu roku 1252 Jindřichu, mincmistrovi v Humpolci, který se zavázal založiti v ní nové vesnické osady právem zákupným s rozdělením lánů na týž způsob jako v blízkých německých osadách kláštera Želivského.[1]) V tom čase byl Humpolec vsí trhovou, která se clem, lesy a dědinami ornými i neornými náležela klášteru sv. Františka od blah. Anežky založeného, někdy u sv. Petra, tehdáž však na Starém městě již zbudovaného u Pražského mostu.[2]) Trhová vesnice vzrostla asi tak značně, že malý kostelík již nedostačoval pro lidnatější osadu. V listině z roku 1257 nenazývá se starý kostel v Humpolci kaplí, nýbrž kostelem.[3]) Z toho lze souditi, že v těch letech románský kostel byl zbořen a na jeho místě nový kostel vystaven, který dosud stává a architekturou svou skutečně poukazuje na polovici 13. věku. Není pochyby, že prostorný a přesným slohem onoho věku zdělaný kostel v Humpolci byl vystaven od kláštera Želivského, který zdejší faru spravoval; potvrzuje to též úplná shoda jednotlivých článků architektonických v obou kostelích, Želivském a Humpoleckém. Ačkoli postupem času držitelé Humpolce se střídali, podrželi přece Želivští premonstráti ustavičně zdejší duchovní správu. Již na počátku 13. století odváděl se kostelu mimo jiné i desátek ze cla, které se na zdejším tržišti vybíralo.[1]) Jako jinde býval také při kostele Humpoleckém sbor literácký,[2]) spolek měšťanů, kteří dle stanov svých se zaslíbili, že budou služby Boží společným zpěvem oslavovati a při veřejných průvodech církevních vzorně prozpěvovati. Měli své vlastní kancionály, které buď sami opisovali anebo od zvláštních písařů sobě opisovati dávali. Zpívali česky a latinsky. Dobrodincem jejich a kostela samého stal se zbožný rodák Humpolecký, rytíř Jan Humpolec z Nelechova, obdarovav bratrstvo »lukami a porostlinami i s rybníkem, tak jak ve svých mezech leží nad chobotem velkého rybníka při městysi Humpolci, a vystavil pro ně v kostele novou kruchtu, která s věcmi na větším díle jeho nákladem jest udělána, aby páni literáti nynější i budoucí na této nové kruchtě pobožně zpívali česky a latinsky, zvlášť dne nedělního, ve středu a v pátek, též přes celý advent i na jiné svátky; a co pronájemného z té čtvrti pole sběhne, aby za to vosk a světlo kupováno bylo, aby to vše pořádně ke cti a díkův činění, k chvále věčnému Pánu Bohu při světle, a ne potmě v sjití společném se dálo. Jaký pak pořádek literati v tom mají chovati, a počet z toho, co se sejde platu, a co nač se vydá, před jinými literaty na zejtří po Všech Svatých každého roku činiti, aby tak vše řízeno bylo, jak by Pánu Bohu se líbilo; a z té čtvrti nic více nemá pánu a držiteli nadepsaného městyse Humpolce placeno od literátův býti, nežli při sv. Jiří čtyry groše, a při sv. Havle též čtyry groše; desátku pak žádného nemá dáváno býti z té čtvrti; neb sou k tomu toho času kněží Humpolečtí před příseženými obyvateli Humpoleckými dovolili... Dáno na Lipnici v outerý, den památky

appenditiis suis, possessionibus et juribus, ecclesiae Syloensi libere et pacifice possidendas perpetuo praesentibus confirmamus.

[1]) *Erben. Regesta, č. 1316, r. 1252, 13 Dec. Wissegrad, p. 606:* Nos E. decanus, B. custos, F. scolasticus, cum ceteris concanonicis... locavimus bona praebendarum nostrarum inter metas vilae de Gumpolz et silvam Nelecho circa Zagralticam sita, domino Heinrico, magistro monetae in Gumpolz, ad firmam (sic), hereditario jure possidenda, tali conditione, quod infra anni praesentis terminum in eisdem possessionibus locabit cultores agrorum...

[2]) *Erben. Regesta, č. 1323, r. 1253, 6 Apr. Pragae, p. 609:* Item, villam forensem Gumpolcz cum theloneo, silvis, agris cultis et incultis, et aliis pertinentiis suis.

[3]) *Emler. Regesta II., č. 171, r. 1257, p. 68:* Arnoldus abbas et conventus ecclesiae Trebetschensis, Johannes praepositus Lunewicensis, frater Bertoldus, ordinis minorum fratrum dom. s. Mariae in Iglavia gardianus et frater Eberhardus de ordine Praedicatorum fratrum domus S. Crucis, ciusdem loci prior, diocesis Olomucensis privilegia ecclesiae Syloensis super ecclesiis in Gyglava et in Humpolcz, per Marsilium monasterii Syloensis abbatem ipsis ostensa et exhibita, quorum primum datum est a. d. MCCXXXIIII, alterum anno eodem, tertium vero mense Martio a. d. MCCXLIII, transcribi faciunt et hoc transcriptum sigillis suis roborant.

[1]) Jeronym Jan Pilař: Paměti města Humpolce, str. 42. a d.

[2]) Týž, str. 43. a d.

všech Svatých léta Páně Tisícího Pětistého Sedmdesátého.«[1])

V dobách husitských byli premonstráti ze Želiva vypuzeni, roku 1622 však opět tam uvedeni. Již 16. března 1625 vydal hrabě Filip ze Solmsu list, mocí jehož tehdejšímu opatu Želivskému, kn. Kašparovi Questenbergovi a klášteru podací a patronátní právo k faře Humpolecké dává, žádaje, aby budoucně opat Želivský dosazoval sem faráře, který má řádně a bez překážky užívati všeho, co k faře přísluší.

Kostel byl stižen velikou pohromou, když loupežní Švédové uhnízdivše se začátkem roku 1645 na Lipnici po tři roky odtud v celém okolí drancovali a bořili. Roku 1647 farář Jan Romanovský, rodem Polák, pořídil matriku křtěných. Věž při západním průčelí kostela vystavěná byla roku 1721 dle tehdejšího vkusu ve své hořejší části upravena a nynější střechou pokryta. Z téhož roku jest i báňovité klenutí v křížení.

Půdorys (obr. 1.) farního kostela sv. Mikuláše v Humpolci (ve vikariatě Lipnickém) založen jest v podobě kříže, jehož podélné rameno jest však zkráceno proti všem pravidlům slohovým; má dlouhé kněžiště, loď příčnou a pouze započaté rameno západní. Tuto nepravidelnost lze vysvětliti pouze náhlým přerušením stavby, jakmile dospěla k pokračování směrem západním. Jako při všech kostelích onoho věku, počala též stavba Humpoleckého kostela kněžištěm. Ku kněžišti připojila se potom příční loď. Proč stavitel západní loď pouze začal, ale nedokonal, jest nesnadno povědětí. Dlouhé kněžiště vyžadovalo dlouhou západní loď. Také věž k průčelí přistavěná poukazuje na náhlou změnu původního plánu.

Do kostela se vchází věží, která v hořejší části obdržela nynější svou podobu teprve roku 1721. Ze staré věže zachovala se pouze spodní část zdiva přes dva metry mohutného, v němž po pravé a levé straně upravila se schodiště. Přízemek věže jest síncem, kterým se přichází k hlavnímu portálu a za ním do podkruchtí. (Obr. 2.) Kruchtu pořídil pro literáty roku 1570 rytíř Jan Humpolec z Nelechova. V obou úhlech průčelní zdi poukazují původní hlavice a zbytky žeber na někdejší klenbu; přípory byly však násilně otlučeny.

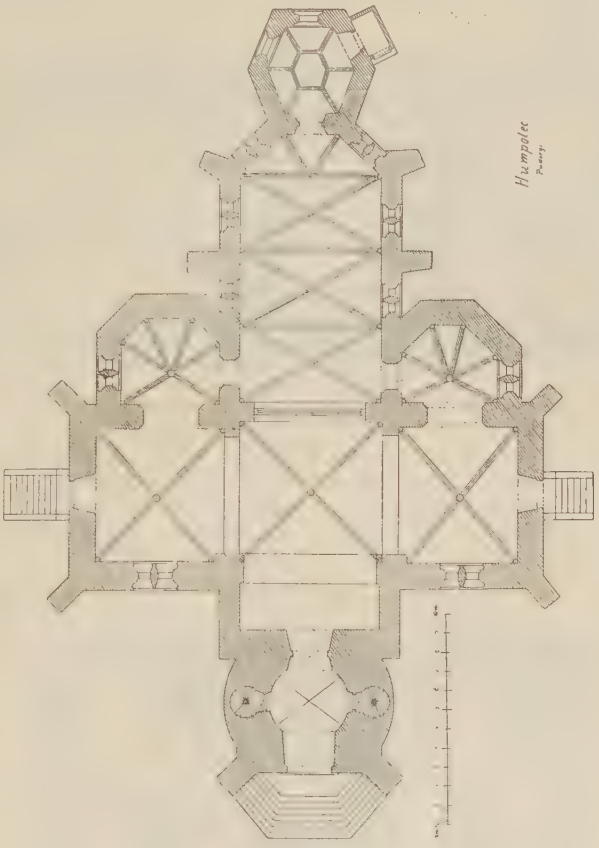

Obr. 1.

Tato kusá část západní lodi sousedí s křížením v letech 1721 až 1722 báňovitě sklenutým. Někdejší lomené oblouky křížového čtverce zmizely a nahrazeny jsou polokruhově sklenutými oblouky, spočívajícími na přidělaných lisenách svrchu zakončených moderním římsováním. Na nákresech vrácena jest této části někdejší podoba. Ku křížení připojují se po pravé a levé straně obě ramena příčné lodi 22·10 *m* široké a 7·10 *m* dlouhé; v každém úhlu těchto čtverců vystupuje přípora pokrytá hlavicí, o kterou se opírají tři žebra. Stěny prolomeny jsou velkými okny, v obou bocích též postranními vchody. S obou ramen vybočují k východu polygonalně uzavřené kaple jako pobočni chory (obr. 3.) sestrojené z pěti stran osmiúhelníku na žebrech bez nosičů sklenuté, do nichž i z kněžiště možno vcházeti.

[1]) List pana Jana Humpoleckého z Nelechova chová kůr literácký při své pokladnici.

Kněžiště 14·50 *m* dlouhé a 7.50 *m* široké se skládá ze tří klenbových obdélníků a uzavřeno jest pěti stranami osmiúhelníku. Kulaté přípory pro žebra klenby vystupují z jednoduchých krakorců ve výši oken a jsou pokryty hlatektury Želivského kostela. Klenba kněžiště a obou příčných ramen jest tupě lomená a ve všech částech kostela stejně vysoká, totiž 11·20 *m*.

Celý kostel jest 26·60 *m* dlouhý; jest tedy křížení i se stávající západní lodí

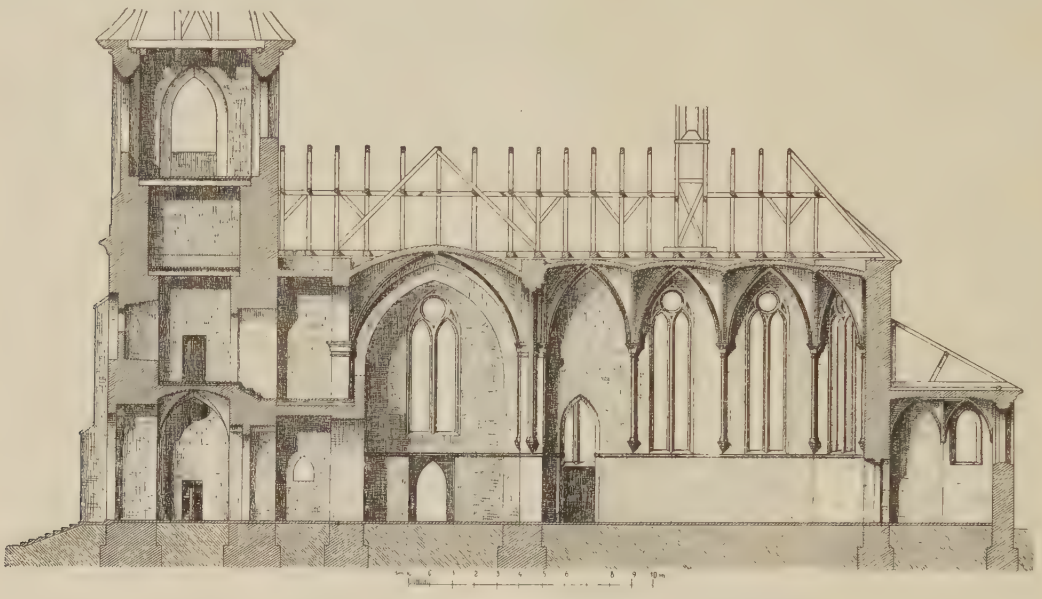

Obr. 2.

vicemi, o které opírají se pasy a žebra klenby. Krakorce a hlavice postrádají sice ornamentalní výzdoby, jsou však pečlivě pracovány z tvrdého kamene. Kněžiště jest osvětleno šestero okny lomeně sklenutými; kružba jejich se

o 2·40 *m* kratší, než kněžiště. Loď příčná jest pouze o 4·50 *m* kratší, než celá délka kostela. Z poměrů těchto zřetelně se vidí, že stavba západní lodi pouze počatá, nebyla dokonána dle pravidel kostelů do kříže založených.

Obr. 3.

však nedochovala. Okno prutem na dvě polovice rozvržené zakončovalo se kruhem, jaký na jiných souvěkých památnících se spatřuje. Spodní část oken jest nyní zazděna. Přípory, jejich krakorce a hlavice, článkování pasů a žeber, ostění oken a římsování shodují se naprosto se stejnorodým detailem archi-

K východní straně polygonalního závěru přistavěna jest šestihranná kaple, nyní za sakristii sloužící.

Vnějšek kostela nevyniká žádnou zvláštností. Při stavbě užilo se již vesměs opěrných pilířů, které při kněžišti dost nepravidelně jsou rozestaveny; tím podmíněno bylo i pošinutí oken.

Paměti kláštera Sezemského.

Podává Aug. Sedláček, školní rada v Písku.

Po bývalých klášteřích zachovaly se hojné paměti, ale jsou to většinou takových klášterů, které bouře v letech 1420—1434 přetrvaly a teprve zrušovacím dekretům 18. století podlehly. Avšak i z některých klášterů v letech 1419 až 1434 zbořených se paměti zachovaly, jako na př. Píseckého, kláštera v Ústí nad Lužnicí a j. I lze za to míti, že staré paměti v čas, nežli bylo zle, na stranu ukryty. Obyčejný způsob byl zavézti je na nějaký pevný hrad, jako na př. učinili Roudničtí zavezše je na Střekov, a jiní klášterové, kteří své paměti na Karlštejně ukryli. O klášteru Hradišťském je známo, že knihy svoje zachránil a u jistého souseda v Bělé skrýval. I lze odtud znáti, že mnohé písemné památky předhusitské takovým způsobem zachráněny, ale že teprve později na zmar přišly, když pominula naděje na obnovení. Tak se to i mělo s paměťmi kláštera Sezemského. Soudíme, že po pohromě zachráněny byly, odtud že bully papeže Bonifáce r. 1397, 13. dubna použito k vazbě rukopisu archivu kapitulního, z něhož ji dobré paměti biskup Frind odlepil. Ale poněvadž mimo ni všechny paměti Sezemské na dobro zničeny byly, zkoumajíce dějiny tohoto kláštera, poukázáni jsme jen na to, co se ve spisech mimo klášter zachovalo a toho jest tak po skrovnu, že se po několikaletém hledání to málo, co tuto vypsáno, podařilo najíti.[1])

O založení kláštera Sezemského není přímých pamětí, jako víme o většině klášterův. Klášter totiž nevynikl ani počtem panen ani bohatstvím a byl proto i vrstevníkům i jich prvním potomkům málo známým. Z domyslu ovšem lze o jeho založení něco říci, ale určitých výsledků se sotva kdy domakáme. Především co se doby týče, kdy byl založen, ustanoviti můžeme přesně jen dlouhou dobu od r. 1227 do r. 1298. L. 1227 najisto ještě nestál, neb tehda Kojata Hraběšič odkázal statky své Sezemice, Chrastnou, Přílohy a Zminnou klášteru Sedleckému.[2]) Jak dlouho tento klášter zboží Sezemské podržel, není nikde poznamenáno a tolikéž se neví, kdo je potom držel. Zase pak je znám majestát krále Václava II. (1298, 2. Jun.), kterým čtyři masné krámy v městě Jaroměři někdy Heralta Dlouhého, měšťana tudíž, koruně pro vraždu přisouzené, navracuje Anežce a Perchtě, dcerám jeho v klášteře Sezemském Cisterského řádu pánu Bohu sloužícím.[1]) Těmito dvěma pamětmi určuje se tedy založení na dobu tří králův Václava I., Přemysla II. a Václava II.

O osobě zakladatelově také není určitých zpráv. Z pozdější paměti (1471, 27. Jan.) je známo, že klášter Sezemský ke komoře královské nepatřil a odtud následuje záporný výsledek, že žádný král zakladatelem jeho nebyl.[2]) Založen byl tedy a nadán nějakým bohatým pánem. Kterého rodu byl, ani v současných ani v pozdějších pamětech psáno není. Jedinou cestu k domněnkám udávají svorníky v kaplích kostela Sezemského, totiž v kapli sv. Anny a sv. Antonína (nynější zakřiští), které oboje z prvních dob kláštera pocházejí. V oné nachází se erb takový, jako mívali páni z Dobrušky a z Opočna, totiž štít, který jest pošikem dělen skrze dva a dva pruhy. Z těch jsou nyní dva zlatou a dva stříbrnou barvou malovány, ale sotva správně. Buď byly červené a stříbrné pánů z Dobrušky, aneb modré a stříbrné pánů z Častolovic. V kapli sv. Antonína spatřují se kromě pěkných hlavic dvakráte erb Mezeřických z Lomnice (křídlo orličí zvláštního tvaru) a jedenkráte lev s jedním ohonem. Tento byl erbovním zvířetem mnohých rodin. V Čechách jej (černého v zlatě) měli páni z Náchoda a z Kostelce, kteří se také na Moravu přestěhovali, Veseličtí z Veselice, ale obyčejně půl lva na třech pahrbcích, jako Žerotínové, vladyky z Ústupenic, Domanic, Sloupové z Chotětič, Třemeští z Železna, z Krucemburka, z Mikovic, z Cítova, Račiněvsi a Chlumu. Na Moravě měli jej Sirotkové a páni z Wehingen, obzvláštní dobrodincové kláštera Oslavanského, pak vladyky z Rataj, Honětic a Rabšteina. Volba tudíž nesnadná. Na pány z Náchoda, bohaté a Sezemicům nejbližší mohlo by se mysliti.

[1]) Srovnej, co praví Palacký v Dějinách, I. b, na str. 363.

[2]) Reg. I., 333.

[1]) Glafey, Anekdota I., 47—48.

[2]) Palacký, Urk. Beitr., 644.

Tolikéž by byla lákavá domněnka, že lev tento jest znamením pp. z Wehingen a že první osada přišla do Sezemic z Cisterského kláštera v Oslavanech.

Spojitost Dobrušských a Meziřických jest na snadě. K r. 1279 je řeč o častých bojích s Němci, které Mutyně Skuhrovský v Albrechticích míval.[1])

Albrechtice nejsou daleko od Sezemic a Mutina buď je držel anebo měl blízko nějaký statek; ovšem mimo něj také Skuhrov u Solnice. Mutina bylo oblíbené jméno u pp. z Kostomlat a z Dobrušky. Obojí soudíc z erbu byli jednoho rodu a onino předkové těchto. První toho rodu Sezema (1223) patřil k rodu pp. z Poděbrad a z Choustníka, an měl žebřík na štítě. O jiném Sezemovi též z Kostomlat (1252—1265) nelze říci, kterého z obou rodů byl, ale nástupce jeho Mutina (1284, 1289) má touž pečeť jako páni z Dobrušky. Pak následoval Sezema († l. 1346), poslední tohoto rodu pán na Kostomlatech. Spojitost pánů z Dobrušky s předešlými, není na snadě. Zdá se, že Mutinovými syny byly kromě Sezemy Jan († 1332) a Mutina († 1361). Vše to lze shrnouti v domněnku, že Mutina (1284) držel Kostomlaty, Skuhrov a pozdější panství Opočenské, a že se synové po něm dělili tak, že Sezema měl Kostomlaty a Jan s Mutinou Dobrušku. Co se týče Skuhrova dostal se Janovi z Meziříčí, a to se stalo asi tak, že měl Mutinovu dceru. L. 1321 daroval Jan se syny svými Vznatou, Tasem a Ješkem podací kostelní v Solnici klášteru Zderazskému;[2]) Solnice pak patřila dříve vždy ke Skuhrovu a synové Janovi se obyčejně jinak nepsávali než ze Skuhrova.

Shrneme-li toto, asi tolik jde na jevo, že páni z Kostomlat a Meziříčtí byli tak zvaní fundatorové kláštera Sezemského, že tento byl v druhé polovici 13. století založen a náklad na kostel jeho učiněn byl pány z Kostomlat, z Meziříčí a nějakým jich přítelem erbu lva. Zdali pěkné hlavy pruty klenutí držící jsou podobizny zakladadatelův kostela, nechceme ani tvrditi, ani popírati.

Prvotní věno kláštera nemnoho rozmnoženo. Od králové Elišky (1335) obdržel klášter 30 kop a to tak, aby se 20 užilo na opravu kláštera a za 10 aby se koupila kopa platu a když by se výroční mše zádušní obětovala, aby se ta kopa mezi panny dělila. A poněvadž bylo mimo abatyši deset panen, připadlo na každou 6 gr. Masné krámy v Jaroměři držel klášter ještě l. 1360, když mu je Karel IV. potvrdil.[1]) Od těch dob se klášteru, co se týče vezdejšího bytí, dobře dařilo.

Z přibývajících peněz kupovaly platy na blízkých vesnicích, tak l. 1371 neb 1372 od Herše z Holišovic,[2]) l. 1372 od Petra z Přestavlk, l. 1374 od Pešíka ze Skalice, l. 1375 od Heníka z Tuněchod a Vítka z Černčic, kněze.[3]) Nedlouho potom učinily nějakou směnu o dědiny, pak koupily plat l. 1377 od Střízka z Koloděj a l. 1382 najednou čtvero platů od Beneše z Hostovic, Pešíka ze Lhosína, Zdenka z Březovice a Víta z Blanska a opět l. 1394 dvojí plat od Čeňka z Chodče a Čeňka z Morašic.[4]) Poněvadž pak l. 1407 nějaký plat od Martina z Chodče koupily, zdá se, že teprve tehdá ves Chodeč ke klášterství získána. Konečně koupen nějaký plat l. 1408 od Hynka z Třebechovic.[5]) Když klášter byl vyvrácen, patřily ke klášterství městečko Sezemice, s podacím a borem, dvůr kmetcí v Počaplech, dvůr v Komárově, vsi Čankovice, Lukovna a Chodeč[6]) a snad i dědiny v Lanech, Kladinách, Velkých a Malých Kolodějích, Časích a Žíňanech.[7])

Co se týče abatyší a panen v klášteře působících, zachovalo se několik pamětí. Klášter byl z klášterů řádu cisterského tuším poslední, také v Čechách jediný; na Moravě byly tři kláštery starší v Doubravníce, Oslavanech a Tišňově, z nichž snad první osada do Sezemic přišla. Jak se zdá, byl Oslavanský mateřským klášterem. Z abatyší starší doby není žádná známa. L. 1298 byly v klášteře Sezemském dvě panny Anežka a Perchta, dcery Geralta Dlouhého, měšťana Jaroměřského. Asi tehdá a v dobách následujících bývalo tu kromě abatyše deset panen, jak se výslovně dí v listech (1349—1350) na postoupení ko-

[1]) Font. r. Boh., III., 197.
[2]) Reg. III., 298.

[1]) Glafey, Anekdota.
[2]) Kodex Talmberský.
[3]) Rel. tab. I., 442, 445, 447.
[4]) Rel. tab. I., 451, 459, 473, 474, 553, 554.
[5]) Rel. tab. II., 42, 51.
[6]) Arch. č. V., 539, Rel. tab. II., 431, Reg. 13, I, kom. soudu, f 18.
[7]) D. Z. 86, P 10. Urbář Pardubský (museum) dodává Dříteč, který však býval kláštera Opatovského.

stelův k biskupství Litomyšlskému.[1]) Anna jeptiška, jež l. 1373 plat nějaký od Frány z Holíšovic koupila,[2]) byla bezpochyby Sezemská panna. Byla to asi táž Anna, jež nedlouho potom byla abatyší.[3])

O téže Anně aneb jiné panně téhož jména máme zápis z l. 1389. Bývala totiž jakási Markéta, dcera Petra Plašana, souseda Vysokomýtského, jeptiškou v Sezemicích, majíc 2 kopy platu na dvoře Šnakově. Plat ten po její smrti spadl na dotčenou Annu, příbuznou její, ale od držitelův placen nebýval. Proto »panna Anna« (zdali abatyše, není poznamenáno) obžalovala držitele a držen byl o tom soud na radnici Mýtské (1389, 21. Jan.), jemuž předsedal Zdeslav, hofrychtéř králové. Anně plat přisouzen takovým způsobem, že se po její smrti klášteru dostati má.[4]) Po Anně následovala Zofka abatyše, která l. 1394 platy v Chodči a jinde kupovala.[5]) Táž abatyše i s celým konventem spolusestře Anně zapsala 10 kop gr. úroku na vsi Chodči, protože Kateřina mlynářka, Annina matka, klášteru 100 kop zapůjčila.[6]) L. 1409 byla abatyší Anna.[7]) Stalo se tehdá totiž, že jisté Machně pro její zlé účinky věno v Plotišti a Slatině pobráno a jako královská odúmrť v Mýtě provoláno bylo. Proti tomu učinila abatyše odpor. Bývaly totiž dědiny Plotišťské v držení Petra syna Vyntířova, měšťana Mýtského, a když tento zemřel, dostaly se dcerám a synu jeho, Voršile, Anně, Petrovi, Alžbětě a Anežce. Bezpochyby jedna z nich do kláštera vstoupila a jemu podíl svůj, který měla dostati na penězích, odevzdala. Nároky svoje abatyše dokazovala, ale bezpochyby s protivníky svými po dobrém se smluvila, neb když se spor ten l. 1413 na soudu dvorském projednávati měl, žádná ze sporných stran na soudě nestála. Za neznámé doby byla abatyší Markéta, která již dotčené Anně, spolusestře své dvě kopy platu v Chodči zapsala.[8]) Táž snad působila na konci 14. a na počátku 15. století.

V některých klášteřích panenských bývali proboštové, jako na př. v Doksanech a Chotěšově. Bohatý klášter mohl probošta míti, protože důchody na jeho vychovávání dostačovaly, ale Sezemský klášter patřil k chudým, totiž nebohatým, a proto míval vždy jen kaplana. V bule papeže Bonifacia (1397, 13. April.) praví se, že tak bylo již od založení kláštera a že všechny důchody a užitky, vycházející z kostela sv. Trojice, patřily abatyši a konventu. Tyto platily z nich kněze mnicha, který skrze visitatora biskupovi podáván a od něho ustanoven býval. Pocházely z toho rozličné nepřístojnosti. Nejhorší byla ta, že se po celých pět let s nedbalým a neposlušným knězem hnouti nemohlo; bezpochyby totiž od visitace k visitaci pět let uplynulo než visitator na místo přijel, žaloby žádné nic nebyly platné, poněvadž strany nemohly býti vyslýchány. Papež, byv o tom zpraven, udělal dobrý prostředek, totiž takový, kdyby kaplan nechtěl poslouchati, že jej může abatyše odbyti a za něj jiného biskupu podati;[1]) kaplan zastupoval abatyši v jednáních, která se dála mimo klášter, jako její plnomocník. Tak to učinil i Václav kaplan, když r. 1409 odpor proti provolání dědin v Plotišti vložil.

Za své vzal klášter l. 1421, ani dvě stě let netrvav. Tehdá vítězná strana pod obojí podvrátila moc královských ve východních Čechách. Ke sklonku měsíce dubna ležela v krajině Chrudimské. Když Chrudim dne 28. dubna se vzdala, došlo na blízké kláštery (a klášterce v Podlažicích, Sezemicích, Pardubičkách a Jestbořicích. O podrobnostech, jak se stalo, nikde není poznamenáno. Zdá se, že v klášteře ani posádky nebylo a že se vzdal bez boje. Jediný Hájek a po něm Z. Theobald vypravují podrobnosti. Když prý přišli k Sezemskému klášteru, vstoupili do něho bez odporu. Tu dal Žižka 13 panen svázati a kázal je vynésti za klášter, aby je v potoce utopili, ale Pražským hejtmanům se jich sželelo, i kázali je rozvázati a propustiti. V tom jsou dva odpory; hlavní ten, že Žižka ani při té výpravě nebyl. Jestli tedy poznamenání to z nějaké dobré paměti pochází, jméno Jana Žižky omylem položeno za jméno Jana Želivského, jenž byl vlastně hlavou této výpravy. Také v počtu 13 panen zdá se býti odpor, jelikož jest známo, že v Sezemicích jen 10 panen mimo abatyši bývalo. Ale toto

[1]) Archiv Rejhradský a Litomyšlský.
[2]) Rel. tab. I., 443.
[3]) Rel. tab. I., 459.
[4]) Arch. Olešnický. I tento list snad pochází z listovny klášterské. V 15. stol. byl v listovně knížat Minstrberských.
[5]) Rel. tab. I., 553, 554.
[6]) Archiv č. II., 446.
[7]) D. D. XIV., 279.
[8]) Arch. č. II., 446.

[1]) Reg. Vatikánská a arch. kapitulní.

platí o roce 1349 a od toho času důchody kláštera tak se polepšily, že mohlo býti o dvě panny více. Ale byť zpráva Hájkova nepravdivou byla, tolik přece lze souditi, že při obsazení kláštera se ukrutnosti nedály, any tyto obyčejně po trvalém odporu následovaly.

Opuštěný klášter byl vypálen a zůstal zříceninou. Klášterství potaženo pak ke Kunětické hoře. Paměti odnesené měly pro panny cenu jen dotud, dokud naděje na obnovení kláštera bylo. Ale naděje ta l. 1436 zápisy Zikmundovými na dobro zmařena a panny v chudobě pomřely. Potom následovalo znenáhlé ničení pamětí. Zůstaly zbytky v Sezemicích (a snad i v Pardubicích), ze kterých Václav Snětivý (nar. 1767 v Bohdanči, † 1846, 1. dubna v Sezemicích) památní knihu, jsa tu kaplanem, sepsal. Když se pak (byv ve Vrbici a Solnici farářem) za faráře do Sezemic dostal, přejímal od administratora Frant. Krejčíka farní listovnu, ale Krejčík žádného inventáře neměl a když farář pamětní knihy požadoval, Krejčík odpověděl, že ji ani neviděl, »což beneficiat za pravdu nikterak uznati nemohl«, neb kostelníci a učitel pravili, že tu knihu v černé kůži svázanou v pokoji toho kaplana viděli a v ní o starobylých věcech četli; také Jozef Just, bývalý farář Sezemský a děkan Pardubský, pověděl, že tu knihu kaplanovi nechal a s sebou jí do Pardubic nevzal.[1]) Také neb. J. V. Pelikán, jenž býval radním v Sezemicích, vypravoval o staré klášterní knize, která bývala v Pardubicích.

[1]) Pam. kniha fary Sezemské.

Nové zprávy o někdejším kostele Božího Těla v Praze.

Podává Dr. Kamill Krofta.

Až do konce 18. století stával, jak známo, na nynějším Karlově náměstí, asi uprostřed mezi kostelem sv. Ignáce a budovou české techniky památný kostel Božího Těla. Postaven byl v prvých létech panování krále Václava IV. hlavně za tím účelem, aby při něm okazovány byly t. zv. říšské svátosti n. ostatky vždy v pátek po neděli provodní, v tak řečený den svátostí. Zakladatelem kostela toho bylo bratrstvo Božího Těla se znamením obruče s kladivem uprostřed visícím. Listinou z 1. dubna 1382[1]) ohlásilo bratrstvo svoje rozhodnutí učiněné se souhlasem krále Václava i arcibiskupa Jana z Jenštejna založiti uprostřed náměstí novoměstského kapli ke cti těla a krve Páně i neposkvrněné P. Marie a svatých mučenníků Felixe a Adaukta. Hned v následujících letech činí se zmínky o stavbě kostela Božího Těla. Roku 1383 (29. července) zavázal se Dřínovský farář Jan před soudem konsistoře Pražské, že dostojí smlouvě o směnu své fary pod pokutou 20 kop, jejíž polovice, kdyby smlouvě nedostál, měla připadnouti stavbě kaple Božího Těla[1]) a roku 1384 (26. března) v jiné záležitosti obě strany slíbily dostáti výminkám smlouvy pod pokutou 50 kop grošů, jež by zaplatily na stavbu jmenované kaple.[2]) V témž roce uvádí se Mikuláš, farář ve Zbraslavicích, jako žadatel (petitor) ke kapli Božího Těla na Novém Městě, o niž měl spor s Petrem, farářem ve Hlasivě.[3])

Můžeme-li z těchto zpráv souditi o stálém pokroku stavby, dovídáme se z neznámé dosud bully papeže Bonifáce IX. ze 4. března 1391[4]) o nebezpečí, které hrozilo zmařiti dílo již značně pokročilé. Papež nařizuje tou bullou opatu kláštera sv. Ambrože v Praze, aby podal stolici papežské zprávu o sporu vzniklém mezi zakladateli kaple Božího Těla a farářem na Zderaze, v jehož farnosti kaple se stavěla. Pohnutkou k této bulle byla papeži žádost zakladatelů kaple Božího Těla, v jichž čele jmenovitě uvádí se známý Jan Čúch ze Zásady. V žádosti té, jak z bully po-

[1]) Vyd. v Monum. univ. Prag., tom. II., p. I., str. 262.

[1]) Tadra, Soudní akta, konsist. Pražské, II., str. 218.

[2]) Tamtéž, str. 261.

[3]) Tamtéž, str. 262 a 265.

[4]) Bude vydána jako č. 482 v pátém díle publikace Monumenta Bohemiae Vaticana podle opisu zachovaného v registrech papežských.

znáváme, vykládalo se, že když Jan Čúch ze Zásady a jeho společníci, zakladatelé kaple Božího Těla (o bratrstvu neděje se výslovná zmínka), začali se svolením krále Václava stavěti s nemalým nákladem řečenou kapli, aby v ní okazovány byly ostatky zvané říšské i jiné, kanovník kláštera Zderazského a farář na Zderaze Hostislav nechtěl dopustiti stavbu nového díla na území své fary. Zakladatelé kaple dohodli se s ním konečně, aby se spokojil stálým ročním platem tří kop grošů Pražských, které by se vtělily jeho faře. Dříve však, než to bylo provedeno, Hostislav opustil faru na Zderaze (podle knih konfirmačních bylo to dne 14. července 1383). O jeho bezprostředním nástupci Vavřincovi v žádosti nic se nepravilo. Dne 22. května 1389 ustanoven byl farářem Zderazským Johlinus n. Jehlík. Ten nechtěl, jak žádost dále uváděla, uznati platnost smlouvy, kterou učinil jeho předchůdce, a tvrdil, že ani nebyla dokonána ani od arcibiskupa potvrzena, domáhal se většího ročního platu, než bylo smluveno. Když mu nebylo vyhověno, pohnal Jana Čúcha a jeho společníky před soud arcibiskupa Pražského, žádaje, aby stavba počatá byla zbořena a aby kaple jemu byla přisouzena. Arcibiskup svěřil rozhodnutí sporu děkanovi kostela Pražského, jenž vynesl rozsudek nepříznivý Janu Čúchovi a společníkům. Ti sice odvolali se ke kurii, ale nedbalostí jejich prokuratora nabyl rozsudek děkanův právní platnosti. Proto utekli se prosebně k papeži a ukazujíce k tomu, že na stavbu bylo již vynaloženo mnoho set hřiven stříbra, a že by vzbudilo veliké pohoršení, kdyby kostel s velikým nákladem již do značné výše (satis alte) postavený, zůstal neukončen a byl vydán světskému užívání, žádali, aby papež odvrátil toto nebezpečí. Výsledkem této žádosti byla svrchu uvedená bulla pro opata u sv. Ambrože. Papež žádal od něho informace, aby podle nich mohl spor rozhodnouti.

Jaké bylo toto rozhodnutí a jak spor byl ukončen, o tom nemáme přímých zpráv. Lze však s jistotou míti za to, že kurie ve sporu tom nezaujala stanovisko zakladatelům kaple nepříznivého. V obou velikých odpustkových bullách z r. 1393 (z 15 ledna a 23. října) jmenuje se mezi kostely, k nimž měli věřící putovati pro odpustky, také kaple Božího Těla na Novém Městě. A bullou papeže Bonifáce z 22. ledna 1397 [1]) dostalo se stavbě kaple Božího Těla výslovného potvrzení. Praví-li se tu, že kostel založen byl se svolením řádné duchovní vrchnosti, ale že přece podle mínění některých nebyl ve všem zachován pořad práva,[2]) můžeme v tom snad spatřovati narážku na spor zakladatelů kaple s farářem Zderazským.

Bullou posledně jmenovanou vyhrazuje se faráři Zderazskému čtvrtina všeho důchodu kaple Božího Těla plynoucího z ofér věřících.[3]) Byla to patrně náhrada za onen požadovaný roční plat. Bulla z 22. ledna 1397, jíž se krom toho uděluje svolení, aby ustanoveni byli při kapli Božího Těla dva nebo tři duchovní správcové, opravňuje nás k domněnce, že tehdy již stavba aspoň zhruba byla dokončena.

[1]) Vyd. v Monum. univ. Prag, II. (I, str. 342, č. 38.).

[2]) Non tamen in his, ut a nonnullis dubitatur, iuris ordine legitime observato.

[3]) Jinou bullou z 9. prosince 1397 vyňaty jsou z toho ty dary věřících, jež výslovně byly určeny na stavbu, udržování a výzdobu kostela; viz Mon. univ. II. (I., str. 366, č. 44).

Výroční zpráva

Jednoty pro dostavění hlavního chrámu sv. Víta na hradě Pražském za rok 1901.

Ředitelství podávajíc výroční zprávu za rok 1901 nejen že s uspokojením oznámiti může příznivý průběh všech výkonů své agendy, nýbrž zmíniti se musí o třech velmi radostných událostech.

Jest to předně návštěva Jeho Veličenstva císare a krále Františka Josefa I., jenž dne 16. června 1901 po ranní tiché mši sv. byv u západního portálu starého chrámu presidentem jednoty nejuctivěji přivítán, prohlédl vnitřek nové stavby, kde jak předseda tak i stavitel chrámu Jeho Veličenství potřebných vysvětlení podal.

Mohutný byl dojem, které vzbudilo zvonění velikého Zikmunda, když Jeho Veličenstvo kráčelo v průvodu ředitelstva kol pohřebiště sv. Vojtěcha, květinami zdobeného.

Před západním portálem nové stávby stálo dělnictvo na stavbě zaměstnané v malebném kroji: dva z nejstarších byli poctěni oslovením, načež Jeho Veličenstvo podrobilo velkolepý portál a fasadu důkladné prohlídce trvající více než půl hodiny, nedbaje silného deště. Pod velkým pavlanem hradu stana, propustilo Jeho Veličenstvo blahosklonně ředitelství s projevem plného uznání.

Další radostnou událostí bylo slavnostní přivítání protektora spolku, Jeho Eminence primasa království Českého, kardinála knížete-arcibiskupa Leona svob. pána Skrbenského z Hříště, jehož po slavnostním vjezdu do Prahy ve chrámu sv. Víta předseda spolku s ředitelstvím a četně dostavivšími se agenty pražskými a z venkova se súčastnil. Ku slavnostnímu holdování katolických spolků, dne 30. dubna odbývanému, dostavil se též předseda našeho spolku s tříčlennou deputací.

Radostnou událostí bylo též povýšení členů ředitelstva nejdůst. pp. Th. Dr. Frant. Krásla a Th. Dr. V. Frinda na stolec světících biskupů; ředitelství súčastnivší se četně slavnostní konsekrace dne 8. září, vyslalo též tříčlennou deputaci, by projevila vysokým hodnostářům nejupřímnější blahopřání.

Ředitelství ve svých schůzích, vzhledem na postup prací stavebních a na upravení finančních poměrů, vyslechnuvši zprávy dotyčných odborů, podrobilo tyto zevrubnému posouzení a pojednávalo pak důkladně o návrzích podaných než učiněna byla závazná usnesení; tak byly na návrh jednatelského odboru založeny nové seznamy členů a jmenováni jednateli dp. Karel Šubovský, vikarista na Hradčanech, a p. Tomáš Cetlovský, kovář a majitel domu v Praze.

Odbor finanční podával pravidelně účet za minulý a rozpočet na příští měsíc, sestavený v rámci celkového rozpočtu, jakož i na základě programu stavebního, ředitelstvím schváleného zhotovil rozpočet na rok 1902. Tímto přesně dodrženým postupem bylo lze docíliti rovnováhu kasovní, neb kdežto následkem nákladního zřízení železného krovu koncem roku 1899 téměř žádné hotovosti v pokladně nebylo, dosaženo, že do roku 1902 přenešena býti mohla hotovost v obnosu 62.710 K 21 h, kterouž veškerá vydání v prvních měsících b. r. hražena býti mohla.

Výsledek finanční se jeví následovně:

	dle rozpočtu	docíleno
na příjmech . . . . . K	190.873·94	217.384·11
na vydání . . . . . »	161.793·94	154.673·90
tedy přebytek . . K	29.080·—	62.710·21

K příjmům přispěli:

1. Zakladatelé:

Jeho Veličenstvo císař a král . .	K	12.000·—
král. hl. město Praha	»	2.000·—
Česká spořitelna	»	1.000·—

2. Podporovatelé celkem . . . . . » 178·92

3. Činní členové spolk. pokladnou . K 2.860·42
4. Přispívající členové spolk. poklad. » 329·42
5. Členové jednateli . . . . . » 13.997·29
6. Dary a věnování:
   - Občanské záložny v Praze . . . » 40·—
   - Občanské záložny v Karlíně . . » 50·—
   - p. president Jednoty místo věnce na rakev Exc. dra Kaizla . . . » 100·—
   - nejmenovaný dp. Váchalem . . . » 200·—
   - dp. P. Podlaha za nejmenovanou . » 200·—
   - JUDr. Jiří Milde . . . . . » 200·—
   - vdp. prelát Hornsteiner . . . . . » 400·—
   - pí. Karolína Hůlová . . . . . » 400·—
   - dp. farář Jílek . . . . . » 400·—
   - nejmenovaný . . . . . » 1.000·—
   - dp. Ostravský v Beranově na Moravě . . . . . » 4.000·—
7. Sbírky . . . . . » 4.756·40
8. Subvence:
   - zemská . . . . . » 100.000·—
   - státní . . . . . » 40.000·—
9. Úroky a různé příjmy . . . . » 4.633·96
10. Legáty, z nichž:
    - vdp. děkan Burgerstein . . . . . » 40·—
    - vdp. děkan Javůrek . . . . . » 100·—
    - pí. Lohecká . . . . . » 100·—
    - pí. Johanna Konvalinková . . . » 200·—
    - p. Bedř. rytíř Eisenstein . . . . » 400·—
    - p. dvorní rada Jiruš v Praze . . » 1.000·—
    - p. Jan Jiří Hofmann . . . . . » 4.000·—
    - pí. Pavlína Görková . . . . . » 591·—

a 600 K v papír. rentě; dále posud ještě však nevyplacené: pí. Marie Novotná v Golčovém Jeníkově papír. renty v obnosu 1000 zl. r. m., p. inženýr Josef Lexa 1 akcii akc. pivovaru na Smíchově.

Zde sdělujeme již nyní radostnou zprávu, že též zajištěna jest vnitřní úprava jedné z kaplí v novostavbě velechrámu sv. Víta velkomyslným věnováním obnosu 50.000 K, který věnuje nejdůstojnější probošt Monsig. Ant. Hora, aby svého času jedna z těchto kaplí vyzdobena a upravena byla.

Ředitelství žádá, by šlechetným příznivcům a dárcům vysloven byl vřelý dík.

Dle odst. V. docílen byl čilými pp. jednateli značný úspěch, pročež budiž dle zvyku jména oněch, kteří více 100 K odvedli, uvedena; jsouť to pánové a dámy:

Viktor Riedl z Riedensteinu	K	100·—
Vilemína hraběnka Mirbachová rod. hraběnka Thun-Hohensteinová	»	148·—
Vlad. baron Pražák, odborní rada v c. k. min. orby	»	180·—
JUDr. Jan Vlček, zemský advokát atd. .	»	200·—
Antonín Wutschka, c. k. účetní rada .	»	201·20
JUDr. Eduard rytíř Zahn, zem. advokát .	»	216·—
Krištof Karnoll, lékárník v Ml. Beleslavi	»	220·—

Jan Stüdl, cís. rada atd. . . . . K 258·—
Bianka baronka Korb-Weidenheimová, rod. hrab. Thun-Hohensteinova . . . » 300·40
Rosa bar. Gudenusová, rod. princezna z Lobkowicz . . . . . » 310·—
František Goldmann, oficiál správy c. k. statků . . . . . » 340·90
Antonín Suk, učitel u sv.-Petra . . . . » 349·—
Vojtěch Kindermann - Amler, dvorní klempíř . . . . . » 350·—
Leopold Pfeiffer, důchodní . . . . . » 398·08
J. J. princezna Fanny z Lobkowicz . . » 409·47
P. Václav Váchal, kapitulár na Strahově » 412·—
Alois Czermak, tajemník . . . . . » 496·—
Julius Kunz, učitel . . . . . » 569·—
Karel Lamprecht, c. a k. major jízdy zeměbr. atd. . . . . » 625·—
P. Antonín Hora, katecheta . . . . . » 960·55
Th. Dr. Frant. Krásl, světící biskup . . » 1346·20
Frant. Herold, arciděkan v Plzni . . . » 1388·—
Josef Zvěřina, kníž. arcib. rada atd. . . » 1581·—
August Jarka, c. a k. vrchní vojenský správce I. tř. . . . . » 1767·—

Nových členů přibylo 21; J. Exc. Arnošt hrabě Waldstein zvýšil roční svůj příspěvek z 20 K na 200 K.

Jelikož během roku 1901 vystoupilo 6 členů, byl koncem roku stav členstva následovní:

18 členů zakládajících,
3 podporovatelé,
307 členů skutečných,
986 členů přispívajících.

Stavební denník uplynulého roku 1901 vykazuje značný pokrok novostavby chrámové, a to především dokončení obou vzpěrných systémů a odklizení lešení z těchto míst. K tomuto cíli spěly hlavně práce prvých měsíců roku. Tak počato již v únoru osazováním hotových prací kamenických i sochařských. Na jižní straně byly to křížovky nad štítky opěrných pilířů a na severu nad spodními opěrnými oblouky kraby tvaru dubového. Počínaje 15. dubnem osazovány na jihu velké kraby druhého tvaru nad spodními oblouky a volné kružby s dvojitými růžemi na pilířích; současně vyváděny čtyřmi až pěti kameníky některé v hrubém stavu osazené součástky pilířů, jako malé kraby a svody architektonického článkování. 29. května skončena tato práce a počato s rozbíráním a spouštěním lešení. Aby toto velké množství lešení do příjezdu J. V. císaře a krále do Prahy zúplna odstraněno býti mohlo, přidáni tesařům k výpomoci někteří zedníci a za takové součinnosti práce skutečně 7. červnem skončena byla. Zrakům kolemjdoucích objevila se po mnohá léta množstvím dříví zakrývaná bohatost a krása opěrných pilířů i oblouků, a přesvědčila, jak mnoho práce kamenické však hlavně sochařské pro sebe vyžadovala.

Však i na straně severní pokračovalo osazování velmi čile, takže do 7. června byly nejen veškeré velké kraby spodních opěrných oblouků uloženy a olovem zality, ale i volné kružby s dvojitými růžemi na jádrech pilířů osazeny. A již v prvých dnech měsíce srpna dokončili zde někteří ornamentalisté veškeré v bossách zbylé malé kraby, načež pak tesaři lešení rozebírati počali. Dříví ponecháno však nad kaplemi, jelikož se v příští stavební saisoně ve střední vysoké lodi potřebovati bude. Jmenovanými pracemi byly vzpěrné oblouky i pilíře obou stran dómu dokončeny. Schází již jen výzdoba figurální, totiž postavy králů, které pod velkými baldachýny umístěny býti mají. Však i na západních průčelních věžích objevil se nemalý pokrok. Před početím prací bylo nejprve potřebno shnilé trámy vyměniti a tak sesíliti lešení na severozápadní věži, což v měsíci březnu tesaři provedeno bylo. Zřízeno současně i pomocné lešení na všech stranách obou západních věží, potřebné k osazení křížovek i fial. Ještě koncem března učiněn počátek s osazováním sochařských prací.

Byly to nejprve křížovky na štítcích, z nichž některé měděnými oky na těleso pilířů zavěšeny byly, načež osazeny růže a fiály na velkých baldachýnech. Dokončení těchto prací odloženo však až ku konci roku, jelikož byli osazovači v jiných místech nutně potřebni.

Stálí dva sochaři byli pak vyváděním více různých masek z boss zaměstnáni. Po skončených pracích byla i zde část lešení odstraněna.

Jiným úkolem stavební hutě bylo dobudování vřetenového schodiště ve hlavní věži. Roku 1900 dospělo schodiště jen po jedno otočení nad první zvonici, tedy as 21 metrů výšky nad terrainem. V uplynulém roce provedeno dalších 26 metrů, takže se dostoupilo skorem celé výšky gotické části věže. Zednická práce i osazování započaly 20. února. Vnitřní část válcovitého ostění ve starém zdivu vyšpicována, omítnuta cementovou maltou, vnější zbudováno z kvádrů, načež pak žulové stupně osazeny. Tím způsobem v práci stejnoměrně pokračováno až do druhé polovice října, kdy osazování 239. stupněm a 112. vrstvou kvádrovou zakončeno.

Dne 28. září byla ona část schodiště od terrainu až ke druhé zvonici k veřejnému užívání postoupena, takže návštěva starých zvonů a hlavně velkého Zikmunda opět možnou se stala.

Zlepšené poměry finanční umožnily opětné přijmutí 1. lednem 1900 propuštěných kameníků, a této okolnosti lze děkovati, že pracemi vyjmenovanými veškeré síly hutě vyčerpány ještě nebyly.

Tak bylo umožněno počíti restaurováním obou starých volných schodišť, u jižního portálu a východní strany příční lodi nad kaplí sv.-Václavskou. Vedle toho skončena i výzdoba nového severního schodiště.

V únoru postavili tesaři a jim přidělení zedníci lešení o devíti patrech k jihovýchodnímu pilíři příčné lodi a k tomuto přiléhajícímu schodišti od terrainu až ku II. galerii. 2. března počato se snášením tohoto schodiště. Částečné restaurování nebylo možné, neboť vřetenové schody i schodnice následkem ssednutí celého pilíře křížové lodi byly přelámány a slabá svislá žebra nárožní silně zvětralá. Všecky ozdobné části, jako znakové štíty, masky, kraby, taktéž i všecky kamenické značky byly pozorně sneseny a uloženy. Nové části budou přesně dle starých detailů napodobeny.

S opravnými pracemi na jižním portále počato 1. října. Kvádry jihovýchodního rohu ssednutím pilíře příční lodi veskrz rozdrcené, byly počínaje terrainem vyměněny, načež lípané, v kameni úplně zvětralé jehlance polovičních a tříčtvrtečních fial sňaty a novými do zdi zavazovanými nahraženy byly. Osazování ukončeno bylo již 28. listopadu, však vyvádění růží a krab z boss zaměstnalo zde dva sochaře až do konce roku.

Na okénkách korunní komory vyměněny ještě některé menší zvětralé části ostění, načež osazovači práci zde přerušili a do jihozápadní věže přešli, kde do konce roku na dvou stranách vnitřku nástěnná žebra pro klenbu osadili.

Jak podotknuto, pracováno však na východním průčelí příční lodi, kdež během měsíce ledna a února ony velké kraby na vzpěrném oblouku nad kaplí sv.-Václavskou osazeny a později i lípané zvětralé fialy na okenních pilířích (počtem tři) restaurovány a i v ornamentálním detailu provedeny byly.

Stav starého schodiště severní příční lodi byl mnohem příznivějším než onoho na jihu a bylo také možno restaurovati jen v některých částech. Práce roku 1900 došla od terrainu až pod 1. galerii; v tomto roce bylo opravou římsy galeriové započato a dále vzhůru pokračováno.

Když byli tesaři v měsíci říjnu postavili další 3 patra lešení, počato 2. listopadu obnovou špatného mohutného římsoví galerie. Jakmile výměna tohoto jak na pillři tak i na schodišti ukončena byla, pokračováno v opravách kvádrového zdiva pilíře i plného bubnu schodiště; současně vysazeny části levého ostění velkého severního okna. Koncem prosince dostoupila práce výšky 4 metrů nad prvou galerií.

Na novém severním schodišti scházely dosud v hořejších částech veškerá lípaná žebra, vimpergy s krabami i růžemi a obě na volných žebrech stojící kružby na čelních stranách pilíře křížové lodi.

I tyto nemalé práce kamenické i sochařské zhotovila kamenická huť, načež byly v září a říjnu osazeny a v ornamentu na místě vyvedeny.

Vedle vyjmenovaných prací stavebních dlužno ještě uvésti také provedené výzdobné práce v kapli Panny Marie (císařské neb Berkovské zvané), za jejíž obnovu a výzdobu velkodušné štědrosti České spořitelny děkovati jest.

Dodávka dlažebních desek, stupňů a oltářního stolu, jakož i opravení a znovu vyleštění barokní balustrády svěřena byla firmě Josef Víšek na Král. Vinohradech. V červenci byl starý oltář se sochou sv. Ludmily a stupně opatrně rozebrány a zatímně pečlivě uloženy. V září byly svrchu jmenovanou firmou dodané stupně a oltářní stůl osazeny, dvojbarevná dlažba mramorová položena a posléz i vyleštěná barokní balustráda znovu sestavena.

Kovaná železná mříž z roku 1732 byla zámečníkem mistrem Václavem Němcem v některých detailech uměle doplněna a v celku opravena, firmou Haff a Píša pozlacena a v listopadu na místo upevněna.

Vylomením staré dlažby otevřel se vstup do hrobky rodiny Berků z Dubé a Lipé; jelikož tato však z ohledů zdravotních po dlouhou dobu prací otevřena zůstati nesměla, překlenut otvor na půl cihly a teprv při kladení dlažby novou záklopní deskou opatřen.

Nápisy jak desky pana Lva z Rožmitála a Blatné tak i Berků z Dubé a Lipé, pokud ovšem čitelny jsou, opakovány budou i s rodinnými znaky a sice v jazyku a písmu starých.

Klempíř mistr Kindermann - Amler dodal a upevnil v dubnu poslední odpadní roury s vysoké lodi ke žlabům nad kaplemi a položil po obou stranách novostavby prozatímné žlaby k svádění vody s triforií k terrainu. Prozatímné toto opatření stalo se z té příčiny, aby dešťová voda z vysoké lodi nesbíhala, dokud veškeré kaple střechami opatřeny nebudou, po pilířích do základů stavby.

V prosinci zaměstnávala stavební huť 1 hlavního políra, 41 kameníků, 2 sochaře, 5 učeníků, 3 kováře, 9 zedníků, 5 tesařů a 14 nádeníků.

Dojista zajímati bude zpráva, že letošního roku zaklenouti se má hlavní loď od věží nad západním portálem až ku lodi příční (křížové).

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc říjen.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Ciborium: pro sl. ředitelství c. k. vyšší reálky na Žižkově. — Monstrance stříbrná: pro důst. farní úřad ve Veselé na Moravě. — Pozlacení v ohni: ciboria: pro dp. Václ. Jílka, faráře v Petrovicích, a kalicha: pro vdp. Karla Čermáka, děkana v Nových Benátkách. — Patenka stříbrná: pro dp. Jos. Hoffmanna, faráře v Chabařovicích. — Nádobka na sv. olej stříbrná: pro dp. Jos. Hoffmanna, faráře v Chabařovicích. — Lampa oltářní: pro sl. ředitelství c. k. vyšší reálky na Žižkově; kaditelnice s loďkou: pro sl. ředitelství c. k. vyšší reálky na Žižkově; kropenka s kropáčkem: pro sl. ředitelství c. k. vyšší reálky na Žižkově. — Svícny oltářní: pro Jeho Milost, nejdůst. p. světícího biskupa Dr. Fr. Krásla na Hradčanech a pro sl. ředitelství c. k. vyšší reálky na Žižkově. — Schránka na hostie: pro dp. Rud. Rendu, faráře ve Štárovicích na Moravě. — Mešní konvičky: pro ctih. sestry sv. Kříže ve Vyzovicích na Moravě, pro vp. Jos. Sochůrka, kaplana v Holostřevách, pro sl. ředitelství dívčí školy na Král. Vinohradech a pro dp. Fr. Patáka, faráře na odpoč. v Čelakovicích. — Stroje na pečení hostií: pro dp. Jos. Funke-ho, faráře v Chrastavě a pro dp. Jos. Hoffmanna, faráře v Chabařovicích. — Kříž k pohřbům: pro dp. Jana Sedláčka, faráře ve Špičkách na Moravě.

Rozličné. Obrázky malé: pro vysokor. pana hraběte Černína v Praze, a pro dp. Štěp. Halušku, faráře v Oravě v Uhrách. — Missaly: pro dp. Jos. Brhovského, faráře v Hrusicích, pro dp. Fr. Máru, faráře v Horách Matky Boží a pro sl. ředitelství okr. nemocnice na Král. Vinohradech. — 29 brevířů: pro vdp. Dr. Al. Soldata, vicerektora kníž.-arcib. semináře v Praze. — Pultík pod mešní knihu: pro sl. ředitelství c. k. vyšší reálky na Žižkově.

Paramenty. Celý černý ornát (kasule, pluvial a dalmatiky) s bohatou úpravou: pro vdp. Jos. Bartáka, děkana v Uher. Ostrohu na Moravě. — Kasule: bílá: pro vp. Rud. Čapka, katechetu ve Fischern; bílá, bohatě vyšitá: pro vdp. Jos. Bartáka, děkana v Uher. Ostrohu; bílá a červená: pro dp. Václ. Jílka, faráře v Petrovicích; bílá, červená a zelená: pro sl. ředitelství c. k. vyšší reálky na Žižkově; bílá: pro vdp. Václ. Uhlíře, bisk. vikáře v Přesyších; bílá sváteční: pro dp. P. M. Lahůlka, kněze řádu kapucínského v Kolíně; červená: pro dp. Fr. Máru, faráře v Horách u Matky Boží; kasule bílá, bohatě zlatem a hedvábím vyšitá: pro dp. M. Červeného, faráře v Clevelandě v Americe. — Pluviály: bílý s bohatou úpravou: pro vdp. Karla Vorlíčka, arciděkana v Kutné Hoře; černý: pro sl. zádušní úřad v Praze a bílý, bohatě zlatem a hedvábím vyšitý: pro dp. M. Červeného, faráře v Clevelandě. — Štoly, bohatě vyšité: pro dp. Karla Lochschmida, faráře v Aši a pro dp. M. Červeného, faráře v Clevelandě; tři bílé: pro vdp. Karla Vorlíčka, arciděkana v Kutné Hoře; jednoduché: pro dp. Jos. Vokolka, faráře v Třebetově, pro sl. ředitelství c. k. vyšší reálky na Žižkově a pro ctih. milosrdné sestry v Trutnově. — Vela: pro vdp. Jos. Bartáka, děkana v Uher. Ostrohu, pro sl. ředitelství c. k. vyšší reálky na Žižkově a pro dp. M. Červeného, faráře v Clevelandě. — Pláštíky na ciboř: pro vdp. Jos. Bartáka, děkana v Uher. Ostrohu, pro nejdůst. p. generál. opata Sigm. Starého na Strahově, pro blahor. slečnu Kratochvílovou v Praze a pro sl. ředitelství c. k. vyšší reálky na Žižkově. — Antipendia: pro blahor. pana architekta Zasche na Vinohradech a pro dp. Ferd. Harnu, faráře ve Chvalkovicích na Moravě. — Záslony na oltář: pro blahor. p. architekta Zasche na Vinohradech a pro vp. Jos. Rösslera, kaplana ve Vel. Uhřínově. — Výzdoba tabernaklu a záslonky: pro sl. ředitelství c. k. vyšší reálky na Žižkově. — Fialové váčky na nádobky pro sv. oleje: pro důst. farní úřad v Osenici a pro dp. Jos. Hoffmanna, faráře v Chabařovicích. — Pokryvka na pultík pod missal: pro dp. Jos. Brhovského, faráře v Hrusicích. — Okrasa na kazatelnu: pro ctih. školské sestry v Činěvsi. — Příkrovy: pro blahor. p. Sála, obecního starostu ve Vojicích a pro dp. Jana Sedláčka, faráře ve Špičkách. — Birety: pro vdp. Karla Vorlíčka, arciděkana v Kutné Hoře a pro vp. Václ. Chába, kaplana o sv. Haštala v Praze. — Koberce na stupně oltářní: pro J. Osvícenost pana hraběte Jana Harracha v Praze a pro dp. Al. Malece, faráře v Gutenfeldu na Moravě.

Prádlo kostelní. Albu a 2 rochety: pro dp. Jos. Vokolka, faráře v Třebetově: cingula a korporalia: pro vp. Em. Cívku, katechetu v Slaném; 12 korporalií a 12 purifikatorií: pro dp. Ferd. Harnu, faráře ve Chvalkovicích; 12 purifikatorií a 6 ručníčků: pro vdp. Jana Černohouze, děkana v Hostivařích; cingula, humeralia a purifikatoria: pro důst. farní úřad ve Skalici; 12 cingul: pro důst. benediktinský klášter v Praze.

Zpráva za měsíc listopad.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy stříbrné: pro vp. Jak. Hudečka, koop. v Kyjově na Moravě a pro vysokor. p. Bedřicha barona Ringhoffera na Smíchově. — Pozlacení v ohni; dvou kalichů: pro dp. Ondřeje Bažíka, faráře v Liptó-Luczke v Uhrách; kalicha a mešní konvičky: pro důst. farní úřad v Kelči na Moravě; monstrance: pro dp. Václ. Leflera, faráře na Mákově. — Kropenka: pro dp. Fr. Pospíšila, faráře v Novém Hrádku. — Stroj na pečení hostií: pro důst. farní úřad v Ostrově. — Schránka na hostie: farní úřad v Chrastavě.

Rozličné. Missaly: pro sl. hospodářský úřad v Praze, pro nejdůst. kníž.-arcib. metrop. kapitolu v Praze, pro dp. Fr. Pospíšila, faráře v Novém Hrádku a pro dp. Jos. Bláhu, faráře v Lukově. — Pultíky pod mešní knihu: pro sl. hospodářský úřad v Praze a pro nejdůst. kníž.-arcib. metrop. kapitolu v Praze. — Kříže na stěnu: pro vysdp. Jos. Bindra, kanovníka na Hradčanech, a tři: pro nejdůst. kníž.-arcib. konsistoř v Praze.

Paramenty. Celý fialový ornát (kasule, pluvial a dalmatiky) s bohatým vyšíváním: pro sl. zádušní úřad král. města Prahy. — Kasule: fialová a černá: pro J. Milost, nejdůst. světícího biskupa Dr. Fr. Krásla v Praze; bílá, fialová, černá a zelená: pro sl. hospodářský úřad král. města Prahy; fialová: pro blahor. p. Ed. Sachra, městského radu v Jablonci; červená: pro blahor. paní N. N. v Praze; černá: pro dp. Fr. Pospíšila, faráře v Nov. Hrádku: bílá: pro vdp. Fr. Blažko, kníž.-arcib. vikáře v Noutonicích; černá, fialová a zelená: pro sl. kníž. patronátní úřad v Praze. — Pluvial černý: pro sl. patron. úřad na Křivoklátě. — 2 červené dalmatiky: pro blahor. pí. N. N. v Praze. — Štoly: pro sl. hospodářský úřad v Praze a pro dp. Fr. Langa, faráře v Bernarticích. — Vela: pro dp. Fr. Pavlíčka, faráře v Cerhovicích a pro sl. kníž. patronátní úřad na Křivoklátě. — Antipendia: pro blahorodou paní Kateřinu Maršnerovou v Praze, pro blahorodého p. Art. Riegla, c. k. vyššího stavebního inženýra v Praze a pro sl. kníž. patronátní úřad na Křivoklátě. — Dvě bílé korouhve z těžkého hedvábného damašku s bohatou úpravou: pro vdp. Jana Vychodila, děkana v Želechovicích na Moravě. — Příkrov: pro dp. Jos. Sochora, faráře v Heralticích na Moravě. — Spolkový prapor: pro podporující spolek ve Vrbové Lhotě. — Dvě pokryvky na pultíky: pro dp. Jos. Bláhu, faráře v Lukově. — Birety: pro dp. J. Jelenského, faráře na odpoč. v Libochovicích, pro sl. hospodářský úřad v Praze a pro důst. farní úřad v Chroustovicích. — Zvonítko: pro dp. Jos. Bláhu, faráře v Lukově. — Komže pro ministranta: pro sl. kníž. patronátní úřad na Křivoklátě.

Prádlo kostelní. Alba, plachty oltářní, humerale, korporale a j.: pro sl. hospodářský úřad na Křivoklátě; plachty oltářní, humeralia a j.: pro nejdůst. kníž.-arcib. metropolitní kapitolu v Praze; 2 alby: pro blahorodou paní Hilgerovou v Praze; 3 alby, 3 rochety, 3 cingula a 4 plachty oltářní: pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě.

Seznam předplatitelů „Methoda“

roku 1902.

Čechy.

Arcidiecése Pražská.

Praha:

	Počet výtisků
J. Em. kardinál a kníže-arcibiskup Lev svob. pán Skrbenský z Hříště	1
Bursík a Kohout, knihkupectví	1
Cyrillo-Methodějské knihkupectví	2
Doubrava Jos., Dr., kanovník metrop.	1
Fanta Josef, architekt	1
Farský Josef, kanovník	1
Grünfeld Jindřich, stříbrník	1
Gýra Ferdinand, sazeč písma	1
Hamršmíd Jesef, podpřevor	1
Hora Ant., kapitolní probošt	1
Houdek František, ciseleur a pasíř	1
Kalousek Jos., Dr., c. k. prof. univ.	1
Kebrle Ant., vikarista	1
Knihovna bohoslovců	1
Krejčík Josef, závod sochařský	1
Kryštůfek Fr., Dr., profesor theologie, kanovník	1
Kuchynka Josef, kanovník na Vyšehradě	1
Kuchynka R., městský úředník na Král. Vinohradech	1
Kyselka Josef, kanovník na Vyšehradě	1
Labler Aurel., P., převor	1
Museum umělecko-průmyslové	1
Müller Václav, c. k. profesor gymn.	1
Münzberger Bedř., architekt	1
Podlaha Ant., Dr., profesor	1
Rektorát kongregace Redemptoristů	1
Residence Tovaryšstva Ježíšova	1
Řivnáč Fr., knihkupectví	4
Sneseno	31
Přeneseno	31
Ředitelství c. k. akad. gymnasia	1
Ředitelství c. k. realného a vyššího gymnasia v Křemencové ul.	1
Sbor doktorů bohosloví	1
Schmidt Lohel, P., sekretář na Strahově	1
Schwarzenberg Karel, J. J., kníže	5
Skopec Jindřich, vikarista	1
Společnost přátel starožitností českých	1
Staněk Bohumil, stavební rada na Král. Vinohradech	1
Starý Sigmund, P., generální opat	1
Šimák Josef, Dr., profesor	1
Šittler Eduard, farář v Žižkově	1
Teisingrová Anna, majitelka domu v Karlíně	1
Tumpach Josef, Dr., kanovník metropol.	1
Umělecká beseda	1
Tengler Jan, stříbrník	1
Vinař Josef, MUDr., c. k. vojenský lékař	1
Vlček Václav, redaktor »Osvěty«	1
Warter F., P., inf. převor maltézský	1
Werner Ferd., kaplan	1
	54

V arcidiecési:

Bejvl Š., vikář a farář ve Vinoři	1
Bernau B., správce cukrovaru v Plaňanech	1
Biedermann Maxm., katecheta v Příbrami	1
Brázda Dominik, farář v Drahno-Újezdě	1
Černý Bohumil, farář v Kostelci u Křížků	1
Čermák Václav, farář v Slivici	1
Černohouz Jan, děkan v Hostivaři	1
Chalupecký Fr., farář v St. Kolíně	1
Chlupáč Jan, farář v Sánech	1
Dvořáček Jos., stavitel a odb. učitel v Kolíně	1
Sneseno	10

Přeneseno . . 10
Dvořák Jan, kaplan v Unhošti 1
Dušek M., vikář a farář v Charvatcích 1
Förster Jan, důchodní velkostatku v Pečkách . 1
Handrejch Fr., děkan v Kouřimi 1
Holý Prokop, kaplan v Příbrami 1
Hoppe Fr., farář ve Vrbně 1
Hrabák Josef, dvorní rada v Příbrami 1
Ibl Kašpar, farář v Oužicích 1
Kebrle Josef, farář v Přistoupími 1
Klášter františkánský v Hájku 1
Knihovna J. J. Mořice kníž. z Lobkovic v Roudnici 1
Kotrch Václav, probošt v Roudnici 1
Ludvík Jakub, farář v Ounětících 1
Martinovský Bohumír, učitel v Staré Boleslavi . 1
Moc Josef, děkan v Budyni 1
Museum městské v Plzni 1
Opp Josef, farář a vikář na Peruci 1
Petráš Josef, děkan v Kostelci n. L. 1
Pohl František, farář ve Světci 1
Přecechtěl Jakub, farář v St. Přerově 1
Raus Eduard, děkan v Rokycanech 1
Ráž Jan, hraběcí správce v Slavětíně 1
Roškot Jan, děkan Karlštejnský v Sedlčanech . 1
Sládek Josef, farář ve Svojšicích 1
Štědrý Fr., farář ve Slavětíně 1
Tischer Jan, děkan v Načeradci 1
Vaněk Ferd., prof. v Klatovech 1
Vávra Prokop, katecheta v Libni 1
Vojáček Fr, farář a vikář v Janovicích . . . 1
Wagner Adolf, farář v Úhonicích 1
Zbejval Josef, farář v Lišnici 1
Úhrnem 95. 41

Diecése Litoměřická.

Litoměřice:

J. Exc. biskup Dr. Emanuel Schöbl 1
Sitte Václav, protokolista kons. 1
2

Diecése:

Buchta Ant., farář v Řitonicích 1
Buška Petra synové na Sychrově 1
Diviš-Čistecký Václav, přednosta stanice v Pardubicích 1
Hartmann Fr., kaplan v Dobrovici 1
Hladík Fr., farář na Loukovci 1
Jodas M. A., knihař v Libáni 1
Klement V., knihkupec v Ml. Boleslavi . . . 1
Mikolášek Václav, farář v Markvarticích . . . 1
Novotný Jan, knihkupectví v Ml. Boleslavi . . 1
Oplt Václav, děkan v Libochovicích 1
Rydvan Jos., Dr., děkan v Kostomlatech . . . 1
Svoboda Josef, děkan v Turnově 1
Štolc Fr., farář v Brozanech 1
Zuklín Fr., farář v Bořislavi 1
Úhrnem 16. 14

Diecése Královéhradecká.

Hradec Králové:

Domečka L., městský sekretář 1
Frýdek Ant., papež. prelát, kapit. děkan . . . 1
Kerner Fr., kons. rada a sekretář 1
Musil Matěj, kanovník 1
Orel Dobroslav, docent bohosloví 1
Ruth Vinc., Dr., prof. theologie 1
Sekera Vladislav, c. k. profesor 1
Sneseno . . 7

Přeneseno . . 7
Suchánek Antonín, rektor semináře 1
Tondl Fr., c. k. profesor 1
9

Diecése:

Archaeologický a musejní spolek v Hořicích . 1
Beseda měšťanská v Kutné Hoře 1
Bukovský Frant., knihkupec v Novém Bydžově 1
Bursík Ferdinand, P., opat v Želivě 1
Dobřenská Anna, baronka v Potštýně 1
Dvořák Ant., děkan v Nebovidech 1
Dvořák Št., děkan ve Skutči 1
Hakl Bohumil, Msgr., děkan a vikář v Hořicích 1
Hejtmánek Jan, vikář z Německé Bělé 1
Hrubá z Jelení Johanna, baronka v Pečkách . 1
Jelínek Václav, kaplan v Hořiněvsi 1
Klein Jan, Msgr., arcikněz, pap. protonotář v Čiňovsi 1
Krátký Čeněk, farář a vikář v Lovčicích . . . 1
Krunert Blažej, farář ve Velimi 1
Louvar Leop., sochař v Něm. Brodě 1
Městské museum ve Vysokém Mýtě 1
Mrštík Josef, Dr., arciděkan v Chrudimi . . . 1
Musejní společnost pro okres Humpolecký v Humpolci 1
Nejedlý Ludvík, malíř v Novém Bydžově . . 1
Nývlt Method, P., konventuál v Želivě 1
Pilný Čeněk, učitel v Kostelci 1
Preclík Karel, farář v Církvici 1
Průmyslové museum v Chrudimi 1
Ryzner Frant., farář ve Vápně 1
Spěvák A., knihkupec v Hoře Kutné 1
Sucharda Ant., sochař v Nové Pace 1
Vančura Ant., děkan v Něm. Brodě 1
»Včela«, archaeol. spolek v Čáslavi 1
»Vocel«, archaeol. spolek v Kutné Hoře . . . 1
Vokál J. v České Třebové 1
Úhrnem 39. 30

Diecése Budějovická.

Budějovice:

J. Exc. biskup dr. Martin Říha 1
Literární Jednota bohoslovců »Jirsík« 1
Rodler Adolf, Msgr., kanovník 1
Ředitelství c. k. čes. gymnasia 1
4

Diecése:

Dědek Bohumil, úředník kníž. na Hluboké . . 1
Duben Jan, emer. vikář v Sušici 1
Geringer Karel, farář v Modré Hůrce 1
Hašek Václav, děkan v Třeboni 1
Hille Jan, farář v Kádově 1
Hůlka František, farář v Pošné 1
Klášter OO. Františkánů v Bechyni 1
Kovář Josef, farář ve Svojšicích 1
Lhotský Josef, vikář a děkan v Týně n. Vlt. . 1
Majer Antonín v Čížové 1
Mařík Jos., děkan v Netolicích 1
Městské museum v Klatovech 1
Mocker Adolf, stavitel v Třeboni 1
Pauli Hugo de, farář v Kolíně 1
Pavel Rafael, P. ve Vyšším Brodě 1
Sedláček Aug., školní rada v Písku 1
Sedláček J., kníž. schwarzenbergský stavební inženýr v Hluboké 1
Spiess Julius, kníž. stavitel v Č. Krumlově . . 1
Vondráček Pavel, farář v Hodušíně 1
Úhrnem 23. 19

Čechy úhrnem: 173.

Morava.

Arcidiecése Olomoucká.

Olomouc:

J. Osvíc. kníže-arcibiskup Dr. Theodor Kohn	1
Kachník Josef, Dr., profesor bohosloví	1
Knihovna seminářská	1
Vyvlečka Josef, vikář na dómě	1
	4

Arcidiecése:

Břečka Jan, farář v Chvalkovicích	1
Červenka Ladislav, mistr umění církv. v Napajedlích	1
Daněk J., farář v Hovězí	1
Domluvil E., prof. náboženství v Meziříčí	1
Harna Ferd., farář v Chvalkovicích	1
Hoch Fr., farář v Jaroměřicích	1
Jeřábek Fr., c. k. okr. ingenieur v Uh. Hradišti	1
Kašpar Josef, farář v Radiměři	1
Klemš Jos., farář v Cotkytli	1
Levý Frant., c. k. telegr. úředník v Přerově	1
Mrázek Florián, farář v Belotíně	1
Novák Filip, kooperator ve Vlčnově	1
Ředitelství kníž.-arcib. semináře v Kroměříži	1
Ředitelství myslivecké školy v Sovinci	1
Sauer Ig. V., farář v Napajedlích	1
Snopek Fr., kníž. arcib. archivář v Kroměříži	1
Strouhal Jan, farář v Kladkách	1
Vychodil Jan, farář v Želechovicích	1
Úhrnem 22.	18

Diecése Brněnská.

Brno:

J. Exc. biskup Dr. František Sal. Bauer	1
Adamec Ant., ředitel semináře	1
Alumnové semináře	3
Bařina František Sál., P., opat	1
Hodr Jakub, Msgr., Dr., kanovník	1
Knihovna chlapeckého semináře	1
Oharek Václav, děkan v. v.	1
Pospíšil Josef, Dr., kanovník	1
Šuderla Robert, kapit. děkan	1
Winiker Karel, knihkupec	2
	13

Diecése:

Adáměk Mansvet, převor v Jihlavě	1
Beránek Karel, Dr., kanovník, děkan v Újezdě	1
Bezděk Václav, farář v Jamcích	1
Hrdlička Alois, děkan v Telči	1
Klášter františkánský v Dačicích	1
Klíma Frant., farář v Strachotíně	1
Korčian Benedikt, P., opat v Rajhradě	1
Korec Fr., farář v Řeznovicích	1
Miča František, farář ve Zhoři	1
Michálek Fr., farář v Čebíně	1
Mrázek Jan, farář v Třešti	1
Pátek Bernard, farář ve Křtinách	1
Pavelka J., farář v Přibyslavicích	1
Pavelka Pavel, farář na odp. v Líšni	1
Spálenka Anselm, P., kvardián v Dačicích	1
Stojan Ant. Cyr., farář v Dražovicích	1
Vymětal Theodor, farář v Bedřichově	1
Wolf Alois, farář v Dalešicích	1
Úhrnem 31.	18

Morava úhrnem: 53.

Slezsko.

Pospíšil Gerard, farář v Orlové	1
Štoček Jindřich, farář v Dittersdorfě	1
	2

Jiné země.

Cipín A., kněz v Kellnersville v Americe	1
Houdek Vítězslav, c. k. odborný rada ve Vídni	1
Jaeger Jan Nep., O. S. B., Chicago (Amerika)	1
Konrád Eberhard, farář v Singhartingu (Horní Rakousy)	1
J. O. Anna svobodná paní Gudenusová, roz. hrab. Schönbornova v Tannhausen (Štyrsko)	1
Sokołowski Maryan, prof. a dv. rada v Krakově	1
Wolf František, beneficiat v Obertraunu (Hor. Rakousy)	1
Wais Josef, kněz na Krku	1
	8

V Čechách	173	předplatitelů
Na Moravě	53	»
Ve Slezsku	2	»
Jinde	8	»
Úhrnem	236	předplatitelů.

V Pánu zesnulí předplatitelé od prvopočátku:

Ekert Fr., farář v Praze. — Appel Karel, farář v Plané. — Eybl J. Ev., farář v Křečhoři. — Rošický Fr., probošt v Roudnici. — Vlk Josef, katecheta v Třešti.

Requiescant in pace!

„METHOD“,

* ročník XXIX., vycházeti bude roku příštího jako dosud. *

Předplatné 4 K 40 haléřů na celý ročník
přijímá redaktor »Methoda« F. J. Lehner na Král. Vinohradech
(na faře).

»METHOD« vychází šestkráte do roka ve lhůtách dvouměsíčních. **Předplatné,** které činí poštovní poukázkou na celý rok **4 kor. 40 hal.,** přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech** (na faře), kam i **reklamace** se zasýlají.

»Politika« závod tiskařský a vydavatelský v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 1. a 2. V Praze, 15. února 1903. Ročník XXIX.

OBSAH: Exkurse gotické. 9. Děkanský chrám Panny Marie v Písku. — Paměti kláštera v Podlažicích. — Příspěvek k dějinám kamenů náhrobních v chrámě P. Marie před Týnem. — O starobylé křestní kapli, jež nedávno byla objevena v apoštolských katakombách Priscilliných, a o jejím významu dějinném. (Pokračování.) — Různé zprávy. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc prosinec 1902 a leden 1903.

Exkurse gotické.

9. Děkanský chrám Panny Marie v Písku.

Napsal **F. J. Lehner.**

Velkolepý stavební ruch panoval v Písku v 13. století, který lze porovnati s podobnou činností, jíž o sto let později otec vlasti, Karel IV., zahájil v Praze. Byl to zlatý věk obou těchto měst.

Na rozsáhlém prostranství příkře skalnatého pobřeží řeky Otavy, od mostu až k tak zvané fortně blíž nynějšího krajského soudu stavěl se nádherný královský hrad, který ač Otavou a příkrou skálou chráněn byl, přece obehnán pevnými hradbami a na protější straně hlubokými příkopy a valy.

Podhradí Písecké na královské město povýšené, rozkládající se na mírně vystupujícím pravém břehu řeky, ohrazovalo se po způsobu opevňování tehdejší doby trojnásobnou zdí s baštami a příkopy, zejména na jižní a severní straně. Pro spojení města s venkovem budovaly se tři brány, horní čili Týnská, Putimská, a dolní či Pražská, opevněné vysokými věžemi a kromě toho chráněné zdvihacími mosty a předbranními hradbami.

Ku spojení hradu a města s levým břehem Otavy budoval se kamenný most, opevněný jako most Pražský na obou březích mohutnými věžemi.

O něco dříve stavěl se farní kostel v městě a naposled v sousedství hradu Dominikánský klášter, oddělený od hradu řečenou brankou, kterou se chodívalo k řece.

Všechny tyto stavby zbudovány byly průběhem 13. věku, jak ukazuje architektura zachovaných památníků. Postrádajíce bližších historických zpráv o vzniku a postupu jednotlivých staveb, jsme hlavně odkázáni na toto svědectví architektury. Z několika listinných dokladů lze však přece blíže stanoviti, které stavby zbudovány byly v první a které v druhé polovici téhož věku.

Jest zachována řada listin krále Přemysla Otakara II. (1253—1278) vy-

daných v Písku,[1]) kde často prodléval s celým svým dvorem a hostil přední muže nejen z Čech a Moravy, ale také vznešené osoby z cizích zemí. Mezi svědky na listinách podepsaných uvádějí se totiž nejen vyšší úředníci zemští, nýbrž také přední dvořané a vzácní hosté ku dvoru královskému do Písku zavítavší. K ubytování celého královského dvora a k hostění vznešených osob z rodu Přemyslovců a cizích knížat bylo nezbytně třeba příbytků a rozsáhlých místností. Z datování těchto listin v letech 1260—1274 vydaných v Písku jde na jevo, že Otakar sídlíval zde s celým dvorem vždy po delší dobu, zejména v době jarní, letní a podzimní; zimní měsíce se neuvádějí v listinách v Písku psaných, a lze souditi, že v zimě prodléval obyčejně na hradě Pražském. Kromě osob, které zde hostil, dovídáme se též, že v době čtrnáctileté vystřídali se v královské kanceláři tři protonotáři, Arnold, Petr a Ulrich. Ježto první listina v Písku vydaná sepsána byla roku 1260 o svátcích velikonočních dne 4. dubna, byl hrad Písecký toho času již dostavěn. Rozsáhlost královského hradu lze si snadno představiti, uvážíme-li, že budovy jeho zaujímaly celé prostranství od mostu až k tak zvané fortně, kde nyní nachází se radnice, kasárny, sladovna a celá řada domů. Budování tak rozsáhlého a nákladně stavěného hradu vyžadovalo zajisté mnohaleté práce. Bezpochyby již král Václav I. v pozdějších letech svého panování počal hrad stavěti, syn pak jeho Přemysl Otakar ve stavbě pokračoval, hrad Písecký dokončil a potom jako král tu rád a často sídlíval. Že městu Písku již před rokem 1260 přál, dokazuje listina jeho r. 1254 v Praze vydaná patrně za trvání stavby, jíž daroval městu vesnici Drahonice.[1]) Není ani třeba výslovně se zmiňovati, že panovník udělil měšťanům Píseckým četná práva a výsady, kterých se později dovolává a je potvrzuje roku 1308 Jindřich Korutanský.[2])

Také král Jan Lucemburský sídlíval na hradě Píseckém se dvorem svým, jak svědčí listiny[3]) od něho tu vydané a dva listy jeho svědčící Ctiboru z Modliškovic a jeho dědicům i budoucím ve vsi Křepice řečené, příslušející hradu Píseckému se vším příslušenstvím ku pravému manství a pod táž práva, jakož jiní manové mají.[4]) Král Jan zasta-

[1]) *Emler. Regesta II., č. 252, r. 1260, 4 Apr., in Piezk, str. 95:* ...Act. et dat. in Piezck a. d. MCCLX in die sancto Pasce. — *Regesta II., č. 319, r. 1261, 23 Mai, str. 118:* ...Actum apud Piezk a. d. incarn. millesimo ducentesimo sexagesimo primo, datum per manum magistri Arnoldi tunc prothonotarii nostri, X kal. Junii indictione IV. — *Regesta II., č. 432, r. 1263, 12 Sept., str. 167:* ...Act. in Beyzska a. d. millesimo CCLXIII fact. ibidem per manus magistri Arnoldi, tunc nostri prothonotarii, pridie idus Sept. — *Regesta II., č. 451, r. 1264, 12 Maii, str. 175:* ...Act. et dat. apud Pyezkam a. d. MCCLXIV, quarto idus Maii per manus magistri nostri prothonotarii, septime indictionis, regni nostri anno tercio. — *Regesta II., č. 460, r. 1264, 17 Jul., str. 179:* Data apud Pyezka a. d. MCCLXIV, XVI kal. Aug. indic. VII., regni nostri anno III°, expedita per manus prothonothariorum nostrorum Petri et Vlrici. — *Regesta II., č. 463, r. 1264, 22 Oct., str. 180:* ...Act. apud Peyzkam a. d. MCCLXIV, datum ibidem per manus mag. Petri nostri prothonotarii XI kal. Novembris, anno tercio regni nostri. — *Regesta II., č. 608, č. 1268, 17 Mart., str. 236:* ...Actum et datum in Pezka anno MCCLXVIII, VI. kal. Apr. — *Regesta II., č. 659, r. 1269, 27 Jul., str. 256:* Otacharus, rex Boemiae etc. civibus de Perge concedit gratiam, »ut in deducendis tam per aquam quam per terram victualibus, vino et rebus aliis — omni iure gaudere, debeant — quibus gaudent in Anaso, in Lintz et in aliis ciuitatibus ciues nostri.« — Act. dat. et renouatum a. d. MCCLXIX apud Piezkam, VI kal. Aug. — *Regesta II., č. 907, r. 1274, 15 Oct., str. 379:* Dat. apud Pizkam existente ibidem nobiscum carissimo consanguineo nostro d. H(enrico), illustri palatino comite Reni, duce Bawarie, a. d. MCCLXXIV. id. Octobr. — *Regesta II., č. 908, r. 1274, 24 Oct., str. 380:* ...Act. in Piezka a. d. MCCLXXIV, nono kl. Nov.

[1]) *Emler. Reg. IV., č. 1791, r. 1254, 12 Apr., Pragae, str. 717:* ... pro villa vero Drahonitz quam eidem hospitali s. Francisci abstulimus et ciuitati nostrae Piezc addidimus, silvam nostram Ladwyn Pragensi ciuitati adiacentem praefato hospitali s. Francisci Prage in pede pontis nomine et tytulo commutationis damus et donamus habendam et impermutabiliter possidendam. — *Regesta II., č. 29, r. 1254, 12 Apr., str. 14:* Ottakarus rex Boh. restituit hospitali s. Francisci Pragae possessionem villae Tatschitz, quam ipsi pater eius abstulit, datque hospitali eidem pro villa Drahonicz, quam civitati Piscensi dedit, silvam Ladwyn, prope Pragam iacentem.

[2]) *Emler. Regesta II., č. 2181, r. 1308, 13 Aug., Pragae, str. 941:* ...rychtáři a měšťanům Píseckým slíbili jsme a slibujeme, že toho města Písku žádnému knížeti, pánu neb rytířskému člověku dáti ani zastaviti nemáme... Také všech práv starých a chvalitebných, kteráž nadepsaní měšťané od předků našich, králův českých měli a jich užívali, týmž rychtáři a měšťanům milostivě potvrzujeme...

[3]) *Emler. Regesta IV., č. 856, r. 1341, 3 Jan. In Pieska, str. 338:* Dat. in Pieska fer. IV post Circumcisionem domini proxima a. natiuitatis eiusdem MCCCXLI. — *Emler. Regesta IV., č. 1032, r. 1341, 3 Nov. Piesk, str. 414:* Dat. in Piesk sabbato post festum Omnium Sanctorum a. d. MCCCXLI.

[4]) *Emler. Regesta IV., č. 1757, r. 1311—1346,*

vil však hrad Písecký, jako byl učinil s jinými královskými hrady, které potom syn jeho Karel vykoupil, mezi nimi i Písek, a ustanovil, že příště nikdy nemá se odcizovati od koruny. Za panování otce vlasti vrátily se hradu a městu zlaté časy Otakarovy.[1]) Smrtí Karlovou minula hradu Píseckému doba slávy.

Král Václav zapsal hrad r. 1419 Hájkovi z Hodětína a jeho dědicům se vším příslušenstvím v 500 kopách; tím znamenitý památník království Českého přestal býti přímým majetkem koruny. Po 90 letech hrad se všemi důchody, many a vesnicemi přešel v zápisné držení města Písku roku 1509. Ale brzy potom zachvácen byl požárem r. 1532, který budovy jeho tak zpustošil, že v konfiskačním protokolu z roku 1547 uvádí se jako pustý zámek.[2]) Co zub časů neohlodal, dokonala neuvědomělost minulého století. Vysoká věž uprostřed pobořena byla roku 1854, druhá menší věž, která stávala vedle hradní síně, byvši podkopána při stavbě pivovaru, střítila se roku 1860 do Otavy. Z bývalých místností hradních přestavěly se kasárny, dále povstaly tu radnice, pivovar a řada domů.

Co zpozdilost zavinila, osvícení vlastenci 20. věku hledí odčiniti. Krásná a prostorná rytířská síň královského hradu k Otavě obrácená jest již důstojně obnovena i s nástěnnými malbami z roku 1479, na kterých zvěčněn jest obraz, kterak někdy vypadal vzácný památník českého stavitelství. Jako Zvíkov v nejbližším sousedství štědrotou obětovného mecenáše, Karla knížete Švarcenberka, slohově se obnovuje, dočká se bohdá též hrad Písecký svého vzkříšení pomocí osvíceného zastupitelstva města Písku, jehož dějiny nerozlučně jsou sloučeny s dějinami královského hradu. Vděčné město nedá zaniknouti památníku krále Přemysla Otakara II., který jest zakladatelem a původcem rozvoje, jakým oblíbené sídlo jeho se honosí v řadě českých měst.

Historický a umělecký význam hradu doplňuje druhý, v dějinách českého stavitelství neméně významný památník, kamenný most, s opevněním hradu úzce souvisící. Most Písecký má v zemích koruny České jen jediného a to mladšího soupeře v Karlově mostu v Praze, založeného teprve roku 1358. Jest tedy nejstarší stavbou toho druhu ve vlasti naší, velepamátnou nejen historicky, ale i po stránce stavitelské techniky. Most 91·75 *m* dlouhý opírá se na obou březích o silné zdivo; přičte-li se rampa na Pražském předměstí 19·25 *m* dlouhá, jest úhrnná délka 111 *m*.[1]) Klenba sedmi otvorů polokruhových opírá se o pilíře 4·25 *m* mohutné a vystavěné z kvádrů žulových. Most byl opevněn na obou koncích věžemi jako most Pražský. Z mostecké brány na pravém břehu přepínal se zdvihací most přes hluboký příkop k dolní či Pražské bráně, která byla zbořena a příkop zavezen v letech 1850 a 1851. Průběhem věků byl most povodněmi často porouchán, ale odolal nárazům a byl vždycky zase opraven. Zvláště zhoubná byla povodeň roku 1432 v pondělí před sv. MařÍ Magdalenou, která na Piesku ten most kamenný porušila a podmlela a zábradla s něho smetala; neb se voda až přes zábradla u nich valila. A potom jsú jej vešken zase statečně podělali a opravili i s zábradly.«[2])

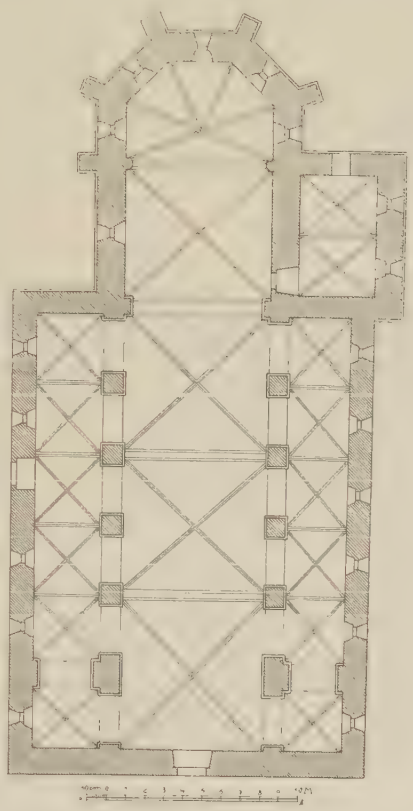

Obr. 1.

str. 703. Dva listy krále Jana svědčící Ctiborovi z Modliškovic a jeho dědicům i budoucím ve vsi Křepice řečené, příslušející hradu Píseckému se vším příslušenstvím ku pravému manství a pod táž práva, jakož jiní manové mají.

[1]) Obšírnější paměti následovati budou v »Methodu« později.

[2]) Jan Matzner. Královské město Písek, str. 155.

[1]) Jan Matzner. Královské město Písek, str. 172.

[2]) Staří Letopisové čeští, 1378—1527, str. 85.

Mnohé škody utrpěl most také válkami, zejména třicetiletou, naposled při útěku Francouzů z Písku, kdy poslední oblouk čelící ku pražskému předměsti byl zbořen. Při poslední povodni roku 1890, která Pražský most v prostředku povalila, zůstal Písecký most bez pohromy. Nejstarší most český zůstal sice ochráněn, ale věže jeho zmizely. Mostecká věž na levém břehu Otavy byla povodní roku 1768 dne 24. února podemleta, a ježto se jí v čas nedostalo opravy, zbořila se částečně při povodni dne 27. února 1784; co zbylo, opatrní otcové odstranili. Druhá mostecká věž na pravém břehu, řádně sklenutá a z kvádrů stavěná byla roku 1825 prostě a beze vší příčiny stržena. A tak znamenitý památník byl oloupen o rázovitou okrasu a město zbaveno vzácného skvostu stavitelského umění českého. Stará nástěnná malba ve hradní dvoraně dochovala nám alespoň obraz mostu Píseckého s oběma mosteckými věžmi. Po povodni r. 1823 vzdala se posléze obec správy mostu, které od té doby ujala se vláda.

S hradem sousedil opáčným směrem od mostu Dominikánský klášter, oddělený pouze řečenou fortnou, který založen byl roku 1280 pány Oudražskými z Kestřan. Klášter neměl dlouhého trvání. V neděli po Nanebevzetí Panny Marie roku 1419 obořili se Písečtí na Dominikány, žádajíce, aby jim podávali nejsvětější svátost pod obojí spůsobou. Jakmile řeholníci žádost jejich odepřeli, byli zjímáni a povražděni kromě opata, který náhodou několik dní před tím do Budějovic odešel.[1]) Klášter byl zbořen, ale kostel Povýšení svatého kříže bezpochyby jen zapálen, jak tomu nasvědčují zbytky gotické stavby na hlavní zdi domu, sousedícího s nynějším kostelem, a úplně zachovaná klenba s žebry a svorníkem polygonálního závěrku někdejšího choru kostelního, kde nyní nachází se dílna deštníkářova. Důkladným ohledáním dal by se bezpochyby zjistiti a nakresliti nejen půdorys, ale snad i průsek dominikánského kostela. Že budova kostelní nebyla zcela zbořena, souditi lze též z pozdějšího návratu dominikánů, kteří opět zbudovali, co zničeno bylo, avšak roku 1618 od utrakvistů zase vypuzeni byli. Don Martin de Hoef-Huerta povolal je roku 1636 zase zpět a zakoupiv čtyři domy vystavěl jim klášter a nový kostel tímže směrem, ale opáčně orientovaný. Roku 1787 byl klášter zrušen.

Dále od hradu stojí na nejvyšším prostranství města čtvrtý památník 13. věku, někdy farní nyní děkanský kostel

Obr. 2.

Nanebevzetí Panny Marie, který, vyjímaje některé méně podstatné změny, přečkal šťastně všechny bouře živelní i válečné a zachoval se v celistvosti tak, jak původně vystavěn byl. Zmizela pouze jedna věž a přetvořil se hlavní portál a většina oken. Budova však podržela úplně starý svůj ráz. Zdivo a klenba vzdorovaly věkům.

O založení a stavbě kostela není žádných zpráv a jsme odkázáni pouze na sloh architektury, který vydává zcela určité svědectví o době, kdy zbudován byl. Ježto kostel ochránil si prvotní ráz až na naše časy, dlužno píditi se pouze po zprávách, které oznamují, kdy vznikly přístavky novějšího původu. Kostel míval v průčelí dvě poměrně nízké, ale slohu kostela soustavně přizpůsobené věže; severní věž dosud stojí, jižní však zmizela a byla nahražena novou, mnohutnou a 74 *m* vysokou věží, která zbudována

[1]) Balbín. Miscell. Lib. IV, pag. 121.

byla beze všeho zřetele k ladnému půdorysu a nárysu dle pravidel slohu přesně rozvrženého. Stavitel mohl tuto věž postaviti na prázdné prostranství vedle kostela; starožitný kostel byl by zůstal neporušen a nová stavba byla by ohlatuere • ab • hoste • omni • amantes • nos • te. — Na východní straně věže spatřuje se kamenná podobizna muže, která dle pověsti představuje mistra Mikuláše. Dle vyobrazení města Písku v zámku Horažďovickém měla tato nová věž sedlovou

Obr. 3.

šovala novou dobu. Nápis na kamenné desce nad portálem vytesaný oznamuje, že tuto věž zbudoval Mikuláš, mistr Písecký, leta Páně 1489. Zní takto: Anno • Domini • MCCCCLXXXIX • fundatur • turris • per • mgrm • Nikolaum • Piescensem • střechu, která v polovici následujícího století shořela. O této pohromě podává nejstarší zápisní kniha Písecká následující zprávu: »Letha Panie 1555 w auterý w noci na strzedu po desate hodinie przi skonanij toho roku a nastanij nového

letha 1556 powietrzi bylo veliké prssal snih s krupami — w tom se zablesklo a beze všeho pohrzimovanij hrom uderzil na nowou wiezi przi kostele a krow na trij zapálil a když przistupu ziadného nebylo k uhassenij toho wohnie, ta wieze až do zemie vyhorzela a zwonové wšickni se slili.« [1]) Druhá pohroma poškodila věž roku 1740; dne 20. prosince burácel po tři hodiny strašný vítr, který porouchal střechy obou věží, staré i nové. Nejvíce byla poškozena malá věž tehdáž pokrytá prejsovou střechou, kterou vichřice odnesla a zdivo její porouchala, takže ihned musela býti opravena; střecha prejsová byla při opravě nahrazena plechovou. Na vysokou věž přeneseny byly r. 1854 hodiny z hradní věže, kterou tehdáž Písečtí zbořili.

Až do r. 1741 zůstal starožitný kostel, který býval obklopen hřbitovem, prost všelijakých přístavků. V letech 1741 až 1743 byla k severní straně lodi přistavěna kaple sv. Jana Nepomuckého nákladem paní Blaženy Hanzlíkové, vdovy po primátoru Píseckém. Na klenbě jest vymalován obraz tehdejšího Písku. Byla to zajisté šťastná myšlénka, že malíř vyobrazil tu pohled na město, jak za jeho doby se jevilo; měl patrně na mysli nástěnnou malbu starého Písku v rytířské síni královského hradu. Oba obrazy illustrují dvě doby kulturních dějin města Písku, doplňujíce se vzájemně.

Půdorys (obr. 1.) děkanského kostela Panny Marie rozvržen jest ještě zcela přesně dle pravidel románského slohu, takže na jeden čtverec v hlavní lodi připadá po dvou čtvercích v pobočních lodích. Střední loď čítá tři čtverce, každá s obou pobočních lodí po šesti o něco prodloužených čtvercích. Nad oběma posledními čtverci na straně západní vztýčeny byly dvě průčelní věže; za tím účelem jsou zde pilíře valně sesíleny. Severní věž dosavad stojí; jižní byla však roku 1489 zbořena a mistr Mikuláš zbudoval tu nepoměrně velikou a mohutnosti její přiměřeně vysokou věž, která západní stěnou s průčelím kostela se sice shoduje, jižní stěnou však s pobočí lodí na venek vybočuje; strana jižní do kostela čelící přidržela se líční čáry pilířů a pouze východní stěna končí zcela nepravidelně, nejsouc v žádné shodě s půdorysným rozvrhem. Na půdorysu zde vyobrazeném nakreslena jest původní věž. Byla-li mezi oběma průčelními věžmi v hlavní lodi ve 13. století sklenutá kruchta, či-li nic, nelze určitě říci, ježto v oněch dobách pěvecký sbor býval v choru před hlavním oltářem. Nyní jest tu prostraná kruchta zaujímající celý západní čtverec hlavní lodi; za tím účelem byly oba předposlední pilíře novým zdivem nastavovány.

Desatero pilířů, po pěti z pravé a levé strany, odděluje hlavní loď od obou pobočních lodí. Toto trojlodí jest 23·18 *m* dlouhé; hlavní loď má šířku 7·61 *m*, pobočí lodi 3·08 *m*. Z trojlodí vybočuje v celé šířce hlavní lodi kněžiště skládající se ze čtvrtého čtverce a polygonalního závěrku sestrojeného z pěti stran osmiúhelníku. Při stejné šířce s hlavní lodí jest chor 12·60 *m* dlouhý. Připočteli se k tomu vítězný oblouk 0·83 *m* široký, jest celý kostel 36·61 *m* dlouhý.

K jižní straně chorového čtverce přistavěna jest sakristie o dvou klenbových polích.

Do kostela se vcházelo dvěma vchody; do střední lodi hlavním portálem v průčelí mezi oběma věžmi a menším pobočním portálem ze severní strany. Prosté čtverhranné pilíře (obr. 2.) spočívají na jednoduchých trnožích a zakončují se svrchu nečlánkovanou deskou. Z prostředku sudých pilířů vystupují nad deskou mohutné polygonalní přípory pokryté článkovanými nosiči, na kterých spočívají pásy a žebra profilovaná pouze v hranách a mají nad krycí deskou rázovité štítky. Klenba v hlavní i pobočních lodích jest křížová.

Chor (obr. 3.) o dva schody nad podlahu lodi povýšený oddělen jest vítězným obloukem; klenba kněžiště má stejnou výšku s lodí. Čtyři okna v polygonalním závěru dochovala se neporušeně v původní podobě; jsou úzká a bez kružeb. Pouze páté okno za hlavním oltářem bylo při nedávné obnově zbytečně zvětšeno. Všechna ostatní okna v hlavní i pobočních lodích jsou rozšířena a částečně přetvořena; na nákresu vrátila se jim původní tvářnost. Kostel byl vyzdoben nástěnnými malbami, které při čistění omítky za zmíněné obnovy byly objeveny. Obrazy představují výjevy ze života Krista Pána; nebyly však obnoveny, nýbrž silným plechem přikryty. Kolorované náčrtky jsou uloženy v městském museu. Z těchto náčrtků lze souditi, že jsou to snad původní malby, kterými stěny dokončeného kostela okrášleny

[1]) Jan Matzner, str. 144.

byly. S jistotou to však tvrditi nelze, pokud malby jsou zakryty.

Že také venek kostela nepostrádal přiměřené okrasy, ukazují plastické zbytky polovypukle pracované, které jsou zazděny na západním průčelí. Představují Krista Pána ustanovujícího nejsvětější svátost oltářní a symboly čtvero evangelistů. Vykupitel pouhým poprsím vyobrazený drží v levici kalich, a pravicí žehná po způsobu římském. Typická hlava ozářena jest křížovým nimbem. Symbol sv. Matouše (člověk) jest vyobrazen také poprsím, ale bez křídel; evangelium naznačuje blánka, již pravicí drží. Symboly evangelistů Marka, Lukáše a Jana, — lev, býk a orel — vyobrazeny jsou celými postavami a podobnými blánkami. Co znamenají poprsí dvou osob tvářemi k sobě obrácených a rukama se dotýkajících, jest nesnadno povědětí, pokud není znám cyklus ztracených skulptur, ku kterému náležely. Zdá se, že jsou to zbytky bohatě vyzdobeného hlavního portálu, který zde původně býval. O něco dále zazděn jest v průčelí relief Madonny stářím a povětrností valně sešlý.

Druhý poboční portál na straně severní jest jednoduchý a celkem dosti dobře zachovaný; pouze sloupky jsou vylámány; talířovitě vytvářené patky jejich se však dochovaly.

Ostatní budova jest prosta všelikých ozdob. Kostel jest zbudován ještě bez opěráků, které se vyskytují pouze na polygonalním závěrku chorovém.

Celá architektura zařaďuje stavbu kostela na počátek 13. věku.

Paměti kláštera v Podlažicích.

Podává Aug. Sedláček, školní rada v Písku.

Starožitný klášter v Podlažicích, jenž byl semeništěm vzdělanosti v krajích Chrudimském a Mýtském ve 12. a 13. století, založen byl nedlouho před r. 1159 a t. r. stavba jeho dokonána.[1]) Osazen byl řeholníky zákona sv. Benedikta a hojně nadán od Vrbaty, českého pána. Vesnice hojně ve 2 skupinách (u Chrasti a Nasavrk) ležící byly bezpochyby prvotným jeho věnem, a poněvadž knížata potvrzujíce založení klášterův obyčejně něco svých statkův přidávala, zdá se, že část prvotního nadání pocházela dílem od Vrbaty, dílem od panovníkův.

O osobě Vrbaty je pramálo známo. O vsi Kostelci neb Hlíně (mezi Žumberkem a Skutčem) píše se v listě r. 1086, že ležela s lesem při lesích Vrbatových, tedy v okolí nynější Skály. Je-li list dotýkající se Hlíny dobře vročen, byl Vrbata při založení kláštera již valně při letech. V pamětech klášterních bylo poznamenáno, že v den 21. prosince roku neznámého zemřel. Dílem zbožný skutek založení kláštera, dílem i příkladný a bohumilý život zakladatelův byly příčinou, že v lidu ctěn za svatého, aniž to od církve uznáváno bylo, a kostel v Podskale nyní sv. Janu Křtiteli posvěcený slove proto r. 1539 »také pode vsí Skálou to podací, kteréž sv. Vrbaty slove«.[2])

[1]) Font. r. Boh. III., 471.
[2]) D. Z. 41. J 4.

Prvním opatem byl bezpochyby Hugo, neb týž se v potvrzovacím listu kláštera Hradištského (1160, 16. června), tedy jen rok po založení, jako svědek připomíná.[1]) V nekrologu Podlažském, který Dobrovský objevil a Dudík ve svém spise »Forschungen in Schweden« vydal, připomíná se drahně opatův s označením sice dne úmrtí, ale nikoliv roku a bez určení místa, kde opatovali. Z těch zdají se býti opaty v Opatovicích Sulislav † 1127, Blažej † 1146, Mysloch † 1163, Litomyšlskými Jurata a Myslen, Postoloprtským Bedřich † 1157 a Vilémovským Heřman 1206. Zbývají tedy pro dobu od 1160 až asi k r. 1230 Mařík, Mikuláš, Justin, Petr, Vít a Řehoř. Z převorů připomínají se Litek a Petr.

Dobrodinců, kteří ke klášteru v těch dobách přispívali, nachází se mnoho. Budislav kmet daroval pallium a mšál, jistý Štěpán daroval knihu (nocturnalem librum), Paběn daroval jakousi ves a Štěpán clo ve Stradouni. To byly celkem nepatrné přírůstky. Ovšem mohla býti ještě některá jiná darování, o kterých nevíme, ale i přes to rozsáhlost klášterství se valně neměnila. Pro zprávu vesnic měl klášter svého fojta neb advokáta. Takovým byl Nakas, jenž v nekrologu ke dni 8. dubna jest poznamenán.

[1]) Reg. I., 135.

Asi r. 1224 ukončen byl (podle bádání Dudíkova) nekrolog a velikánská kniha (codex giganteus), v němž se nachází, asi teprve r. 1239 byla dopsána. Jeli tím částečně označen duch činnosti, jaký vládl v klášteře, je obsahem knihy té také napověděno, že klášter nebyl v utěšených poměrech a to právě k prostředku 13. st. Ačkoliv byl asi pro dvacet bratří založen a při nejmenším asi 30 vesnicemi nadán, přece poznamenáno, že jednoho času přílišným nedostatkem strádal. Zdá se, že bohatství kláštera náležitě nevyužitkováno. Hlavním příjmem byly úroky, kteréž poddaní dávali, se kterými se však lidsky zacházelo. Nejen že úroky byly mírné, ale ve zlých letech také s takovou krutostí nevymáhány, jako se dělo v 17. století. Jako to bývalo v klášteřích některých až do naší paměti, hospodařilo se tak, aby se hradila potřeba roční a jestliže přišla zlá léta, nebylo tu přebytkův. I stalo se také v Podlažicích (a tuším, že to bylo nedlouho po r. 1239), že konvent velikou knihu zastavil bohatému klášteru Sedleckému, a že se tak řádu odcizila. Teprve r. 1295 vyplatil ji Bavor opat pro klášter Břevnovský, aby řádu zachována byla a mniši Podlažští sami nemajíce, čím by sobě vyplacovali, ochotně k tomu přivolili.[1])

Ve 14. st. se poměry kláštera polepšily snad již za opata Arkleba, jenž se r. 1318 připomíná.[2]) Podle listův v r. 1349 a 1350 daných, klášter Podlažský obsahující opata a 20 bratří i více přivtělen byl k biskupství Litomyšlskému.[3]) Biskup potřebuje peněz nedlouho po svém přibytí, zastavil Boží dům (Nový hrad) s více než 25 vesnicemi. Není sice v listu r. 1347 řečeno komu, ale v jiném listu pozdějším bylo poznamenáno, že opatu Podlažskému.[4])

Nejvíce jest známo z dějin kláštera, když jej řídil Domaslav opat. Muž tento rázný, bezpochyby z vladycké rodiny pocházející, práva kláštera neohroženě hájil. K jeho prosbě papež Innocent VI. bullou d. 28. září roku 1360 k tomu svolil z těch příčin, že klášter v těch stranách váznosti požíval, aby opatové konajíce bohoslužbu odívali se mitrou, berlou, prstenem, sandaly a jinými pontifikalními ozdobami a po mších, nešporách a jitřních pobožnostech slavné požehnání lidu (kromě takové příležitosti, že by vyšší duchovní byl přítomen) udíleti mohli.[1]) Asi v těch dobách nastaly pře s Litomyšlskou kapitolou. Král Přemysl byl dal roku 1269 klášteru v Litomyšli 60 lánů lesa v tu stranu k pramenům Desné a potoku Borovnici,[2]) tedy část nynějších Lubenských lesův. Klášter byl je vysekal a zalidnil a sahal na vedlejší lesy; z druhé strany pak Podlažští od Proseče také mýtili. Spor byl, tuším o nynější Sedlištské hájemství, kterému se říkalo Lubenský les neb Leština. Albert ze Šternberka, biskup, povolav strany, vypověděl r. 1366, dne 3. října, že potok tekoucí od kostela sv. Kateřiny k Borovnici neb Borové jest týž, který r. 1269 nazýván byl Borovnicí a les mezi Borovnicí a Desnou přisoudiv kapitole, klášteru uložil mlčeti.[3]) Probošt Havel stoje životně na soudě, přinesl o tom zprávu domů, ale neohroženým opatem to nehnulo. Vidělo se mu, že se mu stala křivda. Měl vrátiti spis (libellum), tuším přiznání, že se rozsudku podrobuje, ale neučinil tak. Biskup a oficial dali ho proto do klatby a žádali r. 1367 také duchovní úřad Pražský, aby po arcibiskupství také vyhlášena byla.[4]) Dokud byl Albert biskupem, Domaslav těžké následky klatby snášel; když však Albert přišel do Magdeburka a Petr Jelito stal se biskupem, žádal ho, aby klatba s něho byla sňata. Biskup shledav, že mírným jednáním lépe poslouží nežli přísností, sňal klatbu a nařídil nové jednání, které zvyklostem staročeským lépe odpovídalo než ukvapené jednání Albertovo. Tedy dne 8. října roku 1368 obě strany přišly svorně na opravce. Klášter volil Havla, probošta a Viléma ze Smrčku, kapitola Dluhomila, svého kustoda a Brouma, souseda z města, a za vrchního opravce volen Albert z Jarošova. Výpověď vynesena dne 16. listopadu. Opravci zrušili výpověď biskupa Alberta a ustanovili nové meze, totiž při Desné u pramene udělali »hranici« na smrku a kopec, dole pak udělali několik kopců a znamení na stromech až ke vsi Zvoli a potoku tekoucímu mezi ní a kostelem sv. Kateřiny, pak udělali při něm kopce až ke hranici, která byla na osyce. Co bylo odtud lesův k východu, ty všechny přisouzeny kapitole a co bylo lesů na druhé straně, ponechány klášteru. Kromě toho přisou-

[1]) Viz Č. Č. M., 1851, I., 99.
[2]) V bab. vetust. n. 190, 312.
[3]) Orig. v Rajhradě a Litomyšli.
[4]) Arch. v Litomyšli.

[1]) Vatik. reg.
[2]) Reg. II., 670.
[3]) Archiv Rejhradský.
[4]) Formulář Jana z Přimdy.

ženy kláštera také všechny lesy, které byly při Desné.[1])

Za Domaslava stalo se také rozhojnění klášterství zřízením nového proboštství. V l. 1350—1374 žil Jaroš Lacembok z Chlumu, který držel rozličná zboží v Čáslavsku a Chrudimsku, mezi jiným i zboží Stradovské, na němž byl farní kostel sv. Jakuba sice řečený Svídnice, ale ode vsi Svídnice asi půl hodiny vzdálený a na hoře Pračově stojící.[2]) Roku 1364 byl tu ještě obyčejný farní kostel[3]), ale již r. 1371, 11. července dány od papeže odpustky »kostelu kláštera sv. Jakuba na Svídnici zákona sv. Benedikta, který urozený Jaroš, z Lacemboku pán, jako posvěcení sv. Jakuba prý založil a jenž ke svému dokončení nemalého nákladu požaduje.[4]) A poněvadž se r. 1366 Havel, probošt připomíná a v klášteřích z pravidla proboštové nebývali, nýbrž převorové, soudíme, že byl proboštem na Pračově a že klášterec Svídnický, jak se říkávalo, povstal v l. 1361—1366. Opatové Podlažští zpravovali ten klášterec, probošty sázeli a měnili, i to, což k tomu klášterci bylo, zpravovali.[5])

R. 1371 vrátil se Albert ze Šternberka na biskupský stolec v Litomyšli. Byl to osobní nepřítel Domaslavův, jenž mu ne zapomenul, že nález jeho r. 1366 učiněný, zvrátil. Aby mu podrazil nohy, poslal do Říma žalobu, že opat vesnice a lesy zastavil a rozházel a ač v dotčeném klášteře bývalo 40 řeholníkův[6]), přece nyní v klášteře sotva 4 mniši a 4 kněží se mohou uživiti, hodinky se řádně nezpívají, a v jednotlivé dni jedna neb dvě mše nejvíce se slouží; kromě toho opat v přebytku jest živ, hraje v kostky a pak i řeholníkům hráti dovoluje. Kromě toho přidal ještě udání, kteráž nechceme opakovati. Třebas žaloba ta v některých věcech byla přemrštěna, přece se celkem musí pokládati za pravdivou. Papež uváživ tu věc, nařídil (5. června 1373) arcibiskupovi a opatu v Opatovicích, aby zavolajíce Domaslava, rozsudek vynesli a a jej od zpravování kláštera odstranili.[7]) Složení toto opat dlouho nepřečkal. Zemřel tuším v zimě z r. 1374 na r. 1375. Teprve po jeho smrti volen opat a dostal se k tomuto důstojenství Bohuněk, posavádní probošt Svídnický.[1]) To se stalo přede dnem 9. května r. 1375 a brzo potom papežskou milostí povoleno Jindřichovi z Bezna, řeholníku v Podlažicích, aby se ujal proboštství Svídnického. S Albertem, biskupem byl opat v dobré shodě a r. 1376 byl přítomen slavnému průvodu, když týž biskup ostatky sv. Viktorina ze Šternberka do Litomyšle přenesl.[2])

Blízko kláštera bývala kaple Zvěstování P. M. r. 1393 již tak sešlá, že bylo nutno ji opraviti. Z té příčiny zažádáno v Římě, aby byly odpustky pro ni dány a žádost ta také vyplněna.[3]) Že to se nestalo z nějakého nedostatku kláštera, znáti lze z toho, že r. 1394 klášter nějaký statek koupil.[4]) Asi v těch dobách byl opatem Bartoš, jenž se poprvé r. 1399 připomíná; neb tehdá byl od opata Vilémovského a Pěšíka z Pelstrova volán, aby mezi nimi při o dvůr Bačkov rozsoudil.[5]) Týž opat koupil t. r. nějaký statek od Jana Piskle z Jaroslavě; jistý statek koupil roku 1400 od Jaroslava ze Šternberka a z Holic a t. r. obdržel od krále Václava majestát s nějakými svobodami.[6]) Týž král r. 1401 Jindřichovi Lacemboku z Chlumu zapsal opravu nad klášterem Podlažským a dovolil mu, aby si ročně 60 kop z bernč, kterou klášter platíval, vyzdvihoval.[7]) Za téhož opata dána do klášterního kostela křtitelnice (1406), kterou později Hradečtí z Podlažic vzali a v kostele sv. Ducha uložili.[8]) Poněvadž na nápise stojí, že křtitelnice udělána za Bartoloměje, třetího opata infulovaného, jde na jevo, že mezi Bohunkem a Bartolomějem jiného opata nebylo a že dlouhá leta panovali. Asi pak do té doby padá neurčitá zpráva, že Eva z Tupadl, vdova po Hynkovi z Madejova »dala almužnu do kláštera v Podlažicích.«[9])

V těch dobách dosáhlo klášterství největší své rozsáhlosti. Vesnice jeho ležely ve třech skupinách. Jedna byla u kláštera obsahující dvůr a ves Podla-

[1]) Arch. v Litomyšli.
[2]) Byl to tak zvaný kostelec.
[3]) Lib. conf., 149.
[4]) Vatik. reg.
[5]) D. D. 33, str. 265.
[6]) L. 1349 bylo jich 20. O velkých zástavách není nic známo, ovšem se stará listovna Podlažská ztratila. Sice bylo zastavování duchovenství tehdy věcí obyčejnou.
[7]) Vatik. reg.

[1]) Vatik. reg.
[2]) Jelínek, Dějiny Litomyšle.
[3]) Vat. reg.
[4]) Rel. tab. I., 555.
[5]) Dobner, Mon. VI., 443.
[6]) Rel. tab. I., 583, 586.
[7]) Kopiář Přemyšlovský: Klášter také nikdy více berně neplatil než 60 hřiven (Palacký, Urk.-Beitr., 644.)
[8]) Švenda, Železný obraz I., 15—16.
[9]) Poprocký, o st. ryt. 224.

žice, městečko Chrast, vsi Chrastici, Chocholice, Skálu, Rosice (část), Brčekoly, Lhotu Chroustovskou, Žilovice, Bor, Dobrkov, Roubovice a troje podací v Chrastici, Rosicích a sv. Vrbaty. Roztroušené byly statky ve Stičanech, Čankovicích, Dvakačovicích, Zájezdci, Trojovicích a Hůrka u Vejvanovic. Druhou skupinou byly tak zvané Čelakovské hory, obsahujíce Kostelec, dvůr Týn, Cejřov, Louku, Habrovec, Hlínu, Vrbětice, Tisovec, Vyhnanov, Dřeves, Čelákov, Bystřec, Střítež, Kvasejn, Dachov, Miřetice, Čekov, Srní, Stan, Smrček (díl), Bošov (díl). Podací byla, tuším, v Kostelci a Čelákově, Třetí skupina byla nejdále od kláštera vzdálena, obsahující vsi Boží dům (Nový hrad), Chotovice, Olšany, Novou ves, Příluku, Suchou Lhotu, městečko Proseč, Zábory, Předměstí, Zderaz, Bor, Leštinu, Doubravici, Libejcinu, Dvořiště, Javorník, Podhorany, Rybníček, Mokrou Lhotu, Řepníky, Třemošnici, Zádolí, Chánov a dvůr kmetcí v Žestocích. [1]) Ve všech těch skupinách vyskytuje se málo jmen patronymických a za to hojně topických; i lze za to míti, že většina těchto vesnic povstala působením opatův a že těch vesnic na př. okolo r. 1250 bylo mnohem méně než r. 1420.[2])

O zprávě téhož statku jakož i o vnitřních záležitostech kláštera té doby nic známo není; písemné památky kláštera byly naprosto zničeny, že ani jeden kousek nezůstal, který v klášteře psán byl kromě dotčené velké knihy a zlomku úročních rejster.

O dobytí a vyvrácení kláštera jednalo se již r. 1420, ale nebezpečí ač na krátký čas odvráceno. Strana pod obojí ve Hradectě svolala tábor lidu na Kunětickou horu ke dni 25. června. Pospíšil tam také kněz Ambrož z Prahy, aby ujal se zprávy duchovní nad lidem tam sebraným a chovajícím k němu větší nad jiné lásku a důvěru. Kázav a přisluhovav svátostí pod obojí, oznámil táboru rozkaz starších, aby hotovi byli všichni táhnouti k oboření kláštera Podlažského. Poslušni jsouce hrnuli se všichni v soumrak večerní v tu stranu k Podlažicům, ale nedošedše daleko, vrátili se; úmysl jejich byl obyvatele města Hradce o cíli své výpravy klamati, aby se oddali bezpečí. To se jim také povedlo a vedlo k náhlému dobytí města Hradce.[1]) Na jaře r. 1421 spojili se Pražané, bratří Orebští a tuším část Táborů k veliké výpravě do východních Čech. První místa vzata po krvavém odporu, ostatní všechna poddávala se bez odporu.

Příklad Kutné Hory a Chrudimě dokazuje, že obyvatelstvu, které se prosíc poddávalo, nebylo činěno příkoří. I zdá se, že všechny kláštery na této cestě se poddaly dobrovolně. Po vzdání Chrudimě (28. dubna) došlo i na Podlažice. Řeholníci poddavše se (tak lze souditi z povahy té výpravy) odtáhli. Táboři pak, jak jich zvykem bývalo, opuštěný klášter vytloukli a vypálili.[2]) Že potřebné věci odvezeny, dokazuje přenesení křtitelnice do Prahy.

Listy snad od řeholníkův odneseny. Klášterství veškeré zůstalo pak v moci strany Táborské.

L. 1427 měl je v moci Jakub Kroměšín z Březovic drže je ke hradu Rychemburku, kdež byl posádkou.[3]) Po něm následoval, když se stal Jakub polním hejtmanem (1428), Jiřík z Březovic, jenž v témž důstojenství ještě l. 1432 zůstával[4]) a ok. l. 1434 následoval Jan Pardus z Vratkova.[5])

Řeholníci Podlažští uprchli někam daleko, poněvadž v pamětech českých a moravských není o nich památky, že však někde byli i opaty volívali, dokazuje se tím, že asi l. 1448 Jan opat jejich zemřel a Mikuláš papež l. 1448, 28. května Bernartovi biskupovi Vasatskému při Římské kurii nařídil, aby Bonifáce z Volkenštejna jmenoval opatem.[6]) Tento byl živ ještě l. 1460. Tehdá byl přítomen v Klatovech, když se tu objevil v hořejším kostele nějaký list o přijímání pod jednou.[7]) Po smrti Bonifaciově ukázalo se, že všechna naděje na obnovení kláštera byla marná, »bonis a nobilibus distractis«. Tam kde klášteru nějaký zbytek jmění zůstal, jako na př. v Sedlci, živořil, až přišly lepší časy, avšak klášterství Podlažské bylo

[1]) D. Z. 41, J 4, 51. B 9, Reg. kom. fondu (Obesl. výplaty 1550—1628).

[2]) V rukopise VIII. C 23 bibliothéky Pražské objevil p. kustos J. Truhlář zbytek úročních rejster kláštera Podlažského, v němž se připomínají vsi Leština, Doubravice, Příluka, Suchá a Mokrá Lhotka, Dolany a Javorníček.

[1]) Palacký podle Vavř. z Březové.

[2]) Vavřinec z Březové (praví sice Chotiessicz, ale zdá se býti chybou toho, který opisoval).

[3]) Friedr. v. Bezold, Arch. č. III., J 265.

[4]) Palacký, Urk.-Beitr. II., 315.

[5]) Arch. č. VI., 432.

[6]) Arch. kapitoly Pražské. Pitter Thes. absc. 211—212.

[7]) Arch. kapitolní.

všechno zabráno. Za takových okolností již žádný opat nevolen.

Naděje, že by klášter mohl býti obnoven, pominula již l. 1436, když císař Zikmund vše klášterství Podlažské Janovi Pardusovi z Vratkova zapsal.[1]) Byla to odměna za to, že Pardus se císaři dobrovolně poddal. Pardus postoupil toto zboží později dobrou volí Zdenkovi z Postupic.[2]) Stalo se tak před r. 1454; neb t. r. když provolávána byla odúmrť zboží Svídnického, Zdeněk odporoval (ač pozdě) řka, že kostel sv. Jakuba patří ke klášteru řečenému Podlažice.[3])

Kostkové držíce klášterství obdrželi od panovníků několik svobod na ně. Zdá se, že nějakou část zbořeného kláštera na obydlí úředníka opravili a proto se panství dlouho klášter Podlažský říkalo; sice povstalo na klášterství nové sídlo, totiž hrad, který byl vyzdvižen na hoře nad Božím domem, odkudž se jí i městečku pod ním ležícímu Nový hrad říkávalo. Klášterství drženo obyčejně k Litomyšli a z pravidla zůstávalo spojené pod jedním pánem aneb aspoň v jediné rodině. L. 1539 (15. února) prodal Bohuše Kosta dvůr a ves Podlažice, městečko Chrast a okolní vesnice Slavatovi z Chlumu a jiné vesnice k Týnci přiležité Hrochovi z Mezilesic.[1]) Asi tehdá také prodány Čelakovské hory a jen Nový hrad zůstal Bohušovi do jeho smrti. Když pak odumřel po něm, prodán od krále jako zpupné zboží. Diviš Slavata obdržel ještě l. 1557 majestát na potvrzení kláštera Podlažského do života,[2]) ale když pořáde nebezpečí bylo, že by mohl býti týž klášter vyplacován od osob, které se toho u krále doprošovaly, jednal konečně o to, aby mu pustý klášter s městečkem a vesnicemi byl dědičně doprodán. To se stalo smlouvou l. 1574 dne 10. listopadu učiněnou.[3])

Ještě do konce 16. století mělo to panství název kláštera Podlažského, ale potom se nazývalo Chrastským od nového sídla v městečku Chrasti.

[1]) Arch. č. II., 181, rukopis Vídeňský (Zápis dán 21. září.)
[2]) Reg. 14 J kom. soudu F. 148.
[3]) D. D. 16 p. 413.

[1]) D. Z. 41, J 4, 45. B 17.
[2]) Arch. gub.
[3]) D. Z. 18. L 2.

Příspěvek k dějinám kamenů náhrobních v chrámě P. Marie před Týnem.

Píše dr. Jos. Teige, adjunkt archivu král. hlav. města Prahy.

Jak známo zničeno bylo r. 1721 velké množství náhrobků zdejších, když upravována byla dlažba. To co zbylo, popsal Zap, to co bývalo před tím, sepsal věhlasný zdejší farář Jan Florian Hammerschmid v rukopise chovaném na faře s titulem »de parochiali ecclesia Teynensi B. Mariae V. in coelos assumptae«, kde věnována kamenům náhrobním kap. V. Tím však nejsou vyčerpány prameny, odkud možno nám čerpati zprávy o zdejších pohřbech. Jsou zde ještě úřední knihy záduší Týnského, které poskytují důležité zprávy, jak v této příčině, tak i v ostatních kusech dějin předního tohoto kostela obce Staroměstské.

I. Jest to především kniha nazvaná »Registra hlavní záduší Matky boží před Tejnem, G. SS. z W. 1613 (= Jiří Štěpánek z Vltavy)« dle nápisu na deskách, o jejímž vzniku a účeli mluví zápis na prvním listě slovy: »Léta Páně tisícího šestistého třináctého v neděli první po třech králích, 13. Januarii snešení se stalo v přítomnosti pana Jana Duchoslava Kodovského z Děčína, toho času ouřad purkmistrovský držícího, p. Kašpara Wintera z Polehrad, p. Václava Lva z Levingrun a Barechtu, p. France Ostrštoka z Ostrštoku, p. Tomáše Haufa, radních a jiných starších osadních záduší kostela blahoslavené Panny Marije, Matky Boží před Tejnem v Star. M. Pr., tehdáž v velkým počtu i za jinými potřebami shromážděných, aby tato kniha hlavní zádušní založena byla, do niž by všelijaké paměti toho, jaké od starodávna až posavad témuž záduší hádáni, odkazy a dobrodiní od osob stavu panského, rytířského a městského na opravu chrámu, vychování kněží a žákovstva,

na šaty a knížky i učení chudých žáčkův, buď na penězích, [buď jinak] učiněny jsou i na potom odkohokoliv [daro]váno a odkazováno bude, to pořádně a v tytulích vejslovně na věčnou památku těch dobrodincův vepsáno bylo, hlavně i to, která místa k pohřbům a sklepy při při kostele nebo v kostele jistým rodům a osobám s povolením pánův osadních a na jaký spůsob vykázány jsou. Nad to vejš, co platův a dluhův k dotčenému záduší náležitých jest, jakž dále z registrum následujícího této knihy se ukáže. Stalo se léta a dne svrchupsaného, kteréhožto času byli jsou úředlníci nadepsaného záduší od pana purkmistra [a] pánův volení: Jiřík Štěpánek z Vltavy, JMC vážný v ungeltu v Star. M. Pr., Pavel Had z Proseče, Jindřich Řečický, Ludvík od tří moždířů; kostelníci: Pavel Kubic, Jiřík Staroloubský jinak Křepelka sklenář« (= č. 1639 arch. městského). Zde sebrány jsou paměti od r. 1562 a pokračováno bylo v nich do r. 1697.

Zde nalézáme zprávy o těchto pohřbech:

A. Dosud známy byly z nich:

1. Borovanští z Borovan. Památník Ondřeje B. z B. z r. 1655 uveřejnil Zap pod č. 5., Hammerschmid jej nemá. Dle fol. 60[1] žádal Ondřej B. inspektory a úředníky zádušní o povolení místa dne 6. července téhož roku pro celý rod svůj, což mu bylo svoleno a sice »vedle oltáře Bolestné Panny Marie po levé straně shory do kostela jdouce, poněkud mezi 3. a 4. sloupem kostelním, tak aby se mohl tu sklípek v zemi vnitř v světle otevření dílky sedum a šířky šest loket učiniti, — aby sobě kámen na dveře sklepové hladký aneb s vytesaným erbem dáti udělati mohl.« Za to zaplatil 70 zl. rýn. a slíbil od každého otevření 4 zl. 40 kr. Za kámen zaplatil 4 kopy.

2. Hadové z Proseče a to Vojtěch Václav st. z r. 1640 (Z. č. 29) a Pavel Tomáš (H. nemá) z r. 1680. V prvém sklípku odpočívá též Alžběta, choť Vojtěchova, jak svědčí tento zápis (fol. 50): »Leta Páně 1637 v outerej, to jest 17. dne Marti, poněvadž ráčil pán Bůh paní Alžbětu, prvé Peckovou, nyní již paní manželku jeho pana Vojtěcha Václava Hada z Proseče s tohoto světa skrze smrt časnou pojíti, do téhož místa, která také jest v letu 1634, jak prvé od paní dcery od toho místa, v němž položena jest, i od paní Alžběty manželky, od pana Vojtěcha H. z Pr. vedle téhož nadání ode dvou osob 8 kop m., totiž po 4 kopách od jedné každé osoby přijato jest a na budoucí časy to místo od pánův starších osadních a pánův úředníkův panu Vojtěchovi Václavovi H. z Pr., jak pro něho, tak taky i budoucí dědice a přítely to místo se dovoluje a zapisuje.«*)

Z toho patrno, že kámen náhrobní dal si pan Had již za života zaříditi, hrobka pak původně zakoupena byla pro rod Peckův, z kterého choť jeho pocházela, a to roku 1623 od Alžběty, vdovy po purkmistru Michalu Peckovi, kam zadušní svolilo r. 1637, aby i choť Hadova pohřbena byla.

2. Adam Gottfrid Kür z Kürbachu (Z. č. 4, H. nemá) z r. 1635. Žádost o místo podal (fol. 50[1]) dne 1. ún. 1635 a vykázáno mu bylo místo »mezi stolicemi p. Felixa Hada z Pr. a druhé paní Lidmily Leinhauzové, pro jeho synáčka, kterýž jest umřel — od kteréhožto místa — ihned jest 15 zl. odvedl«.**) Pa-

*) Rodu Hadovskému pak po pohřbu Václava Vojt. vydána tato listina: My ouředníci záduší kostela M. B. před Tejnem v St. M. Pr. známo činíme tímto listem vůbec přede všemi a zvláště tu, kdež náleží, že jsme na snažnou žádost a šetrné vyhledávání, jak při páních starších osadních, tak při nás urozeného pana Vojtěcha Václava st. H. z Pr., měštěnína, radního a hejtmana nad jedním práporcem pěchoty sousedské v čtvrti Mikulášské, k tomu povolení své dali, aby dotčený p. V. V. st. H. z Pr. v místě v chrámě Páně M. B. před T. při oltáři jdouc k kruchtě literatské u samých schodův, kteréž sobě na onen čas v letu 1623. 6. Novembris ctná a šlechetná paní Alžběta Pecková, potom pak nadepsaného Vojtěcha V. st. H. z Pr. manželka, netoliko pro pohřeb nebožtíka pana Michala Pecky, toho času prostředkem smrti z tohoto světa vykročilého, ale také dědicův a budoucích svých proti odvedení tehdejším pp. ouředníkům k ruce záduší 100 kop. gr. m. peněz hotových a obligirování sebe i budoucích svých k odvozování od jednoho každého otvírání hrobu po 4 k. m., vykázané a povolené měla. Potom pak l. 1637. 17. Martii po smrti též P. Alžběty prv Peckové a potom Hadové výš jmenovaný pan Vojtěch V. st. H. z Pr. spolu s dědici a budoucími svými na takové místo pohřební confirmati od dotčených pp. ouředníkův dosáhl, sklípek pohřební 6 loket zdélí a 6 loket zšíří vyklenouti a kámen svrchu položiti dáti mohl. Kteréhožto sklípku bude moci a má on pan V. V. st H. z Pr. též paní manželka jeho s dědici a budoucími svými nyní i na časy budoucí bez překážky jednoho každého člověka (poněvadž jest za toto povolení ještě 24 zl. rýn. na hotově odvedl) pohřbení těl mrtvých užívali. Actum 11. Februarii a. 1644.

**) V juxtě se praví: A když jest synáček jeho do téhož místa pohřben byl, on toho — vyhledával, aby tu v témž místě sklípek pro sebe, pí. manželku svou, dědice — udělati — mohl.

trně syn jeho Adam H. dostal 3. listop. r. 1661 dovolení, aby sklípek sklenouti mohl.

3. Mičánové z Klinštejna. Akta z konce 16. st. o tomto sklepu zachována nejsou. Nápis u Z. č. 16. sluší opraviti na 1580. Onoho roku bylo skutečně sv. Šalomoun a muč. dne 8. ún. v pondělí, kdežto r. 1530 byl úterek. H. dodává text nápisu: v noci na outerý mezi 8. a 9. hodinou celého orloje«. R. 1616 Fridrich Mičán z Klinštejna a z Roztok, král. rada odkázal kostelu za příčinou pohřbu 100 kop m. a »ty aby za Staroměstskými pány aby proti dostatečnému — zjistění zůstávati a oni aby každoročně z nich ourok 6 kop m. na opravu a potřebu téhož chrámu«. Peníze splaceny byly r. 1618. Na to r. 1617 manželka mezi tím již zemřelého Fridricha M. žádala za rozšíření sklípku, a to za 100 kop m., které hned zaplatila. I vykázáno jí bylo místo »vedle svrchupsaného p. Fridricha M. jdouce do kapli vedle pohřbu pánův Berků a pánův ze Vchynic« (fol. 47).

4. Petráčkové z Vokounštejna. Zap, č. 23. Zakoupen byl r. 1649, kdy dne 8. čce. Rozyna Petráčková, roz. Muková, zaplatila 10 kop m. Vykázali jí »místo mezi čtvrtým a pátým sloupem jdouce od fary do kostela«. (Fol. 37[1].)

5. Redlfesterové z Wildrštorfu. Nejasný otisk nápisu Z. č. 28 objasňuje tento zápis (fol. 45): Leta P. 1615 v pondělí po neděli Rogationum 24. m. Máje urozený pán Symeon Redlfester z W. předstoupil jest se pány a přítely svými a oznámil, kterak jest leta páně 1585, když jest Pán Bůh všemohoucí dobré paměti urozeného pana Filipa R. z W., pana otce jeho nejmilejšího, prostředkem smrti časné z tohoto světa povolati ráčil, ku pohřbu těla jeho místo — pod kruchtou českých literatův — jest vyžádal a — 40 k. m. dal. Potomně l. 1595 když jest podobně Pán Bůh paní manželku jeho, paní Dorotu R. z Krásné Hory z tohoto světa povolati ráčil, druhé místo v hlavách pana otce svého — proti odvedení 20 k. m. jest vyžádal — a tu paní manželku svou pochovati dal, jakž se to vše po kameních hrobových v těch dvou místech položených se spatřuje — (tím objasňují se zbytky nápisu Z. č. 32.) v kterýchžto místech po straně rozdílnými časy několikero dítek svých jest pohřbiti a pochovati dal. I poněvadž již to místo těly mrtvými a truhlami tak naplněné jest, že se tam žádný více položiti nemůže, jakž pak nedávno pominulých dnů chtěje syna svého Jindřicha R. z W. ku panu dědu — přiložiti dáti, v témž hrobě jest ani místo se dostati nemohlo.« I žádal, aby mu bylo místo ono rozšířeno. Povolili tedy, »aby kámen mramorový na hrobě pana otce svého, kterýž nyní na dvé přeražený jest vedle pohřbu — J. M. pánův z Waldštejna a potom dále — pod kruchtou českých literátův za lokte na šíři a na díl, jakž potřeba, co by se truhly spouštěti a stavěti mohly«. Za to zaplatil 100 k. m.

6. Řasní z Řasné. (Z. č. 12.) O povolení sklepu žádal měšťan a radní Jan Jiří Ř. z Ř. r. 1672 a to blíž oltáře sv. Václava, který byl připadl na záduší odoumrtí (Hrochovský). Leč poněvadž se předce dědicové hrobu hlásili, upustil od něho a žádal za jiný, který mu byl vykázán pro něho a manželku jeho Dorotu i dědice vedle samého oltáře sv. Václava dne 9. srpna 1678.

7. Řečičtí (Z. č. 39, H. nemá). Jindřich st. Řečický, radní městský, dostal r. 1639 místo »jdouc od dveří od Ungelta před oltářem Večeře Páně«, kde dal položiti mramorový kámen s erbem (fol. 55[1]). Sluší tedy v nápisu místo 1630 čísti 1639.

8. Páni z Waldštejna (Z. č. 27.). Když r. 1715 rodina si stěžovala, že do hrobky zdejší její pochována byla i cizí těla (Kempinů) *) nařízena byla prohlídka rakví a při tom poznamenáno, že na těchto nalezeny byly tyto nápisy (fol. 101):

a) Letha 1615 . . února urozený pán

Naproti tomu že chce dáti udělati vornát karmazínový, levandulého biretu.

*) V příčině Kempinských dvou rakví bylo napsáno arcibiskupem: »rev. archiepiscopale officium consensum suum hisce praebere, ut tumbae in minori crypta Waldsteinianae adjacente — existentes, pro necessaria inclytae familiae Waldsteinianae directione per eos, qui ad reliquas accessum forti impedissent, aliqualiter ad partem removeri valeant, postmodum ad suum locum rursum reponendae. Et quem ad modum jam anno superiore 1714 die 8. mensis Augusti indultum fuerat, ut corpora ex familia Kempiniana in crypta Waldsteiniana deposita inde levari atque ad novam cryptam ab haeredibus Kempinianis exstructam transferri possint, ita tenore praesentis decreti denuo conceditur, ut non solum Kempiniana sed etiam alia in iterato dicta crypta Waldsteiniana requiescentia corpora inde ad proprias cryptas transferri valeant. (D. 5. června 1715, fol. 102[1].)

pan Adam starší z Waldštejna, podkomoří království Českého.

b) Letha 1597 26. listopadu urozený pán pan Jan nejstarší z Waldštejna, nejvyšší komorník království Českého.

c) Letha 1589 dne 14. listopadu urozená paní, paní Marie Waldštejnská z Landštejna.

d) Letha 1614 dne 14. ledna urozená paní, paní Alžběta Waldštejnská, dcera [Jana] nejstaršího z Waldštejna.

e) Letha 1621 dne 12. června urozený pán Rudolf z Waldštejna.

9. Vořikovští z Kundratic. (Z. 22.). L. P. 1641, t. j. 5. dne Oktobris urozený pan Daniel a pan Václav ml., vlastní bratři Vořechovští z Kundratic na pány starší osadní — žádost svou snesli, poněvadž Pán Bůh Všemohoucí pana Václava st. V. z K., pana otce jejich, skrze smrt časnou z tohoto světa povolati ráčil, aby to mrtvé tělo — pochováno býti mohlo, aby mohli sklípek vyzdvihnouti.« I ukázáno jim místo »při prvním stupni jdouce k velikému oltáři od rynku«. Zaplatili 100 k. p. (fol. 57).

Při kameni Zap. č. 6 ovšem jest patrno, že čísti se má — Pan Mikuláš Mutrplos z Tedrašic.

II. Náhrobky, o nichž máme sice zprávy, avšak které jsou již zničeny:

1. Ahesiades Jan, farář Týnský po 15 let a r. 1638 přešel na faru u sv. Jindřicha na Nov. M. Ten žádal r. 1639, aby zde v Týně byl pohřben. I vykázáno mu bylo místo »před velikým oltářem vedle sklípku p. Voračického« a zaplatil 100 zl. (fol. 56).

2. Brzolius ze Stráže Šimon, písař vápenice Staroměstské, dostal místo vykázané dne 15. července 1639 »pod latinskou kruchtou, kudy se na věž chodí« (fol. 54).

3. Floryn z Lamštejna Silvestr, přední písař nejv. purkrabství Pražského obdržel sklípek dne 23. listopadu 1645 a a to pro syna svého »mezi dvěma pilíři proti dveřům, kdež se na faru vychází«. Zaplatil 30 k. m. (fol. 37).

4. Kašpar Minkvic z Minkvic dostal místo dne 22. listop. 1619 a to »jdouce do kapli«, za které zaplatil 60 kop m. (f. 48[1]).

(Pokračování.)

O starobylé křestní kapli,

jež nedávno byla objevena v apoštolských katakombách Priscilliných a o jejím významu dějinném.

Přeložil Frant. Stejskal. (Pokračování.)

Nemůžeme-li sestoupiti dále než k IV. stol. (dle listin a památek) pro takový památník monumentální baptisteria a sedis, alespoň o nějaké známce může býti podotknuto, jež by směřovala k důkazu, že daleko dříve (než IV. století) byla považována katakomba Priscillina za místo zvláště posvátné pro shromáždění liturgická a snad nad ostatní katakomby vynikající. A skutečně v hřbitově Priscillině se nalézají oba první obrazy známé v katakombách římských, jež představují výjevy liturgické, totiž: fractio panis (přijímání, II. století) a papež sedící na katedře a dávající závoj panně zasvěcené (III. století), oba dva obrazy výborně popsané mým učeným přítelem a kolegou mons. Wilpertem.[1])

Nadto v hřbitově Priscillině máme nejstarší a největší místnost podzemní pro posvátná shromáždění ze všech známých místností v katakombách; jest to skupina krypt, kde je t. zv. kaple řecká, obsahující právě onen obraz fractio panis. Konečně v katakombě této nalézá se drahocenný nápis (dvakrát opakovaný), v němž se naráží na občasné slavnostní schůze v podzemí onom.[1])

[1]) Týž, Fractio panis. — Týž, Die gottgeweihten Jungfrauen. S radostí mohu o této věci připomenouti, že zkušený archaeolog, jenž nalezl drahocenný obraz fractio panis a studoval zvláště katakombu Priscillinu, souhlasí úplně s mými ideami o této památce apoštolské ve velikém hřbitově na silnici salarské. Poznamenati nutno, že ona řečená malba představuje hostinu eucharistickou částečně reálně a částečně symbolicky. Reální výjev jest onen liturgický, kde předsedá celebrant, jejž sv. Justus (současník malby) nazval »προεστώς«, totiž biskup. Obláčení zasvěcených panen jest jiný úkon biskupský.

[1]) Jest to slavný a dosti starý nápis hostiny

Nuže toto určení zvláštní k posvátným shromážděním již od dob nejstarších souhlasilo by dobře s onou domněnkou a doznalo by od této svého výkladu, neboť bylo by zcela přirozeno, že hřbitov, ubi prius sedit s. Petrus, byl místem vyhraženým k shromážděním nejslavnějším první obce křesťanské v Římě.

Vím dobře, že každý z těchto důvodů o sobě pozorován, mohl by jinak býti vykládán, a že tudíž vše, co jsem řekl, mohlo by se vyvraceti; ale rovněž známo jest, že zvláště v archaeologii, kde zřídka lze dojíti jistoty absolutní, trochou vtipu a nějakým sofismem možno podpírati nějakou domněnku, i tu, která jest dosti pevně doložena. Ba nevím, která z pravděpodobných domněnek de Rossiho (vyjímaje ovšem nálezy absolutně dokázané) mohla by obstáti při tomto systému osamocení důkazů. Proto vážná kritika nepřijímá takového systému a učí, že jest vážiti si v celku všech důvodů, které jsou jistě velké ceny, když všechny směřují k jednomu cíli. Takový celek důvodů jest v této naší práci, pročež není ukvapeným vyvozovati jako domněnku dosti rozumnou, že památka prvního kázání sv. Petra se ctila v katakombě Priscillině a tam zůstala, odkázána byvši ústnímu podání, a že byla posvěcena památníkem z doby míru Konstantinova, kterým mohla býti basilika sv. Silvestra a připojené baptisterium, jež jsme nalezli.

Tak by rovněž dal se vysvětliti jiný úkaz významný, jakým je přítomnost sedmi hrobů papežských v hřbitově tomto kolem řečené basiliky, totiž sv. Marcellina, Marcella, Silvestra, Liberia, Siricia, Celestina a Vigilia, poněvadž z toho úkazu lze odvoditi, že v katakombě Priscillině byla památka jakás zvláštní, jež pohnula papeže, aby tam zvolili své hroby.

Aniž se kdo domnívej, že ukazuje na toto a předkládaje novou domněnku chtěl bych popírati, že na sousedním hřbitově, jejž de Rossi nazval ostriánským, ctila se památka apoštola, jak sám de Rossi první tvrdil a my potom všichni opakovali. Připouštím, že ústní podání takové památky v oné katakombě, kde byla pohřbena sv. Emerentiana, Papias a Maurus, bylo označeno ve starých listinách. Jak jsem ukázal, oblast oné katakomby, alespoň v době, kdy sepsána byla akta sv. Marcella (kol VI. stol.), se nazývala »ad nymphas s. Petri ubi baptisabat«, a proto lze připustiti, že jest to onen hřbitov, označený v seznamu katakomb jménem coemeterium fontis s. Petri. Jakkoliv ničeho jistého nevíme o původu a přesné poloze hřbitova ostrianského, jmenovaného jedině v aktech papeže Liberia jako nejbližšího ku katakombě Novelly, jež byla na silnici Salarské, aniž víme čeho o Ostoriech křesťanských, kteří by byli zakladateli onoho hřbitova ostrianského, může se za to míti, že označení »coemeterium ostrianum ubi Petrus baptisabat« se přivlastňovalo rozsáhlému pohřebišti, sousedícímu se silnicí nomentánskou, jež mohlo býti vyhloubeno pod pozemky, jež byly snad pokračováním velkolepé villy Pudentů a Aciliů Glabrianů.

V aktech Liberia, kde se ukazuje na křest, jejž prvý udělil tento papež velkému množství, nápodobě to, co učinil sv. Petr u hřbitova ostrianského, se praví: »Nam in fluminibus et paludibus oportet baptisari.« Těmito slovy se poukazuje dle mého názoru na jinou památku křtu uděleného sv. Petrem v otevřeném poli, čehož bylo vhodno vzpomenouti, když se mělo křtíti velké množství osob.

Právě mezi katakombou ostrianskou a Priscillinou jest příkop hluboký a hojnost vody, jež vtékají do blízkého Anienu. Lze tedy připustiti, že též s tímto místem vodou bohatým spojena byla památka na křest udělený sv. Petrem, odtud pak jméno ad nymphas sc. Petri, jež mohlo obsahovati obě katakomby sousední, a tak snadno by se dalo vysvětliti, že v blízkých kryptách ostrianské katakomby byl nějaký nápis vzpomínající apoštola, jako onen nalezený Armellinim. Mám za pravděpodobno, že by se v tomto hřbitově našly jiné památky vztahující se k tomu ústnímu podání o křtu apoštolově, jak jsem řekl v uvedených svých spisech. Ale aby se mohlo za to míti, že tam se nalézala katedra, pro to nebylo podáno dosud důvodů úplně postačujících.*)

obětní (Agape): »Vos precor o fratres orare huc quando venitis«, jenž byl nedávno přenesen do katakomby, jak jsem psal v Nuovo Bull. 1900, str. 339. Srovnej mé Éléments, n. II., str. 331 a 361.

*) Důvod, jenž častěji uveden byl ze sedadel vytesaných v tufu v katakombě ostrianské, jsou-li facsimile katedry sv. Petra (o čemž různí archaeologové pochybovali, považujíce sedadla ta za zvláštní tvar architektonický onoho hřbitova), vše

by potvrzovalo, že v této oblasti se ctila ona katedra a že tam byla též pocta vzdávána apoštolovi. Ale nemohlo by se z toho odvoditi (bez známek jistějších), že byla právě v onom podzemním hřbitově, jak se za to mělo, neboť z pravidla facsimile se dává na místo, kde se uctívá památka té věci, která se nalézá jinde. Z tohoto důvodu nemohl jsem uvěřiti, že pravá katedra se uctívala v podzemním hřbitově a v kryptě sv. Emerentiany, kde vytesáno jest jedno sedadlo takové, ale měl jsem vždycky za to, že buď sedadlo to nebylo než symbolem, anebo nalézalo se v stavbě oddělené a snad nad zemí (viz mé Eléments II., str. 278). Aniž jest důvodem vážnějším pro katedru na onom místě postavenou onen nápis graffitový, Armellinim nalezený v kryptě sv. Emerentiany, kde v datu neúplném z ledna kladl den 18. ledna, neboť nehledě k pozdější době této slavnosti, v lednu slaví se svátky sv. Emerentiany (23.) a sv. Papie a Maura (29.), tudíž můžeme nápis ten vztahovati k některé z těchto slavností. Aniž v onom nápise vyškrábaném lze čísti Romae, nýbrž spíše Romane, jak dokazuje facsimile Armellinovo (kde Roma... je psáno rukou jinou než datum měsíce) a jiný graffit, jím též nalezený, praví Romane vivas (v. Scoperta, obr. VI, a str. 60). 18. leden není udán v kalendáři Liberiově, jak píše Armellini (tamže, str. 63), ale 22. únor. Co se týče jména coemeterium maius, daného katakombě, kde byla pohřbena sv. Emerentiana, nepraví nám ničeho o katedře a mohlo by se vyložiti jen památkou křtu, nebylo-li jméno to vůbec dáno této katakombě, aby se rozlišovala od menší katakomby sv. Anežky sousední, s níž se mohla tenkráte másti.

(Pokračování.)

Různé zprávy.

Kostel sv. Jana Nep. na Hradčanech. Dne 23. listopadu posvětil ndp. apoštolský polní vikář dr. Koloman Bělopotoczký, tit. biskup trikalský, kostel sv. Jana Nepomuckého v kasárnách t. zv. uršulinských na Hradčanech.

Chrám sv. Jana Nepomuckého vystavěn byl roku 1728 od Kiliána Ignáce Dienzenhofra a posvěcen byl dne 21. srpna 1729 od tehdejšího světícího biskupa Daniela Mayera. Při něm byl klášter s řeholnicemi sv. Angely (uršulinkami). R. 1784 byl klášter zrušen císařem Josefem II., kostel sám proměněn byl ve vojenské skladiště. Roku 1861 počali se v něm scházeti protestantští vojíni pražské posádky z dovolení úředního ke svým bohoslužebným úkonům. Protože při nové kadetce nebyla vystavěna kaple, a bývalý vojenský kostel sv. Vojtěcha u Prašné brány je zbořen, staral se velitel kadetní školy plukovník p. Polák, aby tento kostel byl vrácen katolickým vojínům a zvlášť aby konala se pro kadety v něm bohoslužba. Klenba tohoto kostela jest ozdobena malbami Václava Reinera. Jsou to obrazy z legendy o sv. Janu Nepomuckém, zvláště památka na uzdravení Terezie Krebsovy, jež tu roku 1701 zázračně byla uzdravena. Chrám vyžaduje však slohové opravy.

V poslední schůzi své vídeňská ústřední komise pro zachování starobylých a uměleckých památek jednomyslně usnesla se na protestu proti ledabylé opravě. Usnesení to zajisté jest způsobilé, aby obrátilo pozornost celé naší veřejnosti k této vzácné památce barokního umění českého, která poslední dobou ocitla se ve stavu žalostném a které dostati se musí nezbytně důkladné obnovy, nemá-li propadnouti úplné zkáze. Rok před blahořečením sv. Jana Nepomuckého položeny základy k budově a do roka svatořečení dobudován novému světci geniálním architektem Kiliánem Ignácem Dienzenhofrem nádherný chrám, jenž svým ušlechtilým, dokonalým souladem rozměrů a vynikající svým průčelím řadí se k nejznamenitějším památkám pražského baroku. Malířská výzdoba klenby chrámové připadla výbornému mistru Václavu Vavřinci Reinerovi, jenž v tu dobu stál na samém počátku nejskvělejšího rozmachu své tvůrčí síly. Vskutku také Reiner na klenbě krásného toho chrámu vykouzlil freska, jež svým vzletem, effektní komposicí a svěžestí i souladem svého koloritu ještě dnes po sto a sedmdesáti třech letech vzbuzují náš obdiv. Skoro po osmdesát let zůstal odsvěcený chrám prázdný. Když otázka zbudování nové budovy pro kadetní školu byla rozhodnuta a s ní zároveň osud posádkového kostela u sv. Vojtěcha zpečetěn, naskytla se přirozeně nutnost, pomýšleti na jinou kostelní budovu, jež by se za vojenský chrám hodila. Obnova kostela sv. Jana Nepomuckého na Hradčanech jako chrámu katolického byla zamilovanou myšlénkou zvěčnělého kardinála hraběte Schönborna, jenž pro tento plán svůj dovedl získati rozhodující činitele. Provedení obnovy chrámu zdrželo se však až do doby nejnovější, kdy konečně přikročeno k nezbytné již práci. Žel Bohu, že obnova ta není založena na jednotném, povolaným umělcem navrženém plánu a že děje se naprosto bez nezbytného v takových případech uměleckého dohledu. Právem ukazuje vídeňská ústřední komise na nedostatečnost a polovičatost předloženého plánu, o němž kruhy odborné vůbec nebyly zpraveny, ač jde o památku nejen velmi zajímavou, ale i opravdu cennou a skvělou. Veřejnost právem může se ptáti, kdo že odpovídá za uměleckou hodnotu chystaných oprav, právě tak jako má právo, aby s ní bylo sděleno, jakým způsobem vlastně má býti obnovena budova, jež je dílem takového mistra, jakým byl mladší Dienzenhofer. Z krátkých zpráviček, jež se objevily ve sloupcích různých novin pražských dovídáme se mimo jiné, že letošním rokem budou

prý také obnovena nádherná freska, jimiž Reiner vyzdobil klenbu tohoto kostela. Upozorňujeme, poučeni smutnými zkušenostmi, jež jsme právě s Reinerovými freskami v poslední době zažili, na tuto chystanou »opravu« povolané odborníky a žádáme, aby se vším důrazem přičinili se o to, aby tato velkolepá freska, jediná mezi všemi Reinerovými malbami pražskými, jež dosud skvějí se v neporušeném koloritu, v jakém z ruky mistrovy vyšla, nebyla pokažena. Otázka obnovy kostela sv. Jana Nepomuckého má pro naše umění eminentní důležitost a z té příčiny vítáme také s povděkem protest vídeňské ústřední komise proti neuměleckému a nevhodnému způsobu, jakým se v tomto případě přistoupilo k dílu.

Ohrožené kostely v Praze. Kolik z průměrných obyvatelů pražských ví, že ten a onen sklad uhlí, papíru či obchod s moukou, dílna truhlářská, kovárna nebo prádelna a dokonce chlév umístěny jsou pod klenbou a často mezi pyšným žebrovím bývalých chrámů, kaplí a klášterů?

Že ve směru tomto tak daleko a v takovém rozsahu v městě našem došlo, toho příčinou hlavní známá sekularisace Josefinská, rušení klášterů, rozdání jich památek a zavření četných kostelů a kaplí. Tak vzalo za své čtyřiasedmdesát kostelů a kaplí, jedenatřicet klášterů a konviktů. Veliká část těchto budov opuštěných přenechána pak úplné zkáze, kdežto většina jich odevzdána praktickému profánnímu využití. Praha utrpěla tím v ohledu kulturním a historickém ztráty namnoze skutečně citelné a nenahraditelné. Bylo to řádění vandalské, jež dá se vysvětliti na straně jedné neláskou, ba odporem ke královské naší Praze, na straně druhé pak faktickou neznalostí a necitelností tehdejší veřejnosti.

Avšak i za našich dnů a přes protesty zasvěcenců byly sbořeny kabinetní kousky stavitelství své doby, jako kostel sv. Lazara na Novém Městě, kostelík sv. Jana na Zábradlí, kostel sv. Kříže Většího s klášterem Cyriaků atd. To jsou oběti asanace, regulace a komunikace. A kdyby se tak pokračovalo dále, Praha znenáhla byla by zbavena památek, které zjednaly i mezi městy starobylými místo také čestné.

Aby se ztrátám takovým předešlo, o to pečují dnes různé spolky a četní jednotlivci. Sem náleží též pozoruhodná stať z pera Jana Emlera, uveřejněná v kalendáři »Královská Praha« na rok 1903 (red. dr. Fr. Herman), v níž upozorňuje autor slovy vřelými na některé stavební památky, jimž rovněž hrozí zkáza.

Po Židovském a z části Starém Městě nastala nyní nutnost regulovati Malou Stranu. Jestli kde působila otázka regulační vážné nesnáze pro tíži zodpovědnosti svého provedení, pak je to v nejpřednější řadě regulace Malé Strany — tohoto klenotu a unika Prahy i celé Evropy. Nikde není pohromadě tolik cenných objektů a celých starých situací jako v této pražské čtvrti i nyní ještě stejně jako dříve plné klášterů a chrámů, z nichž některé zrušeny již od drahných let. Nutností regulační právě tyto nyní jsou ohroženy, ale rozhodnutí ještě v čas může se státi pro jich záchranu.

Na prvním místě stojí tu kostel sv. Jana Křtitele pod Petřínem či na Újezdě při býv. malostranském špitále č. p. 440—III. Starožitný kostelík i s polygonálním chorem a vysokým štítem hlásá na první pohled znamenitý věk svůj. Roku 1142 utekly se k němu jeptišky z vyhořelého kláštera svatojirského. Po svém zrušení užíván střídavě za prádelnu nebo uhlírnu — až na naše dny.

U kostela jest otevřená sloupová pavlač, bývalý to špitál z roku 1661, jehož kobky zaujalo později obyvatelstvo soukromé. Loggie tato s prostranným dvorkem a několika jeho stromy tvoří kostelu krásné charakteristické okolí. Zničení — kteréž jest jednou variantou regulačních plánů Malé Strany — tohoto zákoutí bylo by škodou značnou — tím více, ano zdivo kostela jest naprosto zachované.

I soupisná komise pražská zasadila se o kostelík ten, podobně jak učinila s malostranskými bývalými kostely sv. Vavřince a sv. Prokopa. Tento poslední upraven jest v činžovní dům (č. p. 376—III.). Lze na něm — jmenovitě na polokruhové apsidě — snadno rozeznati obrysy někdejšího chrámu. Přeměna jeho v předešlý stav a navrácení dřívějšímu určení daly by se po nějakém nákladu ještě dobře provésti — arciť nepadne-li dříve, než rozhodnutí o záchraně se stane, za oběť regulaci, jejíž čára z části jej řeže.

Za to kostel sv. Vavřince pod Petřínem, kdysi farní v Nebovidech, jest památkou, již postačilo by pouze uvolniti a restaurovati, aby nabyla zcela dřívějšího svého vzezření. Stojí posud v celku svém, nyní arci jako dílna při čís. pop 390—III. na dvoře. I gotická tato svatyňka s opěracími pilíři a přeměněnými poněkud okny, má dle některých variant regulačních plánů býti shlazena se světa, ač stojí v sousedství příchodu do seminářské zahrady.

Netoliko však na Malé Straně — i v oblasti Nového Města otevřel se nyní na dlouho mrtvých plochách skrytých zátiší nový ruch. Vzmáhající se části Nového Města začínají doléhati stále tísnivěji na prastaré komplexy budov a zahrad. Tak stalo se již dříve v okolí kostela sv. Václava a pokračuje nyní v jeho blízkosti, kde nad to dlouho zanedbávanou českou techniku nedostatek místností žene k expansi. Žel, že právě kulturní ústav ten, který dovedl tak úspěšně přispěti k záchraně kostela sv. Karla Boromejského, to jest, jehož rozšíření již již padnouti má za oběť jiný kostel barokní — chrám sv. Petra a Pavla na Zde-

raze s proboštstvím křižovníků, strážců Božího hrobu jerusalemského. Tato málo veřejnosti známá, avšak velmi cenná památka barokního stavitelství, dílo proslulého Dienzenhofera, kryla se posud v tichém zákoutí uličky »Na Zbořenci« a jí po boku kaplička Božího Hrobu — dle pověsti obraz originálu jerusalemského — jež sdílí všecky osudy kostela. Odsvěcení roku 1784 a později znesvěcení kovárnou nebylo s to podstatněji porušiti posud zachovanou památku, jejíž vnitřní fresky nezanikly ani tenkráte, když vysoký kostel ten stal se na léta skladištěm divadelních suffit. A přece má býti v době nedaleké zbořen a obětován jednomu z nových křídel české techniky.

Vlastní zdobnost chrámu, štíhlá jeho loď, vynikající vysoko nad své okolí, mohla by býti při vhodné regulaci budoucí i celému sousedství k nemalé ozdobě.

Po zboření bývalého proboštství — proti Zahořanského ulici — ceny nezvláštní, otevřel by se skvělý nový prospekt, korunující pohled z Nábřeží — náhrada za to, čeho opomenuto bylo v době a formě příhodné u kostelů sv. Karla Boromejského a sv. Václava. I jinak bylo by litovati stržení kostela. Vždyť nemnoho naskytá se míst, kde bylo by lze tak krásně, přímo museálně sledovati vývoj stavitelství církevního, jako v těchto místech.

Od prastarého kostela sv. Václava, v jehož gotické stavbě naše dny objevily tak krásné sledy a detaily románské — k nádheře výkvětu baroka na kostele sv. Karla a jeho střízlivějšího souseda, chrámu svatopetrského. Z těch, o kterých posud byla řeč, jsa kostelem plochou největším — mohl by smilování se nad jeho trváním vykoupiti a za ně se odvděčiti, ne ideálními, ale zcela reálními, cennými službami. Dnes po zboření kadetní školy s bývalým vojenským kostelem sv. Vojtěcha, pozbyla veliká pražská vojenská posádka svého jediného výhradně vojenského kostela a jest nucena plniti své povinnosti náboženské roztroušeně po několika kostelích pražských, kteréž ale, jako kostel sv. Ignáce na Karlově náměstí — naprosto však chrám sv. Salvatora proti Karlovu mostu — postrádají volné plochy ve svém okolí, jen poněkud umožňující jakés takés seřadění vojska při odchodu ze služeb Božích. Zvýšený nedělní ruch a uzle pouličních drah zmnožují tuto nesnáz — anebo trpí na druhé straně samy ve svém pravidelném průběhu.

Kostel zderazských křižovníků opodál hlavních tepen mohl by svým příznivým k tomu terrainem a vnitřní plochou ve výměře malého žofínského sálu aspoň z části býti odpomocí nebo i náhradou. Rozměry postačující pro značný počet osob nejen v tomto, nýbrž i v ostatních uvedených kostelích činí je ostatně způsobilými, státi se znova sídlem bohoslužebným jakkoli jinak, některým z četných kongregací a korporací církevních nebo náboženských. Ať již bohoslužbou pravidelnou nebo periodickou či jinými účely příhodnými byly by tyto již již se kácející svatyně zachráněny a dobro vzešlo by z toho nemalé.

Dnes s lehkými obětmi zachovaly by se nám charakteristické památky; po letech a nikdy již nepostavíme si podobných na jejich ruinách. Originál staleté minulosti nenahradí sebe přesnější nová kopie — a zde ve věci, pro kterou mluvíme, ani by ke kopii té nedošlo. Památníky a výtvory zvýšené intelektuální potence předků, součásti jich souborného kulturního díla — za zachování stojí. A po tom voláme.

Remešské evangelium jest rukopis, obsahující zlomek staroslovanského překladu čtení evangelických, psaných písmem cyrilským, a pontifikální čtení ze starého a nového zákona psaná písmem hlaholským. Na konci rukopisu hlaholského připsáno touž rukou: »Lět gospodnich 1395. Tato evangelie a epistolie ješto su pisani slověnskim jazykem, ti jmají spievani biti na hodi, kdiž opat pod korunú mši slúží. A druga strana tiechto knižek, jenž jest podle rusského zákona, psal jest svati Prokop opat svú rukú, a to pismo russké dal nebožtik Karel čtvrti car rzímski k oslaveni tomuto klašteru a ke cti svatému Jeronimu i svatému Prokopu.« Rokem v tom přípise udaným zjištěno jest stáří rukopisu hlaholského, klášter pak, jemuž Karel IV. daroval rukopis cyrilský, jest slovanský klášter Emauzský, od císaře toho roku 1347 založený. Při tom klášteře učinil Karel r. 1356 nadání na zvláštního písaře, jenž by proň knihy ve »šlechetném (nobilis)« jazyku slovanském ustavičně psal a přepisoval. Tento písař napsal r. 1395 hlaholskou část Remešského evangelia, a spojil s částí cyrilskou v jednu knihu. O této cyrilské části praví, co z podání v klášteře zachovaném věděl. Že jest to dar císaře Karla IV., o tom není příčiny pochybovati; že by to však byl autograf sv. Prokopa († 25. března 1053), toho s jistotou tvrditi nelze, ačkoliv dle všech bedlivě uvážených okolností nelze upříti, že rukopis ten pochází z XI. století. Oba rukopisy jednu knihu tvořící byly svázány pevnou vazbou, zlatem, drahokamy a sv. ostatky ozdobenou, a užíváno té knihy při slavnostech pontifikálních až do bouří husitských. Dne 16. října 1419 vtrhli Husité do kláštera Emauzského a vzali ze sakristie mnoho klenotů, mezi nimiž tato kniha zajisté k nejdrahocennějším náležela. Tak nejspíše přišlo Remešské evangelium do rukou husitských. Při chrámu Panny Marie v Remeši jest inventář, r. 1669 podle starších seznamů učiněný, v němž se uvádí také kniha s drahocennou vazbou, která prý obsahuje evangelia v jazyku řeckém a syrském neb slovanském, od Karla kardinála Lotrinského r. 1574 darována jest a z Cařihradu pochází, kamž prý se z knihovny sv. Jeronyma dostala. Patrně se tu míní náš kodex, který by tedy z kláštera Emauzského, spolu sv. Jeronymovi zasvěceného,

do Cařihradu se byl dostal. Kdy a jak se to stalo, o tom určitých svědectví není; snad jej tam Husité poslali darem k osvědčení svého protipapežského smýšlení, když koncilem Florenckým za kacíře vyhlášeni jsouce s patriarchou Cařihradským vyjednávati počali a r. 1451 mistra Konst. Angelika s poselstvím a dary k němu vypravili. Z Cařihradu koupil kardinál Lotrinský ještě jiné věci, jakož v témž inventáři poznamenáno, a daroval je chrámu Remešskému. Potom užívalo se Remešského evangelia při obřadě korunovačním králů francouzských, kteří na tuto knihu přísahu skládali. Roku 1717 viděl ten kodex Petr Veliký, jenž první strážcům jeho pověděl, že cyrilská část jest evangelium slovanské; rukopis hlaholský nepoznal. Posledně viděl Remešské evangelium celé a neporušené Angličan Thomas Ford Hill r. 1789, jenž přišed potom do Vídně a vida tu tištěné knihy hlaholské prohlásil, že druhá část jeho týmž písmem psána jest. V následující na to revoluci francouzské stal se rukopis náš obětí barbarství a fanatismu, když pak první konsul rozkázal, aby se zachované rukopisy do městských knihoven uložily, vyskytlo se i Remešské evangelium opět, ale zbavené svých drahocenných okras, a uloženo v městské knihovně v Remeši. Odtud o něm první zprávu podal A. J. Turgeněv, po něm pak S. Strojev a Jastrzebski zevrubněji je popsali. Francouzský krasopisec Silvestre zhotovil facsimile celého rukopisu, které vyšlo tiskem, nákladem císaře ruského Mikuláše. Že však exemplářů jeho byl jenom skrovný počet, obstaral Hanka jiné vydání pod názvem Sazavo-Emauzskoje svjatoje blagověstvovanije, nyněže Remešskoje (v Praze 1846) s úvodem, dvěma snímky a tiskovým písmem cyrilským. R. 1899 vydal remešské evangelium faksimilované v heliogravuře a úvodem opatřil Louis Leger: »L' évangéliaire slavon de Reims dit: Texte du Sacre. Edition fac-simile en héliogravure publiée sous les auspices de l'Académie Nationale de Reims précédée d'une Introduction historique par Louis Leger.

Sgrafita z doby Rudolfovy v Táboře. Na páně Stárkově domě v Pražské ulici v Táboře, jehož spodní část jest gothická a část patrová ve slohu renaissančním z doby císaře Rudolfa II., objevena byla před krátkým časem velice zajímavá a archaeologicky památná sgrafita, jichž původce dle všeho byl Čech. Sgrafita nalézala se ovšem v tak chatrném stavu, že jen oko znalecké bylo s to, aby ze zachovaných částek jich dovedlo vykouzliti si představu tvůrcova díla. I povolán k obnově památky té osvědčený mistr, akademický malíř Ladislav Novák, jenž ujal se úkolu svého s opravdovou láskou a vytvořil dílo, jež v celém městě budí vzrušení, neboť významným způsobem rozmnožilo počet starých památek táborských. Umělec postupoval při své práci velice obezřetně. Nejprve dal průčelí fotografovati, načež vyhotovil přesnou kopii každého obrysu. Kde byla omítka na spadnutí, sňal ji, a pak do nové, jemné omítky přenesl původní obrysy. Práce byla vůbec spojena s mnohými obtížemi. Na př. z koně znatelny byly pouze hlava, kopyta a ohon, a z jezdce na něm sedícího toliko hlava, štít s částí ruky a dolejší část nohou. V případě tom musil hledati doplňky v karakteru jezdce a koně na vedlejší skupině, aby zachoval přesný ráz staré památky. Co se týče provedení, byla sgrafita částečně figurální, částečně ornamentální, a představují: ve vlysu hlavní budovy »Únos«, pod nímž znázorněna »Fortuna«, a na přístavku »Boj«, k němuž pojí se 7 medailonů, znázorňujících různé typy z doby Rudolfovy a nalézajících se pod bývalým arkýřem. Sgrafita tato byla přikryta maltou při opravě domu, provedené po velikém ohni, jenž koncem 17. století zničil celou Pražskou ulici v Táboře, a objevena byla nyní při opětné opravě průčelí. Způsob, jakýmž sgrafita provedena, svědčí, že umělci byli vzorem Vlachové. Sgrafita totiž nemají barevného podkladu, nýbrž jsou škrábána do jemné omítky až na hrubý podklad. Celkový charakter jich připomíná umělce českého, jenž umění tomu naučil se od Vlachů. Že tvůrcem sgrafit byl Čech, toho dokladem i čitelný nápis — Václav... Bohatá ornamentika, nalézající se kol oken a otvorů průčelních, připomíná ozdoby, tlačené v kůži na vazbách knih. — Mistr Novák zachoval znamenitým provedením svým Táboru památku, pro níž zůstane celému městu ve vděčné paměti. Na průčelí mezi sgrafity stkví se nyní nápis:

Ruka mě předků zdobila,
mráz, oheň i voda mně škodila,
zlá doba líci mou ukryla,
až nyní vnuků vděčností
nabývám staré tvářnosti.
Račiž mi Pán Bůh dáti dlouhé trvání
a všem pod mým krovem mnoho šťastných
dočkání.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc prosinec.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: pro její c. a k. Vysosť paní kněžnu z Windisch-Graetzů na Král. Vinohradech, pro J. Exellenci paní hraběnku Clam-Martinicovou v Praze; dva: pro vdp. A. Zbořila, místoděkana v Konici na Moravě a pro vp. Josefa Matěju, kaplana v Lanci. — Pozlacení v ohni:

kalicha: pro dp. Václava Jílka, faráře v Petrovicích a patenky k zaopatřování nemocných: pro dp. Frant. Dražila, faráře v Libochovanech. — Mešní konvičky: pro Její c. a k. Vysosť paní kněžnu z Windisch-Graetzů, a pro dp. Ant. Zbořila, místoděkana v Konici. — Kropenky: pro Její c. a k. Vysosť paní kněžnu z Windisch-Graetzů a pro vdp. Jana Cvrka, děkana v Chocni. — Lampa oltářní: pro dp. Josefa Čápa, faráře v Srbči. — Svícny oltářní: pro Její c. a k. Vysost paní kněžnu z Windisch-Graetzů, pro dp. Vojt. Fähnricha, profesora na Kr. Vinohradech a pro dp. Fr. Dražila, faráře v Libochovanech. — Schránka na hostie: pro Její c. a k. Vysost paní kněžnu z Windisch-Graetzů. — Kříž na máry: pro důst. farní úřad v Křeseticích. — Umývadla: pro Její c. a k. Vysost paní kněžnu z Windisch-Graetzů a pro dp. Frant. Dražila, faráře v Libochovanech.

Rozličné. Missály: pro Její c. a k. Vysost paní kněžnu z Windisch-Graetzů, pro J. Eminenci nejdůst. pana kardinála knížete-arcibiskupa barona Lva Skrbenského z Hříště v Praze, pro dp. Jos. Kareše, faráře v Mrtníku. — Breviář: pro vdp. Frà Josefa Hammeršmída, podpřevora v Praze. — Pultík pod missál: pro Její c. a k. Vysost paní kněžnu z Windisch-Graetzů a pro vdp. Ant. Zbořila, místoděkana v Konici. — Klekátko: pro Její c. a k. Vysost paní kněžnu z Windisch-Graetzů.

Paramenty. Kasule: bílé: pro dp. J. Matějovského, faráře ve Lstiboři, pro důst. farní úřad v Postupicích a pro blahorodou paní Karlu Bezděkovou v Karlíně; bílá, červená a fialová: pro Její c. a k. Vysost paní kněžnu z Windisch-Graetzů. — Dvě štoly: pro sl. zádušní úřad v Praze. — Pláštík na ciborium: pro sl. zádušní úřad v Praze. — Bursa k zaopatřování nemocných: pro sl. zádušní úřad v Praze. — Závoj do Božího hrobu: pro dp. Fr. Dražila, faráře v Libochovanech. — Antipendia: fialové: pro blahorodou paní Annu Vignerovou v Línech a bílé: pro vdp. Václava Oplta, děkana v Libochovicích. — Povlaky na pult pod missál: pro J. c. a k. Vysosť paní kněžnu z Windisch-Graetzů. — Šatičky vyšité na Jezulátko: pro ctihodný karmelitský klášter v Krakově. — Birety: pro J. c. a k. Vysost paní kněžnu z Windisch-Graetzů a pro nejdůst. pana velmistra ryt. řádu křižovnického Fr. Marata v Praze. — Komže pro ministranta: pro Její c. a k. Vysost paní kněžnu z Windisch-Graetzů. — Příkrov: pro důst. farní úřad v Tuchlovicích.

Zpráva za měsíc leden.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Ciboria: pro nejdůst. pana msgra Ant. Horu, kapit. probošta v Praze a pro dp. Ign. Kremla, faráře ve Francové Lhotě na Moravě. — Monstrance a hostiarium: pro nejdůst. pana msgra Ant. Horu, kapit. probošťa v Praze. — Pozlacení v ohni: kalicha: pro vdp. Antonína Nývlta, děkana v Ústí n. Orl.; patenky k zaopatřování nemocných a nádobky na sv. olej: pro dp. Jana Štolbu, koop. v Radčicích. — Tři nádobky na sv. oleje: pro nejdůst. pana Fr. Marata, velmistra ryt. řádu křížovnického v Praze. — Lampa oltářní: pro sl. zeměpanský patronátní úřad v Libochovicích. — Stříbrná kaditelnice: pro dp. Fr. Grydila, faráře ve Staré Vsi na Moravě. — Kropenka a 2 kropáčky: pro důst. farní úřad v Kelči na Moravě. — Mešní konvičky: pro dp. Dominika Brázdu, faráře v Drahno-Újezdě a pro nejd. pana velmistra Fr. Marata v Praze. — Paténka k zaopatřování nemocných: pro důst. farní úřad v Račicích.

Rozličné. Missál: pro dp. Josefa Šprongla, prof. náboženství na Kr. Vinohradech. — Pultík pod mešní knihu: pro sl. patronátní úřad v Libochovicích. — Harmonický zvonek: pro sl. patronátní úřad v Libochovicích.

Paramenty. Celý fialový ornát (kasule, pluvial a dalmatiky) s bohatou úpravou: pro vdp. Frant. Krause, děkana ve Zlonicích. — Kasule: bílá: pro kapli v budově c. k. okresního soudu v Praze; bílá a červená: pro sl. patronátní úřad v Libochovicích; červená: pro dp. Dom. Brázdu, faráře v Drahno-Újezdě. Pluvial bílý: pro ctih. Marianský ústav v Krakově. — Mitra z těžké zlaté látky: pro Jeho Eminencí, nejd. p. kardinála knížete-arcibiskupa Lva Skrbenského z Hříště v Praze. — Šest fialových čepiček: pro Jeho Milost, nejdůst. pana světícího biskupa dra Frant. Krásla v Praze. — Štola: pro dp. P. Methoda, rytíře Halabalu, konventuála v Rajhradě na Moravě. — Záclonka do tabernaklu: pro ctih. školské sestry v Plzni. — Pláštíky na ciborium: pro nejdůst. pana msgra Ant. Horu, kapitolního probošta v Praze, pro slavný zádušní úřad v Praze a pro vysoce důst. p. msgra Karla Vorlíčka, arciděkana v Kutné Hoře. — Bursy k zaopatřování nemocných: pro vys. dp. msgra Karla Vorlíčka, arciděkana v Kutné Hoře, a pro nejdůst. p. velmistra Fr. Marata v Praze. — Antipendium bohatě vyšité: pro důst. farní úřad v Boroticích. Okrasa na kazatelnu: pro sl. patronátní úřad v Libochovicích. — Zvonítko: pro sl. zádušní úřad v Praze. — Příkrov: pro sl. patronátní úřad v Libochovicích. — Birety: pro vys. dp. msgra Karla Vorlíčka, arciděkana v Kutné Hoře, pro sl. patronátní úřad v Libochovicích a pro dp. Vojt. Bílého, kaplana v Hodkovičkách. — Komže pro ministranty: pro ctihodné školské sestry v Plzni.

Prádlo kostelní. Alba, plachty oltářní, cingula, korporalia, humeralia a j.: pro kapli v budově c. k. okresního soudu v Praze. — Alba a rocheta: pro dp. Václava Zelenku, faráře v Kosové Hoře.

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ na Král. Vinohradech.

»METHOD« vychází šestkráte do roka ve lhůtách dvouměsíčních. **Předplatné,** které činí poštovní poukázkou na celý rok **4 kor. 40 hal.,** přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech** (na faře), kam i **reklamace** se zasýlají.

»Politika« závod tiskařský a vydavatelský v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

Časopis věnovaný umění křesťanskému.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 3. a 4. V Praze, 15. dubna 1903. Ročník XXIX.

OBSAH: Exkurse gotické. 10. Hrad Strakonice s klášterem sv. Vojtěcha. — Kostel v Kameničkách u Hlinska. — O starobylé křestní kapli, jež nedávno byla objevena v apošt. katakombách Priscilliných, a o jejím významu dějinném. (Pokračování a dokončení.) — Drobné historické a kulturní zprávy. — Různé zprávy. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za únor a březen.

Exkurse gotické.

10. Hrad Strakonice s klášterem sv. Vojtěcha.

Napsal **F. J. Lehner.**

K nejstarším a proto i nejvzácnějším památníkům světského stavitelství ve vlasti naší náleží hrad ve Strakonicích. Ze starého dosud zachovaného zdiva a některých architektonických znaků a jednotlivostí lze souditi, že hrad Strakonický zbudován byl na sklonku 12. anebo na počátku 13. století. Jest to rozsáhlá skupenina budov, které nepovstaly najednou, nýbrž stavěny byly v různých dobách. Podstatná a hlavní část hradu vznikla však hned v první a nejstarší době stavební. Jsou to znamenité pozůstatky původní stavby dosud zachované na západní a jižní straně hradu.

Jako na jiných staročeských hradech ovládá Strakonické hradiště mohutná a vysoká hlídka, která však nestojí na nejvyšším místě skalnatého ostrohu, jako bývalo pravidlem v jiných zemích, kde dle tehdejší opevňovací soustavy stavívali tuto baštu co nejpevnější a nejbezpečnější útočiště hradu v době obléhání, nýbrž zbudována byla na ochranu jihozápadního křídla hradu, v němž se nacházela rytířská síň. Do hradního nádvoří obrácená strana mohutné věže jest okrouhlá (obr. 1.); druhá však strana na venek čelící má dvě ploché stěny v ostrém nároží se setkávající (obr. 2.). Na okrouhlé straně věže prolomen jest ve výšce 10 *m* úzký vchod a vedle po pravé straně okno, odkud bylo lze hájiti visutý most, který spojoval baštu se sousedním křídlem hradu. Za tím účelem bylo v duté stěně hradní budovy upraveno úzké schodiště, kterým se vystupovalo ku dveřím a odtud po výstupku staré zdi přicházelo se k visutému mostu. Tím se ukazuje, kterak na starých hradech zjednáván byl pří-

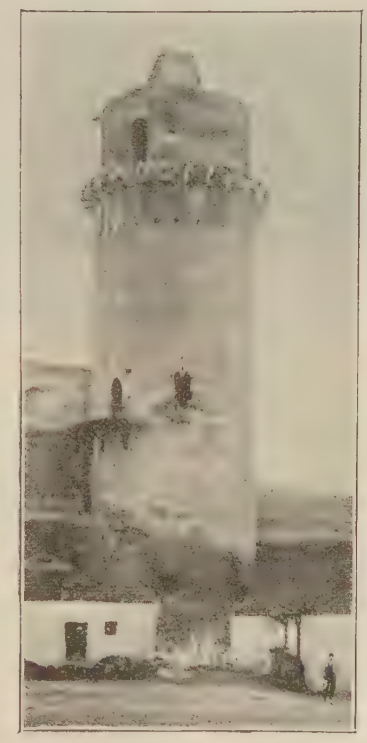

Obr. 1.

stup do věží, které mívaly vchod prolomený ve značné výšce od země. Tímto vchodem se přicházelo do bašty a tu vystupovalo se vzhůru do výšky dalších 30 metrů ku vrchnímu vchodu, který se otvíral do ochozu vně bašty obíhajícího. Ochoz spočíval na nosičích spojovaných drobnými obloučky a byl chráněn ozubenou poprsní zdí. Ačkoli část tohoto ochozu se zřítila, lze přece zevrubně stopovati někdejší úpravu. Valně seslabené zdivo vystupuje nad ochozem ještě dalších 5 *m* a byl vršek kryt zděnou střechou. Později chránili památnou baštu dřevěnou střechou.

ženy uměle pracovaným pažením. V první polovici minulého století vyžadovala starožitná památka naléhavé obnovy, ku které však nedošlo. V tehdejší době byly ve vlasti naší jednak z neuvědomělosti, jednak i úmyslně ničeny vzácní památníkové českého umění. Také na hradě Strakonickém se shledalo, že není žádného důvodu, aby rytířská síň slavného řádu se obnovovala. Zboření bylo lacinější a přestalo se tedy uvažovati o obnově. Aby dvorana přestala se dovolávati obnovy, byla celá budova zbořena. Venkovská zeď budovy stojí však dosud.

Dovolává-li se tato poměrně malá,

Obr. 2.

Vzácná stavba nyní bez přístřeší vydána jest beze všeho milosrdenství na pospas dešťům a vánicím, bouřím a nepohodám; nesmilují-li se nad památníkem osvícení přátelé našich vlasteneckých památek, lze si již na prstech vypočítati, kdy zub času dokoná, co nedbalost zavinila a z povrchu zemského bude smetena starověká stavba toho druhu v zemích koruny České jediná, kterou slavní předkové na oslavu českého jména v dobách dávnověkých zbudovali.

Vedle rozpadávající se věže trčí do prázdna zříceniny stejně starého paláce, který v sobě choval rytířskou síň nádherně vyzdobenou. Stěny velkolepé dvorany krásným stropem kryté byly obloale spustošená západní část Strakonického hradu naléhavé a brzké opravy, jest značně rozsáhlejší jižní křídlo velkopřevorským úřednictvem dosud obydlené (obr. 3.) celkem dost dobře zachováno, takže by slohová obnova nevyžadovala přílišných obětí. Rázovité znaky původní architektury spatřují se zejména na straně obrácené do nynější zahrady, kde pozorovati lze dosud hluboký příkop někdy vodou napuštěný, který z té strany hrad chránival. Pod někdejší římsou zachovaly se ještě poslední stopy obloučkového románského podříms, které se vinulo po celé stěně; zbylé románské podříms, které si ochránila až na naše doby světská bu-

dova, jest velikou vzácností a dokladem nade vší pochybnost bezpečným, že hrad Strakonický zbudován byl ještě v době románského stavitelství. Také sporé zbytky původních říms téhož slohu jsou článkovány dvěma oblouny oddělenými polokruhovým úžlabím. Přímo pod zbylým obloučkovým vlysem vystupují ze zdi dva arkýře spočívající na prostých polokruhových obloučcích a rozeznávají se podstatně jednoduchostí touto od gotických nosičů, které se spatřují na nedalekých arkýřích pozdějšího příčtinech blíže Manetína seděli ode dávna vladykové zvaní odtud z Nečtin, které se uvádějí v darovací listině krále Vladislava z roku 1169 v seznamu statků, jimiž štědrý král obdaroval špitál řádu sv. Jana Jerusalemského čili Maltánského.[1] Předa z Nečtin objevuje se mezi svědky nejprve na listině z roku 1183, jíž kníže Fridrich potvrzuje témuž řádu statky, které on a jiní dobrodincové Maltanům věnovali,[2] a v letech následujících též na jiných listinách.[3] Páni na Nečtinech oblíbili sobě později

Obr. 3.

stavku vybočujícího ze staré stavby románské vedle polokruhové věže z doby románské. Nároží a jiné význačné články architektonické zbudovány jsou z žulových kvádrů. Jsou to vesměs doklady, že hrad Strakonický vystavěn byl na sklonku doby románské s nemalou nádherou.

Vnitřek budovy jest sice velmi znetvořen a na kanceláře a byty úřednické upraven, dochoval si však přece slavnostní síň s krásným kasetovým stropem, nyní přepaženou.

Hrad Strakonický dal jméno proslulému staročeskému rodu. Na Ne-

[1]) *Erben. Regesta, č. 327, r. 1169, str. 143*: ... praedicto hospitali S. Johannis Iherosolymitani ad sustentamentum pauperum et infirmorum promisi et assignavi quasdam villas meas, quas vel pecunia mea juste emi, vel justis ambitionibus mutavi... Et hae sunt villae, quas dedi et fratribus praedicti hospitalis assignavi, scilicet: ...Manetin a meta Necstinensi usque ad metam Plazensium cum omnibus pertinentiis, videlicet Lipe, Kahov, cum foro Wescu, cum fluvio Manetin jacente usque ad Plaz, libertatem omnimodam quodlibet faciendi, seu piscandi, sive molendinam ponendi in eo fluvio eis concedentes.

[2]) *Erben. Regesta Boh., č. 376, r. 1183, str. 168*: ...Hujus facti testes, qui erant praesentes, hii sunt: ...Preda de Neibstin.

[3]) *Erben. Regesta Boh., č. 376, r. 1183, str. 168*:

příjmí jedni Bavorů, druzí Benedů z Nečtin, čímž rod se rozštěpil na dvě větve. Bavor z Nečtin[1]) získal Strakonice, odkud se také psával ze Strakonic. Jméno Bavora ze Strakonic objevuje se poprvé mezi svědky na dvou listinách krále Václava I. z roku 1235;[2]) první listinou uděluje král klášteru Chotěšovskému zděděný majetek ve Stodě, druhou listinou povoluje Johannitům pod Pražským mostem trh v Manetíně.

Jmenované listiny krále Vladislava, knížete Fridricha a krále Václava dosvědčují, že za jejich panování prokazoval dvůr Johannitům pod Pražským mostem veliká dobrodiní. Není tedy s podivením, že také Bavor ze Strakonic záhy si oblíbil tento řád a vykázal mu nové sídlo přímo na svém novém hradě ve Strakonicích, kde vystavěl na památku rodičů svých již před rokem 1243 jménem svým, manželky Bohuslavy a synů svých Johannitům na hradě prostranný kostel, a vedle něho klášter (ecclesiam de Straconitz et domum), který společně s manželkou svou též hojně nadal.[3]) Štědrý zakladatel, Bavor I.,[4]) jako moudrý patron vymínil a ponechal sobě na hradě panský dům (excepta domo principis) s příslušenstvím a k uvarování možných neshod v příštích dobách vymezil zcela určitě, co na hradě přísluší klášteru. Řádu byla přidělena prostřední část hradu, kde stál klášter sv. Vojtěcha, od brány vedle panské kuchyně až k bráně městské u mostů, i s branou a věží nad ní, též klášter čili kostel se všemi klenoty tu chovanými.[1]) Aby majetek kláštera pro všechny příští časy byl zabezpečen, vyžádal sobě zakladatel pro nové sídlo řádové potvrzení všeho nadání nejprve na králi Václavovi, které ještě téhož roku uděleno bylo,[2]) po osmi letech též na Přemyslu Otakarovi co markraběti moravském a vojvodovi rakouském.[3])

Nový konvent Johannitů dobře hospodařil, neboť Valter, převor Strakonický, rozmnožil roku 1274 statek klášterní koupí nové usedlosti od paní Kristiny a syna jejího Mikuláše z Prahy.[4])

Predota de Nechetin. Nobilis Boemiae r. 1187, str. 179, 180. — Praedota, judex curiae ducis Boh. r. 1189, str. 182, 183. — Pridota, nob. Boh. c. 1193, str. 187.

[1]) Hrad Nečtin byl roku 1335 od Karla IV. dobyt a královské komoře přivtělen; v husitských válkách náležely Nečtiny mezi hrady Husitům nepřátelské a od nich nedobyté.

[2]) *Erben. Regesta Boh., č. 870, r. 1235, 17 Feb. In Pilzen, str. 410:* Testes sunt: ...Bavarus de Straconic. — *Erben. Regesta Boh., č. 871, r. 1235, 18 Mart. Apud Pragam, str. 411:* Testes autem hujus rei sunt hii: Bauarus de Straconic... Acta autem sunt haec anno dom. inc. MCCXXXV. indictione VIII. quinto decimo Kal. Aprilis. Datum apud Pragam, per manus notarii Wilhemmi.

[3]) *Emler. Regesta Boh. II., č. 2787, r. 1243, str. 1220:* Nos Bawarus de Straconitz not. etc. quod »ob remmissionem peccatorum nostrorum et uxoris nostre nomine Bohuzlaba ac filiorum nostrorum et parentum nostrorum hospitali s. Johannis Bapt.« Jerosol. ecclesiam et uillas subnotatas de nostris proprietatibus — contulimus — possedendas, videlicet ecclesiam de Straconitz et domum cum dote excepta domo principis, Lom, Ptacowitze, Radoschewitze, Lvbetize, Nutinitze, Kirti cum suis appendiciis, et praedicta uxor nostra has uillas, uidelicet Mokacav et Hoclaw emptam pro LXVI marcis et aliam uillam Mnichov predicto hospitali contulit.

[4]) *Emler. Regesta Boh. III., č. 471, r. 1318, 5 Nov., str. 194:* Avi nostri Bawari primi, fundatoris claustrí Straconicensis.

[1]) *Emler. Regesta Boh. III., č. 471, r. 1318, 5 Nov. In Straconicz, str. 194:* Hec igitur bona claustri in Straconicz et domus in Horowicz perlectis universis privilegiis reperimus: Primo mediam partem castri, in qua parte situm est claustrum s. Adalberti, a porta, que est iuxta coquinam nostram usque ad portam civitatis versus pontes, cum ipsa porta et turri super portam et ipsum claustrum sive ecclesia cum omnibus clenodiis ibidem contentis. It. hospitale in ponte situm cum suis pertinentiis. It. molendinum in pede pontis brevioris situm, quod vulgariter Cosme dicitur, et aliud molendinum sub civitate Straconicz maiore situm, quod nunc tenet Vitco. venator quondam Hrabisii...

[2]) *Emler. Regesta Boh. II., č. 2788, r. 1243. Apud Pesch, str. 1220:* Notum etc. »quod cum dilectus fidelis noster Bawarus, uir nobilis, uillas quasdam subnotatas, has uidelicet: ecclesiam et domum hospitalis Ztrakoniz, Horca, Zuzedowiz etc. hospitali s. Johannis Bapt. in Jerusalem absolute suis proprietatibus libere contulisset, ad nostram etc. confirmamus.«

[3]) *Erben. Regesta Boh., č. 1279, r. 1251. Apud Netholitz, str. 592:* Cum dilectus fidelis noster Bavarus, vir nobilis, — villas quasdam subnotatas, has videlicet: Ecclesiam et domum hospitalis Ztraconiz. Horasowiz. Horca. Zuzudowiz. Mutiniz. Lubetiz. Radoseyowiz. Milonowiz. Ptacowiz. Lom. Chirti, cum suis appendiciis; et matrona domina Dobislaua villam Lusiz, cum suis attinentiis, hospitali, et praedictus Marchio villam Macarow addidit, sancti Johannis in Jerusalem absolute de suis proprietatibus libere contulissent; ad nostras venientes praesentiam, — supplicarunt, quatenus easdem donationes hospitalis praedicti domui, procuratoribus tum loci Ztraconiz jure perpetuo servituras, dignaremur de speciali nostrae magnificentiae gratia confirmare. Dignum itaque arbitrati justis ipsorum et honestis postulationibus annuere, donationes praedictas — confirmamus.

[4]) *Emler. Regesta Boh. II., č. 2799, r. 1274, 26 Aug. (S. l.), str. 1227:* Nos Witko dominus de Crumnov vna cum nostris filiis, Henrico videlicet et Wockone tenore praesencium dilucide profitemur, nos uendidisse villam dictam Strazen cum

Na podporu kostela sv. Vojtěcha udělil Pavel, biskup Krakovský, roku 1291 zvláštní odpustky kajícníkům, kteří almužnami kostel podporovati budou.[1]) Převor Verenbert hájil s úspěchem roku 1313 před biskupem Pražským Janem z Dražic právo na desátek, na který nároky činil též Ulrich, děkan Týnecký.[2])

Bavor III. ze Strakonic následovav příkladu svého děda Bavora I. a rodičů svých, otce Bavora II. a matky Anežky, rozmnožil důchod kláštera novým darováním roku 1308[3]) a vystavěl v Horaždovicích farní kostel sv. Petra přidělený Strakonickému klášteru. Dílo děda i otce svého dovršil nejmladší bratr

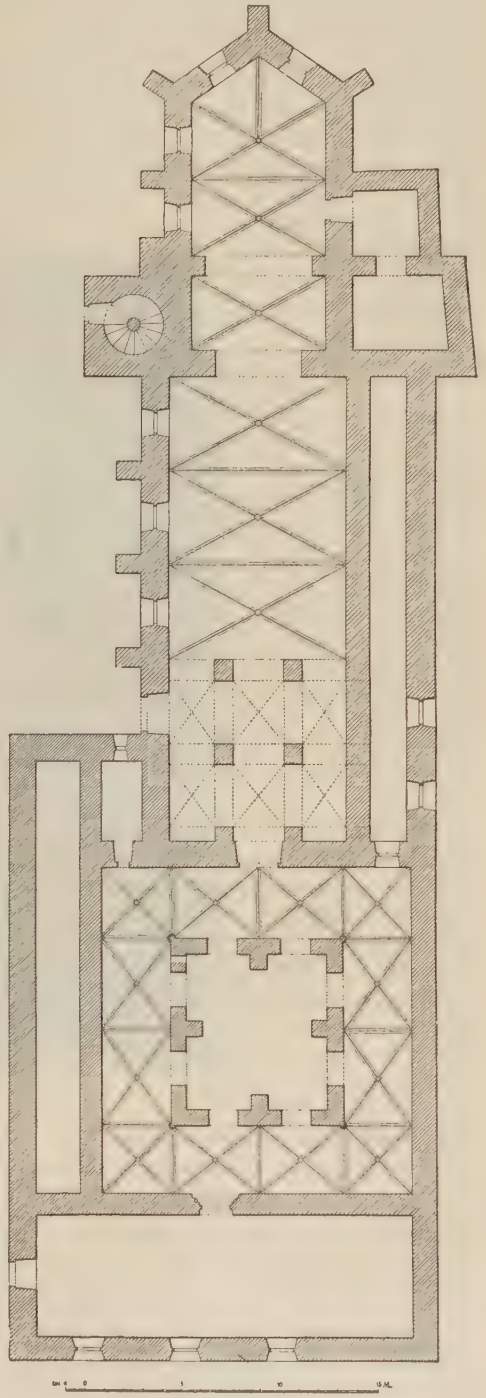

Obr. 4.

duobus molendinis et iugeribus aliquot ex parte riui jacentibus, cuius ville vna cum molendinis et iugeribus ad nos legaliter spectabat possessio, domine Cristine et eius filio Nicolao de Praga; quam villam et molendina cum iugeribus predicta domina cum filio quinque annis possedit, deinde praedictam villam cum attinenciis prenotatis vendidit d. Walthero priori et conventui fratrum hospitalis sancti Johannis in Strakonicz pro centum marcis...

[1]) *Emler. Regesta Boh. II., č. 2805, r. 1291. 24 Aug. Pragae, str. 1229:* Paulus, episc. Cracov. omnibus vere poenitentibus et confessis atque pias elemosinas largientibus »venientibus ad ecclesias s. Marie ad pedem pontis Pragensis fratrum hospitaliorum... Chorazouich b. Petri apostoli, Strachonich s. Adalberti ordinis predicti in festis sollempnibus: in resurrectione, ascensione, natiuitate domini, pentechostes, festis omnibus sancte Marie, diebus apostolorum, sancti Wencezlai, Georgii, die sancte Trinitatis, Laurencii, Nicholai, Margarete, Magdalene, Elizabet, Martini, sancti Michaelis archangeli, Vndecim milium virginum, die omnium sanctorum, per septimanam parasceue, in dedicationibus ecclesiarum vel altarium« — quadraginta dies de poenitentia iniuncta relaxat.

[2]) *Emler. Regesta Boh. II., č. 2815, r. 1303, 23 Nov. Pragae, str. 1233:* Ego Vlricus, — decanus Thynensis et plebanus de Genin, not. etc. »quod inter me ex vna et fratrem Werenbertum, priorem de Strakonycz ordinis s. Johannis Iherosolimitani ex parte altera super decimis predii de Tryescowycz et ville dicte Lehota questio fuisset ventilata, ... tandem sum confessus et recognovi ad decimas tam predii qvam ville predicte me et ecclesiam meam in Genin nullum penitus ius habere, cedens et renuncians eidem liti sev questioni libera et spontanea voluntate.« — *Emler. Regesta Boh. II., č. 2816, r. 1303, 23 Nov. Pragae, str. 1233:* Not. etc. »quod inter Vlricum, decanum de Genin, ex vua et fratrem priorem de Straconicz ordinis s. Johannis Iherosolimitani ex parte altera super decimis...

[3]) *Emler. Regesta Boh. II., č. 2818, r. 1308, 22 Jan.* (*S. l.*) *str. 1234:* Nos Bawarus de Strachonicz not. etc., quod volentes progenitorum nostrorum vestigia, qui fundatores et benefactores domus fratrum cruciferorum ordinis s. Johannis Bap. in Strachonicz extiterunt, imitari, villas hereditatis nostre nos de porcione nostri patrimonii contingentes, Praczevicz videlicet et Vnicz cum agris cultis et incultis, aurifodinis, pratis, piscacionibus et quibuslibet pertinenciis ad ipsas spectantibus, quas ipsarum villarum limites includunt, necnon et molendium. quod quondam Cozmas, ciuis noster, possedit, situm ad pedem minoris pontis in Strachonicz simul cum piscacione ad nos olim spectante in Horauicz in remedium animarum predictorum progenitorum nostrorum et in honorem s. Marie, dei genitricis, virginis gloriose, dedimus — priori

Bavora III. Vilém ze Strakonic, potvrdiv k prosbě převora Mikuláše a všech bratří konventu Strakonického všechny výsady tohoto založení staroslavného rodu pánů Bavorů ze Strakonic.[1])

Bavor I. ze Strakonic ustanoviv se na tom, že přijme řád Johannitů na svůj hrad, počal hned stavěti kostel a klášter směrem východním od svého paláce na skalnatém ostrohu, který polohou svou určil rozvrh jednotlivých budov, kostela, ambitu, konventní síně a ostatních místností kláštera. Stavební pozemek, který za tím účelem pro příští klášter na hradě svém určil, nedopoušt'el obvyklé luštění půdorysu, aby k pobočni straně kostela, jižní nebo severní, připojil se prostorný ambit, kolem něhož by se rozkládaly všechny potřebné síně klášterní. Skalnatý ostroh byl tak srázný a úzký, že neposkytoval ani potřebného místa pro kostel o třech lodích, nýbrž toliko pro jednolodní budovu; k západní straně vybývalo však dosti volné prostory pro ambit skromných rozměrů a tímto směrem dále ještě i pro konventní síň. Volbou tohoto na hradě dosud prázdného a ku stavbě volného prostranství povstal půdorys (obr. 4.) lišící se od všech jiných klášterů v Čechách a na Moravě toho času stávavších, takže kostel, ambit a konventní síň v jeden celek spojené v stejné ose směřují od západu k východu.

Obr. 5.

Na východním výběžku srázného skaliska strmí kostel sv. Vojtěcha,[1]) který v neznámé době překřtěn byl v kostel sv. Prokopa. Chor 16·66 *m* dlouhý a 6·90 *m* široký skládá se ze dvou klenbových obdélníků, ale nezakončuje se jako obyčejně pěti stranami osmiúhelníku, nýbrž čtvero stranami šestistěnu. Nad západním obdélníkem zvedá se vysoká věž vystavěná na mohutných stěnách k jihu a severu obrácených; východní a západní stranice věže spočívají na polokruhově sklenutých arkádách, které na způsob vítězných oblouků do choru s obou stran zasahují.

Ku choru připojuje se loď o 2·30 *m* širší a čítá pět klenbových obdélníků; loď jest 24·40 *m* dlouhá a 9·20 *m* široká. Celý kostel 41·06 *m* dlouhý jest sklenut křížovou klenbou, sestrojenou v lomeném oblouku na žebrech podpírajících se o nástěnné přípory a sbíhajících se ve svornících. Valná část přípor jest však zakryta vrstvou malty; stalo se to při obnovách, které se snažily starý památník přeměniti slohem renaissančním. Ježto však podobné přípory z doby původní se zachovaly neporušeně v blízkém kostele Horaždovickém, lze zcela jasně si představiti,

et fratribus predicte domus et ipsorum successoribus libere et perpetuo possidendas.

[1]) *Emler. Regesta Boh. III., č. 471, r. 1318, 5 Nov. In Straconicz, str. 194:* Nos Wilhelmus heres et d. Straconicensis et Horouicensis, — ad instantiam et petitionem religiosi viri et providi fratris Nicholai prioris et omnium fratrum conventus domus Straconicensis simul et Horouicensis fratrum hospitalis s. Johannis Hierosolymitani ordinis reverendi, visis cunctis litteris, cartulis et privilegiis universis claustri Straconicensis et parochiae Horouicensis, concessis sibi et donatis ac datis per nostros olim predecessores, videlicet avi nostri Bawari primi, fundatoris claustri Straconicensis, et dilecti patris nostri Bauari secundi ac reverende matris nostre Agnetis, insuper et amandi fratris nostri beate memorie Bauari tertii, fundatoris ecclesie Horouicensis et Lomensis... studuimus nostris litteris plenius roborare...

[1]) Viz pozn. [1]) na str. 25., sl. 1. — *Emler. Regesta Boh. III., č. 471, r. 1318, str. 194:* ...mediam partem castri, in qua parte situm est claustrum s. Adalberti...

co nyní v kostele Strakonickém částečně zastřeno jest.

Západní konec lodi vyplňuje prostorná kruchta, zaujímající celou šířku kostela (9·20 *m*) a skorem tutéž hloubku (9·80 *m*). Kruchta nespočívá na jedné, nýbrž na dvou řadách čtverhranných pilířů širokými pásy spojovaných; osmero klenbových polí tím vzniklých vyplněno jest křížovou klenbou bez žeber. Podnes zachovaná stalla na kruchtě odůvodňují neobyčejnou prostornost její a ukazují, že byla určena za chor konventní, kde členové řádu se shromažďovali k hodinkám a k jiným pobožnostem. Kruchta jako i vysoké arkády pod věží mají ještě ráz románský, kdežto ostatní klenba kostela jest vesměs gotická. Na kruchtu se vchází z prvního patra konventní budovy (nynějšího děkanství) bohatě článkovaným portálem přechodního slohu. Oba polosloupky přidržují se sice tradic románských, ostění však hojně článkované sklání se bez všelikého přerušení do lomeného oblouku, jímž portál se uzavírá.

Obr. 6.

Pobočná stěna kostela na straně epištolní pod kruchtou jest nyní prolomena dvěma otvory, kterými se vchází do chodby kláštera valeně sklenuté a osvětlené dvěma okny polokruhově zakončenými; tato chodba má stejnou délku s lodí a sousedí na východní straně se sakristií o dvou prostorách nestejné velikosti.

Jako původní ráz vnitřku kostelního jest částečně zastřen obnovou novověkého slohu domněle korintského, také vnějšek kostela byl již mnohem dříve přetvořen v duchu pozdní gotiky asi v XV. věku rozšířením oken a přistavěním opěrných pilířů k lodi na severní straně. Chor míval bezpochyby hned původně opěrné pilíře; lodi však při síle zdiva 1·45 *m* nebylo jich třeba, jak viditelno jest na protější pobočné stěně, která žádných opěrných pilířů nemá. Stalo se to bezpochyby při rozšiřování oken, jimiž zdivo bylo valně seslabeno. Původní okna byla mnohem užší, buď bez kružby jako v Píseckém kostele, anebo pouze jedním prutem na dvé dělená, jako v jiných soudobých kostelích. Že nynější značné rozšíření jejich a dělení dvěma pruty na tři oddělení stalo se v pozdějších letech XV. věku, dosvědčuje kružba jejich, rozeznávající se podstatně od kružeb XIV. a tím více od kružeb XIII. století. Původní ráz dochovala si mohutná věž, kde podnes spatřují se malá okna sloupkem na dvé dělená, v dolním patře lomeným obloukem, ve vrchním patře polokruhově sklenutá, jak v románské době pravidlem bývalo.

K západní straně kostela přistavěn jest ambit, do kterého se vchází z lodi. Stěny čtverce obklopujícího zahrádku mají v prostředku po jednom pilíři, který dělí každou stranu na dvě polovice prolomené velikým gotickým, nečlánkovaným oknem bez kružeb. Ambit 16·80 *m* dlouhý a 16·38 *m* široký ochránil si původní architekturu neporušeně, a jest tedy po stránce umělecké nejdůležitější částí kláštera, ježto poskytuje neklamné svědectví o stavební době. Křížová klenba čítá dvanáct polí, v rozích čtverečných a po stranách obdélníkových. Žebra spočívají jednak na ozdobných příporách vystupujících ve čtvero nárožích, jednak na krakorcích. O každé nároží opírá se

skupený svazek štíhlých sloupků, kolik žeber v těch místech klenba čítá, takže každé žebro spočívá na svém sloupku. (Obr. 5.) Štíhlé dříky svrchu prsténcem zakončené okrášleny jsou rozmanitě se střídajícím ornamentem listovým. Z těchto hlavic vystupují do všech směrů článkovaná žebra, která se sklánějí na protější stěnách k ozdobným krakorcům (obr. 6.), skládajícím se též z kratinkých dříků, spočívajících na trojhranných podkladech ve společném bodu se sbíhajících.

Ambit ušlechtilou architekturou oživený byl na stěnách okrášlen malbou, která pod opadávajícím nátěrem se objevuje, jak i tu na vyobrazení lze pozorovati. O této významné památce nelze se vysloviti dříve, pokud obrazy nebudou odhaleny.

K severovýchodnímu rohu přistavěna jest k ambitu malá komůrka okénkem osvětlená, kde uschovány bývaly různé předměty k různým příležitostem a slavnostem; dosud jest tu plastické oslátko, připomínající patrně někdejší oslavu květné neděle za dřívějších časů. Pod podlahou ambitu bývaly hrobky pokryté kamennými deskami s nápisy; jedna deska s erbem děkana Chrzepiczkého z Modlysskozicz, zemřelého dne 2. dubna 166(?), podnes se tu spatřuje.

Ozdobným portálem v západní stěně vchází se do někdejší konventní síně s ambitem sousedící. Architektonická úprava portálu (obr. 6.) o tří ústupcích přidržuje se ještě zásad románských a jest důležitým dokladem pro určení doby stavební. Vnější a vnitřní ústupek má pouze žlábkované a okrouhlým oblounem oživené hrany; pouze v prostředním ústupku nacházejí se s obou stran kulaté sloupky na attických patkách s nárožními lístky a svrchu pokryté hlavicemi různě vytvářenými. Nároží krycí desky všechny tři ústupky spojující okrášleno jest modelovanými hlavičkami. S ostěním portálu shodují se též tři archivolty; nad sloupky prostředního ústupku přepíná se polokruhový hladký obloun, vnější a vnitřní polokruhy mají pouze vyžlábkované hrany a dole sražený odkap.

Někdejší kapitulní síň byla v novější době proměněna v kapli sv. Jiří a vnitřek její pozbyl při copové úpravě zcela původního rázu. Jediný pozůstatek dřívější původní architektury ukazuje, že i tato síň byla krásně a slohově stavěna. Jest to okrouhlé okno nad vchodem ze dvora v duchu slohu ladně článkované, které si ochránilo v úžlabí románské puklice částečně zachované; paprskovitá kružba bohužel zmizela a do prázdné prostory zasazena kamenná deska se znakem řádovým. Okna na straně západní jsou sice rozšířena, podržela však přece původní polokruhové zakončení.

Portál v ambitu, okrouhlé okno v kapitulní síni, sloupky dělená okna na věži, polokruhově sklenuté arkády pod věží a kostelní kruchta pracovány jsou dle zásad slohu románského; klenba však v kostele a v ambitu jest gotická. To vše, jakož i obliba v bohaté dekoraci, která se objevuje zejména na nárožních sloupcích v ambitu ozdobených rozmanitě modelovanými lupenatými hlavicemi, na krakorcích a okrouhlém okně kapitulní síně, poukazuje s naprostou určitostí na dobu přechodní, a vykazuje klášteru Strakonickému za dobu stavební druhou čvrt 13. století. S tím shodují se též historické zprávy, které dosvědčují, že stavba celého kláštera byla r. 1243 dokončena.

Řád Johannitů, který srostl s dějinami národa Českého, nedá zaniknouti nejvýznamnějšímu památníku zbudovanému Bavorem I., zakladatelem kláštera Strakonického, a postará se bohdá všemožně, aby starožitný hrad Bavorů ze Strakonic se všemi památkami českého umění byl soustavně a slohově obnoven a příštím pokolením dochován.

Kostel v Kameničkách u Hlinska.

Sepsal Dr. K. V. Adámek.

Při okresní silnici, jež od Hlinska ke Svratce vede, rozkládá se osada Kameničky s kostelem sv. Trojice.

Kostel farní sv. Trojice stojí ve hřbitově nedaleko silnice. Býval již v XIV. věku farním a uvádí se (r. 1349) mezi kostely, jež byly v mýtském dekanátu připojeny k novému biskupství litomyšl-

skému.[1]) Roku 1396 působil zde kněz Aleš.[2]) V XV. věku byli zde kněží utrakvističtí,[3]) zvláště, když panství rychmburské obdržel husitský válečník Jan Pardus z Vratkova.

O starém kostele v Kameničkách zachovala se zpráva z r. 1582. Tehdy bylo v něm malováno.[4])

Po r. 1620 byl filiálním do Hlinska.[5]) Když roku 1624 byla zřizována nová matrika[6]) prvním katolickým farářem hlineckým, knězem Janem Hájkem Litomyšlským, zřízena společně »k záduší Narození blahoslavené P. Marie v Hlinském, k záduší sv. Jana v městečku Svratce, k záduší sv. Mikuláše v Rejchlových Kameničkách, k záduší sv. Maří Majdaleny ve vsi Včelákově.« Zajímavo jest, že tehdy záduší bylo sv. Mikuláše a že užívalo se k označení osady jména Rejchlovy Kameničky, kdežto nyní jest záduší sv. Trojice a přídavek »Rejchlovy« z jména osady se vytratil.

Až do roku 1764 stával v Kameničkách starý dřevěný kostel;[1]) v tomto roce byl stržen a na místě něho nynější kamenný kostel v letech 1764, 1765 a 1766 vystavěn[2]) a v tomto roce 1766 arcibiskupským vikářem a děkanem skutečským Janem Chuchelským vysvěcen.

Roku 1787 byla zřízena v Kameničkách lokalie.[3]) Původně byly jen Kameničky, Jeníkov, Dědová s dědovským panským dvorem a Vortová s dvorem panským Lhoty k této kolatuře připojeny, takže roku 1787 měla čísel: Kameničky s dvorem Lhotským 65, Jeníkov 59, Dědová s dvorem 41 a Vortová 35 čísel, celá kolatura 1022 duší.[4])

[1]) O kostele v Kameničkách viz K. Adámka K dějinám Hlinska a okolí, str. 3, 7, Chrudimsko, 23, 35, 69, 89, Památky archaeologické a místopisné, I., 174, IX., 732, XV., 473, K. V. Adámka Paměti o školách v okresu hlineckém, 113 a Sborník okresu hlineckého, 51 až 53, 162 a j., téhož stať v Časopisu Společnosti přátel starožitností českých, VII., 67 až 69, K. Chytila Politický okres chrudimský (v Soupisu památek historických a uměleckých, XI., 130 a 131), »Kniha pamětní pro chrám Páně Kamenitčovskej založena Leta Páně 1837« (vlastně počátá dle starých historických notic rokem 1835), pamětní kniha obce Kameniček od roku 1836.

[2]) K. Adámka Chrudimsko, 69, K. V. Adámka Sborník okresu hlineckého, 162.

[3]) Tamtéž, 163.

[4]) Tamtéž, 166.

[5]) Tamtéž, 167, K. Adámka Chrudimsko, 69. Viz též památní knihu fary kameničovské str. 4. — Roku 1673 byly k Hlinsku přifařeny Blatno, Hamry, Studnice, Vitanov, Kouty, Kameničky, Jeníkov, Chlumětín, Kladno, Dědová, Krouna, Mrákotín, Oflenda, Dolní a Horní Holetín, Srné, Svratka, Včelákov, Svratouch, Rybné, Rychnov. — Dle výtahu příjmu farářova z 16. října 1673 bylo z rychty kameničkovské plněno, totiž z Kameniček žita 2 kor. 1 v. ¹/₄ č., ovsa 2 k. 1 v. ¹/₂ č., z Jeníkova žita 2 k. 3 v. 1 č., ovsa 2 k. 3 v. 1 č., z Chlumětína žita 1 k. 1 v. 2 tř., ovsa 1 k. 1 v. 2 tř., suma žita 6 k. 2 v., ovsa 6 k. 2 v.; z Dědové, jež byla ke kladenské rychtě, 2 k. 2 v. 2 č. žita. Kdo měl krávy, dávati měl z rychty kameničkovské po jednom sýru, po ¹/₂ žejdlíku másla a po 1 kuřeti, z kladenské rychty dávaly po 1 slepici. Dle jiné tabelly, jež jest zapsaná v pamětní farní knize hlinecké v r. 1754 založené, bylo desátku z Kameniček žita 4 str. a ovsa 4 str., slepic 9, vajec 48, másla přehřívaného 8 žejdlíků, stálých letníků 1 R. 36 kr., stálých koláčních peněz 9 kr., ročních 9 liber lenu a ročně 4 sáhy dříví sáhového, z Jeníkova žita 5 str. 2 věr., tolikéž ovsa, slepic 14, vajec 66, žejdlíků 11 mléka, letníků 2 R. 12 kr., koláčních peněz 14 kr., lenu 14 liber a 5¹/₂ sáhů dříví sáhového ročně, z Dědové žita desátkového 4 str., tolikéž ovsa, 8 slepic, 48 vajec, 8 žejdlíků másla, letníků 1 R. 36 kr., koláčních peněz 8 kr., dříví sáhového 4 sáhy.

[6]) Sborník okresu hlineckého, 165, 166.

[1]) Sborník, 62, Paměti o školách v okresu hlineckém, 111, pamětní farní kniha kameničovská 4, 400.

[2]) Pamětní kniha kameničovská, 4. str., Památky archaeol. a místop., I., 174.

[3]) Táž kniha 4. str., opis dekretu konsistoře z 8. ledna 1787 o ustanovení prvního lokalisty P. Aurelia Richtera jest na str. 5. téže knihy. Připomíná se v tomto dekretu, že dvorní dekret ze 6. prosince 1786 doručilo zemské gubernium konsistoři 5. ledna 1787 o jmenování P. Richtera na novou expositurou do Kameniček za lokalistu. P. Aurelius Richter byl řeholníkem řádu sv. Augustina a žil tehdy v klášteře německobrodském. Z dekretu jest patrno, že ke Kameničkám byly tehdy připojeny pouze Kameničky, Jeníkov, Dědová s dvorem panským, Vortova, dvůr Lhotský a tři mlýny u Kameniček, a že plat roční lokalistovi byl z kamerální pokladny vyměřen obnosem 300 zl. tehdejších peněz. Viz též str. 400 památní knihy fary kameničovské. Dle dvorního dekretu z 22. května 1795 č. 1178 a guberniálního povolení z 18. června 1795 č. 17057 obdržel lokalista k užívání 10 mír polí nade vsí a 2 m. luk nad školou a měl extraordinarium vybývati. R. 1797 bylo mu přiděleno k ročnímu persolvování 136 mší, jejichž seznam od c. k. české státní účtárny v Praze 1. ledna 1797 vyhotovený jest opsán na str. 7. téže knihy památní. Mnoho-li polí, luk a lesů k lokalii této patřilo a patří, viz v této památní knize farní str. 3. (polí 41 jiter 992 čtv. s., luk, zahrad a pastvin 10 j. 556 čtv. s., les zádušní 10 j. 1307 čtv. s., celkem 62 jiter 1255 čtv. sáhů), též v Sborníku okresu hlineckého 113 a 118. O zvýšení kongruy jsou podrobnější zprávy z II. polovice XIX. věku na str. 35, 39, 42, 54, 56 farní knihy památní. Některé dávky z Kameniček, Jeníkova a Dědové do Hlinska a z Vortové do Krucemburka odváděné měly v případě nového obsazení těchto far připadati faráři kameničovskému (r. 1875 o tom jednáno), ale pak dle rozhodnutí správního soudu přece na to nedošlo.

[4]) Dle staré tabelly v pamětní farní knize hlinecké roku 1754 založené bylo v Kameničkách 127 duší, v Jeníkově 198, v Dědové 109. V roce 1787 bylo v Kameničkách (včetně dvůr Lhoty) 65 čísel, v Jeníkově 59, v Dědové (i se dvorem) 41 a ve Vortové 35 čísel, v celé kolatuře 1022

Prvým lokalistou byl Aurel Richter.[1] Narodil se v Liberci na Boleslavsku, ordinován za kněze roku 1779, byl mnichem augustiniánským kláštera německobrodského a dvorním dekretem z 6. prosince 1786 byl jmenován lokalistou do Kameniček a biskupským konsistorním missivem z 8. ledna 1787 iurisdikcionován, v lednu 1787 nastoupil v Kameničkách.

Prvá tři leta bydlel v soukromém stavení č. p. 62, pak čtyry leta v stavení č. p. 65, až mu obce Kameničky a Jeníkov obydlí (č. p. 84) vystavěly, v němž pak do 26. září 1831 bydleli lokalisté.[2] První lokalista působil v Kameničkách 28 let (do roku 1815). Pro zádumčivost svou musel se do kláštera do Nového Města nad Medhují přestěhovati, kdež úrazem 9. května 1816 skonal.

Za P. Aurela Richtra (r. 1790) byly na panství rychmburském mnohé dvory zrušeny (emfyteutisovány). Z dědovského dvora vznikla osada Filipov, pojmenovaná na památku tehdejší vrchnosti hraběte Filipa Kinského. Z dvora lhotského vznikla osada Lhoty. Před zřízením lokalie patřily Kameničky s dvorem Lhotami, Jeníkov, Dědová s dvorem dědovským k Hlinsku, Vortová do kolatury krucemburské.[3]

Druhým lokalistou byl František Ludvík Kuneš,[4] rodilý 15. května 1781 v Potštýně na Královéhradecku, dne 25. srpna 1804 ordinovaný za kněze, působil 7 let jako kooperator v Luži, 4 leta jako lokální kaplan v Pusté Kamenici, než guberniálním dekretem z 9. listopadu 1815 stal se lokálním kaplanem v Kameničkách, odkudž pak do Rosic na panství pardubské za lokalistu zažádal.

Za něho koupen (1818) ze sbírky kolatorníků positiv za 245 zl. víd. č. pro kostel, později (1819) z daru pořízeny dvě nové korouhve. Roku 1822 byl kostel nově pokryt, patrně před biskupskou visitací, již tu biskup Alois Josef 14. června 1822 vykonal.

Třetím lokalistou byl Jindřich Sokol.[1] Týž narodil se v Hrochovu Týnci 20. srpna 1789, gramatikální a humanitní třídy studoval u piaristů v Litomyšli, tamtéž odbyl si filosofii, načež odebral se do Králové Hradce na theologii, dne 23. srpna 1812 byl ordinován na kněžství v druhém roce theologie, a ukončiv kurs theologický, stal se (dle jurisdikce ze dne 1. října 1813 č. 1184) interimním kooperatorem v Sezemicích, pak (dle jurisdikce z 25. února 1814 č. 390) kaplanem ve Veliši na Bydžovsku a (dle jurisdikce z 3. června 1819 č. 1111) v Pardubicích, konečně (guberniálním dekretem z 2. prosince 1825 č. 63.186) jmenován lokalistou v Kameničkách.

Za něho (r. 1828) byly z kostelního jmění opatřeny mnohé nové paramenty (za 274 zl. 19¼ kr. r. č.), nový missál a pečeť kostelní a ze sbírek přifařenců kostnice nově pokryta, kosti v ní nahromaděné na hřbitově pohřbeny. Roku 1829 byla stará šindelem krytá věž stržena a nová vystavěna a taškami pokryta a na ní místo kohouta vztýčen železný kříž. V letech 1830 a 1831 byla nákladem náboženského fondu vystavěna nová lokalie, do níž se lokalista 26. září 1831 nastěhoval, pobyv si v staré lokalii 5 let 350 dnů.

Na hřbitově v Kameničkách pochováváno bylo původně jen z Kameniček a Jeníkova. Z Dědové, z dědovského dvora a z třech kameničovských mlýnů (č. p. 48, 49 a 50) a z Lhotského dvora pohřbívali v Hlinsku, z Vortové v Krucemburku. Když pak pohřby ze všech těchto obcí kolatury kameničovské do Kameniček se konati musely, nevystačoval starý hřbitov i byl tedy roku 1834 nad lokalií nový hřbitov vytýčen[2] a

duší (památní kniha fary kameničovské, 5. str.). Dle téže památní knihy, str. 3., bylo r. 1837 v Kameničkách 130 čísel, 760 katolíků, 47 akatolíků, v Jeníkově 84 čísel, 473 kat., 7 akat., v Dědové 88 čísel, 401 katolíků, 100 akatolíků a 8 adamitů, ve Filipově 56 čísel, 272 katolíků a 83 akatolíků, ve Lhotách 20 čísel, 99 katolíků, 27 akatolíků a ve Vortové 54 čísel, 243 katolíků, 32 akatolíků, 3 židé, celkem 432; katolíků všech 2248, evangelíků 296, židů 3, adamitů 8. — O rozsahu kolatury viz též Sborník okresu hlineckého, 169. — Patronem jest náboženský fond.

[1]) O kněžstvu v Kameničkách viz K. Adámka Chrudimsko, 89, K. V. Adámka Paměti o školách v okresu hlineckém, 113, 181, Sborník okresu hlineckého, 169. O P. Richterovi též památní knihu farní kameničovskou, 5 a 6.

[2]) Sborník, 53, Paměti, 113, památní kniha farní 6.

[3]) Památní farní kniha kameničovská, 6. str.

[4]) Táž kniha, 7. str.

[1]) Tamtéž, 8, a sld. 48, 49. Pohřeb byl 5. února 1857.

[2]) O nové lokalii viz Paměti o školách, 113, farní kniha památní, 9. — Na novém hřbitově prvně pohřbena Dorota, vdova chalupníka Jana Chmelíka. Příkrov pohřební použit poprvé 20. července 1837 při pohřbu rychtáře Jana Adámka, půlníka z Kameniček č. p. 47. Darem brněnského továr-

roku 1835 nákladem náboženského fondu ohražen a 2. prosince r. 1835 vikářem Karlem Křepinským za asistence biskupského vikariátního sekretáře Václava Šimka ze Svratky a u přítomnosti rychmburského vrchního Fr. Seydla vysvěcen. První pohřeb [1]) byl 15. prosince 1835. Roku 1837 zakoupen příkrov z kostelního jmění. Roku 1838 byl kostel vybílen a kruchta pro nové varhany rozšířena. Varhany zakoupeny z příspěvků obce Kameniček, darů kolatorníků a z jmění kostelního. Poněvadž pak v kostele byl jen oltářní obraz, získáno od dárců 14 obrázků křížové cesty a jiné 3 obrazy. Taktéž opatřena některá roucha kostelní. Roku 1839 byl kostel šindelem pokryt a svratecký učitel Josef Strniště vystavěl v říjnu a listopadu nové varhany, na něž pak poprvé školní mládenec svratecký Vincenc Strniště 8. prosince 1839 hrál. Varhany stály 200 zl. konv. mince. Roku 1840 pokračováno v úpravě vnitřku kostela, koupen z kostelního jmění oltářní obraz od lanškrounského malíře Voříška (as za 30 zl. k. m.) a chrudimský malíř Šlechta »štafíroval« oltář i stříšku kazatelny.

Roku 1831, 2. června konal biskup Karel visitaci generální, roku 1843, 27. května byla generální visitace v Hlinsku.

Churavícímu lokalistovi P. Sokolovi byl 1. listopadem 1842 přidán na výpomoc kooperator P. Josef Kerschner, [2]) v Poličce 12. ledna 1817 narozený a 25. července 1842 za kněze vysvěcený, jenž pak, když P. Sokol dekretem zemské vlády ze 6. února 1845 a dvorní kanceláře ze 6. března 1845 č. 5602 byl pensionován a posledním březnem r. 1845 z duchovní správy vystoupil a do č. p. 34 v Kameničkách se přestěhoval, byl dekretem konsistoře z 20. února 1845 dnem 1. dubna 1845 za administratora ustanoven. P. Sokol zemřel 2. února 1857 v Kameničkách.

Lokalistou stal se dle gubern. nařízení ze 4. července 1845 č. 39.419 a jurisdikce ordinariatu z 5. srpna 1845 č. 4573 dnem 5. srpna 1845 P. Josef Čána, [3]) rodilý 8. dubna 1798 v Ústí nad Orlicí, vysvěcený 3. září 1826, dosavadní (dle jurisdikce ze 4. ledna 1827 č. 38) kooperator zručský.

Roku 1846 provedeny menší opravy v kostele, v lokalii i na hřbitově, opatřeny některé nové paramenty. Lokalista s konsistoří založil knižnici, také archiv nový opatřen a skříň pro kostelní ornáty a roucha, roku 1847 kancionál pro kůr a roku 1848 nové dva ornáty. Na památku [1]) svého padesátiletí P. Čána učinil nadání 40 zl. k. m. jako jistinu fondu chudých u ředitelského úřadu chrasteckého, z jejíž úroků měly býti opatřovány obuv a různé jiné potřeby pro chudé žactvo mravných rodičů z Vortové »na počest Nejsv. Svátosti oltářní a P. Marie a dal kolaturu svou za úda dědictví svatojánského zapsati na počest nejsv. Trojice a Jana Nepom. a k spáse duchovní přifařenců.«

Zprávou o těchto skutcích lokalistových končí zápisy německé 8. dubna 1848 v památní knize fary tamní a počíná »nový časořád« a s ním české zápisy dalších příběhů. [2])

Přijetí farní osady do tohoto dědictví bylo 16. května 1848 okázale oslaveno. [3])

Roku 1848 byly mnohé opravy provedeny, kostel i lokalie opravovány, studna na dvoře vyhloubena, parkány hřbitova i dvora kryty a spravovány, též uvnitř kostela byly na podzim roku 1848 vykonány (kostelní stolice obnovovány, okna i věžní okenice spravovány), 26. srpna 1849 nový kříž dřevěný ve Filipově slavnostně vysvěcen, 27. října 1850 ve Vortové.

V roce 1850 žádáno bylo o kooperatora v konsistoři, avšak žádosti této patrně nebylo vyhověno. P. Josef Čána dosazen (dle dekretu zemské vlády z 25. listopadu 1850 č. 54.446) za lokalistu do Kunětic, později pak v Přelouči působil a tam zemřel. Z Kameniček přesídlil 18. prosince 1850.

Byl tu pak kněz František Kouřílek, [4]) narozený 28. listopadu 1814 v Kutné Hoře, vysvěcený 25. července 1838.

Dekretem c. k. místodržitelství ze 4. dubna 1851 č. 9228 byl praesentován, 1. května 1851 investován a 15. června 1851 installován P. Josef Pardus, [5]) rodilý 7. února 1801 v Přelouči. Absolvovav studia gymnasijní v Králové Hradci, studoval filosofii na universitě pražské,

---

níka K. Strniště a sbírkou občanů pořídila si Jeníkovská obec r. 1838 svůj příkrov.

[1]) Památní farní kniha kameničovská, 23, 24.
[2]) Tamtéž, 24.
[3]) Tamtéž, 25 sld.

[1]) Tamtéž, 26, 27.
[2]) Tamtéž, 27, 28.
[3]) Tamtéž, 28, 29, o nových křížích těchto 30 a 32.
[4]) Tamtéž, 32.
[5]) Tamtéž, 32, 33 a sld. 68, 69 a j.

kdež se připravoval k gymnasijní professuře. Vystudovav kurs filosofický s znamenitým prospěchem, studoval theologii v Králové Hradci a dokončiv 3. rok theologických studií, byl 24. srpna 1827 ordinován, načež 4. ročník, jsa I. praefektem musea, dokončil. Ku konci října 1828 stal se kaplanem ve Svinčanech, v únoru 1831 kaplanem v Hněvčovsi, pak v Cerekvicích, v únoru 1844 kooperatorem v Borové u Poličky a v květnu 1848 kaplanem v Čáslavě, kdež učitelstvo celého čáslavského školního distriktu zvolilo si jej za předsedu a dirigenta školních konferencí.[1]) Učený kněz tento účastnil se vzdělávání mladšího učitelstva z dušesloví, vlasteneckých dějin a zoologie. Dekretem místodržitelství ze 4. dubna 1851 č. 9228 byl praesentován do Kameniček a dne 1. května 1851 investován. Byl v Čáslavi starším kaplanem a katechetou hlavní školy.

Nový duchovní správce záhy jal se usilovati o povýšení[2]) lokalie na faru. Po delším jednání konečně výnosem c. k. ministeria kultu z 18. listop. 1854 čís. 17.575 byla tato lokalie povýšena na faru.

Z oprav církevních staveb[3]) připomínáme, že roku 1860 byl kostel částečně nově pokryt, též vybílen, zeď hřbitovní a márnice opraveny, nová některá roucha mešní opatřena, roku 1866 varhany opravovány chrudimským varhaníkem Josefem Brailem, opatřeny nové korouhve, taktéž r. 1861 některá mešní roucha, v roce 1865 korouhve zakoupeny a nový železný kříž před kostelem vztýčen, nový kalich pak obstarán, r. 1874 druhý[4]) oltář sv. Josefa zbudován, ostatky sv. Bonifáce a Konstantina opatřen a roku 1875 posvěcen. Třetí oltář P. Marie zbudován v roce 1896.

Poněvadž přízemní lokalie nepostačovala, zvláště když kaplan sem ustanoven byl, jednáno o přestavbu, i byla tato přestavba v roce 1879 povolena.[5]) Duchovní správce od 28. února až do 25. září 1880 v soukromém domě (na poště) bydlel.[6])

V letech 1880tých získány kostelu různé paramenty darem i koupí. Roku 1880 vnitřek kostela opravován, též střecha obnovena, kostel nově natřen, novou křtitelnicí opatřen, nového sanktusníku nabyl.

První farář P. Pardus byl muž velmi učený, roku 1857 byl jmenován delegátem centrálního výboru pro zemědělskou a lesnickou statistiku v okresu hlineckém od c. k. vlasten. hospodářské společnosti v království Českém a jejím dopisujícím členem, v roce 1858 historicko-statistická sekce c. k. moravskoslezské společnosti pro zvelebení zemědělství, přírodovědy a vlastivědy v Brně zvolila jej za řádného člena svého.[1])

P. Pardus byl jmenován[2]) roku 1865 biskupským vikářským sekretářem, roku 1876 čestným děkanem, roku 1887 u příležitosti svého 60letí kněžství[3]) čestným konsistorním radou. Dne 26. července 1892 skonal P. Pardus, senior diecése, jejž správně nástupce jeho charakterisuje v památní knize[4]) slovy: »Život jeho byl řadou utrpení, bolesti a trudu, živ jsa téměř v nedostatku neměl na růžích nikdy ustláno, duch jeho však nepodlomen vším tím, co mu snášeti bylo, vznášel se více a více směrem ideálním za svým cílem. Vynikal všestrannou učeností, která pravý obdiv budila, jsouc důkazem neúmorné píle jeho životem celým. Málo takých mužů v řadách duchovenstva.«

Za nemoci své roku 1868 zažádal o ustanovení kooperatora. Prvním kooperatorem[5]) byl P. Karel Pablásko (od 21. května do 2. srpna 1869). Po jeho odchodu do Zruče nastoupil v Kameničkách 1. října 1868 P. Josef Kašpar,[6])

[1]) Tamtéž, 34, Paměti o školách v okresu hlineckém, 115, 118, 152.

[2]) Pam. kniha farní, 39 až 42, Sborník 170, 223 (k tomu památní kniha fary kameničovské, 41. str.).

[3]) Táž kniha, 47, 48, 50, 53, 65 a sld.

[4]) Tamtéž, 55. Oltář druhý zřízen roku 1874. Oltářní obraz sv. Josefa pěstouna maloval kyšperský malíř Jan Umlauf. Oltář posvěcen byl 19. března 1875.

[5]) O stavbě lokalie tamtéž, 58, 59, Sborník 53.

[6]) Tamtéž, 60.

[1]) Tamtéž, 49, Paměti o školách v okresu hlineckém, 118, Sborník okresu hlineckého, 212.

[2]) Památní kniha farní, 50, 57, Sborník, 212, 224.

[3]) Památní kniha farní, 57, 58, 62. Padesátileté jubileum kněžství slaveno 26. srpna 1877. Z vyzdobené fary uveden jubilant v průvodu 4 děkanů a 6 farářů za hudby a slavného vyzvánění, provázen velikým množstvím lidu, do kostela, kdež po obřadech pronesl hlinecký děkan P. Petr Neděle dojímavou řeč o jubileu. — Dne 24. srpna 1887 slavil stařičký senior diecese královéhradecké děkan P. Pardus svoje 60letí kněžství. Při této příležitosti obce Kameničky a Vortová jmenovaly jej svým čestným občanem a biskup čestným konsistorním radou.

[4]) Památní kniha farní, 68 a 69.

[5]) Tamtéž, 52, 412. Karel Pablásko narozen 22. října 1838 ve Vodňanech, ordinován 25. července 1867, pobyl v Kameničkách od 22. května do 3. srpna 1868.

[6]) Tamtéž, 52, 412, 413, Sborník, 208. Josef Kašpar, narozen v Chrasti (v památní knize ka-

jenž působil dotud ve Svratce a zůstal do 25. února 1869 v Kameničkách, a byl pak katechetou gymnasia v Chrudimi. Třetím kooperatorem (od 1. dubna 1869) byl P. Antonín Kalina.[1]) Později po delší přestávce byl zase jurisdikován (12. února 1874) za kooperatora P. Karel Vosyka,[2]) dosavadní kaplan v Chocni, jenž se přesídlil 7. března 1874 a byl vystřídán P. Antonínem Seligrem.[3]) Pak zde byli kooperatoři P. Jan Bonaventura,[4]) P. Fr. Jiruška,[5]) P. František Černý, P. Matěj Václav Jičínský,[6]) P. Antonín Pitter,[7]) P. Jan Malinský,[8]) jenž pak po úmrtí děkana P. Josefa Pardusa administroval tuto faru do 5. ledna 1893.

Téhož dne nastoupil správu duchovní farář P. Jan Selichar, rodák solnický, katecheta hlinecký, jenž dosud (1902) v Kameničkách působí.[9])

Bylo již řečeno, že na místě nynějšího kostela býval malý kostel dřevěný.[1]) Zpráva z roku 1677 připomíná, že byl v Kameničkách kostel malý, úzký a zašlý,[2]) s jedním stříbrným kalichem a dvěma zvony. Pravděpodobno jest, že míval klenutou presbyteř a jen loď dřevěnou, jež pak roku 1763 zbořena. Dříví z ní dostal učitel místní na stavbu školního stavení.[3]) Kostel nynější[4]) byl vystavěn v letech 1764 až 1766. Z počátku měl věž o dvou báních, s lucernou a kohoutem. Roku 1830 byla vystavěna nová věž na místo staré věže, kohout vyměněn křížem.[5]) Též v druhé polovici XIX. věku byly prováděny různé opravné práce v kostele, věž taškami krytá pokryta nově šindelem, vystavěna nad presbyteři věžice, též vnitřek kostela nově upravován. Není divu, že nenalézá se tu zvláštních stavebních památek. Budova kostelní jest jednoduchá, neklamně prozrazuje, že výstavností svou zvláště v lodi nesahá před polovici XVIII. věku, kdežto čtyřhranná presbyteř, za jejíž hlavním oltářem se sakristie nachází, jest původu staršího. V čelní stěně sakristie jest okno, v kostele po každé straně čtyry okna, na věž a kůr jest zvláštní vchod. Pod kůrem jest Boží hrob.

Nejstaršími památkami kostelními jsou zvony.[6])

Menší zvon byl ulit asi v polovici XV. věku. Obtočen jest nápisem[7]) ze přeházených minuskulových písmen, z nichž lze vyčísti pouze slovo: maria v legendě zvonové seřaděné airma, pak skupina písmen: atſva snad se má čísti: ſvata, ostatek jest pak sice dobře čitelný, ale naprosto nerozluštitelný. Jednotlivé skupiny písmen jsou odděleny liliemi. Pod tímto nápisem jest užší krátký pásek se znakem. Ve znaku[8]) jest jednohlavá orlice (k levé straně pozorovatele obrá-

meničské fary mylně: v Nasavrchách) 20. února 1839, vysvěcen 25. července 1865, ze Svratky přistěhoval se 29. září 1868 a působil v Kameničkách do 25. února 1869, načež byl katechetou v Chrudimi, byl literárně činným (zemřel 11. června 1872).

[1]) Památní kniha farní, 52, 413. — P. Antonín Kalina, narozen 3. června 1838 v Markovicích u Čáslavi, ordinován 31. července 1864, pobyl v Kameničkách od 1. dubna do 20. prosince 1869, odebral se do Vejvanovic.

[2]) Tamtéž, 54, 413, 414. — P. Karel Vosyka, narozen 14. prosince 1840 v Pouchově, ordinován 25. července 1867, pobyl v Kameničkách od 7. března 1874 do 30. září 1875, stal se farářem v Sulkovicích na Moravě.

[3]) Tamtéž, 59, 414, Paměti, 52. — P. Antonín Seliger, narozen v Lháni u Jičína 28. prosince 1849, ordinován 10. srpna 1875, působil tu od 1. října 1875 do 30. září 1878, stal se katechetou v Hlinsku.

[4]) Tamtéž, 414. — P. Jan Bonaventura, narozen v Chrudimi 10. prosince 1850, ordinován 21. července 1878, v Kameničkách byl od 1. října 1878, po roce odešel do Kuklen.

[5]) Tamtéž, 415. — P. František Jiruška, narozen v Litomyšli 26. března 1855, do Kameniček nastoupil 10. září 1879.

[6]) Tamtéž, 416. — P. František Černý, narozen z Vlkova u Josefova 16. dubna 1858, vysvěcen 10. července 1881, pobyl od 29. dubna 1882. — P. Matěj Václav Jičínský, narozen v Dolanech u Bohdanče 1. dubna 1849, vysvěcen 12. července 1874, na místě něho ze Všestar 1. srpna 1882 dosazen do Kameniček.

[7]) Tamtéž, 416, Paměti o školách, 51. — P. Antonín Pitter, narozen v Josefově 5. března 1854, ordinován 18. července 1880, dosazen do Kameniček za prozatímního kooperatora 12. září 1883, odešel 25. ledna 1884 za katechetu do Hlinska.

[8]) Tamtéž, 69, 70, 417 sld. — P. Jan Malinský, narozen v Dřevěnici u Jičína 26. května 1853, ordinován 21. července 1878, býval kaplanem v Chotusicích, od 31. ledna 1884 v Kameničkách působil, a dne 5. ledna 1893, churav rheumatismem a chorobou oční, přesídlil do Dřevěnic k rodičům svým.

[9]) Památní kniha fary kameničovské, 72 a j., Paměti o školách, 52. — P. Jan Selichar, narozen 23. března 1858 v Solnici, vysvěcen 15. července 1883, byl kaplanem v České Třebové, pak katechetou v Hlinsku.

[1]) Sborník okresu hlineckého, 52, Časopis Společnosti přátel starožitností českých, VII., 68. Památky archaeologické a místopisné, I., 174, Orthův Slovník, 251. str.

[2]) Památky archaeologické a místopisné, IX., 751, Sborník, 166.

[3]) Paměti o školách v okresu hlineckém, 110.

[4]) Sborník, 52, Dra Chytila Politický okres chrudimský, 130 a 131.

[5]) Sborník okresu hlineckého, 52.

[6]) Sborník, 52, Časopis Společnosti přátel starožitností českých, VII., 68, Památky archaeologické a místopisné, I., 175, XV., 473.

[7]) Faksimile viz u Dra Chytila, str. 131.

[8]) Přibližné vyobrazení u Dra Chytila, str. 131.

cená) s korunkou. Nápis tento jest vykládán Drem Karlem Chytilem: »Przemislai«. Jednotlivá písmena minuskulová jsou nejasných okrajů, takže nápis tento není dosti dobře čitelný. Mám za to, že spíše znamená jméno zvonaře nebo objednatele zvonu. Při levém okraji jest bod, následuje písmeno r nebo i, načež následuje tvar podobný písmeně ſ, a pak písmena, jež snad čísti sluší: cunſtat a zase tečka. Byla by snad pak znakem moravská orlice.

Druhý větší zvon při straně farské ve věži zavěšený jest z roku 1600 a má pod akantovým vlysem český nápis: SLVZTE HOSPODINV SWE^{V} $^{SL}_{IM}$P$_{R}$OKRZIKVYTE HOSPODINV WSSICZKNI OBYWATELE ZEMIE.

Pod nápisem doleji jest letopočet 1600 a pod ním Kristus na kříži, mající po boku svém P. Marii a sv. Jana Miláčka.

Menší písmena velká při počátečním písmenu slova POKRZIKVYTE ulitá znamenají snad jméno zvonaře: SLIMR (SLEMR či Slil Mistr R nebo SLIL M. R.), kdežto malé v za slovem SWE patří asi k tomuto slovu (tedy: SWEMV).

Třetí zvon má nápis: Ty Isi Kristus Syn Boha Živého — sv. Petr 1888.

Umíráček jest bez nápisu. Ve věžičce nové roku 1891 nad krytem lodi vztyčené jest sanktusník.

Vnitřek kostela má zařízení novější. Míval jediný oltář, na němž jest obraz Nejsv. Trojice, roku 1842 od Voříška vymalovaný.[1]) Nyní jsou pobočni oltáře sv. Josefa a P. Marie.

Mezi lavicemi kostelními jest jedna opatřena nápisem: »Leta Panie A. 1775 S wuly W. P. F. Tato stolicze gest wyzdwiżena z na. Wacz. Tumy z M: H.« (s vůlí veleb. p. faráře tato stolice jest vyzdvižena z nákladu Václava Tumy z města Hlinska).[1])

Křtitelnice i kazatelna jsou nové. Nad zpovědnicí byla roku 1885 zřízena hora Kalvarie.[2])

Z nádobí kostelního zasluhuje zmínky úhledná stříbrná monstrance[3]) pozlacená, gotického slohu, asi z XV. věku. Její noha šestilaločná vyvyšuje se v stojan se šestihranným nodem, nad ním zase sůžený a v nástavek přecházející, na němž hlavní výzdoba s lunulou zlacenou v skleněném válci ukrytou spočívá. Postranice obsahují po dvou arkádách založených na zátočinách lupenových, a vše vyvrcholuje v jehlanovitý ozdobný vrchol. Na noze monstrance jest nápis:

M · P · T · P · Z · P
I · I · P · M · S ·
1652

Letopočet tento vztahuje se asi na opravu její. Značka na okraji jest IBMPC nebo IBMPL, nyní již jest otřelá. Oba kalichy[4]) jsou z XVIII. věku, menší prý pochází z kaple loveckého zámečku Karlštejna u Svratky.

Kříž železný u vchodu hřbitovního poblíž okresní silnice jest z roku 1861, i byl postaven na místě sešlého kříže dřevěného.[5])

[1]) Památky archaeolog. a místopisné, I., 175, Sborník, 53. Roku 1884 byl hlavní oltář opravován, 30. března 1884 posvěcen (památní kniha farní, 417).

[1]) Sborník okresu hlineckého, 53.

[2]) Sborník, 53, Památní kniha farní, 419. Roku 1885 pořízena socha P. Marie Lourdské.

[3]) Vyobrazena poprvé při mém článku v Časopisu Společnosti přátel starožitností českých, VII., 6g, pak v Dra Chytila Politickém okresu chrudimském, str. 130.

[4]) Dr. K. Chytil, Politický okres chrudimský, 131.

[5]) Památní kniha fary kameničovské, 401 a 411 (starý kříž r. 1865 odstraněn, nový r. 1869 upraven). — Původně pohřbíváno u kostela, později (1835) zřízen nákladem náboženské matice nový hřbitov v polích směrem k Jeníkovu, avšak od r. 1851 se opět pochovává na starém hřbitově u kostela (viz Sborník okresu hlineckého, 53, památní knihu fary kameničovské, 401, 403, 405, 409 a 410).

O starobylé křestní kapli,

jež nedávno byla objevena v apoštolských katakombách Priscillinych a o jejím významu dějinném.

Přeložil Frant. Stejskal. (Pokračování a dokončení.)

Konečně zdá se mi, že památky obou katakomb, Priscilliny a ostrianské, tak blízkých, nikterak sobě neodporují, nýbrž spíše mohou srovnati se a nad to

doplňovati. Neboť snadno by bylo souditi z toho, co až dosud zde napsáno, že na obou místech se uchovávala paměť na křest a kázání apoštolská, aniž by to bylo po prvé, kde významná památka zdvojena v místech sousedních. Můj výklad a domněnka o památce sv. Petra v katakombě Priscillině daleka jest toho, aby odporovala všeobecné thesi mého učitele (de Rossiho) o této věci, spíše, přemýšlíme-li dobře, ji potvrzuje, neboť de Rossi byl první, jenž ukázal k významné památce sv. Petra mezi silnicí salarskou a nomentanskou, a v tom okrsku (na místě přesném právě mnoho nezáleží) dnes nalézáme památník, jenž k této památce se může vztahovati.

Zde nyní přestávám, spokojuje se tím, že jsem ukázal v této studii své, že se mi zdá dosti vážnou věcí pro učence, jejichž úsudku úplně ji předkládám a připojuji, že rozluštění konečné tohoto důležitého problemu se nestane, leč dalším zkoumáním a všeobecnou vykopávkou jak v podzemí tak nad zemí, kterouž vřele doporučuji svým kollegům komisse posvátné archaeologie.

Ukončím, opakuje celý svůj článek krátkými slovy:

Staré podání nám udává způsobem neurčitým významnou památku apoštola sv. Petra a sedis tomuto připisované, jež by se měla nalézati v památníku v okrsku silnice salarské a nomentanské. Tato památka dosud připisována byla kryptě sv. Emerentiany na silnici nomentanské pro poznámku aktů sv. Papie a Maura, blízko tam pohřbených, zde se nazývá hřbitov ten ad nymphas s. Petri, a následkem nalezených tam písmen, jež se mohou přičítati jménu sv. Petra, a dokud jiné známky scházely, byl tento úsudek přirozený. Ale nelze tajiti si velikou nesnáz, již tvořilo toto určení doby dosti pozdější, z níž pochází krypta sv. Emerentiany (pozdější část III. neb IV. století), seznam olejů, jenž spíše ukazuje na silnici salarskou, nedostatek baptisteria a pozoruhodná okolnost, že místo čestné v oné kryptě byl hrob sv. mučennice, okolnost, jež stěžuje domněnku, že by na tomto místě ctěna byla katedra sv. Petra, která by se ani v místě tom nikde postaviti nedala.

Ejhle, nyní nalézáme památku v blízké katakombě Priscillině, staré baptisterium, velice ctěné; toto bylo utvořeno v nádržce velice staré, stávající před dosti starou oblastí hřbitovní; tomuto baptisteriu můžeme s velikou pravděpodobností připsati starobylý nápis vztahující se ke křtu, v němž se jmenuje sv. Petr a sedes apostolica, k hřbitovu Priscillině nám ukazuje přirozený výklad označení místopisného papyru Monzských »oleum de sede ubi prius sedit s. Petrus«. S tím spojuji faktum, že katakomba Priscillina byla hřbitovem rodinným těch, kteří (dle starobylého podání) hostili sv. Petra a byli od něho pokřtěni, že v katakombě té zde se zachovaly nápisy věku apoštolského a též jméno Petrus častěji se opakuje, nad to nalézáme zde graffit, připomínající hostinu, která byla obvyklou při slavnosti katedry sv. Petra. Konečně jiné známky, jež jsem uvedl, připomínají tam tuto sedes, a jiné nám svědčí, že ono místo od dob nejstarších bylo určeno zvláštním způsobem ku shromáždění liturgickým. Všechny tyto důvody jsou dosti vážné, spolu spojeny dodávají síly mé domněnce, uznati právě v tomto baptisteriu anebo vedle něho význačnou památku sv. apoštola, uctívanou alespoň od IV. století.

Když by však proti těmto všem známkám tak vybraně shodným další nálezy ukázaly, že v této oblasti v jiné památce určité a nepochybné ono sedis ubi prius sedit s. Petrus se poznalo, tu by bylo nutno dáti těmto známkám jiný výklad. Dokud se tak nestane, domnívám se, že není upřílišněno, soudím-li, že, jak se nyní památky ty znají, domněnkou nejlépe doporučenou a potvrzenou pevnými známkami historickými a monumentálními nad onu, kterou jsem dosud následoval, jest ona, již předkládám, podle níž, i připouštíme-li v hřbitově ostrianském památku na křest udělený sv. Petrem, myslím, můžeme uznati v katakombě apoštolské na silnici salarské památník zvláštní, jenž připomínal počátek apoštolátu sv. Petra v Římě.

Avšak i když takové nálezy se stanou, zůstane vždy pravdou, že památník mnou popsaný musí nazývati se »monumentum insigne«, jak ho označil de Rossi od prvního okamžiku. Ponévadž jest jisto, že jest nám uznati ve staré nádržce vodní, z níž utvořeno bylo baptisterium monumentální, ctěné blízko katakomby, s nímž se pojí tolik památek na velikého apoštola, jenž dle starého podání v této oblasti právě kázal a křtil, zůstane vždy pravdou, že tento památník může alespoň s největší pravděpodobností vzta-

hovati se k onomu celku všech podání. Tento památník zasloužil si toho, aby byl vyproštěn z nepaměti, jak to učinila komisse archaeologie posvátné pomocí vynikající péče svého horlivého tajemníka, aby byl prostudován a vyznamenán studiem dalším archaeologů, jak jsem se pokusil v této práci své.

Z tohoto mého článku lze též odvoditi, že památky na velikého apoštola v našem městě jsou četnější než všeobecně se za to má, a že celek těchto památek drahocenných jest veliké důležitosti pro důkaz mohutnější o síle historické, o původu apoštolské Církve římské a ctihodného jejího podání ústního.

V Římě, dne 8. července 1901.

Horác Marucchi.

List Mons. Ludvíka Duchesne Horácovi Marucchovi o předešlém článku.

Můj milý Marucchi!

S velikým zájmem sledoval jsem původ a rozvoj dohadů, jež Vám vnukl nález starého baptisteria v katakombě Priscillině. Veden jsa různými znaky došel Jste, když ne již úplného přesvědčení, alespoň dosti silné domněnky, že Jste našel apoštolské baptisterium, o němž mluví v prvních létech VI. století auktor spisu Gesta Liberii papae.

Obecenstvo pochopíc Vaše důvody ocení moc těchto. Na mne nejvíce působila nálepka jedné láhve v Monze chované, kde v čele uctívaných ostatků na silnici salarské v době sv. Řehoře nalézá se sedes s. Petri. Tento text zdál se mi velmi důležitým a dosud nebyl úplně oceněn.

O ostatním z Vašich vývodů dovolte mi býti zdrželivějším. Zdálo by se mi nejvhodnější, abych této zdrželivosti se zhostil, zájem, o němž se tam píše, aby kopáno bylo vážně mezi silnicemi salarskou a nomentanskou. Není pochybnosti, že by nebylo stávalo v tomto okrsku jedné neb druhé oblasti, kde věřící V. a VI. století uctívali památku sv. Petra. Kterou a s jakým důvodem? To bychom právě chtěli dobře věděti.

Přál bych si toho, pokud mne se týče, obzvláště, neboť mohu Vás ujistiti, že i já mám domněnky o otázce, kterou Vy se obíráte anebo nejméně o otázkách s ní spojených.

Často jsem se ptával, kde bylo před čtvrtým stoletím sídlo socialní obce křesťanské v Římě, což nazýváno bylo ve čtvrtém století dům církve, domus Ecclesiae, totiž residence biskupské s kostelem hlavním a úřady administračními. Od počátku vlády Konstantinovy vše toto bylo zřízeno v Lateráně a udrželo se tam po tisíc let. Ale před tím?

První dohad můj jest, že sídlo společnosti křesťanské se nalézalo nikoliv uvnitř města, ale dosti daleko za branami na silnici Appiově tam, kde navštěvujeme staré krypty Kallixtových a Praetextavých katakomb. Pravidlem všeobecným je: Kdykoliv lze zjistiti sídlo původní místní církve (společnosti), seznává se, že hřbitov nutně předměstský předchází vystavení katedrály, která nejčastěji je jako Laterán v místě excentrickém vzhledem ku celku města. Tak jest tomu zvláště pro kostel Toursský, kde založení hřbitova připisuje se prvnímu biskupu, založení katedrály teprve druhému. Mohl bych uvésti mnoho jiných příkladů.

V Římě nenalézám ani v památnících ani v legendách ničeho, co by dokazovalo kterékoliv podání ústní, dle kterého by Laterán měl některý kostel intra muros jako předchůdce zřízení obdobného.

Známky úředního sídla nalézáme v katakombě Kallixtově. Tento byl, aniž by kdo znal příčiny, obyčejným místem pohřebním papežů III. století. Když onen, od něhož hřbitovu se jména dostalo (Kallixtus), byl Zéphyrinem přijat ku vládě v církvi římské, papež ho postavil v čelo εἰς τὸ κοιμητήριον, ne jakéhokoliv hřbitova, nýbrž určitého τὸ κοιμητήριον. Proč tato autonomasie? Proč se hřbitov ten jmenoval jen »hřbitov«? V té době bylo jich jistě již mnohem více roztroušených v různých okresích v blízkosti hradeb města.

De Rossi podal výklad velmi těžký, jehož chyba pozůstává v tom, že se připíná k jeho domněnce o společnosti křesťanské, zřízené jako bratrstvo pohřební. Nemohl jsem nikdy tohoto pojmu uznati, a de Rossimu se nepodařilo vštípiti ideu tu Mommsenovi, nejlepšímu soudci v této věci. Nedbejme tedy ani hypothesy, ani výkladu jejího.

Dle mého mínění, řeklo-li se »hřbitov«, označilo se, že hřbitov označený byl úředním, ne snad, opakuji, jediným, ne prvním v hodnosti (jaká hierarchie by mohla býti mezi hřbitovy?), nýbrž hřbitov spojený obzvláště s administrací

ústřední církve.*) A vzpomeňme si, že tu a tam jenom nalézáme známku poukazující k řízení ústřednímu sboru měšťanského. Uvážíme-li, že není takové spojitosti v celém městě Římě a též, dle pravidla obecného, sídla předměstská (nebo hřbitovy) vždy předcházela sídla intra muros (nebo katedrály), dojdeme dohadu, že předchůdce bezprostřední Lateránu papežského jest hledati na silnici Appiově, u místa, kde se zachovalo jméno Kallixta.

A což před třetím stoletím? Tenkráte sídlo společnosti bylo jinde, byl jiný »hřbitov« per antonomasiam (po výtce), jiné τὸ κοιμητήριον. Toto starobylé sídlo bylo opuštěno a proto bylo nutno označiti hřbitov nový jménem toho, jenž provedl změnu, ať to byl jáhen nebo papež. Odtud jméno hřbitova Kallixtova, nutné, aby rozlišeno bylo nové sídlo od starého.

Kde však nalézalo se staré ono sídlo? Znáte katakomby lépe než já, můj milý Marucchi a pochopíte snadno, že venku mimo silnice salarské a zvláště mimo hřbitova Priscillina jsou beze vší pochybnosti některé hroby, světnice nebo galerie osamocené skutečně staré, ale nikde jinde necropolis, jež by mohla přirovnati se ku katakombě Kallixtově, jako hřbitov starý k hřbitovu založenému v době, kdy církev byla rozsáhlejší.

Hřbitov Priscillin obsahoval a obsahuje dosud na sta hrobů, jichž známky archaeologické jsou takové, že neváháme klásti je v doby sv. Justina, Hermy, ano i sv. Klimenta. Díky skvostným nálezům našeho oplakávaného učitele nyní víme, že tyto krypty byly vykopány v pozemku rodiny křesťanské Aciliů od dob prvních, z níž jeden člen, konsul Acilius Glabrio nalézá se mezi oběťmi Domitianovými. Myslím, že třeba jest býti zdrželivým v dohadech, které označují Priscillu, dle níž nazván byl hřbitov, jakožto ženu žida Aquily, o němž mluví se v skutcích apoštolských a v listě sv. Pavla. Ale nehledíme-li k tomu, hřbitov Priscillin ukazuje takovou starobylost, že jeho rozšíření poznané není daleko časů apoštolských, a toto zvětšení jest takové, že jest nám zvrátiti celou ideu přivlastnění pouze rodinného. Jest nám činiti se zajímavým sídlem křesťanským v celém rozsahu. Není to hřbitov jakýkoliv, nýbrž »hřbitov«.

Připustí-li se tedy dle mého názoru, že »hřbitov« byl v těch starých dobách sídlo centrální společnosti křesťanské, sídlo biskupovo skoro stálé, vždy však sídlo jeho úřadu administračního, lze viděti z toho zájem, jenž sloučí se s hřbitovem Priscilliným, s půdou, která hřbitov pokrývá a se všemi zbytky křesťanskými, které se tam snad najdou.

Proč by tedy nyní překvapovalo, že spojují se ústní podání o památkách na apoštola Petra s památníky tak starobylými? Objevoval by se na hřbitově tom při vykonávání nejvznešenějšího úkonu biskupského totiž slavného přijímání do církve. Ukázalo by se tam sedadlo biskupské, na němž sedával předsedaje při oněch imposantních obřadech. Připusťme, že tradice byla příliš stručná a že připisuje sv. Petru to, co patří vlastně jednomu z jeho nástupců, vždy zůstává pravdou, »že sedes Petri (pravděpodobně) tam byla chována, snad hned poprvé, než byla přenesena na silnici Appiovu, potom do Lateránu, konečně do Vatikánu.

Dosud však, nikterak sobě toho nezatajuji, není tu jiného než dohadů. Snad se budou zdáti tyto odvážnějšími než Vaše, a spějeme v nebezpečí, můj milý Marucchi, býti odsouzenu kritikou přísnou. To však není důvodem, abychom neřekli, co si myslíme, dohadujeme, se domníváme. Vědění jistého o věcech tak starých a tradicích tak málo dosvědčených nelze snadno dojíti, třeba je často mnohého zkoušení, než dospějeme k rozluštění přijatelnému. Dohadujme tedy pozorně a úzkostlivě, nevydávajíce své domněnky za pravdu dokázanou, nesličujme se s tím tak, aby nám bylo obětí zříci se těch domněnek při prvním paprsku světla, který by je zvrátil v stín.

Ostatně vysvítá jasně z Vašich i mých domněnek, že, chceme-li pozorovati největší možnou starobylost v archaeologii křesťanské v Římě, nám zkoumati jest ve hřbitově Priscillině a v jeho sousedství k silnici nomentanské. Vykopávky jsou ještě daleko toho, abychom určitě mohli mluviti; proto by vhodno bylo, aby byly u větším rozsahu prováděny.

Vám srdečně oddaný

L. Duchesne.

V Římě, dne 12. července 1901.

*) Tak dlouho po době Konstantinově říkalo se »církev (kostel)« bez označení jiného, aby se určila katedrála.

Drobné historické a kulturní zprávy.

Odkaz kostelu.

Hostivařskému kostelu sv. Jana r. 1526 učinila pěkný odkaz Anna z Chrastu a na Chodově (v. D. Z. 6, H 14). Stojíť v jejím testamentu mezi jiným »A monstranci stříbrnou, kterúž jsem udělala dávno tím úmyslem, aby zůstávala u fary Hostivařské, tu taky rozkazuji, aby tam dána byla a poroučím k opatrování, aby se to neztratilo, příteli mému, který bude statku mého v držení, a jiným budoucím náměstkům jeho a s tím, kdož by byl pánem podacím té fary Hostivařské, aby toho povinnen byl opatrovati i toho, což jsem kolivěk odkázala k faře Hostivařské, které klenothy a druhý vornáth aksamitový, černý, s menším křížem, s matky boží obrazem, aby byl dán do Hostivaře a kalich stříbrný ze dvú větší s prostředkem pozlaceným a škatulí perlovou větší, s kterýž (sic) se posluhuje lidem Pána Krista tělem, a kalich menší stříbrný k svatému Mikuláši na Malou Stranu. A toto také odkazuji do Hostivaře k faře, aby vydáno bylo tři kopy míš. každého roku k Hodům Božím na víno a na světlo, kdyby toho slušná potřeba byla na opravu domu Božího Hostivařského hned aby dáno bylo deset kop neb patnáct kop míš. A potom jiné časy, kdyžby byla vskutku ta potřeba na opravení božího domu neb zdí okolo krchova, aby bylo vydáno, cožby k té potřebě stačilo až do té sumy 10 kop míš. nahoře psaných. A do Záběhlic k faře Matky Boží 20 kop gr. míš. a na opravy božího domu a na potřeby kostelní a na sukno a plátno 10 kop gr. míš. a na chudé lidi pracné a robotné a oděvů nemajících.«

Tolik týká se kostelů. Dál odkazuje ještě poddaným svým, kteří prý se proti ní kdysi zvedli a byli jí neposlušni, 100 kop. *C. Merhout.*

Kostelní zloděj r. 1643.

Sám zlé věci na sebe před právem Křivsoudovským vyznal Václav Novák ze vsi Střelikova. Pravil: »ve dne i v noci na cestách, domech, komorách škodil a kradl jsem, chrámy Páně loupal, z nich věci posvátné i jiné, což mi se natrefilo, bral. Jelikož na gruntech J. Mil. pana Hugona z Halleweilu v městě Křivsoudově v noci na sobotu t. j. 19. dne měsíce Decembris před slavným hodem narození Pána Krista l. 1643 s mými tovaryši do kostela voknem sám čtvrtý vlezl, nemohouce se do kaple dobyti, na kruchtě, což dobří, poctiví lidé schovaného měli, to jsme pobrali.«

Za to jej z města vyhnali. Písař o tom učinil zápis do pamětní knihy na 87. list a pak již ta paměť o tom zapadla (kniha ta je nyní majetkem p. inž. B. Staňka na Kr. Vinohradech). *C. Merhout.*

Různé zprávy.

Zpráva o činnosti Historického spolku v Praze za rok 1901 a 1902. Spolek náš posléze sešel se k valné hromadě dne 3. července roku 1900. Tenkráte zvolen za předsedu pan vládní rada Dr. V. V. rytíř Tomek, za místopředsedu pan dvorní rada JUDr. Hermenegild Jireček rytíř ze Samokova, za členy výboru pp.: prof. dr. Jaromír Čelakovský, ředitel archivu zemského František Dvorský, farář František Ekert, ředitel archivu místodržitelského Karel Köpl, Msgre Ferdinand Lehner, dr. V. J. Nováček, archivář Julius Pažout, JU. & PhDr. Josef Teige, prof. dr. Zikmund Winter a prof. dr. Čeněk Zíbrt. Z nich letos odebral se na věčnost pan farář Fr. Ekert, zasloužilý spisovatel, který po dlouhá léta byl zapisovatelem našeho spolku. Ze členů spolku ztratili jsme úmrtím pány prof. Karla Bečku, prof. Ignáce Maška, ředitele obchodní akademie Emanuela Tonnera a Ant. Norb. Vlasáka, arcib. notáře a em. faráře ve Vlašimi. Odstěhováním do Vysokého Mýta ztratili jsme svého místopředsedu a čestného člena pana JUDra Hermenegilda Jirečka rytíře ze Samokova. Toho času má Historický spolek 2 členy čestné, 4 zakládající, 72 skutečných, 45 přispívajících, úhrnem 123.

Z činnosti spolku v době uplynulé od poslední valné hromady sluší vytknouti péči o pokračování ve vydávání »Pramenů dějin českých«, v němž od smrti jich redaktora prof. dra Josefa Emlera (26. ledna 1898) nastala stagnace. Pan prof. dr. Jaromír Čelakovský ve schůzi výboru konané dne 3. března 1902, smluviv se s pp. prof. drem Jaroslavem Gollem a prof. drem Josefem Kalouskem, zavdal k tomu podnět, že došlo k ustavení komise, na níž vložena péče o pokračování ve vydávání »Pramenů«. Členy té komise

vedle výše jmenovaných pánů zvoleni pp.: docent Dr. Gustav Fridrich, archivář Dr. Ladislav Klicman, Dr. Kamil Krofta, archivář František Mareš, Dr. Zdeněk Nejedlý, Dr. V. J. Nováček, docent Dr. Václav Novotný, prof. Dr. J. V. Šimák a kustos Ferdinand Tadra. Komise ustavila se ve schůzi konané dne 9. března 1902 a zvolila za svého předsedu pana prof. dra Jaromíra Čelakovského a za jednatele docenta dra Václava Novotného. Zároveň zvoleni dva redaktoři, a sice pro prameny ze století 15. Dr. Novotný a pro století 16. Dr. Šimák. Výsledkem několika pilných porad té komise jsou pravidla o vydávání »Pramenů dějin českých« z nadání Fr. Palackého a stanovení programu pracovního pro nejbližší svazky.

Pan Dr. Šimák připravil zatím Bartošovu kroniku k vydání a začal již práci tu tisknouti. Také na překlady latinských kronik dle původního programu »Pramenů dějin českých« pamatováno. Je dobrá naděje, že v krátkém čase širšímu kruhu čtenářů stane se přístupnou výtečná Kronika Zbraslavská překladem prof. dra J. V. Nováka.

Tisk »Jednání a dopisů konsistoře pod obojí z let 1562 až 1566« péčí p. archiváře J. Pažouta dospěl již k archu 20. Spis ten bude členům spolku dodán v měsíci březnu.

Dra Č. Zíbrta Bibliografie dějin českých obsáhlý II. díl vydán nákladem České Akademie s podporou (1200 korun) našeho spolku. Po přání Akademie stalo se usnesení, aby se tohoto velice nákladného díla dostalo jen těm skutečným členům »Historického spolku«, kteří aspoň za 3 léta příspěvek ke spolku zapravili.

V přepisování listin pro diplomatář český v období jehož se týká tato zpráva, pilně pokračováno. V letě roku 1901 od 1. července do 25. srpna asistent musejního archivu p. Dr. Zdeněk Nejedlý a p. JUC. Jan Matějíček opisovali ve všeobecném archivě říšském, jakož i v král. tajném archivě státním v Mnichově akta a listiny týkající se Čech v období 1500—1526, kterážto práce, přede dvěma léty zahájená, nyní jest dovršena. Mimo to pracoval pan JUC. Jan Matějíček v měsíci září v c. k. místodržitelském archivě v Inšpruku, kde opisoval z kopiářů z let 1520—1526 listiny, jež se vztahují ku vládě krále Ludvíka a ke korunování Ferdinanda I. Rovněž prohlédl repertoria akt z doby Ferdinanda I. a Maxmiliana II. a některá starší (až k r. 1519), jakož i listiny komorní a zhotovil seznam listin a údajů, jež se týkají Čech v letech 1500—1526. V letě roku 1902 vyčerpány archivy v Berlíně a Charlottenburku p. drem Zd. Nejedlým do r. 1526. Také ve Vratislavi práce značně pokročila a má býti letos v létě v ní pokračováno.

K přednáškám sešel se spolek náš od poslední valné hromady sice jen třikráte, ale vždy hojný počet přítomných s živým účastenstvím a napnutou pozorností sledoval slova našeho pana předsedy, pana vládního rady dra V. V. rytíře Tomka, který (dne 26. listopadu 1900 a 14. a 28. ledna 1901) předčítal své paměti z roku 1848.

Naše časopisy (Čas, Hlas Národa, Katolické Listy, Národní Listy, Národní Politika, Politik a Pražské Noviny) vždy ochotně otiskovaly zprávy z našeho spolku jim zaslané. Jich redakcím za to buďtež vysloveny naše dík.

Dr. **V. J. Nováček,**
jednatel »Historického spolku«.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc únor.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalich stříbrný: pro dp. Jana Halouzku, faráře ve Věronicích na Moravě. — Ciborium gotické: pro ctihodné Milosrdné sestry v Brně. — Pozlacení kalicha: pro dp. Václava Kneissla, faráře v Saifenách. — Lampy oltářní: pro dp. V. Jeleneckého, faráře na odpočinku v Krupce; tři dle zvláštního nákresu: pro vdůst. děkanský úřad ve Zlonicích. — Svícny oltářní, bohatě ozdobené: pro vd. děkanský úřad ve Zlonicich. — Kaditelnice: pro dp. Fr. Pospíšila, faráře v Novém Hrádku a pro dp. V. Jeleneckého, faráře v Krupce. — Kropenky: pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě a pro dp. Václava Kneissla, faráře v Saifenách. — Kropáček: pro důst. farní úřad v Jirčanech. — Kanonické tabulky: pro dp. V. Jeleneckého, faráře v Krupce, a pro vdůst. děkanský úřad ve Zlonicích.

Rozličné. Oprava oltáře a tabernaklu: pro vdůst. děkanský úřad ve Zlonicích. — Missaly: pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě, pro dp. Václava Kneissla, faráře v Saifenách; tři: pro nejdůst. pana Fr. Marata, velmistra ryt. řádu křížovnického v Praze; skvostně vázané: pro nejdůst. p. dra Al. Frýdka, kapit. děkana v Král. Hradci, a pro Její Excellencí paní hraběnku Waldštýnovou v Praze. — Dva pultíky: pro důst. farní úřad v Krupce. — Zvonek oltářní: pro dp. V. Jeleneckého, faráře v Krupce.

Paramenty. Celý skvostný ornát (kasule, pluvial a dalmatiky): pro nejd. starobylou kapitolu na Vyšehradě. — Kasule: dvě fialové a dvě černé: pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě; fialová: pro dp. Fr. Kašťáka, faráře v Sobčicích; zelená: pro ctěnou slečnu Terezii Ješatovou v Louňovicích: fialová: pro dp. Tom. Veverku, faráře v Praskolesích, a bílá: pro důst. farní úřad v Jirčanech. — Pluvialy: červený: pro vdp. Fr. Němce, superiora Redemptoristů v Praze; bílý a černý: pro slavný

patronátní úřad na Karlštýně; černý: pro dp. Jana Jančíka, faráře ve Veselí na Moravě; bílý skvostný: pro dp. Antonína Postřihače na Karlově; bílý skvostný: pro nejdůst. p. Fr. Marata, velmistra ryt. řádu křižovnického v Praze. — Tunicelly fialové: pro nejdůst. p. dra Al. Frýdka, kapit. děkana v Král. Hradci. — Štoly: pro sl. ředitelství dívčí školy v Karlíně, pro blahorodou paní Karlu Bezděčkovou v Karlíně a pro důst. farní úřad v Krupce. — Pláštíky na ciborium: pro vdp. J. Poláška, děkana v Žamberku, pro blahorodou paní Karlu Bezděčkovou v Karlíně a pro vdp. P. Loh. Schmidta, podpřevora na Strahově. — Bursy k zaopatřování nemocných: pro vdp. Josefa Poláška, děkana v Žamberku, pro blahor. paní Karlu Bezděčkovou v Karlíně a pro nejdůst. p. velmistra Fr. Marata v Praze. — Vela: pro blahorodou paní Marii Vajčovou v Roudnici, pro dp. V. Kneissla, faráře v Saifenách, pro dp. Fr. Pospíšila, faráře v Nov. Hrádku a pro nejdůst. pana velmistra Fr. Maráta v Praze. — Nebesa se žerďmi: pro dp. Fr. Pospíšila, faráře na Novém Hrádku a pro dp. Fr. Matějovského, faráře ve Lstibořicích. — Prápor pro školní mládež: pro blahor. paní Annu Hajny-ovou ve Žďáru na Moravě; záclony na oltář: pro vdp. Fr. Farského, kanovníka na Vyšehradě; okrasa na kazatelnu: pro blahor. paní Annu Koryntovou v Krči. — Komže pro kostelníka a ministranty: pro dp. Václava Kneissla, faráře v Saifenách a pro dp. Jana Pícku, faráře v Malešovicích na Moravě. — Koberec na stupně oltářní: pro vdůst. děkanský úřad ve Zlonicích.

Zpráva za měsíc březen.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Ciborium: pro vp. Ant. Cetkovského, kaplana v Uh. Hradišti na Moravě a pro dp. Jos. Funkeho, faráře v Chrástavě. — Stříbrné lunuly: pro dp. Rud. Rendu, faráře ve Štárovicích na Moravě. — Pozlacení v ohni: nádobek na sv. oleje: pro dp. Tomáše Špidlu v Knihnicích a pro dp. Rud. Rendu, faráře ve Štárovicích; monstrancí: pro dp. Jana Kolomazníka, faráře v Ostružské Lhotě na Moravě a pro dp. Ondř. Schustra, faráře v Neukirchenu. — Svícny oltářní: 16: pro sl. c. a k. patronátní úřad v Kácově, a dva: pro vysokorod. p. Zdeňka hraběte Thuna v Praze. — Lampa oltářní: pro sl. c. a k. patronátní úřad v Kácově. — Kropáček: pro vdp. Jos. Poláčka, děkana v Žamberku. — Mešní konvičky: pro dp. Jos. Komedu, katechetu v Lounech; stříbrem kované: pro J. Milost nejdůst. pana biskupa dra Fr. Bauera v Brně.

Rozličné. Socha sv. Josefa: pro dp. Fr. Mazoura, faráře v Palavě na Moravě. — Pražské Jezulátko: pro J. Milost nejdůst. pana biskupa dra Fr. Bauera v Brně. — Missaly: pro dp. Gust. Lásku, faráře v Kejích; 11: pro sl. paramentní spolek na Hradčanech; skvostně vázaný: pro vdp. Ant. Polánského, duch. správce kláštera školských sester v Horažďovicích. — Dva kříže: pro dp. Fr. Jenčka, faráře v Chotusicích. — Pultík pod missal: pro vysokorod. pana Zdeňka hraběte Thuna v Praze.

Paramenty. Kasule: fialová: pro dp. Jos. Pfofa, faráře v St. Bydžově; tři červené sváteční: pro vys. dp. msgra Karla Vorlíčka, arciděkana v Kutné Hoře; fialová: pro dp. Fr. Čihaře, faráře v Koceradech; bílá: pro vdp. Otm. Šťovíčka, rektora koleje piaristské v Ml. Boleslavi; bílá skvostná: pro dp. Jos. Kučeru, faráře v Cetkovicích na Moravě; fialová: pro dp. Fr. Bečváře, faráře v Choustníku; fialová a bílá: pro vysokorod. pana Zdeňka hrab. Thuna v Praze; bílá, červená, černá a zelená: pro sl. c. a k. patronátní úřad v Petrovicích; černá: pro dp. Ant. Nepila, faráře v Holešovicích; bílá: pro blahorod. p. Czecha v Ostrově a pro vysokorod. paní hraběnku Daunovou na Smíchově. — Pluvialy: černý: pro vysokorod. p. hraběte Lažanského v Manetíně; bílý: pro sl. Marianskou kongregaci učitelek v Praze, a červený: pro sl. c. a k. patronátní úřad v Petrovicích. — Štoly: pro blahorod. p. J. Schwarzra, obchodníka v Praze a pro dp. Fr. Tomečka, faráře na Velehradě. — Bursa k zaopatřování nemocných: pro vdp. Karla Čermáka, děkana v Nov. Benátkách. — Pláštíky na ciborium: pro dp. Lohela Schmidta, převora na Strahově, pro vdp. Jana Řeháka, děkana v Opočně, pro žákyně V. třídy dívčí školy u P. Marie Vítězné, pro blahorod. pí. B. Robochovou v Ústí n. L. a pro dp. Ant. Cetkovského, kaplana v Uh. Hradišti. — Vela do Božího hrobu: pro dp. Jos. Pfofa, faráře v St. Bydžově a pro dp. Fr. Čihaře, faráře v Koceradech. — Antipendia: pro blahorod. pí. Hilgerovou v Praze, pro blahorod. sl. Marii Krásovou, soukromnici v Unhošti a pro blahorod. pí. Viktorii Pokornou v Schönhofu. — Korouhve: pro dp. Gust. Lásku, faráře v Kejích a pro dp. Ant. Nepila, faráře v Holešovicích; skvostné: pro vdp. Ant. Přemyslovského, arciděkana ve Val. Kloboucích a pro dp. Jos. Vajsa, prof. v Krku v Istrii. — Obraz vyšitý: pro vys. dp. Jana Marka, kanovníka na Hradčanech. — Komže pro kostelníka a ministranty: dvě: pro sl. c. a k. patronátní úřad v Petrovicích a pro vysokorod. paní hraběnku Daunovou na Smíchově. — Třapečky ku klíčku od tabernaklu: pro vdp. Jos. Poláčka, děkana v Žamberku. — Záclony fialové: pro dp. Fr. Dražila, faráře v Libochovanech. — Koberce oltářní: pro sl. c. a k. patronátní úřad v Petrovicích.

Prádlo kostelní. 3 alby, 3 rochety, 3 cingula, 3 humeraly, 6 rochetek pro ministranty, 6 humeralií, 6 korporalií, 12 purifikatorií, 12 ručníčků a plachta oltářní: pro vdp. Václ. Oplta, děkana v Libochovicích; 6 purifikatorií: pro domácí kapli v zemské porodnici; 4 korporalky a 6 purifikatorií: pro dp. Pavla Haberle, faráře v Kosolupech; rocheta: pro dp. Em. Tafftla, katechetu v Praze; purifikatoria a j.: pro dp. Jos. Komedu, katechetu v Lounech; 2 alby, 3 plachty oltářní, cingula, korporalia a j.: pro vysokorod. pana hraběte Zdeňka Thuna v Praze; alba, rocheta, cingula, rochetky pro ministranty, tři plachty oltářní: pro sl. c. a k. patronátní úřad v Petrovicích; 5 rochetek: pro vysokorod. paní hraběnku Daunovou na Smíchově.

»METHOD« vychází šestkráte do roka ve lhůtách dvouměsíčních. **Předplatné,** které činí poštovní poukázkou na celý rok **4 kor. 40 hal.,** přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech** (na faře), kam i **reklamace** se zasýlají.

»Politika« závod tiskařský a vydavatelský v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 5. a 6. V Praze, 22. června 1903. Ročník XXIX.

OBSAH: Exkurse gotické. 11. Farní kostel sv. Petra v Horažďovicích. — August Sedláček. K jeho šedesátým narozeninám. — Různé zprávy. — Z Akademie křesťanské: Zpráva odboru pro výtvarné umění a archaeologii za r. 1901—1902. Dobrozdání o zamýšlené opravě děkanského chrámu Páně v Berouně. Zpráva za měsíc duben a květen.

Exkurse gotické.

11. Farní kostel sv. Petra v Horažďovicích.

Napsal F. J. Lehner.

Mezi statky věnovanými Johannitům kláštera Strakonického panem Bavorem I. ze Strakonic jmenují se v listinách obyčejně na prvním místě Horažďovice, kde týž český rod pánů Bavorů nedlouho po založení a zbudování kláštera na hradě Strakonickém vystavěl farní kostel sv. Petra, přidělený novému klášteru. Z věnovací listiny pana Bavora III. (1289—1315) z roku 1298 se dovídáme, že řečeného roku kostel Horažďovický již stál. Mecenáš tento v listině výslovně podotýká, že jeho kostel Horažďovický, jejž hojně nadal, byl zbudován ku cti sv. Petra od předků v jeho.[1]) Za nejmenované předky tyto lze považovati pouze dva muže, Bavora I. ze Strakonic, zakladatele kláštera Strakonického, který roku 1254 byl nejvyšším komořím a roku 1260 zemřel, a syna jeho Bavora II., který byl nejvyšším maršálkem roku 1277. Kdyby kostel Horažďovický byl vystavěl pouze jeden z obou jmenovaných předků, Bavor III. byl by zajisté ve věnovací listině své výslovně jmenoval buď otce nebo děda svého co budovatele tohoto památníku. Ježto však zřejmě praví, že kostel sv. Petra vystavěli předkové jeho, lze důvodně považovati oba předky, otce a děda, za původce bohumilého díla. Děd jeho, pan Bavor I. ze Strakonic, bezpochyby v pokročilém věku stavbu započal a syn jeho, pan Bavor II. dílo dokonal. Vděčný vnuk a syn, pan Bavor III., záslužný skutek obou svých předků dovršil hojným nadáním, aby tím trvání rodinného památníku pro budoucí časy zabezpečil. Zasloužil si tedy

[1]) *Emler. Regesta Boh. II., č. 2811, r. 1298, 23 Apr. In Straconicz, str. 1231:* Ut igitur ecclesia nostra Horaždeywicensis, quae per progenitores nostros in honore s. Petri apostoli est constructa, amplioribus vitae necessariis fratribus, qui in eadem deo deserviunt, — — nostris subfulta praesidiis sufficere valeat condecenter, eandem ecclesiam dotavimus munificentia liberali conferentes eidem dotis nomine in silva, quae Babin vulgariter nominatur, tres mansos per fratres praedictos ad eorum usus et utilitates perpetue exstirpandos cum pratis et appendiciis suis videlicet monte, qui Bieylicze dicitur, et cum rivo Hrsebicicze, qui ad eorum piscaciones perpetuo pertinebit.

Bavor III. názvu zakladatele, jímž obmyslil jej mladší bratr, pan Vilém ze Strakonic, v potvrzovací listině z roku 1318.[1])

S výroky obou nejpovolanějších svědků, pana Bavora III. a pana Viléma ze Strakonic, shoduje se úplně svědectví architektury kostela Horažďovického, která rázem svým vykazuje budově sta-

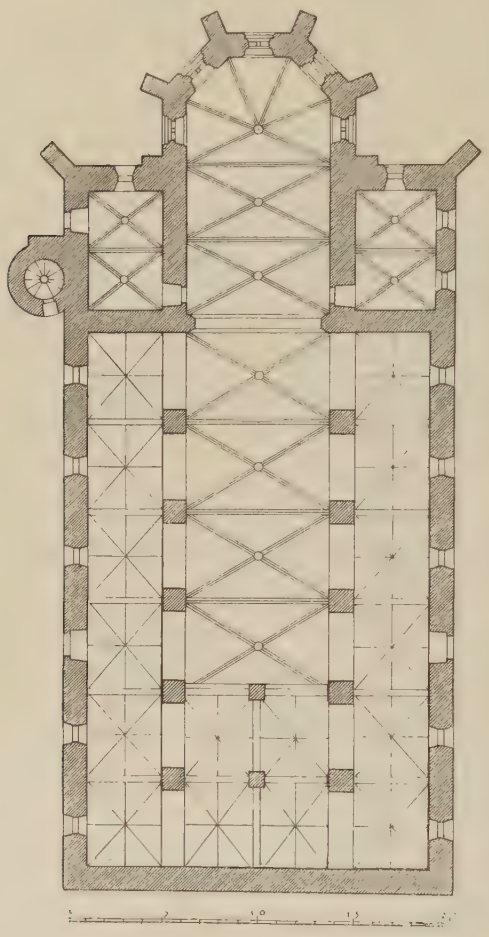

Obr. 1.

[1]) *Emler. Regesta Boh. III., č. 471, r. 1318, 5 Nov. In Straconicz, str. 194, 195:* Nos Wilhelmus heres et d. Straconicensis et Horouicensis, — ad instantiam et petitionem religiosi viri et providi fratris Nicholai prioris et omnium fratrum conventus domus Straconicensis simul et Horouicensis fratrum hospitalis s. Johannis Hierosolymitani ordinis reverendi, visis cunctis litteris, cartulis et privilegiis universis claustri Straconicensis et parochie Horouicensis... datis per nostros olim predecessores, videlicet avi nostri Bawari primi..., patris nostri Bauari secundi... et fratris nostri beate memorie Bauari tertii, fundatoris ecclesie Horouicensis et Lomensis... studuimus... promovere... Parochie vero s. Petri in Horouicz donata et scriptis roborata hec invevební dobu nikoli na sklonek, nýbrž do třetí čtvrti 13. věku.[1])

Kostel sv. Petra v Horažďovicích s konventem Johannitů jest trojlodní budova skládající se ze tří lodí, z choru

nimus: Primo Babin, cuius limites sunt a strata publica versus Pragam usque ad viam inferiorem, que ducit versus curiam Babin directe de civitate Horouicz, et a ponte descendendo per prata, una cum monte, qui dicitur Bieliczie. It. iuxta ipsam civitatem Horouicz de hereditate ecclesie s. Petri invenimus laneum integrum et V domunculas intra muros, et III macella et molendinum sub civitate Horouicz, ubi habet domus Straconeicensis III lottones auri, et domus Horouicensis XX grossos in censu. It. piscationem in flumine iuxta civitatem Horouicz, et collationem scole ibidem. It. curiam in villa Werzrchow et partem villae ipsius. Hec autem omnia donata sunt prescriptis ecclesiis a nostris predecessoribus, cum omnibus agris cultis et incultis, silvis et rubetis, pratis, rivulis et piscationibus, aurifodinis, molendinis, pascuis et universis utilitatibus, libertatibus et pertinentiis, quas ipsarum villarum et bonorum ac donationum includunt limites et continent, exclusa ab omni censuum et exactionum gravamine successorum. Nos autem predicti fratris Nicholai prioris et conventus Straconicensis fratrem ac Horouicensis, desiderio ac precibus ad equitatis instantiam et rationis persuasionem benignissime annuentes, prefata privilegia ac bona dudum collata confirmari et roborari studiosius affectantes, eadem rata simul et grata habentes, presentis tenore privilegii, non coactus nec conpulsus, sed ex libero arbitrio et nostrorum fidelium consilio confirmamus ob remedium anime nostre et nostrorum predecessorum atque sequacium, similiter et illorum, qui hec bona devotionis titulo cumularunt. Volumus quoque, ut ea permaneant tutius perpetuis temporibus inconcussa.

[1]) Na konci antifonáře Horažďovického ze 16. století jest zaznamenána zpráva, že kostel sv. Petra posvětil Heřman, biskup Prisilienský, z nařízení pana Bavora III., který prý tento kostel zbudoval; neudává však rok, kdy posvěcení to se stalo. Dále se praví, že udělují se odpustky 80 dní každému, kdo »za duši pana Bavora, zakladatele tohoto kostela, se pomodlí«. Zaznamenání toto zní: »Notandum, quod dedicatio ecclesiae scti Petri in Horažďowicz civitate celebranda est semper die dominica expletis octavis ex integro beati martyris Wenceslai, quia tunc celebrata et perfecta est prima dedicatio eiusdem ecclesiae per venerabilem patrem dominum Hermanum episcopum Prisciliensem ex ordinatione domini Bavari Tertii felicis recordationis, qui etiam eandem ecclesiam fabricavit, et sunt eodem die indulgentiae... qui pro anima domini Bavari eiusdem ecclesiae fundatoris oraverint dies LXXX... Notandum, quod dedicatio ecclesiae est una de praecipuis anni solemnitatibus ecclesiae et peragitur festive totum duplex et cum octava.« Zdá se, že písař antifonáře čerpal zprávu tuto z listiny pana Viléma ze Strakonic, která souhlasně nazývá »Bavora III., blahé paměti, zakladatelem kostela Horažďovického«, ale nepraví, že by byl kostel tento zbudoval. Z toho lze souditi, že písař pozdějšího věku neznal věnovací listinu Bavora III. z roku 1298, kde pán tento výslovně praví, že Horažďovický kostel vystavěli předkové jeho.

a dvou kaplí ku pravé a levé straně kněžiště přistavěných. (Obr. 1.)

Obdélník prostranného trojlodí rozvržen jest deseti čtverhrannými pilíři, skoro polovičních pravoúhelníků v pobočních lodích. Celou západní část v délce 10·03 *m* zaujímá prostranná kruchta sklenutá na šestero pilířích,

Obr. 2.

po pěti proti sobě, na vysokou střední loď a dvě úzké a nízké pobočné lodi. Tímto rozvrhem povstalo v hlavní lodi 28·78 *m* dlouhé a 7·40 *m* široké šestero klenbových obdélníků a dvanáct po třech ve dvou řadách za sebou; na první pohled se poznává, že jest sestrojena a stavěna dle vzoru kruchty Strakonické. Všechny pilíře dělící loď a podkruchtí jsou čtverhranné, postrádají

všeho článkování a spojují se lomenými oblouky; hrany jejich nejsou otupeny a žádná římsa nenaznačuje rozhranní, kde kolmý směr končí a oblouk počíná. Šestnáctero pravoúhelníků pod kruchtou a v pobočních lodích tenkými pásy oddělených má klenbu protínající se v dvojnásobném kříži bez žeber. Tento způsob klenby objevuje se za doby Otakarovy také jinde a jest rázovitým znakem jihočeské architektury. Střední loď má křížovou klenbu na žebrech spočívajících na oblých přípo-

Obr. 3.

rách, které počínají ve výšce arkad. Přípory ve hlavní lodi opírají se o malé krakorce a jsou svrchu zakončeny místo hlavice pouhým proužkem, naznačujícím hranici kolmého a lomeného směru. Pouze na jednom místě opírají se žebra a pás o hlavici v podobě nestvůry s dvěma těly. Žebra s otupenou hranou a dvěma mělkými žlábky sbíhají se v hladkých svorníčích.

K východu vybočuje z hlavní lodi prostranné kněžiště (obr. 2.) o dvou klenbových obdélnících, zakončené polygonálním závěrem sestrojeným z pěti stran osmiúhelníku. Chor má stejnou výšku s hlavní lodí, od které jej dělí vítězný oblouk s otupenými hranami; spodek vítězného oblouku u podlahy jest nyní osekán. Pásy a žebra křížové klenby opírají se podobně jako v hlavní lodi o oblé přípory, které ve výši oken z konsolů vyrůstají a kalichovitými hlavicemi končí. Žebra polygonálního závěru sbíhají se v hladkém svorníku. Chor jest 13·12 *m* dlouhý, vítězný oblouk má šířku 0·90 *m*.

Ku pravé a levé straně choru přistaveny jsou pravoúhlé kaple o dvou klenbových čtvercích; žebra klenby vystupují ze štítků vyskytujících se na stavbách přechodního slohu. Jižní kaple jest sakristií; nad protější severní kaplí vystavěna jest vysoká věž.

Vnitřek kostela ochránil si původní svůj ráz celkem neporušeně. Pouze obě pobočné stěny v hlavní lodi pozbyly někdejší tvářnosti. V novější době zbudovány byly totiž nad pobočními loďmi nízké empory. Za tím účelem probouraly se nad arkadami lomeným obloukem sklenutými v prvním patře nízké, polokruhem sklenuté arkady. Touto novou úpravou zmizela původní lomeným obloukem zakončená okna. Vše ostatní zůstalo však netknuto a poskytuje vnitřek ladnými poměry, prostorností a neporušeně dochovanými klenbami pohled přívětivý a vážný. Kostel má úhrnnou délku 42 *m*.

Zřetelněji jeví se novověká proměna vystavěním empor způsobená na venek. Pultové střechy nízkých pobočních lodí opírající se někdy o vysoké stěny hlavní lodi zmizely, zdivo nad pobočními loďmi se zvýšilo a první patro tímto způsobem vzniklé oživilo se řadou širokých oken segmentově zakončených. K těmto moderním otvorům nehodila se dle tehdejšího vkusu původní, úzká a lomeným obloukem sklenutá okna pobočních lodí, která nyní dle vzoru nových oken prvního patra se rozšířila a obě strany kostela přijaly tvářnost obyčejného jednopatrového domu. Zvýšené zdivo pokrylo se střechami opírajícími se o hlavní loď, která nyní jen tak nepatrně vystupovala, že zbývalo místa pouze pro malá okrouhlá okna. Probouráním arkad zmizela stará, slohově pracovaná a lome-

Obr. 4.

ným obloukem sklenutá okna. Kdy tyto empory nad pobočními loďmi byly zbudovány, není povědomo. Jest pouze známo, že zbudovány byly nad jednou lodí nákladem městských cechů, nad druhou lodí nákladem přifařených obcí. Roku 1729 dal Gundakar hrabě Ditrichstein svým nákladem kostel obnoviti.[1]) Zdá se, že za této příležitosti byly tyto empory vystavěny.

Pobočnílodi nemají žádných opěrných pilířů; při síle zdiva 1·25 *m* nebylo jich třeba. Pětiboký závěr choru má však opěráky o jednom ústupku, které svrchu jsou zakončeny stříškou. Celé kněžiště ochránilo si původní architekturu neporušeně vně i vnitř. Okna (obr. 3.) jsou prutem rozdělena na dvě polovice; ve dvou oknech zachovala se i původní kružba skládající se ze tří kruhů. Ježto skoro všechny souvěké kostely pozbyly původní kružby, která později nahrazovala se novými tvary, jsou tato dvě okna vzácnou památností a zároveň důležitým dokladem o době, kdy kostel vystavěn byl; také původní ostění zůstalo nezměněno. Na východní straně severní kaple zachovalo se též původní, nyní zazděné okno (obr. 4.); pěkná kružba skládá se ze sedmero malých kruhů trojlístkem vyplněných tím způsobem, že kolem středního kroužku obíhá šestero podobných kroužků. Úhledná kružba zřejmě hlásá, že Horaždovický kostel nepostrádal architektonické výzdoby. Na severní stěně této kaple zachovalo se též druhé původní okno bez kružby (obr. 5.). Podobné okno ochránila si též protější kaple. Nad oběma kaplemi vystavěno bylo první patro; k čemu se těchto síní užívalo, není známo. V pozdější době, kdy na starém zdivu severní kaple budovala se vysoká věž, byly k přízemku a k prvnímu patru přistavěny opěrné pilíře a šnek, kterým na věž se vystupuje. Před zbudováním kamenné věže stávala na starém zdivu dřevěná zvonice s pavlačí a bání; svědčí

Obr. 5.

[1]) *Městský urbář:* Haec ecclesia antiquissima et amplissima est sumptuose anno MDCCXXIX per reverendiss. illustriss. DD. Gundakerum comitem de Ditrichstein grandpriorem restaurata et renovata.

o tom zápisky v pamětní knize chované v městském archivu. »Leta 1494 v pátek před sv. Mikulášem dosvědčila poctivá paní Kateřina, dcera † Mikuláše Berky, že otec její pro spasení duše koupil jest zvon ke kostelu sv. Petra a Pavla v Horažďovicích.« Dne 22. června 1619 byla věž pobořena, zvony slity a kostel poškozen vpádem císařského vojska pod generálem Bukvojem, jak ve své paměti napsal Daniel Azaš, měšťan Horažďovický. V rozpočtu na opravu věže ze dne 16. ledna 1741 čteme: Věž měřila 13 sáhů, 2 lokte vysokou zeď, na té měla 6 loket vysokou hranici s trámy, na které byly pavlače, na tom byly báně 7 sáhů vysoké. Té doby bylo dříví setlelé a od dešťů prohnilé. Proto architekt Václav Germař učinil návrh na opravu věže. Báně i pavlač byly odstraněny a novými nahrazeny. Úhrnný náklad činil 766 zl. 8 kr. V letech 1837—1838 podniknuta nová oprava na věži, báně a pavlač sneseny a nahrazeny střechou, jak dosud se spatřuje.

Pásy a žebra křížové klenby spočívající na oblých příporách, klenbová žebra v obou kaplích po stranách choru vycházející ze štítků, dvě úplně zachovaná okna v závěru chorovém, kružba okna severní kaple, několik úzkých oken s ostěním valně vybočujícím a pobočné lodi bez opěrných pilířů jsou výmluvným svědectvím, že kostel Horažďovický zbudován byl v době přechodní. Konstrukce stavby má však patrný ráz ranné gotiky.[1])

[1]) Jest mi milou povinností, abych vzdal vroucné díky panu Kamilu Matouškovi, c. k. soudnímu radovi, za fotografie kostela Horažďovického, vp. Václavu Šimákovi, kooperatoru v Horažďovicích, za výpisky z městského archivu, panu Hynku Brejchovi, učiteli měšťanských škol v Strakonicích, za pomoc při vyměřování, za výpisky a fotografie hradu a kostela Strakonického, veledp. děkanu Strakonickému, Antonínu Goetzovi, za laskavé přijetí a pomoc při práci.

AUGUST SEDLÁČEK.

K JEHO ŠEDESÁTÝM NAROZENINÁM.

Napsal **Cyrill Merhout.**

Jen z mravenčí, neustálé práce, jistě do úmoru znavující, vykvetly ty okázalé, skvělé výsledky, jimž každý zaslouženě se obdivuje a pro něž všechnu čest vzdává svědomitému původci. »Hrady a zámky«, »Místopisný slovník« atd. jsou ty výsledky lopotných studií, jež jistě autora tak uspokojují, jako nás radostně potěšují nad tím, kterak jimi písemnictví naše bylo valně obohaceno, studium místopisné posíleno a láska k místním dějinám i historii vůbec valně rozhojněna.

Tím zasloužilým původcem jest August Sedláček. Šedesáté jaro přelétlo právě jeho prošedivělou skráň a radostí naplněni spěcháme dnes všichni, kdož vážíme si jeho významné práce, abychom vzdali hold jeho plodnému konání a ze srdce přáli mu vyplnění všech jeho tužeb, jeho plánů . . . A té jeho přítomné i minulé energie, jež v neposlední řadě jest příčinou stálé jeho krásné a důležité činnosti, přejeme mu ještě na dlouhou, dlouhou řadu let.

Sedláček narodil se dne 28. srpna roku 1843 v Mladé Vožici. Mládí své prožíval tedy na půdě historické, blízko starobylého Tábora, ve vysočině, kdež mnohé hradní zříceniny lákaly jej asi svojí polozastřenou, bájemi opředenou historií. Sám kdesi vyznává, že již jako chlapce vábíval jej hrad Šelenberk, k němuž dolní ulicí Vožickou rád zíraval. Což tedy divu, že v mladém srdéčku utkvělá láska k šedým zříceninám utěšeně se rozvíjela a později způsobila, že dokonalý, pilný Sedláček trhal ty taje i záclony šedé hrady obestírající a líčil nám je tak, jak bývaly, jak na nich žili, veselili se i truchlili dávní předkové.

Ke studiu gymnasijnímu vybral si Písek, kdež roku 1863 absolvoval, načež odešel do Prahy na vysoké učení, na němž filosofická studia ukončil roku 1867.

Již jako universitní posluchač zabýval se sbíráním dějepisných zpráv místopisných, jako včelička sbíral prášek po prášku, částečku kladl k částečce, aby vybudoval dílo veliké. Nezůstaly mu skryty taje pražských archivů, získal poklady uložené v zemských deskách a připravoval tak základy k velké práci o starých českých hradech. Po ukončení

studií působil jako gymnasijní professor v Litomyšli (do r. 1869), odkudž dostal se do Rychnova nad Kněžnou (1869 až 1875). Většinu však svého života strávil v Táboře na realném gymnasiu, kdež sešel se s pilným Martinem Kolářem a F. A. Slavíkem.

V Kolářovi našel Sedláček oddaného přítele, milého rádce a spolupracovníka. Zajisté, že společné jich působení na jednom ústavě mělo i velký vliv na činnost Sedláčkovu. Kolář, pracuje o rozsáhlé heraldice české, pracoval tím zároveň v oboru, jemuž Sedláčkovi při líčení dějin starých hradů nebylo lze se vyhnouti, totiž životu staré šlechty české. Stejný druh práce poutal je k sobě, že společně vyhledávali po archivech material, vzájemně si pomáhali a o lecčems se dorozumívali. *)

Avšak neuprosná smrt, jež studenou rukou svou dotkla se r. 1898 skráně Kolářovy, oddělila dlouholeté druhy navždy, a Sedláček, působiv pak ještě nějaký čas v činné službě učitelské, odešel do výslužby jako školní rada. Leč kromě této pocty dostalo se mu již roku 1891 vyznamenání od Jeho Veličenstva udělením zlatého záslužného kříže s korunou. Kromě toho je Sedláček již od r. 1881 konservatorem, dopisujícím členem král. české společnosti nauk a mimořádným členem České akademie.

Tam, kde strávil radostná léta studií gymnasijních, v městě Písku, tam nyní Sedláček tráví tichý svůj život. Však neodpočívá po obrovské již vykonané práci, nýbrž stále čil chystá se dovršiti veliké dílo svého života, své monumentální »Hrady a zámky« a zároveň spěje ku konci s »Místopisným slovníkem«. A mezitím co obrovské ty práce uzavírá, zase slyšeti jest, že nové dítky píle jeho se rodí. Tak prý v Akademii vydá »Sfragistiku« a tamže vydáním I. dílu »Heraldiky« právě zahájil vydání prací Kolářových.

S obdivem patříme na Sedláčka. Té jeho železné píli, nesklonné svědomitosti a dojemné skromnosti sluší vzdáti čest největší.

Kam povinnost učitelská zavedla professora Sedláčka, tam zanechal po sobě čestnou památku. Jsou to místní dějepisné monografie. Až do dob Sedláčkových bylo pátrání o místních dějinách celkem značně zanedbané. Bylať toho jistě jednou z vážných příčin malá tehdy ještě literatura vydaných prací dějezpytných, pak nesnadnost v bádání archivním a také nedostatek spolehlivých vzorův. Považme, jak vypadají ty místní dějepisy až do vydávání »Místopisné Bibliotheky« Vlasákovy. Obsahují obyčejně jen ony události, které jako příběhy významné uvádějí se i v dějinách celého národa. Koncem XVIII. století prof. A. Meissner vydáním »Historisch-malerische Darstellungen aus Böhmen« získal si jistých zásluh o dějiny četných našich hradů; ovšem vysoko předčil jej zasloužilý F. Heber sepsáním »Böhmen's Burgen, Vesten und Bergschlösser«, jichž poslední sedmý svazek vydal tuším r. 1845. Láska k starým hradům českým pohnula pilného kupce Hebera, že opustiv obchod, věnoval se cele navštěvování starých zámků, že pátrati počal v zemských deskách po zprávách o nich, i probral za tím účelem dosavadní literaturu. Práce Heberova jest na svůj čas výborná, důležitá zejmena tím, že v ní vylíčen slovy i dobrými plány stav hradišť, zámků i četných tvrzišť ve své tehdejší podobě. Avšak výběr jednotlivých popisů místních je zcela nahodilý, postrádající jakékoliv systematičnosti. Dle Hebera mnoho popisů zpracoval pilný F. Mikovec ve svých »Starožitnostech země České«. Koncem sedmdesátých let začal pěkné popisy i dějinná vypravování o českých hradech vydávati B. Bernau, jenž četnými jinými pracemi osvědčil se též jako bystrý vypravovatel místních dějin. Avšak znamenitý pokrok v bádání o místních dějinách učinil A. N. Vlasák vydáváním »Bibliotheky místních dějepisů«. Vydána řada okresů, z nichž snad většinu sepsal sám Vlasák. Autoři popisů těchto nahlédali do zemských desk, do různých archivů, do farních matrik, pomáhali si nápisy z náhrobků a zvonů, probrali zručně dosavadní literaturu. A v předmluvách těchto popisů čteme, že leckdes pomáhal — August Sedláček.

V popisech hradů a zámků žádný z předchůdců Sedláčkových nepočínal si systematicky, žádný neuvázal se popsati všecky hrady, zámky a tvrze, neboť závaznost tato sama sebou se vylučovala nahodilým vybíráním popisů. Nejdále ze všech došel Heber, ale smrť odloučila jej od zamilované práce. O některých hradech pak v místech rozličných

*) Styky své a společnou práci s Kolářem vypisuje Sedláček v nekrologu Kolářově v »Čas. Spol. př. star.«, VI., 66.

vydány lecjaké monografie ceny více nebo méně dobré.

Nebyla tedy půda pro velkou činnost Sedláčkovu na začátku let osmdesátých hrubě připravena. Sedláček nemohl se vázati na nic vydaného. Práci své vybral široké pole, musil jí tudíž položiti široký základ. Zemské desky probral list za listem, prohlížel i vypisoval v archivech českých i zahraničních, rozepsal neobyčejně podrobně a svědomitě všecku vyšlou literaturu. Ta zatím rostla den ode dne. Bylať tu již imposantní řada prací Palackého, přidružovaly se knihy Tomkovy, přibývalo vydávání pramenů pílí Erbenovou, Emlerovou, Borového atd. I časopisy historické a belletristické, publikace Král. společnosti nauk, Musea atd. snesly mnoho látky. I Sedláček sám, dříve než přikročil k vydávání »Hradů a zámků«, sepsal mnohé vážné studie i knihy, jež opravňovaly skládati v nového badatele slibné naděje.

Tak již roku 1870 sepsal svým milým rodákům »Minulost města Mladé Vožice v Táborsku«, již vydal vlastním nákladem. V předmluvě této s láskou psané knížky stěžuje si na barbarské ničení našich starých památek, jež mohly k dějinám Vožickým mnoho světla přinésti. O čtyry léta později vydal nákladem Čáslavské záložny »Děje města Čáslavě«. Knihou touto již učiněn ve spisování místních dějin na venku pokrok nebývalý. Sedláček měl zde vzor Tomkových dějin Prahy, z nichž přejal dvě důležité vlastnosti, kromě pilně sneseného materialu k vypravování osudů města potřebného, totiž rozčlenění všeho materialu dle různosti látky, a kritické oceňování pramenů. Vliv Tomkův zejména je patrný při vyčítání majitelů jednotlivých domův, kteryžto způsob do vydání »Dějin Prahy« málo byl v oblibě, zajisté především pro neobyčejnou svoji nesnadnost. Knize předchází dedikace: »Věnováno uvědomělým občanům král. města Čáslavě, aby následujíce cnosti a vystříhajíce se vad předků svých pracovali k vzmožení, povznešení, pokroku a zdaru rodiště svého.« Těmi slovy Sedláček jasně vytýká nový cíl všech svých snah. Ne pracovat toliko k ozdobě české literatury, ne snad jenom sepsati historie rozmanitých míst, nýbrž dáti občanům čísti dějiny jejich obcí, aby jim byly pramenem poučení a studnicí zkušeností. I tento hlavní cíl všelikých svých snah, tuto zářivou ideu i posilu v těžké práci, přiznává plně, když hlavní své dílo »Hrady, zámky a tvrze království Českého« připisuje »Obci národa Českého« a uvádí čtenáře v jejich čtení slovy císaře Basilia: »V dějinách předků čítati se nezdráhej; neb v nich najdeš bez práce, co jiní s velikou prací sebrali, a z nich poznáš cnosti dobrých a nepravosti zlých, života lidského rozličné příběhy a v nich věcí proměny.

R. 1881 po obsáhlých, skoro dvacetiletých studiích a přečetném obtížném cestování po starých hradištích, přistoupil Sedláček k vydání prvního dílu znamenitých svých »Hradů«. Byl to díl Chrudimsko. Všecky úsudky o spise tomto shodovaly se hned tehdy ve všeobecné pochvale. A jak by ne. Dostalo se tu do rukou čtenářstva dílo dosud neobvyklé, vynikající bohatostí krásných článků o starých hradech a zámcích, znamenitou snůškou rozmanitého materialu historického, uměleckými obrazy a znamenitou úpravou.

A což nového; knihou touto objevil se historik, jenž ve svém díle nahromadil spousty poučení o životě starých Čechův na hradech, tvrzích a vesnicích. Líčil kratochvíle i žalné příhody panstva, vědění a uměnám věnovaný život středověkých učenců, prostý život na tvrzích, ubohý stav robotníků, bujný život žoldnéřský. Prostá halena, oděv rytířský — vše jako v pestrém kaleidoskopu se ti míhá a dychtivě čteš, co dosud nevypsal nikdo jiný. (Život na Vildšteině před 400 lety, Náčrtky o tvrzích a živobytí na tvrzi, Staročeské formality při svatbách a smlouvách věnných, Paměti zábavné z Pardubska, Pověra strašlivá při zakládání hradů atd.).

Dříve, nežli dal Sedláček řadu svých popisů čtenářům do rukou, musil je náležitě obeznámiti se zřízením na starých hradech. Sem směřují články v prvních dílech časté, jako: »Poloha, rozdíl mezi ohradami staroslovanskými a hrady středověkými, život na hradě«, »Popis, části hradu středověkého a jeho zakládání« atd. V tom ohledu vykonal Sedláček velmi mnoho, že zjistil veškeré stavby na hradech, vytknul jejich účel a ustavil při popisech jednotnou terminologii.*) Běžíť Sedláčkovi všude především o to, aby zjistil prvotní konstrukci a zjistil účel jednotlivých zdí a staveb, ovšem,

*) Vzpomeňme na př. Mikovcovy »věžní košile« u hradu Jenšteina, čímž nazývá obvodní zeď.

kde hrad je v takovém stavu, že není již možno účel jednotlivých zdí stanoviti, tam omezuje se na pouhé jich konstatování. Před tím cestu tuto sledoval jediný A. Baum, jenž Sedláčka také na ni přivedl.*)

Na počátku svých popisů stanoví Sedláček nejprve polohu hradu a povahu okolí, na tvářnost a bezpečnost hradu vždy vlivnou. Vede pak čtenáře, po vysvětlení všeho vnějšího, do vnitř hradu a ubírá se obyčejně cestou od první brány, vykládá pak po řadě jednotlivé stavby, všímá si jich detailů, stanoví jejich zachovanost a jejich účel. Málokdy začíná od nejznamenitější a nejdůležitější stavby na hradě, obyčejně jen tam, kde mnoho staveb není.

Vykládání dějin jednotlivých hradů a zámků je hlavním bodem v celém díle. Dějiny Sedláčkovy jsou velice podrobné, již z toho důvodu, že Sedláček pátraje v dějinách většiny míst v království, vybíral zprávu každou, a musel také zemské desky — hlavní to pramen pro dějiny místopisné — probírati soustavně a neomezoval se pouze jen na nahodile vyhledané zprávy, jako to často činí ten, kdo hledá zpráv toliko o jednom místě. Kromě toho pátráním v rozličných archivech rozmnožil se mu material úžasně. Byloť také jednou ze snah Sedláčkových dílem svým nahraditi dějepisnou část topografie české, pokud ovšem se nehledí k městům a klášterům. A právem v předmluvě praví, že dílo toto »bude studnicí pro ty, kteří se rádi obírají topografií a genealogií a ke zřídlům do Prahy jeti nemohou«. Nejen, že je znamenitou studnicí, nýbrž jest i výborným vodítkem a dobrým ukazatelem, odkud pro práce topografické má se čerpati. Úžasné množství citatů, jimiž každá dějepisná zpráva ve »Hradech« svědomitě je označena, svědčí nejlépe o tom, na jak rozmanitých místech lze s prospěchem historické zprávy vybírati pro topografii.

V dějinném vypravování líčí dějiny všech šlechticů, ať pánů znamenitých, v dějinách vlasti vynikajících, ať prostých zemanů, žijících na malých tvrzkách po sousedsku. Tak se stalo, že ve »Hradech« čteš o životě snad všech šlechtických českých rodův, nacházíš tu zhusta jejich rozrody až do doby, než je Sedláček sestavil, zajisté neznámé. Tím stává se dílo Sedláčkovo pro studium genealogické nezbytným. Aby co možno nejvěrněji předvedl Sedláček čtenářům svým život i cítění tehdejšího lidu, všecky stinné i chvalitebné známky jeho povahy, lahodu jeho jazyka, přidal na mnoha místech sbírky zajímavých dopisů, pečlivě k vydání upravených. Až podivujeme se, kterak při té práci topografické zbylo ještě Sedláčkovi času na opisování tolika dopisů a zpráv, místopisu ne zplna se týkajících. A při všem vypravování líčí pravdu nestranně, bez ohledu, pamětliv při všem, »že čtenář nesmí hledati v dějepisném čtení sbírky anekdot, nýbrž věrný obraz všeho toho, co osvětu lidstva, národův a zemí podporovalo aneb zdržovalo«.

Sedláček jen v nepatrné míře přihlíží k pověstem, jež k některým hradům se víží. Uvádí je toliko tam, kde mají skutečný podklad, nepostrádající spojitosti s popisovaným předmětem. Však pro nějakou lichou zábavu jich neuvádí. Na konci každého svazku přidal sbírku erbů z té které krajiny, pěkně panem Vojt. ryt. Králem z Dobré Vody nakreslených. Leckdes jsou i podpisy vynikajících osob z dob minulých a rozličné pečeti.

Do líčení svého pojal Sedláček všecky staré hrady, zámky a tvrze české. Tvrze popisuje ty, jež vznikly do času války třicetileté, kdy z nich a ze zámků stavěli prosté, veliké domy bez ceny umělecké; rovněž vynechává ta sídla, jež vznikla během XVI. století a jimž se »herrschaftliche Wohnung« říkalo. A s podivem, že Sedláček pečlivě uvádí všecka místa, kdež i nepatrné tvrzky stávaly, i ta, o nichž to zcela nezjištěno, zda-li vůbec tam byly. Nic neuniká jeho pozornosti, leckdes zapomenutá zprávička nebo jen tušená stopa přiměje jej k tomu, aby místu věnoval pozornost (Brčekoly, Lidice). Dějiny těchto míst mají často význam ovšem jen lokální nebo pro hledající jich badatele, kdežto líčení dějin hradů a zámků má cenu jak pro vědce tak pro obyčejného čtenáře.

Celé dílo rozděleno je v XV dílů dle bývalého krajského rozdělení země, i vydány jsou doposud tyto díly: I. Chrudimsko, II. Hradecko, III. Budějovsko, IV. Táborsko, V. Podkrkonoší, VI. Podbrdsko, VII. Písecko, VIII. Rakovnicko a Slansko, IX. Domažlicko, Klatovsko, X. Boleslavsko, XI. Prachensko, XII. Čáslavsko. Zbývá pak ještě vydati XIII.

*) Viz předmluvu ke »Hradům«.

Plzeňsko a Chebsko (vychází), XIV. Pražsko a XV. Litoměřicko a Žatecko.*)

Znamenitá Sedláčkova bádání místopisná ukázala se však nejenom ve »Hradech«, nýbrž i v celé řadě prací jiných. Mnohé články v »Památkách archaeologických«, »Časopisu Českého Musea«, »Věstníku král. české společnosti nauk« atd. svědčí o tom, že Sedláček ve studiu svém dodělal se dobrých výsledků.

Výsledky tyto přehledně a stručně shrnul v »Úplném místopisném slovníku království Českého« (Část historická). Až do této doby došla kniha tato k heslu »Polánka«. Již před Sedláčkem učiněn byl pokus vydati místopisný slovník český Ortem a Sládkem. Veliký však rozdíl mezi slovníkem Ortovým a Sedláčkovým postřehneme snadno, když srovnáme způsob přípravy k vydání této práce u Sedláčka a u jeho předchůdců.

Slovník Sedláčkův má velký význam pro ustálení našeho místopisu, neboť bádání historická i rozbor filologický přichází tu v označování přesných místních jmen neobyčejně k platnosti. Jednotlivá hesla tohoto slovníku mají zde stručný obsah, zahrnující v sobě obyčejně jen nejdůležitější dějinné zprávy. Slovník právem nazývati se může úplným, neboť nejen že do něho pojata byla všecka nyní známá místa, o nichž jen něco dějepisného se zachovalo, nýbrž i ta, po nichž dnes není již ani památky, jež dávno z paměti lidské vypadla, o nichž však Sedláček přece v pergamenech a zažloutlých papírech zprávy nalezl. Neušly jeho pozornosti ani osamělé dvorce, zapadlé samoty, poloneznámé vrchy, doliny, lesy, drobné potůčky, o nichž poznamenáno, kdy aspoň poprvé se připomínají. I místa, na nichž nějaká událost významná se sběhla (na př. »Křížka«) jsou tu uvedena a obyčejně událost ta vylíčena. Při jednotlivých městečkách a vsích vypočteni i znamenití rodáci a vypsány městské erby. Na konci pak u těch míst, o nichž již více bylo jinde psáno, citován ten který spis, aby interessent mohl se jinde ještě více dočísti. Přihlížení k údajům Ptolemeovým v českém místopise je věc zajisté vzácná a nejvýš chvályhodná.

Sedláček nalezl zde také příležitost znova v živou paměť uvésti bývalé krajské rozdělení a vypočítává tu vždy na abecedním místě každý jednotlivý kraj a přesně vymezuje jeho hranice a místy i uvádí v něm zajímavější některou paměť. Též rozmanitá dávná léna české koruny zde jsou vypočtena a daty zjištěna; arcijáhenství a děkanství přesně vymezena. Jménům často se vyskytujícím (Lhoty, Kostelce, Hradiště, Hradec atd.) dostalo se celkového objasnění (kromě specielního při každém jednotlivém místě), v němž vznik názvu znalecky jest vyložen. Důležité je na př. heslo »Jména měst, vesnic a samot«, v němž dle původu rozdělují se místní jména na *a)* jména obyvatel, *b)* jména od osob neb zakladatelů vzatá a *c)* jména topická. Vše zajímavě je nesčetnými příklady doloženo; ke konci pak přidán jest návod ke sklonbě místních jmen a sbírka staročeských jmen osobních, která se v místních názvech opakují.

Sedláčkův Slovník jest dnes nutná pomůcka při podrobném studiu dějepisném, neboť jest to důležitý extrakt z obsáhlého bádání místopisného od nejlepšího našeho znalce místopisu.

Není účelem této stati vypočísti všecky práce Sedláčkovy a oceniti jejich význam. Co celkem všeobecně pravil jsem o »Hradech« a »Slovníku«, mohu říci i o jednotlivých jeho pracích jiných. Jest přirozeno, že když tak zevrubně zabýval se místopisnými dějinami, nebylo mu namáhavo z oboru toho leckdes v časopisech otisknouti úryvky.

Jako dobrý vydavatel osvědčil se Sedláček vydáním »Rozvržení sbírek a berní roku 1415 dle uzavření sněmu generálního nejv. berníky učiněné«, jež opatřil poučným úvodem. Taktéž dle starých vypravování uvil »Sbírku pověstí historických v Čechách, na Moravě a ve Slezsku«, kteráž neobyčejně mile se čte pro zachovaný její opravdu starobylý ráz, a to jak ve slohu, tak v jádře. Sedláček také do ní nepropustil ničeho, co přílišnou romantikou a rozpředeností prvotní povahy pozbylo aneb co postrádalo historického podkladu. Rozdělil sbírku na několik dílů, nazvaných věnci, z nichž každý opatřil kritickým úvodem. Literární historii prospěl nalezením a otištěním nejstaršího listu, jazykem českým psaného z r. 1370 (viz Čas. Čes. Musea, 1887, str. 517), vylíčením života Tomáše ze Štítného a přerozmanitými články jinými.

*) Dobrého rozboru a ocenění dostalo se »Hradům« článkem B. Bernaua v I. díle Čes. Časopisu historického.

I církevní historie z prací Sedláčkových hojně těží. Nejen mnohými články z toho oboru v tomto časopise, znamenitým článkem o dějinách kláštera Louňovického v programu realného gymnasia Táborského z r. 1891, nýbrž i roztroušeně vyličovanými událostmi z církevního života, zajímavými daty o význačných hodnostářích atd. ve »Hradech a zámcích«.

Tím uzavírám úvahu o činnosti školního rady Augusta Sedláčka. Vím, že nevyčerpává a neoceňuje všestranně jeho činnosti, právě pro veliký její rozsah i hloubku. Avšak připomínám tím aspoň částečně jeho veliký význam pro naše písemnictví, zejména pro vědu dějepisnou a pro práce v českém místopise.

Aby veliké své práce šťastně dokonal a novými opět nás potěšil, přeje mu ze srdce se mnou zajisté všecka obec národa českého.

Různé zprávy.

Desátá jednatelská zpráva Jednoty pro obnovu kláštera blah. Anežky za rok 1902. Práce soustředily se v minulém roce vesměs na restauraci kostela sv. panny Barbory, kde ve stavebním období roku 1902 vyměněny byly přípory presbytáře. Trnože těchto přípor zhotovily se přesně dle starých spoře dochovaných zbytků a byly na místě osazeny. Všechny hlavice se očistily a menší úlomky vyspravily se sádrou. Hlavice přípor pod vítězným obloukem byly na severní straně z části otlučeny, na jižní straně tlakem rozdrceny. Ty i ony hlavice doplnily se dle starých zbytků v modelech, dle kterých pak v pískovci nově se vysekaly a na místě osadily.

Poškozená ostění oken byla nově vysazena a okenní pruty vesměs znova osazeny, scházející pak novými nahrazeny. Také všecky patky byly nově zhotoveny a rovněž i hlavice okenních prutů, které dle dvou starých hlavic byly z hořického pískovce vytesány a osazeny.

Tím byly kamenické práce ukončeny.

Za příčinou znovuzřízení omítky uvnitř kostela sešla se dne 4. dubna 1902 komise, jíž se účastnili pp.: architekt A. Cechner, konservator J. Herain, ředitel K. Chytil, profesor J. Koula, profesor Dr. M. Kovář, Msgre F. Lehner a profesor E. Liška. Členové komise usnesli se na zachování fresek, které z části byly ještě starou omítkou pokryty. Za tím účelem bylo architektu A. Cechnerovi uloženo, aby se postaral o odstranění této omítky a pozval pak ku prohlídce maleb pp. profesory F. Jeneweina, J. Koulu, E. Lišku a M. Pirnera. Dále bylo usneseno, že originaly plastik mají se fotografovati.

Dne 28. dubna svolal architekt Cechner jmenované pány, z nichž dostavili se pp. F. Jenewein a E. Liška. Oba znalci vyslovili se pro zachování starých maleb, které pocházejí ze tří období. První malba jest malována přímo na opuku a její stony spatřují se na žebrech presbytáře, které jsou pruhovány červeným tónem. V témže období byly malovány i jednotlivé postavy, a sporé stopy jejich lze zříti na pilířích přípor uprostřed lodi.

V druhé gotické periodě celý kostel byl malován až do výše okenních podprsníků. Obrazy jsou na omítce živě malovány a představovaly, jak ze zbytků souditi lze, život Krista Pána. Dle výroku malířů jsou improvisovány a pro četné mezery vytlučením zdí a omítky nelze pomýšleti na úplnou restauraci.

Třetí perioda maleb řadí se až do renaissační doby a stopy její možno pozorovati na severní zdi asi uprostřed lodi. Zachovaný obraz představuje svaté tři krále, klanějící se božskému Vykupiteli.

Konečný úsudek jmenovaných znalců vyzněl v radu, aby malby se zachovaly a jen tam retušováním se doplnilo, kde jedná se o ornament aneb o kus vytlučené omítky v rouchu. Velké mezery však mají se pokrýti šedým nátěrem. Na klenbě nebyly objeveny žádné malby.

Dle tohoto výroku odborných znalců dal architekt A. Cechner od stavitele p. Karla Hübschmanna zhotoviti nabídku na omítnutí celého vnitřku kostela tonovanou omítkou kromě maleb. Pro pokročilost saisony nepřistoupilo se k omítnutí a budou v letošním období, jakmile počasí dovolí, učiněny zkoušky a dle jejich výsledku omítne se pak celý vnitřek s vynecháním maleb.

Konečně opatřena byla všechna okna presbytáře provisorním zasklením šestibokými tabulkami v olově.

Při zdění severního pilíře u presbytáře odkryty byly zajímavé zbytky původní stavby klášterní; dosud odkopána země do hloubky 1·80 *m* ve čtverci 4·76 *m* a odhaleny zbytky dvou zdí v pravém úhlu se stýkající, které tvořily někdy jedno pole kryté křižovou klenbou; zachované jsou dosud přípory v koutech skládající se ze tří válců a jedna konsolka pod příporou, bohatě profilované ostění okénka ve východní zdi a stopy otvoru v severní zdi. Zbytky byly architektem A. Cechnerem změřeny a okresleny. Při komisi

dne 31. ledna 1903 bylo usneseno, aby se pokračovalo v kopání kolem jmenovaných nálezů.

Týž architekt sepsal inventář předmětů nalezených v kostele sv. Barbory v době obnovy, čítající 40 čísel.

Ředitelstvo utrpělo minulého roku bolestnou ztrátu úmrtím dvou velezasloužilých členů svých. Dne 20. května zemřel veledůstojný pan František Eckert, k. a. konsistorní rada, farář u Panny Marie Sněžné a spisovatel, který od počátku byl v ředitelstvu zapisovatelem a nadšeným přítelem obnovy kláštera bl. Anežky. Dne 20. srpna následoval jej na věčnost předseda Jednoty, vysoce důstojný pan Dr. Václav Horák, general a velmistr řádu křižovníků s červenou hvězdou, který přilnul celou duší k Jednotě naší a podporoval ji nejen hmotně, přihlásiv řád křižovnický za prvního zakládajícího člena, nýbrž také získáním dobrodinců a přátel v širších kruzích české veřejnosti. Ředitelstvo účastnilo se pohřbu obou nezapomenutelných členů svých a zachová je v milé a vděčné památce.

V minulém roce byla Jednotě vyplacena ze zemské subvence 40.000 K 4. splátka 4000 K a ze subvence 40.000 K královského hlavního města Prahy 8. splátka 4000 K. Slavný řád křižovníků s červenou hvězdou osvědčil opětně Jednotě přízeň svou, věnovav za příležitosti volby nového velmistra svého, vysoce důstojného pana Františka Marata, člena ředitelstva a pokladníka, na obnovu kláštera bl. Anežky 4000 K. Ředitelstvo vzdává za veliký dar rytířskému řádu a jeho velmistrovi nejuctivější díky.

Z řady členstva odešli na věčnost: vsdp. Frant. Rošický, probošt v Roudnici, a p. Jan Vojáček, poslanec na sněmě zemském. Pán Bůh dobrodincům našim bude hojným odplatitelem.

Zvláštní díky vyslovují se panu prof. Felixu Jeneweinovi a † panu prof. Emanuelu Liškovi, jakož i panu MUDr. Jindřichu Matiegkovi a panu Karlu Vlačihovi, kteří si o zachování a zjišťování nálezů získali zásluhy.

Posléze vzdává ředitelstvo vroucné díky všem časopisům, zejména »Hlasu Národa«, »Katolickým Listům«, »Národním Listům«, »Methodu«, »Politice« a »Národní Politice«, které zprávy Jednoty pro obnovu kláštera bl. Anežky laskavě uveřejňovaly.

V Praze, dne 2. března 1903.

Jan Koula,	F. J. Lehner,
t. č. 1. místopředseda.	t. č. tajemník.

Pravidla o vydávání „Pramenů dějin českých" z nadání Palackého. I. Vydání každého jednotlivého pramene (eventuelně jednotlivých pramenů vespolek souvislých) musí předcházeti úvod, v němž bude vyloženo, co o autorovi pramene jest známo (u autorů neznámých, co o životě jejich z pramene samého lze zjistiti, u známých vypsání života a dle potřeby i veškeré činnosti literární), určena doba vzniku vydávaného pramene, jeho povaha, předlohy, jichž při sepsání užito, a cena jeho, dále způsob dochování (rukopisy, tisky), výčet a podrobný popis rukopisů a jejich vzájemný poměr k sobě, a konečně, kdy a kde byl dříve vydán.

Při popise rukopisu musí, kde je to pro posouzení pramene důležito, býti udáno, je-li pramen v rukopise psán jedním anebo více písaři, což zvláště ve případech, kdy máme před sebou pramen ne najednou, nýbrž postupně, jako dílo několika spisovatelů nebo jako kompilace ze starších prací vzniklý, musí býti podrobně konstatováno i v úvodě i příslušnými poznámkami pod čarou u míst, o něž běží.

Z nejednoho důvodu jest nutno, aby udání v úvodu byla ovšem úplná a přesná, ale zároveň také co možno stručná. Proto by se doporučovalo, otázky zvláště obtížné a širšího výkladu vyžadující probrati dříve v samostatném pojednání, z něhož by do úvodu jen hlavní výsledky mohly býti přejaty.

II. Výsledky bádání v úvodu shrnuté musí ovšem také ve vydání samém býti zužitkovány. Toho se docílí poznámkami a typografickou úpravou.

1. Poznámek užívá se dvojího způsobu a to:

a) textových (hned pod textem), označených z pravidla písmeny, v nichž se udávají různočtení rukopisů a j. p. Tisknou se petitem;

b) věcných, jež označují se čísly běžnými a mají býti komentářem pramene s odkazy na literaturu a jiné prameny, jimiž text se doplňuje nebo korriguje.

2. Typografická úprava a to:

a) Místa doslovně ze starších známých prací do pramene přejatá, jež s největší pečlivostí musí býti konstatována, otiskují se petitem, a po straně označí se zřídla, z nichž přejata. Místa, jež ukazují, že užito starších pramenů známých, nejsou však z nich přejata doslovně, tisknou se borgisem, a upozorní se rovněž in margine, který pramen starší se zde ozývá. Delší citáty z bible a básníků se tisknou rovněž petitem, marginalií se upozorní, na kterém místě v bibli nebo u kterého básníka místo se čte. Kdyby došlo k vydávání některých traktátů theologických s obsahem historickým, v nichž často citují se velmi obšírně spisy jednotlivých církevních otců, jest také tyto citáty označiti typograficky, anebo vložiti pod čáru, anebo konečně označiti jen začátečními a koncovými slovy (jsou-li příliš dlouhé), ale v každém případě musí podrobně udáno býti místo, kde tento citát u dotčeného spisovatele najíti lze, a sice dle nějakého moderního vydání, jež musí býti označeno (po případě se dle možnosti zjistí, není-li citát přejat z druhé ruky, z knih Sentencí, Dekretů atd.).

b) V záhlaví jednotlivých stran se čte na levo název pramene (eventuelně oddíl, kapitola), v pravo obsah otevřených stránek a také léta, o kterých se na těchto stránkách jedná. Léta příslušná se položí také na začátek každé strany a nového odstavce, kdykoli se mění; kde běží o nějaké souvislé vypravování vložené k jistému létu, ale dotýkající se také událostí starších, položí se na začátek strany —, a po stranách označí se léta ( ). Jednotlivá data denní v textu se vyskytující označí se rovněž in margine, a sice převedena na datování moderní. Pro pohodlí čtenáře budou řádky označovány ciframi od 5ti k 5ti, které se položí do mezery mezi oběma sloupci.

III. Základem vydání budiž jeden rukopis, nebo kde nutno (při několika redakcích) více, což se odůvodní v úvodě; v textových poznámkách umístí se věcné a jiné důležitější varianty rukopisů jiných.

IV. Vydání se řídí pravidly M. G. Při tom nutno míti na paměti rozdíly mezi texty latinskými a českými; pro texty české se stanoví zásady níže.

1. Orthografie předlohy se podržuje u latinských dle zásad obecně známých, čili že se nic nemění, vyjímaje užívání velikých písmen, která se kladou jen na počátku vět, u vlastních jmen místních i osobních i adjektiv od nich odvozených, vyjímaje dále *u*, *v*, které se klade dle toho, jak se nyní vyslovuje; jinak zůstává e = ae = oe c = t, k = c, y = i, ç, ę (alumpnus, congnovit). Výjimku činí jmena vlastní, jež se otiskují, jak psána jsou v předloze. Interpunkce se neřídí předlohou, nýbrž nynějšími pravidly.

2. Zkratky se rozvádějí; ve případech zvláštních, kdy by mohly vzniknouti odůvodněné pochybvosti o čtení zkratky, lze si odpomoci užitím čtení nejodůvodněnějšího, do poznámky vloží se pochybné čtení rukopisné; to platí o pochybném čtení vůbec. Pokud vlastní jména jsou označena toliko siglami, budou také tak otištěna, a v poznámce věcné se připojí výklad písmene.

3. Jinak na předloze nemá se nic měniti. Ve případech, kde se jedná o zřejmou chybu písařskou, již má rukopis za základ vzatý, kdežto jiné rukopisy mají čtení bezchybné, položí se do textu správné čtení rukopisu jiného, a chybná varianta základního označí se v poznámce textové. Jenom ve případech, kde běží o zřejme chyby písařské, jejichž spolehlivé znění z kontextu lze určiti, bude chyba, i když jest jen jeden rukopis, ve vydání opravena, a upozorní se poznámkou na chybné čtení rukopisu.

4. Chyby originálu v chronologii se k o n s e r v u j í, rovněž tak chybná udání čísel (jež označí se slovem s i c); in margine však se naznačí datum správné, a v poznámce věcné se udají důvody této korrektury.

V. Texty české zpravidla se transkribují; výjimky se připouštějí jenom ze zvláštních důvodů Transkripce se řídí těmito pravidly:

1. Je-li předloha současná nebo době blízká, vyšetří se, jakých pravidel orthografických šetří, a v úvodu se vyloží podrobně, jakým způsobem ta neb ona spřežka se transkribuje. V textu se upozorní na důležitější odchylky od vyšetřených pravidel. Zachovávati zvuk jest i tu pravidlem, proto tvary dialektické i chybné se neopravují (tiesař, najvěčší atd.). Rovněž tak se ponechává *au* na místě předlohy v pramenech 15. století.

Podobným způsobem se vytkne v úvodě, jakým způsobem se transkribují ostatní rukopisy, z nichž dle týchž pravidel kladou se varianty do poznámek. Bude však často radno přibrati na pomoc filologa.

VI. Honorář za úvod činí 80 K za arch; honorář za text minimum 32 K, může však po případě býti zvýšen až do dvojnásobného obnosu (64 K arch), při čemž se vezme zřetel k tomu, byl-li opis pořízen na útraty fondu nebo nákladem vydavatelovým. Arch rejstříku honoruje se 180 K.

VII. Ukáže-li se potřeba, vykonati studijní cestu pro účel Pramenů dějin českých, budou po návrhu komise se schválením Historického spolku cestovní výlohy hrazeny z nadání Palackého v téže výši, jako se uhrazují při Diplomatáři.

VIII. Řízení celého podniku svěřeno výborem Historického Spolku zvláštní komisi, která si zvolila předsedu, jednatele a dva vědecké redaktory.

Schváleno ve schůzi výborové »Historického spolku« dne 15. listopadu 1902. **W. W. Tomek.**

Západočeské umělecko-průmyslové museum král. města Plzně uspořádalo v nové své budově v době od 31. května do 19. července 1903 větší odbornou výstavku, pro kterou podařilo se jemu za přispění různých vynikajících museí a jednotlivců domácích i zahraničných soustřediti celou řadu typických prací z oboru starého i moderního umění vyšívačského a krajkářského. K těmto pracím připojí se i některé ukázky výtvarně-umělecké, jakož i lidového umění a domácího průmyslu, které po stránce studijní způsobilé jsou výstavku náležitě doplniti. Navštěvovatelé výstavy najdou zde práce téměř v š e c h n á r o d ů s l o v a n s k ý c h, vedle materiálu mimoslovanského z různých míst Evropy a Asie, která hlavně kollekcí čínsko-japonskou vedle ukázek prací indických a perských, skvěle bude representována. Zvláště oddělení všeslovanské tvořiti bude přehledný celek, který umožní studium a poznání těchto slovanských lidových uměleckých výtvorů, jich vzájemných shodností i růzností, jak po stránce uměleckého, tak i technického provedení. V tomto ohledu bude výstavka plzeňská, byť i v poměrně skromných rozměrech pořádaná, snad prvním toho druhu v Čechách provedeným pokusem, který přispěti může ku poznání alespoň

několika spřízněných odborů lidového umění všeslovanského. Proto také zdá se býti prospěšným, by k výstavce této obrácen byl zřetel nejen domácích plzeňských i okolních interessentů, ale i odborných a širších kruhů vůbec.

Zkáza uměleckého díla. Minulého roku napsal moderní básník italský Gabriele d'Anunzio ódu »na smrt uměleckého díla« — letos se básnické proroctví jeho splnilo: nejslavnějšího díla Lionarda da Vinci »Poslední večeře Páně« není.

Co nyní na stěně večeřadla v klášteře u kostela S. M. delle Grazie uvidí turista, když do »cenacolo« milánského zaplatí liru vstupného, jest stěna, potažená šedozeleným stínem, oprýskaná, místy povlečená bělavou plísní. Tak vypadá nyní místo, které zářilo svěžími barvami, tak dokonal obraz, vynikající karakteristikou svých tváří, životem, a především dojemnou a spanilou tváří Spasitelovou. Ve všeobecném pohnutí apoštolů, kdo že jest zrádcem, jediný Kristus zachoval svůj božský klid a z tváře jeho, tak jemné a propracované zářila láska — i k Jidášovi.

Obraz Lionardův náležel k nejdůležitějším stanicím turistů milánských; když jsem jej asi před 7 lety viděl, připadal mi už jako ve žlutavé mlze: barva sežloutla, před postavami jako by byla záclona; jen hlava Kristova pronikala a byla nejjasnější. Okna bývalého večeřadla zavěšena byla zelenými záclonami, kterými polosvětlo pronikalo do sálu. Před obrazem sedělo množství kopistů, kteří horlivě pracovali, a dělali dobré obchody, prodávajíce hned na místě své kopie ve všech formátech zhotovené. Lidé tím spíše kupovali kopie, jelikož stav skutečného Lionarda naplňoval je hlubokým zármutkem.

Miláňané věděli, co je čeká, a proto škodu snášejí klidně. Benátčané vykřikli jako jeden muž, když zvonice sv. Marka se sesula — v Miláně jen věší resignovaně hlavy.

Nyní jest vstup do klášterního večeřadla pro obecenstvo zavřen. Za zavřenými dveřmi pracují, aby zachránili, co se zachrániti dá: prosvítá jen ještě hlava apoštola Bartoloměje, slabě viděti ještě záhyby stolního prostěradla — oba dva tyto zbytky slavného obrazu pokusí se nyní přenésti do musea v Breře — podaří-li se to. V Miláně soudí, že ani přenesení zbytků se nezdaří — »naše druhé národní neštěstí musí býti úplné«.

Obraz Lionardův měl už od svého vzniku neštěstí: milánský vévoda Ludvík, buď z rozmaru, buď zúmyslně, přinutil mnichy u kostela Santa Maria delle Grazie, blíže nynější Magentské brány, aby klášter svůj, který vyhořel, znova rychle si zase postavili. Protože místo stavební se klášterníkům nelíbilo, a jelikož musilo se stavěti o překot, stavělo se povrchně z nedobře vypálených cihel, které vlhkost rády přijímají a zase vydávají. Stěna, na níž obraz byl malován, stojí k severu, odkud dují studené větry a zalétá déšť a vítr, mimo to stavěno bylo tak, že vedle večeřadla umístěny komory pro jídla a kuchyně. Klášter sám jest hlouběji v zemi, nežli ostatní budovy a ve večeřadle stála roku 800 povodňová voda, která sem vnikla zase roku 1500, a třeba že mnichové co nejvíce se vynasnažili, aby refektář vlhkoty zbavili, zůstalo zde vlhko i v době, kdy Lionardo začal malovati.

Lionardo sám pochybil, že k malbě své vzal olejové barvy — nejvíce však obrazu uškodila lidská neopatrnost a surovost válečná. Vlhkem byla světla barev roku 1500 pohaslá, roku 1612 dal už kardinál Bedřich Borromee malířem Andreem Bianchim, zvaným »Respiro«, zhotoviti kopii ve skutečné velikosti obrazu. Roku 1566 mluví Vasari o poslední večeři jako o pohaslé barevné skvrně. Aby zkázu uspíšili, pod nohama Kristovýma rozšířili vchod do večeřadla, což mělo za následek, že zdí bylo otřásáno a že kusy malby a omítky dolů padaly. Co s nimi? Přibili je na zeď hřebíčky!

Od polovice šestnáctého století přibývalo škod na obraze: nad hlavou Kristovou, ve středu krajinářského pozadí, připevnili znak.

Roku 1726 barbarsky restauroval celou malbu jakýsi Belloti, roku 1770 opravil malbu Mazza. Roku 1796 dal Napoleon rozkaz: »Refektář s obrazem buď od každé škody chráněn!«

Ale podvelitel Napoleonův nedbal rozkazu. Z refektáře si udělal koňskou stáj, potom skladiště sena a naposled vězení. Po dlouhé práci podařilo se, že refektář byl zavřen.

Eugen Beauharnais, aby obraz aspoň v kopii zachoval, poručil Giuseppovi Bossimu, aby zhotovil kopii v přirozené velikosti.

Goethe, když byl v Miláně, napsal: »Od doby, kdy Mazza obraz restauroval, nic na prospěch obrazu se nestalo — a co by se konečně mělo státi, aby konservována byla mrtvola třistaletá?

Nejsmutnější při veledíle Lionardově bylo, že hynulo a zhynouti musilo beze vší lidské pomoci; pomoci mu nebylo, jako u člověka, který pracuje k smrti, jest všecka pomoc marnou. Z uměleckého díla nezůstalo naposled takřka nic; jako přikrýváme mrtvolu prostěradlem, tak i zde neúprosný osud rozhodil šedivou plachtu svou přes stěnu, která kdysi kvetla barvami a spodobovala intimní dramatický moment z poslední večeře Páně.

Z Lionardových obrazů zůstal zachován jen jediný: malba loubí v salla delle Asse v Milánském kastellu, který byl začerněn tuší.

Trosky večeře Páně nyní opatrně snesou se stěny a uloží je do zvláštní sbírky, jež ponese jméno: »Museum Lionardovy poslední večeře Páně«. K. L.

Vykopaniny palestinské. Celý svět zajímá se nyní o vykopaniny egyptské a babylonské. V Egyptě vykopávalo se nejdříve a co nalezeno bylo v písku a pyramidách, tvoří už dávno draho-

cennou součástkou všech evropských muzeí. Ode tří let pak konkurruje o zájem s Egyptem krajina kolem Eufratu a Tigridu. Angličané a Němci (»Orientní společnost«) kopou tu neustále, odkrývajíce zříceniny světového, obrovského města Babylonu. Na velký význam Babylonu pro náš celý život kulturní a náboženský, též pro dějepisné bádání upozornil v Berlíně nejširší kruhy přednáškou svou »Babel a bible« prof. Delltisch.

Pro vykopaniny egyptské a babylonské nezapomněli však archeologové na zemi, jejíž význam pro náš život náboženský a kulturní jest daleko důležitější, nežli jsou země nilské a eufratské — jest to země, kterou protéká posvátný Jordan. Z Palestiny vyšel faktor, který na veškeré lidstvo nábožensky, mravně, sociálně a kulturně největší měl vliv, víra v jednoho živoucího Boha, z Palestiny pošla nejčtenější a nejvážnější kniha, bible. Proto také archeologie věnuje Palestině pozornost svou největší.

Ale doznati třeba, že, co dosud bylo vykopáno, není v žádném poměru s důležitostí Palestiny. Kde vězí toho příčiny?

V širokých vrstvách obyvatelstva není ještě tolik zájmu pro Palestinu starožitnickou, jak by si toho země tato zasloužila. Ročně přijede do Palestiny na tisíce a tisíce poutníků, ale málokteří z nich jsou tak starožitnicky vzdělaní, aby na archaeologický výzkum nějaký peníz věnovali.

Mimo to leckteří archaeologové míní, že v Palestině nedá se mnoho vykopati. A to proto, že Palestina měla dějiny velice pohnuté a že po tisíciletí byla jevištěm náboženských a národnostních bojů, kterými všechno bylo zničeno, co by archaeloga zajímati mohlo. Či mohlo mnoho zbýti v zemi, ve které Israelité vyhubili mečem Kananejské, Israelity vytiskly Assyřané a Babyloňané, židy, kteří z vyhnanství se vrátili, pohubili Římané, křesťany zahnali islamité, vyznávače islamu vyhubili křižáci a křižáky ohněm a mečem zahnali mohamedáni?

Dále, život i kultus starých židů byl jednoduchý a mimo chrámu neměli židé ani soch ani památných budov. Ale právě proto, že země tolik utrpěla, stojí to za to, aby zachráněno bylo, co se zachrániti ještě dá a aby zjištěny byly stopy, jak jednotliví národové panující nad Palestinou, se střídali. Ostatně i Palestina měla své skvělé doby, na které každý žid jest pyšným, ale také doby, kdy proroci Israel důtklivě varovali, aby se světem se příliš nepoměšoval. Nad Palestinou vládl král David, Šalamoun, Omri, Achab, Achaz ... a lidu kázali Eliáš, Jesaiáš, Jeremiáš ...

Co udělali dosud archaelogové pro Palestinu?

Slávu, že poprvé v Palestině provedli systematické kopání, připisují si Angličané a Američané. Jest jisto, že nejsprávnější mapy palestinské jsou dosud anglické. Roku 1865 byla založena společnost »Palestine Exploration Fund«. Za dvě leta shromáždila společnost tolik penez, že mohla v roce 1867 odeslati lieutenanta Warrena do Palestiny, aby v nejbližším okolí jerusalemském začal kopati. Warrenovi se podařilo, že jižně od Haram el Šerifn, bývalého místa, kde dříve chrám stál, ve hlubině dvaceti metrů našel kus staré davidsko-šalamounské městské zdi. Jeden z kamenů měl docela i nápisové značky, které však dosud učenci nepřečetli a to nejspíše proto, že jsou to značky kameníků. Na jiných místech bylo dále v kopání pokračováno (kopali Williams, Milton a Conder); vyšetřovali, kde leží rybník Siloah a kanál k němu vedoucí a zjistili, že pod tisíciletými ssutinami zachovaly se zbytky starých městských základů.

Roku 1877 pustili se do archaelogických výzkumů palestinských také Němci. Roku 1880 překvapil všeckny, kteří o starou Palestinu se zajímají, stavební rada Schick otiskem nápisu, který v kanálu rybníka Siloe našli koupající se chlapci. Nápisem sděluje o své práci král Hiskia, současník Jesaiášův. Mimo nápisu moabského krále Meschy jest tento nápis starohebrejskými literami provedený jediným svého druhu, an dokazuje, že i starý Israel jako národové okolní do kamene tesal památné své nápisy,

Tento nalezený nápis přiměl německý »spolek Palestinský«, aby svým nákladem poslal do svaté země prof. Gutha z Lipska, který jal se kopati blíže Jerusaléma. Guthe otevřel »ofel«, návrší jihovýchodně od Jerusaléma, místo, kde stával starý davidovský hrad a podařilo se mu určiti celý východní směr městské hradní zdi. Staré kameny mluvily: tím, jak byly spracovány a na sebe položeny, vyprávějí o osudu města od doby Davidovy až do dnů římských. Guthe odkryl též několik starých obydlí a určil směr kanálu rybníku Siloe.

Velmi energicky zabrala se do věci anglo-americká společnost, která roku 1890 opustila Jerusalem a obrátila svou pozornost k rozsáhlé jihozápadní rovině palestinské, která dříve z části pokolení Judovu, dílem pak filištínským náležela. Jest tu celá řada kopců, které na první pohled byly uměle navezeny a opevněny.

První a největší vrch Tell Hasy (biblické Lachis), otevřel proslulý egyptolog Flinders Petrie. Petrie, přičiniv se seč byl, zjistil za šest týdnů, že kopec má v sobě vrstvovité zbytky stoletých kultur. Po Petriem ujal se díla dr. Bliss, syrský Američan z Beyrutu, který dvě leta v Lachidě kopaje, zjistil, že ve vrchu jsou zříceniny sedmi měst, postupem času jedno na druhé postavených; každá vrstva byla dva metry silná. Ve zříceninách vykopáno bylo veliké množství střepin a kusů nádobí. Dle charakteristických střepin dal se docela dobře sledovati vývoj dějin od roku 1800 před Kristem až do roku 500 po Kristu. Nalezeny byly též skarabce (egyptský sluneční brouk s obrazy a hieroglify na ploché straně), amuletty, bronzové

figurky. Hlavním nálezem byla tabulka hliněná s babylonským klínovým písmem, z něhož se potvrzuje, že veškerá politická korrespondence západní Asie kolem r. 1500 před Kristem vedena byla klínovým písmem.

Když vypršela lhůta, pro kterou platil ferman pro Tell Hasy, obrátila se společnost »Palestina-Exploration Fund« zase do Jerusalema. Od r. 1894 až 1897 bylo pracováno: odkryla další část zdi směrem jižním, obvod rybníku Siloe a směr jeho odtoku dále zjišťován, vykopány šachty, kterými odkryt starobylý kostelík jižně od města a základy věží. Ale hroby potomků Davidových nalézti se nezdařilo. Společnost obrátila se zase do jihozápadní roviny a jala se otevírati čtyry návrší najednou. Každé návrší dalo bohatou kořist: hrady z doby israelitské, hliněné nádobí, sošky, amuletty, bůžkové, figurky zaklínací ve velikém množství byly odkryty. Na rukojetích mnohých hrnců byly nápisy ve starohebrejském písmě: »Králi hebronskému«.

Bliss po té vzdal se dalších prací; život v táboře a zimnice podkopaly jeho zdraví. Po něm nastoupil architekt Macalister, který podkopal pahorky Gezerské východně od Jaffy a našel tu hřbitov z doby předkananejské ...

Mezi archaelogy převládá nyní náhled, že Judea byla náboženským střediskem židů, sídla však desíti ostatních kmenů že byla politicky důležita. Profesor vídeňský dr. Selin projel od Dán až k Beersabě a zastavil se u pahorku 40 metrů vysokého terasovitého, který jmenuje se nyní Tell Ta'anek (biblický Tanach), v němž kdysi bydlel kananejský král, za Šalamouna pak Israelský guvernér Tannach a blízké město Megiddo často se jmenuje v bibli. Minister vyučování dr. Hartel a několik zámožných velkoprůmyslníků sebrali pro Selina 50.000 korun. Selinovi teprve po dvouletém úsilí podařilo se vymoci si v Cařihradě sultánský ferman, aby směl kopati.

V březnu r. 1902 začal kopati. Po 14 dnech měl 150 dělníků arabských, kteří přišli, doufajíce nalézti zlatý poklad .... Selin našel na vrchu Tanaašském tři hrady z doby kananejské, pozdní a ranní israelitské. V prostřed tří hradů nalezeny byly základy arabského zámku. Za hradem bylo veliké pohřebiště, kde ve džbánech bylo 30 dětských mrtvol zachováno. V mnohých domech soukromých našel dr. Selin sošky bůžků, nahé bohyně Astarty a jiných, které Israelští ctili. Jak vykopaninami dotvrzeny řeči proroka Eliáše! Selin našel též oltář pro oběti zápalné, na němž Jehovovi bylo obětováno: po obou stranách desky byli tři cherubinové a dva lvové, na přední straně strom života a kolem něho dva berani, na levé postranní straně člověk, jak škrtí hada. Cherubinové měli hlavu lidskou, tělo lví a křídla.

Prof. Selin vyzývá nyní ve zvláštním článku, který vyšel v »Köln. Z.«, aby pořádány byly sbírky na další archaelogický výzkum svaté země, a praví, že sv. země si zaslouží, aby vědecky otevřena byla celému světu, a že naše doba nesmí zůstati za stol. 11. a 12., kdy křižáci krev svou za svatá místa věnovali. Archaeologická věda potřebuje peněz, aby výzkumy svými potvrdila a doplnila Písmo sv. Starého a Nového zákona, aby vysvětlila leckterou temnou stránku a aby dějiny Palestiny spojila s dějinami babylonskými a egyptskými, které tři tak často se prostupují.

Těch, kteří Svatou zemi v poslední době na místě studovali, jest veliká řada. O význam Palestiny a Jerusaléma mají veliké zásluhy francouzští Dominikáni (P. Didon), Františkáni, učení Jesuité, z osob nám známějších dr. Musil, prof. dr. Karabáček, dr. Sedláček, dr. Rohling ..., těm všem však nebylo dopřáno s rýčem v ruce čísti tajné písmo ssutin. Kopání jest velmi drahé a povolení obdržeti jest nesnadno. Ale ať už jiní národové, finančně mohutnější, prokopávají historická místa Svaté země, užitek a poučení bude z toho všemu světu, i nám. Archaeologicky zbádaná Palestina bude nám o mnohokrát milejší, zájem náboženský archaeologicko-biblickým studiem jen získá.

Ex oriente lux! K. L.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva odboru pro výtvarné umění a archaeologii.

Výbor umělecké sekce Křesťanské Akademie čítal následující členy: Msgr. Ferdinand Lehner, předseda; Monsgr. Dr. Josef Doubrava, jmenovaný biskup královéhradecký; Emanuel Dítě, akademický malíř, Josef Fanta, architekt; Jan Kastner, profesor umělecko-průmyslové školy; František Mašek, profesor a akademický malíř; František Mikš, architekt; Emanuel Novák, profesor umělecko-průmyslové školy; Zikmund Rudl, akadem. malíř; Eduard Šittler, farář; Boh. Štěrba, architekt; František Urban, akademický malíř; Jošef Vajs, kaplan; J. Vosmík, akademický sochař.

Důstojný pan Josef Vajs, který po čtyři léta neunavně zastával funkce komisaře paramentního ústavu, přesídlil za čestným povoláním z Prahy do Krku u Istrie a vystoupil z odboru. Na jeho

místo povolán byl podpřevor Frá Josef Hamršmíd. Odbor umělecký s potěšením zaznamenává, že získal v nástupci nezapomenutelného zesnulého předsedy Josefa Mockera, panu architektu Kamilu Hilbertovi osvědčeného znalce, který volbu za člena výboru laskavě přijal. Výbor ztrácí však jmenováním Msgra. Josefa Doubravy biskupem v Králové Hradci člena nadšeného a vzácného přítele křesťanského umění.

Věci menšího dosahu vyřizovány byly za rady a dozoru jednotlivých členů. Celý výbor sešel se osmkráte k obšírným poradám, vyslechl podávané zprávy, zkoumal, opravoval a schvaloval předložené nákresy a plány. Tak vyřízeny byly opravy v Zásmukách a vykonány již některé práce pro illustrovaný cenník, který při jubileu čtvrtstoletém měl býti ukázkou činnosti Akademie Křesťanské před veřejností a zároveň i doporučením uměleckého ústavu. Události odborem nezaviněné zmařily prozatím chystané vydání. Malíř Zikmund Rudl vymaloval obraz sv. Mikuláše do Něm. Brusnice, malíř Emanuel Dítě votivní obraz pro kostel sv. Petra v Praze, profesor Jan Kastner relief pro děkanský chrám v Kouřimi. — Stříbrná gotická lampa dle nákresu architekta Františka Mikše byla dodána do chrámu Páně v Nové Vsi u Přerova.

Chatrně pracované sochy těla Páně v Božích hrobech zavdaly podnět Křesťanské Akademii, že získala od sochaře Josefa Vosmíka vzácný model, odpovídající všem požadavkům piety i umění.

Častěji vypravili se k vyzvání příslušných úřadů vyslaní členové, aby shlédli kostely, kde větší úpravy neb nové stavby měly býti provedeny a podali pak uměleckému odboru a úřadům obšírná znalecká dobrozdání. S povděkem znamenáme, že umělecký odbor u církevních i zeměpanských úřadů těší se přízni a důvěře, takže žadatelé při opravách stavitelských a uměleckých památníků přímo poukazováni bývají na Křesťanskou Akademii. Podobně stalo se v Jindřichově Hradci, ve Zlonicích, v Čakovicích, v Klobukách, v Zdětíně, v Cerhovicích, v Dolních Počernicích, v Berouně a j., kde restaurační neb výzdobné práce jednak dílem se již provádějí, jednak připravují.

Zhotovení nákresů nového farního kostela v Semilech svěřeno bylo architektu Bohumilu Štěrbovi, který dokončené plány předložil uměleckému odboru, od něhož jednomyslně schváleny byly.

Odbor umělecký čestně súčastnil se roku 1902 papežské jubilejní výstavy arcidiecése Pražské.

Za oba uplynulé roky dodáno bylo paramentním ústavem: 14 celých ornátů, 235 kasulí, 56 pluviálů, 14 dalmatik, 5 miter, 7 párů pontifikálních rukavic a střevíců, 17 nebes, 61 velum k požehnání, 16 vel na monstranci, 56 antipendií, 98 štol, 36 párů korouhví, 9 praporů, 34 záclonky do svatostánku, 19 příkrovů, 65 váčků pro nádobky na sv. oleje, 53 zlaté střapečky na klíč k tabernaklu, 57 pláštíků na ciborium, 27 burs ku zaopatřování nemocných, 92 birety, 113 alb, 103 rochety, 134 tobalie, 67 komží pro kostelníky a ministranty, 9 koberců a j. více.

Z kovových prací bylo provedeno: 16 monstrancí, 52 kalichy, 13 ciborií, 7 hostiarií, 28 patenek k zaopatřování nemocných, 17 pacifikálů a reliquiářů, 16 oltářních lamp, 175 oltářních svícnů, 4 lustry, 19 kaditelnic, 26 kropenek, 31 kropáček, 43 zvonky, 72 páry mešních konviček, 18 strojů na pečení hostií.

Dále dodány byly: 2 oltáře, 3 Boží hroby, 7 soch, 32 křížů, 2 křtitelnice, 4 obrazy, 85 missálů, 60 breviářů, 41 pultík pod missál, 7 luceren k zaopatřování a j. v.

Frá **Josef Hamršmíd**, jednatel. **F. J. Lehner**, předseda.

Dobrozdání o zamýšlené opravě děkanského chrámu Páně v Berouně.

Podepsaní požádáni byli Křesť. Akademií, aby naznačili, v jakém smyslu, rozsahu a postupu prováděna by býti měla zamýšlená vnitřní úprava děkanského kostela v Berouně. Prohlédli za tou příčinou za vedení důstojného pana děkana a pana zástupce spolku pro obnovu kostela zmíněný chrám dne 28. února t. r., a podávají o výsledku prohlídky této v následujícím zprávu s označením zásad, jimiž by se vnitřní úprava říditi měla, vypočítávajíce rozsah oprav a postup pro jich provádění odporučitelný.

Děkanský chrám Páně v Berouně jest třílodní, založení gotického s pří-

stavbami pozdějšími o dvou prostranních nižších lodích, s prostými klenbami křížovými, nad nimiž vyzděny byly později kůry s rovnými stropy. Bezžebrové klenby kostela jsou nyní světle vybarveny.

Okna presbytáře a lodí mají kamené gotické žebroví, v presbytáři jsou starší o lomených gotických oblucích s kružbami nebohatými, v lodích pulkruhovité jsou dvou- a třídílná.

Okna na kůrech jsou barokně, živě ve zdích vyzděna.

Kostel má vesměs oltáře dřevěné, onen v čele pravé lodi z konce 17. st., ostatní jsou z poloviny 18. století, jsou vesměs bohatě řezané, zlacené a polychromované.

Oltáře tyto vesměs i ve stavu, v němž se dnes nalézají, jsou namnoze neslohově doplňovány a nezladěně polychromovány, jsou dobré a té hodnoty, že je sluší kostelu zachovati.

Umístění oltářů při stěnách a pilířích jest takové, že bez zrušení celkového vzhledu a souladu přemístění jejich se nedoporučuje.

Jen kazatelnu slušelo by dáti opět do původní výše, asi tři čtvrtě metru níže, než jak nyní pověšena.

Celkový vnitřní dojem kostela při prosté však proporcionelní stavbě jest ladný. Oltáře kostela i kazatelna jsou byť ne stejnodobé, přece jak provedením formovým, tak i barevným blízce příbuzny a bohatému jejich formovému a barevnému vyřešení světlé, jasně osvětlené stěny kostela tvoří výhodné pozadí.

Tento celkový přívětivý dojem odpovídající přirozeným dobou podmíněným přeměnám dává po soudu podepsaných direktivu pro zamýšlenou opravu kostela. Zásady, jimiž by se úprava kostela říditi měla, jsou dle mínění podepsaných tyto:

1. Kostelu sluší zachovati jeho barokní a renesanční oltáře i kazatelnu.

2. Z oltářů sluší odstraniti některé řemeslně i umělecky necenné, nevhodné pozdější přídatky. Polychromie a zlacení provésti by se mělo v rázu jejich vkusně a tak, aby přednosti původní řezby odstraněním silné slupky starých nátěrů přišly opět k plné působivosti.

3. Vzhledem ku rázu hlavního velkého oltáře, pětiboký presbytář vyplňujícího, doporučuje se, stěny nechati klidné, aby formově a barevně bohatý dojem hlavního oltáře nebyl rušen a klidné formování stěn a oken tvořilo vhodné pozadí oltáře. Pouze na stropě přesbytáře doporučovalo by se, umístiti znaky, a sice města jako patrona kostelního a znak zemský. Dle zprávy místní znaky ty se na klenbách presbytáře nacházely.

V případě, že by se pod barvou zbytky znaků těch našly, slušelo by je přesně obnoviti. Při novém barvení stěn a stropu kostela slušelo by zároveň se přesvědčiti, zda se pod vrstvami barev později nanešených nenalezá původní polychromie nebo jednotlivé nástěnné obrazy, které by pak slušelo obnoviti nebo sejmouti, když by se našlo, že jsou kulturně neb umělecky zajímavé.

4. Z důvodu, předem již vyznačeného, sluší při pořizování nových oken v presbytáři hleděti k tomu, aby okna ta byla světlá, aby barevně i vzorem nerušila dojem oltáře hlavního. V lodích kostela (v levé a pravé dolní lodi) bylo by spíše možno, ač toho podepsaní nedoporučují, pokud by tím kostel nebyl zatemňován, dáti okna eventuelně i figurální.

Do presbytáře z důvodů shora naznačených podepsaní oken takových naprosto nedoporučují. Též okna horních obou kůrů měla by být též nebarvená, světlá; doporučovalo by se nanejvýš v oknech těch dle způsobu doby minulé umístiti znaky patricijské nebo cechovní, pakli by ovšem při nynější zamýšlené opravě náklad vedli na zřízení některého z oken nebo některé části kostela. Slušelo by však vždy, pořizovati okna taková dle návrhu za vedení umělcova.

Rozsah prací opravných naznačují podepsaní v následujícím výpočtu potřebných opravných prací.

A. Při hlavním oltáři:

Práce řezbářská: Odstranění pozdějších přídatků na brankách postranních, oprava otlučených částí, dodání některých ucházejících, smyslu komposice oltářové odpovídajících ornamentálních doplňků, upravení svatostánku, nahražení neslohového nástavku baldachýnového nad sedadlem v pravo nástavku srovnávajícím se s rázem křesla.

Práce kamenická: Opravení schodu presbytářového a dlažby presbytářové. Eventuelně: Obložení tumby oltářové leštěným kamenem domácím a vyměnění dosavadního dřevěného zábradlí zábradlím kameným z leštěných domácích mramorů.

Práce zámečnická: V každém případě, byť by se i ponechalo stávající dřevěné zábradlí mezi lodí a presbytářem, sluší odstraniti špatné mřížoví a doporučuje se opatřiti nové kovové do výplní zábradelného.

Různé: Otvor vchodní za levou lavicí chorovou doporučovalo by se vhodnou látkou — záclonou — zastříti. Otvor v oltáři za sv. Trojicí doporučuje se vhodným způsobem buď barevným sklem nebo zrcadlem vyplniti, ovšem i zde jako při všech opravných pracích za vedení uměleckého. Zaplnění otvoru tohoto jest nutným z té příčiny, jelikož nyní rušivě působí průhled na kružbu okenní v pozadí se nacházející.

Práce pozlacovačská a malířská: Omytí tlustě nanešené barvy, nová polychromie, pokud možno ve světlých tonech, zlacení význačných částí. Vyčistění pěkného starého obrazu sv. Jakuba.

B. Při oltářích vedlejších a kazatelně, podobně jako při hlavním jest třeba opravných a doplňujících prací řezbářských, malířských a pozlacovačských.

Při oltáři čelném v pravé lodi sluší odstraniti nevkusné a neslohové přídavky a pozdější doplňky, eventuelně doplniti scházející sloupoví.

Z oltáře v čele levé lodi chrámové stojícího odstraněn by měl býti s rázem oltáře se nesnášející výklenek skalní s umělecky necennou, v měřítku oltáře se nehodící soškou Lourdskou a zasazen by zde měl býti opět starý obraz Bohorodičky, odsud vyndaný, a nad postranním vchodem zavěšený.

Na menším oltáříku při postranním vchodu kostelním při východu kostela na pravo nachází se dvě špatné sošky, které by nahraženy býti měly soškami s rázem oltáře se shodujícími, umělecky cennými. Obraz oltáře jest bez umělecké ceny a doporučuje se, novým dobrým obrazem jej nahraditi. Oba oltáře by měly býti řezbářem a pozlacovačem opraveny.

Totéž platí o větších oltářích v lodi. Při oltáři pravém s Ukřižovaným sluší odstraniti titěrné později přidané maličké andílky, ovšem ne ty pěkné, nástroje umučení nesoucí.

C. Špatné necenné zpovědnice doporučovalo by se později lepšími nahraditi a sice slušelo by je v rázu oltářů pořídíti.

D. Starou křtitelnici sluší na kotlu opraviti a přiměřeně novým cínovým víkem opatřiti. Opravenou pak sluší postaviti na kamennou podnož eventuelně z mramoru leštěného.

E. Bezcennou křížovou cestu — olejové tisky v nehezkých továrních rámech slušelo by vůbec z kostela odstraniti, taktéž menší skleněný lustr ze střední lodi kostelní, kam se dimensemi svými dobře nehodí. Veliký sádrový relief P. Marie v černém rámci našel by snad příhodnějšího místa jinde v kostele.

Veškeré tyto práce opravné slušelo by prováděti za přísného dozoru uměleckého.

Odporučitelný postup byl by ten, že by se vycházelo od oltáře hlavního a po opravě téhož bylo by vhodno, nejdříve celý presbytář upraviti, což ovšem nevylučuje, aby se zároveň prováděly opravy na jednotlivých oltářích vedlejších.

Kdyby se našli místní dobrodincové a dárcové, přispělo by se úpravě vnitřku objednáním lepší cenné tepané lampy oltářní, lustru v lodi oltáře, vhodné křížové cesty, ovšem vše dle zvláštních vhodných a umělecky cenných návrhů za vedení uměleckého.

V Praze, 1. března 1903.

Jan Herain, konservator. **Josef Fanta,** architekt.

Zpráva za měsíc duben.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Pozlacení v ohni: kalicha: pro dp. Jos. Jandu, faráře v Chotětově, a korunky na sochu P. Marie Lourdské: pro vdp. Ant. Vančuru, děkana v Něm. Brodě. — Patenka k zaopatřování nemocných: pro dp. J. Pavelku, faráře v Přibyslavicích. — Nádobky na sv. oleje: pro důst. farní úřad v Hlavnu Kostelním, pro sl. správu ústavu pro choromyslné v Dobřanech a pro dp. J. Pavelku, faráře v Přibyslavicích. — Relikviář: pro blahorod. p. Jana Soudného, c. k. účetního radu v Praze. — Kropáček: pro sl. zádušní úřad v Praze. — Svícny oltářní: pro dp. Pavla Vondráčka, faráře v Hodušíně. — Mešní konvičky: pro důst. farní úřad v Hlavnu Kostelním, pro sl. zádušní úřad v Praze a pro nejd. p. gener. opata Sigm. Starého na Strahově. — Kropenka s kropáčkem: pro nejd. p. gener. opata Sigm. Starého na Strahově. — Kaditelnice s loďkou: pro nejd. p. gener. opata Sigm. Starého na Strahově. — Kanonické tabulky: pro dp. Ant. Zbírala, faráře v Konici na Moravě a pro vp. Jak. Blažka, zám. kapl. v Dobřejovicích. — Schránka na hostie: pro důst. farní úřad v Hlavnu Kostelním.

Rozličné. Missaly: pro dp. Jos. Tojov-

ského, kaplana v Pardubicích, pro dp. Dom. Brázdu, faráře v Drahno-Újezdě a pro důst. farní úřad v Hlavnu Kostelním. — Zvonek k sakristii: pro důst. farní úřad v Hlavnu Kostelním. — Kříž do sakristie: pro důst. farní úřad v Hlavnu Kostelním.

Paramenty. Kasule: bílá, bohatě vyšitá: pro nejmenovanou paní dobroditelkyni v Praze a pro vys. dp. Jos. Farského, síd. kanovníka na Vyšehradě; bílá, červená a fialová s bohatou úpravou: pro nejd. p. Fr. Marata, velmistra ryt. řádu křižovníků v Praze; bílá, skvostná: pro nejmenovanou paní dobroditelkyni v Plzni; červená: pro vysokorod. pana hraběte Zdenko Thuna v Praze, a bílá sváteční: pro důst. farní úřad v Hlavnu Kostelním. — Pluvialy: bílý a fialový s bohatou úpravou: pro nejd. p. Fr. Marata, velmistra ryt. řádu křížovnického v Praze; černý: pro veledůst. děkanský úřad v Budči a pro důst. farní úřad v Hlavnu Kostelním. — Štoly: pro důst. farní úřad v Hlavnu Kostelním a pro dp. Em. Cífku, katechetu ve Slaném. — Bursa k zaopatřování nemocných: pro veledůst. děkanský úřad v Čelakovicích, pro důst. farní úřad v Knovízi a pro sl. zádušní úřad v Praze. — Vela do Božího hrobu: pro důst. farní úřad v Nelahozevsi, pro dp. Jana Picku, faráře v Malešovicích na Moravě a pro vdp. dra K. Kašpara, duch. správce a prefekta v Akademii hraběte Straky v Praze. — Nebesa skvostná: pro dp. Jana Picku, faráře v Malešovicích. — Prapor spolkový: pro dp. Fr. Vaško, faráře v Předměřicích. — Pokrývky na pultík: pro dp. Fr. Vaško, faráře v Předměřicích a pro sl. zádušní úřad v Praze. — Sáčky na nádobky pro sv. oleje: pro důst. farní úřad v Hlavnu Kostelním, pro vdp. Jana Černohouze, děkana v Hostivařích a pro sl. zádušní úřad v Praze. — Třapečky ke klíčku od tabernaklu: pro důst. farní úřad v Hlavnu Kostelním a pro sl. zádušní úřad v Praze. — Birety: pro dp. Fr. Langa, faráře v Bernarticích. — Komže pro ministranty: pro dp. Fr. Zbořila, faráře v Konici a pro dp. Fr. Langa, faráře v Bernarticích. — Brašna pro náčiní k zaopatřování: pro důst. farní úřad v Pičíně.

Prádlo kostelní. Alba a rocheta: pro vys. dp. Jos. Farského, kanovníka na Vyšehradě; cingula a j.: pro dp. Ant. Zbořila, faráře v Konici; korporalia a purifikatoria: pro důst. farní úřad ve Slivně; 10 pall: pro dp. V. Růžičku, faráře ve Štětí; alba, korporalia a j.: pro fil. kostel v Želenicích; 12 purifikatorií: pro dp. Fr. Váško, faráře v Předměřicích; rocheta: pro nejdůst. pana generál. opata Sigm. Starého na Strahově.

Zpráva za měsíc květen.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalich: pro vys. dp. Karla Vorlíčka, arciděkana v Kutné Hoře. — Pozlacení a postříbření v ohni: kalicha: pro dp. Ad. Horáka, faráře ve Zdounkách na Moravě; nádobky na sv. oleje: pro dp. dra Karla Řeháka, faráře u sv. Ducha v Praze; kaditelnice a kropáčku: pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě. — Patenky k zaopatřování nemocných: pro blahorodou slečnu Růženu Sturmovu v Liberci, pro dp. Cyrilla Valu, faráře v Mollenburku a pro dp. Edm. Langra, bibliotekáře v Děčíně. — Nádobka na sv. olej: pro dp. Cyrilla Valu, faráře v Mollenburku na Moravě. — Mešní konvičky: pro sl. zádušní úřad v Praze, pro vys. dp. Karla Vorlíčka, arciděkana v Kutné Hoře a pro důst. farní úřad v Mrtníku. — Kropenka s kropáčkem: pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě. — Schránka na hostie: pro dp. Jindřicha Popelku, faráře v Jesenici na Moravě.

Rozličné. Zvon uměráček: pro dp. Jana Vaněčka, faráře ve Višňové. — Missaly: pro dp. Dom. Brázdu, faráře v Drahno-Újezdě, pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě a pro vys. dp. Karla Vorlíčka, arciděkana v Kutné Hoře. — Breviář: pro vdp. Jos. Kašpárka, děkana v Č. Brodě. — Kanonické tabulky: pro dp. Dom. Brázdu, faráře v Drahno-Újezdě a pro nejdůst. kníž. arcib. metropol. kapitolu v Praze. — Kříž k průvodům: pro důst. farní úřad ve Zlámance na Moravě. — Kříž k pohřbům: pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě. — Umývadlo do sakristie: pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě.

Paramenty. Kasule: bílá a červená: pro vdp. msgra dra Jos. Pachtu, prof. bohosloví v Praze; bílá: pro dp. dra Karla Řeháka, faráře u sv. Ducha v Praze; bílá, bohatě vyšitá: pro blahorod. p. Ant. Rudolfa v Táboře; bílá: pro dp. Frant. Bečváře, faráře v Choustníku; červená: pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě; bílá, červená, fialová a zelená: pro vys. dp. Karla Vorlíčka, arciděkana v Kutné Hoře; červená: pro důst. farní úřad v Mrtníku. — Pluvialy: červený slavnostní: pro dp. dra Karla Řeháka, faráře u sv. Ducha v Praze; černé: pro dp. Fr. Mikšánka, faráře v Křešíně a pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě. — Mitra: pro nejdůst. p. světícího biskupa dra Václ. Frinda v Praze. — Štoly: pro vp. Justina Zelenku, kaplana v Humpolci a pro sl. zádušní úřad v Praze. — Vela: pro dp. Fr. Mikšánka, faráře v Křešíně, pro dp. Ant. Postřihače, faráře na Karlově, pro dp. Fr. Hoppe, faráře ve Vrbně, pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě a pro vysokorod. pí. hraběnku Sylva-Taroucu v Praze. — Bursa k zaopatřování nemocných: pro dp. Fr. Mikšánka, faráře v Křešíně a pro dp. dra Karla Řeháka, faráře v Praze. — Antipendia: pro vp. Stanisl. Hlínu, zám. kaplana v Malých Svatoňovicích a pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě. — Fialové pytlíčky na nádobky pro sv. oleje: pro důst. farní úřad v Mlečicích, pro dp. Fr. Hoppe, faráře ve Vrbně a pro blahorod. p. Jana Staňka, pasíře v Praze. — Zlaté třapečky ku klíčku od tabernaklu: pro důst. farní úřad v Mlečicích, pro sl. zádušní úřad v Praze, pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě a pro blahorod. p. Jana Hirsche, zlatníka v Praze. — Korouhve: dvě červené a dvě zelené s bohatou úpravou: pro dp. Fr. Zmrzlíka, faráře v Zděchově na Moravě; poutnická: pro blahorod. pana Jana Koláře v Bzové. — Birety: pro dp. Fr. Náhlovského, faráře v Morech a pro vdp. Jana Kučeru, děkana na Smečně. — Příkrov: pro nejdůst. p. Fr. Marata, velmistra ryt. řádu křižovnického v Praze. — Komže pro ministranty: pro dp. Fr. Náhlovského, faráře v Morech.

»METHOD« vychází šestkráte do roka ve lhůtách dvouměsíčních. **Předplatné,** které činí poštovní poukázkou na celý rok **4 kor. 40 hal.,** přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech** (na faře), kam i **reklamace** se zasýlají.

»Politika« závod tiskařský a vydavatelský v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 7. a 8. V Praze, 15. srpna 1903. Ročník XXIX.

OBSAH: Klášter Františkánský v Plzni, jinak klášter Šerý. — Hospital sv. Jana Jerusalemského. — Příspěvek k dějinám kamenů náhrobních v chrámě P. Marie před Týnem. (Pokračování.) — Drobné historické a kulturní zprávy. — Různé zprávy. — Z Akademie křesťanské: Dobrozdání o filiálním kostele ve Zdětíně. Dobrozdání o farním kostele v Dol. Počernicích. Mitra pretiosa. Zpráva za měsíc červen a červenec.

Klášter Františkánský v Plzni, jinak klášter Šerý.

Napsal prof. Josef Strnad.

Řád Minoritský byl uveden do Plzně při založení města. Pověsti ovšem nedoložené i v pozdějších pamětech klášterních udržované kladou uvedení Minoritů dříve do Plzně, a sice již za Václava I. (1246) nebo za Otokara II. (1263); ale ani jedno ani druhé mínění nelze obhájiti, když není možno dokázati, že by Plzeň již též byla vznikla za těchže králů. Na základě zachovaných zpráv listinných jest nade vši pochybnost jisté, že Plzeň jako město královské vznikla teprve za krále Václava II. po roce 1292.[1]) Tomu nasvědčuje též koncept listu z formuláře z doby krále Václava II. kolem r. 1298, kdy toho roku mluví o tom, že se město ještě staví.[2])

S tím se shoduje i zpráva Plachého, že bratří Menší řádu sv. Františka, jinak Šeří mniši uvedeni byli do Plzně r. 1292.[3]) Podobně i zprávu Paprockého lze s tím dobře v souhlas uvésti, když v Diadochu v kapitole O klášteřích str. 376 píše, že o založení kláštera Minoritského v Plzni toto jest zachováno: »Fundatum est hoc monasterium fratrum Minorum, per principem Wenceslaum III., regem VI. Boemie sub titulo Assumptionis Virginis Mariae«... Šestým králem skutečně byl kr. Václav II. (1283—1305), neboť před ním jsou králové Vratislav II., Vladislav II., Otakar I., Václav I., Otakar II.

Klášter za Minoritů (1292—1460).

Byli tudíž Minorité současně s Dominikány uvedeni do města. Dominikáni obrali si místo na severozápadě v VI. čtvrti k založení kláštera a ostatních budov. Minorité usadili se na jihovýchodě v I. čtvrti městské mezi ulicemi Zbrojnickou, Františkánskou a hradbami městskými. Zprávy o klášteře ze stol. 14. a až do války husitské jsou poměrně velmi sporé. Nedovídáme se skoro ničeho o postupu stavby, ale ani o vnitřním životě. A přece zbudován byl v době této klášter, kaple sv. Barbory a chrám P. Marie na Nebevzetí. Ovšem dějí se ještě odkazy na stavbu v letech od 1387 a následujících bez bližšího určení, co se tu stavělo.

[1]) Strnad J.: O založení král. m. Plzně, str. 11.

[2]) Losert St. Pauler Formular Nr. 86. Vysláni jsou ke králi od obce dva měšťané Wolfram a Pertold »pro necessitatibus et pro hiis, quae ad construccionem civitatis pertinent.«

[3]) Plachý, Paměti Plzeňské, str. 5.

V II. polovici 14. století vznikl spor Minoritů i Dominikánů s farářem o pohřbívání. Začali si totiž někteří měšťané oblibovati pohřby v klášterech, proti čemuž na kázáních svých vystupoval kazatel při farním chrámu Milota r. 1374, který tvrdil, že si nikdo bez svolení faráře svého nemůže jinde zvoliti pohřeb. [1])

Roku 1375 vznikla nová rozepře s farářem plzeňským Mikulášem, který na kázáních svých nešetrným způsobem dotýkal se jak Minoritů tak Dominikánů. Byl proto obžalován u soudu arcibiskupova a odsouzen k pokutě 100 liber vosku a na čas zbaven též úřadu kazatelského. [2]) Ostatní zprávy jsou odkazy klášteru, z nichž sporé světlo na některé stránky života klášterního též padá.

Roku 1336 odkázal klášteru bohatý měštěnín plzeňský Pavel roční plat 3 kopy 36 grošů na třech svých lánech v Kyšicích. [3]) Roku 1366 Dobrohost z Ronšperka odkázal Minoritům v Plzni dvůr svůj v Mirošovech, z něhož byl roční plat 60 grošů. [4]) Roku 1382 Herman starší ve Vlčicích odkázal oběma klášterům v Plzni po ornatu, a pak 50 kop na oba kláštery Dominikánský a Minoritský (tedy po 25 kop na každý), aby z úroků kupoval se oblek chudým novicům klášterů. Ze svého oděvu odkazuje jmenovitě guardianovi plášť šedivý, bratru Lipšovi plášť šedivý, a bratru Petrovi sakristanu kožich kuní. [5])

Roku 1385 Petr Pucher soukenník ustanovil, aby dědicové jeho ročně klášteru Minoritskému odváděli 1/4 centu loje na světlo k lampě u prvních dveří hřbitova kostela P. Marie. [6]) Fr. Pertold Nussl, odkázal bratřím řádu Minoritského, k Šerému klášteru, 2 kopy ročního platu na vsi své v Křimicích. [7])

Roku 1386 Václav Pumba odkázal 10 kop ročního platu na mši jitřní k Panně Marii, kteráž denně v Šerém klášteře od bratří slavně se konati má. Mimo to bratřím na pitancí (výživu) odkázal 1 kopu platu ročně a na stavbu kostela má se dáti 2 kopy grošů. [8]) Roku 1387 Tomáš Pabiánek odkázal na stavbu kostela Šerého kláštera 1 kopu platu, a dále ustanovil závětí svou, aby vždy každého roku na sv. Martina 13 bratřím řádu Minoritského dáno bylo po 5 loktech bílého plzeňského sukna. [1]) Roku 1395 odkázala paní Klára, vdova po Jindřichu z Domažlic, 2 kopy na stavbu kostela Šerého kláštera [2]) Roku 1399 Jan Slanec měšťan plzeňský odkázal 1 kopu ročního platu klášteru Šerému za duši svou. [3]) Roku 1404 Marketa Chakamcová, měštěnínka plzeňská, odkázala bratřím Minoritům 1 kopu ročního platu, s tím, aby se za ni stálá památka dála o každých suchých dnech a mše zádušní aby se konala. [4])

Tato doba klidného rozvoje kláštera byla přerušena hnutím husitským.

Když po smrti krále Václava IV. r. 1419 způsobeny byly násilnosti v Praze lidem z venkova přišlým hlavně vedením kněze Václava Korandy z Plzně, tu k zamezení jich královna Žofie spolu s pány a Pražany přiměla cizí zástupy k odchodu z Prahy. K nim připojil se též Jan Žižka a k radě Korandově obrátili se do Plzně, chtějíce z ní učiniti středisko přívržencův učení Husova. Hned po příchodu jich do města byly kláštery v Plzni vybity, mniši z města vyhnáni a oba kláštery dominikánský i františkánský pobořeny. [5])

Žižka však nezdržel se dlouho v Plzni a byl nucen asi po čtyřech měsících koncem března r. 1420 Plzeň opustiti a odebral se s přívrženci svými i s Korandou na Tábor. Po odchodu jejich vrátili se všichni horliví přívrženci katoličtí do města, vrátili se i Františkáni i Dominikáni. Škody způsobené na klášteře i kostele bylo zase hlavní jejich péčí napraviti a vše do předešlého stavu uvésti.

Ovšem dokud války husitské trvaly, nebylo možno mnoho provésti, poněvadž byla Plzeň čtyřikráte od vojsk husitských obležena, ač vždy s nezdarem musila vojska obléhající od města odstoupiti. Za těchto obležení města, zejména za posledního, které trvalo od r. 1433 od 15. července do r. 1434 8. května, nové pohromy způsobeny byly klášteru františkánskému, takže teprve po ukončení válek se mohl zotaviti z pohrom utrpených.

[1]) Tadra, Soud. akta kons. praž. I. 93.
[2]) Tadra, Soud. akta I. 119.
[3]), [4]), [5]) Listář města Plzně č. 39, 95, 138.
[6]) Listář m. Plzně č. 147.
[7]) Tamtéž č. 145.
[8]) Tamtéž č. 151.

[1]) Tamtéž č. 153.
[2]) Tamtéž č. 177.
[3]) Tamtéž č. 191.
[4]) Tamtéž č. 207.
[5]) Ad inductionem sacerdotum et precipue Wenceslai Koranda, qui pro tunc inter ipsos capitaliserat, monasteria civitatis ipsius et ecclesiae, . . . destruunntur. Vavř. z Březové.

Za posledního IV. obléhání nacházíme člena řádu Minoritského br. Mikuláše v poselství od města vypraveném ke koncilu basilejskému o získání pomoci peněžité. [1])

Proto teprve po r. 1434 nacházíme zmínky o odkazech jednotlivých měšťanů, kteří pamatují na stavbu kláštera a jeho opravy. Tak již roku 1432 Jan Chudoba odkázal 5 k. na dílo do Šerého kláštera. [2]) Podobně r. 1435 Jan Miličoves 5 k. k témuž účelu. [3]) Dále r. 1448 paní Kuna z Křimic odkázala na dílo Šerého kláštera sv. Františka 10 k. [4]) R. 1453 Mikuláš Květoň odkázal 6 kop na dílo [5]) a t. r. pí. Markéta Berbetová 2 k. odkázala na klášter Šerý, když by se dělalo. [6]) A roku 1459 odkázala vdova pí. Anna Předborová na dílo do Šerého kláštera 5 k. [7])

Jiné odkazy z těch dob týkají se záduších mší. Tak r. 1424 pí. Zofka Maršová odkazuje na sloužení mše v Šerém klášteře vždy ten den ráno před sv. Jiřím. [8]) Roku 1430 Ondřej Strhla z Přívětic seděním v Nové Plzni odkázal do Šerého kláštera k matce boží 70 gr. platu ročního na čtyři služby záduší, kazateli se má dostávati z toho 10 gr. každý rok, aby na každú neděli pána Boha za duši jeho prosil. [9]) Roku 1437 Andrlík z Nýrska odkázal roční plat 1 kopy do kláštera matky boží bratřím zákona sv. Františka. [10]) Roku 1439 postoupily dcery pozůstalé po Mikuláši Korankovi dvůr na Lochotíně se všemi dědinami, tak jak to závětí svou odkázal, klášteru bratří Minoritů.

Dříve již uvedená pí. Kuna z Křimic zřídila si r. 1448 při kostele klášterním své kaplanství, na něž odkázala 10 k. roč. platu. [11])

I některé nemovitosti získal klášter. Roku 1454 darovala obec klášteru pole Klín zvané. T. r. vložil si klášter do kněh městských ves Borek, u Volevce ležící, kterou odkázal klášteru zemřelý měštěnín Pumba se vším příslušenstvím i panstvím. [13])

[1]) Listář I., č. 338.
[2]) Tamtéž, č. 316.
[3]) Tamtéž, č. 348.
[4]) Tamtéž, č. 384.
[5]) Listář II., č. 13.
[6]) Tamtéž, č. 15.
[7]) Tamtéž, č. 59.
[8]) Listář I., č. 276.
[9]) Tamtéž, č. 306.
[10]) Tamtéž, č. 357.
[11]) Tamtéž, č. 384.
[12]) Listář II., č. 25.

R. 1456 darovala Květa Hostková $^1/_4$ lánu polí za duši svou klášteru Šerému, ale konvent prodal pole to hned panu Marešovi, synu pana Václava Točníka z Křimic.

Do let 1451 a 1452 padá též pobyt Jana Kapistrána v Čechách. Tradice uváděla Kapistrána též do Plzně a sice buď na konec r. 1451 aneb na počátek r. 1452, a udržovala pověst, že tu kázal s kazatelny buď ve farním chrámě, anebo s kazatelny umístěné v ambitu kláštera františkánského. Dle důkladné studie Dra Z. Nejedlého (Musejník 1900) spracované na základě zevrubného itineráře Kapistránova přicházíme k opačnému výsledku, že totiž Kapistrán nikdy v Plzni nebyl.

Tím končí se první období historie kláštera pokud byl v držení Minoritů.

Osudy kláštera za Observantů či Bosáků (od r. 1460).

Listem r. 1460 13. února v Seně daným papež Pius II. k žádosti jak krále Jiřího tak i obyvatelů města Plzně nařídil Václavovi z Krumlova, děkanu a administratoru kostela pražského, aby odňal klášter františkánský v Plzni dosavádnímu řádu Minoritů a odevzdal jej bratřím řádu sv. Františka přísnější řehole, tak řečeným Observantům. Minorité buďtež vyzváni, aby buď vstoupili k Observantům, aneb opustivše klášter odešli do jiných klášterů řádu svého. [1])

Odevzdání toto stvrdil též král Jiří t. r. 28. dubna listem v Praze daným s dodatkem tím, poněvadž Observanti zřekli se držení všelikého majetku a nemohou proto statky ke klášteru příslušné sami spravovati, že správu jmění klášterního odevzdává obci města Plzně, aby konšelé starali se o potřebné opravy a o životní potřeby mnichů. Statky klášterní dle této listiny záležely z pusté vsi Borku, z platu v Nebylovech a potomně z platů zakoupených na domech v Plzni, jakož i v polích a lukách. [2])

Doba do války třicetileté (1460—1618).

Klášter nazývá se nyní obyčejně klášter Matky boží, neb klášter Šerý bratří Bosáků, neb jen klášter bosácký.

Klášter stal se za doby té, kdy král Jiří byl dán do klatby církevní, úkrytem listin a skvostů kapitoly pražské sv. Víta,

[1]) Listář II., č. 69.
[2]) Tamtéž, č. 73.

která se přesídlila do Plzně r. 1466 a pobyla tu až do r. 1478.[1])

R. 1468 Rudolf biskup Vratislavský a legát papežský přenesl mši od starodávna na bílou sobotu slouženou v kláštěře Panny Marie do kostela sv. Bartoloměje, poněvadž bratří opomíjeli mši tuto konati.[2])

R. 1474 vznikl podobný spor jako před 100 lety mezi klášterem a farářem o zpověď a o pohřby při kláštěře. Tehdejší administrator arcibiskupství pražského Prokop z Plzně rozhodl spor ve prospěch kláštera tak, že Františkáni mohou platně zpovídati a že mohou též ty, kdož by si přáli, na hřbitově svém dáti pohřbíti.[3])

R. 1524 obrátili se konšelé jmenované obce na krále Ludvíka se žádostí, poněvadž dva kláštery u nich jsou, a mimo starodávní obyčej a zvyklost bratří do nich přibývá, čímž obyvatelům města nemalá obtížnost z toho vzniká, aby král nařídil, aby v kláštěře sv. Dominika přes osm bratří nebylo chováno a v druhém kláštěře u Bosáků přes deset. Král Ludvík k tomu svolil s podotčením, že se obci ponechává na vůli, kdyby více mnichů tu trpěti chtěla.[4])

R. 1531 obec dopsala jménem kněze Jana, kvardiana bosáckého, panu Půtovi Švihovskému, aby navrátil klášteru mešní roucho a kalich, které mu svého času klášter zapůjčil a které on, ač několikráte se mu připomenutí stalo, dosud nevrátil.

R. 1567 věž vysoká, při kláštěře bosáckém byla zbořena, poněvadž byla obava, že se sama zboří a při tom že by kostelu i jiným stavením škodu způsobila.[5])

Druhá polovice 16. století ukazuje nám ze zachovaných zpráv úpadek kláštera. Tak ze zprávy visitační Feliciana Ninguardy r. 1574, který asi v srpnu do Plzně přibyl, a zde oba kláštery prohledl, dovídáme se, že v kláštěře žili pouze dva bratří, kvardian a ještě jeden starý konvers.[6])

R. 1594 súčastnil se tehdejší kvardian P. Jiří Dresler též tažení proti Turkům spolu s tehdejším farářem plzeňským Bartolomějem Flaxiem, tento jako český polní kazatel, onen jako německý polní kazatel.[1])

Bosáci dostavše se v držení kláštera horlivě stavěli, jak lze souditi z odkazů v II. polovině věnovaných k tomu účelu.

Tak již roku 1460 měšťan plzeňský Tomáš Andrlíkovic ustanovil v závěti své, aby z platu ročního, který má na obci plzeňské 10 k. ročně a na panu Hanušovi z Kolovrat 5 k. ročně, byla nejprve kaple u sv. Barbory sklenuta v kláštěře Šerém.[2]) Roku 1461 pí. Kateř. Šiškova, měšťanka plzeňská odkázala všechen statek svůj na dílo kostela sv. Bartoloměje a na klášter Matky Boží Bosákům.[3]) R. 1492 Mik. Houska odkázal na stavení 10 k., r. 1494 Marta Fenclová jirchářka na opravu božího domu kláštera bosáckého 10 kop, r. 1495 Jan mlš. Špaček k témuž účelu 5 k., t. r. p. Heřman z Žernovníka odkázal 80 k. na dílo božího domu Bosákům, t. r. pí. Kateřina Smilová na stavení 30 k. odkázala, r. 1496 Bernard mlš. na klášter bosácký 5 k., r. 1497 Anna Randová, vdova 15 k. na klášter, r. 1501 pí. Angela z Valdova odkázala na opravu kláštera Bosákům 50 zl. rýnských, r. 1503 Jan Rejsek 10 k. na stavení, t. r. Petr Fux odkazuje Bosákům na potřeby a na stavení 30 zl. rýn. a na krytí věže 5 kop, r. 1505 Jan řezník na klášter odk. 10 k., r. 1509 Jakub zedník odkázal $2^1/_2$ k. na boží dům Bosákům a r. 1513 Baltazar barvíř odk. Bosákům na stavení a na potřeby 30 k. míš.[3])

Sečteme-li odkazy ty dostaneme z odkazů určitě jmenovaných slušnou sumu na 200 k. a 80 zl. rýnských.

Ještě značnější jsou odkazy v této době na penězích Bosákům na jich potřeby. Uvádí se jich od r. 1474—1526 přes 50 a sečteme-li je, dostaneme sumu v nich odkázanou $605^1/_2$ kopy a 50 zl. rýnských. Z toho jest zřejmo, že Bosáci těšili se ze značnější přízně u měšťanstva nežli před tím Minorité. Mimo odkazy na penězích dějí se odkazy, r. 1496 kauf piva, r. 1497 na sukno 7 kop, r. 1507 na obraz sv. Františka 5 k. a na obraz sv. Anny 10 k., r. 1518 opět kauf piva, r. 1520 též a na 2 postavy sukna za 13

[1]) Frind, Kirchengeschichte Böhmens, IV., 353.
[2]) Listář II., č. 180.
[3]) Listář II., č. 211.
[4]) Tamtéž, č. 889.
[5]) Plachý, Paměti Plzně 163.
[6]) Schelhass Karl, Akten zur Reformthätigkeit Fel. Ninguarda's 1897. S. 54.

[1]) Plachý, Paměti Plzně. 184.
[2]) Listář II. č. 71.
[3]) Příslušné doklady viz Listář II. k uvedeným letům.

kop, r. 1526 dva postavy sukna za 8 k. a t. r. jeden slad Bosákům odkázán.

Tato přízeň měšťanstva potrvala po celé 16. stol.; nacházíme stálé odkazy klášteru, jichž od r. 1529—1594 zhruba lze napočísti 53. Odkazy obnášejí okrouhle 900 k. m. a jsou mezi nimi mnohdy odkazy značné. Tak r. 1534 pí. Anna Kropáčová odkázala 100 k. m., r. 1549 pí. Kateřina Palečkova odkázala 200 k. míš. a r. 1557 pí. Voršula Vondrová Tejnská odkázala 100 k. m.

V době této obstarávali jménem obce správu odkazů klášteru věnovaných, vybírajíce je a ukládajíce je vhodně pro klášter, t. zv. kostelníci (vitrici grisci monasterii). Tak jmenují se prvními kostelníky r. 1461 Vít soukenník a Jakub Žatecký. Tito kostelníci pravidelně dva, ale někdy i pouze jednoho nacházíme, nazývají se v II. polovici prokuratory kláštera bosáckého, jak se r. 1558 uvádějí Jan Kašpárek a Jiřík Polívka prokuratoři bosáčtí.

V příčině stavební zasluhuje povšímnutí závěť z roku 1585 Jana Kašpárka z Palatina, který ustanovuje, aby manželka i děti jeho pilně toho šetřili, aby kaplu sv. Anny v bosáckém klášteře, kdež tělo jeho odpočívati bude, tak opatrovali, aby ku zkáze neb spustnutí nepřicházela. Rovněž r. 1610 syn tohoto měšťana p. Daniel Kašpárek z Palatina stěžoval si u rady městské, že kvardian kláštera bosáckého dal erb předků jeho z kaple sv. Anny v témž klášteře vytlouci. I vznesl to p. Daniel na nejvyššího řádu bratří Bosáků, i byla věc ta prostředkem umluvčí k spokojenosti obou stran srovnána a žádá též za vložení tohoto rozhodnutí do knih městských.

Roku 1611 pan Jan Skribonius z Horšova, měštěnín plzeňský, s manželkou svou Esterou dali kapli nejsv. Trojice u Františkánů, již na spadnutí jsoucí, z gruntu vystavěti a k tomu darovali k oltáři v kapli té potřebné náčiní k bohoslužbě; oba dva byli v kapli té pochováni.

Roku 1617 odkázal Mikuláš Meclar, měšťénín plzeňský, dům svůj po své smrti klášteru bosáckému, aby peněz za něj užito bylo na malování kostela uvnitř a pokud by co zbylo, tedy do kaple sv. Barbory též k vymalování.

Těžkou dobu prodělal klášter na počátku 30leté války. Hned po vzbouření stavů českých proti císaři Matiášovi r. 1618 vešli direktoři stavovští ve spojení s unií protestantskou a najali do služeb svých hraběte Arnošta z Mannsfeldu. Týž přitáhl do Čech v září t. r. a položil se hned před Plzní, aby se jí zmocnil, poněvadž Plzeňští odmítli vyzvání direktorů přidati se k nim a zůstali císaři věrni. Obléhání trvalo po plných 9 neděl a nejvíce usilováno zmocniti se hradeb za klášterem františkánským. Právě proti zadní části konventu, proti nynější spořitelně, postavena baterie, z které metány kule na hradby a na budovy klášterní, kostel i konvent. A skutečně podařilo se oblehatelům prostříleti průlom ve zdech městských právě za klášterem na straně jižní a vedrati se jím při posledním hlavním útoku do města 22. listopadu. Smutné bylo podívání na klášter. Proto nelze se diviti, když mniši žádali na Mannsfeldovi, aby se mohli přestěhovati do Bavor, ale ten jim toho odepřel, ano zakázal se jim všelikou ochranou.[1])

Ovšem na potřebné opravy mohli mniši pomýšleti, až Plzeň dostala se zase do rukou císařských, což se stalo 5. dubna r. 1621.

Roku 1622 obrátil se kvardian s prosbou ke komoře české o pomoc a komora nařídila hejtmanu panství Točnického, aby Bosákům vápno potřebné vydal na opravu chrámu za Mannsfelda velice poškozeného.[2])

Oprava nutná pokračovala zvolna, takže kostel byl teprve roku 1636 dne 6. června vysvěcen od pražs. sufragana p. Šimona z Horsteina.

Po dokončení oprav kostela přikročeno k opravám kláštera a k nové výzdobě jeho. Klášter získal hojně dobrodinců, z nichž zachovala se nám jména těch, kteří na výzdobu ambitu klášterního, na obrazy tam umístěné přispěli. Ambit klášterní má 28 pole, po 8 na každé straně a obrazů všech na plátně malovaných jest 36. Obrazy umístěny jsou na zevní zdi ambitu a některé na vnitřní zdi. Představují různé scény ze života zakladatele řádu sv. Františka a nemají umělecké ceny, za to některé zajímají nás pro věrně podané kroje současné doby. Dle nápisů na nich umístěných povstaly obrazy ty v letech 1646—1651. Z roku 1646 jest 7 obrazů, z r. 1647 jest jich 21, z r. 1651 jsou 3, a 5 obrazů jest bez letopočtu. Na kaž-

[1]) Skála P. Historie česká II. 533.

[2]) Archiv místodržit. P. 16. 5. List komory české k hejtmanu.

dém obraze, mimo pět, jest uvedeno jméno donatora a jeho znak, 2 obrazy jsou od hraběte Rajmunda z Montecuculi, 1 od Jana de la Cron, plukovníka pluku dragounského a velitele posádky v Plzni, 1 od jeho manželky pí. Markéty, 1 od Jindřicha Risnického z Risnic, hejtmana, 1 od p. Abrahama Bucera, též hejtmana, 1 od p. Jana Adama Straky z Nedabylic, poručíka, 1 od p. Frant. Prudence, hejtmana, 1 od p. Michala z Bujel, poručíka. Tyto obrazy jsou na severní stěně ambitu, mimo 1 od hraběte Montecuculiho, který jest na západní straně; mimo to jest ještě na protější vnitřní stěně obraz od p. Adama Jindřicha svob. p. z Písnice, hejtmana kraje loketského.

Na východní straně jsou obrazy od duchovních a sice od Benedikta Malahovského, opata kladrubského, od Jak. Bergera z Rosenwertu, opata plaského, od Jana Pechera, opata teplského, od Šebestiana Zbraslavského, arciděkana plzeňského, další obraz má značku G—A., pak obraz společně pořízený od kaplanů plzeňských Jana Václava Bonhomi Ulického, Jana Václava Krubia Nepomuckého a Ondřeje Jakuba Bindeše Stodského.

Na straně jižní obraz první bez nápisu, čtyři další obrazy pocházejí od hrabat z Dobršů, Karla, Jana Václava, Jaroslava Joachima a Max. Jiřího; další jest od Karla Fridricha Reka, císařského měřiče táborů, pak od Cyrilla Geera, hejtmana a inženýra, mimo to visí dva obrazy na vnitřní stěně a sice 1 od Jiřího Jana Markraba Touškovského, kaplana z Plzně a 1 od p. Urbana Frant. Piletia, arciděkana plzeňského.

Posléze na západní straně jsou obrazy od Alberta Příchovského z Příchovic, pak od p. Fridricha Kašpara Eusebia Švihovského z Risenberka a Švihova, pak od p. Šimona Petra Stehlíka z Čenkova a Treustädtu, konšela plzeňského, pak od Jana Jiřího z Hrádku, lekárníka v Plzni, další obraz má písmeny 5 V—5 F, pak jest obraz s monogramem M—M a dle znaku patří Mikuláši Mirobelovi z Treuhofu, měšťanu plzeňskému; naproti těmto obrazům na vnitřní stěně jest obraz od Wolfganga Schwalba, lekárníka a jiný bez nápisu i bez donatora.

Dle kroniky klášterní pocházejí tyto obrazy od bratra Amanda.

Ku konci budiž uvedeno, že r. 1786 komise vládou zřízená ustanovila, aby pro osadníky české v Plzni počtem 5509 duší konaly se služby boží jazykem českým v kostele sv. Bartoloměje, pro německé osadníky, počtem 938 duší, aby se konaly služby boží v klášteře františkánském.

Hospital sv. Jana Jerusalemského.

Napsal Frà Josef Hamršmíd.

Místa, která Kristus Pán svojí přítomností posvětil, byla křesťanům vždy milá a vzácná. Blízcí zachovali je v paměti i když modloslužbou byla znesvěcena, vzdálenější putovali k nim, zvláště od dob sv. Heleny, jednotlivě i v zástupech. Z prvých tří set let křesťanství víme dnes ještě o osmi poutích ze čtvrtého století, o pěti a o osmi ze století šestého. Nejstarší cestopis z r. 333 vede nás do Jerusalema z Bordeaux.

Pocestní od křesťanů vždy byli přijímáni. Knížata i biskupové brali je ku svému stolu. Z usnesení sněmu nicejského r. 325 stavěli biskupové zvláštní domy pro cizince. Tak učinil sv. Jan Zlatoústý († 407) a v Betlémě sv. Jeronym. Sv. Theodos († 529) míval nedaleko jeslí Páně hostů až prý sto u stolů. Sv. Řehoř Velký vyslal koncem šestého století opata Proba, aby vystavěl pro poutníky a nemocné podobná útočiště v Jerusalemě a na Sinaji. V Jerusalemě stalo se tak r. 603.

Chosruovi Peršané pod Šehrbarázem a Židé s nimi spojení spálili a poskvrnili r. 615 svatá místa a teprvé po desítiletém na konec vítězném boji Herakliově mohly se útulky křesťanské lásky probuditi k novému, nedlouhému životu. Roku 636 vyřítili se totiž na Jerusalem Saraceni.

Teprvé stykem Harún al Rašída (r. 786—809) a otce jeho s Pipínem a Karlem Velikým zasvitla křesťanům naděje svobody, zvláště když r. 799 donesl Karlovi kněz Zachariáš na znamení jakéhosi čestného ochranného práva nad

jerusalemskými křesťany klíče města a chrámu Božího hrobu. Západ přiznal se k své povinnosti; kapitulare Karlovo z r. 810 mluví o almužně pro Jerusalem na opravu svatyň u rodiště Páně. Mezi obdarovanými svatyněmi a ústavy Svaté země byl též později tak zvaný hospital veleslavného císaře Karla, do kterého přijímají se všichni lidé římského jazyka, kteří tam přicházejí. Při tom domě byl kostel P. Marie se znamenitou knihovnou, nadaný z císařova přičinění statky v údolí Josafat. Před hospitalem bylo tržiště, kde kupci z místa platili ročně dva zlatníky (870). Ústavům latiníky vydržovaným a řízeným říkali latinské na rozdíl od těch, které Řekové založili. Při kostele Panny Marie Latinské byli v devátém století Benediktini a vytrvali zde ve službách poutníků (r. 993) i když protektorát nad křesťany přešel se slabých nástupců Karlových na císaře východořímské.

Když se r. 972 Fatimovci zmocnili Palestiny, byl kostel Božího hrobu se všemi chrámy po kraji mimo kostel betlemský pod Al Hakemem roku 1010 zbořen a směl býti teprvé za přispění císařů východních později znovu vystavěn a dokonán pod patriarchou Nikeforem r. 1048. V tu dobu zdá se, ujali Řekové místo u Panny Marie Latinské. Veřejné poměry křesťanů byly velmi trudné. Praví se, že v křesťanské čtvrti města bydlil jen patriarcha a kněžstvo s ubohým, denně vyssávaným prachudým obyvatelstvem syrským, ohrožovaným i na životě.

Netrvalo dlouho a Latiníci se zase vrátili. Praví se, že asi r. 1048, jistě však před r. 1060.

Dle vypravování Viléma, arcibiskupa syrského a později patriarchy jerusalemského, narozeného v Jerusalemě kolem r. 1072, zakoupili si kupci z Amalfi v Italii povolení i místo, co by kamenem dohodil od kostela Božího Vzkříšení a vystavěli tam klášter ke cti Panny Marie, jakož i místnosti pro mnichy a pro hosty ze svého lidu. Bylo to na místě Karlova hospitalu. Tak povstala znova Svatá Maria Latinská a o něco později nedaleko jiný klášter ženský sv. Marie Magdaleny s místnostmi pro poutnice. Časem postavili benediktinští mnichové z toho, co na sobě ušetřili z almužen kupců italských, zvláštní dům pro cizince, zdravé i nemocné s oltářem sv. Jana Almužníka. Pod vrchní správou opatovou trvaly oba kláštery, mužský i ženský, ve stejných poměrech po mnoho let. Z toho, co z almužny po nákladu na šat a stravu mnichů a sester zbývalo, prokazováno bylo milosrdenství křesťanům.

Kostely latinské nebyly výlučně odkázány jenom na dobročinnost obchodníků z Amalfi a z jižní Italie vůbec, také odjinud, jako z Normandie, měly stálé důchody, ano i sám »hospital sv. Jana« připomíná se r. 1060 zcela samostatně beze zmínky o mateřském kostele nebo klášteře. Tak zdá se vybavoval se hospital z ruky opatovy a nabýval samostatnosti, čehož důkazem je roku 1083 mistr hospitalu Anselm anebo Anzelin, který spravoval a rozdílel užitky plynoucí ze vsi Albi.

Zatím co Seldžukové válčili s křižáky prvé výpravy, dobyl vůdce aegyptského chalifa emir Elefdeli v létě r. 1098 Jerusalema. Následujícího roku přitrhli křižáci k svatému městu a dobyli ho po devětatřicetidenním obléhání dne 15. června. Byl pak tehda v tom bohumilém městě, vypravuje letopisec, muž životem ctihodný a znamenité víry, jménem Gerard, stál v čele domu pro cizince, kam přijímali chudé, přišedší sem se pomodlit, aby se tam za nějaký čas mohli zotaviti. Tento muž osvědčený posluhoval z uložení opata již dlouho chudým i za trvání války. Těmi slovy líčí hlavu hospitalu Vilém tyrský chtěje, jak sám zřejmě dí, ukázati, že hospital, který pod nástupcem Gerardovým, Raimundem prý neslušně proti patriarchovi se vzpouzel, vznikl z nepatrného semene. K tomu přidává biskup akkonský (1217—1227) Jacobus de Vitriaco, že Gerard, když Bohumír Boullionský se zmocnil Jerusalema, přijal s několika poctivými a pobožnými muži řeholní roucho na prsou s bílým křížem a zavázal se slavným slibem spasitelné řeholi a počestným stanovám. Tito bratří — pokračuje — Pánu Bohu pokorně a pobožně sloužíce a chudé nemocné ve své chudobě pilně ošetřujíce, pochovávali své mrtvé na poli hrnčířově — Achaldemach — které kdysi koupeno bylo za třicet stříbrných, jež Jidáš ve chrámě odhodil. Dokud byli chudí, neodpírali poslušnost a úctu opatovi Panny Marie Latinské, který je i s chudými se svého stolu tak dlouho vyživoval.

Kdy se hospital stal nezávislým, nelze na den a rok přesně určiti. Stalo se tak po dobytí Jerusalema, o něž si Gerard

též nějaké zásluhy zjednal. Vypravuje o něm legenda, že za obléhání města házel na křesťany s hradeb chléb, místo kamení, ačkoliv měli i obležení nouzi. Byl zpozorován, u sultana ze zrády udán i předveden. Když se zatím chléb v kámen proměnil, dal sultan udavače potrestati. Z toho asi tolik pravdy dá se domysliti, že Gerard za obležení byl v městě, že obléhající měli nedostatek a že se Gerard obhájil. Za jisté lze též míti, že si obléhající ku vděku zavázal, vždyť jenom tím dají se vysvětliti značná věnování, kterými ve Svaté zemi i ve vzdálených končinách křesťanstva Gerardův dům v letech následujících byl obdařen. Společná věnování »Pánu Bohu, bl. Panně Marii a sv. Janu a hospitalu Jerusalemskému« (1106—1110) přestávají a již Balduin I. Bohumírem Bouillonským dávají a potvrzují dary a almužny pouze »hospitalu Jerusalemskému« a tak i v listině Paschala II. — jakkoliv se o ní soudí — stojí již jenom »dům pro cizince, který jsi v městě Jerusalemě, vedle kostela blah. Jana Křtitele zřídil (instituisti)«. Slovu tomu, jakož i slovu »institutum« Kalixta II. z r. 1120, nesluší rozuměti, jakoby Gerard byl prvotním zakladatelem, stačí, myslíme-li na úpravu, kterou Gerard svou professí dle vzoru sv. Augustina a správou na Benediktinech nezávislou přivodil. Ostatně, kdo poví, v jakém stavu byl hospital benediktinský po vtrhnutí Aegyptanů r. 1098, a nebylo-li to klášteru vítaným pustiti hospital, vyžadující značného nákladu, z ruky tím spíše, když hostění poutníků, ošetřování nemocných v té míře, jak ji Jerusalem skytal, ani nedalo se dobře srovnati s řeholí sv. Benedikta a s mnišským životem obyvatelů Panny Marie Latinské.

Jiná otázka je se jménem sv. Jana. Vilém tyrský mluví o oltáři sv. Jana Eleymona, milosrdného patriarchy alexandrijského; také rozmnožitel jeho annalů Jacobus de Vitriaco vyčítá hospitalarům, že za chudoby měli za patrona místa a ochrance u Hospodina blaženého Jana Almužníka, že jej ctili a pobožně vyznávali jej jako svého pána a ochránce. Když však zbohatli, uctívali sv. Jana Křtitele a Gerard prý mu postavil chrám.

Z věnovacích listin, o jichž pravosti není pochyby, dá se zjistiti, že vedle obecného pojmenování »sv. Jana Jerusalemského, sv. Jana z Jerusalema, nebo v Jerusalemě, dosti záhy vyskytá se zřejmě jméno sv. Jana Křtitele. Tak čteme v listině z let 1106—1110: »Pánu Bohu, bl. Panně Marii a sv. Janu Křtiteli a hostinnému domu v Jerusalemě«. Podobně v listinách z r. 1118—1126: »Bohu a sv. Janu Křtiteli« a tak i v letech 1123, 1125, 1129. Jménem sv. Jana rozuměti bylo hospital, jak patrně vysvětluje listina, datovaná z let 1110—1120 takto: »Bohu a sv. Janu, totiž (scilicet) na službu almužnického domu v Jerusalemě.« Nejstarší zmínku o kostele sv. Jana Křtitele při hospitalu máme z r. 1135.

Známkou nezávislosti na opatu benediktinském je též ta okolnost, že věnování děje se hospitalu a Gerardovi, hospitalarovi, otci domu a bratřím mu poddaným, převorovi, ani jednou však po r. 1100 nečteme, že by věnování svědčilo hospitalu a opatovi jako představenému.

Východní kronikáři buď pomýšleli při pojmenování Jan Jerusalemský na svatého východana, anebo latiníci přizpůsobili se východu a teprvé když roztrpčení mezi latiníky a Řeky se vzmáhalo, upustil Gerard při novém takřka díle od bývalé zvyklosti. Nechť věc se má jakkoliv, jisto jest, že v listinách o hospitalu za doby království Jerusalemského nelze nalézti ani jedné zmínky o sv. Janu Elaymonovi.

Podobně má se to s výtkou Viléma tyrského a jeho stoupenců o vzpouzení se hospitalarů proti patriarchovi. Řevnivost mezi Řeky a Latiníky, kteří nesli břímě dne i horka, žárlivost patriarchy antiošského a jerusalemského na primat římský, na nějž spoléhalo bratrstvo Svatojanské, nedbajíc nevrlosti patriarchy Viléma, přívržence vzdoropapeže Viktora III., dostatečně vysvětluje poněkud příkrý posudek. Za to přáli zase římští papežové bratrstvu sobě oddanému a doporučovali ho vřele. Nesnáze té ovšem za Gerarda ještě nebylo.

Z nepřízně patriarchovy dovídáme se alespoň o tom, jak bratří Gerardovi byli horliví a při svém povolání spořádaní. Praví se o nich: »Modlitby, bdění a půst si ukládajíce, oplývali skutky milosrdnými. Šetrni a přísni proti sobě, byli k chudým, které nazývali svými pány, štědří a milosrdní. Nemocným dávali chléb z bílé mouky, nechávajíce zadní mouku s otrubami pro sebe. Chybil-li někdo z nich, neušel trestu, aby snadné odpuštění nedávalo podnětu k přestupkům. Podle viny byl trest. Některému strhli s roucha kříž a odloučili jej od sebe jak hnisající úd.

Jiný byl pouty a žalářem trestán, jiný z trestu jídal hubené sousto na zemi, u nohou bratří, dokud si neodpykal. Protože Bůh byl s nimi, byli všude oblíbeni i rozešel se o nich hlas po vší zemi křesťanské a pověst o svatosti jejich až do končin okrsku zemského.« (Jakob de Vitr.).

Takový byl život laiků i kněží za Gerarda. Zavázal sebe i své bratry regulí ku přijímání chudých a obsluze nemocných. Do let dvacátých století dvanáctého nemluví listiny o žádném jiném účelu nového bratrstva hospitalarů. Pod ochranou a s doporučením římské stolice dožil se Gerard rozvětvení svého ústavu po městech italských Pise, Bari a Tarentu. Pocházel asi ze Scala u Amalfi a žil asi do r. 1120. Listiny jmenují jej až do r. 1123, odtud bylo jeho úmrtí i na západě známo.

Již Gerard staral se, aby bratří svobodně sami si mohli voliti představeného. Stalo se tak a zvolen byl Raimund de Podio, který hospitalary spojil tužší řeholí, postaral se o schválení u Svaté Stolice a zavedl do svého ústavu vedle hospitality ještě rytířské služby.

Abychom poznali řád sv. Jana, prvé než půjdeme v Čechách po jeho stopách, uvedeme ze stanov Raimundových toto: Bratří slibují Bohu do rukou kněze a na knihu, čistotu, poslušnost svým mistrům a živobytí bez majetku. Toto tré požádá od nich Bůh v boji posledním. — Nechť nevyhledávají více než chléb, vodu, šat. Tolik se jim zaručuje. Šat ať je pokorný, protože chuďasové — naši páni — my jejich služebníci — chodí druhdy bez šatu a v nečistotě a bylo by hanbou, kdyby byl chuďas sluha pyšný a pán pokorný.

V kostele budiž vstup počestný a chování patřičné. Klerikové služtež v bílém rouše knězi u oltáře. Světlo ať v kostele dnem i nocí hoří. Kněz v bílém rouše chodí k nemocným, nesa dle pravidel Tělo Páně, provázen jáhnem nebo podjáhnem, aneb ať jej provází alespoň akolyta, nesa svítilnu s rozžatou svící a houbu se svěcenou vodou.

Jdou-li bratří po tvrzích a městech, nechoďtež sami, ale po dvou nebo po třech, a ne, s kým by se jim líbilo, ale koho mistr ustanoví a když došli, ať vejdou pospolu; chování jejich neurážej, ale vzdělávej.

Jsou-li bratří doma, v kostele či kdekoliv, kde jsou zároveň i ženy, nechť zachovají cudnost. Ženy nesmí jim mýti hlavy, ani nohou, ani lůžka stláti. — Jdou-li chudým po almužně, klerici či laikové, chovejtež se spořádaně (religiose). Hledají-li přístřeší, ať dají se ke kostelu neb k poctivým lidem a poprosí pro lásku Boží o živobytí a nekupují ničeho. Nenaleznou-li dobrodince, ať si skromně koupí jeden pokrm. — Z výtěžku sbírky nepodrží pro sebe ani statku, ani peněz, ale písemně ohlásí mistrovi a ten podrží si pro sebe (pro svůj dům) třetinu chleba, vína a potravin a přebytek pošle do Jerusalema. Na sbírky vydají se jenom ti, koho mistr a kapitola vyšle, a nechť přijdou kamkoliv, všude ať jsou spokojeni se stravou tamnějších bratří a nikoho nesužují. Mají míti světlo a v noci svítiti. —

Zapovídá se nositi šat hnědý barchánový a peří houpavé. Bratří jedí dvakráte za den, ve středu a v sobotu (a ovšem i v pátek), pak od Devítníku až do Velikonoc nejedí masa, leč jenom slabí a nemocní. — Na lůžku ať jsou vždy oblečeni ve lněnou nebo vlněnou košili neb v jiný šat. — Tajný hřích proti čistotě buď tajně odpykán s příhodným pokáním; za hřích veřejný a zjištěný buď bratr na tom místě, kde ho spáchal, přede všemi, po mši řemínky nebo pruty vymrskán a ze společnosti naší vyhnán. Kdyby se vrátil, přiznal a polepšiti slíbil, měli bratří až po roce, po pokání rozhodnouti, co je pro ně lepší. — Za hádku bratra s bratrem, které dozorce se doslechne, bylo trestem týden půst, ve středu a v pátek o chlebě a vodě, na zemi, beze stolu, bez ubrousku. — Za bitku půst čtyřicetidenní, za samovolné vzdálení se z domu tolikéž s obdobným zostřením a cizincem v domě tolik dní, na kolik se vzdálil. — Při stole bylo mlčení, rovněž v ložnici. Po kompletáři nesměl nikdo více píti, leč jenom vodu. — Nepolepší-li se bratr po dvojím neb trojím napomenutí, buď s malým opatřením a oznámením viny poslán na pokáranou k mistrovi do Jerusalema. — Zemře-li bratr a nalezne-li se po něm majetek, o němž představenému nepověděl, bude pochován jako vyobcovaný bez služeb Božích; připadne-li se na tajený majetek za živa, buďtež peníze takovému bratru uvázány na krk a on po domě voděn a při tom bit, kromě čtyřicetidenního postu, ve středu a v pátek o chlebě a vodě. — O jiných poklescích rozhodovala kapitola. — Za

zemřelé budou třicet dnů slouženy mše sv. Při prvé obětuje každý přítomný bratr po svíci a penízi pro chudé. Je-li kněz, co mši sv. sloužil, cizí, bude ten den v domě opatřen a představený dej mu dar z lásky. Šaty zemřelého obdrží chudí. Bratří kněží pomodlí se zaň při mši sv., klerikové pomodlí se jednou žaltář, laikové stopadesátkrát Otčenáš. — Dále dávají se pokyny, jak se bratří mají chovati mezi sebou a nositi na šatu a plášti kříž ke cti Boží a Sv. kříže, aby je Hospodin tím znamením chránil ve víře, skutcích a poslušenství.

Nemocný budiž tak přijat, aby se knězi z hříchů vyznal, pak na lůžko donesen a tam jako pán chován a dle možnosti domu opatřen prve než bratří jdou k jídlu. V neděli a ve svátek zpívá se evangelium, koná se průvod po domě a kropí se svěcenou vodou.

Z pravidel Rogera de Molins r. 1182 v hospitalu již dříve obvyklých, na zobrazení starého špitálu stůj zde toto:

Buďtež čtyři moudří lékaři ustanoveni, kteří umějí rozpoznati nemoce, zkoumati moč a dovedně připravovati léky. — Lůžka měla jistou délku a šířku, při každém byla pokrývka a dvě hedvábné přikrývky. Nemocní měli ku vycházce za potřebou oblékati ovčí kožich, obouti boty a vzíti vlněný klobouk. Jeden kožich a jedny boty byly vždy pro dva nemocné. Ročně pořizovali pro špitál tisíc velkých ovčích kožích. Nemocní dostávali třikráte za týden čerstvé vepřové a kdo ho nesnesl dostal slepici. — Pro děti poutnic, v domě narozené, dal magister zhotoviti zvláštní lůžka, aby jim matky neublížily. V ženském hospitale vedly správu sestry. Přijímány byly i nalezenci. Chudým umožňován šňatek. — Zemřelí kladeni do zvláštního lůžka, jako bratří, s červeným příkrovem a bílým křížem. Sami představení jednotlivých domů mají rádi nemocným sloužiti a jich opatřiti a bratří mají ve dne i v noci jich jako pánů ošetřovati. Pro každou síň s nemocnými bylo ustanoveno devět sloužících, aby na pokyn bratří pilně nemocné čistili, utírali, jim stlali, vařili, podávali píti a ve všem byli ku pomoci.

Zkušený bratr se třemi pomocníky spravovali střevíce a jiní dva obnošené šaty pro chudé. Almužník udílel každému, kdo se vyprostil ze zajetí, po dvanácti penězích. Chudých hostěno bylo denně třicet, klerikové denně po pěti u stolu, ostatní před konventem. Almužny dávali týdně každému, chléb a něco vařeného jídla.

Každou noc modlívalo se pět kněží ze žaltáře.

Evropské okrsky, zvané obédiencie, posýlaly výtěžek ze statků řádu darovaných do Jerusalema. Převor posýlal ročně sto kusů bavlněných látek na úpravu pokrývek pro nemocné. Co nad to darem snad obdržel, měl přidati. Převor svatojilský tolikéž. Převor italský posýlal dva tisíce loket různobarevných barchanů a zúčtoval, co za ně vydal. Podobně převor pisanský a benátský a bajulivové za Alpami posluhovali hospitalu. Z Antiochie dodávali dva tisíce loket hedvábí na přikrývky pro nemocné, převor z Monte peregrino a bajuliv z Tabarie obstarali každý pět jednotek váhy cukru na letkvary, syrupy a jiné léky. Koření dodával převor cařihradský.

Kolem r. 1180 byl hospital tak velkolepý, že zmíněný Vilém tyrský měl bratry svatojanské v podezření, že prý si vystavěli tak rozsáhlou, překrásnou a mohutnou budovu s tím úmyslem, aby odvrátili pozornost a podiv od protějšího Božího hrobu. Jan Vircburský, který hospital sám viděl, praví, že mohl pojmouti na dva tisíce nemocných a byl zároveň zbrojnicí království Jerusalemského.

Bratry zbrani sloužící měl dům v úctě, jak vypravují již tato stará statuta. Pod Raimundovou vládou sloužili hospitalarové nejenom nemocným, ale vyznamenali se svými hrdinnými skutky též na poli válečném. Bílý kříž v červeném poli vál od r. 1122 na každém bojišti ve Svaté zemi.

Za Balduina II. potřebovalo mladé království Jerusalemské silných paží právě tak, jako nemocní ošetření a zdraví poutníci ochrany. Bratří Svatojanští pod rekovným Raimundem sáhli poprvé ku zbrani po zajetí krále, po roce utkali se na osvobození Jaffy vítězně s vojskem egyptským; rytíři a bratří (zbrani sloužící) obléhají Tyrus zároveň s vojskem na svůj náklad najatým. Askalonští vyčkali příležitosti, když veškerá branná moc křesťanů ležela před Tyrem a přiskočili až k Jerusalemu, ohrožujíce tak trvání celé říše. Bratří Svatojanští, zůstavší doma k obsluze nemocných, seřadili obyvatelstvo k odporu a Askalonští odtáhli s nepořízenou. Také Tyrus padl.

V zemi svěřena jim byla ohrožená místa. Tak proti Askalonu, který byv přemožen zas a zase jako hydra pozdvihoval se proti Jerusalemu, dána hospitalarům Bersabea, přezvaná Gibellinem.

Za slavné skutky své v hospitale a na bojišti těšili se přízni jerusalemských králů, římských papežů a celého křesťanského západu.

Příspěvek k dějinám kamenů náhrobních v chrámě P. Marie před Týnem.

Píše dr. Jos. Teige, adjunkt archivu král. hlav. města Prahy. (Pokračování.)*)

5. Kapoun Adam Albrecht z Karlova, vrchní písař soudu nejv. purkrabství Pražského, žádal 20. března 1637 o hrob, který jemu také i »jak pro osobu, též také pro dědice a budoucí jeho vykázali před oltářem, jenž slove Večeře Páně, jdouce do kostela těmi dveřmi proti »Černému jelenu« po levé straně půl druhého lokte ode zdi« za 20 tolarů a při každém pohřbu po dvou tolařích. Pan A. A. z Karlova 17. dne Februarii 1638 umřel a do toho místa jest pochován.

6. Dorota Kapounová ze Smiřic psala svůj kšaft r. 1609, nemluví však zde o svém pohřbu, ustanovujíc pouze o domu svém nárožním na Spálené ul., který nápadem dědickým po Zofii Rychnovské ze Smiřic, když byly první dva instituti dědictví, syn pozůstavitelky, Václav Rychnovský z Rychnova, a Jiří Kapoun ze Smiřic, bratr Dorotin, dříve zemřeli (1596), a který tato Dorota poručila sestrám Anně a Marii Šturmovnám z Hranic. Prohlášen byl kšaft po její smrti 15. března 1610. Kratičko tedy před smrtí (den není udán) žádala o hrob, kladouc do pokladny dar 300 kop m., který ji byl vykázán, ač nevíme kde.

7. Wolf Kneisl z Borovska, úředník desk dvorských a písař při soudu komorním, který u sv. Linharta na Star. Městě měl dva domy, z nichž jeden nárožní prampouchem přes ulici s kostelem jmenovaným spojený prodal r. 1609 deklamatoru při deskách zemských Ondřeji Štankovi a druhý »u černého orla« v závěti své ústní ze dne 25. října 1623 odkázal druhé manželce své Anně (první slula Anežka). Jemu l. 1623 vykázáno bylo místo na krchově při kostele Matky Boží před Tejnem, poněvadž byl 44 let při tom chrámu Páně literátem; za kteréž místo jest dáno 10 kop. Stalo se 28. dne Octobris 1623. (fol. 49).

8. Daniel Natanael ustanovil v písemné závěti své ze dne 15. dubna 1657 (arch. m. č. 2206 fol. 321): tělo mé aby křesťanským způsobem v chrámu Páně Matky Boží před Tejnem pohřbeno bylo poroučím; kterémužto chrámu páně odkazuji mimo předešlých 20 kop ještě 30 kop m. Oněch dvacet kop m. vyplatil, když vyjednával krátce před tím se záduším o hrob pro sebe a manželku svou Alžbětu, v těch dnech zemřelou, ve sklípku řečeném Funkovským (30. bř. 1657 fol. 63).

9. Dominik Orsi de Orsini, známý stavitel, který zejména súčastnil se stavby hradeb kolem Prahy, a který vystavěl si i dům zvaný »u pěti kostelů« v Dlouhé třídě, koupený dne 15. října 1663 od tchána jeho Jana Spineta, rovněž v dějinách umění nikoliv neznámého, jehož dceru Annu Lidmilu měl za manželku. Jeho sirotci prodali pak tento dům koupený jako zbořeniště za 600 zl. rýn., za 1370 zl. dne 19. října 1685. Tento Orsi požádal záduší o hrob již 4. září 1669, a to, pokud možno, »vedle samý kruchty literátský proti oltáři sv. Lukáše, kdež by chtěl předně zeď hlavní pod voknem velikým mezi pilíři kostelními vylámati; túž pak zeď zase z venku, konec týchž pilířův, zavříti a potom kapličku kdykoliv a jakkoliv by se jemu líbilo vedle příležitosti a možnosti své mezi týmiž pilíři zhotoviti, oltář do ní díla štukatorského nebo dřevěného postaviti, okno, kdež zeď prolomena bude zase na prampouch postaviti, tak aby na klenutí anebo zdí hlavních nejmenší škody obávati se nebylo, naproti pak tomu, aby od pánův inspektorův a ouředníkův, ohlídnouce se na to, že on pan Orsini ten kůr, neboližto kruchtu, v týmž kostele k vystavění se vším vedle kon-

*) Srov. »Method«, XXIV., str. 11 a sl.

traktu učiněného příslušenstvím, dosti skrovně a na mírný quantum k své starosti a práci jest přijal, za to místo s ním taky vedle slušnosti naloženo bylo.« Tomu všemu bylo vyhověno za 100 zl. rýn. a poplatek při každém pohřbu 3 kop m. (f. 286).

10. Michal Pecka, pergmistr hor viničních. Za toho prosila vdova jeho Alžběta dne 6. listopadu 1623, aby mohl býti zde pohřben. Záduší vykázalo místo »u schodů kamenných jdouce na Českou kruchtu« a to za 100 kop m. a při každém pohřbu po 4 k. m. (f. 49). Když ovdovělá Alžběta se vdala za Vojtěcha Václava Hada z Proseče, byla zde r. 1634 ona i potom někteří členové tohoto rodu pohřbeni (f. 50.) za příplatek 24 zl. rýn. (smlouva ze dne 11. února 1644, fol. 57).

11. Hedvika Smiřická z Hazmburka, manželka Albrechta Smiřického ze Smiřic, předčasně již r. 1566 zemřelého. Ta žádala o pohřeb v kůru dne 31. ledna 1610 za 300 kop m. Vykázáno místo »za mříží železnou proti velkému oltáři, na kterémžto místě kámen mramorový starý nalomený, jemužto do dvouch set let jest, leží; ten ven vyvržen bude« (fol. 43 a rukopis č. 1640 fol. 117 a 118). V kšaftu svém zapsaném v rukopise č. 2209, fol. 428 se o tom neděje zmínka; než jen dům svůj Štefkovský, též Grejnarovský, na rohu proti radnici Novoměstské (č. 672),*) odkázala synu svému Albrechtovi a dcerám Marketě a Salomeně na rovný mezi ně podíl (dne 27. ledna 1610). Publikován byl kšaft dne 22. května 1615.

12. Ondřej Štank z Labětína, registrátor desk zemských, žádal o místo dne 7. února 1615, když manželka jeho Estera zemřela. Dostal je v kostele »před pilířem mezi dvouma kameny, kteříž na hrobích jsou, před stolicemi mužskými před Latinskou kruchtou jdouce ku dveřím farním, však bez ublížení těch dvou kamenů, kteříž prve od dávných časů položeny jsou« a to za 20 kop m. a při každém pohřbu 8 kop m. (fol. 44).

13. Jan rytíř Štyrnický, jinak mi neznámý, při smrti synka svého žádal dne 23. srpna 1639 o místo toliko pro něho a to »jdouc od dveří k oltáři Večeře Páně po levý ruce u samého toho oltáře« za 30 zl. rýn. Byl tu však i sám dne 1. září 1641 pochován (fol. 53).

14. Johanna Vosterská Kaplířka ze Sulevic, která »svůj život dokonala tu noc na sobotu po slavném hodu Velikonočním okolo 9. hodiny na celým orloji«. Její sestry Anna Salomena, manželka Mikuláše z Bubna, Kateřina a Dorota vyžádaly místo následující neděli 1621 pro ní ve sklípku, »kdež se prvé jich rodu památka nachází« za 30 kop m. (fol. 49).

15. Wenclebenská krypta zakoupena byla Samuelem Rauchem dne 3. prosince 1644 za 15 zl. rýn. a to »naproti dveřím, kterými se z ulice od domu, slove u zlatého hřebena, do kostela vchází« (fol. 58).

16. Benedikt Vendelín z Wilden, sekretář při Komoře České, zakoupil dne 28. září 1639 místo »jdouc od rynku k velikému oltáři«, na kterémžto místě pro památku kámen a text (však hladký) sdělati sobě dáti má, za 30 zl. rýn. (fol. 55).

17. Werner Baltazar nejst. z Gajersperku, radní Star. M. Pr., požádal o místo dne 23. července 1648. I dostal je »s sklepem klenutým mezi oltářem u samé kaply pod stupněm a mezi dveřmi na krchov vedoucími na straně oltáře malého, na němž archa Zvěstování P. Marie«, za 50 zl. rýn. K tomu pak později vdova jeho Rosyna Lidmila darovala »řetízek se 33 dukáty a křišťál řezaný, duhozlatem fasovaný« do inventáře hořejší kaple. (1656 fol. 60 a 62.)

18. Snad z rodiny Funků z Olivetu Jana dotýká se tato žádost o místo psaná r. 1617:

Urozeným a statečným pánům starším a ouředníkům i vši osadě záduší kostela Matky Boží před Tejnem v Star. M. Pr., pánům a přátelům mým vždycky zvláště milým. Službu svú vzkazuji, urození a slovutní páni a přátele mě vždyckny zvláště milí! Zůstává pánům v čerstvé paměti, jaké jsem před třema lety, předně pro čest a slávu boží a potom pro budoucí mou památku beneficium k záduší tomuto Matky Boží před Tejnem v Star. M. Pr. na jistý způsob učinil a za zdravého života odevzdal, ano také, poněvadž toho oumyslu jsem, když mě pán Bůh podle dobrolíbezné vůle své svaté z tohoto bídného a plačtivého oudolí k své věčné slávě povolati ráčí, aby tu v témž chrámě božím tělo mé, tolikéž i manželky mé milé, položena byla, odpočívala, i epitaphium postaviti a kámen

*) Viz moji historickou topografii Prahy v Ottově Slovníku, XX. str. 470.

položiti dal. I jsouce pak nyní, ne pro nějakou pejchu a nádhernost, ale pro jakouž takouž památku toho oumyslu, tu v témž místě, kdež kámen můj v kostele položen jest, sklípek nevelký, kdež dotčená těla naše mrtvá položena býti a odpočívati mají, dáti sklenouti bez jistého vědomí a povolení pánův učiniti a tu věc předjíti, vedle toho pánův velice a přátelsky žádajíc, že páni proti tomu nebudou, nýbrž abych sobě podle příležitosti, když se potřebami zachystám, takový sklípek v témž kostele a v tom místě, kdež prve můj kámen leží, sklenouti a udělati dáti mohl. Nebo před pány netajím, že mimo to dobrodiní předešlé ještě více k témuž záduší k budoucí věčné památce své též na jistý způsob, kde to každoročně obracováno býti jmá, kšaftem učiniti nepominu, takže páni mně a manželce mé z čeho děkovati mají a budou jmíti. S tím zůstávajíce starou měrou pánův všech volný přítel, milosti Boží sebe sám i Vás všecky poručena činím. Datum v Praze ve čtvrtek po památce mistra Jana z Husince leta 1617. J. Funckh. (Fol. 19.)

19. Jiný Funk a to Jan Jiří Funk z Funken založil zde též rodinnou hrobku dosud zachovanou (Zap. č. 13. Hammerschmid má letopočet MDCXLI. a poznámku: Nota, quod praenominati domini Funck corpus non in ecclesia, sed in cimeterio in propria crypta Funckiana sit tumulatum). V kšaftu svém nařídil »dass ein gewisser Stein aufgerichtet und nebst seinem Wappen auch ein Epitaphium darein gehauen werde solle«. Za tím účelem odevzdala vdova jeho Maria Alžběta, rozená Traumillerová z Ehrenštejnu 200 zl. rýn. záduší, které svolilo k tomu a vykázalo místo »neben der Kirchenthür gegen dem Altar herüber in der Kirchenmauer«. Poznámku Hammerschmidovu vysvětluje další text: Seeliger Herr Ehegemahl auf dem Kirchhof allda zwischen zweien Kirchenpfeilern begraben ist, als wird ihr Frauen von Funk auch dieses hiemit vergünstiget, dass sie von einem Pfeiler zu dem anderen über ihres Ehegemahls Grab ein sauberes Dachel ziehen und solches per modum einer kleinen Capellen ausrichten lassen könne. (Fol. 189.)

Poněvadž přání v příčině pohřbů v kšaftech vyslovená bývala pravidelně i provedena, jsou takové zmínky též důležitým zřídlem, z něhož poznati můžeme, kdo zde pohřben byl. Uvádím je, pokud zapsány jsou v knihách městských pražských spojuje s tím i zmínky důležité pro stavbu nebo jiné okolnosti kostela:

1450 Štěpán Nedovařil »na opravenie kostela« 5 kop č. (č. 2119. fol. C 5).

1451 Machna Kněževeská »aby kalich střiebrný o čtyrech kopách byl udělán nebo kúpen. (ib. D 3.) — Vaněk Hlas z Strašnic »na archu ½ kopy gr.« (ib. D 6.) — Peša řezník »na opravenie kostela, anebo nač se kostelníkóm zdáti bude«, 2 k. gr. (ib. D 6.) — Kunc brnîř »na archu« 1 k. gr. (ib. D 8.) — Janek z Chrástu »na archu« ½ k. gr. (ib. D 9.) — Burjan, syn Petruov Talluov »na archu« 1 k. (ib. D 10.) — Jan Kokysl, nožíř, »na archu« 1 k. (E 4.) — Bonuše, vdova po Vaňkovi rolníkovi, »na lampu 10 kop, tak aby před Božím Tělem hořívala ustavičně«. (E 5.)

1452 Matěj Šram »na archu« ½ k. (F 7.) — Anna, vdova po Janovi Podvinském »na archu« 1 k. (E 8.) — Pavel Kolinský »na archu« 5 k. (E 9.)

1453 Vavřinec Raz »na opravenie kostela« 4 k. (F 6.) — Vaněk Francús »na opravenie kostela« 1 k. (ib.) — Petr od »sovy« »na opravenie kostela« 5 k. (F 8.) — Šimon brnieř »na opravenie kostela« 1 zl. uherský (ib.)

1457 Mikeš kožišník »na opravenie kostela« 10 k. (J 1.)

1458 Václav Krabec »na dielo kostela« 16 k. (J 7.) — Kateřina Zbirozská z Dírného »na dielo kostela« 10 k. (K 1.)

1459 Petr Videt »na dielo kostela« 10 kop (K 2.) — Kačka po Mikšovi kožešníku »zvláště na dielo kostela Matky Božie v Týně, kteréž sě nynie dělá, chci i tak porúčiem, aby z statku mého znamenitá pomoc učiněna byla«. (K 2). — Gedruta po Václavovi Kurvici »na dielo kostela« 3 k. (K 4.) — Machna od prstena »na dielo kostela« 1 k. (K 5.) — Kateřina od sv. Barbory »na dielo kostela« 15 k. (K 7.)

1460 Martin z Nového Města »na dielo kostela« 1 k. (K 8.) — Markéta po Šimonovi Moudrém od Černého Medvěda »na dielo kostela« 10 k. (K 10.) — Jan Litochleb na totéž 1 k. (K 10). — Uršula od Andělů 1 k. (K 12). — Anna Lounská 2 k. (K 15.)

1461 Petr barbier »na dielo kostela« 2 zl. uh. (L 6.) — Mikuláš Hybléř, řezník 20 k. (L 7.) — Matyáš Mýdlo 10 zl. uh.

1462 Anna po Prokopovi Zajíčkovi na dielo kostela 2 k. (L 9.) — Zuzana,

někdy Václavova z Květova, »aby rúcho mé chodicie všecko rozprodadúc a osm hřiven střiebra za to kupiec, kalichy tři s pozlacenými knoflíky udělati kázali a jeden o 4 hřivnách do kostela M. B. v Týně — dali«. (M. 4.)

1463 Anna po Jakšovi řezníku »na dielo kostela« 10 k. (M 10.)

1464 Anna Škonka, kramářka »jednu korúhev« (N 10.) — Jan Dibař »na opravenie kostela« 4 k. (N 10.)

1465 Machna Kabelova »na dielo kostela« 2 k. (N 16.)

1466 Jan Prhoš »na dielo kostelnie« 4 k. (O 8.)

1470 Dorota Francúska od »dítek« »na opravenie kostela« 10 kop. (Q 1.)

1473 Vaňka Bohatka z Mělníka »na kostel« 20 kop (R 2.). — Řehoř od Černé zahrádky »na kostel« 10 k. (R 3.) — Matěj Pelician, řezník »na dielo kostela« 5 k. (R 9.)

1474 Mikuláš šenkéř podle Temple »na opravu kostela« 6 k. (S 2.) — Martin Vlašek ze Žlutic na totéž 10 k. (S 2.)

1476 Anna po Janovi Pražákovi »na opravenie kostela« 5 k. (S 10).

1480 Katruše Přezkova »na opravu« 10 k. (T 9[1].)

1481 Jíra hřebenář »na dielo kostela« 2 k. (T 14[1].) — Hron švec »na dielo věže kostelnie« 5 kop. (U 4.)

1482 Vojtěch švec »na dielo věže kostelnie« 10 kop (U 3.) — Kateřina Přezková »na dielo věže« 5 kop (U 4.) — Martin Oves »na dielo kostelnie věže« 10 k. (U 5[1].) — Václav Zdimír ze Sedlce na totéž 50 k. (U 5.)

1483 Lekeš solař »na opravenie« i na jiné potřeby 50 k. (U 6.) — Jan Braun ze Zap na totéž 50 k. (U 8.) — Jan Mnich »na dielo věže kostelnie« 4 k. (M 11). — Václav Bílý kramář na totéž 20 k. (M 13). — Křížek ze Sluštic na totéž 5 k (ib.).

Petr Slovák maléř vyznávám se, že duom muoj — dal jsem — Martě, matce mé, aby ona — jeho požívala až do své smrti, než po smrti jejie vuole má ta jest, aby týž duom ke kostelu sv. Jiljie připadl —; k kostelu sv. Jiljie korúhve dvě zelené prostřednie, item k Matce Boží do Týna také dvě korúhve zelené nejlepší — (U 15[1].) — Řehoř, syn Fraňka ostrožníka »na dielo věže, ač by ji dělali« 100 kop (U 16.)

(Pokračování.)

Drobné historické a kulturní zprávy.

Kněz Bartoš Trnka, malíř český († 1533).

V knize kšaftů města Krumlova z let 1515—1554, uložené nyní v archivě zemském království Českého, na listu 104 zapsána jest poslední vůle oltářníka při arciděkanském chrámě tamním a českého kazatele kněze Bartoše Trnky, rodáka Lukavického, již tuto podáváme v naději, že snad podaří se místním badatelům po stopách, jež kšaft okazuje, dopátrati se bližších zpráv o tomto malíři českém.

Gšaft kněze Bartoše Trnky, někdy kazatele českého krumlovského.

Ve jménu svaté a nerozdílné Trojice amen. Já kněz Bartoš Trnka z Dolejší Lukavice, kaplan oltáře sv. Jana Křtitele božieho a někdy kazatel český v Krumlově, jsa rozumu zdravého a paměti dobré, ač rozličnými nemocmi častokrát trápen, poručiv se Bohu, stvořiteli svému, živého i mrtvého, učinil sem a mocí listu tohoto činiem gšaft poručenstvie z věcí mých časných, kterých mi Panbuoh popřáti ráčil, což sem rukami svými vydělal kniehy vážíc a rozličné věci malujíc pánóm i jiným lidem. A větší díl z dědicstvie svého po rodičích svých z mladosti své sem zachoval, ale ne z svěřeného a mně odkázaného statku, jakož se někteří domnívají mne v podezření majíc súdíce mne křivdu mi činí v jistotě nevědúc, že ty věci, které mám, jsú mé vlastní, a ty porúčím a odkazuji podle vuole své poslední a toho činím mocné poručníky ctihodné kněží kněze Jakuba, kněze Oldřicha a kněze Wolfgancha, kaplany oltařuov svatého Víta v Krumlově, a múdré a opatrné pana Michala Hlozpecna a Matěje Zámečníka, měšťany krumlovské, jichž sem prosil, aby tu práci na se vzeli a učinili podle svého svěření a na ta místa rozdali, jakož vdole psáno stojí.

Item odkazuji k kostelu blahoslavené Panny Marie a svatého Víta mučedlníka v Krumlově 10 kop na službu roční, jenž

slove anniversarius, pokudž by těch peněz stačilo.

Item do kláštera Třebonského odkazuji 5 kop a komži s mřížemi, kteráž jest lepší, a obraz Spasitele našeho, kterýž sem maloval rukú svú, aby jej pověsili v refectoři na zřetedlném místě, aby všickni naň patřiti mohli a aby mne památku měli.

Item kniehy hodiny říkati, jenž slovú dornaticus pěkně uvázané a hodiny své celé s sperami slunce a měsíce a planetami s věcmi k nim přislušejícími.

Item do kláštera Borovanského 5 kop a kniehy, jenž slovú Sermones Hugonis de Prato.

Item na pohřeb na vosk a na 30 mší a co k tomu přísluší 10 kop.

Item na púšť k sv. Antonínu do Hayrafle 5 kop a kniehy dole jmenované totižto Corpus tocius iuris canonici, scilicet decretum, decretales, sextum et Clementinas et concordancias biblie cum canonibus et in codem volumine indicem tocius iuris canonici, qui Margarita decreti et decretalium dicitur. Item Summam Antonii archiepiscopi Florentini de virtutibus et viciis in tribus voluminibus et Vitas patrum et Mariale maius Bernardini de Busto et ymaginem in tela depictam sancti Jeronymi, quam ego propriis manibus depinxi et librum medicionale Arnoldi.

Item všecko nádobí, kteréž slušší k knihám vázání a ozdobení buď železné, mosazné neb dřevěné a což k tomu přísluší, to všecko na tuž púšť svrchu psanú odkazuji.

Item k oltáři sv. Jana křtitele a sv. anjeluov u faře Krumlovské kromě toho, což sem po knězi Sigmundovi nalezl, totiž dva ornaty, jeden bílý damaškový s květy zlatými a druhý kamchový žluté a červené barvy, a já přidávám tři ornaty, jeden kamchový červený a zelený, druhý damaškový červený s květy a třetí šamlatový černý s jich příslušenstviem. Item pendile na oltář tkané z osnovy vlněné černé a zelené s květy jako damašek. Item ubrus nový tkaný z vlny žluté, zelené a červené, a jest svěcený, a dvě ampule stříbrné.

Item do Lukavice k sv. Petru a Pavlu apoštolóm, u kteréhožto kostela otec muoj a oba dědové a obě báby odpočívají a jiní jako řkúc všickni přátelé a příbuzní, protož slušné jest, aby mne památku měli, dávám k řečenému kostelu kalich svuoj všecek pozlacený pěkný a dva ornaty, jeden tykytový zelený a červený s křiežem pěkným a obrazy a s omeralem a albú, druhý ornat černý šamlatový též s jeho příslušenstviem a pectoral okrúhlý s svátostmi a s přípravú, jako se pectoral v ní chová.

Item Matějovi Zámečníkovi 5 kop a stůl, který se zavierá a otvierá s stolicí dlúhú, která podle něho stojí a dvě konvice, třetinku a žejtlík, a dceři jeho Dorotě s lože šatuov, peřinu duchnu, polštář, podušku a dvě prostěradla.

Item každému panu poručníkovi za práci míšenskú kopu, aby se mnú darmo nepracovali.

Item což zvláštně nenie jmenováno v tomto gšaftu, buď kniehy, šaty neb malování neb jiné rozličné věci, na kteréž já v nemoci své nepamatuji, ty věci poručníkóm svým porúčím, aby oni to rozdali podle žádosti mé na slušná místa, též penieze, což by jich po smrti mé mimo gšaft zuostalo, díl jich aby zachovali na služby, jenž slove anniversarius a díl chudým lidem rozdali.

Toto nade všecko oznamuji, jestliby kdo po smrti mé poručníky napomínati chtěl z nějakého dluhu neb z svěření aneb k schovanie daného, to obzvláště vyznávám, že takových věcí při mne nenie, což by mého nebylo.

Item mladé Lindlové puojčil sem 1 kopu a mám její spinadla; když kopu položí, ať spinadla vezme.

Item Kateřina Promarová podle gšaftu kněze Linharta, faráře křemeckého, dlužna k kostelu krumlovskému 5 kop a k kostelu rájovskému 5 kop; a já sem jí puojčil 5 kop, ty jí odpúštím.

Item panu Oldřichovi Spanovskému všecky barvy, mušle, třípky, penzlíky a jiné přípravy a formy a což k malování slušší všecko jemu odkazuji a dávám.

Item na šaty sem mnoho nevážil, těch málo mám, proto je takto řídím: sukni lepší blankytné barvy knězi Jiříkovi, který byl v Brloze, kaplanu svaté Oršily zde, Matějovi Zámečníkovi laybrok krátký dobrého sukna a sukni kožichem podbříškovým podšitú a nohavice zámišové, Václavovi, synu jeho, druhý laybrok brunatného sukna. Item Benešovi pekaři, poslu, nohavice modré. Vaňkovi, Matějovu Zámečníkovu synu, tesáček, pekařce v rybářské ulici šilhyřku čubku jehenčí a dceři její duchničku a poduščičku. Ad communitatem kaplanóm v tomto domě puol-

štář kožený. Actum feria V post festum Pasche anno Domini 1533.

Při tom sem prosil vzácné opatrnosti pánuov purgmistra a konšeluov, aby rozkázali pečeť městskú k tomuto listu gšaftu mému přitisknúti.

Hoc testamentum completum est.

Dr. *V. J. Nováček.*

Různé zprávy.

Freska v kostele svatojanském na Novém Světě. Kostel sv. Jana Nepomuckého na Novém Světě na Hradčanech, někdy klášterní kostel bývalého kláštera panen Voršilek, vysvěcený téhož roku, kdy Jan z Pomuku prohlášen byl za svatého (1729) a zrušený a odsvěcený za císaře Josefa II., byl, jak známo, po několik desítiletí posádkovým kostelem evangelického mužstva posádky pražské. Na podzim minulého roku byl chrám ten zevně přiměřeně obnoven a byv znova po katolicku vysvěcen, stal se vojenským kostelem pro chovance kadetní školy pražské. Klenby chrámu tohoto zdobí velkolepá freska slavného Václava Vavřince Reinera, vztahující se k legendě, jež dala vznik této svatyni. Je to nadšená malířská apotheosa nejmladšího z patronů zemských, vykouzlená štětcem plným vzletu, svěžesti, uchvacující síly a harmonické krásy. Pro historii českého umění jsou nad to ještě zajímavy tím, že jsou z posledních nástropních maleb Reinerových, jež až po dnešní den zachovaly se neporušeně v tom stavu, v jakém z ruky mistrovy vyšly, kdežto téměř všechna ostatní jeho freska, jmenovitě ta, jimiž vyzdobil pražské kostely, byla v pozdějších dobách častěji opravována a opravami těmi značně utrpěla. Také freska v chrámě sv. Jana Nepomuckého na Novém Světě mají býti nyní obnovena a dotyčné oznámení bylo již ústřední komisi pro zachování a výzkum památek uměleckých a historických učiněno. Ale v tomto případě, kde jde o neporušené dosud dílo jednoho z největších starých mistrů českých, celá veřejnost má právo zvěděti, jakým způsobem budou tyto výtvory mistrovské ruky jeho obnoveny a komu bude oprava jich svěřena. Není dojista lhostejno, komu připadne tento stejně čestný jako zodpovědný a nesnadný úkol a smutné zkušenosti, jichž právě v tomto ohledu jsme nabyli, nabádají k zvýšené opatrnosti. Upozorňujeme proto povolané kruhy na zamýšlenou obnovu skvělých fresek Reinerových, aby včasným zakročením a vhodným upozorněním na kompetentním místě zabránili neodčinitelné a bolestné zkáze, která by velkolepé dílo Reinerovo mohla stihnouti, kdyby oprava jeho, jako již častěji se stalo, svěřena byla rukám nepovolaným.

Z Akademie křesťanské.

Dobrozdání o filiálním kostele ve Zdětíně.

Podepsaní, ohledavše dne 14. března 1903 v přítomnosti p. t. veledůst. pana děkana a velect. pana patronátního komisaře filiální kostel ve Zdětíně na farnosti Benátecké podávají resultát tohoto ohledání, jak následuje:

1. Kostelík, jenž se již r. 1352 mezi farními uvádí, byl původně stavbou románskou. Zbytkem této stavby jest kvadratická téměř loď, trámovým stropem přikrytá a valeně sklenutá sakristie, kteráž jeví tvary XIII. stol. Presbytář nynější jest velmi sličnou stavbou z počátku XV. stol. Věž pak jest všední barokní přídavek z počátku XVIII. věku. Klenba presbytáře jeví velmi vkusné a poměrně i bohaté tvary. Konsoly jsou vesměs figurální. Kamenný triumfální oblouk jest taktéž bohatě profilován. Okna v presbytáři zachovala si tvar původní, ostění jejich však jest otlučeno.

2. Částečným oškrábáním stěn zjistili jsme na obou podélných stěnách fresková malby z kraje XVI. stol. Na straně evangelijní konstatovali jsme figurální malbu, patrně vyobrazení scény »Ukřižování«. Již nyní jest nesporno, že malba ta má značnou cenu uměleckou a že hodna jest zachování. — Zachování, poněvadž malba jest v těchto místech poměrně velmi dobře zachována, zdá se, nebude nikterak obtížné. Stěnu epištolní zdobí malby, do tří pásů komponované, velmi již porušené. Jsou to patrně symbolická znázornění (asi sv. svátostí) s latinskými nápisy vysvětlujícími. Jest velmi

pravděpodobno, že i zadní stěna za oltářem i klenba jest malována.

3. Považujeme především za nezbytno, aby pořízeno bylo lešení, s něhož by stěny i klenba mohly býti oškrabány, aby staré malby zjeveny byly. Co z nich zachovati se dá, budiž zachováno; ostatní pak malířská výzdoba budiž k tomu přizpůsobena. Navrhujeme, aby toto odkrytí svěřeno bylo akad. malíři p. Jančovi, (týž, jenž i předložený projekt malířské výzdoby zhotovil), sami pak jsme ochotni, dohled nad tím vésti.

4. Hlavní oltář pochází z r. 1682 a má velmi sličné a umělecky zdařilé tvary nejrannějšího baroku. Budiž s největší pečlivostí zachován, znovu natřen a ozdoben. Toliko obě poboční branky, jež jsou soudobým sic, však méně vkusným a silhuetu oltáře značně rušícím přídavkem, buďtež jakožto zcela zbytečné a stářím úplně sešlé, odstraněny.

Jest nezbytno, aby oltář byl bez odkladu složen, poněvadž trámové opěry jeho jsou zcela prohnilé a oltář sesutím hrozí. Nutno jest, aby složení oltáře obstaral řezbář nebo pozlacovač, aby řezby nebyly poškozeny.

5. Tabernakl jest zcela nepříhodný a úplně nevkusný. Nezbytno jest nahraditi jej jiným. Předložený návrh firmy Bukovy však naprosto nevyhovuje. Nutno opatřiti nákres nový, slohově k oltáři přiléhající. Bylo by velmi záhodno za touto příčinou pořídíti nějakou fotografii oltáře, prve nežli bude složen.

6. Oltářní obraz, s oltářem soudobý, třeba zachovati. Poněvadž již několikrát byl přelakován, jeví se na mnohých místech opouchliny. Opravu jeho, eventuelně nové podlepení plátnem, dlužno však svěřiti malíři odborníku, nikterak pozlacovači, nemá-li býti obraz zničen.

7. Rám antipendia, kamennou tumbu oltářní zakrývajícího, budiž zachován a příhodnou látkou brokátovou vyplněn.

8. Ve staré dlažbě presbytáře našli jsme cihlové dlaždice s renaisančními, freskám soudobými, růžicemi vtlačovanými, velmi vkusné formy. Odporučujeme vřele, aby vzorek ten na nově projektovaných terakotových dlaždicích byl opakován.

9. Kamenná žebra i figurální ozdoby buďtež kameníkem bedlivě očištěna. Totéž platí i o zdobném kamenném ostění sanktuáře ve stěně. Kovaná jeho mřížka, dosud zachována, budiž v ohni vypálena, opravena a polychromována.

10. Ostění oken uvedena buďtež zpět do původního tvaru. Okno dlužno zasklíti katedrálním sklem, souhlasně s malbou desinovaným. Proto předložené návrhy firmy Kryšpínovy nevyhovují. Návrhy k nim dlužno podati malířem, jenž malbu říditi bude. Okna s malbou figurální nepovažujeme za potřebná.

Kazatelnu, jež jest monstrésním truhlářským výrobkem, dlužno zcela odstraniti. Vchod k ní, ze sakristie násilím prolámaný, budiž zazděn. Kazatelna budiž pořízena v podobě nevysokého ambónu — nejlépe z dubového dřeva — s přístupem z presbytáře. Stříška nad ní jest pro nepatrné rozměry kostelíka holou zbytečností.

12. Výzdoba lodi budiž pokud možno presbytáři přizpůsobena. Přirozeného a nejvhodnějšího slohového zcelení docílí se osazením tabulového stropu, jehož pořízení co nejvřeleji odporoučíme.

13. Ohyzdná moderní kruchta budiž rozhodně odstraněna, zejména když pro varhany dosti jest příhodného místa v oratoři podvěžním.

14. Varhany buďtež umístěny co možno nejzáže do oratoře, aby nezdařilým tvarem svým co nejméně úpravu kostelíka porušovaly.

15. Poboční oltář — rokokový — budiž beze změny zachován a dle rady malíře, malbu navrhujícího, nově natřen.

16. Zamýšlený rigol kolem celého kostela co nejlépe odporučujeme.

17. Ku pokrytí střechy kostela odporoučíme se stanoviska aesthetického krytinu žlábkovanou, barvy červené nebo zahnědlé — možno-li klejtovanou.

18. O krytu střechy věžní plechem nelze nám arciť říci, že by uměleckým požadavkům odpovídal, což platí i o tvaru střechy věžní. Bude-li v budoucnu přikročeno k nějakým jejím opravám, budiž volen tvar i kryt příhodnější.

19. Při opravě omítky vnější odporoučíme ponechati kamenný sokl, očištěný kameníkem, bez omítky.

V Praze, dne 1. dubna 1903.

F. J. Lehner,
předseda.

Eduard Šittler. František Mašek.

Ve schůzi výboru umělecké sekce dne 2. dubna 1903 schváleno a ku provedení odporučeno.

V Praze, dne 4. dubna 1903.

Dobrozdání o farním kostele v Dol. Počernicích.

Ohledavše dne 28. března 1903 farní kostel v Dolních Počernicích za příčinou dožadované úpravy jeho vnitřku, shledali jsme následující:

1. U vnitřní úpravě dominuje sloh barokní. Poněvadž všechen oltářní nábytek dobře vyhovuje, budiž vše zachováno a malba stěn slohově k tomu přizpůsobena.

2. Zlacení oltářů shledali jsme ve stavu dobrém. Považujeme za zcela zbytečné veškeré nové pozlacování. Toliko části, mramor imitující, obarveny jsou méně zdařile. Poněvadž přebarvení to bude žádati toliko nepatrného nákladu, odporučujeme, aby opatřen byl nátěr nový, vkusnější.

Zlacení bude vyžadovati jen nemnoho oprav, zejména kde něco odlomením na řezbách bylo poškozeno.

3. Snešení hlavního oltáře nedoporučujeme, obávajíce se velikého poškození a polámání řezeb. Bude-li při zednických pracích přece třeba oltář snésti, nechť to obstará velmi pečlivá ruka zkušeného řezbáře. Doporučujeme k tomu jakož i k potřebným opravám řezbáře Mráze nebo Lisku.

4. Oba postranní oltáříky jsou velmi vkusné, pozdně renesanční drobnůstky.

Projektované polychromování jich nemůžeme naprosto doporučiti. Považujeme za nezbytné — poněvadž jen to je slohově správné a i z důvodů finančních nejvýhodnější — zachovati imitaci černého ebenu se zlacenými řezbami tak jak jest a pořídíti toliko nezbytné tu a tam opravy. Tumbu také opatřiti nutno šedým mramorovým nátěrem s černými římsami a zlacením.

5. Nevkusná ramena i s lampičkami buďtež od obou těchto oltářů zcela odstraněna.

6. Barokova kazatelna budiž zachována v dnešním stavu a novým mramorovým anebo šedým olejovým nátěrem opatřena. Doporučujeme toliko lambrequinové ozdoby stříšky nahraditi novými, jemnějšími.

7. Tělové částky soch vesměs třeba nově, vkusněji, neleskle obarviti.

8. Mřížka oltářní, jež jest nadmíru vysoká a proto nevyhovuje, budiž nahražena novou nižší, nejlépe z dubového dřeva, kuželkovou. Možno však i nynější mřížku novou úpravou přizpůsobiti.

9. Skřínka se soškou Madonny na pilastru budiž odstraněna. Sošku bez skřínky možno umístiti na konsolu buď na dosavadním místě nebo na parapetu kruchty.

10. Kartuše v parapetu choru možno dobře použíti za ozdobu nad triumfálním obloukem, kdež oběma andílky jsouc nesena patrně původně již visívala.

11. Zdařilá kopie Zbraslavské Madonny, jež jest vlhkem sakristie valně ohrožena, budiž po opravě umístěna někde v chrámu (na příklad v presbytáři proti panské oratoři).

12. Obraz Kristovy tváře budiž odstraněn a vkusné kamené ostění vchodu, jež zakrývá, kameníkem očištěno.

13. Malbě nezbytně musí předcházeti pečlivá zednická úprava stěn. Dlužno při oškrabávání stěn dbáti toho, nejsou-li pod dnešní omítkou ještě staré fresky, jelikož kostelík zdejší pochází ze XIII. století.

14. Malbu doporučujeme co možno jednoduchou. Nejlépe se hodí vkusné tonování — eventuelně s droboučkým nějakým patronovaným vzorkem, aby se brzkému zašpinění předešlo; ozdobné malování budiž omezeno toliko na klenby.

15. Původní okénko za oltářem budiž opatřeno ventilací, aby se odpomohlo vlhku.

16. Ochrana paramentů před vlhkem velikým v zákristii nezbytně toho žádá, aby pro ně opatřena byla jiná místnost.

17. Nevkusný dojem, jejž působí provaz od umíráčku před dveřmi kostelními visící, odstraní se lehce, přeloží-li se klanice zvonku do vnitř věže a pro provaz ve klenbě sakristie otvor se opatří.

18. Považujeme za nezbytné a co nejvřeleji doporučujeme ohyzdné litinové mříže z oken chrámových odstraniti a okna zabarveným sklem kathedrálním zasklíti, čímž teprve harmonického scelení vnitřní úpravy docíleno bude.

V Praze, dne 1. dubna 1903.

F. J. Lehner,
předseda.

Eduard Šittler. **J. Klusáček.**

Ve schůzi výboru umělecké sekce dne 2. dubna 1903 schváleno a k provedení odporučeno.

V Praze, dne 4. dubna 1903.

Mitra pretiosa.

Ve svatvečer biskupské konsekrace dne 27. června t. r. odebrala se k nejd. panu biskupovi, Msgr. Josefu Doubravovi, deputace uměleckého odboru Akademie křesťanské, skládající se z předsedy Msgr. F. J. Lehnera, stavitele velechrámu Svatovítského architekta Kamila Hilberta a professora umělecko-průmyslové školy Jana Kastnera, aby s dlouholetým a velezasloužilým členem svým naposled se rozloučila a odevzdala mu na památku jménem uměleckého odboru biskupskou mitru.

O předlohu pro vyšívání byl dožádán v tom oboru osvědčený pan architekt Josef Fanta. Na novém díle zříme bývalý sloh zlatých těžkých miter, na nichž skvoucí kov je seřaděn v ladné vzorky. Touto předností honosí se naše mitra, ale vedle toho je vkusně využitkována uměle vybavená barvitost, kterou při kresbě zlatou nití vyvolávají prostředky, jež si osvojila jehla vedená dovednou rukou.

Na starých mitrách oko stěží vyhledá několik bodů a tahů, aby na nich klidně spočinulo a je sledovalo, zde však záhy vystihne celý obrazec, jak vzdušně vyrůstá z bohaté, plné bordury, vynikaje při tom tak mohutně, že kontury i detailní výzdoba i na větší vzdálenost zůstávají zřejmy a patrny. Vypuklé dojmy stehu zvyšují granátová zrna, amethystové květy a topasové lístky. Celku tak ladného lze docíliti ovšem jenom společným úsilím, když vynikající dovednosti skromných pracovnic paramentního ústavu je vůdcem a rádcem vybroušený vkus a vypočítavá krasochuť umělce, který dovede nejenom zálibu vybaviti, ale působivě upoutati.

Při svém posvěcení a nastolení byl nejd. pan biskup oděn stříbroskvoucím pluvialem a kasulí, jež svou výzdobou harmonicky druží se ku zmíněné mitře

Frà **Josef Hamršmíd,**
jednatel.

Zpráva za měsíc červen.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: pro sl. městskou radu v Nuslích, pro dp. Bedř. Maška, faráře v Počernicích a pro dp. Fr. Grydila, faráře ve Staré Vsi. — Pozlacení v ohni: monstrance a nádobek na sv. oleje: pro dp. Pavla Šindeláře, faráře v Palupíně: pacifikálu: pro důst. farní úřad v Hudlicích. — Hostiarium: pro sl. městskou radu v Nuslích. — Nádobky na oleje: pro sl. městskou radu v Nuslích a pro dp. Pavla Sindeláře, faráře v Palupíně. — Náčiní ke křtu: pro sl. městskou radu v Nuslích. — Patenka k zaopatřování nemocných: pro sl. městskou radu v Nuslích. — Kropáčky: pro slavnou městskou radu v Nuslích a pro důst. farní úřad v Slabcích. — Lampa oltářní: pro dp. Václ. Šindlera, faráře v Hudlicích a pro nejdůst. p. Fr. Marata, velmistra ryt. řádu křížovnického v Praze. — Svícny oltářní: pro nejdůst. pana Fr. Marata, velmistra ryt. řádu křížovnického v Praze a pro blahor. sl. Julianu Randovou, dceru c. k. okresního sudího v Domažlicích. — Nádobka na svěcenou sůl: pro sl. městskou radu v Nuslích. — Konvičky mešní: pro dp. Bedř. Maška, faráře v Počernicích a důst. farní úřad v Slabcích. — Kříž s lucernami k pohřbům: pro sl. městskou radu v Nuslích. — Kříž k průvodům: pro sl. městskou radu v Nuslích. — Umývadlo do zákristie: pro sl. městskou radu v Nuslích a pro vdůst. děkanský úřad v Rokycanech.

Rozličné. Oltář hlavní, kazatelnu, zábradlí a klekátko: pro slavnou městskou radu v Kouřími pro filiální kostel v Třebovli. — Missaly: tři pro sl. městskou radu v Nuslích a pro vdůst. děkanský úřad v Rokycanech. — Pultík: pro důst. farní úřad v Bezdědicích. — Harmonické zvonky: pro dp. J. Soukupa, exposita ve Fleissenách.

Paramenty. Celé ornáty (kasule, dalmatiky a pluvial) bílé, červené a černé barvy: pro slavnou městskou radu v Nuslích. — Kasule: bílá, červená, černá, zelená a dvě fialové: pro sl. městskou radu v Nuslích; bílá, bohatě vyšitá: pro ctih. sestry křesťanské lásky ve Veltrusích; dvě bílé, černá a fialová s bohatou úpravou: pro nejdůst. pana Fr. Marata, velmistra ryt. řádu křížovnického v Praze; červená a bílá: pro dp. Jos. Pfofa, faráře ve St. Bydžově; dvě bílé a červené: pro vdp. Jos. Moce, děkana v Budyni n. Ohří; bílá s bohatým figuralním vyšíváním: pro vysdp. Msgra. Jana Kleina, pap. protonotára a arcikněze v Činěvsi a zelená: pro J. Milost, nejdůstp. Msgra. dra. Krásla, světicího biskupa a metrop. děkana v Praze. — Pluvialy: bílý, fialový a černý: pro sl. městskou radu v Nuslích; bílý a fialový, s bohatou úpravou: pro nejdp. Fr. Marata, velmistra ryt. řádu křížovnického v Praze; bílý: pro důst. farní úřad v Bučicích. — Štoly: pro sl. městskou radu v Nuslích: pro blahor. sl. Marii Adoltovou, učitelku v Litoměřicích a pro blahor. paní Brzdíčkovou v Karlíně. — Vela: pro sl. městskou radu v Nusjích a pro blahor. paní Jožu Schellerovou na Král. Vinohradech. — Pláštíky na ciborium: pro dp. Ed. Šittlera, faráře na Žižkově a pro vdp. Jos. Moce, děkana v Budyni;

— Bursy k zaopatřování nemocných: pro sl. městskou radu v Nuslích a dp. Jos. Staňka, faráře v Liblíně. — Záslonky do tabernaklu: pro důst. farní úřad v Nezabudicích. — Nebesa: pro sl. městskou radu v Nuslích. — Korouhve: pro dp. Jos. Sochora, faráře v Heralticích na Moravě; pro dp. Fr. Petra, faráře v Citolibech a pro dp. Josefa Pfofa, faráře v St. Bydžově. — Sáčky na nádobky pro sv. oleje: pro veledůst. pana J. Dresslera, děkana v Sedlecích, pro slavný městský úřad v Nuslích, pro vp. H. Červinku, kaplana na Zbraslavi, pro dp. Ed. Šittlera, faráře na Žižkově, pro dp. J. Přibyla, faráře v Bezdědicích a pro blahorod. pana Jana Staňka, pasíře v Praze. — Zlaté třapečky ku klíčku od tabernaklu: pro dp. V. Hedvíka, faráře v Chržíně, důst. farní úřad v Bezdědicích a pro důst. farní úřad v Choustníku. — Obrazy na kazatelnu: pro dp. Jos. Soukupa, expositu ve Fleissenách. — Komže pro ministranty a kostelníky: pro dp. Mat. Máru, faráře na odpoč. ve Zbýšově, pro sl. městský hospodářský úřad v Praze a pro vdp. Msgra. Jana Kleina, pap. protonotára a arcikněz v Činěvsi.

Prádlo kostelní. 4 alby, 4 rochety, 10 korporalií, 18 humeralií, 40 purifikatorií, 30 ručníků, 2 tobalie, 5 cingul, a pall: pro sl. městskou radu v Nuslích; alba a 2 rochety: pro dp. V. Hedvíka, faráře v Chržíně; 2 rochety: pro dp. M. Máru, faráře na odpoč. ve Zbýšově; rocheta: pro blahor. paní Bezdíčkovou v Karlíně; 2 alby, 3 rochety, korporália a pally: pro nejdp. Fr. Marata, velmistra ryt. řádu křížovnického v Praze. — Pokrývky na oltář: pro dp. Jana Přibyla, faráře v Bezdědicích; korporalky a pally: pro důst. farní úřad v Choustníku; albu a cingula: pro vdp. Josefa Moce, děkana v Budyni; tobolie: pro vysdp. Jos. Farského, kanovníka na Král. Vyšehradě.

Zpráva za měsíc červenec.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalich: pro vys. dp. Ant. Strésa, kanovníka v Celovci. — Pozlacení v ohni: kalicha: pro dp. Jos. Buchtu, faráře v Roketnici na Moravě. — Monstrance: pro vp. Ant. Stenče, kaplana v Divišově. — Patenka k zaopatřování nemocných: pro dp. Václ. Tichého, faráře v Poříčí n. Sázavě. — Svícnů oltářních pět: pro nejdp. Dra. Mik. Karlacha, probošta na Král. Vyšehradě. — Kropáček: pro sl. zádušní úřad v Praze.

Rozličné. Křížová cesta: pro nejdp. Fr. Marata, velmistra ryt řádu křížovnického v Praze. — Missály: pro dp. Jos. Uzla, faráře v Hostouni a pro vdp. Dra. Karla Kašpara, spirituala a profesora v Akademii hraběte Straky v Praze. — Breviář: pro dp. Fr. Hrubíka, kn. arcib. ceremoníře v Praze. — Pultíky: pro dp. Jos. Buchtu, faráře v Roketnici, pro vysdp. Jos. Buriana, kanovníka na Král. Vyšehradě a pro vdp. Mořice Surmu, děkana v Pustoměři na Moravě. — Jubilejní berličky: pro vysdp. Msg. Ant. Suchánka, rektora bisk. semináře v Král. Hradci.

Paramenty. Kasule: bílé skvostné, bohatě vyšité: pro blahorodp. Ant. Müllera, inženýra v Plzni a pro blahorod. paní Kateřinu Maršnerovou v Praze; červená: pro vp. Václ. Tichého, kaplana v Poříčí n. Láb., bílá: pro blahorp. Jana Sládka, professora v Praze; červená: pro vysdp. Msgra. Karla Vorlíčka, arciděkana v Kutné Hoře; červená a fialová, vyšitá: pro J. Milost, nejd. pana Msgra. Dra. Jos. Doubravu, biskupa v Král. Hradci. — Pluvial fialový, skvostný: pro vdp. Jana Černohouza, děkana v Hostivaři. — Mitra: pro J. Milost, nejdůstp. Msgra. Dra. Jos. Doubravu, biskupa v Král. Hradci. — Štoly: pro sl. zádušní úřad král. hl. města Prahy. — Antipendium: pro sl. městskou radu na Král. Vinohradech. — Polštáře oltářní: pro blahor. paní A. Wollgartovou v Praze. — Korouhve: pro vdp. Jana Viléma, kn. arcib. vikáře v Bezdědicích. — Stuhy s vyšitými nápisy: pro Vysokorodou paní hrab. Sylva-Tarouccovou v Praze. — Pontifikální rukavičky bílé, červené a fialové barvy: pro vysdůst. pana dr. Jos. Tumpacha, kanovníka na Hradčanech. — Birety: pro vdp. Dra. Jos. Mergla, děkana ve Spitale rak. Slezsko, pro J. Milost, nejdůst. pana biskupa Msgra. Dra. Jos. Doubravu v Král. Hradci a pro vp. Ant. Štence, kaplana v Divišově. — Příkrov ozdobený: pro blahorp. Voit. Stehlíka, předsedu živnostenské společn. v Protivíně. — Pokrývka a polštáře na klekátko: pro důst. farní úřad v Ostrově. — Zlaté třapečky ku klíčku od tabernaklu: pro dp. Jos. Bihovského, faráře v Hrusicích. — Komže pro ministranty: pro vp. Václ. Slavíka, katechetu na Mělníce.

Prádlo kostelní. Pally: pro vdp. Mořice Surmu, děkana v Pustoměři; tobalie: pro dp. Ant. Postřihače, faráře na Karlově; rocheta, cingula a. j.: pro dp. Jindř. Stürzenhofera, faráře na odpoč. v Opavě, rak. Slezsko: pally, korporalie a fialové plátno: pro dp. Vil. Havlíka, faráře v Hobšovicích; alba: pro blahorod. paní Bezdičkovou na Král. Vinohradech; alba, korporalia a pally: pro blahor. paní Ludmilu Šaškovou, choť městského kontrolora v Plzni; korporalia a purifikatoria: pro dp. Jos. Bihovského, faráře v Hrusicích; alba, korporalia, purifikatoria a tobalia: pro sl. městskou radu na Král. Vinohradech.

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ na Král. Vinohradech.

»METHOD« vychází šestkráte do roka ve lhůtách dvouměsíčních. **Předplatné,** které činí poštovní poukázkou na celý rok **4 kor. 40 hal.,** přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech** (na faře), kam i **reklamace** se zasílají.

»Politika« závod tiskařský a vydavatelský v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 9. a 10. V Praze, 15. října 1903. Ročník XXIX.

OBSAH: Exkurse gotické. 12. Klášter Minoritů nyní Františkánský v Plzni. — Založení kostela a hospitalu Svatomařského v Praze. — Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia. — Kříž na hrobech v katakombách. — Různé zprávy. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc srpen a září.

Exkurse gotické.

12. Klášter Minoritů nyní Františkánský v Plzni.

Napsal F. J. Lehner.

Historické zprávy o Minoritském, později Františkánském klášteře v Plzni, které historiograf Plzeňský, profesor Josef Strnad, laskavě mi poskytl z bohatého rukopisného materialu pro chystané dějiny města Plzně, bezpečně dosvědčily, co při zkoumání a popisování tohoto památníku českého stavitelství z důvodů architektonických se jeví.

Klášter Františkánský byl postižen tolika bouřemi, jako málo který památník království Českého. První velká pohroma dostavila se náhle roku 1419. K zástupům venkovského lidu z Prahy odtáhnuvším připojil se Jan Žižka, který k radě Korandově obrátil se do Plzně, kde hned po příchodu do města dle svědectví Vavřince z Březové byly pobořeny oba kláštery a kostely, Dominikánský a Františkánský (monasteria civitatis ipsius et ecclesiae destruuntur). Ježto vyhnaní mnichové po brzkém odchodu Žižkově do města zase se vrátili, zdá se, že klášter a kostel Minoritský nebyl zbořen, nýbrž jen vypleněn. Hůře bylo za trojnásobného obléhání v letech 1433—1434, 1478 a 1618. Klášter stál totiž na velmi osudném a nebezpečném místě, těsně u městských hradeb, a byl pokaždé nejen ohrožován, nýbrž skutečně poškozován. Způsobené škody nejsou sice výslovně uvedeny, ale z hojných darů a odkazů na stavbu kláštera a jeho opravy hned po prvním obléhání věnovaných v letech 1435, 1439, 1448, 1454, 1456 a 1459 lze souditi, že pohroma na stavení byla velmi značná. Že Minorité hledali i jinde pomoci, potvrzuje zpráva o poselství vypraveném od města ke koncilu basilejskému s prosbou za peněžitou pomoc; v poselstvu nacházíme též bratra Mikuláše, člena řádu Minoritského. Také po druhém obléhání r. 1478 vyskytují se značné příspěvky jednotlivých měšťanů a dobrodinců, odkázané roku 1492 na stavení a na opravu domu Božího, 1495 na dílo božího domu, 1501 na opravu kláštera, 1503 na stavení a krytí věže, 1509 na boží dům, 1513 na stavení a na potřeby, úhrnem 200 kop a 80 zl. rýnských. To byla zajisté jen část důchodu na stavební opravy, pokud

listinné zprávy o odkazech se dochovaly. Nejzhoubnější bylo třetí obléhání na počátku třicetileté války r. 1618, kdy Mansfeld přímo proti klášteru postavil baterii a metal kule nejen na hradby, ale také na kostel a konvent s takovým úsilím, že průlomem v hradbách způsobeným vnikl do města.

musea, památníkové prvogotické architektury však, kostel a ambit, stojí tu posud jako vzácný klenot českého stavitelství. Jest zcela přirozeno, že při obléhání nejvíce byly poškozeny klenby, věž hradby přečnívající a kamenné kružby oken. Zpráva z r. 1460 zmiňuje se o novém sklenutí kaple sv. Barbory; r. 1503

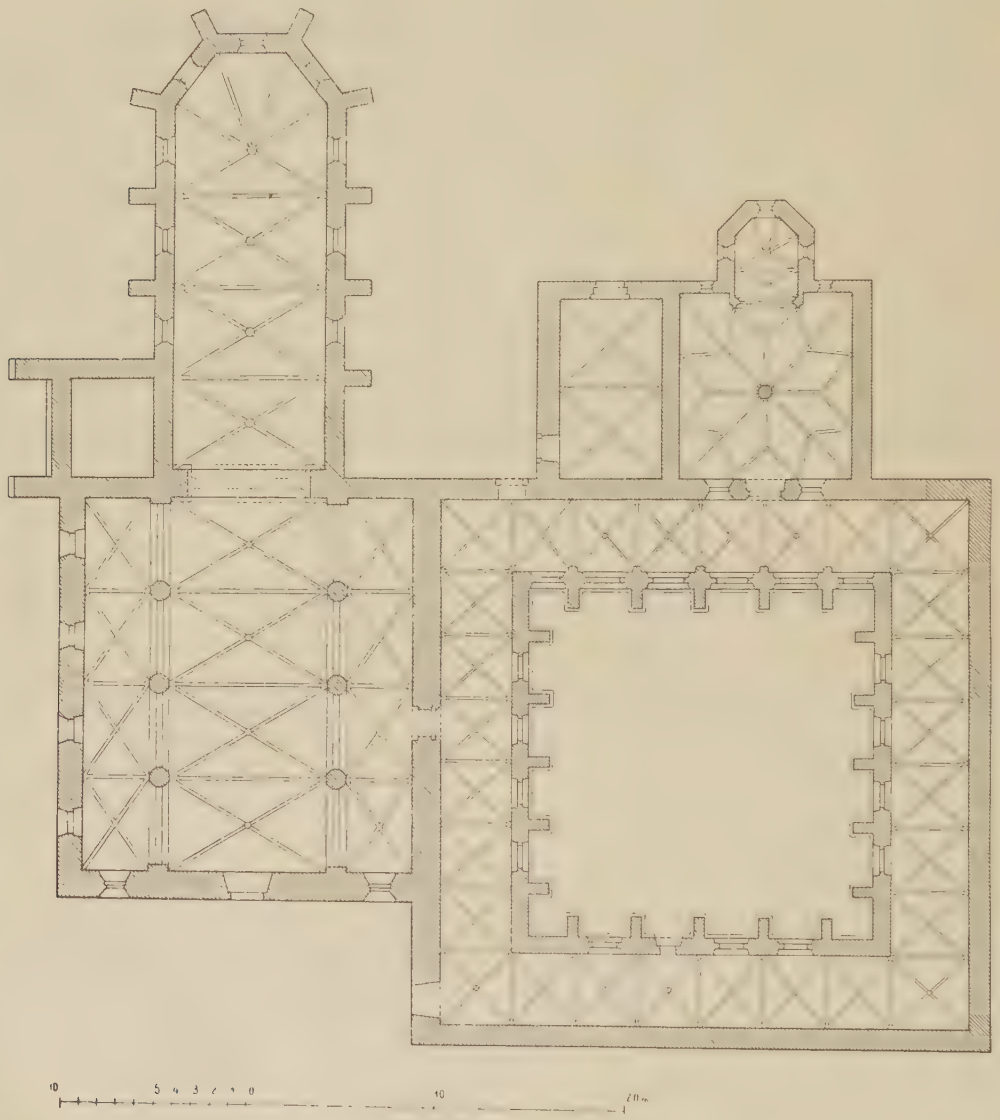

Obr. 1.

Jest s podivením, že po tolikerých bouřích ochránil se skorem celistvě kostel a podstatná část kláštera. Hradby městské, svědkové mužné statečnosti starých Plzeňanů, sice zmizely až na nepatrný zbytek, který se dochoval právě u kláštera Františkánského a přivtělen byl k budově umělecko-průmyslového

zaznamenán jest odkaz na krytí věže, která později roku 1567 pro chatrnost byla zbořena a poškození oken hlásají nynější kružby ve velmi pozdní době do vytlučených oken zasazené. Na žebrech klenby posléze lze stopovati, kolikrát a kdy klenba choru byla opravována. Na štěstí staly se nutné opravy vždy

dosti časně a byly provedeny tak, že budovy dochovaly si v podstatě slohový ráz. Po každé velké pohromě následovala přiměřená oprava a obnova.

Jako při mnohých jiných památnících byl sice též kostel Františkánský v různých dobách obklopen pozdějšími přístavky, ale vnitřní jádro zůstalo ochráněno. Jan Kašpárek z Palatina ukládá roku 1585 v závěti manželce své a dětem, aby kapli sv. Anny v bosáckém klášteře, kde odpočívati bude jeho tělo, pilně opatrovali a před zkázou nebo pustnutím chránili. Jan Skribonius z Horšova, měštěnín plzeňský, s manželkou svou Estherou dali roku 1611 kapli nejsv. Trojice u Františkánů, již na spadnutí jsoucí, z gruntu vystavěti a k tomu darovali k oltáři v kapli té potřebné náčiní bohoslužebné a byli pak oba tu pochováni. K průčelí kostela přistavěna byla kruchta

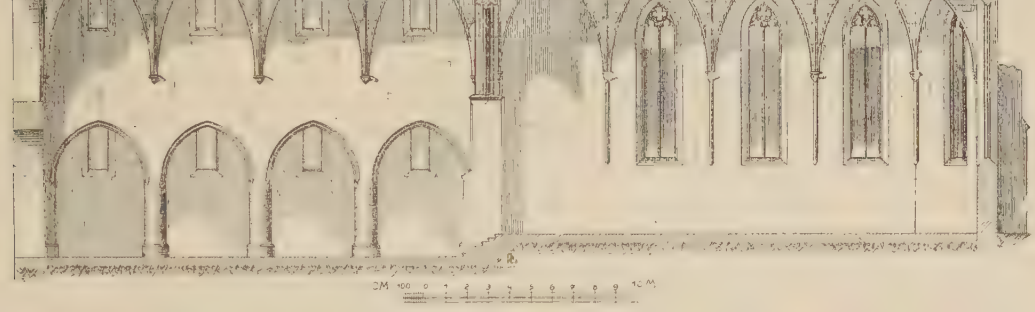

Obr. 2.

a k jižní straně choru kaple sv. Josefa, chodba ze sakristie k hlavnímu oltáři a schodiště do prvního patra kláštera.

Na půdorysu tu vyobrazeném jsou vypuštěny všechny pozdější přístavky a nakreslena pouze původní stavba, — kostel a klášterní ochoz s kapitulní síní a sakristií.

Kostel Nanebevzetí Panny Marie (obr. 1.) se skládá ze dvou skorem stejně dlouhých prostor, — z trojlodí 20·03 *m* dlouhého a z choru majícího délku 21·95 *m* — oddělených vítězným obloukem 1·50 *m* širokým; celý kostel jest 43·48 *m* dlouhý.

Trojlodí 17·45 *m* široké rozvrženo jest šesti okrouhlými pilíři, po třech na obou stranách, na střední loď 8·37 *m* širokou a 13·20 *m* vysokou a na obě nízké poboční lodi; šířka severní lodi jest 3·60 *m*, jižní lodi 3·40 *m*. Okrouhlé pilíře v průměru 1·04 *m* měřící rozestaveny jsou po délce ve vzdálenosti 4·94 *m* od osy k ose a spočívají na okrouhlých podstavcích 0·60 *m* vysokých a trnožní římsou zakončených (obr. 2.). Pilíř s pilířem spojuje se obloukem lomeně sklenutým a pravoúhelně ustupujícím v ten způsob, že prostřední ústupek vyčnívá; hrany všech ústupků jsou sešikmeny. Tyto pásy vycházejí přímo z okrouhlého pilíře bez jakýchkoli podpěr anebo říms a přepínají se k sousednímu pilíři. Východním směrem zabíhají pásy do stěny u vítězného oblouku, na západní straně do pravoúhlých polovičních pilířů svrchu zakončených římsou, kde na severozápadním polopilíři vystupuje z prostředku vysutý krakorec, o který prostřední ústupek pásu se opírá (obr. 3.). Pouze jeden z okrouhlých pilířů — první na levé straně — naproti vítěznému oblouku nemá žádného podstavce (obr. 4.) a jest svrchu zakončen římsovanou deskou. Za nedávných oprav kopalo se kolem a v hloubce jednoho metru objevila se původní podlaha, ku které řečený pilíř dosahoval a měl též svůj podstavec.[1]) Na arkadách lomenými oblouky sklenutých zvedají se vysoké stěny střední lodi, které jsou spojeny čtvero klenbovými obdélníky sklenutými křížovou klenbou na žebrech a pásech profilu hruškovitého; pásy a žebra opírají se o konsoly, které jsou na obou stěnách stejné

[1]) Z toho důvodu nakreslily se tuto na průseku podélném a příčném pilíře na původní podlaze. Každý odborník poznává na první pohled, že nynější pilíře na zvýšené podlaze jsou velmi nízké v poměru k celé výšce kostela; prodloužením pilířů, jak původně bývaly, se ukazuje ladný poměr pobočních lodí, které pozdějším zvýšením podlahy velmi nepříznivě se snížily. Z toho zároveň lze souditi, že chor býval povýšený a vystupovalo se do něho ze střední lodi schodištěm, kterého nyní není.

(obr. 5. *a*), jen v koutech vítězného oblouku mají jiné tvary; konsola v levo (*b*) jest jednodušeji, na pravo (*c*) ozdobněji pracována. Pod každou klenbou s obou stran jsou prolomena malá, prutem na dvě polovice rozdělená okna s kružbou.

Podobným způsobem jako loď střední jsou sklenuty obě **pobočni lodi** a žebra opírají se též o konsoly umístněné na stěnách a na protějších pilířích; konsoly na stěnách (obr. 6. *a*) mají tvar převráceného jehlance zakončeného

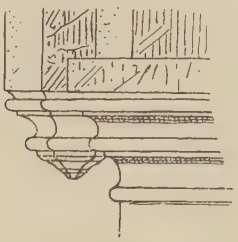

Obr. 3.

dole ozdobným patníčkem; konsoly na okrouhlých pilířích (*b*) jsou ozdobněji článkovány vrchním a spodním římso-

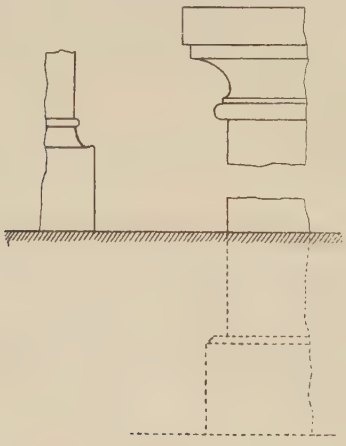

Obr. 4.

vaním, odděleným širokým úžlabím, a spodek vybíhá do ostré špičky. Konsola v severozápadním koutě levé lodi jest podobně ale jemněji článkována (*c*).

Střední loď zakončena jest na východní straně **vítězným oblouke**m (obr. 7.) vybočujícím dovnitř pravoúhlými výstupky, svrchu zakončenými mohutnou římsou a nad ní vystupuje lomený oblouk do výšky 10·55 *m*. Oblouk 1·05 *m* široký (obr. 8.) dělí se na tři články, prostřední a dva nárožní; všechny tři jsou článkovány hruškovitými profily, a po obou stranách kulatými oblouny a segmentovými zářezy; střední silně vyčnívající pás opíral se pod římsou o okrouhlou příporu nyní otlučenou, která spodní hladkou plochu oddělovala na dvě polovice.

Vítězný oblouk jest slavnostní branou, kterou vchází se do prostorného **choru**, shodujícího se délkou, šířkou a výškou s hlavní lodí; jest pouze o 1·92 *m* delší než loď a byl stavěn patrně pro četný konvent. Chor skládá se ze tří klenbových obdélníků křížovou klenbou

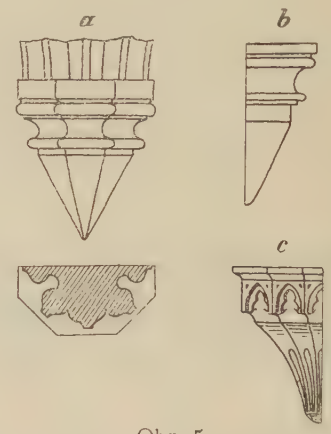

Obr. 5.

vyplněných a z polygonalního závěru sestrojeného z pěti stran osmiúhelníku. Žebra nespočívají však na pouhých konsolech jako v trojlodí, nýbrž opírají se o okrouhlé nástěnné přípory svrchu okrášlené ladnými **hlavicemi** s figuralní a listovou plastikou, která vyniká

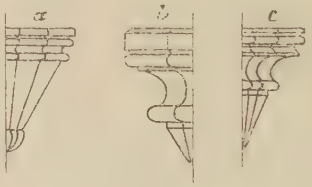

Obr. 6.

nejen bohatou rozmanitostí, ale také nevšední uměleckou cenou. Všechny hlavice jsou dobře zachovány.

Přípory zachovaly se jen částečně v rozích polygonalního závěru a v koutech vedle vítězného oblouku, nedosahovaly však až k podlaze, nýbrž pouze do rovnosti s okny; na obou stěnách choru, jižní a severní, sice zmizely, ale spodek hlavic zřetelně ukazuje, že tam bývaly. Zvláštní zajímavost ukazuje příppora v rohu vítězného oblouku na severní straně. Architekt Josef Škorpil

zpozoroval, že diagonalní žebro o hlavici této přípory se opírající má týž profil jako přípora (obr. 9. *a*) a teprv asi 1 *m* výše přechází v hruškovitý profil. Totéž stopoval na všech ostatních traveux choru, že totiž spodky či patky žeberní byly co do směru různě nasazovány na příporové hlavice asi ve třech dobách a že tedy klenutí právě tolikrát bylo asi přeměňováno. Jmenovaný architekt spatřil při nedávné obnově kostela v terči svorníkovém nad závěrem choru typické Vladislavské W a soudí z toho, že nynější klenba choru přináleží této době. Dokladem toho tvrzení jsou zprávy historické. Za druhého obléhání Plzně r. 1478 byla patrně klenba choru značně poškozena. Že za Vladislava skutečně se tu stavělo, dokazují hojné odkazy toho času na stavbu kostela věnované, jak dříve uvedeno bylo.

Obr. 7.

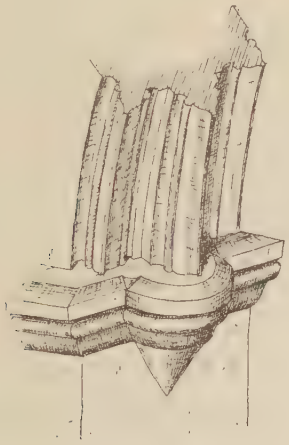

Obr. 8.

Chor býval osvětlen devatero okny, pěti v chorovém závěru a čtyřmi na obou pobočních stěnách. Tři okna byla později zazděna na severní straně. Stalo se to r. 1611, kdy pan Skribonius z Horšova, měštěnín Plzeňský, s manželkou svou Estherou dali na místě, kde stávala již dříve chatrná kaple, svým nákladem vystavěti od základu prostrannou a vysokou kapli nejsvětější Trojice. Aby se tam mohlo vcházeti, prolomen byl do severní zdi choru vchod a vzdělán obrovský portál oslým hřbetem zakončený a vrškem svým skoro až ku klenbě dosahující, kterým ladný souměr původní stavby se značně porušil. Všechna nynější okna, dvěma pruty dělená, jsou velmi pozdního původu, jak o tom svědčí kružba, která zřejmě ukazuje, že kameník nevyznal se již v rázovité ornamentice gotického slohu. Původní okna byla užší, bezpochyby jedním prutem dělená a měla přesně pracované kružby prvogotické doby.[1])

Kostelní věž nachází se na severní straně v rohu mezi východní stěnou pobočí lodi a chorem; při stavbě použilo se zdiva obou stěn, které se pouze zvýšilo; od základu budovaly se jen dvě protější zdi. Roku 1503 byla střecha věže tak chatrná, že vyžadovala opravy a Petr Fux odkázal na »krytí věže« 5 kop. Roku 1567 se oznamuje, že tato věž byla zbořena z obavy, aby se sama nesesula a kostelu i jiným stavením neuškodila. Z neobyčejně mohutného zdiva, které nyní věž na severní straně opírá, lze souditi, že snad jen vršek vysoké věže byl snešen. Na půdorysu (viz obr. 1.) naznačeny jsou opěrné pilíře, kterak asi při budování kostela vystavěny byly.

Obr. 9.

K jižní straně kostelního trojlodí přistavěn jest úplně zachovaný klášterní ochoz do pravidelného čtverce založený, čítající na každé ze čtyrech stran

[1]) Na vyobrazeních tu připojených vrátila se jim někdejší tvářnost.

osm klenbových čtverců, úhrnečně 28 čtverců; průměrná délka jedné strany jest 27·50 *m*, šířka 3·85 *m*. Ochoz má křížovou klenbu, ale žebra neopírají se o krakorce, jako v trojlodí kostela, nýbrž sklánějí se na stěny ostrým úhlem. Klenbová žebra v nárožních čtvercích setkávají se v okrouhlých svornících; na ostatních čtvercích klenby v jižním a severním rameni není žádných dalších svorníků a objevují se střídavě v křížení pouze drobné štítky. V západním rameni nachází se kromě nárožních svorníků ještě třetí svorník v prostředním čtverci, není tu však žádných štítků. Na uvedených třech stranách jsou všechna okna do zahrádky čelící menších rozměrů. Pouze čtvrté, východní, rameno, odkud se vchází do kapitulní síně, jest i architekturou jako nejdůležitější a vyznamenaná část ochozu vyznačeno. Na západní stěně této chodby nezabíhají totiž žebra do stěny, nýbrž sklánějí se po zdi až k podlaze a připojuje se k nim z obou stran též nástěnný oblouk arkady; okna této chodby jsou mnohem větší než na ostatních třech stranách a mají profilované ostění; po celé chodbě střídají se tu v křížové klenbě svorníky s drobnými štítky v křížení.

Z východní strany této chodby vybočuje kapitulní síň, řečená kaple sv. Barbory, skládající se ze čtvercové prostory a užšího choru vítězným obloukem odděleného (viz obr. 1.). V prostředku čtverce 9·85 *m* dlouhého a 8·95 *m* širokého zvedá se osmihranný pilíř na trnoži 0·70 *m* vysokém a trnožní římsou zakončeném, o který se opírá žebrová klenba. Žebra hruškovitě profilovaná vystupují přímo z osmi stran pilíře a sklánějí se do stěn ostrým zakončením, pouze v rozích na krakorce. Původní klenba byla při prvním obléhání Plzně 1433—1434 tak značně poškozena, že později buď sama se střítila anebo byla z obavy snešena. Roku 1460 Tomáš Anderlíkovic, měšťan Plzeňský, ustanovil v závěti své, aby z platu ročního, který má na obci Plzeňské 10 kop ročně a na panu Hanušovi z Kolovrat 5 kop platu ročního, »byla nejprve sklenuta kaple sv. Barbory.« Dva výběžky žeber původní klenby dosud se spatřují na východní stěně po obou stranách vítězného oblouku. Stěna západní a severní jsou pokryty nástěnnými obrazy výborně obnovenými.[1]) Roku 1617 odkázal Mikuláš Meclar, měštěnín Plzeňský, »dům svůj po smrti klášteru bosáckému, aby peněz za něj bylo užito na malování kostela uvnitř a pokud by co zbylo, tedy do kaple sv. Barbory též k vymalování.« Ze zprávy této jest zřejmo, že kaple toho času nebyla úplně vymalována. Zbylo-li tehdáž něco na vymalování, nelze povědeti. Z konventní síně vybočuje užší chor 3·90 *m* dlouhý a 3·25 *m* široký. Vítězný oblouk jest ladně profilován válcem v prostředku a dvěma úžlabími po stranách v popředí i v bocích. Chor skládá se z křížové klenby a z pěti stran osmiúhelníků; mohutná žebra sbíhají se v okrouhlých svornících. Okna choru a síně dochovala si původní podobu.

K severní straně kaple sv. Barbory přistavěna jest sakristie 9·45 *m* dlouhá a 5·35 *m* široká a má křížovou klenbu o dvou čtvercích.*)

[1]) Popis obrazů následovati bude příště.

*) Panu Eduardu Krohovi, staviteli a městskému radovi v Plzni za laskavé zapůjčení plánů kláštera františkánského, jakož i panu architektu Josefu Škorpilovi za laskavé sprostředkování a zaslání vzdávám vroucné díky. *Lehner.*

Založení kostela a hospitalu Svatomařského v Praze.

Napsal Frà Josef Hamršmíd.

Kosmas a jeho pokračovatel zaznamenali prvé styky našich krajanů se Sv. zemí. I v těch krátkých poznámkách jeví se zbožná mysl našich nejstarších poutníků. Nebyliť i tehdy všichni poutníci z duše poctiví. Hned prvý, o kterém se činí zmínka r. 1092, byl cizozemec a podvodník.

Přišel do Prahy poutník Rudpert; vypravuje o sobě, že v zemi Vaskonii jako biskup mnoho let spravoval kostel Kavellonský. V Praze poznal jej Osel, jinak

také Asinus a ochotně mu dosvědčil, že Rudpert kdysi biskupoval, když s ním pan Osel z Uher konal pouť do Jerusalema. Pražský biskup Kosmas uvěřiv, dovolil mu konati služby boží po biskupsku, světiti žáky a kostely a požehnati i křižmo. A byl to lžibiskup. Také r. 1096 táhli Prahou poutníci z Němec.

Do Čech vrátil se v březnu 1122 poutník z Jerusalema a Galacie župan Vznata se zárodkem nemoci. Zemřel ještě téhož roku.

Čeští poutníci pravidelně putovávali do Jerusalema »na modlení«, »z příčiny modlení«, nebo »hořeli touhou viděti Boží hrob«, aby řádně splnili slib, nebo poctivě donesli tam odkázané stkvostné roucho. Snažili se vyraziti v čas, aby mohli slaviti Velikonoce na místech těch veleposvátných. Za zbožné svoje pohnutky zaslouží si naší vzpomínky.

V měsíci březnu 1123 vypravil se župan Dluhomil a Humpert s Gilbertem a Jindřichem, jinak Zdíkem a jinými, kteří s nimi putovali. Někteří vrátili se šťastně v měsíci listopadu, někteří tam zemřeli. Sám župan Dluhomil zemřel na zpáteční cestě, podobně i Pertold, Jindřichův služebník. Následujícího roku vypravili se na cestu již v únoru Heřman, bratr Vilímův a Litibor, syn Martinův. R. 1130 putuje s jinými sám biskup kostela Pražského Menhart do Jerusalema. Mezi nimi Přibyslava, choť Hroznatova, hořic touhou, aby viděla hrob Boží. Došla šťastně a s dobrým zdarem navrátila se domů. O sedm let později uzavřel ctihodný biskup Jindřich zase jíti k hrobu Páně. Z Olomouce vydal se na cestu a s ním mnozí z obou zemí, mezi nimi podpůrce kostela Boleslav a Silvestr, opat sázavský. Zdrželi se poněkud v Konstantinopoli a proto nestihli Velikonoc v Jerusalemě. Biskup tam zůstal, chtěje druhého velikonočního hodu dočekati. Jeho soudruzi poklonivše se hrobu Páně, odjeli zpět. Zakusili mnoho nebezpečenství na moři skrze bouři. Někteří bloudíce po moři zahynuli, mezi nimi i řečený Boleslav. Umřel a pochován jest na jednom pustém ostrově. Ostatní s velikou tíží se zachránili. Bohabojný bojovník Ruzín zemřel na té cestě 13. října. Silvestr za příznivého poledního větru vrátil se na štědrý den. Jindřich Zdik pamatoval i před smrtí svou na Sv. zemi odkazem stkvostného roucha a mnohých darů patriarchovi a jiným biskupům a otcům. K prosbě biskupa moravského Jana donesl tyto dary župan Hroznata, syn župana Heřmana, muž dobrého a svatého života, jenž splniv řádně slib Bohu učiněný, vrátil se téhož roku do vlasti. V lednu 1141 putují pomodlit se v Jerusalemě Spytihněv, syn knížete Bořivoje a Miroslav Mukař.

Když dne 13. prosince 1144 veliké město Edessa, záštita Jerusalema od Zenki, knížete mosulského vinou zženštilého hraběte Joscelina a záštím mezi ním a knížetem Antiochie zavládnuvším, jakož i lakotou arcibiskupa Hugona byla po několikadenním obléhání dobyta, rozléhalo se po Evropě volání papeže Eugenia III. o pomoc sv. městu. Nadšená slova sv. Bernarda, opata klaravallského, dojala Francouze i Němce, tisícové bojovníků vzali na sebe kříž.

Bernard zval roku 1147 Vladislava, ostatní velmože a veškerý národ Český úchvatnými slovy. Mluvím k vám o záležitosti Kristově, v němž je pravá spása. Váha úcty Páně omluviž nehodnost mé osoby, že mluvím k vám, omluviž to rozvaha o blahu našem, omluviž mne láskyplný úmysl náš. Horlivosť k písmu pobádá, ač raději bych se přičinil živou mluvou napsati to do srdcí vašich . . . .

Země se pohnula a zachvěla, že Pán dopustil ztrátu země své. Svoji zemi, kde viděn byl a kde více než třicet let jako člověk prodléval mezi lidmi! Svoji zemi, kterou poctil svým narozením, oslavil zázraky, zasvětil krví a obohatil hrobem svým. Zlopověstní ujímají se země a neubrání-li někdo, pohltí i svatyni našeho náboženství a pokusí se o zprznění lůžka, na kterém pro nás v nesmrtelném spánku dárce života dokonal, zneuctí posvátná místa, místa zbrocená krví nevinného Beránka. A slyšte ještě dále, co i tvrdé srdce křesťanské rozdírá. Krále našeho viní ze zrady, skládají naň, že prý Bohem není, ale že klamně se vydával za někoho, kým prý nebyl. Kdo z vás jemu věrný, povstaň, braň svého pána před nectnou pomluvou, dej se do zabezpečeného boje, kde je i vítězství slávou, i smrť ziskem! Co prodléváte sluhové kříže, proč váháte, když vám neschází ani síly tělesné ani prostředků hmotných?

K takovým slovům ohnivým přidal na žádosť Bernardovu i biskup moravský Zdík, muž učený a svatý, z moudrosti své pilnější ještě napomenutí. — Křižáci neměli míti pestrého ani světlého, ani hedvábného šatu, ani koní zdobených zlatem a stříbrem, jenom na štítu a na

sedle ať v zlatě a stříbře odráží se slunce.

A když takové kázání muže divotvorce skrze list zaslaný došlo k uším Vladislava knížete českého a jeho velmožů a pánů, a když list ten veřejně byl předčítán u přítomnosti jeho a biskupa, duchovenstva a lidu, řečený kníže hnut jsa uvnitř srdce svého, přijal z lásky k Bohu a pro odpuštění hříchů kříž, aby s bratrem svým Jindřichem a se svým strýcem Spytihněvem a s přečetným průvodem svého rytířstva táhl za moře a bojoval proti pohanům. Na počátku měsíce června 1147 připojili se ku Kunratovi III. v Rakousích.

Druhá tato výprava křižácká se potkala s koncem velmi strastným. Sotva desátý muž došel do Palestiny. Z Čechů s mnohými zahynul maršálek Vladislavův Jurik, muž vznešený a udatný a kancléř jeho Bartoloměj, rovněž s mnohými jinými, byl zajat, aniž by zbylí o něm se mohli něčeho dověděti. Vladislav II. Jerusalema nedošed, poručil v Asii zástupy své ochraně krále franckého Ludvíka VII., a bral se do Konstantinopole zpět. Zde uzavřel přátelství s císařem Emmanuelem, jehož se tento ještě r. 1164 při tažení Vladislavově do jižních Uher dovolával, a vrátil se Černým mořem přes Kiev a Krakov do Čech r. 1148.

Touha, za kterou Vladislav, dle svých slov, od počátku své vlády se nesl, putovati do Jerusalema a spatřiti Boží hrob a jiná místa posvátná po úradku Božím byla zmařena, jako trestem za hříchy. V Nicei musil obrátiti zpět. Přes to i později stále si žádal splniti své tužby. O tom dověděl se Raimund, toho času mistr hospitalu v Jerusalemě s ostatními bratry i poslal mu po bratru Benediktovi klíče tvrze Kratu, ležící v území pohanském v úrodné planině hrabství Tripolského, asi třicet mil od Tortosy, kterou hospital držel již od r. 1145, s pozváním a nabídkou, aby jí Vladislav i veškerý jeho průvod při možné pouti své použil za pobyt, jak dlouho by se mu líbilo. Z vděku za tuto pozornost a uznávaje veliké služby lásky, jež hospital, jak od mnohých lidí slyšel vypravovati, všem poutníkům, zvláště chudým a nemocným prokazuje, a chtěje v tom dobročinění míti účastenství podporoval šlechetný úmysl svého kancléře Gervasia, zakladatele kostela sv. Petra v Bohnicích, a svého podkancléře Martina, když tito umínili si, že všechno to, co si za věrné služby knížeti Vladislavovi a nyní, po vojenském tažení do Milána, již králi prokázané nastřádali, ať statky movité či nemovité, nebo co na jiný poctivý způsob nebo koupí si zjednali, nebo konečně, co z duchovenských obročí vyzískali, vynaloží na posvátný účel a vystaví kostel ke cti blahoslavené panny Marie.

K tomu cíli daroval Vladislav v Praze při Menším městě korunní pozemek podle mostu a podél řeky mezi čtyrmi cestami, aby na něm byl vystavěn kostel a hospital a při něm shromážděn byl mužský sbor řeholní, vedoucí společný život. K tomu místu přidal i řeku Vltavu od hořeního konce dolejšího ostrova (nynější Kampy) až k mostu s právem rybářským a všemi jinými požitky.

Hned při vydání zakládací listiny v prvém roce svého kralování 1159 přidává a stvrzuje Vladislav témuž místu vesnici Letky s vinicí a příslušenstvím, která kdysi patřila Borovi v Praze utracenému a při té vsi ležící korunní pozemek Ostružen. Na vystavění kostela král přidává a stvrzuje majetek Jindřicha, syna Hartmannova. Jiný majetek, kterého Gervasius a Martin spravedlivě, nikoliv ve službě za úřad svůj nabyli, jako Kozarovice v bývalé župě Bozeňské se všemi lesy, potoky a polnostmi, Březňoves a půl lesa zvaného Ledivy, pak poplužní ve vsi Neutomicích, král dovolil darovati a darování potvrdil. Na Mži dostali po dvou utracených pozemek od Vladislava a k tomu koupili poplužní v Neutomicích s lesem, zahradou a brodem přes Mži směrem ke vsi Radotínu od Luba a jiných vojínů za dvacet osm hřiven. Jeden z nich, jménem Vítek obdržel 9 hřiven za pozemek, řeku a mlýn, druhý, od kterého koupili tamtéž poněkud výše jinou ves, vodu a mlýn, stržil 12 marek stříbra. Již dříve obdržel Gervasius od Vladislava Pačislavice na Moravě a Martin od Kunrata díl Hrušovan, k nimž i druhou polovici od jiných vojínů získali za peníz nebo výměnou. I tyto byly připsány novému kostelu v Praze.

O Gervasiovi nelze míti za to, že by byl totožný s tím, kterému Kosmas věnoval vedle Šebíře, probošta mělnického, prvou knihu své kroniky české. Kosmův Gervas byl dle věnování již asi v letech 1119—1122 výtečný stylista, kterému svěřoval i stařičký krasořečník Kosmas svoji práci s prosbou, aby vzal do ruky

škrabátko, kámen a péro a vyškrábal co je v ní zbytečného. Ano, kronika Kosmova měla býti Gervasiovi za látku, aby spracovav ji básnicky i budoucím ukázal své umění a jméno sobě památné na věky oslavil. Byl to tedy muž, který těšil se úctě stařičkého Kosmy, dle soudu Tomkova snad scholastik kapituly Pražské. Náš zakladatel zemřel r. 1178, proto nelze za to míti, že by již před padesáti osmi lety byl tolik vážen od vlasteneckého Kosmy. — Vyšehradský probošt a kancléř knížecí kanceláře Gervasius je poprvé zároveň s Martinem, svým bratrovcem, jmenován jako svědek na zakládací listině kláštera plasského r. 1146. Jinou ještě zmínku nalezáme o něm asi z téže doby. Za vzpoury Načeratovy a knížat moravských proti Vladislavovi r. 1142, když Kunrat znojemský násilně dobýval hradu pražského, zapálila ohnivá střela kostel sv. Víta a obrátila jej v popel se všemi jeho poklady. Také panenský klášter sv. Jiří ztráven jest zážehem. Při opravě tohoto kostela v letech následujících uzmul stavitel Vernher částku těla sv. Ludmily a najav k stavbě jiné dva, odešel se sv. ostatky do Italie. Jeho zástupci však záhy zemřeli a také Vernher skonal ve své vlasti r. 1145. Vida pak to jeho syn, přijel k vyzvání sousedů a přátel do Čech a vyložil kancléři Gervasiovi, svému pokrevnému příbuznému, co se stalo. Byv od něho napomenut, vrátil odejmutou relikvii kostelu.

Byl tedy knížecí kancléř Gervasius rodem Vlach a snad tato okolnost přispěla ku radě, kterou dal svému knížeti, aby rozhodl se s císařem Fridrichem táhnouti do Italie ku pokoření města Milána.

Císař Fridrich slavil 3. června 1156 svatbu s Blaženou burgundskou a pozval k slavnému sjezdu i našeho knížete. Vladislav prvé nežli sám přijel, poslal biskupa Daniele a kancléře svého Gervasia s plnou mocí, aby učinili přátelskou úmluvu s císařem. Kníže teprve později dostavil se s bratrem Děpoltem a stkvělou družinou do Vircburka a schválil, co jeho zástupcové s císařem vyjednali. Při této svadbě začalo se totiž jednati mezi císařem, panem Danielem, panem Gervasiem, mužem velice moudrým o to, že císař knížete Vladislava ozdobí korunou královskou, jestli mu dle své největší možnosti osobně poskytne pomoc k obležení Mediolánu. Kníže slíbil, že tak učiní, ačkoliv o tom nikdo z Čechů nevěděl, kromě obou mužů výše řečených. Když pak r. 1158 Vladislav na prvním sněmu zemském jal se mluviti o výpravě do Italie, někteří z pánů českých těžce nesli, že věc tak důležitá byla uzavřena bez jejich vědomí a že by měli za hranicemi válčiti. Rozhorlení snášelo se na biskupa Daniele. Vladislav, jenž již v lednu t. r. na sněmu řezenském byl pozdraven jako král, ujal se biskupa, řka, že z vlastní vůle slíbil císaři pomoc, že nikoho k válce nenutí, že službu tu chce odplatiti žoldem i poctou a komu se to nelíbí, ať prý zůstane doma a hoví si mezi ženami, jak si toho žádá jeho pohodlí a pokoj. Po těch slovech ustoupila nechuť obecnému nadšení.

Také pan Gervasius, probošt a kancléř, na němž nejvíce v radě si dal záležeti pan král, zvoliv si raději namahání a cizinu než pokoj a radovánky, odebral se se svým pánem a králem na výpravu a podnikl její obtíže.

Jméno Gervasiovo vyskytuje se ještě buď mezi svědky nebo na listinách jeho rukou vypravených r. 1160, 1165, zde opět zároveň s královským notářem Martinem, r. 1167 a později ještě několikrát až do smrti jeho 20. února 1178. Ještě poslední listina z dob Soběslava pro kapitolu vyšehradskou, vyšlá t. r. z rukou Gervasiových, svědčí o jeho laskavosti a spravedlnosti. Z dobré vůle vrací jakousi dávku, které buď ze své moci nebo z nevědomosti neprávem užívali proboštové.

Spoluzakladatel kostela Panny Marie konec mostu, příbuzný Gervasiův Martin, jest r. 1159 nazýván podkancléřem, 1165 královským notářem, 1169 proboštem litoměřickým, 1174 proboštem pražským. Byl také dobrodincem kostela litomyšlského a účastnil se též v královských službách diplomatického jednání v Uhrách r. 1164.

Po smrti Geisy II. vznikl spor mezi nápadníky uherského trůnu. Královna vdova obrátila se ke králi Vladislavovi jako otci obou zetů svých Bedřicha a Svatopluka, aby pomohl jejímu synu Štěpánovi III. proti řeckému císaři Emmanuelovi, který chtěl Uhrům vnutiti zřečtilého bratra zesnulého krále, Štěpána IV. Šťastně i slavně skončila i tato výprava. Emmanuel, dovolávaje se staré přátelské smlouvy, jal se vyjednávati. Chodila mnohá poselství mezi táborem českým, uherským a řeckým. Štěpán III. upevněn

byl na trůnu. A když se tak vše vyjednalo, vyslal král český s mnohými vybranými královskými dary poselstvím k císaři řeckému pana Martina, notáře dvoru svého, jenž mu byl velice věrný a milý, bratrovec (nepos) to pana Gervasia, probošta vyšehradského a kancléře dvoru královského, tohoto muže ctihodného a Bohu i lidem milého, duchovního počestného i výmluvného, kterého císař čestně přijal, výborně choval, pak dary císařskými obmyslil a ke králi českému zase nazpět šťastně poslal. Tento diplomat odebral se někdy r. 1181 do Jerusalema a vrátil se asi po dvou letech jako bratr Jerusalemský a vyslaný praeceptor pro Uhry, Čechy a země sousední na severu, východu a jihu. Pobyl ve vlasti asi tři léta, pak vzal odpuštění ubíraje se zase zpět do sv. města. Ještě jednou r. 1189 vyskytuje se v Čechách jako praeceptor, vedle českého převora Bernarda.

Od těchto mužů vzal počátek kostel Panny Marie a hospital Svatomařský v Praze.

Monumenta Vaticana

res gestas Bohemicas illustrantia.

Tomus V: Acta Urbani VI et Bonifatii IX. Pars I (1378—1396)
opera **Camilli Krofta**.

Roku 1881 učinil papež Lev XIII. archiv Vatikánský badání přístupným. Jest zásluhou professora dra Jaroslava Golla, který článkem »Desideria a desiderata« v »Athenaeu« z r. 1886 přimlouval se za probadání archivu Vatikánského českými historiky, a prof. dra Jaromíra Čelakovského, jenž skvělou řečí dne 8. ledna 1887 upozornil sněm zemský na důležitost toho archivu pro dějepis český, že do rozpočtu zemského položen značný obnos na toto badání. Od měsíce října roku 1887 vypravuje království České své pracovníky do Říma. Úlohou jejich přední bylo, vyhledati v registrech papežských vše, co týká se zemí koruny České. Badání zahájeno pontifikátem Jana XXII. (1316—1334) a pokročilo až k pontifikátu Martina V. (1417—1431). Výsledkem jeho jest několik tisíc opisů, jež ukládány v archivě zemském království Českého. Aby učiněny byly nejširším kruhům badatelů přístupnými, stalo se snesení, že má býti vydána sbírka pramenů historických pod svrchu uvedeným titulem. Před několika již lety dán do tisku její prvý svazek; z příčin, o nichž tuto lépe pomlčeti, došlo k tomu, že do rukou badatelů dostala se nejdříve svazku pátého prvá polovice, jejímž vydavatelem je Dr. Kamil Krofta, jemuž sluší dáti svědectví, že nesnadnou úlohu svou vykonal způsobem přímo vzorným. Na 37 arších tiskových (čili 592 stranách) nachází čtenář 1068 listů papežských dle potřeby a důležitosti buď v plném znění nebo tu v delším, onde kratším výtahu. Úvod zvlášť paginovaný (I—XXIII), psaný pěknou a srozumitelnou latinou, seznamuje čtenáře s registry papežů Urbana VI. a Bonifáce IX., jichž k publikaci užito, jedná o formách za času těch papežů obvyklých, a konečně o tom, jak vydavatel při práci své si počínal a jaký zisk z ní plyne pro dějepis český. Referent nemůže si odepříti, aby nepodal z poslední části úvodu výtah v českém překladě, jímž doufá, že zavděčí se laskavým čtenářům: »Touto knihou objasňují se styky kurie Římské se zeměmi králi Českému poddanými, pokud týkaly se vnitřní správy církevní. Styky ty v době Urbana VI. a Bonifáce IX. byly velmi hojné. Tehdy totiž zasahovala stolice apoštolská zvláště mocně ve vnitřní správu jednotlivých území. Kniha tato dosti jasně ukazuje, jakými způsoby se to dálo v království Českém a v zemích k němu příslušných. Také badatelé, kteří nezajímají se přímo o české dějiny, najdou tu hojné poučení o celkovém rázu tehdejší správy církevní, o vývoji zřízení církevních a práva kanonického a zvláště o tehdejších formách listin papežských. Předem však určeno je dílo toto ku prospěchu dějin domácích, k jichž osvětlení může přispěti různými způsoby.

Pro politické dějiny naší vlasti arci jen málo se tu najde, ale i v tom směru některé kusy zasluhují pozornosti. Některé z nich osvětlují spory, které tehdy často vznikaly mezi mocí světskou

a církevní. Ze zpráv, jež kniha ta na různých místech podává o králi Václavovi, poznáváme jasněji než dosud církevní politiku tohoto panovníka i jeho poměr k Římské kurii a k domácímu kleru.

Zvláště však dostává se nám poučení o vnitřních poměrech církve v našich zemích. Pokud jde o Čechy, doplňují se touto knihou důležité publikace: Knihy konfirmační (vyd. Tingl a Emler) a Soudní akta konsistoře Pražské (vyd. Tingl a Tadra). Kdežto totiž ona díla objasňují církevní správu diecése Pražské, pokud vykonávána byla arcibiskupem z moci jeho úřadu (auctoritate ordinaria), vysvitne z knihy této, pokud správa ta závisela na stolici apoštolské. Nyní teprve poznáme, jak mocně tehdy zasahovala stolice apoštolská ve správu církevních záležitostí, které po právu náležely v právomoc řádných vrchností, totiž arcibiskupů a biskupů. Ukazuje to jasně již sám počet bull Bonifáce IX., vztahujících se k našim zemím; bylo by jich jistě přes 3000, kdyby všechny byly zachovány.

Stolice papežská takto oslabovala moc řádných vrchností duchovních, podlamovala pravidelnou správu církevní, zvláště v příčině udílení beneficií, uváděla ve zmatek práva i řády osob i ústavů duchovních a poskytovala tím látku k přečastým sporům, které v oné době vznikaly. Některé z nich pro svou důležitost a pro okolnosti, za nichž byly vedeny, zasluhují zvláštní pozornosti.

Stolice apoštolská, těžíc z práv, kterých se zmocnila na újmu řádných vrchností duchovních, stala se příčinou úpadku kázně církevní, zejména pak hromadění (kumulace) beneficií, jež v oné době rozmohlo se jako nikdy před tím ani potom. Stačilo by sestaviti zprávy v této knize obsažené o osobách, jež nějakým způsobem sloužily kurii (Petr ze Všerub, František z Benešova, Jan z Třemošnic, Jan z Malesic, Václav Těm z Mikulova a jiní mnozí), nebo na kterých jí záleželo pro jejich vliv nebo z jiné nějaké příčiny (Václav Králík z Buřenic, Mikuláš Puchník, Jan ze Kbela, Jindřich Ruwe, Smil z Vícova atd.). O životě kněží dovídáme se také z jiných dokumentů (dispensací, absolucí, odnětí beneficií atd.). Jiné ukazují jasně, že světská moc, nedbajíc svobod církve, nejednou tehdy vykonávala soudní právomoc nad kleriky těžce provinilými.

Bully, které týkají se udílení beneficií a jich slučování (inkorporací), v této době vždycky udávají výši jejich ročního důchodu. Ač je pochybné, zda tato udání jsou vždy správná, přece z nich mnoho lze čerpati pro poznání tehdejšího stavu církevního majetku v našich zemích.

Tím, že z této knihy těmito i jinými způsoby jasněji poznáme vnitřní stav tehdejší církve v Čechách, objasní se nám i důležitá stránka velikého hnutí, směřujícího k reformě církve, jehož počátky objevují se v Čechách za Urbana VI. a Bonifáce IX. Ne nejmenší příčinou tohoto hnutí byla zajisté všeobecná nespokojenost myslí se způsobem tehdejší správy církevní. Učení odchylných od nauky církevní, jež zplodilo ono hnutí, týká se jediný dokument. Z jiných kusů však dovídáme se o bludných tvrzeních, jež vyskytovala se ve sporech farářů s řády žebravými. Jeden kus konečně zmiňuje se o sektě Valdenské.

Vítány budou zprávy, jež kniha tato přináší o osobách, které jakkoli měly účast na dějinách oné doby (Adam z Nežetic, Jaroslav biskup Sareptský, Jan z Jenštejna, Olbram arcibiskup Pražský, Zbyněk z Hasenburka, Mikuláš Puchník, Lacek z Kravař, Michal de Causis a jeho bratr Ondřej z Německého Brodu, Václav Rohle z Jičína, Mauricius řečený Rvačka, Jan ze Kbela, Václav Králík z Buřenic, Václav Těm, Vítek z Černčic a j.).

Konečně velmi mnoho najde se tu pro dějiny jednotlivých míst, kostelů a šlechtických rodin v Čechách a pro poznání styků naší země se sousedy.«

Druhá polovice svazku V. již v tisku daleko pokročila; než mine rok, bude v rukou čtenářů i s důkladným rejstříkem.

Prvý svazek té publikace, obsahující dobu papeže Klimenta VI. (1342—52), jež k tisku upravil dr. Ladislav Klicman (post tot discrimina rerum), vyjde v několika málo dnech. Zemský výbor učinil vhodné opatření, aby i následující svazky (II., Innocenc VI. [1352—62], vydavatel dr. Jan B. Novák, III., Urban V. [1362—1370], vydavatel dr. V. J. Nováček, a IV., Řehoř XI. [1371—1378], vydavatel dr. J. B. Novák) co nejrychleji za sebou byly tiskem vydány, a tak lze očekávati, že než mine 5—6 let, bude v rukou těch, kdož o církevní děje české v době předhusitské, topografii a

genealogii českou se zajímají (a počet těch interessentů u nás utěšeně roste), sbírka pramenů velice důležitých, která velevítaným způsobem doplní, co poskytují badatelům Libri Confirmationum a Acta judiciaria již vydané a Libri Erectionum, o jejichž konečné vydání pečuje Česká Akademie. Dr. *V. J. Nováček.*

Kříž na hrobech v katakombách.*)

Podává Frant. Stejskal.

Pouhý prostý kříž ne příliš často lze nalézti na náhrobních kamenech v katakombách do IV. století. Asi do roku 410 bylo by možno pouze asi dvacet křížů vypočítati. Signum Crucis počíná se ukazovati v polovici druhého století. Známý jest nápis POYΦINA EIPHNH na původním místě v hypogeu Lucinině, (I. svaz. Roma sott.) s křížem tvaru řeckého.

Druhý kříž spíše latinského tvaru vyryt jest ve vápně uzavírajícím hrob v katakombě Domitillině.

Třetí kříž nalézáme na cihle dosud nacházející se na hrobě v katakombě Priscillině. Malován jest miniem, opakován třikráte: tvoří tak jaksi monogramm slova Iesus z písmen I H.

Ostatní kříže jsou ze třetího století a doby pozdější. Nejzajímavější nalézá se na desce mramorové uzavírající hrob v chodbě katakomby Domitilliny, vykopané nejpozději v první polovici III. st. Tu jest vytesána veliká palma, symbol vítězství, pod touto jméno BIKTΩPIA, vedle jména kříž latinský. Umělec chtěl tak ukázati na vítězství, jehož možno dojíti následováním kříže.

Z polovice III. století jest kříž miniem malovaný na cihle z druhého poschodí, od povrchu země dolů počítaje, v katakombě Priscillině. De Rossi, Bull. 1892, 106, poukázal na známý vztah písmen T a I. Ač i tu zdá se býti, že obě písmeny se pronikají, přece forma je tak význačná, že nutně jest nám tu viděti kříž, jejž chtěl umělec vytvořiti.

Téhož tvaru je kříž na desce mramorové v Domitillině u chodby, jež od schodiště vede k hrobu Ampliatovu. Pod křížem viděti jest jen jméno GAUDeNTIA, známka pravé starobylosti. Avšak ostatní okolnosti poukazují na původ z druhé polovice III. století.

Vzorem monumentálního kříže z IV. st. jest dosud neuveřejněný červeně malovaný kříž, velice pečlivě provedený v hřbitově přiléhajícím k katakombě Kallixtově. Avšak dosud neměl příležitosti autor článku, zasloužilý archeolog Josef Wilpert, kříž tento přesně okresliti.

Jako monogramm Kristův tak i kříž spojován byl s písmeny apokalyptickými AΩ. Nejstarší doklad nalézáme na nápise zkomoleném, nalezeném na schodišti hájku (pincetto) na agro Verano, sv. Vavřince fuori le mura. Nápis jest velice jednoduchý, byl na hrobě ženy 29leté, jež umřela po 3 letech a 10 měsících manželství (ibet (ivit) in pacem) za konsulů Fl. Antonia a Fl. Syagria r. 382, pohřbena X Kal. NOB. Na konci nápisu jest vytesán kříž s AΩ, vedle pták a poprsí zemřelé.

Po úplném vítězství kříže na konci století V. ukázala se crux gemmata na obraze svatých Milise a Pymenia. Bosius nemohl obraz tento dobře okresliti, poněvadž byl pokryt hustou vrstvou krápníku. Pod rameny kříže jest význačný nápis INDULGENTIA ABUNDAnS.

Zřídka lze nalézti kříž tvaru přesného, spíše a častěji přichází pod závojem symbolů. Prvým tvarem takovým bývá k o t v a, symbol naděje na život věčný, založené na kříži Kristově, sicut anchoram animae tutam ac firmam. K Žid. VI., 19. Tento symbolismus může jen ten popírati, kdo těchto pomníků dávnověkosti neviděl.

Nejvýznačnější vzory jsou tři. Na dvou jest kotva nahoře rameny kříže opatřená, spojená s rybou mystickou ἰχθύς po obou stranách. První takový symbol kříže viděti na dlouhé desce mramorové. Příbuzní chtěli tím naznačiti, co jinde bývá provázeno slovy SPES IN DEO CHRISTO a my můžeme dodati Crucifixo.

R. 1897—1898 nalezen byl v 2. poschodí Domitilliny katakomby kámen

*) Dle článku Josefa Wilperta v Nuovo Bull. d. arch. crist. 1902, str. 1—14, kamž odkazujeme, kdo by chtěl vyobrazení si prohlédnouti.

náhrobní s jménem ΑΝ ΤΩΝΙΑ. Pod jménem jest symbolická skupina, na pravo prostý kříž v kruhu na podstavci jehlancovitém; podobný kříž byl asi pro symmetrii také na druhé straně nyní nezachované. Oba nápisy jsou z polovice třetího století.

V Priscillině katakombě nalezena byla na cihle z II. století kotva majíci uprostřed dříku ještě jednu příčku. Tvar kříže význačný jest na necelé cihle z první polovice třetího století před jménem HER . . .

Tamže nalezla se též skupina symbolická kotva křížem zakončená mezi dvěma hvězdami. Hvězda značí světlo a Krista φῶς τὸ θανόντων na nápise Autunském.

Jiný častý symbol kříže jest T. Tertull. Advers. Marc. III., 22 ke slovům Ezechiele Pertransi in medio portae mediam Jerusalem et da signum Tau in frontibus virorum, připojuje: Ipsa est enim litera Graecorum Tau, nostra T species Crucis. De Rossi uveřejnil dva vzory z II. století z Kallixtovy katakomby. (Roma sott. II., obr. 39. a 43.) Nyní známe ještě jiných 5 z III. století až na kámen z Domitilliny, jenž náleží do IV. století. Dva nalezeny v katakombě sv. Petra a Marcellina, dva v Priscillině, jeden v Domitillině:

ΔΙΟΝ┬YCIOY KYPI┬λλου ┬DOMITIA

Na hrobě dosud nedotknutém v katakombě Priscillině jsou 3 cihly, první bez značky, na druhé písmeno T, na třetí jméno ILA┬RA; za jménem je hrubě načrtnuta myš, narážka na přezdívku Signo MUS. Mezi písmeny A a R jest T.

Z druhého století ještě nalezl se nápis FELICITAS┬ v Priscillině katakombě.

O kříži t. zv. gammata pojednáme příště.

Různé zprávy.

Hrob sv. Václava. O úctě Svatováclavské svědčí způsob, jímž chována a ostříhána byla tělesná schrána světcova a něžná pozornost, s níž předkové naši zdobili a opatrovali jeho hrob. Je známo, že tělo sv. Václava pohřbeno bylo nejprve v Staré Boleslavi, odkud teprve r. 939 převezeno bylo do Prahy a uloženo v malém tehda kostelíčku sv. Víta na hradě pražském, v této svatyňce, kterou sv. Václav založil a jak kronikář vypravuje, nemalou nádherou vyzdobil. Hrob světcův patrně již asi velmi záhy vyzdoben byl způsobem důstojným a okázalým. Býval pokryt drahocenným byzantským rouchem hedvábným, jehož část až po dnešní den se zachovala. Roucho to — zpráva ta i ostatní údaje v příčině hrobu sv. Václava vyňaty jsou z nádherného díla o chrámovém pokladu svato-Vítském, jež nákladem Dědictví svato-Prokopského vydali profesor dr. Ant. Podlaha a farář Ed. Šittler — dostalo se v předešlém století v majetek známého vlasteneckého kanovníka Pešiny, po němž je získal dr. F. Skrejšovský, až konečně přešlo v majetek městského musea pražského, v jehož sbírkách se nyní nalezá. Roucho to k výzdobě hrobu světcova věnoval znamenitý biskup pražský Ondřej (1215 až 1224).

Kromě této pokrývky zdobila však hrob svatého Václava i jiná drahocenná roucha a skvostné koberce. Jednu takovou skvostnou pokrývku věnoval na hrob jistý měšťan pražský, jinou manželka Karla IV., Blanka, tehda ještě markraběnka moravská, jakož i pan Berka z Dubé. Zbožný »otec vlasti« byl vřelým ctitelem svatého knížete českého a štědrým dárcem četných drahocenných předmětů k výzdobě jeho hrobu. Tak dal roku 1333 k výzdobě hrobu toho zhotoviti dvanáct stříbrných soch apoštolů nákladem 500 hřiven, k čemuž sám přispěl obnosem 200 hřiven, kdežto ostatek doplněn byl výnosem sbírek. Leč dlouho nezdobily stříbrné tyto sochy hrobu světcova, neboť lehkomyslný otec Karlův, Jan Lucemburský, zastavil je r. 1336, aby upokojil četné své věřitele. Později ovšem činu toho litoval a vynasnažil se, aby jej velikomyslným darem odčinil, nařídiv, že desátek důchodu, jejž všechny stříbrné doly v Čechách povinny byly odváděti komoře královské, věnován byl kapitole svato-Vítské, jež z příjmů těch měla se postarati o výzdobu hrobů svatého Václava a sv. Vojtěcha pozlacenými sochami, stříbrnými deskami, drahými kameny a kamejemi. K okrase tumby, v níž spočívalo tělo světcovo, věnována byla i zlatá koruna druhé manželky Karlovy, Anny Falcké. Veliký stříbrný kříž, jenž později (r. 1355) uložen v pokladnici chrámové, jakož i skvostné koberce a pokrývky doplňovaly bohatou výzdobu domečkovité tumby, v níž spočívala tělesná schrána svatého knížete.

I jinak Karel IV. projevoval hlubokou úctu svou sv. Václavu. Dal, jak známo, obložiti lebku světcovu ryzím zlatem a nad to ještě ozdobiti ji

novou korunou královskou, jež na rozkaz Karlův byla zhotovena. Žel, že nezachovala se nám nádherná výzdoba, jež hrob světcův obmyslila štědrost a zbožnost králova, který mimo jiné věnoval také dvě dřevěné desky, přebohatě pokryté kamejemi a zlatými plátky. Ještě za života Karlova byl hrob svatého Václava důkladně obnoven nákladem 72 zl. (asi 720 kor. našich peněz). Také Václav IV. pečoval horlivě o výzdobu a udržování hrobu patrona svého, věnovav k účelu tomu tak zvané ostrožné, poplatek to, jejž představení klášterů při volbě své byli povinni králi odváděti. Jak velikolepá byla výzdoba hrobu světcova, s jakým uměleckým vkusem a v pravdě královským přepychem byl okrášlen, o tom dovídáme se z inventářů chrámového pokladu svato-Vítského. Inventář z r. 1387 obsahuje podrobný popis tumby sv. Václava. Stávala v kapli svato-Vítského kostela uprostřed jižní zdi a zdobily ji kromě četných drahokamů, perel a kamejí, polovypuklá soška svatého Václava, jenž byl vyobrazen, an drží v pravici kopí s praporcem, na němž spatřovala se orlice, dále poprsím krále Karla IV. a manželky jeho, řezaným vypukle v sardonyku, jakož i polovypuklými obrazy tří biskupů a šesti velmožů se znaky jejich. Jakým mohutným dojmem působilo asi toto znamenité dílo tehdejšího umění, zářící oslňujícím třpytem zlata a stříbra a leskem perel a drahých kamenů, ozdobené hebkými, drahocennými látkami a těžkými, skvostnými koberci! Žel, že o celé té skvoucí nádheře vypravují nám dnes toliko suché, mrtvé údaje starých inventářů!

Jaké úctě a oblibě těšila se tato tumba, v jejímž nitru uloženy byly tělesné ostatky světcovy, o tom nejlépe svědčí tato malá episoda. Jan Zhořelecký, chtěje vybavití krále Václava IV., bratra svého, ze zajetí vzbouřivších se pánů, dal dne 1. července 1394 nemaje patrně dostatek prostředků k úhradě nákladů válečných, z tumby svato-Václavské vylámati drahocenné skvosty. Ale zpráva o činu tomto způsobila mezi lidem jitření tak hrozivé, že bratru královu nezbylo, než odcizené skvosty na bývalé jich místo opět dáti zasaditi a opravenou, neporušenou tumbu veřejně vystaviti, aby lid se upokojil. Časem také bývala tumba ku přání vznešených hostí otvírána, aby popatřiti mohli v zbožné úctě na ostatky svatého dědice českého. V tuto dobu byla tumba ještě neporušena a skvěla se v plné nádheře, s níž ji »otec vlasti« vyzdobil. Ale nehodný syn Karlův, Sigmund, ocitnuv se, jako tak často, když měl žoldnéře své vyplatiti, v tísni, neušetřil ani hrobu světcova a uloupil největší část drahocenné výzdoby, čtrnáct desek, jimiž tumba byla obložena a zlaté pláty jejího víka. Slíbil ovšem, že co odňal, časem vrátí, ale jako obyčejně slibu svého nesplnil. Zbytek tumby, přes to stále ještě velmi drahocenný, odvezen třetího dne po této loupeži na Karlštejn.

I v dobách pozdějších nejeden dobrodinec hřivnou svou přispěl k výzdobě hrobu světcova. Tak jmenovitě kapitulní probošt Hanuš z Kolovrat, jenž daroval zlatotkaný baldachýn s velikými květy, a král Vladislav, vřelý ctitel sv. Václava, jenž daroval pokrývku zelené barvy z pěkného purpuru a obnovil a potvrdil ustanovení krále Václava IV. v příčině odvádění ostrožného na výzdobu a udržování hrobu sv. Václava. Tak počaly se příčiněním štědrých příznivců ponenáhlu zacelovati rány, jež nejen výzdobě tohoto hrobu, ale chrámu svato-Vítskému a uměleckým pokladům vlasti naší vůbec zasadily bouře husitské, když tu neblahý požár r. 1541, jenž vyšel v domě malostranském, Bašta řečeném, zachvátiv Hradčany i v chrámu svato-Vítském ohromné spousty způsobil a všechnu nádhernou výzdobu hrobu sv. Václava ztrávil. V plamenech jeho pohřbeno vše, čím zbožnost králů, duchovenstva, šlechty i měšťanstva vyzdobila místo, kde k poslednímu odpočinku uloženy tělesné ostatky světcovy. Byla to poslední a nejkrutější rána, která starobylý hrob sv. Václava stihla, rána, která nikdy víc se nezacelila. Kaple svato-Václavská v chrámě svato-Vítském, kde chovají se drahocenné památky po zbožném knížeti českém, přes všechnu svoji krásu je dnes pouhým matným stínem někdejší své slávy a nádhery. »N. P.«

Stavba jubilejního chrámu sv. Prokopa v Žižkově započata byla v roce 1899, když byl dříve položen slavnostním způsobem základní kámen ke kostelu tomuto dne 30. října 1898, který byl posvěcen tehdejším arcibiskupem kardinálem Frant. de Paula hrab. Schönbornem. Plány na stavbu kostela tohoto zhotovil † Josef Mocker a po jeho smrti pan arch. František Mikš. Stavbu prováděl vrchní inženýr p. Jindř. Motejl. Se strany státu byl k dozoru určen p. Mat. Krch. Kromě toho vykonával dozor nad stavbou chrámu zvlástní stavební výbor, sestávající ze zástupců obce a spolku pro vystavění katolického chrámu a okres. výboru. Stavba počata na jaře roku 1899 a téhož roku dospěla výše koridoru, roku příštího pak dospěla do rovnosti římsy, postaven krov a pokryt zatímně lepenkou. Neukončenou stavbu navštívil 14. června 1901 císař a král. Koncem roku tohoto ukončena věž, načež po delší přestávce započato opětně roku 1902 s klenbami a kostel letos ukončen zevně a v hlavních částech uvnitř; poněvadž se pak peněžitých prostředků nedostávalo, nebylo lze veškeré práce sochařské, malbu kostela a další výzdobu ukončiti. Kostel vystavěn jest ve slohu gotickém, má tři lodi o stejných klenbových výškách, kterézto klenby spočívají na slabých elegantních vzdušných pilířích. V průčelí nachází se věž, asi 75 m vysoká, opatřená hodinami s ciferníky. Po obou stranách věže nacházejí se dvoje kulaté schodiště, vedoucí až do římsy kostela; střecha kostela je sedlová se san-

ktusovou vížkou uprostřed. Ve věži nachází se jediný zvon, dar zemřelých manželů Hellebrandtových, který již v zatímní kapli byl umístěn. Kůr nachází se po celé šíři kostela a umístěny jsou v něm zatímní varhany. Jak uvedeno, skládá se kostel ze tří lodí, jež uprostřed rozšiřují se v loď křížovou s bohatým křížovým hvězdovým klenutím; presbytář obrácena jest k východu a podle ní umístěna jest sakristie s oratoří. Kostel má tři vchody, a to v podvěží, v křížové lodi do Karlovy třídy a menší vchod proti reálce. Vnitřní dojem kostela působí svou vzdušností a výškou velmi mile a pohled od věže k presbytáři jest velmi krásný. Místa v kostele jest asi pro 1800 osob. Stavba, jež vyžadovala velikého nákladu, umožněna byla též obětavostí různých dárců, již věnovali podpory a dary velmi cenné. Tak darovali Jeho Veličenstvo císař a král 2000 K, obec Žižkovská pozemek a 100.000 K, náboženská matice 100.000 K. Spolek pro vystavění chrámu věnoval celé jmění v obnosu as 190.000 K, sbírkami a dary bylo docíleno 14.432·51 K a různé příjmy obnášely 27.394·40 K. Česká spořitelna darovala 2000 K, odkazem pí. M. Müllerové dostalo se kostelu 9772 K. Celkové vydání se stavbou spojené obnášelo asi 437.500 K; dále bylo věnováno šest barevných oken rodinami pana Baroubka, paní Sýkorové, Zbenických, Malé, Kuklové a dp. farářem Šittlerem; skvostná opuková křtitelnice p. A. Puppem, dvoje měděná vrata firmou R. Stabenovou, zpovědnice p. Ant. Nejtkem, lustr bohatý, křišťálový Karlem kníž. Auerspergem; mimo to ze sbírek mezi šlechtou a duchovenstvem vykonaných zakoupen hlavní oltář, zhotovený podle plánů arch. Mikše řezbářem J. Mrázem v Praze, s malbami Klusáčkovými a sochami Zálešákovými — obcí věnovány patronátní lavice. — Mimo to přispěly různým způsobem firmy místní a živnostníci, jakož i firmy pražské na jednotlivé části kostela. Tympanovou figuralii zhotovil sochař J. Pekárek. Jednotlivé práce na kostele provedly tyto firmy: kamenickou J. Uzel, stavitel a kameník na Smíchově, krov Hubáček František, mistr tesařský v Praze, lešení a skruže Fr. Vajtr v Žižkově. Krytinu břidlicovou provedl Ant. Lhoták, klempířskou práci V. Volf, hromosvody Antonín Vorlíček, hodiny dodala firma L. Heinz, práci dlaždičskou rakovnická továrna na zboží chamotové, pozlacovačskou V. Weiss, zevní schodiště A. Pupp, práci zámečnickou V. Mojžíš a Fr. Domabyl, barevná okna dodala firma Kryšpínova v Praze. Podnět ke zřízení kostela dán byl Spolkem k postavení katolického chrámu Páně r. 1881, v jehož čele tehda se nacházel zvěčnělý farář Houžvička; ve výboru spolku toho zasedali pp.: starosta Žďárský, jednatel dp. farář Šittler, dále pp. Žák, Slunéčko, Šmídl, Nocar, Mucha, Vajtr, Kovařík, Zuklín, Mojžíš, Tůma, dp. Holub Flekáček a Čermák, dámy: pí. Smutná, Žďárská, Wertmüllerová, Šatalová a Průšová. — Dne 27. září byl kostel od Jeho Eminence kardinála Lva svobodného pána Skrbenského slavnostně vysvěcen.

Obnova chrámu křižovnického. Chrám tento zbudován byl proslulým vlašským architektem Karlem Luranhem na místě původního starého kostela křižovnického, jenž roku 1679 byl zbořen. Ještě dříve, a to za velmistra Volfganga Tyliše počato bylo (roku 1662) se stavbou budovy velmistrovské. Stavba kostela dokončena byla v hlavních rysech r. 1687 a ještě dne 8. prosince téhož roku vysvětil tehdejší arcibiskup pražský a spolu velmistr křižovnický Jan Bedřich z Waldštýna chrám, načež dne 27. června roku následujícího vysvěceny tři oltáře. Vnitřní výzdoba kostela v tu dobu ovšem nebyla ještě dokončena, k té bylo lze teprve mnohem později přistoupiti. Nejskvělejší výzdoby dostalo se arci chrámu tomu teprve mnohem později znamenitými freskovými malbami, jimiž proslulý malíř pražský, mistr Václav Vavřinec Reiner vyzdobil mohutnou kopuli chrámu. Malby tyto, jež jsou z nejcennějších odkazů barokního umění pražského, během času sešly tak značně, že nyní, kdy při obnově celého chrámu mělo se přistoupiti i k opravě vybledlých a téměř již neznatelných fresek, pronášeny byly i v odborných kruzích vážné pochybnosti, bude-li vůbec ještě lze malby ty opraviti. Působením různých vlivů usadila se totiž barva oněch maleb na omítce jako jemná vrstva prachu, takže při pouhém lehkém dotyku rukou barva pouští, nezůstavujíc na zdivu nejmenšího sledu. Již se podobalo, že freska Reinerova, předvádějíc v ohromné, nadživotní velikosti provedené komposici velikolepou vidinu posledního soudu, jak zatanula malíři před duševním jeho zrakem, jsou ztracena a pomýšlelo se již na to, aby vybledlé malby byly odstraněny a nahrazeny novými freskovými obrazy vynikajícího moderního malíře českého. Na štěstí však konečně rozhodnutí vyznělo ve prospěch díla Reinerova, když v obnovu jeho uvázali se osvědčení odborníci, inspektor galerie rudolfinské p. Bergner a akad. malíři pánové Krisan a Mikš. Umělci ti provedou nejprve fixování maleb na omítce, načež budou teprve freska vyčistěna a jenom tam, kde toho nezbytně bude zapotřebí, poněkud opravena. Tím zachován bude původní ráz velikolepých maleb Reinerových daleko věrněji a přesněji, než se to, bohužel, při opravě jiných fresek jeho stalo a také nepoměrně líp, než při obnově fresek v kostele křižovnickém, kterou roku 1851 provedl tehdejší pražský malíř Matěj Melka. Teprve až gigantické fresko Reinerovo zastkví se v původní nádheře a svítivosti svých barev, bude lze krásu tohoto díla mistrova plně oceniti. Jak známo, tvrdívá se, že freska ta počal malovati slezský malíř Karel (dle jiných Jan Kristof) Liška, u něhož prý se Reiner v tech-

nice freskové vyučil. Všeobecně se také v životopisech Reinerových uvádí, že freska tato po smrti Liškově dokončil. Zdá se však, že tvrzení to jest nesprávné, ježto Liška zemřel již r. 1712, kdežto první freska Reinerova (v kapli sv. Hilaria na Bílé Hoře) pocházejí z roku 1718 a freska u Křižovníků dokonce teprve z prvých let dvacátých osmnáctého věku, není tedy pravděpodobno, že by Reiner býval žákem Liškovým.

Děkanský chrám v Zásmukách. Ve čtvrtek dne 15. m. m. vysvěcen byl v Zásmukách nový děkanský chrám Nanebevzetí Panny Marie, zbudovaný na místě starého kostela hlavně přičiněním veledůstojného pana děkana zásmuckého, P. Skokana. Starý, v ohledu uměleckém zcela bezvýznamný kostel, zbořen byl se svolením všech povolaných činitelů r. 1898, poněvadž potřebám duchovní správy naprosto již nevyhovoval. Starý děkanský kostel zásmucký byl zbudován r. 1648 přičiněním patrona Adolfa Vratislava ze Šternberka a dne 16. července téhož roku posvěcen. Roku 1740 byl přestavěn. Nejstarší částí stavby někdejšího děkanského kostela zásmuckého byla jeho románská sakristie, jak se zdá, zbytek nejstaršího kostela zásmuckého, jenž již roku 1378 připomíná se jako farní, založením svým však spadá nepochybně do doby mnohem starší. Zbořený děkanský kostel byl jednolodní stavba s pravoúhlým presbytářem a jednopatrovou, cibulovitou bání krytou věží v západním průčelí. V západní stěně kostelní lodi zazděno bylo pět starých náhrobních kamenů. Dva z nich byly již tak nezřetelné, že nebylo lze určiti, komu patřily. Ostatní tři nesly erb pánů z Říčan, někdejších majitelů panství zásmuckého. Náhrobní tyto desky přeneseny byly do nového děkanského kostela a zazděny ve východní jeho stěně. Nový děkanský chrám vystavěn jest v románském slohu, je jednolodní, má polokruhovou apsidu a šíhlou vížku. Úhledný, světlý a vzdušný kostel působí dojmem velmi příjemným a bílá vížka jeho pěkně zapadá do malebné silhouety Zásmuk, ježto se všech stran lze ji dobře viděti.

Ze zprávy kuratoria umělecko-průmyslového musea obchodní a živnostenské komory v Praze za správní rok 1902. V uplynulém správním roce 1902 pokračovalo se ve vytváření musea v nové budově. Jak v rozmnožování sbírek a knihovny, tak i ve využitkování obou zaznamenati lze potěšitelný pokrok. Pořádání výstav věnována byla v uplynulém roce již zvýšená péče. Záležitosti stavební byly úplně vyřízeny, ježto kollaudace i súčtování byly zcela skončeny.

Sbírky.

V rozmnožování sbírek pokračovalo se roku 1902 v míře jakou dovolovaly prostředky, jež byly k disposici, tak že přírůstek tohoto roku není vzhledem k poměrům příliš značný. V celku obnáší přírůstek tento 128 čísel, tak že stav sbírek vzrostl z 8322 čísel roku 1901 na 8450 čísel. Na dary připadá 40 čísel, ostatních 88 čísel zakoupeno bylo za obnos K 5793·75.

Nově zakoupené předměty pochodí převahou z Prahy samé nebo z Čech vůbec; jen malý počet předmětů byl tentokráte získán z obchodu uměleckými předměty nebo z majetku zahraničního. Mimo to poskytla také výstava dekorativního umění v Turině příležitost k zakoupení některých předmětů.

Vedle několika prací ze skla a prací keramických, sluší uvésti v přírůstku zejména serii francouzského kování bronzového z XVIII. a poč. XIX. století a sbírku hodin stojacích i kapesních ze XVI.—XVIII. stol., pochodící ze soukromého majetku pražského. Zvláště vytknouti třeba také relief z mramoru, představující císaře Karla V. a vyřezávanou archu oltářní z 2. pol. XV. století, českého původu.

Počet předmětů zapůjčených pro sbírky pozměnil se během roku 1902 pouze do té míry, že pět předmětů, patřících sbírce Lannově, bylo vráceno. Z předmětů musejních byly některé uveřejněny; zvláště uvésti sluší pojednání Dra J. Leischinga »Ueber Schlüssel und Schlüsselschilde«, uveřejněné v časopisu rakouského musea »Kunst und Kunsthandwerk«, v němž otištěny byly také reprodukce předmětů z našich sbírek — a monografii ředitele Dra K. Chytila »Venušina fontána od B. Wurzelbauera«. K účelům výstavním byly zapůjčeny předměty ze sbírek musejních: Svazu rakouských umělecko-průmyslových museí pro kočující výstavu starých a nových výšivek a Severočeskému průmyslovému museu v Liberci pro výstavu keramickou.

Knihovna.

V nových prostorných místnostech knihovny rozvíjí se návštěva a používání knihovny způsobem stále utěšenějším, tak že dostoupil počet čtenářů v uplynulém roce téměř deseti tisíců (9611), počet to, jímž málokterá odborná knihovna může se vykázati, není-li zároveň knihovnou školskou.

V uplynulém roce vzrostl stav knihovny jak dary tak i koupěmi měrou velmi značnou.

K zakupování pro knihovnu použito bylo r. 1902 obnosu 6127·86 K. Obsah knihovny vzrostl z 2701 díla v 5305 svazcích na 3937 děl v 7084 svazcích, tak že přírůstek r. 1902 obnáší 1236 děl v 1779 svazcích. Sbírka předloh čítá 30.597 listů v 435 krabicích.

Také sbírka ornamentálních rytin byla rozmnožena několika příležitostnými koupěmi a darem paní Renáty Tyršové.

Inventarisování, katalogisování a postavení knihovny Barvitiusovy, zakoupené r. 1901, pokročilo r. 1902 velmi značně a bude roku 1903 skončeno.

V čítárně vyloženy jsou 72 časopisy a periodická díla.

Tamtéž vyložen jest a každému přístupen rukopisný katalog knih a tištěný, indexy opatřený katalog sbírky předloh.

Výstavy.

Výstavám mohla se již v uplynulém roce věnovati pozornost a péče u větší míře než dříve bylo možno. Přispěla k tomu také initiativa pochodící ve směru tom od svazu rakouských umělecko-průmyslových museí za obezřelého vedení pana J. Leischinga, ředitele Moravského průmyslového musea v Brně.

Z této initiativy uspořádány byly částečně dvě výstavy roku 1902, o nichž níže zpráva bude podána.

Do počátku roku 1902 sáhala ještě vánoční výstava z roku 1901, která byla dne 1. ledna 1902 uzavřena.

V únoru uspořádána byla výstava architektonických a umělecko-průmyslových návrhů architekta Ant. V. Barvitiusa, zemřelého roku 1901, kteréžto museu vdovou jeho paní Františkou Barvitiusovou byly věnovány. Výstava tato, zaujímající hlavní přízemní sál musejní budovy, trvala od 16. února do 2. března a navštívena byla 1297 osobami.

V kruzích odborných setkala se tato výstava s velmi živým účastenstvím a navštívil ji korporativně zejména též spolek architektův a inženýrů.

V květnu došly předměty výstavy c. k. odborných škol, která za souhlasu c. k. rakouského musea ve Vídni ve výběru učiněném svazem museí, mezi těmito kolovala.

Současně s touto výstavou prací žáků c. k. odborných škol otevřena byla výstava c. k. umělecko-průmyslové školy pražské, která za souhlasu c. k. ministerstva kultu a vyučování a v dorozumění s ředitelstvím jmenovaného ústavu byla uspořádána; instalování tohoto oddělení převzalo ředitelství c. k. umělecko-průmyslové školy samo. Byly tu vystaveny práce jednotlivých speciálních škol a vedle řady předmětů, které provedeny byly na základě školních návrhů různými pražskými firmami, také dva úplně zařízené interieury. K pracím c. k. odborných škol pojila se výstava prací pražskou obchodní komorou založené školy pro klenotníky, zlatníky, stříbrníky, ryjce a pasíře v Praze, která k celkovému programu výstavy byla připojena.

Výstava zaujímala všechny tři výstavní sály musejní, z nichž na výstavu c. k. umělecko-průmyslové školy pražské připadly dva sály a na výstavu odborných škol jeden sál.

Výstava japanských dřevorytin z majetku pražského malíře pana Emila Orlika, která kolovala po museích, tvořila základ obsáhlé výstavy japanského uměleckého průmyslu, která pochodíc ze sbírek téhož vlastníka, vztahovala se na všechna odvětví japanského uměleckého průmyslu. Mimo malby a dřevorytiny byly tu zastoupeny vyřezávané »netzke«, kostymy a práce textilní, dále práce z bronzu, lakové a keramické. Pan Orlik, jenž ochotně své sbírky k tomuto účelu propůjčil, provedl také osobně sám instalaci a upravení výstavy. Současně s touto výstavou uspořádána byla Krasoumnou jednotou pro Čechy v domě umělců Rudolfinu výstava vlastních prací pana Orlika, kde vystaveny byly četné japanské studie, jakožto výsledek cesty jeho do Japanska, jež tvořily jaksi doplněk výstavy musejní. Výstava trvala od 26. října do 23. listopadu. U příležitosti této výstavy uspořádány byly v přízemním sále musejní budovy dvě přednášky k výstavě samé se vztahující, jimiž přednášky vůbec v nové budově musejní byly zahájeny. (Pokračování.)

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc srpen.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalich stříbrný, bohatě ozdobený: pro dp. Fr. Grydila v Staré Vsi na Moravě. — Svícny oltářní: pro dp. Václava Dvořáka, faráře v Radnicích, pro sl. městskou radu na Smíchově a pro dp. Josefa Čápa, faráře v Srbči.

Rozličné. Missal: pro důst. farní úřad v Uhřiněvsi; kříže do školy: pro vys. dp. Josefa Bindera, kanovníka na Hradčanech. — Harmonický čtyřcymbálek: pro dp. Jos. Čápa, faráře v Srbči.

Paramenty. Celý ornát bílé barvy (kasule, pluviale a dalmatiky): pro sl. patronátní úřad v Zásmukách. — Dalmatiky skvostné: pro sl. obecní úřad v Nuslích. — Kasule červená sváteční: pro dp. Karla Kotrbelce, faráře v Pouchově; bílá: pro vys. dp. msgra dra Jos. Pachtu, prof. bohosloví v Praze; bílá, bohatě zlatem vyšitá: pro blahorodou pí. Arnoštku Roztočilovou v Dlouhé Vsi; červená a fialová: pro vys. dp. msgra Karla Kmocha, kanovníka a ředitele ústavu hluchoněmých na Smíchově; červená: pro vdp. msgra Karla Vorlíčka, arciděkana v Kutné Hoře; bílá, bohatě vyšitá: pro nejmenovanou dobroditelku v Praze; kasule fialová: pro sl. patronátní úřad v Zásmukách. — Pluvialy: bílý: pro dp. Karla Kotrbelce, faráře v Pouchově a pro vdp. dra Ant. Viška,

faráře v Praze; červený: pro sl. patronátní úřad v Zásmukách. — Štoly černé: pro sl. zádušní úřad v Praze a pro sl. patronátní úřad v Zásmukách. — Vela: pro dp. Karla Kotrbelce, faráře v Pouchově a pro sl. patronátní úřad v Zásmukách. — Bursy k zaopatřování nemocných: pro dp. Jos. Posledníka, kaplana v Mýtě, pro blahorodého pana Josefa Brože v Mokrouši a pro sl. zádušní úřad v Praze. — Antipendium: pro blahorodou sl. Sýkorovou v Praze. — Korouhve: fialové: pro dp. Karla Kotrbelce, faráře v Pouchově; červené: pro sl. patronátní úřad v Zásmukách. — Povlaky na pultíky: pro nejdůst. pana dra Aloise Frýdka, kapit. děkana v Král. Hradci. — Fialové váčky na nádobky pro sv. oleje: pro dp. Vojtěcha Kočku, faráře v Zdislavicích, pro vdp. Václava Kunze, děkana v Toužími a pro sl. patronátní úřad v Zásmukách. — Zvonítko: pro dp. Karla Kotrbelce, faráře v Pouchově. — Birety: pro dp. Josefa Uzla, faráře v Hostouni, pro důst. farní úřad v Uhříněvsi, pro sl. patronátní úřad v Zásmukách a fialový: pro vys. dp. msgra Ferd. Lehnera, pap. komořího a faráře na Král. Vinohradech. — Postní fialové plátno: pro vdp. Václ. Kunze, děkana v Toužími. — Komže pro kostelníky a pro ministranty: pro dp. Al. Nováka, faráře v Bukovníku a pro sl. patronátní úřad v Zásmukách.

Prádlo kostelní. Cingula: pro důst. farní úřad v Uhříněvsi; pally a cingula: pro dp. Vojtěcha Kočku, faráře v Zdislavicích; alby a humerál: pro dp. Rud. Čapka, kaplana ve Fischernách; rocheta: pro dp. Al. Nováka, faráře v Bukovníku.

Zpráva za měsíc září.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: stříbrný, ozdobený: pro důst. farní úřad ve Stodůlkách a pro sl. obecní úřad v Doudlevcích. — Ciborium: pro sl. obecní úřad v Doudlevcích. — Pozlacení v ohni kalichů: pro vdp. Václava Kudrnu, děkana v Bělé a pro důst. farní úřad v Eisenstrassu. — Patenka k zaopatřování nemocných: pro sl. patronátní úřad v Doudlevcích. — Nádobka na sv. olej: pro důst. farní úřad v Doudlevcích. — Svícny oltářní: pro dp. Frant. Hoppea, faráře ve Vrbně, pro sl. obecní úřad v Nuslích a v Doudlevcích. — Kaditelnice s loďkou: pro dp. Josefa Brhovského, faráře v Hrusicích a pro sl. obecní úřad v Doudlevcích. — Mešní konvičky: pro důstojný farní úřad v Dejšíně.

Rozličné. Křtitelnice mramorová: pro nejdůst. kníž. arcib. metrop. kapitolu v Praze. — Missal: pro důst. farní úřad v Dejšíně. — Breviře dva: pro dp. Josefa Vajse, prof. v Krku, Istrie. — Pultíky: pro důst. farní úřad v Schönfeldu a pro vdp. Mořice Surmu, viceděkana v Pustoměři. — Stroj na pečení hostií: pro vdp. Karla Hodináře, děkana v Plaňanech. — Čtyřcymbálek: pro Její Jasnost princeznu Lobkowitzovou v Manetíně a pro blahorodou paní Gabrielu Friedlovou v Ústí nad Labem.

Paramenty. Kasule: bílá s vyšitým obrázkem sv. Antonína Pad.: pro dp. Ant. Kovaltšíka, faráře v Pucově v Uhrách; bílá, červená, fialová, černá a zelená: pro sl. obecní úřad v Doudlevcích; červená: pro důst. kolej piaristského řádu v Ml. Boleslavi; černá: pro sl. správu české zemské porodnice v Praze a pro Jeho Jasnost přince Ottu Windisch-Graetze na Král. Vinohradech; červená, zlatem vyšitá: pro dp. Václava Velíška, faráře ve Vitošovicích. — Pluvial fialový: pro nejd. kníž. arcib. kapitolu v Praze a bílý: pro důstojný farní úřad v Eisenstrassu. — Velum: pro sl. obecní úřad v Doudlevcích. — Nebesa skvostná: pro důst. farní úřad v Jaroměři a pro nejd. pana Fr. Marata, velmistra ryt. řádu křížovnického v Praze. — Pláštík na ciborium: pro sl. obecní úřad v Doudlevcích a pro blahorodou paní Gabrielu Friedlovou v Ústí nad Labem. — Bursa k zaopatřování nemocných: pro sl. obecní úřad v Doudlevcích. — Antipendia: pro blahorodou paní Annu Blažkovou v Čáslavi a pro paní Marii Heegrovou v Praze. — Korouhve červené, skvostné s vyšitými nápisy: pro dp. Ant. Kovaltšíka, faráře v Pucově. — Záslonky do tabernáklu: pro blahorodého p. Václava Mráze, řezbáře v Praze. — Stuhy ku praporu, s nápisy zlatem vyšitými: pro blahorodou paní Růženu Riedlovou ve Vyškově na Moravě. — Polštáře oltářní: pro dp. Fr. Hoppea, faráře ve Vrbně. — Příkrov: pro důstojný farní úřad v Eisenstrassu. — Šatičky na sochu Panny Marie: pro dp. Jos. Pfofa, faráře v St. Bydžově a pro blahor. p. Springlera, lékárníka v Budyni nad Ohří. — Polštáře na klekátko: pro dp. Rich. Šarapatku, kaplana v Ostrově. — Komže pro ministranty: pro důst. farní úřad v Mokropsích a pro sl. obecní úřad v Doudlevcích.

Prádlo kostelní. 7 tobalií: pro dp. Frant. Hoppea, faráře ve Vrbně. — Tři tobalie: pro blahorodou paní Marii Heegrovou v Praze. — 2 alby, humerale a cingula: pro vdp. Václ. Kudrnu, děkana v Bělé; 2 alby, 2 rochety, 3 plachty oltářní, korporalia, humeralia a cingula: pro sl. patronátní úřad v Doudlevcích.

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ na Král. Vinohradech.

»METHOD« vychází šestkráte do roka ve lhůtách dvouměsíčních. **Předplatné,** které činí poštovní poukázkou na celý rok **4 kor. 40 hal.,** přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech** (na faře), kam i **reklamace** se zasílají.

»Politika« závod tiskařský a vydavatelský v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 11. a 12. V Praze, 15. prosince 1903. Ročník XXIX.

OBSAH: Exkurse gotické. 13. Vysoké Mýto a děkanský kostel sv. Vavřince. — Výstava umělých hlavně slovanských vyšívek a krajek, pořádaná při Západočeském umělecko-průmyslovém museu král. města Plzně. — Drobné historické a kulturní zprávy. — Výroční zpráva Jednoty sv.-Vítské za rok 1902. — Různé zprávy. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc říjen a listopad. — Seznam předplatitelů »Methoda« r. 1903.

Exkurse gotické.

13. Vysoké Mýto a děkanský kostel sv. Vavřince.

Napsal **F. J. Lehner.**

Město Vysoké Mýto založil král Přemysl Otakar II. před rokem 1265. Toho roku vydal král list o založení města Poličky, datovaný 27. září, a mluví v něm o městě Vysokém Mýtě již stávajícím, udíleje Poličce právo soudní moci dle řádu města Vysokého Mýta.[1]) Hned při založení města obehnáno bylo městiště hlubokým příkopem na straně východní, polední a západní, jak toho poloha nutně vyžadovala; na severní straně nebylo toho třeba, ježto město chráněno bylo svislou strání. Příkop k opevnění však nepostačoval. Brzy po založení nařídil král před rokem 1278, aby měšťané zbudovali do dvou let kolem celého města dvojnásobnou zeď a osvobodil je od zemské berně na dvě léta.[2]) Soustava opevňovací shodovala se s hradbami města Kolína, které byly vzorem Vysokomýtských hradeb a věží.

[1]) *Jaromír Čelakovský. Privilegia královských měst venkovských. Č. 14, 1265, 27. září. U Prahy, str. 44.:* Eruntque tam in ciuitate quam in villis jura et iudicia, que in ciuitate nostra Alta Muta in villis adjacentibus eidem vigere noscuntur.

[2]) *Jaromír Čelakovský. Privilegia, č. 27, před r. 1278, str. 88.:* Nos O(ttacarus) dei gratia etc. notum fieri volumus tam presentibus quam futuris, quod nos volentes, vt ciuitas Alta Muta fortis valli munimine roboretur, ciuibus ipsius ciuitatis huiusmodi concessimus libertatem, videlicet, vt a festo sancti Jacobi proximo futuro vsque per duorum annorum spacium ab omni exaccione census vel steure sint liberi et immunes nec ad solucionem census vel steure aliquatenus infra prefatum duorum annorum spacium compellantur, ita tamen, quod infra prefatos duos annos hiidem ciues ab ymo fossati ipsam ciuitatem circumdantis et a latere ciuitatis murum erigant vsque ad terre equalitatem, et desuper illum faciunt adhuc murum, qui barchanum dicitur, circumquaque, ex altera vero fossati, que obviam ingredi volentibus ciuitatem, murum similiter ab ymo fossati vsque superius faciant, vbicumque fuerit opportunum. Et circa hoc sic erunt seduli et attenti, vt infra prefatos duos annos prefatum totum illud opus, sicut decuerit, finaliter sit completum, et vt id tanto melius ducere valeant ad effectum, per predictos duos annos fructus iudicii ciuitatis ipsius nos contingentes, volumus, ut prefati ciues percipiant et ad vtilitatem operis prefati conuertant. Damus eciam ipsis ob eandem causam libertatem a festo beati Jacobi primo venturo per tres annos, vt ab omni exsolucione thelonei

O stavbách zachovalo se hojně historických zpráv,[1]) které výmluvně svědčí o stavebním ruchu od doby založení města až do přítomného času.

Měšťané Vysokomýtští zachovali se přesně dle nařízení zakladatele města Přemysla Otakara II. Z hlubokého příkopu byla vyhnána na straně ke městu zeď až do roviny s plochou městiště, a na té zdi postaven parkán, t. j. plot kamenný či zídka (starofrancouzsky barachan); tento název přenesen později na prostoru mezi zdí městskou a touto zídkou (parkán, parkány na parkánech). Samo město obklíčeno bylo vysokou zdí kamennou (murus civitatis). Tato zeď měla v pravidelných odstavcích okrouhlé bašty na venek vystupující a bylo jich celkem 25. Vysoká zeď městská s baštami byla na třech místech, na straně západní, východní a jižní, prostoupena branami. Každá z bran byla opatřena mohutnou a vysokou věží a menší věžkou, z které se chodilo můstkem na hlavní věž. Ve branách byly zavěšeny padací mříže okované železem. Východ do města byl velmi úzký směru zahnutého, takže nebylo lze vjížděti do města s dlouhými dřevy. Tento východ byl chráněn zvláštními příkopy s dvojím předbraním. Ze brány šlo se jako ulicí parkánem na první most, který byl položen přes hlavní příkop; dále přišlo se ke druhé bráně a zahnutým směrem ke třetí. Brány na způsob sklenuté pokryty byly zemí. Z třetí brány vyšlo se konečně po mostě přes vyzděný příkop do půlkruhu zdělaný ven ke dvorům za hradbami. Na severní straně města k lukám nebyla brána, nýbrž pouhá fortna (portula), odkud krytou chodbou chodilo se po schodech dolů k řece, a dále okrouhlá bašta na způsob vysoké věže, zbudovaná nepochybně k ochraně klášterského mlýna. Opevňovací soustava Vysokomýtská shodovala se s Kolínskou, kde bylo též tré bran, každá s věží a kromě toho branka k řece.

U dnešního Limpereckého mostu vcházel do řeky Trstenice potok Neisbach. Kudy voda nyní pod horním Valšeckým mlýnem na mlýn Spálenecký teče, jest uměle založený náhon, tak jako i řeka níže mlýna Jakelce na mlýn Visnarov a dále k městu jest uměle vedena řečištěm zvláště vykopaným. Náhon či mlýnská rýha jest zdělána teprve po husitských válkách. Za to však velký náhon pochází bezpečně hned z brzkých dob po založení města. S tím se úplně shoduje posavadní zřízení vodní: potok pod vinicemi t. j. stará hlavní řeka nyní jalová, umělý náhon ke městu a mezi oběma jakožto »řeka prostřední« odtok z tohoto náhonu u Postulánka.

Půdorys města má podobu parallelogramu, směřujícího od jihu k severu právě tak, jak se také půda kloní od jihu k severu t. j. k lukám. Nejvyšší body jsou brána Litomyšlská a velký kostel. Náměstí představuje se bezmála co pravidelný čtverec; z něho vycházely v koutech a na prostřed každé ze čtyř stran ulice poboční, kdežto zase souběžně ke každé z těch stran táhly se ulice zadní.

Od založení města zůstaly hradby a brány — Litomyšlská, Vratslavská (Pražská) a Choceňská — pečlivě zachovány a neutrpěly valných poškození ani při vzetí města od Pražanů roku 1421, kdy vypálen a pobořen byl panenský klášter Klarisek a Minoritů, takže v pozdějších desetiletích jest toliko řeč o kaplích. Po válkách husitských město ve zdech městských uzavřené valně prospívalo a nahodilé škody na budovách byly vždy bez odkladu napraveny.

Velikou pohromou pro město byl první požár roku 1461. Ten úterý po Božiem těle 9. června »vyhořalo Mýta polovice, a zhořalo domův na 133 a kostel krásný a zvonové, a k tomu několik lidí; a jedna brána (snad Litomyšlská) vyhořala a dvuor (snad špitálský)«. K této zprávě letopisů českých buď dodáno, co připsáno v knize městské z roku 1464: Vyhořela ta strana s kostelem. Z dopuštěnie Božieho viece než puol města zhořalo.

Roku 1617 spravován most ve bráně Litomyšlské a dělány stupně na věž Vratslavskou; fortna též byla opravována a zdi městské v místech obořených vyspravovány. Staré dřevěné mříže ve

---

per omnes terras sint liberi et immunes, mandantes tenore presentis priuilegii vniuersis purcrauiis, baronibus, militibus allisque nobilibus theloneum habentibus ac ceteris thelonearijs per districtus nostri dominii constitutis, quod a ciuibus de Alta Muta transeuntibus de mercimoniis et rebus suis nihil racione thelonei debeant exigere vel acceptent, sed permittant eos libere et solute. Datum est anno domini etc.

[1]) Dr. Hermenegild Jireček rytíř ze Samokova. Královské věnné město Vysoké Mýto. 1884. Dle monografie slavného rodáka Vysokomýtského uvádějí se tu pouze zprávy, pokud se zmiňují o stavbách města a kostela sv. Vavřince.

branách se odstranily a novými nahradily; rum zpod mostů zdvihacích vyvážen a stráže se ustanovily, aby denně i nočně při branách a věžkách vartovaly, i dáváno jim olovo na kulky od obce. Zvláště pečováno o bránu Vratslavskou, kde most byl překládán a nové mostnice dány. Ku branám a věžkám zhotovovala se nová dubová vrata. Též i mříže visuté ve branách byly okovány a parkány cíděny. Roku následujícího (1618) kupován byl prach ručniční k obecným potřebám, most zdvihací při bráně Vratslavské byl obnoven, ustanoveni vartýři, kteří na branách zůstávali

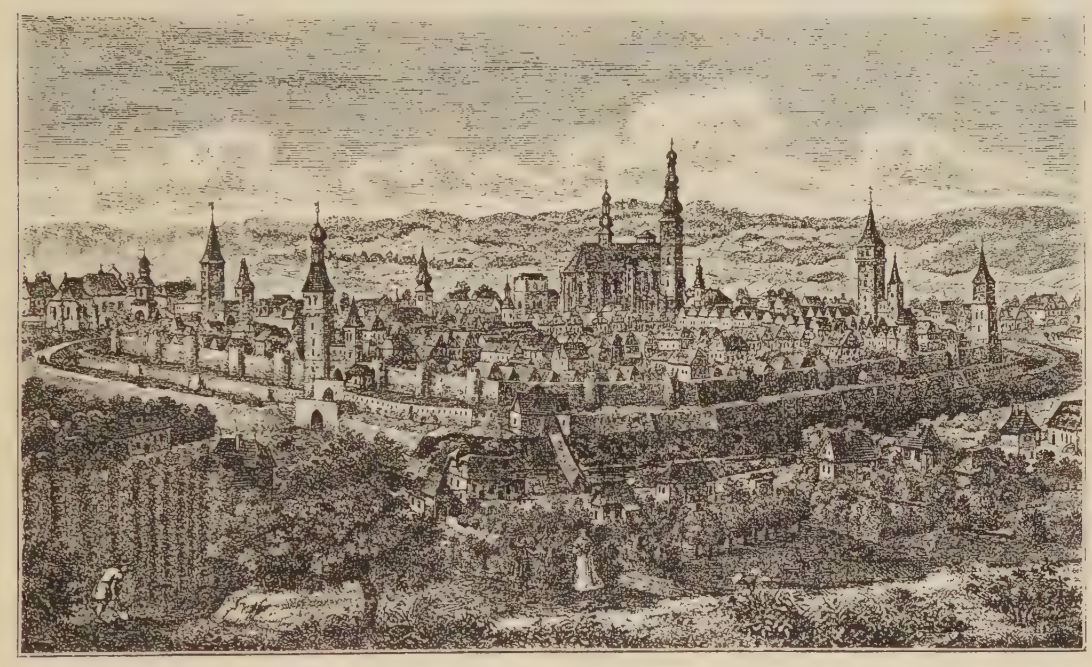

Vysoké Mýto v první polovici XVIII. věku.

a praporec městský byl znova okován. V opravování bran, věží a zdí městských pokračovalo se dále v roce 1619; jmenovitě Vlach jeden cvekoval zeď při baště u brány Vratslavské a při fortně. Ještě roku 1620 pamatováno a pečováno o obranu města. Přivezeno dubí na vrata k branám, zvláště ke bráně Vratslavské, přibíjena prkna na mosty v branách, přiváženy duby a smrky k dělání šranků na podměstích, zdvihací mosty ve branách opravovány a nová vrata s petlicemi dána ke věžkám na konec podměstí.

Pilné tyto přípravy byly smutnou předzvěstí strastiplných let po bitvě Bělohorské. Městu bylo odváděti vojákům tudy táhnoucím nesmírné platy. Všech nákladů, kontribuc a outrat na lid vojenský od bitvy na Bílé Hoře 8. listopadu 1620 do 16. září 1622 bylo vynaloženo od ouřadu a obce Mýtské 178.099 zl. Zapisovatel k této zprávě žalostně podotýká: »A tak ten náklad vojenský z města 320 osob a z poddaných 139 osedlých, k tomu i velmi lidí schuzelých, bolestně a plačtivě vycházel a posud vychází«. Dílem neúrodou, dílem spuštěním země nastala taková drahota, že v Mýtě prodávali korec ovsa za tři zlaté. Soldateska hospodařila tak bezohledně a neobmezeně, že bída v městě dosáhla již nejvyšší míry. Roku 1628 prohlíženy byly od vládní komisse obecní dluhy a shledáno vzešlých dluhů v čas bouře r. 1619 a 1620 3100 kop, avšak komisse zkasírovala z té sumy 2100 kop nadobro. Starší obecní a všecka obec žádaly u vlády roku 1629, aby »ty spustlé grunty a pozůstalosti po lidech z města a obce této pro nepřijetí náboženství katolického odešlých«, též na opravu bran, zdí, městského rathauzu (an to vše k zarmoucenému spustošení přišlo) byly propůjčeny, aby se zase pomalu vzdělávati a jinými hospodáři opatřovati mohli. Podle přiznání k berni zemské

od roku 1631 konaného nacházeti se mělo 89 domův a usedlostí měšťanských — však poněvadž v tom čase u velkých vojenských obtížnostech skrze ustavičné bytování císařského lidu vojenského zůstávali a silné pochody městem měli, krom toho vysoké šacunky i veliké škody na staveních od soldatův činěny byly, — v témž městě domův, gruntův spustlých, pohořelých a prázdných 45 komissaři očitě shlédli a spatřili; ještě effektivně 44 měšťanův a sousedův v osedlosti pozůstávalo.

Na den sv. Víta 15. června 1643 Švédové pod Torstensonem táhli k městu; když pěchota okolo města mašírovala, zůstaly brány zavřeny, oni přece přes zdi městské lezli a domy i kostel vyrabovali. Generál Wittemberg švevdský r. 1646 opět do Čech vpadl s několika tisíci lidu a vojáci potom zase město i kostel vyplundrovali. V času války k velikému zpuštění přišly všecky věci obecní, jako kostely, zdi městské, brány, věže, bašty, radnice, špitál, vodárna, kašna a j. v.

Po třicetileté válce našlo se r. 1653 ve městě skutečně usedlých 54, v nově osazených 4, domův dokonce pustých, kde toliko místa se spatřovala 145, domů pustých bez hospodářů, v nichž toliko podruzi zůstávali, 16, domů pohořelých 5, domečků, ve kterých lidé na svých živnostech docela zkaženi byli a s nic býti nemohli, 21. Poznenáhla město se spamatovalo a zpuštěné stavby zase opravilo. Dne 28. ledna dle obnoveného rozkazu znovu nařízena jest varta města, aby sousedé podle pořádku začnouce od toho domu, kde předešle přestalo, vždycky a to na úsvitě před dům pana purkmistra ve zbroji se postavili a tu kterému nařízeno bude, se dostavili. Každého dne 9 osob má býti, 3 na branách, jeden na fortně, jeden u věžky Vratslavské, jeden u Litomyšlské, jeden u Leyskových a u zahrady paní Sal. Šebestianové, jeden u dvoru p. Václava Charváta, jeden u Malých Mlýnů. A ti mají v těch místech až do jedné hodiny na noc zůstávati. Dále na noc podruzi mají až do toho času do svítání trvati, a k nim mají p. hejtmané jednou jeden, po druhé druhý na každém podměstí dohlížeti, a za to své varty budou osvobozeni. Co se vdov dotýče, které lidí svých nemají, těm mají na jich místě jiného zvoliti a že krátký den jest, takovému beze stravy po každé po 4 kr. odvozovati. Výnos právní z téhož roku praví: »Pro přetržení krádeží, jenž se již velmi zhusta sbíhají a nikdy se nic zvěděti nemůže, nařízeno jest o Ondřeji Dočkalovi, aby skrze rychtáře městského do vězení šatlavního dopraven byl a potom skrze posla práva rychtářského okolo rynku s starým chomoutem se vodil a potom do klece (na rynku) dán byl a v ní zůstal.«

Až po tuto dobu zůstala opevňovací soustava města nedotknuta. První pokus k zásadnímu porušení učiněn byl roku 1695, kdy z děkanského domu prolomena byla zeď městská a učiněn východ na parkány. Obec velmi silně proti tomu neobyčejnému a prvé nikdy nebývalému průchodu z města se opřela; i stalo se narovnání takové, že obec děkanovi v parkánech zahrádku s jedné strany u školní bašty a s druhé u domu Doroty Pavlíčkovy přehraditi dala, tak že město zavřité zůstane a čeládka na ostatní díly týchž parkánů branami tak jako ostatní lidé choditi moci bude.

Brzy potom stihla město veliká pohroma druhým požárem. Dne 10. září 1700 spoledne nešťastnou příhodou od kováře Jana Broulíka na Vratslavském předměstí z kovářského komína oheň vyšel, a ihned na bránu, odtud pak jako v jednom okamžení do čtyř rozdílných domů se dostal, tak že již ani přístupu k přetržení neb uhasení ohně nebylo. Z čehož také v malé chvíli do kotců, masných krámů a jiných v prostřed rynku stojících domů se rozšířil, a odtud na druhou stranu přišel. Odkudž celé město v jednom plamenu stálo a ve čtyrech hodinách 180 domů, tři brány se třemi věžemi, dům radní, pivovar se sladovnou a s mnohým již na slady daným obilím prachem padlo a v nic žalostně uvedeno jest. Ale buď Bohu chvála, že chrám Páně sv. Vavřince, děkanství, velká zvonice, škola, a ve třech stranách města nejmenších domů blíže městské zdi ležících, v počtu 31, obhájeno a od škod ušetřeno bylo.

Od velkého požáru uplynulo pouze 15 roků a dostavila se nová rána. Roku 1715 z dopuštění Božího v tomto městě nešťastný pád moru se vyskytl, a to v domě neb. pana Jana Bočka, konšela radního. Kterýžto dům nárožní vedle domu obecního ležící hned zavřen a lidé nakažení jak z toho domu tak z jiných do quaranteny pod Hájky vystěhováni jsou, jichžto zahynulo na morovou ránu

osob 57; totiž pod Hájky pochováno jich jest, kde nyní kříž stojí, 49 a u Sv. Trojice, dříve ještě než fama moru byla, 8 osob. Mor trval od srpna měsíce 1714 do března 1715. Jak mor pominul, měšťané z vděčnosti za vysvobození z pádu toho postavili krásnou sochu ke cti Panny Marie prostřed náměstí. Také tím postaven památník na ukončení války o španělské dědictví (mír Rastadtský 1714). Stůna z Klatov dělal sochu na vysokém sloupu vzletně postavenou; kolem stojí sochy patronů Mýtských: Sv. Josefa, sv. Jana Nep., sv. Vavřince a sv. Floriana. Latinské nápisy znějí takto: »Po osvobození vlasti od moru a po zavření míru s Francií Rodičko Boží přispěj nám potřebným! Věnováno od král. věnného města V. Mýta. Vy patronové naši, v míru, v hladu a válce opatrujte nás!«

Roku 1729 dne 11. července skrze mistra tesařského Tomáše Slouhu, poddaného ze vsi Vanic, při dostavení a opobíjení dvou Litomyšlských věží dvě báně šťastně postaveny byly a dány veliké sv. relikvie a paměti do nich.

Čtyřicet let po této opravě byla poprvé a trvale porušena soustava hradební. Roku 1768 dne 1. června v 10 hod. ráno založen byl první kámen na vodárnu městskou, která dne 18. října 1769 dodělána a spuštěna jest; i hnána voda z bassinu věže vodárnické trubami hlavně do dvou kašen na náměstí a do několika stírek v ulicích; zároveň prolomena byla téhož roku vrátka ve zdi městské u vodárny a udělány schody dolů k řece za primátora Scherzera z Kleinmühlu. Pět let potom stihl město třetí požár, který roku 1774 (dne 6. srpna) zachvátil a zničil skoro celé město. Oheň vyšel z jednoho domku na Vratslavském podměstí v 8 hod. ráno, a do 2 hod. s poledne bylo spáleno 271 domů a stodol, kostel děkanský krásnou věží ozdobený, zvonice ozdobně přikrytá, děkanství, škola, špitál, radnice, věž Vratslavská i Chocenská, stodol 36, obilím naplněných. Škoda ceněna na 344.968 zl. 41 kr. Požár způsoben byl vinou manželky výběrčího Jana Wernera, která v maštali podkuřovala dobytek. Současný svědek píše: »Celé město padlo, jen ta ulice nad fortnou zůstala; všecky krásné věže, dvoje hodiny, městský pivovar, chrám Páně sv. Vavřince překrásně ozdobený.« Brzy po tomto požáru počaly se bořiti brány a předhradí u bran. Nářadí ze bran Mýtských, hřebeny, mosty atd. spotřebovány byly pro pevnost Josefovskou. Roku 1789 přišlo nařízení, aby všechny kříže a obložení hrobův pobrány byly. Roku 1800 zbourána byla prostřední brána u věže Litomyšlské a proražena přímá cesta na hlavní ulici podměstskou, a to tak, že třetí venkovní brána zůstala — z města hledíc — v pravo státi, a klenutí veliké na povrchu trávníkem a křovím porostlé. Roku 1802 vystavena byla nová střecha neb kryt na věži Pražské a v den sv. Martina přidělána báně; »a já jsem (píše Jan Tůma) římsu pod bání a botu z plechu dělal a toho dne ji tam s hudbou Josef Tůma, mistr tesařský, přidělal.« Roku 1809 zbourána venkovní a r. 1816 prostřední brána u věže Vratslavské. Roku 1813 zbourány věžky na konci Vratslavského a Litomyšlského podměstí za příčinou nové císařské silnice.

Novou zhoubu způsobil čtvrtý požár dne 14. června 1816. Nepozorností manželky Karáskové oheň vyšel o 11. hod. ráno v Damaškově ulici za rádnicí a při silném větru poledním ztrávil 174 čísel a cís. konírnu. V tom počtu várečných domů 84, menších domů 9... Věž nad Pražskou branou, věž na radním domě i s hodinami oboje, i celý radní dům vyhořely, též i pivovar, masné krámy, pekařské krámce na náměstí a vodárna. Po ohni rozbouráno bylo obojí předbraní u bran pro uvolnění průjezdu.

R. 1827—1828 byl přestavován radní dům, který na průčelí ozdoben byl do té doby umělou stukaturou představující sv. Jiří patrona městského s drakem a Herkula s kyjem; tato stará stukatura ve štítě průčelním byla stlučena za substit. purkmistra Fischera. Roku následujícího 1829 2. června večer vyhořela cís. maštal, škola a věže Litomyšlské, k tomu 4 čísla, a mnoho domů otrháno. Věže začali bourati, ale skalopevná stavba vzdorovala tak, že práce té zase nechali. Téhož roku zrušena věžka konec podměstí Vratslavského. R. 1830 spravována věž vodární od vrchu až dolů; jedna strana k vodě rozbourána a zase znovu vystavena skrze mistra zednického Kroupu ze Skutče a kryta taškami. Roku 1834 byla dostavena kasárna pro celou divisi v rynku na městišti dvou starších domů rynkovních.

R. 1836 22. srpna jel skrze město ku korunování císař Ferdinand do

Prahy, a kudy jel, všude mu brány ze chvoje stavěny a město bylo okrášleno. Téhož roku obnovena byla socha Panny Marie na náměstí skrze kameníka Litomyšlského, a Václav Zach soused ji natíral. Práce stála 1600 zl. — Roku 1838 začali klásti chodník podle domů okolo náměstí, a sice každý na svůj náklad před svým domem; louže na náměstí byla zasypána a vojenská strážnice uprostřed stojící zbourána; 25. září založen kamenný most přes řeku u prádla na choceňské silnici. Na dlažbu městskou vybírána přirážka na pivě a kořalce... — R. 1842 byla rozbourána spodní kamenná budova někdejší hřbitovní zvonice. — R. 1843. Z toho roku, a sice ze dne 17. května, pochází poslední vůle šlechetné sousedky panny Rozárky Smutkové, která nařizuje, aby ze jmění jejího založen byl dům opatrovní pro nemajetné, sestaralé příbuzné a sousedy. Toho roku postaveny kašny na náměstí z tesaného kamene místo někdejších kašen ze dřeva roubených. — 1844 rozebrána byla brána u Choceňské věže a stavěn kanál z náměstí k Choceňské věži, při čemž navážena cesta od řeky do brány. Na památku brány postavena pyramida proti věži, vedle domu nyní Merglovského. — Roku 1852 dne 6. prosince přišlo povolení na stavbu nové školní budovy, která se stavěla na místě staré chatrné školy a přibráno kus pradávného hřbitova u děkanského kostela a parkán s příkopem městským a se zahradami až po silnici Zdonínskou. Při té stavbě padla také převysoká zeď v těch stranách do té doby v celosti zachovaná, a nadto kostnice veliká u domu děkanského. Nákres školy zhotovil stavitel Šmoranc ze Slatinan; budova stála 46.000 zl. a náklad uhradil se z prodeje lesa řečeného Špice za Rzy. Škola tato pro nižší reálku zbudovaná vysvěcena byla 4. října 1855 od Královéhradeckého biskupa Hanla. Roku 1862 dostalo se staré baště klášterské nového krovu přičiněním prof. Šembery a náklad zapraven z dobrovolných příspěvků. Obecenstvo oslavilo ukončení díla velkou slavností 3. srpna. Roku následujícího (1863) dne 12. října o 4. hod. odpolední vyšel oheň ze dřevěné stodoly pod Karaskou a zuřil až do druhého dne do 8 hodin ráno. Tímto požárem zmizela navždy stará fortna a krytá chodba, kudy se chodilo po kamenných stupních a po mostnicích ze města dolů k řece na prádlo a na Bláto. Ve Stráni vedle staré fortny byl vystavěn veliký sklep nákladem tehdejších nájemníků pivováru.

V noci ze dne 28. na 29. srpna 1867 vezena po železnici z Vídně do Prahy koruna Svatováclavská s klenoty korunovačními, byvši před válkou chráněna ve Vídni. Na oslavu plápolaly ohně na vrcholích kopců po Moravě a po Čechách, kudy klenoty vezeny. Z města na stanici Zámrskou odebraly se večerem o 10. hod. všichni spolkové živnoštenští, zpěvácký spolek »Otakar«, městští střelci, výbor a rada městská s purkmistrem v čele. Po cestě bylo vidět množství ohňů na kopcích. Ve stanici hrála hudba po celou noc, až k 5. hod. vlak přijel, jejž obecenstvo se slzami v očích jásavě vítalo. V průvodu nacházel se též rodák Mýtský, prof. A. V. Šembera. Zpěvácký spolek zazpíval »Kde domov můj«, střelci stáli s průsvitným obrazem: »Sláva králi a vlasti!« — Toho roku dokonána byla opravní stavba na věži Litomyšlské, ku kteréžto příležitosti jakož i spolu na 600-letou památku založení města skrze krále Přemysla Otakara II. ražen pamětný peníz, ukazující na lící obraz slavného krále s opisem »Přemysl Otakar II., král český«, na rubu věž Litomyšlskou s nápisem »Na šestistyletou památku založení V. M. 1867.« Pamětní peníz razil V. Seydan.

V letech 1873—1875 byly upravovány sady na městišti někdejších městských valů od brány Litomyšlské ke bráně Choceňské; obec propůjčila pozemky a záložna poskytla peněžitou pomoc 8670 zl. — Roku 1878 řezníci postavivše nové jatky pod vodárnou jali se opouštěti masné krámy a prodávati různě po domích. — Obec, která r. 1872 proměnila realku v měšťanskou školu, usnesla se r. 1879 založiti gymnasium. Za stavební místo zvoleno městiště někdejšího děkanství s parkánem a valy až ke Zdoninské silnici. Po dvou letech usilovné práce dokončena stavba dle plánu architekta Saturnina Hellera v Praze a vysvěcena dne 17. září 1882 od královéhradeckého biskupa dra Josefa Haise. Toho roku konány přípravy k obnovení věže nad Pražskou branou. Přišlo se při tom v otvorech okenních na dva kameny, které na hlazené ploše měly nápis, jeden latinský a druhý hebrejský. Z obojího se poznalo, že věže Pražské používáno bylo ve 14. sto-

letí za vězení. Latinský nápis zní: »...ich ...sedebat in ture...« Vršek věže vystavěn dle plánů architekta Šmorance; věž má nyní čtvero věžiček, v každém rohu jednu, ze kterých vysoko činí hlavní kryt s pozlacenou bání.

Profesoru Al. Vojt. Šemberovi náleží přední zásluha, že tato a jiné starožitné památky v městě byly zachovány, takže část středověkého opevnění se dosud zachovala, a co zmizelo, lze stopovati na vyobrazeném pohledu z první polovice 18. věku. Zbylé památníky popisuje Zdeněk Wirth [1]) takto:

Hradby městské zbudovány jsou z vrstvené opuky a zdivo jest zachováno na severní a východní straně; něco zbytků nachází se též na jihu a západě. Hradby založeny jsou do čtverhranu a měří strana jižní 266 *m*, severní 294·5 *m*, východní 380 *m* a západní 418 *m*. Hlavní zeď městská byla skoro 12 *m* vysoká a 2·30 *m* silná a zakončovala se cimbuřím; na obranu byla vyzbrojena asi 25 čtyřhrannými a podkovovitými baštami. Od brány Pražské k Choceňské čítalo se jich 11, odtud k Litomyšlské a od ní k Pražské po 7. Kromě bašt bylo i několik obranných věží; zachovány jsou nynější vodárna a tak zvaná klášterská bašta. Parkánová zeď byla 5·50 *m* vysoká a zdivo 0·70 *m* silné; byla prolamována střílnami 1·80 *m* od sebe vzdálenými, polokruhově sklenutými, 0·80 *m* vysokými, 0·30 *m* širokými a silně vyšpaletovanými. Tato zeď byla sesílena četnými opěráky 1—2 *m* širokými. Parkán mezi oběma zdmi byl 6·70—9·70 *m* široký. Kromě strany severní obkličoval celé město příkop lícem k městu vyzděný, 8—11 *m* široký a asi 9 *m* hluboký. Tři strany městské zdi východní, jižní a západní byly opatřeny branami hájené dvěmi věžmi, jednou vysokou a druhou nižší; dvě brány zachovány jsou celistvě, Vratslavská či Pražská a Litomyšlská; třetí — Choceňská či Karaska — ochránila si pouze velkou věž, malá však zmizela. Za těmito branami byly v parkánové zdi a v náspu ještě dvě vyzděné brány. Na čtvrté, severní straně městské zdi byla jen fortna, kterou se vcházelo do krytého kamenného schodiště a na dřevěný můstek přes řeku. Vedle bašty klášterské jest branka (vodní rýha) zazděná s lomeným ostěním, 1·25 *m* široká a asi 2·50 *m* vysoká.

Vratslavská či Pražská brána lomeně sklenutá, 4·50 *m* široká a 5·70 *m* vysoká, dochovala si po stranách obě věže. Hlavní věž na čtverci o straně 8·50 *m* dlouhé a v dolním zdivu 3 *m* silné jest do hlavní římsy 30·80 *m* a s krytbou asi 48 *m* vysoká. Úprava zdí, oken, vnitřní rozdělení, celé páté patro na kamenných krakorcích vysazené a střechy jsou nové. Menší vížka, štíhlý hranol s cimbuřím a stanovou zděnou helmou jest nyní bez oken. Původní šnek uvnitř byl zrušen a nové schodiště přistavěno.

Brána Litomyšlská má podobný rozvrh; jest též lomeně sklenutá, 3·70 *m* široká, 4·50 *m* vysoká a ochránila si konsoly s mužskými maskami nyní po stranách zazděné, které původně podpíraly archivolty oblouku. Asi čtvrtina velké věže byla po požáru 1829 odbourána, ale od úplného zbourání se upustilo pro tvrdost kamene; gotický portál v přízemí a celá úprava jsou nového původu; původní jest pouze část římsy a vchod nad bránu v pravoúhlém rámu s dvěma krákorci. Menší věž byla po jmenovaném ohni sbourána.

Jediná brána Choceňská (Karaska) zachovala si posud původní vzhled z 13. století. Brána a menší vížka se šnekem byly r. 1844 zbourány. Velká věž tvoří čtyřboký hranol na čtverci o straně 9 *m* dlouhé a ve zdivu 22 *m* vysoký. Zdivo jest lomová, vyspárovaná a neomítnutá opuka, dole 1·95 *m* silné; sokl jest 2·40 *m* vysoký, část kvádrová nová. Dvě pískovcové vyžlabené římsy rozčleňují stěny a na hranách spatřují se pískovcové nárožníky. V přízemí na západ nachází se nový vchod. V. 1. patře na sever jest původní vchod na druhou, zbořenou věž, lomeně klenutý v pravoúhlém orámování, 1·70 *m* vysoký, 0·80 *m* široký, z osy na levo pošinutý; na východ čelí pravoúhlé okénko 1·30 *m* vysoké, 0·45 *m* široké; podobné okénko na západ jest zazděno. V 2. patře pod druhou římsou spatřují se pravoúhlá okénka 1·10 *m* vysoká, 0·45 *m* široká, na sever, východ a západ. Ve 3. patře jsou podobná okénka na straně jižní a východní, k severu a západu jen nepravidelné otvory ve zdivu vylámané a z osy pošinuté. Kolem čtvrtého ubouraného patra obíhalo dřevěné podsebití na dřevěných krákorcích. Věž má střechu cibulovitého tvaru s lucernou a jest šindelem kryta. Nově omítnutý vnitřek jest prostor čtvercový s malými ústupky, dělený ma-

[1]) Zdeněk Wirth. Soupis památek historických a uměleckých. XVI., 102—106.

lými podvaly. Ve východním koutě třetího patra nachází se hrotitý otvor do úzké komůrky v síle zdiva.

V severozápadním rohu hradeb stojí bašta (od roku 1768 vodárna) ve zdivu o dvě patra snížená, která tvoří čtvercový opukový hranol na základně 8 *m*, svrchu se súžující; zdivo při zemi 1·15 *m* silné uvnitř dvakrát ustupuje. Okénka jsou pravoúhlá s obložením pískovcovým.

Tak zvaná bašta klášterská má opukové zdivo na sever v půdorysu polokruhově zakončené; byla dvoupatrová, se střílnami.

Rozvrh vnitřního města v hradbách jest pravidelný a shoduje se s jinými městy Otakarovými. Čtverhranné náměstí v prostředku má na východní straně 127 *m*, na západní 134 *m*, na severní 147 *m* a na jižní 153 *m*; z koutů a z prostředku všech stran vybočují ulice 9·50 *m* široké, které ústí do ulic 7·60 *m* širokých podél hradeb souběžně se stranami náměstí. Vně hradeb rozkládají se podměstí Vratislavské (Pražské), Litomyšlské a Choceňské; na konci předměstí stávaly věžky se šraňky. Častými požáry pozbyly domy starobylého rázu. (Příště dále.)

Výstava umělých, hlavně slovanských vyšívek a krajek,

pořádaná při Západočeském uměl.-prům. museu král. města Plzně r. 1903.

Západočeské umělecko-průmyslové museum král. města Plzně, založené jako všecka ostatní toho druhu musea za tím účelem, by napomáhalo v ideálním i praktickém smyslu ku výtvarně-umělecké výchově širokých vrstev lidových a aby bylo oporou všestrannému rozvoji domácí výtvarné činnosti umělecké i technické, ať už ve smyslu t. zv. umění velkého nebo průmyslu uměleckého, řemesel atd., přijalo v program činnosti své mezi jiným i pořádaní odborných výstav, které spůsobilé jsou v činnosti výše uvedené je podporovati.

Od počátku založení tohoto ústavu, tedy od roku 1886, uspořádána byla musejem plzeňským celá řada uměleckoprůmyslových i uměleckých výstav.

V době poslední, kdy postavením nové budovy musejní dostalo se museu plzeňskému hlavní podmínky existenční; t. j. potřebných a vhodných pro účely výstav. místností, rozvinuje pravidelnou činnost v tomto směru.

Tak zejména uspořádána byla zde v r. 1901 výstava c. k. rakouských odborných škol, c. k. státní uměl.-průmyslové školy a pokračovací školy pro zlatníky, ryjce, pasíře a cisseleury v Praze, dále roku 1902 výstava některých, hlavně českých pomůcek pro uměleckou výchovu mládeže.

Počátkem r. 1903 umožnilo uměl.-průmyslové museum plzeňské uspořádání výstavy souborné děl akad. malíře Jaroslava Špilara.

V době od počátku června do 19. července otevřena byla v nové budově musea plzeňského obsáhlá výstava umělých vyšívek, krajek a krojů i některých, po stránce ornamentální spřízněných předmětů uměleckých z různých jiných oborů.

Výstava tato sestávala z oddělení památek umění církevního, dále prací výše uvedeného druhu téměř všech národů slovanských a konečně i prací jiných národů, které dobře napomáhají při studiu srovnávacím, hlavně pokud se týče stanovení toho, zda-li a jak dalece Slované při výtvarné činnosti své ve výše uvedeném směru podléhali vlivu nejbližších sousedů svých, s nimiž nalezali se v nahodilém, dobrovolném neb nuceném styku během celých století.

V oddělení církevním starší práce až do stol. XIV. spadající, k vůli znázornění historického vývinu, z příčiny nemožnosti opatření originálů, nahraženy byly vhodnými vyobrazeními. — Století XIV., XV. a počátek XVI. stol. zastoupeno na výstavě 4 gotickými kasulemi a čtyřmi takovýmiže křížmi z kasulí, z nichž první náleží děkanskému kostelu rokycanskému, druhé umělecko-průmyslovému museu plzeňskému. Kasule rokycanské, byť i byly co do vyšívaných částí z různých kusů, místy i nevhodně sešity, vykazují jak v ohledu uměleckém tak i

technickém, po větší části velice vzácné jednotlivosti. — Vyšívání na kasulích těchto provedeno po způsobu své doby na režném plátně tím způsobem, že části figurální tmavě konturované plosce plným stehem vyšity jsou hedvábím. Pozadí tvoří zlatá půda, sestávající ze spirálovitě neb mřížkovitě, hustě vedle sebe položených, zlatých nití, červenou nití od místa k místu na plátno režné našitých a přichycených. Figurální části zobrazují podoby svatých, Krista na kříži, anděly, nad nimiž i pěkně vytvořené části architektury pozorovati lze. Některé z postav zvláště vynikají přesnou slohovou kresbou a dokonalým provedením při pěkném rozvržení a harmonickém zladění barev. Kříže musejní podobně jsou provedené a celé neporušeně zachované. Jeden z nich pak, přináležející poč. XVI. století, v partiích figurálních i architekturních reliefně jest vypodložen nad základní půdou, perlami plně vyšitou. Gotické období dále representováno bylo pěkně na řídké stramínové síti plosce a plně vyšitou podobou Matky Boží, reliefně podloženým obrazem Navštívení Panny Marie a několika ornamentálními pasy, vesměs zapůjčenými z bohaté sbírky vídeňského, známého sběratele, pana dra Alberta Figdora.

Období renaissanční zastoupeno pěknými, ornamentálně zlatou našitou nití zdobenými původními kasulemi z majetku pražského musea umělecko-průmyslového a takže provedenou kopií kasule zelené, zhotovenou na umělecko-průmyslové škole pražské a celou řadou zajímavých fragmentů rouch a jiných potřeb církevních. Pozornosti zasluhuje panem drem Figdorem zde vystavený pruh švýcarský z XVI. stol., po způsobu gobelinu šitý, se scénami ze života prvních prarodičů Adama a Evy.

Nejbohatěji zastoupeno bylo období od ranního až do nejpozdnějšího baroku.

Ve výstavě nalézala se bohatě na stříbrem neb zlatem tkaných hedvábných a sametových látkách stříbrem, zlatem, hedvábím, žinilkou vyšitá, přepychem a nádherou namnoze překypující roucha, vela, bursy, mitry a t. p. předměty církevní, které sem zapůjčeny byly z bohatých sbírek pokladu kapituly Svatovítské v Praze, kláštera tepelského, vyšebrodského, ze zbytků pokladu bývalého konventu cisterciáckého, nyní fary plasské, arciděkanství plzeňského, jakož i ze sbírky pana dra Alberta Figdora i jiných majitelů. Tomuto oddělení připojují se některé, zvláště zajímavé, kolorované fotografie církevních památek anglických, zapůjčené ku výstavě plzeňské ze sbírek South-Kensingtonského musea v Londýně; dále zajímavý, nákladem musea plzeňského akademickým malířem Gustavem Mikschem restaurovaný velký tabulový obraz s postavou Madonny s Jezulátkem uprostřed a postavami sv. Václava a Vojtěcha po stranách, provedený na zlaté, ornamentálně čekaněné půdě, bezpochyby dle nějaké dřevorytiny z počátku století XVI.

Vedle tohoto obrazu nalézala se zde taktéž nákladem musea, malířem panem Mikschem na novou desku přenešená a restaurovaná, ze XVI. stol. as pocházející kopie známé t. zv. Madonny Zbraslavské.

Konečně vystaveny byly v oddělení církevním dvě kasule, z nichž první bílá, reliefně zlatem vyšitá, druhá zelená, zlatým našívaným ornamentem zdobená a některé jiné výšivky, zhotovené v ateliéru Křesťanské akademie pražské.

Oddělení prací slovanských tvoří uzavřený celek a zastoupeny byli v něm Rusové, haličtí Rusíni, Poláci, Čechoslované, Slovinci, Srbové z království Srbského a Makedonie, z Chorvátska, Dalmacie, Černé Hory, Bosny a Hercegoviny a konečně Bulhaři.

Ruské oddělení obsahovalo práce staré a moderní.

Ze starých zvláštní pozornosti zasluhují ruské »kokošníky«, pocházející z různých oblastí Ruska. Tyto buď v podobě našich čepců, neb čepců koláčovité, mitrovité, kalpakovité neb diadémové formy bohatě na zlatotkaných neb sametových a brokátových látkách plasticky, ornamentálně zlatem jsou vyšívané neb zdobeny jsou pěkně aranžovaným ornamentem plastickým, perlemi neb sekanou perletí zaplněným, zlatem neb stříbrem obšitým, na tmavší základní půdě provedeným neb prolomeně upraveným.

Sbírka tato do Plzně zapůjčena byla professorem a spolupracovníkem časopisu »Novoje Vremja«, panem V. P. Svjatkovským z Petrohradu.

Neméně zajímavé jsou pruhy a v Rusku velmi oblíbené ručníky dekorativní, při nichž hlavní ozdobnou část tvoří prolamované mřížkování, »merežka« zvané, a ploché, bílou neb modrou a červenou nití z části vyšívané, mezi mřížkami se nalézající podoby kohoutů, jelenů, koní

a j. zvířat, jakož i zobrazení selských chat se zahrádkami, celých scén lidových a zobrazení krajinářských i ornamentálních.

Tyto výšivky z velké části co do provedení, stylisace a zajisté namnoze i symbolického významu, blízky jsou našim výšivkám toho druhu československým, zejména slováckým.

(Pokračování.)

Drobné historické a kulturní zprávy.

Doplněk.

V znamenitém díle o svatovítském pokladě (Chrámový poklad u sv. Víta od dra A. Podlahy a Ed. Šittlera) na str. 102. čteme, že v době krále Maxmilia II. darovala královna francouzská, jejíhož jména inventáře neuvádějí (»regina Galliae«) kostelu paramenta liturgická. Mohu posloužiti rád v této nepatrné věci k doplňku knihy. Královna francouzská, která se tu míní, je vdova po Karlu IX. Alžběta, sestra Rudolfa císaře. Žila v Praze po nějaký čas a byla tu vůbec povědoma, a v zápisech uváděna beze jména vždy jen »královna francouzská«. R. 1580 navštívila vězně v pražské šatlavě.

Dr. *Winter.*

Výroční zpráva

Jednoty pro dostavění hlavního chrámu sv. Víta na hradě Pražském za rok 1902.

S uspokojením pohlížeti může ředitelství na výsledek roku 1902, který v porovnání s předchozím, nevykazuje nižádných zevních radostných událostí, byl rokem ryze pracovním.

Ředitelství, jehož členem v zastoupení virilního hlasu vždy věrné metropolitní kapitoly od 17. března jest vdp. generální vikář Th. Dr. František Brusák, projednalo ve svých schůzích návrhy a zprávy, jemu odbory předložené, a vyřídilo veškeré otázky jak stavby se týkající tak i finanční a administrativní.

Finančním odborem sestaven byl pravidelně závěreční účet každého měsíce, jakož i rozpočet pro měsíc nastávající v rámci schváleného rozpočtu celkového, čímž docílena byla rovnováha v příjmech a vydáních, předpokládaje, že pohyb kasovní zajímati bude, budiž uvedena jednotlivá měsíční vydání.

Vyplaceno bylo: v lednu 9.401·32, v únoru 8.632·95, v březnu 17·288·99, v dubnu 12·952·05, v květnu 18.979·67, v červnu 13·522·74, v červenci 11.368·02, v srpnu 16·292·30, v září 11.182·11, v říjnu 14.193·04, v listopadu 12.576·54, v prosinci 15.683·89; celkem K 162.073·62.

Výsledek jest příznivý, jak z následujícího porovnání vysvítá; bylo totiž na rok 1902:

	rozpočteno	a docíleno
na příjmech	K 215.000·99	K 285.733·55
na vydáních	» 187.906·—	» 162·073·62
přebytek	» 27·094·99	K 123·659·93

tedy o 96.564 K 94 h více.

Během r. 1902 dostalo se jednotě následujících obnosů:

I. Příspěvky:

1. Zakladatelů:		
a) Jeho Veličenstva císaře a krále	K 12.000	
b) král. hl. města Prahy	» 2.000	
c) České spořitelny	» 1.000	K 15.000·—
2. Podporovatelů spolků		» 148·34
3. Členů skutečných:		
a) pány jednately	K 6.234·64	
b) spolkovou pokladnou	» 2.941·85	9.176·49
4. členů přispívajících:		
a) pp. jednately	K 2.696·79	
b) spolkovou pokladnou	» 267·42	» 2.964·21

II. Dary poskytli:

1. Nejmenovaná paní z okolí Libáňského prostřednictvím Jeho bisk. milosti biskupa Krásla	K 2.500	
2. Vysocedůstojný pan gen. vik. Dr. Brusák	» 1.000	
3. Nejmen. pán z Moravy	» 1.000	
4. Nejm. pán p. bisk. Kráslem	» 200	
5. Několik nejm. dobrodinců panem kanov. Sedlákem	» 114	
6. Obč. záložna v Karlíně	» 50	
7. První obč. zál. v Praze	» 40	
8. Obchodní zál. v Praze	» 10	» 4.914·—

III. Sbírky:

1. Pp. jednatelů	K 3.873·48	
2. Spolkovou pokladnou	» 4.164·06	» 8.037·54

IV. Subvence:

1. Zemská	K 100.000·—	
2. Státní	» 50.000·—	» 150.000·—

V. Úroky . . . . . K 4.777·56
VI. Odkazy:
1. P. Josef Javůrek . . . . K 1.000
2. P. Fr. Doležal . . . . . » 1.000
3. pí. Terezie Vondráčková . » 200
4. P. Frant. Lehečka . . . . » 100 » 2.300·—
VII. Různé příjmy . . . . . » 398·20

Všem šlechetným dárcům a příznivcům naší jednoty, obzvláště nejmenované paní z okolí Libáňského, vdp. gen. vikáři Th. Dru Brusákovi a nejmenovanému pánu z Moravy budiž projeveno nejvřelejší poděkování; rovněž skládá ředitelství vřelý dík ct. pp. jednatelům, ujavším se šlechetného úkolu a do spolkové pokladny odvedli obnos 12.804 K 91 h.

Dne 9. dubna 1902 dovršeno 35 let práce políra Karla Bureše na stavbě chrámu, za kterouž příčinou jemu věnován byl ředitelstvím čestný dar 500 K.

Dle seznamu členstva čítala jednota poč. roku: 18 zakladatelů, 3 podporovatele, 307 skutečných a 986 přispívajících, z nichž

a) zemřelo: 11 skutečných a 19 přispívajících;

b) vystoupili: 3 skuteční a 30 přispívajících; zbylo tedy 293 skutečných a 937 přispívajících; jelikož se nově přihlásilo 10 skutečných a 30 přispívajících: vykazuje seznam členů koncem roku 1902 celkem 1291 člena.

Na konkurs pro sochy do obou věží západních, vypsaný dle návrhu odboru stavebního, došlo od 26ti sochařů 60 nástinů a modelů.

K posouzení těchto sestavena byla jury s J. Exc. panem předsedou jednoty v čele, do které zvoleni byli pánové: J. bisk. milost světící biskup Fr. Krásl, dvorní rada professor Josef Zítek, professor Zdeněk Schubert rytíř ze Soldern, stavitel velechrámu architekt Kamil Hilbert, prof. Josef Mauder, prof. Stanislav Sucharda a profesor František Ženíšek; dle usnesení této jury zadáno bylo 14 soch vítězům konkurence, jsouť to akad. sochaři: pp. Václav Vosmik, prof. J. Kastner, E. Halman, St. Zalešák a Fr. Hergesell.

Výhodná povětrnost měsíce ledna dovolila nezmenšenou práci veškerých odvětví stavebních; jen část nádeníků byla jako každoročně, po novém roce pro krátkou dobu z práce propuštěna.

Jako jindy zůstali i letos osazovači na dvě skupiny rozděleni, z nichž prvá tesařům k výpomoci při stavbě nových lešení a sesilování starých, přidělena byla. Druhá skupina počala 9. ledna osazovati pruty a kružby ve třech oknech západních věží, kteryž úkol 2. února zakončila, aby od 3. do 27. února ještě v jihozápadní věži, bohatou hvězdovou klenbu druhého patra, ve všech žebrách a svornících osadila a ihned v cihelném zdivu zaklenula. Dne 18. března dokončila tuto práci i ve věži severozápadní, načež pak do 13. dubna osadila ještě zbývající dvě kružby v oknech východních obou věží, které až do té doby jako komunikace otevřeny zůstaly.

Dne 14. dubna přešli osazovači z věží na schodiště severní, kde předešlého roku restaurační práce až do výše 3 metrů nad prvou galerií pokročily; odtud bylo pokračováno. Jelikož kámen k stavbě této části upotřebený dosud ve výborném stavu se nachází, bylo možno zachovati největší část ze starého stavu u jen přetržené schodnice a některé dílce svislých prutů za nové vyměniti.

Však na pilíři křížové lodi byl stav staré dekorace bídnější. Používán totiž ve středověku k dekorativním částím kámen měkčí a drobného zrna, který ve zkoušce pěti století neobstál. Musily se proto veškeré lípané pruty, štítky a kružby za novou práci kamenickou vyměniti.

Dne 5. května oddělili se oni tesařům přidělení osazovači od oněch, aby s restauračními pracemi na jižním schodišti počali. Na jihovýchodním rohu jižního portálu snesena stará poškozená římsa prvé gallerie, rovnost upravena, některé spodní vrstvy v maličkostech restaurovány, načež nová římsa a přes roh vyložený chrlič do 21. května uložen byl. Chrlič ten pracován byl dle starého, před lety z příční lodi sejmutého vzoru. Po skončení těchto prací přeloženi osazovači do západních věží. Zde scházely ještě ochranné klenby nad dekorativními hvězdovými; dne 22. května učiněn počátek vysekáním lůžek pro uložení válcovaných nosičů, načež nosiče zvednuty a osazeny, cihlami do cementové malty zaklenuty a posléz na povrchu cementovou mazanicí se sklonku k hlavnímu žlabu opatřeny. Tyto práce skončeny a osazovači zase přešli dne 22. června k pracím na jižním schodišti, kde první kusy kamenické práce založili.

Jak se již o tom zmínka stala, byli tesařům na počátku roku někteří zedníci a nádeníci přiděleni. Tato skupina sesílila do 20. ledna v obou západních schodištích vnitřní lešení, aby je ku nesení osazovaných hvězdových kleneb způsobilými učinila a sestrojila hned podskružení klenby samé. V době od 21. ledna do 5. března postavili pak tito dělníci pro severní schodiště 4 patra lešení a do 7. dubna některá lešení k restaurování východní strany křížové lodi, k fialám na kaplové frontě do uličky Vikářské a v oknech vysoké lodi, aby se pro vynášení okenních kružeb otvory zaměřiti mohly.

Dne 8. května započato s dovážením dříví pro lešení a podskružení kleneb ve vysoké lodi. Tesaři a někteří osazovači počali ihned lešení vázati a zvedati, což do 24. června potrvalo, načež od 26. června podskružení pro klenby vázali, což do 18. října i v šestém poli klenbovém dokončili.

Vracejíce se ke zprávě o postupu prací osazovacích musí býti sděleno, že práce na jižním schodišti dne 22. června započaté až do 23. srpna

bez přerušení pokračovaly a v této době 6 obratů schodiště a 53 stupňů osazeno bylo. Dne 25. srpna učíněn počátek s nejvýznamnější prací stavební saisony. Osazovači z jižního schodiště přerušili zde práci a přešli do vysoké lodi, kde mezitím tesaři pro dva oddíly klenby podskružení připravili, aby v sázení žeber a svorníků klenby počátek učinili. V krátké době 12 týdnů, totiž od 26. srpna do 18. listopadu osazena veškerá práce kamenická v šesti dílech klenby vysoké lodi. Zajisté obdivuhodná to práce! Sluší jen uvážiti, že musilo býti dvacet velkých ornamentálních svorníků a více než 360 běžných metrů silných žeber do výše 34 metrů zvednuto a osazeno.

Mezitím učiněn dne 6. listopadu i počátek s cihelnou klenbou mezi žebry, kteráž práce však pro nastalé mrazy dne 17. listopadu zase zastavena byla.

Na počátku uvedená druhá skupina osazovačů setrvala po celé léto a podzim při pracích na na schodišti severním, kde do konce června restaurační práce až nad pátý obrat pokročily. Šestý a sedmý obrat schodů i vrchní gallerie byly ve velmi sešlém stavu, kámen byl zcela zvětralý a skobami roztrhaný, tak že celá tato část novou kamenickou prací nahražena býti musila. Počátkem srpna snesena tato sešlá část schodiště; po zvednutí vrchní kvádrové vrstvy nalezeno vnitřní zdivo pilíře z lomového kamene zvětralé a rozmrzlé i bylo novým, z ostře pálených cihel na maltu cementovou nahraženo. Koncem srpna byla vrchní vrstva i s novým chrličem (na místě starého zlomku) do malty položena, načež ještě v měsíci září oba obraty schodů na olovo osazeny, a velká fiala řádně restaurována.

Dne 4. října přešli osazovači nad kaplí sv. Zikmunda, kde měl býti nový opěrný oblouk proti příční lodi zřízen. Před tím musil se však roku 1541 ohořelý pilíř, z kterého oblouk vyběhnouti měl, řádně opraviti a sesíliti. Když se to stalo a pro oblouk dostatečná patka pořízena byla, osadil se oblouk. Do 7. prosince byly již na oblouku i velké kraby osazeny a na rozpěrné zdi záklopní profil uložen. Tím práce zde dokončeny.

Po té vrátili se zedníci na schodiště severní, kde do 18. prosince i osazení gallerie skončili a do vysoké lodi přešli. Druhý den počali lípanou kružbu na plné ploše severozápadní věže osazovati, při čemž až do konce roku setrvali.

Prvá skupina osazovačů obrátila se po dokončení prací v klenbě vysoké lodi na schodiště severní, kde do 31. prosince ještě sedmý a osmý obrat schodů osadili.

Většina zaměstnaných kameníků pracovala v dílnách, kde následující práce provedeny byly. Římsa galeriová s chrličem nad portálem jižním, celé schodiště jižní i dekorací pilíře v kamenické práci, veškerá žebra i svorníky do klenby vysoké lodi, pro restauraci severního schodiště a pilíř potřebná kamenická práce, obě velké lípané kružby na západních věžích, opěrný oblouk nad kaplí Zikmundskou a k restauraci příční lodě potřebné kusy. Celkem více než 2.000 kusů různé bohatosti a všelikých velikostí.

Leč vedle těchto prací kamenických vyvedly dílny velmi mnoho ornamentů; tak na př. pro klenbu bylo vypracováno 20 bohatých závěrků, pro jižní schodiště 15 znaků, 35 lilií, 35 růží, více než 340 krab, 40 masek a 1 chrlič, pro severní schodiště asi 30 růží a 25 krab, na kaplích v ulici Vikářské 5 růží, 50 krab a mnoho jiného.

Však i stavba vyžadovala mnoho práce kameníků, kteří mnohé přepracovávali a profily sváděli.

Různé zprávy.

Ze zprávy kuratoria umělecko-průmyslového musea obchodní a živnostenské komory v Praze za správní rok 1902. (Dokončení).

Byly to přednášky následující:

V neděli dne 9. listopadu:

řiditel musea Dr. K. Chytil: O japanském umění (česky). Počet posluchačů 365.

V neděli dne 16. listopadu:

Emil Orlik: Umění a život v Japansku (německy). Počet posluchačů 343.

Hned po uzavření výstavy Orlikovy započato bylo s přípravami pro výstavu vánoční. Dle programu stanoveného roku 1899 u příležitosti první vánoční výstavy, byly připuštěny pouze novější, v Čechách provedené umělecko-průmyslové předměty, při čemž kladla se váha hlavně na předměty prodejné a praktické potřebě sloužící.

Záležitosti finanční.

Finanční stav musea, jak vykazuje ho účetní závěr, zlepšil se na rok 1902 tím, že vys. sněm království Českého k návrhu zemského výboru zvýšil řádnou roční subvenci ze 16.000 K na 20.000 K. Roční subvence z prostředků státních jakož i příspěvek obchodní komory i příspěvek obce pražské zůstaly na dřívější výši. Z mimořádných příjmů sluší i na rok 1902 zaznamenati značný peněžitý příspěvek České spořitelny v obnosu 12.000 K. Mimo to věnovala Česká spořitelna na základě usnesení valné hromady ze dne 12. února 1902 obchodní a živnostenské komoře k účelům umělecko-průmyslového musea zvláštní dar v obnosu 100.000 K; tento dar tvoří dle usnesení kuratoria musejního ze dne 10. června 1902 zvláštní reservní fond

k účelům umělecko-průmyslového musea v Praze. — S povinným díkem sluší dále zaznamenati četné peněžité příspěvky různých okresních a městských zastupitelstev a založen na rok 1902, které se nyní téměř každoročně opětují.

Stavební fond, založený obchodní komorou u příležitosti 40letého jubilea panování J. V. císaře roku 1888 k účelům zřízení nebo adaptace či upravení budovy pro umělecko-průmyslové museum, rozmnožen byl vedle příspěvku obchodní komory i darem J. Jasnosti knížete Fürstenberka v obnosu 1.600 K. Dar tento věnován byl na zobrazení zlatnictví v cyklu obrazů malíře p. Herčíka v hořejší části schodiště. Ostatní různá vydání z tohoto fondu byla na účet nábytku a předmětů pro zařízení.

Jako v letech 1900 a 1901 udělena byla museu k návrhu zemského výboru mimořádná subvence a sice na rok 1902 v obnosu 6000 K ku krytí výloh spojených s přesídlením a novým instalováním. O těchto vydáních, v nichž zahrnuto jest i restaurování a montování předmětů, vede se zvláštní účet a není tato mimořádná subvence pojata ani v účetní závěr ani ve fond jubilejní.

Jakmile během roku 1902 po skončení stavby všechny kollaudační práce a účty byly uzavřeny, zjištěn byl ze stavebního fondu nalézajícího se ve správě stavebního výboru a praesidia komory přebytek v obnosu K 26.058·61. Na základě usnesení komory, učiněného k návrhu stavebního výboru, byl z toho zbytku zřízen fond na udržování budovy musejní, jenž počátkem roku 1903 účelu svému byl odevzdán.

Ředitel: Dr. K. Chytil. President: A. Řivnáč.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc říjen.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: bohatě ozdobené: pro dp. Ed. Šittlera, faráře v Žižkově a pro vdp. Ant. Nývlta, děkana v Ústí n. Orlicí; hladký: pro sl. městskou radu na Král. Vinohradech. — Ciboria: pro blahorod. p. Fr. Grima, rolníka v Sněžném a pro dp. Jos. Sochora, faráře v Heraltictích na Moravě. — Pozlacení kalicha: pro veledůst. děkanský úřad v Novém Bydžově; postříbření kaditelnice: pro dp. Jos. Funkeho, faráře v Chrastavě. — Mešní konvičky: pro sl. městskou radu na Král. Vinohradech a pro dp. Fr. Daďourka, faráře v Minicích. — Kaditelnice: pro J. Milost nejd. p. světicího biskupa dra Frant. Krásla v Praze a pro dp. Jos. Funkeho, faráře v Chrastavě. — Kanonické tabulky: pro sl. městskou radu na Král. Vinohradech. — Umyvadlo do sakristie: pro sl. městskou radu na Král. Vinohradech.

Rozličné. Rozpočty na opravu, vymalování kostelů a na nová figurální okna: pro sl. patronátní úřady v Berouně, v Dol. Počernicích a v Nových Benátkách. — Tři Těla Páně polychromovaná: pro dp. Hynka Kremla, faráře ve Frámové Lhotě na Moravě. — Pultíky: pro sl. městskou radu na Král. Vinohradech a pro dp. Tom. Kubíčka, faráře v Gaudersdorfu na Moravě.

Paramenty. Kasule: červená: pro vys. dp. Jos. Bindra, kanovníka na Hradčanech; bílá: pro blahorod. paní Annu Brázdovou ve Vranovicích a pro dp. Jos. Stýblo, faráře v Lošanech; dvě černé: pro nejd. p. Fr. Marata, velmistra ryt. řádu křížovnického v Praze; fialová: pro vdp. Václ. Uhlíře, bisk. vikáře v Přepyších; bílá: pro dp. Em. Peška, katechetu na Žižkově. — Pluvialy: černé skvostné: pro J. Milost nejdůst. p. msgra dra Jos. Doubravu, biskupa v Král. Hradci a pro dp. Jos. Stýblo, faráře v Lošanech; fialový: pro vdp. Václ. Uhlíře, bisk. vikáře v Přepyších; bílý sváteční: pro dp. Jos. Kaspara, faráře v Rudoměři na Moravě. — Tunicelly bílé: pro J. Milost nejdůst. p. světícího biskupa dra Frant. Krásla v Praze. — Štoly křestní: pro vys. dp. msgra Ferd. Lehnera, pap. komořího a faráře na Král. Vinohradech. — Bursy k zaopatřování nemocných: pro dp. Fr. Daďourka, faráře v Minicích a pro vp. K. Pošmurného, kaplana v Žebráku. — Velum: pro blahorod. p. Fr. Grima, rolníka v Sněžném. — Velum do B. hrobu: pro dp. Fr. Daďourka, faráře v Minicích. — Pláštík na ciborium: pro blahorod. p. Fr. Grima, rolníka v Sněžném. — Záclonky do tabernaklu: pro sl. městskou radu na Král. Vinohradech a pro sl. městskou radu v Nuslích. — Záclonky do zpovědnice: pro dp. Ed. Šittlera, faráře v Žižkově. — Příkrov: pro farní chrám P. ve Chvalech. — Pokrývky na pultíky: pro sl. zádušní úřad v Praze. — Birety: pro sl. městskou radu na Král. Vinohradech a pro vp. Ad. Skřivana, kaplana v Plzni. — Koláry: pro vys. dp. dra Ant. Postřihače, kanovníka na Hradčanech.

Prádlo kostelní. Alby, rochety, pally, cingula, tobalie a j.: pro sl. městskou radu na Král. Vinohradech; cingula, humeralia, povlaky na ornáty a j.: pro vys. dp. msgra Ferd. Lehnera, pap. komořího a faráře na Král. Vinohradech; chrismale: pro sl. městskou radu v Žižkově a pro důst. farní úřad ve Stodůlkách; tobalie: pro dp. Ed. Šittlera, faráře v Žižkově; alby, humeralia, purifikatoria a j.: pro veledůst. děkanský úřad v Nov. Bydžově; alba: pro blahorod. pí. Trakalovou, choť ředitele Akademie hrab. Straky v Praze.

Zpráva za měsíc listopad.

Práce kovové. Kalich stříbrný, bohatě ozdobený: pro dp. Dominika Brázdu, faráře v Drahno-Újezdě. — Ciborium stříbrné: pro vdp. Jana Šumberu, děkana na odpoč. v Mal. Sva-

toňovicích. — Nádobka na sv. olej: pro dp. Gust. Lásku, faráře v Kejích. — Kaditelnice: pro dp. Dom. Brázdu, faráře v Drahno-Újezdě a pro dp. Gust. Lásku, faráře v Kejích. — Kropenka: pro dp. Dom. Brázdu, faráře v Drahno-Újezdě. — Mešní konvičky: pro důst. farní úřad v Železné a pro dp. Dom. Brázdu, faráře v Drahno-Újezdě.

Rozličné. Missal: pro vdp. Václ. Oplta, děkana v Libochovicích; breviáře: pro dp. Fr. Steinmetzra, katechetu v Praze, pro dp. Jos. Weisse, katechetu v Kolešovicích, pro dp. Jos. Rawitzra, katechetu v Praze; 29 a 12 hor: pro vdp. J. Řihánka, rektora kníž.-arcib. semináře v Praze.

Paramenty. Kasule: bílá: pro blahorod. pí. Marii Böhmovou na Král. Vinohradech; bílá. červená a fialová: pro dp. Dom. Brázdu, faráře v Drahno-Újezdě a fialová: pro ctih. sestry de Notre Dame v Praze. — Pluvialy: fialový: pro důst. farní úřad v Ondřejově; bílé sváteční s bohatou úpravou: pro sl. zádušní úřad v Praze, pro vysokorodou paní hraběnku Nostitzovou v Praze a pro dp. Dom. Brázdu, faráře v Drahno-Újezdě. — Mitra: pro J. Eminencí nejdůst. pana barona Lva Skrbenského z Hříště, kardinála a kníže-arcibiskupa v Praze. — Gremiale: pro nejdůst. metropolitní kapitolu v Praze. — Štoly: pro blahorodou pí. Vendelínu Sechtrovou v Brandýse n. L., pro vys. dp. Jos. Farského, kanovníka na Král. Vyšehradě, pro vys. dp. dra Lva Schneedorfra, profesora bohosloví v Praze, pro dp. Dom. Brázdu, faráře v Drahno-Újezdě a pro blahorodou pí. Rosu Hobzkovou, choť c. k. profesora v Č. Budějovicích. — Pláštíky dva na ciboria: pro dp. Jos. Sochora, faráře v Heralticích na Moravě. — Vela: pro dp. Gust. Lásku, faráře v Kejích a pro sl. zádušní úřad v Praze. — Antipendia: pro dp. Dom. Brázdu, faráře v Drahno-Újezdě a pro blahorodou pí. Cvrkovou, choť c. k. profesora v Praze. — Nebesa skvostná: pro vdp. dra Karla Řeháka, faráře v Praze. — Korouhve: červené: pro sl. zádušní úřad v Praze a pro dp. Jak. Duffka, faráře u sv. Jana pod Skálou; bílé s bohatou úpravou: pro dp. Dom. Brázdu, faráře v Drahno-Újezdě. — Příkrovy: pro farní úřad v Ondřejově, pro dp. B. Čenského, faráře v Kostelci u Křížků a pro dp. Dom. Brázdu, faráře v Drahno-Újezdě. — Komže pro ministranty: pro blahorod. paní Annu Vignerovou v Linech a pro dp. Dom. Brázdu, faráře v Drahno-Újezdě.

Prádlo kostelní. Tobalie, cingula a j.: pro dp. Jos. Všetečku, kurata c. k. invalidovny v Karlíně; tobalie, cingula a purifikatoria s tamborovaným okrajem: pro dp. Fr. Dražila, faráře v Libochovanech; humeralia, cingula a pally: pro vdp. Jos. Šrámka, děkana v Novém Bydžově; humeralia, purifikatoria a j.: pro důst. farní úřad v Železné; alba: pro ctih. sestry de Notre Dame v Praze; 3 rochety, 4 alby, 3 cingula a 3 tobalie: pro dp. Dom. Brázdu, faráře v Drahno-Újezdě; rocheta: pro vdp. Fra Jos. Hameršmida, podpřevora ryt. řádu maltézského v Praze.

Seznam předplatitelů „Methoda“ r. 1903.

Čechy.

Arcidiecése Pražská.

Praha:

	Počet výtisků
J. Em. kardinál a kníže-arcibiskup Lev svob. pán Skrbenský z Hříště	1
Bursík a Kohout, knihkupectví	1
Cyrillo-Methodějské knihkupectví	2
Fanta Josef, architekt	1
Farský Josef, kanovník	1
Grünfeld Jindřich, stříbrník	1
Gýra Ferdinand, sazeč písma	1
Hamršmíd Jesef, převor	1
Hora Ant., kapitolní probošt	1
Houdek František, ciseleur a pasíř	1
Kalousek Jos., Dr., c. k. prof. univ.	1
Kebrle Ant., vikarista	1
Knihovna bohoslovců	1
Krejčík Josef, závod sochařský	1
Kryštůfek Fr., Dr., profesor theologie, kanovník	1
Kuchynka Josef, kanovník na Vyšehradě	1
Kuchynka R., městský úředník na Král. Vinohradech	1
Kyselka Josef, kanovník na Vyšehradě	1
Labler Aurel., P., převor	1
Museum umělecko-průmyslové	1
Müller Václav, c. k. profesor gymn.	1
Münzberger Bedř., architekt	1
Podlaha Ant., Dr., metropol. kanovník	1
Rektorát kongregace Redemptoristů	1
Sneseno	25
Přeneseno	25
Residence Tovaryšstva Ježíšova	1
Řivnáč Fr., knihkupectví	4
Ředitelství c. k. akad. gymnasia	1
Ředitelství c. k. realného a vyššího gymnasia v Křemencové ul.	1
Sbor doktorů bohosloví	1
Schmidt Lohel, P., sekretář na Strahově	1
Schwarzenberg Karel, J. J., kníže	5
Skopec Jindřich, vikarista	1
Společnost přátel starožitností českých	1
Staněk Bohumil, stavební rada na Král. Vinohradech	1
Starý Sigmund, P., generální opat	1
Šimák Josef, Dr., profesor	1
Šittler Eduard, farář v Žižkově	1
Teige Josef, adjunkt městského archivu	1
Teisingrová Anna, majitelka domu v Karlíně	1
Tumpach Josef, Dr., kanovník metropol.	1
Umělecká beseda	1
Vlček Václav, redaktor »Osvěty«	1
Werner Ferd., kaplan	1
	51

V arcidiecési:

Bejvl Š., vikář a farář ve Vinoři	1
Bernau B., správce cukrovaru v Plaňanech	1
Biedermann Maxm., katecheta v Příbrami	1
Brázda Dominik, farář v Drahno-Újezdě	1
Čenský Bohumil, farář v Kostelci u Křížků	1
Čermák Václav, farář v Slivici	1
Chalupecký Fr., farář v St. Kolíně	1
Sneseno	7

Přeneseno . . 7
Chlupáč Jan, farář v Sánech 1
Dvořáček Jos., stavitel a odb. učitel v Kolíně . 1
Dvořák Jan, kaplan v Unhošti 1
Dušek M., vikář a farář v Charvatcích 1
Förster Jan, důchodní velkostatku v Pečkách . 1
Handrejch Fr., děkan v Kouřimi 1
Holý Prokop, kaplan v Příbrami 1
Hoppe Fr., farář ve Vrbně 1
Hrabák Josef, dvorní rada v Příbrami 1
Ibl Kašpar, farář v Oužicích 1
Kebrle Josef, kanovník a farář v Přistoupimi . 1
Klášter františkánský v Hájku 1
Knihovna J. J. Mořice kníž. z Lobkovic v Roudnici 1
Kotrch Václav, probošt v Roudnici 1
Lerch Václav, děkan v Berouně 1
Ludvík Jakub, farář v Ouněticích 1
Martinovský Bohumír, učitel v Staré Boleslavi . 1
Moc Josef, děkan v Budyni 1
Museum městské v Plzni 1
Opp Josef, farář a vikář na Peruci 1
Petráš Josef, děkan v Kostelci n. L. 1
Pohl František, farář ve Světci 1
Přecechtěl Jakub, farář v St. Přerově 1
Raus Eduard, děkan v Rokycanech 1
Ráž Jan, hraběcí správce v Slavětíně 1
Roškot Jan, děkan Karlštejnský v Sedlčanech . 1
Sládek Josef, farář ve Svojšicích 1
Štědrý Fr., farář ve Slavětíně 1
Tischer Jan, děkan v Načeradci 1
Vaněk Ferd., prof. v Klatovech 1
Vávra Prokop. katecheta v Libni 1
Vojáček Fr., farář a vikář v Janovicích . . . 1
Wagner Adolf, farář v Úhonicích 1
Zbejval Josef, farář v Lišnici 1
Úhrnem 92. 41

Diecése Litoměřická.

Litoměřice:

J. Exc. biskup Dr. Emanuel Schöbl 1
Sitte Václav, protokolista kons. 1
2

Diecése:

Buchta Ant., farář v Řitonicích 1
Buška Petra synové na Sychrově 1
Diviš-Čistecký Václav, přednosta stanice v Pardubicích 1
Hartmann Fr., kaplan v Dobrovici 1
Hladík Fr., farář na Loukovci 1
Jodas M. A., knihař v Libáni 1
Klement V., knihkupec v Ml. Boleslavi . . . 1
Mikolášek Václav, farář v Markvarticích . . . 1
Novotný Jan, knihkupectví v Ml. Boleslavi . . 1
Oplt Václav, děkan v Libochovicích 1
Rydvan Jos., Dr., děkan v Kostomlatech . . . 1
Svoboda Josef, děkan v Turnově 1
Štolc Fr., farář v Brozanech 1
Zuklín Fr., farář v Bořislavi 1
Úhrnem 16. 14

Diecése Královéhradecká.

Hradec Králové:

J. M. biskup dr. Jos. Doubrava 1
Domečka L., městský sekretář 1
Frýdek Ant., papež. prelát, kapit. děkan . . . 1
Sneseno . . 3

Přeneseno . . 3
Kerner Fr., kons. rada a sekretář 1
Musil Matěj, kanovník 1
Orel Dobroslav, katecheta 1
Ruth Vinc., Dr., prof. theologie 1
Sekera Vladislav, c. k. profesor 1
Suchanek Antonín, rektor semináře 1
Tondl Fr., c. k. profesor 1
10

Diecése:

Archaeologický a musejní spolek v Hořicích . 1
Bukovský Frant., knihkupec v Novém Bydžově 1
Dvořák Ant., děkan v Nebovidech 1
Dvořák Št., děkan ve Skutči 1
Hakl Bohumil, Msgr., děkan a vikář v Hořicích 1
Hejtmánek Jan, vikář z Německé Bělé 1
Hrubá z Jelení Johanna, baronka v Pečkách . 1
Jelínek Václav, kaplan v Hořiněvsi 1
Klein Jan, Msgr., arcikněz, pap. protonotář v Čiňovsi 1
Krátký Čeněk, farář a vikář v Lovčicích . . . 1
Krunert Blažej, farář ve Velimi 1
Louvar Leop., sochař v Něm. Brodě 1
Městské museum ve Vysokém Mýtě 1
Mrštík Josef, Dr., arciděkan v Chrudimi . . . 1
Musejní společnost pro okres Humpolecký v Humpolci 1
Nejedlý Ludvík, malíř v Novém Bydžově . . 1
Nývlt Method, P., konventuál v Želivě 1
Pilný Čeněk, učitel v Kostelci 1
Preclík Karel, farář v Církvici 1
Průmyslové museum v Chrudimi 1
Ryzner Frant., farář ve Vápně 1
Spěvák A., knihkupec v Hoře Kutné 1
Sucharda Ant., sochař v Nové Pace 1
Vančura Ant., děkan v Něm. Brodě 1
»Včela«, archaeol. spolek v Čáslavi 1
»Vocel«, archaeol. spolek v Kutné Hoře . . . 1
Vokál J. v České Třebové 1
Úhrnem 37. 27

Diecése Budějovická.

Budějovice:

J. Exc. biskup dr. Martin Říha 1
Literární Jednota bohoslovců »Jirsík« 1
Rodler Adolf, Msgr., kanovník 1
Ředitelství c. k. čes. gymnasia 1
4

Diecése:

Dědek Bohumil, úředník kníž. na Hluboké . . 1
Duben Jan, emer. vikář v Sušici 1
Hašek Václav, děkan v Třeboni 1
Hille Jan, farář v Kádově 1
Hůlka František, farář v Pošné 1
Klášter OO. Františkánů v Bechyni 1
Kovář Josef, farář ve Svojšicích 1
Lhotský Josef, vikář a děkan v Týně n. Vlt. . 1
Majer Antonín v Čížově 1
Městské museum v Klatovech 1
Mocker Adolf, stavitel v Třeboni 1
Pauli Hugo de, farář v Kolínci 1
Pavel Rafael, P. ve Vyšším Brodě 1
Sedláček Aug., školní rada v Písku 1
Sedláček J., kníž. schwarzenbergský stavební inženýr v Hluboké 1
Spiess Julius, kníž. stavitel v Č. Krumlově . . 1
Vondráček Pavel, farář v Hodušíně 1
Úhrnem 21. 17

Čechy úhrnem: 169.

Morava.

Arcidiecése Olomoucká.

Olomouc:

J. Osvíc. kníže-arcibiskup Dr. Theodor Kohn . 1
Kachník Josef, Dr., profesor bohosloví 1
Knihovna seminářská 1
Vyvlečka Josef, vikář na dómě 1
4

Arcidiecése:

Břečka Jan, farář v Chvalkovicích 1
Červenka Ladislav, mistr umění círk. v Napajedlích 1
Domluvil E., prof. náboženství v Meziříčí . . 1
Harna Ferd., farář v Chvalkovicích 1
Hoch Fr., farář v Jaroměřicích 1
Jeřábek Fr., c. k. okr. ingenieur v Uh. Hradišti 1
Kašpar Josef, farář v Radiměři 1
Klemš Jos., farář v Cotkytli 1
Levý Frant., c. k. telegr. úředník v Přerově . 1
Mrázek Florián, farář v Belotíně 1
Novák Filip, kooperator ve Vlčňově 1
Ředitelství kníž.-arcib. semináře v Kroměříži . 1
Ředitelství myslivecké školy v Sovinci 1
Sauer Ig. V., farář v Napajedlích 1
Snopek Fr., kníž. arcib. archivář v Kroměříži . 1
Strouhal Jan, farář v Kladkách 1
Vychodil Jan, farář v Želechovicích 1
Úhrnem 21. 17

Diecése Brněnská.

Brno:

J. Exc. biskup Dr. František Sal. Bauer . . . 1
Adamec Ant., ředitel semináře 1
Alumnové semináře 1
Bařina František Sál., P., opat 3
Hodr Jakub, Msgr., Dr., kanovník 1
Knihovna chlapeckého semináře 1
Oharek Václav, děkan v. v. 1
Pospíšil Josef, Dr., kanovník 1
Šuderla Robert, kapit. děkan 1
Winiker Karel, knihkupec 2
13

Diecése:

Beránek Karel, Dr., kanovník, děkan v Újezdě 1
Bezděk Václav, farář v Jamcích 1
Hrdlička Alois, děkan v Telči 1
Klášter františkánský v Dačicích 1
Klíma Frant., farář v Strachotíně 1
Korčian Benedikt, P., opat v Rajhradě 1
Korec Fr., farář v Řeznovicích 1
Miča František, farář ve Zhoři 1
Michálek Fr., farář v Čebíně 1
Mrázek Jan, farář v Třešti 1
Pátek Bernard, farář ve Křtinách 1
Pavelka J., farář v Přibyslavicích 1
Pavelka Pavel, farář na odp. v Líšni 1
Spálenka Anselm, P., kvardián v Dačicích . . 1
Stojan Ant. Cyr., farář v Dražovicích 1
Vymětal Theodor, farář v Bedřichově 1
Wolf Alois, farář v Dalešicích 1
Úhrnem 30. 17

Morava úhrnem: 51.

Slezsko.

Pospíšil Gerard, farář v Orlové 1
Štoček Jindřich, farář v Dittersdorfě 1
2

Jiné země.

Cipín A., kněz v Kelnersville v Americe . . . 1
Houdek Vítězslav, c. k. odborný rada ve Vídni 1
Jaeger Jan Nep., O. S. B., Chicago (Amerika) . 1
Konrád Eberhard, farář v Singhartingu (Horní Rakousy) 1
J. O. Anna svobodná paní Gudenusová, roz. hrab. Schönbornova v Tannhausen (Štyrsko) 1
Sokołowski Maryan, prof. a dv. rada v Krakově 1
Vinař Josef, MUDr., c. k. vrchní lékař v Zaře . 1
Wolf František, beneficiat v Obertraunu (Hor. Rakousy) 1
Wais Josef, kněz na Krku 1
V Čechách . . . . 166 předplatitelů 8
Na Moravě . . . . 51 »
Ve Slezsku . . . . 2 »
Jinde . . . . . 9 »
Úhrnem . . . 228 předplatitelů.

V Pánu zesnulí předplatitelé od prvopočátku:

Bursík Ferdinand, P., opat v Želivě. — Adámek Mansvet, převor v Jihlavě.

Requiescant in pace!

„METHOD“,

* ročník XXX., vycházeti bude roku příštího jako dosud. *

Předplatné 4 K 40 haléřů na celý ročník
přijímá redaktor »Methoda« F. J. Lehner na Král. Vinohradech
(na faře).

»METHOD« vychází šestkráte do roka ve lhůtách dvouměsíčních. **Předplatné**, které činí poštovní poukázkou na celý rok **4 kor. 40 hal.**, přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech** (na faře), kam i **reklamace** se zasílají.

»Politika« závod tiskařský a vydavatelský v Praze. — Nákladem vydavatele.

GTU Library
3 2400 00340 1662